ZINNER TIBOR

GYORSTALPALÓ, ELVTÁRSAKNAK

A bírói és ügyészi akadémia, 1949–1954

NEB
NEMZETI EMLÉKEZET BIZOTTSÁGA

Zinner Tibor

GYORSTALPALÓ, ELVTÁRSAKNAK

A bírói és ügyészi akadémia, 1949–1954

Nemzeti Emlékezet Bizottsága
Budapest, 2023

Szerkesztette: Bódiné Beliznai Kinga

Lektorálta: Izsák Lajos

A kötet összeállításában közreműködött: Bank Barbara

SOMOGYI KÖNYVTÁR 993680 1881 144 SZEGED 24
340 Z56

Somogyi-könyvtár, Szeged
S000812801

© NEB Hivatala, 2023
© Zinner Tibor, 2023

Felelős kiadó: a NEB Hivatalának főigazgatója
Korrektor: Tiszóczi Tamás
Könyvterv: Varga Júlia
Borítófotó: a rákoskeresztúri Podmaniczky–Vigyázó-kastély, a bírói és ügyészi akadémia első székhelye. Seidner Zoltán felvétele, 1953. BTM Kiscelli Múzeum

Nyomta és kötötte az Alföldi Nyomda Zrt., Debrecen
Felelős vezető: György Géza vezérigazgató

ISBN 978-615-5656-40-8

Tanítómesterem,
szerzőtársam,
Szakács Sándor
emlékének ajánlom

Tartalom

„Alterum non laedere" (dr. Patyi András) 9

Prológ Márai Sándortól 1942–1944-ből és dr. Ries Istvántól 1949-ből .. 11

Miről szól a könyv? 17

Adalékok Magyarország nemzetközi helyzetéhez 1944 őszétől 25

Célkeresztben a múlt jogászai, 1945–1949 39

A tanfolyamok kezdetétől a gyorstalpaló megszűntéig 99

Az első tanfolyam, 1949. október 15. – 1950. augusztus 15. 99

A második tanfolyam, 1950. október 1. – 1951. december 23. 159

A harmadik tanfolyam, 1952. február 15. – 1953. április 11. 209

A negyedik tanfolyam, 1953. május 20. – 1954. szeptember 18. 267

A forradalom felé 323

Akadémisták a harcmezőn, az ügyvédek és ügyvéddé lett bírók vesszőfutása 349

Elmaradt igazságtétel, pártos létszámapasztás 389

Utórezgések 397

Életutak 405

Felhasznált irodalom 711

Rövidítések 727

Köszönetnyilvánítás 729

Névmutató 731

„Alterum non laedere”

Előszót írni általában nem könnyű, de egy ilyen súlyú könyvhöz, mint Zinner Tiboré, szinte nem is igazán lehet.

Mitől van ekkora súlya ennek a könyvnek? Első ránézésre a sok adat lehet az oka, a rengeteg név, dátum, esemény, forrás, szám és a sok más információ. Olyannyira sok, hogy még azok is, akik egyébként szeretik az adatokat, számokat, mértékeket és minden más kézzelfogható definitív megközelítést, nos, azoknak is sok ez.

De nem a sokaság teszi nehézzé, súlyossá ezt a kötetet, hiszen történeti munkaként a részletes és alapos okadatolás vagy annotálás alapvető követelmény, így mindenki, aki a kezébe veszi, ennek tudatában lapoz bele. Ezt a könyvet a benne megírt, feltárt, felsorolt és bemutatott bűnök súlya teszi igazán nehézzé. A megalázott, tönkretett emberek, a megtört jogászi életpályák, a lét és nemlét határára taszított családok sorsa már önmagában teher egy mindenkori olvasónak, de az a sok törvénytelen halál, a sok igazságtalan megkínzatás és megbüntetés, amiről ez a könyv szól, nehezen viselhető terhek. Ha az emberiesség elleni, politikai indíttatású bűntettek súlya önmagában nem volna elég nehéz, mindezt növeli a tettesek megszemélyesítése. A jogtiprást és az igazságtalanságot önmagában nehéz elviselni. A hamis, a jogosról és jogtalanról civilizált társadalmakban vallott minden eszmét nélkülöző, így joginak csak nevezett, igazságszolgáltatásinak csak hazudott eljárások részleteit még nehezebb talán. Ez a kötet ezekkel szembesít bennünket. Megnevezi, szinte megszemélyesíti és „működés” közben bemutatja mindazt, ami „a Büntetőbírói és Ügyészi Akadémia és jogutódának ötévnyi, alig fél évtizednyi történetéből, de az ott végzettek több évtizedes garázdálkodásából megmutatandó”. Ez a könyv tehát messze több, mint az a pár év, míg ez a torz szellemű „intézmény” működött. Zinner Tibor könyve a magyar igazságszolgáltatás második világháború utáni, igencsak szomorú történetének rendkívül részletes krónikája is.

A kötet ezért magára veszi a legnehezebb terhet, magával hordozza az igazság súlyát is. Sokakról, ismert és kevésbé ismert jogászokról, ismert, de valahogyan eddig alapvetően más történetbe helyezett politikusokról mondja el a történetük kevésbé tudott, eddig sötétben vagy legalábbis árnyékban hagyott részleteit. A könyv tehát fényt derít számtalan könyörtelen, bűnös tettre, akaratra, elképzelésre, gonosz szándékra, sajnos csupa olyasmire, amit a bolsevik vagy kommunista rendszerektől már „megszoktunk”. Ez, az igazságra való fényderítés viszont érdekes módon, mintha könnyebbé tenné az egyébként igen súlyos igazságot. Nem azért, mintha a kötet végére érve fellégezhetnénk, hanem azért, mert azt láthatjuk, a korszak, melyet a könyv bemutat, véget ért. És hálát adhatunk – hitünk szerint – a sorsnak vagy az Úristennek, hogy egyelőre nagyon messzi az esélye, hogy visszatérhetne bármikor.

De ez nem szabad, hogy figyelmünket elvonja azokról, akikről a könyv elsődleges rétege beszél, az említett „intézményben” gyorstalpalót végzett egykori hallgatókról, akiknek „a büntetőítélkezés tárgyalótermeinek világában folytatott tevékenysége kitörölhetetlen nyomot hagyott családok ezreinek életén. Akár úgy, hogy ártatlan szeretteiket a nyilvános vagy zárt tárgyalások ítélethirdetései után életüktől megfosztották, és országszerte jeltelen sírokban elföldelték 1956 ősze előtt és után. Akár úgy, hogy súlyos kényszermunka büntetésüket, a legkülönfélébb fizikai munkát végezték a zárt, szigorúan őrzött munkahelyeken, vagy szabadságvesztésüket töltötték a különböző büntetés-végrehajtási intézetek celláiban. Mi több, az akadémiát végzettek közül többen a honi büntetőjog világában meghatározó, kiemelkedő vezető szerepet is kaptak, ki hosszabb, ki rövidebb ideig.”

Mondhatjuk tehát, hogy Zinner Tibor kötete tettesekről, elkövetőkről szól? Igen, ezt habozás nélkül kijelenthetjük, de hozzá kell tennünk rögtön, hogy nemcsak róluk, hanem a felbujtóikról, segítőikről, támogatóikról és azokról is, akik eszközül használták föl ezeket az embereket. Mindnyájan bűnösök voltak, a szándékosság mögötti motívumaik sötétségi fokozatától függően tetteiket aljas indokból vagy kevésbé aljas indokból elkövetők, akkor is, ha némelyiküket másként őrzi a jogászi vagy közéleti emlékezet. Magyarország Alaptörvénye nem véletlenül szögezi le az U) cikk (1) bekezdésében, hogy „(a)z 1990-ben lezajlott első szabad választások révén a nemzet akaratából létrehozott, a jog uralmán alapuló állami berendezkedés és a megelőző kommunista diktatúra összeegyeztethetetlenek". Részben azért teszi ezt meg, mert ez így igaz, részben azért, hogy az ország legfőbb jogforrása erejével tegye egyértelművé, hogy a jog sokáig várt és nehezen megszerzett uralma egészen más, mint az, ami megelőzte, ami a jog tagadásának vagy legalábbis valóságából történt kiforgatásának rendjére épült. De az Alaptörvény afelől sem hagy kétséget, amit a kötet pontosan okadatol, bemutat, elénk tár: „A Magyar Szocialista Munkáspárt és jogelődei, valamint a kommunista ideológia jegyében kiszolgálásukra létrehozott egyéb politikai szervezetek bűnöző szervezetek voltak, amelyek vezetői el nem évülő felelősséggel tartoznak."

Könyvek előszavában szokás megemlíteni, hogy az előszó szerzője szerint kiknek szól a kötet. Jelen esetben nemcsak erről a „kinek szólásról" kell említést tenni, hanem annál többről, érintettségről, sőt személyes érintettségről. Ezek a történetek, a bírókkal, ügyészekkel és ügyvédekkel szembeni atrocitások, megtorlások, a törvényesnek álcázott, teljesen önkényes eljárások álarca mögé rejteni próbált, formálisan bűncselekmény miatti büntetésnek nevezett kivégzések, vagyis politikai gyilkosságok, szabadságtól, vagyontól, élettől való megfosztások minden jogászt érintenek, akár élt az 1990 előtti időkben, akár nem. *Doctoris juris et scientiarum politicarum*, jog- és államtudományi doktorok, régi, mai és jövőbeli magyar jogászok, szomorú és intő példa legyen ez a sok száz szomorú, felháborító, megindító vagy éppen megrázó történet, mely ebben a kötetben szerepel! A jogászi végzettség nélküli, sokszor elemi végzettséggel is alig rendelkező, helyesen írni olykor nem is tudó pártkáderek és az őket mozgató, kihasználó elvtársak nemcsak a politikai szabadságra és emberi jogokra jelentettek veszélyt, mértek alig kiheverhető csapást, de mindarra is, amit egy modern és művelt társadalomban a jogászok, a jogot megtanuló, a jogot tudó, értő és tisztelő emberek jelentenek. Ezek a pártkáderek, „akadémisták" mit sem tudtak a jognak Ulpianustól származó hármas parancsáról: becsületesen élni, mást nem bántani, mindenkinek megadni azt, ami neki jár! *(Iuris praecepta sunt haec: honeste vivere, alterum non laedere, suum cuique tribuere.)* Mást nem bántani? Mi sem állt távolabb tőlük, hiszen éppen az volt a feladatuk. Továbbá hogy az államhatalomnak minden korlát nélküli, cinikus módon pont a „nép nevében", de éppen a nép elleni fölhasználói legyenek.

Szerencsések vagyunk mi, mai jogászok, kiknek a joguralom, a jog uralma alá vetett állam, a jog által korlátozott és ellenőrzött államhatalom nemcsak napi valóság, hanem hitvallásunk is egyben. És ez a hitvallás, melyet immár a legfőbb jogforrásunk, az Alaptörvény is megfogalmaz: „(v)alljuk, hogy népuralom csak ott van, ahol az állam szolgálja polgárait", ad nekünk erőt, hogy a jog eszméjét szolgálhassuk, és a jog parancsait, előírásait mindenkor betarthassuk.

Lectori salutem!

Dr. Patyi András
a Kúria elnökhelyettese
tanszékvezető egyetemi tanár

Budapest, 2023 tavaszán

Prológ Márai Sándortól 1942–1944-ből és dr. Ries Istvántól 1949-ből

„Az emberek hamar felejtenek. – Pedig ami velünk a proletárdiktatúra alatt történt, nem könnyű elfelejteni."[1]

(Dr. Váry Albert koronaügyész-helyettes)

„Ez a háború, mely következése és folytatása az előzőnek, mélyebben éget és roncsol az emberi lélekben, mint valaha is az előzőek. […] Elképzelni sem lehet, hogyan alakul az elkövetkező évtizedekben földrészek egymáshoz való viszonya. Milyen lesz a fehér ember helyzete a színes világban? Mi alakul ki a háború után Amerikában? Milyen lesz az együttműködés a ma egymás oldalán küzdő, a hadiérdek által egymás pártjára állított, de a társadalmi, világnézeti és gazdasági ellentétek miatt egymással a béke síkján együttműködni képtelen hatalmak között? Ki uralkodik majd a tengereken? Lesz-e még bolsevizmus a háború után a világban, s milyen lesz? Hogyan alakul az angolszász világ kapitalizmusa? Milyen szerepet vállal Amerika az új világban, amikor – a háború után – a romokból fel kell építeni az emberi együttműködés rendjét? Miféle szellemi irányelveket tudunk megmenteni a múltból, hogyan lehet megbékíteni az indulatoktól, egyéni tragédiák fájdalmaitól sebzett lelkeket? Milyen lesz az arcvonalakról egyszer hazaérkező emberek felfogása, mi ég a lelkükben, hogyan találják meg helyüket a békés világban? […] Hogyan lehet elsimítani a népek között a gyűlölet által szított ellentéteket? […] E kérdésekre nem tudunk felelni. […]

De az élet örök törvényei ma is érvényesek: a változás törvényének és a megmaradás elvének közömbös, az egyéni sorson túl is ható princípiumai. Az emberi fajta megmarad e földrengés után is. A magyarság sorsa összefonódott Európa sorsával. Mert Európa nem végződik pontosan ott, ahol a földrajzi határok mutatják. […] A háború után az európai ember kénytelen lesz felelni a kérdésre, hajlandó-e tovább élni ennek a műveltségnek erkölcsi keretei között, vagy feladja európai szerepét, s beilleszkedik az új, az európai hagyománytól idegen eszmeáramlatok, életformák hatalmi arcvonalába. Ez a kérdés beláthatatlan következményeket idéz fel. Mi is felelni kényszerülünk, a magyarság."[2]

Márai életbölcsességét, éleslátását érzékeltették ugyanebben az írásában papírra vetett további gondolatai is. Ezek szerint „a húszéves szovjetkísérlet e háborúban kétségtelenül bebizonyította azt, hogy a mongolizált Szovjet-Oroszországban a legszigorúbb politikai nevelés, az egyéni élet minden igényének kíméletlen megtagadása hatalmas társadalmi és katonai szervezetet épített fel. […] De bebizonyította azt is, hogy ez a bolsevista erőfeszítés az

1 Dr. Váry Albert: Előszó (1922. december 1.). In *A vörös uralom áldozatai Magyarországon.* Hivatalos jelentések és bírói ítéletek alapján írta és kiadja dr. Váry Albert koronaügyész-helyettes. Vác, 1922. Váczi Kir. Orsz. Fegyintézet Könyvnyomdája, III.

2 Márai Sándor: *Röpirat a nemzetnevelés ügyében.* Pozsony, 1993. Kalligram Könyvkiadó, 9–13.

egyéni élet minden tartalmát felszívja, megfosztja az embert az élet minden olyan értékétől és javától, mely nélkül európai ember számára [...] nincs többé az életnek valóságos értelme. [...] Nem lehetnek kétségeink, mi történne, ha a keleti bolsevizmus egy napon módot és eshetőséget látna arra, hogy behatoljon az occidentális[3] műveltség területeire. Az értelmiség lemészárlása, az occidentális életformák megsemmisülése, az egyéni életről alkotott, a nyugati műveltség eszméinek jegyében felépített elképzeléseink teljes csődje következne be a pillanatban, mikor a bolsevizmus megveti hatalmának alapjait Európa országaiban. A bolsevizmus kérdése az európai ember számára nem politikai, nem is osztályhatalmi kérdés, hanem a lét és nemlét, az európaiság kérdése."

Márai azonban nem csupán vizionálta az általa nem vágyott jövőt, hanem az idő tájt már agonizáló neobarokk múltat is kellőképp elparentálta. „Ha vége ennek a háborúnak, a feladatok mérhetetlen sora vár reánk. [...] Ahhoz, hogy Magyarország megint nemzet legyen, megbecsült család a világban; ki kell pusztítani egyfajta ember lelkéből a »jobboldaliság« címkéjével ismert különös valamit, a tudatot, hogy ő, mint »keresztény magyar ember« előjogokkal élhet a világban." Meg is magyarázta. Érvelése szerint „egyszerűen azért, mert »keresztény magyar úri ember«, joga van tehetség és tudás nélkül is jól élni, fennhordani az orrát, lenézni mindenkit, aki nem »keresztény-magyar«, vagy »úriember«, tartani a markát s a keresztény-magyar markába baksist kérni államtól, társadalomtól: állást, kitüntetést, maradék zsidóbirtokot, potya nyaralást Galyatetőn, kivételezést az élet minden vonatkozásában. Mert ez volt a »jobboldaliság« igazi értelme."[4] Két esztendővel később, 1946-ban pedig egyetlenek voltunk, akik „úgy ültünk le a párizsi békekonferencia asztalához, hogy lényegében semmit sem tudtunk felhozni a mentségünkre".[5]

1848, majd utóbb 1956 ideig-óráig győztes, majd eltiport forradalmait, idegen hatalmak által levert szabadságharcait követően Magyarországon a sértett hatalom jogi eszközökhöz nyúlt és megtorlást kezdeményezett. Mindez illeszkedett ahhoz a hagyományos kelet-közép-európai szokáshoz, hogy „a politikai joghoz nyúl, amikor politikai tetteket akar elkövetni és a jogot szolgájává teszi. [...] Az érdekessége az eljárásnak [...] elsősorban abban van, hogy hogyan bonyolítják ezt a megtorlást és hogyan próbálják a jog eszközeit felhasználni. Mindenekelőtt igen jellegzetes a megtorló apparátus alkalmassá tétele."[6]

Könyvem ezért egyfajta sajátos „felelet" a neves esszéistának még a sztálingrádi csata végkimenetele előtt feltett kérdéseire a „földrengés" utáni világból. Ebben a feltétel nélküli kapituláció elkötelezett hívei, az „egymással a béke síkján együttműködni képtelen hatalmak" egyike, a moszkvai birodalom rákényszeríthette rendszerét a világégést az Elbától keletre túlélők, köztük az immár ismételten a világháborús vesztesek közé tartozó Magyarország, „a rab nemzetek" egyikének kárvallott millióira. Írásom a bolsevik forradalmi módszerekkel támadott honi harmadik hatalmi ágban tevékenykedők öröklött összetételének radikális átalakítását tárgyalja. Abba az időszakba nyújt áttekintő s egyúttal parányi részleteket is felvillantó betekintést az egyes életutakra vonatkozó, különböző okokból részletes tájékoztatással, amelynek sajtója – miként arra a kortárs, nemes tasnádi dr. Major-Maróthy

3 Occidentális: nyugati.

4 Pomogáts Béla: Emigráció előtt és után. Márai Sándor pályafordulata. *Európai Utas*, 2000. 2. sz. 53–57.

5 Romsics Ignác: Horthy tudta, hogy nem vezethet be diktatúrát. A riportot készítette Kósa András. *Magyar Nemzet*, 2017. július 4. *https://mandiner.hu/cikk/20170704_romsics_ignac_horthy_tudta_hogy_nem_vezethet_be_diktaturat.*

6 Kahler Frigyes – Mádl Ferenc – Mezey Barna – M. Kiss Sándor – Kármán Miklósné – Cserjési Jenőné – Nagy Zoltán – Mészáros Gyula – Paczolay Gyula: Vitaülés Kahler Frigyes: A Brusznyai [Árpád]-per című könyvéről. Vitavezető professzor Mádl Ferenc akadémikus. Dr. Mezey Barna felszólalása. In *Büntetőjogi tanulmányok*, 2002. 2. kötet, 7–40.

Ákos*[7] visszaemlékezett – „kétségtelenné tette, hogy a bírák és a bíróságok évszázadok óta kialakult társadalmi megbecsülése Magyarországon megszűnt".[8] Annak a jogszolgáltatással összefüggő pártpolitikai programnak a megvalósítását helyezi górcső alá, amelynek kezdetei már kitapinthatók voltak a debreceni ideiglenes államvezetés alig néhány hónapos időszakánál. Ezek felerősödtek a koalíciós kormányzat 1945. április közepi fővárosba költözésével, mert ez az időszak – miként Rákosi Mátyás* megfogalmazta utóbb, a Magyar Dolgozók Pártja (MDP)[9] Központi Vezetőségének (KV) 1949. március 5–6-án tartott ülésén – „a népi demokrácia funkciójára nézve proletárdiktatúra".[10]

Mindennek vonatkozó, már korábban kinyilatkozott célja, írásba foglalása 1948 nyarán, az MDP programnyilatkozatában olvasható. „A párt síkraszáll az igazságszolgáltatás és a jogrendszer gyökeres, demokratikus reformjáért a termelési és társadalmi rend változásainak megfelelően. Küzd a laikus bíráskodás elvének kiterjesztéséért, a népellenes elemek kiküszöböléséért a bírói karból, a népi demokrácia érdekeinek és jogelveinek az érvényesítéséért az igazságszolgáltatásban."[11]

A pártdokumentum az 1945. február 5-én kihirdetett, a népbíráskodásról szóló 81/1945. M. E. sz. rendelet háborús és „népellenes" bűnösök[12] szóhasználatára emlékeztetett. „Az angol fővárosban készített ún. Charter, a felállítandó nemzetközi büntetőbíróság szabályzata a béke elleni, a háborús és az emberiesség elleni, míg a magyarországi jogszabály a háborús és népellenes bűntetteket kodifikálta. Ez utóbbi a враг народов (vrag narodov), azaz a »nép ellensége« fogalom szószerinti fordításaként, különösképp az 1930-as évek Szovjetuniójának hírhedt moszkvai büntetőpereiből ismert.[13] Ebben az is szerepet játszott, hogy a rendelet alkotásánál olyanok is bábáskodtak, akik különböző okokból sértettjei voltak az előző éveknek, hónapoknak. Dr. Réczei László* nevéhez fűződik a »népellenes« fogalom bevezetése a magyar jogszabályba. »A háború előtt Szegeden voltam ügyvéd, ott nősültem, ott született fiam, feleségemet, fiamat deportálták. A fiam 9 éves volt, amikor őket elvitték. Akkor én megszöktem a munkaszolgálatból, hamisítottam magamnak papírokat, és Miskolcon átvészeltem a háborút. 1944. december végén, karácsony tájékán lementem Szegedre, ott értesültem arról, hogy a kormány megalakult Debrecenben és Valentiny Ágoston* szegedi ügyvéd kollégám [...] lett az igazságügyminiszter.[14] [...] Fölmentem Debrecenbe – ahol az igazságügyi tárca vezetője közölte velem, hogy – jogász köll nekem az igazságügyminisztériumba«."

7 A csillag szimbólummal jelzett személyek életútja írásom végén olvasható. A magyar és külföldi személyeknél – eltekintve az idézésektől és a biográfiától – az első alkalommal írom ki a teljes nevük (vezeték- és keresztnév, valamint az oroszoknál az atyai név). A gyakori magyar vezetékneveknél ettől eltérek, a teljes nevet közlöm a félreértéseket elkerülendő.

8 Dr. Major Ákos: *Népbíráskodás – forradalmi törvényesség. Egy népbíró visszaemlékezései.* Sajtó alá rendezte és az előszót írta Zinner Tibor. Budapest, 1988. Minerva, 150.

9 A továbbiakban minden esetben – eltekintve az „Életutak" című fejezettől – a zárójelek közötti rövidítéseket alkalmazom.

10 Rákosi Mátyás: *Építjük a nép országát.* Budapest, 1949. Szikra Könyvkiadó, 415.

11 Izsák Lajos (főszerk.): *A Magyar Dolgozók Pártja határozatai 1948–1956.* Összeáll., jegyzetekkel ellátta és szerk. Habuda Miklós – Rákosi Sándor – Székely Gábor – T. Varga György. Budapest, 1998. Napvilág Kiadó, 24.

12 1945. évi VII. törvénycikk a népbíráskodás körében kibocsátott kormányrendeletek törvényerőre emeléséről. In Dr. Bacsó Ferenc – Dr. Mikos Ferenc – Dr. Némethy László – Dr. Szabó Imre – Dr. Szabóky Jenő (szerk.): *Két év hatályos jogszabályai. 1945–1946. Függelék: 1943–1944. évi törvények.* Budapest, 1947. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 20–21.

13 Ott a vádlók és bírók ajkáról gyakran hangzott el „a nép ellensége" megfogalmazás, amely a debreceni rendelet különös részében megkülönböztetett háborús és népellenes bűntettek egyike volt.

14 Az idő tájt ekképp írták a tárcavezető, valamint a minisztérium – Igazságügyminisztérium – nevét. Feldolgozásomban az adott időszaknak megfelelő hivatalos elnevezéseket, valamint helyesírást alkalmazom.

Dr. Réczei ott maradt, és kodifikált másokkal, közöttük volt üldözöttekkel együtt.[15] A debreceni havas utcákon sétáló jogász Andrej Januárjevics Visinszkij* szovjet legfőbb államügyész nyelvezetét már akkor honosította, amikor annak leghírhedtebb tételét – „minden bírósági ügy az osztályharc egyik epizódja"[16] – még alig-alig, legfeljebb a Moszkvából visszatérő magyar kommunisták egyike-másika ismerhette Magyarországon.[17] Azután – miként majd az írottakból kitetszik – annak mindennapos gyakorlatát is maga után vonta. A maga pőreségében, erőhatalmi helyzetből, mintha népellenes bűntettek elkövetőit vonták volna felelősségre – több menetben – a jogászok eltávolításakor. Magyarországon ebben a hatalmi ágban ugyanis bekövetkezett a „csisztka", a Szovjetunió történetéből 1935 elejétől ismert „tisztogatások" rémséges időszaka.

Mindazt, ami az idő tájt Magyarországon az 1944 őszi kezdetektől 1949. november 18-ig, az igazságügyi tárca vezetőjének, dr. Ries Istvánnak* a jelenlétében, a Magyar Kúria teljes ülésén a kúriai bíróknak a Magyar Népköztársaságra tett esküjéig történt – és azt is, amit elvárt a jövőben az ítélkezőktől –, a miniszter felszólalása foglalta össze. Nem rejtette véka alá álláspontját alig egy hónappal a Rajk László* és Lazar Brankov* nevével fémjelzett büntetőügyben kihirdetett, másodfokon jogerőssé vált halálos ítéletek végrehajtása, a volt külügyminiszter és két társa, dr. Szőnyi Tibor* és Szalai András* kivégzése után, hanem ekképp szónokolt: „a hatalmat arra használja fel az állam, hogy eltávolítsa és megszüntesse a kapitalizmus utolsó maradványait az országban.

Az állam ezt a célt a proletárdiktatúrával éri el, vagyis a Magyar Népköztársaság állama a proletárdiktatúra funkcióját tölti be. Minden állami szerv működését ennek a gondolatnak kell áthatni. Minden szervnek a proletárdiktatúra célkitűzéseit kell követnie és megvalósítania. […] Az elnyomás legélesebb fegyvere volt régen a bíróság. […] Most megváltozott a helyzet és a bíróságnak most a dolgozók kezében kell éles fegyvernek lennie a felszabadulás befejezése érdekében, a kapitalista reakció támadásai visszaverésére, az ország építése érdekében. […] A mi álláspontunk az, hogy nemcsak a gazdasági és a politikai életből kell eltűnnie a kapitalizmusnak, de el kell tűnnie az állami élet, sőt a magánélet minden területéről is a kaptalista szellemnek és ezen a téren a bíráskodásnak nagyon nagy szerepe van. […] A bíróság működése igenis politikai működés és mindég az is volt. […] Az állami életben minden megnyilatkozás csakis politikai célt szolgál. Nem tagadjuk, hogy a bíróságnak politikai célt kell betöltenie. […] a szocialista Magyarország felépítése a cél. […] Ne hintsünk port egymás szemébe. […] Mindent alapos megfontolás után csinálunk, mindent kidolgozunk előre a legapróbb részletekig."[18]

Dr. Ries beszédében utalt a moszkvai „klasszikusokra". A Vlagyimir Iljics Lenin gondolataira támaszkodó Joszif Visszarionovics Sztálin szerint „a diktatúra tudományos fogalma nem jelent egyebet, mint senki által nem korlátozott, semmiféle törvény, semmiféle abszolút szabály által nem akadályozott, közvetlen erőszakra támaszkodó hatalmat". Ugyanő később,

15 Zinner Tibor – Róna Péter: *Szálasiék bilincsben.* I. kötet. *A Hűség Házától az Andrássy út 60-ig.* Budapest, 1988. Lapkiadó Vállalat, 55. Mások mellett a Belügyminisztériumból dr. Timár István* és dr. Villányi András* is segített neki…

16 Zinner Tibor: *XX. századi politikai perek. A magyarországi eljárások vázlata 1944/1945–1992.* Budapest, 1999. Rejtjel Kiadó, 28.

17 Zinner Tibor: „éjjel-nappal jó hangulatban dolgozunk és igyekszünk igazolni a belénk vetett reményeket". Szembenézés – a népbíróságokról feketén-fehéren. In Ujváry Gábor (szerk.): *Hóman Bálint és népbírósági pere.* Budapest–Székesfehérvár, 2019. Ráció Kiadó – Városi Levéltár és Kutatóintézet, 137–138.

18 Dr. Horváth Ibolya – Dr. Solt Pál – Dr. Szabó Győző – Dr. Zanathy János – Dr. Zinner Tibor (szerk.): *Iratok az igazságszolgáltatás történetéhez 3.* Budapest, 1994. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 309–312.

Dr. Ries felszólalásából hasonlóképp idéz Katona Klára: A Kúria működése a második világháború után a Legfelsőbb Bíróság létrejöttéig (1945–1949). In Bódiné Beliznai Kinga (szerk.): *A Kúria és elnökei I.* (Bibliotheca Curiae) Budapest, 2014. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 154.

ismét Leninre hivatkozva vetette papírra, hogy „a diktatúra […] korlátlan hatalmat, erőre, nem pedig törvényre támaszkodó hatalmat jelent". Végül ugyancsak Sztálin: „a proletárdiktatúra jelenti a párt […] útmutatásait, plusz ezeknek az útmutatásoknak a végrehajtását a proletáriátus által, plusz megvalósításukat a lakosság által".

A proletárdiktatúra tehát pártutasítást jelentett és végrehajtását is egyben mind a párt, mind a lakosság által.[19] Hogyan történt mindez Magyarországon addig, akkor, és hogyan a továbbiakban?

19 Szakács Sándor – Zinner Tibor: *A háború „megváltozott természete". Adatok és adalékok, tények és összefüggések – 1944–1948.* Budapest, 1997. Génius Gold, 147.; Standeisky Éva: Tétova újraértelmezések. Magyarország második világháború utáni évei a rendszerváltozás utáni történetírásban. In Erős Vilmos – Takács Ádám (szerk.): *Tudomány és ideológia között. Tanulmányok az 1945 utáni magyar történetírásról.* (Talentum sorozat) Budapest, 2012. ELTE Eötvös Kiadó, 138.

„Az utóbbi két évtized történészei hajlamosak egy meghatározott látószögből, egy bizonyos problémakörre vagy társadalmi csoportra fókuszálva minősíteni a második világháború utáni viszonylag rövid időszakot. Ennek talán legkirívóbb, negatív példája a Zinner Tibor – Szakács Sándor szerzőpáros könyve, A háború megváltozott természete, amelyben a szerzők a kommunista párt és erőszakszervei hatalmi manipulációinak szemszögéből rajzolnak az egész korszakról elrettentő képet." Lásd Szakács–Zinner 1997.

Az egykori MSZMP Párttörténeti Intézete volt munkatársának „bírálatához" mindössze annyit, miért nem kutatta az archívumukban azokat az iratokat annak idején, amelyekhez mi – utóbb hasznosítva azokat – nem férhettünk hozzá 1989 nyaráig, hogy kellőképp ellensúlyozza a korszakról kialakított, mindmáig mundért védő ismertanyagát. Még akkor is igaz álláspontunk (mert előlünk korábban elzárt levéltári forrásokra és tényekre alapoztuk), ha Sztálin rámutatott arra, hogy a „megtorlások alkalmazása […] a támadás szükséges eleme, de csak kisegítő, nem pedig fő eleme". (*J. V. Sztálin művei.* 12. kötet. Budapest, 1950. Szikra Könyvkiadó, 331–332.)

Miről szól a könyv?

„mindent alapos megfontolás után csinálunk,
mindent kidolgozunk előre a legapróbb részletekig"

(Dr. Ries István igazságügyminiszternek
a Legfelsőbb Bíróság bíróinak eskütételekor,
1949. november 18-án elhangzott beszédéből)

Miről szól feldolgozásom? A jogászság, főként az ügyészek és bírók honi képviselőivel szemben indított egyre agresszívebb frontális támadásról, az 1944–1945-öt követő „őrségváltásról" kíván látleletet adni. Azzal a céllal, hogy bemutassa: miként zúzták azt szét drákói módon az újabb és újabb létszámcsökkentésekkel, néhány esetben a különböző elnevezésű titkosrendőrség, főképp az Államvédelmi Hatóság (ÁVH) vizsgálataira alapozott büntetőperrel. Kitér arra, hogy mi jellemezte a személyi összetételét a huszadik század elejétől a második világégés utolsó évéig mind a szervezeti kereteknél, a fórumrendszernél, mind az ügyészi és a bírói, mind az ügyvédi hivatásrendnél. Vizsgálódásom nyomon követi ezek változásait a mindkétszer háborús vereséggel végződött világégéseket követő békediktátumok, a trianoni s a párizsi között. Témaválasztásom szükségessé teszi, hogy ne csupán az Úz völgyében 1944. augusztus 26-án magyar földre lépett Vörös Hadsereg harcait követő, hanem a 19–20. század fordulójától számítható mozzanatokat, az 1919-es kommünt, valamint az azt követő korszak vonatkozó főbb összefüggéseit is elemzem. Azért, mert ezeknél az előzményeknél – igazolási eljárások, létszámcsökkentés – a magyar társadalommal, közöttük a jogászság képviselőivel szemben utóbb alkalmazott, 1945 elejétől bevezetett különböző jogfosztó intézkedéseknél eseteként még névazonosság is észlelhető. Miként az egykori, második világháborút megelőzően alkotott és kihirdetett, az idő tájt is a szabadságjogokat hasonlóképp sértő jogszabályok, például az internálás alkalmazása esetében. A már más nevet viselő jogszolgáltató fórumok elé állított személyekkel szemben úgyszintén hasonló okokból, a korábbi szerepvállalás miatt kezdeményezték a büntetőeljárásokat. A társadalmi háttér feltárásakor szükséges, hogy a górcsövet különös tekintettel irányítsam az ország fővárosára s az ország jogszolgáltatását meghatározó, itt ítélkező, különböző szintű fórumokra.

Magyarázatát adom, hogyan őrölték fel a politikai boszorkánykonyhákban kitervelt, a pártvezetés időszakonként eltérő hatalommal rendelkező testületei által elrendelt határozatok alapján végrehajtott agresszív akciókkal a korábbi személyi állományt, miként választották ki az eltávolítottak helyét betölteni hivatottak körét. Mindez honi sajátosság volt-e, avagy a környező államokban is hasonló mozzanatok érhetők tetten, egyedinek tekinthető-e a Magyarországon ebben a tekintetben történt, avagy az Elbától keletre lévő országokban, másutt is észlelhetők hasonló tendenciák? Feltárom, hogy kik és miképp szervezték meg előbb, 1949 őszére a Büntetőbírói és Ügyészi Akadémiát, majd 1950-ben miért, milyen napi és hosszú távú célok megvalósítása érdekében változtatták át nevét – nem véletlenül – Bírói és Államügyészi Akadémiává. Miként és miért merült fel, majd vált semmivé 1953 szeptemberében a kétéves időtartammal működő „levelező tagozat" felállításának terve? Érzékelve azt a csődtömeget, hogy hová vezetett Rákosi utasításának végrehajtása, miszerint „új, kommunista bírák kellenek", miért kísérleteztek 1956 tavaszától, majd őszétől egy újabb, de hamvába hullt gyorsított bíróképzés bevezetésével. Milyen szerepet szántak az új

SOMOGYI KÖNYVTÁR
993680
1881

bírók, továbbá az államügyészek oktatásában az 1949 ősze és 1954. szeptember 30. között fennállt, időközönként nevet változatott egyfajta szakosított káderképzőnek? Kik oktattak, illetve vizsgáztattak ott fél évtizeden keresztül? Kik vezették a gyakran változó összetételű irányító grémiumot? Az igazságügyi tárca jogvégzett irányítói mellett a különböző szintű pártközponti illetékeseknek volt-e – s ha igen, akkor mekkora – beleszólása az akadémián történtekbe?

Összegzésem részletezi a fennmaradt névsorok és egyéb adatok alapján, hogy kiket és miért iskoláztak be a tanfolyamokra, majd kik végezték el utóbb a tartalékos hadbírói tanfolyamot. Kiket válogattak ki a végzett hallgatók közül, és helyeztek meghatározó vezetői pozíciókba? Milyen szerepet játszottak ők a későbbiekben? Az ismertebb és a kevésbe ismert „akadémikusok" életrajzát bemutatva – a megvádolt, illetve elmarasztalt, jogerős ítéletekkel életüktől megfosztottak sorsával is alátámasztva – keresem a választ arra, hogy a pártvezetés elérte-e célját, egyrészt az adminisztratív eszközök könyörtelen alkalmazásával az 1945 előtt végzett jogászok nemzedékének eltávolítását. Másrészt számára az újonnan, gyorstalpalón[20] végzettek – akik mint vádlók, ítélkezők, az igazságügyi tárcánál különböző vezető tisztségeket betöltők, illetve különböző jogsegélyt nyújtó ügyvédek váltak előbb-utóbb ismertté – a szocializmus eszméjéhez hűséges, mindenkor megbízható partnerekké váltak-e? Sikerült-e a pártkorifeusoknak a harmadik hatalmi ág képviseletében ítélkező büntetőbírókat a politika szolgálólányának szerepébe kényszeríteni? Meghonosodott-e a tételes jog uralmát elsöprő, a közvetlen politikai akaratnyilvánítástól független bíráskodás mindennapos gyakorlatát elutasító, helyette országszerte bevezetni kívánt pártos ítélkezés? Voltak-e kivételek, avagy az akadémiát végzett „politikai ügyészek" és a „pártbírók" kizárólag a politikai vezetés kívánalmait, stratégiai és taktikai céljait szolgálták, illetve a diktatórikus hatalombitorlást vagy a röpke időre elveszített politikai hatalomnak a visszaszerzését, majd megőrzését segítették elő?

Feldolgozásom az életutak között ugyanis kitér a büntető igazságszolgáltatásban közreműködő jogi egyetemeken diplomát szerzett jogászok, a szakvizsgák után utóbb bírónak és ügyésznek kinevezettek mellett a Büntetőbírói és Ügyészi Akadémia és jogutódja, a Bírói és Államügyészi Akadémia különböző évfolyamait sikerrel befejező legismertebb személyiségeinek az 1956 ősze előtti, majd a kádári infernóban kifejtett „jogszolgáltatására" és annak tragikus következményeire is. Feltárom, hogy közülük a megtorlással kik és miért nem értettek egyet. Kik hagyták el önkéntesen a hivatásrendet különböző okokból, kiket távolítottak el az 1956-os forradalmi szerepvállalásuk miatt. Az újabb és újabb létszámcsökkentéseket túlélt jogászokból, bírókból és ügyészekből – gyakorta nem a kötelező várakozási idő, hanem az igazságügyi tárcánál politikai hatalommal rendelkező akarnokok gáncsoskodása miatt csak hosszú hónapok után végül – ügyvéd lehetett. Ez nem jelentette azonban azt, hogy jogászi pályájuk ezt követően rögöktől mentessé vált. Feltárom ugyanis egyfelől az ügyvédségnek már 1956 őszét megelőzően, 1954-ben tervezett, de akkor elmaradt, majd másfelől a forradalmat és szabadságharcot követő megrostálását is. A pályájukról előzött államügyészeknél és bíróknál valójában elüldözésük második stációja következett be. Összegzésem végül részletezi a Magyar Szocialista Munkáspárt (MSZMP) Központi Bizottsága (KB) 1962. augusztusi párthatározatának következményeit, az egyes büntetőbírókat és ügyészeket okkal eltávolító – ugyanakkor egyúttal képmutató, felemás, mondhatni cini-

20 Könyvem címét Kádár János* 1954. november 12-én írott feljegyzéséből kölcsönöztem. Ezt Rákosihoz küldte. Ennek 4. részében szó szerint – többek között – az olvasható Magyarország legfőbb ügyészéről, hogy: „ez a Czakó* [Kálmán] egy gyorstalpaló tanfolyam elvégzése révén lett jogász". Varga László (a bevezető tanulmányt írta és szerk.): *Kádár János bírái előtt. Egyszer fent, egyszer lent 1949–1956.* Budapest, 2001. Osiris Kiadó–Budapest Főváros Levéltára, 649.

Címválasztásomat meghatározta, hogy a gyorstalpaló léte a Rákosi-, utóélete a Kádár-rendszer névadóihoz kötődik, és az akadémiát végzettek közül legtöbbre a már 34 évesen legfőbb ügyésszé megválasztott Czakó vitte.

kus – intézkedéseket, azt, hogy hová helyezték, dugták el őket, miként teremtették meg az újbóli, akár nyugdíj melletti munkavállalásuk lehetőségét.

Írásom azonban másra is kitér. Részletezi, hogy a vezető párttestületek (Titkárság, Politikai Bizottság [PB], néha Szervező Bizottság) és személy szerint kik miként foglaltak állást az igazságügyi tárca s a pártvezetés illetékes osztályai, bizottságai részéről előzetesen egyeztetett közös, avagy az adminisztratív területet felügyelő pártbéli osztály részéről külön is előterjesztett javaslatokról. Ezek néha azonnal, néha némi módosítással elfogadott határozatonként, majd végrehajtásuknak következményeként sajátos diktátumként befolyásolták a korabéli büntetőpolitika megvalósítását, az állampolgárok millióinak életét. (Avagy netán, mert az első alkalommal a párttestület a vita során valamiért az előterjesztést elutasította, bekövetkezhetett az is, hogy a részéről kinyilvánított igényeket, adott instrukciókat az előterjesztők már belefoglalták az újabb javaslatba, s azzal immár ismételt napirendi pontként értett egyet.) Attól kezdve, hogy miért, kikkel szemben és miképp kell alkalmazni az emberi szabadságjogokat tipró legkülönfélébb intézkedéseket, egészen addig, hogy az elítéltekkel, letartóztatottakkal és internáltakkal hogyan kell bánni őrzésük során. Mindennek feltárása azért nélkülözhetetlen, mert ezeknek az előterjesztéseknek a készítői oktatták az akadémiára felvett különböző korú hallgatókat, akiknek gondolkodására, szemléletére előadásaik során hatni tudtak. Ők utóbb, a büntetőjog világában eljárva, aprópénzre váltották egyfelől a hallottakat, másfelől alkalmazták az oktatóik jogalkotói tevékenysége nyomán keletkezett utasítások, tájékoztatók, törvényerejű rendeletek és törvények szövegét. Ekképp alakult, fonódott össze az új jogrend nem csupán büntető-, hanem polgári ügyszakbéli szabályozási rendszere s kötődő, frissen végzett személyi állománya. Ez nyomon követhető a különböző állami beosztásokba kerültek (igazságügy-miniszter, legfőbb ügyész, bírósági kollégiumvezető, illetve államügyész és bíró, tárcabéli eltérő vezetői beosztásban dolgozók) esetében. S ugyancsak nyomon követhető a drámai következményeknél, nem csupán azoknál, akiket eltávolítottak, különbözőképpen felelősségre vontak, meghurcoltak a honi jogászság korábbi érában működött képviselői közül, hanem azoknál, akik mindennek Magyarországon társadalmi méretekben lettek kárvallottjai.

Munkámhoz nem csupán az akadémia kilenc, kisméretű levéltári dobozban őrzött egykori, de közel sem teljes dokumentációja, a felügyeletet ellátó igazságügyi tárca s amennyiben szükséges, akkor az illetékes állami és központi és helybéli pártszervek iratait használom fel. Kiegészítve ezeket a vonatkozó szakirodalommal – könyvek, folyóiratok, közlönyök és napilapok – és a különböző levéltárakban, irattárakban őrzött egyéb, kötődő dokumentumokkal. Hasznosítom továbbá a korszak titkosszolgálati és igazságügyi vezetésében annak idején meghatározó jogász személyiségek kiadott és kiadatlan visszaemlékezéseit is.[21]

21 „Eredetileg azzal vállalkoztam a magával folytatott beszélgetésre, hogy önmagamról nem fogok beszélni, hanem csatlakozom ahhoz, hogy verifikálni tudjon dolgokat, hogy ellenőrizni tudjon vallomásokat, és ebben rendelkezésre állok. Nagyon jól tudja, hogy felbontottam az Igazságügyi Minisztériummal kötött kutatási szerződésemet azon a címen, hogy lelkiismereti problémáimmal nem kívánom szórakoztatni sem Markóját* [Markója Imrét] és helyetteseit, de tulajdonképpen magát se. Ezzel szemben, ahogy az elmúlt napokban elgondolkoztam, arra jöttem rá, hogy ez így nem megy. Mert amikor én általánosságban beszélek az ÁVH nevében vagy az ÁVH-ról, akkor tulajdonképpen valótlanságokat mondok, mert nagyon lényeges mozzanatokat hallgatok el, és tulajdonképpen, amikor igazat mondok, nem a való helyzetről beszélek. Az ÁVH-ról beszélni így, ahogy eddig csináltuk, nem lehet. Rendkívül lényeges körülményeket hagy figyelmen kívül, az időt, ami pedig a történész számára rendkívül fontos kell, hogy legyen. Az ÁVH akár bűnös, akár nem, az Rákosi koncepciójából jött létre, tulajdonképpen amikor »Péter* [Gábor] és bandáját« bedobta a magyar történelembe, amit aztán a történelem tovább vitt, az ellenforradalmi időszak rögzített, a bűnös ÁVH-t feloszlatták, azóta a bűnösöket megbüntettük, ami rossz az országban történt, az az ÁVH-ra kenődött. Holott ez az ÁVH nem így volt." Dr. Décsi Gyula* visszaemlékezése. Interjú Zinner Tiborral, 1984. április 24. 34–35.

Dr. Timár István volt államvédelmi ezredesnek, Péter egyik helyettesének rövid életútját ismertették a napi

Ezeknél az írásoknál azonban sajátos igazodás észlelhető keletkezésük korszellemehez. Ezt a fenntartásomat már most, elöljáróban jelzem, mert sajnálatos módon a szokottnál is erőteljesebb forráskritikát tesznek szükségessé.

Végül – mert az eltelt évtizedekben így történt – írásom jegyzetei között több alkalommal magántörténelmem vonatkozó emlékeit is megosztom a Tisztelt Olvasókkal. Egyrészt azért, mert előbb levéltárosként, majd kutatóként olyan adalékokat szerezhettem az egykori szerepvállalóktól, amelyek kiegészítik a feltártakat, a papírra vetett mozzanatokat, összegzéseket, kisebb-nagyobb életrajzi eseményeket, azok hátteréhez adalékként szolgálnak. Másrészt a hivatali működésem idején a különböző helyekről kapott felkérések teljesítése során történtekről azért kell egy-egy esetben számot adnom, mert azok betekintést nyújtanak a tényfeltáró kutatások évtizedeken át tartó tudatos, folyamatos gátlásába. Ez pedig nem az iratőrzők személyes ambícióitól függött, hanem a politikai vezetés akaratából fakadt.

A hatalom gyakorlói, az egykori akarnokok elérték az idő tájt, majd évtizedeken keresztül, hogy a kutatási lehetőségek korlátozásának egyik következménye lett az a félrevezető megközelítés, hogy annak idején a rendszer működtetését határozataikkal, közvetlen direktíváikkal irányító pártpolitikusok helyett egyfelől néhány nevesített titkosrendőrre s a harmadik hatalmi ágban tevékenykedő egyes személyekre zsugorították a történtekért, az elkövetett törvénytelenségekért, bűnökért a felelősséget. Ezzel a megközelítéssel – miután az iratok kutathatatlanok voltak – tudatos félrevezetés történt. Ezért palástolhatták így azt, hogy a mindenkori pártvezetés felügyelte a legapróbb részletekig meghatározott módon a harmadik hatalmi ágban cselekvőket. Ezért a jogszolgáltatás alrendszere nem szakítható ki a társadalmi folyamatokból. Ezért nem lehetett független jogalkalmazás évtizedeken keresztül. Ezért alapjaiban félrevezető a rendszer egészében betöltött szerepéről kialakított számos megközelítés, melynek hatása mindmáig nem múlt el, főként a mundért védőknél.

Néhány további mondat is szükséges a forrásokról. Az MSZMP PB 1960. május 3-án hozott egy határozatot. Előtte Kiss Károly*, a KB titkára előterjesztésében arról tájékoztatott, hogy az MDP időszakában, majd 1957. április 12-től az MSZMP milyen iratokat küldött Moszkvába a testvérpárti kölcsönös tájékoztatás elve alapján. Papírra vetette, hogy az MDP KV megküldte a Szovjetunió Kommunista Pártja (SZKP) Elnökségének „a Központi Vezetőség, a Politikai Bizottság, a Titkárság üléseinek jegyzőkönyveit és az összes előterjesztéseket. (A központi vezetőségi ülésekről a szószerinti jegyzőkönyvet is). Továbbá a központi vezetőségi ülésekről kiadott nyomtatott jegyzőkönyvet, a párt vezető szerveinek valamennyi határozatát, a KEB[22] jegyzőkönyveit, a Központi Vezetőség bulletinjét.

Az ellenforradalom után az MSZMP KB Titkársága 1957. április 12-én határozatot hozott, mely szerint a kölcsönös tájékoztatás elve alapján meg kell küldeni az SZKP Elnökségének a Központi Bizottság üléseinek jegyzőkönyvét, a párt növekedésére vonatkozó

sajtóban, amikor 60. születésnapján a Munka Érdemrend arany fokozatával tüntették ki. Ez a biográfia együttes példája volt e büntetőeljárás törvénysértő mivolta korabéli elhallgatásának, valamint az MSZMP KB 1962. augusztusi határozatából fakadó kanonizált cezúrának, miszerint Magyarországon a törvénysértő büntetőperek 1949 tavaszától a Rajk–Brankov-üggyel kezdődtek. Arról ugyanis nem írtak, hogy dr. Timár (együtt dr. Décsivel) 1945 és 1948 decembere között mit tett a titkosrendőrség egyik vezetőjeként, miként arról sem, hogy elítélték Péter és társai büntetőperében (miként dr. Décsit is). A tömör összefoglaló szerint ő „1934-ben végezte el a jogi egyetemet Budapesten. A szerzői jogi kérdésekkel már ekkor foglalkozott, mint az *Est-lapok* jogtanácsosa. A felszabadulás után a magyar háborús főbűnösök ügyének kivizsgálásában vett részt. Az Igazságügyi Minisztériumban dolgozott 1948-tól, majd az ellenforradalom után a törvényelőkészítő főosztály vezetője lett. Ez idő alatt készült el a polgári és a büntető törvénykönyv. Közben jogirodalmi tevékenységet is folytatott. Az egyetem állam- és jogtudományi karán oktatott, valamint előadásokat tartott a Bírói és Ügyészi Akadémián. A Szerzői Jogvédő Hivatalnak 1962 októbere óta a főigazgatója." Kitüntetések. *Magyar Nemzet*, 1973. (március 28.) 73. sz. 5.

22 KEB: Központi Ellenőrző Bizottság.

anyagokat, valamint az Intéző Bizottság és a Titkárság üléseinek jelentősebb napirendjeit, dokumentumait.

A határozat nyomán az SZKP Elnökségének az alábbi anyagokat küldjük: a központi bizottsági ülések jegyzőkönyveit, a politikai bizottsági ülések határozati jegyzőkönyveit és napirendi anyagait (a személyi javaslatok és különfélék kivételével), a vezető pártszervek nyomtatásban megjelenő határozatait tartalmazó belső pártértesítőt, 1958 közepe óta a PTO[23] tájékoztató jelentéseit."

Kiss javaslatot tett arra, hogy a jövőben mely pártdokumentumokat küldjék meg rendszeresen a testvérpártoknak. A PB végül arról határozott, miszerint a központi bizottsági ülések előterjesztéseit és határozatait, valamint a vezető pártszervek nyomtatott határozatait tartalmazó pártértesítőt Moszkvába, a KB határozatait pedig Pekingbe kell küldeni. Egyúttal megbízták Kisst azzal, hogy tájékoztassa „bizalmas levélben" Jurij Vlagyimirovics Andropovot. Megtette, a korábbinál jóval kevesebb iratot tartalmazó küldeményeket azzal indokolva, hogy Magyarországon és a pártban „a rendkívüli körülmények megszűntek", ezért szemben a korábbi vaskos olvasnivalóval, Moszkvában az elvtársakat most már „nem terheljük".[24] A volt budapesti nagykövet ez idő tájt már az SZKP KB szocialista országok kommunista és munkáspártjaival fenntartott kapcsolatokkal foglalkozó osztályának vezetője volt. Tömörebben és érdemben: egyfajta Kominform-utód élén állt. Nem véletlen ezért az sem, hogy ő is azok között volt, akik véleményezték Nagy Imre* és társai büntetőügyének Kádár János által Moszkvába kiküldött vádindítványát és azt, hogy utóbb miként alakuljon a büntetőeljárás.[25]

Mindezekkel némiképp érthetőbbé válik Magyarország 1944–1945 fordulóján elkezdett, majd évtizedeken keresztül gyakorolt, Moszkvából vezérelt rendszerszerű irányítása. Annak idején, 1945. május 5-én Rákosi személyesen kezdte meg a fontos pártdokumentumoknak a másolatait a szovjet fővárosba küldeni. Nem akárkinek, hanem Georgi Mihajlovics Dimitrovnak. Nem egyenrangú elvtársként, hanem jelentéstételre kötelezett nebulóként. Ugyanis – levelének már az első bekezdése első mondatának elején – azt írta, hogy „e jelentéssel egyidejűleg küldöm a különböző pártjegyzőkönyveket, – egy jelentést a szakszervezetről, a megfelelő igazolóanyaggal, egy sor vezető elvtárs jellemzését és propagandaanyagunkat. Mostantól fogva rendszeresen beküldöm a pártközpont és a Titkárság jegyzőkönyveit."[26] Így kezdődött, Rákosi 1945-ös (majd az ő s elvtársai későbbiekben is folyamatosan Moszkvába küldött, mellékelt dokumentumokkal ellátott) jelentései, majd Kiss másfél évtizeddel későbbi tájékoztatója az iratok keletkeztetőiről és azok tartalmáról a maga pőreségében és egyúttal feneketlen mélységében is érzékeltette a vazallusi viszony fokozódását 1948 nyarától, ami

23 PTO: Párt- és Tömegszervezetek Osztálya.

24 *Kiss Károly bejelentése a „testvérpártok" kölcsönös tájékoztatásával kapcsolatban, és az MSZMP PB határozata, 1960. május 3.* MNL OL M–KS 288. f. 5/181. ő. e. 7., 135–142. 4. Különfélék, 10. Határozat.

25 Horváth Miklós – Zinner Tibor: *Koronatanúk jeltelen sírgödrökben. Dokumentumok Nagy Imre és társai pertörténeteihez (CD-melléklettel)*. Budapest, 2008. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 674–679.

Nem a teljesség igényével két dokumentum a kötetből:

„186. Jurij Vlagyimirovics Andropov, az SZKP KB szocialista országok kommunista és munkáspártjaival fenntartott kapcsolatokkal foglalkozó osztálya vezetőjének Roman Andrejevics Rudenko, a Szovjetunió legfőbb ügyészének és Pjotr Ivanovics Ivasutin, a KGB vezetőhelyettesének feljegyzése az SZKP KB részére a Biszku Bélával* folytatott megbeszélésről, 1957. augusztus 26.

187. Jurij Vlagyimirovics Andropov, az SZKP KB szocialista országok kommunista és munkáspártjaival fenntartott kapcsolatokkal foglalkozó osztálya vezetőjének feljegyzése az SZKP Központi Bizottságának, Moszkva, 1957. augusztus 29."

26 *Rákosi Mátyás jelentése Dimitrovhoz Moszkvába, 1945. május 5.* MNL OL M–KS 274. f. 10. cs. 114. ő. e. 59. (A kutatáskor még a Politikatörténeti és Szakszervezeti Levéltár [PSZL] elődje volt az iratőrző. Ennél és a többi fondnál erre többet nem utalok.)

majd némiképp csökkent, de 1960 késő tavaszáig így volt ez Kádár és köre regnálása első, közel fél évtizedében is. Rákosi nem kertelt, már 1945. április 7-én Dimitrovhoz küldött jelentésében a „belénk vetett reményeket" emlegette.[27] Tudta, hogy a közeljövőben mi vár rá s az általa vezetettekre, mi több, azt is tudta, hogy mi vár a félrevezetettekre. És legfőképp azt tudta, hogy az ukázt végre kell hajtania, bármi áron is.

Ő és a többi Quisling jelentett szinte mindenről: arról, amit Sztálin és utódai tudni akartak, és arról is, ami talán nem is érdekelte őket. A magyar nemzet mit sem sejtő honpolgáraira váró jövendőt Révai József* már 1945. február 8-án tudatta bizalmas, belső közlésként: „mi nemzetközi párt voltunk, amikor volt Kommunista Internacionálé és ma is azok vagyunk, amikor nincs Kommunista Internacionálé".[28] A szovjet apparatcsikoknak és vezetőiknek pedig más dolguk nem volt, mint hogy a VCS-rendszer[29] biztosította titkosságot kihasználva – ekképp papírokat az utókorra nem is hagyva – utasítgathassanak, kérhessenek, tehessenek nyom nélkül bármit, bármikor készséges honi kiszolgálóik révén. Ha pedig netán írott dokumentumok mégis keletkeztek – akár a Budapestre különböző területekhez delegált szakemberek, tanácsadók hazaküldött jelentései,[30] akár a határon túl papírra vetett írások –, akkor utóbb azoknak tartalmából a magyar és nem a hasonlóképp aktív szovjet fél korabéli felelőssége domborodik ki.[31]

Ám az sem feledhető, hogy Magyarországon a múlt rémségeiben társtettes, utóbb hatalomra juttatott túlélők tömérdek irat megsemmisítését rendelték el, amelyet az érintett apparátusokkal végre is hajtottak. Ezért ezeknek a dokumentumoknak honi hiánya pótolható lenne előbb-utóbb a határon túl fennmaradt, odaszármaztatott másodpéldányokkal. Ezekkel az egykor különböző párt- és állami tisztségeket betöltő politikusok – közöttük gyakorta (felelősségre soha nem vont) bűnelkövetők – nem büntetőjogi, hanem a magyar

27 *Rákosi Mátyás jelentése Dimitrovhoz Moszkvába, 1945. április 7.* MNL OL M–KS 274. f. 10. cs. 114. ő. e. 49.; Zinner 2019. 115.

28 Szakács–Zinner 1997. 53. 54. jegyzet.

29 Horváth–Zinner 2008. 662–665. Kádár és Biszku moszkvai útjának előkészítésével összefüggő iratok. Jevgenyij Ivanovics Gromov budapesti szovjet nagykövet 1957. „június 11-én »VCS«-vonalon, 13-án pedig táviratban tájékoztatott".

VCS-rendszer (ВЧ: Высокая Частота) – magas frekvencia (nagyfrekvenciájú híradórendszer), a nemzetközi párt- és kormányszintű titkosított távbeszélő összeköttetési rendszer elnevezése.

30 Vö. Baráth Magdolna: *A szovjet tényező. Szovjet tanácsadók Magyarországon.* Budapest, 2017. Gondolat Kiadó. A szerző több dokumentumot is közzétett függelékben, példaként: A Szovjetunió Állambiztonsági Minisztériumának utasítása a népi demokratikus országok állambiztonsági szervei mellett dolgozó tanácsadók számára, 1951. február 22. 232–233.

31 Zinner Tibor: *„A nagy politikai affér" – a Rajk–Brankov-ügy. I. kötet.* Budapest, 2013. Saxum Kiadó. 479–480. 1949. „július 5-én [Mihail Iljics] Belkin* és [Nyikolaj Ivanovics] Makarov* jelentett Moszkvába: »az utóbbi két napban, miután Rákosi utasította saját állambiztonsági szerveit, hogy számára kívánatos vallomásokat kapjanak Rajktól, a magyar nyomozók egyenesen fantasztikus vallomásokat kapnak Rajktól és más letartóztatottaktól. […] Már július 4-én Rajktól kaptak nyilván fantasztikus vallomást arra vonatkozóan, hogy bűntársa volt Pálffy [György]* altábornagy, honvédelmi miniszterhelyettes. A koholt vallomások alapján Pálffyt ma letartóztatták«. Bővebb kommentár nem szükséges. Mindezeket egy olyan, a törvényesség bajnokaként tetszelgő magas rangú, komoly beosztású szovjet titkosrendőr vetette papírra a Moszkvába, feletteseihez küldött jelentésben, aki annak idején aktív vizsgálója volt a csisztka büntetőpereinek. Most pedig Sztálin parancsára – tehát nem véletlenül, hanem mint »tapasztalt« szovjet elvtárs – bekapcsolódott ebbe a »vizsgálatba« is, az immár magyar–szovjet, és már a magyar államvédelmisek szélesebb köre számára sem titkos, hanem nyilvánossá vált koprodukcióba. Nem szégyellte magát, nem restellte leírni, hogy a Rákosi utasítására eljárt magyar államvédelmisek Rajktól szerzett »koholt« vallomás alapján jártak el Pálffyval szemben. Arról sem Makarov ezredes, sem Belkin nem ejtett szót, hogy hónapokkal korábban mit tettek ők, [Georgij Sztyepanovics] Jevdokimenko* és társaik […] a többiek esetében miként kezdeményezték a történteket. Talán sejtették előre, hogy mi történhet utóbb, ha fény derül a kommunista párti koholmányokra, hogy a mindennapos sztálini gyakorlat elhallgatásával, alávaló szerepük homályban tartásával másokra, jelesül magyarokra háríthassák a bekövetkezett drámák miatt a felelősséget?"

nemzettel szemben elkövetett tettei, azokért viselt felelősségük ekképp bizonyíthatóvá válna. Nem csupán Rákosi egyeztetett. Ő beszélte meg Sztálin dolgozószobájában Rajk és társai vádiratát a generalisszimusszal 1949. augusztus 20-án este, s vezette rá arra a diktátor által javasolt módosításokat. Kádár hasonlóképp járt el. 1957 augusztusában Moszkvába küldte belügyminiszterét, hogy a szovjet illetékesekkel egyeztessen Nagy és társai vádindítványának tartalmáról. Kiss előterjesztése pedig tartalmazta, hogy az akkoriban kiküldött anyagokban személyi konzekvenciák levonására alkalmas dokumentáció is rögzült, mind az egyes párttestületek, mind a KEB jegyzőkönyveiben. Azok ismeretében a honi káderpolitikai határozatokhoz szükséges ukázok is megfogalmazódhattak sok ezer kilométerrel keletebbre. Kinél így, kinél úgy, ahogy az adott politikai helyzet megkívánta.[32]

Az angolszászokkal kötött ismert és titkos alkuk életbe lépte után – tehát beleegyezésükkel és nem ellenükre – a Kreml és a Lubjanka nem csupán reményeket táplált, hanem megszabta „vonalat" az Elbától keletre. Ezért a szovjetizálás nem csupán a korábbi gazdasági, társadalmi viszonyok radikális átalakítását, majd vérrel-vassal történt fenntartását jelentette, hanem a „táborbéli" lét sajátos huszadik századi hűbéri viszonyait is évtizedeken keresztül. A határvonalat senki sem léphette át büntetlenül.

Befejezésül pedig még arról, hogy miről nem szól ez a feldolgozás. Arról, hogy immár három évtizeddel a rendszerváltoztatás kezdetétől a história művelői közül számosan, feladva annak erkölcsi premisszáit, írott és íratlan szabályait, miként igyekeznek mindmáig szembe nem nézni ezzel a bűnökkel teli terhes örökséggel. Avagy – ami még ennél is roszszabb – írásaikban politikai alapállásuknak megfelelőképp igyekeznek a tényeket figyelembe nem venni. Márpedig a tények – miként korának egyik legjelesebb büntetőbírója, dr. Pálinkás György* oly gyakran mondogatta – „rendkívül makacs dolgok".[33] Az újabb és újabb kiadványokban, a különböző terjedelmű írásaikban továbbra is szajkózzák a régről ismert, már annak idején is a fennálló rendszert szolgáló, ekképp utóbb is azt védő tételeket. Nem néznek szembe a Magyarországon, a környező világában és főként Moszkvában a féltve őrzött páncélszekrényekből előkerült és közzétett dokumentumhegyek tartalmával. Forrásapparátusukban az egy-egy közülük kimazsolázottra hivatkozás épp azt célozza, hogy objektivitásuk megkérdőjelezhetetlen legyen. Avagy tudatosan mellőzik ezeknek az iratoknak a forráskritikáját, holott számukra ismert a közölt dokumentumok keletkezésének világa, az iratoknak az utókor olvasóit tudatosan félrevezető tartalma.

Az egykori anomáliáikkal való őszinte szembenézés ugyanis mindmáig közel sem teljes. Az öt, 1989 és 2016 között kihirdetett semmisségi törvény nem adhatta vissza az elvett életet, szabadságot, nem kárpótolhatta minden második-harmadik magyar családot az őket ért különböző sérelmekért, a velük szemben elkövetett bűnökért. A történész nem teheti azt, amit egykoron a büntetőjog gyakorlói, hogy a nemzeti múlt kellőképp nem kutatott fejezetének feltárásakor a história a politika szolgálóleányává váljék.

32 Jó lenne (előbb-utóbb talán nem hiú remény), ha az illetékes magyar hatóságok – miként bekövetkezett az egykori magyar hadifoglyokra vonatkozó iratoknál – aktív szerepet vállalnának egyfelől a Szovjetunióba kiküldött pártiratok feltárásában, másfelől – már azok ismeretében – a hazai (jelzett és egyéb okokból is) hiányos dokumentáció mielőbbi kiegészítésében.

33 „A Köztársaság nevében!" Pálinkás György saját szavaival. Beszélgetés Pálinkás Györggyel. In Balla Judit – Borbély Zoltán – Koltay András (szerk.): *„A Köztársaság nevében!" Pálinkás György emlékkönyv.* Budapest, 2007. Rejtjel Kiadó, 16.

Adalékok Magyarország nemzetközi helyzetéhez 1944 őszétől

Írásom csak a legszükségesebb esetekben tér ki mindazon világpolitikai tényezőkre, összefüggésekre, a kelet-közép-európai térség lakóinak sorsát behatároló nemzetközi mozzanatokra, amelyek az adott időszakot jellemezték. Ismeretanyagát tudottnak vélelmezem. Mégis, egyetértve John Lukaccsal, honi nyelven 1996-ban közzétett kötetéből felidézem az Elbától keletre 1945 júliusában–augusztusában alakuló világról általa 1978-ban írottakat.

„Magyarországot illetően a négy nagyhatalom közül 1944-ig *aránylag* az angol – pontosabban churchilli – politika volt a jobb indulatú (többek között ismervén nemcsak az 1944. március 19-i fennálló részleges magyar függetlenséget Németországgal szemben, hanem Trianon igazságtalanságait is). Ez sajnos az 1944. március 19-i és az azt követő (beleértve október 15-öt) események következtében megszűnt; bár Churchill 1944-ben állandóan – főleg Roosevelthez irányított üzeneteiben, de máshol is, még 1944 decemberében is – hangsúlyozta, hogy Magyarország nem Balkán, nem Kelet-, hanem Közép-Európához tartozik. Hosszabb távon fontosabb, amit Churchill 1944 novemberében Párizsban de Gaulle-nak mondott: elismerte de Gaulle kritikáját a Kelet-Európával szemben nemtörődöm amerikai politikáról, de ugyanakkor hozzátette, hogy Oroszország most »éhes farkas a nyáj közt; csakhogy a lakoma után jön az emésztési szakasz«. A Szovjetunió nem tudja Kelet-Európát (beleértve Magyarországot) megemészteni."[34]

Ám mindennek nyilvánvaló mivolta – eltekintve az 1956. őszi hősies kísérlettől – csupán közel fél évszázaddal később, a csodák esztendője idején mutatkozhatott meg. Addig azonban jórészt, főként a „tisztító viharig",[35] kizárólag az érvényesülhetett a Kárpát-medence 1920-ban megcsonkított, 1947-ben Párizsban tovább zsugorított Magyarországán, amiről a Sztálin, Vjacseszlav Mihajlovics Molotov és társaik vezetésével megformált átállítási, berendezkedési tervek előkészítésében részt vett, Moszkvában menedéket talált magyar kommunisták mentoraikkal együtt akartak. Bármi áron. Ők ugyanis ismerhették a generalisszimusz felfogását „a folyamatban lévő háború megváltozott természetéről".

Sztálin szerint „ez a háború elüt a múlt háborúitól: ha valaki területeket foglal el, ezekre a területekre rákényszeríti a maga társadalmi rendszerét. Mindenki, amennyiben hadserege képes erre, a maga rendszerének szerez érvényt. Másképp nem is volna lehetséges."[36]

Az 1944 szeptemberétől, a Vörös Hadsereg nyomában egymást követve ismét magyar földre érkező, az 1935 elejétől folyt ottani „tisztogatásokat", a „csisztkát" túlélt magyar kom-

34 Lukacs, John: *1945: A nulla év.* Ford. Barkóczi András. Budapest, 1996. Európa Könyvkiadó, 250. (Kiemelés az eredetiben.)

35 Aczél Tamás – Méray Tibor: *Tisztító vihar.* München, 1961. Újváry „Griff" Verlag. A könyv címe egyfelől szakirodalmi, másfelől a publicisztikában bevett zsargonná vált. A kötetet a szerzők először angol nyelven adták ki: *The Revolt of the Mind. A Case History of Intellectual Resistance Behind of the Iron Curtain.* London, 1960. Thomas and Hudson.

36 Gyilasz, Milovan: *Beszélgetések Sztálinnal.* Brüsszel, 1963. Nagy Imre Politikai és Társadalomtudományi Intézet, 118.

munisták, majd az 1945. január 30-án titokban Debrecenbe érkezett vezetőjük, Rákosi képviselte „vonalat" az itthoni, immár nem illegális kommunista vezetők elvbarátaikkal együtt elfogadták. Ők zokszó nélkül, mi több, örömmel azonosultak a második világháborút követően nemzetközi nagyhatalommá lett Szovjetuniót korlátlan hatalommal vezető Sztálin és köre politikájával. Hozzájuk csatlakoztak a Nyugatra hurcolt vagy oda emigrált párttagok is.[37] A kényszerű „koalíciós" kormányzás napjai, hónapjai s évei alatt is, utóbb pedig egyre erőteljesebben ennek mielőbbi megvalósításán fáradoztak.[38]

A jog világában korábban tevékeny szerepet vállalók sorainak megritkítását illetően a szerzőtársaimmal együtt 2005-ben papírra vetett közös jelentésben[39] úgy véltem – és manapság is úgy vélem –, hogy „mélységesen igaza lett Baron de la Brède et de Montesquieunek. Ő akképp fogalmazott annak idején, évszázadokkal korábban, hogy a »három hatalom közül [...] a BÍRÓI HATALOM bizonyos értelemben nem is hatalom«."[40]

Igen, mert a Kárpát-medencében a politikai hatalmat kisajátítók az „orosz felszabadító megszállás"[41] során Magyarországra érkezett és itt maradt, különböző nemzetközi, mint a Szövetséges Ellenőrző Bizottság (SZEB), és külhoni szervek alá tartozó fegyveres erők sokirányú közreműködésével és azokban okkal bízva, továbbá a frissen felállított, szinte kizárólag kommunista vezetésű erőszakszervek[42] hathatós segítségével egy, a korábbiaktól gyökeresen eltérő rendszert teremtettek. A harmadik, a bírói hatalmi ágat illetően érdemben letértek az 1869. évi IV. tc.[43] hatálybalépésétől kezdve a sok-sok közismert és kevésbé ismert jogász kodifikáló tevékenysége által kikövezett útról, amely az európai gyakorlattól érdemben nem kívánt eltérni. Egyetértek azzal a sommás értékeléssel, miszerint „az 1944 és 1949 közötti átmeneti időszakot »népi demokráciának« vagy »koalíciós éveknek« nevezni [...] olyan eufemizmus, amely éppen az átalakulás lényegét és irányát hagyja homályban. Az, hogy ezt sokan nem látták előre, mások pedig nem így élték meg, nem változtat azon, hogy a Szovjetunió és a magyar kommunisták célja a kezdettől az ország szovjetizálása volt."[44] A bíráskodás világában mindennek jelképes összegzéseként is értékelhető az elnök, dr. Kerekess István* nyugállományba vonulása után a Magyar Kúria jogutódát vezető má-

37 Zinner 1999. 28.

38 Szakács–Zinner 1997. 44.

39 Zinner Tibor – Kahler Frigyes, Koczka Éva, Pálvölgyi Ferenc és Tóth Béla közreműködésével: *Megfogyva és megtörve. Évtizedek és tizedelések a jogászvilágban 1918–1962.* Budapest, 2005. Magyar Hivatalos Közlönykiadó, 615.

40 Montesquieu: *A törvények szelleméről. I. kötet.* Szerk. Hajdu Gyula – Mátrai László – Fehér József. Ford. Csécsy Imre és Sebestyén Pál. Budapest, 1962. Akadémiai Kiadó, 318. (Kiemelés az eredeti szövegben.)

41 *Községi bizonyítvány. Taktaharkány, 1945. október 26.* Magyar Nemzeti Levéltár (MNL) Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltárának Sátoraljaújhelyi Fióklevéltára V. 269. Taktaharkány nagyközség iratai 1945–1949, Közigazgatási iratok, 994/1945. Köszönet Oláh Tamás levéltárosnak, aki felhívta a figyelmemet erre a dokumentumra. Facsimilében közli Zinner Tibor: A Zinnerek históriája. In Dr. Kárpáti Zoltán – Dr. Palkonyay Gábor – Dr. Zinner Tibor: *Egy csaknem elfeledett professzor. Zinner Nándor. Az első hazai ortopédiai klinika alapítójának küzdelmes élete.* Budapest, 2018. A szerzők kiadása, 40.

42 Zinner 1999. 11. Rákosinak a Magyar Kommunista Párt (MKP) moszkvai képviselőjéhez, Háy Lászlóhoz 1945. március 5-én írott leveléből ismert, hogy „bár Budapest és a nagyvárosok rendőrkapitányai párttagok, de valamennyi kivétel nélkül kezdő és amateur. Nem tudom a helyzetet jobban jellemezni, mint azzal, hogy a budapesti politikai rendőrség vezetői[t] én próbáltam kioktatni a nyomozás és vallatás kezdő alapelemeinek halvány segédfogalmaira."

43 1869. évi IV. törvényczikk a bírói hatalom gyakorlásáról. Szentesítve 1869. július 14-én, kihirdetve 1869. július 15-én. In Dr. Márkus Dezső – Dr. Csiky Kálmán – Dr. Kolosvári Sándor – Nagy Gyula – Dr. Óvári Kelemen – Tóth Lőrincz közreműködésével: *Magyar Törvénytár 1000–1896. 1869–1871. évi törvényczikkek.* Budapest, 1900. Franklin-Társulat Magyar Irodalmi Intézet és Könyvkiadó, 4–8.

44 Zinner 2019. 126. Idézve Romsics Ignác: *Magyarország története a XX. században.* Budapest, 2010. Osiris Kiadó, 271.; L. Balogh Béni (szerk. és a bevezetőt írta): *„Törvényes" megszállás. Szovjet csapatok Magyarországon 1944–1947 között.* Budapest, 2015. Magyar Nemzeti Levéltár, 25.

sodelnök, dr. Somogyi Ödön* beszéde a bírók eskütételekor, 1949. november 18-án. Az immár Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága teljes ülésén – többek között – ekképp szónokolt:

„Ebben a teremben tették le régebben évtizedeken át a régi Kúria bírái is az esküjüket. Azóta még a terem képe is megváltozott.

A székek most egyenlő sorokban vannak elhelyezve, ezzel is a törvény előtti egyenlőség nyer kifejezést. A felszabadulás előtt a széksorok egymás fölé voltak helyezve, jelképezve azt, hogy a Kúria népen felül lévő, a kiváltságos osztályoknak a bírósága volt, ahova egyébként a nép fiainak ügyei ritkán kerülhettek fel.

Akkor a székek nyugat felé voltak fordítva, ami jelképezte azt, hogy a régi bírák a németből csaknem szó szerint lefordított törvényeket idegen szellemben alkalmazták, most a terem képe észak felé van fordítva, afelé az ország felé, a Szovjetunió felé, melynek győzelmes hadseregének köszönhetjük, hogy ma itt a Népköztársaságra, annak Alkotmányára tehetünk esküt.

Jelképezi ez a változás azt, hogy jogrendszerünk is útmutatás végett a Szovjetunió felé fordul, ami természetes is, hiszen mi is a szocializmust építjük."[45]

A frissen alakuló diktatúra vezérei nem az 1945. őszi, októberi 7-én tartott budapesti törvényhatósági, majd november 4-i nemzetgyűlési választásokon megnyilvánult valós, őszinte, tömeges népakarattal egyező, hanem a különbözőképp elnémított politikai ellenzék hiányában utóbb tartott 1949. májusi voksolási színjátékkal erősítették meg, támasztották alá határokon belül és kívül élők tudtára adva akkor általuk örökkévalónak hitt, már korábban megszerzett hatalmukat. Egyeduralmukat. Két évvel később ugyanis már semmiféle akadályba nem ütközött tervük megvalósítása, ami 1947 nyarán még nem sikerült a kék cédulák felhasználásával. Holott már az idő tájt a korábbi, 1945. őszi urnák előtti megmérettetéshez képest az új választástól különböző okokkal távol tartottak és a voksolástól eltiltottak százezreket, közel háromnegyed millió személyt. A Választási Bíróság pedig további százezreknek az általa korábban kiválasztott, de utóbb végül még fel is oszlatott pártra leadott szavazatát semmisítette meg.[46] Sőt mi több, 1950. március 10-én az igazságügyi tárca egyik osztályvezetője, Farkas Károly rendeletet bocsátott ki minisztere nevében. E szerint „mindazon ügyekben, amelyekben a nyomozást, vagy annak egy részét az Államvédelmi Hatóság teljesítette, az ítélet egy példányát – akár jogerős, akár nem jogerős – az ügyben eljáró bíróság székhelyén lévő Államvédelmi Hatóságnak küldönccel (nem postán) küldje meg."

A rendelet visszamenő hatállyal, március 1-jétől volt alkalmazandó, az abban foglaltakat, a már kihirdetett ítéleteket sürgősen, legkésőbb március 20-ig kellett továbbítani a titkosrendőrséghez. A bíróságok mellett a vádhatóságok vezetői is hasonló ukázt kaptak: munkatársaikat tájékoztatási kötelezettség terhelte az általuk hozott határozatok – „vádirat, vádindítvány, áttétel, nyomozás megszüntetése" – esetében.[47] Az igazságügyi tárca mindezzel – a már nem is 00 számmal kezdődő, szigorúan titkos rendelettel – legális lehetőséget biztosított a Belügyminisztériumtól különvált titkosszolgálatnak arra, hogy érdemben beleszólhasson a bírósági fórumrendszer tevékenységébe. Tájékoztatást kaphatott – és kapott is – a jogerősen még le nem zárt büntetőügyekről. Ekképp a másodfokú büntetőeljáráso-

45 Jegyzőkönyv a Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bíróságának 1949. évi november hó 18. napján megtartott teljes üléséről. 1949. november 18. *Iratok 3.* 306–307.

46 Az 1945-ös nemzetgyűlési választás névjegyzékéhez képest 732 814 személlyel kevesebben szavazhattak az 1947-es országgyűlési választáson. Parlamenti képviselet nélkül maradt további 670 547 voks leadója is, miután a szavazatok utóbb érvénytelenné váltak a Választási Bíróságnak az Országos Nemzeti Bizottság állásfoglalását követően kihirdetett határozatával.

47 *A 172.546/1950. I. M. IV/3. sz. rendelet. Határozatok közlése az Államvédelmi Hatósággal, 1950. március 10.* Legfelsőbb Bíróság Elnöki Irattára (LfB. Eln. Ir.) 1950. El. I. a. 21.

kat[48] megelőzően olyan adatok birtokosává vált, amelyek segítségével a már különbözőképp elítéltek, de nemkülönben a tanúk, vádlók, bírók, ügyészek jövőbeli sorsára kiható intézkedéseket is foganatosíthatott. A bíróságok már az idő tájt is egyre szűkülő függetlensége – a közismert, kiemelkedő büntetőügyekben másutt, a párt- és államvédelmi vezetők, főként Rákosi által „meghozott", majd a bírókra oktrojált ítéletek kihirdetésén túl[49] – azért szenvedett további csorbát, mert a nyomozóhatóság voltaképp felügyelete alá vonta a teljes büntetőeljárást, beleértve az általa az idő tájt elfoglalt egyes büntetés-végrehajtási intézetekkel és az internálótáborokkal együtt.

A titkosszolgálat tette, tehette ezt azért is, mert az MDP KV PB 1950. február 22-én elfogadott határozatáról rendkívül kevesen értesültek. A lényeg ugyanis nem az MDP Államvédelmi Bizottságának 1949. december 24-én elfogadott és a Belügyminisztérium Államvédelmi Hatóságának (BM ÁVH) továbbfejlesztésére és a rendőrségnél ezzel kapcsolatban foganatosítandó változásokra vonatkozó előterjesztésében fogalmazódott meg. Ez 1950. január 1-jétől vált hatályossá a 4353/1949/XII. 28. M. T.[50] sz. rendelet közzétételével. Ennek 3. paragrafusa szerint „az ÁVH a dolgozó nép ellenségeit felderíti, védi és biztosítja a népi demokrácia állami, gazdasági és társadalmi rendjét". Szemben ezekkel az ismertté vált paszszusokkal, a közvélemény előtt rejtve maradt a lényeg, ami az MDP PB előbbiekben jelzett határozatában akképp fogalmazódott meg, hogy „az ÁVH a proletárdiktatúra védelmének és megszilárdításának egyik legfontosabb szerve. Az ÁVH a proletárdiktatúra rendszerében betöltött fontos szerepe miatt a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének az állam gépezetében működő szerve. Feladata, hogy a Párt Politikai Bizottságának utasítása szerint harcoljon a munkásosztály hatalmának ellenségei ellen. Az ÁVH pártunk kezében olyan kiváló fegyver kell, hogy legyen, amely a munkásosztály hatalma, vagy pártunk ellen irányuló minden ellenséges akciót idejében és sikeresen meg tud hiúsítani."

Az ÁVH létrejöttére hatott az országban a hatalmat, benne az államvédelem vezetését kisajátító Rákosi és köre fémjelezte politikai elit tobzódása, a Budapestre a magyar diktátor

48 Az annak idején hatályos büntető eljárásjog szerint a büntetőügyek másodfokú tárgyalásait az elsőfokú eljárásban különbözőképp elmaraszta ltak távollétében is meg lehetett tartani, az előállításuk szükségtelen volt. Volt olyan eset is, amikor az első fokon elmarasztalt és már szabadságvesztés-büntetését töltő elítéltet a büntetés-végrehajtás cellájából hurcolták a bitófa alá. Ott hallhatta meg, hogy másodfokon súlyosbították elmarasztalását, mi több, az egyöntetű határozat jogerőssé vált, így kegyelmi kérelmet sem terjeszthetett elő.

Az első fokon felmentetteknek azonban mindig meg kellett jelenniük a másodfokú tárgyaláson. Az ügyész ugyanis fellebbezett esetükben, nem nyugodva bele a korábban kihirdetett ítélet mértékébe. Mi több, a büntetőügyükben eljárók előre értesítették arról a hatóságokat, hogy az új ítélettel elmarasztalás várható s a szabadlábon lévő személyt nyomban le kell tartóztatni a tárgyalás berekesztése után.

49 Rákosi 1953 nyarán már nem tagadhatta, hogy „beleavatkoztam az ügyek vitelébe, beleszóltam abba, hogy kit tartóztassanak le, kit bántalmazzanak" – ismerte el 1953. június 27-én az MDP KV tagjai előtt. S nem tagadhatta azt sem, hogy meghatározta az ítéletek mértékét is, mert – mint idézett gondolatmenete végén mondotta – beleszólt abba is, „kit hogyan ítéljenek el". MNL OL M–KS 276. f. 52. cs. 24. ő. e.

Utóbb ezeket a szavait már tudatosan nem citálták a pártdokumentumokban, a jegyzőkönyv levéltári kutatását pedig az MSZMP PB határozatával ellehetetlenítették. Ezért nem olvasható a szakirodalomban sem. Rákosinak az egyes kiemelkedő büntetőügyekben, a közismert kirakatperekben a büntetőbírósági tanácsok helyett ítélkező szerepét elhallgatták. Ezáltal – miután mindezt az MKP, majd az MDP főtitkáraként tette – e szervezetek vezetésének felelősségét is elrejthették.

Az már kevésbé köztudott, hogy a dr. Szalai Béla* által rögzítettek szerint Lavrentyij Pavlovics Berija miniszterelnök-helyettes, belügyminiszter 1953. június 13-án – amikor Rákosit leckéztette Sztálin egykori dolgozószobájában – szó szerint majdnem úgy fogalmazott, ahogy a Moszkvából hazatért pártvezér „beismerő vallomásában". Nem restellte ugyanis a magyar diktátor fejéhez vágni a fizikai kényszer alkalmazása, a bántalmazások mellett azt is, hogy Magyarországon „ártatlanul ítélnek el embereket". *Jegyzőkönyv.* MNL OL M–KS 276. f. 102. cs. 65. ő. e. Ennek alapján közli T. Varga György: Jegyzőkönyv a szovjet és a magyar párt- és állami vezetők tárgyalásairól (1953. június 13–16.). *Múltunk*, 1992. 2–3. sz. 240–241.

50 M. T.: Minisztertanács (által elfogadott rendelet, határozat).

kérésére érkezett szovjet állambiztonság tanácsadók állásfoglalása, továbbá néhány szakmai érv is. A közös ügy, azaz a sztálini rendszer magyarországi megteremtésében és védelmében való együttes cselekvés jutott kifejezésre a párthatározatban: „ezeket a feladatokat az ÁVH csak úgy tudja sikeresen megoldani, ha működését mindenkor a Magyar Dolgozók Pártjához és pártunk vezéréhez, Rákosi Mátyás elvtárshoz, valamint a szocialista Szovjetunióhoz és nagy tanítómesterükhöz, Sztálin elvtárshoz való töretlen hűség és mély szeretet hatja át." Az eredmény, a titkosrendőrség kialakította rendszer lényege – Révai József megfogalmazásában – egy „régi értelemben vett rendőrállam"[51] létrejötte lett, amely kriminalizálta a magyar társadalmat,[52] és a „katasztrófakorszakhoz" vezetett.[53]

Két történet – mint cseppben a tenger – abból a világból, amelynek rémségeiről az utókor, napjaink átlagpolgára a „lefüggönyözött fekete autó" mellett a „csengőfrász" fogalmak említését hallhatja leggyakrabban. Az első egy 1950. április 13-án őrizetbe vett, jogerősen tizenöt évi fegyházbüntetésre elítélt orvos, szabadulását követően tett tárgyalási vallomásából kiragadott részlet. „Kihallgatásaim során tiltakoztam a bűncselekménnyel gyanúsítás ellen. Velem szembe azonban a legdrasztikusabb kényszereszközöket alkalmazták. Előadóim mindenáron azt akarták velem elismertetni, hogy fasiszta beállítottságomnál fogva befurakodtam a hadseregbe és ott mint a szervezkedés tagja, Sólyom* [László] utasítására ellenséges tevékenységet fejtettem ki. Ez azonban nem volt igaz, és nem akartam elismerni. Emiatt kb. 30 napon keresztül egyáltalán nem hagytak aludni, s ez idő alatt számtalanszor súlyosan megvertek. Előadóm közölte velem, hogy orvos létemre tekintettel külön módszert dolgoztak ki arra, hogy megtörjenek. Velem szemben a legdrasztikusabb szavakat használták, majd, amikor előadóim nem boldogultak, hosszú ideig egy falra szögezett kép előtt kellett állnom, mely egy akasztott embert ábrázolt. Több vizsgáló hallgatott ki, ezek közül Janikovszky* [Béla] és [dr.] Gáspár Márton*[54] nevére emlékszem. Nevezettek fizikailag nem

51 *Révai József felszólalása az MDP PB 1953. június 20-i ülésén.* MNL OL M–KS 276. f. 53. cs. 122. ő. e. 41.

52 Zinner Tibor: A totális diktatúra kezdetének napja. In Erdődy Gábor (főszerk.) – Feitl István – Sipos Balázs – Varga Zsuzsanna (szerk.): *Rendszerváltások kortársa és kutatója. Tanulmánykötet Izsák Lajos 70. születésnapjára.* Közrem. Kiss Anna és Nádasdi Szandra. Budapest, 2013. ELTE Eötvös Kiadó, 298–299.

53 Hardi Péter: Előszó helyett. Beszélgetés Ormos Mária professzorasszonnyal. In Zinner Tibor – Balogh Margit – Habuda Miklós – Markó György – Svéd László – Szakács Sándor – Szomszéd Imre: *Törvénytelen szocializmus. A (Németh-kormány által kinevezett Történész) Tényfeltáró Bizottság jelentése.* Szerk. Révai Valéria. Budapest, 1991. Zrínyi Kiadó–Új Magyarország, 7.

A kötet szerkesztője a gépelés során tévesen papírra vetett neveket és időpontokat nem javította; a szerzők tanulmányát tudtuk nélkül fejezeteken belüli alcímekkel látta el – számos esetben a pontos korszakolástól eltérve, ezért rossz helyen –, és elhagyta a két utolsó jegyzetet. Ezek a szerzők nevét és a munka során a Legfelsőbb Bíróságtól kapott segítségért történt köszönetnyilvánítást tartalmazták. A bizottság jelentését a szerzői jogok csorbításával adták közre, következménye lett. „Elnézést. A Publica Rt., valamint a Szerzői Jogvédő Hivatal között megállapodás jött létre a »Törvénytelen szocializmus« című kiadvány szerzői jogot sértő megjelentetése miatt.

A megállapodás szerint a Publica vállalta, hogy az Új Magyarország helyet ad a következő szövegű közleménynek: »Az Új Magyarországban megjelentetett Törvénytelen szocializmus című cikksorozatot, valamint az Új Magyarország és a Zrínyi Kiadó által kiadott hasonló című gyűjteményt a szerzők, dr. Zinner Tibor, dr. Szakács Sándor, dr. Habuda Miklós, dr. Svéd László, dr. Szomszéd Imre, Markó György és dr. Balogh Mária [*sic!*, helyesen: Margit] szerzőségének feltüntetése és hozzájárulásuk kikérése nélkül hoztuk nyilvánosságra. A tanulmány elkészítőitől mindezért elnézést kérünk.«" Elnézést. *Új Magyarország*, 1992. (április 25.) 98. sz. 5.

Dr. Antall József* miniszterelnököt – egyéb, inkorrekt megjegyzések mellett – arról tájékoztatta sajtófőnöke, dr. Várhelyi András* 1992. december 10-én, hogy „Megjegyzendő: Zinner Tibor volt az, aki 1991. év szeptemberében, perrel fenyegette a Publica Rt.-t és az Új Magyarországot, a »Törvénytelen szocializmus« c. dokumentumkötetből neki járó szerzői jogdíj(?) ürügyén. Előtte, telefonon megpróbált néhány százezer forintot kicsikarni."

Történt mindez akkor, amikor már hónapokkal korábban, a helyreigazítás megjelentetése után, napokkal később maradéktalanul kifizették a szerzőket, és kötelezték az „Elnézést" megjelentetésére a Publica Részvénytársaságot.

54 Nem azonos névrokonával, a büntetés-végrehajtási százados Gáspár Mártonnal.

bántalmaztak, ellenben Gáspár megfenyegetett, hogy amennyiben a bűncselekmény elkövetését nem vállalom, feleségemet letartóztatják.

Közölte velem, hogy tudja, miszerint feleségem terhes állapotban van, ez azonban letartóztatásának nem lesz akadálya, s még attól sem riadnak vissza, hogy gumibottal megverjék annyira, hogy abortálni fog. Amikor ennek ellenére sem akartam valótlan körülményeket beismerni, Gáspár Márton megjátszotta a következő jelenetet: jelenlétemben telefonált a pincébe és megkérdezte, hogy a feleségem bent van-e, vérzik-e már és dühösen azt kiabálta, hogy nem megmondtam, hogy addig ne bántsák, amíg nem kapnak utasítást. Ezzel a jelenettel azt érzékeltette bennem, hogy a feleségemet gumibottal megverték, ennek következtében megindult az abortusz és vérzett.

A súlyos bántalmazások és különböző kényszereszközök ellenére sem törtem meg annyira, hogy a valótlan vádakat elismerjem. Ez a jelenet azonban annyira megdöbbentett, hogy hajlandó voltam a jegyzőkönyv aláírására. Ezek után még fokozatosan mind többet és többet kívántak tőlem, továbbra is kínoztak úgy, hogy végül mindent aláírtam és egyetlen vágyam volt: minél előbb meghalni, mert csak ezáltal remélhettem a leírhatatlan szenvedések megszűnését. Az elmondottakra tekintettel mind a magam vonatkozásában, mind társaimra terhelő adatokat tartalmazó ún. vallomásokat visszavonom."[55]

Mi történt a másik esetben? Akkor, midőn Kecskeméten az 1950. október 18-án tartott tárgyalás végén a két vádlottat, id. Kovács Balázst* és Csabai Istvánt* felmentették egy szovjet katona 1944. október végén történt meggyilkolásának vádja alól, jogos védelem címén? Az következhetett be, hogy az ÁVH azonnal letartóztatta a szabadlábra helyezett felmentetteket. Majd később, november 20-án őrizetbe vette a tárgyalásvezető tanácselnököt, a büntetőügy előadó bíróját, a vádiratot készítő államügyészt, az azt ugyancsak aláíró kecskeméti államügyészségi vezetőt és a jegyzőkönyvet vezető fogalmazót.

Erről az igazságügyi tárca vezetője, dr. Molnár Erik* 1950. november 23-án saját kezűleg aláírt feljegyzést készített Rákosi számára. Szerinte már a vádirat is úgy készült, hogy a „vádlottakat mentse". A kihallgatott tanúk és vádlottak a tárgyaláson „a meggyilkolt szovjet katona személyén át a Szovjetuniót gyalázták, s a Szovjet Hadsereget rágalmazták". A bíróság ezeket az állításokat „valóknak fogadta el. […] Az egész ügy levezetése az iratok tanúsága szerint szovjetellenes provokáció volt. […] A vádiratot a minisztériumba nem terjesztették fel, s az ügyről csak akkor értesültünk, amikor a tárgyalás már megtörtént.

Az iratokból[56] megállapítható, hogy a két vádlott egy szovjet katona meggyilkolásában és kirablásában bűnös, ennek ellenére az egész apparátus összejátszott, hogy a vádlottakat provokatív módon megmentsék.

Az üggyel az ÁVH foglalkozik, a két bírót és a vádiratot készítő ügyészt, valamint az ügyészség elnökét őrizetbevette *[sic!]*, kihallgatásuk tart."[57] A gyanúsítottak által aláírt első

55 Részlet dr. Aranyi Sándor* vallomásából, a Katonai Felsőbíróság tárgyalásának jegyzőkönyvéből. 1954. szeptember 27. In Dr. Horváth Ibolya – Dr. Solt Pál – Dr. Szabó Győző – Dr. Zanathy János – Dr. Zinner Tibor (szerk.): *Iratok az igazságszolgáltatás történetéhez 1.* Budapest, 1992. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 292–293.

56 *Id. Kovács Balázs és társa büntetőügye.* BFL XXV. 4. f. Titkos ügykezelés alól kivont perek iratai. 0335/1950.

57 *Dr. Molnár Erik miniszter feljegyzése, 1950. november 23.* MNL OL M-KS 276. f. 96. cs. 2. ő. e. K/11/11/581/1950. 1.

Kahler Frigyes – Zinner Tibor: Homo homini lupus – avagy a koncepciós ítélkezés jogállami álarcban. In Bódiné Beliznai Kinga (szerk.): *A Kúria és elnökei II.* (Bibliotheca Curiae) Budapest, 2015. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 134–182. Szerzőtársammal részletesen feltárom a történteket, a korabéli büntetőeljárásokat és azok utóéletét, valamint dr. Rákossy Árpád* tanácselnöknek, dr. Bakkay Tibor* megyei bírósági bírónak, dr. Holosnyai Ambrus* államügyésznek (nevét dr. Molnár Erik tévesen Horosnyaiként írta), dr. Gorzó Györgynek*, a Kecskeméti Államügyészség vezetőjének, valamint dr. Nagy Lajos fogalmazónak, a jegyzőkönyv vezetőjének sorsát.

jegyzőkönyv azonban hetekkel későbbi, 1950. december 4-i keltezésű.[58] Az, hogy mi történt addig velük, a Tisztelt Olvasó fantáziájára bízhatom…

Az öt jogász végzettségű letartóztatottat 1951. március 30-án, majd 1951. július 14-én törvénytelenül elmarasztalták, mert a miniszter arról ugyanis nem írt feljegyzésében, hogy még a tárgyalás jegyzőkönyvét vezető fogalmazót is lefogták. A Legfelsőbb Bíróság közel négy évtized múltán, 1990. október 29-én hatályon kívül helyezte az elmarasztaló ítéleteiket, és – haláluk után évekkel később – felmentette őket. A jogászokkal szemben kezdeményezett büntetőügy és az általuk felmentett személyekkel szemben indított újabb, drákói ítélettel zárult büntetőeljárás elválaszthatatlan azonban az első büntetőeljárásban eljáró, a tárgyaláson a vádat képviselő államügyésznőtől, Varga Juliannától*, a Büntetőbírói és Ügyészi Akadémia végzett hallgatójától. Ezért ehhez a büntetőperhez még visszatérek a későbbiekben.

Nyolc évtizeddel korábban, 1869-ben a huszonhét paragrafusból álló törvény tette lehetővé, hogy az igazságszolgáltatás a közigazgatástól elkülönült. Az 1. § szerint „az igazságszolgáltatás a közigazgatástól elkülöníttetik. Sem a közigazgatási, sem a bírói hatóságok egymás hatáskörébe nem avatkozhatnak." Ennek a további, organikus fejlődési folyamatát – benne az érintetteket – lépésről lépésre törték meg. A mindennapokban, a kialakított rendszer hétköznapjaiban országszerte – mondhatni – szó szerint is. Hisz a kezdetektől a pártvezéri instrukciók alapján jelen volt az őrizetbe vettek kihallgatásánál a fizikai kényszerítés, a „beismerő vallomások" fetisizálása. Amikor utóbb, 1947 áprilisában a budapesti titkosrendőrség első embere, Péter Gábor erre utalt az orosz illetékesekkel tartott megbeszélésen, nem hallgathatta el, hogy a vizsgálatoknál a legfőbb feladat az, hogy „mindent fizikai kényszer nélkül érjünk el. Nem állíthatjuk" – hangzott önkritikája, ez alkalommal „minden kényszer nélkül"[59] tett „töredelmes beismerő vallomása" –, „hogy e téren nálunk minden rendben

58 BFL XXV. 4. f. Titkos ügykezelés alól kivont perek iratai. 0335/1950. Id. Kovács Balázs és társa büntetőügyének iratai között őrzik dr. Rákossy Árpád és társai büntetőperének iratait.

A kihallgatásokat vezető, jegyzőkönyvező államvédelmi tiszt a jómódú család gyermekeként született dr. Ádám György* volt. A kihallgató tevékenységéről ugyanezt állapította meg dr. Horváth Zsolt, a Fővárosi Törvényszék ny. elnöki bírója a Nemzeti Emlékezet Bizottságának (NEB) az 1945 és 1956 között jogerős ítéletek végrehajtásával életüktől megfosztottak pertörténetének feltárásakor.

59 Zinner 2013–1. 215. és 1074. jegyzet. Ez a megfogalmazás, hogy „minden kényszer nélkül", már a koalíciós éra elejétől a politikai rendőrség jegyzőkönyveiben fennmaradt jellegzetes formula volt. Az amerikai hatóságok – teljesítve a magyar kiadatási kérelmeket – 1945. október 3-án kezdték meg, további őrizetüket megszüntetve, a magyar ún. háborús főbűnösök hazaszállítását.

Magántörténelmemből adalékként: Péter az 1980-as évek elején, a főváros XI. kerületi Fraknó utcai otthonában elmondta nekem, hogy alkalmazását (a hasonlóképp nyilatkozó) dr. Timár ez idő tájt kezdeményezte. A titkosrendőrség munkatársai – noha volt, aki akarta – a kihallgatásaik során velük szemben nem követhettek el fizikai erőszakot. Ezt rögzítették a jegyzőkönyvezéssel. Manapság azonban köztudott az is, hogy más letartóztatottaknál épp az ellenkezője történt a náluk, valamint a Katona Politikai Osztályon történt kihallgatások során.

Többször is, előbb emigrációban, majd Magyarországon is kiadták Szász Béla* könyvét, amelyből a jelzett formula széles körben közismertté vált. (Szász Béla: *Minden kényszer nélkül. Egy műper története.* Szerk. Antal László. A kötet utószavát és a jegyzeteket írta Zinner Tibor. Budapest, 1989. Európa – História)

Erről néhány forrásból: „vallomásomat minden kényszer nélkül tettem, és az csak az igazat tartalmazza, és helyesen van jegyzőkönyvezve". *Živko Boarov* gyanúsított kihallgatási jegyzőkönyve, 1948. augusztus 6.* ÁBTL 2. 1. V-54381/1. 122–130.

„[…] vallomásom helyesen lett felvéve, az az általam elmondottakat tartalmazza, azt önként, minden kényszer nélkül tettem meg, az abban foglaltak az igazságnak mindenben megfelelnek". Dr. Papp Simon* gyanúsított kihallgatási jegyzőkönyve, 1946. november 5. In Dr. Horváth Ibolya – Dr. Solt Pál – Dr. Szabó Győző – Dr. Zanathy János – Dr. Zinner Tibor (szerk.): *Iratok az igazságszolgáltatás történetéhez 2.* Budapest, 1993. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 291.

„[…] a jegyzőkönyv minden kényszer nélkül készült, és az abban foglaltak mindenben megfelelnek a valóságnak". Dr. Papp Simonnak a Budapesti Népügyészség népügyésze által felvett kihallgatási jegyzőkönyve, 1948. november 16. *Iratok 2.* 328.

van, de ahhoz képest, ami itt korábban volt" – árulta el szervezete mindennapos gyakorlatát és igazi arculatát –, „kétségtelenül tapasztalható fejlődés".[60]

Az előzményeknél nem hallgatható el, hogy az országban új helyzet teremtődött. A hadműveletek következtében a trianoni határok mögé visszaparancsolt országban szétesett a korábbi uralmi, igazgatási, rendészeti és elnyomó szervezet. Helyette olyan hatalmi berendezkedés jött létre, amelyben valamennyi – külső és belső – politikai erő az adott katonai helyzethez és kizárólag a Szövetségesek egyetértéséhez igazodva törekedhetett politikai céljai megvalósítására. Az új törvényhozás összetételét a kezdetektől erőteljes baloldali túlsúly jellemezte. Az Ideiglenes Nemzeti Kormány feladata a megfelelő életkörülmények újbóli megteremtése s az újjászervezés volt, igazodva a fegyverszüneti állapothoz.[61] Miután a magyar „háborús és népellenes bűnözők felelősségre vonását államhatalmi feladatnak" minősítették Moszkvában, a tisztogató, megtorló, megfélemlítő, elnyomó szervezet kialakításában a helyzetteremtő képesség a Vörös Hadsereggel együtt „érkező" szovjet állambiztonsági szervek, az 1943 és 1946 között fennállt NKGB[62] munkatársait illette. Ők kezdték meg azt a front mögötti szervezőmunkát, amely az új magyar szervek felállításának feltételeit biztosította.[63]

Zömmel „szervezett munkások" alkották a titkosrendőrségen az új gárdát, ők mint „ellenállók", illetve „megbízhatónak tűnő" egyének lettek az állomány tagjai. Ennek ellenére – miként Rákosi alig egy héttel a főváros ostromának befejeződése után, 1945. február 19-én Dimitrovot erről is tájékoztatta Moszkvába küldött levelében – „új veszély a hazatérő zsidók felbukkanása is, akik [...] a rendőrségnél hamarosan vezető befolyásra tesznek szert. [...] A pártot erősen elzsidósodottnak tekintik. E volt munkaszolgálatosok jelentős része korrupt karrieristának bizonyul és nagy károkat okoz pártunk tekintélyének."[64] A világégést túlélők térfoglalását mutatta, hogy azok is titkosrendőrök lettek, akiket kizárólag a „bosszúvágy", a „kapzsi kereseti lehetőség, szadisztikus ösztönöknek és hajlamoknak a kielégítése indított arra". Mi több, „sokan a múlt rendszer bűnösei közül is" kerestek itt „menedéket". Erről a főállamügyész-helyettes népügyész tájékoztatta a SZEB Pest megyei kirendeltségét 1945. szeptember 24-én.[65]

Miként országszerte, így a budapesti politikai rendőrség feladata is „a nyilasok, fasiszták lefogása, néptörvényszék elé állítása, a demokratikus Magyarországgal szemben álló mindennemű szervezkedés és mozgalom likvidálása. Anyagának 60 százalékát a társadalom közreműködése (feljelentések, besúgások), 40 százalékát saját kezdeményezés (nyomozás) útján kapja meg."[66] Péter vezérőrnagynak, a testület vezetőjének 1945. február 20-i feljegyzése arról is tudósított, hogy a „feljelentések nagy része alaptalan és bosszú műve volt".[67] A politikai rendőrségen elfogult tanúk, hamis felismerők és fel nem ismerők, gyanús mentővallomásokat tevők, gyanúsítottak ártatlanságát és akasztását követelők között gyakorta voltak zsidók, és – miként utóbb Bibó István szintén utalt rá – ekképp magatartásukkal maguk is gerjesztették az antiszemitizmust.[68]

A hagyományos szervezeti, államrendőrségi keretek között indított és lezárt nyomozások, a súlyosabb mértékű ítéletekkel fenyegetett köztörvényes büntetőügyek az államügyészségeken folytatódtak. Ott határoztak egyrészt az eljárások megszüntetéséről, másrészt a vádemelésekről. Ezt követően a büntetőtörvényszékek bírói elé állítottak a vádlottakat.[69] A büntetőperek pedig a vádhatóság vagy a védelem, illetve az elmarasztalt személy eltérő okokból benyújtott fellebbezése után az öt ítélőtáblán és bizonyos esetekben végül a Magyar Kúrián zárultak. Ezzel szemben a politikai büntetőügyek a különbírósági rendszerben, a korabéli politikai bíráskodás fórumrendszerében – a népügyészségek és népbíróságok különböző szintű fórumain – a titkosrendőrségi (valamint a Katona Politikai Osztályon történt) jegyzőkönyvezéseken alapultak. S amiről az idő tájt – és utána még évtizedeken keresztül – igencsak kevés szó esett, sőt, inkább hallgattak róla, hogy titkosszolgálati feladataik végzésében miként támogatták ezeket a honi szerveket 1945 márciusától a „SZMERS",[70] a Vörös Hadsereg „ukrán frontjaival" érkezett kémelhárítók műveleti csoportjának vezetője, a Mihail Iljics Belkin vezérőrnagy[71] által irányított szovjet tisztek.[72]

„A Belügyminisztérium Államvédelmi Hatóságán velem a legudvariasabban bántak, a jegyzőkönyvet én diktáltam, és az minden kényszer nélkül jött létre." Ábel Bódognak* a Budapesti Népügyészség népügyésze által felvett kihallgatási jegyzőkönyve, 1948. november 16. *Iratok 2.* 330.

60 Zinner 1999. 7.

61 Uo. 11–12.

62 *Narodnij Komisszariat Goszudarsztvennoj Bezopasznosztyi,* magyarul Állambiztonsági Népbiztosság.

63 Zinner Tibor: Népbíráskodás Magyarországon 1945–1950. *Rubicon,* 2015. 4. sz. 64.

64 MNL OL M–KS 274. f. 10. cs. 114. ő. e. 42.

65 *Vélemény a Nemzetközi Szövetséges Ellenőrző Bizottság Pest megyei Kirendeltsége számára a Magyar Államrendőrség Budapesti Főkapitánysága Politikai és Rendészeti Osztályáról, 1945. szeptember 24.* BFL XXV. 2. a. 8. H. 53. Budapesti Népügyészség Elnöki iratok.

66 *Tájékoztató a Politikai Rendészeti Osztályról, 1945. február 20.* MNL OL M–KS 274. f. 11. cs. 10. ő. e. 6.

67 *Feljegyzés a politikai rendőrség megalakulásáról, a budapesti politikai osztály felépítéséről, munkájáról, Budapesthez és a hozzácsatolt területen működő internálótáborokról, 1945. április vége.* ÁBTL 2. 1. 263. doboz V–150342. Iktatószám nélkül.

68 Bibó István: *Harmadik út. Politikai és történeti tanulmányok.* London, 1960. Magyar Könyves Céh, 329–335.

69 Függetlenül attól, hogy Nagydorogon a helyi képviselőtestület 1945. február 27-én bevezette a helyi rögtönbíráskodást a fosztogatások meggátlására, s a vétkeseket a felállított testület közmunkára marasztalhatta, mindez elszigetelt jelenség maradt. Az erőszakos cselekmények elszaporodása váltotta ki az 1945. október 18-án kihirdetett 9.600/1945. M. E. sz. rendeletet, amely az ország területén bevezette a rögtönbíráskodást. Az évek során egyre bővült a büntetendő cselekmények köre. Némiképp korlátozták hatáskörét 1948-ban, tizenötféle bűncselekmény-csoportra szűkítve.

Kizárólag Budapesten, 1945. október 18. és 1949. december 31. között 46 személyt fosztottak meg életétől a statáriális ítéletek jogerőre emelkedését követően. A végrehajtott marasztaló ítéleteket a Budapesti Büntetőtörvényszék, a Pestvidéki Törvényszék és a Győri Büntetőtörvényszék Rögtönítélő Tanácsa hirdette ki. Közöttük egynél, Királyfalvi Miklósnál* utóbb kihirdetett felmentő ítélet, kettőnél – Jaczkó Ivánnál* és Vizy Károlynál* pedig a büntetőügyben eljárt egyik, az idő tájt államvédelmi alosztályvezető, dr. Décsi – kollégáit hírbe hozó, saját korabéli szerepvállalását azonban elhallgató – visszaemlékezése jelzi az egykor történtek törvénytelenségét. BFL VII. 5. c. *A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék iratai. Büntető perek iratai.* 17.181/1947.

A legfőbb ügyész már 1953. szeptember 4-én eljuttatta az MDP KV Adminisztratív Osztályára az MDP PB elé terjesztendő kormányrendelet tervezetét. Az illetékesek azonban azt csak 1953. október 28-án vitatták meg, fogadták el, azzal, hogy a kormány a Népköztársaság Elnöki Tanácsa (NET) elé terjesztheti. A megszüntetést kihirdető kormányrendelet elkészítése azonban húzódott. A Minisztertanács ülésére beterjesztett végső tervezet elkészültének időpontja 1954. február 19. lett. A rögtönbíráskodást végül (1956 decemberéig) a két paragrafusból álló 18/1954. (III. 10.) M. T. sz. rendelettel szüntették meg. „1. § A rögtönbíráskodás korlátozása tárgyában kibocsátott 9.700/1948. (IX. 29.) Korm. számú rendelet 2. §-ban felsorolt bűntettekre elrendelt rögtönbíráskodás megszűnik. 2. § A 9.700/1948. (IX. 29.) Korm. számú rendelet hatályát veszti." Tájékoztatásképp mindössze annyit, hogy 1950. január 1. és 1953 nyara között 118 személyt marasztaltak el statáriális büntetőeljárással, közülük a 26 halálraítélt nem kapott kegyelmet.

Ezek a büntetőügyek a büntetőtörvényszék (majd jogutódaik) e célra felállított büntetőtanácsai előtt zajlottak.

A katonai, „hadbírósági" büntetőügyeket a katonai törvényszékek tanácsai tárgyalták. A haditörvényszékek megalakításáról az 1945. szeptember 6-án kihirdetett 7.290/1945. M. E. sz. rendelet intézkedett. (*Magyar Közlöny,* 1945. [szeptember 6.] 120. sz. 2.) Kivéve a népbíróságok hatáskörébe tartozó cselekményeket, lehetővé vált, hogy a bárki vagy katonák által elkövetett bármilyen bűntett esetében a három tagból álló fórum járjon el. Mi több, rögtönítélő eljárásokat is lefolytathattak. Töredékes adatok alapján ismert, hogy 1945 és 1949 között közel tízezer vádlottat elmaraszta ítéletet hirdettek ki, tíz személyt ki is végeztek. Szakács–Zinner 1997. 199–201.

70 SZMERS *(Szmerty spionam),* magyarul „halál a kémekre".

71 Írásomban hasznosított önéletrajzát közzétette Abramov, Vadim: *Zsidók a KGB-ben. Hóhérok és áldozatok.* Moszkva, 2005. Jauza–Eksmo Kiadó.

72 Földes László: *A második vonalban.* Budapest, 1984. Kossuth Könyvkiadó, 284–285. „Teljesen bizonyított tény, hogy a Rajk-pert és a többit nem a Szovjetunió, nem Sztálin és nem az itt dolgozó szovjet tanácsadók kezdeményezték."

A Magyar Nemzeti Függetlenségi Front (MNFF) Gerő Ernő* és Révai által írott programját eljuttatták a moszkvai birodalom vezetőihez, akik azon taktikai módosításokat is végrehajtottak. A program lényegi, jövőt formáló elemeit így valójában nem Szegeden, Debrecenben, illetve/vagy Budapesten, hanem a Szovjetunióban vetették papírra szeptember utolsó hetében s azt követően.[73] A hatalomra kerülni vágyó kommunisták elképzelései nem térhettek el egyfelől a Szövetségesek céljaitól, másfelől Sztálin és köre világbirodalom-teremtő vágyaitól. Ez a kommunista akcióprogram tekinthető az MNFF szegedi programja ősének, benne a múltban történtek megtorlásának kilátásba helyezésével.

Ahhoz, hogy a számonkérés programjának a végrehajtásakor a különbözőképp keletkezett dokumentációval az illetékesek szerint megfelelően sáfárkodjanak, koalíciós összetételű vádló s ítélkező testületeket kellett létrehozni. Miután pedig 1945-től kezdve erőteljes szociáldemokrata befolyás érvényesült az igazságügyi tárca felügyelete alá tartozó államügyészségeken és bíróságokon, Rajk belügyminiszter nem véletlenül kesergett a szovjet illetékesek előtt 1947 áprilisában, az ügyészségek és bíróságok tevékenységét felügyelő s irányító dr. Ries vezette másik minisztériumban ugyanis „súlyos káderpolitikai nehézségeink vannak, ahhoz, hogy valaki ott dolgozzék, képzett jogásznak kell lennie, ilyen kádereket pedig nehéz szereznünk".[74] Ez volt az érem egyik oldala.

És mi volt a másik? A titkosszolgálati előzmények után következett a letartóztatottak újabb stációja, gyakorta kálváriája a népügyészségeken, vidéken és a fővárosban egyaránt.[75] Ezek a korábban sértett emberek – akiknek 85%-a volt munkaszolgálatos vagy egykori deportált – képviselték a vádat, ami önmagában is a nem fair eljárásnak volt a biztosítéka. A Budapesti Népügyészségen szolgálatot teljesítő népügyészek összetételéről dr. Major, a Budapesti Népbíróság[76] elnöke dr. Domokos Józsefhez* hasonlóképp vélekedett. Ezért is idézte őt, a „tanítómesterét" visszaemlékezésében: „nagyszámú testület volt, amelynek élére a Pestvidéki Törvényszék egyik jó szándékú, de szerény képességű bíráját[77] nevezték ki, tagjai pedig néhány ügyészen kívül ismeretlen nevű, főleg pesti ügyvédekből terelődtek össze, javarészt olyanokból, akiket származásuk megakadályozott abban, hogy a fasizmus alatt kompromittálják magukat és így népügyészi kinevezésüknek akadálya nem volt. Szerény jogi képzettséggel, polgári ügyvédi gyakorlattal rendelkeztek; büntető praxisa alig volt valakinek. Aki közülük csak egy kicsit kiemelkedett, azt az igazságszolgáltatás más területére osztották be. Ezért az ügyészségen senki sem volt, akinek a felszabadulás előtt a munkásmozgalomhoz a legkisebb köze is lett volna."[78]

Nem volt tehát itt sem más a helyzet, mint a politikai rendőrségen, összetételük hasonlóképp alakult.[79] A politikai nyomozó hatóságok mindennapos gyakorlata eleve befolyásolta előbb a népügyészségek, majd a népbíróságok büntetőeljárásait is. A népügyészségeken folyt kihallgatások során – noha sokan próbálták visszavonni a különböző kényszerintézkedésekkel kicsikart beismerő vallomásaikat – valójában akképp rögzült minden a vádiratokban, ahogy a korábbiakban jegyzőkönyveztek.[80] S miképp alakult a helyzet a magyarországi népbíróságokon?

Ezeknek a működéséről Rákosi négyszer tájékoztatta a nemzetközi kommunista mozgalom ügyeiben a Komintern feloszlatása után továbbra is illetékes Dimitrovot, amíg vissza nem tért szülőhazájába. Utolsóként, az 1945. június 11-én írott levelében arról, hogy „nehezíti helyzetünket az is, hogy nem tudunk megfelelően harcolni a fasizmus ellen. A vezető fasiszták kivétel nélkül megszöktek. A fasiszta kormány egyetlen miniszterét vagy tábornokát sem fogtuk el. A népbíróságok előtt folyó perek többnyire harmadrangú embereket érintenek, főleg olyan emberekről van szó, akik valamilyen bűnt követtek el a zsidók ellen, és ez természetesen nem az igazi. Statisztikát állíttatunk össze és kiderült, hogy az internáltak több mint 75%-a ipari munkás, úgyhogy most hozzáfogunk szabadon bocsátásukhoz."[81]

Ami az egyes politikusok és a pártok által folyamatosan górcső alá vett és a politikai aritmetikának megfelelő bírálatokat kiváltó népbírósági működést illette – a pártpolitika mindennapjait hasonlóképp magán viselő, ezért eltérő beállítású sajtókavalkád mellett –, különös figyelmet érdemel a parasztpárti főtitkárnak, Kovács Imrének* a szociáldemokraták titkárságához és a kommunisták központi vezetőségéhez e tárgyban írott levele.[82] Ő arra hívta fel a figyelmet, hogy pártja népbíróit a munkáspártiak gyakorta sértegetik, reakciósnak, fasisztának nevezik és így tovább. Megállapította azt is, hogy „a zsidó népbírák érthető indulattal és szenvedélyességgel, de éppen azért a tárgyilagosságot nélkülöző magatartással akadályozzák meg annak az atmoszférának a kialakulását, mely nélkül a népbíróságok komoly munkája elképzelhetetlen. Jó lenne, ha e kérdésben megegyezésre jutnánk, olyanképpen, hogy minden párt utasítaná a maga népbíróit, hogy lehetőleg ne az egyéni indulatok, a személyi bosszúvágy, hanem a demokrácia feltétlen igazságra törő szelleme érvényesüljön a népbírósági tárgyalásokon."[83]

Egy hónappal később a Szociáldemokrata Párt Titkársága a „népbírósági zsidókérdésről" pedig tényként állapíthatta meg, hogy „pártunk népbíróinak cca 80%-a zsidó, de be kell azt is vallanunk, hogy a népbírónak jelentkező elvtársak 98%-a zsidó, és csak 2%-a keresztény". Ők viszont „javarészt megélhetésnek és állásnak tekintik a népbírói működést, azonkívül értelmileg nem állnak azon a fokon, hogy ne kellene szégyenkeznünk miattuk. A zsidó népbíróknak 90%-a önálló kereskedő vagy iparos, így nem éri semmi veszteség, ha szórakozásból vagy bosszúállásból vállal megbízatást, míg a keresztény fizikai munkás feltétlenül

73 Zinner Tibor: Adalékok az antifasiszta számonkéréshez és a népi demokrácia védelméhez különös tekintettel a Budapesti Népbíróságra. *Budapest Főváros Levéltára Közleményei '84.* Budapest, 1985. Budapest Főváros Levéltára, 139., 162.

74 Izsák Lajos – Kun Miklós (szerk. és utószó): *Moszkvának jelentjük... Titkos dokumentumok 1944–1948.* Budapest, 1994. Századvég Kiadó, 183.

75 Zinner–Róna 1986. 48–49.

76 Az első, 1945. február 3-án a fővárosban (a Zeneakadémián) kihirdetett ítéletkor a különbíróság elnevezése még Budapesti Néptörvényszék volt. Ez azért olvasható a dokumentumon, mert megfelelt a korabéli fórumok – a törvényszékek – elnevezésének. A büntetőperben még a hadra kelt seregbéli eljárást alkalmazták. Amikor kihirdették a Debrecenben elfogadott jogszabályt, amely a népbíróság fogalmat használta, akkor változott meg, és lett Budapesti Népbíróság az ítélkező fórum elnevezése.

77 Dr. Molnár Sándor*.

78 Dr. Major 1988. 160. Az idézet Dr. Domokos József: *„...emlékezz proletár!" Sallai Imre* és Fürst Sándor* pere.* Budapest, 1964. Kossuth Könyvkiadó, 261.

79 Zinner–Róna 1986. 89. *Dr. Décsi Gyula írásos visszaemlékezése, 1985:* „Bibó István az 1944 utáni magyarországi zsidókérdésről 1948 végén a *Valóság*ban megjelent tanulmányában ír arról a veszélyes beállításról, hogy az egész számonkérés lényege, »hogy most – a múlt visszatorlásaként, amikor magyarok ítélkeztek zsidók felett – a zsidók ítélkeznek a magyarok felett«. Ezt a veszélyes, hamis látszatot mi is láttuk, vezetőink is látták. Azt is vallottuk, amit Bibó tanulmányában úgy fogalmazott meg: »a zsidók és üldözőik perében tehát [...] a hitel és megnyugvás komoly kilátásával ítélkeznie a nem zsidó magyarság jobbik részének kell és lehet«. Ezt vallottuk, ha kimondatlanul is, már 1945-ben, a háborús főbűnösök elleni nyomozások, majd az ítélkezés során is. Ezért került Endre László és Sztójay Döme elém, és nem valamelyik korábban üldözött nyomozó vagy fogalmazótársam elé."

Mindez azonban sem a főbűnösökkel, sem az „epizodistákkal" szemben lefolytatott vizsgálatoknál nem vált általános gyakorlattá – tehetem hozzá az iratok ismeretében.

80 Zinner 2019. 132.

81 *Rákosi levele Dimitrovhoz, 1945. június 11-én.* MNL OL M–KS 274. f. 10. cs. 114. ő. e. 88.

82 Tilkovszky Loránt: Vád, védelem, valóság. Basch Ferenc a népbíróság előtt. *Századok,* 1996. 6. sz. 1404–1405.

83 Uo. 109. jegyzet, 1445. Forrása: MNL OL M–KS 283. f. 27. cs. 249. ő. e. 6. (1946. január 26.); MNL OL M–KS 274. f. 4. cs. 114. ő. e. (1946. január 28.).

veszteséget szenved a népbírósági tárgyalásoknál. (Nem kapja meg munkahelyén az aznapi olcsó ebédet, nem jó szemmel nézik, hogy hiányzik, elveszti túlóráját stb. stb.)"[84]

A dr. Basch Ferenc népbírósági felelősségre vonását vizsgáló Tilkovszky Loránt azonban egy sajátos összefüggésre is rávilágított. Ez már érdemben függött össze egyfelől a korábbi államügyészi s a bírói kar várható eltávolításával, másfelől az új helyzetnek megfelelő ügyészi és bírói gárda színrelépésével. Mértéktartó magyarázatát felidézem: „A zsidó túlreprezentáltság a népbíráskodásban olyan probléma volt, amely – antiszemita hangokat kiváltó, felerősítő következményei miatt – aggályosan foglalkoztatta az igazságügy-minisztertől kezdve mindazokat, akiknek szerepük volt a népbíráskodás irányításában, ellenőrzésében, illetve vezetőkként álltak a népbírósági szervek élén, s többségükben maguk is zsidók voltak. Maguk szorgalmazták, hogy a kinevezések, illetve megbízások során igyekezzenek legalább némileg csökkenteni ezt a feszültséget. Ennek azonban gátat szabott az a körülmény, hogy a régi bírók, jogászok, ügyvédek egy része kompromittálódott vagy legalábbis megbízhatatlannak tűnt, más részük viszont nem akart szerepet vállalni a hagyományos joggyakorlattól eltérő, és erősen átpolitizált népbíráskodásban, ugyanakkor viszont a zsidóüldözések idején mellőzött szakképzett jogászok most mind rendelkezésre álltak, visszatérve a munkaszolgálatból, vagy – ha úgy adódott – a deportációból is. Elvárták, hogy megaláztatásuk, szenvedéseik jóvátételeként elfoglalhassanak minden olyan pozíciót, amelyből számon kérhetik és törvényesen megtorolhatják mindazt, ami velük történt, s amit a népbírósági rendelkezések a »népellenes bűnök« kategóriájába sorolnak. Ezt lelkiismereti kötelességüknek is tartották kegyetlenül elpusztított hozzátartozóik iránt. Mindezt nem lehetett nem akceptálni, bármennyire is számolni lehetett azzal, hogy az elszenvedett sérelmek és fájdalmas veszteségek lereagálása veszélyeztetheti a kívánatos elfogulatlanságot.[85] A tárgyalótermeket túlnyomó többségében zsidó hallgatóság szállta meg, magatartásával olyan atmoszférát teremtve, amely a vád képviselőinek kedvezett, a védelmet viszont bénította. A népbíráskodást egyik bírálat a másik után érte a sajtóban, hogy lassan dolgozik, s nem hoz eléggé súlyos – lehetőleg halálos – ítéleteket. E hangulat hatására az Igazságügyminisztérium Népbírósági Osztálya – Dr. Bajor László* miniszteri tanácsos (MKP) és helyettese, Dr. Benkő Gyula* (MKP) vezetése alatt – aggályosnak tartotta, hogy a népbírósági törvényes rendelkezések – bárcsak halálos ítélet esetén – lehetőséget adnak fellebbezésre, ha az ítélet nem volt teljesen egyhangú."[86]

Tilkovszky azt is feltárta, hogy nem volt jobb a helyzet a másodfokú népbírósági fórumnál sem. Ugyanis „a NOT[87]-ban is mutatkozott feszültség a bírói testület zsidó és nem-zsidó tagjai között, akik hajlamosak voltak egymást kölcsönösen faji elfogultsággal vádolni. A NOT elnöksége rendkívül sajnálatosnak minősítette ezt a körülményt, és leszögezte, hogy ilyen szempontok nem befolyásolhatják az ítélkezést."[88]

Rögzíthető az, hogy az előző korszakban diplomát szerzett államügyészi és bírói kar világos üzenetet kapott a megtorló politikai ítélkezésből történt kirekesztésével. Az új helyzetben nem bíznak kellőképp benne. S ha volt, és miért ne lett volna, a várható jövőjükről elképzelése a két karnak, akkor tagjai okkal vélelmezhették annak számukra kedvezőtlen

84 Uo. 110. jegyzet, 1445. Forrása: *Jelentés, 1946. február 16.* MNL OL M–KS 283. f. 27. cs. 232. ő. e. 8.

85 Uo. 111. jegyzet, 1445.; Dr. Major 1988. 186–187. Vö. Szabó Róbert: *A kommunista párt és a zsidóság Magyarországon 1945–1956.* Budapest, 1995. Windsor Kiadó, 65–69.

86 Tilkovszky 1996. 112. jegyzet, 1445.; Dr. Lukács Tibor: *A magyar népbírósági jog és a népbíróságok 1945–1950.* Szerk. Kis-Fodor Ágnes. Budapest, 1979. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó–Zrínyi Kiadó, 294.

87 NOT: Népbíróságok Országos Tanácsa.

88 *A Népbíróságok Országos Tanácsa ítélkezési gyakorlatának egységesítése tárgyában tartott értekezlet jegyzőkönyve.* MNL OL XX–4–a Népbíróságok Országos Tanácsa, Elnöki iratok 17. doboz 1946. XV. A.
Tilkovszky 1996. 1406., 115. jegyzet, 1445.

alakulását. Arra azonban nem gondolhattak, hogy az új gárda hamarosan mindenhonnan igyekszik majd úgy kiszorítani őket, hogy a népbírósági tanácsvezetőket, népügyészségi vezetőket fokozatosan előléptetik a ranglétrán kúriai bírókká, még ha meg is hagyják őket korábbi beosztásukban. Amikor pedig a különbíráskodás fokozatosan megszűnik, addigra szép lassan, de biztosan a felsőbb ítélkező fórumokon, az ítélőtáblákon (utóbb, megváltoztatott elnevezéssel, a felsőbíróságokon) és a Magyar Kúrián egyre többen ítélkezni fognak. Ennek a különbírósági szervezetnek a létrehozása így egyfelől nem csupán a számonkérést tette lehetővé, hanem egyúttal ezzel vette kezdetét a régi gárda háttérbe szorítása s számos tagjának már a kezdet kezdetén történő eltávolítása a velük szemben alkalmazott legkülönbözőbb adminisztratív intézkedésekkel. Annak minden – az idő tájt is – aggályosnak tűnő mozzanatával.

A koalíciós időszak pártjai[89] delegáltjainak ítélkező részvételével kialakított különbírósági szervezet tehát már létrehozásának első pillanatától, 1945 elejétől kezdve, majd 1946 tavaszától érzékeltette fenntartását a korábbi időszak jogvégzett vádló s ítélkező személyzetével szemben. Egyfelől megcsonkították korábbi jogszolgáltató feladataikat, elvonva tőlük a részvételt az 1945. évi VII. tc.-ben és az 1946. évi VII. tc.-ben rögzített bűntettek elkövetése miatt indított felelősségre vonási eljárásokban. Az érdemi, szakszerű szerepvállalásuk megszűnt a politikai büntetőügyek elsőfokú eljárásaiban. A NOT ugyancsak pártok delegálta s egyetemet végzett szakjogászi ítélkező apparátusába pedig nem volt könnyű bejutni. Mindez összefüggött a Jaltában 1945. február 9-én történtekkel, de azt időben meg is előzte! A konferencián résztvevők megállapodtak arról is, hogy a háborús bűnösök felett ne jogi, hanem politikai fórum ítélkezzék.

A *„Nyilatkozat a felszabadított Európáról"* a jogi újjárendezésről úgy fogalmazott, hogy „a felszabadított népeknek" kell vállalniuk „a nácizmus és fasizmus utolsó maradványainak megsemmisítését és a maguk választotta demokratikus intézmények megteremtését".[90] A felmerülő kérdések egyike épp az volt, hogy Magyarországon mindezt kikkel hajtják végre, milyen hevülettel, lépésről lépésre, avagy radikális módon.

Feldolgozásom ennek a Rajk belügyminiszter által annak idején érzékeltetett „hiánynak" az eltüntetését, ezt az „oktatási" folyamatot tárja fel a maga pőreségében, nevesítve benne a résztvevőket. Egyúttal tájékoztat a biográfiákban tragikus következményű cselekedeteikről, arról, hogy az MDP miként teremtette meg ezzel a szükséges személyi feltételeket az államügyészek és bírók, hadbírók korábbiakban elképzelhetetlen, sajátos képzésével, majd munkába állításával. Felidézem egyfelől a korábbi vádló és ítélkező pozíciókban lévő különböző (állami s egyházi vezetésű) jogakadémiákat vagy tudományegyetemek jogi fakultását végzett, majd az egységes bírói és ügyvédi vizsgát sikerrel teljesített személyek módszeresen kifundált ismétlődő elűzésének történetét. Másfelől bemutatom a helyükre frissen kinevezettekkel összefüggő jogpolitikai, politikai és szakmai hátteret, továbbá e sajátos úton „képzettséget" szerzett vádló és ítélkező személyek működésének elrémisztő következményeit. Azt a folyamatot, amelynek révén tömegessé válhatott egyfajta boszorkányüldözés Magyarországon az élet szinte minden területét átfogó büntetőeljárásokkal, az egyre inkább

89 Javaslat egyes volt pártok maradványainak felszámolására, 1959. november 27. *Az MSZMP PB ülése, 1960. december 15.* 6. napirendi pont. MNL OL M–KS 288. f. 5/161. ő. e. 271–272.

Annak ellenére, hogy ezek a pártok egy évtizeddel korábban megszűntek, egyes lakásokban pártirodák voltak alkalmazottakkal, ahol a régi tagok összegyűltek. A Hazafias Népfront költségvetésének terhére a Nemzeti Parasztpárt és a Magyar Radikális Párt évi 96–96 ezer, a Független Kisgazdapárt az MSZMP KB számlájáról kb. évi 120 ezer forint támogatást kapott. Ezt szüntették meg 1960. január 1-jével.

90 Réz Miklósné (szerk.): *Teherán, Jalta, Potsdam. Dokumentumgyűjtemény.* 2. bőv. kiad. Kiad. Cibulevszkij, B. L. – Szanakojev, S[alva]. P[arszadonovics]. Ford. Zalai Edvin. Budapest, 1972. Kossuth Könyvkiadó, 166., 182.

a politika szolgálólánya szerepébe kényszerülő osztályharcos első- és másodfokú büntetőítélkezéssel.

Abból az időszakból, amelynek kezdetén, még 1948-ban is kiadták Budapesten Montesquieu írását. Igaz, de nem a kommunista könyv- és lapkiadó. Ám lehet, hogy talán éppúgy félrevezetésként, miként tették a Szovjetunióban akkreditált amerikai nagykövet, Joseph Edward Davies* „jelentésével" 1945-ben,[91] benne a hírhedt moszkvai büntetőperek nem koholtként való bemutatásával. Mit írt a francia szellemóriás a *Perzsa levelek*ben? Azt, hogy „boldogabb a tudós azoknál a gyáváknál, akik a szerény járadékért még a meggyőződésüket is eladják; azoknál, akik megsértve az ország törvényeit, megrövidítik az egyik ember jogát, s növelik e megrövidítéssel a másikét; akik a hatalmasoknak adnak, s a néptől vesznek el; akik újjáélesztenek elavult jogokat és hízelegnek a divatos hóbortoknak, sőt a bűnnek is, ha az trónon ül".[92]

Ehhez annak idején Alexander Hamilton és társai okkal fűzték hozzá a tengerentúlon, hogy a bírói hatalom „sosem indíthatna eredményes támadást a másik két hatalmi ág ellen; és hogy a legkörültekintőbb intézkedésekre van szükség ahhoz, hogy képessé tegyük önvédelemre a többi hatalmi ág támadásával szemben. Bizonyítja azt is, hogy – jóllehet egyéni elnyomás indulhat olykor-olykor bíróságoktól – a nép általános szabadságát erről a részről sosem veszélyezteti semmi; [...] feltéve, ha a bírói hatalom igazán független a törvényhozó és a végrehajtó hatalmi ágtól."[93] Hamilton és a társai nem véletlenül idézték a francia gondolkodót, aki szerint „akkor sincsen szabadság, ha a bírói hatalom nincsen elválasztva a törvényhozó, valamint a végrehajtó hatalomtól".[94]

91 Davies, Joseph E[dward].: *Moszkvai jelentés.* Ford. Juhász Vilmos. Budapest, 1945. Anonymus Irodalmi és Művészeti Intézet.

92 Montesquieu: *Perzsa levelek.* Ford. Orbók Attila. Budapest, 1948. Káldor György Könyvkiadó Vállalat, 255.

93 Hamilton, Alexander – Madison, James – Jay, John: *A föderalista. Értekezések az amerikai alkotmányról.* Ford. Balabán Péter. A jegyzeteket készítette Magyarics Tamás. Budapest, 1998. Európa Könyvkiadó, 554.

94 Zanathy János: A bírói hatalom. In Dr. Ladányi György – Michelberger Ottilia – Stelczer Péter – Dr. Zanathy János: *Magyarország bíróságai és ügyészségei az ezredfordulón.* Fényképezte Hapák József. Szerk. Zinner Tibor. Debrecen, 2001. Blende Bt. 20. (Idézve Montesquieu 1948. 314.)

Célkeresztben a múlt jogászai, 1945–1949

Dr. Timár titkosrendőrségi, majd jogászi pályafutásáról kutatásaim nyomán tájékozódott az Igazságügyi Minisztérium főosztályvezetője, dr. Lukács Tibor*. Azt követően, hogy dr. Timár részt vett dr. Major mellett azon a tudományos értekezleten, amelyet a főváros levéltárában tartottak 1981 decemberében. Ezen egy száznyolcvan oldalas[95] tanulmányomat[96] vitatták meg, amelyet elkészülte és szinte azonnali lektorálása után azonban csak évekkel később, 1985-ben jelentettek meg.[97] A tanulmány egyik lektora dr. Lukács volt, aki szerint az írás közzététele az idő tájt még nem volt időszerű tartalma miatt, ezért kiadását nemigen támogatta, inkább halogatását javasolta. Nem írásban, hanem szóban, telefonon keresztül az intézmény vezetőjének (miként utóbbi a szerzővel tudatta, úgyszintén szóban). Ő, az igazságügyi tárca illetékes főosztályvezetőjeként ugyanakkor felkérte dr. Timárt (majd később másokat is) emlékeik papírra vetésére.[98]

Az az idő tájt már hetvenesztendős dr. Timár emlékei szerint „1948–49-ben az ügyészek és bírák túlnyomó többsége olyan jogász volt, aki már a Horthy-rendszerben is ezt a hivatást gyakorolta, vagy legalábbis már joggyakornok volt. Ezen csak keveset változtatott, hogy 1949-ben megkezdődött a népügyészségek és népbíróságok megszüntetése[99] és ennek

95 „A történet arról szólt még decemberben, amikor megvitatták egy száznyolcvan oldalas írásomat." Kiss Dávid – Rácz János: Interjú Zinner Tiborral. In Fodor Veronika – Gecsényi Patrícia – Hollósi Gábor – Kiss Dávid – Ráczné Baán Krisztina – Rácz János (szerk.): *Egy élet az (i)gazságszolgálatás kutatásának szolgálatában. Zinner 70.* Budapest, 2018. Írott Szó Alapítvány – Magyar Napló, 31.

96 Zinner Tibor: *A Horthy-Magyarország fasiszta maradványainak felszámolása az 1940-es évek második felében, különös tekintettel az ország fővárosára.* Budapest, 1981. Kézirat, 1–180. A BFL őrizetében.

97 Zinner 1985. 162. „Itt szeretnék köszönetet mondani Major Ákosnak, a Budapesti Népbíróság első, majd a Népbíróságok Országos Tanácsa elnökének, Timár Istvánnak, a Magyar Államrendőrség Budapesti Főkapitánysága Politikai-Rendészeti Osztálya és jogutódai egykori magas beosztású vezetőjének személyes közléseikért, megmaradt dokumentumaik, írásos emlékeik rendelkezésemre bocsátásáért."

98 Dr. Timár István: *Jogászi pályafutásom. Adalékok az Igazságügyminisztérium történetéhez.* Budapest, 1983. Kézirat, 174–175. A kézirat másolata birtokomban.

99 Zinner Tibor: Háborús bűnösök perei. Internálások, kitelepítések, igazoló bizottságok 1945–49. *Történelmi Szemle*, 1985. 1. sz. 139.

A huszonnégy népügyészség és népbíróság tevékenysége – a fokozatos centralizáció nyomán – három szakaszra bontható: 1945 tavaszától 1948 elejéig, majd 1949 tavaszáig, végül 1950 elejéig. Az első szakasz végén, 1948. január 12-én szűnt meg a „népi", valójában a pártpolitikának alárendelt igazságszolgáltatás Baján, Balassagyarmaton, Egerben, Gyulán, Kalocsán, Nagykanizsán, Nyíregyházán, Sátoraljaújhelyen, Sopronban, Szekszárdon, Székesfehérvárott, Szolnokon, Veszprémben és Zalaegerszegen, míg Esztergomban már 1946. október 9-én. A Berettyóújfalui Népbíróság 1945. május 4-én jött létre, de nem ítélkezett, és megszűnt 1945. november 6-án. Kaposvárott 1948. szeptember 1-jén, Kecskeméten október 1-jén, Szombathelyen november 1-jén fejeződött be a népbíráskodás.

Miskolcon 1949. február 1-jén, míg az öt ítélőtábla (utóbb felsőbíróság) ítélkezési területén, így Budapesten, 1949. november 1-jén, Győrött és Pécsett 1950. január 1-jén, míg Szegeden 1950. április 1-jén zárult tevékenységük.

A még működő népbíróságok – eltekintve Miskolctól – a fővárosban és a négy vidéki ítélőtábla székhelyén nem csupán az 1945. évi VII. tc.-ben felsorolt háborús és népellenes bűntettek elkövetésével megvádoltak büntetőügyeiben jártak el, hanem 1946 márciusától népbírósági ún. különtanácsaik is voltak. Ezek az 1946. évi VII. tc., a demokratikus államrend és köztársaság védelméről alkotott jogszabály – dr. Sulyok Dezső* ügyvéd megfo-

folytán az eddig ott működött ügyészek és bírók, akiknek jelentős része már új káder (de nem munkáskáder) volt, átkerültek az ügyészi vagy bírói apparátusba. Ezért a minisztérium vezetőinek legnagyobb gondja az volt, hogyan lehetne munkáskádereket – természetesen bizonyos alapvető jogi ismeretek megszerzése után – ügyésszé vagy bíróvá kinevezni. A káderutánpótlásra ilyen szempontból a jogi egyetemek nem látszottak alkalmasnak, mert a joghallgatók között, kevés kivétellel, munkás- vagy parasztszármazású alig akadt, másrészt pedig a képzés hosszú időtartama miatt az igazságügyi szervek politikai megerősítésére csak hosszú évek múlva kerülhetett volna sor. Márpedig az idő sürgetett, a bíróságok és ügyészségek működését a felszabadulás óta politikai szempontból sok esetben élesen bírálták, gyakran igazságtalanul, de sokszor alapos okból."[100] Itt meg kell szakítani a visszaemlékező gondolatait, vissza kell tekinteni a korábbiakra.

Mindaz, ami a nagy nemzetállamok létrejöttét követően reménnyel töltötte el a 19. század második felében a sok-sok nemzetet és nemzetiséget tömörítő Európa polgárait – különböző, itt nem részletezett okokból – az első világégés kitörésekor elillant, és utóbb sem térhetett vissza. A háború elsodorta az Osztrák–Magyar Monarchiával együtt a történelmi Magyarországot is. E rövidre szabott vizsgálódás górcsövét kizárólag a jogalkotásra állítva azonban az is észlelhető, hogy 1914 nyaráig megszületett, Csemegi Károly* keze nyomán, sokrétű kodifikáló tevékenységének legkiemelkedőbb alkotása, a büntető törvénykönyv (amelynek tervezete már 1873-ra elkészült). Az 1878. évi V. tc. a bűntettekről és vétségekről és az 1879. év XL. tc. a kihágásokról, „Csemegi-kódex" néven együttesen, egységes rendszerként alkotják az első magyar törvénnyé lett teljes büntető joganyagot. A honatyák 1896-ban fogadták el[101] és 1900-ban lépett életbe a bűnvádi perrendtartás (Bp.).

Az első világháború kitörését megelőzően azonban már hatályossá vált az 1912. évi LXIII. tc. a háború esetére szóló kivételes intézkedésekről. A 12. § 4. pontja szerint a „minisgalmazása szerint a „hóhértörvény" – alapján megvádoltak büntetőügyeiben ítélkeztek. Szemben dr. Timár emlékeivel, a büntetőtörvényszékek ítélkezésétől elkülönített politikai jellegű bűncselekmények elbírálására 1945 elejétől szervezett különbírósági, azaz népbírósági rendszert országszerte már nem 1949, hanem 1948 elejére felszámolták. A fennmaradt ítélőszékek már jórészt a „hóhértörvény" által megvádoltak büntetőügyeiben ítélkeztek.

A négy törvényerőre emelt rendelet 1945. szeptember 16-tól volt hatályos. Az elsőt, a 81/1945. M. E. sz. rendeletet Debrecenben bocsátották ki 1945. január 25-én, hatályos volt 1945. február 5-től. Az 1.440/1945. M. E. sz. rendeletet már Budapesten bocsátották ki 1945. április 27-én, hatályos volt 1945. május 1-jétől. Az 5.900/1945. M. E. sz. rendeletet kibocsátották 1945. augusztus 1-jén, hatályos volt 1945. augusztus 5-től, és a 6.750/1945. M. E. sz. rendeletet kibocsátották 1945. augusztus 15-én, hatályos volt 1945. augusztus 19-től. *Két év hatályos jogszabályai.* 18–36.

Az 1946. évi VII. tc., a demokratikus államrend és köztársaság büntetőjogi védelméről kibocsátott jogszabály, 1946. március 23-tól volt hatályos. A törvénycikk eredeti szövegében az „1946:I. törvénycikkben megalkotott demokratikus államrend vagy demokratikus köztársaság" szerepelt. Az országgyűlés politikai, valamint alkotmányjogi és közjogi bizottságának 1949. évi augusztus hó 12-én tartott együttes ülésén tett jelentés szerint viszont: „az 1946. évi VII. törvénycikkben a Magyar Köztársaság védelmére törvénybe iktatott büntető rendelkezések ezután értelemszerűen a Magyar Népköztársaság büntetőjogi védelmét szolgáló rendelkezésekként alkalmazandók". *Két év hatályos jogszabályai.* 63–65.

„Mindössze" annyi történt, hogy akiknek eddig a védelmében kellett volna alkalmazni, most épp azokkal szemben alkalmazták…

100 Dr. Timár 1983. 174–175.

101 1896. évi XXXIII. tc. a bűnvádi perrendtartásról. Szentesítve 1896. december 4-én, kihirdetve 1896. december 22-én. In Márkus Dezső (jegyzetekkel ellátta): *Magyar Törvénytár. 1896. évi törvényczikkek.* Budapest, 1897. Franklin-Társulat Magyar Irodalmi Intézet és Könyvnyomda, 118–270.

A katonai bűnvádi perrendtartást az 1912. évi XXXIII. törvénycikkel alkották meg. Az 1930. évi II. tc. tartalmazta a Katonai Büntető Törvénykönyvet, amelyet az 1930. évi III. tc. léptetett életbe, egyúttal a közönséges bűncselekmények egyes rendelkezéseinek ezzel kapcsolatos módosításáról és kiegészítéséről rendelkezve. Az 1934. évi XVIII. tc. szigorította a hűtlenség büntetési tételeit 1934. július 27-től.

terium", azaz a kormány elrendelheti, hogy a hadviselés érdekeit érintő bűncselekményekre „a gyorsított bűnvádi eljárásnak a 31. § értelmében kibocsátott szabályai nyerjenek alkalmazást". E törvénycikk rendelkezett az időbeli korlátokról, arról, hogy a nyilvánosság kizárható, az ítélettel szemben, az egyfokú perorvoslatról. Továbbá a gyorsított bűnvádi eljárás „rögtönbíráskodási szabályairól". Arról – többek között –, hogy „sem alakszerű nyomozó eljárásnak, sem vádirat benyújtásának nincs helye", és „a rögtönbíráskodás bármely órában és a szabad ég alatt is megtartható". Mi több, az egyhangú bűnössé nyilvánítással egyszerre ki kellett szabni a halálbüntetést is. A huszadik életévét be nem töltött vádlott öttől tíz évig terjedő fogházbüntetéssel sújtható, s a törvény végül arról is rendelkezett, hogy a kegyelmi kérvénynek nincs felfüggesztő hatálya.[102]

Az 1914. július 27-én kihirdetett 5.488/1914. M. E. sz. rendelet léptette életbe a gyorsított bűnvádi eljárást. Ez a jogszabály, a 12.002/1914. I. M. sz.[103] rendelet szerint a védő csak akkor tekinthette meg az iratokat, ha azzal nem veszélyeztette a büntetőeljárás célját. Jegyzőkönyv csak a nyomozó cselekményről készült. Mi több, más esetekben elégséges volt, hogy a cselekményt foganatosító közeg maga rövid feljegyzéseket készített, és azokat aláírta. Az 1. § (2) bekezdése szerint „a gyorsított bűnvádi eljárásnak rendes szabályait kell alkalmazni akkor is, ha a bűncselekményt a jelen rendelet közzétételének napja előtt követték el, feltéve, hogy ilyen bűncselekmény miatt a rendes eljárás még nem indult meg". A gyorsított büntetőeljárásban elbírált bűntettek büntetése halál volt, ehelyett a bíróság, az eset összes körülményeit mérlegelve, életfogytig tartó vagy öttől tizenöt évig terjedő szabadságvesztést is kiszabhatott.

A harctereken már nem dörögtek a fegyverek, az oroszországi bolsevista forradalmat másoló honi kommün 133 napja is elmúlt. A történteket követő tényfeltárások dr. Váry Albert koronaügyész-helyettes által közreadott adatai szerint a vörösterror során életét vesztő ötszáznyolcvanhét személyből háromszázhatvanhetet meggyilkoltak, száznyolc tűzharcban esett el, magánbosszú áldozata lett tizenkettő, öngyilkosságot követett el kettő s így tovább.[104]

A Magyar Népköztársaság Peidl Gyula vezette, mindössze néhány napot hatalmon volt kormánya az 5. sz. rendelettel, 1919. augusztus 4-én visszaállította a bíróságok és ügyészségek korábban, az előző rezsim alatt felfüggesztett működését.[105] Majd 1919. augusztus 19-én

102 *A gyorsított büntetőeljárásra vonatkozó iratok.* LfB. Eln. Ir. 1957. El. II. B. 9.

Annak ellenére, hogy a Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága Elnöki Irattárában őrizték a Magyar Királyi Kúria teljes üléseinek jegyzőkönyveit, az 1956 végén, 1957 elején dr. Domokos elnök számára készített jogtörténeti összeállítást készítők figyelmen kívül hagyták a néhai kúriai elnöknek, dr. Töreky Gézának* az 1939. január 9-én tartott teljes ülésen elhangzott beszédét. Szerinte „az állami rend megóvása végett szükséges büntetőjogi rendelkezésekről szóló 1938:XVI. tc. a maga szűkebb alkalmazási területén, vagyis bizonyos tüzetesen fölsorolt államellenes bűncselekmények megtorlása terén, az igazságszolgáltatás gyorsítására törekszik. Évégből egyfokú perorvoslatot enged a szóban lévő bűncselekmények tárgyában első fokon ítélkező törvényszéki ötös tanács ítélete ellen a m. kir. Kúriához, a kir. ítélőtáblákat pedig kikapcsolja az eljárásból. Egy perorvoslati fórumot tehát kiküszöböl ez a törvény az ítélkezésből. Teszi ezt egyfelől azzal, hogy az elsőfokú ítélkezésre hivatott öttagú tanácsba a kir. ítélőtábla bíráit is bekapcsolja, másfelől azzal, hogy a m. kir. Kúria revizionális hatáskörét kiterjeszti."

A törvény továbbá lehetővé tette, hogy „a m. kir. Kúria a szóban lévő államellenes bűncselekmények tekintetében minden törvénysértést hivatalból észleljen és orvosoljon, tekintet nélkül a semmisségi panaszok alapjára és irányára és tekintet nélkül arra, vajon a törvénysértés a vádlott előnyére vagy hátrányára történt-e". *Iratok 2.* 65.

103 I. M. sz.: az igazságügyi tárca, az Igazságügyminisztérium (…) szám (alatt kibocsátott rendelete).

104 Bödők Gergely: *Vörös- és fehérterror Magyarországon 1919–1921.* Doktori disszertáció. DOI: 10.15773/EKE.2018.008. Eger, 2018. Eszterházy Károly Egyetem Történelemtudományi Doktori Iskola, 291. Bödők dr. Váry adataira hivatkozó összeállítása 590 személyt említ.

105 A Magyar Népköztársaság kormányának 1919. évi 5. számú rendelete a bíróságok és államügyészségek működésének visszaállításáról. *Magyarországi Rendeletek Tára.* 1919. Budapest, 1919. Pesti Könyvnyomda Részvénytársaság, 622.

életbe lépett a 4.039/1919. M. E. sz. rendelet a törvénykezés ideiglenes szabályozásáról szóló 4.038/1919. M. E. sz. rendelet kiegészítéseként. Ennek 1. § 1. és 2. pontja rögzítette, hogy mikor kell gyorsított eljárásban ítélkeznie a törvényszéknek.

„1. A tanácsköztársaság szervei, közegei és megbízottai felett, akik hatósági jogkört bitorolva vagy színlelve a büntető törvénykönyvbe ütköző cselekményt követtek el;

2. A tanácsköztársaság fegyveres erejének tagjai vagy az 1. pontban nem említett személyek által a tanácsköztársaság megalapítása, fenntartása vagy visszaállítása érdekében elkövetett bűncselekmények miatt, tekintet nélkül arra, hogy a cselekményt a jelen rendelet életbeléptetése előtt vagy utóbb követték el."[106]

Az 1918–1919-ben két részre szakadó magyar társadalomban[107] a hatalmukat visszaszerzők számára a kommün során történtekért így teremtődtek meg a jogi eszköztárral történő számonkérés feltételei a különítményesek, a karhatalmi alakulatok erőszakos cselekményei, nem kevésszer az egyéni bosszúállás mellett. Vélelmezhető, hogy az életüket vesztők száma a bizonyított 626 meggyilkoltat jóval meghaladta.[108] A büntetőbíróságok által kihirdetett kilencvennyolc halálos ítéletből hatvannégyet hajtottak végre.[109] A koronaügyész-helyettes ekképp vélekedett 1922. december 1-jén írásában az előszóban a korábbi esztendőkről, és tudtára is adta mindazoknak, akik az idő tájt az ország szekerét kormányozták: „egy tanulságot birtokosai is levonhatnak a történelemből: több erélyt a hatalom gyakorlásában, több ellenállást a hatalom megtartásában s több megértést a munkáskérdésekkel szemben. Ezt a nemzetet csak eréllyel és szeretettel lehet kormányozni."

A kommün során életét vesztett, ismertté vált 587 (közöttük közel 30 Mózes-vallású) személy közel sem fedi az áldozatok tényleges számát, miként a tényfeltárást végző dr. Váry is láttatta. A rémuralom bukását követően kb. 70 ezer emberrel szemben indítottak bűnvádi eljárást, tizenötezer személy előzetes letartóztatásban volt. A büntetőbírók elé állítottak közül – dr. Váry adatai alapján – hatezer személyt el is marasztaltak, 2500-at felmentettek, a többiekkel szemben (részben kegyelmi intézkedések miatt) a büntetőeljárásokat megszüntették. Szemben a néhai koronaügyész-helyettes összegzésével, miszerint a kivégzettek száma nem éri el az ötvenet, a korabéli megkérdőjelezhetetlen, hiteles bírósági és ügyészségi forrásokon nyugvó írásában, leszámítva az ismétléseket, a jogerős ítéletek következményeként s a végrehajtás során életüket vesztők száma hatvannégy, kegyelmet kapott harminchárom a közel száz halálraítéltből, akik közül Szovjet-Oroszországba távozhatott az 1922-es rigai egyezmény alapján tizennyolc személy. A legfrissebb kutatási eredmények szerint az 1919. augusztus 3. és 1921. október 23. között különbözőképp életüket vesztett nevesített személyek száma 680.[110]

106 Zinner Tibor: *A kádári megtorlás rendszere.* Budapest, 2001. Hamvas Béla Kultúrakutató Intézet, 112–113., 161–162.

Az előzményekből merítő jogalkotó utóbb, 1957 januárjától, a gyorsított eljárás bevezetésénél „hasznosította" az évtizedekkel korábbi joganyagot.

107 Romsics 2017. 21.

108 „Az államügyészség ötszáz bírói ítélet nélküli kivégzést tartott nyilván, az ellenforradalmi bíróság ítélete alapján hatvannyolc embert végeztek ki. A Prónay-különítmény rovásán 150 halálos áldozat van. (A román királyi hadsereg a magyar proletárdiktatúra leverése kapcsán 647 embert végzett ki!)" Fényes László: A Scheftsik eset. *Az Ember* (New York), 1926. november 8. Lásd Fogarassy László: Legitimista lett-e Prónay Pál* a nyugat-magyarországi felkelés folyamán? (Prónay alezredes vallomása az Etelközi Szövetség vizsgálóbizottsága előtt az 1921. évi nyugat-magyarországi eseményekről és a második restaurációs kísérletről). *Soproni Szemle*, 1990. 1. sz. 2. jegyzet, 11.

109 Dr. Váry adataival egybevetve Bödők adatai tízzel eltérnek, ő hetvennégy kivégzett személyről írt. Bödők 2018. 218.

110 Kóródi Máté: *Adattár a Magyar Nemzeti Hadsereg tiszti különítményes csoportjai és más fegyveres szervek által elkövetett gyilkosságokról (1919. augusztus 3. – 1921. október 23.).* (Clio kötetek, 2.) Sorozatszerk. Fóris Ákos és Gellért Ádám. Budapest, 2020. Clio Intézet, 11–68.

Mit olvashattak a nyomozati anyagok, a vádiratok olvasásakor, majd mit hallhattak a tárgyalásokon Budapesten a Királyi Büntetőtörvényszék[111] és a Pestvidéki Királyi Törvényszék,[112] Egerben,[113] Győrött,[114] Kalocsán,[115] Kecskeméten,[116] Miskolcon,[117] Nagykanizsán,[118] Sátoraljaújhelyen,[119] Sopronban,[120] Szekszárdon,[121] Szolnokon[122] és Veszprémben az olvasottak és hallottak alapján ítéleteiket kihirdető bírók?[123] Azt érzékelhették a büntetőítészek, hogy ami „a proletárdiktatúra alatt történt, nem könnyű elfelejteni".[124]

A történtekről dr. Töreky Géza, a közismert büntetőbíró utóbb, 1926. november 15-én, a Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék elnöki székébe történő beiktatásakor megemlékezett. Szerinte „a viharos idők hullámverése elérte a bíróságokat is és a legnagyobb erővel a büntetőtörvényszék épületét ostromolta és ostromolja[125] ma is. […] az egymásra gyűlölettel törő, társadalmi osztályok tülekedéséből származó bűnügyek nagy tömege elárasztotta munkával a büntetőtörvényszéket. […] Állandóan új jogászi, illetve bírói föladatok megoldása elé állította a törvényszéket." Ezért dr. Töreky szerint a korabéli büntetőítélkezés iránya nem lehetett más, mint „következetes és kemény szembeszállás az állam és társadalom ellenségeivel, kemény és kíméletlen megtorlás az állambontó és tekintélyromboló bűntettesekkel szemben. […] Kétségtelen – fűzte hozzá –, hogy a bíróságnak fölül kell emelkednie minden politikai és társadalmi áramlaton, de ugyanilyen igaz az is, hogy a bíróságnak együtt kell élnie a nemzettel, amelynek szolgálatára rendeltetett."[126] A beiktatási beszéd fogadtatásáról két írásban is tudósított a korabéli szociáldemokrata napilap, a *Népszava*. Az egyik írás lakonikus címe árulkodó – Osztályharc a bírói pulpituson. A szerkesztőség azonban nem szállt szembe az új elnök osztályuralmi szemléletével. Azért – vetette papírra magyarázatának lényegét –, mert az ő „kezében a hatalom és a börtönök kulcsa, minélfogva

111 A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszéken 1919. december 9. és 1920. december 28. között negyvenöt halálraítélt volt, közülük harminchetet kivégeztek, nyolc személy kegyelmet kapott, négy Szovjet-Oroszországba távozott.

112 A Pestvidéki Királyi Törvényszéken 1920. május 6. és 1921. május 3. között tizennégy halálraítélt volt, közülük hármat kivégeztek, a tizenegy kegyelmet kapott Szovjet-Oroszországba távozott.

113 Az Egri Királyi Törvényszéken 1920. május 27. és 1920. december 6. között két halálraítélt volt, kivégezték őket.

114 A Győri Királyi Törvényszéken 1920. március 6-án négy halálraítélt volt, kivégezték őket.

115 A Kalocsai Királyi Törvényszéken 1920. március 3. és 1920. december 6. között hat halálraítélt volt, közülük hármat-hármat kivégeztek, illetve kegyelemben részesítettek.

116 A Kecskeméti Királyi Törvényszéken 1920. április 26-án egy halálraítélt volt, és még egy személy időpont nélkül, mindkettőt kivégezték.

117 A Miskolci Királyi Törvényszéken 1920. március 21. és 1920. május 11. között két halálraítélt volt, kivégezték őket.

118 A Nagykanizsai Királyi Törvényszéken 1919. október 19-én egy halálraítélt volt, kivégezték.

119 A Sátoraljaújhelyi Királyi Törvényszéken 1920. április 6-án öt halálraítélt volt, négyet kivégeztek, egy személy kegyelmet kapott.

120 A Soproni Királyi Törvényszéken 1920. július 6-án három halálraítélt volt, kettőt kivégeztek, egy személy kegyelmet kapott.

121 A Szekszárdi Királyi Törvényszéken 1921. február 18-án két halálraítélt volt, mindketten kegyelmet kaptak, egy Szovjet-Oroszországba távozott.

122 A Szolnoki Királyi Törvényszéken 1920. április 30. és 1921. november 13. között hét halálraítélt volt, egyet kivégeztek, a hat kegyelmet kapott közül kettő Szovjet-Oroszországba távozott.

123 A Veszprémi Királyi Törvényszéken 1919. október 23. és 1920. február 20. között három halálraítélt volt, kivégezték őket.

124 Zinner Tibor: Dr. Töreky Géza, a mindenkori hatalom őre? In Bódiné Beliznai Kinga (szerk.): *A Kúria és elnökei II.* (Bibliotheca Curiae) Budapest, 2015. HVG–ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. 72–73.

125 Nem sokkal korábban tárgyalta s 1926. május 26-án hirdetett ítéletet a Magyar Királyi Kúria a frankhamisítási büntetőperben.

126 Zinner 2015–1. 72–73.

csak neki lehet igaza". A szerkesztőség azonban mégis tiltakozott, mert sommás megítélése szerint dr. Töreky beszéde „a bírói székből az erőszaknak és testvérének, a forradalomnak" a meghirdetése volt. Annak szellemét az országot korábban forradalmakba taszító megszólalásokhoz hasonlította, majd az utóbb történtekre utalva, s messze eltúlozva a dr. Töreky által mondottak értelmét, emelte fel szavát „az orgoványi szellemnek ez ellen a bírói megnyilatkozása ellen".[127]

A napilap szerkesztői arról hallgattak, hogy az 1921. évi III. tc.[128] nem honi találmány volt, és annak másutt, határokon túli előzményei voltak Közép-Európában. Főként azokban az országokban, ahol a magyarhoz hasonló, végül azonban mindenütt elfojtott forradalmi megmozdulások zajlottak le nem sokkal korábban. Arról nem beszélve, hogy az idő tájt a Kommunisták Magyarországi Pártjának (KMP) maroknyi vezetése tartotta ébren a honi kommün mielőbbi restaurációjának gondolatát. Ezzel egyfelől a föld alá kényszerítette titkos tagjait, programjának híveit pedig büntetőeljárás veszélyének tette ki. Másfelől önmagát így rekesztette ki a politikai pártok és mozgalmak magyarhoni mindennapjainak világából. Nem a törvénycikk helyezte a kommün visszaállítását zászlójukra tűző honi illegális és a határokon túlra menekült magyar kommunistákat, mozgalmukat egyfajta politikai és társadalmi karanténba, teremtette meg likvidálásuk jogi lehetőségét,[129] hanem épp fordítva történt. Ők ugyanis a proletárdiktatúrát – a maga egypártrendszerével – óhajtották visszaállítani. Ezért a jogalkotó s a törvényhozó e törekvésükkel szemben – és minden más, hasonló politikai célkitűzést valló erőnek – szabott gátat akár a halálbüntetés kiszabhatóságával is, midőn a jogszabály 2. §-a szerint „az állam és társadalom törvényes rendjének erőszakos felforgatására vagy megsemmisítésére", s itt következett a lényeg, „különösen valamely társadalmi osztály kizárólagos uralmának erőszakos létesítésére irányuló mozgalommal vagy szervezkedéssel összefüggően és annak céljára" bárki bűntettet vagy vétséget követ el.

Ami pedig a büntetőjog világán kívül elkövetett tetteket, valójában az emberi élet elleni bűntetteket illette, ott a hatóságok utóbb, az ezeket a büntetőeljárásokat megszüntető kegyelmi intézkedéseknél[130] a szegedi ellenforradalmi kormány hadügyminisztériumának VI. osztályán 1919 júniusában kibocsátott parancsra hivatkoztak. E szerint karhatalmat kell szervezni „a vörös hadsereg által elrejtett, az ellenforradalmárok által pedig rejtegetett fegyverek, valamint lőszerek összegyűjtésére és a közbiztonsági szolgálat ellátására". A feladat végrehajtói ekképp pótcsendőri minőségben jártak el, és cselekményeiket „a közbiztonsági szolgálat ellátása közben, a Károlyi aera,[131] valamint a kommunizmus során is felborult rend helyreállítása s a normális viszonyok megteremtése céljából követték el". Avagy ugyanott: „gyanúsítottak, a terhükre rótt cselekményeket az 1918. október évi 31-ik óta bűnösen felidézett haza és társadalom ellenes forradalmak idején a magyar faj és nemzeti eszme ellen elkövetett cselekmények által felkeltett közelkeseredés és menthető felháborodás hatása alatt" követték el. Ám „abban a téves meggyőződésben, [...] hogy cselekményükkel a magyar faj és nemzeti eszme érdekeit szolgálják, minthogy arra nézve terhelő adat egyáltalán nem merült fel, hogy terhelteket cselekményüknél önző haszonszerzés vezette volna, a [...] körülírt

127 Osztályharc a bírói pulpituson. *Népszava*, 1926. (november 6.) 252. sz. 3.; Töreky elnök a beiktatásán „kemény és kíméletlen megtorlás"-ról szónokolt. Az uj magyar igazságszolgáltatás szelleme. Ünnepi beszéd homályos gyanúsításokkal és szenvedélyes politikai támadásokkal. Uo. 8.

128 Az állami és a társadalmi rend hatályosabb védelméről alkotott jogszabályt, az 1921. évi III. tc.-et a nemzetgyűlés 1921. március 16-án fogadta el. Hatályon kívül helyezte az 1946. évi VII. tc. 1946. március 23-án.

129 Vö. Gyáni Gábor: A bűnözés Horthy-kori történetéhez. *Történelmi Szemle*, 2005. 3–4. sz. 390.

130 A m. kir. igazságügyminiszternek 59.391/1921. I. M. számú rendelete, a Kormányzó Úr Ő Főméltósága részéről 1921. évi november hó 3. napján kiadott magas kegyelmi elhatározás végrehajtása tárgyában. *Igazságügyi Közlöny*, 1921. 11. sz. 769–774.

131 Aera: időszak

cselekmények az 1921. évi november hó 3-án kelt magas kegyelmi elhatározás alá esnek – miért is őket kegyelemben részesíteni s a bűnvádi eljárást abban hagyni kellett".[132]

A kormányzói kegyelem gátat szabott az önkényes kivégzésekkel és egyéb módokon a fehérterror idején elkövetett bűntettek miatt az illetékes szervek előtt indított felelősségre vonás törvényes folyamatának. Ezzel a gesztussal vitéz nagybányai Horthy Miklós*[133] menlevelet adott emberéletek kioltói számára, egyfajta közvetett felelősséget is vállalva azokért a tettekért, amelyekre parancsot adott volna, habár ezt írásos dokumentum mindmáig nem támasztja alá. Időlegesen, mert azok 1945/46-ban ismét kezdetüket vették.[134] Akkor, midőn a kormányzóról elnevezett korszak a történelem süllyesztőjében volt már hónapok óta.

Mi történt azonban 1948 elejéig? A századfordulón kialakult intézményeket – mind a büntetőjogalkotás, mind a -jogalkalmazás területén – csorbították a világégések között, majd a második világháború idején elfogadott és hatályossá vált antidemokratikus, klasszikus elvekkel szakító különböző szintű jogszabályok, jogintézmények. Ugyanakkor a megmaradt liberális elvek révén egyfajta kettősség is kimutatható. Ez azt eredményezte, hogy míg a büntetőbíráskodás rendkívüli szigorral is élt – főként 1919 augusztusa után –, addig az igazságszolgáltatás egészét a szélsőséges hatások kevéssé hatották át.[135]

A korabéli statisztikai adatsorok elemzése előtt az annak idején történtek megértéséhez szükséges egy-egy büntetőper mélyebb összefüggéseinek és főként következményeinek feltárása. Ez a jogtörténeti feldolgozás ugyanis arra is választ kíván adni, hogy az első világháborút követő társadalmi-politikai folyamatokban hogyan igyekezett a helyét megtalálni a jogászság, és – példának szánva, a jogásztársadalom egészéből mintegy kiragadva – miként módosult, alakult Trianon után a kúriai ítélkezésben részt vevő igazságszolgáltatók összetétele Horthy kormányzó király nélküli királyságának közel negyedszázados, illetve Szálasi Ferenc nemzetvezető kérészéletű országlásának idején.

Az, hogy utóbb mit tettek a kúriai bírókkal, sorsukat miként alakították az önmagukat hatalmi helyzetbe hozók (a határokon túli segítséggel a hátuk mögött), az nem csupán a különböző korosztályokhoz tartozó ítészek egészségi állapotától, világháborús megpróbáltatásaiktól, a német, majd szovjet megszállók cselekményeitől, még csak nem is a bírók nemzetvezetőre tett esküjétől, hanem a későbbi, a nemzetközi és hazai erőtényezők által gerjesztett belpolitikai aktusoktól függött. Csak ezek ismétlődő viharai közepette lehet elemezni a történteket, ismételten egybevetni az újabban feltártakat[136] a régebbi kutatások adatsoraival.

132 *A m. kir. csendőrség felügyelőjének ügyésze határozata Francia Kiss Mihály és társai ügyében, 1924. december 18. Iratok 2.* 21–42.

133 Az Amerikában élő történész az újratemetés időszakában fejtette ki véleményét a kormányzó történelmi szerepéről. Lukacs, John: Horthy Miklós 1868–1957. *Magyar Hírlap*, 1993. (szeptember 4.) 205. sz. Ahogy tetszik – A *Magyar Hírlap* kulturális magazinja, II. „Kötelességem itt nemcsak az adatszerű és tudományos tárgyilagosság, hanem az erkölcsi és emberi igazságokra is irányuló törekvés." – írta többek között az első bekezdésben.

134 Gyilkosság bűntette miatt Héjjas Iván és társai büntetőügyében a Budapesti Népbíróság 1947. február 12. és 1947. május 13. között tartott tárgyalást. Az 1919 és 1921 között, a Duna–Tisza közén elkövetett cselekmények ügyében a másodfokú népbírósági fórum 1948. július 28-án hirdetett ítéletet. Távollétében Héjjast és Francia Kisst egyaránt mindkét fokon halálra ítélték.

Az 1924-es határozatban szereplő, felelősségre nem vont személyek közül büntetőeljárás indult 1945–1946-ban nevezetteken kívül a fenti büntetőügy során (alfabetikus sorrendben) további tizenhárom személlyel szemben. A népbírók különböző időtartamú szabadságvesztés-büntetést szabtak ki Basky Lajos, Bán Sándor, Blank Arthur, Csorba Gábor, Danics Aladár, Danics Mihály, Király Gábor, Muraközi Ferenc, Nagy Mihály, Pataky Nándor, Schmidt Rezső, Szente Varga Gyula és Tóth Ambrus elmarasztalásakor. A Budapesti Népbíróság – ugyancsak távollétében – egy újabb, előbbiektől független büntetőeljárásban Bibó Dénes gépészmérnököt 1948. augusztus 24-én halálra ítélte. Rád (másutt: Raád) Árpád* büntetőügyét korábban – és utóbb is – külön tárgyalták.

135 Szakács–Zinner 1997. 149–150.

136 A NEB igazságügyi munkacsoportja a minél alaposabb tényfeltáráshoz megbízta dr. Almásy-Botyánszky Beatrix Mártát *(Almásy-Botyánszky-kutatás)* azzal, hogy vizsgálja meg, mi történt 1944 eleje és 1949 vége között

Az előzmények a világválság időszakáig, a Biatorbágy községnél lévő vasúti viaduktnál elkövetett merényletig nyúlnak vissza.[137]

A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék mint rögtönítélő bíróság 1932. július 29-én ítéletet hirdetett két illegális kommunista mozgalmi ember, Sallai és Fürst büntetőügyében.[138] Mindkét vádlottat bűnösnek találta a „rendtörvény", az 1921. évi III. tc. 1. § (1) bekezdése alá eső, az állam és társadalmi rend erőszakos felforgatására és megsemmisítésére irányuló bűntettben, és ezért őket – a 9.550/1915. I. M. E. sz. rendelet 38. §-a alapján – halálbüntetésre ítélte. A tanács elnöke dr. Töreky, az előadó bíró dr. Paulay Gyula*, a büntetőtörvényszék bírója volt.[139] Az eljáró tanácsban részt vettek még dr. Krayzell Miklós*, dr. Méhes Ignác* és dr. Pálffy Elek* bírók. A vádat dr. Széchy István* királyi ügyész képviselte.

A dr. Krayzellel és társaival és a királyi ügyész dr. Széchyvel szemben 1945 után lefolytatott büntetőeljárások „jogalapját" a Sallaival és Fürsttel szemben ez az 1932-ben lefolytatott büntetőügy teremtette meg. Az elsőfokú büntetőperben a fővárosi népbírók a jogvégzett bírókat elmarasztalták, az ugyancsak megvádolt dr. Zsitvay Tibort*, az igazságügyi tárca egykori vezetőjét kétévi és hathavi fegyházbüntetésre ítélték,[140] az ügyészt jogerősen felmentették. Az elsőfokú büntetőeljárást követte a másodfokú. A Népbíróságok Országos Tanácsa dr. Krayzell és társai büntetőügyében a fellebbviteli tárgyalást 1948. május 21-én kezdte el, az előadó bíró (az MKP képviseletében) dr. Lázár Miklós* volt. A szavazók dr. Horányi Nándor* (Független Kisgazdapárt), dr. Biczó Sándor* (MSZDP) és dr. Fadgyas András* (Nemzeti Parasztpárt) voltak. A vádlottak közül dr. Krayzell, dr. Méhes, dr. Paulay és dr. Pálffy volt jelen személyesen. A másodfokú ítéletet dr. Jankó Péter* tanácselnök 1948. június 15-én hirdette ki, ekkor már dr. Méhes sem volt jelen, mert a NOT másodfokú tárgyalásának első napját, május 21-ét követően elmenekült Magyarországról, miként már korábban dr. Zsitvay.

A másodfokon kihirdetett ítélet indokolása szerint: „az elsőfokú bíróság ítéletében foglalt tényállást lényeges részeiben ítélkezése alapjául elfogadta, mert úgy látta, hogy a tényállás a bizonyítási anyag helyes értékelésének eredménye". A NOT akképp láttatta a Sallai–Fürst-ügy és a második világháború összefüggését, hogy „Magyarország háborúba való sodródása szoros összefüggésben áll az ellenforradalom és a követő 20 esztendő rendszerének erőszakos és törvénytelen, minden baloldali demokratikus megnyilvánulást csírájában elfojtó ténykedéseivel. E ténykedések ugyanis elnyomták a fasiszta hatalmak mellett való

a kúriai bírókkal, miként alakult életútjuk, azokban miért, milyen egykori vagy az idő tájt elfogadott jogszabályok vagy korabéli pártutasítások hatására következtek be a változások a pályaívek megtörésével.

A kutatás során minden személynél vizsgálat tárgyát képezte a betöltött bírói állás a Magyar Királyi Kúrián, majd Magyar Kúrián. A legkegyelmesebb elhatározások kelte, erről az igazságügyminiszteri értesítés (és annak időpontja), illetve a kinevezés kelte és száma. A kúriai teljes ülésen tett eskütétel napja. Az illető személy születésének helye, időpontja (év, hónap és nap), vallása, családi állapota, mely fizetési osztály melyik fizetési fokozatába tartozik. Továbbá kitüntetései, kinevezései, illetve felmentései, nyugdíjazásának iktatási száma, időpontja, végül halálozásának helye, időpontja (év, hónap és nap). A kutató azt is feljegyezte, ha a dokumentumból az előbbieken túl fontos egyéb adat is kiderült.

137 A korábbiakban, az 1930-as évek elején kihirdetett egyik ítéletük miatt utóbb, 1945 után törvénytelenül elítélt, meghurcolt bíróknak és az ügyésznek az életpályáját, sorsának alakulását azonban már itt jelezni kell.

138 In Dr. Horváth Ibolya – Dr. Solt Pál – Dr. Szabó Győző – Dr. Zanathy János – Dr. Zinner Tibor (szerk.): *Iratok az igazságszolgáltatás történetéhez 4.* Budapest, 1995. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 49–53. Eredeti: BFL XXV. 4. f. Titkos ügykezelés alól kivont perek iratai. TÜK 002127/1953.

139 E büntetőeljárásról és az abban eljárt büntetőjogászokkal szemben 1945 után folyt büntetőeljárásokról részletesen lásd Kahler–Zinner 2015. 112–133.

140 Az egykori igazságügyi tárcavezetők közül a velük szemben indított eljárás a politikai rendőrségen lezárult dr. Mikecz Ödön* esetében, míg vitéz dr. Antal Istvánt* és dr. Budinszky Lászlót népbíróság elé állították, utóbbit halálra ítélték, kivégezték. Dr. Nagy Emilt* Szolnok megyébe telepítették ki, dr. Radocsay Lászlót* 1951-ben feleségével együtt a fővárosból Békés megyébe, Füzesgyarmatra.

háborúba sodródást akadályozó demokratikus, viszont ugyanekkor erősítették a fasiszta hatalmaknak a háború kirobbantására vezető politikáját támogató, azzal azonosságot vállaló antidemokratikus tényezőket. Ennek az okozati összefüggésnek láncszemeként jelentkezik vádlottak cselekménye is. E vádlottak az akkori törvények rendelkezései szerint is törvénytelenül bitófára küldtek két férfit, mert harcosai voltak a munkásság haladó mozgalmának, amely a dolgozó nép felszabadítását és ezzel kapcsolatosan annak a történelmi katasztrófának elhárítását tűzte ki céljául, amely felé az akkori magyar kormányok és az általuk képviselt uralkodó osztályok feltartóztathatatlanul sodorták az országot. Ebben a megvilágításban a vádlottak bűncselekménye valóban »háborús« bűncselekményként minősül."[141]

Az ítélet megfogalmazóját az sem feszélyezte, hogy néhány sorral később enyhítő körülményként írta le azt, hogy „a későbbi időkben, amikor a fasizmus megerősödött Magyarországon, a fasizmussal szemben foglaltak állást". Az idézett bekezdésből világosan kitűnik a büntetőeljárás koncepciója, azaz a bosszú a két kommunista vezető elítéléséért. Árulkodó azonban azért is, mert a bemutatott, a valósággal merőben szemben álló történeti kép és az ezen alapuló büntetőjogászi okfejtés több évtizedre meghatározta az ítélkezés irányát, és még az 1956-os forradalom és szabadságharc után meghozott ítéletekben is visszacseng.

Az 1948-ban jogerősen elmarasztaltak büntetőügyében benyújtott törvényességi óvását követő ítéletében a Legfelsőbb Bíróság Elnökségi Tanácsa kemény bírálatot gyakorolt a már idézettekről, amelyre a különböző szintű népbíróságok a háborús bűntettet alapozták: „[E]z az aktuálpolitikai szólamoktól hemzsegő eltorzított okfejtés nem csupán jogilag tarthatatlan, hanem annak objektíve semmiféle reális történelmi alapja nincs. A második világháború ugyanis dátum szerint 1939. szeptember 1-jén tört ki. 1932-ben viszont még a fasizmus nem jutott hatalomra (ennek időpontja az 1933. év), tehát a kommunista (nem demokratikus és baloldali) mozgalom vezetőivel szembeni fellépés távolról sem szolgálhatta egy eljövendő háború céljait, amelynek abban az időben még körvonalai sem bontakoztak ki. Mindez a legelemibb történelmi ismeretek alapján is kézenfekvő." Az már szinte másodlagos, hogy „háborús bűntett hiányában a népbíróságnak perjogilag sem volt hatásköre e cselekmények elbírálására, mert a terheltek szabályosan kihirdetett statáriális jogszabály alapján jártak el".[142] Az pedig minden hivatalban volt, érdembeli, vezető tisztséget betöltött s ezért cselekvőképes jogász lelkén szárad, hogy elmulasztották a törvényességi óvás benyújtását évtizedeken keresztül az ártatlanként meghurcolt társaik érdekében, 1948 nyarától – tehető hozzá…

Ez idő tájt ugyanis épp az organikus fejlődést, a jól kialakult gyakorlatot akasztották meg. Akiknek érdeke éppen ezzel a fejlődéssel ellentétes volt, mindazok a hosszú évek óta jól bevált előmeneteli rendszerre alapozott további, folyamatos működést megakadályozták.[143] Holott – és ez adhatott volna lehetőséget a világháborúk közötti viszonyok érdembeli folytatására – a Magyar Királyi Kúria ún. 1930-as évek végi ítélkezése[144] arról győzhette meg mind a kortársakat (mind az erről évtizedeken át napi politikai okokból hallgató utókort és annak tollnokait), hogy a dr. Töreky irányította testület minden, az idő tájt szinte kizárólag szélsőjobboldali totális diktatórikus nézetet képviselő politikai erővel szemben

141 Zinner Tibor: A nyilaskeresztesek kúriai elnöke, dr. Szemák Jenő* (1878–1958). In Bódiné Beliznai Kinga (szerk.): *A Kúria és elnökei I.* (Bibliotheca Curiae) Budapest, 2014. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. 131–132.

142 *Idézet a Legfelsőbb Bíróság Elnökségi Tanácsának 1992. november 9-én kihirdetett ítéletéből.* LfB. BI Eln. Tan. B. törv. 1491/1992/3. In Zinner 2014–1. 101–102.

143 Zinner–Kahler–Koczka–Pálvölgyi–Tóth 2005. 69.

144 „Jóllehet a Horthy-rendszer fő ellensége mindenkor a baloldal volt, a harmincas évek derekától a fasiszta szélsőjobb mozgalmai jelentették számára a közvetlenebb és talán nagyobb veszélyt is. Következetlenül és vonakodva ugyan, de ellenük is kész volt használni a hatalom és a jog adta lehetőségeket." Gyáni 2005. 391.

a jogrend legfőbb védelmezője volt.[145] Ugyan arról nem hallgattak, hogy az 1938. évi XVI. törvénycikk ehhez, az államellenes mozgalmak, bűntettek – adott esetben a nyilaskeresztesek izgatása – gyorsabb számonkérésére hatályosabb fegyvert adott az államhatalom kezébe. Ám ezt is, miként az 1921-es törvényi szabályozást, „rendtörvényként" emlegették, hozzátéve azt – lényegéről hallgatva –, hogy „elsősorban a baloldal ellen" irányult, a vele szembeni fellépéshez hasonló feltételeket teremtett, és „tovább korlátozta a dolgozó tömegek még meglévő szabadságjogait".[146] Ezekből az okfejtésekből elmaradt annak bevallása, hogy az idő tájt (itt nem részletezett okok miatt) a kommunista mozgalom még az illegalitás keretei között is csenevész volt, alig létezett.[147] Az 1938. évi XVII. és a XVIII. törvénycikk az egyesülési szabadsággal elkövetett visszaélésekkel szembeni hivatalos, jogszerű fellépéshez, továbbá az állam- és társadalomellenes sajtótermékek ellen való küzdelemhez nyújtott fogódzót. Az 1938. évi XVI. tc. egyfokú perorvoslatot biztosított, ezáltal egyfelől gyorsult a büntetőítélkezés, mert a jogszabály az ítélőtáblai jogorvoslatot meghatározott bűntettek esetében nem tette lehetővé. Másfelől azonban az elsőfokú ítélkező, ún. öttagú tanácsokba bevonták az ítélőtáblák ítészeit – miként arra dr. Töreky idézett beszédében utalt –, egyúttal pedig kiterjesztették a kúriai bírók revíziós hatáskörét azáltal, hogy – szemben a semmisségi okoknak a büntető perrendtartásban korábban követett, tételes felsoroló rendszerével – az új jogszabály a törvény mindennemű megsértése esetén megengedte a semmisségi panaszt. Mi több, a *reformatio in peius*[148] tilalmát is feloldotta a jogalkotó a törvény 11. § (4) bekezdésével, mert a legfőbb ítélethozót felruházta az egész ítélet felülvizsgálatának lehetőségével, és a vádlott terhére azt akkor is megváltoztathatta, ha csak a vádlott érdekében éltek semmisségi panasszal. Ám a fékek rendszerét is beépítették a jogszabályba azáltal, hogy a felsőfokú ítélkezés ezen új, korlátlannak tűnő szabadságát csak akkor lehetett gyakorolni, ha a koronaügyész ezt indítványozta.[149] A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék mint különbíróság marasztalta el Kenyeres Jenőt* és négy társát 1939. május közepén.[150] Az 1938. évi XVI. tc. alapján eljáró büntetőbírók ítéletének indokolása ékes bizonyíték arra, hogy miként igyekeztek felszámolni az az idő tájt legnagyobb létszámú magyar szélsőjobboldali szerveződést, a Nyilaskeresztes Párt jogelődjét, a Magyar Nemzeti Szocialista Párt Hungarista Mozgalmat az igazságszolgáltatás igénybevételével.

A munkásmozgalmi, döntően kommunista pártvezetők büntetőbírósági meghurcoltatásainak ügybuzgó túlhangsúlyozása, a bírói függetlenség figyelembe nem vétele (és a róla való hallgatás) azonban egyértelműen napi politikai érdeket szolgált 1944/45 fordulója után.

145 *Iratok 3.* 41–93.; *Iratok 2.* 53–69.

146 Ránki György (főszerk.): *Magyarország története tíz kötetben.* VIII. kötet. *1918–1919, 1919–1945.* Szerk. Hajdu Tibor – Tilkovszky Loránt. Budapest, 1976. Akadémiai Kiadó, 945.

147 A KMP KB 1935. december 30. és 1936. január 2. között tartott tanácskozásán állást foglalt a párt új politikai irányvonala mellett a Komintern VII. kongresszusán kidolgozott programnak megfelelően. A szervezeti válság azonban nem múlt el, a Komitern Végrehajtó Bizottsága (KI VB) ezért 1936. május 8-án feloszlatta a KMP KB-t. Új vezetőség alakult Prágában június 7-én, a KI VB Titkársága pedig egy héttel később határozatot fogadott el a KMP politikai irányvonaláról. A májusi KI VB határozat nyomán augusztus elejétől azonban megszűnt az illegális párt szervezeteinek tevékenysége. A KI Titkársága 1937. március 13-án egy magyarországi illegális kommunista központ létrehozásáról és illegális lapjának kiadásáról határozott, a *Dolgozók Lapja* április végén jelent meg Prágában. Moszkvában június 19-én hamis vádak alapján letartóztatták Kun Bélát. A KI VB Titkársága 1939. június 10-én határozatában állást foglalt a magyarországi helyzetről. A kommunisták feladatává tette, hogy széles tömegmozgalmon alapuló, függetlenségi front megteremtésén munkálkodjanak. A KI VB július 8-án a KMP szervezeti megerősítésével foglalkozott, és Gerőt bízta meg a KMP képviseletével. S. Balog Ilona – Stemler Gyula: *Hetven év.* Budapest, 1988. Reflektor Kiadó, 97–110.

148 *Reformatio in peius:* súlyosítási tilalom, azaz az elsőfokú bíróság által felmentett vádlott bűnösségét megállapítani, a vádlott bűnösségét súlyosbítani csak akkor lehet, ha terhére fellebbezést jelentettek be.

149 *Iratok 2.* 64–65.; *Iratok 3.* 41–93.

150 *Iratok 3.* 41–93.

Azon a mindenki számára érthető magyarázaton alapult, miszerint aki korábban, 1919 augusztusa után kommunistát elítélt, az csak fasiszta ítész lehetett. Miután pedig mindez a Horthy-korszakban történt, akkor ez a politikai berendezkedés sem lehet más, mint fasiszta. Az fel sem merült, hogy ennek egyes időszakai eltérő megítélést érdemelnének. Így vált lehetővé, hogy az 1930-as évek második felében folyt büntetőbíráskodás jelentőségét elhalványítsák, pedig – miután Párizs Trianon folytatója lett, és a bécsi döntések „eredményei" semmivé váltak már 1945. január 20-tól – úgy folytatódhatott volna, hogy 1938/39-hez nyúlnak vissza. Hisz az 1949/50-re kialakított új, szovjet gyakorlatot idéző alapok nem a meglévő ítélkezési rendszer organikus jellegű fejlődését, hanem egy új, a korábbiaktól gyökeresen eltérő modell bevezetését jelentették.[151]

A történtek egyik sajátossága az volt, hogy a korabéli jogászok, amit lehetett, azt – tekintet nélkül a keletkezést kiváltó politikai mozzanatokra s az elfogadott, kihirdetett jogszabály tartalmára – átvettek a korábbi évtizedek joganyagából. Az 1944/45-ös kezdetektől a mindenkori állami berendezkedés szolgálatára tett eskü, az igazolási eljárások, a létszámcsökkentések, azaz a „B" listázások, az internálások, a politikai okokból hirdetett közkegyelmi intézkedések mind-mind ebbe a sorba illettek. Mi tudható az 1944/45-ös kezdeteket megelőző negyedszázad vonatkozó adatsorairól?

Az 1920. évi népszámlálás közölt adatai szerint Magyarországon 1894 bíró és ügyész, 5446 ügyvéd és 754 ügyvédjelölt tevékenykedett.[152] Ez utóbbiak közül csupán a fővárosban, azt követően, hogy 1918 utolsó napján 2293 regisztrált ügyvéd volt, a forradalmakat követő igazolási eljárások ellenére a létszám nem le-, hanem felfelé tért el egy esztendővel később, hiszen 1919. december 31-én – főképp a határon túlivá váló területekről az anyaországba érkezőkkel, új hazájukban tovább élni nem kívánó, ezért onnan valójában menekülő magyarokkal – 2398 személyre emelkedett.[153] A második világháborút megelőző békeévekben, 1937–1938-ban az igazságügyi tárca állományát 9948 személy alkotta, s ekkor majdnem minden állást betöltöttek.[154]

A numerus clausus által bevezetett kvóta radikális célját az ügyvédeknél nem érte el. „A zsidók aránya a gyakorló ügyvédek körében az 1920 és 1939 között 51 százalékról 39,5 százalékra csökkent. Csakhogy a visszaesés nagy része inkább látszólagos volt, mint valóságos: 1939-re az ügyvédi kamara »nem zsidó« tagjainak csaknem ötöde, 18,5 százaléka valójában zsidónak született, és önmaga tért át valamelyik keresztény hitre, vagy kikeresztelkedett zsidók fia volt. Ebben a foglalkozásban tehát a korszak végén a zsidók, illetve a zsidó családból származók aránya még mindig 58% volt országosan, Budapesten pedig a 60 százalékot is meghaladta." A trianoni területen – az 1930-as népszámlálás adatai szerint – az ügyvédek száma 6208 volt.[155] Más kérdés, hogy országszerte különböző, gyakorta jogszabályokban rögzített, eleve kizáró okokból hányan szüneteltették gyakorlatukat, vagy ha kamarai tagságukat önként nem is függesztették fel, valójában nem folytattak tevékenységet. Ez idő tájt a nemzetiszocialista birodalom nyomására csökkent a mozgástér, és a kényszerpálya már egyre inkább érzékelhető volt, mert aktivizálódott a nyilaskeresztes mozgalom és a többi szélsőjobboldali szerveződés, valamint elfogadták a zsidóságot sújtó jogszabályok egy részét. A tizennégy kerületből álló, közvetlen agglomerációjával nem egyesített Kis-Budapesten azonban még 3347 ügyvéd folytatott gyakorlatot 1939. január 1-jén. Majd a visszacsatolások révén megnőtt lélekszámú országban a zsidókat sújtó újabb drákói jogszabályok

151 Zinner 2015–1. 95., 101–102.

152 Weis István: *A mai magyar társadalom.* Budapest, 1930. Magyar Szemle Társaság, 124.

153 A Budapesti Ügyvédi Kamara (BÜK) Irattára. Borda András úrnak ezúton mondok köszönetet.

154 Zinner–Kahler–Koczka–Pálvölgyi–Tóth 2005. 200.

155 Kovács M. Mária: *Liberalizmus radikalizmus antiszemitizmus. A magyar orvosi, ügyvédi és mérnöki kar politikája 1867 és 1945 között.* Budapest, 2001. Helikon Kiadó, 85–86., 102.

ellenére a határon túli területekről Budapestre érkezett újabb jogászokkal a létszám 1943. december 13-ra alig változott, 3171 főre csökkent.[156] Leszögezhető, hogy mindazok a programok, amelyek utóbb Magyarországon a demokratikus kibontakozás igényével léptek fel, magukon viselve alkotóik elképzeléseit, nem hagyhatták figyelmen kívül részben az örökölt, részben az új helyzettel ellentétes korábbi rendelkezések hatálytalanításának követelményét. Különösen, sőt jellegzetesen sürgető feladatként merült fel az ún. „zsidótörvények",[157] az 1921. évi III. tc. stb. mielőbbi kiiktatása.[158]

Azzal, hogy az 1921-es „rendtörvény" hatályban volt még 1946. március 23-ig – akarva-akaratlanul – elvileg büntetőeljárással fenyegető jogi akadálya lett minden olyan szélsőséges cselekménynek, amelyek elkövetésével egyesek szinte azonnal, „menetből támadva" ismét az 1919-es tavaszi–nyári hagyományok folytatásához kezdtek volna. Sőt – az egyre nagyobb magyarországi területeket elfoglaló Vörös Hadsereg tartós jelenlétében bízva – erre is voltak kisebb-nagyobb, ugyanakkor érdemben azonnal elvetélt kísérletek. Ezek ugyanis az idő tájt eleve sikertelenségre voltak kárhoztatva. Révai – utalva a Teheránban 1943 végén történt tanácskozáson történt megállapodásra – azt fejtegette 1945. február 8-án, hogy ott a három nagyhatalom „hosszan tartó egyetértésre és szövetségre rendezkedett be. Ez [...] meg kell, hogy szabja a mi politikánkat is. [...] Proletárdiktatúrát csinálni, Elvtársak, nem lehet, ha a munkásosztály, a dolgozó nép többsége nem támogatja a kommunistákat."[159] Az együttműködés nemzetközi szinten folytatódott, mert nem csupán Teherán, hanem még Jalta után is összetartott a nemzetközi nagykoalíció. Az ott meghirdetett politikájából fakadt, és a második világháborúban is vesztes országot sújtó katonai megszállás és a fegyverszüneti viszonyok miatt az MKP sem támogathatta érdemben ezeket az akciókat. Miként azt Rákosi Békéscsabán – nem véletlenül a Viharsarokban – tudatta is népes hallgatóságával: „alig két hete Jaltában összeült a Szovjetunió nagy vezére, Sztálin, az Amerikai Egyesült Államok részéről Roosevelt és Anglia részéről Churchill. Amit ott elhatároztak, röviden úgy lehet mondani, megformuláztak, azok az új, demokratikus formák altételei."[160]

A második világégést követően – mi több, már annak utolsó hónapjaitól kezdve – Magyarországon egy, a korábbiakkal ellentétes irányú folyamat vette kezdetét. Kezdődött az igazolási eljárással, mert érdemi adatok arról nem ismertek, hogy az új hatalomra teendő eskü megtagadása miatt hányan vesztették el korábbi állásukat. A különbözőképp elmaradt tizenegy ügyész és harmincnyolc bíró a listákon szereplők 23,6%-át, közel negyedét jelentette.[161] Feltételezhető (az öt fennmaradt listán közöltek adatai alapján), hogy 1946. április 24-ig a „megbüntetett" – ügyvédek és közjegyzők és a helyetteseik nélkül – igazságügyiek száma (a hiányzó listákon szereplő, átlagosan több mint negyven személlyel együtt) elérhette az 533–540-et. S ekkor még nem volt vége az igazolási eljárásnak. Ezért valószínűsíthető, hogy a hiányzó listákon szereplő bírók és ügyészek aránya hasonló lehetett. Az igazságügyi tárca 1937–1938-ban megállapított létszámához képest a valószínűsíthetően meghurcolt kb. 530–540 személy azt jelenti, hogy az igazságügyi alkalmazottak kb. 5,7%-át „büntették meg", köztük az elmarasztalt bírók és ügyészek száma 3,5% körüli.

Úgy tűnik, hogy az igazságügyiek igazolási eljárása során, túl a személyes érintettségből fakadt drámákon, az eljárás alá vontakat illetően a másutt hozott büntetésekhez képest kedvezőbb határozatokat hirdettek ki. Ez részben eltért egyfelől Rajk megállapításától. Ő 1945. augusztus 13-án, az Országos Nemzeti Bizottság megalakítására tett javaslatakor utalt egyes sajtóorgánumokra, amelyek szerint „az igazolóbizottságok úgyszólván csődbe jutottak és nem töltik be hivatásukat".[162] Másfelől eltért a dr. Beér János* által közöltektől. Szerinte a nem igazoltak száma 2–5% körül mozog – vetette papírra 1946 februárjában.[163] Sőt, jóval kevesebb személyt érinthetett a későbbi időszakra jellemzővé vált 88,2%–88,9%-os „igazolt", azaz 10%-ot meghaladó elmarasztalási adatokhoz képest is.[164] Ezzel szemben az ez idő tájt már bevett, egyéb kényszerítő jellegű akciókkal – mint például a jelzett, „saját kérelemre" történt nyugdíjazásokkal stb. – az eddig ismertté vált igazolási létszámapasztásnak ekképp kiegészített adatai viszont azt jelzik, hogy az igazságügyben tevékenykedőkkel összefüggő

156 Statisztikai táblázatok. In *Magyarország igazságügye az 1938. évben.* Különlenyomat „a m. kir. kormány 1938. évi működéséről és az ország közállapotáról szóló jelentés és statisztikai évkönyv" című, a m. kir. miniszterelnök által az 1929. évi XIX. tc. 22. § értelmében az országgyűlés elé terjesztett műből. Budapest, 1940. Athenaeum, 9.

157 Az 1938 és 1945 között hatályban volt jogfosztó törvények és rendeletek sorában az 1938. május 29-től hatályos 1938. évi XV. tc. a gazdasági és társadalmi élet egyensúlyának hatályosabb biztosításáról volt az első törvény, és a Kőszegen, 1945. január 19-én kiadott 444/1945. M. E. sz. rendelet a zsidó származású tanulóknak a középiskolák, középfokú iskolák és szakiskolák tanulói sorából való törlése tárgyában az utolsó. A jogszabályok hatályon kívül helyezése az 1945. március 17-én kiadott 200/1945. M. E. sz. rendelettel, illetve az 1945. évi VI. tc. 46. §-ával vette kezdetét. Lásd bővebben Székely Gábor (szerk.): *Magyarországi zsidótörvények és rendeletek 1938–1945.* Összeáll. Vértes Róbert. Az előszót Vértes Róbert, a bevezető tanulmányt Erényi Tibor írta. Budapest, 1997. Polgár Kiadó Kft.

158 Szakács–Zinner 1997. 150.

159 Szakács Sándor: *A fordulat éve és az ötvenes évek.* Előadás a Magyar Tudományos Akadémia II. Osztályának ülésén, 1989. május 4.

160 Szakács–Zinner 1997. 41–42.

161 A Budapesti Fővárosi Bíróság elnöke, dr. Szabó Sándor György* átadott egy *Káderanyagok* címet viselő dossziét dr. Solt Pálnak*, a Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága elnökének 1997-ben, aki azt hozzám továbbította. Ebben az egykori Budapesti Ítélőtábla (majd Felsőbíróság) és az egykori Magyar Kúria, majd Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága korabéli, főként személyzeti töredékes iratai találhatók. Ezek érdemben nem tértek el a manapság a Kúria Koordinációs, Személyzeti és Oktatási Főosztályának őrizetében tárolt egykori személyzeti anyagoktól, amelyek az igazságügyi szolgálatba lépést megelőző időszaktól követik nyomon az ítélkezők és a munkájukat segítő személyek életútját. Sajnos nem mindenki esetében, mert sok-sok jogász úgy távozott el, hogy személyzeti iratait annak idején új munkahelyére továbbították.

Egy sajátos, az 1949 végén történt eltávolítások megértéséhez szükséges adattár is meghúzódik azonban a dokumentumok között. Elnevezése borítóján: *Nyilvántartás a Magyar Dolgozók Pártja Legfelsőbb Bírósági szervezete tag- és tagjelöltjeiről.* Ennek adatai alapján sikerült egyes életpályák további pontosítása, kiegészítése, miként az Életutak hosszabb-rövidebb biográfiáiból kitűnik. Az érintett jogászok párttagsága ugyanis az idő tájt lényeges, mondhatni meghatározó tényezővé vált a már betöltött álláshelyük esetében. A párttagság 1949-es felülvizsgálatának eredménye – párttagként maradás, tagjelöltté visszaminősítés, avagy netán a pártból történő kizárás – befolyásolhatta az illetők jövőjét. Kedvező esetben azt, hogy az érintettek továbbra is állásban maradhatnak. A taggyűlés határozata a döntéshozóknál meghatározó tényezővé vált. Ők ezekről a taggyűlési határozatokról hivatalból tudomást szereztek. Ezáltal lehetőségük volt a hivatásrendek képviselői esetében munkájuk folytatásáról, valójában az érintettek életútjának további alakításáról ellentmondást nem tűrve könyörtelenül határozni. Miként erre a párthatározatok végrehajtása kötelezte is őket.

Mindez pedig azt is jelentette, hogy a jogászsággal szemben alkalmazott intézkedések – miközben az eltávolítást tartalmazó okiratok közreadott jogszabályok paragrafusaira hivatkoztak – valójában sajátos, adott esetben nem is felső, hanem alsóbb szintű párthatározatokon alapultak, törték derékba a jogászi hivatásrendek képviselőinek működését.

162 Gáspár Ferenc – Halasi László (szerk.): *A Budapesti Nemzeti Bizottság jegyzőkönyvei 1945–1946.* (Budapest Főváros Levéltára Forráskiadványai, VII.) Budapest, 1975. Budapest Főváros Levéltára, 215. BFL XVII. 2. A Budapesti Nemzeti Bizottság iratai. A Budapesti Nemzeti Bizottság XXXV. ülése, BNB XXX/2.–1945. 1945. augusztus 13.

163 Beér János: A magyar bürokrácia és a reakció. *Társadalmi Szemle,* 1946. 2. sz. 87–93.

164 MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 41. ő. e. 3., 50. Dr. Hajdu Gyula* igazságügyi államtitkár 1949. május 2-án az MDP Titkárságához azért fordult írásban, hogy az állásvesztésen kívül, de az igazolással együtt járó kihirdetett joghátrányokat – feddés, előléptetésből kizárás és vezető állásra alkalmatlanság – töröljék el. Miután ezek már kizárólag erkölcsi hátrányt jelentenek kb. hatezer személy esetében, ezeket kegyelmi úton, rendelettel kellene törölni még az országgyűlési választások előtt. A testület – meghallgatva a minisztert – ehhez 1949. május 4-én hozzá is járult, következhetett a jogalkotás.

Az előterjesztés azonban nem tartalmazta azt, hogy mennyi állásvesztést kimondó határozatot hoztak országszerte az 1945-ös kezdetektől.

igazolási eljárás következményei összességében mégsem térnek el az országból máshonnan ismert folyamatoktól.[165]

Miképp lépett át Magyarország jogászsága a második világégést követő korszakba, milyen adatok ismertek az újabb világháborús vereség által sújtott ország jogásztársadalmáról? 1945-öt nincs értelme statisztikai vizsgálatnak alávetni. A harcterekről, koncentrációs táborokból, a gyakorta közel sem időleges hadifogságból stb. a hazatérés még nem zárult le, ezért célszerűbb az 1946-os adatok elemzése.

Az igazságügyi tárca létszáma a különféle feladatokra szervezett különbírósági rendszerben tevékenykedőkkel 10 254 személyre gyarapodott 1946 nyarára. Sőt, amikor a létszámcsökkentés, az ún. „B"-lista elkezdődött, az apparátusban 10 540 személy dolgozott. A budapesti ügyvédek számában azonban radikális csökkenés következett be 1946. december 31-ére. Két okból: egyfelől – és főképp – az 1944-es holokauszt következményeképp, másfelől a második világháborút követő igazolási eljárások hatására 2373 személyre apadt. Azaz két esztendő alatt – kizárólag a fővárosban – 25,2%-kal, több mint negyedével csökkent az ügyvédek létszáma. Az is érdemi magyarázat ugyanakkor a történtekre, hogy főként a munkaszolgálatot és a deportálást túléltek közül többen más jogászi hivatásrendek állományába távoztak, korábbi védői tevékenységüket feladva vádlókká, ítélkezőkké váltak.

Összegezve az előzményeket, rögzíthető, hogy az igazságügyi tárca létszáma ez idő tájt ért a csúcsra, a drámai csökkentés ekkor indult meg. Az 1945-ös újabb, immár nem a nemzetvezetőre, hanem a debreceni indíttatású állami berendezkedésre teendő eskü letételének megtagadása miatti esetleges elbocsátások adatai nem ismertek. Az első világháborút követő igazolási eljárások szellemiségével éppen ellenkező előjelű újabb igazolások során (1945 és 1949 tavasza között) „az igazolóbizottságokban résztvevők jóvoltából a pártok, mi több, a politikai rendőrség mégis fontos információk birtokosává válhattak. A bizottságok radikálisai ezeknek ismeretében (az igazolás alá vontak sajátkezűen kitöltött adatlapján szereplő adatok alapján) szőrszálhasogató módon beleköthettek az igazolandók életének egyes történéseibe, miközben a fasizmus elleni harc jelszavával leplezhették valós céljaikat. Ezek pedig nem korlátozódtak a legsúlyosabb határozatok meghozatalára, hanem [...] nem kevésszer [...] azon jóval túlmutattak. [...] Az igazolási eljárás ezért töltött be transzmissziós szerepet. Koalíciós közigazgatási, antifasiszta cégérrel fémjelzett eljárásként formalizálták. De az igazolóbizottságok működése mégis, egyfelől okkal a népügyészségek és a népbíróságok, másfelől (mind a jogerős, felmentő másodfokú népbírósági ítéletek után, mind egyes igazolóbizottságok »jóvoltából«) az internálótáborok irányába is mutatott. Ezek egyúttal elválaszthatatlanok voltak a belpolitikai szövetségben, a koalíciós hatalmi struktúrában kommunisták által kisajátított, a nemzetközi nagykoalíciót Magyarországon meghatározó módon képviselők által erőteljesen támogatott erőszakszervtől, a politikai rendőrségtől."[166]

„A magyarországi igazolási eljárások magyar »eszme-«, társadalom- és jogpolitikai előzményeken alapultak. Hazai talajról sarjadtak, az első világháborút követő, ellentmondásokkal teli politikai kihívásokra adott polgári restaurációs válaszként. Nem volt ez másképp a második világégés után sem. A szovjetek megszállta országban ez a fegyelmi büntetésként formalizált eljárás azonban a társadalomátalakítás első, ha nem is alapvető, de egyik meghatározó, mondhatni alapozó fázisát jelentette. A rendeletalkotó és -kivitelező maga sem számolt vele hosszú távon, mi több, fél évtizeddel később sutba dobta. De az 1945 utáni végrehajtók gazdagították a hazai karaktert, a politikatörténeti előzményeket egy új, szó szerint vörös eredetű színfolttal. Az idő tájt és a későbbiekben az igazolási iratok, és közülük főképp a valaminő elmarasztalást kimondó határozatok, továbbá a csatlakozó egyéb

165 Zinner–Kahler–Koczka–Pálvölgyi–Tóth 2005. 200.
166 Uo.

dokumentumok a kizárólagos kommunista vezetésű politikai rendőrségnek egyúttal mind közvetlen, mind a legszélesebben értelmezhető iratbázisát is jelentették. E Káin-bélyegek háttéranyagokként történő felhasználhatóságát a »megrendelő« mindenkori vagy a mindenkori megrendelő igényei szabályozták. Bármikor, ha szükséges volt, nem csupán információs adattárat, hanem politikai muníciót is jelentettek. Mindezek jelzik, hogy ezeknek az adminisztratív eljárásoknak közvetlen és későbbi hatása sokkal szélesebb társadalmi kihatással bírt, ezért az igazolási eljárások politikai megítélését, társadalomtörténeti értékelését nem lehet leszűkíteni kizárólag a hazai szélsőjobboldal ismert képviselőivel szembeni hatékonyságuk vizsgálatára. Ezeknek ugyanis nemzet- és emberellenes tevékenysége joggal volt számon kérhető, és ilyféle felelősségre vonásukhoz nem férhet kétség.

Az igazolási eljárások [...] olyan búvópatakokat gerjesztettek, amelyek előbb-utóbb, de viszonylag rövid idő alatt folyammá duzzadtak. S ez aztán elárasztotta a magyar jogásztársadalmat. A kezdetektől, a legkülönfélébb indíttatású és tömérdek törvénytelenséggel teli eljárások során megtizedelni igyekeztek azokat, akik diplomájukat az előző évtizedekben vették át. Ehhez az igazolási eljáráshoz köthetők annak a társadalmi-politikai rendszerváltoztatási kísérletnek, katasztrófapolitikához vezető drámának a kezdetei, amelyiknek következményeként a megosztott jogásztársadalom – előbb kisebb, majd egyre nagyobb mértékben – maga is áldozatul esett. Az erőszakszerveket is igénybe vevő közigazgatási-adminisztratív fegyelmező akciókra, valamint az egyaránt megtorló és preventív büntető igazságszolgáltatásra alapozott társadalom átalakítási folyamatnak Magyarországon kivitelezett gyakorlatában az igazolási eljárások az első, meghatározó, félre nem érthető, de az idő tájt még valamiképp orvosolható vonulatot képezték. A politikai hatalmi viszonyokban bekövetkező változások azonban nem hagytak kétséget: ha szükséges – márpedig a koalíciós viszonyokat felszámolni igyekvő, totális hatalomszerzésre törekvő éheseknek óriási volt az étvágya –, akkor ennél erőteljesebb eszközökhöz fognak nyúlni. Így is tettek, miközben az igazolások ügyét 1949-ig ébren tartották. Annak ellenére, hogy túlhaladottá vált, hivatkozási alapot jelenthetett a káderezők Eldorádója idején. Akik szerettek a Káin-bélyegekkel foglalatoskodni, azok viszonylag rövid idő alatt komoly gyűjteményt állítottak össze, ennek értékesíthetősége ideig-óráig váratott csupán magára."[167]

A politikai erőtényezők, főképp a radikális kommunisták ezt kevesellték, és az újabb forduló következhetett. Ez lett a „B"-listázás. A létszámcsökkentést kezdeményezők a különböző „karoknál" szolgálatot teljesítők negyven százalékát szerették volna, ha eltávolíttathatják akciójukkal. A hatályos rendelet alapján a tárcánál 8953 személy maradhatott volna, azaz 994 igazságügyi tisztviselőt kellett volna elbocsátani, a falakon túlra penderíteni. A cél előbb 1301 személy elűzése lett, végül azonban – az elbocsátásokkal, más hatóságokhoz való eltávozásokkal és a bekövetkezett elhalálozásokkal – 1756 személlyel csökkent a létszám, közülük bíró és ügyész 390 volt. Az ez idő tájt 2116 személy alkotta bírói és ügyészi testület közel 18 százaléka, azaz minden ötödik tagja az utcán találta magát.[168]

Az igazságügyi tárcánál számos konfliktust gerjesztett a munkáspártok közötti vetélkedés a vezető pozíciók birtoklásáért, főképp a hatalmi helyzetben lévő szociáldemokratákkal szemben indított radikális kommunista akciókkal. 1947 októberében az MKP szűkebb vezetőtestülete számára vázlatos tájékoztatást állítottak össze a minisztériumban, ennek stílusa megfelelt a címzettek igényének. Készítője a NOT ítélkező tevékenységét bírálva vetette papírra, hogy „miért kell engedni, hogy ilyen fasiszta tevékenység titokban folyjon, miért kell kizárni a nép ellenőrzését a saját bírósága, a népbíróság felett".[169] Szükségét érezte a „ba-

167 Uo.
168 *A „B"-lista adatai az Igazságügyminisztériumban.* MNL OL M–KS 283. f. 27. cs. 271. ő. e. 90.
169 *Vázlatos tájékoztatás az igazságszolgáltatásról, 1947. október.* MNL OL M–KS 274. f. 15. cs. 199. ő. e. 69–73.

jok" sürgős orvoslásának. Ezért jutott arra az elhatározásra, hogy „erélyesen és sürgősen" lépni kell egyrészt a bírók áthelyezési lehetőségének két-három évre való felfüggesztésével, másrészt a nyugdíjaztatással, harmadrészt a fontos pozíciókba demokratikus mentalitású jogászok állításával.[170] Nem meglepő, értő fülekre talált.

Egy, a jogászok, főképp a bírók és államügyészek figyelmére számot tartó újságcikk vezette be az 1948-as esztendőt, január 9-én. A bírókkal szemben indított frontális támadás első puskalövése volt. Az MKP pártközpontjában dolgozó dr. Feri Sándor* írásának címe *„Bírói függetlenség – vagy bírói felelőtlenség"*.[171] Huszonnégy óra múlva eldördült az első ágyúlövés is. Rákosi ott folytatta az MKP funkcionáriusainak 1948. január 10-én tartott gyűlésén, ahol 1946 elején elkezdte. A „B"-lista megtizedelte a közigazgatást, a bíróságokat, az ügyészségeket. Ennek ellenére a főtitkár kifejtette elvtársai előtt (birtokában a részére készített feljegyzésbe sűrített kritikai észrevételeknek és „jobbító szándékú" elképzeléseknek), hogy „azokon a területeken, ahol a reakció még éreztetni tudja befolyását, a közigazgatásban, a bíróságoknál, a közoktatásban, az egyetemeken a demokrácia most gyürkőzik neki, hogy rendet teremtsen". Nem ébresztett sok kétséget hallgatóságában, mert nem hagyott kételyt – tapsot kiváltva – afelől, hogy most „kerül sor arra, hogy ezeket a területeket olyanná változtassuk át, amilyennek a magyar munkások, parasztok és haladó értelmiség érdeke megköveteli". Percekkel később – újabb tapsot kiváltva – visszatért ehhez a vesszőparipájához. Kijelentette, hogy a „bíróságokat, amelyek oly gyakran hoznak felháborító és a demokráciára szégyenletes ítéleteket, az idén szemügyre fogjuk venni, és intézményesen gondoskodunk arról, hogy az új magyar szellem közéjük is teljes erővel benyomuljon".[172] Mindaz, ami 1945/46-tal vette kezdetét, hamarosan hihetetlen mértékben felgyorsult, és – immár nem véletlen – ez már vonatkozott a bírói apparátus egyre agresszívebb formát öltő cseréjére is. Mindezt egy újabb jogszabálycsomaggal érték el. Egyfelől megteremtve az eltávolítás, másfelől biztosítva az utánpótlás lehetőségét. Erre – csupán – pár hetet kellett várni 1948-ban.

Rákosi sugallata ugyanis hamarosan valósággá lett. *„Törvényjavaslat a bírák és ügyészek áthelyezhetéséről"* – adta hírül a kommunista szócső február elején. „Az Igazságügyminisztérium törvényjavaslata szabályozza a bírák és államügyészségi tagok áthelyezését és végelbánás alá vonását: a javaslat szerint bármely bíróság ítélőbíróját[173] beleegyezése nélkül is át lehet helyezni más bírósághoz. A Kúria ítélőbíróját azonban csak a Budapesten működő bírósághoz, az ítélőtábla bíráit pedig csak az ítélőtábla kerületébe tartozó törvényszékhez, a törvényszéki székhellyel működő járásbírósághoz lehet áthelyezni. Ugyanazt az ítélőbírót, aki áthelyezésének vele történt közlésekor 55-ik életévét már betöltötte, a készülő törvényjavaslat szerint a számára kijelölt állás elfoglalása helyett kérheti végelbánás alá vonását. Ha az ezen életkoron aluli bíró nem foglalja el új állását, ezzel minden egyéb igényéről is lemond."[174]

A törvényjavaslatról – amelynek rendelkezései 1949. július 30-ig voltak érvényben – megkérdezték dr. Hajdu Gyula igazságügyi államtitkárt. Szerinte „a törvényjavaslat elkészítését a bírói kar egy részének a demokráciához való köztudomásúan passzív magatartása tette szükségessé. Kettős célt szolgál: egyrészt a demokrácia életébe beilleszkedni nem tudó és ahhoz ellenségesen viszonyuló ítélőbírókat semlegesít, másrészt fontos bírósági posztokra lehetővé teszi szakképzett és demokratikus felfogású bírák behelyezését.

170 Zinner–Kahler–Koczka–Pálvölgyi–Tóth 2005. 355.
171 Dr. Feri Sándor: Bírói függetlenség – vagy bírói felelőtlenség. *Szabad Nép*, 1948. (január 9.) 6. sz. 3.
172 Rákosi Mátyás: *Válogatott beszédek és cikkek*. 4. bőv. kiad. Budapest, 1955. Szikra Könyvkiadó, 163., 179.
173 A törvény tervezete és elfogadott szövege következetesen az „ítélőbírák" fogalmat használja.
174 Zinner–Kahler–Koczka–Pálvölgyi–Tóth 2005. 357–358.

Ezt a törvényjavaslatot hamarosan követni fogja egy másik, amely a sok tekintetben elavult és helytelen szempontból kiinduló 1936. évi III. tc.-nek a bírói fegyelmi eljárást szabályozó tételeit veszi revízió alá."[175] Dr. Hajdu nem kertelt: kőbe vésthető szavakkal adta tudomásul, fújta meg a riadót: a hatalmat fokozatosan kisajátító politikai elit elszánta magát a bírói karral való ütközetre. A csatába azonban könnyen mehetett: az ellenségnek tekintett bírók kezében nem volt fegyver.

A honatyák 1948. március 5-én megszavazták a bírók áthelyezésére vonatkozó törvényjavaslatot az országgyűlésben. Amit dr. Feri – nem véletlenül – meghirdetett, azt végezték be mások heteken belül.[176] 1948 tavaszától tehát felerősödött a harmadik hatalmi ág összetételének átalakítását célzó folyamat. Az 1948. évi XXII. tc. alapján – június és december között – nyolcvan bírót és tizenhat ügyészt nyugdíjaztak, száztizenhat bírót és tizennyolc ügyészt áthelyeztek.

Dr. Hajdu utóbb, a törvény kihirdetését követően, a jogászkörök szaklapjában minden érintett tudtára adta, hogy mi volt a kormányzat – azaz valójában már az MKP vezető testülete – eltökélt célja a bírók áthelyezésének és végelbánás alá vonásuknak szabályozásával. „A bírói függetlenség nem annyit jelent, hogy a bíró fel van jogosítva arra, hogy fittyet hányva azon társadalom ügyeire, melyben működik, elutasítsa magától a kor szellemét, melynek bírája – egy elkorhadt, kimúló rendszer kifejezője legyen." Azt sem kezelte tovább titokként, hogy az áthelyezés lehetőségével és egyéb intézkedésekkel „felrázni akarjuk a bírókat, hogy ébredjenek a valóság tudtára". Mert „a dolgozók egészséges jogérzéke és egyes bírák korhadt szellemből táplálkozó paragrafus-igazságmérése között űr támadt".[177]

A magyar társadalmat az az idő tájt alakítók – miként negyedszázaddal korábban, de attól eltérve, immár szögesen ellentétes szempontokkal – ismét két „táborra" osztották 1947 őszétől, követve Andrej Alekszandrovics Zsdanov értelmezését. Egyfelől a vezetőkre és a politikájukat könyörtelenül megvalósítókra, mindenekelőtt az erőszakszervek munkatársaira. Másfelől a Révai által 1945. július 22-én, a *Szabad Nép*ben közzétett írásában említett „nem kommunista" állampolgárok millióira. Szerinte ugyanis „reakciós az, aki antikommunista".[178] Ez idő tájt rendült meg az állampolgárokat sújtó különböző közigazgatási intézkedések (igazolási eljárások, „B"-listázás, németek kitelepítése, internálások), továbbá a jogszolgáltatás során százezrek helyzete. Ebbe a sorba illett az épphogy földhöz juttatott parasztságnak a beszolgáltatás okozta kényszerpályára terelése, majd 1948-tól a honi kolhozok világának radikális kiépítése; s a gyáraitól megfosztott, háborút túlélt tőkések, az ipari üzemekkel, gyárakkal rendelkezők, a földnélkülivé tett volt nagybirtokosok, valamint az „összetört címerek" egykori gazdáinak sorsa jelezte, hogy az átalakulás gazdasági-társadalmi folyamata feltartóztathatatlan, náciellenes érdemeket és származást figyelmen kívül hagy, mi több, kíméletlen.[179] A kérdés csupán az volt, hogy ez a folyamat a harmadik hatalmi ágat és legszélesebben értelmezhető holdudvarát a maga teljességében sújtja-e, avagy célzott személyekre, körökre korlátozódik.[180]

175 Törvényjavaslat a bírák és ügyészek áthelyezéséről. Módosítják a bírói fegyelmi eljárást is. *Szabad Nép*, 1948. (február 5.) 29. sz. 2.
Az 1936. évi III. tc.-ről részletesen lásd Bódiné Beliznai Kinga: A bírák és bírósági tisztviselők felelőssége (1936). *Kúriai Döntések*, 2022. 2. sz. 301–311. *https://kuria-birosag.hu/kuriai-dontesek*.
176 Zinner–Kahler–Koczka–Pálvölgyi–Tóth 2005. 358.
177 Dr. Hajdu Gyula: A bírák áthelyezésének és végelbánás alá vonásának szabályozásáról szóló törvény körül. *Jogtudományi Közlöny*, 1948. 5–6. sz. 63.
178 Révai József: *Élni tudtunk a szabadsággal*. Budapest, 1949. Szikra Könyvkiadó, 8–14.
179 Zinner Tibor: Az 1953-as „cionista per". In Püspöki Nagy Péter (sajtó alá rend. és szerk.): *1100 éves együttélés. A magyar és magyarországi zsidóság a haza és fejlődés szolgálatában*. Budapest, 2001. Magyarországi Holocaust Emlékalapítvány, 226.
180 Zinner–Kahler–Koczka–Pálvölgyi–Tóth 2005. 357.

A válasz pedig nem késett. Az 1948 elejétől folyó, bíróságokat célkeresztbe állító kampány ugyanis nem zárult le az 1948. évi XXII. tc.[181] elfogadásával és hetek-hónapok alatt a végrehajtásával. 1949. október 16-tól lépett életbe a NET 1949. évi 9. törvényerejű rendelete (tvr.).[182] Erre hivatkozva, s az MDP PB 1950. október 19-i határozatán alapulva, 1950 végéig újabb 1609 személyt mozdítottak el állásából a jog világában.[183] Az MDP-ben elrendelt tagfelülvizsgálat – egyfajta előzetes szűrőként – már alapozást jelentett az 1949 februárjában, majd később, a második forduló során a diplomáját 1945 előtt szerzett ítészek meghurcolásában, állásától való megfosztásában. Így a különböző helyeken és fórumokon ítélkező bírókat ért 1949–1950-es mészárlás mögött nemcsak a jogszabályi háttérnek a módosítása húzódott meg. A több szálból eredeztethető mozzanatsort az MDP PB 1950. október 19-i határozatán alapuló létszámleépítés tetőzte be.[184] A hatalmat egyre jobban kisajátítók akár

181 1948. évi XXII. törvénycikk az ítélőbírók áthelyezésének, úgyszintén az ítélőbírók és államügyészségi tagok végelbánás alá vonásának átmeneti szabályozásáról. In Dr. Bacsó Ferenc – Dr. Mikos Ferenc – Dr. Némethy László – Dr. Szabó Imre – Dr. Szabóky Jenő (szerk.): *1948. év hatályos jogszabályai.* Budapest, 1949. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 36–37.

182 Zinner–Kahler–Koczka–Pálvölgyi–Tóth 2005. 389–462.

183 Zinner–Balogh–Habuda–Markó–Svéd–Szakács–Szomszéd 1991. 72.

Magántörténelemből adalékként: „Az 1950–1953 nyara közötti időszak – ami a megalapozó döntések ismertetéséből várható volt – valóságos »hadjáratot« jelentett az ország lakosságával szemben." Nos, ugyanennek az időszaknak az elején, 1950 októberében a bíróságoknál és az ügyészségeknél, valamint az igazságügyi tárcánál dolgozókkal szemben indított attaknak az MDP-vel összefüggő alapiratait 1989–1990-ben – mintha azok nem is keletkeztek volna, mintha ilyen autodafé velük szemben meg sem történt volna annak idején – nem bocsátották sem nekem, a történész Tényfeltáró Bizottság elnökének, sem kutatótársaimnak a rendelkezésére a pártarchívumban. Oka ma már nyilvánvaló. Azzal, hogy az 1989. január végi kezdetek után nyáron részben már helyreállt az évtizedekkel korábban megbillent helyzet Kádár és Nagy Imre pályaképe esetében, nem kis mértékben előbbi halálával, utóbbi törvénysértő ítéletének megsemmisítésével, a tervezett 1990-es voksolásokhoz kijegecesedett az utódpártban, hogy immár Nagy legyen a zászló. Az őt kínos helyzetbe hozó információkat ezért zárták el kíváncsi tekintetek elől.

Nem véletlen ezért, hogy a bizottságnak a kormány számára készített összefoglalója erre az 1950. októberi kezdetek után december végén végrehajtott, súlyos társadalmi következményekkel járó s szakmai méretekben rendkívül jelentős infernóra nem térhetett ki. Holott bőséggel lett volna rá ok. Csakhogy az MSZMP-nek, majd jogutódjának levéltárosai ennek a rémtörténetnek a homályban tartását, érdemben elhallgatását, a mundér becsületét fontosabbnak vélték az 1990-es választás tétje miatt, mint tényfeltáró munkánk érdemi támogatását. Épp ezért ma az vethető papírra erről három évtizeddel később kérdésként irányukba (ha élne még valaki a nekik a kutatás gátlását elrendelők vagy közülük): megérte-e a tények elhallgatása?

184 *Javaslat az Igazságügyminisztérium átszervezésére, előadó dr. Molnár igazságügyminiszter.* Az MDP PB ülése, 1950. október 19. 5. napirendi pont. MNL OL M–KS 276. f. 53. cs. 062. ő. e. 3.

Rákosi mellett további tizennyolc személy vett részt az ülésen. Ennél a napirendi pontnál meghívottként jelen volt még a miniszter mellett Nagy Imre, Keleti Ferenc* és dr. Décsi. Nagy meghívását nem tervezték, utóbb hívták meg, és írták nevét a jegyzőkönyvbe.

Határozat:

„A PB a javaslatot elfogadja azzal, hogy Molnár elvtárs saját hatáskörén belül hozzon létre egy bizottságot az Adminisztratív Osztállyal együtt a határozatok végrehajtására.

A határozatok végrehajtásánál ügyelni kell arra, hogy túlzások ne történjenek és ne keletkezzék pánik az elbocsájtások során.

Az elbocsájtandók elbírálásánál vegyék figyelembe a felszabadulás óta tanúsított magatartást és munkát.

A határozatok végrehajtása ne zavarja meg a minisztérium munkáját.

A fizetésre vonatkozóan külön javaslatot terjesszenek az Á. G. B. [Államgazdasági Bizottság] elé."

Keletinek, az MDP KV Adminisztratív Osztálya osztályvezető-helyettesének az 1950. október 4-én Farkas Mihály* főtitkárhelyetteshez küldött levele – és annak három melléklete – alapján a PB október 5-én tartandó ülésének napirendjére szánták az előterjesztést. Farkas azonban kézírással ráírta másnap, hogy „terjesszék az elvtársak a PB elé, én nem tudom megítélni, hogy helyes-e vagy nem". Kéthetes csúszás következett…

A helyzet manapság sem rózsás, erre egy példa. Az MSZMP PB 1962. augusztus 3-án megbízta Aczél Györgyöt*, Nógrádi Sándort* és Tömpe Andrást*, hogy „a Szűcs Ernővel* kapcsolatban állt elvtársakkal beszéljenek, és augusztus 9-ig tegyenek jelentést és javaslatot a Politikai Bizottságnak". MNL OL M–KS 288. f. 5/273. ő. e.

a párt közelgő kongresszusát az apparátusuk részéről köszöntő ajándéknak, ünnepi felajánlásnak is tekinthették.[185] Miképp sűrűsödtek az események?

A jelzett jogszabályok elfogadása között a bírókkal és az ügyészekkel szemben indított attaknak újabb és újabb fejezetei vették kezdetüket szerte az országban. A tavaszi kezdetek után a *Népszava* jogpolitikai elképzelésekről tudósított 1948 őszén. Az írásban teret kaptak azok a célok, amelyekről egyféleképp gondolkodtak a kényszerházassággal született, a magyar politikai arénában a többi, csenevész párttöredék mellett érdemben azonban egyedül maradt munkáspárt vezetői, továbbá köztük a volt szociáldemokrata, immár azonban az MDP tagjává lett igazságügyminiszter, dr. Ries. A napilap tudatta olvasóival, hogy „egész bírói szervezetünket át kell alakítani. Megkezdődött a hévízi jogász vándorgyűlés."[186] Mi történt ott?

A Magyar Jogász Szövetségnek, a jogászok új szervezetének megalakítását előkészítő bizottság jogászvándorgyűlést rendezett 1948. szeptember 23–26-án Hévízen. Dr. Ries, a tárcavezető kijelentette ott, hogy a „jogrendszerünket a népi demokrácia érdekeinek megfelelően a marxizmus–leninizmus szellemében kell átalakítani. Az Igazságügyminisztériumban az új törvényjavaslatok egész sora készül. Meg kell alkotnunk az új büntetőtörvénykönyvet […] Az új bűnvádi és polgári perrendtartást a laikus bíráskodás alapján kell elkészíteni. Át kell alakítani az egész bíróságügyi szervezetünket. Hozzá kell fogni a népi demokratikus Magyarország polgári törvénykönyvének[187] elkészítéséhez és nem utolsó sorban az új alkotmánytörvény elkészítéséhez is."[188] A kívánságok listájának is megfelelt volna, nemhogy napi feladatnak.

5., 4. napirendi pont. A testület a jelentést rendkívüli ülésén, augusztus 11-én vitatta meg. *Jelentés a „Szűcs-féle hálózattal" kapcsolatban felmerült elvtársak meghallgatásáról.* MNL OL M–KS 288. f. 5/275. ő. e. 3., 2. napirendi pont. Az előadó Nógrádi volt, egyedül Kádár szólt hozzá. A grémium a jelentést és a javaslatokat elfogadta. A jegyzőkönyv tartalomjegyzéke szerint a jelentés és a javaslatok a dokumentum 113–140. oldalai. Helyettük az olvasható a 113. oldalon kézírással, időpont, aláírás és pecsét – tehát hivatalos kellékek – nélkül: „M–KS 288. f. 5/275. ő. e. 57–70. oldal »Szigorúan titkos!« minősítése fenntartva 2042. december 31-ig." Uo. 113.

Szűcs 1942. februártól volt a szovjet titkosszolgálat munkatársa. Adottak a kérdések: előbb ki, mikor és miért rendelte el a titkosítást, utóbb ki, mikor és miért intézkedett – alaki formáját tekintve jogsértő módon – úgy, hogy csupán e „jeles évforduló" centenáriumát követően váljon majd kutathatóvá a Szűccsel „kapcsolatban felmerült elvtársakkal" folytatott beszélgetés tartalma? Milyen okok gátolják azt, hogy – szemben az ÁBTL-ben őrzött és kutatható Szűcs dossziék (2. 1. V–150030, V–150030/1) gazdag névanyagával – a végső soron Moszkvát szolgáló, kvázi hazaáruló személyekkel közel másfél évtizeddel főnökük agyonverése után folytatott beszélgetés résztvevői hét évtizeddel később is rejtve maradhatnak?

185 Zinner–Kahler–Koczka–Pálvölgyi–Tóth 2005. 389.

186 A Hévízen elhangzott előadások szerkesztett szövegét utóbb, ősszel a *Jogtudományi Közlöny*ben tették közzé (1948. október 20., 19–20. sz.).

187 *Javaslat a polgári törvénykönyv, a földjogi törvény és a büntetőtörvénykönyv egyes elvi kérdéseiről.* Az MDP PB ülése, 1954. augusztus 18. Határozati jegyzőkönyv, 5. napirendi pont. MNL OL M–KS 276. f. 53. cs. 190. ő. e. 4–5. A kilencoldalas előterjesztést 1954. augusztus 16-i időponttal írta alá Keleti Ferenc és dr. Kovács Kálmán*.

Később is csak az elvi kérdésekről készült előterjesztés, amelyet a tárca s az MDP KV Adminisztratív Osztálya állított össze. A testület a módosításait határozatba foglalva megtette. A büntető törvénykönyv esetében jelzetteket lásd később!

188 Dr. Ries István: Jog és állam. *Jogtudományi Közlöny,* 1948. 19–20. sz. 326.

Az államtitkár, dr. Hajdu előadásában – *„Jogfejlődés és népi demokrácia"* – kifejtette, hogy a magyar klasszikus jogtudomány dekadenciába esett. A Szent Korona elméletének tarthatatlanságát igyekezett kimutatni. Ő sem volt rest, sorolta a feladatokat: így „ki kell építeni azokat a szabályokat, amelyek biztosítják a tulajdon új értelmezését. […] gondoskodni kell azoknak a jogszabályoknak a kikapcsolásáról is, amelyeket a kapitalista rend épített".[189]

Ekkor rázendített a kórus is. Dr. Böszörményi Imre* a bírók és az ügyészek feladatait összegezte: „bíróságaink személyzete […] az 1948. évi XXII. tc. megalkotásáig 97%-ban a Horthy-rendszerben is ítélkezett bírákból állt, akiknek nagy része jogászi nevelésük következtében nem tudott elképzelni más jogrendszert, más jogi szemléletet, mint a letűnt rendszer jogrendjét". Majd ekképp folytatta: „minthogy új jogszabályok, amelyek a múlttal való gyökeres és határozott szakítást mutattak volna, csak elvétve jelentek meg, ez a jogi konzervativizmusban és a formalizmus túlzott imádatában nevelkedett bírósági szervezet nagyon sokszor szociológiai és politikai tájékozatlanságában nem az új rend új igazságának szellemében hozta meg az ítéleteit."

Ehhez még hozzáfűzte, hogy az MDP programjának igazságügyi vonatkozása szerint „a Párt […] küzd a laikus bíráskodás elvének kiterjesztéséért, népellenes elemek kiküszöböléséért a bírói karból, a népi demokrácia érdekeinek és jogelveinek érvényesítéséért az igazságszolgáltatásban". Dr. Böszörményi nem hagyott kétséget hallgatóságában, mert az MDP elhatározott szándéka egyrészt, hogy „a bírót ki kell emelni eddigi elefántcsonttornyából", másrészt a „függetlenség nem a bíró, hanem a társadalom garanciája".[190]

A megnyilatkozásoknak külön súlyt adott, hogy az elfogadott törvény és a vándorgyűlés időpontja között jött létre a „munkásegység", azaz az „egységes munkáspárt" (a későbbi egyetlen párt), amit nagy politikai sikerként állítottak be. Így, ebben a győzelmi mámorban, a már csekista múlttal is rendelkező dr. Feri okkal figyelmeztetett: „ebben az országban pedig nem politizálhat másként senki, mint ahogyan azt a dolgozó nép érdeke megkívánja, és a dolgozó nép érdekét őrző Magyar Dolgozók Pártja mindenkitől elvárja".[191] És ez volt a lényeg. A többi improvizáció. Amit dr. Feri mondott, azt nem sokkal korábban – még brutálisabban, az esetleges ellentmondást már nem tűrve – Rákosi ekképp formulázta (még) az MKP Szervező Bizottságának ülésén, 1948. március 12-én: „a Kommunista Pártnak többé kétségbe nem vonható joga disponálni minden kérdésben".[192]

Az 1948. évi XXII. tc. a hatalmi elképzelések megvalósítására oly sikeresnek mutatkozott, hogy a végelbánás alá vonásra vonatkozó hatályát kiterjesztették a Közigazgatási Bíróság és a Szabadalmi Bíróság ítélőbíróira és az igazságügyi tárca körébe tartozó azon közszolgálati alkalmazottakra, akik az illetmények szempontjából az ítélőbírókkal és az államügyészekkel egy tekintet alá estek. Sőt, az igazságügyi tárca vezetője törvény biztosította jogot kapott arra, hogy a tárca körébe tartozó, de sem az előbb említettek közt, sem az 1948. évi XXII. tc. paragrafusai által nem érintett közszolgálati alkalmazottakat hivatalból végelbánás alá rendelhette. Bármely közjegyzőt és bírósági végrehajtót elmozdíthatott a közjegyzőségtől, illetve állásától 1949. december 31-ig. Az 1948. évi LII. tc. rögzítette mindezeket. Ebben a jogalkotó és törvényhozó „az 1948. évi XXII. törvénycikk hatályának kiterjesztéséről és a közjegyzők, valamint a bírósági végrehajtók elmozdítására vonatkozó átmeneti rendelkezésekről" intézkedett. Kihirdették 1948. december 7-én.[193] A közjegyzők kálváriája nem fejeződött be az esztendő végén, hanem folytatódott 1949-ben is.[194]

Miként történt az egykori Magyar Királyi Kúria, majd Magyar Kúria, az ítélkezési hierarchia legmagasabb ítélkező testületének átalakítása?[195] Milyen adatok, következtetések vonhatók le az egyes jogászokat sújtó, ott végrehajtott különböző létszámcsökkentő esetekből, és a sok-sok személyt érintő akciókból? A kutatások során áttekintettem az igazolási eljárás, a létszámcsökkentés – azaz a „B"-lista –, majd az 1948. és 1949. évi jogszabályok, a törvény és a törvényerejű rendelet következményeit. Nem csupán a Vörös Hadsereg magyar földre lépésétől, hanem már 1944 áprilisától. Sőt, valamennyi, a Magyar Királyi Kúria 1931 októberétől nyilvántartott létszámában található tanácselnök, tehát már az 1944. áprilisi időszakot megelőzően különböző okok – nyugállományba helyezés, elhalálozás – miatt a testület kebeléből kivált jogász adatait is feldolgoztam. Nem a kúriai rangsort vettem figyelembe, miért?

A 12.050/1944. I. M. E. sz. rendeletben előírt, kitöltött és benyújtott bejelentőlapok alapján indultam el, és azokat az összegzésemnél a nemzetvezetőre tett eskü idején már kúriai bírókká vált jogászok adataival is kiegészítettem. Szálasira, Magyarország nemzetvezetőjére felesküdött a másodelnök, tizenegy tanácselnök és ötvennyolc bíró 1944. november 21-én; utóbb, vidéken még hat bíró. Három tanácselnök és tíz bíró esetében nem rendelkezem eskütételi adatokkal. Mi történt a két másodelnökkel, tizenhat tanácselnökkel és nyolcvanegy bíróval 1950. december 31-ig? Mit állapíthattam meg e kutatás alapján?[196]

189 Egész bírósági szervezetünket át kell alakítani. Megkezdődött a hévízi jogász-vándorgyűlés. *Szabad Szó*, 1948. (szeptember 25.) 221. sz. 1.

190 Dr. Böszörményi Imre: Bírák és ügyészek feladatai. *Jogtudományi Közlöny*, 1948. 19–20. sz. 368–369.

191 Dr. Feri Sándor: Jogászképzés a népi demokráciában. Uo. 353.

192 MNL OL M-KS 274. f. 5. cs. 121. ő. e. 15. 1948. március 12.

193 *1948. év hatályos jogszabályai*, 102–103. 1948. évi LII. törvénycikk az 1948. évi XXII. törvénycikk hatályának kiterjesztéséről és a közjegyzők, valamint bírósági végrehajtók elmozdítására vonatkozó átmeneti rendelkezésekről, 1948. december 7.

194 Zinner–Kahler–Koczka–Pálvölgyi–Tóth 2005. 373–378.

195 A feldolgozás során ennél a fejezetnél nem vettem figyelembe az 1945 nyarától 1950 tavaszáig kinevezett bírókat. Kik voltak ők (zárójelek között kinevezésük, ha ennek nincs adata, akkor eskütételük kelte)?

1945-ben: dr. Hetényi József* (1945. június 26.), dr. Lugosi Ferenc* (1945. június 26.), vitéz dr. Ruttkay László* (1945. június 26.), dr. Hofer Jenő Miklós* (1945. június 26.), dr. Nyeviczkey Loránd* (1945. június 26.), dr. Simándi Tamás* (1945. július 19. – eskütétel), dr. Sömjén László* (1945. június 20.), dr. Zalán Kornél* (1945. december 31. – eskütétel), dr. Janovich Tibor* (1945. december 27.), dr. Ligeti Béla* (1945. december 27.), dr. Lak József* (1945. december 27.), dr. Márffy István* (1945. december 27.) és dr. Kun Gábor* (1945. december 27.).

1946-ban: dr. Zoltán Ambrus* (1946. január 16.), dr. Szibenliszt Henrik* (1946. április 6.), dr. Vághy Ferenc* (1946. április 6.), dr. Téglás István* (1946. április 6.), dr. Molnár Sándor (1946. augusztus 29.), dr. Várady Sándor* (1946. december 19.), dr. Jankó Péter (1946. december 19.), dr. Pálosi Béla* (1946. december 19.) és dr. Gálfalvi István* (1946. december 19.).

1947-ben: dr. Egyed Lajos* (1947. június 7.), dr. Gyulai Ernő* (1947. június 7.), dr. Mikos Ferenc (1947. június 7.), dr. Hrabéczy Jenő* (1947. augusztus 30.), dr. Kóczán Ödön* (1947. augusztus 30.), dr. Ujlaki Géza* (1947. augusztus 30.) és dr. Kemény István* (1947. szeptember 20.).

1948-ban: dr. Kertész Jenő* (1948. június 28.).

1949-ben: dr. Kleitsch Imre (1949. február 3.), dr. Szabó Mihály* (1949. július 1.), dr. Imrefi László* (1949. szeptember 30.), dr. Bardócz Béla* (1949. szeptember 30.), dr. Lázár Miklós (1949. szeptember 30.), dr. Fábián Béla* (1949. szeptember 30.), dr. Osváth Pál* (1949. október 15.), dr. Szabolcska Mihály* (1949. október 25.), dr. Kerekes Ernő* (1949. december 8.) és dr. Benkő Gyula (1949. december 28.).

1950-ben: dr. Keszt Zoltán* (1950. január 2.), dr. Simor Pál* (1950. január 2.), dr. Tömöry József* (1950. január 2.), dr. Czétényi Jenő* (1950. január 2.), dr. Komlóssy István* (1950. január 2.), dr. Gáspár Mózes* (1950. január 13.), dr. Zsolnay Imre* (1950. január 27.), dr. Majzik László* (1950. január 27.) és dr. Molnár László* (1950. március 7.).

196 Zinner Tibor: Debreceni bíróból kúriai elnök. Adalékok dr. Kerekess István életútjához (1878–1958). In Bódiné Beliznai Kinga (szerk.): *A Kúria és elnökei I.* (Bibliotheca Curiae) Budapest, 2014. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. 192–195.

A kutatási eredményeket e munkámban ismételten táblázatba foglaltam. Alapadatait korábban közzétettük: Zinner–Kahler–Koczka–Pálvölgyi–Tóth 2005. 400–405. Részben kiegészítve s a korabéli, most módo-

A nemzetvezető által 1944. november 10-én kinevezett, 1944. november 14-én esküt tett elnökkel, a Magyarországra utóbb vissza nem tért, 57 éves dr. Szemák Jenővel szemben a Budapesti Népügyészség 1946. szeptember 3-án elfogatóparancs kibocsátását szorgalmazta. Azzal, hogy kiadatása Ausztriából kieszközölhetőnek tűnik. Az 1946. szeptember 20-án kibocsátott elfogatóparancs azonban nem vezetett eredményre. Távollétében megvádolták, a Budapesti Népbíróság tizenöt évi fegyházbüntetéssel sújtotta 1948. május 29-én.

A másodelnök a 68 éves dr. Jakab Mihály Pál* volt. Az igazolási eljárás során az Igazságügyi Igazolóbizottság 1945. május 2-án állásvesztésre marasztalta. Fellebbezett az országban egyetlen ilyen ügyeket tárgyaló fórumhoz, a Budapesti Népbíróság Igazolásfellebbezési Tanácsához. Ott 1945. július 28-án elutasították a határozat megváltoztatását szorgalmazó beadványát. S ahogy ilyenkor szokás volt, megküldte iratait a Budapesti Népügyészségnek. Függetlenül attól, hogy állásvesztést helybenhagyó határozatának utolsó mondata szerint betöltött „hosszú éveken át magas bírói állást, és működése alatt semmiféle, a nép érdekeit sértő magatartásra vonatkozó adat ellene fel nem merült, és hogy nevezett ezen működése alatt mint az egyik legkiválóbb magyar magánjogász vált ismeretessé, a népbíróság ezen különös méltánylást érdemlő okokra figyelemmel kimondotta, hogy családtagjait megillető nyugdíjigény továbbra is fennmarad".[197] A népügyészség azonban megvádolta, s utóbb, 1948. május elején a Budapesti Népbíróság egyévi börtönbüntetésre marasztalta el. Azért, mert az országtanács ülésén, 1944. október 27-én, amikor Szálasit miniszterelnöki jogkörrel ruházták fel – hatalmának törvényes jellegét támasztva alá –, a jegyzőkönyvezés során nem rögzítette a hercegprímás, Serédi Jusztinián aggályait.

A tizenhat kúriai tanácselnök közül 1944-ben három kivételével mind betöltötte már 55., tíz pedig a 65. életévét. Egyet az igazolási eljárással 1945. július 26-án, négyet a „B"-listázáskor (1946. augusztus 23-án egy és szeptember 1-jén három tanácselnököt), hatot az 1912. évi LXV. törvénycikk[198] alapján 1948-ban (február 28-án hármat, augusztus 31-én és szeptember 30-án egyet-egyet) és 1949-ben (1949. augusztus 31-én) távolítottak el. Meghalt kettő, három nyugállományba vonult, egy még 1944-ben, kettő utóbb, de az egyik, az igazságügyi tárcához berendelt tanácselnök esetében ennek pontos időpontja nem ismert.

Mit állapított meg a kutatás a korábbiakban?

Összeállításom nem a kúriai rangsor alapján, hanem alfabetikusan készült. A bírók életútját – egy-két esettől eltekintve – a maguk teljességében nem ismertetem. Nevük előtt a dr. rövidítést, nemesi előnevüket és vitézi címüket nem tüntetem fel. Az 1948. évi XXII. tc. 1948. március 23-tól volt hatályban. Az összeállítás tartalmazza a nemzetvezető által kinevezett bírók adatait is. Ezeket a kinevezéseket ex lege megsemmisítette az 1.160/1945. M. E. sz. rendelet, ekképp az elnökét is. Ez az oka annak, hogy felmentésükről külön nem intézkedett sem a jogalkotó, sem a nevezetteket alkalmazó jogszolgáltató.

sított és kiegészített értékeléssel együtt, példaértékű fontosságára tekintettel, ismét közreadom. (Azért is, mert korábbi feldolgozásunkhoz az antikváriumokban sem lehet hozzáférni.)

197 *Dr. Jakab Mihály Pál igazolásfellebbezési ügye.* BFL XXV. 1. b. 1. A Budapesti Népbíróság Igazolásfellebbezési Tanácsának iratai 36/1945.

198 1912. évi LXV. tc. az állami alkalmazottak, valamint azok özvegyeinek és árváinak ellátásáról.

A kúriai bírók sorsának alakulása
1944 áprilisa és 1948. március 23. között, valamint az azt követő években

Név és pozíció 1944-ben	*Betöltött évek száma 1944-ben*	*Életkora eltávolításakor*	*Eltávolításának*	
			ideje	*hivatkozása*
Elnök – másodelnök[199]				
Szemák Jenő	57		1945	Külföldön maradt. Nb. [200]
Jakab Mihály Pál	68[201]	69	1945. VII. 28.	Állásvesztés. Nb. Igf. [202]
Tanácselnökök				
id. Agárdy Jenő*[203]			1946. IX. 1.	„B"-lista. 5.000/1946. M. E. sz. rend.
Antalfy Mihály*	67[204]	71/K[205]	1948. IX. 30.	1912. évi LXV. tc.
Bán József*	65[206]	67	1946. VIII. 31.	„B"-lista. 5.000/1946. M. E. sz. rend. [207]
Brandt József Gyula*	66	70/K	1948. II. 28.	1912. évi LXV. tc.[208]
Dávid István	67	70/K	1948. II. 28.	1912. évi LXV. tc.[209]
Gergics Károly*	66	70/K	1948. II. 28.	1912. évi LXV. tc.[210]
Gébert József*	66	68	1946. VIII. 31.	„B"-lista. 5.000/1946. M. E. sz. rend.[211]
Isaák Gyula	59		1947. III. 4.	Elhunyt.[212]
Kerekess István	65	70/K	1949. I. 31.	1912. évi LXV. tc.[213]
Kozma Aladár*		70/K	1944-ben nyugdíjazták.[214]	
Ludvig Rezső*	65	70/K	1949. VIII. 31.	1912. évi LXV. tc.[215]
Szirmay-Kalos Pál*[216]				Nyugdíjazták.
Szolnok Jenő*	67		1946. II. 27.	Elhunyt.[217]
Szücs Gábor László	53	55	1949. XII. 31.	Nyugdíjazták.[218]

199 Kisdobronyi dr. Isaák Gyula* és dr. Somogyi Ödön utóbb lettek másodelnökök, ezért itt nem szerepelnek.

200 Nb.: a „Budapesti Népbíróság elmarasztalta". Valamennyi e helyütt és alább olvasható rövidítést kizárólag a táblázatnál használok. Ezeket a könyvem végén található rövidítések között nem tüntetem fel.

201 A m. kir. Kúria személyzetének összlétszáma 1931. október 1-jétől. *Névmutatókönyv.* LfB. Eln. Ir.

202 Nb. Igf.: Budapesti Népbíróság Igazolásfellebbezési Tanácsa.

203 *Iratok 2.* 64.; Összlétszám.

204 Összlétszám.

205 K: a „korhatárt betöltötte".

206 Összlétszám.

207 Kúria Koordinációs, Személyzeti és Oktatási Főosztály. 1945. El. VIII. E. 6.
Dr. Bán József öt nap múlva, november 26-án tartotta a születésnapját, ezért esetében ezt a „megelőlegezett" kort vettem figyelembe.

208 Összlétszám.

209 Uo.

210 Uo.

211 Uo.

212 LfB. Eln. Ir. 1947. VIII. G. 15.

213 Összlétszám.

214 Uo.; LfB. Eln. Ir. 1944. El. VII. E. 41.

215 Összlétszám.

216 Személyzeti iratainak holléte nem ismert. Összlétszám.

217 Összlétszám.

218 Uo. Dr. Szücs Gábor László kúriai tanácselnökként folytatott bírói tevékenysége a 2005 előtt folyt tényfeltáró kutatásból sajnálatosan kimaradt. Most pótoltam. Adataival módosítottam a korábbi feldolgozásban közölteket.

Név és pozíció 1944-ben	*Betöltött évek száma 1944-ben*	*Életkora eltávolításakor*	*Eltávolításának*	
			ideje	*hivatkozása*
Tunyoghi-Szücs Kálmán*	53	54	1946. VIII. 31.	„B"-lista. 5.000/1946. M. E. sz. rend.[219]
Zehery Lajos*	50[220]	50	1945. VII. 26.	Ig.[221]
Bírók				
Almásy Dezső*	60	67	1950. XII. 31.[222]	Nyugdíj 1949.[223]
Balogh Árpád*	54	61	1950. XII. 31.	Nyugdíj 1949. 1948. évi XXII. tc.
Balogh István[224]	61	64	1948. VI. 30.	Nyugdíj 1948. 1948. évi XXII. tc.
Balta Béla József*	60	62	1945. VIII. 31.	Nyugdíj. 1912. évi LXV. tc.[225]
Bary Zoltán*	51	56	1949. IV. 30.	Nyugdíj. 1912. évi LXV. tc.[226]
Bándy Ferencz*	65		1944. VIII. 16.	Elhunyt.[227]
Bóka Károly*	54	61	1950. XII. 31.	Nyugdíj. 1949. évi tvr.[228]
Bolemán Géza*	61	65	1949. IX. 30.	Nyugdíj. 1948. évi XXII. tc.[229]
Bónis György*	61	65	1949. VIII. 31.	Nyugdíj. 1948. évi XXII. tc.[230]
Bozán Gyula*	64	69	1949. XII. 31.	Nyugdíj. 1912. évi LXV. tc.[231]
B. Nagy István*[232]	60	65	1949. XII. 31.	Nyugdíj. 1912. évi LXV. tc.[233]
Dettay Győző*	55	70/K	1949. XII. 31.	Nyugdíj. 1912. évi LXV. tc.[234]
Dorosy Dezső*	56	56	1945. V. 4-től érvénytelen.[235]	
Fábián Emil*	58		1945. XI. 4.	Elhunyt.[236]
Fejérváry Géza*	63	68	1949. VIII. 31.	Nyugdíj. 1948. évi XXII. tc.[237]

219 BFL XVII. 404. A Budapesti 128/b. igazolóbizottság (Igazságügyminisztérium) iratai. Személyzeti iratait az igazságügyi tárcánál őrizték, mert berendelt bíróként ott dolgozott.
220 LfB. Eln. Ir. 1945. El. H. 5/1–2.; Összlétszám.
221 Ig.: az „igazolóbizottság eltávolította".
222 Kúria Koordinációs, Személyzeti és Oktatási Főosztály 1950. El. III. F. 12. Végül ugyan mindenkit – (mindmáig ez a bevett formula!) „saját kérelmére" – az 1912. évi LXV. tc. alapján nyugdíjaztak, valójában a létszámcsökkentés egy 1949. évi tvr. alapján – és egy 1934-es törvénycikk szövegét megváltoztató – kormányrendeleten alapult.
223 Összlétszám. Almásy eltávolításának okaként ezért nem az 1912. évi LXV. tc., hanem az 1949. évi tvr. szerepel.
224 Uo.
225 Összlétszám.
226 Dr. Bary Zoltán édesapja, dr. Bary József* 1883-ban vizsgálóbíró volt a tiszaeszlári vérvádperben.
227 Személyzeti iratainak holléte nem ismert. Összlétszám.
228 Összlétszám.
229 LfB. Eln Ir. 1948. El. IV. E. 27.
230 Összlétszám.
231 Uo.
232 Előneve Böszörményi volt, ezért a teljes neve Böszörményi-Nagy István.
233 Összlétszám.
234 Uo.
235 Uo. Dr. Dorosy Dezső kinevezésének, eskütételének időpontját, személyi adatait nem tartalmazza. *Két év hatályos jogszabályai.* 254–255. Az 1160/1945. M. E. sz. rendelet 1945. május 4-től volt hatályos. Ettől az időponttól érvényét vesztette, hatálytalanná vált – az 1. § alapján – minden, az 1944. október 15-én kezdődött uralom alatt kihirdetett „kinevezés, előléptetés és áthelyezés, amelyben valamely közszolgálati alkalmazott" részesült. (A *Magyar Közlöny* 1945. évi 21. számában tették közzé.)
236 Összlétszám.
237 Uo.

Név és pozíció 1944-ben	*Betöltött évek száma 1944-ben*	*Életkora eltávolításakor*	*Eltávolításának*	
			ideje	*hivatkozása*
Folkmann Jenő*	63	68	1949. XII. 31.	Nyugdíj. 1912. évi LXV. tc.[238]
Friedrich Ferenc*	58[239]	61	1948. XII. 31.	Nyugdíj.
Fritz László*	55	61	1950. XII. 31.	Nyugdíj. 1912. évi LXV. tc.[240]
Gál László*	62	67	1949. XII. 31.	Nyugdíj. 1912. évi LXV. tc.[241]
Gedeon Alajos*	61	67	1950. XII. 31.	Nyugdíj. 1949. évi tvr.[242]
Hegedűs László*	56	62	1949. XII. 31.	Nyugdíj. 1912. évi LXV. tc.[243]
Héthelyi Ferenc*	50	50	1945. V. 4-től érvénytelen.[244]	
Horváth Andor*	61[245]	63	1946. XII. 31.	„B"-lista. 6.820/1946. és 8.320/1946. M. E. sz. rend.[246]
Hubay László*	63	70/K	1950. X. 31.	Nyugdíj. 1949. évi tvr.[247]
Huszthy Mihály*	61	61	1945. IX. 30.	Nyugdíj. Állásvesztés.[248]
Juhász István*	66	70/K	1948. V. 31.	Nyugdíj. 1912. évi LXV. tc.[249]
Karay Pál*	63	69	1950. VIII. 31.	Nyugdíj.[250]
Keresztes Miklós*	56	57	1946. VIII. 31.	„B"-lista. 5.000/1946. M. E. sz. rend.[251]
Konthy Géza*	58	60	1946. VIII. 31.	„B"-lista. 5.000/1946. M. E. sz. rend. [252]
Kovách Elemér*	52	55	1946. VIII. 31.	„B"-lista. 5.000/1946. M. E. sz. rend. [253]
Kovács Miklós*	59	59	1945. V. 4-től érvénytelen.[254]	
Kubinyi Ödön*	53	57	1948. VI. 30.	Nyugdíj. 1912. évi LXV. tc., 1948. évi XXII. tc. [255]
Lázár László*	54	58	1948. V. 31.	Nyugdíj. 1912. évi LXV. tc.[256]

238 Uo.
239 *Igazságügyi Közlöny,* 1948. 12. sz. 677.; Összlétszám. Dr. Friedrich Ferencet az igazságügyi tárca berendelte szolgálattételre, személyzeti iratait is ott őrizték.
240 LfB. Eln. Ir. 1945. El. H. 12., 1946. El. IV. E. 17.; Kúria Koordinációs, Személyzeti és Oktatási Főosztály. 1950. El. III. F. 12.
241 Összlétszám.
242 Uo.
243 Uo.
244 Uo.
245 Uo.
246 *Két év hatályos jogszabályai.* 251–253. A 6.820/1946. M. E. sz. rendelet a nyugellátásoknak az államháztartás egyensúlyának helyreállítása érdekében szükséges korlátozása tárgyában hatályos volt 1946. június 14-től. Végrehajtásáról a 8.320/1946. M. E. sz. rendelet intézkedett, hatályos volt 1946. július 24-től.
247 Uo.
248 Összlétszám.
249 Lfb. Eln. Ir.
250 Összlétszám.
251 Kúria Koordinációs, Személyzeti és Oktatási Főosztály. Személyzeti iratainak holléte nem ismert. LfB. Eln. Ir. 1945. El. XIII. H. 16.; Összlétszám.
252 Összlétszám.
253 Uo.
254 Uo.
255 Uo.
256 Uo.

Név és pozíció 1944-ben	*Betöltött évek száma 1944-ben*	*Életkora eltávolításakor*	*Eltávolításának*	
			ideje	*hivatkozása*
Lupkovics György*	54[257]	55	1945. IX. 18.	Ig.[258]
Maday Guidó*	68	70/K	1947. II. 28.	Nyugdíj. 1912. évi LXV. tc.[259]
Márk László*	52	57	1949. IX. 30.	Nyugdíj. 1948. évi XXII. tc.[260]
Medvés-Medico István*	57	63	1949. IX. 30.	Nyugdíj. 1948. évi XXII. tc.[261]
Medvigy István*	65	66	1946. IV. 30.	Nyugdíj. 1912. évi LXV. tc.[262]
Meszleny Imre*	62	63	1945. XII. 31.	Nyugdíj. Ig.[263]
Méhes Ignác	56	58	1946. VIII. 31.	„B"-lista. 5.000/1946. M. E. sz. rend. és Nb.
Mészáros Lajos*	65	70/K	1949. II. 28.	Nyugdíj. 1912. évi LXV. tc. [264]
Mészner Tivadar*	64	69	1949. XII. 31.	Nyugdíj. 1912. évi LXV. tc.[265]
Monostory Károly*	59	62	1948. VII. 17.	Áthelyezés. 1948. évi XXII. tc.[266]
Morvay Aurél*	61		1946. V. 14.	Elhunyt.[267]
Muraközy Sándor*	52	58	1949. XII. 31.	Nyugdíj. 1912. évi LXV.tc. [268]
Muzsnay József*	64		1944	Nyugdíjazták.[269]
Németh Péter*	61		1948	Máshová távozott.[270]
Németh Zsigmond*	54	55	1945. IX. 30.	Nyugdíj. Ig.[271]
Orbán József*	61		1948. VI. 9.	Elhunyt.[272]
Oroszi Ferenc*	45	69	1968. XII. 31.	Nyugdíj.[273]
Özvegyi Ferenc*	60	65	1949. XII. 31.	Nyugdíj. 1912. évi LXV. tc.[274]
Papp Péter*	56	65	1953. VIII. 15.[275]	

257 BFL XVII. 404. A Budapesti 128/b. igazolóbizottság (Igazságügyminisztérium) iratai. Összlétszám.
258 Ig.: az „igazolási eljárás során".
259 Összlétszám.
260 LfB. Eln. Ir. 1949. El. IV. E. 34.
261 Összlétszám.
262 Uo.
263 LfB. Eln. Ir. 1945. El. VIII. E. 4/4.
264 Összlétszám.
265 Uo.
266 Kúria Koordinációs, Személyzeti és Oktatási Főosztály. Személyzeti iratainak holléte nem ismert. Vélhető, hogy az idő tájt a Budapesti Ítélőtáblához továbbították. Onnan viszont már nem küldték vissza a Legfelsőbb Bíróságra, s nem is vették vissza ismét állományba akkor, midőn a felsőbíróságokat 1950. december 31-ével megszüntették. LfB. Eln. Ir. 1945. El. XIII. H. 1/50-a.; LfB. Eln. Ir. 1948. El. IV. F. 13. LfB. Eln. Ir. 1948. El. IV. F. 15.
267 LfB. Eln. Ir. 1946. El. VIII. G. 2. Alsódraskóci dr. Morvay két nappal később,, november 23-án tartotta születésnapját, ezért esetében is már a „megelőlegezett" kort vettem figyelembe.
268 Összlétszám.
269 LfB. Eln. Ir. 1946. El. VIII. E. 45. Összlétszám.
270 LfB. Eln. Ir. 1948. El. IV. B. 17.; Kúria Koordinációs, Személyzeti és Oktatási Főosztály. Személyzeti iratainak holléte nem ismert. Összlétszám.
271 Összlétszám.
272 Uo.
273 Uo.
274 Uo.
275 Kúria Koordinációs, Személyzeti és Oktatási Főosztály. Személyzeti iratainak holléte nem ismert. Összlétszám.

Név és pozíció 1944-ben	*Betöltött évek száma 1944-ben*	*Életkora eltávolításakor*	*Eltávolításának*	
			ideje	*hivatkozása*
Paulay Gyula	55	56	1946. IX. 30.	„B"-lista. 5.000/1946. M. E. sz. rend. és Nb.
Pechány Aladár*	49	52	1948. XII. 31.	Nyugdíj.[276]
Pintér Jenő*	60	61	1945. VIII. 31.	Nyugdíj. 1912. évi LXV. tc. Ig.[277]
Rakovszky Menyhért*	50	54	1949. IX. 30.	Nyugdíj. 1948. évi XXII. tc.[278]
Rády Géza*		55	1957. XII. 23.	Elhunyt.[279]
Révész Gusztáv*	61	66	1949. XII. 31.	Nyugdíj. 1912. évi LXV. tc.[280]
Ruhmann Emil*	58	64	1950. XII. 31.	Nyugdíj. 1949. évi tvr.[281]
Sándorfy Kamill*	64	69	1948. XI. 18. előtt	Nyugdíjazták. [282]
Soóky József*	60	62	1946. VIII. 31.	„B"-lista. 5.000/1946. M. E. sz. rend.[283]
Sutoris Edgár[284]	63	69	1949. XII. 31.	Nyugdíj.[285]
Szaplonczay István*	46		1945. II. 4.	Elhunyt.[286]
Szladits László*	61		1949. II. 28.	Elhunyt.[287]
Szlezák Lajos*	46		1945. V. 4-től érvénytelen.[288]	
Szobonya Béla*	64	65	1945. VIII. 31.	Nyugdíj. 1912. évi LXV. tc.[289]
Tergovits Aurél*	65	70/K	1949. VI. 30.	Nyugdíj. 1912. évi LXV. tc.[290]
Terray László*	60	66	1950. XII. 31.	Nyugdíj. 1949. évi tvr.[291]
Tokay Gyula*	55	63	1953. VI. 15.	Nyugdíj. 1951. évi 7. tvr.[292]
Tolnay Iván*	56	70/K	1948. VIII. 31.	Nyugdíj. 1912. évi LXV. tc.[293]
Tóth István*	59	62	1948. VII. 17.	Áthelyezés. 1948. évi XXII. tc.[294]

276 *Igazságügyi Közlöny,* 1948. 12. sz. 677. Kúria Koordinációs, Személyzeti és Oktatási Főosztály. Személyzeti iratainak holléte nem ismert. Összlétszám.
277 Összlétszám.
278 Uo.
279 Kúria Koordinációs, Személyzeti és Oktatási Főosztály. 1957. El. III. A. 34. Összlétszám.
280 Összlétszám.
281 Uo.
282 LfB. Eln. Ir. 1945. El. IV. B. Személyzeti iratait, miután berendelték az igazságügyi tárcához, ott őrizték.
283 Összlétszám.
284 Kúria Koordinációs, Személyzeti és Oktatási Főosztály. 1949. El. E. 80. A felmentési okirat nem utal jogszabályra.
285 Összlétszám.
286 Uo.
287 Uo.
288 *Iratok 2.* 73.; Összlétszám. *Dr. Szlezák Lajos büntetőügye.* BFL XXV. 1. a. 4. A Budapesti Népbíróság büntetőperes iratai 2635/1948.
289 LfB. Eln. Ir. 1945. El. VIII. B.
290 LfB. Eln. Ir. 1946. VIII. E. 25. és VIII. E. 60.
291 Összlétszám.
292 Uo.; 1951. évi 7. tvr. a Munka Törvénykönyve. In *Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1951.* I. kötet. Budapest, 1952. Jogi és Államigazgatási Könyv- és Folyóiratkiadó, 58.
293 Összlétszám.
294 LfB. Eln. Ir.

Név és pozíció 1944-ben	*Betöltött évek száma 1944-ben*	*Életkora eltávolításakor*	*Eltávolításának*	
			ideje	*hivatkozása*
Török Emil*	64	69	1949. XII. 31.	Nyugdíj. 1912. évi LXV. tc.[295]
Ullrich Ede*	69		1945. VI. 20.	Elhunyt.[296]
Vályi Nagy István*			1945. V. 1-től érvénytelen.[297]	
Várady Gábor*	55	60	1949. IX. 30.	Nyugdíj. 1948. évi XXII. tc.[298]
Zimányi József*	59	65	1950. XII. 31.	Nyugdíj. 1949. évi tvr.[299]
Zoltán Ambrus*	64	64	1946. IV. 30.	Nyugdíj. 1912. évi LXV. tc.[300]
Zombory József*	59	64	1949. XII. 31.	Nyugdíj. 1912. évi LXV. tc.[301]
Zrínyi Miklós*	56	61	1949. XII. 31.	Nyugdíj. 1912. évi LXV. tc.[302]
Zsacskó Béla*	57	62	1949. IX. 30.	Nyugdíj. 1948. évi XXII. tc.[303]
Zsédely István*	64	66	1946. VIII. 31.	„B"-lista. 5.000/1946. M. E. sz. rend.[304]

A kúriai bírók közül (ezen) hivatali ideje alatt elhunyt tíz, két tanácselnök és nyolc bíró. A vezetők – elnök, másodelnök és tanácselnökök – közül egy ítélkezhetett 1949. december 31-ig. A távollévő elnököt és egy-egy távollévő és letartóztatott, tehát két bírót a Budapesti Népbíróság marasztalt el, közülük csak az őrizetbe vett töltötte le büntetését. Négyet „B"-listáztak, kettőt az igazolóbizottság határozatát követően távolítottak el vezető állásából. Az igazolóbizottság és országos hatáskörű fellebbviteli fóruma, a kizárólagos illetékességgel rendelkező Budapesti Népbíróság Igazolásfellebbezési Tanácsa határozott a másodelnök és négy bíró állásvesztéséről, illetve nyugdíjazásáról 1945-ben. A „B"-lista során – tekintettel a revízióra – végül négy tanácselnök és nyolc bíró távozott a Magyar Kúriáról.[305]

295 Összlétszám.
296 Uo.
297 Uo.
298 LfB. Eln. Ir. 1949. El. IV. E. 31. Összlétszám.
299 Összlétszám.
300 Uo.
301 Uo.
302 Uo.
303 Uo.
304 Uo.
305 Előterjesztés a „B listázás" során elbocsátott dolgozók elvesztett szolgálati idejének nyugdíjba történő beszámítására. Határozati jegyzőkönyv, 4. napirendi pont. *Az MSZMP PB ülése, 1969. november 18.* MNL OL M–KS 288. f. 5/504. ő. e.

Az MSZMP PB 1969. november 4-én nem fogadta el az előterjesztést a „B-listázás" során elbocsátott dolgozók elvesztett szolgálati idejének nyugdíjba történő beszámítására. Levette a napirendről, és azt ajánlotta, hogy „a Minisztertanács belső határozatban mondja ki: ha olyan kérelem érkezik megfelelő hatóságokhoz, melyben kérik a »B lista« rendelettel elvesztett szolgálati idő beszámítását a nyugdíjba, egyéni elbírálás alapján foglalkozzanak vele, amennyiben azt kizáró okok (népellenes, államellenes bűntett, vagy egyéb súlyos bűncselekmény) nem teszik lehetetlenné".

Az 1969. november 13-i, amúgy szűkkeblű előterjesztés szerint kb. három–ötezer személyt érinthetett volna a beszámítás, de csak azoknál, akiknek 1970. április 1-je után állapítják meg a nyugdíját. A jogászokat és munkatársaikat nem is sorolták fel, csupán egy „stb." tartalmazta őket. A pártvezetés azonban még ezt az orvoslási lehetőséget is elutasította, az egykori létszámapasztás következményét nem kérdőjelezte meg, a korábbi jogfosztás helyrehozatala kizárólag kivételes intézkedésként következhetett be (illetve maradhatott, mert a NET a hozzá benyújtott kérelmekről eddig is bármikor kedvező határozatot hozhatott).

Az 1912. évi LXV. tc. alapján hat tanácselnök[306] és huszonnégy bíró hagyta el a bíróságot. Egy-egy állásába visszahelyezett, illetve „szabadságolt" ítész is volt közöttük. Őket a zsidótörvények miatt korábban egyfelől nyugdíjazták, másfelől megkezdték „rendes évi szabadságuk" letöltését. Emiatt az egyik rehabilitációs kárpótlásként, ideiglenesen, 1946-ban állásába csupán hetekre tért vissza, a másik tényleges munkát végzett Budapest ostromának lezárulásától 1949 végéig. Az 1948. évi XXII. tc. alapján tizenkét bíró (a tárcához berendeltekkel együtt tizennégy), ismeretlen jogszabály hatályával pedig egy ítész vonult nyugalomba 1949. december 31-ig. Valójában az 1949. évi 9. tvr. és a 2400/1949. Korm. sz. határozat alapján tizenkét bíró, közülük azonban korábban, 1945 előtt nem volt kúriai bíró négy.[307] Négyen a későbbiekben vesztették el állásukat. Négy bírónál sem az éve, sem az oka nem ismert eltávolításának, egynél a nyugalomba helyezés éve ismert, annak oka azonban nem.

Összességében – a vezetők és bírók, kilencvenkilenc személy adatai alapján, az ítélkező tevékenységük idején elhunytakkal együtt – 1944-ben három, 1945-ben tizennyolc, 1946-ban további tizenhat, 1947-ben két, 1948-ban tizenöt, 1949-ben harminc, 1950-ben pedig tíz ítésszel, összesen kilencvennégy fővel csökkent a kúriai bírók létszáma az 1944-es zsidóellenes intézkedések bevezetésétől, 1945 elejétől pedig nyolcvanhárom fővel.[308] Egy személy eltávolításának pontos időpontja nem ismert, de egyértelmű, hogy nyugdíjazása 1950 előtt megtörtént, a maradék négyből őket követte az 1953 júniusában eltávolított, majd az újabb, augusztusban távozott bíró, és amikor 1957 karácsonyán újabb ítészt szólított magához a Teremtő, csupán az utolsó mohikán maradt meg közülük (1968-ig).

A Magyar Kúria radikális átalakulást szenvedett 1944. végi összetételéhez képest, előbb a közigazgatási intézkedésekkel (igazolásokkal és a „B"-listával) és a népbírósági ítélkezéssel és az 1912. évi LXV. tc. paragrafusaira történő hivatkozással 1948 márciusáig, majd az 1948. évi XXII. tc. alkalmazásával. Az egykori kúriai bírók száma huszonhárom maradt 1949 végére, és további csökkenésüket az sem gátolta, hogy a Magyar Népköztársaságra tettek esküt 1949. november 18-án.[309] További tizennégy esküt tett bírót nyugdíjaztak az esztendő végével, akiknek közel fele, 47,95%-a 65 éves vagy annál fiatalabb volt. Az elbocsátások sorozata az 1950. végi hullámmal zárult.

Megállapítható, hogy midőn megszűnt a négyfokozatú ítélkezés Magyarországon, és a felszámolt felsőbíróságok feladatkörét is ellátó Legfelsőbb Bíróságot, ekképp revíziót és kasszációt egyaránt folytató fórummá silányították, a testületben az egykori kúriai bírók már az 5%-ot sem érték el, négyen maradtak hírmondónak az egykori grémiumból.

Nem számítva az 1944-ben nyugállományba helyezetteket, a halottakat és (a bizonyos adataikban) ismeretlen ítészeket, a kúriai bírók közül betölthette 70. életévét, és azt követően nyugdíjaztak tizenhárom főt, egy közülük már 71 éves is elmúlt. Az elnök 58, a másodelnök 69 éves, a két elítélt bíró 56 és 57 éves volt eltávolításakor. Velük együtt a negyvenes évek közepétől eltávolított bírók közül 60 év alatti vagy 60 éves volt húsz, köztük 55 éves vagy annál fiatalabb tíz. A 65 éves vagy 61 és 64 év közötti éveit taposta huszonkilenc, míg a többiek, tizenhét bíró, ennél idősebbek voltak. Összességében a 65 éves vagy annál fiatalabb korban bírói pályájuk elhagyására kényszerült ítészek a kúriai bírók közel kétharmadát jelentették 1950 végéig.

Az 1930-ban a Magyar Királyi Kúria állományába tartozó bírók közül hat ítélkezett még 1945-ben, valamennyi tanácselnök volt, az 1935-ösök közül hat bíró és két tanácselnök működött 1945-ben, míg az 1939-esek közül 1945-ben tizennégy bíró és egy tanácselnök

306 Közöttük volt a Magyar Kúria új elnökévé előlépett korábbi tanácselnök, dr. Kerekess István is.
307 Dr. Ligeti Béla, dr. Lugosi Ferenc, dr. Márffy István és dr. Messik Lajos.
308 Az utóbb ideiglenesen visszavett dr. Zoltán Ambrust nem számítva, egy személyt nyugdíjaztak 1946-ban.
309 Jegyzőkönyv a Legfelsőbb Bíróság teljes üléséről, 1949. november 18. *Iratok 3.* 306.

ítélkezett a Magyar Kúrián. Dr. Jakab másodelnök bírt a legrégibb kúriai ítészi múlttal, itt ítélkezett 1925-től.

1945 és 1949 vége között tizenkilenc új tanácselnököt neveztek ki. A tanácselnökök közül korábban is királyi kúriai ítész volt hét fő, és volt köztük olyan is, mint dr. Jankó, aki 1945 után előbb kúriai bíró, majd tanácselnök (végül pedig másodelnökként teljhatalommal rendelkező legfelsőbb bírósági vezető) lett.[310] Az újonnan jött bírók a kúriai ítészek számát 1945-ben tizennégy, 1946-ban tíz, 1947-ben hat, 1948-ban egy, 1949-ben tíz fővel, összesen negyvenegy fővel gyarapították, de közülük – részben halálozás, részben egyéb okok miatt – többen nem maradtak nyugdíjazásukig a Magyar Kúrián, illetve jogutódánál. Ketten az újonnan jött bírók közül visszatértek korábbi munkahelyükre. A legfőbb bírói testület állománya így alakult öt esztendő alatt, és a korábbi időszakból ismert tendencia – kissé felgyorsulva – folytatódott.

Az elhunyt és nyugállományba helyezett tanácselnökök életkora közel 65 esztendő volt, a kúriai időszakukban közel tíz esztendőt bíráskodtak.[311] Az elhunyt és nyugállományba helyezett bírók életkora hatvan esztendő, a kúriai időszakban eltöltött éveik száma közel nyolc esztendő volt.

Valamennyi megvizsgált, elhunyt és nyugalmazott kúriai bíró és tanácselnök közel hatvanesztendős korában kényszerült elhagyni a jogászi pályát 1945 és 1949 között, adott esetben a Magyar Kúriát, ahol közel kilenc esztendőn keresztül bíráskodhatott. Ők a hatályos jogszabályok alapján gyakorolható ítészi pályájuk alig több mint háromnegyedét tölthették el a bírói pulpituson.

Az átlagok egybevethetők az 1919 és 1939 közötti periódus adataival. A kúriai ítélkezésben eltöltött évek száma egytizeddel (tízről kilenc esztendőre) csökkent 1945 és 1950 között, az eltávolított vagy elhunyt ítészek átlagéletkora pedig visszaesett hatvanötről hatvan évre. Az öt esztendő, fél évtized elég volt ahhoz, hogy a politikai bíráskodásból kiiktatott Magyar Kúrián radikális személyi változások következzenek be; mind az ott eltöltött évek számának csökkenése, mind – és főleg – az átlagéletkor öt esztendővel történt visszaesése jelzi, hogy az idősebb generációt jelentős vérveszteség érte, és a világháborúk közötti korszakban kialakult gyakorlattól eltérő, azzal ellentétes, a politikai elit diktálta „fiatalítás" kezdődött. A kúriai bírók pályája a törvényben engedélyezettnél egy évtizeddel korábban zárult le. Hetven év helyett hatvanévesen távoztak, ki az élők, ki a bírók sorából.[312]

Egy másik, újabb kutatás során hatvan egykori kúriai tanácselnök – kizárólag a Kúria humánpolitikai iratai között fennmaradt – életútját elemeztem. Függetlenül attól, hogy utóbb előbbre léptek-e vagy sem a ranglétrán, és attól is, hogy pályafutásuk nem egyezett a korábbi vizsgálat időhatáraival, attól eltért. Mit állapíthattam meg róluk a gyakorta töredékes személyi anyagok alapján?[313]

Egyfelől azt, hogy a megelőző, 2005 előtt végzett, már akkor sem szúrópróbaszerű kutatás, az életutak korábbi feltárása alapos volt. Az újabban előkerült dokumentumok ugyanis

310 Dr. Folkmann Jenő, dr. Karay Pál, dr. Maday Guidó, dr. Böszörményi-Nagy István, dr. Papp Péter, dr. Sándorfy Kamill és buzafalvi dr. Szobonya Béla.

311 Dr. Szücs Gábor László 1948-ban érkezett, alig két esztendőt volt tanácselnök, mert ötvenöt múlt, amikor eltávolították.

312 Zinner–Kahler–Koczka–Pálvölgyi–Tóth 2005. 400–405.

313 *Almásy-Botyánszky-kutatás.* A tényfeltárásból származó adatokat a NEB igazságügyi munkacsoportja őrzi. (Ezeket hasznosítottam.) A tényfeltárás során a 2000-es évek elején folyt kutatás adatait pontosította s egyéb, újabb források bevonásával egészítette ki az egykor keletkezett, de különböző okokból az idők folyamán töredékessé vált személyzeti dokumentációkat.

Ezúton mondok köszönetet a kutatáshoz nyújtott segítségükért, kéréseim teljesítéséért Bódiné dr. Beliznai Kingának, Fodor Zoltánnak, Gondos Anikónak, dr. Kováts Dánielnek, Péli Bodnár Erikának és Solárné Répási Andreának.

érdemben nem módosították az annak idején kikutatott adatok alapján kialakított összegzéseket. Nyilvánvaló ugyanakkor, hogy a feltárt újabb adatok több személynél biztosították a tárgyszerű hiánypótlást, ezzel még megbízhatóbbá váltak a korábbi következtetések. Másfelől egy újabb összegzés lehetőségét is megteremtették abból a szempontból, hogy kísérletet tegyek annak rögzítésére, hogy hol születtek a kúriai bírói kart alkotók. Van-e, s ha igen, érzékelhető-e valamiféle tendencia, levonható-e érdemi következtetés a rendelkezésemre álló, a korábbinál immár teljesebb adathalmazból?

Az újabb kutatás során részletes adatlapok készültek hatvan személyről. A feldolgozás alapját képező „Összlétszám"-nyilvántartás kitöltendő rovatai között a születési időt (év, hónap és nap) kötelező volt adatokkal ellátni, azonban olyan rovat, hogy születési hely, eleve nem volt. Ezzel szemben az 1931. október 1-jétől vezetett nyilvántartásba az elnökök, másodelnökök születési helyét is beírták (három esetben nem, de ezeket könnyű volt pótolni). Az utolsó beírások a hatvan tanácselnök és kétszáztizennyolc bíró esetében az előbbieknél 1950. március 14., míg az utóbbiaknál 1950. március 22. volt, és közülük harminchat, illetve százegyvenhét személynél rendelkezem a születési hely adatával. Ezért a kitöltött adatlapok mellett az „Összlétszám"-nyilvántartásban szereplő valamennyi előbb említett kúriai ítélkező személy anyagát is feldolgoztam. Közülük számosan a ranglétrán egyre magasabb beosztásokba kerültek, elég dr. Kerekess életútjára utalni, aki bíró, tanácselnök – majd kihagyva a másodelnöki tisztséget – előbb megbízott, majd kinevezett kúriai elnök lett. Avagy, hogy a tanácselnökök közül dr. Hutás József*, dr. Ternovszky Béla* és dr. Jakab a korábbi évekből, majd 1945 után kisdobronyi dr. Isaák említhető, akik felkészültségük alapján másodelnökök lettek. Dr. Vladár Gábor* utóbb az igazságügy-miniszteri széket tölthette be, dr. Finkey Ferenc* koronaügyész lett. Annak ellenére, hogy így számos jogász többször is szerepel, szerepelhet a nyilvántartás megsárgult lapjain, a rendelkezésre álló adatokból kétszáznál több kúriai jogász születési helye rögzíthető. A hiányzó településeket ugyan egyéb forrásokból igyekeztem pótolni, de próbálkozásom hol járt, hol nem járt sikerrel. Arra külön nem utalok, hogy az alapforrásból vagy másodlagos kutatás révén tártam-e fel a hiányzó születési helyre vonatkozó adatot. Miután a ranglétrán elérhető legmagasabb bírói tisztséghez, a kúriai bíróvá váláshoz[314] nem kevés esztendőnek kellett eltelnie, rögzíthető, hogy akik a Magyar Királyi Kúrián, illetve jogutódainál az idő tájt ítélkeztek, mind – kivétel nélkül – még az Osztrák–Magyar Monarchia fennállásának időszakában, annak területén vagy netán azon kívül, másutt születtek. Mit állapíthattam meg?

A kassai születésű, 1931-ben már kúriai elnök dr. Juhász Andort* követő utódoknál azt, hogy Budapest, Baja, Máramarossziget[315] és Nyíregyháza,[316] az egymást követő másodelnököknél azt, hogy Budapest, Baja,[317] Lucsony,[318] Budapest,[319] Nyíregyháza,[320] Hatvan[321] és Mezőkövesd[322] voltak a Magyar Királyi Kúria, majd a Magyar Kúria vezetőinek születési helyei. Az „Összlétszám" kitöltője annak idején befejezte a kúriai bírók bejegyzését. Néhány esetben azonban még folytatta az újonnan, immár a Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bíróságára érkezett ítélkező személyek nyilvántartásba vételét. Itt utóbb azonban már nem

314 A Kúrián történő további magasabb tisztségbe, így a tanácselnöki, másodelnöki és elnöki pozícióba kerülést egyéb szempontok is befolyásolták.

315 Dr. Szemák Jenő születési helye Máramarossziget.

316 Dr. Kerekess István születési helye Nyíregyháza.

317 A budapesti születésű dr. Osvald István* és a Baján világra jött dr. Töreky előbb másodelnök, majd utóbb elnök lett, ezért az ismétlődés a másodelnökök születési helyénél.

318 Dr. Hutás József születési helye Lucsony (manapság Mosonmagyaróvár része).

319 Dr. Ternovszky Béla születési helye Budapest.

320 Dr. Jakab Mihály Pál születési helye Nyíregyháza.

321 Kisdobronyi Dr. Isaák Gyula születési helye Hatvan.

322 Dr. Somogyi Ödön születési helye Mezőkövesd.

vette figyelembe – s nem is jegyezhette be – a tanácselnökök között korábban különben okkal feltüntetett dr. Jankót, azért, mert ő végül 1950. december 16-tól látta el a másodelnöki teendőket. Rögzíthető, hogy az elnökök, másodelnökök születési helye annak idején meghatározó módon az utóbb, 1920-ban megcsonkított Magyarországon található, eltekintve Kassától, amely (immár nem Csehszlovákiához, hanem) Szlovákiához tartozik és a Romániához tartozó Máramarosszigettől. A kevésbé ismert Lucsony Mosonmagyaróvár egyik részévé vált.

A kutatás során előkerült újabb nevekkel végül hatvan tanácsvezető közül mindnek ismertté vált a születési helye (a Kúriához kerülés időbeli sorrendjét követve, és függetlenül attól, hogy be volt-e jegyezve a forrásba, s ezért, ha nem, akkor máshonnan tudott a világra jövetelének helyére vonatkozó információ). Itt is figyelembe vettem azokat, akik (előbb bírók, majd) tanácsvezetők voltak a Magyar Királyi Kúrián, és utóbb annak elnökei, másodelnökei lettek. Ezek a születési helyek a következők voltak: Sárospatak,[323] Nagyszőllős,[324] Marosvásárhely,[325] Facsád,[326] Tállya,[327] Eger,[328] Szekszárd,[329] Nagymihály,[330] Lucsony,[331] Pest,[332] Bia,[333] Nagykároly,[334] Komárom,[335] Budapest,[336] Nyíregyháza,[337] Magyaróvár,[338] Abrudbánya,[339] Olmütz,[340] Zólyom,[341] Monor,[342] Marossolymos,[343] Devecser,[344] Szepsi,[345] Mór,[346] Fehérgyarmat,[347] Nagyvárad,[348] Nyíregyháza,[349] Huszt,[350] Devecser,[351] Dicsőszentmárton,[352]

323 Dr. Finkey Ferenc születési helye Sárospatak.
324 Óvári Dr. Szeőke István* születési helye Nagyszőllős.
325 Sándorfalvi Dr. Pap István* születési helye Marosvásárhely.
326 Dr. Wesztermayer Vidor* születési helye Facsád.
327 Dr. Rácz Lajos* születési helye Tállya.
328 Dr. Góth Ferenc* születési helye Eger.
329 Simaházi Dr. Totth István* születési helye Szekszárd.
330 Dr. Fodor (korábban Fleischner) Ármin* születési helye Nagymihály.
331 Dr. Hutás József – ekkor még tanácselnök – születési helye Lucsony.
332 Dr. Vályi Sándor* születési helye Pest.
333 Dr. Vladár Gábor születési helye Bia.
334 Dr. Polgár Viktor* születési helye Nagykároly.
335 Dr. Térfy Dezső* születési helye Komárom.
336 Dr. Ternovszky Béla születési helye Budapest.
337 Dr. Jakab Mihály Pál – ekkor még tanácselnök – születési helye Nyíregyháza.
338 Zsitvateői Dr. Zsitvay Géza* születési helye Magyaróvár.
339 Dr. Loyczel Kálmán* születési helye Abrudbánya.
340 Csáford-jobbaházi Dr. Bolla Árpád* születési helye Olmütz.
341 Dr. Thébusz Aladár* születési helye Zólyom.
342 Dr. Koós Emil* születési helye Monor.
343 Nemeskvassói, kvassói és brogyáni Dr. Kvassay Gyula Caesár* születési helye Marossolymos.
344 Dr. Gergics Károly születési helye Devecser.
345 Dr. Ludvig Rezső születési helye Szepsi.
346 Dr. Gébert József születési helye Mór.
347 Dr. Dávid István születési helye Fehérgyarmat.
348 Dr. Szolnok Jenő születési helye Nagyvárad.
349 Dr. Kerekess István – ekkor még tanácselnök – született Nyíregyházán.
350 Dr. Csopey Dénes* születési helye Huszt.
351 Dr. Antalfy Mihály születési helye Devecser.
352 Dr. Bán József születési helye Dicsőszentmárton.

Hatvan,[353] Izsák,[354] Nagyszőllös,[355] Kecskemét,[356] Újvidék,[357] Veszprém,[358] Debrecen,[359] Mezőkövesd,[360] Pécs,[361] Sátoraljaújhely,[362] Pécs,[363] Kolozsvár,[364] Érmihályfalva,[365] Nagyenyed,[366] Ócsa,[367] Csíkszereda,[368] Sepse,[369] Magyaróvár,[370] Szabadka,[371] Budapest,[372] Szentendre,[373] Tápiószentmárton,[374] Nagykálló,[375] Pápa,[376] Gyöngyös[377] és Szeged.[378]

Megállapítható, hogy a trianoni Magyarország Budapesttel együtt huszonkilenc településén korábban harmincnyolc tanácsvezető bíró született.[379] Az egykori Osztrák–Magyar Monarchiában, napjaink utódállamaiban (alfabetikus sorrendben) a Cseh Köztársaságban Olmütz, Horvátországban Sepse, tehát egy-egy, Romániában Abrudbánya, Csíkszereda, Dicsőszentmárton, Érmihályfalva, Facsád, Kolozsvár, Marossolymos, Marosvásárhely, Nagyenyed, Nagykároly, Nagyvárad és Szepsi, összesen tizenkét, Szerbiában Szabadka és Újvidék, tehát kettő, Szlovákiában Nagymihály, Szobránc és Zólyom, azaz három, míg Ukrajnában Huszt és Nagyszőllős, tehát két település volt a tanácsvezetők egykori születési helye. Manapság ekképp ezekben a környező országokban huszonegy egykori születési hely ismert. Olyan település egy van közöttük, Nagyszőllös, ahol többen születtek. Románia kimagaslik közülük, mert ott tizenketten, míg a további öt utódállamban annak idején összesen kilencen születtek.

További összegzések is összeállíthatók a kutatás során feldolgozott adatok, valamint az „Összlétszám"-nyilvántartás „Jegyzet" rovata alapján. Ebből egyfelől az – noha ezt a rubrikát sem töltötték ki mindig –, hogy kit mikor nyugdíjaztak, milyen kitüntetésben részesült, mikor lépett elő a ranglétrán, azaz minek nevezték ki, avagy ha elhagyta a legfőbb ítélkező testületet, merre vitt a sorsa. Itt utalhatok vissza a tanácselnökök között már említett dr.

353 Kisdobronyi Dr. Isaák Gyula – ekkor még tanácselnök – születési helye Hatvan.
354 Id. Dr. Agárdy Jenő születési helye Izsák.
355 Vitéz Dr. Szirmay-Kalos Pál születési helye Nagyszőllős.
356 Dr. Kozma Aladár születési helye Kecskemét.
357 Dr. Sárffy Andor* születési helye Újvidék.
358 Dr. Sándorfy Kamill születési helye Veszprém.
359 Dr. Tunyoghi-Szücs Kálmán* születési helye Debrecen.
360 Dr. Somogyi Ödön – ekkor még tanácselnök – születési helye Mezőkövesd.
361 Vitéz Dr. Szentkuthy István* születési helye Pécs.
362 Dr. Hunyor László* születési helye Sátoraljaújhely.
363 Dr. Karay Pál születési helye Pécs.
364 Dr. Horváth Ferenc* születési helye Kolozsvár.
365 Madai Dr. Maday Guidó születési helye Érmihályfalva.
366 Dr. Nagy Károly* születési helye Nagyenyed.
367 Dr. Szűcs János* születési helye Ócsa.
368 Gyergyóalfalvi Dr. Gál László születési helye Csíkszereda.
369 Dr. Hubay László születési helye Sepse.
370 Dr. Böszörményi-Nagy István születési helye Magyaróvár.
371 Dr. Tormásy Lambert* születési helye Szabadka.
372 Alsóterényi Dr. Auer György* születési helye Budapest.
373 Dr. Szücs Gábor László születési helye Szentendre.
374 Vitéz Dr. Turáky Dezső Nándor* születési helye Tápiószentmárton.
375 Dr. Papp Péter születési helye Nagykálló.
376 Dr. Jankó Péter születési helye Pápa.
377 Dr. Feri Sándor születési helye Gyöngyös.
378 Dr. Bojta Béla* születési helye Szeged.
379 Budapest (4) mellett a Dunántúlon Bia, Devecser (2), Komárom, Mosonmagyaróvár (3 [Lucsony és két Magyaróvár]), Mór, Pápa, Pécs (2), Sopron, Szekszárd, Szentendre és Veszprém, a Dunán innen Debrecen, Eger, Fehérgyarmat, Gyöngyös, Hatvan, Izsák, Kecskemét, Mezőkövesd, Monor, Nagykálló, Nyíregyháza (2), Ócsa, Sárospatak, Sátoraljaújhely, Szeged (2), Tállya és Tápiószentmárton a születési helyek. A fővárosban négy, a Dunántúlon tizenöt, míg a Dunán innen tizenkilenc kúriai tanácsvezető született, azaz leszögezhető, hogy a születési helyek száma a Duna két oldalán érdemben alig-alig, de eltérő, valamivel kevesebb a Dunántúlon.

Finkey, dr. Hutás, kisdobronyi dr. Isaák, dr. Jakab, dr. Ternovszky és dr. Vladár személyére. Avagy dr. Nagy Károlyra, dr. Sándorfyra, dr. Szűcs Jánosra, dr. Vályira. Miként azt is feljegyezték, ha az illető személy a hivatali ideje alatt hunyt el. Mindezek az adatok az életutaknál nyomon követhetők.

Hol születtek a Magyar Királyi Kúria bírói? Esetükben hasonlóképp jártam el, miként a tanácsvezetőknél. Náluk valamennyi, az „Összlétszám"-ban 1931 és 1950 között bejegyzett, esküt, illetve (vagy utóbb) fogadalmat tett személyt figyelembe vettem. Azaz szerepelnek benne azok is, akik később a ranglétrán egyre magasabb, tanácsvezetői, másodelnöki, végül elnöki pozíciókat töltöttek be. Nehezítette a tényfeltárást, hogy a kezdetektől az első harmincegy bíró születési helyét máshonnan kellett – ha sikerült – feltárni, másfelől utóbb is sporadikus a világra jövetelek említése. Azért nem jegyezték be hivatalból ezeket, mert ilyen kötelezettséget annak idején a formanyomtatvány készítői nem róttak a majdani kitöltőkre.

Kik voltak ők, mikor születtek (és ha volt adat, akkor mikor hunytak el)? Mikor határoztak kinevezésükről (a felterjesztésekre vonatkozó legfelsőbb határozatoknak, tehát nem az eskütételeknek a napját közlöm)? Mettől meddig ítélkeztek a Magyar Királyi Kúrián? Kaptak-e más megbízatást, előbbre léptek-e? Hol kamatoztatták felkészültségüket a kinevezésük után (avagy már korábbi munkahelyükről is berendelték őket, és a személyi adataik épp a másutt alkalmazásuk miatt töredékesek)? Erről a rövidebb-hosszabb életutakban tájékoztatok. Mit állapíthattam meg a kúriai bírók születési helyét feltárva? Alább ennek a vonatkozó vizsgálatom eredményét közlöm. Úgy, ahogy az „Összlétszám"-ban időrendben egymást követték (utóbb általam a nemesi előnevekkel is kiegészítve) a bejegyzések. A települések szülöttjeinek – a kúriai, majd legfelsőbb bírósági bíróknak – neve jegyzetben olvasható, * szimbólummal ellátva azoknál, akikre érdemi adattal rendelkezem. Itt is [...] között jelzem, hogy az ország területi megcsonkítása után a szülőhely melyik utódállam részévé vált. Miként a tanácsvezetőknél, itt is feldolgoztam – és közzé is teszem – azoknak az adatait, életútját, akiknek eddig nem sikerült szülőhelyét fellelnem.

A Magyar Királyi Kúria és a Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága bíróinak ismert születési helye (az utódállamok megnevezésével együtt) 1930. október 1. és 1950. március között

1918. június 1-jéig kinevezettek:

Fogaras [Románia],[380] Nagyszalonta [Románia],[381] Temesvár [Románia],[382] Újhódospuszta [Románia],[383] Jolsva [Szlovákia][384]

1921. szeptember 18-tól kinevezettek:

380 Csíkszentmártoni Bocskor Antal* születési helye Fogaras.
381 Dr. Sélley Barnabás* születési helye Nagyszalonta.
382 Dr. Slavek Ferenc* születési helye Temesvár.
383 Módly Béla* születési helye Újhódospuszta.
384 Dr. Pazár Zoltán* születési helye Jolsva.

Nyitrazsámbokrét [Szlovákia],[385] Budapest,[386] Magyaróvár,[387] Olmütz [Cseh Köztársaság],[388] Pest,[389] Pest,[390] Tokaj,[391] Kecskemét,[392] Pest,[393] Zólyom [Szlovákia],[394] Nyíregyháza,[395] Temesvár [Románia],[396] Pele [Románia],[397] Nagyszeben [Románia],[398] Monor,[399] Kenderes,[400] Komárom,[401] Tótmegyer [Szlovákia],[402] Kovácsháza,[403] Sopron,[404] Bölön [Románia],[405] Pest,[406] Eperjes [Szlovákia],[407] Moson,[408] Galgóc [Szlovákia],[409] Marossolymos [Románia],[410] Poprád [Szlovákia],[411] Huszt [Ukrajna],[412] Nagykároly [Románia],[413] Érmihályfalva [Románia],[414] Szepsi [Románia],[415] Csíkszentgyörgy [Románia],[416] Várpalota,[417] Zalaszabar,[418] Budapest,[419] Beregszász [Ukrajna],[420] Mór,[421] Fehérgyarmat,[422] Keszthely,[423] Nyíregyháza,[424]

385 Dr. Mendelényi László* születési helye Nyitrazsámbokrét.
386 Dr. Ternovszky Béla születési helye Budapest.
387 Zsitvateői Dr. Zsitvay Géza születési helye Magyaróvár.
388 Csáford-jobbaházi Dr. Bolla Árpád születési helye Olmütz [Cseh Köztársaság].
389 Ásguthi Dr. Körtvélyessy György* születési helye Pest.
390 Örsi és kisszentmártoni Dr. Vida Zoltán Lőrincz* születési helye Pest.
391 Dr. Gabona Lajos* születési helye Tokaj.
392 Dr. Gallia Béla* születési helye Kecskemét.
393 Eperjesi Dr. Tóth Miklós Ferenc Kálmán születési helyes Pest.
394 Dr. Thébusz Aladár születési helye Zólyom.
395 Dr. Jakab Mihály Pál születési helye Nyíregyháza.
396 Nemesmiliticsi Dr. Alföldy Dezső* születési helye Temesvár.
397 Vitéz giczei Dr. Diószeghy Gábor születési helye Pele.
398 Dr. Noszkó Imre* születési helye Nagyszeben.
399 Dr. Koós Emil születési helye Monor.
400 Dr. Karcsay Gyula* születési helye Kenderes.
401 Dr. Ipovitz Károly* születési helye Komárom.
402 Dr. Szántai (kinevezésekor Sztankovits) Jenő születési helye Tótmegyer.
403 Dr. Bókay (kinevezéskor Bök) Béla* születési helye Kovácsháza (névváltozás 1934. február 10-től).
404 Dr. Kalotay (kinevezésekor Kirchner) Viktor születési helye Sopron.
405 Dr. Tóth György* születési helye Bölön.
406 Dr. Kendi Elemér* születési helye „Budapest". Nem állapítható meg, hogy az 1873-ban egyesített fővárosban hol született, mert az anyakönyvbe így írták be születési helyét mindkét gyermekének születésekor. A személyi táblázatában hasonlóképp Budapest olvasható.
407 Dr. Raisz Béla születési helye Eperjes.
408 Ullrich Ede születési helye Moson.
409 Dr. Almási Antal* születési helye Galgóc.
410 Nemeskvassói, kvassói és brogyáni Dr. Kvassay Gyula Caesár* születési helye Marossolymos.
411 Vojtkó Miksa* születési helye Poprád.
412 Dr. Csopey Dénes születési helye Huszt.
413 Klie Antal születési helye Nagykároly.
414 Madai Dr. Maday (kinevezésekor Maday-Meyer, névváltozás 1936-ban) Guidó születési helye Érmihályfalva.
415 Dr. Ludvig Rezső születési helye Szepsi.
416 Dr. Potovszky András születési helye Csíkszentgyörgy.
417 Dr. Csengey Miklós* születési helye Várpalota.
418 Makói Dr. Makay Dezső* születési helye Zalaszabar.
419 Dr. Sövényházy-Neuhold Ferenc* születési helye Budapest (1934. április 10-ig Neuhold).
420 Dr. Benda Béla születési helye Beregszász.
421 Dr. Gébert József születési helye Mór.
422 Dr. Dávid István születési helye Fehérgyarmat.
423 Dr. Botkay-Beck Károly* születési helye Keszthely (névváltozás 1934. július 3-tól).
424 Dr. Kerekess István születési helye Nyíregyháza.

Devecser,[425] Szabadka [Szerbia],[426] Budapest,[427] Kecskemét,[428] Déva [Románia],[429] Moson,[430] Jászapáti,[431] Nagyvárad [Románia],[432] Nagyszőllős [Ukrajna],[433] Pécs,[434] Veszprém,[435] Nagyajta [Románia],[436] Dicsőszentmárton [Románia],[437] Csíkszereda [Románia],[438] Budapest,[439] Kolozsvár [Románia],[440] Berettyóújfalu,[441] Szobránc [Szlovákia],[442] Zólyom [Szlovákia],[443] Szolnok,[444] Magyaróvár,[445] Pécs,[446] Gyulafehérvár [Románia],[447] Pölöskefő-Dusnok,[448] Gyarmat,[449] Nagyvárad [Románia],[450] Szabéd [Románia],[451] Szeged,[452] Kaba,[453] Mór,[454] Balassagyarmat,[455] Mezőcsát,[456] Mezőpanit [Románia],[457] Budapest,[458] Budapest,[459] Békéscsaba,[460] Szabadka [Szerbia],[461] Budapest,[462] Budapest,[463] Szatmár [Románia],[464] Nyíregyháza,[465] Sepse [Horvátország],[466] Hatvan,[467] Beregszász [Ukrajna],[468] Újvidék [Szerbia],[469] Herend,[470]

425 Dr. Antalfy Mihály születési helye Devecser.
426 Dr. Gergics Károly születési helye Szabadka.
427 Dr. Brandt József Gyula születési helye Budapest.
428 Dr. Kozma Aladár születési helye Kecskemét.
429 Gyalakuti Dr. Soós Zoltán születési helye Déva.
430 Dr. Kerényi Alajos születési helye Moson.
431 Dr. Kientzl Tivadar születési helye Jászapáti.
432 Dr. Szolnok Jenő születési helye Nagyvárad.
433 Vitéz Dr. Szirmay-Kalos Pál születési helye Nagyszőllős.
434 Dr. Karay Pál születési helye Pécs.
435 Dr. Sándorfy Kamill születési helye Veszprém.
436 Dr. Dézsi Ferencz születési helye Nagyajta.
437 Dr. Bán József születési helye Dicsőszentmárton.
438 Gyergyóalfalvi Dr. Gál László születési helye Csíkszereda.
439 Dr. Alkér Kálmán születési helye Budapest.
440 Lovag Dr. Vincenti Gusztáv születési helye Kolozsvár.
441 Dr. Karakas Albert születési helye Berettyóújfalu.
442 Buzafalvi Dr. Szobonya Béla születési helye Szobránc.
443 Dr. Folkmann Jenő születési helye Zólyom.
444 Dr. Suloky István Dezső születési helye Szolnok.
445 Dr. Böszörményi-Nagy István születési helye Magyaróvár.
446 Dr. Margitay Valér* születési helye Pécs.
447 Dr. Medgyesi Ferenc* születési helye Gyulafehérvár.
448 Dr. Bándy Ferenc születési helye Pölöskefő-Dusnok.
449 Vecseklői Dr. Vecseklőy József születési helye Gyarmat.
450 Dr. Sebestyén Ödön születési helye Nagyvárad.
451 Nemes, lófő, makkfalvi és iklandi Dr. Barabásy István születési helye Szabéd.
452 Dr. Korpásy Gyula* születési helye Szeged.
453 Nagy Zoltán születési helye Kaba.
454 Dr. Seidel János születési helye Mór.
455 Alsódraskóci Dr. Morvay Aurél születési helye Balassagyarmat.
456 Dr. Makláry Dániel születési helye Mezőcsát.
457 Dr. Muzsnay József születési helye Mezőpanit.
458 Dr. Hlaváts Béla* születési helye Budapest.
459 Dunaszentgyörgyi Dr. Tolnay Iván születési helye Budapest.
460 Dr. Zimányi József születési helye Békéscsaba.
461 Dr. Balás P. Elemér születési helye Szabadka.
462 Dr. Révész Gusztáv születési helye Budapest.
463 Pacséri Dr. Mészáros Lajos születési helye Budapest.
464 Dr. Visky Sándor születési helye Szatmárnémeti, köznapi elnevezése Szatmár.
465 Dr. Ruhmann Emil születési helye Nyíregyháza.
466 Dr. Hubay László születési helye Sepse.
467 Kisdobronyi Dr. Isaák Gyula születési helye Hatvan.
468 Medvigy István születési helye Beregszász.
469 Dr. Sárffy Andor születési helye Újvidék.
470 Dr. Seszták Lajos születési helye Herend.

Kislúcs [Szlovákia],[471] Pér,[472] Teke [Románia],[473] Budapest,[474] Budapest,[475] Felsőőr,[476] Pécs,[477] Boba,[478] Beszterce [Románia],[479] Nagypeterd,[480] Nyíregyháza,[481] Veszprém,[482] Felsőtök [Románia],[483] Szil,[484] Debrecen,[485] Gyergyószentmiklós [Románia],[486] Bártfa [Szlovákia],[487] Alsógyőröd [Szlovákia],[488] Budapest,[489] Budapest,[490] Nyitra [Szlovákia],[491] Szombathely,[492] Makó,[493] Szeged,[494] Debrecen,[495] Hilyó [Szlovákia],[496] Rimaszombat [Szlovákia],[497] Csór,[498] Esztergom,[499] Eperjes [Szlovákia],[500] Békés,[501] Zólyom [Szlovákia],[502] Bazin [Szlovákia],[503] Dad,[504] Kocs,[505] Cece (Vajta),[506] Szakolca [Szlovákia],[507] Budapest,[508] Csap [Ukrajna],[509] Rozsnyó [Szlovákia],[510] Nyíregyháza,[511] Kecskemét,[512] Debrecen,[513] Budapest,[514] Márama-

471 Dr. Soóky József születési helye Kislúcs.
472 Dr. Sziberth István születési helye Pér.
473 Sutoris Edgár születési helye Teke.
474 Dr. Mészner Tivadar születési helye Budapest.
475 Dr. Fejérváry Géza születési helye Budapest.
476 Dr. Tóth István születési helye Felsőőr.
477 Vitéz Dr. Szentkuthy István születési helye Pécs.
478 Vitéz vadászülési Dr. Móritz Ernő születési helye Boba.
479 Dr. Tergovits Aurél születési helye Beszterce.
480 Pintér Jenő születési helye Nagypeterd.
481 Dr. Bozán Gyula születési helye Nyíregyháza.
482 Dr. Mórocza Dénes születési helye Veszprém.
483 Dr. Almásy Dezső születési helye Felsőtök.
484 Dr. Balta Béla József születési helye Szil.
485 Dr. Balogh István születési helye Debrecen.
486 Dr. Lázár László születési helye Gyergyószentmiklós.
487 Dr. Gefferth Elek születési helye Bártfa.
488 Dr. Török Emil születési helye Alsógyőröd.
489 Dr. Németh Péter születési helye Budapest.
490 Dr. Friedrich Ferenc születési helye Budapest.
491 Dr. Lupkovics György születési helye Nyitra.
492 Dr. Zrínyi Miklós születési helye Szombathely.
493 Dr. Juhász István születési helye Makó.
494 Dr. Zehery Lajos születési helye Szeged.
495 Dr. Tunyoghi-Szücs Kálmán születési helye Debrecen.
496 Dr. Gedeon Alajos születési helye Hilyó.
497 Soós Béla születési helye Rimaszombat.
498 Dr. Zsédely István születési helye Csór.
499 Dr. Magos Lajos születési helye Esztergom.
500 Dr. Paulay Gyula születési helye Eperjes.
501 Dr. Tokay Gyula születési helye Békés.
502 Dr. Bothár Sándor* születési helye Zólyom.
503 Dr. Szladits László születési helye Bazin.
504 Dr. Orbán József születési helye Dad.
505 Dr. Méhes Ignác születési helye Kocs.
506 Meszleni Dr. Meszleny Imre Ottó születési helye Cece [Vajta].
507 Dezséri Dr. Bolemán Géza születési helye Szakolca.
508 Dr. Zombory József születési helye Budapest.
509 Dr. Özvegyi Ferenc születési helye Csap.
510 Dr. Kubinyi Ödön születési helye Rozsnyó.
511 Dr. Konthy Géza születési helye Nyíregyháza.
512 Dr. Muraközy Sándor születési helye Kecskemét.
513 Vitéz Dr. Kovách Elemér születési helye Debrecen.
514 Dr. Bóka Károly születési helye Budapest.

rossziget [Románia],[515] Pozsony [Szlovákia],[516] Rónaszék [Románia],[517] Párdány [Szerbia],[518] Szalonna,[519] Párdány [Szerbia],[520] Budapest,[521] Budapest,[522] Nagykálló,[523] Nagyvárad [Románia],[524] Református kovácsháza (Mezőkovácsháza része),[525] Enyedszentkirály [Románia],[526] Szarvas,[527] Budapest,[528] Budapest,[529] Tasnád [Románia],[530] Arad [Románia],[531] Sopron,[532] Budapest,[533] Detta [Románia],[534] Piliscsaba,[535] Ószőny[536] és Péterréve [Szerbia].[537]

1944. október 15-től kinevezettek
Újvidék [Szerbia],[538] Siklós,[539] Csíkszereda [Románia][540] és Budapest.[541]

1945. június 26-tól kinevezettek:
Nagykanizsa,[542] Budapest,[543] Trencsén [Szlovákia],[544] Mezőhegyes,[545] Budapest,[546] Csegez [Románia],[547] Budapest,[548] Nagykanizsa,[549] Szatmár [Románia],[550] Tiszaújlak [Ukrajna],[551]

515 Dr. Szaplonczay István születési helye Máramarossziget.
516 Dr. Pechány Aladár születési helye Pozsony.
517 Friedenliebi Dr. Fejes (kinevezésekor Fritz) László születési helye Rónaszék.
518 Dr. Horváth Andor születési helye Párdány [Szerbia].
519 Dr. Bónis György születési helye Szalonna.
520 Dr. Keresztes Miklós születési helye Párdány.
521 Dr. Medvés-Medico István születési helye Budapest.
522 Vitéz Dr. Márk László születési helye Budapest.
523 Dr. Papp Péter születési helye Nagykálló.
524 Dr. Bary Zoltán születési helye Nagyvárad.
525 Dr. Huszthy Mihály születési helye Mezőkovácsháza (Református kovácsháza).
526 Dr. Monostory Károly születési helye Enyedszentkirály.
527 Légrádi és szigligeti Dr. Terray László Árpád születési helye Szarvas.
528 Vitéz Dr. Rakovszky Menyhért születési helye Budapest.
529 Dr. Rády Géza születési helye Budapest.
530 Dr. Várady Gábor születési helye Tasnád.
531 Dr. Fábián Emil születési helye Arad.
532 Dr. Németh Zsigmond születési helye Sopron.
533 Dr. Balogh Árpád születési helye Budapest.
534 Dr. Dettay Győző születési helye Detta.
535 Dr. Zsacskó Béla születési helye Piliscsaba.
536 Dr. Hegedűs László születési helye Ószőny.
537 Dr. Oroszi Ferenc születési helye Péterréve.
538 Dr. Szlezák Lajos születési helye.
539 Dr. Héthelyi Ferenc születési helye.
540 Dr. Kovács Miklós születési helye.
541 Dr. Dorosy Dezső születési helye.
542 Dr. Hetényi József születési helye Nagykanizsa.
543 Dr. Lugosi Ferenc születési helye Budapest.
544 Vitéz Dr. Ruttkay László születési helye Trencsén.
545 Dr. Hofer Jenő Miklós születési helye Mezőhegyes.
546 Dr. Nyeviczkey Loránd születési helye Budapest.
547 Dr. Simándi Tamás születési helye Csegez.
548 Dr. Sömjén László születési helye Budapest.
549 Dr. Zalán Kornél születési helye Nagykanizsa.
550 Dr. Janovich Tibor születési helye. Szatmárnémeti köznapi elnevezése Szatmár.
551 Dr. Ligeti Béla születési helye Tiszaújlak.

Sárkeresztúr,[552] Budapest,[553] Temesvár [Románia],[554] Bécs,[555] Linz,[556] Csépa,[557] Torda [Románia],[558] Kisküküllő [Románia],[559] Ercsi,[560] Pápa,[561] Újpest,[562] Györgyfalu [Románia],[563] Gödöllő,[564] Károlyváros [Horvátország],[565] Szentgotthárd (Talapatka, [1934-től Rábakisfaluddal egyesítve Máriaújfalu, 1983-tól Szentgotthárd]),[566] Nyíregyháza,[567] Kocs,[568] Debrecen,[569] Balozsameggyes,[570] Debrecen,[571] Lovrin [Románia],[572] Bikfalva [Románia],[573] Pécs,[574] Budapest,[575] Nagykörtvélyes [Románia],[576] Kolozsvár [Románia],[577] Zsarolya,[578] Marosfelfalu [Románia],[579] Kolozsvár [Románia],[580] Budapest,[581] Szarvas,[582] Pécs,[583] Székesfehérvár,[584] Jászladány,[585] Mocsonok [Szlovákia],[586] Firtosmartonos [Románia],[587] Budapest,[588] Kolozsvár [Románia][589] és Pancsova [Szerbia].[590]

A Magyar Királyi Kúria, a Magyar Kúria és a Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága bíróinak kinevezésük időrendi sorrendjében mindenkinél sikerült a születési hely feltárása. Egy esetben, dr. Vályi Nagy Istvánnál,* téves bejegyzés olvasható a névmutatókönyvben 1944. október 15. után.

A kinevezett kétszáztíz kúriai bíró ismert szülőhelyének vizsgálatát négy időszakra bontva tártam fel. Egyfelől azt rögzítettem, ahogy napjaink (alfabetikus sorrendben felsorolt)

552 Dr. Lak József születési helye Sárkeresztúr.
553 Dr. Márffy István születési helye Budapest.
554 Dr. Kun Gábor születési helye Temesvár.
555 Dr. Zoltán Ambrus (korábban Goldmann Bernard) születési helye Bécs.
556 Dr. Szibenliszt Henrik születési helye Linz.
557 Dr. Vághy Ferenc születési helye Csépa.
558 Dr. Téglás István születési helye Torda.
559 Dr. Molnár Sándor születési helye Kisküküllő.
560 Dr. Várady Sándor születési helye Ercsi.
561 Dr. Jankó Péter születési helye Pápa.
562 Dr. Pálosi Béla születési helye Újpest.
563 Dr. Gálfalvi István születési helye Györgyfalu.
564 Dr. Egyed Lajos születési helye Gödöllő.
565 Dr. Gyulai Ernő születési helye Károlyváros.
566 Dr. Mikos Ferenc születési helye Szentgotthárd (Talapatka).
567 Dr. Hrabéczy Jenő születési helye Nyíregyháza.
568 Dr. Kóczán Ödön születési helye Kocs.
569 Dr. Ujlaki Géza születési helye Debrecen.
570 Dr. Kemény István születési helye Balozsameggyes.
571 Dr. Kertész Jenő születési helye Debrecen.
572 Dr. Kleitsch Imre születési helye Lovrin.
573 Dr. Szabó Mihály születési helye Bikfalva.
574 Dr. Imrefi László születési helye Pécs.
575 Dr. Bardócz Béla születési helye Budapest.
576 Dr. Lázár Miklós születési helye Nagykörtvélyes.
577 Dr. Fábián Béla születési helye Kolozsvár.
578 Dr. Osváth Pál születési helye Zsarolya.
579 Dr. Szabolcska Mihály születési helye Marosfelfalu.
580 Dr. Kerekes Ernő születési helye Kolozsvár.
581 Dr. Benkő Gyula születési helye Budapest.
582 Dr. Keszt Zoltán születési helye Szarvas.
583 Dr. Simor Pál születési helye Pécs.
584 Dr. Tömöry József születési helye Székesfehérvár.
585 Dr. Czétényi József születési helye Jászladány.
586 Dr. Komlóssy István születési helye Mocsonok.
587 Dr. Gáspár Mózes születési helye Firtosmartonos.
588 Dr. Zsolnay Imre születési helye Budapest.
589 Dr. Majzik László születési helye Kolozsvár.
590 Dr. Molnár László születési helye Pancsova.

SOMOGYI KÖNYVTÁR
993680
1881
SZEGED

utódállamaiban, azoknak melyik településén, másfelől az immár csonkává tett Magyarországon annak idején a bírók hol születtek?

1918. június 1-jéig
Romániában Fogaras, Nagyszalonta, Temesvár és Újhódospuszta, és
Szlovákiában Jolsva.

1921. szeptember 18-tól
Cseh Köztársaságban Olmütz,
Horvátországban Sepse,
Romániában Arad, Beszterce, Bölön, Csíkszentgyörgy, Csíkszereda, Detta, Déva, Dicsőszentmárton, Enyedszentkirály, Érmihályfalva, Felsőtök, Gyergyószentmiklós, Gyulafehérvár, Kolozsvár, Marossolymos, Máramarossziget, Mezőpanit, Nagyajta, Nagykároly, Nagyszeben, Nagyvárad (3),[591] Pele, Szabéd, Szatmár[németi], Szepsi, Tasnád, Teke és Temesvár,
Szerbiában Párdány, Péterréve, Szabadka (2) és Újvidék,
Szlovákiában Alsógyöröd, Bazin, Bártfa, Eperjes (2), Galgóc, Hilyó, Kislúcs, Nyitra, Nyitrazsámbokrét, Rimaszombat, Pozsony (2), Rozsnyó, Szakolca, Szobránc, Tótmegyer és Zólyom (3), és
Ukrajnában Beregszász (2), Csap, Huszt és Nagyszőllős.

1944. október 15-től
Romániában Csíkszereda, és
Szerbiában Újvidék.

1945. június 26-tól
Ausztriában Bécs, Linz,
Romániában Bikfalva, Csegez, Firtosmartonos, Györgyfalu, Kisküküllő, Kolozsvár (3), Lovrin, Marosfalu, Nagykörtvélyes, Szatmár[németi], Temesvár és Torda,
Szerbiában Pancsova,
Szlovákiában Mocsonok és Trencsén, valamint
Ukrajnában Tiszaújlak.

Összesítve, a Cseh Köztársaságban egy településen (Olmütz) egy, Ausztriában (Bécs és Linz) és Horvátországban (Károlyváros és Sepse) két településen egy-egy személy, Romániában negyvenegyen ötven, Szerbiában ötön nyolc, Szlovákiában húszon huszonhárom és Ukrajnában öt településen hat fő jött világra. A Magyar Királyi Kúria, illetve Legfelsőbb Bíróság bírói közül összesen kilencvenhárom született az annak idején az Osztrák–Magyar Monarchiához tartozó hetvenhét településen.

Ugyanezen időszakban az első periódusban nem ismert, hogy született-e a kúriai bírók közül valaki Magyarországon. A Horthy-korszakban kinevezett bírók közül
Pest (4), illetve Budapest (18), összesen 22,
a Dunántúlon Boba, Cece [Vajta], Csór, Dad, Devecser, Esztergom, Felsőőr, Gyarmat, Herend, Keszthely, Kocs, Komárom, Kovácsháza, Mór (2), Mosonmagyaróvár (4 [Magyaróvár és Moson 2–2]), Nagypeterd, Ószőny, Pécs (3), Pér, Piliscsaba, Pölöskefő-Dusnok, Sopron (2), Szil, Szombathely, Várpalota, Veszprém (2) és Zalaszabar, tehát huszonhét településen harmincöt bíró született.

A Dunán innen Balassagyarmat, Berettyóújfalu, Békés, Békéscsaba, Debrecen (3), Fehérgyarmat, Hatvan, Jászapáti, Kaba, Kecskemét (3), Kenderes, Makó, Mezőcsát, Mezőkovácsháza (ennek szerves része a születési helyként annak idején feljegyzett Református-kovácsháza), Monor, Nagykálló, Nyíregyháza (5), Szalonna, Szarvas, Szeged (2), Szolnok és Tokaj, huszonkét település volt huszonkilenc bírónak szülővárosa.

A nyilaskeresztes országlás idején egy-egy bíró szülőhelye Budapest, és
a Dunántúlon Siklós.

Az 1945. június 26-tól kinevezett bírók közül
Budapest (7) és Újpest (1), összesen nyolc bíró született.

A Dunántúlon Balozsameggyes, Ercsi, Kocs, Nagykanizsa (2), Pápa, Pécs (2), Sárkeresztúr, Szentgotthárd és Székesfehérvár, összesen kilenc településen tizenegy bíró született.

A Dunán innen Csépa, Gödöllő, Debrecen (2), Jászladány, Mezőhegyes, Nyíregyháza, Szarvas és Zsarolya, összesen nyolc településen kilenc bíró született.

Összesítve Pest, Újpest és Budapest harmincegy bíró szülővárosa volt. A Dunántúlon Balozsameggyes, Boba, Cece [Vajta], Csór, Dad, Devecser, Ercsi, Esztergom, Felsőőr, Gyarmat, Herend, Keszthely, Kocs (2), Komárom, Kovácsháza, Mór (2), Mosonmagyaróvár (4 [Magyaróvár és Moson 2–2]), Nagykanizsa (2), Nagypeterd, Ószőny, Pápa, Pécs (5), Pér, Piliscsaba, Pölöskefő-Dusnok, Sárkeresztúr, Siklós, Sopron (2), Szentgotthárd (annak idején Talapatka), Székesfehérvár, Szil, Szombathely, Várpalota, Veszprém (2) és Zalaszabar. Harmincöt településen negyvenhét bíró született. A Dunán innen Balassagyarmat, Berettyóújfalu, Békés, Békéscsaba, Csépa, Debrecen (5), Fehérgyarmat, Gödöllő, Hatvan, Jászapáti, Jászladány, Kaba, Kecskemét (3), Kenderes, Makó, Mezőcsát, Mezőhegyes, Mezőkovácsháza (ennek szerves része a születési helyként annak idején feljegyzett Református-kovácsháza), Monor, Nagykálló, Nyíregyháza (6), Szalonna, Szarvas (2), Szeged (2), Szolnok, Tokaj és Zsarolya. Huszonhét településen negyven bíró született.

A teljes vizsgált időszakot összegezve, a fővárosban (és az utóbb hozzá csatolt Újpesten) harmincegy, a Dunántúlon negyvenhét, a Dunán innen negyven kúriai bíró jött világra. Szemben a tanácsvezetők ismert születési helyeivel, a bíróknál erőteljesebb a főváros és a Dunántúl részesedése a Dunán inneni országrészhez képest. Magyarország manapság közel háromnegyed százada nemzetközi szerződésekkel kialakított területén száztizennyolc, határait övező világában kilencvenkettő, összesen kétszáztíz bíró születési helye ismert.[592] A trianoni Magyarország huszonöt településén harmincnégy tanácsvezető bíró született, akik korábban bíróként kezdték pályafutásukat a Magyar Királyi Kúriánál. Ismert a születési hely valamennyi kúriai tanácselnöknél és kúriai bírónál.

Miképp viszonyulnak egymáshoz az immár határon túli s inneni összegzett születési helyekről ismert adatok? A kilencvenkettő, annak idején az Osztrák–Magyar Monarchiához tartozó hetvenhat településen született bíró szülőhelyénél meghatározó helységek napjaink Romániájában vannak. A Magyar Királyi Kúria, illetve a Legfelsőbb Bíróság trianoni határokon túl született bíróinak jóval több mint a fele, 53,7%-a ott jött napvilágra, míg ebben a rangsorban a második Szlovákia, 24,7%-kal. A két utódállamban született a vizsgált bírók közül 77,9%-a, azaz ötből négy.

Egybevetve, a megcsonkított Magyarország területéről száztizennyolc, a határait övező világából – összesítve a tanácsvezetők és a bírók adatait – kilencvenkét ott született bíró, illetve utóbb tanácsvezetővé is vált bíró születési helyére vonatkozó adata ismert. Ezek az adatok egybevethetők, és egyúttal jelzik, hogy a legfőbb ítélőszék eljárásai során ha nem is sokkal, de kevesebb volt azoknak a bíróknak a száma, akiknek szülőhazája a történelme során kétszer is, 1920-ban, majd még 1947-ben is újabb területétől megfosztott Magyarország határain kívül esett.

591 A zárójelek között az érintett településen születettek számát közlöm.

592 A figyelembe nem vett, téves bejegyzésű kúriai bírónak ismeretlen születése helye.

Egyéb következtetéseket is megfogalmazhatok. Egyfelől azt, hogy az első világégést megelőzően a jövőben maguknak jogászi pályára lépést tervező fiatalok sokan épp azért távoztak el utóbb szülőföldjükről, hogy tanulmányaikat jogakadémiákon vagy tudományegyetemek jogi fakultásán folytathassák.[593] Mások, a már végzett jogásznemzedékből, az igazságügyi szolgálatuk kezdetén állók közül a hadszínterekről már sokan nem tértek vissza, többen elhagyták gyerekkoruk világát, részben újabb kereseti lehetőségeket keresve, részben bízva abban, hogy új hazájukban folytathatják majd félbehagyott pályájukat. Soraikat egészítették ki azok az idősebb jogászok – bírók, ügyészek és ügyvédek –, akik a világháború után létrejött új államalakulatok politikájával különböző okokból nem értettek, nem érthettek egyet. Sokan ezért vállalták a kényszerű, keserű távozást, többen pedig eleve menekülni kényszerültek. Immár az anyaország fogadta keblére őket, és nyújtott egyfajta megélhetési lehetőséget, a különböző szintű jogszolgáltatási fórumain őket alkalmazva, ahonnan az egymást követő sok-sok esztendő elteltével – munkavégzésük eredményeképp, a ranglétrán egyre feljebb haladva – léphettek a kúriai bírók sorába. Ők pedig nem kevesen voltak, főképp Romániából[594] és az akkori csehszlovák államalakulatból érkezve Magyarország fővárosába s a vidéki nagyvárosokba. Azt követően, hogy az ország területe és lakossága gyarapodni kezdett, több olyan szülőföldjén maradt, onnan el nem menekült és különböző megpróbáltatásokat túlélt bírót is – ha csak néhány hónapra, röpke esztendőre – kineveztek a Magyar Királyi Kúriára; az anyaország ekképp ismerte el közel két évtizedes helytállásukat.

A határokon túlról érkezetteket hajtotta a tudásvágy, elkötelezettek voltak. A mindenkori politikai berendezkedés, annak igazságügyi vezetése okkal ismerte el szakmai felkészültségüket, közülük többen gyakorta nem is függetlenedtek. Ismert, hogy a bécsi döntések következményeként a határon túl számos jogszolgáltatási fórum újjáéledt a magyar kormányzat szervezőmunkáját követően. Ám a második világháború vége felé az oda kinevezettek állásukat elhagyva ismét távozni kényszerültek, és akkor ezzel az újabb menekülthullámmal érkezők – közöttük olyanok is, akik nem Magyarországról tértek ismét oda vissza, hanem az Osztrák–Magyar Monarchiában születtek, és Romániában éltek régebbről – sokan találtak ismét új munkahelyre mind az alsóbb, mind a felsőbb fokú bíróságokon, még ha rövid időre, de a Magyar Kúrián is. Ez idő tájt, 1944/45-től pedig a határokon túlról évtizedekkel korábban Magyarországra érkezett bírókkal is – és nem kevéssel – még tovább gyarapodott a legfőbb ítélőszéken dolgozók száma.

Mi tudható a kúriai bírók vallási hovatartozásáról? Az egyes történelmi időszakokat illetően vonhatók-e le érdemi következtetések a most összesített, vonatkozó fennmaradt töredékes adatokból? Megvizsgálva az „Összlétszám"-ban feltüntetett valamennyi, bíróként kinevezett jogászra vonatkozó érdemi bejegyzést, azok időpontja alapján négy, jól elhatárolható időszak különíthető el. Az első, az 1867-es kiegyezés után születettek pályaíve alapján a századfordulótól 1918. június 1-jéig tartott, mert ezt követően az újabb kinevezések kezdete már 1921. szeptember 18. volt. A harmadik, kérészéletű periódus a nyilaskeresztes hatalom időszakára esett, 1944. október 15-én vette kezdetét. A negyediknél a startpisztoly ravaszát 1945. június 26-án húzták meg. Ez a nap ugyanakkor szimbolikus is, mert egyfajta jóvátételt jelentett a korábban, ítélőtáblai állásából hónapokkal korábban eltávolított, de most frissen immár kúriai bíróvá kinevezettnek. Valamennyi kutatási eredmény – közöttük a bírók vallási hovatartozása – ekképp az 1918. nyári eseményektől 1950 kora tavaszáig terjedő időszakot öleli át. Több mint három évtizedet – benne az 1918–1919-es forradalmak, a teljes Horthy- és nyilas korszak, a kommunista hatalomszerzés, valamint első esztendei –, s ebben az időszakban biztosít elemző vizsgálódásra lehetőségét. Nagyon sok, férfikora delén túljutott bíró esetében a ranglétrán elérhető az idő tájt legmagasabb, a kúriai bírói tisztség elérésének, majd radikális eszközökkel attól történt megfosztásának, páriává válásának periódusát.

A négy, különböző okokból eltérő időszakból, főképp a negyedszázados érából, egy-egy bírókat érintő történet azért feleleveníthető. A Horthy-korszakban a különböző felekezetek tagjaiként ismertek közül tizenhárom – miután okiratokkal bizonyította – a társadalmi életben ugyan használhatta nemesi előnevét, címét, rangját, ez azonban nem szerepelhetett a kihirdetett és papírra vetett ítéletek utolsó oldalán. Közülük többen az egyházközösségek életében is különböző tisztségeket vállaltak. A numerus clausus ellenére egy izraelita vallását nem is titkoló, mert bejegyezték, és egy római katolikus hitre áttért bírót neveztek ki 1921 nyara és 1944 ősze között kúriai bírónak. Jogászi körökben köztudott volt az is annak idején, hogy dr. Töreky, az elnöksége során az ítélőszék elnökségére 1935 őszén berendelt egyik, magát római katolikusnak bejegyeztető, de Mózes-hitűnek született, ezért 1944 kora nyarán eltávolított bírót, dr. Zalánt maga kísérte ki a Magyar Királyi Kúria kapuján. Szemben a törvényhozás épületével, a Magyar Királyi Kúria lépcsőjén – tőle, aki ott állt előtte, rávarrott sárgacsillaggal ellátott felöltőjében – öleléssel búcsúzott el. Utóbb kettejüknek ezt a viszonyát a hasonlóképp sértett új, immár elkötelezett kommunista bírónemzedék párttitkárrá lett tagja fel is hánytorgatta, nem a javára, hanem épp vele szemben az illetékes pártvezetők előtt.

Mi állapítható meg a bírók vallási hovatartozásáról? Az „Összlétszám"-ban kettőszáztíz bíró nevét, jórészt a vonatkozó adatokkal jegyezték be 1931. októbertől 1950. márciusig. Közülük a katolikus egyházak híve volt százhuszonnégy,[595] római szertartású száztizennyolc és hat görög katolikus.

Római szertartásúak:

csíkszentmártoni Bocskor Antal, dr. Slavek Ferenc, Módly Béla, dr. Ternovszky Béla, zsitvateői dr. Zsitvay Géza, csáford-jobbaházi dr. Bolla Árpád, ásguthi dr. Körtvélyessy György, nemesmiliticsi dr. Alföldy Dezső, dr. Noszkó Imre, dr. Karcsay Gyula, dr. Ipovitz Károly, vecseklői dr. Vecseklőy József, dr. Szántai Jenő (kinevezésekor még Sztankovits), Bókay Béla (kinevezésekor Bök, névváltozás 1934. február 10-től), dr. Kalotay Viktor (kinevezésekor Kirchner), dr. Kendi Elemér, Ullrich Ede, dr. Almási Antal, nemeskvassói, kvassói és brogyáni dr. Kvassay Gyula Caesár, dr. Margitay Valér, dr. Medgyesi Ferenc, Klie Antal, madai dr. Maday Guidó (1936-ig – kinevezésekor még – Máday-Meyer), dr. Ludvig Rezső, dr. Potovszky András, makói dr. Makay Dezső, dr. Sövényházy-Neuhold Ferencz (1934. április 10-ig Neuhold), dr. Gébert József, dr. Botkay-Beck Károly (névváltozás 1934. július 3-tól), dr. Kerekess István, dr. Antalfy Mihály, dr. Gergics Károly, dr. Brandt József Gyula, dr. Kerényi Alajos, dr. Kientzl Tivadar, dr. Szolnok Jenő, dr. Karay Pál, dr. Sándorfy Kamill, dr. Bándy Ferenc, gyergyóalfalvi dr. Gál László, dr. Alkér Kálmán, lovag dr. Vincenti Gusztáv, dr. Folkmann Jenő, dr. Suloky István Dezső, dr. Böszörményi-Nagy István, dr. Korpásy Gyula, dr. Seidel János, alsódraskóci dr. Morvay Aurél, dr. Zimányi József, dr. Balás P. Ele-

593 Közülük itt említhető az 1956-os forradalmat és szabadságharcot követő kádári megtorlás legismertebb, a Fővárosi Bíróság elsőfokú büntetőeljárásai során hatvankét halálos ítéletet kihirdető kolozsvári születésű dr. Tutsek Gusztáv Vazul*.

594 Példaként érdemes itt utalni a Budapesti Királyi Büntetőtörvényszéken ítélkezni kezdett, ott másodelnökként, elnökként, végül kúriai elnökként pályaívét befejező dr. Szemákra, illetve a Budapesti Királyi Ítélőtáblán ítélkező keszi dr. Harmath Jenő János* tanácselnökre.

595 Egy bíró esetében, ahol az „Összlétszám"-ban – tekintettel az igazságügyi tárcához történt berendelésre s ezért a kúriai létszámból törlésre – nem szerepeltek sem a születési, sem a vallási hovatartozásra vonatkozó adatok, továbbá a gyászjelentés sem tartalmazta azt, hogy milyen szertartással vesznek az illetőtől végső búcsút, ebben az esetben az elhunyt feleség gyászjelentésén szereplő egyházi szertartás alapján soroltam be vallási hovatartozását.

Több bírónál – az iskolai értesítők mellett – ismét a gyászjelentés volt az eligazító, mert azok között a rokonok között sorolták fel a nevüket, akiknek temetésén valamilyen családtagként említették őket.

mér, dr. Révész Gusztáv (áttért izraelita), dr. Mészáros Lajos, dr. Seszták Lajos, dr. Soóky József, dr. Sziberth István, dr. Mészner Tivadar, dr. Tóth István, vitéz dr. Szentkuthy István, dr. Tergovits Aurél, dr. Bozán Gyula, dr. Balta Béla, dr. Lázár László, dr. Gefferth Elek, dr. Török Emil, dr. Németh Péter, dr. Friedrich Ferenc, dr. Zrínyi Miklós, dr. Gedeon Alajos, dr. Zsédely István, dr. Magos Lajos, dr. Paulay Gyula, dr. Szladits László, dr. Orbán József, dr. Méhes Ignác, dr. Zombory József, dr. Özvegyi Ferenc, dr. Kubinyi Ödön, dr. Konthy Géza, dr. Szaplonczay István, dr. Pechány Aladár, dr. Horváth Andor, dr. Keresztes Miklós, dr. Medvés-Medico István, vitéz dr. Márk László, vitéz dr. Rakovszky Menyhért, dr. Rády Géza, dr. Fábián Emil, dr. Németh Zsigmond, dr. Dettay Győző, dr. Zsacskó Béla, dr. Hegedűs László, dr. Oroszi Ferenc, dr. Héthelyi Ferenc, dr. Kovács Miklós, dr. Lugosi Ferenc, dr. Hofer Jenő Miklós, dr. Heténvi József (áttért izraelita), dr. Zalán Kornél (áttért izraelita), dr. Márffy István, dr. Kun Gábor, dr. Várady Sándor, dr. Jankó Péter, dr. Pálosi Béla, dr. Egyed Lajos, dr. Kertész Jenő, dr. Kleitsch Imre, dr. Imrefi László, dr. Fábián Béla, dr. Czétényi Jenő, dr. Komlóssy István, dr. Zsolnay Imre és dr. Majzik László (továbbá dr. Dorosy Dezső, dr. Mikos Ferenc, dr. Nyeviczkey Loránd, dr. Szibenliszt Henrik és dr. Szlezák Lajos, valamint dr. Kemény István).

Görög katolikusok:

dr. Csopey Dénes, dr. Kozma Aladár, Medvigy István, dr. Juhász István, Papp Péter és dr. Janovich Tibor.

A protestáns egyházak hívei hetvennyolcan voltak, közülük református negyvennégy, ágostai evangélikus huszonnégy, és tíz unitárius.

Reformátusok:

dr. Sélley Barnabás, dr. Mendelényi László, dr. Vida Zoltán Lőrincz, eperjesi dr. Tóth Miklós Ferenc Kálmán, vitéz giczei dr. Diószeghy Gábor, dr. Benda Béla, dr. Dávid István, gyalakuti dr. Soós Zoltán, vitéz dr. Szirmay-Kalos Pál, dr. Bán József, Karakas Albert, buzafalvi dr. Szobonya Béla, dr. Sebestyén Ödön, Nagy Zoltán, dr. Makláry Dániel, dr. Muzsnay József, dr. Hubay László, kisdobronyi dr. Isaák Gyula, dr. Sárffy Andor, dr. Mórocza Dénes, dr. Almásy Dezső, dr. Zehery Lajos, Soós Béla, dr. Tokay Gyula, dr. Muraközy Sándor, vitéz dr. Kovách Elemér, dr. Bóka Károly, dr. Bónis György, dr. Bary Zoltán, dr. Huszthy Mihály, dr. Monostory Károly, dr. Balogh Árpád, dr. Sömjén László, dr. Ligeti Béla, dr. Lak József, dr. Téglás István, dr. Gyulai Ernő, dr. Kóczán Ödön, dr. Szabó Mihály, dr. Benkő Gyula (korábban izraelita), dr. Tömöry József és dr. Molnár László (továbbá dr. Osváth Pál és dr. Szabolcska Mihály).

Evangélikusok:

dr. Pazár Zoltán, dr. Thébusz Aladár, dr. Jakab Mihály Pál, dr. Koós Emil, dr. Raisz Béla, dr. Csengey Miklós, dr. Hlaváts Béla, dunaszentgyörgyi dr. Tolnay Iván, dr. Visky Sándor, dr. Ruhmann Emil, Sutoris Edgár, dr. Fejérváry Géza, vadászülési vitéz dr. Móritz Ernő, Pintér Jenő, dr. Balogh István, dr. Lupkovics György, dr. Tunyoghi-Szücs Kálmán, dr. Bothár Sándor, dezséri dr. Bolemán Géza, friedenliebi Fritz (utóbb dr. Fejes) László, légrádi és szigligeti dr. Terray László Árpád, dr. Várady Gábor és dr. Hrabéczy Jenő (továbbá Vojtkó Miksa).

Unitáriusok:

dr. Tóth György, dr. Dézsi Ferencz, nemes, lófő, makkfalvi és iklandi dr. Barabássy István, dr. Simándi Tamás, dr. Molnár Sándor, dr. Gálfalvi István, dr. Ujlaki Géza (1881-ig Vorgang), dr. Bardócz Béla, dr. Kerekes Ernő és dr. Gáspár Mózes.

Izraelita három volt: dr. Gallia Béla, dr. Zoltán Ambrus (korábban Goldmann Bernard) és dr. Keszt Zoltán.

Nem jegyeztek be semmiféle adatot a vallás rovatába tizenöt[596] bírónak. A vallásra vonatkozó adat kitöltetlen maradt Vojtkó Miksa, meszleni dr. Meszleny Imre Ottó, dr. Szlezák Lajos, dr. Dorosy Dezső, dr. Vályi Nagy István, vitéz dr. Ruttkay László, dr. Nyeviczkey Loránd, dr. Szibenliszt Henrik, dr. Vághy Ferenc, dr. Mikos Ferenc, dr. Kemény István, dr. Lázár Miklós (korábban Herskovits), dr. Osváth Pál, dr. Szabolcska Mihály és dr. Simor Pál (korábban Grünhut) esetében. Ők egyfelől azok voltak, akik előbb kúriai bíróként vagy utóbb legfelsőbb bírósági bíróként esküt, néhányan fogadalmat tettek, de a kezdetektől már az igazságügyi tárcának a különböző ügyosztályain és a minisztérium elnökségén láttak el berendelt bíróként hivatali feladatokat. Másfelől az is tudott egyéb adatok alapján, hogy az 1945 nyara után kúriai bíróvá kinevezettek között a korábban áttértek mellett két, hitét megőrző izraelita volt. A Mózes-hitűnek születettek közül ugyanis már 1944/45 sorsfordító eseményei előtt és után is voltak korábban áttért, valamely keresztény vallást felvett bírók, és ezért a kúriai bíróvá válásukkor történt bejegyzésekben már az új vallásukat tüntették fel. Az újabban római katolikus vallást követőként háromról, reformátusként egyről tudott önéletrajzából, hogy az 1944. március 19. után kibocsátott rendeletek hátrányos következményei őket is állásvesztéssel sújtották. A zsidótörvények alkalmazásakor, 1939-ben azonban mentesült a hátrányos jogkövetkezmények alól egy unitárius vallást felvett akkor még ügyvéd, utóbb bíró, aki már 1919 augusztusa előtt áttért új hitére.

Összességében a kétszáztíz bíróból százhuszonnégy katolikus több mint a felét, 59%-ot, a hetvennyolc, 30,7%-ot jelentő protestánsokkal együtt 89,7%-ot jelentett, azaz tíz bíróból csak egy volt, akinek vallási hovatartozása nem ismert, illetve/vagy hivatali esküt már nem, hanem fogadalmat tett, elkötelezett kommunista párttagságát másokkal is éreztető materialistának tarthatta magát. Kettőről tudott közülük, hogy a szüleinek egyike Mózes-hitű volt.

Megszakítottam a korábbiakban az egykor történtekre emlékező dr. Timár gondolatait! Egy nem mindennapi múlttal rendelkező embernek az emlékeit. Mit tett még ő, aki a második világháborút megelőző honi zsidótörvényekig ügyvéd volt, és – többek között – a Pannonhalmi Főapátságot is képviselte a jogszolgáltatók előtt? Utóbb például nem sokkal az igazságügyi apparátusba kerülése előtt, akkor még államvédelmi ezredesként, Péternek, a BM ÁVH főnökének egyik helyetteseként a Mindszenty József* bíboros esztergomi érsekkel szemben indított hisztérikus sajtótámadások idején Kádár János belügyminiszter utasítását hajtotta végre. Alig huszonnégy órával az érsek titkárának, dr. Zakar Andrásnak* a letartóztatása után, 1948. november 20-án „az MDP Győr–Sopron Megyei Bizottságának élén álló titkárral, Gonda Györggyel*, valamint Veres József* belügyminisztériumi osztályfőnökkel együtt »meglátogatta« a győri püspököt, Papp Kálmánt*." Miért?

Azért, hogy megakadályozza a püspöknél a tettük, elkövetett gyilkosságuk következményeként utóbb agyonlőtt két részeg szovjet katona által korábban halálosan megsebesített főpapelőd, Apor Vilmos* tetemének tervezett másnapi exhumálását és a november 24-re tervezett újratemetését. Dr. Timár szerint azért avatkozott közbe a belügyminiszter, mert az újratemetést az esztergomi érsek határozta el, aki már öt dunántúli vármegye lakosságát mozgósította. A kényszerhelyzetben lévő Papp Kálmán nem tehetett mást – miután a dr.

596 Közülük dr. Kemény István római katolikus vallását Oláh Tamás tárta fel, köszönet érte. Szombathelyi Római Katolikus Egyházmegye – Rábakovácsi – római katolikus – születési – 1869 – 1895 A4527 – X 6252 – 1089 / 4.

Hasonlóképp mondok köszönetet Bódiné Beliznai Kingának, aki megállapította dr. Dorosy, dr. Mikos, dr. Nyeviczkey, dr. Szibenliszt és dr. Szlezák esetében, hogy római katolikusok, dr. Osváthnál és dr. Szabolcskánál a református, míg Vojtkónál az ágostai hitvallást. Teljes nevüket zárójelek között jelzem a vallások vonatkozó névsorai után, továbbá kiegészítettem az egyes vallásokat gyakorlók összegzett adatát.

Timár által fogalmazott, a tervezettek leállítását tartalmazó „iratot »vonakodás nélkül« aláírta", amelyet utóbb Kádár kapott kézhez,[597] „táviratozott másnap a püspöki kar tagjainak, hogy elmarad mind az exhumálás, mind a temetés".[598] Dr. Timárról bevezetőként ennyit…

Ebben, az előbbiekben feltárt helyzetben kétirányú akció kezdődött az igazságügyi tárcánál. Egyfelől a közeljövőben valamilyen bírói és államügyészi jogászi tevékenységet ellátó jövendő „szakember"-gárda képzésének, közel sem egyetemi nívójú szakoktatásának megszervezése. Másfelől a korábban kinevezett ügyészek és bírók múltjának érdemi, számukra kedvezőtlen jövőt sejtető feltérképezése.

Dr. Szabó Imre,* a minisztérium frissen szervezett Tanulmányi Osztályának első embere vetette papírra, hogy már a hévízi vándorgyűlés előtti hetektől, szeptember 1-jétől működött az általa vezetett kis létszámú osztály, amely „képes a szakmai oktatáshoz szükséges megfelelő emberanyagot rendelkezésre bocsátani". Leírta, hogy „a tanulmányi osztály feladata a bírák, ügyészek, bírósági, ügyészségi és igazságügyi fogalmazók világnézeti és szakmai képzése – a segédhivatali tisztviselők részére tanfolyamok szervezése –, a jogi közélet irányítása, jogászegyesületek szakmai ellenőrzése, s a jogi irodalom figyelése és irányítása, az *Igazságügyi Közlöny* szerkesztése, a jogi szakoktatás szakmai irányítása stb.

Az osztály munkája – figyelemmel a vidéki bírák stb. politikai beállítottságára – kezdetben elsősorban a vidék felé fordult. […] A tanulmányi osztály munkásságát célszerűen ki kellene egészíteni a belső, miniszteriális fogalmazókra is. Ebben a tekintetben az előkészületek már folynak is." Mit jelentett ez?

A válasz egy másik feljegyzés készítőjétől, dr. Eörsi Gyulától* és az annak közzétételét engedélyező dr. Szabótól származik. Ők ugyanis a bírók, ügyészek és fogalmazók demokratikus képzése céljára a törvényszéki székhelyeken tartandó előadás és a törvényszéki munkaközösségek megszervezése tárgyában 1948. október 19-én értekezletet tartottak. Előterjesztették, hogy november második felében a huszonkét vidéki törvényszéken kétnapos előadás-sorozatot kell tartani, s a tárca állja a költségeket.

„Az első napon ideológiai előadást kell tartani. Ennek tárgya közelebbről a magyar népi demokrácia lényegének, a népi demokrácia és a jog viszonyának, továbbá a népi demokrácia és a jogászok viszonyának ismertetése lesz. A tanulmányi osztály vezérfonal céljára 10 napon belül sillabuszt készít.

A második napon szakmai előadást kell tartani. A jelenlévők[599] egy héten belül közöljék a birtokukban lévő olyan tipikus vagy tipikussá válható jogeseteket, amelyeket ennek a sillabusznak az elkészítéséhez fel lehet használni." Utasítást kaptak a jelenvoltak, hogy az előadásokra meghívottakat és családtagjaikat minél jobban ismerjék meg, erről részletes jelentést készítsenek, beleértve a személyek jellemzését. És így tovább. Megkezdődött a káderezés, ekkor még e titkos mozzanatokkal, azonban nyilvánvaló, hogy nem hátsó szándékoktól mentesen.[600] A megjelent grémium összetétele is jelezte, hogy ők azok, akikben a tárca – adott esetben Tanulmányi Osztálya – feltétlenül megbízik.

597 Dr. Timár 1983. 127–135.; Zinner Tibor: Kik hurcolták meg a bíborost? Rákositól a titkosrendőrökig. In Uő: *A magyar nép nevében? Tanulmányok népbíróságokról, jogászokról, diktatúráról.* (NEB Könyvtár.) Budapest, 2021. Nemzeti Emlékezet Bizottsága. 153–240.

598 Balogh Margit: *Mindszenty József (1892–1975).* I. kötet. Budapest, 2015. Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont, 312. jegyzet, 765. A távirat jelzete: Szeged-Csanádi Püspökség Levéltára, 1.1. a. 2771/1948. Az értesítő távirat időpontja: 1948. november 21. 11 óra 30 perc.

599 A jelenléti ív nem áll rendelkezésre, de a feljegyzés felsorolja, hogy a jelenvoltak mely törvényszéki székhelyeken vállaltak előadást. A telefonon tájékoztatott dr. Olti Vilmoson* és a távol lévő dr. Elek Gáboron* kívül megjelent Szabó Mihály, Balogh Győző*, Mándi-Nagy István*, Bajor László, Ruttkai György*, Alapy Gyula*, Jávor Iván*, Sarlós Márton*, Kerekes Ernő, Kiss Antal*, Borbély János*, Csánk Béla* és Nagy Miklós*.

600 MNL OL XIX-E-1-c 21. doboz. Ta 4424/1949.

Folytatva dr. Szabó feljegyzését, megállapította, hogy szerinte „az Igazságügyminisztérium fogalmazási karának a fennálló jogszabályok szerint egyetemi végzettséggel és emellett bírói és ügyvédi vizsgával kell rendelkeznie. Ez igen megnehezíti a fogalmazási kar utánpótlásának a kérdését, minthogy az eddigi gyakorlat szerint az igazságügyben a képesítés alól úgyszólván egyáltalán nem adtak felmentést. Kétségtelen, hogy a munka jelentős része kifejezetten jogi munka, amelyhez megfelelő szakképzettségre van szükség, azonban van olyan munkakör is, ahol ez a szakképzettség elengedhető vagy tanfolyamokkal pótolható.

a) Az elnöki, felügyeleti, gazdasági és börtönügyi személyzeti osztályon a kellő szakképzettség/jogi végzettség nélkül is tudná azonnal foglalkoztatni a megfelelő embereket, akik majd tanfolyamokon pótolnák a szakképzettséget.

b) A kifejezetten jogi osztályokon, csakúgy, mint kint a bíróságokon ez a kérdés bonyolultabb. Itt viszont felvethető annak a lehetősége, hogy a behozandó új káderek esetleg kétesztendős tanfolyam (belsőleg szervezett tanfolyam) elvégzése után egyetemi vizsgát is tehetnének és így formailag is megszereznék a szakképzettséget, miközben a minisztériumban dolgoznak. Ez a kérdés megoldhatónak látszik, azonban jogszabályi rendezést igényel. […]

3) Minthogy az Igazságügyminisztériumban az elmondottak szerint új, szakképzettséggel még nem rendelkező káderek úgyszólván egyáltalán nincsenek, a tanulmányi (oktatási) osztály feladata a régi tisztviselők (s ez a túlnyomó többség) ideológiai és ideológiai-szakmai továbbképzésében állana mindenekelőtt, addig is, míg az új káderek nem jönnek.

4) A jelenlegi tisztviselők kiértékelése és felkáderezése a személyzeti osztály vezetőjével és a párttitkárral együtt folyamatban van."[601]

Dr. Timár még a BM ÁVH állományában, Péter egyik helyetteseként szolgált, amikor dr. Szabó felvetette a tárcán belüli, a minisztérium káderutánpótlását szolgáló kétesztendős tanfolyam indításának ügyét. Ez volt a felállítandó, sajátos jogászképzést biztosító akadémia csírája. Dr. Timárnak az igazságügyi tárcához december 14-én bekövetkezett érkezésétől teljesen függetlenül, azt még hetekkel megelőzve.

Mi több – miként dr. Szabó feljegyzésének negyedik pontjában jelezte –, 1948. november 11-én „az igazságügyi tárca vezetése újabb káderezési akcióba kezdett mindezekben a jogszabályokban biztosított lehetőségekkel élve. Utasítással kötelezett valamennyi ügyészségi és bírósági vezetőt arra, hogy öt napon belül az irányításuk alatt álló szervezet valamennyi alkalmazottja – a tárca által megadott szempontok szerint – egy újabb életrajzot készítsen, amelyet továbbítani kellett a felettes hatóságnak. Az életrajzot a következő nyilatkozattal kellett befejezni: »Büntetőjogi felelősségem tudatában kijelentem, hogy a fenti adatokat legjobb tudomásom és lelkiismeretem szerint adtam elő és azok a valóságnak mindenben megfelelnek«. […]

Az »Életrajzi adataim« kitöltésekor tizenkilenc kérdésre kellett választ adni. Előbb a természetesnek vehető kérdések következtek: »név, esetleges előző név, (férjezett nőnél leánykori név), állás, születési hely, születési év, hó és nap, apja neve és foglalkozása, anyja neve és foglalkozása«."

Ám nem sok jóval kecsegtettek a bírók, államügyészek stb. káderezési anyagainak további, mobilitási kérdései, noha még ez idő tájt nem teljesedett ki a Gerő és Rákosi nevével fémjelzett horror világa Magyarországon. Mert – bár az előbbi esetekben a szülők foglalkozásának tudakolása már kételyeket ébreszthetett a kérdésekre választ adóban – most következtek azok a majdhogynem a nemzetiszocialista faji törvények[602] szellemiségére epigon módon

601 *Dr. Szabó Imrének, az igazságügyi tárca Tanulmányi Osztálya vezetőjének feljegyzése az oktatásüggyel kapcsolatban, 1948. november 22.* MNL OL XXVI-E-6 1. doboz. Iktatószám nélkül.

602 A nemzetiszocialista Németországban az ún. nürnbergi törvényeket 1935. szeptember 15-én hirdették ki.

emlékeztető kérdések, amelyek kétséget sem hagytak afelől, hogy valami készül – avagy folytatódik(?) – Hunniában.[603] Az önéletrajz kitöltőjétől ugyanis választ vártak azokra a kérdésekre, amelyek ekképp sorjáztak: az „atyai nagyatyja neve, atyai nagyatyja foglalkozása, anyai nagyanyja neve, anyai nagyanyja foglalkozása, anyai nagyatyja neve, anyai nagyatyja foglalkozása, anyai nagyanyja neve és anyai nagyanyja foglalkozása".[604] Végül – de nem utolsósorban – nevezett, adatlap kitöltésére kötelezett „a munkásmozgalomban a magyar népi demokrácia megteremtése érdekében mikor, hol, milyen működést fejtett ki".[605]

A káderezés, a beérkezett önéletrajzok feldolgozása nem akármilyen döntéshez vezetett. Két irányban cselekedtek: egyfelől megkezdhették, és a lehetőségeikhez képest meg is kezdték, egyesek kigolyózását. Másfelől gondoskodni kívántak arról, hogy pótolni tudják az eltávolítandókat. Ennek szervezeti kereteit azonban csak később, végül 1949 őszén alakították ki. Itt térek vissza dr. Timár emlékeinek feleleventéséhez.

„1949 nyarán a Kominform lapjában[606] olvastam, hogy Csehszlovákiában befejeződött a munkáskáderek egyéves tanfolyama, amelyen jogászképzést kaptak, és a végzett hallgatókat ügyészekké, illetve bírókká nevezték ki. Az újságot megmutattam Hajdu Gyula államtitkárnak azzal a javaslattal, hogy próbáljunk példát venni a csehszlovák elvtársaktól. Ezután Szabó Imrével a Törvényelőkészítő Főosztály[607] akkori vezetőjével[608] együtt, aki a prágai

egyetemen végezte jogi tanulmányait, és jól bírta a cseh nyelvet, kiküldtek Prágába,[609] ahol a csehszlovák Igazságügyminisztérium vezetői készséggel bocsátották rendelkezésünkre tapasztalataikat. Több látogatást tettünk a tanfolyam színhelyén is. Majd magunkkal hoztunk számos írásbeli dokumentumot, amelyek elsősorban a tanmenetre és tananyagra vonatkoztak. Mindezek birtokában előterjesztést[610] tettünk a Párt KB-hoz,[611] egy Ügyészi Akadémia felállítására. Az előterjesztésben részletesen kitértünk az előadók[612] és a hallgatók kiválasztásának a kérdésére, a tananyagra és a tanfolyam helyére (a Várban, a volt Pénzügyminisz-

603 *Két év hatályos jogszabályai*. 368.

1946. január 15-én hirdették ki a 320/1946. M. E. sz. rendeletet a büntető igazságszolgáltatás körében szükségessé vált egyes rendelkezések tárgyában. Ennek 6. §-a kimondta, hogy „az 1896:XXXIII. t-c. 133. és 210. §-a, úgyszintén az 1912:XXXIII. t-c. 160., 195. és 307. §-a akként módosíttatik, hogy a terhelttől és a tanútól vallását megkérdezni, illetőleg erre vonatkozó nyilatkozatukat jegyzőkönyvbe foglalni nem szabad".

Ezzel szemben – miután másutt, felekezeti hovatartozás feljegyzését tiltó jogszabály nem lépett hatályba – „A m. kir. Kúria személyzetének összlétszáma 1931. október 1-jétől" névmutatókönyv (LfB Eln. Ir.) utolsó bejegyzése (dr. Molnár László bíró esetében) 1950. március 7-én is „haladó hagyományt" őrzött meg. A „születési éve, hónapja és napja, vallása, családi állapota" rovatban – miként eddig a kezdetektől folyamatosan minden bírónál – még ezúttal is beírták, hogy a nevezett milyen vallású.

A névmutatókönyv biztos forrását jelentette az 1945 előtti, faji alapú diszkriminációnak. És azoknak is megbízható forrás lehetett a későbbiekben, akiket ez a személyes adat érdekelt. A Magyar Királyi Kúriának és jogutódának ítélkező testületénél folytatott tényfeltárás során nem volt kutatás tárgya – noha a forrás lehetőséget biztosított erre is – a világháborúk között a római katolikus és a református egyházak közötti, különböző okokból fennálló ellentéteknek olyan nyomon követése, hogy miként alakult híveik aránya a legfőbb ítélkező testületben, annak különböző szintjein. Ezekre másodlagos, rendkívül megbízható újabb forráscsoportot képez az Országos Széchényi Könyvtár gyászjelentések-gyűjteménye is.

A keresztény egyházak vonatkozó konfliktusára hasznos adalékokat tartalmaznak legújabban a többkötetesre tervezett nunciusi jelentések első kötetének vonatkozó iratai, a 40. és 60. sz. dokumentumok. Nunciusi jelentések 1. In Somorjai Ádám OSB (szerk.): *Dai Rapporti del primo nunzio apostolico in Ungheria. S. E. Mons. Lorenzo Schioppa, 1920–1925. Lorenzo Schioppa első magyarországi nuncius politikai jelentéseiből. 1920–1925.* Ford. Hamerli Petra és Somorjai Ádám. Budapest, 2020. Magyar Egyháztörténeti Enciklopédia Munkaközösség – Historia Ecclesiastica Hungarica Alapítvány, 136–137, 168–169.

604 *A 28.030/1948. I. M. E. sz. rendelet végrehajtása, 1948. november 11.* LfB. Eln. Ir. 1948. El. I. B. II/21 és II/3.

605 Zinner–Kahler–Koczka–Pálvölgyi–Tóth 2005. 376.

606 A *„Tartós békéért, népi demokráciáért!"* – hetilap volt. A pártmunka tapasztalatainak kicserélése – Keller, Bruno: Marxista–leninista kádernevelés a CSKP-ban, 1949. január 22. 12. „Kilenc hónapos tanfolyamok működnek bírák kiképzésére."

A Csehszlovák Kommunista Párt KV Propaganda Osztálya vezetőjének írásában ennyi s nem több jelent meg a hetilapban, dr. Timár a továbbiakat a hetilap különböző, pártoktatással foglalkozó cikkeiben olvasottakból „összegezte" emlékeiben.

607 Nem főosztály, hanem osztály volt.

608 Dr. Szabó Imre 1948-ban az Igazságügyminisztérium szervezetében az I. Ügyosztályon, azaz a Törvényelőkészítő Osztályon miniszteri tanácsos ranggal beosztott tisztviselő volt. Az osztály élén dr. Bacsó Ferenc miniszteri osztályfőnök állt. Az átszervezés után, szeptember 1-i hatállyal jött létre az I/A. Ügyosztály, a Tanulmányi Osztály. Dr. Szabó Imre ennek lett az osztályvezetője miniszteri tanácsosi ranggal. Ide osztották be dr. Eörsit, aki az idő tájt járásbírósági aljegyző volt.

Az osztály ügyköre: „1. A bírói és az ügyészi kar, valamint az Igazságügyminisztérium fogalmazási karának szakmai és demokratikus képzése. 2. A bírói és ügyvédi vizsgát megelőző és a demokratikus képzést szolgáló tanfolyamok szervezése és irányítása. […] 5. A szakmai és a demokratikus képzéssel kapcsolatos kiadványok szerkesztése. […] 7. A jogászképzéssel és a jog oktatással kapcsolatos egyéb ügyek. […]" Bartha János (összeáll.): *Igazságügyi Évkönyv 1948. Közérdekű igazságügyi tudnivalók gyűjteménye*, Budapest, é. n., k. n., 5. és 108. Lezárva 1948. november 1-i hatállyal.

609 Magántörténelemből adalékként:

Dr. Décsi Gyula egykori, 1952. november 14-től volt igazságügyi tárcavezető észrevételei dr. Timár István idézett visszaemlékezéséről. Kísérőlevéllel ellátott fogalmazványának másolata birtokomban 1988. június 13-tól. „Megjegyzéseimről levelet írtam Timár Istvánnak […] Megtaláltam viszont »Kedves Pista!« kezdetű, annak idején Timár Istvánnak átadott levelem fogalmazványát. Minthogy súlyt helyezek arra, hogy a levelem másolata Timár István dokumentumként kezelt visszaemlékezései mellett meglegyen, arra kérlek, hogy ezt a fogalmazványt másoltasd le."

„Mielőtt ezek után rátérnék az Igazságügyi Minisztériumban közösen eltöltött időnkre, egy példát arra, mennyire megbízhatatlan az ember emléke akkor is, ha egy konkrét dátumhoz kötődő eseményhez kapcsolódik. A 161. oldalon beszámolsz arról, hogy 1949 júniusában, Prágából való visszaérkezésed után felhívtalak azzal, hogy Péter sürgősen beszélni akar veled és kijövünk hozzád. Aztán beszámolsz, hogy a Rajk-ügy tanácselnöke kérdésében velem szemben Tejankót ajánlottad, majd Péter megnyugtatott Villányi [András]ról. Amit leírsz, ahhoz nincs hozzáfűzni valóm. Az is igaz, hogy Prágából megérkezve, emlékezetes esemény történt veled. De nem az, amit elmondasz. Június 19-én jelent meg ugyanis a Belügyminisztérium közleménye arról, hogy az ÁVH idegen hatalmak javára elkövetett kémkedés miatt letartóztatta Rajk Lászlót és társait. Rajk letartóztatása csak röviddel azelőtt történt, tárgyalása pedig szeptember közepén volt. A tanácsvezető kérdése tehát nem merülhetett fel korábban, mint augusztus közepén, de inkább harmadik harmadában valamikor." Fogalmazvány, 8.

Azaz dr. Timár 1949 júniusában lehetett a csehszlovák fővárosban, az MDP Titkársága viszont már 1949. március 16-án megtárgyalta a vonatkozó előterjesztéseket… Azért, mert a csehszlovák munkáskáder-képzésnek a bírókkal kapcsolatos egyetlen, de gondolatébresztő mondatát nem nyáron, hanem – mint jeleztem – már januárban olvashatta a hetilapban. Ahogy az időrendben ennek megfelelőképp be is következett, mert ennek lett folytatása márciusban! Az előzmények – dr. Szabó kinevezése meghatározott ügykörrel – 1948 nyaráig nyúltak vissza…

610 Nem egy, hanem két előterjesztés készült. Az egyiket 1949. március 7-én dr. Hajdu államtitkár alá is írta, a másikat dr. Ries miniszter 1949. március 14-én ugyan nem írta alá, de az MDP Titkárság ülésén, március 16-án tartalmát képviselte. A Titkárság határozatának kelte 1949. március 16.

611 Helyesen: Központi Vezetőségéhez.

612 MNL OL M-KS 276. f. 54. cs. 34. ő. e. 138–140. Az előterjesztők szerint az iskola vezetője dr. Lakatos Imre* ítélőtáblai bíró lett volna, mellette négy szemináriumvezetőt említenek: dr. Sántha György* miniszteri tanácsost, dr. Majoros Richárd* főállamügyészi helyettest, dr. Márkus Ferenc törvényszéki bírót és dr. Skorka György* bírósági jegyzőt. Ők mind a tárcánál dolgoztak az idő tájt. A tanfolyam előadóit is nevesítették: dr. Ries igazságügy-miniszter, dr. Beér János belügyi osztályfőnök, dr. Szabó Imre és dr. Timár igazságügyminisztériumi ügyosztályvezetők, dr. Bajor igazságügyminisztériumi osztályvezető, dr. Nagy Miklós, a Budapesti Ítélőtábla elnöke, dr. Sarlós, a Budapesti Büntetőtörvényszék elnöke, szászi dr. Szászy István* budapesti egyetemi tanár és dr. Kádár Miklós*, a Budapesti Ügyvédi Kamara főtitkára neve sorjázott egymást követve. Hozzáfűzték, hogy a „világnézeti tantárgy előadóját az MDP Oktatási Osztálya jelöli ki".

térium helyiségeit[613] kaptuk meg, ahol a hallgatók lakást és ellátást is kaptak).[614] Az első egyéves tanfolyamra száz ügyész képzését javasoltuk, mert egyelőre az ügyészi szervezetnek új káderekkel való megerősítését tartottuk elsőrendű politikai feladatnak." Itt ismét megszakítjuk a visszaemlékezés ismertetését, annak további pontatlanságait kiküszöbölendő.

Mi történt az MDP Titkárságnak 1949. március 16-án tartott ülésén? Jelen volt Rákosi, Szakasits Árpád,* Gerő, Farkas Mihály, Marosán György*, Révai, Rajk, Kovács István* és Donáth Ferenc*. A 7. – vonatkozó – napirendi pontnál meghívottként dr. Ries és dr. Hajdu.[615] Az MDP Titkárságának 1949. március 16-i ülésére két dokumentumot terjesztettek be az igazságügyi tárcától. Az egyik az államtitkártól, dr. Hajdutól származott, a másikat ugyan nem írta alá senki, de a miniszter egyetérthetett annak a korábbitól eltérő tartalmával, különben nem kerülhetett volna a grémium elé, hivatalból pedig ő volt a szóbeli előterjesztője. Azért kapott két előterjesztést a párttestület, mert amíg az államtitkár okát adta annak, hogy a bírók képzését miért nem látja még indokoltnak, addig utóbbi előterjesztésben – amelyik egyezett a miniszter álláspontjával, mert mellette érvelt a Titkárság ülésén – ettől eltértek, és az államügyészek mellett már a bírók képzése mellett is állást foglaltak. Dr. Timár főosztályvezető javaslata először dr. Hajdu államtitkár háromoldalas előterjesztésében öltött testet. Ez kizárólag az államügyészek képzésére vonatkozott, okát adva egyúttal annak is, hogy miért nem javasolja a tanfolyamot a bírók esetében.[616] Mit fejtegetett dr. Hajdu?

Idéztem korábban, hogy politikai okokkal magyarázta a kar átalakításának, azon belül e „lényeges változás"-nak az elmaradását, nem tagadva azt, hogy ugyan „a fasiszta elemeket és [a] népellenes elemek jelentős részét" eltávolították, de „a kar felfrissítése[617] tekintetében változtatásra nem került sor". Okát a szakképzettségre vonatkozó előírások mellett a politikai nehézségekkel magyarázta, mert az MDP hatalomszerzése előtti berendezkedés gátat szabott ezeknek az aspirációknak. Sztálinnak az annak idején tért hódító téves tételével – az osztályharc éleződéséről –, továbbá az ország fejlődési lehetőségeivel igyekezett alátámasztani azt, hogy „feltétlenül" szükséges megváltoztatni „az állam büntetőhatalmát képviselő s nagymértékben megvalósító ügyészi kar jelenlegi összetételét rendkívüli és átmeneti intézkedésekkel". Nem rejtette véka alá, hogy az egyetemek jogi fakultásán a hallgatók összetétele csak az 1948/49. tanév kezdetétől változott meg, és azt sem hallgatta el, hogy „akkor sem kielégítő módon". Ez annak burkolt érzékeltetése volt, hogy a korábbi politikai rendszerhez kötődő szülők továbbtanuló gyermekeinek kirekesztése még nem következett be. Lényegesek, de még nem radikálisak a jogi oktatás tárgyi és személyi változásai. Mindezekkel támasztotta alá, hogy „a törvény által előírt képzettséggel rendelkező és az ügyészi szempontból is alkalmas jogászok feltehetően csak néhány, 3–4 év elteltével állanak majd rendelkezésünkre". Az ügyészség átalakítására és személyi összetétele megváltoztatására nem lehet

613 A Büntetőbírói és Ügyészi Akadémia – szemben dr. Timár papírra vetett emlékeivel – nem ott kezdte meg működését. Az előterjesztésben ugyanis még Alsó-Gödöt említették oktatóbázisként, az akadémia bennlakásos tanfolyam színhelyéként a budai Várba pedig utóbb, Rákoskeresztúrról, a Pesti út 80. alól költözött. MNL OL XXVI–E–6 1. doboz.

A Pesti út 80. alatti épület történetéhez lásd Bibó István: *A rákoskeresztúri egykori Podmaniczky–Vigyázó kastély története.* Budapest, 1979. A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának Közleményei.

614 A népi ülnökökből és szakbírákból álló büntetőtanácsok november elsején kezdik meg működésüket. *Népszava,* 1949. (október 6.) 232. sz. 5.; Fekete Gyula a Ganzból bíró lesz. *Magyar Nap,* 1949. október 8.

615 *Jegyzőkönyv, 1949. március 16.* MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 34. ő. e. 1.

616 *Dr. Hajdu Gyula igazságügyi államtitkár 24/1949. sz. előterjesztése, 1949. március 7.* MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 34. ő. e. 141–143.

617 Dr. Hajdu a „felfrissítés" fogalom használatával hagyományt teremtett. Utóbb, 1956 őszéig nem csupán párthatározatok címében s szövegében használták, hanem a korabéli szakirodalomban is teret nyert. Vö. Névai László: A magyar bírósági szervezet fejlődése a felszabadulás óta. *Jogtudományi Közlöny,* 1960. 4. sz. 214. A szerző szerint erőteljes felfrissítést jelentett több száz végzett hallgató kinevezése a bírói és ügyészi karba.

éveket várni, ezért a kar felfrissítésére rendkívüli intézkedések szükségesek, akként, hogy „az ügyészi kar megfelelő munkáskáderekkel kiegészüljön és ilyen módon az ügyészségek helyes politikai fejlődése" biztosítva legyen. Arra nem tért ki, arról mélyen hallgatott – holott a feltárt életutakból a napnál is világosabb –, hogy mindezzel egyúttal majd megtörik azt a generációkon keresztül érvényesülő egyfajta hagyományt, miszerint valamelyik, avagy egyetlen fiúgyermek folytatja édesapja nyomdokain haladva a jogászi pályát. Akár bíróként, akár államügyészként.

Ezért, tekintettel a huszonöt ügyészségen dolgozó, kb. 340 személyből álló ügyészi karra, átmeneti megoldásként tanfolyam szervezését javasolta kiválasztott munkáskáderekkel, akiket ügyészekké képeznének. Dr. Hajdu államtitkár szerint a tanfolyam ötven személlyel indulna, így – tekintve a lemorzsolódást – a képzés végeztével minden ügyészségre legalább egy, esetleg két új személy kerülhetne. Megjelenésük ott kedvező hatást váltana ki – reménykedett –, és az új káderekken keresztül „az ügyészség intézményének egészét átszövő bizalmi hálózat épülhetne ki". A huszonöt–harmincöt esztendős korhatár közötti, üzemi munkások közül jelentkezőknél a tanfolyamon való részvétel előképzettséghez nem lenne kötve, csak általános kellékek – büntetlen előélet, politikai előfeltételek – volnának szükségesek. Olyan előzetes propagandát javasolt a sajtóban és az üzemekben, amely felhívná a munkások figyelmét az ügyészi funkció jelentőségére, különösképp a Szovjetunió ügyészeinek szerepére, feladatára, társadalmi súlyára stb. Az MDP Országos és Nagy-budapesti Káderosztályának irányításával és támogatásával választanák ki a jelentkezőket, akiket tíz hónapon keresztül, bentlakásos képzéssel, kollégiumi rendszerrel, az igazságügyi tárca vezetésével oktatnának. „A tananyag elsősorban a bűnvádi eljárásra és az ügyészi ügyvitelre terjedne ki; részletesen foglalkoznának a hallgatók az anyagi büntetőjoggal és végül általános tájékozottságot és világnézeti kiképzést is nyernének."[618]

Az igazságügyi tárca költségvetésében kellene biztosítani a tanfolyam költségeit, benne arról feltétlenül gondoskodva, hogy a családtagok is támogatásban részesüljenek a képzés ideje alatt. Jogszabály kibocsátásával kell azt is biztosítani, hogy a sikeres eredményt elérők az ügyészi ténykedéshez megkívánt képesítéssel egyenértékű tudás birtokosai. Mintha a medve bőrére inna, az előterjesztő jelezte, hogy a végzetteknek az ügyészi munkába történő bekapcsolásával a „legsürgetőbb feladatot az igazságszolgáltatás személyi összetételének megváltoztatása terén megoldjuk. […] A további változtatás az ügyészi vonalon abban a mértékben fog bekövetkezni, ahogy az egyetemeinkről a már általunk nevelt és megfelelően kiválasztott új káderek kikerülnek." Mindez – és erről is mélyen hallgatott, de nyilvánvaló volt megfogalmazásából – egyúttal előrevetítette az egyetemi oktatók szomorú jövőjét.

Dr. Hajdu államtitkár előterjesztésében kitért a bírói kar hasonló módon történő átalakításának kérdésére is. Leszögezte, hogy „a laikus elemek rövidesen általánosan bekapcsolódnak a büntetőbíráskodásba[619] és a munkaügyi bíráskodásba s ez a bíráskodás helyes irányba terelését jelentős mértékben biztosítja". A bírósági gyakornokok felvételénél már folyamatosan bekapcsolják az esti munkásegyetemek hallgatói közül a megfelelőket, „így

618 Dr. Skorka György: A jogi oktatás új módszerei a Büntetőbírói és Ügyészi Akadémián. *Jogtudományi Közlöny,* 1950. 15–16. sz. 479–481.

Az akadémia tevékenysége iránt érdeklődők azt, hogy végül mit tanítottak, mekkora óraszámban, továbbá azt, hogy miképp zajlott az akadémiai oktatás, csak egy esztendővel később, ebből az írásból ismerhették meg.

619 Katona 2014. 152–153. Dr. Hajdu az 1949. évi XI. törvényre – a népi ülnöki rendszer lehetőségét megteremtő jogszabályra – célzott, ezt áprilisban fogadták el.

„Az ülnöki rendszer bevezetésének több fázisa volt. A törvény hatályba lépéséről rendelkező 4172/1949. Korm. sz. és 4312/1949. M. T. sz. rendeleteket július 31-én és november 12-én, a végrehajtásával kapcsolatos 4198/1949. Korm. sz. és 4290/1949. M. T. sz. rendeleteket augusztus 13-án, illetve október 22-én adták ki. Elsőként (1949. november 1-jétől) a Budapesti Büntetőtörvényszéken és a Pestvidéki Törvényszéken vezették be a rendszert."

ők a tanulmányaikkal egy időben már bírósági munkát is végeznek". Nem hallgatta el, hogy a bírói funkció végzéséhez szükséges szakismeretek megszerzése hosszabb időt, legalább két esztendőt vesz igénybe, ennek eltelte után „már számíthatunk arra, hogy az egyetemek is adnak megfelelő utánpótlást". Ezért nem látta célszerűnek, hogy az ügyészi képzéshez hasonló induljon meg bírói vonalon is. Érdemben érzékeltette, hogy „a jelenlegi bírói karunk megtisztításának és átnevelésének kérdése" fontos, és „a megfelelő intézkedések folyamatban vannak". A tárca fogalmazói létszámában már zajlik „az új munkáskáderek beiktatása;[620] ezeknek szakmai kérdéséről[621] belső tanfolyam útján fogunk gondoskodni".[622]

Az államtitkár előterjesztése világossá tette, hogy a bírói kar átalakítása már különböző csatornákon keresztül folyamatos volt, egyfelől a megtisztítással – amelynek a jogszabályokkal, törvényi s rendeleti úton történt és előkészítés alatt álló megalapozásával összefüggő részleteit azért hallgathatta el, mert az előterjesztést megvitatók előtt azok ismertek voltak –, másfelől az új káderek munkába állításával. A jövő jogászgenerációjával összefüggő tervek megvalósítása további halogatást nem tűrt a létszámában egyre jobban apasztott bírói és államügyészi kar miatt. Miként dr. Timár is utalt rá, a vidéki népügyészségek és a népbíróságok megszüntetését követően az ott tevékenykedőkből sokan érkeztek az igazságügyi apparátus legkülönbözőbb pozícióiba. Ők azonban még kevesen voltak. „Az igény ezért így is felmerült (a dr. Ries által a sajtóban bejelentettek mellett), hogy ne képzetlen káderekkel,[623] hanem valamilyen jogi képzettséggel rendelkező munkás- és parasztfiatalokkal változtassák meg az igazságügyi tárcánál és alárendeltségében dolgozók összetételét. Az államvédelem-

620 *Szakmai tanfolyam szervezése előadói és fogalmazási munkakörbe kinevezett munkáskáderek részére, 1949. szeptember 12.* MNL OL XIX-E-1-c 21. doboz. 17 484/1949.

A tárca Tanulmányi Osztálya a tizenkét hetes (három hónapos) tanfolyamot – szemben a márciusi előterjesztéssel – csak félesztendős késéssel indította negyven hallgatóval, négy témakörrel: demokratikus ismeretek, igazságügyi szervezet, jogi alapismeretek és gyakorlati ügyintézés.

621 Helyesen: képzéséről.

622 *Dr. Hajdu Gyula igazságügyi államtitkár 24/1949. sz. előterjesztése, 1949. március 7.* MNL OL M-KS 276. f. 54. cs. 34. ő. e. 141–143.

623 Alexander Ödön* sátoraljaújhelyi ügyvédjelölt népügyészi kinevezése a Sátoraljaújhelyi Népügyészséghez. *Magyar Közlöny*, 1945. (október 5.) 144. sz. 1.; Alexander Ödön sátoraljaújhelyi népügyész áthelyezése a Budapesti Népügyészséghez. *Magyar Közlöny*, 1948. (február 4.) 28. sz. 1.

Magántörténelemből adalékként: Nevezett gazdálkodó testvérétől, Klein Imrénétől, Alexander Elza nénitől szereztük be naponta a tejet '56 ősze előtt. Akkor ők a férjével, valamint Elza testvére a fővárosból Izraelbe távoztak. Gyakorta hallottam gyerekkoromban a kezemet fogó édesapámtól, Zinner Miklóstól, ha egyszer-egyszer Ödön hazalátogatott testvéréhez Zemplén fővárosába, s az utcán találkoztunk vele, hogy „ott jön Ödi, a jogászzseni!" (vagy ritkábban, alig hallhatóan, inkább mormogva: „ott jön Ödi, a népügyészek gyöngye!) „Köszönj neki szépen!" Amikor 1987 tavaszán hazaérkeztem első izraeli előadásaimról, ahol ismét találkozhattam az akkor már ugyancsak koros hölggyel, akkor mesélte el, hogy „a fiúk már meghaltak". Nem hallgatott arról sem, miért távoztak '56-ban. Nem azért, mert vallásos életüket a Szentföldön jobban megélhették volna, hanem valójában menekültek szülővárosomból. Azért, mert tudták, hogy Elza néni testvérének pár esztendős helyi jogászkodása (és vélhető, hogy a budapesti is) az idő tájt netán az életüket is veszélyeztethette volna.

Akkor már nem Budapest Fővárosi Levéltárában dolgoztam, de emlékeztem arra, hogy a Budapesti Népügyészség iktatókönyveiben, valamint számos vádirat aláírójaként találkoztam az Alexander névvel. A Szentföldön, a nővér emlékeit hallva, fogtam fel édesapám egykori mondásának mélyebb értelmét…

Helybéli népügyészi tevékenységéhez adalék: az ország valamennyi népügyészségének és népbíróságának vizsgálata alapján megállapítható, hogy míg a megvádoltak és elmarasztaltak esetében négy népügyészségnél is alig 20%-ban volt elégséges a vádirat az elmarasztaláshoz, addig ez Sátoraljaújhelyen még kevesebb, mindössze 16,2% volt. Zinner Tibor: Háborús bűnösök perei. Internálások, kitelepítések, igazoló eljárások 1945–1949. *Történelmi Szemle*, 1985. 1. sz. 135.

Nekrológjában népügyészi tevékenységét nem említik, ám az olvasható, hogy „később polgári bírói kinevezést kapott. A kitűnő jogász és melegszívű ember a bírói pályán megállta a helyét és arról volt híres, hogy a törvényesség szellemét a törvénytelenség általános légkörében is sikerrel érvényesítette." Benedek Pál: Dr. Alexander Ödön emlékére. *Új Kelet*, 1974. (szeptember 27.) 7967. sz. 9. A közmondás idézhető: halottról jót vagy semmit…

nél már »bizonyított« számos jogászt ezért helyezték át vezető pozíciókba az Igazságügyminisztériumba, 1948–1953 eleje között. Az egyetemi képzés hosszú időtartama miatt az igazságügyi apparátus politikai »megerősítését« végül is az […] Akadémia biztosította."[624]

Egy héttel később, március 14-én a tárcától újabb, de alá nem írt tizenkét pontos előterjesztést kézbesítettek immár Kovács Istvánnak, az MDP Központi Szervezési és Instruktor Osztálya vezetőjének.[625] A „Főtitkársághoz". Szemben dr. Hajdu államtitkárnak kizárólag az ötven új államügyészre vonatkozó, ám a bírói kar esetében hasonló előkészítő tanfolyamtól elzárkózó előterjesztésével, ez már nem csupán az államügyészekre, hanem a bírókra is vonatkozott. Mit tartalmazott az államtitkárétól eltérő előterjesztés, tárgya szerint „egy egyéves ügyészi és bírói tanfolyam létesítése"?

Az első, a múltban történteket értékelő bekezdés kizárólag ott tért el a dr. Hajdu előterjesztésében rögzítettektől, hogy nem csupán az államügyészi, hanem a bírói karra is vonatkozott. Hasonlóképp alakult a második is, itt is kiegészült az államügyészek mellett a bírókkal, de eltért már ott, hogy az egyetemet végzőknél nem három-négy, hanem öt-hat évet vélelmezett arra, hogy politikai szempontból megfelelő bírók és államügyészek tevékenykedjenek a pályájukon. Erre várni nem lehet, és az új munkáskáderek munkába állításával kell kiegészíteni mind a bírói, mind az államügyészi feladatok ellátását végző karokat, hogy a „helyes politikai fejlődés" biztosítva legyen. Az előterjesztés érdemben tehát ott változott meg a korábbihoz képest, hogy kiterjesztette az egyetemi képzés következményeiről írottakat, és ezzel adta okát annak, hogy nem csupán az államügyészek, hanem a büntetőbírók képzésére is szükséges egy tanfolyam.

Az előterjesztés sorjázni kezdte a feladatokat: a tárca póthitellel érintett költségvetésében elhelyezett költségekkel alátámasztva tartalmazta, hogy egyéves, bentlakásos jogi tanfolyam létesítendő száz személlyel Alsógödön június 1-jével. Azok lehetnek a hallgatók, akik megfelelnek az 1883. évi I. tc. 1. § a) és b) pontjaiban foglalt feltételeknek. A hallgatók 400 Ft illetményt és nem kereső családtagonként 50 Ft családi pótlékot kapnak havonként, ingyenes ellátással és térítés nélkül kapott tanszerekkel. A felvételeknél az igazságügyi tárca személyzeti bizottsága előzetesen egyeztet a Kinevezési és Alkalmazási Bizottsággal (KAB); irányadó szempont, hogy a munkáskáderek a nagyüzemi ipari munkások közül kerüljenek ki, akiknek mozgalmi múltja, tapasztalata, ideológiai fejlettsége „előre valószínűsíti, hogy igazságos ítéleteikkel a szocializmus építését elő fogják segíteni".

Az előterjesztés tartalmazta az iskola vezetőiként és előadóiként a korábbiakban jelzett személyek névsorát, kitérve arra, hogy a világnézeti tantárgy oktatóját az MDP Oktatási Bizottsága jelöli ki. Rögzítette a tanfolyam tizenegyféle tananyagát óraszámban, a napirendet, az előadók, a szemináriumvezetők és az igazgató feladatait. A tanfolyam végén két, írás- és szóbeli részből álló vizsga lesz, a vizsgálóbizottság tagjai a vizsgatantárgyak oktatói lesznek, elnöke az igazságügyi tárca vezetője vagy az általa kijelölt helyettes. A szóbeli vizsga tantárgyai: a büntetőjog, a bűnvádi eljárás, a bíróságok és ügyészségek ügyvitele és szervezete, a magánjog, valamint a marxizmus–leninizmus alapjai. A sikeres vizsgázók végbizonyítványt kapnak, amelyet a tárca Tanulmányi Osztálya állít ki, s ennek alapján „a hallgatók bírákká és ügyészekké nevezhetők ki". Továbbképzésükről a tárca gondoskodik.[626]

624 Zinner–Kahler–Koczka–Pálvölgyi–Tóth 2005. 391.

625 *Előterjesztés egy egyéves ügyészi és bírói tanfolyam létesítésére, 1949. március 14.* MNL OL M-KS 276. f. 54. cs. 34. ő. e. 138–140.

626 *Az igazságügyi tárca aláírás nélküli, Kovács Istvánhoz küldött tizenkét pontot tartalmazó előterjesztése, 1949. március 14.* Uo. 138–140.

Ez a két előterjesztés utóbb megzavarta még a Titkárság munkatársait is.[627] Az előzetes napirendi jegyzékben olvasható: „Előterjesztések, az 1. napirendi pont kivételével. [...] 7. Javaslat egyéves ügyészi és bírói jogi tanfolyam létesítésére. Ea. Ries István." Ezzel szemben a Rákosi által aláírt, tehát hitelesített határozati jegyzőkönyvben az olvasható, hogy „7. Javaslat az ügyészi tanfolyamok megszervezésére. Előadó: Ries István elvtárs. A Titkárság a mellékelt javaslatot elfogadja azzal, hogy a javasolt bizottságban az Oktatási Bizottság helyett a Köznevelési Bizottság legyen benne és hogy a VKM-en belül egy külön osztályt kell létesíteni ezeknek a speciális iskoláknak irányítására. A pártbizottság 6 héten belül dolgozza ki a tanfolyam részletes tervét és terjessze a Titkárság elé. Utána a javaslat pénzügyi részét az Államgazdasági Bizottság elé kell terjeszteni."[628]

A Titkárság azonban nem kapott újabb előterjesztést sem a jelzett időben, sem később. Mindez összefüggethetett azzal is, hogy 1949. május 16-án letartóztatták annak főnöke, dr. Szőnyi mellett Szalait, az MDP KV Káderosztályának helyettes vezetőjét, akinek az akadémia létrehozásában érintett dr. Hajdu közeli rokona, nagybátyja volt. Köztudott, hogy Rajk mellett dr. Szőnyi és Szalai 1949. október 15-i kivégzésének hatására mondott le utóbb dr. Hajdu, amit október 26-án a Titkárság elfogadott.[629]

Mi több, az oktatás nem a budai Várban vette utóbb, 1949 szeptemberében kezdetét. Hol tanítottak az első hónapokban? Csala István* földművelésügyi miniszter 32.421/1948. VII./1. sz. alatt 1948. június 26-án a Tárcaközi Bizottság határozata alapján, a 600/1945 M. E. sz. rendelet végrehajtása során megváltás alá került, a Magyar Tudományos Akadémia tulajdonát képezett Vigyázó Ferenc-féle kastélyt és melléképületeit a hozzá tartozó 28 kat. hold parkkal együtt, a tulajdonjog Magyar Államkincstárba való bekebelezés mellett, a Magyar Országos Szövetkezeti Központ részére, a Rákoskeresztúri Földműves-szövetkezet kezelésében szövetkezeti célokra – bérlet formájában – kijelölte. A szövetkezet ennek hasznosításába kezdett.

Az igazságügyi tárca Tanulmányi Osztálya 1949. március 22-én levéllel fordult a földművelésügyi miniszterhez. Ennek nyomán, a rákoskeresztúri földműves-szövetkezet 1949. március 28-án tartott igazgatósági ülésén elfogadott határozat alapján, a jelenvoltak hozzájárultak, hogy a gr. Vigyázó Ferenc-féle kastélyban „a munkásság és a dolgozó parasztság arra alkalmas tagjaiból egy éves bennlakásos tanfolyam" keretén belül bírákat és ügyészeket képezzenek ki. Az igazságügyi tárcát dr. Mándi-Nagy[630] István tanulmányi osztályvezető, a Magyar Országos Szövetkezeti Központot pedig Koczán László központi kiküldött képviselte az igazgatósági ülésen.

Így teljesült az a kérés, amelyet az igazságügyi kormányzat vezetője azért terjesztett elő a földművelésügyi miniszterhez, hogy az annak a tárcája által helyreállított bérelt épületet adja át meg nem határozott időre hasznosításra, s azért – miként erről is határoztak ülésen

627 T. Varga György (összeáll. és a bevezetőt írta): *Az MDP Központi Vezetősége, Politikai Bizottsága és Titkársága üléseinek napirendi jegyzékei.* I. kötet. *1948–1953.* (Magyar Országos Levéltár segédletei, 18.) Budapest, 2005. Magyar Országos Levéltár, 66.

A levéltári segédletben olvasható „Javaslat" az alá nem írt, de a Titkárság ülésén dr. Ries által képviselt előterjesztés tartalmára utal, ezzel szemben a hiteles határozati pont elnevezése a dr. Hajdu által aláírt előterjesztés címével egyezett meg.

628 MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 34. ő. e. 1949. március 16. 114–115.

629 *Különfélék. Dr. Hajdu Gyula igazságügyi államtitkár lemondása.* MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 68. ő. e. 10. napirendi pont.

630 *Havi jelentés a rákoskeresztúri Büntetőbírói és Ügyészi Akadémia 1949. decemberi hónapra, 1949. december 29.* MNL OL XXVI–E–6 1. doboz. Iktatószám nélkül.

Ő a nevét mindig Mándiként írta kézzel alá, viszont ez alatt a jelentés alatt odagépelve Mándi-Nagy olvasható. Ezzel szemben – egyes dokumentumokban következetesen – kizárólag Mándiként említik. Nem két, hanem ugyanazon személyről van szó.

– a földműves-szövetkezet milyen ellenszolgáltatásra tart igényt.[631] A levélváltás két lényegi eleme: egyfelől a tárca kérelmét, a bírók és ügyészek bennlakásos tanfolyamát tartalmazta, azaz nem a dr. Hajdu által javasolt, kizárólag ügyészekre vonatkozó képzést, másfelől az oktatóbázis helyszíne eldőlt. Gyorsabban a tervezettnél, röpke két hét alatt, szemben a Titkárság határozatában rögzített menetrenddel.

Dr. Timár emlékeinek további felidézése azonban annak ellenére szükséges, hogy – mint kitetszik az előbbiekből – mind az időpontokat, mind az akadémia helyét tévesen rögzítette, s a negyedszáz esztendővel korábban történtekre közel sem pontosan emlékezett. „Az előterjesztést a párt Politikai Bizottsága[632] 1949 augusztusában tárgyalta. Az ülésre négyen kaptunk meghívást: Ries, Hajdu, Szabó és én. A mi anyagunk a napirend első pontján szerepelt.[633] Rákosi, mint elnök az ülés elején éles hangon és indulatosan bírálta az Igazságügyminisztérium káderpolitikáját, mert annak vezetői – szerinte – eddig semmit sem tettek a »horthysta« ügyészek és bírák eltávolítására, ezért az igazságügyi szervezet nem a népi demokrácia szellemében működik. Annak a véleményének adott kifejezést, hogy a »régi« bíráktól és ügyészektől haladéktalanul meg kell tisztítani az igazságügyi szervezetet.[634]

Miután feletteseim semmit sem válaszoltak Rákosi »kirohanására«, én kértem szót. Később volt okom rá,[635] hogy megbánjam, de a mai napig mégsem bánom. Nagyon udvariasan, de határozottan leszögeztem, hogy Rákosi elgondolása keresztülvihetetlen, indítéka pedig téves. Hiszen a politikai bűnügyekben a felszabadulás előtt eljárt bírák és ügyészek túlnyomó többsége már a háború befejezése előtt elhagyta az országot,[636] többeket pedig az igazolóbizottságok tiltottak el az ügyészi vagy bírói hivatás gyakorlásától.[637] Tapintat-

631 *Jegyzőkönyv a rákoskeresztúri földműves-szövetkezet igazgatóságának üléséről, 1949. március 28. és a Magyar Országos Szövetkezeti Központ levele az Igazságügyminisztérium Tanulmányi Osztályának, 1949. április 9.* MNL OL XXVI–E–6 1. doboz. Iktatószám nélkül.

632 Dr. Timár visszaemlékezésének készítésekor, az 1980-as évek elején valóban az MSZMP PB volt az a fórum, ahol az országot, benne a pártot érintő legfontosabb ügyekről határozatok születtek. Egyetértek T. Varga Györggyel, aki az iratanyagok egyik legfelkészültebb kutatójaként azt képviseli, hogy annak idején, 1953 nyaráig azonban nem a PB, hanem a Titkárság töltötte be ezt a funkciót. *MOL segédletei 18–1.* 8.

633 Tévedés, jeleztem, hogy a hetedik pont volt.

634 *Dr. Hajdu Gyula igazságügyi államtitkár 24/1949. sz. előterjesztése, 1949. március 7.* MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 34. ő. e. 141.

„[h]a negatív irányban el is távolították az igazoló és létszámcsökkentő eljárások során a fasiszta elemeket és a népellenes elemek jelentős részét, pozitíve a kar felfrissítése tekintetében változtatásra nem került sor s nem is kerülhetett sor, a politikai nehézségeken kívül elsősorban azért, mert a szakképzettségre vonatkozó előírások egyben a kiválasztás lehetőségeinek is gátat szabtak".

A másik előterjesztés első bekezdése majdnem szó szerint átvette az államtitkár előterjesztésének ezt a részét, de a továbbiakban attól eltért, mert a bírók oktatására is kiterjedt. A korabéli gyakorlatnak felelt meg, hogy mindkét, egymástól eltérő tartalmú előterjesztést megkapták a Titkárság tagjai.

635 Dr. Timár célzása arra, hogy 1953. január 16-án letartóztatták; a Budapesti Hadbíróság 1953. december 24-én tizenkét, a Katonai Felsőbíróság 1954. január 15-én tizenegy évi börtönbüntetésre ítélte. 1956. október 15-én szabadult. A Legfelsőbb Bíróság dr. Sömjén György* vezette katonai tanácsa 1957. február 4-én felmentette a vádak alól.

636 Dr. Timár célzása a két egymást követő kúriai elnök – dr. Töreky és dr. Szemák –, valamint dr. Méhes és dr. Szlezák kúriai bírók mellett az igazságügyi tárca vezetőjére, dr. Zsitvayra is vonatkozhatott. Megjegyzendő, hogy dr. Timár, aki 1945 októberétől 1948. decemberi, az igazságügyi tárcához történt távozásáig vezette a magyar háborús főbűnösök büntetőügyeiben eljáró titkosrendőrök tevékenységét, a felelősségre vonás lehetőségének a kérdését az idő tájt teljes mértékig ismerte, képben volt. A kiadatási kérelmek akár eredménnyel jártak, akár nem, tudta, hogy kiket érinthetett a jogászok közül.

637 Az igazolási eljárások során, illetve a „B"-listázás során a bírói karból eltávolítottak mellett az is említendő, hogy népügyészeket, népbírókat, illetve államügyészeket és bírókat is letartóztattak, majd internáltak, valamint bírósági úton felelősségre vontak.

lanul azt is mondottam, hogy a régi bírák közül Rákosi elvtárs csak az őt elítélő bírákat[638] ismerhette, én viszont mint ügyvédjelölt, majd helyettes ügyvéd, a továbbműködő régi bírák közül sok olyan bírót ismertem, akik már a felszabadulás előtt – főleg polgári és munkaügyi perekben – megfelelően ítélkeztek, természetesen a hatályos jogszabályok keretei között és az akkori idők jogi szemlélete alapján. Hivatkoztam arra, hogy a Budapesti Királyi Törvényszéken, ahol mint ügyvédjelölt, később helyettes ügyvéd sok esetben képviseltem ú. n. kisembereket, alkalmazottakat, főleg munkaügyi perekben számos bíró részéről tapasztaltam humánus magatartást. Rámutattam arra, hogy sok továbbműködő régi bíró és ügyész a felszabadulás óta kifogástalanul látja el feladatát. Kiemeltem az ügyészi és bírói hivatáshoz szükséges magas fokú jogászi képzettség feltétlen szükségességét, amivel a régi és most már évek óta többnyire demokratikus szellemben eljáró bírák és ügyészek nagy része rendelkezik. Hozzátettem, hogy a most megindítani javasolt képzés csak az első lépés, mert még jó néhány ilyen egyéves tanfolyamot kell majd indítanunk és azoknak a munkás- és parasztkádereknek, akik a tanfolyam befejezése után az igazságügyi szervezetben kapnak majd helyet, munkájuk ellátása mellett el kell majd végezniük a jogi egyetemet, és később le kell tenniük az ügyészi vagy bírói vizsgát. Ilyen körülmények között – mondottam – az *összes*[639] »horthysta« bírák és ügyészek egyidejű eltávolítása egyenesen megbénítaná az egész igazságszolgáltatást.

Erre Rákosi az asztalra csapott és rám kiáltott: »Szóval Timár elvtárs« maga védi a horthysta bírákat és ügyészeket!« Azt feleltem, hogy nem így van, én csak a politikailag megbízható és a népi demokrácia szellemében működő bírákat és ügyészeket védem. Erre Révai József még Rákosira is ráduplázva leszidott. Előterjesztésünket ezután a PB vita nélkül elfogadta, és – úgy látszik – Rákosi is meggondolta magát, mert a régi bírák és ügyészek tömeges elbocsátására – már lényegesen más körülmények között – csak 1953-ban került sor.

Az Ügyészi Akadémia széleskörű szervező munka eredményeként 1949. szeptember elején megkezdte működését,[640] és később Bírói és Ügyészi Akadémia elnevezéssel éveken át hatékonyan működött mindaddig, amíg fenntartását a jogi egyetemek demokratizálása feleslegessé tette. Hallgatói közül számos igazságügyi vezető funkcionárius is kikerült, itt elég, ha közülük csak a nemrég nyugalomba vonult Kostyál Gusztáv[641]* és Piros Sándor* megyei bírósági elnökök nevét említem."[642]

Dr. Timár itt is téved, mert Piros 1946-tól a Debreceni Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karának volt hallgatója 1949-ig, egyetemi tanulmányait azonban már nem itt, hanem Pécsett fejezte be 1950-ben. Mindezek után okkal kérdezhető, hogy valóban dr. Timár – és nem dr. Szabó – volt-e az alapító atya, akinek az önigazoló visszaemlékezéséből

Elég utalni itt azokra a bírókra, akik annak idején, a Biatorbágynál elkövetett merényletet követő statárium idején kommunisták büntetőügyeiben ítélkeztek. Velük szemben büntetőeljárást kezdeményeztek – a távol lévő, megvakult dr. Törekyt leszámítva –, és elmarasztalták őket. Vö. KAHLER–ZINNER 2015. 110–133.

638 Dr. Timár célzása dr. Szemákra, valamint a Rákosit vádló beregszászi dr. Miskolczy Ágostra* utal.

639 Kiemelés az eredetiben, aláhúzással.

640 Az oktatás 1949. október 15-én kezdődött.

641 A miniszter dr. Kostyált 1983. január 14-én búcsúztatta el, és adta át kitüntetését. Kostyál „munkásból lett jogászként" 1951-től dolgozott Szombathelyen, a megyei bíróságon, 1953-tól elnökként. Munkaviszonya 1936-tól volt. Ünnepi ülés a megyei bíróságon. Dr. Kostyál Gusztáv kitüntetése – Beiktatták a megyei bíróság új elnökét. *Vas Népe*, 1983. (január 15.) 12. sz. 1.; PÓSFAI H. János: A munka aranycsillaga. *Vas Népe*, 1973. (április 30.) 100. sz. 5. Az írás nem említi meg, hogy a Bírói és Államügyészi Akadémiának második tanfolyamát végezte el.

642 DR. TIMÁR 1983. 174–178.

Nem a kákán csomót keresve, mindössze annyit dr. Timár emlékeihez, hogy – szemben számos dokumentummal, amelyek a különböző testületek, így a PB, valamint a Titkárság ülésein tárgyalt napirendi pontokhoz meghívottak nevét személy szerint felsorolják – a jegyzőkönyv kizárólag dr. Ries és dr. Hajdu nevét tartalmaza…

citált részletek és a korabéli tények gyakorta beszélő viszonyban sincsenek egymással. Elég, ha itt arra utalok, hogy az előbbiekben idézettekből azért hiányzik, mert mélységesen hallgatott visszaemlékezésében arról, ami a bírói apparátust az 1949. évi 9. tvr., az 1950. október 19-én elfogadott párthatározat és az MDP-ben 1949-ben elrendelt és párttagságot megritkító felülvizsgálat következményeként sújtotta. Azért helyezi 1953 nyarára az elbocsátások súlypontját, mert akkor ő már őrizetben volt, és abban semmiféle szerepe nem lehetett.

Itt elég legyen – további, mélyebb érdemi előzetes forráskritikaként – csupán annyi, hogy az MDP vezető testületei közül a kényszerfúzió 1948. nyári kezdeteitől a Büntetőbírói és Ügyészi Akadémiáról, majd jogutódáról annak megszüntetéséig utóbb a PB többször tárgyalt, mert korábban mindig az MDP KV Titkársága határozott róla. Első alkalommal 1949. március 16-án tartott ülésének hetedik napirendi pontjaként dr. Ries miniszter előterjesztésében vitatta meg egyfelől dr. Hajdu államtitkárnak az 1949. március 7-i, az államügyészi kar átalakítását célzó tanfolyamról, másfelől az igazságügyi tárcának az ügyészi és a bírói egyéves jogi tanfolyamról készített március 14-i előterjesztését; a javaslatot elfogadták. A március 7-i előterjesztés első oldalán kézírással olvasható a Titkárság vezetőjének, dr. Donáthnak a neve.[643]

Ami pedig a lényegi folytatást, a vonatkozó, öt paragrafusból álló kormányrendelet elnevezését illette, így hangzott: „4.181/1949. (VIII. 6.) Korm. sz. rendelet büntető bírói és államügyészi[644] akadémia létesítése tárgyában."[645] Az indokolás szerint az előző tavaszi törvény „végrehajtása nyomán kiváltak az ítélőbírói és államügyészi karból a fasiszta reakciós elemek, valamint azok, akiknek működése nem szolgálta tevőlegesen az ország népi demokratikus szellemű átalakítását".[646] Mindazok, akiknek talpára útilaput kötöttek, hogy mit gondoltak erről az állításról, a múltjuk mikéntjéről kifejtettekről, csak sejteni lehet.

Az 1. § – miként arra dr. Szabó már utalt a korábbiakban – a jogászképzés eltérő mivoltára tért ki, okát is adva annak. Ekképp:

> „1. § Avégből, hogy az ítélőbírói és államügyészi karnak a népi demokrácia szellemében való megújhodása meggyorsítható legyen, lehetővé kell tenni, hogy népi származású dolgozók a büntető bírói és az államügyészi feladatok betöltéséhez szükséges ismereteket és képesítést – megfelelő társadalomtudományi előképzés után – az egyébként fennálló szabályoktól eltérően szerezhessék meg. Ebből a célból az igazságügyminiszter egyéves büntetőbírói és államügyészi akadémiát (a továbbiakban: akadémia) szervez."

Szemben dr. Timár emlékeivel, a jogszabály nem kizárólag ügyészi, hanem a jelzett nevű, bővebb hallgatói összetételű oktatási képzésre vonatkozott. Ezzel a megoldással vált lehetővé, hogy a korábbi időszak igazságügyi apparátusát kicseréljék, főképp a büntető ügyszakban. „A tanfolyamokat, illetve az egyetemeket végzettek közül később – mint lenni szokott – többen jeles vezetőkké és szakemberekké váltak. Az »osztályhelyzet« alapján történt kiválasztás azonban súlyos következményekkel is járt, mind az ítélkezési gyakorlatban, mind a bírói függetlenség értelmezésében."[647]

643 *Dr. Hajdu Gyula 24/1949. sz. előterjesztése, 1949. március 7.*; Az igazságügyi tárca aláírás nélküli, Kovács Istvánhoz küldött előterjesztése, 1949. március 14.; A Titkárság határozata, 1949. március 16. MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 34. ő. e. 138–140., 141–143., 114–115.

644 A hivatalos körpecséten ezzel szemben Büntetőbírói és Ügyészi Akadémia olvasható.

645 4.181/1949. (VIII. 6.) Korm. számú rendelet büntető bírói és államügyészi akadémia létesítése tárgyában. *Magyar Közlöny*, 1949. (augusztus 6.) 163. sz. 1276.

646 DR. NÁNÁSI László: Magyarország ügyészségének vázlatos története a kezdetektől 1953-ig. *Ügyészek Lapja*, 2000. 1. sz. 31–32.

647 SZAKÁCS–ZINNER 1997. 174.

A két szakaszból álló 2. § közül az első a társadalomtudományi előképzést és annak a továbbtanulás szempontjából meghatározó jelentőségét rögzítette. Jelezve egyúttal azt is, hogy az akadémiára történő felvétel a tárcavezető kizárólagos jogköre. Ekképp:

„2. § (1) Az akadémiai tanfolyamot a társadalomtudományi ismeretekre is kiterjedő négyhetes előképzés előzi meg. Előképzésre azok bocsáthatók, akiknek jelentkezését az igazságügyminiszter elfogadta. Az, aki az előképzés eredményeképp a tanfolyam elvégzésére alkalmasnak mutatkozik, az akadémia hallgatójaként egy évig tartó szaktanfolyamra bocsáttatik."

A 2. § 2. szakasza az akadémia oktatásáról, annak céljáról és végső következményéről, az ítélőbírói vagy államügyészi kinevezés lehetőségéről értekezett. Érzékeltetve egyúttal – ám mélységesen hallgatva ugyanakkor arról –, hogy a büntető ügyszakos képzettséget szerzett akadémisták oklevele azonos értékű lesz az éveken keresztül tartó egyetemi oktatás során szerzett tudást rögzítő diplomával. Ekképp:

„2. § (2) Aki az akadémia hallgatójaként az egyéves szaktanfolyamot elvégezte és az ennek befejezéseképpen rendszeresített vizsgát sikerrel kiállotta, erről oklevelet nyer. Az oklevél az ítélőbírák és az államügyészek számára egyébként megszabott elméleti és gyakorlati képesítés hatályával bír annyiban, hogy birtokosát az ítélőbírói és az államügyészi tennivalóknak büntető ügyekben való ellátására képesíti. Ehhez képest az ilyen oklevéllel rendelkező személy – a megkívánt többi törvényes kellék meglétében – ítélőbíróvá vagy államügyésszé nevezhető ki azzal, hogy hivatali működése az előbb említett körre terjedhet."

A harmadik paragrafus felsorolta mindazon jogterületeket, amelyeknek tanfolyami elsajátításával az akadémisták végzésük után alkalmassá válnak ítélőbírói vagy államügyészi minőségükben a mindennapos gyakorlatra. Ekképp:

„3. § A tanfolyam keretében gondoskodni kell arról, hogy a hallgatók büntetőjogból, a bűnvádi eljárási jogból, a bírói és államügyészi szervezetre vonatkozó törvényes rendelkezésekből, a bírósági és az államügyészségi ügyvitel szabályaiból, valamint a büntetőügyek intézéséhez szükséges mértékben az egyéb jogi ismeretekből is olyan kiképzést nyerjenek, amely őket a büntető igazságszolgáltatásnak ítélőbírói és államügyészi minőségben való gyakorlására alkalmassá teszi."

A három szakaszból álló 4. § az akadémia szervezetét, működésének feltételrendszerét summázta, az igazságügyi tárca vezetőjének alárendelve. Ekképp:

„4. § (1) Az akadémia élén az igazságügyminiszter által meghatározott igazgató áll; az akadémia előadóit és egyéb személyzetét ugyancsak az igazságügyminiszter jelöli ki, illetőleg osztja be.

(2) Az akadémia tanulmányi és vizsgarendjét, továbbá a hallgatókra irányadó fegyelmi szabályokat az igazságügyminiszter állapítja meg.

(3) Az akadémia létesítésével és fenntartásával járó személyi és dologi kiadások fedezéséről az igazságügyi tárca költségvetésének keretében kell gondoskodni."

Az utolsó, 5. § a szokásoknak megfelelőképp a kormányrendelet kihirdetéséről – a hatálybalépés napja 1949. augusztus 6. volt – és a jogszabályban rögzítettek végrehajtásáért felelős személy beosztásának megnevezéséről – jelen esetben az igazságügyi tárca első embere, a miniszter – intézkedett.[648] Ezt az alaprendeletet módosította utóbb a 265/1950. (XI. 4.) M. T. sz. rendelet.[649] Ettől kezdve létezett a Bírói és Államügyészi Akadémia. Annak története azonban már egy újabb fejezet. Hozzátehetem, hogy már 1949 őszén is gondoltak erre.[650]

Mielőtt a végleges döntés megszületett volna, az igazságügyi tárca illetékesei igyekeztek tájékozódni a környező államokban folyó, hasonló keretekben történő képzésről. Utóbb ezeket a tapasztalatokat megosztották a szélesebb honi jogászközvéleménnyel, nem hallgatva aggályaikról sem. Dr. Skorka a csehszlovák és román vonatkozó oktatási mozzanatokról, Romániánál az egyéves jogi tanfolyamról, Csehszlovákiánál a dolgozók jogi iskolájának szervezetéről, munkamódszeréről és tananyagáról értekezett a *Jogtudományi Közlöny*ben.

Kiemelte, hogy „mindkét országban az előadások az általános egyetemi tanrend szerint folynak, olyképpen, hogy naponta több előadás van a különböző tantárgyakból. Délután pedig a leadott anyagot szemináriumokban ismétlik át." Romániában a párhuzamosan rendezett három tanfolyamon 636 előadási s ötvenhét ismétlési óra van a szemináriumi munka mellett. A csehszlovák tervezetben 658 előadási óra mellett az ismétlésekkel és szemináriumi órákkal együtt 638.

A román jogszabály szerint a tanfolyamot sikerrel záró hallgatók bármely jogi tisztség mellett bírókká és ügyészekké nevezhetők ki. A prágai iskolát végzettek azonban kizárólag ügyészek lehetnek, ez az eltérő tananyagból fakad. A román akadémián tizenkét tantárgyat, közte magán- és büntetőjogot egyenlő és nagy óraszámban tanítanak a többi mellett. Ezek: eljárásjogok, alkotmány- és közigazgatás-történet, közgazdaságtan, jog- és államtan, Románia története, dialektikus és történelmi materializmus, kriminológia és börtönügy, munkajog, szövetkezeti jog, az igazságszolgáltatás társadalmi hivatása és igazságügyi szervezet. A csehszlovák tervezet célirányos, csak a büntető feladatok végzéséhez szükséges ismeretanyagot öleli fel. Az anyagi büntetőjogot két, általános és különös részben hatvan, illetve százkilencven, az eljárást százötven előadásban tanítják. Az „ügyész technikája" nyolcvan, a „bíró technikája" húszórás külön tantárgy. További oktatott anyagok a bíróságok, ügyészségek és segédhivatalok szervezete, a börtönügy, a jog marxista elmélete és az Alkotmány ismertetése. A polgári jogot az akadémia második felében oktatják, polgári jog, polgári eljárásjog, kereskedelmi és váltójog és a munkajog tantárgyakként. A fő cél az, hogy behatóbban az ügyészi funkcióhoz szükséges ismeretek megszerzésére összpontosítsanak, különösképp a cselekmény bűntett voltának megítélésére. Végül egybevetve a két tananyag szakmai és politikai részét, kitűnik belőle, hogy a csehszlovák akadémián az órák egyharmada, míg a románban ennél jóval kevesebb esik a politikai részre. A szerző szerint kétséges a túlméretezett román tananyag alapján az, hogy a gyakorlatban beválik-e ez a képzés. Előkészítő tanfolyam egyik szomszéd országban sem volt, szemben a négyhetes magyarországival, bár a román tervezet bizonyos mértékig utal az előkészítés fontosságára. Dr. Skorka végül ismertette a bentlakásos társakadémiák szervezetét, az adminisztratív és oktatási igazgatók, a szemináriumvezetők feladatkörét.[651]

648 MNL OL XXVI–E–6 1. doboz. 4.181/1949. (VIII. 6.) Korm. sz. rendelet büntető bírói és államügyészi akadémia létesítése tárgyában.

649 265/1950. (XI. 4.) M. T. sz. rendelet a Bírói és Államügyészi Akadémiáról. In *Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1950.* Budapest, 1951. Jogi és Államigazgatási Könyv- és Folyóirat Kiadó, 424.

650 „Az első büntetőbírói és ügyészi akadémia tapasztalatai alapján újabb tanfolyam indul nagyobb létszámú hallgatósággal. A terv szerint a jövő évben felállítják a polgári bírák akadémiáját is." A népi ülnökökből és szakbírákból álló büntetőtanácsok november elsején megkezdik működésüket. *Népszava*, 1949. (október 6.) 232. sz. 5.

651 Dr. Skorka György: Egyéves jogi szaktanfolyamok a népi demokráciákban. *Jogtudományi Közlöny*, 1949. 17–18. sz. 392–393.

A tanfolyamok kezdetétől a gyorstalpaló megszűntéig

Az első tanfolyam, 1949. október 15. – 1950. augusztus 15.

A Rákosi-rendszer korán bevezetett irányítási gyakorlatának megfelelőképp alakult minden: a vonatkozó ügyben előbb az illetékes párttestület határozott, kizárólag utána kezdődhetett meg az általa kijelölt kormányzati tényezők munkálkodása.

Megjegyzendő ugyanakkor, hogy azokban a hónapokban (majd közeli esztendőkben) nem csupán a munkás- és parasztszármazású fiatalok jogászképzését elősegítő, hanem más szakterületekre káderekét képző akadémiákat is felállítottak. Elég utalni arra, hogy az MDP KV Titkársága határozott 1948. december 1-jén a Politikai Akadémia szervezéséről,[652] ugyanakkor a Kultúrpolitikai Akadémia előadásairól,[653] 1949. március 16-án – ugyanazon a napon – a Büntetőbírói és Ügyészi Akadémia mellett, másik napirendi pontként, az ipari, kereskedelmi és pénzügyi akadémia létesítéséről,[654] majd 1949. május 4-én a mezőgazdasági akadémiáról és hallgatóinak ösztöndíjáról,[655] 1949. május 18-án a vállalatvezetői akadémiáról.[656] Határozott még a későbbiekben, 1949. szeptember 28-án a Gazdasági és Műszaki Akadémia építőipari részlege létszámának emeléséről,[657] 1950. szeptember 14-én Honvéd Akadémia létesítéséről, a tisztképző iskola oktatási időtartamának egy évről két évre emeléséről,[658] 1951. július 4-én a Külügyi Akadémia tanulmányi idejének felemeléséről két évről három évre.[659] Az MDP KV Titkársága 1951. október 5-én határozott a politikai tiszti akadémia Sztálinról való elnevezéséről,[660] 1952. július 30-án a kétéves Külügyi Akadémia helyett hároméves Külügyi Főiskola és egyéves Diplomáciai Akadémia létesítéséről.[661]

Nem véletlen, hogy az egykori szociáldemokrata napilap, a *Népszava* nem sokkal a tanfolyam megkezdése után már foglalkozott is az akadémiával. Az ismeretlen szerzőt a dr. Ries vezette minisztériumban kellőképp ellátták alapinformációkkal, mi több, a jövőt illető terveket sem hallgatták el előle. „A bírói kar felfrissítésére *október 15-én tízhónapos büntetőbírói és ügyészi akadémiát indít az igazságügyi hatóság.*[662] Az akadémián száz hallgató vesz részt, köztük Tatabánya és Salgótarján bányáinak 30 legjobb dolgozója. Ugyanennyi nagyüzemi munkás, 20 honvédségi és 15 rendőrségi dolgozó kerül a tanfolyamra. A hallgatók 15 százaléka nő lesz.

652 MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 19. ő. e. 2. napirend, a) pont.
653 Uo. b) pont.
654 MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 34. ő. e. 2. napirend, b) pont.
655 MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 41. ő. e. 4. napirend, c) pont.
656 MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 44. ő. e. 2. napirend, e) pont.
657 Uo. 6. napirend, d) pont.
658 MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 413. ő. e. 9. napirend. Különfélék között.
659 MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 150. ő. e. 8. napirend. Különfélék között.
660 MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 163. ő. e. 6. napirend. Különfélék között.
661 MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 204. ő. e. 4. napirend.
662 Kiemelés az eredetiben, kövérítéssel.

Az előkészítő tanfolyam már megindult. Ezen a tanfolyamon állapítják meg, hogy a hallgatók valóban minden szempontból megfelelnek-e a felelősségteljes bírói és ügyészi állásra. Az akadémia tantárgyai: büntetőjog, büntető eljárás, alkotmánytan és gazdaságjog, valamint a marxizmus–leninizmus alapvető kérdései. Az első büntetőbírói és ügyészi akadémia tapasztalatai alapján újabb tanfolyam indul nagyobb létszámú hallgatósággal. A terv szerint a jövő évben felállítják a polgári bírák akadémiáját is."[663]

A szakirodalmat olvasó jogászok az egy esztendő óta hatályos, immár írott Alkotmány évfordulóján dr. Skorka írásában olvashattak részletesebben először arról, hogy miért, mit és miként oktattak az akadémián. Ő, visszapillantva az első esztendőre, arról is írt, hogy miért vált az előkészítő szükségessé az akadémia előtt. Ennek négyes célja volt: az elméleti és gyakorlati alapok megadása (jegyzetkészítés, tanulásmódszertan), a színvonalkülönbségek csökkentése, a jó kollektív szellem kialakítása, végül az oktatók részéről a hallgatók sokoldalú megismerése. A felvételi bizottságok hibái itt váltak kikerülhetővé, mert innen nem jutottak tovább azok, akik alkalmatlanok lettek volna hallgatónak. A jogi szaktanfolyam egyéves, internátusszerű volt, húsz–huszonöt tagú csoportok tartoztak egy szemináriumvezetőhöz. Egy nap általában úgy nézett ki, hogy egy kétórás előadás volt, és annak feldolgozása történt meg a nap folyamán. Az ideológiai anyagoknál kétnapos volt azonban az előadás feldolgozása.

A tananyagról dr. Skorka papírra vetette, hogy ideológiából harminchat előadást tartottak, szilárd alapokat képezve így ahhoz, hogy a marxizmus–leninizmust miként hasznosítsák majd a mindennapi jogalkalmazásnál. A jogi tananyagnál az ugyancsak szilárd anyagi és eljárásjogi ismeretek nyújtására helyezték a hangsúlyt. Úgy, hogy a büntetőjog általános és különös részét összesen negyvenhat, a bűnvádi eljárásjogot huszonnyolc, a büntetés-végrehajtási jogot nyolc órában tanították. Ezek mellett volt még általános jogelmélet hét, alkotmány- és közigazgatási jog hat, bírósági szervezet öt, továbbá a polgári jog alapelemei tizenkettő, szövetkezeti és munkajog öt, katonai büntetőjog öt előadásnappal. Az előadásokat mindig konzultáció követte. Fokozott figyelmet fordítottak az írásbeliségre, gyakran látogatták a bírósági tárgyalótermeket, utána megbeszélve az ott hallottakat. A tárca Tanulmányi Osztályának munkatársa írása végén kiemelte az osztályharcos szellemben folyó nevelést.[664] Akinek volt ideje, s egybevetette a dr. Skorka által írottakat az egyetemi oktatás tematikájával, az óraszámok kapcsán levonhatta a következtetéseket…

Miképp vették fel az akadémia hallgatóit? Az 1956 előtt katonai főügyészként szolgált – utóbb dr. – Kispál Pálnak*, miként más hallgatóknak is, fennmaradt a teljes személyzeti anyaga. Ez a felvételizett személynek, hallgatójelöltnek családi magánéletébe, főként múlt- és korabéli politikai szerepvállalásába s ekképp magába a Büntetőbírói és Ügyészi Akadémiára történő beiskolázás sajátos, alapvetően pártiskolai jellegű felvételi folyamatába is betekintést nyújt. Mit tartalmazott?

Az MDP Nógrád Megyei Bizottságának káderese és megyei titkára által – a megyei káderosztály fejléces papírján, 1602/1949. iktatószámmal ellátva – az MDP KV Káderosztályának illetékeséhez, 1949. május 28-án írott javaslatát „1 éves bírói kollégiumra". Benne olvasható, hogy Kispál Pál „munkáscsaládból származik, foglalkozása bányász (vájár) 1 hónapos pártiskolát végzett, 29 éves, *nős*,[665] 1945. január 1-től az MKP tagja, pártfunkciója a mizserfai helyi pártszervezet gazdasági vezetője, tényleges katonai szolgálatot teljesített 1941 okt[óber]tól 1944. január 6[-ig]. Frontszolgálatot nem teljesített. Nyugatra nem távozott. Politikai alapképzettséggel rendelkezik, határozott fellépésű, értelmes fejlődőképes elvtárs. Áldozatkészséget mutat. Életrajzát mellékeljük."

A kétoldalas, kézzel írott – szó szerint, betűhíven felidézett – önéletrajza szerint „születtem, 1920 év szeptember hó 8.-án Mátranovákon. Apám: Kispál István, anyám: Ökrös Rozália. Iskolai végzetségem 6 - elemi. Családi állapotom *nős*, 1 gyermek. Munkás családból származom. Szakképzetségem vájár, 14 éves koromban kezdtem dolgozni, mint palaválogató a S[algótarjáni] K[őszén] B[ánya] R. T. Mizserfai üzeménél. 17 éves koromban kerültem be a bányába mint csillés, és ott dolgoztam míg csak be nem kellett vonulni katonának. 1941 év okt. hó 15-én vonultam be a 25. hgyv. [hegyivadász] zlj. [zászlóalj] gp. [géppuskás] századához. Mint tizedes szereltem le 1944. év január hó 6-án. Háborúba, fronton nem vettem részt. Leszerelésem után vissza kerültem a bányába, és ott dolgoztam egészen a felszabadulásig. 1944 év. december elején kiadott általános bevonulási parancsnak nem vetettem alá magam és nem vonultam be. Hanem a hegyek között, majd később a bányába bujtam el. A gazember kakastollas csendőrök és nyilasok elől. Mikor településünket a Dicsőséges Vörös Hadsereg felszabadította, akkor előjöttünk és amiben csak lehetett segitettünk nekik. Én egy hónapig vasút, híd és út építéshez jártam, hogy minél előbb kész legyen. Hogy a hadszintéren lévő Dicsőséges Vörös hadseregnek az utánpótlást lehessen szállitani. Hogy mennél előbb leszámolhassanak, és szétverjék a gazember fasiszta hordákat. Egy hónapi munka után újra vissza mentem a bányába és ott dolgozom. Mert tudtam azt, hogy amit én is termelek, azzal is elősegítem, a gyárak helyre álitását és üzembe helyezését. Hogy ebben a tönkre tett és romokban hevert országban újra megindulhasson a vérkeringés, és egy újjabb virágzó országot teremthessünk, ahol boldog és szabad lesz a nép. 1946 évben lettem vájár. A felszabadulás után bele kapcsolódott a mi csapatunk is a munkaversenybe. *A három hónapos versenybe* [sic!] *csapatunk élmunkás csapat lettünk, és ezer-ezer forint díjjazásba* [sic!] *részesültünk.*[666] Tehát munkánkat odaadással végeztük és végezzük továbra is. Hisz ma már miénk a föld, a gyár, a bánya, tehát magunknak épitünk.

Felszabadulás után 1945 év. január hó 1-től tagja vagyok a MKP-nak, illetve MDP-nak. 1948 év óta mint gazdasági ügy[ekkel foglalkozó] vezető és tizes csoport bizalmi funkciót töltök be pártunkba. 1949 év január hóban végeztem el *a 4 hetes pártiskolát Salgótarjánba* [sic!].[667] Iskolám elvégzése után, mint oktatás felelős lettem a helyi szervezetnél meginduló alapfokú szemináriumnál. Az 1949 évi május 15-i választás előtt, falun és településünkön végeztem házi agitációs munkát, hogy ezzel is győzelemre vigyük a Függetlenségi Népfront zászlaját. Pártom irányvonalát betartom, és a rám bizott munkámat lelki ismeretesen elvégzem. 1945. év márc[ius] hó 1-től a M[agyar] B[ányaipari] Sz[abad] Sz[akszervezet] tagja vagyok. Multba semmilyen pártnak tagja nem voltam. Büntetve sem voltam. Szabadság *Kispál Pál.*"[668] Ennyi s nem több, a célnak megfelelőképp vetette papírra, még Rákosi beszédét is beépítette saját mondandójaként arról, hogy „miénk a föld".

A felvételhez ez azonban még kevés volt a megyei párttitkár ajánlása ellenére. Hátravolt a valamennyi jelentkező számára kötelező jelleggel kitöltendő, harmincöt kérdést tartalmazó kérdőív kérdéseire saját kézzel történő válaszadás, ez szeptember 14-én történt meg. Ekképp és hasonlóképp betűhíven:

„1.) Név: *Kispál Pál* Szül. év: *1920 év szept. 8-án*
2.) Lakás: *Mizserfa b*[ányász] *telep Nógrád vm* [vármegye]
3.) Munkahelye neve és címe: *Salgótarjáni N*[emzeti] *V*[állalat] *Mizserfai üzeme*
4.) Mennyi a fizetése: *700*

663 A népi ülnökökből és szakbírákból álló büntetőtanácsok november elsején megkezdik működésüket. *Népszava*, 1949. (október 6.) 232. sz. 5.
664 Dr. Skorka 1950. 479–481.
665 Kiemelés az eredetiben, aláhúzással.
666 Kiemelések az eredetiben, aláhúzással.
667 Kiemelés az eredetiben, aláhúzással.
668 Dőlt betűkkel a kézzel írott válaszok, valamint […] között feloldom a korabéli rövidítéseket.

5.) Van-e vagyona, vagy egyéb jövedelme: *nincs*
6.) Tanult mestersége: *bányász*
7.) Foglalkozása: *vájár*
8.) Iskolai végzettsége: *6 elemi*
9.) Apja foglalkozása: *éjjeli őr* Szakképzettsége:
10.) Anyja foglalkozása: *háztartásbeli* Szakképzettsége:
11.) Családi állapota: *nős*
12.) Házastársa foglalkozása: *háztartásbeli* Szakképzettsége:
13.) Melyik pártnak tagja, mióta:
MKP: *1945. I. 1.* SZDP:[669] MDP: 1948 NPP: FKG:
14.) Volt-e más pártnak, vagy egyesületnek a felszabadulás előtt, vagy a felszabadulás után tagja, mettől-meddig: *nem*
15.) Melyik szakszervezet tagja, mióta: *M*[agyar] *B*[ányaipari] *Sz*[abad] *Sz*[akszervezet] *1945. III. hó 1-től*
16.) Milyen mozgalmi funkciót töltött be eddig? *tízes szakcsoport bizalmi*
17.) Jelenlegi párt vagy tömegszervezeti funkciója: *MDP gazdaságügy vez*[ető]
18.) Milyen szemináriumot hallgatott: *4 hetes haladó szeminárium*
19.) Vezetett-e szemináriumot és milyen fokút (mikor):
20.) Milyen pártiskolát végzett: *4 hetes haladó*
21.) Milyen tömegszervi iskolát végzett:
22.) Milyen marxista könyvet, pártirodalmat olvasott: *szemináriumi füzeteket*
23.) Házastársa melyik pártnak, tömegszervezetnek tagja, mióta: *MDP, M*[agyar] *N*[ők] *D*[emokratikus] *Sz*[övetsége]. *1945. év*
24.) Családtagjai közül kik párttagok: *feleségem*
25.) Résztvett-e *[sic!]* pártellenes csoportosulásban, hol, mikor:
26.) Volt-e pártbüntetése:
27.) Volt-e büntetve, miért, mikor és hol töltötte büntetését:
28.) Családtagjai közül volt-e valaki büntetve és mikor:
29.) Volt-e külföldön, mikor, hol, milyen célból:
30.) Vannak-e családtagjai külföldön és hol:
31.) Volt-e katona, hol, mikor, milyen alakulatnál, milyen rangot ért el: *igen. Vezérszál[l]ás 1941. okt. hótól 1944. január 6-ig 25. hgyv. zlj. gp. század, tizedes*
32.) Kapott-e katonai, vagy polgári kitüntetést, mikor, milyent:
33.) Hol érte a felszabadulás: *Mizserfán*
34.) Volt-e fronton, mikor, hol: *nem*
35.) Volt-e hadifogoly, mikor, hol: *nem.*

Kispál Pál"

Miután a bizottság elolvasta az MDP ajánlását, az önéletrajzot, és a kitöltött kérdőívet is tanulmányozta, a jelentkező szóbeli meghallgatását követően alakította ki álláspontját: javasolja-e vagy sem az illetőt az akadémiára. Kispál esetében ekképp:

„Kiss *[sic!]* Pál. 29 éves. Munkás származású, apja korábban kocsis volt a bányánál, jelenleg éjjeli őr. Testvérei, sógorai munkások, párttagok, és többen közülük pártfunkcionáriusok.

A felszabadulás előtt munkásmozgalommal kapcsolata nem volt, a felszabadulás itthon bujkálás közben érte, utána nyomban bekapcsolódott a mozgalomba. 1947 óta gazdasági vezetője a mizserfai szervezetnek, továbbá pártbizalmi. Mindkét munkáját lelkesen végzi és

669 SZDP: Szociáldemokrata Párt (helyesen: MSZDP).

feladatát jól [el] látja. Nős, felesége párttag, 1 kétéves gyermeke van. Mint élmunkáscsapat tagja 1.000 forint pénz jutalomban részesült. Kollektív érzéke erősen kifejlett. Átlagon felüli mértékben értelmes, fejlődőképes, ideológiai képzettségére az 1 hónapos pártiskolán kívül nehéz munkája és pártmunkája mellett kellő súlyt nem tudott fordítani. Átlagon felüli káder. Az Akadémiára való felvételét javasoljuk."

Nyilvánvaló, hogy az MDP, illetve a jogelődökhöz való viszony fokmérője volt annak, hogy kit találtak arra alkalmasnak a jelentkezők közül, hogy az illető az akadémiára felvételt nyerhessen. A pozitív tartalmú döntéshez azonban szükséges volt az illetékes pártszervezet kedvező, írásbeli javaslata. Mellette szólhatott továbbá a részben kézzel írott önéletrajz tartalma, részben a felvételi bizottság előtti szóbeli meghallgatás során kialakult álláspont. A jog világában történő jövőbeli esetleges bárminő ügyködéshez legfeljebb az kötődött ennél a felvételinél, hogy a jelentkezőt (netán családtagjait) elmarasztalták-e korábban, vagy sem. Nem véletlen, hogy a csatolt dokumentumok és az akadémián elvégzett munkája alapján 1950. június 6-án a Büntetőbírói és Ügyészi Akadémia iskolavezetője s a szemináriumvezető, Balogh Józsefné által aláírt káderjellemzésének végén az olvasható, hogy „minden téren erős fejlődésben levő elvtárs. Vezető képessége rövid idő alatt jól ki fog fejlődni. Megbízhatósága minden téren megnyilvánul, lelkiismeretessége biztosíték arra, hogy a rá szabott munkát mindig jól elvégzi. Egyelőre beosztott ügyésznek javasoljuk."[670]

A személyzeti anyagokon kívül fennmaradt gyér számú, jórészt az előzményekre visszatekintő tartalmú korabéli dokumentumokból kitűnik, hogy az első esztendős, közel száz hallgatóval kezdődött képzés 1950. augusztus 15-én zárult. Miről tudósított azonban egy 1950. július 20-án, az MDP Oktatási Osztályához küldött, a tárca új tanulmányi osztályvezetője, Nádas András* által aláírt s az új, kétszáz hallgatóval induló tanfolyam tananyagával összefüggő feljegyzés? Ennek már a második bekezdése arról tájékoztatott, hogy a korábbiakban „az elhelyezés tekintetében" hiba mutatkozott, „mivel az igénybe vett épület sem terjedelmében, sem pedig beosztásában nem felelt meg az oktatómunka céljainak. További és eredményes munkát közvetve megnehezítő hiányosság volt a most befejeződő tanfolyamon, hogy a hallgatóknak anyagi támogatása nem volt megfelelő. A 148/1950. N. T.[671] sz. határozattal azonban ez a kérdés az új tanfolyamra kedvező megoldást nyert."[672] A múltat

670 *Kispál Pál káderjellemzése, 1950. június 6.* MNL OL XXVI–E–6 1. doboz. Iktatószám nélkül.
671 N. T.: Népgazdasági Tanács.
672 MNL OL XXVI–E–6 1. doboz. Iktatószám nélkül.

Utóbb kiderült, hogy az N. T. határozatának alkalmazásával kapcsolatban problémák merültek fel, az optimizmus korai volt, ezért az iskolavezető 1950. december 11-én keltezett feljegyzésének törzsszövegét – történelmi dokumentumként is – szó szerint közlöm. Nem kétséges számomra, hogy keletkezését a hallgatói tiltakozások inspirálhatták. Ezeknek azonban nincs írásos dokumentuma.

„A Népgazdasági Tanács határozatát, amely a hallgatók ösztöndíjával foglalkozik, egy bizonyos vonatkozásban nem látjuk tisztán.

A N. T. határozatának az a kitétele, hogy akinek eltartási kötelezettsége van, az 500 Ft-ot kap és minden eltartott után 120 Ft-ot, úgy alkalmaztuk, hogy akinek van egy eltartottja, az 620 Ft-ot kap, minden további eltartott után még 120 Ft-ot. Azonban nehézségeink vannak azoknak az elvtársaknak az ösztöndíjánál, akiknek a házastársa is kereső és gyermeke nincs. Az N. T. határozat alkalmazásánál ezt úgy oldottuk meg, hogy ezek az elvtársak 300 Ft-ot kaptak, épp úgy mint a nőtlenek, akiknek semmiféle családi kötelezettségük nincs. Az a véleményünk, hogy ezáltal megrövidítjük a termelésben kiváló elvtársakat, akiknek a házastársa keres. Ma, amikor az a cél, hogy minél több munkaerőt vonjunk be a termelésbe nem lehet helyes az, hogy megrövidítsünk valakit azért, mert a felesége dolgozik. A 300 Ft önmagában nem is lenne olyan kevés, de éppen a legkiválóbb elvtársak magas Békekölcsönöket jegyeztek, és ha ezt levonjuk és hozzászámítva az egyéb [...] kötelezettségeiket felborítjuk egész háztartási rezsijüket és rászorítjuk őket arra, hogy házastársuk fizetéséből fedezzék egyes kiadásaikat. Ezek az elvtársak azelőtt saját magas termelési eredményeikkel olyan teljesítménybért értek el, hogy komoly segítséget nyújtottak a háztartásnak, illetve ők viselték a háztartás főbb terheit, most pedig házastársuk segítségére szorulnak.

felhánytorgató mondatokkal teli feljegyzésből az is kitűnik – és ezért lehetségesnek vélem az alább közöltek alapján, hogy az újabb iskolavezető, Kiss Tiborné*[673] információi alapján állíthatta azt össze Nádas –, hogy az új tanfolyam Rákoskeresztúrról elköltözve a budai Várba, „a Tanfolyam Ellátó Nemzeti Vállalat kezelésében lévő központi iskolaépület elkülönített részében" indul. Ennek révén „meg fognak szűnni azok a nehézségek is, amelyek a központtól való 20 km. távolságból, részben pedig abból adódtak, hogy az iskolavezetőnek egyben gazdasági ügyeket is kellett intéznie". Továbbá „a tanfolyam időtartamát is meghosszabbítottuk, teljes egy évre, 12 hónapra, hogy megszüntessük azt a zsúfoltságot, amely az elmúlt évben egyes anyagoknál tapasztalható volt".[674]

A minisztérium azonban az ötéves szakoktatási tervében 1949 végén még nem szembesült kellőképp mindezekkel az anomáliákkal. A terv elvi részében rögzült, hogy „szakoktatásunk elsősorban a tárcához kinevezett és kinevezendő *munkáskáderek*[675] kiképzését kívánja biztosítani". Két irányban: egyfelől a központi adminisztráció olyan képzésével, hogy annak tagjai „tisztán lássák maguk előtt a Tárca demokratizálása végett elvégzendő munkát". Másfelől – és ez is jelzi, hogy érdemi helyszínváltozással még nem számoltak az idő tájt – „a munkáskáderek kiképzésének másik fontos oktatási területe a rákoskeresztúri Büntetőbírói és Ügyészi Akadémia. Itt a súlypontot a bírói és ügyészi feladatok ellátásához szükséges szakanyag és a szocialista jogrendszer alapelveinek, célkitűzéseinek elsajátítására helyezzük."

Az 1950. évi munkatervben az ún. felső káderképző tanfolyamok közül három bennlakásos, egyéves akadémiait említettek a dokumentumban: egy-egy már folyó s indítandó büntető ügyszakost, a már korábban felvettek közül 96 személy még hallgató volt, és újabb százat terveztek 1950-ben beiskolázni, továbbá egy polgári szakirányút, ugyancsak száz hallgatóval. Ez azt érzékeltette, hogy az oktatást a polgári jog világában majdan ítélkezőkre is kiterjesztik – miként ezt már 1949 őszén is tervezték –, tehát ott is kezdetét veszi előbb-utóbb a bírói kar összetételének átalakítása. Az akadémián a büntető és a polgári oktatás új évadját 1950. október 1-jével kívánták elindítani: azzal, hogy Rákoskeresztúron „mi vettünk fel és a jövőben is bizonyos keretek között továbbra is helyet biztosítunk a honvédelmi és a belügyi tárca kádereinek".[676] Majd készült ebből a tervből egy kivonat is – nyilván ezt is dr. Skorka készíthette –, amely egyértelművé tette, hogy „a felső káderképzés döntő súlypontját adó akadémiai oktatás területét pedig a polgári ügyszakra kiterjesztjük. Az oktatásnak ez a módja a tervidő első három évében fog folyni, ezután – remélve azt, hogy a megreformált

Javaslatunk az, hogy az N. T. határozatát úgy értelmezhessük, hogy ahol gyermek nincs és a másik házastárs keres, ott az iskolán lévő hallgatók illetményét 500 Ft-ban állapíthassuk meg azon az alapon, hogy akkor, ha iskolán van változatlanul reá esik a háztartásból a költségek egy része (lakásfűtés). Így ebben az értelmezésben különbséget tudunk tenni a nőtlen és a nős elvtársak között.

Kérjük javaslatunk elbírálását, hogy az illetményeket ennek megfelelően javíthassuk ki. Ez a javaslatunk azért is indokolt, az N. T. sokkal magasabb életszínvonalat (tudomásunk szerint 750 Ft-os átlagfizetést) irányzott elő és az eddigi illetmények átlag összege ennél jóval alacsonyabb."

A tárca 1949. december 6-i keltezésű ötéves szakoktatási tervében még száz hallgatóval számoltak az új, 1950/51. évi tanfolyamnál is. Figyelemmel a még folyó 1949/50. évi oktatásra is, másfél tanfolyam összköltségét tervezték a fenntartási és illetménykölségek esetében, 1 millió 950 ezer Ft-tal. *Az igazságügyi szakoktatás 5 éves terve, 1949. december 6. Készítette dr. Skorka György.* MNL OL XXVI–E–6 1. doboz. Iktatószám nélkül.

673 Kissné hagyományt folytatott. Elődje, dr. Mándi-Nagy István Mándiként, ő Kiss Tiborné helyett Kis Máriaként írta alá a különböző jellegű iratokat.

674 *Nádas Andrásnak, az Igazságügyminisztérium Tanulmányi Osztálya osztályvezetőjének feljegyzése az MDP Oktatási Osztály részére az Akadémia 1950/51. évi tananyagáról, 1950. július 20.* MNL OL XXVI–E–6 1. doboz. Iktatószám nélkül.

675 Kiemelés az eredetiben, aláhúzással.

676 *Az igazságügyi szakoktatás 5 éves terve, 1949. december 6. Készítette dr. Skorka György.* MNL OL XXVI–E–6 1. doboz. Iktatószám nélkül.

egyetemekről már jól képzett káderek fognak kikerülni – pedig felváltja helyét az egységes továbbképzés."[677] Ehhez kommentár nem szükséges.

Mi több, az akadémia épületében nyáron sem kívántak szünetet tartani, mert Rákoskeresztúron a jegyzők és titkárok képzését vették tervbe. Összességében mindezt azért, mert „ami az utánpótlást illeti, elvi álláspontunk, hogy ne lehessen a jövőben az igazságügyi apparátus dolgozója senki, aki a marxizmus–leninizmus alapjaival tisztában nincs és a szocialista jogrendszer alapelveit nem ismeri". A négyhetes bennlakásos továbbképzéssel az a cél, hogy „az alapos kádermunka mellett" így biztosítható lesz az, hogy „a proletárdiktatúra fontos funkcióját végző bírói és ügyészi utánpótlása megfelelő legyen".[678]

A szép tavaszi, májusi eleji napokban történtek azonban felkavarták az amúgy sem álló vizet Rákoskeresztúron. Az iskola első vezetőjét, dr. Mándi-Nagyot leváltották,[679] nem sokkal azt követően, hogy a Nagy-budapesti Pártbizottságról nem akárki, hanem az elsőszámú vezető, Kovács István titkár volt kénytelen látogatást tenni a Pesti út 80. alatti épületben. „Utasította a vezetőséget, hogy a túlterhelést és a meddő értekezletesdit *[sic!]* szüntessék meg." Mi több, a Központi Ellenőrző Bizottság kétfős, dr. Alapy Gyuláról[680] és dr. Bárd Andrásból* álló bizottságot küldött ki egy hallgatót érintő személyi hajsza miatt – akit spiclikedéssel is gyanúsítottak –, ő ugyanis bejelentést tett mindennek a kivizsgálására. Egy taggyűlést tartottak, amelyen kizárási határozatot hoztak vele kapcsolatban, amiről utóbb kiderült, hogy az „sok tekintetben igazságtalan, végrehajtásában is helytelen volt". Mi történt ott, ahol az iskolavezetőség tagjai dr. Mándi-Nagy mellett a szemináriumvezetőként leváltott Tóth Ede, továbbá Balogh Józsefné és dr. Dávid Ferenc* voltak, valamint a pártból már eltávolított Kádár Józsefné,[681] aki az ideológiai szemináriumot vezette? Ahol az előadók dr. Ries miniszter, dr. Szabó és dr. Timár az igazságügyi tárcától, továbbá dr. Alapy, a felsőbírósági elnök, dr. Nagy Miklós, valamint az egyik minisztériumból dr. Világhy Miklós* voltak.

A kétfős testület – hasonlóképp Kovács Istvánhoz – megállapította, hogy „az iskola vezetősége az akadémia megindulása után súlyos hibákat követett el a munka megszervezésében, mert a hallgatókat meddő és rosszul szervezett értekezletesdivel, másrészt a szakmai anyag túlzott oktatásával terhelték. Hetek teltek el, amikor az elfoglaltság [az] akadémián átlag 16–18 óra volt. Ennek következtében az iskolán a hallgatók közül többen fizikailag összeroppantak, gyomorvérzések, idegösszeomlás, súlyos megbetegedések, általános kimerültség uralkodott el. Ezen felül az iskolá[ba]n spicli rendszert honosított meg a vezetőség, ami azt okozta, hogy suttogások, személyeskedések a múlt év végére megmérgezték a légkört."

Részleges javulás következett be, az iskolavezetés kezdetben korlátozta az értekezleteket „és a meg nem indokolt társadalmi munkát". Ám „a versenyvállalási értekezletek helytelenül elburjánoztak, a vezetőségválasztó taggyűlés este 7-től reggel fél 5-ig tartott".

677 *Kivonat a Tanulmányi Osztály 5 éves munkatervéből (1950. év első 6 hónapjának munkaterve).* (Az 5 éves terv harmadik oldalán szó szerint olvasható a szakoktatási feladatok között.) MNL OL XXVI–E–6 1. doboz. Iktatószám nélkül.

678 *Az igazságügyi szakoktatás 5 éves terve, 1949. december 6. Készítette dr. Skorka György.* MNL OL XXVI–E–6 1. doboz. Iktatószám nélkül.

679 *Feljegyzés a rákoskeresztúri ügyészakadémiáról érkezett bejelentés folytán 1950. május 5-én tartott vizsgálatról, 1950. május 5.* MNL OL XXVI–E–6 1. doboz. Iktatószám nélkül.

680 Dr. Ibolya Tibor: *Fedőneve: Tasziló. Felvidéki úrifiúból sztálinista ügyész. Alapy Gyula.* Budapest, 2021. Kézirat. Rendelkezésemre bocsátását ezúton is köszönöm.

681 Kádár Józsefnét az MDP Szervező Bizottsága kizárta a pártból, mert mint V. kerületi oktatási felelős megszegte az éberséget. Utóbb, 1951 szeptemberével távozott az akadémiától. *Feljegyzés a rákoskeresztúri ügyészakadémiáról érkezett bejelentés folytán 1950. május 5-én tartott vizsgálatról, 1950. május 5.* MNL OL XXVI–E–6 1. doboz. Iktatószám nélkül.

A bizottság végül megállapította, hogy okkal zárták ki a tanfolyamról az illető hölgyet, akit a régi munkahelyén, a Pestvidéki Törvényszéken alacsonyabb munkakörbe helyeztek visszatértét követően. Ám leszögezték azt is, hogy jobb munka szükséges az iskolavezetés részéről is a jövőben. S ekkor következett a feketeleves, mert dr. Alapy és dr. Bárd nem restellte leírni a súlyos hibákat. Miután dr. Alapy ügyész volt, vádiratnak is beillett a tartalma. Mégpedig:

„1.) Az akadémián az ideológiai oktatásban a szakmai képzéssel szemben súlyos lemaradás van." A leváltott függetlenített párttitkár, Stenczinger Jenő[682] s köre szembeszállt az iskolavezetővel, annak munkáját nem támogatták. Ezért választották meg immár a hallgatók maguk közül Ivády Józsefet* párttitkárnak. „Mándi képtelen volt összefogni az oktatás kérdéseit és a szemináriumvezetőket, képtelen volt az iskola vezetésére. Személyében egy teljesen puha, bizonytalan, tépelődő ember állott az iskola élén, akinek elhatározási képessége nincs, akaratát érvényesíteni képtelen. […] *már jóval korábban le kellett volna cserélni a megfelelőbb vezetővel.*[683] […] Vezetői megbízatása nagyon helytelen volt azért is, mert iskolai jellemzése szerint legfeljebb szemináriumvezetésre alkalmas. Ezek a körülmények azt okozták, hogy a hallgatók ideológiai képzése elmaradott, tudásuk frázis-szerű, az ideológiailag tanultakat munkájukban nem tudják átvinni a gyakorlatban.

A gyenge vezetésből erednek a további hiányosságok:

2.) Az ideológiai oktatás elmaradottsága okozza a helytelen baloldali elhajlásokat, általános értelmiség-ellenes hangulatot, szektánsságot *[sic!]*.

3.) Az akadémián nincs helyes munkabeosztás, sok jel mutatja a hallgatók helytelen túlterhelését.

4.) Az iskola vezetése nem egységes, ez lehetetlenné teszi a jó nevelő és szakképző munkát.

5.) Az ideológiai szemináriumvezetők nem kapcsolódnak be a szakmai kiképzésbe, ezért nem tudnak jó nevelő munkát végezni, mint pl. a katonaságnál a szakmailag elmaradt nevelőtiszt sem tudna jó harcosokat nevelni."

Mit tettek eddig? Eltávolították dr. Mándi-Nagyot, helyére Kiss Tibornét állították, akinek helyettese dr. Steffler Sándor* ügyész, szakmai szemináriumvezető lett. A bizottság szükségesnek tartotta, hogy Kissnével és Nádassal, a tárca Oktatási Osztályának vezetőjével közöljék a tapasztalatokat. Hasonlóképp lényegesnek tartották továbbá, hogy

„1.) Kissné […] különösen az ideológiai szemináriumvezetőket erős kézben tartsa, munkájukat ellenőrizze. […] fokozattan figyelje Dávid elvtárs és a kizárt Kádárné munkáját, akik túlzásokat követnek el.

2.) Kissné és Nádas […] fokozottan törekedjenek arra, hogy az ideológiai kérdésekben mutatkozó nevelési lemaradást mielőbb hozzák helyre.

3.) Az ideológiai szemináriumvezetők a szakmai képzéshez kapcsolódva a szakmai anyagot ismerjék meg, vegyenek részt a szakmai előadásokon, ideológiai nevelésüket állítsák a szakmai képzés szolgálatába.

4.) Az iskolán teremtsenek olyan munkabeosztást, amely kiküszöböli a még részben fennálló túlterheltséget, amit az értekezletesdi és a versenymozgalom helytelen értelmezése okoz."

Végül a záró gondolat, amely egyfajta pártutasításként is értelmezhető: „a javaslatokon keresztül az iskolán teremtsenek baloldaliaskodástól *[sic!]* mentes elvtársias légkört, amelyben a még hátralévő kb. négy hónapban a hibákat nagyrészt ki lehet javítani. Döntően fontos, hogy a hallgatókat önálló gondolkodásra, az ideológiai ismeretek minél gyakorlatibb alkalmazására neveljék."[684]

Kommentárként mindössze annyit, hogy mindezeket a Rajk–Brankov-ügy és mellékperei közismert légkörében tevékenykedő mindenható pártbíróság jegyezte, amelynek egyik tagja a kivégzett Rajk s társai vádlója volt. Költői a kérdés: milyen szemlélet uralkodhatott az idő tájt Rákoskeresztúron? A válasz egyrészt köztudott: az ott meglévő szellemiséget nemigen sikerült kiirtani az elkövetkező esztendőkben, ezt a kádári megtorlás során történtek támasztják alá. Másrészt nyomon követhető az iskolavezető írásos havi jelentéseiből, benne a hallgatók idézett gondolatfoszlányaival.[685] Ez utóbbit – szinte összefoglalva a korábbiakat – egy később összeállított szemináriumértékelés-sorozat bizonyítja. Ezekben a téves nézetek felsorolása ekképp fogalmazódott meg:

„1.) Magyarországon a pacifizmusnak nincs gyökere.

2.) Forradalom nem esik egybe az emberi haladás érdekeivel, csak forradalom után harcol a haladásért.

3.) Nem látják jól a párt szerepét a Horthy-rendszerben, lehetett volna baloldali képviselőket küldeni a parlamentbe.

4.) Pacifizmust, nacionalizmust a bur[zsoázia]. más-más országban alkalmazza. Nem minden országban egyszerre. […]

5.) Imp[erializmust]. és fas[izmust]. azonosítják, általános jellemzésekkel. Kap[italizmus]. rothadó fas[izmus]., az imp[erializmus]. külön szakasza.

6.) Magyar nép egyáltalán nem felelős a 2. világháborúért.

a.) Nem felelős, mert a németek kormányoztak,

b.) nem felelős, mert kis nép.

c.) M[agyar].o[ország]. felelős azért, amit a katonák a SZU [Szovjetunióban] végig vittek."

Egy újabb gyöngyszem egy másik, hasonló összegzésből: „Akit a Pártba nem tudtunk bekényszeríteni, azt bekényszerítjük a béketáborba."

A nemzetiségi kérdés feldolgozásakor úgyszintén elhangzottak „hibás nézetek". Arra a kérdésre, hogy „elítélhető-e valaki, ha egy kicsit antiszemita", az adott válaszokból is készült összegzés: „Antiszemitizmust nem ítéljük el, mert érthető, hiszen a kap[italizmus]. maradványa. Bennünk kom[munistákban]. is van bur.[zsoá] maradvány. […] Zsidók között is volt becsületes, »adott hitelt«."[686] És így tovább. A jövő jogászainak – bíróknak és ügyészeknek és a közülük kiválasztott különböző szintű igazságügyi vezetőknek – képzettségéről, látásmódjáról mindez elegendő.

Dr. Mándi-Nagy bukását, új állásba helyezését követően, 1950 májusában már az iskolavezetőség készítette el a havi jelentést, de azt senki sem írta alá. Ebből ismert, hogy Kovács Istvánt követően az igazságügyi tárcától a miniszter és dr. Timár, a pártközpontból dr. Donáth, a KV Titkárságának vezetője és egy munkatársa is látogatást tett Rákoskeresztúron.[687] A júniusi jelentést az iskolavezetőség nevében először írta alá Kiss Tiborné, de már így: Kis Mária.[688]

682 *Stenczinger Jenő, függetlenített párttitkár jelentése, 1950. január 4.* 11. MNL OL XIX–E–6 1. doboz. Iktatószám nélkül.

683 Kiemelés az eredetiben, aláhúzással.

684 *Feljegyzés a rákoskeresztúri ügyészakadémiáról érkezett bejelentés folytán 1950. május 5-én tartott vizsgálatról, 1950. május 5.* MNL OL XXVI–E–6 1. doboz. Iktatószám nélkül.

685 *Havi jelentések 1949. december–1950. június.* Ezek havonkénti részletes idézésétől eltekintek. Maliciózus megjegyzésem: ha tartalma nem lett volna annak idején oly véresen komoly, valamint súlyos következményekkel járó, akkor vicclapként is lehetne olvasni manapság. Uo.

686 *Szemináriumértékelések, é. n.* Valamennyi 1950 tavaszán készülhetett. Uo.

687 *Havi jelentés, 1950. május 26.* Uo.

688 *Havi jelentés, 1950. június 30.* Uo.

Az akadémia oktatói közül a Magyar Jogász Szövetség főtitkárával együtt dr. Alapy is részt vett a Lengyel Demokratikus Jogászszövetség 1950. július 1–2-án tartott kongresszusán. Már június 28-tól a helyszínen tartózkodtak. Beszámolójukban kitértek arra, hogy ott miképp változott az ügyészi és a bírói kar összetétele, hogyan folyik a képzés az ottani akadémián. A legilletékesebbektől tudták meg azt, hogy a nyolcszáznyolcvan ügyészből százötven dolgozott korábban is az apparátusban, a többi fiatal, akadémiát végzett munkáskáder, antifasiszta harcos, dolgozó paraszt volt. Akiket leépítettek, azok vállalatoknál helyezkedhetnek el jogtanácsosként, de csak akkor, ha nem ellenségek. „A bírák átszervezése lassúbb ütemű." Az akadémiát végzett ügyészeket tovább képzik az egyetemeken esti oktatásban, a régiek részére pedig politikai átképzést tartanak. Az eltelt három esztendő során – tehát Lengyelországban már 1947-től folyt ez a képzési forma – a munkába állított ügyészeket támadások érték a régiek részéről, akiket azonban elszigeteltek vagy kb. tíz-tizenkét hónap alatt el is távolítottak, tehát megvédték az újonnan állásokba helyezetteket. A munkáskáder ügyészek mellé ügyészoktatót is munkába állítottak, aki elősegítette a frissen munkába állítottak fejlődését. A lengyel oktatóbázist Katowice mellett, Zabrzében (az egykori Hindenburgban) meg is tekintették. Ott már a hatodik tizenkét hónapos évfolyamot indították el 93 hallgatóval, akiknek 72%-a munkás (jórészt bányász) volt, 16%-a paraszt és 12%-a értelmiségi és kispolgár a foglalkozását, illetve származását tekintve. A hallgatók közel harmada nő (31%), érettségizett 10%, a többi hétosztályos iskolát végzett, az átlag életkor 23 év. A pártszervezetek útmutatásával a tömegszervezetek tevékeny szerepet játszottak a beiskolázásnál. Tájékoztattak továbbá arról, hogy mekkorák a háló- és oktatótermek, az ösztöndíjak, milyen az ellátás, hogyan van felépítve a tanulási rendszer, mely tantárgyakra hány órát fordítanak és így tovább.[689] Mindezek a tapasztalatok utóbb akkor hasznosultak, amikor a magyarországi jogszolgáltatás átalakításának folyamatában felgyorsult a létszámleépítés. Addig azonban még pár hónap hátravolt.

Erre az időszakra nyilvánvalóvá vált, hogy az 1948. évi XXII. tc. alapjaiban rendítette meg a korábban elmozdíthatatlannak tűnő bírói kar helyzetét. Az ítélkezés „demokratikus átalakítására" hivatkozva a miniszterük főfelügyeleti joga alatt lévő ítélőszékek bírói – „átmenetileg" – áthelyezhetőkké, vagy ők és mellettük az államügyészek végelbánás alá vonhatókká váltak. A jogszabály körül bábáskodó dr. Szabó Imre nem véletlenül emlékeztetett utóbb – akkor már hosszú-hosszú évek óta a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagjaként – ennek a törvénynek a funkciójára. Szerinte korábban „sokan voltak a bírák között, akik a régi rendszert megfelelőnek tartották és azt kívánták volna vissza". Ők túlzó módon úgy vélekedtek az idő tájt, hogy elmozdíthatatlanságuk s ítélkezési függetlenségük továbbra is összekapcsolódik, és bárminő, így akár a korábbi, akár az 1945-től formálódó politikai rendszertől – mint bíróságok – függetlenek. Mi több, „szabadon és saját belátásuknak megfelelően dönthetnek minden ügyben, legfeljebb a törvényeknek vannak alávetve, de a törvények értelmezésében már egy bizonyos függetlenség illeti meg őket". Dr. Szabó szerint a tőkés rendszer mellett csatasorba állott bírók elmozdíthatatlanságának befellegzett, mert „nincs semmiféle olyan bírói függetlenség, amely megengedné az ilyen ítélkezést, dacolást, szembefordulást az adott állammal".[690]

A törvénycikk hatálybalépésével azonban ez a dacolási lehetőség szertefoszlott, nem azonnal, hanem lépésről lépésre, ám egyre radikálisabban. Az 1948. végi összesítést jelleztem. Annak alapján rögzíthető, hogy a nyugdíjazottak között volt a Rákosi által korábban bírált két ítélőtáblai elnök, egy-egy NOT alelnök és tanácselnök. A Magyar Kúriáról két tanácselnököt és öt, összesen hét bírót, az ítélőtáblákról két elnököt, öt tanácselnököt és

689 *Beszámoló a Lengyel Demokratikus Jogászszövetség 1950. július 1–2-án tartott kongresszusáról.* Uo.
690 Szabó Imre: Ismét a bírói függetlenségről. *Állam- és Jogtudomány*, 1988. 1–2. sz. 1–2., 5.

kilenc, összesen tizenhat bírót, a törvényszékekről hét elnököt, huszonhárom tanácselnököt és öt, összesen harmincöt bírót, a járásbíróságokról tizenegy elnököt, hat alelnököt és öt, összesen huszonkét bírót nyugdíjaztak.

Áthelyeztek: az ítélőtáblaról két tanácselnököt, a törvényszékekről két elnököt, tizenegy tanácselnököt és huszonöt, összesen harmincnyolc bírót, a járásbíróságokról hét elnököt, öt alelnököt és hatvannégy, összesen hetvenhat bírót. A ranglétrán való feljebb lépés fehér hollónak számított.

Az ügyészi apparátust is megtizedelték, átalakították a törvény hatálybalépését követően. „Mindez úgy történt, ahogy eltervezték. Két fő szempont alapján: egyfelől eleget tettek Rákosi hónapokkal korábbi, 1947. augusztusi kívánalmainak – bírálata megvalósításának – akár az áthelyezések, akár a nyugdíjazások során. Másfelől – és ez még az előbbinél is fontosabb volt – megkezdték annak a helyzetnek a gyökeres felszámolását, amit az elmúlt év őszén ekként rögzített az ismeretlen szerző: »fontos bírói« pozícióban »kommunista Pesten egyetlenegy sincs, az egész országban csak egy van«. Az újonnan kinevezendőknél a »demokratikus mentalitás« igenlése ennek a helyzetnek a radikális felszámolását takarta."[691]

Dr. Hajdu államtitkár év végi, 1948. december 12-i összegzése szerint „ne a paragrafusok útvesztője, hanem a dolgozók társadalmának igazságérzete legyen az ítélkezés szilárd alapja". Majd a népbíróságok és munkásbíróságok ítélkezési tapasztalatára hivatkozva azt fűzte hozzá, hogy „nyugodtan bízhatjuk új bűnvádi perrendtartásunk büntető ítélkezéseit a nép fiaira, a dolgozók társadalmára, amely így önmagát tisztítja meg a salaktól".[692] Az országgyűlés 1949. március 24-én elfogadta az 1949. évi XI. törvényt a népnek a büntető igazságszolgáltatásban való részvételéről és a fellebbvitel egyszerűsítéséről. Az államtitkár pedig ott folytatta, ahol abbahagyta. Most nevesítette azokat a polgári politikusokat,[693] akiknek pártjait „felszalámizta", őket pedig különbözőképp kiiktatta hőn szeretett pártja az elmúlt években a honi politizálás fő áramlatából.

Azt fejtegette, összefüggve ezzel, a honatyák előtt, hogy „a salakot és szemetet, a kötőanyagot a fundamentum kötőanyagából kiküszöböltük, a fundamentum szilárd, a népi demokrácia megalapozása teljes mértékben megtörtént. Itt az az ideje – húzta alá –, hogy a népi demokrácia a maga tartóoszlopait szilárd módon megkonstruálja. […] A szaktudás a társadalmi szolidaritásban és nem a jogi paragrafusokban van. […] A népi elemeknek az igazságszolgáltatásba való bevonásával döntő lépést teszünk a népi szocialista jog és jogbiztonság megteremtése felé."[694]

Humánusnak nehezen nevezhető mondandója kommentárt nem igényelne, de az MDP vezérkarának és kiszolgálóinak attakja fokozódott.

Az MDP-ben elrendelt tagfelülvizsgálat – egyfajta előzetes szűrőként – már alapozást jelentett 1949 februárjában a további személyi konzekvenciák levonásához, az újabb forduló során a diplomáját 1945 előtt szerzett ítészek meghurcolásában, állásától való megfosztásában. A kettőszázhuszonöt személyt érintő pártfelülvizsgálat végeredménye önmagáért beszél: a kilencven kizárt személyből huszonkét bíró volt korábban szociáldemokrata párttag – járásbírótól kúriai tanácselnökig bezárólag –, a többiek tanácsjegyzők vagy különböző szintű ügyészségi, népügyészségi tagok voltak. Így a fórumrendszer eltérő lépcsőfokain or-

691 Zinner–Kahler–Koczka–Pálvölgyi–Tóth 2005. 372.
692 Solti Lajos: „Nyugodtan bízhatjuk a nép fiaira a büntetőítélkezést." Munkásbírák és vezetők a bírói hivatásról. *Népszava*, 1948. (december 12.) 287. sz. 4.
693 Megemlítette Kovács Béla* volt kisgazdapárti főtitkárt és a határon túli létbe kényszerített Nagy Ferenc* volt miniszterelnököt, valamint a korábbiakban kormánypremier tisztségre is alkalmasnak tűnő, de végül Nyugatra menekülni kénytelen ügyvédet, dr. Sulyok Dezsőt.
694 Az országgyűlés törvényerőre emelte a nép részvételét a büntető igazságszolgáltatásban. *Népszava*, 1949. (március 25.) 70. sz. 1.

ságszerte ítélkező bírókat ért 1949–1950-es mészárlás mögött nem csak a jogszabályi háttér módosítása húzódott meg.

A politikai hatalom semmit sem bízott a véletlenre. Dr. Riesnek a Legfelsőbb Bíróságon a bírók esküjét követő beszédében elhangzott, már idézett mondatára – feldolgozásom mottójára – utalhatok itt vissza, miszerint „mindent alapos megfontolás után csinálunk, mindent kidolgozunk előre a legapróbb részletekig". Ennek felelt meg – és dr. Ries mondandója utóbb, a történtekből már levont tanulságként hangzott el – és a szovjetizálás klasszikus eseteként értékelhető egy 1949. nyári jogalkotási folyamat és annak következménye. A kifelé „eladható" elismert szaktekintély, az elsőszámú bírósági vezető, az elnök mellett a másodelnök lett a szürke eminenciás, élet és halál ura az ítélőtáblákon és az alá rendelt fórumokon. Szó szerint. Kezében ugyanis ilyen hatalom összpontosult. A büntetőítélkezést a bírósági káderpolitika alakításával tudta befolyásolni. Az idő tájt legjelentősebb hatalommal rendelkező párttestület elé terjesztett dokumentumban ugyanis nem kerteltek. A Kovács István iratai között fennmaradt, 1949. május 23-i keltezéssel ellátott feljegyzésben olvasható, hogy „e másodelnöki állások jogi képesítéssel nem rendelkező munkáskáderek által fognak betöltetni és ezekre fog hárulni a bírósági személyzeti politika és káderpolitika intézése és a bíróságoknak ebből a szempontból való kézbevétele és szervezése".[695] Miután pedig az öt felsőbíróság – a főváros mellett Győrött, Pécsett, Debrecenben és Szegeden – szakmai felügyeletet gyakorolt az alsóbb bíróságok ítélkezése felett, ezek személyi összetételének alakításával, érdembeni átalakításával – a népi ülnöki rendszer bevezetése mellett[696] – lehetőség nyílt a politikai vezetés kívánalmainak teljesítésére.[697] A „másodelnökön keresztül hatékonyabbá fog válni az igazságügyminisztériumnak az ellenőrző munkája is".[698] Dr. Riesnek a tárcája kollégiuma nevében tett előterjesztését az MDP Titkársága 1949. június 1-jén vitatta meg. Egy nappal azt követően, hogy annak ülésén Rákosi bejelentette Rajk letartóztatását. Az elvtársak érdemi egyetértését követően kiadott kormányrendelet hatályossá vált 1949. június 4-től.[699] A fővárosban két, vidéken egy-egy másodelnök lett, a rendelet pedig elhallgatta a politikai döntéshozó elé terjesztett érdemi hátteret: azt, hogy mi a jogalkotó célja ezekkel az álláshelyekkel. A 2. § szerint „az ítélőtábla másodelnöke az ítélőtábla elnökének állandó helyettese s az elnök igazgatási és felügyeleti jogkörében az elnök akadályoztatása esetén kívül is eljár". Azaz bármikor. A 3. § pedig mindössze annyit tartalmazott, hogy „az ítélőtáblai másodelnökké az egyéb kellékek megléte esetén olyan személyt is ki lehet nevezni, aki a fennálló jogszabályokban az ítélőbírák számára megállapított elméleti és gyakorlati képesítéssel nem rendelkezik".[700]

A kormányrendelet tipikus esete volt annak, hogy miként lehetett a széles közvéleményt, továbbá a jogszolgáltatásban és holdudvarában dolgozókat ezeknek a jogi fogalmaknak az alkalmazásával – egyfajta bűvészmutatványként – csalárd módon félrevezetni és a tényleges politikai célokat elhallgatni. Mindez érvényesült a felsőbíróságok megszüntetéséig, amíg a Legfelsőbb Bíróságot át nem alakították revíziós és kasszációs fórummá. Ott pedig dr. Jankó másodelnökségétől kezdve e „hagyomány" folytatódott a rendszerváltoztatásig.[701] A másodelnök átnevezése elnökhelyettessé nem érdemi, hanem stiláris változás volt…

„A bírák és ügyészek újabb stációját 1949. október 26-án hirdették ki. Ekkor tették közzé az 1949. évi 9. sz. törvényerejű rendeletet, amely »az igazságügyi szervezet átalakítása« ürügyén újabb álláshelyek, a Horthy-korszakból öröklött bírósági és ügyészségi szervezetből átvett bírák és ügyészek állásainak további radikális megszüntetését tette lehetővé. A jogszabály második paragrafusa az igazságszolgáltatási szervezetben az új, illetve meghagyott korábbi fórumnevekről, míg a harmadik a bírósági és ügyészségi vezetők kinevezési gyakorlatáról intézkedett. A negyedik paragrafus az új esküszöveget rögzítette. Az ötödik a Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bíróságának elvi irányító szerepét szabályozta. A jogszabály – szemben az 1–5. paragrafusokban rögzítettekkel – a 6. paragrafusban már másról is rendelkezett. Mégpedig akképp, hogy a NET kapott jogosultságot a legfelsőbb bírósági elnök és másodelnök,[702] az immár nem ítélőtáblai, hanem felsőbírósági elnökök, valamint a legfőbb államügyész személyére nézve arra, hogy »magatartásuk, illetőleg tevékenységük alapján, meghallgatásuk alapján« dönthetett »betöltött állásukban való megtartásuk kérdésében«.

A jogalkotó az igazságügyminiszterre bízta ezt, az élet-halál ura szerepkörből fakadó kizárólagos jogot a bírók és államügyészek, valamint az igazságügyi tárca körébe tartozó egyéb alkalmazottak esetében. Mi több, ezzel együtt azt is, hogy a tárca vezetője »a közszolgálat érdekeinek figyelembevételével« határozhasson szolgálati helyük megállapításakor.

De ez még csak a kezdet volt, mert egyfajta vezetői kegyként akár még állásban is maradhatott volna a mások által eltávolításra kiszemelt áldozat. A 8. paragrafus azonban már nem csupán egy áthághatatlan cezúrát teremtett a betöltött 70. esztendővel összefüggve, hanem akkor is, midőn az időbeliséget az elért 65. évnél is előtérbe állította: akképp, hogy a »kinevezett bírót, aki hatvanötödik életévét betöltötte, az igazságügyminiszter – hivatalból vagy az illető kérelmére – végelbánás alá vonhatja. Azt a kinevezett bírót, aki hetvenedik életévét betöltötte, végelbánás alá kell vonni.« A bíráskodásban való részvétel a 65. évtől nem a bírák szakképzettségének, hanem a tárcavezető döntésének függvényévé vált, Damoklesz kardja lebeghetett valamennyi, ily kort betöltött ítész feje felett. […]

Az idő tájt az 1945. évi VII. és az 1946. évi VII. tc.-kel szervezett tanácsok, illetve ún. különtanácsok, továbbá a rögtönbíráskodás stb. – azaz a hagyományos, organikus úton kifejlődött bírósági szervezettől függetlenül megalakított, és a különböző, politikai jellegű büntetőperekben illetékes »jogfosztó« igazságszolgáltatást gyakorló hatóságok másodfokú fóruma nem a Magyar Kúria volt. Ez akkor hárult a jogutódra, a Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bíróságára a Katonai Főtörvényszék mellett, amikor a sztálini rendszert működtető, hatalmat kisajátító Rákosi-csoport útmutatásait követve az (egy)párt nem csupán a bírói, hanem a teljes államszervezetnek a »normális állapot« polgárháborús helyzetében a proletárdiktatúrát bevezető gyakorlatához a személyi feltételeket megteremtette. Azaz: a bírói testületek olyan összetételét alakították ki az elnyomás-megtorlás gyakorlatához, ami megfelelt a sztálini rendszerről vallott felfogásnak, és egybeesett a moszkvai »gazda« elvárásaival, útmutatásaival. […] Az MDP, főképp kommunista, és már nem szociáldemokrata indíttatású politikusai határozták már meg egyre jobban […] a személyzeti politikát, […] és radikálisan kezdték megváltoztatni mindazt, ami addig történt, és a szokványos létszámmozgástól eltérve."

695 Dr. Ries István az Igazságügyminisztérium Kollégiuma nevében tett előterjesztést az MDP Titkárságának 1949. június 1-jén tartott ülésén az ítélőtáblai másodelnöki állások szervezésére. MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 48. ő. e. 4. napirendi pont.

696 Katona 2014. 153.

697 A Budapesti Büntetőtörvényszéken és a Pestvidéki Törvényszéken 1949. november 1-jétől ítélkeztek az elsőfokú büntetőeljárások során.

698 *Feljegyzés az ítélőtáblai másodelnöki állás szervezése tárgyában, 1949. május 23.* Ezt az aláírás nélküli példányt Kovács István kapta kézhez. MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 48. ő. e. 25.

699 4.072/1949. (VI. 4.) Korm. számú rendelet ítélőtáblai másodelnöki állások szervezése tárgyában. *Magyar Közlöny*, 1949. (június 4.) 118. sz. 840.

700 Minisztertanácsi és miniszteri rendeletek. In *Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1949.* II. kötet/1. Budapest, 1950. Állami Lapkiadó N.V. 357.

701 Zinner Tibor: Utak és tévutak a XX. századi magyar felsőbíráskodás káderpolitikájában '56 után. In Bódiné Beliznai Kinga (szerk.): *A Kúria és elnökei III.* (Bibliotheca Curiae) Budapest, 2015. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 239–241.

702 Katona 2014. 153.

A „bírák és tanácselnökök sorsa elválaszthatatlanul összekapcsolódott azzal a társadalmi méretű folyamattal, amelynek vezérlő politikusai a polgári Magyarország értékrendjét felszámolták, gerincét megtörték, hatalmi elitjét, és főképp millióit felmorzsolták. Számolatlanul vetve börtönbe, hurcolva internálótáborba annak nem csupán megérdemelten felelősségre vonható képviselőit, híveit, hanem azokat is, akik ennek az újonnan létrejövő, kényszerpályák garmadáját teremtő világnak nem ellenségét, hanem politikai ellenzékét jelentették. Az 1949-es eltávolítások elválaszthatatlanul összekötődtek az MDP tagfelülvizsgálatával, annak tavaszi és őszi jellemzéseivel. A végrehajtóknak, miután a politikai hatalmat kisajátítók számára így kedvezőbb politikai összetételt érhettek el, nem sokat kellett gondolkodniuk azon, hogy az immár jól bevált, számukra sikeresnek bizonyult és ezért üdvözítő módszert minél hamarabb – és ha még lehet fokozni hatásfokát, akkor akképp – megismételjék. […] Revíziót és kasszációt egyaránt folytató fórummá silányították […] az egykori Kúriát, ahol az […] egykori kúriai bírák már az 5%-ot sem érték el, négyen maradtak meg az egykori grémiumból."[703]

A nem sokkal azelőtt átszervezett titkosszolgálat, az Államvédelmi Hatóság szorgalmasan nem csupán az embereket, hanem a korábbi évtizedekben keletkezett, főként a különböző munkahelyeken dolgozók beosztását tartalmazó névsorokat, kiadványokat gyűjtötte. Ennek a szenvedélynek hódolva szerezte meg a dr. Töreky kúriai elnöki és dr. Timkó Zoltán* koronaügyészi időszakából származó, nyomtatott összeállítást.[704] Ez tartalmazta – a Magyar Királyi Közigazgatási Bíróságot irányító s ítélkező apparátusa mellett – az ország vezető, illetve kiemelkedő beosztásokban lévő bíróinak teljes névsorát a Magyar Királyi Kúriától a királyi járásbíróságok III. fizetési csoportba tartozó valamennyi elnökéig, valamint a királyi ügyészi szervezetnél a koronaügyésztől lefelé helyetteseket, az ítélőtáblákkal azonos szinten tevékenykedő főügyészeket és helyetteseiket, végül a megyei királyi ügyészségi elnököket.[705] Ezt eljuttatta az igazságügyi tárcához. A felsőszintű döntést követte telefonon Gaál József* személyzeti osztályvezető utasítása a felsőbíróságok elnökeihez. Arról, hogy állítsák össze a névsort azokról a bírókról, akik annak idején az ötös tanácsok tagjaiként ítélkeztek, illetve hogy a bírósági irattárakból gyűjtsék is ki ezeknek a büntetőeljárásoknak az iratait. Menráth István* főelőadó párttitkárnak április és május folyamán Pécsről,[706] Szegedről és Debrecenből[707] postázták a válaszokat.[708] A minisztériumban bizottságot állítottak fel, amelynek tagjai átnézték az iratokat, valamennyiről ügyszámmal, idézetekkel ellátott, pár soros összegzést, továbbá az eljáró tanács elnökéről egyfajta minősítést készítettek. Példaként alább néhány.

„Állandó tanácstag 1938-tól. 1942. évtől mint tanács e[lnök] működött az ötös tanácsban. Erősen nacionalista és antiszemita, s ez megnyilvánul nemcsak az ítéletek indoklásában, de a büntetések mértékében is. Kommunista-ellenes."[709]

„Ítélkezése kommunista-ellenes indoklásából kitűnően. *[Sic!]* Nyilasokkal szemben megértő és feltűnően enyhe. Sokszor javukra olyan magyarázatokat talál, melyekkel bűnösségüket nem állapítja meg, vagy bagatellizálja.

1938-tól 1943-ig állandó tagja az ötös tanácsnak. Erősen nacionalista és faji alapon áll."[710]

„Kb. 1938-tól 1944-ig a Kúria politikai tanácsainak tagja és mint ilyennek része van oly ítélkezési szellem, illetve gyakorlat létesítésében, amelyekkel a nyilasokkal szembeni ügyekben indokokat keres a büntető következmények alóli mentesítéshez. A közreműködésével hozott ítéletek a nyilasok cselekményeit rendszerint hazafias túlbuzgóságból származtatják s így ezek veszélyességét az államrend szempontjából kisebb fokúnak értékelték. Ezen ítélkezési irány létesítésével hozzájárul ahhoz, hogy az alsóbíróságok nyilasmentő jogmagyarázatok tömegével hagyják büntetlenül az izgató és lázító nyilasokat."[711]

„1941-től tagja az ötös tanácsnak. Az ítélkezése kifejezetten kommunista-ellenes. A Szovjetunióról, illetve az ottani állapotokról gúnyosan, mint »paradicsomról« beszél. Egyetlen ügyiratnál sem találtunk olyan jegyzőkönyvet, mely a tanács álláspontjától eltérő és a vádlottra kedvező különvéleményt jelentett volna be.

Ítéletei kifejtésében magáévá tesz az 1938: *[sic!]* IV. tc.[712] és az 1941:XV. tc.[713] szellemét. Általában ítéletei a fennálló társadalmi rend erélyes védelmét szolgálták. A közreműködésével ítélkező tanács 1943-ban a büntetések mértékét a kommunista ügyekben jelentősen szigorította."[714]

„[…] a Debreceni Királyi Törvényszéken 1½ évre ítélte a szektás vádlottat, aki megtagadta az esküt a sorozóbizottság előtt".[715]

---

703 Zinner–Kahler–Koczka–Pálvölgyi–Tóth 2005. 389–390, 392–393, 396–397, 399–400. és 403.

704 A dokumentum töredék, meghatározott oldalakkal, bibliográfiai adatok nélkül. Pontosítható azonban, mert az 1944. január 1-jén fennállt állapotot tartalmazta. Miért?

A kúriai elnök és a koronaügyész még nem vonult nyugállományba a német megszállás előtt, a koronaügyész-helyettesek között azonban felsorolja vitéz dr. Tamásy Lászlót* is. Ő – miként a Magyar Királyi Kúria iktatókönyvében rögzítették – 1943-ban tett esküt a teljes ülésen. Kúria Elnöki Irattára Iktatókönyv 1941–1950. 1943. IV. B. 9. és 9/VI. A sajtó is tájékoztatott kinevezéséről, addigi életútjáról: Őrségváltás a budapesti ügyészségek legfőbb őrhelyein. Megjelentek az igazságügyi kinevezések. *Nemzeti Ujság*, 1943. (január 6.) 5. sz. 5.

705 Korabéli, nyomdai úton előállított névsor töredékének másolata a Magyar Királyi Közigazgatási Bíróság vezetőiről, beosztott bíróiról, továbbá a Magyar Királyi Kúriától a királyi járásbíróságok III. fizetési csoportba tartozó elnökéig a különböző (legvégül a tanácselnöki) vezetői szinteket betöltő bírókról, továbbá a királyi ügyészi szervezetben a koronaügyészről, helyetteseiről, az ítélőtáblákkal azonos szinten lévő királyi főügyészségek, valamint megyei ügyészségek vezetőiről. ÁBTL 4. 1. A–659. 30–35.

706 *A Pécsi Felsőbíróság elnökének, dr. Kocsis Mihálynak* a kimutatása a Pécsi Királyi Törvényszék ötös tanácsainak elnökeiről, elnökhelyetteseiről, rendes bíróiról* (18 személyről kétsoros kommentárral), 1950. április 8. 15/1950 Biz 1. A jelentés elkészítésével április 6-án szóban bízta meg Gaál József, az igazságügyi tárca osztályvezetője. ÁBTL 4. 1. A–659. 9.

707 *A Szegedi Felsőbíróság elnökének, dr. Lakatos Imrének jelentése, 1950. április 15.* (első oldal, ekképp a szegedi iktatási szám is hiányzik). ÁBTL 4. 1. A–659. 10.

Dr. Lakatos 1950. május 8-án küldte Péter János másodelnökkel együtt aláírt újabb jelentését, főképp a délvidéki statáriális ügyekben szerepet vállalt jogászokról Menráth Istvánnak. Ezek között említette dr. Mecsér József* tanácsjegyzőt (aki az idő tájt már a Győri Megyei Bíróság elnöke volt). Dr. Lakatos javaslata: hallgassa ki dr. Mecsért az Államvédelmi Hatóság a kivégzéssel zárult statáriális büntetőügyekben annak idején eljárt jogászok kegyelmi állásfoglalásaival kapcsolatban, mert nincsenek meg a periratok. Ezeket pótolta úgy, hogy a *Délmagyarország* 1941. szeptember 10–12-én, valamint október 4-én megjelent számaiban a statáriális ítélkezésről közölt tudósításokból másoltatott. ÁBTL 4. 1. A–659. 93–100. és 103–108.

708 *A Debreceni Felsőbíróság elnökének jelentése, 1950.* (közelebbi időpont nélkül). 1950. El. XXXI. A. 25. Az igazságügyi tárcánál Kaucz Emil személyzeti előadónak címezte. ÁBTL 4. 1. A–659. 11–12.

709 ÁBTL 4. 1. A–659. 40. Dr. Vályi Nagy István. Az idő tájt a Budapesti Felsőbíróságon ítélkezett. Hét, gyorsított büntetőeljárásban tárgyalt ügyét vesézték ki, kiemelve azt, hogy egyévi szabadságvesztésre ítélt egy munkást, aki azt mondta fogadásból 1943-ban, hogy Sztálingrád nem fog elesni (azaz a német csapatok nem tudják elfoglalni).

710 ÁBTL 4. 1. A–659. 42. Dr. Menyhárd Alfréd*, az igazságügyi tárcánál az Ügyészi Felügyeleti Osztályon dolgozott 1950-ben.

711 ÁBTL 4. 1. A–659. 45. Dr. Ruhmann Emil legfelsőbb bírósági bíró.

712 1939. IV. törvénycikk a zsidók közéleti és gazdasági térfoglalásának korlátozásáról. Kihirdetés: 1939. május 5.

713 1941. XV. tc. A házassági jogról szóló 1894:XXXI. törvénycikk kiegészítéséről és módosításáról, valamint az ezzel kapcsolatban szükséges fajvédelmi rendelkezésekről. Kihirdetés: 1941. augusztus 8.

714 ÁBTL 4. 1. A–659. 50/1. Dr. Majzik László legfelsőbb bírósági bíró.

715 ÁBTL 4. 1. A–659. 51. Dr. Bäcker József, a Miskolci Megyei Bíróság elnöke.

„Nem nagy erkölcsi felfogásra enged következtetni az az ítéleti állásfoglalás, mely aljas szándékúnak minősíti a másodrangú állampolgárrá süllyesztett zsidó vallású polgár részéről a zsidótörvényt kritizáló megjegyzést. Mint a politikai tanács állandó tagjának része van a Ruhmann Emilnél kifejtettekben."[716]

„[…] súlyosító körülmény, hogy vádlott nemzetellenes kijelentését mint a nép vezetésére hivatott lelkész, egyszerű földműves emberek előtt tette meg."[717]

„[…] már 1924-ben részt vett a politikai ítélkezésben mint a Krayzell-tanács tagja. Ezt egyetlen feltalált ügy kapcsán állapítottuk meg. Maga az ügy említést nem érdemel. 1938-ban tagja volt a budapesti ötös tanácsnak, ezt követően azonban nevével az átnézett iratokban nem találkoztunk."[718]

„[…] bírói működése egybeesik a Töreky és Szemák tanácsok közismert kommunista-ellenes ítélkezésével."[719]

„1925/26 években részt vett politikai ügyek tárgyalásában, 1933-ban a Harmath-tanácsban, 1938-ban mint felsőbírósági tanácselnök".[720]

Mindez több volt tényfeltárásnál, és a vizsgálat meghatározott szempontokra koncentrált. Két bírósági eljárás vizsgálatából ugyanakkor általános érvényű következtetéseket állapított meg a Magyar Királyi Kúria alsóbíróságok ítélkezését befolyásoló gyakorlatáról, amellyel annak idején a korabéli jogegységet meghatározta ítéleteinek indoklásával. Ezzel szemben így arról mélységesen hallgathattak az ismeretlen összetételű, büntetőjogból kellőképp felvértezett tudású vizsgálódók, hogy a honi büntetőtörvényszékek 1938-tól súlyos mértékű ítéletekkel sújtották azokat a nyilaskeresztes, akik titokban folytatva felforgató tevékenységüket, a hatalom megszerzésére szerveződtek. Miként arról sem ejtettek szót, hogy az ún. kisnyilasok esetében, azok magatartásának megítélésében az MDP jogelődét milyen szempontok vezérelték az 1945-ös voksolási fiaskók után, és őket a hosszabb-rövidebb idejű internálásukkal és nem bírói úton vonta felelősségre. A napi politika primátusából fakadt, hogy az annak idején alkalmazott „horthysta kétfrontos harc" mindennapos gyakorlatából a közvélemény inkább a kommunistákkal, mintsem a nyilaskeresztesek egyes bűnös képviselőivel szemben indított büntetőeljárások következményeit ismerte meg. Ennek a tudatos elhallgatása nem csupán az ilyen büntetőeljárások iránt fogékonyak gondolkodásmódjára, hanem az ítélkezés deformálhatóságára is hatott.[721]

Az öttagú tanácsok ítélkezésének lehetőségéről szóló kúriai elnök nem hallgatott részben kritikus álláspontjáról a Magyar Királyi Kúria évnyitó teljes ülésén, 1939. január 9-én.[722] Dr. Töreky jelezte, hogy az állami rend megóvása végett szükséges büntetőjogi rendelkezésekről szóló törvénycikk „új és eléggé terhes feladatok elé állította" a Kúriát, mert „aránylag nagyszámú, és mondhatni fölöslegesen nagyszámú ügy került így a Kúria elé". Úgy vélekedett, hogy „indokoltnak bizonyult abbéli aggodalmunk, hogy a törvény szükség nélkül utal sok apró-cseprő ügyet a törvényszékek ötös tanácsa és ezekből a Kúria elé".[723] Az ott folytatott ítélkezés meggyőzhette a kortársakat arról, hogy „a dr. Töreky irányította testület a szélsőjobboldali totális diktatórikus nézetet képviselő politikai erőkkel szemben a jogrend legfőbb védelmezője volt".[724] Az 1938. évi XVI. törvénycikk ehhez, az államellenes mozgalmak, bűntettek – adott esetben a nyilaskeresztesek törvényellenes tevékenysége – gyorsabb számonkérésére hatályosabb fegyvert adott az államhatalom kezébe.

716 ÁBTL 4. 1. A–659. 52. Dr. Bóka Károly legfelsőbb bírósági bíró.
717 ÁBTL 4. 1. A–659. 55. Dr. Kocsis Mihály (a Pécsi Felsőbíróság elnöke) közreműködésével hozott ítéletben.
718 ÁBTL 4. 1. A–659. 58. Messik Lajos legfelsőbb bírósági bíró.
719 ÁBTL 4. 1. A–659. 60. Dr. Szabolcska Mihály legfelsőbb bírósági bíró.
720 ÁBTL 4. 1. A–659. 60/1. Dr. Almásy Dezső legfelsőbb bírósági tanácselnök.
721 Zinner 2019. 140.
722 Zinner Tibor: 1000 Years of Supreme Jurisdiction in Hungary. In Solt, Pál – Zanathy, János – Zinner, Tibor (eds.): *The History of the Supreme Courts of Europe and the Development of Human Rights.* Budapest, 2000. Legfelsőbb Bíróság, 193.
723 *Jegyzőkönyv az 1939. január 7-én tartott teljes ülésről.* Lfb. Eln. Ir. A Magyar Királyi Kúria 1934 és 1939 közötti évek teljes üléseinek jegyzőkönyveit tartalmazó kötet.

A dokumentumok 1950 nyarán rendelkezésre álltak, a kérdés kizárólag az volt, hogy mikor érkezik el hasznosításuk ideje. Ezt követően azonban előbb még megakadtak, majd a dr. Riest és társait követően hatalomba állított új igazságügyi vezetőkkel és pártbéli támogatóikkal már felgyorsultak az érintett személyek jövőbéli sorsát meghatározó események. S mellettük már másokat is érintettek. Ám addig még történt egy s más.

Többek között az, hogy az 1948 őszén felállított Magyar Munkásmozgalmi Intézetben megkezdték a kommunistákkal szemben indított büntetőeljárások iratainak összegyűjtését. Úgy, hogy azokat a korábban eljárt különböző fokozatú bíróságoktól és ügyészségektől elszállították az archívumba. Mindezt egy 1953. tavaszi vizsgálat is alátámasztotta. (A két akadémiát végzett közül) Alexa Miklós* államügyészt az ott folytatandó kutatással Kovács Béla* igazságügy-miniszter bízta meg. Vizsgálódása után papírra vetette, hogy „a Magyar Munkásmozgalmi Intézet osztályvezetője szerint 1951 évben is az egyes bűnügyekben azok a bűnügyi iratok voltak feltalálhatók, amelyek napjainkban. Az lehetséges, hogy a bűnügyi iratokhoz azóta egy-egy darab új irat is került, az 1951 év végén és az 1952 év végén a [bírósági] selejtezések során, ellenben kizárt az, hogy ezekből az iratokból sorozatosan hiányoznának a tárgyalási jegyzőkönyvek. Amennyiben a Magyar Munkásmozgalmi Intézetből egy-egy iratot esetleg az arra illetékes szervnek kiadnak, úgy a bűnügyi iratok közt az[t] egy külön feljegyzésben igazolják. Ez bármikor megtalálható. Az osztályvezető elmondása alapján az a hivatalos névsoros összeállítás, amelyből én a bírák neveit kiírtam, már 1951-ben is megvolt, sőt az 1950-ben készült."[725] Vélhető, hogy az idő tájt, amikor az ötös tanácsok ítélkezésében szerepet vállaltak 1950 késő tavaszi, kora nyári vizsgálata is zajlott. Akiket bárminő vonatkozásban érdekelt az ország valamennyi illetékes helyéről összegyűjött bűnügyi iratokból létrehozott gyűjtemény, engedéllyel kutakodhattak benne, tartalmát hasznosíthatták. Ki erre, ki arra, s főképp – mint utóbb kiderült – kikkel szemben. Nem csupán az ez idő tájt zajlott törvénysértő büntetőeljárásokhoz – főként az annak idején felelősségre vontak egykori beismerő vallomásainak ismételt felhasználásával –, hanem immár azokkal szemben is, akik akkor tájt a nyomozó hatóságoknál, az ügyészi és a bírói szervezetben szolgáltak.

Az akadémián hamarosan végzők sorsát is, de alapjaiban főként másoknak, az ország igazságügyi apparátusának jövőjét érintette egy dr. Donáth, egyetértését kifejező, aláírásával ellátott feljegyzés – amelyet lehet, hogy ő is készített, négy nappal később pedig már Gerő is olvasott.[726] Mit tartalmazott?

Már az első mondata mindent eldöntött. „Az igazságügyi apparátus nem felel meg a követelményeknek." Öt pontba sűrített tényfeltárást és három pontból álló, azon belül alpontokkal ellátott javaslatot tartalmazott.

A tények ekképp sorjáztak egymást követően. A személyi összetétel „nagyjában-egészében a régi", a korábbi bírói s államügyészi kar „töredékét" érintették az eddig bekövetkezett eltávolítások. Akik maradtak, azok „olykor nem is titkolt ellenszenvvel állnak szemben a marxista ideológiával, a proletárdiktatúra védelmének követelményeivel, […] ma is szép számmal vannak fasiszták." Mindez így adatok, számok, tények nélkül, egyfajta ágyúlövésként. Az összkép a bekövetkezett változásokról sem jobb. „Az új káderek döntő többsége azelőtt ügyvéd volt, zsidó kispolgárok, akik a polgári jogszolgáltatás szellemén semmit sem

724 Zinner–Kahler–Koczka–Pálvölgyi–Tóth 2005. 69.
725 *Alexa Miklós államügyész feljegyzése ellenőrző vizsgálatáról,* 1953. március 27. 4–7. ÁBTL 4. 1. A–413. 11. doboz.
726 *Feljegyzés,* 1950. június 19. MNL OL M–KS 276. f. 96. cs. 1. ő. e. K/11/1923/1950.

változtattak. Az új, amit ezek a »káderek« hoztak, az az, hogy a korrupció még nagyobb, mint azelőtt."

Mint minden korabéli törvénysértő, ezúttal azonban nem büntető-, hanem közigazgatási eljáráshoz, azaz előbb-utóbb létszámcsökkentéshez vezető folyamatban, ezekben a mondatokban is volt egy-egy igazságelem-morzsa. Ez az időszak az, amikor a Szovjetunióban s hatására birodalmának országaiban ugyan eltérő módon, de már hónapok óta tombolt, avagy napirenden volt a kozmopolitizmus, majd a cionizmus képviselőinek erőteljes bírálata a maga sokrétű, büntetőpereket nem nélkülöző következményrendszerével, miként kezdetét vette Magyarországon az egykori szociáldemokratákkal szemben a letartóztatási hullám. Rákosi fogalmazta meg az elvi alapvetést már az őrizetbe vételek első rohama után, 1950. augusztus 5-én, az egyéves pártiskolán tartott záró beszédében. Ekképp: „Nem vontuk le a következtetést, hogy a szociáldemokrata vezetők össze voltak nőve a kapitalizmus rendőrségével is. […] És ebben a tekintetben alig volt különbség bal- és jobboldal között. Megállapítottuk, hogy aljas és jól kidolgozott szereposztás volt bal- és jobbszárny között, és amit mi a szociáldemokrata párton belül elvi harcnak tudtunk, az szinte kivétel nélkül az angol Intelligence Service,[727] vagy az amerikai imperializmus ügynökeinek utasításai alapján, a mi megtévesztésünkre eljátszott látszatharc volt."[728] Eltekintve a *Népszava* MDP KV-tag főszerkesztőjétől, a Rajk–Brankov-ügynek még a „vizsgálati" szakaszában, 1949. július 31-én letartóztatott Horváth Zoltántól*, előbb 1950. április 24-én – Rákosi lakásán az oda vendégségbe hívott – Szakasitsot vették őrizetbe vejével, Schiffer Pállal* együtt, és azután hamarosan következtek a többiek. Elég utalni a volt ügyvéd, ez idő tájt Budapest rendőrfőkapitány-helyettese, a vezérőrnagy dr. Benjamin Olivér* 1950. június 2-i őrizetbe vételére, amit júniusban és a következő hónapban újabbak követtek. Párhuzamosan az 1950. március elejétől egymás után őrizetbe vett tábornokokkal, törzstisztekkel szemben indított „vizsgálati eljárásokkal".[729]

A titkosszolgálatok számos munkatársa mellett a népügyészek, népbírók között pedig valóban sok munkaszolgálatból, illetve deportálásból hazatért – és gyakorta közvetlen hozzátartozóit, közelebbi és távolabbi rokonait vesztett – személy vett részt a különböző feladatok ellátásában.[730]

Ami pedig a jelzett korrupciót illette, erről 1945-től kezdve érkeztek jelzések a kommunista pártvezetőkhöz. Tehát nem volt meglepő így az sem, hogy a Budapesti Államügyészség korábbi elnökét, dr. Kertész Jenőt – az idő tájt, 1948. június 28-tól már legfőbb ítélőszéki bírót – is azzal gyanúsították, hogy részt vett dr. Ries korrupciót szolgáló utasításainak végrehajtásában.[731] A tárcánál a „miniszter és környezete korrupciós praktikáiról"[732] suttogtak. Tény, hogy „dr. Ries baráti kapcsolatot ápolt egyik ügyvédbarátjával. Nála megismert egy gyakornokot, akivel később úgyszintén baráti viszonyba került. 1945-ben, nem sokkal dr. Ries miniszteri kinevezése előtt – átvette dr. Ries ügyvédi irodájából a politikussá váló jogásztársnak »folyamatban lévő ügyeit«, és ily módon az elintézett perekért járó tiszteletdíj fele az egykori ügyvédet illette. Dr. Riesszel, miniszteri kinevezése után – a B. M. Titkárság

727 *Intelligence Service:* Hírszerző Szolgálat.

728 Zinner–Balogh–Habuda–Markó–Svéd–Szakács–Szomszéd 1991. 202. jegyzet, 78. Összefoglaló a belügyi és igazságügyi szervek számára a volt államvédelmi és igazságügyi szervek szerepéről a személyi kultusz idején a munkásmozgalmi emberek ellen elkövetett törvénysértésekben, 1962. november 14. 13. A dokumentumot közli: *Iratok 1.* 688.

729 Zinner Tibor: A szociáldemokrata és a katonai vezetők elleni koholt perek közötti kapcsolatról. *Ügyészségi Értesítő,* 1990. 1. sz. 14–20.

730 Zinner 2019. 158–162.

731 Zinner–Kahler–Koczka–Pálvölgyi–Tóth 2005. 416.

732 Uo. 351.

így láttatta '56-ban – »rendszeresen folytattak közös korrupciós tevékenységet«, illetve az ügyvéd, az igazságügyi tárca vezetőjének segítségével »az amnesztiarendeletet kijátszva politikai és gazdasági bűncselekményekért elítélt bűnözőket helyezett szabadlábra«."[733]

A feljegyzés készítője a lehető legszomorúbban vetette papírra, hogy „munkáskáder a bírói és ügyészi karban egyetlenegy sincs". A tárcánál már vannak, de zöme alantas beosztásban, öt viszont vezető pozícióban. A minisztériumban dolgozók többsége „kispolgári elem", száznegyvennégy már korábban itt dolgozott, száznegyvenkettő 1945 után került ide. A jogi egyetemeken alig akad a végzősök között munkáskáder, de az akadémiáról már tíz-tizenöt frissen végzett érkezik, akik alkalmasak lesznek vezető posztokra.

Az újabb pontban rögzült, hogy „igazságszolgáltatásunk szervezeti felépítése is lényegileg a régi. Csupán bizonyos haladást jelentenek a munkásbíróságok és a népi ülnökök bevonása az ítélkezésbe." Semmit sem ér ez azonban, ha „fennmarad az egész apparátus bürokratikus polgári, sőt reakciós jellege". Az Alkotmány lehetőséget teremt a visszahívásukra, de a végrehajtásuknak nincs értelme akkor, „ha nem gondoskodunk az új bírák kineveléséről". Részletezte a feljegyzés készítője a négyszintű fórumrendszerrel kapcsolatos aggályait, kiemelve magánvéleményeként azt, hogy a felsőbíróságok feleslegesek.

A dr. Donáth által aláírt feljegyzés harmadik pontjában az igazságügyi apparátus túlméretezettségéről értekezett. Szerzője szerint nem kell négy szint, adatokkal alátámasztotta azt, hogy az átalakuló társadalomban tovább fog csökkeni a polgári peres és a polgári peren kívüli ügyek száma. Papírra vetette azt is, hogy a „Titkárság elé visznek egy javaslatot a bírói státusznak egyelőre 110-zel való csökkentésére, de ez a csökkentés távolról sem meríti ki a csökkentés lehetőségét". Túlméretezett a tárca közel hatszáz személyből álló létszáma is, itt nem csupán létszámot, hanem főosztályokat és osztályokat is meg lehet szüntetni.

A negyedik pont újabb kemény mondattal indult: „az igazságszolgáltatás elszakadt az élettől", beleértve a jogszolgáltatást és a jogalkotást is. Nincs senki a tárca „jelenlegi vezetésében" – ebből fakad, tehető hozzá, hogy azt meg kell változtatni – „a proletárdiktatúra fokozottabb védelmét szolgáló szabályok alkotására […] és alkalmazására", s újabb ostorcsapásként jött a gondolatsor befejezése: „mert a vezetők nem hívei a rendszernek, vagy, mert elszakadtak az élettől". A szerző részéről hasonlóképp érte támadás a jogalkotást, tarthatatlannak tartotta, hogy nyolc esztendő kell a középiskola után a bíróvá váláshoz (négy-négy esztendő egyetem, illetve gyakorlat a vizsgáig). A tananyag, az oktatás rendszere, a bírói képesítés egyaránt revízió alá veendő. „Az egyéves akadémiára kell változatlanul a legnagyobb gondot fordítani, ahová megfelelő munkáskáderek beküldését kell biztosítani." Az egyetemi oktatás reformjával növelni kell a „dolgozó nép fiai" bejutási esélyét a jogi karokra.

A feljegyzés készítője végül az ötödik pontban megfogalmazta mondandójának alfáját és ómegáját, amiért az előbbieket rögzítette. Szó szerint: „a bajok kútforrása azonban a legfelsőbb vezetés. Itt kell keresni az orvoslást. Az IM-ben 17 vezető tisztségből 8-at olyanok töltenek be, akik 1945 előtt is az IM-ben dolgoztak s kifejezetten reakciós elemek. 9 vezető pozícióból 5-öt munkáskáderek töltenek ugyan be (nem a legfontosabbakat), jó akaratú becsületes emberek, nem nagy látókörrel, akik irányítás hiányában nem sok sikerrel küzdenek

733 *Ifj. dr. Nagy Dezső* ügye. A Belügyminisztérium Titkárságának átirata dr. Kovács Kálmán miniszter-helyetteshez, 1956. március 3.* MNL OL XIX-E-1-z 00131/1956.

Az egykori országgyűlési képviselő, dr. Nagy Dezső Bálint* fiát, a gyakorló ügyvédet, a *Jogtudományi Közlöny* szerkesztőbizottságának tagját letartóztatták, nyolc hónapi börtönbüntetésre ítélték, majd internálták 1953-ig „amnesztiával szabadult".

Szemben az 1956 tavaszán dokumentáltak tartalmával, dr. Ries első kihallgatója, dr. Bauer Miklós* szerint a letartóztatott miniszter tagadta a korrupcióval történt meggyanúsítását, miként az angol és francia szervek részére folytatott „kémkedést" is, ezzel szemben elismerte szerepét az 1947-es országgyűlési választások után kirobbant „minisztersztrájkban".

az IM reakciós elemei ellen. A legfontosabb pozíciókat a kispolgári elemek töltik be, volt ügyvédek, politikailag bizonytalan elemek."

Mindezekből fakadtak a javaslatok:

Molnár Erik legyen a miniszter. „Décsi Gyula elvtárs legyen az igazságügyi államtitkár. Décsi elvtársnak már a felszabadulás előtt kapcsolata volt az illegális mozgalommal, a felszabadulás óta az ÁVH-n dolgozik, jogi képesítése van, részt vett a nagyobb politikai perek előkészítésében. Mellette szól, hogy ismeri a vezető bírói és ügyészi kart és az IM munkáját." A feljegyzés aláírója, még ha az MDP KV Titkárságát is vezette, a miniszterjelölt személyéről illetéktelen volt kádervéleményt adni, már azért sem, mert ezzel a tisztséggel magasabb politikai körökben született előterjesztés a szükséges háttéranyaggal együtt. Dr. Donáth azonban dr. Décsivel, a tárca frissen kinevezendő államtitkárjelöltjével kapcsolatban – noha az ő esetében sem előterjesztésként, hanem mellette történt baráti és szakmai kiállásként – ezt megtehette. Egyfajta bevezetéseként a következő napirendi pontok egyikéhez. Utóbb dr. Décsi így emlékezett vissza igazságügyi karrierjének kezdetére: „[...] az, hogy én államtitkár lettem véletlen. Erről is tettem említést, hogy egy nap tárgyalták a Szociáldemokrata Pártnak a problémáját és az én káderügyemet, az igazságügyminiszternek a problémáját és az én káderügyemet. Állítólag Donáth javasolta, így tudom én, mindenesetre nem beosztottként kerültem át, hanem államtitkárként. [...] államtitkár koromtól kezdve nem volt semmiféle szexuális kicsapongásom például."[734] Arról nem tett itt említést, hogy 1947-től azért már nős volt.

A javaslat azzal folytatódott, hogy az osztályvezető Nagy Imre, a jövendő miniszter és államtitkár, az MDP KV Káderosztály részéről Földes László*, a tárca Személyzeti Osztályának vezetője, dr. Gaál József részvételével hozzanak létre egy pártbizottságot a minisztériumban dolgozó vezető káderek vizsgálatára. Záros határidőn belül készítendő javaslata tartalmazza a leváltandókat, illetve az akadémiát végzettek közül vezető funkcióba állítandó munkáskádereket.[735]

A tárca vezetői ugyancsak záros határidőn belül dolgozzanak ki munkatervet, amely tartalmazza

„a) az igazságügyi apparátus átszervezésének szempontjait,[736]

b) a létszámcsökkentés végrehajtásának szempontjait, a fasiszta elemeknek az eltávolítását,

c) a kádernevelés és utánpótlás kérdéseit,

d) az Igazságügyminisztérium előtt álló legfontosabb jogalkotási feladatokat."[737]

Végül, de nem utolsósorban az MDP PB ezt a munkatervet a következő negyedévben tárgyalja meg.[738] Értékelésként rögzíthető, hogy ami ebben a dr. Donáth aláírta feljegyzésben sűrítve megfogalmazódott, az egyfelől sajátos halálos ítélet volt egy korábbi, súlyos bírálattal elmarasztalt, részben még hivatalban volt jogászgeneráció s tanárai felett, másfelől a jövő munkáskáder jogászai számára nem akármilyen jövőbeli lehetőségeket rejtett magában. A megoldás, a kivitelezés azonban másképp kezdődött. A feladatot az igazságügyi tárca vezetőjére bízták, aki azt vállalta. Ő pedig nem lefelé, hanem felfelé tért el a korábbi feljegyzésben rögzített eltávolítandók számához képest, egyúttal érzékeltette azt is, hogy javaslata csupán a bírói kar létszámcsökkentésének kezdetéhez kíván felsőbb állásfoglalást kapni.

734 *Décsi memoár.* 1984. június 19. 182.

735 *Jelentés, 1950. szeptember 21.* MNL OL M–KS 276. f. 96. cs. 1. ő. e. K/11/268/1950.

736 MNL OL M–KS 276. f. 96. cs. 1. ő. e. C/11/29/1950. Az elvi szempontokra vonatkozó anyagot a tárca kollégiumának 1950. szeptember 5-i ülésén vitatták meg, és október 26-án erről újabb feljegyzés készült.

737 *Feljegyzés, 1950. június 19.* MNL OL M–KS 276. f. 96. cs. 1. ő. e. K/11/1923/1950.

738 MNL OL M–KS 276. f. 53. cs. 62. ő. e. Ez 1950. október 19-én megtörtént.

Az MDP Titkársága – Rákosi, Gerő, Farkas, Kádár, Révai, Kovács, Horváth Márton*, Marosán, dr. Donáth, Hegedüs András* és Dénes István* összetételben – összeült 1950. június 21-én. A vonatkozó, hatodik napirendi ponthoz (Javaslat a bírói létszám csökkentésére) meghívták az igazságügy-miniszter mellett dr. Timárt és Menrát Józsefet.[739] Dr. Ries 1950. június 16-án beterjesztette javaslatát a testület elé a bírói létszám csökkentésére. Alá is írta. „A jelenlegi költségvetési bírói létszám 1529 fő. Ebből ténylegesen be van töltve 1480 bírói állás. A bíróságok ügyforgalmában bekövetkezett csökkenés folytán *javaslom 1950. évi július hóban 127 bíró nyugdíjazását, illetve végelbánás alá vonását.*[740] A nyugdíjazandók, illetve végelbánás alá vonandók közé tartozzanak azok, akik 60. életévüket, illetve teljes szolgálati idejüket ebben az évben töltik be, és akiknek magatartása demokratikus szempontból kifogás alá esik. Az így megmaradó bírói létszám kiegészítésére a szükséghez képest legfeljebb 40 politikailag és szakmailag megfelelő fogalmazót neveznénk ki bírónak. Az így kialakuló bírói létszám még nem volna végleges, ezt a még folyó vizsgálatok és a következő hónapok ügyforgalmi adatai alapján állapítanánk meg."[741] A „nekrológ" annyit tartalmazott dr. Ries javaslatáról, a hatodik napirendi pontként 1950. június 21-én tárgyalt anyagról, hogy „a Titkárság a beterjesztett javaslatot elfogadja".[742] A hatvanadik betöltött esztendő cezúrává vált minden bíró ítélkezési jövőjénél, és kormegjelölés nélkül mindazoknál, akiket a politikai célok megvalósításakor nem tekintettek a továbbiakban partnereknek. A dodonai megfogalmazásba, „magatartása demokratikus szempontból kifogás alá esik", bármit beleérthettek azok, akik sorsfordító hatalmi helyzetben voltak. Éltek is vele.

Ugyanezen a titkársági ülésen határoztak dr. Décsi jövőjéről. Nem dr. Donáth, hanem Kiss Károly volt az előterjesztője a hetedik, személyi javaslatokkal foglalkozó előterjesztésnek. Szó szerint közreadom ezt, amelyben javasolták „Dr. Décsi Gyula elvtársat igazságügyi államtitkárnak. Jelenlegi beosztása ÁVH alezredes, alosztályvezető. 1944 óta párttag. 1919-ben született, kisiparoscsaládból származik. Iskolai végzettsége jogtudományi egyetem. Szakképzettsége ügyvéd. Katona nem volt. Szentgotthárdon a cisztercita gimnáziumban érettségizett. Utána 1937-ben feljött Budapestre, ahol beiratkozott az egyetem jogi karára. Emerikánában lakott és 1937-től 1939-ig tagja volt az Emerikána Diákegyletnek. Egyetemi tanulmányai mellett – hogy meg tudjon élni – ügynökösködött. 1940 januárjában a Pénzintézeti Központ alkalmazásába került, ahol először mint revizor dolgozott, később a Jogügyi Osztályra helyezték.

1943-ban belépett a Független Kisgazdapártba. Ekkor kapcsolatba került Pálffy Györgygyel, Sólyom Lászlóval, Orbán Lászlóval*, Antal Jánosnéval*. 1944-ben a német megszállás után közvetlen Pálffyval és Novák Györggyel[743] dolgozott katonai propaganda vonalon. Amikor felső kapcsolatát – dr. Novákot – letartóztatták, elhagyta lakását és hivatalát, s a felszabadulásig Budapesten bujkált.

1945. januárjától márciusáig a Szikra [Irodalmi és] Lapkiadó Vállalat [Nyomdai Részvénytársaság]nál dolgozott, majd 1945. áprilisába[n] a rendőrséghez került. 1945 októberé-

739 *Napirend.* MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 105. ő. e. 163.

Két megjegyzés a napirendhez. A hétoldalas, Rákosi aláírásával hitelesített napirendben az igazságügyi tárca akkor jogot még nem végzett, de meghívott párttitkárának a vezetékneve mellett a keresztnevét is rosszul írták, mert a főelőadót Menráth Istvánnak hívták. A másik az, hogy amíg a fennmaradt dokumentum első oldalán (163. számozással) a meghívottak között dr. Timárt tüntették fel mellette, addig a Rákosi számára készített vonatkozó, 6. napirendnél (a 164. oldalon) meghívottként dr. Ries és Menráth mellett nem dr. Timárnak, hanem dr. Gaálnak a nevét vetették papírra.

740 A dőlttel jelzettet az idő tájt valaki piros színű ceruzával aláhúzta.

741 *Dr. Ries István sajátkezűleg aláírt javaslata az MDP Titkárság ülésére a bírói létszám csökkentésére, előterjesztés, 1950. június 16.* MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 105. ő. e. 177.

742 *Az MDP Titkárság határozata, 1950. június 21.* 6. napirendi pont. Uo. 207.

743 Nem Novák György, hanem Novák Károly László*.

ben kinevezték őrnagynak, majd 1947 decembereben alezredesnek. 1948-ban az ÁVH-nál alezredesi minőségben kinevezték alosztályvezetőnek.

Felesége[744] párttag. Gyermekkorában vallásos nevelést kapott. Az egyetemi demokratikus mozgalomban nem vett részt. 1944-ben lakásán volt a katonai, illetve röplap-lehúzógép és a munkában részt vett. 1945-től Pálffyval a kapcsolata megszakadt. Péter [Gábor] elvtárs szerény, becsületes, a Párthoz vonzódó embernek tartja. Munkáját jól végzi."[745]

A határozat szerint „Dr. Décsi Gyula elvtársat igazságügyi államtitkárnak elfogadja azzal, hogy amennyiben Ries elvtársnak nincs kifogása ellene, pénteken vigye be a miniszertanács ülésére".[746] Negyvennyolc órán belül foganatja lett. Nem sokkal az akadémia első évfolyamának záróvizsgái előtt dr. Ries – aki ráadásul már hallott Szakasitsnak és vejének, Rákosi „vendégeinek" a főtitkár lakásán bekövetkezett letartóztatásáról, az egykori MSZDP főtitkárával történtekről[747] és arról is, hogy dr. Benjamin is eltűnt – nem tanúsított ellenállást a kinevezéssel kapcsolatban, a történtek után céltalan is lett volna. Továbbra is – miként a kezdetektől – hűen szolgálta, kiszolgálta a pártvezetést.

Miként emlékezett vissza a történtekre a tárcához 1950. június 23-án megérkezett államtitkár, aki azonnal meglátogatta a gyorsan közelgő szomorú, végül tragikus jövőjéről mit sem sejtő minisztert? Dr. Décsi főnöke, Péter pártközpontbéli háttérmunkájának köszönhette, hogy a szovjet állambiztonsági tanácsadóval, Poljakovval* a továbbiakban nem kellett nap-nap után vitáznia (ami esetleg letartóztatásához is vezethetett volna), mert az igazságügyi tárcához távozhatott. Mi több, úgy, mintha ott már várnának rá, és nem úgy, hogy valójában – mert még ő sem tudta, hogy miképp, de – mindenképp okkal menekülni kívánt az ÁVH-tól.

Szerinte „az Igazságügyminisztériumba helyezésemmel és Molnár Erik miniszteri kinevezésével az volt a párt célja, hogy a fordulat éve után az addig szociáldemokrata vezetés alatt álló igazságügyi apparátus kommunista vezetés alá kerüljön, és az új vezetés következetesen érvényesítse – elsősorban az ítélkezésben – a párt politikáját".[748]

Visszaemlékezett korábban is ugyanerre, akkor részletesebben.

„Amikor Riest leváltották, akkor a párt azt kívánta, hogy az igazságügyi apparátus azon kívül, hogy sok reakciós elemet foglalkoztat továbbra is, szociáldemokrata kézben volt továbbra is, […] a célja az volt […] ennek a változásnak, hogy az igazságügyi apparátus már […] a párt irányítása alá kerüljön és egyértelműen a Kommunista Párt céljait hajtsa végre.[749] A korruptnak tartott és mondott szociáldemokrata Riesen túl ezt azzal dokumentálta elsősorban, hogy Molnár Eriket nevezte ki miniszternek és egyidejűleg kinevezett egy fiatal kommunista államtitkárt. Nem szoktam a múltamról beszélni, egészen fiatal koromtól fogva határozottan baloldali voltam mindig. 1944 nyarán már párttagnak tekintettem magam, az üzenetet felső kapcsolatomtól, Pálffytól kaptam meg alig 25 éves voltam. Egyetemista már akkor voltam, amikor nem volt kommunista frakció vagy élet az egyetemen. Amikor én 1937–38-ban egyetemre kerültem, akkor már nagyon nehezen lehetett kapcsolatot találni a pártban.[750] Mindenesetre amennyire ez lehetséges volt, megtaláltam, tehát amikor engem kineveztek államtitkárnak, akkor egy fiatal, keresztény, mégis a mozgalomban régi fiatal kádert neveztek ki, akinek ÁVH-s múltját tudták, azt is tudták, hogy a párt utasításának végrehajtása szellemében nevelkedtem. A titkársági határozat ebből indult, Molnár Eriket azzal bocsátották útjára – mint nekem mondta –, hogy nem kell sokat aggódnia, mert agilis fiatalember vagyok, mellettem nyugodtan végezheti a tudományos munkáját. Nagyon tisztességesen dolgoztunk is együtt. Nem volt közöttünk soha nézeteltérés semmiben, mert amennyire ő a törvényességet őrizte, ugyanezt tapasztalta tőlem is. Amikor problémák felmerültek, akkor mindig egyértelműen és mellébeszélések nélkül beszéltük meg egymással."[751]

Dr. Décsi egykori önmagát úgy jellemezte, hogy „én is kommunista voltam. Ahová a párt állított, és amit én, amire képes voltam, igyekeztem az ügyet úgy szolgálni, amire feltettem az életemet fiatal koromban. Mikor a Szikra igazgatójának küldött el Vas [Zoltán]*, aztán amikor az ÁVH-n dolgoztam, és később is, ameddig ezt így éreztem és lehetőségem volt rá."[752] Amikor az MDP Titkársága az igazságügy-miniszter első helyettesének, egyúttal a tárca Bírói és Felügyeleti Főosztályai miniszterhelyettesének elfogadta dr. Molnár javaslatára, Keleti előzetes egyetértésével, akkor a KV Adminisztratív Osztályáról a javaslattevők, Földes és Feleki Gábor* – többek között – egyfelől felidézték róla korábbi hivatali főnöke véleményét. Péter szerint „az ÁVH-nál jó munkát végzett. Becsületes, a Párthoz vonzó[dó] elvtársnak tartja." Másfelől úgy jellemezték, hogy „jelenlegi munkáját igen aktívan és politikai éberséggel végzi".[753]

Miközben dr. Décsi azon fáradozott, hogy mielőbb meneküljön az ÁVH-tól, mások viszont megmenekülni akartak tőle. Nem csupán a nagyságrend okozta a kettő közötti óriási különbséget. Dr. Décsi, a titkosrendőrségi apparátus egyik vezető munkatársaként az 1945. tavaszi kezdetektől szolgálta a pártvezetést, végrehajtva a hatalomszerzéshez szükséges törvénytelenségeket. Majd közelről ismerte meg a Rajk–Brankov-ügyet bugyraiból, annak rémisztő végkimenetelét, az életét tehát okkal féltette. Megcsömörlött a Moszkvából érkezett állambiztonsági tanácsadó viselkedésétől is. Az ország lakói közül nagyon sokan, ha nem is voltak tájékozottak mindezekről, de látva-hallva s érzékelve a győztes „vonal" számukra vészterhes bekövetkeztét, épp ezért próbáltak menekülni. Ők azonban nem munkahelyükről máshová, hanem úgy, hogy szülőhazájukat is elhagyják, elkerülendő a közelebbi kapcsolatfelvételt az ÁVH-val. Amelyik ennek gátat kívánt szabni, felhasználva erre az igazságügyi tárca által irányított bíróságokat, a minisztériumban 1948 decemberétől dolgozó dr. Timár segítségével. Miképp?

Az igazságügyi tárcától dr. Molnár László és dr. Sömjén Pál* 1950. január 18-án saját kézzel aláírt „Szigorúan bizalmas!" levelét vehette kézhez dr. Sztodolnik László* a Győri, dr. Lakatos Imre, a Szegedi és dr. Kocsis Mihály, a Pécsi Felsőbíróság, valamint dr. Serényi György*, a Szombathelyi Megyei Bíróság elnöke a kézbesítést követően. Felszólítást kaptak arra, hogy a felügyeletük alá rendelt bíróságokon a tiltott határátlépési bűncselekmények-

744 Bán Judit.

745 *Javaslat a Titkársághoz dr. Décsi Gyuláról.* MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 105. ő. e. 253.

746 *Az MDP Titkárság határozata, 1950. június 21.* 8. napirendi pont. Uo. 207.

747 Rákosi Mátyás tájékoztatója Szakasits Árpád ügyéről, 1950. április 25. MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 96. ő. e. 1–2.

748 Dr. Décsi Gyula írásos megjegyzései dr. Major Ákos „A bírói emelvény másik oldalán" című kéziratos visszaemlékezéséhez. Budapest, 1986. február 15. 4.

Dr. Décsi írásos megjegyzéseit kérésemre tette az 1957 első felében Péter Gábor és a két Farkas (az édesapa, Farkas Mihály és a fia, Farkas Vladimír (korábban Lőwy [Kassa, 1925. augusztus 12. – Budapest, 2002. szeptember 13.]) mellett másokat, többek között őt is védő ügyvéd memoárjára.

749 Katona Zoltán: Szocialista ügyészségünk fejlődése és perspektívája. Részletek a hazánk felszabadulásának 15. évfordulója alkalmából rendezett ünnepi ülésszakon elhangzott előadásból. *Jogtudományi Közlöny*, 1960. 9. sz. 443.

A legfőbb ügyész helyettese hasonlóképp folytatta a rágalomáriát, mint ahogy a dr. Ries minisztériumát pocskondiázó kommunista pártvezérek az 1950-es évek elején. Szerinte ugyanis az igazságügyi tárca vezetése „hosszú éveken keresztül elhanyagolta az új káderek nevelését", mert csak 1949 őszén indult az akadémia.

750 Vö. a KMP 1935 és 1940 közötti időszakáról készült 147. lábjegyzettel.

751 *Décsi memoár.* 1984. június 19. 186–187.

752 *Décsi memoár.* 1984. április 16. 20.

753 *Az MDP Titkárságának ülése, 1951. január 3.* 6. napirendi pont. Káderjavaslatok. Javaslat a Titkársághoz, 1950. december 29. MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 125. ő. e. 77.

kel kapcsolatban szüntessék meg az enyhe gyakorlatot.[754] „Az engedély nélküli határátlépés a munkaerőnek és tőkének az ország termeléséből való kivonását eredményezheti. Ebből következik, hogy e bűncselekmények elkövetői ellenségei a népi demokratikus államrendnek. […] Az eddig alkalmazott büntetési mérték alkalmatlannak mutatkozik arra, hogy az említett rendkívüli érdeket hatásosan védje. Felkérem ezért Elnök Urat, hogy az érdekelt ítélőbírák figyelmét, a fenti okokra hivatkozással, a súlyosabb büntetés szükségességére megfelelő formában felhívni szíveskedjék." Az igazságügyi hatalmi apparátus úgy nyitotta az új esztendőt, ahogy a régit abbahagyta, folyamatosan az egyre erősebb ítélkezési szigort követelve.

Így kezdődött, majd 1950. június 23-án úgy folytatódott, hogy arról Poljakov tanácsadó már információkkal rendelkezett, a tarsolyában volt. Ezen a napon továbbította ugyanis a honvédelmi miniszter, Farkas Mihály helyett – annak tisztségében eljárva – Nógrádi Sándor altábornagy a minisztertanácsi előterjesztést, az ország területének elhagyására vonatkozó büntetőrendelkezések kiegészítése tárgyában készült törvényerejű rendelet tervezetét. Ez is szigorúan titkos volt, a honvédelmi tárca igazságügyi csoportfőnökségén készült, 0321/1950. sz. alatt. Az öt paragrafust másfél oldalas magyarázattal látták el, indokolva, hogy miért kell a katonai büntető törvénykönyvben szereplő ítéleti mértékeket szigorítani, beleértve a halálbüntetés kihirdetését is, miért kell súlyos szabadságvesztés-büntetéssel elmarasztalni a szökés kísérletéről tájékozatlan házastársat vagy az elkövetővel együtt élő személyt.

Az igazságügyi tárca titkos ügykezelése július 10-én, a Törvényelőkészítő Osztály 13-án iktatta, az előterjesztésre rápecsételték az érkeztetéseket. Dr. Nyáry Ferenc, a miniszter titkára saját kézzel írta alá, hogy a „miniszter kartársnak a tárgysorozaton írt feljegyzése szerint a f. é. június 30. napján tartott minisztertanács az előterjesztést elfogadta". Dr. Szabó Imre július 10-én – a biztonság kedvéért – kézzel még rá is írta, hogy „Szigorúan bizalmas!".

Dr. Décsi már államtitkár volt, a Minisztertanács ülésén azonban dr. Ries vett még részt miniszterként. Az ott elfogadott előterjesztés alapján szövegezték meg a Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1950. évi 26. törvényerejű rendeletét, amelynek keltezése 1950. július 12. lett.[755] Dr. Riest már vallatták, dr. Molnár volt a miniszter, amikor Nógrádi saját kézzel aláírt, neki címzett levelével megküldte a jogszabályt, kérve, hogy hirdettesse ki azok előtt a büntetés-végrehajtási alkalmazottak előtt, akik a katonai büntetőbíráskodás hatálya alá tartoznak. Az altábornagy levelének utolsó mondata szerint „a rendelet a hivatalos közlönyben egyelőre nem lesz közzé téve".[756] Ennek jelentőségét az idő tájt kevesen érzékelték. Aztán utóbb

754 Az MDP Titkárságának 1950. június 7-i ülésére 1950. június 5-i időponttal dr. Ries igazságügyi tárcavezető által a minisztérium kegyelmi ügyintézésére beterjesztett javaslat melléklete. Az egyéni kegyelmi ügyek statisztikája. 2. MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 103. ő. e. 13.

E szerint a politikai bűnügyekben 1948-ban 1245 személy ügyét intézték, 1013 elutasítással, 1949-ben 1626 személynek az ügyéből 1122 esetében elutasították a kérelmet. 1950-ben április 30-ig 2265 személy kegyelmi kérelméből 1890 esetében történt elutasítás. Ekképp kb. minden ötödik személynél történt valamiő egyéni kegyelmezésre javaslattétel.

1948-ban 120 ezer, 1949-ben 110 ezer, 1950-ben április 30-ig 27 382 vádlott esetében hirdettek ki marasztaló ítéletet. 1950-ben „az elítéltek 50%-a gazdasági, elsősorban közellátási bűncselekményt követett el. A legnagyobb számban fordulnak elő a gabona, zsír, tej stb. beszolgáltatások elmulasztása miatt történő elítélések. A második legnagyobb kategória a vagyon elleni bűncselekmények, közöttük elsősorban lopás. Ezek az összes bűncselekményeknek kb. 25%-t teszik ki. Jelentős kategória még a testi sértés, kb. 10% és a rágalmazás, becsületsértés kb. 4-5%.

Említésre méltó még a demokratikus államrend és a köztársaság elleni bűncselekmények kategóriája. Ilyen ügyekben marasztaló ítéletet hoztak az év első negyedében kb. 500-at. A tiltott határátlépés kb. 600 és a fegyverrejtegetés kb. 400."

755 *Iratok 1.* 296–297. 01897/Miniszteri Iroda, 1950.

756 *Iratok 4.* 530–531.

egyre többen, százak közülük a celláikban, valamint a kényszermunka során,[757] és volt, akit ki is végeztek.[758] A hidegháborús retorika fénykorában a vágyott Nyugat büntetendővé vált a Kárpát-medence lakói számára: akár az oda menekülni igyekvők, avagy néha csupán az oda vágyakozók, akár az onnan hazatért kommunisták számára, mert – miként Gerő 1948 októberében a szovjet követtel közölte, s a Rajk–Brankov-ügy holdudvarában közülük elmarasztalt emigránsok sorsa is alátámasztja – a hazatértek 50%-a „kétségtelenül kém".[759]

A Legfelsőbb Bíróság másodelnökéhez, dr. Somogyihoz – erről hallgatva – dr. Sömjén 1950. július 24-én tájékoztatót küldött a bíróságok disszidálási ügyekben folytatott gyakorlatáról, miszerint az ítélkezés ezekben károsan enyhe. Felhívta dr. Somogyi figyelmét, hasson oda ezért, hogy ne a büntetési tétel alsó, hanem a felső határához közelítsen az ítéletek mértéke ezekben a büntetőügyekben, mert azoknak nagy száma miatt amúgy is indokolt. „[A] magyar népi demokrácia büntetőbíráskodásának kíméletlen szigort kell tanúsítania a béke minden ellensége és köztük az engedély nélküli határátlépők és cinkostársaikkal szemben." A népi demokratikus országokon át Nyugatra történő határátlépéseknél ezért hasonlóképp „komoly megtorlást" látott szükségesnek, mert „teljesen helytelen az a liberalizmus", ami ezekben az esetekben megmutatkozik. Utalt a korábbi (januári) figyelemfelkeltő, dr. Molnár Lászlóval közösen írott levelére, s egyúttal kérte, hogy az érdekelt tanácsokkal és az alárendelt alsóbíróságok vezetőivel az előbbieket „nyomatékosan" közölje.[760]

Nógrádi dr. Molnár igazságügy-minisztert tájékoztató levelének hatására július 25-én dr. Timár főosztályvezető levelet intézett Pesti Jánoshoz*, az igazságügyi tárca Büntetés-végrehajtási Osztályának vezetőjéhez a rendelet kihirdetése tárgyában. Felhívta figyelmét a tvr. közzétételének elmaradására, de egyúttal arra is, hogy attól függetlenül „viszont alkalmazásra kerül". Tájékoztatta, hogy ezért hova kell eljuttatni – a posta mellőzésével – a jogszabályt, mielőbbi kihirdetése céljából. Utasította arra, hogy a szolgálatban álló előtt fel kell hívni a figyelmet a tvr. politikai jelentőségére, mert „akire a népi demokrácia a dolgozó nép fegyveres védelmét bízza, és aki ezzel a megtisztelő bizalommal visszaél és külföldre akar szökni, aljas hazaáruló, aki ellen a legsúlyosabb büntetés kiszabása is indokolt". Akik előtt pedig kihirdették, azok közöljék feleségükkel, érintett hozzátartozóikkal ezeket a rendelkezéseket, de tartalmukat sem akik előtt kihirdették, sem akikkel közölniük kell, nem jogosultak továbbadni, „és ha ez mégis megtörténik, úgy ezért bűnvádi felelősség fogja őket terhelni".[761] Az egykori ügyvédjelölt immár nem a második világégés előtti Pannonhalmán, a „szent kupacon" téblábolt, nem a bencés atyákkal beszélt nyájasan, hanem a titkosrendőrségnél természetes, agresszív szóhasználattal élt; aljas hazaárulókká váltak írásában azok, akik önkéntes száműzetésbe kívántak hazájukból menekülni.

757 *Iratok 1.* 3. jegyzet, 297. Dr. Mezei László alezredes, katonai főügyészségi ügyész 1989–1990-ben folytatott kutatásai, de közel sem teljes – csak az 1950 nyara és 1953 nyara közötti időszakból feltárt – adatai szerint 574 személyt marasztaltak el az 1950. évi 26. tvr. alapján. A jogszabály azonban 1954. május 12-ig volt hatályban. A bizottsági munkára tervezett időt az igazságügyi tárca vezetése harmadára csökkentette a gyorsuló politikai változások hatására. Így dr. Mezei kutatása is idő előtt zárult, töredékét tekinthette át a vonatkozó büntetőpereknek.

Az 1953. nyári kegyelmi intézkedések előkészítésekor az MDP PB statisztikai tájékoztatást kapott azokról, akiket a tiltott határátlépés bűntettének elkövetésével összefüggő büntetőeljárások során korábban elmarasztaltak. Közülük 615 személy várhatóan szabadul, az amnesztiából kirekesztettek száma 637 volt, akik közül 22-t a katonai bíróságok ítéltek el. Ezek szerint összesen 1652 személyről biztonsággal rögzíthető, hogy elmarasztalása az 1950. évi 26. tvr. alapján következett be 1953 nyaráig. *Kimutatás az amnesztiában részesülő személyekről, 1953. július 22.* MNL OL M–KS 276. f. 53. cs. 127. ő. e. 60–61.; *Iratok 4.* 535–536., 538–539.

758 A Budapesti Dózsa labdarúgóját, Szűcs Sándort*.

759 Zinner 2013–1. 67.

760 *Iratok 1.* 300–301. Legfelsőbb Bíróság Titkos Ügykezelés (LfB. TÜK) 0020/1950.

761 *Iratok 4.* 535–536.

Dr. Timár főosztályvezető egy nappal később, július 26-án elkészítette tájékoztatóját a tvr. kihirdetéséről valamennyi országos büntetőintézet, törvényszéki, megyei bírósági és bírósági fogház és a letartóztató intézeti központi kiképző iskola vezetőjének.[762] Dr. Sömjén és dr. Szabó 1950. július 29-én, 24 órával kiadása előtt végül láthatták a rendeletet. A *Magyar Közlöny*ben 1950. július 30-án (vasárnap) tették közzé. Az 1950. évi 26. tvr. azonban nem erről, hanem a Magyar Nemzeti Bankról szólt.

A történtek végül 1953. október 15-től vettek fordulatot. Előbb az MDP PB október 21-én elfogadta a törvényerejű rendeletre vonatkozó elé tárt módosító javaslatot,[763] ám már 1954. február 16. volt, amikor a tvr. megváltoztatására vonatkozó minisztertanácsi előterjesztés elkészült. A határozati javaslat szerint a Minisztertanács elfogadja – és a NET elé terjeszti – „1. […] az ország területének elhagyására vonatkozó büntető rendelkezések kiegészítéséről szóló – az e tárgyban meghozott az 1950. évi 26. számú törvényerejű rendelet hatályon kívül helyezését is tartalmazó – tvr-tervezetet a mellékelt szövegezésben. 2. A határozat közzétételre nem kerül, a tvr-t azonban szabályszerűen ki kell hirdetni."[764]

A *Magyar Közlöny*ben végül 1954. május 12-én tették közzé. A 6. § rejtette a korábbi 1950. évi 26. tvr. hatályon kívül helyezését. Ekképp: „A jelen törvényerejű rendelet kihirdetésének napján lép hatályba; a hatálybalépéssel a jelen szabályozástól eltérő korábbi rendelkezések hatályukat vesztik."[765] A Nagy-kormány hivatalba lépésétől majdnem egy esztendő is eltelt – közben dr. Décsit és dr. Timárt társaikkal együtt már jogerősen el is ítélték a törvénysértő büntetőeljárásokkal, amit a miniszterelnök tudomásul vett –, és a bíróságok több mint tíz hónapon keresztül még alkalmazták a *Magyar Közlöny*ben ki nem hirdetetti jogszabályt. Nem csupán Poljakovnak, hanem az igazságügyi területen működő tanácsadóknak is megfelelt.[766]

Dr. Décsi azonban csöbörből vödörbe került 1950 első felében. Fél évtizedes titkosrendőrségi múlttal a háta mögött érkezett az igazságügyi tárcához. Ezeket az előzményeket utóbb, a vele készített interjú során ezekhez több alkalommal vissza-visszatérve, feltárta. Most, időrendbe rendezve, kordokumentumként adom közre. A történet a Rajk–Brankov-ügyben a kirakatper főrendezőjének, a szovjet állambiztonság altábornagyának távozásakor, illetve a Moszkvából érkezett állambiztonsági tanácsadók csapatának érkezésekor kezdődik.

„Én csak annyit tudtam, hogy egy-két hónappal Belkin eltávozása után megjelent Kartasov* és kísérete. Én a Poljakovot nagyon nagy szeretettel fogadtam, a feleségemmel együtt mentünk a lakására megnézi, meg előkészíteni, hogy minden meglegyen. Sajnos nem tartott sokáig, mert rendkívül agresszív, nagyképű, ugyanakkor elfogult, szóval a viselkedése olyan volt, mintha egy gyarmatosított országba jött volna valaki, aki mindent mindennél jobban

762 Uo. 538–539.

763 *Az MDP PB 1953. október 21-i ülése.* Határozati jegyzőkönyv, 6. Különfélék. 6. MNL OL M–KS 276. f. 53. cs. 142. ő. e.

Az ország területének elhagyására vonatkozó büntető rendelkezések kiegészítéséről szóló 1950. évi 26. tvr. módosítása. A párthatározat végleges szövege 1953. november 4-i keltezésű. A korszakra jellemző szarvashiba, hogy ennek a hiteles, aláírt példánynak a címében nem 26., hanem 25. sz. olvasható a tvr. előtt… Uo. 51.

A Minisztertanács a határozati jegyzőkönyv szerint 1953. november 27-én tárgyalta 8/c. napirendként „az ország területének elhagyására vonatkozó büntető rendelkezések kiegészítéséről szóló 26. sz. tvr. módosítása" címmel. Czakó volt az előadó, módosításokkal fogadták el. Baráth Magdolna – Gecsényi Lajos (jegyzetekkel ellátta és szerk.): *Nagy Imre első kormányának minisztertanácsi jegyzőkönyvei.* I. kötet. *1953. július 10. – 1954. január 15.* (Forráskiadványok, 57.) Budapest, 2018. Nagy Imre Alapítvány–Magyar Nemzeti Levéltár, 762–763.

764 *Iratok 4.* 564–565. MNL OL XX–10–5 Legfőbb Ügyészség iratai, 6. doboz. 0083/1954.

765 *Iratok 4.* 568–569.

766 Magántörténelmemből adalékként: A történész Tényfeltáró Bizottság elnökeként a dokumentumot 1989 tavaszán másolatban kaptam kézhez az igazságügyi tárcától, közelebbi hely megjelölése nélkül, zárt borítékban, feladó nélkül. Vajon kinek a páncélszekrényében bújt meg addig?

tud. Nagyon küzdöttem akkor ennek az érzésnek a kialakulása ellen, mert szovjetellenes érzelmeket az ember nem kívánt hagyni kialakulni magában akkor sem, ha egyes képviselői akármilyenek is."[767]

Nem sokkal azt követően, hogy az ÁVH önállóvá vált a Belügyminisztériumtól, 1950. „márciusban kaptam Pétertől azt a megbízást, hogy készítsem elő a politikai pereknek az ÁVH szempontjából is megbízható vitelének a módját. Át fogsz menni az Igazságügyminisztériumba, foglald el magad és szállj ki az itteni teendőkből!"[768] „Péter át kívánt helyeztetni az Igazságügyminisztériumba a Büntető Osztályra, hogy ne kerüljek súlyosabb konfliktusba a barátainkkal."[769]

Azért, mert még „a Vizsgálati Osztály kialakítása során felmerült a tanácsadónak, Poljakovnak az a gondolata, hogy biztosítani kell az államvédelmi ügyeknek a megfelelő bírósági ügyintézését és titkosságát. Meg kell szüntetni az internálást, mert nem törvényes, miután a szocialista alkotmány szerint embert szabadságától csak bírósági ítélettel lehet megfosztani, tehát az internálás törvénytelen és bírósági eljárást kell minden esetben lefolytatni. Azt az álláspontot képviseltem akkor, hogy egy nyugodt, stabil helyzetben ez így igaz, de még mindig [ebben a] forradalmi időszakban ennél élesebb fegyverre is szükség van. A párt álláspontja az, hogy az internálást fenn kell tartani, erre az átmeneti időszaknak az előfeltételei fennforognak. Mert az igazságügyi apparátus még nincs annyira a párt kezében, hogy feltétlenül minden ügyet rá lehetne bízni, hogy feltétlenül érvényesíteni lehessen azokat a szempontokat, amelyeket a párt érvényesíteni akar. Akkor ez az álláspontja Poljakovnak az volt, hogy meg kell szervezni a bíróságot oly módon, hogy az államvédelmi szempontoknak mindenképpen megfeleljen.

És akkor kaptam többek között azt a feladatot Pétertől, hogy készítsem elő az államvédelmi ügyeknek a megfelelő tárgyalását, és az államvédelmi szempontoknak az érvényesítését. Akkor én készítettem egy javaslatot, jelzem [, ez] már abban az időszakban volt, amikor már eldöntöttük, hogy én az ÁVH-ról el fogok menni, mert olyan nézeteltéréseim vannak Poljakovval, hogy amit én nem engedhetek meg magamnak (főleg a Standard-ügyben), tehát azt a feladatot kaptam, hogy készítsem elő az előterjesztést a párttal, hogy hogyan kívánjuk az államvédelem pontos ügyeinek intézését biztosítani. Röviden foglalva az volt az álláspontom, hogy Magyarországon megvan az előzménye annak, hogy politikai tanácsok működnek. Mert a Töreky pontosan végrehajtotta mindig azt a politikai feladatot, amit végre kellett hajtani és biztos tudta a Kúria, hogy azok a politikai ügyekben ítélkező tanácsok, amelyek ítélkeztek, csak ilyen ítéleteket hozzanak, amilyeneket kell. Még csak nem is kell a vezérkari főnök különbíróságára visszatérnünk katonai bíróság úgyis működik, ami oda tartozik, oda megy, ami a polgári bíróság alá tartozik, azt két vagy három tanács felállításával, továbbá a Legfelsőbb Bíróságon mondjuk a Jankónak a megfelelő helyre állításával, ezt ugyanúgy meg fogjuk tudni oldani. […]

Röviden ez volt a javaslatomnak a lényege, hogy máris van Jankó a Legfelsőbb Bíróságon, Olti, Jónás [Béla]* a Budapesti Megyei Bíróságon, ezzel […] részben a bizalmas ügyekben a titkosságot biztosítani tudjuk, mert megbízható emberek ebből a szempontból, követik az intencióinkat, mert hiszen az Alapy a Budapesti Ügyészség elnökeként szintén megbízható és a párt szempontjait érvényesítő ember.

Ezzel szemben elkészült Poljakovnak a javaslata a szocialista törvényesség megszilárdítására és a magyarországi törvénytelenségek, az internálásokkal kapcsolatos események kiküszöbölésére. Ez a következőkből állt. Létre kell hozni az Államvédelmi Különbíróságot,

767 *Décsi memoár,* 1984. május 21. 67–68.

768 *Décsi memoár,* 1984. június 19. 186.

769 Uo. 182.

amelynek elnöke az Államvédelmi Hatóság vezetője, egyik tagja az Államvédelmi Hatóság Vizsgálati Osztályának a vezetője, másik tagja az igazságügyminiszternek a képviselője. Ez a háromtagú bíróság mint a politikai ügyekben a legfőbb fórum, amely első fokon és jogerősen hoz ítéletet. Tekintettel az ügyek súlyára bármilyen ítéletet, halálos ítéletet is hozhat. Tekintettel az ügyek bizalmas jellegére iratok alapján is tárgyalhat. […] Összeül a bíróság, felolvassa az ÁVH vezetője, ismerteti az ügyet, a bíróság meghozza a határozatot, halálos ítéletet, az jogerős és azonnal végrehajtható.

Poljakov ismertette előttem. Én fenntartásaimat fejeztem ki, mert nagyon nagy nehézségei vannak, hiszen a magyar Alkotmány értelmében ilyen jellegű törvényt csak az országgyűlés hozhat, de én nagyon nehezen tartom elképzelhetőnek, hogy meghozza. […] Én hozzáfűztem, hogy a párt vezetői ezzel nem értenének egyet, mert hiszen van egy többször hangoztatott gondolata Rákosinak, igazságügyi szempontból mindig azt tekintette fontosnak, hogy meg kell oldani anélkül, hogy nagyobb felhajtás volna és mindent megmozgatnánk. Nehezen tudom elképzelni, hogy az országgyűlés ilyen törvényt hozzon. Erre megnyugtatott, hogy tudomása szerint ezt törvényerejű rendelettel is lehet hozni és ezt bizalmas törvényerejű rendelet formájában kell kihozni.[770]

Péter beküldte az én javaslatomat és a Poljakov javaslatát, és akkor én elkerültem az igazságügybe azzal a megbízással, hogy tegyük a párt megbízható apparátusává az igazságügyi apparátust is."[771] Majd sok-sok hónappal később következett az újabb, nem várt forduló. Itt félbe kell szakítani a történtekre visszaemlékezőt. Vannak-e kötődő dokumentumok ebből az időszakból, amikor dr. Riest már őrizetben vallatták, dr. Molnár pedig még nem tett esküt az igazságügyi tárca új vezetőjeként? Az MDP Titkárságának 1950. július 12-én tartott ülésén a 10. napirendi ponthoz meghívottként voltak jelen a vonatkozó határozat végrehajtásáért felelős állami szervek – Országos Tervhivatal, ÁVH és Igazságügyminisztérium képviseletében az előterjesztő Vas Zoltán mellett Péter Gábor és dr. Décsi – és Nagy Imre, a KV osztályvezetőjeként. Azon túl, hogy előbb – kizárólag a jelenvolt titkársági tagok előtt – Rákosi tájékoztatott „dr. Ries és Marosán ügyéről", utóbb az ismeretlen szerző által készített, fejléc és aláírás nélküli többoldalas dokumentumot vitatták meg. A „Javaslat a letartóztatottak és rendőrhatósági őrizet alatt állók foglalkoztatására" vélhetően – miután Vas volt a napirendi pont előadója – az Országos Tervhivatalban készülhetett, előzetesen egyeztetve a meghívott szervek illetékeseivel. A Titkárság azzal fogadta el alapul, hogy – többek között – „a 4500-as létszámot foglalkoztató kőbánya az ÁVH kezelésében legyen. Tegyenek konkrét előterjesztést az Államgazdasági Bizottság legközelebbi ülésére, hogy az építkezést

770 Zinner 1990. 14–20.

Az államvédelemnél szorgoskodó Poljakov – Péter Gábor szerint – ez idő tájt gyakorta fordult meg a honvédelmi miniszternél, aki hivatalból felügyelte azt a katonai bíráskodást, amelynek bírói elé a titkosrendőrség által őrizetbe vett, meggyanúsított, terheltté nyilvánított, majd megvádolt számos személyt állítottak. Néha napi kapcsolatban álltak egymással.

Nem feledhető, hogy ez idő tájt már az egykori szociáldemokrata pártvezetők közül nem kevesen és tábornokok, valamint törzstisztek voltak őrizetben. Esetükben tervezés alatt állt egy olyan kirakatper, melynek magyarországi mintapéldánya a Magyar Testvéri Közösség tagjaival szemben indított büntetőeljárások főpere, dr. Donáth György* és társai meghurcolása volt. A moszkvai mintát követték benne, az államrendet megdönteni hivatott összeesküvésnek két szála, a politikai s a katonai azért fonódott össze, mert egymás segítsége nélkül sikerre nem számíthattak. A Rajk–Brankov-ügy az eszkaláció újabb állomása lett, főként Pálffy és társai már nem nyilvános büntetőperével. Most pedig a néhai szociáldemokraták a politikai, utóbbiak az előző évi, György-napon (a kivégzett Pálffy névnapján) jelenvoltak, társaikkal együtt a fegyveres összeesküvők lettek volna. Mindez azonban a tervezőasztalon maradt. Főként azért, mert Szűccsel és körével szemben sokasodtak az aggályok. Egyes letartóztatottak töredékes dokumentumaiból azonban az elképzelések kihámozhatók. Poljakov napi szinten tájékozódott ezekről a mozzanatokról.

771 *Décsi memoár*, 1984. május 21. 60–64.

július hó folyamán megkezdhessék. Az ÁVH tegyen javaslatot létszámának emelésére, a kőbányához szükséges őrségre."[772] Miért foglaltak ekképp állást?

A tizenöt példányban készült előterjesztés, a javaslat négyoldalas volt. Első részéből ismertté vált, hogy kb. tizennégyezer elítéltet őriztek az idő tájt fele-fele arányban az országos büntetőintézetekben, illetve a megyei bírósági fogházakban. A rendőrhatósági őrizetben akkor félezren voltak. Ám – miként a javaslatban olvasható – „figyelemmel kell arra lenni, hogy az osztályharc éleződése, különösen a klerikális reakció elleni harc fokozódása szükségessé teszi az idegen és ellenséges (a politikai és gazdasági életre káros) elemek, kártevők nagyobb mértékben való rendőrhatósági őrizet alá helyezését. Ehhez képest gondoskodni kellene megfelelő számú munkatábor létesítéséről."[773]

A II. fejezet egyértelmű megkülönböztetést tartalmazott, amikor a „foglalkoztatás és őrzés elvi szempontjait" rögzítette. „A letartóztatottak őrzése és munkáltatása az igazságügyminiszter, az idegen és ellenséges elemek rendőrhatósági őrizet alá helyezésén kívül azok őrzése és munkáltatása az Államvédelmi Hatóság feladata." A javaslat a továbbiakban részletezte, hogy hol és miképp kívánják a munkáltatás végeztetni, beleértve a külső foglalkoztatás táborszerű munkahelyeit is. A rendőrhatósági őrizet alatt állók esetében azt rögzítette, hogy „az Államvédelmi Hatóság keretén belül az őrizetesek őrzésére és munkáltatására külön szervezetet kell felállítani".[774]

A javaslat III. fejezete a foglalkoztatást részletezte. Többek között azt is, hogy „a külső munkán foglalkoztatandókat (elítélteket és rendőrhatósági őrizeteseket) barakkokban, táborszerűen kell elhelyezni. A barakkok költségei 100 személyenként 60.000 forintot tesznek ki. Ennek megfelelően az ez idő szerint foglalkoztatandó mintegy 4.000 fő figyelembevételével a barakktáborok létesítési költségeire 2,4 millió forint tervhitelt kell engedélyezni. (A barakkokat lehetőleg a letartóztatottak készítsék el.)"[775] Történt mindez azt követően, hogy az ÁVH „1950. május 5-én szabályos hadi rohammal elfoglalta a BM Rendőrség kezelésében lévő Kistarcsai Központi Internáltábort, hogy az el nem ítélt, vagy el nem ítélhető őrizetesek sorsát is kézbe vegye".[776] A magyarhoni „GUPVI"[777] világ, benne Recsken a csákánykői tábor létrejöttéhez még annyit, hogy a javaslat, miközben majdnem szöveghűen idézte a közbiztonsági őrizetre vonatkozó jogszabályt az első részben, az internálás vagy internált fogalmát mellőzte, sehol sem említette. Nem véletlenül…[778]

772 *Az MDP Titkárságának ülése, 1950. július 12.* Határozati jegyzőkönyv, 10. napirendi pont. MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 108. ő. e. 5.

773 *Az MDP Titkárságának ülése, 1950. július 12.* Javaslat a letartóztatottak és rendőrhatósági őrizet alatt állók foglalkoztatására, 1950. július 8. Uo. 41.

774 Uo. 43.

775 Uo. 44. Megjegyzendő, hogy dr. Décsi közismert volt mind a magyar, mind az idegen nyelvek esetében arról, hogy nagyszerű helyesírással rendelkezik, és az általa készített vagy lektorált írások útját a nyomda- vagy stencilgépekig nyomon követte. Ezért gondolom, hogy a javaslat tartalmához vélelmezhető a segítségnyújtás részéről, de a helyesírási hibákkal teli végleges változatot nem ő engedélyezte s továbbíttatta a Titkárság elé.

776 Böszörményi Géza: *Recsk 1950–1953. Első rész. A recski kényszermunkatábor létrejötte.* Szerk. Bakonyi Péter. Budapest, 1990. INTERART, 17.

777 Bank Barbara – Bognár Zalán – Tóth Gábor (szerk. és a szövegeket válogatta): *Magyarok szovjet fogságban. Történeti szemelvénygyűjtemény a hadifogolyként, internáltként vagy politikai rabként elhurcoltakról.* Budapest, 2016. Nemzeti Emlékezet Bizottsága, 11.

„A szovjet hatóságok 1939-ben létrehozták az UPVI-t, vagyis a Hadifogoly- és Internáltügyi Parancsnokságot, amely 1945 januárjában, amikor ebben a lágerrendszerben is milliókat őriztek, GUPVI-vá, vagyis a Hadifogoly- és Internáltügyi Főparancsnoksággá alakult. […] Ez volt az a másik lágerrendszer, amellyel a magyaroknak is meg kellett ismerkedniük."

778 *Az MDP Titkárságának ülése, 1951. május 22.* 3. napirendi pont. MNL OL M–KS 276. f. 54. 145. ő. e. 3–4., 28–33.

Az Országos Tervhivatalt elnöklő Vas 1951. május 22-én aláírt újabb, immár hatoldalas előterjesztést tett a Titkárság asztalára, amelyik azt 3. napirendi pontként 1951. május 23-án tárgyalta. Címe: Előterjesztés a letartóztatottak, rendőrhatósági őrizet alatt állók, munkahelyre bocsátandók foglalkoztatására és kényszer-lakóhelyek kijelölésére. Javaslatának kulcsmondata: „Minden letartóztatottnak és őrizetesnek dolgoznia kell." Szerinte az idő tájt a letartóztatottak és rendőrhatósági őrizetben lévők közül 22–23 ezer személyt dolgoztattak a büntetés-végrehajtási intézeteken belül és a külső munkahelyeken. Miközben felvetette a rabmunkáltatás eredményessége érdekében szükséges kedvezményeket, javasolta „a politikai és gazdasági életre káros elemek foglalkoztatása" céljából egyrészt a munkakényszer alkalmazását, másrészt kényszerlakhelyek kijelölését. Ez utóbbiakat azonban a Titkárság úgy vetette el, hogy mindez „kimarad" a határozatból.

Vas előterjesztésében azonban ezúttal sem olvasható az internálás vagy internált fogalom. Ezzel szemben a határozati jegyzőkönyv szerint a Titkárság „a javaslatnak csak a letartóztatottakra és internáltakra vonatkozó részével foglalkozik. […] Politikai elítélteket és közönséges bűnözőket együtt foglalkoztatni csak egész kivételes esetben lehetséges. Kivételt képeznek az internáltak. »Rab-munka« kifejezés helyett »letartóztatottak termelőmunkában való foglalkoztatása« kifejezést kell használni."

A Titkárság ülésén ekkor nem véletlenül vették le a napirendről a javaslatnak „a politikai és gazdasági életre káros elemek foglalkoztatása" címet viselő pontját. Azért, mert néhány nappal később, 1951. május 30-án – az Államgazdasági Osztály javaslatai között, Gerő előterjesztésében – határozhattak a jelenvoltak a budapesti kitelepítés révén felszabaduló lakások elosztásáról. (*Az MDP Titkárságának ülése, 1951. május 30.* Határozati jegyzőkönyv, 3/a. napirendi pont. MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 146. ő. e. 2.) A határozatot 1951. augusztus 22-én módosították, ami főképp a „nemkívánatos" személyektől elvett ingatlanok elosztását érintette. (*Az MDP Titkárságának ülése, 1951. augusztus 22.* Határozati jegyzőkönyv, 6. napirendi pont. Különfélék, 6. MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 1. ő. e. 7.)

A fővárosból 1951. májusban fedél alól elűzött, vidékre eltávolított több mint tizenegyezer név szerint ismert személy között számos jogász (és családtagja vagy távolabbi hozzátartozója) vált szenvedővé azok közül, akik az ügyvédek mellett az igazságügy területén tárcavezetők (dr. Mikecz, dr. Nagy, dr. Radocsay és dr. Vladár), különböző fokozatú vádhatóságok magas beosztású ügyészei (dr. Mendelényi, dr. Miskolczy, dr. Strache Gusztáv* és dr. Váry), illetve jogszolgáltatók igazgatási vezetői, kúriai és ítélőtáblai tanácselnökei vagy bírói voltak, és akiket legkésőbb 1950 decemberében távolítottak el állásukból. Az érintett személyek életútjánál jelzem hányattatásukat, amelyet alátámaszt az is, hogy haláluk bekövetkezte s annak helye eddig feltárhatatlannak bizonyult. (ÁBTL 4. 1. Állambiztonsági munkához készült háttéranyagok, 6. doboz: A–287–291. Zárójelentés a nemkívánatos elemek Budapestről történt kitelepítéséről (1951. május 21. – 1951. július 18.; Budapestről 1951-ben Hajdú, Szolnok, Szabolcs, Borsod és Békés megyékbe kitelepítettek listája; 7. doboz: A–292. Budapestről 1951-ben Pest és Heves megyékbe kitelepítettek listája. Lásd HANTÓ Zsuzsa: *Kitiltott családok.* (CD- és térképmelléklettel). Budapest, 2009. Magyar Ház Kft.

Az MDP KV Államgazdasági Osztálya s a Belügyminisztérium közös előterjesztését a Titkárság 1952. május 28-i ülésére terjesztették be a dolgozó letartóztatottak és internáltak munkájával kapcsolatos egyes kérdésekről. Gerő május 27-én láttamozta. Meghívottként jelen volt a belügyminiszter Házi Árpád*, az igazságügyi tárcától dr. Décsi, az ÁVH-tól Juhász László*, a KV-t Friss István*, Keleti Ferenc és Varga Edit* képviselték.

Gergely Miklósné (Varga Edit) – miként azt az MDP KV PTO javasolta a Szervező Bizottságnak, és az 1952. december 15-én el is fogadta – a KV apparátusában dolgozott, ahonnan áthelyezték a Minisztерelnökség, a Miniszterelnöki Hivatal hatáskörébe. Ő készítette s írta alá az első, május 14-i tervezetet. Módosításokkal, de elfogadták, és ez lett a későbbi, május 27-i határozat. (*Az MDP Titkárságának ülése, 1952. május 28.* Határozati jegyzőkönyv, 3/b. napirendi pont. MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 195. ő. e. 3.) Továbbá „Előterjesztés (valamint határozat) a dolgozó letartóztatottak és internáltak munkájával kapcsolatos egyes kérdésekről", 1952. május 14. és május 28. (*Az MDP Titkárságának ülése, 1952. május 28.* MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 195. ő. e. 35–44.)

Az elfogadott határozat szerint 1952 végéig minden olyan munkahelyet fel kell számolni, ahol letartóztatottak és internáltak rendes munkásokkal keverten dolgoztak; csak a Népgazdasági Tanács engedélyezheti, kivételes esetben, az együttes munkavégzést. Külön munkahelyekre kell összpontosítani az elítélteket és internáltakat, ki kell őket vonni a folyamatos termelést folytató üzemekből. A kedvezményeket bővíteni kell a nagyobb munkateljesítmény elérése érdekében. A felülvizsgálatok után külön-külön táborokba kell csoportosítani az internáltakat a várható szabadulási idejük függvényében.

Az MDP Titkársága 1953. március 18-án újabb, aznap Nagy Imre és Keleti által aláírt előterjesztést fogadott el a bányászatban foglalkoztatott kb. hétezer elítéltről. Zömük öt év feletti szabadságvesztés-büntetést kapott a korábbi büntetőeljárások ítéleteinek jogerőssé válása után. A 100% feletti teljesítményért adható kedvezménynél a büntetési idő letöltését úgy szabályozták a továbbiakban, hogy a külszíni munkásoktól eltekintve a szabadulási kedvezmény elérhette a szabadságvesztés időtartamának felét, többet azonban nem. (*Javaslat a Titkársághoz a bányászatban foglalkoztatott elítéltek részére biztosított kedvezmények módosítására, 1953. március 18.* MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 235. ő. e. 195.; *Határozati jegyzőkönyv, 1953. március 18.* 9. napirendi pont. Különfélék, 7. Uo. 9.)

Folytatva dr. Décsi emlékeit – aki a tárcavezetői, érdemben betöltetlen bársonyszéket „képviselte" a titkársági ülésen, de utóbb erre a tanácskozásra nem emlékezett vissza, vagy ez sem véletlen, mert nem akarta felidézni –, „az igazságügyben Molnár Erik valamikor '51–'52-ben nem tudom pontosan, elébem tett egy írást, amit a Péter küldött át, amely az Államvédelmi Különbíróság felállításáról szólt. Molnár Erik, aki közvetlenül ritkán kapott feladatot, behívott, és megkérdezte, hogy mit szólok ehhez. Nézek a papírra, látom, fel kell állítani Államvédelmi Különbíróságot bizalmas törvényerejű rendelettel. Első fokon iratok alapján jogerősen tárgyaló és halálos ítéletet is kimondó Államvédelmi Különbíróság felállítását kívánta most már javasolni a magyar ÁVH, az igazságügyminiszter egyetértésével. Molnár Erik megkérdezte, hogy mi a véleményem róla. Azt mondtam neki, hogy az új javaslatot ismerem, mert a szovjet tanácsadónak az elgondolása, ő pedig kettőt tehet. Vagy ráírja, hogy marhaság és nem javasolja. Akkor a tanácsadó előjegyzi a magyar igazságügyminiszternek ezt az állásfoglalását és ennek a következményeivel. Vagy ha egyszerűbbnek találod, akkor nyugodtan aláírhatod, mert ez már három évvel ezelőtt is bement az Öreghez [értsd: Rákosihoz], akkor is betette a fiókjába és a leghatározottabban meg vagyok győződve, hogy ugyanúgy, ha Te írod alá, akkor is tudni fogja, hogy tőlem tudod, hogy miért írod alá és ugyanúgy be fogja tenni a fiókjába, mint az előzőt. Döntsd el, hogy a pecsétet őrzöd vagy megadod a formális aláírásodat![779] Nem kell talán mondanom, hogy megadta. Ez a javaslat az igazságügyminiszter és az ÁVH közös javaslataként bekerült a pártba, amely sohasem tárgyalta, természetesen Rákosi betette a fiókjába."[780]

A fennmaradt dokumentumok dr. Décsi vonatkozó emlékeit pontosítják-e, avagy fordítva, az egykori, az idő tájt már első miniszterhelyettes kései mondandója világítja meg a történtek hátterét? Mindkét kérdésre igen a válasz. Egyfelől azért, mert Rákosi fiókjában nem ért véget a javaslat sorsa. Mi több, az nem az ÁVH és az igazságügyi tárca közös javaslataként, hanem a minisztériumnak a bűnvádi perrendtartás elvi kérdései között felvetett és nem támogatott előterjesztései egyikeként folytatta útját az MDP Titkárságának ülésére. Ott, 1951. május 2-án azonban – nem nevesítve Poljakovot – úgy terjesztették elő írásban, hogy egyrészt honosítandó-e a vonatkozó tételes szovjet büntetőjog és annak gyakorlata. Másrészt ettől miképp tér el – és itt jött a lényeg – a fenntartandó, az idő tájt hatályos magyar szabályozás. Részletesebben erről a későbbiekben írok.

Dr. Décsi utóbb részletezte, hogy „az én elgondolásom az volt, hogy meg kell találnom azt a két-három elsőfokú tanácsot és a legfelsőbb bírósági tanácsot, amely a párt szempont-

779 Magántörténelemből adalékként: Miután legépelték a frissen felvett hanganyagot, megkérdeztem dr. Décsit – függetlenül a visszaemlékezés rögzítésétől –, hogy miféle pecsét őrzésére és formális aláírásra célzott. Elmondta, hogy a legjelesebb állami és pártvezetők részére aláírásuknak gumipecsétből készített másolata állt rendelkezésre. A különböző testületi ülésekre előterjesztett anyagok gyakorta tíznél több példányban készültek. Ezért akkor használták ezeket a pecséteket saját, kézírással történt aláírásuk helyett, ha elolvasták a javaslatokat, előterjesztéseket, és azok tartalmával egyetértettek. Így küszöbölték ki a darabonként történő aláírás időrabló voltát. Aggályoskodtam. Tud-e arról, hogy ezt a pecsétet arra illetéktelenek is használták? A leghatározottabb nemmel válaszolt.

Az egykori dokumentumok elektronikus úton készült másolatai között kutatva állapíthattam meg, hogy – szemben az előterjesztésekre, javaslatokra pár soros megjegyzésekkel reflektáló Farkassal, Gerővel vagy Péterrel – szinte kivétel nélkül valamennyi párt- és állami vezető előszeretettel használta ezt a formális aláírást biztosító pecsétet, és a legritkább esetben írták kézzel alá a különböző iratokat. Mondhatni, hogy talán csak akkor, ha már az ülésteremben voltak, és ott tették eléjük a dokumentumokat.

780 *Décsi memoár*, 1984. május 21. 69–70. Utóbb, az MDP Titkárság 1951. május 2-án mégis tárgyalt róla az Adminisztratív Osztály és a tárca közös javaslatai – így a bűnvádi perrendtartást érintő elvi kérdések – között, az utolsóként felsorolt 8. pontként. A hatályos honi jogszabályokra és büntetőjogi gyakorlatra hivatkozva nem támogatták bevezetését, valójában elutasítani javasolták. Lásd a későbbiekben!

jából elég megbízható, amely a párt politikáját fogja érvényesíteni azokban a perekben, amelyekben ezekre továbbiakban szükség van. Az Olti erre adva volt mint kipróbált, régi és több perben bizonyított tanácsvezető, aki a pereket úgy viszi, ahogy az tőle elvárható, katonai vonalon megvoltak a katonai tanácsok adva, nem sok teendő volt, mert gyakorlatilag a vezérkari főnök különbíróságai stílusára működtek, utasítására és katonai egyenruhában, ügyészünk volt Váradi [György]*, akin keresztül érvényesítettük, ha valami szükség adódott. Egy nap Alapyt kértem meg, hogy tegyen javaslatot, ki legyen az a bíró, akivel kiegészíthető az Olti, mert mégsem jó, hogy mindent ő tárgyaljon. Keressen olyan kommunista, párttag, becsületes felfogású elég jó képességű bírót, aki ebbe a körbe bevonható. Alapy javasolta Jónás Bélát. Tehát volt két első fokon eljáró büntetőtanács, amelynek a két elnöke Olti és Jónás. Amikor én az ÁVH-ról elkerültem, akkor az utódom Juhász[781] lett, akivel elég jó emberi viszonyom volt, de az ügyekben nem referáltak nekem. Az ügyeket továbbra is ugyanúgy tartották fenn, mint ahogy én fenntartottam. Tehát Alapy csinálta a vádiratot, ment át a bíróságra, és csak azzal a pár mondattal referált mindenki, hogy csak arról volt szó, hogy tudott róla. Nem mentem bele a részletekbe, éppen csak tudtam, hogy mi van. [...] Ami ebben az ügyben változás volt, annyi volt, hogy azt az összeget, amit ezek a bírák és ügyészek a párttól fizetés kiegészítésként kaptak attól keresztül, hogy én átkerültem nem az ÁVH-n keresztül, hanem az igazságügyi államtitkártól kapták. Méghozzá rendszeres illetményként, volt egy fizetésrendezés is, ami országos átlagban 5% fizetésemelést tett lehetővé. Nagyon kiugró fizetést nem kaptak, de a párt utasítására ezen túl tőlem kapták meg azt a 2–3000 forintot. Nem emlékszem pontosan az összegre."[782]

Itt azért közbevetek egy gondolatsort! Egy kérdés ugyanis az, amit Poljakov tanácsadó elvtárs több menetben végül nem tudott valóra váltani. A másik viszont nem kérdés, hanem maga a „töredelmes beismerő vallomás" arról, hogy miként keletkeztek a politikai büntetőperekben az idő tájt a vádiratok és ítéletek, kiknek a keze nyomán, kiknek a közreműködésével, és ami a legfőbb, miért. Az ugyanis nyilvánvaló, hogy a név szerint jelzett személyek a vérdíjat a titkosság betartása miatt az ÁVH-n vagy jogelődöknél általuk papírra vetett vádiratokért, illetve a végrehajtott halálos és súlyos szabadságvesztést, kényszermunkát tartalmazó ítéletek meghozataláért kapták. A jelentős summát közel sem „humanista" joggyakorlatukért az MDP-től, miként dr. Décsi mondotta, annak „utasítására" kapták. Azért, mert annak embertelen politikáját így szolgálták. Dr. Olti és dr. Jankó pedig már az MDP létrejötte előtt is – nem akárkikkel szemben – alkalmazta. Dr. Jónás az idő tájt a Szovjetunióban volt hadifogoly, ő akkor ezt még nem tehette. Dr. Oltit kivéve a másik kettő önként szembenézett tetteivel. Bár ne lett volna miért, de – miként a rákoskeresztúri köztemetőben lévő sírok száma jelzi – szolgáltattak rá bőven okot.

Így valósult meg – részben általuk, részben a különböző szinteken eljáró katonai ügyészekkel és ítélkező hadbírók közreműködésével – Rákosi és köre büntetőpolitikája az ötvenes években. A verdikt ugyan a „Magyar Népköztársaság nevében!" hangzott el az ítélethirdetők ajkáról, de az MDP-t vezetők és kiszolgálók utasításainak betartásaként. S nem feledhető az sem, hogy egyfajta sajátos hagyományőrzésként. A Farkas, Gerő, Rákosi, Révai által vezérelt Magyarországon az 1919 őszétől bevezetett igazolási eljárást, az internálás intézményét, az ismétlődő létszámcsökkentéseket és immár mellettük a politikai büntető-

781 Dr. Décsi téved. Hivatalát 1950. június 23. és 1951. február 2. között Károlyi Márton* örökölte. Juhász államvédelmi ezredest 1951. február 2-án nevezték ki az ÁVH Vizsgálati Főosztályának élére. Péter és társai letartóztatása idején öngyilkos lett, nem kívánt sorsukban osztozni. A halálba menekült, utóda 1953. január 14-én követte beosztásában.

Károlyi alezredest, akit végleg 1952. január 18-án töröltek az ÁVH állományából, épp dr. Décsi vitte magához az igazságügyi tárcához. A miniszter letartóztatása után órákkal az ő kezén is csattant a bilincs.

782 *Décsi memoár,* 1984. június 19. 186–189.

ügyekben folytatott korábbi ítélkezési gyakorlatot ismételten bevezették, különböző, sokszor nemtelen célok megvalósítása érdekében. Ebben a tekintetben sem 1945, sem utóbb 1956 nem tekinthető cezúrának. Miként az sem tekinthető véletlennek, hogy 1950. július 19-én a Titkárság határozott az Államgazdasági Bizottság javaslatai közül az egyiknek a módosításával arról, miszerint „a rendőrhatóságok figyelmét fel kell hívni a feketevágásokra és sorozatosan elrettentő példát kell statuálni".[783] Pár héttel később, 1950. augusztus 2-án újabb határozatban rögzítették a Titkárság ülésén, hogy „meg kell kezdeni a feketevágások szigorú büntetését".[784] Így vált lépésről lépésre semmivé, finomabban fogalmazva névlegessé a jogszolgáltatók függetlensége. Az igazságügyi tárca ugyanis meghatározta, hogy alapvető az osztályhelyzet az ítélkezésnél. Ezért más és más büntetési mérték jár a kuláknak, illetve a kis- és középparasztnak a különböző állatok, úgymint szarvasmarha, borjú, sertés feketevágása esetében. E kampányjellegű büntetőeljárásoknak az ítéleteinél – az éberséget bizonyítandó – „egy-két kirívó kulákügyben megfelelő nyilvánosságot biztosítunk (sajtó) és megfelelő súlyú büntetéssel adjuk értésre egy vidéken *[sic!]* az osztályellenségnek, hogy büntető igazságszolgáltatásunk a támadásnak ezen a vonalán is éber".[785] Mi több, 1950–1951 fordulóján a Rákosi–Gerő-tandem levelezésének az lett a következménye, hogy a kis- és középparasztokkal szemben is szigorodott a büntetőítélkezés, miként Rákosi papírra vetette, rajtuk is „el kell verni [...] a port". A Népgazdasági Tanács pedig határozatával felszólította dr. Molnárt a büntetési tételek szigorítására, sőt még a pénzügyőröket is bevonta a leleplező munkába azzal, hogy mind nekik, mind a feljelentőknek jutalmat kellett adni.[786]

A történtek tetten érhetők az igazságügyi tárca két, egymást nem sokkal követő, 1950. október 25-én[787] és 1951. január 15-én[788] kiadott vonatkozó tájékoztatójában. Előbbi hívta fel a figyelmet arra, hogy nem csupán a kulákkal, hanem a kis- és középparaszttal szemben is kötelező az ítélkezési szigor, és azt is rögzítették benne, hogy mekkora ítéletmértékek lennének kívánatosak a szarvasmarha, borjú és sertés feketevágása miatt indított büntetőeljárások során. Tanulságos a dr. Sömjén főosztályvezető jegyezte akta útja is. A Legfelsőbb Bíróság másodelnökének küldte meg azt. Előbb az Elnöki Iroda iktatta október 28-án 1949. El. I. a. 5/2. iktatószámon, majd dr. Somogyi utasítására került át a TÜK-be november 2-án, új iktatószámot kapva. Azt követően, hogy tartalmát közölték a büntetőtanácsokat vezető bírókkal.[789]

Az 1951. január 15-i, államügyészségek elnökeinek (vezetőinek) kiküldött újabb tájékoztató január 11-én már elkészült, tervezett szövegét az illetékes tárcabéli főosztályvezető, dr. Timár számos helyen utóbb módosította. Ezekkel – miként az aktán a ME szignó bizonyítja – a miniszter teljes mértékig egyetértett. A nyomozási tapasztalatokra hivatkozva, miközben a kulákkal szemben erőteljes fellépést sürgettek, addig dr. Timár előzetes engedélye, kizárólagos jóváhagyása nélkül nem lehetett sem előállítani, sem letartóztatásba helyezni a közép- vagy szegényparasztokat a feketevágásos büntetőeljárásoknál. Ha azonban a tettes

783 *Az MDP Titkárságának ülése, 1950. július 12.* Határozati jegyzőkönyv, 7. napirendi pont. MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 109. ő. e. 5.

784 *Az MDP Titkárságának ülése, 1950. július 12.* Határozati jegyzőkönyv, 4. napirendi pont. 4/b. MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 111. ő. e. 4.

785 *Az igazságügyminiszter 2814/13/1/1950. I. M. IV/3. tájékoztatója az ún. feketevágásos ügyekben követendő ítélkezési gyakorlatról,* 1950. október 25. LfB. TÜK 0044/1950.

786 Zinner–Balogh–Habuda–Markó–Svéd–Szakács–Szomszéd 1991. 90–92.

787 *Az Igazságügyminisztérium tájékoztatója az ún. feketevágásos ügyekben követendő ítélkezési gyakorlatról,* 1950. október 25. *Iratok 1.* 303–305.

788 *Az Igazságügyminisztérium tájékoztatója az államügyészségek részére az ún. feketevágásos ügyekben követendő ítélkezési gyakorlatról,* 1951. január 15. *Iratok 4.* 387–389.

789 *Az igazságügyminiszter 2814/13/1/1950. I. M. IV/3. tájékoztatója az ún. feketevágásos ügyekben követendő ítélkezési gyakorlatról,* 1950. október 25. LfB. TÜK 0044/1950.

kulák volt ezekben a büntetőperekben, akkor dr. Timár utasításának megfelelőképp az államügyész „minden esetben előállítással vigye a bíróság elé [őt,] és megfelelően erélyes vádképviselettel hasson oda, hogy elrettentően szigorú ítélet hozassék". Mert – miként a főosztályvezető kézzel írott beszúrása tartalmazta – „tekintettel arra is, hogy a bíróságok az ilyen ügyeket eddig túl enyhén bírálták el".[790]

Utóbb, 1951. október 3-án a feketevágásokról ismét tárgyalt a Titkárság, ezúttal dr. Erdei Ferenc*,[791] a földművelésügyi tárca első embere volt az előterjesztő, mellette meghívottként jelent volt Vas, Friss, Altomáré Iván* és Sándi Ottó*. Az MDP KV Mezőgazdasági és Szövetkezeti Osztályának jelentése a feketevágások alakulásáról és a szükséges intézkedésekről szólt. Hegedüs András október 2-án láttamozta. A bőrbegyűjtési adatok szerint 1950-ben 57 423 szarvasmarha és 87 911 borjú, míg 1951-ben 21 072 szarvasmarha és 36 661 borjú esett feketevágás alá. Országos adat a titokban leölt sertésekről nem állt rendelkezésre, de az előterjesztő szerint ezek feketevágása „nagymértékű". Köztudottan jelentős volt az eldugott bőr mennyisége is. Mi több, ezek az adatok mindkét esetben az év eleje s augusztus 31. közötti időszakból származtak. A csökkenés ugyan számottevő volt, de a számok azt is érzékeltették, hogy a feketevágások nem a kívánt mértékben szorultak vissza.[792]

Annak ellenére, hogy a vonatkozó büntetőeljárások száma is jelentősen emelkedett, azok nem kellőképp tartották vissza sem a feketevágókat, sem a húsüzéreket. Miután a termelőszövetkezetekben és az állami gazdaságokban is megnőtt a feketevágások száma, az elfogadott határozat megint kitért a bíróságok vonatkozó feladatainak fokozására. Azzal, hogy „a sajtó hozzon le olyan büntetéseket, amikor a bíróság állami gazdasági vezetőket von felelősségre feketevágásért. Utasítani kell az illetékes hatóságokat, hogy a feketevágást szigorúbban büntessék. A kérdést meg kell tárgyalni Molnár Erik elvtárssal."[793] Nem mentve az igazságügyi tárcánál az idő tájt a jogalkotásért és a korabéli jogegység alakításáért illetékes felelősöket, majd ennek következményeként az utóbb vádlókat és ítélkezőket – mert semmiképp sem menthetők –, a napnál is világosabb, hogy miképp határozta meg folyamatosan tevékenységüket a kényszerpálya, a mozgástér hiánya.

Ehhez további adalék dr. Décsitől, hogy „az ÁVH és az Igazságügyminisztérium kapcsolata az én időmben tehát kettős volt. A politikai perekben ugyanúgy folyt tovább, mint

790 A fogalmazványon olvasható mind dr. Molnár Erik (ME), mind dr. Timár aláírása. MNL OL XIX-E-1-z 0018/1951.

791 Dr. Erdei 1944 decemberétől volt titkos kommunista párttagként a Nemzeti Parasztpárt tagja, amelyet szinte megszálltak. (Kovács Imre: *Magyarország megszállása*. Budapest, 1990. Katalizátor Iroda Kft. 251. Idézi Szakács–Zinner 1997. 78.) Hozzá hasonlóképp ebben a pártban politizált 1945-től Szücs Ferenc*, a későbbi altábornagy is. Idézet az előléptetési javaslatából: „A felszabadulás utánk Pártunk a Nemzeti Paraszt Pártba küldte be. Állandó kapcsolata volt Révai és Farkas elvtársakkal. [...] 1950-ben Kiss Károly elvtárs személyesen adta át neki az MDP tagsági könyvet." (*Javaslat a Titkársághoz Szücs Ferenc előléptetésére. 1950. október 4.* MNL OL M-KS 276. f. 54. cs. 413. ő. e. IV. 257.)

Az MDP PB 1956. február 16-án foglalkozott azoknak az ügyével, akiknek nem volt még párttagkönyvük, ezért azoknak ki kellett azt adni. (Határozati jegyzőkönyv. 1956. február 16. Különfélék, javaslat a titkos párttagok ügyének rendezésére. MNL OL M-KS 276. f. 53. cs. 271. ő. e. 9.)

Az MSZMP PTO nem sokkal 1987 karácsonya előtt összeállítást készített a Titkárság számára azokról a párttagokról, akiket valamilyen okból köszönteni kívántak a következő esztendőben. Így a negyvenéves párttagsági múlttal rendelkező Péter Jánost* is. Ő 1949. december 15-től Debrecenben volt református püspök, később külügyminiszter is. A Kádár vezette titkársági ülés 1988. január 4-i határozatának 2. pontjában azonban okkal nem sorolták fel nevét. Lelepleződött volna, hogy az MDP titkos tagjaként tartotta meg a cívis fővárosban „Eligazodásunk" címmel ki is adott székfoglalóját 1950-ben. MNL OL M-KS 288. f. 7/795. ő. e.

792 *Az MDP Titkárságának ülése, 1951. október 5.* Az MDP KV Mezőgazdasági és Szövetkezeti Osztályának jelentése a feketevágások alakulásáról és a szükséges intézkedésekről, 1951. október 2. MNL OL M-KS 276. f. 54. cs. 163. ő. e. 32–34.

793 *Az MDP Titkárságának ülése, 1951. október 5.* Határozati jegyzőkönyv, 3. napirendi pont. 3/b. Uo. 3.

azelőtt, közvetlen kapcsolat volt Juhász és Alapy [és közöttem]. Az akkori politikai perekről teljesen felületesen néhány mondattal értesültem mindig akkor, amikor Alapy a vádirat megfogalmazása céljából átment az ÁVH-hoz. Ezekben az időkben Alapy nekem referált, nem Timárnak, ezt fenntartottam magamnak a legkülönfélébb megfontolásokból, többek között az esetleges bonyodalmak, kiszivárgó hírek, és ebből keletkezhető kellemetlenségek elkerülése végett."[794] Az együttműködés további formái, így a káderezés elősegítése, a hallgatók, bírók és ügyészek, az apparátusban bárhol tevékenykedők múltjával összefüggő terhelő anyagok átadása, egymás közötti cseréje mind-mind ebbe tartoztak. Ki így, ki úgy, de mindenképp hasznosította. Meghatározó mértékben az érintettek terhére, mert a pártvezetés kizárólag így akarta.

Folytatva dr. Décsi emlékeit, feltárta, hogy „amikor 1950-ben a Titkárság[795] határozatot hozott az Igazságügyminisztériumról, többek között feladatunkként határozta meg az igazságügyi apparátus csökkentését, valamint a horthysta és egyéb jobboldali, megbízhatatlan elemektől való megtisztítását. E határozat alapján került sor az 1950 végi és 1951 eleji elbocsátásokra. Meg kell jegyeznem ennek előkészítése a minisztérium személyzeti osztályán már folyt, amikor odakerültem. Ennek az elbocsátásnak vagy »leépítésnek« az előkészítése nagyon gondosan történt. Minden elbocsátandó személyről a személyzeti osztálynak megindokolt előterjesztést kellett tennie, amelyhez hozzászólt az illetékes ügyészi vagy bírói felügyeleti osztály, végül az anyagok gondos értékelése után Molnár Erikkel közösen döntöttünk."[796]

Azután többször hangoztattuk, hogy ezzel megtörtént az igazságügyi apparátusnak a régebben kompromittált ügyészektől és bíráktól való megtisztítása, és aki most az apparátusban dolgozik, nyugodtan dolgozhat, nem kell attól tartania, hogy múltja miatt zaklatni fogják. Ezt az ígéretünket meg is tartottuk."[797]

Részletesebben: „1950 őszén előterjesztésünk alapján tárgyalta a Titkárság az igazságügy helyzetét, az igazságügyi apparátus kialakításának, létszámának, az igazságügyi dolgozók fizetésrendezésének, a jogrendszer továbbfejlesztésének és a törvényelőkészítő munka tervének a kérdését.[798] (Előterjesztésünk és a párthatározat az igazságügyminisztériumi iratok között megtalálható, azért csak röviden, az összefüggések kedvéért beszélek róluk.) A Titkárság határozatot hozott az igazságügyi apparátus kívánatos létszámáról és arról, hogy a végrehajtandó létszámcsökkentést fel kell használni az apparátusban még mindig nagy

794 *Décsi memoár*, 1984. június 19. 192–193.

795 Helyesen (itt és másutt): Politikai Bizottság.

796 Zinner–Kahler–Koczka–Pálvölgyi–Tóth 2005. 1237. j. 454.

„Közkeletű a törvénysértésekben, majd a hasonló célt teljesítő ún. koncpolitikában súlyosan elmarasztalható dr. Molnár mentegetése. Ennek klasszikus meséje dr. Timár, csúsztatásokkal teli, a kronológiát időnként lazán kezelő írásában is felbukkan: »Az Igazságügyminisztérium élén, 1950 nyarán bekövetkezett változás, Ries elhurcolása és Molnár Erik miniszteri kinevezése természetesen alapos változtatást jelentett. Már egy ideje Décsi volt ugyan az államtitkár, akinek szerepe kezdettől fogva meghatározó jellegűvé vált és mindenki azt várta, hogy Ries után ő lesz a miniszter. Décsi nagy befolyása és hatásköre akkor is megmaradt, amikor nem őt, hanem Molnár Eriket delegálta a párt miniszternek. Molnár Erik, aki a felszabadulás előtt Kecskeméten ügyvéd volt, *nem szívesen foglalkozott jogi kérdésekkel. Sokkal inkább érdekelte a filozófia és a történelem. A minisztériumban is könyveit írta, előttem még azt a fáradtságot sem vette magának, amit mások előtt, hogy tudni illik titkárnőjének bejelentése után, becsúsztassa kéziratait és a kezében lévő könyveket az íróasztalfiókba.* Rendkívül széles látókörű, nagyon művelt ember volt, csak rideg. Ennek ellenére becsültem őt." Dr. Timár 1983. 197. (Kiemelés – Z. T.)

Mindössze annyit ehhez, hogy egy hét alatt nem lehetett dr. Décsinek akkora befolyása, hogy dr. Ries helyett őt nevezzék ki miniszternek, mi több – és az előbbiekből ki is tűnt –, eleve nem ő, hanem dr. Molnár volt a jelölt.

797 *Décsi megjegyzések*, 2–3. ad Major 6–7.

798 *Az MDP KV Adminisztratív Osztálya és az Igazságügyminisztérium közös javaslata az igazságügyi tárca átszervezéséről, 1950. október 19.* MNL OL M-KS 276. f. 53. cs. 62. ő. e. Nem a Titkárság, hanem a PB tárgyalta meg.

számban megtalálható volt horthysta és egyéb jobboldali elemek eltávolítására és az apparátusnak új, megbízható káderekkel való megerősítésére. Az igazságügyi dolgozók fizetésének rendezéséhez akkor elég jelentős, átlagosan 5 százalékos emelésre kaptunk hozzájárulást. A szocialista jogrendszer továbbfejlesztéseként több fontos törvényjavaslat előkészítését indítványoztuk. Ezzel kapcsolatban fejtette ki Rákosi a quieta non movere[799] elvét: mélyreható változások mennek végbe nap mint nap a társadalom életében, semmi szükség arra, hogy az állandó változások érzését még nagyszabású jogi változtatásokkal is fokozzuk. Hozzájárult a Titkárság a családjogi törvény megalkotásához, hosszas érvelésünk alapján a büntetőeljárási törvénynek a legszükségesebb változtatásokkal való kidolgozásához, de »megleszünk a Csemegi-kódexszel is« érveléssel elvetette a büntetőtörvénykönyv új különös részének megalkotására tett javaslatunkat, ehelyett a BHÖ[800] összeállításáról[801] született határozat. E határozat alapján folytattuk további munkánkat."[802]

Nos, az előbbiek áttekintéséhez az MDP Titkárság 1951. április 11-én tartott ülése szolgáltat tényeket, nem kevés adalékot. A 4. napirendi pont során megvitatták az igazságügyi tárcának és a KV Adminisztratív Osztályának közös előterjesztését. Ennek az illetékes vezetők, dr. Molnár, továbbá Nagy Imre láttamozásával aláírt, ugyancsak április 11-i időpontot rögzítő négyoldalas dokumentumnak a címe: „Javaslat a Titkársághoz az országgyűlés májusi ülése elé kerülő bűnvádi perrendtartás, családjogi törvény néhány elvi-politikai kérdésének eldöntésére" volt.[803] Meghívottként a miniszter mellett munkatársai – dr. Décsi és dr. Szabó Imre –, továbbá Keleti voltak jelen. A határozati jegyzőkönyvben úgy olvasható az állásfoglalás a felvetett elvi kérdésekről – mondhatni természetesen, az adott politikai helyzetnek és mindennapos gyakorlatnak megfelelőképp –, hogy azt a különböző napirendek között az Adminisztratív Osztály javaslataként tárgyalták.

A volt tárcavezető jól emlékezett arra, hogy kik voltak azok a megfelelő fórumokon, akikkel sikerre óhajtotta vinni a pártpolitikát a büntető jogszolgáltatásban. Azért, mert ezt alátámasztották a Titkárság ülésén 1951. április 11-én tárgyalt javaslatban a bűnvádi perrendtartás esetében rögzítettek. 1951. január 1-jétől a járásbíróság alapbíróságként működött, a megyei bíróság volt a másodfok, amely az államellenes, súlyos gazdasági és hivatali bűntettek, a társadalmi tulajdon és a népgazdasági tervek elleni bűncselekmények, továbbá a gyilkosság és szándékos emberölés esetében elsőfokú fórumként jár el. A javaslatban a már

799 *quieta non movere:* feleslegesen nem kell bolygatni a dolgokat.

800 BHÖ: *Hatályos Anyagi Büntetőjogi Szabályok Hivatalos Összeállítása.* Budapest, 1952. Igazságügyminisztérium.

801 Jórészt dr. Décsi államtitkári, első miniszterhelyettesi és (és nem teljes) miniszteri tevékenysége alatt, 1950. augusztus 26. és 1952. december 12. között – nem a teljesség igényével – az igazságügyi tárca a büntetőítélkezést meghatározó tizenkilenc utasítást adott ki. *Iratok 1.* 303–305., 351–361.; *Iratok 3.* 317–319.; *Iratok 4.* 321–327., 333–339., 341–349., 351–355., 357–363., 365–368., 373–377., 379–386.

Az MDP Titkárságának ülése, 1952. március 12. 3. napirendi pont. Javaslat a Titkársághoz hatályos büntetőtörvények gyűjteményes kiadására, 1952. március 12. MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 184. ő. e. 4. és 33–35.

Az MDP Titkársága 1951. november 14-i határozatában nem tartotta időszerűnek a büntető törvénykönyv különös részének kodifikálását. Helyette előírta az összegyűjtött jogszabályok közzétételét. Nem véletlen, mert – miként az 1952. március 12-i javaslatban olvasható – „az egyetemekről kikerült fiatal jogászok, a bírói és államügyészi akadémiát végzettek alig ismerik ki magukat a büntetőtörvények tömegében". Az ülésre az előterjesztő miniszter mellett meghívták két munkatársát, dr. Décsit és dr. Szabó Imrét, valamint hivatalból az Adminisztratív Osztályról Keletit. A beterjesztett két variáns közül a másodikat fogadták el, amely azt a megoldást javasolta, hogy mellőzzék az új jogszabályként, rendeletként történő kiadást, és a hatályos jogszabályokat egykötetes könyvként jelentessék meg.

802 *Décsi megjegyzések,* 4–5.

803 *Az MDP Titkárságának ülése, 1951. április 11.* 4. napirendi pont. Javaslat a Titkársághoz az országgyűlés májusi ülése elé kerülő bűnvádi perrendtartás, családjogi törvény néhány elvi-politikai kérdésének eldöntésére, 1951. április 11. MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 138. ő. e. 31–34.

életbe léptetett rendeletekről papírra vetettek így tartalmazták az egyfokú perorvoslatról, a megyei bíróságoknak a politikai jellegű büntetőügyekben való bővített ügykörű ítélkezéséről írottakat. A lényeg itt az, hogy rendes bíróságok tárgyalják ezeket a büntetőügyeket is. Ezekben a büntetőperekben a Legfelsőbb Bíróságon volt a másodfokú tárgyalás, így vált ennek ítélkező testülete irányítóvá a büntetőítélkezésben. Pikáns, hogy a javaslatban az ügyészségről írottaknál annak vezetőjeként a legfőbb ügyész fogalmát használják. A csehszlovák és lengyel példák érdemi említése mellett nyilvánvaló, hogy a szovjet büntetőjogból át is vettek számos elemet. A javaslatnak a bűnvádi perrendtartást érintő utolsó, 8. pontjában az olvasható, hogy „a szovjet törvény ismer egy különleges eljárást a terrorista szervezetek, a terrorcselekmények, az ellenforradalmi kártevések és diverziók ellen; ez az eljárás kizárja a jogorvoslatot; az ítélet azonnal végrehajtható.

Nálunk jelenleg a rögtönbíráskodás intézménye nyújt gyorsított eljárásra módot, ha a rögtönbíráskodást az illető cselekményre előzetesen elrendelték. A súlyosabb gazdasági bűncselekmények a munkásbíróság elé vihetők. Továbbra is ezt a gyakorlatot kell fenntartani."[804] A javaslattevők szerint Poljakov itt és így kapna mattot. Rákosi tehát – szemben dr. Décsi korábbiakban citált emlékeivel – nem süllyesztette el asztalfiókjába a Poljakov sugalmazta javaslatot. Azért, mert nem kívánt a tanácsadóval vitába keveredni, aki a főtitkár háta mögött Moszkvát bármikor úgy tájékoztathatta, ahogy épp akarta. Élénken emlékezett ugyanis arra, hogy a moszkvai Lubjankának az egyik legfontosabb budapesti ügynöke, Szűcs Ernő államvédelmi ezredes, azaz „Gerendás", nem keveset jelentett róla a korábbi években, amíg agyon nem verték 1950 novemberében. Továbbá ezért sem az ÁVH és az Igazságügyminisztérium közös javaslataként tárgyalták, hanem kizárólag a szaktárca által felvetett, párttestületi előzetes, a jogalkotásnak iránymutató és követendő határozatát igénylő bűnvádi elvi kérdések során. Mi több, vélhető, hogy a Poljakov gondolatait régóta ismerő dr. Décsi fennhatósága alatt készült, avagy készítették elő számára jóváhagyásra…

Az előterjesztők szerint a polgári perrendtartás függő kérdései, a bírói tanácsok összetételének és az anyanyelv használatának kérdése a bűnvádi perrendtartással kapcsolatos állásfoglaláshoz képest nyernek megoldást. Részletezték a családjogi törvénnyel elérni szándékolt érdemi változtatásokat is.[805]

Miként határoztak a jelenvoltak – Rákosi, Gerő, Farkas, Révai, Kádár, Nagy Imre, Hegedüs, Kristóf István*, Kovács és Horváth? Ekképp: „a Titkárság a beterjesztett javaslatot visszaadja azzal, hogy a törvénytervezetet úgy kell átdolgozni, hogy az új minimális támadási felületet se nyújtson a népi demokrácia ellen.

Azokat a törvényeket,[806] amelyek a proletárdiktatúra céljainak megfelelnek, nem kell megváltoztatni. (Letartóztatás ideje, vádirat átadás stb.)

A bűnvádi perrendtartást a májusi parlamenti időszakra ki kell dolgozni,[807] a polgári perrendtartást és a családjogi törvényt őszre.

A bűnvádi perrendtartás szövegét az ülésen elhangzottak alapján átdolgozva vissza kell hozni a Titkárság elé."[808]

804 Uo. 33.

805 Uo. 34.

806 Helyesen: törvényhelyeket.

807 *Az MDP Titkárságának ülése, 1951. május 2.* 2. napirendi pont. Határozati jegyzőkönyv, 1951. május 2. MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 141. ő. e. 4. Ez tartalmazta, hogy ki legyen az előadó a „Büntető törvénykönyv" törvényjavaslatnál, ki szóljon hozzá.

808 *Az MDP Titkárságának ülése, 1951. április 11.* 4. napirendi pont. Határozati jegyzőkönyv, 1951. április 11. MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 138. ő. e. 3–4.

A Titkárság határozatának a bűnvádi perrendtartás törvénytervezete[809] átdolgozásával kapcsolatos azon mondata, hogy „az új minimális támadási felületet se nyújtson a népi demokrácia ellen", önmagáért beszél. A népi demokrácia fogalma a pártvezetés az idő tájt meghatározó döntéshozó testületét, a Titkárságot helyettesítve érzékeltette azt, hogy Poljakov keze messze érhet. Nem véletlen ezért az sem, hogy a perrendtartást az átdolgozás után ismét a Titkárság elé kellett terjeszteni. Végül azonban más megoldást választottak, és a május 15–18. közötti parlamenti ülésszak napirendjén szerepelt. Hatályba lépett 1952. január 1-jével. Poljakov megnyugtatása érdekében azért a *Jogtudományi Közlöny* mellékletében, a Szovjetjogi cikkgyűjteményben 1952 késő nyarán megjelentették az 1952 márciusában Moszkvában napvilágot látott tanulmány magyar fordítását. A. G. Mozohina *Az államellenes bűncselekmények ellen irányuló harc az európai népi demokratikus országokban* címmel arról is írt ebben, hogy „amennyiben az európai népi demokratikus államoknak a jelenlegi fejlődési fokon megvalósított abból a funkciójából indulunk ki, mely a megdöntött kizsákmányolók ellenállásának elnyomását célozza, el kell ismernünk, hogy az osztályellenség ellen irányuló szigorú megtorlás kérlelhetetlen alkalmazása feltétlenül szükséges és hogy ennek a megtorlásnak a fejlődésnek ezen a szakaszán egyik fő és alapvető *elvnek* kell lennie a népi demokratikus államok büntetőrendszerében."[810]

Így történt, és nem ahogy – közel négy évtizeddel később, az egykori iratokat ismételten nem olvasva, hanem kizárólag emlékeire támaszkodva – dr. Décsi láttatta. Összegzésében Poljakov törvényhozási kezdeményezésének titkársági kudarca végül is érdemben megfelelt a történteknek, érthető módon azonban egy-egy adatában téves.[811] Azért-e, mert az esemé-

nyek óta oly sok idő telt el, avagy szép esete a felelősség áthárításának – döntse el ki-ki maga. Én afelé hajlok, hogy az időtávlat mellett voksoljak. Elöljáróban az viszont feltétlen rögzítendő – és itt nem a személyi vonatkozásokra kitérve –, hogy a visszaemlékezőnél egyes, különböző időpontokban tárgyalt jogalkotási elképzelések, javaslatok időpontjai – beleértve az MDP Titkárságának 1951. november 15-i ülését is – keveredtek.[812]

Dr. Ries bukása után folytatódott, egy esztendőn belül megismétlődött a bírók hírhedt „káderezése". Ekképp történt a dr. Décsi által említett létszámapasztás gondos előkészítése. Ez most már nem csupán a párttagokat, hanem a teljes testületet érintette. Mindez valóban nem dr. Décsi és dr. Molnár tárcához való érkezése után történt, hanem miként dr. Ries papírra is vetette június 16-án a jövőjüket, a bírók létszámát „a még folyó vizsgálatok és a következő hónapok ügyforgalmi adatai alapján állapítanánk meg". Nem kell előre szaladni! Azért nem, mert a bűnvádi perrendtartásról szóló törvénnyel összefüggő elvi kérdéseknél említés történt arról, hogy a megyei bíróságok jártak el 1951. január 1-jétől – többek között – a társadalmi tulajdon sérelmére elkövetett, ezért annak büntetőjogi védelmére hivatott büntetőügyekben. Az előzmények visszanyúlnak a Titkárság 1950. június 21-én tartott üléséig.

Ezen dr. Ries és munkatársai, főként dr. Szabó Imre és dr. Timár jogalkotási tevékenységével is összefüggő másik, ugyancsak elfogadott, az idő tájt ötödik napirendi pontra is ki kell térnem. Ez a társadalmi tulajdon büntetőjogi védelmére alkotott minisztertanácsi rendelettel függött össze. Ebben a 4. § két bekezdésből állt. Az első szerint „ha a társadalmi tulajdon ellen elkövetett bűntett különösen nagy kárt okozott, a büntetés tíz évig terjedhető börtön". A második szerint „tíz évig terjedhető börtön a büntetés akkor is, ha ugyanaz a személy ismételten követ el a társadalmi tulajdon ellen irányuló bűntettet, vagy ha a cselekmény elkövetésében bűnszövetkezet két vagy több tagja vesz részt. Ha pedig az ilyen bűntett különösen nagy kárt okozott, a büntetés halálbüntetés." A szigorú számonkérés az 5. § esetében is folytatódott, mert „a társadalmi tulajdonban levő vagyontárgy felgyújtása vagy felrobbantása, valamint különösen nagy kár okozása esetén az ilyen vagyontárgy elrablása is halálbüntetés alá esik". A 6. § szerint – szemben az ország területének elhagyására vonatkozó büntető rendelkezéseket rögzítő 1950. évi 26. tvr.-rel – „a hozzátartozó a feljelentés elmulasztása miatt nem büntethető".[813]

---

809 *A büntető perrendtartás: Az 1951. évi III. törvény.* Budapest, 1953. Jogi és Államigazgatási Könyv- és Folyóiratkiadó, 1–119. Ugyanebben a kötetben tették közzé az 1951. évi 31. és az 1952. évi 6. tvr.-t, valamint a 20/1952. (III. 23.) M.T. sz. rendeletet.

A 254 paragrafus között a 209. § (2) bekezdésben rögzítettek alapján a büntetőeljárás egyik garanciális elvét felrúgták benne. Az ítélet súlyosítása az arra irányuló ügyészi fellebbezés nélkül is lehetővé vált.

Az 1951. évi 31. tvr. az 1951. évi III. törvénybe iktatott büntető perrendtartás hatálybalépéséről, végrehajtásáról és a katonai büntetőeljárásban való alkalmazásáról intézkedett. 1951. december 11.

Az 1952. évi 6. tvr. a katonai büntetőtörvénykönyvről szóló 1948. évi LXII. törvény kiegészítéséről. 1952. február 20.

A 20/1952. (III. 23.) M.T. sz. rendelet büntetőügyekben a titoktartás kötelezettsége alóli felmentésről. 1952. március 23.

810 Zinner Tibor: „A Szovjetunió törvényhozásának befolyása alatt…" A[lekszandra] G[avrilovna] Mozohina: Az államellenes bűncselekmények elleni harc az európai népi demokratikus országokban. Forrásközlés. *Ügyészségi Értesítő*, 1993. 1. sz. 28. (Kiemelés – Z. T.)

811 A „különleges bíróság" mégis létrejött, de szemben a Poljakovéval, felállítását épp ellenkező célok motiválták. A Belügyminisztérium 1953. november 9-i, internálásról összeállított jelentése a 2. oldalon azt is tartalmazta, hogy az 1953 nyári közkegyelmi intézkedések után hány személyt marasztaltak el az internáltak közül bíróságok, amelyek között felsorolja a „különleges bíróságot". Mi volt ez a jogszolgáltató fórum?

Az MDP PB 1955. február 10-én fogadta el Keletinek az előterjesztését. Az osztályvezető dr. Domokos kinevezését javasolta „a polgári rehabilitációs ügyeket tárgyaló különleges bíróság szakbírójává". Azt is papírra vetette, hogy „az elmúlt év őszéig, amíg Molnár […] nem kapta meg miniszteri kinevezését, szakbíró vezetője volt annak a bíróságnak, amely a Legfelsőbb Bíróságon a polgári vonal rehabilitációs ügyeivel foglalkozott. Tekintettel arra, hogy a Legfőbb Ügyészség [sic! – helyesen Legfelsőbb Bíróság] engedélyt kapott 5 jugoszláv politikai emigráns ügyének letárgyalására, szükségessé vált Molnár elvtárs helyett új szakbíró kinevezése." Javaslatát dr. Molnárral – és február 4-től Rákosi és Farkas Mihály előzetes támogatásával – egyetértve terjesztette elő. (MNL OL M–KS 276. f. 53. cs. 215. ő. e. 8. és 118.) Az MDP PB 1955. augusztus 11-én Rákosi javaslatára elfogadta Matusek Tivadart* és dr. Nezvál Ferencet* „a Különleges Bíróság bíróivá kinevezésre". (MNL OL M–KS 276. f. 53. cs. 243. ő. e. 8.) Az MDP PB 1956. március 29-én támogatta Hegedüs András kormányfő javaslatát a „szociáldemokraták ügyének gyorsabb lezárása érdekében a Legfelsőbb Bíróságon 2-3 különleges bíróság felállítására és ezek mellé ülnökök kijelölésére". Azzal, hogy a javaslatot meg kell beszélni dr. Domokossal, és „az ülnökök személyére vonatkozó javaslatot a Titkárság elé kell terjeszteni". (MNL OL M–KS 276. f. 53. cs. 278. ő. e. 9–10.) Ennek előzménye a Minisztertanács elnökénél 1956. március 26-án tartott értekezlet volt, ahol megszabták a szabadítások idejét, a szabadulók tájékoztatását, elhelyezését, esetleges munkába állítását, valamint a perújításokkal összefüggő vizsgálati, ügyészségi s bírósági feladatokat. A legfőbb ügyész által előterjesztett perújítási javaslatok elfogadása után „a tárgyalást a korábbi perújítási ügyekhez hasonlóan, a Legfelsőbb Bíróság Különleges Tanácsa – Domokos József tanácselnök és két ülnök – tárgyalja". (MNL OL M–KS 276. f. 53. cs. 278. ő. e. 116–117.)

Rögzíthető, hogy a munkásmozgalmi személyiségekkel szemben indított törvénysértő büntetőeljárások perújítási tárgyalásait a Legfőbb Ügyészség Különleges Ügyek Osztálya készítette elő. Ezeket a Legfelsőbb Bíróságon a dr. Molnár, majd őt az elnöki székben követő dr. Domokos – mint szakbíró – által vezetett, az MDP vezető testületei (Politikai Bizottság és Titkárság) által jóváhagyott ülnökökből felállított tanácsok tárgyalták. Ez a fórum tárgyalta azoknak az internáltaknak (jórészt az 1944/1945 előtti erőszakszervek munkatársainak) is a büntetőügyeit, akik az 1949-től ártatlanul meghurcolt munkásmozgalmi személyekkel szemben indított büntetőperekben tanúvallomásaikkal a hamis vádakat alátámasztották.

1953 őszén a „különleges bíróság" szigorúan titkos tárgyalásokon folyt ítélkezése ezeket a tanúkat érintette, a korábbi internálásukat ekképp „törvényesítették". A szabadságelvonásuk legkevesebb kétszeres időtartamára marasztalták el őket, mert az 1953. évi 11. tvr. alapján a kiszabott szabadságvesztés-büntetésük ideje feleződött, ezért szabadulhattak. (Bank Barbara – Estók József – Zinner Tibor: *Válogatott dokumentumok az 1956-os forradalmat és szabadságharcot megelőző esztendőkből 1948–1956.* 1. kötet. *1948. július 10.–1953. december 18.* Budapest, Nemzeti Emlékezet Bizottsága (megjelenés alatt). 12/4. dokumentum. A Belügyminisztérium jelentése az internálásokról, 1953. november 9.)

812 Lásd a későbbiekben!

813 *A tvr. elfogadott tervezetének 2–3. oldala.* MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 105. ő. e. 241–242.

Az ötödik napirendi pontot, a társadalmi tulajdon büntetőjogi védelméről szóló törvényerejű rendelet tervezetét a Titkárság némi, az előbbieket nem érintő módosítással elfogadta. Ennek vitájára a dr. Szabó és dr. Timár főosztályvezetők mellett meghívott Friss István azonban – elolvasva a jogszabály tervezett szövegét – aggályoskodott a titkársági ülés előtt, dr. Timár ezért nyomban, június 19-én megnyugtatta. A főosztályvezető levele azonban nem csupán az az idő tájt, hanem az utóbb, évtizedeken keresztül alkalmazott büntetőbírói gyakorlat keletkezésére világít rá. Ebből idézek: „A 4. §-ban szereplő »különösen nagy kár« kifejezést nehezen tudnánk mással pótolni. Újabb törvényalkotásunkban az ilyen rugalmas meghatározások szerepelnek és ezek a bírói gyakorlatban nagyon jól beváltak. Minden pontosabb meghatározás inkább akadályt képez a jogalkalmazásban."[814] Dr. Timár minisztere utasítására egy összehasonlító táblázatot is mellékelt Frissnek küldött leveléhez. Ebben vetette papírra, hogy a korábbi időszakban a társadalmi tulajdont károsító különböző bűncselekményeknél egyszer sem fordult elő a halálbüntetés, és a legsúlyosabb szabadságvesztés a robbantásnál kiszabható életfogytig tartó fegyházbüntetés volt, viszont az új törvényerejű rendeletnél négy esetben is kiszabhatóvá válik a halálbüntetés.[815] Éltek is vele mind 1956 előtt, mind 1956 ősze után, nem kevésszer.[816] A gazdaság védelme érdekében, különböző vádak, főképp lopás következtében kihirdetett elrettentő halálbüntetés végrehajtásával zárult statáriális büntetőperben Budapesten 1945 egy, 1946-ban nyolc, 1948-ban négy és 1949-ben egy személy életútja.[817]

A súlyos országos közellátási nehézségek közepette tárgyalt a Titkárság 1950. szeptember 20-án több, ehhez kötődő napirendet. A közellátás kérdését érintette a 2. napirendi pont. A fennmaradt dokumentumok lehetővé teszik a történtek tömör rekonstrukcióját a Gerő elnökölte ülésről és hátteréről és két ember kivégzésével közel sem lezárult következményeiről. Elsőként a karmester, az ország gazdaságáért, benne a közellátásért felelős Gerő ragadott tollat.

A fővárosi „burzsoá negyedekben" 1950. szeptember 18–19-én kampányszerű felvásárlási és áruhalmozási láz tört ki. A pesti belvárosban kezdődött, utána átterjedt további kerületekre, számos vidéki városra. „Nyilvánvaló, hogy az ellenség szervezett támadásával

814 *Dr. Timár István levele Friss Istvánhoz, 1950. június 19.* Uo. 244.

815 *Dr. Timár István által készített összehasonlító táblázat a társadalmi tulajdont károsító bűncselekmények büntetési tételeiről.* Uo. 245.

816 A „különösen nagy kár" fogalmát utóbb a Legfelsőbb Bíróság XXIII. sz. büntető elvi döntésével (BED 1445.) állapította meg: „1445. *A társadalmi tulajdon elleni bűntettek »különösen nagy kárt okozónak« általában akkor minősülnek, ha a kár összege a kétszázezer forintot meghalad.*" Részletesen Btk. 295. §-nál. Dr. Egeli László* – Dr. Halász Sándor – Dr. Rácz György – Dr. Sömjén György (összeáll.): *Büntetőjogi döntvénytár. Bírósági határozatok.* 1. kötet. *1953. október – 1963. október.* Budapest, 1964. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 618.

„XVI. A társadalmi tulajdont károsító lopás, sikkasztás, csalás és hűtlen kezelés büntetése 295. § […] (3) […] b) tíz évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztés vagy halál, ha bűnszövetségben vagy visszaesőként elkövetett bűntett okozott különösen nagy kárt." Dr. Halász Sándor (szerk.): *A büntető törvénykönyv kommentárja.* II. kötet. Budapest, 1968. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1489.

Dr. Halász Sándor* az igazságügyi tárca Törvényelőkészítő Főosztály Büntetőjogi Kodifikációs Osztályát vezette 1957 tavaszától. Egyike volt – dr. Gellért György* mellett – azoknak a szürke eminenciásoknak, akik közreműködtek a megtorlás jogi kereteinek alakításában.

817 MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 209. ő. e. 7. 6. napirendi pont. A rögtönítélő bíróságok által 1949. december 31-ig elítéltek közül 560 személy töltötte büntetését 1952. augusztus végén. Közülük korábban 179 szándékos emberölésért, 89 rablásért, 185 lopásért, 92 fegyverrejtegetésért és 15 egyéb bűntettek elkövetéséért kapott elmarasztalást. Az igazságügyi tárca 1950-ben – az osztályharcos gyakorlatot szem előtt tartva – a munkás- és parasztszármazású, korábban túlzott ítéletmértékkel sújtottak közül 203 személynél félbeszakította büntetésének letöltését. Az MDP Titkársága 1952. szeptember 3-án elfogadta a tárcának újabb személyekre tett javaslatát; kivételes esetben a fegyverrejtegetés miatt elítéltek közül is szabadulhattak. Úgy, hogy végül az 560-ból a lopásért és rablásért elítéltek közül 80 személy részben 1952. november 7-én, részben 1953. január 31-én hagyhatja el a büntetés-végrehajtási intézetet.

állunk szembe." A szürke eminenciás jelentésében javaslatokat fogalmazott meg, amelyek a Titkárság határozatába utóbb majdnem szó szerint átkerültek, többek között a boltok előtt álló sorokba beépített ügynökökről, és az általa igényelt büntetőeljárásról. Ez utóbbit Gerőt így fogalmazta meg: „napokon belül kell találni 1–2 súlyos áruhalmozó, reakciós, spekuláns esetet, és gyorsított eljárással kell néhány egészen súlyos ítéletet hozni (ha az eset megfelelő, halálos ítéletet). Néhány tucat kevésbé súlyos, de olyan esetben, amikor a leleplezett áruhalmozó burzsoá, reakciós elem, az illetőt 24 órán belül ki kell utasítani Budapestről, a lakását igénybe kell venni."[818] Megadta az alaphangot, mert maga után vonta mind az agitációs és propagandát felügyelőknél, mind a bűnüldözőknél, mert szinte gyorsított eljárásban vetették még aznap papírra a tennivalókat, címezve azokat a Titkárságnak. Az MDP KV Államgazdasági Osztály feljegyzést állított össze az azonnal bevezethető üzemi ellátás rendszeréről.[819]

Készült egy másik, de fejléc nélküli feljegyzés is. Tartalma alapján dr. Décsi szerzősége vélelmezhető.[820] Ez tájékoztatott egy konkrét büntetőügyben a nyomozás állásáról, kitérve arra is, hogy a Húsért és a hússzékek vezető apparátusába jobboldali szociáldemokraták furakodtak be, hogy bűnszövetkezetként működnek, és hogy miként követték el a bűntettet.[821] Ismertette a huszonhárom letartóztatott közül tizenháromnál egyesek tömör életrajzát és az elkövetett cselekmények okozta kár nagyságát. Javasolta, hogy a „nyomozásnak az államrendőrséggel együttesen szept. 23-án (péntek) estére való befejezése után az ügyészség a vádiratot a bűnösök társadalmi és politikai veszélyességére és az általuk elfeketézett húsáru mennyiségének figyelembevételével alaposan kiválogatott hét-nyolc személy ellen szerkessze meg egyelőre. Ezáltal a kiemelkedő politikai perekben szerzett tapasztalatok szerint biztosítható, hogy a tárgyalás a vádlottak bűncselekményét világosan élesen leplezi le, a tárgyalás menete pedig gyors és jól ütemezett lesz.

A további vádlottak, akiknek cselekménye a bűnper letárgyalása szempontjából másodlagos, további vádirattal lennének bíróság elé állítva.

Szita Pál* és Imreh János* (1–2) vádlottakat a 8800/1946 M. E. számú rendelet[822] 17. §-a alapján bűncselekményükért legsúlyosabb esetben *halálbüntetés.*

A további (3–13) vádlottakat a fenti számú rendelet 9. §-a és a Btk. 463. §-a alapján 15 évig terjedhető fegyházbüntetés fenyegeti a bűnhalmazért.

818 *Az MDP Titkárságának ülése, 1950. szeptember 20.* Gerő Ernő jelentése a Titkárságnak az újabb felvásárlási és áruhalmozási kampányról, 1950. szeptember 20. MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 413. ő. e. II. 100.

819 *Az MDP Titkárságának ülése, 1950. szeptember 20.* Az MDP KV Államgazdasági Osztály feljegyzése a Titkárság részére az azonnal bevezethető üzemi ellátás rendszeréről, 1950. szeptember 20. Uo. II. 98.

820 Dr. Décsi a vele készített visszaemlékezés során nem tagadta, hogy ő „rendezte" a hercegprímás és társai, a Rajk–Brankov-ügy mellett a Standard Villamossági Részvénytársaság munkatársaival szemben indított négy büntetőügy közül a főpert. Az ÁVH-nak ez utóbbival összefüggő 1950. februári javaslata s a tárgyalással kapcsolatos „menetrendje" fennmaradt. Ezek tartalma, valamint stiláris egybeesése jelen feljegyzéssel, továbbá szerzőjük a magyar nyelvben és a büntető-joganyagban közismert igényessége alapján kétségtelen, hogy dr. Décsi készítette ezt is. Azon túl, hogy a feljegyzésben hivatkozik „a kiemelkedő politikai perekben szerzett tapasztalatokra", nevét a Húsért-üggyel összefüggő több, most idézett forrás „felelősként" is megemlíti. Vö. *Iratok 1.* 273–287. Javaslat, 1950. február [eleje]; Feljegyzés, 1950. február 11.

821 A periratokat feldolgozta Varsányi Erika: A húsipari dolgozók „kirakatpere". *Betekintő*, 2015. 2. sz. 1–20.

822 Zinner 1999. 34. „A rendeleti kormányzás során […] tették alkalmassá a különböző gazdasági vagy közigazgatási normák alátámasztására a különféle gazdasági célok érdekében hozott, drákói ítéletek kiszabását lehetővé tevő keretrendeleteket is. Az 1946. július 28-án kibocsátott 8800/1946. M. E. sz. rendelet nem tett különbséget bűntett és szabálysértés között, vagyis ezáltal teret hagyott a kommunisták irányítása alatt álló rendészeti, gazdaságrendészeti és gazdaságpolitikai gyakorlatnak. Ez a jogszabály – expressis verbis – a »kötött gazdálkodás«, a jegyrendszer stb., majd a stabilizáció után ennek védelmét, illetve egy minden korábbinál »egykezesítettebb készletgazdálkodási, felügyeleti rendszert szolgált«."

Az 1950. szept. 24-re elkészíthető vádirat alapján a tárgyalás szept. 26. vagy 27. napján (kedd, szerda) tartható meg."[823]

Nyilvánvaló, hogy jelentésének készítésekor Gerő már tudomással bírt erről a nyomozásról, „képben volt", mert a letartóztatások szeptember 17-én kezdődtek. Dr. Décsi azonban nem sejthette, hogy miként sodorják el az események az általa jelzett időpontokat. Ennek ismeretében készült el másnap az MDP KV Agitációs és Propagandaosztályának javaslata a közellátási nehézségekkel kapcsolatos agitációs feladatokra. A konkrét intézkedések között olvasható, hogy „Húsért-ügyben kiadandó vádirat jelenjen meg szept. 24-én a lapokban. Az ítéletet szept. 27-ig hirdessék ki."[824] Mindez a különböző területekért felelősök közötti összhangot jelzi.

Mi történt a Titkárság ülésén? A napirend 2. pontjának címe itt: „a közellátás agitációs szempontjai". Horváth Márton volt az előadója.[825] A határozatban az is olvasható, hogy a „Húsért-ügyben kiadandó vádiratot Révai elvtárs nézze meg".[826] A büntetőeljárásra vonatkozó hatályos jogszabályok őt erre nem hatalmazták fel. Azért tehette meg, mert – miközben a háttérben Gerő munkálkodott a pártvezetés részéről – számára mindezt a kötődő agitációs és propagandatevékenység irányításához írták elő.

Másnap, szeptember 21-én véglegesítették a határozatot. A benne rögzítettek szerint a koreai események – mint nemzetközi hatás –, továbbá emellett a hazai „ellenséges" tevékenység hatására pánik alakult ki, amely ugrásszerűen fokozódó felvásárlással és árufelhalmozással párosult. Ezért „a hosszabb időre szóló és nagyobb horderejű intézkedéseken túl, amelyeknek kidolgozása és előkészítése folyamatban van", a Titkárság határozatot hozott az agitáció vonalára s „azonnali rendszabályok megvalósítására". Az agitációnál fokozni kell a „kisemberek gyűlöletét" a spekulánsokkal, árufelhalmozókkal szemben. Ők feljelentéseikkel segítsék az államvédelmi és igazságügyi szerveket. Részletezték, hogy miért a „nehézségeink fő okozója a közellátás területén működő ellenség". A határozatban sorjáztak a kereskedelmi és beszolgáltatási vonalon szükséges intézkedések is. Papírra vetették a pártszervezetek mozgósítását, az agitációs és sajtófeladatokat, a társadalmi és állami ellenőrzés megszervezését, illetve erősítését és az idő tájt szokás szerint az „ellenség leleplezését" is.

A közvélemény tájékoztatásánál határozatba foglalták, hogy „a sajtó sorozatosan ismertesse a leleplezett áruhalmozó és spekuláns burzsoá elemek felháborító manipulációit, a bírósági ítéletet, illetve rendőrhatósági eljárást". Határidőt is szabtak: szeptember 22-től, tehát már másnap Horváth és Nemes Dezső* lett érte felelős. A társadalmi és állami ellenőrzés során a fővárosban „főként a burzsoá negyedekben az ÁVH és a Párt küldjön nagyobb számban civil öltözött megbízható embereket a [boltok előtt kígyózó] sorokba azzal a feladattal, hogy az ellenforradalmi, reakciós, uszító és áruhalmozó elemeket igyekezzenek a sorokból kiemelni, a dolgozók előtt leleplezni és a hatóságnak átadni". Végül – de nem utolsósorban – következtek a rendőri és igazságügyi rendszabályok. Ezeket két pontba sűrítették.

„1. A »Húsért« panama ügyet [szeptember] 23-ig le kell tárgyalni:

a.) 23-án az ügyészség nagytermében munkásbíróság elé kell állítani a fővádlottak közül 7–8-at. Az ítéletet még aznap meg kell hozni és végre kell hajtani.

823 *Az MDP Titkárságának ülése, 1950. szeptember 20.* Az MDP KV Államgazdasági Osztály feljegyzése a Titkárság részére az azonnal bevezethető üzemi ellátás rendszeréről, 1950. szeptember 20. MNL M-KS 276. f. 54. cs. 413. ő. e. II. 98. (Kiemelés az eredetiben, aláhúzással.)

824 *Az MDP Titkárságának ülése, 1950. szeptember 20.* Az MDP KV Agitációs és Propagandaosztályának javaslata a közellátási nehézségekkel kapcsolatos agitációs feladatokra, 1950. szeptember 21. Uo. II. 93.

825 Uo. II. 82.

826 *Az MDP Titkárságának ülése. 1950. szeptember 20.* Határozati jegyzőkönyv, 2. napirendi pont. A közellátás kérdése. Uo. II. 78.

b.) A sajtó f. hó 22-én közölje az ügyészségi közleményt [a] »Húsért« ügyről, 23-án közölje a vádiratot és 24-én az ítéletet. A tárgyalásból a rádió közöljön részleteket."

Révai a politikai, dr. Décsi az igazságügyi, Nemes a sajtó és rádió vonalán lett felelős.

„c.) […] A tárgyaláson elsősorban nagyüzemi munkások, főleg munkásasszonyok vegyenek részt.

2.) […] Az ÁVH és a rendőrség derítsen fel néhány súlyos áruhalmozó, spekuláns esetet, az ügyészség gyorsított eljárással állítsa bíróság elé, – az ügyet a sajtó ismertesse. *Felelős:* Péter Gábor és Kurimszky Sándor*[827] elvtárs. Décsi elvt. igazságügyi vonalon."[828]

A Titkárság harcot hirdetett. Nem meglepő, hogy ezek után a budapesti államügyész, dr. Gönczi György,* valamint felettese, dr. Alapy szeptember 20-án a közellátás érdekeinek veszélyeztetése miatt megvádolta a Húsért, a Húsértékesítő Nemzeti Vállalat nyolc munkatársát.[829] A Budapesti Büntetőtörvényszék Munkásbírósága, dr. Olti és büntetőtanácsa 1950. szeptember 23-án tárgyalta és aznap be is fejezte a büntetőügyet. Két személyt – Imreh-ét és Szitát – halálra ítélte, akiket órákon belül ki is végeztek.

Az Államgazdasági Bizottság kezdeményezésére korábban hozott titkársági határozatnak ekképp lett foganatja… Azok a fiatal jogászpalánták – az akadémisták –, akik ez idő tájt épphogy elhagyták munkahelyüket vagy a fegyveres testületeket, a rádióból és a napi sajtóból értesülhettek a történtekről. Nem csupán ők, hanem az egész ország.[830] De miről…

Az MDP Titkársága 1950. szeptember 27-én újabb ülést tartott. A határozati jegyzőkönyv 3. napirendi pontja Gerő jelentése volt a közellátási nehézségekkel kapcsolatos intézkedések végrehajtásáról. Tudomásul is vették azt. Az elfogadott határozat szerint „az áruhalmozók további üldözésére vonatkozó kérdést Dénes elvtárs beszélje meg Molnár elvtárssal olyan értelemben, hogy ezután csak a feltűnő és súlyos esetek kerüljenek tárgyalásra, a többi ügyet egyelőre fektessék el. A gyorsított eljárást egész rendkívüli esetekre kell korlátozni.

Egyes ügyek nyilvánosságra hozatalának kérdését a legközelebbi két hétben előzetesen Horváth elvtárssal meg kell beszélni. Ugyanez vonatkozik a rádióközleményekre is."[831]

Nyilvánvaló, hogy a két végrehajtott halálos ítélettel és az egész országra kiterjedő, azzal összefüggő propagandával a pártvezetés által kívánttal szemben épp ellenkező hatást értek el. Köztudott volt ugyanis, hogy a honi közellátás zavarainak okát nem a Koreában zajló háború vagy a folyamatosan „ellenségként" nevesített kör okozta. Az ország lakói a kivégzé-

827 A Belügyminisztérium Közrendészeti Főosztályának vezetője.

828 *Az MDP Titkárságának határozata a közellátási nehézségekkel kapcsolatos azonnali tennivalókról, 1950. szeptember 21.* MNL M-KS 276. f. 54. cs. 413. ő. e. II. 84–89. (Kiemelés az eredetiben, aláhúzással.)

829 Varsányi feldolgozása mellett a korabéli sajtótermékek részletesen ismertetik személyes adataikat, utóbbiak a korra jellemző, lealacsonító stílusban.

830 A teljesség igénye nélkül: A budapesti államügyészség vádirata a Húsértékesítő NV vezetőinek közellátás ellen elkövetett bűnügyében. *Vasmegye*, 1950. (szeptember 23.) 222. sz. 1–2.; Vádirat a Húsértékesítő NV vezetőinek a közellátás ellen elkövetett bűnügyében. *Szabad Nép*, 1950. (szeptember 23.) 222. sz. 1.; Félmillió kiló húst vont el a dolgozók asztaláról a „Húsért" feketéző bandája – A Budapesti Államügyészség vádirata elrettentő büntetés kiszabását kéri a Húsértékesítő NV bűnös vezetőire. *Viharsarok*, 1950. (szeptember 24.) 222. sz. 2.; Két halálos ítélet a HÚSÉRT népellenes gonosztevőinek bűnügyében – „A per tanulsága: valamennyiünk kötelessége, hogy éberebben figyeljük az ellenség tevékenységét" – mondotta vádbeszédében az államügyész. *Népszava*, 1950. (szeptember 24.) 223. sz. 3–4.; A budapesti államügyészség vádirata a Húsértékesítő NV vezetőinek közellátás ellen elkövetett bűnügyében. *Kis Ujság*, 1950. (szeptember 23.) 222. sz. 1–2.; Ítélt a nép a közellátás hiénái felett – A két főbűnöst halálra, a HÚSÉRT többi kártevőjét 10–15 évi börtönre ítélte a munkásbíróság. *Szabad Nép*, 1950. (szeptember 24.) 223. sz. 2.; Ítélet a négymilliós húspanama bűnügyében – A súlyos vádak sorra rábizonyultak a vádlottakra. *Kis Ujság*, 1950. (szeptember 24.) 223. sz. 1–2.; Afonyi Gyula: A Húsért NV vezetőinek ügye még nagyobb éberségre tanít bennünket. *Néplap* [Hajdú-Bihari Napló], 1950. (szeptember 26.) 224. sz. 5.; Két asszony a reggeli műszak előtt. *Friss Ujság*, 1950. (szeptember 26.) 224. sz. 7. És így tovább.

831 *Az MDP Titkárságának ülése, 1950. szeptember 27.* Határozati jegyzőkönyv, 3. napirendi pont. MNL OL M-KS 276. f. 54. cs. 413. ő. e. III. 100.

seket a hatalmi erőszak megnyilvánulásaként értelmezték, okkal sajnálták a szerintük bűnbakként életüktől megfosztott két embert. Az érintett vezetők azonban nem tanultak belőle.

A Titkárság egy későbbi, 1951. július 25-i ülésére benyújtott és elfogadott előterjesztésben ugyanis az olvasható, hogy az ilyen büntetőügyekben „mutatkozó liberalizmust" fel kell számolni. Az Államgazdasági Bizottság javaslatának megfelelőképp a párttestület is követelte annak kimondását, hogy „a társadalmi tulajdont sértők büntetésének felfüggesztését csak kivételes esetben szabad alkalmazni. A bíróságok néhány kirívó esetben tartsanak helyszíni tárgyalást a nagyobb üzemekben és építkezéseknél. Biztosítani kell ezeknek a tárgyalásoknak a széleskörű nyilvánosságot."[832] Egy példa arra, hogy ez miként teljesült. A tárca Büntetőjogi Főosztályának vezetője, dr. Timár 1951. november 10-én javaslatot készített egy „helyszíni tárgyalásra". Ebben egyetértett a diósgyőri vasgyár üzemvezetőségével és az MDP helyi szerveivel (így a Borsod Megyei Pártbizottsággal is) abban, hogy a gyárban ezrek étkeztetésével összefüggő, leleplezett, a jegyrendszer megsértésével összefüggő, két személyt érintő tárgyalást ekképp tartsák meg. Ennek színhelye „a diósgyőri üzem kultúrterme, amely 500–600 főnyi hallgatóság befogadására alkalmas". A tárgyalást az üzemi pártvezetőség és a Miskolci Államügyészség készítette elő. A Miskolci Munkásbíróság tanácselnöke a Miskolci Megyei Bíróság elnöke, dr. Becker József,[833] az ügyész a Miskolci Államügyészség vezetője, dr. Kolos Oszkár[834] lesz. Dr. Timár szerint „a példamutatás és nevelő hatás a dolgozókkal szemben" indokolja a helyszíni tárgyalást. A két bíróság elé állított személynek, az üzemi konyha vezetőjének és bevásárlójának, a közellátás érdekét veszélyeztető bűntett elkövetőinek a tárgyalása során az „előreláthatólag kiszabásra kerülő büntetés: 15 évi börtön [és] 5–7 évi börtön" lesz. A további terheltekkel szemben a helyszíni tárgyalás után a megyei bíróság épületében

832 *Az MDP Titkárságának ülése, 1951. július 25.* Az Államgazdasági Osztály előterjesztése, 1951. július 23. Gerő láttamozta 1951. július 23-án. MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 153. ő. e.

Utóbb, 1953. október 12-én az MDP Titkársága elfogadta a legfőbb ügyész és Keleti javaslatát arról, hogy miképp alakuljon az engedélyezés ezekben a büntetőeljárásokban. Eszerint a megyei bíróság elnökének és a megyei ügyészség vezetőjének javaslata alapján a legfőbb ügyész dönt erről, egyúttal értesíti a tárcavezetőt is. A megyei ügyészség vezetője mielőtt javaslattal él a legfőbb ügyésznél, előzetesen kérje ki az illetékes megyei pártbizottság véleményét. Amennyiben nagyobb politikai jelentőséggel bíró helyszíni tárgyalásra kerülne sor, akkor a legfőbb ügyész és a KV Adminisztratív Osztálya útján terjessze arra vonatkozó javaslatát a Titkársághoz. A változás lényege az volt, hogy ezzel megszűnt a KV Adminisztratív Osztályának határozati jogköre a helyszíni tárgyalások megtartásának engedélyezésében. *Határozati jegyzőkönyv, 1953. október 12.* 7. napirendi pont. Különfélék, l. MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 270. ő. e. 5.; *Javaslat a Titkársághoz a helyszíni bírósági tárgyalások engedélyezésére, 1953. október 12.* Uo. 51–52.

A Titkárság ezt a határozatát is módosította 1956. április 9-én, elfogadva az MDP KV Adminisztratív Osztályának javaslatát. *Határozati jegyzőkönyv, 1956. április 9.* 7. napirendi pont. MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 397. ő. e. 13.

Czinege Lajos*, a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Adminisztratív Osztályának osztályvezetője – bírva dr. Molnár és dr. Non György* legfőbb ügyész egyetértését, és hivatkozva az MDP PB 1955. november 3-i határozatára – szükségesnek tartotta, hogy a túlzottan centralizált engedélyezési gyakorlatot módosítsák: ne csupán a KV Titkársága vagy a legfőbb ügyész engedélyezhesse azok megtartását. Egyfelől ezért megyei szinten is határozhasson erről az illetékes helyi ügyészségi és pártvezető. Csak akkor döntsön a tárcavezető és a legfőbb ügyész, ha véleményeltérés van előbbiek között. Másfelől a nagyobb politikai jelentőségű helyszíni tárgyalás engedélyezéséről a miniszter és a legfőbb ügyész közös javaslatot terjesszen a Titkárság elé. *Czinege Lajos osztályvezető javaslata a „helyszíni bírósági tárgyalások engedélyezéséről" 1953. október 23-án hozott határozat módosítására.* 1956. április 3. MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 397. ő. e. 134.

Az idő tájt a „hatályos" büntető eljárásjogot nem a jogalkotó és törvényhozó foglalta jogszabályba, hanem ahogy azt a pártvezetés határozatával az elrettentés érdekében szükségesnek tartotta.

833 ÁBTL 4. 1. A–659. 59. „Ötös tanács". Amikor 1942-es debreceni, ötös tanácsi ítélkező tevékenységét vizsgálták, nevét akkor Bäckerként vetették papírra.

834 Dr. Kolos Oszkár miskolci ügyvédet az igazságügyi tárca 1946-ban a Miskolci Népügyészséghez népügyésznek, 1947-ben – egyúttal – a Miskolci Államügyészséghez államügyésznek nevezte ki. Népügyészi megbízatása megszűnt 1949. február 1-jével. Az igazságszolgáltatás világából 1953. május végén távolították el.

folytatják le a büntetőeljárást. Dr. Décsi két nappal később Keletihez írott levelében – egyetértve dr. Timár helyszíni tárgyalást kezdeményező javaslatával, és csatolva azt – a mielőbbi tárgyalást sürgette, mert „a nyomozás régóta húzódik".[835]

Tény ugyanakkor, hogy utóbb, az MDP 1956. április 5-i ülésére beterjesztett dokumentum nyomán némi enyhítés történt.[836]

Ez a hosszabb kitérő nem volt véletlen. A korábbiakban több alkalommal jeleztem, hogy dr. Szabó és dr. Timár miként vállalt szerepet az akadémiai oktatásban a kezdetektől. Mindössze még annyit ehhez, hogy ha a minisztérium felelős vezetőiként az idő tájt ekképp látták el jogalkotási, illetve a jogalkalmazással összefüggő, dr. Décsi egyetértésével folytatott tevékenységüket, miként oktathatták a büntetőjogról semmiféle ismerettel nem rendelkező hallgatókat az akadémián. A jelzett személyek elméleti oktatómunkáját követően munkába állt által megvalósított vádlói és bírói működés elborzasztó következményei manapság már közismertek… A tárca Tanulmányi Osztálya nevében Nádas, az új osztályvezető – miután az akadémia szervezeti szabályzata értelmében a vezetők és a tanárok részére háromhavonként értekezletet kell tartani – 1950. június 21-ére hívta meg az érintetteket. Ám kiderült, hogy 1949 decembere óta ez volt az első; az írásbeli magyarázata lakonikus volt: „ennek okai ismeretesek". Előttem is – tehetem hozzá. Folyományaként vethette papírra a tájékoztató ismeretlen készítője, vélhető, hogy Nádas vagy egyik közeli munkatársa, azt is, hogy „a mai értekezletnek a feladata azonban kevésbé a múlt hibáinak megtárgyalása, inkább az előttünk álló feladatok megbeszélése lesz". Tudatták a jelenlévőkkel az írásos tájékoztatóban, hogy a tanfolyam augusztus 15-én fejeződik be, a következő szeptember 1-jén indul. Oktatni fogja a Büntetőtörvénykönyv Általános Részét (Btá.) hat előadásban dr. Sarlós Márton, a Katonai Büntetőtörvénykönyvet dr. Bajor, a helyi tanácsokra vonatkozó ismereteket dr. Beér, és így tovább a tantárgyakról. A nevelési szempontok közül kiemeltek kettőt: egyrészt a „határozott, önálló állásfoglalásra és indoklásra", másrészt a „fokozottabb éberségre, kommunista magatartásra nevelést". A záróvizsgák augusztus 7–12. között lesznek.[837]

A helyzet komolyságát érzékeltette, hogy a miniszter szobájában több napirendi pontot tárgyaló értekezletet tartottak 1950. július 3-án, ebéd után. Nádas az első napirend pont során azokról az általános elvi és gyakorlati feladatokról szólt, amelyek az iskola hátralévő idejében várhatók. Beszámolója tartalmazta a már bekövetkezett személyi változásokat, kitérve arra is, hogy dr. Steffler szemináriumát dr. Tóth László államügyész vette át. A személyi változások előfeltételeként a meglévő, eddig ki nem küszöbölt hiányosságok megoldását célozzák. Valaki utóbb aláhúzta a vázlatban azt, hogy *„hiányzik az osztályharcos szellemben folyó nevelés,* és ezért most erre kell a legfőbb súlyt helyezni".

Nádas erről bővebben is megnyilatkozott. „Nagy hiány mutatkozik azonban a már említett osztályöntudat és harcos marxista–leninista szellemben való nevelés területén. Pedig erre döntő módon szükség van. Mind a bírói, mind pedig az ügyészi feladatok ellátásánál elsősorban ez adja a megfelelő zsinórmértéket; akár a bűncselekmények tárgyi súlyának, akár

835 *Dr. Timár István javaslata, 1951. november 10. és dr. Décsi Gyula levele Keleti Ferenchez, 1951. november 12.* MNL OL M–KS 276. f. 96. cs. 5. ő. e. K/11/C/1190/1951. 1–3.

836 Zinner–Balogh–Habuda–Markó–Svéd–Szakács–Szomszéd 1991. 303.; *Dr. Molnár Erik igazságügyminiszter előterjesztése az MDP PB 1956. április 5-i ülésére, 1956. március 20.* MNL OL M–KS 276. f. 53. cs. 279. ő. e. 83.

„A büntetőpolitika egyes kérdéseiről szóló 1955. november 3-i MDP PB határozat végrehajtásához szükséges jogszabályok főkérdéseit az 1955. december 5-i ülésen kiküldött bizottság megvizsgálta." Javasolta, hogy módosítsák az 1950. évi 24. tvr.-t. Többek között akképp is, hogy „tűz vagy robbanás által gondatlanul okozott cselekmények büntetését arra az esetre, ha a társadalmi tulajdonban különösen nagy kár állott elő, a halálbüntetés helyett tízévi szabadságvesztés büntetésben kell megállapítani".

837 *Meghívó az 1950. június 21-én tartandó értekezletre és mellékelt ötoldalas tájékoztatója. 1950. június 16.* MNL OL XXVI–E–6 1. doboz. Iktatószám nélkül.

társadalmi veszélyességének, akár pedig a bűntettes alanyi bűnösségének megállapításáról legyen is szó." Szarkasztikus, de nem hagyható megjegyzés nélkül a zsinórmérték említése, a korszak büntetőpolitikájában ez hamarosan leginkább a kötélmértékben[838] nyilvánult meg. Nádas szomorúságának adott hangot, amikor az ideológiai anyag feldolgozásáról szólt, mert az „nem vált [...] nélkülözhetetlen tartóoszlopává a jogi anyagnak, mint felépítménynek, és mint harci eszköznek a szocializmus építésében". Kommentárt nem igényel. Tíz-tizenöt végzőst alkalmasnak tartott vezetői állásra, de csak a gyakorlati munkát követően, leghamarabb 1951. január 1-jétől. Módosították az iskola programját. Erről a második napirendi pontban dr. Skorka számolt be.

Ő arról tájékoztatott, részletezve a szakmai hátteret és a gyakorlati összefüggéseket, hogy a Büntető Törvénykönyv Általános Részének közelgő hatálybalépése s a bűnvádi perrendtartás egységes oktatása szükségessé tette a tananyag átdolgozását. Nem hallgatott arról, hogy a házi tárgyalások nem nyújtottak „meggyőző képet". „Ez komoly hiba – szögezte le –, mert eltekintve attól, hogy a bíróság a maga nevelő funkcióját semmiképpen sem tudja betölteni, a tárgyaláson kellően meg nem alapozott, politikailag helyesen ki nem értékelt ítéletek éppen az ellenkező hatást válthatják ki." Érzékeltette, hogy komoly harcok várnak a munkásbírókra, akiknek az ülnöktársakkal is meg kell küzdeniük, hogy „biztosítsák a bűncselekmények helyes politikai értékelését és a társadalmi és gazdasági rendünk egésze szempontjából helyes szemléletét". Hozzátette, „sokszor álhumánus felfogást kell főleg ideológiai érvekkel legyőzniük".[839] Ez utóbb a vádlottak terhére be is következett – fűzhető hozzá. Összességében az derült ki, hogy mit, miképp és miért várnak el a jövő ügyészeitől és bíróitól. Sok jóval nem kecsegtetett. Az, hogy mi hangzott el, és kitől, miképp az értekezleten, azt nem örökítették meg az utókor számára. Kár, mert az ÁVH munkatársai pár nappal később, 1950. július 7-én fényes nappal (!), a járókelők szeme láttára a Magyar Labdarúgó Szövetség korpulens elnökét, az igazságügyi tárca vezetőjét a fővárosi, V. kerületi Semmelweis és Kossuth Lajos utcák sarkán álló épületben lévő emeleti lakásából lehurcolták, és a közismert „fekete autóba" tuszkolták, és elrobogtak vele a budai kihallgatóvillák egyikébe. Lehet, hogy hattyúdalát tartotta a jelzett értekezleten. Ki tudja ezt ma már?!

Dr. Szabó Imre beszerezte a társtárcától a budapesti, pécsi és szegedi tudományegyetemek jogi fakultására jelentkezettekre vonatkozó adatokat, miként erről 1950. július 12-én készült feljegyzése tanúskodik. Ezzel összefüggésben jelezte, hogy „most mintegy 50 büntetőbírói és ügyészi állásra alkalmas jogász kerül ki". A szükséglet kielégítése céljából felvetette a létszámemelést az új tanfolyam esetében kettőszáz munkáskáderre, azzal – az utóbb

838 Magántörténelemből adalékként: Nem sokkal halála előtt még elég hosszan beszélhettem dr. Vágó Tiborral* – a Legfelsőbb Bíróságon az MSZMP munkahelyi utolsó párttitkárával –, főképp Mansfeld Péter és társai másodfokú tárgyalásáról. Ő akkor mondta el, hogy évtizedekkel korábban dr. Tutseket megkérdezte az egyik kollégája a Fővárosi Bíróságon aznap kihirdetett ítéletének mértékéről. „Mire ítélted, Guszti?" „Felfüggesztettre!" – hangzott a tömör válasz. Ennek hallatán, a megdöbbenésből fakadt a megismételt kérdés: „Mire?" A tanácsvezető ekkor így válaszolt: „Az államilag előírt harminc centiméterre!"

Annyit még ehhez, hogy dr. Nagy Zoltánt*, a Legfelsőbb Bíróság általános elnökhelyettesét 1985-ben ismertem meg – egy ún. szabad pártnapi legfelsőbb bírósági előadásom után (amelyet tudomásom nélkül rögzítettek magnetofonnal, másolatát a felvétel készítője rendelkezésemre bocsátotta az 1990-es évek elején, így az már birtokomban van) –, dolgozószobájába hívott, ahol ő mutatott be dr. Jacsó Jánosnak*, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma elnökének, dr. Vágó jelenlétében. A kádári megtorlásban játszott dicstelen szerepükről az idő tájt még semmit sem tudtam. Ekképp nem értettem dr. Nagynak azt a közel sem finom célzását, hogy dr. Vágó az egyetlen bíró Magyarországon, akiről hidat neveztek el. Kérdő tekintetemet látva tájékoztatott: „a vágóhidat..." Zinner 2015–2. 241. jegyzet, 241.

839 *Nádas András osztályvezető vázlata az 1950. július 3-án 13 órakor a Büntetőbírói és Ügyészi Akadémiának az oktató és nevelő munkájával kapcsolatos, dr. Riesnél tartott értekezlethez, 1950.* MNL OL XXVI–E–6 1. doboz. Iktatószám nélkül.

történtek ismeretében meglepőnek tűnő megállapítással –, hogy az „1950/51-es tanév folyamán még utoljára bírói és ügyészi akadémia létesítessék". Megfontolandónak vélte, hogy az akadémiai tanterv megfelelő kiegészítésével vagy módosításával és a záróvizsgáknak az egyetemen való megtartásával nem lenne-e helyes nem csupán a büntetőbírói s ügyészi állásra képesítő, hanem teljes érvényű oklevelet kiadni.

Arról is állást foglalt, hogy amennyiben „kiváló jogászokra sürgős szükség lenne", akkor a leghamarabb 1951 szeptemberében diplomát szerző 195 egyetemre járóból, főként a budapesti jogi karon esti képzésben részesülők közül kellene választani. Közöttük számos kiváló hallgató van, akiknek a tanulmányi és szociális összetétele átlagon felüli. Hatvanat átirányítanának egy három hónapos bentlakásos tanfolyamra 1950 szeptemberétől, így végeznék el a harmadik évet, és kapnák meg a doktori oklevelet. Így „már 1950. nov-dec-ben 60 megbízható, kiválóan képzett jogász állna az államapparátus rendelkezésére."[840] A főosztályvezető hiába szorgoskodott – még az akadémia megszüntetését is felvetve –, más megoldást választottak: a létszámemelést, úgy, hogy az ne kapcsolódjon a folyó egyetemi oktatáshoz.

A Büntetőbírói és Ügyészi Akadémia létszámának felemeléséről 1950. július 15-én készült tervezet tisztázott változatát Olt Károly* pénzügyminiszterhez augusztus 24-én küldték el. Ebben nem rejtették véka alá, hogy az első évfolyamból „mintegy 10%-os lemorzsolódás folytán előreláthatólag 93 hallgató kerül ki". Ők akkor sem lennének elegen az ügyészi kar felfrissítéséhez, ha minden végzett az igazságügyi tárcához kerülne, ám ők hatvanan lesznek, mert „a többi a katonai törvényszékekhez nyer beosztást". Ezért a második tanfolyam létszámának kettőszáz főre emelését szorgalmazta (immár) dr. Molnár, alátámasztva azzal is, hogy az újonnan beinduló tanfolyamon az ÁVH, a belügyi s a honvédelmi tárca további hatvan munkáskádert kíván a honvédtörvényszékekhez kiképeztetni, miközben az ügyészi kar felfrissítéséhez még száz-százhúsz hallgató lenne szükséges. S a bírói kar demokratizálásához is munkáskáderek kellenek. Miután a pénzügyi tárca az akadémia 1950/51. évi költségvetési tervében száz hallgatóval számolt, ennek emelését kérelmezte.[841]

Mielőtt az első tanfolyamon részt vett és vizsgázott hallgatók személyére irányítanám a górcsövet, egy háromoldalas – alá nem írt, nem keltezett – feljegyzés tartalmát kell ismertetnem. Keletkezési idejére azonban néhány mondatából következtethetek: „Az akadémiát vizsga zárta le. [...] A vizsgabizottságok véleménye a hallgatók szakmai tudásáról igen jó volt. Ezt a véleményt támasztja alá az a 3 hónap is, amióta mint ügyészek [...] dolgoznak." A címe lakonikus: „Feljegyzés a Bírói és Államügyészi Akadémiáról". Mindezek alapján rögzíthető, hogy a feljegyzés a névváltozás hatálybalépése után, november közepe táján készülhetett. Ennek első oldalán feltárult a múlt a maga pőreségében, hibáival, részletről részletre. Szemben Nádas „Pártközpontot" tájékoztató írásával, aki már nem a múlt hibáinak felhánytorgatását tartotta szeme előtt, mert okkal tekintett előre, tudva, hogy egy újabb kihívással, az újonnan induló, 1950/51-es tanfolyammal kell neki és csapatának megbirkóznia. Miről tudósít a feljegyzés?

Egyfelől arról, hogy nem csupán az igazságügyi tárca, hanem a honvédség és a rendőrség vonalán is érintve volt a tanfolyam összetétele a beiskolázások révén, ezáltal is biztosítva azt, hogy ezeken a területeken is érvényesüljön a munkásosztály vezető szerepe. Kilencvenhárom személy vizsgázott,[842] hat hallgató nem kapott kinevezést, „mert nem tudták elsajátítani a minimális szakmai ismereteket sem". Egy hallgató kivételével mindenki ügyészi kinevezést

840 *Feljegyzés a jogi kari beiskolázásokról, 1950. július 12.* MNL OL M–KS 276. f. 96. cs. 2. ő. e. Iktatószám nélkül. 1950.

841 *A Büntetőbírói és Ügyészi Akadémia hallgatói létszámának felemelése, 1950. július 15.* MNL OL XXVI–E–1–z 0124/1950. 39. doboz.

842 Kosztricz Anna: Bírói és Államügyészi Akadémia. *Archivnet*, 2001. 4. sz. 1. *https://archivnet.hu/politika/biroi_es_allamugyeszi_akademia.html.* A szerző kilencvenkét hallgatót említ, akik megkezdték tanulmányaikat

kapott. Az igazságügyi tárcához, illetve az ügyészségekhez hatvan végzett akadémiai hallgatót helyeztek el. A honvédségnél tizennyolc, a rendőrségnél kilenc személyből lett ügyész. A tények után következett a feketeleves. Ekképp:

„Az akadémia legnagyobb hiányossága részben a tapasztalatlanságból – ez még érthető is, tehetem hozzá –, részben az akadémia vezetőjének gyenge, bizonytalan vezetéséből adódott. […] le kellett váltani, amely leváltás az akadémia utolsó harmadában következett be. Az akadémia új vezetője a hiányosságokat csak kis részben tudta kiküszöbölni." Vélhető, hogy mindezekre is vonatkozhatott az új évfolyammal összefüggő, június 21-i értekezletre szánt, Nádas által aláírt tájékoztatóban lévő kitétel, nevezetesen, hogy a napirendet „kevésbé a múlt hibáinak megtárgyalása" uralja.

Ezt az értekezletet megelőzően, még június 10-én keltezve vehette kézbe a leváltott régi iskolavezető, dr. Mándi-Nagy utóda, az új iskolavezető, Kiss Tiborné azt a levelet, amelyet az igazságügyi tárcától ismeretlen személy postázott neki. Erre azonban ő csak június 23-án, Menráth főelőadónak, tárcabéli párttitkárnak címezve válaszolt. Tartalmából kitűnik, hogy a pénz- és anyagkezelés leltározása során felmerült visszásságok miatt rótták meg. „Bürokratikusnak" értékelte a vele szemben megfogalmazott bírálatot, nem vállalhat egyszemélyi felelősséget a gondnok és a pénztáros hanyag munkavégzéséért, mikor neki az akadémián folyó tanulási és nevelési munkáért van felelőssége, és épp azért, hogy utóbbit érvényesítse az alárendelt gazdasági munkatársakkal szemben. A konkrét tételes elszámolásokért nem vállalhat felelősséget. A politika nyelvén oktatta ki feljebbvalóját – nem tudva, hogy baklövést követ el, nem ismerte ugyanis a vele szemben kritikus levél íróját, és ezt vetette papírra: „[…] ha valaki a felelősséget mégis rám, az iskola vezetőjére akarná hárítani az valódi rám bízott feladataimtól akarná eltéríteni a figyelmemet és így az iskola eredményeit aknázná alá, ami népi demokráciánk érdekeit nem szolgálhatja". Az illető felelősségre vonását igényelte.[843] Okkal panaszkodott, mert dr. Mándi-Nagy már áprilisi jelentésében jelezte, hogy elbocsátották a szakácsnőt, Pappnét, aki viszont súlyos vádakkal illette és feljelentette az iskolavezetést, s ennek lett a következménye a számvevőségi vizsgálat.[844]

Miképp folyatódott azonban az ismeretlen szerzőtől és időpontban készült feljegyzés? „[…] a legnagyobb hiányossága az előző akadémiának a káderkiválasztás terén mutatkozott meg. A hallgatók kisebb hányada volt valójában munkás, nagyrészük nem a munkásosztály soraiból került ki, tele különböző kispolgári csökevényekkel. Ez alól a honvédségi elvtársak képeznek kivételt, akik kivétel nélkül munkások voltak." Mindez éles kritika volt a tárcánál dolgozók káderpolitikájáról, illetve magyarázatát adta annak is, hogy miért kellett az akadémia vezetőjének leváltása mellett az igazságügyi tárca Tanulmányi Osztályának élére is új osztályvezetőt kinevezni. Valójában – függetlenül a hallgatók tudásától – az MDP vezetésének az igazságügyi tárcánál elérni szándékolt céljai csorbát szenvedtek. Dr. Ries bukásától függetlenül is. Leváltották az akadémia vezetőségének egy részét is, kicseréltek a négy-négy ideológiai és jogi szemináriumvezetőből kettőt-kettőt, azaz a felét. Az új vezetőség tizenhat jogi és ideológiai szemináriumvezetőből állt az iskolavezetővel és a helyettesével együtt. A szemináriumvezetők számának emelését a megnövekedett hallgatói létszám tette szükségessé.

Dr. Décsi 1985-ben, évtizedekkel később mindezt megerősítette: „Az igazságügyi apparátus ilyen megerősítésében még az az érdekesség is volt, hogy az első akadémista végzettek között alig volt tényleges proletár, többségük különféle kispolgár volt, vagyis az egyetemet végzett kispolgárokat többségében egyetemi végzettség nélküli kispolgárok váltották fel."[845]

A korabéli feljegyzésben az anomáliák felsorolása, a makacs tények számbavétele azonban még nem ért véget. Túl magas volt az akadémisták átlagéletkora, meghaladta a harminckét évet. Az idősebb korosztály képviselői nehezebben sajátították el a tananyagot, ezt alátámasztja az, hogy a hat ki nem nevezett közül öt már korábban betöltötte a negyven esztendőt.

A politikai helyzet alakulása – többek között a feljegyzés készítője által elhallgatott, papírra nem vetett Rajk–Brankov-ügy és a kezdetektől heterogén összetételű párttagság főképp szociáldemokrata-ellenes felülvizsgálata is a következményeivel – hozzájárult ahhoz, hogy az „ideológiai tematikát is háromszor kellett megváltoztatni". Ezzel szemben – tehetem hozzá – a fennmaradt órabeosztások, tanított tananyagok között az olvasható, hogy 1950. június 21-én ebéd után nem más, mint a Rajk–Brankov-ügy elsőfokú tárgyalásának ügyésze, dr. Alapy tartott előadást erről a büntetőeljárásról,[846] a másodfokú határozat aláírója, dr. Lakatos pedig nem csupán szemináriumot, hanem – miként jeleztem – vizsgabizottságot is vezetett.

A feljegyzés készítője nem vette észre, de már másodszor emlegette a „legnagyobb hiányosságot". Utóbbi alkalommal a hallgatók magatartására vonatkoztatta. Miért? „A tervszerűtlen vezetés következtében nem sikerült a bennük meglévő sokszor erősen megmutatkozó kispolgári csökevényeket kiküszöbölni." Azt, hogy melyek voltak ezek, azt azonban nem részletezte a feljegyzés készítője. S láss csodát! Ennek ellenére a nagy többség jól elsajátította a szakmai anyagot, jobban az ideológiaihoz képest, holott ilyen oktatásban már korábban is részt vettek, szemben a szakmai anyaggal, amely legtöbbjüknek „teljesen új volt".

Végül némi dicséretet is papírra vetett, a vizsgáztatók már említett pozitív véleménye a hallgatók szakmai tudásáról, immár negyedévnyi ügyészi munkájukról, melynek során „lényeges szakmai hibát nem követtek el. A kezdeti nehézségeket sikerült legyűrniük. A gyakorlati munkában kivétel nélkül sokkal jobban megállják helyüket mint az akadémián."

A feljegyzés – amelynek elkészítésekor az első régen befejeződött, a második tanfolyam pedig csupán negyedéve kezdődött – már egy újonnan keletkezett nehézséget sem rejtette véka alá. Azt, hogy helyiséghiány miatt két helyen működik az új tanfolyam 1951. január 1-jéig. Egyrészt a Várban, az Ince pápa tér 5. szám alatt,[847] míg a másik továbbra is Rákoskeresztúron; ez utóbbi fog megszűnni, s a Várban lesz a teljes akadémiai képzés, amelynek hallgatói összetétele reményekre jogosít. Olyan kádereket fog biztosítani „az igazságügyi apparátus felfrissítésére, akik valójában biztosítani tudják a munkásosztály vezető szerepét az igazságszolgáltatásban".[848] Az optimista kicsengés azonban nem feledtethette azt, amit az akadémia első évfolyamával összefüggésben korábban feltárt. Az új iskolavezető, Kis Mária ugyancsak erős kritikával illette a széttagolt oktatást, s az abból fakadó anomáliákról sem hallgatott. Miként azt is szóvá tette, hogy neki s a helyettesének továbbra is rengeteg adminisztratív feladata maradt – miként volt a korábbiakban –, és a tárca „segítsége" inkább nehezíti, mintsem könnyíti a feladatok ellátását. Miután írása az aggályokat okozó helyzeteket hasonlóképp láttatta, mint a névtelen feljegyzés készítője, biztos, hogy azt nem ő vetette papírra. Külön hangsúlyt kapott írásában, hogy a Várban folyó építkezéssel összefüggő

1949 szeptemberében az első évfolyamban. Nem tesz különbséget az ÁVH, a honvédelmi, valamint az igazságügyi tárca által beiskolázott hallgatók között.

843 *Az iskolavezető levele Menráth Istvánhoz, 1950. június 23.* MNL OL XXVI–E–6 1. doboz. Iktatószám nélkül.

844 *A Büntetőbírói és Ügyészi Akadémia havi jelentése 1950. április hóról, 1950. április 28.* Uo.

845 *Décsi megjegyzések*, 3–4.

846 *Órabeosztás, 1950. június első két hetében.* MNL OL XXVI–E–6 1. doboz. Iktatószám nélkül.

847 Manapság elnevezése I. Hess András tér. (Korábban XI. Ince pápa nevéből elhagyták a római számot.)

848 *Feljegyzés a Bírói és Államügyészi Akadémiáról, é. n.* 1–3. MNL OL XXVI–E–6 1. doboz. Iktatószám nélkül.

határidők közül a kivitelező egyet sem tartott be. Az utazgatások időt vesznek és vettek el a hallgatóktól és így tovább.[849]

A nyár folyamán négy szemináriumi bizottságot állítottak fel a záróvizsgákhoz, ezek összetétele a tervezettekhez képest változott. Kizárólag (!) a bizottsági tagok részére – tekintettel az egységes szempontokra – vizsgakérdéseket állítottak össze. Az akadémia tananyagából négy tárgy szerepelt: ideológiai ismeretek,[850] anyagi büntetőjog két – általános[851] és különös – részben és a bűnvádi eljárási jog.[852] A büntetőjog különös részével indult a vizsga, jogesetek feladásával,[853] amelyeket a hallgatónak minősítenie kellett, a többi kérdést ezt követően a vizsgáztató közvetlenül tette fel a szóban forgó bűncselekménnyel kapcsolatban. Miután minden szeminárium huszonnégy hallgatóból állt – így jött ki a már említett számú, kilencvenhat akadémista –, naponta tizenkettőnek kellett vizsgát tennie. Minden hallgatóra negyven perc, egy-egy tantárgyra tíz perc jutott.

A cél az volt, hogy a hallgatók felkészültségéről, amelyet egész éven keresztül rendszeresen figyelemmel kísért az iskola vezetősége, az előadók és az osztály ezekben a napokban átfogó képet kapjanak – tartalmazta az akadémián tartandó záróvizsgákkal kapcsolatban tartandó értekezlethez készített tájékoztató. Utolsó mondatában azonban már az esetleg sikertelen vizsga helyrehozatalához szükséges kiskaput is magába foglalta. Így „a minősítés természetesen az egész évi munka figyelembevételével történik".[854] Ehhez sem szükséges kommentár. Főképp azért nem, mert a káderjellemzések egyúttal javaslatok voltak arra, hogy a hallgatók a jövőben, az akadémia falai közül kikerülve, a jog világában milyen területen folytassák működésüket. Így a hallgatókat beiskolázó minisztériumok összetétele alapján a belügyi, a honvédelmi és az igazságügyi tárcánál – minisztériumi tisztviselőként, utóbbinál esetleg magasabb beosztásban is – és ügyészként alkalmazzák őket. A káderjellemzések alapját a rendelkezésre álló – a korábbiakban, egy esetben már részletesen idézett – személyes iratok képezték, a kézzel írott önéletrajz, a felvételhez kitöltött kérdőívre adott válaszok, továbbá az annak folytatásaként végzett és ahhoz viszonyítva értékelt hallgatói teljesítmény és az elért ideológiai fejlettségi szint egybevetése alapján. Ezek a mérlegelési szempontok határozták meg a káderjellemzésbe foglaltakat az akadémiát végzettek jövőbeli pályaívének alakításánál, akár már hetekkel, esetleg akár két hónappal is a bizottságok előtt tett záróvizsgák előtt. Az utóbb erről készült rövid, ott felmutatott teljesítményt értékelő összegzések legfeljebb az i betűre teendő pontot jelenthették, mert a Büntetőbírói és Ügyészi Akadémiát végzett hallgatók jövőjét már előzetesen eldöntötte három személy: az iskolavezető, az ideológiai s a szakmai szemináriumvezető. Az általuk – avagy gyakorta kizárólag az iskolavezető – által aláírt káderjellemzés vált a jövőbeli munkakör betöltésének alapjává, majd az illető személyzeti anyagának részéve. Ez maradt meg benne, s annak nem képezte részét a vizsgabizottság előtti teljesítmény.

Az egyik, a IV. vizsgabizottság fennmaradt, augusztus 11-én keltezett, dr. Lakatos Imre vizsgabizottsági elnök által aláírt vizsgalapja alapján tudott, hogy ki volt a felsorolt, vizsgát tett huszonnégy személy, mit állapított meg a bizottság a tudásukról, mire alkalmasak.

849 *Az iskolavezető feljegyzése a Bírói és Államügyészi Akadémia munkájáról 1950. november 6-tól december hó 14-ig, 1950. december 14.* Uo.

850 *Vizsgakérdések az ideológiai ismeretekből,* 1–92. Ezen belül: Politikai gazdaságtan (1–11.); A Párt (12–24.); Az állam és proletárdiktatúra (25–31.); A Nagy Októberi Szocialista Forradalom (32–37.); A Tanácsköztársaság, a KMP harca a Horthy-fasizmus ellen (38–48.); A szocialista iparosítás (49–60.); A parasztkérdés (61–69.); A sztálini Alkotmány (70–71.); A második világháború (72–74.) s a népi demokrácia (75–77.); A két tábor (78–84.); A munkáspárt és vallás (85–86.) és végül Harc a reakció ellen (87–92.). Uo.

851 *Vizsgakérdések az anyagi és büntetőjog általános részéből,* 1–52. Uo.

852 *Vizsgakérdések a bűnvádi eljárásjogból,* 1–150. Uo.

853 *Jogesetek az anyagi büntetőjog különös részének vizsga anyagához,* 1–47. Uo.

854 *Tájékoztató az Akadémián tartandó záróvizsgákkal kapcsolatban tartandó értekezlethez, é. n.* Uo.

Például a tudást illetően: „Jó átlagos tudású, kisebb részletekben hiányos, szoros vezetés mellett ügyésznek alkalmas."[855] „Átlagost jóval meghaladó tudású, gyors felfogású. Igen alkalmas."[856] „Átlagosnál gyengébb tudást mutatott." „Gyenge tudású, bizonytalan, hiányos, nem látszik alkalmasnak", avagy „kezdetleges előadó-készségű, egészen gyenge tudású, bírói-ügyészi munkára nem alkalmas" és így tovább.[857] „Átlagosnál jobb, jó beszédkészségű", „messze kiemelkedő, kifogástalan tudású, igen nagy beszédkészségű, ok nélkül ideges. Kiválóan alkalmas."[858]

Ez utóbbi vizsgabizottsági jellemzés jórészt, de nem mindenben csengett össze az iskolavezetésnek[859] már a záróvizsga s annak eredménye előtt (!), 1950. június 29-én kelt, az akadémia elhagyása előtt valamennyi hallgatóról készített káderjellemzésével. Valójában az elbocsátó „szép üzenet" készítői számára érdektelen volt, hogy ki miképp teljesít (majd) a záróvizsgán, a hallgató alkalmasságát már az határozta meg, hogy miképp értékelték tíz hónapos tevékenységét. Így: „Gáspár Gyula* […] Származása: munkás. Foglalkozás: rendőrfőhadnagy, azelőtt bőrdíszműves. Párttagság: 1945-től MKP. Nagy-Budapesti Pártbizottság O[ktatási] o[sztály] munkatárs. 1925-ben született Budapesten. Apja hentessegéd volt, most egy temetkezési vállalatnál segédmunkás. Közvetlen családtagjai mind párttagok. 4 középiskola után kesztyűstanonc. 1939 óta a szakszervezeti ifi mozgalom tagja, majd vezetőségi tag egészen a német megszállásig. 1944-ben internálják, majd deportálják. 1945-ben Dörnhauban a Vörös Hadsereg szabadítja fel. Hazatérése után még betegeskedik, majd a rendőrségre kerül. […] Egy hónapos pártiskolán szemináriumvezető volt, majd a Nagy-Budapest oktatási osztályának munkatársa. *[sic!]* Három hetes bentlakásos, két hónapos esti előadóképző pártiskolán volt. Esti munkásegyetemet végzett Négy hónapos rendőri nev[elő] tiszti tanfolyamon vett részt, mielőtt az akadémiára került.

Elméletileg: politikailag és szakmailag jó előképzettséggel jött az iskolára. Itt nagyon komolyan dolgozott. Sokat fejlődött, nagyon jól képzett. A szemináriumban a legképzettebb a szakmai ideológiai téren. Mint tankör-vezető munkáját lelkiismeretesen végezte, szívesen és lelkesen foglalkozik az elvtársakkal. Beszédmodorát még csiszolnia kell, mert bár határozott, de hadar és túl hangos.[860]

Igen jó értelmi képességekkel rendelkezik, állításait megindokolja és érveit védi. Éles eszű, gyors felfogóképességű, de nem elég higgadt. Az iskola kollektív munkájából nagyon aktívan kiveszi részét. Harcos, kritikus, kezdeményező.

Ezek mellett a pozitívumok mellett komoly hiányosságai is vannak. Nagyfokú hiúság és önhittség mutatkozik nála.

A vitákat túlhajtja, jelentéktelen dolgokat néha felfúj. Hajlamos az egészségtelen elméletieskedésre, a doctrinerségre. Álláspontját sokszor a végletekig nagyon mereven védi, szereti, ha neki van igaza.

Mindezek miatt sorozatos és állandó kritikát kap, amit nehezen fogad el, de ha meggyőzik, hibái ellen komolyan harcol, van fejlődés, de még nem kielégítő.

855 *Bizottság előtt vizsgáztak, 1950. augusztus 11. Kovács Béla (1910).* Uo.

856 *Bizottság előtt vizsgáztak, 1950. augusztus 11. Cieslár Viktor**. Uo.

857 *Bizottság előtt vizsgáztak, 1950. augusztus 11.* Uo.

858 *Bizottság előtt vizsgáztak, 1950. augusztus 11. Gáspár Gyula**. Uo.

859 Az iskolavezető, valamint az ideológiai szemináriumvezető, dr. Dávid Ferenc és dr. Jakab Zsuzsanna szakmai szemináriumvezető saját kezű aláírásával igazolta.

860 Magántörténelemből adalékként: A Magyar Ellenállók, Antifasiszták Szövetsége Történelmi Bizottságának 1983 és 1987 közötti osztályvezetőjeként ismertem meg dr. Gáspárt. Ő akkor nyugdíjasként a Nácizmus Üldözötteinek Bizottságánál társadalmi munkatársként valamilyen tisztségviselő volt. A beszédmodoráról papírra vetettek három évtizeddel később is megállták a helyüket. Szívesen beszélt arról, hogy mit tett ügyészként '56 előtt a perújítások folyamatában, mélyen hallgatott azonban a kádári megtorlás során folytatott ítélkezéséről.

Mindezek mellett figyelembe véve a szilárdságát ügyészi vonalon megfelelő ellenőrzés és nevelés mellett vezető funkcióba javasoljuk.

Kiállító szerv: Büntetőbírói és Ügyészi Akadémia."[861]

Másokról is – kiről ilyen, kiről olyan – jellegükben azonban azonos jellemzéseket állítottak össze.

A Tanulmányi Osztályon a Büntetőbírói és Ügyészi Akadémián 1950. augusztus 12-én, szombat délben tartandó záróünnepély négy programpontból álló tervezete is elkészült. Ebben olvasható, hogy elsőként Kiss Tiborné iskolaigazgató köszöntené a meghívottakat, és tartana bevezetőt. Utána beszélne dr. Molnár miniszter és őt követően egy hallgató. Végül az MDP KV kiküldöttje – Kovács István vagy Nagy Imre – szólalna fel, és így zárulna az ünnepély. Felsorolták – néhány kivételtől eltekintve – azoknak a neveit is, akiket meg kívántak hívni a rendezvényre. A KV előbb említett tagjait és három munkatársat a KV apparátusából. Az igazságügyi tárcától a minisztert, az államtitkárt, a párttitkárt és a szakszervezeti titkárt, a főosztályok és a bírói, ügyészi és személyzeti osztályok vezetőit. Nem nevesítve a nagy-budapesti pártbizottság titkárát és oktatási felelősét, az MDP XVII. kerületi titkárát és a kerület elöljáróját. Két tárcától, a honvédelmitől négy, a belügyitől két illetékest, a Legfelsőbb Bíróság megbízott elnökét, a Legfőbb Államügyészség és a Budapesti Főállamügyészség vezetőjét, az akadémia valamennyi előadóját. Rajtuk kívül még legyen jelen öt további külső előadó és a vizsgabizottság négy tagja. Azt is tartalmazta a tervezet, hogy a KV tagjait a miniszter, a többieket az államtitkár hívja meg.[862]

Az igazságügyi tárca új államtitkára, dr. Décsi azonnal munkához látott. Már ő hívta meg a vendégeket a Büntetőbírói és Ügyészi Akadémia 1949/50. évi első egyéves tanfolyamának záróünnepélyére 1950. augusztus 7-én. Ez – szemben egy utóbb készült feljegyzéssel, végül nem augusztus 15-én, hanem – Rákoskeresztúron, immár Budapest új, XVII. kerületében, a Pesti út 80. alatt, déli 12:00 órakor kezdődött.[863] Programja szerint volt egy öttagú elnökség, amelyet dr. Molnár miniszter, dr. Décsi államtitkár, dr. Donáth, az MDP KV tagja, dr. Domokos József legfőbb államügyész és Kiss Tiborné iskolavezető alkotott, utóbbi tartotta az „üdvözlő" megnyitót. Majd a miniszter és egy hallgató mondott beszédet, az államtitkár kivette a köztisztviselői esküt, a miniszter kiosztotta a kinevezési okmányokat, végül az iskolavezető tartott záróbeszédet.[864] Ötvennyolcan a 4.288/1949. (X. 22.) M. T. sz. határozatban előírt esküt tették le. Ez az esküszöveg az Igazságügyminisztérium előadóira, az államügyészekre és a segédhivatal-vezetőkre vonatkozott. Az igazságügyi tárca által beiskolázott hatvanhat hallgató elosztását különböző elvi szempontok alapján hajtották végre. A tárcához nyolc, a Budapesti Államügyészséghez húsz államügyész érkezett. A vidéki államügyészségekhez került a Dunától keletre: a balassagyarmatihoz és a gyulaihoz kettő-kettő, a kecskemétihez és a szegedihez három-három, a miskolcihoz négy, összesen tizennégy, a Dunától nyugatra: a győrihez, a pécsihez és a szombathelyi három-három, a kaposvárihoz és a zalaegerszegihez kettő-kettő, összesen tizenhárom, azaz vidéken huszonhét államügyésszel gyarapodott a kinevezettek száma. A fiatalkorúak bíróságánál kapott beosztást egy hallgató, egyet pedig segédhivatali vonalra állítottak. Más területre átadandó lett öt hallgató.[865] Kik voltak ők – és az utóbb ismertebbé váltak mellett egyesek részletesebb életútjának feltárása nélkül,[866] kizárólag az *Ügyészségi Közlöny*ben közzétett adatok alapján –, mi történt velük?

861 *Gáspár Gyula káderjellemzése, 1950. június 29.* MNL OL XXVI–E–6 1. doboz. Iktatószám nélkül.

862 *Feljegyzés a Büntetőbírói és Ügyészi Akadémia záróünnepélyéről, 1950. augusztus 7.* Uo.

863 *Meghívó, 1950. augusztus 7.* Uo.

864 *Az „[...] ügyészi Akadémia [...]"* [sic!] *záróünnepélyének programja, é. n.* Uo.

865 *Feljegyzés a végzett hallgatók elosztásának elvi szempontjairól, é. n.* Uo.

866 Feldolgozásomban az életutak között kizárólag azoknak a hallgatóknak közlöm rövidebb-hosszabb biográfiáját, akik utóbb különböző okokból történt szerepvállalásukkal jobban reflektorfénybe kerültek. A többiekről a jegyzetek között, a fennmaradt dokumentumok alapján azonban egy-egy érdemi információt feltüntetek.

Balló Jakab (1913),[867] Bán János (1913), Bozóki István* (1924),[868] Cieslár Viktor (1921), Csiszár János (1911), Csordás János* (1926), Czakó Kálmán (1919), Doktor János* (1904),[869] Faragó Jánosné (1908), Farkas Sándor (1916), Hajdók Józsefné (1915), Horváth János* (1919), Horváth Tibor (1927), Hunyadi Béla Sándor* (1919), Ivády József (1924), Izes Lajos (1921), Joba Erzsébet (1927), Kispál Pál (1920), Kormos István (1920)*,[870] Kristóf József (1919), Kun Istvánné (?), Lajkó Ilona (1920), Lipták János (1914),[871] Marosi Pál* (1916), Marton Pálné* (1922), Mátay Pál* (1919), Ménis Ferencné* (1923),[872] Molnár Béla (1918),[873] Molnár Ferencné* (1915), Mravik Pál* (1924),[874] Nagy Jánosné (1911),[875] Sz. Nagy Sándor (1920),[876] Nyitrai Sándor (1913), Rácz Sándor (1925), Radó Ilona* (1912), Schaffhauser István* (1917), Séllei Mihály (1925),[877] Simonffy *[sic!]* Albert* (1909), Somos István* (1920),

867 A géppel írott nevek után ismeretlen személy zárójelek között ceruzával utóbb beírta az illetők születési évét. Nem kizárt, azért tette, hogy ezekre a születési adatokra hivatkozva bírálhassa az első évfolyamnál tapasztalható anomáliák egyikeként a korösszetételt akkor, midőn az új, második évfolyam hallgatóinak felvételét elemezte.

Balló Jakab államügyész állami kitüntetésben részesült. *Igazságügyi Közlöny,* 1952. 22. sz. 336. 1955 augusztusában legfőbb ügyészi dicséretben részesült. *Ügyészségi Közlöny,* 1955. 8. sz.

868 Bozóki Istvánt végzése előtt napokkal szemináriumvezetőnek is javasolták Rákoskeresztúron az akadémiára.

869 Doktor János előbb 1955 augusztusában legfőbb ügyészi dicséretben részesült. *Ügyészségi Közlöny,* 1955. 8. sz. A Fővárosi Ügyészség ügyészeként Munka Érdemérem kitüntetést vehetett át. *Ügyészségi Közlöny,* 1956. 4. sz.

870 Kormos István Szolnokon volt államügyész 1953 áprilisában, amikor a Munka Érdemrend arany fokozatával tüntették ki. *Magyar Közlöny,* 1953. (április 4.) 13. sz. 113. Előbb Somogy megyébe helyezték, Debrecenben volt járási ügyész, amikor kinevezték a Dunapentelei Városi–Járási Ügyészséghez városi-járási ügyésszé. *Ügyészségi Közlöny,* 1957. 3. sz.

871 Lipták Jánosból, a miskolci városi ügyészből a Miskolci Városi–Járási Ügyészség ügyésze lett. *Ügyészségi Közlöny,* 1958. 1. sz.

872 Vági Éva az idő tájt még az 1945-től volt férje, Ménis Ferenc nevét viselte, akitől hamarosan elvált, egyedül nevelve négyéves kislányát. Vőlegénye is Rákoskeresztúron volt hallgató, így lett utóbb, 1957 és 1961 között Szurasenko Istvánné. Tőle is elvált.

Dr. Timár és dr. Gaál minisztériumi főosztályvezetők, valamint mások jelenlétében 1951. október 5-én iktatták be Kecskeméten az Államügyészség vezetőjeként. Oda júliusban, a Budapesti Államügyészségről helyezték át. Elődje, dr. Gorzó György ekkor már a vele szemben indított törvénytelen büntetőeljárás következményeként jogerős szabadságvesztés-büntetését töltötte. Már nem sokáig, mert 1951. november 20-án szabadult. A Kecskeméti Államügyészség új vezetőjének beiktatása. *Jogtudományi Közlöny,* 1951. 10. sz. 636.

873 Molnár Bélából, a Balatonfüredi Járási Ügyészségtől járási ügyészéből a Veszprém Megyei Ügyészségen lett ügyészségi ügyész. *Ügyészségi Közlöny,* 1956. 2–3. sz.

874 1955. június 30. Mravik Pál Szocialista Munkáért Érdemérmet kapott. *Magyar Közlöny,* 1955. (július 6.) 72. sz. 453.; *Ügyészségi Közlöny,* 1955. 6. sz. Legfőbb ügyészi dicséretben részesült. *Ügyészségi Közlöny,* 1955. 8. sz.

875 Nagy Jánosné legfőbb ügyészi dicséretben részesült, vezetői tevékenységéért is. *Ügyészségi Közlöny,* 1955. 8. sz.

876 Sz. Nagy Sándor hallgatót az igazságügyi tárca iskolázta be. Egy másik Nagy Sándort [dr.]* (1912) viszont a honvédelmi, aki úgyszintén 1920-ban született. Utóbbi egyfelől végrehajtott halálos ítéletet hirdetett ki a Legfelsőbb Bíróságon a kádári megtorlás során. Másfelől Koharek József* alezredes szavazóbíróval együtt tagja volt a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma dr. Szimler János* alezredes vezette tanácsának, amely Farkas Mihályt első fokon, jogerősen hatévi börtönbüntetésre ítélte. Ennek az 1957. március 23-án kihirdetett büntetésnek mértékét egy nappal korábban Biszku Béla, dr. Münnich Ferenc* és dr. Nezvál Ferenc – a bírói függetlenség megsértésének klasszikus eseteként – a tanács tagjaival, így az ítéletet ugyancsak aláíró előadóbírókkal előre egyeztették.

Az MSZMP Ideiglenes KB Titkársága – mindennek ellenére – 1957. április 12-én mégis hozzájárult a bírói tanács két tagja esetében ahhoz, hogy a Népköztársaság Elnöki Tanácsa őket mint a Legfelsőbb Bíróság bíróit mentse fel. Amíg dr. Nagy már nem, addig Koharek utóbb bíróként ítélkezhetett tovább a Miskolci Megyei Bíróságon tanácsvezetőként.

877 Séllei Mihályt (Püspökladány, 1925. április 12. – Székesfehérvár, 1992. december 28.) a Székesfehérvári Városi–Járási Ügyészséghez kinevezték 1955. februárban városi–járási ügyésznek. *Ügyészségi Közlöny,* 1955. 2. sz.

Sztezserán István (1913),[878] Szabó Pál* (1925), Száraz Ferenc (1920), Szegedi Vilmos Tibor* (1910), Tóth Lajos* (1924), Török Vince (1927),[879] Turcsák János (1921),[880] Turóczi Kálmán (1920), Varga Ferenc (1913), Varga Julianna (1928), G. Varga Miklós (1915), Varga Sándor* (1924), Varju Vince (1921), Vámos Györgyné* (1924), Virincsik Jenő (1924),[881] Weszely József (1911),[882] majd kézzel beírva Várszegi István (1912),[883] Fehér Ferencné (1911) és Gyenge Lajosné (1918).[884]

A már felsorolt hallgatókon kívül[885] 1949 októberétől 1950 augusztusáig részt vett az előadásokon, majd vizsgázott a Büntetőbírói és Ügyészi Akadémián (alfabetikus sorrendben, zárójelben születési évükkel): Barta Kálmán* (1910), Búz (Valachi) László* (1914), Csoma Irén (1926), ifj. Csotka Mihály (1921),[886] Csuhaj Emil* (1925), Deutsch János (1910), Farkas Anna (1921), [utóbb Tóth Istvánné] Fekete Mária* (1919), Gáspár Gyula (1925), Hecz István* (1920), Horváth Józsefné [utóbb Almásiné] (Törőcsik Anna)* (1925), Horváth Mihály (1922), Jáger László* (1917), Kapusi Géza (1905), Kardos Béla* (1913), Koharek József (1920), Kovács Béla (1910), Ledényi Ferenc* (1904), Makrai Ödön* (1914), Mundi János* (1911), B. Nagy János* (1923), Póczik József* (1922), Pósfai István (1914), Pósfalecz István (1920), Remény István (1921), Sólyom Károly* (1921), Szimler János (1909), ifj. Tóth Antal* (1925), Valkó Béla (1921) és Zámbó Gyula* (1921).[887]

878 *Káderjellemzés, 1950. június 17.* Sztezserán István 1950-ben már 37 éves volt. Jellemzése szerint négy elemit végzett, sok helyen dolgozott, „hányatott életű". Kifutó volt 1936-ig, majd az akadémiára kerüléséig a Solus Csiszolókorong gyárban dolgozott, többszöri megszakítással. Katona volt 1944-ben, de decemberben megszökött. Így rendőr is volt, de 1945-ben ezt a pályáját nem folytatta tovább. MNL OL XXVI-E-6 1. doboz. Iktatószám nélkül.

879 Török Vince a Zalaegerszegi Államügyészség segédhivatalát vezette, 1952 elején ugyanott lett államügyész. *Igazságügyi Közlöny,* 1952. 3. sz. 76.

880 Turcsák János a Budapesti XXI. Kerületi Ügyészség kerületi ügyészeként Szocialista Munkáért Érdemérem kitüntetést vehetett át. *Ügyészségi Közlöny,* 1955. 3. sz.

881 Virincsik Jenő a Devecseri Járási Ügyészségen járási ügyész lett. *Ügyészségi Közlöny,* 1954. 1. sz. Már a Kecskeméti Járási–Városi Ügyészség ügyészhelyettese volt, amikor a Kiskőrösi Járási Ügyészség járási ügyésze lett 1955 őszén. *Ügyészségi Közlöny,* 1955. 10. sz. Innen Kalocsára helyezték, mert onnan tért vissza Kiskőrösre, mindkétszer azonos beosztásban. *Ügyészségi Közlöny,* 1957. 9–10. sz. Pár hetes tartózkodás után a Bácsalmási Járási Ügyészségen járási ügyész lett. *Ügyészségi Közlöny,* 1957. 11. sz.

882 Weszely Józsefet a Budapesti VIII. Kerületi Ügyészség ügyészhelyetteseként helyezték a Budapesti XVI. Kerületi Ügyészséghez azonos beosztásba. *Ügyészségi Közlöny,* 1955. 9. sz. 1956 áprilisától visszahelyezték a Budapesti VIII. Ügyészséghez a korábbi beosztásába. *Ügyészségi Közlöny,* 1956. 2–3. sz.

883 Várszegi István a Budapesti Fővárosi Bíróságon lett bíró, állami kitüntetést vehetett át 1955 augusztusában. *Igazságügyi Közlöny,* 1955. 16. sz. 103.

884 *Az esküt tett hallgatók névsora.* E két személlyel kevesebb nevet soroltak fel, mint az összegző feljegyzésben említett hatvan. MNL OL XXVI-E-6 1. doboz. Iktatószám nélkül.

885 A Büntetőbírói és Ügyészi Akadémia levéltárban őrzött iratainak az első dobozában fennmaradt személyi anyagokból táblázatot lehetett összeállítani. Ennek valamennyi hallgató esetében a személyi vonatkozások – a születési hely, a születés éve, származás, foglalkozás, iskolai végzettség és párttagság – mellett legfőképp az adja értékét, hogy tartalmazza az iskolavezetés álláspontját arról, hogy a végzett hallgatókat milyen munkakörben, beosztásban kell alkalmazni. Mi több, ez már tartalmazza nem csupán az igazságügyi tárcától, hanem a fegyveres testületektől érkezett hallgatókat is. Ezeknek a máshonnan beiskolázott, külön névsorban, kimutatásban azonban fel nem tüntetett hallgatóknak a neve úgy mutatható ki, a személyük akképp azonosítható, hogy valamennyi hallgató neve egybevethető a kizárólag az igazságügyi tárca esküt tett hallgatóinak névsorával. Megtudható így, hogy kik voltak azok a hallgatók, akiket a belügyi s a honvédelmi tárca vagy az államvédelem iskolázott be.

886 Ifj. Csotka Mihály (Mezőcsát, 1921. július 1. – ?) államvédelmi főhadnagy utóbb, a Belügyminisztérium állományában dolgozó ügyészként vett részt Tiszalökön az internálótábor felszámolásában. Bank–Estók–Zinner 2022. 12/2. dokumentum. Összefoglaló jelentés a tiszalöki táborban történt szabadításokról, 1953. szeptember 24. ÁBTL 4. 1. A-505. 125–128.

887 Az akadémia személyi anyagai alapján, valamint a *https://perek56.hu/ords/f?p=1051:1* adatainak kiegészítésével. MNL OL XXVI-E-61. doboz. Iktatószám nélkül.

A belügyi s a honvédelmi tárca által beiskolázott és vizsgázott hallgatók korösszetétele, egynél ismeretlen a születés időpontja:

1904 és 1909 között 3,
1910 és 1919 között 10 és
1920 és 1926 között 15 született.

Közülük igazságügy-miniszter volt Rákosi kormányában, dr. Décsit követve, Kovács Béla, akit a tanfolyam vezetői bírónak vagy ügyésznek javasoltak. Az elsőfokú büntetőeljárásban a legsúlyosabb büntetés, a halálbüntetés kiszabását indítványozta, a vizsgálati szakaszban a nyomozást felügyelte, továbbá tanúkihallgatásban, ügyészi kihallgatásban, vádirat-helyettesítő feljegyzésben, vádirat készítésében, a vádhatóságok feladatainak ellátásában vett részt az 1956-os megtorlás során jogerős, végrehajtott halálos ítélettel befejeződött büntetőügyekben Bozóki, Búz, Fekete, Hecz, Törőcsik, Csuhaj, Kardos, Makrai, Mátay, B. Nagy, Póczik, Radó, Sólyom és Zámbó.

A legidősebb 1904-ben, a legfiatalabb 1926-ban látta meg a napvilágot. Minek javasolták őket Rákoskeresztúron? Ügyésznek három, beosztott ügyésznek tíz, államügyészi munkára egy végzőst, a többieket egyéb munkakörök végzésére, így például Kohareket a Büntetőbírói és Ügyészi Akadémián szemináriumvezetőnek tartották alkalmasnak (utóbb az is lett). A kádári megtorlás során a katonai bíróságok tanácsainál jogerős, végrehajtott halálos ítéletet hirdetett ki Barta egy, dr. Gáspár öt, dr. Jáger három, dr. Ledényi harminc, dr. Mundi öt és dr. Szimler huszonkilenc személynél. Dr. Jáger hirdette ki elsőfokú eljárásban az utolsó, '56-osokat elmarasztaló halálos ítéletet Szegeden 1961. szeptember 25-én (ez lett utóbb az ő negyedik, végrehajtott halálos ítélete). Dr. Szimler pedig az utolsó jogerősség vált másodfokú ítéletet hirdette ki 1961. november 10-én.[888] Ők összesen hetvenhárom személyt, a kivégzett '56-osok közel harmadát ítélték el tanácsuk tagjaival együtt, míg Koharek egy személyt távollétében marasztalt el halálbüntetésre. Barta öt elsőfokú halálos ítélete a másodfokot követően úgyszintén jogerőre emelkedett.

Az igazságügyi tárca által beiskolázott és felügyelete alá tartozó területen az egy ismeretlen születési évvel jelzett hallgató[889] mellett a további ötvenhét Büntetőbírói és Ügyészi Akadémiát 1950 augusztusában végzett és esküt tett személy korosztályi megoszlása:

1902 és 1909 között 5,
1910 és 1919 között 22, és
1920 és 1928 között 31 született.

Közülük a legidősebb 1902-ben, a legfiatalabb 1928-ban látta meg a napvilágot. Harmincöt akadémiát már elvégzett „civil" hallgatót tartalékos hadbíró képzésre kívántak küldeni. Végül – különböző okokból – számuk huszonegyre csökkent.[890]

Számos hallgató az 1949-et követő évtizedben különböző vezető munkaköröket betöltött jogász személyiség lett. Volt, aki a kádári megtorlás során a végrehajtott halálos ítéletek hátterében maradt. Utóbb vádiratkészítőként vagy a különböző fokozatú büntetőperek tárgyalásain vádlóként szerepelt, és volt, aki elmarasztalásokat kihirdető bíróként vált „ismertté". Kiemelhető ügyészként közülük alfabetikus sorrendben: Csordás, Csordásné Varga

888 Eörsi László az '56-os kivégzettekről készített újabb feldolgozásában kutatásai alapján okkal módosította a korábbi szakmai konszenzust a kivégzettek számát és az utolsó kivégzés időpontját illetően. Vajgel Mihály nem kapott kegyelmet a NET-től, így lett ő a 226., utolsó '56-os kivégzett 1961. december 12-én. Eörsi László: *„Irgalomnak helye nincs". Az 1956-os forradalom és szabadságharc kivégzettjei.* Budapest, 2021. Kossuth Kiadó, 526.

889 Az itt őrzött személyi anyagok alapján kiderült, hogy 1920-ban született. A táblázatban ott vettem figyelembe. MNL OL XXVI-E-6 1. doboz. Iktatószám nélkül.

890 *Harmincöt tartalékos hadbírói tanfolyamra beiskolázandó hallgató névsora, é. n.* Uo.

Julianna,[891] Czakó, Doktor[892], Hecz, Kispál, Marosi, Martonné, Mátay, Molnárné[893], Radó, Schaffhauser, Simonfi, Szabó Pál, Szegedi, ifj. Tóth Antal és Vámosné.[894] Bíróként pedig Cieslár említhető, akit vezető ügyészi pozícióba javasoltak, a többiek közül pedig negyvenet ügyésznek vagy beosztott ügyésznek. Czakót „vezetői szakmai vagy politikai pozícióba", Várszegit tanácsvezető bírónak, ügyészségi vezetői állásba Somost és Vámosnét, nem pontosítva a jogterületet, de vezető állásba B. Nagyot. Mravikot pedig a vezető pozíció mellett előadónak az akadémiára.[895]

Gáspárhoz hasonlóképp készült végső jellemzés 1950. június 17-én Schaffhauserről és július 11-én Simonfiról. Közreadom.

„Schaffhauser István. [...] Származása munkás, foglalkozás segédmunkás. Párttagság 1946. Pártfunkció: 10-es bizalmi, népnevelő, alapfokú szemináriumot végzett.

1917-ben született. Apja az első világháborúban eltűnt, nem ismeri. Anyja háztartási alkalmazott, majd takarítónő. Mint elemi iskolai tanuló is dolgozott már. 4 polgári után kifutó egy fűszerüzletben, majd 13 éven keresztül az Egyesült Izzóban dolgozott. Szeme miatt munkaszolgálatos 3 hónapig, 1944-ben megtagadta a bevonulást, s a nyilasok egy alkalommal elfogták, de megszökött.

Felszabadulás után azonnal munkába állt, részt vett az üzem helyreállításában, majd beszerző volt.

891 Kahler–Zinner 2015. 134–182.

Kecskeméten államügyészként fellebbezést nyújtott be a jogos védelem megállapításával felmentett id. Kovács Balázs és társa, Csabai István ítélete ellen. A Legfelsőbb Bíróság perújrafelvételt rendelt el, utána az új büntetőeljárást követően előbb 1951. január 3-án, majd 1951. február 6-án hirdetett ítéletet a bíróság. A mindkét fokon halálra ítélt id. Kovácsot kivégezték 1951. február 28-án. A felmentő ítélettel zárult büntetőügyben eljárt jogászokat 1950. november 20-án letartóztatták.

Az igazságügyi tárca vezetője feljegyzést írt alá november 23-án: „Az üggyel az ÁVH foglalkozik, a két bírót [a tanács elnökét és az előadót] és a vádiratot készítő ügyészt, valamint az ügyészség elnökét [és a fogalmazót is] őrizetbe vette, kihallgatásuk tart." *Dr. Molnár Erik feljegyzése, 1950. november 23.* MNL OL M–KS 276. f. 96. cs. 2. ő. e. K/11/11/581/1950. Ehhez képest az első, fennmaradt gyanúsítottkihallgatási jegyzőkönyv december 4-én készült...

Utóbb 1951. március 30-án, majd 1951. július 14-én törvénytelenül elmarasztalták mind az öt letartóztatottat. A Legfelsőbb Bíróság 1990. október 29-én hatályon kívül helyezte az elmarasztaló ítéleteiket, és – haláluk után évekkel később – felmentette őket.

892 Horváth–Zinner 2008. 170.

Doktor János az ügyészi szervezetet képviselve volt jelen a Budapesti Országos Börtönben, amikor a kegyelmi kérelem elutasítását 1958. június 15-én 23:00 órakor közölték a jogerősen halálraítéltekkel, Nagy miniszterelnökkel és két társával.

893 „Átlagos, jó közepes, kissé határozatlan. Vezetés mellett alkalmas." *IV. Bizottság előtt vizsgáztak, 1950. augusztus 11.* MNL OL XXVI–E–6 1. doboz. Iktatószám nélkül.

894 A 4.288/1949. (X. 22.) M. T. sz. határozatban előírt esküt teszik az alábbiak, felsorolva ötvennyolc személy neve géppel, utána születési éve ceruzával írva. Közülük három személy nevét és születési idejét utólag írták rá a papírlapra. Uo.

Az esküszöveg: „Én [...] esküszöm, hogy a Magyar Népköztársasághoz, annak népéhez és Alkotmányához hű leszek; az Alkotmányt és az alkotmányos jogszabályokat megtartom; a hivatali titkot megőrzöm; hivatali elöljáróimnak engedelmeskedem; hivatali kötelességeimet pontosan, lelkiismeretesen és a nép érdekeinek szolgálatával teljesítem és minden igyekezetemmel azon leszek, hogy hivatali működésemmel a Magyar Népköztársaság megerősödését és fejlődését előmozdítsam."

A bírói eskü szövegét az 1949. évi 9. tvr. 4. § (1) bekezdése tartalmazta. Ekképp: „Én [...] esküszöm, hogy a Magyar Népköztársasághoz, annak népéhez és Alkotmányához hű leszek; a hivatali titkot megőrzöm; az Alkotmányt és az alkotmányos jogszabályokat megtartom; a hivatalomhoz tartozó ügyekben részrehajlatlanul, lelkiismeretesen, a nép érdekeinek szolgálatával eljárok és minden igyekezetemmel azon leszek, hogy bírói működésemmel a Magyar Népköztársaság megerősödését és fejlődését előmozdítsam."

895 Az itt őrzött személyi anyagok alapján. MNL OL XXVI–E–6 1. doboz. Iktatószám nélkül.

Másodszor nősült, jelenlegi felesége az Első Magyar Cérnagyárban dolgozik, tagjelölt. Három gyermeke van.

Az üzemben szakszervezeti bizalmi és műhelytitkár.

Kis politikai ismeretekkel, minimális elméleti előképzettséggel, szakmailag teljesen képzetlenül jött. Az első néhány hét után komolyan hozzáfogott a tanulásnak – s bár még nem nagy – de mégis hamaros fejlődés mutatkozott. Minthogy a szemináriumokon a legutóbbi időkig nagyon passzív volt, tudását nehéz felmérni. Az utóbbi időben kezd aktivizálódni.

A félévi ismétlés igen komoly fejlődést mutatott. Az ideológiai dolgozatok közül egyike volt a legjobbaknak az övé.

Szakmailag és politikailag általában sokat fejlődött, hiányossága: még nem mindig találja meg önállóan a helyes megoldást. Ennek fő okát abban látjuk, tanulása még mechanikus.

Az iskolai kollektív munkához az első két hétben politikailag nagyon rosszul állt hozzá. Egy az iskoláról eltávozott[896] elvtárs nagyon rossz hatása alá került. A tanköri és szemináriumi társaitól emiatt sorozatosan igen súlyos kritikát kapott. A kritikát jól fogadta és magatartásán olyan mértékben változtatott, hogy ezért kitüntetést kapott.

Becsületes, szorgalmas, megbízható, osztálytudatos. Nem kezdeményező és fejlődésében még nem jutott el addig, hogy véleményével másokat is befolyásoljon.

Jó közepes képességű, az iskolán mutatott fejlődés alapján további komoly méretű fejlődés várható. Megfelelő gyakorlat és segítség után jó ügyész lesz."[897]

Végül akkor Simonffi *[sic!]* Albert káderjellemzése 1950. július 11-éről. „Származás: szegény paraszt. Foglalkozása: törvényszéki aljegyző (szakmája: asztalos). Párttagsága: 1942-től MKP *[sic!]* tag. 2 hónapos pártiskolája van.

1909-ben született, felesége is párttag, jelenleg a Belügyminisztérium személyzeti osztályán dolgozik. A romániai szakszervezeti mozgalomban aktívan dolgozott, 1934 óta tagja a szakszervezetnek. Több sztrájkmozgalomban vett részt. 1939 évben egy sztrájkkal kapcsolatban 3 hónapra elítélték. 1941 évben Budapestre jött. Itt a IV. ker.[898] egy illegális csoportjával talált kapcsolatot. A felszabadulás után 1946-ig a IV. ker. párttitkára volt, utána két hónapos pártiskolán volt, majd a sváb kitelepítésnél miniszteri biztosként dolgozott. Utána a Kelet-európai Export–Import[899] Vállalat Kereskedelmi Osztályára került. 1947 őszétől egy répakereskedőnél dolgozott és mellette a jogi egyetem első tagozatának hallgatója volt. 1949. február óta a Pestvidéki Törvényszéken aljegyző. Itt a pártszervezet vezetőségi tagja lett. Innét jött az iskolára. Katona nem volt.

Iskolai munkája.

Az iskolára jó átlagos ideológiai képzettséggel jött. Az anyagot szorgalmasan, de felületesen dolgozta fel. Jegyzetei áttekinthetők voltak. A szemináriumon általában jó hozzászólásai voltak, de időnként meglepően súlyos hibákba esett. Pl. a kapitalizmus legfelsőbb foka a fasizmus. Az iskola vége felé hibás hozzászólásai ritkábbak, de elvileg még mindig nem elég szilárd.

896 *Feljegyzés az Igazságügyminisztérium Tanulmányi Osztálya részére, é. n.* Uo.

Több személy nevét sorolja fel – részletes indokolással –, akikről „az Iskolavezetőség a munka kiértékelésekor megállapította, hogy egyes hallgatók múltjában tisztázatlan kérdések vannak vagy múltjuk és jelenlegi magatartásuk arra mutat, hogy ingatag, nem a tanfolyamra való elemek. Feljegyzésünknek célja az, hogy az illetékes elvtársakkal együtt megállapodjunk abban, hogy ezek közül az elvtársak közül kik maradjanak a tanfolyamon."

897 *Schaffhauser István káderjellemzése, 1950. június 17.* Uo. Ugyanazok írták alá, akik Gáspárét.

898 Manapság, 1950-től a főváros V. kerülete.

899 Helyesen: Kelet-Európai Kereskedelmi Részvénytársaság (Rt.). Az MKP fedett vállalata, amelyik a külkereskedelmi tevékenysége mellett közreműködött a Hegyeshalomtól nyugatra tevékenykedő kommunista pártok titkos finanszírozásában. Vö. Zinner 2013–1. 175.

A kritikában visszahúzódó, csak az általános hibákra korlátozza a hozzászólásait. Inkább elkeni, mint kiélezi a kérdéseket. A feléje irányuló kritikát igyekszik leszerelni, nehezen fogadja el, kimagyarázkodik.

A jogi anyagot általában jól megtanulta, de gyakorlati alkalmazása terén gyenge, minősítéseiben még sok hiba van. Politikai indoklásai jók. Fogalmazása jó, helyesírása sokat javult.

Az iskolán nem igyekezett mozgalmi tapasztalatait átadni. Visszahúzódott, jelentéktelen alakja volt az iskolának.

Szorgalmas, fegyelmezett munkát végzett.

Ügyésznek javasoljuk."[900]

És így tovább, minden hallgatóról készült jellemzés az évfolyam záróvizsgái előtt.[901] Javaslatot is összeállították arról, hogy ki hol dolgozzon a későbbiekben. A Büntetőbírói és Ügyészi Akadémia azonban nem mindenben értett egyet az elosztási tervezettel, és augusztus 1-jén módosító javaslatot is beterjesztett az igazságügyi tárca Tanulmányi Osztályához. Ennek végén jelezték, hogy függetlenül attól, hogy végül kit hová fognak kinevezni, szemináriumvezetőként számítanak az új, 1950 őszén kezdődő második évfolyamnál Bozóki, Czakó, Fekete, Ivády, Mravik, B. Nagy, Somos, Szabó és Vámosné munkájára.[902] Pár nappal később az igazságügyi tárcához javasolták előadónak Bozókit, Hunyadit és Sztezseránt az Ügyészi Felügyeleti, Cieslárt és Ivádyt a Törvényelőkészítő, Czakót a Tanulmányi és Szabó Pált a Börtönügyi, Izest pedig segédelőadónak ugyancsak a Börtönügyi Osztályra.[903]

Külön dokumentumot állítottak össze az akadémia legjobban végzett tizennégy hallgatójáról, jelezve a társadalmi besorolást, az akadémia előtti foglalkozást, végül azt a beosztást, amire alkalmazását javasolták. Ekképp:

„Várszegi István munkás, gym. törvényház káderese. Fiatalkorúak Bíróságán elnöknek;[904] Sztezserán István munkás, korongöntő, átminősített tisztviselő. Ügyészi felügyeleti osztályra; Hunyadi Béla munkás, cipész. Ügyészi felügyeleti osztályra; Cieslár Viktor munkás, szerelő, tisztviselő. Törvényelőkészítő osztályra.[905] Ivády József bányász, bányász. Törvényelőkészítő osztályra; Czakó Kálmán munkás, munkás, belügyi párttitkár. Tanulmányi osztályra; Vámos Györgyné munkás, fényképész, tisztviselő; Ügyészi munkára, esetleg vezető állásba is megfelelő;[906] Kispál Pál ügyésznek; Somos István munkás, munkás, irodatiszt. Ügyésznek önálló munkára;[907] Varga Sándor munkás, tisztviselő; Ügyésznek. Mravik Pál munkás, tanácsjegyző. Ügyésznek; Mátay Pál értelmiségi, jegyző. Ügyésznek; Szabó Pál szegényparaszt, földhözjuttatott. Vagy minisztériumban, vagy az akadémiára előadónak; Bozóki István szegényparaszt, szabó, aljegyző. Minisztériumba, illetve az akadémiára előadónak."[908]

Dr. Szabó Imre, az igazságügyi tárca oktatásért felelős vezetője a budapesti, szegedi és pécsi egyetemi jogi kari beiskolázásokról 1950. július 12-én részletes anyagot állított össze. Részben citáltam. Papírra vetette benne azonban még azt is, hogy „abban az esetben, ha mind a szociális összetételre, mind a tanulmányi előmenetelre nézve egészen kiváló jogászokra sürgős szükség lenne", akkor lát megoldást. Jelezte, hogy a százkilencvenöt egyetemista közül főként a budapesti tudományegyetem esti tagozatának hallgatói közül mintegy hatvanat ki lehetne venni. Ők, az akadémiával hasonlatos módon, 1950. szeptembertől kezdve 3 hónapos bentlakásos tanfolyamon végeznék el az utolsó évet, és doktori oklevelet nyernének.[909] A dr. Szabó által papírra vetettek utóbb mind a közvetlenül őt felügyelő állami, mind a párt vonatkozó területén dolgozó irányítóknál meghallgatásra találtak, és a későbbi dokumentumokban – és ami ennél fontosabb, a mindennapokban – nyomon követhetők. Kivéve azt, hogy „utoljára" induljon akadémia.

Négy döntő elvi szempont határozta meg, hogy az igazságügyi tárca Tanulmányi Osztálya az akadémiát végzett hallgatókat végül hova osztotta be. A minisztériumba kizárólag olyan munkáskáderek oszthatók be, akik megfelelő múlttal, párthűséggel és tudással rendelkeznek. Az egyes ügyészségekre kerülők között egyaránt legyen jobb és gyengébb képességű. A lakáskérdés miatt a lehető legkisebb mozgatásuk úgy következzék be, hogy a tárca szempontjait is figyelembe vehessék. Végül csak olyan ügyészségekre kerüljenek, ahol nem fogják ellenségnek tekinteni őket. Így történt, hogy a tárcához nyolc, a Budapesti Államügyészség állományába húsz végzett hallgatót osztottak be. Az összesen huszonkét államügyészség közül Balassagyarmatra kettő, Győrbe három, Gyulára kettő, Kaposvárra kettő, Kecskemétre három, Miskolcra négy, Pécsre három, Szegedre hat, Szombathelyre három és Zalaegerszegre kettő államügyészt neveztek ki. A fiatalkorúak bíróságához három, segédhivatali vonalra egy, míg más területre öt, összesen hatvanhat személyt irányítottak.[910]

Nem tudni, hogy ki volt a szerzője, de háromoldalas jelentés készült 1950. december 14-én az akadémiáról, vélhető, hogy az igazságügyi tárcánál. Szó szerint idézni azért érdemes a már befejezett első évfolyammal összefüggő sorait, mert érdemi, erőteljes kritikával illetett tömör összefoglalását adja – tehát szépítések nélkül – a történteknek. Egyfajta ismétlése a korábbiaknak, de a történetek felelevenítése szükséges. Ekképp:

„Az Igazságügyminisztérium a Bírói és Államügyészi Akadémiát 1949-ben szervezte meg a Titkárság, ill. a minisztertanács határozata alapján. Az Akadémia célja munkáskáderek kiképzése, ügyészi és bírói feladatok elvégzésére, nemcsak az igazságügyi tárca részére, hanem a katonai- és rendőri ügyészségek és bíróságok számára is. A kiképzési idő egy év.

Az Akadémia első tanfolyama 1949 szeptemberétől 1950 augusztusáig tartott. Hallgatóinak száma 93 volt. Közülük az igazságügyminisztériumi apparátushoz 60 hallgató, a honvédséghez 18, a rendőrséghez 9 hallgató került nagyobbrészt ügyészként, néhány pedig bírói kinevezéssel, illetőleg minisztériumi előadói beosztásban. Hat hallgatót a tanfolyam befejezése után kellett korábbi munkahelyére visszairányítani, mert a minimális szakmai ismereteket sem sajátították el.

Az első Akadémia számos hibával és hiányossággal működött, aminek oka részben a meg nem felelő szervezés, a tapasztalatlanság, az Akadémia vezetőjének gyengesége, az előkészítés hiányosságai, a minisztérium meg nem felelő politikai és szakmai irányítása vol-

900 Az iskolavezető mellett a még állásban lévő Tóth Ede ideológiai szemináriumvezető és dr. Ungár György* szakmai szemináriumvezető írták alá. *Simonfi Albert káderjellemzése, 1950. július 11.* MNL OL XXVI-E-6 1. doboz. ktatószám nélkül.

901 Az akadémia pecsétjével ellátott jellemzéseket egyrészt az iskolavezető minden alkalommal, másrészt pár esetben egy vagy két szemináriumvezető írta alá. Uo.

902 *Az Akadémia iskolavezetőségének módosító javaslata a hallgatók elosztási tervezetéhez, 1950. augusztus 1.* Uo.

903 *Javaslat a kinevezésre kerülő hallgatók besorolására, 1950. augusztus 7.* Uo.

904 Ehhez a javaslathoz képest a dr. Lakatos Imre vezette IV. vizsgabizottság szerint: „átlagos tudású, megfontolt, erős támogatással alkalmazható". *IV. Bizottság előtt vizsgáztak, 1950. augusztus 11.* Uo.

905 Idéztem a korábbiakban. *IV. Bizottság előtt vizsgáztak, 1950. augusztus 11.* Uo.

906 Mikó Zsuzsanna: A forradalom utáni megtorlás bírósági és ügyészségi szervezete. 1956–1961. *Történelmi Szemle*, 2006. 1–2. sz. 144. jegyzet, 161–162.

Vámosné a Budapesti XIII. kerületi Ügyészséget vezette a forradalom előtti időktől, a Forradalmi Bizottság „balos" múltja miatt alacsonyabb beosztásba helyezését szorgalmazta.

907 A dr. Lakatos Imre vezette IV. vizsgabizottság szerint is: „a jó átlagost meghaladó, átfogó tudású, nyugodt, jó felfogású. Kiválóan alkalmas." *IV. Bizottság előtt vizsgáztak, 1950. augusztus 11.* MNL OL XXVI-E-6 1. doboz. Iktatószám nélkül.

908 *Az Akadémia legjobban végzett hallgatói, é. n.* Uo.

909 *Feljegyzés a jogi kari beiskolázásokról, 1950. július 28.* MNL OL M-KS 276. f. 96. cs. 2. ő. e.

910 *Feljegyzés a Bírói és Ügyészi Akadémiát végzett hallgatók elosztásának elvi szempontjairól, é. n.* MNL OL XXVI-E-6 1. doboz. Iktatószám nélkül.

tak. Jellemző, hogy az Akadémia vezetőjét a tanfolyam befejezése előtt néhány hónappal le kellett váltani. A munkás akadémiaként indult tanfolyam hallgatóinak csak kisebb része volt munkás, illetőleg munkásszármazású hallgató, nagyobb részük kispolgár volt. Túlságosan magas volt az Akadémia hallgatóinak átlagos életkora is, amely meghaladta a 32 évet. Több ízben változtatták a leadott ideológiai és szakmai anyagot is.

A hiányosságok ellenére a hallgatók többsége a munkában jól bevált, az ügyészi munkában majdnem kivétel nélkül jól megállják a helyüket. Az Akadémián egyébként jobban és alaposabban magukévá tették a szakmai anyagot, mint a világnézeti anyagot."[911]

Nem lenne meglepő, hogy a papírra vetetteket olvashatta 1950-ben az államtitkár is, mert dr. Décsi – utóbbi, már idézett – emlékeivel egyezik tartalma.

Az idő tájt, amikor már a második évfolyam végzett hallgatói is tevékeny részesei voltak a honi jogászvilágnak, jelentés készült a tárca kollégiumán 1952. tavaszi üléseinek egyikére. Ebben az 1952. március 28-án összeállított négyoldalas előterjesztésben dr. Timár főosztályvezető nem minden hallgatóról, hanem kizárólag az akadémiát végzett ügyészek fejlődéséről adott számot. Mit tartalmazott?

Arról tájékoztatott, hogy az első évfolyamot végzett hallgatók közül negyvennyolcan kaptak ügyészi kinevezést. Közülük harmincan dolgoznak ügyészként, hat a honvédség állományába került, hárman az igazságügyi tárca Büntetőjogi, egy a Büntetés-végrehajtási Főosztályán tevékenykedik, négyen szemináriumvezetői, ketten bírósági beosztást kaptak, két ügyészt pedig fegyelmi úton eltávolítottak. Négy vezetői, egy helyettes vezetői beosztásban dolgozik. Akadémiát végzett személy áll a Hódmezővásárhelyi, a Törökszentmiklósi, a Budapesti Államügyészség egyik csoportjának és a pesterzsébeti vádhatóságnak az élén, azaz a végzettek harmada az átlagos ügyészségi beosztásnál magasabb pozícióban dolgozik. Egyetlen személyt nevesített, akinél semmiféle haladás nem észlelhető, s a Budapesti Államügyészség vezetői sem helyeslik ügyészként további alkalmazását. Megemlített még egy-egy Esztergomban és Gyulán működő ügyészt is, akiknél remélni lehet azt, hogy lemaradásukat behozzák. A második évfolyamot befejezett hallgatók közül harminckilencen kaptak ügyészi beosztást, így a tárcánál az idő tájt hatvankilenc akadémiát végzett ügyész szolgált.[912]

Pár nappal dr. Timár feljegyzését újabb követte március utolsó napján. Ebben dr. Gaál József, a tárca személyzeti főosztályvezetője tárta a minisztérium kollégiuma elé „a Bírói és Államügyészi Akadémiát végzett munkáskáderekről" összeállított anyagát. Statisztikai adatokkal indított: az első évfolyam végén 1950-ben ötvennyolc, 1952. január 1-jén száztizenhárom újabb személy kapott kinevezést az igazságügyi apparátusba. Miután a honvédségnek és az ÁVH-nak átadtak közülük számos személyt, az igazságügyi apparátusban maradt végül százötvennyolc. Egy részük – miként dr. Timár is utalt rá – nem ügyészként, hanem már új beosztásban vezetőként dolgozik. Dr. Gaál egybevetette a két évfolyamot, és úgy vélekedett, hogy az utóbb végzettek esetében – miután volt már kellő tapasztalat a korábbiakból – „az eddigi gyakorlati munkájukban jobban megállták a helyüket". Az első évfolyam számos hallgatóját „túl korán vetették be" a munkába, a szakmai hibáikra nem mutattak rá, mi több, „agyontámogatták" őket és így tovább. Az általa is alkalmatlannak tartott ügyészt a Postánál kívánták elhelyezni, s nevesített számos, második évfolyamot végzett hallgatót[913] is, akik „néhány hónap múlva vezetői beosztásba kerülhetnek".[914]

911 *Jelentés a Bírói és Államügyészi Akadémiáról, 1950. december 14.* Uo.

912 *Dr. Timár István feljegyzése, 1952. március 28.* MNL OL XIX–E–1–z 57. doboz. 14. cs. 00123/1952.

913 A tizenkét személynél számba jöhető munkahelyek egyfelől államügyészségek voltak: Budapest, Eger, Nyíregyháza, Szekszárd és Szombathely, megyei bíróságok: Debrecen, Szeged, Szekszárd, Szombathely és Veszprém, valamint járásbíróságok: Gyula és Veszprém. Személyükre a következő fejezetben térek vissza.

914 *Dr. Gaál József feljegyzése, 1952. március 31.* MNL OL XIX–E–1–z 57. doboz, 14. cs. 00123/1952.

A második tanfolyam, 1950. október 1. – 1951. december 23.

Kérdésként már nem az merült fel, hogy miképp tovább, arról ugyanis könnyebb volt határozni. Az igazi kérdés az volt, hogy az egykori szociáldemokratáktól immár egyre jobban megtisztított igazságügyi tárcánál milyen tempót diktálnak azok az államvédelemtől a legkülönbözőbb szakterületekre „érkezett" kommunisták – az irányításban dr. Timár, majd az ő kellemetlen meglepetésére nem alá-, hanem fölérendelt, 1950 nyarán érkezett dr. Décsi[916] –, akik dr. Szabó Imre mellett nem véletlen bábáskodtak a jogászság új generációjának létrehozásánál. A céljuk nem lehetett más, mint ezeknek a frissen, immár az akadémia második évfolyamát végzetteknek előbb-utóbb az államügyészségek vezető és bíróságok elnöki vagy fontos tanácsvezetői pozícióiba helyezése. Elég elöljáróban megemlíteni Alexa Miklós, Bali László*, Bimbó István*, Burka Ferenc,[917] ifj. Csillag István*, Fekete László*, Guidi Béla*, Gyepes István*, Gyepes Istvánné,[918] Keszei Pálné,[919] Kiss Jolán,[920] Laluska Pál*, Maka László*, Milánkovics Imre,[921] Nagy Ödön, Rózsa János*, Semsei Sándorné, Tamics Jenőné* és Vágó Tibor nevét. Ám a beosztottak azt sem hallgatták el a tárca vezetése elől, hogy a frissen végzett hallgatóknál a legnagyobb nehézséget a helyesírási s a fogalmazási anomáliák okozzák, amit fokozott az is, hogy a régi akták nyelvezetét igyekeztek elsajátítani, amit a minisztérium vezetése kifejezetten károsnak ítélt.[922] S azzal is tisztában voltak, hogy a figyelmüket nem kerülheti el a polgári szakág sem, ahol a büntető ügyszakhoz hasonló, radikális változásokat terveztek a bíróságok ítélkező állományánál. Igaz, itt nem elsősorban azért, hogy ezen a szakterületen ítélkezzenek is, hanem főképp és érdemben azért, hogy az illetékes bíróságok élére előbb-utóbb vezetőnek nevezhessék ki őket.

Ilyen körülmények között nem meglepő a tárca Tanulmányi Osztályának önkritikus hozzáállása egyfelől az új évfolyammal összefüggő előkészítő munkálatokról, másfelől a korábbi tapasztalatokról. Úgy akarták felemelni kettőszáz hallgatóra a létszámot az új oktatási évben, hogy elvileg ugyan rendelkeztek a mindenható „Pártközpont" hozzájárulásával, de – miként tudatták főnökeikkel – „a Népgazdasági Tanács, illetőleg a Pénzügyminisztérium anyagi hozzájárulása még hiányzik". A megemelt létszámú káderek kiválasztása komoly feladatot rótt az igazságügyi tárca Személyzeti és Tanulmányi Osztályára. Ám ez az apparátus „ilyen irányú utánpótlás biztosítására a legkisebb mértékben sem alkalmas". Mi több, a „Pártközpont" Káderosztályának segítsége is „szűk térre korlátozódott". És így tovább.[923]

916 Nádas András 1951. június 8-án továbbította dr. Décsihez az akadémiai vezetőség három oldalon sorjázó javaslatait, amelyeket az iskolavezetőtől május 25-én kapott. Kézzel írott válasz érkezett hozzá. „A megjegyzésekkel egyetértek. Ezenfelül felhívom a figyelmet arra, hogy meg kell nézni az anyagot, mit kellene még adni a bírói munkához. Nem kellene-e a vádirat mellett néhány ítéletet is szerkeszteni stb. Décsi." MNL OL XXVI–E–6 1. doboz. Iktatószám nélkül.

917 Burka Ferenc a Veszprémi Megyei Bíróság bírója lett, onnan berendelték az igazságügyi tárcához. *Igazságügyi Közlöny*, 1952. 18. sz. 300. Itt osztályvezető-helyettes lett, majd kinevezték a Szolnok Megyei Bíróság elnökének 1955 őszén. *Igazságügyi Közlöny*, 1955. 20. sz. 132.

918 Gyepes Istvánné, dr. (Oprysek Katalin, dr.) (Budapest, 1926. április 26. – Budapest, 2021. február 21.) ügyészi pályája férje bírósági állomáshelyeivel azonos válásukig, a Fővárosi Főügyészségről nyugdíjazták.

919 Keszei Pálné (Budapest, 1919. június 4. – ?) a Budapesti Államügyészség ügyésze lett.

920 Kiss Jolán a Veszprémi Járásbíróság bírója lett.

921 Milánkovics Imre Bélaváron született 1924. április 16-án, a Nyíregyházi Járásbíróság bírója lett.

922 *Dr. Gaál József feljegyzése, 1952. március 31.* MNL OL XIX–E–1–z 57. doboz, 14. cs. 00123/1952.

923 *Feljegyzés a Büntetőbírói és Ügyészi Akadémia 1950/51. évfolyamainak előkészítő munkájáról, é. n.* MNL OL XIX–E–6 1. doboz. Iktatószám nélkül.

Ráadásul a minisztérium hálózata is kezdetben, az első időkben inkább a segédhivatali dolgozók közül javasolgatott leendő akadémistának vélelmezett személyeket, és csak utóbb juttatta el felhívását a helyi párt- és tömegszervezetekhez, illetve fordult a népi ülnökök felé. Négyszáz jelentkezőből százhatvanat eleve elutasítottak már azelőtt, mielőtt a személyi kérdésekben illetékes bizottság elé kerülhettek volna.[924] A felső, harmincöt éves korhatár túllépése, az általános képzetlenség, az alsó korhatár, huszonhárom esztendő el nem érése miatt és így tovább.

Tanulva az első évfolyamnál észlelt hiányosságokból, több szempontot is figyelembe vett a felvételeknél eljáró, három tagból – a Személyzeti és Tanulmányi Osztály, továbbá az akadémia egy-egy előadójából – felállított bizottság. Így biztosítani kell a munkásság kétharmados többségét. A nők arányszámát tizennyolcról harminc százalékra szükséges emelni. Minimális politikai tájékozottságot (elméleti képzettséget) kell elvárni. A munkásosztályhoz, a párthoz való viszonyt alapfeltételként kell kezelni, de nem kell elzárni a párton kívüliek vagy más párt tagjainak (Parasztpárt) részvételét a hallgatók között, végül le kell szorítani az átlagos életkort négy esztendővel (azaz huszonnyolcra). Az első felvett hetvenkét személynél azonban nem tudták érvényesíteni ezeket a szempontokat, vagy csak épphogy. Elég azt feleleveníteni, hogy a nők aránya nem érte el húsz százalékot, a munkásoké pedig negyvenegy százaléknál tartott a kétharmad helyett, a felvettek több mint fele csupán hatévnyi iskolai végzettséggel rendelkezett.[925] Utóbb, amikor már teljes volt a létszám, a száznyolcvankét személy szociális összetételéről egyoldalas összegzés készült. Eszerint közülük százkét munkás-, hatvankilenc paraszt-, hat alkalmazott és öt egyéb származású volt. A foglalkozásuk alapján a nehéziparban hatvan, a könnyűiparban negyvenhét, alkalmazottként hatvanegy, parasztként nyolc, az igazságügyi tárcánál három, háztartásbeliként kettő, háztartási alkalmazottként egy dolgozott korábban. A kimutatás ismeretlen összeállítói itt megjegyezték, hogy „az alkalmazotti kategóriába vettük azokat a volt fizikai dolgozókat is, akik jelenleg vállalatoknál nem fizikai munkát végeznek". Az iskolai végzettsége hat eleminél több volt kilencvenkettőnek, kevesebb kilencvennek. Két hallgatónak illegális, 1945 előtti pártmúltja volt, párttag lett nyolcvanhat 1945 és 1947, hatvanegy 1947 és 1950 között, tagjelölt tizenkettő, az egyesülésig, 1948 nyaráig szociáldemokrata párttag tizenkettő, pártonkívüli kettő hallgató volt. Az ideológiai képzettségük alapján a haladó szemináriumig százhuszonöt, felette ötvenhét akadémiai hallgató végzett tanfolyamot.[926]

Jeleztem korábban azokat az észrevételeket, amelyeket Nádas tanulmányi osztályvezető vetett papírra az MDP Oktatási Osztályához küldött 1950. július 20-i feljegyzésében. Ebben azonban nem csupán az előző időszak negatívumairól, hanem arról is írt, hogy az új tanfolyam időtartamát tizenkét hónapra meghosszabbították, hogy miként tervezik az előkészítő tanfolyamot októberben, melynek tananyaga az ideológiai ismeretek mellett magyar helyesírás és fogalmazás, történelem és számtan lesz. A hó végén azt befejezik, minősítik a hallgatókat, és november 1-jével kezdődik a jogi szaktanfolyam, 1951. szeptember 30-ig fog tartani, kettőszázhárom napos lesz, de az ideológiai előadások második napjával együtt kettőszázharminckilenc napra emelkedik. Tanítani fogják az általános jogelméletet, a bírósági szervezetet, az Alkotmányt és közigazgatási jogot, katonai büntetőjogot és szövetkezeti jogot öt-öt, az anyagi büntetőjog általános részét tizenhat, a különös részét harminc, a bűnvádi eljárásjogot huszonnyolc, a büntetés-végrehajtási jogot nyolc, a polgári jog alapelemeit tizenkét napban, a gyakorlat negyvennyolc napos lesz. A jogi tanfolyam kettőszáznyolcvannyolc napjából negyvenkilencet majd az ismétlésekre használnak, illetve szabadságra. Nádas az ütemezés részletezése mellett végül azt hangsúlyozta, hogy a három tagból álló felvételi bizottságnál irányelv volt az, hogy a huszonöt–harmincöt közötti korosztályból válogasson, ettől indokolt esetben tértek el. Nem hallgatott arról, hogy a megemelt létszám elérése fokozott feladatot jelent, mert kevés a jelentkező, holott – miként utolsó mondatként papírra vetette, igaz, részben zárójelek között – „korábban illetékes helyhez (Párt és tömegszervezetek) kérést is juttattunk el a káderek biztosítására".[927] Hatoldalas, stencilezett nyomtatványon tájékoztatták az új hallgatókat az összesen tizenhárom hónapos tanfolyamról. Azon belül: a tanfolyam felépítéséről, a munkaidőről és -rendről, a fegyelemről, a hazamenetelről, a sajtó- és folyóirat-olvasásról és így tovább, beleértve az ellátást is.[928]

Egybevetve a szociális összetételről készített kimutatásnak az iskolai végzettségre vonatkozó adatait s az akadémia egy hónapos előkészítő tanfolyamának tematikáját, nem meglepő a számtan, a helyesírás oktatása. Az már az utókor „mérlegelése", hogy a hat elemi végzettséget vagy azt sem szerzett hallgatók miképp érthették meg, sajátíthatták el – még a legfelkészültebb oktatók segítségével és kifejezetten az akadémia hallgatóinak készített sillabuszok alapján – a tananyagot, tettek sikeresként igazolt vizsgát a tanfolyam elvégzése után, és az egyetemeket befejezett, többéves gyakorlattal rendelkező bírók, ügyészek kollégái, mi több, hivatali főnökei lettek. Az igazságszolgáltatás büntető szakágában ezektől a hallgatóktól, a frissen állásba helyezettek jelzett összetételétől okkal remélhette a pártvezetés nem csupán a mindennapos politikai frázisaival egyező ítélkezést, hanem bízhatott abban is, hogy a bíráskodást így kényszerítheti a politikai szolgálólánya szerepébe.

Nádas, a tanulmányi osztályvezető 1950. július 21-én ismételten hitet tett a kétszáz hallgatóval indítandó újabb évfolyam mellett. Azért jelezte, mert az akadémia célja a tárca „ügyészi szervezete munkájának megjavítása. Antidemokratikus magatartású, a múlt rendszert kiszolgáló bírák és ügyészek leváltása, a bírói ítélkezési munka megjavítása." Ezért ehhez létszámemelés szükséges kettőszáz főre, ennek végrehajtásához további külső segítség kell a beiskolázásoknál.[929] Romániából, a Kolozsvári Törvényszék ügyészétől is érkezett írásos segédanyag arról, hogy hazájában mi történt ezen a területen. Péntek János szerint az ott végzett első évfolyam hallgatói munkába álltak 1949. szeptember 15-én, felsorolta feladataikat, amelyek nem tértek el a „népi demokráciákétól".[930]

Augusztus közepére elkészült az összeállítás az új évfolyam 1950. október 2–18-ig tartandó előkészítő tanfolyamának tananyagáról, tanrendjéről, témavázlatáról, a tanfolyam szükségességének indoklásáról, végül a szervezési feladatokról.[931] A hó végén az új tanfolyam

924 Kétoldalas – nem valamennyi elutasított jelentkezőt tartalmazó – összeállítás: *„az Akadémiára nem feleltek meg", é. n.* Uo.

Honnan jelentkezett a felsorolt hetvennyolc fel nem vett személy? Budapestről huszonhét, a Dunától nyugatra húsz: Balatonfüred, Bonyhád, Csákány, Dorog, Kaposvár, Kapuvár, Komló, Pécs (négy), Püski, Rezi, Sárvár, Somogyudvarhely, Szombathely, Tatabánya (kettő), Vasvár és Vörs. A Dunától keletre harmincegy: Békéscsaba, Csátalja, Debrecen, Eger, Gyoma, Gyula, Hajdúböszörmény (kettő), Hajdúszoboszló, Hatvan, Jászapáti, Jászfényszaru, Jászkisér, Kiskőrös, Maklár, Mezőtúr, Miskolc, Nagykőrös, Nyírbátor, Nyíregyháza, Ózd, Püspökladány, Salgótarján (kettő), Szarvas, Szeged (három), Szirmabesenyő és Szolnok (kettő).

A huszonkét nő közül feleség tizennégy (háztartásbeli öt), míg férfi ötvenhat volt. Esetenként a foglalkozásokat, illetve a munkahelyeket említették. A nehezen kategorizálhatók közül huszonkettő gyárakból, hat az igazságszolgáltatás területéről, öt-öt tisztviselőként, illetve termelőszövetkezeti tagként jelentkezett. Az elutasítottak között három bányász és egy munkanélküli is volt.

925 *Feljegyzés a Büntetőbírói és Ügyészi Akadémia 1950/51. évfolyamainak előkészítő munkájáról, é. n.* MNL OL XIX–E–6 1. doboz. Iktatószám nélkül.

926 *Az akadémia II. tanfolyamának szociális összetétele, é. n.* Uo.

927 *Nádas Andrásnak, az Igazságügyminisztérium Tanulmányi Osztálya osztályvezetőjének feljegyzése az MDP Oktatási Osztály részére az Akadémia 1950/51. évi tananyagáról, 1950. július 20.* Uo.

928 *Tájékoztató, é. n.* Uo.

929 *Az igazságügyi tárca tanulmányi osztályvezetőjének, Nádas Andrásnak a feljegyzése a Büntetőbírói és Ügyészi Akadémia létszámának felemeléséről, 1950. július 13.* Uo.

930 *Péntek János: A munkásosztály soraiból kikerült ügyészek.* Uo.

931 *Feljegyzés az előkészítő tanfolyamról, 1950. augusztus 18.* Uo.

költségvetéséhez fűzött észrevételek már azt mutatták, hogy számos tételnél elégtelennek tűnik a tervezett pénzösszeg nagysága is.[932] Mi történt közben az akadémia hátországában?

Az MDP Titkársága 1950. június 21-én tartott ülésének hatodik napirendi pontjaként elfogadott határozatban megfogalmazott feladatok elvégzéséről folyamatosan számoltak be a végrehajtásért felelősséggel tartozók. Három hónappal később, szeptember 21-én készült el a jelentés az igazságügyi tárca vezető kádereinek felülvizsgálására kiküldött bizottság munkájáról. Szemben dr. Donáth előterjesztésével, a bizottságnak végül mások lettek a tagjai. Így a minisztériumból dr. Gaál, a személyzeti főosztályvezető és Majkó György párttitkár, a „Pártközpontból" a KV Adminisztratív Osztályától Kun Mihály, a Káderosztálytól pedig Nezvál Béla.[933] A két és fél oldalas összeállítás a radikális átalakítás, a létszámcsökkentés folyamatának megfelelőképp rögzítette, hogy a tárcánál ötszázhetvenkilencen dolgoznak, közülük huszonhét főosztályvezető és osztályvezető, s a munkáskáderek száma előadóig negyvennégy.

Első pontként arról jelentettek, hogyan néznek ki a tárca felsővezető káderei. A négy főosztályvezető[934] szakmailag, politikailag megfelelő, a főosztályok között azonban – szemben az azokon belül lévő osztályokkal – nem kielégítő a kollektív szellem, főképp a dr. Timár vezette főosztály „igyekszik másokat lebecsülni", a főosztályvezetőknek nincs szoros kapcsolatuk a helyi pártszervezettel a pártmunkát végző dr. Sömjénen kívül. Ő hivatali munkásmozgalmi felelős volt.

Külön foglalkoztak a tárca külső vezetőivel, az átszervezés során ugyanis itt történik a legnagyobb változás, mert az öt felsőbíróság megszűnik, ekképp az ezeket vezetőknek funkciója is. Közülük egyedül dr. Mátéffy Józsefet* javasolták olyan vezető beosztásba, amely a „Pártközpont" hatáskörébe tartozik. Nem voltak ilyen jószívűek dr. Somogyival, a Legfelsőbb Bíróság másodelnökével és dr. Lee Tibor Arthurral*, a Budapesti Főállamügyészség vezetőjével. Az eltávolításukat azért javasolták, mert ők „erős jobboldali szociáldemokraták. Baráti körük és kapcsolataik is ezekhez a szálakhoz vezetnek."[935] Dr. Leet az ÁVH 1951. január 31-én internálta, táborban őrizték 1953. októberig. Ám a vele szemben ellenséges érzülettel viseltető, akadémiát frissen végzett ügyészek jóvoltából csak 1954. július 2-án szabadulhatott.

Mi történt dr. Somogyival? Az igazságügyi tárca kommunistái már elődje, kisdobronyi dr. Isaák halálát követően, kinevezése után „nyálas szocdemként" aposztrofálták. Nem lett így sem a környezetében, sem utóbb, a már létrejött MDP-ben az egykori MKP-béli tagsággal rendelkező jogászok kedvence. Vélhető, hogy amikor napirendre került a megüresedő elnöki szék betöltésének kérdése, azért is készült róla olyan jellemzés, aminek következtében fel sem merülhetett még utód alternatívaként sem. „[r]égi szociáldemokrata, akit a felszabadulás után emelt ki az ügyvédségből az igazságügyi kormányzat és helyezett mai posztjára. Egyöntetű az a vélemény, hogy itt nem vált be. A Kúria vezetését – ami elnök hiányában most rá hárul – nem lehet rábízni. Csak az esetben maradhatna a helyén, ha a Kúria elnöki székébe egy szakmai és politikai szempontból erőteljes jogász kerülne, aki Somogyit is (ezt a merev, pártunk irányzatának átvételére, megértésére képtelen –, rossz modora miatt bírói

932 *Észrevételek a második tanfolyam költségvetéséhez, 1950. augusztus 29.* Uo.

933 Nezvál Béla (Hédervár, 1910) 1954 szeptemberében már a Könnyűipari Minisztérium pártbizottságának szervező titkára, az Ellenőrzési Osztályon előadó volt. Nezvál Béla: A könnyűipari minisztérium pártszervezete az üzemek önköltségcsökkentéséért. *Esti Budapest*, 1954. (szeptember 1.) 206. sz. 3. Korábban, 1949. június 20-án az MDP Szervező Bizottsága elfogadta az MDP KV Országos Káderosztály gazdasági alosztályán politikai munkatársnak.

934 Menráth István, dr. Sömjén Pál, dr. Szabó Imre és dr. Timár István.

935 *Jelentés, 1950. szeptember 21.* MNL OL M–KS 276. f. 96. cs. 1. ő. e. K/11/268/1950.

körökben ellenszenves embert) irányítani tudná."[936] Néhány hónapig azonban még másként alakult dr. Somogyi sorsa, ám a sírját ásók sem dolgoztak feleslegesen.

Ő (semmit sem tudva a háta mögött történtekről) – az elnöke, dr. Kerekess nyugdíjba vonulását, 1949. január 31-ét követően, a Magyar Kúriát vezető másodelnökként – szakmai javaslatokban, ötletekben kifogyhatatlan és gazdag volt. Ám az igazságügyi tárcánál dolgozó kommunisták sem szűkölködtek ezekben, kiváltképp azt követően, hogy dr. Riest letartóztatták. A dr. Somogyi által benyújtott számlákat az új miniszterrel, dr. Molnárral fizettették ki az év végével. Akképp, hogy a másodelnököt minősíthetetlen végelbánással eltávolították állásából. Hogyan történt?

„Az új igazságügyminiszter azonnal támadott, az első célpontja az elődje támogatását élvező dr. Somogyi lett. Az igazságügyi szervezet átalakítása tárgyában alkotott 1949. évi 9. tvr. 6. §-a (1) bekezdésének a) pontja alapján kezdeményezte dr. Somogyi (a volt kúriai, immár) legfelsőbb bírósági másodelnök végelbánás alá vonását. Előterjesztésében ekképp fogalmazott: »[…] 1932-től 1945-ig és a felszabadulást követő első időben a Szociáldemokrata Párt és a Népszava jogvédő irodáját vezette. […] Ma 32 évi közszolgálattal rendelkezik […] a Legfelsőbb Bíróságot vezeti. Itt együttműködött a reakciós elemekkel, amelyek abban az időben még nyíltan antidemokratikus irányban dolgoztak. *Vezetése alatt a Legfelsőbb Bíróság még 1949-ben is kifejezetten reakciós szellemben ítélkezett polgári és büntető ügyekben egyaránt. Az 1947-es választások után a Pfeiffer párti képviselők mandátumai elleni petíciós eljárást különböző jogi kifogásokkal igyekezett akadályozni. Amíg szociáldemokrata összeköttetéseit szilárdnak hitte maga mögött, addig teljes összhangban működött a Legfelsőbb Bíróságon akkor uralkodó reakcióval. Mióta ezt a támaszt elveszítette* [célzás egyes szociáldemokrata politikusoknak előbb, a munkáspártok „egyesülésétől", 1948 nyarától kezdődött fokozatos háttérbe szorítására, majd 1950 késő tavaszi, kora nyári letartóztatására, a velük, köztük dr. Riesszel szemben indított büntetőeljárásokra] *és a Legfelsőbb Bíróság reakciós működésére felfigyeltek, erőszakossággal és hatalmi szóval igyekszik a bírákra hatást gyakorolni. A konkrét ügyekben a bírák és a népi elnökök* [helyesen: ülnökök] *felé a Párt vagy valamelyik minisztériumi vezető utasítására hivatkozik, ilyen eljárásai néha egyenesen provokatív jellegűek. Ezzel a viselkedésével a Legfelsőbb Bíróság jó szándékú bírái között is visszatetszést keltett. Magatartása típusa a karrierista, csak a maga szempontjait tekintő helyezkedő, hangoskodó, jobboldali szociáldemokratának. Képzettsége szakmai és ideológiai szempontból egyaránt csekély, a Legfelsőbb Bíróság másodelnöki állásának betöltésére teljesen alkalmatlan.*«"[937] A végeredmény, dr. Somogyi és felesége drámája kevésbé ismert. Azt követően, hogy az MDP II. kongresszusának határozatában rögzítették az éberséggel összefüggő aggályokat, azt formálisnak minősítették, „mert a Pártba befurakodott imperialista ügynökségek leleplezésének tapasztalatait nem használtuk fel eléggé",[938] a pártvezetés utasítására s irányításával 1951 tavaszán frontális támadás indult, egyaránt sújtva a hazai illegális kommunistákat, az egyházak, a korábban feloszlatott szerzetesrendek vezetőit, híveit előbb a pretoriánus gárda, az ÁVH, majd a mameluk jogászok közreműködésével. Megelőzendő a részükről vélelmezett letartóztatásukat, dr. Somogyi feleségével együtt 1951. december 31-én öngyilkosságot követett el. Utóbb, az MDP KV 1952. június 27–28-i ülésen történtek nyomán meg is indult

936 Az 1949. január 27-i feljegyzést idézi Katona 2014. 150–151.

937 *Dr. Somogyi Ödönnek, a Legfelsőbb Bíróság másodelnökének végelbánás alá vonása, 1950. november 21.* MNL OL XIX–E–1–z 00391/1950. Közli *Iratok 4.* 606. (Kiemelés – Z. T.)

938 Balogh Sándor – Föglein Gizella – Szakács Sándor (szerk.): *Nehéz esztendők krónikája 1949–1953. Dokumentumok.* Budapest, 1986. Gondolat, 317.

az attak a „jobboldalinak" bélyegzett egykori szociáldemokraták tömegeivel szemben.[939] Dr. Somogyi vátesznek bizonyult.

Tény, hogy az 1950-es évek elejének stílusa alig módosult „a korábbi évek »feszítsd meg!« követeléseihez képest, sőt inkább romlott. De: ha dr. Molnárban nem is veszett el Arany János vagy a Magyar Tudományos Akadémia nyelvészeinek, irodalmárainak számos fordulata, mégis, a dr. Somogyi végelbánását szorgalmazó írása az államvédelmisek fordulataival rokonítható. Ha meg netán nem ő írta, hanem »csupán« kézjegyével látta el az ez idő tájt oly gyakori feljelentések egyikének tekinthető, azokkal egyenértékű förmedvényt, akkor sem védekezhet a túlvilágról az utókor előtt azzal, hogy parancsra tettem!"[940]

Visszatérve a bizottság jelentéséhez, ebben a szakmai tevékenység elemzésekor arra tért ki, hogyan foglalkoznak a vezető káderek beosztottjaikkal. Miután a főosztályvezetőknek nincsenek megfelelő helyetteseik, nem foglalkoznak a beosztottakkal, „nem ismerik" őket. Önkritikusan állapították meg, hogy kellőképp nem foglalkoztak a káderutánpótlással, és a minisztériumnál sem szorították erre a vezetőket. Ebből fakad, hogy az igazságügyi tárca „területe általában rosszabbul néz ki a káderutánpótlás terén, mint a többi minisztérium". Dr. Molnártól és dr. Décsitől sokat várnak a főosztályvezetők, abban reménykedve, hogy „tőlük majd több támogatást [...] fognak kapni". Hosszasan részletezték a tennivalókat, javaslatokkal éltek mind a belső, mind a külső területen, emellett az általános tennivalókat három pontban rögzítették.

A főosztályvezetők maradhatnak. Név szerint a „bürokrata" dr. Bacsó Ferenc osztályvezető és Fónagy[941] gazdasági igazgató leváltását javasolták. Nem nevesítették, de hozzáfűzték, hogy a „többi osztályokon is szükségesek még egyes kisebb beosztásokban lévő személyek eltávolítása, ami [...] meg fog történni". A külső területen, a büntetés-végrehajtásnál az öt büntetőintézet közül háromnak van vezetője. Őket – Aranyos Istvánt,[942] Tóth Gyulát* és Zele Andrást – állásukban meghagyni javasolták. Az általános tennivalók között vetették papírra, hogy a tárca Személyzeti Főosztályától a megüresedett helyekre a Központi Káderosztály kapjon javaslatokat. Főosztályvezető-helyettesek kinevezését szorgalmazták. A Központi Káderosztály jobban támogassa a minisztériumot. Utolsó bekezdésként vetették papírra, hogy az igazságügyi tárca területén „a személyi cseréket az adminisztratív osztály

939 *Horváth Márton beszámolója a Központi Vezetőség 1952. június 27-i ülésén*: „A párt felvilágosító munkája a tömegek között." MNL OL M–KS 276. f. 52. cs. 19. ő. e. 5–6. Nyomtatott jegyzőkönyv. A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének ülése, 1952. június 27–28.

940 Zinner–Kahler–Koczka–Pálvölgyi–Tóth 2005. 422–423.

Magántörténelemből adalékként: A rákoskeresztúri köztemető egyik elhanyagolt parcellájában, omladozó sírkő alatt volt az öngyilkosságot elkövető házaspár teteme. Sikerült elérnem annak helyreállítását, nem egyedül. A magyar szociáldemokraták újjáalakult pártjának milliárdos elnöke, dr. Kapolyi László saját költségére hozatta helyre. A legfőbb ítélőszék – nem akármilyen előzmények után megválasztott – új elnöke, dr. Baka András avatta fel. Dr. Kapolyinak nem adott szót...

Nem hallgathatom el azt sem, hogy közreműködhettem abban is, hogy a Magyar Kúria elnöke, dr. Kerekess István Farkasréti temetőben lévő, hasonlóképp omladozó síremlékét helyreállították. A 2014-ben tett javaslatomnak is fogantja lett. (Zinner 2014–2. 221.) Védetté nyilvánították.

941 A dokumentum nem említi meg a keresztnevét. Utalás van azonban további sorsára, s a keresztnevére egy később keletkezett dokumentumban. „26/1. dokumentum. Az Igazságügyminisztérium Büntetés-végrehajtási VI. Főosztály Igazgatási Osztályának 33. számú heti parancsa, Budapest, 1951. december 12. »[...] VI/2. Közérdekű Munkák Igazgatósága (KÖMI) [...] Anyag- és áruforgalmi csoport: Vezetője: Fónagy József.«" Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön, Irattár. Köszönet Estók Józsefnek a tájékoztatásért.

942 Aranyos István őrnagyként 1952 májusában a Fiatalkorúak Ceglédi Országos Börtönének volt a parancsnoka.

által a titkárság elé beterjesztett átszervezési javaslat után akarjuk végrehajtani".[943] Magyarra fordítva: ha a legszűkebb döntéshozó párttestület áldását adja hozzá.[944]

A Titkárság 1950. szeptember 20-án tartott ülésén – Rákosi távollétében és Gerő elnöklésével – hozzájárult ahhoz, hogy az igazságügyi tárca átszervezésével kapcsolatos jelentést október első hetében terjesszék elő, s kerüljön akkor napirendjére.[945] Két nappal később, szeptember 22-én készült el a minisztériumot érintő két feljegyzés. Az egyik tizenhét oldalas és két melléklettel látták el. „Feljegyzés az igazságügyi apparátus szervezeti és létszám kérdéseiről" címet viseli.[946] A másik egy immár mindössze négyoldalas dokumentum, amelynek készítéséről az MDP Titkársága három hónappal korábban határozott. Fejléce szerint „Feljegyzés az Igazságügyi Minisztérium *[sic!]* átszervezéséről".[947]

Mit tartalmazott az első? Keletkezésének hátterére dr. Décsi is visszaemlékezett. „Az Igazságügyminisztériumban tehát az egyik feladatunk az volt, hogy az igazságügyi apparátusból a párt apparátusát alakítsuk ki. Erre előterjesztést tettünk, ha jól emlékszem, húsz oldal volt. Nagy Imre, az Adminisztratív Osztály vezetője azzal adta vissza, hogy ez hosszú. A pártnak van egy határozata, hogy a titkársági előterjesztés nem lehet több négynél.[948] Nekiálltunk, megpróbáltuk összefoglalni az ügyeket, lett belőle hat nagy oldal. Újból visszaadta. A végén négy oldalra hoztuk össze a legsürgősebb feladatokat, amiből persze sok minden kimaradt."[949]

Tartalma alapján nyilvánvaló, hogy ez volt a dr. Décsi említette s a minisztere s általa készített rendkívül alapos, sok-sok apró részletre is kitérő előterjesztés. Ez az Igazságügyminisztériumból előbb a „Pártközpont" illetékes, Adminisztratív Osztályára került. Ott ebből készült a másik, csökkentett terjedelmű változat. Annak alapján nyilvánvaló, hogy előterjesztésként egy szűkebb összetételű vezetőtestület tagjainak szánták. Az első, hosszabb előterjesztésnek ezért nem minden részletére térek ki, amit azokból átvettek ebbe is. Az előzetes terveknek megfelelőképp az MDP PB tagjai vitatták meg az immár harmadik változatát, az igazságügyi tárca s az Adminisztratív Osztály közös előterjesztéseként. Erre azonban október közepéig még várni kellett.

A hosszabb, az igazságügyi tárcánál készített „feljegyzés" tartalmazta, hogy az átszervezéssel független osztályként fog működni a Személyzeti Osztály. Ennek „feladata a káderügyek intézése. Az osztály keretében tanulmányi csoport működik a különböző oktatási feladatok ellátására (tanfolyamok, bírói és ügyészi akadémia, bírák és ügyészek továbbképzése)." Mindez jelezte, hogy akik itt dolgoznak, azoknak meghatározó szerepük lesz az akadémia, valamint az ott végző hallgatók sorsát illetően a jövőben.

943 *Jelentés, 1950. szeptember 21.* MNL OL M–KS 276. f. 96. cs. 1. ő. e. K/11/268/1950.

944 *Előterjesztés a Népgazdasági Tanácshoz az Igazságügyminisztérium racionalizálására vonatkozóan, 1950. december 27.* Melléklet, 1. MNL OL M–KS 276. f. 96. cs. 5. ő. e. K/11/C/97/1951.

Tudatták, hogy amíg a tárca létszáma 1950. november 10-én ötszázhetvenhárom fő volt, addig az új létszám négyszázharmincnyolc személyre zsugorodik. Figyelemmel a szeptemberi személyi javaslatokra, a vezetői feladatok szétosztásával három új miniszterhelyettest az egy megszűnő államtitkári beosztás helyett, valamint ugyancsak három főosztályvezető-helyettest – amely beosztások az idő tájt, 1950-ben nem voltak – kívántak munkába állítani.

945 *Az MDP Titkárságának ülése, 1950. szeptember 20.* Határozati jegyzőkönyv, 13. p. MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 113. ő. e. II. 82.

946 *Feljegyzés az igazságügyi apparátus szervezeti és létszám-kérdéseiről, 1950. szeptember 22.* MNL OL M–KS 276. f. 96. cs. 1. ő. e. K/11/C/Iktatószám nélkül.

947 *Feljegyzés az Igazságügyi Minisztérium átszervezéséről, 1950. szeptember 22.* MNL OL M–KS 276. f. 96. cs. 1. ő. e. K/11/C/Iktatószám nélkül.

948 Évtizedeken keresztül a Titkárság, majd a PB elé került előterjesztések nem lehettek négyoldalasnál hosszabbak, az ötödik oldal vagy annak inkább a fele mindig a határozati javaslat tervezetét tartalmazta.

949 *Décsi memoár*, 1984. június 19. 186–187.

A radikális létszámcsökkentéshez készült terjedelmes anyagban az is olvasható, hogy a közel hétezresről alig több mint öt és fél ezresre csökkentendő létszámnál minimális esetben is el kell érni a 18,4%-os, ezerkettőszázhetven személyt érintő apasztást. Papírra vetették benne azt is, hogy az igazságügyi tárca ötszázhetvennégy dolgozójából százhetvenkilenc fogalmazási szakterületen dolgozott, korabéli elnevezéssel fogalmazó volt, és az apparátusból háromszázkilencvenöt (69%) már 1945 előtt is a minisztérium állományában szolgált. Munkáskáder negyvennégy volt, közülük egy főosztályvezető, kilenc osztályvezető vagy -helyettes, húsz főelőadó vagy előadó. A jogi osztályokon három munkáskáder dolgozott. A százhetvenkilenc fogalmazóból tíz eltávolításával számoltak. Az előterjesztők szerint a tárcától eltávolított személyekkel négyszázhatvankilencre csökkenthető a létszám.[950] Az ügyészek létszáma háromszázötvenhétről háromszázharminchétre hússzal, az ügyészségi fogalmazóké kilencvennégyről hetvenötre, a bíróké ezerháromszázötvenötről kilencszáznyolcvankettőre, a bíróságokon dolgozó fogalmazóké hétszáztizenegyről ötszázhatvanra csökkenne. Aláhúzták, hogy az ügyészi vonalon „nem annyira a létszám csökkentésére, mint az ügyészi káderek kicserélésére van szükség. Ez folyamatban van; a Bírói és ügyészi akadémia végzett hallgatóiból 43-at beállítottunk az ügyészi apparátusba, akik a fentebb kimutatott jelenlegi létszámban már szerepelnek, s a fentiek szerint végrehajtható ügyészi létszámcsökkentés során 60 ügyészt kívánunk elbocsájtani és egy részük helyébe új fiatal kádereket alkalmazni."

Mi több, az előterjesztők az itt jelzett létszámnál nem vették figyelembe a 262 fiatalkorúak nevelőintézetében és a 2354 letartóztató intézetekben dolgozó alkalmazottat. Utóbbinál azonban feltüntették a tisztek és őrök számát, aszerint, hogy hány volt régi, illetve új. A tiszteknél százkilenc régi s százharmincnégy új, míg az őröknél régi négyszáznegyvenkettő, új ezerhatszázhatvankilenc személy volt. Velük együtt a teljes igazságügyi apparátus létszáma 9512 alkalmazottból állt, és a létszámcsökkentés után 8242 lesz. Azaz végül 15,4%-kal lesznek kevesebben.

A létszámcsökkentés elvi szempontjait vetették papírra, annak végrehajtásánál pedig részletezték az elbocsátás okait. Nem feledhető, hogy 1950. április 1-jétől megszűnt Szegeden az utolsó még ítélkező népbíróság és a Népbíróságok Országos Tanácsa. Ennek ellenére rögzítették azt – mintha addig közel huszonhétezer embert nem marasztaltak volna el a háborús és népellenes bűntettek elkövetésére vonatkozó jogszabályokra hivatkozva, valamint az igazolási eljárásokkal, a „B"-lista alkalmazásával, és egyéb további kényszerintézkedésekkel tízezreket mozdítottak el állásukból és így tovább –, hogy „elsősorban a fasisztákat kell leépíteni". Dr. Majzik Lászlónál* például megemlítették, hogy Erdélyben annak idején a kommunistákkal szemben indított büntetőperek ítéletszerkesztője volt, s az idő tájt a Legfelsőbb Bíróság „kiváló bírája". Mi több, ugyanennek az ötös tanácsnak volt a tagja dr. Molnár Sándor is. Őt azonban alaptalanul rágalmazták, mert összetévesztették egy hasonló nevet viselő másik bíróval. Dr. Leerről azt írták, hogy a kommunista ügyek előadója volt az 1940-es években a Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék előtt tárgyalt büntetőperekben a Budapesti Királyi Főállamügyészség elnökeként. Harminc ötös tanácsi[951] bíróról emlékeztek meg, akik még a jelenlegi apparátusban ítélkeznek, „többen közülük a párt tagjai". Az igazságügyi tárcánál dolgozik „Zalán Kornél, aki Törekynek volt éveken keresztül titkára és ma is aktív ellenség.[952] [...] A minisztérium Költségvetési Osztályának vezetője, Radovics Lajos*, 1944-ben a Gestapóval működött együtt, klerikális beállítottságú fasiszta. A minisztérium ügyészi felügyeleti osztályán dolgozik Menyhárd Alfréd, aki 1938-tól 1943-ig ötös tanácstag volt, számos kommunisták elleni perben vett bíróként részt és a nyilasokkal szemben ugyanakkor feltűnően enyhe ítéleteket hozott."

A „fasiszták" után a jobboldali szociáldemokratákra irányították a górcsövet. A Legfelsőbb Bíróságról dr. Somogyi másodelnököt, dr. Bojta Béla volt államtitkárt, ottani tanácselnököt, a megszűnt NOT utolsó, hivatalban volt elsőszámú vezetőjét, a fővárosi Klotild utcai[953] ellenállók között harcolt dr. Faragó György* volt belügyi államtitkárt, törvényszéki tanácselnököt,[954] dr. Szűcs János volt igazságügyi államtitkárt, felsőbírósági tanácselnököt nevesítették, azzal, hogy mellettük más jobboldali szociáldemokraták is vannak az apparátus különböző területein, akiket el kell távolítani, miként a bürokratákat és az alkalmatlanokat. Utóbbiakból legyenek a közjegyzők, de csak akkor, ha az alkalmatlanok pótolhatók az új káderekkel, mert különben működésképtelenné válna a rendszer.

Foglalkoztak részletesen a százhatvanhat közjegyzővel is. A felét „a felszabadulás előtt" nevezték ki, „negyedét a jobboldali szociáldemokraták hozták be", őket eltávolítják. A helyükre az elbocsátandó olyan bírók és ügyészek kerülnek, akik szakmailag „ugyan nem felelnek meg, de tisztességesek és jól viszonylanak hozzánk". Létszámuk nem csökkenthető, de összetételük ekképp lesz átalakítva.

A számos – és itt nem is jelzett valamennyi – esetben drákói következményeket sejtető, rágalmakban bővelkedő feljegyzés, valójában egyfajta előterjesztés, a káderutánpótlásnál tért ki a Bírói és Államügyészi Akadémia jogelődjénél folyt és egyéb területeken zajló oktatásra. Részletesen:

„a.) A bírói és ügyészi akadémia végzett hallgatói közül ügyészként beállítottunk 43-at, a minisztérium jogi osztályaira behoztunk nyolcat. Az Akadémia ősszel induló új tanfolyamának a terv szerint 200 hallgatója lesz. Az Akadémia most befejeződött tanfolyamáról kikerültek az erről szóló jogszabály szerint csak büntetőbírákként, vagy ügyészekként alkalmazhatók; minthogy biztosítani kívánjuk a tanfolyam végzett hallgatóinak bírósági vezetőkké való kinevezését is, a hatályos jogszabályt módosítani kívánjuk úgy, hogy a végzett hallgatók bármely bírói állásra kinevezhetők legyenek. Egyben a tervezet a bírói korhatárt (26 év) is meg kívánja szüntetni, mert az apparátus felfrissítésének és demokratizálásának útját állja."

Majd további javaslatokkal éltek, hogy miként lehet átalakítani a bírói apparátust. Szólt az előterjesztés az illetményrendezésről, végül a felsőbíróságok megszüntetéséről. Részletezte azt, hogy az átszervezés feltételezi a polgári és a bűnvádi perrendtartás átalakítását, számos megoldásra váró hatásköri és eljárási kérdést és a sürgős jogalkotási feladatokat.[955]

950 *Előterjesztés a Népgazdasági Tanácshoz az Igazságügyminisztérium racionalizálására vonatkozóan, 1950. december 27.* Melléklet, 1. MNL OL M–KS 276. f. 96. cs. 5. ő. e. K/11/C/97/1951. Az új létszám végül ennél is kevesebb lett, négyszázharmincnyolc személyre csökkent.

951 Az 1919-es kommün során törvénybe ütköző cselekményeket elkövetőkkel szemben indított büntetőügyek a 4.038/1919. és a 4.039/1919. M. E. sz. rendeletek alapján gyorsított eljárásban folytak, ún. ötös, azaz öttagú tanácsok előtt. Az állami rend megóvása végett szükséges büntetőjogi rendelkezésekről szóló 1938. évi XVI. tc. a maga szűkebb alkalmazási területén, vagyis bizonyos államellenes bűncselekmények megtorlása terén az igazságszolgáltatás gyorsítására törekedett. Ezért egyfokú perorvoslatot engedett a szóban forgó bűncselekmények tárgyában első fokon ítélkező királyi büntetőtörvényszéki ötös tanács ítélete ellen a Magyar Királyi Kúriához, és a Királyi Ítélőtáblákat kikapcsolta a büntetőeljárásból.

952 Az 1210/1944. M. E. sz. rendelet alapján – két másik bíró mellett – zsidó származása miatt távolították el a Magyar Királyi Kúriára berendelt törvényszéki bírót. Ideiglenesen nyugdíjazták 1944. május 31-én, állásába visszahelyezték 1945 júniusában, azt követően, hogy május 30-án igazolták.

953 Manapság, a csoport vezetőjéről elnevezve, Stollár Béla* utcának hívják.

954 Az 1946 elején jogtudori diplomáját, ügyvédi oklevelét is elvesztett volt szociáldemokrata belügyi államtitkárt dr. Ries miniszter 1948. július 13-án kinevezte kincstári jogügyi igazgatónak, majd a Minisztertanács 1948. október 28-án tartott ülésén határozott arról, hogy a Budapesti Felsőbíróságon lesz tanácselnök. A Fővárosi Gázszolgáltató Vállalatnál volt jogász 1957-ben. Téves volt a feljegyzésben említett munkahelye.

955 *Feljegyzés az igazságügyi apparátus szervezeti és létszám-kérdéseiről, 1950. szeptember 22.* MNL OL M–KS 276. f. 96. cs. 1. ő. e. K/11/C/Iktatószám nélkül.

Mit kívántak a pártvezetők elé tárni ezekből az Adminisztratív Osztályon, átpolitizálva az igazságügyi tárca részletekbe menő tényfeltáró feljegyzésének szakmai tartalmát? Az eredmények korhű bemutatása után jött a kritikai rész. A minisztérium „területén mutatkozó fejlődés azonban túlzottan lassú, messze elmarad […] általános […] előrehaladás mögött […] távolról sem tölti be a proletárdiktatúra körülményei között reá váró szerepet." Azért, mert az igazságügyi tárca „a felszabadulástól majdnem napjainkig az ellenség kezén volt". Miben nyilvánult ez meg? Történelmi forrásként – szó szerint közlöm – négy pontba sűrítették. Ekképp:

„a.) meghagyta, amennyire képes volt, az igazságügyi apparátusban a Horthy-uralmat kiszolgált, burzsoá ideológiához hű osztályidegen elemeket; egyes eltávolítottak helyére új, ellenséges elemeket csempészett be;

b.) érintetlenül hagyta, amennyire képes volt, a burzsoá és földbirtokos osztály érdekeit szolgáló Igazságügyi Minisztérium *[sic!]* szerkezeti és szervezeti felépítését;

c.) nem változtatott, vagy csak lényegtelen módon, a múlt század és a fasiszta uralom törvényein; ítélkezéseiben ezekre a proletárdiktatúra idején hasznavehetetlen jogi kötöttségekre támaszkodott;

d.) misztifikálta az igazságügyi hivatalt, hogy hozzáférhetetlenné tegye a dolgozó nép fiai-leányai számára; bűnös módon akadályozta, szabotálta új, munkás és paraszt káderek beállítását, átképzését és eltanácsolta őket a jogi tudományok tanulásától."

Velős értékelésem: aki írta, akár dr. Ries[956] vádiratának is szánhatta volna. Ám az már nem lehetett. Azért, mert a volt tárcavezető – miként azt a váci büntetőintézet akkori parancsnoka, Lehota István* írásba is foglalta utóbb tett tanúvallomásában – felsőbb utasításra, a helyi református temetőben egy jeltelen sírban feküdt elhantolva 1950. szeptember 15-től, miután súlyos urémiában elhunyt. Egy héttel később, miután immár bármit papírra lehetett róla vetni, mert nem tiltakozhatott, meg is tették, ő lett a fő gonosz. Már aki tudta, hogy távozott az élők sorából. S írták is arról a volt ügyvédről, aki előbb az illegális kommunistákat védte katonai védőként a német megszállásig (ettől kezdve zsidóként bujdokolt), majd a második világégés harcainak épphogy elmúltával őket a lehető legteljesebben kiszolgálta. Az Igazságügyminisztérium 1945 nyara óta hivatalban volt felelős vezetőjét rágalmazták, holott ő a diktatúra bevezetéséhez vezető úton készségesen, javukat szolgálva együttműködött velük. Ezt pedig a napnál is világosabban bizonyítják a Budapesti Nemzeti Bizottság jegyzőkönyvei, a népbíráskodásról általa vallott gondolatok és könyvekhez írott előszavak, a beszédekben elhangzott és a sajtótermékekben közzétett karakteres nézetei, az általa elnökölt Igazságügyi Igazolóbizottság marasztaló határozatai, a legkülönfélébb –

956 Rákosi Mátyás bejelentése Ries István és Marosán György ügyéről, aki ekkor tett javaslatot arra, hogy dr. Molnár legyen az igazságügyi tárca új vezetője – a Titkárság tagjai tudomásul vették. *Határozati jegyzőkönyv, 2. napirendi pont.* MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 108. ő. e. 2.

Ries, Marosán és Vajda [Imre*] ügye. *Határozati jegyzőkönyv, 1. napirendi pont. 1950. augusztus 10.* MNL OL M–KS 276. f. 53. cs. 58. ő. e. A napirend tárgyalásakor a PB tudomásul vette egyfelől a főtitkár információját. Másfelől arról határozott, hogy augusztus 16-ra összehívják KV kibővített ülését, és „javasolja Ries, Marosán és Vajdának a Pártból való kizárását". *Az MDP KV ülésének a főtitkár által hitelesített szerkesztett jegyzőkönyve, 1950. augusztus 16.* MNL OL M–KS 276. f. 52. cs. 13. ő. e. 1.

Az egyetlen, vita nélkül elfogadott és határozattá emelt, megszavazott napirendi pont a három személynek a az MDP-ből kizárása volt. MNL OL M–KS 276. f. 52. cs. 13. ő. e. 3–6.

Rákosi referátuma töredékesen maradt fenn, amelyben hosszasan idézte Marosán „beismerő vallomását". Ez tartalmazta az 1926-tól, Nagyváradról Magyarországra érkezése előtti s utána kezdődő eseményekről 1931-ig általa „beismerteket" (utalva egyúttal a nála 1950. június 8-án tartott házkutatásra is). Ennek a főtitkár által felolvasott „vallomásnak" a folytatása azonban – miként a dokumentum – megszakadt. Így sem Marosán további, sem dr. Ries és Vajda „vallomása" esetében nem ismert, hogy a főtitkár még miről tájékoztatott, és utóbbiaktól idézett-e vagy sem.

beleértve Demény Páltól* Rajkig a kommunista – pártállású politikus okat, a történelmi egyházak vezetőit és híveit törvénysértő módon meghurcoló tetteiket, valójában bűneiket gyakorta nyilvánosan is támogató magatartása s így tovább. De hát a mór megtette magáét, az idő tájt már más szelek fújtak. Azok a szociáldemokrata politikusok váltak immár soros ellenséggé, akik ugyan eltérő módon, 1948 nyaráig azonban tevékenységükkel mégis mindenképp hozzájárultak történelmi munkáspártjuk agóniájához, az MKP által agresszíven követelt pártegyesüléshez a szükséges feltételek megteremtésével.

Mindezek ellenére nem röstellték leírni, hogy miután „az ellenség szívósan ragaszkodott pozícióihoz" – ezt szomorú következtetéssel vetették papírra –, „e téren sikerei voltak". Ennek okai között említették az igazságügyi tárca pártszervezetének fogyatékosságát, az éberség eltompulását stb. Ám „ma már adva van a lehetősége a fennálló hibák kiküszöbölésének, biztosítani lehet és kell a Párt befolyását". Miképp? Úgy, miként azt korábban, 1950. június 27-én a titkárságvezető, dr. Donáth által aláírt és a Titkárság elé terjesztett feljegyzésből is kitűnik. Ő azért javasolta immár az igazságügyi pártkollégium megszüntetését, mert „az Adminisztratív osztály átveszi az Igazságügyminisztériummal kapcsolatos ügyeket". Továbbá mert „Nagy Imre elvtárssal az Igazságügyminisztérium kérdését letárgyaltam".[957] Ezek után nincs abban semmi meglepő, hogy a dr. Donáth–Nagy-tandem érdemi egyeztetéséről tudósító, a pártvezetés grémiumát ekképp megnyugtató feljegyzés keltét követő napon, június 28-án megszüntették az igazságügyi pártkollégiumot.[958] Az MDP tárcabéli grémiuma helyét az ország igazságszolgáltatásának politikai irányításában immár a KV Nagy vezette Adminisztratív Osztálya foglalta el. Történt mindez szemben a korábbi gyakorlattal. Holott egy minisztériumnak, mi több, a harmadik hatalmi ág szakmai működéséért felelős tárcának az irányításába a felkészületlen nem jogvégzetteket is tömörítő helyi párttestület az előző időszakban sem szólhatott volna bele. Ekképp a mindenkori pártvezetés erőteljesebb ellenőrző, irányító szerepének lehetőségét a dr. Donáth által előterjesztett, Naggyal egyeztetett és a Titkárság által elfogadott feljegyzés így teremtette meg.

Függetlenül attól, hogy közel három évtizeddel később, 1989. december 6-án dr. Olti tanúvallomásában miként tanúskodott a Legfőbb Ügyészségen a Mindszenty József és társai büntetőügyében folytatott perújítási nyomozás során. Szerinte ugyanis „a párt vezető szerepéből egyértelműen következett, és ez volt a gyakorlat is, hogy kiemelkedő személyek ellen a párt legfelsőbb vezetőinek tudta vagy egyetértése nélkül semmifajta eljárást nem lehetett indítani, vagy lefolytatni. Ebbe a körbe tartozott természetesen a nyomozás elrendelése, vádirat benyújtása, a bírói eljárás is."[959] Ezekben a büntetőeljárásokban a kezdetektől azok végső akkordjáig – miként azt utóbb dr. Décsi is alátámasztotta – ők határoztak, egyes személyek esetében pedig kizárólag Rákosi.[960] Sőt, az sem hagyható figyelmen kívül, hogy

957 *Dr. Donáth Ferenc titkárságvezető által írott feljegyzés a Titkárság részére, 1950. június 27.* MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 106. ő. e. 69.

958 *A Titkárság hozzájárult az igazságügyi pártkollégium megszüntetéséhez.* Különfélék, 11. p. 1950. június 28. Uo. 7.

959 Dr. Olti Vilmosnak, a Mindszenty Józseffel és társaival szemben lefolytatott elsőfokú büntetőeljárás tanácsvezetőjének tanúkihallgatási jegyzőkönyve, 1989. december 6. In Somorjai Ádám OSB – Zinner Tibor: *Majd' halálra ítélve. Dokumentumok Mindszenty József és társai élettörténetéhez* (CD-melléklettel). Budapest, 2008. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 1200.

960 Somorjai–Zinner 2008. 93. Dr. Décsi évtizeddel később általánosságban is szólt erről. Leszögezte, hogy „ítélni általában féltucatnyi legfontosabb politikai per kivételével természetesen a bíróság ítélt ezekben az ügyekben is. Az ítéleteket a kiemelt perekben úgy hozták meg, ahogy a […] politikailag jelentős vagy jelentősnek mondott perekben azelőtt is, még később is szokás volt, hogy a tényleges hatalmat gyakorló politikus vagy politikusok csoportja, tehát ebben az esetben Rákosi vagy a »trojka« (Farkas, Gerő és Rákosi) határozták meg, vagy hagyták jóvá a kiszabandó ítéletet." Korábban Rajk is beleszólt az eljárásokba, aki „egyes konkrét ügyekben az ítéletbe is beleavatkozott". Később a BM ÁVH is útmutatást adott „abban a néhány nagy ügyben, amelyben erre

az „új szakasz" során rendkívül lassan, avagy érdemben alig változott a korábbi törvénysértő gyakorlat. A főtitkár – a Berijától kapott moszkvai ösztönzés nyomán – végül nem tagadhatta, hanem „beismerte". 1953. június 27-én a KV tagjai előtt, miszerint beleszólt még abba is, „kit hogyan ítéljenek el".[961] Ám ennek ellenére – mintha semmi sem történt volna június végén – a legfőbb ügyész, Czakó még 1953. december 15-én is Rákosi és Farkas Mihály elé terjesztett egy kegyelmi javaslatot. Hozzájuk és nem hivatalból az illetékes Népköztársaság Elnöki Tanácsához küldte azt a jogerősen halálra ítélt szociáldemokrata Zeiner Ferenc* esetében. Ezzel az első titkár egyetértett – aláírásával erősítve meg azt –, míg Farkas, miután nem volt tájékozott a büntetőeljárás elmarasztaltjáról, érdemben nem foglalt állást.[962]

Emellett az előbbiekben idézett, utóbb keletkezett, visszatekintő írásban ezért sem vitatható a célzás arra, hogy dr. Ries bukott, és új felső vezetők érkeztek. A „közömbös minisztériumot sürgősen" át kell szervezni „szervezetileg és személyileg". Négy pontba sűrítették. Életutak kerékbetörésére utasított.

Végelbánással, nyugdíjigény nélkül a minisztériumból el kell bocsátani „mindazokat a fasiszta bírákat, ügyészeket, vezető helyen lévőket, akik a Horthy-rendszer idején politikai ítélkezésben cselekvően közreműködtek". Felsorolták az igazságügyi tárca anyagában nevesített valamennyi személyt, Radovits nevét ezúttal nem cs-vel, hanem ts-sel – ezért roszszul – írva. Ha közülük valaki az MDP tagjának „csempészte be magát", akkor előzőleg pártfegyelmit is le kell vele szemben folytatni. „Kommunistákból – esetleg több – 3 tagú bizottságot kell létrehozni, amelynek feladata felkutatni a Ries által meghagyott fasiszta, becsempészett, elrejtett jobboldali szociáldemokrata elemeket." Mindezt korábban miért nem vette észre Rákosi elvtárs és köre, akik dr. Ries segítségét oly gyakran hasznosították? Talán csak nem az időhiány miatt – miként a pártvezér utóbb, 1949. szeptember 30-án mondotta a Rajk-bandáról –, mert annak leleplezését „hosszú hónapok érlelték meg".[963] Ezt azonban senki sem kérdezhette meg tőle – akkor semmiképp, és utóbb tanácsvezetőként sem.

Kikkel kell pótolni az eltávolított személyeket? Azt nem írták le, hogy előzetesen dr. Szabó Imre már javasolta, így az ő tervét kívánták megvalósítani. Ekképp: „bátran munkáskádereket" kell helyükre kinevezni. Úgy, hogy le kell szállítani huszonhatról huszonnégyre a bírói korhatárt, a harmadik évükben lévő joghallgatók legjobbjait helyezzék át az apparátusba, és tegyék lehetővé a magánúton történő szigorlatozást, a bírósági és ügyészségi fogalmazóknak tanfolyamokat kell rendezni, s a legjobbakat elő kell léptetni bírókká, ügyészekké.

A második pontban radikális létszámcsökkentéssel a minisztérium átszervezését javasolták, ez pedig egyes osztályok megszüntetésével járjon. „A minisztériumtól lefelé a megyei, járási bíróságokig le kell bontani mindazt, ami burzsoá-feudális jellegű." Az ülnöki rendszert tovább kell fejleszteni. Az új területi átrendezésnek – nagy-budapesti, megyei és járási határoknak – megfelelőképp kell átalakítani a bíróságok hatáskörét. Minden járásban legyen, de csak egy, járásbíróság. Az átszervezés fő elve: „segíteni a szocializmus felé haladó társadalmunkat a bűnözés kiirtásában, de kíméletlenül ítélkezni a hazaárulókon, a szocialista tulajdon tolvajain". Mindezzel egyfelől hamarosan brutális mértékben elszaporodtak a hűtlenséggel és a társadalmi tulajdon védelmével megvádoltak büntetőügyeiben kihirdetett és végrehajtott halálos ítéletek. Másfelől egy haladó hagyomány is teremtődött. Mégpedig egy, a következő évek pártdokumentumaiban ezt követően alkalmazott jogi zsargonnak a bevezetésével, a kiszabható ítéletek mértékének nem évekhez, hanem nyelvtani jelzős szerkezetekhez kötésével.[964]

A harmadik pontban az elvárt radikális leépítés számai sorjáztak: száz–száztíz személlyel csökkenteni kell az ötszázhetvennégy személyből álló minisztériumi létszámot. Az ügyészségi alkalmazottak számát négyszázötvenegyről legalább negyvennel, azaz tíz százalékkal. A 2066 bírósági alkalmazott közel negyedét, ötszázhúsz–ötszáznegyven dolgozót, a segédhivatalokban dolgozó 3282 személyből ötszázhatvan–ötszáznyolcvanat, a háromszázötvenhét telekkönyvvezető negyedét, negyvenet kell eltávolítani. Összegezték a célt: a 6896 személyből álló igazságügyi apparátusban ezerkétszáz–ezerháromszáz személlyel dolgozzanak kevesebben. Ha sikerül a maximális számot elérni, akkor 81%-ra esne vissza a létszám, mert minden ötödik alkalmazottat eltávolítanának.

A negyedik pont a bírósági rendszer átalakításáról szólt. Egyfokú fellebbvitel mellett tört lándzsát a felesleges felsőbíróságok megszüntetésével, de a politikailag megbízható bírók maradhatnak.

Végül az alá nem írt dokumentum készítője „elszólta" magát. „A Titkárság" megbízza a tárcát, hogy 1951. december 1-jéig különböző kódexeket, törvényeket készítsen el, egyes jogterületeken egységesítse s egyszerűsítse a joganyagot. Sőt, a minisztérium vizsgálja felül az egyetemi tananyagokat, ellenőrizze a tanárok előadásait, és „segítse a munkás és parasztkáderek fejlődését. Hárítson el minden akadályt a megfelelő káderutánpótlás útjából." A miniszter „gondoskodjon a határozat végrehajtásáról". Mindebből fakad, hogy a „Pártközpont" illetékes osztályának munkatársai – eltérve a korábbi határozatba foglaltaktól – az általuk készített szakanyagot nem a PB, hanem az általuk, az idő tájt okkal, illetékesebbnek tekintett Titkárság ülésére kívánták bevinni. Az akkor már Bírói és Államügyészi Akadémiát nem nevesítették benne – szemben dr. Molnár és államtitkára, dr. Décsi előterjesztésével –, de a munkás- és parasztkáderekkel összefüggő részek egyértelművé tették, hogy az ott végzettek jövőjéről szólt. Mi több, az első oldal jobb szélére valaki annak idején kézzel ráírta: „Nagy e[lvtárs]."[965] Ő pedig az idő tájt a KV Adminisztratív Osztályát vezette. Akképp, ahogy dr. Donáth elvtárssal megbeszélték az igazságügyi tárca kérdését, és ahogy azt a Titkárság Rákosi vezetésével tudomásul vette 1950. június 28-án.

Az igazságügyi tárca s a KV Adminisztratív Osztályának „az igazságügyi apparátus átszervezésére" fejléccel ellátott közös „javaslata" 1950. október elejére készült el. Ennek tartalma a korábbiakban jórészt ismertetett elképzelések összegzésének tekinthető. Végül azonban mégsem a Titkárság, hanem a terveknek megfelelőképp a PB elé tárták a négyoldalas anyagot, az pedig 1950. október 19-én tárgyalta meg az igazságügyi apparátus átszervezésére vonatkozó javaslatot ülésének ötödik napirendi pontjaként. Az új miniszter, dr. Molnár volt az előadója. S ő lett tisztségéből fakadóan a felelős azért, hogy a javaslatban

valóban sor került". Ez vonatkozott arra a hat-nyolc ügyre – köztük az esztergomi érsek és társai büntetőperére is –, „ami olyan ügy volt, amellyel politizálni kívánt a párt, vagy ha úgy tetszik a Titkárság, vagy ha még jobban úgy tetszik: Rákosi". *Décsi memoár*, 1984. április 24. 4., 39., 41–42.

961 *Rákosi Mátyás referátuma az MDP KV 1953. június 27-én tartott ülésén.* MNL OL M–KS 276. f. 52. cs. 24. ő. e. 5.

962 *Zeiner Ferenc kegyelmi ügye.* MNL OL XX–10–a 2. doboz, 00324/1953.; Zeiner Ferenc életrajza. In Zinner Tibor: *Amit a vamzerekről tudni illik…* Melléklet. Fogdaügynök tanulmányban nevek, életrajzok. Budapest, 2020. *Kézirat*, 92.

963 Zinner 2013–1. 65.; Rákosi Mátyás elvtárs nagy beszéde a nagybudapesti pártaktíván a Rajk-banda megsemmisítésének tanulságairól és népi demokráciánk hatalmas sikereiről. 1949. szeptember 30. *Szabad Nép*, 1949. (október 1.) 228. sz. 1–2.

964 *Iratok 1.* 613. Tájékoztató az MSZMP PB „Büntetőpolitikánk egyes kérdéseiről" szóló, 1957. december 10-i határozatáról, amit az év utolsó napján véglegesítettek, és írta alá akkor a három előterjesztő. Ebben olvasható a kormány büntetőpolitikájának végrehajtásánál:

„1.) Kérlelhetetlen vasszigorral kell érvényesülnie azokkal az osztályidegen, deklasszált, huligán elemekkel szemben, akik ellenforradalmi bűncselekményeket követtek el. Az ilyen cselekmények megítélésénél az osztályhelyzet súlyosbító körülményként jelentkezik.

2.) A törvény teljes szigorával kell büntetni azokat a dolgozó osztályhelyzetű személyeket, akik az ellenforradalom alatt vagy a jövőben osztályukat elárulva, főbenjáró, súlyos ellenforradalmi bűncselekményeket követtek, illetve követnek el."

965 *Feljegyzés az Igazságügyi Minisztérium átszervezéséről, 1950. szeptember 22.* MNL OL M–KS 276. f. 96. cs. 1. ő. e. K/11/C/Iktatószám nélkül.

sorjázott, határidőre megvalósítandó tervek valóra váljanak. „A Politikai Bizottság határozatának végrehajtására bizottság alakítandó. Tagjai legyenek a miniszter, az államtitkár, a minisztérium személyzeti felelőse, a KV Káderosztályának és Adminisztratív Osztályának egy-egy munkatársa. A bizottság vezetője a miniszter elvtárs legyen. A határidők betartásáért a miniszter elvtárs felelős." Az MDP PB által elfogadott, határozattá emelt javaslat szerint továbbá „az igazságügyi apparátusból azonnal el kell távolítani mindazokat, akik a Horthy-rendszer politikai ítélkezéseiben részt vettek, exponálták magukat, vagy egyébként megbízhatatlanok. (Lásd: II. melléklet). El kell bocsátani a jobboldali szociáldemokratákat, a kispolgári és egyéb alkalmatlan elemeket. A túlméretezett apparátusban jelentős létszámcsökkentést kell végrehajtani összekapcsolva az ellenséges elemek eltávolításával. Az apparátusban dolgozó 6896 fő 1280 fő eltávolításával 5616-re csökkentendő, (lásd: III. melléklet), *határidő: 1950. november 30.*"[966]

A II. mellékletből elég felidézni dr. Bojta, dr. Lee, dr. Somogyi, dr. Szűcs János és dr. Zalán nevét.[967] A III. melléklet pedig azt tartalmazta, hogy el kívánnak távolítani az apparátusból húsz ügyészt és tizenkilenc ügyészségi fogalmazót, háromszázhetvenhárom bírót és százötvenegy bírósági fogalmazót. Tájékoztattak arról is, hogy a még 1355 bíróból 542 a fővárosban, 813 vidéken ítélkezik. Közülük 982 bíró maradna, Budapesten 330, vidéken pedig 652. Hasonlóképp adatokat közöltek a 711 bírósági fogalmazóról is, akik közül Budapesten 258, vidéken 453 szolgált. Közülük összesen 560 maradna, a fővárosban 142, vidéken pedig 418. Összegezve, Budapesten 330 bíró és 142 fogalmazó, vidéken a 652 bíró mellett 418 fogalmazó maradna. A létszámcsökkentés a fővárosban 328 (41%), vidéken 196 (15,7%) jogász – bíró és fogalmazó – eltávolításával járna.[968] A feladatot kitűzték, a végrehajtás következhetett. Ezt is – miként az idő tájt oly sok mást – szokás szerint túlteljesítették…

A „javaslat" inkább a stiláris fordulatokban – alkalmazkodva a korabéli politikai felső vezetők időnként néprádiókból hallható, de inkább a *Szabad Nép*ből ismert nyelvezethez – „hozott" újat. A feltárt hiányosságoknál például azt, hogy „az ellenség" kezében volt tárcánál a nevesített első ember s a környezete csak vonakodva vagy egyáltalán nem hajtotta végre a legszükségesebb változtatásokat, és a minisztérium tisztviselői között „aktív fasisztákis" meghúzódnak, sőt az újonnan bekerültek „túlnyomó része régi kispolgári ügyvéd, és Riesék által behozott jobboldali szociáldemokrata". A korrupció növekedett. Munkáskáder a legutóbbi időkig nem volt.

Újdonságként hatott azonban az a megállapítás, hogy az Alkotmány által előírt bírói s ügyészi szervezet „felállítása a legutóbbi időkig nem került napirendre". Ennek ellenére – mint közismert – végül 1953 nyaráig kellett várni a Legfőbb Ügyészség létrejöttére. Azért, mert a tárca vezetése, főképp dr. Décsi s tanácsára a miniszter addig húzódozott ettől. Amikor végül felállították, akkor már dr. Décsi is őrizetben volt hónapok óta. Okkal rögzült az apparátus túlméretezettsége, a négyféle bírósági fórum csökkentése. És így tovább.

A II. fejezetben a bevezető mondatokat iránymutatásnak szánták. Ekképp: „[…] a legsürgősebben biztosítani kell, hogy az igazságügyi apparátus a szocializmust építő nép hathatós fegyverévé váljon az ellenséggel vívott harcban. Az igazságügyi apparátusnak az Alkotmány szellemében, a Párt vezető és irányító erejére támaszkodva, a Szovjetunió jogrendszerét, jogalkotását és tapasztalatait szem előtt tartva, a proletárdiktatúra fokozott védelmét és erősödését kell szolgálnia."[969] A korszak átlagembere – ha nem volt süket, és nem szenvedett politikai vakságban – érthetett mindezekből.

A Szovjetunióval való jogi kapcsolatokról feljegyzés készült 1950. november 25-én. Aki készítette, nem kertelt, mert – miután nem a nyilvánosságnak, hanem a politikusi gárda élén állók hűséges kiszolgálóinak írta, ezért el is várták tőle – papírra vetette: „rendszeres jogi és jogászi kapcsolatunk nincs" a keleti szomszéddal, ezért „két irányban lenne szükség" azok megteremtésére. Egyfelől, mint írta, azon írásbeli anyagokat kellene megszerezni onnan, amelyek a bírósági s az ügyészségi fórumok megfelelő szervezetére, gyakorlati munkájára vonatkoznak, függetlenül attól, hogy ezek bizalmas jellegűek. Másfelől azonban a kodifikálással összefüggő kérdésekre csak akkor kapható tőlük érdemi válasz, ha netán delegáció érkezne onnan, akiknek tagjai a több hónapos ittlétük alatt lehetőséget biztosítanának az érdemi eszmecserére az új törvénykönyvek elkészítésekor, valamint az apparátus átszervezésekor a felmerülő szükséges kérdések megbeszélése során. És így tovább.[970] Nem meglepő ezért, hogy közel egy hónapos látogatást tett 1951. július 11. és augusztus 5. között az igazságügyi tárca, dr. Décsi vezette delegációja a Szovjetunióban, útjukról beszámoló is készült augusztus 12-én.[971] Akik olvashatták, azok érdemi betekintést nyerhettek a Záhonytól keletre folyt igazságszolgáltatásról, ha tudtak olvasni a sorok között.

Mindennek további következményéről majd 1952-ben, amikor már tombolt a kataszrófapolitika, a különbözőképp meghurcolt személyeken és családjaikon kívül leginkább a rendszer iránti töretlen, alattávalói hűségükről, politikai elkötelezettségükről közismert, avagy a közvélemény előtt ugyan kevesebb reflektorfényt kapott, de az előbbiektől nem eltérve, hasonlóképpen ítélkező büntetőjogászok győződhettek meg, akik a *Szovjetjogi cikkgyűjtemény*t forgatták. Próbálták volna nem kézbe venni. Ott olvashatták, hogy a moszkvai tanácsok a népi demokráciákban egyrészt a törvényalkotásban, másrészt a sztálini példa nyomán a büntetőperekben öltöttek testet. A cikk szerzője az 1930-as évek második feléből a sztálini tisztogatások korszakát állítja példaképnek, és arra is kitér, hogy a Szovjetunióval „testvéri" kapcsolatban lévő országok büntető törvényhozásuk során figyelembe vették a szovjet tapasztalatokat, „főképpen az államellenes bűncselekmények fogalmában, az osztálypolitikai lényeg […] tekintetében" használva fel azokat. Mindezek után nem meglepő, hogy a szerző szerint „a Szovjetunió törvényhozásának befolyása alatt az európai népi demokratikus országok egész tételes törvényhozása új, magasabb fokot ért el".[972] És még nem volt 1953 januárja, amikor a két szovjet igazságügyi tanácsadó, Jurij Andrejevics Kaljonov és Nyikolaj Mihajlovics Ricskov* letétette Rákosi asztalára huszonhárom oldalas jelentését az ügyészségek helyzetéről, benne a Legfőbb Ügyészség felállításának szükségességéről. Egy-

966 *Javaslat az igazságügyi apparátus átszervezésére, 1950. október.* MNL OL M–KS 276. f. 53. cs. 62. ő. e. 30–33. (Kiemelés az eredetiben, aláhúzással.)
967 *II. melléklet.* Uo. 35.
968 *III. melléklet.* Uo. 37.

969 Az Alkotmány 41. §-a a bíróságok feladatát rögzítette. Mit kell tenni ezért a bíróknak, akiknek elméleti színvonala emelését szolgálja az akadémia felállítása. Ennek „célja nyilvánvaló. A munkás és parasztosztály soraiból nevel megfelelő jogi szakképzettséggel bíró bírákat és ügyészeket, akik egy személyben egyesítik az osztályhelyzetből folyó szükséges szemléletet, a megfelelő szakképzettséggel." Frank Károly: Az Alkotmány 41. §-ának gyakorlati megvalósításáról. *Jogtudományi Közlöny*, 1949. 23–24. sz. 501.

Dr. Névai László: Az igazságszolgáltatás alapelvei Alkotmányunkban. (A Magyar Jogász Szövetség Világnézeti és Oktatási Bizottságának tanfolyamán elhangzott előadás nyomán). *Jogtudományi Közlöny*, 1950. 7–8. sz. 223. A szerző szerint az akadémia létrehozása a „népi demokratikus forradalomba" illeszkedik. Ennek lépcsőfokai: kezdete a 81/1945. M. E. sz. rendelet hatálybalépése, az 1947. évi XXIII. tc. az uzsorabírósági különtanácsok (munkásbíróságok) felállítása, az 1949. évi XI. tv., a népnek a büntető igazságszolgáltatásban való részvételéről és a fellebbvitel egyszerűsítéséről alkotott jogszabály, majd az akadémia felállítása után a folyamatot az Alkotmány elfogadása tetőzte be.
970 *Feljegyzés, 1950. november 25.* MNL OL M–KS 276. f. 96. cs. 1. ő. e. K/11/C/4/1950.
971 *Beszámoló a dr. Décsi vezette – Szabó Imréből és Bozóki Istvánból álló – delegáció útjáról, 1951. augusztus 12.* MNL OL M–KS 276. f. 96. cs. 3. ő. e. K/11/1035/1951.
972 Zinner 1993. 28.

két adatot azért érdemes belőle felidézni. 1952 első kilenc hónapjában a nyomozószervek több mint negyedmillió személlyel szemben indítottak bűnügyi eljárást. Ezek ötvenöt százalékát azonban az előzetes eljárások során megszüntették, a fővárosban az ügyészség 40 500 személy közül kétharmaduknál járt így el. Akiket megvádoltak ugyanebben az időszakban, azok közül a bíróságok majdnem minden harmadikat felmentették, illetve az eljárásokat megszüntették. Összességében – a bűnügyi eljárások alá vontaknál – négyből egy esetben lett büntetőügy, 73%-ban azok megszűntek. Tehát teljességgel alaptalanok voltak a büntetőjogi felelősségre vonást célzó rendkívül alacsony nívójú nyomozati eljárások. Mindez – közismert – összefüggött az éberségi hisztéria parttalanná válásával. Az ügyészek „nem hajtják végre a bűnvádi perrendtartásból rájuk háruló kötelezettségeket [...] az állambiztonsági szervek[973] nyomozása feletti felügyeletet [...] nem gyakorolják". Az ügyészségnek az államhatalmi szervek törvényesség feletti felügyeleténél „eléggé világos elképzelésük sincs arról, hogy az ilyen felügyelet milyen formában és milyen módszerekkel történik". A kihágási bíróságok határozataival „rendszertelenül és felületesen ismerkednek meg". Tájékoztatásképp ehhez annyit, hogy 1952 első három negyedévében több mint félmillió személy ügyét tárgyalták ezek a fórumok. Közigazgatási eljárás alá vontak 68 és fél ezer kulákot, 11 700 kiskereskedőt, a többiek munkások, szegény- és középparasztok voltak. A Legfelsőbb Bíróság nem irányítja országosan a bíróságokat, tevékenysége a fellebbezések elbírálására korlátozódik. Mindezen iszonytató adatok és jogos kritikai észrevételek mellett határozottabb fellépést sürgettek a „társadalomellenes" és „osztályidegen elemekkel" szemben, azért, mert irányukba gyakran tapasztalható liberalizmus. És így tovább.[974] Nem kell azonban ennyire előre szaladni!

Visszatérve a korábbiakhoz, a pártvezetés a „javaslatba" foglalt tennivalókat határidőkhöz kötve részleteiben öt pontba, azokon belül egy-egy esetben alpontokba foglalta. November 30-ig kellett eltávolítani a korábbiakban említetteket, összesen 1280 személyt. A 6896 fős létszámot 5616-ra kívánták csökkenteni. Írásom elején jeleztem, az eltávolítottak száma azonban ennél nagyobb lett, végül 1609 személyt érintett. A hatszázhetvenhat fogalmazási alkalmazottból háromszázhatvanhat bíró, ötvennégy ügyész, ötvenkilenc közjegyző, tizenkilenc előadó az igazságügyi tárcától, százhetvennyolc fogalmazó volt. A többiek, nyolcszázhetvenhat személy volt kezelő személyzeti dolgozó. Ehhez az összesen 1532 személyhez csatlakozott még ötvenhét bíró és ügyész, akiket a közjegyzői karba helyeztek át.[975]

Az MDP Adminisztratív Osztályának és az igazságügyi tárcának 1950. október 19-i közös javaslata szerint „a kulcsállásokat politikailag megbízható, szakmailag megfelelő párttagokkal kell betölteni". Az egyik csatolt mellékletben felsorolták a már korábbiakból ismert és mindenképp elbocsátásra kiszemelt nyolc személyt. „Irányt kell venni a munkáskáderek vezető helyekre való beállítására." A legjobb fogalmazókat és bírákat elő kell léptetni, „megfelelő posztokra kell állítani".

S a „javaslat" egy alapvető szervezeti újdonságot is tartalmazott az előbbi összeállításokhoz képest. A korábbiakban dr. Szabó Imre által jelzetteket ugyanis másképp fogalmazva, de hasznosította. Azt rögzítette, hogy „a büntetőbírói és ügyészi akadémia minisztertanácsi rendelettel bírói és ügyészi akadémiává szervezendő át, hogy az új tanfolyamot elvégző 200 főnyi hallgató bírósági vezetővé is kinevezhető legyen. (A rendelettervezet készen van.) A Tudományegyetemen most utolsó évüket hallgató jogászok közül a legjobbak számára lehetővé kell tenni, hogy legkésőbb 1951 márciusában záróvizsgáikat letehessék, s így az apparátusba felvehetők legyenek." Mindezt kiegészítették azzal, hogy bírói szakvizsgát lehessen tenni a korábbi három- helyett egyesztendős gyakorlat után, itt is megjegyezték, hogy a minisztertanácsi rendelettervezet készen van. Szemben a korábbi „egységes bírói és ügyészi vizsga" letételéhez szükséges hosszabb, három gyakorlati évet előíró rendelkezéssel. A határidő itt 1951. június 30. volt.

Az újabb pontban a minisztérium átszervezéséről, abban a megszüntetendő osztályokat stb. nevesítve foglaltak állást, a határidő – miként az elbocsátások esetében – itt is november 30-a lett. A feleslegessé váló bíróságoknál 1950. december 31., az új közigazgatási határok miatt még hiányzó bíróságoknál 1951. december 31. lett a határidő. Az új bűnvádi és polgári perrendtartás életbe léptetése 1951. február 1-jén következzen be. Alkotmánymódosítással együtt fog járni a felsőbíróságok megszüntetése. Meghatározták a bírósági tanácsok összetételét. „Első fokon egy bíró és két népi ülnökből, másodfokon két bíró és három népi ülnökből, a Legfelsőbb Bíróságon három bíró és két népi ülnökből álló tanácsok ítélkezzenek."

A következő pontban az elavult jogszabályok helyett taxatíve írták elő, hogy melyek a feltétlenül előkészítendők. Ezek elkészítésére határidőként 1951. szeptember 30-át jelölték ki. Közöttük az új államvédelmi törvény megalkotását, a büntető törvénykönyv különös részét tartalmazó, a fiatalkorúak feletti büntetőbíráskodásról szóló törvényt, a büntetés-végrehajtás új rendszerét. A tanácsrendszer bevezetésével sürgős kidolgozást igényel az új közigazgatási eljárás és a kihágási jog, javaslat kell egy új munkatörvénykönyvre, reformálni szükséges a családi és örökösödési jogot, felülvizsgálandó a kereskedelmi és ipartörvény. Mindezekre közel két esztendőt terveztek... A legfőbb ügyészi tisztet és a kötődő ügyészi szervezetet 1951. december 31-ig kell felállítani. A „megtisztított" bírói s ügyészi apparátus illetményét rendezni kell 1951. február 1-jéig.[976]

A „Pártközpontban" megszületett a döntés, következménye sem maradhatott el. A Büntetőbírói és Ügyészi Akadémiára vonatkozó alaprendeletet módosították. November 4-től hatályba lépett a 265/1950. (XI. 4.) M. T. sz. rendelet.[977] Megkezdődött a Bírói és Államügyészi Akadémia története.

Az alaprendelet módosításának tervezetét az igazságügyi tárca Tanulmányi Osztálya részéről korábban Nádas véleményezte, paragrafusról paragrafusra. Megállapította, hogy noha az október 1-jével induló új tanfolyam célja nem tér el az elsőétől, de mégis célszerűnek tartják a névváltoztatást. Az akadémia súlyát, tekintélyét ugyanis ezzel növelni lehetne, ha nevét nem korlátoznák a büntetőjog világához. Mi több, a tananyagban a polgári joghoz kötődő új tananyagok is lesznek, így a polgári jog alapelemei, munkajog, szövetkezeti jog stb. Ezáltal a polgári területre is beállíthatók lesznek a végzett hallgatók. Megállapította, hogy az új honi elnevezéshez képest a környező országokban más nevekkel látták el a hasonló rendeltetésű oktatási intézményeket. Így Csehszlovákiában „dolgozók jogi iskolája", Romániában „jogi tanfolyam", a távolabbi Lengyelországban azonban lényegében hasonlóképp „Bírói és Ügyészi Akadémia" az elnevezés. Utóbbinál a hallgatók átlagéletkora huszonhárom esztendő volt, szemben a magyarországi harminckét évvel. Az első tanfolyamnál

973 Ez a szovjet titkosrendőrség elnevezése volt. Az állambiztonság fogalmát a gyűlölt államvédelem helyett '56 ősze után honosították meg Magyarországon.

974 Kaljonov és Ricskov szovjet igazságügyi tanácsadók jelentése az ügyészségek helyzetéről Rákosi Mátyásnak, 1953. január 16. előtt. *Iratok 1.* 363–386.

A jelentés elkészültének időpontja onnan állapítható meg, hogy annak 8. oldalán az olvasható, hogy „Dr. Décsi Gyula elvtárs igazságügyminiszter". Márpedig az egykori miniszter nem épp kellemes emlékei szerint akkor már cellájában raboskodott letartóztatottként, miután január 14-én este épp a hivatali főnöke, a miniszterelnök Rákosi rendelte azt el. Nem tartozott többé az „elvtársak" közé. Idézem majd a későbbiekben.

975 *Az Igazságügyminisztérium jelentése az MDP PB igazságügyi apparátus átszervezése tárgyában hozott határozat végrehajtásáról, 1951. május 16.* MNL OL M–KS 276. f. 96. ő. e. K/11/C/612/1951.

976 *Az MDP KV Adminisztratív Osztálya és az Igazságügyminisztérium közös javaslata az igazságügyi tárca átszervezéséről, 1950. október 19.* 5. napirendi pont. MNL OL M–KS 276. f. 53. cs. 62. ő. e.

977 265/1950. (XI. 4.) M. T. sz. rendelet a Bírói és Államügyészi Akadémiáról. In *Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1950.* I. kötet. Budapest, 1951. Jogi és Államigazgatási Könyv- és Folyóirat Kiadó, 424.

a hatályos jogszabályok alapján az államügyészi és büntetőbírói kinevezésekhez betöltött huszonhat esztendő lett volna az előírás. Ezt a jogszabályt a módosításkor megváltoztatják visszamenőleg augusztus 1-jével kezdődően, azért, mert hét, ezt a kort még el nem ért, most végzett hallgató így kinevezhető lesz. Végül a továbbképzés fontosságára tekintettel megváltoztatni javasolták a végzett hallgatók, a szakkáderek képzését, annak további intézményesítését szorgalmazták. Azzal a nem rejtett céllal, hogy 1951. január 1-jétől hároméves továbbképzést indítanak a már végzett hallgatók számára.[978]

A korábbiakban hozott határozatok végrehajtásának sorába illett, hogy ki kellett dolgozni az elbocsátások „elvi szempontjait". Ez megtörtént az igazságügyi tárcánál, mert a szeptember 22-én elkészült hosszas előterjesztésnek a 10–11. oldalán külön fejezet foglalkozott ezzel, „a létszámcsökkentés elvi szempontjai és végrehajtása" alfejezet címmel ellátva. Ennek előzményeit előbb 1950. szeptember 5-én munkálták ki, majd visszatértek rá 1950. október 26-án is.[979] Az utóbb készült feljegyzés szerint az igazságügyi tárca kollégiuma szeptember 5-én tárgyalta meg az elé terjesztett elvi szempontokat. Az ülés iratai azonban nem kutathatók. Azért, mert a levéltárban, dr. Szabó Imrének a tárca titkos ügykezeléssel iktatott iratai közötti irathagyatékában fennmaradtak ugyan 1949. augusztus 31-től keletkezett kollégiumi iratokra vonatkozó utalások[980] és dokumentumok is, azonban ennek az ülésnek nincs irathagyatéka.

Az igazságügyi tárca Személyzeti Osztályán készült és a KV Adminisztratív Osztályához megküldött, 1950. október 26-án továbbított, alá nem írt feljegyzésből ismert, hogy az eltávolítandók számánál nagyobb volt az előzetesen kiválasztottak száma valamennyi területen, így a tárcánál, az ügyészségeknél és a bíróságoknál. Ezt a munkafázis során nem beszélték meg az elbocsátandók személyes és családi viszonyait közvetlenül ismerő illetékes vezetőkkel, hanem „nagyobbrészt írásban, helyenként régebbi iratok adatok alapján" állították össze a névsorokat. Az elbocsátandók végleges listájának elkészítése előtt ezért vált szükségessé „a politikailag megbízható felsőbírósági és megyei bírósági elnökökkel, személyi hálózattal" a helyszínen a kiszemeltekről egyenként tájékozódni. Azért, hogy „az alapvető hibák elkerülésével valóban a politikailag legrosszabb és szakmailag a leggyengébb elemek kerüljenek ki" az apparátusból, illetve „a két szakmailag egyformán gyenge munkaerőnél a szociális szempontok megfelelően mérlegelhetők legyenek". A felsőbíróságok megszűnésével s az ott dolgozók más beosztásba helyezésével – ha egy másik településen ítélkező bíróságához kerülne valaki – lakásgondok merülhetnek fel és így tovább, tehát a helyszíni tájékozódás elengedhetetlen. Sőt, ha egy bíróság, vádhatóság állományából több személyt távolítanak el, akkor ott létszámhiány keletkezhet, és az eltávolítottak pótlásáról a zavartalan munkamenet miatt feltétlen gondoskodni szükséges. Ez viszont újabb áthelyezésekkel járhat. Ezért a Munkaerőtartalékok Hivatalának (MTH) helyszínen lévő szerveivel is kapcsolatba kell lépni. 1950. október 25. és november 15. között tervezték a helyszíni megbeszéléseket, Szolnokon kezdődnek, és a Budapesti Felsőbíróságon, valamint a Legfelsőbb Bíróságon fejeződnek be.

Itt, megszakítva a feljegyzést, érdemes egy-két korabéli „kádervéleményt" felidézni. Kordokumentum mivoltukon túl ugyanis az elűzöttekről papírra vetettek „tárgyi súlyát", a káderezés tartalmát s egyúttal a káderezők habitusát is érzékeltetik. A Legfelsőbb Bíróság korabéli apparátusában ítélkezőkről leírták már az adatokat 1950. szeptember 15-én a legfőbb államügyész, dr. Domokos, a helyi pártszervezet titkára, négy tanácselnök és két legfelsőbb bírósági bíró „adatszolgáltatása" alapján. Miként vélekedtek a bírókról?

Egy-két jellemző, ezúttal nem nevesített személyeket érintő korabéli „gondolat" felidézhető. Előbb a régebbi idők óta szolgálókról: az egyik „gyengébb bíró […] polgári gondolkodású, aki távol áll a mától. Különösebb értéket nem jelent." A másikról azt írták, hogy „Feri Sándor szerint polgári ismereteit illetően a híre nagyobb, mint amennyit valóban tud. […] Politikai kérdésektől fázó bíró, egy időn keresztül a Töreki [!] tanács tagja volt. […] Értéket, mint bíró nem jelent, pótolható." A harmadik „ideológiailag fejlődni már nem tud […] politikailag […] fejletlen, álláspontjának teljesen alárendeli magát". A negyedik „szakmailag gyenge, felületes, kinek munkáját fokozottan kell ellenőrizni". Avagy az ötödik „szakmailag feltűnően gyenge, […] alig használható". Végezetül egy ellenpélda is a polgári bírókról írottak közül: az illető „oszlopa a tanácsnak, politikailag becsületes. Társadalmi munkában nem vesz részt, […] azonban rendszeresen olvas, ideológiailag is fejlettnek mondható. A Legfelsőbb Bíróság átlagon felüli bírái közé tartozik." Ennek ellenére az illetőt nyugdíjazták, mert – mint köztudott – kivétel erősíti a szabályt. Ezt pedig az igazságügyi tárca dolgozói esetében kapun kívülre tessékelésük során a végletekig, könyörtelenül betartandó főszabályként alkalmazták.

Hogyan vélekedtek a büntető szakterület bíróiról? Az egyik „bár nem rendszeresen, de részt vett a felszabadulás előtti politikai ítélkezésben. Fáradt öregember, tele reszketéssel, állását félti, egybehangzóan szakmailag értékes, de a Somogyi-tanácsban önálló vélemény alkotására bátortalan. Politikai kérdésekben nem nyilatkozik. Ha felmerül, elfogadja a többség álláspontját." A másik „a múltban, mint a Legfelsőbb Bíróság bírája a Töreki [!] tanács tagja volt". Dr. Feri és dr. Domokos pozitív minősítése ellenére őt is eltávolították. A harmadik „állandó tagja volt a Szemák tanácsnak. Mozgalmi ügyekben ítélt, közigazgatási bíróságtól jött át, bírói gyakorlata kevés van". A negyedik „megelőzően a Budapesti Államügyészség elnöke volt. Állítólag részt vett volna Ries korrupciót szolgáló utasításainak végrehajtásában. Domokos elvtárs erősen kétli fenti állítás valóságát. Átlagon felüli szakmai tudással rendelkezik. Domokos szerint igen jó bíró. Egyesek szerint politikailag azért is megbízhatatlan, mert jobboldali szocdem. volna, erre nézve azonban közelebbi adatot senki sem tudott szolgáltatni." Mindkét, utóbb nem nevesített bíró maradhatott mindezeknek ellenére, az őket dehonesztáló, sajátos „káderezés" során készült anyagok nem mindig érték el a kívánt célt.

Hasonlóképp formáltak véleményt az újakról, a három polgári és a kilenc büntető ügyszakos ítészről, az utóbbiak között dr. Bojtáról: „értelmes (az V. tanács elnöke) szakmailag felkészült, az 1945:VII. tc.-be ütköző ügyekben ítélő tanács elnöke. Megelőzően NOT elnök, illetőleg a miniszterelnökségen államtitkárként teljesített szolgálatot. Politikailag a vélemények róla eltérőek. Franczia [Géza*] párttitkár szerint, mint kultúrfelelős hasznos és értékes munkát végez, szerinte ma már politikai állásfoglalása határozott. Mások szerint politikailag ingadozó, mint a szocdem. pártból átkerült tag még nem vetkőzte le volt pártjának sajátosságait." E jellemzés úgy ért véget, hogy felhívta a figyelmet a Személyzeti Osztály véleményének megtekintésére! Avagy: „dr. Majzik László az ötös tanács állandó tagjaként működött 1938-tól. Részt vett az erdélyi per tárgyalásán. Domokos elvtárs szerint szakmailag nem váltotta be a hozzáfűzött várakozást. Jó közepes legfelsőbb bírósági bírónak mondják." E jellemzések döntöttek el sorsokat. Hasonló *„Feljegyzések"* készültek a Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bíróságán szolgálatot teljesítő tanácsjegyzőkről, a Budapesti Felsőbíróságon szolgálatot teljesítő bírókról és fogalmazókról, segédhivatali alkalmazottakról is, a negyvenkét személyről „alkotott" jelentés mellett. Stílusban és tartalomban nem tértek el attól, amit a legfőbb jogi grémium „informátorai" közösen készítettek. Az előkészítés országszerte

978 *Az Igazságügyminisztérium Tanulmányi Osztályának feljegyzése az akadémiát létesítő rendelet módosításához, 1950. augusztus 25.* MNL OL XIX–E–6 1. doboz. Iktatószám nélkül.

979 *Feljegyzés a minisztériumból, a bíróságoktól és vádhatóságoktól elbocsátásra kerülő alkalmazottak kiválasztásának elvi szempontjairól, 1950. október 26.* MNL OL M–KS 276. f. 96. cs. 1. ő. e. K/11/C/49/1950.

980 *Az Igazságügyminisztérium Kollégiumának iratai, 1949. augusztus 31. – 1950. július 5.* MNL OL XIX–E–1–z 34. doboz, 00361/1950.

hasonlóképp zajlott le, a hadműveletihez rendelkezésre álltak az „ellenség" adatai. A hadműveleti terv végül a legfelsőbb szinten jegecesedett ki.[981]

Folytatva az igazságügyi tárca Személyzeti Osztályán összeállított feljegyzést, ebben jelezték, az öt leváltandó megyei elnökkel nem beszélnek, másokat kérdeznek meg helyettük, de november 1-jéig javaslatot nyújt be a Személyzeti Osztály azokról, akiket helyükre kineveznének egyetértés esetén. Ezt követően – egyeztetve a tárca Bírói s Ügyészi Felügyeleti Osztályaival – november 18-ig elkészül az elbocsátandók végleges névsora a Személyzeti Osztályon, utána azt az igazságügyi tárca kollégiuma elé terjeszti. Ennek időpontja ugyan nem olvasható a feljegyzésben, azonban, ha november 20-ra a bírósági és vádhatósági vezetőket értekezletre hívnák a tárcához, akkor nyilvánvaló, hogy a névsorok elfogadása ezt megelőzte volna (legalább egy nappal). Azért rendelnék be őket, hogy dr. Molnár vagy dr. Décsi adjon nekik tájékoztatást a létszámcsökkentés okairól, szükségességéről, a létszámcsökkentési eljárásnál szem előtt tartott elvi szempontokról, utalva egyúttal a távolabbi jövőben esedékes területátszervezésekre is. Ez utóbbiak alatt a felsőbíróságok megszüntetését, a járásbíróságok székhelyeinek megváltozását, egyes járásbíróságok megszűnését és újak megszervezését értették. Az értekezleten elhangzottak alapján, az ott „kapott eme szempontok szerint a vezetők ismertetik majd a dolgozók előtt a létszámcsökkentést". Úgy vélték, hogy a történések megmagyarázásánál „az eltávolításra kerülő legrosszabb, illetve leggyengébb munkaerők nevét megfelelő indoklással" szükséges lenne „kihozni". Nem kevesebbet jelentett mindez, mint hogy ezzel a tervezett pellengérre állítással a bekövetkező horrorért járó felelősséget eleve másokra testálták azok, adott esetben az érdemi végrehajtásáért felelős személyzetis, dr. Gaál és társai, akik a legfelsőbb pártutasítások alapján jártak el. Az igazi döntéshozó – szokás szerint – a háttérben meglapulhatott, az állami vezetés megfelelő fóruma, az igazságügyi tárca pedig minél alacsonyabb szintre telepítette a sértettekkel való szembenézést.

Ezek után nem tekinthető véletlennek, hogy a feljegyzésben olvashatók szerint az 1949. évi 9. tvr. alapján történő eltérő felhívásokat az elbocsátandók esetében november 21–22-én bocsátják majd ki. Ezek akként térnek el a bírók és az ügyészek esetében, hogy politikai, avagy létszámleépítési okai vannak az elbocsátásnak. Előbbinél az indok az lesz, hogy magatartása és tevékenysége nem felel meg a népi demokrácia követelményeinek, utóbbinál a létszámcsökkentésre hivatkoznak, azzal, hogy „az érdekeltet főként személyi és családi körülményeire hallgatjuk meg". A végelbánásra vonatkozó okiratból is kitűnik majd ez a megkülönböztetés. Nyolc napon belül kell választ adni a felhívásokra. „A nem politikai okból eltávolításra kerülő igazságügyi alkalmazottak rendelkezési állományba helyezése november 30-ig történik meg."

A szomorú jövőre kiszemelteknek a felhívásokra adott nyilatkozatai – a tárca reményei szerint – legkésőbb 1950. december 5-ig beérkeznek, a végelbánás alá vonások, „amennyiben a pénzügyminiszter köriratában megszabott időben: december 10-ig nem történhetnének meg, úgy december 15–20. között történnek meg és ebben az időben küldhetnek át az Állami Nyugdíjhivatalhoz". Az 1949. évi 9. tvr. alapján végelbánás alá vontak nyugdíjba helyezhetők december 31-ével, a rendelkezési állományba helyezettek pedig 1951. február végével, de az ő szolgálatukra már 1950. december 1-jétől nem tartanak igényt.

A feljegyzés utolsó bekezdésében ismételt magyarázatát adta a felhívásokban a létszámcsökkentés eltérő mivoltának, továbbá azzal, hogy az eltávolításra kerülők egy részénél az MTH segítségével igyekeznek az elhelyezkedést „megkönnyíteni, elejét vesszük a pánik-

981 Zinner–Kahler–Koczka–Pálvölgyi–Tóth 2005. 415–418.

hangulatnak".[982] Záró gondolatként: a Személyzeti Osztálynak a KV Adminisztratív Osztálya számára megküldött feljegyzése a létszámcsökkentés szigorú, betartandó menetrendjét tartalmazta. Eleve eldöntött mivoltának ékes bizonyítéka volt, hogy az igazságügyi tárca kollégiumi ülésének időpontját behatárolta, azt konkrétan meg sem jelölte. Az ott tartandó értekezleten netán felszólaló miniszter vagy az államtitkár bejelentései pedig a felelősséghárítás folyamatát érzékeltetik. Mindezt két, ellentmondást nem tűrő, sűrűn gépelt oldal tartalmazta.

Mit eredményezett az előzőekben feltártak könyörtelen tartalma, majd annak hasonlóképp könyörtelen keresztülvitele? Minden érintettnek, korábbi életpályákat derékba törő „pártítélet"-végrehajtónak joga volt döntenie arról, hogy adja-e nevét ehhez a likvidálási folyamathoz, vagy sem. Függetlenül attól, hogy bárminő okból volt-e köze az érintett személyekhez. Akár, mert szíve-lelke, meggyőződése, netán egykori sérelme kívánta eltávolításukat, akár azért, mert féltette állami alkalmazotti, avagy pártbürokrata állását, családja jövőjét, amennyiben a jelzett feladatot nem hajtja végre. Amiben azonban így vagy úgy, de végül mégis egyfajta tettestársként közreműködtek. Ennek azonban nem csupán az lett az egyik következménye, hogy hány és hány jogász végzettségű szakember, mindennapi munkáját érdemben segítő tisztviselő s egyéb területen dolgozó igazságügyi munkatárs pályaívét törték derékba, és mindez milyen további drámai hatással járt az illetők családtagjai esetében is. Abban lettek ugyanis további tettestársak, hogy az újonnan hadrendbe állított utódaikkal utóbb, főként 1956 őszét követően drákói ítélkezési feladatokat is elvégeztettek. Akik pedig állásukban a történtektől megfélemlítve, de még megmaradhattak, azok ítéleteinek hatására a honi büntetés-végrehajtás által őrzött tízezrek száma az egekbe, soha korábbról nem ismert magasságokba szökött. 1953. június 10-én 34 275 polgári személy és 2320 katonai elítélt volt őrizetben, a 4139 internált mellett.[983] Ez pedig már jelentős csökkenésnek számított, mert 1953. május 1-jén 41 757 személy volt őrizetben, nagyrészt 1950-től 1953 nyaráig büntetőeljárás alá vont ipari és mezőgazdasági munkások.[984]

S az is köztudott, hogy a cellákban kényszermunkásként sínylődők családjai miként szenvedtek nem csupán hozzátartozóik letartóztatásától, majd a remények elillanása után szabadságvesztés-büntetésük letöltésétől kezdve, hanem évtizedeken keresztül utóbb is. Egyfelől az igazságügyi tárcánál lefolytatott létszámleépítés, másfelől az eltávolítottak pótlása így járult hozzá az előbbi iszonytató következményeként a hétköznapi terror társadalmi méretű kiterjesztéséhez. Nem egy hatalmi ág képviselőinek igaztalan meghurcolásáról, hanem immár többről, annak tömeges, rendszerű folyományáról volt itt szó. Annak megfelelően, miként azt az MDP II. kongresszusán pár héttel később elfogadott határozatába irányadó szempontként belefoglalták: „Az állam valamennyi szervében a legfelsőbbtől a legalsóbbig érvényesülnie kell a párt irányításának." Itt hangzott el, hogy „az a bíró, aki [...] nem hajlandó bírói munkáját az osztályharc követelményeinek megfelelően végezni, akkor sem maradhat a népi demokrácia bírája, ha egyébként nincs fasiszta múltja". Kovács István referátumában pontosította mindezt: „olyan káderek kell kiválasztani [...] akik megértik, és becsületbeli kötelességüknek tartják a párt, a kormány határozatainak végrehajtását".[985]

982 *Feljegyzés a minisztériumból, a bíróságoktól és vádhatóságoktól elbocsátásra kerülő alkalmazottak kiválasztásának elvi szempontjairól, 1950. október 26.* MNL OL M-KS 276. f. 96. cs. 1. ő. e. K/11/C/49/1950.

983 *A Belügyminisztérium VII. [Büntetés-végrehajtási] Főosztálya vezetőjének, Garasin Rudolf* büntetés-végrehajtási ezredesnek jelentése, 1953. június 20. Iratok 1.* 414.

Még nem kezdődött el Nagy miniszterelnöksége, amikor az ezredes jelezte, hogy 13 820 személynek a szabadulása várható a közeljövőben a Kömi őrizetéből, a külső munkahelyeken, a Bányaügyi és az Építésügyi Minisztériumnál dolgozó elítéltek közül.

984 Zinner–Balogh–Habuda–Markó–Svéd–Szakács–Szomszéd 1991. 118–119.

985 Uo. 101.

Mindezek után – nem tekinthető csodának, hanem épp ellenkezőleg a kongresszuson elhangzottak folyományának – országszerte fokozódott a terror. „Nem csupán az emberek megfélemlítő jellegű letartóztatásával, zömében koholmányokra épülő elítéltetésével támasztották alá az »éberségi« kampányokat, hanem – az internálások, kitelepítések mellett – titokban folytatott »terhelő adatok« beszerzésével is. Egyrészt a lefogottaktól »szerzett, kikényszerített« újabb információkból, de – és egyre gyakrabban – mérhetetlenül felduzzasztott bizalmi hálózat révén."[986] A meghurcolások, az alaptalan büntetőeljárások az igazságszolgáltatás munkavállalóit is sújtották. „Az igazságügy területén az utóbbi hónapokban egy sor ellenséges fasiszta elemet lepleztek le, de úgyszólván más szervek és nem a vezetők leplezték le őket."[987]

Ez azzal is összefüggött, hogy ez idő tájt, 1951. június 21. és július 23. között az igazságügyi tárca képviselőjeként, dr. Ágoston Pál vizsgálatot folytatott a Magyar Munkásmozgalmi Intézetben a személyzeti vezetője, dr. Gaál megbízásából részben a tárcabéli, részben ítélkező bírókat illetően.[988] A Személyzeti Osztályon dolgozó főelőadó azonban egyfelől igyekezett is védeni kollégáit, másfelől – miután tudta, hogy az 1920-as évek végének, az 1930-as évek elejének büntetőbírái közül sokan meghaltak, nyugállományba vonultak, és hosszú évek óta már nem tartoztak az apparátusba – feleslegesnek vélhette nevük papírra vetését. Utóbb, 1953. márciusban ugyanis Alexa államügyész az egykori iratok ismételt átvizsgálásával, „az ellenőrzés során megállapította, hogy dr. Ágoston Pál a Magyar Munkásmozgalmi Intézet által rendelkezésére bocsájtott bűnügyi iratokból az Igazságügyminisztériumot érdeklő adatokat vagy egyáltalán nem írta ki, vagy csak részben írta ki, sőt több bűnügyi iratból olyan neveket írt ki, amelyek a bűnügyi irat anyagában egyáltalán nem található[k]." Kilenc büntetőperrel összefüggő eltérésről tájékoztatta feletteseit.[989] Miután Dr. Ágoston tettére csak 1953 tavaszán derült fény, addig maradhatott, május végén azonban könyörtelenül eltávolították.

Ez történt a bíróságok munkatársaival. Ám működésükről, a rendszerszerű megfélemlítés következményeiről két és fél esztendővel később már megbízhatónak tűnő adatok váltak szűk körben ismertté. A Rákosi–Gerő-féle időszak büntetőpolitikájának lényege ugyanis

986 Uo. 99–100.

987 *Az igazságügyi tárcánál 1951. június 29-én megtartott vezetői értekezleten elhangzott előadás.* LfB. TÜK.

988 *Alexa Miklós államügyész feljegyzése ellenőrző vizsgálatáról dr. Ágoston Pálnak, az Igazságügyminisztérium Személyzeti Osztálya főelőadójának a Magyar Munkásmozgalmi Intézetben 1951. június 21. és július 23. között folytatott kutatásáról, amelyek annak idején egyes, igazságügyi dolgozók kommunista perekben betöltött szerepére vonatkoztak, 1953. március 27.* ÁBTL 4. 1. A–413. 4–7., 11. doboz.

Megbízásai közül az 1951. június 21-i Gáspár Mózes, Szabóky Jenő és Zsöllei Kálmán I. M.-béli dolgozókra, az 1951. június 29-i Czövek János, Cseténvi Andor, Deáki Ferenc, Mátéffy József és Bokka Márton, az 1951. július 2-i dr. Zsöllei Kálmán és társai, az 1951. július 3-i dr. Adányi Bertalan és társai, az 1951. július 5-i dr. Balogh Győző és társai, az 1951. július 13-i dr. Pászkán Mihály és társai (ennek semmi nyomát nem találta Alexa) és végül az 1951. július 23-i dr. Tömöry József és társai múltbéli tevékenységére kutatott.

989 Példaként három 1932-ben tárgyalt büntetőügy: Szimonidesz Lajos társai büntetőperében egyedül Méhes Ignácot írta ki bírónak, nem említette Csengey Miklós, Eigen Kálmán, Kvassay Gyula, Slavek Ferenc, Szolnok Jenő és Tolnay Iván nevét, ugyanakkor Szőke Benedek nevű bíró nem vett részt az eljárásban.

Fenyő (Fischer) Tibor és társai büntetőperében elhallgatta az ítélkező bírókat: dr. Janovich Tibor és dr. Bérczei Géza nevét. Beírta ugyanakkor dr. Szabóky Jenő jegyzőkönyvvezetőt a tárgyalási jegyzőkönyvre hivatkozva, amely viszont nem volt az iratok között.

Baranyai András és társai büntetőügyéből nem írta ki se az ügyészt, se a bírókat.

Korábban Sebes István és társai büntetőügyéből is elhallgatta a bírók: Váradi Brenner Alajos, Illés János, valamint Gadó István* és Medvigy István nevét. Ugyanakkor Miggyisch Géza és Dömötör Géza jegyzőkönyvvezetők nevei nem találhatók az iratokban. És így tovább.

Elhallgatta más ügyekben Almásy Dezső, Bochkor Antal, Bókay Béla, Finkey Ferenc, Kendi Elemér, Pazár Zoltán, Sélley Barnabás, Sóóky József, Sutoris Edgár, Szeőke István kúriai bírók, valamint Kéler Béla, Strache Gusztáv főügyész nevét más felsoroltak mellett.

abban summázható, hogy „a büntető igazságszolgáltatás középpontjába az államhatalmi és államigazgatási szervek igazgatási és termelési feladatainak büntetőeszközökkel való megoldása került. Visszaesett a nyomozási munka színvonala, az alaptalan büntetőeljárások és bírói ítéletek az állampolgárok olyan széles tömegét érintették, amely a dolgozók körében növelte a bizalmatlanságot az állammal szembe[n]."[990]

Ebben az időszakban pedig a „tudós" dr. Molnár vezette a tárcát, oldalán dr. Décsivel, aki egyre magasabbra emelkedett a ranglétrán, és végül az utóda lett. Molnárnak a testvére, dr. Molnár René a Szovjetunióban lett a törvénytelenségek áldozata. A Rajk–Brankov-ügy után dr. Décsit már nem zavarta szerepvállalása a bírói kar mészárlásában, és az sem, hogy korábbi kedves barátja, dr. Pál Ákos* önkezével vetett véget nem kevés törvénytelenséggel teli életének az idő tájt, nem sokkal 1950 szilvesztere előtt.[991] Vele éveken keresztül, 1947. július 26-tól dolgozott együtt, ő a vizsgálati terület, a fogalmazói kar főnöke lett, dr. Pál pedig a helyettese.

Az 1953. tavaszi, majd kora nyári moszkvai zord számonkérések után, azok törvényszerűnek mondható utóhatásaként Magyarországon bekövetkezett a nyári politikai erjedés. Ezután 1953 őszén az addig végrehajtott közkegyelmi intézkedésekről elkészült az összefoglaló. Ebben a jelentésben számok támasztották alá, hogy ezek közvetlenül háromnegyed milliónál is több személyt érintettek. A jogerősen elmarasztalt, de immár szabadultak száma meghaladta a tizenhatezret, a különböző szervek által internáltaké az öt és fél ezer főt; összesen több mint huszonegyezer személyt helyeztek szabadlábra.[992] A korábban börtönbevetettek úgy tekintettek az új kormányfőre, „Imre bácsira", mint aki kinyitotta zárkáik ajtaját. Senki sem tudta a bennfenteseken kívül az idő tájt, hogy az igazságügyi tárcánál végrehajtott létszámleépítésben, az igazságszolgáltatási apparátus megrostálásakor annak előkészítésében, végrehajtásában minő szerepet vállalt a „Pártközpont" Adminisztratív Osztálya, élén Naggyal. Ő pedig közreműködött abban, hogy az általa vezetett, nem akármilyen lehetőségekkel rendelkező apparátus – szokás szerint háttérbe húzódva, másokat előtérbe tolva – miként adta át valójában a bírói kar létszámának leépítésekor nem a végrehajtáshoz, hanem ennek szükségszerű folyományaként annak részleges létszámcseréjéhez a marsallbotot az állami adminisztrációnak. Akik pedig jöttek, tették a dolgukat, úgy, ahogy elvárták tőlük, ki előbb, ki utóbb. Az történt 1953 nyarát követően, hogy az nézhetett szembe korábbi cselekedeteinek egy részével – az idő tájt moszkvai ukázok nyomán, és nem politikai meghasonlás következtében –, aki azok bekövetkeztében, az igazságügyi apparátus személyi feltételeinek részben megtörtént átalakításában szerepet vállalt.

Közben szerveződött a második tanfolyam, szokás szerint zökkenőktől nem mentesen. Nádas 1950. július 12-én – amikor az akadémia új tanfolyamának kétszáz hallgatóra történő létszámemelését indokolta – kitért arra is feljegyzésében, hogy az augusztus 15-én befejeződő első tanfolyamról az igazságügyi tárcához hatvan hallgató kerülhet, a többi a fegyveres erőkhöz távozik, ugyanis onnan iskolázták be őket. Az új tanfolyamra is érkeznek hallgatók mind a belügyi, mind a honvédelmi tárcától, így 1951-re sem marad közülük hatvannál

990 *Előterjesztés az MDP PB-hez „büntető politikánk néhány fontos kérdéséről", 1954. március 8.* LfB TÜK.

991 Káderjavaslatok, Pál Ákosné. *Az MDP Titkárságának ülése, 1953. október 26.* 6. napirendi pont. MNL OL M–KS 276. f. 54: cs. 274. ő. e.

Az MDP KV apparátusának 1952 szeptemberétől munkatársát, az özvegyet a KV PTO javasolta a felügyelő titkár, Ács Lajos* egyetértésével 1953. október 22-én pártszervezeti könyvtárosnak. Férje haláláról azt írták benne, hogy „ÁVH alezredes volt. 1950. decemberben öngyilkos lett. Öngyilkosságát a vizsgálat szerint idegösszeomlás következtében követte el. Előzménye ennek idegbetegsége volt, közvetlen oka pedig az, hogy úgy látta nem képes a ráháruló feladatokat elvégezni, betegesen félt az esetleges hibák elkövetésétől, illetve annak következményeitől."

992 *Piros László* belügyminiszter-helyettes feljegyzése a közkegyelmi rendelkezések végrehajtásának adatairól,* 1953. november 23. *Iratok 1.* 429–431.

több a tárcája létszámigényeinek kielégítésére, ha ismét százfős tanfolyamot indítanának. Ezért kell kétszázra felemelni a hallgatók számát, de egyfelől a minisztérium dolgozói közül nem lehet ennyit kiválogatni, másfelől „a párt és a tömegszervezetek hathatós támogatására van szükség" ehhez. Az eddig kapott segítség nem jelent száz főnél többet. Olyan „hathatós támogatás" szükséges az előbb említett szervektől, amelyik „az üzemek és a hivatalok" esetében is felhívja a figyelmet arra, hogy megfelelő számú jelentkezőt küldjenek, és akkor lehet remény a kettőszáz fős hallgatói létszám elérésére.[993]

Egy újabb, immár hétoldalas, vélhetően ugyancsak Nádas által készített feljegyzés mindezeket kiegészítette, tartalma az addigi előkészítő felvételi munkával függött össze. Négy pontba sorolta a nehézségeket. Ekképp:

„1.) Honnan lehet biztosítani a káderekét?

2.) Az akadémia összetételében biztosítani a munkásosztály vezető szerepét.

3.) Az akadémia szemináriumvezető létszámának felemelése, illetőleg kicserélése.

4.) A felemelt létszámnak megfelelően biztosítani iskola helyiséget."

Részletezve: a „Pártközpont" Káderosztálya a nehéz- és a könnyűipari tárcákat kereste meg, és a Demokratikus Ifjúsági Szövetséggel karöltve igyekezett segítséget nyújtani, így-úgy sikerrel is, mert a nyolcvan javasolt zöme nem volt alkalmas a felvételre. A Fővárosi Tanács csak ígéretekben, a konkrét segítségben azonban már nem volt gazdag. A saját apparátusát is mozgósította az igazságügyi tárca, végül összesen ötszázötven javaslat, illetve életrajz érkezett be. A háromtagú bizottságok hét elvi szempontra voltak tekintettel, egyszázhetvennégy jelentkezést fogadtak el. Származásuk szerint kilencvenhat paraszt, hatvanegy munkás, kilenc alkalmazott, két tisztviselő és hét önálló. Ez ugyan eggyel eltért az összegzett adattól, de érdemben azt jelentette, hogy „maradéktalanul" nem tudták biztosítani a munkásosztály vezető szerepét. Abban reménykedtek, hogy az újabb jelentkezők szociális összetétele még javíthat ezen, sőt, a már felvettek eltávolításával egyesek akár ki is cserélhetők lesznek. Az átlagéletkor javult az előző tanfolyam harminckét évéhez képest 28,7 esztendőre, a legidősebb hallgató, negyvenen felüli – a nem nevesített Maár Ferenc*[994] – a Győri Felsőbíróság másodelnöke volt. Bármily hihetetlennek tűnik, nem volt másképp ez Budapesten sem, ahol egy villamoskalauzt, Tari Jánost* neveztek ki másodelnöknek.[995] Őt 1949. szeptember 27-én iktattak be hivatalába.[996] A székfoglalóját – annak rövidsége okából – felidézhetem: „Tisztelt bírákok és ügyészségek! A nagygyűlést ezennel berekesztem." Az évtizedekkel később erre élénken visszaemlékező s mindezt annak idején döbbenten hallgató, Taritól a kinevezését firtató dr. Majornak pedig azt válaszolta, hogy „»Úgy kerültem ide, hogy ideküldtek!« Amikor megszüntették a felsőbíróságokat tűzoltó tiszti tanfolyamra küldték."[997] A memoáríró, nyugalomba vonult ügyvéd csak Tari egykori munkahelyét illetően tévedett, aki a Fővárosi Villamosvasúthoz tért vissza 1951 áprilisában. A párttagkönyvét ugyanis oda küldték tovább, illetve vissza.[998] A *Magyar Közlöny* adta hírül 1949. november 6-án, hogy Péter János szegedi lakost kinevezték a helyi ítélőtábla másodelnökének, okirata az igazságügyi tárca Elnöki Osztályán készült.[999] Debrecenben és Pécsett nem neveztek ki másodelnököt az idő tájt.

A hallgatók nagy része nem rendelkezett mozgalmi gyakorlattal és tapasztalattal.[1000] Ami pedig az iskolai végzettségükről papírra került az igazságügyi tárcánál, az – nem csupán róluk, hanem a feljegyzés készítőjéről, netán a gépíróról – sajátos látlelet. Az olvasható a fennmaradt dokumentumban, midőn felsorolták a jelöltek iskolai végzettségét, hogy közülük „hat ellemiig" kilencvenöt, négy polgáriig hatvan, afölötti végzettséggel húsz rendelkezett. És így tovább elemezték a párttagság, a fizetési viszony, a családi állapot, a földtulajdon nagysága stb. szerint a százharminchét vidéki és harmincnyolc budapesti illetőségű hallgatójelöltet. Feltétlenül indokoltnak javasolták a feljegyzésben egy-egy ideológiai és jogi szemináriumvezető kicserélését, utóbbiak számát folyamatosan nyolcra emelik.

Megoldatlannak tűnt a kétszáz hallgatóra tervezett akadémia elhelyezése. Az Iskolalétesítményi Nemzeti Vállalat az előbb száz, majd kétszáz hallgatós létszámhoz semmiképp sem tudott helyiségeket biztosítani, s a Rákoskeresztúron már száz hallgatóra amúgy is kicsiny épületre ráadásul a Budapesti XVII. kerületi Tanács tartott igényt. Ezért vetették fel, hogy nem lehetne-e a Várban elhelyezni az akadémiát, azáltal, hogy a kevésbé súlyponti iskolákat eltávolítják az Ince pápa téri épületből. Ha nem oldódik meg ez a gond, száz hallgatónál nagyobb létszámmal nem tudnak indulni, ráadásul ezen a tanfolyamon is a honvédelmi tárca harminc, a belügyi nyolc személynek kíván tanulási lehetőséget biztosítani. Az ellátandó oktatási feladatok biztosítása érdekében a „Pártközpont" megfelelő szerveinek segítségét szorgalmazták az Országos Tervhivatalnál. Amíg ez nem oldódik meg, nem tudják értesíteni a már felvett hallgatókat és azok munkahelyét, ahonnan ki kellene őket kérni. A feljegyzés készítője befejezésül arra hívta fel a figyelmet, hogy az egy hónapos előkészítő tanfolyam tervszerű anyagára is figyelemmel a tanulmányi idő ugyan két hónappal hosszabb lesz, mégis sikeresen zárulhat az akadémia. Mi több, azokat, akik nem alkalmasak, kiszűrik, nem viszik tovább az előkészítőt követően, és három hónap múlva újabb szűrés lesz, hogy végül csak a legalkalmasabbak fejezzék be a tanulmányi időszakot.[1001]

A várva várt segítség – nem meglepő – azért megérkezett. Az akadémia második tanfolyamán belül annak az előkészítő, valamint a jogi oktatás első egy hónapos szakasza is lezajlott. Az előkészítőt ugyanis már a Várban, az erre a célra igényelt elkülönített iskolaépületben 1950. október 1-jén nyitották meg.[1002] A tapasztalatokról az igazságügyi tárca tanulmányi osztályvezetője utóbb ötoldalas feljegyzést vetett papírra november 30-án. Önkritikusan, keményen és célzottan, neveket és vonatkozó beosztásokat sem elhallgatva fogalmazott, be-

---

993 *Az igazságügyi tárca tanulmányi osztályvezetőjének, Nádas Andrásnak a feljegyzése a Büntetőbírói és Ügyészi Akadémia létszámának felemeléséről, 1950. július 13.* MNL OL XXVI–E–6 1. doboz. Iktatószám nélkül.

994 Hegedűs B. András (főszerk.) – Beck Tibor – Germuska Pál (a főszerk. munkatársai): *1956 kézikönyve. III. Megtorlás és emlékezés.* Szerk. Hegedűs B. András – Kende Péter – Litván György – Rainer M. János. Budapest, 1996. 1956-os Intézet, 256. A Győr-Sopron megyei adatok összegyűjtésében közreműködött Szakolczai Attila.

Pális Pálnak* és társainak, a Szabad Győr Rádió munkatársainak elsőfokú büntetőeljárásában a Győri Megyei Bíróság 1957. szeptember 12-én kihirdetett ítéleténél tanácsvezetőként dr. Németh Ferencet* tüntetik fel. Ő Pálist halálra ítélte, amit a másodfokú eljárásban a Legfelsőbb Bíróság dr. Vida Ferenc* vezette tanácsa életfogytig tartó börtönbüntetésre enyhített. Más, töredékes bírósági források szerint azonban nem dr. Németh, hanem dr. Maár vezette annak idején az elsőfokú eljárást. Zinner 2015–2. 178.

Utóbb, a NEB kutatásai nyomán azonban bizonyított, hogy nem dr. Maár, hanem dr. Németh hirdette ki a halálos ítéletet Győrött. *https://neb.hu/asset/phpPlSJtB.pdf.*

995 Az MDP Szervező Bizottsága 1949. július 18-án tartott ülésén fogadta el az ún. Káder Tanács személyi javaslatait, közöttük, hogy Tari a Budapesti Ítélőtábla, illetve Maár a Győri Ítélőtábla elnöke lesz. Végül másodelnökök lettek, mert az illetékesek nem kockáztatták meg azt, hogy jogvégzettség nélkül vezessék az ítélőtáblákat. MNL OL M–KS 276. f. 55. cs. 79. ő. e. 8.

996 Szemle. E. Gy.: A budapesti ítélőtábla új másodelnöke. *Jogtudományi Közlöny*, 1949. 19. sz. 423. (Az E. Gy. vélhetően Eörsi Gyula nevének rövidítése.)

997 Dr. Major 1988. 395–396.

998 Tari János párttagra vonatkozó adatok. In *Nyilvántartás.*

999 Péter János kinevezése a Szegedi Felsőbíróság másodelnökévé. (21.956/1949. I. M. E. sz. *Magyar Közlöny* (Hivatalos lap), 1949. (november 6.) 229–230. sz. 1.

1000 A Magyar Jogász Szövetség pályatételei. *Jogtudományi Közlöny*, 1951. 4. sz. 208.

A Magyar Jogász Szövetség pályázatainál 1951-ben az egyik cél épp az volt, hogy minél több akadémiát végzett vegyen azokon részt, ekképp is kívánták fejlődésüket jobban elősegíteni.

1001 *Az Igazságügyminisztérium Tanulmányi Osztályának feljegyzése a Bírói és Ügyészi Akadémia előkészítő munkájáról, é. n.* MNL OL XXVI–E–6 1. doboz. Iktatószám nélkül.

1002 *Az Igazságügyminisztérium Tanulmányi Osztálya vezetőjének tervezete az 1950. június 21-én tartandó értekezlet anyagához, 1950. június 16.* 4. Uo.

leépítve anyagába a korábbiakban a hallgatók szociális származási összetételéről írottakat, és egyéb, amúgy riasztó adatokat sem titkolt el. Miről írt újfent Nádas?

A párthatározatba foglalt kétszáz fős létszámot nem érték el, de 1950. november 27-én kezdetét vette az összesen immár százhatvanhat hallgató jogi oktatása. Közülük az első szakaszban kilencvenhárom, most hetvenhárom kezdte el a képzést. A létszámhiány okainak feltárásánál egyaránt volt önkritikus és tényfeltáró is. Szerinte a hiányos végrehajtásnak három oka volt: a Tanulmányi és a Személyzeti Osztály – valójában tehát az igazságügyi tárca – hiányos munkája, mellette egyfelől a pártszervezetek nemtörődömsége és közönye, másfelől a kiválasztott hallgatók nagymérvű lemorzsolódása. Részletezte is az okokat.

„Az Akadémia általunk kiválasztott hallgatóinak létszáma szeptemberben 180 fő volt, amelynek szociális összetétele nem felelt meg a követelményeknek (ehhez jött volna még a honvédség részéről 30 fő, a rendőrségtől 8 fő), amidőn a Pártközpont illetékes osztályai megvizsgálták az általunk akadémiára javasoltak szociális összetételét, utasítottak bennünket, hogy az akadémia szociális összetételét nagymértékben változtassuk meg. Egyben olyan ígéretet is kaptunk az adminisztratív osztály (Válas [József]*) részéről, hogy a párt a maga szervezetein keresztül segítségünkre lesz abban is, hogy a szociális összetételt megjavíthassuk."

Válas százötven személyre tett szóban ígéretet, de nem történt semmi, mert a pártszervezetek nem segítettek, a Tanulmányi Osztály pedig kivárt, passzív maradt, mert bízott az ígéret megvalósulásában. Végül a „Pártközpontból" a Káderosztály igyekezett azért segíteni budapesti szervezetein keresztül, de itt sem volt nagyobb a siker, nyolc-tíz személy lett alkalmas a harmincöt jelentkezett közül. Jellemző volt, hogy a főváros XIII. kerületéből, ahol gyárak, üzemek sokasága van, a pártbizottság egyetlen helyről, a kenyérgyárból javasolta mind a tizenhárom jelöltjét, akik közül kettő-három felelt meg. A többi kerület még ennyit sem tett a felszólítás ellenére, javaslatokat sem küldött. A „Pártközpont" Káderosztályáról – Feleki, aki az idő tájt még csupán politikai munkatárs – kezdetben nem engedélyezte Nádasnak és munkatársainak a közvetlen kapcsolat felvételét a kerületi pártszervekkel a javaslattételek érdekében, mondván, hogy ez náluk az illetékes osztályoknak a feladata, s nem a tárca osztályáé. Amikor pedig erre végül lehetőség nyílt, akkor a II. kerülettől eltekintve nem jártak sikerrel, de onnan legalább tizenkét javaslatot kaptak, kettő utóbb meg is felelt a követelményeknek. További részletek helyett végül még annyit érdemes Nádas jelentéséből kiemelni, hogy utóbb a fővárosi XVIII. kerületi pártbizottság segítette legjobban a beiskolázást, mert ötből négy személy javaslata megfelelő volt. S mindezt követte feljegyzésében a feketeleves.

Felvettek ezen nem könnyű előzmények után kétszáztizennégy hallgatót, akik között már a honvédség és a rendőrség által beiskolázottak is szerepeltek. Ám közülük távoztak lemondással, és végül maradt százhatvan személy. A honvédség is harminc helyett huszonhetet, a rendőrség nyolc helyett hat személyt küldött. A lemorzsolódás okai sokrétűek voltak, pártiskolára mentek többen, a tanácsok végrehajtó bizottságának elnökei, titkárai lettek, fontos gazdasági beosztásokba helyezték őket, többen családi körülmények vagy betegségek miatt maradtak ki. Öt személynél a pártbizottságok láttak olyan elmarasztalással járó okot, amely miatt visszahívták az illetőket. Tizennégyen ok nélkül nem vonultak be az iskolára, közülük tízen a második tanfolyamra. Az első részből két személy már lemorzsolódott. Miért? Akit a Kistextből[1003] iskoláztak be, azt írta, hogy „fiatal házas és féltékeny a feleségére", a másik Nyíregyházáról „bejelentette, hogy neki agybaja van és nem képes tanulni". Akkor nem volt még, amikor jelentkezett? – vethető fel kérdésként utóbb…

1003 Kistext: Kispesti Textilgyár.

A hallgatóság szociális összetételéről írottakkal folytatódott a feljegyzés. Azzal, hogy további felvételek folynak a létszám kiegészítése érdekében az MDP Budapesti Káderosztályának segítségével, hogy a tervezett kétszázas létszámot elérjék. Nádas, feljegyzése végén, kitért a tizenöt fős iskolavezetésre is. A Kiss Tiborné iskolavezető mellett dolgozók közül kilenc oktatónak jogi végzettsége van (közöttük az iskolavezető helyettesének, dr. Stefflernek is), mellettük hat ideológiai oktató dolgozik. Közülük kettő-kettő a jogi s az ideológiai területen az előző évfolyam hallgatója volt. Az ideológiai oktatók: Dávid Ferenc, Kádár Józsefné, Lukács Sándor és Szabó Pál, továbbá Nagy Sándor a honvédségtől, utóbbi kettő az előző tanfolyamon végzett. A jogi szemináriumvezetők: dr. Deák László*, dr. Doroghy Miklós*, dr. Jakab Zsuzsanna, dr. Papp Zoltán*, dr. Puskás Ferenc és dr. Ungár, valamint a hallgatóként végzett Mátay Pál és Varga Sándor voltak.[1004] A havonta készített jelentésekben időnként megdöbbentő tényeket regisztráltak. Az iskolavezető által aláírt feljegyzésben 1950. december 14-én például azt, hogy „Mátay és Varga elvtársak erősen lefogytak, az iskolavezetőség többi tagja is leromlott fizikailag", mindennek okaként a széttagoltságot, a két helyen folyó oktatást jelölte meg.[1005]

Amikor Kissné a jelentését írta, nem tudhatta, hogy a feletteseinél is aznap, 1950. december 14-én zártak le egy jelentést az akadémiáról. (Ennek egy részét a korábbiakban már szó szerint idéztem.) Az utóbbi, immár a második tanfolyam szervezésének okait részletezve érdemben nem tért el attól, amit korábban Nádas is feszegetett. Nem tudták elérni a kétszáz hallgatós létszámot, száznyolcvankét fővel indultak, közülük huszonnyolc honvéd és tizenkettő rendőr, valójában így a tárca százhúsz személyre számíthat, ha mindenki sikeresen fejezi majd be a képzést. A nők arányszámát 20%-nál magasabbra nem sikerült emelni. November 6-án indult az első, november 27-én a második része a tanfolyamoknak még a régi helyszínen zajlik, de január 1-jétől már kizárólag az Ince pápa téri épületben oktatnak. A két tanrendet összecsiszolták, és egységes oktatás kezdődik az új esztendőben, ami majd decemberben zárul. A jelentés némi optimizmust sugallt, amikor úgy vélekedett, hogy jobb a hallgatók felkészültsége a korábbihoz képest, de – s ezt sem hallgatta el – néhány hallgatót vissza kell irányítani a termelésbe.[1006] Mi zajlott ez idő tájt a politikai boszorkánykonyhákban, hogyan alakult nem az országos nagypolitikában, hanem a közvetlen politikai háttérországban a helyzet, kihatott-e ez az akadémián folyó oktatásra?

A már hónapok óta a „Pártközpontban" működő Adminisztratív Osztály igazságügyi alosztályának egyik munkatársa a szokásos negyedéves tervének megfelelően végezte munkáját. A korszellem hatotta át terveit, miszerint „az egyre erősödő nemzetközi és belső osztályharc kötelezően írja elő az igazságügyi apparátus gyors megerősítését". Azért, mert ott „a legutóbbi időkig az ellenség garázdálkodott". Azt azonban „szétvertük, a jobboldali szoc. dem elemek és fasiszták egy részét kiszórtuk", de még nem „semmisítettük" meg. Az alosztály munkatársa ezért az 1951-es esztendő második negyedévében is ellenőrizni kívánta a párt- és kormányhatározatok betartását, az igazságügyi tárca kádermunkáját, valamint erősíteni az MDP igazságügyi alapszervezetét és így tovább, többek között havonta látogatást kívánt tenni az akadémián. A fennmaradt iratokon gyakorta olvasható az 1950 augusztusában frissen akadémiát végzett hallgató, B. Nagy neve Kun Mihályé mellett, akik az

1004 *Az igazságügyi tárca Tanulmányi Osztálya vezetőjének feljegyzése a „beindult bírói és államügyészi akadémiáról […]", 1950. november 30.* MNL OL XXVI-E-6 1. doboz. Iktatószám nélkül. Utóbb az iskolavezetőség tagjai között felsorolták még dr. Ember László Lajost* és dr. Horányi Gyulát* is.

1005 *Az iskolavezető feljegyzése a Bírói és Államügyészi Akadémia munkájáról 1950. november 6-tól 1950. december 14-ig, 1950. december 14.* 6. Uo.

1006 *Jelentés a Bírói és Államügyészi Akadémiáról, 1950. december 14.* Uo.

alosztályon dolgoztak.[1007] Ők kapták meg a tárcavezető jelentését, amelyik az átszervezést taglalta. Kétoldalas feljegyzés készült erről, kellőképp fel is bőszítette azonban a minisztériumot. Miért?

Már az első három sorban ledorongolták a tárcát, amelyik a PB által rá rótt feladatait ugyan „nagyobb zökkenő nélkül" hajtotta végre, de azokat „néha kapkodás, a kellő alaposság hiánya jellemezte". Nem egyszerre távolítottak el mindenkit, a létszámfelettieket még egy hónapig az apparátusban hagyták. „A politikai okokból elbocsájtottak egy részénél ennek tényét törölték az irataikból", megkönnyítették elhelyezkedésüket. A vidékre helyezetteknek nem biztosítottak lakást és így tovább. A szakmait a politikai „bírálat" követte, jelezvén ezzel egyúttal azt, hogy miért vannak a nehézségek. Azért, mert a minisztérium „nem támaszkodott eléggé [...] a pártszervezetekre, lebecsülték az alapszervezeteket, [...] az áthelyezéseknél nem kérték ki a Párt véleményét, [...] felülről kezelték az alapszervi titkárokat", mi több, „utasítás formájában kértek kádervéleményt. Nem a párttitkárt, hanem a Minisztériumnak alárendelt igazságügyi alkalmazottat láttak bennük." Ezt már korábban is szóvá tehették, mert a bírálat hatására „javulás tapasztalható".

Nem maradt ki az akadémia sem a feljegyzésből. „A Bírói- és Ügyészi Akadémia hallgatóinak szociális összetétele jobb, mint az előző évben. A tanítást azonban késve kezdték és az előírt 200-as létszámról így sem tudott a Minisztérium gondoskodni." Egyik okaként felrótták, hogy a hiányos, de már javuló kádermunka következtében alig tudtak hallgatót javasolni a népi ülnökök közül. Az egyetemi oktatás ellenőrzése sem kielégítő, de ennél fontosabbnak jelölték, hogy „vezető állásba munkáskáder nem került" az átszervezett tárcánál, holott közülük államügyészségi vezető, esetleg minisztériumi osztályvezető is lehetne.[1008] És így tovább.

Ezekre heteken belül, azt követően, hogy május 2-án a tárca kollégiuma megvitatta az akadémiával összefüggő, mondhatni soros jelentését,[1009] négyoldalas válasz készült 1951. május 16-án. Sorjázta az intézkedéseket, számokkal alátámasztva az elbocsátásokat, amelyek a dr. Molnár által 1950. november 20-án tartott értekezlettel vették kezdetüket, és az év utolsó napján le is zárultak. Kb. kétszáz lemondást fogadtak el. Az elbocsátottak elhelyezkedését „általában sikerült biztosítani. Nagy részük hivatali munkán [...] állami vállalatoknál, egy részük fizikai munkásként dolgozik, az idősebbek nem helyezkedtek el, nyugdíjukból élnek." Akikről azonban megtudták, hogy korábban bírók voltak, „elbocsátották őket", ezért is hatvan esetben olyan igazolást adtak a politikai okokból eltávolított jogászoknak, hogy elbocsátásuk létszámfelettiként történt, megkönnyítendő elhelyezkedésüket, jogászként dolgoznak gazdasági vonalon, több fizetést kapnak a korábbinál. De „a nyugdíjak egy részét azonnal meg kell vonni, mert nyugdíjat jelentős részben még érdemtelenek is kapnak. A nyugdíjintézettel most folyik szempontjaink összeegyeztetése."

Az áthelyezésekkel százhuszonnyolc államügyészt és bírót, valamint százötven egyéb területen dolgozót helyeztek át vidékre, továbbá országszerte kereken hatszáz dolgozót. A lakásproblémák így sem oldódtak még meg.

A járásbíróságok megerősítésére koncentráltak. Továbbá leváltottak hét megyei bírósági, harminchét járásbírósági és öt ügyészségi vezetőt, túlnyomórészt párttag vezetőket neveztek ki helyettük. Az akadémiát végzettek most szerzik meg vezetői gyakorlatukat, a legjobbak-

1007 *Az MDP KV Adminisztratív Osztály igazságügyi alosztálya munkatársának három hónapos munkaterve 1951. március 1-jétől 1951. május 31-ig, 1951. március 5.* MNL OL M–KS 276. f. 96. cs. 3. ő. e. K/11/C/41/1951.

1008 *Az MDP KV Adminisztratív Osztály feljegyzése dr. Molnár Erik átszervezéssel kapcsolatos jelentéséről, 1951. április 27.* MNL OL M–KS 276. f. 96. cs. 3. ő. e. K/11/C/434/1951.

1009 Határoztak arról, hogy ki tanítsa a Btá.-t mindkét tanfolyamon, hogy a Büntető Törvénykönyv (Btk.) különös részét az akkori Btk. legfontosabb részeinek ismétlésére is kiterjedően kell előadni, végül a tárca Tanulmányi Osztályának feladata lett a szovjet szakirodalom beszerzése a szemináriumvezetők számára. *Kollégiumi ülések, 1951. május 2.* MNL OL XIX–E–1–p 82. doboz. Iktatószám nélkül.

ból „eddig hatot kineveztünk ügyészségi vezetőhelyettesnek és egy munkásügyészt[1010] május 1-jével megbíztak a szolnoki ügyészség vezetésével". A jelentés – válaszként a korábbi dörgedelemre – érthető módon kitért az akadémiát ért bírálatra is.

„[...] e.) 1950. október végén, illetőleg november elején megindítottuk a bírói és államügyészi akadémia új tanfolyamát 180 hallgatóval. A személyi összetétele sokkal jobb a múlt évinél. A hallgatók közül munkás, illetőleg munkásszármazású kereken 70%, dolgozóparaszt 25%. Az akadémiát a Politikai Bizottság határozatának megfelelően bírói és államügyészi akadémiává szerveztük át."

Megszakítva a jelentést, az illetékeseknek szánt fricska immár másodszor olvasható pár soron belül, azért, mert ők a bírálatukban pár héttel korábban „Bírói és Ügyészi Akadémiát" emlegettek. Visszatérve a minisztériumi jelentéshez, azzal folytatódott, hogy „a tervezett 200 hallgatót – megfelelő összetétellel – nem sikerült biztosítanunk, bár a szociális összetétel megjavítása és a létszám betöltése céljából a tanfolyamot két részletben indítottuk meg, másik felét három héttel az első után. Menet közben 14 hallgatónak az üzembe való visszahelyezése vált szükségessé."

Tények, adatok, cáfolni nehéz következtetések sorjáztak az egymás után következő mondatokban. Olvasói nem a tárca védőiratként, hanem annak kemény válaszaként kapták kézhez. A jelentés folytatásából ismert az is, hogy az egységes bírói és ügyészi vizsga helyébe külön bírói szakvizsgát szerveztek, minisztertanácsi határozattal. Ez lehetővé teszi az egyesztendős fogalmazói gyakorlat után a bírói kinevezést, és a jelentés elkészültéig már négy „fiatal kádert" ki is neveztek bíróvá, illetve ügyésszé. A négyszáznegyvenkilenc munkavállalóra csökkentett létszámú minisztériumban három „munkáskádert osztályvezetővé neveztünk ki, 1 új osztályvezetőt a káderosztálytól kaptunk, behoztunk a minisztériumba 2 munkáskáder osztályvezető-helyettest. Jelenleg az 5 főosztályvezető közül 2 munkáskáder, 3 jogász; a 16 osztályvezető és osztályvezető-helyettes közül 8 munkáskáder." És így tovább. Akik a dr. Molnártól érkezett jelentést, ha úgy tetszik, viszontválaszt elolvasták – és ha ismerték a tárcát bíráló korábbi feljegyzés tartalmát, az abban jelzett anomáliákat –, megkérdezhették annak készítőjétől, vagy ha többen voltak, a készítőitől, hogy mire alapozták azt. A miniszter jelentése a felsorakoztatott vádakat alapjaiban verte vissza.[1011] A folytatás sem maradhatott el, mert ezek után a pártvezetés magasabb szintjéről vált szükségessé az állásfoglalás a történtekről. Mindez azonban csak a nyári szünet után vált ismertté, sajátos megoldásként.

Az Igazságügyminisztérium új szervezeti rendjének hó végi hatályba lépéséről 1951. január 25-én intézkedett a tárcavezető. A Népgazdasági Tanács 677/34/1950. N. T. sz. határozata alapján szervezeti változások következtek be. A korábbiakban az államtitkár felügyelete alatt Elnöki, Elvi, Büntetőjogi és Jogügyi Főosztályok és Személyzeti s Ellenőrzési Osztályok voltak. Az új felállásban az Elnöki Főosztályt megszüntették, helyette létrehozták a minisztérium Titkárságát, a Személyzeti Osztályt Főosztállyá szervezték át, Pénzügyi Főosztályt állítottak fel és így tovább. Ennek megfelelően a tárca Titkárságra, Ellenőrzési Osztályra és öt főosztályra tagolódott. A Személyzeti Főosztály a „fontosabb személyi és oktatási ügyek" intézését két osztályával végezte. A Személyzeti Osztály „feladata az igazságügyi tárca kádereivel való foglalkozás és a jelentősebb személyzeti intézkedések (kinevezések, áthelyezések, besorolások, nyugdíjazások stb.)". A Tanulmányi Osztály „feladata az igazságügyi szervezet dolgozóinak ideológiai és szakmai továbbképzése, tanfolyamok szervezése és irányítása, a bírói és ügyészi akadémia felügyelete, a bírói vizsgával kapcsolatos teendők ellátása". A Büntetőjogi Főosztály maradt összesen négy osztállyal, az Ügyészi Felügyeleti Osztállyal,

1010 Bozóki Istvánt.

1011 *Az Igazságügyminisztérium jelentése az MDP PB igazságügyi apparátus átszervezése tárgyában hozott határozat végrehajtásáról, 1951. május 16.* MNL OL M–KS 276. f. 96. cs. K/11/C/612/1951.

a Büntetés-végrehajtási Osztállyal, a Fiatalkorúak Nevelési Osztályával, s negyedikként immár más elnevezéssel: nem az IM Gazdasági Igazgatóságaként, hanem az Igazságügyi Vállalatok Felügyeleti Osztályaként. A Bírósági Főosztály kettő – bírósági felügyeleti és képviseleti –, az Elvi Főosztály ugyancsak kettő – Törvényelőkészítő és Nemzetközi Jogi – Osztállyal szerveződött. Az ötödik, a Pénzügyi Főosztály három osztályt foglalt magába.[1012]

Miután az MDP Titkársága 1951. január 3-án jóváhagyta az előterjesztést,[1013] hetekkel később, 1951. január 27-én megszűnt az államtitkári beosztás, dr. Décsit kinevezték a miniszter első helyettesének. Dr. Szabó Imre viszont – noha minisztere szerette volna – nem lett második miniszterhelyettes, az MDP Titkársága 1951. január 3-án gátat szabott annak, hogy az Elvi Főosztály vezetője magasabb pozícióba kerüljön.[1014] Ebben az időszakban, az év elején, január 6-án a tárca helyi pártszervezete is megtartotta vezetőségi ülését. Ez idő tájt a tagságot háromszázkét személy alkotta, akik közül az MDP felvett tagja kettőszáztizenegy, tagjelöltje kilencvenegy volt.[1015]

Mi történt ez alatt a második tanfolyamon, az akadémia berkeiben, az idő tájt már két helyszínen folyt oktatás során, amelynek hallgatói közül huszonöt bejáró s százötvenöt bentlakó volt?[1016] A volt akadémista Czakó, aki az igazságügyi tárcánál előadóként dolgozott már az idő tájt, 1951. március 6-án rendkívül kellemetlen hírről tájékoztatta feletteseit, egy aznap, a Tanfolyam Ellátó Vállalatnál tartott értekezleten annak igazgatójától, Erdős Jánostól hallott bejelentésről. Arról, hogy a várbeli oktatás színhelyén az Országos Tervhivatal utasítására a Budapesten élő hallgatóknak kizárólag az öt, de legfeljebb tíz százaléka lehet bentlakó. A másik változtatás pedig az, hogy emeletes ágyak beállításával a tanfolyamok számára felére csökkentik az általuk használt szobák számát. Normát állítottak fel, és egy százas hallgatói létszámmal működő tanfolyamnál egy-egy iroda, dolgozó-, valamint iskolavezetői szoba, azaz három, továbbá öt személyzeti helyiség lehet a jövőben. A személyzeti vezetők se lakjanak bent. Az előadótermekben a zsúfoltság azáltal nem növekszik, ha a tanrendjüket a tanfolyamok egymással konzultálva szervezik meg. A végrehajtás határidejét március 12-ben, illetve 15-ben jelölte meg. Czakó végül tudtára adta feletteseinek, hogy az igazgató közölte, „nekünk a második emeletről teljes egészében le kell költözni az első emeletre, amely közösen állna a belüggyel a mi rendelkezésünkre".[1017] Bekövetkezett.

Az igazságügyi tárca 1951. április 2-án tartott kollégiumi ülésén dr. Timárnak az akadémiát végzett ügyészekről készített előterjesztését elfogadták. Ennek alapján elvi határozatot hoztak az újonnan végzett hallgatók elhelyezéséről, egyúttal elrendelték annak megvizsgálását, hogy nincsenek-e ők társadalmi munkával túlterhelve, ami netán a szakmai s a politikai fejlődésüket gátolja. Nem valósult meg azonban a korábbi kollégiumi ülésen elfogadottak ellenére az, hogy a végzett munkáskáderekkel áprilisban értekezletet tartsanak, és azon kiértékeljék az addigi gyakorlatot, és ha kell, akkor javítsanak rajta. Harminc napon belül ugyancsak nem valósult meg – noha erről is határoztak –, hogy az ügyészi szervezetben dolgozó végzett akadémista káderekről esetleg bekövetkezzék egy célszerű átcsoportosítás. Nem készült előterjesztés sem a vezetői helyre történő kiemelés, sem alkalmatlanság miatt

1012 *Az Igazságügyminisztérium átszervezése, 1951. január 25.* 1–2. melléklet. MNL OL XIX–E–1–z 36. doboz, 00416/1950.

1013 *Káderjavaslatok, 1951. január 3.* Határozati jegyzőkönyv, 6. napirendi pont. MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 125. ő. e.

1014 Uo. Dr. Szabó Imrének, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjának miniszterhelyettesi kinevezését nem csupán az igazságügyminiszter, hanem az MDP KV illetékes, Adminisztratív Osztálya is támogatta.

1015 *Jegyzőkönyv az MDP Igazságügyminisztérium Pártszervezetének vezetőségi üléséről, 1951. január 6.* 1. MNL OL M–KS 276. f. 96. cs. 2. ő. e. K/11/C/4/1951.

1016 *A Tanfolyamellátó Vállalat feljegyzése a normaszerződés megváltoztathatatlanságáról, 1951. július 25.* MNL OL XXVI–E–6 1. doboz. Iktatószám nélkül.

1017 *Czakó Kálmán előadó feljegyzése, 1951. március 6.* Uo.

más, alacsonyabb beosztásba helyezés céljából, miként az akadémia tananyagát és tanrendjét sem változtatták meg.

Annak ellenére, hogy zökkenőkkel, de folyt a december végével befejezni kívánt második tanfolyam, előre is tekintettek. Aláírás nélkül készült egy feljegyzés az igazságügyi tárca Tanulmányi Osztályán már április 6-án arról, hogy miért szükséges 1952 januárjában elindítani az immár harmadik tanfolyamot. Az 1949. szeptember és 1950. augusztus között zajlott első tanfolyam kilencvenkét hallgatójáról tájékoztatott, közülük negyvenheten államügyészi és bírói kinevezést kaptak, a többiek ügyészként a honvéd törvényszékekhez kerültek. Öt közülük ügyészségi alelnök, egy megyei vezető lett. Ezért „lényegében az igazságügyi apparátus területén komoly változás nem következett be". Ez indokolta a második tanfolyam megszervezését és a létszám felemelését. Kétszázzal kívánták, de végül száznyolcvan hallgatóval indíthatták azt el, és hasonlóképp az első tanfolyamhoz, a honvédség és a rendőrség erre is beiskolázott hallgatókat. Ezért 1951 decemberében a majd akkor végzők közül száz–százhúsz marad az igazságügyi apparátus számára. E két évfolyam végzett hallgatóinak száma nem éri el a teljes igazságügyi apparátusban dolgozó ügyészek és bírók tíz százalékát sem, ezért 1951 végén ezen a területen „sem következik be döntő változás", dacára annak, hogy 1950 végén „komoly" mértékű eltávolítás zajlott. „A bírók és ügyészek mintegy 80%-a Horthy vagy Ferenc József-i korszak neveltjeiből tevődik össze […] ingadozásuk továbbra is fennáll." Az utóbb, 1945 után egyetemet végzettekre is jórészt ez jellemző, a felsőoktatási intézményekből csak évek múlva várható ott végzett „megbízható jogász káder". Ha harmadik tanfolyam indulna főképp munkáskáderekkel, akkor 1952 végére a bírói s az ügyészi kar személyi összetételében „döntő változást" lehetne elérni, ismételten a párt segítségével, mert ennek a szervezéséhez az igazságügyi tárca munkás- és parasztkáderekkel nem rendelkezik. Egyetlen lehetősége van, hogy a munkás- és parasztszármazású ülnökök közül találjon beiskolázásra alkalmas személyeket, ha azok megszerették a bírói tevékenységet.[1018] Azt nem részletezte a tárca ismeretlenség homályában maradt munkatársa, hogy mit értett a „megbízható jogász káder" alatt. Vélhetően azt a hivatását megcsúfoló ügyészt és bírót, aki a párthatározatoknak engedelmeskedve azokat könyörtelenül végrehajtja, és nem azokat, akik a hatályos joganyagok szellemében, annak kötelezettségeit magukra nézve követendőnek tartották. Mert utóbbiakat erre tanították annak idején, mert ezért járták végig a ranglétra különböző fokozatait, mert erre kötelezte őket hivatástudatuk. S nem kevesen ezt hozták a családi házban tapasztaltakból, annak közelebbi-távolabbi környezetéből, folytatva a hagyományos jogászmesterséget. Erre az örökségre azonban az idő tájt már nem volt igény, sőt inkább egyfajta bűnnek számított.

Itt meg kell állni! Hagyomány teremtődött-e, vagy már akkor is folytatódott? – nem állapítható meg. Mit írtak le 1951 tavaszán, a pártkongresszus után az igazságügyi tárcánál? Most – miután még nem dobták a mély vízbe valamennyi frissen akadémiát végzettet, és kezdő ügyészként, illetve bíróként alsóbb fokon eljárva még nem kezdhették el a vádiratok garmadájának összeállítását, illetve a büntetőperek tömeges tárgyalásait és azok végeztével az ítélethirdetéseket – az állásukban még meghagyott jogászok összetételének nagyságrendjével, egyfajta rémképpel azt ecsetelték az illetékesek előtt, hogy még semmi sincs rendben, mert érdemi változás még nem következett be a jogszolgáltatás világában tevékenykedőknél. A nem is titkolt hátsó szándék azonban az volt – amit le is írtak –, hogy ezzel alátámasszák az újabb évfolyam indításának szükségességét.

Ezzel szemben a valós mozgatórugók máshol keresendők. Ha már annyi erőt fektettek az akadémia szervezésébe, átszervezésébe, nem könnyű működési feltételeinek biztosításába, a nem csupán a hallgatók számára a jövőben, hanem az oktatók számára azonnal megélhe-

1018 *Az Igazságügyminisztérium Tanulmányi Osztályán készült feljegyzés a Bírói és Államügyészi Akadémia megszervezésének szükségességéről, 1951. április 6.* MNL OL XIX–E–1–p 82. doboz. Iktatószám nélkül.

test biztosító feladatok végzésére, nehogy bárkiben – egy-két nem könnyen, de azért végül is megoldott nehézség ellenére – felmerüljön főképp a büntetőjog világát érintő káderképző megszüntetésének gondolata. A papírra vetettekkel ugyanis a meglévő kenyérkereseti lehetőségek további biztosítása volt a cél. Ehhez pedig, a valóságtól elrugaszkodva, eltúlozták az „ellenség" súlyát. Most, 1951 tavaszán a ki tudja, már hányadszor megrostált bírói karét. Ahogy az elbocsátott jogászokra vonatkozó számok mutatták, eleve képtelenség volt annak érdemi felvetése, hogy négyötödük egyfelől az első világháború előtti, illetve azt követő időszakban szerezte diplomáját.

Az iskolavezetés 1951. szeptember 1-jén készített tervezetében úgy vélte, hogy 1952. január 2-án el is kezdődhetne a négyhetes előkészítő tanfolyam, utána kilenc hónapos oktatással, beleértve az egyhetes nyári szünetet, a záróvizsgákat, és 1952. november 15-re befejezhető lenne a harmadik tanfolyam.[1019]

Ennek ismeretében a tárca Tanulmányi Osztályán utóbb – egybevetve a két korábbi tanfolyam időrendjével és beosztásával – javaslatot állítottak össze a minisztérium kollégiuma számára a tervezett harmadik tanfolyam időbeosztására. Ebben kitértek arra, hogy a tizenhárom és fél hónapos időtartammal záruló másodikkal szemben a tervezett következő, harmadik tanfolyamot tizenkét és fél hónap alatt be lehetne fejezni, ha a legszigorúbb előadói munkafegyelmet sikerül tartani.[1020]

Az akadémia 1951. márciusi–áprilisi munkájáról többoldalas jelentés készült április 27-én. Ebben kitértek Kissné iskolavezető tevékenységének jó és rossz oldalaira. Így arra is – többek között –, hogy „az iskolát érintő kérdéseket elsősorban nem helyettesével beszéli meg, hanem rendszerint a mindenkori »bizalmasával«". A legnagyobb hiányosságként említették a jogi irodalom hiányát, ami nem csupán összetétele miatt probléma – nincsenek szovjet szakirodalmi források –, hanem azért is, mert az oktatóknak sem áll rendelkezésére.[1021]

Az igazságügyi tárca kollégiumának soros ülését 1951. május 2-án tartották. A napirendet Menráth már április 28-án postázta az illetékeseknek. Két napirend is érintette az akadémiát. Az elsőt az igazságügyi tárca kollégiumának április 2-án, 11-én és 15-én hozott határozatainak a végrehajtásáról terjesztették elő. Megállapították és friss határozatukba belefoglalták, hogy Menráth és dr. Timár a végre nem hajtott határozatot május 28-ig hajtsa végre. Elmaradt az ügyészi szervezetben dolgozó akadémisták esetleges átcsoportosítása. Továbbá azért, mert dr. Timár április 2-án jelezte előterjesztésében, hogy az akadémiát végzett ügyészeket túlterhelik társadalmi munkával, és ezáltal további szakmai fejlődésüket gátolják. Szervezett vizsgálata ennek el is maradt. Sőt, a hozott határozatot, hogy akkor tartson erről az érintettekkel értekezletet is, sem hajtotta végre. Ezért ismételten azt is papírra vetették, hogy „a személyzeti osztály azokban az esetekben, amikor az Akadémiát végzett ügyészek szakmai továbbfejlődését társadalmi munkájuk hátráltatná, tárgyalja meg a kérdést az illetékes pártbizottságokkal". Mutatva azonban azt, hogy miképp működött a minisztérium vezetése, szomorú látleletet rögzített az utolsó határozat: „a kollégiumi határozatok végrehajtását a jövőben határidőhöz kell kötni". És így tovább.

A második napirendi pontként a Bírói és Államügyészi Akadémiáról a Tanulmányi Osztályon április 27-én készült beszámolót tudomásul vették, de észrevételek is elhangzottak, amelyeket jegyzőkönyvben rögzítettek. Az első a tananyag oktatásához és oktatóihoz kötődött, a harmadikban pedig a Tanulmányi Osztályt és az Elvi Főosztályt arra szólították fel, hogy gondoskodjanak a szemináriumvezetők továbbképzéséhez megfelelő szovjet és népi demokratikus szakanyagokról.[1022] Amikor a tanfolyamnál Czakó utóbb látogatást tett július 20-án, tapasztalatainak papírra vetésekor jelezte, hogy még mindig nem kapták meg a szovjet büntető törvénykönyvet, sem a büntető perrendtartást.[1023]

Nádas osztályvezető kissé megkésve, június 8-án továbbította az első miniszterhelyettes-hez az akadémia iskolavezetőségének munkájuk megjavításáról szóló elképzeléseit és saját, azokhoz fűzött megjegyzéseit. Az első miniszterhelyettes kézzel, noteszlapra írott válaszát más összefüggésben már felidéztem. Miképp képzelte el munkájának megjavítását az akadémia vezetése, miképp értékelte azokat napokkal később a tanulmányi osztályvezető?

Az iskolavezetés 1951. május 25-én határozatot hozott. Nem minden előzmény nélkül. Négy nappal korábban ugyanis a tárca Bírói és Ügyészi Felügyeleti Osztálya értekezletet tartott, amelyen a már végzett hallgatók felvetései s az új tanév során felmerült újabb hiányosságok alapján alakította ki álláspontját. A fogalmazás és helyesírás, az iratszerkesztés nehézségeit ki kell javítani. Több tárgyalást kell tartani, mert az osztályhelyzet – „kulák, fasiszta" – értékelésénél problémák vannak. Csökkenteni kell az előző évihez képest a túlzott pártmunka-kötelezettséget, az éberséget viszont fokozni kell. Javítani szükséges a jogi okfejtést és a gyakorlati munkát. Segítséget várnak a tárcától akképp, hogy felvehessenek egy jogi előadót, aki előkészíti a gyakorlati órákat, és szemináriumokat is vezetne. A Tanulmányi Osztály közvetlenül szerezzen be számukra iratokat a bíróságoktól. Nádas volt, amivel egyetértett, volt, amivel szemben azonban kételyek merültek fel benne. Nem rejtette véka alá, hogy számos esetben nem helyesen értékelte ki az iskolavezetés a korábbi értekezletek tartalmát, és tette így meg javaslatait. Végül egyfajta dörgedelemként egy ötsoros bekezdést szánt a javaslatoknak általa „legnagyobb hiányosságaként" értékelt fogyatékosságára. Arra, hogy „egyáltalán nem foglalkozik azzal, hogy az Akadémia vezetősége milyen módszerekkel akarja kiküszöbölni »a kapitalista csökevény frázisszerű hangoztatását« a hallgatók részéről, amely ellen való harc egyik legközpontibb feladatává kell, hogy váljon *[sic!]* az Akadémia vezetőségének." Dr. Décsi reakcióját korábban szó szerint idéztem.[1024]

A nem minden tekintetben azonos szempontoknak megfelelően elkészített havi jelentések miatt szükségessé vált, hogy a Czakóról amúgy is rossz véleményt kialakító első miniszterhelyettes szóbeli utasítására a tárca Tanulmányi Osztályának vezetője 1951. augusztus 21-én szinopszist állított össze. Ebben, összesen hét pontban, azon belül is részletezve sűrítette össze a jelentésekbe foglalandókat, az igazságügyi tárca felsőbb vezetése, főként dr. Décsi részéről elvárt követelményeket. Azért is, mert – miként az esztendő elejétől, akár az iskolavezetés, akár nevesített előadóinak havi jelentéseiből kitűnik – a jelentéseknek a tartalma gyakorta eltért annak megfelelően, hogy miként alakult az oktatás és az élet az idő tájt az akadémián. Nádas szerint foglalkozni kell a jelentésben többek között azzal, hogy milyen fejlődés tapasztalható a hallgatóknál az ideológiai s a szakmai felkészültség szempontjából. Beválik-e a páros tanulás, mi a tapasztalat erről? A szabadságról visszatért hallgatóknál milyen hibás nézetek vetődtek fel ideológiai s a szakmai vonalon? Milyen az iskolai fegyelem? Hogyan működnek együtt az ideológiai s a szakmai szemináriumvezetők? Érvényesül-e a kollektív munka az iskolavezetésben, és hogyan jut kifejezésre az egyéni felelősség? Végül milyen a szemináriumvezetők munkája?[1025] A helyzet továbbra is akut voltát jellemezte,

1019 *A Bírói és Államügyészi Akadémia iskolavezetősége által az Igazságügyminisztérium Tanulmányi Osztálya számára készült feljegyzés a jövő tanév idejére és anyagára vonatkozóan, 1951. szeptember 1.* MNL OL XXVI–E–6 1. doboz. Iktatószám nélkül.

1020 *Az Igazságügyminisztérium Tanulmányi Osztályán készült feljegyzés az 1952-es akadémia időtartamára vonatkozóan, é. n.* Uo.

1021 *Jelentés a Bírói és Államügyészi Akadémia 1951. március–áprilisi tevékenységéről, 1951. április 27.* MNL OL XIX–E–1–z 35. doboz.

1022 Beszámoló a Bírói és Államügyészi Akadémia működéséről. *A minisztérium kollégiumának 1951. május 2-án tartott ülésének jegyzőkönyve.* 2. napirendi pont. Uo. 00361/1950.

1023 *Czakó Kálmán előadó feljegyzése a Bírói és Államügyészi Akadémián 1951. július 20-án tett látogatásáról, 1951. július 20.* MNL OL XXVI–E–6 1. doboz. Iktatószám nélkül.

1024 *Nádas András tanulmányi osztályvezető kísérőlevele dr. Décsi Gyulához, 1951. június 8.* Uo.

1025 *Nádas András tanulmányi osztályvezető feljegyzése a havi jelentés szempontjairól, 1951. augusztus 21.* Uo.

hogy amikor október 5-én a tanfolyam körül hivatalból ügyködő Czakó az egyik „termelési gyakorlatot" megtekintette a Budapesti Államügyészségen, azt is jelentenie kellett utána, hogy még mindig a helyesírási és fogalmazási hibák „tömegével" találkozott a hallgatók által írott bárminő hivatalos anyagban. Továbbá „a tagozat nem tanult még semmit sem a közellátás érdekeit veszélyeztető bűncselekményekről, mert az ügyek túlnyomó többsége ezekből a bűncselekményekből kerül ki". És így tovább, bármiről írt is egy-egy bekezdést, abban pozitívumot nemigen említhetett.[1026]

A honvédelmi tárca tájékoztatott a korábban akadémiát végzett hallgatók, már hadbírók egyetemi levelező oktatásban történő további képzésének szükségességéről. Beiskolázna 1951 őszétől ötöt közülük az Eötvös Loránd Tudományegyetemre. Négy százados: Jágert és Makrait Szegedről, Marosit Pécsről, Kohareket Debrecenből és egy főhadnagyot Pécsről.[1027]

Már majdnem eltelt a nyár, amikor listát állítottak össze 1951. augusztus 28-án a különböző dokumentumokban gyakorta emlegetett második tanfolyam hallgatóiról és lakcímükről. Nem a tervezett kettőszázról, hanem azokról, akik tanulmányaikat folytatták, a fegyveres testületektől beiskolázottakon kívül. Ők száznegyvennyolcan – a két szakaszban indított oktatásnak megfelelőképp – az A-, illetve B-tanfolyamok I–IV. szemináriumaiban tanultak. Előbb hetvennégyen kezdték a második tanfolyam első részében tanulmányaikat. Kik voltak ők név szerint? Az A-, majd B-tanfolyam I–IV. szemináriumainak hallgatói (alfabetikus sorrendben).

Az A/I. szemináriumnak húsz hallgatója volt: Bácsi János, Csók Árpád, Fekete László, Fullár Lajos, György Imréné, Györgyfalvi Béla, Hanesch Vilmosné, Kiss Margit, Kostyál Gusztáv, Koszó István, Mátai Tibor*, Mogyorósi Piroska, Molnár László, Paraizs Endre, Radó László, Rózsa Béla, Rózsa János, Szűcs Matild, Talabér József és Talla Gyula.

Az A/II. szemináriumnak tizenhét hallgatója volt: Bíró Lászlóné*, Fazekas Ferenc,[1028] Földvári Lajosné, Jenei Sándor, Kalamár Károly, Cs. Kiss Antal, Majtényi János, Molnár Istvánné, ifj. Nagy Ödön, Otártics Károly, Schersing János, Szalma László, Széles Sándor, Varga Elek,[1029] Wetterhán Sándor, Vincze Lukács* és Vrestyák János.

Az A/III. szemináriumnak tizennyolc hallgatója volt: Balczó József, Barta Bálint, Csapó László,[1030] Dömötör János, Horváth István, Horváth Zoltán, Maár Ferenc, Marczi Pál, Martin János, Nyikita Mária, Papp János, Pálfi Ferenc, ifj. Pintér Ferenc, Sajti Imre*, Szedmák Anna, Szuhai András, Turgonyi Mária és Varga Ernő.

Az A/IV. szemináriumnak húsz hallgatója volt: Bíró István, Bolba András, Burka Ferenc, Csontos Istvánné, Flórián Gyula, Grabarics József, Guidi Béla, Horváth László, József Sándor, Keszei Pálné, Konoróth József, Kövér Ferenc, Laluska Pál, Maka László, Marczi Pál, Pavelán István, Salik Istvánné, Szabó István (1919), Ughi Sándor és Windisch Kálmánné.

A B/I. szemináriumnak tizenkilenc hallgatója volt: Augusztin Sándor,[1031] Bali László, Balogh János, Benke Sándor, Farkas József, Fischer György, Göllei József, Hanuska Sándor, Kormos Illés, Kozma Kálmán, Lengyel Sándor, Maros Lászlóné, Milánkovics Imre, Molnár Béláné, Olasz Géza, Skryzipietz József, Stiegelmayer Mária, Vágó Tibor és Weisz Gézáné.

A B/II. szemináriumnak tizenhat hallgatója volt: Barati Andrásné, Bartucz Eta, ifj. Csillag István, Dicker Jenő*, Farkas Elemér, Gyepes István, Nagy Géza, Nagy József, Orth Erzsébet, Petrovics József, Pintér Ferenc, Pomázi Károly, Salamon Károly, Szabácsi Mátyás, Szőllős Lajos és Tóth Mihály.

A B/III. szemináriumnak tizenhét hallgatója volt: Ács András, Bodnár Zoltán, Csomor Sándor, Darvasi Erzsébet, Galovics Ferenc, Holczreiter István, Keresztes István*, Kiss Jolán, Kiss Pál, Kizek Ferenc, Kökényesi Ferenc, Méhes Lajos*, Nagy Andor*, Puskás József, Rozgonyi Aladár*, Szelepcsényi Tibor és Szirmai Józsefné.

A B/IV. szemináriumnak huszonegy hallgatója volt: Alexa Miklós, Bimbó István, Dózsa Ferenc, Fülöp Ferenc, Gombos József, Gulácsi József, Karaffa Gyula*, Koltai Ferenc, Kovács Júlia, Lukács Sándorné, Menyhárt István, Mihályi János, Molnár Irén, Nagy Istvánné, Neumann István, Oprysek Katalin, Páll Emma, Posta László, Rácz Ferenc, Sugár László* és Takács Ferenc.

Miután a B-tanfolyam hallgatói is hetvennégyen kezdték a második tanfolyam második részében tanulmányaikat, összesen tehát egyszáznegyvennyolc hallgató neve ismert.[1032] Elkészült esetükben is a javaslat arról, hogy a tanfolyam befejezését követően hová osszák majd be őket. „Akárhová" huszonötöt, Budapestre negyvenkettőt, a vidéki városokba húszat a Dunától keletre, tizenkettőt nyugatra, az igazságügyi tárcához négyet – Burkát, Csapót, Kovács Júliát és Lukácsnét –, tehát százháromnál konkrét elképzelés volt arról, hogy közülük az igazságügyi apparátusban működjenek. Az iskolavezető ettől a tervtől azonban 1951. szeptember 18-án készült, neveket sorjázó feljegyzésében eltért, mert még Pálfit és Vágót is alkalmasnak tartotta arra, hogy a minisztériumban dolgozzanak. Hozzáfűzte azonban, az iskolavezetőséggel együtt javasolja esetükben is – miként az előző tanfolyamot végzetteknél történt – az előzetes, gyakorlati munkájukat. Szerinte az igazságügyi tárcához kerülőknél „bírósági tanács vezetésére rövid időn belül" harminckilenc hallgató lesz alkalmas, nevesítette is őket. Külön bekezdést szánt két hallgatónak. A felsőbírósági másodelnöki tapasztalatokkal felvértezett Maárt az akadémia egyik legjobb hallgatójának tartotta, aki „némi gyakorlat után nagyobb bíróság vezetésére is" alkalmas, Keszeiné pedig úgyszintén, ha nem is ekkora apparátus irányítására. Hat személyt javasolt továbbá beosztott bírónak.

Az iskolavezetőség javaslata tartalmazta nevesítve, hogy negyvenkét hallgató alkalmas ügyészi munkára. Önállóként még nem, de beosztott, segítségre szoruló ügyészi fogalmazóként tizenkilencet említettek, míg öt személyt a fenti feladatok egyikére sem láttak alkalmas-

1026 *Czakó Kálmán előadó feljegyzése az akadémiai hallgatók termelési gyakorlatairól, 1951. október 9.* Uo.

1027 *A Honvédelmi Minisztérium javaslata hadbírók egyetemi képzésben való részesítésére, 1951. július 26.* Uo.

1028 Zinner Tibor: Halálos évtized a „Népköztársaság nevében!". A Legfelsőbb Bíróság halálos ítéletei 1957. január 14. és 1966. október 13. között. In Balla Judit – Borbély Zoltán – Koltay András (szerk.): *„A Köztársaság nevében!" Pálinkás György emlékkönyv.* Budapest, 2007. Rejtjel Kiadó, 240.; *[IM Büntetőjogi Osztály] Feljegyzése dr. Csorba Sámuel* főosztályvezető-helyettes részére a Legfelsőbb Bíróságon megtekintett ügyekről, 1958. október 18.* MNL OL XIX–E–1–z 87. doboz. 007/9/1958.; *Feljegyzés a Gyűjtőfogházban lévő halálraítéltek ügyeiről, 1958. október 28.* Uo.

Fazekas a Győri Megyei Bíróság népbírósági tanácsával – Petz László és Lovas József* népbírókkal – az 1957. március 28-tól őrizetben volt, 1957. szeptember 14-én megvádolt Mazalin Györgyöt* 1957. november 21-én halálra ítélte Győrött. A Legfelsőbb Bíróság dr. Antal Pál* vezette tanácsa zárt tárgyaláson, 1958. december 29-én háromévi börtönbüntetésre ítélte. „A fellebbezések felülbírálásánál a Legfelsőbb Bíróság népbírósági tanácsa észlelte, hogy ez első fokon megállapított tényállás hiányos […] így vele szemben a szervezkedés vonatkozásában a Legfelsőbb Bíróság népbírósági tanácsa alkalmazta a BHÖ 10. pontban írt büntethetőséget kizáró okot s az 1956. november 4. napja után elkövetett cselekményeit a bűnösség megállapításának alapjaiból kizárta." B. Stenge Csaba (a bevezető tanulmányt írta, a dokumentumokat összeáll., szerk.): *A megtorlás Tatabányán. Az 1956-os forradalom és szabadságharc leverését követő főbb tatabányai perek. Tatabányai Levéltári Kiadványok 15.* Tatabánya, 2017. Tatabánya Megyei Jogú Város Levéltára, 115–194.

1029 Varga Elek előbb az igazságügyi tárca Tanulmányi Osztályán dolgozott, folyamatosan járt az akadémiára a minisztérium előadójaként a szemináriumok ellenőrzésére. Majd már miskolci járásbíróként kinevezték szemináriumvezetőnek a Bírói és Államügyészi Akadémiához. *Igazságügyi Közlöny,* 1952. 15. sz. 272.

1030 Csapó László (Debrecen, 1918. április 9. – ?) az igazságügyi tárcánál 1957-ben már egyetemet végzett csoportvezető volt. Felmentették 1958. február 22-ével, kinevezték a Budapesti Fővárosi Bírósághoz bírónak, majd a Pest Megyei Bíróságon lett elnökhelyettes.

1031 Augusztin Sándor (Fót, 1919. szeptember 25. – ?) ügyészi pályája Szekszárdon kezdődött, a megtorlás idején, 1956 decemberében azonban már Dabasról ismert további pályafutása. Elrendelte többek – így az utóbb kivégzett Szmrek Benjámin – előzetes letartóztatását.

1032 *A Bírói és Államügyészi Akadémia hallgatóinak névsora és lakcíme, 1951. augusztus 28.* MNL OL XX-VI–E–6 1. doboz. Iktatószám nélkül.

nak.[1033] Később – időpont nélkül – pontosították, hogy kik hol, melyik bíróságon, illetve államügyészségen fognak majd dolgozni. Az ítélőszékekhez ötvennyolc személyt küldenének. Budapestre két helyre menne bírónak végzett hallgató: a Budapesti Megyei Bírósághoz és a Központi Járásbírósághoz. Vidékre, a Dunától keletre: Balassagyarmaton, Debrecenben, Egerben, Gyulán, Kecskeméten, Miskolcon, Nyíregyházán, Szegeden és Szolnokon a helybeli megyei és járásbíróságokon; továbbá a Pestmegyei Megyei Bíróságon, a Kispesti, Pesterzsébeti és Újpesti Járásbíróságon, továbbá a Dunától nyugatra Győrött, Kaposvárott, Pécsett, Szekszárdon, Székesfehérváron, Szombathelyen, Veszprémben, Zalaegerszegen a helybeli megyei és járásbíróságokon ítélkezne. Egy hallgatót a letartóztatási intézményhez küldenének. Az államügyészségeken negyvenkét személyt állítanának munkába. A fővárosban tízet a Budapesti és a Pestmegyei Államügyészségen, valamint a többieket a Dunától keletre Baja, Balassagyarmat, Békéscsaba, Cegléd, Debrecen, Eger, Kecskemét, Miskolc, Nyíregyháza, Salgótarján, Szeged és Szolnok, a Dunától nyugatra Győr, Pécs, Szekszárd, Székesfehérvár, Szombathely, Veszprém és Zalaegerszeg államügyészségein.[1034]

Ezekkel a tervekkel a birtokában az igazságügyi tárca személyzeti főosztályvezetője, dr. Gaál a Bírói és Államügyészi Akadémián, az esztendő végén tanulmányaikat befejező hallgatók elosztására javaslatot állított össze december 10-én a tárca kollégiuma számára. Tudatta, eltérve másoktól, hogy 1951. december 19-én fejeződik be a tanfolyam. Jelezte, hogy hosszabb terjedelemben készül majd az éves tanfolyam egészéről, benne az Akadémia vezetéséről, az ott folyt munka eredményeiről és fogyatékosságairól beszámoló. Ezért rövidebb a terjedelem. Négy kivételével – akik „becsületes munkások" – a többi végzős alkalmas a bíró s az ügyészi munkára. Gazdasági munkára javasolták a jogi munkára alkalmatlanokat, méghozzá az újonnan felállított KÖMI-hez, mert ezen a vonalon viszont tökéletes munkát végezhetnének.

A jog világában működhetne hatvanhat fő bírói területen, harminckilenc megyei, huszonhét járásbírósági szinten. Az államügyészek számát növelné negyvenegy végzős hallgató. Az elosztásukhoz részletes indoklást vetett papírra, különösképp kitérve arra, hogy pályakezdőkről van szó, és arra, hogy miként segíthetnék egymás munkáját. A bírókból – kivéve a Nagy-budapesti Járásbíróságot – minden esetben egy helyre két személy kinevezését vetette fel. A kinevezési besorolásoknál általában a kezdő fokozatot javasolta, azzal, hogy ettől el lehet térni a jobb képességűeknél magasabb fokozattal, összesen huszonkét személynél, mégpedig „2 személyt a bírói 3, és 10-10 személyt a bírói, illetve ügyészi 4. fizetési fokozatba". Felhívta a figyelmet arra is, hogy házasok is vannak a végzősök között, és tekintettel kell lenni a mostoha lakásviszonyokra is a végzett hallgatók elosztásánál, munkába állításuk során. Felvetette, hogy a fővárosból vidékre „elsősorban a nőtlen és hajadon hallgatókat", a vidéken lakókat lakóhelyükön vagy ahhoz legközelebbi településen helyeznék állásba. A főosztályvezető végezetül négy hallgatónak a tárcánál történő alkalmazását – hármat a Személyzeti, egyet a Tanulmányi Osztályra –, továbbá egy hallgatónak az akadémia vezetőségébe beállítását említette meg.[1035]

Ezek után, 1951. december 10-én foglalt állást az akadémiát végzett hallgatók elosztásáról a kollégium. A Személyzeti Osztály kapta feladatként, hogy ki legyen az a három ügyész, akit bírói státuszba helyeznek át. Ki kell dolgozni a végzett hallgatóknál a gyakorlati munkába bevezetésre vonatkozó szempontokat és módszereket. Ezzel az összeállítással az egyik

1033 *A Bírói és Államügyészi Akadémia iskolavezetőségének az igazságügyi apparátusba helyezhető végzős akadémia hallgatókról készített beosztási javaslata, 1951. szeptember 18.* Uo.

1034 *Feljegyzések a nevesített hallgatók megnevezett államügyészségi és bírósági helyekre tervezett elosztásáról, é.n.* (Valamikor 1951 őszén.) Uo.

1035 *Az Igazságügyminisztérium személyzeti főosztályvezetőjének, dr. Gaál Józsefnek javaslata a tárca kollégiuma számára a Bírói és Államügyészi Akadémia 1951 decemberében végző hallgatóinak elosztására, 1951. december 10.* MNL OL XXVI–E–1–z 00351/1950.

cél annak tudatosítása, hogy „az új káderek behozatala nem jelenti a régi káderek leváltását, s hogy el kell kerülni a régi és az új káderek szembeállítására irányuló kísérleteket". Ebből nyilvánvaló, hogy ilyenek már történtek, és ezek kiküszöbölését célozta a határozat. Ennek határidejét 1951. december 31-ben állapították meg.[1036]

Azt követően, hogy Kissné 1951. december 4-én összeállította a jövő évi oktatáshoz az ideológiai tematikát, az 1952/1953. tanévhez készült általános tematika mellett javaslat készült arról is, hogy kik oktassanak a 408 napos, benne 36 napos előkészítős tanfolyamon. A Btá.-nál a tankönyvnek a szemináriumvezető íróit: dr. Deák, dr. Doroghy, dr. Papp Zoltán és dr. Steffler nevét említették. A büntetőjog különös részéből dr. Timár és dr. Perényi József, büntetőeljárás-jogból dr. Alapy tartana előadást. Az alkotmány- és államigazgatási jogot dr. Beér, az állam- és jogelméletet dr. Szabó Imre oktatná. Polgári jogból dr. Doroghy, polgári és peren kívüli eljárási jogból, továbbá mezőgazdasági és munkajogból dr. Szilbereky Jenő*, büntető eljárásjogból dr. Desits József budapesti államügyész[1037] és igazságügyi szervezeti jogból dr. Skorka nevét vetették fel tanárként.[1038] A téli vizsgákhoz irodalomjegyzéket állítottak össze. Például a parasztkérdés témakörhöz a kötelező irodalmat Lenintől, Sztálintól, Rákositól, Georgij Makszimilianovics Malenkovtól, Horváth Mártontól származó, pontos bibliográfiai adatokkal közölt írások és a *Szabad Nép*ből, továbbá a Kommunista és Munkáspártok Tájékoztató Irodájának 1948. nyári határozatából vett dokumentumok tartalmazták.[1039]

A vizsgákat 1951. december 17–18-án meg is tartották. Nem csupán az igazságügyi, hanem a honvédelmi tárcától is kijelölték a magas rangú vizsgáztatókat.[1040] Elkészült a hallgatók olyan, végleges névsora, amely tartalmazta a besorolást a különböző illetményfokozatokba, munkahelyekre és beosztásokba. Az államügyészségeknél negyvenkét személyt osztottak be. Előadó lett végül az igazságügyi tárcánál a már említett Csapó és Kovács Júlia mellett Benke, Fülöp, Jenei, Kormos és Posta. Az akadémián lett tanfolyami előadó Alexa, Lukácsné és Maár. Harminckét végzett hallgató csak oklevelet kapott.[1041] Bírónak előbb hatvanhárom, végül hatvankét hallgatót neveztek ki. Az igazságügyi apparátus beiskolázott és végzett, összesen száznegyvenhat hallgatójáról hoztak valaminő érdemi állásfoglalást a tanfolyam végeztével.[1042] Végül azonban még két személy kapott kinevezést, így amikor a Mikulás megérkezett, az oklevelet kapott akadémisták, államügyésszé és bíróvá kinevezettek listája száznegyvennyolcra bővült.[1043]

1036 *Kollégiumi ülések, 1951. december 10.* MNL OL XIX–E–1–p. 82. doboz. Iktatószám nélkül.

1037 Dr. Desits József (Baja, 1912. augusztus 21. – ?) korábban a Budapesti Büntetőtörvényszéken volt titkár, 1951-ben már budapesti államügyész, a börtöniroda vezetője. „Eddig elismerve nem volt, de a mellékbüntetések végrehajtását (vagyonelkobzás, pénzbüntetés) ő intézi el." Gyémántoklevelet vett át 2004 novemberében az Eötvös Loránd Tudományegyetem rektorától. Bank–Estók–Zinner 2022. 12/7. dokumentum.

1038 *Előadóknak javasoljuk (az 1952/1953. tanévre), é. n.* MNL OL XXVI–E–6 2. doboz, 8. dosszié. Iktatószám nélkül.

1039 *Irodalomjegyzék a témaköri feldolgozáshoz, az 1951. decemberi vizsgákhoz, é. n.* Uo.

1040 Tóth László* vezérőrnagy, Bajor László, Bodonyi Márton* és Soós Károly* ezredesek, Kádár Pál* alezredes, Kovács Béla, Radó Zoltán* és Simonfi Károly őrnagy. *A honvédelmi tárca által 1951. november 6-án kijelölt bizottsági tagok névsora.* MNL OL XXVI–E–6 1. doboz. Iktatószám nélkül.

1041 Bolba András, Fehér Lászlóné, Flórián Gyula, Győrfalvi Béla, Hanuska Sándor, Holczreiter István, Horváth István, Kalamár Károly, Karaffa Gyula, Keresztes István, Kiss Pál, Kizek Ferenc, Koltai József, Koszó István, Kövér Ferenc, Lengyel Sándor, Majtényi János, Méhes Lajos, Molnár László, Nagy Andor, Puskás József, Rácz Ferenc, Sajti Ferenc, Skryzipietz József, Sugár László, Szabácsi Mátyás, Szalma László, Szőlős Lajos, Takács Ferenc, Talabér József, Turgonyi Mária és Vincze Lukács. MNL OL XXVI–E–6 3. doboz, 16. dosszié.

1042 *Államügyészek és bírók munkahely és illetmény szerinti besorolásai, valamint az oklevelet kapott hallgatók listája, é. n.* MNL OL XXVI–E–6 1. doboz. Iktatószám nélkül.

1043 *Az államügyészekké és bírókká 1951. december 5-én kinevezettek.* MNL OL XXVI–E–6 3. doboz, 16. dosszié. Zárójelben a férjezetteknél leánykori nevük, mindenkinél a születési helye és annak időpontja. Alexa Miklós (Tiszaeszlár, 1927. március 27.), Augusztin Sándor (Fót, 1919. szeptember 25.), Ács András (Pesterzsébet,

Mi tudható róluk? Varga Elek utóbb az igazságügyi tárca Tanulmányi Osztályához kerülve folyamatosan foglalkozott az akadémiával, Lukácsné az akadémián lett az egyik káderes. 1956 forradalmát követően – a már korábbiakban, ebből a tanfolyamból különbözőképp jelzett személyeken[1044] kívül – volt-e bárkinek közülük valaminő szerepe végrehajtott halá-

1924. március 31.), Balczó József (Budapest, 1915. március 23.), Bali László (Budapest, 1925. május 7.), Balogh János (Nyíregyháza, 1917. február 21.), Barati Andrásné (Hegyesy Ilona, Felsőregmec, 1922. február 22.), Barta Bálint (Bélapátfalva, 1922. február 14., megyei ügyész volt Székesfehérvárott 1953/54 fordulóján), Bácsi János (Debrecen, 1922. október 10.), Benke Sándor (Hajdúböszörmény, 1910. február 14.), Bimbó István (Tápiósüly, 1917. december 29.), Bíró István (Kunszentmárton, 1921. március 13.), Bíró Lászlóné (Kelemen Erzsébet, Szentes, 1916. december 19.), Bodnár Zoltán (Petneháza, 1925. április 10.), Burka Ferenc (Tiszakürt, 1927. november 2.), Csapó László (Debrecen, 1918. április 9.), Csillag István (Gadány, 1925. szeptember 10.), Csók Árpád (Fogaras, 1924. október 31.), Csomor Sándor (Budapest, 1927. május 11.), Csontos Istvánné (Hídvégi Ilona, Csécse, 1926. október 26.), Darvasi Erzsébet (Budapest, 1926. november 16.), Dicker Jenő (Szerencs, 1919. június 30.), Dózsa Ferenc (Tiszavalk, 1923. február 24.), Dömötör János (Vasvár, 1919. március 14.), Farkas Elemér (Endrőd, 1926. április 8.), Farkas József (Tüskevár, 1925. július 23.), Fazekas Ferenc (Budapest, 1924. április 13.), Fekete László (Budapest, 1927. március 8.), Fischer György (Budapest, 1925. március 14.), Földvári Lajosné (Ábrahám Ibolya, Kolozsvár, 1926. április 2.), Fullár Lajos (Baja, 1925. december 24.), Fülöp Ferenc (Budapest, 1921. március 2.), Galovits Ferenc (Egyházasfalu, 1920. június 11.), Gombos József (Tiszalök, 1920. október 15.), Göllei József (Felsőgalla, 1917. november 25.), Grabarics József (Báta, 1924. november 6.), Guidi Béla (Budapest, 1924. április 7.), Gulácsi József (Kenderes, 1927. augusztus 24.), Gyepes István (Gyula, 1922. szeptember 11.), György Imréné (Víg Anna, Szücsi, 1913. március 6.), Hanesch Vilmosné (Regős Magdolna, Budapest, 1925. március 3.), Hegedüs Ferencné (Mogyorósi Piroska, Püspökladány, 1921. október 13.), Horváth László (Pécel, 1921. november 10.), Horváth Zoltán (Budapest, 1922. november 19.), Jenei Sándor (Noszvaj, 1917. március 15.), József Sándor (Darány, 1918. június 4.), Keszei Pálné (Kovács Mária, Budapest, 1919. június 4.), Cs. Kiss Antal (Hajdúböszörmény, 1922. szeptember 14.), Kiss Jolán (Szeged, 1926. augusztus 5.), Kiss Margit (Alsóbogod, 1926. november 4.), Kiss Pál (Budapest, 1921. szeptember 5.), Konoróth József (Penc, 1920. december 27.), Kormos Illés (Szeged, 1917. december 12.), Kostyál Gusztáv (Alag, 1922. június 22.), Kovács Júlia (Karcag, 1925. augusztus 31.), Kozma Kálmán (Tápé, 1928. január 30.), Kökényesi Ferenc (Bökönyd, 1922. november 1.), Laluska Pál (Szarvas, 1927. május 1.), Lukács Sándorné (Takács Júlia, Szelőcze, 1922. május 16.), Maár Ferenc (Heves, 1906. február 19.), Maka László (Kiskunhalas, 1927. november 12.), Marczi Pál (Monyoród, 1927. január 6.), Maros Lászlóné (Safrankó Margit, Kecskemét, 1919. június 9.), Martin János (Budapest, 1926. február 22.), Mátai Tibor (Borsód, 1925. szeptember 21.), Menyhárt István (Farmos, 1920. szeptember 1.), Mihályi János (Újhartyán, 1927. január 22.), Milánkovics Imre (Bélavár, 1924. április 16.), özv. Molnár Béláné (Czibere Erzsébet, Hajdúhadház, 1919. február 26.), Molnár Irén (Szijártóháza, 1923. március 10.), Molnár Istvánné (Csáki Etelka, Pálmonostora, 1925. november 22.), Nagy Géza (Lité, 1926. július 17.), Nagy Istvánné (Rédei Margit, Ács, 1923. október 29.), Nagy József (Sarkad, 1923. október 1.), ifj. Nagy Ödön (Budapest, 1929. június 16.), Neumann István (Budapest, 1922. szeptember 13.), Nyikita Mária (Nagykároly, 1927. október 13.), Olasz Géza (Zalaszentgyörgy, 1922. június 30.), Oprysek Katalin (Budapest, 1926. április 26.), Orth Erzsébet (Ostffyasszonyfa, 1926. május 25.), Otártics Károly (Barcs, 1927. október 13.), Papp János (Nagybaracska, 1922. május 22.), Paraizs Endre (Mezőtúr, 1926. április 19.), Pákozdy Jenőné (Lezan Mária, Budapest, 1925. október 13.), Pálfi Ferenc (Bócsa, 1919. október 10.), Páll Emma (Debrecen, 1926. április 25.), ifj. Pintér Ferenc (Mezőhegyes, 1925. május 4.), Pintér Ferenc (Békéssámson, 1921. május 5.), Pomázi Károly (Jászladány, 1926. október 21.), Posta László (Pesterzsébet, 1912. augusztus 27.), Radó László (Hajdúszoboszló, 1918. október 25.), Rozgonyi Aladár (Bocsárlapujtő, 1920. április 18.), Rózsa Béla (Kolozsvár, 1917. február 22.), Rózsa János (Budapest, 1926. április 11.), Salamon Károly (Bicske, 1928. február 9.), Salik Istvánné (Cseh Erzsébet, Nagylók, 1924. november 17.), Semsei Sándorné (Bartucz Eta, Mindszent, 1924. július 26.), Stigelmayer Mária (Nagykáta, 1919. október 3.), Szabó István (Erdőtelek, 1915. július 7.), Szedmák Anna (Kispest, 1919. január 13.), Szelepcsényi Tibor (Budapest, 1924. április 22.), Széles Sándor (Tárkány, 1911. május 9.), Szirmai Józsefné (Gazdik Júlia, Csepel, 1919. augusztus 9.), Szuhai András (Vizsoly, 1923. november 30.), Szűcs Matild (Tiszavárkony, 1919. augusztus 17.), Tamics Jenőné (Faragó Klára, Bodajk, 1925. október 16.), Tóth Mihály (Tata, 1926. április 15.), Ughi Sándor (Tapolca, 1928. december 25.), Varga Elek (Miskolc, 1920. január 10.), Varga Ernő (Pereg, 1914. május 20.), Vágó Tibor (Balmazújváros, 1923. február 22.), Vrestyák János (Cinkota, 1926. február 8.), Weisz Gézáné (Makove Valéria, Szomolnok, 1915. március 23.), Wetterhán Sándor (Budapest, 1921. január 4.) és Windisch Kálmánné (Terék Veronika, Farmos, 1927. október 15.).

1044 A bírók közül dr. Bali László, dr. Bimbó István, dr. Fekete László, dr. Guidi Béla, dr. Gyepes István, dr. Kostyál Gusztáv, dr. Laluska Pál, dr. Maka László, dr. Milánkovics Imre és dr. Vágó Tibor, az ügyészek közül dr. Alexa Miklós.

1045 Az MNL OL XXVI–E–6 *Büntetőbírói és Ügyészi Akadémia (és jogutódainak) iratai* fond kilenc levéltári dobozában egyetlen iratban sem fordul elő személyi adataira utaló bejegyzés. Annak ellenére, hogy amíg a fel nem vett jelentkezőknél bőséges jellemzések stb. olvashatók, addig nála nem, holott ő még az oklevelét is átvehette a tanfolyam befejeződésekor.

1046 *Javaslat a Titkársághoz az új bírói és államügyészi akadémia megszervezésére, 1951. szeptember 13.* MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 160. ő. e. 140.

los ítélethez? Mit tett bíróként Fazekas, Sugár, Windischné, aki addigra elvált, újra férjhez ment, és dr. Major Miklósné néven hirdetett ki végrehajtott halálos ítéletet? Miként képviselte ügyészként a vádhatóságot Augusztin, Dicker, Karaffa,[1045] Mátai Tibor, Méhes, Nagy Andor, Rácz Ferenc, Rozgonyi és Sajti?

Fazekas – mint jeleztem – Győrött, 1957. november 21-én halálra ítélte Mazalint, akinek utóbb, másodfokon háromévi börtönbüntetésre enyhítették elmarasztalását. A Miskolci Megyei Bíróság gyorsított különtanácsával ítélkező Sugár öt embert ítélt halálra elsőfokú büntetőeljárásban, közülük Oláh Miklóst kivégezték, Lukovics László*, Mikulás Gábor, dr. Mizsei Béla és dr. Tokár Vince ítéleteit a Legfelsőbb Bíróság a másodfokú büntetőeljárás során különböző mértékű börtönbüntetésre enyhítette. Dr. Majorné a kádári megtorlás során halálra ítélte Iván Kovács Lászlót és D. Szabó Károlyt, akiket utóbb kivégeztek. Nem ítélte halálra elsőfokú eljárásban Harmincz Istvánt és Erdélyi Gyulát, akiket azonban utóbb kivégeztek.

Az államügyészi hivatásának gyakorlását Szekszárdon kezdő Augusztin utóbb, a Dabasi Járási Ügyészség ügyészeként elrendelte Szmrek Benjámin előzetes letartóztatását, majd egy esztendőn keresztül felügyelte a vizsgálatot ő és társai büntetőügyében, dr. Dicker a vádat képviselve halálbüntetést indítványozott Franyó Ferenc esetében a Budapesti Fővárosi Bíróságon. Karaffa a Pest Megyei Ügyészség ügyészeként a nyomozást felügyelte Gombos László, továbbá Kásás Andor és társai büntetőügyeiben. Utóbbiban ügyészként kihallgatta a másodfokú büntetőeljárás során kihirdetett halálos ítélettel kivégzett Nagy Józsefet. Mátai Tibor a Komáromi Megyei Ügyészséget vezette 1957 októberében. Török István és társai büntetőügyében aláírta az egyik vádlott vádiratát. Méhes a kádári megtorlás során az utóbb kivégzett Pólya Ferenc Sándor elsőfokú büntetőeljárásában képviselte a vádhatóságot, akit akkor és utóbb is halálra ítéltek.

Nagy Andor lezárta a pótnyomozást Berta József büntetőeljárásában, és aláírta dr. Bruszynyai Árpád vádiratát. Rozgonyi kihallgatta Alapi Lászlót és Geczkó Istvánt a vizsgálati szakban, majd az ügyészi szakban Kiss Antalt és Tóth Mihályt. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa utóbbi két halálos ítéletet kegyelemből életfogytig tartó börtönbüntetésre enyhítette. Rácz a kádári megtorlás során a nyomozás felügyeletét látta el Wittner Mária* és társai s Erdélyi Gyula büntetőeljárásakor.

Sajti képviselte a vádhatóságot Mány Erzsébet és Farkas Mihály rögtönítélő eljárással tárgyalt büntetőügyében. Ehhez hozzátehető, hogy ennek a tanfolyamnak volt végzett hallgatója a már ismertetett bírók közül a kádári megtorlás során halálbüntetéseket kihirdető dr. Bali, dr. Bimbó, dr. Fekete, dr. Gyepes és dr. Vágó, az ügyészek közül dr. Alexa.

Az MDP PB 1950. október 19-én elfogadott határozatának következményéről utóbb, a tárcavezető s a KV Adminisztratív Osztálya részéről nem Nagy Imre, hanem Kovács István által hónapokkal később, 1951. szeptember 13-án aláírt közös előterjesztésben már az olvasható, hogy a minisztérium „az igazságügyi apparátus átszervezését általában nagyobb zökkenők nélkül oldotta meg".[1046] Ez pedig azt jelentette, hogy a „Pártközpont" Adminisztratív Osztályának korábbi, bírálatban gazdag kétoldalas feljegyzésének az első bekezdésében olvasható, már idézett szövegrészt ismételten papírra vetették, mi több, ez alkalommal már az igazságügyi tárca vezetőjére is rákényszerítve annak tudomásulvételét. Hiába cáfolta pontról pontra annak tényektől elrugaszkodott megállapításait. Az idő tájt érdemi ellen-

kezést sem ő, sem más a „Pártközponttal", annak illetékes munkatársaival szemben nem fejthetett ki. Még akkor sem, ha az illető ifjú korifeusok, „az akadémikusok" alig hagyták el az akadémia oktatási intézményét.

Mindezt dr. Décsi kötődő emlékei is alátámasztják. Szerinte „az igazságügyet, mint köztudomású, a párt akkori vezetése mélységesen lebecsülte, munkáját csak szükséges rossznak tekintette, éspedig nemcsak a párt vezetői, hanem mindenféle szintű középfokú és alsóbb káderei is, a »Pártközpont« osztályvezetőitől kezdve egészen a járási és községi párttitkárokig. Lenézték és lekezelték az igazságügyi apparátus dolgozóit, mintegy polgári csökevényként továbbélő, de eltűrendő és az osztályharc céljaira felhasználandó eszköznek tekintették. Állandó védekezési pozícióba szorultunk, mind az ügyészségi és a bírósági vezetők lent, mind mi Molnár Erikkel itt fent, s ellenvéleményünkkel szemben mindig készen állt az állandóan alkalmazott, ellentmondást nem tűrő tromf: a Szovjetunióban is így van.[1047] Érdekes módon nem is annyira Rákosi érvelt ezzel, mint inkább Gerő Ernő és még inkább Vas Zoltán. (Rákosi inkább tekintettel volt az általános kisebb kérdésekben a hazai körülményekre, többször is érvelt a »quieta non movere« szentencia hangoztatásával.). Ezzel érveltek, mikor az igazságügyi apparátus leépítését, létszámának kialakítását tárgyaltuk, amikor a »feudálkapitalista Magyarország jelképéből«, a Kúria épületéből múzeum lett,[1048] amikor nagynak találva az Igazságügyminisztérium helyiségeit, amelyekre a Nehézipari Minisztériumnak szüksége volt, minket átköltöztettek a Szabadság térre,[1049] vagy amikor a büntetés-végrehajtást a Belügyminisztérium (illetve az ÁVH) hatáskörébe vitték át stb., stb."[1050]

A Titkárság 1951. szeptember 12-én tartott ülésén megvitatta ülésének nyolcadik napirendi pontjaként az akkor még alá nem írt előterjesztést – javaslatot – az új bírói és államügyészi akadémia 1952-es évfolyamának szervezésére az ülésen az előadó dr. Molnár volt. Az elfogadott előterjesztés utolsó mondata ekképp rögzült: „[…] a határozat a tájékoztatóban ne jelenjen meg."[1051] Mindezzel valójában egyúttal félrevezették az utókor historikusait is. Egyfelől azért, mert titokban tarthatták főképp ezen iratok őrzőinek jóvoltából évtizedeken keresztül az az idő tájt történteket a maguk teljességében. Másfelől nem válhatott

1047 Zinner–Balogh–Habuda–Markó–Svéd–Szakács–Szomszéd 1991. 303. 1956-ban „a kormány elfogadta a társadalmi tulajdon védelméről szóló 1950. évi 24. tvr. módosítását, s ebben az ítéletkiszabás tekintetében enyhítésekről döntöttek, kivéve a szándékos rongálás esetét. Igaz, dr. Molnár Erik hivatkozása nem akármilyen volt: »ugyanígy intézkedik a Szovjetunió is«. Ugyanakkor viszont tárgyalás nélkül levették a napirendről az igazságügyi tárca másik előterjesztését, amelyet a szabálysértési bizottságokról és a szabálysértésekre vonatkozó egyes kérdések rendezéséről terjesztett be. A dokumentum az 1955. november 3-i KV-határozat alapján készült, s azt a célt szolgálta, hogy a megtévedt dolgozók ellen indított kisebb jellegű ügyekben korábban kihirdetett súlyos ítéletekkel szemben ezentúl ne *bűntettnek, hanem szabálysértésnek minősítsék* ezeket a bűncselekményeket. A téma [1956.] május 22-én újból a Minisztertanács elé került, s Molnár Erik a vita során a szokásos érvére hivatkozhatott: *»így van ez a Szovjetunióban is«*." (Kiemelések az eredetiben.)

Miközben dr. Décsi emlékezetébe más személyek neve vésődött be, a kormányüléseken épp dr. Molnár volt, aki többször is a Szovjetunióban történtekre hivatkozott.

1048 A Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága az I. Fő utca 1. sz. alatt 1951. november 8-án kezdte meg működését. Ettől függetlenül Nagy Imre és társai büntetőügyét 1958-ban nem itt, hanem az egykori Pestvidéki Királyi Törvényszék és Fogház I. Fő utca 70–78. sz. alatti épületében tárgyalták, miután a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma itt működött. Az itteni, volt államvédelmi büntetés-végrehajtási intézet ötödik emeleti magánzárkáiban őrizték a vádlottakat, ahonnan közvetlenül kísérhették őket át a tárgyalóterembe.

1049 Az V. Szabadság tér 15. sz. alá költözött a minisztérium. Annak idején – ahol manapság a Legfőbb Ügyészség és a Kúria központja van, az V. Markó u. 16. sz. alatt az első emeleten volt az igazságügyi, a másodikon a belügyi tárca. Akkor ismert budapesti *bon mot* arról tudósított, hogy a belügyminiszter nem magához, hanem felhívatta az igazságügyi tárca vezetőjét.

1050 *Décsi megjegyzések*, 3–4.

1051 *„A Titkárság a beterjesztett javaslatot elfogadja."* Határozat a KV Adminisztratív Osztálya és az Igazságügyminisztérium közös javaslatáról új bírói és államügyészi akadémia szervezésére, 1951. szeptember 12. 8. napirendi pont. MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 160. ő. e. 93., 97.

ismertté a közvélemény előtt az annak idején zajlott folyamatok különböző mozzanataiban eljárt, egyes pártfórumokat vezető, illetve a határozatok végrehajtásában részt vett személyek eltérő szintű s következményű szerepvállalása. További kommentárt ez sem igényel. Mit tartalmazott a két-két oldalas javaslat, illetve határozat? Ez utóbbit ugyanis átdolgozták, és így a jegyzőkönyvhöz képest tartalmasabbá vált.

Az igazságügyi tárca vezetője, dr. Molnár és Kovács István közös javaslatát végül 1951. szeptember 13-án írta alá. Nagy Imre szabadságát töltötte ez idő tájt.[1052] Az apparátusok átszervezése és megtisztítása óta azok „munkája nem javult meg a kívánt mértékben". Az osztályszempontokat elhanyagolják, megsértik az MDP parasztpolitikáját, opportunizmus van az „osztályellenséggel szemben, a dolgozókkal kapcsolatban pedig indokolatlan büntetés, vagy túl liberális eljárás". Annak ellenére nem megfelelő az apparátus összetétele, hogy már eltávolították azokat, „akik a Horthy-rendszer politikai ítélkezéseiben részt vettek, vagy magukat politikailag egyébként exponálták". Kiszorult „az aktív fasiszták, ellenséges elemek, jobboldali szociáldemokraták nagy része is". Ám az apparátus „lényegileg így is régi bírákból, vagy a felszabadulás után bekerült régi ügyvédekből áll". Következhetett a dörgedelem: „Ezért, különösen a büntető igazságszolgáltatásban, gyakoriak a kirívó hibák. Főként e téren mutatkozik meg a régi bírák, ügyészek, tisztviselők ingadozása és az osztályharc következetes vitelére való alkalmatlanság." Itt meg kell állni! Azt vélelmezem, hogy ezeket a gondolatokat a titkosszolgálattól érkezett két vezető, dr. Décsi vagy dr. Timár írhatta le. Azért, mert a „lényegében" szót ennél a szervezetnél igen gyakran használták mind az idő tájt,[1053] mind a későbbiekben.[1054] A „lényegileg" úgyszintén szavajárásuk volt.

Miután a javaslat kellőképp érzékeltette, hogy mi a rossz, ezért azt minél hamarabb megszüntetendő, következhetett a megoldás érzékeltetése. Tájékoztattak arról az előterjesztők, hogy az akadémia első évfolyamán kilencvenkét hallgató kezdte meg tanulmányait, 1950 szeptemberében az igazságügyi szerveknél már negyvenheten dolgozhattak, közülük negyvenegy volt hivatalában. Öt ügyészségi vezető, illetve helyettes, huszonegy ügyész, négy bíró, három akadémiai előadó, nyolc minisztériumi előadó. Az államügyészi szakon hat, a bírói szakon azonban mindössze „0,4%-os felfrissítést eredményeztek" a változtatások.

A miniszter mellett meghívták az ülésre Keletit, Janza Ferencet, az MDP KV Káderosztályának alosztályvezetőjét – az akadémiát végzett B. Nagy Jánost, az MDP KV Adminisztratív Osztályának politikai munkatársát, valamint a minisztériumból dr. Gaált, Nádast és az akadémia képviseletében Kiss Máriát.

Janzát korábban, 1950. február 27-én az MDP Szervező Bizottsága a Káder Tanács javaslatára elfogadta a Szövetkezetek Országos Szövetsége személyzeti osztályvezetőjének. Majd egy újabb, 1950. augusztus 7-én elfogadott határozattal az MDP KV Káderosztályán lett politikai munkatárs. Sürgős helyettesítéséről a Szövetkezetek Országos Szövetségének, a Káderosztálynak és az Államgazdasági Osztálynak kellett gondoskodnia.

Az MDP Szervező Bizottsága a Káder Tanács javaslatára 1951. augusztus 27-én elfogadta, hogy az MDP KV Káderosztály Adminisztratív alosztályának legyen az alosztályvezetője. Az MDP Titkársága arról határozott 1953. július 13-án, hogy az MDP egyik kerületi titkára legyen a fővárosban. Július 27-én már arról is határoztak, hogy Budapest XVIII. kerületében lesz titkár.

1052 *Az MDP Titkárságának ülése, 1951. szeptember 5.* Határozati jegyzőkönyv, 10. napirendi pont. Különfélék, 17. MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 159. ő. e. 8.

1053 Zinner 2013–1. 1951. jegyzet, 403.; *Décsi interjú*, 1984. június 13. 204–205.

Belkin jegyzőkönyvezése után dr. Décsi látta, hogy „Rajk vallomásai hogyan indultak, hogy Rajk mennyire nem volt hajlandó semmiféle bűncselekményt vállalni, és a végén mi lett belőle. Az egésznek volt valami nem európai szaga, sem a gyomromnak, sem az agyamnak nem felelt meg. Én akkor már többeknek mondtam, hogy egyszerűen nem hiszem el, nem igaz. Az emberek a kényelmesebb megoldást választván visszautasították, hogy erről beszéljünk. Az a felfogás, hogy részben, sőt, hogy lényegében igaz, az emberek kisebb-nagyobb korlátoltságából, élesebb vagy kevésbé éles eszéből, párthitéből, a szovjet tanácsadók, a szovjet emberek iránti tiszteletéből stb. folyt. Tehát amikor Szász Béla arról ír, hogy a »lényegében igaz« volt mindig, amivel megmagyarázták, ez igaz, csak nem egészen olyan cinikusan, ahogy ezt az íróasztal másik oldaláról lehetett, sőt kellett is látni."

1054 Utóbbira ékes példa Bohó Róbertnek* 1958. június 11-én tett tanúvallomása a Nagy Imre és társai büntetőperéről annak idején készített és a széles közvélemény előtt mindmáig be nem mutatott dokumentumfilmben.

Az eredetileg kitűzött cél elérése érdekében szerveződött az 1950. novemberi második évfolyam. Ez már új elnevezéssel indult, és ennek megfelelően már „általános bírói feladatok ellátására is képesít". Kettőszáz hallgatóval kellett volna, de végül száznyolcvan hallgatóval vette kezdetét. A lemorzsolódások miatt százötvenketten maradtak a javaslat készültekor, közülük – miután hasonlóan a korábbiakhoz, most is voltak közöttük a honvédségtől beiskolázottak, akikből hadbírók lesznek – kb. száztíz jut az igazsági apparátushoz a sikeres vizsgákat követően. Az 1951 végén végző munkás- és paraszti származású hallgatókat „nagyobb részben bírói, kisebb részben ügyészi funkcióba kell beállítani, mely esetben 1952 elejére a bírói kar kb. 8%-os és az ügyészi kar kb. 15%-os felfrissítésével számolhatunk".

Az egyetemekről „alig" került ki számba vehető utánpótlás. A fiatal fogalmazók ugyan az új szabályozás következtében egyéves joggyakorlat után kinevezhetők bíróvá, de ők „sem politikai, sem szakmai téren nem nyújthatnak [...] jelentékeny megerősítést". Azért következtettek így, mert ők az elparentált egyetemeket végezték el.

Utolsó bekezdésként rögzítették az első évfolyamról kikerült munkás- és paraszti származású káderek helytállását. Sőt a gyengébbek sem rosszabbak szakmailag, mint „a múlt rendszer egyes neveltjei, politikailag pedig az apparátus szilárd támaszai". A hatalomnak utóbbira volt szüksége – tehetem hozzá. Miután pedig át óhajtják szervezni a közeljövőben az ügyészi szervezetet, különválasztva az igazságügyi apparátustól, miként az Alkotmány rögzíti, „ami még fokozottabb mértékben megköveteli, hogy az ügyészi funkció döntő súlyban a munkásosztály kezében legyen".

Két pontba sűrítették javaslatuk lényegét.

„1.) 1952. január 2-ai kezdettel szervezzen az Igazságügyminisztérium újabb 1 éves bírói és államügyészségi akadémiát 200 munkás és parasztszármazású fiatal hallgatóval.[1055]

2.) A megfelelő káderek biztosítására a Központi Vezetőség Káderosztálya az Igazságügyminisztériumnak adjon segítséget."[1056]

A KV Adminisztratív Osztályán, persze visszadátumozva szeptember 12-re, elkészült a kétoldalas határozat – kézírással a tetején, aláhúzva: *„1951. szept. 12. Titk. hat. átdolg."* Keleti aláírásával ellátva, „a bírói és államügyészi akadémia 1952-es évfolyamának megszervezésére" fejléccel. Ebben a korábbi javaslathoz képest annyi volt az eltérés, hogy az utóbb abba ceruzával történt pótlást beiktatták a javaslat első pontjába. Ekképp: „1952. január 1.-i kezdettel szervezzen az Igazságügyminisztérium újabb 1 éves bírói és államügyészi akadémiát 200 munkás és paraszt, valamint haladó értelmiségi származású fiatal hallgatóval."[1057] Ezt a dokumentumot már nem mutatták be, illetve továbbították Gerőnek, akinek neve a dr. Molnár és Kovács István által készített anyag első oldalának bal felső sarkában szerepelt, de nem az ő aláírásaként, hanem azért, mert a neki címzett példány őrződött meg. Ő vezette ugyanis a Titkárság ülését Rákosi távollétében.

Futotta az energiákból az igazságügyi tárcánál még arra is 1951 őszén, hogy összeállították azoknak a védőknek a listáit, akik a szigorúan titkos és – miként a Legfelsőbb Bíróság másodelnökének november 1-jén megküldött levél fogalmaz – „bizalmas" büntetőügyekben eljárhattak. Dr. Jankó hármat kapott. Az I. listán az alábbiak neve szerepelt: „dr. Aczél György, dr. Barna Imre*, dr. Bánki Dénes, dr. Bárd Imre*, dr. Bencze Tibor, dr. Bolgár György, dr. Donát Lipót, dr. Dzubay László, dr. Egyedi Mór, dr. Faragó György, dr. Galambos Mihály, dr. Győri Emil, dr. Halász Pál, dr. Holló Jenő, dr. Kaszó Elek, dr. Kálmán

1055 A munkás után valaki utólag beszúrta pótlólag, hogy „haladó értelmiségi".

1056 *Javaslat a Titkársághoz az új bírói és államügyészi akadémia megszervezésére, 1951. szeptember 13.* MNL OL M-KS 276. f. 54. cs. 160. ő. e. 140–141.

1057 *Átdolgozott határozati javaslat, 1951. szeptember 12.* MNL OL M-KS 276. f. 54. cs. 160. ő. e. 142–143. (Kiemelés az eredetiben, aláhúzással.)

György, dr. Konta Lipót,[1058] dr. Kovács István, dr. Nagy István László, dr. Névai László, dr. Nyéki Miklós, dr. Patriász István, dr. Révai Tibor, dr. Vadas György és dr. Zarubay Emil."[1059] És így tovább. Az ÁVH az MDP Titkárságának vezetőjét 1951. február 15-én őrizetbe vette, azonban édesapja, dr. Donáth[1060] Lipót még szerepelhetett a felsorolt védők között.

A Bírói és Államügyészi Akadémia újabb, immár harmadik évfolyamának tananyagát érintette, hogy az MDP Titkárságára órákkal az ülés előtt megérkezett az igazságügyi tárca kodifikációs munkáját tárgyaló javaslat. Ez az MDP PB előző évi, október 19-én elfogadott határozatának harmadik pontja értelmében arról tájékoztatott, hogy a minisztériumnak 1951. szeptember 30-ig pont egy tucat törvényjavaslatot kellett elkészítenie. Közöttük a büntető igazságszolgáltatást mindenképp érintő büntető perrendtartást, a büntető törvénykönyv különös részét, az új államvédelmi törvényt, a fiatalkorúak feletti büntetőbíráskodásnak, a büntetés-végrehajtás új rendszerének és a kihágási jognak az országgyűlés által alkotott jogszabályait. Közülük elkészült, majd törvényként elfogadták és megjelent a büntető perrendtartás a fiatalkorúak feletti büntetőbíráskodásról, valamint a belügyi tárcával együtt készítették el a kihágási eljárásról szóló törvényerejű rendelet tervezetét. Azt követően azonban, hogy a Titkárságtól a büntető perrendtartás tárgyalásakor szempontokat kaptak, felmerült az – és a Titkárság határozatát igényelte –, hogy időszerű-e a kodifikáció a büntető törvénykönyv különös része, az új államvédelmi törvény, a büntetés-végrehajtás új rendszere esetében. Az igazságügy-miniszter, dr. Molnár és az illetékes osztályvezető, Keleti által aláírt javaslatban a büntető törvénykönyv különös részének kodifikációja helyett a hatályos jogszabályokról hivatalos összeállítás készítését és annak megfelelő magyarázatokkal ellátását javasolták. Kötődve az előző jogszabály megalkotásának elhalasztásához, az igazságügyi tárca itt is hasonlóképp érvelt. Nem látta szükségét annak sem, hogy egységes törvénybe foglalják a büntetés-végrehajtás új rendszerét. S miközben a tárca az örökösödési joggal összefüggő törvényalkotást hasonlóképp halasztani javasolta, egyúttal felvetette a korábban elhalasztott polgári perrendtartás és a családjogi törvény megalkotását.

A Titkárság pedig határozott, nem ellenezte a tárca érveit a halasztásokról, és egyetértett azzal a javaslatával is, hogy 1951. december 31-ig készüljön el az új családjogi törvény.

1058 Dr. Konta Lipót 1884-ben született. Ügyvédként vált ismertté a fővárosban. Emellett azonban – miként az 1960-as évek elején feltárták a pártkorifeusok – ügyészi tevékenységet is ellátott a szociáldemokratákkal szemben indított büntetőeljárásokban, valamint ítélkezett is a „Szűcs-ügy" holdudvarában lefolytatott büntetőperek egyikében. Nevét felsorolták 1962 augusztusában azok között a törvénysértést elkövető ügyészek között, akik még az igazságügyi apparátusban dolgoztak; az idő tájt a Magyar Jogász Szövetség Gazdasági Osztályát vezette nyugdíjasként.

1059 *Ügyvédi névjegyzékek bizalmas ügyekben, 1951. november 1.* LfB. TÜK 00105/1951.

A Legfelsőbb Bíróság három listát kapott. Az I. 25, a II. 69 (eredetileg 70), a III. 38 (eredetileg 39) személy, összesen 132 ügyvéd nevét tartalmazta. Dr. Jankó az öngyilkosságáig magánál tartotta, utána vették ki ezeket a páncélszekrényéből, és helyezték irattárba. Több mint két hónappal halála után, 1955. november 18-án.

Mindez azt is jelentette, hogy kizárólag ő határozott négy esztendőn keresztül arról, hogy a Legfelsőbb Bíróság bármelyik büntetőtanácsa kiket rendelt ki a védők közül a másodfokú büntetőeljárások, netán a törvényességi óvások tárgyalásaira.

Utóbb, az igazságügyi tárcától 1956. április 12-én postázott levélből értesült Dékán István* államvédelmi vezérőrnagy, belügyminiszter-helyettes arról, hogy a minisztérium az érdekelt szervek javaslatai alapján a titkos kezelésű büntetőügyekben eljárásra jogosult védőkről összeállított egy névsort, amelyet mellékletként csatolt. Azzal, hogy esetleges észrevételeit tegye meg. Az igazságügyi tárca Ügyvédi Osztálya szerint a titkos kezelésű büntetőügyekben 146 eljárásra jogosult ügyvéd volt, míg a katonai védők száma 252.

Május 19-én fejeződött be a listák összeállítása, 264-re nőtt a katonai védők száma. A minisztérium július 12-én postázta az előző nap véglegesített országos névjegyzéket a Legfelsőbb Bíróság titkárságának – azzal, hogy Heves és Komárom megyében titkos eljárásra jogosult védő nincs, előbbiben budapesti, utóbbiban Borsod megyei védők látják el a feladatot. Vidéken 87, Budapesten 59 ügyvéd neve szerepelt a listán. MNL OL XIX-E-1-z 75. doboz. 00107/1955. 1–5.

1060 A dokumentumban vezetéknevének végén nincs „h" betű.

A Titkárság a 8. napirendi pontként határozatával a beterjesztett javaslatot elfogadta.[1061] Pontokba szedve:

„1.) A büntetőtörvénykönyv különös részének kodifikálása helyett egyelőre a hatályos jogszabályokról hivatalos összeállítást kell készíteni és azt megfelelő magyarázatokkal kell ellátni.[1062]

2.) Az államvédelmi törvény elkészítését egyelőre el kell halasztani.

3.) A büntetésvégrehajtás szabályait egyelőre nem kell egységes törvénybe foglalni.

4.) Az örökösödési jog kodifikálását el kell halasztani.

5.) A polgári perrendtartás tervezetét 1951. december 31-ig el kell készíteni.

6.) A családjogi törvény[1063] tervezetét 1951. december 31-ig el kell készíteni."[1064]

Továbbá „az Igazságügyminisztérium a Legfelsőbb Bíróság elvi döntése útján gondoskodjék a munkafegyelem megsértőinek büntető üldözéséről és a javító-nevelő munka ezzel kapcsolatos alkalmazásáról". Összességében – miként a társadalmi tulajdonnal szemben elkövetett büntetendő cselekményeknél, ahol tudatosan nem pontosították a „különösen nagy kár" fogalmát – a kötelezően közös (minisztériumi és pártközponti) előterjesztésen alapuló jogalkotással kapcsolatos titkársági határozat egyfelől a keretjelleget helyezte előtérbe. Másfelől benne a tudatos rendezetlenség fenntartásáról, azaz nem konkrét jogszabályokról, hanem jórészt azok tervezeteinek előkészítéséről foglaltak állást. Mi több – a diktatúra drákói büntetőítélkezésének védelmében, az illetékes párt- és állami vezetők parttalan mozgásterének behatárolása helyett –, egyes nélkülözhetetlen jogszabályok elkészítésének előre megfontolt szándékkal történt halasztásáról határoztak.

Mindez kihatott az 1952 elején induló harmadik tanfolyam hallgatóinak tanítandó szakanyagok összetételére. S ez idő tájt fogalmazták meg az igazságügyi tárca egyik körlevelében azt is, hogy milyen bírói magatartást várnak el az ítészektől. Mégpedig „a káderekt nem a régi és új voltuk, hanem a munkájuk alapján bíráljuk el, aszerint, hogy mennyiben teszik magukévá célkitűzéseinket és hogyan hajtják végre a Párt és a kormányhatározatokat".[1065] Egyrészt ez idő tájt a tételes jog alkalmazása érdektelenné vált – az illetékesek a tárcánál be is vallották, papírra is vetették. Némi eufemizmussal írható, hogy akkor a büntetőbírók a marasztaló ítéleteket nem a tételes büntetőjogba ütköző cselekmények elkövetése miatt, hanem a párt- és kormányhatározatokkal nem egyező, avagy ennél rosszabb esetben, éppen azokkal ellentétes gondolatokért, tettekért hozták meg. Az állampárt így védte pártállamát. Köztudott ugyanis, hogy „1950 végére a magyarországi klasszikus sztálinizmus rendszere nagyjából kiépült".[1066]

Másrészt félrevezető volt a hivatkozásuk arra, hogy a káderek elbírálásánál nem szempont az, hogy a munkát ellátó jogászok régiek, avagy újak. A mindennapokban ugyanis a létszámcsökkentés folyamata nem állt meg, mert 1951-ben az elűzöttek száma újabb kettőszáznégy személlyel gyarapodott. Az igazságügyi tárca állománya 5255 személyre zsugorodott 1953. április 15-ig. Az igazságügyi tárca átszervezésével, 1563 személy eltávolításával minden ötödik dolgozó (22,7%) az utcán találta magát. A tisztviselők mellett kilencszáznyolcvanhárom bíró, négyszázharmincnégy ügyész, ötszázhetvenegy fogalmazó, százötvenhárom közjegyző és kétszáztizenhárom telekkönyvvezető maradt. Távlatokban vizsgálva, mindez azt jelentette, hogy negyvennyolc százalékkal csökkent, azaz közel a felére zsugorodott a létszám a „B"-lista előtti érához képest. És még nem volt vége.

Noha nem volt kétséges a voksolás végeredménye, mégis izgatottan várták a minisztériumban, hogy az országgyűlés megszavazza-e az igazságügyi tárca 1952. évi költségvetését. A honatyák ezt végül 1951. december 20-án fogadták el. A korabéli sajtó kézi vezérlésének klasszikus eseteként mind a *Magyar Nemzet*,[1067] mind a *Népszava*[1068] még formáját tekintve is hasonlóképp adta tudtul az első felszólalónak az akadémiáról elmondott, részére – nyilvánvaló, hogy mások által – előre megírt mondandóját. Németi József* „rámutatott arra, hogy igazságszolgáltatásunk színvonalát jelentős mértékben emelte az a körülmény, hogy *az elmúlt évben elsősorban az ügyészi szervezetbe bekerültek a bíró és ügyészi akadémia első végzett hallgatói, akik korábban túlnyomórészt munkások és dolgozó parasztok voltak.* Ezek az új erők beváltották a hozzájuk fűzött reményeket és fokozott lendületet vittek az igazságügyi szervezet működésébe."

Azt senki sem firtathatta, hogy valójában kik alkották az első tanfolyam hallgatóságát, és az összetételük miért nem egyezett a képviselő szájába adott mondatok tartalmával. Azért nem, mert az illetékesen bölcsen hallgattak róla.

Mindezek után nem csupán a minisztérium Főkönyvelősége, hanem Személyzeti Főosztálya is megnyugodhatott. Ki is dolgozta a módszert arra, hogy miképp helyezhet át három, Bírói és Államügyészi Akadémiát végzett államügyészt bírónak.[1069] A kollégium december 19-én tartott ülésén tervet állított össze, s áttekintette, hogy a következő esztendőben miről és kinek az előterjesztésében kívánnak napirendi pontokat megvitatni. A személyzeti területet irányító főosztályvezető, dr. Gaál feladata lett, hogy beszámoljon az új akadémia szervezéséről.[1070] Amikor pedig a kollégium utóbb áttekintette, hogy az előző esztendő második felére kitűzött feladatokat miképp teljesítették a minisztérium egyes főosztályai, nem hallgathatott arról, hogy a Személyzeti Főosztályon „az akadémia munkájának átfogó kiértékelésére és megvizsgálására tervezett brigádot nem szervezték meg", holott annak határideje 1951. október 31. volt. Korábban a Személyzeti Főosztály előterjesztésével, hogy a Btá.-val és a Bp.-vel kapcsolatban nem szükséges külön tankönyv készítése az akadémia részére, az fölösleges, a kollégium még egyetértett. Dr. Kádár Miklósnak a Btá.-ról kiadott könyvét és dr. Alapynak a februárban megjelenő Bp. kommentárját azért vizsgálja meg a főosztály, hogy azok alkalmasak-e akadémiai tananyagnak. Az előadók azonban csináljanak ezek mellé jegyzetet is a hallgatóknak. Úgy tűnik, hogy a vizsgálat során végül másképp foglaltak állást, mert – miként a határozatba azt is belefoglalták – hasonlóképp nem szervezték meg november 15-ig az akadémia számára készítendő Btá. és Bp. tankönyv összeállítását végző munkaközösséget sem.[1071]

1061 *Az Igazságügyminisztérium és az MDP KV Adminisztratív Osztályának javaslata a tárca kodifikációs munkájára, 1951. november 14.* 8. napirendi pont. MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 168. ő. e. 64–66.

1062 Ez lett a BHÖ.

1063 Az MDP Titkársága 1952. február 6-án módosításokkal fogadta el a törvénytervezetet. 7. napirendi pont. MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 179. ő. e. 5., 65–68., 106–108.

1064 *A Titkárság hat pontot tartalmazó határozata, 1951. november 15.* 8. napirendi pont. MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 168. ő. e. 5.

1065 *Bírói és Államügyészi Akadémiát végzettek munkába állítása és foglalkoztatása, 1951. december 27.* 4. MNL Pest Megyei Levéltára XXV. 1–a–2 21. doboz. 114/1/1951. Gaálné Barcs Eszter: A Legfelsőbb Bíróság 1950 után. In Bódiné Beliznai Kinga (szerk.): *A Kúria és elnökei I.* (Bibliotheca Curiae) Budapest, 2014. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. 227.

1066 Rainer M. János: *Nagy Imre. Politikai életrajz.* Első kötet. *1896–1953.* Budapest, 1996. 1956-os Intézet, 464.

1067 Az Országgyűlés csütörtökön elfogadta az igazságügyi, közoktatásügyi, élelmezési, külkereskedelmi, közlekedés- és postaügyi tárcák költségvetését. *Magyar Nemzet*, 1951. (december 21.) 297. sz. 3.

1068 Az országgyűlés elfogadta az igazságügyi, közoktatásügyi, élelmezési, külkereskedelmi, közlekedés- és postaügyi tárcák költségvetését. *Népszava*, 1951. (december 21.) 297. sz. 3.

1069 Ezt Dékány József* írta alá, aki a tárca főkönyvelőjeként lett tagja 1954 áprilisától az újonnan felállított igazságügyi kollégiumnak. 1956 őszét követően eltávolították a minisztériumból, a Pest Megyei Bíróság Gazdasági Hivatalának lett a vezetője. *Az 1951. december 19-én tartott kollégiumi ülés jegyzőkönyve, 1951. december 23.* 2. III/3. napirendi pont. MNL OL XIX–E–1–p Kollégiumi ülések. 82. doboz. Iktatószám nélkül.

1070 *Az 1951. december 19-én tartott kollégiumi ülés jegyzőkönyvének melléklete, 1951. december 23.* Uo.

1071 *Jelentés a minisztériumi osztályok 1951. IV. negyedévi terveinek teljesítéséről, é. n.* Uo.

Az igazságügyi tárca Személyzeti Osztályának újabb, 1951. negyedik negyedévi munkaterv teljesítéséről készített beszámolójából derült ki, hogy a harmadik tanfolyamot 1952. január 2-val szerették volna elindítani. Erre az MDP Titkárságának határozata ugyan kötelezte a minisztériumot, azonban ez álom maradt. Azért, mert a káderjavaslatok a pártbizottságoktól csak 1951. december közepére érkeztek meg, egyes helyekről pedig még addigra sem. A javasolt hallgatók ellenőrzése javában folyt, ez a munka – vetették papírra – január 15-ig elhúzódik, így a tanfolyam, az akadémiai oktatás – ha semmi váratlan addig közbe nem jön – 1952. február közepén indulhat meg. A tervekről szóló utolsó bekezdés végül arról szólt, hogy „az 1952. évre tervezett Bírói és Államügyészi Akadémia vezetőségének újjászervezése, a tanterv és szükséges tananyagok elkészítése még olyan időben történik meg, hogy az oktatás az akadémián február 15-én megindulhasson". A Tanulmányi Osztály úgy tervezte, hogy akadémiát végzett hallgatók szakmai továbbképzését az egyetemek esti vagy levelező tagozatai biztosítják. A jövő évben „valamennyi" akadémiát végzett részt vesz az egyetemi oktatásban.[1072] Az adott viszonyok közepette ez a terv rendkívüli optimizmust jelzett. Mégis ez egyfajta válasz volt a korábbi elmarasztalásra.

Kissné iskolavezető az 1951-es esztendő végével terjedelmes, tizennégy oldalas jelentést készített az akadémia éves munkájáról. Ebben azt hat nagyobb fejezetben elemezte. Ezek – a tanfolyam előkészítése, az oktatási munka problémái, a tanfolyam belső élete, az iskola pártszervezete, a minisztériummal való kapcsolat, végül a vezetőség munkája – voltak. Főként a hiányosságokat helyezte előtérbe. Az iskolavezető jelentésének szemlélete, gondolkodása már az első mondatából kikövetkeztethető. Szerinte a tanfolyam tizenhárom hónapja olyan időre esett, amit egyfelől „a mind feszültebbé váló nemzetközi helyzet", másfelől „a belső osztályharc élesedése jellemez". Farkas Mihály 1949. június 14-én beszédet mondott a megyei, nagy-budapesti kerületi és üzemi titkárok, országos és nagy-budapesti osztályvezetők és helyettesek értekezletén.[1073] Ebben ideológiai okfejtésének kulcsmondata ekképp hangzott: „aki szovjetellenes, az magyarellenes". A főtitkárhelyettes beszédének vége irodalmi csemege, a hálás utókor filmgyártása hasznosíthatta. „[…] akkor, amikor Rákosi elvtárs azt a híres mondását vetette fel, hogy Magyarország nem rés, hanem bástya a béke frontján, a bástyához, elvtársak, az is hozzátartozik, hogy a bástyán belül ne garázdálkodhasson az ellenség. Ha a bástyán belül az ellenség garázdálkodik, azt a bástyát az ellenség beveheti. És most tisztítjuk a bástyát az ellenségtől, és ezért a békefront, a nemzetközi szocialista front magyar bástyája győzni fog, bevehetetlen lesz, és ha kell, a Szovjetunió oldalán, a népi demokratikus országok népeivel a harcban az imperialisták ellen győzelemre viszi Lenin, Sztálin lobogóját."[1074] Már csupán ez az idézet hiányzott Kissné jelentésének első bekezdéséből.

Mit írt a tanfolyam előkészítéséről? A sok káderezés ellenére ugyan felvettek száznyolcvanhat hallgatót, mégis el kellett küldeni negyvenegyet közülük, az előkészítőről négyet, kettő pedig nem akart maradni. A káderezés azt jelentette, hogy egy vagy fél órát beszélgettek a jelentkezővel, meghallgatták az általa közölteket, különféle adatokat, és megtekintették az életrajzát. Tizenhét hallgatót utóbb, fegyelmivel azért kellett eltávolítani – közülük négyet az MDP-ből ki is zárni –, mert a pártszervektől csak hónapokkal később kapták meg a vonatkozó ajánlásokat, holott azok ismeretében be sem hívták volna őket. „A képességek és képzettség szempontjából nagyon kicsinyre szabtuk az igényeinket." A száznyolcvanhat hallgatóból százharminckilenc semmiféle pártiskolát nem végzett, arról Kissné azonban nem írt, hogy az iskolai végzettség miképp alakult. Annyi azért tudott a korábbiakból, hogy

1072 *Beszámoló az 1951. IV. negyedévi munkaterv teljesítésétől, 1951. december 30.* MNL OL XIX-E-1-z. 57. doboz.

1073 Zinner 2013–2. 360.

1074 *A megyei, nagy-budapesti kerületi és üzemi titkárok, országos és nagy-budapesti osztályvezetők és helyettesek értekezlete, jegyzőkönyv, határozati javaslat, 1949. június 14.* MNL OL M-KS 276. f. 65. cs. 60. ő. e. 1–43.

a felvételhez elég volt a befejezett hat elemi. Tizenhatot, közöttük négyet a honvédség által beiskolázottak közül, el kellett küldeni „rendkívül gyenge fejlődésük és gyenge eredményeik miatt". Hármat pedig azért, mert „Tito határszéli területekről" érkeztek, „közöttük nem egy tisztázatlan életkörülményekkel". Öt hallgatót egészségi állapota miatt kellett elküldeni. Az üzemek is felületesen javasoltak, volt olyan, hogy nem kérdezték meg az illetőt, hanem egyszerűen csak elküldték a minisztériumba a káderezésre, és tudta meg, hogy miért kellett ott megjelennie. „Négyen azért távoztak el, mert nem is akartak az akadémiára jönni és nem akartak tanulni." A fegyelmi úton történt eltávolítások, a pártból történt kizárások a tanfolyam második felére s annak is az utolsó részére koncentrálódtak. Sőt, „ezek a hallgatók évközben sok zavart okoztak, fegyelmezetlenséget, cinikus hangulatot terjesztettek".

Az iskolavezető az oktatási munka problémáinál jelezte, hogy ugyan a tananyag tematikáját kidolgozták, de az előadások, az egyes témakörök részletes kidolgozása elmaradt, azaz „nem volt eléggé előkészítve". Az egy évvel korábbinál jobb volt a tankönyvellátás, de – tekintettel a következő tanfolyamra – sorra vette, hogy melyek a beszerzendő könyvek, jegyzetek. Így Auer György: *Anyagi büntetőjog, az 1950. évi II. és az 1951. évi III. tv. és végrehajtási rendeleteik, a béketörvény, a terv védelméről, az állami- és hivatali titokról, a társadalmi tulajdon védelméről alkotott törvényerejű rendeletek,* továbbá Sifman *A vádbeszéd* című füzete.[1075] Az iskolavezetőségnél úgy kell majd kiválogatni a szemináriumok vezetőit, hogy azoktól ne kelljen megválni, miként történt. A jogi tematikánál elmaradt a polgári jogi előadás, a többivel nem volt gond, és bevált az ügyészségi s a bírósági gyakorlat is, miként az ideológiai tematika is helyesnek bizonyult. Az iskola szakmai jellege azonban nem dombodrott ki eléggé, többet kell foglalkozni az „ellenség elleni" harccal, noha konkrét előadások voltak a „reakció, szociáldemokratizmus *[sic!]*, trockizmus és az ideológiai behatolás" témakörében, „a Mindszenty–Rajk–Grősz [József]*-per kérdésével azonban a jövő évben még többet kell foglalkoznunk és a szakmai anyagba beépítenünk". Az ideológiai szemináriumvezetők esetében észlelhető szakmai hiányosságok okaként a rendelkezésre nem álló szakirodalmat jelölte meg. A hallgatók kulturális alapműveltségéről alig-alig lehetett beszélni, s a következő évi előkészítőn ezért erre nagyobb hangsúlyt fognak fektetni. Volt egy tiszteletkör is a jelentés vonatkozó részében, mely szerint „nagy vezetőink életrajzainak tanulmányozására nem fektettünk elég súlyt a tematikában", ezt pótolni szükséges a jövőben.

Kik tartották a jogi előadásokat? Kissné szerint dr. Alapy, dr. Eörsi, dr. Katona, László, dr. Timár, dr. Perényi József jó, míg dr. Katona *[sic!]*, dr. Olti, dr. Ruszka István* és dr. Sarlós rossz előadásokat tartott. Katonánál és Oltinál „sok politikai hiba volt", utóbbi kettőnek az előadása „nem eléggé rendszerezett, stílusuk nehézkes, sok komplikált kifejezést használnak, gondolataikat körülményesen adják elő", nem megfelelők oktatásra. Kellőképp kivesézte az ideológiai előadásokat, és azoknál sem hallgatta el, hogy kikkel volt gond, ám megdicsérte Fogarasi Béla* előadását és ezzel összefüggésben a *Szabad Nép*ben megjelent cikkét. A tanítás módszerei között említette, hogy sok nehézséget okozott „egy-egy kérdés elvi meghatározása, például kozmopolitizmus, nacionalizmus. A hallgatóink az elvi meghatározás helyett mindjárt a megnyilvánulásokkal akartak foglalkozni." Félről egy órára kívánják növelni a reggeli sajtóolvasást, ami bevált.

Kissné külön kitért a jogi és az ideológiai anyag összekapcsolására, miképp foglalkoztak főként az ellenség belső és külső fronton folytatott tevékenységével és ennek konkrét megnyilvánulásaival, miképp jelennek meg a párt- és kormányhatározatok a bírói és az ügyészi munkában. A kampánybűncselekmények sem maradtak ki a tananyagból. Mindennek akkor lesz azonban igazán eredménye, ha műveltebbek lesznek az ideológiai szemináriumokat vezetők.

1075 Sifman, M[oiszej]. L['vovics].: *Az ügyész a bűnperben I–II.* (Tanulmányok a szovjet jog köréből.) Ford. Bólya Lajos. Budapest, 1948. Igazságügyminisztérium. A moszkvai kiadás 1948-ban látott napvilágot.

Az iskolavezető a tanfolyam belső életénél megemlítette, hogy a munkafegyelemmel gondok voltak a kezdetektől, ezért a jövőben a rendellenes magatartásokkal szemben nem a tanfolyam utolsó harmadában, hanem azonnal lépni szükséges „szigorú rendszabályokkal párosuló politikai neveléssel", továbbá a bevezetendő katonai képzés is erősíteni fogja a fegyelmet. A társadalmi munka sok volt, és főként kifelé irányult. A hallgatók időbeosztása úgy alakult, hogy „a szabad szombat délután és havonta egy-egy szabad nap hasznosnak bizonyult, […] a reggel 7-től este 7-ig tartó munkabeosztás megfelelő".

Az iskola pártszervezetéről írottakból kicsengett, hogy azok kihathatnak az iskolavezető jövőjére is. Már az első mondata megadta az alaphangot, miszerint „a pártszervezet és a pártvezetőség nagy segítséget jelentett". Részletezte is kellőképp ennek megfelelően, kiemelve, hogy a pártvezetőség a szokottnál is több feladatot vállalt magára. Az iskolavezetői beszámoló a minisztériummal való kapcsolatot hasonló megközelítéssel tárgyalta, mert Kissné állását ez a függőségi viszonya alapjaiban meghatározta, erőteljesebben a helyi pártszervezeti vezetőknél. A Tanulmányi s a Személyzeti Osztályra külön kitért. Előbbinél hiányolta az elvi támogatást, és neheztelt azért, hogy akkor is olyan pluszfeladatokat rótt az akadémia iskolavezetésére, amikor az más, korábban elrendelt vagy hasonlóképp szükséges napi feladat megoldásán fáradozott. Javaslatot tett arra, hogy a mechanikus jelentések helyett „háromszor egy évben minden periódusáró alkalmával kérjenek átfogó, minden kérdésre kiterjedő jelentést", a havi jelentések pedig kizárólag szakmai és politikai problémákra vonatkozzanak. A Személyzeti Osztálynál hangsúlyt kapott, hogy megóvta az iskolavezetést többször is az „elhamarkodott döntésektől". Kissné igényelte azt is, hogy jobban készítse fel a tárca „az akadémiát a jövő évi kádermunkára" és így tovább.

Kissné végül a vezetőség munkáját elemezte. Okkal tette szóvá, miközben a hallgatók száma közel megduplázódott, ezt nem követte a vezetésnél érdemi létszámnövelés, ezért elaprózódott a hivatali munka, amit nem könnyen, de azért megoldottak. Nincs – holott szükséges – lenne ideológiai csoportvezető, s az iskolavezetőnek a megnövekedett feladatok miatt egyszerre kell a jogi és az ideológiai területtel foglalkoznia. A Tanfolyamellátó Vállalattal meglévő problémák részletezésére ki sem tért, közismertnek tekintve azokat.

Összefoglalva pedig így írt: „[…] úgy látjuk, hogy a tanfolyam feladatát többé-kevésbé jól elvégezte. Ha a hallgatók fejlődését a tavalyihoz mérjük, akkor sokkal kedvezőbb képet kapunk."

	A tavalyi évben	*Az idei esztendőben*
Jól végezte az akadémiát	26,8%	29,0%
Közepesen	27,9%	56,5%
Gyengén	32,2%	12,5%
Nem kielégítően	12,9%	2,0%
Összesen	99,8%	100,0%

Ehhez hozzáfűzte, hogy „nyilván ezek a számok nem adnak pontos képet a hallgatók fejlődéséről. Azonban az idén sikerült a nagy színvonalkülönbségeket megszüntetni, egyenletesebb szintre hozni az egész tanfolyamot a tudás szempontjából."[1076]

Ami pedig a pártvezetés, a kormányzat létszámcsökkentéseinek következményeit, a két tanfolyammal korábban elért eredményeket illette, azokról a bíráskodás világából idézhető a Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bíróságának apparátusából az I. számú büntetőtanács

1076 *Az iskolavezető jelentése a Bírói és Államügyészi Akadémiának az évi munkáról, 1951. december 23.* 1–14. MNL OL XXVI–E–6 2. doboz, 8. dosszié. Iktatószám nélkül.

tanácsvezető bírója, dr. Jeszenszky Ferenc*. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1952. február 23-án választotta meg őt, a Magyar Nemzeti Bank (MNB) volt vezérigazgatóját legfelsőbb bírósági bírónak. 1952. március 1-jén jelentkezett új munkahelyén. Emlékei szerint „amikor most a legmagasabb bírói fórum tagja lettem, bíztam abban, hogy a testület tagjai kivétel nélkül nagy jogtudással rendelkező bírák. Sajnos csalódás ért. Ezzel nem azt mondom, hogy nem volt a bíróságon néhány kiemelkedő tudású bíró (pédául Oroszi Ferenc, Papp Péter, Jankó Péter, Szepes Gyula*, Laszly Pál*, Nagy Miklós), de sajnos sokan voltak, akik nem a tudásuk, hanem a párttagságuk révén kerültek a magas bírói székbe, s ezeknek a száma napról-napra szaporodott."[1077]

Valóban ez volt a helyzet, nem tévedett-e az 1956. őszi szerepvállalása miatt utóbb eltávolított kiemelkedő szakember? Elégséges bizonyíték látleletének hitelességéhez, hogy amikor dr. Meznerics Iványra*, korábbi munkahelyének, a bank üzletvezetőségének előbb törvénytelenül elmarasztalt, majd a vádak alól felmentett és munkakörébe visszahelyezett jogtanácsosára emlékezett, papírra vetette azt is, hogy Mindszenty és társai, közöttük herceg galánthai dr. Esterházy Pál* büntetőügyében dr. Meznericsnek kellett az MNB számára a valutavonatkozásokról szóló szakvéleményét elkészítenie. „[Ő] mint volt piarista diák, és vallásos katolikus, nem szerette volna, ha az iraton a neve szerepel. Arra kért, hogy a szakvéleményét én írjam alá. A szöveget ők készítették el.[1078] Én aláírtam, de egyetlen beszúrást végeztem a fogalmazvány szövegén piros tintával és éspedig a következőt: »Ha a közölt tényállás a valóságnak megfelel« […] ebben az esetben a cselekmény beleütközik a valuta jogszabályok tiltó rendelkezéseibe."[1079]

A fogalmazványról írottak és a fennmaradt, levéltárban őrzött dokumentum,[1080] a szakvélemény tartalma érdemben nem tér el. Dr. Jeszenszky kezdeményezte a jogegység biztosítása céljából 1955-ben indított *Bírósági Határozatok*at. A legfőbb ítélkező testület Forradalmi Bizottmányának vezetője lett 1956 őszén.[1081] Ez azonban már egy későbbi történet. Előtte a harmadik tanfolyam történetét elemzem. Szokás szerint úgy, hogy kitekintek arra a világra, ahol a honi büntetőjog-alkalmazás során minden korábbinál több személyt hurcoltak meg. Úgy, hogy közben a korábbi időszakban végzett államügyészekkel és bírókkal szemben is autodafét folytattak le.[1082]

1077 Dr. Jeszenszky Ferenc: *Az erdészháztól a bankpalotáig.* II. kötet. Budapest, 1985. Kézirat, lezárva 1985. szeptember 23-án. 392. A kézirat másolata birtokomban, ezúton mondok köszönetet a visszaemlékezés írója fiának, dr. Jeszenszky Sándornak azért, hogy édesapja írását rendelkezésemre bocsátotta.

1078 *A Magyar Nemzeti Bank szakvéleménye herceg galánthai dr. Esterházy Pál bűntettéről, 1949. január 24.* In Somorjai–Zinner 2008. 594. és CD 31., 126.

Dr. Meznerics mellett dr. Csetényi László* igazgató készítette el, dr. Jeszenszky és dr. Csetényi saját kezű aláírásával látta el, és továbbította a BM ÁVH-hoz.

1079 Dr. Jeszenszky 1985. 402–403. A vonatkozó szöveg dőlt betűvel: „A fenti dollár csekket és dollár bankjegyeket azután egy tételben megbízottai útján Ausztriába csempésztette ki. *A fenti tényállás megállapítása esetén* dr. […]."

1080 Eredeti, géppel írott, egyoldalas tisztázat, aláírásokkal. ÁBTL 3. 1. 9. V–700/56. 152.

1081 Dr. Jeszenszky 1985. 404.

1082 1953. május végén – „a hosszú kések éjszakáján" – eltávolítottak 239, utóbb visszavettek 32 bírót. A menetrendet az MDP KV Adminisztratív Osztályának vezetője, Keleti Ferenc vezetésével állították össze 1953. április 15-én. A javaslat az igazságügyi apparátus megbízhatatlan elemeinek eltávolítását tartalmazta. Nagy Imre láttamozta a dokumentumot, amelyet a Titkárság megvitatott, majd május 6-án elfogadott.

A harmadik tanfolyam, 1952. február 15. – 1953. április 11.

Az óév múltával az akadémia iskolavezetője összegyűjtötte és rendszerezte a korábban tartott előkészítő tanfolyamok anyagainak tapasztalatait. Elkészítette az akadémia újabb, hathetes előkészítő tanfolyamának tematikáját és időbeosztását. Ebben a földrajz, magyar nyelvtan, számtan, történelem, továbbá az MDP második kongresszusa, némi jogi anyag, jegyzetgyakorlás, vázlatkészítés tananyagok mellett még egy, tizenkét órás sajtóvita megtartását tervezték, összesen 336 órában. A tematika mindezeket részletezte. Példaként a számtannál a tizenkét alkalommal tanítandó tananyagot emelem ki: „számtani alapfogalmak, összeadás, kivonás, osztás, szorzás, százalékszámítás, műveletek a tizedes törtekkel: összeadás, kivonás, osztás, szorzás". Hasonló volt az átadni szándékolt tananyag összetétele a többi tantárgy esetében is, és megfelelt annak, hogy elégséges a hallgatónak jelentkezőknél a korábbról meglévő hat elemi végzettségük…

Elkészült 1952. január 19-én egy jelentés a vizsgát nem tett bírósági és államügyészségi fogalmazókról, amelyet a január 23-án tartott kollégium egyik napirendjeként vitattak meg. Indokolttá az tette, hogy „a bírói, ügyészi káderutánpótlás kérdése egyre fontosabb kérdéssé válik. A Bírói és Államügyészi Akadémia nem oldja meg a fogalmazói problémákat, nem állandó jellegű utánpótlási forrása a bírói és államügyészi káderekneknek."[1082] A kollégium soros, 1952. január 23-án tartott ülésére beterjesztett anyag nem hagyott kétséget afelől, hogy előbb-utóbb megszüntetik a gyorstalpalót, erre viszont a legfelsőbb politikai körökben ez idő tájt akarat még nem volt. Ezt mutatta, hogy 1952. február 13-án, a kollégium ülésének 5. napirendi pontjaként tárgyalták meg az akadémia 1952/53. évi tematikáját, amelyet a személyzeti főosztályvezető, dr. Gaál terjesztett elő.[1083] Részletezte a korábbi tapasztalatok birtokában, hogy eltérve az előző évek gyakorlatától milyen módosításokat javasolnak, és kitért javaslatainak a hátterére is. Négyről hathetesre javasolták felemelni az előkészítő időtartamát, mert a hallgatók – akiknek felkészültségében a korábbi tanfolyamok összetételéhez képest nem történt érdemi változás – műveltségi, főképp helyesírási és fogalmazási hiányosságainak pótlása ezt szükségessé teszi. Összekapcsolják az ideológiai s a jogi tananyagot. Kettőről négyhetesre emelik a gyakorlati képzést. A „Javaslat a Bírói és Államügyészi Akadémia 1952/53. évi tematikájára" előterjesztésben már az olvasható, hogy az újabb tanfolyam 1952. február 15-től 1953. áprilisig tartana.[1084] A beterjesztett anyagot azonban nem a főosztályon, hanem már előbb, a Tanulmányi Osztályon elkészítették, annak néhány adatát elhagyva, érdemi részét azonban szó szerint átvéve.[1085] Így az ott papírra vetettek szerint az új tanfolyamot 426 naposra tervezték. Az akkor még ismeretlen iskolavezető helyetteseként továbbra is dr. Steffler maradna. A jogi szemináriumvezetők lennének: az 1950-ben akadémiát végzett Mravik, aki már az előző esztendőben is ezt tette. Dr. Deák, dr. Doroghy és dr. Papp Zoltán,

1082 *A Személyzeti Főosztály javaslattervezete a vizsgát nem tett bírósági és államügyészségi fogalmazók képzésére, 1952. január 18.*1. MNL OL XIX–E–1–p Kollégiumi ülések. 82. doboz. Iktatószám nélkül.

1083 *Az 1952. február 13-án tartott kollégiumi ülés Menráth István által összeállított napirendje, 1952. február 9.* Uo.

1084 *Az 1952. I. negyedévi munkaterv, 1951. december 30.* MNL OL XIX–E–1–z. 57. doboz.

1085 Az Igazságügyminisztérium Személyzeti Főosztályának javaslata a Bírói és Államügyészi Akadémia 1952/53. évi tematikájára, 1952. február 9. *Az 1952. február 13-án tartott kollégiumi ülés.* MNL OL XIX–E–1–p Kollégiumi ülések. 82. doboz. Iktatószám nélkül.

akik már 1950-ben is azok voltak. Az öt hónapos pártiskolát végző Horváth Tibor,[1086] aki 1950-ben végezte el az akadémiát. A három hónapos pártiskolát végzett dr. Csatlós Lóránt[1087] pécsi államügyész, dr. Perlaki Dezső[1088] budapesti fogalmazó és dr. Makrai Imre[1089] debreceni államügyész, aki esti egyetemet is végzett, továbbá özv. Horváth Józsefné rendőr százados, aki 1950-ben végezte el az akadémiát, és akinek kiadásához munkaadója, a Budapesti Rendőrkapitányság 1952. február 22-én hozzájárult.[1090] Négy ideológiai szemináriumvezető lenne: a már 1950 óta szemináriumvezető dr. Dávid Ferenc, dr. Ember László Lajos és dr. Petik Gyula,[1091] akik a korábbi évben is azok voltak, és az 1950-ben akadémiát végzett, az idő tájt öt hónapos pártiskolán tanuló Csordás János. A káderes a korábbi évben akadémiát végzett dr. Lukács Sándorné[1092] lenne.[1093] A Bírói és Államügyészi Akadémia elsőszámú vezetőjének kérdésében azonban az idő tájt még nem született meg a végső elhatározás, mert mind a főosztályról beterjesztett, mind a Tanulmányi Osztályon készült dokumentumban az igazgató nevének helyét még csupán pontokkal látták el. Ezt követte 1952. január 16-án egy tizenhárom oldalas részletes javaslat lezárása, ez az akadémia 1952. évi ideológiai tematikáját ölelte fel.[1094]

Az, hogy miképp valósítják meg az igazságügyi tárca 1952. évi első negyedévére, közöttük a Bírói és Államügyészi Akadémia újabb tanfolyamára vonatkozó terveit, nem csupán attól függött, hogy végül lesz-e elégséges hallgató azt követően, hogy befejeződik a jelentkezettek „ellenőrzése". Mit jelentett ez? A hallgatókat ajánló eltérő munkahelyi, különböző szintű párttestületek szükséges állásfoglalásainak beszerzését követően az abban közölteknek a titkosszolgálati információkkal történő egybevetését, a környezettanulmányozás mellett a bűnügyi nyilvántartások áttekintését és így tovább. Mindezeket fennmaradt irattöredékek bizonyítják.[1095] A sikeres felvételiről a hallgatókat 1952. február 7-én értesítették.[1096] Munkahelyükről kikérték őket. Azt, hogy honnan érkeztek, honnan javasolták őket, a tanfolyamot befejező hallgatók felsorolásakor közlöm.[1097] A honvédelmi tárca a tanfolyamra vezényeltek névsorát 1952. február 15-én küldte meg az akadémiának.[1098]

Utóbb aláírás és időpont nélkül jelentést állítottak össze az 1952. február 15. és március 31. között tartott előkészítőről. Ez 159 hallgatóval indult, 194-re futott fel, a jelentés elkészítésekor 187 hallgató volt, akik közül 48 a honvédségtől, 9 a Belügyminisztériumtól, 130 az igazságügyi tárcától érkezett kiválasztott volt. Milyen okokból mentek vissza munkahelyükre az eltávozott hallgatók? Sorjázta is egyenként a jelentés: betegség és anyagi nehézség, múltbéli jobboldali magatartás, erkölcsi magatartás, a tanultak meg nem értése, gyenge tanulmányi eredmény és anyagi nehézség, kettő vissza kívánt térni a munkába, három kisgyermekét nem tudta elhelyezni, az anyagot nem tudta megérteni, megijedt a tanulástól, a jogi pályához nem érzett kedvet, kettő az előbbiek közül előzetes bejelentés nélkül távozott. A honvédség által visszahívott hallgatónál annak oka nem volt ismert.

A fegyelem terén kezdettől komoly hiányosságok voltak: alkoholizmus, pontatlan visszaérkezés vidékről, esti kapuzárás utáni visszatérés, avagy ellenkezőleg, azt követően ablakon keresztül kiszökés az épületből. Szemben az előző két tanfolyammal, itt erősen dívott a hétvégi kocsmázás, a női hallgatóknál a táncszenvedély és a szórakozni vágyás. Fegyelmikkel igyekeztek rendet tartani, de nem könnyen, a legiszákosabb ugyanis egyúttal a legjobb tanuló volt. Három honvédhallgatót húsznapi szállásfogságra marasztaltak.

A tanulásnál hasonló gondok jelentkeztek, főként a honvédségtől vezényelt hallgatóknál, akik közül többen eleve nem óhajtottak jogot tanulni, megszüntették részükre a szolgálati beosztás után járó illetményeket, végül több élsportoló is érkezett, akik vélhető, hogy a Testnevelési Főiskolára távoznak. A huszonegy pártonkívüli jó része honvédhallgató volt. Az általános műveltségben lévő hiányokat igyekeztek pótolni, de ebből nem minden tanár vette úgy ki a részét, mert többnek a hallgatókhoz hasonló színvonalú volt a képzettsége. Így lett Hunyadi Jánosból zsoldosvezér, a Rákóczi vezette szabadságharc bukásának egyik oka az volt, hogy nem segítettek a franciák.

A tizenhét főből álló iskolavezetésből egy még továbbra is a belügyi tárcánál volt, kilenc jogi és öt ideológiai szemináriumvezető van. Jelentős személyi változás volt, mert nyolc személyt leváltottak (dr. Horányi Gyula, dr. Jakab Zsuzsanna, Mátai Tibor, Nagy Sándor, Szabó József,[1099] Ungár, Varga László és Varga Sándor), helyettük nyolc új érkezett és egészítette ki a vezetést, így Csatlós Lóránt, Csordás János, Horváth Józsefné, Horváth Tibor, Lukács Sándorné, Makrai Imre, Perlaki Dezső és Somos István. Az újakból többet már 1951 őszén kiválasztottak, velük öt, illetve három hónapos pártiskolát végeztettek. Az előbbinek Csordás, Horváth és Somos, utóbbinak Csatlós, Makrai és Perlaki volt hallgatója. Az iskolavezetőségből öten korábban akadémiát végeztek, Makrai pedig esti egyetemet végzett ügyész volt.

Mindezek ellenére az akadémia vezetése „teljesen kapkodó, tervszerűtlen. Kiss elvtársnő képtelen egy ilyen nagyszámú iskolavezetőséget irányítani és kézben tartani. [...] A párt határozatát Kiss elvtársnővel kapcsolatosan még nem tudtuk végrehajtani, minek oka: a párt oktatási osztályától, Szemere[1100] elvtársnőtől kapott ígéret, hogy Kiss elvtársnőt más területre viszik át, még nem történt meg."

1086 Horváth Tibor (Budapest, 1927. május 5. – 2015. március) már szemináriumvezető volt Kissné iskolavezetősége idején. Tanácsvezető lett a Budapesti Fővárosi Bíróságon 1958. június 24-től, a Magyar Tudományos Akadémia munkatársa 1959. május 15-től.

1087 Dr. Csatlós Lóránt (Debrecen, 1919. március 9. – ?) szemináriumvezetőt 1954 őszén kinevezték bírónak a Pécsi Megyei Bírósághoz. *Igazságügyi Közlöny,* 1954. 21. sz. 229.

A Bírói és Államügyészi Akadémia korabéli irataiban Lóránd (Loránd), az utóbb keletkezett forrásokban Lóránt keresztnévvel olvasható.

1088 Dr. Perlaki Dezső (Zánka, 1917. március 8. – ?), a Bírói és Államügyészi Akadémia szemináriumvezetője utóbb, 1954 tavaszán miniszteri dicséretben részesült az oktatómunkájáért. Hamarosan, az vége felé kinevezték bírónak a Budapesti Fővárosi Bírósághoz. *Igazságügyi Közlöny*, 1954. 11. sz. 84.; 1954. 21. sz. 229.

1089 Dr. Makrai Imre (Hajdúhadház, 1905. január 29. – Hajdúszoboszló, 1978. február) szemináriumvezetőt 1952 nyarán kinevezték államügyésznek a Debreceni Államügyészséghez. *Igazságügyi Közlöny*, 1952. 17. sz. 294.

1090 *Az igazságügyi tárcához küldött tájékoztatás a Belügyminisztériumból Horváth Józsefné (Töröcsik Anna) szemináriumvezetőként történő foglalkoztatásának engedélyezéséről, 1952. február 22.* MNL OL XXVI-E-6 2. doboz, 8. dosszié. Iktatószám nélkül.

1091 Dr. Petik Gyula (Zólyom, 1908. január 6. – Budapest, 1977. április 4.) osztályvezető volt az igazságügyi tárcánál 1953. május közepén.

1092 Dr. Lukács Sándorné (Takács Júlia, Szelőcze, 1922. május 16. – ?), a Zalaegerszegi Megyei Bírósághoz helyezték át 1954. február 4-én. *Létszámkönyv.* MNL OL XXVI-E-6 2. doboz, 13. dosszié.

1093 *Az Igazságügyminisztérium Tanulmányi Osztályának javaslata a Bírói és Államügyészi Akadémia 1952/53. évi tematikájára, 1952. július 22. előtt.* (Azért, mert ezen a napon Somos már aláírt egy levelet iskolavezetőként.) MNL OL XXVI-E-6 2. doboz. Iktatószám nélkül.

1094 *Az igazságügyi tárca Tanulmányi Osztályának tematikája és időbeosztása az előkészítő tanfolyamra, 1952. január 3 és 16.* MNL OL XXVI-E-6 2. doboz, 8. dosszié. Iktatószám nélkül.

1095 MNL OL XXVI-E-6 1. doboz. Iktatószám nélkül.

1096 *Értesítés a sikeres felvételiről, 1952. február 7.* Uo.

1097 *A kikérendő hallgatók neve és munkahelye.* Uo. Azoknak adatait nem közlöm, akik bárminő okból távoztak az akadémiáról.

1098 *A Honvédelmi Minisztériumból Borsos Pál alezredes, osztályvezető-helyettes levele Kiss Mária iskolavezetőhöz, melyben megküldi a tanfolyamra vezényeltek névsorát, 1952. február 15.* MNL OL XXVI-E-6 2. doboz, 9. dosszié. Iktatószám nélkül.

1099 Szabó József (Szigetvár, 1920. november 11. – ?). MNL OL XXVI-E-6 9. doboz.

1100 *A tanulmányi osztályvezető, Nádas levele a Felsőoktatási Minisztérium Marxizmus–Leninizmus Főosztályához, 1953. április 3.* MNL OL XXVI-E-6 3. doboz, 16. dosszié. Szemere Vera volt a címzett, aki 1953 tavaszán már a Felsőoktatási Minisztériumban dolgozott.

Az anyagi s az egyéb kérdéseken túl az akadémia munkájának javítása érdekében a következőket valósítják meg. Idézem: „a legsürgősebben leváltatjuk a párt oktatási osztályával Kiss elvtársnőt. […] Az állandó fegyelemsértőkkel szemben a legerélyesebben fellépünk, és ha kell, eltávolítjuk őket. […] Újabb adminisztrátor kellene, a meglévő képtelen valamennyi feladatot ellátni." Fokozzák a sajtóolvasást a politikusabb légkör megteremtésére. Az igazságügyi tárcától hét név szerint említett hallgatót, a belügytől, míg a honvédségtől „néhányat" olyannak ítéltek, akiket jobb, ha visszaküldenek a termelőmunkába.[1101]

A tanfolyam előkészítőjét tehát megtartották, de arról csak általános képet alkothattak, „messzemenő következtetéseket" nem tudtak levonni. Azt azonban nem hagyták szó nélkül, hogy eltérő volt a tárcától ehhez kapott segítség, mert az érdemben a Személyzeti Főosztályra s a Tanulmányi Osztályra korlátozódott. Az iskolavezető, Kissné utóbb, 1952. április 16-án úgy zárta értékelő beszámolóját, hogy „a feltételek a jó munkához jobban megvannak, mint a tavalyi évben, azonban a tavalyi hiányosságokat még nem sikerült teljesen kiküszöbölni. Több ellenőrzést és több kritikát kérünk ahhoz, hogy a meglévő hibákat kijavítsuk."[1102] Összegezve, Erich Maria Remarque könyvének címe után szabadon, a helyzet az Ince pápa téren változatlan. A naptár évszáma azonban nem a regény megjelenés évét, 1929-et, hanem 1952-t mutatta…

Honnan érkeztek a hallgatók? A töredékes adatok alapján három csoportot különíthettem el. A fővárosból, továbbá vidékről érkezőket, és azokat, akiknél a munkahelyi kikérésüket tartalmazó s az egyéb iratok sem ezt, sem a születési adataikat nem közlik.

A dokumentumok alapján tizenöt Budapestről érkezett hallgatónál ismert, hogy melyik kerület melyik munkahelyéről érkezett az akadémiára.[1103] Blaskó Sándor (Magyar Ruggyantagyár – Budapest, X. 1927), Csutor József (Magyar Ruggyantagyár – Budapest, X. 1923), Gál István (Csepeli Papírgyár – Budapest, XXI. 1922), dr. Halász Györgyné (Pedagógusok Szakszervezete – Budapest, VIII. 1919), Ignácz Pál (MÁVAG – Budapest, VIII. 1920), ifj. Kokics Béláné (Állami Nyomda – Budapest, I. 1924), Molnár Rudolf (Textilfestőgyár – Budapest, III. 1928), Nagy István László (Férfiruhagyár – Budapest, IX. 1927), Papp Anna (Pesterzsébeti Harisnyagyár – Budapest, XX. 1922), Rózsa Aranka (Országos Mozgásterápiai Intézet – Budapest, II. 1930), Subicz Istvánné (Kő- és Kavicsbányászati Beruházó Vállalat – Budapest, XX. 1920), Szalai Sándorné (Épületlakatos-ipari Tröszt – Budapest, VII. 1929), Tircsi Gyula (Dohányértékesítő Vállalat – Budapest, V. 1923), Vasák Károlyné (Igazságügyi Intézetek Ellátó Szervei – Budapest, X. 1921) és Zalai Miklós* (Bél- és Szőripari Vállalat, Budapest, IX. 1921).

A dokumentumok alapján negyvenegy hallgatónál ismert a település és a munkahely megnevezése.[1104] Balogh Gyula (Tiszamenti Vízmű-építő Vállalat – Nyíregyháza, 1930), Bányai Ferenc (Finommechanikai Vállalat – Szekszárd), Bukács György (Lenin Mgtsz. – Felsőbagod, 1921), Debreceni Sándor (Gyulai Húsipari Vállalat – Gyula, 1922), Dobos Ferenc* (Községi Tanács – Battonya, 1922), Fejes Ferenc (Táncsics Cipőgyár – Debrecen, 1928), Goda László (Járási Tanács VB – Komárom, 1926), Guzorán Gáspár (Községi Tanács – Bonyhád, 1914), Halmai Miklós* (Konfekció Üzem – Miskolc, 1911), Hollik András (földműves – Nyíregyháza, 1925), Kapu László* (Ceglédi Járásbíróság – Cegléd, 1922), Kádár Ignác* (Épületasztalos-ipari Vállalat – Székesfehérvár, 1925), Kis Antal (Igazságügyi Gazdasági Hivatal – Debrecen, 1918), Kiss Endre (Járási Tanács VB oktatási, népművelési csoport – Vásárosnamény, 1926), Kiss Jenő (Alkotmány Mgtsz – Jásztelek, 1926), Kiss Sándor (Szabadság Lapnyomda – Debrecen, 1925), Kovács Ilona (Magyar Viscosa Gyár – Nyergesújfalu, 1921), Kovács Lajos (MESZHART Bányaművek, Ferenc akna – Pécs, 1926), Kozik Nándor (Salgótarjáni Kiskereskedelmi Vállalat – Salgótarján, 1927), Kuni Gyula (Városi Tanács VB begyűjtési osztály – Nyíregyháza, 1924), Lekrinczki Ferenc (Községi Tanács – Üllés, 1928), ifj. Lesnyánszki György (Úttörő Mgtsz. – Demecser), Lisztes Ferenc (Hajlított Bútorgyár – Debrecen, 1921), Magyari Lajosné (? – Dombóvár, 1928), ifj. Mező Imre (61/1. Építőipari Vállalat – Debrecen, 1927), Molnár Anna (73-as Építőipari Tröszt – Pécs, 1916), Mótyán János (Békéscsabai Ruhagyár – Békéscsaba, 1922), Musa Erzsébet (MEZŐKER Kirendeltség – Szentes, 1932), Nádasi Gyula (Veszprémi Vegyipari Egyetem – Veszprém, 1917), Oravecz Ferenc (Nagylaki Kenderfonó Gyár – Nagylak, 1928), Pásztor Péter (Járási Tanács VB – Aszód, 1921), Péntek Károly* (ÁVH – Nyíregyháza, 1921), Piroska Istvánné (? – Sopronkőhida, Őri telep, 1929) Pocsai Gyula* (Községi Tanács – Püspökladány, 1921), Pócsi Zoltán (földműves – Berkesz, 1927), Rácz András (Országos Közellátási Jegyközpont – Nyíregyháza, 1920), Sándor Vilmos (Fahivatal, vizslási üzem – Kisterenye, 1924), Scher Sándor (Járási Tanács VB – Tamási, 1924), Serdült Sándor* (1929), Szacsuri Ferenc (Diósgyőri Vasgyár Csavarüzem – Miskolc, 1925), Szelle György (Állami Gazdaság – Beretytyóújfalu, 1927), Szilágyi József (Kisterenyei Tóvölgy Üzem – Kisterenye, 1926), Tóth Dezső (Községi Tanács – Kölcse, 1917), Tóth László („Kolorit" Fehérítő, Festő- és Nyomógyár – Székesfehérvár, 1932), Török János (? – Szeghalom, 1920), Varga Sándor (Megyei Tanács VB begyűjtési osztály – Székesfehérvár, 1924), Vámosi Jánosné (61/1. Építőipari Vállalat – Debrecen, 1920) és Világos Lajos* (Ásványolaj Kutató Mélyfúró Vállalat – Bázakerettye, 1927).

A dokumentumok alapján nyolcvanegy hallgatónál nem tüntették fel a település és a munkahely megnevezését. Baji Ferenc (1925), Bakos József (1932), Barta Lajos* (1923), Bartos Katalin, Bazsó Kálmán (1928), Bene Ernő (1918), Boda Margit (1924), Bodocs László (1928), Bordács István (1929), Borsi László (1929), Boros Ferencné, Csáki János (1928), Dvorák Gézáné (1929), Erdős Lajos (1931), Fazekas Pál (1926), Futó Gyula (1921), Gál János (1931), Gugyin József (1927), Győri Julianna (1921), Harangozó József (1925), Háslinger Kornélia (1927), Horváth Ferenc (1923), Illés József (1924), Izsák Károly, Juhász Antal (1928), Kiss Imre (1930), Kiss József (1930), Klauszman Alfréd* (1929), Komáromi Ferenc (1930), Kovács Gyula (1919), Kovács László (1913), Leányvári Mihály (1915), Légrádi Gyula* (1920), Major Miklós* (1925), Mayer Béla (1929), Marton József (1921), Miskolci István (1929), Módos Ferenc, Mohl János (1927), Moldvai György (1930), Molnár Ferenc (1924), Molnár Miklós* (1931), Nagy Illés (1931), B. Nagy János (1932), Nagy József (1919), Oláh László (1913), Oláh Miklós (1928), Orell Ferenc (1932), Örkényi József (1928), Patkó Sándor (1928), Pál Vilmos (1923), Pánovics István (1926), Peterecz János (1928), Pinczés István* (1924), Pozsgai István* (1928), Retkes István (1928), Sass Jenő (1929), Sánta János (1906), Scheiblein Vilmos (1929), Skrinyár János (1925), Szabó Kálmán I (1921), Szabó Kálmán II (1909), Szabó Péter (1926), Szabó Sándor* (1925), Szaszkó B. István (1917), Szána Károly* (1928), Szegedi Margit (1928), Szücs István (1921), Tihanyi Béla (1931), Tóth Erzsébet (1922), Tóth Lajos (1925), Tóth József (1926), Tóth Margit (1912), Török Ince (1930), Varga Imre (1929), Varga József (1926), Vágó László (1927), Váradi Józsefné (1930), Venyegei Ferenc[1105] (1925), Zemlényi Sándor (1928) és Zsmurin Lajos (1927).

1101 *Az igazságügyi tárca Tanulmányi Osztályának jelentése a kollégium részére a Bírói és Államügyészi Akadémia 1952. február 15. és március 31-ig tartó előkészítőjének munkájáról, é. n.* Aláírás nélkül. MNL OL XXVI–E–6 2. doboz, 14. dosszié.

1102 *Az iskolavezető feljegyzése az előkészítő tanfolyam munkájáról 1952. február 18-tól április 1-jéig.* MNL OL XXVI–E–6 2. doboz, 8. dosszié. Iktatószám nélkül.

1103 Zárójelben a hallgató munkahelyét és elhelyezkedésének fővárosi kerületét, valamint – akinél megvolt – a születés évet közlöm (a hallgatók alfabetikus sorrendjében).

1104 Zárójelben a hallgató munkahelyét és annak városát, valamint – akinél megvolt – a születés évét közlöm (a hallgatók alfabetikus sorrendjében).

1105 Venyegeit nem sokkal a sikeres vizsgát követően már alkalmazták is az akadémián, az egyik osztályfőnök lett a negyedik tanfolyamon. Csordás azonban csak szeptember 30-án nevezte ki szemináriumvezetőnek. Ve-

Végül volt harminc hallgató is a felvettek között, akik később érkeztek, náluk úgyszintén elmaradt mind a munkahely, mind a település megnevezése. Baki Sándor (1930), Bank József (1928), Béres Ferencné (1921), Csapó Ernő (1914), Csernoklovek János (1926), Egerszegi Péter (1925), Fisch János (1914), Hajdú Lajos (1930), Hári László (1931), Hoffer Imre (1929), Káposztás Géza (1930), Kecskeméti Ferencné (1930), Kohári Endre (1914), Korsch Imre (1930), Kovács Károly (1924), Kovács Zoltán (1929), Lengyel Zoltán (1929), Mészáros György (1929), Mészáros József (1929), Molnár István (1929), Nagy Béla (1922), Pamuki Tibor (1929), Pápai János (1919), Pintér István (1930), Rosman Imre (1924), Rózsahegyi Máté (1925), Sinka András (1918), Szántó Gábor (1927), Szöghy Istvánné (1921) és Szűcs Imre (1931).

Voltak olyan hallgatók, akiket felvettek, de a tanfolyam ideje alatt különböző okokból elhagyták az akadémiát, ezért utóbb nem vizsgáztak.[1106]

Az új tanfolyam az előkészítővel, szokás szerint nem könnyen, inkább gondokkal, de megindult, ám – szemben az igazságügyi tárca terveivel – „az 1952. évre tervezett Bírói és Államügyészi Akadémia vezetőségének újjászervezése" február 15-ig nem következett be. Kissné napjai, órái azonban megszámláltattak.

Nem sokkal az akadémia előkészítőjének kezdetét követően, 1952. március 7-én az igazságügyi tárca Tanulmányi Osztályán javaslatot állítottak össze az igazságügyi segédhivatali dolgozók és az igazságügyi gazdasági hivatalok dolgozóinak szakmai és politikai továbbképzésére. Ezen a háromoldalas tervezeten egy ismeretlen személy mind szerkezeti, mind tartalmi megjegyzések tömkelegét helyezte el, kiegészítve azzal, hogy erre a tanfolyamra 1952. június 15. és szeptember 15. között kerítenének sort, közbeiktatva a nyári szünetet.[1107]

Dr. Timár főosztályvezető jelentést készített 1952. március 19-én a kollégium részére az akadémián végzett ügyészek fejlődéséről, amelyet 28-án vitattak meg. Arról a két éven keresztül folytatott oktatási tevékenységről számolhatott be, amely kihatott nem csupán az annak során képzettek, hanem végül az akadémia sorsára is. Nem hagyhatta figyelmen kívül azonban azt sem, hogy ő is tartott ott előadásokat, annak hatásfokáról is állást kellett foglalnia. Egyúttal pedig választ adni arra, hogy a korábbi szerepvállalását sem nélkülöző akadémia indításával a pártvezetésnek egyfelől szinte azonnali eredményeket elváró intézkedései, másfelől távlatos céljai miként valósultak meg. Tudhatta, hogy nem csupán a kollégium tagjai fogják olvasni, hanem másutt is árgus szemekkel.

Az első négy bekezdésben az első tanfolyamot vesézte ki. Tények sorjáztak beszámolójában egymást követve. „48-an kaptak ügyészi kinevezést, ezek közül jelenleg 30-an dolgoznak mint ügyészek; 6 a honvédséghez került, 4 szemináriumvezetői beosztást kapott. 3 a büntetőjogi főosztályon dolgozik, 2 bírósági beosztást kapott, egy a büntetés-végrehajtási főosztályhoz került. 2 pedig fegyelmi úton el lett távolítva.

[…] 4 vezetőnk és egy helyettes vezetőnk van. A törökszentmiklósi és a hódmezővásárhelyi kirendeltségeket, ahol több ügyész dolgozik, akadémista vezeti. A budapesti ügyészség egyik csoportjának és a pesterzsébeti vádhatóságnak a vezetője akadémista. […] az első tanfolyamból ügyészként dolgozó elvtársak kb. egyharmada jelenleg már az átlagos ügyészi beosztásnál magasabb funkcióban dolgozik." Fejlődésük általában kielégítő, bár Budapesttől eltekintve másutt nem részesültek kellő támogatásban, és munkába állításuk után nagy részük ráadásul komolyabb pártfunkciót is kapott, a tárca pedig főnökeiknek kellő támogatást nem nyújtott ahhoz, hogy őket miképp segítsék. Dr. Timár bizakodott, hogy azért előbb-utóbb behozzák elmaradásukat, nevesítette azokat, akiknél (egy-egy a fővárosban, Esztergomban és Gyulán) nem tapasztalható semmiféle fejlődés.

A második tanfolyamnál hasonlóképp számokkal támasztotta alá a jelentésében írottakat, a végzettek közül a harminckilenc kinevezett hallgatóval együtt az idő tájt már hatvankilenc ügyész gyakorolta hivatását, akiket a vezetőik – miután kellőképp már felkészítették erre őket – támogatnak munkájukban. Instruktorokat állítottak be a frissen kinevezettek mellé, ez – a Veszprémben és Szolnokon történtektől eltekintve – bevált, és volt rá eset (Szekszárdon), hogy erre nem is tartottak igényt. Dr. Timár nem rejtette véka alá, hogy „az új káderek a legtöbb nehézséget az írásbeli ügyészi munkában találják. Gondot okoz […] a vádiratok szerkesztése, a kiadási utasítások megadása, a tárgyalási jegyzékek és jelentések kitöltése stb."

A főosztályvezető az ügyészek gyakorlati munkájáról úgy vélekedett, hogy a kezdeteket követően „márciusban már általában, instruktorok nélkül, önállóan tárgyaltak". Arról nem írt jelentésében, hogy ehhez közel egy negyedév elteltére volt szükség. Arról viszont nem feledkezett meg, utalt is arra, miszerint további segítségre szorulnak. Sőt, a tárca felhívása ellenére – például Székesfehérváron – bekövetkezett az, hogy az ügyész és a bíró egyaránt akadémista volt egy büntetőeljárásban, holott ennek a helyzetnek az elkerülését nyomatékkal kérte a minisztérium a helyi vezetőktől.

A jelentés kitért arra is, hogyan fogadták a régi ügyészek az újakat. Általában szívélyes és udvarias fogadtatásban részesítették őket, de azért jelezte azt is, hogy Veszprémben és

nyegei Ferenc szemináriumvezető kinevezése. *Iktatókönyv, 172/1953 bejegyzés, 1953. szeptember 30.* MNL OL XXVI–E–6 4. doboz.

A feladattal – noha többen is segítettek neki – nem tudott megbirkózni, december 4-én felmentették. Venyegei Ferenc szemináriumvezető felmentése. *Iktatókönyv, 220/1953. bejegyzés, 1953. december 4.* Uo.

1106 A felvett, de utóbb távozott hallgatókat, Budapestről és vidékről érkezettek csoportokba osztottam, a korábbi adatok rendszerezésével.

Budapestről tizenegy hallgató érkezett: Czagány László (Zuglói Gépgyár – Budapest, XIV.), Csapó Pál (Különleges Csavaripari Gyár – Budapest, VIII.), Garbacz Ilona („Elzett" Vasárugyár – Budapest, XIII. 1914), Makaró Antalné (Zuglói Gyapjúáru Gyár „Textor" – Budapest, XIV.), Molnár Miklósné (Hazai Pamutszövőgyár – Budapest, IV. 1925), Nemes János (MTH 4. sz. Intézmény – Budapest, XIX.), Princz Klára (Budapesti Bányagépgyár – Budapest, IV.), Rév Andrásné (Budapesti Központi Városi Tanács VB – Budapest, V. 1923), Szász Károly (Budapesti Autótaxi Vállalat – Budapest, X.), Tóth Sándorné (Chinoin – Budapest, IV.) és Tóvízi Lajosné (1004-es Vállalat – Budapest, IX. 1929).

Az ország településeiről harminchét hallgató érkezett: Albertus Imre (Kiskereskedelmi Vállalat – Kunágota, 1928), Ambrus József (Cementipari Vállalat – Debrecen, 1922), Árkovics Ferenc (Veszprémi Faárugyár – Veszprém), Balázs István (Járási Tanács VB személyzeti csoport – Tata), Balkus Imre (Kosáripari Vállalat – Békés), Blaha Árpád (DIMÁVAG Gépgyár Rugóüzem – Miskolc, 1923), ifj. Borosi János (MÁV Magasépítő Vállalat – Hatvan), Borsodi Pál (Petőfi Mgtsz – Tataháza, 1919), Czenki László (Baromfifelvásárló Kirendeltség – Nyíregyháza, 1926), Csatos Györgyné (Rendőrkapitányság, katonai nyilvántartó – Nagyatád), Csizmás Sándorné (73/4 Építőipari Vállalat – Kaposvár), Drobni Vilmosné (Községi Tanács – Püspökladány), Harangozó Imre (Téglagyár – Kunszentmárton), Izsák János (November 7. Erőmű – Inota, 1922), Juhász Kiss László (Megyei Kórház – Gyula), Kacsó Józsefné (MDP Városi Bizottság – Miskolc), Katona János (MÁV Pályafelvigyázóság – Kisújszállás), Koppány László (Városi Tanács VB személyzeti csoport – Nyíregyháza), Kovács Ferenc (Dunántúli Ásványolaj Gépgyár – Nagykanizsa), Kristóf András (Diósgyőri Vasgyár – Miskolc), Lukács Imre (Megyei Tanács VB Mezőgazdasági Osztály – Zalaegerszeg, 1921), Mihályi Ferencné (Könnyűipari Szerszámgépgyár – Székesfehérvár, 1930), Molnár Mária (21/4. Építőipari Vállalat Építésvezetőség – Balinka-bánya, 1918), Nehéz János (ÁVH – Nyíregyháza), Palla József (Délmagyarországi Fűrészek Vállalat – Barcs), Puskás István (MÁV Fűtőház – Szombathely), Roosz Károly (Magasépítő Vállalat – Székesfehérvár, 1925), Sárközi Lajos (Erdőgazdaság – Kámán), Süle Kálmán (Állami Gazdaság – Szilágypuszta–Romonya), Szabó István (? – Kisvárda, 1919), Szikszai Gyula (Nyíregyházi Épületlakatos Vállalat – Nyíregyháza), Sztrátyi Károly (Községi Tanács – Nyírjákó), Szurek Istvánné (Észak-Magyarországi Áramszolgáltató Vállalat – Miskolc), Tivald Károly (kirakodó – Hetvehely, 1919), Tornóczki Mihály (Községi Tanács – Őcsény, 1926), Tungli Gyula (a Kaposvári Megyei Bíróság személyzeti megbízottja, Pápai Sándor útján hívandó be) és Varga Ferencné (Magyar Vöröskereszt Városi Titkársága – Debrecen).

1107 *Az igazságügyi tárca Tanulmányi Osztályának javaslata az igazságügyi segédhivatali dolgozók és az igazságügyi gazdasági hivatalok dolgozóinak szakmai és politikai továbbképzésére, 1952. március 7.* MNL OL XXVI–E–6 2. doboz, 14. dosszié.

Egerben ez a kapcsolat nem felhőtlen. Dr. Timár magyarázata azonban erre nem volt szokványos. Az újakkal szemben az aggályok azért nyilvánultak meg, mert ezzel a régiek azt palástolták, hogy „nem állnak szilárdan a lábukon és ezek bizonytalanságukat az új káderek beállításával igyekeznek magyarázni". Nem hallgathatott az ügyésznek kinevezetteknél arról, hogy közöttük a fővárosban tíz beállított közül négy olyan is volt, akinek egészségi állapota ehhez a mozgékonyságot nem nélkülöző hivatáshoz nem megfelelő, sőt gátolja. Kettő még bottal is nehézkésen jár, egynek béna a jobb keze, mellette állandóan tüdőtöltésre jár, egy pedig már az akadémián van, de továbbra is folyamatosan beteg. Többen hamarosan magasabb pozícióba kerülhetnek, egy-egy a fővárosban és Egerben. Azt nem tette hozzá, hogy utóbbi helyen így netán csökkenhetnek is a viszályok. A vidéki lakáshiányok miatt azonban konfliktusok keletkeztek számos helyen, ami az oda kinevezetteknél többnek az előmenetelét gátolja.

A főosztályvezető végül javaslatokat terjesztett elő. Utalva a miniszter 1952. március 13-án kinyilvánított álláspontjára, felhívta az ügyészségi vezetők figyelmét a frissen kinevezett akadémisták további támogatásának szükségességre. Erre a területre kiszálló instruktoroknak is oda kell figyelniük. A harmadik tanfolyam végeztével, a Személyzeti Osztállyal közösen meg kell vizsgálni azt, hogy kik alkalmasak magasabb vezetői tisztség betöltésére. Egy júniusban tartandó értekezlet megtartását javasolta a két tanfolyamot végzett hallgatókkal közös tapasztalatcserére. A végzettek továbbképzéséről a Tanulmányi Osztály gondoskodjon, és erről időben tájékoztassa az érintetteket.[1108] A lakonikus, tömör összegzés nem értékelte a felsőbb párthatározatokhoz képest azt, hogy azok miképp valósultak meg, kizárólag látleletet adott. Egyéb forrásokból már értesült volt ugyanis arról, hogy mi várható a közeljövőben, a politikai boszorkánykonyhában kik és mit forralnak.

A minisztérium Személyzeti Főosztályán a feljegyzések és jelentések évadja dívott az idő tájt, mert 1952. március 31-én újabb készült. Az illetékes vezető, dr. Gaál korábban már nem tagadhatta, hogy a területi előadók nem vettek részt az akadémia szemináriumain, ezért így nem győződhettek meg a káderek fejlődéséről. Ez alkalommal dr. Gaál másfél oldalon az akadémiát végzettekről és újabb adatokról tájékoztatott feljegyzésében. Szemben a csak ügyészekről számot adó dr. Timárral, ő már valamennyi kinevezettről közölt tényeket. Szerinte a két esztendő alatt, 1950-ben ötvennyolc, 1951-ben száztizenhárom akadémista végzett. Közülük végül százötvennyolc dolgozott az apparátuson belül. A kinevezettek közül több a honvédség, illetve az ÁVH állományában folytatta pályafutását, őket átadták. Maradtak kilencen a minisztériumban, hat a tárca Büntetés-végrehajtási Főosztályánál, továbbá öten elméleti szemináriumvezetők a Bírói és Államügyészi Akadémián, hetvenegy államügyész, hatvanhat bíró, egy pedig bírósági fogalmazó volt. A fejlődésüket érzékelteti, hogy a minisztériumba kinevezett egyik előadóból osztályvezető-helyettes, egy államügyészből államügyészségi elnök lett. Egy államügyészt berendelhettek a tárca Ügyészi Felügyeleti Osztályára előadónak, ötöt pedig kineveztek az akadémiára szemináriumvezetőnek. A második évfolyam jobban megállja helyét a gyakorlatban. Három hónapja dolgoznak, a tőlük való félelem oszlik, mert senkit sem távolítottak el miattuk. Sok akadémista nem is számított arra, hogy milyen szívélyesen fogadják a régiek őket, „nem vártak ilyen barátságos fogadtatást". Nem fukarkodott azoknak nevével, akiket a jövőben vezető tisztségek ellátásával bíznának meg különböző munkahelyeken.[1109] Jelezte azt is, hogy a fővárosban egy dr. Timár

1108 *Az 1952. március 28-án tartott kollégiumi ülés. Az akadémiát végzett ügyészek fejlődése, dr. Timár István főosztályvezető jelentése, 1952. március 19.* 1–4. MNL OL XIX–E–1–p Kollégiumi ülések. 82. doboz. Iktatószám nélkül.

1109 A felsoroltak – Burka Ferenc (Veszprémi Megyei Bíróság), Fekete László (Gyulai Járásbíróság), Gyepes István (Szombathelyi Megyei Bíróság), Gyepes Istvánné (Szombathelyi Államügyészség), Keszei Pálné (Budapesti Államügyészség), Kiss Jolán (Veszprémi Járásbíróság), Laluska Pál (Nyíregyházi Államügyészség), Nagy Ödön

szerint ügyészi, dr. Gaál szerint pedig még a bírói pályára is alkalmatlan végzett hallgató munkaviszonyát megszüntetik, sorsáról már intézkedtek, a postához kerül. Dr. Gaál jelentése egyebekben nem tért el a dr. Timárétól.[1110]

A tárca Titkárságáról Menráth április 9-én postázta a másnapi kollégiumi ülés napirendjét és annak háttéranyagát az érintettekhez. Ezek egyike az elsőként tárgyalandó napirendhez tartozott. Dr. Gaál főosztályvezető jelentésében az akadémiát végzett munkáskáderekről fejtette ki benne véleményét. Meghallgatták, majd határoztak.

„Tapasztalatok az akadémiát végzett káderek munkájáról.

A kollégium az előterjesztést tudomásul veszi és az abban foglalt javaslatokat a következő módosításokkal fogadja el:

a) Az Akadémiát végzetteknek a fogalmazási képességének javítását nem általánosságban kell felvetni, hanem konkrétan meg kell nézni, kinek van e tekintetben segítségre szüksége;

b) az instruktorok jutalmazását a jutalmazások általános keretei között kell megvalósítani, illetőleg a bíróságok elnökeit fel kell hívni, hogy a jutalmazandók kiválasztásánál legyenek tekintettel az instruktorok munkájára;

c) a dolgozók lakásviszonyainak megjavítása érdekében megfelelő hitelkeret biztosítása végett tárgyalni kell a Pénzügyminisztériummal; a felügyeleti osztályok előadói vidéki útjuk során tárgyaljanak a tanácsokkal az igazságügyi dolgozók lakásainak a biztosításáról is.

Felelősek a főosztályvezetők és a tanulmányi osztály."[1111]

Az elfogadott határozat jelezte, hogy sok kinevezett ügyésznél sem a korábbi előkészítők, sem a tanfolyamok nem érték el a kívánt célt helyesírásuknál, és ez a büntetőperes eljárásokban érintettek előtt mind a hatóságokat, mind őket kellemetlenül érintette. Hiába akart az előterjesztő a jelentős különmunkát végzett instruktoroknak jutalmat adatni, ezt a pénzszűke miatt a kollégium ülésén jelenvoltak meggátolták. Továbbá a megoldásra hozott határozat sem volt elégséges, ugyanis azt az igazságügyi tárca felügyelete alá tartozó munkatársak terhére óhajtotta megoldani. Ez a szemlélet érvényesült akkor is, amikor a tanácsokra kívánta terhelni a vidékre beosztott munkatársai lakásproblémáinak megoldását. Mindezt alsóbb szinteken eljárva, mert a pénzügyi kormányzattól – noha írásba foglalta – nemigen számíthatott érdemi segítségre. Dr. Timár azonban az idő tájt egy újszerű kezdeményezést is meglebegtetett: a júniusi közvélemény kutatást. Ennek révén kiegészíthetné kizárólag a beosztottaktól származó ismereteit.

A minisztérium Tanulmányi Osztálya a kollégium részére készített tematikai javaslatát 1952. április 9-én kiegészítette. Fontos adatokat tartalmazott a hallgatókról. A minisztérium Személyzeti Osztályára háromszáznyolcvanöt hallgatóra érkezett javaslat, részletezték azt is, hogy honnan. A megyei és a fővárosi kerületi pártbizottságok által hallgatónak javasolt száztizenkét személyből hatvanegyet felvettek, tíz nem jelent meg a felvételi beszélgetésen, negyvenegy pedig alkalmatlan volt a személyi bizottság állásfoglalása szerint. A minisztérium a saját személyi hálózatán keresztül kettőszázhuszonnyolc személyt, a belügyi tárca, a Demokratikus Ifjúsági Szövetség és a Magyar Nők Demokratikus Szövetsége kilencet-ki-

(Szegedi Megyei Bíróság), Rózsa János (Szekszárdi Megyei Bíróság), Semsei Sándorné (Szekszárdi Államügyészség), Tóth Mihály (Egri Államügyészség) és Vágó Tibor (Debreceni Megyei Bíróság) – néhány hónap múlva a jelzett államügyészségek és különböző szintű bíróságok vezető beosztású dolgozói lennének.

1110 *Dr. Gaál József személyzeti főosztályvezető feljegyzése a Bírói és Államügyészi Akadémiát végzett káderekről, 1952. március 31.* MNL OL XIX–E–1–p Kollégiumi ülések. 82. doboz. Iktatószám nélkül.

1111 *Napirend az 1952. április 10-én tartandó kollégium ülésére, 1952. április 9.; Feljegyzés az igazságügyi kollégium 1952. április hó 9. napján tartott üléséről,* Uo. A dokumentum fejlécére téves, egy nappal korábbi időpontot gépeltek.

lencet javasolt, közülük és a huszonhét egyénileg jelentkezett közül mindössze hetvenhetet vehettek fel.

Miért nem vették fel a jelentkezőket? Hetvenkilenc személyt eleve be se hívtak, mert az életrajzok és jellemzések elolvasását követően három ok alapján elvetették meghallgatásukat. Koruk miatt, mert húsz éven aluliak vagy harmincnyolc év felettiek voltak. A múltbéli magatartásuk alapján, avagy családi körülményeik miatt váltak felvételre alkalmatlanná. Végül azért, mert „politikailag teljesen képzetlenek voltak". A bizottság előtt további huszonhárom kiértesített nem is jelent meg, hatvannyolc pedig azért nem nyert felvételt, mert így döntöttek az őket meghallgatók.

Mi történt a felvett hallgatókkal? Négyen visszavonták utóbb kérelmüket, kettő-kettő bevonult katonának, illetve utóbb érkezett pártvélemény alapján mégsem vehették fel, egyet pedig „közben 8 hónapra elítéltek hűtlen kezelés miatt". Az így százhuszonkilencre csökkent létszámú hallgató közül kilencvenhét volt férfi, harminckettő nő, vidékről száz, a fővárosból huszonkilenc jelentkezett. Kor szerinti megoszlásuk alapján 24 év alatti harminc volt, 25–30 éves hatvankettő, 31–35 éves huszonhét, 36 feletti tíz. A szociális megoszlás:[1112] munkás hetvenkilenc volt, közülük szakmunkás ötvennégy és betanított munkás huszonöt, földmunkás tizenhat, alkalmazott harmincnégy. Származásuk szerint: munkás volt ötvenhat fő, paraszt ötven, alkalmazott tizenegy és egyéb tizenkettő.

Párttagságuk szerint az MDP létrejötte előtt az MKP-nak ötvennégy, az MSZDP-nek tizenöt volt a tagja. Párttag lett 1948 nyara után negyvennégy, tagjelölt tizenegy. Nem volt párttag öt fő.[1113] A politikai célt tehát így elérték, mert érdemben a hallgatóság párttagokból tevődött össze. A tárca kollégiuma elfogadta a jelentést, és ismételten felhívta a figyelmet állásfoglalásában arra, hogy konkrétan megnevezett személyeknek kell segítséget nyújtani.[1114] A kollégium következő ülésén, 1952. április 16-án első napirendi pontként tekintették át az előkészítő tapasztalatait összegző jelentést. Eltelt egy újabb hét, 1952. április 23-án a minisztérium kollégiuma ugyan elfogadta az akadémiával összefüggő előterjesztést, ám nyolc pontba sűrítette az elvégzendő feladatokat. Ezek a mindennapi munka segítését célozták, az igazságügyi tárca különböző osztályaira s az akadémiára rótt kötelezettségeket tartalmazták, azzal, hogy az újabb beszámolót júniusban kívánják megvitatni.[1115]

Azt követően, hogy az egyetemi és főiskolai hallgatók munkába lépését szabályozták (a „rendeletben megállapított kivételektől eltekintve munkára nem szabad alkalmazni"[1116] őket), felpörögtek az események. Mi tette szükségessé, hogy az új tanfolyamoknál megnöveljék a hallgatók létszámát? Ennek hátterét világítja meg az MDP PB ülésére a KV Adminisztratív Osztályának és az igazságügyi tárcának a közösen előterjesztett jelentése. A dokumentumot a miniszter mellett Nagy Imre jegyezte.[1117] Ő – ez idő tájt begyűjtési miniszter is volt, de egyúttal – 1950 áprilisa (noha az MDP PB csak június 1-jén határozott róla) s 1952

1112 Ez a foglalkozást jelentette a korabéli terminológiában.

1113 MNL OL XIX–E–1–z 57. doboz. 00123/1952. 14.

1114 *Kollégiumi ülések, 1952. április 16.* MNL OL XIX–E–1–p 82. doboz. Iktatószám nélkül.

1115 *Kollégiumi ülések, 1952. április 23.* Uo.

1116 *Az igazságügyi tárca Titkárságáról Menráth István tájékoztatója a Magyar Közlöny 42. számában megjelent 35/1952. M. T. sz. rendelet lényegéről, 1952. május 5.* MNL OL XXVI–E–1 2. doboz, 8. dosszié. Iktatószám nélkül.

1117 *Jelentés a Politikai Bizottsághoz, 1952. május 22.* MNL OL M–KS 276. f. 53. cs. 99. ő. e. 35–39.

Az első oldalán Nagy, az utolsón dr. Molnár tollal írott, saját kezű aláírása. A kiegészítő jelentést az első oldalán Nagy saját kezű aláírásával látta el, az utolsó oldalán gépírással írták oda a nevét. Uo. 40–42.

Rainer M. János monográfiájából kirekesztette az MDP KV Adminisztratív Osztályát 1950 áprilisától 1952 júliusáig vezető Nagy Imrének az igazságszolgáltatás személyi állománya sorsára s az államügyészségek, valamint bíróságok elé hurcoltak életére kiható tevékenységét. Holott ez idő alatt egyfelől drákói módon végrehajtott, többszöri létszámcsökkentés, másfelől az eltávolítottak helyére előbb-utóbb aspiráló, zömmel majd büntetőjogi tevékenységet folytató újabb generációk akadémiai oktatása zajlott.

július között a „Pártközpont" Adminisztratív Osztályát is vezette, s ez felügyelte a vonatkozó államhatalmi apparátust, így az igazságszolgáltatásban tevékenykedőket is.

A jelentés statisztikai adatokat tartalmazott az igazságügyi tárca felügyelte területről eltávolított munkatársakról: 1950. december végén háromszázhatvanhat bírót, ötvennégy ügyészt, ötvenkilenc közjegyzőt, százhetvennyolc fogalmazót, tizenkilenc minisztériumi előadót, azaz összesen hatszázhetvenhat fogalmazási alkalmazottat és nyolcszázhetvenhat kezelő személyzeti dolgozót küldtek el állásából. Tovább ötvenhét bírót és ügyészt a közjegyzői karba helyeztek át. Egy esztendővel később, 1951-ben huszonhét „reakciós, régi minisztériumi előadót", harminc bírót, hetvenkilenc ügyészt, tizennyolc közjegyzőt, ötven fogalmazót, összesen kettőszáznégy, a két esztendő során így együttvéve nyolcszáznyolcvan fogalmazási alkalmazottat távolítottak el. Tizenöt megyei bíróság és kilenc ügyészség vezetőjét váltották le, helyükre kizárólag párttag vezetőket állítottak. Az ügyészségi vezetők közül öten a Büntetőbírói és Ügyészi Akadémia első tanfolyamát végezték el. A járásbíróságok vezetői között nyolcvankét helyen történt váltás. A százharminchárom járásbírósági vezető közül hatvanhét, azaz a felénél eggyel több volt a pártagok száma.

Összegzésképp tájékoztattak arról, hogy a tárcánál háromszázhuszonkilenc, közöttük száznegyvenkilenc előadó dolgozik, kilencszáznyolcvanhárom bíró, ötszázhetvenegy fogalmazó, négyszázharmincnégy ügyész, százötvenhárom közjegyző, kettőszáztizenhárom telekkönyvvezető és kettőezer-hatszázötven könyvelési, segédhivatali tisztviselő, hivatalsegéd és gépkocsivezető, azaz 5333 személy alkotja a teljes apparátust.

Az 1950. október 19-i MDP PB-határozat[1118] óta eltelt időben háromszázkét új káderrel: előbb, 1950 végén negyvenhét, majd 1952. január 1-jén százkilenc, azaz százötvenhat akadémiát és száznegyvenhat egyetemet végzett személlyel gyarapodott az apparátus. Az egyetemet végzettek között „igen kevés a munkás- és parasztszármazású. Az első Akadémián is sok volt a kispolgári elem, csak a második Akadémiáról került be az apparátusba nagyszámú munkás és paraszt. […] február 15-én újabb egyéves tanfolyamot indítottunk, amelynek 175, főleg munkás [és] paraszt hallgatója van. […] Az Akadémiáról ez év elején kikerült új munkáskáderek közül […] 30–40 vezetésre alkalmasnak mutatkozik. […] Az igazságügyi apparátus 85%-ban ma is a volt horthysta rendszer igazságügyi dolgozóiból áll. […] Különösen a büntető igazságszolgáltatásban még mindig nem érvényesülnek megfelelően az osztályszempontok. […] Az ügyészségeket megerősítettük a viszonylag legjobb káderekkel."

1952 első negyedévében 45 ezer büntetőügyben történt vádemelés, 54 ezer vádiratról határoztak a bíróságok büntetőtanácsai, 18 ezer felmentő ítélettel zárult. A 36 ezer marasztaló ítéletből 12 ezer végrehajtandó (ebből hétezer hat hónapon aluli, háromezer hat hónaptól egy évig terjedő, kettőezer-kettőszáz egy éven felüli) börtönbüntetés volt. Nyolcezer felfüggesztett börtönbüntetés mellett tizenötezer pénzfőbüntetést hirdettek ki. A büntetőeljárások között nőtt a „kulákok, tőkések és egyéb ellenséges elemekkel" szemben indítottak száma. Különböző intézkedések hatására azonban áprilistól csökkent a büntetőügyek száma. Itt azonban már eltérés azért mutatkozott a korábbiakhoz képest. Szemben a névtelen, 1951. áprilisi feljegyzéshez képest, amelyben az 1950 végén történt eltávolítások ellenére az állt – miként idéztem –, hogy „a bírák és ügyészek mintegy 80%-a Horthy vagy Ferenc József-i korszak neveltjeiből tevődik össze […] ingadozásuk továbbra is fennáll". Ez az előterjesztés már közelített a valósághoz, mert nem róluk, hanem a teljes „igazságügyi apparátusról" állította, hogy az „85%-ban ma is a volt horthysta rendszer igazságügyi dolgozóiból áll".

Mit javasoltak? A központi s a megyei személyzeti apparátus párttagokkal való megerősítését, az új káderek fokozott gonddal történő támogatását, előbbre vitelüket és kellő

1118 *Az MDP KV Adminisztratív Osztályának és az Igazságügyminisztériumnak közös előterjesztése az igazságügyi tárca átszervezéséről, 1950. október 19.* 5. napirendi pont. MNL OL M–KS 276. f. 53. cs. 62. ő. e.

időben vezető helyre állításukat. A tárca Tanulmányi Osztályának megerősítését, a bírók, ügyészek és fogalmazók pártoktatásba bevonását. Az ítélkezés irányításában – amíg a személyi összetétel „döntően meg nem javul" – az igazságügyi tárca gondoskodjék az ítélkezés egységes irányításáról és ellenőrzéséről. A felügyeleti osztályok instruktorai a legfejlettebb dolgozókból legyenek kiválogatva. Az ügyszám csökkentése érdekében az ügyészi előkészítő munkát úgy kell javítani, hogy növekvő ügyészlétszám mellett viszont csökkenjen a bírók száma.[1119]

Ez az igazságügyi tárca által készített, minisztere által 1952. május 22-én aláírt és Nagy Imre által láttamozott[1120] közös jelentés – minden elborzasztó adata ellenére – nem mindenben nyerte el az osztályvezető tetszését, aki a Káderosztállyal[1121] együtt kiegészítő jelentést is készített az MDP PB május 22-i ülésére. Azt nem vonta kétségbe, s el is ismerte már az első mondatban, hogy az igazságügyi tárca az 1950. októberi PB határozat alapján az átszervezést „1951. január 1-re lényegében nagyobb zökkenő nélkül hajtotta végre". Mi több, „eltávolították az apparátusból a politikailag megbízhatatlan, vagy egyébként alkalmatlan elemek túlnyomó részét. A minisztérium és megyei bizottságok vezető funkcióit nagyobb részt politikailag megbízható, szakmailag megfelelő párttagokkal töltötték be. […] A személyzeti osztályt megerősítették az Akadémiáról kikerült káderekkel. Nagyobb gondot fordítanak az akadémisták politikai és szakmai képzésére, az iskola vezetőségét megerősítették."

A tárcánál azonban továbbra is hiányosságok vannak, és itt – szokatlannak tűnő módon, de miután káderkérdésekről szólt a jelentés – a benyújtók ezért nevesítették is azokat a személyeket, akikkel szemben aggályaik voltak. Nem távolították el (két név szerint említett társuk mellett) szepesremetei dr. Szelényi Zoltánt* és dr. Zöldy Miklóst*. Csupán alacsonyabb vezető pozícióba helyezték (egy név szerint is említett kolléga mellett) dr. Pösténvi Mártont*. Főelőadóként megmaradhatott dr. Szabóky Jenő Lajos Elemér.[1122] Édesapja, id. dr. Szabóky Jenő Eduárd* 1919-ben Kalocsán „ellenforradalmi csoportok vezetője, majd a politikai osztály vezetője volt, és mint ilyen több elvtársat kivégeztetett". A korszakra jellemző módon élesen szociáldemokrata-ellenes hangsúllyal vetették fel, hogy a tárcánál, ahol „erősen be voltak épülve a jobboldali szociáldemokraták", tompult velük szemben az éberség, közülük három, név szerint is említett még a Büntetőjogi Főosztályon dolgozik. „Komoly veszélyt rejt magában az, hogy a bekerült munkáskádereket nem nevelik és hibáik, hiányosságaik bírálatával nem segítik elő. Ez elbizakodottsághoz vezet, aminek a jelei a munkáskáderek között már mutatkoznak is." (Miként erre dr. Décsi az „akadémista lobby" kapcsán utalt is – tehetjük hozzá.) A tárca az új káderek fejlődését az egyetemen nem kísérte figyelemmel. „A káderutánpótlás tekintetében jóformán mindent csak az évente 120–150 kádert kibocsájtó Bírói és Ügyészi *[sic!]* Akadémiától várnak." És így tovább…

Nagy Imre, befejezésül, rögzítette a kiegészítő jelentésében, hogy általában egyetért a tárca jövőt illető javaslataival, de kiegészítésképp hozzáfűzte, hogy „1953. július 1-ig a vezető funkciót betöltő káderek összetételét jelentős mértékben meg kell javítani politikailag megbízható, szakmailag képzett és vezetésre alkalmas elvtársakkal. Az eddiginél bátrabban kell bevonni az Ügyészi és Bírói Akadémiát *[sic!]* végzett munkáskádereket a vezetésbe. A vezetésre alkalmasnak látszó elvtársakat már most be kell állítani és azok nevelésére alapos gondot fordítani."[1123]

Ezért az újabb tanfolyamok szervezésénél irányadónak vették az MDP PB 1952. május 22-i határozatát.[1124] Részletezése előtt arról, hogy mi tudható a párttestület üléséről? Kik voltak jelen? Rákosi, Gerő, Révai, Kovács, Nagy Imre, Kristóf István, Hidas István*, Horváth, Vas, Rónai Sándor*, Apró Antal*, Harustyák József*, Szabó István*, Piros, Kiss Károly, Házi Árpád, Zsofinyecz Mihály*, Dénes István, Péter és Friss. Tehát nagyjából azok, akik már jelen voltak az MDP PB 1950. október 19-én tartott ülésén is. Tizenöt akkor is hallhatta dr. Molnárt, azóta dr. Zöld Sándor* öngyilkos lett, dr. Donáthot és Kádárt pedig még nem jogerősen elmarasztalták koholt vádak alapján büntetőperükben, Hegedüs András akkor még nem volt az MDP PB tagja.[1125] Újonnan hallhatott az 1950. október 19-től történtekről Kristóf, Kiss Károly, Házi, Péter és Zsofinyecz. A napirend szerint a tárcavezető, dr. Molnár volt a 4. napirendi pont előadója. Mellette meghívták az ülésre dr. Décsit, dr. Domokost, Keletit, dr. Gaált, Janzát és B. Nagy Jánost.[1126]

Az MDP PB ötoldalas, kilenc pontban rögzített feladatokat tartalmazó határozatot hozott. Miről határozott a jelentést és a kiegészítő jelentést értékelő állásfoglalásában? Ismételten rögzítette, hogy az aktív ellenséges személyeket eltávolították. Miképp? „1950 december végén eltávolítottak 366 bírót, 54 ügyészt, 59 közjegyzőt, 178 fogalmazót, 19 minisztériumi előadót, összesen 676 fogalmazási alkalmazottat és 876 kezelő személyzeti dolgozót. (Ezenfelül 57 bírót, illetve ügyészt a közjegyzői karba helyeztek át.) Leváltottak 9 ügyészségi és 15 megyei bírósági vezetőt. 1951-ben további 27 reakciós, régi minisztériumi előadót, 79 ügyészt, 30 bírót, 18 közjegyzőt, 50 fogalmazót távolítottak el. A jelenlegi vezetők valamennyien párttagok. Az új ügyészségi vezetők közül 5 az első Akadémiáról kikerült munkás és parasztkáder. A járásbíróságok vezetői közül 82 főt cseréltek ki. A járásbírósági vezetők közül 67 párttag, 66 nem. Az igazságügyi apparátus jelenlegi létszáma a minisztériumban 329 (ebből előadó 149), bíró 983, fogalmazó 571, ügyész 434, közjegyző 155, telekkönyvvezető 213, tisztviselő, hivatalsegéd, gépkocsivezető 2650, összesen 5333. Az átszervezés előtti létszám 6896 fő volt. A PB határozata óta összesen 302 új káder került az igazságügyi apparátusba. A kulcsállásokat káderhiány, továbbá a személyzeti és a tanulmányi osztály nem kielégítő munkája következtében csak részben sikerült politikailag megbízható és szakmailag is megfelelő káderekkel betölteni. Az Akadémiáról ez év elején kikerült új munkáskáderek közül azonban 30–40 vezetésre alkalmasnak mutatkozik." Azaz a létszámcsökkentéssel 1563 személyt távolítottak el.

A határozatban azonban nem csupán ezt, hanem a Nagy Imre által előterjesztett kiegészítő jelentésben szereplő nevesített személyeket is felsorolták, utalva arra, hogy velük szemben nem folytatnak „szívós harcot". Később: „A minisztériumban erősen be voltak épülve a jobboldali szociáldemokraták, akiknek maradványaival szemben eltompult az éberség. Most is a büntetőjogi főosztályon dolgozik pl. Varga Béla, Horváth Károly és Kurucz Jenő. Az ellenség elleni harc kérdését leszűkítik a bíróság és az államügyészség előtt levő bűncselekményt elkövető osztályellenség elleni harcra. Megbízhatatlan elemek sokszor pártunk

1119 Dr. Domokos József irathagyatékában *„Jelentés az Igazságügyminisztérium átszervezésére és káderhelyzetének megjavítására hozott 1950. október 19-i PB határozat végrehajtásáról, 1952. május 22."*. PSZL 698. f. 41. ő. e. 26–30.

1120 *Jelentés az Igazságügyminisztérium átszervezésére és káderhelyzetének megjavítására hozott 1950. október 19-i PB határozat végrehajtásáról, 1952. május 22.* MNL OL M–KS 276. f. 53. cs. 99. ő. e. 1–5.

1121 A Káderosztály vezetője Kovács István, valamint helyettese, Földvári (az idő tájt még Frank) Rudolf* volt. Egyikük sem írta alá az előterjesztést.

1122 *Az igazságügyi pártszervezet jelentése, 1945. július 31.* MNL OL M–KS 274. f. 25. cs. 104. ő. e. 3–6. In Zinner–Kahler–Koczka–Pálvölgyi–Tóth 2005. 196.

1123 Dr. Domokos József irathagyatékában *„Kiegészítő jelentés a Politikai Bizottság 1950. évi október 19-i határozatának végrehajtásáról, az Igazságügyminisztérium káderhelyzetéről és személyzeti munkájáról, 1952. május 22."*. PSZL 698. f. 41. ő. e. 31–34.

1124 *Jelentés az Igazságügyminisztérium átszervezésére és káderhelyzetének megjavítására hozott 1950. október 19-i PB határozat végrehajtásáról, 1952. május 22.* 4. napirendi pont. MNL OL M–KS 276. f. 53. cs. 99. ő. e.

1125 Az MDP PB 1950. október 19-én tartott ülésén jelen voltak: Rákosi, Gerő, Farkas, Révai, Kádár, Kovács, Horváth, dr. Donáth, Hegedüs, Dénes, Apró, Vas, Harustyák, Piros, Rónai, Szabó István (1906), Hidas, dr. Zöld és Friss. MNL OL M–KS 276. f. 53. cs. 62. ő. e. 1.

1126 *Napirend az MDP PB 1952. május 22-i ülésére.* MNL OL M–KS 276. f. 53. cs. 99. ő. e. 33.

tagjai maradnak annak következtében, hogy a hivatali vezetők egyes munkatársaik politikai múltjában felmerülő terhelő adatokat nem adják át a hivatali pártszervezetek vezetőségeinek. A hivatali pártszervezetek vezetőségei általában gyengék és ennélfogva nem nyújtanak megfelelő segítséget az ellenséges elemek elleni harcban. A bírói és ügyészi kar 85%-ban ma is a volt horthysta rendszer igazságügyi alkalmazottaiból áll. A fontosabb ügyek megfelelő intézését általában sikerült biztosítani, a tömeges ügyek intézésében még megnyilvánul az apparátus idegen és bürokratikus szelleme. A büntető igazságszolgáltatásban különösen nem érvényesülnek még mindig megfelelően az osztályszempontok. Gyakori a párt parasztpolitikájával ellentétes vádemelés és ítélet, az osztályellenséggel szembeni megalkuvás, a dolgozók elleni indokolatlan eljárás. Csak a minisztérium erőteljes központi irányító és ellenőrzési munkájával sikerült a nagyobb hibákat megelőzni, vagy legalább is időben orvosolni. A Személyzeti Osztály majdnem teljesen elhanyagolta a káderek politikai múltjának ellenőrzését. Még a vezető káderek múltját sem ellenőrizték. Ugyanakkor gyakran bizalmatlanok a jószándékú, a népi demokráciát szolgálni kész ügyészekkel és bírákkal szemben. Keveset foglalkoznak a káderek nevelésével. Különösen elhanyagolják a járásbírókat, akikhez a személyzeti, a bírói és ügyészi osztályok munkatársai ritkán jutnak el. [...] A fluktuáció még mindig nagy: az év első negyedében 62 bírót és ügyészt helyeztek át."

Mindezek után a III. fejezet kilenc pontba sűrítette a határozatot. E szerint:

„1.) Meg kell gyorsítani a meg nem felelő elemek helyére a népi demokráciához hű elemek előbbre vitelét.

2.) 1953. július 1-ig a vezető funkciót betöltő káderek összetételét jelentős mértékben meg kell javítani politikailag megbízható, szakmailag képzett és vezetésre alkalmas elvtársakkal. Az eddiginél bátrabban kell bevonni az Ügyészi és Bírói Akadémiát *[sic!]* végzett munkáskádereket a vezetésbe. A vezetésre alkalmasnak látszó elvtársakat helyettesnek már most be kell állítani és azok nevelésére komoly gondot kell fordítan i. A pártiskolai keretet az Igazságügyminisztérium számára 1 évesnél 4, 5 hónaposnál 10 főben kell megállapítani iskolánként.

3.) A Személyzeti Osztály és a megyei személyügyi apparátus személyi összetételét úgy kell megjavítani, hogy az ott dolgozók valamennyien politikailag fejlett és szakmailag is képzett párttagok legyenek.

4.) A minisztérium tanulmányi osztályát meg kell erősíteni politikailag és szakmailag jól képzett káderekkel. A K.V. Agitációs és Propaganda Osztálya nyújtson több segítséget a politikai anyagok kidolgozásához.

5.) A minisztérium bírói és ügyészi felügyeleti osztályainak instruktorait a politikailag megbízható és szakmailag legfejlettebb dolgozók közül kell kiválasztani.

6.) A minisztérium fokozottabban gondoskodjék az ítélkezés egységes irányításáról és ellenőrzéséről, de ne a megyei vezetők önállóságának rovására.

7.) A minisztérium vezetői az alsó szervek ellenőrzésénél és segítésénél állítsák középpontba a járásbíróságokat, adjanak nekik több módszerbéli segítséget.

8.) Az indokolatlan büntetőeljárások megszüntetése végett fokozni kell az ügyészi előkészítő munkát, azért a bírói létszám egyidejű csökkentése mellett az ügyészi létszámot megfelelően emelni kell.

9.) Az Igazságügyminisztérium és a Belügyminisztérium két hónapon belül dolgozzon ki olyan javaslatot, amely lehetővé teszi, hogy a bűnösök valóban megkapják büntetésüket, ugyanakkor ne legyen felesleges nagyszámú vádemelés."[1127]

1127 *Az MDP PB határozata az Igazságügyminisztérium átszervezésére és káderhelyzetének megjavítására 1950-ben hozott PB határozat végrehajtásáról, 1952. május 22.* Uo. 43–47. Utolsó oldalán Nagy saját kezű, tollal tett aláírása.

Összegezve rögzíthető, hogy az MDP vezető testületeinek egyike – az idő tájt a Titkárság után a második – az 1945-től, majd (itt jelesül) az 1950 októberétől különböző, főképp osztályszempontok alapján, drákói módon végrehajtott, folyamatos létszámcsökkentő intézkedések ellenére nem volt elégedett az eltávolításokkal, illetve azok következményeivel. Újabb határozatával azokat tetézni kívánta, utat nyitva az 1953-as „hosszúések éjszakájának". Azokra a büntetőjogi következményekre pedig ki sem térek, amelyek napokon belül a vidéki, főként Ózd környéki és fővárosi ún. jobboldali szociáldemokraták tömeges letartóztatásához, majd súlyos mértékű elmarasztalásához vezettek.

Az 1952. május 22-én elfogadott határozat a határozati jegyzőkönyvben ennél jóval tömörebb volt. Annyit tartalmazott a tudomásul vett jelentésről, hogy „a javaslatokat jóváhagyja azzal a kiegészítéssel, hogy meg kell gyorsítani a meg nem felelő elemek helyére a népi demokráciához hű elemek előbbre vitelét.

A 6.) pontot konkrétabban kell kidolgozni. Az Igazságügyminisztérium és a Belügyminisztérium 2 hónapon belül dolgozza ki azokat a jogi formákat, melyek lehetővé teszik, hogy a bűnösök valóban megkapják büntetésüket, ugyanakkor ne legyen felesleges nagyszámú előzetes letartóztatott. Felelős Molnár Erik elvtárs."[1128]

Aki csak ezt olvasta, fogalma sem lehetett arról, hogy a részletes határozat a következményeivel mit eredményezett.

Mindezek nyomán a Bírói és Államügyészi Akadémián két újabb tanfolyamot kellett indítani, az elsőt 1953 januárjától százötven, a másodikat 1953 júniusától az előbbinek kétszeresével, immár háromszáz hallgatóval. Az 1952-ben indult tanfolyamot a Tanfolyamellátó Vállalat üzemeltette. Az is nyilvánvaló volt, hogy erre nem lesz képes 1953 nyarától a megnövekvő létszám helyiségigényei miatt. Ennek kielégítéséhez az Országos Tervhivataltól erre utasítást kell kapnia, vagy az Országos Tervhivatalnak kell ezeket biztosítania. Ezért a tárca illetékese, Nádas osztályvezető levéltervezetet készített vezetői számára 1952. július 8-án. Ez tartalmazta azt, hogy az Országos Tervhivatal tegye lehetővé, hogy a Tanfolyamellátó Vállalat az 1953. januárban induló tanfolyam céljaira külön épületet kapjon az akadémia számára, avagy „az Ince pápa tér 5 alatti épületben legyen biztosítva" háromszáz hallgató „elhelyezésére alkalmas épületrész". Nádas nem titkolta, hogy ebben az esetben az épületből „már kisebb tanfolyamok kihelyezése válik szükségessé".[1129]

A Vas elnökhöz címzett és a tárca vezetője által aláírt levél tartalmában ettől ott tért el, hogy egyfelől nem kötötte az elfogadás időpontjához, csupán hivatkozott az MDP PB határozatának vonatkozó tartalmára, másfelől a százötven hallgatóval induló újabb tanfolyam kezdetét 1953 decemberére tette. Tévesen, mert az 1952 decembere lett volna (az előzetesen tervezett 1953 januárja helyett).[1130] A nem az Országos Tervhivatal elnökétől, hanem annak elnökhelyettesétől, Herczeg Ferenctől érkezett, augusztus 7-én aláírt válasz szerint „nincs mód az Akadémiának a Tanfolyamellátó Vállalatnál való megrendezésére". De – s ez tartalmazta a reménysugarat – „utasítottam a KÖZELBIZ-t,[1131] hogy más megfelelő helyiségeket bocsásson a tárca rendelkezésére, úgy, hogy abban a már folyamatban lévő és még indítandó akadémiák is elhelyezhetők legyenek".[1132] Amint az várható volt, egy kérdés egy utasítás, és egy másik annak a megvalósítása. Dr. Molnár november 10-én arról volt kénytelen tájékoz-

1128 *Határozati jegyzőkönyv, 1952. május 22.* 4. napirendi pont. Uo. 4.

1129 *Nádas András osztályvezető levéltervezete az Országos Tervhivatalhoz küldendő átirat tartalmára, 1952. július 8.* MNL OL XXVI–E–6 2. doboz. Iktatószám nélkül.

1130 *Molnár Erik igazságügyminiszternek az Országos Tervhivatal elnökéhez, Vas Zoltánhoz küldött levelének másolata, 1952. július 8.* MNL OL XXVI–E–6 2. doboz. Iktatószám nélkül.

1131 Közelbiz: Közületeket Elhelyező Bizottság.

1132 *Az Országos Tervhivatal elnökhelyettesének, Herczeg Ferencnek dr. Molnár Erik igazságügyminiszterhez írott levele, 1952. augusztus 7.* MNL OL XXVI–E–6 2. doboz. Iktatószám nélkül.

tatni Herczeget, hogy az utasított „igyekezett is eleget tenni, azonban az eddigi kísérletek megfelelő helyiség biztosítására nem vezettek eredményre". Majd következett a miniszter újabb, érdemi megoldáshoz vezető javaslata, amelynek hátterét szorgos kutakodás előzhette meg. „Tudomásom van arról – írta bennfentesként –, hogy ez évben több főhatóság által fenntartott iskola megszűnt, illetve meg fog szűnni, így azt hiszem, hogy amennyiben a Tervhivatal a Tanfolyamellátó Vállalatot utasítja a Bírói és Államügyészi Akadémia elhelyezésének biztosítására, úgy ebben az esetben az utasításnak eleget tud tenni. E nélkül előreláthatólag a Politikai Bizottság határozatát a Bírói és Államügyészi Akadémia létszámának felemelésére megvalósítani nem tudom, mert a KÖZELBIZ ilyen nagy létszámú iskola számára megfelelő helyiséget biztosítani nem tud."[1133] A miniszter egyetlen aduásszal, a PB határozatára hivatkozással rendelkezett, ki is játszotta.

Az 1952 nyár elején tartott kollégiumi ülésre terjesztették be az akadémián bevezetendő leckekönyvvel és fegyelmi szabályzattal kapcsolatos dokumentumot. A kollégiumi ülések jegyzőkönyvét vezető dr. Szabó Imre papírra vetette utóbbinál, hogy miképp foglaltak állást arról, hogy kik alkossák az alkalmanként három tagból álló fegyelmi bizottságokat, továbbá hogy a kizárásra vonatkozó határozatokat fel kell terjeszteni a tárcavezetőhöz, aki így a végső döntésbe belenyúlhatott.[1134] Az étkezéssel viszont bajok lehettek, mert nem járultak ugyan hozzá a pótadagokhoz, de Nádasnak három napon belül jelentést kellett összeállítania az élelmezési kérdésekről a miniszter számára.[1135]

1952. július 1-jén az előző nap kézbesített anyagot vitatta meg a kollégium, amely a Személyzeti Főosztálynak az előző negyedévi tervteljesítésével együtt a III. negyedévi munkatervét tartalmazta. Dr. Gaál főosztályvezető nem kertelt benne. Jelezte, hogy az MDP PB-nek az igazságügyi kádermunka megjavításáról hozott májusi határozatának végrehajtása „hosszú időre" meghatározza tevékenységüket. Az egyik legdöntőbb feladatuk a vezető funkciók megerősítése. „Bebizonyosodott" – szó szerint így fogalmazva, további vitát nem engedve, egyfajta kinyilatkozásként, olvasható a jelentésben –, hogy a régi káderek nem képesek eleget tenni a követelményeknek. Ezért választja ki a Személyzeti Főosztály azokat az akadémiát végzett bírókat és ügyészeket, akik az államügyészségek, a megyei és járásbíróságok vezetőiként szóba jöhetnek, azok élére állíthatók. Őket a jelenleg legjobban dolgozó káderek mellé állítják majd be helyetteseknek, hogy ekképp gyakorlati ismereteket szerezhessenek vezetői kinevezésük előtt.

Kevesebbet foglalkoztak a korábbi esztendőkben az egyetemekről kikerült fiatal jogászkáderekkel. Most velük – a fogalmazókkal – elvégeztetnek egy tanfolyamot, előkészítve az elődök eltávolítását, helyükre állítva majd őket. Mindez egyfajta beismerése volt annak, hogy a régiek eltávolításához minden eszközt megragadnak, és miután az akadémia még nem biztosíthatta a kellő számú utódot, a korábban oly hevesen bírált egyetemi oktatás és hallgatói összetétel ellenére rákényszerülnek a már végzett fiatal jogászok csatasorba állítására. Igaz, akkor, ha elvégezték a tanfolyamot. Annak tartalmi részéről azonban nem tájékoztattak, de nyilvánvaló, hogy a bírónak és ügyésznek kiválasztani szándékolt harminc–ötven fogalmazónak nem szakmai, hanem ideológiai képzését kívánták végrehajtani. Az ő távozásuk azonban egyfajta dominóeffektust von maga után, ezért a bírósági kezelőszemélyzet legjobbjaival – kezelőkkel, gyors- és gépírókkal – pótolnák őket mint új fogalmazókat, mert gyakorlati ismereteik alapján erre alkalmasnak tűnnek. Az ügyészi kinevezésre alkalmas kb. hatvan fogalmazónak a Tanulmányi Osztály már július 6-án elindítja a hathetes képzést,

1133 *Dr. Molnár Erik igazságügyminiszternek az Országos Tervhivatal elnökhelyetteséhez, Herczeg Ferenchez írott levelének másolata, 1952. november 10.* Uo.

1134 A Fegyelmi Szabályzat tervezetének 9. §-a szerint a határozattal szemben fellebbezésnek nem lett volna helye. MNL OL XXVI–E–6 2. doboz, 14. dosszié.

1135 *Kollégiumi ülések, 1952. június 25.* MNL OL XIX–E–1–p 82. doboz. Iktatószám nélkül.

a másodikat pedig augusztus–szeptemberben, a kb. hatvan fogalmazót az ott folytatandó oktatással a bírói kinevezésre készítenék fel.

Mindez azt jelentette, hogy amíg az egyetemi diplomát szerzett fogalmazók ranglétrán történő előbbre vitelével némiképp enyhülhetett, azaz érdemben javulhatott a bírói és ügyészi kar szakmai felkészültségi összetétele a csatasorba állított akadémisták ellenére, addig a fogalmazói karnál hasonló negatív tendenciák vennék kezdetüket azzal, hogy semmiféle jogvégzettséggel, kizárólag a napi munka során szerzett tapasztalatok birtokában bővülne, illetve egészülne ki a korábban kizárólag egyetemet végzettekből verbuvált fogalmazói kar. Az előterjesztett dokumentum nem hagyott kétséget, kerül, amibe kerül, de tűzön-vízen keresztül kívánják vinni a párthatározatban foglaltakat. Igaz, márciusban már javasolták a segédhivatali dolgozók továbbképzését, és az elkészített javaslatot módosító ismeretlen személy – miként jeleztem – június 15. és szeptember 15. között kívánta azt megtartani. Megtörténtéről azonban nem rendelkezem írásos anyaggal.

Július első hetében, 3-án és 4-én lezajlottak a félévi kollokviumok, amelyekről a cenzorok szemináriumonként, a hallgatók feleleteit egy-egy esetben rövidebb összegzéssel is ellátva, érdemjegyekkel értékelve jelentettek. Készült egy összefoglaló is. Először vezették be a számjegyekkel történő osztályozást. A hallgatók öt tárgyból adtak elért tudásukról számot: marxizmus–leninizmus, Btá., Btk., Bp. és magyar. Általánosságban és szemináriumonként is összegezték a vizsgajegyeket, az ideológiai tananyagnál 3,74, a Btá.-nál 3,65, a Btk.-nál 3,85 és a Bp.-nél 3,65 volt az akadémiai átlag. Kiemelték, hogy néha eltért az ellenőrök és a tanfolyam vizsgáztatóinak álláspontja az érdemjegyekről, előbbiek szigorúbbak voltak. Arról is írtak, hogy minden tárgyból jeles érdemjegyet kapott tizenkét hallgató, négy további pedig azok közül, akiket a honvédelmi és egy, akit a belügyi tárca iskolázott be. Név szerint: Barta Lajos, Dobos Ferenc, Harangozó József, Mező Imre, Molnár Anna, Mótyán János, Musa Erzsébet, Oláh László, Scheiblein Vilmos, Szabó Kálmán I, Szabó Péter és Zalai Miklós, továbbá Kovács László, Módos József, Moldvai György és Varga Imre (akiket a honvédelmi tárca iskolázott be) és végül Major Miklós (akit a belügyi tárca küldött a tanfolyamra). Nyolcan különböző okok miatt, de igazoltan nem tettek vizsgát, és heten különböző tárgyakból, volt, aki több tantárgyból is megbukott. Tíz-tizenkét hallgató képtelen volt a tananyagot elsajátítani, ezért javasolták, hogy munkahelyükre engedjék visszatérni őket, mert ha el is végzik netán az akadémiát, bírói vagy államügyészi munkakört nem fognak tudni betölteni. Négy fő, három férfi s egy nő, közülük kettő honvéd hallgató azonnali eltávolítását szorgalmazták– nevesítve is őket. Az okokat is leírták…

Minősítették az egyes oktatókat, kit így, kit úgy, a problémák megoldására javaslattal is éltek. Kérték egyúttal a kollégiumot arra, hogy az akadémia egészéről készült beszámolójukat ne júniusban, hanem a következő hónapban vitassák meg.[1136] Hozzájárultak, mert a kollégiumi előterjesztést az 1952. július 30-i ülés 1. napirendi pontjaként vitatták utóbb meg. Ehhez 1952. július 25-én terjesztette elő a Tanulmányi Osztály jelentését a Bírói és Államügyészi Akadémia 1952. első félévi munkájáról.

Kissné eltávolítása azonban elhúzódott. Egy korabéli irattöredék, amely az akadémia munkájáról ismeretlen időpontban készített feljegyzés első oldalának első bekezdése, már a bekövetkezett változásról – és ennek hátteréről is – tartalmaz adatokat. A „Vezetés" bekezdés ugyanis azzal indított, hogy „az akadémia új vezetője Somos [István] elvtárs az eddigi tapasztalatok szerint kielégítően végzi a munkáját". Már a következő mondatban olvasható a csere háttere, az eltávolított Kissné munkájának bírálata. E szerint az ő „kapkodó, tervszerűtlen munkája helyett" igyekszik tervszerűséget vinni az akadémia munkájába Somos.

1136 *Összefoglaló jelentés a Bírói és Államügyészi Akadémia 1952. július 3. és 4. napján megtartott félévi vizsgáiról.* MNL OL XXVI–E–6 2. doboz, 14. dosszié.

Pár heti tevékenysége mind a jogot oktatóknak, mind a szemináriumvezetőknek már tervszerű munkavégzést tett lehetővé. Le kellett váltani egy jogi szemináriumvezetőt, dr. Makrait, mert a kerületi pártbizottság fegyelmi eljárást indított vele szemben. Helyére a Győrött volt szakoktatási felelőst, Somlai Miklóst* vették fel.[1137] Somosnak még két személyi kérdést kell megoldani. Dr. Petik alkalmatlan a személyzeti munka végzésére. Mindez azt jelentette, hogy ő korábban az ideológiai szemináriumvezetés mellett még a káderesi feladatokat is ellátta, s a helyére vették tervbe dr. Lukácsnét. A belügyi tárcától érkezett Horváth elvtársnőt pedig visszavárják a Belügyminisztériumba.[1138] Mi történt mindezek előtt?

Kissné eltávolítása nem mehetett könnyen. Még ő is aláírta azokat a leveleket, amelyek egyes hallgatók végleges távozásával voltak kapcsolatban.[1139] Vélhető ezért, hogy még nem menthették fel az iskolavezetői teendők végzése alól, esetleg „beteg" lehetett, mert helyette dr. Steffler írt alá már 1952. március 31-én, sőt még június 21-én is. Úgy, hogy a levél alján olvasható, géppel írott iskolavezető mellé tollal egy „h" betűt biggyesztett még oda. Tény azonban, hogy Kissné iskolavezetőként még aláírt július 21-én is. Somos István, az akadémiát végzett utóda – miként a korabéli levelezésből kitűnik – július 22-én azonban már iskolavezetőként írt alá egy levelet.[1140] Amikor utóbb, 1953. január 16-án átadta hivatalát dr. Stefflernek, a jegyzőkönyvbe azt írták, hogy iskolavezetői munkássága 1952. július 25-én kezdődött.[1141]

Somos kinevezése után nem sokkal, július 23-án viharos gyorsasággal már egy tizenkét oldalas feljegyzést küldött a tárca Tanulmányi Osztályának. Benne kitért az addig végzett munka eredményeire s a hiányosságaira, a fegyelemre és az iskolai élet néhány problémájára s az iskolavezetőség munkájára. Az oktatásnál részletezte az ideológiai munkát, a jogi oktatást, a vizsgákat és az osztályozást és mindkét területen a további feladatokat. A fegyelemre és az iskolai élet egyéb jelenségeire kitérve jelezte, hogy a korábbiakból ismert gondok, „részegeskedés, duhajkodás" megszűntek, a munkafegyelmet jelentős mértékben sikerült megszilárdítani, tehát még nem volt teljes mértékig kielégítő – tehetem hozzá. Sokat várt a fegyelmi szabályzat életbe léptetésétől. Nem emelte egekbe a kulturális színvonalat.

Külön kitért az elhelyezésre s abból fakadó nehézségekre. Idézem: „az eddigi és a jelen tapasztalatok élesen mutatják, hogy az épület nem alkalmas a jogi akadémia céljára. A sorozatos lopások, az épületben levő rövidebb tanfolyamok fegyelmezetlensége, az állandó lárma, ének mind zavarja a tanfolyam munkafegyelmét. A Várban lezajló egész napos motorversenyek azt jelentik, hogy 2 napi gyengébb szemináriumra lehetünk felkészülve. Az állandó és hosszú ideig tartó építkezés, az időnként feljavított, de közben rendszeresen romló élelmezés az elvtársak ellenálló képességét, egészségi állapotát fokozatosan rontja, a súlyveszteségek törvényszerűek, a 7-8 kg-os fogyások tömegesek. Az emeletes ágyak, a zsúfolt

1137 Dr. Somlai Miklóst, a Győri Megyei Bíróság fogalmazóját 1952 nyarán kinevezték szemináriumvezetőnek a Bírói és Államügyészi Akadémiához. *Igazságügyi Közlöny*, 1952. 15. sz. 272.

1953. szeptember 12-én távozott. Somlai Miklós szemináriumvezető felmentése. *Iktatókönyv, 149/1953 bejegyzés, 1953. szeptember 12.* MNL OL XXVI–E–6 4. doboz.

1138 *Feljegyzés a Bírói és Államügyészi Akadémia munkájáról, é. n.* MNL OL XXVI–E–6 2. doboz. Iktatószám nélkül.

1139 Már dr. Steffler tájékoztatott arról, hogy március 19-én Csatos Györgyné, március 31-én Trajter Lajos, április 7-én Fisch János, április 29-én Tornóczki Mihály, május 5-én Molnár István, május 21-én Sinka András, június 21-én Lukács Imre és Rév Andrásné távozott.

Ugyanakkor Kissné jelentett június 23-án Blaha Árpád, július 21-én – utolsó munkanapján – Ambrus József, Borsodi Pál, Czenki László, Garbacz Ilona, Molnár Mária, Nagy Béla és Szabó István (1919) hallgatók végleges távozásáról. Az újabb távozó hallgató Izsák János lett, aki 1952. augusztus 27-én családi okok miatt hagyta el az akadémiát. MNL OL XXVI–E–6 2. doboz, 8. dosszié. Iktatószám nélkül.

1140 Uo.

1141 *Jegyzőkönyv a vezető feladatok átadásáról, 1953. január 16.* MNL OL XXVI–E–6 3. doboz, 16. dosszié.

szobák a szobákban való tartózkodást kellemetlenné teszik, pedig a szobákban tartjuk a tanköröket is. A hallgatók az épületet nem szeretik, nem tartják otthonuknak és ez érthető. Arra kell törekednünk, hogy a következő akadémiák számára más elhelyezést találjunk." Őszinte sorai – mint várható volt – süket fülekre találtak.

Mit írt az iskolavezetésről, amelynek a káderhiány eleve nehézséget okozott? A teljes létszám betöltése mellett kardoskodott, egyúttal személyenként részletezte elfoglaltságukat és így tovább. Általános, átfogó munkaterv most sem volt. A szemináriumvezetők azonban maguk részéről ezt pótolták, akiknél a gondok főképp a tanulási fegyelemnél tapasztalhatók. A párttörténet oktatásakor annak tartalmát a hallgatók harmada nem fogta fel, a jogi oktatás politikai nívója ugrásszerűen javult – milyen lehetett, vethetem fel utóbb. Mindaddig harminckilenc hallgatót kellett eltávolítani az iskolakezdéskor meglévő százkilencvenhét közül, akik közül „civil" férfi huszonegy, nő nyolc, katona pedig tíz volt. A távozás oka tizennégy esetben nem megfelelő magatartás vagy az illetők múltjában lévő problémák, huszonöt pedig azért távozott, mert nagyon nehezen tanult, nem volt megfelelő előképzettsége, vagy egészségi okokból. „Ez a nagy lemorzsolódás mutatja, hogy a káderkiválasztás terén a jövőben még alaposabb munkát kell végezni."

A többiek – Somos reményei szerint – el fogják végezni a tanfolyamot. A százötvennyolc hallgatóból nyolcvanhárom „civil" férfi és huszonöt nő, katona negyvenegy, tűzoltó pedig kilenc volt.[1142] Az új iskolavezető nem csomagolta be véleményét a látottakról, hallott eseményekről összefoglalójában. Okkal reménykedhetett abban, hogy talán kap segítséget, retorziótól nemigen tarthatott, mert akkor visszafogottabb lett volna, pedig senkit sem kímélt.

Kissné sorsának alakulásánál, adott esetben leváltásánál – függetlenül attól, hogy amint az szokás, ha az érintett már nem tud védekezni, mert utóbb minden papírra vethető róla, megalapozott álláspont és rágalom egyaránt – utalni kell azonban arra is, hogy jogvégzettség nélkül, tehát valójában érdemben alig-alig ismerve a hallgatók tárgyi felkészültségét, az első két tanfolyamon végzettek pályáját, jövőbeli sorsát befolyásolhatta. Nem csupán a már jelzett „bizalmasai" kedvezőbb helyzetbe hozásával, hanem akképp is, hogy hetekkel a végső akkordok előtt már előzetesen érdemi véleményt formált a hallgatókról. És ennek foganatja is lett. Somos kinevezésével nem egyszerű személycsere következett be az iskolavezetés élén, hanem egyúttal a végzős hallgatók esetében jövőjük érdemi formálásra képes hatalmi tényezőt távolítottak el. Úgy tűnik az irattöredékek alapján, hogy nem könnyen.

Kicsit ugyan időben elcsúszva, de a minisztérium kollégiuma Nádas előterjesztésében megvitathatta öt nappal később az akadémia első félévéről 1952. július 25-én készített hétoldalas, nem egy-egy rövidebb időszakról szóló, hanem immár átfogó jelentést. Ezt a kötelezettséget a kollégium április 16-án tartott ülésén júniusra írták elő.

A beszámoló a marxista–leninista oktatásról írottakkal kezdődött. A hallgatók képzettsége igen eltérő, az előzetes pártiskolai oktatás különböző szintjeit végezték, sokan azonban ebben nem vettek részt. A felvételi bizottságok „nem kis számban" olyanokat is javasoltak, akik rendszeres tanulásra képtelennek bizonyultak. Az első hónapokban a hallgatók között „apolitikus volt a légkör". Ez megszűnőben volt a jelentés készültekor, a sajtóviták következményeként. Javul a tanulási morál, de a gyengébb hallgatók „a megadott irodalom feldolgozását másodrendű kérdésnek" tekintik, az előadásokon hallott információkra igyekeznek támaszkodni.

A hallgatók „jelentős részénél hiányzott a megfelelő oktatási kedv". Észlelhetők a vallásos maradványok, templomi esküvő stb. A jogi tanulás felé fordulásuk azzal a veszéllyel is jár, hogy háttérbe szorul náluk e tantárgy iránti érdeklődés. A figyelmüket a párt- és kormány-

1142 *Az iskolavezető feljegyzése a tanfolyam első tervidőszakáról, 1952. április 1-jétől július 5-ig, 1952. július 23.* MNL OL XXVI–E–6 2. doboz, 8. dosszié. Iktatószám nélkül.

határozatokra külön fel kell hívni, önmaguktól ezeket nem tekintik fontosnak. Zavaros nézeteik vannak a kapitalizmusról, nem értik a szociáldemokráciával összefüggő aggályokat, azzal érvelnek, hogy ezeknek a pártoknak is többségében munkások a tagjai. Közöttük a „tekintélyek" a helytelen álláspontjukkal a gyengébbeket gyakorta befolyásolják, ezért az iskolavezetőség részéről „komoly harc folyik" velük szemben. A legfegyelmezetlenebb hallgatókat az előző hónapban eltávolították az akadémiáról. Azok mellett, akiket a múltbéli magatartásuk miatt hasonlóképp kiebrudaltak.

A beszámoló a jogi oktatásról írottakban megállapította, hogy ennek elsajátításában is „komoly fejlődés" tapasztalható, érdemben azonos az ideológiai képzésnél tapasztaltakkal, a hallgatók a Btá. és a Btk. ismeretét jobban elsajátították, ezt a vizsgaeredmények alátámasztották. A jelentés részletesen taglalta az egyes szemináriumokba szervezett hallgatóknak a különböző tantárgyakból elért összesített vizsgaeredményeit – egy-egy nevesített személynél még a reálistól eltérő osztályzatokra ki is tért –, és ez utóbbiaktól eltekintve azt tárgyilagosnak értékelte.

A tanfolyamnál az induló létszám százkilencvenhét volt, ez csökkent harmincnyolc hallgatóval, maradt százötvennyolc, közülük száznyolcat az igazságügyi tárca iskolázott be. A távozók közül huszonöt a tanulás során képtelen volt a tananyag elsajátítására, néhányan betegek voltak. Múltjuk és nem megfelelő magatartásuk miatt tizennégyen hagyták el az akadémiát. A női hallgatók negyede eltávozott, harminckettőből nyolcan.

A kollégium elé tárt anyag készítője javaslatokkal is élt. Szerinte fokozott gondot kell fordítani a hallgatók politikai önállóságának fejlesztésére. Sűrűbben kell őket megbízni önálló feladatok elvégzésével. A hallgatók politikai képzésénél figyelmüket a nemzetközi, a politikai kérdések felé kell terelni. Fokozni kell a „leleplező és felvilágosító munkát" a szociáldemokrácia, a klerikális reakció és a vallásos világnézet ellen az elvhű kommunista neveléssel. A tételes jogi anyagok elsajátításánál jobban kell hatni a hallgatókra a bűncselekmények súlyának, társadalmi veszélyességének felismerése és megfelelő értékelése, a helyes ítélőképesség alakítása érdekében. Az iskolavezetés munkáját tervszerűbbé kell tenni, s a létszámát sürgősen ki kell egészíteni. A hallgatók műveltségét fokozni kell, a beszámoló ugyanis ennek színvonalát kellőképp elmarasztalta.[1143]

A Személyzeti Főosztály 1952. június 28-án készített beszámolójában arról tájékoztatta a két nap múlva összeülő kollégiumot, hogy az akadémiát végzetteket és a jogi képzettséggel nem rendelkezőket, akiknek a munkaköre megköveteli a jogvégzettséget, a jövőben bevonja az egyetemeken tartott esti vagy levelező tagozaton folyó oktatásába.[1144]

A kollégium megvitatta július 30-án a beszámolót, tartalmát tudomásul vette, majd két pontban rögzítette határozatát. Ezek szerint

„Az új akadémia szervezésénél biztosítani kell, hogy a harmadik évfolyamnál tapasztalható nagyfokú lemorzsolódás elkerülhető legyen. Ennek megfelelően a személyzeti főosztály vegye fel sürgősen az adminisztratív osztállyal a kapcsolatot annak érdekében, hogy a vidéki adminisztratív osztályok mielőbb adjanak konkrét segítséget a káderek kiválogatásához. Az eddiginél szigorúbb feltételeket kell alkalmazni a káderek kiválogatásánál. Az előkészítő munka megindításáról és üteméről a személyzeti főosztály vezetője számoljon be augusztus végén a kollégiumnak.

2.) A tanulmányi osztály sürgősen vizsgálja meg annak lehetőségét, hogy decemberben vagy januárban be lehet-e indítani és néhány hónapig a most folyó tanfolyammal párhuzamosan folytatni az új akadémiai tanfolyamot. Vizsgálja meg és tegyen javaslatot ennek az új tanfolyamnak az elhelyezésére, oktatóira, vezetőségére és létszámára. Ezt a javaslatot is augusztus végén kell a kollégium elé hozni.

Felelősek: Gaál és Nádas elvtársak."[1145]

A határozatból kitűnik, hogy a beszámolóban jelzett javaslatokra ki sem tértek. A kollégium tagjai szerint a hallgatók több mint negyedét érintő lemorzsolódást főként a vidéken szakmailag nem kellőképp előkészített felvételek okozták. Ők azonban – érezve, hogy az igazságügyi tárcát ezért párt- és állami vonalról egyaránt keményen megbírálhatják – tűzoltásba is kezdtek. Úgy vélték, hogy az ellenükre alakult helyzetet egy új tanfolyam indításával esetleg orvosolhatják. Az illetékeseknek egy hónapot szabtak ennek felmérésére. Tudott, hogy ezek a tervek füstbe mentek. Vélhető, hogy a kollégium tagjai is tisztában voltak mindezzel, csupán mások előtt védték így önmagukat – hisz mindent megpróbáltak, még a lehetetlent is –, miközben másokkal felesleges munkát végeztettek. A nyári szabadságukra tekintet nélkül.

A kollégium ismét összeült 1952. augusztus 13-án, a miniszter elnökletével határoztak a bírók, az ügyészek és a segédhivatali dolgozók továbbképzéséről. A határozat korának örök érvényű lenyomata, mert „az irodalom jegyzéket ki kell egészíteni a klasszikusok műveivel és megfelelő hazai politikai anyaggal", és „a Visinszkij könyv[1146] tárgyalását az első konferencia anyagához kell csatolni".[1147]

Az iskolavezetőség – elősegítendő a jobb munkavégzést – Somos irányításával minden hét keddjén hosszabb-rövidebb értekezletet tartott.[1148] Ezekről feljegyzések készültek.[1149] A tárca Tanulmányi Osztályával együtt közös konferenciákat tartottak.[1150] Erősítendő az új vezető helyzetét, illusztris látogatókat is kapott. Szeptember 4-én látogatást tett nála a legfőbb államügyész, dr. Domokos, két kísérővel, a „Pártközpontból" és a tárcától vele érkezett két korábbi, akadémiát végzett hallgatóval, B. Naggyal és Ivádyval. Az iskolavezetőség velük beszélte meg a tanköri foglalkozások megszüntetését.[1151] Somos kérése nélkül is – talán azért is, hogy az oktatás folyamatáról külső szemlélő is tájékoztassa az iskolavezetőt – az Igazságügyminisztérium erőteljesebb ellenőrzésbe kezdett, és változó terjedelmű írásos jelentésekben öltött testet az ellenőrök kritikája.[1152]

S miközben az igazságügyi tárca kollégiumi ülésein gyakorta tárgyalt az akadémia ügyes-bajos dolgairól, a minisztérium a belügyi tárcával, a KV munkájukat felügyelő osztályával közös előterjesztést készített az MDP Titkárságának 1952. augusztus 27-én tartott ülésére. Abból a célból, hogy a büntetőeljárásokat megjavítsák és számukat csökkentsék. Az ötödikként tárgyalt napirend előadója dr. Molnár volt.

1143 *Kollégiumi előterjesztés az 1952. július 30-i ülés 1. napirendi pontjához.* A Tanulmányi Osztály jelentése a Bírói és Államügyészi Akadémián 1952. első félévi munkájáról, 1952. július 25. MNL OL XIX-E-1-p 82. doboz. Iktatószám nélkül.

1144 *A Személyzeti Főosztály második negyedévi munkatervének teljesítése és a harmadik negyedévi munkaterv főbb szempontjai, 1952. június 28.* 2. Kollégiumi előterjesztés az 1952. július 30-i ülésre. Uo.

1145 *Kollégiumi határozat az ülés első napirendi pontjáról, 1952. július 30.* Uo.

1146 Visinszkij, Andrej Januárjevics: *A perbeli bizonyítás elmélete a szovjet jogban.* Szerk. Feri Sándor. Ford. Benkő Gyula. Budapest, 1952. Akadémiai Kiadó.

1147 *Feljegyzés az igazságügyi kollégium 1952. augusztus 13. napján tartott üléséről.* MNL OL XXVI-E-6 2. doboz, 14. dosszié.

1148 *Az iskolavezető munkaterve, 1952. augusztus 11.* MNL OL XXVI-E-6 2. doboz, 8. dosszié. Iktatószám nélkül.

1149 *Feljegyzés, készült az 1952. szeptember 3-án, az 1952. december 1-jén tartott tanácskozásról.* Uo.

1150 *Feljegyzés, készült az 1952. november 25-én, december 2-án és december 9-én tartott összejövetelekről.* Uo.

1151 *A Tanulmányi Osztály munkatársának, Varga Eleknek a feljegyzése a B/III. szeminárium ideológiai anyagáról, 1952. szeptember 12.* Uo.

1152 *Jelentések a különböző előadások, szemináriumok ellenőrzéséről.* Uo. Ezeket 1952. július 12-én, augusztus 27-én, augusztus 30-án, szeptember 12-én, szeptember 20-án, október 7-én, november 11-én, november 13-án és november 18-án tartották.

A két miniszter és Keleti aláírása mellett az időpont, 1952. augusztus 27. olvasható a Titkársághoz beterjesztett javaslat utolsó oldalán. Címe szerint a tartalma a büntetőeljárások megjavítására és számának csökkentésére vonatkozott.[1153] Mit tartalmazott?

A javaslat első részében – egyfajta tényfeltárásként – rémisztő számok szerepeltek. Nem kis mértékben egyfelől a különböző kampányjellegű büntetőeljárások bekövetkezte, másfelől az MDP második kongresszusán elfogadott politikai állásfoglalások és az ebből fakadó jogpolitikai következmények miatt. Az egyik legfőbb megállapítás itt azt tartalmazta, hogy az MDP PB 1950. október 19-én hozott határozatot az igazságügyi apparátus átszervezésére, s ennek nyomán „megjavult az ügyészségek és bíróságok munkája". Ám mindkettőnél továbbra is észlelhető a liberalizmus az „ellenséggel", a túl szigorú joggyakorlat a dolgozókkal szemben. Kirívóan magas lett, folyamatosan nőtt a büntetőügyek száma. 1949-ben 72 300, 1950-ben 98 000, 1951-ben 125 000 vádlottat marasztaltak el. A 47 000 közellátási bűntett elkövetésével vádolt személy közül 27 000 kapott börtönbüntetést 1951-ben, de ezek zömének végrehajtását felfüggesztették, hathavi büntetésnél többet 4200 személy kapott. A rendőrség által átadott 300 000 eljárásból az államügyészségek 150 000 esetben szüntették meg a nyomozást, mert a büntető perrendtartás a rendőri szerveknek erre nem biztosított lehetőséget. A rendőri és tanácsi kihágási ügyekben meghaladta a félmilliót a kiszabott büntetések száma.

A növekedés az időszerű mezőgazdasági kampánymunkák elmulasztása, a begyűjtési törvény megszegése, a társadalmi tulajdon elleni, a közellátási s az „ellenséges" elemek által elkövetett bűntettek „fokozódó üldözéséből" fakadt. A bírók 1951-ben – szemben a javaslat tévesen előterjesztett, jóval kevesebb, 150 000 vádlottra vonatkozó államügyészségi adatával (amelynek javítására a határozati jegyzőkönyvben kötelezték a határozat hiteles, végső változatát készítő Adminisztratív Osztályt[1154]) – végül is a 212 000 vádlott közül 87 000 esetében felmentő vagy büntetőeljárást megszüntető ítéletet hirdettek ki. Arról persze nem esett szó, hogy – eltekintve a nemes egyszerűséggel „ellenségnek" nevezettek felelősségre vonásától – a valamennyi ügycsoportban megnövekedett adatok mögött az MDP Titkársága elé terjesztett, Gerő, Friss és munkatársai által készített, az Államgazdasági Bizottság különböző előterjesztéseiben igényelt, évek óta a Titkárság teljes támogatását élvező, azonban végső fokon az államügyészségekre és a bíróságokra rótt, kényszerített bűnüldöző feladatok teljesítése húzódott meg. A politikai jellegű kiemelkedő büntetőügyekben a különbözőképp törvénytelenül meghurcolt állampolgárok ezreinek elmarasztalásánál az államvédelmi munkával és az ítélkezéssel előszeretettel szorgoskodók, Rákosi s a honvédelmi miniszter, Farkas többszörösen bizonyított háttérmunkája észlelhető. Az ún. tömegperek keletkezésénél hasonlóképp cáfolhatatlan Gerő s az egyes vezető pártszervekben és állami intézményekben dolgozó, hozzá különbözőképp mellé- vagy alárendelt kollégái – példaként az előbbinél Friss, az utóbbinál Vas, és mindkettőben Nagy Imre és Hegedüs András is – aktív szerepvállalása. Ők az ország gazdasági helyzetének alakulásáért voltak felelősek.

Ez idő tájt Magyarországon már fokozottan érvényesült Visinszkij hírhedt formulája, miszerint „minden bírósági ügy az osztályharc egyik epizódja". Ebben az időszakban az államhatalmi és államigazgatási szervek igazgatási és termelési feladatait valójában büntetőeszközökkel oldották meg.[1155] A bolgár kommunista ikon, Dimitrov szerint – aki akkor arról foglalt állást, hogy a proletárdiktatúrának feltétlenül és véglegesen el kell nyomnia az osztályellenséget – „ha a népi demokrácia megszüntetné a kizsákmányoló osztályok elleni

1153 *Az MDP Titkárságának ülése, 1952. augusztus 27.* Javaslat a Titkársághoz a büntetőeljárások megjavítására és számának csökkentésére, 1952. augusztus 27. MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 208. ő. e. 48–51.

1154 *Az MDP Titkárságának ülése, 1952. augusztus 27.* Határozat a büntetőeljárások megjavítására és számának csökkentésére, 1952. augusztus 27. Uo. 52–57.

1155 Zinner Tibor: Büntetőjog és hatalom. *Múltunk*, 1998. 2. sz. 186., 195–196.

harcát, ha megszüntetné a kapitalista elemek elnyomását és kiszorítását, ezek az elemek elkerülhetetlenül felülkerekednének és nemcsak hogy aláásnák a népi demokrácia alapjait, hanem romlásba is döntenék a népi demokráciát".[1156] Magyarországon nem az „ellenség", hanem a párt- és állami vezetés vállalta magára ennek a feladatnak a végrehajtását. Nem meglepő ezért, hogy 1951 végén – miként a javaslat első részében olvasható – a két miniszter közös utasítást bocsátott ki. Ebben már igyekeztek elejét venni az egyre jobban szaporodó további büntetőeljárásoknak. Hatása érzékelhető, mert amíg 1951 első felében 96 000 személyt vádoltak meg, addig 1952-ben ugyanebben az időszakban 78 ezret.

Az előterjesztés második részében a felvetett hiányosságok megszüntetésére, a büntetőeljárások javítására és csökkentésére számos javaslatot tettek. Ezeknek jórészt korábban is érvényt lehetett volna szerezni, ha a jog legszélesebben értelmezhető világát az idő tájt a helyzettel való őszinte szembenézés hatotta volna át. Ám ez hiányzott a legjobban, mert az észszerű célkitűzések helyett a pártvezérek inkább az ábrándok megvalósításán fáradoztak. Elfelejtve azt, hogy a szabadságuktól különbözőképp megfosztottak elhelyezéséhez és nem kevésbé őrzéséhez a cellák férőhelyei, a különböző szervek táborszerű körletei, barakkjai, miként az őket őrzők, immár elégtelenek. Ezért a minisztériumok felvetett javaslatai a közellátási büntetőügyekben eljáró belügyi és tanácsi szervek munkájánál szorgalmazták, hogy azokból minél kevesebbet adjanak át a jogszolgáltatóknak. Egy újabb minisztertanácsi határozat kibocsátásával azt kívánták elérni, hogy az előbbi ügycsoportban – mások mellett – az enyhébb esetekben lehetővé kell tenni a bírósági helyett a kihágási eljárásokat. A Titkárság ülésén ugyanakor elvetették a javaslatban felsoroltak közül, hogy a rendőri szervek mikor mellőzzék az iratok átadását az államügyészeknek. Ehhez ugyanis a frissen elfogadott büntető perrendtartást kellett volna megváltoztatni. Ennek szabtak gátat az ülésen jelen volt jogászok.[1157] Hasonlóan a BHÖ-höz, a hatályos és a várható kihágási jogszabályok gyűjteményes kiadásáról, a kihágási bíráskodásban eljárók felkészültségének erősítéséről határoztak. A Titkárság ahhoz sem járult hozzá – a szokásos politikai megfontolásból, szem előtt tartva a kötelező jellegű osztályharcos megközelítést –, hogy a termelőszövetkezeti tagokkal szemben indított büntetőeljárások során őket javító-nevelő munkára ítéljék.[1158] Sőt mi több, újabb megerősítést nyert, hogy az igazságügyi tárca biztosítsa, „a bíróságok a komolyabb bűntettek – különösen az osztályellenséggel szemben, valamint a népi demokráciánk rendjét támadó bűntettek – esetében az eddigieknél szigorúbban járjanak el". A Titkárság végül a jelzett néhány módosítással elfogadta a beterjesztett anyagot.[1159] Ebbe a sorba illett ugyancsak az a titkársági végleges határozat, amellyel az 1952. október 15-i előterjesztés két nappal későbbi vitája után november 27-én a – budapesti, miskolci, székesfehérvári, szegedi és pécsi – katonai letartóztatóintézeteket a belügyi tárca hatáskörébe utalta, legkésőbb 1953. március 31-i határidővel. Oka volt rá, mert az 1500 férőhelyen 2500 eljárás alá vont letartóztatottat és elítéltet őriztek.[1160]

1156 G. M. Dimitrov beszámolója a Bolgár Munkás (kommunista) Párt V. kongresszusán. *Tartós békéért, népi demokráciáért.* 1949. január 1.

1157 *Az MDP Titkárságának ülése, 1952. augusztus 27.* Határozati jegyzőkönyv, 5. napirendi pont. Határozat a büntetőeljárások megjavítására és számának csökkentésére, 1952. augusztus 27. „II/3. pont első bekezdésében: a büntető perrendtartás 9. §-ának 4. bekezdését nem kell megváltoztatni." MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 208. ő. e. 52–57.

1158 Uo. „II/7. pontban: termelőszövetkezeti tagokat javító-nevelő munkára nem lehet elítélni." Uo. 4.

1159 Uo. „Az 1. oldal 3. bekezdésében: »1951-ben 150 000 vádlott« helyett »210 000 vádlott«." Uo. 52–57.

1160 *Az MDP Titkárságának ülése, 1952. október 17.* Határozati jegyzőkönyv, 7. napirendi pont. MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 214. ő. e. 4.
Határozat a katonai letartóztatóintézetek belügyminisztériumi hatáskörbe utalásáról, 1952. november 27. Uo. 51–52.

Az a büntetőpolitika, amelyik egyfelől gúzsba kötötte a bírósági tanácsokat az újabb és újabb törvények, törvényerejű rendeletek, minisztertanácsi határozatok mellett rájuk kényszerített minisztériumi tájékoztatók és utasítások révén, nem csupán ezért, hanem azért is megvalósulhatott, mert a létszámapasztásokkal megtörték a kar gerincét. Másfelől olyan bírósági vezetőket neveztek ki, akik maradéktalanul teljesítették a megrendelő, az ötletgazda és a végrehajtást könyörtelenül ellenőrző pártvezetés kívánalmait. Ám nem csupán a keserűséggel teli poharak, hanem az internálótáborok, a kényszermunkahelyek és a cellák is beteltek. A belügyi és az igazságügyi vezetés félelmében ugyan lépni kényszerült, de a helyzetet, a katasztrófapolitika tobzódását megállítani nem, csupán mérsékelni merte. Amikor még Dobi István kezében összpontosult a kormány vezetése, nem mint hónapokkal később Rákosiéban. A javaslattevők előterjesztésüket jelzésnek szánták, ez sem volt kevés, mert nem akárkik vitázhattak róla. Ám még hónapok voltak hátra, s a moszkvai dörgedelmek is elhangzottak, amikor 1953. június 20-án Révai kijelentette a PB ülésén az ÁVH-val összefüggve, hogy „mi szónokoltunk arról, hogy a proletárdiktatúra nem a széles néptömegek számára diktatúra, és meg kell mondani, hogy régi értelemben vett rendőrállam lettünk".[1161]

A minisztérium kollégiuma nem lehetett különösebben boldog az 1952. szeptember 17-én megvitatott előterjesztésektől. Megtudhatta, hogy a Személyzeti Osztály december 31-ig előkészíti a különböző okokból felszabaduló munkaerőt érintő létszámcsökkentést. Az esztendő során az apparátusba felvett végzett joghallgatók „szociális összetétele rendkívül rossz volt. Többen közülük osztályidegen (kulák) származásúak. […] bírói és ügyészi állásra teljesen alkalmatlanok", mégis felvették őket, mert az Elosztó Bizottság ide irányította őket. Megelőzendő ennek megismétlődését, az egyetemekkel már tárgyaltak, az ez idő tájt negyedéves hallgatók káderanyagát átvizsgálják, akik megfelelnének, azokról további információkat szereznek be. A bírói s ügyészi funkcióra alkalmas személyeket „szemeljük majd ki", és ragaszkodnak majd hozzájuk az Elosztó Bizottságnál. Miután az MDP PB százzal megemelte az akadémia negyedik tanfolyamára felvenni kívánt hallgatói létszámot, kérni fogják a központi s a többi Adminisztratív Osztály segítségét. Segítségükkel december 31-ig beszerzik a szóba jöhető személyekre vonatkozó káderjavaslatokat. Ezek kiértékelése és a kiválasztás a következő esztendő, 1953 elején történik majd meg. Hetekkel a harmadik tanfolyam befejezése után.

A Tanulmányi Osztály ebben a negyedévben – egyebek mellett – nem tudta megszervezni „az akadémiát végzett és vezetői munkakörre kiszemelt káderek részére a tanfolyamot" sem. Holott a minisztériumi vezetők kádercseréjének határidejét az 1952. május 22-én elfogadott határozat előírta, és vészesen közelgett 1953. július 1-je.[1162]

1952. november 4-én pedig a még hátralévő, 1953. január 1-jéig és annak folytatásaként az április 1-jéig terjedő időszakra vonatkozó iskolai, azaz akadémiai munkaterv is elkészült dr. Skorka vezetésével a tárca Tanulmányi Osztályán.[1163] Egy héttel később, november 11-én az iskolavezető helyettese, dr. Steffler felvetette, hogy nem lenne-e célszerű Magyarországon is megvalósítani az ország északi szomszédjánál, Prágában a vizsgák után már bevezetett három hónapos külső gyakorlatot, ekképp lerövidítve az oktatás idejét. A tárca elutasító álláspontját azzal indokolta, hogy a honi káderviszonyok között erre nincs lehetőség.[1164]

1161 *Révai József felszólalása az MDP PB ülésén, 1953. június 20.* MNL OL M–KS 276. f. 53. cs. 122. ő. e. 41.
1162 *Kollégiumi ülések iratai, az 1952. szeptember 17-i ülés előkészítő iratai.* Dr. Gaál József személyzeti főosztályvezető előterjesztése. Munkaterv a következő, negyedik negyedévre, 1952. szeptember 13. MNL OL XIX–E–1–p 82. doboz. Iktatószám nélkül.
1163 *Az iskolavezető munkaterve, 1952. augusztus 11.* MNL OL XXVI–E–6 2. doboz, 8. dosszié. Iktatószám nélkül.
1164 *Jelentés az akadémián 1952. november 11-én végzett ellenőrzésről, 1952. november 13.* 1. Uo.

Az igazságügyi tárca kollégiuma 1952. november 26-án tartott ülésének második napirendi pontjakét tárgyalta a Tanulmányi Osztályon készült, alá nem írt jelentést, amelyet a Bírói és Államügyészi Akadémián 1952. augusztus és november között, negyedéven keresztül folyt tevékenységről november 15-én állítottak össze. A bevezetőben olvashatók szerint „elsősorban az akadémiai hallgatók tanulási fegyelméről, fejlődésükről általában, továbbá a bíróságokon és ügyészségeken folyó gyakorlati munkájukról, végül az oktatási módszerekben bevezetett és bevezetés alatt álló változtatásokról" kívántak általános képet adni. Részletezték előbb a hallgatók tanulási fegyelmét, majd háromnál is több oldalon a jogi oktatást, rövidebben az általános magatartást, a kulturális színvonalat, a hallgatók létszámát, az egészségügyet, a kádermunkát, végül valamivel hosszabban az akadémia vezetőségének munkáját. Miként?

A tanulási fegyelemnél, miután komoly javulást észleltek, okkal vethető fel, hogy korábban milyen lehetett. Az általános politikai és szakmai fejlődés kielégítő, de négy-öt hallgató felkészültsége siralmas volt, nem kecsegtetett azzal, hogy megállják a végzést követően helyüket. Bevezették az egyéni és csoportos felkészülést, az önálló dolgozatírást, csoportos vitájával folytatva azt. Komoly hiányosságként észlelték a történelmi eseményeknél, hogy a konkrét ismereteket rosszul alkalmazzák, nem az adott helyzetnek, viszonyoknak megfelelőképp, ezeket „másodrangú kérdésnek tekintik. […] Nem tanulják meg a legfontosabb történelmi évszámokat […] mai szemmel és mai terminológiával beszélnek a feudalizmusról […] közös nevezőre hozzák például a Szovjetunió NEP[1165] viszonyait a népi demokráciák NEP politikájának körülményeivel. […] Pártunk a hatalom megszerzését a piacon keresztül akarta biztosítani. […] Rákosi elvtárs »Népi demokráciánk útja«[1166] c. anyag feldolgozásakor a proletárdiktatúra előfeltételeinél a munkásosztály többsége helyett a lakosság többségéről beszéltek." Fogalommagyarázattal, a történelmi tények és politikai ismeretek tisztázásával igyekeztek ezeket a komoly gondokat enyhíteni a szemináriumokon.

A jogi oktatásról írottakból kitűnt,[1167] hogy a próbatárgyalások a Bűnvádi Perrendtartás hiányos ismeretét tárták fel.[1168] Kettőről négy hétre növelték a hallgatók gyakorlati oktatását a szeptember 5-én készített tematika[1169] és az öt nappal később az iskolavezető által kidolgozott háromoldalas javaslat alapján.[1170] A gyakorlatokat addig kizárólag Budapestre[1171] koncentrálták, most mellette négy vidéki településen – Debrecent, Miskolcot, Nyíregyházát és Pécset is bevonva – folytatták.[1172] A hallgatók beszámoltak tapasztalataikról.[1173] Az egyik, a Veszprémi Vegyipari Egyetemről érkezett, 1917-ben született, ismeretlen foglalkozású Ná-

1165 NEP: Новая экономическая политика *[novaja ekonomicseszkaja polityika]*, azaz új gazdaságpolitika.
1166 A beszéd 1952. február 29-én hangzott el, utóbb brosúra formájában terjesztették széles körben.
1167 *Feljegyzés az akadémián 1952. október 7-én tartott perjogi szemináriumról, 1952. október 9.* MNL OL XXVI–E–6 2. doboz, 8. dosszié. Iktatószám nélkül.
1168 *Feljegyzés az akadémián december 2-án tartott tárgyalásról, 1952. december 4.* Uo.
Kiderült, hogy utóbb sem változott a helyzet, frázisszerű megnyilatkozások, szakmai hibák sokasága fordult elő. Példaként említhető, hogy egy próbatárgyaláson, a szerepjáték során az ügyész vádbeszédet tartott. Ebből feljegyezték, hogy szerinte „a vádlottak feketén gyilkoltak disznókat. Kapkodó vallomásuk is ezt bizonyítja, hogy vádlottak a bűncselekményt elkövették. A vádlott, aki szívbajos volt, engedély nélkül több ízben leült a tárgyaláson betegségére hivatkozva, »de akkor, amikor a disznót levágta nem volt beteg, és nem hasadt meg a szíve a vádlottnak, hogy a 60 kg-os sertést levágta«."
1169 *Tematika az akadémia hallgatóinak gyakorlati oktatásáról, 1952. szeptember 5.* Uo.
1170 *Javaslat a Bírói és Államügyészi Akadémia hallgatóinak gyakorlati munkájára, 1952. szeptember 5.* Uo.
1171 *Feljegyzés a budapesti bíróságon és ügyészségen, gyakorlati munkán lévő elvtársakról, 1952. október 6., november 18., november 22., november 26. és november 28.* Uo.
1172 *Feljegyzés az akadémiai hallgatók vidéki gyakorlatainak megszervezéséről, 1952. szeptember 25., október 9., november 3., november 9. és november 21.* Uo.
1173 *Feljegyzés Nádas elvtársnak a Tutsek vezette tárgyaláson látottakról és ott, tanácsának tagjaitól hallott információkról, 1952. november 6.* Uo.

dasi Gyula a Budapesti Megyei Bíróságon vett részt a gyakorlaton. Ő a dr. Tutsek vezette tanácsról lesújtó véleményt fogalmazott meg, mert a bíró „olyan vádlottat is elítélt, akinek ártatlansága nyilvánvaló volt, és hogy állítólag Tutsek tanácsvezető ülnökeire sem hallgat és azok akarata ellenére hoz ítéletet (azt mondják a Tutsek tanácsnak ebben az évben még egy felmentő ítélete sem volt). Ez a hallgató azt a kijelentést tette, hogy ő nem akar az igazságügyi apparátusban dolgozni, mert mindenkit elítélnek akár bűnös, akár nem."

Az oktatás eredményességének támogatásáért megdicsért Nyíregyházán a hallgatók jelentős eltérést észleltek az akadémián tanultakhoz képest. Az ott készített vádiratokban, de a tárgyalásokon is egy szó sincs a társadalmi veszélyességről, amelynek a kérdését Budán az oktatáskor erősen kihangsúlyozzák. Az egy hónapos gyakorlat tapasztalatainak értékelésére értekezlet megtartását javasolták. Kitértek annak fontosságára is, hogy a szemináriumokon oktatókkal szemben egységes követelményeket lehessen támasztani,[1174] jobb tananyagok szükségesek és így tovább.

Oka nem ismert, de az utolsó negyedév kezdetekor, 1952. október 8-án papírra vetették, hogy az akadémiának száznegyvennégy hallgatója s tizenhét előadója van. Utóbbi adatot tévesen, mert az adminisztrátort is beleszámolták.[1175] Az akadémián visszatekintő feljegyzés készült 1952. november 10-én a tanfolyam második tervidőszakáról, ez 1952. július 5-től 1952. november 10-ig tartott. Ebben olvashatók szó szerint a most következő részletek. „Még előfordul ma is, hogy az elvtárs, aki az iskola kezdetétől fegyelmezett magatartást tanúsított, elment az iskola közelében lévő korcsmába, és ott szeszesitalt fogyasztott, utána az iskolán rosszul lett és rókázott.

Hosszú hónapok óta a 3-as szobában kialakult egy olyan vélemény, hogy az a proletár-szoba, az iskola többi hallgatói, azok nem is munkások, hanem aszfaltkoptatók és tintanyalók. Ebben a szobában nem volt meg az elvtársias viszony, a többi elvtársakat csúfnevekkel illették, és a szobában eluralkodott az a hangulat, hogy csak az a jó proletár, aki káromkodik. Odáig mentek ezen a téren, hogy este egymást a szobában biztatgatták, hogy káromkodj egy jót komám! Ennek a szobának a kollektívájában alakult ki az a hangulat is, hogy az iskolavezetőségen belül nincs munkáskáder, csak értelmiségi, és ennek következtében az iskolavezetőség üldözi a proletár-szobát, illetve a munkáskádereket. Azt állították, hogy az iskolavezetőség szemre-főre osztogatja a jegyeket, és azoknak adja a jó jegyet, akik munkást csak a moziban, illetve az árjegyzéken láttak.

A 3-as szoba kollektívájának helytelen magatartását az iskolagyűlésen a hallgató elvtársak értékelték és harcosan bírálták őket, aminek következtében belátták hibájukat, és önkritikát gyakoroltak. Ezenkívül az iskola fegyelmi szabályzata értelmében a fegyelmi bizottság javaslata alapján az elvtársakat írásbeli, illetve szóbeli dorgálásába részesítettük."[1176] Napokkal később követte ezt egy újabb jelzés a tárca Tanulmányi Osztálya számára az iskolavezetőtől, mert Somos 1952. november 21-én összegezte a gyakorlatok során szerzett jó s a rossz tapasztalatokat.[1177]

A hallgatók általános magatartásáról írottak között vetette papírra, hogy „már az előző jelentésben[1178] is felvetettük az egyes hallgatóknál mutatkozó elhajlást: »proletár irányzat«. Ez az elhajlás akkor még kifelé csak kezdeti jelenségnek mutatkozott, de azóta – főleg az elmúlt hetekben – kiderült, hogy e mögött a »proletár irányzat« mögött igen veszélyes jelenségek húzódnak meg. Az egyik szoba lakói úgy az Akadémia vezetőségével, mint »nem törzs proletár« hallgatóival szemben bizalmatlansági, sőt ellenséges hangot is megütő hangulatot igyekeztek teremteni. A »nem törzs proletár« hallgatókat »aszfaltkoptatóknak«, »tintanyalóknak« nevezték. Az egyik parasztkáder hallgatóval, Pócsi [Zoltán] elvtárssal szemben, aki tszcs-nek adta át a földjét, odáig mentek, hogy sem parasztnak, sem proletárnak nem tekintették. Nem paraszt, mert földje nincs, nem proletár, mert nem ipari munkás. Csak azt tartották »jó proletárnak«, aki káromkodik. Esténként szobáikban versenyszerűen káromkodtak. A szobában lévő egy-két olyan hallgatót, aki nem volt hajlandó ehhez csatlakozni, terrorizálták, az iskolavezetőség spiclijének tekintették. Az iskolavezetőséggel szemben is igyekeztek olyan bizalmatlanságot kelteni, hogy közöttük nincs munkáskáder »csak értelmiségi«, akik »üldözik« a proletárokat. Azt terjesztették, hogy az iskolavezetőség az osztályzásokat nem a reális eredményeknek megfelelően adja, hanem kénye-kedve szerint osztja és ezért kapnak ők a többi hallgatóhoz viszonyítva átlagosan gyengébb osztályzatokat. Az Akadémia vezetőjét csak akkor ismerték el »proletárnak«, amikor annyira kihozták már a sodrából, hogy elkáromkodta magát.

Amikor ezek a jelenségek kiderültek, az Akadémia vezetősége iskolagyűlés elé vitte e szoba lakóinak magatartását. Az iskolagyűlés ezt a magatartást élesen elítélte, a hibás elvtársak hibájukat belátták és ígéretet tettek ennek felszámolására. Az iskola vezetője ezekkel az elvtársakkal szemben fegyelmi büntetéseket szabott ki és a szoba lakóit más-más szobákban helyezte el.

Hiba terhel bennünket is, hogy ezekre a jelenségekre korábban nem figyeltünk fel. Bár ma már alaposan megvizsgáltuk ezt az egész kérdést, a hangadókat még mindig nem sikerült megtalálni."

Nem kommentálom sem a korábbi jelentésben olvasható, sem a Somos által írottakat, az előbbiek megerősítését. A Tisztelt Olvasóra bízom.

Nem volt rózsás a helyzet a hallgatók kulturális színvonalát illetően, ezt is idézem. „A hallgatók kulturális színvonala tekintetében komoly hiányosságok mutatkoznak. Ezt mutatja az a tény, hogy a könyvtári statisztikából megállapíthatóan egy év után négy olyan elvtárs van a hallgatók között, akik egyetlen egy szépirodalmi könyvet sem vettek ki a könyvtárból. De hiányosság az is, hogy a hallgatók nem szívesen járnak színházba és moziba, sőt többen, még ha kapnak is jegyet színházba vagy moziba, akkor sem mennek el az előadásra."

Jelentették a tapasztaltakat dr. Sarlósnak, a bíróság elnökének. Ő azonnal áthelyezte a hallgatót, Nádasi Gyulát egy másik tanácshoz, akinek ezek után megváltozott a véleménye arról, hogy miért nem akar bíró lenni. (Utóbb, a tanfolyam végeztével a Veszprémi Járásbíróságon lett járásbíró, nem ütötte meg a bokáját.) Következménye is lett mindennek, mert a továbbiakban „a Tucsek *[sic!]* tanács mellé a gyakorlati munka ideje alatt akadémia hallgatója nem lesz beosztva". Arról ezek a dokumentumok nem tudósítanak, hogy a Budapesti Megyei Bíróság elnöke járt-e el vagy sem a tanácsvezetővel szemben.

Három évvel később, május 1-jén dr. Tutseket a Szocialista Munkáért Érdeméremmel tüntették ki. Ahhoz, hogy átvehesse, valakinek előzetesen felterjesztést kellett készíteni. Majd 1958-ban már a Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozatával is kitüntették. A megtorlás során addig kihirdetett ítéleteinek mértékéért. Az igazságügyi tárcától nyugalomba vonulásakor, 1967. február 2-án „a jogszolgáltatás terén végzett eredményes munkája elismeréséül 4000 Ft jutalomban" részesült.

1174 *Feljegyzés az akadémián a szemináriumvezetők által elkészített munkatervvel kapcsolatban, 1952. szeptember 20.* MNL OL XXVI–E–6 2. doboz, 8. dosszié. Iktatószám nélkül.

1175 *Névsor az akadémia száznegyvennégy hallgatójáról és tizenhét előadójáról, 1952. október 8-án.* MNL OL XXVI–E–6 2. doboz, 9. dosszié. Iktatószám nélkül.

Az előadók: Somos, Steffler, Csatlós, Csordás, Dávid, Deák, Doroghy, Ember, Lukácsné, Magyarvári Józsefné, Mravik, Papp, Petik, Perlaki, Somlai, Szalma Lászlóné és Töröcsik.

Magyarvári (korábban Mukk) Józsefné (Felsőgöd, 1915. február 10. – ?) adminisztrátor volt az akadémián, férje a Belügyminisztérium Büntetés-végrehajtás Törzsénél szolgált az idő tájt. Szalmáné úgyszintén adminisztrátor volt, férje a második tanfolyammal végzett. Magyarváriné 1953. november 12-én távozott. Magyarvári Józsefné felmentése. *Iktatókönyv, 206/1953 bejegyzés, 1953. november 12.* MNL OL XXVI–E–6 4. doboz.

1176 *Feljegyzés az akadémia második tervidőszakáról, 1952. július 5-től 1952. november 10-ig, 1952. november 10.* 5–6. MNL OL XXVI–E–6 2. doboz, 8. dosszié. Iktatószám nélkül.

1177 *Feljegyzés a Bírói és Államügyészi Akadémia A tagozatának gyakorlati munkájáról, 1952. november 21.* Uo.

1178 Utalása a november 10-én írott, előbbiekben idézett mondatokra vonatkozott.

A hallgatók létszámának alakulásáról írottak sem válthattak ki jókedvet a jelentés olvasóiban. A száznegyvennégyből százöt igazságügyi, kilenc belügyi és harminc honvédségi hallgató volt. Lemorzsolódott a kezdetektől ötvennyolc, akik közül huszonötöt a honvédségtől iskoláztak be. Huszonnyolcnál múltbéli magatartása, huszonhatnál egészségügyi okok és tanulmányi nehézség okozta az eltávolítását.

A vérhas gyanújával kórházba szállított öt hallgató miatt a Budapesti Államügyészség vizsgálatot tartott,[1179] megállapítva, hogy a konyhában a higiénia nem megfelelő. „Az edények napokon keresztül mosatlanul hevernek, az élelmiszerraktárban kosz és piszok van, a kiadott élelmiszer nyersanyagokat méretlenül használják fel és ez volt részben az oka a már többször szóvá tett[1180] élelmezési visszásságoknak" és így tovább. Ennyit a jelentés egészségügyi fejezetéből.

A kádermunka javult, noha a szemináriumvezetők nem vezetik rendszeresen a kádernaplót. Minden hallgatóról „információkat szereztünk be", így nyílt lehetőség a „tisztázatlan múltbeli magatartás" feltárására.

Az akadémia vezetőségének munkáját értékelték a jelentés utolsó részében. Somos dicséretet kapott, mert vezetése alatt a testület „egyenletessé és kiegyensúlyozottá" kezdett válni, csökkent a fluktuáció. A szemináriumvezetők azonban inkább tanrendeket és nem munkaterveket készítettek. Egészséges kapcsolat kezdett ugyan kialakulni a tárca Tanulmányi Osztályával, ám ezt még tovább mélyítendőnek értékelték. Az akadémia vezetősége és a Tanulmányi Osztály között vita kerekedett arról, hogy előbbiek – a pártiskolai tapasztalatok alapján – minden területen a periódusos oktatást kívánták előnyben részesíteni. Ez a rendszer egy heti tanulás, utána egy heti szemináriumi munkát jelentene. A tárca ezt azonban az ideológiai oktatásnál fogadná el, a jogi anyagoknál viszont nem. Azzal érvelt, hogy az akadémián, „három jogi tárgyat tanítanak egyszerre és ehhez jön még az iratszerkesztés és próbatárgyalás, – ez a módszer nem járna megfelelő eredménnyel".[1181]

Az újonnan, alig két napja kinevezett miniszter, dr. Décsi nem repeshetett az örömtől. Képben volt ugyan 1950 nyarától, amikor frissen hivatalba lépett államtitkárként – miként az ugyancsak annak idején frissen kinevezett iskolavezető, Kissné – szembesülhetett mindazzal, ami a kezdetektől beárnyékolta a frissen szerveződött oktatási intézmény, igazságügyi káderképző helyzetét. Felügyelte az ott végzett munkát folyamatosan. Nyilvánvaló azonban, a tárca csúcsára emelkedése előtt papírra vetett anomáliák esetében legfeljebb annak örülhetett, hogy a jelentés készítői nem hallgatták el azokat.

A másik korábbi államvédelmis, dr. Timár főosztályvezető már a munkába helyezett ügyészekről készült jelentésének javaslatai között, 1952. március végén utalt arra, hogy pár hónap múlva, júniusban célszerű lenne tapasztalataikról a hallgatókkal elbeszélgetni. Ez

1179 A vizsgálat jogalapját dr. Gyulai Ernő orvos kézzel írott jelentése alapozta meg, 1952. július. Előzetesen, 1952. június 25-én már azt is leírta, hogy harmincegy hallgató betegedett meg. MNL OL XXVI-E-6 2. doboz, 8. dosszié. Iktatószám nélkül.

Nem állapítható azonban meg ezeknek alapján, hogy azonos-e azzal az orvossal, aki korábban jogvégzettségének köszönhetően kúriai bíró is volt. Neve alá ugyanis odaírta, hogy „orvos". Az idő tájt az igazságügyi tárcánál előadóként (majd utóbb már a Bírósági Főosztályon főosztályvezetőként) dolgozott dr. Gyulai Dezső is, aki tagja volt a dr. Jankó vezette Bírói és Ügyészi Szakvizsgabizottságnak. MNL OL XXVI-E-1 2. doboz, 9. dosszié. (A téves levéltári rendezés folytán itt található a Bírói és Ügyészi Szakvizsgabizottság statútuma, összetétele, az 1951. évi vizsgákról, értekezletekről jegyzőkönyvek, valamint a bizottság titkárságának levelezése a vizsgákra jelentkezettekkel. Ennek őrzési helye az igazságügyi tárca Tanulmányi Osztályának iratai között lenne.)

1180 *Feljegyzés a Tanfolyamellátó Vállalat által az Ince pápa téri épületben nyújtott élelmezésről, 1952. július 2.; Feljegyzés az ebédnél észlelt fogyatékosságokról, 1952. augusztus 9.* MNL OL XXVI-E-6 2. doboz, 8. dosszié. Iktatószám nélkül.

1181 *Kollégiumi előterjesztés az 1952. november 26-án tartott ülés 2. napirendi pontjának megtárgyalásához.* Jelentés a Bírói és Államügyészi Akadémián 1952. augusztus–október hónapokban végzett munkáról, é. n. Uo.

akkor elmaradt – írásos nyoma esetleges megtartásának eddig nem bukkant fel –, most viszont megtörtént, mert közöttük írásos közvélemény-kutatást tartottak. Öt kérdésre vártak választ.

Ezek: „1.) Milyen segítséget adott a gyakorlati munka az eddig tanult anyag megértéséhez, 2.) hogyan látják a bíró és az ügyész szerepét az osztályharc szempontjából, 3.) milyen hiányosságot látnak az akadémia oktatásában, 4.) milyen hiányosságot észleltek ott, ahol a gyakorlati munkát végezték és 5.) a gyakorlati munka tapasztalata alapján mi szeretne lenni." Utóbbi kérdés hátterében az húzódott meg, hogy többen azért szerettek volna ügyésznek menni – miként az akadémia vezetése erről a saját csatornáin keresztül értesült –, mert „ott nem kell felelősséget vállalni, mivel ott nem az ügyész, hanem a bíró hozza az ítéletet". Mindez egyet jelentett azzal, hogy a jogászi ethosz kialakítása nem mindenkinél sikerült…

Az természetes volt, hogy az első kérdésre adott válaszok helyeslők voltak. A felkészültségét, a tanultak elsajátításának fokát ki így, ki úgy megmutathatta. Akadt olyan hallgató is, akinek ítéletét a megyei bíróság elnöke javítás nélkül továbbíthatta másodfokra. Kitűnt azonban, hogy az általuk készített vádiratokból az elkövető magatartását illető társadalmi veszélyesség teljességgel kimaradt, holott ennek oktatására tanáraik súlyt helyeztek. A legkülönfélébb iratszerkesztést gyakorolhatták, de sablonszerű eredménnyel, mert nehezen tudták az egyes jogesetekre átalakítani, az elkövető személyére alkalmazni az akadémián tanultakat. Megértették a mindennapi tapasztalatok alapján, hogy akár bíró, akár ügyész, annak tevékenysége nem lehet közömbös az osztályharc szempontjából, érzékelhették, hogy milyen nagy szerepük van „a proletárdiktatúra megvalósítása területén". Somos iskolavezető összegzésében külön bekezdés tartalmazta, hogy „hiányosság, hogy a nevelést nem tekintik harci feladatnak, elszakítják az osztályharctól. Nem látják a kapitalista csökevények elleni harc jelentőségét." Az akadémiai oktatással a hallgatók négyötöde elégedett volt, a többiek különböző megjegyzései azonban feltárták a hiányosságokat, ezekben arra is utaltak, hogy az egyes tantárgyak tanítása hol nem életszerű. Több oldalon keresztül bekezdések rögzítették egyfelől az általuk észlelt hiányosságokat, másfelől a javaslataikat. Egyúttal ezekből arra is fény derült, hogy milyen anomáliákat vettek észre vidéken és a fővárosban, akár a bíróságokon, akár a vádhatóságoknál voltak gyakorlaton. Miket?

„Budapesten a tanácskozás alkalmával az ítéletre vonatkozólag megkérdezték az ügyészeket is. […] Egy kulák vádlott, aki 2 kgr. aranyat rejtegetett csupán egy évet kapott. […] Sok a felesleges társalgás és sokan a büfébe járnak, a bíróságon még megvan a kérlek alássan szellem. […] Az ítélet kihirdetésénél nagyon sokan kérik a 3 napos határidőt, mert nem merik vállalni a felelősséget. […] Tutsek tanácselnök a vádlottat nem engedte szóhoz jutni. Ugyanakkor nemigen hallgatott az ülnökeire."

Pécsett a tárgyalásokat nem a kitűzött időben, hanem később kezdték. „A bíróság dolgozói nem olvasnak újságot, ezért tájékozatlanok a nemzetközi és a belpolitikai kérdésekben. […] Az ügyészségi elnök diktatórikusan kezeli a beosztott ügyészeket. […] A kulákokra enyhe, a dolgozókra pedig súlyos ítéleteket szabnak ki. Mikor egy dolgozó emberre súlyos ítéletet szabott ki, a cselekmény társadalmi veszélyességével nem állt arányban – a gyakorlaton név szerint említett jelenvolt ezért – megkérdezte a bírót, azt a választ adta, hogy ha nem tetszik neki, fellebbezze meg."

Miskolcon „laza a munkafegyelem. Hivatalos idő alatt a dolgozók sok esetben elhagyják az épületet magánügyeik intézésére. Bratyi szellem van elterjedve."

Debrecenben „sok esetben az ügyészek nem tartottak vádbeszédet, ezért az ülnökök nem voltak meggyőződve a vádlottak bűnösségéről".

Hajdúböszörményben „az ülnöknek kulák testvére volt, ugyanakkor ott az ítéletek sablonosak, be nem szolgáltatott tojás után úgy hozzák az ítéleteket, hogy pénzbüntetést szabnak ki, mégpedig tojásonként 2 Frt".

Nyíregyházán „a vádlott a tárgyalás megkezdése előtt kulák volt és a bíróság középparasztá változtatta, sem a tanácsot, sem a pártot nem kérdezte meg a bíró ebben az ügyben. […] Nincs bíráló légkör, az ott lévő munkáskáderek sem bírálnak, mert azt mondják, hogy ők csak négyen vannak, és ők – nyilván, a bírók – többen vannak. A kartársnőket kézcsóküdvözléssel fogadják. […] A környezettanulmányok nem leragasztva érkeznek, és az ügyészségről ugyanúgy tovább küldik. A vádiratban megkülönböztetnek barna és fehérbőrű vádlottakat."

Megkérdezték a hallgatókat végül arról, hogy döntöttek-e már arról, a gyakorlat befejeztével kiből mi lenne. Ügyész hetvenkilenc, bíró negyven, fiatalkorúak bírója három lenne. Nem tudott érdemi választ adni tizenkilenc, döntse el az iskolavezetőség – írták válaszként –, hogy mire alkalmasak, három viszont azt vetette papírra közülük, hogy sem a bírói, sem az ügyészi munkának nem tud megfelelni. Feltűnt ugyanakkor az iskolavezetésnek, hogy a gyengébb képzettséggel és felkészültséggel rendelkező hallgatók inkább bírók lennének, a katonáknál viszont ez fordítva volt. A nevelés fontosságára azért hivatkoztak többen, mert „csak a bíró tudja nevelni a dolgozókat a szocialista együttélés szabályaira". Az egyik legfelkészültebb hallgatónő – Somos sajnálatára – a fiatalkorúakhoz menne inkább ítélkezni, bár szíve szerint a polgári szakágat választaná. Akik ügyészek lennének, a nagyobb mozgásszabadságot, az asztalhoz kevésbé kötöttséget hozták fel ennek indokaként, mert az operatív munka tetszett nekik. Somos végül a bevezetőben említett felelősség alóli kibúvásról szóló pletykát cáfolta, hivatkozva a válaszok statisztikai adataira.[1182] Miről árulkodott ez a felmérés?

Az első s az utolsó bekezdést záró mondatok alapján kitűnik, hogy miért rendelték el a közvélemény-kutatást, közvetlen célja a hír igaz vagy rémhír voltának felmérése volt. Mellette azonban – és ez nem mellékes, miután az iskolavezető nem önmagának készítette el az összegzést, hanem azt továbbította feljebbvalóihoz, és lehet, hogy a kitöltött válaszlapokat is –, ha nem is az ország egészéről, de néhány ügyészségének és bíróságának a működéséről tájékoztatást adtak a válaszok. Még ha a hallgatók gyakorta torz optikáján keresztül is. Ezekből pedig érzékelni lehetett, hogy voltak olyan bíróságok, ahol a hatalom által követeltekkel szembemenve, akadtak olyan bírók, akiket hivatástudatuk vezérelt. Ők – szemben az idézett akadémista tévelygésével – nem kérdezték meg sem a pártot, sem a tanácsot, amikor a megvádolt kulákból középparaszt lett a büntetőügyében kihirdetett ítéletben. Az eljáró bírót kalaplevétel illeti.

Az akadémiát végző hallgatók megnyilatkozásaiból – és ezért idéztem nem egy, hanem több válaszból is – ugyanakkor kitűnik, hogy az osztályharcos szellemet miként plántálták beléjük, mit várhattak tőlük utóbb a jogkeresők. Azok a jogászok pedig nem irigylendők, akiknek a közölt hallgatói megnyilatkozások után számonkérés lehetett osztályrészük. Az a tény pedig, hogy Somos iskolavezető közel két oldalon keresztül sorolhatta fel az oktatásban a hallgatók által észlelt hiányosságokat és ilyen-olyan, de mindenképp jobbító szándékú javaslataikat, jelzi az akadémia színvonalát. Akkor, amikor a második tanfolyamnak már csak a vizsgái voltak hátra. Ez pedig egyúttal azt is jelentette, hogy – szemben az egyetemek jogi fakultását végzőkkel – milyen hátrányokkal járt a gyorstalpalón folyt képzés, ha annak immár második hulláma ilyen tapasztalatokkal felvértezve indulhatott el bírói vagy ügyészi pályáján.

Az országgyűlés 1952. december 18-án tárgyalta az igazságügyi tárcának a következő évi költségvetését. Ennek során dr. Décsi miniszter szólt arról, hogy 1952-ben „a hivatalos bírák és ügyészek sorába mind nagyobb számban kerülnek be az új értelmiség képviselői – köztük nagyszámban nők is –, munkások és parasztok, akik a Bírói és Államügyészi Akadémián

1182 *Somos iskolavezető, címzett, időpont és aláírás nélküli ötoldalas gépelt feljegyzésének másodpéldánya a közvélemény kutatás során feltártakról, é. n.* MNL OL XXVI–E–6 2. doboz, 8. dosszié. Iktatószám nélkül.

megfelelő szakmai képzettséget szereznek".[1183] Nem állítom, hogy tükörbe nézett felszólalása előtt.

Noha azt tervezték, hogy december 19-én befejeződik a tanfolyamon az oktatás 1952-re tervezett része, a vizsgák mégis elhúzódtak, azokat két napon keresztül, december 22-én és 23-án tartották. Az ideológiai vizsgák tapasztalatait az akadémia Marxizmus–Leninizmus Tanszékén kiértékelték, megállapítva általánosságban, hogy a vizsgázók felkészültségében „fejlődés mutatkozik". A módszerbéli megfigyeléseknél azonban érzékelhették azt, hogy ennél a tananyagnál „különös élességgel mutatkozott meg, hogy az elvtársak magolnak", miként ezt a jogi anyagnál is észre lehetett venni. „Elhanyagolják a konkrét tárgyi ismeretek rögzítését. […] Hajlamosak részben a mellébeszélésre, frázisszerű feleletekre, részben elképesztő dolgokat mondanak."

Egy-két gyöngyszemet fel is jegyeztek. Íme: a „SZU-ban 24.000 parasztgazdaság volt. Lakossága 45 millió. (előbb 4 és ½-et mondott az elvtársnő.) […] A Peyer-Bethlen paktumban *[sic!]* lemondtak a munkásság szervezéséről, csak a parasztságot szervezték. […] A fordulat éve az 1949-es választásokig húzódott, akkor lettünk proletárdiktatúra. 1947-ben az MKP 27%-ot kapott. […] Horthy 1930-ban jutott hatalomra." A konklúziót így rögzítették: „más anyagoknál is fordult elő hasonló tudatlanság, ezek voltak a legkirívóbbak".

Az elvi kérdéseknél úgyszintén előfordultak hiányosságok. Tetten érhető a nagyfokú vulgarizálás a történelmi materializmus fogalmainál. Nem értik vagy félreértik a szocialista építés egyes kérdéseit (iparosítás, munkás–paraszt szövetség, parasztkérdés, NEP, lenini szövetkezeti terv, begyűjtés, elhajlások, ferdítések stb.). A tanszéken, miközben a vizsgázók tisztánlátását bírálták, magukról állítottak ki bizonyítványt. Ugyanis „a szociáldemokratizmus kérdésében sok tisztázatlanság van. Nem nagyon fogják fel ennek a súlyát, nem látják eléggé szerepüket ma a nyugati országok fasizálódásában, nem látják, hogy a bu[rzsoázia] ideológiai képviselői a munkásmozgalomban."[1184]

A vizsgákat a tárcától dr. Ries egykori titkára, dr. Gellért György főelőadó ellenőrizte. A hallgatók nagy többségénél tapasztalt hiányosságokat, az ideológiai téren szerzett benyomásait úgy összegezte, hogy „a jövőben a rendszerbe foglalásra, a kategorizálásra, a főszempontok kiemelésére s ezen belül az alkérdések csoportosítására több gondot kell fordítani, s általában az egyes témák vezérszavas vázlatszerű megoldását is szorgalmazni kell". Ez a szemináriumvezetők földbe döngölésével ért fel. Másik hiányosságként érzékelte, hogy a vizsgázók „még sűrűn használnak […] pongyola kifejezéseket". A Bp. vizsgái során a „legtöbb hibás felelet a fellebbezési eljárás és a perújítás körében volt". A Btá. körében „a legtöbb hiba a rehabilitáció és az összbüntetés kérdéseinél mutatkozott".[1185] Mások rövidebb, tömörebb áttekintést adtak cenzori munkájukról.[1186]

A tanfolyamon december végére száznegyvennégy hallgató maradt, akik négy tárgyból vizsgáztak: ideológia, Btá., Btk. és Bp. Fennmaradt a vizsgát tettek névsora s elért eredményük. A felsoroltak között kilenc fő volt tűzoltó, és huszonkilenc honvéd hallgató, így az igazságügyi tárca által beiskolázottak száma százhat volt.

1183 Az Országgyűlés csütörtökön folytatta a költségvetés vitáját. *Magyar Nemzet*, 1952. (december 19.) 297. sz. 3.

1184 *A Bírói és Államügyészi Akadémia Marxizmus–Leninizmus Tanszékének feljegyzése a II. tanfolyam második és harmadik vizsgáinak értékeléséről (1952. december 22–23.).* MNL OL XXVI–E–6 2. doboz, 8. dosszié. Iktatószám nélkül.

1185 *Dr. Gellért György jelentése a Bírói és Államügyészi Akadémia II. félévi vizsgáinak ellenőrzéséről, 1952. december 24.* Uo. Az utolsó – nem általa aláírt jelentés – időpontja 1952. december 30. volt.

1186 Megjegyzendő, hogy az 1952. júliusban tartott kollokviumokról az ott megjelent ellenőrök hasonló jelentéseket vetettek papírra.

Alfabetikus sorrendben valamennyi hallgató nevét szemináriumonként már itt, tehát nem utóbb, a tanfolyam zárásánál közzéteszem, közülük azonban többen korábban,[1187] különböző okokból nem vizsgáztak. A névsorban szereplők száma a tanfolyam végére hárommal csökkent. Közöttük az egyik Zalai volt. Őt az akadémia pártszervezete kizárta az MDP-ből 1953. március 30-án, majd az akadémiáról fegyelmi okok miatt elbocsájtották. Előbb, 1953. augusztus 3-án kérelemmel fordult dr. Erdei miniszterhez, hogy helyezze hatályon kívül kizárását, és engedélyezze a vizsga letételét. Kizárása szerinte azért történt, mert „néhány nappal a vizsga előtt, egyik iskolatársamnak a tartalékos tiszti tanfolyammal kapcsolatban megemlítettem, »ismerem én a ronda civil természetemet, ha én úgy érzem, igazam van, és az mondják végeztem, nem tudnék szó nélkül megfordulni és ezért többet ülnék fogdában, mint szabadon«".

Zalai szavait kiforgatták, és hamis vád alapján a hallgatói alapszerv kizárta a pártból. A felsőbb pártszerv megváltoztatta a döntést, és kizárás helyett szigorú megrovással büntette. Közben az akkori miniszter, Kovács Béla – a kizárás és nem az új határozat szerint – kizárta az akadémiáról is, kizárólag a pártalapszervi meghallgatása alapján. A Budapesti Pártbizottság Fegyelmi csoportja időközben úgy határozott Zalai fellebbezéséről, hogy ennek a nem jóvátehetetlen hibájának kijavításért harcoljon, úgy, hogy letehesse vizsgáit. Nádas tanulmányi osztályvezetőre és dr. Ripp Miklósra*, a minisztériumi pártbizottság titkárára hivatkozott dr. Erdeinél, mint akik neki felvilágosítást adhatnak. Kérte a minisztert, hallgassa meg, majd változtassa meg az elődje álláspontjából fakadt igazságtalanságot, engedélyezze vizsgájának letételét.[1188]

A miniszter meghallgathatta, mert Nádas azt írta a Budapesti Pártbizottságnak augusztus 21-én, hogy dr. Erdei „nem emlékszik már pontosan arra, hogy Zalai azt mondotta volna, hogy az ügye be van fejezve a Budapesti Pártbizottságon, vagy sem". Majd visszaidézte a Zalai beadványában írottakat a vizsga kiharcolásáról. Végül tájékoztatott arról, hogy „miniszter elvtárs a vizsgával kapcsolatos döntését megváltoztatta, illetőleg végleges álláspontot a Budapesti Pártbizottság határozata után foglal el".[1189]

A jogvégzett miniszterben nem sejlett fel, hogy akár dönthetne is Zalai javára. Hisz „csupán" annyi történt, hogy elődje a bársonyszékben figyelmen kívül hagyta azt, hogy egy nem lezárt pártfegyelmi eljárásba avatkozott be, annak másodfokú, jogerős határozatát meg sem várva döntött Zalai akadémiai kizárásáról, azaz keverve a kettőt, immár állami s nem pártvonalon élt vissza hatalmával. Ezt dr. Erdei könnyen helyrehozhatta volna, de ő elbújt a párt védőernyője mögé. Ne feledhető, hogy ez idő tájt az egyetemi honvédkollégiumból „intézkedések haladéktalan megtételét, s újrakáderezést" azért szorgalmaztak, hogy folytassák le a vizsgálatot negyedszáz, általuk feljelentett végzett orvos esetében. Közülük pedig „tartóztassák le az illetékes bűnösöket, és számolják fel a cyonista *[sic!]* bűnszervezetet".[1190] Zalai pedig Mózes-vallású volt.

Teltek-múltak a hónapok, érdemi lépés korábbi kizárási ügyében a Budapesti Pártbizottságon nem történt. Nem tehetett mást, ezért csak akkor fordulhatott kérelemmel az igazságügyi tárcát vezető miniszterhez, hogy befejezhesse tanulmányait, amikor már folyt párt-

1187 *Kollégiumi előterjesztés az 1952. július 30-i ülés 1. napirendi pontjához.* A Tanulmányi Osztály jelentése a Bírói és Államügyészi Akadémián 1952. első félévi munkájáról, 1952. július 25. MNL OL XIX-E-1-p 82. doboz. Iktatószám nélkül.

Nem vizsgázott az idő tájt Kecskeméti Ferencné, Baki Sándor, ifj. Kokics Béláné, Szalai Sándorné, Hajdú Lajos, Kohári Endre, Lengyel Zoltán és Szöghy Istvánné.

1188 *Zalai Miklós levele dr. Erdei Ferenc miniszterhez, 1953. augusztus 5.* MNL OL XXVI-E-6 3. doboz, 15. dosszié.

1189 *Nádas András levele a Budapesti Pártbizottság munkatársához, 1953. augusztus 21.* Uo.

1190 Zinner–Balogh–Habuda–Markó–Svéd–Szakács–Szomszéd 1991. 112.

ügyének felülvizsgálata. Ennek végén az MDP Központi Ellenőrző Bizottsága 1954. március 24-én megváltoztatta a kizárási határozatot, és Zalait szigorú megrovásban részesítette.

Dr. Erdeinél 1954. április 20-án Zalai ezért ismét engedélyt kért a vizsga letételére. Leírta, hogy amikor korábban megkapta a minisztertől az engedélyt, arról nem tudott, hogy a tanfolyammal együtt feloszlott pártalapszerv megfellebbezte a Budapesti I. kerületi Pártbizottság neki igazat adó határozatát a Budapesti Pártbizottságnál. Ez akkor jutott tudomására, amikor dr. Erdei visszavonta a vizsgát engedélyező határozatot. Azért, mert 1953. októberben a Budapesti Pártbizottság jóváhagyta kizárását. Zalai ekkor fellebbezett a Központi Ellenőrző Bizottságnál, amelyik ugyan visszaadta párttagságát, de az iskolai kizárásáról nem határozhatott. Ezért kérte ismételten a vizsgalehetőség megadását és meghallgatását.

A minisztériumból dr. Skorka osztályvezető levelet intézett az iskolavezetőhöz 1954. május 8-án. Tudtára adta, hogy a miniszter hozzájárult Zalai visszavételéhez és szeptemberi vizsgázásához. Dr. Skorka május 8-án értesítette Zalait is, hogy szeptember 20. előtt vizsgázhat az évfolyam hallgatóival együtt. Csordásnál jelentkezzen a tananyagért, felvilágosításért. Szeptember 17-én sikeresen le is tette vizsgáját. Órákkal az utolsó tanfolyam, napokkal a Bírói és Államügyészi Akadémia megszűnte előtt.[1191]

Kik és hányan alkották a szemináriumi csoportokat?

I/A szeminárium, 19 hallgató

Bakos József, Gál János, Hollik András, Kapu László, Klauszmann Alfréd, Márton József, Nagy István László, Nagy Illés, Oláh László, Papp Anna, Pócsi Zoltán, Sándor Vilmos, Szána Károly, Tircsi Gyula, Varga Imre, Varga József, Vasák Károlyné, Váradi Józsefné és Venyegei Ferenc.

I/B szeminárium, 15 hallgató

Bene Ernő, dr. Halász Györgyné, Kovács Ilona, Leányvári Mihály, Lesnyánszky György, Mohl János, Molnár Ferenc, Mező Imre, B. Nagy János, Orell Ferenc, Szabó Kálmán II, Szaszkó B. István, Szücs István, Tóth Dezső és Tóth József.

II/A szeminárium, 19 hallgató

Bazsó Kálmán, Erdős Lajos, Gugyin József, Győri Julianna, Izsák Károly, Kádár Ignác, Kiss József, Kiss Sándor, Légrády Gyula, Molnár Miklós, Mótyán János, Musa Erzsébet, Péntek Károly, Pinczés István, Piroska Istvánné, Pocsai Gyula, Rácz András, Szilágyi József és Varga Sándor.

II/B szeminárium, 19 hallgató

Boros Ferencné, Csáki János, Fejes Ferenc, Futó Gyula, Gál István, Juhász Antal, Kiss Antal, Major Miklós, Moldvai György, Pál Vilmos, Retkes István, Rózsa Aranka, Scheiblein Vilmos, Scher Sándor, Szabó Sándor, Szelle György, Tihanyi Béla, Tóth Erzsébet és Zsmurin Lajos.

III/A szeminárium, 19 hallgató

Baji Ferenc, Bányai Ferenc, Debreceni Sándor, Dvorák Gézáné, Fazekas Pál, Goda László, Halmai Miklós, Harangozó József, Ignácz Pál, Illés József, Kiss Jenő, Kokics Béláné, Komáromi Ferenc, Kozik Nándor, Kuni Gyula, Pásztor Péter, Peterécz János, Sánta János és Serdült Sándor.

III/B szeminárium, 17 hallgató

Balogh Gyula, Barta Lajos, Borsi László, Horváth Ferenc, Kiss Endre, Kovács Gyula, Kovács László, Lekrinszki Ferenc, Magyari Lajosné, Miskolci István, Molnár Rudolf, Nagy József, Pánovics István, Pozsgai István, Subicz Istvánné, Tóth László és Tóth Margit.

1191 *Dr. Skorka György osztályvezető levelei Csordás iskolavezetőhöz és Zalai Miklóshoz, 1954. május 8.* MNL OL XXVI-E-6 9. doboz. 1445/15/III/1-2. IM Tanulmányi Osztály.

IV/A szeminárium, 19 hallgató

Boda Margit, Bodocs László, Dobos Ferenc, Háslinger Kornélia, Kiss Imre, Lisztes Ferenc, Mayer Béla, Módos Ferenc, Molnár Anna, Nádasi Gyula, Oláh Miklós, Oravecz Ferenc, Örkényi József, Sass Jenő, Skrinyár János, Szalai Sándorné, Tóth Lajos, Török János és Világos Lajos.

IV/B szeminárium, 17 hallgató

Bartos Katalin, Blaskó Sándor, Bordács István, Bukács György, Czutor József, Guzorán Gáspár, Kovács Lajos, Patkó Sándor, Szabó Kálmán I, Szabó Péter, Szacsuri Ferenc, Szegedi Margit, Török Ince, Vágó László, Vámosi Jánosné, Zalai Miklós és Zemlényi Sándor.

Egy nappal az esztendő vége előtt, december 30-án dr. Gaál főosztályvezető visszatekintett a történtekre, s meghatározta a jövő kiemelt feladatait. A Tanulmányi Osztály az első negyedévben a Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártja XIX. kongresszusának anyagára összpontosít. Ezt 1952. október 5–14-ig tartották, anyagát több mint 400 oldalon a pártkiadó hamarosan, 1953 elején meg is jelentette.[1192] Ezért már januárban feldolgozzák és beépítik az akadémián folyó oktatásba. Szorosabb kapcsolatot alakítanak ki a Felsőoktatási Minisztériummal,[1193] azzal együttműködve január 15-ig előkészítik az új tananyagot, amelyet véglegesítése után márciusban a kollégium elé is tárnak. Emelni kívánják az akadémiai oktatás színvonalát. Az iskolavezetőtől időszakos tájékoztatást azért várnak, hogy a feltárt hiányosságokat mielőbb kiküszöbölhessék, a gyakorlati munkát elősegítendő közös értekezleteket tartanak majd az akadémiával. A külső szakmai oktatásnál mihamarabb feldolgozzák Visinszkijnek *A perbeli bizonyítás elmélete a szovjet jogban* című könyvét (a címet egyébként rosszul írták, így: *Perbeli bizonyítás elmélete a Szovjetunióban*). Ebből ismert a már idézett hírhedtté vált formula. A szerző a középkor, benne a tortúrák világát ismét oly közel hozó nézetét 1935-től úton-útfélen hangoztatta, eszerint a bizonyítékok királynője a beismerő vallomás. Végül, de nem utolsósorban – miután Pécsett már megtörtént – a fővárosi s a szegedi egyetemmel tárgyalnak a negyedévesekről, hogy közülük a végzést követően kikre számíthatnak.[1194]

Még alig tértek magukhoz azok, akiknek az óesztendő búcsúztatása után az akadémiára vagy a minisztériumba visszatértük nehezükre esett, amikor a Közelbiz megbízott főtitkárától, Séllei Gyulánétól levelet kézbesítettek az év első munkanapján, január 2-án az igazságügyi tárcához, „Raffai [Rezső] elvtárs" részére. Tudatták vele, hogy a Bírói és Államügyészi Akadémia adja át a Tanfolyamellátó Vállalatnak az általa használt földszinti és első emeleti helyiségeket 1953. január 20. és 25. között, ahová a Belügyminisztérium ötszáz fős iskolája költözik. Az új helyiségek ugyanebben az Ince pápa téri épületben a második emeleten lesznek, ugyanennyi területet kapnak cserébe. A címzettek két nappal később illetékességből átadták a Tanulmányi Osztálynak.[1195] Bekövetkezett-e vagy sem a költözés, nincs róla információ.

1953. január 5-én feljegyzés készült az akadémiáról. Ebben olvasható, hogy számba vették, hány végzős lehet alkalmas vezetőnek, erről nyomban tájékoztatták is a személyzetiseket az igazságügyi tárcánál. „Mindössze" hatot találtak, akik munkás származásúak és alkalmasak vezetőnek, közülük hármat a Személyzeti Osztályhoz javasoltak. Továbbá „a vezető

1192 Fedor János (szerk.): *Az SZKP XIX. kongresszusának anyaga. 1952. október 5–14. Beszédek, határozatok, az SZKP szervezeti szabályzata.* Budapest, 1953. Szikra Könyvkiadó, 1–424.

1193 A Közoktatásügyi Minisztériumból választották le, Rákosi miniszterelnöksége idején, 1952. december 6. és 1953. július 4. között állt fenn.

1194 *Kollégiumi előterjesztés az 1952. december 30-i ülés 1. napirendi pontjához.* A Személyzeti Főosztály jelentése, 1952. december 30. MNL OL XIX–E–1–p 82. doboz. Iktatószám nélkül.

1195 *Séllei Gyuláné, a KÖZELBIZ mb. főtitkárának levele, 1953. január 2.* MNL OL XXVI–E–6 3. doboz, 16. dosszié.

káderekre javasolt elvtársak közül csak 3–4% munkásszármazású, többi pedig paraszt és egyébb *[sic!]* származású. Ezek a számok azt bizonyítják, hogy az iskolánkon nincsen meg az arány, nagyon kevés munkás, az egész akadémia viszonylatában esetleg 15% csak a munkás. A következő akadémiára a felvételnél figyelembe kell vennünk azt is, hogy megfelelő arányban kerüljenek az apparátusunkba munkásküldöttek."[1196]

Az akadémiát korábban végzett Varga Eleknek, a minisztérium Tanulmányi Osztályáról az egykori alma materéhez gyakorta kilátogató előadónak hevenyészett stílussal írt feljegyzése leleplező. Egyfelől érzékeltette, hogy a korábbi jelentésekben a párt által a felvett hallgatóknál elérni szándékolt származási arányokról a különböző korábbi jelentésekben olvasható, papírra vetett adatok és a valóság között óriási űr tátongott. Másfelől riasztó képet festett a jövőről. Arról, hogy az MDP PB 1952. május 22-én hozott, legkésőbb július 1-jével végrehajtandó határozatához az akadémián tanulók érdemi bázist nem képezhetnek. Ilyennek tűnt a helyzet január első hetében.

A messzi Moszkvában 1952 karácsonyán Sztálin dolgozószobájában azonban arról határoztak a jelenvoltak, hogy a már 1951. október 28-án őrizetbe vett Belkin egyik, a magyar államvédelem mindenható főnökét, Pétert terhelő vallomásáról tájékoztatják Rákosit. Úgy, hogy Mihail Szaveljevics Ivanov* állambiztonsági főtiszt (1951. november 5-től főtanácsadó az ÁVH-nál) megmutatja neki ezt a dokumentumot Budapestre repülve, de nem hagyja nála, hanem visszaviszi a szovjet fővárosba. A következmények ismertek. Rákosi lakásán, feleségét követve, letartóztatták Pétert. Majd azokat is, akik vele a kezdetektől együttműködtek, közülük előbb azokat, akikkel még napi kapcsolatban állt főnökként. Majd azokat is őrizetbe vették, akik már nem voltak az idő tájt közvetlen kollégái, így Rákosi kormányának az igazságügyi tárcavezetőjét, dr. Décsit, Péter egykori helyetteseinek egyikét, a tárcánál főosztályvezető dr. Timárt, és így tovább, végül összesen nyolcvan személyt.[1197] Miképp emlékezett a tárcavezető az őrizetbe vételére három évtizeddel később?

Tudom a „saját tapasztalatomból, amikor engem január 14-én este háromnegyed kilenckor Rákosi felhívott és megkérdezte, mondja Décsi elvtárs, a választási törvényünk, hogyan szabályozza ezt meg ezt a jelenséget? Akkor én letettem a kagylót, felkeltem, beültem a kocsiba, elmentem a Gegesi[1198] klinikára, ahol a feleségem akkor feküdt, hogy gyere el sétálni. Akkor közöltem vele, hogy ha holnap vagy holnapután este meg tudjuk nézni a Cyranót[1199] együtt, akkor minden rendben van. Előfordulhat, hogy nem engednek el, akkor készülj fel a következőre, hogy le fognak tartóztatni. Ne veszítsd el a hitedet sem bennem, sem a pártban! Elmondtam neki mindent, hogy gondolj a gyerekre, válj el tőlem, ha úgy alakul. Tehát azt tudtam, hogy most döntöttek rólam, mert titkársági ülés van[1200] és a Titkárság végén elhatározzák. Továbbá azt is tudtam, hogy akinek K–vonala[1201] van legalább, azt ő felhívja, amikor dönt rólam. Ez biztos momentum volt. Most két eset van, vagy nem akar nagy ügyet csinálni akkor megúszom, akkor elmegyek a Cyranóra. Akkor mégis az ő kormányának

1196 *Varga Elek feljegyzése, 1953. január 5.* MNL OL XXVI–E–6 2. doboz, 8. dosszié. Iktatószám nélkül.

1197 Az eljárást utóbb hatvan őrizetessel szemben megszüntették. A hadbíróságok két személyt életfogytig tartó, hármat tíz évnél hosszabb, nyolcat öt és tíz év közötti, ötöt öt évnél rövidebb börtönbüntetésre ítéltek. A „vizsgálat" idején ketten öngyilkosságot követtek el, félve a letartóztatástól. Péter egyik rokonát, Lusztig Gyulát* agyonverték. Utóbb tizennyolc korábban elítéltet ismét hadbírók elé állítottak, akik közül hatot bűncselekmény, illetve bizonyítékok hiányában felmentettek, más minősítéssel tucatnyi vádlottat újra elmarasztaltak. A vizsgálati fogság alatt elhunytak vagy szabadultak közül négynél a Legfőbb Ügyészség hozott nyomozást megszüntető határozatot. Zinner–Balogh–Habuda–Markó–Svéd–Szakács–Szomszéd 1991. 110.

1198 Dr. Gegesi Kiss Pál 1951 és 1971 között a Budapesti Orvostudományi Egyetem I. sz. Gyermekgyógyászati Klinikájának volt tanszékvezető egyetemi tanára.

1199 Utalás Edmond Rostand 1897-ben megjelent *Cyrano de Bergerac* című művére.

1200 Az MDP Titkársága ezen a napon, 1953. január 14-én ülésezett. MNL OL M–KS 276. f. 226. ő. e.

1201 K–vonal: közigazgatási vonal.

vagyok a tagja, akkor kikerülök a szórásból, ha pedig nagy ügyet akar csinálni, zsidóper[1202] akkor már volt, akkor már nyoma volt, tehát ha egy nagy ügyet akar csinálni, akkor viszont ma éjjel vagy holnap éjjel letartóztatnak. Ma éjjel lett belőle, 16-ára[1203] virradóra. Mikor hazamentem egy óra múlva jelentkezett a Boda Jenő,[1204] aki ezredes volt az ÁVH-nál, meg a Köteles Henrik*, aki nagyon nagy zavarban volt."[1205]

Az utóbb érintettek arról, hogy a Kelet-Közép-Európán különbözőképp végigsöprő 1949-es antiszemita hullámot újabb követte mind Moszkvában, mind – legkirívóbb módon – Csehszlovákiában tájékozottak voltak Budapesten. Azt azonban szabadlábon, de még letartóztatásuk első heteiben sem gondolták, hogy Rákosi miként gombolyítja majd a fonalat. Az esetükben milyen, soha el nem követett cselekmények jegyzőkönyvben történő vállalását kívánja elérni martalócaival, hogy néha hetente, néha napról napra miként változnak azok, majd hogyan foglalják azokat össze, miként formálódnak végleges formájukban vádirattá. Az, hogy több mint fél esztendővel Sztálin halála után mivel vádolták őket, és milyen vádakat nem emelhettek velük szemben, az adott politikai helyzet szabta meg. A történtek bizonyítják, hogy „nem cionizmusról, hanem sztálinizmusról volt itt szó".[1206]

Miután hazatért újabb moszkvai útjáról a pártdelegáció, Rákosi 1953. június 17-én bejelentette a Titkárság ülésén, hogy 20-ra összehívják a PB-t, június 27–28-ra pedig a KV-t.[1207] A Rákosi által már javasolt, de még nem miniszterelnök Nagy Imre 1953. június 27-én szólt arról a KV tagjai előtt, hogy lesznek olyanok a párt- és állami apparátusban, „akik vagy nem tudják, vagy nem akarják az önkényeskedés, túlkapások népellenes szellemét és módszerét felszámolni, [...] nem akarnak majd lemondani az adminisztratív eszközök alkalmazásáról".[1208]

Ez Rákosi és köre (a régi, ám Péter és köre bukásával megfélemlített, állásukban azonban meghagyott és az újonnan kinevezett államvédelmi vezetők) Moszkva által nem ellenzett felelősségáthárító, törvénysértő koncepciós politikájára hatványozottan vonatkoztatható. Ebbe a korábban általuk meghurcoltak, de általuk azért közel sem teljes jogúnak tekintett ártatlanok szabadítása éppúgy beletartozott, mint a „banda" tagjainak, továbbá Stöckler Lajosnak*, a „csipkegyáros" foglalkozású hitközségi vezetőnek és három társának az elítélése.

Magyarország kormányfőjét ekkor már Nagy Imrének hívták.[1209] Ő a kezdetektől, 1953. január 7-étől már „képben" volt. A Titkárság aznapi ülésén ugyanis határozatot fogadtak el, azt követően, hogy Rákosi „államvédelmi ügyekről" – nyilvánvaló, hogy Péter és mások letartóztatásáról – tájékoztatott. E szerint „a Titkárság a kérdés kivizsgálására ideiglenes bizottságot küld ki. Tagjai: Rákosi Mátyás, Farkas Mihály, Nagy Imre elvtársak". Az említettek mellett az ülésen jelen volt még Hegedüs, Hidas, Horváth, Kovács István, Kristóf és Vég Béla*.[1210]

„Péter és bandája" elítéléséig azonban még valóban sok víz folyt le a Dunán. Dr. Décsi, Károlyi, dr. Timár és társaik őrizetesként elmélkedhettek majd egy esztendőn keresztül arról, hogy az általuk kialakított rendszer immár őket is miként sodorta el. Utána esztendőkön keresztül már elítéltként gondolhatták végig azt, hogy a magból szárrá szökkenő növény gondozóiként milyen bűnöket követtek el. A következtetéseket ki így, ki úgy vonhatta meg utóbb. Emlékeik eltérő hitelessége ezekre bizonyíték.

Új viszonyok sarjadtak 1953. január 16-tól a minisztériumban. Hisz nyilvánvaló volt az is, ahogy Péter egykori körét elérte a nemezis hozzá való kötődésük miatt, ez – előbb-utóbb – a minisztériumba az államvédelemtől érkezett és igazságügyi vezetővé vált munkatársakkal együttműködők sorsát is érinti. A kérdés tehát logikusnak tűnt: kit temetnek még maguk alá a politikai földrengéssel együtt járó romok?

Dr. Décsi emlékei szerint „1950-től kezdve tulajdonképpen már régebbi kapcsolataimat leépítettem".[1211] Ez azonban csak részben felelt meg a tényeknek. Az igazságügyi tárca egyik osztályvezetőjét, a titkosrendőrségnél vele korábban szoros munkakapcsolatban álló Károlyit – akinek a hivatali főnöke volt, mi több, dr. Décsit annak pánikszerű távozása után a vezetői székben követte, s akit első miniszterhelyettesként hónapokkal korábban sikerül átmenteni az igazságügy apparátusába – nem sokkal, órákkal dr. Décsi letartóztatása után úgyszintén őrizetbe vették, és mindketten ugyanazon büntetőperben többször hallhatták a rájuk mért penitenciát. Még nem mutatott márciust a naptár, de már nem léphetett be a minisztériumba a személyzeti területért felelős dr. Gaál sem, és még nem volt vége. A bűnbakkeresés hagyománya ugyanis itt és másutt is folytatódott.[1212]

1202 Célzás a Csehszlovákiában zajlott kiemelkedő büntetőeljárásra, a Rudolf Slánskýval* és társaival szemben indított és a prágai Állambíróság tanácsa előtt 1952. november 20-tól tárgyalt büntetőeljárásra. A halálos ítéleteket december 3-án hajtották végre.

1203 Tévedés, január 15-re virradóra. A letartóztatásának napjaként azonban utóbb – hasonlóképp tévesen – január 16-át jelölték meg őrzői. Nem tartották be a „hivatali rendet", mert előbb dr. Timárt vették őrizetbe, s őt szállították el otthonából.

1204 Helyesen Boda György*.

1205 *Décsi memoár*, 1984. május 21. 91–92.

1206 Zinner 2001–2. 251.

1207 Kizárólag a négyesfogat tagjai szólaltak fel, Rákosi tartott beszámolót, a többiek – Farkas, Gerő és Révai – hozzászóltak. *Az MDP Titkárságának ülése, 1953. június 17.* Határozati jegyzőkönyv, 1. napirendi pont. Beszámoló az MDP delegációja moszkvai tanácskozásáról. MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 248. ő. e. 1.

1208 MNL OL M–KS 276. f. 52. cs. 24. ő. e. 54.; Zinner–Balogh–Habuda–Markó–Svéd–Szakács–Szomszéd 1991. 175.

1209 *Nagy Imre referátuma.* MNL OL M–KS 276. f. 52. cs. 24. ő. e. 37–38., 45.

Az MDP KV Adminisztratív Osztályának volt vezetője a négyesfogat – Farkas, Gerő, Rákosi és Révai – tevékenységét személyenként érdemben vesézte ki. Rákosit követő referátumában többek között azt hangoztatta okkal a határozati javaslatból, „hogy a rendőrség és a bíróságok rossz működése, a széles körben alkalmazott adminisztratív módszerek, a tömeges büntetések, a gyakori önkényeskedések sértették a széles néptömegek igazságérzetét és megrendítették a jogbiztonságba vetett bizalmát. Indokolatlanul továbbra is fennáll nálunk az internálás rendszere, amely sok önkényeskedésre ad lehetőséget. Az igazságszolgáltatás, a rendőrség és az államigazgatási szervek munkájában a jogi és a törvényesség biztosítására nem teremtettük meg az alkotmányban előírt Legfelső Államügyészség intézményét. Mindez odavezetett, hogy a népi demokráciában tűrhetetlen, s inkább rendőrállamhoz hasonló állapotok keletkeztek az igazságszolgáltatás és bíráskodás területén."

Önkritikára kényszerült azonban ő is saját élelmezési és begyűjtési miniszteri, Rákosi kormányában betöltött minisztertanácsi elnökhelyettesi cselekedetei miatt. A begyűjtésről szólva azt fejtegette, hogy ez „talán a legszélesebb lehetőséget teremtette a dolgozó parasztság és a kuláksága ellen elkövetett törvénytelenségeknek. A tömeges bírságolásoknak, kártérítéseknek és általában a parasztság zaklatásának elsősorban a túlfeszített begyűjtési tervekben kell keresni az okát, amit aztán az állami és tanácsi begyűjtési szervek a végrehajtás során elkövetett túlkapásaikkal tovább fokoztak. Ezért súlyos felelősség terhel engem is. Biztosítanom kellett volna a törvényesség feltétlen betartását." A pártbéli osztályvezetői szerepvállalásának következményeiről azonban hallgatott...

1210 *„Napirend előtt: Rákosi elvtárs közlése államvédelmi ügyekről.* A Titkárság a kérdés kivizsgálására ideiglenes bizottságot küld ki. Tagjai: Rákosi Mátyás, Farkas Mihály, Nagy Imre elvtársak." MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 225. ő. e. 1.

Az újabb főtitkári bejelentés a Titkárság 1953. január 28-i ülésén este hangzott el. Rákosi javasolta a jelenvoltaknak, hogy Bárd András, a Központi Ellenőrző Bizottság titkárát helyezzék házi őrizetbe, mert 170 oldal anyagot felhatalmazás nélkül kivett az irattárból. Hozzájárultak, mert azt sem tudták, hogy két napja már le is tartóztatták. A főtitkár javasolta Kovács István és Vas Zoltán visszahívását a PB-ből, KV-tagságuk meghagyása mellett, az éberség – utóbbinál súlyos fokú – hiánya miatt. Továbbá Kovács leváltását a KV PTO éléről, és a gazdasági területre áthelyezését, valamint Vas leváltását az Országos Tervhivatal éléről. Mindkettő felszólalt, írásos nyoma nem maradt... *Határozati jegyzőkönyv, 1953. január 27.* 1. napirendi pont. MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 228. ő. e. 1.

1211 *Décsi memoár*, 1984. június 19. 192–193.

1212 MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 241. ő. e. 7–8., 61–73.

Nem csupán a jogászokkal szemben nyert teret a cionisták ellen indított honi kampány. A moszkvai „tapasztalatok" alapján átvilágították a Kútvölgyi úti kórházat. Az antiszemitizmussal teli, nevekkel bőségesen ellátott,

Mindez észlelhető abban az alá nem írt, kilenc pontot tartalmazó javaslatban – időpontját illetően is csupán annyi állapítható meg belőle, hogy 1953 márciusát megelőzően készült –, amelyet nyilvánvaló, hogy a korábbiakat ért bírálat következményeként állítottak össze. Az első pontban már rögzült is a tárca Személyzeti Főosztályának bírálata s újonnan előírt feladata, mégpedig akképp, hogy „az elkövetett hibák után dolgozzon ki egy részletes és alapos tervet az 1953. V. hóban induló akadémia hallgatóinak kiválasztására. A kiválasztásnál érvényesüljön az egyéni felelősség, az akadémiára kerülő hallgatók múltjának a tisztázása, munkájának, általános műveltségének megismerése már az iskola indulása előtt tisztázódjon. A hanyag kiválasztásért felelős személyeket esetenként felelősségre kell vonni. A kiválasztásról a Személyzeti Főosztály készítsen 1953 márciusában értékelést a kollégium részére." Előírták a Tanulmányi Osztályra rótt feladatokat és így tovább, végül – érzékelvén azt, hogy az élelmezés, az ellátás nem az elvárásoknak megfelelőképp alakult – a Tanfolyamellátó Vállalatnál az Állami Ellenőrzési Központ vizsgálatát szorgalmazták.[1213] Nádas tanulmányi osztályvezető nem habozott, és már 1953. február 10-én Gáspár Sándorhoz*, a Szakszervezetek Országos Tanácsának főtitkárhelyetteséhez fordult. Levelében jelezte, hogy mely szakszervezetektől vár jelölteket, főként nőket, és azt, hogy nekik milyen elvárásoknak kell megfelelni.[1214]

A személyi változások sorába illett, hogy pont egy esztendővel azt követően, hogy az akadémiát végzett Csordás visszatért oda szemináriumvezetőnek, kinevezték őt iskolavezetőnek. Az akadémiát végzett miniszter ruházta rá ezt az annak idején közel sem könnyű tisztséget. Mándi-Nagy, Kissné, Somos után ő már a negyedik volt a sorban. Kovács Béla tárcavezető abban okkal bízhatott 1953. március 20-án, hogy Csordás nem fogja hátba szúrni. Kinevezése megalapozottságában okkal reménykedhetett, hiszen az akadémiát egyfelől hallgatóként, másfelől szemináriumvezetőként több mint két éven keresztül belülről ismerhette meg az új iskolavezető. Ő pedig megoldja majd az öröklött és frissen keletkező problémákat, ha nem egyedül, akkor Czakó segítségével.[1215] Már nem a bukott dr. Décsi[1216] vezette a kollégium egyik újabb ülését.

A politikai akarnokok két akadémiát végzettre bízták a minisztérium vezetését; azonos napon, 1953. február 2-án nevezték ki őket. Közülük a tárca új vezetője, az egykori bányász, a 43 éves Kovács még nem vállalta ennek az ülésnek a vezetését. Czakó, aki első miniszterhelyettes lett, viszont azért is tehette helyette, mert ő folyamatos kapcsolatban volt az akadémiával is. Cáfolhatatlan tény azonban – bár a kiváltó okok máshol keresendők –, hogy az igazságügyi tárca legfelsőbb vezetésében négy hónappal a Nagy Imre által kitűzött határidő előtt bekövetkezett az, amire sehol senki sem számíthatott előre, két korábban akadémiát végzett hallgató vette át a vezetést. A sors kifürkészhetetlen akaratából, alapvetően a hatalma csúcsán lévő Rákosi kegyéből.

A minden egyes szót rögzítő jegyzőkönyvből azonban az is kiderült, hogy Somos ugyan még megjelent a kollégium ülésén, de ő január 16-án már átadta hivatalát[1217] dr. Stefflernek, ekképp ideiglenesen utóbbi kezében összpontosult a vezetés. Az akadémián is új viszonyok sarjadtak ettől a naptól. Nádas értésére adta azonban a jelenvoltaknak, hogy a helyettes iskolavezető személyében – mint aki feljebb lép majd a ranglétrán iskolavezetőnek – a jövőben nem gondolkodnak, az új iskolavezető kinevezése már a Személyzeti Főosztályra vár. A záróvizsgákról sem hallgatott, érzékeltette, hogy az akadémia „hallgatóinál sem sikerült elérni azt, hogy az akadémia tananyagán túlmenően tudatukká vált volna, hogy szocialista jogászoknak, bíráknak, ügyészeknek nemcsak szigorúan jogi műveltséggel kell rendelkezniük, amit az akadémián kapnak, hanem általános szocialista műveltség megszerzésére kell törekedniük". Tudatta azt is, hogy az akadémián háromszáz hallgató, harminc érdemi vezető, egy káderes van. Ilyen szervezeti felépítéssel „jól vezetni nem lehet".

Somos hozzászólásában azt is elmondta – miután már megtehette –, hogy a kádermunkához semmi támogatást nem kaptak a személyzetitől, mert ott az osztályvezető csak annyit tett, hogy megnézte az elbocsátások okát, annyit mondott, hogy ennyi s ennyi ügyész vagy bíró kell. Somos azért rúghatott bele dr. Gaálba, mert őt február 26-án már felmentették a munkavégzés alól, majd eltávolították két héttel később a tárcától. A dominó tovább dőlt. Végül megvitatták – Czakó irányításával – a vezetés, a fegyelem – benne az „ivás" –, a záróvizsga, a szervezeti felépítés számos neuralgikus kérdését.[1218]

Ráadásul Sztálin 1953 elején bekövetkezett halála megrendítette a Moszkva vezette tábor vezetőit, ki lesz az új vezér, kinek milyen kapcsolata volt, van vagy lesz-e hozzá, miképp értékeli az eddig történteket, mehet-e minden úgy, mint eddig és így tovább. Ezek a kérdések és mellettük még sok-sok cikázhatott a korábban vezéri pozíciókba helyezett helyi epigonokban. Volt is miért. Írásom főképp a büntetőjog világában előbb-utóbb vitézkedni kívánókról úgy ad áttekintést, hogy képzésük és sorsuk alakulásának mindennapjait a honi nagypolitika vonatkozó világában, azon belül az igazságszolgáltatás rendszerében tárja fel. Ezért a bármilyen néven ismert akadémia addigi fennállása alatt folyt büntetőítélkezés statisztikai adatait is közzéteszem. Hisz ebbe világba léptek be vagy akartak részesei lenni azok, akik mások büntetőjogi felelősségre vonásának kívánták jövőjüket szentelni. A haladó hagyományokat követve.

fröcsögő ötoldalas jelentést – a kórház káderhelyzetéről és az ott folyó munka néhány kérdéséről – 1953. április 29-én írta alá Nagy Imre és Keleti Ferenc, valamint vitatta aznap meg a Titkárság.

Az összegzés szerint „egyes párt, minisztériumi, ÁVH- és rendőrségi vezetők bűnös tevékenysége, mások szájtátisága folytán az ellenségnek sikerült beépülnie a párt kórházába és ott kártevő cselekményeket végrehajtani, veszélyeztetve a párt és állam vezetőinek munkaképességét és életét". Azért azt nem írták le – mint Moszkvában –, hogy ezek az orvosok „emberszabású vadállatok" és azt sem, hogy többségük a „JOINT elnevezésű nemzetközi zsidó burzsoá-nacionalista szervezet ügynöke". Zinner 2001–2. 218.

Ám a tizenkét orvosról összeállított rövid jellemzésben származásuknál többnél papírra vetették, hogy kiknek volt rabbi az édesapja, kik voltak cionisták, kinek volt kapcsolata a JOINT-hoz *(American Jewish Joint Distribution Committee)* s így tovább. A végleges határozat kelte 1953. május 24.

1213 *Javaslatok, é. n.* MNL OL XXVI–E–6 2. doboz, 14. dosszié.

1214 *Nádas András tanulmányi osztályvezető levele Gáspár Sándorhoz, 1953. február 10.* Uo.

1215 Iskolavezető kinevezése. *Iktatókönyv, 2/1953 bejegyzés, 1953. március 20.* MNL OL XXVI–E–6 4. doboz. (Csordás kinevezése napjától vezetve.)

1216 Dr. Décsi elmondta utóbb, hogy a vele szemben indított büntetőeljárás nem érintette sem az igazságügyi tárcánál 1950 nyarától folytatott tevékenységét, „sem pedig mint az ügyészségért felelőst, […], tehát az igazságügyi apparátus teljesen ki volt hagyva". *Décsi memoár*, 1984. június 6. 102.

1217 *Jegyzőkönyv a vezetői munkakör átadásáról, 1953. január 16.* MNL OL XXVI–E–6 3. doboz, 16. dosszié.

1218 *Az igazságügyi tárca kollégiumának üléséről készült szó szerinti jegyzőkönyv, az 1953. február 2-án történt számos kinevezés és dr. Gaál február 26-án történt eltávolítása után.* MNL OL XIX–E–1–p 82. doboz. Iktatószám nélkül.

Kimutatás a bírósági büntetőügyek számáról 1950 és 1953 között

Esztendő	*Hány személy ügyével foglalkoztak*	*Marasztaló ítéletek száma (személy)*	*Felmentő ítéletek és megszüntetések száma (személy)*
1950	203 669	98 052	105 617
1951	212 495	125 650	86 845
1952	195 098	134 471	60 627
1953. I. negyedév	38 567	29 004	9 563
Összesen	649 829	387 177	262 652

Végül egy kiragadott adat a korszak statisztikájából: 1950-ben a rendőrség kb. 300 ezer, a tanácsok kb. 180 ezer, összesen közel félmillió kihágási ügyben jártak el. Ehhez hozzátehető, havi átlagban 14 201 személyt vádoltak meg az ügyészek, és ez összességében azt jelentette, hogy 511 270 személlyel szemben emeltek vádat. Miközben közel négyszázezer embert elmarasztaltak, és ekképp valójában családjukat is meghurcolták, több mint negyedmillióval szemben pedig felesleges retorziókat alkalmaztak kezdetben, mert már annak idején is bebizonyosodott, hogy ártatlanok voltak.[1219]

Még hatalma csúcsán volt Rákosi, amikor a Titkárság két, egymást elég gyorsan követő ülésen, előbb 1953. március 4-én a hetedik napirendi pontként, a különfélék között megvitatta Az igazságügyi tárca megtisztítása az ellenséges elemektől címmel készült, a főtitkár által javasolt előterjesztést, elfogadva a határozatot.[1220] Mit tartalmazott Rákosi aznap aláírt javaslata?

„A jelenleg felszámolás alatt álló kémbanda ügyében folyó vizsgálat során ismeretessé váltak Péter Gáborék által beépített személyek.

Javaslom, hogy a Titkárság bízza meg Kovács Béla igazságügyi miniszter *[sic!]*, Czakó Kálmán igazságügyi miniszterhelyettes és Keleti Ferenc elvtársakból álló bizottságot, hogy dolgozza ki az Igazságügyi Minisztérium *[sic!]* ellenséges elemektől való megtisztításának tervét."[1221] Ennek megfelelően a hó végén dr. Sömjénnek, a Bírósági Főosztály vezetőjének is bealkonyult. A tárcabéli volt főnökétől, az őrizetben lévő dr. Timártól kényszeríthettek ki olyan vallomást, amelynek nyomán Kovács miniszter már leváltását javasolhatta. Ennek lényegét Keleti, a vele egyetértő Naggyal, 1953. március 31-én továbbította kétoldalas előterjesztéssel az MDP Titkárságának. Azzal, hogy az egyfelől a főosztályvezetőt függessze fel „ellenséges tevékenység miatt", másfelől ügyét vizsgálja ki az ÁVH. Mire hivatkoztak?

Arra, hogy az „izraelita hitoktató" édesapjával[1222] és hitvesével az idő tájt együtt élő főosztályvezető 1945 elejétől komoly befolyásra tett szert az MKP belvárosi (akkoriban Budapest, IV. kerületi) pártbizottságában. Elérte, hogy utóbb már az állami hivatalok pártszervezetének káderese lett. Mindkét pártbéli pozíciójából általa „sok politikailag megbízhatatlan és ellenséges elem épült be az államapparátusba". Hasonló befolyást szerzett utóbb, 1949 nyarát követően az igazságügyi tárca pártszervezetében is. Elhelyezett ugyan a főosztályról „több horthysta elemet, azonban helyettük kispolgári barátait és más, politikailag megbízhatatlan elemeket csempészett be". Így volt ügyvédkollégáit, büntetőtörvényszéki ún. ötöstanácsi tagokat. Két volt kolléganőjét áthozta az állami hivatalok pártszervezetétől, a „cionista múltú titkárnőjét beépítette a Személyzeti Főosztályra bírói vonalra", a másik, „politikailag megbízhatatlan múltú személy" pedig titkárnője lett. Védte a politikailag megbízhatatlanokat, kényszerű leváltásuk után azonban „vigyázott arra, hogy áthelyezésüknél anyagi károsodás ne érje őket". A bírói apparátus „megerősítését a legutóbbi időkig alattomos módon akadályozta". Nem törődött a fiatal káderekkel, nem vitte őket előbbre. Egyes bírók „korrupciós tevékenységét, az osztályellenséggel való összeszövődését" elkente, „Timárral együtt takargatta". Hasonlóképp egyes ügyvédekét is. Nem segíti a minisztérium új vezetőjét – bújt ki a szög a zsákból ennél a mondatnál –, „sőt bizonyos zavarkeltést próbál kelteni alattomos módon". Indokolatlanul kért igazoló jelentéseket bíróktól, zaklatta őket. Az utolsó előtti mondat felidézi keletkezésének korszellemét, ekképp: „Kivizsgálás alatt áll a JOINT-tal való kapcsolata, mivel mint kezes kötelezettséget vállalt a JOINT-tal szemben egy személy tartozásáért."[1223] Kommentár az előbbiekhez nem szükséges, önleleplező a tartalma. Dr. Sömjén elbocsátással megúszta Kovács, az akadémiát végzett miniszter és az őt támogatók ármánykodását.

A hónapokkal később, május végén bekövetkezett „hosszú csések éjszakája", a bírók és ügyészek sorai között végrehajtott újabb vérfürdő az immár Piros László vezette, de érdemben Rákosi irányította ÁVH szokásos törvénytelen „vizsgálatainak" egyik következménye lett. Jelzi ugyanakkor azt is, hogy a főtitkár miként követte nyomon a kihallgatásokról készült jegyzőkönyvek tartalmát, és milyen újabb és újabb utasításokat adott, nem csupán az ÁVH vezetőinek, a náluk a Titkárság által felállított bizottságnak, érdemben azonban az ő képviseletében eljáró Farkasnak,[1224] hanem az igazságügyi hatóságoknak (és az őket felügyelő pártszervnek) is. Mindez azonban az éremnek egyik oldala. Mi volt a másik? Tömören fogalmazva: a gyorstalpalót végzettek egyik akciójának a következménye. Hogyan történt?

Kovács Béla igazságügy-miniszter írásban megbízta Alexa Miklós államügyészt azzal, hogy a Magyar Munkásmozgalmi Intézetben őrzött dokumentumok alapján ellenőrizze dr. Ágoston 1951. nyári vizsgálatának adatait.[1225] Majd tárja fel, hogy kik voltak azok az ügyészek, bírók és jegyzőkönyvvezetők 1945 előtt, akik eljártak a kommunistákkal szemben indított büntetőeljárásokban. Teljesítve feladatát, három jegyzéket állított össze 1953. március 27–28-ára. Előbb átadta az általa összeállított, elírásokkal teli, géppel írott, 1008 bíró nevét tartalmazó névsort 1953. március 27-én a kommunista büntetőperekben tevékenyen részt vett ítélőbírókról.[1226] Majd az újabbról jelentett: „Igazságügy miniszter elvtárstól kapott megbízás alapján a Munkásmozgalmi Intézetbe *[sic!]* kutató munkát végeztem. Kutatásaim *[sic!]* során a Munkásmozgalmi Intézet vezetősége által hivatalosan összeállított névsorból és az idevonatkozó egyes bűnügyi iratok átvizsgálása alapján megállapítottam, hogy az alant felsorolt ügyészek, közülük sokan mint főügyészek és ügyészségi elnökök a kommunista perekben aktívan részt vettek mint vádirat szerkesztő vagy tárgyaló ügyészek közreműködtek.

Az alant felsorolt ügyészek nevei a konkrét bűnügyben megtalálhatók. A Munkásmozgalmi Intézet vezetősége által hivatalosan összeállított névsorban minden egyes ügyész neve mellett a személyével kapcsolatos bűnügy száma fel van tüntetve, ez külön megbízás alapján

1219 Zinner–Balogh–Habuda–Markó–Svéd–Szakács–Szomszéd 1991. 153–154.
1220 *Javaslat, 1953. március 4.* 7. napirendi pont. MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 233. ő. e. 7.
1221 *Javaslat, 1953. március 4.* Uo. 107.
1222 Dr. Décsi szerint nem hitoktató, hanem rabbi volt dr. Sömjén apja.

1223 *Az MDP KV Adminisztratív Osztály javaslata, 1953. március 31.* MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 237. ő. e. 92–93. A Titkárság elfogadta a felfüggesztési javaslatot 1953. április 1-jén. Káderjavaslatok, dr. Sömjén Pál. *Határozati jegyzőkönyv*, 8. napirendi pont. Uo. 6.
1224 *Rákosi Mátyás „sajtcédulái" Farkas Mihályhoz Péter Gábor és társai büntetőügyének vizsgálatakor, 1953. január.* ÁBTL 2. 1. V–150019/3. Farkas Mihály büntetőügye. *Iratok 3.* 333–335.
1225 *Alexa Miklós államügyész feljegyzése ellenőrző vizsgálatáról dr. Ágoston Pálnak, az Igazságügyminisztérium Személyzeti Osztálya főelőadójának a Magyar Munkásmozgalmi Intézetben 1951. június 21. és július 23. között folytatott kutatásáról, amelyek annak idején egyes, igazságügyi dolgozók kommunista perekben betöltött szerepére vonatkoztak, 1953. március 27.* ÁBTL 4. 1. A–413. 4–7. 11. doboz.
1226 *Alexa Miklós államügyész feljegyzése 1008 kommunistákkal szemben indított büntetőperben eljárt bíró nevéről, 1953. március 27.* 4.1. ÁBTL 4. 1. A–626. 1–10. Horthysta bírók.

bármikor megtekinthető."[1227] Mindezt azonban a névsor részben igazolta vissza. Igaz volt annyiban, hogy a vezető állást betöltött és kevésbé ismert ügyészeket egyaránt felsorolta. Eltekintve attól, hogy Alexa számos esetben helytelenül írta a vezetékneveket, vagy többször hiányzott a keresztnév is, valamint két személy nevét kétszer szerepeltette, ezért nem 230, hanem érdemben 228 az általa írásban továbbított ügyészek száma,

Előbbiek közé tartozott alsóterényi dr. Auer György, baróthy és csíkszenttamási dr. Baróthy Pál* (Barótiként írva), dr. Finkey Ferenc, dr. Kéler Béla, dr. Loyczel Kálmán, dr. Lee Tibor, dr. Miskolczy Ágost, Polgár Viktor, szentmiklósi és óvári dr. Pongrátz Jenő*, dr. Strache Gusztáv, vitéz dr. Tamásy László, dr. Timkó Zoltán és dr. Váry Albert (Várryként írva). Egyiküknél sem volt feltüntetve nemesi előneve. Ez érthető, ám nem csupán ügyészek, hanem mások is szerepeltek a névsorban. Márpedig Alexa ezeket a neveket csupán átmásolta abból az összeállításból, amelyet a Magyar Munkásmozgalmi Intézetben 1950-ben állítottak össze a büntetőperek alapján. Így kerültek abból feljegyzésébe dr. Szemere Béla* s a társai – Bobula Titusz*, dr. Ulain Ferenc* és Franz Döhmel* –, akik 1923-ban nem ügyészek, hanem a magyar „sörpuccsnak" nevezett büntetőeljárásnak a vádlottai voltak.[1228] Majorossy Richárd nem, hanem Majoros Richárd volt királyi ügyész Kecskeméten. És így tovább.

Az államügyész végül átnézte s lemásolta a 107 jegyzőkönyvvezető nevét is, akik kommunistákkal szemben indított büntetőperekben vettek részt. 1953. március 28-án írott jelentésében két személy nevét kétszer írta. Az ismertebb jogászok közül a jelzett bűnügyekben dr. Borbély János, dr. Böszörményi Imre, dr. Dorosy Dezső, dr. Simándi Tamás, dr. Téglás István és dr. Zsacskó Béla vezetett jegyzőkönyvet.[1229]

Rögzíthető, hogy a pártarchívumban összegyűjtött anyagot módszeresen feldolgozó Alexa államügyész a rendkívül rövid idő alatt kizárólag az ott készített jegyzékek másolását végezhette el. Arra nem volt ideje, hogy egybe is vesse tartalmukat minden személynél az ott tárolt büntetőperekkel. Elég feladatot jelentett számára ez dr. Ágoston 1951-es vizsgálatának ellenőrzése során. Ezért elégedett meg azzal, hogy kézhez kapta s lemásolta a névsorokat. Így feljegyzéseinek következtében mindazok, akikkel szemben utóbb az általa feltártak alapján felléptek, annak is a szenvedő alanyai lettek, amit a pártlevéltárban dolgozók elvétettek, avagy alapoztak meg akaratlanul 1950-ben. A kezdeti tévedések ott érhetők tetten, az újabbakkal Alexa pedig tetézte azokat. Miután azonban a miniszter megbízott benne, mert ugyan a gyorstalpalón Kovács az első, míg az államügyész a második tanfolyamot végezte el, a közös indíttatás azonban összekötötte őket. A listákat pedig hamarosan felhasználták másoktól származó, úgyszintén papírra vetett információk mellett.

Ez idő tájt a minisztérium kollégiumi naptára azt tüntette fel, hogy 1953. március 11-én már az újabb évfolyam szervezéséről tanácskoztak.[1230] Egy héttel később, március 18-án Nádas előterjesztései alapján az igazságügyi tárca kollégiuma egyfelől áttekintette az előző év, 1952 novembere óta történteket, másfelől a záróvizsgákra tett javaslatát és azt, hogy kik vizsgáztassanak.[1231] A kollégiumi naptár szerint 1953. április 8-án Szabó Pálnak kellett volna előterjesztenie az új tanfolyam szervezéséről az összeállítást.[1232] Miután azonban Nádas

1227 *Alexa Miklós államügyész feljegyzése 230 horthysta ügyész és főügyész nevéről, akik kommunista perekben részt vettek, 1953. március 28.* ÁBTL 4. 1. A–413. 1–4.

1228 KÁNTÁS Balázs: *Milicisták, puccsisták, terrorfiúk. Mikrotörténeti esettanulmányok és levéltári források a Horthy-korszak első éveiben működő radikális jobboldali titkos szervezetek és a hozzájuk köthető paramilitáris alakulatok tevékenységéről. 1919–1925.* Budapest, 2021. Irodalmi Jelen Könyvek.

1229 *Alexa Miklós államügyész feljegyzése 109 jegyzőkönyvvezető nevéről, akik kommunista perekben részt vettek, 1953. március 28.* ÁBTL 4. 1. A–413. 8–10.

1230 *A tárca kollégiumának iratai. Kollégiumi naptár, 1953. március 11.* MNL OL XIX–E–1–p 82. doboz. Iktatószám nélkül.

1231 *A tárca kollégiumának iratai. Kollégiumi naptár, 1953. március 18.* 1. és 2. napirendi pontok. Uo.

1232 *A tárca kollégiumának iratai. Kollégiumi naptár, 1953. április 8.* Uo.

készítette, ő volt Szabó helyett az előadó, a kollégium ülésén pedig már Kovács miniszter elnökölt.[1233]

Az MDP KV Adminisztratív Osztályának Nagy Imrét követő, a korábbi osztályvezető-helyettesi tisztségéből előbbre lépett új osztályvezetője, Keleti 1953. április 10-én levelet írt Rákosinak. A Titkárság határozata alapján bizottsági taggá kinevezett pártvezető ehhez mellékelte betekintésre az immár közel negyedéve őrizetben tartott dr. Décsi – nála erőszakkal elért – vallomását, valamint negyvenhat lapot a tisztogatási javaslatokról, amelyek – miként írta – átdolgozások alatt állnak. Iszonytató adatot hozott a főtitkár tudomására, ekképp: „a mostani javaslatokban összesen 429 osztályidegen származású stb. személy van feldolgozva eltávolításra". Három turnusban hajtanák ezt végre.

„217 személy június 1.-én,
2.) 113 személy az ősszel,
3.) 99 személy a jövő év június 1.-én.
Az első turnusban természetesen a legveszélyesebb elemek mennének."

Az elbocsátandók helyére „már 580 elvtárs van káderezve". Részletezte. Előléptetik az apparátusban már dolgozó s akadémiát végzett munkás- és parasztkádereket, hasonlóképp előléptetik az 1945 óta dolgozó „megbízható fogalmazókat és előadókat". Tudatta az is Rákosival, hogy az április 11-én (azaz másnap) záruló akadémiáról kilencvenkilenc elvtársat bevisznek az apparátusba, a budapesti, pécsi és szegedi egyetemek jogi fakultásairól a „237 legjobb III. és IV. éves hallgatót". Utóbbiak két, illetve egy év alatt levelezős hallgatóként zárják majd tanulmányaikat. (Vélhető ezért, hogy velük előzetesen beszéltek.)

Papírra vetette, hogy április 9-én áttekintették Kovács Bélával az anyagot, a talált hibák miatt azonban szükségessé vált az átdolgozás. Miért? Azért, mert dr. Décsi vallomásában öt olyan eltávolítandót is megemlített, akik korábban a jelentésben nem szerepeltek. Nem fordítottak kellő gondot sem a kiszorításnál, sem az új munkáskáderek kinevezésénél a déli s a nyugati határmegyékre. Még egyszer átnézik nagy gonddal a kiszorítandókat, mert – nem tagadta, hogy – közöttük „olyanok is fel vannak sorolva, akiknek egyelőre annyi bűnét látjuk pl. hogy »a Horthy-rendszerben nemzetvédelmi keresztet kapott«".

Az eltávolítás módját sem dolgozták még ki.[1234] Keleti nem vonta kétségbe, hogy ami történik, az „tisztogatás az ellenségtől [...] mégis kell valami egyéni elbírálásnak lennie: egyeseket minden igényjogosultság nélkül küldünk el, párnak talán valami nyugdíjat adunk (öregek)." Rákositól – kitől, ha nem tőle – várt útbaigazítást: helyesek-e az elgondolásaik, és ilyen irányban dolgozzanak-e tovább?[1235]

Megkaphatta, mert egy nappal a Titkárság soros ülése előtt, április 14-én Keleti aláírhatta az általa vezetett osztály kétoldalas javaslatát az igazságügyi apparátus megtisztítására. Munkatársaival azt három lépcsőben tervezte el, ekként is terjesztette elő. Így:

„1.) 1953. május 31-én el kell távolítani 285 ellenséges és politikailag megbízhatatlan személyt. Ebben a csoportban távoznak az ellenséges elemek, akiket Décsi felfedett – eddig 37 – és akikre az ellenséges kártevők munkájukban ismereteink alapján leginkább támaszkodhattak.

1./a. Az eltávolítottak helyére június 1-jével ki kell nevezni az apparátusban már egy-két év óta dolgozó munkás és paraszt származású bírói és ügyészi akadémiát végzettek közül 104 főt, a fogalmazói karból 181 főt bíróvá, illetve ügyésszé. Utánpótlásként fogalmazónak

1233 *A tárca kollégiumának iratai. Jegyzőkönyv a kollégium 1952. április 8-án tartott üléséről.* 1. napirendi pont. Uo.

1234 Miközben kettőszáztizenhetet másfél hónap múlva a falakon kívülre kívántak űzni, földönfutóvá tenni családjukkal együtt – tehetem hozzá.

1235 *Keleti Ferencnek, az MDP KV Adminisztratív Osztálya osztályvezetőjének levele Rákosihoz, 1953. április 10.* 1–2. (Iktatási száma a küldőnél: K/11/185/1953.) MNL OL XIX–E–1–z. 66. doboz.

ki kell nevezni 55 egyetemet végzett fiatal, megbízható kádert és 130 segédhivatali alkalmazottat.[1236]

2.) 1953. augusztus 1-jén további 125 fő osztályidegen és politikailag megbízhatatlan elemet kell elbocsájtani.

2/a. Helyükre szeptember 1-jén ki kell nevezni 125 fiatal fogalmazót bíróvá és ügyésszé. A kinevezésnél elsősorban az apparátusában már dolgozó fiatal, megbízható egyetemeket végzetteket és az első csoport elbocsájtásánál fogalmazóvá kinevezett 33 elvtársat kell figyelembe venni. Ezenkívül 70 főt a fogalmazói karból kell kinevezni. Ugyanakkor 125 segédhivatali dolgozót fogalmazóvá kell előléptetni."

Mindez kettőszáznyolcvanöt személynél a szakmai előbbre lépésüket jelentette, függetlenül attól, hogy miképp szerezték meg addigi szakmai felvértezettségüket. A százharminc fogalmazóvá váló személynél óriási ugrás történt felfelé, hisz a korábban egyetemeket végzettek vagy végzők helyére kerülnek. Mindez viszont a fogalmazói kar szakmai szintjének radikális csökkentését vonta maga után, miként – midőn még csupán tervezték – minderről álláspontomat a korábbiakban már jeleztem.

„3.) 1954. augusztus 31-én – a most induló bírói és ügyészi akadémia befejezése után – 275 fő osztályidegen, politikailag megbízhatatlan, illetve érdemi munkára alkalmatlan elemet kell elbocsájtani.

3a.) Az elbocsájtottak helyét fiatal, egyetemet végzettekkel, akadémistákkal és belső előléptetéssel kell megoldani."[1237]

Megjegyzendő, hogy e két időponthoz kötött, drákói következménnyel járó eltávolítási akciónál nem jelezték azt a határozatban, hogy kikkel kívánják pótolni a kétszázötvenöt segédhivatali dolgozót, akikből fogalmazók lesznek.

Ezt követően az MDP Titkársága az április 15-én tartott újabb tanácskozás kilencedik napirendi pontjaként, a „Különfélék" között elsőként megtárgyalta a „Megbízhatatlan elemek eltávolítása az igazságügyi apparátusból" címet viselő előterjesztést. Az ülésre meghívták a két előterjesztőt, a miniszter Kovács Bélát és Keletit.[1238] Jelen voltak: Rákosi, Gerő, Farkas, Nagy Imre, Kristóf, Hegedüs, Hidas, Horváth, Földvári, Ács és Vég.

A Titkárság módosításokkal elfogadta az elé terjesztetteket, és úgy határozott, hogy „azokat az elbocsátásra javasolt személyeket, akik ellen bűnvádi eljárás indítása nem szükséges, két hét felmondással kell elbocsátani. Egyes egyéni esetekben ilyen személyek részére nyugdíjat kell biztosítani.

Az eltávolított személyek pótlásánál az Igazságügyi Minisztérium *[sic!]* ügyeljen arra, hogy fiatal, megfelelő élettapasztalattal nem rendelkező káderekkel ne hígítsák fel az igazságügyi apparátust.

1236 *Csordás iskolavezető észrevételei Lakatos elvtárs beszámolójához, é. n.* MNL OL XXVI-E-6 2. doboz, 14. dosszié.

Csordás szerint dr. Lakatos Imre kifogásolta a Személyzeti Osztály munkáját. Amennyiben 1953. november 21. előtt, akkor a Kecskeméti, ha utána, akkor a Budapesti Megyei Bíróság elnökeként. Azért, mert ők „bár megtették a fogalmazóvá kinevezhető segédhivatali tisztviselőkről a javaslatokat, mégsem történt meg a kinevezés". Az iskolavezető ezt nem tagadta, de egyúttal jelezte, hogy „valóban felterjesztettek egy 41 éves pártból kizárt és egy 46 éves segédhivatalnokra vonatkozó javaslatot. A kinevezés nemcsak személyi körülményeik alapos kivizsgálása miatt nem történt meg eddig, hanem mert Krasznainé [Lászlóné] elvtársnőnél vannak még kinevezhető fiatal fogalmazó jelöltek, s elsősorban azokat akarjuk kinevezni."

1237 *Az MDP KV Adminisztratív Osztályának javaslata az igazságügyi apparátus megtisztítására, 1953. április 14.* MNL OL M-KS 276. f. 54. cs. 239. ő. e. 95–96/a.

1238 *A megbízhatatlan elemek eltávolítása az igazságügyi apparátusból, 1953. április 15.* 9. napirendi pont. Különfélék. Uo. 1.

A Titkárság nem járul hozzá az igazságügyi apparátusnak a Jogi Egyetem 3-ik és 4-ik évfolyam hallgatóiból és a közgazdasági technikum most végzett hallgatóiból való feltöltéséhez. Ennek megfelelően csökkenteni kell az elbocsátandók végső számát.

A bírói és ügyészi akadémiára csak olyan hallgatókat lehet felvenni, akik az általános iskola 8 osztályát elvégezték."[1239]

Május 6-án véglegesítették a szöveget a KV határozataként.[1240] A párt legfőbb testülete azonban 1953. február 26-án és utána legközelebb június 27–28-án ülésezett. A Titkárság a KV tagjainak nevében határozott emberek, családok sorsáról, tudtuk nélkül. Mindez bevett gyakorlat volt.

A Keleti által aláírt, kiküldött végleges határozat tartalmazta azt is, hogy az apparátus összlétszáma 5255 fő, ebből 3371 a „felszabadulás előtt is igazságügyi dolgozó, vagy önálló ügyvéd volt", közel kétharmaduk (64,2%). A minisztériumban 333-an dolgoztak, akik közül százhetvennégy személy (52,3%), tehát a felénél is több nem 1945 után lett munkatárs. Miként nézett ez ki az apparátuson belül? Érdemi munkát – bíró, ügyész és fogalmazó – 2330 fő végez, közülük 1424 (60,8%) „felszabadulás előtt is igazságügyi dolgozó, vagy önálló ügyvéd volt", túlnyomó többségük osztályidegen származású.

1954. augusztus 31-én az összes elbocsátottak száma elérné a hatszázharminc „ellenséges, megbízhatatlan" személyt. A határozatban külön egységet képezett a megtisztítás fázisai, tervezett „lépcsői" után az elbocsátás három módja: „bűnvádi eljárás indítása, […] két hét felmondás minden igény nélkül, […] két hét felmondás, egyes esetekben nyugdíjjal". Véleményem tömör: a határozat készítőit nem hatotta át a szocialista humanizmus.

És még nem volt vége a jövőképformáló, sajátos likvidálást előíró határozatnak, mert az „elbocsájtandók közötti párttagokat, akik múltjukkal kapcsolatban kompromittáló tényeket hallgattak el (cionista kapcsolat, ötös-tanács tagság, osztályidegen származás stb.), ki kell zárni a pártból. Ki kell zárni minden további nélkül azokat a párttagokat, akik Décsi vallomásában szerepelnek, akikkel szemben bűnvádi, vagy fegyelmi eljárás indul. Az első csoportban lévő párttagok kizárását május 20 és június 1 között kell végrehajtania az illetékes pártalapszervezeteknek." Azaz még mielőtt kézhez vennék május 31-én az elbocsátó, közel sem szép üzenetet.

Az apparátus megtisztításánál és feltöltésénél a tárca, Budapest területe, valamint a déli és nyugati határ menti megyék igazságügyi szerveit kell elsősorban figyelembe venni. Miként ennél a pontnál, úgy az előbbieknél nyomon követhető mindaz, amiről előzetesen Keleti osztályvezető tájékoztatta már Rákosit. Végül egy álságos, humanizmust mímelő pontban arról határoztak, hogy minden elbocsájtandót egyénileg, gondosan bíráljanak el. Esetenként a polgári származású régi bírót vagy ügyészt – ha egyébként kielégítően dolgozik – meg kell hagyni, de vezető helyről leváltva, az apparátusban.

A határozat utolsó két és fél sorával a jövő nemzedéknek is vészjósló módon üzentek, miszerint az igazságügyi tárca ügyeljen arra, hogy „fiatal, megfelelő élettapasztalattal nem rendelkező káderekkel ne hígítsák fel az igazságügyi apparátust". Azaz korai lesz még az öröm, ha hírét veszik az autodafénak.[1241]

Keleti egyúttal javaslatokat is várt április 9-ét követően Rákositól, midőn tájékoztatta őt arról, hogy a neki megküldött anyagon Kováccsal együtt még dolgoznak, mi több, azt épp átdolgozzák. Bármi jelzést kapott Moszkva akkor még hatalma teljében lévő elsőszámú képviselőjétől, bármit tett hozzá ő, Kovács és az általuk irányított apparátus a végső előterjesztés-

1239 Uo. 7.

1240 A Titkárság tagjain kívül a határozatot kiküldték még két miniszternek, így Házinak és Kovács Bélának, akiktől azonban 1953 októberében vissza kellett azt kérni. Uo. 96/b.

1241 Uo. 97–98. 1953. április 15. Mellékelve az MDP KV határozata a megbízhatatlan elemek eltávolítására az igazságügyi apparátusból, 1953. május 6.

hez, majd a végrehajtandó határozathoz, egyetlen dologra elégséges utalni azzal kapcsolatban. Arra, hogy négyszázkilencvenről hatszázharmincra, azaz közel 36%-kal (35,35%-kal) növelték meg az eltávolítandók számát. A kommentárt a Tisztelt Olvasóra bízom. Amikor hónapokkal később, a KV Adminisztratív Osztálya feljegyzést küldött Rákosihoz, abban ismételten arról a harminchét személyről tettek említést, a május első hetében véglegesített határozat ötödik pontjára hivatkozva, akik dr. Décsi vallomásában szerepeltek.[1242]

S ami a leglényegesebb: a bírói kar megritkítását – miként az előbbiekből kitűnik – a legfelsőbb pártvezetés közvetlen beleszólásával annak apparátusa készítette elő. Erről a meghatározó mozzanatról a kormányzati tényezők adatszolgáltató szerepe s a párthatározat végrehajtásakor okkal gyűlölt magatartása ismételten elterelte a figyelmet. A gyorstalpaló első tanfolyamát végzett Kovács azonban ettől nem, hanem már hetekkel korábban más okból rendült meg, tudatta is Rákosival a hozzá április 25-én írott levelében. Az történt, hogy egy büntetőügy során egy államvédelmi százados, dr. Barna Péter* azt közölte vele, hogy „felsőbb helyről az az utasítás, hogy ezeket a vádlottakat el kell ítélni és a tárgyalásokat a szokástól eltérően a Mosonyi utcai házban kell megtartani". Piros, aki a titkosszolgálatot vezette Péter bukása után, meg azt közölte, hogy „Gerő elvtárssal meg lett beszélve a bűnvádi eljárás lefolytatása is és a kiszabandó büntetés mértéke is, mely szerint a legsúlyosabb 8 év, a többi azon alul egy évig terjedhető volna". Kovács még arról is tájékoztatott, hogy „az ÁVH által nyomozott ügyekben igen sok esetben azzal adják át a vádlottakat, hogy a büntetés kiszabására is, illetve annak mértékére javaslatot tesznek. Sokszor ez a javaslat eltérő a reálisan kiszabható büntetéstől és igen sok esetben nem áll arányban az elkövetett cselekmény társadalmi veszélyességével. Az ÁVH minden esetben, mint pártvéleményt, így adja tovább ezeket a javaslatokat. Az a kérésem – írta –, hogy az ilyen esetekben kiadott javaslatokat én kapjam meg és oly úton, amelyből kétséget kizáróan megállapítható, hogy az Rákosi elvtárs tudtával, a pártból ered."[1243]

A büntető ítélkezés mindennapjainak történéseiben teljességgel járatlan Kovács levele a változatlanságot érzékeltette. Azt, hogy az 1953 elején történt letartóztatások ellenére, az ÁVH első emberévé előlépett Piros hatalmi helyzetbe hozásával országszerte maradt minden a régiben a társadalom tízezreit sújtó büntetőítélkezés boszorkánykonyháiban. Egy államvédelmi százados megengedhette magának, hogy folyó büntetőügyben az igazságügyi tárca vezetőjéhez forduljon. Kovács kérésével egyúttal azonban óriási öngólt is lőtt. Írásában leleplezte azt, amit Rákosi csak két hónappal később, nem kis mértékben Moszkva hathatós igenlésére kényszeredetten vallott be, azt, hogy beleszólt – és miként a levél tartalmazta, Gerő is – abba, hogy kit hogyan ítéljenek el.

A naptárban május vége ugyan vészesen közeledett, de előbb be kellett fejezni az 1952. február 15-én kezdődött harmadik tanfolyamot. Mint minden tanfolyam végeztével, itt is, 1953. áprilisban történt meg a végzettek besorolása. Közülük magasabb, III. és IV. fokozatba többeket javasoltak megfelelő indoklással.[1244] Az akadémián – ugyancsak szokás szerint hetekkel a vizsgák előtt – elkészültek a javaslatok, hogy kiket hová s milyen beosztásba nevezzenek ki a tanfolyam végeztével. A tárcától ezekre eltérő válaszok érkeztek: volt, amikor

1242 *Az MDP KV Adminisztratív Osztályának feljegyzése Rákosi Mátyás részére, 1953. október 21.* MNL OL M–KS 276. f. 65. cs. 324. ő. e. 80–81.; Zinner–Balogh–Habuda–Markó–Svéd–Szakács–Szomszéd 1991. 141.

1243 *Kovács Béla igazságügyi tárcavezető levele Rákosi Mátyás főtitkárhoz, 1953. április 25.* MNL OL M–KS 276. f. 65. cs. 324. ő. e.

1244 *Besorolási javaslatok és az iskolavezető különvéleménye, 1953. március 27. és április 5.* MNL OL XXVI–E–6 3. doboz, 16. dosszié.

egyetértett a javaslatokkal, és volt olyan is, amikor az előterjesztést valaminő okkal mégis elutasította, s helyette más, eltérő megoldást javasolt.[1245]

Az akadémia megvizsgálta az új miniszter, Kovács kérését is, hogy van-e lehetőség arra, hogy hamarabb befejezzék a tervezett április 29. helyett az akadémiát. Erre – a tananyagcsökkentést részletezve – azt válaszolták 1953. március 2-án, hogy a tanév zárásának időpontja április 11-re előre hozható.[1246] Ezek után Csordás is elkészítette beszédének és a záróünnepségnek a tervezetét is. Beszéde tervezetébe utóbb beleírta, hogy a miniszter és első helyettese is akadémiát végzett, a sorok között a napi politikai igényeit visszhangozva, és szigorú ítélkezésre hívta fel az akadémiát végzettek figyelmét. Az iskolavezető vezette volna az ünnepi asztalhoz az igazságügyi tárca első emberét, a KV Adminisztratív Osztályának vezetőjét, továbbá a belügyi és a honvédelmi tárcáktól érkezett meghívottakat. Az asztalnál ő a miniszter és Keleti között foglalna helyet. Csordás rövid megnyitóját követné a miniszter beszéde, aki utána kivenné a bíróktól[1247] az esküt, majd azt a többiek is letennék.

Keleti beszédét a hallgatók részéről Szegedi Margit felszólalása követné. A miniszter kiosztaná az okleveleket, Csordás jutalmakat adna át a legjobb hallgatóknak, végül az iskolavezető bezárja az ünnepséget, amely a nemzetközi munkásmozgalom legelterjedtebb, magyarul 1904-től énekelt mozgalmi dalának, az Internacionálénak a hangjaival zárulna.[1248]

Az új miniszter üzent Nádasnak 1953. április 9-én. Tudatta vele, hogy a Bírói és Államügyészi Akadémia végzett hallgatóinak egyetemi tanulmányaira vonatkozó minisztertanácsi előterjesztéssel dr. Erdey-Grúz Tibor* felsőoktatási miniszter egyetért. Ő szükségesnek tartja azonban azt, hogy az akadémia saját tantervét egyeztesse az egyetemekkel, hogy a két – egyetemi s az akadémiai – tanterv alkalmazkodjék egymáshoz. Kovács ennek végrehajtásáról jelentést kért.[1249]

A tanfolyam végeztével hatvanhat személyt javasoltak az 1953-as hadbírói tanfolyamra.[1250] Közöttük a szintén akadémián tanult Szána nevét azért nem vetették papírra, mert a szakaszvezetőt eleve a honvédség vezényelte az akadémiára. A töredékes iratok szerint a harminchét honvédból utóbb nyolc nem vizsgázott, a tizennégy tisztből viszont valamenynyi eleget tett kötelezettségének, így Pozsgai is.

Kik voltak azok a frissen akadémiát végzettek, akik utóbb bárminő szerepet vállaltak a kádári megtorlás különböző fázisaiban? Az ügyészként, illetve bíróként kinevezettek ebből az évfolyamból kiknek a halálához vezető úton teljesítettek hivatali feladatokat?

Az ügyészek közül Barta Lajos, Dobos Ferenc, Halmai Miklós, Kapu László, Kádár Ignác, Klauszmann Alfréd, Légrády Gyula, Major Miklós, Marosi Pál, Molnár Miklós, Péntek Károly és Serdült Sándor. A bírók közül Pinczés István, Pozsgai István, Szána Károly és (a majd 1954 szeptemberében vizsgázott) Zalai Miklós.

Az ügyészek közül Barta bocsátotta ki az elfogatóparancsot az 1959. február 3-án kivégzett Garamszegi Alfréd büntetőügyében. Dobos Szegeden két halálbüntetést indítványozott

1245 *Az akadémia, illetve a tárca Tanulmányi Osztályának javaslatai a végzős hallgatók kinevezésére és munkahelyére, 1953. április.* MNL OL XXVI–E–6 3. doboz, 16. dosszié.

1246 *Dávid Ferenc tervezete az ideológiai tananyag rövidítésére, 1953. március 2.* Uo.

1247 Megyei bírósághoz kettőt neveztek ki, Nagy Józsefet az Egri és Bukács Györgyöt a Zalaegerszegi Megyei Bírósághoz, a többiek járásbírók lettek. Budapesten, a Központi Járásbírósághoz Bordács István, Ignátz Pál és Várady Ferencné, Szücs István a Ceglédi, Sándor Vilmos és Tircsi Gyula a Debreceni, Tóth Dezső a Győri, Molnár Rudolf a Miskolci, Illés József és Molnár Anna a Pécsi, Oravetz István a Szegedi, Pásztor Ferenc a Szekszárdi, Musa Erzsébet a Székesfehérvári, Guzorán Gáspár a Szombathelyi és Nádasi Gyula a Veszprémi Járásbírósághoz. *A végzettek közül tizenhét bírói kinevezést kapott, é. n.* Uo.

1248 *Ünnepi beszéd és záróünnepély tervezete, é. n.* 1952. április 15., a tanévzáró előtt. Uo.

1249 *Kovács Béla miniszter üzenete a tárca Tanulmányi Osztályának vezetőjéhez,* 1953. április 9. Uo.

1250 Közöttük említették Oláh Lászlót, Pocsait, Világost és Zalait is. *Az 1953-as hadbírói tanfolyamra javasoltak névsora, é. n.* MNL OL XXVI–E–6 2. doboz, 9. dosszié. Iktatószám nélkül.

a Szegedi Forradalmi Bizottság tagjainak büntetőperében az elsőfokú büntetőeljárás során, és közülük Kováts Józsefet a Szegedi Megyei Bíróság, majd a másodfokú fórum egyaránt halálra ítélte, kivégezték. Halmai felügyelte a Balázs Géza és társai büntetőügyében folyt nyomozást Miskolcon, elrendelte két személy előzetes letartóztatását 1957. január 25-én, nem végezték ki őket. Kapu képviselte a vádhatóságot dr. Szobonya Zoltán elsőfokú büntetőeljárása során, a vádlottat utóbb, a jogerős halálos ítélet végrehajtásával kivégezték. Kádár Ignác a nyomozást felügyelte Kósa Pál és társai, az újpesti forradalmárok büntetőügyének vizsgálatakor; Rusznyák László, ifj. Rizmayer József, valamint Kósa és társai, továbbá Törzsök Géza és társa, végül Somlai István büntetőeljárásának ügyészségi szakaszából is kivette részét. Mindegyik vádlottat kihallgatta s különböző intézkedéseket hozott. Az elsőfokú büntetőeljárás során a vádhatóságot képviselte Somlai, Rusznyák, ifj. Rizmayer, valamint Kósa és társai esetében. Kivégezték utóbb Somlait, ifjabb Rizmayert és Harazin Jánost, Rusznyákot, Czimer Tibort, Laurinyecz Andrást, Bán Róbertet és Ekrem Kemált, továbbá Kósát, Gábor Lászlót, Koszterna Gyulát, Csehi Károlyt, Somlyói Nagy Sándort, Rajki Mártont, Gémes Józsefet és Törzsököt is. Klauszmann Alfréd elkészítette a kivégzettek közül Jakab András vádiratát 1957 januárjában, a pótnyomozás során kihallgatta Berta Józsefet, továbbá Kálmán Dezsőt, Kicska Jánost, Magyar Jánost, Mecséri Jánost, Rémiás Pált, Szabó Pált és Szendi Dezsőt. Légrádi Gyula képviselte a vádhatóságot Herczeg József és társai büntetőügyében. A Kaposvári Katonai Bíróság mint rögtönítélő bíróság 1957. szeptember 4-én három vádlottat jogerősen halálra ítélt, de a Népköztársaság Elnöki Tanácsa kettőt kegyelemben részesített. Herczeget kivégezték. Major Miklós két másodfokú büntetőeljárásban képviselte a vádhatóságot, Folly Gábort, illetve Szmrek Benjámint kivégezték. Marosi Pál a Kaposvári Katonai Ügyészség vezetőjeként kihallgatta s megvádolta 1957. október 17-én a később kivégzett Katona Istvánt.

Molnár Miklós a Budapesti Katonai Ügyészségen szolgáló főhadnagyként a vádhatóság képviselője volt, és a legsúlyosabb büntetés, halálbüntetés kiszabását kérte Huszár Lászlóra, amelyet végre is hajtottak. Péntek Károly előzetes letartóztatásba helyezte idősebb Császár Józsefet, akinek a kierőszakolt vallomása után tartóztatták le fiát, az utóbb kivégzett ifjabb Császár Józsefet. Serdült Sándor kihallgatta s elkészítette a vádiratát a mindkét fokon halálra ítélt és kivégzett Molnár Imrének.

A bírók közül Pinczés István tíz halálos ítéletet hirdetett ki, közülük Soltész József, Jakab András, Hullár Gábor, Bóna Zsigmond, Katona Sándor és ifjabb Császár József vádlottakat kivégezték, Nagy András*, Rudas András*, Héder Géza*, Szutter János* ítéletét szabadságvesztés-büntetésre enyhítették. Az elsőfokú büntetőeljárásban két általa nem halálos ítélettel sújtott vádlottat – Kocsis Sándor és Berta József – másodfokon halálra ítélték és kivégezték. Pozsgai István az általa vezetett Szegedi Megyei Bíróság népbírósági tanácsával elsőfokú büntetőeljárásban, 1958. február 13-án halálra ítélte Kováts Józsefet, akit utóbb, a jogerőssé vált másodfokú ítéletet követően kivégeztek. Szána Károly 1957. február 12-én bizonyítékok nélkül halálra ítélte Bartók Jánost, akit még aznap kivégeztek. A Budapesti Fővárosi Bíróságon Zalai Miklós halálra ítélte 1958. augusztus 30-án Csizmadi Ferencet és Viskovics Jánost, akiket utóbb kivégeztek.

Csordás iskolavezető az akadémia harmadik tanfolyamát záró vizsgák után terjedelmes jelentést állított össze a történtekről. Tényeket közölt: 1952. február 15-én indult az előkészítő, erre kettőszázkettő hallgató járt. Munkás nyolcvankettő, paraszt hatvanhárom, míg kisiparos, alkalmazotti származású ötvenkettő volt. Iskolai végzettségük szerint kilencvennyolcan elemit, negyvenkilencen polgárit, ötvenöten felsőbb iskolát végeztek. Kor szerinti megoszlásuk: húsz és harminc év közötti százharminchét, ezen felüli hatvanhét, egy pedig negyvennégy éves. A huszonkilenc pártonkívülitől eltekintve a többi párttag vagy tagjelölt volt.

A tanfolyamot azonban száznegyvenegyen fejezték be, közülük huszonnyolc[1251] honvéd és kilenc tűzoltó. Az eltávozott hatvanegy hallgatóból huszonhat munkás, tizenhét paraszt- és tizennyolc egyéb származású volt. Közülük tíz egészségi, tizennyolc politikai okokból, huszonhét gyenge tanulmány eredménye miatt, három önkényesen távozott. Három élsportolót a honvédelmi miniszter rendelt vissza. Az eltávozott hallgatók közül huszonhárom honvéd volt; az induló ötvenkét honvédhallgatóból egyet leszereltek, akit az igazságügyi tárca vett át.

Csordás utalt a kiválasztás hiányosságaira, megvilágította a lemorzsolódás hátterét is. „Nem szereztek be megfelelő tájékoztatást a hallgatókról kellő időben, egészségi és szellemi állapotuk terén nem állítottak fel megfelelő követelményeket." Súlyosan elmarasztalta a hallgatók elhelyezésénél és az ellátásuknál tapasztalt anomáliákat. Általánosságban leszögezte az iskolavezetés nevében, hogy „az iskola munkája eredményes volt és az Akadémia elvégzése után megvannak az előfeltételei annak, hogy az elvtársak, kevés kivételtől eltekintve, jó munkát végezzenek". Részletezte az ideológiai munkát, a jogi munkát, a módszereket, a kádernevelést, az iskolavezetőség munkáját. Nem rejtette véka alá, hogy az igazságügyi tárca Tanulmányi Osztályának segítsége nem elvi jellegű, hanem a hallgatók szociális és az akadémia gazdasági problémáinak megoldására szűkül, felszínes, nem törődik érdemi kérdésekkel, összességében „nem kielégítő". A februári brigádvizsgálat után komoly segítséget azonban nem kaptak, noha ígérték. Ne formai, hanem elvi, tehát a tartalmi kérdések megoldásához nyújtson a tárca segítséget. A helyi pártszervezetekről írottak zárták rendkívül alapos jelentését.[1252]

Ezen a napon, 1953. április 24-én ülésezett a kormány is, elnökségi ülést tartottak.[1253] Kovács Béla miniszter terjesztette elő „a Bírói és Államügyészi Akadémia hallgatóinak egyetemi tanulmányi ideje" napirendi pontot. A *Magyar Közlöny*ben 1953. május 8-án tették közzé. A Rákosi vezette kabinet arról határozott, hogy az egyetemek jogi karain az akadémiát végzetteknél egy évet be kellett számítani tanulmányi idejükbe.[1254] Ezt a korábbi, sajátos körülmények között eltöltött oktatási időszakot, az akadémiai képzést így illesztették be az egyetemi jogászképzés rendszerébe. A Minisztertanács ezért fogadta el, 19/1953. (V. 8.) M. T. számú rendeletként utóbb kiadva. Utóbb a Bírói és Államügyészi Akadémia működési és szervezeti szabályzatának tervezetébe is belefoglalták, a tizenhét pontban rögzítettek

1251 *A huszonnyolc honvédhallgató felsorolása, 1953. március 28.* MNL OL XXVI–E–6 3. doboz, 16. dosszié. A hallgatók neve után zárójelben születési helyük és születésük időpontja. Bene Ernő (Budapest, 1918. december 21.), Bodocs László (Kunszentmárton, 1924. december 12.), Borsi László (Debrecen, 1929. december 26.), Fazekas Pál (Kiskunfélegyháza, 1926. szeptember 28.), Gaál János (Kaposvár, 1931. április 13.), Kiss József (Budapest, 1930. november 9.), Klauszmann Alfréd (Ózd, 1929. november 4.), Kovács Gyula (Budapest, 1919. június 16.), Kovács László (Budapest, 1930. október 13.), Légrády Gyula (Pesterzsébet, 1920. június 4.), Mayer Béla (Sopron, 1929. augusztus 12.), Márton József (Csepel, 1921. június 3.), Miskolczi István (Szolnok, 1929. július 26.), Módos József (Celldömölk, 1930. február 1.), Molnár Ferenc (Kurd, 1924. február 3.), Pinczés István (Mezőkeresztes, 1924. január 25.), Peterecz János (Budapest, 1929. július 5.), Pozsgai István (Battonya, 1928. december 16.), Retkes István (Abony, 1928. április 2.), Sass Jenő (Rábakethely, 1929. február 3.), Serdült Sándor (Pesterzsébet, 1929. október 16.), Scheiblein Vilmos (Csepel, 1929. február 22.), Szána Károly (Budapest, 1928. április 28.), Tóth Lajos (Lajoskomárom, 1925. december 2.), Török Imre (Ivánegerszeg, 1930. július 28. [1937-től Vasegerszeg]) és Varga Imre (Debrecen, 1929. november 25.).

1252 *Évvégi jelentés a Bírói és Államügyészi Akadémia 1952/53. tanévi munkájáról, 1953. április 24.* MNL OL XXVI–E–6 2. doboz, 14. dosszié.

1253 *A Bírói és Államügyészi Akadémia hallgatóinak egyetemi tanulmányi ideje.* MNL OL XIX–A–83–a. Minisztertanácsi jegyzőkönyvek. Napirendi jegyzékek. 488. jegyzőkönyv. Rákosi Mátyás kormánya jegyzőkönyvei, 1953. április 24. Elnökségi ülés. [8.] 5/d. napirendi pont. Az igazságügyminiszter terjesztette elő.

1254 19/1953. (V. 8.) M. T. sz. rendelet a Bírói és Államügyészi Akadémia végzett hallgatóinak egyetemi tanulmányi idejéről. *Magyar Közlöny*, 1953. (május 8.) 16. sz. 132.

között a kilencedik tartalmazta azt, hogy az egyetemek jogi fakultására felvett hallgatóknál egy esztendőt be kell számítani.[1255]

Azt követően, hogy május 29-én a kormány bírók és ügyészek felmentéséről és kinevezéséről határozott,[1256] a titkársági ülések következményei 1953. május 31-én váltak ismertté: ez lett a hivatásrenden belül[1257] szarkasztikus elnevezéssel illetett „hosszú kések éjszakája". Ennek során kettőszáznegyvennégy bírót állítottak fel székéből, a tárca „ezen kívül kiadta további 11 fő elbocsátását, akik azonban betegségük miatt a felmondást nem vették át (azóta átvette 6 személy)"[1258] – tartalmazta egy utóbb, augusztus 4-én készített összegzés. Névsorukat, tekintettel az információs kárpótlásra, ismételten közzéteszem.[1259]

Eltávolították

- a Legfelsőbb Bíróságról: dr. Nagy Miklós és dr. Pösténvi Márton tanácsvezetőket, dr. Feri Sándor, dr. Galamb Sándor, dr. Gáspár Mózes, dr. Imrefi László, dr. Issekutz János, dr. Kerekes Ernő, dr. Kun Gábor, dr. Major Ákos, dr. Szabó Mihály, dr. Szász Mihály, dr. Tokay Gyula és dr. Tömöry József bírókat;
- a Fővárosi Bíróságról: dr. Mátéffy József elnökhelyettest, dr. Balogh Győző, dr. Bíró Pál, dr. Budai Sándor, dr. Farkas Imre, dr. Grosschmid Sándor, dr. Hegedűs József, dr. Hévízi András, dr. Horváth Sándor, dr. Linczki Ferenc, ifj. dr. Noszkó Imre, dr. Rácz György, dr. Révy Gabriella, dr. Roosz Lajos*, dr. Sipos Zoltán, dr. Szappanos Géza, dr. Szegedi Vilmos és dr. Zsolnay Imre bírókat;
- a Budapesti Központi Járásbíróságról: dr. Berkecz János, dr. Biczó Sándor, dr. Dobos Sándor, dr. Fábián Zoltán, dr. Fehér László, dr. Gémes Lajos, dr. Gyeleka László, dr. György Ernő, dr. Horváth Károly, dr. Király Endre, dr. Kökösi Gyula, dr. Küry László, dr. Muraközy Boldizsár, dr. Nagy István, dr. Pálosi Béla, dr. Porteleky Ferenc, dr. Sárkány Miklós, dr. Simonfai József, dr. Szentannai Ervin, dr. Szilassy Pál, dr. Sztudinka Gyula, dr. Torma László és dr. Varga László bírókat, dr. Bessenyei Tibor és dr. Erdődi Jenő közjegyzőket, továbbá dr. Pászkán Mihályt, a Budapesti XX–XXI. kerületi Járásbíróság vezetőjét;
- a Pest Megyei Bíróságról: dr. Kiss Antal elnökhelyettest, dr. Horgosi György tanácsvezetőt, dr. Bajor László, Góth Gábor, dr. Kéry Lajos,[1260] dr. Szerdahelyi László, dr. Terlandai Lajos, dr. Vámos Ernő bírókat, továbbá dr. Avar László, dr. Csáka Gyula és dr. Török Bálint pestvidéki járásbírókat és dr. Homoki N. László monori közjegyzőt;
- a Baranya Megyei Bíróságról: dr. Kovács Jenőt, a Pécsi Megyei Bíróság elnökét, dr. Boross István, dr. Fehérváry Árpád*, dr. Hámori Zoltán, dr. Oldai László és dr. Pozsonyi László pécsi megyei bírósági bírókat, dr. Sikora Lászlót, a Siklósi Járásbíróság elnökét, dr. Boda Géza pécsi, dr. Csorba Antal pécsváradi, dr. Lippóy László pécsi és dr. Rónaki Elemér sásdi járásbírókat;
- a Bács-Kiskun Megyei Bíróságról: dr. Benőcs Endre, dr. Király Gábor, dr. Körösztös János, dr. Máltás Tibor és dr. Velin Bertalan kecskeméti megyei bírósági, dr. Szabó Emil kecskeméti járásbírósági bírókat;
- a Békés Megyei Bíróságról: dr. Sárkány Györgyöt, a Gyulai Megyei Bíróság elnökét, dr. Szűcs Bélát, a Békéscsabai Járásbíróság vezetőjét és dr. Jánosi László orosházi járásbírósági bírót;
- a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróságról: dr. Vértesy Györgyöt, a Miskolci Megyei Bíróság vezetőjét, dr. Jóna János, dr. Kispál Ferenc, dr. Kiss Géza miskolci megyei bírósági bírókat, dr. Rozslay Istvánt, a Mezőkövesdi Járásbíróság vezetőjét, dr. Csontos József miskolci járásbírósági bírót és Endrédi Ferencet, a Miskolci Mezőgazdasági Tanintézet vezetőjét;
- a Csongrád Megyei Bíróságról: dr. Kamarán Ferenc, dr. Kecskés István, dr. Kozma Endre, dr. Margita István és dr. Molnár József szegedi megyei bírósági bírókat, dr. Paczkó Zoltánt, a Szentesi Járásbíróság vezetőjét, dr. Záhony Vilmos csongrádi, dr. Horváth Gaudi István és dr. Szemerei Miklós hódmezővásárhelyi, dr. Török Lajos makói, dr. Domonkos Sándor, dr. Katkics Andor, dr. Komlóssy Albert, dr. Leidecker Lajos, dr. Rágai Béla és dr. Szerdahelyi István szegedi, dr. Sági Gyula szentesi járásbírókat;
- a Fejér Megyei Bíróságról: dr. Boda Józsefet, a Székesfehérvári Megyei Bíróság vezetőjét, dr. Peuser Rudolfot, a Sárbogárdi és dr. Szily Lászlót, az Adonyi Járásbíróság vezetőit;
- a Győr-Sopron Megyei Bíróságról: dr. Árvay Kálmán, dr. Horváth Endre, dr. Kiss László és dr. Mecsér József[1261] győri megyei bírósági bírókat, dr. Detre Jenőt, a Csornai Járásbíróság vezetőjét és dr. Németh János győri járásbírósági bírót;
- a Hajdú-Bihar Megyei Bíróságról: dr. Uray Iván debreceni megyei bírósági tanácsvezetőt, ugyanonnan dr. Görömbey Zoltán, dr. Harmathy Attila és dr. Kiss Dezső bírókat, továbbá dr. Gavallér László debreceni járásbírósági közjegyzőt;
- a Heves Megyei Bíróságról: dr. Szabolcsi Istvánt, a Hatvani Járásbíróság vezetőjét, dr. Czinder Károly gyöngyösi, dr. Kakuk Andor egri, dr. Kaszás István füzesabonyi és dr. Sztrizs Árpád hatvani járásbírókat;
- a Komárom Megyei Bíróságról: dr. Szabó Lajos esztergomi megyei bírósági bírót, dr. Juhász Imre és dr. Schrotti Sebestyén bicskei járásbírókat;
- a Nógrád Megyei Bíróságról: dr. Bresztyenszki Imre és dr. Szinyei Béla salgótarjáni, dr. Váry Lajos balassagyarmati járásbírókat;
- a Somogy Megyei Bíróságról: dr. Bányai Lajost, a Kaposvári Járásbíróság elnökét, dr. Hamar Gyulát, a Lengyeltóti Járásbíróság vezetőjét, dr. Molnár Kálmánt, a Marcali Járásbíróság vezetőjét;
- a Szabolcs-Szatmár Megyei Bíróságról: dr. Szeszák Gyulát, a Nyíregyházi Megyei Bíróság elnökét, dr. Bakó Lászlót, a Vásárosnaményi Járásbíróság és dr. Magi Lászlót,

1255 *A Bírói és Államügyészi Akadémia működési és szervezeti szabályzatának tervezete,* 1953. július 20. előtt. MNL OL XXVI–E–6 3. doboz, 15. dosszié.

1256 *A 21. (0494/nk/1/1953.) napirenden kívül tárgyalt pont – „bírák és ügyészek felmentése" – beterjesztője az igazságügyi tárca vezetője volt.* MNL OL XIX–A–89–a Minisztertanácsi jegyzőkönyvek. Napirendi jegyzékek, 494. jegyzőkönyv. Rákosi Mátyás kormánya jegyzőkönyvei, 1953. május 29. Elnökségi ülés.

1257 Magántörténelemből adalékként: Dr. Olasz Nándor legfelsőbb bírósági ny. tanácsvezetővel és családjainkkal együtt töltöttünk egy nyári szabadságot. Neki köszönhettem, hogy amikor 2004-ben papírra vetettem a meghurcolt jogászok sorsát feltáró bizottság elnökeként összefoglalónkat, akkor emlékezhettem arra, hogy ő említette meg előttem, hogy miképp hívták szűkebb jogászi körökben az 1953. május 31-én történt elbocsátásokat. Ez az analógia, a „hosszú kések éjszakája", arra vonatkozott, amikor 1934. június 24-ről 25-re virradó éjjel Adolf Hitler legyilkoltatta pártbéli ellenfeleit Németországban. Vö. Zinner–Kahler–Koczka–Pálvölgyi–Tóth 2005. 1424. jegyzet, 498.

1258 Uo. 492.

1259 Beosztásukkal együtt névsorukat alfabetikus sorrendben, megyei bontásban közli Zinner–Kahler–Koczka–Pálvölgyi–Tóth 2005. 487–489.

1260 Dr. Kéri (és nem Kéry) Lajos tagja volt a Radó Zoltánnal* és társaival szemben indított és négy büntetőeljárás keretében tárgyalt ún. Standard-ügy első kirakatperében ítélkező büntetőtanácsnak. Az ÁVH 1950 februárjában így jellemezte: „40 éves, kispolgári származású. Munkaszolgálatról 1944 végén szökött át a szovjet hadsereghez. 1945-től kezdve népügyész volt. A felszabaduláskor a Szociáldemokrata Párt tagja lett, az egyesülés előtt átlépett az MKP-ba. Politikailag megbízható, közepesen képzett, angolul beszél." *Iratok 1.* 276.

Az idők változtak, mindez kevés lett 1953 tavaszára. Főként azért, mert az egykori szociáldemokratákkal szemben – immár „oldaltól" függetlenül – a párthatározat után szinte kivétel nélkül nőtt az averzió.

1261 Ez téves volt, mert az idő tájt már a Debreceni Megyei Bíróságon ítélkezett tanácsvezetőként 1951. október 25-től.

a Tiszalöki Járásbíróság elnökeit, dr. Félegyházi Pál, dr. Sófalvy Károly és dr. Újházy József nyíregyházi megyei bírósági bírókat, dr. Császár Kálmán és dr. Lukács Ákos mátészalkai járásbírókat, dr. Szilágyi Béla tiszafüredi közjegyzőt;

- a Szolnok Megyei Bíróságról: dr. Csapó Vilmost, a Törökszentmiklósi Járásbíróság vezetőjét és dr. Kreisz Róbert jászberényi járásbírót;
- a Tolna Megyei Bíróságról: dr. Szegál Sándort, a Szekszárdi Megyei Bíróság vezetőjét és dr. Blaskovics István szekszárdi megyei bírósági bírót;
- a Vas Megyei Bíróságról: dr. Hegedűs Lászlót, a Szombathelyi Megyei Bíróság vezetőjét, dr. Fadgyas Bélát, a Kőszegi és dr. Gosztolya Istvánt, a Körmendi Járásbíróság vezetőjét, dr. Varga László celldömölki járásbírót;
- a Veszprém Megyei Bíróságról: dr. Neményi Bélát, a Veszprémi Megyei Bíróság vezetőjét, dr. Becker József veszprémi megyei bírósági bírót, és dr. Székely Józsefet, a Veszprémi Járásbíróság vezetőjét;
- a Zala Megyei Bíróságról: dr. Gosztonyi Ferenc és dr. Józseffy Ádám zalaegerszegi járásbírókat.

A fogalmazói karból eltávolították

- a Fővárosi Bíróságról: dr. Szesztay András, dr. Szőke György és dr. Zetelaki Tamás, továbbá dr. Balogh Lajos és dr. Berzeviczi Endre központi járásbírósági, dr. Bodnár Antal pestmegyei bírósági, dr. Andor Mihály Pest megyei járásbírósági,
- vidékről: dr. Galli Aladár békéscsabai, dr. Garas Ferenc abaújszántói, dr. Gyepesi József pásztói, dr. Nádházi József jászberényi, dr. Vikor Gyula pécsi és dr. Viszlói Kálmán siklósi járásbírósági fogalmazókat.

Dr. Kolos Oszkár miskolci államügyészségi vezető és dr. Kovács Géczy József budapesti államügyész sem önként távoztak. Miként ekkor zárult a Fővárosi Katonai Ügyészségen dr. Bodonyi karrierje is.

Megszűnt a munkaviszonya az igazságügyi tárcánál és nem dolgozhatott ott tovább május 30-i hatállyal: dr. Bacsó Ferenc és Raffai Rezső osztályvezető, Windisch Ferenc osztályvezető-helyettes, dr. Adányi Bertalan, dr. Ágoston Pál, Krasznai Lászlóné, dr. Madár Imre, dr. Perényi József, Pusztai Kálmán, dr. Rónai Gyula, dr. Sántha György, dr. Tóth László és dr. Vaday Sándor főelőadók, dr. Böszörményi Tibor, dr. Kontra Ferenc, dr. Kovács Kornél, dr. Nyáry Ferenc, dr. Pongor Béla, dr. Tepper István, dr. Trócsányi László és dr. Újházy László előadók.[1262]

Eltávolították még 1953. december 16-án: Kiss József pénztárost, Gáspár Györgyné irodakezelőt, Bán János és László József szakmunkásokat, Nagy Titusz hivatalsegédet.

Az 1953. május 6-án végleges határozattá emelt elbocsátandói létszámhoz képest tizennyolccal többen voltak. Rákosi elégedett lehetett, mert az általa is előkészített, majd megvalósított, az eredetihez képest nagyságrenddel emelt elbocsátási tervet is túlteljesítették. Majd jöttek a szovjet fővárosba egymást követő odarendelésének, következményükként a budapesti szűk körű, részleges önkritikájának számára közel sem kellemes órái, percei. A Moszkva kikényszerítette magyarországi változások hatására részben módosult az álláspont, ami

1262 Magántörténelmemből adalékként: az MNL OL XIX-E-1-q-1417/X-5/1953. „Munkaviszony megszüntetések az igazságügyi apparátusban" címmel ellátott, tízoldalas dokumentumban 236 elbocsátott személyt nevesítettek, munkahelyükkel együtt annak idején. Az 5. oldalon ceruzával odaírták a (valótlan) végső számot is: 223. Több olyan személlyel folytattam utóbb hosszabb-rövidebb beszélgetést, akik az 1953-as megtizedelési hullám során sértetté váltak családjából származtak. Jórészt jogászok – főként ügyvédek és néhány frissen kinevezett ügyészségi, illetve bírósági vezető –, egyházi személyiségek, humán értelmiségi pályán tevékenykedő, különböző tudományos fokozattal rendelkező, korábban háttérbe szorított egyetemi oktatók voltak. A rendszerváltoztatáskor bekapcsolódtak a politikai életbe. Írásom nem részletezi az újabb generációk életútját.

egyes eltávolított igazságügyi alkalmazottaknál a számukra hátrányos döntés felülvizsgálatához vezetett.[1263] Miképp?

Dr. Aczél András főelőadó feladata lett az Igazságügyminisztériumban 1953. július 1-jétől, hogy beszéljen azokkal a korábban tárcabéli, továbbá ítélkező vagy ügyészi feladatokat ellátott, immár eltávolított személyekkel, akik nem nyugodtak bele a velük történtekbe. Ők írásban vagy szóban tiltakoztak, és kérték, hogy szóban előadhassák panaszukat, hallgassák meg őket, és kérelmeik előterjesztése alapján kapjanak segítséget legalább ahhoz, hogy képességeiknek megfelelő szellemi munkát végezhessenek.[1264] A Legfelsőbb Bíróságról ekkor vagy már korábban eltávolítottak és egy-két ismertebb tárcabéli állásától megfosztott jogász sorsába nyújt betekintést a korabéli feljegyzésfüzér.

Dr. Aczél a Legfelsőbb Bíróságról korábbról elbocsátott és megyei bíróságon dolgozó büntetőbírót, dr. Zsolnay Imrét másodikként fogadta. „6 gyereke van. Felesége beteg, havi 250 Ft rokkantsági díjat kap. Bemondása szerint elbocsátása óta 46 helyen próbálkozott sikertelenül. Tömbmegbízott. Nagy családjára tekintettel szeretne Budapesten olyan szellemi munkakörben elhelyezkedni, hogy a családját eltarthassa. 53 éves."[1265] Kapott állást.

A főelőadó dr. Szász Mihályt is az elsők között fogadta 1953. július 1–4. között. Ő elmondta, hogy „felesége 18 év óta béna, még enni sem tud egyedül. Eddig tartott mellette egy asszonyt, most azt is el kell küldeni, mert nem bírja fizetni. Állandóan jár állás után, de eredmény nélkül. Felesége betegségére tekintettel, csak Budapesten tudna állást vállalni szellemi munkakörben. 57 éves."[1266] Visszavették.

Dr. Aczél fogadta dr. Mátéffy Józsefet (visszavették), dr. Kerekes Ernőt, utána a 41 éves dr. Trócsányi Lászlót. Nála valaki utóbb odagépelte a feljegyzéshez, hogy „ötöstanács tag". A főelőadó legépelte, hogy „2 gyermeke van. Öt nyelven fordít: orosz, cseh-szlovák, olasz, francia, német. A műegyetemi könyvtárnál megígérték neki, hogy szeptembertől kezdve alkalmazni fogják, azonban addig is szeretne elhelyezkedni az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Irodához. (OFI) Próbált máshol is állás után nézni, jogi vonalon azonban sehol sem merték alkalmazni, miután a felmondás a c.) pont alapján történt, amely valósággal megbélyegző. Azt kérné, hogy a minisztérium helyesbítse a felmondási okot b.) pont szerintire, aminek volna is alapja, hiszen a minisztériumban történtek átszervezések. Ilyen precedens a Földművelésügyi Minisztériumban is volt. Ez olyan segítség volna a minisztérium részéről, amely megkönnyítené az elhelyezkedést."[1267]

Hamarosan érkezett dr. Vályi Nagy István is. Dr. Aczél feljegyzéséhez nála utóbb valaki odagépelte: „Apja ezredes volt. Őt a Szálasi-kormány kúriai bíróvá nevezte ki. Ötöstanács-tag." Mit vetett papírra a főelőadó? „55 éves, három gyermeke van, kettő iskolás, egy katona. Ő is próbálkozott különböző helyeken, azonban sehol sem sikerült elhelyezkednie. Eleinte ígérték a felvételt, s később különböző okokkal elutasították. Az a feltevése, hogy nem kellő információt kaptak a minisztériumból. Pedig igyekezett hivatali munkáját jól végezni, és a legutóbbi vizsgálatnál külön is ki lett emelve. Nagy Imre miniszterelnök elvtárs beszéde után az az érzése, hogy az elbocsátásokat revízió alá veszik, és akkor nagyon szeret-

1263 *Iratok 3.* 4. jegyzet, 713.

1264 *Dr. Aczél András igazságügyminisztérium főelőadó öt írásbeli feljegyzése azokról a beszélgetésekről, amelyet több mint 140 eltávolított bíróval és tárcabéli dolgozóval 1953. július 1–16. között folytatott.* Ezek eredményei a biográfiákban követhetők nyomon. ÁBTL 4. 1. A–659. 62–92.

1265 *Dr. Aczél András főelőadó feljegyzése azokról a beszélgetésekről, amelyet eltávolított bírókkal folytatott 1953. július 1–4. között, 1953. július 5.* ÁBTL 4. 1. A–659. 62., 4. Dr. Szász Mihály.

1266 Uo. ÁBTL 4. 1. A–659. 63., 10. Dr. Szász Mihály.

1267 *Dr. Aczél András főelőadó feljegyzése azokról a beszélgetésekről, amelyet eltávolított bírókkal folytatott, 1953. július 8.* ÁBTL 4. 1. A–659. 68., 31. Dr. Trócsányi László.

né, ha visszakerülhetne a bírósághoz. Ha azonban ilyenre nem kerülne sor, segítséget kér, hogy valamilyen szellemi munkát kaphasson, hogy családját fenntarthassa."[1268]

Dr. Tömöry József esetében is bekövetkezett az utólagos gépelés: papírra vetették a vele folytatott és rögzített beszélgetés tartalma mellé, hogy „testvére kitelepítve. Ő maga ötöstanács-tag." Dr. Aczél meghallhatta, hogy az 53 éves volt bíró „felesége súlyos cukorbajban szenved", az inzulint csak „úgy tudja beszerezni, ha állásban van. Amikor a felmondó levelet annak idején elolvasták, az elhelyezés tekintetében komoly segítséget vártak az Igazságügyminisztériumtól, azonban sok esetben éppen az ellenkezője történt. A felmondás óta állandóan állás után járok, azonban eddig nem sikerült helyet találnom. 5 nappal ezelőtt a Tervhivatalba is beadtam életrajzot, de azt is ma visszakaptam." A felmondásának hivatkozását utóbb a dr. Trócsányi által javasolt szerint c).-ről b.)-re változtatták.[1269]

Dr. Issekutz János is támogatást kért, annak eredménye nem ismert. Visszavették dr. Gáspár Mózest bírónak, miként kiderült, hogy dr. Imrefi Lászlót tévesen hurcolták meg, mert nem volt ötöstanács-tag. Dr. Balogh Győző, aki 1944/1945 fordulóján Debrecenben egyike volt a népbíráskodást bevezető miniszterelnöki rendeletet kodifikálóknak, „kötbérfelelősnek" is elmenne. Nála utóbb azt gépelték neve mellé, hogy „jobboldali szocdem Ig.min. osztályfőnök volt. Apósának több bérháza és üzlete volt. Ötöstanács-tag." Utóbb, a szociáldemokrata-ellenes rágalmak eltűntével, ügyvéd lehetett.[1270]

A Legfelsőbb Bíróságról eltávolított 56 éves, két gyermekét nevelő dr. Pösténi Márton tanácsvezető is okkal panaszkodott dr. Aczélnak. Nem tudhatta, hogy őt már Nagy Imre annak idején írott kiegészítő jelentésében is elmarasztalta az illetékes pártfórum előtt. Állami kitüntetést, jutalmat kapott, nem érti, hogy miért a c.) pont alapján mondtak fel neki. Támogatást kért egy ügyészi álláshoz, ami Sztálinvárosban lenne a Mélyépítő Vállalat Trösztjének egyik vállalatánál. Ha ez nem menne, támogassák kérelmét ahhoz, hogy a Budapesti Ügyvédi Kamarába felvegyék.[1271] Utóbbinál sikerrel járt, már augusztus 15-től ügyvéd lehetett, annak ellenére, hogy nála sem maradt el az utólagos gépelés, miszerint „apósa földbirtokos. Ő maga ötöstanács-tag."

Dr. Rácz Györggyel szemben már 1945-ben vádakat fogalmaztak meg, de a Pálffy Györggyel meglévő rokoni kapcsolatai azokat érdemben ellensúlyozhatták. 1953-ban viszont – miként az utólagos gépeléssel írtak tartalmazták: „a felszabadulás előtt a Sz. U. [Szovjetunió] ellen fasiszta cikkeket írt, melyekben a Sz. U. büntetőjogot gyalázta. A Horthy-rendszerben a sztrájkolók ellen szigorúan büntetett." – nem volt menekvése, mi több, Pálffy nem akármilyen büntetőeljárást követően vesztette életét 1949 októberében. A 45 éves volt bíró előadta, hogy két gyermeke közül „a 7 éves még nem tud beszélni, állandó kórházi kezelés alatt áll, amiért kedvezményesen havi 300 Ft-ot kell fizetni". Eredménytelen próbálkozásai voltak, „kéri a minisztérium támogatását".[1272] Tisztviselő lett már korábban (és volt 1957. januárig), de erről hallgatott dr. Aczél előtt, bízva abban, hogy jogi pályán is elhelyezkedhet.

Az akadémia ügyében gyakorta serénykedő 38 éves dr. Sántha György főelőadót is eltávolították. Ő azt mondta, hogy az általa felsorolt állások bármelyikét elvállallná, ahol a tárca

1268 Uo. ÁBTL 4. 1. A–659. 68., 33. Dr. Vályi Nagy István.
1269 Uo. ÁBTL 4. 1. A–659. 69–70., 39. Dr. Tömöry József.
1270 Uo. ÁBTL 4. 1. A–659. 69., 37. Dr. Issekutz János; ÁBTL 4. 1. A–659. 70., 41. Dr. Gáspár Mózes; ÁBTL 4. 1. A–659. 70., 42. Dr. Imrefi László; ÁBTL 4. 1. A–659. 74/1. 70. Dr. Balogh Győző.
1271 *Dr. Aczél András főelőadó feljegyzése azokról a beszélgetésekről, amelyet bírókkal, minisztériumi munkatársakkal folytatott, 1953. július 9.* ÁBTL 4. 1. A–659. 75., 72. Dr. Pösténi Márton.
1272 Uo. ÁBTL 4. 1. A–659. 75., 74. Dr. Rácz György.

támogatja, s örömmel jönne vissza egy esetleges revíziónál.[1273] „A 79. alatt bejegyzett kartárs" is jelentkezett telefonon két új címmel a tárcánál.[1274] Nem vették vissza.

Az 38 éves, az idő tájt már segédmunkás dr. Ágoston Pál sem maradhatott Alexa vizsgálata után a tárcánál. Nála utóbb gépelték oda, hogy „Sömjén javaslatára került a minisztériumba. Fecsegő. Apósának többszáz holdas bírtoka volt. Az osztályidegeneket, az ötöstanács-tagokat mentegette." Ez utóbbi cáfolhatatlan. Segítséget kért két általa megnevezett munkahely valamelyikénél vagy másutt történő munkavállaláshoz.[1275]

A 42 éves dr. Bajor Lászlót leszerelték a néphadseregtől mint megbízhatatlant, utána lett a Pest Megyei Bíróság elnöke, ahonnan eltávolították. Nem nyomott latba semmit az, hogy mit csinált a tárca Népbírósági Osztályának élén közel fél évtizeden keresztül, hogy hány (utóbb kiderült, ártatlan) ember utóbb végrehajtott másodfokú halálos ítéletét hirdette ki. Különböző szerveknél hiába adott be életrajzot, az igazságügyi tárca az onnan érkezett tájékozódó levelekre, telefonokra olyan válaszokat adott, hogy kísérletei sikertelenek maradtak. Ügyvédi bejegyzéséhez kért támogatást,[1276] július 17-től a fővárosi kamaránál sikerrel járt.

Az oly sokat támadott 51 éves dr. Bacsó Ferencet is eltávolították. Ő is jelentkezett dr. Aczélnál. Neve mellé gondosan feljegyezték, hogy „horthysta miniszteri osztályvezető, illetve főnök volt. Munkájáért magas kormányzói kitüntetést kapott." Segédmunkás volt, segítséget kért.[1277] Ő – „a 99. sorszám alatt meghallgatott kartárs" – utóbb telefonon jelentkezett, hogy a Közlekedési Építési Tervező Vállalatnál el tudna helyezkedni, ha oda kedvező információt küldene a tárca. Utóbb ezt a feljegyzést valaki áthúzta.[1278] Ekkor még nem, de hosszú évekkel később tudását ismét kamatoztathatta bíróként.

Az 52 éves, hét gyermekét nevelő dr. Szabó Mihályt is meghallgatta a főelőadó. A legkisebb 5 éves volt, a legidősebb 24, és aspiráns Leningrádban. A fizikai munkást visszavették bírónak.[1279] Ahogy dr. Szabónál, úgy dr. Kun Gábornál is papírra vetették, hogy ötöstanács-tag volt. Az 59 éves dr. Kun azt kérte, hogy legalább ügyvéd lehessen a tárca támogatásával, mert 50%-os rokkant a felesége, s állást sehol sem kapott.[1280]

Azt, hogy mit eredményezett a radikális létszámcsökkentés a fővárosban, ekképp összegezték: „*A Központi Vezetőség határozata és a kormányprogramja végrehajtását gátolja a beosztottakkal való lélektelen bánásmód.*[1281] A Fővárosi Bíróság és Fővárosi Ügyészség vezetői nem végeznek káder munkát, nem éreznek felelősséget a nem megfelelők beállításáért és az oktalan cserélgetésért. Hozzájárult ehhez az Igazságügyminisztérium és a Legfőbb Ügyészségnél az utóbbi időkig kialakult gyakorlat, hogy a leváltásokat, kinevezéseket nem beszélték meg sem a fővárosi vezetőkkel, sem a leváltott vagy áthelyezett dolgozókkal. Új dolgozók kinevezése előtt nem adnak módot azok megismerésére, anyaguk tanulmányozására – ezt a fővárosi vezetők eddig nem is igényelték. Különösen a régi dolgozók munkájában lévő bizonytalanságok, lazaságok visszavezethetők részben a felsőbb állami szervek határozata alapján nem megfelelően végrehajtott ez év májusi nagy elbocsájtásokra. A megmaradt régi bírókat, ügyészeket nem erősítették meg, hogy nagyobb bizalommal dolgozzanak. A régi

1273 Uo. ÁBTL 4. 1. A–659. 76–77., 79. Dr. Sántha György.
1274 *Dr. Aczél András IM főelőadó feljegyzése azokról a beszélgetésekről, amelyet bírókkal, minisztériumi munkatársakkal folytatott, 1953. július 16.* ÁBTL 4. 1. A–659. 87., 123. szám után, szám nélkül Dr. Sántha György.
1275 *Dr. Aczél András főelőadó feljegyzése azokról a beszélgetésekről, amelyet bírókkal, minisztériumi munkatársakkal folytatott, 1953. július 10.* ÁBTL 4. 1. A–659. 79., 87. Dr. Ágoston Pál.
1276 Uo. ÁBTL 4. 1. A–659. 80., 82. Dr. Bajor László.
1277 Uo. ÁBTL 4. 1. A–659. 82., 99. Dr. Bacsó Ferenc.
1278 *Dr. Aczél András IM főelőadó feljegyzése azokról a beszélgetésekről, amelyet bírókkal, minisztériumi munkatársakkal folytatott, 1953. július 16.* ÁBTL 4. 1. A–659. 87., 123. szám után, szám nélkül. Dr. Bacsó Ferenc.
1279 Uo. ÁBTL 4. 1. A–659. 83., 105. Dr. Szabó Mihály.
1280 Uo. ÁBTL 4. 1. A–659. 83–84., 106. Dr. Kun Gábor.
1281 Kiemelés az eredetiben, aláhúzással.

szakemberek megbecsülése és nevelése háttérbe szorul, feleslegesnek érzik magukat, a bíróságnál ezért olyan nézet alakult ki, hogy a hátralékos ügyek felszámolása után nincs szükség rájuk… A fiatal káderekét még nem készítették fel arra, hogy a megnövekedett új feladatot végre tudják hajtani."[1282] Kommentár nem szükséges.

Nem véletlen tehát, hogy majdnem két hónap is elmúlt a harmadik tanfolyam befejeződéséhez képest, Csordás is már rég leadta az akadémia tevékenységét értékelő éves jelentését, sőt május 20-án már megkezdődött a negyedik előkészítője is, amikor a minisztérium Tanulmányi Osztálya 1953. június 4-én végül összegezte a korábbi tanfolyam tapasztalatait, megfogalmazta ezek alapján javaslatait, és áttekintette a megindult negyedikkel összefüggő helyzetet. A kollégium tagjai kapták kézhez a beszámolót, tizenöt példányban sokszorosították. 1953. június 10-én vitatták meg az érintett vezetők.

Az összegzés első, múltat elemző tematikus részében olvasható, hogy az előkészítő 1952. február 15-én vette kezdetét, a jogi tanfolyam 1953. április 11-én fejeződött be. Adataiban ugyan némiképp eltérve az iskolavezető összegzésétől, de ez is tájékoztatott – immár szokás szerint – a problémákról. Elmarasztalta a háromtagú felvételi bizottságokat azok „gyenge munkája" miatt. Ebből fakadt a jelentős lemorzsolódás, az év eleji százkilencvenhárom hallgatóból a tanfolyam végére száznegyvenegy maradt, negyedével (27%) csökkent a létszám. Az ötvenkét hallgató közül hét az egészségi állapota, tizenöt a vele szemben felmerült politikai okok, huszonnégy gyenge tanulmányi eredménye miatt hagyta el az akadémiát. Három önkényesen távozott, három élsportolót a honvédelmi miniszter, Farkas „rendelt vissza". Az akadémiát végül száznegyvenegy hallgató fejezte be, közülük huszonnyolc honvéd és kilenc tűzoltó volt.

„Kezdettől fogva komoly nehézséget okozott a tanulásnál a hallgatók fegyelmezetlensége, egyesek italozása s a fegyelem többé-kevésbé csak az év vége felé szilárdult meg, de még akkor is szórványosan előfordultak indokolatlan kimaradások, italozások (pl. Baji)." A honvéd hallgatók 1952 nyarán kiköltöztek egy honvéd kollégiumba, a velük való bárminő foglalkozás ekképp szinte ellehetetlenült.

Az oktatás nívója javult, ebben a jogi tananyagnál dr. Perényi József[1283] leváltása is szerepet játszott. A polgári jog oktatását azonban elhanyagolták a tanév kezdetétől, és csak utóbb tudatosították ennek is a jelentőségét. A jegyzetek, közöttük különösképp a büntetőeljárás-jogról szóló, úgyszintén kívánnivalót hagytak maguk után, a jegyzetíró dr. Alapyt pedig még figyelmeztették is tananyagának gyenge színvonaláért.

A tanfolyam átlageredménye mindezek ellenére azonban folyamatos javulást mutatott, mert a két kollokviumon (1952 júliusában) 3,73 és (1952 decemberében) 4,11, míg az év végi záróvizsgákon már 4,56 volt. Utóbbi jegyeinél azonban „bizonyos fokú liberalizmus érvényesült". Továbbra is fennállt azonban az általános műveltség hiánya, különösképp földrajzból, történelemből.

Az iskolavezetőség alapos és lelkiismeretes munkát végzett, ennek tudhatók be a jelzett eredmények. A vezetés háromszor változott. Kissnével indult, jött és ment Somos, a jelentés készültekor pedig már az akadémiát végzett Csordás volt az iskolavezető. Az iskolavezetőség tizenhétről különböző okok miatt tizenkettőre csökkent. A nagyszámú határozat ellenére

1282 Bank Barbara – Estók József – Zinner Tibor: *Válogatott dokumentumok az 1956-os forradalmat és szabadságharcot megelőző esztendőkből 1948–1956.* 2. kötet. *1953. július 17.–1955. november 14.* Budapest, Nemzeti Emlékezet Bizottsága (megjelenés alatt), 16/2. dokumentum. A Budapesti Pártbizottság Adminisztratív Osztályának jelentéstervezete a Fővárosi Bíróságnak és Ügyészségnek a kormányprogram alapján a szocialista törvényesség biztosítása érdekében végzett munkájáról, 1953. október 24. MNL OL XX-10-a. 2. doboz, 00303/53. 697–698. (4–5.).

1283 A „hosszú kések éjszakáján" neki is felmondtak, és eltávolították a minisztériumból. Zinner–Kahler–Koczka–Pálvölgyi–Tóth 2005. 489.

a tervszerűség hiányzott a munkából, mert azokat nem hajtották végre, vagy a végrehajtást nem ellenőrizték. Elmaradt a továbbképzésük. Az akadémia iskolavezetése és a tárca Tanulmányi Osztálya első ízben tartott közös konferenciát, ennek tapasztalatai alapján ezeket a tanácskozásokat folytatni szükséges. Önkritikus volt a Tanulmányi Osztály. Az akadémiát ugyan felügyeli, irányítja, mégis ez az oktatóbázis „az osztály belső munkamegosztása szerint nem foglalta el azt a központi helyet, amelyet jelentőségéhez mérten el kellett volna foglalnia".[1284]

1284 *Az igazságügyi tárca Tanulmányi Osztályának beszámoló jelentése a Bírói és Államügyi Akadémia 1952/53. évi tanfolyamáról és az új beindításáról, 1953. június 4.* MNL OL XXVI-E-6 2. doboz, 11. dosszié.

A negyedik tanfolyam, 1953. május 20. – 1954. szeptember 18.

Már egy hét sem volt hátra a harmadik tanfolyamból, amikor a minisztérium kollégiuma a tárcavezető irányításával – miként jeleztem – 1953. április 8-án megvitatta Nádasnak a hamarosan induló negyedik tanfolyammal kapcsolatos előterjesztését. Majd befejeződött a harmadik tanfolyam. S következhetett az újabb, amiről az idő tájt még senki sem gyanította, hogy a gyorstalpaló ezzel be is fejeződik.

A tárca Tanulmányi Osztálya szervezeti változásokat kezdeményezett az új, megnövekedett létszámú tanfolyamnál. Az iskolavezető megjegyzéseket fűzött hozzá 1953. április 14-én. A Jogi Tanszéknél aránytalanul kevésnek tartotta az előadók számát, ezért azt növelni javasolta, az irodai dolgozóknál ugyanakkor kettővel csökkenthetőnek vélte a létszámot.[1285]

A negyedik tanfolyamra vidékről s a fővárosból jelentkezők személyi anyagai fennmaradtak négy levéltári, kisméretű dobozban, manapság iratőrzőnél olvashatók, bennük valamennyi jelölt által kitöltött kérdőívvel. Rányomtatták: „Szigorúan bizalmas! Csak tintával kitölthető!" Benne hatvanegy kérdésre kellett választ adni, szemben az 1949. szeptemberi kérdőíven szereplő harmincöttel. Mutatva, hogy miként fordult az óra mutatója az Elbától keletre és Moszkvától nyugatra e folyóig, most, 1953 elején melyek voltak ezek a kérdések, amelyekre a kitöltőktől számon kérhető válaszokat vártak?

Az első oldalon tizenhét kérdés követte egymást. 1. Neve (férjezett leánykori neve is), esetleges előző neve… névváltozás ideje. 2. Születési helye, ideje (év, hó, nap). 3. Lakcíme. 4. Mennyi a havi fizetése? 5. Van-e vagyona, vagy egyéb jövedelme? (Ha *volt*[1286] vagyona, a megszűnés módja és ideje is bejegyzendő). 6. Tanult mestersége (a megszerzés időpontjával). 7. Munkahelyei 1938-tól: mettől-meddig, milyen minőségben, munkaadó neve és a munkahely címe). 8. Milyen hivatali fegyelmije volt (hol, mikor, a határozat megnevezése). 9. Iskolai végzettsége (a megszerzés időpontjával). 10. Apjának neve (esetleges előző neve). 11. Apjának születési helye és ideje. 12. Apjának foglalkozása a) felszabadulás előtt, b) felszabadulás után. 13. Apja jelenleg hol áll foglalkozásban (munkahely neve és címe). 14. Apjának lakcíme. 15. Apjának vagyoni helyzete a szerzés módjának és idejének feltüntetésével (ha volt vagyona, a megszűnés ideje és módja is bejegyzendő) a) felszabadulás előtt, b) felszabadulás után. 16. Apjának párttagsága (mettől meddig, melyiknek) a) felszabadulás előtt, b) felszabadulás után. 17. Apjának katonai szolgálati adatai, időpontok és rendfokozat feltüntetésével."

A második oldalon a 18–32. közötti kérdésekre vártak választ. „18. Anyjának leánykori neve (esetleges előző neve). 19. Anyjának születési helye és ideje. Anyjának foglalkozása a) felszabadulás előtt, b) felszabadulás után. 20. Anyja jelenleg hol áll alkalmazásban (munkahely neve és címe). 21. Anyjának vagyoni helyzete a szerzés módjának és idejének feltüntetésével (ha volt vagyona, a megszűnés ideje és módja is bejegyzendő) a) felszabadulás előtt, b) felszabadulás után. 22. Anyjának párttagsága (mettől meddig, melyiknek) a) felszabadulás előtt, b) felszabadulás után. 23. Anyjának párttagsága (mettől meddig, melyiknek) a) felszabadulás előtt, b) felszabadulás után. 24. Testvéreinek neve (férjezett neve is), foglalkozása, pártállása, lakcíme, munkaadójának neve és címe. 25. Saját családi állapota. 26. Házastársának neve (leánykori vagy esetleges előző neve is). 27. Házastársának születési helye és ideje. 28. Házastársának szakképzettsége (a megszerzés időpontjával). 29. Házastársának foglal-

1285 *Csordás János iskolavezető javaslatai, 1953. április 14.* MNL OL XXVI–E–6 3. doboz, 16. dosszié.
1286 Kiemelés az eredetiben, aláhúzással.

kozása a) felszabadulás előtt, b) felszabadulás után. 30. Házastársa jelenleg hol áll alkalmazásban (munkahely neve és címe). 31. Házastársának vagyoni helyzete a szerzés módjának és idejének feltüntetésével (ha volt vagyona, a megszűnés ideje és módja is bejegyzendő) a) felszabadulás előtt, b) felszabadulás után. 32. Házastársának párttagsága (mettől meddig, melyiknek) a) felszabadulás előtt, b) felszabadulás után."

A harmadik oldalon a 33–49. közötti kérdésekre vártak választ. „33. Házastársa apjának foglalkozása a) felszabadulás előtt, b) felszabadulás után. 34. Házastársa apjának vagyoni helyzete a/ felszabadulás előtt, b) felszabadulás után. 35. Gyermekeinek neve, születési éve, foglalkozása, pártállása. 36. Saját párttagsága (mettől meddig és a megszűnés oka) MKP: SZDP: MDP. 37. Mióta vesz részt a munkásmozgalomban? 38. Volt-e más pártnak vagy egyesületnek (nyilas, cionista, KALOT[1287] stb.) tagja és mettől meddig a) felszabadulás előtt, b) felszabadulás után. Kikkel volt kapcsolata? 39. Volt-e pártfegyelmije, mikor, miért és milyen büntetést kapott? 40. Kizárták-e a pártból, ha igen, mikor és miért? 41. Melyik szakszervezetnek tagja, mióta? 42. Milyen mozgalmi funkciót töltött be eddig? 43. Jelenlegi párt- vagy tömegszervezeti funkciója? 44. Milyen pártiskolát végzett? 45. Milyen tömegszervezeti iskolát végzett? 46. Milyen szemináriumokat hallgatott? 47. Vezetett-e szemináriumot, milyen fokút és mikor? 48. Volt-e büntetve, vagy internálva, miért, mikor és hol töltötte? 49. Hozzátartozói közül ki volt büntetve, miért és mikor?"

Végül a negyedik oldalon az 50–61. közötti kérdések sorjáztak. „50. Saját maga, vagy hozzátartozói közül teljesített-e valaki a felszabadulás előtt csendőri, rendőri, továbbszolgáló vagy hivatásos katonai szolgálatot (nevének és rendfokozatának feltüntetésével)? 51. Családjában, baráti körében vannak-e és voltak-e pártból kizárt személyek; miért zárták ki őket? 52. Volt-e külföldön (mettől meddig, hol, milyen céllal)? 53. Saját maga, vagy családtagjai közül volt-e valaki nyugaton? Neve, rokonsági viszonya, mettől meddig? Hol, miért? 54. Családtagjai kik tartózkodnak külföldön? Neve, hol, mióta? Milyen minőségben? 55. Vannak-e külföldi kapcsolatai (kikkel, milyenek)? 56. Volt-e katona vagy munkaszolgálatos (behívás, önként, mettől meddig? Hol, melyik alakulatnál, a rendfokozat feltüntetésével)? 57. Volt-e fronton (mettől meddig? Hol, melyik alakulatnál, milyen beosztásban, a rendfokozat feltüntetésével)? 58. A felszabadulás után teljesített-e katonai szolgálatot (mettől meddig, a rendfokozat feltüntetésével)? 59. Volt-e hadifogságban (mikor és hol, milyen fogságba esett, melyik táborban kikkel volt együtt)? Mikor és honnan jött haza? 60. Mikor, miért és milyen polgári vagy katonai kitüntetésben részesült a) felszabadulás előtt, b) felszabadulás után? 61. Egyéb megjegyezni valója."

A kérdőív a szokványos módon fejeződött be: „Fenti adatokat büntetőjogi felelősségem teljes tudatában töltöttem ki." Kitöltés helye, időpontja és a kitöltő saját kezű aláírása zárta.

Emellett a jelentkezők személyi anyaga tartalmazott saját kézzel írott önéletrajzot, munkahelyi véleményt, az igazságügyi tárca előadóinak néha egymásnak is ellentmondó és a háromtagú személyi bizottságoknak a felvételről vagy annak elutasításáról készített, eléggé részletes jellemzésekkel ellátott véleményét. A jelentkezőkről, közelebbi s távolabbi rokonságukról lakókörnyezetükben és munkahelyükön is véleményt formáltak. Mindezek, főként az utóbbiak, azonban oly mértékig „alaposak", hogy messze-messze kimerítik az egykor éltek, valamint az előbbiekben jelzett helyekről származó adatokat összegző jelentéseket írók bárminemű jogait, hogy sem nem nevesített formában, sem példaértékkel nem idézek belőlük.[1288] Egy letűnt kor ujjlenyomataként maradtak fenn. Kutatási bázisát képezhetik azonban az ötvenes évek társadalomtörténeti összefüggéseit a maguk mélységében feltárni

1287 KALOT: Katolikus Agrárifjúsági Legényegyletek Országos Titkársága (1935. szeptember – 1938. október), majd Katolikus Agrárifjúsági Legényegyletek Országos Testülete (1938. október – 1946. július 4.).
1288 *Hallgatói anyagok, A–Zs-ig.* MNL OL XXVI–E–6 5–8. doboz.

kívánó kutatóknak. Alkalmasak a társadalmi mobilitásnak, a korabéli vagyoni viszonyok átalakulásának, avagy pontosabban az 1938/39-től módszeresen különbözőképp folyamatosan erőszakolt átalakításának vizsgálatára, az évtizedek alatt különböző okokból világszerte szétszórt magyar családok Magyarországon maradt és határokon túlra került tagjainak, a korszakra jellemző emblematikus „ellenségbe" tartozásnak, a sporadikus cionista múltnak vagy KALOT-tagságnak feltérképezésére s így tovább.

Az akadémiára végül háromszázharminckettő dolgozót javasoltak. Közülük férfi kettőszázhuszonkettő, nő száztíz, budapesti százegy, vidéki lakhelyű kettőszázharmincegy volt. Származás szerint munkás százharmincegy, paraszt száznegyven, alkalmazott huszonkilenc és egyéb harminckettő, míg foglalkozás szerint munkás kettőszáznyolc, paraszt hatvannégy, termelőszövetkezeti tag négy, alkalmazott ötven és egyéb hat volt. Párttagságuk alapján illegális pártmúlttal három rendelkezett (1928-ból egy fő, és 1931-ből kettő). Az MKP tagja volt 1945-től ötvenhárom, 1946-tól huszonegy, 1947-től harmincnégy, 1948-tól tizenkilenc, az MDP-nek 1949-től tíz, 1950-től huszonhét, 1951-től hatvanöt, 1952-től negyvenhárom és 1953-tól négy. Az MSZDP tagja volt 1945-től tizenhárom, 1946-tól hat, 1947-től nyolc, 1948-tól négy, akik már az MDP-be léptek be, pártonkívüli huszonnégy volt, azaz a párttagok száma meghaladta a kilencvenkét százalékot.

Az akadémiára ajánlott dolgozók közül öt elemivel vagy ennél kevesebbel száznegyvenhatan, hat elemitől négy középiskoláig (vagy nyolc általános iskoláig) százötvennyolcan, ennél magasabb iskolai végzettséggel huszonnyolcan rendelkeztek. A pártiskolai végzettséget is vizsgálták, százharminchat ajánlott személynek volt, közülük egy hónapos vagy annál rövidebb hetvenkettő, egy–három hónap közötti ötvenkilenc, három hónapnál hosszabb pártiskolát öt végzett. Itt meg kell állni!

A korábbiakban több alkalommal is jeleztem, hogy milyen célokat szolgált az előkészítő tanfolyam, annak keretében mit és miért oktattak. Kényszerűségből. Azt is papírra vetettem, hogy az akadémiára jelentkezésnél a felvételi alkalmával korábban az elvégzett hat elemi, majd ennél a tanfolyamnál már a nyolc általános iskola az egyik meghatározó feltétel volt. Most azonban ebből nem keveset engedtek, hiszen a háromszázharminckét javasolt személynek közel fele (43,9%-a) még ennél is csekélyebb tanulmányi háttérrel rendelkezett. A felkészültségükben jelentkező hiányokat nem pótolhatta az, hogy ki ilyen, ki olyan pártiskolát végzett. Vélelmezhető, hogy ennek az „engedékenységnek" okai között a történtekkel való egyfajta szembenézés is meghúzódhatott. Hiszen egyfelől a bírói s a fogalmazói karon belül bekövetkezett létszámhiányok pótlásáról, másfelől az ennek következében felgyülemlett ügyhátralék mielőbbi feldolgozásáról gondoskodni kellett. Rákosi (és köre) vágya teljesülésének, „új kommunista bírák kellenek", szokás szerint ismét mások, ezúttal is a jogkeresők fizethették utóbb meg az árát.

A végzett harmadik és a tanulmányait kezdő negyedik évfolyamot egyaránt érintette a Minisztertanács egyik alaprendelete. A 16/1953. (IV. 21.) M. T. számú rendelet a szakmai gyakorlatra vonatkozó rendelkezések kiegészítéséről.[1289] Az igazságügy-miniszter, Kovács Béla ennek végrehajtása tárgyában adta ki 352/1953. I. M. sz. utasítását a Bírói és Államügyészi Akadémia hallgatóinak szakmai gyakorlatáról. Az *Igazságügyi Közlöny*ben 1953. június 6-án tették közzé. A végzett hallgatókat szakmai gyakorlat végzésére kötelezte, melynek gyakorlati ideje másfél esztendő. Ennek „helyét és a dolgozó beosztását (munkakörét) az Akadémia igazgatójának javaslata alapján" a tárcavezető jelöli ki. Az igazgató a tanfolyam befejezése előtt legalább hatvan nappal beszél a hallgatóval, ennek ismeretében tesz javaslatot arra, hogy milyen munkaterületen folytasson majd gyakorlatot. Az oklevél átadásával

1289 16/1953. (IV. 21.) M. T. sz. rendelet a szakmai gyakorlatra vonatkozó rendelkezések kiegészítéséről. *Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1953*, Budapest, 1953. Minisztertanács Titkársága, 83–84.

egyidejűleg kell közölni vele a gyakorlat helyét, a betöltendő munkakört, a fizetési fokozatba sorolást, a munkakör betöltésének kezdetét, átadni az új vagy visszaadni a régi munkakönyvet, bevezetve abba az előbbi adatokat. A tárcavezető értesíti a leendő munkahelyet. Meghatározta az utasítás a munkakör ellátásának kezdetét a lakóhely függvényében. A megyei bíróság és ügyészség elnökének kötelességévé tette a hallgatók szakmai előmenetele, az önálló munkakör betöltésére mielőbb alkalmassá válás támogatását. Amennyiben probléma adódik, az elnökök kérhetik a minisztertől, hogy a végzett hallgatót más munkahelyre irányítsa és így tovább.[1290]

Azon túl, hogy a jogászképző igazgatója kiemelt szereppel bírt a végzett hallgatók jövőjének alakításában – miként korábban is, tehetem hozzá –, mindez egyúttal az ország jogbiztonságának jövőjét is érintette. Az igazgató meghatározhatta ugyanis azt, hogy a hallgatók közül kiből lehetett utóbb ügyész vagy bíró, ismerve azt, hogy rendelkeznek-e megfelelő képzettséggel újonnan választott hivatásuk gyakorlásához. Az ügyészségi és bírósági munkahelyek vezetői előzetesen nem győződhettek meg a hozzájuk érkezők tárgyi tudásáról, a miniszter döntését is befolyásoló igazgató kész helyzet elé állította őket. Kevés reménysugár lehetett számukra, hogy javaslatot tehettek – ha mertek – a tárcavezetőnek a jogászi tevékenység folytatásához kevéssé értők másutt alkalmazására. Kovács miniszter és Csordás igazgató káderpolitikája évtizedekre befolyásolta azoknak a sorsát, akikkel szemben az általuk eltérő jogászi pályán útnak indított hallgatók utóbb akár vádat emeltek, akár ítélkeztek. Mindez a folyamatosan létszámhiányos és szakmai nívójában megroppantott helyzetbe kényszerített és ekképp működtetett jogszolgáltatás berkeiben akkor vált hatályossá, amikor még egy hét sem telt el a „hosszú kések éjszakájától".

A negyedik évfolyamra felvett hallgatókat előzetesen, 1953. április 29-én elkészített hosszabb, stencilezett kilenc- és egy rövidebb, kétoldalas nyomtatványon tájékoztatták. Arról, hogy a tanfolyam május 20-án kezdődik, annak hol lesz a helyszíne, hogyan tudnak a Keleti vagy Nyugati pályaudvarra érkezők leghamarabb odatalálni. Milyen lesz a hallgatók fizetése és ellátása, hogyan alakul munkahelyükkel a kapcsolatuk, a munkakönyve mindenkinek maradjon ott, és azt ne kérjék ki. Egy hónapnál nem régebbi tüdő-, vér- és szívvizsgálatukról tiszti orvosi bizonyítvány legyen náluk, és miként töltsék ki és pecsételtessék le, írassák alá az adatszolgáltató-lapot.[1291]

A Tanulmányi Osztály 1953. június 4-én készített beszámolójának második fejezetében vetették papírra, ugyancsak szokás szerint, hogy a korábbi tapasztalatok birtokában igyekeztek az újabb tanfolyamot megszervezni – akkor még nem tudták, hogy ez lesz utolsó –, ami „fokozott feladatot" jelentett. Azért is, mert az MDP PB által előírt háromszázas létszámot a Személyzeti Főosztály – megint hozzátehetem, hogy szokás szerint – nem tudta biztosítani. A később támasztott káderkövetelmények okozták ezt, számos korábbról tervbe vett személynek az anyagát ki kellett selejtezni. Nem írták le, de valójában mindez az annak idején eluralkodott cionistaellenességből fakadt, magyarul a zsidó származás következménye volt.[1292] A beszámoló ugyanis mélységesen hallgatott arról, hogy mindez összefüggött az 1952 őszétől felerősödött és az Elbától keletre teret nyert anticionista kampánnyal, en-

1290 Az igazságügyminiszter 352/1953. I. M. számú utasítása a Bírói és Államügyészi Akadémia hallgatóinak szakmai gyakorlatáról. *Igazságügyi Közlöny*, 1953. 11. sz. 117–118.

1291 *Nádas András osztályvezető tájékoztatója, 1953. április 29.*, továbbá adatszolgáltató lap (megküldve Kajdi Józsefnek, akinek személyi anyagához utóbb csatolták), 1953. április 29. MNL OL XXVI–E–6 2. doboz, 12. dosszié. A fondban ennek a tájékoztatónak egy másik, stencilezett példányát is őrzik. MNL OL XXVI–E–6 9. doboz.

1292 Zinner 2001–2. 236. Rákosi az MDP KV tagjai előtt 1953. február 26-án – többek között – kifejtette, hogy „tekintettel arra, hogy a katolikusok aránylag kevesen vannak a Szovjetunióban vagy Bulgáriában, ellenben zsidók mindenütt vannak, a katolikus egyház mellett előtérbe került a cionizmus mint kémszervezet. Ez nálunk már előkerült a Rajk-ügyben, ahol […] a legtöbb halálra ítélt ilyen kispolgári zsidó volt." És így tovább.

nek markáns honi személyi következményeivel, amelyek rendkívül érzékenyen érintették az igazságügyi tárcát is. A keresztény dr. Décsi mellett a zsidó főosztályvezető dr. Timárt és más Mózes-vallásúakat is letartóztattak, illetve állásukból kiebrudaltak.

A volt és akkori cionisták, miként a sohasem volt cionisták, pusztán zsidók űzött vadakká, közellenséggé váltak, feljelentésük divatossá vált.[1293] Amikor hónapokkal Sztálin halála után mind Moszkvában, mind a magyar fővárosban már hamvába hullt egy zsidóellenes nagyszabású kirakatper terve – Budapesten azonban nem magától, hanem a szovjet állambiztonsági főtisztek és politikusok nyár közepi nyomására –, a magyar pártvezetéshez érkezett beadványban egy erőteljes követelés fogalmazódott meg. Az egyetemi honvédkollégium követelését már felidéztem. Ez idő tájt a tűzzel már nem Péter, hanem még mindig Rákosi és bandája játszott.

A minisztérium Tanulmányi Osztálya beszámolójában rögzítették azt is, hogy az új tanfolyamra behívott személyek „jelentős számban" nem jöttek el, ennek oka egyrészt az volt, hogy az üzemek nem engedték el őket, másrészt utólag visszaléptek. Az akadémián így a tervezett háromszázhoz képest kettőszázharminckilenc hallgatót oktattak, akik közül honvédségi huszonöt, belügyi kilenc, államvédelmi beiskolázott kettő volt. Kiegészült az akadémia vezetése is. A fegyelmezést azzal is biztosítani kívánták, hogy a tegezést felváltotta a magázás a hallgatók és oktatók kapcsolatában. Folyt a négyhetes előkészítő tanfolyam, ám az eltelt két hét alatt már egy személyt (Csonka Istvánt) erkölcsi okokból, a „bekért" *[sic!]* válóperes iratai alapján „azonnali hatállyal" eltávolították. Két további hallgatónál is – ahogy mondani szokás – már rezgett a léc… Esetükben már zajlott a kivizsgálás. A kollégium 1953. április 8-án hozott határozatát végrehajtották.[1294] Ennek – miként annak idején a kollégium üléséről készített beszámolónak – az időpont-hivatkozása téves volt. Ugyanis április 9-én még kiegészítették a munkáskáderekről készített előterjesztést. Majd azt – miként a korábbiakban részletesen feltártam – április 10-én megtárgyalták.[1295]

Javaslataikat öt pontban rögzítették, az iskolavezetés az osztály újabb közös tanácskozásainak igenlése mellett az osztály előadói állandó s alapos instrukciókkal lássák el az akadémiát, szoros kapcsolatban a felügyeleti osztályokkal, jobban ki kell dolgozni az iskolavezetőség továbbképzését, az oktatási feladatokra különös figyelemmel, sűrűbb és rendszeresebb ellenőrzés szükséges az akadémián, meg kell jelenni az iskolavezetés és iskolagyűlés rendezvényein, az akadémia vezetője számoltassa be s ellenőrizze az előadókat, tervszerűbben végezze munkáját.[1296]

Szolgálattételre jelentkezett 1953. április 28-án dr. Török Ferenc[1297] nagykanizsai vezető járásbíró, egy nappal később, április 29-én dr. Demeter Vilmos[1298] siófoki vezető járásbíró, végül 1953. május 4-én dr. Merényi Imre, a Budapesti XVIII–XIX. kerületi Járásbíróságról

1293 Benedek István Gábor: Így kezdődött. Orvosper, 1953. *Népszabadság*, 1989. (november 25.) 280. sz. 18.

1294 1953. április 8-án az új tanfolyam szervezéséről dr. Szabó Pál terjesztett elő írásos anyagot, amelyet a jelenvoltak két nappal később elfogadtak. MNL OL XIX–E–1–p Kollégiumi ülések. 82. doboz. Iktatószám nélkül.

1295 *Napirend az 1952. április 10-én tartandó kollégium ülésére, 1952. április 9.; Feljegyzés az igazságügyi kollégium 1952. április hó 9. napján tartott üléséről.* 1. Uo.

1296 *Az igazságügyi tárca Tanulmányi Osztályának beszámoló jelentése a Bírói és Államügyi Akadémia 1952/53. évi tanfolyamáról és az új beindításáról, 1953. június 4.* MNL OL XXVI–E–6 2. doboz, 11. dosszié.

1297 Dr. Török Ferenc (Szerednye, 1912. május 5. – ?) *Igazságügyi Közlöny*, 1953. 11. sz. 118. A Fővárosi Ügyészségre helyezték át. *Létszámkönyv.* MNL OL XXVI–E–6 2. doboz, 13. dosszié.

1298 Dr. Demeter Vilmos (Kolozsvár, 1920. október 20. – ?) *Igazságügyi Közlöny*, 1953. 11. sz. 118. 1954 őszén bírónak nevezték ki a Budapesti Fővárosi Bírósághoz. *Igazságügyi Közlöny*, 1954. 21. sz. 229. Egy esztendővel később az igazságügyi tárcánál már főelőadó lett. Egy újabb esztendő elteltével már magasabb fizetési fokozatba sorolták. *Igazságügyi Közlöny*, 1955. 19. sz. 123.

járásbíró, őt a miniszter május 12-én nevezte ki az akadémiára szemináriumi oktatónak.[1299] Áttekintették az akadémia személyzetének bértáblázatát 1953. május 5-én, megállapították Csordás, Steffler, Dávid, Doroghy, Deák, Ember, Mravik, Papp Zoltán, dr. Erdélyi Jolán, Bede Béla,[1300] Temesváry Lajos,[1301] Török, Merényi, Demeter, Csatlós, Perlaki, Somlai, Lukácsné, dr. Halász Györgyné, Oláh László,[1302] Szabó Kálmán II,[1303] Venyegei Ferenc, Mátai Tibor, Polónyi János,[1304] Magyarvári Józsefné és Széphalmi Jenőné bérét. Miként a beszámolóban írták, szolgálattételre jelentkezett az 1953. május 12-én kinevezett dr. Erdélyi tárcabéli főelőadó, dr. Bede budapesti megyei bírósági bíró, dr. Temesváry karcagi járásbíró, Mátay Pál* székesfehérvári államügyész és dr. Polónyi kecskeméti államügyész. Az érintettek a Czakó első miniszterhelyettes által aláírt kinevezési okmányaikat május 14-én megkapták.[1305] Így 1953. május 18-án már szemináriumvezető volt dr. Halászné, Oláh, Szabó Kálmán II és Venyegei is, akik napokkal korábban a harmadik tanfolyamot fejezték be.[1306] Utóbbi azonban még némi segítségre szorult.[1307] Véglegesítették az előadókat 1953. május 15-től: Bede, Demeter, dr. Erdélyi, Mátai Tibor,[1308] Merényi, Polónyi, Temesváry és Török.[1309] A sort végül szeptemberben az akkor távozott Mravik és Somlai helyett Szabó József és Szabó Sándor szemináriumvezetők kinevezése zárta.[1310]

A harmadik évfolyam végéhez közeledett, amikor kollégiumi előterjesztés készült, ebben javaslatokat fogalmaztak meg az akadémia 1953/54. évi új évfolyamának megszervezéséről. Rögzítették benne, hogy azt 13 és fél hónaposra szerveznék, időtartama azonos lenne a befejeződővel. Annak ellenére, hogy főleg a polgári jogban a tananyag növelését tervezték. Hathetes előkészítő lenne, és a lemorzsolódást elkerülendő, azt komoly vizsga zárná. Mellékelték a részletes tematikát is.[1311] A kollégium megvitatta, és 1953. április 8-án határozatot fogadott el. A Tanulmányi Osztályról dr. Skorka osztályvezető pedig feljegyzését

1299 *Igazságügyi Közlöny*, 1953. 11. sz. 118. Az igazságügyi tárca vezetője miniszteri dicséretben részesítette 1954 tavaszán az oktatómunkájáért. *Igazságügyi Közlöny*, 1954. 11. sz. 84. Pár hónappal később, ősz tájt kinevezték bírónak a Budapesti Fővárosi Bírósághoz. *Igazságügyi Közlöny*, 1954. 21. sz. 229.

1300 *Igazságügyi Közlöny*, 1953. 11. sz. 118. A Budapesti Megyei Bíróságon ítélkezett 1954 őszétől. *Igazságügyi Közlöny*, 1954. 21. sz. 229.

1301 *Igazságügyi Közlöny*, 1953. 11. sz. 118. Egy évvel később már a Balassagyarmati Megyei Bíróságon volt tanácsvezető, majd visszatért Karcagra, ahol 1955 tavaszán a Városi Bíróság elnöke lett.

1302 A meg nem nevezett megyei ügyészségre helyezték át 1954. január 31-én. Miután Békéscsabán lakott, vélhető, hogy oda. *Létszámkönyv.* MNL OL XXVI–E–6 2. doboz, 13. dosszié.

1303 Noha napokkal diplomája átvétele után már az akadémián dolgozott, Csordás csak 1953. szeptember 30-án nevezte ki szemináriumvezetőnek. Szabó Kálmán II szemináriumvezető kinevezése. *Iktatókönyv, 172/1953 bejegyzés, 1953. szeptember 30.* MNL OL XXVI–E–6 4. doboz.

1304 *Igazságügyi Közlöny*, 1953. 11. sz. 118.

1305 *Csordás János tájékoztatója a szemináriumvezetők kinevezéséről, 1954. május 14.* MNL OL XXVI–E–6 2. doboz, 10. dosszié. 15/1953 BÜA.

1306 *Csordás János igazgató feljegyzése nevezettek munkaviszonyban eltöltött idejének beszámítási kérelméről, 1953. május 18.* Petik osztályvezető, a dr. Sántha előadó előkészítette levelében, előzetesen támogatta május 14-én ezt. MNL OL XXVI–E–6 2. doboz, 10. dosszié. 17/1953 BÜA.

1307 *Az igazságügyi tárca Tanulmányi Osztályának beszámoló jelentése a Bírói és Államügyi Akadémia 1952/53. évi tanfolyamáról és az új beindításáról, 1953. június 4.* MNL OL XXVI–E–6 2. doboz, 11. dosszié.

1308 Noha már 1953. május 12-től dolgozott az akadémián, véglegesítéséről pedig május 15-én határoztak, szemináriumvezetőnek csak szeptember 30-án nevezték ki. Mátai Tibor szemináriumvezető kinevezése. *Iktatókönyv, 172/1953 bejegyzés, 1953. szeptember 30.* MNL OL XXVI–E–6 4. doboz.

1309 *Nádas András levele a Személyzeti Főosztályhoz, 1953. május 12.; Személyzeti vonatkozású levelezés, 1953 tavasza.* MNL OL XXVI–E–6 3. doboz, 16. dosszié.

1310 Szabó Sándor szemináriumvezető kinevezése. *Iktatókönyv, 159/1953 bejegyzés, 1953. szeptember 21.* MNL OL XXVI–E–6 4. doboz; Szabó József szemináriumvezető kinevezése. *Iktatókönyv, 161/1953 bejegyzés, 1953. szeptember 25.* MNL OL XXVI–E–6 4. doboz.

1311 *Javaslat az 1953/54. tanév megszervezésére, 1953. április 8.* MNL OL XXVI–E–6 9. doboz.

állított össze az akadémia tematikájának és órarendjének átdolgozásáról 1953. május 19-én. Belefoglalta, hogy a kollégium elé tárt tematika túlméretezett, azt tizenhárom és fél hónap alatt képtelenség elvégezni, ekkora tananyag nem adható le. Ezért a tanév 1953. május 20. és 1954. június 7. között tartson. Ebből az előkészítő 1953. május 20. és június 19. között legyen. Ezt vizsga fejezze be, amely eldönti, hogy ki maradhat, de csak olyan, aki már nem fog lemorzsolódni. Az I. félév 1953. június 22-től 1953. december 24-ig tartson, a kollokviumokra november 20-tól december 24-ig kerüljön sor. A II. félév 1954. január 2-án kezdődik, a vizsgákat 1954. július 5–6-án, a tanévzárót 7-én kell megtartani. A termelési gyakorlatok egy-egy hónapon keresztül, 1954. január–februárban legyenek.[1312]

Számos korabéli adatbázis áll rendelkezésre 1953 tavaszáról a negyedik tanfolyamra jelentkezettekről, az előkészítő tanfolyamot elvégzettek hallgatókról. Továbbá azokról, akiket végül munkahelyük nem engedett el, avagy ők maguk mondtak le különböző okokból arról, hogy elvégezzék az akadémiát.[1313] Összeállítottak listát azokról is, akik (negyvennyolcan),

1312 *Dr. Skorka Györgynek, a tárca Tanulmányi Osztálya munkatársának feljegyzése az akadémia tematikájának és órarendjének átdolgozásáról, 1953. május 19.* MNL OL XXVI–E–6 3. doboz, 16. dosszié.

1313 MNL OL XXVI–E–6 3. doboz, 15. és 16. dosszié. Csordás 1953. május 21-én kimutatást közölt, hogy három tárcától végül nem engedélyeztek a tanfolyamra négy hallgatót. A belügytől Kovács Lajost, aki Bonyhádon a Járási Tanács Végrehajtó Bizottságának az elnöke volt, és Vass Istvánt, aki a Nógrád Megyei Tűzoltóságnál dolgozott, a földművelésügyitől a bonyhádi Állami Mezőgazdasági Gépüzemnél traktorvezetői oktatást tartó Dabi Józsefet, a Vegyipari Minisztérium pedig M. Tóth Jánost, az Észak-magyarországi Vegyiművek munkatársát Sajóbábonyból, nála technikai akadályokra hivatkozva.

Családi, egészségügyi és egyéb okok miatt nem lett az akadémia hallgatója a Megyei Rendőrkapitányság dolgozója Nyíregyházról Bálint Lajosné, aki kétéves kislányát nem tudta elhelyezni. Horváth Anna, aki családi körülmények, anyagi nehézségek miatt mondott le. Batki Pálnak kiújult az ízületi betegsége, Hévízre ment. Imre Jánosnét súlyos betegséggel kórházba szállították, ifj. Máté Jánost homloküreg-gyulladás, Tóth Lajost saját betegsége és a feleségéé, Szabó Istvánt (1919) hasonlóképp felesége betegsége gátolta meg tanulásának megkezdésében. Török P. Jánost a tbc beszűrődése miatt az orvos tiltotta el. Jenei Oszkár 1953. május 4-én katonai szolgálatra vonult be Debrecenbe. Lakatos Antal, aki a tanácselnök volt, azért nem kezdhette el tanulmányait, mert tudtára adták, hogy az ősszel tanácsakadémiára küldik. Juhász Józsefné, Leszkó Mihály és Olajos Lajos esetében a családi körülmények okozták távolmaradásukat. Szabó Lajos tudatta, hogy képességeit meghaladja a tananyag, keresetének feléből megélni s a szüleit eltartani nem tudja. Szijj Ferencnek pedig – miként a Magyar Államvasutak Szombathelyről érkezett levelében olvasható – „ehhez kedve nincs".

Huszonegy felvett hallgató nevét utóbb Lukácsné, az egyik káderes kihúzta. Bedő Józsefné (1924, munkás, három polgári, fonó a Keltexnél [Budapest, XI.], MKP, MDP. Czakó tudatta 1953. május 7-én, hogy nem hívható be.), Bognár Katalin (1930, agrárproletár, hat elemi, betanított munkás a Keksz- és Ostyagyárban [Győr], MDP), ifj. Cseke János (1920, agrárproletár, hat elemi, fő munkafelügyelő az Anyagellátó Vállalatnál [Sztálinváros], MSZDP, MDP. A családi helyzete miatt nem vállalta.), Csiki Elemér (1926, munkás, hat elemi, normás volt a Szénbányák Vállalatnál [Királd], MDP), Hornacsek János (1928, kisparaszt, hét elemi, adminisztrátor, a községi tanácson dolgozott [Lajosmizse], MDP. Azért, mert büntetve volt.), Horváth Erzsébet (1925, agrárproletár, hat elemi, kalauz volt a Fővárosi Villamosvasútnál [Budapest, VII. Akácfa u.]), Horváth Erzsébet (1932, agrárproletár, nyolc általános, személyzeti nyilvántartó a 33. sz. Építőipari Trösztnél [Sztálinváros], MDP. Ő férjhez megy, ezért nem vállalja.), Illés Erzsébet (1916, kisparaszt, hat elemi, munkás az Üveggyárban [Nagykanizsa] tagjelölt), Keresztes Margit (1918, munkás, hat elemi, diszpécser a Csepel Autógyárban [Szigethalom], MKP, MDP), Kiss Sarolta (1924, munkás, három polgári, fonónő a Kender- és Jutagyárban [Budapest, XIII. Váci u. 189.], MDP, aki visszalépett), Kovács Lászlóné (Dunakeszi, 1927, munkás, hat elemi, egy középiskola, csomagoló, MDP), Kránitz Dezső (1928, kisiparos, nyolc elemi, szalámikötöző a Szalámigyárban [Szeged], MSZDP, MDP), Nagy Kálmán (1928, kisiparos, hat elemi, műszaki ellenőr a Diósgyőri Vasgyárban [Miskolc], MKP, MDP. Azért, mert büntetve volt.), Németh Ferenc (1926, agrárproletár, három polgári, személyzeti csoportvezető a járási tanácsnál [Celldömölk], MKP, MDP), Pápai Jenő (1926, kisparaszt, négy polgári, irodavezető a Magyar Államvasutak Igazgatóságánál [Sopron], MKP, MDP, ő is visszalépett), Piplák József (1919, munkás, hat elemi, csillés a Diósgyőri Vasgyár „mexicói" mészüzemében [Miskolc]), Takács Zsuzsanna (Geszteréd, 1922, munkás, hat elemi, villamoskocsi-vezető, MDP), Tomcsányi László (1920, munkás, hat elemi, segédkezelő a Magyar Államvasutak Déli pályaudvarnál [Budapest, I.], MKP, MDP. Katonai behívót kapott.), Varga Béláné (1927, munkás, négy polgári, személyzeti előadó a Terimpexnél [Budapest], MKP, MDP), Vécsei Lászlóné (1920,

noha kiértesítették őket, mégsem jelentek meg.[1314] A háromszázharmincöt előkészítőre alkalmasnak talált jelentkezőből kiértesítettek háromszázharminckettőt. Majd újabb nevek is előkerültek, vélhető, hogy a javaslattevő szervezetek, munkahelyek utóbb, tehát késedelmesen, nem a megadott határidőig továbbították ezeknek a jelentkezőknek a nevét.[1315] Ezt

munkás, négy polgári, egy kereskedelmi, irodai beosztott Budapest Főváros Tanácsa VB Élelmiszerkereskedelmi Vállalatánál [Budapest], tanácsakadémiára ment) és Vincze József (1916, munkás, öt elemi, három polgári, kocsikísérő, MSZDP, MKP, MDP. Azért, mert büntetve volt).

Egy másik kimutatás hasonlóképp arról tájékoztatott, hogy kiknél merültek fel aggályok az akadémiai képzés miatt, és akik végül nem is jutottak el oda. Nem engedték el Balogh Gizellát (a Marcali Városi Tanácstól), aki ugyan 1953. május 21-én megjelent, de kérdéses volt, hogy végül folytathatja-e; Csatári Pált (a Budapesti Koksz- és Gázművektől), Mihálka Mária magasabb pozícióba került, ezért a Magyar Szabadságharcos Szövetség Szolnok Megyei Bizottsága nem engedte el, Nagy Józsefet kinevezték Siófokon a Magyar Építőipari Munkások Országos Szövetsége Országos Központjának üdülőjében kultúrosnak, ezért nem tanulhatott tovább; Kaposi Mihálynak maradnia kellett a Szakszervezetek Országos Tanácsának Szabolcs megyei központjánál, Mózsi Sándornénak a Fővárosi Villamosvasútnál állomásvezetőnek. Utóbbi – amint azt 1954. őszi járásbírói kinevezése mutatja – azért valamiképp visszatérhetett az akadémiára.

1314 *Névsor azokról az elvtársakról, akik a kiértesítés ellenére sem jelentek meg, é. n.* MNL OL XXVI–E–6 3. doboz, 18. dosszié. Negyvennyolc személyt soroltak fel, távolmaradásuk okára nincsenek adatok. Közülük utóbb azonban többen mégis megjelentek, a tanfolyamot elvégezték, majd ügyésznek vagy bírónak nevezték ki őket.

Antretter Ferenc, Batki Pál, Bálint Lajosné, Beke Dezső, Berta Béla, Czabány Mihály, Csiszár Istvánné, Dabi József, Fábián Ilona, Hencz Lászlóné, Héjja Balázsné, Holló János, Horváth Anna, Imre Magdolna, Jenei Oszkár, Jónás János, Kapczár József, Károlyi Imre, Kercsó István, Kiczenberger Rozália, Koczó Dénesné, Kocsis József, Kovács Lajos, Laczkó Mihály, Lajz György, Lakatos Antal, Lisztes Jánosné, ifj. Máthé János, Mihálka Mária, Molnár Ferenc, Mózsi Sándorné, Németh József, Nyírő András, Pilinszky Mátyás, Sághy János, Snobli János, Szabó István, Szabó Lajos, Sziklai Ervin, Szörényi Rezső, Szőri Kálmánné, Torda János, Tóth János, Török János, Troják Vilmosné, Varga Ferencné, Varga László és Várdaróczi Józsefné.

1315 *Lukács Sándorné káderes listája, 1953. május 12.* MNL OL XXVI–E–6 3. doboz, 15. dosszié. Egyes személyeknél már jelezte, hogy őket munkahelyük nem engedte el. Eltekintek ennek feltüntetésétől, kivéve Paulovics Istvánt, akit munkahelyén – miután tagjelöltként semmit sem csinált – kizártak azok közül, akik párttagok lehetnek, és erre való hivatkozással kérték az akadémiát, hogy noha felvették oda, onnan is zárják ki.

Adler Zoltán (1935, munkás, nyolc gimnázium, érettségi, szerkesztő lakatos a Duclos Bányagépgyárban [Budapest, IV. Baross u.], MDP), Almási János, Antal Tivadar (Elzett Vasárugyár [Budapest]), Antretter Ferenc (1921, munkás, hat elemi, ács az Üzemépítő Vállalatnál [Diósgyőr, Miskolc], MKP, MDP), Ágócs Imre (Landler Jenő Járműjavító [Budapest, X. Kőbányai út]), Baka Gyula (Legyesbénye, DIMÁVAG [Diósgyőr (Miskolc)]), Bakó Istvánné (1919, munkás, hat elemi, anyagkezelő a 21/3. sz. Építőipari Vállalatnál [Gyöngyös], MKP, MDP), Balázsi Lajos (1933, munkás, négy középiskola, revizor a MÁVAG Gépgyárban [Budapest–Sztálinváros], MDP) Balogh Gizella (1929, agrárproletár, öt elemi, személyzeti előadó a járási tanácsnál [Marcali], MDP), Batki Pál (1915, munkás, öt elemi, vájár a Szénbányák Vállalatnál [Nagybátony], MKP, MDP), Bálint Lajosné (1936, kisparaszt, hat elemi, írnok, Megyei Rendőrkapitányság [Nyíregyháza], MDP), Berta Béla (1927, kisparaszt, hat elemi, a Kossuth Termelőszövetkezetben tag [Kaposkeresztúr, Kossuth u. 35.], MDP), Bodor István (Bőr- és Cipőgyár [Szombathely]), özv. Buktor Ferencné (1927, munkás, nyolc elemi, két polgári, tisztviselő a Rákosi Mátyás Művekben [Budapest, XXI.], MKP, MDP), Czink Jakabné (VI. kerületi Vendéglátó-ipari Vállalat [Budapest]), ifj. Czuth András (1928, agrárproletár, hat elemi, a Szabadság Termelőszövetkezet tagja [Végegyháza], MKP, MDP), Csiszár Istvánné (1932, munkás, négy középiskola, könyvelő a Gyapjúfonó- és Szövőgyárban [Győr], MDP), Csongrády István (Fővárosi Épületasztalos-ipari Vállalat [Budapest, IX. Koppány u. 4.]), Csorba János (1924, munkás, nyolc elemi, esztergályos a Nehéz Szerszámgépgyárban [Diósgyőr, Miskolc], tagjelölt), Csurilla Lajos (1926, kisparaszt, hat elemi, sportköri elnök a Danuvia Szerszámgépgyárban [Budapest, XIV. Angol u.], MDP), Dabi István (Állami Mezőgazdasági Gépüzem [Bonyhád]), Farkas Jánosné (1925, agrárproletár, hat elemi, adminisztrátor a Magyar Szabadságharcos Szövetség Országos Központjában [Budapest], MKP, MDP), Fábián Ilona (1932, kisiparos, négy középiskola, bérelszámoló az Útfenntartó Vállalatnál [Nyíregyháza], MDP), Fehérvári János (Magyar Szabadságharcos Szövetség Országos Központja [Budapest]), Gát Miklós (1933, munkás, hat általános, normaszámoló a Tatarozó Vállalatnál [Nyíregyháza], MDP), Hencz Lászlóné, Budapesti KÖZÉRT Központ [Budapest, XI. Mányoki u.]), Hegedüs Rozália, Vadásztölténygyár [Székesfehérvár]), Hegyi József, Sport- és Műszaki Faárugyár [Budapest], büntetve volt), Hensz Lászlóné (1926, munkás, négy polgári, személyzeti osztályvezető-helyettes a Ganz Kapcsolók és Készülékek Gyárában [Budapest, XIII.], MKP, MDP), özv. Héjja Balázsné (1923, agrárproletár, hat elemi, jegyvizsgáló a Magyar Államvasutaknál [Szolnok],

követően folyamatosan csökkent az előkészítő végzésére alkalmasnak tekintettek száma

MDP), Holló János (1930, munkás, nyolc általános, erdőgazdasági dolgozó az Erdőigazgatóságnál [Rudabánya]), Horváth Anna (1928, munkás, hat elemi, esztergályos a Wilhelm Pieck Vagon- és Gépgyárban [Győr], MDP), Horváth Imréné (1926, alkalmazott, négy polgári, négy kereskedelmi, gép- és gyorsíró a Szénszállító és Szolgáltató Vállalatnál [Tatabánya], MSZDP, MDP), Horváth István (Magyar Államvasutak Állomás [Zalalövő]), Horváth Júlia (1920, agrárproletár, hat elemi, segédmunkás a Vasércbánya Vállalatnál [Rudabánya], MDP), Horváth Zoltán (1924, munkás, öt elemi, felvigyázó a Vontatási Üzemnél [Kisterenye], MKP, MDP), Huszár Jánosné (1912, munkás, négy elemi, kivarrónő a Selyem- és Gyapjúgyárban [Budapest], MDP), Imre Magdolna (1928, kisparaszt, hat elemi, pénzügyi előadó a 45. sz. Állami Építőipari Trösztnél [Budapest], tagjelölt), Jámbor Istvánné (1929, agrárproletár, hét elemi, könyvelési ellenőr a járási kórházban [Mátészalka], MDP), Jenei Oszkár (1927, munkás, hat elemi, művezető a MÁVAG Gépgyárban [Budapest–Sztálinváros], MDP), Jónás János (1921, agrárproletár, négy elemi, segédmunkás a 26/4. sz. Segédipari Vállalatnál [Sztálinváros], MDP), Kapczár József (Nagycsécs, 1920, kisparaszt, hat elemi, villamosvezető a Villamosvasút Vállalatnál [Miskolc], MKP, MDP), Kaposi Mihály (1920, munkás, hat elemi, kultúrfelelős a Szakszervezetek Országos Tanácsa megyei központjánál [Nyíregyháza], MKP, MDP), Károlyi Imre (1931, munkás, nyolc általános, MDP-titkár a Vendéglátó-ipari Vállalatnál [Miskolc], MDP), Kercsó István (1922, munkás, kereskedelmi érettségi, menetirányító, MÁV Igazgatóság 3/4. sz. [Budapest, IX. Üllői úti BSZKRT-telep], MSZDP, MDP), ifj. Kiss Sándor (1926, agrárproletár, 6 elemi, népművelési előadó a városi tanácsnál [Kisújszállás], MKP, MDP), Kitzenberger Rozália (Gyapjúfonó- és Szövőgyár) [Győr], MKP, MDP), Kocsis József (1929, munkás, nyolc elemi, szakoktatási felelős a Prés- és Kovácsoltvasáru Gyárban [Budapest], MKP, MDP), Koczó Dénesné (Üllő, 1920, agrárproletár, négy polgári, gyári munkás a Magnezitipar Tüzelőanyaggyárban [Budapest], MKP, MDP), Koller János (tűzoltó az Állami Tűzoltóalosztálynál [Székesfehérvár]), Kovács Lajos (járási tanács elnöke [Bonyhád]), Kraszner Mária (1922, munkás, hat elemi, marós a Szerszámgépgyárban [Esztergom], tagjelölt), Kreisch József (óragyár [Budapest]), Laczkó Mihály (1928, alkalmazott, nyolc elemi, oktatótiszt a Magyar Államvasutak Igazgatóságánál [Kétegyháza] MSZDP, MDP), Lajz György (1928, agrárproletár, nyolc elemi, öthavi könyvelői tanfolyam, pénzügyi előadó a járási tanácsnál [Kemecse], MKP, MDP), Lerch Jenő (1933, munkás, négy polgári, esztergályos a gépgyárban [Diósgyőr, Miskolc], MKP, MDP), Lendvai Károly (Autó-taxi Vállalat) [Budapest, X. Kerepesi 15.]), Lisztes Jánosné (1932, munkás, négy polgári, rendőrségi alkalmazott a Járási Rendőrkapitányságon [Berettyóújfalu], MDP), Magyar Ferenc (Mintagépgyár) [Halásztelek]), ifj. Magyarvári Ferencné (1928, munkás, négy középiskola, üzemírnok a Kartonlemezgyárban [Budapest], MKP, MDP), Major Gézáné (1924, agrárproletár, hat elemi, gépírónő a Honvéd Repülőiskolánál [Budapest], MDP), Marosi László (Tolna Megyei Tanács) [Szekszárd]), Martonosi Sándor (1928, munkás, nyolc elemi, gyári munkás a Szalámigyárban [Szeged], tagjelölt), ifj. Máthé János (1929, munkás, nyolc elemi, négy középiskola, versenyfelelős a Szénbánya Vállalatnál [Kazár], MKP, MDP), Mestyán Béla (1933, munkás, hat elemi, traktorvezető az Állami Mezőgazdasági Gépüzemnél [Marcali], MDP), Mihálka Mária (1932, munkás, nyolc középiskola, esti tanfolyam, nyilvántartás-vezető a Magyar Szabadságharcos Szövetség megyei szervezeténél [Szolnok], MDP), Molnár Ferenc (1917, munkás, hat elemi, két polgári, művezető a Váltó- és Kitérőgyárban [Gyöngyös], MDP), Molnár Mihály (1925, agrárproletár, hat elemi, asztalos a Bőrtex Cipőgyárban [Budapest], MDP), Mózsi Sándorné (Tóth Mária, 1924, négy polgári, trolibuszállomás-vezető a Fővárosi Villamosvasútnál, Budapest, VII.], MDP), Nagy József (24/1 sz. Építőipari Vállalat [Budapest, XI. Bródy Zsigmond u. 20.]), Nagy Sándorné (1917, kisiparos, négy polgári, katonaügyi előadó a megyei tanácson [Debrecen], MDP), Németh József (1920, agrárproletár, hat elemi, műszaki ellenőr a Wilhelm Pieck Vagon- és Gépgyárban [Győr], MKP, MDP), Olajos Károly (sütőüzem [Békés]), Palóc Anna (Újlaki Téglagyár [Budapest, III.]), Palotai Márton (1919, alkalmazott, nyolc gimnázium, áruirányító a Magyar Államvasutak Állomásfőnökségénél [Szeghalom], MKP, MDP), Paulovics István (1925, munkás, hat elemi, két polgári, kalauz az Állomásfőnökségen [Budapest–Cinkota, XVI.]), Petrin Gézáné (Fővárosi Villamosvasút) [Budapest, VII.]), Pénzes Irén (1924, agrárproletár, hat elemi, számlaellenőr a Nehéz Szerszámgépgyárban [Diósgyőr, Miskolc], MKP, MDP), Pilinszky Mátyás (1918, kisiparos, hat elemi, függetlenített szakszervezeti elnök a kísérleti gazdaságban [Herceghalom], MDP), Pinczés Jánosné (1918, agrárproletár, hat elemi, vendéglátó-ipari ellenőr a Vendéglátó-ipari Vállalatnál [Debrecen], MKP, MDP), Potzok Vilmosné (1922, agrárproletár, nyolc elemi, csoportvezető az Elekthermax Villamossági Vállalatnál [Pápa], MKP, MDP), Prasicsek Antalné (1919, munkás, négy polgári, irodai kisegítő az Újpesti Fésüszövő gyárban [Budapest, IV.], MSZDP, MDP), Rákos Antal (városi tanács) [Kőszeg]), Sághy János (1925, munkás, nyolc elemi, mintakészítő a Fogaskerékgyárban [Budapest], MKP, MDP), Sinka József (1929, kisparaszt, nyolc általános, üzemírnok a Vulkán Öntödénél [Kisvárda], MKP, MDP), Snobli János (1927, agrárproletár, öt elemi, vállalatvezető az állami malomban [Vízvár], MKP, MDP), Stéger Magdolna (1933, munkás, négy polgári, a Demokratikus Ifjúsági Szövetség Bicskei Járási Bizottságánál gazdasági vezető [Bicske], MDP), Szabó András (1916, munkás, hat elemi, vájár, Baracska-aknai Szénbánya Vállalatnál [Pereces (Miskolc)], MKP, MDP), Szabó István (1928, kisparaszt, hat elemi, anyagmozgató a Dohánygyárban [Eger], MDP), Szabó Lajos (1927,

kettőszázkilencvennyolcra, Lukácsné káderes pedig május 12-én kettőszázhuszonkilencre apasztotta számukat, jelezve, hogy kik azok, akiket végül nem vettek fel.[1316]

agrárproletár, hat elemi, mezőgazdasági előadó a községi tanácsnál [Komádi], MDP), Szalontai István (Perecesi Szénbányák Vállalat (Miskolc]), Szaszkó Mihály (Magyar Államvasutak [Kétegyháza]), Szenyán József (Péteri, Villamos- és Kábelgyár [Budapest]), Szepesi József (1925, munkás, négy kereskedelmi, szállításvezető a Váltó- és Kitérőgyárban [Gyöngyös], MKP, MDP), Szeremlei Ilona (Államügyészség [Gyula]), Sziklai Ervin (menetirányító a Magyar Államvasutak Igazgatóságánál [Budapest]), Szikora Teréz (Ladánybene, 1931, kisparaszt, hat elemi, leszedő a Budai Fonógyárban [Budapest, XI. Bocskai u. 90.]), Szikszai Miklós (városi tanács [Kemecse]), Szilágyi Lajos (1920, agrárproletár, hat elemi, munkás a DIMÁVAG-ban [Diósgyőr (Miskolc)], MKP, MDP), Szőgyéni László (Állami Tűzoltóság [Szentgotthárd]), Szőri Kálmánné (1923, munkás, négy polgári, bérelszámoló az Egyesült Izzóban [Budapest, XIII. Váci út 77.], MKP, MDP), Takács János (1927, munkás, 6 elemi, vésős a Diósgyőri Vasgyárban [Miskolc], MDP), Tibor Zoltánné (1917, munkás, négy polgári, gyémántcsiszoló az Egyesült Izzóban [Budapest, XIII. Váci út 77.], MKP, MDP), Tihanyi Lajos (1925, munkás, négy polgári, anyagelőadó a 3. sz. Mélyépítő Vállalatnál [Kaposvár], MKP, MDP), Torják Vilmos (1925, munkás, hat elemi, vájár a Zagyvai Szénbányák Vállalatnál [Salgótarján], MKP, MDP), K. Tóth János (1926, munkás, hat elemi, segédmunkás a Papírgyárban [Szolnok], MKP, MDP), Tóth Károly (1920, munkás, nyolc általános, járási tanács végrehajtó bizottsági titkára [Berettyóújfalu], MKP, MDP), Tóth Lajos (Magyar Államvasutak Állomásfőnöksége [Tállya]), Törő László (községi tanács [Döbrököz]), Török P. János (1926, agrárproletár, hat elemi, könyvelő a Mátra-vidéki Fémművekben [Sirok], MKP, MDP), Varga Ferencné (1932, kisparaszt, nyolc elemi, iktató a Textilkereskedelmi Vállalatnál [Szekszárd], MDP), Varga László (Magyar Államvasutak Állomásfőnöksége [Székesfehérvár]), Vass István (1925, agrárproletár, hat elemi, tűzrendészeti szakértő a Tűzoltó alosztály Parancsnokságon [Salgótarján], MDP), Vági József (Rákosi Mátyás Szerszámművek [Budapest, XXI.]), Várdaróczi Józsefné (1925, agrárproletár, hat elemi, személyügyi előadó az állami gazdaságban [Püspökboly], MKP, MDP), Veres József (Békésmegyei Állami Erdőgazdaság [Gyula]), Veréb János (1925, agrárproletár, öt elemi, Állami Mezőgazdasági Gépüzemnél politikai vezető [Biharkeresztes], MKP, MDP) és Viski Sándor (1927, munkás, nyolc elemi, lakatos a Danuvia Szerszámgépgyárban [Budapest, XIV. Angol u.], MSZDP, MDP).

1316 MNL OL XXVI–E–6 3. doboz, 16. dosszié.

Algács István (Nyíregyháza, 1923, munkás, nyolc általános, járási tanács MDP-titkár, járási tanács [Vásárosnamény], MKP, MDP), Andó Emma (Kocsér, 1932, kisparaszt, hat elemi, utókalkulátor a Prés- és Kovácsoltvasáru gyárban [Budapest], tagjelölt), Balogh Gyula (Sajóvámos, 1916, agrárproletár, 4 elemi, egy dolgozók iskolája, cementgyári dolgozó [Bélapátfalva], MKP, MDP), Balogh Margit (Gadány, 1932, agrárproletár, hat elemi, polgári, beíró, MDP), Barbócz Gábor (Hajdúszoboszló, 1926, agrárproletár, négy polgári, szállításvezető a Hajdú-Bihar Megyei Téglagyári Egyesülésnél [Debrecen], MSZDP, MDP), ifj. Bebesi József (Pécs, 1928, alkalmazott, hét elemi, csillés a Szénbánya Vállalatnál, [Komló], MDP), Bekics Magdolna (Nyíregyháza, 1931, agrárproletár, hat elemi, szakoktatási előadó a Prés- és Kovácsoltvasáru Gyárban [Budapest], MDP), Berkics Rudolf (Peresznye, 1933), Boncsér László (Budapest, 1930, Drótkötélgyár [Miskolc–Sajókeresztúr]), Bozsogi Rozália (Makó, 1931, kisiparos, négy polgári, Dolgozók iskolája, gimnáziumi érettségi, könyvelő, Földműves-szövetkezet, [Makó], MDP), Bödör Imre (Kámon, 1930, alkalmazott, gimnáziumi érettségi, megyei bírósági fogalmazó [Szombathely], tagjelölt), Brecska Árpád (Jánoshalma, 1932, Barnevál [Sárvár]), Busznyák István (Ostffyasszonyfa, 1925, agrárproletár, négy középiskola, beszerző, Orvostudományi Egyetemen [Budapest], tagjelölt), Cser Imre (Rábakethely, 1933, munkás, hét elemi, előkovácsoló a Kaszagyárban, de onnan elküldve 1953. január 1-jétől létszámcsökkentéssel [Szentgotthárd], tagjelölt), Csernus Jánosné (Tiszaföldvár, 1926, kisparaszt, hat elemi, kalauz a Fővárosi Villamosvasútnál [Budapest, VII. Akácfa u.], MKP, MDP), ifj. Csörgő Sándor (Szentistván, 1928, agrárproletár, hat elemi, gépmunkás a Csepel Autógyárban [Szigethalom], tagjelölt), Dankó László (Irsa, 1923, tag a Dózsa népe Termelőszövetkezetben [Kurd]), Dékány József (Szakály, 1929, kisparaszt, nyolc elemi, munkás a Magyar Államvasutaknál [Szakály–Hőgyész], MDP), Erdei Lajos (Csanádapáca, 1923, bérkocsis, hat elemi, szállásgondnok az Épületelemgyárnál [Budapest], MDP), Fejes Imréné (Újlőrincfalva, 1920, agrárproletár, négy elemi, gépkezelő a Közlekedési Építési Vállalatnál [Budapest, IX.], MDP), Goldschmidt Gizella (Újpest, 1919), Gulyás Tibor (Zalacsány, 1925, dolgozó a járási tanácsnál [Tamási]), Holodnyák Józsefné (Balogh Margit, Vitka, 1926, kisparaszt, négy polgári, telep elszámoló a Budapest-környéki TÜZÉP Vállalatnál [Budapest]), Horn Mihály (Piszke, 1923, munkás az Eternit üzemnél [Nyergesújfalu]), Járomi József (Budapest, 1924, munkás, szakérettségi, hengerszerelő, MDP), Jedinák Lajosné (Kiskunhalas, 1924, munkás, hat elemi, boltvezető), Jelinek Pálné (Zsira, 1923, kisparaszt, hat elemi, kalauz, MKP, MDP), Juhász Józsefné (Dombegyháza, 1932, kisparaszt, öt elemi, segédmunkás az Üveggyárban [Ajka], Juhos György (Szarvas, 1926, agrárproletár, hat elemi, boltvezető az Orosháza és Környéke Kereskedelmi Vállalatnál [Szarvas], MSZDP, MDP), Kapitány László (Mezőcsány, 1924, agrárproletár, hat elemi, öntvényjavító a Diósgyőri Vasgyárban [Miskolc], MSZDP, MDP),

A tíz nappal az első félév megkezdése után, 1953. június 25-én készült kimutatást azért

Károly József (Szikszó, 1922, alkalmazott, kereskedelmi szakiskola, pénztáros a megyei bíróság igazságügyi hivatalában [Miskolc], MSZDP, tagjelölt), ifj. Kelemen Sándor (Győrtelek, 1932, agrárproletár, két polgári, járási tanácson népművelési előadó [Fehérgyarmat]), Kiss Ferenc (Budapest, 1925, alkalmazott, nyolc elemi, időelemző az Óragyárban [Budapest], MDP), Kiss László (Bukarest, 1927, munkás, nyolc elemi, előkalkulátor, MDP), Kléri István (Krasznokvajda, 1916, agrárproletár, hat elemi, dolgozók iskolája, egy gimnázium, csiszoló segédmunkás az Elekthermax Villamossági Vállalatnál [Pápa], MKP, MDP), Komlós Ferencné (Buják, 1915, alkalmazott, három elemi, keresztorsózó, MKP, MDP), Kovács Irma (Heves, 1921, munkás, hat elemi, hét dolgozók iskolája, alkalmi munkás a községi tanácsnál [Heves], MSZDP, MDP), Kovács István (Mélykút, 1926), Kovács István (Zalaszentiván, 1925, agrárproletár, hét általános, váltóőr a Magyar Államvasutak Állomásfőnökségénél [Balatonfüred]), az MSZDP-ből 1945-ben kimaradt, tagjelölt), Kovács Istvánné (Pestszentimre, 1918, munkás, hat elemi, két ismétlő [Franciaországban], betanított munkás, MDP), ifj. Kozma Mihály (Tápé, 1928, agrárproletár, öt elemi, segédmunkás a Hajójavító-telepen [Tápé], MDP), Kujbus György (Nyírbátor, 1926, előadó a városi tanács Mezőgazdasági Osztályán, [Hajdúböszörmény], Lebőcz István (Szedres, 1924), Medgyesi Gyula (Újudvar, 1928, agrárproletár, hat elemi, az alumíniumkohó dolgozója [Inota], MDP), Miskolczi Ilona (Márokpapi, 1930, kisparaszt, közgazdasági gimnázium, kötszercsomagoló a Rico Kötszerművekben [Budapest], MDP), Molnár Béláné (Szomotor, 1921, munkás, nyolc elemi, személyzeti előadó a városi tanácsnál [Sátoraljaújhely], MKP, MDP), Monoki Miklósné (Hajdúszovát, 1924, munkás, két polgári, műszerész a Ganz Kapcsolókészülékek Gyárában [Budapest, XIII.], MSZDP, MDP), Nyéki Mária (Szalkszentmárton, 1928), Nyérki Ferencné (Jászárokszállás, 1919, agrárproletár, hat elemi, kalauz, MDP), Papp Ferenc (Sárvár, 1927, munkás, nyolc elemi, két általános, tűzoltó az Állami Tűzoltóságnál [Sárvár]), Papp István (Gyepűkaján, 1926, kisparaszt, hat elemi, szövő a Magyar Pamutiparnál [Budapest], MSZDP, MDP), Parti Ferenc (Somogytúr, 1922, agrárproletár, hat elemi, gondnok a kultúrotthonban [Balatonlelle], MSZDP, MDP), Pálfai Antal (Pécs, 1921, munkás, hat elemi, bányász a Szénbányák Vállalatnál [Pécs, István akna], MDP), Perleg József (Szentlászló, 1928, agrárproletár, nyolc elemi, műszaki rajzoló a Ganz Vagon- és Gépgyárban [Budapest, X. Kőbányai út], MDP), Pethő Sándor (Baranyavár, 1930), Punyi Istvánné (Budapest, 1932, alkalmazott, négy polgári, munkás a Hazai Fésűsfonóban [Budapest], MDP), Seres József (Sashalom, 1912, alkalmazott, hat elemi, asztalossegéd, 1936 és 1938, illetve 1946 és 1947 között MSZDP, MKP, MDP), Simon Gyuláné (Felsőgalla, 1923, munkás, hat elemi, vasesztergályos az Újtelepi Gépüzemben [Tatabánya], MKP, MDP), Sulyok József (Zagyvaróna, 1929, munkás, nyolc elemi, vájár a Rónai Szénbányák Vállalatnál [Salgóbánya], MKP, MDP), F. Szabó Dezső (Csökmő, 1928, kisparaszt, hat elemi, traktorvezető a Kossuth Termelőszövetkezetben [Csökmő], MDP), Szabó József (Szőreg, 1927, munkás, hat elemi, kocsivezető a Fővárosi Villamosvasútnál [Budapest, VII. Akácfa u.], MSZDP, tagjelölt), Szentannai Imréné (Budapest, 1919, munkás, négy középiskola, minőségi ellenőr a Fáklya Kisipari Termelőszövetkezetnél [Budapest], MKP, MDP), Székely István (Hajmáskér, 1926, munkás, hat elemi, géplakatos a Nitrokémiai Ipartelepeknél [Balatonfűzfő], MDP), Székely József (Sajószentpéter, 1920, munkás, négy elemi, téglagyári dolgozó [Mályi (Miskolc)], MKP, MDP), Szijj Ferenc (Szombathely, 1930, munkás, kereskedelmi érettségi, forgalmi szolgálattevő a Magyar Államvasutaknál [Szombathely], tagjelölt), Szikora Teréz (Ladánybene, 1931, kisparaszt, hat elemi, leszedő a Budai Fonógyárban [Budapest, XI. Bocskai u. 90.]), Szudarovics Jánosné (Gönyű, 1929, Wilhelm Pieck Vagon- és Gépgyár [Győr]), Takács Tibor (Esztergom, 1927, munkás, hat elemi, festő a Viscosa Gyárban [Nyergesújfalu], MDP), M. Tóth János (Szolnok, 1922, munkás, nyolc elemi, segédmunkás a 27. sz. Vegyipari Trösztnél [Sajóbábony], MKP, MDP), Török Istvánné (Győr, 1925, alkalmazott, hat elemi, szállodai gazdaasszony a Vörös Csillag Szállodában [Győr], MKP, MDP), Tumbász Imréné (Kelenvölgy, 1913, munkás, hat elemi, fonalkikészítő a Magyar Ruggyantagyárban [Budapest, VIII. Kerepesi u. 17.], MKP, MDP), Turcsák Jánosné (Budapest, 1928, munkás, hat elemi, számlázó a Gombatermelő Vállalatnál [Budapest], MSZDP, MDP), Vajkó József (Vasmegyer, 1922, agrárproletár, hat elemi, ipari őr, MDP), Varga Béla (Szenna, 1922, munkás, hat elemi, asztalos a Sport- és Műszaki Faárugyárban [Budapest, XV.], MSZDP, MDP), Varga Ferenc (Újdiósgyőr, 1930, munkás, négy polgári, szíjgyártó a Fémdoboz és Tubus Művekben [Budapest, IX. Máriássy u. 1.], MKP, MDP), Varga Istvánné (Benczúrfalva, 1928, Budapest, XX. kerületi Pártbizottság [Budapest, XX.], Varga Piroska (Debrecen, 1924, agrárproletár, négy elemi, kőműves a 26/2. Építőipari Vállalatnál [Sztálinváros], MDP), Vas Dezső (Vécs, 1926, agrárproletár, három elemi, fémcsiszoló a Mátra-vidéki Fémműveknél [Sirok], tagjelölt), Vámbéri Andrásné (Szeghalom, 1913, agrárproletár, 5 elemi, 8 általános, marós a Danuvia Szerszámgépgyárban [Budapest, XIV. Angol u.], MDP), Vereska György (Nagyvárad, 1910, munkás, négy középiskola, politikai munkatárs, a Budai Járási Pártbizottságon [Budapest], 1928, KMP, MSZDP, MDP) és Wild Zsigmondné (Galambóc, 1921, munkás, hat elemi, minőségi ellenőrzési osztályvezető, MDP).

A fenti névsorból – mint később kiderült – többeket mégis felvettek, és befejezték a tagozatok valamelyikét. Utóbb a tárcánál Piroska Istvánné is készített egy összeállítást, *„Kimutatás az akadémiára fel nem vett elvtársakról”* fejléccel. Ő hetvenegy személyt sorolt fel, közöttük említve az előbbieken túl Mestyán Béla (Balatonmária,

tekintem közlésre megalapozottnak, mert az abban felsoroltak az 1953. május 20-án kezdődött előkészítőt elvégezték, vizsgáztak, és ezek a személyek lehettek azok, akiknél már nem féltek attól, hogy lemorzsolódhatnak. Alább, alfabetikus sorrendben adom közre a kettőszáznegyvennégy hallgatóra vonatkozó adatokat. A nevek után zárójelek között közöljük a hallgatók születési helyét, születésük év, hó és nap szerinti adatait vagy azt, hogy hány éves, a származásukat, az iskolai végzettségüket, munkahelyüket (szögletes zárójelek között annak helyét), esetleges szabadságvesztés-büntetésüket és annak okát, (rövidítve) párttagságukat. Amennyiben feltüntették, akkor szögletes zárójelek között azt is jelzem, hogy a hallgatót a belügyi [rendőr] vagy a honvédelmi tárcától [katona], illetve az 1953 tavaszán még önálló ÁVH-tól vezényelték az akadémiára. Nem mindenkinél szerepel valamennyi adat, mert a forrás néha sporadikus.

Algács István (Nyíregyháza, 1923, munkás, 8 általános, MDP-titkár a járási tanácsnál [Vásárosnamény]), Ambrus György ([rendőr], 26 éves, kiskereskedő, négy polgári, rendőr, kommunista szervezkedésért 1943 és 1945 között elítélt, MKP 1945-től), Babucs László ([katona], 25 éves, egyéb, négy középiskola, munkás, MKP 1947-től), Bakos János (1930, munkás, két gimnázium, munkafelvevő, Magyar Államvasutak Járműjavító Vállalata [Szolnok], tagjelölt), Balázs Lajos ([rendőr], 27 éves, munkás, hat elemi, munkás, MDP), Balázs Zoltán (1926, kisparaszt, hat elemi, bér- és termelési felelős, MDP), Balázsi Lajos (26 éves, munkás, nyolc elemi, munkás, tagjelölt), Balogh Gizella (1929, agrárproletár, öt elemi, személyzeti előadó járási tanácsnál [Marcali], MDP), Bartos András (30 éves, agrárproletár, hat elemi, napszámos, rendőr, MKP 1945-től), Bánfalvi (Bozsik) János (1919, alkalmazott, négy polgári, könyvelő, Magyar Államvasutak Építési Géptelep [Budapest], MKP, MDP), Bárány Dezsőné (20 éves, munkás, négy polgári, Férfiruhagyár [Budapest, XIX. Vörös Hadsereg útja 80–82.], MDP), Bekő Ernő (1932, agrárproletár, hat elemi, szakérettségi, vezető gépész, Maszolaj Gazolin telep [Nagykanizsa], MDP), Berecz Anna (1929, munkás, hat elemi, Borsodi Szénbányák Tröszt [Miskolc] minőség-ellenőrzési osztályán laboráns, MDP), Berecz Antal (1926, agrárproletár, hat elemi, a Ganz Vagon- és Gépgyárban [Budapest, VIII. Villám I. u. 46.] ellenőr, MDP), Berta Kálmán ([katona] 29 éves, munkás, 4 polgári, katona, MKP 1946-tól), Bécsi László (Borszörcsök, 1924, kisparaszt, hat elemi, a Vadásztölténygyárban [Székesfehérvár] diszpécser, MKP, MDP), Bédi Frigyesné (1933, munkás, nyolc elemi, munkás a Tisztaság Szappan és Mosóporgyárban [Budapest, IX. Gubacsi u. 4.], MKP, MDP), Bócz József (1929, munkás, nyolc elemi, vájár a Szénbánya Vállalatnál [Pécs], tagjelölt), Bodnár Sándor (Kék, 1922, agrárproletár, hat elemi, földműves szövetkezeti ügyvezető [Kék], MKP, MDP), Bogdán Etel (33 éves, alkalmazott, három középiskola, alkalmazott, MÁV Állomásfőnökség [Pécs], MDP), Bognár József (1914, agrárproletár, hat elemi, Textilkereskedelmi Nemzeti Vállalat igazgatója [Budapest], MKP, MDP), Bóka Miklósné (1927, munkás, nyolc elemi, adminisztrátor, Dinamó Elektromotor- és Gépgyár [Budapest], MSZDP, MKP, MDP), Bokor Gyula (1927, agrárproletár, hat elemi és két polgári, vasesztergályos a Diósgyőri Vasgyárban [Miskolc], MKP, MDP), Borbély Mihály (1922, kisiparos, négy polgári, MDP-titkár, MKP, MDP), dr. Bródy Györgyné ([rendőr], Rabb Mária, 34 éves, munkás, egy kereskedelmi, rendőrnyomozó, MSZDP 1945-től), Bús Jenőné (32 éves, munkás, négy polgári, munkás, MKP 1944-től), Czintula Istvánné (1925, munkás, nyolc elemi, az MDP Budapesti Pártbizottságán adminisztrátor [Budapest], MKP, MDP), Csapó Barna (1928, agrárproletár, nyolc elemi, kalauz a Villamosvasút Vállalatnál [Debrecen], MKP, MDP), Csapó János (1916, alkalmazott, hat elemi, asztalos a 71/7. Aszfaltipari Vállalatnál

1933), Molnár Mihály (Püspökhatvan, 1925), Prasicsek Antalné (Újpest, 1919), Szijártó István (Magyaratád, 1923), Szilágyi Lajos (Hernádbűd, 1920), Takács János (Somogy, 1927), Takács Zsuzsanna (Geszteréd, 1922), Tóth Imre (Nyíregyháza, 1929) és Tóth István (Rákoskeresztúr, 1923) nevét. MNL OL XXVI–E–6 9. doboz.

[Székesfehérvár], MKP, MDP), Csatári Pál (25 éves, paraszt, nyolc elemi, napszámos, MDP), Csík Rózsa (1928, munkás, hat elemi, talpvarró a Tisza Cipőgyárban [Martfű], 1950-ben kizárták az MDP-ből), Csordás Jenő (32 éves, munkás, hat elemi, kisipari termelőszövetkezeti tag, MKP 1946-tól, de súlyos betegség miatt kimaradt a pártból), Dancsó Ádám ([katona], 36 éves, munkás, hét elemi, katona, 1945-től MKP), Dányi Irén (32 éves, munkás, hat elemi, munkás, 1945-től MKP), Dinók Emil (43 éves, kisiparos, nyolc elemi, munkás, Aranka malom [Hajdúböszörmény]), Divinyi József (1922, kisparaszt, két polgári, kemencés a Tisza-menti Vegyiművekben [Szolnok]), Dodog János (32 éves, munkás, négy polgári, munkás, MDP), Dobos Tiborné (1929, munkás, négy elemi, két polgári, adminisztrátor az MDP Országos Központja Párt- és Tömegszervezési Osztályán [Budapest, V. Akadémia u. 13.], MKP, MDP), Domonkos Dezső (1924, munkás, nyolc elemi, függetlenített elnök a Finomszerelvénygyárban [Eger], tagjelölt), Eller Gusztáv (1925, munkás, nyolc elemi, villanyszerelő a Rákosi Mátyás Művekben [Budapest, XXI.], MSZDP, MDP), Eszenyi Antal ([katona], 26 éves, paraszt, két polgári, napszámos, katona, MDP), Égerer Ervin (26 éves, kisiparos, nyolc elemi, népboltban alkalmazott [Kiskőrös], 1945-től MKP), Fabula Jánosné (1927, agrárproletár, szakérettségi, Testnevelési Főiskola II. évfolyam, sportköri elnök a Ruggyantagyárban [Budapest, VIII. Kerepesi u. 17.], MKP, MDP), Faragó András (1925, munkás, négy polgári, marató a Szikra Nyomdában [Budapest, V. Honvéd u. 10.], MDP), Farkas Mária (20 éves, munkás, nyolc elemi, munkás, Fővárosi Kenyérgyár Tésztaüzeme [Budapest], MDP), Fekete Sándorné (1926, agrárproletár, öt elemi, tag a Kossuth Termelőszövetkezetben [Hajdúszoboszló], MDP), Fenyvesi Ferenc (1929, munkás, nyolc elemi, hegesztő a Budapesti Fémbútorgyárban [Budapest, XIV. Dongó u. 3.], MDP), Filep Vilma (1925, középparaszt, hat elemi, gépkezelő a Szénbánya Vállalatnál [Ormospuszta], MKP, MDP), Futó Tiborné (35 éves, munkás, kereskedelmi szaktanfolyam, alkalmazott, 1945-től MKP), Fülöp János (25 éves, alkalmazott, négy középiskola, alkalmazott a 71/8. Épületszerelő Vállalatnál [Székesfehérvár], 1945-től MSZDP, 1946-tól MKP), Füredi Sándor ([katona], 32 éves, munkás, három polgári, katona, 1945-től MKP), Gaál Sándor (33 éves), Gazder Károly ([katona], 26 éves, hat elemi, katona, 1947-től MSZDP), Gál Miklós (20 éves, munkás, hét elemi, munkás, MDP), Gelencsér Ilona (1923, munkás, hat általános, szakoktató a Textilművekben [Kaposvár], tagjelölt), Gerencsér Mária (1929, ismeretlen, hat elemi, cipővasaló a Bőr- és Cipőgyárban [Szombathely], MDP), Görög Ferenc* (32 éves, munkás, négy középiskola, munkás, 1940–1947, MSZDP, 1947 MKP), Gulyás Menyhért (32 éves, agrárproletár, két polgári, munkás, 1947-től MKP), Hajdú Gyuláné (1917, munkás, hat elemi, bizalmas ügykezelő a Hídépítő Vállalatnál [Budapest, VI. Sztálin út 98.], MKP, MDP), Halasi János ([katona], 31 éves, paraszt, négy polgári, katona, MDP), Hegedüs András (1928, agrárproletár, hat elemi, bírósági alkalmazott, MDP), Hell Péterné (1926, agrárproletár, hat elemi, telepvezető, MDP), Hetényi Gyula (1928, kisiparos, négy kereskedelmi, segédmunkás a MÁVAG-ban [Budapest, X. Kőbányai út], tagjelölt), Horváth Ferenc (39 éves, munkás, hat elemi, munkás, 1942-től MSZDP, 1945-től MKP), Horváth Imre (32 éves, paraszt, két polgári, munkás, 1945-től MSZDP, 1946-tól MKP), Horváth Imréné (1926, alkalmazott, négy polgári és négy kereskedelmi, gép- és gyorsíró a Tatabányai Szénszállító és Szolgáltató Vállalatnál [Tatabánya], MSZDP, MDP), Horváth Jenő (1920, kisparaszt, hat elemi, a Magyar–Szovjet Társaság járási titkára [Lenti], MDP), Horváth József (1914, munkás, öt elemi, diszpécser a Budapesti IV. kerületi Rendőrkapitányságon [Budapest], 1931-től Kommunisták Magyarországi Pártja, MDP), Horváth Katalin (1930, munkás, hat elemi, dolgozók iskolája, népbolti kiszolgáló a Mecseknádasd és környéke Földműves-szövetkezetnél [Mecseknádasd]), Horváth Lajos (1927, munkás, hat elemi, ládagyári szegező az Újszegedi Ládagyárban [Szeged], tagjelölt), Jáger József (1928, kisparaszt, hat elemi, két dolgozók iskolája, segédmunkás a Könnyűipari Gyárfelszerelő Vállalatnál [Kaposvár], Jámbor Istvánné (25 éves, agrárproletár, hét elemi, napszámos, MDP), Jekkel Erzsébet (1925, agrárproletár, hat elemi, pénztáros az

Ágasegyházai Földműves-szövetkezetnél [Ágasegyháza], MDP), Juhász Géza (1933, munkás, négy középiskola, műszerész a Tatabányai Villamosműveknél [Tatabánya], MDP), Juhász István (1926, kisparaszt, hat elemi, segédmunkás a Városi Építési Vállalatnál [Sztálinváros], tagjelölt), Juhász Rebeka (27 éves, agrárproletár, hat elemi, alkalmazott, 1945-től MKP), Jusztin Ferenc (1932, alkalmazott, négy középiskola, határidős a Bányászati Berendezések Gyárában [Kiskunfélegyháza], MDP), Kacsák János (1920, agrárproletár, hat elemi, kazánházi dolgozó az Acélárugyárban [Salgótarján], tagjelölt), Kaiser Lajosné (33 éves, munkás, négy polgári, munkás, 1946-tól MKP), Kajdi József (1924, munkás, nyolc elemi, szociális igazgató a 21/3. Építőipari Vállalatnál [Gyöngyös], MSZDP, MDP), Kalmár Anna (Pápa, 1932, munkás, hat elemi, munkás, Textilgyár [Pápa], Kamu Lajos (29 éves, agrárproletár, öt gimnázium, munkás, fűtőház [Bátaszék], 1947-től MKP), Kapusi János (23 éves, agrárproletár, hat elemi, munkás, pártonkívüli), ifj. Karle Károly (1928, alkalmazott, négy középiskola, gépkocsivezető az MDP Országos Központjánál [Budapest, XIII. Tüzér u. 15. Központi Garázs], tagjelölt), Kaszner Mária (31 éves, munkás, két gazdasági iskola, munkás, tagjelölt), Kazinczi Pál (1928, munkás, nyolc elemi, munkás a Vasötvözet Gyárnál [Salgótarján], MKP, MDP), Kelemen István (26 éves, munkás, hat elemi, munkás a Zsolnai Porcelángyárban [Pécs], MDP), Kelemen Kálmán* (1917, munkás, hat elemi, személyzeti előadó a Csepel Autógyárban [Szigethalom], MKP, MDP), Kerekes Lajos (1925, munkás, négy polgári, és technológia, vasesztergályos a Maszolaj Gépgyárban [Nagykanizsa], MKP, MDP), Keszler Krisztina (1931, agrárproletár, négy köziskola, könyvelő a Kötöttkesztyű Gyárban [Győr], MDP), Kéringer Ferenc (1926, agrárproletár, hat elemi, gyári munkás a cukorgyárban [Ács], MSZDP, MKP, MDP), L. Kiss Géza (Csökmő, 1919, kisparaszt, hat elemi, tag a Kossuth Termelőszövetkezetben [Csökmő], Kisgazdapárt 1946–1948, MDP), Kiss Gyula ([katona], 28 éves, munkás, nyolc elemi, katona, 1947-től MKP), Kiss Gyula (1921, alkalmazott, kereskedelmi érettségi, forgalmi oktató [másutt: portás] a MÁV Állomásfőnökségen [Dorog], MSZDP, MDP), Kiss István (1928, agrárproletár, nyolc elemi, diszpécser Csepel Autógyárban [Szigethalom], SZDP, MDP), Kiss Lajos (1924, agrárproletár, hat elemi, bányász a Szénbányák Vállalatnál [Várpalota]), Kiss Lajos (Tarcal, 1929, kisparaszt, 6 középiskola, szállításvezető a kőbányánál [Tokaj], MDP), Kiss Sándor (1927, munkás, nyolc elemi, gépkezelő az Acélárugyárban [Salgótarján], MKP, MDP), Kissik László (1913, munkás, négy polgári, betűszedő az Állami Nyomdában [Budapest, I.], MSZDP 1935-től, MKP, MDP), Kocsis László (1927, alkalmazott, gimnáziumi érettségi, kontírozó könyvelő a Magyar Államvasutak Felépítményi Vasanyagjavító Vállalatnál [Budapest], MSZDP, MDP), Kolozsi Berta (Jánd, 1930, agrárproletár, hat elemi, előadó a Finommechanikai és Gépipari Vállalatnál [Nyíregyháza], MKP, MDP), Kondora Tibor ([katona], 27 éves, alkalmazott, gimnáziumi érettségi, katona, tagjelölt), Kondri János ([katona], 29 éves, munkás, négy polgári, katona, 1947-től MKP).

Konfár Edit (1930, géplakatos [munkás], négy középiskola, szövőnő a Gyapjúszövetgyárban [Budakalász], MDP), Koós Rudolf (32 éves, munkás, négy polgári, munkás, 1945-től MKP), Korcsmáros János (1927, munkás, négy középiskola, járásbírósági irodakezelő a járásbíróságon [Sajószentpéter, Kossuth u. 26.] tagjelölt), Kormos Gézáné (1932, munkás, érettségi), Korom Mihályné (1924, alkalmazott, két polgári, adminisztrátor a Ferroglobusnál [Budapest, VIII. Villám I. u. 46.], MKP, MDP), Kotek Imre (1930, agrárproletár, négy középiskola, nyírógépkezelő a Textilművekben [Győr], Kovács János (1917, munkás, hat elemi, szállodavezető a Béke Szállóban [Kaposvár, Engels u. 2.], 1941-től MSZDP, MKP, MDP), Kovács Karola (1920, munkás, négy középiskola, üzem egészségügyi dolgozó a Nitrokémiai Ipartelepeknél [Balatonfűzfő], MKP, MDP), Kovács László (1929, munkás, négy polgári, segédmunkás a Magyar Államvasutak Épületszerelő és Előgyártó Üzemi Vállalatnál [Budapest], tagjelölt), Kovács Sándorné (1931, munkás, hat középiskola, adminisztrátor az MDP Országos Központjában [Budapest, V. Akadémia u. 13.], MKP, MDP), ifj. Köröspataki Gyuláné (1931, agrárproletár, nyolc elemi, revizor az Egyesült Izzóban [Budapest, XIII. Váci út 77.], MDP), Kucsera Zsófia (1931, munkás, 8 elemi, adminisztrátor a Ruhagyárban [Békéscsaba], MKP, MDP), Kuhnyár László* (24 éves, munkás, négy polgári, munkás a Magyar Gyapjúfonó és Szövőipari Vállalatnál [Budapest, X. Gyömrői út [másutt: Budapest, XX. Hungária u. 2.] tagjelölt), Labányi Rudolf (40 éves, alkalmazott, négy gimnázium, munkás, 1945-től MSZDP, 1946-tól MKP), Lakatos Ferenc (1930, munkás, nyolc elemi, nevelőtiszt a Magyar Államvasutak Állomásfőnökségénél [Debrecen], MDP, Lehoczky Ilona (1932, munkás, négy középiskola, idegenáru-átvevő a Kontakta Villamosszerelési Anyagok Gyárában [Budapest, IV.], MDP), özv. Leibl Józsefné (1918, munkás, négy polgári, adminisztrátor a Külügyminisztériumban [Budapest, II. Bem rakpart], Lisztes Lajos (1915, agrárproletár, négy elemi, két polgári, államrendőrségi dolgozó a rendőrkapitányságon [Berettyóújfalu], MKP, MDP), Ludasi Ilona (1914, alkalmazott, négy polgári, pénztáros és bérelszámoló a Földalatti Vasútépítő Vállalatnál [Budapest, XI. Dombóvári u. 43.] MKP, MDP), Maczó József (1926, agrárproletár, három polgári, csoportvezető a Magyar Államvasutak Vasútépítő Üzemvezetőségének Ferencvárosi Építésvezetőségénél [Budapest, IX.]), Maján János (1926, munkás, négy elemi, fűtő a Tejporgyárnál [Gyula], MDP), Marosi József (Győre, munkás a tangazdaságban, [Lengyel]), Marton Gyula (1927, kisiparos, hat elemi, épületlakatos a Nitrokémiai Ipartelepeknél [Balatonfűzfő], MDP), Mayer Ferenc (35 éves, kisiparos, 8 elemi, munkás, MDP), Márton János (1932, kisparaszt, nyolc általános, nyilvántartó a községi tanácsnál [Szirák], MDP), Márton Lajos ([katona], 21 éves, agrárproletár, négy polgári, katona, MDP), Máté István (1917, agrárproletár, hat elemi, bérelszámoló osztályvezető-helyettes a Nitrokémiai Ipartelepeknél [Balatonfűzfő], MKP, MDP), Mázsári István (31 éves, paraszt, hat elemi, munkás, tagjelölt), Mészáros Gyuláné (1932, munkás, nyolc elemi, kivarrónő a Magyar Posztógyárnál [Budapest, XXI. Bajáki Ferenc u. 4.]), Mészáros Jánosné (1924, agrárproletár, hat elemi, minőségi ellenőr a Gumigyárban [Budapest, XXII. Nagytény], MDP), Mihalovics Miklós (1920, kisiparos, 6 elemi, dekoratőr a Pamutszövő Gyárban [Győr], MKP, MDP), Miseta József (1933, munkás, négy polgári, független kultúrfelelős a 73/1. Építőipari Vállalatnál [Pécs]), Molnár Zsuzsanna (1929, kisparaszt, hat elemi, villamosvezető, MKP, MDP), Monori Sándor ([katona], 34 éves, paraszt, négy polgári, katona, 1945-től MKP), Moravecz Béláné (25 éves, munkás, nyolc elemi, munkás a Fővárosi Autóbuszüzemnél [Budapest], tagjelölt), Ternyák Sándorné (Morvay Erzsébet, 1932, munkás, négy polgári, üzemírnok a Gardénia csipkegyárban [Győr], tagjelölt), Mózsi Sándor (1927, munkás, négy polgári, kocsivezető a Fővárosi Villamosvasútnál [Budapest, VII. Akácfa u.], MKP, MDP), Nagy Andor (1914, ismeretlen, öt elemi, időmérő a Duna Cipőgyárban [Budapest], MKP, MDP), Nagy Andorné (1920, agrárproletár, hat elemi, pénzügyi előadó a Külkereskedelmi Minisztériumban [Budapest], MKP, MDP), Nagy Balázs ([katona], 27 éves, paraszt, négy polgári, katona, 1945-től MSZDP, 1947-től MKP), Nagy Béláné (1920, agrárproletár, hat elemi, adminisztrátor a Tatarozó- és Építőipari Vállalatnál [Vác], MDP), Nagy Endre (Pápa, 1932, munkás, négy polgári, szövő a Dunántúli Szövőgyárban [Pápa]), Nagy Gyula (1922, kisiparos, hat elemi, tolatásvezető a Magyar Államvasutak Állomásfőnökségénél [Gyoma], MDP), K. Nagy Istvánné (Ruhagyár [Békéscsaba]), Nagy János (Cece, 1925, agrárproletár, öt elemi, csiszoló a Füstcső és tüzelőeszköz gyárban [Budapest], MDP), ifj. Nagy János (Borsosberény, 1928, agrárproletár, hat elemi, segédmunkás a 63/3. Építőipari Vállalatnál [Balassagyarmat]), Nagy József (1927, agrárproletár, hét elemi, munkás a Szénszállító- és Szolgáltató Vállalatnál [Kisterenye], MDP), Nagy József (1932, agrárproletár, hét elemi, asztalossegéd a Duna Cipőgyárban [Budapest, IV. Táncsics u. 10.], MDP), Nagy László ([rendőr], 31 éves, paraszt, hat elemi, rendőr, 1946. januártól MSZDP, 1946. októbertől MKP), Nagy Lászlóné (Dunakeszi, 1926, munkás, nyolc általános, könyvelő a Landler Jenő Járműjavítóban [Budapest, X. Kőbányai út), tagjelölt), Nagy Sándor ([katona], 32 éves, agrárproletár, hat elemi, katona, MDP), Nádházi Zoltán ([katona], 27 éves, munkás, hat elemi,

katona, MDP), Nemes József (1920, agrárproletár, öt elemi, erdőgazdasági dolgozó az Állami Erdőgazdaságban [Gyula], tagjelölt), Németh Józsefné (Tolna, 1921, kisiparos, öt gimnázium, személyzeti felelős a Kiskereskedelmi Vállalatnál, Kaposvár], MKP, MDP), Novák Mihály (1928, agrárproletár, nyolc elemi, motorszerelő az Állami Mezőgazdasági Gépüzem (ÁMG) Javítóvállalatnál [Szolnok], MDP), Odler János* (27 éves, munkás, öt gimnázium, [dolgozók gimnáziuma], napszámos, MDP), Odler Zoltán (28 éves, paraszt, gimnáziumi érettségi, kereskedősegéd, MDP), Ősi János (1924, munkás, négy középiskola, műszerész a Rákosi Mátyás Szerszámgépgyárban [Budapest, XXI.], MDP), Paár Józsefné (1919, kisparaszt, hat elemi, tisztító a Gyapjúfonó és Szövőgyárban [Győr], MSZDP, MKP, MDP), Papp Antal ([katona] 33 éves, alkalmazott, hat elemi, katona, 1945-től MKP), Patkó Erzsébet (22 éves, munkás, nyolc elemi, munkás a Kenderfonó Gyárban [Szeged], MDP), ifj. Paulik Dezső (25 éves, munkás, nyolc elemi, munkás, 1947-től MKP), Pál István (25 éves, munkás, nyolc elemi, gyári munkás, 1947-től MKP), Pingizter Endre ([rendőr], 25 éves) munkás, hat elemi, rendőr, MDP), Pintér István (1921, agrárproletár, nyolc általános, asztalos a Járműjavító Üzemi Vállalatnál [Szolnok]), ifj. Podt Sándor* (Érd, 1928, munkás, négy polgári, asztalossegéd a Bútorgyárgyár [Budapest],[1317] Ponyori Albert (1918, munkás, hat elemi, kályhás a Szállító- és Szolgáltató Vállalatnál [Tatabánya], MKP, MDP), Pozsonyi Sándor (1924, munkás, hat elemi, idomszerész a Danuvia Szerszámgépgyárban [Budapest, XIV. Angol u.], MSZDP, MKP, MDP), Proksa Miklós (24 éves, agrárproletár, nyolc elemi, munkás a MÁVAG-ban [Budapest], 1947-től MKP), Rab Ferencné (26 éves, egyéb, hat elemi, munkás a Szerszámgépgyárban [Győr], tagjelölt), Radics János (29 éves, agrárproletár, hat elemi, munkás a 26/5. sz. Építőanyag-ellátó Vállalatnál [Sztálinváros], MDP), Radványi Jánosné (31 éves, kisiparos, négy polgári, munkás, MDP), Raschka Gézáné (1926, munkás, hat elemi, előadó az Autótaxi Vállalatnál [Budapest, X. Kerepesi u. 15.], MKP, MDP), Rauth Józsefné (1915, agrárproletár, hat elemi, fonalkikészítő a Fonalkikészítő Vállalatnál [Budapest, XIV. Telepes u. 51.], MKP, MDP), Rácz Aranka (1930, agrárproletár, hat elemi, könyvelő a Földműves-szövetkezetben [Sáp], MDP), Rádai László (34 éves, munkás, hat elemi, munkás, 1936–1945 MSZDP, 1945-től MKP), Rigó Györgyné (1914, munkás, négy elemi, személyzeti előadó a 14. sz. Autójavító Vállalatnál [Pécs], MKP, MDP), Rosta Ferencné (32 éves, munkás, hat elemi, munkás a Csepeli Papírgyárban [Budapest, XXI.), 1946-tól MKP), Rück József (1929, agrárproletár, négy középiskola, gépmunkás a Telefongyárban [Budapest, XIV. Hungária körút]), Sarkadi Lajosné (1929, agrárproletár, gimnáziumi érettségi, közlekedési előadó a járási tanácson [Mátészalka], MKP, MDP), Siklósi Ferenc (1926, munkás, négy polgári, ofszet gépmester a Játékkártyagyár és Nyomdában [Budapest], MDP), Simák László (1925, munkás, négy polgári, műszaki titkár, MSZDP, MKP, MDP), Simon László (1920, munkás, két gimnázium, bérelszámoló a Húsipari Vállalatnál [Kapuvár], MDP), Sirok Jolán (1930, kisiparos, négy elemi, négy polgári, egy gimnázium, dolgozók iskolája, bérelszámoló a gépgyárban [Makó], MKP, MDP), Soltész Lajos (27 éves, munkás, nyolc elemi, munkás, MDP), Solymári József ([ÁVH], 26 éves, munkás, négy polgári, államvédelmis, 1947-től MKP), Somogyi József (1916, munkás, hat elemi, gépész a Férfiruhagyárban [Budapest, XIX. Vörös Hadsereg útja 80–82.], MKP, MDP), Soós István (1925, munkás, kereskedelmi érettségi, vezető kalauz a Magyar Államvasutak Állomásfőnökségénél [Nagykáta], MKP, MDP), Szabó Mária (22 éves, munkás, négy polgári, egy kereskedelmi, tisztviselő, 1948-tól MKP), Szabó Sándor (1921, munkás, négy polgári, oktatási csoportvezető a MÁV Igazgatóságnál [Miskolc], MSZDP, MKP, MDP), Szappanos Máté (31 éves, munkás, négy polgári, munkás, 1945-től MKP), Szatmári Mihály ([katona], agrárproletár, hat elemi, katona, 1945-től MKP), Szántó Lajos (1928, kisparaszt, nyolc elemi, fűtő a harisnyagyárban [Gyula], MDP), Szekeres Istvánné (1925, kisparaszt, két középiskola, normás a Kenderfonó Gyárban [Szeged], MSZDP, MDP), Szertel Irén (1933, munkás, hat elemi, bérelszámoló az Útfenntartó Vállalatnál [Nyíregyháza], MDP), Szép Margit (25 éves, ?, hat elemi, alkalmazott a Beloiannisz Híradástechnikai Gyárban [Budapest], 1945-től MKP), Szigeti Aladár (1921, kisparaszt, hat elemi, bányász a Szénbányák Vállalatnál [Várpalota], MDP), Szijártó Jenő (1928, kispaaraszt, nyolc elemi, segédmunkás a Barneválnál [Sárvár], tagjelölt), Szinai András (1926, kisparaszt, hat elemi, oktatási felelős a Mátra-vidéki Fémműveknél [Sirok], MDP), Szpiszár Ferenc ([rendőr], 28 éves, agrárproletár, hat elemi, rendőr, 1945-től MKP), Szrapkó István (1928, agrárproletár, hat elemi, vonatkísérő a Magyar Államvasutak Állomásfőnökségénél [Budapest, XIV. (Rákos rendező)], MDP), Sztrada Emma (házasságon kívül született, 35 éves, munkás, két polgári, munkás, 1945-től MKP), Szunyi Béla (1926, alkalmazott, nyolc elemi, vasesztergályos az Aprítógép gyárban [Jászberény], MDP), Szurasenko István (1924, alkalmazott, gimnáziumi érettségi, SZTK-portás a IV. ker. SZTK-rendelőben [Budapest, IV.], MSZDP, MDP), Takács Kálmánné (1918, munkás, négy polgári, gépkezelő a Magyar Államvasutak Gépesített Adatfeldolgozó Hivatalánál [Budapest], pártonkívüli), Takács Ferenc ([rendőr], 25 éves, kisiparos, kereskedelmi érettségi, rendőr, MDP), Tari Miklós ([rendőr], 32 éves, munkás, kereskedelmi érettségi [dolgozók iskolája], rendőr, 1945-től MSZDP, 1948-tól MDP), ifj. Tarsoly Lajos (29 éves, munkás, hat elemi, munkás, MDP), Tikász István (házasságon kívül született, 27 éves, alkalmazott, hat elemi, munkás a Vasszerkezetek Gyárában [Budapest, XI. Csurgói u. 18.], pártonkívüli), Timár Lóránt (1922, kisiparos, hat elemi, ügykezelési előadó az Általános Épülettervező Vállalatnál [Budapest], MSZDP, MKP, MDP), Topor Zsuzsanna (24 éves, munkás, négy polgári, tisztviselő a Demokratikus Ifjúsági Szövetség járási bizottságánál [Dombóvár], MDP), Tóth Bálint ([katona], 30 éves, munkás, öt elemi, katona, 1948-tól MKP), Tóth Imre (Nyíregyháza, 1929) munkás, hat elemi, munkás, 1946-tól MKP), Tóth István (Üllő, 1924, agrárproletár, hat elemi, kőműves az Állami Gazdaságban [Vecsés], pártonkívüli), Tóth József (1924, kisparaszt, hat elemi, termelőszövetkezeti tag, MKP, MDP), Tóth Kálmán (házasságon kívül született, 26 éves, alkalmazott, hat elemi, munkás, MDP), Tóth Lajosné (22 éves, munkás, négy polgári, tisztviselő, pártonkívüli), Török Imre (1927, agrárproletár, hat elemi, segédmunkás a Szalámigyárban [Szeged], tagjelölt), Török István (1927, munkás, hat elemi, műszaki tisztviselő a Vágóhídon [Szeged], MDP), Töttő János (23 éves, munkás, nyolc elemi, munkás a MÁVAG-ban [Budapest], MDP), Traiszta Vilmosné (1930, munkás, nyolc elemi, fonó a Magyar Gyapjúfonó Gyárban [Budapest, XX. Hungária u. 2.], MDP), Turák József (1922, agrárproletár, öt elemi, a Dózsa Termelőszövetkezetben tag [Battonya], MDP), Varga Erzsébet (1932, agrárproletár, nyolc általános, munkás a Kender- és Jutagyárban [Budapest, XIII. Váci u. 189.], MDP), Varga Ferencné (1932, kisparaszt, 8 elemi, iktató a Textilkereskedelmi Vállalatnál [Szekszárd], MDP), Varga Sándor ([katona], 25 éves, agrárproletár, nyolc elemi, katona, MDP), Vári József ([katona], 25 éves, agrárproletár, nyolc elemi, katona, MDP), Veres Ilona (1932, agrárproletár, hat elemi, könyvelő a Dózsa Termelőszövetkezetben [Berettyóújfalu], MDP), Veres Istvánné (1916, munkás, hat elemi, üzemi pártbizottsági csúcstitkár a Péterfy Sándor u. kórházban [Budapest, VII. kerület], MKP, MDP), Veres László (1930, agrárproletár, hat elemi, csillés a Szénbányák Vállalatnál [Mátranovák], MDP), Vetési Béla* ([katona], 30 éves, munkás, négy polgári, katona, 1947-től MKP), Vida Zoltán ([ÁVH], 35 éves, munkás, négy polgári, államvédelmis, MDP), Vigh Lajosné (25 éves, agrárproletár, hat elemi, alkalmazott, MDP), Viski Sándor (1927, munkás, nyolc elemi, lakatos a Danuvia Szerszámgépgyárban [Budapest, XIV. Angol u.], MSZDP, MDP), Völgyesi Tivadar (1920, agrárproletár, hat elemi, tag az Új Élet Termelőszövetkezetben [Tiszalök], MSZDP, MKP, MDP), Vörös Balogh Lajos

1317 A negyedik tanfolyamból Venyegei osztályfőnöksége alá rendelt hallgatókat, az I/B. szeminárium huszonkét tagját jellemezték, benne a három tankörvezetővel, három-három katonával és rendőrrel. Podt Sándort úgy, hogy „tankör-vezető, a második legjobb tanuló a szemináriumban. A beképzeltségéről kellene leszoknia." MNL OL XXVI–E–6 3. doboz, 15. dosszié.

([ÁVH], 40 éves, munkás, hat elemi, államvédelmis, 1944-től MKP), Zachár György (1926, kisiparos, négy polgári, segédmunkás a Magyar Textilfestő gyárban [Budapest], MKP, MDP), Zsigmond Nándor (27 éves) munkás, dolgozók gimnáziumi érettségi, tisztviselő, MDP) és Zsoldos Lászlóné (26 éves, munkás, négy polgári, alkalmazott, tagjelölt).[1318]

Az 1953. június 10-én tartott kollégium azt követően, hogy megvitatta a Bírói és Államügyészi Akadémia 1952/53. évi tanfolyamáról és az új tanfolyam megindításáról készített, Nádas által előterjesztett beszámolót határozott.

„1.) Meg kell vizsgálni a tanulmányi osztály munkájának és létszámának a kérdését.

2.) A személyzeti osztály bocsásson öt munkatársat a tanulmányi osztály rendelkezésére, akiknek segítségével a tanulmányi osztály gondoskodjék az Akadémia létszámának felemeléséről." Azért, mert a PB határozata a 300 felvett hallgatóról nem teljesült!

„3.) A tanulmányi osztály adjon elvi irányítást az Akadémia munkájához, tegye kapcsolatát közvetlenné és élővé az Akadémiával.

A fentiekért felelős: Tóth Istvánné elvtársnő, Nádas elvtárs."[1319]

Ki ez a Tóth elvtársnő, miképp lehetett ő felelős Nádas mellett? Kovács Béla és Czakó után bekövetkezett volna egy újabb akadémiát végzett csatasorba állítása az ő meghatározó pozícióba helyezésével? Hisz dr. Gaált már február közepén lapátra tették, márpedig a május végén végrehajtott létszámcsökkentés a tárcánál nem nélkülözhetett felelős személyzetist. Az ugyancsak Büntetőbírói és Ügyészi Akadémiát végzett hallgató, Szabó Pál követte dr. Gaált, 1953. március 13-tól személyzeti osztályvezetőként. Őt 1950. augusztus 12-től az igazságügyi tárcához helyezték előadónak, majd 1950. november 16-tól visszatért az akadémiára személyzeti vezetőnek és szemináriumvezető tanárnak. Az igazságügyi tárcánál lett személyzeti területi előadó 1952. január 1-jétől.

Mi történhetett akkor, és mégis miért nem Szabó és miért Tóthné lett Nádas mellett a felelős a kitűzött feladatok végrehajtásáért? A meghatározó hídfőállások elfoglalása ugyanis már kezdetét vette. Tóthné az 1949-es országgyűlési voksolás után a rendőrség központi pártszervezetének oktatási felelőse lett. Innen iskolázták be hallgatónak a Büntetőbírói és Ügyészi Akadémia első évfolyamára, ahol a „szemináriumon a legéberebb volt". 1950 októberétől lett rendőrügyész a Budapesti Katonai Ügyészségen. Személyzeti anyaga szerint kinevezték a Budapesti Fővárosi Bíróság másodelnökének 1952 decemberében. Erről azonban – sem férjezett, sem leánykori nevén – a *Magyar Közlöny*ben és az *Igazságügyi Közlöny*ben nem jelent meg hír. Az utóbbiban 1953. szeptember 8-án viszont azt közzétették, hogy a miniszter osztályvezetővé nevezte őt ki a minisztériumban, mint a Budapesti Megyei Bíróság másodelnökét. A személyzeti anyaga szerint ezt az állását 1953. augusztus 10-ig töltötte be, utána az igazságügyi tárca személyzeti osztályvezetője volt 1954. május 10-ig.

Az akkor hatályos szabályozás szerint lehetett később, visszamenő hatállyal is bárkit kinevezni egy általa már korábban betöltött tisztségre. Sőt még úgy is, hogy ott meg sem fordult. Tényleges munkahelye ugyanis a tárcához berendelése folytán másutt volt, noha azért illett volna esküt tennie a Budapesti Megyei Bíróságnak legalább ezért összehívott teljes ülésén. Itt azonban még ezzel a lehetőséggel is rosszul sáfárkodtak. Mi történhetett? Miután még nem választották meg Czakót legfőbb ügyésznek, ő ezért nem vihette magával de jure

1318 *Kimutatás a hallgatók összetételéről, 1953. június 25.* MNL OL XXVI–E–6 3. doboz, 16. dosszié.

Öt személynél nem volt eldönthető a kezdeteknél, hogy ők is részt vettek-e az előkészítőn. Beke Dezső (1925, munkás, nyolc elemi, mintakészítő, MSZDP, MDP), Czabány Mihály (1923, agrárproletár, nyolc elemi, üzemszervező, MKP, MDP), Csonka István (1919, kisparaszt, hat elemi, segédszabó a Férfiruhagyárban [Budapest, XIX. Vörös Hadsereg útja 80–82.], MDP), Szabó Gusztáv (1921, agrárproletár, hat elemi, szerszámkészítő, MSZDP, MKP, MDP) és Tóth István (1923, munkás, hat elemi, fűtő, MKP, MDP).

1319 *Az 1953. június 10-én tartott kollégiumi ülés második napirendi pontjáról elfogadott határozat, 1953. június 11.* MNL OL XIX–E–1–p 82. doboz. Iktatószám nélkül.

a tárcától, nem nevezhette még ki Szabó Pált a Legfőbb Ügyészség egyik vezető munkatársának. Ám ők ketten teljes erejükkel az idő tájt már az új ügyészi szervezet létrehozásán fáradoztak. A szovjet tanácsadók ennek létrehozását már 1953. január elején ajánlották Rákosinak, vagy ha úgy tetszik, akkor felrótták neki. Azért, mert már lassan négy éve szerepelt a még nem létező Legfőbb Ügyészség az Alkotmányban. Ez teremtette meg az akadémiát végzett Tóthné számára a lehetőséget arra, hogy Szabó elárvult, szinte ölébe hullt személyzeti főosztályvezetői pozícióját megszerezze, nem kis mértékben Kovács Béla, illetve Czakó jóvoltából. A legfőbb ügyész még a Belügyminisztériumból ismerte őt, ahol mindketten dolgoztak. Tóthné június közepén már arról tájékoztatta az akadémiát, hogy kik azok a hallgatók, akiket munkahelyük azért nem enged el, mert igényt tart munkájukra.

Vélhetően az történhetett, a korábbiakhoz képest azzal a nem lényegtelen különbséggel, hogy az akadémiát végzett miniszter nevezett ki egy másik akadémiát végzettet az ország legnépesebb bíróságához vezető pozícióba, de azzal, hogy egyből be is rendelte szolgálattételre a minisztériumba. Erről azonban a hivatalos közlönyöket nem értesítették a közzététel végett, erről ezért nem jelenhetett meg híradás. Különben nem lehetett volna felelős azért, aminek végrehajtásával a minisztérium kollégiuma június 10-én megbízta. Az nem írható sem a régi bírók elűzésének, sem a kormányváltás hektikus időszakának számlájára, hogy miközben szeptember 8-án tették közzé osztályvezetői kinevezését, személyzeti anyagában ennek kezdeteként, illetve másodelnöki megbízatásának végső időpontjaként 1953. augusztus 10. olvasható. A lényeg azonban az, hogy Kovács, Czakó és Szabó mellett serénykedett. Az idő tájt, amikor a legsötétebb felhőkből még villámok cikáztak a már eltávolított bírók és a meghurcolóik feje felett is. Többen ugyanis szót emeltek az alaptalan rágalmak miatt őket ért sérelmekkel szemben, a minisztériumtól annak orvoslását követelve. A személyzetis papírmunkát, a kinevezéseikkel összefüggő aprómunkát mind Szabó, mind Tóthné esetében utóbb a beosztottak úgy végezték el, ahogy arra főnökeiktől utasítást kaptak. A Legfőbb Ügyészségen Szabótól, az igazságügyi tárcánál Tóthnétól.

Az MDP KV Adminisztratív Osztályát vezető Nagy Imre 1952. májusi kiegészítő jelentésében egyetértett az akkor még dr. Molnár által vezetett minisztériumnak a jövőt illető javaslataival, ám azt is papírra vetette – miként már idéztem –, hogy „1953. július 1-ig a vezető funkciót betöltő káderek összetételét jelentős mértékben meg kell javítani politikailag megbízható, szakmailag képzett és vezetésre alkalmas elvtársakkal".[1320] Úgy tűnt 1953 kora nyarán – főként a Kovács és Czakó által uralt két legfontosabb vezetői beosztásból, továbbá Szabó, majd Tóthné személyzeti osztályvezetővé kinevezéséből –, hogy betartották ezt a végül az 1952. május 22-én elfogadott határozatban kitűzött határidőt. Ha nem is tömeges, de mindenképp érdeminek tekinthető változás következett be a tárca élén. Az, hogy ennek hátterében a véletlennek mekkora szerepe volt, a kinevezetteket a legkevésbé sem izgatta. Annál inkább azonban az a véletlen, hogy Sztálin meghalt,[1321] és a moszkvai változások szele Magyarországon immár viharrá fokozódott. Az akadémista társak helyzetbe hozása, a csapatépítés lendülete ugyanis nem tartott sokáig, megtört.

Július 4-én már nem Kovács Béla, hanem dr. Erdei foglalta el a miniszteri bársonyszéket Nagy kormányában. Mi több, Czakó is távozott, bár ő Magyarország első legfőbb ügyésze lett ugyancsak 1953. július 4-től, amikor az országgyűlés megválasztotta. Szabó és Tóthné ott maradtak, szembesülhettek a szerepvállalásukkal is bekövetkezett nem könnyű és szívderítő

1320 Dr. Domokos József irathagyatékában *„Kiegészítő jelentés a Politikai Bizottság 1950. évi október 19-i határozatának végrehajtásáról, az Igazságügyminisztérium káderhelyzetéről és személyzeti munkájáról, 1952. május 22."*. PSZL 698. f. 41. ő. e. 31–34.

1321 Magyar dolgozók részvéttáviratai és levelei Sztálin elvtárs elhunyta alkalmából. *Szabad Nép*, 1953. (március 23.) 82. sz. 2. A Bírói és Államügyészi Akadémia pártszervezete és hallgatói is küldtek gyásztáviratot a budapesti szovjet nagykövetségre.

örökséggel. Kovácsból ezredesként a honvédelmi tárca igazságügyi csoportfőnöke lett, további ráhatása a jogerősen kihirdetett hadbírósági halálos ítéletekkel összefüggő kegyelmi előterjesztésekre lehetett, de utána azokról még a politikai főcsoportfőnök és végül a miniszter is állást foglalt. Így tehát nem csupán a büntetőbíróságok által elmaraszta ltak, hanem az alárendelt minisztériumi munkatársak életútjának további alakulására meghatározó korábbi befolyását is elvesztette. Czakóra a Legfőbb Ügyészség szervezetének kialakítása hárult a kötődő ügyészi szervezet temérdek feladatának megoldása mellett.[1322] A kezdetektől, még az igazságügyi tárcánál már együttműködött Szabóval, aki hivatalosan is kollégája lett az új ügyészi szervezet kialakítása után. A Legfőbb Ügyészségen 1953. szeptember 19-én osztályvezető ügyésszé, 1953. november 5-én személyzeti osztályvezetővé, 1953. november 26-án ismételten osztályvezető ügyésszé nevezte őt ki. A Legfőbb Ügyészségen viszont Somos lett az új személyzeti főosztályvezető. Tóthné egyedül maradt a tárcánál. „A munka erőmet meghaladta" – írta utóbb, 1958-ban.[1323] Ezen senki sem csodálkozhat…

Dr. Erdei, az új seprű viszont tisztában volt azzal, hogy a kormányprogram végre nem hajtása őt hasonlóképp olyan gyorsan sodorhatja el, miként az elődöket, dr. Décsit és a bírói kar megrostálása során történt tévedésekért legfőbb bűnbaknak kikiáltott Kovácsot. Holott ő nem tett mást, mint végrehajtott egy pártutasítást. A korszak frazeológiájával élve, kitessékelt a kapukon tizenhét „tőkés", negyven „kulák", tizenöt „fasiszta", három „cionista", hatvanegy „vitéz, nyugatos, jugós", kettő „pap", öt „rendőr", illetve „katonatiszt", kilenc „jobboldali szocdem" származással rendelkező jogászt, továbbá nyolcvanegy, a '30-as évek végétől „ötös tanácsban ítélkező" bírót.[1324] Kegyvesztett lett a történtek ellenére a hármas bizottság tagjai közül, Rákosi nem volt elégedett vele, s a volt tárcavezető ítélkezéssel összefüggő kérdezősködését sem felejtette el. Czakó – nem kis mértékben orosz nyelvtudása s a bányász Kovácshoz képest műveltebb mivolta, hivatali tapasztalata, Ricskov tanácsadóval kialakult kapcsolata révén – felfelé emelkedett, Keletit pedig védte korábbi felettese, Nagy.

A tárca új első embere azt is érzékelte ugyanakkor, hogy bár már nem Rákosi, hanem Nagy kezében összpontosult a kormányzat vezetése, de a bukott kormányfő jobbkeze, leghűségesebb vazallusa, Gerő lett a belügyi tárca erős embere, elődjénél nagyságrenddel komolyabb hatalmi lehetőségek birtokában. A kormány ugyanis hatályon kívül helyezte az önálló ÁVH-t megteremtő 1949. december 28-i határozatát, és elfogadta 1953. június 17-én az államvédelmi szerv és a belügyi tárca összevonására vonatkozó, Gerő előterjesztette napirendi pontot.[1325] Majd a Minisztertanács 1953. július 31-én jóváhagyta az összevont minisztérium kollégiumának tagjait. A tízből három, közöttük a miniszter, nem volt korábban államvédelmis.

Miképp alakult ki az összetétel? Gerő javasolta Ács Ferenc államvédelmi ezredest,[1326] Balázsi Béla* államvédelmi őrnagyot, Berecz Béla* államvédelmi vezérőrnagyot, Gazdik Gyula államvédelmi alezredest,[1327] Kucsera László államvédelmi alezredest,[1328] Valencsák János* államvédelmi ezredest, Pőcze Tibor* rendőr vezérőrnagyot. A Minisztertanács elfogadta őket, és még Dékán államvédelmi ezredest, Piros államvédelmi vezérőrnagyot és Györe József* miniszterhelyettest a kollégium tagjaiként.[1329] Ezekkel a következményekkel, az államvédelem politikai súlyának érzékelhető növekedésével dr. Erdeinek is számolnia kellett. Elég itt utalni arra, hogy negyvennyolc órával az új kormány hivatalba lépése előtt már munkaterv készült az 5036 politikai okokból internált ügyének felülvizsgálatára, s ez még nem terjedt ki azokra, akik a cellák sötétjében számolták a napokat évek óta, reménykedve szabadulásukban.[1330] Márpedig 1953 nyarán a hatályos büntetőjog alkalmazásával 7093 politikai és 24 490 köztörvényes bűncselekmény elkövetésével elmaraszta ltat őriztek.[1331]

Dr. Erdei azt is tudta, hogy az államéletben bekövetkezett változások honi eredői a párt centrumában keresendők. Elég hamar szembesülhetett is mindezzel. A kormány ugyanis július 24-én – volt rá elég oka – a harmadik napirendi pont keretében vitatta meg dr. Erdei előterjesztését az ügyészségi s a bírósági szervezet létszámáról és illetményéről. Érdemi határozat nem születhetett a pénzügyi tárca vezetőjének opponálása miatt, aki az Országos Létszámbizottság állásfoglalását tartotta szükségesnek, december 31-i határidővel.[1332] Holott az igazságügyi tárcavezető többek között – igaz, hogy időpont nélkül, de az akadémia valamennyi szemináriumvezetőjének aláírásával – kétoldalas feljegyzésből értesülhetett a nem egyenlő elbírálásból fakadó helyzetükről. Arról, hogy noha nem kevesen bírók, ügyészek voltak korábban, mégis volt kollégáikhoz, avagy más akadémiákon dolgozókhoz viszonyítva kevesebb a bérük, nem rendelkeznek hosszabb szabadsággal, nem nyolcórás, hanem gyakorta órákkal hosszabb a munkaidejük, mindezek érdemi orvoslást szükségeltetnek. És így tovább.[1333]

A Czakó és dr. Erdei által 1953. július 22-én előterjesztettek szerint az ügyészség létszáma úgy alakulna, hogy „a 19 megyében megyei ügyészségeket, Budapesten pedig fővárosi ügyészséget, összesen 20 megyei szinten lévő ügyészséget, a járásokban, a járási tanácsok hatásköre alól kivett városokban és Budapest kerületeiben összesen 177 járási, városi, illetve kerületi ügyészséget kell felállítani". Ehhez létszámemelés szükséges, 1771 személlyel számoltak a 198 hatóságnál (beleértve a Legfőbb Ügyészséget), akik közül 818 volna „operatív dolgozó". Bírói munkakörben 1100 fő dolgozna, a többiekkel együtt összesen 4083 fő. A 198 jogszolgáltató fórumnál (beleértve a Legfelsőbb Bíróságot) a jelzett bírói létszámba hasonlóképp beleszámították a közjegyzőket is.[1334] Ezen a napon tettek dr. Molnár Erik legfelsőbb bírósági elnöki kinevezésére és Czakó felmentésére javaslatot a Népköztársaság Elnöki Tanácsához. Másnap dr. Molnárt kinevezték elnöknek, Czakót felmentették az igazságügyminiszter első helyettesének tisztségéből.[1335]

A minisztérium Tanulmányi Osztályán – miután duplájára nőtt az oktatott hallgatók száma, s ez maga után vonta az iskolavezetés létszámának is az emelkedését – ezért vált szükségessé, hogy a Bírói és Államügyészi Akadémia szervezeti és működési szabályzatát elkészítsék. Ennek tervezetét 1953. július 20-án postázták. A szabályzat elkészítése során a két, egymást követő évben előbb kormány-, utóbb már minisztertanácsi számon kibocsátott, az akadémiának nem csupán elnevezését, hanem működésének tartalmát is megváltoztató rendelet mellett figyelembe vettek még két jogszabályt. Az egyik a 355/19/1951. (X. 18.) NT számú rendelettel módosított 148/9/1950. (III. 2.) NT számú rendelet volt, amelyet a káderképző iskolák és akadémiák hallgatóinak keresetmegtérítéséről, illetve munkabére tárgyában bocsátottak ki.

1322 Baráth–Gecsényi (szerk.) 2018. 127., 130–134.
1323 *Tóth Istvánné (dr. Fekete Mária) önéletrajza,* 1958. november 12. *https://perek56.hu/ords/f?p=1051:1 ID:76489.*
1324 Zinner–Kahler–Koczka–Pálvölgyi–Tóth 2005. 489. Az 1953. december 6-i adatok alapján.
1325 Baráth–Gecsényi (szerk.) 2018. 93.
1326 Életrajzát lásd *www.abtl.hu/ords/archontologia/f?p=108:5:::NO::P5_PRS_ID:718232.*
1327 Életrajzát lásd *www.abtl.hu/ords/archontologia/f?p=108:5:::NO::P5_PRS_ID:618722.*
1328 Életrajzát lásd *www.abtl.hu/ords/archontologia/f?p=108:5:::NO::P5_PRS_ID:644665.*
1329 Baráth–Gecsényi (szerk.) 2018. 203.
1330 *Munkaterv az internáltak felülvizsgálatára, 1953. július 2.* ÁBTL 4. 1. Állambiztonsági munkához készült háttéranyagok. (A sorozat) 508. doboz.
1331 Zinner–Balogh–Habuda–Markó–Svéd–Szakács–Szomszéd 1991. 158.
1332 Baráth–Gecsényi (szerk.) 2018. 134–135.
1333 *Feljegyzés az igazságügyminiszter részére az oktatók sérelmeiről, é. n.* MNL OL XXVI–E–6 2. doboz, 11. dosszié. Nem iktatott.
1334 Baráth–Gecsényi (szerk.) 2018. 155–160.
1335 Uo. 151.

A szabályzat tervezetét letisztázták és a kollégium elé terjesztették. Ebben a háromoldalas, végül kilencpontos előterjesztésben azonban elhelyeztek egy, a vállalati s az igazságügyi területen tevékenykedők bérezésének anomáliáit részletező összeállítást. Ebből kiemelendő egyrészt, hogy folyamosan csökkent a középiskolákból az egyetemek jogi fakultására jelentkezők száma. 1952-ben száznegyven hallgató végzett, velük már csak részben volt fedezhető a káderigény, ők a tárca által igényelt ügyészi és bírói létszámnak hatvan százalékát biztosították. A folyó tanévben végző hallgatók száma elégtelen lesz a tárca, a népgazdaság és az államigazgatás felmerülő igényéhez képest. Budapesten hatvanhat, Pécsett és Szegeden tizenkilenc-tizenkilenc, összesen száznégy hallgató fogja befejezni egyetemi tanulmányait, közülük mindössze ötvenkilencet kap az igazságügyi szervezet. Másrészt az egyetemek jogi fakultását végzettek már akkor tiltakoznak a másokhoz viszonyított rendkívül alacsony kezdőbér hallatán, midőn őket a létszámelosztáskor az igazságügyi területre kívánják irányítani. Nem kertelhettek tovább, ezért le is írták: „a bírói káderutánpótlás válságba került". Az rendszeresen nem biztosítható. A 676 fogalmazói helyből ténylegesen betöltött 617, az üres helyek másfél esztendő óta betöltetlenek. Pótlásukra jelentős számban kellett kinevezni segédhivatali dolgozókból fogalmazókat. A számuk kilencven, a tényleges létszám tizenöt százaléka. Ez nem megfelelő megoldás. Sőt, „az ilyen s ennél még magasabb nem jogi végzettséggel rendelkezők fogalmazói kinevezése a közeljövőben azt a veszélyt is magában rejti, hogy nem tudunk bírói és ügyészi utánpótlást kapni a fogalmazók soraiból, holott a fogalmazói munkakör végzése egyébként a bírói, ügyészi munkára való felkészítést kell jelentse". Ezért javasolták a fogalmazói bértábla módosítását. Alig telt el pár nap, mindaz, amit itt leírtak, még élesebben vetődött fel. Másutt még nagyobb csinnadrattával járt együtt.

A szabályzat tervezetének egyfajta mellékleteként tudósítottak végül arról, hogy hány embert foglalkoztat az akadémia. Annak igazgatója mellett két-két igazgatóhelyettes és káderes, az igazgatói irodán egy-egy adminisztrátor és titkár (aki egyben gépíró is), a káderesek mellett egy gépíró (aki egyben könyvtáros is) lesz. Az egyik igazgatóhelyettes alatt tevékenykedő marxizmus–leninizmus csoport élén a csoportvezető áll, mellette hét beosztott, a szakmai igazgatóhelyettes alatt pedig három csoportvezető (büntető anyagi jogi, büntető eljárásjogi és polgári jogi csoportok élén), a büntetősöknél hat-hat beosztottal, továbbá gépíró valamennyi csoporthoz. Összesítve egy igazgató, két igazgatóhelyettes, két káderes, négy csoportvezető, hét beosztott ideológiai és tizenkét beosztott jogi szemináriumvezető és öt irodai dolgozó, összesen harminchárom személy. A hallgatók két tagozaton tizenkét szemináriumba vannak beosztva.[1336]

A bírókkal szemben végrehajtott attak nem kívánt gyümölcse lett, hogy a Magyarországon bekövetkezett változások egyikeként a Budapesti Pártbizottság felülvizsgálta a május végén elbocsátott hetven igazságügyi dolgozó és – ezen belül – huszonnyolc párttag kizárását. Érvénytelenítette a kizárási határozatokat, és újból felül kívánta vizsgálni a kizárásokat egyéni elbírálás alapján, továbbá felvetette a felelősség kérdését is a kizárásokkal kapcsolatban. Földvári, aki 1952. november 15-től volt az MDP Budapesti Bizottságának első titkára a korábbi hetekben a szovjet fővárosban sokat hallott, látott és tapasztalt. Ő közölte mindezeket a KV illetékes, Adminisztratív Osztályával. A Keleti vezette, védekezésre kényszerült osztály észrevételeket fűzött hozzá. Egyfelől visszarúgta a labdát a feladóhoz, másfelől – és leginkább – a mérkőzés szervezőjéhez is, az oldalvonalhoz, mondhatni nem a part-, hanem a pártvonalhoz. Nem titkolta el, hogy az igazságügyi apparátus megtisztítását a KV Titkárságának 1953. május 6-ára keltezett határozata tette szükségessé. Ez a testület írta elő az „ellenséges és politikailag megbízhatatlan személyek" eltávolítását. Közöttük a dr. Décsi vallomásában szereplőket.

A végső összeírás ennek a párthatározatnak az alapján indult meg a tárcánál, ahol az elbocsátandók nevei mellett feltüntették a határozatban említett kompromittáló tényezőket, majd az osztály megkapta az elbocsátandó párttagok névsorait. Május végén levelet intéztek Földvárihoz és valamennyi megyei pártbizottság titkárához – akinek területén párttagokat távolítottak el június elsejével –, melyben konkrétan közölték, hogy az illető pártbizottsági titkár területén lévő elbocsátásokra javasoltak száma hány fő, hogy név szerint kik azok, és amennyiben párttagok szerepeltek közöttük, felkérték a titkárokat, hogy a Titkárság határozatainak értelmében járjanak el velük szemben. Erről Rákosi akkor szerzett tudomást, amikor már javában folytak a visszavételek.[1337]

Ezek voltak az előzményei annak, hogy az elbocsátás ellenére egyeseket utóbb mégis visszavettek. Egy-két ítész később nagy karriert futott be.[1338] A visszavételeknek számos racionális oka volt. Két hónappal a történtek után, az MDP PB részére 1953. augusztus 4-én készített összefoglaló jelentés nem hallgatott mindezekről. Az elbocsátottak panaszait felülvizsgálva, a minisztérium már addig visszavett nyolc elbocsátott személyt, és a további felülvizsgálat során ez a szám mintegy tíz-tizenkettőre emelkedhet. Továbbá – olvasható a jelentésben – „a többi elbocsátottak közül mintegy 50 főt vállalati jogászi, illetve ügyvédi munkakörre beállíthatónak sorolt be a minisztérium és ezek elhelyezését a vállalatoknál és

1336 *A Bírói és Államügyészi Akadémia működési és szervezeti szabályzata, é. n.* MNL OL XXVI-E-6 3. doboz, 15. dosszié.

1337 *Feljegyzés Rákosi Mátyás részére, 1953. október 21.* MNL OL M–KS 276. f. 65. cs. 324. ő. e. 80–81.

Ebbe a sorba illett dr. Feri Sándornak (a Minisztertanács 1953. november 27-i határozatával) a Legfelsőbb Bíróságra (Baráth–Gecsényi [szerk.] 2018. 765.), dr. Gosztolya István volt körmendi járásbírósági elnöknek (a Minisztertanács 1953. december 10-i körözéses szavazásával) az állásába (Uo. 1034.), valamint dr. Bányai Lajos volt kaposvári járásbírósági elnöknek (a Minisztertanács 1953. december 31-i körözéses szavazásával) a Marcali Járásbíróságra (Uo. 1037.) történt visszavétele.

1338 Dr. Feri a Legfelsőbb Bíróságon utóbb kollégiumvezető lett, hasonlóképp visszatérhetett dr. Gáspár Mózes legfelsőbb bírósági bírónak. A volt legfelsőbb bírósági tanácsvezető, dr. Nagy Miklós az igazságügyi tárcánál osztályvezető, a Pest Megyei Bíróság volt tanácsvezetője, dr. Horgosi György ugyanott főelőadó lett. A Budapesti Központi Járásbíróság volt bírója, dr. Sárkány Miklós, a Szegedi Megyei Bíróság és az Adonyi Járásbíróság volt elnöke, dr. Szily László a Szekszárdi Megyei Bíróság elnökévé lépett elő. A Budapesti Megyei Bíróság volt elnökhelyettese, dr. Mátéffy József visszatérhetett beosztásába. Dr. Juhász Imre az Esztergomi Megyei Bíróságon elnökhelyettessé lépett elő. A Veszprémi Megyei Bíróság volt tanácsvezetője, dr. Neményi Béla a Budapesti Megyei Bíróságon lett tanácsvezető, miként visszavették oda dr. Roosz Lajost. A Debreceni Megyei Bíróság volt tanácsvezetőjét, dr. Uray Ivánt visszavették és miként a Budapesti Megyei Bíróság volt tanácsvezetője, dr. Bíró Pál, közlekedési bírósági tanácsvezető lett. Visszavették dr. Grosschmid Sándort és ifj. dr. Noszkó Imrét a Budapesti Megyei Bíróságra, ugyanitt ítélkezhetett a két volt legfelsőbb bírósági bíró, dr. Szabó Mihály és dr. Szász Mihály. A Pécsi Megyei Bíróság volt ítésze, dr. Fehérváry Árpád és a Kecskeméti Megyei Bíróság volt bírója, dr. Király Gábor megyei bírósági bírók maradhattak. A Kaposvári Járásbíróság volt elnöke, dr. Bányai Lajos, a Körmendi Járásbíróság volt elnöke, dr. Gosztolya István, a Pécsi Megyei Bíróság volt bírója, dr. Hámori Zoltán és a Békéscsabai Járásbíróság volt elnöke, dr. Szűcs Béla ismét járásbírósági vezetők lettek. A Budapesti Központi Járásbíróság volt bírója, dr. Fehér László és a minisztériumból eltávolított főelőadó, dr. Krasznai Lászlóné kerületi bírók lettek. A Kecskeméti Megyei Bíróság volt bírója, dr. Máltás Tibor járásbíró, a Budapesti Központi Járásbíróság volt bírója, dr. Fábián Zoltán, a volt monori közjegyző, dr. Homoki N. László, a Budapesti Központi Járásbíróság volt bírója, dr. Porteleky Ferenc, a volt tiszafüredi közjegyző, dr. Szilágyi Béla és a Makói Járásbíróság volt bírója, dr. Török Lajos közjegyzők lettek, illetve maradhattak, míg a Pest Megyei Bíróságról a pestvidéki volt járásbíró, dr. Csáka Gyula telekkönyvvezető lett. Az ugyancsak visszavett dr. Harmathy Attila, a Debreceni Megyei Bíróság bírója meghalt. A névsor Czakó legfőbb ügyész irathagyatékában maradt fenn. *Névsor az eltávolítottakról és visszavettekről, 1953. december 16. után.* Vö. Zinner–Kahler–Koczka–Pálvölgyi–Tóth 2005. 1446. jegyzet, 500.

Elbocsátottak számos fogalmazót is. *A Legfőbb Ügyészség Személyzeti Főosztályának osztályvezető-helyettese, Pavelán István feljegyzése azokról az igazságügyi dolgozókról, akik mint ötöstanács-tagok lettek f. évi június hó 1. napján eltávolítva,* 1953. július 17. és *a Legfőbb Ügyészség Személyzeti Osztályának* [sic!] *osztályvezető-helyettese, Pavelán István feljegyzése azokról az 1953. június 1-jén elbocsátott bírók között szereplő ötöstanács-tagokról, akik kommunista perekben szerepeltek,* 1953. július 28. MNL OL XX–10–a. 3. doboz, 0230/1954.

az Ügyvédi Kamaránál folyamatosan elősegíti. Összesen 15 fő az olyan elbocsátott, akit csak fizikai munkára tart alkalmasnak a minisztérium."[1339]

Miképp nézett ki az apparátus helyzete? „Egyidejűleg a minisztérium az elbocsátottak helyére 210 kinevezést készített elő, azonban ezek közül 21 fő beállítását a megyei pártbizottságok nem tartották helyesnek, azon kívül a bírói kinevezést nem fogadta el 11 fogalmazó, míg a fogalmazói kinevezést nem fogadta el 5 segédhivatali dolgozó. A megüresedett helyek betöltését a minisztérium az akadémiát és egyetemet végzettekkel, és a megyei párt- és állami szervek által javasolt személyekkel folytatta és ilyen módon május 31-től július végéig összesen 304 bírói, ügyészi és fogalmazói helyet töltött be, tehát jelenleg az elbocsátottak helye számszerűen be van töltve. (Nincs betöltve 90 járásbírósági elnöki hely.) Ennek ellenére jelenleg a bírói és ügyészi apparátusban együttesen 448 betöltetlen létszámhely van, ebből 113 bíró, 24 ügyész és 165 fogalmazó. (Ezen kívül az Igazságügyminisztérium létszámában nincs betöltve 21 létszámhely.)" Az ismert végeredmény 1953. augusztus 1-jén: nyolcszáznegyvenöt bíró és négyszázharmincnyolc ügyész alkotta a korabéli „karokat". Maradt összesen 1283 bíró és ügyész.[1340]

Az augusztus 4-i jelentés tájékoztatott egy újabb rémálomról is: „a Titkárság határozata alapján a korábban kiküldött bizottság[1341] az elbocsátások ütemét úgy tervezte meg, hogy a május 30-án elbocsátottakon túl 1953. augusztus 30-án ki kell cserélni" további kilencvenhárom főt, míg 1954. augusztus 30-án újabb kettőszázhetvenötöt. Itt azonban már érződött az úttévesztés felismerése, mert a jövőképet illetően már másképp fogalmaztak. „Annak ellenére, hogy az igazságügyi apparátusban még mindig nagy számmal vannak a Horthy-rendszer kiszolgálói és egyéb nem kívánatos elemek, az elbocsátások ilyen üteme néhány komoly ok miatt felülvizsgálatra szorul." Miért táncoltak vissza?

Azért, mert – és itt jött az újabb beismerése a korábbi, elhibázott döntésnek – „az elbocsátás hullámai még nem ültek el és az elbocsátottak nagyobb része még nem tudott elhelyezkedni". Továbbá: „az igazságügyi apparátusban rendkívül nagy káderhiány van", majd az újabb feketeleves következett: „ezt az új ügyészi szervezet felállítása tovább növeli". Az elintézetlen perek száma meghaladta a harmincezret, egy-egy bíróra havi hatvan-hetven ügy jutott, és noha az amnesztia ugyan a büntetőügyeknél könnyített, ez nem mondható el a polgári perek esetében. Majd: „részint a jelenleg is betöltetlen bírói és ügyészi helyek betöltése, részint az újabb elbocsátással megürülő helyek betöltése nagyobb arányban csak jövő év nyarán lehetséges". Akkor kettőszáznegyven hallgató elvégzi az akadémiát, hatvan pedig befejezi egyetemi tanulmányait. E háromszáz fő mellett más területekről átvehető jogászok – tanácsok kihágási bírói, vállalati jogászok – enyhíthetnek a gondokon.

Ezért azt javasolták, hogy az MDP PB módosítsa a titkársági határozatot, úgy, hogy ne kelljen további százhuszonöt bírót elbocsátani 1953. augusztus 31-én, a legfőbb ügyész és az igazságügy-miniszter pedig folyamatos eltávolítással gondoskodjék arról, hogy „a politikailag megbízhatatlan elemeket, akiknek az apparátusban való benntartása különösen veszélyes", a falakon kívülre juttassák. Ám egyúttal pótolják is a megüresedő helyeket. A fennálló létszámhiányt főként a tanácsok kihágási bíróival és vállalati jogászokkal kell feltölteni. Sőt, a következő év augusztusának végére az eredetileg tervezett kettőszázhetvenöt helyett százötven-kettőszáz „megbízhatatlan elem" eltávolítását készítsék elő. Végül „a Décsi féle listával kapcsolatban a Politikai Bizottság kimondja, hogy a lista egymagában nem tekinthető eltávolítási oknak és a listán szereplő egyének ügyét egyéb körülményeiket és egész személyi anyagukat is figyelembe véve kell elbírálni".[1342]

Mindennek hátteréhez adalékot szolgáltatott a jelentéshez csatolt, az augusztus 1-jei állapotokat tükröző kimutatás. Mind a bíróknál, mind az ügyészeknél öt statisztikát tartalmazott abszolút számokban és százalékban. Vizsgálat tárgyát képezte a létszámhelyek betöltése, a szolgálat kezdete, a képzettség, a párttagság és a származás szerinti megoszlás. Előbb a bírókra vonatkozó adatokat ismertetem. A létszámhelyek száma 958 volt, ebből 845 (88%) betöltött, 114 állás betöltetlen (12%). A szolgálat kezdete óta régi, „felszabadulás előtti" 631 (75%), új, „felszabadulás utáni" 214 bíró (25%) volt. A statisztika arról nem tájékoztatott, hogy a bírói kinevezések mikor történtek, így a 214 frissen kinevezett mikor végezte tanulmányait, a régi időkben, avagy akkor kezdte, de már utóbb végzett, avagy mind a tanulmányainak végzése, mind bírói kinevezése már a „felszabadulás után" történt.

A képzettség szerinti megoszlás adatai azt mutatták, hogy egyetemet 783 (93%), míg akadémiát végzett 62 bíró (7%). Itt nagyon érződött, hogy átütő személyi változások még nem következtek be annak ellenére, hogy az akadémia már három tanfolyam hallgatóságát bocsátotta útjára. Arról azonban hasonlóképp nem tájékoztatott a kimutatás, hogy közülük hány kapott kinevezést járásbírósági elnöki vagy megyei bíróságon igazgatási vezetői tisztség betöltésére. Másfelől viszont az érzékelhető, hogy a „felszabadulás utáni" időszakban szolgálatát kezdő 214 bíróból a 62 akadémiát végzett a kinevezettek több mint negyedét (28%) jelentette, minden negyedik bírót a megelőző két esztendőben, 1950. augusztus 15-ét követően nevezték ki. A párttagok száma 266 (32%), a pártonkívülieké 579 (68%) volt. Ez pedig azt jelentette, hogy a 631, szolgálatát a „felszabadulás előtti" időkben kezdő bíróból legkevesebb 52 az MDP-nek is tagja lehetett az idő tájt.

A származás szerinti megoszlás hat kategória alapján csoportosította a bírókat. A 845 ítészből munkás 91 (11,8%), dolgozó paraszt 74 (8,6%), alkalmazott 277 (32,6%), értelmiségi 291 (34%), kisiparos-kiskereked ő 103 (12%), míg egyéb 9 (1%) volt. A munkás-paraszt származású bírók együtt alig haladták meg a 20%-ot, akik között a frissen végzett akadémistákból is lehettek, az első évfolyam összetételével összefüggő – a korábbiakban jelzett – aggályok ellenére. Szemben azzal, hogy minden ötödik bíró származott ezekből a foglalkozási-társadalmi csoportokból, a bírói karban az 568 személyt (66,6%), azaz kétharmadot jelentő alkalmazotti-értelmiségi összetétel volt a meghatározó a társadalmi megoszlásnál, akik a kisiparos-kiskereskedő réteggel együtt már a négyötödét adták a karnak. Ők 673-an együtt már többen voltak a szolgálatukat „felszabadulás előtti" időkben kezdőknél, azaz utóbb kinevezettek közé tartozott minden ötödik bíró közülük.

Az ügyészek garnitúráját 438 személy alkotta. A szolgálat kezdete szerinti megoszlásuknál 231 (53%) régi, 207 (47%) új volt, azaz – szemben a bírói karral – itt radikális változások következtek be. Napok, hetek kérdése volt, hogy a „felszabadulás utáni" kinevezettek mikor lesznek többen. Képzettségük szerint 312 (71%) egyetemet, 126 (29%) akadémiát végzett ügyész. A változás itt is markáns, közel harmaduk az akadémia padsoraiból került ki. Az MDP tagja volt az ügyészi kar közel fele, 206 fő (47%), míg a pártonkívüliek, 232 fő (53%) esetében hasonló volt a helyzet a szolgálat kezdetéhez: itt is idő kérdése volt, hogy a párttagok elérjék vagy meghaladják a párttól idegenkedőket, avagy oda még fel nem vettek számát.

1339 *Iratok 3.* 712., 715. *Dr. Erdei Ferenc igazságügyminiszter és Czakó Kálmán legfőbb ügyész jelentése az MDP PB részére, 1953. augusztus 4.* Készült két nappal később egy „Kimutatás a bírói és ügyészi apparátus összetételéről, az 1953. augusztus 1-jei állapot szerint", 1953. augusztus 6. A jelentést ezt követően postázhatták. Czakó legfőbb ügyész irathagyatékában maradt fenn.

1340 *Kimutatás a bírói és ügyészi apparátus összetételéről, az 1953. augusztus 1-jei állapot szerint, 1953. augusztus 6.* Czakó legfőbb ügyész irathagyatékában maradt fenn. *Iratok 3.* 715.

1341 Tagjai – miként korábban jeleztem – a miniszter Kovács Béla, első helyettese, Czakó és az osztályvezető, Keleti voltak.

1342 *Dr. Erdei Ferenc igazságügyminiszter és Czakó Kálmán legfőbb ügyész jelentése az MDP PB részére, 1953. augusztus 4. Iratok 3.* 716.

A származás szerinti megoszlásnál a 111 (25,3%) munkás- és 33 (7,6%) parasztszármazású együtt az ügyészi kar harmadát, a 112 (25,6%) alkalmazott és 134 (30,6%) értelmiségi együtt azonban 246, azaz 56,2%-ot, az ügyészek több mint felét tömörítette. Kisiparos-kiskereskedő származású 48, a karból 10,9% volt. A munkás- és parasztszármazású ügyészek a „felszabadulás utáni" kettőszázhét kinevezetteknek 69,5%-át, azaz több mint kétharmadát jelentették, érzékeltetve, hogy miképp kezdett érvényesülni a meghirdetett és immár megvalósuló káderpolitika. A két – a bíró s az ügyészi – karban száznyolcvannyolc akadémiát végzett teljesített szolgálatot, a két hivatásrend tizenöt százalékát adva. A két új vezető, a bíróságok összetételért, igazgatásáért felelős dr. Erdei s az ügyészekért felelős Czakó közül utóbbi jóval kedvezőbb helyzetben volt. A legfőbb ügyészt kevésbé érinthette a párt szívéből érkező folyamatos nógatás a mielőbbi létszámcsere érdekében, miközben dr. Erdeinek a száztizenhárom betöltetlen állásnál figyelembe kellett vennie nem csupán a bírói apparátus összetételének, a meglévő arányok mielőbbi átalakításának folytatását, hanem azt is, hogy a bírósági fórum rendszer nem mindegyik szintjén vethetők harcba a frissen végzettek, akár egyetemet, akár akadémiát végeztek.[1343] Márpedig az akadémiát azért hozták létre, hogy a jogászság összetételével kapcsolatos politikai elvárásokhoz megteremtse a feltételeket. Nem csupán az ügyészek, hanem a bírók esetében is.

Mind az ügyészi, mind a bírói szervezet, továbbá az ott dolgozók illetménye szerepelt a Minisztertanács 1953. augusztus 28-án tartott ülésén, egymást követő, az előterjesztéseket határozatokkal elfogadó napirendek voltak. Az új ügyészi szervezet július 30-i hatállyal jött létre. A megnövekedett feladatok miatt augusztus 1-jével béremelést hajtottak végre, amely 1636 személyt érintett.[1344] A bírói szervezetben – amelyről az 1954. január 3-án készült előterjesztés alapján január 15-én tárgyalt[1345] a Minisztertanács,[1346] és végül a honatyák január 24-én fogadták el törvényként – is történt béremelés, ez kb. a fele volt az ügyészi szervezetben végrehajtotthoz képest, mi több, a Bírói és Államügyészi Akadémiánál dolgozókat – miként más igazságügyi szerveknél állományban lévőket – kirekesztették belőle.[1347] Ezektől némiképp jobb lett a hangulata azoknak, akiket nem távolítottak el, ám tüske is maradt bennük, mert nem feledtethette azt, hogy alig két hónappal korábban olyan munkatársakat űztek el mellőlük, akikkel korábban együtt dolgoztak. Most pedig azért is megnövekedett az egyetemet végzett jogászok mellett az akadémiát befejezett, ügyésznek és bírónak kinevezettek munkaterhe, mert az eltávolított jogászok pótlásáról alig-alig gondoskodtak. Ráadásul amit terveztek, az a jövőt érintette, és nem a keletkezett nehézségek megoldására vonatkozott.

Nem véletlen ezért – a tűzoltás klasszikus eseteként –, hogy az iskolavezetőhöz az igazságügyi tárcától Nádas és Tóth Istvánné aláírásával 1953. augusztus 13-án keltezett, háromoldalas feljegyzés érkezett. Ebben tájékoztatták a Bírói és Államügyészi Akadémián induló levelező tagozat szervezetéről és tananyagáról. Csordással az I. részben tudatták, hogy miként szervezik meg a tagozatot. „Az akadémián belül, az igazgató felelős vezetése alatt levelező tagozatot kell felállítani. Az ezzel kapcsolatos teendőket az akadémia vezetőségének két tagja ún. »levelező csoport« látja el. A két előadó közül az egyik a marxista–leninista, a másik pedig a szakmai oktatásért felelős." Valaki nem állhatta meg, hogy eme sorok mellé ceruzával oda ne írja: „Kb. ma." Majd így folytatódott a fentről érkezett ukáz: „Feladatuk a részletes tervek, tanrendek kidolgozása, e célból az anyag felosztása, az oktatáshoz szükséges útmutató elkészítése, illetve elkészíttetése, gondoskodás a hallgatóknak és az instruktoroknak a szükséges anyagokkal való ellátásáról, és különösen az állandó és rendszeres ellenőrzés, a közvetlen operatív segítség. A levelező-csoport mellett egy adminisztrátor végzi a szükséges adminisztratív és gépírói munkát.

Minden levelező hallgató számára – az egy helyütt dolgozók részére egy – helyi instruktort kell megbízni. Ez ad állandó segítséget az egyéni tanuláshoz, hetenként legalább 2 órát kell foglalkoznia a reábízott hallgatóval, illetve hallgatókkal. Az instruktort a tanulmányi kérdésekkel összefüggő ügyekben az akadémia közvetlenül irányítja. Az egyes szakanyagok oktatásáért az akadémia érdekelt tanszékei is felelősek. Elsősorban az ő feladatuk a konferenciák szakmai előkészítése és levezetése.

Az akadémia levelező tagozata 2 éves. Megelőzően a hallgatóknak 3 hónapos előkészítő tanfolyamot kell végezniük, s csak ennek sikeres befejezése után vehetők fel a 2 éves levelező tagozatra."

A II. részben az előkészítő tanfolyamról – amely tehát úgyszintén levelező lenne – úgy tájékoztattak, hogy az 1953. szeptember 1-jétől december 24-ig tartana, az akadémia korábbi gyakorlata alapján. A III. részben írtak szerint a kétéves levelező tagozatnak a tananyagát feldolgozó jogi tanfolyam 1954. január 2-án indulna, s 1955. december 22-én fejeződik be. A hallgatók az akadémia rendes tananyagát négy félév alatt dolgoznák fel, a záróvizsgák után, a tanfolyam végeztével oklevelet kapnának. A négy félév tananyagát tömören felvázolták benne. A IV. rész a jegyzetekkel, tankönyvekkel való ellátást tartalmazta.

Az első oldal tetején piros ceruzával írott, másfél soros észrevétel olvasható: „*Nádas e[lvtárs]*.[1348] A koll[égiumi]. anyagban együtt döntjük el. Ef. IX/9." Az Ef. nyilvánvaló, hogy a tárcavezető szignója volt, és ő írta az oldal jobb felső sarkába oda az iktatószámot is: „M/268."[1349] Mindez azt jelentette, hogy dr. Erdei nem siette el kialakítani válaszát Nádas és társa, az akadémiát végzett Tóthné katonás előterjesztéséről, majd egy hónap kellett hozzá. Csordás igazgató ezek után, 1953. szeptember 14-én többoldalas feljegyzésében fejtette ki módosító javaslatait az iskolavezetőség nevében a minisztérium Tanulmányi Osztályának a Bírói és Államügyészi Akadémián szervezendő levelező tagozatról készített tervezetéhez. A szakmai, jogi anyaghoz fűzött, zömmel kiegészítő, részletes javaslataik végén jelezték azt is, hogy a tagozat beindítása előtt legalább három héttel kezdődik az előkészítés. „Ekkor kell részletesen kidolgozni a tervet az anyagok feldolgozásának ütemére, az oktatás módszerére vonatkozólag stb. A hallgatók általános műveltségének emelése érdekében a helyi általános iskolában kellene megfelelő oktatást szervezni (fogalmazás, helyesírás, történelem, földrajz) a szükséghez képest."

Az akadémián a Tanulmányi Osztály javaslatáról kialakított válaszból úgy tűnik, mintha azt nem tartották volna egy múló ötletnél többnek. Eleve azért, mert a miniszter kései állásfoglalása megtorpedózta az előkészítő tervezett időpontban történő beindítását. Azért sem tűnik érdeminek véleményük, mert a maguk részéről a tanfolyam előkészítésére mindössze három hetet szántak volna. Csordás és kollégái ugyanis azzal is tisztában voltak, hogyha bármely tagozat hallgatóit is oktatják, elégtelen azoknak az általános (korábban elemi) iskolában szerzett tudása, a tárgyismeretek pótlásának irányát és tartalmát pedig nem helyben,

1343 *Kimutatás a bírói és ügyészi apparátus összetételéről az 1953. augusztus 1-jei állapot szerint, 1953. augusztus 6.* Czakó legfőbb ügyész irathagyatékában maradt fenn. *Iratok 3.* 715.

1344 Határozati jegyzőkönyv, 11/a. Az ügyészi szervezet létszáma és illetményei. *A Minisztertanács ülésének jegyzőkönyve, 1953. augusztus 28.* In Baráth–Gecsényi (szerk.) 2018. 44–47. jegyzetek, 411–412.

1345 Határozati jegyzőkönyv, 6. napirendi pont. Törvényjavaslat a bírósági szervezetről. *A Minisztertanács ülésének jegyzőkönyve, 1953. augusztus 28.* Uo. 961–962.

1346 A Magyar Népköztársaság bírósági szervezetéről készült törvénytervezet-előterjesztés tartalmát az öt, azzal egyetértő illetékes mellett Olt megjegyzésekkel fogadta el. Uo. 1008–1010.

1347 Határozati jegyzőkönyv, 11/b. Az igazságügyi szervezet létszáma és illetményei. *A Minisztertanács ülésének jegyzőkönyve, 1953. augusztus 28.* Uo. 412.

1348 Kiemelés az eredetiben, aláhúzással.

1349 *Az igazságügyi tárca Tanulmányi Osztályának javaslata a Bírói és Államügyészi Akadémián szervezendő levelező tagozatról, 1953. augusztus 13.* (A minisztériumban iktatószáma M/268/1953.) MNL OL XXVI–E–6 3. doboz, 15. dosszié.

hanem ők tudják felmérni.[1350] S volt még valami a tarsolyukban. Tizenhét hallgató nevét tartalmazta ugyanis egy 1953. augusztus 1-jén készített javaslat, akiket átvettek volna a Szegedi Kihágási Büntetőbírói tanfolyamról. Két nappal később azonban már át is vették őket és további ötöt. Ezeknek névsorát Nádas közölte a belügyi tárcával 1953. augusztus 7-én.[1351]

A Bírói és Államügyészi Akadémia hallgatója lett Balogh Mihályné (25 éves, munkás, nyolc elemi, munkás, MSZDP, MDP), Benkő Bálint (23 éves, agrárproletár, hét elemi, munkás, MKP, MDP), Blasz Éva (34 éves, munkás, négy középiskola, munkás, 1946-tól MKP), Botos Antalné (27 éves, munkás, hét elemi, mezőgazdasági munkás, pártonkívüli), Dobos József (26 éves, munkás, nyolc elemi, szabósegéd, tagjelölt), Erdélyi István (34 éves, értelmiségi, érettségi, nyomdász, MKP 1945-től), Hajnal Dezsőné (27 éves, alkalmazott, nyolc elemi, munkás, MDP), Holma Géza (23 éves, paraszt, két középiskola, a Magyar Államvasutaknál pályamunkás, MDP), Jankó Gyula (30 éves, munkás, hét elemi, munkás, MDP), Medgyesi Pál (28 éves, munkás, hat elemi, kereskedősegéd, MKP 1946-tól), Németh Ferenc (26 éves, agrárproletár, hat elemi, mezőgazdasági munkás, MKP 1945-től), Novák Erzsébet (20 éves, munkás, nyolc elemi, munkás, MDP), Peremiczki István (34 éves, agrárproletár, hat elemi, munkás, MDP), Surányi László (25 éves, munkás, hat elemi, szabósegéd, tagjelölt), Szabó József (30 éves, munkás, 5 elemi, munkás, MDP), Szalai Lajos (24 éves, agrárproletár, nyolc elemi, kőművessegéd, MDP), Virágh Lászlóné (35 éves, munkás, 4 középiskola, munkás, MDP), továbbá Baki Károlyné, Majdan Pálné, Mester Józsefné, Simkó Jánosné és Veréb Andrásné.

Nem sokkal, két héttel később Csordás rögzíthette is feljegyzésében, miszerint 1953. szeptember 25-én a hallgatók létszáma összesen 256, akik közül összesen harminckilenc – a még önálló államvédelem három,[1352] a belügyi tíz és a honvédelmi tárca huszonhat hallgatója – nem igazságügyi beiskolázott volt.[1353] A többi hallgató között pedig voltak olyanok is, akiket nem májusban, hanem utóbb vettek fel. Ők, a volt államvédelmisek, két hónappal később, leszerelésük után érkeztek, közöttük volt Deák András*, Szántó György* és Varga György* is.[1354] A Közületeket Elhelyező Bizottság 1953. október elején levelet kapott a legfőbb ügyésztől és a tárcavezetőtől. A vezetők arról tájékoztattak, hogy az amnesztia óta üresen áll a XII. Németvölgyi út 41. sz. alatti épület. Ebben az általuk vezetett apparátusok szétszórt tanfolyamai egy helyre lennének telepíthetők. A Bírói és Államügyészi Akadémia a III. sz. Közétkeztetési Vállalat telephelyéről, az I. Ince pápa tér 5. alól, valamint a Legfőbb

1350 *Az igazságügyi tárca Tanulmányi Osztályának a Bírói és Államügyészi Akadémián szervezendő levelező tagozatról készített javaslatára vonatkozó válasza, 1953. szeptember 14.* Uo.

1351 Az alábbi személyeket vették át: Baki Károlyné (Paks), Balogh Mihályné (Budapest), Blasz Éva (Kápolnásnyék), Botos Antalné (Sátoraljaújhely), Dobos József (Szolnok), Erdélyi István (Budapest), Hajnal Dezsőné (Szolnok), Holma Géza (Nógrád), Jankó Gyula (Salgótarján), Majdan Pálné (Sárszentlőrinc), Medgyesi Pál (Szentanna-puszta), Mester Józsefné (Dunaszekcső), Németh Ferenc (Makó), Novák Erzsébet (Miskolc), Simkó Jánosné (Miskolc), Peremiczki István (Erdőhorváti), Surányi László (Kiskunfélegyháza), Szabó József (Tatabánya), Szalai Lajos (Ságvár) és Virágh Lászlóné (Enying), valamint Benkő Bálint és Veréb Andrásné (akiknél születési hely nem szerepelt nevük után). MNL OL XXVI–E–6 3. doboz, 15. dosszié.

Közülük többen már tavasszal jelentkeztek az akadémiára, de akkor nem vették fel oda őket.

1352 Közéjük tartozott az 1945-ös kezdetektől titkosrendőr Szántó György is. Ő – a kivétel erősíti a szabályt elve alapján – nem a terhére, hanem a javára fellebbezett egy elsőfokú büntetőeljárásban halálra ítélt '56-os elmarasztalt Varga Rezsőnek*, aki így menekült meg a kivégzéstől.

1353 MNL OL XXVI–E–6 3. doboz, 15. dosszié. 163/1954 BÜA.

1354 *Jelentés az 1953/54 tanév első félévi munkájáról, 1954. január 30.* MNL OL XXVI–E–6 2. doboz, 11. dosszié. Ez azt tartalmazza, hogy az államvédelmis csoport két hónappal később – leszerelésük után – érkezett. Ezért nem találjuk Deák András, Szántó György és Varga György nevét a tanfolyam kezdetekor összeállított névsorokban.

Az iskolavezető által iktatott iratok. 67/1953. Görög Ferenc, 1953. június 23.; 122/1953. Szántó György, 1953. augusztus 16. MNL OL XXVI–E–6 9. doboz.

Ügyészség nyomozói tanfolyama, amelyik Felsőgödről költözhetne be, mi több, ott télen nem működhet a fűtés hiánya miatt.[1355]

A Minisztertanács 1953. szeptember 16-án erről az ügyészségi nyomozói tanfolyamról két, kötődő körözéses határozatot fogadott el. Az elsőt ennek a megszervezéséről.[1356] Azért, mert miként a zárójelek között írtakból kiolvasható, ezzel elérhető az ügyészségi nyomozók jogi képesítés alóli felmentése. A másik határozat már az ügyészségi nyomozók jogi képesítés alól való ideiglenes felmentéséről szólt.[1357] Ezzel a továbbképzéssel egyfelől a frissen létrejött ügyészi szervezet megnövekedett feladatainak ellátásához teremtettek személyi hátteret, másfelől ezzel biztosítottak újabb álláslehetőségeket az akadémiát végzettek számára. Szaporodott az egyetemi végzettség nélkül jogászi tevékenységet folytatók száma, még ha ideiglenes jelleggel is. Az a jövő titka volt, homályban maradt, hogy meddig tart ez az ideiglenesség…

Az iskolavezető tájékoztatta a Központi Statisztikai Hivatalt 1953. október 19-én, az országos felmérés lezárulása előtt egy nappal arról, hogy aznap 255 hallgatója volt az akadémiának, akik közül 75 nő. Származásuk szerint a férfiaknál 106, a nőnél 39 munkás, dolgozó paraszt 94, illetve 18, értelmiségi 2, illetve 1, alkalmazott 25, illetve 7, végül egyéb származású 28, illetve 10.[1358] Tapasztalatcsere keretében meglátogatták a Rendőrtiszti Akadémiát 1953. október 28-án, az igazságügyi tárcától Piroska Istvánné, a két szemináriumvezető, dr. Ember és dr. Papp Zoltán az akadémiáról. Ott a tematika, szervezeti felépítés, tanrend, előadás, egyéni tanulás, előadók továbbképzése, azok elfoglaltsága, a gyakorlati munka, a hallgatókkal való foglalkozás, a szemináriumra felkészülés, jogi szeminárium, a könyvtár, a Kabinet, a szakmai és a politikai anyag összekapcsolása, pártszervezet, a felső szervektől kapott segítség és a kádermunka, összesen tizenhét szempontot vetettek fel, és kaptak különböző válaszokat. Piroskáné azt javasolta, hogy az ott tapasztaltak megbeszélésére, a „tapasztalatcsere értékelésére és javaslataira megbeszélést" tartsanak november 20-ig az iskolavezetőséggel.[1359] Piroskáné számos szemináriumvezetővel, előadóval folytatott megbeszélést 1953 októberében, részletes javaslatok készültek a korábban készített jegyzetek javításához.[1360]

A levelező tagozat ügye kimozdult a holtpontról 1953. október 29-én. Dr. Erdei féloldalas, általa aláírt levelet küldött Tóthnéhoz. Közölte benne, hogy a párt megadta a hozzájárulást a levelező oktatás megszervezéséhez, azzal a feltétellel, ha annak „a szükséges káder és anyagi feltételei biztosítva vannak. Ezért állapítsa meg, hogy az Akadémián létszámemelés nélkül megoldható-e a dolog, és a minisztertanácsi előterjesztést készítse elő. […] Határidő: november 5."[1361] Valaki kézírással ráírta, hogy Skorka és LfÜ, azaz Legfőbb Ügyészség.

Mielőtt a miniszter kérésének teljesítéséről bárki intézkedett volna, az iskolavezető aláírásával kétoldalas levelet küldtek dr. Erdeihez, 1953. november 3-án. Témája a tanulmányi idő megnövelése volt. A kettőszázötvenhárom hallgatóból huszonhárom csak azért ellenezte annak meghosszabbítását, mert családi s anyagi körülményei ezt nem tennék lehetővé. Csordás levelének hátoldalán rajta kézírással, jobboldalt: „Ügyészséggel megbeszélni, miniszter elvtárs beleegyezik." Ismeretlen személy írta alá. Csordás levelének hátoldalán raj-

1355 *Az igazságügyi tárcavezető s a legfőbb ügyész levele a Közületeket Elhelyező Bizottsághoz, 1953. október 2.* Másolat, aláírások nélkül. MNL OL XXVI–E–6 3. doboz, 15. dosszié.

1356 *530916/3/1953. Az ügyészségi nyomozói tanfolyam szervezése (és az ügyészségi nyomozók jogi képesítés alól való felmentése) tárgyában.* Baráth–Gecsényi (szerk.) 2018. 1029.

1357 *530916/4/1953. Az ügyészségi nyomozók jogi képesítése alól való ideiglenes felmentés.* Uo.

1358 *Tájékoztató a Központi Statisztikai Hivatal részére, 1953. október 19.* MNL OL XXVI–E–6 3. doboz, 15. dosszié.

1359 *Piroska Istvánné feljegyzése a tapasztalatcseréről, 1953. november 2.* Uo.

1360 Uo.

1361 *Dr. Erdei Ferenc levele Tóth Istvánné főosztályvezetőhöz, 1953. október 29.* MNL OL XXVI–E–6 9. doboz. Mb170.

ta kézírással, baloldalt: „1954/55. tanévre, ill. ettől kezdve az akadémia tanulmányi idejének a meghosszabbításához a Politikai Bizottság hozzájárult. Ezt a tananyag növekedése tette szükségessé. A fokozott tanulási teher a jelenlegi évfolyamnál is fennáll! Így a felhozott indokok alapján a javasolt meghosszabbítással *egyetérthetünk*. A meghosszabbítás időtartama az összes körülményeket figyelembe véve *reálisnak mondható*. 1953. november 14. Szabó Pál, Szilbereky Jenő."[1362]

Az MDP PB Csordás és társainak 1953. november 3-án kelt leveléről aznap még nem dönthetett. November 10-én, majd utóbb tartott üléseinek napirendi pontjai között sincs nyoma. Valaki, vélhető, hogy a távollévő Gerő, Rákosi helyett a napirendet előzetesen aláíró Farkas mint a PB tagja, vagy a grémiumból valaki más szóban engedélyezhette a tanulmányi időszak meghosszabbítását. A két személyzeti főosztályvezető, Somos[1363] a Legfőbb Ügyészségről és Tóthné a tárcától ugyancsak egyeztetett, Somos ugyanis levelet küldött 1953. november 20-án Tóthnéhoz. Tudatta a tárca illetékesével, hogy megkapta Csordás levelét, amelyet az iskolavezető Tóthnéhoz küldött, aki pedig hozzá továbbította. Ez azt tartalmazta, hogy a tanulmányi időszakot hosszabbítsák meg két hónappal, mert a polgári jogi anyaggal nagyot nőtt a tananyag. A miniszter és a legfőbb ügyész közösen javasolta a PB-nek, amelyik egyetértett vele, mert az előterjesztésben jelzett indokok fennállnak.[1364]

Ezt követően, november 4-én – órákkal a miniszter által megszabott határidő letelte előtt – a tárca immár nem tanulmányi, hanem Oktatási Osztályának vezetője, dr. Skorka összeállított egy hosszabb anyagot. Feljegyzésnek szánta, de annál több volt. Ideiglenes jelleggel levelező tagozat indulna az akadémián. Ezt az átmeneti fejlesztést indokolja az egyetemi s akadémiai káderutánpótlás elégtelensége, különösképp az ügyészi szervezet, illetve a Legfőbb Ügyészség káderigénye. Olyanokat vennének fel, akiknek a gyakorlatban, jelenlegi beosztásukban is szükségük lenne erre a szakképzettségre. Ez egyúttal annak töredelmes bevallását jelentette, hogy e nélkül dolgoznak – tehetem hozzá. Mellettük továbbá kivételesen azokat is felvennék, akiknek nem ilyen a beosztásuk, de jogi továbbképzésre alkalmasak. Százhúsz–százharminc hallgatóban gondolkodtak. Honnan volna meg ez a létszám?

Dr. Skorka utalt az előzetes felmérésekre, amelyek szerint kilencven személyt a Legfőbb Ügyészség adna, közülük a fele azokból a nyomozókból állna, akik egyetemi oktatásban részvételre ugyan nem alkalmasak, de jelenlegi munkakörben jók, „alapvető, elsősorban a gyakorlati jogi ismereteket szem előtt tartó képzésre volna szükségük. Ezzel megszereznék az 1953. évi 13. sz. tvr. 26. §-ban megkívánt jogi képesítést is." A másik felét azok adnák, akiket ebbe a munkakörbe vennének át, és máris a Legfőbb Ügyészség állományában vannak. Az igazságügyi és a tanácsi apparátus részéről negyven személlyel számolnak. Ők nem rendelkeznek az egyetemi felvételhez szükséges előképzettséggel, de többnyire jogi munkát végeznek, és erre a képzésre szükségük lenne. Itt ugyanaz volt helyzet, mint amit a korábbiakban jeleztem: szakmai előképzettség hiányában dolgozó személyek töltöttek be jogi szaktudást igénylő munkaköröket.

Az akadémia keretében a „levelező tagozatra" az 1954-es tanév végéig, augusztus utolsó napjáig kell pluszpénz. 1954 szeptemberétől a bentlakásos tanfolyam azonban megszűnik, pénz takarítható meg ezáltal. A „levelező tagozattal" csökkenthető az 1954/55-ös újabb tan-

1362 Csordás mellett minden érintett szemináriumvezető, valamint Szabó Pál és Szilbereky is tollal írta alá. Kiemelések az eredetiben, aláhúzással. *Az iskolavezető dr. Erdei Ferenc miniszterhez írott levelének másolata, 1953. november 3.* MNL OL XXVI–E–6 9. doboz.

1363 A Minisztertanács igazságügyi előadója volt, amikor az MDP KV Titkársága 1953. augusztus 11-én – az MDP KV Adminisztratív Osztálya által 1953. augusztus 10-én előterjesztett, Czakótól származó javaslat alapján – jóváhagyta, hogy ő legyen a Legfőbb Ügyészség személyzeti főosztályvezetője. MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 258. ő. e. 134.

1364 *Somos István levele Tóth Istvánnéhoz, 1953. november 20.* MNL OL XXVI–E–6 9. doboz.

folyamra felveendők létszáma, egyúttal megfelelve a valóságos káderigényeknek. A „levelező tagozat" teljes pénzügyi igényeit a hátralévő négy hónapban meg lehet takarítani. A négy szükséges új munkatárs (három oktató és egy adminisztrátor) és a helyi instruktorok bére egész évben 200 ezer Ft.

Dr. Skorka felvázolta a „levelező tagozat" szervezetét. Annak ügyeit az iskolavezető vezetése alatt három főből álló „levelező csoport" intézné. Három előadóból egy marxizmus–leninizmust, kettő a szakmai területet vinné. Írt arról, hogy az ő feladatuk a tantervek, tanrendek, tananyagfelosztás, tananyagok, instruktorokkal együttműködés stb. területén jelentkezne. A tanszékek lesznek felelősek a szakanyagok oktatásáért, a konferenciák szervezéséért. Az egy adminisztrátor egyúttal a gépelést is ellátná. Helyi instruktor segítené a hallgatókat. Kétéves lenne a tanfolyam; ha kell, akkor két hónapos levelező előkészítőn vennének részt a hallgatók. Előtte felvételi vizsga lenne. Az előkészítő szervezetét és tananyagát is papírra vetette, harmincoldalas jegyzetet kapnának a jelentkezők. Az előkészítőt 1954. január és február 28. között tartanák, közben január végén lenne egy konferencia, február végén pedig felvételi vizsga zárná. A tanfolyamot végzett nyomozók az előkészítőn nem vennének részt. A miniszter döntsön arról, hogy még kik kaphatnak mentességét az előkészítő alól. A kétéves levelező tagozat és tananyaga megegyezne az akadémiáéval, de négy félév alatt kellene azt elsajátítani. A tananyagellátás adott, ami hiányzik, azt a Legfőbb Ügyészség készítse el.[1365] Dr. Skorkának az ügyészségi tervektől érdemben alig eltérő tartalmú feljegyzésében foglaltakról a Legfőbb Ügyészség Személyzeti Főosztályának tanulmányi csoportja kialakította álláspontját. Másnap, november 5-én dr. Szilbereky főosztályügyész levélben tájékoztatta a tárca Tanulmányi Osztályát. A „levelező tagozat" felállításával általánosságban egyetértettek, de dr. Skorka anyagát nyersnek, nem kiérleltnek tartották, és részletezték azt is, hogy mivel nem értenek egyet. Feleslegesnek ítélték az előkészítőt. Az anyagból az is hiányzott, hogy a tanfolyam végén a hallgatók oklevelet kapnak. Ennek azonosnak kell lennie az akadémiáéval, főiskolai jogi képesítést kell adnia. Javasoltak módosításokat a mellékelt új szervezeti és működési szabályzatban is, továbbá dolgozzák át a jegyzetek vonatkozó tananyagát.[1366]

A tárca Tanulmányi Osztálya egy, az MDP PB-hez eljuttatandó előterjesztés készítésébe is belefogott. Áttekintette a korábbiakat, hogy miért volt azelőtt elég, és most már miért nem az egyesztendős képzés. Elsősorban a területi bíráskodás bevezetésével magyarázta, hogy az új bíróknak mindkét szakágban jártasnak kell lenniük. A polgári jog folyamatosan növekvő óraszámával az akadémián felszámolták a képzés korábbi egyoldalúságát, a büntetőjog kizárólagos oktatását, de a képzés során nem csupán a bíróknál, hanem mellettük az ügyészeknél is mindez szükségessé vált (általános törvényességi felügyelet, részvétel a polgári perben stb.). Felszínes tanuláshoz vezet a csak egyéves képzés – ezt látják a tárcánál –, ezért emelni kellene annak idejét, főként a polgári jogi anyagok bővebb és alaposabb oktatására tekintettel. A tervezet első oldala töredékként maradt fenn.[1367] A Legfőbb Ügyészség – az egyik előterjesztő (a másik az Adminisztratív Osztály volt) – hivatalos álláspontja fennmaradt. Elkészültek ugyanis az „Észrevételek". Ezt nem írták alá, nem látták el időponttal. Címében utalt tárgyára, mert a Bírói és Államügyészi Akadémia felügyelete, szakosítása és a tanulmányi idő felemelése olvasható benne. Mit tartalmazott? Czakó nevében azt, hogy „egyetértek

1365 *Dr. Skorka György oktatási osztályvezető feljegyzése, 1953. november 4.* MNL OL XXVI–E–6 9. doboz.

1366 *Szilbereky Jenő főosztályügyész levele dr. Skorka Györgyhöz, 1953. november 5.* Uo.

1367 *Az igazságügyi tárca Tanulmányi Osztályának javaslata, é. n.* Töredék, nem teljes dokumentum. MNL OL XXVI–E–6 3. doboz, 15. dosszié.

Az igazságügyminiszter és a Magyar Népköztársaság legfőbb ügyészének javaslata az MDP PB részére az igazságügyminiszter felügyelete alatt álló Bírói és Államügyészi Akadémia tanulmányi idejének 1½ esztendőre emelésére, é. n. Uo.

a szakosítással az 1954/55. évtől kezdődően". A legfőbb ügyész szerint azonban a felügyelet megosztása az igazságügyi tárca és a Legfőbb Ügyészség között „nem helyes". A gyakorlat az, hogy egy és nem két hatóság felügyel, ezért eltérő gyakorlatot nem helyesel. Álláspontja az, hogy a szakfelügyelet megosztása helyett apparátusa szervezetileg gondoskodik arról, hogy a megfelelő irányító és ellenőrző szerepe az akadémia mellett szervezett oktatási módszertani bizottság útján valósuljon meg.[1368] Ez különben az akadémia (mellékelt) szervezetiszabályzat-tervezetében már benne is van.[1369]

Csordás el is készítette az akadémia szakosítási javaslatát. Mit jelentett a „szakosítás?" Annyit, hogy lesznek külön-külön oktatandó, egyedi tananyagok a bíróknak (A-tagozat) és az ügyészeknek (B-tagozat), és természetesen megmaradnak a közös tananyagok is. Anyagát 1953. november 9-én elküldte Somosnak. Ennek a másolata első oldalára kék ceruzával utóbb valaki ráírta: „118 ügyész és 95 bíró".

Somos főosztályvezető pár nappal később, 1953. november 17-én válaszolt az iskolavezetőnek. A „szakosítást" az „idő szabta korlátozási kényszer" okozza. Jobbító szándékú javaslatokat fogalmazott meg a tananyag ügyészekre vonatkozó részeiről egy oldalon keresztül. Végül annak fontosságát hangsúlyozta, hogy „az ügyészségi káderek tanuljanak valamit a bírósági feladatokról és szervezetről, és fordítva".[1370]

A hallgatói létszám az idő tájt már 213 hallgatóra zsugorodott. Miután pedig 1954. március 4-én összeállították a bírói tagozat névsorát, amelyik még száznégy hallgatóra vonatkozott, az ismeretlen személy által felírt számok alapján rögzíthető, hogy utóbb vethette papírra, mert ott már kilenc bíróval kevesebbet jelzett.[1371] Alátámasztja ezt, hogy 1953. december 30-án tizenöt hallgató végleg távozott az akadémiáról.[1372]

Arról, hogy miképp indult meg a negyedik tanfolyam, Csordás János iskolavezető négyoldalas leveléből, inkább panaszáradatából lehet tájékozódni. Az ő visszatekintő jelentésének címzettje az MDP fővárosi I. kerületi Pártbizottságánál Petrovics Jánosné, a titkár volt. Miről írt majdnem közel kilenc hónap távlatából, 1954. február 17-én?

Már az első mondatával megadta az alaphangot, mert a tanfolyam munkáját „sok kedvezőtlen körülmény gátolta és nehezítette". Részletezte is, idézem:

„Nem volt megfelelő a hallgatók kiválogatása. Aránytalanul sok olyan hallgató került iskolánkra, aki erkölcsi, politikai magatartása, gyenge előképzettsége és képessége, egészségi állapota miatt nem maradhatott az iskolán, vagy esetleg anyagi okok miatt ment el. Az iskolán összesen 305 hallgató fordult meg. Jelenlegi létszám 220 – összesen tehát 85 fő távozott." Erre a legvérmesebb vezetők sem számíthattak, hisz a felvettek 27,8%-a, minden negyedik elhagyta az akadémiát. „36 elvtárs (két csoport) augusztus elején érkezett az iskolára, noha a tanfolyam 1953. május 20-án kezdődött." Két hónappal később kapcsolódtak be az oktatás

1368 *Tóth Istvánné főosztályvezető levele Somos István főosztályvezetőhöz, 1954. január 8.* MNL OL XXVI–E–6 8/1954. BÁÜ, érkezett 1954. január 12-én.

Czakó álláspontjától eltérve Tóthné mégis azt közölte Somossal, hogy értesítette az iskolavezetőt arról, hogy a két főosztályvezető, ő és Somos 1954. január 7-i megbeszélésének eredményeképp a Legfőbb Ügyészség részt vesz mint társfelügyeleti szerv az akadémia felügyeletében. Utasította Csordást, hogy az ügyészi hallgatókkal kapcsolatos oktatási és egyéb anyagot közvetlenül a Legfőbb Ügyészségnek küldje. Levelének tervezetét már a találkozót követően, január 7-én elkészítette. *Tervezet, 1954. január 7.* MNL OL XXVI–E–6 3. doboz, 17. dosszié.

1369 *„Észrevételek", é. n.* MNL OL XXVI–E–6 9. doboz.

1370 *Somos István főosztályvezető válasza, 1953. november 17.* Uo.

1371 *Csordás János iskolavezető szakosítási javaslata, 1953. november 9.* Uo.

1372 *Csordás János iskolavezető jelentése, 1953. december 31.* MNL OL XXVI–E–6 4. doboz.

1953. december 30-án tizenöt hallgató távozott az akadémiáról: Bécsi László, Borbély Mihály, Eszenyi Antal, Juhász Rebeka, Kaiser Lajosné, Keszler Krisztina, Ponyori Albert, Szántó Lajos, Szép Margit, Szigeti Aladár, Sztrada Emma, Töreki Béla, Valuska László, Varga Sándor és Viski Sándor.

folyamatába, beleértve az előkészítőt is, nem lehetett könnyű a hátrányok pótlása. Csordás azt nem részletezte, hogy ezért közülük futamodott-e meg bárki.

„Súlyos problémáink voltak ez elhelyezéssel is. Az ellátó vállalat kizárólag a szállást biztosította, azt is zsúfoltan és más tanfolyamok között elszórva. Csak egy előadótermet biztosított (befogadóképesség 100–120 fő). Nem biztosított kellő számú szemináriumi termet, s így hallgatóink nagy részét állandóan kölcsön kért termekben helyeztük el más iskolák területén. A helység *[sic!]* kérdést végül is csak a nagyszámú lemorzsolódás oldotta meg. Érthető, hogy az ilyen állapotok rossz hatással voltak a hallgatók magatartására, fegyelmére.

Súlyosbította a helyzetet a kezdetben teljesen rossz és gyenge élelmezési ellátás. Ezen a téren lényeges javulás van, de az eddigi eredmények nem nevezhetők mindenben kielégítőnek."

Mindezek azt jelzik, hogy a hallgatók felkészültségéből fakadó közismert nehézségek mellett mindezek a nem kívánt tényezők miként befolyásolták az elsajátítandó tananyagban történő eligazodásukat. Csordás iskolavezető ezek után tért rá a tananyaggal összefüggő problémákra.

„Megnehezítette munkánkat a tematika zsúfoltsága. Ennek oka többek között az volt, hogy 15 és fél hónapra való anyagot (mégpedig szorosan tervezett anyagot) a minisztérium eredeti döntése szerint 13 és fél hónap alatt kellett volna elvégezni. Csak decemberben értük el az iskola 2 hónapos meghosszabbítását.

A minisztérium hónapokon keresztül nem gondoskodott a tanári kar engedélyezett létszámának teljes kitöltéséről, s ehhez járult, hogy az előadók rendszerint kettes-hármas csoportokban mentek szabadságra, s így történt, hogy május 20-tól szeptember közepéig állandóan négy-hat fővel kisebb volt a létszám, mint kellett volna. A helyzetet súlyosbította, hogy a két tanfolyam közötti idő nem volt elégséges sem az alapos továbbképzésre, sem a tanfolyam megfelelő szervezeti és elméleti előkészítésére. Az előkészítés belenyúlt a tanfolyamba.

Általában meg lehet állapítani, hogy a minisztérium illetékes osztályai 1949 óta sem találták meg az Akadémiával való törődés helyes módszereit. Az oktató káderekkel való törődés, az eszmei-, politikai- s és szakmai-elméleti segítség minimális. A tanári kar általános véleménye, hogy a minisztérium oktatási osztálya nem ismeri az Akadémia problémáit a maga mélységében.

A kezdeti nehézségekhez tartozott, hogy eleinte túl sokat kellett fegyelmi ügyekkel foglalkozni (éjszakázás, részegeskedés stb.).

Mindezen kedvezőtlen eredmények [helyesen: körülmények] ellenére az eredmények kielégítők. Ez lemérhető az osztályzások átlageredményének alakulásában.

Időpont:	*Ideológia*	*Btá.*	*Kül. rész*	*Bp.*	*Összátlag*
1953. X. hó	3.41	3.44	3.46	3.72	3.5
1953. XII. hó kollokvium	3.94	3.79	3.81	3.92	3.86."

Csordás iskolavezető részletezte az elért eredményeket, és nem hallgatott a komoly hiányosságokról sem. Így többeknél „problémát okoz az önálló szerkesztés, a gondolatok logikus kapcsolása. Hiányosságok tapasztalhatók az álláspont megindokolása, az érvelés, a vitakészség, elvi éberség terén. A szakmai anyagban nehezen alkalmazzák a marxizmus–leninizmus tanításait. A válaszok sokszor pongyolák, pontatlanok. Általános hiányosság tapasztalható a helyes magyar beszéd és helyesírás terén is. Nem foglalkoznak kellően a társadalmi veszélyesség kérdésével és vannak hiányok az anyag tételes ismerete körül is." És így tovább.

„Az iskolavezetőség szűk, Csordásra, Stefflerre, a személyzetis Lukácsnéra s az ideológiai vezető Dávidra hárul minden, ráadásul gyakorta kell órákat tartani a hiányzó okta-

tók helyett. [...] A szűk iskolavezetőség nem tudja a munkát minden időben és minden részletében kellően átfogni. Ez a hiba különös élességgel mutatkozott meg az utolsó másfél hónapban, amikor az egyetemi vizsgák, egymást követő előadások, gyakorlati munka megszervezése, az iskola félévi átszervezése stb. különösen lekötötte a szűk iskolavezetőség tagjainak figyelmét."

A pártvezetőség gondjai között írt arról, hogy 220 párttag van a hallgatókkal együtt, és „egy ilyen nagy szervezetet – nem függetlenített elvtársaknak – nagyon nehéz összefogniuk". A korábbi szervezőtitkár, Czintula[1373] elvtársnő lemondott, mert „magatartása és tanulmányi eredményei miatt tekintélyét teljesen elvesztette a tagság előtt. Később az iskoláról is el kellett küldeni, annyira gyenge volt."[1374]

A pártvezetőség is tájékoztatta a kerületi illetékest aznap, másfél oldalas levélben. Azért – miként Petrovicsnéval Csordás kísérőlevélkéjében tudatta –,[1375] mert úgy látták jónak, hogy semmitmondó jelentésüket külön postázzák. Elolvasták ugyanis az iskolavezető által 1954. január 30-án már papírra vetetteket,[1376] és inkább – egyfelől nyilván megrettenve annak tartalmától, másfelől az őket számos okból elmarasztaló, bíráló mondatai miatt – ezt az utat választották.

Nem állítom – tényekkel nem rendelkezem –, de nem zárható ki, hogy az iskolavezető által írottak, a pártapparátus különböző szintjein egyre feljebb és feljebb jutva, még ha szűrőkön keresztül is, de eljutottak végül azokhoz, akik számon kérhették az 1949 óta részben folyamatosan, részben újonnan keletkező gondokat az épp akkor dr. Erdei vezette minisztérium illetékeseinél. Mindez pedig utóbb odavezethetett, hogy Csordásnak és társainak a munkaviszonya a párthatározat következményeként kimúlt akadémián megszűnt október 1-jével. Az iskolavezető által jelzettekből ugyanis nem csupán ennek a tanfolyamnak konkrét, hanem az akadémia öröklött nehézségei tárultak fel, elég a lemorzsolódás nagyságrendjére – s annak a Csordás jelentésében mélyebben nem is részletezett okaira – utalnom.

Alig telt el két hónap Nagy Imre és kormánya tagjainak eskütételétől, amikor a legfőbb ügyész és dr. Erdei előterjesztette az MDP PB elé jelentését arról, hogy az igazságügyi szervek miképp hajtják végre a kormányprogramot. Nyilvánvaló, hogy az illetékesek nem le-

1373 *SZTK bejelentőkönyv, „C" Czintula Istvánné (Kószó Irén) (Budapest, 1925.).* MNL OL XXVI–E–6 4. doboz.
A munkásszármazású asszonyt a Budapesti XIII. Pártbizottság – ahol adminisztrátorként dolgozott – javasolta az akadémiára. Érkezett 1953. május 20-án, onnan 1953. december 31-én távozott.

1374 *A Bírói és Államügyészi Akadémia iskolavezetőségének jelentése az MDP Budapest I. kerületi Pártbizottsága részére, 1954. február 17.* MNL OL XXVI–E–6 2. doboz, 11. dosszié.

1375 *Az iskolavezető kísérőlevele a Bírói és Államügyészi Akadémia iskolavezetőségének az MDP Budapest I. kerületi pártbizottsága részére küldött jelentéséhez, 1954. február 17.* Uo.

1376 *Jelentés az 1953/54. tanév első félévi munkájáról, 1954. január 30.* Uo. A fond a dokumentumnak egy másik, Csordás iskolavezető által alá is írt példányát is őrzi. MNL OL XXVI–E–6 9. doboz.
Valamivel több mint két hét alatt hetvenegyről nyolcvanötre nőtt az akadémiáról távozott személyek száma. Ebben a korábbi jelentésben egy-egy apróbb olyan részlet van, ami kimaradt az utóbb postázott jelentésből. Ezekből kitűnt, hogy a lemorzsolódás során „több hallgató ment el azért, mert az itt kapott illetményéből családját nem tudta eltartani. Még ma is több hallgató van, akik nehéz anyagi körülményekkel küzdenek, és ez zavarja tanulásukat. [...] A kiválasztás során a legnagyobb hiba az volt, hogy előképzettség és képességek terén nem voltak igényesek a kiválasztásnál. Ez volt az oka annak, hogy elküldött hallgatók nagy részét azért kellett visszaküldeni a korábbi munkahelyükre, mert megfelelő tanulmányi eredményt nem lehetett várni tőlük. A legutóbbi kollokvium után is 17 hallgatót kellett elküldeni. A hallgatók közül többen az iskola megkezdése után jöttek, 2 osztály (a kihágási iskoláról és az ÁVH csoport) két hónappal később érkezett. Az utóbbiak részére külön tematikát, tanrendet kellett készíteni, és gyors ütemben kellett elvégezni az amúgy is zsúfolt tananyagot. Az újonnan érkezett hallgatók elhelyezése is sok problémát, állandó átcsoportosítást és zsúfoltságot okozott. Aránylag sok gyenge tanulóval állandóan, intenzíven kellett foglalkozni a szemináriumvezetőknek. [...] A sajtóvitákon a kormányprogrammal beállott új fejlődési szakasz követelményeinek megfelelően többet foglalkoztunk belpolitikai kérdésekkel." A tárca Tanulmányi Osztályától „az elmúlt félévben több segítséget kaptunk, mint korábban. A segítségnyújtás azonban csak technikai kérdésekre és az ideológiai oktatás területére korlátozódik."

hettek elégedettek 1953. szeptember 12-én, a PB rendkívüli ülésén, ezért foglaltak állást az igazságügyi és ügyészi szervek munkájának további javításáról. Miről határoztak Rákosi távollétében a harmadik, a „Jelentés a kormányprogram végrehajtásáról az igazságügyi szerveknél" napirendi pontnál a meghívottak – dr. Erdei, Czakó, dr. Molnár, Keleti, a Legfőbb Ügyészségről dr. Götz János*, Pőcze, a szovjet igazságügyi tanácsadó Ricskov és Pintér Sándorné*[1377] – jelenlétében? A PB tudomásul vette a jelentést, az előadó dr. Erdei volt, hozzászólt Czakó, Pőcze, dr. Molnár, az ülésen elnöklő Farkas, valamint Gerő.

A párttestület megállapította, „hogy az igazságügyi és ügyészi szervek munkájában mutatkozik javulás, de ez csak az első lépés, alapvető javulásról még nem lehet beszélni. A jelentés bár foglalkozik a hiányosságokkal, nem veti fel elég élesen a még meglévő hibákat. Sokkal erőteljesebb harcra van szükség a törvényesség betartásáért, mint eddig. Ugyanakkor fel kell számolni az egyes területeken mutatkozó bizonytalanságot és liberalizmust. A bűncselekmények elkövetőivel szemben is érvényt kell szerezni a törvényességnek.

Az Igazságügyminisztérium és a Legfőbb Ügyészség személyesen Erdei Ferenc és Czakó Kálmán elvtársak fokozottabb segítséget adjanak a járási szerveknek munkájuk megjavításához.

A bírósági és ügyészi szervek sokkal felelősségteljesebben végezzék munkájukat. Fel kell figyelni az olyan jelenségekre, hogy az ügyeket – különösen Budapesten – elnapolják. Operatíve rendet kell teremteni ezen a területen.

A fenti szempontok alapján a javaslatokat ki kell egészíteni.

Meg kell vizsgálni a Belügyminisztérium börtöneiben lévő jogerősen elítélteknek családjukkal való levelezésének lehetőségét.

Felelős: Gerő Ernő és Czakó Kálmán elvtársak.

Az 1950. [évi] 26-os törvényt[1378] felül kell vizsgálni és javaslatot tenni módosítására.

Erdei Ferenc elvtárs dolgozzon ki javaslatot az Igazságügyminisztérium előtt álló feladatokról a legközelebbi 1 esztendőre és terjessze a Politikai Bizottság elé.

Határidő: 1 hét." [1379]

A tizenegy pontos határozat végleges változata október 8-ára készült el, Keleti alá is írta.[1380]

A határozat hátteréhez a jelentés 4. oldalán írottak is fogódzót biztosítottak a PB tagjai számára. Ott az olvasható ugyanis, hogy „a bírósági és ügyészségi dolgozók káderkiválasztása és nevelése terén sok a hiányosság. A káderek nagy fluktuációja, az indokolatlan áthelyezések a továbbképzés eredményességére, a dolgozók hangulatára nagy hatással van. Sok bírósági és ügyészségi dolgozó hosszú idő óta él családjától távol lakáshiány következtében. Emellett a vezető állások nagy része sem az Igazságügyminisztériumban, sem az ügyészségen nincs betöltve." Ennyi és nem több. Ezért javasolták – többek között –, hogy „a legfőbb ügyész a Központi Vezetőség Adminisztratív Osztálya segítségével dolgozza ki az ügyészségi dolgozók kinevezésének, áthelyezésének és elbocsátásának a rendjét, szem előtt tartva az ügyészi káderek minőségi megerősítését és az állandó személyi változások megszüntetését". Emellett módosították a Titkárság 1953. április 15-i – korábbiakban már elemzett – határozatát is.

Kommentárként nem hallgatható el, hogy kik írták alá kézzel az ügyészség és a bíróság területén bekövetkezett változások, vagy ellenkezőleg, a végre nem hajtott feladatok miatt okkal papírra vetett bírálatok, a korábbi törvénytelenségek tömegét tartalmazó jelentést,

1377 Az MDP KV Adminisztratív Osztályán az igazgatási (korábban közigazgatási) alosztály vezetője volt.

1378 Helyesen: törvényerejű rendeletet.

1379 *Határozati jegyzőkönyv, 1953. szeptember 12.* MNL OL M–KS 276. f. 53. cs. 136. ő. e. 3–4.

1380 *Határozat, 1953. október 8.* Uo. 19–21.

párttestületi előterjesztést. Dr. Erdei mellett Czakó, és odaírta nevét a szokásoknak megfelelőképp az előterjesztés tartalmával egyetértő Keleti is. Elgondolkodtató, hogy a bűnbakként eltávolított Kovács Béla tárcavezetői helyére kinevezett új miniszteren kívül Czakó és Keleti, akik pár hónappal korábban a május végi autodafé bekövetkeztében élharcos hármas bizottságnak voltak a további tagjai, miképp tudták ebben a jelentésben a létszámapasztásnál történtekért az abba beavatott Rákosi mellett minimum kétharmad, tehát meghatározó felelősségüket palástolni. Az új miniszter észre sem vette, hogy az akkor bekövetkezett borzalmakról szó sem esett az előterjesztésben, azok eltüntetését úgy oldották meg, hogy módosították az áprilisi párthatározatot, amelyet ráadásul nem a PB, hanem a Titkárság hozott. Arról csak a legbennfentesebbek tudtak, hogy megváltozott a hatalmi erőközpontok egymáshoz való viszonya, s a PB vette át az első helyet a Titkárságtól. Miután az immár nem fő-, hanem első titkár érintett volt a történtekben, a tettestársainak sem eshetett baja. Mi több, Czakó és dr. Erdei feladata lett – szokás szerint Keleti egyetértő közreműködésével – az, hogy az igazságügyi tárca s a Legfőbb Ügyészség betöltetlen főosztályvezetői és önálló osztályvezetői helyeire szeptember 30-ig javaslatot tegyenek.[1381] Ők hárman kapták azt is feladatként, hogy október 31-ig úgy javasoljanak az 1954-ben egyetemet végzettek és szovjet ösztöndíjasok közül elosztásukkor megfelelő személyeket, hogy azok a bíróságokhoz, azaz „elsősorban az igazságügyi szervekhez kerüljenek".[1382]

Az MDP PB a korábbi évek alatt feltornyosult, megoldatlan, felsőbb szintű előzetes iránymutató párthatározatát igénylő javaslatokat vitathatott meg akkor, amikor napirendre tűzte Keleti és dr. Erdei 1953. szeptember 23-án aláírt közös előterjesztését. Ez a bírói szervezet fejlesztésére[1383] és az igazságügyi jogalkotás feladataira vonatkozott. Az elemző, tényfeltáró részében – többek között, amely a Legfelsőbb Bíróság önállóvá válását is tartalmazta – káderkérdéseket is felvetettek. Azt, hogy a legfőbb bírói testület bíróit annak elnöke s az igazságügyi tárcavezető vizsgálja felül, „és a legközelebbi országgyűlés elé terjesszen javaslatot a megválasztandó bírókra". Továbbá létre kell hozni az önálló közlekedési bíróságok rendszerét, a fővárosban az év végéig. A katonai bíróságokat úgy kell áthelyezni az igazságügyi tárca keretébe, hogy belső szervezetük érintetlen marad. A bírók kinevezési rendszerét meg kell változtatni, úgy, hogy a megyei bíróságok bíróit és ülnökeit 1954 végéig válasszák meg,[1384] majd a tanácsválasztásokat követő féléven belül a járásoknál kell ugyanezt végrehajtani.

1381 *Iratok 1.* 405–412.; Dr. Horváth Ibolya – Dr. Solt Pál – Dr. Szabó Győző – Dr. Zanathy János – Dr. Zinner Tibor (szerk.): *Iratok az igazságszolgáltatás történetéhez 5.* Budapest, 1996. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 713–753.

A legnagyobb súllyal jelentkezett a Legfőbb Ügyészség Különleges Ügyek Osztályának felállítása, munkakörének meghatározása, munkatársainak kiválasztása, a titkos büntetőügyekben történő eljárásának szabályozása 1953. június 15-től, tehát már a Legfőbb Ügyészség törvényes felállítását megelőző időkből folyamatosan egy éven keresztül. Az osztályvezető szeptember 23-tól Bakos Pál*, helyettese dr. Béres Miklós* lett, aki 1960-tól 1962 késő nyaráig a vezetője is lett.

Szabó István altábornagy, a honvédelmi tárca személyügyi főcsoportfőnöke hozzájárult ahhoz, hogy az akadémián tanuló huszonhét honvéd hallgatóból tizenhat a különleges ügyosztály részére nyerjen kiképzést – tájékoztatták a legfőbb ügyészt tíz nappal hivatalba lépése után. *Borsos Pál alezredes, csoportfőnök helyettes levele Czakó Kálmánhoz, 1953. július 14.* MNL OL XXVI–E–6 3. doboz.

1382 *Hatoldalas előterjesztés az MDP PB részére a kormányprogramnak az igazságügyi szerveknél végrehajtásáról, és melléklete a vádemelésekről, 1953. szeptember 7.* MNL OL M–KS 276. f. 53. cs. 136. ő. e. 22–24., 25.

1383 A pártvezetés legfelsőbb szintjén ez idő tájt kezdtek érdemben tárgyalni erről. Ez végül a Minisztertanács, majd a Népköztársaság Elnöki Tanácsa közreműködésével a Magyar Népköztársaság bírósági szervezetéről szóló 1954. évi II. törvény hatálybalépéséhez vezetett.

1384 *Az MDP PB ülése, 1952. február 28.* Határozati jegyzőkönyv, 4. napirendi pont. MNL OL M–KS 276. f. 53. cs. 44. ő. e.

Külön fejezet, a IV. azt tartalmazta, hogy a tárca „kádermunkájának a megjavításával el kell érni, hogy az egyetemet végzett új jogászkáderek számának növelésével,[1385] az akadémiát végzettek további szakmai képzésével, a fejlődőképes és becsületes régi jogászok politikai és szakmai nevelésével – a megbízhatatlan, alkalmatlan elemek egyidejű kicserélésével – a bírók összetétele megváltozzék". Mindezzel a „politikai és szakmai színvonaluk jelentősen emelkedjék és képesek legyenek az új szervezettel járó feladatok ellátására, a szocialista törvényesség maradéktalan megvalósítására". Hogyan kívánták ezt érdemben végrehajtani?

Decentralizálva a tárca központosított kádermunkáját, a megyei elnökök és az illetékes állami s pártszervek közreműködésével azt óhajtották elérni, hogy a bíróválasztások idejére minden bírói álláshely betöltésére alkalmas jelölt legyen. Honnan kutassák fel őket? A tanfolyamokon továbbképzett bírókból, mellettük „elsősorban a bírósági fogalmazók, a tanácsok kihágási bírói és a vállalati jogászok köréből". Továbbá növelni kell az egyetemeken a jogászképzésben résztvevők számát, a bíróságok és ügyészségek, a rendőrség és az állami hivatalok tényleges szükségletének megfelelve, úgy, hogy egyúttal jelentősen emeljék az oktatás elméleti és gyakorlati színvonalát. Javasolták, hogy a jogi oktatásról és a jogtudomány fejlesztéséről készüljön tervezet 1953. december 31-ig a Minisztertanácshoz, amely arról hozzon határozatot.[1386] (Ez végül, 1954. február 17-én el is készült, címzettje azonban az MDP PB lett.[1387]) Egy héttel később, szeptember 30-án vitatta meg[1388] a párttestület Rákosi elnöklésével, dr. Erdei előadói közreműködésével, ötödik napirendi pontként az előterjesztést,[1389] és határozott, annak végleges változatán 1953. november 4-i keltezést rögzítettek.[1390] Az előterjesztést az MDP PB milyen módosításokkal fogadta el?

„A jogászképzés fejlesztése érdekében a jogi oktatásról és a jogtudomány fejlesztéséről miniszertanácsi határozatot kell hozni, amelynek tervezetét az igazságügyi miniszter *[sic!]* és az oktatásügyi miniszter december 31-ig terjessze a Minisztertanács elé.

Az új ügyészi, továbbá a kialakítandó bírói szervezetnek megfelelően módosítani kell a büntetőeljárást.

Ezért az igazságügyminiszter a büntetőeljárás módosítására vonatkozó törvény tervezetét ez év november 1-jéig terjessze a Minisztertanács elé.[1391]

A polgári perrendtartásról folyt vita után elfogadott határozatban olvasható, hogy a „Politikai Bizottság megbízza Molnár Erik elvtársat, hogy a bírák választásával kapcsolatos kérdéseket tanulmányozzák és hozzák a javaslatot a PB elé". Soká tartott a tanulmányozás.

1385 *Határozati jegyzőkönyv*, 7. napirendi pont. Beiskolázási keretszámok módosítása. 1953. július 24. Baráth–Gecsényi (szerk.) 2018. 140.

A vita során hat felszólalás is elhangzott, mielőtt Nagy miniszterelnök elfogadta dr. Erdei érvelését. Ő a 200 személyre tervezett csökkentéssel nem értett egyet. Ezért más egyetemi fakultások terhére változtattak; a miniszterelnök kimondta, hogy Minisztertanács az előterjesztést úgy fogadja el, hogy a felveendők számát „a jogi karoknál 300 főben" állapítja meg.

1386 *Javaslat az MDP PB részére a bírói szervezet fejlesztésére és az igazságügyi jogalkotás feladataira, 1954. szeptember 23.* 1–6. MNL OL M–KS 276. f. 53. cs. 139. ő. e.

1387 *Jelentés az MDP PB-nek a jogi oktatás és a jogtudomány helyzetéről, 1954. február 18.* 8. K/11/E/178/1954. 1–9. MNL OL M–KS 276. f. 96. cs. 48. ő. e.

1388 Hozzászóltak Rákosi, Gerő, Farkas és Bata István.

1389 Meghívottként jelen voltak: dr. Erdei, dr. Molnár, Czakó, Keleti, Ricskov, dr. Kéri József, az idő tájt a Minisztertanács Adminisztratív csoportjának a vezetője, dr. Szabó, Hunyadi Béla, Pintérné és Szófián Ella.

Dr. Szabó Imrét, a tárca Törvényelőkészítő Főosztályának első emberét nem véletlenül hívták meg, mert a következő esztendőtől, 1955-től ő lett a Magyar Tudományos Akadémia Jogtudományi Intézetének az igazgatója. Negyedszázadon keresztül, 1981-ig.

1390 T. Varga György (összeáll. és a bevezetőt írta): *Az MDP Központi Vezetősége, Politikai Bizottsága és Titkársága üléseinek napirendi jegyzékei.* II. kötet. *1953–1956.* (Magyar Országos Levéltár segédletei, 18.) Budapest, 2005. Magyar Országos Levéltár, 22.

1391 A büntető perrendtartás módosításáról szóló, Keleti által előterjesztendő szakanyag megvitatását az MDP PB 1953. november 4-én a 8. napirendi pontként tervezte. MNL OL M–KS 276. f. 53. cs. 139. ő. e. 16.

A javaslat III/3. pontja[1392] maradjon ki, azt külön ki kell vizsgálni és a PB elé terjeszteni.

A PB felhívja az igazságügyminiszter elvtárs figyelmét, hogy az igazságügyi kérdések kidolgozásába vonja be a H. M. igazságügyi szervét."[1393]

A jogszolgáltatás akut létszámhiányának enyhítése mellett az oktatásügyi miniszter, Erdey-Grúz Tibor 1953. december 11-én ismételten nyilvánosságra hozott utasítása az egyetemi jogászképzéssel összefüggő anomáliák gyors megoldásába is illett, mert abban a Bírói és Államügyészi Akadémia végzett hallgatóinak tanulmányi idejéről rendelkezett. Jelentőségét érzékeltette, hogy nem csupán az *Oktatási Közlöny* 1953. évi 8. számában, hanem utóbb az *Igazságügyi Közlöny*ben is közzétették. E szerint

„1. A Bírói és Államügyészi Akadémiát végzett hallgatók az egyetemek állam- és jogtudományi karának esti és levelező tagozatán az V. évfolyam hallgatása alól mentesülnek.

2. Az 1. pontban megjelölt kedvezményben részesülőket a dékán tanulmányaik kiegészítése végett a kar tanulmányi rendjében az V. évfolyamra felvett tantárgyak közül – legfeljebb kettőből – vizsgára kötelezheti. A vizsgatárgyakat a vizsga időpontja előtt félévvel kell az érdekelt hallgatókkal közölni. A vizsgát a III. évfolyam befejezését követő szeptember hó 1. és 15. napja közötti időre kell kitűzni.

3. Az államvizsgára vonatkozó rendelkezéseket azzal az eltéréssel kell alkalmazni, hogy az államvizsgát a IV. évfolyam befejezését követő szeptember folyamán kell megtartani.

4. A nappali tagozat hallgatóinak tanulmányi idejébe való beszámításról, a dékán javaslata alapján, az oktatásügyi miniszter esetenként dönt.

5. Az 1952/53. tanévben III. évet végzett hallgatók 1954. szeptember 30-ig dialektikus és történelmi materializmusból is kötelesek vizsgázni és 1954. november havában államvizsgáznak."[1394] Mindez azon túl, hogy számos újabb kedvezményt biztosított az akadémiát már korábban végzett, bíróként vagy ügyészként napi munkát folytató, ugyanakkor egyúttal az egyetemek jogi fakultását levelező tagozaton végző hallgatóknak, a bírói s ügyészi kar összetételének radikális átalakítását szem előtt tartó s végrehajtó személyzeti politikába illett. Annak súlyos, létszámhiányhoz – és ezért egyúttal növekvő bírósági ügyhátralékhoz – vezető következményeit ekképp is kívánta orvosolni. Kényszerű folytatása lett a Rákosi vezette kormány 1953. májusi minisztertanácsi határozatának. Az ugyanis – miként az eltelt hónapokban történtek érzékeltették – elégtelennek bizonyult. Az egyetemek jogi fakultásain tevékenykedő dékánok közreműködésével ekképp biztosíthatták az akadémiát végzetteknél az újabb pozitív diszkriminációt, egyúttal a lassan egy évtizede tartó, folyamatosan elhibázott káderpolitikával, a szakképzett jogászok garmadájának eltávolításával okozott károkat némiképp orvosolva.

Összhangban az MDP PB által megvitatott előterjesztéssel, következményként merült fel tehát a Legfelsőbb Bíróság káderkérdése. Utaltam az előbbiekben a legfőbb bírói testület bíróinak felülvizsgálatára, s ezt dr. Domokos elnökre s dr. Erdei igazságügyi tárcavezetőre testálták. Azzal, hogy a legközelebbi országgyűlés elé terjesszenek javaslatot a megválasztandó bírókra. A Magyar Népköztársaság bírósági szervezetéről szóló 1954. II. törvény[1395]

1392 *Javaslat a bírói szervezet fejlesztésére és az igazságügyi jogalkotás feladataira, 1953. szeptember 23.* MNL OL M–KS 276. f. 53. cs. 139. ő. e. 69–74. Dr. Erdei és Keleti írta alá.

A III/3. szövege: „A katonai bíróságokat belső szervezetük érintetlenül hagyásával, a Honvédelmi Minisztériumtól át kell helyezni az Igazságügyminisztérium keretébe. A végrehajtás tervét az igazságügyminiszter és a honvédelmi miniszter féléven belül terjessze a Politikai Bizottság elé." MNL OL M–KS 276. f. 53. cs. 139. ő. e. 71.

1393 Végleges szövegét Hárs István*, Keleti helyettese írta alá. *Határozat, 1953. november 4.* Uo. 63–68.

1394 Az oktatásügyi miniszter F 847/855–58/1953. O. M. sz. utasítása a Bírói és Államügyészi Akadémia végzett hallgatóinak egyetemi tanulmányi idejéről. *Igazságügyi Közlöny,* 1953. 23. sz. 259.

1395 Ez a törvény a harmadik hatalmi ágra vonatkozóan korszakos jelentőségű. Ennek ellenére az országgyűlés 1954. januári ülésszaka során elfogadott törvények közül a *Magyarország történeti kronológiája IV. 1944–1970* adott időszakát (1947–1961) készítő Varga F. János említésre méltónak nem tartotta. Borus József – Varga F. János – Vida István: *Magyarország történeti kronológiája IV. 1944–1970.* Főszerk. Benda Kálmán. Szerk. Glatz Ferenc. Budapest, 1982. Akadémiai Kiadó, 1071.

hatályon kívül helyezett 1954. február 1-jével rendkívül sok jogszabályt.[1396] Közülük is kiemelendő a bírói hatalom gyakorlásáról szóló 1869. évi IV. törvénycikk. Ez annak idején azt tartalmazta, hogy az ítélő bírókat az igazságügy-miniszter ellenjegyzése mellett a király (később a mindenkori államfő) nevezte ki. A törvény – többek között – deklarálta a bírói függetlenséget, meghatározta az összeférhetetlenség eseteit, így például megtiltotta a bíró politikai tevékenységét, kimondta az elmozdíthatatlanság és az áthelyezhetetlenség elvét, és a bírói nyugdíjkorhatárt a 70. életévben határozta meg. Az új jogszabály „az Alkotmánnyal összhangban kimondta, hogy a Magyar Népköztársaságban a bírói tisztségeket választás útján töltik be. A gyakorlatban azonban a kinevezés joga – kivéve a Legfelsőbb Bíróság bíráit, akiket az Országgyűlés választott[1397] – az igazságügy-miniszter hatáskörébe[1398] tartozott."[1399]

Mindez így vált ismertté. A gyakorlatban azonban – szokás szerint – mindez csak azt követően valósulhatott meg, ha a megfelelő pártfórumok előzetesen hozzájárultak. Miképp történt? Előterjesztés – mondhatni inkább forgatókönyv – készült 1954. január 13-án arról, hogy az Országgyűlés miképp, milyen napirendekkel és kiknek a közreműködésével tárgyaljon az 1954. januári ülésszak alatt. A javaslatba foglaltak szerint január 21-én kezdődne az ülésszak. Ezen a napon terjesztené be az igazságügyi tárca a bíróságok szervezetére vonatkozó törvényjavaslatát. Az ülés után ülne össze a jogi bizottság. A második ülésnapon, január 22-én tárgyalnák meg a törvényjavaslatot. A felszólalók beszédét az igazságügy-miniszter előzetesen átnézi. A törvényjavaslat elfogadása. Január 23-án, a harmadik ülésna-

1396 A törvény IX. fejezetében, a vegyes rendelkezések között a 68. § (1) bekezdésében sorolta fel, hogy 1954. február 1-jével mit szüntet meg a korábbi időszakban hatályos joganyagból. Így „a jelen törvény hatálybalépésével hatályukat vesztik a bírósági szervezetre vonatkozó és a felszabadulás előtt kibocsátott törvények és rendeletek, így különösen a bírói hatalom gyakorlásáról szóló 1869. évi IV. törvény, a bírák és bírósági hivatalnokok felelősségéről szóló 1871. évi VIII. törvény, a bírói és ügyészi szervezet módosításáról szóló 1891. évi XVII. törvény, a polgári eljárás és az igazságügyi szervezet módosítása tárgyában kibocsátott 1925. évi VIII. törvénynek az igazságügyi szervezeti rendelkezésekről szóló III. fejezete és a bírák és ügyészek fegyelmi felelősségéről szóló 1936:III. törvény. Hatályát veszti továbbá a közigazgatási bíróság megszüntetéséről szóló 1949. évi II. törvény 10. §-a, a büntető perrendtartásról szóló 1951. évi III. törvény 226. §-a, a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény 271. §-a, az igazságügyi szervezet átalakítása tárgyában kibocsátott 1949. évi 9. törvényerejű rendelet, az igazságügyi szervezettel kapcsolatos hatásköri és eljárási szabályok módosításáról szóló 1950. évi 46. törvényerejű rendelet, az igazságügyi szervezetre vonatkozó egyes rendelkezésekről szóló 1951. évi 13. törvényerejű rendelet, a bírósági és államügyészségi hivatalnokoknak az együtt-alkalmazást kizáró akadály alól való felmentéséről szóló 680/1946. (VI. 24.) ME rendelet, a Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bíróságának irányelvei és elvi döntései tárgyában kibocsátott 4338/1949. (XII. 6.) MT rendelet, az 1936. évi III. törvény egyes rendelkezéseinek módosításáról szóló 107/1950. (IV. 15.) MT rendelet, az ítélőbírák, államügyészek és közjegyzők alkalmazásáról szóló 180/1950. (VII. 1.) MT rendelet, a bírói és államügyészi, valamint a hadbírói képesítésről szóló 277/1950. (XI. 26.) MT rendelet, az igazságügyi szervezet átalakításáról szóló 1949. évi 9. tvr. 6. §-ának végrehajtása tárgyában kibocsátott 91000/1949. (XI. 12.) IM rendelet és a bírói és államügyészi, valamint a hadbírói képesítésről szóló 277/1950. (XI. 26.) MT rendelet végrehajtása tárgyában kibocsátott 177800/1950. (XII. 24.) IM rendelet. *http://jogiportal.hu/index.php?id=g90ll2da1jfa3oj08&state=19571001&menu=view.*

1397 40. § „Az Alkotmány 39. §-ának megfelelően a Legfelsőbb Bíróság elnökét, elnökhelyetteseit, hivatásos bíráit és népi ülnökeit az országgyűlés választja öt évre."

1398 A 9. § szerint „a Magyar Népköztársaságban a bírói tisztségeket választás útján töltik be (Alkotmány 39. §)." Részletezték is a fórumrendszer alapján. Így a 19. § azt tartalmazta, hogy „a járásbíróság (városi, városi kerületi bíróság) elnökét, hivatásos bíráit és népi ülnökeit az igazságügyminiszter jelölése alapján a járási (városi, városi kerületi) tanács választja három évre". A 27. § azt rögzítette, hogy „a megyei (fővárosi) bíróság elnökét, hivatásos bíráit és ülnökeit az igazságügyminiszter jelölése alapján a megyei (budapesti városi) tanács választja három évre". A katonai bíróságok bíróinak választásáról a 36. § intézkedett. E szerint „a különbíróságok elnökeit, a különbíróságok hivatásos bíráit és népi ülnökeit az igazságügyminiszter és az illetékes miniszter együttes jelölése alapján a Népköztársaság Elnöki Tanácsa választja meg".

1399 Zanathy 2001. 12.

pon ér véget az ülésszak, ekkor választanák meg a Legfelsőbb Bíróság bíróit.[1400] Erről úgy határoztak 1953. január 18-án a PB ülésén – miként a Különfélék között tárgyalt 1. pont tartalmazza –, hogy „a Legfelsőbb Bíróság bíráinak megválasztását az Elnöki Tanács elé kell terjeszteni".[1401] Ezek voltak a tervek, de utóbb másképp alakult.

Már üléseztek is a honatyák 1954. januárban, amikor 26-án elkészült az MDP KV Adminisztratív Osztálya vezetőjének, Keletinek kétoldalas javaslata a PB részere a Legfelsőbb Bíróság bíróival kapcsolatban. A grémium február 3-i ülésén tárgyalták. Mit tartalmazott?

Az igazságügyi tárcavezető és a Legfelsőbb Bíróság elnöke 46 bíró elfogadását javasolta a párttestületnek. Azzal, hogy elfogadásuk esetén őket terjesztik majd tovább a Népköztársaság Elnöki Tanácsához megválasztásuk céljából. Keleti megállapította, hogy bírók közül nyolc munkás- vagy parasztszármazású. Egy kivételével valamennyien 1945 előtt lettek jogvégzettek, ügyvédek voltak vagy a régi apparátusban működtek. Egy akadémiát végzett volt közöttük. Párttag huszonöt, pártból kizárt kettő, párton kívüli tizenkilenc volt. Korábban, 1945 után a javasolt bírók 40%-a szociáldemokrata párttag, 19 pártonkívüli volt, akik közül néhányan a kisgazdák pártjának voltak előtte a tagjai. Kor szerinti megoszlásuk szerint meghatározóak a negyven és hatvan esztendő közöttiek, mert húsz 40–50, huszonegy 50–60 év közötti, 40 év alatti három, 60 év feletti kettő volt. Miután a bírók 45%-a ötven év feletti – noha tapasztalt bírók és szükségesek ennél a testületnél – Keleti szerint „a korhatár[1402] *[sic!]* egy kicsit magasnak tűnik". Összegzése szerint a 46 bírót „ebben az összetételben nem helyes elfogadni és megválasztani. Ezért

1.) A Legfelsőbb Bíróság bíráira vonatkozó javaslatokat ez év végéig kell a Titkárság elé terjeszteni.

2.) Ezen időn belül a Legfelsőbb Bíróság elnöke és az igazságügyminiszter a Legfelsőbb Bíróságon legalább 18–20 bírót cseréljen fel 1945 után jogi egyetemet vagy bírói és ügyészi akadémiát végzett tehetséges munkás-parasztszármazású *[sic!]* bírákkal."[1403]

A névsor ismerete nélkül – mert az Keletinél maradhatott – az MDP KV Adminisztratív Osztálya vezetőjének javaslatát a párttestület módosítással fogadta el. „2. pont helyesen: »Ezen időn belül a Legfelsőbb Bíróság elnöke és az igazságügyminiszter a Legfelsőbb Bíróságon legalább 18–20 bírót cseréljen fel 1945 után jogi egyetemet vagy bírói és ügyészi akadémiát végzett, tehetséges, politikailag megbízható bírákkal.«"[1404] A határozat végső szövegezésben 1954. február 6-án készült el. Ezért utóbb nem a vita napjára hivatkoztak, ahol az előbbi módosítással, de elfogadták a javaslatot, hanem erre az időpontra.[1405]

A pártvezérek állásfoglalásainak súlyponti, meghatározó testülete az 1953. nyári változások után áthelyeződött. A Titkárság helyett a PB tagjainak kérlelhetetlen és kötelező végrehajtást tartalmazó állásfoglalásai szabták meg az országszerte bekövetkező történések sorrendjét, szokás szerint a háttérből és titokban. Ezért összegzésem határozatukról az, hogy számukra elégtelen volt az 1945-ös kezdetektől folyamatos, immár nyolcesztendőnyi, 1953. május végéig tartó „vérfürdő" a bírók, közöttük a legfőbb ítélőszék hivatásosai között. A Legfelsőbb Bíróságról a 46 közül a 18–20 eltávolítandó bíró ugyanis azt jelentette, hogy az ott ítélkezők 39–43%-át, kétötödét is kapun kívülre kívánták kényszeríteni. Mintha semmi sem történt volna a korábbiakban. Az maradt hátra, hogy miképp tudnak az 1954. februári határozatnak érvényt szerezni. Az érintettek a végrehajtásra haladékot kaptak az év végéig,

1400 *Az MDP PB ülése, 1954. január 13.* Határozati jegyzőkönyv, 9. napirendi pont. Különfélék, 9. MNL OL M–KS 276. f. 53. cs. 156. ő. e. 10.
1401 *Az MDP PB ülése, 1954. január 18.* Határozati jegyzőkönyv, 9. napirendi pont. Különfélék, 1. Uo.
1402 Helyesen: korfa.
1403 *Az MDP PB ülése, 1954. február 3.* MNL OL M–KS 276. f. 53. cs. 159. ő. e. 62–63.
1404 *Az MDP PB ülése, 1954. február 3.* Határozati jegyzőkönyv, 6. Különfélék. Uo. 64.
1405 *Az MDP PB határozata, 1954. február 6.* Uo. 64–65.

akkor kellett számot adni. Mi olvasható az (előbbiekben már idézett) korábbi, 1953. szeptember 23-i előterjesztésben? Az is, hogy a tárca „kádermunkájának a megjavításával el kell érni, hogy az egyetemet végzett új jogászkáderek számának növelésével, az akadémiát végzettek további szakmai képzésével, a fejlődőképes és *becsületes régi jogászok politikai és szakmai nevelésével – a megbízhatatlan, alkalmatlan elemek egyidejű kicserélésével* – a bírók összetétele megváltozzék." (Kiemelés – Z. T.) Keleti s utána a párttestület – úgy tűnik – ezt a differenciált megközelítést elvetette, kizárólag a kicserélési szándék motiválta őket. Ez lett az „új szakasz" a Legfelsőbb Bíróságon a káderpolitikában. Hónapokkal később ezért következett az újabb felvonás.

S itt kell kitérni arra, hogy 1953 második felében nem csupán a bírókkal, az ügyészekkel, hanem az ügyvédekkel is foglalkozott az igazságügyi tárca. Az MDP PB 1954. január 6-án tartott ülésén levette a napirendről az ügyvédi átszervezés végrehajtását indítványozó, 1953. december 23-án véglegesített négyoldalas javaslatot.[1406] Az előadó a tárcavezető volt, az ülésre meghívták Keletit, dr. Molnárt és dr. Barna Imrét, az 1951-től függetlenített főtitkárt. Azon túl, hogy az ülés elején Rákosi szóbeli tájékoztatást adott Berija ügyéről, mit tartalmazott az előterjesztés? Ennek akkor még nem lettek következményei, mert halasztást nyertek azok az ügyvédek, akiknek az elűzött államügyészek, bírók sorsához hasonlót szántak. Akikről már hónapokkal korábban, 1953. július 24-én – a főiskolázási beiskolázási keretszámokról folytatott vita során – a legfőbb ügyész kijelentette, hogy „az ügyvédek 80%-a 65 éven felüli, és az összetételük is igen rossz".[1407] Czakó mindezt korábban az igazságügy-miniszter első helyetteseként szerzett információi alapján közölte. Az nem ismert, hogy netán az elbocsátott jogászokat sújtó 1953. május végi radikális létszámcsökkentéshez hasonló „vérengzést" terveztek volna még a Kovács Béla vezette tárcánál a fővárosi és a vidéki ügyvédek között is, és a munkahelyet változtatott egykori „akadémikus" tömör kirohanása egy előzetes adatgyűjtésből származott volna. Utóbb azonban már megkísérelték.

A tények: az idő tájt Magyarországon közel háromezer, a jelentés elkészítésekor 2973 ügyvéd, közülük 1693 a fővárosban, 1280 vidéken működött. A kamarai bejegyzettek közül vállalatoknál állt munkaviszonyban 700, a 447 ügyvédjelölt közülük vállalatoknál alkalmazva kb. 270. Az országban alakult 67 ügyvédi munkaközösségben 741 tömörült, tehát a kar zöme magánügyvédként dolgozott. A hat kamarai szervezet nem változott 1945-től, kötelező volt a tagság minden ügyvéd és jogtanácsos részére, az országos irányító szervezet az Ügyvédi Kamarák Országos Bizottsága. A zömmel magánirodai tevékenység miatt egyrészt ellenőrzési feladatát nem tudja kellőképp ellátni, másrészt tőle függetlenül is nehézségekbe ütközik az ügyvédi munka nívójának emelése, a lakosság jogi segítséggel ellátása. Ezért törvényerejű rendelettervezet készült az MDP PB 1953. októberi határozata alapján. „Ez szabályozza az ügyvédi tevékenység új tartalmát és új szervezeti formáját."[1408] Ezek után dr. Erdei és Keleti hét pontból, azon belül számos alpontból álló javaslatcsomagot tett le a tanácskozók elé. Mit javasoltak?

A Minisztertanács által elfogadott jogszabályt, a tvr.-t úgy kell előterjeszteni a Népköztársaság Elnöki Tanácsához, hogy az 1954. január 31-én életbe léphessen. Hat új testületet kell a tárcavezetőnek átmenetileg szervezni: Budapest, Győr, Pécs, Szeged, Debrecen és Miskolc központokkal március 31-ig. Ekképp a kamarák helyébe a testületek lépnének, ezek átvennék a kamarai tagokat, kivéve a vállalati jogászokat. A megszűnő kamarák vezetősége tesz javaslatot az öt–tíz tagú jelölőbizottságokra a miniszternek. A volt kamarai tagok

1406 *Az MDP PB ülése, 1954. január 6.* Határozati jegyzőkönyv, 11. napirendi pont. MNL OL M–KS 276. f. 53. cs. 155. ő. e. 9.
1407 Baráth–Gecsényi (szerk.) 2018. 140.
1408 *Az MDP KV Adminisztratív Osztálya és az Igazságügyminisztérium közös javaslata az ügyvédi átszervezés végrehajtásáról, 1953. december 23.* MNL OL M–KS 276. f. 53. cs. 155. ő. e. 115–118.

választanak majd az általuk készített előterjesztésekben említett ügyvédek közül testületi vezetőséget. „A vezetőségi funkciókra szóba jöhető ügyvédek jegyzékét a jelenlegi kamarai ügyvédi vezetőség és az Igazságügyminisztérium állítsa össze, kikérve az illetékes területi pártbizottság véleményét. Az így összeállított jegyzékben foglaltak köréből állítsa össze a jelölő bizottság a választásra kerülők listáját." A már addig is gyérülő ügyvédi mozgástér további szűkítésével – az előzetes pártjóváhagyással összeállított testületi vezetés létrehozásával – sajátos kézivezérlést óhajtottak bevezetni a tervezett testületi átalakítás révén.

Jogi tanácsadó irodák felállítását tervezték a hat testületen belül. Ezeket hatvan napon belül kell megszervezni az ügyvédi munkaközösségek felülvizsgálata után. Az új irodák szervezésénél a testületi javaslatok alapján a miniszter május 1-jéig állapítja meg azok számát, székhelyét és létszámát. Ekképp kívánták az önszerveződést keretek közé szorítva meggátolni. Az igazságügyi tárca irányításával az ügyvédi testületek gondoskodnak a létrejött új irodák vezetőinek kijelöléséről és az ügyvédek felvételéről. Azaz csak azok dönthetnek a jövőben, akiket előzetesen már alkalmasnak találtak arra, hogy a további rostáláskor – a felvétel vagy fel nem felvétel esetében – élet-halál urai lesznek.

Az előterjesztők megszabták, hogy kik vehetők fel, és kik azok, akik nem vehetők át a megszűnő ügyvédi munkaközösségekből az új testületek között szervezendő jogi tanácsadó irodákba. Kiket rekesztettek volna ki a magánügyvédek és a megszűnő közösségek tagjai közül? Három pontba tömörítették:

„a.) a volt kizsákmányolók (bér-, háztulajdonosok, üzemek, bányák tulajdonosai, földbirtokosok, nagykereskedők, tőzsdei bizományosok stb.), amennyiben fő jövedelemforrásuk nem az ügyvédi kereset, hanem a tőkéjük munkanélküli jövedelme volt;

b.) a Horthy-rendszerben vezető állást betöltő volt tisztviselők, továbbá volt csendőrök, rendőrtisztek, valamint a MÜNE (Magyar Ügyvédek Nemzeti Egyesülete) vezetőségének a tagjai;

c.) akik ügyvédi tevékenységüket az ügyvédi hivatással össze nem egyeztethető módon gyakorolták (rendszeres kijárás, uzsora stb.) és ilyen cselekmények miatt fegyelmi büntetésben részesültek."

Az előbbiekben felsorolt diszkriminációval érintettek köre ugyan nem az államvédelem által folyamatosan üldözendők körét tartalmazta, ám attól alig tért el.

Az átszervezés végrehajtásával, 1954. január 1-jével államosítanák az ügyvédi nyugdíjintézetet, részletezték, hogy miképp oldanák meg az érintettek nyugellátását. A 65 év feletti, az új irodákba át nem veendő ügyvédek sorsáról is intézkedtek benne. A más pályára kerülőknél be kell számítani korábbi ügyvédi tevékenységük idejét. Továbbá – utolsóként említve a pontok között – „az átszervezés során a jogi tanácsadó irodákból az 1954. december 31-ével az ügyvédi testületekből is kimaradó ügyvédeknek (mintegy 500) azt a részét, akik koruknál fogva nyugellátásban nem részesülnek, más munkaterületre kell átirányítani (mintegy 250 fő)."[1409]

Tömör összegzésem: amit az ügyvédeknél az igazolási eljárással, az internálásokkal és a népbíróságok ítélkező tevékenységével nem tudtak elérni, azt ennek az átszervezésnek a végrehajtásával megcélzott létszámcsökkentéssel, egyfajta sajátos ügyvédi „B"-listázás lehetőségének kései megteremtésével óhajtották pótolni. Azt, hogy a pártvezérek miért nem merték elfogadni a radikális javaslatot, a szűkszavú határozat nem tartalmazza.

Az újabb forduló 1954. augusztus 25-én következett. Az MDP PB ülésére meghívták az igazságügy-miniszter dr. Erdei mellett dr. Szabó Imrét, dr. Barnát, Keletit és Pintérnét. A testület előtt dr. Kovács Kálmán igazságügyminiszter-helyettes két napirendi pontot adott

1409 *Az MDP KV Adminisztratív Osztálya és az Igazságügyminisztérium közös javaslata az ügyvédi átszervezés végrehajtásáról, 1953. december 23.* Uo. 115–118.

elő. Előbb a 6. napirendi pontot, a bírósági végrehajtás rendezésére előterjesztett javaslatot, amelyet a pártgrémium levett a napirendről. S így járt a 7. napirend, az ügyvédi szervezet átszervezésére vonatkozó javaslat előterjesztőjeként is, mert – miként a határozati jegyzőkönyvben olvasható – „a Politikai Bizottság a javaslatot leveszi napirendről".[1410] Az elvtársak immár másodszor és indoklás nélkül határoztak azonos tartalommal a javaslatokról. Azt, hogy annak idején ki erőltette vagy kik szorgalmazták a javaslatok testület elé vitelét és azt, hogy ki volt az vagy kik voltak azok, akik a javaslat kerékkötői voltak, az iratokból nem állapítható meg. Az ügyvédek közel fél évtizedig még fellélegezhettek.

Ebben a politikai, illetve változó, folyamatosan változtatott[1411] jogpolitikai környezetben az akadémián közben folyt az oktatás, immár tagozatokban. 1953. november 14-től vette kezdetét a gyakorlatok előkészítése.[1412] Bekövetkezett hamarosan a félévi vizsgák időszaka, s el kellett készíteni a következő hónapok tananyagát, tematikáját is. Az 1953-as esztendő utolsó hónapjának idusán Somos levéllel fordult Tóthnéhoz. Tájékoztatta, hogy a Legfőbb Ügyészség átveszi állományába a huszonegy leszerelt honvéd hallgatót a honvédelmi tárcától. Ezért őket ne távolítsák el, és kérte, hogy az igazságügyi tárca keretéből finanszírozzák őket a továbbiakban.[1413] Az év elején két részletben, 1954. január 25. és február 20., illetve február 22. és március 20. között az akadémia kettőszázhúsz hallgatójából százegy-százegy részt vett az öt helyen (Budapesten, Debrecenben, Miskolcon, Pécsett és Szegeden) részletes terv alapján tartott „termelési gyakorlaton", a további 18 pedig a katonai ügyészségeken, illetve katonai bíróságokon.[1414] A bíróságok elnökei részére tájékoztatót küldtek, hogy a huszonnégy munkanap alatt miképp foglalkozzanak a hallgatókkal. Középpontban a bírói munka megismerése, az írásbeli határozatok szerkesztése és a tárgyalásokon való részvétel állt.[1415]

Dr. Skorka, az igazságügyi tárca oktatási osztályvezetője 1954. február 9-én a minisztérium Főkönyvelőségének segítségét kérte. Azért, hogy a 3. sz. Közétkeztetési Vállalattal korábban kötött szerződés módosíthassák. Okkal, mert az akadémia létszáma nem háromszáz, hanem január 1-jétől kettőszázharminc, továbbá a szerződés december 31-ig szól, miközben legkésőbb szeptember 20-ával befejeződik a tanfolyam.

Az akadémia második félévi munkaterve ugyanis nem tért el az előző félévitől, a korábbi években, hónapokban kialakított gyakorlatra alapozhattak. Új elemként jelentkezett viszont, hogy a tananyag középpontjába állították az MDP III. kongresszusi anyagának fel-

1410 *Az MDP PB ülése, 1954. augusztus 25.* Határozati jegyzőkönyv, 7. napirendi pont. MNL OL M–KS 276. f. 53. cs. 191. ő. e. 5.

1411 *Az MDP PB ülése, 1954. augusztus 18.* Határozati jegyzőkönyv, 5. napirendi pont. Javaslat a polgári törvénykönyv, a földjogi törvény és a büntetőtörvénykönyv egyes elvi kérdéseiről. A kilencoldalas előterjesztést 1954. augusztus 16-i időponttal írta alá Keleti és dr. Kovács Kálmán. MNL OL M–KS 276. f. 53. cs. 190. ő. e. 5.

Az MDP PB ülésén a büntető törvénykönyvnél az elvi kérdésekről írottakat ugyan tudomásul vette, elfogadta, de a 4. pontot átfogalmazta, azt módosította. E szerint: „A népi demokrácia gazdasági rendje elleni bűncselekmények körébe kell felvenni azokat a nem kifejezetten államellenes, de a gazdasági rendet érintő bűncselekményeket, amelyek súlyosan érintik a népgazdaság zavartalan működését – tehát általában a jelenlegi tervbűncselekményeket – kivéve ebből a tervtörvény 1 és 3 §-át, melyeket mint 3. pont javasolja át kell vinni az államellenes cselekmények körébe. A társadalmi tulajdon elleni bűncselekmények kategóriájába, de ugyanebben a fejezetben külön kell választani az enyhébb súlyú bűncselekményeket és ezeket külön enyhébb büntetéssel büntetni. Ily módon a tervbűncselekmények kategóriáját meg kell szüntetni."

1412 *Gyakorlatokkal összefüggő iratok, 1953–1954.* MNL OL XXVI–E–6 9. doboz, 17. dosszié.

1413 *Somos István főosztályvezető levele Tóth Istvánné főosztályvezetőhöz, 1953. december 15.* MNL OL XXVI–E–6 9. doboz.

1414 Az iskolavezető helyettesének, dr. Steffler Sándornak a hallgatók első csoportja gyakorlati munkájáról 1954. március 5-én készített jelentését, majd a gyakorlati munka után, 1954. április 20-án hozott iskolavezetőségi határozatot eljuttatták a tárcához. MNL OL XIX–E–1–p 82. doboz, 11. dosszié.

1415 *Gyakorlatokkal összefüggő iratok, 1953–1954.* MNL OL XXVI–E–6 9. doboz, 17. dosszié.

dolgozását. Úgy tervezték, hogy a félévben 1954. július 3-ig az új anyagokat oktatják, utána következne a vizsgára készülés. A képzés mellett azonban megtartanák az egy hónapos gyakorlatot is, június végén és július elején lennének a kollokviumok a második félév tananyagaiból. Két hét szünet következne, utána pedig a záróvizsgákra készülés az éves tananyagból, mellettük pedig olyan új anyagokkal ismerkednének meg, amelyek a napi munkájukat érintik. Az utolsó jellemzések 1954. augusztus 1-jéig készülnek el.

Dr. Skorka oktatási osztályvezető anyagához, a Bírói és Államügyészi Akadémia 1953/54. tanév második félévi munkatervéhez Somos észrevételeket fűzött 1954. február 11-én. Általában egyetértett azzal. Úgy vélte azonban, hogy inkább bírói oktatási munkaterv készült, és nem érződik benne kellőképp az, hogy az új ügyészi szervezet munkatársait is neveli a közös anyagoknál. Ezért ismételten tudatta dr. Skorkával – miként korábban a szakosítási anyagnál tette –, hogy az ügyészi szervezeti jogot külön ki kellene emelni, mert a felügyeleti ágaknál az új feladatokról itt kaphatnak tájékoztatást. Ne csak vádiratokat és ítéleteket, hanem egyéb olyan iratokat is kapjanak kézhez az ügyész tagozat hallgatói, amelyek túlmutatnak a büntetőjog világán, mert a mindennapi munkájuk során ezekkel is találkoznak.[1416]

Lezajlottak a fővárosban és vidéken a gyakorlatok. Március 4-én a tárca Oktatási Osztályán a korábban akadémiát végzett Piroska Istvánné összeállította a bírói tagozat névsorát. Ő a tárca egyik előadójaként gyakorta fordult meg az immár nem az 1935-től volt Ince pápa, hanem 1953-tól Hess András nevét viselő téren működő oktatási intézményben. Ott, az óralátogatások után a szemináriumvezetőkkel folytatott kiértékelő beszélgetéseiről számos feljegyzést készített.[1417] Összegzése azonban pontatlan volt, mert nála kimaradt a felsorolásból Dancsó, özv. Leiblné, Odler János és Vetési neve a hallgatók közül. Kolozsi neve pedig egy másik jelentésében – amelyet *Kimutatás az Akadémiára fel nem vett elvtársakról* fejléccel látott el – és itt is olvasható. A névsorok az osztályfőnökökkel együtt száznégy bíró tagozatra járó nevét tartalmazták.

1.) Perlaki Dezső, 22 személy

Balázsi Lajos, Dobos József, Fekete Sándorné, Fenyvesi Ferenc, Hegedüs András, Holma Géza, Horváth Lajos, Jáger Lászlóné, Kamu Lajos, Kazinczi Pál, ifj. Kiss Sándor, Kuhnyár László, Mózsi Sándor, Raschka Gézáné, Rauth Józsefné, Simák László, Takács Kálmánné, Tarsoly Lajos, Veres Istvánné, Vetési Béla, Völgyesi Tivadar és Zsigmond Nándor.

2.) Merényi Imre, 21 személy

Benkő Bálint, Berecz Anna, Bokor Gyula, Bognár József, Csatári Pál, Gelencsér Ilona, Hajdu Gyuláné, Horváth Imréné, Kiss Lajos, Kissik László, Kolozsi Berta, Kormos Gézáné, Lakatos Ferenc, Maján János, Mihalovics Miklós, Mózsi Sándorné, Paár Józsefné, Szabó Sándor, Szalai Lajos, Szurasenko István és Timár Loránd.

3.) Halász Györgyné, 20 személy

Bogdán Etel, Dinók Emil, Faragó András, Gál Sándor, Jáger József, Kajdi József, Kéringer Ferenc, Korom Mihályné, ifj. Köröspataki Gyuláné, özv. Leibl Józsefné, Ludasi Ilona, Ludman Ferencné, Nagy Andor, K. Nagy Istvánné, Nagy János, Nemes József, Németh Ferenc, Novák Mihály, Radványi Jánosné és Traiszta Vilmosné.

1416 *Somos István főosztályvezető levele dr. Skorka György osztályvezetőhöz. 1954. február 11.* MNL OL XXVI–E–6 9. doboz.

1417 *Piroska Istvánné előadó jelentései az akadémián tett látogatásairól, 1953–1954.* Uo.

4.) Dr. Sipos Zoltán,[1418] 20 személy

Bédi Frigyesné, Blasz Éva, Bús Jenőné, Dancsó Ádám, Égerer Ervin, Hetényi Gyula, Horváth Katalin, Kiss Gyula, Lisztes Lajos, Marosi Józsefné, Márton János, Mázsári István, Mester Józsefné, Mészáros Gyuláné, Nagy Gyula, Ősi János, Peremiczki István, Rácz Aranka, Rosta Ferencné és Simon László.

5.) Deák László, 21 személy

Algács István, Balogh Mihályné, Czabány Mihály, Fabula Jánosné, Hajnal Dezsőné, Kiss Lajos, Kocsis Lajos, Kocsmáros János, Kovács Sándorné, Maczó József, Marton Gyula, Odler János, Odler Zoltán, Surányi Lászlóné, Szabó Józsefné, Topor Zsuzsanna, Tóth József, Tóth Lajosné, Varga Ferencné, Zachár György és Zsoldos Lászlóné.[1419]

Azután, hogy a kívánt célok elérését követően bekövetkezett a fordulat, kezdetét vette a különböző akadémiák megszüntetése: az MDP KV Titkársága 1952. október 17-én határozott a Politikai Akadémiának,[1420] 1953. január 14-én a Gazdasági és Műszaki Akadémiának sorsáról.[1421] (Az esztendő második felében ugyanakkor újabb akadémiákat – tanács-, belkerekeskedelmi akadémia stb. – is létesítettek.) Az 1950 óta Bírói és Államügyészi Akadémia néven működő oktatási intézmény sem maradhatott ki a sorból, a társadalmi struktúra gyökeres átrendezésekor a jog világában országszerte tevékenykedők sem lehettek kivételezettek.

Nagy Imre első miniszterelnöki kurzusa már hónapok óta zajlott, amikor az MDP PB napirendre tűzte 1954. április 14-én a kilencedik napirendi pont, a *Különfélék* között a „Bírói és Ügyészi Akadémia" *[sic!]* megszüntetésére vonatkozó, az MDP KV Adminisztratív Osztályának vezetője, Keleti és az igazságügyi tárcavezető, dr. Erdei által 1954. április 1-jén aláírt javaslatot.[1422] Nem tréfának szánták, komolyan gondolták. Szerintük 1954. szeptember végével fejeződik be az akadémia működése, a negyedezer akadémista vizsgáját követően. Az akadémia fenntartása azért nem indokolt, mert „egyetemeinken ma már többségében munkás és parasztszármazású hallgatók tanulnak és szereznek képesítést. Egyetemi oktatásunkban, így jogi oktatásunkban is fejlődés következett be, az állam- és jogtudományi karokon a bírói és ügyészi, valamint a belügyi szervek jogász szakkáder szükséglete jelenleg megfelelően biztosítható." A KV illetékes titkára, Vég egyetértett az előterjesztéssel,[1423] a határozat végrehajtása a Minisztertanácsra hárult. Az előterjesztésben kétszer is olvasható, hogy a „Bírói és Ügyészi Akadémia".

Nem ez volt az egyetlen félrevezető állítás az idő tájt, az előterjesztés fejlécén az Adminisztratív Osztály neve olvasható, ott készült, Keletit és csapatát minősíti. Dr. Erdei meg azért róható meg utóbb, mert figyelmesen el sem olvasta azt, amit aláírt.[1424] Ez még akkor is igaz, ha az államügyész fogalmát felváltotta 1953-tól az ügyész, akkor viszont az a szükséges jogszabály hiányzott, amely az akadémiánál a különben esedékes újabb, immár nem

1418 A Dabasról érkezett dr. Sipos Zoltán 1953. július 18-tól dolgozott a Legfelsőbb Bíróságon. Onnan röviddel később a Bírói és Államügyészi Akadémiához távozott. Ott azonban állományban – szemináriumvezetőként – rendkívül rövid ideig, szeptember 21. és október 5. között volt. Sipos Zoltán szemináriumvezető kinevezése. *Iktatókönyv, 159/1953 bejegyzés, 1953. szeptember 21.* MNL OL XXVI–E–6 4. doboz; Sipos Zoltán szemináriumvezető felmentése. *Iktatókönyv, 173/1953 bejegyzés, 1953. október 5.* Uo.

1419 *Piroska Istvánné előadó összeállítása. Kimutatás a bírói tagozatról 1954. március 4.* MNL OL XXVI–E–6 9. doboz.

1420 MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 214. ő. e. 9. napirendi pont. Különfélék.

1421 MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 226. ő. e. 7. napirendi pont.

1422 *Javaslat az MDP PB részére a Bírói és Ügyészi Akadémia megszüntetésére, 1954. április 1.* MNL OL M–KS 276. f. 53. cs. 170. ő. e. 110.

1423 *Az igazságügyi tárca és az MDP KV Adminisztratív Osztályának javaslata a Bírói és Ügyészi* [sic!] *Akadémia megszüntetésére, 1954. április 1.* Uo.

1424 *MOL segédletei 18–2.; Előterjesztés. 1954. április 14.* MNL OL M–KS 276. f. 53. cs. 170. ő. e. 5., 110.

tartalmi, hanem elnevezésbéli változást érzékeltette volna. Ám ilyen apróságokkal sem az idő tájt, sem korábban nemigen törődtek. Elég utalni arra, hogy amikor 1948 júniusában a kényszerházasságból megszületett az MDP, a továbbiakban is az MKP és az SZDP, a jogelődök népbírói írták alá a népbírósági ítéleteket az 1949. évi XI. törvénynek a hatályba léptetéséig, holott akkor már hónapok óta ezek a pártok ilyen néven megszűntek.[1425] Azaz a népbírósági tanácsok összetétele törvénytelen volt, ez pedig abszolút semmisségi ok.[1426] Valamennyi ekképp tárgyalt büntetőügy, miként annak befejezésekor kihirdetett ítélet, ezért törvénysértő.[1427] Egy kétszakaszos jogszabály-módosítás elég lett volna. Akkor is és az akadémia elnevezésénél utóbb is.

A PB határozatát igenlők szerint az igazságügy-miniszter – aki továbbra is felügyelte a bíróságokat – és a legfőbb ügyész „tegyen előterjesztést ilyen irányban a Minisztertanács elé". Másrészt „a megszűnés folytán előálló egyes kérdések tekintetében a tárca vezetője a legfőbb ügyésszel egyetértésben határozzon".[1428] Az MDP PB a 9., *Különfélék* napirendi pont alatt elsőként előterjesztetteket 1954. április 14-én elfogadta, az akadémia téves elnevezésével együtt.[1429]

A történet azonban ennél bonyolultabb, mert az akadémia megszüntetéséről az MDP PB-nek ugyanis nem ekkor, hanem már korábban is határoznia kellett volna. Mikor és miért? Eredetileg ugyanis nem ez a testület lett volna az illetékes határozathozó. Az MDP PB 1953. szeptember 30-án – számos, nagyon fontos napirend mellett – arról is határozott, hogy kerüljön a Minisztertanács elé 1953. december 31-ig egy határozathozatalához szükséges tervezet. Ez azt tartalmazza, hogy mi történjék a jogi oktatással és a jogtudománnyal a jövőben. Az igazságügyi tárca és a KV két – Agitációs és Propaganda, továbbá Adminisztratív – Osztálya végül 1954. február 18-án elkészítette jelentését a jogi oktatás és a jogtudomány helyzetéről. Bővebb terjedelme azt bizonyítja, hogy címzettje ellenére eleve nem a PB elé szánták. Azért, mert ha ez a testület határozhatott volna, akkor elé semmiképp sem kerülhetett volna ez a kilencoldalas, végén számos javaslattal ellátott jelentés. Végül nem is tűzte napirendre, az ülésekről utóbb összeállított segédlet sem tartalmazza. Azt sem, hogy netán a Titkárság vitatta volna meg a jelentést.[1430] Cáfolhatatlan, hogy ebben hét oldalon tárták volna a grémium elé az adott időszak jogásztársadalmának legfelsőbb vezetését, annak kialakult szekértáborait, a közöttük fennállt, eltérő okokból keletkezett személyes konfliktusokat sem elkendőző, hanem a maga pőreségében bemutató jelentést. Ebben a 7–9. oldalakon fogalmazták meg a jobbító szándékot tartalmazó javaslatokat, beleértve az elmérgesedett személyi viszonyoknak pártbíróság elé vitelét is. S volt benne a 8. oldalon

1425 Mindszenty József és társai büntetőperében is törvénytelen volt az ítélkező tanács összeállítása. Ez épp elégséges ok lett volna arra, hogy a Legfőbb Ügyészség az 1989. november 8-án elrendelt perújítási nyomozást a pártok delegálta népbírók összetételének alapján lezárja azt követően, ahogy megkapta a tárgyalási jegyzőkönyveket és a két ítéletet. Nem tette meg.

1426 Zinner Tibor: A magyarországi népbíráskodásról – a XXI. századból visszatekintve. In Dr. Gyenesei József (szerk.): *Pártatlan igazságszolgáltatás vagy megtorlás. Népbíróság-történeti tanulmányok.* Kecskemét, 2011. Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Levéltára, 141.; Dr. Major 1988. 409–411.; Dr. Horváth Zsolt: *Alaki semmisség.* Tatabánya, 2020. *Kézirat.* A Fővárosi Törvényszék ny. csoportvezető elnöki bírója hasonlóképp észlelte – részletesen feltárva a jogszabályi hátteret –, hogy mindmáig nem történt meg az egykori büntetőperekben kihirdetett törvénysértő ítéletek teljes körű helyrehozatala. Többször hiába kezdeményeztem.

1427 Dr. Patyi András, a Kúria elnökhelyettese, tanszékvezető egyetemi tanár – könyvem előszavának írója – szerint viszont nem a büntetőügyek érdemét eldöntő, hanem alaki törvénysértés történt.

1428 *Előterjesztés, 1954. április 1.* MNL OL M–KS 276. f. 53. cs. 170. ő. e. 110.

1429 *Határozati jegyzőkönyv, az MDP PB határozata, 1954. április 5.* Uo. 5.

„9. Különféle. 1.) Javaslat a Bírói és Ügyészi Akadémia megszüntetésre. (Erdei Ferenc és Keleti Ferenc elvtársak javaslata). A Politikai Bizottság a javaslatot elfogadja."

1430 *MOL segédletei 18–2.* 156–164. Az MDP Titkársága 1954. február 15. és április 19. között sem tárgyalta.

a III. Javaslatok 3. pontján belül c.) alponttal egy hétsoros is. Szó szerint azt tartalmazta, hogy „a Bírói és Ügyészi Akadémiát a jelenlegi évfolyam végeztével meg kell szüntetni és az egyetemek levelező tagozatának létszámkerete bővítésével az esti hallgatók számának átmeneti emelésével biztosítani kell, hogy a jogi munkakört betöltők a jogszabályban is előírt egyetemi végzettséget legkésőbb 1960. évig kivétel nélkül megszerezzék. Az egyetemre felvehető elsőéves hallgatók létszámát ezek alapján kell megállapítani."[1431] Miután itt sem az akadémia hiteles, közlönyökben közzétett neve, hanem az utóbb, 1954. április 1-jén annak megszüntetését javasló dokumentumban szereplő elnevezésével azonos olvasható, vélhető, hogy a KV Adminisztratív Osztályán tehették bele ezt az alpontot. Belőle különösképp figyelmet érdemel, hogy az akadémiát végzetteket kötelezni kívánták arra, hogy egyetemi végzettségüket megszerezzék, és erre nem kevés lehetőséget, a megszüntetést követően hat esztendőt biztosítottak volna.

Keleti elkészítette az igazságügyi tárca kollégiumának átalakítását, hét főre csökkentését tartalmazó javaslatát április 16-án, az MDP Titkársága április 28-án tudomásul vette. A Legfelsőbb Bíróság elnöke, dr. Molnár jelen lesz az üléseken, kinevezése azonban nem egyeztethető össze az általa vezetett testületnek az Alkotmányban rögzített jogkörével.[1432] Nem volt üdítő kivétel a jogszabályok betartására hivatkozás, mert ékes példája volt annak, hogy egyúttal miként játszottak azt ki. Mindezzel azonban csupán egy haladó hagyományt folytattak, és csupán egy volt a rendszerváltoztatásig tartó sorban.[1433] A PB tagjai az április 28-án tartott ülésen Czakó előterjesztésében tárgyalták hét meghívott jelenlétében azt az április 16-án aláírt jelentést, amelyet „*Büntetőpolitikánk és a bűnözés néhány fontos kérdéséről*" címmel terjesztettek a párttestület elé. Az oldalain elhelyezett eltérő jelzések – kérdőjelek, margó

1431 *Jelentés az MDP PB-nek a jogi oktatás és a jogtudomány helyzetéről, 1954. február 18.* 8. K/11/E/178/1954. 1–9.; MNL OL M–KS 276. f. 96. cs. 48. ő. e.

1432 Keleti javaslatában a tárcavezető mellett dr. Kovács Kálmán miniszterhelyettes, dr. Szabó Imre, a Törvényelőkészítő és dr. Gyulai, a Bírósági Főosztályok vezetői, a hasonló beosztású, titkárságvezetővé előlépett Nádas, továbbá a Főkönyvelőség vezetője, a szintén főosztályvezető Dékány s a budapesti bírók főnöke, dr. Lakatos elnök neve szerepelt. MNL OL M–KS 276. f. 53. cs. 172. ő. e. 94. Farkas Mihály 1954. április 21-én egyetértett a Keleti javaslatában említett személyekkel.

1433 Zinner Tibor: Az első két semmisségi törvény, és ami utána következett… In Bódiné Beliznai Kinga – Gosztonyi Gergely (szerk.): *A rendszerváltás harminc éve, avagy determinált volt-e a jogrendszer transzformációja?* (Jogtörténeti Értekezések, 45. Sorozatszerk. Mezey Barna.) Budapest, 2020. Gondolat Kiadó, 92.

„Az 1989-es és 1990-es felsőszintű jogszabályok esetében a törvény erejénél fogva, ex lege vált semmissé a múltban kihirdetett jogfosztó ítéletek hatálya, a jogalkotó és a törvényhozó bírói mérlegelésre nem adott lehetőséget. […] Tény az is, hogy az igazságügyi tárca – mondhatni teljesen törvénytelenül – az egyes, 1945–1956 közötti kiemelkedő büntetőperek előzetes tényfeltárását saját magára, valamint az utóbb hivatalból is érintetté váló Legfőbb Ügyészség ügyészeire és Legfelsőbb Bíróság bíróira bízta 1989-ben. (Itt érhető tetten az 1980-as évek második feléből ismert moszkvai gyakorlat átültetése, még ha ezt tagadják is az 1989-es igazságügyi vezetők). Ennek káros következménye az lett, hogy egyes, akár élő, akár elhunyt (netán kivégzett) elítéltek ügyét a törvényességi óvásokat vagy perújrafelvételeket követően ismét tárgyalhatták a bíróságok, felmentve őket az egykori koholt vádak alól, míg mások esetében – akiknek büntetőügyeit számos esetben, tudva tudottan, szántszándékkal elhúzták – a törvény hatályba lépésével erre már nem, „»csupán« a semmisség határozatba foglalására volt lehetőség. Ennek az etikátlan politikai játszmának esett áldozatul Mindszenty József hercegprímás, Grősz József kalocsai érsek és számos társuk."

„5. [j.] Büntetőjogi Főosztály 40014/1989/84. IM IV/1. Emlékeztető az 1989. február 24-én tartott megbeszélésről, 1989. március 2. 3. »[…] a bizottság munkájában a Legfelsőbb Bíróság aktív tagjai ne vegyenek részt, mivel esetleg szerepük lesz a törvénysértések felszámolásában«." „A csatolt feljegyzés azonban azt is rögzítette, hogy tizenhat »külön vizsgálandó« kiemelkedő büntetőügyet az igazságügyi tárcánál, a Legfőbb Ügyészségen és a Legfelsőbb Bíróságon előzetesen vizsgálják meg… (a másolatok birtokomban)." Így történt.

széli függőleges vonalak, aláhúzások – utalnak arra,[1434] hogy a jelenvoltak határozata szerint miért vették le akkor a napirendről.[1435]

Két héttel később, május 12-én azonban újra napirendre tűzték. Címében némiképp eltért a korábbi előterjesztéstől, tartalmában azonban nem.[1436] Kemény vita folyt Czakó előterjesztéséről, hozzászólt Farkas, Gerő, Keleti, Kristóf, dr. Molnár és Piros. Ezt követően elfogadták a harmadik napirendi pontként előterjesztett jelentést, de kiegészítéssel. A részletes megjegyzések mellett – amelyek egymást követve sorjáznak a határozati jegyzőkönyvben – a testület politikai állásfoglalása azonban külön is kiemelendő. Megállapította ugyanis azt, hogy „a büntetőpolitikánk és annak állami szervei – az 1953. júniusi határozatot helytelenül értelmezte – nem a párt politikai vonalának irányába dolgoztak, melynek fő oka a vezetés hibái és a munkatársak alacsony színvonala. Ezért egyik legdöntőbb feladat a vezetés és a szakmai, politikai színvonal javítása, hogy munkájukkal a párt politikáját támasszák alá és ne kerüljenek azzal szembe."[1437] Ez azt érzékeltette, hogy a határozathozók felmérték mindazokat a büntetőjog alkalmazásában észlelhető káros következményeket, amelyeket a korábbiakban a gyorstalpaló megszüntetéséről hozott határozat is már jelzett. A határozat végső formáját 1954. június 12-án nyerte el. Tízoldalasból hétoldalas lett. Értékelte az 1953 júniusától elért eredményeket, de keményen feltárta a hiányosságokat, a bűnüldözők nem megfelelő együttműködését, nem rejtette véka alá, hogy a kormányprogram lényegének megértése helyett „az alsóbb bűnüldöző hatóságok munkájában bizonytalanság, liberalizmus uralkodott", és ez negatív következményeket vont maga után. Ezért határoztak a gazdasági rendvédelem terén számos intézkedés elrendeléséről (így a társadalmi tulajdon védelmére alkotott 1950. évi tvr.-be foglalt bűntetti és kihágási értékhatárok rendezéséről, a Legfelsőbb Bíróság iránymutató ítéleteinek közzétételéről stb.), az állami és állampolgári fegyelemről, az állampolgárok személyének és javainak védelméről, valamint az üzemi dolgozók testi épségének védelméről.[1438]

Miután tudomást szerzett arról, hogy az MDP PB soros ülésén az akadémia megszüntetéséről hoz határozatot, az Országos Létszám Bizottság meghatározta, hogy 1954. április 1-jével hányan dolgozhatnak az akadémián. A költségvetési létszámot huszonhétre csökkentette. Csordás mellett huszonkét szemináriumvezető s egy segédelőadó maradhatott az adminisztratív munkaerők mellett.[1439] A bérezés szerint a segédelőadó besorolás dr. Bauer Miklósé lett, akit április 1-jével neveztek ki szemináriumvezetőnek, aznap már esküt is tett.[1440] A minisztérium Oktatási Osztálya 1954. április 19-én jelentésben összegezte az 1954. február–márciusi gyakorlatok tapasztalatait, és javaslatokat fogalmazott meg. Különös tekintettel a „soron lévő főbb kérdésekre". Ebben egy szó sem esett arról, hogy miről határozott a PB.[1441] Ennek alapján az igazságügyi tárca kollégiuma április 27-én tűzte napirendre a Bírói és Államügyészi Akadémia bírósági és ügyészségi gyakorlatáról és az akadémia soron lévő feladatairól Nádas által készített jelentést. Megvitatták harmadik napirendi pontként, majd határozatot hoztak, május 2-án kiadását engedélyezték. Ezt – a jelentés alapján – úgy fogalmazták meg, mintha benne egy munkafolyamat következő fázisairól foglaltak volna állást, a határozatban még célzás sem történt arra, hogy az akadémia halálos ítéletéről már jogerős, végrehajtandó határozat született tizenhárom nappal korábban. Nem akárhol, hanem az 1953 nyarától a honi politika világának történéseit korábban meghatározó MDP Titkárság helyett immár az MDP PB-ben. Két nagyobb egységből állt a határozat, az első hat pontjának végrehajtásáért a jelentést készítő és a határozati javaslatokat előterjesztő Nádast tették felelőssé. Melyek voltak ezek?

„1.) Az oktatási osztály adjon hatékonyabb segítséget a hátralévő időben az Akadémia vezetőségének.

2.) Az Akadémia vezetősége helyezzen még nagyobb súlyt a hallgatók öntudatos, erkölcsös, politikailag és szakmailag szilárd káderekké nevelésére.

3.) Az Akadémia hátralévő idejében az oktatómunka középpontjába a polgári jogi oktatás minél alaposabb és minél gyakorlatiasabb végzését kell állítani.

4.) Az oktatási osztály – a Legfőbb Ügyészséggel együttműködve – biztosítsa, hogy az oktatás az igazságügyi politika mai irányának és a legfrissebb oktatási anyagoknak a figyelembevételével történjék.

5.) A szemináriumvezetők is tartsanak szorosabb kapcsolatot a bírósági és ügyészségi szervekkel és tapasztalataikat hasznosítsák a szemináriumvezetés során.

6.) Dicséretben kell részesíteni Farkas Sándor,[1442] Perlaki Dezső, Horányi Imre és Mező Béla*[1443] elvtársakat."

Ha bárki ezt a hat pontot úgy elemezné, hogy tájékozatlan az előzményekről, akár azt is tehetné, hogy rábólint, megjegyezve, hogy tartalma rutinszerű, s a kollégium napirendjére feleslegesen tűzték a jelentést. Ám ha mélyebb elemzésnek veti alá, a kommentár pontról pontra szükségessé válik.

Az elsőben – miként a harmadik pontban is – a sejtelmes „hátralévő" szó valójában nem egy épp befejezendő tanfolyamra, hanem arra a soron következő fél esztendőre, az akadémia haláltusájára vonatkozott, amelynek végéről párthatározat már született, de a végrehajtást előíró kormányhatározat még nem készült el. Az első pont valójában azt takarta, nehogy bármi gátja lehessen az akadémia már eldöntött megszüntetésének. A második pont arról szólt, hogy a jelentés milyen hiányosságokat tárt fel, és melyek azok a területek – valójában valamennyi –, ahol azok javítása szükséges. Arról mélyen hallgatott – amit az Oktatási Osztály jelentése a maga pőreségében feltárt –, hogy a hallgatók magatartásbéli problémái miatt március 24-én iskolavezetőségi ülés vált szükségessé, majd fegyelmi ügyeket kellett

1434 *Jelentés a PB részére büntetőpolitikánk és a bűnözés megelőzésének néhány fontos kérdéséről, 1954. április 16.* MNL OL M–KS 276. f. 53. cs. 174. ő. e. 119–128. Czakó, dr. Erdei és Keleti bélyegzős aláírása egyaránt olvasható az utolsó oldalon, Farkas három nappal később láttamozta.

1435 *Az MDP PB ülése, 1954. április 28.* Határozati jegyzőkönyv, 4. napirendi pont. MNL OL M–KS 276. f. 53. cs. 172. ő. e. 5.

1436 *Az MDP PB ülése, 1954. május 12.* Határozati jegyzőkönyv, 3. napirendi pont. Az MDP KV Adminisztratív Osztálya, a Legfőbb Ügyészség és az Igazságügyminisztérium közös jelentése büntetőpolitikánk és a bűnözés megelőzésének néhány fontos kérdéséről. MNL OL M–KS 276. f. 53. cs. 174. ő. e. 5–6.

1437 Uo.

1438 *Az MDP PB ülése, 1954. május 12.* Határozat büntetőpolitikánk és a bűnözés megelőzésének néhány fontos kérdéséről, 1954. június 12. Uo. 131–137.

1439 *Nádas András főosztályvezető levele dr. Skorka György osztályvezetőnek, 1954. március 30.* MNL OL XXVI–E–6 9. doboz.

1440 *Dr. Bauer Miklós szemináriumvezető kinevezése, 1954. április 1.* 1411/B-321954 I. M. III/1. MNL OL XXVI–E–6 4. doboz.

1441 *A minisztérium Oktatási Osztályának „a Bírói és Államügyészi Akadémia hallgatói termelési gyakorlatának értékelése és az Akadémia soron lévő főbb kérdései" jelentése, 1954. április 19.* MNL OL XIX–E–1–p 82. doboz, 11. dosszié.

1442 *Igazságügyi Közlöny*, 1954. 11. sz. 84. Kecskeméten született 1920. szeptember 7-én. A negyedik tanfolyamon, az előkészítőt követve, a már folyó oktatásba kapcsolódott be 1953. szeptember 21-én. Farkas Sándor (Kecskemét, 1920. szeptember 7. – ?) szemináriumvezető kinevezése. *Iktatókönyv, 159/1953 bejegyzés, 1953. szeptember 21.* MNL OL XXVI–E–6 4. doboz.

Korábban, az első tanfolyam idején a szemináriumvezető dr. Farkas Sándor (Szolnok, 1917. március 30. – Budapest, 1979. december 11.) volt. A kádári megtorlás során, a Legfőbb Ügyészség osztályvezető ügyészeként 1958. szeptember 26-án befejezte a pótnyomozást Géczi József büntetőügyében, akit első fokon még nem, de utóbb halálra ítéltek és kivégeztek.

1443 Mező Béla Antal szemináriumvezető kinevezése. *Iktatókönyv, 160/1953 bejegyzés, 1953. szeptember 23.* MNL OL XXVI–E–6 4. doboz.

lefolytatni. A harmadik pontból kitűnik, hogy a hallgatókat a végzést követően főként nem a büntető-, hanem a polgári jog világában vitézkedő bírókká kívánták kinevezni, mert az ügyhátralék ott halmozódott fel. A negyedik – hallgatva arról, hogy 1954 januárjától miképp kapott legális beleszólási lehetőséget a Czakó vezette Legfőbb Ügyészség a minisztérium Oktatási Osztálya mellett az akadémián folyó oktatásba – nem mondta el, hogy miként változnak meg az ún. büntetőpolitikai irányelvek. Hivatalosan ugyan 1954. május 12-én adta ezekre áldását az MDP PB, de március végétől már tudott volt ezeknek mielőbbi bekövetkezte.[1444]

A Nagy Imre vezette kormány büntetőpolitikája kezdetben csak arra szorítkozhatott, hogy amennyire módja nyílott rá, próbált a helyzeten enyhíteni. 1954 tavaszára-nyarára készültek el az új irányelvek. Ezek már a büntetőpolitika középpontjába „a társadalmi tulajdon határozottabb védelmét, a termelés zavartalanságának és [a] szabadpiac forgalmának biztosítását, a dolgozók ellátottságáról való gondoskodást és az állampolgárok alkotmányos jogainak védelmét" helyezték.[1445] A negyedik pontban ezért a legfrissebb irodalomra hivatkozás messze több mint figyelemfelkeltő volt. Az ötödik pont a maga tömörségében annyit tartalmazott, hogy hol szorít a cipő, mit nem folytatnak az érintett szemináriumvezetők. A hatodik pont végrehajtása – az Oktatási Osztály jelentésében ugyan a gyakorlatok során végzett munkájukért javasolta a dicséreteket – valójában a fájdalmas búcsút is volt hivatva enyhíteni.[1446] Ezért Farkas Sándort, a Bírói és Államügyészi Akadémia szemináriumvezetőjét 1954 tavaszán az igazságügyi tárca vezetője miniszteri dicséretben részesítette az oktatómunkájáért. Mező Béla Antal, a Bírói és Államügyészi Akadémia szemináriumvezetője hasonlóképp miniszteri dicséretben részesült az oktatómunkájáért 1954 tavaszán.[1447] (Sőt, a szemináriumvezetőt hamarosan, az év vége felé kinevezték bírónak a Budapesti Fővárosi Bírósághoz.[1448] A Budapesti IV. kerületi Bírósághoz osztották be bírónak, majd 1955 augusztusában – mások mellett – már a Legfelsőbb Bíróság bírójának nevezték ki.[1449] A nem szokványos karrier azonban 1956 augusztusában megtört, távoznia kellett.)

Mit tartalmazott a kollégium 1954. április 27-én elfogadott határozatának második része? Két érdemi mellett egy személy fegyelmi ügyének kivizsgálására vonatkozó pontot. A miniszter első helyettese, dr. Kovács Kálmán által terjeszteni engedélyzett határozat szerint „az akadémia hallgatóinak elosztását igen gondosan kell végrehajtani. Ennek során figyelemmel kell lenni a szociális szempontokra, továbbá arra, hogy az ítélkezés szakmai színvonala minden területen változatlan maradjon."

Számos érdemi mondat kimaradt ebből a pontból. Az egyik az lett volna, hogy több tanfolyam nem indul, tehát úgy gazdálkodjanak a végzősökkel elosztásuk során, hogy ők oda kerüljenek, ahol legjobban szorít a cipő. Az sem olvasható, hogy a tárca a Budapestről vidékre, illetve onnan a fővárosba kinevezendőknek nem tud lakást biztosítani, s a megélhetésüket ez veszélyeztetheti, miként – úgyszintén nem került papírra – azoknál sem, akik házaspárként fejezik be a tanfolyamot. Különösen nehéz feladatnak tűnt, hogyan tudnak a fővárosban munkahelyet teremteni a harminc budapesti illetőségű hallgatónak. Az utolsó félmondat a „szakmai színvonalról" pedig azt takarta, aminek minden felelős érintett a tudatában volt, hogy a frissen végzett káderek munkába állításával az adott intézménynél az nem javulni, hanem kezdetben mindenképp csökkenni fog.

A második pont sem bővelkedett információkban. Annyit tartalmazott, hogy „a Személyzeti Főosztály – a Legfőbb Ügyészséggel egyetértésben – megfelelően rendezze a 23 éven aluli hallgatók kérdését". Nádas a kollégiumnak tett javaslatai között arra utalt, hogy megváltozott a bírói szervezeti törvény,[1450] amely legalább 23 esztendő betöltését kívánja meg a kinevezésnél. Az akadémia bírói tagozatán négy-öt ilyen, 23 évnél fiatalabb hallgató volt. Ezért azt vetette fel, hogy őket át kellene tenni az ügyészi tagozatba, ahonnan idősebbek jönnének helyettük, így az ő kinevezésüknek már nem lenne akadálya. A konkrét helyzet ez volt. Ám a korábbiakban – miként erről már írtam, de a határozat úgyszintén nem tájékoztat – szükségessé vált, hogy az ország egyetemeinek jogi fakultásairól a tárca Tanulmányi Osztálya által előzetesen kiválasztott, arra érdemes harmad- és negyedéves hallgatóknál megszakítják a nappali tagozaton képzésük további folyamatát, amelyet majd az egyetemük levelező tagozatán folytatnak. (Miután az 1953. május 6-án elfogadott párthatározat, majd annak módosítása továbbra is 1954. augusztus 31-ével újabb jelentős számú bíró eltávolítását tartalmazta.) A Legfőbb Ügyészség említésének szükségszerű okát már jeleztem, most meg a cserejavaslat is okkal vetette fel.[1451]

A tárca kollégiuma folyamosan nyomon követte az akadémia tanfolyamát. Ennek során a hallgatók elosztásáról 1954. július 13-án határoztak a kollégiumon jelenvoltak, a határozat végleges szövegének terjesztését július 19-én engedélyezte a tárcavezető. A frissen végzetteket oda kell küldeni, ahol szükség van rájuk, és a szakmai s a politikai felkészültségük alapján arra érdemesek. Főképp Budapestre, de vidékre is kerüljenek polgári bírók. A jövőjükről a hallgatókkal egyeztetni kell augusztus 31-én, a végleges elosztási tervezetnek szeptember 5-ig kell elkészülni. A 23 éven aluliakat „és az egészen gyenge eredményt felmutató kb. 6–8 hallgatót fogalmazónak kell kinevezni". Utóbbiak kapjanak megfelelő segítséget fejlődésükhöz, és a többiekkel együtt, amint azok betöltötték a megfelelő kort, akkor kell bírónak kinevezni. A budapesti bíróságokon negyedszáz hallgatónak kell bírói állást biztosítani őket. A megyei bírósági elnököknek meg kell küldeni a területekre küldendő hallgatók jellemzését. Kapjanak a bírósági elnökök utasítást a kinevezettekről való gondoskodásra, előmenetelük biztosítására, s a tapasztalatokról, illetve az év utolsó hónapjában történő minősítésükről december 31-ig számoljanak be.[1452] Az akadémián közben zavartalanul folyt az oktatási tevékenység, július 23-ig összeállították a záróvizsgákon felteendő vizsgakérdéseket, majd kettőszázharminc példányban le is másoltatták azokat július 28-ig.[1453]

A Minisztertanács végül 1954. július 27-i ülésén tárgyalt a Bírói és Államügyészi Akadémia megszüntetéséről. Augusztus 1-jén nem ült össze, és augusztus 3-án is csak elnökségi ülést tartott.[1454] Az akadémiát megszüntető kormányrendelet[1455] szerint a megszüntetés időpontja október 1. A *Magyar Közlöny*ben tették közzé. „A Magyar Népköztársaság Minisztertanácsának 50/1954. (VIII. 1.) M. T. számú rendelete a Bírói és Államügyészi Akadémia megszüntetéséről. A 4.181/1949. (VIII. 6.) Korm. számú rendelettel létesített és a 265/1950.

1444 Zinner–Balogh–Habuda–Markó–Svéd–Szakács–Szomszéd 1991. 195–197.
1445 Zinner 1999. 41.
1446 *Az Igazságügyi Kollégium 20/1954. Ig. Koll. sz. határozata a Bírói és Államügyészi Akadémia bírósági és ügyészségi gyakorlatáról és az Akadémia soron lévő feladatairól készített jelentéséről, 1954. május 2.* MNL OL XIX–E–1–p 83. doboz, 11. dosszié.
1447 *Igazságügyi Közlöny*, 1954. 11. sz. 84. Újpesten született 1920. január 3-án.
1448 *Igazságügyi Közlöny*, 1954. 21. sz. 229.
1449 *Igazságügyi Közlöny*, 1955. 16. sz. 103.
1450 A Magyar Népköztársaság bírósági szervezetéről alkotott 1954. évi II. törvényre utalt.
1451 *Az Igazságügyi Kollégium 20/1954. Ig. Koll. sz. határozata a Bírói és Államügyészi Akadémia bírósági és ügyészségi gyakorlatáról és az Akadémia soron lévő feladatairól készített jelentéséről, 1954. május 2.* MNL OL XIX–E–1–p 83. doboz, 11. dosszié.
1452 *Az Igazságügyi Kollégium 32/1954. Ig. Koll. sz. határozata az 1954 szeptemberében végzett* [sic!] *akadémiai hallgatók elosztására készített előterjesztésről, 1954. július 19.* Uo.
1453 *Vizsgakérdések.* MNL OL XXVI–E–6 9. doboz.
1454 Baráth Magdolna szíves közlése, ezúton is köszönöm.
1455 50/1954. (VIII. 1.) M. T. sz. határozat a Bírói és Államügyészi Akadémia megszüntetéséről. In *Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1954.* Budapest, 1955. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 245.

(XI. 4.) M. T. számú rendelettel átszervezett Bírói és Államügyészi Akadémiát 1954. évi október hó 1. napján megszűnik. *Gerő Ernő* s. k., a Minisztertanács első elnökhelyettese."[1456] Ennyi s nem több. A gyászjelentések is bővebbek.

Az 1953/54. tanév egyetemi jogi oktatásával kapcsolatos tapasztalatokról szeptember 3-án feljegyzés készült az igazságügyi tárcánál. Felhívták az oktatási tárca illetékeseinek figyelmét arra, hogy az egyetemi hallgatók állami elosztásának rendszere „jelenlegi formájában nem vált be". Ennek mindkét oldalról – az állami szervek és a hallgatók részéről – okkal felmerülő s az ezeket kiváltó anomáliákat részletezték. Ezért javasolták, hogy ezt az állami elosztási rendszert valamennyi érintett bevonásával vizsgálják felül, az a való helyzethez alkalmazkodjon. Külön írtak a végzett jogi kari hallgatók illetményének kérdéséről, főképp azért, mert ebben jelentős eltérések vannak az igazságügy területén dolgozók és a vállalati jogászok (ideértve a vállalati ügyvédjelölteket is) között. Utóbbiaknak egy-egy esetben többszörös az illetménye az igazságügyi területen tevékenykedőkéhez képest. Mindezt hiteles számokkal támasztották alá, s orvosoltatni kívánják a Minisztertanács Bértitkárságánál. Főleg azért, mert az egyetemet végzettek túlnyomó részben „vállalati vonalon kívánnak elhelyezkedni". Miután az oktatási tárcát is érintik az egyetemi jogi oktatás kérdései, ezért kapták ezt a tájékoztatást.[1457] Hozzátehetem, azzal, hogy a vállalatokhoz mentek inkább, ezzel is tovább gyengítették a vádképviselet és ítélkezés egyre süllyedő színvonalát. Az akadémiát végzettek illetményéről külön nem tettek említést a levélben, az ő sanyarú sorsukat az igazságügyiek bérezéséről írottakba foglalták. Az igazságügyi tárca Oktatási Osztálya intézkedett a társosztálynál, a Főkönyvelőségnél a végső bérszámfejtésekről 1954. szeptember 10-én.[1458]

Mindezek ismeretében a záróvizsgákat 1954. szeptember 1-jén, 6-án, 7-én, 10-én, 11-én, 16-án és végül 17-én tartották.[1459] Mielőtt lezárult a negyedik tanfolyam, Csordás feljegyzést küldött dr. Erdeihez 1954. szeptember 13-án. Bejelentette, hogy a tanévzáró 1954. szeptember 18-án lesz. Kérte, hogy adjon jutalmakat és miniszteri dicséreteket, továbbá biztosítson 1600 Ft-ot megvásárlandó könyvekre, amelyeket a kb. húsz-harminc legjobb eredményt elért hallgatónak adnának át.[1460] A záróünnepségre elment a miniszter is. Vélhető, hogy munkatársai készítették a napi sajtó számára az erről szóló kommünikét. „Szombaton ünnepélyesen bezárult a bírói és ügyészi akadémia, amelyet 1949-ben azért hívtak életre, hogy rövid idő alatt munkás- és parasztkádereket képezzen ki a bírói és ügyészi feladatok ellátására.

A záróünnepségen dr. Erdei Ferenc igazságügyminiszter beszédet mondott. Rámutatott: a most megszűnő akadémiáról kikerülő káderek munkájukkal jelentős mértékben hozzájárultak *[sic!]* ahhoz, hogy az igazságszolgáltatás egyre inkább képes legyen a párt- és kormányhatározatok, a kongresszus által kitűzött feladatok megvalósítására.

Az igazságügyminiszter felhívta a végzett hallgatók figyelmét arra, hogy *minden erővel ki kell venniök* részüket a társadalmi tulajdon, az állampolgári jogok hatékony védelméből s *küzdeniök kell a bürokrácia ellen.*[1461]

Az új bírák és ügyészek ezután letették az esküt."[1462]

1456 *Magyar Közlöny*, 1954. (augusztus 1.) 53. sz. 395.
1457 *Az 1953/54. tanév egyetemi oktatásával kapcsolatos tapasztalatok, 1954. szeptember 3.* 1–6. MNL OL XIX–E–1–p 13/71/1954. 10. doboz.
1458 *Bérszámfejtési utasítás, 1954. szeptember 10.* MNL OL XXVI–E–6 3. doboz, 17. dosszié.
1459 *Záróvizsgák.* MNL OL XXVI–E–6 9. doboz.
1460 *Csordás János iskolavezető feljegyzésének másolata, 1954. szeptember 17.* Uo.
1461 Korabéli kiemelés.
1462 Bezárult a bíró és ügyészi akadémia. *Magyar Nemzet*, 1954. (szeptember 19.) 222. sz. 5.

Az újságoldalon alatta, keretben elhelyeztek egy hirdetést, amely így kezdődött: „Lehordókat, kőműveseket, ácsokat, kőműves segédmunkásokat felveszünk." Mindez a véletlen műve lehetett, avagy… Ki tudja ma már. Ami viszont cáfolhatatlan, hogy sem a párt-, sem a szakszervezeti szócső nem érezte szükségét annak, hogy erről a rendezvényről tudósítson. A dr. Erdei beszédéből közöltek kizárólag tiszteletkörök voltak, egyfelől az MDP kongresszusán elhangzottak, másfelől az új büntetőpolitikai elvek mellett.

Az akadémián 1954. szeptember 27-én jegyzőkönyvet vettek fel a megszűnés folytán az igazságügyi tárca részére átadandó „anyagszerekről", a különböző papíroktól kezdve a Continental írógépig, 34 tételben.[1463] Az akadémia részéről már nem Csordás írta alá.

Mi lett a Bírói és Államügyészi Akadémiát végzettekből, kikből és hol lettek ítélethirdetők?

Algács István (Vásárosnaményi Járásbíróság), Balogh Mihályné (Budapesti VIII. ker. Bíróság), Benkő Bálint (Paksi Járásbíróság), Blasz Éva (Bicskei Járásbíróság), Bogdán Etel (Pécsi Járásbíróság), Bokor Gyula (Gyöngyösi Járásbíróság), Bús Jenőné (Pestvidéki Járásbíróság), Czabány Mihály (Budapesti XX. ker. Bíróság), Csatári Pál (Kunhegyesi Járásbíróság), Dénes Istvánné (Zalaegerszegi Járásbíróság), Dinók Emil (Debreceni Járásbíróság), Dobos József (Szolnoki Járásbíróság), Égerer Ervin (Kecskeméti Járásbíróság), Faragó András (Kecskeméti Járásbíróság), Fekete Sándorné (Püspökladányi Járásbíróság), Fenyvesi Ferenc (Budapesti IX. ker. Bíróság), Gelencsér Ilona (Tabi Járásbíróság), Hajdu Jánosné (Budapesti XIX. ker. Bíróság), Hajnal Dezsőné (Szolnoki Járásbíróság), Hegedűs András (Pestvidéki Járásbíróság), Holma Géza (Balassagyarmati Megyei Bíróság), Horváth Imréné (Zalaegerszegi Járásbíróság), Horváth Katalin (Pécsi Járásbíróság), Jáger József (Kiskunfélegyházi Járásbíróság), Jáger Lászlóné (Budapesti V. ker. Bíróság), Kajdi József (Székesfehérvári Járásbíróság), Kamu Lajos (Siklósi Járásbíróság), Kazinczi Pál (Salgótarjáni Járásbíróság), Kerekes Lajos (Szegedi Járásbíróság), Kissik László (Budapesti V. ker. Bíróság), Kiss Gyula (Budapesti V. ker. Bíróság), Kiss Lajos (Debreceni Járásbíróság), Kiss Lajos (Veszprémi Járásbíróság), Kiss Sándor (Hatvani Járásbíróság), Kocsis László (Budapesti XVI. ker. Bíróság), Korcsmáros János (Miskolci Városi Bíróság), Kolozsi Berta (Nyírbátori Járásbíróság), Korom Mihályné (Budapesti XIII. ker. Bíróság), Kovács Lászlóné (Egri Járásbíróság), ifj. Köröspataki Gyuláné (Budapesti XX. ker. Bíróság), Kuhnyár László (Miskolci Járásbíróság), Lakatos Ferenc (Debreceni Járásbíróság), özv. Leibl Józsefné (Esztergomi Megyei Bíróság), Lisztes Lajos (Sárospataki Járásbíróság), Ludasi Ilona (Monori Járásbíróság), Maczó József (Tiszafüredi Járásbíróság), Marosi Józsefné (Szekszárdi Járásbíróság), Marton Gyula (Devecseri Járásbíróság), Mázsári István (Nyíregyházi Járásbíróság), Mester Józsefné (Mohácsi Járásbíróság), Mihalovics Miklós (Soproni Járásbíróság), Mótyán János (Szentesi Járásbíróság), Mózsi Sándor (Gödöllői Járásbíróság), Mózsi Sándorné (Budapesti XII. ker. Bíróság), Nagy Andor (Budapesti V. ker. Bíróság), Nagy Gyula (Mezőtúri Járásbíróság), K. Nagy Istvánné (Békéscsabai Városi Bíróság), Nagy János (Budapesti XIV. ker. Bíróság), Nemes József (Gyulai Járásbíróság), Németh Ferenc (Szombathelyi Járásbíróság), Novák Mihály (Szolnoki Megyei Bíróság), Odler Zoltán (Budapesti IV. ker. Bíróság), Ősi János (Budapesti XIII. ker. Bíróság), Paár Józsefné (Győri Megyei Bíróság), Peremiczki István (Putnoki Járásbíróság), Rab Ferencné (Győri Megyei Bíróság), Radványi Jánosné (Budapesti II. ker. Bíróság), Raschka Gézáné (Ceglédi Járásbíróság), Rauth Józsefné (Budapesti XI. ker. Bíróság), Rosta Ferencné (Budapesti IX. ker. Bíróság), Simon László (Kapuvári Járásbíróság), Surányi Lászlóné (Kiskunfélegyházi Járásbíróság), Szabó Józsefné (Tatai Járásbíróság), Szalai Lajos (Székesfehérvári Járásbíróság), Szurasenko István (Miskolci Városi Bíróság), Takács Kálmánné (Budapesti X. ker. Bíróság), Tarsoly Lajos (Berettyóújfalui Járásbíróság), Timár Loránd

1463 *Jegyzőkönyv, 1954. szeptember 27.* MNL OL XXVI–E–6 3. doboz, 17. dosszié.

(Budapesti V. ker. Bíróság), Topor Zsuzsanna (Gyönki Járásbíróság), Tóth József (Battonyai Járásbíróság), Tóth Lajosné (Budapesti VI. ker. Bíróság), Traiszta Vilmosné (Szentgotthárdi Járásbíróság), Veres Istvánné (Ráckevei Járásbíróság), Völgyesi Tivadar (Kemecsei Járásbíróság), Zalai Miklós (Budapesti V. ker. Bíróság) és Zsigmond Nándor (Szolnoki Járásbíróság).[1464]

Az igazságügyi tárca kollégiumának 1955. március 1-jén készített előterjesztésében áttekintette a Bírói és Államügyészi Akadémia utolsó, negyedik tanfolyamát végzett új bíróknak munkába való bevezetéséről és eddigi fejlődéséről készített összeállítást. Az igazságügyi tárca főosztályvezetője, dr. Gyulai Dezső adatai szerint százkét végzett hallgatóval bővült az igazságügyi apparátus, nyolcvannyolcan bírói kinevezést kaptak, tizennégyen pedig fogalmazók lettek. A bírók közül huszonkettő Budapesten a kerületi bíróságokhoz, hatvanhárom az ország más megyéibe, járásbíróságokhoz, illetve városi bíróságokhoz került. Három bíró megyei bíróságokhoz (Szolnok, Esztergom és Balassagyarmat) kapott, mint személyi megbízott, kinevezést, ezzel szemben a többi hét személyügyi megbízott járásbírósági kinevezést nyert. A bírók 1954. október 1-jén léptek szolgálatba. A tizennégy fogalmazóból azonban egy-egy betegség, illetve katonai szolgálat miatt nem foglalta el munkahelyét. Közülük nyolc fiatal kora, négy nem megfelelő képzettsége miatt nem kapott bírói kinevezést. A koruk miatt még ki nem nevezhetők fele, amint betölti a korhatárt, kinevezhető lesz bíróvá. A főosztályvezető úgy összegezte a négy hónap tapasztalatait, hogy a kinevezettek révén „sok jó erővel" gyarapodott az apparátus, elsajátították a tárgyalás és ítéletszerkesztés alapvető ismereteit. Kevés közülük, akinek még hosszabb fejlődési időszakra van szüksége. Azoknak a száma „elenyészően csekély", akiknek „az apparátusban való megmaradása kétes". A kellő instruktori segítség növelheti fejlődésüket, túlterhelésüket viszont meg kell szüntetni, erre a bírósági elnököknek kell jobban odafigyelni.[1465]

Kik voltak azok a hallgatók, akiknek köze volt a kádári megtorláshoz?

Deák András, Görög Ferenc, Kelemen Kálmán, Podt Sándor, Szántó György és Varga György neve említhető. Egyikük sem volt bíró, Kuhnyár, Vetési és Odler János az lett. Közülük Kuhnyár Miskolcon Viskolcz Istvánt 1958. május 27-én életfogytig tartó börtönbüntetésre ítélte. Őt azonban másodfokon, 1958. október 16-án halálra ítélték, végül azonban kegyelmet kapott. Vetési sem ítélte halálra Győrött az elsőfokú büntetőeljárás végén dr. Brusznyai Árpádot. Igaz, ő nem kapott levelet előzőleg Veszprémből, amelyben halálos ítélet meghozatalát sürgették volna nála. Utóbb, 1957. november 2-án azonban Pap János*, az MSZMP Veszprém Megyei Pártbizottsága Végrehajtó Bizottságának első embere dr. Domokoshoz, a Legfelsőbb Bíróság elnökéhez írott levelében – hivatkozva az október 19-én megtartott megyei kommunista aktíva megbízására – ezt viszont már azért követelte, mert az elvtársak véleménye szerint az elsőfokú ítélet enyhe. Szemben Kuhnyárral és Vetésivel, a kádári megtorlás során Odler János elsőfokú büntetőeljárásban tíz halálos ítéletet hirdetett ki. A Magyar Néphadsereg Fegyvernemi Parancsnokságok Katonai Bíróságánál főhadnagyként 1957. január 14-én Léderer Jenő Tibort, 1957. január 22-én Batonai Istvánt, Batonai Lászlót és Varga Józsefet ítélte halálra. A Budapesti Helyőrség Katonai Bíróságán mint rögtönítélő bíróságon 1957. március 21-én Pólya Ferenc Sándort ítélte halálra, ugyanitt, de nem statáriális eljárásban, távollétében 1957. november 30-án Bányai Lászlót* és Kabelács Vilmost,* ugyancsak itt, de immár századosként, 1958. október 31-én Szántó Farkas Bélát, a bíróság külön tanácsával előbb 1959. április 7-én Kolonics Jánost, majd végül 1959. október 20-án Huszár Lászlót. Nyolcat közülük kivégeztek, miután ketten távol voltak.

1464 Az *Igazságügyi Közlöny*ben 1954-ben közzétett adatok alapján.

1465 *Kollégiumi beszámoló az Akadémiát végzett új bíróknak munkába való bevezetéséről és eddigi fejlődéséről, 1955. március 1.* MNL OL XIX–E–1–p 82. doboz. Iktatószám nélkül.

Mit tettek az ügyészek?

Deák a Kecskeméti Megyei Bíróságon képviselte a vádhatóságot Kolompár Mátyás, Patyi István és Pekó István büntetőügyében. Őket az elsőfokú büntetőeljárás során még nem, de másodfokon halálra ítélték, majd kivégeztek. Kihallgatta 1957. augusztus 28-án dr. Szobonya Zoltánt, és még aznap kollégájával együtt elkészítették vádiratát. Utóbb az első- és másodfokú bíróság is halálra ítélte, kivégezték. Görög felügyelte a büntetőeljárás vizsgálati szakaszát három büntetőügyben is. Somlai Istvánt előbb terheltté nyilvánította, majd 1957. január 31-én kihallgatta gyanúsítottként. Bencsik József és társa büntetőügyében 1957. március 2. és 16. között felügyelte a vizsgálatot. Ujvári József és társai esetében előbb elrendelt egy előzetes letartóztatást, majd kihallgatta a már gyanúsítottat, akit végül másodfokon egyévi börtönbüntetésre ítéltek. Somlait, Bencsiket és Ujvárit utóbb kivégezték.

Kelemen a vádhatóságot képviselte Csizmadi Ferenc és társa elsőfokú és Garamszegi Alfréd megismételt elsőfokú büntetőeljárásában. Csizmadit és Viskovics Jánost, továbbá Garamszegit mindkét fokon halálra ítélték, kivégezték.

Podt a Székesfehérvárott tartott elsőfokú tárgyaláson a vádhatóságot képviselte Erdélyi Gyula büntetőügyében a Pest Megyei Bíróság népbírósági tanácsa előtt 1957. április 1-jén. A vádlottat akkor tizennégy évi börtönbüntetésre ítélte a bíróság. A törvényességi óvást követően azonban halálra ítélték és kivégezték. Szántó bírósági szereplése egyedülálló az akadémiát végzett ügyészek között. Ő ugyanis a halálbüntetésre ítélt Varga Rezső büntetőügyében a törvényességi eljárás során a kiszabott ítélet mértékének szabadságvesztés-büntetésre enyhítését indítványozta.[1466] Nyilvánvaló volt, tudni lehetett előre, hogy sikerrel. Azért fehér holló a megtorlás büntetőpereiben eljárt ügyészek között a vádhatóság részéről képviselt magatartása, mert – egyedüliként – az elmarasztalt javára s nem a terhére járt el. Az ugyancsak volt államvédelmis Varga a büntetőeljárás ügyészi szakaszában előbb kihallgatta a később kivégzett Preszmayer Ágostont, majd vádiratot helyettesítő feljegyzést készített.

1466 Pálházi Ferenc és társai pere. *hhttps://perek56.hu/ords/f?p=1051:1 ID:81524.*

A forradalom felé

Az MDP PB 1953. december 12-én határozott az államapparátus racionalizásáról.[1467] Ám csak hónapokkal később, 1954. augusztus 25-én fogadta el a Gerő vezette Gazdaságpolitikai Bizottság előterjesztését a racionalizálás során leépítendő dolgozók elbocsátásának irányelveiről. A határozatot, augusztus 30-án végleges formába öntve, kézhez kapták az érintettek is.[1468] Ezután a kormány hozott egy bizalmas, ezért közzé nem tett határozatot előbb a létszámcsökkentésről, az államigazgatás racionalizálásának irányelveiről és annak ütemtervéről,[1469] majd utóbb a létszám- és bérgazdálkodási rendszer egyszerűsítéséről.[1470] Mindebből nem maradhatott ki a már súlyos, megoldatlan személyi problémái, az akut létszámhiány ellenére sem a vegetáláshoz közeledő és a kiszabott ítéletek enyhe mértéke miatt egyre jobban szidalmazott igazságszolgáltatás. Húsz személlyel kellett csökkenteni a tárca létszámát, amikor tizenhárom állás betöltetlen volt. A minisztérium összlétszáma úgy apadt kettőszázharmincra, hogy hat segédhivatali s egy szakmunkást távolítottak el.

A megyei bíróságok elnökei és a párttitkárok szeptember 10-én megkapták a tájékoztatást feladatukról. A tervek szerint öt nappal később negyven-ötven bírót szerettek volna eltávolítani, úgy, hogy október 1-jével hatályba is lépnek a rájuk vonatkozó határozatok, közöttük azonban olyanok nem lesznek, akik féléven belül nyugállományba vonulnak, vagy nagycsaládosok. Az eltávolítottak további sorsának az alakulásába nem avatkoznak, nem is segítik őket. Náluk „elsősorban a politikai szempontot veszik figyelembe".[1471]

A szakmailag leggyengébb bírókat küldték el, „többségük akadémiát végzett volt, aki feladatát nem tudta ellátni", többen pedig ügyvédek lettek. Ha eddig kétséges lett volna,

---

1467 *Az MDP PB határozata a Pénzügyminisztériumnak és az MDP KV Terv-, Pénzügyi és Kereskedelmi Osztályának „az államapparátus racionalizálására" vonatkozó előterjesztéséről, 1953. december 12.* MNL OL M–KS 276. f. 53. cs. 151. ő. e. 4. napirendi pont; előterjesztés, 1953. november 19.

A testület „csak a bizottságok kiküldésére és a jelentéstétel idejére vonatkozó javaslatokat" fogadta el. Határozat kiküldve 1954. január 3-án.

A tízoldalas előterjesztés 8. oldalán, annak 4. pontjában említett egyes népgazdasági ágak felülvizsgálatára kiküldendő albizottságoknak miniszterhelyettes legyen a vezetője. Ezek között i.) alatt említette az igazságügyet, és – miként a többi népgazdasági ág esetében – az albizottság vizsgálja meg a tárca munkájának irányítását, ellenőrzését, az adatszolgálatás legcélszerűbb módszerét és szervezeti megoldását.

Miután az MDP PB 1953. december 12-én tárgyalt az előterjesztésről, eleve irreális volt benne az, hogy az 1953. december 1-jéig a kormánybizottságot, az elvégzendő felülvizsgálatokra pedig 1953. december 15-ig az albizottságokat fel kell állítani, utóbbiak készítik el jelentéseiket. Ezekből a kormánybizottság összehangolja a különféle területeken végzett vizsgálatokat, és a racionalizálásra vonatkozó javaslatokat az illetékes szervek vezetőjével együtt terjeszti a Minisztertanács elé. A racionalizálási javaslatnak a szervezeti és módszerbéli kérdések mellett tartalmaznia kell az elbocsátandó alkalmazottak létszámára, valamint a költségvetésből elérendő megtakarításokra vonatkozó javaslatokat is. A racionalizálás két időhatára 1954. május 15. és augusztus 15. lenne.

1468 *MOL segédletei 18–2.* 56. 1. napirendi pont; MNL OL M–KS 276. f. 53. cs. 191. ő. e. 2–3., 38–39.

1469 *A Minisztertanács 2025/10/1954. sz. határozata az államigazgatás racionalizálásának irányelveiről és ütemtervéről.* PSZL Szakszervezetek Központi Levéltára 36. f. 142. doboz, 3–8.

1470 *A Minisztertanács 2130/43/1954. sz. határozata a létszám- és bérgazdálkodási rendszer egyszerűsítéséről.* Uo. 9–13.

1471 *Feljegyzés az igazságügyi tárcánál tett látogatásról, 1954. szeptember 7.* Uo. 19.

a kierőszakolt újabb létszámcsökkentés alapjaiban rendítette meg a korábbi pártbéli célokat, ment szembe Rákosi s az ebben a horrorban vele együttműködő, általa irányított állami és pártbéli végrehajtók vágyaival. Az igazságügyi apparátus összetételének átalakításáról, politikai szempontok által vezérelt szükséges cseréjéről ismertté vált elképzelések immár az üdvöskéket, az akadémiát végzetteket is sújtották, lerántva a leplet egyúttal az őket ebbe a kínos helyzetbe hozó kinevezőikről is. A Markó utcai törvényházban a bírói karból így kitaszítottak ugyan nem voltak sokan, de korábban éveket fecséreltek el az életükből, kiszakították őket korábbi munka- és életkörülményeikből, olyan töredékes ismeretek birtokosai lettek, amelyek a megmérettetéskor munkavégzésükhöz elégtelennek bizonyultak, és most saját elvtársaik tették földönfutóvá őket.[1472]

A tárca kollégiuma azonban arról is határozott – miként az 1954. október 29-én véglegesített jegyzőkönyv tartalmazta –, hogy meg kell állapítani, végül hány személy került ki az apparátusból, továbbá stabilizálni kell a bíróságok apparátusát, a megbízott bírósági vezetőket gyorsabb ütemben kell kinevezni, elő kell segíteni a frissen végzett akadémisták fejlődését.[1473] A kollégiumi határozat egyúttal azt jelezte, hogy megint nem készítették kellőképp elő a létszámcsökkentést, annak végeredményéről tájékozatlanok voltak, az eltávolítottak pótlása akadozott. Az akadémisták szükséges fejlődésénél az elősegítés mibenlétét érdemben nem részletezték.

A bekövetkezett 1954. évi racionalizálás során áthelyezések, nyugdíjazások történtek október 1-jéig.[1474] Összesen ötvennyolc személy távozott, vagy vonult nyugállományba, a belső áthelyezések kettőszáznégy személyt sújtottak, a kilencszázhetven bírót tömörítő kar újabb több mint öt százaléka kényszerült pályamódosításra.[1475] A bírói karon belül a régiek és újak egymáshoz viszonyított száma 640:330 volt. Ezért hamarosan egy újabb, az előbbi létszámösszetétel átalakítását célzó elképzelés is elkészült. A végső határidőnek 1958 végét jelölték ki.[1476] Eszerint kettőszázharminc személlyel kell csökkenteni a „régi" állományt. 1955-ben harmincöt, majd a következő három esztendőben évente hatvanöt ítészt kell elűzni nem csupán a bírói pulpitusról, hanem a jogszolgáltatás rendszeréből. Az ügyészi karnál erre már nem volt szükség, ott „beérett" a gyümölcs: a hétszázharmincegy ügyészből hatszázötvenen (89%) már 1945 után kezdték pályájukat.[1477] Hogyan és mi történt az MDP PB 1955. február 2-án tartott ülésén, milyen következményei lettek?

A határozati jegyzőkönyvben az olvasható, hogy a 7. napirendi pont érintette az igazságügyi tárcát, a 8. pedig az ügyészi szervezetet. Az előbbinél dr. Molnár volt az előadója az Igazságügyminisztérium munkájáról összeállított jelentésnek. Az ülésre az MDP KV

1472 *Jelentés a Markó utcai Törvényház racionalizálás végrehajtásának feladatairól, 1954. október 25.* Uo. 57/a–b.

1473 *Az 1954 októberében tartott kollégiumi ülésen elfogadott határozatok, 1953. október 29.* MNL OL XIX–E–1–p 82. doboz. Iktatószám nélkül.

1474 *Az MDP Titkárságának ülése, 1954. szeptember 13.* MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 335. ő. e. 41–55.

Az ülés 4. napirendi pontja Kossa Istvánnak*, ez idő tájt a Munkaerőtartalékok Hivatala (MTH) elnökének beszámolója volt az államapparátusnál és a vállalatoknál leépítésre kerülő dolgozók elhelyezésére tett intézkedésekről és a kapcsolódó problémákról. A vita jegyzőkönyve fennmaradt. Annak során az igazságügyi tárcát érintő létszámleépítésről senki sem szólt. Oka nyilvánvaló: nagyságrenddel kevesebb személyt érintett, eltörpült a másutt végrehajtott elbocsátásokhoz képest. Akiknek a jogászok közül útilaput kötöttek a talpára, ettől nem lett boldogabb.

1475 Zinner–Kahler–Koczka–Pálvölgyi–Tóth 2005. 505.

1476 Jelentés az Igazságügyminisztérium munkájáról, 1955. január 12. *Az MDP PB ülésének jegyzőkönyve, 1955. február 2.* 7. napirendi pont. MNL OL M–KS 276. f. 53. cs. 214. ő. e. *Iratok 1.* 526.

1477 *Határozat az Igazságügyminisztérium és a bírói apparátus munkájának megjavítására, 1955. március 10.* MNL OL M–KS 276. f. 53. cs. 214. ő. e. 141. *Iratok 1.* 530–533.

Az 1955. február 2-án elfogadott határozatnak a határozati részét egy héten belül át kellett dolgozni, majd bemutatni a Titkárságnak. Az végül április 16-án engedélyezte kiküldését.

Adminisztratív Osztálya is mellékelt egy feljegyzést az igazságügyi tárca káderhelyzetével kapcsolatban. Ezt követően fogadták el a határozatot az Igazságügyminisztérium és a bírói apparátus munkájának megjavításáról, ezt véglegesítették 1955. március 10-én.[1478] Az utóbbinál – a szokásoknak megfelelőképp – az MDP KV illetékes, Adminisztratív Osztálya s a legfőbb ügyész terjesztette elő közös írásos jelentését az ügyészi szervezetnek az 1953. júniusi határozatok végrehajtására irányuló munkájáról, Czakó volt az előadója, meghívottként dr. Molnár és Keleti volt jelen. Az osztály azonban kiegészítő jelentést is csatolt az ülésre beterjesztett közös dokumentumhoz. Ezek alapján fogadták el a határozatot az ügyészi szervezet munkájáról. Ennek fogalmazványa már elkészült 1955. február 21-én, a véglegesített határozat tisztázatának elkészülte azonban váratott magára 1955. március 18-ig. Mi több, példányait az MDP megyei titkároknak csak június elején küldték szét.[1479] Sőt, a 10. napirendi pontként tárgyalt *Különfélék* között (utolsóként, a 15.-ként) olvasható az is, hogy bizottságot küldtek ki a Legfőbb Ügyészség és az Igazságügyminisztérium két-két vezető funkcionáriusa múltjának vizsgálatára.[1480]

A már 1954. október vége óta ismét dr. Molnár vezette tárca 1955. január elején tekintett vissza a történtekre. Mindez történt az idő tájt, hogy január 8-án Moszkvában Nagy kormányfő jövőjének befellegzett. Rákosi ugyanis – kihasználva hetekkel korábbi Szovjetunióbéli tartózkodását – olyan helyzetet teremtett a társaival együtt odarendelt politikus számára, hogy a felszólaló szovjet elvtársak a Szovjetunió Kommunista Pártjának Elnöksége, a budapesti szovjet nagykövet, illetve Rákosi, Farkas, Szalai Béla és Ács Lajos jelenlétében őt két nevesített, kivégzett szovjet politikus sorsával is riogathatták. Rákosi pedig a fejéhez vágta azt is – Nyikita Szergejevics Hruscsovot idézve –, hogy a kormányfő által „leköpött múlt jobb volt, mint a jelen".[1481] Az, hogy Nagy Imre hivatalos félreállítása elhúzódott 1955. áprilisig, a tényeken nem változtatott. Rákosi és támogatói számára ekképp megteremtődött a hatalomba történő totális visszatérés lehetősége. Mindennek hatása érződött az MDP PB 1955. január 13-án tartott ülésén, ahol a szovjet fővárosból hazatért delegáció kiegészíteni javasolta az 1954. december 15-én hozott határozatot azzal, hogy „a párt politikája az 1953. júniusa előtti években is lényegében helyes volt. Az 1953 júniusa előtt elkövetett hibák bírálata nem homályosíthatja el az elért hatalmas politikai és gazdasági eredményeket."[1482]

1478 Keleti március 14-én intézkedett arról, hogy a határozatot küldjék meg a tárcavezetőnek. *Keleti Ferenc feljegyzése, 1955. március 14.* MNL OL M–KS 276. f. 53. cs. 214. ő. e. 140.

1479 *Határozati jegyzőkönyv, 1955. február 2.* 7. és 8. napirendi pont. MNL OL M–KS 276. f. 53. cs. 214. ő. e.

1480 „15. Javaslat a Legfőbb Ügyészség és az Igazságügyminisztérium egyes vezetőivel kapcsolatban tett bejelentések kivizsgálására (Keleti Ferenc elvtárs javaslata). A Politikai Bizottság a javaslatot elvben elfogadja azzal, hogy a Titkárság tegyen javaslatot a vizsgálatot lefolytató három KV tagból álló bizottságra. A bizottság titkára Keleti Ferenc elvtárs legyen." *Határozati jegyzőkönyv, 1955. február 2.* 10. és 12. napirendi pont. MNL OL M–KS 276. f. 53. cs. 214. ő. e.

Keleti írásban 1955. február 1-jén jelezte Rákosinak, hogy dr. Gyulai Dezsővel, az igazságügyi tárca Bírói Főosztályának vezetőjével szemben érkezett bejelentés szerint ő Csernigovban a második világégés idején zászlóaljparancsok, egyúttal K tiszt volt. Ott volt őrmester a hat esztendőre megválasztott legfőbb ügyész, Czakó is, és ugyancsak ott volt tiszt Czakó helyettese, dr. Götz, valamint Radó László főelőadó az igazságügyi tárcától.

Néhány évvel korábban Czakó támogatta dr. Gyulai, dr. Götz pedig Radó felvételét az MDP-be. Ki kell vizsgálni mindezeket, és dr. Molnár, valamint Házi KV tagok bizottsági tagságára tett javaslatot. *Keleti Ferenc levele Rákosi Mátyáshoz, 1955. február 1.* Uo. 206.

Czakó jövendő elmozdításában – azon túl, hogy a miniszterelnököt köteles volt tájékoztatni az észlelt anomáliákról és annak bukása visszahatott a sorsára is – Kádár játszott főszerepet. Ő – szemben Keletivel – már 1954. november 12-én levelet írt Rákosinak az egykori (akkor huszonöt) éves őrmester csernigovi magatartásának árnyoldalairól. MNL OL M–KS 276. f. 65. cs. 44. ő. e.; Zinner–Balogh–Habuda–Markó–Svéd–Szakács–Szomszéd 1991. 233.

1481 Zinner–Balogh–Habuda–Markó–Svéd–Szakács–Szomszéd 1991. 218.

1482 *Az MDP PB ülésének jegyzőkönyve, 1955. január 13.* MNL OL M–KS 276. f. 53. cs. 46.

A bűnökről nem esett szó... Mindez érdemben kihatott a jogszolgáltatás különböző összefüggéseivel foglalkozó további vezetőtestületi üléseken történtekre. Nem kell azonban ennyire előre szaladni!

Az igazságügy-miniszter számára megnyugvást okozhatott, hogy apparátusa megállapíthatta azt, miszerint hétről majdnem tizenhét százalékra nőtt – az eltávolítások ellenére – az akadémiát végzett „munkáskáder" bírók aránya, s ennek megfelelőképp háromnegyedéről kétharmadára, hetvenötről hatvanöt százalékra csökkent „a horthysta apparátusból származó bírók arányszáma". A megyei bírósági vezetőknél kedvezőbb a járásbíróságiakhoz képest a helyzet ebben a tekintetben. Ám – és jött a szokásos sirám – „a jelenlegi bírósági vezetők egy része – kb. negyede – főleg politikai szempontból nem képes feladatainak megfelelni", ezért hat–nyolc százaléknak indokolt lenne az eltávolítása. Sőt, nem csupán a tárcánál, hanem egyes bíróságoknál a vezetői tisztségeket alkalmatlanok töltik be, megállapítva mindezt abból, hogy az ítélkezési gyakorlatot áthatja a liberalizmus.[1483] Dr. Molnár azonban a jelentést a Moszkvában történtek után közel száz órával írta alá, de egy nappal korábban, mint hogy az MDP PB ülésén módosították volna a párt politikájáról a korábbiakban elfogadott álláspontot!

Egy nappal később írta alá Pintérné, az MDP KV Adminisztratív Osztályának alosztályvezetője háromoldalas feljegyzését az igazságügyi tárca káderhelyzetéről. Ebben az igazságügyi tárca három vezetőjével – a jogi végzettség nélküli „kommunista munkáskáderekkel", így Nádassal, a Titkárság vezetőjével, Csendes Károllyal*, a személyzeti főosztályvezetővel és Nemes Sándorné* párttitkárral – folytatott beszélgetése s a saját tapasztalatai alapján frontális támadást intézett a vezetésre teljesen alkalmatlan miniszterhelyettessel, dr. Kovács Kálmánnal szemben. Miként az utóbb Rákosihoz levelet író Keleti, Pintérné is felvetette (hivatkozva a hármak, különösen Nádas véleményére) dr. Gyulai főosztályvezető sürgős leváltását. Vele szemben azonban – vitatható tárcabéli magatartásán túl – nem voltak tárgyi bizonyítékok. Valójában az alosztályvezető feljegyzése állította ekként főnökét kész helyzet elé, mert ő sem hallgathatott tovább sem a főosztályvezetőt, sem a többieket ért vádaskodásokról. (Arról nincs jelenleg információm, hogy Rákosi tudatta-e velük Kádárnak Czakóval összefüggő, a legfőbb ügyészt múltjával támadó 1954. novemberi 12-i levelét.) Pintérné az „elkerülhetetlen" teendőkről három pontba sűrítette javaslatát:

„1.) A Titkárság járuljon hozzá Gyulai Dezső bírósági főosztályvezető azonnali leváltásához, s utasítsa az Adminisztratív osztályt megfelelő főosztályvezető javaslására.

2.) A PB meghozandó határozatban kötelezze az Adminisztratív osztályt és az igazságügyminisztert a minisztérium káderhelyzetének felülvizsgálására és megjavítására.

3.) Javasoljuk, hogy a feljegyzést bizalmas mellékletként az Igazságügyminisztérium munkáját tárgyaló PB ülés előtt küldjék meg a PB tagjainak."[1484]

A Rákosi elnökölte ülés napirendi pontjának vitája során felszólalt a két meghívott, Czakó és Keleti, valamint Farkas, Hegedüs, Szalai Béla és Mekis József*. A határozati jegyzőkönyv arra nem utal, hogy mit mondott Rákosi. Az első titkár mondandójának azonban egy, nem akármilyen realizmusát érzékeltető töredéke fennmaradt a vita utóbb papírra vetett jegyzőkönyvében. „[...] ha máma fordulat volna, ez a bíróság és ügyészség akasztana föl bennünket minden változtatás nélkül. [...] Szóval ez teljesen lehetetlen, ez a tempó. Hát nézzék meg! 65%-a horthysta bíró. Hát, hogy van ilyen arány, ha normálisan nyugállomány-

1483 Jelentés az MDP PB részére az Igazságügyminisztérium munkájáról, 1955. január 12. *Iratok 1.* 515–523.
1484 *Az MDP KV Adminisztratív Osztályának feljegyzése az igazságügyi tárca káderhelyzetéről, 1955. január 13.* MNL OL M–KS 276. f. 53. cs. 214. ő. e. 137–139.

ba mentek volna, akkor sem lehetne 65%. [...] Én odaírtam, hogy új kommunista bírákat kell szervezni és én megmondom, ezt a pártnak kell kézbe venni."[1485]

Az MDP PB ugyan tudomásul vette a jelentést, de a határozati jegyzőkönyv vonatkozó része meglehetősen hosszúra sikeredett. A grémium megállapította „hogy a bíróságok részéről tavaly a termelőszövetkezetek ellen tett intézkedései jelentősen csökkentették az állam tekintélyét falun. Ez a liberalizmus még ma is megmutatkozik. Nem elég gyorsan és határozottan intézkednek – a proletárdiktatúra érdekeinek megfelelően – a törvénysértésekkel[1486] szemben. Ez a helyzet tovább lazítja az állami fegyelmet és közerkölcsöket. Az ennek felszámolása érdekében szükséges feladatokat a határozati részben világosan meg kell fogalmazni.

Az Igazságügyminisztérium szerveinek munkájában megnyilvánuló jobboldali, kispolgári elhajlás szoros kapcsolatban van a bíróságok jelenlegi összetételével.

A proletárdiktatúra államának megfelelő forradalmi törvényességet[1487] csakis meggyőződéses és kellő politikai képzettséggel rendelkező bírák tudják jól megoldani. Ezért külön tervet kell kidolgozni a bíróságok összetétele terén mutatkozó tarthatatlan helyzet 2-3 év alatti megváltoztatására. Addig is megfelelő intézkedéseket kell tenni az apparátus politikai nevelése és megfelelő ellenőrzése érdekében. A bíróságok munkájában meg kell szüntetni az ügyfelekkel szembeni durva bánásmódot, de ugyanakkor az elnéző magatartást is. A bíróságok fellépése az ügyfelekkel szemben határozott, de ne durva legyen.

A határozati részt 1 héten belül az elhangzott vita alapján át kell dolgozni. Tartalmazza a jelenlegi helyzet rövid világos értékelését és az ebből adódó politikai és szervezeti feladatokat. Az átdolgozott anyagot be kell mutatni jóváhagyásra a Titkárságnak.

A határozat alapján a pártszervezetet és a minisztérium vezető apparátusát tájékoztatni kell a PB határozatáról.

A PB megbízza Hegedüs András elvtársat, vizsgáltassa ki, mennyiben felelnek meg a valóságnak azok a bejelentések, hogy a bíróságokon jelenleg olyan körülmények között dolgoznak, melyek rombolják tekintélyüket és tegye meg a szükséges intézkedéseket a helyzet megjavítására."[1488]

Az 1955. március 10-én véglegesített határozat – e helyütt már teljes terjedelmében közölt – érdemi, II/3. pontja ekképp rögzült a második oldalon: „A bírák választását – ideértve a Legfelsőbb Bíróság bíráinak választását is – később meghatározandó időpontig el kell halasztani.

A proletárdiktatúra államának megfelelő forradalmi törvényességet csakis meggyőződéses és kellő politikai képzettséggel rendelkező bírák tudják jól megoldani.

Ezért 3 év alatt el kell érni, hogy a régi horthysta apparátusból átvett bírák arányszáma a mai mintegy 65%-ról 40%-ra csökkenjen, (ideszámítva azokat is, akik a Horthy-rendszerben fogalmazók voltak).

Ebből a célból 1955-ben 35, 1956/57/58-ban pedig évente további 65, összesen 230 régi bírót kell lecserélni. A régi bírók 40%-os arányát a később megtartandó bíróválasztás során – amennyiben az utánpótlás lehetővé teszi – még tovább kell csökkenteni."[1489]

1485 *A vita jegyzőkönyve, 1955. február 2.* Uo. 125.
1486 Korabéli értelmezése: az államhatalommal szemben elkövetett bármilyen jellegű fellépés.
1487 Vö. dr. Major Ákos memoárjának általa választott címével: *Népbíráskodás – forradalmi törvényesség. Egy népbíró visszaemlékezései.* Kommentár nem szükséges.
1488 *Határozati jegyzőkönyv 1955. február 27.* 7–8. napirendi pont. MNL OL M–KS 276. f. 53. cs. 214. ő. e.
1489 *Határozat az Igazságügyminisztérium és a bírói apparátus munkájának javítására, 1955. március 10.* Uo. 142.

Az idő kerekét mintha évtizedeket forgatták volna vissza… A KV Iroda vezetője, Szőke György* pedig megnyugtatta Farkast, hogy dr. Molnár ismeri a határozat végleges szövegét, ezért az kiküldhető az érintetteknek.[1490]

Ilyen előzmények után, meglehetősen felajzott hangulatban következett az MDP PB ülésén az újabb napirend pont, az ügyészi szervezet munkájáról készített, tízoldalas, Czakó által 1955. január 10-én aláírt előterjesztésről[1491] a vita. Úgy, hogy Rákosi hetek óta, 1954. november 12-étől Kádár hozzá küldött leveléből „képben" volt Czakó állítólagos múltjáról. Mi több, 1955. január 14-én az Adminisztratív Osztály alosztályvezetője, Pintérné – általa alá is írt – újabb kiegészítő jelentést készített és küldött az MDP PB ülésének vonatkozó napirendi pontjához csatlakozva. Ebben szóvá tette az alsóbb ügyészi apparátus szűk politikai látókörét, és az ügyészi munka nívója emelésének legfőbb akadályát a megyei ügyészségek vezetőinek alacsony politikai, szakmai szintjében vélelmezte. Javasolta ezért, hogy

„1.) A Legfőbb Ügyészség főosztályait tovább kell erősíteni politikailag, szakmailag jól felkészült káderekkel. A megfelelő káderek beállításával emelni kell a Legfőbb Ügyészség instruáló, ellenőrző tevékenységének színvonalát.

2.) A Legfőbb Ügyészség nagyobb gondot fordítson a megyei ügyészségek vezetői színvonalának emelésére. Az adott lehetőségek figyelembevétele mellett fokozatosan le kell váltani az alkalmatlan megyei ügyészeket."

A háromoldalas jelentésben nevek nem szerepeltek, mindössze annyi, hogy aki akart, utánanézhetett annak, hogy kik azok személy szerint, akikről a jelentésben az olvasható, hogy a „Szabolcs, Nógrád, Vas, Somogy, Heves megyei ügyészek felkészületlensége igen alacsony".[1492]

A vitában felszólaltak a már említett meghívottak, továbbá Farkas, Bata és Hidas. A PB megállapította, hogy „az előterjesztett javaslatok nem a munka megjavításához szükséges alapvető elvi kérdésekkel foglalkoznak, hanem apró kis kérdéseket vet fel. Ezért a határozati javaslatot nem fogadja el.

Megbízza Keleti Ferenc és Czakó Kálmán elvtársakat, hogy a határozati javaslatot az elhangzott szempontok figyelembevételével 2 héten belül dolgozzák át.

A határozati javaslat tartalmazzon rövid értékelést a jelenlegi helyzetről, az elért eredményekről, kritikusabban tárja fel a meglévő hibákat, foglalkozzon az 1954. január 12-i határozat végrehajtásával is és mindezek figyelembevételével tegyen javaslatot a munka megjavításához szükséges tennivalókra."[1493]

Az elfogadott határozatot átdolgozták, négyoldalasra csökkentették. Előbb 1955. február 21-i időpontot gépeltek arra a kézzel javított példányára, amelyet Keleti aláírt.[1494] Akkor is ő intézkedett, amikor ennek a letisztázott, végleges példánya is elkészült 1955. március 18-án,[1495] másnap rögvest továbbíttatta is a határozatot Czakónak.[1496] Az MDP KV illetékes titkára, Vég június 4-én egyetértett azzal, hogy Keleti az MDP megyei titkáraihoz is eljuttassa a határozatot.[1497]

1490 *Az MDP KV Iroda vezetőjének, Szőke Györgynek a feljegyzése Farkas Mihály részére, 1955. március 16.* Uo. 145.

1491 *Jelentés az MDP PB részére az ügyészi szervezet munkájáról a június határozatok végrehajtása terén, 1955. január 10.* Uo. 146–155.

1492 *Az MDP KV Adminisztratív Osztályának kiegészítő jelentése a Legfőbb Ügyészség munkájáról szóló jelentéshez, 1955. január 14.* Uo. 156–158.

1493 *Határozati jegyzőkönyv, 1955. február 2.* 8. napirendi pont. MNL OL M-KS 276. f. 53. cs. 214. ő. e.

1494 *Határozat az ügyészi szervezet munkájára (kézírással javított), 1955. február 21.* Uo. 160–163.

1495 *Határozat az ügyészi szervezet munkájára (véglegesített, gépelt), 1955. március 18.* Uo. 164–167.

1496 *Keleti Ferenc osztályvezető feljegyzése, 1955. március 19.* Uo. 159.

1497 *Keleti Ferenc osztályvezető feljegyzése Vég Bélához, 1955. június 2.; Vég egyetértése, 1955. június 4.* Uo. 168.

Milyen következményei lettek az MDP PB ülésén tárgyalt napirendeknek? Dr. Molnár 1955. januárban aláírt jelentésével elérte – miként idéztem –, hogy arra Rákosi ráírja: „új kommunista bírók kellenek".[1498] Ennek nyomán a határozatban megpecsételték az 1945 előtt diplomát szerzett bírók és fogalmazók jövőjét: a tárca részére, a „fokozott ütemű bírói utánpótlás biztosítására az egyetemek évenként legalább 80–80 politikai és szakmai szempontból megfelelő végzett jogászt" biztosítsanak. Megnyugtatásképp, külön bekezdésben vetették papírra, hogy „1956-tól kezdve a régi bírák elbocsájtását szükség esetén külön jogszabállyal kell lehetővé tenni".[1499]

A határozatban olvasható az is, hogy a tárcavezető „különösen az új bíró káderek szakmai színvonalának emelése céljából 1955-től az egyetem jogi karának segítségével szervezzen kétéves levelező továbbképző tanfolyamot". Azért, hogy „néhány éven belül" ők alkossák a megyei s a járásbíróságok új vezető garnitúráját. Ez némi gyógyír lehetett az akadémiát végzettek számára. Mintha 1948-tól semmi sem történt volna, Magyarországon a jog világában serénykedőknél nem a Lenintől az idő tájt olyan gyakran idézett „tanulni, tanulni, tanulni", hanem az „eltávolítani, eltávolítani, eltávolítani" vált ismertté. A lényeges viszont az volt, hogy kit tettek felelőssé a Bírósági Főosztály vezetője mellett a végrehajtásért? Csendest, az átszervezést követően immár nem az elnöki, hanem a Személyzeti Főosztályt vezető kádert. Ő pedig nem akárki volt, majd lett. Előbb arról, hogy mi tudott eddigi életútjáról.

A fővárosi IX. kerületi Tompa utcai „nyilas-ház" 1937. szeptemberi illegális kommunista párti szétverőinek egyikét 1942-ben letartóztatták, Nagykanizsára internálták. Onnan Buchenwaldba hurcolták, ahonnan 1945-ben tért vissza. A Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetségben 1945–1946-ban, utána 1952-ig az MKP, majd az MDP KV Káderosztályán dolgozott. Nem akármilyen államvédelmis kapcsolatokkal is rendelkezett. A titkosrendőrségnél ugyanis Szűcs Ernő államvédelmi ezredes hálózatának volt a tagja, Szőlős fedőnévvel.[1500] Pártiskolát, majd honvédakadémiai tanfolyamot végzett. 1953 szeptembere és 1960

1498 Uo. 130–136.

1499 Uo. 142.

1500 *Szűcs Ernő büntetőügye.* ÁBTL 2. 1. V–150030/1. dosszié. Ebben – sok-sok koholt és nem kitalált információ mellett – sorolják fel azokat is, akik az általa működtetett hálózatnak voltak a tagjai. A Szőlős fedőnevű személynél az utána zárójelek között olvasható szót valamikor fekete filctollal láthatatlanná szerették volna tenni, örökre homályba veszíteni az illető nevét, ami nem sikerült. A fény felé fordítva az oldalt, hálát adva az írógép billentyűit erősen verő gépírónak, könnyen kiolvasható, hogy Weintraub, márpedig Csendes elvtárs ezen a néven született. A fedőnév különben nem nagy leleményről árulkodik…

Magántörténelemből adalékként: A Magyar Ellenállók, Antifasisták Szövetségén belül a Nácizmus Üldözöttei Bizottságának több önálló ún. táborcsoportja volt. Csendes vezette a Buchenwaldból hazatértekét. Az idő tájt, 1985-ben kezdtem papírra vetni addigi kutatási eredményeimet. Már kétszáz oldalon túl voltam. Egy délután – amikor senki sem zavart – az írógépemen pötyögtettem az épp aktuálisakat, amikor benyitott szobámba Csendes. A koncentrációs tábort túlélt egykori kommunistaként ismertem, de utóéletéről, pályájáról akkor semmit sem tudtam. Mit írsz? – hangzott kérdése. Megmondtam. Elolvashatnám? – jött újabb kérdése. Megkapta, elvitte, s amire nem gondoltam, utána órákon keresztül mondta „lektori" véleményét magnóba, legépelték, ma is birtokomban van. Azt helybenhagyta, s mesélni kezdett. Egyfelől arról, hogy „szegény Szőnyi", „szegény Szalai" voltak a főnökei. Hogy milyen sokat beszélgetett róluk „szegény Szűccsel".

Amikor utóbb, 1989 nyarán a kormánybizottság társelnökeként kezembe vettem és az ablak felé fordítva elolvastam Szűcs dossziéjában a fekete filccel áthúzottakat, akkor fonódtak a szálak egybe. Pár nappal előtte a Belügyminisztérium épületében a lépcsőn felfelé menet, az Állambiztonsági Operatív Nyilvántartóba kutatni mentem, összefutottam vele s az Állami Egyházügyi Hivatal egykori rettegett főnökével, Miklós Imrével*, akik jöttek lefelé. Hogy kinél járhattak, nem tudom. Csendes köszönés helyett rám förmedt: „Ne reménykedj, nem visszajövünk, maradunk!" Nem töltött el optimizmussal megnyilatkozása. Azt, hogy miért járhattak ott, csupán sejteni tudom, lehet, hogy a filctoll akkor lépett működésbe. Ez azonban csupán vélelmem. Arra ugyanis nem emlékszem, hogy a Szűcsre vonatkozó két, piros színű borítóval ellátott dossziét mikor kaptam kézhez.

Konklúzió: ha valaki másolatot kér az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában, előtte jól nézze meg a kért oldalt. Ha azon kihúzásokat talál, és az általam annak idején „elkövetett" nagyon egyszerű „vizsgá-

júniusa között az igazságügyi tárcánál dolgozott, 1954. szeptember 1-jétől főosztályvezetőként a Személyzeti, majd az átszervezés után az Elnöki Főosztályon (de a káderkérdéseket továbbra is kézben tartotta). 1955-ben kezdte meg és 1958-ban fejezte be jogi tanulmányait. 1955-től kollégiumi tag lett. Csendes kinevezői ismerhették múltjának sötét bugyrait. Nem véletlen lett az igazságügyi tárcánál szürke eminenciás.

Ő lett felelős azért is, hogy a kollégium 1954. december 28-án hozott határozatával kinevezett tizenegy bírósági vezetőt mielőbb beiktathassák hivatalába, egyfelől készüljenek az előterjesztések a Minisztertanácshoz, másfelől foganatosítani kell az áthelyezéseket.[1501] Folyamatosan készítette el január 15-től február 16-ig (végül március 30-án) a kinevezésekhez szükséges kb. egy-két oldalas életrajzokat. Az utolsó bekezdés arról szólt mindenkinél, hogy a különböző párttestületek a javaslattal egyetértenek.[1502]

Az MDP PB 1955. január 26-án levette napirendjéről a hetediket, az igazságügyi tárca, és a nyolcadikat, az ügyészség munkájáról beterjesztett jelentéseket,[1503] elhalasztva azoknak megtárgyalását a következő hétre, s közülük, némi átdolgozást kérve, 1955. február 2-án el is fogadta dr. Molnár előterjesztését. Azt is rögzítve határozatában – miként idéztem –, hogy a minisztérium szerveinek munkájában „megnyilvánuló jobboldali, kispolgári elhajlás szoros kapcsolatban van a bíróságok jelenlegi összetételével". Ugyanis „a proletárdiktatúra államának megfelelő forradalmi törvényességet csakis meggyőződéses és politikai képzettséggel rendelkező bírák tudják jól megoldani. Ezért külön tervet kell kidolgozni a bíróságok összetétele terén mutatkozó tarthatatlan helyzet 2–3 év alatti megváltoztatására."[1504] Törvényességre tehát nincs szükség, hisz az előtte álló jelző megfosztotta attól, szűkítette tartalmát. A korábbi évek enyhébb mértékű – korának Káin-bélyegével ellátva – liberális ítélkezése nem folytatható tovább. Függetlenül attól, hogy az ügyhátralék csődtömege miként származott az 1953. május végi létszámcsökkentésből. Meghatározóvá az vált, hogy a tarthatatlan személyi összetétel két-három év alatt megváltoztatásra szorul.[1505] A feladatot kitűzték, a végrehajtás megkezdődhetett. Mindez különbözőképp érintette az akadémiát végzetteket.

Elsőként a minisztérium kollégiuma lépett. Elfogadta 1955. február 24-én az igazságügyi tárca káderhelyzetéről hozott határozatot, ám annak egyetlen pontja sem nevesítette az akadémiát végzetteket. Nem is utalva rájuk, olyan fő- és alpontokat fogadtak el, amelyek egyrészt alig hagytak teret, mi több, nagyon szűkre szabták a teret további érvényesülésük-

lattal" él, nap- vagy lámpafény felé fordítja az oldalt, s el tudja olvasni azt, amit a fekete tussal elrejtettek, akkor szerencséje van. A kézhez kapott másolat ugyanis „részben" hiteles. Csak kizárólag így, ezzel az előzetes tényfeltárással válik valóban hitelessé. Más kérdés, hogy az iratban olvashatók forráskritikáját miképp végzi el annak kutatója.

1501 *Az 1954. december 28-án tartott kollégiumi ülésen elfogadott határozatok, 1953. december 29.* MNL OL XIX–E–1–p 82. doboz. Iktatószám nélkül.

A kollégium ülésén határoztak a felsoroltak elnöki kinevezéséről. Így Hidvégi Tivadar a Pécsi Városi, Kostyál Gusztáv a Szombathelyi Megyei, Mezei István a Debreceni Városi, Novák Zoltán a Szegedi Közlekedési, Piros Sándor a Zalaegerszegi Megyei, Simándi György a Pécsi Közlekedési, Szabó György a Debreceni Közlekedési, Szily László a Szekszárdi Megyei, Szüts Miklós a Szombathelyi Közlekedési Bíróság, valamint Petrási Endre az Abaújszántói és Sarkadi Sándor a Miskolci Járásbíróság kinevezendő elnökei esetében.

1502 *Csendes Károly által készített, alá nem írt bírói életrajzok másodpéldányai A–Zs-ig, 1955. január 15.* Uo. A Minisztertanácshoz küldhette az általa aláírt példányokat, a kinevezési előterjesztésekhez csatolva.

1503 A 7. napirendi pont esetében: „A Politikai Bizottság a jelentést a jövő héten tárgyalja." A 8. napirendi pont esetében: „A Politikai Bizottság a jelentést a jövő heti PB ülésen tárgyalja." *Határozati jegyzőkönyv, 1955. január 26.* 7. és 8. napirendi pontok. MNL OL M–KS 276. f. 53. cs. 213. ő. e. 8.

A két napirend megtárgyalásának egy héttel későbbre halasztása az 1955. január 26-án részletesen megtárgyalt további napirendek időbeli elhúzódásából fakadt.

1504 *Iratok 1.* 526.

1505 7. napirendi pont. MNL OL M–KS 276. f. 53. cs. 214. ő. e.

nek. Másrészt – miközben az apparátus legkülönfélébb posztjain szükséges további cserék szükségességét írták elő – az új szakembergárdának a bázisánál már az egyetemeken jogvégzetteket és nem (mint tették korábban) az akadémiát befejezetteket emelték ki. Miképp?

A dr. Molnár miniszter által a minisztériumban a személycseréknél érvényesíttetni kívánt irányelvek szerint

„1. a.) csökkenteni kell az osztályidegen, továbbá a kispolgári és az alkalmazotti származásúak arányát, különösen a bírósági főosztályon, a titkárságon és a főkönyvelőségen;

b.) meg kell javítani a párttagok arányát;

c.) minthogy jelenleg túlságos magas azoknak az ügyintézőknek a számaránya, akik már a felszabadulás előtt az igazságügyi szervezetben, illetve az Igazságügyminisztériumban dolgoztak, fokozatos változást kell elérni elsősorban a bírósági főosztályon és a titkárságon, majd a főkönyvelőségen;

d.) a jogi munkaköröket lehetőleg egyetemi végzettséggel rendelkezőkkel vagy pedig olyanokkal kell bővíteni, akik jogi egyetemre járnak;

e.) minisztériumi munkakörbe – elsősorban a bírósági, a törvényelőkészítő és a személyzeti főosztályra – lehetőleg bírói gyakorlattal rendelkezőket kell beállítani;

2.) Ki kell egészíteni a minisztériumi ügyintézők hiányos káderanyagát."[1506]

Ez idő tájt országszerte már egyre többen, és nem akárkik, hanem közöttük az MDP PB tagjai, a korábbi hónapokban folyt „liberális ítélkezést" ócsárolták. Nagy Imre miniszterelnök napokon belül hivatalossá váló bukásával, az újabb politikai fordulattal bekövetkezett „a balra át", amit már hónapokkal korábban dr. Molnár, a régi-új miniszter 1954. október 30-i ismételt kinevezése testesített meg a tárcánál. A kollégiumi határozat pontjai azt jelezték, hogy az egy évtizede folyó tisztogatási kampányokkal még mindig nem teljesült a vágyott káderösszetétel. Most azonban már inkább a számarányokat emlegették, és nem konkrét számokat írtak elő. Azt pedig, hogy miként gondolkodtak az akadémiát végzettek szakmai értékéről, két alpontba sűrítették. A d.) alpont második felében jelzettek („akik jogi egyetemre járnak") és a határozat e.) alpontjában papírra vetettek adtak némi esélyt nekik arra, hogy valami munkát találjanak a minisztériumban. Arról már szó sem esett, hogy vezetői beosztásokban, szemben az 1952 májusától elérni szándékolt célokkal.

Az igazságügyi tárca kollégiumának újabb, 1955. március 18-án tartott ülésén elfogadott és április 7-én jegyzőkönyvi határozattal terjeszteni engedélyezett határozatai az akadémiát végzettekről szóltak. Azért, mert a kollégium tagjai áttekintették, hogy miként vezették be az 1954-ben végzetteket a munkába, és hogy fejlődtek. Az első határozati pont hét alpontja nem az elégedettségről tanúskodott, még ha előtte azt is állapították meg vezérfonalként, hogy „az új bírák munkája és fejlődése jónak mondható". Ugyanis akkor nem kellett volna a) és g) között alpontokba szedni, hogy a jövőben kiknek melyek az elvégzendő feladatai. Az elnökök az új bírók „képességére" legyenek tekintettel, ne gátolják egyetemi tanulmányaik végzését hivatali túlterhelésükkel, hetente ellenőrizzék egy-két ügyüket, foglalkozzanak személyi körülményeikkel, ellenőrizzék azt, hogy miképp készülnek fel egyetemi felvételi vizsgáikra, annak megtörténtéig mentesítsék őket a szakmai oktatás alól, külön foglalkozzanak azokkal, akiknek „különös nehézségeik vannak munkájukban". Ha ezt így, ebben az alpontban külön határozták meg, akkor nem kevesen lehettek.

Az előbbieket tömörítve megállapítható, hogy a határozatnak jobb lett volna azt a címet adni, hogy „Napi kötelezettségek bírósági elnökök – mint édesapák – számára gyermekük nevelése során". Ám nem csupán az elnökök kaptak feladatot, hanem azt is részletezték, hogy mit csináljanak azok az instruktorok, akik az új bírók munkáját támogatják. Végül

1506 *Az 1955. február 24-én tartott kollégiumi ülésen elfogadott határozatok, 1955. március 5.* MNL OL XIX–E–1–p 82. doboz. Iktatószám nélkül.

az akadémiát végzett fogalmazókról határoztak. Róluk a bírói kinevezésük elmaradásakor a korábbiakban úgy esett szó, hogy az egyfelől fiatalkoruk miatt, másfelől, és jelen esetben erről volt szó, az a képességeik miatt történt. Most lehetőség szerint több hónapon keresztül ugyanazon bíró mellé osszák be őket, aki egyúttal állandó instruktoruk is lenne. „Haladéktalanul meg kell szüntetni azt, hogy új akadémista fogalmazó új bíró mellé legyen beosztva." Azaz vak ne vezessen világtalant. Ennyit arról, hogy jónak mondható a fejlődésük. Persze adott a kérdés, mihez képest?

A további napirendi pontok között határoztak az akadémiát végzett és sikeres felvételi vizsgát tett, immár bíróknak járó rendkívüli szabadságok engedélyezéséről, a velük tartandó megbeszélésről, továbbá három bírósági vezetőnek[1507] az akadémiát végzett bírók számára nyújtott segítségért dicséretben részesítéséről és ennek az *Igazságügyi Közlöny*ben történő közzétételéről. Állást foglaltak egy újabb, az akadémiát végzett fogalmazókról összeállított hasonló jellegű kollégiumi jelentési kötelezettségről és a korhatárt elért fogalmazók azonnali bírói kinevezésének előkészítéséről.[1508] A kollégiumi határozat érzékeltette, nem úgy alakultak a dolgok, ahogy szerették volna. Persze a bűnbakokra, a még mindig ítélkező régi bírók ugyan csökkenő, de még mindig jelentős számára hivatkozás adott volt. Ez a történtekért felelős állami és pártvezetőknek mindig lehetőséget biztosított egyrészt az általuk különbözőképp elkövetett szakmai, másrészt a felelőtlen, következményekkel nem számoló humánpolitikai baklövések eltussolására. A káderpolitikájuk érvényre juttatásával igyekeztek előremenekülni.

Ebbe a sorba illett, hogy a még 1954. november közepén felvetett személyi javaslatok valóra váltását 1955 nyarától felgyorsították. 1955. május 9-én az MDP Titkársága elfogadta számos hadbírónak a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumához történő kinevezési előterjesztését. Ekkor határoztak – egyéb katonai bírósági igazgatási és ítélkező tevékenységgel kapcsolatos személyi javaslatokról és mások[1509] mellett – dr. Radó Zoltán és az egyetem különböző évfolyamait az idő tájt levelezősként végző Jáger, Koharek, Ledényi, dr. Nagy Sándor (1912) és Szimler jövőjéről, Legfelsőbb Bírósághoz távozásáról. Három bírót és egy igazgatási területre javasolt személyt nem azért nem fogadtak el, mert alkalmatlannak találtak, hanem mert egyfelől polgári büntetőbíróságnál, másfelől igazgatási területen vélték jobbnak foglalkoztatásukat.[1510] Majd május 16-án már róluk is határoztak: dr. Gábor,* dr. Jahner-Bakos* és dr. Sömjén György mégis bíró lehetett a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumában, míg dr. Sárközi (Endre)* az igazságügyi tárca Katonai Főosztálya vezetőjének általános szakmai helyettese.[1511] A Legfelsőbb Bíróság elnökéhez 1955. július 15-én levelet továbbítottak, feladója az MDP KV Adminisztratív Osztályának vezetője volt. Tudtára adta dr. Domokosnak, hogy négy nappal korábban az MDP Titkársága elfogadta az általa vezetett fórumhoz tíz bírónak a kinevezésére vonatkozó előterjesztését.[1512] Név szerint fel is sorolta őket: Fróna Dániel*, Gáspár Gyula, Horváth János, Laluska Pál, Maka László, Mező Béla, Mészáros István*, Tamics Jenőné, Vágó Tibor és Vörös József*, közülük Laluska, Tamicsné és Vörös neve már 1954 novemberében felmerült.[1513] A Titkárság említett, július 11-én tartott ülésén megerősítették – összhangban a PB korábbi, 1955. február 2-án tárgyalt, és március 10-ével véglegesített határozatával –, hogy a KV Adminisztratív Osztálya dolgozzon ki egy javaslatot „a bírói kar összetételének 3–4 év alatt történő megfelelő megváltoztatására".[1514] Az előbbiek közül akadémiát végzett Gáspár, Horváth, Laluska, Maka, Tamicsné és Vágó.

Miért vált szükségessé a „megerősítés"? – miként a határozati jegyzőkönyvben olvasható. Hátterét dr. Molnár 1955. június 16-án papírra vetett és a Titkársághoz címzett, kétoldalas javaslatának címe tartalmazta. Az igazságügy-miniszter utalt az 1954. február 6-i határozatra,[1515] miszerint tizennyolc-húsz 1945 után egyetemet vagy akadémiát végzett fiatal bíróval kell megerősíteni a Legfelsőbb Bíróságot. A Titkárság elé ekkor tárt javaslat ennek részben tett eleget, mert csak tíz személy előléptetését tartalmazta. Az okok között említette, hogy „az 1945–1950 között végzett, és az igazságszolgáltatáshoz került jogászok túlnyomó része semmivel sem jobb [, mint] az 1945. előtt végzettek". A javasolt személyeknek is csak két-három éves gyakorlata van, de majd belejönnek… Továbbá az ott eljáró tizenegy bírósági tanácsba nem lenne most célszerű több fiatal beépítése. A javasolt öt-öt vidéki és budapesti bíró a legkiemelkedőbbek a már végzettek közül, de a vidékiek lakásgondját meg kell oldani.

A miniszter részletezte (egyúttal egybe is vetette az 1954. január 26-i ismert adatokkal) azt, hogy miképp alakul a Legfelsőbb Bíróság összetétele származás, párttagság, szolgálati idő kezdete, kormegoszlás és iskolai végzettség alapján. Összegzése szerint „a jelenlegi javaslat politikai szempontból a Legfelsőbb Bíróság összetételének bizonyos mértékű megjavulását, és nem jelentéktelen felfrissülését jelenti az 1954. februári javaslathoz[1516] képest".[1517] Keleti azért értett egyet dr. Molnárral 1955. június 24-én írásba foglalt észrevételeiben, mert az Adminisztratív Osztállyal együtt kutatták fel a javaslatba hozott bírókat, „és jelenleg valóban ezek tűnnek a legjobbnak". Javasolta a Titkárságnak, hozzon határozatot arról, hogy az igazságügyi tárca évente négy-öt bírót javasoljon a Legfelsőbb Bírósághoz. Az újak azoknak a helyére kerülnek, akiket dr. Molnár „a leginkább meg nem felelő" bírók közül majd részben nyugdíjaztat, részben budapesti bíróságokhoz elhelyez.[1518] Az MDP Titkársága 1955. július 11-i határozatában (a már idézetteken túl) mindössze még annyi olvasható dr. Molnár javaslatának és Keleti észrevételének fogadtatásáról, hogy Apró kapta feladatként, hogy a vidékről felhelyezett öt bírónak nyújtson segítséget lakáskérdésük megoldásához.[1519] A másfél esztendővel korábban elvetett mag nem csupán szárba szökkent, hanem termést is hozott. A kilenc hadbíróval és a tíz büntetőbíróval – miután valamennyi a Legfelsőbb Bíróságon lett

1507 Dr. Segesdi István, az Egri Megyei Bíróság elnöke, dr. Marossy Lajos a Gödöllői, valamint dr. Sipos István, a Ceglédi Járásbíróság elnöke. Dr. Segesdit '56-os szerepvállalása miatt leváltották, száműzték a Siófoki Járásbíróság élére 1957-ben. Zinner–Kahler–Koczka–Pálvölgyi–Tóth 2005. 553. Megjegyzendő, hogy az '56 utáni iratokban vezetéknevének végét „y"-nal és nem „i" betűvel, keresztnevét pedig Lászlóként írták.

1508 *Az 1955. március 18-án tartott kollégiumi ülésen elfogadott határozatok, 1955. április 7.* MNL OL XIX-E-1-p 82. doboz. Iktatószám nélkül.

1509 Jáger László, dr. Mészáros Ágoston*, a Honvédelmi Minisztérium Igazságügyi Csoportfőnöksége Bírói Felügyeleti Osztályának 1951-től vezetője, dr. Nagy Miklós* hadbíró főhadnagy, a honvédelmi tárca titkárságának 1953-tól jogügyi előadója, dr. Szijártó Károly*, a Katonai Felsőbíróság 1953-tól ítélkező bírója és dr. Karikó Sándor*, az Országos Légvédelmi Parancsnokság Bíróságának 1954 áprilisától elnöke.

1510 Dr. Gábor József, dr. Sömjén György, dr. Jahner-Bakos Mihály és dr. Sárközi Endre.

A Népköztársaság Elnöki Tanácsa dr. Gábor hadbíró őrnagyot felmentette a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumában betöltött bírói tisztéből. Személyi rész. *Magyar Közlöny* 1958. (augusztus 3.) 70. sz. 515.

1511 *Az MDP Titkárságának ülése, 1955. május 16.* Határozati jegyzőkönyv, 10. napirendi pont. Káderjavaslatok, az MDP KV Adminisztratív Osztálya javaslatai. MNL OL M-KS 276. f. 54. cs. 366. ő. e. 7.

1512 *Az MDP Titkárságának ülése, 1955. július 11.* Határozati jegyzőkönyv, 5. Káderjavaslatok, a KV Adminisztratív Osztály javaslatai. MNL OL M-KS 276. f. 54. cs. 372. ő. e. 5–6.

1513 Bódiné Beliznai Kinga – Zinner Tibor: *Akiknek nevét emléktábla őrzi.* (Bibliotheca Curiae) Budapest, 2016. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 88–92.

1514 *Az MDP KV Adminisztratív Osztálya osztályvezetőjének levele dr. Domokos Józsefhez, 1955. július 15.* LfB. Eln. Ir. Nem iktatott. 1955. július 11.

1515 *Az MDP PB határozata, 1954. február 6.* MNL OL M-KS 276. f. 53. cs. 159. ő. e. 64–65.

1516 *Az MDP PB ülése, 1954. február 4.* Az MDP KV Adminisztratív Osztálya vezetőjének, Keleti Ferencnek javaslata a PB részére a Legfelsőbb Bíróság bíróival kapcsolatban. Uo. 62–63.

1517 *Dr. Molnár Erik igazságügyminiszter javaslata az MDP Titkárságának a Legfelsőbb Bíróság megerősítésére, 1955. június 16.* MNL OL M-KS 276. f. 54. cs. 372. ő. e. 73–74.

1518 *Keleti Ferenc osztályvezető észrevételei „a Legfelsőbb Bíróság megerősítésére vonatkozó igazságügyminiszteri javaslathoz", 1955. június 24.* Uo. 75.

1519 *Határozati jegyzőkönyv. 5. Káderjavaslatok, a KV Adminisztratív Osztály javaslatai.* Uo. 5.

ítélőbíró – teljesült a Keleti által 1954. január 26-án papírra vetett javaslat és következményeként az MDP PB február 4-én tárgyalt és 6-án véglegesített határozata. Rákosi boldog lehetett, vágya valóra vált, félelmei csökkenhettek…

Az előző hónapokban hozott párthatározatok nyomán 1955-ben a minisztériumban a „bíróságok munkájával kapcsolatos bizottságot" hoztak létre, hogy felülvizsgálják a bírói apparátust, vezetőikkel együtt. Javaslatokat kellett összeállítaniuk 1956. január 15-ig arról, hogy miért akadozik a kar utánpótlása, miképp alakul a továbbképzés, milyen a bírók helyzete, politikai és szakmai nívója, elsősorban a szigorúan titkos ügyeket tárgyalóké, miképp alakul a bérezés, és annak milyen kihatása van és így tovább. Ebbe azonban még nem tartoztak bele a hadbírók, noha az MDP PB 1954. november 10-én ugyan módosításokkal, de elfogadta a katonai bíráskodás átszervezéséről október 29-én készült előterjesztést. Annak érdekében, hogy a hatályos törvénynek megfelelően létrejöjjön az egységes bírói szervezet. A hadbírók között, noha köztudottan számos akadémiát végzett is ítélkezett, azonban a végrehajtás határideje mégis 1954. december 31. lett. Másodfokú fórumként létre kellett hozni a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumát is.[1520]

Dr. Molnár az ügyészek és főképp a bírók jövőjét tervezte, Czakó viszont hamarosan távozni kényszerült. Amint a június 2-án kiküldött bizottság befejezte a tényfeltárást, nyomban jelentett, és az MDP PB Rákosi vezette ülésén, 1955. június 30-án első napirendi pontként meg is tárgyalta azt, miután meghallgatta Kovács Istvánt. A Legfőbb Ügyészséggel kapcsolatban elfogadott határozata szerint „megbízza Rákosi Mátyás elvtársat, hogy hívassa be *szombaton vagy hétfőn*[1521] Czakó Kálmánt, közölje vele bűnlajstromát *[sic!]* és szólítsa fel arra, hogy mondjon le, mert a Párt nem tartja alkalmasnak a Legfőbb Ügyész tisztének betöltésére, valamint írja le, hogy milyen összegeket és milyen célból vett át Nagy Imrétől.

Amennyiben lemondását megteszi, Pesten más munkakörbe kell helyezni.

A Czakóval folytatandó megbeszélésen vegyen részt Vég Béla és Keleti Ferenc elvtárs is.

A kiküldött bizottságot a PB a további munka alól felmenti."[1522]

Mit tartalmazott a Házi, Egri Gyula* és Keleti alkotta, Kovács István vezette – Czakó, dr. Götz, dr. Gyulai és Radó múltbéli tevékenységét és jelenlegi munkáját vizsgáló – bizottság 1955. április 16-án aláírt ötoldalas jelentése? Senkivel sem beszéltek, elolvasott iratok alapján terjesztették a pártvezetés elé a feltárt tényeket, és foglalták írásba javaslataikat. A legfőbb ügyész, a legfőbb ügyész helyettese, az igazságügyi tárca főosztályvezetője és előadója jövőbéli sorsát, a határozat tartalmát alapozták meg benne. Főképp azzal a nyitó bekezdéssel, miszerint „bár az írásos anyagok nevezettekkel kapcsolatban súlyosan terhelő adatokat tartalmaznak, ezek alapján a bizottság még nem tudta megállapítani, hogy különösen Czakó Kálmán és Gyulai Dezső kifejezetten ellenséges elemek lennének-e és jelenlegi beosztásukat tudatos kártevésre használnák-e fel. Ezt a kérdést a későbbi vizsgálatnak kell tisztáznia. Az azonban megállapítható, hogy mind a négyen – különösen Gyulai Dezső – a szovjet fronton tanúsított tevékenységük miatt kompromittált elemek. A háború alatt Csernyigovban Czakó és Gyulai partizánvadász egységekben szolgáltak és a felszabadulás óta egymást kölcsönösen támogatják. A Legfőbb Ügyészség és az Igazságügyminisztérium vezető helyein nevezettek személyében olyan csoportosulás jött létre, mely feltétlenül káros és kizárja e szervek megbízható, magas színvonalú vezetését."

Mindez jelezte, hogy szükséges a további kutakodás, de azt már mások végeznék. Ezért – miként a határozat tartalmazta – a bizottsági munkát befejezettnek tekintette, az illetékesek azonban a további vizsgálat híján is léptek. Kovács István és társai személyenként részletezték a feltártakat.

A legfőbb ügyésznél főként azt hangsúlyozták, hogy ugyan belügyi (ez akkor már a tárcával egyesített államvédelmet fedte) információ van arról, hogy partizánvadászatot folytatott alakulata a németekkel annak idején, de erről nincs személyét konkrétan terhelő bizonyíték. A bizottság részletezte Czakó házasságának alakulását, felesége családjának múltját. Összegezve úgy látta, hogy a Szovjetunióból általa megszöktetett hölgy érdekében okirat-hamisítást is elkövetett, akitől – mielőtt miniszterhelyettes lett az igazságügyi tárcánál – elvált, ám rövid idő belül újra elvette. A bizottság erről azt vélelmezte, hogy az egykori lengyel területen élt arisztokrata vagy gazdag kávéház-tulajdonos édesapának leánya valamit tudhatott Czakó múltjáról. Azóta már eltörölt szigorú megrovás pártbüntetést kapott 1949-ben. A bizottság nem derítette ki, hogy az a vélelmezett nagykátai nyilaskeresztes pártbéli tagsággal függött-e össze. Ezzel is vádolták korábban, de a bizottság erre sem talált még bizonyítékot. A volt szovjet igazságügyi tanácsadók egyikével, Ricskovval kezdetben jó kapcsolatot ápolt, utóbb ez megromlott, mert a gyengébb felkészültségű Czakó nem fogadta el tanácsait, nem hallgatta őt meg, miként a kollégium tagjait, kollégáit. Miután a tényfeltárás utolsó mondata szerint „a Legfőbb Ügyészség vezetése megengedhetetlenül alacsony színvonalú", a bizottság a haladéktalan leváltását javasolta. Utána pedig múltjának alapos kivizsgálását sürgette, „esetleg a belügyi szervek bevonásával".

A bizottság feltárta a Hadtörténeti Intézetben őrzött korabéli iratokból, hogy az 1942-ben a keleti frontra vezényelt dr. Gyulai májusban nem szerelt le – miként önéletrajzában állította –, hanem megszakítás nélkül volt ott még 1944-ben, a német megszállás előtt is, ezért azonnali leváltását javasolta. Tekintettel arra is, hogy „a bírói főosztály az Igazságügyminisztérium legfontosabb szerve, amely kezében tartja a budapesti és megyei bíróságokat". Múltját és azóta folytatott tevékenységét a belügyi szervek vizsgálják ki. Dr. Götznél és Radónál azzal a javaslattal éltek – miután mentegették egymást a partizánvadász alakulatnál töltött katonai tevékenységük kapcsán, mert a hadilevéltári iratok szerint az alakulatuk a megszálló csapatok közé tartozott, és részt vett partizánokkal szemben zajlott ütközetekben, mi több, Radó erről hamis életrajzi adatokat közölt –, hogy dr. Götz maradjon állásában. Ám ha a lefolytatandó vizsgálatok bármit feltárnak róla, akkor a párttestület ismét foglalkozzon vele. Radót kisebb beosztásba kell helyezni, a Központi Ellenőrző Bizottság foglalkozzon vele a tüzetesen lefolytatott vizsgálat után.

A bizottság kéretlenül támadást intézett Somossal, a Legfőbb Ügyészség Személyzeti Főosztályának vezetőjével szemben is. Ő ugyan nem volt Csernyigovban, de néhány – nem részletezett – „súlyos hibát követett el", ami felvetette ama vizsgálat lefolytatásának szükségességét, hogy maradhat-e a beosztásában.

Végül arra tettek javaslatot, hogy főképp a szovjet illetékesektől és a belügyi (államvédelmi) hatóságoktól kell beszerezni a hiányzó adatokat.[1523]

A bizottsági előkészítő munka lezárult, a megbízó határozott. A káderjavaslatok között egyúttal dr. Gyulai felmentéséről és arról is, hogy „ügyével a KEB, majd a BM is foglalkozzon".[1524] Mi több, egy újabb kinevezésről is elfogadták az előterjesztést. Az MDP KV Adminisztratív Osztályának vezetője dr. Avar Jenőt* 1955. június 28-án azért javasolta az MDP PB-nek, hogy ő a legfőbb ügyész első helyettese legyen. Azzal, hogy „Czakó Kálmán legfőbb ügyész felmentésével kapjon megbízást a Legfőbb Ügyészség vezetésére. Ha a következő hetekben nem találunk erősebb kádert a helyére és Avar e[lvtárs]. bebizonyítja rátermettségét

1520 *Az MDP PB ülése, 1954. november 10.* Határozati jegyzőkönyv, 4. napirendi pont. Javaslat a katonai bíráskodás átszervezéséről. MNL OL M-KS 276. f. 53. cs. 203. ő. e. 7–8.

1521 Kiemelés az eredetiben, aláhúzással.

1522 *Az MDP PB ülése, 1955. június 30.* Határozati jegyzőkönyv, 1. napirendi pont. MNL OL M-KS 276. f. 53. cs. 239. ő. e. 1–2.

1523 *Az MDP PB ülése, 1955. június 30.* Jelentés, 1955. április 16. Uo. 11–16.

1524 *Az MDP PB ülése, 1955. június 30.* Határozati jegyzőkönyv, 6. napirendi pont. Káderjavaslatok, dr. Gyulai Dezső felmentése. Uo. 7.

a vezetésre, az Országgyűlés őszi ülésszakán meg lehet választani legfőbb ügyésznek." Az MDP PB 1955. június 30-án erről azonban úgy határozott, hogy kizárólag a legfőbb ügyész első helyettesének fogadta el.[1525] Dr. Avar azonban nem járt szerencsével, nem sokáig örülhetett a rá váró megtisztelő feladatnak. Azért, mert Keleti július 27-én kérte a rá vonatkozó határozat visszavonását. Azzal, hogy ugyanaznap dr. Szalay Józsefet* terjeszti elő erre a tisztségre. Miután azonban dr. Avarnak képességeihez képest alacsonyabb a beosztása, ezért dr. Szalayval megbeszélik, hogy magasabb tisztséget töltsön be. Így történt. Az MDP PB 1955. július 28-án egyfelől visszavonta határozatát, másfelől dr. Szalayt elfogadta a legfőbb ügyész első helyettesének a kétoldalas előterjesztés alapján.[1526] 1955. augusztus 3-án dr. Szalayt bízták meg Czakó helyettesítésével.

Az 1955. április 16-i, végül június 30-án tárgyalt bizottsági jelentés az akadémiát végzettek közül érintette a kiemelkedő karriert befutó Czakót és a korábbiakban hozzá hasonlóképp gyors karriert befutott Somost is. Az maradt hátra, hogy mit ér el Rákosi a testi épségét is szavatolni képes tanúk jelenlétében a magához rendelt, de a jövőbeli „pesti" kiskapu lehetőségét esetleg elfogadó Czakónál. Az első titkár 1955. július 14-én tájékoztatta elvtársait. Szóban. Ennek alapján hozzájárultak, hogy „Czakó Kálmán leváltását későbbi időpontban hajtják végre".[1527] Az titok maradt, hogy az első titkár a legfőbb ügyésszel miről beszélt, a jegyzőkönyvben nem örökítették meg. Az időhúzás, Czakó leváltásának pillanatnyi elodázása azzal függött össze, hogy dr. Szalay múltbéli letartóztatását az idő tájt ellenőrizték.

Czakó utódjának kinevezése elhúzódott. A PB a hatodik napirendi pont megvitatásakor – november 3-án – Hegedüs, Piros és Vég számára határozatba foglalta utasítását, miszerint a következő hétre tegyenek javaslatot a legfőbb ügyész személyére.[1528] A testület ezen az ülésen az egykori akadémiát végzetteket, ez idő tájt ügyészeket és bírókat érintő intézkedésekről is állást foglalt, arról, hogy „milyen intézkedések szükségesek a törvényesség további megszilárdítása, az igazságügyi szervek munkája hathatós megjavítására". Az előbb említettek 1956. január 15-ig kaptak erre haladékot. Nem véletlenül, mert „az őrizetesek, elítéltek létszámának alakulásáról és büntetőpolitikánk alakulásáról" Piros által előadott jelentés leleplezte azt, hogy a fennen hirdetett elvek és a mindennapok között továbbra is szakadék tátong. Valójában arról tájékoztatott, hogy az 1953 késő nyári, kora őszi intézkedések intermezzóvá váltak. A hat hozzászóló – közötte Rákosi, Gerő, Kovács és Hegedüs – után Piros (és hivatalból mellette Czinege, illetékes osztályvezetőként) olyan dokumentum, írásba foglalt határozat elkészítésére kapott utasítást, amelyben egy rövid bevezetőben elemezni kell „az előállott helyzetet, annak okait". A kétoldalas, sűrűn gépelt, szokásos formátumban készült határozati jegyzőkönyvben olvasható, hogy „sürgős intézkedéseket kell tenni a börtönök túlzsúfoltságának enyhítésére, büntetőpolitikánk egyes elveinek [...] következetesebb végrehajtására úgy, hogy a társadalmi tulajdon fosztogatói, kártevői és a közbiztonság megrontói ellen a harc ne csökkenjen."

Javasolták, hogy a Népköztársaság Elnöki Tanácsa részesítse az arra érdemeseket végrehajtási kegyelemben, a szabadságvesztés egy részét, kivételes esetben az egészét engedje el, továbbá a börtönbüntetést pénzbüntetéssé, javító-nevelő munkává alakítsák át. Az igazságügyi tárcavezetőnek ezeket a kegyelmi intézkedéseket 1956. május 15-ig kellő ütemezés-

1525 *Az MDP PB ülése, 1955. június 30.* Határozati jegyzőkönyv, 6. napirendi pont. Káderjavaslatok, dr. Avar Jenő kinevezése. Uo. 8.

1526 *Az MDP PB ülése, 1955. július 28.* Határozati jegyzőkönyv, 6. napirendi pont. Káderjavaslatok, dr. Szalay József kinevezése. MNL OL M-KS 276. f. 53. cs. 242. ő. e.

1527 *Az MDP PB ülése, 1955. július 14.* Határozati jegyzőkönyv, 5. napirendi pont. Káderjavaslat, Czakó Kálmán. MNL OL M-KS 276. f. 53. cs. 241. ő. e. 8.

1528 *Az MDP PB ülése, 1955. november 3.* Határozati jegyzőkönyv, 6. napirendi pont. MNL OL M-KS 276. f. 53. cs. 256. ő. e. 7.

ben kell előterjeszteni. A jogszolgáltatók a jövőben következetesebben és szélesebb körben alkalmazzák a feltételes szabadságra bocsátást. Meghatározták a hagyományokat folytatva, az osztályharc jegyében, hogy kikkel szemben és mekkora mértékben kell a biztonságot megvédeni, valamint kijelölték a belügy – benne az államvédelemmel – és a jogszolgáltatás apparátusára háruló feladatokat. Azaz: „bűnüldözési és igazságügyi szerveink tevékenységének súlyát elsősorban az osztályidegen és ellenséges elemek által elkövetett, továbbá súlyosabb bűncselekmények felderítésére és üldözésére kell összpontosítani. Megfelelően szigorú és következetes legyen a társadalmi tulajdon fosztogatóival, a közrend és közbiztonság megzavaróival szemben. Ugyanakkor el kell érni – itt jött a tényekkel történt szembenézés után a beismerés, a feladatkijelölés –, hogy a kisebb jelentőségű bűncselekmények miatt lényegesen kevesebb – a dolgozó osztályhoz tartozó – állampolgár kerüljön bíróság elé és kapjon börtönbüntetést.

A bíróságok a társadalomra jelentős veszélyességgel nem bíró bűncselekmények elbírálása során a pénz főbüntetést, a javító-nevelő munkára és indokolt esetben a felfüggesztett börtönre ítélést lényegesen szélesebb körben alkalmazzák."

Összehangolt statisztikai és jelentési rendszer bevezetésére utasították az illetékes tárcákat. Olyan helyzetet kell teremteni, hogy egyidőben 22–25 ezernél több elítélt ne legyen őrizetben.[1529] Mindezt a belügyi tárca jelentésének vitája során vetették papírra, igaz, mind az igazságügy-miniszter, mind a legfőbb ügyész egyetértett az előterjesztettekkel. Piros jelentésében ugyanis nem kertelt. Míg a büntetés-végrehajtás celláinak befogadóképessége 21 865 személy őrzésére alkalmas, ehhez képest 1955. szeptember 1-jén 35 051, közülük 7638 politikai és 28 145 köztörvényes bűntettek elkövetése miatt elítélt töltötte büntetését. Az esztendő végéig ugyan kb. 5500 fő – miután letölti büntetését – szabadulni fog, de 12 307 jogerős elítélt még behívásra vár, és az esztendő végéig további 12 ezer vádlottnál börtönbüntetést kihirdető ítélet várható. Az internáltakon kívül két évvel korábban, 1953-ban ugyanebben az időben az elítéltek száma alig több mint 36 473 volt.[1530]

A belügyminiszter nem véletlenül jelentett. Okkal kért sürgős intézkedéseket, tízpontos javaslatcsomagot terjesztett elő. Mindezekből kitűnik, hogy szinte semmivé váltak azok a Nagy-kormány alatt jogszabályokban rögzített intézkedések – például előbb a rendőrségi,[1531] majd a kihágási bíráskodás, az uzsorabírósági különtanácsok[1532] megszüntetése –, mert a mindennapokban ezek a korábbi eljárások más jogi útra terelődtek. Az apró-cseprő,

1529 Uo. 6–7.

1530 *Az MDP PB ülése, 1955. november 3.* A belügyminiszter jelentése, mellékletekkel. Uo. 197.

Köztudott, hogy az 1953. nyári, Moszkva kierőszakolta változásokig Rákosi és szűkebb köre minő hatalmi helyzetben volt. Látleletként 1953. július 10-éről: „a Minisztertanács – Nagy Imre elvtárs javaslatára – Rákosi Mátyás elvtársnak a Minisztertanács élén kifejtett odaadó, eredménye és jó munkájáért elismerését fejezi ki". Baráth–Gecsényi (szerk.) 2018. 56.

Erről az „az odaadó, eredményes és jó" munkáról a Minisztertanács 1953. november 27-én tartott ülésén tárgyaltak volna. Ám a napirend előtt felszólalt a legfőbb ügyész, és javasolta, hogy „a 7. napirendet vegyék le a napirendről. Nagy Imre elvtárs: Elfogadjuk. [...] A gyorsírói jegyzőkönyvből: [...] 7. Jelentés a közkegyelmi rendelkezések végrehajtásáról. Előadó: Czakó Kálmán elvtárs. Nagy Imre elvtárs: A Minisztertanács az előterjesztést levette a napirendről." Baráth–Gecsényi (szerk.) 2018. 761, 766.

A különböző intézkedések 758 ezer, vagyis több mint háromnegyed millió személyt érintettek. *Feljegyzés a közkegyelmi rendelkezések végrehajtásának adatairól, 1953. november 23. Iratok 1.* 431. A Piros kézírásával jegyzett kétoldalas feljegyzés szerint a – napirendről levett – „zárójelentésben 748.000 főt jelentettünk". Az eltérés oka az volt, hogy nem vették bele a börtönben lévő olyan személyek csoportját, akikre „a közkegyelmi rendelkezésekben foglalt kedvezmények október 1. napja után következő időben fognak mutatkozni [4714 személy], továbbá a javító-nevelő munkára ítélteket, valamint a javító intézetből elbocsátott fiatalkorúakat". A november 10-én készült, Czakó és Piros (Gerő helyett) jegyezte zárójelentés. *Iratok 2.* 585–595.

1531 1953. augusztus 14. Baráth–Gecsényi (szerk.) 2018. 312–313.

1532 1953. szeptember 18. Uo. 537.

kisebb-nagyobb, de jelentősebb társadalmi veszéllyel nem járó, ám üldözésüket előíró s végül a jogszolgáltatókra rótt hatályos jogszabályok betartása hasonlóképp fokozta egyfelől az eljáró hatóságok munkaterhét, másfelől ellehetetlenítette a büntetés-végrehajtást. És így tovább. Nem csupán Rákosi tért vissza a totális hatalomba, hanem Piros alatt a belügyi területen, dr. Molnár alatt ismételten a büntető jogszolgáltatásban a katasztrófapolitika is. A jelentést a büntetés-végrehajtást is felügyelő belügyminiszter terjesztett elő, aki a nyomozások elrendelésétől az elítéltek szabadulásáig „képben" volt. Nem a PB ülésén jelen volt, az előterjesztéshez hozzászóló számos pártvezető, nem a jogvégzett igazságügy-miniszter, hanem ő, a jogszabályok végrehajtására kötelezettek egyike vetette papírra a rémisztő adatokat. Tényeket közölt, és oldalakon keresztül megoldási javaslatokat, mondhatni újabb sorsjobbító intézkedéseket terjesztett elő, míg a hasonlóképp nehéz helyzetben lévő minisztertársa, dr. Molnár sunyított. Az újabb szembenézés hónapokat váratott magára, 1956. április 5-ig…[1533]

Azok a fiatal ügyészségi és bírósági vezetők, illetve beosztott kollégáik – közöttük nem kevesen az akadémia különböző évfolyamait végzettek –, akik tevékeny részt vállaltak abban, hogy a cellák túlzsúfoltakká váltak, ezzel a komoly figyelmeztetéssel újabb, a korábbiaktól eltérő tervfeladatot kaptak, immár – mondhatni – ellenkező előjellel.

Az MDP PB 1954. január 15-én egy héttel későbbre halasztotta az Igazságügyminisztérium munkájáról készült jelentés megtárgyalását. Ennek okát a korábban tárgyalt napirendek elhúzódó megvitatása képezte.[1534] Mi több, ezen a napon a Minisztertanács is ülést tartott. A határozati jegyzőkönyv szerint a 6. napirendi pontként vitatták meg a bírósági szervezetről készült törvényjavaslatot, dr. Erdei volt az előadója. Minimális, de néhány érdemi módosítással elfogadták. Kettő azonban lényeges volt, a kívánatos mindennapos gyakorlatra vonatkozott, ezért a belső határozatban rögzítették is ezeket. Miközben a jelenvoltak tudomásul vették azt a d) pontnál, hogy „a korhatár 23 év", de a kormány felhívta a figyelmet arra, hogy „a gyakorlatban valóban ragaszkodjunk a 25. életév betöltéséhez".[1535] A belső határozatban ez a kiegészítés ebben a megfogalmazásban olvasható. Miért hivatkoztak a gyakorlatra?

Azt követően, hogy a Minisztertanács 1953. október 2-án határozott arról, miszerint Budapest főváros egyes kerületeiben járásbíróságokat állítanak fel, a következő napirend a „megyei bírósági elnöki és járásbírósági elnöki kinevezések" címszó alatt rögzült a határozati jegyzőkönyvben.[1536] A vitát felidézem, mert az előterjesztéshez hozzászólók mondandója utóbb sorsokat érintett.

„*Kossa István* elvtárs: Nem helyes egészen fiatal emberekre bízni a járásbíróságok vezetését.

Czakó Kálmán elvtárs: A »tapasztalt és gyakorlott« bírák a régi rendszer neveltjei, polgári beállítottságú emberek. A fiatalok a gyakorlatban bebizonyították, hogy értenek a bíráskodáshoz, és már a népi demokrácia neveltjei.

Szalai Béla elvtárs: Meg kellene nézni még egyszer a 28 éven aluliakat.

Nagy Imre elvtárs: A Minisztertanács az előterjesztést az alábbi módosításokkal fogadta el:

Az előterjesztésben felsoroltakat az ott feltüntetett funkcióba kinevezi, kivéve azokat a javasoltakat, akik 1925. évben vagy későbbi években születtek.

1533 *Az MDP PB ülése, 1956. április 5.* MNL OL M–KS 276. f. 53. cs. 279. ő. e.

1534 *Az MDP PB ülése, 1955. január 26.* Határozati jegyzőkönyv, 7. napirendi pont. MNL OL M–KS 276. f. 53. cs. 213. ő. e. 8.

1535 *Határozati jegyzőkönyv, 1954. január 15.* 6. napirendi pont. In Baráth–Gecsényi (szerk.) 2018. 962.

1536 *Határozati jegyzőkönyv, 1953. október 1.* 13/h. In Uo. 629–630.

Utasítja az igazságügyminisztert, hogy ezek helyett megfelelő személyeket hozzon javaslatba."[1537]

A kinevezettek közül akadémiát végzett Tircsi Gyula és Szirmai Józsefné, az akkor – még – elutasítottak közül korábban az akadémia hallgatója volt Molnár Istvánné, Fekete László, Hanesch Vilmosné, Pákozdy Jenőné és Földvári Lajosné.

Azért, mert a tárcavezető előterjesztése alapján az előző héten, szeptember 25-én nem csupán Fazekas esztergomi járásbírósági elnök előléptetését, az Esztergomi Megyei Bíróság elnöki székébe történő kinevezését határozták el, hanem az ülésen megüresedett helyének betöltése is ugyanannál a napirendnél okkal szerepelt. Dr. Erdei előterjesztette Fazekas utódának a 24 esztendős Bényey Zoltánt, aki a megyei bíróságon ítélkezett. Olt pénzügyminiszter ezt fiatal kora miatt helytelenítette. Az ülést vezető Gerő elfogadta érvelését, levették a napirendről Bényey kinevezését, Fazekasét azonban egy nem nyilvános határozattal jóváhagyták.[1538] Ez lett a gyakorlat szemben az 1954. január 24-én elfogadott 1954. évi II. törvénybe foglaltakkal. Számos törvényességre hivatkozó politikus, itt főként a Nagyot helyettesítő Gerő, azonban titokban az általa korábban kitaposott úton haladt tovább. Függetlenül attól, hogy ez alkalommal a gyakorlat alakítása érdekében hangoztatott érvelése – miként a többi jelenvoltnak – okkal, az előző heti határozat következtében megalapozott.

Ezeknek a határozatoknak felelt meg, hogy a szeptember 25-én elfogadott Fazekas után nevezte ki a Minisztertanács november 27-én a Debreceni, a Gyulai és a Balassagyarmati,[1539] majd december 11-én a Szolnoki Megyei Bíróság elnökét.[1540]

A másik lényeges módosítást az e) pontnál jegyzőkönyvezték, ezt is tartalmazta a belső határozat. „Jogi végzettség előírását nem kell feltüntetni, ugyanakkor a gyakorlatban az

1537 Uo. 53. jegyzet, 629–630.

Dr. Erdei előterjesztette dr. Csorba Sámuelnek, a Mohácsi Járásbíróság vezetőjének a Pécsi Megyei Bíróság elnökévé, dr. Szász László járásbírónak a Mohácsi Járásbíróság elnökévé, dr. Mehrli Béla budapesti központi járásbírónak az I. kerületi, dr. Nagymegyeri Ödön budapesti központi járásbírónak a II. kerületi, Molnár Istvánné budapesti központi járásbírónak a III. kerületi, Tircsi Gyula budapesti központi járásbírónak a VI. kerületi, ifj. dr. Tóth Aladár* budapesti központi járásbírónak a VII. kerületi, Fekete Lászlónak, a Pécsi Megyei Bíróság elnökének a VIII. kerületi, Hanesch Vilmosné budapesti központi járásbírónak a IX. kerületi, dr. Gábor Imrének, az Esztergomi Megyei Bíróság elnökének a X. kerületi, dr. Pomozi Gyula budapesti központi járásbírónak a XIII. kerületi, Pákozdy Jenőné XIV. és XV. kerületi járásbírónak a XV. kerületi, Olasz Nándor budapesti központi járásbírónak a XVI. kerületi, Földvári Lajosné budapesti központi járásbírónak a XVIII. kerületi, Nagyfejeő József budapesti XVIII–XIX. kerületi vezető járásbírónak a XIX. kerületi, Szirmai Józsefné budapesti XX–XXI. kerületi járásbírónak a XXI. kerületi, Felsővályi Gyula budapesti XXII. kerületi vezető járásbírónak a XXII. kerületi járásbíróság elnökévé kinevezését.

A Minisztertanács nem nyilvános határozatával jóváhagyta a névsort, kivéve közülük Molnár Istvánné, ifj. dr. Tóth Aladár, Fekete László, Hanesch Vilmosné, Pákozdy Jenőné, Olasz Nándor és Földvári Lajosné előterjesztését, amelyeket elutasított.

A XI. kerületi Járásbíróság vezetője az 1953 nyarán elbocsátott, de a Budapesti Megyei Bíróságra tanácsvezetőnek visszavett dr. Neményi Béla lett december 31-én. A Minisztertanács őt körözéses szavazással fogadta el.

1538 *Határozati jegyzőkönyv, 1953. szeptember 25.* 17/m. napirendi pont. Dr. Bényeyt berendelték az igazságügyi tárcához előadónak, az idő tájt büntetés-végrehajtási jogot is oktatott az egyetemistáknak. A Környezetvédelmi és Vízgazdálkodási Minisztérium osztályvezetője, minisztériumi főtanácsos volt 1989. augusztus végén, nyugállományba vonulásakor. Baráth–Gecsényi (szerk.) 2018. 602.

1539 *Határozati jegyzőkönyv, 1953. november 27.* 8/j. napirendi pont.

A Minisztertanács Balogh Jánost Debrecenbe, Guidi Bélát Gyulára és dr. Benedek Károlyt Balassagyarmatra nevezte ki. Balogh vélhetően azonos volt az akadémiát 1951 nyarán végzett évfolyamnál említett, hasonló nevű személlyel. Guidi is ugyanekkor végzett ott. Dr. Benedeket a Balassagyarmati Megyei Bíróság tanácsvezetőjévé nevezték ki – egyúttal a bíróság vezetésével is megbízták – 1951. augusztus 21-én. Elnöki kinevezése azonban évekig váratott magára. Baráth–Gecsényi (szerk.) 2018. 765.

1540 *Határozati jegyzőkönyv, 1953. december 11.* 8/p. napirendi pont.

Dr. Magyari József, a Szolnoki Megyei Bíróság tanácsvezető bírója lett a megyei bíróság elnöke. Baráth–Gecsényi (szerk.) 2018. 818.

igazságügyminiszter biztosítsa a jogi végzettségű bírók működését."[1541] A gyorsírással készült jegyzőkönyvből érzékelhető az álláspontok közötti eltérés. A tárcavezető nem kertelt: „Hivatásos bíró csak szakképzett, egyetemet végzett lehet." Gerő sajátosan replikázott: „el kell fogadni", majd nyomban hozzáfűzte azt is, „de ki kell mondani, hogy hány éven belül kell megszerezni az akadémiát végzetteknek az egyetemi végzettséget". Majd következett a szovjet törvényekre hivatkozás – ez végig nyomon követhető a forradalomig, így majd dr. Erdei utódánál is.[1542] Most azonban még dr. Erdei utalt rá, hogy „a 23 évet javasolják a szovjet törvények szerint. A gyakorlatban azonban 25 évesek". A vita végén Gerő visszatért a korhatár kérdésére. Javasolta „meghagyni a 23 életévet, természetesen gyakorlatilag igyekezni kell, hogy minimálisan 25 év legyen. A jogi végzettséggel kapcsolatban célszerű-e kimondani? Azt hiszem, hogy nem kellene kimondani, de gyakorlatilag csak jogi végzettségű embereket nevezzenek ki."[1543] És így összegzett a többi vitás kérdésről is. A gyakorlatot azonban úgy alakították, ahogy akarták, egyeseknél ragaszkodtak, másoknál nem a jogi végzettséghez.

Tény ugyanakkor, hogy az 1952. január 1-jétől bevezetett gyakorlatnak, miszerint az egyetemek jogi (és orvosi) fakultásán végzettek esetében elmaradt a dr. használata, ennek jogszabályi helyreállítását az MDP PB végül csak 1956. augusztus 9-én hozott határozatával érezte szükségesnek.[1544] Mindez azzal járt, hogy akadémiát végzettek közül azok kellemetlen helyzetbe kerültek, akik addig akár nappali, akár levelező tagozaton nem fejezték be egyetemi tanulmányukat. A közvélemény és főképp azok (továbbá jogi képviselőik) számára, akikkel szemben a büntetőeljárás során bármely – ügyészi vagy bírói – szakban eljártak, a nevek előtt a dr. léte vagy hiánya alapján érzékelhetővé vált, hogy milyen végzettséggel rendelkeznek azok, akik velük szemben érvényre kívánják juttatni az állam büntetőhatalmát.

Az igazságügyi tárcánál létrejött tényfeltáró bizottságra rótt feladat végrehajtásának felelőse ki más, mint Csendes lett, a bizottság 1956. január 16-án tartotta első ülését.[1545] Ezért az sem meglepő, hogy Csendes utóbb, 1957 során dr. Nádas mellett a bírói apparátus megtisztításában és a Legfelsőbb Bíróságról eltávolított bírók ügyében is szerepet játszott. Ennek során dr. Münnichhel és Marosánnal egyeztetett a személyi kérdésekről. Sőt, miként dr. Molnár utóda Földessel együtt 1957. augusztus 22-én róla s dr. Nádasról papírra vetette a PB-nek tett jelentésében, általuk „a minisztérium megfelelő vezetése biztosítva van".[1546] A legfőbb ügyész büntető szakágbéli helyettese volt 1960. június 15. és 1978. október 31. között. Közel két évtizeden keresztül szó szerint élet és halál ura a Legfőbb Ügyészségen. Beleértve a munkásmozgalmi, főként volt szociáldemokrata személyek és mások rehabilitációs nem nyilvános eljárásait, a Koordinációs Bizottságban általa képviselt álláspontokat és így tovább. Az igazságügyi kollégium 1955. január 25-én – mutatva, hogy a bizottság mennyire aktív – különböző járásbíróságokra újabb akadémiát végzettek kinevezését határozta el, többeket közülük ezen ítélkező fórumok vezetőinek. Közöttük voltak mind a második, mind a harmadik tanfolyamot elvégzett egykori hallgatók.[1547]

Az MDP PB a büntetőpolitika egyes kérdéseit 1956 tavaszán ismét napirendre tűzte, azért, hogy megvizsgálja, miként érvényesül az 1955. november 3-án elfogadott határozat. Az illetékes titkár, Egri Gyula által előterjesztett javaslatokat április 5-én vitatta meg.[1548] Ennek során hozzászólt Gerő, Hegedüs, Kovács István és Rákosi. Az első titkár az Egerben tartott Heves megyei pártaktíván[1549] alig egy héttel korábban, március 27-én, kedden először szólt arról, hogy a Rajk–Brankov-ügy „provokáción" alapult. Ám a felelősséget még Beriára, illetve „Péter és bandájára" hárította, bejelentette ugyanakkor a kivégzettek korábbi rehabilitálását. Mindez a Moszkvában tartott pártkongresszus nyilvánvaló következménye volt. Ám még nem tartott ott – mert a PB csak április 26-án kényszerítette ki belőle –, hogy „megfelelő formában gyakoroljon önkritikát a törvényesség [...] megsértése miatt".[1550] Erre is május 17-ig kellett várni.

A vita alapját dr. Molnár 1956. március 20-án véglegesített előterjesztése képezte. Ebben tájékozatott arról, hogy a kiküldött bizottság tagjai még 1955. december 5-én megvizsgálták, hogy milyen jogszabályok szükségesek az egy hónappal korábbi határozat végrehajtásához. További szükséges intézkedéseket és az alaphatározat módosítását javasolta. Az előbbinél részletezte a büntetőjogi, a szabálysértési, a munkajogi intézkedéseket.[1551] A vita során – melyre meghívták dr. Nont, dr. Kovácsot, és hivatalból jelen volt Czinege – dr. Kovács Kálmán válaszolt a feltett kérdésekre, elfogadva Rákosi megjegyzését a szöveg egyes pontatlanságairól, és ezért azokat javítják. Dr. Non pedig arra kérte a jelenvoltakat, hogy módosítás nélkül fogadják el az előterjesztett javaslatokat, mert „annyira túlterheltek a bíróságok és ügyészségek, hogy nem tudják végrehajtani a PB novemberi határozatát".[1552]

A határozati jegyzőkönyv szerint néhány kiegészítéssel fogadták el a javaslatokat, és emelték határozattá.[1553] Többek között a szabálysértéseknél szövegmódosításról határoztak a pénzbírság nagyságáról s a részletfizetés engedélyezésének lehetőségéről, továbbá arról, hogy a nagy termelőszövetkezetekben megmaradnak a társadalmi bíróságok.[1554]

Az igazságügy-miniszternek nyolc napon belül a Minisztertanács elé kellett terjesztenie a vonatkozó jogszabályokat. Ezek között azokat a büntetőjogi változtatásokat is, amelyek a társadalmi tulajdon ellen gondatlanságból elkövetett cselekmények büntetésének felső határát alacsonyabban állapították meg, mint a szándékos cselekményekét. A halálbüntetés he-

---

1541 *Határozati jegyzőkönyv, 1954. január 15.* 6. napirendi pont. Uo. 962.

1542 „A kormány elfogadta a társadalmi tulajdon védelméről szóló 1950:24. tvr. módosítását, s ebben az ítéletkiszabás tekintetében enyhítésekről döntöttek, kivéve a szándékos rongálás esetét. Igaz, dr. Molnár Erik hivatkozása nem akármilyen volt: »Ugyanígy intézkedik a Szovjetunió is«. Ugyanakkor viszont tárgyalás nélkül levették a napirendről az igazságügyi tárca másik előterjesztését, amely a szabálysértési bizottságokról és a szabálysértésekre vonatkozó egyes kérdések rendezéséről terjesztett be. [...] A téma május 22-én újból a Minisztertanács elé került, s Molnár Erik a vita során a szokásos érvére hivatkozhatott: »Így van a Szovjetunióban is.«" Zinner–Balogh–Habuda–Markó–Svéd–Szakács–Szomszéd 1991. 303.

1543 *Gyorsírói jegyzőkönyv, 1954. január 15.* 6. napirendi pont. In Baráth–Gecsényi (szerk.) 2018. 991.

1544 *Az MDP PB ülése, 1956. augusztus 9.* Határozati jegyzőkönyv, 17. Különfélék. Végző orvosok és jogászok doktori címének visszaadása. MNL OL M–KS 276. f. 53. cs. 298. ő. e. 24.

1545 *A bíróságok munkájával kapcsolatos bizottság munkaterve, 1955.* LfB. Eln. Ir. Nem iktatott.

1546 *Jelentés az MDP PB részére az Igazságügyminisztérium vezető kádereinek helyzetéről 2. 1957. augusztus 22.* MNL OL M–KS 288. f. 5/42. ő. e. 75.

1547 *Az 1955. január 25-én tartott kollégiumi ülésen elfogadott határozatok.* MNL OL XIX–E–1–p 82. doboz. Iktatószám nélkül.

1548 *Az MDP PB ülése, 1956. április 5.* Határozati jegyzőkönyv, 5. napirendi pont. Javaslat a büntetőpolitika egyes kérdéseivel kapcsolatban. MNL OL M–KS 276. f. 53. cs. 279. ő. e. 6.

1549 „Az imperialista ügynök Berija, valamint Magyarországon Péter Gábor és bandájának leleplezése után pártunk vezetésének kezdeményezésére felülvizsgálták a Rajk-pert. Megállapítást nyert, hogy a Rajk-per provokáción alapult." A pártlap nem másnap, hanem két nappal később tájékoztatta olvasóit, nem véletlenül... Rákosi Mátyás elvtárs felszólalása a Heves megyei pártaktíva értekezleten. *Szabad Nép*, 1956. (március 29.) 89. sz. 2.

1550 „Május 15-ig budapesti nagyaktíva értekezletet kell tartani a Sportcsarnokban, melynek előadója Rákosi elvtárs legyen. [...] ezen [...] megfelelő formában gyakoroljon önkritikát a törvényesség megsértése, a pártélet lenini elveinek megsértése kérdésében elkövetett hibák miatt." *Az MDP PB zárt ülésének jegyzőkönyve, 1956. április 26.* MNL OL M–KS 276. f. 53. cs. 283. ő. e. 4.

1551 *Dr. Molnár Erik igazságügyminiszter előterjesztése az MDP PB részére, 1956. március 21.* MNL OL M–KS 276. f. 53. cs. 279. ő. e. 83–85.

1552 *A napirendi pont vitájának jegyzőkönyve, 1956. április 5.* Uo. 87.

1553 *Az MDP PB ülése, 1956. április 5.* Határozat. A Központi Vezetőség *[sic!]* „az őrizetesek, elítéltek létszámának alakulásáról és büntetőpolitikánk egyes kérdéseiről" 1955. november 3-án hozott határozatát az alábbiak szerint módosítja, 1956. június 13. Uo. 88.

1554 *Az MDP PB ülése, 1956. április 5.* Határozati jegyzőkönyv, 5. napirendi pont. Uo. 7.

lyett maximum tízévi börtönbüntetés járna még azoknak az elkövetőknek is, akik robbanás vagy tűz által gondatlanul okozták a cselekményt, és ha különösen nagy kár is keletkezett.[1555]

Mindez azonban nem csupán azzal járt, hogy enyhültek a hatályos jogszabályok. A jogalkalmazóknak a korábbiakban elfogadott és alkalmazott törvényerejű rendeletekről tanultakat is kötelező lett átértékelni. Miután hatályuk fennmaradt, de a módosítások révén már csak enyhébb büntetési mértékekkel lehetett büntetni az elkövetőket bizonyos bűntettek esetében. Ez pedig nehéz helyzetbe hozta az egyetemek jogi fakultását diplomával befejezők mellett főként az akadémiát végzetteket. Utóbbiakat – akiknek új életpályája elválaszthatatlanul kapcsolódott az MDP káderpolitikájához – azért, mert egyfelől bírósági, illetve ügyészségi vezetők, másfelől vádlók és ítélkezők lettek. Amikor még hallgatták tanáraikat, akik az idő tájt az igazságügyi tárca különböző beosztású vezető munkatársai, jeles államügyészek vagy ítélethirdetők voltak. Nem csupán akkori számos megnyilatkozásukról, hanem érdemi tevékenységükről, a büntetőeljárások során vádképviseletükről, tárgyalási gyakorlatukról, kihirdetett ítéleteikről keletkeztek tanítványaikban okkal aggályok. Miként érzékelhettek a tájékoztatási eszközök révén a szovjet kommunisták XX. kongresszusától számítható, Magyarországon ugyan lassan, de nyomon követhető módon a politikai, pártpolitikai elit eróziójának nyomait. Okkal támadtak kétségeik, jórészt azonban akkor még megválaszolatlan kérdéseik. A válaszokat végül ők adták meg ősszel. Volt, aki aktív szerepvállalóként, és volt, aki csak a forradalom és szabadságharc leverése után. Akkor is eltérő magatartással, pályaelhagyással, vagy a megtorlás aktív, különböző munkahelyeken dolgozó könyörtelen végrehajtójaként.

Miután az MDP PB 1955. március 10-ével véglegessé vált határozata „a bírói apparátus felfrissítését is tartalmazta", dr. Molnár egy esztendővel később, 1956. április 18-án aláírta a jelentést ennek a végrehajtásáról. Az MDP Titkárságának ülésén erről folyt a vita 1956. május 7-én. Meghívottként jelen voltak dr. Kovács miniszterhelyettes – akit Pintérné feljegyzése ellenére (s az ellehetetlenítését kívánó, nem jogvégzett három tárcabéli akarnokkal szemben) minisztere megvédett, és állásában maradhatott) –, Csendes és a KV politikai munkatársai, Rózsa Andor*,[1556] Korda Sándorné* és Szapor József*.[1557] A miniszter szerint a már csupán ötszázhetven „régi" bíró közül összesen, két-három év alatt további százötvenkét személy távolítandó el 1959 végéig. 1955-ben „hetven fővel csökkentettük a horthysta bírák és 137 fővel emeltük a fiatal, új bírók számát. A jelenlegi arány: régi bíró 570, a felszabadulás után az apparátusba került bírák száma 467 fő. [...] Ez évben kb. 60–70 horthysta bírát tervezünk leváltani, így számuk ez év végére kb. 500-ra fog csökkenni."

Dr. Molnár szerint „a felfrissítés szükséges és elodázhatatlan". Azért, mert az ítélkezési gyakorlat sérti az MDP politikáját. Leszögezte, hogy az eltávolítások „lényeges javulást nem jelentettek a bírói apparátus politikai összetételében". Ennek a magyarázata azonban már önkritikát és elborzasztó jövőképet tartalmazott. Az új bírók jelentős része ugyanis „igényes szempontból nézve bírói funkcióra egyelőre még alkalmatlan, éretlen lenne és csak kényszerűen megalkudva a jelenlegi káderutánpótlási lehetőségekkel került sor kinevezésükre. [...] A bírói apparátus 23%-a 30 éven aluli. [...] három évnél rövidebb bírói gyakorlata összesen 436 főnek, a bírák 43%-ának van. Ez [...] az elkövetkező években még szükségszerűen tovább fog nőni."

Majd következett az újabb beismerés, mert a cserék ellenére „a szociális összetételben lényeges változást nem tudtunk elérni". Származásukat tekintve ugyan a munkásoknál százhétről százhatvanháromra, az alkalmazottaknál kettőszáznyolcvankilencről háromszázötvenhatra, a kisiparos-kiskereskedőknél száztizenkettőről százharminckettőre nőtt, a dolgozó parasztoknál százharminckettőről százháromra, az értelmiségi származásúak száma kettőszázkilencvenről kettőszázhatvankettőre csökkent. A miniszter szerint az összetétel nem kielégítő alakulásnak oka a „jogi egyetemről kikerülő fiatalok összetétele". Sőt, a következő évben kinevezendő fogalmazók összetétele sem lesz jobb.

A miniszter arról persze szót nem ejtett, hogy a kialakult helyzethez miként járult hozzá a „hosszúések éjszakája" következtében a bírók számában keletkezett űr pótlása. Miként arról is mélyen hallgatott, hogy az akadémia megszüntetésével mind a nappali, mind az ott tervezett „levelező tagozaton" történt oktatás lehetősége elenyészett. Abban viszont cáfolhatatlanul igaza volt, amikor a „rossz szociális összetétel" egyik okaként a károsan alacsony bírói fizetést is megemlítette. Nem tagadhatta azt sem, hogy „a múlt évi leváltások a régi horthysta bíráink között nagy nyugtalanságot keltettek". Azt viszont nem tette hozzá, hogy ez a folyamat 1953 nyarától ugyan nagyságrendjét illetően előbb csökkent, de a módszeres eltávolítás érdemben állandósult, és az általa jelzett, 1955-ben a bírói karból elbocsátott újabb hetven bíróval ismét emelkedést mutatott. Az ítélkezésben pedig a szakmai színvonal csökkenését vonva maga után. Ennek következménye az lett – miután a büntető ügyszakban ítélkezőket az 1955 tavaszától, Nagy bukásától, illetve Rákosi megerősödésétől ismételten módosított pártpolitika végrehajtására kötelezték –, hogy 1956 februárjában, minden korábbi rekordot megdöntve, Magyarországon ötvenegyezer jogerősen elítéltnek kellett volna szabadságvesztés-büntetését töltenie. A csúcsra járatott büntetés-végrehajtás azonban ennek a létszámnak a felénél alig valamivel többet tudott a celláiba befogadni.[1558] Mindezt azonban nem vetette papírra. Arra azonban egy bekezdést szánt, hogy a bírói karból eltávolított, de még nem nyugdíjjogosultak közül azoknak, „akiket nem tartunk politikailag rossz elemnek", támogatják az ügyvédi bejegyzését. Ezzel az ügyvédi karban ugyan „eléggé megnő a horthysta bírák száma", de ezeket a bírókat „nem lehet [...] sorsukra hagyni". Mi több, ők „az ügyvédi kar mai összetételét inkább javítják, mint rontják".

Dr. Molnár ezekből levonta a tanulságot. Ha formálisan végrehajtják a határozatot, akkor az eltávolítottak pótlásával két éven belül legalább százötven személlyel növekszik majd a harminc éven aluli bírók száma. Váteszként írta le jelentésében, ha ez az egyetlen út, akkor úgy megfiatalodik a csekély élettapasztalattal rendelkező apparátus, hogy „képtelen lesz feladatát megfelelően betölteni és a politikai igényeknek sem tud eleget tenni, így minden jó szándéka mellett is igen súlyos hibákat követhet el".

A megoldást ezért abban láttatta, hogy „kb. 200 politikailag szilárd, az államigazgatásban már tapasztalatokat szerzett idősebb, párthű munkáskádert egyetemi színvonalú, de az egyetemnél gyorsabb képzés után viszünk a bírói apparátusba, hogy ilyen módon megteremtsük a bírói káderösszetétel megfelelő politikai bázisát, amely jelenleg még hiányzik. A bíróképző egyetemi tanfolyam évi költségvetése kb. 3–3,5 millió forint."

A tárcavezető ezért határozati javaslatában azt vetette fel, hogy a párttestület hagyja jóvá a bíróképző egyetemi tanfolyam megindítását. Annak időtartama négy év, amiből az első két év bentlakásos lenne a budapesti jogi kar mellett, a felvettek a következő kettőt pedig

1555 *Dr. Molnár Erik igazságügyminiszter előterjesztése az MDP PB részére, 1956. március 21.* Uo. 83/b.

1556 Az MDP KV Szervező Bizottsága 1948. július 16-án tartott ülésén a káderjavaslatok során elfogadta az MDP KV Szervezési Osztályára referensnek. Az MSZMP Titkársága 1962. július 10-én ugyancsak elfogadta, hogy a Belügyminisztérium Személyzeti Főosztályának helyettes vezetőjét, egyúttal a Tanulmányi és Módszertani osztály vezetőjét – rendőralezredest – felmentsék és a Belügyminisztérium Személyzeti Főosztálya főosztályvezetőjének nevezzék ki. MNL OL M–KS 276. f. 55. cs. 9. ő. e. 4.; MNL OL M–KS 288. f. 7/137. ő. e. 1., 8.

1557 *Az igazságügyminiszter jelentése az MDP PB 1955. március 8-i ülésén a bírósági apparátus felfrissítése érdekében hozott határozatának végrehajtásáról (két változatban), 1956. május 7.* 3. napirendi pont. MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 399. ő. e. 4. Az időpont-megjelölés valamennyi dokumentumban téves, mert nem március 8., hanem március 10. a véglegesnek tekinthető határozat aláírásának, hitelesítésének az időpontja.

Az MDP Titkársága 1953. december 18-án elfogadta Szapor Józsefet az MDP KV Adminisztratív Osztályára politikai munkatársnak.

1558 Zinner–Balogh–Habuda–Markó–Svéd–Szakács–Szomszéd 1991. 281.

levelező hallgatóként végeznék el. Két alkalommal rendeznék meg a tanfolyamot, kb. százhúsz, illetve százötven hallgatóval. Az elsőt már 1956-ban, a másodikat 1957-ben kellene megindítani. A bentlakásos részben a hallgatók megtanulnák a bírói munkához szükséges legfontosabb tananyagokat. Őket utána „bíróvá kell kinevezni, és mint bírák végzik el a másik két évet levelező hallgatóként, amelyet 4 éven belül el kell végezniük".

A rövidített egyetemi tanfolyamra huszonnyolc–negyven év közötti munkás- és dolgozó paraszt származású párttagokat kell felvenni. Ők „jelenleg párt, tanácsi vagy egyéb államigazgatási munkakörben dolgoznak és ebben megfelelő gyakorlatot szereztek. Lehetőleg szakérettségivel, esetleg négy középiskolai végzettséggel és öt hónapos pártiskolai végzettségnek megfelelő színvonallal rendelkezzenek." A megyei pártbizottságok végezzék a kiválasztást, mert bíróként azokra a területekre lesznek majd kinevezve. Az Adminisztratív Osztály és az igazságügyi tárcavezető javaslatát az MDP KV illetékes titkára hagyja jóvá. Az egyetemi tanfolyamért az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának dékánja s az igazságügyi tárcavezető együtt felelősök, a tematikát a KV Tudományos és Kulturális, továbbá Adminisztratív Osztályai közösen hagyják jóvá. A tematika összeállítása a bírói gyakorlat helyes megvalósításához adjon minél nagyobb segítséget.

Dr. Molnár nem csupán a pártvezetésnek és az egyetemnek, hanem az általa vezetett tárcának is szánt feladatot. A minisztérium mérje fel, hogy hány „horthysta bíró" maradhat „véglegesen" az apparátusban. Ez érdemben valójában azt jelentette – amiről persze hallgatott –, hogy már nem törekedett valamennyi „régi" bíró elűzésére. Ugyanakkor – mintegy magyarázatként – hozzáfűzte, hogy ne fokozódjék a túlzott fiatalítás. Az utánpótlást „elsősorban a rövidített egyetemi tanfolyamról kell biztosítani, így a PB által meghatározott arányokat 1958 helyett 1959-ig kell biztosítani".[1559] Aki időt nyer, életet nyer – gondolhatta.

Az MDP Titkárságának ülésén összeültek tizennyolcan voltak. Közöttük az előterjesztéssel egyetértő Egri, az illetékes titkár. Megjelent Czinege Lajos is, aki előzetesen a KV Adminisztratív Osztályának osztályvezetőjeként hasonlóképp foglalt állást a területet felügyelő titkárhoz küldött feljegyzésében. Mi több, ő az előterjesztettek negyedik pontjának első bekezdéséhez kiegészítést[1560] is fűzött. A vita azonban nem úgy alakult, miként dr. Molnár azt elképzelte. Felidézem, mert jelzi, hogy a jelenvoltakból és meghívottakból hányan és főként kik és miként szólaltak fel.

„*Ács Lajos elvtárs:* Javasoljuk az elvtársaknak, hogy azokból a kérdésekből kiindulva, amiket itt Molnár elvtárs elmondott, vizsgálják meg újra ezt a problémát és hozzák vissza a Politikai Bizottságba. Gondosan vizsgálják meg az egész bírói kart, és ebből kiindulva vizsgálják meg, hogy mennyit szükséges elbocsájtani, és aki nem megátalkodott gonosztevő azt megfelelő állásba kell helyezni, azért a mennyiség bizonyos minőséget is jelent. Meg kell vizsgálni, hogyan lehet ezt elérni, mert a cél az volt, hogy 1959-ig legalább a bírák fele ne a horthysta világban is dolgozott bíró legyen.

Csendes Károly elvtárs: 60%-a új.

Ács Lajos elvtárs: Nem kell nagy nyugtalanságot kelteni. Ha jól értjük a jelentésből, eddig csak egy formális változás történt. A régi bíró kikerült és a fia – aki nem sokkal jobb nála – bekerült az apparátusba. Az ülnökök rendszerét is meg kell nézni.

1559 *Az igazságügyminiszter jelentése az MDP PB 1955. március 8-i ülésén a bírósági apparátus felfrissítése érdekében hozott határozatának végrehajtásáról, 1956. május 7.* 3. napirendi pont. MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 399. ő. e. 38–43.

1560 „Rövid időn belül meg kell javítani a fontos posztokat betöltő bírák – elsősorban a bírósági vezetők, a megyebírósági *[sic!]* elnökök, elnökhelyettesek, járásbírósági elnökök, a Legfelsőbb Bíróság bíráinak, a másodfokú bíróságok tanácsvezetőinek és bíráinak, valamint a politikai ügyeket tárgyaló bíráknak az összetételét." *Czinege Lajosnak, az MDP KV Adminisztratív Osztálya osztályvezetőjének kiegészítése a IV. pont 1. bekezdéséhez, 1956. május 4.* 3. napirendi pont. Uo. 44.

Molnár Erik elvtárs: Itt az a nehézség nem jó anyagot kapunk ülnököknek. Sok esetben háztartásbélieket küldenek.

Ács Lajos elvtárs: Ezen gyökeresen változtatni kell. Határidő hat hét. Vigyázni kell arra, nehogy az terjedjen el, hogy felülvizsgálás lesz.

Csendes Károly elvtárs: Nekem az a véleményem, hogy jelentős számban kell horthysta bírákat kitenni. Ismerve a párt értelmiségi politikáját, a bírói vonalon szembe kell [sz]állnunk ezzel a változással, csak az a kérdés, hogyan?

Ács Lajos elvtárs: Vigyázni kell arra, hogy nem szabad az egész kérdést a visszájára fordítani, hogy pl. a régi bírák nagyszerű emberek stb. Ezek végül is veszedelmes kérdések."[1561]

A vitából kitűnik, hogy a beterjesztett javaslat előkészítésében érdemi munkát a mundért védő Csendes végezhetett. Az ő, végső soron pedig a vele egyetértő dr. Molnár terveit érdemben ugyan a Titkárság, valójában azonban utóbb az élet sodorta el. A miniszter előterjesztését a testület ugyanis levette a napirendjéről. Azzal, hogy „a felvetett kérdésekből kiindulva még egyszer vizsgálják meg a helyzetet (miként lehet kisebb nyugtalanságot okozva megoldani a felfrissítést, kiket kell feltétlenül leváltani, mily módon lehet a legcélszerűbben megoldani az új bírók képzését, milyen változások szükségesek a bírósági ülnökök jelenlegi rendszerében stb.) és 2 hónap múlva hozzák vissza a jelentést és javaslatokat a Politikai Bizottság elé. Felelős: Molnár Erik elvtárs."[1562]

Miért nem sikerült dr. Molnár előadott, még Czinege által is megtámogatott, pontosított terveinek valóra váltása? A grémium határozata, az ülésen meg nem szólaló illetékes titkár, Egri írásbeli egyetértése ellenére – miként az ülést levezető Ács titkár első megnyilatkozásából kitetszik –, valójában elégtelennek tartotta az előterjesztésben sorjázott indokokat. A Titkárság ülésén határozathozók felmérték, hogy miért nem válhatnak a miniszter és munkatársai partnereivé. Egyfelől ügyes taktikával a nagyobb hatalmi eszközökkel rendelkező párttestület, a PB elé utalták az immár újabb előterjesztésről a végső állásfoglalást. Másfelől ezt okkal is tehették, hiszen ha 1955 márciusában nem a Titkárság, hanem a PB tagjai hozták meg a felfrissítésre vonatkozó határozatukat, akkor ők szembesüljenek annak következményeivel.

Mindezek után – miközben Rákosi már a Szovjetunióba távozott, nem sejtvén azt, hogy onnan életében már nem térhet vissza – az újabb jelentés is elkészült a bírói apparátus munkájáról. Dr. Molnár 1956. július 27-én írta alá. Beterjesztették a Titkárság ülésére. Ott azonban – ahol meghívottként jelen volt az előadó, dr. Molnár mellett a tárcától dr. Kovács Kálmán, Csendes és Szapor is – 1956. szeptember 17-én arról határoztak, hogy „a Titkárság leveszi a napirendről azzal, hogy azt a Politikai Bizottság ülésének napirendjére kell tűzni". Így napolták el érdemben a „Jelentés a bírói apparátusról és javaslat a tennivalókra" előterjesztés megvitatását.[1563] Az újabb párttestület 1956. szeptember 28-án sajátosan foglalt róla állást. Határozata lakonikus volt: „Tárgyalták. A Politikai Bizottság a mellékelt jelentést és javaslatokat tárgyalás nélkül alapul elfogadta azzal, hogy [a] végrehajtás módját Apró Antal beszélje meg Molnár Erik elvtárssal."[1564] Mi volt a jelentésben, és mik voltak a javaslatok?

E szerint a „régi bírók" száma ötszázötvenhét főre apadt 1956 szeptemberére, közülük háromszázötvenegy ítélkezett már 1945 előtt is, a többi fogalmazó volt akkoriban. Ugyanakkor a négyszázhetvennégy „új bíró" zöme a járásbíróságokon működött, a fellebbvitel bonyolultabb ügyeiben a „régi" gárda járt el. Az előterjesztők, dr. Molnár és társai nem hall-

1561 *A napirendi pont vitája, 1956. május 7.* 3. napirendi pont. Uo. 18–19. (Kiemelések az eredetiben, aláhúzással.)

1562 *Határozat, 1956. május 7.* Határozati jegyzőkönyv, 3. napirendi pont. Uo. 4.

1563 *Határozat, 1956. szeptember 17.* Határozati jegyzőkönyv, 4. napirendi pont. MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 411. ő. e. 6.

1564 *Határozat, 1956. szeptember 28.* MNL OL M–KS 276. f. 53. cs. 304. ő. e. 8.

gattak arról sem, hogy „bizonyos fokig egészségtelen mértékben" megfiatalodott a kar mind élettapasztalatban, mind a bírói gyakorlat tekintetében. Az apparátus egyötöde (21%-a) harminc éven aluli, hetvenkét bíró egy évnél kevesebb, kettőszázhuszonnyolc bíró egy–három év közötti bírói gyakorlattal bírt, azaz egyharmaduk három esztendőnél kisebb praxissal rendelkezett. A párttagok száma háromszázhatvankettőről négyszáztizennégyre emelkedett, a szociális összetételben azonban lényeges változás nem következett be.

A bírók származás szerinti megoszlása 1953 és 1956 között[1565]

	1953-ban (fő)	*1955-ben (fő)*	*1956-ban (fő)*
Munkás	91	107	163
Dolgozó paraszt	74	132	104
Alkalmazott	277	289	344
Értelmiségi	291	290	268
Kisiparos, kiskereskedő	103	112	132
Egyéb	9		
Összesen	845	930	1011

Módosítani javasolták a korábbi (1955. március 8-i) MDP PB-párthatározat azon pontját, miszerint évente hatvan–hetven „régi bíró" eltávolítandó. Mindez jelezte, hogy érdemi változás következett be az MDP vezetésének az ún. értelmiségi-politikájában, szemben Csendes hetekkel korábban hangoztatott vágyaival. A „régiek" közül százötvenkét esetében javasolták a két-három éven belüli leváltást (az MDP Titkárságának 1956. május 7-i állásfoglalása nyomán készült felmérés alapján). De: „ezeket sem azért kell leváltani, mintha aktív ellenséges elemek lennének, hanem mert idős koruk, apolitikus, elmaradott, közömbös, konzervatív stb. beállítottságuk miatt nem képesek a proletárdiktatúra bíróival szemben támasztott igényeket kielégíteni". Majd később: „apparátusunkban kimondottan ellenséges elem nincs, vagy legfeljebb néhány ilyen lappanghat.

Az elmúlt 11 év során – ha nem is mindig eléggé átgondoltan – állandó tisztogatás folyt a bírák soraiban, melyeknek során kb. 1100 régi bíró került már ki az apparátusból, közöttük számos ellenséges beállítottságú rossz elem is.

Az apparátusunkban dolgozó [„régi"] bírák túlnyomó többsége jóindulatú, becsületes, tisztességes hivatalnok, aki igyekszik eleget tenni a követelményeknek. Gerincüket az elmúlt évek során eléggé megtörték az igazságügyi politikában elkövetett hibák."[1566]

A moszkvai pártkongresszus februári történései után a hazai korábbi éra párt- és állami vezetőivel szemben fokozódó társadalmi és párton belüli elégedetlenség közel sem elszigetelt megnyilvánulásainak, egyes forrongó értelmiségi csoportok megnyilatkozásainak, 1956 késő nyarának, kora őszének kellett bekövetkeznie, hogy egy, az MDP PB számára készült előterjesztésben ilyen önkritikus mondatok szerepeljenek. Nem feledhető azonban, hogy az új, kommunista bírók szükségességének következetes apostola már nem lehetett jelen az ülésen.

1565 Zinner 2001–1. 172.

1566 *Az igazságügyminiszter jelentése a bírói apparátusról, 1956. július 27.* MNL OL M–KS 276. f. 53. cs. 304. ő. e. 76–82. A jelentés címében mind a PB, mind a Titkárság át van húzva. A jelentés utolsó oldalán a KV Adminisztratív Osztály vezetőjének, Czinegének az aláírása felett olvasható kézírásával: „Egyetértek". Uo. 82.

A „szilárd, előre vivő mag" – így a jelentés – „túlságosan kicsiny", egyetemi végzettség szerzése feltétlen kívánatos lenne számukra, mert a „vezető és egyéb fontos posztok jelentős része gyenge káderekkel van betöltve (pl. a Legfelsőbb Bíróság *[sic!]*, megyei bíróságok)". Az MDP PB szerint a kb. százötven bírót el kell bocsátani 1959 végéig, és őket megfelelő élettapasztalattal rendelkező, nem túlságosan fiatal „elvtársakkal kell pótolni". A szakmai fejlődést egyetemi tanfolyam indításával kell biztosítani. És ismét némiképp emberközelibb megközelítésre emlékeztetett az, hogy „a lecserélésre kerülő bírókról az Igazságügyminisztériumnak a Minisztertanács segítségével megfelelően kell gondoskodnia. A nyugdíj-jogosultakat nyugdíjaztatni kell, jelentős részük számára biztosítani kell az ügyvédi bejegyzést, egy részüket pedig vállalati és államigazgatási területen kell jogi munkakörbe elhelyezni."[1567] Mindez részben már hónapokkal korábban is felvetődött.

Mindezek ellenére a volt ún. horthysta bírók nyugállományba helyezése 1956 őszéig folytatódott, tekintettel mindazon kívánalmakra, amelyeket a legfőbb politikai vezetés óhajtott. Ezért a summázat annyi, hogy a Magyarországon az idő tájt ítélkező ezerharmincegy bíróból háromszázötvenegy volt „régi" és kettőszázhat „régi fogalmazóból" 1945 után lett ítész ítélkezhetett még 1956. október 23. előtt. Ők azonban mindezekről, a májusi és szeptemberi előterjesztések tartalmáról tájékozatlanok voltak. Azt azonban érzékelhették, hogy 1948-tól miként tűntek, tűntették el volt évfolyamtársaikat a süllyesztőben, miként űzték el őket a bíróságok pulpitusairól. A róluk, valamint közülük egyesek utódlásáról előterjesztett dokumentumba foglaltakat azonban érdemi vita helyett Apró és dr. Molnár gondjaira bízták. Aprónak is voltak már bírósági tapasztalatai korábbról: 1936-ban Szegeden a horthysta bírók előtt állt, utóbb ő képviselte pártját dr. Bárdossy László elsőfokú népbírósági perében.[1568]

Az ismételt időhúzás azonban nem vezetett, mert nem vezethetett már eredményre. Az Igazságügyminisztérium élére visszatért dr. Molnár tárcavezetősége alatt ugyanis nem csupán a börtönbe vetettek, hanem a szabadultak és a büntetés-végrehajtás letöltése alól végrehajtási kegyelemben részesítettek száma is megnőtt.

Több ún. felülvizsgáló bizottságot állítottak fel, és ezek 1955. november 26-tól működtek. Ezeket egy-egy államvédelmis százados, csoportvezető ügyész és igazságügyi tárcabéli előadó alkotta. Az lett volna a tervek szerint a feladatuk, hogy 1956. március 1-jéig vizsgálják felül az annak idején a büntetés-végrehajtás őrizetében lévő elmarasztalt vagy a jogerős büntetésük letöltésére várakozó személyeket. Határozzanak a további sorsukról, esetleges kegyelemben részesítésükről.[1569] A munkájuk azonban elhúzódott. Ezek a kegyelmi intézkedések 20 312 elítéltet érintettek csupán 1956. március végéig,[1570] ezért azt folytatták. A büntetés-végrehajtás alól mentesültek száma július végén már elérte a 22 ezret.[1571]

Mindez, miként a honpolgárok millióiban, nemkülönben a hosszú évek óta büntető-eljárásokkal különbözőképp meghurcoltak és hozzátartozóik százezreiben felgyülemlett feszültség így vezetett '56 őszéhez.[1572] A csekély élettapasztalattal rendelkező bírói apparátus pedig – szemben dr. Molnár jóslatával –, miszerint „képtelen lesz feladatát megfelelően betölteni és a politikai igényeknek sem tud eleget tenni", végrehajtotta a számára már nem a Rákosi–Gerő-tandem, hanem a Kádár és köre által előírtakat. A hatalom kiszolgálásában igenis érvényesült a „jó szándéka". Amiket pedig elkövetett, azok többet jelentettek az „igen súlyos hibáknál" is.

1567 Uo. 81–82.

1568 Dr. Major 1988. 204.

1569 ÁBTL 3. 1. 9. V–105.934/1. 498.; ÁBTL 3. 1. 9. V–105.934/5. 403.; ÁBTL 3. 1. 9. V–105.934/6. 430.; ÁBTL 3. 1. 9. V–105.934/10. 484.; ÁBTL 3. 1. 9. V–112.336/4a. 157.; ÁBTL 3. 1. 9. V–141.928.

1570 *Jelentés a bíróságok 1956. évi március havi működéséről, 1956. április 25.* LfB Eln. Ir. 0011/5/1956.

1571 Bódiné Beliznai–Zinner 2016. 148.

1572 Ezek a tények, nem a történész kriminalizálja a múltat.

Az MDP KV tagjai előtt 1953. június 27-én a még nem kormányfő Nagy Imre is felszólalt. Hallva egyfelől a PB ülésén, június 20-án Révai hozzászólását, másfelől korábban Rákosi önkritikáját, beszámolójában okkal jelenthette ki – miközben Révait meg sem említette, de mondatait átvéve tőle, azoktól alig-alig eltérve –, hogy Magyarországon „tűrhetetlen, s inkább rendőrállamokhoz hasonló állapotok keletkeztek az igazságszolgáltatás és bíráskodás terén". Arról azonban nem úgy, nem a maga mélységében tett említést, hogy ő miként vállalt ebben nem elhanyagolható szerepet. Egy héttel később, akkor még bírva Moszkva teljes bizalmát, Magyarország miniszterelnöke lett. Azután történt, ami történt, és ismét ő lett a Minisztertanács elnöke. Emlékezhetett volna arra is az idő tájt, hogy három évvel korábban még azt is mondta, hogy „ha így folytattuk volna, szembekerültünk volna az ország népével".[1573] Márpedig vátesz volt, és nyolc napja zajlottak a forradalmi események, amikor a Legfelsőbb Bíróságon létrejött ideiglenes Forradalmi Bizottmány 1956. október 31-én tíz pontból álló nyilatkozatot fogalmazott meg. Ebben üdvözölte a kivívott eredményeket, szükségesnek tartotta annak megállapítását, hogy a „Rákosi-féle önkényuralom egyik alapvető feltétele a bírói függetlenség teljes megsemmisítése volt. Ezt [...] a függetlenségüket védő bírák sorainak állandó és következetes megritkítása jelezte. A terror eszközeként a kiérdemesült bírákat nyugdíjuktól megfosztották, az elbocsátott bírák újabb elhelyezkedését lehetetlenné tették, többeket kitelepítettek, sőt nem egyet börtönbe vetettek. Ilyen helyzetben születhettek meg a törvénysértő ítéletek."[1574]

A nyilatkozat megfogalmazói sommás, cáfolhatatlan bírálatát adták az elmúlt évtized vonatkozó, ismertetett történései egyik fejezetének. Egyfajta korabéli gyászjelentésként.

1573 *Nagy Imre és társai büntetőügye.* Mellékletek. V-150.000, 49. k. Nagy Imre beszámolója az MDP KV ülésén, 1953. június 27. 8. LfB. BI Eln. Tan. B. törv. 660/1989. In Zinner–Balogh–Habuda–Markó–Svéd–Szakács–Szomszéd 1991. 120.

1574 *A Legfelsőbb Bíróság Forradalmi Bizottmányának nyilatkozata, 1956. október 31.* 3. pont. PSZL 698. f. 56. ő. e. *Iratok* 5. 782.

Akadémisták a harcmezőn, az ügyvédek és ügyvéddé lett bírók vesszőfutása

Az ország bíróinak létszáma kilencvenkét személlyel csökkent 1956. november 4. után. Megoszlását tekintve ötvennégy személy politikai szerepvállalás, harmincnyolc kora miatt hagyta el pályáját, az ötszázötvenhét „régi" bíró száma ötszázharminchétre csökkent. A kilencvenkét személyből a Legfelsőbb Bíróságot elhagyta összesen huszonhat bíró 1957. július 31-ig. Az akadémiát végzettek közül, ha valaki részt vett a forradalomban, akkor könyörtelenül eltávolították ifj. Csillag István sorsa érzékelteti. Az ország ügyészeinek létszáma nyolcvannégy személlyel csökkent. Megoszlását tekintve harminckettő elbocsátás, harminckettő lemondás ügyészi állásról és huszonkettő külföldre távozás. A nyolcvannégy személyből nyolc a Legfőbb Ügyészséget hagyta el (négy személyt eltávolítottak – közülük egy, dr. Gyarmathy István* „hozzájárulással kilépett", további három Nyugatra menekült –, négy személyt áthelyeztek). Nem maradt az igazságügyi tárca állományában tizennyolc fogalmazó, tizenhat közjegyző és további húsz, az igazságügyi tárcánál szolgáló munkatárs.

Ezek azonban csupán a kezdet, a közvetlenül a forradalom eltiprását követő időszak adatsorai. Az esztendő végi adatok szerint az igazságügyi tárca irányította szférából százhetvenolcvan személyre gyarapodott azoknak a száma, akik Hegyeshalomtól nyugatra leltek új otthonra. Beleértve a legfőbb ítészi grémiumot is, száznegyven bíró és ötven fogalmazó, azaz százkilencven személy mellett harmincöt közjegyző és százhatvanegy ügyész, ügyészségi munkatárs (beleértve a nyomozókat is) és az igazságügyi tárcától további kettőszázhúsz személy, összesen hétszáznyolcvanhat fő lett az igazságszolgáltatásban dolgozók negatív mérlege 1956. november 4. és 1957. december 31. között.

A megtorláshoz visszavett, avagy reaktivált jogászokkal feltöltött ezeregyszáznyolcvanhat személyből álló bírói karban harmincegyet kivéve minden státust betöltöttek 1958 nyarára. Ötszázhatvannégy volt „régi", egy éven aluli gyakorlattal százharminc, egy-két évessel száznegyvennyolc, kettő–öt év közöttivel háromszázharmincöt bíró rendelkezett, azaz az ötéves vagy annál kevesebb gyakorlattal rendelkező ítészek száma majdnem elérte az ötvenhárom százalékot, tehát minden második bíró közéjük tartozott. A tízéves gyakorlattal rendelkező bírók száma háromszázhúsz volt.

Az idő tájt a pártvezetés ennek vizsgálatát azért is fontosnak tartotta, mert sokat vártak a szovjet beavatkozással térdre kényszerített forradalmat és szabadságharcot követő számonkérés során felélesztett népbíráskodástól. Ennek vélelmezett következményeit az ismételten hatalomra segítettek és a határokon túlról is ezt követelők egyaránt szükségesnek érezték. Dr. Nezvál már 1957. január 7-én felemlegette ezt a különbírósági fórumot, de nem ment minden úgy, mint a karikacsapás, pedig nagyon-nagyon szerették volna.

Az igazságügyi tárca kormánymegbízottjaként – többek között – azt írta Marosánnak, hogy „a népbíróság létrehozásával rendezzük a népbírák, vagyis az ülnökök fizetésének biztosítását, mert az ország egész területén a munkástanácsok nem akarják a népi ülnököknek

a törvényben biztosított fizetést engedélyezni".[1575] Tehát már 1957. január elején tervezték a népbíráskodás bevezetését, végül azonban június közepén vezethették be. Előbb azonban már áprilisban, méghozzá a Legfelsőbb Bíróságon felállították. Ott azonban akkor – eltekintve a közvetlen céltól – kiváltó okát az egykori honvédelmi miniszter személyét érintő újabb büntető ítélkezéshez szükséges jogi háttér biztosítása képezte. Azért, hogy a politikai kívánalmaknak megfelelve – a Moszkvába már 1956 nyarán kimenekített első titkár Rákosi, majd októberben elmenekült utóda, Gerő helyett is egyfajta bűnbakként, ugyanakkor a jogos társadalmi igényt és különösképp Kádár bosszúvágyát is kielégítve –, a hadbírók jogerős büntetésével hetekkel korábban hatévi szabadságvesztéssel sújtott Farkas Mihályt egy újabb büntetőeljárás súlyosabb ítéletével elmarasztalhassák. (Mi több, ennek a hat esztendőnek a fele az 1953. nyári sorsjobbító intézkedések hatálya miatt még végrehajtási kegyelem alá is esett.) A törvényerejű rendelettel áprilisban felállított Legfelsőbb Bíróság Népbírósági Tanácsa – amellett, amit az ítélkezés során végrehajtott – azonban megalkotói előre tekintő kodifikálása révén másra is alkalmassá vált. Arra, hogy ez a „lex Farkas" a paragrafusaival lehetővé tette utóbb azt a megtorlás során, hogy a jogszabály terrorítélkezéssel összefüggő, hasznosítható paragrafusai beépüljenek az országban meghatározott bíróságokon bevezetendő népbíráskodás céljából alkotott újabb törvényerejű rendeletbe.

A korábban kihirdetett törvényerejű rendeletekkel[1576] lépésről lépésre így alakult ki a megtorlás művének jogi háttere '56 ősze után 1957 nyarára. Ezekkel az igazságszolgáltatás működését befolyásoló, fokozatosan egyre szigorodó rendeletekkel jöttek létre ismét a politikai hatalom kiszolgálására hivatott különbíróságok. Ezek készítői okultak az 1945 és 1950 között fennállt népbíráskodás relatíve '56-hoz vezető hibáiból is. Olyan rendszert alkottak, amelyik bármilyen politikai természetű vagy annak minősített büntetőügyet tárgyalni volt képes, és a bíróság összetétele eleve szavatolta, hogy a kívánt határozat meg tud születni. Annak idején a népbíráskodás ürügye alatt felszámolták a rendes bíróságok illetékességét még a legkisebb jelentőségű, politikainak minősíthető büntetőügyekben is. A szakképzett bírókat alárendelték a megbízható népbíróknak, majd népi ülnököknek. Elérték – igaz, csak fokozatosan –, hogy a halál árnyéka lebegett azok felett, akiket, ha akartak, a népbíróságok elé cibáltak, hurcoltak. Miképp jártak el utóbb?

A hadbírók statáriális bíráskodásának folyományaként 1956. december 28-án Kádár felvetette a nem velük, hanem immár a büntetőbírókkal lefolytatandó gyorsított bíráskodás bevezetésének szükségességét. Ezzel összefüggésben dr. Domokos, a Legfelsőbb Bíróság elnöke felkutattatta az első világháború előtti évektől keletkezett, vonatkozó joganyagot, hogyan hasznosíthatná azokat 1957 jogalkotója. Sikerült, elég hamar találtak gyúanyagot. A NET 1957. évi 4. tvr.-ében kihirdetett gyorsított büntetőeljárás alapján 1957. január 15. és június 15. között ítélkeztek Magyarországon. A rendelet ugyan dodonai megfogalmazással, de tartalmazta azt is, hogy kivégezhető az a fiatalkorú, aki a bűntett elkövetésekor már betöltötte a 16. életévét. E rendelkezés összefüggött az 1957. január 1–4-én Budapesten bolgár, csehszlovák, magyar, román és szovjet párt- és kormányzati vezetők részvételével tartott értekezlettel. A kiadott közlemény szerint „sikerült felszámolni a fasiszta diktatúra magyarországi létrejöttének veszélyét [...] aktívan fellépnek [...] a népellenes elemekkel szemben". A jogalkotók szerint, ha annak idején a fasiszta maradványok felszámolására állították fel a népbíróságokat, és azok halálra ítélhették a 16. életévüket betöltött elkövetőket 1945. május elsejétől, akkor erre most is szükség volt. Sőt, tovább is léptek.

1575 Zinner 2001–1. 130.

1576 A megyei népbírósági tanácsok felállítását megelőző, egymást követő négy törvényerejű rendelet a büntetőeljárás egyszerűsítése, a rögtönbíráskodás, a gyorsított eljárás és a Legfelsőbb Bíróság Népbírósági Tanácsa ítélkezését foglalta jogszabályba.

Pár hónappal később, a megyei népbírósági tanácsok felállítását tartalmazó 1957. évi 34. tvr. 1957. június 15-én jelent meg a *Magyar Közlöny*ben. Ha annak idején a népbírósági különtanácsok politikai ítélkezését bevezető 1946. évi VII. törvény a Magyar Szabadság Párt vezére szerint „hóhértörvény" volt, akkor ez a jogszabály „hóhérrendeletnek" nevezhető. A felelősségre vonandók összegyűjtése az államvédelemről állambiztonságra átkeresztelt titkosszolgálat feladata lett. A politikai vezetés a büntetőjogi felelősségre vonás végrehajtását az ügyészekre s a bírókra hárította.

Biszku nevével a címlapon jelent meg egy ideológiai alapvetést tartalmazó brosúra. Vélhető – nem a védelmében hangoztatom –, hogy nem ő írhatta, hanem azt összeállíthatták a környezetében dolgozó és másutt vele együttműködő munkatársak. Az idő tájt ugyanis ennek érdemi elkészítésére nem lehetett ideje, legfeljebb a vezető elvtársakkal előzetesen egyeztetett gondolatokat mondhatta el az íródeákoknak. A sorok között az is olvasható, hogy „ha az októberi ellenforradalmi támadás után nem alkalmaztunk volna erőszakot [...] úgy fasiszta diktatúra uralkodott volna el". A Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiumát akkoriban vezető dr. Lee összegezte az újraindult ítélkezés addigi tapasztalatait. Ezekre is figyelemmel állították fel a megyei (fővárosi) népbírósági tanácsokat a Fővárosi Bíróságon és a Pest Megyei Bíróságon (Budapesten), Győrött, Miskolcon, Pécsett és Szegeden a megyei bíróságokon. A 46 ezer példányban terjesztett, Biszku jegyezte kiadványban a maga pőreségében olvasható az is, hogy „az ellenforradalom [...] végeredményben egy fasiszta diktatúrához vezetett volna".[1577] Ebből következett, hogy ha annak idején a nyilaskeresztes országlást a népbíráskodás követte Magyarországon, most sem történhet másképpen, ezért szükségesek ismét a népbírósági tanácsok. A vidékiek 1958. május 31-én szűntek meg, az utolsó évek múlva, 1961. április 16-án.[1578]

Ezek a bírósági tanácsok is halálra ítélhették azokat, akik a vád tárgyává tett cselekmények elkövetésekor 16. életévüket betöltötték. A Legfelsőbb Bíróság Népbírósági Tanácsa másodfokú eljárásaiban a súlyosítási tilalmat most is (miként a gyorsított eljárásban) elvethette. Sőt, az általa, illetve a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumának Tanácsa által hozott jogerős határozatok elleni törvényességi óvást a Legfelsőbb Bíróság elnöke által kijelölt, egy szakképzett bíróból mint elnökből, továbbá három szakbíróból és hét népbíróból, illetőleg katonai ülnökből álló elnökségi tanács bírálta el. Ebben a speciális tanácsban a szakbírók leszavazhatókká váltak, ezzel a lehetőséggel minden – a politikai vezetésnek nem tetsző – határozat (egy éven belül) felülbírálhatóvá vált.

A népbíráskodás bevezetésével felszámolták a rendes bíróságok illetékességét még a legkisebb jelentőségű, politikainak minősíthető ügyekben is, a szakképzett bírókat alárendelték a (velük azonos bérért ítélkező) szakképzetlen katonai ülnököknek-népbíróknak, és a restaurált hatalom elérte, hogy 1961 tavaszáig a halál árnyéka lebegett azok feje felett, akiket a népbírósági tanácsok elé állítottak.

A párt- és kormányzati vezetés, a közvetlen pártirányítással működő állambiztonság, a Legfőbb Ügyészség, a bíróságokat irányító tárca s a Legfelsőbb Bíróság egyrészt összehangoltan, másrészt külön-külön, lépésről lépésre alakította ki azt a megtorló rendszert, amelynek élén az MSZMP KB előbb Intéző Bizottsága, majd a PB állt. A törvényerejű rendeletek keletkezése ugyanis elválaszthatatlan a pártvezetéstől. Előbb a legszűkebb, utóbb egy-egy esetben már bővebb párttestület vitatta meg, hagyta jóvá a részére az igazságügyi tárca és a párt illetékes munkatársai által készített és közösen előterjesztett dokumentumot. Majd

1577 Biszku Béla: *A proletárdiktatúra időszerű kérdései hazánkban.* Budapest, 1957. Kossuth Könyv- és Lapkiadó Vállalat, 23.

1578 A Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1961. évi 7. számú törvényerejű rendelete az 1957. évi 34. számú törvényerejű rendelet egyes rendelkezéseinek hatályon kívül helyezéséről. *Magyar Közlöny*, 1961. (április 16.) 27. sz. 220.

ezt követően továbbította azt a kormányhoz, azzal, hogy terjessze a NET elé jóváhagyás és nyilvánosságra hozatal, bevezetés végett. Így a bíróságok, a hivatásos bírók függetlensége többszörösen szenvedett csorbát. A korábbiakban „jól bevált utakon keresztül" érkezett „felsőbb helyről" jelzés az ítéletek mikéntjére (vagy a bíróság vezetőjéhez, vagy az eljáró bírósági tanács elnökéhez, vagy a népbírókhoz, illetve katonai ülnökökhöz). Most már azáltal is, hogy a bírósági gyakorlatot, az ítélkezést megszabó törvényerejű rendeletek eleve az MSZMP döntéshozóinak akaratát tartalmazták.

Volt azonban egy nagy-nagy titok, amiről annak idején mégis az érintettek lebbentették fel a fátylat. Sok mindenről tárgyaltak az MSZMP illetékes vezetőtestületi ülésein, amelyekről határozatok is születtek. Az egyik alkalommal, az MSZMP PB 1960. április 26-án tartott ülésén – miként a határozati jegyzőkönyv tartalmazza – „Kádár János elvtárs szóbeli bejelentései alapján" a PB úgy határozott, hogy „a szóba került igazságügyi kérdést Biszku és Marosán elvtársak beszéljék meg a három illetékes szerv vezetőjével és tegyenek jelentést a Politikai Bizottságnak".[1579] Mi történt?

Miközben már zajlott a bejelentett részleges amnesztia végrehajtása – miként Kádártól tudott, hogy ennek előkészítése már öt hónappal korábban startot vett párhuzamosan az erőteljes szovjet külpolitikai kezdeményezésekkel –, a Budapesti Fővárosi Bíróság 1960. április 22-én Izsák Sándor és két társa büntetőügyében Izsákot halálra ítélte. A PB erről kért jelentést. Órákkal azt követően, hogy Moszkvában bejelentették az amerikai kémrepülőgép lelövését és pilótájának elfogását, május 2-án Marosán elkészítette jelentését, és ehhez két, általa előzetesen kért jelentést csatolt hozzá. Az egyiket dr. Korom Mihály* rendőr alezredes, a Belügyminisztérium II/8. osztályának osztályvezetője április 30-án, a másikat a legfőbb ügyész, dr. Szénási Géza*, a Legfelsőbb Bíróság elnöke, dr. Jahner-Bakos és az igazságügyi tárcavezető, dr. Nezval saját kezűleg április 29-én írta alá. Dr. Korom szerint a nyomozó szervek 1959. június közepétől derítettek fel egy volt államvédelmi százados sérelmére 1956. október 25-én elkövetett gyilkosságot, továbbá a vizsgálat során megállapították azt is, hogy a gyanúsítottak közül ketten „más bűncselekményeket is elkövetettek, fegyveres harcokban, fosztogatásokban vettek részt". Az október 5-én befejezett vizsgálat után átadták a vádiratot az iratokkal együtt a Fővárosi Főügyészségnek.[1580]

A három igazságügyi vezető jelentésében hivatkozott Marosán utasítására. Leírták, hogy a Budapesti Fővárosi Bíróság tárgyalta a büntetőügyet, amelyben a vádlottak bűnösségét „egy rendbeli gyilkosság és többrendbeli, számszerűleg meg nem határozható gyilkosság ügyében a BHÖ 1. pont (2) bekezdésében felvett Népköztársaság megdöntésére irányuló mozgalomban való tevékeny részvétel bűntettében állapította meg". Tömören leírták a tényállást. Tájékoztattak továbbá arról, hogy „az ügyészség a vádiratot 1959. október 8-án kapta a rendőrségtől. A bíróság a vádiratot 1959. december 3-án kapta." Két hónapig halasztódott a tárgyalás kitűzésétől az eljárás, mert az egyik vádlott elmeállapotát illetően eltértek az igazságügyi orvosszakértők véleményei, s az Egészségügyi Tudományos Tanácstól a felterjesztett iratok csak akkor érkeztek vissza. Miután a vádlottak beismerték tettüket, a bizonyítékok pedig kétséget kizáróan bizonyították azt, Izsákot halálra ítélték, két társát tizenöt, illetve tízévi börtönbüntetésre s mellékbüntetésekre marasztalták el.[1581]

Marosán összegezte a jelentések tartalmát, majd még kétbekezdésnyi mondanivalóját is papírra vetette, abból az egyiket javaslatként fűzte hozzá. Előbb leírta, hogy „konzultációnk során megállapítottuk azt, hogy az ítéletről sem Nezval, sem Szénási, sem Jahner-Bakos elvtársak nem tudtak. Eddig az volt a gyakorlat, hogy csak a másodfokú ítéletek meghozatala előtt szoktunk konzultálni politikai ügyekben. Ebben az esetben pedig csak az elsőfokú ítéletről volt szó. Ezért nem került az illetékes konzultációs bizottság elé."[1582] Marosán mindezt nem saját kútfőből merítette, hanem a dr. Szénási s a két társa által saját kezűleg aláírt bekezdésből, miszerint „eddig az volt a gyakorlat, hogy a másodfokú ítéletek meghozatala előtt szoktunk konzultálni politikai ügyekben. A közönséges gyilkosság, csendőr ügyek stb. nem kellett konzultálnunk. Ebben az esetben pedig csak az elsőfokú ítéletről van szó, ezért nem került illetékes bizottság elé."[1583]

Mit javasolt Marosán a Politikai Bizottságnak? Azt, hogy mondja ki, „politikai ügyekben szükségesnek tartja a konzultációt az elsőfokú ítélet előtt is. Az illetékes elvtársak, ügyészség és bíróság vonalán gondoskodjanak arról, hogyha olyan politikai ügy kerül eléjük, akkor az ügyész, s a bíró forduljon konzultációért a felettes szervhez."[1584] A PB akképp határozott javaslatáról, hogy a legfőbb ügyész utasítsa a fővárosi és megyei főügyészeket: „ha politikai bűnügyekben az ügyészség véleménye szerint a legsúlyosabb büntetésre kell vádindítványt tenni, annak benyújtása előtt kötelesek a legfőbb ügyésszel konzultálni". Továbbá megbízta Marosánt, hogy tájékoztassa határozatáról „az illetékes szervek vezetőit".[1585] Ennyi, a bizottságot nem említették a határozatban. A dr. Fazekas Ferenc és tanácsa által 1960. április 22-én halálra ítélt Izsákot a Legfelsőbb Bíróság dr. Borbély János, a „mosolygó halál" vezette tanácsa 1960. június 17-én tizenöt évi börtönbüntetésre marasztalta el.[1586] Izsák és társai tettéről a rendőr alezredes és az igazságügyi vezetők, valamint az első- és másodfokú bíróság állást foglalt. Ki volt Izsák?

„1917-ben született Makón, kétgyermekes családban. Édesapja ismeretlen, édesanyja takarítónő volt. 1919-ben, a román intervenció idején egy puskagolyó átment a fején, Budapesten, a klinikán gyógykezelték. Ekkor édesanyja is felköltözött, de a nélkülözés miatt a gyermekét menhelyen neveltette. 1921-ben Tápióbicskén adták ki egy földműves családhoz, majd egy kocsmároshoz. Innen megszökött, gyalog Budapestre jött, egy özvegyasszony magához vette, és beiskoláztatta. Hat elemi elvégzése után visszament volna az édesanyjához, aki azonban élettársa miatt nem fogadta be. Javítóintézetbe került, majd 13 éves korában Székesfehérváron inaskodott. 1932-ben házasságon kívül született egy gyermeke, barátnője a szülést követően meghalt, a gyermek rokonokhoz került. 1934-ben felszabadult, mint faesztergályos. Munkalehetőség híján külföldön próbált szerencsét. Ausztriában megismerkedett egy »kalandos előéletű illetővel«, aki magával vitte Belgiumba, Hollandiá-

---

1579 *Kádár János szóbeli bejelentései alapján hozott határozatok, 1960. április 26.* Az MSZMP PB 1960. április 26-i ülésének iratai, Határozati jegyzőkönyv, 17. napirendi pont. MNL OL M–KS 288. f. 5/180. ő. e. 7.

1580 *Dr. Korom Mihály rendőr alezredes osztályvezető jelentése, 1960. április 30.* Az MSZMP PB 1960. május 3-i ülésének iratai, Marosán György tájékoztató jelentése mellékleteivel. MNL OL M–KS 288. f. 5/181. ő. e. 147–148.

1581 *Dr. Szénási Géza, dr. Jahner-Bakos Mihály és dr. Nezval Ferenc jelentése Marosán Györgynek, 1960. április 29.* Uo. 151–152.

1582 *Marosán György jelentése az MSZMP PB-nek, 1960. május 2.* Uo. 145.

1583 *Dr. Szénási Géza, dr. Jahner-Bakos Mihály és dr. Nezval Ferenc jelentése Marosán Györgynek, 1960. április 29.* Uo. 152.

1584 *Marosán György jelentése az MSZMP PB-nek, 1960. május 2.* Uo. 145.

1585 *Az MSZMP PB 1960. május 3-i ülésének iratai, határozati jegyzőkönyv, 4. Különfélék, 9. napirendi pont.* Uo. 7.

1586 Zinner Tibor: Munkások és parasztok: bent és fent, 1956–1963. Adalékok a kegyelmi intézkedésekhez. In M. Kiss Sándor – Nagymihály Zoltán (szerk.): *Sorsok és horizontok. Tanulmányok a magyar forradalom és szabadságharc hatvanötödik évfordulóján.* Budapest, 2021. RETÖRKI, 99. jegyzet, 95. *Az Igazságügyminisztérium Felügyeleti Főosztályának feljegyzése az ellenforradalmi bűncselekménnyel összefüggően más bűntettet is elkövetett elítéltekről, akiknek közkegyelemben való részesítése kizártnak tekinthető, 1963. április 13.* 7. Dr. Szilbereky Jenő töredékes irathagyatéka (birtokomban). „26. Izsák Sándor […] szervezkedés, valamint gyilkosság bűntettének kísérlete". A másodfokon megváltoztatott minősítéssel így lehetett enyhíteni az elsőfokú ítélet mértékét. A Legfelsőbb Bíróság azért változtathatta így meg azt, mert kihirdetett ítéletében az elkövetett bűntett gyilkosság helyett „gyilkosság bűntettének kísérlete" lett.

A főosztály 1963-ban negyvenkét olyan elítélt között sorolta fel Izsák nevét, akiknek „közkegyelemben való részesítése kizártnak tekinthető".

ba, Franciaországba, Olaszországba, Spanyolországba. Különböző alkalmi munkát végzett. Olaszországban egy igazoltatás során kiderült, hogy nincs tartózkodási engedélye, és visszatoloncolták. 1937-ben a nevelőanyjánál lakott, és a Ganzban a szakmájában dolgozott. 1939-ben megnősült, a házasságból egy gyermek született. 1939 októberében besorozták, és 1941 júliusában a keleti frontra került. Zászlóaljával Kijevig építette az utakat, a hidakat. 1942-ben hazajöhetett, és a Práter utcai Eternit Műveknél helyezkedett el, de még ugyanebben az évben ismét besorozták. 1943-ban a tűzvonalban megsebesült (láblövés és légnyomás), elsőfokú Tűzkereszt kitüntetéssel szerelték le. Néhány hónappal később, októberben újra behívták, de ismét megsebesült, és szovjet fogságba esett. Három hónap múlva megszökött a rabkórházból (ez a hatodik próbálkozásra sikerült), és Romániába ment, ahol újabb kórházi kezelésre szorult, mivel a haslövés okozta sérülés kiújult. Majd Jugoszlávián keresztül egy bécsi kórházba került, itt egy szovjet főorvostól kapott menlevéllel Budapestre tért vissza. A Petőfi hídnál azonban elfogták a szovjetek, és elhurcolták. Először a Szovjetunióban egy tőzegtelepen dolgozott (már tudott kicsit oroszul, ezért megtették századparancsnoknak), majd Varsóban útépítő munkára fogták be. Mivel beosztottjai krumplit loptak, állítása szerint őt is elítélték hét évre 1946-ban. Négyszer eredménytelenül próbált megszökni a fogságból. (»Nevemet letagadtam, mert mint többszörös szökevényt jobban megvertek volna.«) A hadifogságból 1951 januárjában térhetett haza, majd másfél évig rendőri felügyelet alatt élt. A felesége ezalatt elhagyta. 1954-ben elvált, és új házasságot kötött, s megszületett a második gyermeke.

1951-ben a Ganz Vagon-, és Gépgyárban helyezkedett el faesztergályosként, gépmunkásként, majd csomagolóként, de 1952 februárjában vitába került az időmérővel és a bérelszámoló osztállyal, így elbocsátották. A Városi Épületasztalos Ipari Vállalatnál segédmunkásnak vették fel, azzal az ígérettel, hogy később szakmunkás munkakörbe helyezik. A fizetéskor azonban 800 Ft-tal kevesebbet kapott, követelésének teljesítését minduntalan halasztgatták, más telephelyeken dolgoztatták, végül a türelmét elveszítve, a személyzeti vezetőt átlökte az íróasztalán. 1953-ban iparengedélyt váltott ki kézikocsi fuvarozására. A forradalom kitörésekor a Práter utcában lakott.

1956. október 25-én a Szigony utcában részt vett Brodorics Ferenc ÁVH-s százados meglincselésében, Filó Imre ÁVH-s tiszt bántalmazásában. 27–28-án a Práter utca – Szigony utca kereszteződésénél (Práter utca 53., 58., Szigony utca 14.) alakult kisebb létszámú csoport parancsnoka lett. Kapcsolatot tartott a Corvin köziekkel is, a fertőzést elkerülendő a mozi környékén mésszel leöntötte az elesetteket. Mind az októberi, mind a novemberi harcokban részt vett.

1957-ben és 1958. március 13-án is őrizetbe vették, mindkétszer tévedésből. 1959. június 18-án letartóztatták. Kihallgatásakor súlyosan bántalmazták, fogait kiverték. Első fokon, 1960. április 22-én Fazekas Ferenc elnökletével halálra ítélték, de június 17-én a Borbély-tanács a büntetést életfogytiglanra mérsékelte. (Ilyen eset nem fordult elő gyakran.) 1974. június 14-én szabadult. 1982. október 27-én meghalt. 1992. november 12-én a Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bíróságának Elnökségi Tanácsa a Brodorics-ügy miatt jogerősen elutasította özvegye semmissé nyilvánításra beterjesztett kérelmét."[1587]

Izsák életútjának szerzője zárójelek között tett megjegyzése a lényegre tapintott. Mi a summázat a történtekről, függetlenül attól, hogy a vádirat – miként az illetékesek le is írták – már a nyomozószervnél elkészült? Ha létezett valóban töredelmes – és mindenféle egyéb körülménytől mentes – beismerő vallomás a magyar büntetőjog 1945 utáni történetében,

1587 Eörsi László: Izsák Sándor „Csoki", „Csoki bácsi". A szerző a Budapesti Fővárosi Bíróság 9066/1959 sz. „Izsák Sándor és társai" büntetőügynek a BFL-ben, valamint az ÁBTL V–146.153 dossziéban őrzött iratai alapján állította össze Izsák életrajzát. Lásd Portrék. *www.eorsilaszlo.hu.*

akkor egyfelől a három vezető tisztséget betöltő jogász saját kézzel aláírt jelentése és Marosán kötődő, PB-nek szánt írásos javaslata annak tekinthető, noha őket ezért semmiféle jogi konzekvencia soha nem sújtotta. Ez tény, az ércnél is maradandóbb. Miután az idősebb Farkas elsőfokú eljárásban tárgyalt büntetőügyénél az előzetes konzultáció 1957. március 22-én nem érte el célját az ítélethozatal előtt, az azt követően kihirdetett ítélet mértékének megváltoztatása, súlyosbítása érdekében egy új törvényerejű rendelet megalkotása vált szükségessé. Utána pedig nem egyedül, mint egykor Rákosi,[1588] hanem egy nem nevesített Konzultációs Bizottság határozhatott emberi sorsokról 1956. november 4-ét követően. Alapjaiban sértve a bírói függetlenséget, a bírósági eljárásba kívülről beavatkozva (még akkor is törvénytelenül, ha nem adott szabad utat a halálbüntetés kihirdetésének). Ami pedig a Marosán javaslatában említett „vonalakat" illeti, emlékeztetőként idézhető az MSZMP PB 1958. május 27-i ülésének határozati jegyzőkönyvéből az utolsó, a Nagy-csoportra vonatkozó határozat, miszerint „tárgyalásának szabad folyást kell engedni. Ennek előfeltételeit kormányvonalon Münnich és Biszku, pártvonalon Kádár és Marosán elvtársak biztosítsák."[1589]

Mindez jelzi, hogy az ítélkezés irányítottságát ugyan országszerte a legkülönfélébb módon – beleértve az ismert párttestületeket – is igyekeztek biztosítani, ám az élet vagy halál kérdésében történő végső állásfoglalást kik tartották fenn maguknak. Egy felsőbb párt- és igazságügyi vezetőkből összeállított titkos testület előzetes állásfoglalása – konzultációja – húzódott meg a kádári megtorlás idején azokban a politikai büntetőügyekben, amelyekben a „vérbírókat" s a népbírókat meghatározott, a legsúlyosabb mértékű ítéletek kihirdetésére szorították. Tudható-e több erről a Konzultációs Bizottságról? Adott ugyanis a kérdés, hogy ez a testület nem volt-e elődje egy másiknak, az 1965-től jórészt már ismert iratokkal tevékenykedő Koordinációs Bizottságnak,[1590] netán a két testület független egymástól, és végül, vajon nem egyazon testületről volt-e szó? A Koordinációs Bizottságnak néhány csonka, dr. Szilbereky 1980 és 1990 közötti elnöksége idején keletkezett jegyzőkönyvére ugyan a Legfelsőbb Bíróság titkos ügykezelésű iratai között még rábukkantam, de nyugállományba vonulása előtt azokat az elnök megsemmisítette.[1591] Elsőként dr. Zanathy Jánossal hívtam fel rá

1588 *Rákosi Mátyás beszéde az MDP KV tagjai előtt, 1953. június 27-én: „beleszóltam abba, hogy kit tartóztassanak le, kit bántalmazzanak, kit hogyan ítéljenek el".* MNL OL M–KS 276. f. 60. cs. 371. ő. e.; Zinner 1991. 49.
1589 *Jegyzőkönyv az MSZMP PB 1958. május 27-i üléséről,* MNL OL M–KS 288. f. 5/80. ő. e. 1.; *Iratok 1.* 640.
1590 MNL OL M–KS 288. f. 31/V/1. ő. e. 1–7. doboz.
1591 Magántörténelemből: Dr. Szilbereky közötte megsemmisített olyan, 1985-ből származó iratokat is – ezeknek az üléseknek iratai mindmáig hiányoznak az utóbb előkerültek közül –, amelyek a Farkas Vladimír által Nemes Györggyel szemben kezdeményezett sikertelen perrel függtek össze. Annak idején jelent meg ugyanis az író hazugságokkal teli kötete (Nemes György: *Bal-jobb, bal-jobb.* Budapest, 1983. Szépirodalmi Könyvkiadó), s a volt államvédelmi alezredes az abban számára sérelmes állítások, szóbeszédeken alapuló koholmányok miatt indította. Emlékeim szerint benne volt a Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiuma akkori vezetőjének egyoldalas feljegyzése arról, hogy „amíg én vagyok felelős ezekért, addig Farkas Vladimír nem nyerhet pert Magyarországon". Dr. Czili Gyula* betartotta ígéretét. Nem csupán ebben az ügyben, hanem más büntetőperekben is keresztülvitte akaratát…

Az ifjabb Farkas Nemessel szemben folytatott „küzdelmének" általa készített beadványait másolatban átadta részemre. Hónapokkal később, amikor dr. Vágó Tibor (a már említett) „szabad pártnapi" előadónak felkért, hogy tartsak előadást a törvénysértő büntetőperekről a Legfelsőbb Bíróságon, a majdnem teljes bírói testületből ketten hiányoztak: az elnök és dr. Czili. Utóbbi arra hivatkozott, hogy nem érdekli, mert a párt 1962-ben lezárta ezt a kérdést, ezért tüntetőleg maradt távol.

Azután évekkel később, 1988. november 25-én jogerősen elutasította az általa vezetett tanáccsal Vásárhelyi Miklós* kérelmét, hogy betekinthessen az 1958-as ítéletbe, majd elkészítette dr. Szilbereky számára a forgatókönyvet Nagy és társai perújítást lezáró 1989. július 6-i tárgyalásához, amelyen ő volt az előadó bíró. Akkor már a Tényfeltáró Bizottság történész albizottságának elnökeként a Legfelsőbb Bíróságon dolgoztam. Vélhető, hogy nem büntetésből, hanem beosztása miatt ruházta rá az elnök ezt a feladatot. Dr. Czili, miután dr. Donáth Ferenc két gyermekével (s egy filmrendező hölggyel), valamint velem együtt dolgozószobájában a videószalagra másolt, Nagy Imre és társai 1958-as büntetőeljárásáról készült, soha be nem mutatott dokumentumfilmet megnézte,

a figyelmet a harmadik semmisségi törvény előkészítésekor a Legfelsőbb Bíróság elnöke, dr. Solt Pál s az igazságügy-miniszter, dr. Balsai István által felállított bizottság tagjaiként írott jelentésünkben.[1592]

Az MSZMP PB 1960-ban Izsák ügyének ürügyén hozott határozata – a megtorlás erőteljes lanyhulásakor, de nem mint a korabéli pártdokumentumokban olvasható, a lezárulása után – a bizottságnál „alacsonyabb szintre", a legfőbb ügyészre bízta annak eldöntését, hogy a nyomozószervektől érkezett iratok alapján egyáltalán emelhet-e olyan vádat az adott büntetőügyben eljáró ügyész, amely bírósági szakban halálbüntetéshez vezethet. A bizottság egyik ülésen a legfőbb ügyészt helyettesítő dr. Bócz Endre (az idő tájt fővárosi főügyészhelyettes) visszaemlékezésével a testületi érdemi munka tartalmát bővíti. Szerinte a testület ülésein „döntöttek a nagyhorderejűnek ígérkező ügyek és szereplőinek további sorsáról – tehát például arról, hogy kikkel szemben kell vádat emelni. A döntést azután az állami vezetőknek kellett a saját területükön (hivatali hatalmuk révén) érvényesíteni."[1593] Biszku évtizedekkel később sem tagadta a bizottság létét, de azzal, hogy mindig a megtörtént ügyek tapasztalataival foglalkoztak.[1594] Kezdetben, 1957. március 22-től bizonyíthatóan –, amikor Farkas Mihály büntetőügyének ítélethirdetése előtti napon magukkal a bírákkal tárgyaltak – mindenképp fordítva volt. Erre utóbb már nem emlékezett, vagy okkal hallgatott róla.

Ennek az irányítási módszernek a létét támasztotta alá maga Kádár is utóbb, 1973. november 6-án az MSZMP PB számára egy konkrét büntetőeljárásról készített, mellékletekkel ellátott jelentésében. Három szabályozót emelt ki, amelyek „sok éve érvényben" vannak: „minden illetékes tudja – tehetem nyomban hozzá: tehát nem mindenki –, hogy egy 1957-es párthatározat alapján van, és azóta működik a pártközpontban a szocialista törvényesség biztosításának elősegítésére egy úgynevezett Koordinációs Bizottság". Felsorolta a tagokat is: a KB illetékes, adminisztratív területért felelős titkára, a KB Adminisztratív Osztályának osztályvezetője, a belügyminiszter, az igazságügyi miniszter, valamint a legfőbb ügyész és a Legfelsőbb Bíróság elnöke. Kiegészíthetők a dr. Szénásit helyettesítő dr. Bócz emlékei, mert Kádár bővebb értelmét is adta a bizottságnak, amely „minden büntetőpolitikai kérdést" „vagy konkrét bűnügyet" megvitat, mert „ezek megítélésében bizonytalanság vagy eltérő vélemény van az illetékes szervek vezetői között".[1595] Kádár leírta, hogy „a bizottság nem határozhat; állásfoglalására a végrehajtás menetében hivatkozni nem lehet. Ha a bizottságban sem jutnak egyetértésre, a K. B. első titkárához [tehát hozzá], a Titkárságához, a Politikai Bizottsághoz kell fordulni eligazításért."

Mikor történhetett ez 1957-ben? Az MSZMP PB 1957. november 12-én tartott ülésén a 3. napirendként tárgyalták a „Javaslat a Belügyminisztérium és pártszervei ellenőrzésére" című, Kaszás Ferenc* osztályvezető s Biszku aláírását tartamazó, általuk előterjesztett írásos anyagot. A lakonikus határozatban egyebek mellett még arról is döntöttek, hogy kik – így a megyei pártbizottságok első titkárai, a megyei rendőrkapitányságok vezetői s a KB osztályvezetői – kapják meg a határozatot, és hogy fél év múlva annak végrehajtásáról információt kell adni a PB-nek.[1596] Mit tartalmazott az előterjesztés, és abban mit változtatott a PB?

A javaslat első oldalának tartalma ugyan a belügyi tárcáról szólt, de az abban foglaltak alapjaiban eldöntötték a politikai büntetőügyekben az ügyészség vádképviseleti, illetve a bíróság ítélkezési jogát, végül is az élet vagy halál kérdését. Azért, mert az I. fejezet 1. pontja már rögzítette, hogy a „Belügyminisztériumot [...] egész tevékenységében a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága irányítja és ellenőrzi". A 2. pont szerint „a pártirányítás célja, hogy a Belügyminisztérium [...] a proletárdiktatúra rendszerének erős támasza legyen. Rendszeressé kell tenni a Politikai Nyomozó Főosztály – azaz az állambiztonság – irányítását és ellenőrzését a Központi Bizottság által, hogy [...] csírájában fojtson el a rendszer megdöntésére irányuló minden kísérletet, üldözze és tegye ártalmatlanná a népnek azon ellenségeit, akik arra vetemednek." A 4. pont szerint „a Belügyminisztérium irányítása és ellenőrzése a párt választott szerveinek (Központi Bizottság, Politikai Bizottság, Titkárság) feladata".[1597]

Miről és miként határoztak az MDP Titkárságának Rákosi vezette ülésén annak idején, 1950. február 22-én? „Az Államvédelmi Hatóság a proletárdiktatúra rendszerében betöltött szerepe miatt a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének az állam gépezetében működő szerve. Feladata, hogy a Párt Politikai Bizottságának utasítása szerint harcoljon a munkásosztály hatalmának ellenségei ellen."[1598] A változások tömören: nem Rákosi, hanem Kádár állt a munkáspárt élén (az idő tájt főtitkárhelyettes, egyúttal belügyminiszter és az Államvédelmi Bizottságnak[1599] is a kezdetektől tagja volt), az államvédelem a belügyi tárcával történt egyesítésekor 1953 nyarán, érdemben maga alá gyűrte a minisztériumot, a gyűlölt nevet – államvédelem – állambiztonságra cserélték. Ami a lényeget illette, azt, hogy a „KV utasítja" helyett a „KB irányítja s ellenőrzi", nem érdemi, hanem stiláris változás volt. Valójában maradt, finomabban fogalmazva, a régi rituálé folyamatossága nem szűnt meg. Sőt, az 1957-es előterjesztésben újabb pontok sorjáztak. A III. fejezet tartalmazta a KB, a PB és a Titkárság, a IV. fejezet pedig a KB Adminisztratív Osztályának vonatkozó feladatkörét.

A stiláris változás és a feladatkörök meghatározása mögött Kádár húzódott meg. Hogyhogy? Az 1953. június 13–16-án folyt pártközi tanácskozásokról a Minisztertanács Titkárságának vezetője készítette el a nem szó szerinti, hanem értelemszerű jegyzőkönyvet (június 18-i megjegyzése szerint). Kádár azt az utasítást adta 1957. november 27-én – két héttel

s elolvashatta a törvényességi óvást, hiúságból is vállalhatta az előadói feladatot – gondolván az utókorra, feledve hónapokkal korábbi ítéletét.

Dr. Solt Pál, a frissen beiktatott elnök hosszú évek óta – miután 1980 márciusa s 1989 novembere között ítélkezett a Legfelsőbb Bíróságon – tudott a „Házban" közszájon forgó erőteljes kollégiumvezetői gyakorlatról. Ezért „a Legfelsőbb Bíróság akkori bírói karából egy kivételével – aki elnökségem első napján távozott – nem volt olyan bíró, akinek múltbéli tevékenysége miatt nem lehetett szó arról, hogy folytassa". A tapintatos szerző nem, én nevesítem: dr. Czili volt a távozó. Solt Pál: A rendszerváltás Legfelsőbb Bírósága – részben szubjektív megjegyzések. In Bódiné Beliznai Kinga (szerk.): *A Kúria és elnökei IV.* (Bibliotheca Curiae) Budapest, 2016. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 146.

1592 Zinner Tibor – Zanathy János: Az 1963. április 4. és 1989. október 23. között tárgyalt „politikai" perek vizsgálatáról, 1991. január 29. Kézirat, 35. Átadtuk az igazságügyi tárcánál dr. Kahler Frigyes főosztályvezetőnek.

1593 Dr. Bócz Endre: *Négy évtized az ügyészségen. Pályám emlékezete.* Budapest, 2010. Pallas Páholy Kulturális és Kiadói Kft., 31.

1594 Révész Béla: A pártállami időszak ismeretlen hatalmi testülete: a Koordinációs Bizottság (1957–1988). In Jakab Éva – Pozsonyi Norbert (szerk.): *Ünnepi kötet Dr. Molnár Imre egyetemi tanár 80. születésnapjára.* (Acta Universitatis Szegediensis Acta Juridica et Politica, 76.) Szeged, 2014. Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 393. *http://acta.bibl.u-szeged.hu/34765/1/juridpol_076_387-399.pdf.*

1595 Kádár János írásbeli előterjesztése a „MEGÉV-ügyről", 1973. november 8. *Az MSZMP PB zárt ülésének jegyzőkönyve, 1973. november 13.* MNL OL M–KS 288. f. 5/623/1. ő. e.

Az iratok az MNL OL állományából készített digitalizált és mindenki számára kutathatóvá tett anyagok között – az adatbázisok online segítségével – az MSZMP PB valamennyi ott felsorolt, 1989. október 3-i időben utolsó ülése után található, s az utolsó előtti helyen van ennek a zárt és utána már csak az MSZMP PB 1965. július 11-i ülésnek anyaga. Nyilvánvaló, hogy utóbb kerülhettek elő. Vajh ki és miért őrizte ezeket...
https://adatbazisokonline.hu/adatbazis/mszmp-jegyzokonyvek/adatlap/2475.

1596 Határozat a 3. napirendről. *Az MSZMP PB ülésének jegyzőkönyve, 1957. november 12.* MNL OL M–KS 288. f. 5/49. ő. e. 10–11.

1597 A Belügyminisztérium és az MSZMP KB Adminisztratív Osztályának javaslata a Belügyminisztérium és szervei pártellenőrzésére, 1957. november 8. *Az MSZMP PB ülésének jegyzőkönyve, 1957. november 12.* Uo. 155.

1598 Határozat és előterjesztés az ÁVH pártszervezetéről. *Az MDP Titkárság ülésének jegyzőkönyve, 1950. február 22.* MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 87. ő. e. 4., 23.

1599 Korom Mihály: A Rákosi-uralom legfőbb törvénysértő szerve és fő felelősei. In Izsák Lajos – Stemler Gyula (szerk.). *Vissza a történelemhez... Emlékkönyv Balogh Sándor 70. születésnapjára.* Budapest, 1996. Napvilág Kiadó, 217–228.

azután, hogy a PB elfogadta a belügyi tárca pártellenőrzéséről a határozatát –, hogy ez az 1953. nyári jegyzőkönyv „minden ide-oda rakosgatás nélkül, azonnal kerüljön a szigorúan bizalmas irattárba". Szemben a korábban véltekkel, a teljes jegyzőkönyvet először, 1992-ben közlő (nemrég elhunyt) T. Varga György szerint (aki a korabéli iratok legalaposabb ismerőjének tekinthető) mindössze kétszer vették onnan elő: Kádár 1959. május 22-én, Korom 1965. június 15-én tekintett bele.[1600]

Az események időbeli sorrendje igazít el Kádár 1957. novemberi szigorú intézkedését illetően. 1949–1950-ben a jelzett tisztségeiből[1601] fakadóan a bábáskodók egyike volt az Államvédelmi Hatóság genezisénél, nemkülönben a titkosszolgálat említett, 1950. február 22-i pártellenőrzésével összefüggő határozatnál. Miután 1953-ban szabadságvesztés-büntetését töltötte, nem lehetett Moszkvában. Szabadulása után azonban megtudta, hogy az ÁVH-nál 1953 elején bekövetkezett személyi, majd a belügyi tárcánál az 1953. nyári újabb személyi és szervezeti változások nem függetleníthetők Moszkvától. Miképp Rákosi sem önszántából volt önkritikus 1953. június 17-én. Az eredeti jegyzőkönyvet azért olvasta s hasznosította nyomban, mert abból világossá vált előtte, hogy miképp lett – s hogyan vált támogatók (Berija, Malenkov) nélkülivé – az akkor hatalomba segített, de azóta kegyvesztett Nagy. Továbbá, hogy 1953 nyara óta is akut a Rákosi által néven is nevezett zsidókérdés, amit a szovjet „tárgyalófelek" burkoltan úgy jeleztek, hogy több magyar kellene a vezetésbe a 9,5 milliós Magyarországon. A szovjet miniszterelnök-helyettesnek, Berijának az állambiztonsággal kapcsolatos megnyilatkozása pedig közvetlenül is érintette, aki Nagy hozzászólásába vágott közbe. Miként? „A Belügyminisztérium és az ÁVH egyesítése. Teljes mértékben helyes, amit Berija elvtárs mondott. Rákosi elvtárs közvetlenül irányította az ÁVH-t. A KV-nak van Adminisztratív Osztálya, annak kell vezetni és ellenőrizni az ÁVH munkáját." Itt vágott közbe a másodperecekkel korábban dicsőített Berija: „Az ÁVH munkáját nem vezetheti az Adminisztratív Osztály, hanem a Központi Vezetőség."[1602] Ha a Belügyminisztériumot elnyelte az ÁVH, az ugyancsak akkori szovjet állásponttal belügyminiszterré előléptetett Gerővel az élén, mindezzel nyilvánosan nem lehetett politizálni, el kellett süllyeszteni a páncélszekrény legmélyebb zugába. Ám a tanulságot levonva, párthatározatot lehetett hozni arról, hogy ki irányítja a Belügyminisztérium álcája alá helyezett állambiztonságot.

Érthető mindezek ismeretében, hogy a KB-ra két pont vonatkozott, ebből az 1.) szerint „a Központi Bizottság irányítja az egész Belügyminisztérium tevékenységét. Megszabja az ellenség elleni harc irányát, közvetlen feladatait, gondoskodik arról, hogy a bűnüldöző

1600 *Jegyzőkönyv a szovjet és a magyar párt- és állami vezetők tárgyalásáról, 1953. június 13–16.* Közli T. Varga György. *Múltunk*, 1992. 2–3. sz. Dokumentumok, 237.

Kádár azért vetethette elő 1959. május 22-én, azért olvashatta át, hogy felkészült legyen: abból, hogy miképp nyilatkozott meg annak idején Moszkvában a nem hivatalos látogatásra június 4-én és 5-én Budapestre érkező Hruscsov. A másik, távolabbi ok pedig az lehetett, hogy az MSZMP PB 1959. június 9-i ülésén tárgyalták meg a Szervezeti és Működési Szabályzat újabb változatát.

Koromnál a kikérés oka s időpontja közötti összefüggés, hogy készülhetett az MSZMP PB 1965. június 22-i ülésére. Akkor, Kádár hozzászólása után úgy határoztak a PB ülésén, hogy leveszik egyelőre a napirendről „a belső ellenséges erők helyzetéről" készült jelentést. Korom kapta feladatul, hogy „a jelentést az elhangzott észrevételek figyelembevételével pontosítsa, a személyekkel kapcsolatos elgondolásokat az érintett terület felett felügyeletet gyakorló KB titkár elvtársakkal beszélje meg és szükség esetén 4 hét múlva terjesszen újabb jelentést a Politikai Bizottság elé". Határozati jegyzőkönyv, 5. napirendi pont. *Az MSZMP PB ülésének jegyzőkönyve, 1965. június 22.* MNL OL M–KS 288. f. 5/368. ő. e. 7. Július 20-án megtárgyalták, érdemi határozattal. Határozati jegyzőkönyv, 3. napirendi pont. *Az MSZMP PB ülésének jegyzőkönyve, 1965. július 20.* MNL OL M–KS 288. f. 5/370. ő. e. 4.

1601 Az Államvédelmi Bizottság a Koordinációs Bizottság sajátos jogelődjének tekinthető, az ötletgazda utóbb Kádár lehetett. Nem véletlenül…

1602 *Jegyzőkönyv a szovjet és a magyar párt- és állami vezetők tárgyalásáról, 1953. június 13–16.* Közli T. Varga György. *Múltunk*, 1992. 2–3. sz. Dokumentumok, 248.

szervek a nép érdekeinek megfelelően dolgozzanak. *Összehangolja a Belügyminisztérium, az ügyészség és az igazságügyi szervek tevékenységét.*"[1603] A PB-re három pont vonatkozott, abból a b) szerint „meghallgatja a belügyminiszter jelentését a politikai jellegű ügyek vizsgálatáról és dönt a munka fő irányáról". A Titkárságra pedig négy, főként az ellenőrzéssel összefüggő pont vonatkozott.

A határozattá emelt javaslat IV. fejezetében a KB megbízásából eljáró Adminisztratív Osztály feladatait tartalmazó bevezetőben olvasható az is, hogy „ellenőrzi és segíti a tárcát valamennyi szervével együtt a párt- és kormányhatározatok végrehajtásában. *Az osztály a Belügyminisztérium szerveire határozatokat nem hoz, utasításokat a munkára vonatkozóan nem ad. Véleményeltérés esetén jelentést tesz a Központi Bizottság szerveinek, vagy a Központi Bizottság azon titkárának, akit a Központi Bizottság a Belügyminisztérium felügyeletével felruházott.*"[1604]

Végül a javaslatok közül azért kiemelendő az utolsó, melyhez Kaszás és Biszku annyit fűzött hozzá, hogy „bizonyos módosítással meg kell küldeni a pártszervezeteknek az MDP 1950. augusztus 6-án kiküldött határozatát […] új címmel, és azt a Titkárság hagyja jóvá". Ami volt: „Az ellenséges tevékenységgel gyanúsított párt, állami, tömegszervezeti funkcionáriusok elleni államvédelmi munka megindításának, illetve párttagok őrizetbe vételének rendjére" címet viselte, a javaslat szerint az újat „A Belügyminisztérium Politikai Nyomozó Főosztályának eljárása párt, állami és tömegszervezeti funkcióba befurakodott ellenség üldözése során" fejléccel lássák el.[1605] Ez is alátámasztja azt, hogy érdemi változásra, változtatásra nem törekedtek az előterjesztők.

Kádár ebből a határozatból idézett akkor, amikor a Koordinációs Bizottsággal összefüggő 1957-es határozatra utalt. Sőt – mutatván, hogy akkor ez a testület már létezett –, ugyanezen az ülésen, 1957. november 12-én a 7. napirendként határoztak Biszku szóbeli bejelentéséről is. „A Politikai Bizottság a vita után Nezvál elvtárs kiegészítésével tudomásul vette Biszku elvtárs szóbeli előterjesztését Déry Tibor és társai perének tárgyalásáról.

Felhívja az illetékes állami szervek figyelmét, hogy az ítélet indoklásában és szövegezésében a Népköztársaság elleni bűncselekmény ne keveredjék politikai kérdésekkel.

Megbízza Marosán György, Biszku Béla és Nezvál Ferenc elvtársakat, hogy a Politikai Bizottság álláspontját ismertessék a Népbírósági Tanács tagjaival. Az ítéletről az MTI rövid tájékoztatót adjon ki."[1606] Az „illetékes szervek" a pártzsargonban ezúttal a bíróságot jelentették, és arra is fény derült, hogy a népbírók fegyelmezése, pártszerű magatartásra – azaz az MSZMP PB állásfoglalásának tudomásulvételére – való kényszerítése vált szükségessé. A másnap kihirdetendő ítélet előtt – tehető hozzá még annyi: mint Farkas Mihálynál márciusban, csak akkor a szakbíróknál sikertelenül.

Előzményként tartozik ide, hogy két konkrét büntetőüggyel szembesülhettek a PB 1957. augusztus 27-i ülésén jelenvoltak. A 8. napirend „az írókkal kapcsolatos intézkedésekre" vonatkozó javaslat volt, erre a PB két héttel korábbi határozata[1607] *kötelezte* Biszkut és Kállai

1603 Kiemelés – Z. T.

1604 Kiemelés – Z. T.

A Belügyminisztérium és az MSZMP KB Adminisztratív Osztályának javaslata a Belügyminisztérium és szervei pártellenőrzésére, 1957. november 8. *Az MSZMP PB ülésének jegyzőkönyve, 1957. november 12.* MNL OL M–KS 288. f. 5/49. ő. e. 159–161.

1605 Uo. 169.

1606 Határozat a 7. napirendről. *Az MSZMP PB ülésének jegyzőkönyve, 1957. november 12.* MNL OL M–KS 288. f. 5/49. ő. e. 11.

1607 Határozati jegyzőkönyv, 3. napirendi pont. Előterjesztés irodalmunk helyzetéről. *Az MSZMP PB ülésének jegyzőkönyve, 1957. augusztus 6.* MNL OL M–KS 288. f. 5/38. ő. e. 9. „[M]egbízza a Belügy- és Igazságügyminisztériumot, hogy a rendelkezésre álló nyomozati anyagok alapján vizsgálják meg, mely írók ügyét lehet még az ENSZ közgyűlése előtt lezárni.

Gyulát. Bevezetőként Kállai ismertette, hogy a vádirattervezet kész, szeptember 1-jéig összeállítják a büntetőperes eljáráshoz az iratanyagot. Két csoportban kívánják őket felelősségre vonni a belügyi tárca javaslata alapján: az elsőben Déry és három társa, a másodikban Varga Domokos* és ugyancsak három[1608] társa. A nyomozati anyagok alapján a belügyi értékelést közreadva előbbiben Déryt és Háy Gyulát mint a két legsúlyosabb bűnelkövetőt érzékeltette, szemben akár a két enyhébb ítélettel sújtandó, mi több, utána netán felfüggesztve büntetésüket, szabadlábra is helyezhető Tardos Tiborral*, valamint a bűnbánó Zelk Zoltánnal*. Tájékoztatott Dérynek a párttól ugyancsak kegyelmet kérő, önkritikus leveléről is. Vita nem volt, Kádár szentenciája szerint amilyen gyorsan csak lehet, tartsák meg mindkét csoport büntetőügyét, ha lehet, még az ENSZ rendkívüli ülésszakának megkezdése előtt. A sajtóban rövid közlemény jelenjen meg az első csoport ügyéről, a másodikat nem kell publikálni. Az első csoporton belül differenciálni kell. „Dérynek meg kell mondani, hogy a hatóság kezében van az ügye és nem a pártnál van. A bírósághoz kell fordulnia."[1609] Ezt tartalmazta érdemben a határozati jegyzőkönyv is.[1610]

Kádár 1973 őszén másodikként említette, hogy mind a pártban, mind a kormányban az 1956. novemberi kezdetektől „büntető ügyekben szabály, hogy a belügyminiszter, a legfőbb ügyész, a legfelsőbb bíróság elnöke (és értelemszerűen a jogkörükben eljárók) konkrét bűnügyekben minden befolyásolástól mentesen, maguk kötelesek dönteni, kizárólag a törvény, saját törvényes felelősségük és lelkiismeretük által vezettetve". Azt nem tette hozzá, hogy legfeljebb felmentik őket, ha valamiért az ítélet mértéke nem tetszik. Ezt tették ugyanis a Legfelsőbb Bíróságon ítélkező tanács két szavazóbírójával, a két akadémiát végzettel, Koharekkel és dr. Nagy Sándorral az idősebb Farkas elmarasztalása után 1957 áprilisában, holott nem hirdethetett ki más mértékű elmarasztalást az ugyancsak akadémiát végzett dr. Szimler vezette tanács, mert a tanúk visszavonták korábbi vallomásukat. Most – miután közel másfél évtized is eltelt – a hagyomány folytatódott, ezúttal épp dr. Szénásit távolították el. Szokás szerint nem azonnal, nehogy kilátszódjon a lóláb, ám az első titkár határozati javaslata megpecsételte az ő jövőjét is, közel két évtizedes, politikai hatalmat kiszolgáló legfőbb ügyészi posztjáról eltávolítását (kihasználva a legfőbb ügyészi mandátumának esedékes lejártát, megalapozva 1975-ös, ekképp nem feltűnő menesztését, kegyelemkenyérként szófiai nagyköveti kinevezésével, ahonnan utóbb, 1978. december 12-én – immár egyetértésével – betegsége miatt kívánták felmenteni). A PB ugyanis – miként Kádár határozati javaslata tartalmazta – „helyteleníti dr. Szénási Géza elvtársnak a szocialista törvényességet sértő, felfüggesztő intézkedését a MEGÉV igazgatója ellen folyt bűnügyben. Felhívja a figyelmét arra, hogy a hasonló ügyekben a jövőben tartsa be a pártszerű eljárást; saját hatáskörében pedig személyes felelősségének tudatában járjon el."[1611]

Kádár harmadik szabályozóként vetette papírra, hogy „ugyancsak 1957 óta vezető párt, illetve kormányszervek bűnügyekben rendkívül ritkán foglaltak állást. Ezekben az esetekben is, szinte kivétel nélkül, szabad folyást engedtek a törvényes eljárásnak.[1612] Amikor a közérdek, vagy más rendkívül méltányos ok amellett szólt, hogy ne folytassanak bűnvádi eljárást, a szabály az, hogy ehhez az Elnöki Tanács »eljárási kegyelemre« szóló döntése szükséges."[1613]

Rákosi és Gerő utódának a konkrét büntetőügyön kívül utóbb, tehát az MSZMP PB 1973. november 13-i zárt ülésén elfogadott november 8-i határozati javaslata tartalmazta egyúttal azt is, hogy

„3.) Büntett elkövetése esetén a bűnügyi eljárásnak általában szabad folyást kell engedni, ez alól mentesítést csak az Elnöki Tanács »eljárási kegyelemre« vonatkozó döntése adhat.

4.) A szocialista törvényesség megköveteli az ebben különös felelősséggel bíró belügyminiszter, legfőbb ügyész, a legfelsőbb bíróság elnökének (és a jogkörükben eljáróknak) befolyásolástól mentes, önálló állásfoglalását; a különböző utasítgatások mellőzését.

5.) A szocialista törvényesség biztosításában a külön mérlegelést kívánó, vagy vitás ügyekben a belügyminiszternek, az igazságügyi miniszternek, a legfőbb ügyésznek, a Legfelsőbb Bíróság elnökének és más párt- és állami vezető funkcionáriusoknak továbbra is a pártközpontban működő Koordinációs Bizottsághoz kell fordulnia. A Koordinációs Bizottság állásfoglalásával szemben az érdekeltek a K. B. Titkárságához, illetve a Politikai Bizottsághoz fordulhatnak."[1614]

Kádár írásos bevezetői gondolatai közül kiemelendő, hogy kezdetben, vita esetén a párttestületek mellett hozzá, mint első titkárhoz, is lehetett fordulni. Utóbb ez elmaradt, nem azért, mert már nem érezte szükségét (írásban), hanem megtehette azért, mert a bizottsági állásfoglalással szemben, a „fellebbezés" esetén eljáró testületeknek tagja volt. Amiről jelentett, azt ugyan a „szocialista törvényesség" mázával borította, a tények riasztó ellentmondása ellenére. Arról sem ő 1957-ben, sem 1973-ban, sem Biszku évtizedekkel később nem szólt – okkal –, hogy a legszűkebb pártvezetői kör álláspontját is beleértették „az illetékes szervek" közé, élet vagy halál alternatívájakor.

A bakó s a segédei bérét az igazságügyi tárca keretéből fizették, a munkaadó kezdetben a jogászok frazeológiájával Konzultációs, kezdetektől használt, de tiltott elnevezéssel a Koordinációs Bizottság volt. A megtorlás legkeményebb éveiben, 1962 őszéig az MSZMP KB illetékes titkáraként Marosán vezette, utóbb Biszku. Tagjai voltak/lehettek a KB Adminisztratív Osztálya élén állók: kezdetben Czinege, 1957 nyarától Kaszás és őt követve Tömpe András, továbbá dr. Nezvál az igazságügyi, Biszku, illetve 1961. szeptember 13-tól Pap János a belügyi tárca élén, dr. Szénási legfőbb ügyész és dr. Domokos, majd 1958 kora nyarától dr. Jahner-Bakos legfelsőbb bírósági elnökök. Kormányzati szinten 1962 novemberétől az MSZMP KB addig volt titkára, ez idő tájt már a Minisztertanácshoz vezényelt Fehér Lajos* miniszterelnök-helyettes, Péter Gábor egykori helyettese felügyelte a dr. Nezvál és Pap irányította tárcákat, de ő nem lett tagja a grémiumnak. Az 1980-as években volt egy-egy alkalom, amikor nem ő, hanem az épp illetékes miniszterelnök-helyettes is jelen volt az ülésen, amikor ő terjesztett elő meghívottként napirendi pontot.

Határozattá emelték az MSZMP KB irányító s ellenőrző szerepét a Belügyminisztérium esetében. Az MSZMP PB-nek jelentett a politikai ügyekről a belügyminiszter. Az MSZMP KB „összehangolja a Belügyminisztérium, az ügyészség és az igazságügyi szervek tevékenységét". Az MSZMP KB megbízásából cselekvő KB Adminisztratív Osztály ugyan nem hoz

---

A megfelelő belügyi szervek szükség esetén az ügyészséggel egyetértésben engedélyt adhatnak bebörtönzött íróknak, hogy egyes írásokat, leveleket családjukhoz eljuttathassanak. Ezt belső határozatként kell kezelni."

1608 Fekete Gyula*, Molnár Zoltán* és Tóbiás Áron*.

1609 A 8. napirendi pont vitájának jegyzőkönyve. *Az MSZMP PB* ülésének jegyzőkönyve, 1957. augusztus *27.* MNL OL M–KS 288. f. 5/4. ő. e. 137.

1610 Határozati jegyzőkönyv, 8. napirendi pont. Uo. 21–22. „A letartóztatott írók ügyének bírósági tárgyalását az ENSZ rendkívüli ülésszaka előtt – lehetőleg szeptember első hetében – tartsák meg. Az első csoporton belül a bűncselekmények súlyosságának megfelelően differenciálni kell. A bírósági tárgyalásról csak az első csoport ügyében jelenjen meg rövid sajtóközlemény."

1611 Kádár János írásbeli határozati javaslata, 1973. november 8. *Az MSZMP PB zárt ülésének jegyzőkönyve, 1973. november 13.* MNL OL M–KS 288. f. 5/623/1. ő. e. 13.

1612 Beszámoló és határozat egyes magyar állampolgároknak az 1956. októberi törvénybeütköző cselekményeiről („Nagy Imre és csoportjának" ügye). *Az MSZMP KB zárt ülésének jegyzőkönyve, 1957. december 21.* MNL OL M–KS 288. f. 4/14/1 ő. e. 1–38.

1613 Kádár János írásbeli előterjesztése a „MEGÉV-ügyről", 1973. november 8. *Az MSZMP PB zárt ülésének jegyzőkönyve, 1973. november 13.* MNL OL M–KS 288. f. 5/623/1. ő. e. 8–9.

1614 Kádár János írásbeli határozati javaslata, 1973. november 8. *Az MSZMP PB zárt ülésének jegyzőkönyve, 1973. november 13.* Uo. 11–12.

határozatot, csak állást foglal, amiről azonban nem lehet szót ejteni a végrehajtás során. Mindezek nem mást, hanem azt jelentették, hogy így szüntették meg a bíróságok függetlenségét a politikai büntetőügyekben, és ekképp rejtették el a kézi vezérlésű pártirányítást. Annak legtitkosabb érdemi testületévé emelve a Koordinációs Bizottságot, az „illetékes" tagjaival.

Mindezekért vélhető, hogy a Koordinációs Bizottság[1615] nem tekinthető a Konzultációs Bizottság jogutódának. Azért, mert már hamarabb, a kezdet kezdetén ezen a néven jött létre az első titkár által jelzett sokrétű feladatkörrel. Ezt részben a belügyi tárca munkájával összefüggő idézett párthatározat (is) tartalmazta, Kádár pedig szó szerint papírra is vetette 1973. november 8-án – „állásfoglalására a végrehajtás menetében hivatkozni nem lehet". Ezért lett „Konzultációs Bizottság" belőle mind a három jogász, mind Marosán jelentésében, amely Izsák büntetőügyével függött össze. Nem két, hanem egyazon testület volt. Fennállása alatt az MSZMP a kivégzetteket nem tekintette saját halottjának, pedig azok voltak. Temetésükről sem gondoskodott, pedig kötelessége lett volna…[1616]

E kitérő után visszatérve az események fonalához, a BM II. Főosztályának az osztályharc prioritásait szem előtt tartó tervezete „az ellenforradalom vezető erői elleni harc további feladatairól" 1957. május 15-én hitet tett amellett, hogy „az eddiginél szélesebben" számolják fel „az ellenforradalom meglevő erőit".[1617] Az 1957. július 2-án hozott MSZMP PB-határozat szó szerint átvette ennek a dokumentumnak a tételes felsorolását.[1618] A főcsapás irányát (a politikai elvárásoknak megfelelően) a belügyi tárca kijelölte, a pártvezetés pedig szentesítette.

A „tervezet" az évtizedes hagyomány szellemében, a készítők tapasztalatainak birtokában olyan kérdésekben is állást foglalt, mint a népbíráskodás vagy a bíróság elé állítás stb. A belügyi vezetők az elaborátumban messze túllépték azokat a jogokat, amelyekkel egy nyomozó-vizsgáló szervnek rendelkeznie lehetett volna, s az igazságügy hatáskörén belül is (!) – preferálva a népbíráskodást – szinte hatalmi helyzetből tettek javaslatot a mikéntre és arra, hogy kikkel szemben érvényesüljön a törvényerejű rendeletekkel kialakított felelősségre vonó rendszer. Amikor pedig a pártvezetés is áldását adta a tervezetre, akkor módosult a folyamat: a javaslattevő által megszabott feltételek és kényszerpályák behatárolták az igazságügyben dolgozók mozgásterét.

A Rákosi és Gerő nevével fémjelzett korszakban „megszokott" államvédelmis gyakorlat korabéli, modernizált változatában nem közvetlenül, hanem a mindenható párt áldásával, közreműködésével határozta meg az ügyészek és bírók jogalkalmazó tevékenységét. Az MSZMP vezetése a politikai megtorlás folyamán alapvetően a belügyi, azon belül az állambiztonsági vezetésre bízta magát.

Az 1957. június végi MSZMP országos pártértekezlet határozata – összhangban dr. Markója Imre „Osztályharcos bíráskodást!" már májusban követelő írásával[1619] – a „kíméletlen megbüntetés" elvét az egyik oldalon, a „megnyerés" módszerét a másikon, a már ismert osztályszempontú alapállást fogadta el. Kádár a zárszóban pedig félre is vezette elvtársait, amikor kitért az ügyészségekre és bíróságokra. A „bűnösöket meg kell büntetni. […] Most nincs olyan gyakorlat – s ez nem is lenne helyes –, hogy a bíróságainkat utasítjuk: ezt és ezt ennyire kell ítélni. De azt a segítséget – fűzte hozzá –, hogy a gyakorlatban szigorúan és elvi alapon megbíráljuk őket, mind az ügyészeknek, mind a bíróknak meg kell kapniuk a párttól ahhoz, hogy munkájukat a jövőben helyes irányban tudják végezni." Ahogy Kádár korábban mondta: „mert a megtorlás közérdekből […] történik".[1620] Az urnák előtt azonban az idő tájt erről senkit sem kérdeztek meg.

Az MSZMP PB ezt követően az 1957. július 2-án elhatározottak végrehajtását 1957. december 10-én vitatta meg.[1621] Előtte azonban szót kell ejteni arról, hogy Biszku tartott beszámolót az MSZMP PB zárt ülésén 1957. augusztus 13-án. Az első napirendi pontról, „az ellenforradalmi szervezkedés vizsgálatának eredményéről" adott tájékoztatást.[1622] Nyilvánvaló, hogy ez Nagy Imre s társai büntetőügyéről szólt, mert napokkal előtte a vádindítvány tervezetét, „Vádirat" fejléccel, a BM II/8. Főosztálya már összeállította 1957. augusztus 10-i keltezéssel. Mielőtt Kádár Moszkvába küldte ezzel Biszkut, azért a belügyminiszterrel beszámolót tartatott a PB tagjainak, továbbá ezután a fővádlott, Nagy esetében négy nappal később, augusztus 17-én be is fejezték a nyomozást. Augusztus 26-án a szovjet tárgyalófelek már az SZKP Központi Bizottságát tájékoztatták Biszku nyomán a vizsgálati anyag tartalmáról és azokról a vonatkozó határozatokról, amelyet az MSZMP KB PB hozott.[1623]

Az MSZMP PB nem tehette meg, hogy ne foglalkozzon az ENSZ XI. rendkívüli ülésszakával, ezért 1957. augusztus 21-én rendkívüli ülést tartott. New Yorkban azért hívták össze a diplomatákat, hogy megvitassák a magyar kérdésben kiküldött ötös bizottság jelentését. A PB ülésén arról határoztak, hogy ezen Mód Péter* képviseli Magyarországot. Miután sem a PB, sem a kormány végleges irányvonala akkor még nem alakult ki, abban azért vita után megállapodtak, hogy annak elfogadása után Sík Endre* fog majd New Yorkba utazni, aki azonban nem vesz részt a rendkívüli ülésszakon, hanem Módot fogja segíteni. Ezért nem erre, hanem arra kell hivatkozni a közvélemény tájékoztatásakor – tehát azt félrevezetve –, hogy a XII. rendes ülésszakra utazott, az ENSZ székhelyére. Egyéb kapcsolatos politikai lépések, további külpolitikai napirendi pontok elfogadása mellett a határozat 4. – Különfélék – pontjában azt is tartalmazta, hogy „Biszku Béla és Nezvál Ferenc elvtárs a Politikai Bizottság keddi ülésén az eddigi halálra és börtönbüntetésre ítéltek számáról szóban tájékoztassa a PB tagjait. Szükség esetén ezt Mód Péter rendelkezésére is kell bocsájtani."[1624]

A 4. napirendi pont vitája során – a Ceylon moszkvai nagykövete által felvetett, de el nem fogadott javaslatról, miszerint a magyar igazságügyi tárca tegye közzé a letartóztattak, a halálra és börtönbüntetésre ítéltek számát, mert Nyugaton nagyságrenddel eltúlozzák azokat – Kiss Károly 154, addig kihirdetett halálos ítéletet említett, Biszku nyomban rávágta, hogy ötvenet hajtottak végre. Naprakész riposztnak tűnt. Kádárt a tények és nem a vitán hangoskodók megnyilatkozásai érdekelték, és úgy határozott, hogy keddre kéri az adatokat

---

1615 Révész Béla: A Koordinációs Bizottság iratállománya. *http://w3.osaarchivum.org/index.php?option=com_content&view=article&id=2106&Itemid=2258&lang=hu.* Közreadott kisebb összegzése Révész 2014. 387–399.

1616 Zinner Tibor: Az MSZMP saját halottai a 301-esben és másutt… In Fábián Gyula – Nagy Janka Teodóra (szerk.): *Sicut aequum est homini - iustum, aequum, bona fide. Emlékkötet Nánási László tiszteletére.* Kolozsvár, 2022. Forum Iuris Könyvkiadó, 167–179.

1617 *A Belügyminisztérium tervezete az ellenforradalom vezető erői elleni harc további feladatairól, 1957. május 15. Iratok 2.* 757–764.

1618 *Az MSZMP PB határozata a belső reakció elleni harc néhány kérdéséről, 1957. július 2.* MNL OL M–KS 288. f. 5/33. ő. e. 38–44. Jelentés az MSZMP Intéző Bizottságának a belső reakció elleni harc néhány kérdéséről, 1957. május. Megvitatta s határozattá emelte 1957. július 2-án az ekkor már MSZMP PB, mert az országos pártértekezlet 1957. június végén lezajlott. *Iratok 1.* 587–592.

1619 Markója Imre: Osztályharcos bíráskodást! *Népszabadság,* 1957. (május 19.) 117. sz. 2.

1620 Zinner 2001–1. 240.

1621 Jelentés a büntetőpolitika egyes kérdéseiről szóló 1957. december 12-i MSZMP PB-határozat végrehajtásáról. *Határozati jegyzőkönyv, 3. napirendi pont.* MNL OL M–KS 288. f. 5/77. ő. e. 9–11. Az időpont téves, mert a végső változatot december 31-én írták alá. Az ekkor meghatározott feladatok végrehajtásáról újabb jelentés készült, azt a PB 1958. május 6-án vitatta meg és fogadta el.

1622 Határozati jegyzőkönyv, 1. napirendi pont. *Az MSZMP PB ülésének jegyzőkönyve, 1957. augusztus 13.* MNL OL M–KS 288. f. 5/39. ő. e. 5.

1623 Horváth–Zinner 2008. 674–675. A Legfőbb Ügyészség végleges vádirata 1958. január 28-i keltezésű.

1624 Határozati jegyzőkönyv. *Az MSZMP PB rendkívüli ülésének jegyzőkönyve, 1957. augusztus 21.* MNL OL M–KS 288. f. 5/40. ő. e. 4.

a két minisztertől arról, hogy hány ember van a börtönökben, hány az internálótáborokban. Sőt nem rejtette véka alá: „hatásosabb volna, ha 60%-kal kevesebb volna, mint jelenleg". S a tálió szellemében felvetette Mód esetleges támogatására egy statisztika elkészítését arról, hogy „mennyit gyilkoltak le az ellenforradalmárok és hogy november 4-én hajnalban hány ember volt a börtönökben".[1625]

A folytatás időpontját is meghatározta: jövő kedd. Ez 1957. augusztus 27. volt, 7. pontként napirendre is tűzték: „Beszámoló néhány belügyi adatról", dr. Nezvál volt az előadója. Egy általa aláírt, kétoldalas statisztikai adatokat tartalmazó anyagot is rögvest közreadott,[1626] de az abban foglaltaknál jóval többről volt tájékozott, amit a vita során meg is osztott a jelenvoltakkal. Miről szólt a vita? Az igazságügy-miniszter az elítéltek adataival sokkolta a jelenlévőket: 1956. november 4. és 1957. július 31. között elsőfokú elmarasztalásban részesült a polgári és katonai bíróktól 28 526, közülük 6321 politikai elítélt. Ebben benne voltak a rögtönbíráskodás során politikai okból elítéltek is, összesen 18 ezren voltak bezárva, mert nem mindenki egyszerre kezdte meg büntetésének letöltését. A politikai okból halálra ítéltek száma 70, a többieké 61 – olyan személy, aki pl. meggyilkolta feleségét, avagy rablás során életet oltott ki stb. –, összesen 131 fő. „Másodfokon ez a szám úgy alakul, hogy 70 politikai bűncselekmény miatt és 32 egyéb, összesen 102 halálos ítélet. Ebből 82 főt felakasztottunk, 20 főn nincs még végrehajtva az ítélet." Részletezte az ítélet mértéket és azt is, hogy ezekből mennyi jogerős. Ekképp:

„1 éven felüli büntetést kapott a politikaiak közül 2332 fő, egyéb bűncselekmény miatt 3591 fő, 1 év vagy azon aluli büntetést a politikaiak közül 3581 fő, egyéb 11 881 fő kapott büntetést. Pénzbüntetésre kb. 5000, javító nevelő munkára 700, egyéb büntetést 700, fegyelmező zászlóaljba a katonai bíróságok ítélete alapján 350 fő került. Ez a fő összesítése a mi általunk eddig elítélt személyeknek.

Jogerőre emelkedett büntetéseknek a száma eddig összesen a 6000-ből 3281, a 22 205-ből 15 375, a többi fellebbezés alatt van, a Legfelsőbb Bíróságnál körülbelül 3000, a többi a járási és megyei bíróságoknál." Kádár – miután a kivégzettre vonatkozó adatok nagyban eltértek a Biszku által egy héttel korábban közöltektől[1627] – most már kétkedve tudakolta, hogy hány személlyel szemben folyik vizsgálat, de erre is választ kapott dr. Nezváltól. A miniszter szerint a „legsúlyosabb cselekményekért, akik ellen most folyik a második fordulóban vizsgálat 1300 fő és 1800 fő az, amelyik az első internálásból kifolyólag bűncselekmény megállapítása alapján bíróság elé kerülnek. Most 1500 van folyamatban, akik főképpen az internálótáborból lettek áttéve előzetes letartóztatásba." A 28 546 elítélt adatai között ők még nem szerepeltek. A nem politikai elítéltek közül 4600 felfüggesztést kapott, „pl. akik tsz. izgatásért, kisebb lopásért lettek elítélve". Amíg 1956-ban hat-hét ezer, addig 1957-ben – július végéig – ötezer körüli volt havonként a köztörvényes bűntetteket elkövető elmarasztaltak száma. Azért ilyen kevés, mert hónapokig ilyeneket nem derítettek fel, köztörvényes büntetőügyeket március elejéig nem tárgyaltak, csak utána kezdtek ezek ismét bíróságra érkezni. Ezzel szemben az utolsó két hónapban – viszonyítva 1956-hoz – háromezerrel nőtt a súlyos és politikai bűntettek, és hétezerrel a köztörvényes tettek elkövetése miatt elítéltek száma, ami több az előző évihez képest. Júliusban a közel tizenhatezer tárgyalásból több mint tíz és fél ezer volt politikai, közöttük már a népbírósági ítéletek is voltak.

Dr. Nezvál a hátterét is megvilágította annak, hogy miként keletkezett a 78 ezres ügyhátralék, aminek egy esztendő alatt történő felszámolására azért tett ígéretet, mert bővülhetett

1625 A vita jegyzőkönyve. Uo. 29.

1626 Statisztikai táblázat, dr. Nezvál Ferenc miniszter sajátkezű aláírásával, 1957. augusztus 27. *Az MSZMP PB ülésének jegyzőkönyve, 1957. augusztus 27.* MNL OL M–KS 288. f. 5/41. ő. e. 271–274.

1627 Magyarországon senkit sem végeztek ki 1957. augusztus 18. és 30. között. Augusztus 17-én egy, 31-én két személyt fosztottak meg életétől.

a bírói létszám. Az elvtársak hallhatták, hogy a korábbi bírói létszám 1943–1944-ben 2100, 1957-ben 960 fő, azaz „majdnem a felére", tehát a korábbinak még a felével is többel, 55%-kal csökkent, és közben 38%-kal nőtt a cselekmények száma, és dr. Nezvál nem tagadhatta azt sem, hogy „a mostani cselekmények súlyosságukban messze felülhaladják azokat". Kitért arra is Rónai taliót feszegető kérdése kapcsán, hogy miért nem azonos a kivégzettek száma a „360 körüli meggyilkolt elvtárs"[1628] számával, mert ezeknek „gyilkosait nem tudtuk elfogni, sokan közülük disszidáltak és ilyen oknál fogva nem tudtuk bíróság elé állítani őket".

Az elítéltek fele benn dolgozik a börtönökben, holott a „Szovjetunióban és az összes népi demokráciában" van külső munkahely. Arra a kérdésre, hogy a 28 ezer elítélt „milyen szociális rétegekből tevődik össze", nem a miniszter, hanem a közbeszóló Kádár ugyancsak tömören, két szóval válaszolt: „Munkások, dolgozók." Nem válthatott ki ezzel osztatlan örömet, gondolatébresztőként hatott. Dr. Nezvál igyekezett magyarázattal is szolgálni, hogy a felderítés során egy-egy esetben a gyilkosságért elítélhetők sokan voltak, nem lehetett konkrét személyhez kötni, bizonyítani az elkövetést, ahol igen, ott a katonai bíróságok tették is a dolgukat, 57 esetben. De: „az egyéb politikai bűncselekményt elkövetők egy része nincs is meg". A statisztikánál az utolsó munkahely alapján 38 személynél volt feltüntetve, hogy munkás vagy paraszt, közülük 12 volt katonatiszt, mert ez ment végig a rendőrségi nyilvántartásból származó utolsó munkahelyként. Okultak ebből, a katonai bíróságon tárgyalt 328 esetből 149 munkás, 125 paraszt, 9 értelmiségi s 45 „ellenséges beállítottságú" volt. A „legsúlyosabb kategóriákba a 20–30 év közöttiek vannak".

Mielőtt bárki értékelhette volna a hallottakat, Kádár magához ragadta a szót: „Nezvál elvtárs beszámolóját tudomásul vesszük." A verdiktet közölte azzal, hogy nem hajtották végre azt, amelyről tavasszal határoztak. Miután azonban ő alaposan felkészült a vitára, a tavaszra hivatkozása az 1957. április 2-i (az idő tájt még nem PB, hanem) IIB ülésre vonatkozott, ahol – felbuzdulva azon, hogy napokkal korábban Moszkvában szabad kezet kapott a Naggyal és társaival szemben indítandó felelősségre vonáshoz – olyan stílust engedett meg magának, amilyet korábban sohasem.[1629] Most – mintha szinonimaszótárt használna – ezért azt harsogta, hogy „elő kell ásni azokat a volt horthysta elemeket, akik az ellenforradalom idején hatalmat ragadtak a kezükbe és a legsúlyosabbakat felelősségre kell vonni". Amit áprilisban mondott, hogy „körmenetben" kell akasztani,[1630] most elmaradt, mert nemcsak a húsvét, hanem már május 1-je is elmúlt.

Javaslatot tett: „miután 28 ezer elítélt rendőrhatósági őrizetben van […] rengeteg ember van börtönökben. […] április 4-én vagy valamikor ezeknek az embereknek egy részét ki kell engedni. Mind a két elvet érvényesíteni kell: a főbűnös kategóriákat elő kell venni és megadni nekik, ami jár, a kisebb bűnösök bizonyos részét el kell dönteni." A kategorizálást Biszku, dr. Nezvál és dr. Szénási szeptemberre készítse el és terjessze a PB elé, mert „úgy néz ki, hogy minden második ember ellen folyik eljárás". A kisebb bűnösöket le kell választani

1628 Zinner 2001–1. 8. Rónai adata légből kapott volt, mert Kádár utóbb, 1985. szeptember 25-én azt mondta Mihail Szergejevics Gorbacsovnak, hogy „kb. 280 emberre szabtak ki halálos ítéletet a törvény értelmében. […] amikor a halálos ítéletek száma elérte az ellenforradalmi eseményekben ártatlanul elhunytak számát, arra kértem az elvtársakat, hogy álljanak le." Muszatov, Valerij (közzéteszi): Kádár és Gorbacsov első találkozása. Moszkva, 1985. szeptember 25-én. *História*, 1993. 3. sz. 24.

1629 Határozati jegyzőkönyv, 1. napirendi pont. Szóbeli beszámoló a párt- és kormányküldöttség moszkvai útjáról, Kádár felszólalása a vita során. *Az MSZMP IIB ülésének jegyzőkönyve, 1957. április 2.* MNL OL M–KS 288. f. 5/20. ő. e. 59. „Az országban aktivizálódtak, felléptek, hatalmat ragadtak a kezükbe horthysta katonatisztek, csendőrök stb. Ezeknek ügyét is komolyan kézbe kell venni és nagyon tárgyalni nem is kell. Meg kell csinálni a népbíróságot és ahol csak olyan volt horthystákkal találkozunk, akik vettek maguknak bátorságot és disznóságokat csináltak, körmenetben kell bíróság elé állítani, halálra ítélni és kivégezni. Ha ez nem történik meg, akkor a népnek nyugalma itt sohasem lesz. Ezeket az ítéleteket nem kell az újságban hozni."

1630 Zinner 2001–1. 124.

– dörögte –, azért, mert „a begyűjtés márciusig jó volt, de állandó rendszert nem tudunk ebből csinálni". Csak azt nem tett hozzá, hogy kár... Ráébredt ugyanis arra, hogy április 5-én, az IKB ülésén ugyan még áradozhatott a tömeges őrizetbe vételekről, a „falevelek" sikeres, ám közel sem teljes lesepréséről, mi több, „a törzs" kivágatlan maradt,[1631] ám a szűkre szabott zsákokat, a 18 ezres befogadóképességgel működő büntetés-végrehajtás celláit zsúfolásig megtöltötte az ugyancsak csúcsra járatott büntető igazságszolgáltatás immár egyre olajozottabban működő gépezete. Szerinte a párthatározatba foglaltak alapján a szigorú büntetéseknek kell érvényt szerezni, ahol szükséges, és nem fordítva, miként azt dr. Nezvál szavába vágva közölte a jelenlévőkkel.

Kállai egyből Kádárt támogatta a nyolcvankét kivégzettet kevesellve, keletnémet elvtársaktól hallottakkal támasztva alá mondandóját, akik azt kérdezték tőle pártkongresszusukon, hogy „no, mennyit végeztetek már ki, 20 000-t? Legalább ennyivel biztosan leszámoltatok. Náluk 1 kulák a magyarországi ellenforradalom idején ellenséges kijelentést tett és a helyszínen lőtték agyon." A hitleri időkre emlékeztető keletnémet, immár elvtársi gyakorlat feleleventése mellett Kállai azonban a lényeget pontosan érzékeltette: „nemcsak arról van szó, hogy 30 000 embert bezártunk, hanem ennek kihatása sokszázezer embert jelent". Ebben maradtak, várják a „hármak" anyagát, mert – mint Kádár mondta – „a végrehajtás nem megy. Feltétlenül meg kell csinálni, nem hosszú idő múlva, reklám nélkül."[1632] Mármint az áprilist követő július eleji párthatározaton nyugvó megtorlást. Ami pedig a reklámra utalását illeti, önmagát idézte, némiképp tért el csak attól, amit áprilisban mondott.[1633]

A hallottakat – Kádárral szemben további vitának helye nem lehetett – határozattá emelték. Megbízták dr. Nezvált, dr. Szénásit és Biszkut azzal, hogy három héten belül tegyenek javaslatot az akkor őrizetben lévők ügyének további rendezésére, „különös tekintettel az osztályszempontokra". Felhívták a figyelmet a vonatkozó korábbi PB-határozatok tartalmára azzal, hogy azoknak „érvényt kell szerezni". Leszögezték, hogy „a főbűnösöket és az osztályellenséget szigorúbb ítéletben részesítsék, a dolgozó kategóriához tartozókkal szemben a törvényes rendelkezéseink értelmében más elbírálást kell alkalmazni. Ezért szükséges annak meghatározása, hogy milyen kategóriák legyenek rendőrhatósági őrizetben." Azzal zárult a határozat, hogy „az országos bírói értekezletet a Politikai Bizottság álláspontjának kialakulása után kell összehívni". Azért – tehető nyomban hozzá –, hogy közöljék velük a követendő „vonalat".[1634] Három hét múlva nem tette le a PB tagjai elé a kategorizálást a három kijelölt személy. Ezt – tekintettel a Kádár vezette kormányküldöttség kínai útjára – végül az MSZMP PB 1957. október 29-i ülésen vitatták meg.

Az előterjesztés tartalmazta, miként kell az év végéig elkészíteni az új állambiztonsági nyilvántartást. Ebben már nem szerepelhettek a rehabilitáltak, kivéve azokat, akik közülük egyéb bűncselekményeket is elkövettek, de azért nem vonták őket felelősségre. Továbbá egyrészt az igazságügyi tárcát, a Legfőbb Ügyészséget és a Legfelsőbb Bíróságot kötelezték arra, hogy november 15-ig küldjék meg a perújrafelvétel során rehabilitáltak határozatait,

1631 *Az MSZMP IKB ülésének jegyzőkönyve, 1957. április 5.* Kádár János felszólalása. MNL OL M–KS 288. f. 4/12. ő. e. „[M]i jól tudjuk, hogy ami az ellenforradalommal való leszámolást illeti, hogy a fáról levertünk egy csomó levelet, de a törzset még nem vágtuk ki. Mi ennek tudatában fokozni akarjuk a harcot. Meg vagyok győződve, hogy az aktiv, vezető ellenforradalmárok részben szabadlábon, részben csak felügyelet alatt vannak. Ha mi ezekkel nem számolunk le a bűnük arányában megfelelő szigorúsággal, akkor a magyar népnek soha nyugta nem lesz. Azon a véleményen vagyok, hogy itt nem kell kitalálni bűnöket és felelősségre kell vonni őket. Itt nem is annyira a sajtó-reklám fontos, hanem a valóságban egy kicsit szigorúbban kell a dolgot kézbevenni."

1632 *Az MSZMP PB rendkívüli ülésének jegyzőkönyve, 1957. augusztus 21.* A 8. napirendi pont vitájának jegyzőkönyve. MNL OL M–KS 288. f. 5/40. ő. e. 123–134.

1633 Zinner 2001–1: 125.

1634 *Az MSZMP PB ülésének jegyzőkönyve, 1957. augusztus 27.* Határozati jegyzőkönyv, 7. napirendi pont. MNL OL M–KS 288. f. 5/41. ő. e. 19–20.

másrészt az „igazságügyi szerveket" pedig arra, hogy minden politikai jellegű büntetőügyben kihirdetett határozatot küldjenek meg a nyilvántartónak. A vita során Kádár érdemi javaslatokat tett,[1635] a határozat ezeket mind tartalmazta. A határozati javaslatról – a BM állambiztonsági szerveinél operatív nyilvántartásba vehető kategóriák és személyek meghatározására – úgy foglaltak állást, hogy a régebbi, 1 millió kétszázezer helyett legfeljebb annak negyedét tartalmazza az újonnan felfektetett. Ezen belül évente ellenőrizni kell a tíz-tizenöt ezer, a Népköztársaság szempontjából különösen veszélyes „egyénnek" a lakóhelyét. Velük szemben „feszült helyzetben rendkívüli intézkedéseket kell foganatosítani". Mindez hatályos volt az MSZMP PB 1984. április 14-én tartott üléséig.[1636]

Ilyen előzmények után – melyek közül a korszak, benne a megtorlás megítélését tekintve Kállai örök érvényű megállapítása emelendő ki, hogy „nemcsak arról van szó, hogy 30 000 embert bezártunk, hanem ennek kihatása sokszázezer embert jelent" – ült össze a júliustól történtek elemzésére az MSZMP PB december 10-én. A számonkérésről ismételten állást foglaltak, többek között „kérlelhetetlen vasszigor" érvényesítéséről határoztak.[1637] A különböző törvényerejű rendeletek – ha igyekeztek is korlátozni elrettentő hatásukat egyes szakképzett bírók – úgy épültek egymásra, hogy senki, egyetlen vádlott sem mentesülhetett attól, amit a felsőbb vezetés szánt neki. Sorsát a megbízható népbírók döntötték el, akik leszavazhatták szakképzett társaikat.[1638] Tarsolyukban voltak a párthatározat[1639] érdemi részéről kiadott tájékoztatóban megfogalmazott útmutatások. Ezek, helyettesítve a büntető törvénykönyvet, fogódzót adtak számukra a megfelelő mértékű ítéletek meghozatalához. Annyira fontosnak érezték, hogy három héttel a határozat végleges elfogadása előtt, sajátos nyelvezettel, tájékoztattak annak tartalmáról. Félre senki sem érthette azok közül, akiknek tudomására hozták. Ebben olvasható, hogy milyen mértékű ítéleteket várnak el a bíróktól. Ekképp rögzült a Tájékoztatóban:

„1. Kérlelhetetlen vasszigornak kell érvényesülnie azokkal az osztályidegen, deklasszált, huligán elemekkel szemben, akik ellenforradalmi bűncselekményeket követtek el. Az ilyen elemek cselekményei megítélésénél az osztályhelyzet súlyosbító körülményként jelentkezik.

2. A törvény teljes szigorával kell büntetni azokat a dolgozó osztályhelyzetű személyeket, akik az ellenforradalom alatt vagy a jövőben osztályukat elárulva főbenjáró, súlyos ellenforradalmi bűncselekményeket követtek, illetve követnek el.

3. Az egyszer megtévedt, félrevezetett dolgozókkal szemben, akik kisebb jelentőségű és kihatásaiban sem súlyos bűncselekményeket követnek el, figyelemmel osztályhelyzetükre, eddigi munkájukra és magatartásukra, elsősorban nevelőeszközöket kell igénybe venni, felelősségre vonásuknak is elsősorban nevelő jellegűnek kell lenni. Ha az ilyen személyek bíróság elé kerülnek, úgy a bíróságok alkalmazzanak felfüggesztett börtönbüntetést, fő pénzbüntetést, és a szükséges előfeltételek fennforgása esetén ítéljék a terheltet javító-nevelő munkára. Kisebb tartamú börtönbüntetést megtévesztett dolgozó jelentéktelen súlyú cse-

1635 *Az MSZMP PB ülésének jegyzőkönyve, 1957. október 29.* Határozati jegyzőkönyv, 5. napirendi pont. MNL OL M–KS 288. f. 5/48. ő. e. 9–10.

1636 Az 5. napirendi pont vitája. Uo. 65–68. Aki kézírással a határozatra rávezette, hogy „Érvénytelenítve: PB IV.14/84." olyan személy lehetett, aki hosszú-hosszú éveket töltött a Szovjetunióban, mert az időpontnak ilyen módon, a honi gyakorlattól eltérő írása esetükben így történt. Példaként Garasin Rudolf levelezésére is lehet utalni.

1637 *Jegyzőkönyv az MSZMP PB 1957. december 10-i üléséről.* Előterjesztés büntetőpolitikánk egyes kérdéseiről, 1957. december 7. MNL OL M–KS 288. f. 5/54. ő. e.

1638 Zinner 1999. 49–51.

1639 *Jegyzőkönyv, 1957. december 10.* MNL OL M–KS 288. f. 5/54. ő. e. A határozatot végső, hosszas viták után egyeztetett tartalmával az év utolsó napján, december 31-én látta el kézjegyével a legfőbb ügyész, a belügyminiszter és az igazságügyi tárca vezetője.

lekményeire csak ott szabjon ki a bíróság, ahol ezt a helyi viszonyok (közrend, köznyugalom megszilárdítása stb.) megkívánják, s ez a büntetés törvényeinknek egyébként is megfelelő.

4. A közönséges bűncselekmények elbírálásánál az 1955. évi novemberi párthatározat iránymutatásait kell figyelembe venni. Ennek megfelelően a bűnüldözés súlyát ezeknél a bűncselekményeknél is az osztályidegen, deklasszált, huligán elemek és a szokásos bűnözők által elkövetett, valamint a súlyosabb bűncselekményekre kell helyezni."

Továbbá azt is tartalmazta – és itt a magyarázat a tájékoztatás gyors mivoltára –, hogy „a fentiekben vázolt büntetőpolitikai irányelveket a jelenleg folyamatban levő büntető ügyeknél már érvényesíteni kell".[1640] Történt mindez egy esztendővel és három nappal azután, hogy december 15-én végrehajtották a miskolci lőtéren a megtorlás első áldozatán a jogerős halálos ítéletet…

Az 1957. december 31-én véglegesített határozat tartalmáról az ügyészeket és a bírói kart is tájékoztatni kellett. A belügyminiszter, a legfőbb ügyész és az igazságügyi tárca vezetője közös utasítást bocsátott ki a fontosabb tudnivalókról, és azt hamarosan a megyei bíróságok elnökei át is vehették az 1958. január 13-án tartott értekezlet után. Az osztályhelyzet, osztályidegen, osztályharc, osztálypolitika és más osztály- előtagból álló összetett szavakat gyakran hallhatta, olvashatott róluk a sokrétű magyar társadalom polgára, főleg 1944/45 fordulójától. Ezek közül bizonyos fogalmakat azonban nem csupán a mindennapos politikai küzdelmek hevében izzítottak fel, hanem azok utóbb elválaszthatatlanul összekötődtek a honi igazságszolgáltatás fiaskóival is. Igaz, a pártpolitika által kijelölt vakvágány okozta az ütközést.[1641]

Kádár keserű realizmusa is érzékelhető az MSZMP PB 1957. december 10-én tartott ülésén készült jegyzőkönyvből. Visszatekintett ugyanis az eltelt esztendőre, és nem rejtette véka alá, hogy „novemberben vagy 1600 fasisztát a másvilágra lehetett volna küldeni, decemberben már úgy nem lehetett volna, januárban még kevésbé, és mennél tovább megyünk, annál kevésbé. A lehetőségek kezdetben voltak a legjobbak, később gyengültek, az erőink viszont akkor voltak a legziláltabb állapotban, az erő azért megvolt. Ezekről érdemes szót ejteni, ha a 3 szervről beszélünk. Mind a 3 szervre érvényes, a Belügyminisztériumra, a bíróságra, az ügyészségre. Kezdetben mind a 3 szerv gyenge volt, és most már jobb. Legfeljebb a javulás fokozata a belügyben kezdődött, az ügyészségnél folytatódott, és végül a bíróságra is kiterjedt. Lehet, hogy a munka sorrendje is így hozta, a bíróság nem dolgozhat, amíg a belügy nem működik jól. A belügy kezdte előbb a céltudatos, aktív harcot."[1642] Ehhez azonban az is szükséges volt, hogy érdemi változások következzenek be a jogászok világában. Amelyről fél esztendővel korábban a Fővárosi Bíróság első embere részletesen tájékoztatott. Dr. Szakács Ödön* szerint ugyanis a bírói „mélyen hallgatnak, nem hajlandók véleményt nyilvánítani és állást foglalni politikai kérdésekben és mindenre utasítást várnak, amelyet minden bírálat nélkül elfogadnak és végrehajtanak".[1643] Mindezt Kádár napokkal korábban elhallgatta, szokás szerint már rutinnal tehette, évtizedes megélt tapasztalataival együtt.

Milyen, a korabéli társadalmi kategorizálásnak megfelelő összetétel jellemezte a bírói és az ügyészi kart 1957 nyarán?[1644] Amikor 1957 nyarán megtörtént az igazságügyi apparátus

1640 *Tájékoztató az MSZMP PB – „Büntetőpolitikánk egyes kérdéseiről" szóló – 1957. december 10-i határozatáról. Iratok 1.* 611–614.

1641 Zinner 2007. 203–314. Az MSZMP PB 1958. május 6-án ismét megvitatta a korábbi napirendet. Ekkor azért, hogy a határozatot hogyan hajtották végre az eltelt négy hónapban. *Az MSZMP PB ülése, 1958. május 6.* MNL OL M–KS 288. f. 5/77. ő. e.

1642 A vita jegyzőkönyve. *Az MSZMP PB ülése, 1957. december 10.* MNL OL M–KS 288. f. 5/54. ő. e.

1643 Mikó Zsuzsanna: *A terror hétköznapjai. A kádári megtorlás, 1956–1963.* Budapest, 2016. Libri Könyvkiadó, 89.

1644 MNL OL M–KS 288. f. 30/1957. 12. ő. e.

összetételével a szembenézés, arra is tekintettel voltak, hogy az akadémia évekkel korábbi megszüntetésével ez idő tájt már nem volt lehetőségük a jogászképzéshez újabb gyorstalpaló megindítására. Az idő pedig sürgette őket. Kiktől várhatták akkor, hogy reményeik mielőbb teljesülnek?

Pár héttel a „hosszú kések éjszakája" után, 1953. augusztus 6-án készült az első összegzés a bírói s az ügyészi kar összetételéről. Az ezernégyszázkilencvenöt állásból betöltött volt ezerkettőszáznyolcvanhárom (86%), kettőszáztizenegy (14%) pedig betöltetlen. A szolgálati idejét nyolcszázhatvankettő fő (67%) már „a felszabadulás előtt", négyszázhuszonegy (33%) utána kezdte, közülük a bírók háromnegyede 1944-ben vagy már előtte is szolgált. Végzettségüket tekintve egyetemi diplomával ezerkilencvenöt (85%), akadémiai oklevéllel száznyolcvannyolc (15%) rendelkezett. Párttag négyszázhetvenkettő (37%) volt, a többiek, nyolcszáztizenegyen (63%), pártonkívüliek. Származási megoszlásuk tekintetében kiemelkedtek az alkalmazottak és értelmiségi háttér, ezerkettőszáznyolcvanháromból nyolcszáztizennégy (63,5%), munkás- és parasztszármazású háromszázkilenc (24%) volt. Kereskedők és kisiparosok családjából származott százötvenegy (11,8%), míg kilenc (0,7%) egyéb hátteret tudhatott magáénak. A bírók közül százhatvanöt (20,4%), az ügyészek közül száznegyvennégy (32,9%) volt munkás- és parasztcsalád gyermeke.[1645]

Pár hónappal később már nyolcszáznegyvenöt bíró és négyszázharmincnyolc ügyész dolgozott, érdemi változás azonban nem történt a párttagsági viszonyaikban. Nem változtak a szolgálati időre vonatkozó adatok sem, mert a bírók háromnegyede továbbra is 1945 előtt, negyede a világháború után állt munkába. Az ügyészeknél 53% korábban, 47% a világégés után kezdett dolgozni. Egyetemi végzettséggel a bírók kilencvenhárom, az ügyészek hetvenegy százaléka rendelkezett, a hivatásrendben dolgozók több mint negyedét ekkor már az akadémiát végzettek közül verbuválták. Az új igazságügyi tárcavezető, dr. Erdei arról tájékoztatta a legfőbb ügyészt, hogy 1954. augusztus 31-ig további százötven–kettőszáz bírót kíván még állásából kimozdítani, leveléhez táblázatot is mellékelt.

A bírók és ügyészek származás szerinti megoszlása 1954 elején[1646]

	Bírók		Ügyészek	
	száma	*%-ban*	*száma*	*%-ban*
Munkás	94	11,8	111	25,3
Dolgozó paraszt	74	8,6	33	7,6
Alkalmazott	277	32,6	112	25,6
Értelmiségi	291	34,0	134	30,6
Kisiparos, kiskereskedő	103	12,0	48	10,9
Katona, rendőr, csendőr, egyéb osztályidegen stb.	9	1	0	0
Összesen	845	100	438	100

Dr. Erdei jött, és ő is gyorsan ment. 1952 novemberétől dr. Décsi, Kovács Béla és ő egymást váltva, alig huszonnégy hónapot ültek a miniszteri bársonyszékben, amit megsínylett az igazságügy tárca működése. Amikor ismét dr. Molnárt nevezték ki a minisztérium élére 1954. október 30-án, ő úgy vélekedett, hogy kétharmadára, tíz százalékkal már csökkent „a horthysta apparátusból származó bírák arányszáma". A pártvezetés – elfogadva egy újabb

1645 Zinner–Balogh–Habuda–Markó–Svéd–Szakács–Szomszéd 1991. 141.

1646 Zinner 2001–1. 171.

előterjesztést – arra adta áldását, hogy két-három esztendő alatt ezt negyven százalékra kell apasztani a „régi bírák" közül újabb kettőszázharminc eltávolításával, majd a már elért létszámot újabb negyvenöt százalékkal kívánták tovább csökkenteni. 1955 tavaszán az ország az idő tájt hétszázharmincegy ügyészéből nyolcvankilenc százalék 1945 után kezdte tevékenységét, a háromszázkilencvenhét párttag az ötvennégy százalékot is meghaladta.

Ötszázötvenhétre csökkent a „régi bírák száma 1955 szeptemberére", annak idején közülük háromszázötvenegy ítélkezett, a többi fogalmazó volt. A négyszázhetvennégy „új bíró" járásbíróságon ítélkezett, az öregebb generáció viszont a fellebbvitel pereit tárgyalta. A párttagok száma háromszázhatvankettőről négyszáztizennégyre nőtt.

Az MDP KV Titkárágának 1956. május 7-i állásfoglalása – egy felmérés adataira támaszkodva – a következő két-három esztendőben az ötszázötvenhét „régi bíró" közül százötvenkettő felmentését tartotta szükségesnek, de a korábbiaktól eltérő indoklással. Őket „sem azért kell leváltani, mintha aktív ellenséges elemek lennének, hanem mert idős koruk, apolitikus, elmaradott, közömbös, konzervatív stb. beállítottságuk miatt nem képesek a proletárdiktatúra bíróival szemben támasztott igényeket kielégíteni. […] kimondottan ellenséges elem nincs, vagy legfeljebb néhány ilyen lappanghat." S ebben a dokumentumban rögzült az elüldözött bírók összegzett száma is, akképp, hogy „az elmúlt 11 év során […] kb. 1100 régi bíró került már ki az apparátusból, közöttük számos ellenséges beállítottságú rossz elem is". A PB úgy vélekedett – mert erre hivatkozott a titkársági határozat –, hogy 1959 végéig kell a további százötven bírót eltávolítani, nem túlságosan fiatal „elvtársakkal pótolni".[1647] A rendelkezésem álló adatokból vált összeállíthatóvá a bíró kar származási megoszlása 1953 és 1956 között.

A bírók származás szerinti megoszlása 1953 és 1956 között[1648]

Osztályhelyzet	*1953 (személy)*	*1955 (személy)*	*1956 (személy)*
Munkás	91	102	163
Dolgozó paraszt	74	132	104
Egyéb	680	696	644
Összesen	845	930	1011

A korábbi statisztikai adatoknak is a birtokában, a bekövetkezett viharos eseményeket követően, napi és hosszú távú céljai miatt valamennyi érintett izgalommal várta, hogy miképp alakult a bírók és ügyészek származási összetétele 1957 nyarára.

A bírók és az ügyészek származás szerinti megoszlása 1957-ben[1649]

	Bírók		*Ügyészek*	
	száma	*%-ban*	*száma*	*%-ban*
Munkás	163	16,0	252	28,2
Dolgozó paraszt	104	10,2	158	17,7

1647 Zinner Tibor: *Adalékok az igazságszolgáltatás személyi feltételeinek megteremtéséhez, különös tekintettel a Legfőbb Ügyészségre és a Legfelsőbb Bíróságra az 1956 novemberét követő időszakból.* Budapest, 1994. Kézirat, 1–8.

1648 Zinner 2001–1. 172. A táblázatot részletesebben lásd korábban, a 369. oldalon!

1649 Mikó 2016. 87., 93. A közölt táblázatokat szerkesztettem. Az ügyészeknél a hatvannyolc kisiparos (7,6%), a tizenöt kiskereskedő (2%) adatait összevontam. A szerző fogalomhasználatát kölcsönöztem a származási összetételnél.

	Bírók		*Ügyészek*	
	száma	*%-ban*	*száma*	*%-ban*
Alkalmazott	344	33,5	250	28,0
Értelmiségi	271	26,4	141	15,8
Kisiparos, kiskereskedő	132	12,9	83	9,6
Katona, rendőr, csendőr, egyéb osztályidegen stb.	17	1	7	0,7
Összesen	1031	100	891	100

Az összetételből „a politikai vezetés számára a legfontosabb az lehetett, hogy a bírói karon belül nem jelentős a munkás, illetve parasztszármazású ítélkezők aránya. Azt a következtetést vonta le ebből, hogy csak a különbíráskodás, a politikai ügyek rendes bíróságoktól történő elvonása biztosíthatja a várt keménységet az elítélendőkkel szemben. S az ügyészi apparátuson belül alig több mint 2/5-ös munkás és paraszt származási arány is arról győzhette meg a politikai vezetést, hogy kulcsszerepet kell szánni a legfőbb ügyész személyének, mert ő lehet végső esetben a biztosíték, rajta keresztül hozható helyre mindaz, amit a bírói szervezet esetleg nem a kívánt mértékben végezne."[1650] Márpedig dr. Szénási legfőbb ügyész – miként a frissen kinevezett vagy hivatalukból hónapokkal korábban eltávolított, de oda visszahelyezett bírósági vezetők közül bármelyik – abban okkal bízhatott, hogy az akadémiát végzettek partnereik lesznek. Mint az előbbiekből már kitűnt – és mint az életrajzokban majd olvasható – nem csalatkoztak.

Az újonnan munkába állt kettőszázhuszonegy bíró, negyvenhat közjegyző és százharminckilenc fogalmazó kinevezése ellenére – 1958. január végén – az engedélyezett közel ezerkétszáz fős bírói állásból ötvenhét bírói és huszonkilenc fogalmazói, ezenkívül tizenkét közjegyzői állás volt még betöltetlen.

A bírók származási összetétele 1958. január végén

	Fő	*Az engedélyezett létszám %-a*
Munkás	144	12,9
Dolgozó paraszt	152	13,6
Alkalmazott	383	34,3
Értelmiségi	293	26,3
Katonatiszt	5	0,4
Kisiparos, kiskereskedő	111	10,0
Katona, rendőr	12	1,1
Csendőr	7	0,6
Egyéb	10	0,8
Összesen	1117	100

Miként alakult a párttagság a bíróságok dolgozói és a bírók között? 1956. október 23-án még négyszáznál kettővel kevesebb, a bírók harmincnyolc százaléka volt az MDP tagja.

1650 Zinner 2001–1. 187.

1958 elején a háromszázöt MSZMP-tag bíróból százkettő budapesti bíróságokon dolgozott. „A volt párttag bírák jelentős része nem lépett be" az utódpártba s a huszonöt–harminc már a frissen kinevezett bírók közül való volt. A bíróságok apparátusában, a bírókkal együtt a négyszázötvenhat párttag a dolgozók tíz százalékát jelentette.[1651] Ezek az adatok is aláhúzták az állami s a pártvezetés döntését: a politikai arculat vizsgálata alapján a rendes bíróságok alkalmatlanok a politikai megtorlásra. S a kilenc nappal az országos pártértekezlet előtt az MSZMP KB Adminisztratív Osztályához küldött jelentés, amely az igazságügyi tárca kivételével kiterjedt az apparátus káderhelyzetére, nem véletlen fogalmazott így: „az ellenforradalmi ideológia behatolt a bírák-ügyészek közé, hiányzik a politikai szilárdság, s mindenekelőtt az osztályharcos következetesség".[1652]

A következmények – miután előbb az igazságügyi tárca vezetését is megrostálták, kellőképp átalakították[1653] – azonban minden képzeletet felülmúltak, 1958 nyarára gyökeresen más képet mutatott a magyar bírói kar. Olyan személyi változás történt, amelynek folytán hirtelen megnőtt a kevés bírói gyakorlattal rendelkező bírók száma. Jelenleg – summázott az egykori dokumentum – három évnél rövidebb bírói gyakorlata háromszázhúsz bírónak van. Nincs ötéves gyakorlata ötszáznyolcvanöt bírónak, a bírói kar felének. Tíz évnél hosszabb bírói gyakorlattal mindössze háromszázötven bíró rendelkezett. Harmincévesnél fiatalabb kettőszázharminc, negyven éven aluli a bírók több mint fele, ötszázkilenc bíró volt. Az igazságügyi tárca felügyeleti főosztályának jelentése tényszerű volt. A bírók közül minden negyedik volt az MSZMP tagja (ezeregyszázötvenötből háromszáznyolc).[1654] Az év elejétől tizennyolccal nőtt a számuk.[1655] Az ország bírósági vezetői előtt tartott év végi értekezlet előadója – beszámolva a személyzeti munkáról – kitért az év eleji kollégiumi ülésen elhangzott tájékoztatásokra, a hozott határozatokra, a bírók forradalom előtti, alatti és utáni tevékenységére, a meglévő fogyatékosságokra, s utóbbi felszámolását szorgalmazta.[1656]

Mindezek a személyi konzekvenciákkal járó döntések, elbocsátások, vissza- és felvételek, kinevezések stb. jelzik, hogy a politikai vezetés nem csupán a „liberális" ítélkezést kiváltó személyeket, hanem azok rendeleteinek végrehajtóit is kárhoztatta. 1956 ősze és 1957 tavasza között különböző okokból ötszáztíz embert távolítottak el, alig valamivel több mint fél év alatt a megelőző évtized alatt elbocsátott összes szakképzett bíró felével azonos nagyságrendben. Miképp hajtották végre a büntetőjogon kívüli eszközökkel a dolgozók eltávolítását?

„1. A legsúlyosabb szankciót azokkal az igazságügyi dolgozókkal szemben kellett alkalmazni, akiknek a forradalom alatt vagy azt követően a forradalmi bizottságokban vagy más hasonló szervekben vezető szerepük volt, és közreműködtek a forradalom politikai célkitűzéseinek megvalósításában. Őket az apparátusból el kellett bocsátani, semmiféle jogi munkakörben (még ügyvédként) sem helyezkedhettek el.

2. Enyhébb megítélés alá estek azok az 1945 előtt szolgálatba lépett bírák és ügyészek, akiknek ugyan nem volt vezető szerepük a forradalom szerveiben, de egyetértettek a forradalom célkitűzéseivel, és ennek hangot is adtak. Őket is hivatalvesztéssel kellett sújtani, de bizonyos korlátozásokkal[1657] elhelyezkedhettek jogi munkakörben.

3. Az 1945 után hivatalukba került igazságügyi dolgozókat, akik valószínűleg valamiféle ideológiai zavar miatt egyetértettek ugyan a forradalom céljaival, de azok megvalósításában nem vettek részt – fegyelmi úton alacsonyabb beosztásba kellett helyezni. Ha alacsonyabb beosztásba helyezésük nem volt lehetséges, akkor egy évre alacsonyabb illetménnyel járó munkakörbe kellett őket helyezni."[1658]

Az igazságügyi tárca – eltekintve a Legfelsőbb Bíróságtól – 1959. július 24-én elkészítette a bíróságok létszámára vonatkozó előterjesztését, benne a kötődő javaslatokkal az MSZMP PB részére. Ott, az 1959. augusztus 6-i ülésén ezt az 5. napirendi pontot azonban lakonikus határozattal levették napirendről.[1659] Oka nyilvánvaló volt, az ügyészségek vonatkozó anyaga kimaradt az előterjesztésből, ezt öt nappal később a PB újabb ülésén már pótolták. A dr. Réczei által 1959. július 24-én aláírt előterjesztés[1660] érdemi része szó szerint olvasható az ügyészséggel immár közös újabb előterjesztésben.

Ilyen előzmények után szerepelt az MSZMP PB 1959. augusztus 11-i ülésének napirendjén a bíróságok és ügyészségek létszámáról összeállított helyzetjelentés. Az előadó, Kaszás Ferenc mellett meghívottként jelen volt az ügyészi szervezetet képviselő Csendes és dr. Szénási, továbbá az igazságügyi tárcától dr. Markója.

Mit tartalmazott a közös előterjesztés? Nem restellte bevallani, hogy a bíróknál a tényleges létszámszükséglettel 1945 tavaszától nem néztek szembe, mert állandó létszámcsökkentés volt. Ennek pedig legfőbb oka, hogy „meg lehessen szabadulni a meg nem felelő horthysta bíráktól".

Az ügyszám ezzel szemben folyamatosan emelkedett. Az ügyhátralék feldolgozásához ideiglenesen 326 fős létszámot, közötte ötven bírót kaptak 1958 nyarától. A helyzetjelentés nem rejtette véka alá, hogy a fiatal és kevés bírói gyakorlattal rendelkezők mellett „110 Bírói és Ügyészi Akadémiát végzett bíró folytat egyetemi tanulmányokat". Ők a rendes mellett a tanulmányi szabadságot is igénybe veszik. Az ügyészi testület létszámát 1953-ban állapították meg, benne dolgozott 858 ügyész és 145 fogalmazó a nyomozói apparátuson kívül, ami úgyszintén kevésnek bizonyult, ráadásul 161 folytatott még egyetemi tanulmányokat. Ezért a különböző szintű ügyészségekre 57 ügyészi s öt adminisztrátori állást kértek. A helyzetjelentés készítői szerették volna, hogy ezeket véglegesítsék.[1661] A vita során Kádár – olvasva az előterjesztést, és abból – fel is idézte, hogy 1947-hez képest a bírói létszám 45%-kal csökkent (1954-re 1708-ról 970 főre). Ezért ő is támogatta a kért létszámemelést.[1662] A ha-

---

1651 Zinner Tibor: Az igazságszolgáltatók a pártállam őrlőkövei között II. *Bírák Lapja*, 1991. 3. sz. 10.; Zinner 1994. 29–31.

1652 Zinner 1994. 8.

1653 Határozati jegyzőkönyv, 6. napirendi pont. Jelentés az igazságügyi vezető káderek felülvizsgálatáról, 1957. augusztus 22. *Az MSZMP PB ülése, 1957. szeptember 3.* MNL OL M–KS 288. f. 5/42. ő. e. 74–75.

A vezetőtestület hozzájárult az ezúttal is kellőképp eláztatott dr. Kovács Kálmán felmentéséhez. Tájékoztatást kapott arról, hogy a 220 személyből álló tárca apparátusából eltávolítottak harminc különböző vezetőt, további ötöt alacsonyabb beosztásba helyeztek. Olvashatott a jelentésben a Katonai Főosztályt vezető dr. Sárközi és a főkönyvelő Dékány eltávolításáról, helyükre dr. Jahner-Bakos és Nádas kinevezéséről, az alacsonyabb beosztásba helyezett bírósági felügyeleti főosztályvezető, az akadémiát végzett dr. Rózsa Jánosról, és utódáról, dr. Jászai Dezsőről*, hogy dr. Eörsi helyett dr. Timár lett a Törvényelőkészítő Főosztály első embere. „Mindezek a változások politikai okok miatt szükségesek voltak."

1654 *Az Igazságügyminisztérium 1958. augusztus 26-i kollégiumi ülésére készített jelentés melléklete.* 1958. augusztus 8. LfB. TÜK B.

1655 *Dr. Nezvál Ferenc miniszter iratai, az Igazságügyminisztérium Kollégiumának 1958. január 31-i ülésére készített előterjesztés és mellékletei.* MNL OL XIX–E–1–v. Ebben az 1957. december 31-i állapot szerint háromszázöt párttagot tüntetnek fel, a bírók 27,3%-át; a különbség elhanyagolható. A bírók háromnegyede pártonkívüli volt.

1656 *Dr. Nezvál Ferenc miniszter iratai, beszámoló a személyzeti munkáról.* Uo. Nem iktatott, 1958 vége.

1657 „Fontosabb államigazgatási szervnél, fontosabb vállalatnál jogi munkakörben nem helyezkedhettek el. Más államigazgatási szervnél és vállalatnál vezető jogi beosztást nem kaphattak. Ha ügyvédek lettek, az ügyvédség hivatali vagy társadalmi szerveiben közfunkcióra nem lehetett őket megválasztani, ügyvédi munkaközösségeknek nem lehettek vezetői, védőként politikai perekben nem vehettek részt." Mikó 2016. 276., 145. jegyzet.

1658 Uo. 97.

1659 Határozati jegyzőkönyv, 5. Különfélék. 1. Javaslat a bíróságok létszámára. *Az MSZMP PB ülése, 1959. augusztus 6.* MNL OL M–KS 288. f. 5/143. ő. e. 5–6.

1660 Az igazságügyi tárca előterjesztése a bíróságok létszámhelyzetéről, 1959. július 24. Uo. 229–236.

1661 Jelentés a bíróságok és ügyészségek létszámhelyzetéről. Előterjesztés, 1959. augusztus 5. *Az MSZMP PB ülése, 1959. augusztus 11.* 2. napirendi pont. MNL OL M–KS 288. f. 5/144. ő. e. 115–126.

1662 Jelentés a bíróságok és ügyészségek létszámhelyzetéről. A vita jegyzőkönyve. 2. napirendi pont. *Az MSZMP PB ülése, 1959. augusztus 11.* Uo. 57–64.

tározat szerint tudomásul vették a jelentést, megbízták az igazságügyi tárcát, hogy fél éven belül dolgozzon ki egy perspektivikus tervet arra, hogyan lehetne különböző, akkoriban bírósági hatáskörbe tartozó ügyeket társadalmi szervekre bízni. Nevesítette is azokat, amelyekre áthárítanák ezeket az eljárásokat: így a helyi tanácsok mellett létrehozandó békéltető bizottságokra és társadalmi bíróságokra.[1663]

Ha 110 bíróról tudott, hogy még csupán akadémiát végzett, a 161 ügyészről pedig vélhető, hogy hasonlóképp azt, akkor ők 271-en voltak azok, akik az akadémia négy évfolyamáról érkeztek a jogszolgáltatáshoz és ügyészséghez azon társaik mellett, akik már 1959 nyara előtt jogászi munkájukhoz megszerezték az egyetemek levelező tagozatán diplomájukat. Arról már szó sem volt az előterjesztésben és a vita során, hogy még hány 1945 előtt diplomázott jogászt kell eltávolítani. A napnál is világosabb volt, hogy ezzel a létszámemeléssel épp a korábbi káderpolitika okozta akut sebeket kellett gyógyítani.

Az arcok nem csupán a bírói pulpitus egyik oldalán, az elítéltetésükre vabove, hanem mindkét oldalon megváltoztak. Egy frissen kinevezettekből és azokból, akiket korábbról egyfelől különböző okokból még ideig-óráig megtűrtek, és másfelől a politikai elvárásokat azért így-úgy teljesítőkből álló bíró kar tehetetlenül, mindennemű érdemi ellenállás lehetőségétől megfosztva szemlélhette, hogy miként alakulnak a hatályos büntetőjogszabályok, amelyet előbb-utóbb alkalmaznia kell. Szerencséje azoknak volt, akik ebből kimaradhattak. Akik viszont részeseivé váltak ennek a megtorló hadjáratnak, nem várt segítséget kaptak.

Mindebben ugyanis biztos partnerekre találtak a népbírókban. Az MSZMP Ideiglenes Intéző Bizottsága 1957. április 30-án az „egyes bíróságoknál népi ülnökök soron kívüli választásáról" tárgyban elfogadott határozatából kitűnik, hogy a pártvezetés mennyiben bízott az általa támogatott népbírókban. A népbírók és nem-népbírók viszonyában a hangsúly a népbírók felé tolódott el, akik azonos jogállást és bért kaptak. S miután a hatályos jog alapján az ítélethirdetés előtt előbb ők szavaztak a kiszabható ítéletek mértékéről, kezükben volt nem csupán a vádlott jövője, hanem a tanácsvezető is. Őt ugyanis – miután többen voltak – leszavazhatták. A végrehajtott halálos ítéletek meghozatalában részt vett népbírók életútja manapság már feltárt, nyomon követhető.[1664] A Legfelsőbb Bíróságon ítélkező népbírók, népi ülnökök[1665] összetételét a kollégiumvezető, dr. Lee alapjaiban pontosan jellemezte. Szerinte a „munkásmozgalom kipróbált és nagy tapasztalatokkal rendelkező, szilárd meggyőződésű" emberei voltak.[1666] Köztük a Rákosi-kormány belügyminisztere, Györe vagy a Rajkkal a sopronkőhidai fegyházban raboskodott kommunista, Varga István* egyaránt megtalálható volt stb. A másutt ítélkező népbírók összetételének vizsgálatakor hasonló következtetések tehetők.

A NET titkára, Kristóf István arról tájékoztatta dr. Nezvált 1960. március 25-én, hogy „az ellenforradalom felszámolása során a népbírósági eljárásban kiváló munkát végzett bírókat és ügyészeket" négy nap múlva kitüntetik. Ám nem erre hivatkoztak, hanem – ürügyként hivatkozva „hazánk felszabadulásának 15. évfordulója alkalmából, kiemelkedő munkájuk elismeréséül" – tüntették ki őket. Közöttük azokat is, akik a megtorlás művének drákói

1663 Határozati jegyzőkönyv, 2. napirendi pont. Jelentés a bíróságok és ügyészségek létszámhelyzetéről. *Az MSZMP PB ülése, 1959. augusztus 11.* MNL OL M–KS 288. f. 5/144. ő. e.

1664 A NEB adatbázisa az 1956-os megtorlás során halálra ítéltek pereiről (Perek '56. *https://perek56.hu/ords/f?p=1051:1*) feltárja – a világhálón 2018 nyarától kutatható módon –, hogy a tizenhét olyan bíróságon, amelyeknek tárgyalásai lezárásakor a tanácsvezetők végrehajtott halálos ítéleteket hirdettek ki, kik voltak az eljáró büntetőtanácsok népbíró tagjai. Az életutak között ezt a forrásbázist használom, nagyobbrészt idézem a tizenhat, végrehajtott halálos ítélet meghozatalában részt vett és utóbb kitüntetett népbírónál.

1665 MNL OL M–KS 288. f. 5/24. ő. e.; *A Legfelsőbb Bíróságra javasolt huszonhat népbíró, népi ülnök.* MNL OL XIX–E–1–v 7. doboz. Miniszteri iratok, nem iktatott –1957. 457/1–2.

1666 *A megyei népbírósági tanácsok felállításával kapcsolatos törvényerejű rendeletre vonatkozó iratok.* Dr. Lee Tibor hozzászólása, 1957. május 15. LfB. Eln. Ir.

fejezetében vettek részt. Névsorukat a *Magyar Közlöny*ben közzétették.[1667] „Az ellenforradalom gyökerét kitépjük és megsemmisítjük, mert ha nem, akkor minket semmisítenek meg" – harsogta Marosán az ország ügyészei előtt országos konferenciájukon, 1957. február 4-én.[1668] A népbírók nem voltak ott, de voltak, akik tájékoztatták őket…

Az igazságszolgáltatás irányítói sokszor bírálták még a legfelsőbb pártvezetők előtt is a Belügyminisztérium apparátusának nyomozati tevékenységét, ítélkezésüket megnehezítő, meghatározó működését. Végül mégis elfogadták azt, és az egykori ÁVH helyét is betöltő szervezet és a nézeteikkel rokonszenvező népbírók tudták, hogy mit kell tenniük. Az állambiztonsági szervek munkájában rejlő lehetőségeket azonban nem csupán a büntető-jog-szolgáltatáshoz, hanem a közigazgatási- és a pártapparátus összetételének alakításához is felhasználták. Meghatározó szerepük lett a káderpolitika alakításában is, az erkölcsi bizonyítványokhoz szükséges háttérmunkával. Sajátos, újabb „B"-listázás vette hamarosan kezdetét, gyarapítva a személyes szabadságjogok korlátozását. Mindezt a büntetőjogi eszközökkel folyt megtorlás kiegészítőjeként, részben a korábbi káderek múltját újra górcső alá véve, részben az újak jövőjét meghatározó feladatokat elvégezve.[1669]

1667 A Legfelsőbb Bíróságról Dudás János*, Masszi Lajos, Rudas Ernő*, Lakatos Péterné dr., Sánta Istvánné, Sulyán György* (Lakatosnéval együtt Nagy Imre és társai büntetőügyében is ítélkezett), Szabó Sándor* és Szente József. A Fővárosi Bíróságról Habas János, Horák Ferenc és Menráth István. A Győri Megyei Bíróságról Gőcze Miklós, Hulmán Károly és Lovas József. A Miskolci Megyei Bíróságról Priszter György. A Pest Megyei Bíróságról Madarász Viktor és Sági Gyula. A Szegedi Megyei Bíróságról László István*. A tizennyolc kitüntetett közül kettő, Gőcze és Priszter nem vett részt halálos ítélet meghozatalában. Személyi rész. *Magyar Közlöny*, 1960. (április 13.) 29. sz. 163–170.

1668 Mikó 2006. 166.

1669 Határozati jegyzőkönyv. „Javaslat az »ellenséges« elemek állami posztokról való kiszorítására", 1957. szeptember 12. *Az MSZMP PB ülése, 1957. szeptember 17.* MNL OL M–KS 288. f. 5/44. ő. e. 6–7., 132–137. Belső használatra fogadták el. Azért, mert zárt minisztertanácsi ülésen előterjesztendő s ott elfogadandó határozatot, valamint intézkedéseket írt elő négy hónap múlva esedékes kezdetekkel. Az államapparátusra legyen kötelező az erkölcsi bizonyítvány. Tagokat javasoltak az állami rendeletek előkészítésére felállítandó, Apró vezette bizottságba.

A javaslat csak a „fontos és bizalmas munkakörökre" óhajtotta volna az erkölcsi bizonyítványt 1958. január 1-jétől bevezetni. Azt követően – miután ezeket a munkaköröket az illetékes területeken előzetesen már meghatározták –, ha a belügyi kutakodás után az illető személy „kifogásolható", akkor alkalmazása tilos lenne. Huszonöt „osztályellenségbe" sorolt kategóriát nevesítettek, akik érintve lennének, akik nem dolgozhatnának a jövőben állami területen. Sem azért, mert tilos felvenni, sem azért, mert állásukból egy-két éven belül el kell távolítani őket. A jövőben a Minisztertanács mellett szervezendő, öt–nyolc tagból álló személyügyi bizottsághoz (későbbi elnevezésével, a Személyügyi Titkársághoz) ezért előzetesen fel kell terjeszteni a „fontos és bizalmas" munkakörben alkalmazni kívánt személyeket.

Az itt hozott, felvételt tiltó állásfoglalás nem fellebbezhető meg, mert belügyi illetékesektől előzetesen beszerzett adatokra alapozzák, hogy a korábbian jelzett huszonöt kategóriába tartozik-e vagy sem az illető. Kivételt csak a bizottság tehet, ám a diplomás mérnökök, a kivételezettek egyetlen csoportja eleve mentesült. A „fontos, bizalmas" munkakörök megállapításával – az előterjesztők szerint – kb. huszonöt-harminc ezer személyt köteleznének az erkölcsi bizonyítvány beszerzésére. A PB 1959. október 20-án tárgyalta a törvényi rehabilitáció kereteinek bővítéséről készült előterjesztést. Elvben egyetértett tartalmával, azzal a kiegészítéssel, hogy vizsgálják meg egy hónapon belül azt, hogy „milyen módon lehet megoldani, hogy a priusszal rendelkezők erkölcsi bizonyítványán feltüntessék az elkövetett bűncselekmény nemét. Tegyenek javaslatot a Minisztertanácsnak arra, hogy megnevezett bűncselekmény fajták (közlekedési, könnyű testi sértés stb.) ne képezzenek kizáró okot bizonyos funkciók betöltésénél." Határozati jegyzőkönyv, 1. napirendi pont. Előterjesztés a törvényi rehabilitáció kereteinek bővítéséről. *Az MSZMP PB ülése, 1959. október 20.* MNL OL M–KS 288. f. 5/153. ő. e. 2–3.

A Személyügyi Titkárság elutasító határozatával szemben végül mégis lehetett fellebbezni – amennyiben az illetékes tárca s a területileg illetékes pártbizottság kérte – a PB határozata alapján a KB négy osztályának képviselőiből álló bizottsághoz, melynek ülésén utóbb, 1959. június 9-től a Személyügyi Titkárság vezetője is jelen lehetett. Addigra már 32 675 személyt vizsgáltak meg, 1021-nél (3,2%) nem hagyták jóvá a további munkavégzést a betöltött tisztségben, 140 párttag volt. A PB 1959. június 30-án, majd szeptember 29-én határozott a „pártba nem való elemek felülvizsgálatáról", ekkor különböző tartalmú személyi döntésekkel. A PB 1961. április 25-én

A büntetőjogi megtorlásnál a végrehajtás mikéntje vált meghatározóvá. A restaurált rendszer alkalmassá vált a korábbi évtizedben megteremtődött gyakorlat újbóli felélesztésére. Miután pedig vezetői okultak a második világháborút követően alkalmazott módszerek hibáiból, abból, hogy egyes koalíciós nép- és szakbírók legalább mérsékelni tudták bosszúvágyukat, utóbb olyan tudatosan végig is gondolt konstrukciót teremtettek, amely a szakbírókkal szemben az MSZMP által delegált népbírókkal eleve biztosította a kívánt hatásfokot, ítéletmértéket. A kádári megtorlás vége felé, 1960. július 5-én az MSZMP Titkársága – az ülésen (az ismeretlen okból hiányzókon kívül) jelen volt Fehér, Kádár, Kiss és Szirmai István* – elfogadta azokat a személyeket, akikre azért tett javaslatot az MSZMP KB Adminisztratív Osztálya, hogy ők legyenek a Legfelsőbb Bíróságon azok az ülnökök, akik előterjeszthetők a Népköztársaság Elnöki Tanácsához azért, hogy megválasszák őket. Közülük több volt – kivéve Kaszás Lászlót* –, aki okkal ismételhetett. Hónapokkal korábban a pártfeladatot ugyanis maradéktalanul teljesítette Bíró Mihály* a huszonnyolc, az akadémiát végzett Lakatosné a tizenhét, id. Marjai József* a három, Rudas Ernő a huszonhárom és Válas a két, összesen hetvenhárom, utóbb végrehajtott halálos ítélet meghozatalában való részvételével. Úgy, hogy a hatályos jogszabály alapján az eljárt tanács vezetője csak utánuk mondta ki a kiszabott ítélet mértékét, mert arról előbb ők határoztak. Bármi motiválta az előterjesztőt – így nem kizárt, hogy a forradalom kitörésének nem sokkal később esedékes ötéves fordulója s annak nem kívánt következményeivel történő esetleges szembenézés –, megnyugodhatott. Kádár három társával együtt rábólintott az előterjesztett személyekre.[1670]

határozott a Személyügyi Titkárság megszűnése utáni helyzetről. Az előterjesztés tartalmazta, hogy 1960. november 15-én a testület már megállapította azt, hogy a Személyügyi Titkárság teljesítette az 1957-ben rábízott feladatot, megszüntethető 1961. május 1-jével. Kiszorította az „ellenséges elemeket" az állami vezetői posztokról és a bizalmas állásokból. Javasolták ezért ismételten azt, hogy 1961. május 1-jével szüntessék meg, munkáját az illetékes miniszterek a belügyminiszterrel közösen végezzék. A párttestület élénk vita után módosítással fogadta el az 1963. április 13-i előterjesztést, azzal, hogy „a korábbi elutasító döntés felülvizsgálatát az illetékes minisztertől lehet kérni". Amennyiben a két tárcavezető nem ért egyet, akkor a KB illetékes titkára dönt a fellebbezés tartalmáról. *Apró Antal levele Kádár Jánoshoz, 1959. június 3.* MNL OL M–KS 288. f. 5/134. ő. e. 173.; Határozati jegyzőkönyv. Különfélék. 1. Javaslat a Személyügyi Titkárság által elutasítottak ügyeivel való foglalkozásra. *Az MSZMP PB ülése, 1959. június 9.* Uo. 7.; Határozati jegyzőkönyv, 5. napirendi pont. *Az MSZMP PB ülése, 1959. június 30.* MNL OL M–KS 288. f. 5/137. ő. e. 11.; Határozati jegyzőkönyv, 4. napirendi pont. *Az MSZMP PB ülése, 1959. szeptember 29.* MNL OL M–KS 288. f. 5/150. ő. e. 5–9.; Határozati jegyzőkönyv, 6. napirendi pont. Jelentés az ellenséges elemek állami posztokról való kiszorítására hozott 1957. évi PB határozat végrehajtásáról. *Az MSZMP PB ülése, 1960. november 15.* MNL OL M–KS 288. f. 5/209. ő. e. 6.; Előterjesztés. *Az MSZMP PB ülése, 1961. április 25.* MNL OL M–KS 288. f. 5/229. ő. e. 85–92.; Határozati jegyzőkönyv, 3. napirendi pont. Javaslat a vezető és bizalmas beosztásba kerülő személyek ellenőrzésének módjára a Személyügyi Titkárság megszűnése után. *Az MSZMP PB ülése, 1961. április 25.* Uo. 3.

Utóbb a káderpolitikában úgy érvényesült az „előzetes normakontroll", hogy a megfelelő párttestületek előzetes állásfoglalása volt szükséges a párt-, másfelől az állami életben egyes meghatározott állások betöltéséhez. Ez a helyzet állt fenn 1967. május 9-ig. Ekkor változtatták meg az MSZMP KB és szerveinek hatáskörébe tartozók listáját, radikális csökkentéssel. A 2789 hatásköri listába tartozó személy számát lecsökkentették 1512-re. Határozati jegyzőkönyv, 6. napirendi pont. Jelentés a párt kádermunkájáról és az állami személyzeti munka pártellenőrzésének helyzetéről; javaslat a káder- és személyzeti munka továbbfejlesztésére. *Az MSZMP PB ülése, 1967. május 9.* MNL OL M–KS 288. f. 5/424. ő. e. 12–13.; Feljegyzés, 1967. április 29. Uo. 213–217.

1670 Határozati jegyzőkönyv, 2. napirendi pont. *Az MSZMP Titkárságának ülése, 1960. július 5.* MNL OL M–KS–288. f. 7/83. ő. e. 2.

Az elfogadott személyek: Bata Lajosné*, Bíró Mihály, Boda Jenő*, Csorba József*, Détáry Gyula*, Gerő Ákos*, Hauber István*, Horváth Gyula*, Kaposi Sándorné*, Kaszás László, dr. Kádár Miklós, Lakatos Péterné, dr., Magyar Józsefné*, Majdlik Zoltán*, id. Marjai József, Mirkovits Andor*, Molnár Antal*, Nemes Sándor*, Rudas Ernő, dr. Schmidt Péter*, Schubert Teréz*, Szakács József*, Tabi Ferenc*, Válas Ferenc [helyesen: József], dr. Világhy Miklós és Zsák Mártonné*.

A Titkárság nem fogadta el ülnöknek Maros Józsefnét*, mert számos egyéb funkciót töltött be. Helyette új jelöltet kért, akit majd megválaszthatnak.

Az 1960-ban megválasztott 26 875 népi ülnök megbízatása 1963 júniusában járt le. Az MSZMP Titkársága 1963. március 19-én ezért elfogadta azt a március 12-én készült igazságügyi miniszteri javaslatot, hogy választani kell 18 730 ülnököt május 15. és június 30. között. Azért ennyit, mert az előző időszakban az ülnökök negyede nem vett részt az ítélkezésben. Főként a termelőmunkát végzők, kiemelten a termelőszövetkezetekben dolgozók, továbbá értelmiségiek és pártonkívüliek közül kell válogatni, míg a nyugdíjas igazságügyi munkatársak – közöttük a bírók és ügyészek – közül kevésbé.[1671]

A különböző törvényerejű rendeletek úgy épültek egymásra, hogy senki sem mentesülhetett attól, amit a felsőbb vezetés szánt neki. A kialakítók az ítélkezés rendszeres, céltudatos irányításával tervszerűen, nem elhamarkodottan bántak, a rögtönzésszerű elemek nem voltak jellemzők. A folyamat számos mozzanatból állt össze, és az időnként brutális fizikai kényszerrel, erőszakossággal teli nyomozati-vizsgálati szakaszt követve jutott el az ügyészi szakba. Ott ugyan fel-felszisszentek a történteken, a terheltek sorsa azonban a párt által előzetesen jóváhagyott népbírók kezében volt. Ők pedig – leszavazva a szakbírókat – úgy ítélkezhettek, úgy foglalhattak állást a határozatok kihirdetése előtt, hogy szemléletüket – és gyakorlatukat – még dr. Domokos is sokallotta. A rendszer működésének nyitja abban rejlett, hogy a megtorlás végső fázisát kik hajtották végre. A szakbírókkal azonos bérért dolgozó népbírók alkották azt a biztos pontot, amelyre az MSZMP vezetői ráépítették a rendszert.[1672] S a megtorlás művében „a milyen eszközökkel, kik ellen és hogyan, valamint a miért mellett a kikkel volt a döntő".[1673]

Kik vettek részt a megtorlásban az akadémiát végzettek közül? Álljon itt most ismételten, tanfolyami bontásban, egymást követve az ügyészek és a bírók névsora. Ki vett részt az elsőfokú büntetőeljárásban, aki a legsúlyosabb büntetés, a halálbüntetés kiszabását indítványozta, a vizsgálati szakaszban a nyomozást felügyelte, továbbá ki vett részt tanúkihallgatásban, ügyészi kihallgatásban, vádirat-helyettesítő feljegyzés, illetve vádirat készítésében, a vádhatóságok feladatainak ellátásában, majd másodfokon az 1956-os megtorlás során jogerős, végrehajtott halálos ítélettel befejeződött büntetőügyekben?

A névsor hosszú: az első tanfolyamról Bozóki István, Búz László, Tóth Istvánné Fekete Mária, Hecz István, Almásiné Törőcsik Anna, Csuhaj Emil, Kardos Béla, Makrai Ödön, Mátay Pál, B. Nagy János, Póczik József, Radó Ilona, Sólyom Károly és Zámbó Gyula. A kádári megtorlás során a katonai bíróságok tanácsainál jogerős, végrehajtott halálos ítéletet hirdetett ki Barta Kálmán, Cieslár Viktor, Gáspár Gyula, Jáger László, Ledényi Ferenc, Mundi János és Szimler János, míg Koharek József egy személyt távollétében ítélt el halálbüntetésre.

A második tanfolyamról említhető s ügyészként képviselte a vádhatóságot Alexa Miklós, Augusztin Sándor, Dicker Jenő, Karaffa Gyula, Mátai Tibor, Méhes Lajos, Nagy Andor, Rácz Ferenc, Rozgonyi Aladár és Sajti Imre. Bíróként járt el Bali László, Bimbó István, Fazekas Ferenc, Fekete László, Gyepes István, Sugár László és Vágó Tibor, továbbá Windisch Kálmánné, aki addigra elvált, újra férjhez ment, és már Major Miklósné néven hirdetett ki később végre is hajtott halálos ítéletet.

A harmadik tanfolyamról utóbb szerepet vállaltak a kádári megtorlás különböző fázisaiban az ügyészek közül Barta Lajos, Dobos Ferenc, Halmai Miklós, Kapu László, Kádár Ignác, Klauszmann Alfréd, Légrády Gyula, Major Miklós, Marosi Pál, Molnár Miklós, Péntek

1671 *Az MSZMP Titkárságának ülése, 1963. március 19.* Határozati jegyzőkönyv 2. napirendi pont. Bírósági ülnökök újjáválasztása és Javaslat a Titkárságnak, 1963. március 12. MNL OL M–KS 288. f. 7/162. ő. e. 2., 33–35.

1672 Zinner 2001–1. 428–429.

1673 Zinner Tibor: Az igazságszolgáltatás irányítása és az 1956–1963 közötti büntető igazságszolgáltatás. In Almási János – Kahler Frigyes (szerk.): *Sortüzek – 1956.* III. *Jelentés, sortüzek, megtorlás, menekülés 1956–1957.* Lakitelek, 1996. Werbőczy István Alapítvány–Történelmi Tényfeltáró Bizottság, Antológia Kiadó és Nyomda Részvénytársaság, 105.

Károly és Serdült Sándor. A bírók közül Pinczés István, Pozsgai István, Szána Károly és (a majd végül 1954 szeptemberében, miniszteri engedéllyel vizsgázott) Zalai Miklós.

Végül kik voltak azok a hallgatók, akiknek közük volt a kádári megtorláshoz a negyedik tanfolyam hallgatói közül?

Az ügyészek közül Deák András, Görög Ferenc, Kelemen Kálmán, Podt Sándor, Szántó György és Varga György neve említhető. Szemben a többiekkel, Szántó bírósági szereplése – mint korábban jeleztem – egyedülálló az akadémiát végzett ügyészek között. A bírók közül Kuhnyár, Vetési és Odler János neve említhető. Közülük azonban sem Kuhnyár Miskolcon, sem Vetési Győrött nem halálra, hanem életfogytig tartó börtönbüntetésre ítélte azokat a vádlottakat, akiket azonban másodfokon már halálra ítéltek, de egyikük végül kegyelmet kapott. Szemben velük Odler tíz halálos ítéletet hirdetett ki. Azért csak nyolcat végeztek ki közülük, mert ketten távol voltak.

A végrehajtott halálos ítéletekkel zárult büntetőügyekben[1674] százhatvanhat ügyész vett részt a kádári megtorlás során. Közülük negyvenkettő végzett 1949 és 1954 között a gyorstalpalón, negyvenegy valamiképp hozzájárult a halálbüntetéshez, egy viszont a vádlott érdekében emelt szót közreműködésével. A halálbüntetéseket kihirdető hatvan tanácsvezető bíró közül huszonhárom akadémiát végzett volt érintett. Közülük kettő azonban nem hirdette azt ki, másodfokon váltak azzá, egy bíró pedig távollétében ítélte halálra a vádlottat. Az akadémiát végzett bírók száznegyvenhárom életutat fejeztettek be idő előtt, a kádári megtorlás során kivégzettek közel kétharmada esetében.

A kádári pártvezetés az ország politikai irányításának visszaszerzését nem honi szimpatizánsainak, hanem a szovjet fegyvereseknek köszönhette. A hatalomból történt kiebrudalásból azt a következtetést is levonták, hogy ehhez a számukra korábban elképzelhetetlen helyzetbe sodródásukhoz az évtizedes mindennapos gyakorlatuk mellett mások is hozzájárultak. Őket – hagyományt folytatva, nemes egyszerűséggel – „ellenségnek" titulálták. S ha a büntetőjog világának résztvevői közül a bírók és ügyészek közül nem kevesen szembefordultak velük, akkor ugyanez érvényes volt azokra az ügyvédekre, akik szerepet vállaltak a forradalom és szabadságharc számos mozzanatában, nem kevésbé utóvédharcaiban. Mi több, törvényi kötelességüket teljesítve igyekeztek jogi védelemben részesíteni a forradalmárokat, szabadságharcosokat. Épp ezért, ami elmaradt az MDP PB határozata után 1954 elejétől, utóbb – mondhatni törvényszerű módon – be is következett. A magyar ügyvédi kar meghurcolása[1675] az 1957. végi MSZMP PB-határozaton és következményén, az 1957. február 18-i újabb határozaton[1676] alapuló kormányrendeletre épült. Az idő tájt, 1958 tavaszán 2822 személy alkotta az ügyvédi hivatásrendet. Az ügyvédi kart megtizedelő elsőfokú eljárásban alkalmatlannak minősítettek 1229 ügyvédet (43,55%-ukat). Ezt még a hatalom is sokallotta, ezért az 1144 panasszal élt közül 366 ügyvédet (az elbocsátottak 29,79%-át) visszavették, és végleg kizártak az ügyvédi karból 865 ügyvédet (30,65%-ukat). Ezen belül a fővárosban, ahol a hazai ügyvédi karból 1288 személy (a hazai gárda 45,08%-a – azaz kb. a fele) űzte hivatását, 457 személyről határoztak akképp, hogy a hivatása gyakorlására „nem

1674 Az igazságügyi tárca jelentése az MSZMP PB részére a végre nem hajtott jogerős börtönbüntetésekről, 1958. június 30. *Az MSZMP PB ülése, 1958. július 8.* MNL OL M–KS 288. f. 5/86. ő. e. 49.

Nem kezdte meg büntetése letöltését 1958. május 31-ig 6381 jogerősen elítélt, közülük „az ellenforradalmi események alatt disszidáltak száma 1230 fő". Közöttük számos, távollétében halálra ítélt volt.

1675 Lásd még Gyekiczky Tamás: Az ügyvédi kar rendszerbe törése. In Uő: *Befordítva. Levéltári iratok jogpolitikáról, a bíróságokról és a bíráskodás lehetőségeiről a „KÁDÁR" korszakban (1958–1990).* Budapest, 2016. Patrocinium, 201–218.

1676 Határozati jegyzőkönyv, 2 napirendi pont. Előterjesztés az MSZMP PB részére az ügyvédi kérdés politikai és jogi rendezésére, 1957. december 4. *Az MSZMP PB ülése, 1957. december 10.* MNL OL M–KS 288. f. 5/54. ő. e. 5–6.; Határozati jegyzőkönyv, 4 napirendi pont. Előterjesztés az MSZMP PB részére az ügyvédi kérdés politikai és jogi rendezésére. *Az MSZMP PB ülése, 1958. február 18.* MNL OL M–KS 288. f. 5/67. ő. e. 9–10.

alkalmas". Így a Budapesti Ügyvédi Kamarában előbb 831 személyre, a korábbi létszámnak 64,51%-ára, azaz kevesebb mint kétharmadára, majd később a létszámuk még tovább, immár 698 személyre csökkent 1962 végére. Az országban 1959 ügyvéd praktizálhatott a továbbiakban, 1958. augusztus 31. után.[1677] Ismert-e e tényeknél több erről, főképp azok után, hogy az igazságügyi vezetés az eltávolított bírók, ügyészek egy részének megengedte, egy esetben pedig kifejezetten támogatta azt a törekvését '56 ősze előtt, hogy jogi pályán maradjanak?

Az 1945-től indult büntetőeljárásokban jogszabályi rendelkezés nem változtatta meg sem a védők jogállását, sem a védelem meghatározott esetekben kötelező voltát. Ennek ellenére a védőknek új szerepkörük alakult ki a népbíróságok, illetve ún. különtanácsaik előtt zajlott politikai indíttatású perek mellett később mindazon büntetőügyekben, amelyeket az „osztályharcos" szigor szellemében, a korabéli politikai értékrend alapján ilyen helyzetbe kényszerült vádlottakkal szemben indítottak. Az MKP olyan eszköznek tekintette a büntetőeljárást, amellyel el lehet érni azokat a célokat, elsősorban a totális hatalom megragadását és megtartását, amelyeket politikai eszközökkel képtelen volt. Rákosi nem is titkolta ezt a szűkebb körű vezetés előtt. Azok az ügyvédek viszont súlyos akadályt jelentettek már az 1945-ös kezdetektől, akik tiszta jogeszközökkel kívánták ellátni a vádlottak védelmét. Az MKP és jogutóda számára olyan ügyvédekre volt szükség, akik ezekben a büntetőeljárásokban hajlandók voltak részt venni.[1678] Ők szerepet vállaltak ezekben a kirakatperekben és a többi, nem nyilvános, hanem szigorúan titkos, zárt tárgyalás keretében lefolytatott büntetőügyben, amelyeket az ÁVH által készített forgatókönyv alapján rendeztek.

Az ügyvédek jelentős részét ezért eleve kiszorították az eljárásokból mindennek megvalósítása érdekében. Oly módon, hogy az ÁVH listát állított össze az államvédelmi megbízhatóság alapján azokról a védőkről, akik eljárhattak a népbírósági, illetve katonai bírósági hatáskörbe tartozó, illetve „00" jelzésű ügyekben. A védelem jogai csökkentek nemcsak a katonai védők kijelölésével, hanem a politikai ügyekben úgyszintén, az „elfogadható" ügyvédek listájának létrehozásával. Szigorú titok fedte az ÁVH tervezeteit is, amelyekben nem csupán azt határozták meg, ki legyen az ügyész és a bíró, mi több, még azt is, hogy egy tanú kihallgatása hány percig tartson, hanem megnevezték, valójában kijelölték, hogy kik legyenek a vádlottak védői.[1679]

A totálissá vált hatalmi berendezkedésben a miniszter zárt utasítása szerint „nem indokolt a szabad védelem". Dr. Erdei azt fejtegette Czakóhoz, a legfőbb ügyészhez intézett átiratában, hogy „a polgári büntető vonalon elrendelt »titkos védői lista« törvénytelen, mert erre jogszabály nincs". Ám hozzátette, hogy „helyesnek tartjuk, hogy a katonai védőkről szóló rendelet értelmében a polgári vonalon is csak kiválasztott védők láthassák el a védelmet. Azonban ehhez megfelelő egységes jogszabály kellene."[1680] Mindez részéről cinikus volt, hisz továbbra is ellenezte a „szabad védelem" érvényesülését, mi több, jogszabállyal akarta „törvényesíteni." Az ügyvédi kar további megosztásához, helyzete gyengítéséhez vezetett, hogy

1677 Zinner–Kahler–Koczka–Pálvölgyi–Tóth 2005. 602.

1678 „A legismertebb magyar háborús főbűnöst, a nemzetvezető Szálasi védelmét »kirendelt« védőként ellátó dr. Latkóczy Imre* a Tanácsköztársaság idején vádbiztos volt, 1945-től pedig a kommunistákkal cimborált: »pártvonalon háborús főbűnösök kirendelt védője lettem és a magyar és a szovjet titkosszolgálatnak tettem rendkívüli szolgálatokat több más ügyben«" – írta önéletrajzában 1956. január 25-én. Ezek közül az egyik legismertebb, Szent-Miklósy Istvánnak*, a Magyar Testvéri Közösség tagjaival szemben indított büntetőeljárás során elítélt hivatásos katonatisztnek védelme volt. „A »fasiszta összeesküvők« elleni koholt eljárások szolgáltatták a muníciót az 1945-ös választásokon győztes FKgP szétzúzásához. De mint utóbb kiderült, nem csupán ő, hanem az idő tájt mások is a dr. Latkóczy által jelzett útra léptek." Zinner–Kahler–Koczka–Pálvölgyi–Tóth 2005. 146.

1679 *Iratok 1.* 274–281.

1680 LfB. TÜK 0056/20/1953.

mellettük megjelentek a vállalati jogtanácsosok. A kormány megszervezte az Igazságügyminisztérium Jogügyi Hivatalát. A rendelet kivette az állami tulajdonnal összefüggő intézményeket az ügyvédek képviseleti köréből. Az ügyvédi pálya egy részét „államosították".

A budapesti ügyvédek hatvan, vidéki kollégáik harmincöt százaléka nem lépett be a munkaközösségekbe, hanem magángyakorlatot folytatott a forradalom évében.[1681] Az igazságügyi tárca 1957. II. negyedévi munkaterve szerint az Elnöki Főosztály vezetőjével együtt az ügyvédi csoportnak jelentést kellett készítenie „az MSZMP Intézőbizottságának az ügyvédek magatartásáról az ellenforradalmi időszakban". Aztán vizsgálatot kellett lefolytatnia több kamaránál. A csoport feladata lett továbbá „az ellenforradalmi magatartást tanúsított ügyvédek elleni fegyelmi eljárások lefolytatása" s az ezekről való „gondoskodás". Az MSZMP döntéshozóinak az ügyvédekről készítendő jelentés leadási határideje 1957. június 15. lett.[1682]

A tárca negyedik negyedévi munkatervéből borús kilátások, az ügyvédeknek sok jóval nem kecsegtető újabb elképzelések tűntek elő. A minisztérium vezetése november 30-i határidőt állapított meg arra, hogy az ügyvédi csoport előkészítse a Budapesti Ügyvédi Kamara és az Ügyvédi Kamarák Országos Bizottsága vezetősége személyi kérdéseinek megoldását. Ugyancsak eddig az időpontig kellett elkészíteni az összefoglaló jelentést az ügyvédség kérdéseiről, amelyet előzetesen az Igazságügyi Tanács is majd megvitat.[1683] A minisztérium postázta azoknak a védőknek a névjegyzékét, akik jogosultak voltak a népbírósági tanácsok előtti büntetőperekben védői feladatot ellátni.[1684] Ez sajátos összetételt mutatott: az évek során eltávolított, ügyvéddé lett volt bírók mellett olyan régi ügyvédek is voltak, akik a korábbi években még védőként jártak el.

Az újrakodifikált büntetőeljárás-jog – formálisan továbbra is – biztosította a védelem jogát (48. §),[1685] de a nyomozásból gyakorlatilag teljesen kirekesztette a védőket, akiknek közreműködése jórészt hatástalan volt a tárgyalási szakban is. A szovjet szuronyokkal restaurált hatalmi erőket ugyanakkor nyugtalanította (amint ezt az 1957. december 4-i előterjesztés tartalmazta), hogy az ügyvédnek „állandó kapcsolata van az állampolgárok széles rétegeivel".

A minisztérium vizsgálata lesújtó képet rajzolt a magyarországi védők világáról. A forradalom után 2857 fős ügyvédi kar nem csupán azért jelentett szálkát a hatalomgyakorlók szemében, mert tekintélye „alacsony sok ügyvéd politikai és erkölcsi szempontból káros tevékenysége miatt" (ami további védőkre is kihat), hanem azért, mert számos ügyvéd politikai szerepet vállalt 1956-ban, a „tisztító viharban". A létszámuk „nagyobb a szükségesnél", amíg a fővárosban a karnak a közel fele tevékenykedik, addig a kisebb járási székhelyeken „alig van egy-két ügyvéd". A tényfeltárás azonban az előterjesztésnek ebben a részében elhallgatta mindennek legfőbb okát. Azt, hogy évekkel korábban a legtöbb bírót és ügyészt a fővárosban fosztották meg hivatásának gyakorlásától, és ezért ők ügyvédként is itt igyekeztek új életét kezdeni. Mindezt azonban némiképp érzékeltették azzal, hogy „a korszerinti megoszlás nagymérvű elöregedést mutat". Az ügyvédek több mint egyharmada (35%) hatvan éven felüli volt, közülük kettőszázötven a hetedik X-et is betöltötte, a negyven éven aluliak száma viszont alig haladta meg a tíz százalékot.

1681 *Előterjesztés az MSZMP PB részére az ügyvédi kérdés jogi és politikai rendezésére, 1957. december 4.* MNL OL M–KS 288. f. 5/54 ő. e. 49.
1682 *Az igazságügyi tárca 1957. II. negyedévi munkaterve, 1957. március 27.* LfB. TÜK 1957. El. 003019/1957.
1683 *Az igazságügyi tárca 1957. IV. negyedévi munkaterve, 1957. október 7.* Uo.
1684 *A polgári és katonai büntetőügyekben eljárni jogosult védők névjegyzéke, 1957. szeptember 28.* LfB. Eln Ir. 1957. Eln. I. A. 63. Pótolták azok nevét, akik kimaradtak október 5-én, december 3-án és december 13-án.
1685 Az 1951. évi III. törvény a büntető perrendtartásról. In *Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1951.* Budapest, 1952. Jogi és Államigazgatási Könyv- és Folyóiratkiadó, 9–48.

A rosszallást fokozta, hogy az ügyvédi karból korábban mindössze százhuszonhat (4,4%!), és '56 harcai után is csak hatvankettő, Budapesten negyvenegy, vidéken huszonegy ügyvéd lépett be a dolgozók, illetve a munkások-parasztok pártjába. Az ügyvédjelöltek között az egész országban csak öt párttagot számláltak 1958 elején. A politikai minősítés szerint az ügyvédi kar „személyi összetétele messze elmarad politikai, társadalmi és gazdasági életünk egyéb területeinek fejlődésétől".

Dr. Nezvál miniszter, az előterjesztő a miértet meg is válaszolta, nem minden tekintetben ragaszkodva a tényekhez, mert szerinte „az igazolási eljárások [...] nem vezettek kellő eredményre", és „a későbbi években sem történt meg az ügyvédi kar megtisztítása az ellenséges elemektől". Dr. Nezvál az új ügyvédek bejegyzésének magyarázatánál tért ki arra, amit a statisztikai adatok értékelésénél elhallgatott. Ekképp: „fiatal, politikailag szilárd, felszabadulás után végzett jogász alig" volt közöttük. Az utánpótlást „más jogi munkaterületről jelentkező, főként idősebb és nem egyszer korábbi munkahelyükön politikailag alkalmatlannak bizonyult személyek" jelentkezésével biztosították. Ezáltal a kar „politikai" színvonala nemhogy emelkedett, hanem a helyzet még romlott is 1956. november 4. után, az akkor folytatott „helytelen tagfelvételi gyakorlattal".

A miniszter gesztusának tűnt, midőn nem hallgatta azt el, hogy „szép számban vannak politikailag megbízható, becsületes ügyvédek". Mindezt azonban csak azért tette, hogy ellentételezésként leírhassa azt, miszerint „az ügyvédség intézményének egészét államrendünkkel való szembeállás jellemzi". A lakonikus állítás nem kevesebbet jelentett, mint azt, hogy az előterjesztés alapul kívánt szolgálni ahhoz, hogy fogódzót biztosítson a már egyszer meghurcolt, pályájukról eltávolítottak immár másodszori, újabb elűzéséhez. A miniszter érvei ezért sorjáztak tovább – nem idézem fel. Előterjesztésének konklúziója: „az ügyvédség kérdésének rendezésében személyi és szervezeti szempontból egyaránt elmaradtunk" a népi demokráciákhoz képest.[1686]

Személmetlen módon az ügyvédi munkalehetőségek konjunktúrájáról, főként a kar egyes budapesti tagjainak gazdagodásáról értekezett. Hallgatott mélyen a megtorlás mindennapjairól, azt viszont jelezte, hogy a „törvényes rend helyreállítása" során „a politikai jellegű büntető ügyekben" eljárt védőknél „megszaporodtak a kijárások". Másrészt pellengérre állította azokat az ügyvédeket is, akik a korábban elkövetett törvénytelenségek egy százalékát sem kitevő, az ún. munkásmozgalmi személyekkel szemben indított büntetőperekben elmarasztalt kommunisták és szociáldemokraták egy szűk részét és, rajtuk kívül, egy-egy közéjük nem tartozó, fehér hollónak tekinthető, korábbi elítélt büntetőügyének perújrafelvételét intézték. Ahogy nem írta le a megtorlást, most „a múlt hibáinak kijavítása érdekében tett kormányintézkedések" megfogalmazást használta. Nem úgy állította be, hogy mindez a jogi helyrehozatala az annak idején elkövetett bűnöknek, és azért szükséges, hanem az ügyvédi kar helyzetén belül, az anyagi viszonyokat tekintve a belső differenciálódást eredményező munkaként. A magas munkadíjak szemet szúrtak dr. Nezválnak és körének.

Ő és a miniszteri bársonyszéket bitorló elődök ugyanis soha nem a védői munkát kívánták honoráltatni. A céljuk ez idő tájt pedig az volt, hogy súlyosan elmarasztalják az „ellenforradalmárokat". Ehhez nem védők, hanem bírók kellettek, az ügyvédek szerepét kénytelenek voltak tűrni. Azt ugyanis sokallották, hogy vérszomjas vágyaik teljesülése másokat ne politikai haszonhoz, hanem vagyonhoz juttasson. Feltehették a kérdést: mi közük van a védőknek a jogi formaságon kívül a korábbi bűnperek elítéltjeihez? Amikor az egykori elmarasztalások során egyes, arra érdemesnek kiválasztott védők nem védő-, hanem inkább vádbeszédek elmondásában jeleskedtek az ugyancsak jól megválogatott ítészek előtt.

1686 *Előterjesztés a Politikai Bizottsághoz az ügyvédkérdés politikai és jogi rendezésére, 1957. december 4.* MNL OL M–KS 288. f. 5/54. ő. e. 95–101.

A politika jelesei kisajátították a bírói hatalmat annak idején maguknak egyes, ebbe a körbe tartozó büntetőügyekben. És ha most, 1957-ben a hatalom próbál jobb kezet nyújtani azoknak, akik részéről – szemben vele – semmiféle galádság nem történt, akkor a védők mit okvetetlenkednek ezekben a büntetőperekben is. Ráadásul a hatalom nem az ügyvédet, hanem a bíróit és az ügyészeit fizeti meg. Így volt ez annak idején is. Felidéztem korábban az egykori államtitkár, majd tárcavezető dr. Décsi emlékeit.[1687] És így történt 1957-ben, a megtorlás idején is, a bírói béreknek az ügyészi fizetésekhez történt igazításával, emelésével. A mészárosok, hóhérok feladatát elvégzőket mindig megbecsülték, hogy másoknak a falat jobban essék. Ezért dr. Nezvál és az előterjesztés elkészítésében szerepet vállalt munkatársai azt szerették volna, hogy a határozat nyomán módjuk nyíljon az ügyvédi kar megtisztítására „e hivatás gyakorlására politikailag és erkölcsileg alkalmatlan elemektől, elő kell mozdítani a helyes létszám kialakítását és a megfelelő területi elosztást. Az ügyvédség személyi összetételét politikailag szilárd elemek felvételével is meg kell változtatni." Továbbá létrehozhatnak egy „olyan új ügyvédi szervezetet, amely biztosítja, hogy az ügyvédség hivatását szocialista ügyvédhez méltóan tudja teljesíteni".

Miután az új illetékes osztályvezető, Kaszás egyetértett az előterjesztés tervezetével, azt szó szerint így terjesztették a PB tagjai elé:

„1.) *Az ügyvédi kar megtisztítása, létszámának helyes kialakítása és arányos területi eloszlása érdekében*[1688]

a.) Jogszabállyal el kell rendelni az ügyvédek névjegyzékének felülvizsgálását. A felülvizsgálatot megyénként szervezett olyan bizottság végezze, melynek tagjait az igazságügyminiszter a helyi szervek meghallgatása után az illetékes ügyvédi kamarával együttesen jelöli ki. Biztosítani kell, hogy a bizottságnak ügyvéd tagja is legyen. A bizottságok döntenek abban a kérdésben, hogy ki marad tagja az ügyvédi kamarának. E kérdés eldöntésénél a felülvizsgált személy ellenforradalom alatt tanúsított magatartását, a fontos munkakörben dolgozók kiválasztására vonatkozó párthatározat rendelkezéseit és általában azt kell figyelembe venni, hogy az ügyvéd ténykedése megfelel-e azoknak a követelményeknek, amelyeket a párt és a kormány az ügyvédi kar tagjaitól elvár. A határozatot jóváhagyás végett az igazságügyminiszterhez fel kell terjeszteni.

Budapesten ezt a feladatot kerületenként szervezett hasonló bizottságok látják el."

Ehhez csak annyit, hogy fő szemponttá nem az vált, hogy miképp járhat el az ügyvéd a tevékenységét meghatározott keretek közé szorító jogszabályok alapján, és megbízójához való viszonyát miképp látja el, hanem az volt, hogy mit vár el tőle az MSZMP és a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány. Mindebből fakadt, hogy ha a párt és a kormány akarja a megtorlást – márpedig nagyon is akarta –, akkor a szín- és vérpadon folyó dráma másik szereplője sem táncolhat másképp, csak úgy, ahogy a rendező óhajtja. Tehát így lett a fő szempont a szakmai helyett a politikai megbízhatóság az ügyvédek kiválasztásánál.[1689] A határozati javaslat így folytatódott:

„A jogszabály adjon felhatalmazást az igazságügyminiszternek arra, hogy a felülvizsgálat ideje alatt a bizottságok javaslata alapján egyes ügyvédek részére ügyvédi gyakorlat folytatására más székhelyet jelölhessen ki."

Itt nem kevesebbről volt szó, mint az előzetes száműzetésről. Az 1948. évi XXII. tc. szellemisége idéződött fel…

1687 *Décsi memoár*, 1984. június 19. 248.
1688 Kiemelés az eredetiben, aláhúzással.
1689 Zinner–Kahler–Koczka–Pálvölgyi–Tóth 2005. 586.

„A felülvizsgálatot 1958. június 30-ig be kell fejezni és annak politikai előkészítéséért, a bizottságok működésének politikai támogatásáért a Budapesti Pártbizottság, a megyei pártbizottság és a budapesti ügyvédség pártszervezete felelős."

Dr. Nezvál fél évet szánt az ügyvédi „B"-lista végrehajtására.

„b.) Rendezni kell a nyugdíjat és ennek keretében magánügyvédek részére havi 500, a munkaközösségi tagok részére pedig havi 800 Ft nyugdíjat kell biztosítani. A rendezés mintegy 2 millió forint költségét a nyugdíjjárulékok felemelésével az ügyvédségre kell áthárítani."

Az előterjesztők arról hallgattak, hogy a közeljövőben eltávolítandók, nyugdíjazandók helyzetét az állásukban meghagyott védőkkel óhajtották rendezni. A szolidaritás jegyében.

„c.) Az egyetem jogi karát elvégző hallgatók 15–20%-át az ügyvédi munkaterületre kell irányítani, és ügyvédjelöltként munkaközösségekben kell elhelyezni. Az ügyvédjelöltek iletményeit más munkaterületen dolgozó kezdő jogászok bérszínvonalára kell emelni. Ezenkívül biztosítani kell azt is, hogy más munkaterületről politikailag alkalmas személyek az ügyvédi pályára kerüljenek. Az új ügyvédi bejegyzéseknél a fontos munkakörben dolgozók kiválasztására vonatkozó párthatározat rendelkezéseit kell alkalmazni.

2.) *El kell készíteni az új Ügyvédi Rendtartást.*"[1690] S így tovább.

Ilyen előzmények után merült fel a politikailag megbízhatatlan ügyvédi kar „megtisztítása" és szoros ellenőrzés alá vonása. Mindezt megelőzte az ügyvédségről folytatott vita a PB hat napirendi pontot megvitató, 1957. december 10-én tartott ülésén. Dr. Nezvál és Kaszás előterjesztése azonban megbukott a vizsgán, a PB nem fogadta el.

Az elfogadott határozat szerint megbízták az Adminisztratív Osztályt és dr. Nezvált, hogy „a javaslatokat közösen rendszerezzék és két hét múlva a végrehajtási tervvel együtt terjesszék" újra a PB elé. Előírták részükre, hogy mire legyenek tekintettel a határozati javaslatban:

„1.) Pontosan meg kell határozni, milyen kategóriák nem folytathatnak ügyvédi joggyakorlatot.

2.) Meg kell vizsgálni a vállalati ügyészek helyzetét abból a meggondolásból, hogy legyenek-e az ügyvédi kamaráknak tagjai, mert ez javítaná a kamarák politikai összetételét. Meg kell határozni azokat a kereteket, amelyen belül a vállalati ügyészek jogvédelmet vállalhatnának anélkül, hogy az állami, vállalati érdekek hátrányt szenvednének.

3.) Ki kell dolgozni az ügyvédi nyugdíjak felemelésére vonatkozó javaslatot, mely teljes egészében az ügyvédek terhére történjék.

4.) Az ügyvédek felülvizsgálására alakult bizottságok résztvevői legyenek: a párt, a népfront, a tanács és az ügyvédi munkaközösség megbízottai. A bizottságok vezetőit az igazságügyminiszter nevezi ki. Létre kell hozni 22 budapesti kerületi, 19 megyei bizottságot és egy különbizottságot, mely az ügyvédi kamara országos vezetőségét vizsgálja felül. E bizottságra személyi javaslatot kell tenni."[1691]

Mi történt a PB ülésén? Miért kapott elégtelent dr. Nezvál és a vele egyetértő Kaszás? A védelmet ellátó ügyvédről egyetlen vonatkozásban esett csak szó Kádár hosszú felszólalásában. „Ha zárt a tárgyalás annak zártnak is kell lenni. Azt értem alatta, hogy a fogdából felkísérő emberre kötelező a titoktartás, és az ügyvédre is, aki megszegi, viselni kell a következményeket, a törvény értelmében le lesz tartóztatva, és el lesz ítélve."[1692] Kádár megjegyzése fenyegetés értékű volt. Rajta kívül a védőügyvédről szót senki sem ejtett, amikor e

1690 Kiemelés az eredetiben, aláhúzással.
1691 Határozati jegyzőkönyv, 2. napirendi pont. Előterjesztés az ügyvédi kérdés politikai és jogi rendezéséről, 1957. december 4. *Az MSZMP PB ülése, 1957. december 10.* MNL OL M–KS 288. f. 5/54. ő. e. 3.
1692 Zinner 2001–1. 308.

hatalmi testület az első napirendi pontban „büntetőpolitikánk egyes kérdéseiről" vitázott. Azon belül csupán a belügy, az ügyészség és a bíróság (az utóbbi kettő mint szükséges rossz) szerepkörét tárgyalta. Ez azt jelentette, hogy a védelem súlytalan ezekben az eljárásokban. Sőt: mindez valójában fenyegetés is volt, mert a védőt „a fogdából felkísérő emberrel" azonos megítélés alá vonta. Holott nem arról volt szó, hogy a védő is köteles a tárgyaláson elhangzott államtitkot megőrizni, hanem arról, hogy a zárt tárgyalásról semmilyen értesülés sem adható sem a vádlott családtagjainak, sem a vádlott védelme érdekében harmadik személynek.

A vádlottak a védelmet politikai eszközökkel is korlátozták. Ezek közül kiemelhető, hogy a védők indítványára tanúvallomást tett MSZMP-tagokat, akik vallomásukkal a vádlottak védekezését szolgálták, pártfegyelmi testület elé állították és elmarasztalták.[1693] A pártfegyelmi következménye gyakran munkahelyük elvesztése, enyhébb esetben beosztásukból történő visszavetés lett. A védelem érdekében szót emelő ténytanúkat egyébként általában „bűnpártolóként", az „ellenforradalmárok pártfogójaként" hátrányokkal sújtották.

Dr. Nezvált előzetesen tájékoztatták kb. háromszáz emberről, „akik nem tartották be a törvényes rendelkezéseket és a bíróságoknál is olyan eljárást folytattak, ami erkölcsbe vágó: mentették az ellenforradalmárokat és kijárások is voltak". A miniszter előzőleg, a büntetőpolitika néhány kérdését mélyebben feltáró napirendi pont tárgyalásakor hallhatta, hogy arra a vitára a megbocsátás szelleme nem volt jellemző. S tudhatta azt is, hogy ha a népbíróság ítélkezik, akkor a nép nevében ítélnek, a népköztársaság állampolgárai nevében, s akkor az ügyvéd nem mentheti a vádlottakat. Fogalma sem volt viszont arról, hogy miként határozott a Magyar Kúria a büntető perrendtartás vonatkozó passzusaival ellentétes 1945. decemberi kamarai állásfoglalásról, a háborús főbűnösök védelemének ellátásáról. Márpedig Kádár és köre az „ellenforradalmárok" ügyeit ekképp és nem a Magyar Kúria kiváló ítészeinek szellemiségével egyező módon ítélte meg.

A jelzett büntetőpolitikai célok megvalósításához az ügyvédi kart radikálisan meg kellett változtatni. Az ügyvédi kamarák önkormányzati rendszere ugyanis nem biztosított olyan befolyást a hatalom számára, amellyel az ügyvédeket minden tekintetben engedelmességre bírhatták. Az MSZMP PB ülésén vitázók felületesen ismerték az ügyvédkérdést, ám közülük azért volt mindenki ügyvédellenes, mert az ügyvédek döntő többsége ragaszkodott a védői szabadsághoz. A megyei pártbizottságokon és a megyei politikai nyomozó osztályokon figyelőrendszer elemezte a bíróságok büntetőeljárásait, a bírók, a védők tevékenységét ismerték. A „háromszáz ember" olyan védő volt, akik komolyan vették védői kötelességüket, és a megvádoltak védelmét úgy látták el, ahogy illett. Az ő helyüket mindenképp szabaddá kellett tenni, azokat vállalati jogászokkal és frissen végzettekkel kívánták feltölteni. Előbb azonban el kellett végezni a tisztogatást, mégpedig az ügyvédi kamaránál. Kádár felfigyelt a bizottságok összetételének fontosságára is, „ez nem maradhat homályban". Sorolta is, hogy delegáljon tagot a párt, a tanács, a népfront és az ügyvédi kamarák ezek által megbízott személyek alkossák a bizottságokat. Ellentmondást nem tűrve közölte, lesz „22 megyei, 19 kerületi és egy központi bizottság".[1694] Az apparátus lázas munkához látott. A PB ülésén végül – dr. Nezvál szóbeli kiegészítésével együtt – elfogadták „az ügyvédi kérdés politikai és jogi rendezéséről" című határozatot 1958. február 18-án.[1695] Abban tértek el az előterjesztés szerkezetétől, hogy megfordították annak rendszerét, így itt ezért a II. pontra fókuszálok.

1693 MNL OL M–KS 288. f. 30/1958/11. ő. e. 66–70.

1694 A vita jegyzőkönyve, Kádár János felszólalása. *Az MSZMP PB ülése, 1957. december 10.* MNL OL M–KS 288. f. 5/54. ő. e. 24–32.

1695 Határozati jegyzőkönyv, 4. napirendi pont. Előterjesztés az MSZMP PB részére az ügyvédi kérdés politikai és jogi rendezésére. *Az MSZMP PB ülése, 1958. február 18.* MNL OL M–KS 288. f. 5/67. ő. e. 4.

„Az ügyvédi kart meg kell tisztítani a hivatás gyakorlására politikai és erkölcsileg alkalmatlan elemektől. […] Az ügyvédség személyes összetételét politikailag szilárd elemek felvételével meg kell változtatni." A tisztogatás forgatókönyve:

„1. Az új munkaközösségek megszervezésével egyidejűleg »felül kell vizsgálni az ügyvédek névjegyzékét. A felülvizsgálatot megyénként szervezett 5 tagú bizottság végezze, amely az ügyvédi kamara miniszteri biztosából, illetve az általa megbízott ügyvédből, a megyei népfront bizottság, a megyei párt végrehajtó bizottság, a megyei tanács végrehajtó bizottsága egy kiküldöttjéből és az igazságügyminiszter által kijelölt elnökből álljon. A bizottságok döntenek abban a kérdésben, ki legyen, illetve ki maradjon tagjai az ügyvédi munkaközösségnek.«"

Az MSZMP PB, amely döntött az egész magyar ügyvédség sorsa felett, valójában kénye-kedve szerint, önkényesen mérlegelt. A párthatározat két szempontot határozott meg olyan megfogalmazásban, hogy ki nem lehet ügyvéd? Valójában ez a két szempont is gumiszabály volt, mert eltávolíthatóvá vált az,

„a.) „aki az 1957. évi 66. sz. tvr.[1696] és végrehajtási rendelkezései[1697] értelmében fontos és bizalmas munkakört nem tölthet be;

b.) aki működését nem a szocialista törvényesség megszilárdítására, hanem kijárásokra, ügyletek közvetítésére használja fel, vagy általában olyan magatartás tanúsít, amely méltatlanná teszi a szocialista értelemben vett ügyvédi gyakorlat folytatására."

Arról, hogy mit értettek e szűkítő jellegű, ugyanakkor súlyos politikai tartalommal bíró értelmezésén, nem csupán az ügyvédek, hanem mellettük azok is meggyőződhettek, akiknek képviseletében büntető és polgári ügyszakban eljártak…

Az MSZMP PB határozott, az állami apparátus munkába lendülhetett. A jogalkotó meghatározta, jogi környezetbe fogalmazta át a PB határozatának az ügyvédek felülvizsgálatát illető passzusait. A határidőt megszabta: 1958. augusztus 31. Az illetékes tárcavezetőnél a fellebbezésre 15 napot biztosított.[1698] Az első összegzés június 12-én már el is készült az igazságügyi tárcánál az addig történtekről.[1699] Látleletként egy országszerte zajlott sajátos „B"-listázásról.

Ami ezt követte, arról nem csupán az események korabéli szemtanújaként azokra visszaemlékező, hanem a mozzanatokban cselekvő részt vállalt, ügyvédi életpályák ilyen-olyan alakítójaként eljárt minisztériumi főtisztviselő emlékeit is közzétehetem. Nem akárki ad némi betekintést az az idő tájt történtekbe. Kezdem a cáfolhatatlan tényekkel. A Budapesti Ügyvédi Kamaránál működött miniszteri biztost a tisztségéből 1958. március 27-én felmentették. Miután lezárult az ügyvédi kar megrostálása, első fokon a kiküldött bizottságok határozataival, szükségessé vált, hogy elbírálják az eltávolításokkal összefüggő panaszokat. Az igazságügyi tárca előterjesztést tett a kormánynál 1958. május 20-án, hogy az akadémiát végzett, 1955 őszétől legfelsőbb bírósági bírót, dr. Maka Lászlót a Népköztársaság Elnöki Tanácsa bírói

1696 1957. évi 66. számú törvényerejű rendelet a fontos és bizalmas munkakörök betöltéséről. In *Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1957.* Budapest, 1958. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 38. Hatályos volt 1958. január 1-jétől. Módosították 1959. január 1-jei hatállyal. A tvr. immár visszaható hatályát kiterjesztették azokra is, akiket állásba helyeztek 1956. október 1. előtt.

1958. évi 44. számú törvényerejű rendelet a fontos és bizalmas munkakörök betöltéséről szóló 1957. évi 66. számú törvényerejű rendelet kiegészítéséről. In *Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1958.* Budapest, 1959. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 149.

1697 1093/1957. (XII. 28.) Korm. számú határozat a fontos és bizalmas munkakörök betöltéséről szóló 1957. évi 66. számú törvényerejű rendelet egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról. *Magyar Közlöny*, 1957. (december 28.) 136. sz. 924.

1698 26/1958. (III. 30.) Korm. számú rendelet az ügyvédi kamarákról és az ügyvédek kamarai tagságával összefüggő egyes kérdésekről. *Magyar Közlöny*, 1958. (április 30.) 30. sz. 265–266.

1699 Az összegzést szó szerint idézi: Zinner–Kahler–Koczka–Pálvölgyi–Tóth 2005. 598–601.

tisztségéből mentse fel. Azért, mert őt a minisztériumnál „fontos és bizalmas munkakörben" kívánta foglalkoztatni. Ez 1958. június 2-án bekövetkezett, felmentették tisztségéből. A minisztériumban osztályvezető-helyettesként az ügyvédi csoport vezetőjévé nevezték ki június 5-én. Tíz nappal később megszűnt a munkaviszonya a Legfelsőbb Bíróságon, állását másnap, június 16-án, alig három órával Nagy Imre és két társa kivégzését követően, elfoglalta a tárcánál. Így vált lehetővé számára a határozathozatal, az érdemi állásfoglalás előkészítése minisztere számára arról, hogy a korábban eltávolított és emiatt írásbeli panasszal élt ügyvédek közül kiket vettek utóbb vissza vagy sem a hivatásrendbe. Több mint három és fél esztendőn keresztül maradt a minisztériumban újra a Legfelsőbb Bíróság bírója, a Munkaügyi Kollégium tanácselnöke, a Legfelsőbb Bíróság személyzeti vezetője volt 1962. január 15. és 1998. május 31. között. Nyugdíjasként 2000. március 31-ig foglalkoztatták.[1700]

Dr. Maka emlékei szerint munkája kizárólag azért jelentett számára örömöt, mert segíthetett legalább azok egy részének, akiket ártatlanként meghurcoltak az ügyvédek közül. Erre azért nyílt lehetősége, mert oly mértékben apasztották meg a büntetőügyekben eljárni képes ügyvédek számát, hogy ők a büntetőeljárások során a törvényben megfogalmazott kötelező védői szerepvállaláshoz már kevesen voltak. Nem felejthető, hogy dr. Maka munkahely-változtatása a kádári megtorlás fénykorában történt. Ez pedig egyúttal annak is fokmérője, hogy a politikai vezetés épp erre az időszakra időzítette az ügyvédi karral szemben indított attakot, illetve annak befejezését, ezáltal is csökkentve a büntetőjog világában védelemre szoruló ezrek lehetőségeit. Annak ismeretében, hogy „az ügyvédi tevékenység a dolgozó nép jogainak érvényesülését szolgálja" – miként az 1958. évi 12. tvr. tartalmazta.[1701]

1700 Magántörténelmemből adalékként: Amikor beléptem új munkahelyemre, a Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bíróságára 1989. március 31-én, ő fogadott. Első szavai, mondatai tudatosították bennem, hogy a bűnügyi és egyéb, rendelkezésére álló nyilvántartásokból nem csupán őseimről, közvetlen családomról, hanem rólam is tud mindent. Vélhetően a vele kifejezetten jó kapcsolatokat ápoló általános elnökhelyettes tájékoztatta, akinek egyik barátja dr. Balogh Sándor történész, az MSZMP KB Párttörténeti Intézetének igazgatója volt. Ő pedig ekképp a „pártközpont" egyik osztályvezetőjeként felügyelte a törvénysértő büntetőperek következményeit feltáró munkafolyamatot a kezdetektől, 1988 őszétől.

A dr. Makával együtt eltöltött közel tucatnyi esztendő alatt, különösképp a bíróság titkárságán tartott név- és születésnapi rendezvények során, nem kevésszer egymás mellett ültünk, és beszélgettünk a jogászság különböző képviselőiről. Élő lexikonként lapozgathattam tudástárában, amit ezúton is köszönök. Ezek alatt – és kétszer kérésemre a szobájában, hangfelvétel nélkül – beszélgethettem vele arról, hogy a bírói pályája alatti intermezzo során mit tett, milyen feladatai voltak, miért vált szükségessé ez a „másodfokú eljárás" az első fokon pályájukról eltávolított ügyvédek esetében. Nem kertelt a történtekről, bíróként nem minősített, nem emelt ki név szerint senkit sem az elűzöttek, sem az elűzők közül. Összegezve vethető utóbb papírra, hogy alátámasztotta mondandójával előre mindazt, amit csak utóbb, kutatásaim során tárhattam fel. S háborodhattam fel dr. Maka – nekem és másoknak „Laci bácsi" – velem megosztott emlékeinek tárházából merítve mindazokon a közzétett sorokon, amelyeket az Országos Ügyvédi Tanács egykori elnöke, dr. Kárpáti László vetett papírra 1970-ben. Őt a köznyelvben, miután a halálbüntetésre ítéltek kegyelmi ügyeinek intézésében jártas és gyakorta eredményes is volt – okát itt nem firtatom –, „kegyelmes úrnak" szólították. Szerinte „a felülvizsgálat során kizárták a kamarák tagjai sorából azokat az osztályidegen vagy az ellenforradalomban kompromittált ellenséges beállítottságú személyeket, akiket múltjuk vagy magatartásuk méltatlanná tett arra, hogy az ügyvédi hivatást gyakorolják". Dr. Kárpáti László: A magyar ügyvédség 25 éve. In *A magyar ügyvédség jubileumi évkönyve 1945–1970.* Budapest, 1970. Országos Ügyvédi Tanács, 11.

A Debrecenben 1944 végén alakult „kormányőrség" egykori harcosa 1958-ban a főváros V. kerületében annak a felülvizsgáló „társadalmi" bizottságnak volt már az egyik tagja, és írta alá mások mellett az elbocsátott ügyvédekre vonatkozó lakonikus határozatokat arról, hogy az illető ügyvédnek „nem alkalmas". Arról annak idején nem írt, hogy az „osztályidegenek" között a „régi" bírók ismételt, immár végleges, mondhatni sajátos „B"-listázása, jogászi pályájukról eltávolítása következett be. A Budapesti Ügyvédi Kamara 1965 és 1968 között volt elnöke, munkahelyéről távozva, az iratait magával vitte nyugdíjazásakor …

1701 1958. évi 12. számú törvényerejű rendelet az ügyvédi hivatás gyakorlásáról és az ügyvédek szervezetéről. *Magyar Közlöny*, 1958. (április 30.) 30. sz. 255–265.; 26/1958. (III. 30.) Korm. számú rendelet az ügyvédi kamarákkal és az ügyvédi kamarák tagságával összefüggő kérdésekről. *Magyar Közlöny*, 1958. (április 30.) 30. sz. 265–266.; 8/1958. (IX. 13.) I. M. számú rendelet az ügyvédi hivatás gyakorlásáról és az ügyvédek szervezeteiről szóló 1958. évi 12. számú törvényerejű rendelet végrehajtásáról. *Magyar Közlöny*, 1958. (szeptember 13.) 83. sz. 615–626.; 9/1958. (XII. 13.) I. M. számú rendelet egyes megyék székhelyén ügyvédi kamara felállításáról. *Magyar Közlöny*, 1958. (december 13.) 111. sz. 795.

Dr. Maka visszaemlékezett arra is, hogy még a Legfelsőbb Bíróságon dolgozott, amikor odahozták neki a miniszterhez írott fellebbezések jelentős részét attól a naptól kezdve, amikor megállapodott a tárcánál Csendessel arról, hogy elvállalja az ügyvédi csoportnál neki felkínált munkakört. Így az általa tapasztalt jogsértő esetekből származó információkat már akkor beleírták a június 12-én befejezett jelentésbe, amikor neki még három munkanapja hátravolt a Legfelsőbb Bíróságon. A Budapesti Ügyvédi Kamara területén sok esetben adott helyt a miniszter a panasznak. Dr. Maka nem tagadta, hogy többször ennek ellenére sem jegyezték vissza az érintettet, hanem csupán a törlés jogcímét változtatták meg. Hiába bírálta el a panaszokat, és tett javaslatot az alkalmatlanságot megállapító határozat törlésére, s a miniszter is ellátta azt kézjegyével, ezt számos esetben éveken keresztül nem vezették át a kamaránál. Így amíg a lajstromba az alkalmatlanságot megállapító határozatot, a törlést már bevezették – a panasz elbírálása előtt –, az ezt hatályon kívül helyező, a panasznak érdemben helyt adó újabb határozatot nem, vagy csak jóval később jegyezték be. Hozzátehetem, a Budapesti Ügyvédi Kamarából 1958-ban eltávolított tagoknál azt is „széljegyezték", hogy a kamara illetékesénél be kellett jelenteni azt, ha valaki másutt ügyvédként munkába kívánt állni. Ha egy ügyvéd a fővárosban „nem alkalmas", másutt sem lehetett alkalmas…[1702]

Elmondta, hogy a negyven bizottságból alig volt olyan, amelyiknek határozatával szemben ne érkezett volna érdemi panasz. Számos esetben az iratokból a napi politikai feladat, az eltávolítás végrehajtásának ürügyén az ügyvédek közötti konkurenciaharc is kiviláglott. Ezek a túlkapások úgyszintén tetten érhetők voltak a panaszok megalapozottságának vizsgálatakor. Mintha a világháborút megelőző, világégés alatti s azt követő, 1945 eleji hónapokat idézte volna fel, tájékoztatott arról is, hogy a panaszokból kitűnt, miként szerették volna egyesek egyfajta zsákmányként megszerezni azoknak az ügyvédkollégáknak a különböző jellegű ügyeit, akiknek eltávolítását felvetették, majd határozattá is formálták. Dr. Maka beszélt arról, hogy gyakorta érkeztek hozzá különböző kérésekkel az állambiztonságtól, ezek az egyes ügyvédekre vonatkozó terhelő adatok további felhasználhatóságától odáig terjedtek, hogy arra akarták rábírni, hogy a panaszoknak miként adjon vagy ne adjon helyt, és úgy készítse elő a fellebbezést elbíráló miniszteri határozatot. Nem tagadta, hogy a tárca vezetőitől, a „pártközpont" Adminisztratív Osztályától érkezett felsőbb utasításokat azonban végrehajtotta, s ezek gyakorta akkor is a megalapozott panasz elutasítását jelentették, ha személy szerint érzékelte a panaszlók igazát. Nem adott ugyanakkor érdemi választ arra, hogy miképp érezte magát, amikor a különböző időpontokban a szerencsés esetben az ügyvédi pálya folytatására kényszerített bírók panaszairól készítette elő minisztere válaszát.

A felülvizsgálat során 1229 ügyvédet bocsátottak el „nem alkalmas" határozattal. Közülük 1144, azaz 93%-uk élt panasszal. Dr. Maka előkészítése után – miként jeleztem – dr. Nezvál, jogerős másodfokú határozathozóként, az elbocsátottak közel harminc százalékát visszaengedte az ügyvédi hivatásrendbe. A dr. Maka által elmondottakról összességében megállapítható – miközben érdemben és okkal főként a visszavételek megalapozottságát és annak szükségességét hangoztatta –, hogy a panaszok elbírálása éppoly törvénytelenségekkel teli volt, mint maga az eltávolítás. Miért lett volna más – kérdezhető utóbb, de választ nem várok rá. Külön vizsgálat szükséges ahhoz, hogy pontosan megállapítható legyen, hányan voltak korábban „régi" bírók a frissen elűzött ügyvédek között. A feltártak alapján valószínűsíthető, hogy nem kevesen.

1702 Mindezt dr. Koczka Éva ügyvéd állapította meg a 2000-es évek elején folyt tényfeltárás során, az ügyvédekkel szemben lefolytatott felülvizsgálat iratai alapján. Ezúton is köszönöm.

Elmaradt igazságtétel, pártos létszámapasztás

Az MSZMP KB Kádár irányította testületének önkritikára legkevésbé sem hajlamos, bűnbakállító politikája – miként az MDP vezetésének 1953-as bűvészmutatványa „Péter Gábor és bandájával" – néhány 1956 előtti pártvezér bírálata mellett tizenhat bíró és ügyész eltávolítását eredményezte 1962 augusztusában. Őket azért bocsátottak el, mert a munkásmozgalmi személyiségekkel szemben indított büntetőperekben vádoltak vagy ítélkeztek 1956 ősze előtt. Pestiesen szólva, ők vitték el a balhét a titkosszolgálati vezetők, továbbá a parancsaikat teljesítő beosztottak mellett[1703] és a párt- és állami illetékesek helyett. A forradalom és szabadságharc leverését követő „jogszolgáltatásban", a megtorlás végrehajtása során érdemeket szerzettek közülük azonban másutt folytathatták jogászi pályájukat. A büntetőeljárásokban valamiképp szerepet vállalt bírók és ügyészek listája különben harmincöt nevet tartalmazott, de addig többen már életüket vesztették különböző okokból, elhagyták Magyarországot, avagy másutt dolgoztak. Tizenhárom ügyész és huszonkét bíró nevét soroltak fel.

Az ügyészek között dr. Alapyt, dr. Andó Ferencet*, dr. Avart, dr. Bérest, dr. Bodonyit, dr. Borbélyt, dr. Böszörményit, dr. Domokost, dr. Jávor Pált,[1704] dr. Kontát, dr. Sarkadi Istvánt*, dr. Siposnét és dr. Soóst.

A bírók névsora: dr. Bajor, dr. Garancsy Mihály György*, dr. Imrefi, dr. Jónás, dr. Jankó, dr. Jávor Iván, dr. Jahner-Bakos Mihály, Gyémánt András*, dr. Kádár Pál, Kovács Béla miniszter, Kovács Márton Ernő,[1705] dr. Lakatos, dr. Lázár, dr. Ledényi, dr. Molnár László, dr. Olti, dr. Simor, Szána, dr. Szegedi Vilmos Tibor, dr. Szimler, dr. Takács Zsigmond[1706] és dr. Timár. Köztük – kakukktojásként – egy nem jogvégzett ülnök, Gyémánt nevét is felsorolták.

1703 Zinner Tibor: *A „nagy politikai affér" a Rajk–Brankov-ügy.* II. kötet. Budapest, 2014. Saxum Kiadó, 581. Az érintett államvédelmisek száma 249 volt. Közülük a bíróság elmarasztalt tizenegy, a Belügyminisztérium fegyelmi úton elbocsátott huszonhat, egyéb fegyelmi okokból további tizenegy, saját kérelmére leszerelt hat, nyugdíjazott nyolc, elbocsátott kilencvenhét államvédelmist. Tízen már nem éltek. Közülük egyet agyonvertek, egyet kivégeztek, hárman öngyilkosságot követtek el. Elhagyta az országot négy fő. Az állományt erősítették még hetvenhatan 1962 augusztusában. MNL OL M–KS 288. f. 4/53. ő. e.

1704 Az 1906-ban született jogász, dr. Jávor Pál a Katonai Főügyészség helyettes vezetője volt. A vádhatóságot képviselte a szociáldemokratákkal szemben indított több büntetőperben. Izraelbe vándorolt ki 1957. április 12-én. Dr. Ledényi mellett az ő neve vált ismertté azok közül a jogászok közül, akik 1956 ősze előtt az államvédelemmel – annak ügynökeként – együttműködtek.

1705 Az 1912-ben született dr. Kovács Márton Ernő hadbíró ezredesként ítélkezett a szociáldemokratákkal szemben indított büntetőeljárásokban. (Korábban, 1950. február 6-án az MDP Szervező Bizottsága elfogadta a Káder Tanács javaslatát, hogy a hivatásos ezredes a Honvéd Vezérkar VIII. csoportfőnöke legyen.) Az Állami Földmérési és Térképészeti Hivatal vezetőjének helyettese volt 1962 augusztusában. Nevét felsorolták 1962 augusztusában azok között a törvénysértést elkövető bírók között, akik akkor már nem dolgoztak az igazságügyi apparátusban.

1706 Az 1908-ban született dr. Takács Zsigmond 1935-ben vette át jogászi diplomáját. Kerületi, megyei és fővárosi bíróságon ítélkezett 1945 előtt és után, majd az igazságügyi tárcánál dolgozott. A szociáldemokratákkal szemben indított büntetőperekben ítélkezett. 1960 augusztusában a Budapesti XXII. kerületi Bíróság elnöke volt.

Kik voltak, akik akadémiát végeztek? A bírók közül elsőként Ledényi említhető, aki közöttük elérhető tisztségeket tekintve a legmagasabbra emelkedett. A Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumát vezette 1955. június 23-tól, egyúttal a bíróság elnökhelyettese volt 1956. január 1. és 1962. szeptember 30. között. Rajta kívül Kovács Béla, Szána, Szegedi és Szimler bíró, az ügyészek közül pedig Siposné volt az akadémia hallgatója. Nem múlt el nyomtalanul – eltekintve Szánától –, hogy annak idején, amikor az akadémia hallgatói voltak, mind a napi politikában, mind az oktatás során miképp bélyegezték meg, kiáltották ki „ellenségnek" az egykori szociáldemokratákat. Akkori ítéleteik, vádhatósági működésük miatt fejezték be idő előtt bírói s ügyészi pályafutásukat.

Miképp apasztották a létszámot, hogyan tudatták a jogásztársakkal? Előtte még az MSZMP PB a KB augusztusi tanácskozása előtt, 1962. június 19-én zárt ülést tartott. Ennek az ülésnek egyik határozatában olvasható, hogy „2. a Politikai Bizottság úgy határoz, hogy azon személyek, akik a törvénysértő ügyekben tartósan, vagy súlyosan közreműködtek, mint KEB tagjai, munkatársai, volt államvédelmi beosztottak, ügyészek, bírák, ülnökök, 1962-től számítva legalább 10 évig számítva fenti beosztásokban nem dolgozhatnak".[1707] Az MSZMP PB 1962. július 16-án határozott a KB augusztus 14-én kezdődő ülésén előterjesztendő három okmány tartalmáról.[1708] Még két alkalommal, előbb az augusztus 3-án tartott rendkívüli ülésen visszatértek ennek tartalmára s arra is, hogy mi hozható az elfogadott határozatból majd nyilvánosságra, hogy vissza kell vonni a törvénysértő büntetőperekben való eljárásokért kapott kitüntetéseket és így tovább.[1709] A KB soros ülésével összefüggő határozatról a PB-ben az utolsó egyeztetés – szintén rendkívüli ülésen – 1962. augusztus 11-én történt.[1710]

Az MSZMP KB Adminisztratív Osztályát vezető Tömpe András beszerezte az érintettekről készített rövid életrajzokat dr. Nezváltól. Ezeket összegezte, és eltávolításukat javasolta. Előterjesztéseket is készített ugyanakkor (hasonlóképp beszerzett adatok alapján) a pályájukról távozni kényszerülők pótlására. Ezek után írta alá az MSZMP PB-nek készített javaslatát 1962. július 31-én. A grémium elfogadta az előterjesztést augusztus 7-én, és tudomásul vette a tájékoztató jelentését is. A határozat rögzítette – a korábbi határozat alapján – azt is, hogy az „alábbi elvtársaknál" az igazságügyi apparátusból eltávolítás – „a társadalom más területén elhelyezés" vagy nyugdíjazás – „annak ellenére" történik, hogy „mind az ellenforradalom elleni harcban, mind azóta helyt álltak".[1711] Utóbb is odafigyeltek erre.[1712] Hozzájárultak dr. Andó és dr. Ledényi vezérőrnagyok, dr. Tóth Lajos ezredes, továbbá dr. Jahner-Bakos és dr. Timár, illetve dr. Béres és dr. Szegedi felmentésének kezdeményezéséhez. Azzal, hogy dr. Jahner-Bakos menjen szabadságra, felmentése s a nyugdíjazása elnöki

1707 Határozati jegyzőkönyv, 2. napirendi pont. *Az MSZMP PB ülése, 1962. június 19.* MNL OL M–KS 288. f. 5/268. ő. e. 265.

1708 Határozati jegyzőkönyv, 1. napirendi pont. A KB által kiküldött bizottság jelentése. *Az MSZMP PB ülése, 1962. július 16.* MNL OL M–KS 288. f. 5/271. ő. e. 1.

1709 Határozati jegyzőkönyv, 4. napirendi pont. Jelentés és javaslat a személyi kultusz idején elkövetett törvénysértésekről. *Az MSZMP PB ülése, 1962. augusztus 3.* Uo. 5–9.

1710 Határozati jegyzőkönyv, 1. napirendi pont. Jelentés és javaslat a személyi kultusz idején elkövetett törvénysértésekről. *Az MSZMP PB ülése, 1962. augusztus 11.* MNL OL M–KS 288. f. 5/275. ő. e. 1.

1711 Határozati jegyzőkönyv, 2. napirendi pont. *Az MSZMP PB ülése, 1962. augusztus 7.* MNL OL M–KS 288. f. 5/274. ő. e. 3.

1712 Határozati jegyzőkönyv, 2. napirendi pont. A személyi kultusszal kapcsolatos 1962-es határozat III. fejezetében szereplő 4. és 6. pont módosítása. *Az MSZMP PB ülése, 1970. október 29.* MNL OL M–KS 288. f. 5/530. ő. e. 5.

A testület egyetértett azzal a javaslattal, hogy a testület tartsa fenn magának további három esztendőre a jogot arra, hogy az érintett személyek esetében döntsön. Függetlenül beosztásától és a káderpolitikai előírástól. Ezt az MSZMP KB elé terjesztették belső használatként jóváhagyásra.

mandátumának lejártakor következik majd be, addig dr. Sztodolnik helyettesítse. Hozzájárultak előzetesen az újabb kinevezésekhez is, így dr. Szilberekynél az igazságügyi tárcánál a miniszterhelyettesi, dr. Szakácsnál a Legfelsőbb Bíróságon az elnökhelyettesi, dr. Nádasnál a Legfelsőbb Bíróságon a Katonai Kollégium vezetői beosztáshoz. Az ügyészi szervezetben két személyről foglaltak állást, támogatva az akadémiát végzett dr. Alexának a Legfőbb Ügyészség Önálló Politikai Osztálya és dr. Borsi Zoltánnak* ugyanott a Titkárság vezetőjévé történő kinevezését.[1713]

Az államapparátus gépezete beindulhatott. Az igazságügyi tárca vezetője 1962. augusztus 31-én előterjesztést tett a kormánynak a felmentésekre, valamint kinevezésekre. Hasonlóképp cselekedett a legfőbb ügyész is. A kormány elfogadta az előterjesztéseket, és kinevezte a hatáskörébe tartozókat, miként a kivételes nyugdíjakról szóló határozat elé sem gördített akadályt. Kádár aláírta a dokumentumokat,[1714] illetve a Népköztársaság Elnöki Tanácsához szóló előterjesztéseket még aznap, ahol állást foglaltak az ügyészekről 1962. szeptember 14-én.

Tömpe igyekezett feltárni a történteket, lehetőségei azonban korlátozottak voltak. Nem volt módja arra, hogy olyan hadbírósági ülnökökről is tájékoztassa pártját, mint például Nógrádi vagy Uszta Gyula*. Ráadásul Nógrádihoz évtizedesnél régebbi, közös, náciellenes küzdelmek emlékei is fűzték. Az agilis osztályvezető kapott tájékoztatót a sokak számára elfogadhatónak tűnő, új legfelsőbb bírósági elnöknek kifundált dr. Szalay dicstelen múltjáról is. Ám hiába vetette papírra azokat, felmentését ugyan javasolta, de nem tett előterjesztést az új elnök személyére. Annak meghatározásában ugyanis, hogy ki lesz az új vezető a legfőbb bírói testület élén, még döntést előkészítő helyzetben sem volt. A Nagy Imre és társai büntetőperében vállalt vádlói szerepet dr. Szalay maradéktalanul betöltötte, ezért Kádár bizalmát bírta, ő pedig hálás volt.

Ha volt valami, ami teljesen beárnyékolta az 1962-es személyi döntéseket, akkor az 1963-ban megválasztott új legfelsőbb bírósági elnök távoli és közelmúltbéli dicstelen tevékenysége annak nevezhető. De nem csupán ez. Azzal, hogy a pártvezetés leszűkítette a politikai büntetőperekben eljárt igazságszolgáltatók és ügyészek körét azok egy részére, akik a munkásmozgalmi meghurcoltak esetében a közel sem teljes körű rehabilitáció előtt vádolták vagy elmarasztalták az eléjük állított kommunistákat és szociáldemokratákat, a jéghegy csúcsához is alig ért. És miképp? Kivételes nyugdíjjal távolította el őket. Kivételes munkáért kivételes jövő dukált. Nem keveset tettek ezért a kádári megtorlás során sem. Ügyükben kivételes intézkedés történt: párját ritkító, mert már csupán munkájuknak az állami kitüntetéssel való elismerése hiányzott, miként dr. Domokosnál. Ám a havi ellátmány annál is többet ért az idő tájt. A rákoskeresztúri parcellák megtöltésében való tevékeny részvételük így feledtethette az '56 előtti drámákban is betöltött ocsmány szerepüket. Az 1962/63-ban végrehajtott személyi döntések azonban – miután jelentős hányaduk vezetői pozíciókat érintett – meghatározták a jövőt is. Az MSZMP vezetése előre kívánt tekinteni ezt követően, és negyedszázadon át elkerülte a jogelődök '56 előtti politikai gyakorlata miatt tízezrekkel, valamint a gazdasági okokból százezrekkel szemben kezdeményezett büntetőperekkel tör-

1713 Határozati jegyzőkönyv, 2. napirendi pont. Javaslat a személyi kultusz idején elkövetett törvénysértésekben részt vett igazságügyi dolgozók áthelyezésére. *Az MSZMP PB ülése, 1962. augusztus 7.* MNL OL M–KS 288. f. 5/274. ő. e. 3–5. Az előadó Tömpe volt, meghívottként dr. Nezvál és dr. Szénási volt jelen.

1714 Tömpe András irathagyatékának másolatai birtokomban vannak. *Javaslat a PB részére, 1962. július 31.* Rajta kézírással: „Elf[ogadva]. PB VIII. 7." Melléklet. Tájékoztató jelentés a Politikai Bizottság részére a nem párthatáskörbe tartozó igazságügyi káderek mozgatásáról.

ténő szembenézést. Sem 1963 márciusában nem tette ezt meg,[1715] sem utóbb.[1716] A kivételes emberek sorsa jelzi: a kivétel erősíti a szabályt, a kampányszerű eltávolítás már nem dívott ez idő tájt. Arra oda se figyelt, hogy az eltávolítottak között olyan, utóbb az egyetemet munkájuk mellett levelező hallgatóként végzettek is voltak, akiket annak idején a jogelőd párt káderpolitikája révén iskoláztak be az akadémia különböző évfolyamaira.

Még egy nagy nekibuzdulás következett: közhírré tették pártberkekben, hogy miképp számoltak el a múlttal, a több mint másfél évtized egyes anomáliáival, bűneivel párt- és állami vonalon. A PB határozatán alapuló forgatókönyv szerint. Értekezletek sora zajlott, azonnali jelentéstételi kötelezettséggel. Az MSZMP legfőbb ügyészségi pártbizottsága rendkívüli végrehajtó bizottsági ülést tartott augusztus 9-én. A helyi párttitkár bejelentette itt, hogy a KB ülést tart augusztus 15-én. „Ezt követően [...] 18-án 9 órakor országos ügyészi aktíva-

1715 Az Igazságügyminisztérium tájékoztatója a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa részére a közkegyelem gyakorlásáról szóló 1963. évi 4. sz. tvr. végrehajtásáról, 1963. május 7. és A közkegyelem gyakorlásáról szóló 1963. évi 4. sz. törvényerejű rendelet végrehajtásának adatai az 1963. március hó 22. napjától május hó 31. napjáig terjedő időszakban, 1963. június. *Dr. Szilbereky Jenő töredékes irathagyatéka az 1963. márciusi közkegyelemről* (birtokomban).

Ezek szerint – nem számítva a javító-nevelő munkára, pénzfőbüntetésre és a szabálysértés miatt pénzbüntetésre elítélteket – 3049 személy szabadult a megyei bírósági s a katonai büntetőintézetekből március 22. és május 7. között, közülük 740 politikai, 2309 köztörvényes bűntettek elkövetéséért elítélt személy volt. Kizáró okok miatt 5400 személy nem részesült kegyelemben. A szabadultak száma május 31-ig 3244-re emelkedett (a dokumentumra utóbb, ismeretlen időpontban, tollal ráírva, hogy a Belügyminisztérium összegzése szerint végül „3490" személy szabadult).

A szabadlábra nem helyezettek között jelentős számú 1956-os szerepvállalásáért elítélt volt. Őket nem politikai, hanem köztörvényes bűntettek elkövetéséért marasztalták el súlyos mértékű (avagy a halálbüntetésüket a NET kegyelemből átváltoztatta életfogytig tartó) szabadságvesztésre. Az 1963-as közkegyelem tehát nem vonatkozott a forradalommal és szabadságharccal összefüggő cselekmény elkövetéséért szabadságvesztését töltő valamennyi elítéltre, s a köztörvényesek ítéleteinek megsemmisítését csak a 2000. évi CXXX. törvény tette lehetővé.

1716 Jelentés a Politikai Bizottságnak a politikai elítéltekről, 1966. augusztus 3. *Az MSZMP PB ülése, 1966. augusztus 9.* MNL OL M–KS 288. f. 5/402. ő. e. 33–35.

A börtönökben 1966. július 1-jén az összes jogerősen börtönbüntetését töltők 4,1%-át, 588 politikai elítéltet tartottak őrizetben. Közülük 1956 előtt nyolcvanötöt marasztaltak el háborús bűntett, kémkedés, hűtlenség, szervezkedés elkövetése miatt. Az 1963. tavaszi közkegyelmi rendelkezések nyomán nem szabadult 162 személy. Ők „az ellenforradalommal kapcsolatos politikai bűntett elkövetése miatt" töltötték büntetésüket, közülük 107 fő gyilkosság, illetve emberölés miatt, a többiek pedig visszaesők, ezért nem vonatkozott e kategóriára az 1963. évi amnesztia".

Az 1963. január 1. és 1966. január 1. közötti időszakban „407 főt ítéltek el politikai bűncselekmények miatt, ezekből 189 visszaeső".

Ehhez képest: „1964-től egy újabb, erőteljes emelkedést mutató politikai ítélkezési folyamat vette kezdetét. »Csupán« 1964 januárja és 1966 vége között 6077 főt ítéltek el politikai jellegű perekben. 1961–1966 vége között 2711 fő állam elleni, 7819 fő politikai jellegű ügyben kapott elmarasztalást. A kérdés: a »belső reakció elleni harcban« a (szovjet) külpolitika igényei miatt intermezzo volt-e, vagy a megtorlás végének és a »konszolidáció« kezdetének tekinthető-e 1963? Az egyik lehetséges válasz az, hogy 1963 nem volt a konszolidáció kezdete, hanem csak egy »állambiztonsági« mélypont, s az »aléltságot« hamarosan aktív, az 1960-as MSZMP PB határozatra épülő operatív tevékenység, majd bíráskodás követte, s a közkegyelem csupán intermezzo volt. A másik (az előbbivel azonos jelzésértékű) választ a hatalom adta 1970-ben, amikor újabb közkegyelmet hirdetett..." Zinner 1999. 54.

A pártvezetéssel a börtönbüntetéseket töltő személyekről közölt jelentés adatairól kérdezhető: ennyien szabadultak volna már 1966. július 1-jéig, avagy csak a jelentés elkészülte után kezdték volna meg büntetésük letöltését? Kételkedem az adatai hitelességében, mert az általam közöltek közzétett hivatalos kiadványokban olvashatók.

értekezletet kell tartani [...] 21-én mindhárom alapszervezetben rendkívüli taggyűlést kell tartani."[1717] Az ügyészségi értekezletekről jelentettek is augusztus 28-án.[1718]

Nógrádi tájékoztatta volna a központi igazságügyi szervek aktívaértekezletére meghívottakat augusztus 17-én (Tömpe tervei szerint). A kérdésre, hogy végül miért nem ő tartotta meg, hanem Biszku, csak találgatni lehet a választ. Talán megriadhatott attól, hogy megkérdik tőle, miként vállalta el az ülnökségét Pálffy és társai büntetőperében.[1719] Kik jelentek meg ezen? Az igazságügyi tárca „vezetői osztályvezetőkig bezárólag, a Legfelsőbb Bíróság vezetői, tanácsvezetőig bezárólag, megyei bírósági elnökök, valamennyi járásbíróság elnöke, az I. M. pártszervezet és a Legfelsőbb Bíróság pártszervezetének vezetőségi tagjai és a megyei bírósági igazságügyi pártalapszervezet titkárai, amennyiben bírók. Összesen: kb. 220 fő volt jelen. Jelen voltak a katonai bíróságok vezetői és a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumáról 5 fő." A felvetett kérdésekre Biszku, Tömpe és dr. Markója válaszolt.

Valamennyi megyei bíróságnál, az igazságügyi tárcánál és a Legfelsőbb Bíróságon újabb aktívákat tartottak a hét folyamán, augusztus 18. és 25. között.[1720] Az elbocsátott egykori akadémiát végzettekkel, továbbá az egyetemek jogi fakultását végzett társaikkal kapcsolatos pártfeladat végrehajtásáról egy hasonlóképp akadémiát végzett, dr. Vágó, a Legfelsőbb Bíróság párttitkára augusztus 28-án postázta a feljegyzést. Ezt a munkahelyén augusztus 24-én tartott párttaggyűlésről készítette.[1721] Tudatta, hogy „az érintett elvtársak az első megdöbbenésük és fájó érzéseik leküzdése után már szinte órák múlva rendkívül pártszerűen fogadták a határozatot és a reájuk vonatkozó intézkedéseket". Nem hallgatta el, hogy a „nyomott" hangulatú taggyűlésen kikristályosodott: „úgy a Legfelsőbb Bíróság bírói kara, mint pártszervezete igen értékes és megbecsült munkatársakat veszítenek el. Ha elvileg mindenki osztotta is a határozat helyességét *[sic!]*, de a szükségessé vált intézkedések, az egyes személyeknek mégis sok problémát és nehéz órákat eredményezett."[1722]

Amiről dr. Vágó hallgatott, de mindenki tudta, az az, hogy újabb koncpolitika, újabb bűnbakállítás történt. A mindenható pártból való kizárások és eltávolítások nem feledtethették azt, amiért csak ennyi felelősségre vonás következett be. Ám elvárható lett volna-e több akkor, amikor az ország első embere egyszerre volt „a törvénysértéseket illetően alany is és tárgy is [...]. Soha nem tettem, most sincs szándékomban és a jövőben sem lehet ilyen szándékom, hogy tagadjam a Rajk-ügyben engem terhelő felelősséget. [...] Farkas Mihály mellett én is részt vettem Rajk László egyik kihallgatásán, magam is hozzájárultam ahhoz, hogy példának okáért az akkori Államvédelmi Bizottság többi tagjai, Gerő, Révai elvtárs, és bizonyos mértékig Rákosi elvtárs, megerősödhessenek abban a feltevésben, hogy Rajk bűnös. Ebben nekem tényleges szerepem volt. Meg kell mondanom, hogy abban az időszakban magam is hittem Rajk bűnösségében."[1723]

1717 *Jegyzőkönyv, 1962. augusztus 9.* MOL BPA 10. f. 490. ő. e. A történész Tényfeltáró Bizottság 1989–1990-ben folyt kutatása előtt a Budapesti Pártbizottság Archívumának iratait a Magyar Országos Levéltárba szállították. A korabéli jelzetét használom (itt és másutt).

1718 *Jelentés, 1962. augusztus 28.* MOL BPA 10. f. 50. ő. e.

1719 MOL BPA 29. f. 4. ő. e. 2. dosszié. Előző nap a BM Pártbizottságának Végrehajtó Bizottsága ülésén szólalt fel.

1720 *Feljegyzés a KB határozatát követő igazságügyminisztériumi aktívaértekezletről és az eddig megtartott taggyűlésekről, 1962. augusztus 22.* MOL BPA 10. f. 696. ő. e.

1721 *Jegyzőkönyv, 1962. augusztus 24.* MOL BPA 6. f. 75. ő. e.

1722 *Feljegyzés dr. Markója Imre szóbeli utasítására, 1962. augusztus 28.* Uo.

1723 *Az MDP KV ülése, 1956. július 18–21.* 4. napirendi pont. Az MDP KV által 1956. március 13-án Farkas Mihály ügyének megvizsgálására kiküldött bizottság jelentése, Kádár János hozzászólása. MNL OL M–KS 276. f. 52. cs. 35. ő. e. 330.

Mindezt Kádár maga mondta nem akármilyen előzmények után,[1724] jövendő PB-tagsága feltételeként önkritikát gyakorolva, némiképp részletezve egykori, 1949. nyári cselekedetét 1956 júliusában a KV ülésén.

A legfelsőbb bírósági büntetőbírók gondolni sem mertek viszont arra – és talán fel sem merült bennük –, hogy valamennyien, eltávolított elvtársaikhoz hasonló megmérettetést érdemeltek volna. Azért, mert ők nem a munkásmozgalmi személyekkel, hanem az ország többi állampolgárával szemben indított, állam- és közellátás elleni bűntettek vádpontjai alapján lefolytatott, valójában politikai jellegű büntetőügyekben jártak el. Akár itt másodfokon, akár korábbi beosztásukban, a megyei bíróságok tanácsvezetőiként. Akkor is eltávolítottak volna őket, ha nem is az '56-ot követő vérfürdőért, drákói megtorlásért, hanem kizárólag a hasonlóképp végzetes következményekkel járó ítéletek miatt, amelyeket kihirdettek 1956. október 23-ig. Ez az igazságtétel azonban elmaradt, haladó hagyományt teremtve.[1725] Nem csupán a Legfelsőbb Bíróságon, hanem országszerte a többi bíróságon (és hozzátehető, hogy ügyészségen) is. Kádár 1962. augusztus közepén, a KB ülésén – többek között – még kijelentette, hogy „törvénysértő módon, represszióval sújtott emberek száma nem 800,[1726] hanem én nem is tudom megmondani mennyi lehet. Lehet, hogy nyolcezer, lehet, hogy 38 ezer.[1727] […] Kötelességünk minden ilyen panasszal jelentkező magyar állampolgár ügyét újból elővenni, felülvizsgálni és amit rendbe tudunk hozni, rendbe hozni. Ez a mi kötelességünk."[1728]

Az idő tájt, a megtorlás vérfürdője után nem csupán az eltávolítás, hanem Kádár memóriája is már szelektív volt. A Konzultációs, azaz a Koordinációs Bizottságról ugyanis nem ejtett szót, holott még akkor is létezett, a kádermozgatások függvényeként legfeljebb más összetételben. Miután hatalma megszilárdításához korábban nem nélkülözhette a jogászok meghatározott szűk körét, a korábbi években történtekkel tovább már nem halogatható, halaszthatatlan szembenézéskor ő is – miként Rákosi és köre közel egy évtizeddel korábban – a bűnbakkeresés és bűnbakállítás hagyományát elevenítette fel. Azzal a jelentékeny különbséggel, hogy az érintetteket – akik kiszolgálták Rákosit és körét hosszú éveken keresztül időleges eltávolításukig, majd Kádárt is a visszavételük után – nem dohos cellákba csukatta le, hanem képzettségüknek és tudásuknak megfelelő munkahelyekre helyeztette el, nyugdíjukat egy-egy esetben további busás jövedelemmel is kiegészítve.

1724 *Iratok 3.* 283–286. A Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma 1955. november 30-én tartotta Pálffy és három társa perújítási tárgyalásának második napját. Az írásba foglalt, gépelt tárgyalási jegyzőkönyv szerint dr. Szőnyi, utóbb Pálffy kihallgatója, dr. Janikovszky Béla tanúként ezt vallotta: „…tapasztaltuk, hogy Farkas Mihály és Kádár János személyesen ellenőrizték a kihallgatásokat, sok esetben magam is láttam, hogy a pártból [értsd: Rákositól, de ezt nem lehetett jegyzőkönyvbe foglalni] is jöttek direktívák, utasítások [a Péternek felírt cédulák tartalmára utalt]. Általában Péter referált számukra. De a párt vezetői rendszeresen megkapták a jegyzőkönyveket. Sokszor a vezetők ráírták például, hogy hazudik a gyanúsított, amikor nem ismert be. Engem így tájékoztatott Péter. […] Rajkot rettenetesen és hosszú időn keresztül verték. […] Naponta küldtük a pártközpontba a jegyzőkönyvet és a jelentéseket […] a párt pontosan nyomon követte a vizsgálatot. Nemcsak jegyzőkönyveket kaptak, hanem Rajk őrizetbe vételére is onnan jött az utasítás […] pontosan tudták, hogy miről van szó. Rákosi, Gerő és Farkas elvtársak minden nap megkapták a jegyzőkönyveket… Farkas és Kádár elvtársak személyesen is jelen voltak a vizsgálatoknál. És ott voltak a szovjet elvtársak is, akik abból a célból jöttek Moszkvából. Nekünk az volt akkor a véleményünk, hogy erre az ügyre a pecsétet rátette a párt és a szovjet szervek." Rajk kihallgatója, Károlyi Márton pedig arról tanúskodott, hogy „Rajkot Péter, Kádár és Farkas rettenetesen verették, ennek ellenére nem beszélt. Utánam a tanácsadók vették át a kihallgatását, ezután ömlött Rajkból a szó, mindent beismert."

A meghívottként jelen volt Kádár felszólalt az MDP KV első napján, 1956. március 12-én délelőtt, heves támadást intézve Farkassal és fiával szemben. MNL OL M–KS 276. f. 52. cs. 33. ő. e. 19–20. (a nyomtatott változatban, alul lapszámozva: 35–36.). Majd az MDP KV e kétnapos ülésén elfogadott határozatára felállított, a volt honvédelmi miniszternek a törvénytelen büntetőeljárásokkal összefüggő szerepét vizsgáló, Kovács István vezette bizottsághoz küldött, 1956. április 3-i tízoldalas levele eljutott az első titkár közvetítésével a budapesti szovjet nagykövethez. Ő április 18-án vetette papírra, hogy a Rajk 1949. június 7-i Farkas és Kádár által történt kihallgatásáról fennmaradt magnószalag alapján „kitűnik, hogy Rajk ügyének vizsgálatában személyesen aktív szerepet játszott nem csupán Farkas, de Kádár is, aki abban az időben Magyarország belügyminisztere volt. […] kiderül, hogy Rajk és Szőnyi vizsgálata során velük szemben alkalmazott törvénytelen nyomás Kádár részéről nagyobb mértékű volt, mint Farkas részéről". Baráth Magdolna (összeáll. és a bevezető tanulmányt készítette): *Szovjet nagyköveti iratok Magyarországról 1953–1956. Kiszeljov* és Andropov titkos jelentései.* Budapest, 2002. Napvilág Kiadó, 277–278.

A Rajk meghallgatására vonatkozó, Rákositól származó utasítás nyomán, abban pedig Kádár és Farkas szerepvállalásáról, annak idején Belkin küldött táviratot Moszkvába. Az ottani Belügyminisztériumban őrzött iratok szerint az állambiztonsági főtiszt „azt közölte, hogy Farkas Mihály és Kádár János beavatkozásukkal rossz irányba viszik és akadályozzák a vizsgálatot". *Feljegyzés a PB tagok 1956. június 8-án Szuszlovval folytatott beszélgetéséről.* MNL OL M–KS 276. f. 53. cs. 310. ő. e. 19.

Ezt a feljegyzést az MDP PB iratai között, sorszámmal utólag ellátva helyezték el a levéltárba, a PB-ülések sorozatában utolsóként jelzetelve. Valahonnan – egyesek szerint az MSZMP KB Párttörténeti Intézete egykori igazgatóhelyettesének, dr. Molnár János egyetemi tanárnak (1927–1990) a páncélszekrényéből – utóbb került elő, akkor iktatták a PB-ülések sorozatának végére, az 1954. március 24-én tartott tanácskozás (MNL OL M–KS 276. f. 53. cs. 167.) kiegészítéseként. Ám nem csupán ezt tartalmazza, hanem az MDP PB 1951. április 21-i ülésének, valamint az MDP KV 1953. június 27–28-i ülésének jegyzőkönyveit és számos 1954. március és június között keletkezett további dokumentumot is.

Kádár a Rajk–Brankov-ügybéli felelősségéről beszélt Farkassal. Az 1954. októberi találkozásuk alapján ez így rögzült Farkas emlékeiben: „Kádár elvtárs azt mondotta nekem, hogy a Rajk-ügyben három ember felelős: Rákosi, Farkas és Kádár. Én akkor is egyetértettem Kádár elvtárs meghatározásával és ma sincs hozzátennivalóm." *Farkas Mihály: El nem mondott beszéd*, általa tett javításokkal, 20. A lap jobb oldalán, fent kézírásával: „Nem korrigált példány, 1956. július 14-én. F. M." A lap bal oldalán, fent, kézírásával: „Sajnos a beszédet Mikojan kérésére a KV 1956. július 18-án [tartott ülésén] nem mondottam el." Fiától kaptam másolatát; a vele készített visszaemlékezés során, 1982-ben adta át. Utóbb több kiadványban megjelent.

1725 Jelentés a Politikai Bizottságnak a személyi kultusz éveiben a munkásmozgalmi emberek ellen indított törvénysértő perek lezárásáról szóló KB határozat végrehajtásáról, 1962. október 19. *Az MSZMP PB ülése, 1962. október 23.* MNL OL M–KS 288. f. 5/280. ő. e. 67. és 83.

Az előterjesztők szerint 1962. augusztus közepe óta áthelyeztek a belügyi tárcától hetvenhét, az igazságügyitől egy főt (dr. Molnár Lászlót, aki korábban a Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiumának vezetője volt, ez idő tájt pedig az igazságügyi tárca Törvényelőkészítő Osztályán beosztott), a Legfőbb Ügyészségről nyolc, a Legfelsőbb Bíróságról tíz személyt, akiket azonban nem nevesítettek.

Ekkor fogadták el az október 18-i javaslatot is, miszerint meg kell semmisíteni „a koncepciót tartalmazó anyagokat" és „a munkásmozgalmi káderekre összegyűjtött »kompromittáló« jelentéseket, feljegyzéseket. (Számos KB tagot és az összes volt követet, nagykövetet érinti.)"

1726 Kádár sem a 800-as, sem a 38 ezres adatot nem véletlenül említhette. Előzetes tájékoztatást kaphatott.

Annak idején, 1962 nyarán – amikor még nem zárták le a munkásmozgalmi személyiségek meghurcolásával összefüggő kutatásokat – a meghurcoltak száma nyolcszáz körül lehetett. Amikor utóbb, 1964. június 15-én elkészült a (még akkor sem teljes!) „jelentés a munkásmozgalmi emberek ellen indított koncepciós perek 1961 és 1963 közötti felülvizsgálatának lezárásáról", abban 881 őrizetbe vett személyt említettek. Közülük vizsgálati eljárás alá vontak 495-öt, internáltak 386-ot. A vizsgálati eljárás alatti fogságból 68 szabadult bűncselekmény hiányában, az alapeljárások során a bíróságok elítéltek 413-at, felmentettek öt személyt. *Iratok 1.* 736.

1727 Zinner–Balogh–Habuda–Markó–Svéd–Szakács–Szomszéd 1991. 317.

Nem számítva a háborús és népellenes bűntettek miatt elmarasztalt vádlottakat, 1946 tavasza s 1956 ősze között Magyarországon ugyanis 37 895 személyt ítéltek el politikai bűntettek elkövetéséért. A töredékes katonai bírósági adatokkal – 4784 elítélttel – együtt az elmarasztaltak száma 42 679.

Magántörténelemből adalékként: A második semmisségi törvény előkészítése során, a szükséges jogtörténeti háttér szakmai megalapozásakor a történész tényfeltárók vezetőjeként a Belügyminisztérium Állambiztonsági Operatív Nyilvántartójától adatot kértem 1989 telén arra, hogy – eltekintve az 1945. évi VII. törvénycikkbe foglalt törvényerejű rendeletekkel elítéltektől – hány elmarasztalt volt politikai büntetőperekben. Tájékoztatás kaptam az 1949 és 1956 közötti időszakból 10 437 büntetőügyről és azokban 14 517 elítéltről. A hiányzó, 1946 tavaszától kezdődő időszakban 1949 végéig jogerősen 5861 főt ítéltek el. A kapott adatok nem fedték a történteket, 1962 nyarán Kádárt pontosabb információval látták el. Akkor ugyanis senki sem készült a politikai arénában újabb megmérettetésre…

1728 MNL OL M–KS 288. f. 4/51. ő. e.; Zinner–Balogh–Habuda–Markó–Svéd–Szakács–Szomszéd 1991. 327.

Összegzésként vethető papírra, hogy a jogász, valamint a munkáját segítő civil szféra vesztesége az okkal elmarasztalt személyeken kívül – közel sem teljes adatok alapján – az '56-os forradalom és szabadságharcig 4655 volt. Ezt követően biztonsággal az is rögzíthető, hogy további 1667 kárvallottja, meghurcoltja lett a mindennapi sztálinizmusnak. Előbb Rákosi és köre rendszerének, majd a kádári berendezkedés káderpolitikájának. A jog „sáncain" kívülre űzött jogászok – bírók, ügyészek, ügyvédek és közjegyzők –, valamint a mindennapi munkájukat segítő nem-jogászok száma jóval meghaladhatja az ismertté vált 6322 személyt. A mindenkori párt- és állami vezetés, továbbá kiszolgálói teremtették meg a feltételeket ezeknek az egyéni sorsoknak az alakulásához. A jogszolgáltatásban maradtak „elvégzett munkájának" oldaláról az 1962. július 25-én aláírt és augusztus 3-án tárgyalt pártjelentés azt rögzíti, hogy „felelősség terheli a koncepciós ügyek végrehajtásáért az igazságügyi szerveket, a bíróság és ügyészség akkori vezetőit is. Az elkövetett törvénysértések következtében az igazságügyi szervek elvesztették hitelüket."[1729] Ehhez annyi fűztek hozzá a határozatban: „mint a törvény őrei".[1730] A jelentés elkészült, ám elfogadása előtt még ezekben a legfelsőbb pártberkekben is újabb, talán érdemi vitát válthatott volna ki Tömpe Kádárhoz írott kritikus levele, de az elmaradt.[1731]

Nem feledhető, hogy a jelentésben említett hitelvesztés folyamatos volt. Az ugyanis bekövetkezett már '56 forradalma előtt, ahhoz nem kevés gyúanyagot adva, majd '56 után nem csupán a munkásmozgalmi személyiségek és rokonok, hanem az ártatlanul meghurcolt további százezrek és a hozzátartozók esetében is. Mi több, utóbbiak a történtekért nemcsak az ügyészségi s igazságügyi tárcabéli és bírósági vezetőket okolhatták, hanem mindazokat, akik velük szemben eljártak, így az akadémiát végzett ügyészeket és bírókat is.

1729 *Az MSZMP PB (rendkívüli) ülése, 1962. augusztus 3.* 4. napirendi pont. Jelentés és javaslat a személyi kultusz idején elkövetett törvénysértésekről. MNL OL M=KS 288. f. 5/273. ő. e. 195.
1730 Uo. 229.

Ez a megfogalmazás – „mint a törvény őrei" – szó szerint így volt már benne a bizottsági jelentés első változatában. *Az MSZMP PB zárt ülése, 1962. június 19.* 5. napirendi pont. Jelentés és javaslat a személyi kultusz idején elkövetett törvénysértésekről, 1962. június 15. MNL OL M–KS 288. f. 5/268. ő. e. 297.
1731 *Tömpe András levele Kádár Jánoshoz, 1962. augusztus 1.* MNL OL M–KS 288. f. 5/273. ő. e. 265–267., 269–270. A szabadságon lévő Tömpe nem írta alá a jelentést, annak előkészítésében azonban tevékeny részt vállalt március és június között, ismerte valamennyi feltárt dokumentumot. Ezek ismeretében nem fogadta el a jelentésnek a bűntettek okait feltáró, azok „elméleti alapjait" tárgyaló bevezetőjét, helyette készített egy újabbat, három oldalon mellékelte is leveléhez (A személyi kultusz idején elkövetett törvénysértések okai, körülményei). Papírra vetette, hogy a trojka tagjainak egyéniségével csak az 1940-es évek elejétől foglalkozott. „nem lehet kétség, hogy a sztálini »tisztogatásokban« szerepet vivő Gerő és Farkas és az azokban magát gyorsan kiismerő Rákosi a 40-es évek elején már kiforrottak: cinikus számítókká, egyedül a hatalomért lelkesedő, féltékeny gonosz emberekké váltak. A sztálini iskolában azt tanulták, hogy vagy sikerül monopolizálniuk a hatalmat, vagy elvesznek. A hatalom megszerzéséhez ügyesen fel kell használni, a hatalom birtokában pedig könyörtelenül meg kell semmisíteniük minden »versenytársat«, mert különben őket semmisítik meg." Ezért – a jelentés különben hosszas előkészítésének vitájában részvételét nem tagadva – nem tartotta helyesnek, hogy annak július 25-i fogalmazványában „az okok felsorolásánál első helyen az »elméleti eltérést« említi meg, és csak a 3. pontban, nem alapvető viszonylatban beszél arról, hogy a klikk tagjait a személyes hatalom megszerzése, majd a hatalomhoz való görcsös ragaszkodás vezérelte. Az »elméleti eltérés« oly módon keletkezett, hogy a klikk *saját szükségleteinek megfelelően, tudatosan* torzította el az elméletet (ezen nem változtat az sem, hogy az eredeti szerző Sztálin volt). Az elmélet eltorzításának áldozatai mi voltunk." (A dőlttel jelzett kiemelés az eredetiben, Tömpe aláhúzásával.)

Tömpe ugyan a becsapottak körét a kommunistákra szűkítette, ám a jelentés szerinte „nem zárja le a vitát, mint ahogy a bizottság céljául kitűzte, hanem felemás megoldásával prolongálja azt (s a pártra nézve nem csupán pozitív következményekkel)". Cáfolhatatlan, bizonyítására azonban negyedszázad is kevésnek bizonyult.

Utórezgések

Magyarország a nemzetiszocialista Németország csatlósaként vett részt és szenvedett vereséget a második világháborúban. Ezt követően a Sztálin és utódai vezette Szovjetunió határaitól nyugatra erőszakszervekkel fenntartott birodalmában, a Vörös Hadsereg által megszállt államként kényszerült szerepvállalására – miként majd a Varsói Szerződés szövetségi rendszerében sorstársai az Elbától keletre – már 1944/45 fordulójától, évtizedeken keresztül. Az annus mirabilist, a csodák esztendőjét azonban immár az Észak-atlanti Szerződés Szervezetéhez (a NATO-hoz) történt csatlakozás követhette.

Ezekhez a különböző szövetségi rendszerekben eltöltött évtizedekhez képest ugyancsak rövid időszakot ölelt fel a Büntetőbírói és Ügyészi Akadémia s jogutódának ötévnyi, alig fél évtizednyi története. Ám az ott gyorstalpalót végzett hallgatóknak a büntetőítélkezés tárgyalótermeinek világában folytatott tevékenysége kitörölhetetlen nyomot hagyott családok ezreinek életén. Akár úgy, hogy ártatlan szeretteiket a nyilvános vagy zárt tárgyalások ítélethirdetései után életüktől megfosztották, és országszerte jeltelen sírokban elföldelték 1956 ősze előtt és után. Akár úgy, hogy súlyos kényszermunka-büntetésüket, a legkülönfélébb fizikai munkát végezték a zárt, szigorúan őrzött munkahelyeken, vagy szabadságvesztésüket töltötték a különböző büntetés-végrehajtási intézetek celláiban. Mi több, az akadémiát végzettek közül többen a honi büntetőjog világában meghatározó, kiemelkedő vezető szerepet is kaptak, ki hosszabb, ki rövidebb ideig. Elég Kovács Béla miniszterségére, Czakó Kálmán legfőbb ügyészi, dr. Ledényi Ferenc kollégiumvezetői tisztségére, avagy dr. Vágó Tibor évtizedeket átívelő legfelsőbb bírósági párttitkárságára utalni.[1732] S az sem feledhető, hogy azok a tárcabéli vezetők – főként Nádas és Csendes –, akik nem keveset tettek 1956 ősze előtt az akadémia hallgatóiért, a forradalom és szabadságharc eltiprását követően eleinte továbbra is a minisztériumból segítették őket. Majd dr. Csendes közel két évtizeden keresztül (1960 és 1979 között) a Legfőbb Ügyészségen a büntető ügyszak, dr. Nádas pedig egy évtizeden át (1962 és 1971 között) a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumának élén patronálták továbbra is az arra érdemes akadémiát végzetteket, és működtek közre, maradandó nyomokat hagyva, a korszak büntetőítélkezésében.

Meghatározhatták egyfelől azt, hogy kik lehetnek a kollégáik, illetve kik nem. Kik azok, akikkel együttműködnek, kik azok, akiket tűzzel-vassal eltávolítanak a jogászság soraiból. Másfelől érvényt szerezhettek a mindenkori jogpolitikai elveknek, a titkos és ismertté vált jogszabályok könyörtelen alkalmazását kényszerítve munkatársaikra.

A hatalmat kisajátító párt- és állami vezetők hűséges partnereiként a hatályos jogszabályok alkalmazása helyett gyakorta a maguk vagy beosztottaik által készített, előterjesztett, majd elfogadott párt- és kormányzati határozatokra voltak tekintettel. Aláásták az egyetemet végzett bírók, ügyészek, fogalmazók, a jog világában tevékenykedők felkészültségéből fakadó tudásszintet, miközben elképzelhetetlen mélységbe taszították a bírói függetlenséget.

1732 Az akadémiát végzettek megbízhatóságára ugyancsak példa dr. Maka szerepvállalásra kijelölése az ügyvédek visszavételekor. Szerencsére azonban az ő feladata az érintettek egy jelentékeny része esetében épp ellenkező, számukra kedvező határozatok meghozatala volt.

Tudott, hogy „a bíróságok mindennapi gyakorlata, a jogalkalmazás még békés társadalmi és történelmi viszonyok között sem azonosítható mindig az igazságszolgáltatás, pontosabban az igazságszolgáltatásnak az elvont fogalmával, hát még háborús időkben".[1733] S ezekben az esztendőkben nem csupán képletesen, hanem ténylegesen is dörögtek a fegyverek. Majd azok a harci zaj elcsitulta után továbbra is az ügyészek és bírók kezében maradtak. Akiket pedig eléjük állítottak, azok viszont már fegyvertelenek voltak. Erre azonban a vádlók és bírók alig voltak tekintettel. Tény ugyanakkor az is, hogy volt az akadémiát végzett hallgatók között nem kevés, aki később egyetemen diplomázott. Sőt, az adott politikai viszonyok közepette igyekezett vádhatósági munkájával, a mindenkori hatalom elvárásainál enyhébb mértékű kihirdetett ítéleteivel, azaz a korszakot meghatározó büntetőpolitikai elvárásokból fakadó, kötelezővé tett szemlélettől némiképp eltérő, valamiképp humánusabb joggyakorlatot folytatni.

Nem kevesen képtelenek voltak arra, hogy a velük szemben támasztott nem is oly magas igényeknek megfeleljenek. Ők, akiket pártkáderezés nyomán, néha még ellenükre (mert volt önkritikájuk) iskoláztak be, aligha tehettek arról, hogy a minimális iskolázottság birtokában, magasabb végzettséget nem szerezve, így annak hiányában eleve kilátástalanul kezdték a jogi pályához szükséges tanulmányokat. Ennek a felkészületlenségnek következtében már idő előtt távoztak az akadémiáról. Voltak, akik ugyan elvégezték a gyorstalpalót, de vádlói vagy bírói munkakör betöltéséhez megszerzett tudásuk elégtelennek bizonyult.[1734] Közülük ugyanakkor viszont nem keveset – ha elvégezték a hathetes tartalékos hadbírói tanfolyamot – a néphadsereg különböző katonai ügyészségeinél és hadbíróságainál mégis alkalmaztak, mert „a katonai törvényszékhez csatolták lényegében a fél országot, vagy talán még többet. […] A katonai törvényszékhez tartozott minden polgári egyén, aki hűtlenséget, árulást stb. követett el, továbbá a rendőrség, az Államvédelmi Hatóság, a tűzoltók, a börtönőrök, a finánckor."[1735] S azok is jogi területen, egyetemi jogi végzettség nélkül dolgozhattak, akik utóbb elvégezték a Legfőbb Ügyészség nyomozói tanfolyamát.

Mindez azonban nem feledtetheti – mert nem szabad, hogy feledtesse – azt, hogy főként az 1945 elejétől felhalmozott tapasztalatokkal, a jogászság egy jelentékeny részét már sújtó előzményekről érdemben tájékoztatott, gyorstalpaló tanfolyamot végzett hallgatók, az „akadémikus elvtársnők és elvtársak" milyen elrémisztő joggyakorlatot honosíthattak meg 1950 nyarától. Nem csupán az első, hanem a további három tanfolyam elvégzését követően, évek hosszú során keresztül. Szemben az organikus fejlődéssel, amelynek megszakítását még 1987-ben is helyénvalónak értékelte az egykori konkvisztádor, az akadémia létrejötténél bábáskodó és fennállásának ideje alatt működését gyakorta befolyásoló, abban jeleskedő dr. Szabó Imre akadémikus.[1736]

Az MSZMP PB 1963. április 17-én tartott ülésén határozatot hoztak a jogpolitikai elvek megváltoztatásáról.[1737] Az április 10-én előterjesztett dokumentumot[1738] ugyan elfogadták, utóbb azonban mégsem kerülhették meg, hogy a bíróságok és az ügyészségek kérdését újra ne vitassák meg. Ezt az MSZMP PB 1967. március 7-én tartott ülésének napirendjén „A bírák és ügyészek helyzete, illetményük rendezése" címmel tárgyalták.[1739] A határozat

1733 Dr. Major 1988. 59.
1734 Említhető itt az első tanfolyamról Hajdók Józsefné (Ádók Erzsébet) (Kistarcsa, 1915. január 11. – Budapest, 2006. január 4.), aki a Fővárosi V. ker. Ingatlankezelő Vállalattól házfelügyelőként vonult nyugállományba.
1735 Farkas Mihály: *El nem mondott beszéd.* 1956. Kézirat. 36.
1736 Szabó Imre: Ismét a bírói függetlenségről. *Állam- és Jogtudomány*, 1988. 1–2. sz. 1–2.
1737 Határozati jegyzőkönyv, 2. napirendi pont. A jogpolitikai irányelvek módosítása. *Az MSZMP PB ülése, 1963. április 17.* MNL OL M–KS 288. f. 5/298. ő. e. 1–6.
1738 Előterjesztés, 1963. április 10. Uo. 89–106.
1739 Határozati jegyzőkönyv, 7. napirendi pont. A bírák és ügyészek helyzete, illetményük rendezése. *Az MSZMP PB ülése, 1967. március 7.* MNL OL M–KS 288. f. 5/419. ő. e. 11–12.

az elfogadott béremelés mellett az immár újabb feladatok révén új nevet is kapott MSZMP KB Közigazgatási és Adminisztratív Osztályának feladatává tette annak vizsgálatát, hogy helyes-e az arány a bírók és ügyészek létszámában, nem szükséges-e átcsoportosítás.[1740] Ennek oka abban rejlett, hogy a korábbi évtizedekben folyamatosan apasztott bírói létszámmal folyamatosan nőtt az ügyhátralék.

A büntetőeljárást egyszerűsítő törvény ugyan 1967. január 1-jével hatályba is lépett, ettől azonban egyik pillanatról a másikra nem javulhatott a helyzet, ezért a további egyszerűsítés előkészítése már folyamatban volt, nem tűrt halasztást. A jogvégzett fiatalok azonban az alacsony bérek miatt a jog világában a közigazgatás mellett másutt, nagyobb jövedelmet biztosító állásokban kerestek és találtak is munkalehetőséget. A vidéki egyetemek jogi fakultásának esti, illetve levelező tagozatán – ahol jórészt tanácsi funkcionáriusok végeztek – az esti képzésüket doktori diplomájuk átvételével befejezők „általában nem tudják megoldani azokat a feladatokat, ami a bírói, illetve ügyészi munkakörben keletkezik".

Kádár nem tagadhatta a vita során, hogy „a helyzetet leglényegesebben az tudja megoldani, illetve jó irányban befolyásolni, ha a büntetőeljárásunkban rendet csinálunk. Ez nehézkesen, formálisan, bürokratikusan alakult az évek folyamán, kicsit túl lett teljesítve a norma – nem jó irányba."[1741] Arról nem ejtett szót, hogy ezért ki, vagy kik okolhatók az 1956. december közepétől eltelt évtizedben. Szemben a legfőbb ügyésszel, aki tényekkel alátámasztva még kevésnek is tartotta alárendeltjei számát, az első titkár egyetértett az ügyészek átcsoportosításával, de hozzátette, hogy „ne a leggyengébbeket csoportosítsák át!". Élettapasztalata alapján mondhatta, hogy „a bíráskodás különleges kategória, s az itt dolgozóknak különleges helyzetet kell biztosítani a társadalomban. […] Különleges ez a kategória, s ennek megfelelően kell kezelni."[1742]

Az MSZMP PB 1970. július 14-én tárgyalt az igazságszolgáltatás, a bírói és ügyészi szervezet fejlesztéséről.[1743] Az irányelvek az igazságszolgáltatás, a bírói és ügyészi szervezet fejlesztésére előterjesztésben javasolták, „hogy a bírói állás képesítéshez kötését törvény rendezze".[1744] Vita nélkül elfogadták – a részletes és érdemi vita során szóba se került –, mert a határozatban a bírói szervezetnél ugyanez olvasható: „a bírói állás képesítéshez kötését törvény rendezze".[1745] Ehhez azonban módosítani kellett a törvényt. A határozatban erre is kitértek, mert „új bírósági szervezeti és ügyészségi törvényt kell előkészíteni. Határidő 1971. december 31."[1746]

Emlékeztetőként és részben ismétlésként: amikor dr. Erdei vezette az igazságügyi tárcát, 1954. január 15-én kormányülés volt. A belső határozat szerint a „jogi végzettség előírását nem kell feltüntetni, ugyanakkor a gyakorlatban az igazságügyminiszter biztosítsa a jogi végzettségű bírók működését".[1747] Szemben a tárcavezetővel, aki nem kertelt, mert szerinte „hivatásos bíró csak szakképzett, egyetemet végzett lehet", a Nagy kormányfő távollétében ülést vezető Gerő ezt az érvelést ugyan elfogadta, de hozzáfűzte rögvest azt is, hogy „ki kell mondani, hogy hány éven belül kell megszerezni az akadémiát végzetteknek az egyetemi végzettséget". A vita végén Gerő visszatért a jogi végzettség kérdésére: célszerű-e azt kimondani? „Azt hiszem, hogy nem kellene kimondani, de gyakorlatilag csak jogi végzettségű em-

1740 Előterjesztés, 1967. február 27. Uo. 211–220.
1741 A vita jegyzőkönyve. Uo. 67–76.
1742 Kádár János hozzászólása. Uo. 73.
1743 Határozati jegyzőkönyv, 2. napirendi pont. Az igazságszolgáltatás, a bírói és ügyészi szervezet fejlesztése. *Az MSZMP PB ülése.* MNL OL M–KS 288. f. 5/522. ő. e. 5–6.
1744 Uo. 75.
1745 Uo. 139.
1746 Uo. 142.
1747 *1954. január 15. Határozati jegyzőkönyv*, 6. napirendi pont. In Baráth–Gecsényi (szerk.) 2018. 962.

bereket nevezzenek ki."[1748] Amikor pedig 1954. február 18-án a KV két osztályának tényfeltáró jelentésében – miként idéztem – az akadémiát végzettek egyetemi diplomaszerzésének végső határidejeként 1960-at jelölték meg, akkor az illetékesek erről sem vettek tudomást. (S volt olyan akadémiát végzett bíró, aki végül csak 1967-ben zárta tanulmányait.)[1749]

A gyakorlatot azonban évtizedeken keresztül úgy alakították, ahogy akarták. A dr. Szakács vezette bizottság javaslatát elfogadó párttestület is elodázta a döntést erről, amikor a bírói szervezeti törvény előkészítésének határidejét 1971. december 31-re tűzte ki. Azok az akadémiát végzettek, akik még addig sem szerezték meg egyetemi diplomájukat, rövid időre, de egy újabb haladékot kaptak.

A bírói szervezetről alkotott 1972. évi IV. törvény 54. §-a szerint „hivatásos bíróvá az a büntetlen előéletű, feddhetetlen magyar állampolgár választható, akinek választójoga van, 24. életévét betöltötte, egyetemi jogi végzettsége van és külön jogszabályban meghatározott szakvizsgát tett. A katonai bíróvá választás előfeltétele az is, hogy a megválasztandó személy a Néphadsereg hivatásos tisztje legyen."[1750] A különböző elnevezéssel működött gyorstalpaló utolsó aktusainak története a bírók esetében ennek a jogszabálynak az országgyűlés 1973. június 22–23-i ülésszakon történt elfogadásával és kihirdetésével, majd 1973. január 1-jével, a hatálybalépésével zárult. Azt a bírót pedig fel kellett menteni, aki „tisztségéről lemond és felmentését kéri", és akiről bebizonyosodott, hogy „tisztségének ellátására tartósan alkalmatlanná vált". Jelesül itt, mert nem tudta egyetemi-jogi végzettségét igazolni.[1751] Ha netán volt még valaki az akadémiát végzettek közül, és ennek következményeként szűnt meg bírói beosztása, az már az i betűre feltett pontként értelmezhető.

Miképp alakult az akadémiát végzett ügyészek helyzete? Esetükben az 1959. évi 9. tvr. – közismertebb, pontatlan elnevezéssel a „második ügyészi törvény" – 21. § (2) bekezdése rendelkezett. „Ügyésszé olyan magyar állampolgárt lehet kinevezni, aki jogi egyetemet végzett, két évi joggyakorlattal rendelkezik és a gyakorlat után sikeres szakvizsgát tett. E rendelkezéseket a jelen törvényerejű rendelet hatálybalépését követő kinevezéseknél kell alkalmazni." A (3) bekezdés szerint „a járási, városi, kerületi ügyésszé három évi, megyei (fővárosi) főügyésszé öt évi gyakorlattal rendelkező személyt lehet kinevezni". A jogszabályba foglaltak ezzel meghatározták a jövőbéli káderpolitikát, de a már kinevezetteknél – így az akadémiát végzetteknél – kiskapu maradt. Azzal, hogy legfőbb ügyész személyes döntésétől tette függővé, hogy valaki állásában megmaradhat-e, vagy sem. A (4) bekezdésben ugyanis az olvasható, hogy „a legfőbb ügyész a (2) és (3) bekezdésben foglaltak alól kivételt tehet". A munkaügyi vitákat – benne a munkaviszonyok megszüntetését is – szolgálati útra terelte, ezzel is a legfőbb ügyész védelmét biztosítva számukra.[1752]

Amikor az MSZMP PB 1959 augusztusában a bírói és ügyészi létszámnál elodázhatatlanná vált emelésről határozott, az idő tájt 110 bíró és 161 ügyész folytatta egyetemi tanulmányait. Közülük korábban a bírók mind az akadémiát végezték, az előterjesztő az ügyészeknél ugyan nem pontosította a korábban szerzett végzettség helyszínét, de kivétel kevés lehetett.[1753] A legfőbb ügyész azonban nem tétlenkedett, mert utóbb – miként dr. Nyíri Sándor* tájékoztatott róla –, az 5/1963. (június 19.) utasítás 2. és 59. §-aiban meghatározott feltételeket szabott az ügyészként dolgozó akadémiát végzetteknek az egyetem levelező szakon történő elvégzésére. Aki ezt nem tudta teljesíteni, távozni kényszerült.[1754] Az, hogy az ügyészség apparátusában még az idő tájt és később is dolgoztak olyan ügyészek, akik ugyan az akadémiát elvégezték, de az egyetemet nem, annak volt köszönhető, hogy a hivatalban lévő legfőbb ügyész élt a törvényerejű rendelet biztosította lehetőségével.

Magyarázatként fűzhetem hozzá, hogy – miként a korábbiakból kitűnik – szemben a bíróival, az ügyészi szervezetben 1953 nyarától radikálisabb létszámcsere történt, és ennek következtében itt sokkal több akadémiát, de egyetemet még nem végzett dolgozott, ennek minden káros hatásával együtt. Ez az oka annak, hogy a legfőbb ügyész nem nyilvános intézkedését követően – miként dr. Sódor István* tájékoztatott róla – a hetvenes évek első felében már kizárólag az egyetemek jogi fakultásán végzett és utána jogi szakvizsgát tett fiatal jogászokat neveztek ki ügyésznek.[1755] Az ügyészi szervezetről alkotott, ugyancsak 1972. június 23-án elfogadott és 1973. január 1-jén hatályba lépett jogszabály, az 1972. évi V. törvény a Magyar Népköztársaság ügyészségéről paragrafusai között nincsenek ezek a követelmények.[1756]

Az MDP meghasonlott, elemeire bomlott vezetéséről szólva, az országgyűlés 1957. május 11-én tartott ülésén Kádár – 1956-tal összefüggésben – nem titkolhatta, hogy „így értük meg azt a helyzetet, amely a vezetés szégyene, és nem a nép szégyene". Ez a minősítése azonban a nevével fémjelzett megtorlásra is érvényes. Nem a nép szégyene, hanem a nép nevét kisajátító, azzal visszaélő, a népbíróságokat ismételten felállító kádári pártvezetés szégyene – soha számon nem kért bűne – mindaz, ami 1956. november 4-ét követte.[1757] Továbbá azoknak a személyeknek, akik ebben részt vettek a megtorlást végrehajtó alvállalkozóként, közöttük sok-sok akadémiát végzett ügyész és bíró.

Mindennek a következményei csak évtizedekkel később, az adott politikai aritmetikának megfelelőképp, több mint két és fél évtized alatt elfogadott és hatályba lépett öt semmisségi törvénnyel váltak valamiképp orvosolhatóvá. Az annak idején életüktől, szabadságuktól megfosztott ártatlanokkal szemben elkövetett jogtiprásokért az államhatalom igyekezett erkölcsi, jogi s politikai helyrehozatalt biztosítani. Mindez azonban nem feledtetheti a korábban történteket, az első- és másodfokú bíróságok bírói pulpitusáról a tanácsvezetők által „A Magyar Népköztársaság nevében!", a tárgyalótermek felállított hallgatósága előtt kihirdetett elmarasztaló ítéleteket.

A 75. életévét már betöltött néhai koronaügyész-helyettes, dr. Váry a Békés megyei Hunyán otthonából kiebrudalt, életben hagyott páriaként, a kormányzó nevével illetett korszak politikai-társadalmi vezetőrétegének túlélőjeként, az annak idején, már 1950-től zajlott kitelepítésnek nevezett, valójában azonban lakóhelyről elűzésnek egyik áldozataként elmélázhatott a vele történteken. Azon, hogy ismételten miért következhetett be az, amire a kommün során elkövetett gaztetteket feltáró könyvéhez írott előszóban, 1922. december 1-jén figyelmeztette olvasóit. Mások ugyanis sokat tettek a proletárdiktatúra magyarhoni ismételt megvalósítása érdekében. Azért is, hogy dr. Váry se felejtsen. Amikor pedig az egykori koronaügyész-helyettes 1953 októberében immár Csengődön távozott a földi létből, nem tudhatott arról sem ő, sem a magyar nemzet milliói, hogy a szovjet pártelnökség tagjaként Nyikolaj Alekszandrovics Bulganyin mit vágott Rákosi s köre fejéhez Moszkvában 1953 kora nyarán, június közepén. Azt, hogy az a kalandorpolitika, amely dr. Váryt is sújt-

1748 *1954. január 15. Gyorsírói jegyzőkönyv*, 6. napirendi pont. Uo. 991.
1749 Hanesch Vilmosné volt – vélhetően – az akadémiát végzett bírók közül az utolsó, aki 1967-ben fejezte be tanulmányait. Országos Bírósági Hivatal Irattára, H–129 Hanesch Vilmosné, Budapesti XXI–XXII. kerületi Bíróság.
1750 1972. évi IV. törvény a bíróságokról. *Magyar Közlöny*, 1972. (július 8.) 52. sz. 521.
1751 Uo. 523.
1752 Az 1959. évi 9. számú törvényerejű rendelet a Magyar Népköztársaság ügyészségéről. *Magyar Közlöny*, 1959. (március 28.) 33. sz. 224–225.
1753 Jelentés a bíróságok és ügyészségek létszámhelyzetéről. Előterjesztés, 1959. augusztus 5. *Az MSZMP PB ülése, 1959. augusztus 11.* 2. napirendi pont. MNL OL M–KS 288. f. 5/144. ő. e. 115–126.
1754 Dr. Nyíri Sándor közlése, ezúton is köszönöm. MNL OL XX-10-f-5/1963. Legf.Ü. sz. ut.
1755 Dr. Sódor István közlése, ezúton is köszönöm.
1756 1972. évi V. törvény a Magyar Népköztársaság ügyészségéről. *Magyar Közlöny*, 1972. (július 8.) 52. sz.
1757 Zinner 2001–1. 215.

totta, „nem a szocializmushoz vezető út, hanem a katasztrófához vezető út".[1758] A különböző elnevezéssel működött gyorstalpaló, az akadémia fél évtizedes története s utótörténete ehhez adalék. Annak ellenére, hogy az oda beiskolázott, vezényelt vagy egyéb módon felvett hallgatók nem tudhatták, fel se tételezhették, hogy mit takar dr. Hajdu államtitkárnak a bírói kar „felfrissítését" szajkózó szándéka – ezt a „régi" bírók is csak utóbb érezhették meg a pőre valóságában – és Rákosi folyton-folyvást hangoztatott mondása, miszerint „új kommunista bírák kellenek". Az ügyészek mellett pedig olyan bírók, akiknek ügyészségi, bírósági és tárcabéli vezetőit a vizsgált időszakban az MKP, az MDP és az MSZMP bármely illetékes vezetőtestülete előzetesen jóváhagyta. A káderpolitika így valósult meg a hatalmi ágakon belül az igazságszolgálatás alrendszerében, az oly fennen hirdetett bírói függetlenség megsértésének láncolata ekképp vette kezdetét.

Ami történt, nem rögtönzés volt, hanem a munkáspártok kikényszerített egyesülésekor elfogadott pártprogram könyörtelen megvalósítása. Az 1944/45-ös kezdetek után az MDP programnyilatkozatában rögzítették, hogy „a párt síkraszáll az igazságszolgáltatás és a jogrendszer gyökeres, demokratikus reformjáért a termelési és társadalmi rend változásainak megfelelően. Küzd a laikus bíráskodás elvének kiterjesztéséért, a népellenes elemek kiküszöböléséért a bírói karból, a népi demokrácia érdekeinek és jogelveinek érvényesítéséért az igazságszolgáltatásban."[1759] A tettek következtek: 1948. szeptember 1-jén az igazságügyi tárca Törvényelőkészítő Ügyosztálya szétvált, létrejött az I/A Tanulmányi Osztály dr. Szabó Imre vezetésével. Az osztály ügykörét felidéztem a korábbiakban, az első kettőre most is helyénvalónak érzem az utalást: „1. A bírói és az ügyészi kar, valamint az Igazságügyminisztérium fogalmazási karának szakmai és demokratikus képzése. 2. A bírói és ügyvédi vizsgát megelőző és a demokratikus képzést szolgáló tanfolyamok szervezése és irányítása." Az MDP kánonja ismertté vált júniusban, két hónappal később megkezdődött a benne foglaltak megvalósítása. Ami pedig utána következett – a kijelölt pártfeladat végrehajtása –, arról olvashatott a Tisztelt Olvasó a kötet oldalain.

Egyik szerzőtársam, Somorjai Ádám pannonhalmi bencés szerzetes – az idő tájt a Szenttéavatási Kongregáció konzultora és a Mindszenty-Causa relátora – a Vatikánból közel másfél évtizede hozzám írott levelében vetette papírra az egykori hercegprímásról, hogy „nincs még egy olyan emberünk a magyar történelemben, akire annyit rákentek volna hazug módon és igaztalanul, mint ő. Magunknak tartozunk azzal, hogy rendbe tesszük, amit rendbe kell tegyünk, hogy végre helyreálljon a világrend. Az a rend, amelyet a földi igazságszolgáltatás a céhek szabályai szerint már nem tud rendbe hozni." Ádám atya a neki küldött 82 oldalas írásomra érkezett válaszát azzal zárta, hogy annak tartalma egyfajta bizonyíték „egy talán elmúlt? talán félmúlt és még mindig ható embertelen korra, amelyben a hazugságra nagyobb a kereslet, mint az igazságra. De csak egy ideig…"[1760]

Márpedig mindez nem csupán a néhai bíborosra, hanem a gyorstalpalóra küldött vagy oda önként jelentkezett és ott végzett ügyészekre, bírókra, illetve további hathetes képzés után lett hadbírókra, valamint igazságügyi vezetőkre is vonatkoztatható. Országszerte más jogász pályatársak életútját, sorsát befolyásolni képes magas igazságügyi vezetői tisztségekkel ismerték el tevékenységüket, kitüntetésekkel halmozták el őket. Elhallgatták ugyanakkor mindazt, amit elkövettek a nem munkásmozgalmi személyekkel és tízezrekkel szemben folytatott ítélkezésükkel – eltekintve közülük néhány 1962 késő nyári eltávolításától.

1758 *Jegyzőkönyv a szovjet és a magyar párt- és állami vezetők tárgyalásairól, 1953. június 13–16.* MNL OL M–KS 276. f. 102. cs. 65. ő. e.
1759 *A Magyar Dolgozók Pártja programnyilatkozata,* In Balogh Sándor – Izsák Lajos: *Pártok és pártprogramok Magyarországon (1944–1948).* Budapest, 1977. Tankönyvkiadó, 421.
1760 Somorjai Ádám OSB levele Zinner Tiborhoz, Vatikán, 2007. január 20–22. Birtokomban.

Az akadémiát végzettek a Magyar Dolgozók Pártja 1948. nyári pártprogramját valósították meg. Függetlenül attól, hogy minő segítséggel, de elvégezték az egyetemek jogi fakultását a levelező tagozaton '56 őszéig, vagy utóbb, amikor már Magyar Szocialista Munkáspárt sajátította ki a hatalmat. Eltekintve azoktól, akik hivatásuk gyakorlása, pályafutásuk során annak írott és íratlan szabályait igyekeztek betartani, a gyorstalpaló négy évfolyamának hallgatói tevékeny részeseivé váltak a honi büntető igazságszolgáltatás könyörtelen gépezetének, ki-ki a maga helyén, évtizedeken keresztül.[1761] Az egyetemi padsorokból kikerült társaikkal, valamint a Magyar Tudományos Akadémia néhány tagjának aktív szerepvállalásával együtt juttatták érvényre a proletárdiktatúra értékrendjét, védték annak hatalmát. A pártkorifeusok 1948 nyarán az ügyészi és a bírói karból a „népellenes elemek kiküszöbölését", valamint a „népi demokrácia érdekeinek és jogelveinek érvényesítését" tűzték ki célként, ám a pártprogram erőszakkal teli megvalósításakor – kriminalizálva a Kárpát-medencében élő milliók mindennapjait – a büntető igazságszolgáltatást évtizedeken keresztül a nemzettel szemben elkövetett sajátos pogrom eszköztárává silányították. Az akadémiát végzettek szerepvállalása elévülhetetlen, az igazságszolgáltatás főként a büntető ügyszakban évtizedeken keresztül a politika szolgálólányává vált. Ezért idézhetem itt sárvár-felsővidéki gróf Széchenyi István 1819. április 7-i naplóbejegyzését, miszerint a „szabadságát az ember rendszerint akkor becsüli, amikor már nem szabad, vagy ha szabadságát végtelen áldozatokkal vívta ki".[1762]

Befejezésként rögzíthetem, hogy a harag és részrehajlás nélkül való tényfeltárás kötelező elvének betartása mellett egy másik cél is vezérelt: a világ- és országszerte már alig-alig jelen lévő, egykoron különbözőképp szenvedő szépkorúak mellett az utódaik – és remélhetően a könyv lapjait forgatók – információs kárpótlása. Annak idején a sorsüldözöttekkel szemben hús-vér emberek alkalmazták vagy hágták át az ismert vagy titkos jogszabályokat, illetve épp elég volt, ha maradéktalanul betartották azokat. Az ártatlanok megkövetése ezért szükségessé tette a velük szemben különbözőképp eljáró, számos – az állami s a pártelitbe tartozó – politikus, továbbá a jogot egyetemi padsorokban és az akadémiát végzettek nevesítését. Egyfajta kései igazságtételként. Helyénvaló itt, és idézhető Nagy Gáspár 1984-ben írott emblematikus verséből, az *Öröknyár*ból az utolsó két sor alapján, hogy „nekünk nem szabad feledNI". Igen, mert nekem is évtizedek óta meggyőződésem, hogy a gyilkosokat igenis néven kell „nevezNI!" Ezért írásomban a másik „NI", az ötvenes évekbeli Nagy Imre s az idő tájt harcos-, 1956 ősze után vádlott-társa, dr. Donáth Ferenc korábbi, mások jogfosztását eredményező tevékenységét sem hallgattam el. Szemben másokkal.[1763] A kötetben gyakorta idéztem forrásokat, és arra tettem kísérletet, hogy álláspontomat ezekből alakítsam ki, „más szerzőkkel nem vagy alig vitatkozva, legfeljebb a vonatkozó szakirodalom egy-egy nyilvánvaló tévedését javítva, illetve megállapítását kiegészítve. […] Ennyire futotta, köszönet mindenkinek, aki bármikor és bármilyen formában segítette munkámat, annak bármelyik fázisát."[1764] Bízom benne, hogy a forrásokból feltártak és papírra vetettek elősegíthetik az egykor történtekkel való szembenézést. Hogy helyreálljon a rend…

1761 Tóth Judit: *Padláslesöprések kora. A beszolgáltatás Pest megyében.* (Előmunkálatok Pest Megye monográfiájához, 9.) Budapest, 2011. Pest Megye Monográfia Közalapítvány, 600. jegyzet, 125. „Zalka Károlynak, a Pest Megyei Bíróság elnökének visszaemlékezései szerint 10–12 akadémista dolgozott a Pest Megyei Bíróság keretein belül »mintegy politikai erősítésként is«. Az elnök elmondása szerint akadt köztük egy pár kiváló tehetségű, akik később valóban jelentős pályát futottak be, de »volt aztán egy középhad, amely úgy lassan belejött a bíráskodásba« […]."
1762 Széchenyi István: *Napló.* 2. kiadás. Válogatta, szerk., a fordítást ellenőrizte, a jegyzeteket és az utószót írta Oltványi Ambrus. Előszó Sőtér István. Ford. Jékely Zoltán (1814–1829) és Györffy Miklós (1830–1860). Budapest, 1982. Gondolat Kiadó, 104.
1763 Vö. Rainer M. 1996.
1764 Zinner 2014–3. 597.

Életutak[1764]

ACZÉL György (korábban Appel Henrik) (Budapest, 1917. augusztus 31. – Budapest, 1991. december 6.) a Magyar Dolgozók Pártja Baranya Megyei Pártbizottságának titkára volt, amikor letartóztatták 1949. július 6-án. A Budapesti Büntetőtörvényszék életfogytig tartó fegyházbüntetésre ítélte 1950. március 27-én. A Legfelsőbb Bíróság helybenhagyta elmarasztalását 1950. május 20-án. Szabadult 1954. augusztus 25-én. A Legfelsőbb Bíróság felmentette a vádak alól 1954. szeptember 1-jén. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának titkára 1964 és 1974, illetve 1982 és 1985, a Magyar Szocialista Munkáspárt Politikai Bizottságának tagja 1970 és 1985 között, a Minisztertanács elnökhelyettese 1974. március 21. és 1982. június 25. között.

AGÁRDY Jenő, balassai id., dr. (Izsák, 1880. augusztus 18. – San Clara [Kalifornia, Amerikai Egyesült Államok], 1954. november 19.) édesapja városi főjegyző volt.

A Kegyes Tanítórendiek Főgimnáziumában érettségizett 1897-ben. A Budapesti Királyi Magyar Tudományegyetem hallgatója volt. A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszéken 1909. decembertől jegyző, 1915. szeptembertől az igazságügyi tárcánál miniszteri fogalmazó, majd 1917. januártól segédtitkár. A Budapesti Királyi Ítélőtáblánál elnöki titkár 1918. júniustól. Berendelték szolgálattételre az igazságügyi tárcához, 1921. októbertől osztálytanácsos, majd miniszteri tanácsos jelleggel ruházták fel. A kormányzó 1936. január 18-án koronaügyész-helyettessé nevezte ki, esküt tett 1936. február 4-én, de továbbra is a tárcánál dolgozott. Kúriai tanácselnök 1943. december 31-től, esküt tett 1944. január 11-én. Az igazságügyi tárca Büntetőjogi Ügyosztályát vezette 1944-ben. Utóbb, a „B"-lista során állásából mindennemű ellátási vagy szolgálat alapján támasztható egyéb igény kizárásával eltávolították.

ALAPY Gyula, dr. (Komárom, 1911. december 18. – Fonyód, 1976. február 25.) jogász. Noha önéletrajzaiban is az olvasható, hogy a Kommunisták Magyarországi Pártjának tagja 1930. október 8-tól, utóbb, 1951-ben azonban azt is leírta, hogy „párttagság engem csak 1945-től illet meg". Elfogadták esetében a korábbi időpontot. A komáromi bencés gimnáziumban érettségizett, Pozsonyban folytatta egyetemi tanulmányait 1934. december 15-én avatták jogi doktorrá. Ügyvédjelölt 1937 áprilisáig, utána bírósági joggyakornok, illetve jegyző a Po-

---

1764 A közölt életutaknál a korábbiakban egyedül, illetve másokkal (Bank Barbara, Bódiné Beliznai Kinga, Estók József, dr. Kahler Frigyes, Horváth Miklós és Somorjai Ádám OSB szerzőtársakkal közösen írott életrajzaimat, valamint Németh László Sándor két legfelsőbb bírósági elnök életpályáját feldolgozó tanulmányából, néhai Bölöny József és Hubai László kormánytagok életrajzait tartalmazó feldolgozásából, dr. Ibolya Tibor kéziratából, továbbá a NEB (Perek'56) és a Nemzeti Örökség Intézete („Hol sírjaik homorultak") adatbázisaiból egyes jogászok, valamint elmaraszaltak biográfiáit hasznosítottam. Köszönettel tartozom Baráth Magdolnának az életutak szovjet vonatkozásait érintő kiegészítéseiért.

Itt az életrajzok között a kötet főszövegében nem, de az életutak között újonnan említett személyek biográfiái is olvashatók. Megjegyzem, hogy az életrajzok terjedelme közötti eltérésnek oka az, hogy egyes személyek itt közölt cselekményei, továbbá azoknak következményei függetlenek a jogászképző történetétől.

Az '56-os megtorlás során kivégzettek életútja nyomon követhető a NEB Perek'56, illeve legújabban Eörsi László 2021-ben kiadott kötetében.

zsonyi Ítélőtáblánál 1938. december 31-ig. A kezdő jogásznak Tornalja, Komárom voltak az újabb munkahelyei, miközben haladt felfelé a ranglétrán.

A Győri Királyi Ítélőtáblánál volt tanácsjegyző, amikor 1941. május 31-én kinevezték járásbírónak a Gyulai Járásbíróságra. Pár nappal később, július 12-én az Érsekújvári Királyi Járásbírósághoz, onnan 1943. október 30-án a helybéli Királyi Törvényszékhez helyezték át törvényszéki bírónak. Napokkal a nyilasok hatalomra juttatása előtt ismét katona lett, túlélte Drezda bombázását, 1945 áprilisában érkezett vissza Érsekújvárra, ahonnan június végén települt át Magyarországra.

A Győri Törvényszékhez érkezve ideiglenesen beosztott bíró, illetve népügyész lett. 1946 júniusában megbízták a Győri Népügyészség vezetésével. 1947. június 23-án a népügyészségi vezető állása mellett kinevezték vezető államügyésszé a Győri Államügyészségen. A Magyar Dolgozók Pártja Központi Ellenőrző Bizottságának tagja lett. A Budapesti Államügyészség elnöke 1948. június 28. és 1956 májusa között. A kiemelkedő törvénysértő büntetőperek elsőfokú büntetőeljárásaiban ő volt a népügyész, illetve államügyész.

A Minisztertanács 1956. május 12-én megbízta az Országos Kriminalisztikai Intézet létesítésének előkészítésével. A forradalom alatt bántalmazták, őrizetbe vették november 2-án, a szovjet csapatok szabadították ki november 6-án. Moszkvába távozott novembert 23-án, távollétében megbízatását november 27-én visszavonták, feladata alól 1956. december 3-án a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány felmentette. Hazatérése, 1958. március 19-e után a Magyar Tudományos Akadémia Állam- és Jogtudományi Intézetében dolgozott tudományos munkatársként. Eltávolították, 1962. augusztus 10-én kizárták a Magyar Szocialista Munkáspártból. Nevét felsorolták 1962 augusztusában azok között a törvénysértést elkövető ügyészek között, akik akkor már nem dolgoztak az igazságügyi apparátusban. 1962. október 22. és 1972. április 10-i nyugállományba vonulása között a Tiszántúli Áramszolgálati Vállalat Debreceni Igazgatóságának jogtanácsosaként dolgozott Budapesten. Felmérte helyzetét: „nem vagyok kirakatba való." Nyaralójában hunyt el.

ALEXA Miklós, dr. (Tiszaeszlár, 1927. március 20. – Nyíregyháza, 2000. augusztus 1.) hat elemit végzett. Mezőgazdasági munkás 1942-től, kőművestanuló 1944 és 1948 között, majd kőművessegéd a Magyar Államvasutaknál és a Magasépítő Vállalatnál. A Magyar Dolgozók Pártjának tagja 1950-től. A Bírói és Államügyészi Akadémiát végezte 1950–1951-ben, utána 1952-ben szemináriumvezető lett, illetve előadó volt az igazságügy tárca tanulmányi osztályán, de innen még ugyanebben az esztendőben áthelyezték, és rövid ideig szolgált az Államvédelmi Hatóság budapesti osztályán is. Miután ott nem kapott képzettségének megfelelő állást, kérte leszerelését.

1952. május 8-tól a Veszprém Megyei, 1953. március 12-től a Budapesti Államügyészségen ügyész. Az igazságügy-miniszter óhajára június 22-én az illetékes osztályvezető, Keleti javasolta, de a Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1953. július 13-án nem fogadta el a Borsod Megyei Államügyészség vezetőjének. Azért került Nyíregyházára 1953. augusztus 22-én, mert kinevezték a megyei ügyész helyettesévé, majd 1955. február 21-től megyei ügyészként a Szabolcs-Szatmár Megyei Ügyészséget (1959-től főügyészséget) vezette.

A kádári megtorlás során (az utóbb kivégzett) Szilágyi László és társai büntetőügyében a megyei rendőrség politikai osztálya 1957. februárban kezdte meg hivatalosan az általa felügyelt vizsgálatot. Ezt az illetéktelen vizsgálati eljárást azonban jóval a határidőn túl, 1957. júliusban zárta le s adta át a katonai szerveknek. Jogi doktori oklevelét 1959-ben szerezte meg. 1989. július 31-ével nyugdíjazták. Elhunytakor a Legfőbb Ügyészség elutasította a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei főügyész kérését, hogy az ügyészi szervezet saját halottjának tekintse.

ALEXANDER Ödön (Sátoraljaújhely, 1903. október 31. – Chemed [Izrael], 1973. szeptember 14.) az elemit és a középiskolát szülővárosában végezte. A szegedi egyetemen vette át jogi oklevelét 1933-ban. 1938-ig dr. id. Bettelheim Jakab, majd 1939-től 1940-ig dr. Burger Jakab sátoraljaújhelyi ügyvédek irodájában a Miskolci Ügyvédi Kamara ügyvédjelöltjeként dolgozott. A Magyar Izraeliták Pártfogó Irodája zempléni körzeti irodájának 1940. május és 1942. április 1. között volt a jogügyi előadója. Mivel szülővárosában elrejtette s élelmezte a Szlovákiából menekült zsidókat 1942 márciusában, a helybéli rendőrkapitányság a garanyi táborba internálta áprilisban. Ekkor a Sátoraljaújhelyi Királyi Törvényszék pénzbüntetésre ítélte. Júniustól rendőri felügyelet alatt állt 1944 késő tavaszáig.

1940-től minden esztendőben munkaszolgálatot teljesített, majd 1944-ben előbb Auschwitzba, végül Mauthausenbe (nekrológja szerint Buchenwaldba) deportálták, onnan 1945. augusztus 12-én tért vissza. A Sátoraljaújhelyi Népügyészségen 1945. szeptember 11-től népügyészként teljesített szolgálatot. Igazolták 1945. november 8-án. 1948 februárjától a Budapesti Népügyészség népügyésze. 1956 ősze után rokonaival együtt Izraelbe távozott, könyvtáros lett. 1971-ig New Yorkban is élt. Onnan már betegen tért vissza Mosav Chemedbe Elza nővéréhez, özvegy Klein Imréhéhez.

ALFÖLDY Dezső, nemesmiliticsi, dr. (Temesvár, 1875. augusztus 2. – Balatonalmádi, 1961. május 19.) Budapesten 1897-ben szerzett jogi diplomát, itt volt királyi törvényszéki aljegyző, utána Esztergomban albíró 1902 és 1906 között. A Győri Királyi Ítélőtábla tanácsjegyzője több éven keresztül, később törvényszéki, 1923. május 15-től kúriai bíró. Felmentették állásából, kinevezték a Budapesti Királyi Ítélőtábla alelnökévé 1935. június 30-án. 1940-ben az ítélőtábla elnöke lett, hivatali székét 1946. szeptember 30-ig töltötte be. A felsőháznak fennállásáig tagja volt. 1945. május 2-án igazolták. Feleségével együtt kitelepítették a fővárosból.

ALKÉR Kálmán, dr. (Budapest, 1882. december 31. – Budapest, 1950. március 22.) a Budapesti Királyi Magyar Tudományegyetem jogi karán folytatta tanulmányait, 1909-ben bírói vizsgát tett. 1914-ben albírónak, majd törvényszéki bírónak nevezték ki. 1919 augusztusát követően az igazságügyi tárcához osztották be, 1923-ban előléptették ítélőtáblai bíróvá. A Miniszterelnökség képviseletében több nemzetközi tárgyaláson vett részt. Jogi szakíróként is tevékenykedett. 1930. szeptember 30-tól a Magyar Királyi Kúria bírója. Berendelték ismét az igazságügyi tárcához, ezt megszüntették 1935. július 1-jén. Ismételten berendelték 1937-ben, de megszüntették 1937. október 31-én. Nyugállományba vonult 1939-ben. Özvegyét 1951-ben kitelepítették a fővárosból.

ALMÁSI Antal, dr. (Galgóc, 1873. november 14. – Budapest, 1941. december 15.) a Budapesti Királyi Magyar Tudományegyetem szerzett jogtudori oklevelet. Okleveles ügyvéd. 1910-ben magántanárrá képesítették, majd 1926-ban nyilvános rendkívüli tanári címet nyert, és 1927-től a budapesti Magyar Királyi Pázmány Péter Tudományegyetemen a magyar magánjog magántanára lett. A Magyar Királyi Kúrián 1926. június 19-től bíró. Hivatali ideje alatt hunyt el.

ALMÁSINÉ TÖRŐCSIK Anna, dr. (korábban Horváth Józsefné) (Gádoros, 1925. július 15. – Várpalota, 2007. április 5.) az Orosházai Kisbirtokosok Kereskedelmi Részvénytársaságnál 1943-tól kifutóként, majd Nagyszénáson takarítónőként dolgozott. A Magyar Kommunista Párt tagja 1945-től, és a párt Békés megyei szervezeténél lett adminisztrátor. Budapesten dolgozott 1946. áprilistól a Belügyminisztériumban, rendőr irodai tiszt lett. A Büntetőbírói és Ügyészi Akadémia hallgatója 1949. szeptember és 1950. augusztus között, utána elvégezte a tartalékos hadbírói tanfolyamot. A budapesti tudományegyetemen 1946 és 1951 között folytatott tanulmányait befejezte, 1951-ben jogászi oklevelet szerzett.

A Budapesti Katonai Ügyészségen szolgált 1950. októbertől belügyi állományban rendőr, később a Magyar Néphadsereg állományában honvéd századosi rendfokozatban. A Legfőbb Ügyészség Politikai Csoportjához 1957. március 1-jével áthelyezték ügyésznek, de 1958 januárjában visszakerült a Budapesti Katonai Ügyészségre. A négy távollétében halálraítélt, első fokon Fehér István* és Tóth Miklós*, másodfokon Horváth Zoltán* és Tóth Lajos*, és társaik büntetőügyében elkészítette a vádiratot. Részt vett az utóbb kivégzett Bokor János és Takács Kálmán büntetőeljárásában, Bokort ki is hallgatta.

ALMÁSY Dezső, dr. (Felsőtök, 1883. december 12. – Budapest, 1962. augusztus 14.) kúriai bíró 1939. március 1-jétől. Igazolták. Nyugállományba vonult 1950. december 31-én.

ALMÁSY Pál (Vác, 1902. július 8. – Budapest, 1985. március 17.) hivatásos katonatiszt, 1924-től tüzér hadnagy, a csapatszolgálat alatt elvégezte a József Nádor Gazdasági és Műszaki Egyetemet, ahol gépészmérnökké avatták. A második világégés idején a Haditechnikai Intézetben dolgozott, 1942 őszétől alezredes. Letartóztatták 1944. november 22-én. A Magyar Királyi Honvéd Vezérkar Főnökének Bírósága III. halálbüntetésre marasztalta el, de végül, a kegyelmi tanácskozás során 1944. december 7-én tizenöt évi fegyházbüntetésre ítélték Kiss János* altábornagy és társai büntetőperében. Sopronkőhidáról Németországba hurcolták, 1945 májusában tért haza. A Honvédelmi Minisztériumban csoportfőnök, majd vezérőrnagy lett 1945. október 1-jén. Rövid ideig őrizetben tartották 1947. január 24-től. Ismét letartóztatták 1950. május 30-án. A Budapesti Büntetőtörvényszék életfogytig tartó fegyházbüntetésre ítélte Kővágó József és társai büntetőügyében 1950. november 27-én – nem jogerősen. Szabadult 1956. augusztus 3-án. A Legfelsőbb Bíróság 1957. november 15-én felmentette a vádak alól.

ALTOMÁRÉ Iván (Szentendre, 1894. március 1. – Budapest, 1976. július 23.) tisztviselő volt 1915-ig. Az orosz fronton hadifogoly, majd a Vörös Hadseregben már tiszt lett. Különböző beosztásokban töltött be vezető szerepet a Szovjetunió élelmiszeriparában. Hazatért 1948-ban, és előbb a Tejipari Igazgatóság helyettes vezetője, majd 1948–1949-ig a Tejipari Központ vezérigazgatója. A Könnyűipari Minisztériumban 1949 és 1950 között élelmezési csoportfőnök, a belkereskedelmi tárcánál 1950-től 1951-ig ugyancsak csoportfőnöki beosztásban dolgozott. Élelmezési miniszterhelyettes 1951. január 27. és 1952. január 5., majd az élelmiszeripari tárca első embere 1956. július 30-ig. Nyugállományba vonult.

ANDERSEN, Alsing Emmanuel (Koppenhága, 1893. február 5. – Koppenhága, 1962. december 5.) dán honvédelmi, pénzügy-, bel- és egészségügyi miniszter 1933 és 1948 között. Az Egyesült Nemzetek Szervezetében állandó képviselő, a magyar kérdést vizsgáló különbizottság elnöke 1957–1958-ban. A Dán Szociáldemokrata Párt alelnöke és a Szocialista Internacionálé elnöke 1957 és 1962 között.

ANDÓ Ferenc, dr. (Berettyóújfalu, 1922. szeptember 18. – Budapest, 1996. június 17.) jogászi pályája elején járásbírósági aljegyző 1945 decemberétől, tanácsjegyző a Budapesti Népbíróságon 1948. júniusig, népügyész a Budapesti Népügyészségen 1949. május 1-jéig. Hivatásos katonatiszt lett, előbb katonai ügyész, majd pályájának állomásai: Budapesti Katonai Törvényszék, Budapesti Hadbíróság, Budapesti Helyőrségi Bíróság (ahol elnökhelyettes 1956. november 30-ig). Az igazságügyi tárca katonai főosztályának helyettes vezetője 1957. április 27-től. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága 1958. február 18-án elfogadta, hogy az igazságügyi tárcánál miniszterhelyettes, egyúttal a Katonai Főosztály vezetője legyen 1958. május 27. és 1962. szeptember 6. között. A honvédelmi miniszter ezredesi előléptetését 1958. november 26-án javasolta, a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának Titkársága 1958. december 11-én elfogadta, hogy a tárca a Miniszertanácsnak az előléptetésre javaslatot tegyen. Nevét felsorolták 1962 augusztusában azok között a törvénysértést elkövető ügyészek között, akik akkor még az igazságügyi apparátusban dolgoztak. A Honvédelmi Minisztérium Jogi és Igazgatási Főosztályának vezetőjeként vonult nyugdíjba.

ANTAL István, vitéz, dr. (Kenderes, 1896. február 18. – Budapest, 1974. szeptember 5.) ügyvéd, tisztviselő volt. A Miniszterelnökség Sajtóosztályát vezette 1932-től 1935-ig. Két alkalommal igazságügyi államtitkár: 1935. április 17. és 1936. november 2., illetve 1938. április 2. és 1942. április 17. között. A Nemzetvédelmi Propagandahivatal élén álló tárca nélküli miniszter 1942. április 17-től augusztus 29-ig, igazságügy-, továbbá vallás- és közoktatásügyi miniszter 1944. március 22. és augusztus 29. között. Az amerikai hatóságok fogságába esett, kiadták és hazaszállították Magyarországra 1945. október 9-én. A Budapesti Népbíróság 1946. április 5-én, a Népbíróságok Országos Tanácsa 1946. augusztus 31-én egyaránt halálra ítélte. A köztársasági elnök halálbüntetését 1946. október 14-én kegyelemből életfogytig tartó kényszermunka-büntetésre változtatta át. Szabadult 1960-ban. Megírta kéziratban maradt emlékiratait a Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézetének felkérésére.

ANTAL Jánosné (Sporn Ilona) (Aranyosgerend, 1908. augusztus 7. – Budapest, 1987. szeptember 17.), *„Antal Helén"*. Orvosi asszisztens, adminisztrátor, akinek férje ismert baloldali publicista, író volt. Előbb a román, majd 1933-tól a honi kommunista párt tagja. Letartóztatták 1937 októberében, házi őrizetben tartották. Részt vett a kezdetektől a náciellenes mozgalomban főként sajtó- és propaganda területen. Elterelve a figyelmet magáról a Független Kisgazdapárt Polgári Tagozatában tevékenykedett. Dolgozott a központi pártapparátusban, állami területen, végül 1956. május és 1969. január 31. között a Magyar Tudományos Akadémián sajtótitkárként, onnan vonult nyugállományba, de ezt követően még 1982-ig foglalkoztatták.

ANTAL Pál (korábban Mayer), dr. (Gyula, 1896. január 26. – Budapest, 1970. július 20.) az első világháború idején 1916-ban orosz hadifogságba esett, 1921 januárjában tért haza. Egyetemi tanulmányait 1925-ben Szegeden fejezte be, az egységes bírói és ügyvédi vizsgát 1928-ban tette le. Ezt követően több különböző fokú bíróságon – Gyulán, Mezőcsáton, Kaposvárott – tevékenykedett, 1941 és 1945 között a Csáktornyai Járásbíróságon már elnök volt. A második világháború után 1945-től 1948-ig a Nagykanizsai Járásbíróságon járásbírósági elnökhelyettesként, 1948-tól a Pécsi Megyei Bíróságon tanácsvezetőként dolgozott. 1946-ban belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba, 1948 januárjában a Magyar Kommunista Pártba „igazolt" át, de a Magyar Dolgozók Pártja megalakulását követő tagrevízió során kizárták.

A forradalom és szabadságharc leverése után „derekasan kivette részét az ellenforradalmi bűncselekményeket elkövetők felelősségre vonásából a megyei bíróságnál és a Legfelsőbb Bíróságnál egyaránt". Berendelték a Legfelsőbb Bírósághoz, ezért fizetési pótlékot és kiküldetési járandóságokat kapott, azt többször meghosszabbították 1960. április 30-ig. Munkaviszonyát Pécsett, kölcsönös megegyezéssel, 1962. március 31-én megszüntették.

ANTALFY Mihály, dr. (Devecser, 1877. szeptember 25. – Budapest, 1949. december 15.) Budapesten államtudományi, Kolozsvárott jogi doktori oklevelet szerzett. Letette a bírói és ügyvédi vizsgát. A Központi Statisztikai Hivatalnál tisztviselő 1897 és 1901 között. Igazságügyi szolgálatának kezdete 1901, volt királyi járásbíró Baranyaszentlőrincen és Pécsett, vizsgálóbíró Szarajevóban. A Budapesti Királyi Ítélőtáblán 1922-től, kúriai bíróként 1928.

december 20-tól ítélkezett, esküt tett 1929. január 8-án. Felruházták a tanácsvezetés jogával 1942. január 22-től. Kúriai tanácselnök 1942. december 31-jétől, esküt tett 1943. január 20-án. Nyugállományba vonult 1948. szeptember 30-án.

ANTALL József Tihamér, dörgicsei és kisjenei ifj., dr. (Pestújhely, 1932. április 8. – Budapest, 1993. december 12.) Budapesten a Piarista Gimnáziumban érettségizett 1950-ben. Az Eötvös Loránd Tudományegyetemen szerzett bölcsész diplomát. A Magyar Országos Levéltárban, a Pedagógiai Tudományos Intézetben dolgozott, 1955-től tanított magyar nyelvet az Eötvös József Gimnáziumban. Forradalmi szerepvállalásáért fegyelmi büntetést kapott, áthelyezték 1957-ben a Toldy Ferenc Gimnáziumba, 1959-ben azonban eltiltották a pedagógusi gyakorlattól, könyvtáros volt két esztendőn keresztül. A Semmelweis Orvostörténeti Múzeum Könyv- és Levéltárában 1964-től tudományos munkatárs, 1985-től főigazgató.

A Magyar Demokrata Fórum elnöke 1989. október 21-jétől, Magyarország miniszterelnöke 1990. május 23. és 1993. december 12. között. Hivatali ideje alatt hunyt el.

APOR Vilmos, báró altorjai, boldog (Segesvár, 1892. február 29. – Győr, 1945. április 2.), Nagyváradon szentelték római katolikus pappá 1915. augusztus 24-én. Győri megyéspüspök 1941. február 2-tól. A Vörös Hadsereg katonái lőtték le, miközben a nőket védelmezte püspökvárában. 1997. november 9-én boldoggá avatták.

APRÓ Antal (Szeged, 1913. február 8. – Budapest, 1994. december 9.) Budapesten volt szobafestősegéd. 1936 júniusában a Hajdók Béla* cipészsegéd vezette kommunista csoport tagjaival együtt letartóztatták. Őt s a másik fővárosi szobafestősegédet, Kohn Miksát* a Szegedi Királyi Törvényszék 1936. szeptember 18-án négy hónapi fogházbüntetésre ítélte. A fellebbezéseket a Szegedi Királyi Ítélőtábla 1936. december 21-én tárgyalta, helybenhagyva ítéletét.

1944-től 1956-ig a Magyar Kommunista Párt, majd a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének tagja, 1946-tól 1952-ig, majd 1953 és 1956 között a Politikai Bizottság tagja. 1956. október 28-tól a Magyar Dolgozók Pártja Elnökségének tagja. 1956. október 25-től 31-ig a Magyar Dolgozók Pártja Katonai Bizottságának vezetője. Megalakulásától 1988-ig tagja a Magyar Szocialista Munkáspárt Ideiglenes Központi Bizottságának, illetve Központi Bizottságának és 1980-ig az Ideiglenes Intéző Bizottságnak, illetve a Politikai Bizottságnak. 1956. november 7-től iparügyi miniszter, 1957. május 9-től 1971-ig miniszterelnök-helyettes. 1956–1958-ban a Hazafias Népfront Országos Tanácsának elnöke. 1971 és 1984 között az Országgyűlés elnöke.

ARADI Nóra (Tóth Sándorné) (Kőrösbökény, 1924. augusztus 9. – Budapest, 2001. február 10.) az 1930-as évek közepén költözött a magyar fővárosba, 1942-ben érettségizett, vendéghallgató az egyetem bölcsészkarán. A román munkásmozgalomban dolgozott egy ideig újságíróként, majd visszaköltözött Budapestre, ahol 1945 és 1950 között művészettörténet–muzeológia szakot végzett. Az akkor a *Szabadság*nál újságíró, kommunista párttag előmenetelét elősegítette, hogy 1945. október 17-én (fennmaradt jegyzőkönyv szerint) tanúvallomást tett, önként jelentkezve a Honvédelmi Minisztérium Katona Politikai Osztály Elhárító Osztályán arról, hogy az ott készült „jegyzőkönyveket fenntartással kell fogadni – dr. Soós Károly, a Honvéd Vezérkar Főnökének ügyésze szerint –, mert a kihallgatások erőszakos módon történnek. Általában bizalmatlansággal nyilatkozott a katonapolitikai osztály munkájának lassúságáról." Titkos ügynökként segítette a katonai titkosszolgálatot 1947-ig. Utána 1952-ig volt a honvédség polgári alkalmazottja. A Népművelési Minisztériumban dolgozott 1954-ig, akkor aspiráns lett. A Művelődésügyi Minisztérium képzőművészeti osztályvezetője 1957 és 1961 között. Egyetemi adjunktus 1959-től, docens 1961-től, egyetemi tanár 1972 és 1994 között az Eötvös Loránd Tudományegyetemen.

ARANYI Sándor, dr. (Nagybecskerek, 1908. április 7. – Balatonfüred, 1982. július 12.) hivatásos katona, orvos-ezredes. A középiskolát Szolnokon, az egyetemet a fővárosban végezte el. A németellenes küzdelmekben részt vett, a megszállók letartóztatták 1944. november 25-én. Az őt terhelő dokumentumok hiánya miatt nem állíthatták a hadbírák elé Sopronkőhidán, szabadult. Az utána következő szovjet hadifogságból a miniszterelnök közbenjárására 1945 májusában szabadult. Ezredes lett 1946-ban. A Tiszti Kórház Szülészeti–Nőgyógyászati osztályának 1949-től volt a vezető főorvosa. Letartóztatták 1950. április 13-án. A Budapesti Katonai Törvényszék 1950. augusztus 10-én tizenöt évi kényszermunkára, a Katonai Főtörvényszék 1950. augusztus 17-én tizenöt évi fegyházbüntetésre ítélte. Szabadult 1954. szeptember 7-én, a Katonai Felsőbíróság 1954. szeptember 29-én felmentette a vádak alól. Előbb az Egészségügyi Minisztériumban dolgozott, majd nyugdíjba vonulásáig Csongrádon volt szülész-nőgyógyász főorvos.

AUER György, alsóterényi, dr. (Budapest, 1888. augusztus 26. – Budapest, 1958. április 25.) Pécsett a tudományegyetem magántanára 1928-tól, majd tíz esztendővel később már egyetemi tanár. A Budapesti Királyi Ügyészségen, majd a Budapesti Királyi Főállamügyészségen szolgált 1917 és 1940 között. A Budapesti Főállamügyészségen 1945-től főállamügyész volt. Kúriai tanácselnök 1948. július 2-tól, esküt tett 1948. július 16-án. Nyugállományba vonult 1949. december 31-én.

AVAR Jenő (korábban Rogrün), dr. (Esztergom, 1916. január 23. – Budapest, 2004. szeptember 7.) a Magyarországi Szociáldemokrata Pártnak 1945-től, a Magyar Kommunista Pártnak 1948-tól, majd a Magyar Dolgozók Pártjának tagja. Visszaminősítették tagjelöltté a felülvizsgálatkor, 1951-től lett ismét párttag. Édesapja orvos volt, fia az egyetem jogi fakultását végezte. 1939-től közigazgatási gyakornok, majd vármegyei aljegyző 1945. júniusig. Közben katona, őrmester 1942-től 1944 őszéig, megszökött, a fővárosban bujkált. 1945 nyarától népügyész volt Esztergomban és Sopronban, majd 1947-től a fővárosban a Budapesti Népügyészségen annak megszűnéséig. 1949 júliusától 1954. június 15-ig a Budapesti Államügyészségen, majd a Legfőbb Ügyészségen dolgozott, a Különleges Ügyek osztályán főosztály-ügyész.

Keleti 1955. június 28-án azt javasolta a Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottságának, hogy a legfőbb ügyész első helyette legyen. Azzal, hogy „Czakó Kálmán legfőbb ügyész felmentésével kapjon megbízást a Legfőbb Ügyészség vezetésére. Ha a következő hetekben nem találunk erősebb kádert a helyére és Avar e[lvtárs]. bebizonyítja rátermettségét a vezetésre, az Országgyűlés őszi ülésszakán meg lehet választani legfőbb ügyésznek." A Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottsága 1955. június 30-án kizárólag a legfőbb ügyész első helyettesének fogadta el. Miután 1955. augusztus 3-án dr. Szalay Józsefet bízták meg Czakó helyettesítésével, sorsa másképp alakult. 1955. október 1. és 1956. december 5. között fővárosi főügyészhelyettes, majd 1958. január 12-ig ismét a Legfőbb Ügyészségen teljesített szolgálatot. Ekkor visszahelyezték a Fővárosi Főügyészséghez, ahol ismét főügyészhelyettes volt 1962. szeptember 16-ig. Nevét felsorolták 1962 augusztusában azok között a törvénysértést elkövető ügyészek között, akik akkor még az igazságügyi apparátusban dolgoztak, ezt követően eltávolították. Nyugállományba vonulásáig, 1977. június 30-ig csoportvezető volt az Országos Kriminalisztikai Intézetben.

ÁBEL Bódog (Budapest, 1880. július 7. – Budapest, 1953. szeptember 10.) Budapesten végezte tanulmányait. Tisztviselő lett a Ganz és Társa Danubius Gépgyárnál. Irodafőnök volt

Bécsben 1907 és 1912 között a Leobersdorfer Maschinen Fabrik AG-nél, majd 1912-től a Teudloff–Dittrich Gépgyárnál, 1913-tól a Budapesti Szivattyú- és Gépgyárnál ügyvezető igazgató. Később a Magyar–Amerikai Olajipari Részvénytársaságnál lett igazgató, a beszerzési osztály vezetője. Őrizetbe vették 1948. augusztus 28-án. A Budapesti Népbíróság 1948. december 9-én tizenöt évi, a Népbíróságok Országos Tanácsa 1949. január 20-án tízévi fegyházbüntetésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1951. május 22-én elutasította perújrafelvételre benyújtott kérelmét, Recskre hurcolták. Szabadságvesztés-büntetésének letöltése közben vesztette életét. Ítéletei az 1990. évi XXVI. törvény, a második semmisségi törvény hatálya alá tartoznak.

ÁCS Lajos (korábban Feldmann) (Budapest, 1922. szeptember 22. – Budapest, 1968. szeptember 18.) középiskolai tanulmányai után beiratkozott a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Közgazdaságtudományi Karára. Tanulmányai mellett 1941–1942-ben a Magyar Szövetkezeti Központok Áruforgalmi Részvénytársaságnál, 1943–1944-ben a pilisszentiváni bányában dolgozott. 1943-ban abbahagyta egyetemi tanulmányait. A Magyar Kommunista Pártnak 1945-től tagja, augusztustól Buda környéki járási titkára volt. Pártiskolát végzett, 1948 szeptemberétől a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének egyik osztályán volt alosztályvezető, 1950. áprilistól osztályvezető-helyettes, decembertől a Somogy Megyei Bizottságot vezette. A II. kongresszus végétől, 1951. március 1-jétől a Központi Vezetőség póttagja, szeptembertől a Központi Vezetőség Párt- és tömegszervezetek Osztályának helyettes vezetője lett. A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1953. február 11-én megbízta a Szervező Bizottság vezetésével. Elvégezte a moszkvai pártakadémiát, 1953. februártól a Központi Vezetőség és a Politikai Bizottság rendes tagjává választották, osztályvezető, majd 1953. májustól országgyűlési képviselő, 1953. június 27-től már a Központi Vezetőség egyik titkára lett, Rákosi következetes támogatójaként.

A magyar delegáció 1956. októberi jugoszláviai látogatásakor Gerőt helyettesítette, majd tájékoztatta a hazaérkezőket. A Központi Vezetőség 1956. október 23-ról 24-re virradó ülésen kimaradt a vezető testületekből. A budapesti lengyel diplomáciai testület épületében tartózkodott egy hónapon keresztül október 30-tól. Kádár és köre nem engedte visszatérni a politikai életbe. 1957-től a Magyar Nemzeti Bank ügyvezető igazgatójaként, 1958 őszétől osztályvezetőként a Magyar Nemzeti Bank Tanulmányi osztályát vezette, majd főosztályvezető-helyettesként dolgozott. Ford-ösztöndíjas volt 1965–1966-ban az Amerikai Egyesült Államokban. Hazatérése után, 1968. júliustól öngyilkosságáig a Pénzügyminisztérium főosztályvezető-helyettese volt.

ÁDÁM György, dr. (Budapest, 1921. szeptember 27. – Budapest, 2011. június 18.) munkaszolgálatos 1942. október 5-től, deportálták a Graz melletti Libenauba, szabadult 1945. május elején. Két fiútestvérét veszítette el. 1946 és 1951 között a Gazdasági Rendőrség, majd Belügyminisztérium Államvédelmi Hatósága, végül az Államvédelmi Hatóság Vizsgálati osztályán államvédelmi főhadnagy. Miután nem lett csoportvezető, megsértődött és távozott. Visszatért 1956. november 4. után, 1957. február és 1962. augusztus 24. között szolgált az állambiztonságnál. A rendőr őrnagynak „a törvénysértések gyakorlati végrehajtásában felelős államvédelmi vezetők és beosztottak" eltávolításakor kellett abbahagyni az oktatást a Dzerzsinszkij Iskolán. Jogtanácsos lett az Országos Kőolajipari Trösztnél 1962 és 1964 között. A Semmelweis Orvostudományi Egyetem és jogelődje tanára 1964-től 1991-ig. Kandidátus 1975-től, a Magyar Tudományos Akadémia doktora 1986-tól, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának tiszteletbeli tanára 2005-től. 1991-től előbb a 384. sz. Jogtanácsosi Munkaközösség, majd Ügyvédi Iroda tagjaként járt el különböző ügyekben. A Magyar Ellenállók, Antifasiszták Szövetsége elnökségének tagja, a szervezet jogtanácsosa volt.

BACSÓ Ferenc, dr. (Nagyvárad, 1902. május 18. – Budapest, 1963. október 5.) Szolnokon érettségizett 1920-ban az Állami Verseghy Gimnáziumban. 1927. januárban a debreceni Magyar Királyi Tisza István Tudományegyetemen *sub auspiciis Gubernatoris Promotio* az államtudományok doktorává avatták.

Joggyakornok a Nyíregyházi Királyi Járásbíróságon, majd berendelt tanácsjegyző a Debreceni Királyi Ítélőtáblán. A Kisvárdai Királyi Járásbíróságon 1933. augusztustól járásbíró. Az igazságügyi tárcánál 1935. júliustól miniszteri titkár, 1938. augusztus 1-jén miniszteri tanácsosi címet és jelleget nyert, 1939. januártól miniszteri tanácsos, márciusban megkapta a Magyar Érdemrend tiszti keresztjét.

A miniszterelnök 1945. május 1-jétől ismét miniszteri tanácsossá nevezte ki, az igazságügyi tárca Törvényelőkészítő Osztályának volt a vezetője. A Fővárosi Közmunkák Tanácsa tagja 1945. júliustól. Ebben az esztendőben az igazságügyi tárcánál még így jellemezte a Magyar Kommunista Párt egyik helyi korifeusa: „pártonkívüli, fascistaellenes, de konzervatív beállítottságú ember, kitűnő szakember, aki azonban a demokrácia követelményeit nem érzi át és így nem mozgató ereje ennek az igen fontos osztálynak". 1946-ban – amikor miniszteri osztályfőnökként elnöke lett tagja a tárca büntetőjogi bizottságának – már így jellemezték: „osztályfőnök, a Törvényelőkészítő osztály vezetője. Kerékkötője minden demokratikus jogszabály megalkotásának, gondosan ügyel arra, hogy radikális népi reformok létre ne jöhessenek. Szigorúan szemben áll a munkásmozgalmakkal. A miniszter bizalmasa." Tagja a Jogi Reformbizottságnak 1948-tól. Megkapta a Magyar Népköztársasági Érdemrend V. fokozatát 1950. márciusban.

1985-ben egykori főnöke, dr. Décsi emlékei szerint „az ÁVH-ról magammal hozott feljegyzések, meg a pártközpontban elhangzott megjegyzések szerint egyik legreakciósabb ember volt a minisztériumban Bacsó Ferenc. Rövid személyes tapasztalatok után becsülni kezdtem civil kurázsiját, megkedveltem eszéért, tapasztalataiért, egyenes jelleméért. Az első eset, amellyel szívembe lopta magát, az volt, hogy egyik kodifikálós ülésünkön fiatalos önteltséggel, nagyképűséggel óvatlanul azt mondtam: »ahogy Bacsó mondja« (elvtársnak nem akartam nevezni, azt, hogy »Bacsó úr«, nem akartam mondani, a »kartárs« megszólítást nem szerettem, maradt hát: Bacsó, amúgy röviden, és udvariatlanul). Bacsó sem hagyta válasz nélkül, röviddel később visszaadta, amint megérdemeltem, egy rövid válaszában hallhattam: »ahogyan Décsi mondta« (így, se államtitkár elvtárs, se államtitkár úr, se Décsi elvtárs, hanem röviden: Décsi). Azt is tudtam értékelni benne, hogy ellenvéleményét mindig előadta, s ha olyan utasítást kapott, amellyel nem értett egyet, megtette feljegyzését az aktára ellenvéleményéről és arról, hogy a szöveget utasításra, kinek az utasítására készítette. Becsültem azért is, hogy amikor például primitív szakszervezeti titkárunk szervezte a minisztériumban is az »ötperces mozgalmat«, Bacsó Ferenc sem volt hajlandó csatlakozni ehhez a formális – és így értelmetlen – melegceruza-mozgalomhoz, hanem továbbra is változatlanul járt be. Bár a pártban többször is megkérdezték tőlünk (mármint Molnár Eriktől és tőlem) – maga Rákosi is –, hogy »mondják, Bacsó még ott van maguknál?«, azt feleltük: igen, Rákosi elvtárs. Letartóztatásom után hamarosan eltávolították ezt az utolsó klasszikus kodifikálót is." 1953. május 30-án szűnt meg a munkaviszonya a tárcánál. A Központi Gazdasági Döntőbizottságnak bírója lett utóbb, pályája végén.

BAJOR László (korábban Braun), dr. (Berettyóújfalu, 1911. december 25. – Budapest, 1962. február 5.) különböző tisztviselői állásokat töltött be 1945 előtt, ügyvédjelölt. Pár napig a budapesti titkosrendőrségnél dolgozott, majd 1945. március és szeptember között már népügyész a Budapesti Népügyészségen. 1945. szeptember 1. és 1949. november 1. között az igazságügyi tárca X. népbírósági osztályának vezetője. Ezt követően hadbíró ezredes tanácselnök a Katonai Főtörvényszéken 1951. január 19-ig. Majd a Budapesti Katonai Tör-

vényszék, illetve Budapesti Hadbíróság elnöke volt 1952. július 1-jéig. A honvédség tábornokaival és törzstisztjeivel, valamint a szociáldemokrata pártvezetőkkel szemben indított törvénysértő büntetőeljárásokban is ítélkezett. A Pest Megyei Bíróság tanácselnöke 1952. szeptember 1. és 1953. június 1. között. Állását felmondták azért, mert „a Néphadseregtől mint megbízhatatlant szerelték le". Eltávolítása után az igazságügyi tárca július 17-én azt javasolta, hogy ügyvéd legyen.

A Budapesti Ügyvédi Kamara főtitkára 1956. október 29-ig. A Nagy Imrével és társaival szemben indított büntetőperben már védőként vett részt 1958-ban. Agydaganat következményeként hunyt el.

BAKKAY Tibor, dr. (Skare, 1908. szeptember 27. – Sopron, 1986. december 27.) bíró. (Vezetéknevét az iratokban gyakran hibásan írják Bakai, Bakay formában.) Letartóztatták 1950. november 20-án. A Budapesti Megyei Bíróság 1951. március 30-án négyévi, a Legfelsőbb Bíróság 1951. július 14-én hatévi börtönbüntetésre ítélte. Bányában dolgoztatták – 200%-ot teljesített, a Budapesti Megyei Bíróság azonban elutasította perújítási kérelmét 1952. november 4-én. Szabadult 1955. április 27-én. A Népköztársaság Elnöki Tanácsának kegyelmi mentesítése 1960. október 31-én kelt. A Legfelsőbb Bíróság felmentette a vádak alól 1990. október 29-én.

BAKOS Pál (Budapest, 1906. február 23. – Budapest, 1962. március 14.) a Kommunisták Magyarországi Pártjának 1928 és 1931 között, a Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjának 1931 és 1948 között, a Magyar Dolgozók Pártjának 1948-tól volt a tagja. Négy elemit, egy gimnáziumot végzett. Asztalossegéd volt különböző mestereknél Magyarországon 1918 és 1925 között, Ausztriába szökve is 1925-től 1927-ig. Asztalos a magyar fővárosban 1930-ig. Ekkor pártja a Szovjetunióba küldte Lenin-iskolára, ahonnan konspirációs okokból nem tért vissza. A Szovjetunióban élt és szakmájában dolgozott 1931 és 1948 között. Ott volt titkos állományban „fordítóként" a Szovjetunió Belügyi Népbiztosságának munkatársa a sztalinói és több fogolytáborban 1945. március és 1948. augusztus között. A Belügyminisztérium Államvédelmi Hatóságának (és jogutódainak) munkatársaként szolgált 1948 és 1953 között. Az Államvédelmi Hatóság volt Miskolci osztályából szervezett Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Osztály első vezetője volt 1950. június 29. és 1951. január 5. között. 1951. januárban az Államvédelmi Hatóság I. Főosztályának Törzséhez került, majd az Államvédelmi Hatóság Ellenőrzési Osztály vezetője 1951. április 12-től államvédelmi alezredesként, végül ezredesi rangban. 1953. augusztusban rövid időt töltött az újjászervezett, az Államvédelmi Hatósággal egyesített Belügyminisztériumban, mert új megbízatás várt rá.

A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1953. október 12-én elfogadta az október 9-i javaslatot. Czakóval Gerő egyetértett, hogy a Legfőbb Ügyészség Különleges Ügyek osztályának vezetője legyen, holott már 1953. szeptember 23-tól az volt, állását betöltötte 1956. december 15-ig. Előterjesztés készült arról 1954. március 19-én, hogy ő legyen a legfőbb ügyész első helyettese, de ez meghiúsult.

Osztályvezetője volt 1956. decembertől az Országos Börtön Vizsgálati Osztályának 1957. május 9-ig, majd a Budapesti Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztály VIII. alosztályának 1959. május 31-ig. A Belügyminisztérium II/8-i – budapesti – alosztályának 1959. június 1. és 1959. december 31., a II/13. alosztályának 1960. január 1. és 1960. május 9., illetve a II/13. alosztály SZT (Szigorúan Titkos) alosztályának 1960. május 9. és 1962. március 14. között volt a vezetője.

BAKOSI Pál (Tiszabercel, 1932. augusztus 6. – Nyíregyháza, 2009. szeptember 26.) motorszerelő, a Fővárosi Bíróság 1957. június 22-én halálra ítélte, elmarasztalását a Legfelsőbb Bíróság 1957. augusztus 13-án tizenöt évi börtönbüntetésre változtatta.

BALÁS P. Elemér, dr. (Szabadka, 1883. január 28. – Budapest, 1947. december 17.) kúriai bíró 1935. június 28-tól. Az igazságügyi tárcához rendelték be, miniszteri tanácsosként. A Szegedi Tudományegyetemen nyilvános rendes egyetemi tanár 1937-től, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja. Hivatali ideje alatt hunyt el.

BALÁZSI Béla (Budapest, 1921. január 16. – Budapest, 1975. július 17.) *„Reki"*. Édesapja vasöntő volt.

Három polgárit végzett. Szerszámkészítő-tanonc, majd -segéd volt 1938 és 1942 között Gleichmann Ignác Csavargyárában, majd Majláth Mihály autójavítónál. 1953-ban az egyetem jogi fakultásán levelező hallgató volt. 1942 októberétől katona volt Szentendrén a 101/7. vasúti forgalmi századnál, majd Pestszenterzsébeten a vasút és hidász szertárnál, ahonnan 1944 októberében megszökött. A Magyar Kommunista Párt tagja volt 1944-től. A Demény Pál vezette kommunistákkal együttműködött, fegyveres harcokban vett részt Kőbányán. Utóbb, december 5-én a nyilaskeresztesek tizenegy társát kivégezték, őt másnap letartóztatták. A vallatását úgy kerülte el, hogy a fogdában ereit és torkát felvágta, a 11-es helyőrségi kórházba szállították, ahonnan megszökött 1945. január 2-án.

A Magyar Államrendőrség Budapesti Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztályán 1945. februártól nyomozó, majd a figyelő-csoportnál és az elhárítóknál előbb beosztott, 1949-től csoportvezető. Az Államvédelmi Hatóság Vizsgálati Főosztályán 1950-től csoportvezető, alosztályvezető, 1953. január 2-től a főosztályon belül szervezett VI/3. Kémelhárító Vizsgálati Osztály vezetője őrnagyként, majd a Belügyminisztérium Vizsgálati Főosztály irányítója ezredesként 1953 és 1955. június 7. között. Ezen a napon határozott a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Politikai Bizottsága felmentéséről és a Belügyminisztérium Kémelhárító Osztály élére történő kinevezéséről. Elbocsátották 1957. október 1-jén. A Kohó- és Gépipari Minisztérium Tájékoztatási és Propaganda Intézet igazgatója lett. Az Óbudai Hajógyárban dolgozott 1965-től osztályvezetőként, majd zöldségárus volt egy vásárcsarnokban. A vizsgálati területen a Rajk–Brankov-ügy svájci csoportjában fizikai kényszert alkalmazott Demeter Györgynével*, a Sólyom Lászlóval és társaival szemben indított eljárásban Ignotusné Mátay Florence-szal*, továbbá utóbb Kardos Györggyel* szemben. Nevét felsorolták 1962 augusztusában azok között a törvénysértést elkövetők között, akik már nem dolgoztak a Belügyminisztériumban, elbocsátották őket, vagy nyugállományba kerültek.

BALI László, dr. (Budapest, 1925. május 7. – Budapest, 1984. január 15.) tanulmányait követően először kifutóként, majd 1942 és 1947 között lakatosként dolgozott a Ganz Vagongyárban, 1942-től segédlevele birtokában, majd 1949-ig már műszaki segédművezetőként, műszaki tisztviselői állományban. A Magyar Kommunista Párt tagja 1946-tól, gyártás-előkészítő osztályvezető-helyetteseként iskolázták be. A Bírói és Ügyészi Akadémia második tanfolyamát elvégezve, 1951. december 17-től a Budapesti Megyei Bíróság bírójává nevezték ki. Az igazságügyi tárcánál 1953. szeptember és 1955 között főelőadó, majd 1955. június 6-tól a Budapesti III. kerületi Bíróságon, 1955. december 19-től a Budapesti Fővárosi Bíróságon tanácsvezető. Az Eötvös Loránd Tudományegyetemen 1957. július 19-én állították ki oklevelét az esti egyetem elvégzéséről.

A kádári megtorlás során hat halálos ítéletet hirdetett ki elsőfokú büntetőeljárásban. Garamszegi Alfrédot, akit az első eljárásban tizennyolc évi börtönbüntetésre ítéltek, a megismételt büntetőeljárás során halálbüntetéssel sújtotta. Szente István, Szente Károly és Zsendovics László, illetve a távollévő Buri István* és Sorn Károly vádlottakkal szemben a legsúlyosabb büntetést, Bódi József esetében életfogytig tartó börtönbüntetést hirdetett ki, ezt azonban másodfokon súlyosbították.

Érdemeit ismerték el, amikor kinevezték előbb 1960. március 1-jén a Legfelsőbb Bíróság bírójának, majd 1974. július 1-jén ugyanott tanácsvezetőnek. Betegsége miatt kérte nyugdíjazását, 1981. január 1-jén nyugállományba vonult.

BALOGH Árpád, dr. (Budapest, 1889. július 25. – ?) Kolozsvárott szerzett jogi diplomát a Királyi Ferenc József Tudományegyetemen 1913. október 30-án. Igazságügyi szolgálatát a Nagyváradi Királyi Járásbíróságon kezdte joggyakornokként 1913. november 3-tól. A Budapesti Királyi Törvényszéken bíró 1922. augusztus 14-től, a Budapesti Királyi Ítélőtáblán bíró 1938. november 30-tól, kúriai bíró 1944. április 29-től, esküt tett 1944. május 17-én. A Magyar Dolgozók Pártjából az 1949. március 3–4-én tartott pártvizsgálat során kizárták. Ennek indoklása szerint „családjának az ostrom alatt történt elvesztése óta visszavonult a politikától és a társadalmi élettől. Kijelentése szerint nem tartja magát alkalmasnak a párttagságra és kételkedik abban, hogy egyáltalán be fog-e kapcsolódni tudni a munkába. Az élcsapatba harcos tagok kellenek." Ennek ellenére ekkor még maradhatott. Felsőbb utasítást végrehajtva, 1950. szeptember 15-én az „informátorok" jellemezték – mindenki más mellett – őt is: „gyengébb bíró". Feri Sándor szerint „polgári gondolkodású, aki távol áll a mától. Különösebb értéket nem jelent." Ezek után határozott az igazságügyi tárca 1950. november 24-én róla is. Nyugállományba vonult 1950. december 31-én.

BALOGH Győző László, dr. (Szeged, 1909. május 23. – Budapest, 2007. január 15.) szegedi ügyvéd, majd járásbíró. Egyike volt azoknak, akiket megbízhatónak tekintett az ugyancsak Szegedről Debrecenbe érkezett igazságügyi tárcavezető, dr. Valentiny Ágoston. Debrecenben dolgozott 1945. január 12-től az Ideiglenes Nemzeti Kormány igazságügyi tárcájánál, január 25-től igazságügyi tanácsosként. Társaival együtt alkották meg 1945 januárjában a népbíráskodásról szóló első jogszabályt, a 81/1945. (II. 5.) M. E. számú rendeletet. A fővárosban is maradt a tárcánál, a Felügyeleti Osztályt vezette 1948 elején miniszteri osztályfőnökként. A Budapesti Megyei Bíróság bírójaként távolították el 1953 nyarán. Később ügyvéd lett Dunaújvárosban, a helyi Ügyvédi Munkaközösségben, onnan vonult nyugállományba.

BALOGH István, dr. (Debrecen, 1883. szeptember 27. – ?) igazságügyi szolgálatát 1902-től ismerték el 1922-ben. Debrecenben tette le a jogtudományi államvizsgát 1906. szeptember 18-án. A Tisza István Egyetemen doktorrá avatták 1926. május 8-án. Felmentették királyi ügyészi állásából 1928. november 1-jén, bíró a Debreceni Királyi Ítélőtáblán 1928. november 20-tól, kúriai bíró 1939. május 24-től. Az igazságügyi tárca 1948. április 27-én közölte határozatát kényszerű nyugdíjazásáról a Kúriával, jogalapként az új törvénycikkre, az 1948. évi XXII. tc.-re hivatkozással. Annak ellenére, hogy dr. Kerekess István kúriai elnök a büntetőbíró megtartása mellett érvelt, eltávolították. Nyugállományba vonult 1948. június 30-án.

BALOGH István, dr. (Stájerlak, 1894. március 30. – Budapest, 1976. július 20.) római katolikus pappá szentelték 1918-ban, szeged-alsóvárosi káplán, majd plébános 1926 és 1930, illetve 1930 és 1946 között. Az Ideiglenes Nemzeti Kormány miniszterelnökségi államtitkára volt, 1947-ben, rövid ideig a Kisgazdapárt főtitkára, majd a Független Magyar Demokrata Párt megalapítója. Az ötvenes években visszavonult a politikától, plébános 1951-től Kemencén, 1953-tól Budapesten. Képviselő 1944. december és 1951 között.

BALTA Béla József, dr. (Szil, 1883. március 6. – Gyönk, 1966. december 16.) kúriai bíró 1939. április 1-jétől. Az igazságügyi tárca vezetőjének határozatát követve, aki jogalapként az 1912. évi LXV. tc. paragrafusaira hivatkozott, eltávolították. Nyugállományba vonult 1945. augusztus 31-én.

BÁN József, dr. (Dicsőszentmárton, 1879. november 26. – ?) jogtudor lett Kolozsvárott a Ferenc József Tudományegyetemen 1902. június 21-én. Ügyvédjelölt 1901. május 3-tól 1903. január 24-ig. A Nagyszebeni Királyi Járásbíróságon 1903. január 25-én tett esküvel kezdődött igazságügyi szolgálata.

Királyi ügyész 1909. július 27-től a Dési Királyi Törvényszék területén. A Marosvásárhelyi Királyi Törvényszéken 1913. május 30-tól bíró, 1920. október 8-tól a Budapesti Királyi Büntetőtörvényszéken, a Budapesti Királyi Ítélőtáblán 1922. augusztus 30-tól, kúriai bíró 1930. szeptember 30-tól, kúriai tanácselnök 1942. december 31-től. Az igazolóbizottság határozatával 1945. május 11-én megfeddte (a kúriai bírók tanúvallomásai alapján!), mert nem tartotta „elég gyorsnak az ún. zsidótörvények végrehajtását". A „B"-lista során szabályszerű végelbánás alá vonták. Nyugállományba vonult 1946. augusztus 31-én. Feleségével együtt 1951-ben kitelepítették a fővárosból Szabolcs-Szatmár megyébe.

BÁNDY Ferenc, dr. (Pölöskefő-Dusnok, 1879. január 25. – Balatonújhely, 1944. augusztus 16.) kúriai bíró 1930. szeptember 30-tól. Hivatali ideje alatt hunyt el.

BÁNYAI László (később vitéz Bányay) (Kispest, 1925. május 30. – Sydney [Ausztrália], 2004. július 24.) a Kispesti Textilgyár karbantartó lakatosa, 1957. január 13-án hagyta el Magyarországot, Ausztráliában telepedett le, emlékezéseit ott vetette papírra. Távollétében folytatták le a vele szemben indított büntetőeljárást. A Budapesti Katonai Bíróság 1957. november 30-án, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma 1958. február 11-én egyaránt halálra ítélte. Ítéletei az 1989. évi XXXVI. törvény hatálya alá tartoznak.

BARABÁSY István, nemes, lófő, makfalvi és iklandi, dr. (Szabéd, 1880. január 28. – Budapest, 1942. december 29.) az Országos Földbirtokrendező Bíróság állandó bírójaként lett a Magyar Királyi Kúria bírója 1933. január 17-től. Nyugállományba vonult 1936. március 31-én.

BÁRD András (korábban Blau Ármin), dr. (Budapest, 1900. február 16. – Budapest, 1967. január 2.) tisztviselő, a Horthy-korszakban több alkalommal letartóztatták, elmarasztalták, hat évet töltött börtönben és internálótáborban. A Magyar Kommunista Párt újpesti bizottságának titkára volt 1945-ben. A Magyar Kommunista Párt, majd a Magyar Dolgozók Pártja Központi Ellenőrző Bizottságának titkára 1946 és 1953 között. A Péterrel és társaival szemben indított vizsgálati eljárás idején, Rákosi dolgozószobájában 1953. január 26-án letartóztatták. A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének Politikai Bizottsága 1953. október 14-én elfogadta a belügyminisztertől kapott szóbeli tájékoztatást, hogy helyezzék szabadlábra. Megtörtént, párttagságát visszaállították október 21-én. Az Állami Ellenőrzési Központban dolgozott 1954 és 1956 között. Az 1956-os forradalmat követően a Magyar Szocialista Munkáspárt kerületi titkára Újpesten. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottsága 1961. augusztus 15-én levette napirendjéről az előző napi javaslatot, hogy a Munkavédelmi Tudományos Intézet igazgatóhelyettese legyen. Megbízta ugyanakkor két tagját, hogy tegyenek egyéb beosztására javaslatot. Végül a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Titkársága 1961. augusztus 29-én elfogadta ezt a javaslatot, és az Országos Nyugdíjintézet alelnöke lett.

BÁRD Imre, dr. (Somogynagybajom, 1884. november 12. – Budapest, 1958. július 11.) a Budapesti Királyi Magyar Tudományegyetemen szerzett jog- és államtudományi doktorátust. 1907. október 31. és 1909. szeptember 1. között dr. Landler Jenő irodájában volt joggyakorlaton, közben a tengerentúlra utazott, 1908-ban és 1909-ben az Amerikai Egyesült Államokban tartózkodott, a New Yorkban megjelenő *Előre* című, magyar nyelvű lap

szerkesztője volt. 1910 és 1918 között ügyvéd volt, közben, 1912. december 2-án letette az egységes bírói és ügyvédi vizsgát.

A Budapesti Ügyvédi Kamara 1913. január 30-án elutasította felvételi kérelmét, de a Kúria Ügyvédi Tanácsa 1913. március 29-én megváltoztatta ezt a végzést. Ezt követően tag lett 1913. május 8-tól. Miután angolul, franciául, németül és olaszul beszélt, a Külügyminisztériumban miniszteri osztálytanácsos lett 1918. január 18-tól, ekkor önként lemondott az ügyvédség gyakorlásáról 1919. február 1-jével.

A kommün idején a Külügyi Népbiztosság Közgazdasági Főosztályát vezette. A bukás után nem igazolták, és „szélsőséges kommunista magatartás" miatt állásvesztéssel sújtották, 1919. december 31-én eltávolították.

Letartóztatták 1919 augusztusában, azért szabadulhatott, mert külügyi népbiztos-helyettesként vonták felelősségre, azt a tisztséget pedig köztudottan nem töltötte be. Bejegyzési kérelmére azt jegyezték fel a Budapesti Ügyvédi Kamara munkatársai 1920. július 6-án, hogy „oly adat, amely szerint folyamodónak a proletárdiktatúra alatt tanúsított magatartása okából a bejegyzés megtagadandó volna, nem érkezett be". A bíróságok előtt álló kommunisták – Rákosi és társai első büntetőperében és mások esetében – ismert védőként járt el.

A Magyarországi Szociáldemokrata Párt Jogász Szervezete 1929. január 17-én alakult meg a Nemzetközi Jogászok Szervezetének Magyarországi Csoportjaként. Az első elnök halála után megválasztották e tisztségre. Egyik alapítója és vezetője volt – 1929 és 1933 között – a Magyarországi Szociáldemokrata Párt Munkás Jogvédő Irodájának. 1930-ban egy cikluson át Budapest főváros törvényhatósági bizottságának is tagja. Kilépett a szociáldemokraták pártjából harminchat év után, 1939 tavaszán. Az 1939. évi IV. tc. alapján a kedvezményezett ügyvédek névjegyzékébe vették fel, mert megsebesült az első világháborúban stb. A német megszállás után illegalitásba vonult Budán.

Budáról 1945. február 5-én Pestre ment, ekkor lett a Magyar Kommunista Párt tagja. 1945. május 12-én igazolták. A külügyi tárcánál rehabilitálták, de nyugdíjazták. „A Párt bizalmából évek óta, szigorúan titkos bizalmas természetű ügyekben védőként alkalmazott a bíróság" – írta önéletrajzában, 1956. május 2-án. A Rákosi-rendszerben a Magyar Jogász Szövetség vezetőségi tagja, az 1956-os forradalom után a Budapesti Ügyvédi Kamara kormánybiztosa, „miniszteri kiküldött" volt, egyúttal a kamara elnöke 1956 és 1959 között. Kormánybiztosi megbízatása alól dr. Nezvál 1958. március 31-i hatállyal mentette fel négy nappal korábban.

Haláláig gyakorló ügyvéd volt. Különböző tisztségeket töltött be a Magyar Jogász Szövetségben és a Budapesti Ügyvédi Kamarában. Jogi tanácsadóként dolgozott a *Népszabadság* szerkesztőségében. Nagy Imre és társai büntetőügyében a miniszterelnök meghatalmazott védőjeként tevékenykedett. Még egy hónap sem telt védence kivégzésétől, amikor elhunyt.

BARDÓCZ Béla, dr. (Budapest, 1906. március 16. – Dunakeszi, 1999. december 7.) édesapja mozdonyvezető volt.

A Budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetemen szerzett jogi diplomát, jogtudor 1929. november 30-tól. Az egységes bírói és ügyvédi vizsgát letette 1936. június 30-án. Az ügyvédjelölt igazságügyi szolgálatát a Ceglédi Királyi Járásbíróságon joggyakornokként kezdte 1934. március 31-én. Bíró a Szolnoki Királyi Törvényszéken 1940. január 4-től, a Budapesti Királyi I–III. kerületi Járásbíróságon járásbíró 1942. február 23-tól. Tanácsjegyző bíró a Magyar Kúrián 1945. szeptember 17-től, a Budapesti Ítélőtáblán bíró 1947. október 16-tól, kúriai bíró 1949. október 15-től, tanácsvezető a Legfelsőbb Bíróságon 1957. június 1-jétől, kollégiumvezető-helyettes a Legfelsőbb Bíróság Polgári Kollégiumában 1974. június 17-től. Nyugállományba vonult a Legfelsőbb Bíróságról 1975. december 31-i hatállyal.

BARNA Imre (1946. július 17-ig Braun), dr. (Budapest, 1898. április 23. – Budapest, 1966. július 12.) a Galilei Kör tagja 1914-ben lett, az 1919-es kommün után fegyelmivel eltávolították az egyetemről, a vele szemben indított bűnvádi eljárást az amnesztia megszüntette. Végül Szegeden szerzett diplomát 1924-ben. Harmincévesen, 1928. december 22-én tette le az egységes bírói és ügyvédi vizsgát. Újpesten volt irodája 1929. január 22. és 1948. április 3. között. 1937-től Budapest Székesfőváros Közlekedési Részvénytársaságánál vezérigazgató-helyettes volt. A Pestvidéki Ügyvédi Kamara tagja. Ennek választmánya 1944. május 3-án közzétette, hogy zsidónak tekintendő személy, majd törölte a tagok sorából 1944. június 7-én. Újpest város I. sz. igazolóbizottsága igazolta 1945. augusztus 8-án. Budapest Székesfőváros Közlekedési Részvénytársaságánál lett a jogi osztály vezetője, mellette ismét megkezdte ügyvédi gyakorlatát.

A Budapesti Ügyvédi Kamara tagja volt 1948. április 4. és 1961. szeptember 3. között, 1958-ban megerősítették kamarai tagságában. Függetlenített kamarai főtitkár volt 1951 és 1955 között. 1961. szeptember végén törölték a névjegyzékből. Jogtanácsos lett.

BARNA Péter, dr. (Budapest, 1920. december 19. – Budapest, 1969. augusztus 3.) Kisújszálláson a Református Gimnáziumban, a fővárosban a Magyar Királyi Pázmány Péter Tudományegyetemen tanult, jogász lett 1948-ban, szakvizsgát 1951-ben tett. Kandidátus 1955-től, a jogtudományok doktora 1960-tól. Jászberénytől Óradnáig 1938 és 1942 között számos helyen dolgozott, magántisztviselőként kifutóként stb. Munkaszolgálatos 1942. február és 1944. február között, majd magántisztviselő és húsipari segédmunkás a második világháborús harcok elültéig.

A Glóbus Hírlap- és Könyvterjesztőnél állt munkába 1945 elején. A Magyarországi Szociáldemokrata Párt tagja lett. Rendőri, titkosrendőri pályafutása a Magyar Államrendőrség Budapesti Főkapitánysága VII. kerületi nyomozócsoportjánál 1945. május 20-án kezdődött. Szeptemberben átlépett a Magyar Kommunista Pártba. A gazdasági rendészetnél 1947-től volt állományban csoportvezetőként, majd az államvédelemnél 1950-ig, a Katonai Ügyészség államvédelmi kirendeltségénél 1950–1951-ben a vezető ügyész helyetteseként szolgált. „Jogügyi szakértő" különböző beosztásokban 1959 októberéig. Súlyát jelzi, hogy ő minősítette az Államvédelmi Hatóságtól érkezett, a „vizsgálatok" során keletkezett anyagokat, ő tette át azokat a Fővárosi Főügyészségre, ahol megadta az instrukciókat, utasításokat. Az akkori főügyészhelyettes szerint ilyeneket mondott: „Rákosi kívánságára el kell ítélni az illetőt. A KEB már kizárta, bíróság elé kell vinni. [...] Kb. ötszáz ügyet hozott 1950–1953 között." Kollégái szerint „járatos volt az ügyek törvénytelen lezárásában, tudta, hogyan kell a törvénytelen intézkedéseknél a törvényesség látszatát kelteni". Ő intézte 1951–1952-ben a Rajk–Brankov-ügy ún. angliai csoportjában letartóztatottak ügyeit. Disszertációjának megvédésére berendelte „zárt ülésre" az I. Fő utcai objektumba a bírálókat...

A Belügyminisztérium Rendőrtiszti Akadémia Jogi Tanszékének vezetője ezt követően, rövid időre félállásban visszatért osztályvezető-helyettesnek az állambiztonsághoz 1962. február 20-án, de végleg leszerelték 1962. augusztus 15-én. Kizárták a Magyar Szocialista Munkáspártból. Párhuzamosan az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának Büntetőjogi Tanszékén 1959 októberétől oktatott, előbb docens, majd tanszékvezető egyetemi tanár volt haláláig.

BARÓTHY Pál, baróthy és csíkszenttamási, dr. (Nagyvárad, 1872. október 16. – 1955. december 11. [*Magyar Nemzet,* 1955. (december 11.) 292. sz. 4.]) Nagyváradon végezte jogi tanulmányait. Albíró szülővárosában 1899-től, majd alügyész 1901-től. A Nagyváradi Királyi Ügyészség vezetője 1908-tól, főügyészhelyettes 1915-től. A Budapesti Királyi Ügyészség sajtóosztályának vezetője 1920-tól, főügyész 1926-tól. Nyugállományba vonult 1942. december 31-i hatállyal. Tanúként hallgatta ki a Budapesti Népügyészség a Sallai Imrével

és Fürst Sándorral szemben annak idején a vádhatóságot képviselő dr. Széchy István királyi ügyésszel és társaival szemben indított büntetőeljárás során 1946. április 27-én.

BARTA Kálmán (Sükösd, 1910. június 11. – Baja, 1984. március 23.) hat elemit végzett, majd a családi gazdaságban dolgozott, 1932 és 1933 között alkalmi munkákból élt. Baján takácstanonc az Ackermann Műszövő Részvénytársaságnál 1933. április és 1934. december 31., majd szövőmunkás a Bajai Posztógyárban 1935. január és 1942. december 14. között. Munkaszolgálatos volt a 101/5. különleges munkásszázadban 1942. december 15. és 1945. március 31. között. A második világháború után 1947. február 14-ig alkalmi munkásként, majd 1949. szeptember 13-ig a Bajai Posztógyárban szövőmunkásként, műszaki tisztviselőként dolgozott. A Magyar Kommunista Párt (majd jogutódai) tagja 1945-től.

A Bajai Posztógyárból javasolták hallgatónak, és 1949. szeptember 15. és 1950. október 14. között elvégezte a Büntetőbírói és Ügyészi Akadémiát, majd 1950. szeptember 1. és október 14. között a tartalékos hadbírói tanfolyamot is, hadbíró századosként avatták. A Budapesti Katonai Törvényszéken, majd a Budapesti Hadbíróságon lett előbb igazságügyi tiszt, majd 1951. november 1. és 1952. június 30. között hadbíró. A Debreceni Katonai Bíróság elnöke 1952. július 1-jétől, november 7-től őrnagyként. 1953-ban ugyan elkezdte a jogi egyetemet, de tanulmányait nem fejezte be. 1957. április 29-től alezredes, 1965. november 1-jén vonult nyugállományba.

A kádári megtorlás során a Debreceni Katonai Bíróság büntetőtanácsának vezetőjeként hat, utóbb kivégzett személyt ítélt halálra. Miskolcon, a statáriális büntetőeljárással tárgyalt büntetőügyben kihirdetett ítéletével 1957. március 19-én Józsa Györgyöt, majd elsőfokú büntetőeljárásban előbb Nyíregyházán 1957. december 13-án Szilágyi Lászlót és Tomasovszky Andrást, Miskolcon 1958. október 17-én Kolozsy Istvánt, Magyar Zoltánt és Varga Pétert.

BARTA Lajos, dr. (Szarvaskő, 1923. május 30. – Szeged, 1998. augusztus 19.) bányászcsaládból származott. Az elemi iskola elvégzését követően előbb napszámos, majd cseléd volt. Kivándorolt 1939-ben Kanadába, 1943-tól a Kanadai Kommunista Párt tagja lett. Önerejéből nyomdásznak és újságírónak képezte ki magát. Magyarországra 1948-ban tért vissza. A Petőfi Akadémiát végezte el, alhadnagyként 1948. október 15. és 1952. január 17. között a Honvédelmi Minisztérium Főcsoportfőnökség Sajtóosztályán szolgált. A Bírói és Államügyészi Akadémia harmadik tanfolyamát 1952–1953-ban járta ki.

A Budapesti Államügyészségen 1953. április 10-től államügyész, a Budapesti VIII. kerületi Ügyészségen 1953. szeptember 19-től kerületi ügyészhelyettes, a Fővárosi Ügyészségen 1954. december 17-től ügyész, a Budapesti V. kerületi Ügyészségen 1955. március 1-jétől ügyészhelyettes. A Külügyminisztérium kikérte, és 1955 novembere és 1956. május 13. között a Berlinben működő Magyarok Hazatérését Elősegítő Bizottság egyik tagja volt. A Főváros Ügyészségen 1956. június 21-től szolgált ismét, 1957. február 1-jétől a XVIII. kerületi, majd 1957. március 8-tól a XVI. kerületi Ügyészség vezetője. Saját kérésére 1958. november 3-án áthelyezték a Csongrád Megyei Ügyészséghez. A Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karán 1960. július 16-án lett jogi doktor, december 3-tól vezette a Csongrád Megyei Főügyészség nyomozó csoportját. Az ügyészi szervezetet 1963. január 15-én elhagyta, s a továbbiakban a Kisipari Szövetkezetek Csongrád Megyei Szövetségénél dolgozott. Ő bocsátotta ki az elfogatóparancsot az 1959. február 3-án kivégzett Garamszegi Alfréd büntetőügyében.

BARY József, dr. (Beregsom, 1858. június 29. – Nagyvárad, 1915. július 13.) a Nagyváradi Királyi Törvényszék bírója 1897-től, majd elnöke 1904 és 1915 között, címzetes kúriai bíró 1914-től.

BARY Zoltán, dr. (Nagyvárad, 1892. június 25. – Budapest, 1986. március 23.) királyi főügyészhelyettes 1937-től, a Budapesti Királyi Ügyészség elnökhelyettese 1940 és 1943 között. Kúriai bíró 1943. január 4-től, esküt tett 1943. január 20-án. Bevezetőt írt édesapja emlékiratának ötödik, 1944-es kiadásához. Az igazságügyi tárca 1949. január 24-én tudatta vele, hogy eltávolítja, az 1948. évi XXII. tc. jogalapra hivatkozva. 1949. március 16-án újabb utasítást is kézbesítettek, hogy eltávolításának indokaként ne a törvényt, hanem azt tüntessék fel, hogy „magatartása és munkája nem felel meg a demokratikus igazságszolgáltatás érdekeinek".

Dr. Somogyi, a kúriai másodelnök azonban másként értesítette kollégáját, és az 1912. évi törvény alapján mentette fel. Mi több – igaz, hogy szokványos formulával, de – ekképp búcsúzott tőle: „teljes elismerésemet és köszönetemet fejezem ki azért az igen értékes és odaadó munkásságáért, amelyet kiváló elméleti és gyakorlati képzettséggel, valamint lankadatlan készséggel és buzgósággal a Kúrián, hosszú időn át kifejtett". 1949. április 30-án, ötvenöt évesen ideiglenesen nyugállományba vonult.

BATA Lajosné (utóbb Miklósi Ernő Sándorné, Fekete Gizella) (Zalaszentgrót, 1928. november 12. – Budapest, 2004. február 24.) a Magyar Kommunista Párt tagja 1946-tól, öt hónapos pártiskolát végzett. Gyári munkás a Chinoin Gyógyszervegyészeti Gyárban. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Titkársága 1960. július 5-én elfogadta a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Adminisztratív Osztálya javaslatát, hogy az előterjesztés után a Népköztársaság Elnöki Tanácsa megválassza a Legfelsőbb Bíróságra népi ülnöknek.

BAUER Miklós, dr. (Budapest, 1921. január 20. – Budapest, 2008. június 12.) 1945-től egyik alapítója feleségével* együtt a budapesti titkosrendőrségnek, ekkor lett a Magyar Kommunista Párt (és jogutódának) tagja. Az Államvédelmi Hatóság létrejötte után a III. (operatív) Főosztályon belül irányította a központi operatív nyilvántartást vezető osztályt 1951. március 23-ig, majd a nyugat-európai hírszerzéssel foglalkozó osztályt. Az alezredest 1953. január 12-én Péter Gábor és társai vélelmezett büntetőügyének „vizsgálatakor" letartóztatták. A Magyar Dolgozók Pártja kizárta, de 1954. június 23-án visszavette. 1953. november 18-án szabadult, a vele szemben indított eljárás megszüntetésével, mert nem követett el bűncselekményt. A Bírói és Államügyészi Akadémia szemináriumvezetője volt 1954. április 1-jétől a gyorstalpaló megszüntetéséig, akkor az igazságügyi tárcánál lett főelőadó.

A Legfőbb Ügyészség Különleges Ügyek Osztályának főosztályvezető ügyésze, Bakos Pál 1954. október 16-án tizenhárom kérdésére kért választ a belügyi tárca Vizsgálati Főosztályának vezetőjétől, úgy, hogy azok beosztott vizsgálója hallgassa ki dr. Bauert. Azért, mert megállapította, hogy „az 1949. vizsgálatban külön kiértékelő működött, aki a vizsgálók jelentéseit és az általuk készített jegyzőkönyveket kiértékelte, azokat »összhangba hozta«, illetve sorozatos és folyamatos valótlan jegyzőkönyvek felvételére adott útmutatásokat. Megállapításom szerint a vizsgálat eredményeinek értékelését 1949-ben a Rajk-ügyben Bauer Miklós volt áv. őrgy. intézte." A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Központi Ellenőrző Bizottsága szigorú megrovásban részesítette ezen értékelő tevékenységéért 1956 augusztusában, valamint mert kényszert alkalmazott dr. Ries Istvánnal szemben. Mi több, annak halálakor úgy nyilatkozott társai előtt, hogy „nem tudtok kihallgatni [másokat], látjátok, az én őrizetesem inkább meghalt".

Dr. Bauer meglátogatta dr. Szénási Géza legfőbb ügyészt 1956 decemberében, tájékoztatta őt arról, hogy sógora ismételt, 1956. október 5-i letartóztatását követően szabadult, dr. Szendi György* ugyanis eljárási kegyelmet kapott. Tőle távozva híresztelte, hogy dr. Szénási szerint ezek a büntetőperek – a két Farkas, apa s a fia, Vladimír (utóbbit később Faludi Er-

vinnel* együtt marasztalta el a hadbíróság) – ugyanolyanok, mint a korábbiak, csak ellenkező előjellel. Dr. Bauert ezért a Fővárosi Bíróság 1957. május 18-án rágalmazásért négyhavi börtönbüntetésre ítélte. Egy 1957. július 15-i feljegyzés érinti azonban a „folytatás" elmaradását. A Központi Ellenőrző Bizottsága egyik munkatársa szerint még nem került a büntetőügy a másodfokú fórum elé. Beszélt ugyanis a legfőbb ügyésszel, aki nem kívánta, hogy dr. Bauer leülje büntetését. A Legfelsőbb Bíróság elnöke hamarosan intézkedhetett, mert a munkatárs ekképp összegezett: „azt hiszem, beszélni kell majd Domokossal".

Erről Marosán Györgyöt már 1957. június 13-án írásban tájékoztatta a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának egyik munkatársa. Megtudhatta feljegyzéséből, hogy a legfőbb ügyész 1956 decemberében jelentette ki dr. Bauer előtt, hogy a törvénysértésekért az idősebb Farkas, a fia s az államvédelmis középfunkcionáriusok viselik a felelősséget. „Ez is koncepciós ügy – idézte dr. Bauer a legfőbb ügyészt – csak ellenkező előjellel". Azóta az ügyet szétszedték, a négy államvédelmis eljárási kegyelmet kapott, a Farkasokat, az édesapát és fiát külön-külön büntetőperben elmarasztalták.

Dr. Bauer fellebbezett az őt elmarasztaló ítélet miatt. Azt javasolták Marosánnak, hogy azt a Legfelsőbb Bíróság Népbírósági Tanácsa tárgyalja. Az majd utalja vissza az ügyet a Fővárosi Bírósághoz...

Egy megjegyzés is olvasható azonban a feljegyzésben. Arról tudósít, hogy dr. Bauer együtt dolgozott az Államvédelmi Hatóság jogelődjénél dr. Szénásival, aki a bűnjelraktárt és a szociális alapot kezelte. Őt visszaélés miatt távolították el onnan. Dr. Szénási öccse is ugyanott dolgozott, róla pedig kiderült, hogy a Hungarista páncélgránátos SS vagy a Hungarista Légió tagja volt, ezért őt is elbocsátották. Annak idején a titkosrendőrség személyzetise dr. Bauer volt. „Fenti két dolog Szénási és Bauer elvtársak kapcsolatát igen fonákká teszi."

A Marosánnak készült feljegyzésnek is volt azonban előzménye. Nem más, mint dr. Bauer 1957. június 2-án Kádárhoz küldött levele. Papírra vetette benne, hogy a legfőbb ügyész azzal is egyetértett a nála tett látogatásakor, hogy a Legfőbb Ügyészség nem folytathatja az 1956. októberi koncepciót, a Farkasok és az államvédelmisek büntetőügyét együtt a továbbiakban. Dr. Bauer utalt a Magyar Dolgozók Pártja III. kongresszusához 1954 májusában írott levelére s idézett is belőle: „nem kaptam választ azonban arra a kérdésre, hogy hol, kinek mondhatom el részletesen azt, hogyan próbáltak a BM vizsgálati szervei leplezni olyan elvtársak hibáit és mulasztásait, akik ma is fontos, vezető funkcióban vannak". Ezért fordult az akkor Czakó vezette Legfőbb Ügyészség munkatársaihoz 1954 júniusában. Így írt: „természetesen sokkal súlyosabb ennél, hogy nem vették jegyzőkönyvbe azoknak a vallomásoknak egy részét sem, amelyeket az ÁVH-n a múltban előfordult hibákról vagy mulasztásokról szóltak, amikért ma is fontos funkcióban levő elvtársak voltak felelősek". Végül, 1954 végén a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének Titkárságán beszélhetett Szalai Bélával. Tájékoztatta őt, mit tud a két Farkas tetteiről és néhány vezető nézetéről. A következő esztendőben, a Belügyminisztériumban dr. Bauer jegyzőkönyvbe mondta az idősebb Farkas szerepét a Rajk–Brankov-ügyben, ennek hatása tetten érhető a Farkasra vonatkozó párthatározatban.

Marosán, akivel dr. Ries együttműködött mindaddig, amíg le nem fogták őket 1950. július 7-én (dr. Ries tíz nappal később, július 17-én „mondott le"), továbbá mert dr. Szénásival együtt meghatározó szerepet vállaltak a kádári megtorlásban – részben folytatva Rákosi 1953-tól kezdődő koncpolitikáját –, dr. Bauert, amennyire tudta, eláztatta. Végül azért zárták ki dr. Bauert a pártból 1962-ben, mert megállapították, hogy tudott a Rajk–Brankov-ügy egyik legnagyobb koholmánya, az ún. „paksi találkozó" koholt voltáról, de azt nem tette szóvá. Dr. Ries mellett a Szűcs Ernő államvédelmi ezredessel és társaival szemben indított vizsgálat során pedig három személlyel (az utóbb a vádak alól felmentettekkel, a két kivégzettel: Havas Oszkárral* és Gregorics Emil Milánnal*, valamint a hétévi börtönbüntetésre ítélt Csont Ferenccel*) szemben fizikai kényszert alkalmazott. A dr. Bauer által annak idején alkalmazott fizikai kényszer cáfolhatatlan, korának bevett gyakorlatát folytatta államvédelmisként kihallgatói tevékenységét illető, szemben az utóbb személyére valótlanul ráaggatott „körmös" jelzővel.

Az igazságügyi tárcánál még főelőadó volt 1955. februárban, majd az 1952-ben alapított Komplex Nagyberendezések Export-Import Külkereskedelmi Vállalatnál osztályvezető jogtanácsos, végül az Eörsi (Mátyás) és Társa Ügyvédi Irodában volt ügyvéd. Nevét felsorolták 1962 augusztusában azok között a törvénysértést elkövetők között, akik már nem dolgoztak a Belügyminisztériumban, elbocsátották őket, vagy nyugállományba kerültek.

BAUER Miklósné (Schönberg Judit), dr. (Budapest, 1920. december 2. – Budapest, 2001. január 28.) Berlinben élt 1925 és 1936. december között szüleivel és unokatestvéreivel, Lakos (Leitner) Évával* és Lakos (Leitner) Sándorral*, Éva titkosrendőr volt 1949-ig, majd pénzügyminisztériumi főtisztviselő, illetve Sándor a Pártfőiskola tanára, végül a *Pártélet* főszerkesztője. Az illegális pártbéli felső kapcsolata, Péter Gábor utasítására lett a budapesti politikai rendőrség alapítóinak egyike 1945. január 24-én. A fővárosi államrendőrség főkapitányának helyettese, Kádár János írta alá első igazolványát. Az Államvédelmi Hatóság munkatársa, osztályvezető, államvédelmi százados volt 1952. augusztus 17-ig. Nevét felsorolták 1962 augusztusában azok között a törvénysértést elkövetők között, akik már nem dolgoztak a Belügyminisztériumban, elbocsátották őket, vagy nyugállományba kerültek. Az Akadémiai Kiadónál volt osztályvezető nyugdíjazásakor.

BEÉR János, dr. (Teschen, 1905. február 17. – Budapest, 1966. február 22.) Budapesten 1927-ben doktori oklevelet szerzett, 1931-ben letette az ügyvédi és bírói vizsgát, és a fővárosban ügyvéd lett. A második világháború alatt munkaszolgálatos volt a keleti fronton, 1944 őszén Kassáról megszökött, 1945. januárig Csepelen bujkált. 1945 és 1948 között a főváros tiszti főügyésze, a Miniszterelnökség Jogi Reformbizottságának és a Magyar Kommunista Párt budapesti városházi szervezetének titkára volt. Főosztályvezető a Belügyminisztériumban 1948-tól 1952-ig. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Magyar Dolgozók Pártja Bizottságának 1952 és 1956 között elnöke. 1948-tól tanított haláláig: az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara Alkotmányjogi Tanszékének tanszékvezetője, egyetemi tanár, az állam- és jogtudomány doktora, 1952–1953-ban az Állam- és Jogtudományi Kar dékánja. Vezető szerepet vitt az Alkotmány kidolgozásában, a tanácsrendszert létrehozó s a különböző jogfosztó törvények és rendeletek megalkotásában.

BELKIN, Mihail Iljics [Moisej Elnov] (Roszlavl [Szmolenszki Kormányzóság, Orosz Birodalom], 1901. augusztus – Moszkva, 1980. november) egy fatelepvezető családjában született, 1916-tól esztergályos tanuló volt egy Brjanszk kormányzósági vagongyárban, Bezsica városban. Részt vett a fegyverraktár elfoglalásában és a rendőrség leszerelésében a Bezsica városi októberi fordulat idején. 1918-ban a kubanyi partizán és Vörös Gárda egység harcosa volt, a Vörös Hadseregben szolgált a déli fronton a lovas felderítő ezred parancsnokaként. A párt tagja lett 1918-ban.

Az esztendő végétől katonai kémelhárító, a katonai ellenőrzés, később a 16. hadsereg különleges egységeinek (1918–1919), majd a Nyugati Front 53. határvédő határosztályának, a 14. hadseregnek a munkatársa. 1920-tól nyomozóként dolgozott a dezertálás elleni harc megyei bizottságában (és a nyomozati szervek megbízottjaként) Roszlavlban, a délnyugati front különleges részlegében Harkovban és az ugyanazon front Belgorodban lévő különleges divíziójának 4. katonai ellenőrzési pontján.

1921-től 1923-ig megbízottként a 3. melitopoli különleges lovassági hadtest nyomozója és hadműveleti biztosa, a harkovi katonai körzet nyomozója (Jekatyerinoszlav), a Nyugati Front parancsnokhelyettese, az 1. és 7. lovassági hadtest különleges alakulatainak hadműve-

leti parancsnoka a nyugati fronton. 1922–1923-ban a nyugati fronton (Szmolenszk, Krupki) az „ellenforradalmi banditizmus" ellen vívott hadműveleti csoport vezetője (Kokand, Andizsan). 1923–1924-ben ismét vezette a különleges osztály banditizmus elleni küzdelemmel foglalkozó munkacsoportját a nyugati fronton, Szmolenszkben, a szenói és bobrujszki székhelyen.

1924-ben az Egyesített Állami Politikai Igazgatóság (a Szovjetunió hírszerzéssel és elhárítással foglalkozó politikai rendőrsége, azaz a Szovjetunió titkosszolgálata) mellett működő felsőfokú kutyatenyésztő iskolában tanult. 1924–1925-ig a jereváni határőr egység hadműveleti titkosszolgálatának ellenőre (Örményország).

1925-től 1928-ig a moszkvai katonai körzet különleges 3., 4., majd 2. részlege járási biztosának helyettese (1926–1927-ben a moszkvai katonai körzet 2. lövész hadtest különleges részleg parancsnokának megbízottja). 1929-től a Moszkva környéki politikai rendőrség parancsnokhelyettese. 1930-ban a 7. részleg vezetője, a revíziós osztály különleges csoportjának parancsnoka, később a politikai rendőrség 2. osztályának operatív tisztje.

1930–1931-ben Mandzsúriába küldték a Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártja Központi Bizottságához földalatti pártmunkára – a harbini illegális (földalatti) járási bizottság titkára és az illegális (földalatti) regionális bizottság tagjaként. 1932-től operatív titkosszolgálati kiküldetésben volt Iránban. Visszatérése után 1933-ban a Vörös Hadsereg Észak-Kaukázusi Terület gépállomása politikai osztályának vezetője. 1934-től az NKVD Állambiztonsági Főigazgatóság 5. részleg operatív megbízottja, 1935-től az Állambiztonsági Főigazgatóság 10. titkosszolgálati részlege vezetőjének segítőtársa.

1935–1936-ban a Tuvai Népköztársaságban az NKVD csoport vezetője, 1936-tól 1938-ig a Szovjetunió alkonzula Kashgarban, az NKVD rezidense, a hírszerzési műveleteket vezette Xingjiang kínai tartományban (Aksu és Kashgar városokban). 1938 augusztusától a Szovjetunió Belügyi Népbiztossága 8. osztálya 1. részlegének, 1938 végétől a Gazdasági Főigazgatósága 2. osztálya 1. részlegének vezetője. 1939-től 1941-ig a Frunze nevét viselő Katonai Akadémia hallgatója.

A második világháború kitörése után a 35. déli front lövész hadtest különleges részlegeinek vezetője, az északnyugati fronton a 34. hadsereg különleges osztályainak parancsnoka volt. 1942 májusától a krími, majd az Észak-Kaukázusi Front különleges részlegeinek parancsnokhelyettese. 1942–1943-ban Groznijban a Kaukázuson túli front északi csapatainak parancsnoka. 1943 áprilisától az Észak-Kaukázusi Front, az önálló tengerész hadtest és a 3. balti front „SZMERS" Kémelhárítási igazgatóságának parancsnoka 1945 júniusáig.

1945. júliustól 1946 júniusáig a „SZMERS" Kémelhárítási Főigazgatóság (operatív) műveleti csoportjának vezetője Budapesten, a magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság Felügyeletének vezetője. 1946. júniustól a Szovjetunió Állambiztonsági Minisztériuma Állambiztonsági 1. Igazgatóságának vezetőhelyettese és az Állambiztonsági Minisztérium 1. főigazgatójának képviselője Lvovban, Budapesten.

1947. júniustól 1950 márciusáig Ausztriában a Középső Hadseregcsoport kémelhárítási főnöke. A Szovjetunió Állambiztonsági Minisztériumának főtanácsadója Kelet-Közép-Európában. Rákosi Sztálinhoz intézett kérésére Budapestre érkezett néhány társával együtt. Szűcs Ernővel együtt ő folytatta Rajk kihallgatását, felkészítve az elsőfokú népbírósági tárgyalásra. Ő felügyelte a Rajk László és társai büntetőper előkészítését Budapesten 1949-ben.

1950 márciusától a Szovjetunió Állambiztonsági Minisztériuma 1. Igazgatóságának külső kémelhárítási vezetőhelyettese. 1951 augusztusában a Káderosztály rendelkezésére bocsátották és október 28-án letartóztatták az „Abakumov-ügy", más néven „az MGB-én belüli »cionista összeesküvésben« való részvétel" miatt. Sztálin 1953. márciusi halála után pár hónappal, június 4-én szabadult, de ugyanezen év októberében elbocsátották a Belügyminisztériumból. Nyugdíjas volt 1953 és 1955 között.

1954 novemberében „»a szocialista törvényesség« megsértéséért, […] mert diszkriminálta magát a szervezetekben végzett munkája során […] méltatlanná vált a magas rangú tábornoki cím viselésére". 1955 és 1980 között a Lihacsov Autógyárban dolgozott motorkezelő lakatosként, szerelőként, ellenőrként, főmérnökként, kísérleti lakatosként, illetve próba-járművezetőként.

BENCSIK Jenő (Budapest, 1934. augusztus 3. – Budapest?, 1981. április 14.) az Országos Hadigondozó Hivatal 1949-ben 100%-os hadirokkantságát állapította meg. A háborús polgári gondozott segédmunkást 1957. március 6-án letartóztatták. A Budapesti Katonai Bíróság mint rögtönítélő bíróság 1957. március 25-én halálra ítélte. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1957. április 3-án ítéletét kegyelemből tizenöt évi börtönbüntetésre enyhítette. Szabadult 1963. március 27-én.

BENDA Béla, dr. (Beregszász, 1873. december 12. – ?) kúriai bíró 1928. április 24-től. Nyugállományba vonult 1943. december 31-én.

BENJAMIN Olivér, dr. (Vál, 1903. november 22. – Bécs, 1991) a Székesfehérvári Ügyvédi Kamara tagja volt 1935. január 8-tól. Martonvásárról Bicskére tette át székhelyét 1937-ben ügyvédként, utóbb Budapest helyettes rendőrfőkapitánya 1945. október 17-től. A főkapitány állandó helyettesét, az 1945. november 15-től rendőr vezérőrnagyot 1950. június 2-án letartóztatták. A Budapesti Katonai Törvényszék 1950. augusztus 22-én életfogytig tartó kényszermunkára, a Katonai Főtörvényszék 1950. augusztus 29-én életfogytig tartó fegyházbüntetésre ítélte. Szabadult 1956. március 26-án. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1956. szeptember 1-jén „rehabilitálta".

A forradalmat követően, 1957. február 19-én hagyta el Magyarországot. Genfben, az Egyesült Nemzetek Szervezetének ottani központjában 1957. március 11-én hallgatta őt meg a magyar kérdést vizsgáló bizottság. A Legfelsőbb Bíróság 1962. július 27-én felmentette a vádak alól. Bécsben, majd Párizsban részt vett a szociáldemokrata emigráció munkájában. A Magyar Forradalmi Tanács egyik vezetője volt.

BENKŐ Gyula, dr. (Budapest, 1912. április 20. – Székesfehérvár, 1971. július 14.) tanító szüleivel szemben a kommünt követően eljárások indultak. Édesapját fegyelmi eljárás alá vonták, édesanyját kétheti fogházbüntetésre ítélték, állásából elbocsátották.

Budapesten, a Magyar Királyi Pázmány Péter Tudományegyetemen 1932. december 23-án vette át jogtudori oklevelét. Az egységes bírói és ügyvédi vizsgát 1938. október 5-én tette le. A katonai szolgálatot először 1935. október 5-től december 20-ig teljesítette Esztergomban, ahol póttartalékos kiképzést kapott. Ezt követően áthelyezték a budapesti 1/I. honvéd gyalogezred állományába. Itt 1940-ben kétszer, tavasszal és ősszel teljesített szolgálatot, összesen hat-hat hétig, azaz három hónapon keresztül. Utóbb részt vett az erdélyi bevonulásban. 1942. november elején behívták a honvédelmi tárcához, ahol a hadifogolyosztályon (21. osztály) szolgált 1943. október végéig – mint gépíró és tolmács –, rendfokozat nélkül.

1944. május végétől október 12-ig azonban már munkaszolgálatos volt Jászberényben és Mizsepusztán. Alakulata a főváros felé tartott, amikor megszökött Jászfelsőszentgyörgyön, visszatért családjához a fővárosba, s ott tartózkodott a harcok végéig. Az újabb, immár középiskolai, orosz nyelv- és irodalomtanári, kitűnő minősítésű oklevelét az Eötvös Loránd Tudományegyetem Lenin Intézete állította ki 1953. július 10-én azt követően, hogy befejezte az esti tagozatot. A levelező aspirantúra végeztével a Tudományos Minősítő Bizottság előtt 1956. április 28-án védte meg disszertációját, 1956. június 11-én nyilvánították a jogi tudományok kandidátusává. Angol, francia, német, olasz, orosz és némi spanyol nyelvismerettel bírt.

Joggyakorlatra bocsátották 1934. március 22-én. A Budapesti Királyi Ítélőtábla elnöke két nappal később beosztotta a Budapesti Királyi Büntető Járásbírósághoz, ahol letette a fogadalmat, és szolgálatát március 30-án kezdte meg. Innen helyezte át az ítélőtáblai elnök – előkészítő szolgálatának kiegészítése végett – a Budapesti I–III. kerületi Királyi Járásbírósághoz 1936. június 18-án, kilenc nappal később mentették fel régebbi munkahelyén, június 30-án állt munkába. Az igazságügyi tárca vezetője 1936. június 30-án nevezte ki bírósági joggyakornokká, a hivatali esküt a Budapesti I–III. kerületi Királyi Járásbíróság elnöke előtt tette le július 10-én.

A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszékhez 1937. április 24-én helyezték át, ahol május 3-án kezdte meg működését. A járásbírósági szolgálat alól 1937. május 1-jével mentették fel. 1938. április 30-tól királyi bírósági aljegyző elnevezés illette. Egyévi fizetés nélküli szabadságra távozott 1939. május 3-tól (amelyre március 4-én kapott engedélyt). Rendkívüli szabadságát azonban megszakította, és november 21-én szolgálattételre jelentkezett. 1941. március 28-án önálló működési körrel ruházták fel, állásából április 16-ával felmentették, és áthelyezték a Budapesti Központi Királyi Járásbírósághoz, ahol április 19-én jelentkezett szolgálattételre és foglalta el állását. Bírósági jegyzővé 1942. június 30-ával, bírósági titkárrá 1943. június 30-ával nevezték ki. Az 1.210/1944. M. E. sz. rendelet 1. §-a alapján anyjának vallási hovatartozása miatt ideiglenesen nyugállományba helyezték 1944. május 31-én.

A kultusztárcánál jelentkezett, ahol 1945. áprilistól a kommunisták pártjának sorait erősítette, április 17-ével mentették fel. A Budapesti Népbíróság vezetőjének, dr. nemes tasnádi Major-Maróthy Ákosnak értesítése szerint azonban már ott teljesített szolgálatot április 11-től. Rövid ideig tanácsvezető-helyettes bíró, dr. Major titkára volt 1945-ben. Az igazságügyi tárca vezetője hatálytalanítva az ideiglenes nyugalomba helyezéséről hozott határozatot a 200/1945. M. E. sz. rendelet alapján, április 26-án visszahelyezte a Budapesti Központi Járásbíróság titkári állásába, s a tárcához berendelte szolgálattételre. Az Igazságügyi Igazolóbizottság 1945. május 10-én igazolta. Július 5-én visszamenő hatállyal, 1942. június 30-ával a Budapesti Királyi Törvényszék bírójává, azt követően 1943. december 31-i kezdődő hatállyal és 26. ranghellyel az igazságügyi tárcánál titkárrá, 1945. június 7-től miniszteri osztálytanácsossá nevezték ki. A fizetési osztályokban 1945-ben, 1946-ban, 1947-ben, majd 1949-ben lépett előbbre. Előadóként a Népbírósági Osztályon irányította a Bajai Népbíróság felállítását, majd dr. Bajor László osztályvezető helyettese lett.

A minisztériumban a munkáspártok helyi korifeusai, sőt maguk a kommunisták között is folyamatos viták zajlottak, mindezek személyi intrikák garmadájához vezettek. Őt akarata ellenére áthelyezték a tárca másik osztályára, végül a Nemzetközi Jogi Osztályon osztályvezető-helyettes lett 1946 augusztusától. Utóbb, 1948. március 18-án szolgálattételre átengedték a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumba, ahol a Törvényelőkészítő Osztály vezetője volt. Érdemül a Népköztársaság Elnöki Tanácsa kinevezte bírává 1949. december 28-án a Legfelsőbb Bíróságra, és 1950. január 5-én tett esküt az évnyitó teljes ülésen. Dr. Benkő 1951. április 1-jétől, 1953. augusztus 1-jétől, 1955. június 1-jétől és 1956-ban lépett előbbre a fizetési ranglétrán. A Szocialista Munkáért Érdemérem kitüntetés birtokosa lett 1955. szeptember 22-én.

1956. október 31-én, a bíróságon létrejött ideiglenes Forradalmi Bizottmány tíz pontból álló nyilatkozatot fogalmazott meg. Ebben üdvözölte a kivívott eredményeket, szükségesnek tartotta annak megállapítását, hogy a „Rákosi-féle önkényuralom egyik alapvető feltétele a bírói függetlenség teljes megsemmisítése volt. Ezt [...] a függetlenségüket védő bírák sorainak állandó és következetes megritkítása jelezte. A terror eszközeként a kiérdemesült bírákat nyugdíjuktól megfosztották, az elbocsátott bírák újabb elhelyezkedését lehetetlenné tették, többeket kitelepítettek [1951 tavaszán, kora nyarán], sőt nem egyet börtönbe vetettek. Ilyen helyzetben születhettek meg a törvénysértő ítéletek."

A Forradalmi Bizottmány követelte a provokációs politikai perekben ártatlanokat elítélő és az Államvédelmi Hatósággal szorosan együttműködő bírók azonnali elbocsátását, felelősségre vonását. Ezt sürgette azokkal szemben is, akiket súlyos felelősség terhelt azért, mert „az elmúlt években az ország igazságszolgáltatását irányították", a legfőbb ügyészt, a legfelsőbb bírósági elnököt és az igazságügyi tárca vezetőjét értve alatta. Tűrhetetlennek tartotta, hogy ezeknek egy része még vezető állást tölt be. A Forradalmi Bizottmány hangot adott annak, hogy a titkos ügykezelés azonnal szűnjék meg, a tárgyalások pedig teljesen nyilvánosak legyenek. Követelte a politikai és gazdasági ügyek azonnali felülvizsgálatát, be kívánta vonni ülnökként a forradalmi szervek küldötteit az elsőfokú bíráskodásba. Biztosítani kívánta a bírói függetlenséget a demokrácia egyik legfontosabb alappilléreként, amelynek érdekében szorgalmazta az akkor hatályos törvényi rendelkezések gyökeres megváltoztatását. Dr. Benkő feladata lett a rádióban való közzététel, de a rádió nem közölte a nyilatkozat minden pontját október 31-én.

A Magyar Értelmiség Forradalmi Tanácsának alakuló ülésén dr. Benkő felszólalt. Az egyik jelen volt és erről, 1958. május 20-án emlékeit papírra vető személy szerint „az októberi események ellenforradalmi jellegéről beszélt, ami nagy vihart váltott ki a jelenlévő jogászképviselők részéről".

Dr. Domokos József 1956. december 23-án írta alá a minisztertanácsi előterjesztést bírói tisztsége alóli felmentése iránt, amelyet majd a Népköztársaság Elnöki Tanácsa elé terjesztenek. Ebben minden erejével azon volt, hogy fizessen azt őt ért sérelemért. Dr. Benkő felmentési kérelme akár vádirat is lehetett volna.

A Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány 1956. december 28-án tartott ülésén, a napirend során a 15. pontként szerepelt a „legfelsőbb bírósági bírák felmentése". Miután Kádár aláírta az előterjesztést, a Népköztársaság Elnöki Tanácsa felmentette bírói tisztségéből 1956. december 29-én. Az más kérdés, hogy a testület – amint az ma már tudott – nem tartott ülést 1956. október 15. és 1957. március 9. között. A határozat megjelent a *Magyar Közlöny* 1956. december 30-i, 107. számában, a személyi részben. Dr. Benkő távozott másnap a Legfelsőbb Bíróságról, mert az igazságügyi kormánymegbízott, dr. Nezvál Ferenc felmentette ottani tanácsvezető bírói szolgálata alól. Illetményét – 1957. január 13-án záruló időponttal, a tizenöt napos felmondási idővel – utalványozták.

Dr. Benkő felvételi kérvényt nyújtott be a Budapesti Ügyvédi Kamaránál 1957. január 3-án. Dr. Bárd Imre, a fővárosi kamaránál működő miniszteri kiküldött két nappal később kérelmezte a tárca előzetes állásfoglalását. Dr. Benedek Károly, a tárca ügyvédi főosztályának főosztályvezető-helyettese tudatta vele január 16-án, hogy – visszaküldve a személyi iratokat – a bejegyzés ellen észrevételt nem tesz. Február 5-én helyt adtak felvételi kérelmének, azzal, hogy 1959. december 31-ig a Legfelsőbb Bíróság előtt feleket nem képviselhet. Ügyvédi igazolványát 1957. február 16-án vehette át.

Az igazságügyi tárca vezetője 1957. június 25-én hatályon kívül helyezte a miniszteri kiküldöttnek vonatkozó határozatát, és felhívta a Budapesti Ügyvédi Kamarát, hogy „tagfelvételi kérelmét újból vizsgálja meg és ennek eredményéhez képest hozzon új határozatot". A kamara tudomásul vette a hatályon kívül helyezéseket július 3-án, előzetes állásfoglalásra ismételten eljuttatta a tárcához, mert – hivatkozva a vonatkozó jogszabályra – a volt bírók ügyvédi bejegyzési iratait határozathozatal előtt „állásfoglalásra" fel kell terjeszteni. Az előre borítékolható válasz meg is érkezett július 25-én: dr. Nezvál nem javasolta az ügyvédi bejegyzését. A július 29-én hozott határozat törölte őt a névjegyzékből, továbbá felhívta, hogy adja vissza arcképes ügyvédi igazolványát, és tájékoztasson arról, hogy kinek adta át ügyvédi iratait. Augusztus 14-én iktatott fellebbezése nem vezetett eredményre. A jogerős határozatról november 1-jén postázták az értesítést. Dr. Benkő leadta ügyvédi igazolványát.

Dr. Benkő napi négyórás, ideiglenes fordítónak jelentkezett az Egészségügyi Minisztérium Egészségügyi Felvilágosítási Központjánál, de a Legfelsőbb Bíróság azt megakadályozta, végül az Első Magyar Általános Szállítmányozási Részvénytársaság, a Masped jogtanácsosa lett.

Életútja tipikusnak mondható. Azért, mert utóbb eszmélt rá arra, hogy mindaz, ami a korábbi időszakban (családjában is) felhalmozódott keserűség miatt, mondhatni, reményekkel újrakezdett élete természetes velejárójának tűnt, a korábbi nemtelen kihívásokra adott hasonlóképp nemtelen válaszaival, ez az út tévút, nem járható. Művelt, nem csupán a külföldi szakirodalmat világnyelveken olvasó, hanem annak belső, érdemi tartalmát is megértő jogászként rájöhetett arra, hogy az ifjúkori ideáloknak, Rákosinak és társainak a politikája katasztrófába sodorja hazáját.

Az igazságügyi tárcánál a Magyar Kommunista Párt párttitkáraként ismerkedett meg a politikai küzdelmekkel, és azokban aktív, kíméletet nem ismerő harcosként maga is részt vett. Abban a mindennapos politikai csatározásban edződött, amelynek végén a magyar politikai arénában bekövetkezett az egyetlen pártra szűkült végzetes úttévesztés. Szerepvállalása a „vonal" győzelméért folytatott küzdelmekben meghozta számára az elismerést, a legfelsőbb ítélőszék bírója lehetett. Eközben, egy röpke fél évtized alatt, csupán az igazságszolgáltatásban tevékenykedők közül is családtagjaikkal együtt ezrek véreztek el és váltak hazájukban páriákká.

Mindaz, amit dr. Benkő és társai tettek, természetesnek mondható 1956. október 23-tól. Egy nem akármilyen érési folyamaton mentek keresztül, nem csupán ők, hanem mindazok – bármely területen is tevékenykedtek –, akik azt hitték, hogy van remény. A drámai, ellenkező előjelű folytatás azonban bekövetkezett, a bírói szervezetben nem november 4-én, hanem egy hónappal később. Arra legrémesebb álmaikban sem gondolhattak – közöttük dr. Benkő sem –, hogy velük majd hasonló történik a későbbiekben, mint amit ők egy évtizeddel korábban másokkal szemben vétettek. Pedig ez következett.

BENOSCHOFSKY Ilona, dr. (Budapest, 1913. január 19. – Budapest, 1997. január 14.) *„Xavér"*. A budai rabbi, dr. Benoschofsky Imre (1903–1970) húga, a Cionista Szövetség titkára 1947–1948-ban, és négy héten keresztül a zsidó Világkongresszus főtitkára is 1948-ban. Letartóztatták az 1953. február 19-i őrizetbe vételi javaslat alapján március 1-jén, 1947-től folytatott demokráciaellenes, azaz „cionista tevékenység és hírszerzés" az Izraeli Követség számára gyanújával. Fogdahálózatként volt mellette dr. Demeter Györgyné, akinek tizenhat jelentése május 4. és július 9. között 268 sűrűn gépelt oldalt tartalmazott. Május 9-ig Péter Gábor és társai büntetőügyével összefüggésben is vallatták. Augusztus 5-én 17 órakor szabadult. Utóbb a Magyar Zsidó Múzeum és Levéltár igazgatója lett. Az állambiztonság „Xavér" fedőnéven foglalkoztatta.

BERÁN Iván (Budapest, 1923. február 17. – Budapest, 2011. február 14.) a négy polgárit 1937-ben fejezte be. Kifutófiú volt 1937–1938-ban, majd szabóinas 1941-ig. Közben Péter Gábor révén lett a Kommunisták Magyarországi Pártjának tagja 1940-től. Pável Nándor férfiszabónál dolgozott két éven keresztül. 1942 nyarán illegalitásba vonult. 1944. januárban átszökött a délvidéki partizánokhoz, velük harcolt 1945. februárig, májusban visszatért Magyarországra.

1945-ben a Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség központjában külügyi vonalon, majd az Észak-Pest megyei szervezet titkáraként tevékenykedett. A budapesti titkosrendőrségnél, és jogutódainál dolgozott utána, végül őrnagyként 1945. november és 1952. december 12. között. A Rajk–Brankov-ügyben letartóztatottakat – mint foglyokat – őrizte, kihallgatásukban nem vett részt. Ezt követően a Szovjetunióban egyéves operatív iskolai kiképzést kapott 1949–1950-ben. A Szűcs Ernővel és társaival szemben indított „vizsgálatkor", 1950 szeptemberében a volt főnökével összefüggésben felmerült az őrizetbe vétele, de az akkor elmaradt.

Nem volt pártengedélye 1944 elején, amikor átszökött a jugoszláv partizánokhoz, ahol ott magyarországi hírszerző feladatokkal is megbízták. Erről azonban hazatérte után tájékoztatott. Ami a hírszerző feladatokat illeti, azok a korábbi társadalmi-politikai korszak idejére estek. Mégis, a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének Káderosztálya 1952. március 24-én már azért szorgalmazta az Államvédelmi Hatóságtól történő eltávolítását a Magyar Dolgozók Pártja Titkárságának 1952. április 2-i ülésére készített javaslatában, mert nem rendelkezett annak idején a határon túli feladatok végzéséhez pártengedéllyel. Utódának a Magyar Dolgozók Pártja Titkárságának 1952. április 2-i ülésén Szendi Györgyöt, az Államvédelmi Hatóság Tájékoztatási Osztályának vezetőjét fogadták el. (Beránnak honnan lett volna pártengedélye, amikor Budapesten egyfelől 1943 nyarán feloszlatták a Kommunisták Magyarországi Pártját, másfelől a Magyar Kommunista Pártot 1944. szeptember 12-én alapították meg…) A határozat szerint a Tanulmányi Osztály vezetőjének eltávolítását az esztendő végéig kellett végrehajtani. A Népművelési Minisztérium Film Főosztályán főelőadóként dolgozott 1952. decembertől pár hétig.

Letartóztatták azonban 1953. január 3-án – Péter Gáborral azonos napon, ekkor az ún. cionista üggyel összefüggésben. A „vizsgálati eljárást" követően nem vádolták meg, szabadult november 18-án. Decemberben kizárták a Magyar Dolgozók Pártjából, 1954 júniusában azonban visszavették.

1953 végétől a Fehérneműgyárban szakoktatási felelős, majd a Magyar Állami Vas-, Acél- és Gépgyárakban segédmunkás – továbbképezve magát horizontál esztergályos szakvizsgát tett 1954-ben –, majd a helyi pártszervezet politikai munkatársa lett. A forradalmat követően, 1956. novembertől 1957. március 17-ig ugyanott ismét fizikai munkás volt. Visszakerült a belügyi tárcához 18-ával, különböző tisztségeket töltött be, végül a Belügyminisztérium II. osztályon főoperatív beosztott volt. 1961. február 1-jétől rendőr alezredes. 1962. július 11-én gazdasági jellegű bűntettek, jórészt csempésztevékenység elkövetésének gyanújával őrizetbe vették. Másnap fegyelmi eljárást követően leszerelték az állományból. A Budapesti Katonai Bíróság 1962. augusztus 31-én hat társával együtt elítélte, őt tízévi szabadságvesztésre. Kizárták a Magyar Szocialista Munkáspártból. A Legfelsőbb Bíróság 1962. szeptember 25-én helybenhagyta elmarasztalását. Szabadságvesztés-büntetésének letöltését a Népköztársaság Elnöki Tanácsa felfüggesztette, ötévi próbaidőre bocsátással szabadult 1965. október 22-én. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa mentesítette 1972. október 27-én a hátrányos következmények alól. A Fővárosi Díjbeszedő Vállalatnál dolgozott tovább. Nevét felsorolták 1962 augusztusában azok között a törvénysértést elkövetők között, akik már nem dolgoztak a Belügyminisztériumban, elbocsátották őket, vagy nyugállományba kerültek.

BERECZ Béla (Mezőtúr, 1907. augusztus 7. – Budapest, 1994. február 1.) 1926-tól illegális kommunista sütőmunkás volt. A Közellátási Kormánybiztosságtól helyezték át a Budapesti Kenyérgyár élére, annak igazgatója 1945. június és 1949. június között. A fegyveres testületeknél szolgált a továbbiakban. Előbb a Magyar Honvédségnél a hadtápszolgálat csoportfőnökeként 1953. júliusig, majd a Belügyminisztériumban 1962. október 1-jei nyugdíjazásáig. A Honvédelmi Minisztériumban vezérőrnagy 1951-től, az Államvédelmi Hatósággal egyesített Belügyminisztériumban államvédelmi vezérőrnagy 1953. július 24-től, rendőr vezérőrnagy 1957-től.

BEREI Andor (korábban Berger) (Budapest, 1900. november 9. – Budapest, 1979. január 28.) 1918-tól részt vett a kommunista ifjúmunkás mozgalomban, a kommün bukása után szerepet vállalt a Kommunisták Magyarországi Pártjának újjászervezésében. Letartóztatták, a Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék 1921-ben tizenöt évi fegyházbüntetésre ítélte,

fogolycsere révén 1922. március 21-én a Szovjetunióba távozhatott, a Kominternben dolgozott. Belgiumba küldték, ahol 1934 és 1946 között a helyi mozgalom egyik vezetője lett. Magyarországra 1946 szeptemberében tért vissza. Az Országos Tervhivatal főtitkára 1947. július 18. és 1948. november 5. között. A Külügyminisztérium politikai államtitkára 1951. január 27-ig. A külügyminiszter első helyettese 1954. október 30-ig. Ekkor nevezték ki az Országos Tervhivatal elnökévé, tisztségét 1956. október 24-ig töltötte be. 1954-ben egyúttal a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Tudományos és Kulturális Osztályának osztályvezetője is volt. A forradalom alatt, 1956. november 2-án a nemzetőrök előállították mint szovjet állampolgárt, és bekísérték a Szovjetunió nagykövetségére. Feleségével, Andics Erzsébettel együtt Szolnokra rendelték, hogy szervezze meg az új hatalmi központ sajtómunkáját, de Kádár végül úgy állította félre, hogy november 15-én a Szovjetunióba kellett távoznia, onnan 1958. májusban térhetett vissza.

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottsága 1960. május 3-án levette napirendjéről a javaslatot, miszerint nincs elvi kifogása az ellen, hogy egy esztendő múlva újabb javaslat készüljön tanszékvezetői kinevezésére. Vezesse azonban addig továbbra is az *Új Magyar Lexikon* szerkesztőségét. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottsága 1961. március 28-án tartott ülésére öt nappal korábbi javaslatot terjesztett be a Központi Bizottság illetékes osztálya – egyetértve a művelődésügyi tárcával –, hogy július 1-jétől félállásban maradjon a szerkesztőségnél 1962 végéig, ugyanakkor már 1961. június 1-jétől tanszékvezető legyen a Közgazdaságtudományi Egyetem Politikai Gazdaságtan Tanszékén. Ezt elfogadták, azzal, hogy amíg a lexikon valamennyi kötete el nem készül, addig maradjon ott félállásban. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottsága 1961. október 12-én elfogadta a javaslatot, hogy félállásban marad, egyúttal kinevezik a Kossuth Könyvkiadó igazgatójának a következő esztendő elejétől, majd utóbb annak a szaktanácsadója is volt 1962. január 1. és 1976 között. A Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Politikai Gazdaságtan Tanszékének egyetemi tanára volt 1948 és 1953, illetve 1961 és 1972 között.

BÉRES Miklós (1949-ig Braun), dr. (Kassa, 1912. június 25. – Telki, 2009. február 10.) Prágában fejezte be 1937-ben a jogi egyetemet, csehül és szlovákul is beszélt. 1937–1938-ban a csehszlovák hadseregben volt katona. Az egyetem elvégzését követően a Kassai Állampénzügyi Hivatalnál dolgozott. 1940 és 1944 között munkaszolgálatos volt. 1945-ben a debreceni politikai rendőrségen szolgált, 1950. januárban őrnagyként az Államvédelmi Hatóság Debreceni Vizsgálati Osztályának, majd a fővárosban az Államvédelmi Hatóság ügyészségi kirendeltségének vezetője lett. Részt vett Berkesi András*, Ignotus Pálné (Mátay Florence), Kardos György és Majoros Sándor* büntetőügyében, akiket utóbb felmentettek a vádak alól. Szakvizsgázott 1953-ban, és Bakos főosztályvezető mellett szeptember 23-tól a Legfőbb Ügyészség Különleges Ügyek Osztályának helyettes vezetője, majd 1960. október végétől a vezetője. Ez idő tájt ezt az osztályt – érdemben csupán névváltozás történt – Önálló Politikai Osztálynak nevezték. Tömpe András osztályvezető javasolta felmentését 1962. július 31-én a párt illetékeseinek, ekképp: „a személyi kultusz idején elkövetett törvénysértésekben való részvétel miatt, annak ellenére, hogy mind az ellenforradalom elleni harcban, mind azóta pártszerűen" helyt állt. A Nagy Imrével és társaival szemben indított büntetőeljárásban pótügyészként vett részt. A Magyar Szocialista Munkáspárt Politikai Bizottsága elfogadta Tömpe előterjesztését 1962. augusztus 7-én. Felmentették állásából 1962. augusztus 15-én. Nevét felsorolták 1962 augusztusában azok között a törvénysértést elkövető ügyészek között, akik akkor még az igazságügyi apparátusban dolgoztak. Pártbüntetést nem kapott, s 1962. szeptember 13-án a Bányagépgyártási Tröszthöz „kérték át" jogtanácsosnak. Másodállásban a Gyógyszerkutató Intézetben is dolgozott jogtanácsosként. Kérésére 1973-ban kivételes nyugellátást kapott, nyugdíját havi 4004 Ft-ról 5000 Ft-ra emelték.

BERKESI András (korábban Bencsik) (Budapest, 1911. november 30. – Budapest, 1997. szeptember 14.) hivatásos katonatiszt, a Honvédelmi Minisztérium Katona Politikai Osztályán előadó, majd az Államvédelmi Hatóság Katonai Főosztály Operatív Osztályának vezetője. Sólyom László és társai büntetőperének vádlottjai közül többnek az őrizetbe vételét foganatosította. Letartóztatták 1950. szeptember 29-én. A Katonai Törvényszék tízévi fegyházbüntetésre ítélte. Szabadult 1954. július 29-én. A Katonai Felsőbíróság 1954. július 30-án felmentette a vádak alól. A Filmtudományi Intézet igazgatója 1958 és 1962 között, majd dramaturg 1964-ig a Budapest Filmstúdiónál, 1976-ig a Magvető Kiadónál dolgozott, végül 1984-ig az Elzett Műveknél kulturális tanácsadóként. Író lett. Nevét felsorolták 1962 augusztusában azok között a törvénysértést elkövetők között, akik már nem dolgoztak a Belügyminisztériumban, elbocsátották őket, vagy nyugállományba kerültek.

BICZÓ Sándor (korábban Berger), dr. (Kunszentmiklós, 1890. július 19. – Budapest, 1979. június 19.) a Budapesti Királyi Törvényszéken volt joggyakornok, ügyvéd lett a fővárosban. A Budapesti Büntetőtörvényszékhez 1946. február 14-én kinevezték törvényszéki tanácselnöknek. A Budapesti Népbíróságon ítélkezett, majd a Magyarországi Szociáldemokrata Pártnak a Népbíróságok Országos Tanácsához delegált bírója lett. Az igazságügyi tárca 1948. január 23-i intézkedését követően, öt nappal később felmentették az elsőfokú népbíróságon teljesített szolgálata alól. Dr. Ries István megíratta életrajzát dr. Lakatos Imrével, a Budapesti Ítélőtáblának az igazságügyi tárcához berendelt bírójával a Rajk–Brankov-ügyben kihirdetett elsőfokú ítéletet követő napon, 1949. szeptember 27-én. A tárcavezető ezt csatolta a Magyar Dolgozók Pártja Titkárságának szeptember 28-án tartott ülésen tárgyalt feljegyzéséhez. Eszerint ő lenne a korábban dr. Jankó Péter vezette tanács új elnöke. Felsorolta egyúttal, hogy kik alkották azt a tanácsot, amely másodfokon ítélkezett korábban mind a Papp Simon és társaival, mind a Mindszenty József és társaival szemben indított büntetőeljárásokban. Dr. Ries írása azt célozta, hogy – jóváhagyás esetén – ők tárgyalnák ezt az újabb kirakatpert is. A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1949. szeptember 28-án elfogadta az előterjesztést, így lett dr. Lakatos utóbb, 1949. október 3-án a másodfokú népbírósági fórumnál tanácselnök. Dr. Biczó pedig – az előadó dr. Lázár Miklós (Magyar Dolgozók Pártja) és a további szavazók: dr. Fadgyas András (Nemzeti Parasztpárt) és dr. Horányi Nándor (Független Kisgazdapárt) mellett – a Magyar Dolgozók Pártja delegáltjaként a másodfokon tárgyalt Rajk–Brankov-ügyben az 1949. október 12-én és 14-én eljáró tanács tagja. Az igazságügyi tárca vezetője 1950. február 24-én felmentette a másodfokú népbíróságnál annak megszűnése miatt, március 1-jével. A Budapesti Központi Járásbíróság bírójaként 1953. május 31-én eltávolították állásából.

BILKEY PAPP Zoltán (Bogyiszló, 1924. január 27. – Budapest, 1951. március 21.) budapesti orvostanhallgató, akit dr. Kádár Mihály*, a Magyar Államvasutak volt szülész-nőgyógyász főorvosának és társainak, a Magyar Front tagjainak büntetőügyében 1945. szeptember 7-én letartóztattak (majd októberben a további gyanúsítottakat is). A Budapesti Népbíróság 1946. május 18-án, a Népbíróságok Országos Tanácsa 1947. május 19-én egyaránt halálra ítélte. A köztársasági elnök 1947. október 23-án kegyelemből ítéletét életfogytig tartó kényszermunkára változtatta át. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1951. január 24-én dr. Molnár Erik igazságügy-miniszter törvénysértő előterjesztését jóváhagyva engedélyezte a halálbüntetés végrehajtását. Kivégezték.

BIMBÓ István, dr. (Tápiósüly, 1917. december 29. – Budapest, 1971. augusztus 13.) segédmunkás 1933-tól 1938-ig, majd textilkikészítő az Óbudai Fehérítőgyárban 1940. március 10. és 1950. november között. A második világháborút követően 1945. március 18. és 1948. augusztus 18. között szovjet hadifogságban volt. A Bírói és Államügyészi Akadémia máso-

dik tanfolyamát 1951. december 31-én fejezte be, utána négy hónapos hadbírói tanfolyamot végzett 1952-ben. Jogász diplomáját a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetemen 1957-ben szerezte.

A Budapesti Központi Járásbíróságon 1952. január 2-től október 31-ig járásbíró, az igazságügyi tárcánál 1952. november 1-jétől előadó, területi instruktor. A Budapesti Fővárosi Bíróság elnökhelyettese 1954. április 26. és 1960. október 31. között, ezt követően tanácsvezetőként ítélkezett. A Büntető Kollégium vezetőjének helyettese 1959-től volt. A Marxizmus–Leninizmus Esti Egyetemen is tanult 1961-től.

Az elsők között igazolt át a Magyar Szocialista Munkáspártba. A kádári megtorlás elsőfokú büntetőeljárásban halálra ítélte Panczer Ferencet (akit később ki is végeztek).

BÍRÓ Lászlóné (Kelemen Erzsébet), *dr.* (Szentes, 1916. december 19. – Budapest, 1971. augusztus 19.) a budapesti Philanthia Virágüzletben 1933 és 1936 között tanuló, majd 1944-ig segéd Kapovits Károly Egyetem utcai virágüzletében. A Kommunisták Magyarországi Pártjának 1941-től volt tagja. Letartóztatták 1943-ban, őrizetben tartották Soroksáron, majd Székesfehérvárott. A Postás Szakszervezetben 1947–1948-ban politikai munkatárs, a Magyar Dolgozók Pártja nagy-budapesti pártbizottságánál 1948–1949-ben propagandatitkár. A gödöllői pártiskolát 1949-ben végezte el, majd 1949 és 1950 között a Játékértékesítőnél volt segéd. A Bírói és Államügyészi Akadémia második évfolyamának lett a hallgatója, amelyet 1952 tavaszán fejezett be. Az igazságügyi tárca a Budapesti III. kerületi Ügyészségre nevezte ki ügyésznek. Később a Fővárosi Ügyészség, majd Fővárosi Főügyészség Bírói Felügyeleti Osztályán dolgozott. A Budapesti III. kerületi Ügyészség vezetője volt a forradalom idején. Egyetemi tanulmányait 1957. május 18-án fejezte be.

A kádári megtorlás során három elsőfokú büntetőeljárásban képviselte a vádhatóságot. Panczer Ferencet, Pópa Papp Józsefet és Kokics Bélát, továbbá Szegedi Flóriánt utóbb kivégezték.

BÍRÓ Mihály (Budapest, 1914. február 26. – Budapest, 2001. március 1.) cipészsegéd volt. Budapest Székesfőváros Közlekedési Részvénytársaság dolgozója 1934-től 1949-ig, közben négyévi fegyházbüntetésre marasztalták 1945 előtt. Népbíró 1945–1946-ban. A Szakszervezetek Országos Tanácsa munkatársa 1949. szeptember 1-jétől. A Magyar Közlekedési és Szállítási Dolgozók Szabad Szakszervezetekének elnökhelyettese 1956. áprilistól, majd a Magyar Szabad Szakszervezetek Országos Szövetségének munkatársa 1956. december 1. és 1957. március 31. között. 1957. február 12-ét megelőző munkahelyeként másutt az olvasható, hogy egyetemi hallgató. Ezt követő munkahelye a Magyar Szocialista Munkáspárt Budapesti Ideiglenes Intéző Bizottsága volt. A Magyar Szocialista Munkáspárt Ideiglenes Intéző Bizottsága 1957. április 6-án elfogadta a javaslatot, s a Népköztársaság Elnöki Tanácsa népbírónak választotta 1957. április 8-án. Esküt tett a Legfelsőbb Bíróságon 1957. április 10-én. Dr. Jahner-Bakos elnök felmentését kezdeményezte (szeptember 16-i hatállyal) 1958. szeptember 20-án, a Népköztársaság Elnöki Tanácsa ennek megfelelően felmentette 1958. október 10-én. Az igazságügyi tárca erről október 27-én tájékoztatta a Legfelsőbb Bíróságot. A kádári megtorlás során huszonnyolc végrehajtott halálos ítélet meghozatalában vett részt.

A Magyar Kommunista Pártnak 1946-tól volt a tagja, öt hónapos pártiskolát végzett. 1960-ban pártösztöndíjas egyetemi hallgató volt. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Titkársága 1960. július 5-én elfogadta a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Adminisztratív Osztálya javaslatát, hogy az előterjesztés után a Népköztársaság Elnöki Tanácsa válassza meg a Legfelsőbb Bíróságra ülnöknek. Az egyetem jogi fakultását ugyan elvégezte, de nem a Legfelsőbb Bíróság bírója, hanem a fővárosi XIII. kerületben lett a népi ellenőrzési bizottság elnöke.

BISZKU Béla (Márok, 1921. szeptember 13. – Budapest, 2016. március 31.) az elemit és a polgárit elvégezve 1937-től a Magyar Felvonó- és Gépgyárban szerszámlakatos-tanonc, segédlevelet szerzett 1940-ben. A Marx és Mérei Tudományos Műszerek Gyárának angyalföldi részlegében 1942-től, később a Hoffmann és Társa Cégnél, majd a Magyar Philips Művekben dolgozott.

A Magyar Kommunista Párt XIII. kerületi szervezetének egyik alapítója 1945. januárban, de párttagságát már 1944-től elismerték. Pártiskolai tanfolyamot végzett Debrecenben, kerületi pártszervező, illetve titkárhelyettes lett. A Magyar Kommunista Párt Nagy-budapesti Káderosztályán 1946-tól politikai munkatárs, osztályvezető-helyettes. 1948 ősze és 1949 áprilisa között újabb pártiskolát végzett. A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének Káderosztályán 1949 áprilisában a gazdasági alosztály vezetője. A Magyar Dolgozók Pártja 1949. június 30-án elfogadta javaslatot, és a Nagy-budapesti Pártbizottság Káderosztálya vezetőjének nevezték ki. 1951. májusban a Budapest X. kerületi Pártbizottság titkárának tették meg. 1953. szeptember és 1955. július között a kétéves pártfőiskolát végezte el. 1956. október 20-ig a Budapesti XIII. kerületi Pártbizottság titkára. Néhány napig bujkált a forradalom alatt.

Csatlakozott Kádárhoz, decembertől a pártapparátus talpra állításánál tevékenykedett. Megalakulásától kezdve tagja volt az új párt legmagasabb döntéshozó testületeinek, az Ideiglenes Intéző Bizottságnak és az Ideiglenes Központi Bizottságnak, 1957. júniustól ezek utódainak tagja. 1956. november 11-től a forradalmárokkal szembeni kemény fellépést szorgalmazta. 1957. február 28-án a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány tagjává, másnap belügyminiszterré nevezték ki, hivatalát 1961. szeptember 13-ig töltötte be. A Minisztertanács elnökhelyettese volt 1962. november 27-ig. A Magyar Szocialista Munkáspárt VIII. kongresszusa után a Központi Bizottság egyik titkára 1962. november 24. és 1978. április 20. között. Kádár János helyettese 1965. júliustól. Nyugdíjazták.

A Fővárosi Törvényszék Katonai Tanácsa 2014. május 13-án öt és fél évi börtönbüntetésre ítélte. A Fővárosi Ítélőtábla 2015. június 1-jén új eljárás lefolytatását rendelte el. A Fővárosi Törvényszék 2015. december 17-én kétévi, három évre felfüggesztett börtönbüntetésre ítélte. Az ítélet nem vált jogerőssé, mert a másodfokú eljárás megkezdése előtt elhunyt.

BOAROV, Živko (Óbecse [Szerb–Horvát–Szlovén Királyság], 1921. november 13. – Újvidék?, 1983. június 25. előtt) részt vett a németekkel szemben indított ellenállásban 1941-től az illegális délszláv kommunisták pártjában. Közreműködött az 1944. október 17-től bevezetett katonai közigazgatás munkájában az óbecsei járási népi felszabadító bizottság tagjaként. A budapesti jugoszláv követség sajtóattaséja lett. Az államvédelmisek letartóztatták 1948. július 25-én. Noha vádirata 1949 tavaszára elkészült, büntetőügyében a tárgyalást egy héttel Péter Gábor és tizenhét társának hadbírósági elsőfokú büntetőpere előtt tartották meg. A Budapesti Megyei Bíróság 1953. december 16-án életfogytig tartó börtönbüntetésre ítélte. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa elengedte az 1953. december 21-től jogerős büntetése további letöltését 1955. december 2-án. Szabadult 1955. december 9-én, visszatért hazájába 1956. január 4-én. A törvénysértő büntetőperek 1961 és 1963 közötti felülvizsgálata során büntetőügyében perújítási nyomozást javasoltak 1963. február 1-jén – ez viszont elmaradt. Újvidéken a máig a szerbség egyik legtekintélyesebb tudományos és irodalmi központjának, a *Matica srpska* székházának volt az igazgatója 1975-ben. A *Magyar Szó* 1983. június 25-én adott hírt elhunytáról.

BOBULA Titusz (Budapest, 1878. december 24. – Washington, 1961. január 1.) építészmérnök, radikális jobboldali politikus, aki 1897-ben az Amerikai Egyesült Államokba távozott. 1910-ben megnősült, feleségével New Yorkban telepedett le. Főleg templomok tervezésével

foglalkozott. 1919-ben visszatért Magyarországra, ahol politizálni kezdett, elsősorban a revizionizmus és a radikális jobboldali eszmék irányába mozdult el.

Dr. Ulain Ferenc ügyvéddel és dr. Szemere Béla gyermekorvossal a „magyar sörpuccsban" való részvétele miatt statáriális letartóztatásában volt 1923. november 6–20-ig. A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék 1924. január 24-én 1 hónapi és 14 napi államfogház büntetésre ítélte, a Budapesti Királyi Ítélőtábla 1924. április 7-én felmentette a vádak alól. A Magyar Királyi Kúria 1924. november 18-án helybenhagyta a másodfokú ítéletet.

Utóbb visszatért az Amerikai Egyesült Államokba, ahol katonai mérnöki tevékenységgel is próbálkozott. Nikola Tesla mellett is dolgozott egy soha meg nem valósult energiapajzs és sugárfegyver-technológia kidolgozásán.

BOCSKOR Antal, csíkszentmártoni (Fogaras, 1864. szeptember 7. – Budapest, 1937. május 10.) kúriai bíró volt 1913. július 28-tól. Nyugállományba vonult 1934. október 31-én.

BODA György (korábban Braun) (1913 – Budapest, 1956. november 2.) illegális kommunista az 1930-as évektől, náciellenes partizán Jugoszláviában, majd államvédelmis. Nyolcévi munka után, miközben az ötvenes években parancsnoka is lett, elbocsátották a kormányőrségtől 1953-ban. A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Központi Ellenőrző Bizottsága leszerelése után, 1953-ban szigorú megrovásban részesítette – valaminő cionista kapcsolat alapján –, majd 1956. február 8-án ki is zárta a pártból. Ez a fennmaradt dokumentumok alapján törvénysértőnek tűnik. Öngyilkosságot követett el.

BODA Jenő (Kecskemét, 1910. október 23. – Budapest, 1990. november 3.) a Kommunista Magyarországi Pártjának tagja lett 1940-ben. Az Aszfaltútépítő Vállalatnál volt művezető. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Titkársága 1960. július 5-én elfogadta a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Adminisztratív Osztálya javaslatát, hogy az előterjesztés után a Népköztársaság Elnöki Tanácsa megválassza a Legfelsőbb Bíróságra ülnöknek. A munkavezető az Aszfaltútépítő Vállalattól vonult nyugállományba.

BODONYI Márton, dr. (Aldebrő, 1910. szeptember 2. – Budapest, 1980. május 18.) hivatásos katona, hadbíró ezredes 1950. november 7-től. Katonai pályán működött 1941-től, később Nyíregyházán a helyi népügyészség vezetője. Hivatali előmenetele elválaszthatatlan az ún. „pócspetri" ügyben felvett, erőszakolt tartalmú jegyzőkönyvektől is. A Budapesti Népügyészséget irányította 1948 nyarától, 1949-ben a katonai ügyészséghez vezényelték. A Budapesti Katonai Főügyészség helyettes vezetője 1949. november 1-jétől. A Budapesti Központi Katonai Ügyészség irányítója lett 1950. április 12-én, hivatalát április 17-én vette át, és töltötte be 1953. június 16-ig, parancsnok 1951. november 15. és 1952. december 31. között. 1953 elejétől tartalékos ezredes, a nyár közepén eltávolították munkahelyéről. A fővárosi VII. kerületi Vendéglátó Vállalat igazgatója lett, majd a VI. kerületi társvállalat vállalati jogásza volt. Nevét felsorolták 1962 augusztusában azok között a törvénysértést elkövető ügyészek között, akik akkor még az igazságügyi apparátusban dolgoztak.

BOHÓ Róbert (Budapest, 1928. december 20. – Budapest, 2012. július 26.) *„Szegedi"*. Megszökött leventeként 1944-ben. Szegedre tért vissza, ahol a Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség alapítói közé tartozott. A Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen adjunktus lett, a Petőfi Kör vezetőségi tagja volt, ő utazott képviseletükben 1956. október 19-én, a forradalom előtt Szegedre az ott szerveződött egyetemistákhoz, főiskolásokhoz. Letartóztatásban volt 1957. január 19. és február 20. között, szabadult, majd ismét őrizetben volt 1957. május 30-tól. A Legfelsőbb Bíróság Népbírósági Tanácsa elsőfokú eljárásban 1958. július 4-én nyolcévi börtönbüntetésre ítélte. Felmerült, de 1959. május 18-án még nem tartották kegyelemre méltónak. Szabadult 1961-ben. Dramaturg, forgatókönyvíró, dokumentumfilm-rendező lett a Magyar Televíziónál. A titkosszolgálat beszervezte 1974-ben, „Szegedi" fedőnéven lett titkos megbízott. A Nagy Imre és társai 1989-es újratemetéséről jelentők egyike volt. A Legfelsőbb Bíróság 1989-ben semmissé nyilvánította elmarasztalását.

BOJTA Béla (korábban Burger), dr. (Szeged, 1899. december 27. – Budapest, 1969. december 29.) szegedi ügyvéd, majd bíró, édesapja szatócs, majd postás volt. 1942-ben és 1944 áprilisában baloldali, szociáldemokrata kötődése – 1919-től volt párttag – miatt letartóztatták. Debrecenben 1945 februárjában átlépett a Magyar Kommunista Pártba. A Minisztertanács jegyzője, 1945. február 22-től miniszteri tanácsos, majd miniszterelnökségi adminisztratív államtitkár május 31-től 1947. augusztus 31-ig. A Népbíróságok Országos Tanácsának szervezője, az 1945. április 10-én Debrecenben tartott – első és egyben utolsó – népbírósági másodfokú tárgyalás tanácsvezetője (a fővárosban ítélkezett a Népbíróságok Országos Tanácsa április 23-tól). Tájékoztatta Rákosit 1948. május 20-án, hogy megszerezte Balogh István*, „a páter", volt miniszterelnökségi politikai államtitkár irathagyatékát, benne az esztergomi és a kalocsai érsek levelezését a korábbi miniszterelnökökkel. A sikeres akció után, feltehetően érdemei elismeréseképp a Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1948. július 1-jén hozzájárult ahhoz, hogy visszatérhessen a Népbíróságok Országos Tanácsához. Így lett 1948. augusztus 6. és 1950. március 31. között, a Tanács megszűnéséig annak elnöke. A Legfelsőbb Bíróság tanácsvezető bírójává nevezték ki 1950. február 23-án. Állását elfoglalta április 1-jén. Elbocsátották, ideiglenesen nyugdíjazták 1950. december 31-én. Tisztviselő lett, a forradalmat követően ügyvéd, az Országos Ügyvédi Tanács elnöke 1962 és 1964 között.

BÓKA Károly, dr. (Budapest, 1889. május 8. – Balatonszepezd, 1973. február) kúriai bíró 1942. március 21-től, esküt tett 1942. április 9-én. A káderezéskor, 1950. szeptember 15-én az „informátorok" azt jegyezték fel a büntetőbíróról, hogy „a múltban mint a Legfelsőbb Bíróság bírája a Töreki (!) tanács tagja volt". Ezek után az igazságügyi tárca intézkedett 1950. november 24-én.

Elbocsátását előbb az 1949. évi 9. tvr. alapján kívánták végrehajtani. Ezt bizonyítja a tárcától neki címzett okirat. Az eredeti – utóbb áthúzott, de olvasható – szöveg ekképp hangzott: „dr. Bóka Károly legfelsőbb bírósági bírót ~~az 1949. 9. tvr., a 2400/1949. Korm. sz. rendelet alapján az igazságügyi tárcánál végrehajtott létszámcsökkentés okából~~ az 1912: LXV. tc. rendelkezéseire ~~figyelemmel hivatalból~~ – saját kérelmére ~~ideiglenesen~~ végleges nyugalomba helyeztem". A módosított szöveg a név közlése után utóbb úgy változott meg, hogy „az 1912: LXV. tc. alapján – saját kérelmére – végleges nyugállományba helyeztem". Az igazságügyi tárca határozatairól december 18-án értesítették az érintetteket. Így vonult nyugállományba 1950. december 31-én.

A végleges szöveggel szemben korábban papírra vetettek leleplezték a tényleges eltávolítási okot, a Magyar Dolgozók Pártjának vezetése által elhatározott tudatos létszámcsökkentést. A már 75 éves dr. Bóka szóvá is tette ezt utóbb, 1964-ben az akkori legfelsőbb bírósági elnöknél. Sikertelenül.

BÓKAY Béla (1934. február 10-ig Bök) (Kovácsháza, 1872. március 11. – Budapest, 1939. január 10.) Pécsett a ciszterci rend Nagy Lajos Katolikus Gimnáziumában folytatta tanulmányait az 1880-as években. 1889-ben kezdte tanulmányait a Pécsi Jogakadémián, 1894-ben végezte el. 1894. februártól a Pécsi Királyi Ítélőtábla területén lett segélydíjas törvényszéki joggyakornok Pécsett. 1894. november 2-án aljegyzővé nevezték ki előbb a Pécsi Királyi Törvényszékhez, majd 1896. május 1-jétől a Dárdai Királyi Járásbírósághoz. Hódmezővásárhelyen királyi aljárásbíró 1898. májustól (még decemberben is), holott a Mohácsi Királyi Járásbíróságon 1898. május 6-tól albíró (még 1902-ben is). 1902 októberétől tanácsjegyző

a Pécsi Királyi Ítélőtáblán albíróként. 1908. márciustól a Pécsi Királyi Törvényszék Polgári Szakosztályában bíró. 1917 májusától a Pécsi Királyi Ítélőtáblán bíró, 1918-ban bíróként elnöki titkár. 1925. december 20-án kinevezték kúriai bíróvá. Hivatali ideje alatt hunyt el.

BOLEMÁN Géza, dezséri, dr. (Szakolca, 1883. november 25. – Jászapáti, 1953. június 12.) édesapja Bolemán Lajos kúriai bíró, a Besztercebányai Királyi Törvényszék elnöke volt.

A Budapesti Magyar Királyi Tudományegyetemen jogtudorrá avatták 1907. május 31-én, az egységes bírói és ügyvédi vizsgát letette 1910. június 6-án. Igazságügyi szolgálatát megkezdte díjas joggyakornokként a Budapesti Királyi Törvényszéken 1907. november 30-án. A Pestvidéki Királyi Törvényszékhez 1914. május 3-án helyezték át. A Pestvidéki Királyi Törvényszéken 1917. augusztus 17-től, a Budapesti Királyi Ítélőtáblán 1930. január 28-tól, a Magyar Királyi Kúrián 1941. június 30-tól bíró, esküt tett 1941. július 15-én. A földművelésügyi tárcánál dolgozott az igazságügyi tárcához berendelt, de onnan a társtárcához átengedett bíróként. A miniszter felmentette 1948. július 12-én a munkavégzés alól. Július 19-én jelentkezett a Kúrián, ahol a II. sz. polgári tanácsba osztották be ítélkezni. Nyugállományba vonult 1949. szeptember 12-én történt felmentését követően a hó végével. Feleségével együtt 1951-ben kitelepítették a fővárosból Szolnok megyébe.

BOLLA Árpád, csáford-jobbaházi, dr. (Olmütz, 1870. március 11. – ?) Bécsben és Kassán hallgatott jogot, jogtudorrá avatták Budapesten 1896. május 9-én, az egységes bírói és ügyvédi vizsgát letette 1898. november 28-án. Bíró a Pozsonyi Királyi Törvényszéken 1899. november 9-től, a Budapesti Királyi Ítélőtáblán 1904. március 16-tól, a Magyar Királyi Kúrián 1921. október 24-től, kúriai tanácselnök 1937. december 21-től. Nyugállományba vonult 1940. április 30-án. Felesége dr. Tőry Gusztávnak*, a Magyar Királyi Kúria hivatalban lévő elnökének unokahúga volt. Feleségével együtt 1951-ben kitelepítették a fővárosból Hajdú megyébe. A fiát, dr. Bolla Kálmán ny. miniszteri tanácsost 1951. május 8-án kivégezték Balassagyarmaton.

BÓNIS György, dr. (Szalonna, 1883. október 26. – Budapest, 1969. június 29.) kúriai bíró 1942. december 31-től, esküt tett 1943. január 20-án. Nyugállományba vonult 1949. augusztus 31-én.

BORBÉLY János, dr. (Budapest, 1905. október 31. – Pomáz, 2000. november 13.) oklevelét az egységes bírói és ügyvédi vizsga letételéről 1933. október 30-án állították ki. 1938. május 18-tól járásbíró a Battonyai, 1939. július 18-tól a Nagykátai, majd 1941. október 21-től a Pestvidéki Királyi Járásbíróságon. A Pestvidéki Királyi Törvényszéken 1942. március 16-tól előbb bíró, majd 1946. január 1-jétől törvényszéki tanácselnök. A Magyar Kommunista Párt tagja 1945. augusztustól. Berendelték 1945. augusztus 30-án a Magyar Kúriához tanácsjegyzőnek. A kúriai elnök 1945. október 5-én mentette fel szolgálata alól. Az év hátralévő részében és 1946-ban népfőügyész-helyettes, két évig az igazságügyi tárcánál dolgozott berendeltként, az ügyészi felügyeleti osztályon.

A Népfőügyészség vezetője 1948. július 3. és 1950. március 31. között (esküt tett 1948. július 7-én). Ügyész volt másodfokon a Rajk–Brankov- és az „SZDP-ügy" fő- és számos mellékperében és a „Kádár-ügy" főperében. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa a népfőügyészt, a Pestvidéki Törvényszék tanácselnökét kinevezte legfőbb államügyészi helyettessé 1949. november 25-én. Hivatali esküjét a Legfelsőbb Bíróság teljes ülésén tette le 1949. december 8-án. Elbocsátották 1953. május 30-án (június 15-i hatállyal). Kizárták a Magyar Dolgozók Pártjából 1953. június 5-én. Az alaptalan rágalmazáson alapuló munkahelyi határozatot hatályon kívül helyezték szeptember 14-én; az Állami Fuvarozási és Kordélyozási Vállalatnál jogi tanácsadó lett október 22-től.

A Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1957. május 18-án határozott legfelsőbb bírósági bírói kinevezéséről, esküt tett május 21-én. Tanácsvezetőként ítélkezett 1958. november 1-jétől 1962. szeptember 14-ig. Magyarországon a kádári megtorlás során a legtöbb, hatvanhat halálos ítéletet kihirdető tanácselnöknek kortársai között a „mosolygó halál" volt a gúnyneve.

Halálra ítélte az alábbi személyeket: Bakos Gyuláné (Salabert Erzsébet), Balla Pál, Balogh László, Barabás Tibor, Bán Róbert, Bárány János, Békési Béla, Bognár Ottó, Bosnyák Gábor, Burgermeister József, Czakó András, Czimer Tibor, Csányi Sándor, Csermák János, Dobi Károly, Ekrem Kemál, Erdélyi Gyula, Fáncsik György, Fejes József Tibor, Franyó Ferenc, Futó János, Galgóczi Zoltán, Gerlei József, Géczi József, Grosszmann Frigyes, Harmincz István, Havrilla Béláné (Sticker Katalin), Hámori István, Huzián István, Ivicz György, Keller Károly, Kondorosi Imre, Kóté Sörös József, Kovács Lajos, (távollétében) Kövecses Ferenc, Krausz Gyula, Lakos János, Lachky Albert, Laurinyecz András, Magori Mária, Nagy József, Nagy József, Nagy Lajos, Németh József, Nickelsburg László, Ozsvát Károly, Palotás József, Péch Géza, Preszmayer Ágoston, Rusznyák László, Simon Gábor, Szabó János, D. Szabó Károly, Szabó Lajos, Szivák József, Tóth József, Tóth Tibor, Tutsch József és Vass Lajos.

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Adminisztratív Osztályának vezetője, Tömpe András 1962. július 31-én javasolta felmentését, az előterjesztéssel a Politikai Bizottság 1962. augusztus 7-én, a kormány szeptember 6-án értett egyet. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa felmentette 1962. szeptember 14-én, a kormány kivételes nyugellátásáról határozott. Valójában eltávolították 1962. szeptember 30-án, mert mint dr. Korom Mihály, az igazságügyi tárca vezetője papírra vetette 1973. november 16-án, „a koncepciós perekben való részvétele miatt került el az apparátusból". Nevét felsorolták 1962 augusztusában azok között a törvénysértést elkövető ügyészek között, akik akkor még az igazságügyi apparátusban dolgoztak. Nyugdíjasként a XIII. ker. Autójavító Vállalatnál dolgozott, éves szerződéssel.

Kivételes nyugdíjának növelését kérte 1986-ban. A Minisztertanács Kivételes Ellátások Bizottsága ezután határozott annak emelésről 1987. március 1-jén.

BORSI Zoltán, dr. (Debrecen, 1929. május 25. – Budapest. 2008. október 21.) debreceni, majd szegedi egyetemi tanulmányait és katonai szolgálatát követően 1953. október 28-tól nyugállományba vonulásáig, 1990. június 30-ig a Legfőbb Ügyészségen teljesített szolgálatot. A kádári megtorlás idején ő képviselte a másodfokú vádhatóságot számos büntetőügyben, halálbüntetést kérve a vádlottakra, így huszonöt másodfokú, egy másodfokon megismételt és három törvényességi óvás után indított büntetőeljárásban. Több indítványáról másképp határozott a bíróság, de négy személyt távollétében mégis halálra ítélt, a negyvenhat kivégzett közül Mansfeld Péter a legismertebb. Az „Ügyészség Kiváló Dolgozója" kitüntetéssel jutalmazták az 1956 és 1959 közötti munkáját. Tömpe András, a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Adminisztratív Osztályának vezetője a dr. Szegedi Vilmos titkárságvezető felmentésére tett javaslatában, 1962. június 14-én vetette fel, hogy utóda legyen a Legfőbb Ügyészség Titkárságának élén. „32 éves, munkás származású. 1946 óta párttag. Most fejezi be a kétéves pártfőiskolát." Miután „az ellenforradalom alatti magatartása kifogástalan volt", és a „legtehetségesebb fiatal káderek közé tartozik", a Magyar Szocialista Munkáspárt Titkársága, majd a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottsága 1962. augusztus 7-én hozzájárult kinevezéséhez. A Legfőbb Ügyészség Titkárságát vezette 1962. szeptember 24-től.

BOTHÁR Sándor, dr. (Zólyom, 1879. június 5. – Budapest, 1945. február 4.) édesapja, Bothár Sámuel Besztercebánya szabad királyi város tisztiorvosa volt 1915-ben bekövetkezett elhunytáig.

A katolikus gimnáziumot Zólyomban végezte, majd a Budapesti Királyi Magyar Tudományegyetem jogi fakultására járt, jogtudorrá avatták 1902. június 27-én, az ügyvédi vizsgát

letette 1904. november 29-én. Igazságügyi szolgálatát 1903. január 31-én kezdte a Besztercebányai Királyi Törvényszéken joggyakornokként. Ügyvéd, majd Szikszón királyi albíró. Királyi ügyész Kassán, 1917. március 31-től bíró a Besztercebányai Királyi Törvényszéken. 1920-ban magyar nemzeti érzései miatt elmozdították állásából. A trianoni diktátumot követően be is börtönözték. Szabadulása után érkezett Magyarországra. A kormányzó 1928. július 11-én határozott, a Budapesti Királyi Törvényszéken tanácselnökként, majd a Budapesti Királyi Ítélőtáblán 1938. március 28-tól bíróként ítélkezett. Kúriai bíró 1940. október 23-tól. Nyugállományba vonult 1943. február 28-án. Gránátsérülés okozta halálát.

BOTKAY-BECK Károly (1934. július 3-ig Beck), dr. (Keszthely, 1874. február 7. – Budapest, 1935. április 24.) kúriai bíró 1928. december 11-től. Hivatali ideje alatt hunyt el.

BOZÁN Gyula, dr. (Nyíregyháza, 1880. február 2. – Budapest, 1964. november) jogi doktorrá avatták a Kolozsvári Királyi Tudományegyetemen 1905. november 18-án, az egységes bírói és ügyvédi vizsgát letette 1910. február 11-én. Ügyvédjelölt 1902. december 1-jétől 1903. augusztus 17-ig. Igazságügyi szolgálatát 1903. szeptember 24-én kezdte meg a Nyíregyházi Királyi Törvényszéken díjtalan joggyakornokként. A Nyíregyházi Királyi Járásbíróság joggyakornoka a Marosvásárhelyi Királyi Törvényszéken, 1907. júliustól aljegyző, 1908-tól jegyző, a Kézdivásárhelyi Királyi Törvényszéken 1915. augusztus 27-től, a Marosvásárhelyi Királyi Törvényszéken pedig 1916. március 6-tól bíró.

1919. október 30-tól a Zalaegerszegi Királyi Törvényszék, 1921. október 3-tól a Pécsi Királyi Törvényszék, 1927. március 8-tól a Pécsi Királyi Ítélőtábla bírója. A kormányzó 1938. június 30-tól kúriai bíróvá nevezte ki. Nyugállományba vonult 1949. december 31-én.

BOZÓKI István, dr. (Sándorfalva, 1924. augusztus 13. – Budapest, 2010. augusztus 20.) hat elemit végzett. Szegeden, majd falujában szabótanonc 1939-től, később ugyanitt és Budapesten szabósegéd. A Magyar Kommunista Párt tagja 1945. júliustól, kéthetes pártiskolát végzett. 1946. március 1. és augusztus 12. között katona. 1946. szeptemberben beiratkozott a Szegedi Tudományegyetem Jogi Karának esti munkásjogász tanfolyamára, bentlakója lett a Móricz Zsigmond kollégiumnak. Tanulmányait 1948. október 15-én fejezte be. 1947. június és 1949. április között a Petőfi Sándor Ipari Tanulóotthon igazgatója volt. A Szegedi Megyei Törvényszék aljegyzője 1949. április 28-tól. A Büntetőbírói és Ügyészi Akadémia hallgatója 1949. szeptember és 1950. augusztus 12. között, ezt követően hathetes hadbírói tanfolyamot végzett. 1950. októberben tartalékos századosként szerelt le. Az akadémián június 6-án kiállított kádervéleményében olvasható, hogy alkalmas „pár hónapi gyakorlati munka után vezető bírónak vagy ügyésznek, esetleg a következő iskolára szemináriumvezetőnek".

Az igazságügyi tárcánál előadó, majd a Szolnoki Államügyészségnél vezető államügyésszé, majd elnökké nevezték ki 1951. áprilisban. A Pest Megyei Ügyészséget 1954. áprilistól megyei ügyészként, majd a Pest Megyei Főügyészséget 1959-től főügyészként vezette. A forradalom idején eltávolították beosztásából, amelyet hamarosan visszakapott. Az Eötvös Loránd Tudományegyetemen 1957. július 19-én jogi doktorrá avatták.

Elrendelte Harmincz István és Lakos János letartóztatását, elkészítette a vádiratot Balla Pál és Szmrek Benjámin büntetőügyében, akiket utóbb kivégeztek a kádári megtorlás során. 1961-ben elvégezte a Magyar Szocialista Munkáspárt egyéves pártiskoláját. 1973. márciustól 1985. július 31-i nyugállományba vonulásáig a Fővárosi Főügyészség osztályvezetője volt.

BÖSZÖRMÉNYI Imre, dr. (Budapest, 1910. április 8. – Budapest, 1966. november 19.) az igazságügyi tárca vezetője, dr. Lázár Andor 1936. július 31-én kinevezte bírósági fogalmazó gyakornokká a Szentesi Királyi Járásbírósághoz, 1937. június 30-án joggyakornokká a Szegedi Királyi Törvényszékhez, 1939. július 31-én bírósági jegyzővé a Szegedi Királyi Büntetőtörvényszékhez, 1940. december 30-án királyi ügyésszé a Debreceni Királyi Ügyészséghez.

Az *Igazságügyi Közlöny* 1946. február 28-án tette közzé, hogy a miniszterelnök a vezető államügyészt kinevezte a Debreceni Főállamügyészséghez főállamügyésznek.

A Honvédelmi Minisztérium igazságügyi csoportfőnöke lett, 1950-ben (kitüntetésekor már) ezredes volt. Az első- és másodfokú katonai törvényszékek, illetve hadbíróságok által tárgyalt legkiemelkedőbb büntetőperek idején ő képviselte a vádhatóságot a gyanúsítottak agyonverése miatt elmaradt „Szűcs-ügy" néven elhíresült vizsgálati eljárás további őrizeteseinek a mellékpereiben és a szociáldemokratákkal szemben indított törvénysértő büntetőeljárásokban. Az 1962-es pártvizsgálat eredményeként a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Adminisztratív Osztályának osztályvezetője a tizenhárom nevesített ügyész között javasolta a vele szembeni fellépést. Nevét felsorolták 1962 augusztusában azok között a törvénysértést elkövető ügyészek között, akik akkor még az igazságügyi apparátusban dolgoztak. Az idő tájt azonban ő már nem ügyész volt, hanem a Kohó- és Gépipari Minisztérium Tervező Irodájának jogtanácsosa.

BÖSZÖRMÉNYI-NAGY István, dr. (Magyaróvár, 1884. március 14. – Budapest, 1954. március 29.) kúriai bíró 1931. február 24-től. Kúriai tanácselnök 1948. május 20-tól. A Budapesti Ítélőtáblához osztották be. Eltávolítását 1949. december 12-én tudatta az igazságügyi tárca. Nyugállományba vonult 1949. december 31-én.

BRANDT József Gyula, dr. (Budapest, 1877. szeptember 8. – Budapest, 1964. augusztus 1.) kúriai bíró 1929. augusztus 24-től. Kúriai tanácselnök 1944. szeptember 16-tól. A Magyar Királyi Kúria elnöke által kijelölt néhány bíróval együtt 1944 végén, az oda történt kitelepítéskor Sopronba kellett távoznia.

Kérvényezte nyugdíjazását 1945. július 3-án. Az igazságügyi tárca vezetője, dr. Valentiny Ágoston nem fogadta azt el, mert tudomásul vette 1945. augusztus 27-én az abban megfogalmazott, a távozásakor fennállt kényszerhelyzetet. Dr. Ries István felmentette állásából 1948. február 21-én. Azért ekkor, mert a miniszter támogatta a kúriai elnöknek az ítélkezési tevékenység meghosszabbítására irányuló korábbi kérelmét. Nyugalomba vonult 1948. március 1-jén.

BRANKOV, Lazar (Óbecse napjainkban Bečej (Szerbia), 1912. július 17. – Párizs, 2011. december 3.) a második világháború utolsó hónapjaiban – mielőtt a Szövetséges Ellenőrző Bizottság jugoszláv missziójának századosi rangú titkára lett volna – a bácska-baranyai katonai rögtönítélő bíróság „vérbírója" volt. Számos végrehajtott halálos ítélet meghozatalában vett részt, főképp vagyonos újvidéki polgárokat ítéltek halálra, nemzeti, vallási és faji megkülönböztetés nélkül.

1945. március 10-én érkezett Magyarországra a jugoszláv katonai misszió tagjaként. Előbb gazdasági, majd kulturális és sajtóügyekkel foglalkozott a misszió titkáraként, a katonai missziót vezette 1947 elejétől. Novembertől – midőn megszűnt a misszió – immár a követség tanácsosa lett 1948. október 24-ig. 1947 közepétől az UDB *(Upravna Dravne Bezbednost)*, a jugoszláv államvédelmi „népvédelmi" hatóság főrezidense volt a magyar fővárosban.

A budapesti jugoszláv követség volt ügyvivőjét, aki Magyarországon társaival együtt politikai menedékjogot kért, 1949. május 19-én – a jugoszláv emigráció tevékenységének megbeszélése ürügyével – Moszkvába csalták, ahol őrizetbe vették június 21-én. A Rajk–Brankov-ügy néven elhíresült büntetőeljárás végső forgatókönyvét meghatározó, 1949. július 8-án és 16-án ott jegyzőkönyvezett vallomásai másokat súlyosan terheltek. A Szovjetunióból vasúton indították el, és 1949. július 19-én érkezett Magyarországra. A Budapesti Nép-

bíróság 1949. szeptember 24-én életfogytig tartó fegyházbüntetésre ítélte, a Népbíróságok Országos Tanácsa október 14-én helybenhagyta a határozatot. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa egyéni kegyelemével szabadult 1956. április 3-án, majd az újabb határozata 1956. szeptember 6-án „kegyelemből mentesíti a büntetett előélethez fűződő hátrányok alól" is.

1956. november 9-én elhagyta Magyarországot, de mivel Jugoszláviába nem térhetett vissza, Ausztrián keresztül Franciaországba távozott. A francia fővárosban a Nemzetközi Dokumentációs Központnál dolgozott nyugdíjazásáig. Első alkalommal 1987-ben tért vissza Magyarországra. A Budapesti Fővárosi Bíróság semmisnek nyilvánította ítéletét 1997. szeptember 12-én.

BURI István (Medgyesegyháza, 1914. június 4. – ?) agrárproletár családban nőtt fel, három fiú- és két leánytestvér mellett. 1934-ben a jobb megélhetésben bízva érkezett a fővárosba. Katonai szolgálatot teljesített 1934–1935-ben és 1942 és 1944 között. Hadifogságba esett, Szibériában volt táborban, 1948. júniusban tért haza Magyarországra. A vele szemben indított büntetőeljárást távollétében folytatták le, nem tartóztatták le. A Budapesti Fővárosi Bíróság népbírósági tanácsa 1958. április 10-én, a Legfelsőbb Bíróság népbírósági tanácsa 1958. december 20-án egyaránt halálra ítélte.

Rómában, a képviselőház épületében (Palazzo Montecitorio) az Egyesült Nemzetek Szervezete magyar kérdést vizsgáló ötös bizottságának elnöke, a dán Alsing Emmanuel Andersen* és társai: az uruguayi Enrique Rodriguez Fabregat*, a ceyloni Ratnakirti Senerat Serasinghe Gunewardene*, az ausztrál Keith Charles Owen Shann* és a tunéziai Mongi Slim* előtt tett vallomást 1957. március 20-án.

BÚZ László (1920-ig Valachi), dr. (Rákospalota, 1914. november 26. – Budapest, 1981. november 16.) árvaházban élt 1923-tól. A négy-négy elemit és polgárit elvégezve 1929 és 1933 között kifutófiú, cukrászinas, majd cukrászsegéd volt. Egy fogyasztási szövetkezetnél gyakornok, segéd, majd üzletvezető 1933 és 1939 között. A Magyarországi Szociáldemokrata Párt tagja 1936-tól. Tényleges katonai szolgálatának letöltése után, a Saturnus háztartási vegyiáru-gyárban dolgozott tisztviselőként 1941 és 1949 között.

A Magyar Kommunista Pártnak és jogutódainak tagja 1945. februártól, szervezte a Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség rendezvényeit, tanfolyamokat végzett. Táborozási előadó 1949. júniustól az Országos Sporthivatal Nevelési Osztályán. A Büntetőbírói és Ügyészi Akadémiát 1949. szeptember és 1950. augusztus között, utána a tartalékos hadbírói tanfolyamot végezte el. Hadbíró századossá 1950. október 14-én avatták, és beosztották a Budapesti Központi Katonai Ügyészséghez ügyészségvezető-helyettesnek, ahol egyben a párttitkári posztot is betöltötte. Az Eötvös Loránd Tudományegyetemen 1951 és 1955 között levelező tagozaton tanult. Őrnaggyá 1952. áprilisban léptették elő. A Határőrség Katonai Ügyészségének vezető ügyészeként 1954. december és 1957. március között tevékenykedett.

A Budapesti Katonai Főügyészségen 1957. március 15-től látott el ügyészi feladatokat. 1957. áprilisban – többek között a megtorlás időszakában tanúsított munkája elismeréseként – alezredessé léptették elő. Elrendelte Schiff János előzetes letartóztatását 1957. április 3-án. Vádiratot készített, halálbüntetést indítványozott a megtorlás első kivégzettje, Soltész József és társa, Nagy András büntetőügyében 1956. december 15-én. Vádiratot helyettesítő feljegyzést készített 1957. január 24-én Hullár Gábor büntetőügyében, és a vádhatóságot képviselte a tárgyaláson. Másodfokú büntetőeljárásban helybenhagyó halálbüntetést indítványozott Ábrahám József, Kolozsy István, Lukács László, Magyar Zoltán, Molnár Imre és Varga Péter esetében, továbbá Brusznyai Árpádnál és Nagynál a korábbi börtönbüntetést tartalmazó elmarasztalást súlyosító, halálbüntetést kiszabó ítéletet.

A Győri Katonai Bíróság elnökévé nevezték ki 1959. november 15-én, beosztásból fegyelmi okokból eltávolították. A Budapesti Katonai Bíróságon 1962. február 16-tól szolgált ítélőbíróként. A Debreceni Katonai Bíróság elnöke 1965. november 1. és 1968. május 31. között nyugdíjazásáig, ahonnan szolgálati idejének utolsó tíz hónapjára a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumához vezényelték. Nyugdíjas éveiben, 1974-ig megbízással a Honvédelmi Minisztérium Személyügyi Főcsoportfőnökségén dolgozott.

BÜHRINGER József (Süßenbach [Ausztria], 1929. március 11. – ?) kalauz, 1958. augusztus 20-án letartóztatták. A Budapesti Katonai Bíróság 1959. május 27-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumának különtanácsa 1959. július 16-án egyaránt halálra ítélte. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1959. július 17-én kegyelemből életfogytig tartó börtönbüntetésre enyhítette ítéletét. Szabadult 1964-ben.

CIESLÁR Viktor, dr. (Felsőgalla, 1924. szeptember 10. – Budapest, 1978. augusztus 2.) hat elemit végzett. Felsőgallán egy bádogos kisiparosnál dolgozott, majd 1939 és 1942 között Budapesten a „Rotor" Felvonó- és Gépgyárban tanulta ki a géplakatos szakmát. 1942 és 1946 között a Tatabánya–újtelepi villamosműhelyben géplakatos, illetve villanyszerelősegéd. A Magyar Kommunista Pártnak és jogutódainak 1945-től lett a tagja. 1946-tól a Magyar Állami Szénbányák központjában tisztviselő, majd a Bánya-anyagbeszerzési Nemzeti Vállalatnál dolgozott 1949-ig. Esti tagozatra járó hallgatója volt 1946-tól a budapesti tudományegyetem jogi fakultásának. 1949 őszétől a Büntetőbírói és Ügyészi Akadémia hallgatója, azt befejezve, az igazságügyi szolgálatban első alkalommal tett esküt 1950. augusztus 12-én. Tartalékos hadbírói tanfolyamra vezényelték, főhadnagy lett. Az igazságügyi tárcánál 1950 novemberétől dolgozott a Törvényelőkészítő Főosztályon. 1951-ben szerzett jogi diplomát. 1953. szeptember 1-jétől osztályvezető a Törvényelőkészítő Főosztályon. Az igazságügyminiszter-helyettes 1955. augusztus 29-i javaslatát a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Adminisztratív Osztálya támogatta, s a Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1955. szeptember 5-én elfogadta, hogy ő legyen az ideiglenes főosztályvezető. Dr. Szabó Imre távozásával ugyanis hat héttel korábban megürült az állás.

A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1956. április 16-án elfogadta az 1956. március 25-i előterjesztést, amelyben a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Adminisztratív Osztálya s a Legfelsőbb Bíróság elnöke a legfőbb bírói testületnél bíróként történő alkalmazását javasolta. A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1956. május 9-i határozata alapján nevezték ki bírónak a Legfelsőbb Bíróságra, 1956. május 12-én tett esküt, 15-től lett a helyi pártszervezet tagja. Előadó bírója volt a gyorsított eljárásban büntetőügyeket tárgyaló III. tanácsnak. A kádári megtorlás során hét személyt ítélt halálra másodfokú eljárásban: 1958. március 13-án dr. Fáy Ferencet és Zrínyi Jánost, 1957. augusztus 29-én Szegedi Flóriánt, október 1-jén Kováts Józsefet, október 2-án Klenovszky Istvánt, november 27-én Angyal Istvánt és Szirmai Ottót.

A Népköztársaság Elnöki Tanácsának határozata alapján munkaviszonya megszűnt a Legfelsőbb Bíróságon 1962. január 19-én, mert az igazságügyi tárca vezetője, dr. Nezvál Ferenc kinevezte bírónak a Budapesti Fővárosi Bírósághoz már 1962. január 12-én.

CZAKÓ Kálmán (Nagykáta, 1919. április 18. – Budapest, 1985. szeptember 15.) munkásból lett jogász. Az 1930-as évek közepétől fonó, postás, a Magyar Állami Vas-, Acél- és Gépgyárakban segédmunkás. Bevonult katonának, az orosz fronton volt. Hazatérése után az élelmiszer-kereskedelemben dolgozott 1948 novemberéig, ekkor lett a Belügyminisztérium munkatársa, egészen 1950. augusztus 31-ig. Kádár János távolíttatta el, mert gyenge munkaerő volt.

A Büntetőbírói és Ügyészi Akadémián készített jellemzése szerint: „31 éves, nős, két gyermeket nevel, felesége feltehetőleg az ÁVÓ-nál *[sic!]* fog dolgozni, Pestszentlőrincen lakik. Felesége orosz származású, ő maga is beszél oroszul. A belügytől jött, de állítólag hozzánk tartozik. Szakmai és ideológiai felkészültsége meglepően jó, ügyesen indokol, érvei megállják a helyüket, véleményünk szerint bármilyen önálló munkakör betöltésére alkalmas. Budapestre javasoljuk ügyészi kinevezésre, de az Igazságügyminisztériumban is jól megállná a helyét. Számításba jöhet a következő akadémián mint szemináriumvezető, esetleg még iskolavezető is." Amikor ezeket a sorokat papírra vetették, Kissné sorsa már eldőlhetett, az érintett számára ugyanakkor a jövő lehetőségeit is vázolták a róla leírtak. Végül tiszti tanfolyamra járt szeptember 1-jétől, de közben az igazságügyi tárcához helyezték át, ahol a Bírói és Államügyészi Akadémiával foglalkozó előadó, 1951 novemberében már főelőadó, végül 1953. február 2-től a miniszter első helyettese lett.

A Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottsága 1953. július 2-án nem fogadta el a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Adminisztratív Osztályának javaslatát, hogy ő legyen a legfőbb ügyész. Levette napirendről, és megbízta Keletit, hogy új javaslatot terjesszen elő. Az osztályvezető előterjesztett javaslatának végén téves időpont olvasható (július 3.). Mi több, legfőbb államügyésznek javasolta.

1953. július 4-én az országgyűlés mégis megválasztotta hat esztendőre Magyarország első legfőbb ügyészének. Miért? A szabadságvesztés-büntetését töltő Kádárt (özvegyének 1990-ben velem közölt emlékei szerint) megkérdezték korábbi munkatársáról. Ő a celláján, 1953. július 3-án kitartott belügyminiszterként Czakóról alkotott, annak idején az osztályvezető eltávolítását eredményező rossz véleménye mellett. Ha Kádár az idő tájt jogerősen elítélt „ellenség" volt, akkor megerősített véleménye Czakó jövőjére kedvező lett, az „ellenségem ellensége a barátom" elvnek megfelelőképp. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa a Minisztertanács egy nappal korábbi, nem nyilvános határozatának felterjesztése után, 1953. július 25-én felmentette az igazságügy-miniszter első helyettese tisztsége alól.

Tisztségét 1955. augusztus 4-ig töltötte csak be. 1955-ben a *Magyar Közlöny* 83. számában az jelent meg, hogy a Népköztársaság Elnöki Tanácsa felmentette. S – vélhetően helyettesítési szándékkal – dr. Szalay József, legfőbb ügyészségi főosztályügyészt a legfőbb ügyész első helyettesévé nevezte ki. Czakó – mindezek ellenére – még hetekig funkciójában maradt. (A Legfőbb Ügyészség személyi dokumentációja nem tartalmazza, hogy akár csak egy nappal is meghosszabbították volna megbízatását.) Végül mégis távozni kényszerült. Ebben szerepet játszott, hogy Kádár 1954. november 12-én levelet írt Rákosinak. Kitért arra is, hogy a legfőbb ügyész „gyorstalpalón végzett jogász". A második világháború idején a csernigovi területen szakaszvezetőből őrmesterré léptették elő, s – Kádár szerint – részt vett partizánok kivégzésében is. Onnan érkezett vele felesége (Szokolov Zója) is.

A megbukott/megbuktatott Czakó a későbbiekben különböző pozíciókat töltött be, volt jogász, végül vállalatigazgató a Kávészeripari Vállalatnál, majd a Csemege Édesipari Gyárban.

CZÉTÉNYI Jenő, dr. (Jászladány, 1898. március 24. – Budapest, 1970. április 30.) a budapesti IV. (ma V.) kerületi kegyesrendi gimnáziumban 1916 nyarán érettségizett. A budapesti Magyar Királyi Pázmány Péter Tudományegyetem jogi fakultását végezte el, diplomáját 1921. március 19-én vehette át. Újságíró volt 1920 vége s 1923 tavasza között. Jegyző lett 1923. május 31-től a Jászapáti Királyi Járásbíróságon, esküt tett 1923. június 30-án. Kérelmére áthelyezték a Pestvidéki Királyi Törvényszékhez, állását elfoglalta 1926. március 1-jén. Az egységes bírói és ügyvédi vizsgát 1928. március 10-én tette le. Bírósági titkár lett 1928. június 30-tól. A Budapesti Királyi Ítélőtáblánál 1929. január 2-től tanácsjegyző. Járásbíró volt 1931. március 2-től a Budapesti Központi Királyi Járásbíróságon, esküt március 12-én tett. Ezt követően a Budapesti I–III. kerületi Királyi Járásbíróságon ítélkezett, majd 1936. január 24. és június 30. között a Budapesti Királyi Törvényszéken szolgált. Berendelt tanácsjegyző a Magyar Királyi Kúrián 1940. augusztus 1-jétől 1943. március 10-ig. Március 11-én esküt tett a Budapesti Királyi Ítélőtábla bírójaként. Igazolták 1945. június 24-én. Felmentették 1950. január 21-ével.

A Legfelsőbb Bíróság bírójának nevezték ki 1950. január 2-án, esküt 1950. január 23-án tett. Állásáról lemondott 1957. január 21-én. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1957. január 28-án felmentette, munkaviszonya megszűnt a hó végével.

CZILI Gyula, dr. (Újpest, 1936. december 16.) különböző vállalatoknál dolgozott munkásként 1955 és 1959 között. Ifjúsági vezető a Kommunista Ifjúsági Szövetségben 1961. április 15-ig a fővárosban. A Magyar Jogász Szövetségben dolgozott 1961. december 2. és 1964. április 30. között. Ügyész lett, végül a Fővárosi Főügyészség politikai csoportjának vezetője 1974. augusztus 31-ig. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Közigazgatási és Adminisztratív Osztályán igazságügyi alosztályvezető, 1975. november 4-én közölte a Népszava, hogy megválasztották a Legfelsőbb Bíróság elnökhelyettesének, és vette át a Büntető Kollégium vezetését. Állása 1990. december 31-én szűnt meg, miután az elnök közölte vele első munkanapján, 1990. június 26-án, hogy nem kíván vele együtt dolgozni.

CZINEGE Lajos (Karcag, 1924. március 26. – Leányfalu, 1998. május 10.) hat elemit végzett, Karcagon kovácssegéd lett. 1944-ben Kunmadaras repülőterén dolgozott, de nem katonaként. Karcagon élt a harcok elültekor, alkalmi munkás volt a mezőgazdaságban. A helyi kommunista ifjúsági szervezetet ő alapította meg. Az 1946-os hathavi katonai szolgálata után 1947-től függetlenített pártalkalmazott lett. A karcagi pártbizottságon propagandista 1947–1948-ban, ugyanott 1948-tól párttitkár. Szolnokon a megyei pártbizottságon 1948 és 1950 között az Agitációs- és Propagandaosztályt vezette, majd szervezőtitkár, 1950-ben leváltották. Művezető volt 1951-ben a szolnoki mezőgazdasági gépjavítónál, pártjavaslatra vette át a honvédség. Százados lett a Politikai Főcsoportfőnökség Felügyelő Osztályán, 1951 őszétől a Magyar Néphadsereg Tüzérség Parancsnokság Politikai Osztályának vezetője. A hivatásos katonatisztet, 1951-től őrnagyot, 1952-től alezredest, a Sztálin Akadémia III. levelező évfolyamának hallgatóját a Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottsága 1954. június 23-án elfogadta a két nappal korábbi javaslat alapján, s a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Adminisztratív Osztályának helyettes vezetője, 1956-ban már a vezetője. 1956. október 24-től a Magyar Dolgozók Pártja Katonai Bizottságának tagja. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának tagja 1959 és 1988, a Politikai Bizottság póttagja 1961 és 1970 között. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Adminisztratív Osztályának vezetője 1956 novemberétől, 1957 és 1960 között a Szolnok Megyei Bizottság első titkára. Honvédelmi miniszter 1960. május 17-től 1984. december 6-ig, végül vezérezredes. Ezt követően 1987. június 25-ig a Minisztertanács elnökhelyettese.

CSABAI István (Bugacmonostor, 1901. december 9. – Bugac, 1982. május 7.) földműves. Letartóztatását követően az ügyész 1950. szeptember 2-án szabadlábra helyezte. A Kecskeméti Megyei Bíróság felmentette 1950. október 18-án jogos védelem címén. Az államügyész, Varga Julianna fellebbezett, és az Államvédelmi Hatóság ismét letartoztatta. A Legfelsőbb Bíróság hatályon kívül helyezte az ítéletet, s elrendelte az új büntetőeljárást. A Budapesti Megyei Bíróság 1951. január 3-án háborús bűntett címén tizenöt esztendei börtönbüntetésre ítélte, elmarasztalását a Legfelsőbb Bíróság 1951. február 6-án hétévi börtönbüntetésre mérsékelte. A Váci Országos Börtönből 1956. július 24-én feltételes szabadságra bocsátották.

CSALA István (Cegléd, 1899. november 2. – Cegléd, 1987. március 21.) kisgazdapárti politikus, országgyűlési képviselő 1945 és 1953 között. A miniszteri bársonyszéket Dobi István kormányában 1948. december 10. és 1949. június 11. között birtokolta. Az Országos Szö-

vetkezeti Hitelintézet és a Magyar Országos Szövetkezeti Központ elnöke 1949-től, majd a ceglédi Petőfi Termelőszövetkezetet vezette.

CSÁNK Béla, dr. (Beregszász, 1900. július 9. – Budapest, 1984. május 26.) a budapesti Magyar Királyi Pázmány Péter Tudományegyetem jogi fakultását 1928-ban végezte el. A Pestvidéki Királyi Törvényszéken lett bírósági jegyző. Az egységes bírói s ügyvédi vizsgát 1932-ben tette le, egy évvel később bírósági titkárként rendelték be az igazságügyi tárcához, ahol 1933 és 1958 között dolgozott. Főelőadó 1945–1946-ban, az Elnöki Osztály helyettes vezetője. A Nemzetközi Jogi Ügyosztálynak 1946 és 1949 között miniszteri osztályfőnökként megbízott, 1949–1950-ben kinevezett vezetője, majd a Törvényelőkészítő Osztály főelőadója. A katonai titkosszolgálat elhárítását 1947 végétől szolgálta, titokban.

CSEMEGI Károly (1844-ig Nasch) (Csongrád, 1826. május 3. – Budapest, 1899. március 18.) jogi tanulmányait a pesti egyetemen végezte. Ügyvédi oklevelet 1846-ban szerzett. Torontál vármegye tiszteletbeli aljegyzője, a vármegye írnokaként vett részt 1847-ben a pozsonyi rendi gyűlésen. Az 1848/1849-es forradalmat és szabadságharcot követően rövid börtönbüntetést szenvedett, majd 1850-től már Aradon ügyvéd. Temesbökénybe „száműzték" hazafias magatartásáért, de visszatérhetett 1858-ban Aradra. Az 1867-es kiegyezés után osztálytanácsos, majd államtitkár, az igazságügyi szervezeti törvények (1869. évi IV. és az 1871. évi XXXIII. törvénycikkek) tervezeteinek kidolgozója. A kúriai osztályok egyesítéséig (1881) legfőbb ítélőszéki, majd kúriai tanácselnök volt 1879. január 2. és 1893. október 28. között.

A Magyar Jogász Egylet alapítója és elnöke 1878-ban. Közel másfél évtizeden át, 1879 és 1893 között volt a Legfőbb Ítélőszék, majd a Magyar Királyi Kúria megbecsült tanácselnöke. A csonkítatlanul fennmaradt semmítőszéki, majd kúriai teljes tanácsülési jegyzőkönyvek tanúsága szerint nagy aktivitással csak az ítélkezésben vehetett részt, mert eltekintve a kúriai könyvtárügyi bizottság elnökeként tett megnyilatkozásaitól (például 1887. január 4-én, november 15-én stb.), mindössze két felszólalásának van írásos emléke. A Magyar Királyi Kúrián 1893. június 6-án vett részt utoljára a teljes ülésen. „Végnapjairól" az 1894. január 3-án tartott évnyitó kúriai teljes tanácsülés jegyzőkönyvéből származnak az utolsó bejegyzések. „Sajnálattal" vették tudomásul nyugdíjaztatását. Miután nem nevezték ki másodelnöknek, megsértődött, és inkább visszavonult.

Az igazságügyi tárca vezetője 1893. november 2-án tudatta, hogy „Ő császári és apostoli királyi Felsége 1893. évi október 28-án kelt legfelsőbb elhatározásával Csemegi Károly curiai tanácselnököt előrehaladott kora miatt saját kérelmére ezen állásából" felmentette. Egyúttal megengedte, hogy a nyugdíjtörvény életbe léptét megelőzőleg „államtitkári minőségben eltöltött szolgálatának beszámítása mellett a különben folytatólag teljesített, 25 évet meghaladó vizsgálata után fizetésének 70%-ával, 4250 Ft évi nyugdíjjal végleges nyugalomba helyeztessék".

CSENDES Károly (korábban Weintraub), dr. (Budapest, 1916. szeptember 25. – Budapest, 1997. április 1.) *„Szőlős"*. A polgárit elvégezve fogtechnikus-segédi szakképesítést szerzett, 1942-ig – kisebb megszakításokkal – ezen a területen dolgozott. 1940 januárjában előbb tényleges katonai szolgálatra vonult be, majd 1940-ben és 1942-ben már munkaszolgálatra hívták be. A szociáldemokraták pártjának 1933-ban lett a tagja, a következő esztendőben vette fel a kapcsolatot az illegális Kommunisták Magyarországi Pártjával, 1935-től a Kommunista Ifjúmunkás Szövetség munkájában vett részt. Szinte azonnal börtönbe került, négy hónapra. Többször előállították 1935 után. Ismét letartóztatták 1942-ben, beismerő vallomást tett. Tizennégy havi szabadságvesztésének letöltése után Nagykanizsára internálták, majd Buchenwaldba vitték, ahonnan 1945-ben tért vissza. A Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetségben 1945–1946-ban, utána 1952-ig a Magyar Kommunista Párt, majd a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Káderosztályán dolgozott.

Államvédelmi kapcsolatokkal is rendelkezett, a titkosrendőrségnél Szűcs Ernő államvédelmi ezredes hálózatának „Szőlős" fedőnévvel volt a tagja. Pártiskolát, majd honvéd akadémiai tanfolyamot végzett. A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1954. július 5-én tartott tanácskozásán azt fogadták el, hogy beszéljen vele Keleti, s ha egyetért, akkor javasolja őt az igazságügyi tárca személyzeti vezetőjének. A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének Titkársága előbb 1954. július 27-én, majd augusztus 2-án is határozott róla. Szeptember eleje s 1960 júniusa között az igazságügyi tárcánál dolgozott főosztályvezetőként előbb a Személyzeti, majd az Elnöki Főosztályon. 1955-ben kezdte meg jogi tanulmányait, amit 1958-ban fejezett be. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottsága 1960. május 31-én elfogadta a legfőbb ügyész helyettesének. E posztján 1960. június 15. és 1978. október 31. között a büntető ügyszakot felügyelte. Nyugállományba helyezték 1979. január 31-től.

CSENGEY Miklós, dr. (Várpalota, 1872. augusztus 23. – Budapest, 1935. október 23.) középiskoláit Sopronban, az evangélikus líceumban, jogi tanulmányait a fővárosban végezte, 1898-ban vette át doktori oklevelét. Igazságügyi szolgálatát joggyakornokként a Magyar Királyi Kúrián kezdte, majd a Budapesti Királyi Ítélőtáblán volt tanácsjegyző. 1900-tól lett a Gödöllői Királyi Járásbíróságon albíró. 1902-től a Magyar Királyi Kúrián tanácsjegyző, 1910-től a Pestvidéki Királyi Törvényszéken bíró. Az első világháborúban népfelkelőhadnagy, 1916-tól tért vissza korábbi munkahelyére. 1923-tól a Budapesti Királyi Ítélőtábla, 1927. június 11-től a Magyar Királyi Kúria bírója volt. Hivatali ideje alatt hunyt el.

CSETÉNYI László, dr. (Nagykároly, 1900. április 8. – Budapest, 1970. július 25.) egyetemi tanulmányait az orvosi karon kezdte, de a numerus clausus következtében abbahagyta, és végül jogász diplomát szerzett. A Magyar Nemzeti Bank ügyvezető igazgatójaként vonult nyugállományba.

CSILLAG István, ifj., dr. (Gadány, 1925. szeptember 10. – Budapest, 2014. május 4.) az elemi iskola első négy osztályát Újpesten, a Viola utcai iskolában, az ötödik és a hatodik osztályt szülőfalujában, a hetedik és a nyolcadik osztályt a Marcali Polgári Iskolában végezte el. Utána 1942-ben néhány hónapos postamesteri tanfolyamon vett részt, majd pályamunkásként alkalmazták Mesztegnyő vasútállomásán. 1943. március 1-jétől a körjegyzőségen dolgozott községi kisegítőként. 1944. januárban besorozták, leventeként megszökött, Nyugatra így ugyan nem ment, viszont orosz hadifogságba esett, 1945. április 28. és 1946. szeptember 16. között egy kaukázusi lágerben szenvedett. Magyarországra betegen tért vissza, tbc-s is lett az 1949. májusi országgyűlési voksolás után, utóbb ezért rendszeres orvosi ellenőrzésre szorult.

Édesapjának segített be 1946-tól a munkában. Mozgalmi, inkább technikai jellegű munkáját előbb a Földmunkások és Kisbirtokosok Országos Szövetségénél, majd a Dolgozó Parasztok és Földmunkások Országos Szövetségénél végezte, utóbbinak 1947. március 1-jétől a helyi titkára lett. Gyümölcsfelvásárló volt Gadányban a földműves-szövetkezetnél 1950. június 1-jétől november 1-jéig. A Magyar Dolgozók Pártjának tagjelöltje lett 1949 decemberében, párttag 1950. márciustól.

1950 őszén vették fel a Bírói és Államügyészi Akadémiára, annak hallgatója volt november 6. és 1951. december 19. között. Az utolsó napon már esküt tett az igazságügyi tárcánál, és 1952. január 1-jétől a Győri Járásbíróságon lett járásbíró, működését január 3-án kezdte meg. Szintén akadémiát végzett felesége, Bartucz Etelka államügyészként Szekszárdon kezdett dolgozni. Kérésükre áthelyezték államügyésznek Győrbe. 1952 szeptemberétől kezdték

tanulmányaikat az Eötvös Loránd Tudományegyetemen levelező hallgatóként. Rektori engedéllyel már négy év alatt sikerrel befejezték tanulmányaikat, doktori oklevelüket 1957. május 17-én vették át.

Az 1952. március 22. és 1952. május 16. között elvégzett három hónapos hadbíróképzést követően tartalékos hadbíró hadnagyként szerelt le. Az Egri Járásbíróság vezetője lett 1953. május 30-tól, Győrött június 3-ával mentették fel a munkavégzés alól, másnap állt munkába Egerben, ahol 1954. szeptember 30-ig ítélkezett. Felesége oda is követte. A házaspár azonban 1954-ben kérelmezte, hogy helyezzék át őket Kaposvárra. Ennek ellenére – miután dr. Jankóval találkoztak – a férjet nem a Somogy megyei székhelyre, hanem a Legfelsőbb Bíróságra helyezték át, huszonkilenc évesen, ahol megállta a helyét, 1956 tavaszán ki is tüntették. A Magyar Dolgozók Pártja legfelsőbb bírósági pártszervezetének lett a tagja 1954. október 1-jétől.

Az 1956 nyarán a Közlekedési Kollégium tagjaként speciális szakterületen, a vasúti és légi közlekedés területén előforduló baleseti ügyek fellebbviteli eljárásában vett részt. Két alkalommal részese volt egy-egy perújrafelvételt követő tárgyalásnak. Az egyik esetben a Rajk–Brankov-ügy egyik mellékperében szavazóbíróként vett részt. A tanács három tagján kívül csak az ügyész volt jelen, aki ismertette az adatokat, a vádlott azonban nem volt jelen. A másik esetben, 1956. október 31-én Király Béla* vezérőrnagyot mentették fel a vádak alól.

A Forradalmi Bizottmány létrejöttében és annak működésében szerepet vállalt. Ezért kérte 1956. december 23-án az őt rágalmazó elnök, hogy dr. Nezvál mentse fel, aki munkaviszonyát 1956. december 27-én tizenöt napos felmondási idővel, 1957. január 12. napjára felmondta és megszüntette, egyúttal a munkavégzés alól december 29-ével felmentette.

Diplomájának megszerzése után sikertelenül próbált jogtanácsosként elhelyezkedni, a tárca 1958 nyarán ügyvédi bejegyzéséhez sem járult hozzá. Kapott viszont egy igazolást 1958. július 2-án, amely szerint jogtanácsosi munkakörbe történő elhelyezkedésével szemben a tárca nem emel kifogást. Nem használt. A Híradótechnikai Vállalatnál helyezkedett el 1958-ban, ahol honvédségi autókba kellett híradós elektronikai szerelvények helyét kiépíteni. 1961 júniusában finommechanikai műszerészként szerzett szakmunkás bizonyítványt. 1961. március 1-jétől a Rétsági Járási Tanács Mezőgazdasági Osztályán lett igazgatási csoportvezető. 1963 tavaszától az Állami Biztosító Vállalat Főigazgatósága Munkaügyi Osztályán dolgozott. Az 1980-as években főosztályvezető-helyettes volt.

CSONT Ferenc (Miskolc, 1898. június 20. – Budapest, 1967. december 19.) tisztviselő. 1945-től a Pénzintézeti Központban dolgozott. Miután – anyagilag is – támogatta az Államvédelmi Hatóság Szűcs Ernő vezetésével működő csoportját, 1950. október 9-én letartóztatták. 1952. február 15-én – első fokon, jogerősen – életfogytig tartó börtönbüntetésre ítélte a Budapesti Megyei Bíróság. A perújítás során a Legfelsőbb Bíróság dr. Domokos vezette tanácsa 1955. szeptember 8-án hétévi börtönbüntetésre ítélte. A közkegyelmi rendelkezések nyomán, a másnapi szabadulása után az Állami Pénzverő főkönyvelője, majd 1960 és 1963 között – rehabilitáció nélkül is (!) – a Keravill vezérigazgatója volt. A Legfelsőbb Bíróság 1965. január 12-én felmentette a vádak alól.

CSOPEY Dénes, dr. (Huszt, 1873. október 7. – Budapest, 1947. december 23.) kúriai bíró 1926. november 1-jétől, az igazságügyi tárcához berendelve. Kúriai tanácselnök 1942. június 30-tól. Kinevezve koronaügyész-helyettessé 1940. december 30-án. Nyugállományba vonult 1943. december 31-én.

CSORBA János, dr. (Makó, 1897. augusztus 9. – Budapest, 1986. szeptember 11.) jogász, Budapest polgármestere volt a második világégés pesti harcait követően, 1945. január 21-től május 16-ig. A Közigazgatási Bíróság elnökévé történő kinevezéséről 1945. május 18-án határozott az Ideiglenes Nemzeti Kormány, az Ideiglenes Nemzetgyűlés elnökségének vonatkozó, egyetértő határozata június 4-én jelent meg a *Magyar Közlöny*ben. 1949. február 11-én mentették fel, 1951. június 11-től kitelepítették Dévaványára, 1953-ban térhetett vissza Budapestre. 1954 és 1970 között ügyvéd volt a fővárosban.

CSORBA József (Budapest, 1921. január 4. – ?, 1974. október 1.) a Magyar Kommunista Párt tagja lett 1945-ben, egy hónapos pártiskolát végzett. Szerelő lakatosnak tanult, adóügyi csoportvezető volt 1960-ban. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Titkársága 1960. július 5-én elfogadta a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Adminisztratív Osztálya javaslatát, hogy az előterjesztés után a Népköztársaság Elnöki Tanácsa megválassza a Legfelsőbb Bíróságra ülnöknek. Kaposvárott a Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium helybéli munkatársaként vonult nyugállományba.

CSORBA Sámuel, dr. (Gesztely, 1916. január 8. – Budapest, 1998. december 6.) a debreceni egyetem jogi fakultását végezte el 1940-ben. A Szerencsi Királyi Járásbíróságon joggyakornok, aljegyző, bírósági jegyző volt 1941. szeptember 29. és 1944. július 29. között. A Kassai Királyi Törvényszéken 1944. július 29-től október 9-ig, a Sátoraljaújhelyi Törvényszéken pedig 1945. október 16-tól volt bírósági jegyző. Közben kirendelték szolgálattételre, ügyvezető helyettesnek a Sátoraljaújhelyi Földhivatalhoz 1947. június 14-től november 15-ig. Az egységes bírói s ügyvédi vizsgát letette 1948-ban. Járásbíró lett a Kisvárdai Járásbíróságon 1948. december 12. és 1951. szeptember 17. között, majd a Mohácsi Járásbíróság elnöke 1951. augusztus 1. és 1953. október 29. között. A Pécsi Megyei Bíróság elnöke 1953. október 30. és 1958. április 17. között. Ez idő alatt Pécsett két embert végeztek ki 1956-os szerepvállalásuk miatt. 1958. február 20-án berendelték a minisztériumba, a bíróság vezetését a megyei bíróság elnökhelyettesének, dr. Dely Istvánnak kellett átvennie. A Minisztertanács felmentette elnöki tisztségéből, a vonatkozó határozat a *Határozatok Tára* március 10-i számában jelent meg. Március 14-én értesítették a Pécsi Megyei Bíróságot arról, hogy az igazságügyi tárca Bírósági (Felügyeleti) Főosztályán főosztályvezető-helyettessé nevezték ki. Budapestre költözéséhez az átalányon felül a jutalomkeretből is támogatták április 12-én. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1962. január 12-i határozatát követően lett a Legfelsőbb Bíróság bírója. 1962. január 16. és 1976. december 31. között bíróként, 1977. január 1-jétől tanácselnökként ítélkezett. Az elnök a munkavégzés alól 1983. szeptember 30-ával, a Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1983. november 25-én mentette fel legfelsőbb bírósági bírói tisztségéből. Nyugállományba vonult 1983. december 31-i hatállyal.

CSORDÁS János, dr. (Őrhalom, 1926. november 30. – Budapest, 2015. május 23.) a hat elemit 1933 és 1939 között szülőfalujában végezte. Előbb szülei földjén, majd különféle magángazdáknál, illetve állami gazdaságokban 1940-től dolgozott napszámosként. A négy polgárit 1943 és 1946 között magánúton, munka mellett végezte el. Balassagyarmaton volt 1948. május 1. és 1949 szeptembere között az Országos Társadalombiztosítási Intézet tisztviselője. 1948. januártól a Magyar Kommunista Párt és jogutódainak tagja. Elvégezte 1949. szeptember és 1950. augusztus 12. között a Büntetőbírói és Ügyészi Akadémiát, majd a hathetes hadbírói tanfolyamot, ennek végén tartalékos főhadnaggyá avatták.

A Kecskeméti Ügyészségen 1950 szeptemberétől ügyész. 1951. május 1-jén kötött házasságát követően „közszolgálati érdekből" áthelyezték a Pest Megyei Ügyészségre, 1951. május 18-tól volt ügyész. A Magyar Dolgozók Pártja öt hónapos központi pártfőiskolájának nappali tagozatán 1951 szeptembere és 1952 februárja között tanult. Szolgálattételre ugyan jelentkezett 1951. szeptember 20-án a Bírói és Államügyészi Akadémián, de pártfőiskolai tanulmányai miatt tanára csak 1952. márciustól lett, utóbb, 1953. március 20-tól pedig már igazgatója. Annak megszűnését követően, 1954. szeptember 18-án százados rendfoko-

zatban kezdte meg hivatásos katonai szolgálatát a Budapesti Katonai Ügyészség nyomozó ügyészeként. 1954. december 1-jétől 1959. április 6-ig ugyanott katonai ügyészként szolgált. Az Eötvös Loránd Tudományegyetemen 1952-ben megkezdett tanulmányait 1958. júliusban befejezve, oklevelet szerzett.

Ellátta a vádképviseletet az elsőfokú eljárásban még nem, de másodfokon utóbb halálra ítélt Földesi Tibor és az elsőfokú büntetőperben halálra ítélt Szántó Farkas Béla esetében. Kihallgatta s elkészítette a vádiratot Babolcsai István esetében, ugyanebben a büntetőperben megvádolta Molnár Sándort is, egy másik büntetőeljárásban pedig Tutsch Józsefet.

Őrnaggyá 1958. októberben léptették elő. A Győri Katonai Ügyészség helyettes vezetőjévé 1959. április 6-án nevezték ki, majd visszahelyezték Budapestre 1960. május 23-tól katonai főügyészségi ügyésznek, ahol 1964. októbertől 1981. december 1-jei nyugdíjazásáig alezredesi rendfokozatban szolgált.

CSORDÁS Jánosné (Varga Julianna) (Hódmezővásárhely, 1928. október 19.) a négy elemi és a négy polgári után 1943/44-ben kijárta a háztartási gazdasági szaktanfolyamot. A Magyar Kommunista Párt és jogutódainak tagja 1945-től. A Hódmezővásárhelyi Járásbíróságon 1948-tól dolgozott irodai segédtisztként. 1949–1950-ben elvégezte a Büntetőbírói és Államügyészi Akadémiát. Kecskeméten lett államügyész 1950. augusztus 12-től. Az 1951. május 1-jén kötött házasságát követően „közszolgálati érdekből" 1951. május 18-án a Budapesti Államügyészségre helyezték át, majd 1952. február 2-án a Budapesti Megyei Bírósághoz fogalmazónak. 1952. szeptember 26-tól a Pest Megyei Államügyészségnél beosztott ügyészként, 1953. szeptember 25-től ügyészhelyettesként, 1956. májustól ismét ügyészségi ügyészként tevékenykedett. 1955. május 23-án írásbeli megrovásban részesült.

Az 1956-os forradalom és szabadságharc után 1957. január 31-én elrendelte ifj. Rizmayer József letartóztatását. 1959. június 25-én Budapestről áthelyezték a Győri Városi–Járási Ügyészséghez. Családi és egészségügyi állapotára hivatkozva 1959. július 15-én felmondott, mert nem tudta befejezni jogi tanulmányait július 31-i hatállyal. A Belügyminisztériumból vonult nyugállományba, rendőr századosként.

CSUHAJ Emil, dr. (Borsodnádasd, 1925. április 6. – Budapest, 1983. április 28.) napszámos volt 1942-től, majd Borsodnádasdon dolgozott a lemezgyárban hengerészként. A nyilaskeresztesek leventeként elhurcolták, de megszökött, falujában bujkált. A Magyar Kommunista Párt és jogutódainak tagja 1945-től. Szakmunkás lett 1946-ban, az üzemi pártszervezet titkáraként iskolázták be 1949 őszén a Büntetőbírói és Ügyészi Akadémiára, amelyet 1950 nyarán fejezett be. Előbb Miskolcra, majd Gyulára nevezték ki ügyésznek. Ezt követően a politikai bűnügyekben eljáró különleges ügyész lett. A Legfőbb Ügyészségen volt főosztályügyész, amikor – miként az *Ügyészségi Közlöny* 1957. 2. számában 1957. február 28-án közzétette – áthelyezték a Fővárosi Ügyészséghez ügyésznek. A katonai ügyészség részéről 1957 őszén a vizsgálati szakaszban lévő büntetőügyeket felügyelte a Budapesti Katonai Ügyészségen. A Fővárosi Tanács Végrehajtó Bizottsága Városrendezési- és Építési Osztály–Fővárosi Földhivatal főelőadója volt, amikor előbb 1972-től rokkantsági, majd 1974-től 100%-os rokkantsági nyugdíjas lett.

Felügyelte Renner Péter, Szirmai Ottó, Nagy József, Steiner Lajos és társai, továbbá Ujvári József és társa büntetőügyének vizsgálati szakaszát. A büntetőeljárások lezárulását követően kivégezték Renner Pétert, Sörös Imrét és Zsigmond Lászlót, Szirmai Ottót és Angyal Istvánt, Nagy Józsefet (1936), Szabó Lajost, Bárány Jánost és Ivicz Györgyöt, végül Ujvári Józsefet és Kósa Ferencet.

DARVAS József (1930-ig Dumitrás) (Orosháza, 1912. február 10. – Budapest, 1973. december 3.) tanító, író, szociográfus. Letartóztatták 1933-ban. A Nemzeti Parasztpárt alelnöke, a *Szabad Szó* szerkesztője 1945 és 1949 között. Honatya 1945-től 1973-ig. Több miniszteri bársonyszékben ült, 1947. szeptember 24. és 1950. február 25. között az építés- és közmunkaügyi, majd építésügyi tárcák élén *állt*, 1950. február 25. és 1951. május 19. között a Vallás- és Közoktatásügyi, majd 1953. július 4-ig a Közoktatásügyi, 1956. október 24-ig pedig a Népművelési Minisztériumot vezette. A Magyar Írók Szövetségének elnöke 1959-től haláláig.

DÁVID Ferenc, dr. (Csorna, 1920. május 9. – Budapest, 1988. június 14.) a Büntetőbírói és Ügyészi Akadémia ideológiai szemináriumvezetője volt. Áthelyezték ideiglenesen 1953 májusában a Magyar Dolgozók Pártjának Budapesti XIII. kerületi Pártbizottságára, de visszatért és az akadémia megszüntetéséig ott volt állományban. Utána ügyész lett, nyugdíjazásakor a Fővárosi Főügyészségen volt csoportvezető ügyész, főügyészségi tanácsos.

DÁVID István, dr. (Fehérgyarmat, 1877. augusztus 11. – Budapest, 1953. március 30.) kúriai bíró 1928. augusztus 11-től. A tanácsvezetés jogával felruházva 1939-ben. Kúriai tanácselnök 1940. február 28-tól. Az igazolóbizottság 1945. május 11-én kihirdetett határozatában megfeddte a magyar nép érdekeit sértő magatartása miatt, mert – több kúriai bíró tanúvallomása alapján – megállapította, hogy ő „naivan bízott és hitt a német győzelemben [...] ettől várta Magyarország sorsának jobbra fordulását". A fellebbezését 1946. január 4-én visszavonta, az igazolási határozat jogerőssé vált. 70. életévét már 1947. augusztus 11-én elérte, de az igazságügyi tárca hozzájárult munkaviszonya hosszabbításához. Nyugállományba vonult 1948. február 29-én.

DAVIES, Joseph Edward (Watertown [Wisconsin, Amerikai Egyesült Államok], 1876. november 29. – Washington D. C., 1958. május 9.). Miután Roosevelt elnök 1936 augusztusában jóváhagyta, a jogász végzettségű politikus az Amerikai Egyesült Államok nagykövete volt a Szovjetunióban 1936. november 16. és 1938. június 11. között, majd Brüsszelben és Luxemburgban képviselte hazáját 1939. november 30-ig. Ezt követően – miként korábban, még moszkvai megbízatása előtt – számos nemzetközi tanácskozáson, így Potsdamban is, jelen volt. Moszkvában átélte a második és harmadik kiemelkedő koholt kirakatpert. Ezekről a tárgyalásokról azonban – 1941-ben megjelent könyvében, a *Mission to Moscow* lapjain – nem kételkedve és kritizálva az ott hallottakat, történteket, úgy számolt be, mintha valóságtartalmukhoz kétség sem férhetett volna. 1943 májusában az elnök ismét Moszkvába küldte Sztálinhoz.

DEÁK András, dr. (Újszász, 1930. április 9.) a második világháború alatt, 1944-ben szétbombázták a lakásukat, emiatt visszaköltözött Budapestről Újszászra. 1945 és 1946 között egy kőművesnél, majd 1949-ig a földosztáskor kapott földjén dolgozott . A belső karhatalomnál 1949-től katonaként, az Államvédelmi Hatóság hivatásos állományában 1951-től szolgált, 1953-ban hadnagyként szerelt le. 1951-től a Magyar Dolgozók Pártja, majd a jogutód tagja volt.

1953. szeptember 1-jétől a Bírói és Államügyészi Akadémián tanult, 1954. szeptember 17-én végzett. A Bács-Kiskun Megyei Ügyészségen lett ügyész. Az 1956-os forradalom alatt Kalocsán és Baján tárgyalt. 1956. november 2-án a Legfőbb Ügyészség Forradalmi Bizottságának értesítése után a helyi forradalmi bizottság eltávolította, de november 5-én visszatért. Politikai ügyészként 1959-ben a megyei ügyészség pártalapszervezetének titkára is volt. 1960. október 22-én az Eötvös Loránd Tudományegyetemen a jogi karon avatták. A Bács-Kiskun Megyei Főügyészségen nyomozó csoportvezető ügyészként, a különleges ügyek ügyészeként járt el, majd december 18-tól a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Fő-

ügyészség főügyésze lett. Munkakörét 1962. január 1. és 1989. december 31. között, nyugállományba vonulásáig látta el.

A kádári megtorlás idején a Kecskeméti Megyei Bíróságon képviselte a vádhatóságot Kolompár Mátyás, Patyi István és Pekó István büntetőügyében, akiket akkor nem, de utóbb, másodfokon halálra ítéltek, majd kivégeztek. Kihallgatta 1957. augusztus 28-án dr. Szobonya Zoltánt, és még aznap kollégájával együtt elkészítették a vádiratát. Utóbb őt az első- és másodfokú bíróság egyaránt halálra ítélte, és kivégezték.

DEÁK László, dr. (Pécs, 1920. június 10. – Budapest, 1994. szeptember 21.) a Bírói és Államügyészi Akadémia második tanfolyamán szemináriumvezető volt. A Legfőbb Ügyészség osztályvezető ügyészeként vonult nyugállományba.

DEBREI István (Budapest, 1926. február 24. – Budapest, 1992. október 25.) radiátorszerelő. 1957. március 30-án letartóztatták. A Budapesti Fővárosi Bíróság népbírósági tanácsa 1959. augusztus 7-én halálra, a Legfelsőbb Bíróság népbírósági tanácsa 1958. december 18-án életfogytig tartó börtönbüntetésre ítélte. Az 1963-as közkegyelmi intézkedés során szabadulhatott. Ítéletei a 2000. évi CXXX. törvény hatálya alá tartoznak.

DÉCSI Gyula, dr. (1937-ig Damweber) (Szentgotthárd, 1919. január 28. – Budapest, 1990. szeptember 8.) *„Gyümölcs"*. A budapesti Magyar Királyi Pázmány Péter Tudományegyetem hallgatója 1937-től. A Pénzintézeti Központnál dolgozott 1940-től tisztviselőként. Az egyetemet elvégezve, 1942 elején avatták. A kisgazdák pártjában a polgári tagozat tagja lett. Fehér Lajos környezetében 1944 júliusa és ősze között a Magyar Front Katonai Propaganda Bizottságának tagja. A már nem illegális kommunista párt tagja lett 1944 októberében, felső kapcsolata korábban Pálffy György volt. Pesten, a fegyveres harcok elülte után, január végén közreműködött a Magyar Kommunista Párt budapesti, V. kerületi szervezetének létrehozásában. Előbb Simon Jolán*, Péter Gábor, felesége javasolta, hogy dolgozzon a titkosrendőrségnél. Végül az idő tájt már Péter egyik helyettese, Fehér – aki közelről ismerte németellenes szerepvállalását – vitte 1945. március 28-án a Szikra Irodalmi és Lapkiadó Vállalat Nyomdai Részvénytársaságtól (amelynek igazgatójává Vas Zoltán nevezte ki) a budapesti titkosrendőrséghez. Ott előbb számos háborús és népellenes bűntettek elkövetésével gyanúsított közismert letartóztatottnak, többek között Sztójay Döme miniszterelnöknek, vitéz dr. Endre László belügyi államtitkárnak, vitéz dr. Kolosváry Borcsa Mihály* kormánybiztosnak, a Sajtókamara elnökének is nem zsidó, hanem keresztény kihallgatója volt.

1946. szeptember 26-tól állt az egyházi alosztály élén, munkatársai valamennyi egyház vallási vezetőinek templomokban elhangzott szózatát figyelték, püspökkari körleveleket és más egyházi iratokat szereztek be, nagy hangsúlyt fektetve a besúgóhálózat kiépítésére. Az alosztály vezetését 1947. március 6-án vette át tőle helyettese, Tihanyi János*. Dr. Décsi a vizsgálati terület, a fogalmazói kar főnöke lett július 26-tól, helyettese pedig dr. Pál Ákos*. Emlékei szerint több kiemelkedő kirakatper „rendezője" volt. Szemben kihallgatói tevékenységével, az egyházi alosztály munkájának élén eltöltött hónapjairól mindvégig hallgatott, egyszer célzott rá, de akkor sem a tényeknek megfelelően. Nem véletlen, hogy az 1947 decemberétől államvédelmi alezredest az alosztály munkájának „hasznosítójaként" bízták meg az esztergomi érseknél folytatott házkutatás vezetésével, letartóztatásával, kihallgatásának vezetésével és párthatározatokon alapuló büntetőperének a lebonyolításával 1948 decemberétől. Még 1984 nyarán is úgy vélekedett erről, hogy „a legaktívabb és fasisztának tartott konok ellenséget gyűrtük le".

Az 1949 decemberében érkezett Szergej Nyikolajevics Kartasov, a Szovjetunió 1948 és 1953 között fennállt Állambiztonsági Minisztériumának (MGB) ezredese vezette tanácsadók egyike, a volt szovjet állambiztonsági vizsgáló, Poljakov alezredes lett dr. Décsi közvetlen kollégája. A vele kezdődő konfliktusának kiterebélyesedését akképp „oldották meg", hogy Péter áthelyeztette az igazságügyi tárcához. 1950. június 23-tól államtitkár, majd – miután a Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1951. január 3-án elfogadta – 1951. január 27-től a miniszter első helyettese lett. A tárca első számú vezetője, minisztere 1952. november 14. és 1953. február 2. között. Már őrizetben volt 1953. január 15-ére virradóan, de a Rákosihoz küldött, másfél soros, lemondását tartalmazó féloldalas papírlapot csak február 2-án nyújtotta ki cellájából. (Ez manapság Rákosi iratai között, levéltárban is kutatható.) A Magyar Dolgozók Pártjából kizárták – távollétében – 1953. április 23-án.

A Budapesti Hadbíróság 1953. december 24-én jogerősen kilencévi börtönbüntetésre marasztalta el. A perújítás után, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumának egyik tanácsa 1957. június 15-én nyolcévi börtönbüntetésre ítélte. Ugyanaznap szabadult, mert az 1953. évi 11. tvr. alkalmazásával – beszámítva szabadságvesztésének letöltött idejét – büntetése felére csökkent. Nyugdíjazásakor az Akadémiai Kiadó szótárszerkesztőségének vezetője volt. Nevét felsorolták 1962 augusztusában azok között a törvénysértést elkövetők között, akik már nem dolgoztak a Belügyminisztériumban, elbocsátották őket, vagy nyugállományba kerültek.

DÉKÁN István (Győrvár, 1919. május 6. – Moszkva, 1985. május 14.) *„Tóth"*. Rákosi Mátyás unokahúgának, Kardos Évának* volt a férje. Apja a Magyar Államvasutaknál vasúti pályaőrként dolgozott nyugdíjazásáig. Fia négy polgárit végzett, Vasváron lett 1933-tól pincértanuló. 1936 és 1940 között már pincér volt Budapesten a Raposa étteremben, főpincér Kőszegen a „Magyar" vendéglőben. Közben 1938 őszétől 1939 végéig – elmondása szerint – Németországban munkanélküli pincérbarátaival vándoroltak. Hamburgig jutottak, ahol napszámos kubikosként dolgozott. 1940 decemberében behívták katonának Mosonmagyaróvárra, 1942 májusában vitték ki a keleti frontra, augusztusban a Don mellett lett hadifogoly. Krasznogorszkban hat hónapos partizánkiképzést kapott, a Mihail Iljics Naumov vezérőrnagy vezette egységhez osztották be decemberben, öt hónapon keresztül harcoltak lengyel területen a német csapatokkal szemben. A feloszlatás előtt, 1943-ban lett a Kommunisták Magyarországi Pártjának tagja. A kijevi partizániskolában készítették fel 1944 májusában, Erdélyben ejtőernyősök parancsnokaként vetették be augusztusban. A Vörös Hadsereg uralta a területet októbertől, ekkor ismét Kijevbe ment, ahol 1945 januárjában leszerelték.

A politikai rendőrségen 1945. január 20-tól dolgozott, Debrecenben lépett állományba. Előbb őrnagy, majd 1947-től alezredes lett. Az idegen szolgálatok Magyarországon folytatott tevékenységének felderítését végző alosztály élén állt a kezdetektől, majd a világ „két táborra" szakadását követően a határon túli hírszerzést is felügyelte, amely az idő tájt még eltörpült a katonai társszerv tevékenységéhez képest. 1950 májusában levelet írt Szűcs Ernő államvédelmi ezredes módszereiről, káderpolitikájáról, Péterrel is konfliktusba keveredett pozícióhajhászása, másokat becsmérlő levele miatt. A kémelhárítás vezetőjét eltávolították 1950. június 13-án az Államvédelmi Hatóságtól. Utána a Belkereskedelmi Minisztérium Szálloda és Élelmiszerkereskedelmi Központjánál, majd a hadiiparért felelős Középgépipari Minisztériumban dolgozott, ahol a Személyzeti Főosztályon a vezető helyettese lett. Az Államvédelmi Hatóság parancsnoka terjesztette elő 1953. április 21-én ezredesi rendfokozattal visszahelyezési javaslatát. A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Adminisztratív Osztálya másnap továbbította a Titkárság aznapi ülésén jelenvoltak elé, ahol azt elfogadták.

Hivatalosan reaktiválták 1953. május 8-án – ezredes lett –, de a Péterrel és társaival szemben indított büntetőeljárás „vizsgálatában" részt vett már január 12-től, annak operatív irányítójaként. Visszavételét meghatározta, hogy az ún. cionista ügyeket, Péter és társai, illetve a kötődő Stöckler Lajos és társai büntetőeljárások „vizsgálatát" keresztény ember vezesse. Gerő belügyminiszter javaslatát 1953. július 9-én elfogadta a Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottsága, így aztán belügyminiszter-helyettes lett 1953. július 18. és 1955. de-

cember 16. között, államvédelmi vezérőrnagyként 1954. január 4-től. A Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottsága 1955. december 8-án elfogadta, s a főcsoportfőnökség vezetőjeként a miniszter első, államvédelmi helyettese volt 1955. december 16. és 1956. október 22. (másutt: 30.) között.

A szovjet légi bázisra, Tökölre menekült feleségével november 1-jén, majd Munkácsra és Moszkvába repült, de 5-én nyolcvan államvédelmissel már bevonult a Belügyminisztérium budapesti épületébe. November 23-án azonban ismét a Szovjetunióban volt, onnan 1958. májusban térhetett vissza. Az Európa Könyvkiadónál volt fordító/szerkesztő 1960-ig, később a Nemzeti Szálló és a Vendéglátóipari Technikum igazgatóhelyettese volt, majd ennek az igazgatója 1962-ig. Ekkor leváltották, és kizárták a Magyar Szocialista Munkáspártból is. Azért, mert a Rajk–Brankov-ügy vizsgálata idején csoportvezetőként törvénysértéseket követett el, alaptalanul gyanúsított és veretett meg letartóztatottakat. Nevét felsorolták 1962 augusztusában azok között a törvénysértést elkövetők között, akik már nem dolgoztak a Belügyminisztériumban, elbocsátották őket, vagy nyugállományba kerültek. Utóbb a Hotel Silvanusnak is igazgatója volt 1975-ig. A „Győzelem napja" 40. évfordulójával összefüggő ünnepségre érkezett a szovjet fővárosba, ahol szállodai szobájában elhunyt.

DÉKÁN Istvánné (Kardos Éva; Rákosi Éva) (Szabadka, 1924. szeptember 5. – Egyek, 2018. február 16.) édesapja ügyvéd volt, a diktátor unokahúga.

A Szovjetunióban élt 1932-től. Partizánként harcolt, 1944. december 7-én lépte át északon a magyar határt. Férje a kémelhárítás vezetője volt a Rajk–Brankov-ügy idején. Tolmács volt az 1945 júniusától a magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság Felügyelete vezetőjének, Belkinnek a helyettese, Georgij Sztyepanovics Jevdokimenko alezredes mellett, aki 1947 őszétől az Állambiztonsági Minisztérium Kémelhárítási Igazgatóságának osztályvezető-helyettese, illetve vezetője a Középső Hadseregcsoportnál. Ő a második világháborút követően funkcionált magyar kémelhárítást – élén Dékánnal – már a Rajk–Brankov-ügy előtt segítette tanácsaival. Majd már állambiztonsági ezredesként 1949–1950-ben a Magyarországra vezényelt szovjet főtanácsadó helyettese volt, és a Rajk–Brankov-ügy előkészítésekor kihallgatta (az utóbb kivégzett) dr. Szőnyi Tibort és dr. Szebenyi Endrét. Főtanácsadó volt 1950. december 5-től 1951. november 5-ig a magyar államvédelmi szerveknél. Ekkor szűntek meg Dékánné tolmácsként végzett feladatai.

1956 novemberében Moszkvába távozott férjével, 1957 májusában térhetett vissza. A Nehézipari Minisztérium Műszaki Dokumentációs és Fordító Irodából vonult nyugállományba. Számos visszaemlékezést, útleírást is publikált.

DÉKÁNY József (1912 – ?) édesapja gépész volt. Az elemi iskola elvégzését követően lakatossegéd-oklevelet szerzett 1928-ban, alkalmi munkákból élt, végül Steinbach lakatosüzemében, továbbá a Budavidéki Posztógyárban kapott munkát 1935 és 1939 között. A Magyar Királyi Állami Vas-, Acél- és Gépgyárakban 1941-ig, a Merkur hadiüzemében 1944-ig dolgozott. Hadifogoly azért volt 1945–1947-ben a Szovjetunióban, mert azokkal a polgári személyekkel együtt vitték a határon túlra a fővárosból, akiket ugyan „malenkij robotra" tereltek össze, de azért hurcoltak el, mert velük támasztották alá a Sztálinnal közölt hamis hírt, miszerint az ostromkor százezer hadifoglyot ejtettek. Visszatért a MÁVAG-hoz, a Magyar Kommunista Párt tagja lett. A MÁVAG-ból helyezték át az igazságügyi tárcához, ahol a Gazdasági Hivatal helyettes vezetője lett. Szakmai képesítést szerezve lépett feljebb és feljebb a ranglétrán, 1951-től vezetett különböző osztályokat, 1953-tól lett a Főkönyvelési Főosztály első embere. A forradalmat és szabadságharcot követően, 1957. február 4-én áthelyezték a Pest Megyei Bírósághoz, ahol a Gazdasági Hivatalt vezette.

DEMÉNY Pál (Budapest, 1901. augusztus 29. – Budapest, 1991. január 14.) író, politikus, mérnök. Kétévi fegyházbüntetésre ítélték 1921-ben, majd internálták, 1925. áprilisban szabadult. Háromhavi fogházbüntetésre marasztalták 1936-ban, nyáron töltötte le a Gyűjtőfogházban, majd nyolc napig a Toloncházban volt. Kétévi börtönbüntetésre ítélték 1938-ban, szabadult 1940-ben. Összesen hat év és hat hónapot töltött fegyházakban és internálótáborokban a Horthy-korszakban.

Letartóztatták 1945. február 13-án, a „párt foglya" lett, 1945. augusztustól pár hónapig szovjet fogságban volt. A megszállók nem tettek eleget Rákosi kívánságának, nem tüntették el az élők sorából. A Budapesti Népbíróság 1946. július 17-én népellenes bűntett elkövetésének vádjával négy és fél évi kényszermunkára ítélte. Büntetésének letöltése után internálták Kistarcsára 1950. október 7-től. A Budapesti Megyei Bíróság 1953. október 19-én szervezkedés vezetésének bűntette miatt tízévi börtönbüntetésre ítélte, a Legfelsőbb Bíróság helybenhagyta elmarasztalását 1954. május 3-án. (1945. februártól folyamatosan őrizetben volt.)

Gerő özvegy Rajk Lászlóné* (Földi Júlia) kérésére kezdeményezte büntetőügyének felülvizsgálatát. A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének Politikai Bizottsága büntetőügyének felülvizsgálatáról 1956. augusztus 31-én határozott. Szabadult 1956. október 15-én. A Legfelsőbb Bíróság az 1953–1954. évi vádak alól felmentette 1957. december 14-én. Az 1946-os törvénysértő határozatot a Legfelsőbb Bíróság Elnökségi Tanácsa 1989. május 23-án helyezte hatályon kívül, és mentette fel a vádak alól. Honatyává választották 1990-ben. A Parlament üléstermében hunyt el.

DEMETER Györgyné (korábban Deutsch Györgyné; Weisz Rózsa) (Budapest, 1917. május 21. – Budapest, 2003. május 28.) Svájcból tért haza 1945. május 5-én, különböző állásokat töltött be. A Magyar–Szovjet Társaság Országos Központjának kádereseként tartóztatták le 1949. május 16-án. Fogdahálózat volt az 1953-ban cionista váddal letartóztatott dr. Benoschofsky Ilona* mellett. A Budapesti Büntetőtörvényszék 1950. március 27-én, majd a Legfelsőbb Bíróság május 20-án egyaránt hatévi börtönbüntetésre ítélte. Szabadult 1954. március 20-án, a Legfelsőbb Bíróság felmentette a vádak alól 1954. szeptember 1-jén.

DÉNES István (Kaposvár, 1923. március 29. – Budapest, 2005. december 18.) műszerész és vasesztergályos végzettségű börtönviselt fiatalember, különböző tisztségek betöltése után, a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Szervező Bizottsága Titkárságának vezetője volt 1949. július és 1950. június között. A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének tagja 1950. május 31. és 1954. május 30., a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének titkára 1950. május 31. és 1951. március 2., a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Irodájának vezetője 1950. június és 1951. március között. A Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottságának póttagja 1951. március 2. és 1953. június 28., a Dolgozó Ifjúság Szövetségének a főtitkára 1951. március 29. és 1954. február 11., a Magyar Dolgozók Pártja Zala Megyei Bizottságának első titkára 1954. február és 1956. október 31. között. Országgyűlési képviselő 1953. május és 1957. május között. Gazdasági területen folytatta pályáját, előbb a külkereskedelemben Magyarországon – 1962 őszén a tárca Kohó- és Gépipari Főosztályának vezetőjeként – és Afrikában, majd Jugoszláviában. Utóbb a Citibankban helyezkedett el, de hamarosan a Chemokomplex vezérigazgató-helyettesévé nevezték ki. A Zenit Korlátolt Felelősségű Társaság igazgatója 1985-től, nyugdíjba vonult 1987-ben.

DESZKÁS János (korábban *Lueff Elemér), dr.* (Budapest, 1912. szeptember 7. – Budapest, 1950. január 6.) a budapesti Magyar Királyi Pázmány Péter Tudományegyetemen szerzett jogi diplomát, utána tisztviselői állást vállalt. 1937-ben belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba, annak jogi csoportjában tevékenykedett. 1943-ban behívták katonának, és mint hadnagyot a szovjet frontra küldték. 1944-ben szakaszával együtt dezertált, és vissza-

tért Budapestre. 1945 után a Magyar Kommunista Párt Központi Vezetősége Közigazgatási Osztályának helyettes vezetője, majd a Katonai Osztály vezetője volt. 1948. október 1-jei hatállyal alezredessé léptették elő, a Honvédelmi Minisztérium Katonai Osztályának vezetésével bízták meg.

A hivatásos honvéd alezredest 1949. július 5-én letartóztatták. Dr. Szebenyi Endre* fogdahálózatként jelentett róla. A Budapesti Katonai Törvényszék tizenöt évi fegyházbüntetésre ítélte 1949. november 8-án. A Katonai Főtörvényszék végzést hozott büntetőügyében 1949. december 13-án, újrafelvételt rendelt el terhére, a Moszkvában tartózkodó Rákosi Mátyás utasítására. A Budapesti Katonai Törvényszék 1949. december 22-én, majd a Katonai Főtörvényszék 1950. január 3-án egyaránt halálra ítélte. Kivégezték.

A Katonai Felsőbíróság felmentette a vádak alól 1954. szeptember 17-én. Édesanyja, Kluger Ilona utóbb, fia kivégzésének hírét hallva, öngyilkosságot követett el. Hasonlóképp önkezével vetett véget életének az újrafelvétel során a dr. Deszkással együtt elmarasztalt, utóbb a vádak alól felmentett, társára hamis vallomást tett Tardi István* is.

DÉTÁRY Gyula (Tatatóváros, 1901. szeptember 26. – ?) a Magyar Kommunista Párt tagja lett 1945-ben. Géplakatos, főművezető volt a Budapesti Erőműnél. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Titkársága 1960. július 5-én elfogadta a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Adminisztratív Osztályának javaslatát, hogy az előterjesztés után a Népköztársaság Elnöki Tanácsa megválassza a Legfelsőbb Bíróságra ülnöknek.

DETTAY Győző, dr. (Detta, 1889. február 20. – Budapest, 1959. október 22.) kúriai bíró 1944. április 29-től, esküt tett 1944. május 17-én. Igazolták, tovább ítélkezhetett. Nyugállományba vonult 1949. december 31-én.

DÉZSI Ferenc, dr. (Nagyajta, 1876. január 22. – Budapest, 1939. április 25.) kúriai bíró 1930. szeptember 30-tól. Hivatali ideje alatt hunyt el.

DICKER Jenő, dr. (Szerencs, 1912. június 30. – Budapest, 1997. december 18.) iskoláit szülővárosában végezte. Debrecenben 1927-től Tolnai Dániel cipésznél másfél évig tanonc volt. Budapesten 1931-től az Elektroműszerész Gyárban tanuló 1933-ig, majd az Erwill Vállalatnál helyezkedett el. Kétévi Budapesten letöltött tényleges katonai szolgálatot követően, 1938-tól Reinhard Mórnál műszerészsegéd. A Brack és Nemes cégnél 1939 és 1944 között kifutó, közben munkaszolgálatosként a keleti frontot is megjárta. 1944. március 19-én a németek letartóztatták, másnap Kistarcsára internálták, 1944 áprilisában Auschwitzba deportálták, 1945 szeptemberében került haza.

Kereskedősegédként dolgozott 1945 és 1950 között. A Magyarországi Szociáldemokrata Pártba 1947-ben lépett be, 1948 januárjában átlépett a Magyar Kommunista Pártba, majd a Magyar Dolgozók Pártjának tagja lett. A Bírói és Államügyészi Akadémia második tanfolyamát 1950-től, majd a hadbírói tanfolyamot is elvégezte. 1952 elején a Pest Megyei, ezt követően a Fővárosi Ügyészségre helyezték ügyésznek, majd még ebben az esztendőben az igazságügyi tárcánál lett államügyész.

1953-ban a Legfőbb Ügyészségre helyezték, szeptemberben kinevezték a Budapesti I. kerületi Ügyészség vezetőjének. 1957. október 19-én jogi doktori oklevelet szerzett. A Budapesti Fővárosi Bíróságon vádbeszédében a legsúlyosabb büntetés kiszabását indítványozta Franyó Ferenc esetében, akit ekkor és utóbb is halálra ítéltek és ki is végeztek. 1962 augusztusában a Budapesti I. kerületi Ügyészségen csoportvezető ügyész lett. 1979. május 31-én vonult nyugállományba.

DIÓSZEGHY Gábor, vitéz, giczei, dr. (Pele, 1865. május 18. – Budapest, 1941. szeptember 6.) középiskolai tanulmányai után jogot hallgatott, majd jogtudor lett. A Budapesti Királyi Törvényszék joggyakornokává nevezték ki. 1896-tól aljárásbíró, 1905-től király ügyész, 1913-tól ítélőtáblai bíró lett. Az első világháborúban ötvenkét hónapi frontszolgálata alatt század-, majd zászlóaljparancsnok volt, a bírói kar legszebben ékesített tisztje lett. A román fegyveresek 1919-ben családjával együtt elhurcolták lakásából, kiutasítva Erdélyből, Budapestre menekült. 1923. november 6-tól kúriai ítélőbíró a II. büntetőtanácsban. Nyugállományba vonult 1935. június 30-án.

DOBOS Ferenc (Battonya, 1922. szeptember 1. – Szeged, 1979. augusztus 3.) mezőgazdasági munkás, 1944. augusztus 31-től munkaszolgálatos Szentesen. Előbb 1945-től a kommunista, majd 1946-tól a szociáldemokrata, 1947-től ismét a kommunista, majd a jogutód pártok tagja. A Battonyai Községi Elöljáróságon 1945. június 1-jétől különböző beosztásokban, a Kevermesi Adóhivatalnál 1949. július 15-től vezetőként dolgozott. Visszatért Battonyára adóügyi tisztnek 1949. december 16-tól. Mezőhegyesen az adóhivatalt 1950. május 8-tól vezette, 1950. október 22-től jegyző, majd a községi tanács végrehajtó bizottságának a titkára lett. Szülőhelyére visszatérve, a Battonyai Községi Tanács Végrehajtó Bizottságának előbb titkára 1951. július 21. és 1951. december 1. között, majd elnöke 1952. február 15-ig.

A Bírói és Államügyészi Akadémia hallgatója 1952. február 15-től. A végzést követően, 1953. április 10-től államügyész a Szegedi Államügyészségen. A Szentesi Járási Ügyészségnek 1953. június 2. és 1955. július 15. között vezetője, közben egyéves pártiskolát is végzett. Csongrád megyei ügyészhelyettes 1955. július 15-től lett Szegeden. 1956. október 28-án a Forradalmi Bizottság állásából elmozdította, október 31-én letartóztatták. November 5-én szabadult. Kinevezték Csongrád megyei ügyésznek 1957. július 31-től.

1958-ban a tevékenységét rosszallották, mert a rendőri és az ügyészi munkát nem irányította megfelelően. 1958. május 2-án gyakori ittassága miatt előbb megrovás pártbüntetésben részesült, majd május 14-től tíz hónapon át havi száz Ft-tal csökkentették a fizetését nyilvános italozásai, kétes erkölcsű egyénekkel mutatkozása, a megyei ügyészség gépkocsijának magáncélra történő használata miatt. A megyei pártvezetés sem tudta megvédeni, mert a legfőbb ügyész az újabb fegyelmi vétségek elkövetése után 1959. január 8-án, azonnali hatállyal eltávolította a vádhatóságtól.

A kádári megtorlás során Szegeden két halálbüntetést indítványozott a Szegedi Forradalmi Bizottság tagjainak büntetőperében az elsőfokú büntetőeljárás során, és közülük Kováts Józsefet, a Szegedi Megyei Bíróság, majd a másodfokú fórum egyaránt halálra ítélte, és kivégezték.

DOBROSI Lajos (Derecske, 1934. december 28. – Babarc, 2017. október 19.) földműves, 1957. október 8-án letartóztatták. A Budapesti Katonai Bíróság különtanácsa 1958. augusztus 14-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumának különtanácsa 1958. november 13-án egyaránt halálra ítélte. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1958. december 15-én kegyelemből életfogytig tartó, tehát húszévi börtönbüntetésre enyhítette elmarasztalását. Szabadult 1970. március 26-án, mivel a Népköztársaság Elnöki Tanácsa ötévi próbaidőre felfüggesztette börtönbüntetésének letöltését (1977. október 18-án szabadult volna). A Népköztársaság Elnöki Tanácsa a hátrányos megkülönböztetések alól 1988. december 30-án mentesítette. Ítéleteit 1990. január 8-án a Budapesti Katonai Bíróság semmissé nyilvánította. Nyugdíjazásakor asztalosként dolgozott Pécsett, az Új Élet Mezőgazdasági Termelőszövetkezetben.

DOKTOR János, dr. (Türje, 1909. szeptember 12. – Budapest, 1979. március 14.) öt elemit végzett, tizenegy éves korától dolgozott, bőrmunkás volt, 1927-től tanonc, majd 1930-tól Szombathelyen cipészsegéd, ekkor jött a fővárosba. A Reptélia cipőüzemben dolgozott

1945-ben. Már törvényszéki titkárként iskolázták be. 1950. július 11-én ügyésznek javasolták, mielőtt befejezte volna a Büntetőbírói és Ügyészi Akadémia első tanfolyamát. 1945-től volt a Magyar Kommunista Párt tagja. 1955. augusztus végén legfőbb ügyészi dicséretben részesült, 1956. április 30-án a Fővárosi Ügyészség ügyészeként Munka Érdemérem kitüntetést vehetett át. Ügyészként ő volt jelen – akkor már doktorátussal rendelkezett – a Budapesti Országos Börtönben, amikor 1958. június 15-én 23.00 órakor közölték a jogerősen halálraítéltekkel, Nagy Imre miniszterelnökkel és két társával a kegyelmi kérelem elutasítását. Ugyancsak őt küldték Mansfeld Péter ítéletének végrehajtásához, 1959. március 21-én. Nem vett részt a kádári megtorlás halálos ítélettel zárult büntetőpereiben. A Fővárosi Főügyészség ügyésze volt elhunytakor.

DOMOKOS József (korábban Deutsch), dr. (Békéscsaba, 1890. október 5. – Budapest, 1978. január 25.) édesapja magántisztviselő volt.

1912-től a Magyarországi Szociáldemokrata Párt, 1919-től a Kommunisták Magyarországi Pártjának tagja. Kolozsvárott és Budapesten folytatta jogi tanulmányait, Kolozsvárott kapott jogtudori oklevelet 1918 decemberében. Szülővárosában és a fővárosban volt ügyvédjelölt. A kommün idején így szónokolt Békéscsabán: „itt maradok még négy napig, és remélem, hogy a börtönök megtelnek a ma már horogra kapott ellenforradalmárokkal, és úgy bántok el velük, ahogy megérdemlik. Úgy, mint a sötétben vérünket szívó férgekkel, úgy, mint a poloskákkal, tetvekkel: le kell rázni magunkról, és szét kell taposni őket." Elmenekült Magyarországról 1920 áprilisában. Előbb Kolozsvárott élt – egy ügyvédi irodában dolgozott, utána egy autóüzemben volt ipari tanuló és gumivulkanizáló, „ahol fel is szabadultam" (dicsekedett ezzel önéletrajzában) –, majd 1921 januárjától Bécsben. A *Bécsi Magyar Újság* belső munkatársa lett, 1925-ben tért vissza Budapestre, ügyvédjelölt lett. Az egységes bírói és ügyvédi vizsgát letette 1927-ben, júliustól ügyvéd lett.

A Gyulai Királyi Ügyészség 1919-es magatartása miatt bűnvádi eljárást indított vele szemben, ám az elévült. 1944. március 19-ig ügyvéd Budapesten. 1944. májusban elhurcolták Mauthausenbe, a budapesti politikai rendőrség vezetője, Péter hozta vissza Magyarországra 1945. május 16-án.

A miniszterelnök 1945. augusztus 29-én legfőbb államügyésszé nevezte ki, fogadalmat tett szeptember 14-én. 1946. április 3-án berendelték szolgálatra az igazságügyi tárcához, és április 8-tól a minisztérium adminisztratív államtitkára hivatalát is betöltötte. „Részt vett a koncepciós ügyek tárgyalásának előkészítésében, irányításában." A Népköztársaság Elnöki Tanácsa legfőbb államügyészi tisztsége alól 1953. július 2-án felmentette, nyugdíjazták. A pártalapszervezetből 1953. május 26-án távozott, majd 1954. november 1-jén visszatért. Ugyanis reaktiválták, és a Népköztársaság Elnöki Tanácsa a Legfelsőbb Bíróság elnökévé választotta 1954. október 30-án. A Magyar Szocialista Munkáspárt Ideiglenes Intéző Bizottsága állásában 1956. november 28-án megerősítette. Akként, hogy „megfelelő szaktudással rendelkező, politikailag szilárd elvtársat" adnak mellé. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Titkársága 1957. október 25-én elfogadta a minisztérium 1957. október 3-i javaslatát, hogy továbbra is erősítsék meg beosztásában. Felmentését kérte azonban már 1957. október 7-én. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottsága 1958. február 18-án már tárgyalt is a személyéről, egyetértett felmentésével és nyugállományba helyezésével. Úgy, hogy erre javaslatot tesznek a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának.

Noha 1958. február 26-án az igazságügyi tárca már kezdeményezte is felmentését, de erről még előbb a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága 1958. április 25-én tartott ülésén is határoztak. Ezért végül április 30-án készült el előbb a kormány határozatához szükséges előterjesztés elnöki tisztségéből való felmentéséről – amelyet majd a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány terjeszt a Népköztársaság Elnöki Tanácsa elé –, minisztere május 2-án láttamozta. Ebben javasolták „kiemelkedő munkásmozgalmi és jogászi tevékenysége elismeréséül a »Munka Vörös Zászló Érdemrendje« kitüntetés" adományázását. Egyúttal a korább minisztertanácsi határozat hatályon kívül helyezésével havi 3500 Ft-os nyugdíj megállapítását kezdeményezték. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa felmentő határozatát 1958. május 25-én tették közzé. Munkaviszonya másnap szűnt meg. Nevét felsorolták 1962 augusztusában azok között a törvénysértést elkövető ügyészek között, akik akkor már nem dolgoztak az igazságügyi apparátusban.

DONÁTH Ferenc, dr. (Jászárokszállás, 1913. szeptember 5. – Budapest, 1986. július 15.) a budapesti illegális kommunisták közül az egyik kezdeményezője 1944. szeptember 12-én a Kommunista Párt újjászervezésének. Politikai államtitkár 1945-től 1948. január 12-én történt felmentéséig a Földművelésügyi Minisztériumban, mert az MKP visszahívta „más munkakörben megbízatása folytán a január 9-i kormányülésen. [*Szabad Nép*, 1948. (január 10.) 7. sz. 1.]. 1945-től a Magyar Kommunista Párt, majd a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének tagja, 1948 eleje s 1951. februári letartóztatása között a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Főtitkársági Irodájának vezetője. 1951. február 15-én letartóztatták, a Budapesti Megyei Bíróság 1951. december 18-án, majd a Legfelsőbb Bíróság 1952. december 26-án egyaránt tizenöt évi fegyházbüntetésre ítélte. A Budapesti Fővárosi Bíróság 1954. július 22-én felmentette a vádak alól, szabadult. A Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottsága 1954. augusztus 11-től visszahelyezte párttagsági jogaiba. A testület két héttel később, augusztus 25-én elfogadta a Földművelésügyi Minisztérium szakpropaganda-igazgatóság vezetőjének, azzal, hogy „előzőleg Rákosi Mátyás és Nagy Imre elvtársakkal még meg kell beszélni". Azért, mert ők nem vettek részt a Farkas vezette ülésen. Végül a pártvezetés által jóváhagyott és frissen szervezett Magyar Tudományos Akadémia Közgazdaságtudományi Intézetének igazgatóhelyettese lett.

1956. október 23–24-én a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének tagjává és titkárává választották. November 1-jén tagja lett a Magyar Szocialista Munkáspárt első Ideiglenes Intéző Bizottságának. Nagy miniszterelnök titkárságán tevékenykedett. November 4-én a jugoszláv követségre menekült, 23-án Romániába deportálták családjával együtt. Őrizetben volt 1957. április 8-tól, április 14-én pedig letartóztatták Magyarországon. A Legfelsőbb Bíróság Népbírósági Tanácsa 1958. június 15-én tizenkét évi börtönbüntetésre ítélte a Naggyal és társaival szemben indított büntetőperben. Kegyelemmel szabadult 1960. április 1-jén, azután tudományos tevékenységet folytatott. A Legfelsőbb Bíróság Elnökségi Tanácsa 1989. július 6-án felmentette a vádak alól. 1958-as ítéletét a Kúria 2016. október 13-án semmissé nyilvánította.

DONÁTH György, dr. (Budapest, 1904. június 5. – Budapest, 1947. október 23.) egyetemi tanulmányait a Budapesti Királyi Magyar Tudományegyetemen folytatta, jogi doktorátust szerzett. 1932 és 1938 között a Központi Statisztikai Hivatalban tisztviselőként dolgozott. 1939-től a Magyar Élet Pártjának volt országgyűlési képviselője, 1943-tól 1944-ig országos alelnöke. 1945 után részt vett a Magyar Testvéri Közösség tevékenységében. 1946. december 14-én letartóztatták, a Budapesti Népbíróság 1947. április 16-án, majd a Népbíróságok Országos Tanácsa 1947. szeptember 12-én egyaránt halálra ítélte. A köztársasági elnök elutasította kegyelmi kérelmét 1947. október 8-án, kivégezték. A Fővárosi Bíróság 1991. április 15-én semmissé nyilvánította ítéletét.

DOROGHY Miklós, dr. (Budapest, 1915. február 18. – Budapest, 1980. június 14.) édesapja ügyvéd volt.

1948. februártól a Magyarországi Szociáldemokrata Pártnak, 1948 nyarától a Magyar Dolgozók Pártjának a tagja. Pesti járásbíró. Miután előzetesen már 1948. november 9-én je-

lentkezett leendő munkahelyén, két nappal később, egy aznap hozott intézkedéssel november 11-én berendelték a Magyar Kúriára tanácsjegyzőnek. A Bírói és Államügyészi Akadémia második tanfolyamán szemináriumvezető volt. A kúriai pártalapszervezet tagja 1949. december 24-től, a Bírói és Államügyészi Akadémia pártszervezetéhez igazolt 1951. február 21-én. Elhunytakor a Legfőbb Ügyészségen volt osztályvezető ügyész.

DOROSY Dezső, dr. (Budapest, 1888. november 7. – Budapest, 1961. január 2.) a dr. Szemák Jenő elnöksége alatt ítélkező Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék bírója volt. Tagja annak a dr. Szemák által vezetett büntetőtanácsnak, amelyik 1935. február 8-án Rákosit életfogytig tartó fegyházbüntetésre ítélte. (A Szálasi által ugyancsak kúriai bíróvá kinevezett dr. Kovács Miklós volt az eljáró büntetőtanács harmadik tagja.) A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék szervezetében ítélkező uzsorabíróság elnöke 1939. márciustól. Kúriai bírói kinevezésének és az eskütételének időpontja nem ismert. Sopronból tért vissza a fővárosba, ahol letartóztatták 1945. május 7-én. A koalíciós sajtótermékek megbélyegezték. A Budapesti Népügyészség megvádolta 1946. március 1-jén. A Budapesti Népbíróság 1946. szeptember 5-én három-, a Népbíróságok Országos Tanácsa 1947. május 29-én ötévi börtönbüntetésre ítélte. Szabadult 1950. május 14-én. Feleségével együtt 1951-ben kitelepítették egy Gyöngyös melletti községbe. Onnan a kitelepítések megszűntekor, 1953 nyarán nem, csupán halála előtt térhetett vissza Budapestre. A Legfelsőbb Bíróság 1992. június 8-án felmentette a vádak alól.

DÖHMEL, Fritz (Lipcse, 1896 – ?) életrajzából születési adatai és kereskedelmi alkalmazott foglalkozása ismert (vallomása szerint). A „magyar sörpuccsban" való részvétele miatt statáriális letartóztatásában volt 1923. november 6-tól 20-ig. A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék 1924. január 24-én 1 hónapi és 14 napi államfogház-büntetésre ítélte, a Budapesti Királyi Ítélőtábla 1924. április 7-én felmentette a vádak alól. A Magyar Királyi Kúria 1924. november 18-án helybenhagyta a másodfokú ítéletet. Kitoloncolták Magyarországból, szülőhazájában büntetőeljárást indítottak vele szemben.

DUDÁS János (Kiskunfélegyháza, 1897. szeptember 21. – Budapest, 1977. május 25.) a munkásmozgalomban 1916-tól vett részt, az építőmunkás szakszervezet tagja volt. 1919-ben a kommün idején ifjúsági szervező munkát végzett. Az illegális mozgalomban Lajosmizsén tevékenykedett 1919 után, 1928 körül tagja lett a Magyarországi Szocialista Munkáspártnak. Az eszperantó- és a Vörös Segély-mozgalomban is dolgozott. 1944-ben internálták. 1944 novemberétől a Magyar Kommunista Párt egyik szervezetének párttitkára, 1945 után a Népi Kollégiumok Országos Szövetségénél dolgozott. A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa már nyugdíjasként 1957. április 9-én megválasztotta népbírónak, megbízatása 1958. december 31-én ért véget. A Legfelsőbb Bíróságon harmincnyolc halálos ítélet meghozatalában vett részt.

EGRI Gyula (korábban Eckl) (Tatabánya, 1923. április 23. – Pécs, 1972. január 11.) a három polgári elvégzése után géplakatosnak tanult. 1940. januártól a Magyar Általános Kőszénbánya Részvénytársaság villamos erőművénél dolgozott géplakatosként. 1943-tól a Magyarországi Szociáldemokrata Párt, 1945-től a Magyar Kommunista Párt tagja. A Tatabánya-ótelepi szervezetben, majd a megyei pártbizottságon dolgozott, 1948-ban tatabányai városi párttitkár lett. A pártiskola elvégzését követően előbb a megyei bizottság szervezési osztályát vezette, 1949 júliusától a Mohács mellé tervezett vaskombinát párttitkárává nevezték ki. A Tito vezette Jugoszláviával kirobbant konfliktus miatt az építkezés leállt, 1950. januártól a Baranya megyei pártbizottság egyik titkára lett, ugyanezt a tevékenységét folytatta 1950. májustól Heves megyében. A Magyar Dolgozók Pártja Heves Megyei Bizottságának 1950. július és 1952. február 15., a Baranya Megyei Bizottságának első titkára 1952. augusztus 15. és 1954. február 15. között volt. Honatya lett 1953. májustól. Az államvédelemmel egyesített belügyi tárcánál miniszterhelyettes 1954. február 3. és 1954. július, a belügyminiszter első helyettese 1954. július és 1955. november 30. között. A Magyar Dolgozók Pártja III. kongresszusának utolsó napján, 1954. május 30-án a Központi Vezetőség tagja, 1955. november 11-től az egyik titkára lett, de 1956. október 23-áról 24-ére virradó éjjel felmentették.

Szolnokra utazott 1956. november 1-jén, majd 1956. november 16-án eltávolították a Szovjetunióba, ahonnan 1957. márciusban térhetett vissza. A Magyar Szocialista Munkáspárt Egri Városi Bizottságának titkára 1957. április 12. és 1959. október, a Baranya Megyei Bizottságának első titkára 1959. október és 1962. február 7. között. 1962. februártól miniszterhelyettesként a Magyar Testnevelési és Sporttanács, majd 1963-tól a Magyar Testnevelési és Sportszövetség elnöke. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának tagja 1962. november 24-től, a Baranya Megyei Bizottságának – immáron harmadszor – első titkára volt 1969. november 21-től haláláig.

EGYED Lajos, dr. (Gödöllő, 1898. július 29. – Budapest, 1960. július 2.) a Magyar Kúria bírója 1947. június 7-től. Az igazságügyi tárcánál dolgozott berendelve, annak megszűnte után jelentkezett 1949. október 6-án a Magyar Kúrián. Hivatali ideje alatt hunyt el.

ELEK Gábor, dr. (Aknaszlatina, 1898. március 24. – Budapest, 1971. december 20.) édesapja bányamunkás volt.

A Csehszlovák Kommunista Párt tagja volt 1920 és 1922 között szülőhelyén. A Budapesti Királyi Központi Járásbíróságon, majd a Budapesti Királyi Büntető Járásbíróságon volt joggyakornok, majd jegyző. A Nyíregyházi Királyi Járásbíróságon 1930-tól jegyző, 1931-től járásbíró. Pályáját bíróként folytatta a Nyíregyházi Királyi Törvényszéken, majd 1939-től a Budapesti Királyi Központi Járásbíróságon. A Nagykátai Királyi Járásbíróságon 1940-től már elnökként teljesített szolgálatot. A Kispesti Királyi Járásbíróság elnöke 1943-tól. Berendelték onnan az igazságügyi tárcához, 1946. április 12-én jelentkezett, személyzeti előadó lett. A Budapesti Ítélőtábla bírójának 1947-ben nevezték ki.

Az igazságügyi tárcánál főelőadó, majd a Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1951. június 26-i határozatával lett a Legfelsőbb Bíróság Polgári Kollégiumának bírója (július 7-én érkezett, aznap folytatta 1945. június 1-jétől fennálló párttagságát a helyi pártszervezetben), utóbb tanácsvezető.

A kádári megtorlás idején a gyorsított eljárásban ítélkező III. számú tanácsnak volt a tagja. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa bírói tisztségéből 1967. március 10-én felmentette, munkaviszonya a hó végével megszűnt.

EMBER László Lajos, dr. (Nyíregyháza, 1914. december 26. – Budapest, 2002. március 6.) a debreceni Tisza István Tudományegyetemen diplomázott 1937-ben. A Kereskedelem- és Közlekedésügyi Minisztériumban havidíjas előadó 1939-től 1941-ig, fogalmazó 1942-től, segédtitkár 1943-tól. Közigazgatási szakvizsgát 1942-ben tett.

1945 júliusától megszűnt beosztása a Törvényelőkészítő és Jogi Osztályon, áthelyezték a Népjóléti Minisztériumba, ahol vezető munkakörökben dolgozott 1945. augusztus 1-jétől 1951. februárig, rövid ideig rendelkezési állományban volt. Március 13-tól 1954. szeptember 20-ig a Bírói és Államügyészi Akadémián tanított marxizmus–leninizmust, az iskolavezetőség tagja volt. A Fővárosi Főügyészségen kinevezett ügyész 1954. szeptember 16-tól, fővárosi ügyészségi ügyész az Általános Felügyeleti, majd Nyomozásfelügyeleti Osztályon, kerületi ügyészként a Budapesti V. kerületi Ügyészséget irányította 1957. márciustól 1958. január 29-ig, a Fővárosi Főügyészségen ügyész, majd az akkor szervezett instruktori és ellenőrzési csoport megbízott vezetője 1958. novemberig, 1959. december 22-től csoportvezető

ügyész. Az instruktori és ellenőrzési csoport megszűnése után titkársági feladatokat látott el, osztályvezető 1971. július 1-jétől. Nyugállományba vonult 1975. május 31-én. A Budapesti Fővárosi Bíróságon ügyészeként kihallgatta s a vádiratát aláírta Tóth Ilona Gizellának és társainak, kihallgatta Angyal Istvánt, továbbá Balázs Gézát és társait.

EÖRSI Gyula (korábban Schleiffer), dr. (Budapest, 1922. szeptember 19. – Budapest, 1992. április 20.) 1945-ben a budapesti tudományegyetemen szerzett jogtudományi doktori oklevelet. Igazolták 1945. szeptember 27-én, ügyvédjelölt volt 1945 és 1947 között dr. Glückstahl Andor ügyvédi irodájában. 1947-ben bírói és ügyvédi vizsgát tett. 1947/48-ban a Központi Kerületi Járásbíróságon aljegyző volt. 1948/49-ben állami ösztöndíjjal Párizsban tanult. 1948 és 1951 között törvényszéki bírói címmel főelőadóként működött az igazságügyi tárca Magánjogi, majd Törvényelőkészítő Osztályán. 1951–1952-ben magyar konzul New Yorkban és Washingtonban. A magyar titkosszolgálattal való kapcsolatáról fia, dr. Eörsi Mátyás írt. Átnézte édesapja jelentéseit, és megállapíthatta, hogy „senkiről nem adott használható jelentést. A [...] nyugati kollégáit jogi kvalitásuk alapján jellemezte. [...] A magyarokról adott jelentéseiből soha senkiről olyat le nem írt, amelyet az illetővel szemben fel lehetett volna használni."

Az Igazságügyminisztérium Törvényelőkészítő Főosztályának főosztályvezetője volt 1952 és 1957 között. Részt vett meghívottként a Kádár-kormány 1957. január 24-i, február 28-i és március 7-i ülésén. Egyike volt – március 22-től az igazságügyi tárca kollégiumának egyik tagjaként is – a Legfelsőbb Bíróság Népbírósági Tanácsára vonatkozó jogszabály előkészítőinek 1957. március utolsó napjaiban. A Magyar Szocialista Munkáspárt Ideiglenes Intéző Bizottsága javaslatára állásából eltávolították (testvére, Eörsi István* újságíró 1957. májusi 23-i, elsőfokú elmarasztalása után). Utódának, dr. Timár Istvánnak a kinevezését 1957. június 14-én hagyta jóvá a Magyar Szocialista Munkáspárt Ideiglenes Intéző Bizottsága.

1949–50-ben a budapesti Közgazdaságtudományi Egyetemen kezdett tanítani, majd 1950–51-ben a szegedi és a budapesti tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karán oktatott. 1951-től az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karán docens, 1956 szeptemberétől egyetemi tanár, a Polgári Jogi Tanszék vezetője. Dar es-Salaamban 1967-ben, illetve Stockholmban 1970-ben egyetemi vendégprofesszor. 1978 és 1984 között, két cikluson keresztül az Eötvös Loránd Tudományegyetem rektora.

A Magyar Tudományos Akadémia Állam- és Jogtudományi Intézete polgári jogi részlegének vezetője 1957-től, majd az intézet igazgatóhelyettese. A Magyar Tudományos Akadémiának 1962-től levelező, 1973-tól rendes, 1976 és 1982 között elnökségi tagja. A Gazdaság- és Jogtudományok Osztályának elnökhelyettese 1970 és 1973, majd elnöke 1973 és 1976 között.

EÖRSI István (korábban Schleiffer Ede) (Budapest, 1931. június 16. – Budapest, 2005. október 13.) fordító, író, újságíró, Lukács György életművének gondozója, valamint tanítványa (1956-ban, a forradalom előtt tervezett aspiránsa), magyar szakos hallgatóként végzett az egyetemen. Az Árpád Gimnáziumban tanított rövid ideig, majd 1954–1955-ben mások mellett a *Szabad Ifjúság* irodalmi mellékletét szerkesztette, 1955-ben eltávolították, ezt követően az *Egyetemi Lapok*nál volt szerkesztő. A forradalom idején a Szabad Kossuth Rádió munkatársa. Elsősorban izgató verseiért, valamint az Írószövetség és a Központi Munkástanács közötti összekötő szerepvállalásáért hurcolták meg. Letartóztatták 1956. december 9-én. A Fővárosi Bíróság 1957. május 23-án öt-, a Legfelsőbb Bíróság Népbírósági Tanácsa szeptember 23-án nyolcévi börtönbüntetésre ítélte. Dr. Nezvál Ferenc húsz elítélt között, „akik dolgozó osztályhelyzetűek és a börtönben kifogástalan magatartástást tanúsítanak", szabadlábra helyezését javasolta a Magyar Szocialista Munkáspárt Politikai Bizottságának. Elfogadták, 1960. augusztus 20-án szabadult. 1965-től lett szerződéses munkatárs az *Élet és Irodalom*nál. Dramaturg volt 1977-től Kaposvárott a Csiky Gergely Színháznál, ahonnan ellenzéki tevékenysége miatt 1982-ben eltávolították, 1989-ben tért vissza.

ERDEI Ferenc, dr. (Makó, 1910. december 24. – Budapest, 1971. május 11.) agrárközgazdász, író, politikus, a közvélemény előtt a Nemzeti Parasztpárt egyik vezetőjének számított, valójában azonban a Magyar Kommunista Párt titkos tagja volt 1944 decemberétől, hasonlóképp Szücs Ferenchez, a későbbi altábornagyhoz (ő 1945-től volt titkos tag).

A Magyar Tudományos Akadémia tagja, 1957 és 1964, illetve 1970 és 1971 között a főtitkára. 1944. december 22. és 1945. november 15. között az Ideiglenes Nemzeti Kormány belügyminisztere, 1948. szeptember 9-től 1949. június 11-ig államminiszter, 1949. június 11. és 1953. július 4., valamint 1954. október 31. és 1955. november 15. között földművelésügyi miniszter, 1953. július 4-től 1954. október 30-ig pedig az igazságügyi tárcát vezette. Miniszterelnök-helyettes, 1955. novembertől 1956. november 3-ig a szűkebb kabinet tagja. 1956. december elejéig a szovjet titkosszolgálatok egyike letartóztatásban tartotta. 1957. január 1-jétől a Magyar Tudományos Akadémia Agrárgazdasági Kutató Intézetének igazgatója. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottsága 1965. október 26-án elfogadta az előterjesztést, hogy válasszák meg a Népköztársaság Elnöki Tanácsa tagjának. 1964 és 1970 között a Hazafias Népfront főtitkára. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottsága 1969. január 21-én elfogadta a javaslatot, hogy válasszák meg az Országos Szövetkezeti Tanács elnökének.

ERDEY-GRÚZ Tibor, dr. (Budapest, 1902. október 27. – Budapest, 1976. augusztus 16.) fizikai kémiával foglalkozó vegyész, 1934-től egyetemi magántanár, 1948-tól rendes tanár. A Magyar Tudományos Akadémiának 1943-tól levelező, 1948-tól rendes tagja, 1950 és 1953, valamint 1956–1957-ben főtitkára, 1970 és 1976 között elnöke. 1952. december 6. és 1953. július 4. között a felsőoktatási, majd 1953. július 4. és 1956. július 30. között az oktatásügyi tárca vezetője. A Tudományos és Felsőoktatási Tanácsnak 1961-től alelnöke, 1962-től elnöke volt. Az országgyűlésnek 1953 és 1957, a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének 1954 és 1956 között volt a tagja.

ESTERHÁZY Pál, herceg, galánthai, dr. (Kismarton, 1901. március 23. – Zürich, 1989. május 25.) nagybirtokos arisztokrata, letartóztatták 1948. december 26-án. Mindszenty József és társai büntetőügyében a Budapesti Népbíróság 1949. február 8-án, a Népbíróságok Országos Tanácsa 1949. július 9-én egyaránt tizenöt évi fegyházbüntetésre ítélte. Szabadult 1956. november 2-án, elhagyta az országot. Ítéletét a Fővárosi Bíróság 1990. július 9-én semmissé nyilvánította.

FÁBIÁN Béla, dr. (Kolozsvár, 1908. február 23. – Budapest, 1979. január 6.) édesapja a Magyar Államvasutaknál főfelügyelő volt.

A Magyarországi Szociáldemokrata Párt tagja 1945 és 1946 között, utána lépett át a Magyar Kommunista Pártba, majd a jogutód tagja lett. A Magyar Kúria bírója 1949. szeptember 30-tól. A Budapesti V. kerületi Bíróságra, majd onnan a Pest Megyei Bíróságra távozott, ahol tanácselnök volt.

FÁBIÁN Emil, dr. (Arad, 1886. november 13. – Budapest, 1945. november 4.) kúriai bíró 1944. március 1-jétől. Igazolták 1945. május 30-án. Hivatali ideje alatt hunyt el.

FABREGAT, Enrique Rodriguez (San José de Mayo [Uruguay], 1895. november 11. – ?, 1976. november 19.) diplomata, Uruguay állandó képviselője az Egyesült Nemzetek Szervezeté-

ben 1947 és 1961 között, a magyar kérdést vizsgáló ötös bizottság tagja 1957–58-ban. Hazájában oktatási és kulturális miniszter volt.

FADGYAS András, dr. (Sepsiszentgyörgy, 1914. január 5. – Budapest, 2001. augusztus 10.) édesapja földműves volt.

1931-ben Brassóban érettségizett. 1936. október 31-én Kolozsvárott jogtudományi diplomát szerzett. Tényleges katonai szolgálati idejét a román hadseregben teljesítette 1936. novembertől 1937. novemberig. 1939. január 16-án ügyvédi oklevelet szerzett, ügyvédjelölt lett.

Igazságügy szolgálatba 1941. január 10-től lépett, a Csíkszeredai Királyi Ügyészségen a fogalmazói teendők ideiglenes ellátásával bízták meg. A Sepsiszentgyörgyi Királyi Járásbíróságon 1941. március 31-én jegyző lett, majd utána, áprilistól Csíkszeredán is. Letette az egységes bírói és ügyvédi vizsgát 1942. december 23-án. Ugyanitt 1943. január 1-jétől előbb királyi törvényszéki titkár, majd 1943. februárig fogalmazó volt.

1943. március 1-jétől a Marosvásárhelyi Királyi Ügyészség államügyésze volt. 1944. augusztustól 1945. májusig előbb a keleti fronton szolgált, majd Németország területén amerikai hadifogságba került májustól októberig. A tartalékos zászlóst Sepsiszentgyörgyön élő szülei 1945. október végén keresteték, hollétéről az idő tájt nem tudtak. 1945. október 31-én érkezett Magyarországra. Ideiglenesen beosztották 1945. decembertől 1946. április 20-ig a Székesfehérvári Államügyészséghez államügyésznek. 1946. áprilistól a Nemzeti Parasztpárt tagja lett, amelynek javaslatára 1946. április 20. és 1950. április 1. között a Népbíróság Országos Tanácsának bírójaként ítélkezett. 1947-ben az V. sz., 1948-tól az I. sz. tanács tagja volt.

Ítélkezett dr. Papp Simon és társai büntetőügyében. Hirtelen megbetegedett az esztergomi érsek és társai elsőfokú elmarasztását követően. Erről orvosi igazolást 1949. február 11-én állítottak ki, abban huzamosabb, négyheti pihenőidőt javasoltak számára a nagyfokú idegkimerültsége miatt. Április 16-án megházasodott. Miután dr. Olti tanácsának elsőfokú ítéleteit a fellebbezések után másodfokon dr. Jankó tanácsa tárgyalta, nem ismert – de ki sem zárható –, hogy tanácstagként nyomban ettől kívánt mentesülni. Miként az sem, hogy ezért, egyfajta büntetésből lett utóbb Mindszenty József és társai másodfokú büntetőeljárásának előadó bírója.

Dr. Ries István megíratta életrajzát dr. Lakatos Imrével, a Budapesti Ítélőtábla igazságügyi tárcához berendelt bírójával a Rajk–Brankov-ügyben kihirdetett elsőfokú ítéletet követő napon, 1949. szeptember 27-én. A tárcavezető ezt csatolta a Magyar Dolgozók Pártja Titkárságának a szeptember 28-án tartott ülésen tárgyalt feljegyzéséhez. E szerint ő lenne a korábban dr. Jankó Péter vezette tanács új elnöke. Ebben felsorolta egyúttal, hogy kik alkották azt, utalva az előbb említett, másodfokon tárgyalt kiemelkedő büntetőeljárásokra. Dr. Ries írása azt célozta, hogy – jóváhagyás esetén – ők tárgyalnák ezt az újabb kirakatpert is. A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1949. szeptember 28-án elfogadta az előterjesztést, így lett dr. Lakatos utóbb, 1949. október 3-án a másodfokú népbírósági fórumnál tanácselnök. Dr. Fadgyas pedig – az előadó dr. Lázár Miklós (Magyar Dolgozók Pártja) és a további szavazók: dr. Biczó Sándor (Magyar Dolgozók Pártja) és dr. Horányi Nándor (Független Kisgazdapárt) mellett – a Nemzeti Parasztpárt delegáltjaként a másodfokon tárgyalt Rajk–Brankov-ügyben az 1949. október 12-én és 14-én eljárt tanács tagja.

Ezután ítélkezett még az eme büntetőeljárást követő mellékperekben is. Az igazságügyi tárca vezetője felmentette 1950. március 23-án március 31-ével, a Népbíróságok Országos Tanácsának megszűnésével egyidejűleg. Ekkor tért vissza államügyésznek a Pestvidéki, immár Pest Megyei Államügyészséghez. 1952. június 12-től Vácott, az ügyészi kirendeltség vezetője lett. A Váci Járási Ügyészség ügyészévé 1953. szeptember 25-én nevezték ki. 1953. december 3-tól ismét a Pest Megyei Ügyészség ügyészeként, majd 1955. szeptember 1-jétől a Fővárosi Ügyészségen szolgált. Közben, 1954. február 4-én kivonatoltak egy államvédelemtől származó dokumentumot. Ez azt tartalmazta, hogy az 1947. augusztus 18-i jelentés szerint 1942-ben a „Magyar Testvéri Közösség" tagja volt. Nem utal egyéb dokumentum arra, hogy ez káros következményekkel járt.

1957-es minősítése szerint „az ellenforradalom alatt és az azt követő időkben magatartása ellen kifogás nem merült fel. Amikor az elmúlt év novemberében sokan bizonytalankodtak a munka megindítását illetően, jó példát mutatott pontosságával és a munkafegyelem betartásával. […] Állásfoglalásai szakmailag és politikailag is megfontoltak, helyesek." 1962. március 28-tól a Legfőbb Ügyészség főosztályügyésze. 1962. szeptember 7-én áthelyezték az Országos Kriminalisztikai Intézethez, ahol főmunkatársként dolgozott tovább. 1976. június 30-án nyugállományba vonult, de 1976. szeptember 1. és 1977. június 30. között még tovább foglalkoztatták.

FALUDI Ervin (korábban Frank) (Budapest, 1927. szeptember 15. – Dunabogdány, 1979. november 15.) 1945 novemberétől a határrendészet, 1946 őszétől 1950. december 19-ig az államvédelem munkatársa, utolsó rendfokozata százados. Letartóztatták 1956. október 5-én, ekkor a Pestmegyei Állat- és Zsírbegyűjtési Vállalat igazgatója volt. A Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumának egyik tanácsa – (a tizenkét évi börtönbüntetésre marasztalt) Farkas Vladimír vádlott társaként – 1957. április 13-án négyévi börtönbüntetésre ítélte. Szabadult 1958 szeptemberében. Régi munkahelyén átvevő-átvevő volt 1962-ben. Nevét felsorolták 1962 augusztusában azok között a törvénysértést elkövetők között, akik már nem dolgoztak a Belügyminisztériumban, elbocsátották őket, vagy nyugállományba kerültek.

FARAGÓ György (korábban Feuermann), dr. (Kecskemét, 1902. május 15. – Budapest, 1984. december 27.) egy kútfúrómester és Feuermann Berta gyermeke volt. Jogtudományi egyetemet végzett, szakvizsgát tett. 1921-ben faárugyári gyakornok, 1922-ben faipari tisztviselő, 1923-ban tőzsdeügynöknél cégvezető volt. Ezt követően különböző ügyvédeknél volt 1944-ig ügyvédjelölt, amikor eltiltották a működéstől. 1943-ban katona a fogatolt tüzérségnél Orosházán, majd munkaszolgálatos a Dreher Sörgyárban, illetve 1944. márciustól október 15-ig, a szökéséig a fővárosban és Nyíregyházán a vasút- és hidászszertárban. Részt vett az ellenállásban, a fővárosi Klotild utcai csoportban. A Magyarországi Szociáldemokrata Párt tagjaként 1947-ben lett belügyi államtitkár. A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1948. július 1-jén tudomásul vette, hogy lemondott belügyi államtitkárként, és hogy az igazságügyi tárcához, a Kincstári Jogügyi Igazgatósághoz tér vissza, ahol – miután dr. Ries István 1948. július 13-án kinevezte – kincstári jogügyi igazgató lett. A Minisztertanács 1948. október 28-án tartott ülésén határozott arról, hogy a Budapesti Felsőbíróságon lesz tanácselnök. A Magyar Dolgozók Pártja Szervező Bizottsága 1949. szeptember 22-én nem határozott arról, hogy kúriai tanácselnöki kinevezést kapjon, hanem a Magyar Dolgozók Pártja Titkársága elé utalta ügyét. 1949. szeptember 24-én elutasították a vonatkozó javaslatot. Utóbb a felsőbírósági tanácselnököt eltávolították állásából. A Fővárosi Gázszolgáltató Vállalatnál volt jogász 1957-ben, végül a Kisipari Szövetkezetek Országos Szövetségének osztályvezetőjeként vonult nyugállományba.

FARKAS Mihály (korábban Lőwy Herman; 1921 és 1941 között „Mihail Wolf") (Abaújszántó, 1904. július 18. – Budapest, 1965. december 5.) nyomdász, 1921-től a Csehszlovák Kommunista Párt tagja. Letartóztatták 1925-ben, a bíróság forradalmi tevékenysége miatt hatévi és hathavi szabadságvesztésre ítélte, ebből öt esztendőt letöltött. Életének ezzel kassai szakasza lezárult. 1936–1937-ben, Spanyolországban a Kommunista Ifjúsági Internacionálé megbízásából az antifasiszta ifjúsági mozgalmak helyi egységének megteremtésén munkálkodott. A csehszlovákiai kommunisták soraiból a Kommunisták Magyarországi Pártjába 1940-ben igazolták át. Magyarországra 1944 novemberében érkezett a Szovjetunióból.

1944 és 1956 között a Magyar Kommunista Párt, majd a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének, 1945 májusa és 1953 júniusa, majd augusztusa és 1955 áprilisa között a Politikai Bizottság tagja, 1945 és 1951 között főtitkárhelyettes. A Belügyminisztérium politikai államtitkára 1945. július 15. és 1945. november 23. között, majd honvédelmi miniszter 1948. szeptember 9. és 1953. július 4. között. A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Politikai Bizottsága 1953. szeptember 23-án helyezte szolgálaton kívüli állományba. Letartóztatták 1956. október 13-án. A Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumának egyik tanácsa hatévi börtönbüntetésre ítélte 1957. március 23-án jogerősen. Ez az ítélet az 1953. évi 11. tvr. alapján feleződött. A „megalapozatlan és törvénysértő" ítélet miatt a legfőbb ügyész törvényességi óvást nyújtott be 1957. április 8-án. A Legfelsőbb Bíróság Népbírósági Tanácsa tizenhat évi börtönbüntetésre ítélte 1957. április 20-án. A részleges közkegyelemmel összefüggő felülvizsgálatkor, 1959. május 18-án még nem javasolták kegyelemre. Miután az 1957. áprilisi ítélete is csökkent, egyéni kegyelemmel szabadult 1960. április 5-én. Könyvkiadói lektor lett. A Rákosi-rendszerben elkövetett bűnökért az egyik legfőbb felelős.

FAZEKAS Ferenc, dr. (Budapest, 1924. április 13. – Martonvásár, 1990. július 2.) kereskedőtanonc, majd kereskedősegéd 1939. szeptember 12. és 1943. április 13. között. A Bírói és Államügyészi Akadémia hallgatója 1950. november 20. és 1951. december 5. között. A Minisztertanács 1953. szeptember 25-én határozott róla, s az Esztergomi Megyei Bíróság elnöke lett 1953. november 21. és 1958. június 11. között. A Budapesti Fővárosi Bíróságra nevezték ki tanácsvezető bírónak 1958. június 9-én. Tömpe, a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Adminisztratív Osztályának vezetője 1962 júniusában, majd július végén ismételten – de eredménytelenül – azt vetette fel, hogy a Legfelsőbb Bíróságról eltávolítandó bírók helyére kinevezendők egyike legyen. 1966. február 18-tól a Budapesti XXI–XXII. kerületi Bíróság (esküt tett 1966. február 21-én), majd az összevonások után, 1984. január 1-jétől a Budapesti XX–XXII. kerületi Bíróság elnökévé nevezték ki. Az Eötvös Loránd Tudományegyetemen szerzett jogászi oklevelet 1960. december 17-én. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1985. február 22-én felmentette bírói tisztségéből, nyugállományba vonult 1985. június 30-án.

Két személyt – Mazalin Györgyöt és Izsák Sándort – ítélt halálra az 1956-osokkal szemben indított, elsőfokú büntetőeljárások során. Életben maradtak.

FEHÉR István (Esztergom, 1938. január 5. – ?) nyomdász, nem tudták letartóztatni, távollétében folytatták le a büntetőeljárást. A Budapesti Fővárosi Bíróság 1957. november 4-én, a Legfelsőbb Bíróság 1958. június 21-én egyaránt halálra ítélte. Ítéletét a Kúria 2018-ban semmissé nyilvánította.

FEHÉR Lajos (Szeghalom, 1917. december 15. – Budapest, 1981. november 1.), *„Kun", „Kovács Gyula"*. Középiskolai tanár, újságíró. 1942 nyarán rövid ideig őrizetben volt, 1943 őszétől illegalitásban élt, a Békepárt propagandamunkáját, 1944 szeptemberétől a kommunista akciógárdákat irányította. A Kommunisták Magyarországi Pártjának és jogutódainak tagja.

1945. januártól 1946. szeptemberig Kovács Gyula fedőnéven a budapesti politikai rendőrség helyettes vezetője. 1947 ősze s 1955 májusa között lapszerkesztő (a *Szabad Föld* felelős szerkesztője 1947-től 1954-ig, a *Szabad Nép* főszerkesztő-helyettese 1954 és 1955 között. A Balatonnagybereki Állami Gazdaság igazgatója 1955–1956-ban.

1954 és 1956 között a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének póttagja. 1956. október 26-tól 31-ig a Magyar Dolgozók Pártja Katonai Bizottságának tagja. A *Népszabadság* főszerkesztője 1956. november 4-ét követően, majd szén-kormánybiztos volt 1957 áprilisáig.

A Magyar Szocialista Munkáspárt létrejöttétől, 1956 novemberétől 1981-ig a Magyar Szocialista Munkáspárt Ideiglenes Központi Bizottsága, illetve Központi Bizottsága, 1975-ig az Ideiglenes Intézőbizottság, illetve a Politikai Bizottság tagja. A Központi Bizottság egyik titkára 1959 és 1962, a Központi Bizottság Mezőgazdasági Osztályának osztályvezetője 1957 és 1959 között. A Minisztertanács elnökhelyettese volt 1962. november 27. és 1974. március 21. között.

FEHÉR Sándor (Budapest, 1922. május 4. – Budapest, 2006. január 15.) édesapja segédmunkás, illetve piaci árus volt.

Szabósegéd, a Kommunisták Magyarországi Pártjának 1940-től volt a tagja. Közgazdasági egyetemet végzett. Szabó ifjúmunkásként csatlakozott a szerémségi délszláv partizánokhoz 1944 februárjában. Előbb a demokratikus hadsereg tagja volt 1946 márciusáig, majd a budapesti titkosrendőrségnél, illetve jogutódánál dolgozott 1945 és 1952 között. Államvédelmi főhadnagyként vett részt a Rajk–Brankov-ügyben, a letartóztatott Rajk egyik őrzője volt. Ezt követően szolgált a hírszerzésnél, őrnagy lett, majd az Államvédelmi Hatóság Operatív Technikai Osztályának helyettes vezetője volt. Leszerelés után, 1952-től az Állami Biztosítónál a Személyzeti Osztály vezetője lett. A Péter Gáborral és társaival szemben indított „vizsgálati" eljárás során őrizetbe vették. Szabadulása és „rehabilitálása" után előbb az Állami Biztosító Budapesti Igazgatóságának vezetője, 1955-től az Állami Biztosító vezérigazgató-helyettese, végül – a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Titkársága 1962. május 15-i határozata után – annak vezérigazgatója. Innen vonult nyugállományba. Nevét felsorolták 1962 augusztusában azok között a törvénysértést elkövetők között, akik már nem dolgoztak a Belügyminisztériumban, elbocsátották őket, vagy nyugállományba kerültek.

FEHÉRVÁRY Árpád, dr. (Karasjeszenő, 1905. szeptember 28. – Budapest, 1983. június 7.) a jogi diplomát Belgrádban szerezte 1931. november 4-én. Előbb ügyvédjelölt, majd a Szerb–Horvát–Szlovén Királyságban kezdte igazságügyi pályafutását: 1933. januárban a Fehértemplomi Járásbíróságon lett ingyenes joggyakornok, majd első, 1934. február 23-án történt kinevezésével bírósági jegyző lett a Fehértemplomi Törvényszéken március 1-jétől. Ezt követően 1935. december 12-től a Koszovszko Mitrovicai Járásbíróságra helyezték az újesztendő kezdetével, állását 1936. január 24-én foglalta el. Az egységes bírói s ügyvédi vizsgát 1936. június 25-én tette le Újvidéken. Helyettes ügyész lett a gnyilánéi ügyészségen 1938. november 10-től. A Palánkai (hamarosan Királyi) Járásbíróságon, előbb a katonai közigazgatási hatóság 1941. július 16-án ideiglenesen, majd immár a magyar igazságügyi tárcavezető július 27-én bízta meg a bírói teendők ellátásával. Véglegesítették 1941. december 30-án (esküt tett 1942. január 13-án). Az angol hadifogság után 1946. február 1-jén a Pécsi Járásbíróságon, 1947. május 12-től a Pécsi Törvényszéken kapott beosztást – mert nem tért vissza, immár Jugoszláviába –, de állását csak október 20-án foglalta el. Előbb 1948. augusztus 14-én Pécsett a járásbíróságon (esküt tett és munkába állt szeptember 6-án), majd 1949. november 11-én már a Pécsi Megyei Bíróságon lett elnök (esküt tett december 3-án). S miként alakult a sorsa?

A tervek szerint nem Baranya megye székhelyére, hanem Szombathelyre szánták volna megyei elnöknek. A Pécsi Felsőbíróság elnöke azonban azt érzékeltette az illetékesekkel 1950. október 15-én, hogy miután dr. Fehérváry önállóan még nehezebben dolgozott (főként a magyar jogi nyelvezettel voltak gondjai, mert a szakkifejezéseket más nyelven sajátította el), ezért egy felsőbírósági (az idő tájt már nem ítélőtáblai) elnök támogatását még igényelte. „Némi" aggályt jelentett vele szemben az is, hogy apósa a cári időkben főhadnagy volt, majd a „fekete báró", Pjotr Nyikolajevics Vrangel seregében szolgált az intervenciós időkben, ekképp hozzátartozói utóbb menekültek el hazájukból Magyarország déli szom-

szédjához, és így rokonai éltek Jugoszláviában, továbbá Ausztriában is. Dr. Fehérváry ugyan nem ment dolgozni a Pécsi Népbírósághoz, amikor annak elnöke (aki utóbb a felsőbíróság első embere lett) hívta 1946–1947-ben, de mint a Pécsi Megyei Bíróság elnöke a statáriális tanács, majd a munkásbíróság vezetőjeként „kifogástalan" volt működése „úgy a szakmai, mint a politikai vonalon és az erély vonalán". (Utóbb, az igazságügyi tárcánál készült és visszavételét 1955. április 8-án javasló dokumentumból ismert, hogy „a statáriális tanácsban több halálos ítéletet hozott". A Pécsi Megyei Bíróságon tanácsvezetőként ítélkezve B. 0054/1952. statáriális eljárásban kihirdetett ítéletét követően három személyt végeztek ki, akiket gyilkosság vádjával ítélt el: Breittenbach Lajost (Óbánya, 1901. július 6.) és Heim Józsefet (Óbánya, 1910. december 9.) a Pécsi Büntetés-végrehajtási Intézetben 1953. január 7-én, míg Tichy Györgyöt (Óbánya, 1898. június 13.) a Budapesti Fegyház és Börtönben 1953. március 3-án akasztották fel. A róla készült, őt és családját körültekintően elemző összegzés szerint erélytelensége valóban okot adott arra, hogy felmentsék megyei elnöki állásából, de arra nem, hogy végelbánással, kényszernyugdíjazással távolítsák el a bírói karból. A felsőbírósági elnök szerint távol Pécstől igenis, továbbra is alkalmas ítésznek. Kiállt bírótársa mellett, akivel október 4-én kellett közölnie az igazságügyi tárca határozatát végelbánás alá vonásáról. Dr. Fehérváry azt kérte tíz nappal később, hogy akkor – ha lehetséges – egészségügyi okokra hivatkozva távolítsák el. A döntés kedvező volt, mert tanácsvezető bíró maradhatott, és két megyei bíróságot is megjárt, mert Esztergomba, majd Veszprémbe helyezték, ahonnan 1952. februárban térhetett vissza Pécsre, 1953. június 15-ig ítélkezhetett megyei bírósági tanácsvezetőként. 1962. augusztus 25-én készült önéletrajza szerint Esztergomban és Veszprémben is elnökhelyettes, valamint a munkásbírósági különtanács elnöke volt. Az Esztergomi Megyei Bírósághoz 1951. január 10-től osztották be, március 30-tól tanácsvezető volt. Áthelyezték a Veszprém Megyei Bírósághoz 1951. augusztus 26-án, állását szeptember 21-én foglalta el, itt is megyei bírósági tanácsvezető lett, innen tért vissza Pécsre, megyei bírósági tanácsvezető volt ott is. Annak nincs nyoma, hogy kinevezték volna elnökhelyettesnek, de erre más források utalnak.

Törvénytelen eltávolításának oka ismert: noha az előzményekből fakadt, hogy nem lehetett a politikai ügyeket tárgyaló ún. ötös tanács tagja a korábbiakban Magyarországon, káderanyagában azonban ez volt olvasható, s – mint utóbb, 1954. február 11-én a tárcánál papírra vetették – döntően ezért bocsátották el a jugoszláv kapcsolatok mellett. 1953 őszén ugyan az eltávolítás indokának jogszabályi hivatkozását módosították, de nem vették vissza, s Ajkán talált munkalehetőséget. 1953. július 11-én azért írt az igazságügyi tárca személyzeti osztályához, miután egy hónapig próbaidősként tervosztályvezetőnek alkalmazták a Dunavölgyi Timföldipari Részvénytársaság ajkai főépítés-vezetőségénél, hogy „még a próbaidő lejárta előtt megérzésem szerint osztályharcos bírói működésemnek megfelelő", rá nézve „kedvező káderveléményt" adjanak, amellyel lehetővé válik végleges alkalmazása. Megkaphatta, mert onnan végül a racionalizálás miatt kellett távoznia 1955. január 15-ével. Ez az idő tájt azt jelentette, hogy ekkor szűntek meg a közös szovjet–magyar vállalatok, és a feleslegesnek tűnő munkatársakat elbocsátották.

Miután felesége orosztolmácsként dolgozott egy szovjet tanácsadó mellett Budapesten a Vegyipari és Energiaügyi Minisztériumban (ezzel is összefüggött férje gyors munkába állása 1953 nyarán és az igazságügyi tárca állásfoglalása arról, hogy üzemi adminisztrációban folytatandó jogi munkára alkalmas), kérte visszavételét a bírói karba tíz nappal később. 1954-től már egyetlen aggályként csak az merült fel vele szemben, hogy hosszú időn keresztül volt más ország állami szervének szolgálatában. Kollégája, dr. Szigligeti Viktor, aki az Esztergomi Megyei Bíróság elnöke volt akkor, midőn 1951. február 1-jétől szeptember közepéig helyetteseként ott dolgozott tanácsvezetőként, erényeire tekintettel visszavételét javasolta 1955. január 21-én. Hasonlóképp állt ki mellette a Veszprém Megyei Bíróság egyik frissen kinevezett, az idő tájt Bírói és Államügyészi Akadémiát végzett bírója, akivel 1952-től dolgozott együtt. Mindezek után javasolta az államtitkár, dr. Kovács Kálmán az eltávolított ítész visszavételét 1955 márciusában. A Kecskeméti Megyei Bíróságon lett bíró 1955. április 13-tól (esküt tett 18-án), itt 1957. január 5-én mentették fel. Azért, mert 1956. december 13-tól szolgálati érdekből áthelyezték a Budapesti VII. kerületi Bírósághoz tanácsvezetőnek, munkába állott 1957. január 7-én, június 29-ével Kecskeméten felmentve.

Vélelmezhető, hogy a jelzett pécsi „érdemek" szerepet játszhattak abban, hogy dr. Domokos ítélőszékéhez irányították az illetékesek 1957 nyarán. Az elnök 1957. június 11-én írta alá az előterjesztést a kormányhoz – amelyben dr. Fehérvárynak a Népköztársaság Elnöki Tanácsához legfelsőbb bírósági bíróvá történő kinevezéséhez szükséges előterjesztését javasolta –, és annak június 24-i határozatával a Legfelsőbb Bíróság bírója lett 1957. július 1-jétől. 1961. decembertől a Bf. VI. sz. tanácsban, előtte dr. Radó Zoltán tanácsában ítélkezett. Az elnökhelyettes, dr. Szakács Ödön által aláírt, 1962. október 5-én kelt minősítése szerint „szolgálatát ellenforradalmi politikai ügyekben és törvényességi ügyekben kezdte el, és ebben a referatúrában dolgozott több éven át" 1960 decemberéig.

A korszak zilált viszonyaira jellemző, amíg a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány Személyügyi Főosztályának 1958. június 20-án kelt határozata szerint „a 1093/1957. XII. 28. sz. Korm. rend[elet]. [helyesen: Korm. határozat] értelmében fontos és bizalmas munkakört nem tölthet be", addig 1960. február 26-án ennek már nem volt akadálya. Dr. Radó s a Legfelsőbb Bíróság általa vezetett tanácsa, benne a pártból 1953 nyarán kizárt, azóta pártonkívüli dr. Fehérváryval azonban fütyült a káderesekre, fontosabb feladatuk volt, miként azt a tanácselnök végrehajtott halálos ítéleteinek száma mutatta.

Felmentési idejét megkezdte 1975. szeptember 30-án, és a Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1975. december 5-i felmentő határozata után munkaviszonya az év utolsó napján szűnt meg. Nyugállományba vonult december 31-én.

FEJÉRVÁRY Géza, dr. (Beje, 1880. december 20. – Budapest, 1957. június 1.) kúriai bíró 1937. december 21-től. Nyugállományba vonult 1949. szeptember 30-án.

FEJES László (1945. április 10-ig friedenliebi Fritz), dr. (Rónaszék, 1889. augusztus 1. – Kondoros, 1967. június 20.) névváltoztatásának beterjesztett belügyi iratait közjegyző hitelesítette. A Budapesti Királyi Ítélőtábla, majd a Magyar Királyi Kúriai bírója 1942. június 30-tól. Berendelték a Miniszterelnökségre 1944-ben szolgálattételre. Ez megszűnt 1946. június 28-án, előbb az igazságügyi tárcához, majd a Magyar Kúriához tért vissza 1946. július 13-án, ahol a VI. sz. polgári tanácsba osztották be ítélkezni. Az „informátorok" 1950. szeptember 15-én papírra vetették róla, hogy „szakmailag feltűnően gyenge, Kun Gábor szerint alig használható". A tárca 1950. december 12-én intézkedett. Nyugállományba vonult 1950. december 31-én. Kitelepítették családjával együtt 1951-ben a fővárosból Békés megyébe.

FEKETE Gyula (Mezőkeresztes, 1922. február 26. – Budapest, 2010. január 16.) az 1945-ös földosztáskor miniszteri biztos Borsod vármegyében. Előbb Miskolcon, majd 1947-től a fővárosban újságszerkesztő, rovatvezető. A *Művelt Nép* munkatársa 1954-től. 1956. december 11-ről 12-re virradó éjjel letartóztatták, a Legfelsőbb Bíróság dr. Molnár László vezette népbírósági tanácsa 1957. október 9-én egyévi, három esztendőre felfüggesztett börtönbüntetésre ítélte. Ítélethirdetéskor szabadult. A *Budapest* folyóirat szerkesztője 1965-től. Ítélete az 1989. évi XXXVI. törvény hatálya alá tartozik, semmisnek tekintendő.

FEKETE László Árpád, dr. (Budapest, 1927. március 8. – Esztergom, 2014. február 1.) a Magyar Optikai Művekben dolgozott 1944 és 1945 között, majd Fekete Kálmán kisiparosnál volt ipari tanuló és asztalossegéd 1949-ig, ezt követően a Tanszergyártó Állami Vállalatnál asztalosként dolgozott 1951-ig.

A Büntetőbírói és Ügyészi Akadémia második évfolyamát végezte el, jogi doktori oklevelét az Eötvös Loránd Tudományegyetem állította ki 1957. október 19-én. A Magyar Dolgozók Pártjának tagja 1950-től. A Gyulai Járásbíróságon lett előbb járásbíró, majd Pécsett 1953-ban már a Pécsi Megyei Bíróság elnökhelyettese, májustól vezetője. A Budapesti Megyei Bíróságnak 1953 és 1955, a csak nevében változott Budapesti Fővárosi Bíróságnak 1956 és 1958 között bírója, utóbb tanácsvezetőként. A kádári megtorlás során a Budapesti Fővárosi Bíróság népbírósági tanácsának tanácsvezetőjeként 1957. október 22-én halálra ítélte Mayer Antalt, akit kivégeztek.

Berendelték főelőadónak az igazságügyi tárcához 1958 és 1959 között. Végül nyugdíjazásáig az Esztergomi Megyei Bíróságon dolgozott, 1958. június 22-i kinevezése után 1958. július 1. és 1987. december 30. között elnökhelyettesként. A munkavégzés alól 1987. december 30-án mentették fel, a munkaviszonya 1988. január 31-én szűnt meg, és nyugállományba vonult. Bírói tisztsége alól saját kérelmére csak 1989. november 30-i hatállyal mentették fel.

FELEKI Gábor (Pestszentlőrinc, 1909. augusztus 14. – Budapest, 1972. április 5.) apja ezüstművessegéd volt.

Négy polgárit végzett, utána géplakatossegéd lett. 1939 és 1944. szeptember között Budapest Székesfőváros Közlekedési Részvénytársaságánál, utána az óragyárban dolgozott szakmájában. Katona volt 1938 és 1942 között Nyíregyházán, 1942 és 1944 között két-három hónapi megszakítással a légvédelmi tüzérségnél. Alakulatától 1944 októberében megszökött Vác térségében, és hazatért Pestszentlőrincre.

A világégést követően előbb a rendőrségre ment dolgozni, majd négy-öt hónap elteltével a városházi lakáshivatalban, utána pedig 1946 és 1948. április között a Magyar Fonóban vette ki részét géplakatosként a munkából.

A Magyar Kommunista Pártnak 1945-től volt tagja, körzeti titkár lett Pestszentlőrincen. 1948 áprilisában pártiskolát végzett, lakhelyén kerületi káderes lett, onnan helyezték októberben a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Káderosztályára politikai munkatársnak. A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1950. május 10-én tartott ülésén elfogadta a május 4-i előterjesztést, hogy a politikai munkatársból a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Káderosztálya adminisztratív alosztályának vezetője legyen.

Egyéves pártiskolai tanulmányait befejezte 1952. július 10-én. A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Káderosztályának tervezett megszüntetése, feladatainak decentralizálása miatt Nagy Imre négy nappal később javasolta, hogy a Magyar Dolgozók Pártja Titkársága fogadja el a Begyűjtési Minisztérium Személyzeti Főosztálya vezetőjének. Ez július 16-án bekövetkezett. Az új begyűjtési miniszter 1954. december 30-án javasolta felmentését, mert alkalmatlannak találta munkaköre betöltésére. Ezt a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének Mezőgazdasági Osztálya terjesztette elő, s a Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1955. január 17-én elfogadta.

Nyugállományba vonulásakor személyzeti osztályvezető volt a Villamos Berendezés és Készülék Művek vezérigazgatóságánál.

FERENCZ Tibor, dr. (Máramarossziget, 1902. május 28. – Bnei Brak [Izrael], 1970. március 15.) édesapja a kincstári főügyészség vezetője volt.

Szülővárosának Református Gimnáziumában végezte az I–VII. osztályt 1911 és 1918 között. Vagonlakók Budapesten 1920-ban, Romániából történt kiutasításuk után. A magyar fővárosban a Kereskedelmi Akadémiát is elvégezte 1921. június 25-én. Utána könyvelő, üzemi tisztviselő. Hódmezővásárhelyen, Kecskeméten volt a jogakadémiák hallgatója, Szegeden avatták jogi doktorrá 1925-ben. Az egységes bírói s ügyvédi vizsgát letette 1930. október 25-én. A Budapesti Ügyvédi Kamara tagja lett 1930. szeptember 29-től, ezt követően Ercsiben, majd Adonyban, 1937-ben már a Székesfehérvári Ügyvédi Kamara tagja. Munkaszolgálatos volt 1940. április 1-jétől, több alkalommal. A kamara törölte tagjai sorából 1944. május 31-i hatállyal. Mielőtt Németországba hurcolták volna, 1944 decemberében megszökött alakulatától Érsekújváron. Bujkált 1945 márciusáig (akkor tudta meg, hogy senki sem maradt élve családjából, felesége, Herczeg Emília sem, akivel 1932. március 18-án kötöttek házasságot).

Budapestre visszatérve a Budapesti Népügyészségen ajánlotta fel szolgálatait 1945. március elején, igazolták 1945. július 20-án. A Budapesti Népügyészség kinevezett népügyésze lett 1945. május 1-jétől, esküt tett június 23-án. Párhuzamosan az igazságügyi tárca vezetője alelnökké nevezte ki a Budapesti Államügyészségen 1945. június 15-től, de maradt a Budapesti Népügyészségen népügyészként. A Magyar Kommunista Pártnak, a kúriai pártalapszervezetnek szeptember 13-tól volt tagja. Egy héttel később, 1945. szeptember 20-án az Ideiglenes Nemzeti Kormány (értesítve október 4-én) az immár párttag államügyészt, a Budapesti Államügyészség alelnökét kinevezte népfőügyész-helyettesnek, október 8-i hatállyal pedig felmentették a Budapesti Népügyészségen népügyészi beosztása alól. A Budapesti Népügyészség ideiglenes elnöke 1946. február 26-tól, márciusi kinevezését követően 1948. május 26-ig. Utóda dr. Bodonyi Márton június 21-én vette át hivatalát.

Legfőbb államügyész-helyettes 1946. december 19-től – a köztársasági elnök határozatát 1946. december 31-én közölte az *Igazságügyi Közlöny* –, a hivatali fogadalmat letette 1947. január 15-én. Júniustól a legfőbb államügyész helyettese, ezt a tisztségét 1952-ben még betöltötte. 1948. március 7-én kötött újabb házasságot.

Személyi anyagában: „legfőbb államügyész helyettes, párttag, horthysta ügyész, megbízhatatlan. 1951. évi 7. sz. tvr. 29. § (1) bekezdés c. pontja alapján távolítjuk el". Így történt 1953. június 15-én, de hatálytalanították. Végül 1953. november 4-én beosztották a Fővárosi Ügyészséghez, ezért 1953. november 17-én átigazolt az V. Markó utcai Törvényház kommunista pártszervezetéhez. A legfőbb ügyész helyettese, dr. Götz János a fővárosi ügyészségi ügyész egészségi állapotára tekintettel munkaviszonyát 1954. január 31-i hatállyal megszüntette. A Belkereskedelmi Minisztérium Bányászellátó Kereskedelmi Igazgatóságnál lett vállalati főügyész. A róla készített, új munkahelyének küldött információban – többek között – az olvasható, hogy „baráti köre jobboldali szociáldemokratákból állott, kiknek érdekében több esetben interveniált. Politikailag megbízhatatlannak tartjuk, kisebb gazdasági munkakör ellátására szóbajöhet."

Távozott Magyarországról az 1956-os forradalom kitörését követően. Izraelben telepedett le 1957. május 22-től, ahol orvos öccse élt, aki utóbb Londonba költözött (a harmadikat deportálták, megölték). Tanúvallomást tett Jeruzsálemben Adolf Eichmann büntetőperében 1961. május 26-án. A szentföldi ortodox hívők egyik központjában, a tengerparti Bnei Brakban élt feleségével, dr. Fehér Ilona orvosnővel.

FERI Sándor (1945 júniusáig Fuchs), dr. (Gyöngyös, 1895. szeptember 29. – Budapest, 1986. június 9.) édesapja szabósegéd volt.

Az elemi és a középiskolát szülővárosában, az egyetemet Szegeden végezte el 1922-ben. Az első világháborúban a volt osztrák–magyar 38. gyalogezredben szolgált 1915-től. Tisztjelöltként vezényelték a frontra, orosz hadifogságba esett, amelyet 1916 és 1920 között Nyugat-Szibériában töltött, de közben 1915-ben már nevelő lett Jekatyerinburgban. Ezt követően Szentpéterváron a Szmolnij őrségében tűnt fel, itt ismerkedett meg Leninnel és vezetőtársaival. 1920-ban tért vissza Magyarországra, itt – és egy rövid ideig, 1923-ban Frankfurt am Mainban – banktisztviselő volt. Ezt a tevékenységét állástalanság szakította meg időnként. Az egységes bírói és ügyvédi vizsgát a fővárosban tette le 1927. november 7-én, a Budapesti Ügyvédi Kamara tagja lett 1928. január 14-től. A zsidótörvények idején igazolta magát tűzharcosként hadigondozási igazolványával. Az illegális Kommunisták Magyarországi Pártjának tagja volt 1937-től, munkaszolgálatos 1940. június és szeptember között Szentendrén.

A Magyar Kommunista Párt, majd a Magyar Dolgozók Pártja Központi Jogügyi Osztályának a vezetője 1945. január 1-jétől 1949. november 30-ig, emellett kinevezett magánközjegyző is volt 1946. március 14. és 1949. december 31. között (az idő tájt államosították a közjegyzőket). A főváros V. kerületében egy megüresedett helyre 1946. március 14-én közjegyzőnek nevezték ki, és a vonatkozó jogszabály alapján az ügyvédi névjegyzékből törölték 1946. június 27-én. 1947-ben négy hétig hivatalos látogatáson tartózkodott Moszkvában.

A „Pártközpontban" állást foglalt jogfosztó elvi kérdésekben éppúgy, mint egyes személyek, közöttük kommunisták, sorsáról is, elég Demény meghurcoltatására utalnunk. A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1949. szeptember 14-én nem járult hozzá, hogy a Közgazdaságtudományi Egyetem Gazdasági Tanszéken vezető tanári kinevezéséhez. A Magyar Dolgozók Pártja Szervező Bizottsága 1949. november 28-án viszont arról határozott, hogy a Legfelsőbb Bíróságon a büntetőjogi elvi tanács vezetője legyen. A közjegyzők államosítása után a Népköztársaság Elnöki Tanácsa ezért (is) 1949. december 28-án határozott esetében arról, hogy a Legfelsőbb Bíróság tanácselnök bírója lesz, erről 1950. január 2-án értesítette a tárca az ítélőszéket. Az 1950. január 10-én tartott teljes ülésen tette le az esküt, a helyi pártszervezet tagja 1950. január 30-tól. Eltávolították azonban onnan 1953. május 31-én. Átjelentkezett a pártszervezetből is 1953. október 10-én új munkahelyére, az Újításokat Kivitelező Vállalathoz.

Miképp vették vissza? A Legfelsőbb Bíróságról 1953. június 15-i, tizenöt napi felmondási határidővel történt eltávolítását az 1953. december 21-én kelt miniszteri határozat hatályon kívül helyezte, s állásába visszahelyezte. Azzal, hogy 1953. augusztus 1-jétől ismét besorolta, és dr. Feri a működését meg is kezdte 1953. november 30-án. Az Újításokat Kivitelező Vállalat pártalapszervezetétől ugyancsak november 30-án tért vissza. Mindaz azonban, ami vele 1953 nyarán megtörtént, utóbb számára nem vált felejthetővé.

Azután jött Magyarországon 1956. október 23. Ami dr. Feri szerepvállalásának következményét illette, annyi történt vele, hogy dr. Nezvál 1957. január 31-én kelt értesítése szerint a Népköztársaság Elnöki Tanácsa aznapi ülésén felmentette tanácsvezetői tisztsége alól, és dr. Domokos ugyanezen a napon a szolgálat alól is felmentette. Öregségi nyugdíjat állapítottak meg részére, a folyósítás kezdetét vette 1957. április 27-én. Az Agrimpex Mezőgazdasági Külkereskedelmi Vállalatnál jogtanácsosként alkalmazták. Miért következett be újabb eltávolítása?

Már 1956. október 23. előtt állásfoglalás született a közlekedési bíróságok jövőjéről, „átszervezéséről". Mindez utóbb tökéletes lehetőséget biztosított az illetékes bírósági vezetőknek arra, hogy az ezen a jogterületen ítélkezők helyzetére kiható személyzeti intézkedéseket hozzanak. Egy sokrétű, számos neuralgikus probléma azonnali megoldására irányuló előterjesztésben, egyfajta jogi „csomagban", az egyes büntetőeljárási rendelkezések módosításáról a kormány elé beterjesztett törvényerejű rendelet tervezetében bújt meg a közlekedési bíróságok 1957. február 1-jei megszüntetése. Ennek jóváhagyását kívánta az előterjesztő, s a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány ülésének napirendjébe illesztve húzódott ez meg 1957. január 24-én. Mindez egy azonnal kihasználható lehetőséget teremtett az elnöknek dr. Feri (és egy-egy ugyancsak közlekedési bíró azonnali, illetve későbbi) felmentésére. Annyira nem tűnt fel, hogy utóbb ezért nem is ezzel érveltek a múltfeltáró pártkorifeusok, hanem azzal, hogy dr. Domokos és dr. Feri régebbi keletű vitája zárult le dr. Feri másodszori eltávolításával.

A Népköztársaság Elnöki Tanácsának titkára, Kristóf István szerint dr. Feri november 4-én jelent meg a parlamentben, ahol „sokat segített az első napokban, amikor még mások nem mertek bemenni", részt vett „több sürgős rendelet, intézkedés előkészítésében. [...] spontán, saját iniciatívából elkészítette az első statáriális rendeletet, amit Marosán elvtársnak adott át, azzal érvelve, hogy kemény kezet kell mutatni".

Dr. Feri 1956-os szerepvállalása – közte a Király Bélát a törvénytelen vádak alól felmentő, 1956. október 31-én arról határozó Elnökségi Tanácsban való részvétele ellenére –, majd azt követő cselekedetei nem a nemzeti függetlenség és a Szovjetuniótól való függetlenedés irányába mutattak, hanem a megszállók és új legfőbb képviselőjük széles körű, maradéktalan kiszolgálásában testesültek meg. Miután dr. Domokos végleges eltávolításának feltételei az idő tájt még nem értek meg, dr. Feri a vele folytatott küzdelmében maradt magára. Személyében a nemzetközi és a hazai kommunista mozgalom hithű veteránját és nem egy '56-os forradalmárt állítottak fel bírói székéből. Igaz, hogy a hatalmába visszahelyezett dr. Domokos az eltelt évtized rekvizitumaként az anomáliák, a törvénytelenségek megtestesítője volt – és maradhatott még egy ideig –, de mindezt dr. Feri is elmondhatta magáról. A kesztyűt ugyan felvette, de a lehető leghamarabb le is vetette. Az általa alkotott statáriális rendelet alapján kivégzettek számát ismerve állapítható meg, hogy amilyen volt 1945 utáni jogászi pályafutásának kezdete, olyan lett a vége is. Annak a törvényerejű rendeletnek önkéntes kodifikálásával tetőzte be dicstelen, törvénytelenségekkel teli, előbb jogpolitikusi, majd bírói karrierjét, amely a kádári megtorlás során a számonkérés első, kíméletlen fejezetét alapozta meg.

FINKEY Ferenc, dr. (Sárospatak, 1870. január 30. – Sárospatak, 1949. január 23.) több egyetemen (helyettes, rendes, magán-, nyilvános rendes, tiszteletbeli) egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia (levelező, rendes, végül tiszteleti) tagja 1908-tól. Szülővárosában, majd Kolozsvárott folytatott jogi tanulmányokat, oklevelet szerzett 1892-ben, és még ebben az esztendőben letette a bírói vizsgát is. Sárospatakon, Kolozsvárott, Pozsonyban, Szegeden tanított, különböző tisztségeket – dékán, rektor – is betöltött. 1923 és 1930 között koronaügyész-helyettes, majd kúriai tanácselnök 1930. október 21-től, esküt tett október 31-én. Koronaügyész 1935. július 3. és 1940. március 6. között, titkos tanácsos 1936-tól, 1939-ben a felsőház tagja volt, az egységes bírói és ügyvédi vizsgabizottság élén állt. 1942 és 1945 között a Fiatalkorúak Budapesti Felügyelő Hatóságának elnöke. A büntető eljárásjog legkiválóbb szakembereinek egyike volt.

FODOR Andrásné (Lakos Éva; korábban Leitner Éva) (Bécs, 1920. június 15. – Budapest, 1998. január 20.) Németországban végezte középiskolai tanulmányait, 1936-ban tért vissza Magyarországra. 1937-től vett részt a Magyarországi Szociáldemokrata Párt ifjúsági mozgalmában, 1940-től tagja lett az Országos Ifjúsági Bizottságnak, 1941-től volt a Kommunisták Magyarországi Pártjának tagja. A függetlenségi mozgalomban való részvételéért 1942-ben kétévi szabadságvesztésre ítélték. Szabadulása után, 1944-ben ismét bekapcsolódott az illegális pártmunkába. Szövőnőként dolgozott a második világháború végéig.

1945 januárjában ő is a budapesti titkosrendőrség alapítói közé tartozott. A Rajk–Brankov-ügyben őrizetbe vett – s annak holdudvarában, a svájci csoport büntetőügyében elmarasztalt, kivégzett – Vági Ferenc* miatt távozni kényszerült a Belügyminisztérium Államvédelmi Hatóságától 1949-ben, holott a pártszervezet káderese volt. A Pénzügyminisztériumban a titkosszolgálatnál korábbi főnöke, Szaberszki József* titkárságára került adminisztratív munkakörbe, majd a Nemzetközi Főosztályon belül előbb osztályvezető-helyettesként, 1951-től osztályvezetőként dolgozott. Órákkal Szaberszki öngyilkossága után, 1953. január 15-én letartóztatták, őrizetben volt november 13-ig. Büntetőeljárás nem indult vele szemben. Szabadulása után visszatért a pénzügyi tárcához, a Deviza Főosztályhoz. 1957-ben levelező tagozaton fejezte be tanulmányait a Közgazdasági Egyetemen.

A Pénzügyminisztériumban volt osztályvezető, amikor a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Államgazdasági Osztályának s a pénzügyminiszternek a közös előterjesztését a Magyar Szocialista Munkáspárt Titkársága 1958. január 17-én elfogadta, és

határozata alapján a tárcán belül a Személyzeti Osztály vezetőjévé nevezték ki. Végül a Pénzügyminisztérium Továbbképző Intézetének igazgatója volt.

FODOR Ármin (korábban Fleischner), dr. (Nagymihály, 1862. január 27. – Budapest, 1944. február 28.) az ungvári középiskolai tanulmányait követően a budapesti tudományegyetem jogi karán tanult tovább, doktorrá avatták 1885-ben. 1886-tól ügyvéd. Igazságügyi szolgálatát a Budapesti V. kerületi Királyi Járásbíróságon albíróként kezdte 1890-ben. Az igazságügyi tárcához berendelték 1895-ben, a törvények, különösképp a polgári peres eljárásokra vonatkozó jogszabályok előkészítésével foglalkozott. A századfordulón a Budapesti Királyi Ítélőtábla bírója volt. Kúriai tanácselnök 1929. június 28-tól, esküt tett 1929. július 4-én. Az igazságügyi tárcánál alkalmazták folyamatosan. Nyugállományba vonult 1932. szeptember 30-án.

FOGARASI Béla (1902-ig Fried) (Budapest, 1891. július 25. – Budapest, 1959. április 28.) egyetemi tanulmányait 1914-ben végezte. Középiskolában tanított fél évtizeden keresztül a fővárosban. A Kommunisták Magyarországi Pártjának tagja lett már 1918 decemberében. A kommün idején a közoktatási területen szolgálta elvtársait, a sakkügyek kormánybiztosa lett. Elmenekült, az emigrációt választotta. A marxista filozófia mellett a közgazdaságtudománnyal foglalkozott. Hazatért 1945-ben. A *Társadalmi Szemle* főszerkesztője 1946 és 1953 között. Egyetemi tanár 1948-tól, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja 1949-től lett. A Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem rektora 1953 és 1957 között, majd a Magyar Tudományos Akadémia Filozófia Intézetének igazgatója. Tagja lett a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának 1957-ben.

FOLKMANN Jenő, dr. (Zólyom, 1881. március 15. – Budapest, 1970. november 26.) kúriai bíró 1931. február 24-től. A bírói ügyviteli szabályok 63. §-a alapján 1947. február 8-án felruházták a tanácsvezetés jogával. Dr. Kerekess István kúriai elnök 1947. augusztus 26-án tanácselnöki kinevezését javasolta. Nyugállományba vonult 1949. december 31-én.

FORGÁCS Ferenc (Érsekújvár, 1924. november 23. – Vác, 2014. október 12.) mérnök, 1957. május 4-én őrizetbe vették. A Budapesti Fővárosi Bíróság népbírósági tanácsa 1958. május 22-én halálra, a Legfelsőbb Bíróság népbírósági tanácsa 1959. február 14-én életfogytig tartó börtönbüntetésre ítélte. Szabadult 1963. március 29-én. Ítéleteit 1989. december 9-én a Fővárosi Bíróság semmissé nyilvánította. Előkészítő technikus volt Miskolcon a Közlekedési és Metróépítő Vállalatnál nyugdíjazásakor.

FÖLDES László (Kiskunhalas, 1914. július 27. – Budapest, 2000. május 20.) négy elemit és három gimnáziumot végzett asztalos, 1942-ben hathavi szabadságvesztésre ítélték. 1944-ben letartóztatták, akkor megszökött őrizetéből. Részt vett a németellenes küzdelmekben. A Magyar Kommunista Párt újpesti titkára lett 1945-ben. Előbb 1946-tól a budapesti káderosztályon dolgozott. A Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottsága 1949. június 30-án elfogadta, és 1949 augusztusától a központi pártapparátusban vezető munkatárs, a Központi Vezetőség Káderosztályának helyettes vezetője. A Magyar Dolgozók Pártja Titkárságának 1949. augusztus 29-én hozott határozata alapján a Dunapentelei Építkezés Pártbizottságának lett a párttitkára. A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1954. július 5-én tartott tanácskozásán arról határoztak, hogy javaslatot tegyenek Budapesten megfelelő munkakörben történő alkalmazására.

A Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottságának 1954. augusztus 4-én hozott határozatával a Rákosi Mátyás Művek Pártbizottságát vezette. Külkereskedelmi miniszterhelyettes 1955-től 1957-ig. A Magyar Dolgozók Pártja Katonai Bizottságának 1956. október 24-től tagja. A Magyar Szocialista Munkáspárt Szervező Bizottságában 1956. november és 1957. február között tevékenykedett. 1956 novemberétől 1970-ig a Magyar Szocialista Munkáspárt Ideiglenes Központi Bizottságának, illetve Központi Bizottságának tagja. 1957. február–november között a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Káderosztályának vezetője. Belügyminiszter-helyettes 1958 és 1964 között. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottsága 1964. november 17-én elfogadta a javaslatot, hogy felmentsék állásából, és az Országos Erdészeti Főigazgatóság vezetője legyen. Ezt követően a mezőgazdasági tárcánál miniszterhelyettes, végül 1981-ben vonult nyugállományba a Hungexpo Külkereskedelmi Vállalat vezérigazgatójaként.

FÖLDI Imre (Tiszadob, 1929. április 9. – ?) autószerelő, a Fővárosi Bíróság 1957. május 16-án halálra ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1957. július 11-én elmarasztalását húszévi börtönbüntetésre változtatta át. Az 1963-as közkegyelmi intézkedés során nem szabadulhatott.

FÖLDVÁRI Rudolf (1951. augusztus 29-én még Frank, december 5-én már Földvári) (Kispest, 1921. május 20.) lakatos a Hofherr-gyárban. Katona volt 1942. október 5. és 1944. december 24. között Székesfehérvárott a repülősöknél, fényképész-kiképzőként. 1945 őszéig szovjet hadifogságban volt, Acsa, Jászberény, Mezőtúr, végül Foksány (Focşani) táborokon keresztül hurcolták el. Hazatérése után a kispesti esti technikumba járt, belépett a Magyar Kommunista Pártba, Csongrád megyében agitációs szervező munkát végzett, a Hofherr-gyárban az üzemi pártszervezet titkára, függetlenített propagandista lett. A Szakszervezetek Országos Tanácsának Propaganda Osztályára került, 1948-tól osztályvezető-helyettes. Egyéves párfőiskolát végzett 1950–1951-ben.

A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága az 1951. július 7-i előterjesztést augusztus 29-én fogadta el. Ezután lett a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Párt- és Tömegszervezetek Osztályának helyettes vezetője 1951. augusztus végétől Földes László helyett, aki a Dunapentelei Építkezés Pártbizottságának lett a párttitkára. Majd a Titkárság az 1952. november 12-i előterjesztést aznap elfogadta, 1952. november 15-től a Budapesti Bizottság első titkára, 1954. augusztustól Borsod-Abaúj-Zemplén megyei első titkár. 1951-től 1956-ig a Központi Vezetőség, 1953–1954-ben a Politikai Bizottság tagja. A Titkárság ülésein annak 1953. február 11-án hozott határozata alapján részt vehetett tanácskozási joggal. 1956. október végén beválasztották a Borsod megyei Munkástanácsba. November 5-én a szovjetek őrizetbe vették és Ungvárra deportálták. Nem sokkal később, 17-én hazaengedték. A munkástanácsok betiltásáig a megyei munkástanács elnöke. 1957. március 15-én kizárták a Magyar Szocialista Munkáspártból, május 23-án letartóztatták. A Legfelsőbb Bíróság Népbírósági Tanácsa életfogytig tartó börtönbüntetésre ítélte 1958. július 18-án. 1959 májusában még nem, de végül 1961. április 1-jén egyéni kegyelemmel szabadult. Az immár Vörös Csillag Traktorgyár nevet viselő régi munkahelyén kezdett dolgozni 1961. május 6-án, hamarosan a hidraulikai műhelyben függetlenített csoportvezető lett, másodállásban pedig oroszról fordított a Műszaki Könyvkiadónál. A Legfelsőbb Bíróság mentesítette az ítélethez fűződő hátrányos következmények alól. 1963-tól műhelyvezető, főművezetői rangban dolgozott. Ítéletét a Legfelsőbb Bíróság 1990. március 8-án semmissé nyilvánította. 1993-tól a Nagy Imre Társaság tagja.

FRANCZIA Géza (Mezőörs–Mindszent, 1897. november 11. – Budapest, 1960. március 13.) édesapja bognársegéd volt.

Segédmunkás, acélöntő, a Magyarországi Szociáldemokrata Párt tagja volt 1922-től. A Hofherr Gyár üzemi pártszervezetétől 1949. november 18-án küldték át tagkönyvét a bírósági pártalapszervezethez. Bírósági titkár 1949. október végétől a Budapesti Törvényszéken, szolgálatra a Budapesti Felsőbírósághoz rendelték át. A Legfelsőbb Bíróságon 1951.

január 2. és 1954. november 30. között dolgozott a segédhivatal vezetőjeként. A Magyar Dolgozók Pártja helyi pártszervezetének párttitkára volt.

FRIEDRICH Ferenc, dr. (Budapest, 1886. január 28. – Budapest, 1953. január 31.) ügyvédjelölt, 1909. novembertől törvényszéki joggyakornok, 1911-ben bírói vizsgájára készült, midőn túlélt egy rablótámadást. 1917 szeptemberében a Budapesti Királyi Törvényszéknél volt jegyző, amikor ugyanott kinevezték bírónak. Az igazságügyi tárcánál dolgozott törvényszéki bíróként 1920-tól az Elnöki Ügyosztályon. A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék bírója volt, amikor 1927-ben kinevezték a Budapesti Királyi Ítélőtáblához bírónak. Az igazságügyi tárca Elnöki Ügyosztályánál folyamatosan berendelt beosztott volt 1928-tól. Kúriai bíró 1939. június 30-tól. Esküt nem tett 1944. november 21-én a Magyar Királyi Kúrián, mert az idő tájt is az igazságügyi tárcához volt beosztva. Igazolták 1945. május 6-án. Nem fukarkodtak minősítésével a róla jelentők. A Magyar Kommunista Párt tárcabéli párttitkára, dr. Benkő 1945-ben azt írta róla, hogy „idősebb ember, a Horthy-rendszer felelt meg mentalitásának, reakciós". Dr. Zolnay Kálmán*, a Magyar Kommunista Párt vezetésének legfőbb tárcabéli informátora azt írta 1946. február 12-én a kommunista pártközpontba küldött jelentésében, hogy „tudása a helyesíráson túl eddig csak a vadászfegyverek teljes ismeretéig terjedt, szintén régi helyén van és lelkesen beszél a letűnt szép reakciós időkről". Mindezek ellenére az igazságügyi tárcához beosztott bíró a helyén maradt. Nyugállományba vonult 1948. december 31-én.

FRISS István (Nagyvárad, 1903. május 21. – Budapest, 1978. október 11.) közgazdász. A Magyar Dolgozók Pártja termelőmunkával összefüggő napirendi pontokat tárgyaló, 1956 ősze előtti vezetőtestületi ülésein a büntetőjogi következményekkel járó, ekképp százezreket sújtó intézkedéseket szorgalmazta azok előterjesztőjeként, illetve szavazóként. 1948 és 1956 között a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének, 1956-tól 1978-ig a Magyar Szocialista Munkáspárt Ideiglenes Központi Bizottságának, illetve Központi Bizottságának tagja. A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének, illetve a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának apparátusában állami gazdasági, pénzügyi és kereskedelmi területeken töltött be vezető tisztségeket. 1954-től 1974-ig a Magyar Tudományos Akadémia Közgazdaságtudományi Intézetének igazgatója is volt.

FRÓNA Dániel, dr. (Mezőcsát, 1925. szeptember 3. – Budapest, 2016. augusztus 2.) már kamaszként dolgozott 1939 augusztusában. Fa- és fémipari szakiskolát végzett Miskolcon, végbizonyítványát 1942. június 17-én kapta meg. A diósgyőri községi elöljáróságon kisegítő tisztviselőként dolgozott 1942. október 1. és 1944. január 1. között. 1944. november 6-án leventeként hurcolták el, és hadifogságát amerikai, majd francia őrizetben töltötte 1946. április 5-ig. Miskolcon fejezte be gimnáziumi tanulmányait, a református Lévay József Gimnáziumban érettségizett, „jól érett" eredménnyel, 1947 júniusában. A jogakadémiák megszüntetése után lett a Pázmány Péter Tudományegyetem Jog- és Közigazgatástudományi Karának III. éves hallgatója 1949. szeptemberben, tanulmányait 1951. július 19-én fejezte be a kiállított jogtudományi oklevél szerint. Egy vizsga elhalasztását engedélyezték részére 1955. február 12-ig. A doktori diplomát 1957. április 6-án vette át.

Dr. Molnár Erik igazságügy-miniszter fogalmazóvá nevezte ki 1951. július 27-én a Budapesti Államügyészséghez, egyúttal beosztva közvádlónak a Budapesti Központi Járásbírósághoz. Augusztus 1-jén jelentkezett, munkáját aznap, az eskütételt követően meg is kezdte. 1952. augusztus 1. és szeptember 30. között katona volt, a ranglétrán tizedesként szerelt le. A Budapesti Államügyészséghez államügyésszé nevezték ki 1953. február 12-én, esküt tett 18-án. Berendelték a Legfőbb Államügyészséghez 1953. március 1-jétől, csoportügyésszé sorolták be a Legfőbb Ügyészség állományába 1953. szeptember 19-én, felmentették 1955. augusztus 15-ével.

A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Adminisztratív Osztályának vezetője közölte dr. Domokossal, a Legfelsőbb Bíróság elnökével 1955. július 15-én, hogy a Magyar Dolgozók Pártjának Titkárság 1955. július 11-én elfogadta a június 3-i előterjesztést tíz bírónak, közöttük a még ügyész Frónának a legfőbb ítélőszékhez történő kinevezésére. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa kinevezte bírónak a legfőbb ítélőszékhez két héttel később, július 29-én, ezért a Legfelsőbb Bíróság létszámába sorolták át 1955. augusztus 15-én, másnap esküt tett, és megkezdte működését.

1956-os szerepvállalásáról annyi ismert be, hogy ő is üdvözölte azokat a tüntetőket a Legfelsőbb Bíróság kapuja előtt, akik a Bem térre vonultak október 23-án. Az igazságügyi tárca kormánymegbízottja értesítette a Legfelsőbb Bíróságot 1957. január 31-én, hogy a Népköztársaság Elnöki Tanácsa aznap felmentette legfelsőbb bírósági bírói tisztségéből. Ezért dr. Domokos is felmentette szolgálata alól. Munkaviszonya kétheti felmondási idővel megszűnt 1957. február 15-én, a munkakönyvét és illetményét átvehette január utolsó napján. Miért?

Fróna személyi táblázata a közvetlen okot nem tartalmazta. Ismert azonban dr. Domokos előterjesztése 1957. január 26-ról. Azt követően, hogy a kormány megtárgyalta az egyes büntetőeljárási rendelkezések módosításáról szóló 1957. évi 8. tvr. kihirdetéséhez szükséges előterjesztést, és azt módosításokkal elfogadta 1957. január 24-én, vélhető, hogy erről nyomban értesítették a Legfelsőbb Bíróság elnökét. Ő, a két nappal később aláírt előterjesztésben azt kérte a Minisztertanácstól, hogy „dr. Feri Sándor legfelsőbb bírósági tanácsvezetőnek, Fróna Dániel és Vörös József legfelsőbb bírósági bíróknak a tisztségük alóli felmentése iránt" tegyen előterjesztést. Indoklása szerint azért, mert a Népköztársaság Elnöki Tanácsa „törvényerejű rendelettel módosította a Büntető Perrendtartást, s ennek keretében határozatot hozott a közlekedési bíróságoknak 1957. évi február hó 1. napján való megszüntetésére is". E jogszabály alapján megszűnt a Legfelsőbb Bíróság Közlekedési Kollégiuma is, „melyben a felmenteni kért tanácsvezető és két bíró dolgozott". Az senkit sem érdekelt, hogy a *Hivatalos Lap*ban mindez napokkal később, 1957. február 1-jén jelent meg. Dr. Domokos számára csak az volt fontos, hogy dr. Ferit (és társait) a kapun kívül lássa, vélhető azonban, hogy még ott se volt sem rá, illetve sem a többiekre kíváncsi… Ezért meg sem várta dr. Nezvál 1957. január 31-én számára küldött és a Népköztársaság Elnöki Tanácsa aznapi felmentő határozatáról tájékoztató levelét.

A korabéli kapkodást jelzi az is, hogy a titkárságvezető, dr. Ripp Miklós – miként 1957. január 31-i feljegyzéséből kitűnik – már azt vetette papírra, hogy dr. Domokos csak dr. Feri és Fróna, tehát nem a Közlekedési Kollégium valamennyi tagjának, közöttük így dr. Vörösnek is a felmentésére tett előterjesztést, és ezért kettejük illetményének kifizetésére utasított. Holott közben történhetett valami, és szemben dr. Domokosnak még mindhárom bíróra vonatkozó előterjesztésével, az illetékesek órákon belül dr. Vörös esetében más megoldáshoz folyamodtak. A jól tájékozott titkárságvezetőt már nem is érdekelte az, hogy valójában mit tartalmazott, kikre vonatkozott az elnök 1957. január 26-i minisztertanácsi előterjesztése, s a dr. Vörös esetében bekövetkező változás következtében már eleve csupán a két illetményre jogosultról írt. Dr. Ripp ugyanis „képben volt"…

A változás pedig az volt – és ennek a dokumentuma dr. Fróna személyzeti anyagában is megtalálható –, miszerint igaz, hogy a Népköztársaság Elnöki Tanácsa felmentette dr. Vöröst 1957. január 31-én legfelsőbb bírósági bíróként, de dr. Nezvál tájékoztatta dr. Domokost arról is, hogy dr. Vöröst „a Budapesti Fővárosi Bírósághoz bírói munkakörbe" helyezte, január 31-től felmentve a Legfelsőbb Bíróságon. Az elnök nyomban tájékoztatta minderről fővárosi kollégáját is. Miképp?

Úgy, hogy amíg a dr. Vöröst tájékoztató levelében dr. Nezválnak az 1957. január 31-ére dátumozott leveléről tett említést (230/1/1957. IM. III/1.), most ugyanennek keltezését

már egy nappal korábbra, január 30-ra helyezte. Közölve egyúttal azt is, hogy január 31-i hatállyal legfelsőbb bírósági szolgálata alól felmentette dr. Vöröst. Miközben – mint tudott – a Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1957. január 31-én határozott a felmentésekről. Mindez a lényegen semmit sem változtat, de a korszak szereplőinek korabéli magatartásához nem kevés adalék. Az pedig már a dr. Vöröst érintő mozzanatsor gyöngyszemének tekinthető, hogy a személyi táblázatába azt kellett beírni, miszerint a Népköztársaság Elnöki Tanácsa őt január 31-én mentette fel – az elnök a szolgálat alól úgyszintén 31-én –, és erről dr. Domokost január 30-án értesítette. (Ám a január 31-ét tollal írták be utóbb javításként, mert eredetileg 1957. január 28. volt gépelve.)

Dr. Fróna nem várta be, amíg 1957. február 15-ével munkaviszonya végleg megszűnik a Legfelsőbb Bíróságon, hanem a Budapesti Ügyvédi Kamarához fordult, kérve ügyvédi bejegyzését. Erről Ács Antal főelőadó tájékoztatta a Legfelsőbb Bíróságot a tárcától. Kérve, hogy a bejegyezhetőséghez az elbocsátás körülményeiről tájékoztassák. Dr. Sztodolnik László, a Legfelsőbb Bíróság elnökhelyettese válaszolt öt nappal később a tárcának. Tudatta azt, hogy a Közlekedési Kollégium megszüntetése volt dr. Fróna eltávolításának oka. Ám ha igaz, amit az elnökhelyettes papírra vetett – és ennek tartalma azt jelzi, hogy miképp ábrándult ki dr. Fróna a bíróságok világából az őt ért sérelem miatt –, arról is tájékoztatott, hogy a volt legfelsőbb bírósági bírónak „módjában állt volna a Legfőbb Ügyészségnél vagy a Budapesti Fővárosi Bíróságnál megfelelő állást vállalni, ehelyett úgy nyilatkozott, hogy a fémipari szakiskolai végbizonyítványa által nyújtott lehetőségek között kíván elhelyezkedni". Vajh, valóban így történt-e, mert az eltávolított bíró kérelmének tartalma nem volt beszélő viszonyban az elnökhelyettes által írottakkal… Ugyanakkor arra is fény derült dr. Sztodolnik írásából, hogy nem csupán dr. Frónának, hanem dr. Vörösnek is állást ajánlhattak, ám amíg ő ezzel a lehetőséggel élt, addig dr. Fróna visszautasította azt.

A Közlekedési Kollégium 1957. február 1-jével megszűnt a Legfelsőbb Bíróságon. Volt bírói különbözőképp folytatták, folytathatták pályafutásukat. Dr. Fróna ügyvéd lett 1957. április 27-től, a neve előtt immár pár hete ott díszelgett a dr. Ügyvédi pályája azonban 1960. július 27-én lezárult, a következő nap ügyészként tett ugyanis esküt a Legfőbb Ügyészségen, csoportvezető ügyész lett november 29-től, osztályvezető ügyész 1967. június 1-jétől a Nyomozó Osztályon. Majd megromlott egészségi állapota miatt a fizikailag könnyebb terhet jelentő újabb munkakörben a Legfőbb Ügyészség Büntetőbírósági Főosztályának lett a vezetője 1976. május 1-jétől, majd legfőbb ügyészségi főtanácsos, osztályvezető ügyész 1982. november 1-jétől. Öregségi nyugdíjba vonult 1985. szeptember 15-i hatállyal.

FÜRST Sándor (Rum, 1903. november 27. – Budapest, 1932. július 29.) tisztviselő, kommunista politikus. 1931-ben a Kommunisták Magyarországi Pártja Központi Bizottsága Titkárságának tagja volt. Letartóztatták 1932. július 15-én. Az érvényben lévő statárium idején a dr. Töreky Géza vezette rögtönítélő tanács halálra ítélte 1932. július 29-én, aznap kivégezték.

GAÁL József, dr. (Pesterzsébet, 1919. augusztus 6. – Budapest, 1989. január 28.) a Hubert és Sigmund Acél- és Fémárugyár Nemzeti Vállalat (és jogelődje) alkalmazottja 1937. január 6. és 1949. november 1. között. Az igazságügyi tárcánál dolgozott 1949. november 4. és 1953. március 12. között személyzeti osztályvezetőként, 1952-től pedig a Személyzeti Főosztály vezetőjeként. Noha 1950. december 29-én mind dr. Molnár Erik igazságügy-miniszter, mind Keleti Ferenc, a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Adminisztratív Osztályának osztályvezető-helyettese alkalmatlannak találta állásában, szerencséjére nem volt a tarsolyukban jelölt. Így maradhatott meg éveken keresztül állásában. Ám 1953 elején, miután a minisztérium élén lévő vezetők közül ekkor már többen az Államvédelmi Hatóság vizsgálati fogságában voltak, és a miniszter is kinyújtotta másfél soros, Rákosinak címzett (és annak levéltári irathagyatékában olvasható) lemondását cellájából – miként arra később szarkasztikusan emlékezett –, a vele együttműködőkkel együtt őt is leváltották 1953. február 26-án, majd két héttel később törvénytelenül elbocsátották. Az Építésügyi Minisztérium Építőanyag-ellátó és Értékesítő Vállalatnál dolgozott 1953. március 13. és 1957. március 15. között minőségi ellenőrként. Közben végezte el a jogi egyetemet, és kapott 1957 tavaszán diplomát.

A Budapesti Fővárosi Bíróságon ítélkezhetett 1957. március 16-tól, noha oklevelének kelte 1957. április 20. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1959. februárban nevezte ki legfelsőbb bírósági bírónak. Ő – a Budapesti Fővárosi Bíróság tanácsvezető bírója – ekkor már berendelt bíróként is a legfőbb ítélőszéken ítélkezett 1957. szeptember 21-től. Ezért csupán annyi változás történt, hogy munkaviszonya megszűnt a Fővárosi Bíróságon 1959. február 19-én, és munkáját 20-tól ott folytatta, ahol előző nap abbahagyta.

Tömpe András 1962. július 31-i előterjesztésében javasolta a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottságának az előléptetését, a párt grémiuma augusztus 7-én, a kormány szeptember 6-án egyetértett ezzel, és szeptember 21-én kijelölték tárgyalásokon elnöklő bírónak. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1976. december 3-án felmentette legfelsőbb bírósági bírói tisztségéből, az elnök pedig a munkavégzés alól 1976. július 29-ével, nyugállományba vonult 1976. december 30-i hatállyal. Korengedményes nyugdíjazását az illetékesek engedélyezték.

GABONA Lajos, dr. (Tokaj, 1871. december 15. – Budapest, 1949. november 17.) kúriai bíró 1921. október 24-től. A Magyar Főudvarnagyi Bíróságnál volt tanácselnök, berendelve az igazságügyi tárcához. Nyugállományba vonult 1939-ben.

GÁBOR József, dr. (Muzsla, 1907. szeptember 27. – Budapest, 1994. január 5.) mezőgazdasági napszámos, majd kőműves volt. Jogi egyetemet végzett. A csehszlovák kommunisták pártját erősítette 1928-tól, majd 1945-től a magyar pártot. 1928-tól a Budapest Székesfőváros Közlekedési Részvénytársaságnál volt villamoskalauz. 1931-ben Csehszlovákiában a büntetőbíróság háromhavi, de amnesztia alá eső börtönbüntetésre ítélte. 1939 és 1944 között újból kalauz volt a magyar fővárosban. Járási főjegyző lett 1945-ben, majd a belügyi tárca ellenőrzési osztályán dolgozott, ahonnan személyi ellentétek miatt még 1945-ben távozott. Ismét Budapest Székesfőváros Közlekedési Részvénytársaságánál talált állást, ezúttal a jogügyi osztályon. A néphadsereghez 1951-ben vonult be. Századosként hadbírójelölt lett, majd előbb a Katonai Főügyészség állományában katonai ügyész, ezt követően a Katonai Felsőbíróság bírója. A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1955. május 9-én nem fogadta el a május 6-i javaslatot, miszerint a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumának tagja legyen. Felvetette, hogy járjanak annak utána, nem lehetne-e őt polgári büntetőbíróságnál alkalmazni. Végül mégis hadbíró lett, és volt 1958 nyaráig, amikor a Népköztársaság Elnöki Tanácsa – miként a *Magyar Közlöny* 1958. augusztus 3-i számában közzétették – a hadbíró őrnagyot felmentette a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumában betöltött bírói tisztéből. Honvéd alezredesként nyugdíjazták.

GADÓ István, dr. (Pécs, 1876. április 23. – Budapest, 1939. január 25.) jogász, Pécsett végezte jogi tanulmányait, majd Budapesten 1903-ban letette az egységes bírói és ügyvédi vizsgát. Királyi ügyész 1915-től a Szegedi Királyi Főügyészségen. A Királyi Törvényszék elnöke lett 1918-ban Nagybecskereken. A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék tanácselnöke 1920-tól, 1923-ban kúriai bírói címmel ruházták fel, a Budapesti Királyi Ítélőtábla bírája ettől az évtől, tanácselnöke 1925-től. A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék elnöke 1934-től 1938. április 5-ig, amikor betegsége miatt munkáját abbahagyni kényszerült.

GÁL László, gyergyóalfalvi, dr. (Csíkszereda, 1882. március 17. – ?) jogtudorrá avatták Kolozsvárott 1904. január 30-án, az egységes bírói és ügyvédi vizsgáit befejezte 1907. március 23-án. Díjnok a Kolozsvári Királyi Ítélőtáblánál 1899. július 11-től 1903. február 28-ig. Bíró a Komáromi Királyi Törvényszéknél 1902. április 18-tól 1904. augusztus 12-ig, a Budapesti Királyi Kereskedelmi és váltótörvényszéknél 1915. január 1-jéig, a Budapesti Királyi Törvényszéknél 1922. szeptember 15-ig, a Budapesti Királyi Ítélőtáblán 1922. szeptember 15-től, a Magyar Királyi Kúrián 1930. szeptember 30-tól.

Az igazságügyi tárca Budapesten működő részlegének vezetője maradt a minisztérium Sopronba történt kitelepítése után. 1945. május 12-én és november 23-án is igazolták. A Magyar Kommunista Párt tárcabéli párttitkára, dr. Benkő Gyula 1945-ben azt jelentette elvtársainak az Elnöki Osztályt vezető miniszteri osztályfőnökről, hogy „régi vágású, liberális beállítottságú úr, aki azonban a demokratikus követelményekkel szemben nem elég ruganyos, ma a reakciót erősíti, pártonkívüli". A Családjogi Osztályra helyezték, ám dr. Zolnay Kálmán, a kommunista pártközpont legfőbb tárcabéli informátora 1946. február 12-én már azt jelentette a pártonkívüliről, hogy „antiszemita, fascista velleitásokkal, reakciós". Mindezek ellenére kúriai tanácselnök lett 1947. augusztus 3-tól. Az igazságügyi tárca 1949. december 23-án tudatta eltávolítását. Nyugállományba vonult 1949. december 31-én.

GÁLFALVI István, dr. (Györgyfalva, 1900. augusztus 27. – Budapest, 1964. június 19.) édesapja tanító volt.

Vezetéknevének végét még „y" betűvel írta, amikor a Magyar Kommunista Párt tagja lett 1945. július 26-tól. A Budapesti Népbíróság tanácsvezető bírója, 1945. március 5-én tett esküt. Kúriai bírónak nevezték ki 1946. december 19-én. Esküt tett 1947. február 15-én, de továbbra is a népbíróságon alkalmazták. A Magyar Kúrián 1948. szeptember 2-án jelentkezett. A Legfelsőbb Bíróság bírója volt, amikor 1950. április 17-én felmentették. A Budapesti Felsőbíróságon aznap kinevezték tanácselnökké. A bíróság megszűntekor, 1951. január 1-jétől a Budapesti Megyei Bíróság, majd jogutóda tanácsvezető bírója volt. A Fővárosi Bíróság bírójaként hunyt el.

GÁLI József (Gyula, 1938. február 10. – Budapest, 1981. március 5.) író, 1956. december 10-én letartóztatták. A Budapesti Fővárosi Bíróság 1957. április 8-án egyévi börtönbüntetésre, a Legfelsőbb Bíróság népbírósági tanácsa 1957. június 20-án halálra ítélte. A Népköztársaság Elnöki Tanácsához felterjesztették kegyelmi kérvényét. A törvényességi óvást követően, 1957. július 4-én elmarasztalását a Legfelsőbb Bíróság Elnökségi Tanácsa tizenöt évi börtönbüntetésre enyhítette. Végrehajtási kegyelmet kapott, 1961. április 4-én szabadult. Két évvel később, 1963-ban az Országos Széchényi Könyvtár Színháztörténeti Tárában helyezkedett el, ott dolgozott 1975-ig.

GALLIA Béla, dr. (Kecskemét, 1870. március 11. – Budapest, 1954. január 15.) középiskolai tanulmányait szülővárosában, a jogi kart Budapesten végezte el, jogtudor 1892-től. Ugyanebben az évben kezdte meg joggyakornokként igazságügyi szolgálatát a Budapesti Királyi Kereskedelmi és Váltótörvényszéknél. Aljegyző 1893-tól a Nagykanizsai Királyi Törvényszéknél, majd 1894-től a Budapesti Királyi Kereskedelmi és Váltótörvényszéknél. Ugyanitt 1895-től jegyző, 1896-tól albíró. Törvényszéki bíró 1905-től, ítélőtáblai bíró a Budapesti Királyi Ítélőtáblán 1913-tól. Kúriai bíró 1923. május 15-től, a II. polgári tanács tagjaként. Nyugállományba vonult 1939. november 30-án. Ezen a napon kinevezték tanácselnökké, hogy magasabb összegű nyugdíjat kaphasson.

GARANCSY Mihály György, dr. (Mátészalka, 1920. december 10. – Budapest, 2005. november 6.) népügyész volt a Debreceni Népügyészségen, majd államügyész ugyanott 1948. augusztus 29-től. Bíró a fővárosban, számos törvénysértő büntetőperben ítélkezett. A bírói karból 1962 késő nyarán, kora őszén eltávolították. Nevét felsorolták 1962 augusztusában azok között a törvénysértést elkövető bírók között, akik akkor még az igazságügyi apparátusban dolgoztak. A Nyersbőrforgalmi Vállalat jogtanácsosa lett. Nevét egyes iratokon, tévesen, Garancsinak írják.

GARASIN Rudolf (Csáktornya, 1895. március 27. – Budapest, 1969. augusztus 15.) az elemi és a négy polgári iskola elvégzése után, 1909-től betűszedőtanonc volt a csáktornyai Strausz Nyomdában, ahol 1913-ban szerzett képesítést. Szedőmester 1913 és 1915 között Csáktornyán, Nagykanizsán és Lőcsén. Katona 1915 májusától, szeptemberben az orosz frontra vezényelték, november végén Rovno környékén fogságba esett. 1916 áprilisától hadifogoly nyomdászként dolgozott. 1917-ben a belépett a Vörös Gárdába, és részt vett az októberi harcokban, előbb vörösgárdistaként, majd szakaszvezető hadparancsnokként. 1918 januárjától Szovjet-Oroszország állambiztonsági szervének zászlóaljparancsnoka lett, belépett az Oroszországi Kommunista (bolsevik) Pártba. 1918 és 1921 között harcolt a polgárháborúban, leszerelése után a Szovjetunióban maradt.

Pártjának Központi Bizottsága megbízta az első világháborús magyar hadifoglyoknak a magyarországi bírósági fórumok által elmarasztalt, új politikai emigránsokra cseréléset szervező hivatal irányításával 1924-ig, majd különböző nyomdákat igazgatott 1929-ig. A Sztálin Népgazdasági Akadémián mérnöki képesítést szerzett 1929 és 1931 között, a moszkvai Nyomdaipari Tröszt helyettes igazgatója 1931-ben, majd a Papíripari Tröszt vezérigazgatója 1932-ben, a Könnyűipari Minisztériumban főosztályvezető-helyettes volt 1939 és 1941 között.

A moszkvai Népfelkelő I. Hadosztály első parancsnokhelyetteseként 1941. július 3-tól a szmolenszki frontra vezényelték, ott október végén légnyomást kapott, Novoszibirszkben gyógykezelték. Felgyógyulása után, 1943. áprilisig a helyi katonai körzetben a hadiipari gyárak építését vezette. 1943-ban berendelték a Hadügyi Népbiztosság Politikai Főcsoportfőnökségére, partizáncsapatok szervezésével bízták meg, az osztagokba cseh, magyar és román hadifoglyokat szerveztek be. 1944 szeptemberében a II., majd a IV. Ukrán Front parancsnokságához tartozó partizánosztagok iskolájának volt a parancsnoka.

1945. február elején egy partizáncsoporttal érkezett Magyarországra Debrecenbe, májustól lett a Vörös Hadsereg által kiadott *Új Szó* szerkesztőségében főszerkesztő-helyettes. 1947 áprilisában visszatért a Szovjetunióba, alezredesként szerelt le. A moszkvai Nyomdaipari Tröszt helyettes igazgatója, egyben a Tröszt főmérnöke volt, 1948. május 1-jétől a Műszaki I. sz. Nyomda igazgatójaként dolgozott.

Párthatározat alapján 1951. november 28-án visszatért Magyarországra. A Népgazdasági Tanács 1951. november 29-én határozott 1951. december 1-jével a Közérdekű Munkák Igazgatóságának a felállításáról. Ezzel egyidejűleg megszervezték az igazságügyi tárcánál a VI. Büntetés-végrehajtási Főosztályt, kinevezték főosztályvezetőnek, 1952. szeptember 18-tól büntetés-végrehajtási ezredes. 1952. április 26-tól a Belügyminisztérium átvette a büntetés-végrehajtást a minisztériumtól, és felügyelte. Az ott immár VII. Főosztály és a Közérdekű Munkák Igazgatóságának vezetője maradt, majd az újabb átszervezést követően a Belügyminisztérium Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságának országos parancsnokként vezette a szervezetet 1953. szeptember 5-től. A belügyminiszter első helyettese 1956. december 20-án felmentette a parancsnoki teendők ellátása alól.

1957-től a Határőrség országos parancsnokának anyagi helyettesévé nevezték ki, ezredesként. A kormány 1957. augusztus 15-én hozott bizalmas határozatával felhatalmazta a külügyminisztert, hogy tegyen előterjesztést a Népköztársaság Elnöki Tanácsához arra, hogy rendkívüli és meghatalmazott nagykövetnek nevezzék ki Mongóliába. Így történt,

Ami nem ment az igazolási eljárás révén, törvénytelenebbnél törvénytelenebb eszközökkel, azt sikerült a „B"-lista során véghezvinni.

GEDEON Alajos, dr. (Hilyó, 1871. március 1. – ?) jogtudorrá avatták a Budapesti Királyi Magyar Tudományegyetemen 1908. június 6-án, az egységes bírói és ügyvédi vizsgát 1911. június 30-án letette. Igazságügyi szolgálatát 1908. június 8-án kezdte meg a Budapesti Királyi Törvényszéken díjas joggyakornokként. Ugyanott bíró 1917. augusztus 16-tól, tanácsvezető bíró 1932. októberig, akkor nevezte ki a kormányzó a Budapesti Királyi Ítélőtáblához, majd 1939. december 31-én a Magyar Királyi Kúriához bírónak, esküt tett 1940. január 16-án. Igazolták 1945. május 12-én. A kormány kinevezte póttagként a Vezető Állásúak Javadalmazását Felülvizsgáló Tanács tagjává, 1946. november 15-én elfogadott határozatával. Az „informátorok" róla is jelentettek 1950. szeptember 15-én: „ideológiailag fejlődni már nem tud [...] politikailag [...] fejletlen, álláspontjának teljesen alárendeli magát". Miután mindezt papírra vetették, ennek alapján (is) az igazságügyi tárcánál 1949. november 24-én határoztak róla. Nyugállományba azonban 1950. december 31-én vonult.

GEFFERTH Elek, dr. (Bártfa, 1875. július 16. – Pestszenterzsébet, 1945. július 4.) kúriai bíró 1939. május 24-től. Nyugállományba vonult 1943. szeptember 30-án.

GELLÉRT György, dr. (Budapest, 1911. május 14. – Sopron, 2013. május 2.) a Kossuth-díjas Gellért Oszkár író és költő gyermeke. Az édesapa sajtófőnök volt 1918–1919-ben, majd vizsgálati fogságban tartották.

Az egyetemet 1933-ban végezte el, az egységes bírói s ügyvédi vizsgákat letette 1938. május 31-én és 1939. december 1-jén. Ügyvédjelölt 1933. június 22-től 1934. március 30-ig, utána bírósági szolgálatban dolgozott Budapesten különböző bíróságokon. Kiskőrösön járásbíró 1942. október 31-től (esküt tett november 25-én). 1945. május 12-én áthelyezték a Budapesti Törvényszékre, berendelték az igazságügyi tárcához, ahol a minisztercserét követően a miniszter személyi titkára lett osztálytanácsosként. Közben 1949. június 1-jétől a Népjóléti Minisztérium Törvényelőkészítő Osztályát vezette, de visszatért a minisztériumba 1949 szeptemberében, ahol a Magánjogi Osztály helyettes vezetője lett. Dr. Ries István igazságügy-miniszter letartóztatását követően bíró volt 1950. augusztus 18. és 1952. szeptember 27. között.

A Budapesti Felsőbíróságon volt bíró, majd annak megszűnése után, 1950. december 30-tól a Pest Megyei Bíróságnál. Amint felsőbírósági ítész lett, ekképp jellemezték: „39 éves, egy kiskorú gyermeke van (7 éves). Szakmailag kiváló, 1934 óta közalkalmazott. Párttag, 1945 óta [...] *Szabad Nép* olvasókör vezető. [...] 1½ hónapja került ide. Meglátásunk szerint iparkodó, de simulékony magatartást tanúsít." Ismét a minisztériumban dolgozott 1952. szeptember 5-től főelőadóként. 1956. november 4. után oktatási csoportvezető, majd 1957. január 16-tól az Igazgatási Osztály vezetője. A Törvényelőkészítő Főosztályra 1958 márciusában helyezték, annak helyettes vezetőjeként a Polgári Jogi és Államigazgatási Osztály vezetője 1962. január 10-től, majd – miután a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Titkársága 1963. március 19-én elfogadta – a Bírósági Felügyeleti Főosztály vezetője 1963. április 9-től. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottsága 1965. április 13-án helyeselte a javaslatot, hogy a Legfelsőbb Bíróság elnökhelyettese legyen. Az lett minisztere javaslatára 1965. május 7-től, miután a Népköztársaság Elnöki Tanácsa kinevezte (esküt tett 18-án). Általános elnökhelyettes lett 1968. április 20-tól. Tisztségét betöltötte 1977. április 29-ig, másnap vonult nyugállományba.

Elnökhelyettesi irathagyatékát megőrizte kései utóda, dr. Nagy Zoltán. Ezekből, ceruzával és kézzel írott anyagaiból kitűnik, hogy 1957 tavaszán a tárca Igazgatási Osztályának vezetőjeként meghatározó szerepet vitt a minisztérium első emberének készített törvényerejű rendelettervezetek, kormányzati anyagok elő- és elkészítésében. Miként innen kerültek elő a megtorlás „jogalapját", a törvényerejű rendeleteket előkészítő háttéranyagok is.

GERGELY Miklós (Pápa, 1920. augusztus 27. – Budapest, 1998. szeptember 28.) szűcssegéd volt. 1936-ban lett az illegális Kommunisták Magyarországi Pártjának tagja, 1947-től pártfunkcionárius. A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Terv-, Pénzügyi és Kereskedelmi Osztályának helyettes vezetője volt, amikor a Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1953. július 16-án hozott határozatával kinevezte a Minisztertanács Titkárságára terv- és pénzügyi csoportvezetőnek. Nagy Imre kormányfő – ettől függetlenül, napirenden kívül – 1953. július 17-én ezt elfogadtatta kormánya második ülésén. A miniszterelnök egyik legközelibb munkatársa volt. Meghatározó szerepe volt abban – tájékoztatva Nagyot –, hogy a kormányülés napirendjére beterjesztenek-e vagy sem előterjesztéseket. Érthető, hogy felesége, Varga Edit az idő tájt más munkahelyre távozott.

A Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottsága 1954. október 14-én előzetesen egyetértett újabb kinevezésével. Október 25-én – miután Gerővel egyeztetett – elfogadta a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Terv-, Pénzügyi és Kereskedelmi Osztályának október 19-i javaslatát, miszerint a Metalimpex Acélipari Külkereskedelmi Nemzeti Vállalat jogutódának, a „Metalimpex" Acél és Fém Külkereskedelmi Vállalatnak az igazgatója legyen. Az elődje felmentését tartalmazó előterjesztést az ismét a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Terv-, Pénzügyi és Kereskedelmi Osztályának osztályvezető-helyetteseként dolgozó felesége írta alá... Utóbb a vállalat vezérigazgatója lett. 1974 októberében gyanúsítottként hallgatták ki, decemberi fegyelmi ügyét követően leváltották. Megvádolták, a Budapesti Katonai Bíróság 1974. június 30-án csempészet, vámorgazdaság és vesztegetés miatt egyévi szabadságvesztésre ítélte, de háromévi próbaidőre felfüggesztette a végrehajtást. Másodfokon érdemi változás nem történt.

GERGELY Miklósné (Varga Edit) (Budapest, 1924. április 7. – Budapest, 2010. szeptember 4.) négy polgárit végzett, apja cipészsegéd volt. Fodrász szakképzettséget szerzett, szakmájában 1938 és 1943 között dolgozott. A Magyarországi Szociáldemokrata Pártnak 1938-tól, a Magyar Kommunista Pártnak (majd jogutódának) 1945-től volt a tagja. Letartóztatták 1943 szeptemberében, négyévi szabadságvesztésre ítélték. 1944-ben előbb Dachauba, majd Bergen-Belsenbe deportálták, szabadságát 1945. április 15-én nyerte vissza. Hazatért 1945. október 20-án, rövid ideig dolgozott az ifjúsági mozgalomban függetlenített munkatársként, majd 1945 és 1953 között hasonlóképp függetlenített pártfunkcionárius, végül a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége apparátusának munkatársa volt.

1953-ban a Minisztertanács Hivatalához, majd a Népművelési Minisztériumhoz került, ahol a Népművelési Főosztálynak lett a megbízott vezetője. A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének Agitációs- és Propaganda Osztályáról 1953. november 19-én továbbították Darvas József* népművelési miniszter javaslatát a Titkárság ülésére, hogy a Népművelési Minisztériumban ő legyen a Kultúrotthon Főosztály vezetője. Ezt elfogadták az 1953. november 27-én tartott ülésen. Elősegítette a kormányfővel együtt férje, Gergely Miklós* előmenetelét. 1954. október 14-én már a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Terv-, Pénzügyi és Kereskedelmi Osztályának osztályvezető-helyettese volt. A Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottsága 1955. szeptember 15-én levette a napirendről az Országos Tervhivatal elnökétől, Berei Andortól* két nappal korábban érkezett javaslatot, aki a megürülő elnökhelyettesi tisztségre vélte alkalmasnak. A Pannónia Filmstúdió igazgatója volt nyugállományba vonulásakor.

GERGICS Károly, dr. (Devecser, 1877. július 27. – Budapest, 1967. október 6.) kúriai bíró 1929. augusztus 24-től. Felruházták a tanácsvezetés jogával 1938-ban. Kúriai tanácselnök

lett 1939. március 1-jén. Letartóztatták feleségével együtt 1944. november 15-én. Azért vették őrizetbe, mert veje, Vörös Gyula alezredes, a honvédelmi tárca anyagi csoportfőnöke (testvére az orosz csapatokhoz átment vitéz Vörös János* vezérkari főnöknek) 1944. november 13-án szintén eltávozott, hogy átmenjen a Vörös Hadsereghez. „Abban az időben feleségemmel én is vőm lakásán tartózkodtam, és mikor [...] a vőmet kereső detektívek őt nem találták, Beregfy Károly [honvédelmi miniszter] parancsára hivatkozva feleségemet és engem vittek a főkapitányságra, majd a Margit kőrúti katonai fogházba, ahol véderő elleni bűntett címén tartottak fogva. Vőm értesülve letartóztatásunkról és később felesége letartóztatásáról is, jelentkezett a honvédelmi minisztériumban, és erre minket november 23-án szabadon bocsátottak."

Jelentkezett az elnöknél, dr. Szemák Jenőnél, aki azt közölte vele, hogy elmozdítja a Szálasit háromévi fegyházbüntetésre elmarasztaló I. sz. büntetőtanács éléről. A nyugállományba vonulásához benyújtani tervezett kérelmének beterjesztését sem fogadta el ekkor, mert azt a látszatot keltené, hogy „a bírói függetlenséget érte volna sérelem". Szabadságra ment 1944. december 4-ével, Debrecenbe távozott 1945. február 7-én, és ott jelentkezett a kormányzatnál. Igazolták 1945. május 2-án. Noha betöltötte 70. életévét, tovább ítélkezhetett. Nyugállományba vonult 1948. február 29-én. Feleségével együtt 1951-ben kitelepítették a fővárosból Heves megyébe.

GERŐ Ákos (1910. november 8. – Budapest, 1991. december 3.) nyomdai gépszedő volt a Ságvári Nyomdában. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Titkársága 1960. július 5-én elfogadta a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Adminisztratív Osztálya javaslatát, hogy az előterjesztés után a Népköztársaság Elnöki Tanácsa megválassza a Legfelsőbb Bíróságra ülnöknek. A Zrínyi Nyomdából vonult nyugállományba, művezetőként.

GERŐ Ernő (korábban Singer) (Terbegec, 1898. július 8. – Budapest, 1980. március 12.), *„Szigeti Imre", „Szeges Ernő" és „Pedro"*. A nemzetközi kommunista mozgalom, a III. Internacionálé illetékeseinek előzetes moszkvai, majd a bécsi és moszkvai emigrációban élő magyar kommunisták berlini közös állásfoglalását követően másokkal együtt titokban visszatért Magyarországra 1922 januárjában azért, hogy munkálkodjon a proletárdiktatúra ismételt bevezetése érdekében. 1922. szeptember 16-án őt is letartóztatták. A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék tizenöt évi fegyházbüntetésre ítélte 1923. május 26-án. A Budapesti Királyi Ítélőtábla 1925. április 28-i másodfokú ítélete, valamint a Magyar Királyi Kúria 1926. június 1-jei végzése nem érdekelte, mert már 1924. november 17-én a Szovjetunióba távozhatott (mások mellett) két vele együtt elítélt társával együtt. A spanyolországi polgárháborúban aktív szerepe volt az ún. trockistákkal szemben kezdeményezett, drámai következményekkel járó attakban. Ezért és ekkor kapta gúnynevét: „a barcelonai mészáros".

A közgazdász 1944 őszén a Szovjetunióból tért vissza Magyarországra. 1945 és 1956 között a Magyar Kommunista Párt, majd a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Politikai Bizottságának tagja, 1956. július 18-tól október 25-ig a Központi Vezetőség első titkára. Számos alkalommal miniszter, a miniszterelnök első helyettese, 1949. június 11. és 1952. november 30. között a Népgazdasági Tanács elnöke. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottsága 1961. január 17-én elfogadta a javaslatot, hogy miniszteri nyugdíjat kapjon február 1-jétől, és hogy párttagkönyvét Nemes Dezső adja át neki.

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottsága 1961. július 24-én elfogadta a javaslatot, hogy figyelmeztetni kell, mert illegális úton a Szovjetunióba akarta tanulmányát kijuttatni. Kizárták a Magyar Szocialista Munkáspártból 1962 augusztusában. Meghatározó, nem csupán másodhegedűs szerepe volt a Rákosi-rendszerben az elkövetett bűnökért, ezen belül különösképp a gazdasági élettel összefüggő kirakatperekért, valamint a tömegek tízezreit sújtó, gazdasági jellegű büntetőperek keletkezéséért is az egyik legfőbb felelős.

GORZÓ György Sándor, dr. (Nagykároly, 1917. február 21. – Kecskemét, 1971. január 11.) a Kecskeméti Államügyészség vezetője, letartóztatták 1950. november 20-án. A Budapesti Megyei Bíróság 1951. március 30-án kétévi, a Legfelsőbb Bíróság 1951. július 14-én egyévi börtönbüntetésre ítélte. Szabadult 1951. november 20-án. A Népköztársaság Elnöki Tanácsának kegyelmi mentesítése 1960. április 19-én kelt. A Legfelsőbb Bíróság felmentette a vádak alól 1990. október 29-én.

GONDA György, dr. (1946-ig Geiszler) (Szombathely, 1923. augusztus 31. – Szombathely, 2000. december 26.) az elemi iskolát Ostffyasszonyfán, a polgári iskolát Szombathelyen fejezte be. 1941 júniusában érettségizett. Aranyművestanonc lett Kaiser Lajos órás és aranyművesnél, 1943. szeptember 1-jén letette a segédvizsgát. Belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba. 1944 márciusáig Nagykanizsán a Schnitzer és Göndör cégnél dolgozott. Munkaszolgálatos 1944 márciusától 1945 áprilisáig, előbb Jánosházán a gettóban, majd 1944 júniusától 1944 decemberéig a kőszegi védvonal építkezésén. Budapestre hurcolták 1945. január 10-én, megsebesült január 13-án, pár nappal később, január 18-án megszökött, majd február 12-ig bujkált.

A Celldömölki Rendőrkapitányság Politikai Osztályának vezetője, majd a sárvári párt-hetilap szerkesztője lett. 1945 márciusában egyúttal pártmunkára jelentkezett, áprilistól 1948. június 11-ig a Magyar Kommunista Párt Vas megyei szervezetének lett tagja. A Vas megyei Pártbizottság propagandistája lett 1946-ban, szervező titkára 1947-ben. Miután elvégezte a hat hónapos pártiskolát 1948-ban, utána lett 1949 júniusa és 1952 júliusa között a Magyar Dolgozók Pártja Győr-Sopron megyei első titkára.

A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1952. július 2-án hozott határozatával leváltotta funkciójából. A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének Ipari és Közlekedési Osztálya Gerő egyetértésével támogatta a miniszter javaslatát, hogy a Helyi Ipari Minisztérium Lakásgazdálkodási Igazgatóságának legyen a vezetője. A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1952. augusztus 6-án tartott ülésén ezt elfogadta. Az átszervezés után munkahelyének elnevezése megváltozott: Könnyűipari Minisztérium Lakásgazdálkodási Igazgatóság lett, munkaköre nem változott.

A Közgazdaságtudományi Egyetem hallgatója 1952 és 1955 között. A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1954. március 29-én tartott ülésén elfogadta a beterjesztett javaslatot, és 1957 januárjáig a Város- és Községgazdálkodási Minisztérium Lakásgazdálkodási Főigazgatóságának főigazgatója volt. 1956. november 12-én megbízást kapott a fővárosi épületkárok felmérésére.

A Magyar Szocialista Munkáspárt tagja volt annak fennállása alatt. 1957. január 1-jétől 1957. augusztus 31-ig a Minisztertanács Titkárságán dolgozott, november 20-ig az Építésügyi Minisztériumban főosztályvezető.

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottsága elfogadta 1957. november 12-én a javaslatot, így lett Vas Megye Tanácsának elnöke 1957. november 21. és 1978. június 20. között. Előbb 1958. november 16-tól országgyűlési pótképviselő, 1963. február 24. és 1980. június 8. között honatya.

Pécsett a tudományegyetem jogi fakultásának 1962 és 1965 között volt hallgatója, 1965. március 27-én jogászdoktorrá avatták. 1967-ben és 1974-ben a Szovjetunió Kommunista Pártja Központi Bizottságának különböző tanfolyamait végezte el Moszkvában. Államtitkárként az Országos Környezetvédelmi és Természetvédelmi Hivatal elnöke 1978. június 20. és 1984. június 30. között.

GÓTH Ferenc, dr. (Eger, 1864. december 9. – Budapest, 1933. január 7.) Egerben végezte jogi tanulmányait és ugyancsak ott szerezte még a jogi doktorátust. Az ügyvédi vizsgát 1890-ben tette le a fővárosban. Az igazságügyi szolgálatát 1891-ben Szatmáron (Szatmárnémeti köznapi elnevezése) alügyészként kezdte. A Budapesti Királyi Ügyészségen dolgozott 1894 és 1897 között. 1897-ben előbb Nagybecskereken, majd Temesváron volt királyi ügyész. A Temesvári Királyi Ítélőtábla elnöki titkára 1903-tól lett. 1904-ben a Fehértemplomi Királyi Törvényszék, 1907-ben a Kassai Királyi Törvényszék elnöke, majd 1914-ben már tanácselnök is lett. A trianoni diktátumot követően tanácselnök 1921-től a Budapesti Királyi Ítélőtáblán. A Magyar Királyi Kúrián tanácselnök 1928. december 20-tól, esküt tett 1929. január 8-án.

GÖNCZI György, dr. (Miskolc, 1912. november 15. – Budapest, 1977. november 28.) iparoscsalád gyermeke, előbb Miskolcon, majd Sátoraljaújhelyben könyvelő volt a Magyar Általános Hitelbankban. A Miskolci Jogakadémiát, majd Pécsett a jogi fakultást 1936-ban végezte el. A jogfosztó törvény hatályba lépte után, 1939-ben vesztette el állását. Tényleges katona volt 1939/40-ben, bejelentés nélkül 1941 és 1943 között ügyvédi irodáknál dolgozott, ez idő alatt munkaszolgálatot is teljesített. Jolsvára vitték 1944-ben, onnan megszökött, bujkált, 1945-ben tért haza szülővárosába, ahol a Magyar Kommunista Pártnak, majd utóbb a jogutódoknak lett a tagja.

Budapestre költözése után ügyvédi irodában dolgozott, a Budapesti Népügyészségen 1948-tól volt népügyész, majd a Budapesti Államügyészségen államügyész, 1953-tól csoportvezető. Politikai ügyészként a Politikai Osztályt vezette. A forradalom és szabadságharc leverését követően mind a megtorlásban, mind „valamennyi politikai jellegű bűnügyben" a vádiratok, vádképviselet az általa vezetett osztály feladata volt. A kádári megtorlás idején a vizsgálatok során nyolc, az ügyészségi szakaszban hat, majd a bíróságok előtt Galgóczi Zoltán és társai büntetőügyében az elsőfokú büntetőeljárásban képviselte a vádhatóságot. Ezekben utóbb végrehajtott halálos ítéleteket hirdettek ki. Érdemeit azzal ismerték el, hogy 1961-től a Fővárosi Főügyészség Politikai és Nyomozásfelügyeleti Főosztályának vezetője lett. A munkásmozgalmi személyiségekkel szemben annak idején lefolytatott büntetőeljárásokban folytatott vádhatósági munkájának következményeként távozni kényszerült 1962 augusztusát követően a Budapesti V. Kerületi Építő Kisipari Termelőszövetkezethez. Nekrológja a korabéli sajtóban – *Magyar Nemzet* és *Népszabadság* – 1977. december 4-én jelent meg. Foglalkozásaként semmi sem utalt előéletére, mert az Intercorporation Részvénytársaság a nyugdíjasaként, egyúttal saját halottjaként említette.

GÖRÖG Ferenc, dr. (Szob, 1921. április 13. – Csörög?, 2004. november 24.) munkáscsaládból származott, négy középiskolát végzett, 1940 és 1947 között a Magyarországi Szociáldemokrata Párt, 1947-től a Magyar Kommunista Párt tagja. A Kőbányai Vas- és Acélöntöde üzemi bizottságának elnöke, immár a Magyar Dolgozók Pártjának tagjaként jelentkezett a Bírói és Államügyészi Akadémiára. Annak negyedik, utolsó tanfolyamát végezte el 1954 szeptemberében.

A Budapesti VIII. kerületi Ügyészségen ügyészhelyettesként 1954. szeptember 16-tól dolgozott, kerületi ügyész 1956. június 9-től. Sztálinvárosban városi ügyész 1956. július 5-től 1957. július 23-ig, fővárosi ügyész, majd szeptember 5-től kerületi ügyész. Budapesti XVI. kerületi ügyész 1958. december 18-tól. A kádári megtorlás során felügyelte a vizsgálati szakaszt három büntetőügyben. Somlai Istvánt terheltté nyilvánította és kihallgatta gyanúsítottként 1957. január 31-én. Bencsik József és társa büntetőügyében 1957. március 2. és 16. között felügyelte a vizsgálatot. Ujvári József és társai esetében előbb elrendelt egy előzetes letartóztatást, majd kihallgatta a már gyanúsítottat, akit végül másodfokon egyévi börtönbüntetésre ítéltek. Somlait, Bencsiket és Ujvárit utóbb kivégezték. A Legfőbb Ügyészségre áthelyezve 1962. október 24-től, főosztályügyészként vonult nyugállományba 1977. március 31-i hatállyal.

GÖTZ János, dr. (Hercegkút, 1915. január 27. – Budapest, 1975. június 15.) egyetemi tanulmányai alatt, 1934 és 1939 között – megszakításokkal – egy ügyvédi irodában alkalmazottként, 1939-től pedig egy szállítmányozási vállalat irodájában dolgozott. Katona volt 1939 és 1944 között megszakításokkal. A hadműveleti területen, a keleti fronton a Dnyeszter mentén ezredadminisztrátorként szolgált. A frontszolgálat egyik megszakítása alatt kezdte jogászi pályáját 1943 áprilisában a Pestvidéki Királyi Járásbíróságon, ahol ideiglenes minőségben lett joggyakornok. A hadnagy a hadműveletek során, a visszavonuláskor megszökött, de szovjet hadifogságba esett, ahonnan 1947-ben tért vissza. Fogalmazó lett a Pestvidéki Járásbíróságon, majd a Pestvidéki Törvényszéken, ott volt 1949-től államügyész. 1951. július 20-tól (kisebb, 1952-es veszprémi államügyészségi elnöki megszakítással) a Budapesti Államügyészség államügyésze, majd 1953-tól az igazságügyi tárcánál a Büntetőjogi Osztály vezetője volt. A Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottsága 1953. július 2-án nem fogadta el a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Adminisztratív Osztályának javaslatát, hogy ő legyen a legfőbb ügyész helyettese. Levette napirendről, és megbízta Keletit, hogy új javaslatot terjesszen elő.

Czakó Kálmán legfőbb ügyésznek történt megválasztását követően azonban ragaszkodott a személyéhez. A Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottsága Keleti újabb, 1953. július 15-i javaslatát aznap már elfogadta. A Minisztertanács 1953. július 31-én határozott erről, a Népköztársaság Elnöki Tanács 1953. augusztus 5-én fogadta el. Így 1953. augusztus 9. és 1957. január 30. között töltötte be a legfőbb ügyész helyettese tisztét. Állásában maradhatott a vele szemben a második világháborúban, katonaideje alatt történtek kivizsgálására 1955-ben kezdeményezett pártvizsgálat után is. Fővárosi főügyész 1957. február 1. és 1975. július 31. között. A munkavégzés alól 1975. február 1-jén felmentették, nyugdíjba vonulása előtt, felmondási ideje alatt hunyt el.

GREGORICS Emil Milán (Zágráb, 1891 – Budapest, 1951. március 12.) kereskedelmi alkalmazott, a titkosrendőrség beszervezte 1948. július 21-én, a nyilatkozatot aláírta november 23-án. Már őrizetben volt 1949. májusban, vele egy cellába helyezték el az akkor őrizetbe vett és róla folyamatosan jelentő Cseresnyés Sándort. A fogdaügynöki jelentések fennmaradtak 1950. október 2-től. A Budapesti Katonai Törvényszék 1951. február 22-én, a Katonai Főtörvényszék 1951. március 2-án egyaránt halálra ítélte. Farkas Mihály nem javasolta kegyelemre 1951. március 6-án előterjesztésében, a Népköztársaság Elnöki Tanácsa ezért kérelmét elutasította március 8-án. Kivégezték. A legfőbb ügyész 1957. március 12-én kegyelmi mentesítését javasolta a Népköztársaság Elnöki Tanácsának, megtörtént március 20-án. A Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumának egyik tanácsa 1964. február 24-én felmentette a vádak alól.

GRŐSZ József (Féltorony, 1887. december 9. – Kalocsa, 1961. október 3.) római katolikus pap, 1911-ben szentelték fel. Különböző egyházi tisztségek betöltése után győri püspök lett 1929. február 24-től, szombathelyi megyéspüspök 1939. július 10-től, kalocsai érsek 1943. május 7-től (beiktatva július 11-én). A Magyar Tudományos Akadémia tagja 1946. július 24-től.

Kádár belügyminiszter felszólításának nem tett eleget, amikor érsekségéről kívánta lemondatni 1948. december 27-én. Letartóztatták 1951. május 18-án, a Budapesti Megyei Bíróság 1951. június 28-án, a Legfelsőbb Bíróság 1951. július 31-én egyaránt tizenöt évi börtönbüntetésre ítélte. Püspökszentlászlón volt házi őrizetben 1955. október 10-től. Az

igazságügyi tárca vezetője 1955. október 14-én engedélyezte börtönbüntetése félbeszakítását. Nem szabadulhatott, előbb Felsőpeténybe szállították, majd 1956. januártól a tószegi plébánián volt házi őrizetben. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa „kegyelmi úton", 1956. május 12-én elengedte a büntetését. Az 1956. áprilisban elhunyt Czapik Gyula egri érsek után a Magyar Katolikus Püspöki Kar elnökévé választották, haláláig töltötte be ezt a tisztséget. 1957 után az Országos Béketanács és a Hazafias Népfront elnökségének tagja lett. Ítéleteit a Fővárosi Bíróság 1990. május 18-án semmissé nyilvánította.

GUIDI Béla, dr. (Budapest, 1924. április 7. – Budapest, 1983. november 29.) lakatostanonc volt 1939. május 25. és 1942. május 25. között az Iszer Elektromos Forrasztó és Műszaki Betéti Társaságnál. Ezt követően 1942. június 1-jétől 1948. augusztus 17-ig a Ganz Hajógyárban, 1948. augusztus 23-tól 1950. november 21-ig a Ganz és Társa Részvénytársaság Villamossági Gyárában, később a Ganz Vezérlőberendezések Gyárában dolgozott lakatosként, később minőségellenőrként. A Magyar Kommunista Pártnak, majd jogutódainak tagja 1945-től.

A Bírói és Államügyészi Akadémiát 1950. november 21. és 1951. december 21. között végezte, 1951. decembertől a Budapesti Megyei Bíróságon személyügyi megbízott, 1952. január 2-től bíró volt. A Gyulai Megyei Bíróság elnöke 1953. májustól. Az igazságügyi tárca berendelte a Budapesti Fővárosi Bírósághoz szolgálattételre 1958. január 29-én. Budapestre költözött február 1-jén. Mindez azért történt, mert az igazságügyi tárca vezetője – tudva azt, hogy nem alkalmas megyei bírósági elnöknek – felmentette tisztségéből 1958. március 20-án, előző nap tanácsvezető lett. 1975-ben vonult nyugállományba.

A megtorlás során nem hirdetett ki halálos ítéletet. Az általa életfogytig tartó börtönbüntetésre marasztalt Mansfeld Pétert viszont a másodfokon kihirdetett halálos ítéletet követően kivégezték.

GUNEWARDENE, Ratnakirti Senerat Serasinghe (Nupe [Matara, Ceylon], 1899. november 3. – ?, 1981. augusztus 10.) diplomata, Ceylon állandó képviselője az Egyesült Nemzetek Szervezetében 1955 és 1958, majd 1963 és 1965 között, az ötös bizottság tagja 1957–1958-ban. Az Egyesült Nemzetek Szervezete Emberi Jogi Bizottságának elnöke 1958–1959-ben.

GYARMATHY István, dr. (Veszprém, 1921. december 21. – ?, 1988. szeptember) édesapja zsellércsaládból, édesanyja törpebirtokos családból származott.

Paraszti származása miatt lett 1945 júliusában a Független Kisgazdapárt, 1948 januárjától már a Magyar Kommunista Párt, majd a jogutód tagja. Budapesten a Madách Imre Gimnáziumban érettségizett 1939. június 17-én. Nem az esztergomi papneveldében, hanem a bécsi Pázmáneumban lett ösztöndíjas, három hónap múlva távozott azonban onnan. A Magyar Királyi Belügyminisztériumban volt a Menekültügyi és Közjótékonysági Ügyosztályon beosztott 1940. március 7. és december 15. között. A Magyar Királyi Közellátási Minisztérium Bőr- és Cipőhivatalánál dolgozott irodavezető főtisztviselőként 1941. december 10. és 1942. június 26. között. A Magyar Királyi Pénzügyminisztériumban a Forgalmi Adó és Illeték Ügyosztályon, majd az Illetékkiszabási Hivatal számvevőségénél volt a munkahelye 1943-ban, október 16-án avatták jogi doktorrá a Budapesti Magyar Királyi Pázmány Péter Tudományegyetemen.

Joggyakornok lett 1943. december 31-től a Nagybányai Királyi Járásbíróságon (állását 1944. január 31-én foglalta el), ahonnan 1944. augusztus 10-től áthelyezték a Pestszenterzsébeti Királyi Járásbírósághoz, ott augusztus 10-től szeptember 4-ig dolgozott, mert berendelték a Pestvidéki Királyi Törvényszékhez. Katonai szolgálatra bevonult októberben, kivitték Németországba, 1945. júniusban tért vissza. Igazolták 1945. szeptember 26-án.

1945 nyarán aljegyző lett a Pestvidéki Törvényszéken, október 20-tól a Budapesti Népügyészségen lett népügyész (esküt 30-án tett) 1948. október 31-ig. Előbb számos háborús főbűnössel szemben indított büntetőeljárásában, majd az 1946. VII. tc. hatálya alá tartozó büntetőügyekben készített vádiratot, utóbbiak között említhető dr. Vidovics Ferenc* és társai összeesküvési, a Nitrokémia-ügy, Szabó Kornél és társai hűtlenségi és szabotázs, valamint a Földművelésügyi Minisztériumban dolgozók, dr. Perneczky Béla* és társai összeesküvési vádakkal lefolytatott büntetőeljárása. Közben 1947. február 3-án és július 1-jén az egységes bírói és ügyvédi vizsgát letette.

Beosztásának érintetlenül hagyása mellett az igazságügyi tárcavezető 1948. augusztus 26-tól a Kecskeméti Államügyészségen államügyésznek nevezte ki (esküt szeptember 7-én tett a Pestvidéki Törvényszéken). 1948. november 1. és 1948. december 31. között a Miskolci Népbíróságon tanácselnök volt. Berendelték az igazságügyi tárcához december 22-én, állását 1949. január 3-án foglalta el, főelőadó lett.

A Legfőbb Ügyészségen 1953. szeptember 15. és 1957. április 15. között dolgozott. Miként dr. Szénási Géza legfőbb ügyészhez írta, a forradalom alatt „ismert népügyészi és népbírósági tanácselnöki tevékenységem miatt bosszútól és tömeglincseléstől rettegtem". Ezt ellensúlyozta azzal – amiről levelében azonban hallgatott –, hogy a forradalom és szabadságharc idején a statárium kihirdetését törvénytelennek tartotta, emiatt élesen támadta dr. Non György legfőbb ügyészt. A „Forradalmi Bizottmánynak" tagja s egyúttal szakmai irányítója volt. Ő tartotta a kapcsolatot a budapesti „Értelmiségi Forradalmi Bizottmánnyal" és a Budapesti Munkástanáccsal.

Munkaviszonya úgy alakult, hogy a legfőbb ügyész áthelyezte a Fővárosi Ügyészséghez március 15-i hatállyal. Ezt 1954. október 1-jétől fokozatosan romló és dokumentált egészségi állapotára tekintettel azonban nem fogadta el. Ezért az 1957. április 12-én átvett munkakönyvében „hozzájárulással kilépett" bejegyzéssel távozott. Előbb azért nem mondtak fel neki, s helyezték át új munkahelyére, mert nem ismerték 1956-os szerepvállalását. A Közlekedés- és Postaügyi Minisztériumban kívánt elhelyezkedni 1958 áprilisában, ezt azonban a Legfőbb Ügyészség megvétózta. Nyugállományba vonulásakor a 20. sz. Ügyvédi Munkaközösség tagja volt.

GYÉMÁNT András (Debrecen, 1920. szeptember 26. – Budapest, 1996. március 21.) érettségizett és kitanulta a lakatosszakmát is, és utóbbit hasznosította 1939 és 1941 között. Munkaszolgálatosként szökött át a Vörös Hadsereghez a keleti fronton. Partizánként tért vissza, Debrecenben az Ideiglenes Nemzeti Kormány védelmét ellátó őrzászlóalj tagja lett. A honvédségnél, a Határőrségnél, a Kossuth Akadémián szolgált. A honvédelmi tárca pártbizottságának titkára 1948 és 1950, a Politikai Főcsoportfőnökség Kulturális Osztályának a vezetője 1950 és 1952, majd a Politikai Főcsoportfőnökség vezetője, Nógrádi mellett különleges beosztású tisztként a Politikai Osztály helyettes vezetője 1952 és 1956 között. A hadbíróság ülnökeként vett részt, ítélkezett a szociáldemokratákkal szemben indított büntetőeljárásokban. A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1956. június 4-én elfogadta, hogy az alezredesből ezredessé lép elő.

A forradalmat követően a honvédelmi tárca kérelmek és panaszok irodáját vezette, a Magyar Szocialista Munkáspárt tárcabéli titkára 1957. július és 1958. március között. A Német Demokratikus Köztársaságban 1958. márciustól 1962. februárig katonai attasé. Hazarendelését követően a külügyi tárca Protokoll Osztályát vezette. 1963-ban kinevezték rendkívüli követ és meghatalmazott miniszternek, tudva törvénysértő büntetőperekben ülnökként betöltött szerepéről. Miként?

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottsága 1963. július 5-én elfogadta a javaslatot, hogy felmentsék a külügyi tárca Protokoll Osztályának vezetése alól, és megbízzák a berni nagykövetség vezetésével. Nagykövet volt Svájcban 1963. augusz-

tus 16. és 1968. augusztus 12. között. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottsága 1968. április 30-án elfogadta a javaslatot hazahívásáról. 1968. augusztus 2-a, hazatérése után a Honvédelmi Minisztériumból vonult nyugállományba, a nyolcvanas években a Magyar Ellenállók, Antifasiszták Szövetsége Külügyi Bizottságát irányította. Nevét felsorolták 1962 augusztusában azok között a törvénysértést elkövető bírók között, akik akkor már nem dolgoztak az igazságügyi apparátusban.

GYEPES István, dr. (Gyula, 1922. szeptember 11. – Győr, 2000. január 23.) nem fejezte be Gyulán a gimnáziumi tanulmányait. Péktanonc volt 1938 és 1941, péksegéd 1941 és 1943 között szülővárosában.

Katona 1943-tól, Németországban megszökött alakulatától, de hadifogoly lett, Szibériából 1947-ben tért haza. Ekkor lett a Magyar Kommunista Párt tagja. Kirendeltségvezető 1948–1949-ben a Békés megyei földhivatalnál. A Büntetőbírói és Ügyészi Akadémia elvégzését követően irodavezető 1950-től a Gyulai Államügyészségen, megyei bíró 1952-től Szombathelyen, 1953-tól Veszprémben. Itt előbb elnökhelyettes, majd 1954. augusztus 5. – 1987. szeptember 30. között a Győr-Sopron Megyei Bíróság elnöke. A jogi egyetemet 1957. június 19-én fejezte be.

A kádári megtorlás során hat, utóbb végrehajtott halálos ítéletet hirdetett ki elsőfokú büntetőeljárásban 1957. június 10-én Földes Gábor és társai büntetőperében. A Győrött tartott tárgyaláson a különtanácsot vezetve marasztalta el Földes mellett Cziffrik Lajost, Gulyás Lajost, Tihanyi Árpádot, Weintráger Lászlót és Zsigmond Imrét. Az utóbb a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumának a kollégiumvezető, dr. Ledényi Ferenc vezette tanácsa által 1957. december 21-én halálra ítélt és kivégzett Kiss Antalt életfogytig tartó börtönbüntetésre ítélte. Nyugállományba 1987-ben vonult.

GYÖRE József (Budapest, 1902. november 16. – Budapest, 1985. március 29.) munkáscsaládban született, apja malomipari munkás volt. Állami gondozott volt menhelyen, majd Békés vármegyében nevelőszülők nevelték. Az elemi iskola hat osztályának elvégzése után a kőbányai lámpagyárban (Lampart) tanult esztergályosnak. 1917-től volt a Szabadság Ifjúmunkás Kör tagja. 1919-ben a Kommunista Ifjúmunkások Magyarországi Szövetsége soraiban is megfordult. Ugyanebben az évben lett tagja a vasasszakszervezetnek; ekkor szerezte meg segédlevelét is, de munkanélküli lett. Később álláshoz jutott a Hirmann Ferenc Fémárugyárban, ahol 1923-ig dolgozott. Az 1920–1930-as években a Lampart (1934-ig), a Zolzer Dobozgyár (1935-ben), illetve kisebb kőbányai üzemek voltak munkahelyei. 1939-ben a Telefongyárban helyezkedett el esztergályossegédként. 1927-ben lett a vasasszakszervezet kőbányai területi szervező bizottságának tagja (1934-ig), emellett munkahelyein többször megválasztották bizalmivá vagy főbizalmivá, részt vett bérharcokban is. 1934-ben lépett be a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba, majd a rákoscsabai vezetőség tagja, később titkára lett.

A második világháborúban nem teljesített katonai szolgálatot, 1944 decemberében nyolc napig munkaszolgálatos volt. A front átvonulása után közreműködött a rákoscsabai kommunista pártszervezet létrehozásában, egyúttal a helyi nemzeti bizottság elnöke is lett. 1945 óta volt hivatalosan a Magyar Kommunista Párt tagja. 1945. augusztustól néhány hónapig a gödöllői járási pártbizottság – és egyúttal a járási nemzeti bizottság – élén állt, majd a „Pártközpontba" helyezték. 1946 és 1949 között a Központi Vezetőség Szervezési Osztályán dolgozott instruktorként.

1948-ban átigazolták a Magyar Dolgozók Pártjába. 1949. áprilisban kezdte meg tanulmányait a hat hónapos pártiskolán. Annak elvégzése után, novemberben a Szabolcs megyei pártbizottság élére állították. Megyei párttitkári tisztségét a közigazgatás átszervezése, Szabolcs-Szatmár megye létrehozása után is megtartotta. A Magyar Dolgozók Pártja II. kongresszusán a Központi Vezetőség tagja lett. Belügyminiszter 1952. november 14. és 1953. július 4. között.

A Nagy Imre-kormányban a belügyi tárca miniszterhelyettese 1953. júliustól 1955. decemberig. A párt III. kongresszusán, 1954 májusában a Központi Revíziós Bizottságnak lett a tagja. Tolna megye pártbizottságának első titkára volt 1956. januártól 1956. október 19-ig, ekkor lemondott tisztségéről, és szanatóriumba vonult.

A forradalom napjaiban Budapesten tartózkodott, és rövid ideig a Corvin közi szabadságharcosok fogságában is volt, de nem esett bántódása. A forradalom leverése után átigazolták a Magyar Szocialista Munkáspártba, amelynek Központi Revíziós Bizottságába az 1957. júniusi országos értekezleten választották be. Ugyancsak 1957-ben lett előbb a Fővárosi Bíróság, majd a Legfelsőbb Bíróság népbírója. 1958-ban a Nyugdíjfolyósító Igazgatóságnál helyezték el osztályvezetőként. 1958 és 1963 között egy ciklus erejéig országgyűlési képviselő is volt. 1962-ben kimaradt a párt Központi Revíziós Bizottságából, 1963-ban nyugállományba vonult. Összesen huszonhét halálos ítélet meghozatalában vett részt. Ezek közül a Fővárosi Bíróságon kihirdetett három halálos ítéletből egy elmarasztalást utóbb másodfokon szabadságvesztésre változtattak. A további huszonhat halálos ítéletet végrehajtották.

GYÖRGYI Kálmán, dr. (Budapest, 1939. május 24. – Telki, 2019. február 17.) az Eötvös Loránd Tudományegyetem jogi fakultásán szerzett diplomát 1964-ben. Az Állam- és Jogtudományi Kar Büntetőjogi Tanszékén gyakornok, 1965-től 1969-ig adjunktus, 1979 és 1990 között docens. Dékánhelyettes 1979-től 1985-ig, dékán 1989–90-ben. A Magyar Köztársaság legfőbb ügyésze 1990. június 26. és 2000. május 15. között. Tisztségéről lemondott indoklás nélkül 2000. március 6-án.

GYULAI Dezső, dr. (1908. február 14. – Budapest, 1989. július 16.) édesapja törvényszéki bíró volt.

A budapesti tudományegyetem jogi fakulását végezte el. Ügyvédjelölt lett, majd a Budapesti Királyi Törvényszéken volt joggyakornok. 1942-ben vezényelték a keleti frontra, ahol – nem említve életrajzában, de a hadilevéltárban őrzött iratok szerint – „tartalékos hadnagy »K« tiszt volt". Elhallgatta azt is, hogy folyamatosan a hadműveleti területen volt 1944-ig, és nem szerelt le 1942 májusában. A Gödöllői Királyi Járásbíróságon 1943-tól volt járásbíró. Az igazságügyi tárcánál 1949-től dolgozott. A Magyar Dolgozók Pártjának 1952-ben lett tagja. Az Igazságügyminisztérium Bírói Főosztályának főosztályvezetője volt. A Kovács István vezette, 1955. február 2-án kiküldött bizottság 1955. április 16-án azonnali leváltását javasolta. A bizottság titkára, Keleti Ferenc viszont június 28-án azt vetette fel, hogy a Czakó Kálmán múltját vizsgálók foglalkozzanak az ő ügyével is, két héttel később határozzanak róla, addig nem kell leváltani. Miután a bizottságot is megszüntette, a Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottsága 1955. június 30-án ezért határozott leváltásáról, egyúttal azonban arról is, hogy előbb a Központi Ellenőrző Bizottság, majd a belügyi szervek vizsgálják ki a múltját. A vizsgálat megtörténte – így esetleges következménye – nem ismert. A Fővárosi Tanács Végrehajtó Bizottsága Észak-Budai Vendéglátóipari Vállalat jogtanácsosaként vonult nyugállományba.

GYULAI Ernő, dr. (Károlyváros, 1884. június 19. – Budapest, 1968. május 4.) orvosi diplomával is rendelkezett. Ítélőtáblai, berendelt bíróként dolgozott az igazságügyi tárcánál 1945-től. A Magyar Kommunista Párt helyi első embere, dr. Benkő Gyula korabéli, ősszel írott jellemzése szerint szociáldemokrata, „magát modernnek hívő, használhatatlan fantaszta, aki a politikai rendőrség tagjait orvosilag akarta megvizsgáltatni, hogy nem szadisták-e. Reakciós." Kúriai bíró 1947. június 7. és 1950. december 31. között. Berendelése megszűnt a tárcánál 1949. december 22-én, a Legfelsőbb Bíróságon jelentkezett 1950. január 2-án,

a III. sz. polgári tanácsba osztották be. Kirendelték a Budapesti Büntetőtörvényszékhez, onnan vonult nyugállományba 1950. december 31-én.

HABAS János (Újpest, 1917. május 17. – Budapest, 1985. január 2.) 1930-ban hajókovácsként helyezkedett el az óbudai (később Gheorge Gheorghiu-Dej nevét felvett) Hajógyárban. Az 1950-es években a vállalat személyügyi előadója lett, később osztályvezető-helyettessé lépett elő. A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa megválasztotta népbírónak a Fővárosi Bíróságra 1957. június 24-én, jelentkezett és esküt tett 1957. november 26-án. Megbízatásának letelte után, 1959. júniusban a Fővárosi Tanács népi ülnökké választotta ugyanazon bíróságra. A Fővárosi Bíróságon tizennégy halálos ítélet meghozatalában vett részt, ebből másodfokon két elítéltnek enyhítették a büntetését szabadságvesztésre.

HAJDÓK Béla (Mirkvásár, 1909. január 25. – Siófok, 1993. március 3.) eredeti foglalkozása cipészsegéd. A Kommunisták Magyarországi Pártjának tagja 1930-tól, az újpesti területi bizottság sajtófelelőse, a bőrös szakszervezetben a kommunista frakció titkára. Rákospalotáról menekült el 1932-ben, utána Tokodaltárón szervezte a bányamunkásokat, de 1933-ban őt is őrizetbe vették, egyévi fogházbüntetésre ítélte a büntetőtörvényszék. Szegeden dolgozott 1935-től pártutasításra dél-magyarországi területi titkárként, itt is letartóztatták 1936 júniusában. A Szegedi Királyi Törvényszék szeptember 18-án két és fél évi, a Szegedi Királyi Ítélőtábla 1936. december 21-én háromévi fegyházbüntetésre ítélte. Elítélt társai között volt Apró Antal és Kohn Miksa (később Szabó Károly*). Kispesten, Kőbányán és Pesterzsébeten pártszervező 1939-től. Internálták 1944 áprilisában, ahonnan megszökött október 12-én. Partizáncsoportot szervezett, a kőbányai ellenállókhoz csatlakoztak, robbantásokat hajtott végre társaival Rákoskeresztúron és Kispesten a nyilas-házakban.

A Magyar Kommunista Párt fővárosi, X. kerületi szervezetének titkára lett, részt vett a földosztásban miniszteri biztosként, majd a Somogy Megyei Bizottságban titkár, utána Szabolcsban dolgozott. A Magyar Kommunista Párt központjában instruktor 1945 végétől, a Fogyasztási Szövetkezeti Központ szervezője 1947-től. Az Országos Szövetkezeti Hitelintézet Elnöki Osztályának a vezetője 1949-ben, majd a Honvédelmi Minisztérium Katona Politikai Főcsoportfőnökségén dolgozott tovább. Ezt követően a Belügyminisztérium Büntetés-végrehajtási Főosztály állományában Kazincbarcika munkahelyen parancsnok, büntetés-végrehajtási őrnagy 1952. december 16-án, majd 1953 augusztusában már a Belügyminisztérium Büntetés-végrehajtási Parancsnokság Személyzeti Osztályának vezetője. 1962 augusztusában, a munkásmozgalmi személyiségekkel szemben elkövetett törvénytelenségek elkövetésének feltárását követően helyezték nyugállományba rendőr alezredesként.

HAJDU Gyula (1904-ig Hirschfeld), dr. (Somogyszil, 1886. május 8. – Budapest, 1973. augusztus 21.) jogász, a Pécsi Jogakadémián és a budapesti egyetemen tanult. 1907-től szociáldemokrata, 1919-től kommunista párttag volt. Pécsett nyitott 1910-ben ügyvédi irodát, majd az ugyanott kiadott *Bányamunkások* lapot szerkesztette. Katona volt 1915 és 1918 között. A polgári forradalom idején a Nemzeti Tanács pécsi titkára lett. A kommün alatt Baranya megye főispánja, a Kormányzótanács ellenőrzési bizottságának tagja volt. Emigrációba kényszerült. Részt vett a Komintern III. kongresszusán 1921-ben a Kommunisták Magyarországi Pártjának megbízottjaként. Rómában egy filmvállalat adminisztratív vezetője lett, munkája hozta magával, hogy Berlinben és Bécsben is lakott. Franciaországban 1938-tól élt feleségével, bérelt magánbirtokon gazdálkodtak, tagja volt a kommunista pártnak. A világháborút követően tért haza, a Magyar Kommunista Párt Baranya Megyei Pártbizottságán propagandistaként 1946-ig pártalkalmazott volt. 1945-től nemzetgyűlési, 1947-től országgyűlési képviselő 1953-ig. A budapesti jogi fakultáson 1948-tól tanított, 1950 elejétől a Nemzetközi Jogi Tanszék tanszékvezető egyetemi tanára. Előbb, 1947. januártól az iparügyi tárcánál politikai, majd az igazságügyi tárcánál adminisztratív államtitkár 1947. november és 1949. október között. Saját kérésére azért távozott, mert nagybátyját, Szalai Andrást (Lendler Ervint) kivégezték a Rajk–Brankov-ügyben kihirdetett és jogerőre emelkedett halálos ítélet folyományaként 1949. október 15-én. Lemondott állásáról 1949. október 23-án, amit a Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1949. október 26-án elfogadott. Az Állami Ellenőrzési Központ Pénzügyi Főosztályának főosztályvezetője 1950–1951-ben. Áthelyezték a Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1951. augusztus 22-én hozott határozatát követően az Eötvös Loránd Tudományegyetemre, amelynek egyetemi tanára volt már 1950 elejétől, végül onnan 1969-ben vonult nyugállományba. Ügyvédi gyakorlatot is folytatott.

HALÁSZ Sándor, dr. (Szolnok, 1910. március 5. – Budapest, 2007. július 15.) jogász, ügyvédi irodában dolgozott 1929 és 1934, ügyvédjelölt 1934 és 1942 között. Bíróvá nevezték ki a Szolnoki Törvényszékhez 1945 januárjában, a Szolnoki Népbíróságon bíró, majd a helyi népügyészségnek a vezetője az 1945-ös kezdetektől 1948 tavaszáig. A Budapesti Népügyészségen elnökhelyettesként folytatta, berendelték az igazságügyi tárcához 1948. április 6-án, ahol főelőadó, osztályvezető-helyettes, majd 1952-től osztályvezető a dr. Tímár István vezette Büntetőjogi és Ügyészségi Főosztályon, ahol a korábbi időszakból elhúzódott nép- és államügyészségi büntetőügyek tartoztak hozzá. A Legfőbb Ügyészségen főosztályvezető-helyettes rövid ideig, 1953. november 25-ig, visszatért a minisztériumba, főosztályvezető-helyettes 1955-től. A Törvényelőkészítő Főosztály Büntetőjogi Kodifikációs Osztályát vezette 1957 tavaszától. A tárca Felügyeleti Főosztálya Büntetőjogi Osztályának élén állt 1962. január 15-től. A törvénysértő büntetőeljárásokban részt vett jogászok eltávolításának idején 1962. július 31-én a Magyar Szocialista Munkáspárt illetékes osztályvezetője, Tömpe András, majd a kormány előterjesztése után a Népköztársaság Elnöki Tanácsa megválasztotta a Legfelsőbb Bírósághoz bírónak, esküt tett 1962. szeptember 20-án. Előbb tanácsvezetéssel megbízott bíró, 1964. január 1-jétől tanácsvezető, 1973. február 15-től nyugállományba helyezéséig, 1978. május 31-ig a Büntető Kollégium kollégiumvezető-helyettese volt.

HALMAI Miklós, dr. (Miskolc, 1911. december 29. – Budapest, 2001. november 6.) édesapja tűzifa-kiskereskedő.

Magáncégnél raktáros 1940-ig, segédművezető selyemgyárban 1950-ig. Közben, 1942 őszétől munkaszolgálatos, megszökött 1944. december 22-én Ercsinél. Szövőmester lett, szülővárosa konfekcióüzemének raktárvezetőjeként érkezve a Bírói és Államügyészi Akadémia harmadik évfolyamát végezte el 1953 áprilisában. A Miskolci Államügyészségen, majd jogutódánál, a Borsod Megyei Ügyészségen 1953. április 10-től ügyészként dolgozott. A Balázs Géza és társai büntetőügyében folyt nyomozást felügyelte, elrendelte két személy előzetes letartóztatását január 25-én. Nem végezték ki őket. 1960-ban fejezte be egyetemi tanulmányait, politikai ügyészként dolgozott az idő tájt. 1971. szeptember 1-jétől áthelyezték a Fővárosi Főügyészséghez, munkaviszonya megszűnt 1974. június 30-i hatállyal.

HARMATH Jenő János, keszi, dr. (Kézdivásárhely, 1870. március 22. – Detk, 1957. október 14.) középiskolai, valamint tudományegyetemi jogi képzettségét Sepsiszentgyörgyön, Marosvásárhelyen és Kolozsvárott szerezte. Az igazságügyi szolgálatát 1892-ben kezdte meg. Az Osztrák–Magyar Monarchia erdélyi részén, Sepsiszentgyörgyön, majd Dunavecsén albíró, Hajdúnánáson betétszerkesztő albíró, visszatérve Erdélybe Székelyudvarhelyen és Marosvásárhelyen előbb királyi alügyész, majd Székelyudvarhelyen törvényszéki bíró, végül, 1918 őszén a Fogarasi Királyi Járásbíróság elnöke. A román állam által előírt hűségfogadalmat nem tette le, és a magyar fővárosba menekült. Budapesten királyi főügyészhelyettes, majd a Budapesti Királyi Ítélőtábla büntetőbírója 1923-tól, tanácsvezetője 1926-tól. Nemes-

ségét 1944. január 3-tól igazolta a belügyi tárca. Kitelepítették 1951-ben a fővárosból Heves megyébe.

HÁRS István (Budapest, 1924. szeptember 15. – Budapest, 2014. december 4.) négy gimnáziumot végzett, a fémesztergályos szakmát sajátította el 1938-tól, segéd 1941-től. Munkaszolgálatos 1944 tavaszától, novemberben megszökött és bujkált. A kommunista politikus 1945-től dolgozott a pártapparátusban. A budapesti Köztársaság téri pártháznál, ahol segédmunkás volt, autóbaleset érte, ezért előbb 1947 márciusáig a tudakozóban dolgozott. 1948. márciustól a Magyar Kommunista Párt Nagybudapesti Bizottságában az agitációs és propagandaterületen politikai munkatárs, majd a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének Szervező Bizottságában dolgozott (1948. november 5-én határoztak arról, hogy Szirmai István mellett lesz politikai munkatárs). A kétéves párttanfolyamot elvégezve, a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Adminisztratív Osztályának helyettes vezetője volt 1952 és 1954 között. (A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1952. július 2-án tartott ülésén fogadta el, hogy helyettes vezető legyen.) A Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottsága 1954. augusztus 4-én elfogadta az áthelyezési javaslatot, és a Belügyminisztérium II. Hírszerző Osztályának lett a vezetője (a Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottsága által 1954. augusztus 11-én elfogadott) államvédelmi ezredesként 1954. szeptember 18-tól, az átszervezést, főosztállyá válást követően is a szervezet élén maradt 1955. decemberig. A Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottsága 1955. december 8-án elfogadta a javaslatot, hogy a belügyminiszter államvédelmi helyettese legyen, 1955. december 24. és 1956 között volt az, a belügy állományából leszerelt 1957. február 28-án. A Fémtömegcikk Kisipari Termelőszövetkezetnél vállalt munkát kezdetben, de a Magyar Rádiónál dolgozott már 1957. januártól. A Magyar Szocialista Munkáspárt Titkársága 1957. május 25-én elfogadta a javaslatot, így a Magyar Rádiónál előbb az Agitációs és Propagandaosztály vezetőjeként dolgozott. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottsága 1959. október 6-án elfogadta az újabb javaslatot, hogy a Magyar Rádió első elnökhelyettese legyen, azzal, hogy vizsgálat tárgyat képezze: el tudja-e látni emellett az Agitációs- és Propaganda Főosztály vezetését is. Végül 1974 és 1988. július között (a nyugdíjazásakor is) elnökként funkcionált. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának a tagja 1975 és 1988. május 22. között.

HARUSTYÁK József (Budapest, 1894. december 17. – Budapest, 1970. december 14.) gyógyszervegyészeti munkás, kommunista politikus, 1948-tól a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének tagja volt 1956 őszéig. A Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottságának 1948 és 1954 között volt a tagja. Képviselő 1945-ben, majd 1948 és 1963 között. A Szakszervezetek Országos Tanácsának elnöke, a *Népszava* főszerkesztője 1948 és 1953 között. A Vegyipari Minisztérium Kereskedelmi Igazgatóságának a vezetője 1953 márciusa és 1955 decembere között, majd a Vegyipari Dolgozók Szakszervezetének elnöke.

HAUBER István (Budapest, 1907. november 29. – Budapest, 1999. április 8.) szerszámkészítő-segéd lett, szakmájában dolgozott. A Magyar Kommunista Párt tagja 1945-től, három hónapos pártiskolát végzett. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Titkársága 1960. július 5-én elfogadta a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Adminisztratív Osztálya javaslatát, hogy az előterjesztés után a Népköztársaság Elnöki Tanácsa megválassza a Legfelsőbb Bíróságra ülnöknek. A művezető az ORION Rádió és Villamossági Vállalattól vonult nyugdíjba.

HAVAS Oszkár (korábban Hoffmann) (Homoródszentpál, 1917 – Budapest, 1951. február 23.) 1946-tól 1950. áprilisig a politikai rendőrségen a jugoszláv elhárítási vonalon csoportvezető. Szűcs Ernő és társai büntetőügyének vizsgálata idején, 1950. szeptember 2-án letartóztatták. A Budapesti Katonai Törvényszék 1951. február 8-án, a Katonai Főtörvényszék 1951. február 16-án egyaránt halálra ítélte. Kegyelmi kérelmét előbb Péter Gábor, majd Farkas Mihály elutasítani javasolta 1951. február 22-én. Kivégezték 1951. február 23-án. A legfőbb ügyész javasolta kegyelmi mentesítését 1957. március 12-én, a Népköztársaság Elnöki Tanácsa meghozta határozatát március 20-án. A Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumának tanácsa felmentette a vádak alól 1964. február 24-én.

HÁZI Árpád (Komádi, 1908. szeptember 20. – Budapest, 1970. november 13.) szabómunkás, 1945 és 1949 között Pest-Pilis-Solt-Kiskun megye alispánja volt. Belügyminiszter 1951. április 20. és 1952. november 14. között, majd a Minisztertanács elnökhelyettese 1953. július 4-ig. 1953. július 24-től ismételten az Állami Ellenőrzési Központ elnöke (először 1949. szeptember 16. és 1951. május 4. között töltötte be ezt a tisztséget), majd az állami ellenőrzés minisztere 1955. augusztus 26. és 1956. október 24. között. A forradalmat és szabadságharcot követően 1962 őszén még a Magyar Szocialista Munkáspárt Pest Megyei Pártbizottsága Adminisztratív Osztályának vezetője, majd 1964-ig az Acélipari Vállalat igazgatója.

HECZ István, dr. (Rákoscsaba, 1920. július 5. – Kaposvár, 1985. december 9.) munkáscsaládból származott, iskoláit Rákoscsabán végezte, 1935-től lakatostanonc, 1938. szeptembertől géplakatossegéd a Ganz-gyárban. 1941–1942-ben sorkatona, áprilisban egészségügyi okokból leszerelték. 1945-ben a Magyarországi Szociáldemokrata Párt, 1947-től a Magyar Kommunista Párt, 1948 nyarától a Magyar Dolgozók Pártjának tagja. 1949-ben alapfokú szemináriumot végzett, majd népnevelőként dolgozott a munkahelyén. A Büntetőbírói és Ügyészi Akadémiát, majd a tartalékos hadbírói tanfolyamot is elvégezte. 1950. október 14-től főhadnagy, gyakorlatát a Budapesti Katonai Ügyészségen töltötte. 1951. áprilistól a Pécsi Katonai Ügyészségen beosztott ügyész, ahol politikai tiszti feladatot is ellátott. Ügyészségvezető-helyettes lett utóbb, előléptették 1952. április 4-én századossá. 1952. júliustól a székesfehérvári 6. gépesített lövészhadtest ügyészségvezetője, 1955-ben ugyanez a keszthelyi 9. lövészhadosztály ügyészségén, 1956. júliustól őrnagyként.

A rögtönítélő büntetőeljárás idején megtagadta egy szovjet elhárítótiszt utasításának végrehajtását, emiatt törvénytelenül négy hónapon át előzetes letartóztatásban tartották fogva Kaposvárott, a megyei börtönben. Keszthelyről a lövészhadosztály felszámolása után áthelyezték vezetőhelyettesnek a Kaposvári Katonai Ügyészségre. 1957 végén szakmai gyengeség, határozatlanság címén leváltották, és 1958. januártól beosztott ügyészi szolgálatra vezényelték.

Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karán 1951-ben kezdett tanulmányait 1958-ban fejezte be. Kérelmére 1965. március 1-jétől a polgári védelem állományában Kaposvár város törzsparancsnoki beosztását látta el. Nyugállományba vonult 1968. július 31-én.

A kádári megtorlás során Tóth György büntetőügyében képviselte a vádat, akit a Kaposvári Katonai Bíróság mint rögtönítélő Bíróság halálra ítélt, és miután a Népköztársaság Elnöki Tanácsa elutasította kegyelmi kérelmét, kivégezték.

HÉDER Géza (Zsitvabesenyő, 1935. június 29. – Budapest, 2019. március 11.) könyvelő, 1957. január 25-én letartóztatták. A Budapesti Helyőrség Katonai Bírósága mint rögtönítélő bíróság 1957. február 12-én halálra ítélte. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1957. február 26-án kegyelemből életfogytig tartó börtönbüntetésre enyhítette ítéletét. Ítéletét a Budapesti Katonai Bíróság 1990. január 26-án semmissé nyilvánította. Nyugdíjazásakor Szentendrén a Pest Megyei Fémipari Vállalatnál volt diszpécser.

HEGEDÜS András (Szilsárkány, 1922. október 31. – Budapest, 1999. október 23.) a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Mezőgazdasági és Szövetkezetpolitikai Osztályának vezetője volt 1948 és 1950 között, 1950 májusától a Titkárság tagja. A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének és a Politikai Bizottságnak tagja 1951 és 1956 között. A Központi Vezetőség titkára 1951-től 1953-ig. Állami gazdasági miniszter 1952–1953-ban, földművelésügyi miniszter és a Minisztertanács elnökhelyettese 1953–1954-ben. Miniszterelnök 1955. április 18-tól 1956. október 24-ig, a miniszterelnök első helyettese október 27-ig. A Szovjetunióban tartózkodott 1956. október 28-tól 1958 szeptemberéig. A Magyar Tudományos Akadémia Közgazdaságtudományi Intézetében dolgozott. A Központi Statisztikai Hivatal elnökhelyettese 1961 és1963 között. 1963-ban megszervezte a Magyar Tudományos Akadémia Szociológiai Kutatócsoportját, azt vezette leváltásáig, ami összefüggött azzal, hogy tiltakozott Csehszlovákia megszállása ellen. Az Ipargazdaságtani Kutatócsoportnál dolgozhatott 1973-ig. Magyar Szocialista Munkáspártból 1973-ban kizárták. A Taurusnál és a Kontaktánál volt gazdasági tanácsadó 1973/74-ben. Előbb rokkantsági nyugdíjas 1982-ig, nyugdíjasként ismét oktatott 1988-ig a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen. 1990-ben megalapította a közel egy évtizeden keresztül működő Munkás Akadémiát.

HEGEDŰS László, dr. (Ószőny, 1888. június 2. – Budapest, 1967. június 21.) kúriai bíró 1944. szeptember 16-tól, esküt tett 1944. szeptember 28-án. Az 1949. március 3–4-én tartott pártvizsgálat során kizárták a Magyar Dolgozók Pártjából, mert „nyugatos, Szombathelynél 1945. március 27-én távozott »zárt alakulatban« németek kényszerével, amerikai fogságból 1946-ban jött vissza. 1948 februárjában lépett a Pártba, de nem olvas, nem végez pártmunkát." Nyugállományba vonult 1949. december 31-én.

HERCZEG József (Budapest, 1933. október 12. – Budapest, 1995. május) esztergályos, 1958. február 25-én letartóztatták. A Budapesti Katonai Bíróság 1958. június 13-án halálra ítélte. A Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumának különtanácsa 1958. augusztus 5-én az ítéletet életfogytig tartó börtönbüntetésre változtatta.

HETÉNYI József, dr. (Nagykanizsa, 1888. július 14. – ?) jogtudorrá avatták a budapesti Királyi Magyar Tudományegyetemen 1909. november 6-án. Az egységes bírói és ügyvédi vizsgát 1912. szeptember 28-án tette le. Igazságügyi szolgálatát megkezdte 1905. március 20-án a Budapesti Királyi Törvényszéken díjnokként, 1917. augusztus 16-tól bíró. 1931. február 24-től a Budapesti Királyi Ítélőtábla bírója. Személyi táblázatában római katolikusként jegyezték be, izraelita származása miatt azonban 1944. május 12-én véglegesen nyugdíjazták hó végi hatállyal. Ő lett az első bíró, akit Magyarországon a második világháború európai harcainak lezárulását követően (egyfajta jóvátételként) a Magyar Kúrián kineveztek bírónak 1945. június 26-tól, esküt tett 1945. július 19-én. Igazolták 1945. augusztus 24-én. Nyugállományba vonult 1949. december 31-i hatállyal.

HÉTHELYI Ferenc, dr. (Siklós, 1884. október 23. – Veszprém, 1963. november 27.) a Budapesti Királyi Büntetőtörvényszéken ítélkezett dr. Szemák Jenő elnöksége idején. Kúriai bíró 1944. november 22-től, esküt tett 1944. november 28-án. Szálasi kinevezését utóbb érvénytelenítették. A budapesti politikai rendőrség letartóztatta 1945. április 10-én, szabadult 1945. június 10-én. A büntetőeljárás vele szemben nem szűnt meg. A Budapesti Népbíróság azonban minden alkalommal elnapolta a tárgyalást, mert járóképtelen beteg volt. Iratait visszaküldték a Budapesti Népügyészséghez azzal, hogy állapotában javulás nem várható, a vele szemben emelt vádak alapján büntetőügye közkegyelem alá esik. Így is történt, a Budapesti Népügyészség 1948. november 15-én javasolta a büntetőeljárás megszüntetését.

HIDAS István (korábban Háder) (Budapest, 1918. szeptember 29. – Budapest, 2002. január 13.) az elemi iskolát követően vasesztergályos szakmát tanult. Utóbb közgazdász lett. A Kommunisták Magyarországi Pártjának 1943-tól volt a tagja. A második világháborút követően a Kábelgyár, a Telefongyár, végül a Szürke Taxi voltak munkahelyei 1948-ig. 1948-ban Budafokon, majd a következő esztendőtől a Magyar Állami Vas-, Acél- és Gépgyárakban (MÁVAG) lett párttitkár, a Budapesti VIII. kerületi Pártbizottságon pedig 1950-tól. Májusban már a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségébe is beválasztották. A Magyar Dolgozók Pártja Budapesti Pártbizottságnak titkára 1950. június és 1952. november között. A Minisztertanács elnökhelyettese Rákosi kormányában 1952. november 14. és 1953. július 4. között. 1953. július 4-től nehézipari, majd 1954. október 9-től október 30-ig vegyipari és energiaügyi miniszter. A Minisztertanács elnökhelyettese ismét 1954. október 30-tól, első elnökhelyettese 1956. július 30. és október 24. között. A Kohó- és Gépipari Minisztériumban volt a Kereskedelmi Főosztály vezetője 1957. júniustól.

HIDEG József (Dorog, 1926. január 7. – ?) autószerelő volt. 1956. november 9-én gépkocsin, felfegyverkezve menekült társaival, de Taksony határában szovjet katonák letartóztatták, Kárpátaljára, majd Tökölre vitték társaival együtt. Szabadulása után elhagyta Magyarországot. Vele szemben a büntetőeljárást távollétében folytatták le, nem tartóztathatták le. A Budapesti Katonai Bíróság 1957. november 30-án életfogytig tartó börtönbüntetésre ítélte, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma 1958. február 11-én hatályon kívül helyezte ítéletét, és új eljárásra utasította a katonai bíróságot. A Budapesti Katonai Bíróság 1958. április 30-án ismét életfogytig tartó börtönbüntetésre, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma 1958. június 30-án halálra ítélte. Kegyelmet kaphatott, mert nem végezték ki.

HLAVÁTS Béla, dr. (Budapest, 1877. március 31. – Budapest, 1937. november 23.) kúriai bíró 1934. október 1-jétől. Nyugállományba vonult 1936. augusztus 31-én.

HOFER Jenő Miklós, dr. (Mezőhegyes, 1894. március 12. – Budapest, 1976. október 26.) kúriai bíró 1945. június 26-tól. Az igazságügyi tárcánál alkalmazták, 1949. július 14-én tért vissza a Magyar Kúriára. Áthelyezték a Budapesti Megyei Bíróságra közszolgálati érdekből 1952. december 26-án. Szentmártonkátán temették. Fia (1931–2011) Ybl- és Széchenyi-díjas építész volt.

HOLOSNYAI Ambrus, dr. (Kecskemét, 1893. november 19. – Kecskemét, 1971. szeptember 17.) államügyész, letartóztatták 1950. november 20-án. A Budapesti Megyei Bíróság 1951. március 30-án kétévi, a Legfelsőbb Bíróság 1951. július 14-én háromévi és hathavi börtönbüntetésre ítélte. Szabadult 1954. május 20-án. A Népköztársaság Elnöki Tanácsának kegyelmi mentesítése 1960. október 31-én kelt. A Legfelsőbb Bíróság felmentette a vádak alól 1990. október 29-én.

HORÁK Ferenc (Budapest, 1915. január 5. – Budapest, 1990. szeptember 16.) az óbudai Gheorge Gheorghiu-Dej Hajógyárban volt mintakészítő-segéd. 1950-ben vették fel a Magyar Dolgozók Pártjába, 1956 után a Magyar Szocialista Munkáspárt tagja lett. A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa megválasztotta népbírónak a Fővárosi Bíróságra 1957. június 24-én, jelentkezett és esküt tett 1957. november 26-án. Megbízatásának lejárta után, 1959. júniusban a Fővárosi Tanács népi ülnöknek választotta ugyanazon bíróságra. A Fővárosi Bíróságon tizenkilenc halálos ítélet meghozatalában vett részt, ebből másodfokon két elítéltnek enyhítették a büntetését szabadságvesztésre.

HORÁNYI Gyula, dr. (Gyertyánliget, 1912. július 11. – Budapest, 1991. október 27.) a Bírói és Államügyészi Akadémia második tanfolyamán az iskolavezetőség tagja volt. A Legfelsőbb Bíróság bírója 1973. február 1. és 1981. július 1. között.

HORÁNYI Nándor (1943-ban még Hauer), dr. (Felsőmindszent, 1898. február 8. – Budapest, 1968. december 29.) joggyakornok a Budapesti Királyi Büntető Járásbíróságon 1927-ben, jegyző a Budapesti Királyi Ügyészségen 1928 és 1932 között. A kormányzó 1934. november 28-án – amikor már a Budapesti Királyi Törvényszéken volt titkár – kinevezte Szolnokra királyi ügyésszé. A Szolnoki Királyi Ügyészségről 1936. június végén saját kérésére áthelyezték a Budapesti Királyi Ügyészséghez, itt dolgozott 1937-től, 1943-ban még korábbi nevén. A fővárosban államügyésznek nevezték ki 1946. február 1-jével a Budapesti Államügyészséghez, ott lett alelnök. A Népbíróságok Országos Tanácsánál 1947. június 9-től a Független Kisgazdapárt delegált bírója volt, július 1-jén jelentkezett szolgálattételre, s nyomban megkezdte működését. Letette az esküt július 3-án. Október 18-án kegyelemre ajánlotta a halálbüntetésre ítélt Jány Gusztávot. 1948-ban az I. sz. tanács tagjaként ítélkezett.

Dr. Ries István megíratta életrajzát dr. Lakatos Imrével, a Budapesti Ítélőtábla igazságügyi tárcához berendelt bírójával a Rajk–Brankov-ügyben kihirdetett elsőfokú ítéletet követő napon, 1949. szeptember 27-én. A tárcavezető ezt csatolta a Magyar Dolgozók Pártja Titkárságának szeptember 28-án tartott ülésen tárgyalt feljegyzéséhez. E szerint ő lenne a korábban dr. Jankó Péter vezette tanács új elnöke. Felsorolta egyúttal, hogy kik alkották azt, amely másodfokon ítélkezett korábban mind a Papp Simon és társaival, mind a Mindszenty József és társaival szemben indított büntetőeljárásokban. Dr. Ries írása azt célozta, hogy – jóváhagyás esetén – ők tárgyalnák ezt az újabb kirakatpert is. A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1949. szeptember 28-án elfogadta az előterjesztést, így lett dr. Lakatos utóbb, 1949. október 3-án a másodfokú népbírósági fórumnál tanácselnök. Dr. Horányi pedig – az előadó dr. Lázár Miklós (Magyar Dolgozók Pártja) és a további szavazók: dr. Biczó Sándor (Magyar Dolgozók Pártja) és dr. Fadgyas András (Nemzeti Parasztpárt) mellett – a Független Kisgazdapárt delegáltjaként a másodfokon tárgyalt Rajk–Brankov-ügyben az 1949. október 12-én és 14-én eljárt tanács tagja. Az igazságügyi tárca vezetője felmentette 1950. február 24-én, március 1-jével, mert a másodfokú ítélkező fórum megszűnt. Visszatért a Budapesti Államügyészséghez.

HORTHY Miklós, vitéz, nagybányai (Kenderes, 1868. június 18. – Estoril [Portugália], 1957. február 9.) hivatásos tengerész, az Osztrák–Magyar Monarchia hadiflottájának parancsnoka, altengernagy 1918. október 31-től. Hadügyminiszter 1919. június 6. és július 12. között Szegeden, majd a nemzeti hadsereg fővezére. Kormányzó 1920. március 1. és 1944. október 16. között. Mind a Moszkvában tartózkodó, mind a budapesti magyar kommunisták tervbe vették büntetőjogi felelősségre vonását. Ettől időlegesen, taktikai okokból kényszerültek elállni. Az Ideiglenes Nemzeti Kormány ülésén is felmerült felelősségre vonása, de a miniszterelnök 1945. január 25-én – koronatanúként – jelentette ki a Minisztertanács ülésén, hogy a kormányzó „a háborút mindig meggátolni törekedett, azonban félrevezették és becsapták". A kormány „megállapította, hogy a Kormányzó felelősségre vonása alkotmányjogi kérdésbe ütközik és különben is, miután törekedett meggátlására, tehát még az esetben is, ha a felelősségre vonás alá kerülhetne, tisztázni tudja magát". Utóbb – ismeretlen személy tintával beírta a vessző után, az utolsó három szó elé, hogy „esetleg". Végül Sztálin Moszkvában, 1946. április 16-án tudatta a kisgazda miniszterelnök, Nagy Ferenc vezette küldöttség tagjaival, hogy „Horthyt nem kell bíróság elé állítani". Molotov ehhez még azt is hozzáfűzte, hogy a kormányzó „azzal, hogy fegyverszünetet kért, részben jóvátette bűneit". Hamvait Kenderesen, a családi kriptában helyezték el 1993. szeptember 4-én.

HORVÁTH Andor, dr. (Párdány, 1883. november 10. – ?) ügyvédi vizsgát tett 1911. február 25-én, ügyvéd 1911. augusztus 1-jétől. Igazságügyi szolgálatát megkezdte 1914. november 21-én a Mátészalkai Királyi Járásbíróságon, járásbíró 1917. augusztus 17-től. Bíró a Kaposvári Királyi Törvényszéken 1919. szeptember 7-től, a Budapesti Királyi Központi Járásbíróságon 1928. július 31-től, a Budapesti Királyi Törvényszéken 1931. június 10-től, a Budapesti Királyi Ítélőtáblán 1936. április 16-tól, a Magyar Királyi Kúrián 1942. július 23-tól, esküt tett 1942. szeptember 3-án. Őt sújtó igazolási határozat született 1945. június 10-én. Az igazolóbizottság megfosztotta állásától, és a fennforogni látszó népellenes és háborús bűntettek elbírálása végett az igazolási eljárás iratainak a Budapesti Népügyészséghez való áttételét rendelte el. A dr. Ries István vezette igazolóbizottság feltárta hét tanú „teljesen egybehangzó és egymást kiegészítő vallomása alapján", hogy a fővárosi, VI. Hajós u. 7. sz. alatt lakott, ahol egyúttal házparancsnok is volt. A határozat indokolásában a korabéli tényállás szó szerint így hangzott: „köztudomású, hogy a házparancsnokoknak a rendeletekben megállapított hatáskörén túl Szálasi hatalomra jutása után nemcsak a »Légó« ügyekkel kapcsolatos teendők voltak kötelességei, hanem a zsidók ellen hozott intézkedések végrehajtásának és eme végrehajtás ellenőrzésének teendői is. Így a házparancsnokoknak kellett a házban lakó zsidókat összeírniuk, ha a nyilasok razziákat tartottak, úgy a házparancsnoktól kérdezték meg, hogy melyik lakásban laknak zsidók, – a mentesített zsidók okiratainak ellenőrzése is hatáskörükbe tartozott és amennyiben a házparancsnok a mentesítési, vagy betegségi okiratot elfogadhatónak találta, úgy az illető elhurcolását meg lehetett akadályozni, legalábbis módjuk volt ennek megkísérlésére.

A kihallgatott tanúk vallomásából kitűnően az igazolási eljárás alá vont a nyilasok által kiadott és a magyar alkotmány szellemével ellenkező és a humanitás legelemibb kívánalmaival ellentétes népellenes rendelkezések végrehajtása során annyira agresszíven és buzgón járt el, hogy sokszor még ezeket a rendelkezéseket is meghaladó antiszemita magatartást tanúsított.

A múlt év [1944] november havában, amikor a nyilasok Budapest férfi lakosságát a teljesen céltalan és kilátástalan, de a magyar nemzet érdekeivel is homlokegyenest ellenkező ellenállásban való aktív részvételre akarták kényszeríteni és e célból egymás után bocsátották ki az ún. »katonai behívóparancsokat«, majd a zsidók összeköltöztetését rendelték el, állandóan razziákat tartottak és a behívóparancsuknak nem engedelmeskedőket kerestek, másrészt az összeköltöztetésre eddigi lakásukat el nem hagyó zsidókat kerestek.

Egy ilyen razzia alkalmával – november hónapban – az igazolási eljárás alá vont házparancsnoksága alatt álló házban is razzia volt. A lakásban találták Weisz Bélát, akinek a kint maradásra jogosító okirata volt, a nevezett fel is mutatta a házparancsnoknak, ez azonban – noha a felmentés szabályszerű volt és azt a házparancsnoknak lett volna kötelessége elsősorban ellenőrizni és elfogadni – ezt nem tette meg, hanem engedte, hogy a nevezettet a nyilasok magukkal vigyék,

amikor pedig a zsidók összeszedését hajtották végre a nyilasok, azzal az indoklással, hogy »munkára alkalmazzák őket«, a házban betegen fekvő Klein Andorné által felmutatott orvosi bizonyítványt meg sem nézve, ugyancsak engedte, hogy a beteg nőt a nyilasok magukkal hurcolják,

de ilyen elhurcolásokat még akkor sem akadályozott meg, amikor a szomszéd házparancsnok közölte – amiről egyébként a nevezettnek is tudomással kellett bírnia –, hogy amelyik nőnek a férje munkaszolgálatos vagy kisgyermeke van, nem kell munkára jelentkeznie, – sőt, amikor az ilyen mentességgel bíró nők a szomszéd házparancsnok felvilágosítása után az utcáról visszajöttek, a ház kapuját bezárta és nem engedte be őket –, ugyancsak ilyen ellenséges magatartást és antiszociális magatartást tanúsított, amikor beteg nő elhurcolását – noha egyedül neki állt volna módjában – nem akadályozta meg, aki máig sem tért vissza.

[...] Budapest kiürítése alkalmával elhagyta székhelyét, Sopronba távozott, ott tovább folytatta bírói működését, ami által a hatalmat bitorló Szálasi uralmat tevékeny közreműködéssel szolgálta."

Ezért megfosztották állásától, és átadták az iratokat a Budapesti Népügyészségnek. Dr. Horváth azonnal fellebbezett. A Budapesti Népbíróság Igazolásfellebbezési Tanácsa – az előzőkkel ellentétben –1945. október 23-án igazolta. A 75%-ban csökkent munkaképességű igazolt bírót a „B"-lista során szabályszerű végelbánás mellett eltávolították a Magyar Kúriáról. Dr. Ries István tárcavezető a felmentéséről határozott augusztus17-én, dr. Kerekess István elnök pedig 25-én. Nyugalomba vonult 1946. október 31-i hatállyal. Feleségével együtt 1951-ben kitelepítették a fővárosból Heves megyébe.

HORVÁTH Ferenc, dr. (Kolozsvár, 1882. július 16. – Budapest, 1965. december 15.) a Budapesti Büntetőtörvényszék tanácselnöke, felmentették 1946. január 14-én. Kúriai tanácselnök lett ugyanis 1945. december 27-től, esküt tett 1946. január 15-én. Az igazságügyi tárcánál alkalmazták. Nyugállományba vonult 1948 novemberében.

HORVÁTH Ferenc, dr. (Budapest, 1914. június 20. – ?) munkásszármazású asztalossegéd. Az Ásványolaj Tartályszerelő és Karbantartó Vállalattól, Szegedről érkezett az akadémiára 1953. május 20-án. A Magyar Kommunista Pártnak 1945-től, majd a jogutódának is tagja lett. Az akadémiáról azonban távozott 1953. július 20-án, tehát azt nem fejezte be, hanem képzettségét másutt szerezte. A Nagykátai Járási Ügyészséget vezette 1957-ben. Vélhető, hogy az idő tájt levelező tanfolyamon fejezhette be egyetemi tanulmányait.

A kádári megtorlás során 1957. január 26-án elrendelte, majd március 2-án megszüntette a nyomozást Czakó Andrással szemben, akit utóbb őrizetbe vettek és kivégeztek.

HORVÁTH Ferenc (Rákosszentmihály, 1924. június 24. – ?) műszerész kisiparos, a Fővárosi Bíróság 1957. július 20-án halálra ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1957. november 6-án elmarasztalását életfogytig tartó börtönbüntetésre változtatta.

HORVÁTH Gyula (Nagyalásony, 1912. szeptember 15. – Budapest, 1992. szeptember 14.) az elemit Nagyvázsonyban végezte, 1929-ben asztalossegéd lett. Az Akkumulátorgyár asztalosa, a kommunista pártapparátusban helyezkedett el 1945-től: a főváros X. kerületében párttitkárhelyettes, majd párttitkár 1948. májusig, utána Pécsett 1949. február 1-jéig. Az államvédelmi alezredest Rákosi személyes javaslatára neveztek ki a BM ÁVH határ-, folyam- és légi rendészetének alosztályvezetőjévé, majd vezetőjévé, rendőr ezredes lett. Az Államvédelmi Hatóság letartóztatta 1950. június 28-án, a Budapesti Katonai Törvényszék tizenöt évi kényszermunkára ítélte szeptember 8-án. Aznap lefokozták.

Az Országos Börtönből a Katonai Főügyészséghez fordult beadványával 1954. május 27-én. Vele szemben azért koholtak büntetőpert 1950-ben, mert a Rajk–Brankov-ügy vizsgálata idején elfogadta az egyik általa kihallgatott őrizetes vallomását, és nem alkalmazott vele szemben kényszert. Horváth a következőket írta beadványában: „1. A háromtagú [dr. Jávor Iván vezette] bíróság két tagja, név szerint Lőke Gyula* és Pető László* [a Határőrség Káderosztályának vezetője] ÁVH őrnagyok vettek őrizetbe 1950. június 28-án és tizennégy napon keresztül folyó kihallgatás után átadtak egy előttem ismeretlen előadónak, aki további egy hónapon keresztül tartó súlyos fizikai kényszer alkalmazásával kényszerített egy általam el nem követett bűntény elkövetésének beismerésére. Mellőzték az ártatlanságomat igazolni tudó tanúk kihallgatását is." Az államvédelmis kihallgatók – biztos, ami biztos alapon – beültek a tárgyalásra ülnöknek, nehogy a „vizsgálat" által „feltártakat" a tárgyaláson visszavonhassa az általuk előbb ártatlanul lefogott, majd meghurcolt őrizetes. A Katonai Felsőbíróság felmentette a vádak alól 1954. augusztus 26-án, ekkor szabadult. Az Egyesült Izzóban lett párttitkár 1954 és 1956 között.

Visszatért a belügyi tárcához 1956. július 16-tól, államvédelmi ezredes lett. A Magyar Szocialista Munkáspárt Ideiglenes Intéző Bizottsága 1957. február 12-én hozott határozata alapján áprilisában a rendőrség Politikai Nyomozó Osztályának vezetője volt. Nem voltak vele elégedettek ezen a területen, más területre irányították, belügyminiszter-helyettes volt 1958. márciustól, a személyzeti ügyek tartoztak hozzá. Előléptették 1960. április 6-tól rendőr vezérőrnagynak, egyúttal nyugállományba helyezték. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Titkársága 1960. július 5-én elfogadta a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Adminisztratív Osztálya javaslatát, hogy az előterjesztés után a Népköztársaság Elnöki Tanácsa megválassza a Legfelsőbb Bíróságra ülnöknek. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Párt- és Tömegszervezeti Osztályán a tagnyilvántartás vezetője volt félállásban a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Titkársága elé terjesztett és a grémium által 1960. október 10-én elfogadott javaslat után.

HORVÁTH János, dr. (Budapest, 1919. november 27. – Budapest, 1989. október 4.) édesapja asztalos.

Eredeti szakmája kárpitos, egymást követő munkahelyei a második világháború előtt és alatt: a Magyar Államvasutaknál Székesfehérvárott napszámos volt 1938. június és december, a Testnevelési Főiskola jogelődjénél pályakezelő szertáros 1938. december 1. és 1939. július 31., újságterjesztő 1941. április és augusztus, gyógyszertári kifutó 1941. november 21. és 1942. április 18., zenész a Czája Cirkuszban 1942. május és október, segédmunkás a fegyver- és gázkészülékek gyára jogelődjénél 1942. október 20. és 1943. február 3. között.

A világháború után napszámos, egyúttal írnok Felsőgallán (Tatabányán) az Alumíniumgyárban 1945. április 24. és 1946. szeptember 16., végül tisztviselő a Magyar Állami Szénbányák Részvénytársaságnál 1946. szeptember 20. és 1949. szeptember 15. között.

A Büntetőbírói és Ügyészi Akadémiát 1949. szeptember 15. és 1950. augusztus 12. között végezte el. A Miskolci Ügyészségen volt ügyész 1950. szeptember 11. és 1952. szeptember 8., majd a Szekszárdi Ügyészségen vezető ügyész 1952. szeptember 8. és 1953. december 18. között, a Budapesti XVIII. kerületi Ügyészség kerületi ügyészének helyettese 1953. december 18. és 1954. március 24. között, hasonló munkakörben dolgozott a Budapesti X. kerületi Ügyészségen 1954. szeptember 11-től 1955. május 7-ig. A Legfőbb Ügyészségen volt főosztályügyész a Bíróságok Törvényessége Feletti Felügyeleti Főosztályon 1955. május 7-től augusztus 15-ig. Az egyetemet 1955-ben fejezte be.

A Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1955. július 29-i határozata alapján a Legfelsőbb Bíróság bírója volt 1955. augusztus 16. és 1957. január 31. között. Miért távozott? Az elnök 1957. január 29-én készített minisztertanácsi előterjesztésében olvasható, hogy dr. Horváth „bírói gyakorlat nélkül a Legfőbb Ügyészségtől került" át. „Ma még nem rendelkezik oly elméleti és gyakorlati tudással", ami szükséges lenne, ezért „helyesnek látszik, ha e nagyobb felkészültséget alsóbb fokú bíróságnál szerzi meg".

A Népköztársaság Elnöki Tanácsa azonban már egy nappal korábban felmentette. A tárca első embere áthelyezte bírói munkakörbe a Pest Megyei Bírósághoz. Eltávolításának valós oka az volt, hogy a helyi szakszervezeti bizottság elnökeként a forradalom és nem az elnök mellett állt ki. Címzetes tanácselnök 1976. április 1-jétől, tanácselnök 1978. június 1-jétől, nyugállományba vonult 1980. február 2-án.

HORVÁTH Márton (1945-ig Schiller Marcel) (Budapest, 1906. október 8. – Budapest, 1987. június 7.) építészmérnök, számos alkalommal töltötte szabadságvesztés-büntetését az első világháború után. A Kommunisták Magyarországi Pártjának 1931-től volt a tagja. 1932-ben a letartóztatását követően hónapokra internálták. Ismét őrizetbe vették 1935. januárban,

előbb tizenkét évi, majd 1937-ben végül ötévi fegyházbüntetésre ítélték. Szabadult 1940-ben. Letartóztatták 1942 tavaszán, ismét tizenkét évi fegyházbüntetésre marasztalták el. Büntetésének letöltését 1944 tavaszán megszakították, szabadult, de október végén lefogták, őrizetéből azonban novemberben megszökött. Újságíróként a *Szabad Nép* helyettes főszerkesztője, majd felelős szerkesztője 1945 és 1951, a szerkesztőbizottság elnöke 1951 és 1956 között. Kétszer volt a Petőfi Irodalmi Múzeum igazgatója, 1957 és 1960, illetve 1963 és 1966 között, közben a Hunnia Filmgyárat vezette. 1966-ban vonult nyugállományba. Honatya és számos magas párttisztség viselője volt 1956 őszéig tartó politikai karrierje során.

HORVÁTH Zoltán (Budapest, 1900. november 25. – Budapest, 1968. november 15.) újságíró. A Galilei Kör tagja az első világégés idején csatlakozott a szociáldemokraták mozgalmához, szerepet vállalt a kommün előtti s alatti eseményekben. Ausztriába menekült. Egy évtizeddel később, hazatérte után kiadói lektor és műfordító volt. 1938 és 1941 között Párizsban élt. 1942-től a *Népszava* külső munkatársa.

A második világháborút követően a napilap külpolitikai rovatvezetője, ómoraviczai vitéz dr. Imrédy Bélának a Budapesti Népbíróságon tárgyalt büntetőperében politikai ügyész volt. A Magyarországi Szociáldemokrata Párt főtitkárságát vezette 1946–1947-ben. Egyike volt azoknak a párttagoknak, akik közreműködtek pártjuk szétverésében, a „pártegyesülés" előkészítésében. A *Népszava* főszerkesztője 1948. márciustól letartóztatásáig, 1949. július 31-ig. A pártfúziótól a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének tagja. A Budapesti Büntetőtörvényszék Szakasits Árpád és társai büntetőügyében 1950. november 24-én, a Legfelsőbb Bíróság 1950. december 11-én egyaránt életfogytig tartó fegyházbüntetésre ítélte. Szabadult 1956. március 29-én. A Legfelsőbb Bíróság 1956. június 15-én felmentette a vádak alól. A *Népszava* főszerkesztője lett ismét, 1956. november 1-jéig. Utóbb tudományos tevékenységet folytatott, az állambiztonság figyelemmel tartotta.

HORVÁTH Zoltán (Pozsony, 1936. február 5. – ?) alkalmi munkás, a forradalom és szabadságharcban való részvétele miatt megpróbálták letartóztatni, sikertelenül, távollétében folytatták le vele szemben a büntetőeljárást. A Budapesti Fővárosi Bíróság 1957. november 4-én tizennyolc évi börtönbüntetésre, a Legfelsőbb Bíróság 1958. június 21-én halálra ítélte. Ítéletét a Kúria 2018-ban semmissé nyilvánította.

HRABÉCZY Jenő, dr. (Nyíregyháza, 1893. augusztus 1. – Budapest, 1979. június 24.) Kolozsvárott az unitárius gimnáziumban 1911-ben érettségizett, majd ugyancsak Kolozsvárott, az egyetemen szerzett 1916-ban jogi diplomát, ettől az évtől joggyakornok. Pécsett 1923-ban szerzett bírói és ügyvédi oklevelet, és királyi ügyész lett. 1938-tól Pécsett, majd a fővárosban a Budapesti Királyi Ítélőtábla, 1947. augusztus 30-tól a Magyar Kúria bírója. Nyugalomba vonult 1949. december 31-én. Feleségével, fiával és leányával együtt 1951-ben kitelepítették a fővárosból Szabolcs-Szatmár megyébe.

HUBAY László, dr. (Sepse, 1880. július 14. – Budapest, 1951. december 20.) jogtudori oklevelét átvette Kolozsvárott 1902. december 20-án, egységes bíró és ügyvédi vizsgáit befejezte 1905. július 3-án. Igazságügyi szolgálatát díjtalan joggyakornokként kezdte a Pécsi Királyi Törvényszéken 1901. szeptember 20-án. A Szegedi Királyi Ügyészségen alelnök 1924. december 16-tól, a Szegedi Királyi Ítélőtáblán bíró 1923. május 18-tól, a Magyar Királyi Kúrián bíró 1936. január 18-tól, kúriai tanácselnök 1947. augusztus 30-tól. Igazolták 1945. május 12-én. Őt is kizárták a Magyar Dolgozók Pártjából az 1949. február 16-án tartott párttaggyűlésen. Szerencsésebb volt társainál, maradhatott állásában, holott párttagsági jellemzése sok jóval nem kecsegtetett: „nem politizál, mert nincs határozott meggyőződése, azért nem lépett be az SZDP-be, mert előléptetése előtt állott és nem akarta, hogy úgy nézzen ki, mint-

ha azért léptették volna elő. A politikai fejlődéssel nem tud lépést tartani." Nyugállományba vonult 1950. december 31-én.

HULMÁN Károly (Piskitelep, 1918. október 24. – Győr, 1991. február 9.) vállalati gondnok, a Győri Megyei Bíróság népbírója lett 1957. június 24-től, akkor határozott kinevezéséről a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa. A vidéki népbíróságok működésének befejeződésekor, 1958. május 31-én népbírói megbízatása megszűnt. Később a Magyar Szocialista Munkáspárt Győri Városi Pártbizottságának Agitációs és Propagandaosztályára került. A Győri Megyei Bíróságon egy halálos ítélet meghozatalában vett részt.

HUNYADI Béla Sándor, dr. (Budapest, 1919. február 23. – Budapest, 2002. május 3.) a két polgárit követően 1932-től cipésztanonc nevelőapjánál, utána cipészként dolgozott. Katona volt, amikor 1945. januárban a fővárosi harcok során hadifogságba esett. Gödöllőről vitték Debrecenbe, ahol belépett a demokratikus hadseregbe március 4-én – ezért nem vitték a Szovjetunióba –, ám a világégés európai küzdelmeinek vége felé, május elején leszerelt. A Magyar Kommunista Párt tagja lett 1945-től. Mesterségét folytatta, amikor új munkahelye, a Gyümölcsértékesítő Nemzeti Vállalat ajánlásával lett hallgatója a 1949. szeptember 1-jén induló és és 1950. augusztus 12-ig tartó Büntetőbírói és Ügyészi Akadémiának, majd a hathetes tartalékos hadbírói tanfolyamot végezte el, százados lett. Az igazságügyi tárca Ügyészi Felügyeleti Osztályára javasolták már azelőtt, hogy befejezte az akadémiát. Ott is lett előbb 1950-ben előadó, majd főelőadó. A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1953. augusztus 17-én elfogadta a négy nappal korábbi javaslatot, hogy a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Adminisztratív Osztályán legyen politikai munkatárs.

A jogi fakultáson harmadik évfolyamra járt levelező hallgatóként, amikor a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Párt- és Tömegszervezetek Osztálya 1955. szeptember 14-én javasolta, s a Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1955. szeptember 20-án el is fogadta, hogy a Fővárosi Ügyészség helyettes vezetője legyen. Utóbb az ügyészségen alakult Forradalmi Bizottság 1956 őszén az eltávolítását javasolta beosztásából, épp azért, mert korábban a „Pártközpontban" dolgozott. Ez azonban nem következett be, mert 1957-ben is a beosztásában maradt. Számos utóbb kivégzett személy vádiratát készítette el. A Budapesti II–III. kerületi Ügyészséget vezető ügyészként vonult 1979. május 31-én nyugállományba. Előző nap a legfőbb ügyész kitüntette.

A kádári megtorlás során három büntetőperben készített vádiratának lett következménye végrehajtott halálos ítélet – Fáy Ferenc és Zrínyi János, Mayer Antal, végül Franyó Ferenc esetében.

HUNYOR László, dr. (Sátoraljaújhely, 1875. április 28. – Budapest, 1957. március 25.) a középiskolát szülővárosában 1885-től a kegyes (piarista) tanítórendieknél kezdte, majd Egerben a ciszterci rend katolikus gimnáziumában fejezte be, s a Heves vármegyei székhely jogakadémiáján szerzett diplomát. A Nyitrai Királyi Törvényszéken és a Miskolci Királyi Törvényszéken joggyakornok 1897–1898-ban. A Temesvári Királyi Törvényszéken 1899-től aljegyző, a Temesvári Királyi Ítélőtáblánál 1900-tól tanácsjegyző. Az Ócsai Királyi Járásbíróságon 1902-től aljárásbíró, 1908. márciustól járásbíró. A Pestvidéki Királyi Törvényszéken 1913. szeptembertől bíró, a Magyar Királyi Munkásbiztosítási Felsőbíróságon 1921-től bíró, 1926-tól tanácsvezetés jogával felruházott, 1930 augusztusától tanácsvezető bíró. A Budapesti Királyi Ítélőtábla társadalombiztosítási jogegységi, emellett XVII. polgári tanácsának elnöke 1937-től, állásából felmentették 1945. december 7-én. Kúriai tanácselnök 1945. november 13-tól, esküt tett 1945. december 11-én. Nyugállományba vonult 1946. január 31-én. Közlekedési balesetben hunyt el.

HUSZTHY Mihály, dr. (Református kovácsháza, 1883. október 23. – ?) jogtudorrá avatták Kolozsvárott 1906. május 5-én. Egységes bírói és ügyvédi vizsgáit befejezte 1911. február 13-án. Igazságügyi szolgálatát megkezdte 1908. január 23-án a Győri Királyi Járásbíróságon joggyakornokként. Járásbíró a Kőszegi Királyi Járásbíróságon 1917. augusztus 17-től, állását azonban csak 1920. november 29-én foglalta el. A Győri Királyi Törvényszéken 1921. január 25-től bíró, a tanácsvezetés jogával felruházva 1926. június 26-tól. A Győri Királyi Ítélőtáblán 1935. november 27-től, a Magyar Királyi Kúrián bíró 1943. április 20-tól, esküt tett 1943. május 20-án.

Az Igazságügyi Igazolóbizottság határozata szerint a távollévő kúriai bíró a nyilas hatalom idején a kitelepülés alkalmával kényszerhelyzet nélkül, önként távozott a Dunántúlra, ott szolgálatot teljesített és „bírói ténykedést folytatott". Ezért és egyéb okokból nem igazolták 1945. augusztus 1-jén. Hiába írt önigazoló levelet Győrből még 1945. április 20-án, hivatkozva a közlekedési viszonyokra, amelyek korábban nem tették lehetővé Budapestre visszautazását. A megbízott kúriai elnök, dr. Kerekess István egy héttel később felfüggesztette állásából erre a határozatra való hivatkozással. Nyugállományba vonult 1945. szeptember 30-án.

HUTÁS József, dr. (Lucsony [Mosonmagyaróvár], 1869. december 26. – Budapest, 1948. december 23.) a Győri Királyi Ítélőtábla polgári ügyszakos bírója 1921. október 24-től. Kúriai bíróként esküt 1922. január 9-én tett, noha már korábban, 1921. november 8-án le kellett volna tennie. Kúriai tanácselnök 1930. január 25-től, esküt tett 1930. február 11-én. A Magyar Királyi Kúria másodelnöke 1937. október 20-tól, esküt tett 1937. november 16-án. Nyugállományba vonult 1940. február 29-én.

IGNOTUS Pálné (Mátay Florence) (Debrecen, 1924. május 17. – London, 1968. február 19.) gyors- és gépíró az Ideiglenes Nemzeti Kormánynál. 1947-től a honvédelmi tárca titkosszolgálatának, a Katona Politikai Osztálynak végzett ügynöki tevékenységet. Az államvédelem őrizetese lett 1950. szeptember 30-án. A Budapesti Katonai Törvényszék 1951. március 21-én, a Katonai Főtörvényszék 1951. július 5-én egyaránt hatévi börtönbüntetésre ítélte. Szabadult 1955. szeptember 9-én. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1955. szeptember 13-án elengedte hátralévő büntetésének letöltését, majd 1956. május 28-án mentesítette a büntetett előélethez fűződő hátrányok alól. Az 1956-os forradalom után emigrált. A Legfelsőbb Bíróság Elnökségi Tanácsa felmentette a vádak alól 1956. december 12-én. Lakástűzben, a hálószobában hunyt el.

IMREFI László, dr. (Pécs, 1898. szeptember 19. – Budapest, 1979. augusztus 20.) édesapja ítélőtáblai tanácselnök volt.

1948. április 1-jétől volt a Magyar Kommunista Párt tagja. A Kaposvári Népbíróság tanácsvezetője 1945. május 16-tól, majd a Kaposvári Törvényszék elnöke, állásából felmentették 1949. október 14-én. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1949. szeptember 30-án határozott arról, hogy bíró lesz a Magyar Kúrián, fogadalmat tett 1949. október 15-én. A másodelnök beosztotta 1949. október 18-án a III. polgári tanácsba. Noha már dr. Jankó büntetőtanácsának tagja volt, állásából felmentették 1953. június 15-én. Ügyvéd lett. A Magyar Dolgozók Pártja a vele szemben alkalmazott fegyelmi eljárás eredményét – miután ún. ötös tanácsi tagsággal alaptalanul vádolták, és ezért az 1953. május 29-én tartott taggyűlésen kizárták a pártból – igyekezett helyrehozni. Kinevezték főosztályügyésznek a Legfőbb Ügyészségre, állását betöltötte 1957. március 4. és 1962. július 15. között. A munkásmozgalmi személyiségekkel, a szociáldemokratákkal szemben elkövetett törvénysértő büntetőeljárásokban bíróként vett részt annak idején. Ezért a Magyar Szocialista Munkáspárt illetékeseinek előzetes állásfoglalása után állásából felmentették, nyugállományba helyezték. Távozott 1962. augusztus 31-i hatállyal. A Minisztertanács kivételes nyugellátást, havi 2567 Ft-ot állapított meg részére 1962. szeptember 6-án. Nevét felsorolták 1962 augusztusában azok között a törvénysértést elkövető bírók között, akik akkor még az igazságügyi apparátusban dolgoztak.

IMREH János (Sepsigidófalva, 1900. július 17. – Budapest, 1950. szeptember 23.) kántortanító, utóbb élelmiszeripari tisztviselőként dolgozott, 1949. júniustól a Húsértékesítő Nemzeti Vállalat Értékesítési Osztályát vezette. Letartóztatták 1950. szeptember 17-én. A Budapesti Büntetőtörvényszék Munkásbírósága 1950. szeptember 23-án halálra ítélte a közellátás érdekeit veszélyeztető bűntett elkövetésének vádjával az ún. Húsért-ügyben. Aznap kivégezték. Ítéletét a Fővárosi Bíróság 16.B.1232/1990/4. igazolásával semmissé nyilvánította.

IPOVITZ Károly, dr. (Komárom, 1870. február 5. – Pomáz, 1960. március 19.) a budapesti tudományegyetem jogi karának elvégzése után 1895-ben lett jogtudor. Ügyvédjelölt volt már 1893-tól. Az igazságügyi szolgálatát joggyakornokként kezdte 1894-ben a Budapesti Királyi Törvényszéknél, majd 1896-tól aljegyző a Budapesti Királyi Büntetőtörvényszéken, 1898-tól jegyző a járásbíróságon. 1901-től a Budapesti Királyi Törvényszéken albírói, 1908-tól bírói kinevezést kapott. 1917-től a Budapesti Királyi Ítélőtábla, 1924. április 15-től a Magyar Királyi Kúria bírója. Nyugállományba vonult 1940. március 31-én.

ISAÁK Gyula, kisdobronyi, dr. (Hatvan, 1885. október 15. – Budapest, 1947. március 4.) vidéken, majd a fővárosban 1908-tól ítélkezett. Kúriai bíró 1936. január 8-tól. Berendelték az igazságügyi tárcához. Kúriai tanácselnök 1942. december 31-től. A nemzetvezetőre nem tett esküt a bíróságon 1944. november 21-én, mert berendelt kúriai tanácselnökként dolgozott az igazságügyi tárcánál 1943. január 20-tól. Igazolták 1945. május 6-án. Az igazságügyi tárcánál dolgozott 1945. szeptember 13-ig. Az Ideiglenes Nemzeti Kormány 1945. augusztus 30-án határozott a Magyar Kúrián betöltendő másodelnöki kinevezéséről. Esküt tett 1945. szeptember 14-én. Hivatali ideje alatt, közlekedési balesetben hunyt el.

IVÁDY József (Ivád, 1924. március 23. – Eger, 1983. április 3.) a hét elemit végzett bányász követte édesapját Kanadába. A Kanadai Kommunista Párt tagja volt 1940-től. 1937 és 1948 közötti távollét után Petőfi bányatelepről, ahol még bányász volt 1949. február 23-ig, a Büntetőbírói és Ügyészi Akadémia hallgatója lett 1949 őszén. Miután Rákoskeresztúron vezető funkcióba javasolták, az utóbb be is következett. Az 1950. augusztus 12-én kinevezett előadót (aki aznap esküt is tett) az igazságügyi tárcánál 1951. november 23-án a miniszter osztályvezető-helyettessé nevezte ki. Valamelyik tudományegyetemen a jogi karon levelező szakos hallgató volt az idő tájt. Miként dr. Décsi Gyula emlékeztetett rá, ő az ún. akadémista lobbi egyik jeles képviselője volt 1952-ben az igazságügyi tárca Személyzeti Osztályán. Az új miniszter, Kovács Béla – aki korábban hozzá hasonlóan akadémiát végzett volt – fegyelmi vétség elkövetése miatt megrovással büntette 1953. március 2-án, és áthelyezte a Bírói Főosztályra. A türelem azonban hamar elfogyott vele szemben, mert a tárca 1953. május 26-án „átengedte" a Petőfi Bányavállalat alkalmazotti létszámába. A forradalmat követően már Egerben élt, a Heves Megyei Ügyészség megyeiügyész-helyettese volt 1957. január 11. és 1958. március 1. között, esküt tett 1957. január 17-én. Áthelyezéssel a Központi Népi Ellenőrzési Bizottsághoz távozott, ahol a Heves Megyei Tanács mellett működő Népi Ellenőrzési Bizottság elnöke lett. A Munkás-Paraszt Hatalomért Emlékéremmel 1957 novemberében tüntették ki.

IVANOV, Mihail Szaveljevics (Szentpétervár, 1903 – Moszkva, 1962) 1924-től dolgozott a szovjet állanbiztonsági szerveknél. 1944 és 1947 között a Türkmén Szovjet Szocialista Köztársaság Állambiztonsági Népbiztossága, illetve Minisztériuma 2. osztályának vezetője,

majd 1950-ig a türkmén állambiztonsági miniszter helyettese, 1950 szeptemberétől 1950 novemberéig állambiztonsági miniszter. A Szovjetunió Állambiztonsági Minisztériumának főtanácsadója a magyar titkosszolgálatnál, az Államvédelmi Hatóságnál, illetve a Belügyminisztériumnál 1951. november 5. és 1953. július 20. között. Ő mutatta meg, Budapestre repülve, 1953. január 2-án Rákosinak a letartóztatott Belkin Péter Gábort terhelő vallomását, majd vissza is repült a szovjet fővárosba. 1954. március 1-jén betegsége miatt elbocsátották, nyugdíjba vonult.

JACZKÓ Iván (Budapest, 1921. április 25. – Budapest, 1947. november 17.) tisztviselő. A Magyar Testvéri Közösség tagjaival szemben indított törvénysértő büntetőperek egyikében szabadságvesztésre ítélt egykori kisgazda országgyűlési képviselőnek, dr. Jaczkó Pálnak volt a fiatalabb testvére. 1946-tól gyógyszerészsegédként dolgozott Budapesten. A korabéli politikai nyomozó szervek iratai szerint 1946-tól egy országos méretű fegyveres szervezet egyik vezetője volt, 1947 őszétől több merényletet készített elő, 1947. november 13-án délelőtt pedig pokolgépes robbantást kísérelt meg a budapesti városházán. Aznap este előzetes letartóztatásba helyezték, a házkutatás során fegyvereket találtak a lakásán. Mátrai Tamás* hallgatta ki. A Budapesti Büntetőtörvényszék Rögtönítélő Tanácsa 1947. november 17-én halálra ítélte robbanóanyag, robbanószer felhasználásával gyújtogatás bűntettének elkövetésére irányuló szövetséggel, valamint lőfegyver és lőszerrejtegetés vádjaival. A kegyelmi tanács nem ajánlotta kegyelemre, kivégezték. Mindmáig nem orvosolták, holott dr. Décsi Gyula szerint – aki nem csupán Jaczkó vádlott-társát hallgatta ki, hanem felügyelte is ennek a büntetőeljárásnak az államvédelmi előkészítését (ezt a szerepét azonban utóbb elhallgatta) – provokált ügy volt, a Dékán vezette kémelhárítók „készítették elő".

JACZKÓ Pál, dr. (Budapest, 1916. augusztus 10. – ? [Svájc], 1999. július 21.) Budapesten a Magyar Királyi Pázmány Péter Tudományegyem jogi fakultását 1939-ben fejezte be. A keleti fronton harcolt 1942 elejétől 1944 augusztusáig. Köztisztviselő lett, részt vett a németellenes mozgalomban, parancsnokhelyettes lett az egyik kisegítő karhatalmi alakulatban, a Rákóczi században. A pesti harcok elülte után a kisgazdapárti főpolgármester titkárságán dolgozott, majd Vas vármegye főispánja volt 1945. december 15-ig. A nemzetgyűlési képviselőt 1947. január 17-én letartóztatták, pártja kizárta soraiból február 4-én. A Magyar Testvéri Közösség tagjaival szemben indított büntetőeljárások egyikében a Budapesti Népbíróság különtanácsa 1947. augusztus 29-én négyévi börtönbüntetésre, a Népbíróságok Országos Tanácsa 1948. március 3-án ötévi kényszermunka büntetésre ítélte. Csak 1956. március 30-án szabadult (noha büntetését rég kitöltötte). Villanyszerelő, illetve éjjeliőr volt, 1956. november 17-én Nyugatra menekült. Svájcban 1981-es nyugdíjba vonulásáig egy bizományos társaság tisztviselőjeként dolgozott. A Fővárosi Bíróság 1990-ben ítéletét semmissé nyilvánította.

JACSÓ János, dr. (Mezőkövesd, 1929. március 24.) az Eötvös Loránd Tudományegyetem jogi fakultását 1951-ben a Zrínyi Miklós Katonai Kollégium állományában lévő honvéd ösztöndíjasként fejezte be. A Budapesti Katonai Bíróságon fogalmazó 1951. július 16-tól, hadbírósági elnök Kalocsán 1952. július 1-jétől, majd hadtestbírósági elnök Kecskeméten 1955. július 25-től. Főelado az igazságügyi tárca Katonai Főosztályán 1956. április 1-jétől.

A Budapesti Katonai Bíróság bírója 1957. március 4-től. Visszatekintő, 1984. december 7-én írott önéletrajza szerint „résztvettem *[sic!]* az ellenforradalom felszámolásában. A statárium végrehajtása, majd az ellenforradalmárok elleni gyorsított és rendes eljárások lefolytatása során kifejtett tevékenységem alapján megkaptam a Munkás-Paraszt Hatalomért Emlékérem kitüntetést."

Azt követően, hogy az igazságügyi tárca az I. fokú hadbíró százados május 30-án hat hónapi időtartamra berendelte a legfőbb ítélőszékhez, június 25-én már elkészült az előterjesztés tervezete, majd öt nappal később a honvédelmi miniszter és dr. Nezvál Ferenc alá is írta az előterjesztést bírói kinevezésére a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumánál. 1958. június 2. és 1963. november 15. között a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumának rövid ideig berendelt, majd kinevezett tagja. Ezt követően ismét főeladó az igazságügyi tárca Katonai Főosztályán. Innen visszatért a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumához 1964. február 15-én. A Debreceni Katonai Bíróságnak előbb 1967. augusztus 1-jén megbízott, majd 1968. június 1-jétől kinevezett elnöke.

Harmadszor is visszatért a Legfelsőbb Bíróságra, a Katonai Kollégium kollégiumvezető-helyetteseként 1976. január 9-i hatállyal. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa a legfőbb ítélőszék elnökhelyettesévé, a Katonai Kollégium vezetőjévé választotta, egyúttal vezérőrnaggyá nevezte ki 1984. december 6-án. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1989. december 1-jei hatállyal mentette fel 1989. október 13-án. Nyugállományba vonult 1989. november 24-én.

A Budapesti Katonai Bíróság általa vezetett tanácsa 1957. december 14-én halálra ítélte Andi Józsefet, Kovács Sándort és Major Ernőt, 1958. március 6-án Kósa Ferencet és Ujvári Józsefet, akiket utóbb kivégeztek. Kovács büntetését másodfokon enyhítették.

JÁGER László, dr. (Sövényháza, 1917. április 17. – Budapest, 1997. május 6.) a négy elemit és két polgárit 1923 és 1929 között végezte Szegeden. 1930 és 1932 között egy gyümölcs-, majd egy fűszerkereskedésben kifutó, utána 1932-ben Herczog Samu műbútorasztalosnál asztalostanonc lett. Megszerezte a segédlevelet 1935-ben, ezt követően 1944-ig öt asztalosmesternél dolgozott. 1940 és 1942 között teljesítette katonai szolgálatát. Tartalékosként 1944. júniusban ismét behívták és a keleti frontra vezényelték.

Megszökött alakulatától 1944. szeptemberben, és októberben érkezett vissza Szegedre, ahol 1946. augusztusig a szegedi rendőrségnél szolgált őrsparancsnokként. Ismét szakmájában dolgozott 1946 és 1949 között, előbb Hegedűs István asztalosmesternél, 1947-től az egyik alapító tagként az Asztalos Ipari Termelő Szövetkezetnél. A Magyar Dolgozók Pártjának tagja 1948-tól. A Büntetőbírói és Ügyészi Akadémiát 1949. október és 1950. szeptember között, majd a tartalékos hadbírói tanfolyamot 1950. szeptember–októberben végezte el.

Századosként a Budapesti Katonai Törvényszéken ítélőbíró 1950. október 14. és 1951. május 5., majd a Szegedi Katonai Törvényszék elnöke, illetve Szegedi Hadbíróságon 1951. május 1. és 1952. július 1. között, 1952. április 4-től őrnagyként szolgált. A 11. gépesített hadtest katonai bíróságának elnöke 1952. július 1. és 1955. június 23. között. A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1955. május 9-én elfogadta a március 31-i javaslatot, és a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumának ítélőbírója 1956. április 1-jéig. A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1956. március 5-én elfogadta a felmentési javaslatot, az indoklás szerint új feladattal kívánták megbízni. A Fegyvernemi Parancsnokságok Katonai Bíróságának elnöke 1956. április 1. és október 23. között, július 2-től alezredesként. A jogi egyetemet 1959-ben végezte el.

A Magyar Szocialista Munkáspárt tagja 1956. novembertől. A Budapesti Katonai Bíróság elnöke 1956. november 10. és 1958. április 17. között, a rögtönítélő bíróság működésének beindításával bízták meg. A Budapesti Katonai Bíróság különtanácsa elsőfokú eljárásban 1958. február 28-án halálra ítélte Csíki Lajos, Erdősi Ferenc és Pércsi Lajos vádlottakat, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumának különtanácsa 1958. május 8-án helybenhagyta az elmarasztalásokat, május 10-én kivégezték őket. A Szegedi Katonai Bíróság elnöke 1958. április 17. és 1972. december 31. között, 1965. április 4-től ezredesként. Halálra ítélte Nyemcsok Györgyöt és Vajgel Mihályt 1961. szeptember 25-én, az elmarasztalásokat másodfokon, 1961. november 10-én helybenhagyták, a kegyelmi kérelmeket elutasították. Nyem-

csok öngyilkos lett akasztása előtt reggel, Vajgelt 1961. december 12-én kivégezték. Dr. Jáger 1973-ban vonult nyugállományba.

JAHNER-BAKOS Mihály, dr. (Budapest, 1912. december 6. – Budapest, 1994. június 5.) jogi diplomát 1944-ben szerzett. Az Ócsai Királyi Járásbíróságon volt joggyakornok, majd a Budapesti Népbíróságon 1945. áprilistól fogalmazó, dr. Jankó Péter tanácsának jegyzőkönyvvezetője. Közvetlen közelről láthatta, hallhatta a kiemelkedő büntetőpereket, elég utalni itt a Szálasi Ferenccel és társaival szemben indított büntetőeljárásra. A Budapesti Népügyészségen 1948-tól teljesített szolgálatot. Hivatásos katonatiszt lett, a Budapesti Hadbíróságon 1949-től, a Katonai Főtörvényszéken 1951-től szolgált. Jogutódának, a Katonai Felsőbíróságnak 1954-től másodelnöke volt 1956. december 14-ig. A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1955. május 9-én nem fogadta el a május 6-i előterjesztést, hogy a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumának bírója legyen. Felvetette azt, miszerint polgári büntetőbíróságnál ítélkezhetne, végül maradt másodelnök. A Magyar Szocialista Munkáspárt Intézőbizottsága elfogadta 1957. június 14-én, hogy miniszterhelyettes, egyúttal az igazságügyi tárca Katonai Főosztályának vezetője legyen, 1957. június 29-én nevezték ki. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottsága 1958. február 18-án már tárgyalt személyéről. Elfogadta a javaslatot, végül a távozó dr. Domokos utóda úgy lett, hogy a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága is jóváhagyta utólag a személyére vonatkozó újabb előterjesztést 1958. április 25-én, leszerelt 1958 májusában. Emlékei szerint azonban már 1958. március 25-től vezette a Legfelsőbb Bíróságot. Az iratok tanúsága szerint viszont 1958. május 25. és 1963. március 20. között volt elnök.

Tömpe András kritikus hangvételű előterjesztést tett a Magyar Szocialista Munkáspárt Politikai Bizottságánál 1962. július 31-én. Ebben – „a személyi kultusz idején elkövetett törvénysértésekben való részvétel miatt, s mert munkájukkal, magatartásukkal kapcsolatban – az utóbbi években – több kifogás merült fel, javaslom funkciójából leváltani és a társadalom más területén elhelyezni, illetve nyugdíjazni: Jahner-Bakos Mihályt, a Legfelsőbb Bíróság elnökét (nyugdíjazni). […] 3.) Javaslom, hogy Jahner-Bakos Mihály állami vonalon történő felmentése az újonnan megválasztott Országgyűlés első ülésszakán – 1963 első negyedévében – történjen meg. (Mandátuma is ekkor jár le.) Addig – a Politikai Bizottság határozatának közlésével – egészségügyi szabadságra menjen. Ez idő alatt helyettesítését dr. Sztodolnik László, elnökhelyettes lássa el." A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottsága 1963. február 28-án elfogadta a javaslatot, munkaviszonya 1963. április 30-án szűnt meg. Nevét felsorolták 1962 augusztusában azok között a törvénysértést elkövető bírók között, akik akkor még az igazságügyi apparátusban dolgoztak. Nyugállományba vonult.

JAKAB Mihály Pál, dr. (Nyíregyháza, 1876. április 14. – Budapest, 1958. április 22.) kúriai bíró 1923. május 15-től, eskü tett 1923. május 29-én. Kúriai tanácselnök 1933. január 17-től, esküt tett 1933. január 24-én. A Magyar Királyi Kúria másodelnöke 1944. március 1-jétől, esküt tett 1944. március 16-án. 1945. július 28-ig volt állományban a Magyar Királyi Kúriánál – azért, mert a Budapesti Népbíróság Igazolásfellebbezési Tanácsa ezen a napon elutasította fellebbezését, amelyet az Igazságügyi Igazolóbizottság 1945. május 2-án állásvesztést kihirdető határozatával szemben nyújtott be. A Budapesti Népügyészség utóbb megvádolta, hogy ő vezette az országtanács 1944. október 27-én tartott ülésén a jegyzőkönyvet, amelyen Szálasit „miniszterelnöki jogkörrel" ruházták fel, és abban nem tüntette fel a törvénytelen megválasztás miatt aggályoskodó hercegprímás felszólalását. A Budapesti Népbíróság dr. Pálosi Béla vezette tanácsa 1948. május 3-án egyévi börtönbüntetésre ítélte, amit a Népbíróságok Országos Tanácsa 1949. október 14-én nem változtatott meg.

JANIKOVSZKY Béla, dr. (Salgótarján, 1919. július 18. – Budapest, 1978. február 13.) orvos, ellenálló, államvédelmi ezredes. A frissen megalakult budapesti titkosrendőrség első orvosa 1945. március 15-ig. Majd Szegeden volt az államvédelmi osztály parancsnoka, onnan helyezték vissza a fővárosba. A Rajk–Brankov-ügy államvédelmi „vizsgálatakor" dr. Szőnyi, majd Pálffy kihallgatását vezette, a Sólyom-ügyben a „vizsgálati eljárás" egyik vezetője volt. Az Államvédelmi Hatóság katonai elhárítását irányította 1950. január 31. és 1951. január 19. között. Kádár János és társai koholt büntetőügyének „vizsgálatakor" is kihallgató volt. Az Egészségügyi Minisztériumhoz távozott, osztályvezető lett, Komlós János* foglalkoztatta ügynökként. Letartóztatták 1953. február 6-án. A Budapesti Hadbíróság 1953. december 24-én kétévi börtönbüntetésre ítélte. Szabadult. Az Országos Onkológiai Intézet orvosa lett. Ismét őrizetbe vették 1956. október 13-án, de hamarosan szabadult. A Legfelsőbb Bíróság 1957. október 12-én felmentette a vádak alól. Az Országos Onkológiai Intézetben folytatta orvosként pályáját. Nevét felsorolták 1962 augusztusában azok között a törvénysértést elkövetők között, akik már nem dolgoztak a Belügyminisztériumban, elbocsátották őket, vagy nyugállományba kerültek.

JANKÓ Péter, dr. (Pápa, 1907. augusztus 20. – Budapest, 1955. szeptember 15.) édesapja iskolaigazgató volt.

Igazolása előtt a Pestvidéki Királyi Törvényszék bírója. A Budapesti Népbíróságon ítélkezett 1945. május 9-től, tanácselnöke, majd a másodelnöke 1946. február 13-tól. Halálra ítélte vitéz nemesmiticzi Jaross Andor belügyminisztert, Baky László és vitéz dr. Endre László belügyi államtitkárokat 1946. január 7-én, majd Szálasi Ferencet és társait március 1-jén és így tovább. A Magyarországi Szociáldemokrata Párt tagja lett 1946 őszén, átlépett a Magyar Kommunista Pártba 1948. március 20-án. A köztársasági elnök 1946. december 19-én kúriai bírává nevezte ki. Hivatali esküt tett 1947. január 15-én, de továbbra is másutt ítélkezett. A Budapesti Népbíróság különtanácsának elnökeként a Magyar Testvéri Közösség tagjaival szemben indított koholt büntetőeljárások főperében, 1947. április 16-án halálra ítélte dr. Donáth Györgyöt.

Az igazságügyi tárca a Népbíróságok Országos Tanácsának átszervezése miatt felmentette a Budapesti Népbíróság másodelnöki és tanácselnöki tisztéből 1948. január 23-án, és a népbíróságok másodfokú fórumához jelölte ki tanácselnöknek. A minisztérium állását 1949. augusztus 22-én megszüntette, kinevezte ugyanezen a napon – a Rajk–Brankov-ügy elsőfokú tárgyalása miatt – a Budapesti Népbíróság elnökévé, e tisztségét betöltötte szeptember 7-től november 1-jéig. 1949. szeptember 24-én kihirdette a három halálos ítéletet. A népbíróság megszűnte miatt október 17-én mentette fel a tárca a hó végével. A Népbíróságok Országos Tanácsánál jelentkezett 1949. november 2-án. A Népköztársaság Elnöki Tanácsának határozatával november 16-tól a Legfelsőbb Bíróság frissen felállított IV. B. tanácsának tanácselnöke lett, esküt tett december 8-án. A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1950. december 6-án elfogadta a Legfelsőbb Bíróság másodelnökének, az volt 1950. december 16-tól öngyilkosságáig. Dr. Molnár elnöki kinevezése után, 1953. augusztus 24-én a Minisztertanács körözéses szavazással személyi bért fogadott el számára. Öngyilkos lett.

JANOVICH Tibor, dr. (Szatmárnémeti [köznapi elnevezése Szatmár], 1890. augusztus 18. – ?) kúriai bíró 1945. december 27-től. Felmentették és áthelyezték 1948. augusztus 19-én a Budapesti Ítélőtáblához. Feleségével együtt 1951-ben kitelepítették a fővárosból Heves megyébe.

JÁSZAI Dezső, dr. (Böhönye, 1907. november 26. – Budapest, 1989. augusztus 9.) a jogi egyetemet 1931-ben fejezte be. 1927-től éveken át volt díjnok, majd bírósági fogalmazó. 1939-ben lett bíró, járásbírói tevékenységét 1940-ben a Csurgói Királyi Járásbíróságon

kezdte meg. 1945-ben vizsgálóbíró, majd a Kaposvári Népbíróság tanácsvezetője; helyettes elnöke lett 1946-ban, hivatalát a népbíróság megszűntéig, 1948 szeptemberéig töltötte be. Ezt követően a megyei büntetőtörvényszék, utóbb Kaposvári Megyei Bíróság bírója, tanácsvezetője volt 1949. január 25-től, elnöke 1955. november 28-tól 1957. január 31-ig. Azután, hogy január 15-én átvette dr. Csendes Károlytól a tárcabéli kinevezését, „haladéktalanul" munkába állt, és hetekkel később, 1957. február 25-én adta át korábbi munkakörével összefüggő feladatait Kaposvárott. A tárca Bírósági (Felügyeleti) Főosztályát 1961 végéig, a Törvényelőkészítő Főosztályát 1962 elejétől vezette. Nyugállományba vonult 1968. január 31-én.

Az igazságügyi kormányzat részéről ő készítette elő a Magyar Szocialista Munkáspárt Politikai Bizottságának 1957. júliusi és decemberi határozatait, amelyeket a „belső reakció elleni harc", illetve „büntetőpolitikánk néhány kérdéséről" címmel tárgyaltak az illetékes pártvezetők. Ezeknek a párthatározatoknak a végrehajtásával teljesedett ki a kádári megtorlás. Az osztály munkatársainak, vezetőinek feladata a párthatározatok végrehajtásának ellenőrzése volt.

JÁVOR Iván (korábban Jakubovics), dr. (Debrecen, 1919. október 23. – Budapest, 1993. május 7.) részt vett a németellenes mozgalomban a XIII. kerületi kisegítő karhatalmi alakulat tagjaként. Debrecenben lett népügyész, de hamarosan berendelték az igazságügyi tárcához. A Budapesti Büntetőtörvényszéken, a Valuta és Uzsorabíróságon ítélkezett 1946 tavaszától, tagja volt a statáriális büntetőügyeket tárgyaló tanácsnak 1947 vége és 1949 áprilisa között tanácsvezetőként. A honvédelmi miniszter a Magyar Dolgozók Pártja javaslatára előléptette alezredessé, és a Budapesti Katonai Törvényszék parancsnoka volt 1950. december 2-ig, őrizetbevételéig. Elsőfokú tanácsával ítélkezett a Pálffy György, valamint a Sólyom László és társai büntetőperekben és azok mellékpereiben.

Pálffy és társai büntetőügyében három napon keresztül dolgozott a Belügyminisztérium Államvédelmi Hatóságánál a vádiraton. Az ítéletet – mint dr. Soós Károly katonai főügyésznek elmondta – nem ő fogalmazta, hanem a pártonkívüli hadbíró őrnaggyal, Fehér Józseffel készíttette el.

A Budapesti Katonai Törvényszék 1951. március 28-án tízévi, a Katonai Főtörvényszék 1951. június 22-én tizenkét évi börtönbüntetésre ítélte. A Katonai Felsőbíróság 1954. április 27-én hatályon kívül helyezte ítéleteit, új büntetőeljárást rendelt el. A Pécsi Hadbíróság (a Budapesten tartott tárgyalást követő ítéletével) 1954. július 7-én hétévi börtönbüntetésre marasztalta el. A Katonai Felsőbíróság 1954. szeptember 14-én helybenhagyta ítéletét, egyúttal szabadlábra helyezte. Ezt követően különböző munkahelyeken dolgozott. Szabadulása után előbb segédmunkásként a Ganz Kapcsolók és Készülékek Gyárában, végül osztályvezető jogászként a Gheorghiu-Dej Hajógyárban. Nevét felsorolták 1962 augusztusában azok között a törvénysértést elkövető bírók között, akik akkor már nem dolgoztak az igazságügyi apparátusban.

JÁVOR Pál (korábban Blumberger), dr. (Budapest, 1906 – [Izrael] ?), *„Jánosi Pál"*. A Katonai Főügyészség helyettes vezetője volt. A vádhatóságot képviselte a szociáldemokratákkal szemben indított több büntetőperben. Izraelbe kivándorolt 1957. április 12-én. Dr. Ledényi mellett az ő neve vált ismertté azok közül a bírók, ügyészek közül, akik 1956 ősze előtt az államvédelemmel – annak ügynökeként – együttműködtek, ő 1951. május 7. és 1953. október 20. között.

JESZENSZKY Ferenc, dr. (Bustyaháza, 1905. szeptember 23. – Budapest, 1990. február 12.) édesapja erdőmérnök volt.

Az elemit Huszton, a gimnáziumot a Máramarosszigeti Református Gimnáziumban (1915–1920), majd Budapesten (1920–1923) végezte. 1923-ban érettségizett a Budapesti I. kerületi Állami Gimnáziumban. Böhm Sándor szállítmányozó cégénél volt tisztviselő 1923 és 1925 között, közben végezte jogi tanulmányait a budapesti tudományegyetemen, 1927. október 27-én kapta meg jogi diplomáját. A Jászberényi Királyi Járásbíróságnál volt joggyakornok 1928. február 17-től és 1929-ben, majd a Pestvidéki Királyi Törvényszéknél 1929 és 1934 között. Közben letette az egységes bírói és ügyvédi vizsgát 1932. június 28-án. Törvényszéki jegyzővé nevezték ki 1935. június 28-án, e szolgálatát 1936. június 30-ig teljesítette.

1934-ben jogi szakértőként rendelték be szolgálattételre a Pénzügyminisztériumba „a gazdasági világválság során összekuszálódott mezőgazdasági hitelügyek jogi rendezésére". 1936. június 30. és 1938. június 30. között pénzügyi titkár volt a gazdatartozások rendezésével foglalkozó főosztályon, 1937 júliusától miniszteri titkári címmel és jelleggel. 1935-ben a Védett Birtokok Főfelügyeletéhez osztották be. 1938. június 30-tól 1941. június 30-ig miniszteri titkárként működött, 1938. februártól az Országos Földhitelintézet felügyelő bizottságának tagja lett. 1939-től a Védett Birtokok Főfelügyeleténél a gazdatartozások egyezségi rendezésére szervezett különbizottság Pénzügyminisztérium által delegált tagja volt.

1941. június 30-tól 1945. márciusig miniszteri osztálytanácsos. 1941-től a Pénzügyminisztérium delegáltja volt a Belügyminisztérium kihágási tanácsában. Tagja a Védett Birtokok Főfelügyeletének, a Pénzintézeti Központ igazgatóságának a Pénzügyminisztérium által delegált helyettes tagja. 1941. februártól az Országos Földhitelintézet igazgatóságának póttagja, 1941. április 30-tól pedig a kolozsvári székhelyű Erdélyi Ipari Munkaszervező Intézet igazgatósági tagja.

A pénzügyminiszter megbízásából 1941. június 12-én a román államadóssági címletek utólagos letétbe helyezése, illetőleg az utólagos bejelentés elfogadására vonatkozó kérelmeket véleményező bizottságnak, majd 1942. novemberben a visszafoglalt délvidéki területen kibocsátott betéti okmányok megjelölésére alakított döntőbizottságnak is elnöke lett. 1943-tól lett a Hitelügyi Főosztály helyettes vezetője. 1944-ben a „zsidóvagyonok intézésével bízták meg". Miniszteri tanácsosi címet és jelleget nyert 1945 márciusában, az igazolóbizottság 1945. április 20-án igazolta, a Pénzügyminisztériumban 1946. július 29-ig működött.

A Magyar Nemzeti Bank vezérigazgatója volt 1946. július 29. és 1952. február 29. között, tagja volt a Gazdasági Főtanácsnak is. 1946. augusztus 6-án ő fogadta a Keleti pályaudvaron az „aranyvonatot", és vette át az amerikai hadseregtől a banknak visszaszolgáltatott 30 tonnás aranykészletet. Aláírása hatféle forintbankjegyen szerepelt (az 1947. február 27-i és 1949. október 24-i kibocsátású tíz-, húsz- és százforintoson). A magyar békedelegáció gazdasági csoportjának budapesti összekötője volt 1946. szeptember 13-tól kormányhatározat alapján. 1945-től párttagként a Magyarországi Szociáldemokrata Párt Országos Gazdaságpolitikai Bizottságának és 1947-től az állami bankok intézőbizottságának volt a tagja. Ebben az esztendőben hivatalos kiküldetésben volt a Szovjetunióban a „potsdami szerződéssel kapcsolatban pénzügyi tárgyalások céljából". 1949-ben – megszakításokkal – Franciaországban, Nagy-Britanniában és Svájcban is teljesített külhoni szolgálatot.

1952. február 1-jén leváltották vezérigazgatói posztjáról, mert Gerő szerint „nem hitt az ötéves tervben". A Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1952. február 23-án a Legfelsőbb Bíróság egyik büntető tanácsvezetőjének nevezte ki, szerkesztője volt a *Bírósági Határozatok* szaklap büntetőjogi rovatának, társszerkesztője a *Büntetőjogi Határozatok Döntvénytár*ának. A Legfelsőbb Bíróságon 1952. március 1-jén kezdte szolgálatát, és a teljes ülésen, két nappal később tett esküt. A Magyar Dolgozók Pártjának 1948-tól volt a tagja, a legfelsőbb bírósági alapszervezetben 1952. március 3-tól tevékenykedett.

A Legfelsőbb Bíróság Forradalmi Bizottmányának elnöke lett az '56-os forradalom és szabadságharc idején. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa felmentette 1956. december 29-én, erről az elnöki állásába visszahelyezett dr. Domokost még aznap értesítette az igazságügyi

kormánymegbízott, aki a szolgálat alól is felmentette. Munkaviszonya 1957. január 13-án szűnt meg. A Magyar Szocialista Munkáspártnak már nem lett tagja.

Kérészéletű ügyvédi tevékenységet folytathatott 1957. február 26. és november 2. között, de a Budapesti Ügyvédi Kamara névjegyzékéből már július 29-én törölték. Az első legfőbb ügyész, Czakó Kálmán az idő tájt már a Kávészeripari Vállalat igazgatója volt. Nála jelentkezett fizikai munkásnak 1958. szeptemberben, sikertelenül. Az 1963-as amnesztia után ismét jogászként dolgozhatott, a Budapesti Gép- és Vegyipari Szövetkezetek Szövetsége jogi irodájának jogtanácsosaként.

A Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1989-ben az igazságügy-miniszter javaslatára hatályon kívül helyezte azt az 1959-es határozatot, amelyben a részére 1950 áprilisában adományozott Magyar Népköztársasági Érdemrend IV. fokozata s az 1954 decemberében adományozott Munka Érdemrend kitüntetéseket „az ellenforradalom alatt tanúsított magatartása miatt" megvonták. A vizsgálat során megállapították, hogy a Forradalmi Bizottmány elnökeként semmiféle ellenforradalmi tevékenységet nem fejtett ki. Közúti baleset következtében hunyt el.

JEVDOKIMENKO, Georgij Sztyepanovics (Venyev, 1914. október 20. – ?, 1996. szeptember 24.) 1939-ben fejezte be az NKDV főiskoláját, utána operatív megbízott lett. A Nagy Honvédő Háború alatt különböző frontokon a különleges belügyi egységekben, illetve a kémelhárításnál teljesített szolgálatot. 1945 júniusától a magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság Felügyelete vezetőjének helyettese. 1947 őszétől az Állambiztonsági Minisztérium Kémelhárítási Igazgatóságának osztályvezető-helyettese, illetve vezetője a Középső Hadseregcsoportnál.

Állambiztonsági ezredes, 1949–1950-ben a Magyarországra vezényelt szovjet főtanácsadó helyettese volt. A Rajk–Brankov-ügyben kihallgatta dr. Szőnyi Tibort és dr. Szebenyi Endrét. Főtanácsadó volt 1950. december 5-től 1951. november 5-ig a magyar államvédelmi szerveknél. Ekkor Rákosi követelésére hívták vissza a Szovjetunióba. Az Állambiztonsági Minisztérium Habarovszki területi Igazgatósága helyettes vezetője 1953 februárjáig, majd a Belügyminisztérium 2. Főigazgatóságán dolgozott. 1954 és 1959 között a KGB főtanácsadója Lengyelország Belügyminisztériumában.

Az 1960-as években a KGB *(Komityet Goszudarsztvennoj Bezopasztnosztyi)*, az Állambiztonsági Bizottság munkatársaként a krasznodari területen, Rákosi száműzetése körzetében dolgozott, ahol ismét találkoztak. Nyugdíjas volt 1975-től.

JÓNÁS Béla, dr. (Eger, 1905. szeptember 8. – Budapest, 1956. november 4.) egri ügyvéd. A szovjet hadifogság után, 1948. november 17-től a Budapesti Népbíróság tanácselnöke lett. Az igazságügyi tárca vezetője felmentette tisztségéből őt és tizenegy társát (dr. Jankó Péterrel együtt) 1949. október 17-én, mert a hó végével megszűnt a Budapesti Népbíróság. Tanácsvezető volt ezt követően a Budapesti Büntetőtörvényszéknél, majd jogutódjánál. A Budapesti Megyei Bíróság megbízott elnöke volt 1953 augusztusában. Felmentették bírói tisztségéből 1956. október 30-i hatállyal, munkaviszonya a Munka Törvénykönyve 29. § (1) bek. c) pontja alapján gyakorolt felmondás folytán 1956. november 14-én megszűnt. Mindezek a hivatalos papírokon olvashatók. A valóságban viszont öngyilkos lett 1956. november 4-re virradóan. Ítélkezett a Rajk–Brankov-ügy mellékpereiben, az SZDP-, illetve a Szűcs-ügyben.

JUHÁSZ Andor, dr. (Kassa, 1864. szeptember 17. – Budapest, 1941. szeptember 25.) a középiskolát Kassán, a jogot a Kassai Királyi Jogakadémián és a budapesti királyi tudományegyetemen végezte, 1887 júniusában avatták. Édesapja ügyvédi irodájában kezdte joggyakorlatát szülővárosában.

Bírósági pályájának kezdete 1886. szeptember 4., joggyakornok a Kassai Királyi Törvényszéken. 1888-tól járásbírósági aljegyző, 1890. április 14-től a Miskolci Királyi Törvényszéken bírósági jegyző volt. A Miskolci Királyi Járásbíróságon aljárásbíró 1891-től, majd visszatért Kassára 1892-ben, ahol a következő esztendőtől berendelték tanácsjegyzőnek a Kassai Királyi Ítélőtáblához, 1894-től tanácsjegyző albíró. A Kassai Királyi Törvényszéken 1895-től bíró 1898-ig, onnantól a Kassai Királyi Ítélőtábla elnöki titkára, 1901-től pedig bírója lett.

A Magyar Királyi Kúriához berendelték 1906. decemberben, ahol kisegítő, majd előadó bíró fél évtizeden keresztül. A Budapesti Királyi Törvényszék elnöke 1911. augusztus 23-tól, esküt tett 1911. szeptember 4-én. A Budapesti Királyi Ítélőtábla elnöke 1915. július 18-tól, esküt tett 1915. augusztus 7-én. A kommün alatt, 1919. március 28-án letartóztatták, túszként tartották fogva két héten keresztül a Gyűjtőfogházban. Ő hirdetett másodfokon ítéletet a távol lévő Károlyi Mihály perében, 1923. június 29-én, helybenhagyva a korábbi határozatot (a gróf vagyona az államra szállt). Ítélőtáblai bírótársaitól 1925. szeptember 3-án búcsúzott el. A kormányzó 1925. augusztus 11-én határozott kúriai elnöki kinevezéséről, a teljes ülésen tett esküt szeptember 12-én. A Magyar Királyi Kúria elnöke 1934. szeptember 30-ig, amikor nyugállományba vonult. A főrendiháznak 1916 és 1918, a felsőháznak 1927 és 1940 között volt a tagja.

JUHÁSZ István, dr. (Makó, 1877. december 24. – ?) joghallgatóként dolgozott 1895. szeptember 10-től a Budapest Fővárosi Közmunka Tanácsnál. Igazságügyi szolgálatát megkezdte a Temesvári Királyi Törvényszéken díjas joggyakornokként 1899. február 15-én. Jogtudorrá avatták a Kolozsvári Ferencz József Tudományegyetemen 1902. június 21-én. Az egységes bírói és ügyvédi vizsgáit befejezte 1904. május 28-án. A Szegedi Királyi Törvényszéken 1908. november 27-től törvényszéki, királyi ítélőtáblai bíró címmel felruházva 1922. augusztus 14-től, kinevezve a Szegedi Királyi Ítélőtáblához 1926. december 11-én. Kúriai bíró 1939. december 31-től, esküt tett 1940. január 30-án.

1945. május 31-én igazolták. 1946. augusztus 17-én „B"-listára helyezték, szabályszerű végelbánással 1946. augusztus 31-től. Visszavették 1946. november 25-én. A 70. évét betöltve, tovább ítélkezhetett. Nyugállományba vonult 1948. május 31-én.

JUHÁSZ László (Kötegyán, 1923 – Budapest, 1953. január 10.) apja csarnoki kereskedő.

Négy polgárit végzett, 1939-től vaseszergályos-tanonc volt a MÁVAG-ban, 1942-ben szakmai érem kitüntetést kapott szabadulásakor. A gimnázium öt osztályát magánúton fejezte be. Kisegítő karhatalmi alakulat szervezésében vett részt a fővárosban a németellenes mozgalomban, csoportja azonban lebukott, ő maga bujkált 1944. december végéig.

A MÁVAG-ba tért vissza a harcok elültét követően, a hídosztályon dolgozott. A Magyar Kommunista Pártnak az 1945-ös kezdetektől, majd az üzemi bizottságnak a tagja. Átszervezte az üzemi sajtót, a *Kalapács* szerkesztője volt. 1949. november és 1950. augusztus között pártiskolát és esti egyetemet is végzett.

A Magyar Dolgozók Pártja Szervező Bizottsága 1948. július 30-án elfogadta a káderjavaslatok között, hogy a Nagy-Budapesti Pártbizottság Szervezési Osztályán termelési referens legyen. 1948 augusztusától a Szervezési Osztály termelési alosztályának vezetőjeként önállóan alakította ki munkakörét, feletteseivel folyamatosan egyeztetve. A Magyar Dolgozók Pártja Nagybudapesti Pártbizottságának Titkársága 1949. július 21-én elfogadta, hogy a *Szabad Nép* szerkesztője, Horváth Márton felelős szerkesztő helyettese legyen. A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága úgy határozott erről az előterjesztésről 1949. július 27-én, hogy Horváth beszéljen vele, s ha kifogás merül fel részéről, akkor ismét tárgyalni kívánnak erről.

A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1951. január 24-én elfogadta az aznap készült, Péter Gábor és Keleti támogatta előterjesztést. A *Szabad Nép*től helyezték át, és kinevezték

1951. február 2-án az Államvédelmi Hatóság Vizsgálati Főosztályának élére államvédelmi ezredesként. Özvegye szerint Péter Gábor és társai letartóztatása idején azért követett el öngyilkosságot, mert jobboldali szociáldemokratasággal gyanúsították meg, és nem kívánt sorsukban osztozni. Mielőtt végzett magával, édesanyját is megölte. Utóda 1953. január 14-től Zsidi Gyula* ugyancsak államvédelmi ezredes lett.

KABELÁCS Pál István (Budapest, 1937. február 11. – Budapest, 2020) ferencvárosi felkelő, testvérével, Károllyal együtt állították bírói elé. A Fővárosi Bíróság 1957. május 22-én szervezkedés bűntette miatt halálra, a Legfelsőbb Bíróság 1957. június 28-án tizenöt évi börtönbüntetésre ítélte. Az 1963-as közkegyelmi intézkedés során szabadulhatott. Ő és testvére – akikkel visszaemlékezés készült 1992-ben – még leveleztek egy harmadik, 1956 decemberében Kanadába menekült, Vancouverben élő testvérükkel, az 1925-ben született Kabelács Rudolffal is. A Fővárosi Közterület Fenntartó Vállalattól vonult nyugállományba.

[Kabelács Károly Ferencet (Budapest, 1926. május 15. – Budapest, 2010. október 16.) letartóztatták 1957. március 25-én. A Budapesti Fővárosi Bíróság 1957. május 22-én, a Legfelsőbb Bíróság 1957. június 28-án egyaránt tizenöt évi szabadságvesztésre ítélte. Szabadult 1963. április 3-án. A Fővárosi Bíróság 1994. június 23-án ítéletét semmissé nyilvánította.]

KABELÁCS Vilmos (Pestszentlőrinc, 1930. március 30. – ?) leszerelt rendőrtiszt, a kispesti húsfeldolgozónál dolgozott 1956 októberében. Megsebesült 24-én. Nem tartóztatták le, mert 1956. december 17-én elmenekült. Belgiumban telepedett le. Távollétében folytatták le a vele szemben indított büntetőeljárást. A nyomozást befejezték 1957. május 13-án. A Budapesti Katonai Ügyészség 1957. szeptember 16-án vádat emelt vele szemben. A Budapesti Katonai Bíróság Odler János vezette tanácsa 1957. november 30-án, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma 1958. február 11-én egyaránt halálra ítélte.

KÁDÁR Ignác, dr. (Kézdialmás, 1925. január 19. – Kiskunfélegyháza, 1987. augusztus 17.) a szovjet hadifogságban letöltött három esztendőt követően asztalosként dolgozott. Elvégezte a Bírói és Államügyészi Akadémia harmadik évfolyamát. Az igazságügyi tárcánál lett előadó 1953. április 10-től az Ügyészi Felügyeleti Főosztályon. Ezt követően a Kecskeméti Államügyészségen államügyész, végül a városi és járási ügyészség megbízott vezetője. Áthelyezték a Budai Járási Ügyészségre. A forradalom után, 1956. december 22-én beosztották a Fővárosi Ügyészség Politikai Osztályára. Az „ellenforradalom alatti" magatartása ellen kifogás nem merült fel. Rendkívüli szorgalommal, odaadással vette ki részét az „ellenforradalmi bűnügyek" előkészítéséből. Számos büntetőügyben öntevékenyen nyomozott, személyesen vett részt a nyomozásokban és azok irányításában (újpesti „ellenforradalmárok" bűnügye). Kétszer kapott hatszáz forint jutalmat, előbb, 1957. október 31-én „az ellenforradalmi bűnügyekben tanúsított következetes, harcos magatartásáért és kiemelkedő vádképviseletéért", majd 1959. április 3-án „az újpesti ügyben tanúsított helytállásáért, szorgalmáért, rendkívüli ügybuzgalmáért". A Budapesti XX. kerületi Ügyészség kerületi ügyésze (első embere) volt 1957. augusztus 10. és 1961. január 24. között. Majd beosztott ügyész lett a Fővárosi Főügyészség Politikai Osztályán. Fegyelmi büntetést kapott 1962. január 29-én, mivel „egyes politikai ügyekben több olyan intézkedést tett, melyek a Fővárosi Főügyészség Politikai Osztályának eddigi helyes állásfoglalásaival ellentétesek voltak". Munkaviszonya 1962. március 15-én szűnt meg, hozzájárulással távozott a vádhatóságtól.

A kádári megtorlás során a nyomozást felügyelte Kósa Pál és társai, az újpesti forradalmárok büntetőügyének vizsgálatakor, Rusznyák László, ifj. Rizmayer József, továbbá Kósa Pál és társai, továbbá Törzsök Géza és társa, végül Somlai István büntetőeljárásának ügyészségi szakaszából is kivette részét. Mindegyik vádlottat kihallgatta, s különböző intézkedéseket hozott. Az elsőfokú büntetőeljárás során a vádhatóságot képviselte Somlai, Rusznyák László, ifj. Rizmayer József, Kósa Pál és társai esetében. Kivégezték utóbb Somlait, ifjabb Rizmayert és Harazin Jánost, Rusznyákot, Czimert, Laurinyeczet, Bánt és Ekrem Kemált, Kósát, Gábor Lászlót, Koszterna Gyulát, Csehi Károlyt, Somlyói Nagy Sándort, Rajki Mártont és Gémes Józsefet, továbbá Törzsököt is.

KÁDÁR János (korábban Czermanik, Csermanek) (Fiume, 1912. május 26. – Budapest, 1989. július 6.), *„Lupták János", „Róbert"*. Munkás, majd kommunista párt- és állami vezető. Őrizetbe vették 1931. november 9-én, szabadult 1932. februárban. Ismét letartóztatták 1933. június 19-én (másutt: 21-én). A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék október 4-én kétévi fegyházbüntetésre ítélte. Kizárták a Kommunista Ifjúmunkások Magyarországi Szövetségéből, mert Sebes Györgyre* tett terhelő vallomást. Fogoly a Gyűjtőfogházban, 1933. október 6. és 1935. január 24. között, ideiglenesen szabadult a jogerős ítélet meghozataláig. A Magyar Királyi Kúria jogerőre emelte a Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék ítéletét, ezért fegyenc volt Szegeden a „Csillagban" 1937. január 22. és 1937. február 2. között. 1944. áprilisban letartóztatták az ország déli határán, szökési kísérlet miatt kétévi börtönbüntetésre ítélték. A budapesti, VIII. Conti utcai büntetés-végrehajtási intézet nyugatra történő evakuálásakor november 12-én, Nyergesújfalunál megszökött a Németországba gyalogló menetből. Az 1945. januári pesti harcok elültével a Magyar Államrendőrség Budapesti Főkapitányságának főkapitány-helyettese. 1945–1946-ban a Magyar Kommunista Párt Központi Vezetőségének titkára, 1946 és 1951 között főtitkárhelyettes. 1951. április 20-án őrizetbe vették, 1951. december 18-án a Budapesti Megyei Bíróság, 1952. december 26-án a Legfelsőbb Bíróság egyaránt életfogytig tartó fegyházbüntetésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1954. július 22-én felmentette a vádak alól, aznap szabadult.

A Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottsága 1954. augusztus 11-től visszahelyezte párttagsági jogaiba. Két héttel később, augusztus 25-én elfogadta, hogy Budapesten kerületi titkár legyen (a VIII. vagy a XIII. kerületben). A Budapesti Pártbizottság egy héten belül tett javaslata alapján ez a XIII. kerület lett. A Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottsága 1955. június 2-án elfogadta a javaslatot, és a Magyar Dolgozók Pártja Pest Megyei Pártbizottságának első titkára lett. 1956. július 18. és október 23. között a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének titkára, utána első titkár 28-ig, a Magyar Dolgozók Pártja hattagú elnökségének elnöke a párt megszűnéséig. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának első titkára, majd főtitkára, elnöke haláláig. Belügyminiszter 1948. augusztus 5. és 1950. június 23. államminiszter 1956. október 30. és november 1., illetve 1958. január 28. és 1961. szeptember 13. között. Miniszterelnök 1956. november 4. és 1958. január 28., illetve 1961. szeptember 13. és 1965. június 30. között. Az 1956. november 4-ét követő megtorlás legfőbb felelőse.

KÁDÁR Mihály, dr. (Dunapentele, 1895. augusztus 8. – Budapest, 1968. március 1.) az olasz fronton hadifogságba esett az első világháborúban. A budapesti orvostudományi kart végezte el, a Magyar Államvasutak Kórházának szülész-nőgyógyász főorvosa lett, 1930 és 1933 között a Soli Deo Gloria Református Diákmozgalom elnöki tisztét is betöltötte. Letartóztatták 1945. szeptember 8-án. A Budapesti Népbíróság 1946. május 18-án tizenöt évi, a Népbíróságok Országos Tanácsa 1947. május 19-én hétévi fegyházbüntetésre ítélte. Szabadult 1952. szeptember 19-én, de nem térhetett vissza lakásába, hanem kitelepítették Bárándra, a közeli Szerep körzeti orvosa lett. Majd a Dunántúlon Gyúró melletti faluban, végül Sztálinvárosban volt orvos nyugdíjazásáig. Az utolsó hónapjait Szentendrén töltötte. Egy fővárosi kórházban hunyt el. Farmoson temették rokonsága mellé.

KÁDÁR Miklós, dr. (Budapest, 1904. november 15. – Budapest, 1971. szeptember 27.) a budapesti Magyar Királyi Pázmány Péter Tudományegyetemen végzett, 1932. július 5-én ügy-

védi oklevelet szerzett. A Budapesti Ügyvédi Kamara tagja 1933. december 30-tól. Az 1939. évi IV. tc. alapján nem volt zsidónak tekinthető. 1943-ben és 1944-ben azonban hónapokon keresztül munkaszolgálatot teljesített. A nyilaskeresztesek törölték a Budapesti Ügyvédi Kamara tagjai közül. Igazolták 1945. május 22-én.

Az Országos Ügyvédi Tanács elnöke 1946 és 1949 között, a Budapesti Ügyvédi Kamara főtitkára. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karán az 1948/49. tanévtől haláláig a Büntetőjogi Tanszék tanszékvezető docense, majd egyetemi tanára, 1957 és 1961 között dékánja volt.

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Titkársága 1960. július 5-én elfogadta a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Adminisztratív Osztálya javaslatát, hogy az előterjesztés után a Népköztársaság Elnöki Tanácsa megválassza a Legfelsőbb Bíróságra ülnöknek.

KÁDÁR Pál, dr. (Parád, 1912. február 26. – Budapest, 1989. augusztus 2.) jogi tanulmányait Szegeden fejezte be 1935-ben. Ügyvédjelölt 1937. február 13. és 1939. február 26., munkaszolgálatos 1942 és 1944 között. Az egységes bírói és ügyvédi vizsgát 1946. május 20-án tette le. Népügyész Budapesten 1945. május és 1948. január 1. között, majd a Népbíróságok Országos Tanácsának bírója. Innen vezényelték a Katonai Főtörvényszékhez, illetve Felsőbírósághoz, ott ítélkezett 1952. december 31-ig. Defenzív területről 1950. április 12-én azt javasolták, hogy ő legyen az új katonai főügyész. Sikertelenül.

Hadbíró alezredes, tanácselnök lett 1950. május 1-jén, a Katonai Felsőbíróság másodelnöke 1952 közepétől. A szociáldemokratákkal és a Szűcs Ernővel és társaival szemben indított törvénysértő büntetőeljárásokban ítélkezett. A Kohóügyi, majd Kohó és Gépipari Minisztérium Értékesítési Igazgatóságánál dolgozott tovább a Jogügyi Osztályon előadóként, vállalati ügyész volt 1953. január 28. és 1954 augusztusa között. A Budapesti 2. sz. Ügyvédi Munkaközösség tagja volt 1953. augusztus 10. és 1972. december 31. között. Hatvanévesen vonult nyugállományba. Nevét felsorolták 1962 augusztusában azok között a törvénysértést elkövető bírók között, akik akkor még az igazságügyi apparátusban dolgoztak.

KAJLI József (Monor, 1915. június 27. – Budakeszi, 1975. október 30.) a titkosrendőrségen 1945 és 1950 között szolgált, végül államvédelmi ezredesként. A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1949. október 12-én elfogadta Farkas Mihály személyi javaslataival együtt tett előterjesztését követően a fegyházakban uralkodó állapotokat feltáró öttagú bizottság egyik tagjának Pesti János, dr. Ries István, Szabó Piroska* és dr. Zöld Sándor mellett.

A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága a bizottságnak dr. Ries által előterjesztett jelentését 1949. december 14-én módosításokkal fogadta el. Többek között azzal, hogy az összes büntetőintézetben, a közönséges bűnözőknél is, sokkal szigorúbb rezsimet kell bevezetni, az Államvédelmi Hatóság kezelésébe kerül a váci fegyház, ahová a legsúlyosabb politikai bűnösök helyezendők, kisebb intézetet kell létesíteni a büntetés alatt álló specialisták részére, ahol dolgozhatnak, ezek lettek az ún. mérnöki irodák, elsőként Vácott. Dr. Ries újabb, 1950. március 25-i, Titkársághoz küldött jelentésében az igazságügyi tárca őrizetében lévő legsúlyosabb ítéletmértékkel sújtott nem politikai elmarasztaltak április 1-jéig Szegedre történő összpontosítását is tudatta.

Az Államvédelmi Hatóság létrejöttekor, 1949. december 30-án kapta parancsba, hogy megbízták a Határőrség megszervezésével. Főparancsnoki beosztásában 1950. október 24-i hatállyal követte utóda, Piros László. A Magyar Dolgozók Pártja Titkárságának 1951. január 17-i ülése után – ahol Farkas Mihály éles támadást intézett ellene, a távollétében – átdolgozták az előterjesztett határozatot Nagy Imre vezetésével, 1951. február 15-i időponttal és „A Titkárság határozata az ÁVH Határőrség és Belső Karhatalom Politikai osztályának munkájáról" elnevezéssel látva el. Ebben őt és kollégáit „Kajli-féle pártellenes csoportként" illették, amelyet felszámoltak.

Leszerelése után a Fővárosi Gázszolgáltató Vállalat üzemvezetője lett. Letartóztatták 1956. október 5-én Farkas Vladimírral és további négy volt államvédelmissel együtt, de a forradalom és szabadságharc leverését követően szabadult és eljárási kegyelemben részesült. Gépésztechnikusként dolgozott 1962-ben. Nevét felsorolták 1962 augusztusában azok között a törvénysértést elkövetők között, akik már nem dolgoztak a Belügyminisztériumban, elbocsátották őket, vagy nyugállományba kerültek.

KÁLLAI Gyula (Berettyóújfalu, 1910. június 1. – Budapest, 1996. március 12.) tanár, 1931-től kommunista politikus, a Magyar Kommunista Párt Központi Vezetőségének (1945–1948), a Magyar Dolgozók Pártjának Központi Vezetőségének (1948. június–1951. április és 1956. július–október) és a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának tagja 1956 és 1989 között. Külügyminiszter 1949. június 1. és 1951. május 22. között, de már április 20-án letartóztatták. A Budapesti Megyei Bíróság 1951. december 19-én, a Legfelsőbb Bíróság 1952. december 26-án egyaránt tizenöt évi fegyházbüntetésre ítélte. A legfőbb ügyész 1954. május 29-én javasolta szabadlábra helyezését, így nem sokkal a perújítási tárgyalás előtt szabadult. A Legfelsőbb Bíróság 1954. július 22-én felmentette a vádak alól.

A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1954. augusztus 13-án elfogadta a Népművelési Minisztérium javaslatát, miután a Kiadói Tanács korábbi elnökét a Kulturális Kapcsolatok Intézete főtitkárának nevezték ki, hogy ő legyen az utód. Az immár Kiadói Főigazgatóságnak nevezett intézmény éléről felmentették, merthogy a Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottsága 1955. február 10-én elfogadta a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Tudományos és Kulturális Osztálya 1955. február 7-i javaslatát, hogy ő legyen a népművelési miniszter helyettese, miután dr. Non Györgyöt ugyanaznap első helyettesnek fogadták el.

A forradalmat és szabadságharcot követően többször miniszter, majd az egyik miniszterelnök-helyettes 1961. szeptember 13. és 1965. június 30., miniszterelnök 1965. június 30. és 1967. április 14. között. Az országgyűlés elnöke ezt követően 1971. május 12-ig.

KALOTAY Viktor (kinevezésekor még Kirchner), dr. (Sopron, 1874. április 28. – Budapest, 1942. május 20.) Sopronban tanult az evangélikus líceumban. Kúriai tanácselnöki címmel felruházott kúriai bíró 1925. december 20-tól. Berendeltként az igazságügyi tárcánál alkalmazták, a Bírósági, Közjegyzői és Ügyvédi Felügyeleti Osztálynak vezetője volt. Kúriai tanácselnök 1939. december 31-től.

KAPOSI Sándorné (Citrom Teréz) (Sajószentpéter, 1914. július 17. – Budapest, 2000. május 3.) a Magyar Kommunista Pártnak 1945-től volt tagja. A Vörös Október Férfiruhagyár műszaki raktárában fizikai munkásként dolgozott. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Titkársága 1960. július 5-én elfogadta a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Adminisztratív Osztálya javaslatát, hogy az előterjesztés után a Népköztársaság Elnöki Tanácsa megválassza a Legfelsőbb Bíróságra ülnöknek. A Vörös Október Férfiruhagyár műszaki anyagbeszerzőjeként vonult nyugállományba.

KAPU László (Cegléd, 1922. június 20. – Budapest, 1985. május 10.) elemi és polgári iskoláinak elvégzése után 1937. februártól Cegléden egy ügyvédi irodában, 1939. szeptember 1-jétől pedig a Ceglédi Királyi Járásbíróságnál dolgozott irodagyakornokként. A Kecskeméti Királyi Járásbíróságnál kisegítő díjnok 1941. július 8-tól, állandó díjnok 1942. június 23-tól, katonaként szolgált 1943. október 3-tól. Hadifogságba esett 1945. áprilisban, a Szovjetunióból 1947 augusztusában tért haza. 1948. július 20-án a Ceglédi Járásbíróságon helyezkedett el, segédhivatali tisztviselői vizsgát tett 1949. június 2-án. A Bírói és Államügyészi Akadémia

harmadik tanfolyamát 1952/53-ban végezte el. Államügyész lett a Kecskeméti Államügyészségen 1953. április 10-től, áthelyezték 1955. március 17-én a Kiskőrösi, majd 1955. október 7-én a Kunszentmiklósi Járási Ügyészséghez. A Dunavecsei Járási Ügyészségen 1956. február 1-jétől járási ügyészhelyettesként, 1956. május 1-jétől járási ügyészként dolgozott.

A Bács-Kiskun Megyei Ügyészségnél 1957. augusztus 30-tól lett beosztott ügyész. Szolgálati titok megsértése miatt 1958. november 24-én fegyelmi úton elbocsátották az ügyészség kötelékéből. A kádári megtorlás során dr. Szobonya Zoltán elsőfokú büntetőeljárása során a vádhatóságot képviselte. Dr. Szobonyát utóbb kivégezték.

KARAFFA Gyula, dr. (Bodorfa, 1925. december 3. – Budapest, 2001. március 17.) műszerész, a Marx és Mérey cégnél dolgozott 1941-től 1945-ig. 1945-től belügyi dolgozó, végül rendőrtiszt. Elvégezte a Bírói és Államügyészi Akadémia harmadik évfolyamát. Ismét a Belügyminisztériumban dolgozott 1957-ig. A Pest Megyei Ügyészségen ügyész 1957. augusztus 22-től, a nyomozást felügyelte a büntetőeljárás következményeként kivégzett Gombos László, valamint Kásás Andor és társai büntetőügyeiben. Utóbbiban ügyészként kihallgatta Nagy Józsefet, akit a másodfokú büntetőeljárás során kihirdetett halálos ítélet végrehajtásával kivégeztek. Majd a Pestmegyei Főügyészségen 1959. december 22-től a nyomozó csoportnál dolgozott, 1961. március 10-től vezetője, 1971. augusztus 16-tól nyomozás feletti felügyeleti csoportvezető, 1977. február 1-jétől osztályvezető ügyész, 1981. november 7-től főügyészségi tanácsos. Nyugállományba vonult 1984. január 4-i hatállyal.

KARAKAS Albert (Berettyóújfalu, 1873. január 18. – Budapest, 1933. szeptember 5.) kúriai bíró 1931. február 24-től. Hivatali ideje alatt hunyt el.

KARAY Pál, dr. (Pécs, 1881. március 22. – Budapest, 1969. október 7.) kúriai bíró 1930. szeptember 30-tól. Berendelték az igazságügyi tárcához, visszatért 1933. március 7-én. Igazolták. Kúriai tanácselnök 1945. december 27-től. Nyugállományba vonult 1950. augusztus 31-én.

KARCSAY Gyula, dr. (Kenderes, 1869. április 7. – Budapest, 1934. augusztus 28.) középiskoláit követően Budapesten szerzett jogi doktorátust 1896. június 13-án. Ügyvédjelölt 1891 és 1893 között. Igazságügyi szolgálatát díjas joggyakornokként a Szolnoki Királyi Törvényszéken kezdte 1893. október 30-án. Az egységes bírói és ügyvéd vizsgáit befejezte 1897. szeptember 27-én. 1895-től a fővárosban törvényszéki jegyző, de még ebben az esztendőben, visszatérve Szolnokra, albíró lett, 1907. október 11-től a Szolnoki Királyi Törvényszéken bíró. A Pestvidéki Királyi Törvényszéken ítélkezett 1912. december 31-től, felruházva a tanácsvezetés jogával 1914. november 17-én, tanácselnökként 1915. április 4-től. A Budapesti Királyi Ítélőtáblán bíró 1918. április 21-től, felruházva a kúriai bírói címmel 1922. augusztus 14-én. A Magyar Királyi Kúrián 1924. április 15-től bíró. Nyugállományba vonult 1932. december 31-én.

KARDOS Béla, dr. (Újpest, 1913. május 6. – Budapest, 1999. március 2.) a négy elemit elvégezve kifutófiúként helyezkedett el Schneider József újpesti műlakatosnál, 1927 és 1931 között bentlakásos tanonc volt. A Mauthner Testvérek és Társai Bőrgyár Részvénytársaságnál 1931 és 1940 között dolgozott, ahol kitanulta a tímárszakmát is. A Budapest Székesfőváros Közlekedési Részvénytársaságnál dolgozott 1940. februártól lakatosként. Az elemi iskola ötödik és hatodik osztályát 1943–1944-ben végezte el.

A Magyar Kommunista Párt tagja 1945-től, az év végétől Budapest Székesfőváros Közlekedési Részvénytársaságnál műszaki szolgálatvezető Angyalföldön. 1947-ben hat hónapos közigazgatási iskolát végzett. A Büntetőbírói és Ügyészi Akadémia hallgatója 1949. szeptember 14-től, utána 1950. szeptember–októberben hathetes tartalékos hadbírói tanfolyamot végzett. A Pécsi Katonai Ügyészség állományában századosként lett ügyész, innen hadbírói beosztásban a Budapesti Központi Katonai Ügyészségre vezényelték.

Az ügyészség 1952-es átszervezését követően júliustól a Budapesti Katonai Ügyészség ügyészeként tevékenykedett. 1952. november 7-től őrnagyként.

A forradalom és szabadságharc leverését követően az elsők között írta alá a Tiszti Nyilatkozatot, majd részt vett a Magyar Szocialista Munkáspárt ügyészségi alapszervezetének létrehozásában. Előléptették 1957. április 30-án alezredessé. Az Eötvös Loránd Tudományegyetemen 1951-ben megkezdett tanulmányait befejezve, 1957. októberben jogászdoktori oklevelet szerzett.

A kádári megtorlás során a legsúlyosabb ítéletet indítványozta Kiss István esetében a Budapesti Katonai Bíróság tárgyalásán, akit 1958. július 21-én halálra ítéltek. A Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma 1958. szeptember 21-án helybenhagyta az ítéletet, a kegyelmi kérelem elutasítását követően Kiss Istvánt kivégezték.

1959-ben egészségügyi okokból nyugállományba vonult.

KARDOS György (korábban Kastreiner) (Budapest, 1918. október 20. – Budapest, 1985. december 27.) kereskedősegéd, sportújságíró, majd 1941-től megszakításokkal munkaszolgálatos. A Kommunisták Magyarországi Pártjának tagja 1938-tól. A Honvédelmi Minisztérium Katona Politikai Osztályán alkalmazták 1945. augusztus 1-jétől, majd 1948 októberében alezredes, az Államvédelmi Hatóságba történt beolvadáskor, 1950. február 1-jén már a katonai elhárítás vezetőjének helyettese. Három hónappal később eltávolították, a *Friss Ujság* szerkesztője lett. Letartóztatták 1950. október 3-án. A Budapesti Katonai Törvényszék hétévi és hathavi börtönbüntetésre ítélte 1951. március 21-én. Szabadult 1954. április 14-én. A Katonai Felsőbíróság 1954. október 28-án felmentette a vádak alól. A Magyar Dolgozók Pártja Központi Ellenőrző Bizottsága 1954 őszén visszavette a pártba. Előbb az Egyesült Izzóban dolgozott, majd a Budapesti IV. kerületi Vendéglátóipari Vállalat igazgatója lett. A Honvédelmi Minisztérium határon túli katonai hírszerzési osztályán dolgozott 1956 és 1961 között, utána lett a Magvető Kiadó igazgatója.

KARIKÓ Sándor, dr. (Debrecen, 1926. november 2. – Budapest, 2005. szeptember 13.) a debreceni Állami Fiúgimnáziumot 1946-ban fejezte be. 1946-ban szülővárosában, majd 1949-től Szegeden az egyetem jogi fakultásán tanult, 1951-ben szerzett oklevelet, kitüntetéssel végzett. 1950-től tagja lett a Magyar Dolgozók Pártjának. A Zalaegerszegi Megyei Bíróságon két hónapig fogalmazó, majd közvádló volt a Szegedi Államügyészségen. Miután behívták katonának, önként jelentkezett a Néphadsereghez 1951-ben. Főhadnagyként osztották be fogalmazónak 1951. november 1-jétől a Szegedi Katonai Ügyészséghez. 1952. júliustól az Országos Légierő Parancsnokság Hadbíróságán lett beosztott bíró, 1954. áprilistól a bíróság elnöke. A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága az 1955. április 7-i javaslatot elfogadta május 9-én. A Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumának tagja lett 1955. június 23-tól. A forradalom alatt és után, 1957 júniusáig a törökbálinti Honvéd Tüdőgyógyintézetben gyógykezelték, november 7-én őrnaggyá léptették elő. A kádári megtorlás során három végrehajtott halálos ítélet meghozatalában vett részt.

A Budapesti Katonai Bíróság 1957. november 30-án kihirdetett ítéletét másodfokon helybenhagyta a dr. Szimler János vezette katonai tanács. Ennek tagjaként 1958. február 11-én távollétében halálra ítélte Bányai Lászlót és Kabelács Vilmost. Dr. Szijártó Károly tanácsának előadó bíró tagjaként ítélte halálra Kiss Istvánt 1958. szeptember 20-án, akit a kegyelmi kérelem elutasítása után kivégeztek.

A Budapesti Katonai Bíróság elnöke volt 1961. július 1. és 1965. november 15. között. Alkoholizmusa miatt fegyelmi eljárás után mentették fel, de visszahelyezték a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumához tanácsvezetőnek. 1973. július 1-jétől volt nyugállományban.

KÁROLYI Márton (korábban Wiegner) (Nagykároly, 1911. május 9. – Budapest, 1988. március 19.) az Államvédelmi Hatóság VI. Jogi és Börtönügyi, később Vizsgálati Főosztályának előbb egyik helyettes irányítója, majd vezetője 1950. június 23. és 1951. február 2. között államvédelmi alezredesként. A VI/1. Vizsgálati Osztályt is vezette párhuzamosan 1950. november 1-jéig. Az Államvédelmi Hatóság állományából 1952. január 18-án végleg törölték. Az igazságügyi tárcánál volt osztályvezető, amikor 1953. január 17-én őrizetbe vették. A Budapesti Hadbíróság 1953. december 24-én – Péter és társai büntetőügyében – tizenkét évi börtönbüntetésre ítélte. A perújítás során, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumának egyik tanácsa 1957. június 15-én kilencévi börtönbüntetésre ítélte, de nem vették őrizetbe, mert a hatályos jogszabályok (1953. évi 11. tvr. a közkegyelem gyakorlásáról) alapján kitöltöttnek vették azt. A Bőr- és Műanyag-feldolgozó Vállalatnál helyezkedett el.

A Péter és társai büntetőügyben jogerősen elítélt több társával 1956. november 21-én közös levelet küldött dr. Szénási Géza legfőbb ügyésznek, követelve büntetésük félbeszakítását és azonnali szabadon bocsátásukat. A legfőbb ügyész 1957. február 21-én félbeszakíttatta büntetésének letöltését a felülvizsgálat lezárásáig. (Másutt: szabadult már 1956. december 18-án.) A Legfelsőbb Bíróság Katonai Tanácsa 1957. június 15-én esetében a letöltött időt beszámította. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1957. augusztus 8-án büntetésének hátralévő részét kegyelemből elengedte. Nevét felsorolták 1962 augusztusában azok között a törvénysértést elkövetők között, akik már nem dolgoztak a Belügyminisztériumban, elbocsátották őket, vagy nyugállományba kerültek.

KARTASOV, Szergej Nyikolajevics (Moszkva, 1914. március – Moszkva, 1979. április) 1936 novemberétől dolgozott a szovjet állambiztonsági szerveknél, 1937-től a katonai hírszerzés központi apparátusában. 1946 és 1948 között az Állambiztonsági Minisztérium 3. Főigazgatósága 4. osztályának vezetője. Állambiztonsági ezredes, szovjet főtanácsadó a magyar államvédelmi szerveknél 1949. augusztus 22-től 1950. májusig. Azt követően az Állambiztonsági Minisztérium 2. Főigazgatóságán, illetve a KGB különleges egységében dolgozott vezető pozíciókban.

KASZÁS Ferenc (Hajdúszoboszló, 1922. december 10. – Budapest, 1974. augusztus 8.) édesapja a Magyar Államvasutaknál volt pályamunkás.

Négy polgárit, majd hároméves fémipari szakiskolát végzett. Vasesztergályosként dolgozott, ezt követően távvezeték-szerelő volt a későbbi Ganz Kapcsoló és Készülékek Gyárának jogelődjénél 1941 és 1943 között. Az 1943-tól katona, megszökött alakulatától 1945. január elején. A „demokratikus magyar hadsereg" 6. hadosztályának híradózászlóaljával Ausztria területére vonultak. A Magyar Kommunista Pártnak 1945-től tagja. 1946-ban leszerelt. Visszatért egykori munkahelyére, ahol 1946 és 1949 között vasesztergályos volt, de 1947-től már az Üzemkönyvelési Osztályt vezette, majd az MKP, illetve a jogutód párt titkára volt. 1949. januárban századosként a Magyar Néphadsereg állományába lépett, 1949-től 1951-ig parancsnokhelyettesi, majd parancsnoki beosztásban dolgozott a Híradószertárban.

Az öt hónapos pártiskolát végezte el. 1952 tavasza és 1956 között a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Honvédségi Alosztályát vezette. 1956 őszén, a harcok alatt fegyverrel védte a régi rezsimet. 1956. november 4. után szervezte a karhatalmat, közreműködött az irányításában és a Magyar Néphadsereg újjászervezésében. 1957. október 5-én honvéd ezredessé léptették elő. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Adminisztratív Osztályának vezetője volt 1957 augusztusa és 1961. augusztus 1. között, tagja a megtorlás idején a politikai büntetőügyek halálos ítéleteiről állást foglaló titkos Koordinációs Bizottságnak. Ezalatt elvégezte a Zrínyi Miklós Katonai Akadémiát. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottsága 1961. augusztus 1-jén elfogadta a javaslatot, hogy a Központi Bizottság következő ülésén mentsék fel a Központi Bizottság Adminisztratív Osztályának vezetése alól. Helyeselte egyúttal a Honvédelmi Minisztérium Személyi Csoportfőnökségének átszervezését Főcsoportfőnökséggé. Annak élére miniszterhelyettesi rangban, vezérőrnagyként nevezték ki. Így lett 1961-től vezérőrnagy, honvédelmi miniszterhelyettes, a Honvédelmi Minisztérium személyügyi főcsoportfőnöke, a Központi Ellenőrző Bizottság és a Honvédelmi Minisztérium Katonai Tanácsának tagja. Súlyos betegsége miatt kérte nyugdíjazását, ez 1973. január 16-án megtörtént.

KASZÁS László (Fót, 1914. szeptember 27. – ?, 1985. december) géplakatos, a Magyar Kommunista Pártnak 1945-től a tagja (majd a jogutódoknak is), öt hónapos pártiskolát végzett. Népbírósági ülnök volt 1957-ben, nem vett részt halálos ítélet meghozatalában. A Ganz-MÁVAG-ban főosztályvezető-helyettes lett. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Titkársága 1960. július 5-én elfogadta a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Adminisztratív Osztálya javaslatát, hogy az előterjesztés után a Népköztársaság Elnöki Tanácsa megválassza a Legfelsőbb Bíróságra ülnöknek. A Ganz-MÁVAG-ból osztályvezetőként vonult nyugállományba.

KELEMEN Kálmán (Budapest, 1917. február 8. – Budapest, 1986. március 29.) 1931 és 1940 között a textiliparban, majd a Standard Villamossági Részvénytársaság gyárában dolgozott munkásként. A második világháborúban a 2. hadsereg katonájaként kivitték a keleti frontra, 1942. decemberben átszökött a Vörös Hadsereghez. Partizánkiképzést kapott, de bevetése elmaradt.

Az Ideiglenes Nemzeti Kormány védelmét ellátó őrzászlóaljnál 1945. január 4-től szolgált Debrecenben. Májustól a rendőrség állományába került, s 1946-ig az Esztergomi Járási, illetve Városi Kapitányság Politikai Rendészeti Osztályának élén állt.

1946-ban a budapesti főkapitánysághoz, 1947-ben a központi kiképző zászlóaljhoz vezényelték, amelynek feloszlatása után, 1948. szeptembertől az államvédelmi tiszteket képző Dzerzsinszkij-iskolán tanított. 1950 őszétől 1953-ig Szigethalmon, a Csepel Autógyárban dolgozott személyzeti előadóként. 1953/54-ben elvégezte a Bírói és Államügyészi Akadémia utolsó évfolyamát.

A Fővárosi Ügyészségen 1954. szeptembertől ügyészhelyettes, 1956 elejétől ügyész volt. A jogi egyetem első évfolyamára ugyan beiratkozott, de nem végezte el, egyetlen vizsgát sem tett le. Két alkalommal szóbeli feddésben részesült. 1962. május 2-án áthelyezéssel távozott a Fővárosi 1. sz. Építőipari Vállalathoz, miután a jogi egyetemet abbahagyta.

A kádári megtorlás során a vádhatóságot képviselte Csizmadi Ferenc és társa elsőfokú, illetve Garamszegi Alfréd megismételt elsőfokú büntetőeljárásában. Csizmadit és Viskovics Jánost, valamint Garamszegit mindkét fokon halálra ítélték és kivégezték.

KÉLER Béla, dr. (Késmárk, 1876. május 18. – ?, 1945) középiskolai tanulmányait Miskolcon és Késmárkon, míg felsőfokú stúdiumait Eperjesen végezte. A jogtudor 1889-ben joggyakornokként a Budapesti Királyi Büntetőtörvényszéken kezdte meg ítélkező működését. 1900-ben áthelyezték a Pozsonyi Királyi Törvényszékhez, majd Bazinban és Nagyszombaton aljárásbíró, illetve járásbíró lett. 1919-től előbb királyi törvényszéki bíró Lőcsén, majd királyi ügyészként a Budapesti Királyi Ügyészséghez osztották be. 1921-ben ügyészségi alelnöki címet kapott. 1923-tól a Budapesti Királyi Főügyészségen főügyészhelyettes. 1933. május végén a kormányzó koronaügyész-helyettesnek nevezte ki, 1934-től ekként vett részt a teljes üléseken. 1944 nyarán a IV. fizetési csoportba kinevezettként rangidős koronaügyész-he-

lyettes lett. A Koronaügyészség december 6-án beszüntette működését a fővárosban. Két héttel később, december 20-án jelentkezett ugyan Sopronban a Magyar Királyi Kúriánál, ám súlyos betegsége miatt munkaképtelen volt, dr. Miskolczy helyettesítette. Sem a nemzetvezető, sem a kormány nem nevezte ki koronaügyésznek, hanem 1945. március végével nyugállományba helyezték. Németországba települt ki.

KELETI Ferenc (Losonc, 1910. december 8. – Budapest, 1979. április 27.) 1936-tól a Csehszlovák, 1945-től a Magyar Kommunista Párt tagja. Iskolai végzettsége négy gimnázium, szakképzettsége betűszedő volt. Tanulóévei után kisegítőként dolgozott nyomdákban, majd különböző helyeken. 1937-től 1938-ig a Magyar Fiatalok Szövetsége Központi titkára, mint ilyen a Csehszlovák Kommunista Párt szlovák szekciója Központi Bizottságának tagja Pozsonyban. 1938 novemberében letartóztatták Losoncon, öt hét után szabadult, de elrendelték házi internálását. 1940. áprilisban ismét letartóztatták, hét hónap után szabadult, és újra elrendelték házi internálását Losoncon. Következő őrizetbevétele 1941. szeptemberben történt, ekkor kétévi és nyolc hónapi fegyházbüntetésre ítélték, büntetését Szegeden töltötte le, ahol a kollektíva egyik vezetője volt. Szabadulása után Losoncra ment, de 1944. áprilistól – az újabb letartóztatás elől – illegalitásba vonult. Bekapcsolódott egy partizánalakulat tevékenységébe, ahol vezetőhelyettes lett. Később részt vett a csoport politikai vezetőjeként a Nógrádi Sándor vezette magyar partizánszázad szervezésében. Annak szétverése után bujkált.

A világháborús harcok elültét követően Losoncra ment, és ott kerületi titkárként dolgozott. 1945. áprilisban a csehszlovák párt átadta a magyarnak. 1946-ig a Magyar Kommunista Párt Központi Vezetősége Szervezési Osztályának instruktora volt. 1946. júliustól 1950. augusztusig a Békés Megyei Pártbizottság titkára. A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1950. augusztus 17-től elfogadta, hogy ő legyen a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Adminisztratív Osztályának a vezetője. Ez azonban téves a határozati jegyzőkönyvben, mert az előterjesztés ugyanakkor azt tartalmazta, hogy ő az osztálynak helyettes vezetője legyen (miután Nagy Imre volt az osztályvezető). Így lett a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Adminisztratív Osztályának helyettes vezetője. A Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottsága – a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Párt- és Tömegszervezetek Osztályának 1952. július 29-i javaslata alapján – 1952. július 31-én elfogadta, hogy a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Adminisztratív Osztályának osztályvezetője legyen. Magyarország bukaresti nagykövete 1956. július 13. és 1959. november 29. között, ez idő tájt tartották fogva a Nagy Imre nevével fémjelzett csoportot Snagovban. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottsága 1959. szeptember 15-én elfogadta a javaslatot, hogy mentsék fel bukaresti nagykövet, valamint rendkívüli és meghatalmazott miniszteri tisztségéből. Új beosztására pár hónapon belül javaslatot várt. Így lett a Pest Megyei Tanács elnöke 1963-ig, majd a Bőripari Fakellék Termelő Vállalat igazgatója nyugdíjazásáig. Számos „pettyes", újabb törvénysértést eredményező rehabilitációs tárgyalás szavazó bírója volt a Legfelsőbb Bíróságon 1954. június 9-ét követően.

KEMÉNY István, dr. (Balozsameggyes, 1874. február 16. – ?) édesapja vasúti málházó, majd kalauz volt.

Az igazságügyi tárca postázta a köztársasági elnök 1947. szeptember 5-i kinevezési okiratát szeptember 20-án, így lett aznap a Magyar Kúria bírója. Korábban a volt Országos Földbirtokrendező Bíróság állandó bírójaként ítélkezett. Kérelmét, hogy tanácselnök lehessen, nem támogatták. Nyugállományba helyezték 1948. január 31-i hatállyal, de az előző esztendő végétől felmentését töltötte. A helyi pártszervezet a vele kapcsolatos iratait 1951. január 1-jén a Pesti Járásbírósághoz továbbította.

KENDI Elemér, dr. (Budapest, 1869. február 26. – Budapest, 1946. március 3.) kúriai bíró 1925. december 24-től. Nyugállományba vonult 1937. augusztus 31-én. (Személyi táblázatába születési helyeként az 1873-ban egyesített főváros nevét írták.)

KEPES Imre (Lőrinci, 1908. november 5. – Budapest, 1986. július 2.) *„Ebrói István"*. A gimnáziumi érettségi után előbb motorszerelőnek, majd könyvkereskedőnek állt 1927-ben, a numerus clausus miatt nem vették fel az egyetemre. Részt vett a Kassák Körben, majd ifjúmunkásként csatlakozott a Kommunisták Magyarországi Pártjához. Őrizetbe vették 1930-ban, és a Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék elmarasztalta másfél évi fegyházbüntetésre. Utána Bécsbe szökött, majd Berlinben, Londonban és Párizsban élt. 1936-ban az elsők között csatlakozott a spanyolországi nemzetközi brigádhoz, legmagasabb beosztása kapitány, zászlóaljparancsnok volt. 1939-ben a nemzetközi erők tagjaként Franciaországba internálták.

Az Amerikai Egyesült Államokba szándékozott kivándorolni, ahol bátyja egyetemi professzor volt. Kommunista múltja miatt azonban nem léphetett be az országba, ezért a szomszédos Mexikóba ment emigrációba, ahol először gyári munkásként, majd mérnökként dolgozott. A Mexicói Szabad Magyar Mozgalom egyik alapítójaként annak főtitkárhelyettese lett. 1946 júniusában visszatért Magyarországra, különböző ipari vállalatoknál dolgozott 1955-ig. A hazai pártharcoktól függően gumigyári segédmunkás, anyagbeszerző, avagy a pártapparátus munkatársa volt. 1955-ben rehabilitálták.

A szíriai s a libanoni kereskedelmi képviseletet vezette 1955 és 1957 között. A külkereskedelmi tárca pártitkára 1960-ig. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottsága 1960. augusztus 18-án elfogadta a javaslatot, külpolitikai rovatvezető lett a *Társadalmi Szemlé*nél 1962-ig. Diplomáciai területre helyezték, követ, majd nagykövet 1962. július 31-től Argentínában, akkreditálták 1965. május 4-ig Bolíviában, valamint Uruguayban. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottsága 1965. március 16-án elfogadta a javaslatot, hogy Chilében is nagykövetként képviselje Magyarországot. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottsága 1967. március 21-én elfogadta a javaslatot, hogy felmentsék nagykövetként akkreditált tisztségeiből, és hazatérése után a külügyi tárca VII. latin-amerikai országokkal foglalkozó osztályát vezesse. Ennek élén állt 1969-ig, amikor saját kérésére nyugállományba helyezték.

KEREKES Ernő, dr. (Kolozsvár, 1904. július 22. – Budapest, 1972. január 28.) édesapja nyugalmazott pénzügyi irodatiszt volt.

1945-től volt a Magyar Kommunista Párt tagja. A Bánffyhunyadi Királyi Járásbíróságon, majd a Közigazgatási Bíróságon teljesített szolgálatot, 1949. december 29-én felmentették. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1949. december 8-án határozott kinevezéséről, de csak a felmentését követő nap jelentkezett a Legfelsőbb Bíróságon. A másodelnök beosztotta a II. büntető tanácsba. 1950. január 4-én tett esküt a teljes ülésen.

Szomorú jövőjét előre megalapozhatta, előkészíthette a róla még 1949. szeptember 15-én készített jellemzés. Ekkor még a Közigazgatási Bíróságon dolgozott. „Modorát erősen kifogásolják, túl alázatos, feddéssel igazolták, párttag, politikailag viszonylag felkészült, sokszor azonban zavaros, jó szándékú bíró, feddésének oka, hogy a nyilas Igazságügyminisztériumba való kinevezése szóba került. Az igazolás iratainál egy erről szóló levél tanúsítja ezt."

A Magyar Dolgozók Pártjának volt a tagja 1945-től 1953. június 5-ig, akkor fegyelmivel kizárták. 1953. május 31-én, a „hosszú kések éjszakáján" bírói pályájának bealkonyult, 1953. június 15-én végleg eltávolították. Panaszt tett szóban, ezt tartalmazta az arról (is) készült jegyzőkönyv, három gyermeke ellátása érdekében szellemi munkát szeretett volna végezni – akár adminisztrátorként is –, ehhez kért segítséget, mert segédmunkás volt a földalattinál. Panaszát elutasították.

KEREKESS István, dr. (Nyíregyháza, 1878. július 12. – Budapest, 1958. december 12.) jogtudományi diplomát szerzett, 1921-től ítélkezett a Debreceni Királyi Ítélőtáblánál. A kormányzó 1928. december 11-én határozott kúriai bíró kinevezéséről, esküt tett a teljes ülésen 1929. január 8-án. Az 1941. június 30-án kelt kormányzói határozatot követően, 1941. július 15-én tanácselnökként tett esküt a Magyar Királyi Kúria teljes ülésén. Ideiglenesen megbízták a Magyar Kúria vezetésével 1945. április 9-én, szeptember 27-től kinevezett elnöke volt nyugalomba vonulásáig, 1949. január 31-ig.

Letartóztatták 1954. augusztus 13-án, szabadult november 4-én. A Budapesti Fővárosi Bíróság 1954. december 11-én kétévi és háromhavi börtönbüntetésre ítélte, a Legfelsőbb Bíróság 1955. március 30-án elutasította enyhítési kérelmét tartalmazó fellebbezését. Büntetését töltötte 1955. szeptember 1. és 1956. április 14. között. Ítéleteit a Fővárosi Bíróság 1996. április 22-én semmissé nyilvánította.

KERÉNYI Alajos (korábban Kirchlechner), dr. (Moson, 1873. február 28. – ?) jogtudorrá avatták a Budapesti Királyi Magyar Tudományegyetemen 1896. március 30-án, az egységes bírói és ügyvédi vizsgáit 1898. május 16-án fejezte be. Igazságügyi szolgálatát a Budapesti Királyi Törvényszéken díjas joggyakornokként kezdte 1894. augusztus 4-én, ugyanott 1896. július 1-jétől aljegyző, 1899. szeptember 23-tól aljárásbíró Csornai Királyi Járásbíróságon, járásbíró 1908. március 1-jétől (berendeltként a Győri Királyi Ítélőtáblán). 1908. június 5-től törvényszéki bíró a Veszprémi Királyi Törvényszéken. A Győri Királyi Ítélőtáblán berendeltként 1921. október 24-től ítélkezett, ítélőtáblai bíró ugyanott 1929. június 25-től. Kúriai bíró 1930. január 25-től. Nyugállományba vonult 1943. június 30-én.

KERESZTES István, dr. (Budapest, 1918. december 14. – Budapest, 1967. október 27.) a Bírói és Államügyészi Akadémia második évfolyamát 1951 decemberében végezte el. A Budapesti Katonai Ügyészségen volt ügyész 1957 júniusában századosként, utóbb a Katonai Főügyészségen alezredesként. Vizsgálati szakaszban felügyelte Toracz Sándor és társai büntetőügyét 1957 szeptemberében, elrendelte négy – utóbb nem kivégzett – személy előzetes letartóztatását. Az ügyészségi szakaszban három büntetőügyben járt el, kihallgatta 1957-ben az utóbb kivégzett Renner Pétert, Sörös Imrét és Zsigmond Lászlót, valamint 1958-ban már ügyészségvezetőként Korsós Józsefet és Czédli Istvánt. A vádhatóságot képviselte elsőfokú eljárásban Gyulai Lajos, másodfokúban Silye Sámuel és társai, továbbá Huszár László büntetőügyében. Az utolsó 1956-os kivégzett, az 1961. december 12-én, Szegeden életétől megfosztott Vajgel Mihály és az ugyanaznap, a halálbüntetés végrehajtása előtt öngyilkos lett Nyemcsok György büntetőügyében ő képviselte másodfokon a vádhatóságot.

KERESZTES Miklós, dr. (Párdány, 1884. szeptember 10. – Budapest, 1957. október 11.) kúriai bíró 1942. december 31-től. Berendelték az igazságügyi tárcához. Igazolták 1945. június 20-án. A Magyar Kommunista Párt legfőbb informátora 1946. február 12-én tájékoztatta elvtársait róla. Szerinte „német- és japánbarát magatartása miatt vezető állásra alkalmatlannak lett kimondva, változatlanul régi beosztásában működik". Ezek után 1946-ban „B"-listára helyezték, szabályszerű végelbánás alá vonták. Nyugállományba vonult 1946. augusztus 31-én. Portásként hunyt el…

KERTÉSZ Jenő, dr. (Debrecen, 1900. október 24. – Budapest, 1951. július 13.) a Budapesti Királyi Ügyészségen dolgozott, alelnök lett. A Budapesti Államügyészség vezető ügyésze, állásból felmentették 1948. július 10-én. A Magyar Kúria bírója lett 1948. június 28-tól. A II., majd a III. büntető tanácsba osztották be. Az informátorok szerint „állítólag részt vett volna Ries korrupciót szolgáló utasításainak végrehajtásában. Domokos elvtárs erősen kétli fenti állítás valóságát. Átlagon felüli szakmai tudással rendelkezik. Domokos szerint igen jó bíró. Egyesek szerint politikailag azért is megbízhatatlan, mert jobboldali szocdem. volna, erre nézve azonban közelebbi adatot senki sem tudott szolgáltatni." Koholmányok voltak, ezért maradhatott. Hivatali ideje alatt hunyt el.

KESZT Zoltán, dr. (Szarvas, 1891. december 17. – Ramat Gan [Izrael], 1964. május 18-án temették [*Új Kelet*, 1964. május 19.]) középiskolai tanulmányait szülővárosában folytatta. Jogtudományi doktor 1914. januártól. Ügyvédjelölt volt – közben négy évig katona – 1920. december 20-ig, ekkor tett egységes bírói és ügyvédi vizsgát. Gyulán ügyvéd 1922. március 3-tól 1946. június 7-ig. Tanácselnök a Budapesti Ítélőtáblán (majd a Budapesti Felsőbíróságon) 1946. június 7-től. A Legfelsőbb Bíróság bírója 1950. január 2-től, esküt tett január 23-án. 1950 őszi jellemzése szerint „komolyan felkészült, jó bíró, politikai megnyilatkozásaiból következtetve, megbízható. Egybehangzóan jó véleménnyel vannak róla." Mégis, kérelmére távozott 1954. április 23-án. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa felmentette, mert „állását egészségi állapota miatt ellátni nem tudja". Feleségével együtt 1957 júliusában külföldre távozott, 1959 júliusában pedig Izraelben telepedtek le.

KÉTHLY Anna (Budapest, 1889. november 16. – Blankenberghe [Belgium], 1976. szeptember 7.) a Magyarországi Szociáldemokrata Párt Politikai Bizottságának tagja 1945 és 1948 között, elnöke 1956. október 31-től. Képviselő 1922 és 1944, illetve 1945 és 1948 között. Államminiszter 1956. november 2–4-én. Letartóztatták 1950. június 9-én. A Budapesti Megyei Bíróság életfogytig tartó börtönbüntetésre ítélte 1954. január 20-án, a Népköztársaság Elnöki Tanácsa egyéni kegyelmet adott neki, szabadult 1954. november 19-én. Elhagyta Magyarországot. Távollétében a Legfelsőbb Bíróság 1962. november 15-én felmentette bizonyítékok hiányban a hűtlenség és szervezkedés kezdeményezésének és vezetésének vádja alól. Elmarasztalta háromévi börtönbüntetésre izgatás bűntette miatt (a szabadságvesztést a börtönben eltöltött idővel kitöltöttnek vette). A Legfelsőbb Bíróság felmentette a vádak alól 1994. július 7-én.

KIENTZL Tivadar, dr. (Jászapáti, 1877. november 7. – Budapest, 1941. szeptember 26.) kúriai bíró 1930. január 25-től. Nyugállományba vonult 1938. január 31-én.

KINCSES József (Onga, 1930. október 17. – Onga, 1989. május 17.) kocsivizsgáló volt. A Fővárosi Bíróság 1957. május 16-án halálra ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1957. július 11-én elmarasztalását életfogytig tartó börtönbüntetésre változtatta át. Az 1963-as közkegyelmi intézkedés során nem szabadulhatott.

KIRÁLY Béla (Kaposvár, 1912. április 14. – Budapest, 2009. július 4.) iskoláit befejezve jelentkezett a Ludovikára, 1932 és 1935 között végezte el. 1939-ig a XI. Honvéd gyalogezred segédtisztje, 1940-ig a tábori tüzérosztag törzstisztje, 1942-ig a hadiiskola hallgatója. A keleti frontra 1942-ben vezényelték, onnan még abban az évben visszarendelték a Honvédelmi Minisztériumba alosztályvezetőnek. 1943. júliustól ismét a keleti fronton volt vezérkari tisztként, a visszavonuláskor immár a nyilaskeresztes honvédelmi tárca törzstisztjeként esett a Dunántúlon hadifogságba. A hivatásos katonatiszt 1946–1947-ben Pápán teljesített szolgálatot, majd 1947 és 1949 között a honvédelmi tárcánál szolgált, 1949-ben a honvéd gyalogság parancsnoka, majd 1950-től vezérőrnagyként a magasabb parancsnoki tanfolyam parancsnoka. A Magyar Kommunista Párt tagja 1945-től. A katonai titkosszolgálat ügynöknek szervezte be 1949-ben. Vezérőrnagy 1950-től. A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1950. október 4-én elfogadta, hogy a Honvéd Akadémia parancsnoka legyen. Így lett a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia alapító parancsnoka.

Letartóztatták 1951. július 31-én. A Budapesti Hadbíróság 1952. január 15-én hamis vádakkal halálra, majd a Katonai Felsőbíróság 1952. január 29-én életfogytig tartó börtönbüntetésre ítélte. Szabadult 1956. szeptember 7-én. A Legfelsőbb Bíróság Elnökségi Tanácsa 1956. október 31-én felmentette a vádak alól. Budapest katonai parancsnokává nevezték ki október utolsó napján.

November 4. után rövid ideig a fegyveres ellenállást szervezte, majd Ausztriába emigrált november 9-én. Az Amerikai Egyesült Államokban telepedett le, ahonnan 1989-ben érkezett haza. A Legfelsőbb Bíróság hatályon kívül helyezte '56-os ítéletét 1957. április 23-án, aztán 1989. október 27-én ismét visszaállította azt hatályába. Vezérezredes 1990-től, honatya volt 1990 és 1994 között.

KIRÁLYFALVI Miklós (korábban Kremper) (Pócspetri, 1919. szeptember 12. – Budapest, 1948. június 11.) a második világháborúban tartalékos zászlósként szolgált, utána Pócspetriben dolgozott jegyzőként a községházán. 1945-ben a Független Kisgazdapártba, 1948 tavaszán (amikor még nem jött létre!) a Magyar Dolgozók Pártjába lépett be. A korabéli politikai nyomozó szervek iratai szerint 1948. június 2-án a pócspetri községi iskola államosítása miatt kitört tömegtüntetés során egy rendőrt lefegyverzett, majd agyonlőtt a tőle elvett pisztollyal. 1948. június 4-én letartóztatták. Ezzel szemben a fegyver véletlenül sült el. Rajk László belügyminiszter intenciói alapján a Budapesti Büntetőtörvényszék Rögtönítélő Tanácsa 1948. június 11-én halálra ítélte. A köztársasági elnök aznap este elutasította kegyelmi kérelmét, kivégezték. Az elhíresült „pócspetri eset" – annak idején koholmányként: „pócspetri rendőrgyilkosság" – büntetőügyben a Fővárosi Bíróság felmentette a vádak alól 1990. január 17-én. Annak idején Rákoskeresztúron temették el, ahonnan exhumálták, és 2017-ben szülőfalujában hantolták újra el.

KISPÁL Pál, dr. (Mátranovák, 1920. szeptember 8. – Debrecen, 1997. augusztus 7.) bányászcsaládból származott. Hat elemit végzett. Vájár képesítést szerzett. A Salgótarjáni Szénbányáknál 1934-től dolgozott, a mizserfai üzemnél különböző munkakörökben, végül vájárként. 1941. október 5. és 1944. január 6. között töltötte katonai idejét. A Büntetőbírói és Ügyészi Akadémiát 1950. augusztus 12-én fejezte be. Jellemzésében ez állt: „szakmai és ideológiai képzettsége jó. Önálló, vitára kész, aki még rengeteget fog fejlődni. Ügyészi munkára feltétlen alkalmas. Budapestre javasoljuk ügyészi kinevezésre." Előbb 1951. április 1-jével a Budapesti Államügyészségre nevezték ki. Majd a néphadsereghez vonult be április 26-án, elvégezte a hathetes tartalékos hadbírói tanfolyamot, utána így lett katonai ügyész századosként a Budapesti Katonai Ügyészségen 1952. július 1-jéig. Előléptették július 4-én őrnaggyá, ekkor a Katonai Főügyészségen katonai főügyésznek nevezték ki, 1952. november 1-jéig töltötte be ezt a hivatalát. Farkas miniszter 1952. október 15-i előterjesztését a Magyar Dolgozók Pártja Titkársága október 31-én elfogadta, s igazságügyi csoportfőnökként működött 1953. augusztus 8-ig. A Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottsága 1953. augusztus 5-én elfogadta a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Adminisztratív Osztályának 1953. augusztus 3-i javaslatát, hogy ő legyen a néphadsereg katonai főügyésze, egyúttal a legfőbb ügyész (egyik) helyettese.

A Minisztertanács 1953. augusztus 7-én, a Népköztársaság Elnöki Tanácsa pedig másnap határozott erről. Ismét kinevezték katonai főügyésznek, és ezt a pozíciót töltötte be 1953. augusztus 8. és 1957. augusztus 24. között. 1957 végéig a Belügyminisztérium Határőrség Ügyészségét vezette. Az Eötvös Loránd Tudományegyetemen doktorált 1957-ben. Szolgálati nyugállományba helyezték 1958. január 1-jén. Ugyanazon a napon ügyészségvezető lett Debrecenben. A Debreceni Katonai Ügyészség vezetőjeként 1971. december 1-jén végleg nyugdíjazták. Meghasonlott.

Ő készítette el a vádiratot Kolozsy István, Magyar Zoltán és Varga Péter, és társaik büntetőügyében, akiket utóbb a jogerős ítélet kihirdetését követően kivégeztek.

KISS Antal, dr. (Szombathely, 1898. július 25. – Budapest, 1973. április 1.) a Pestvidéki Törvényszék, majd a Pest Megyei Bíróság elnökhelyettese volt, amikor 1953. május 31-én, a „hosszú kések éjszakáján" bírói pályájának bealkonyult. 1953. június 15-én végleg eltávolították.

KISS Antal (Pásztó, 1926. szeptember 4. – ?) kocsikísérő, 1957. április 23-án letartóztatták. A Budapesti Katonai Bíróság mint rögtönítélő bíróság 1957. május 6-án halálra ítélte. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1957. május 20-án kegyelemből életfogytig tartó börtönbüntetésre enyhítette ítéletét.

KISS János (Erdőszentgyörgy, 1883. március 24. – Budapest, 1944. december 8.) hivatásos katona, altábornagy, 1944. október végén elvállalta a Magyar Nemzeti Felkelés Felszabadító Bizottsága Katonai Vezérkarának vezetését. Árulás folytán 1944. november 22-én letartóztatták, a Magyar Királyi Honvéd Vezérkar Főnökének Különbírósága III. 1944. december 7-én, kegyelmi kérelmét elutasítva, jogerősen halálra ítélte. Kivégezték.

KISS Károly (Bicske, 1903. szeptember 24. – Budapest, 1983. december 4.) bőripari munkás volt, 1925 és 1943 között kilenc és fél esztendőt töltött büntetőintézetekben és internálótáborokban. A Magyar Kommunista Párt és a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének, majd a Magyar Szocialista Munkáspárt Ideiglenes Intézőbizottságának, utóbb Központi Bizottságának tagja 1945 és 1983, a jogelődök és az utódpárt Politikai Bizottságának tagja 1945 és 1946, 1951 és 1953, valamint 1956. július és 1962 között, 1957. februártól a Központi Bizottság titkára. A (jogelődök és a) Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Ellenőrző Bizottságának az elnöke 1946 és 1957 között. Külügyminiszter 1951. május 15. és 1952. november 14. között, 1952–1953-ban miniszterelnök-helyettes. 1949-től 1951-ig a Népköztársaság Elnöki Tanácsának elnökhelyettese. A Magyar Kommunista Párt és a Magyar Dolgozó Pártja fennállása idején a kommunistákkal, volt szociáldemokratákkal szemben párton belül indított fegyelmi jellegű törvénysértő eljárások legfőbb felelőse, a pártot vezető „trojka" politikájának könyörtelen végrehajtója.

KISS Tiborné (1953-tól Laczkó Béláné; Bettelheim Marianna Amália, majd Bodnár Mária) (Budapest, 1915. november 3. – Budapest, 1993. december 25.) *„Kis Mária"*. Édesapja kárpitos volt.

1948 elejétől a Magyar Dolgozók Pártja létrejöttéig, előbb a Magyarországi Szociáldemokrata Párt tagja, utána az egyesült munkáspárt tagjelöltje lett. A kúriai pártalapszervezethez 1949 júliusában érkezett Miskolcról. A Büntetőbírói és Ügyészi Akadémia második iskolavezetője volt 1950 tavaszától, elődje, dr. Mándi-Nagy István eltávolítását, más beosztásba helyezését követően. Az első évfolyam diplomaátadó ünnepségén már ő volt jelen. A pártalapszervezettől 1951. január 5-én távozott. Munkakönyvét elmenetelekor iskolavezetőként 1952. július 19-én leadta az igazságügyi tárcánál. Somos István, majd őt Csordás János követte az iskolavezetői székben.

KISZELJOV, Jevgenyij Dimitrijevics (?, 1908 ?, – ?, 1963) diplomáciai szolgálatba lépett 1938-ban. Az Amerikai Egyesült Államokban (New York, 1944–1945), valamint Ausztriában (Bécs, 1946–1948) töltött évek után lett a Szovjetunió budapesti nagykövete 1949 decemberétől, 1950 januárjában érkezett a magyar fővárosba, február 25-én adta át megbízólevelét. A magyar politikai vezetéssel nem úgy alakult kapcsolata, ahogy vezetői szeret-

ték volna, 1954. július 9-én tájékoztatták Moszkvában a magyar külképviseletet arról, hogy visszahívják. Távozott Budapestről, rövid ideig a külügyi tárcánál dolgozott, majd 1959-ig Kairóban lett hazája nagykövete. Budapesten utóda, Andropov 1954. július 26-án adta át megbízólevelét. Az Egyesült Nemzetek Szervezetének főtitkárhelyettese 1962–1963-ban.

KLAUSZMANN Alfréd (Ózd, 1929. november 4. – Budapest, 1975. április 20.) az elemi négy osztályát 1936 és 1940 között szülővárosa vasgyári iskolájában, a négy polgárit már Pásztón végezte el. A Miskolci Tiszai Evangélikus Tanítóképzőbe 1944 őszén iratkozott be, oklevelét 1949 júliusában vehette át. Szeptembertől Sajópetriben kezdett tanítani. 1950. október 23-tól katonaként szolgált a fővárosban. 1952. február 15-től a Bírói és Államügyészi Akadémia harmadik tanfolyamára vezényelték. Ezt, majd 1953. május–júniusban a hadbírói tanfolyamot is elvégezte. Július 4-től hadnagyként nyomozó ügyészi beosztásban a Honvédelmi Minisztérium Műszaki Parancsnokság Katonai Ügyészségére osztották be. A Magyar Dolgozók Pártjába 1953. júniusban vették fel. 1953. decembertől a Budapesti Katonai Ügyészségen, 1954. április 27-től a debreceni 9. gépesített lövészhadtest katonai ügyészségén, 1954. december 25-től Gyöngyösön, a 18. önálló páncéloshadosztálynál volt nyomozó ügyész.

A Belügyminisztérium Határőrség Belső Karhatalom Katonai Ügyészségére 1955. november 20-tól vezényelték. A forradalom idején az ország északi szomszédjához menekült, november 10-től szolgált újra. A Győri Katonai Ügyészségen 1957. március 15-től főhadnagyként volt ügyész. 1955 és 1959 között folytatott tanulmányait 1959-ben fejezte be. 1960. június 15-től a Budapesti Katonai Ügyészség Belügyi Alosztályának ügyésze, 1966. október 1-jétől rendőr őrnagyként. Rokkantsági nyugállományba 1971. július 31-én vonult.

A kádári megtorlás során elkészítette a kivégzettek közül Jakab András vádiratát 1957 januárjában, a pótnyomozás során kihallgatta Berta Józsefet, továbbá Kálmán Dezsőt, Kicska Jánost, Magyar Jánost, Mecséri Jánost, Rémiás Pált, Szabó Pált és Szendi Dezsőt.

KLEITSCH Imre, dr. (Lovrin [Románia], 1890. július 3. – Budapest, 1957. május 2.) budapesti főállamügyész-helyettesből lett 1948. júniustól legfőbb államügyész-helyettes. A Magyar Kúria bírója 1949. február 3-tól. Az 1949. szeptember 15-én róla készített kádervélemény nem sok jóval kecsegtetett a jövőjét tekintve. Ugyanis ő a „Valutaügyészség élérő̈l került a Legfőbb Államügyészségre, mint legfőbb államügyészi helyettes. Itt azonban nem vált be, szakmai és politikai tudatlansága folytán. Még valutaügyészi elnöki működéséről utóbb beszerzett információ szerint korrupt gyanúsnak mondják. […] Mint legfelsőbb bírósági bíró szakmailag gyenge, földingatlannal rendelkezik, amelyet még mai napig sem ajánlott fel átvételre." A Legfelsőbb Bíróságon 1950-ben még ítélkezett…

KLIE Antal (Nagykároly, 1871. március 21. – Budapest, 1959. március 1.) a nagybányai középiskola elvégzése után a Nagyváradi Jogakadémián folytatott jogi tanulmányokat, 1895. február 5-án szerzett oklevelet, az egységes bírói és ügyvédi vizsgát 1899-ben tette le. Az igazságügyi szolgálatát a Felsővisói Királyi Járásbíróságon joggyakornokként kezdte 1895. január 31-én, majd a Makói Királyi Járásbíróságon aljegyző 1895. augusztus 17-től. A Nyárádszeredai Királyi Járásbíróságon 1900. április 23-tól aljárásbíró, a Marosvásárhelyi Királyi Ítélőtáblánál 1904. december 9-től tanácsjegyző. A Nagyszebeni Királyi Törvényszéknél bíró 1907. december 4-től, tanácselnök 1918. június 15-től. Áthelyezték, folyamatos hosszabbítással, a Budapesti Királyi Törvényszékhez 1919. szeptember 8-tól, majd kinevezték bírónak 1921. október 24-től a Budapesti Királyi Ítélőtáblához. Kúriai bíró 1926. december 23-tól. Nyugállományba vonult 1941. április 30-án.

KÓCZÁN Ödön, dr. (Kocs, 1888. január 24. – Budapest, 1977. április 17.) Pápán érettségizett, a Budapesti Magyar Királyi Tudományegyetemen szerzett jogi diplomát. Az első világháborúban az orosz fronton hadifogságba esett, ahonnan 1920 végén térhetett haza. Bíró a Budapesti Királyi Kereskedelmi és Váltótörvényszéken 1922-től, majd a Budapesti Királyi Ítélőtáblán, 1947. augusztus 30-tól pedig a Magyar Kúrián. Nyugalomba vonult 1949. december 31-én.

KOCSIS Mihály, dr. (Újdombóvár, 1899. szeptember 5. – Pécs, 1970. december 5.) Dombóváron 1921-ben érettségit tett, a budapesti Magyar Királyi Pázmány Péter Tudományegyetem jogi fakultását végezte el, 1939-ben már egyetemi magántanár lett. Bírósági szolgálatát Szekszárdon kezdte fogalmazóként 1928 és 1932 között. Ügyész volt 1940-ig, ítélőtáblai titkár 1942 és 1944 között. Szekszárdon a népbíróság vezetője, majd ismét ítélőtáblai titkár 1945 novemberétől. Ítélőtáblai bíró lett, 1947. augusztus 30-tól a Pécsi Törvényszék elnöke, noha eleinte Rákosi akadékoskodott. A *Magyar Közlöny* 1948. július 4-én közölte, hogy immár a Pécsi Ítélőtábla (Felsőbíróság) elnöke lett. Ebből a székéből utóbb érkezve, de 1950. szeptember 28-tól tanszéki jogú külső tagként Pécsett a tudományos pályán is folytatta tevékenységét.

A felsőbíróságok megszűnése után a Baranya Megyei Bíróság elnöke lett. 1951. szeptember 7-én adta hírül a *Magyar Közlöny*, hogy a Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karán a Bűnvádi Eljárásjogi Tanszék nyilvános rendes tanárává nevezték ki, tanszékvezető egyetemi tanára volt 1951 és 1969 között. A „párthatározattal lett" professzor – tanítványai szerint a korábbi „vérbíró" – 1951. szeptember 4. és 1956. október 30. között dékán volt. A diákok előbb 1956 januárjától sürgették, majd túllépve a szegedi kezdeményezésen, október 22-i követeléseik 5. pontjaként már követelték azonnali távozását, végül önként állt fel székéből, lemondását pedig meg is erősítette december 10-én. 1954-ben az állam- és jogtudományok kandidátusa, 1968-tól doktora lett. A frissen létrejött munkáspártba 1957 februárjában kérte átvételét.

KOHAREK József, dr. (Miskolc, 1920. január 3. – Miskolc, 2002. január 17.) Janovics Bertalan miskolci lakatosmesternél volt ipari tanuló 1935. szeptember 1. és 1938. március 1. között, segédlevelet kapott március 22-én. Léber János miskolci kisiparosnál 1938. május 23-tól szeptember 30-ig dolgozott. A Magyar Királyi Állami Vas-, Acél- és Gépgyárak Diósgyőri Újgyárában 1938. október 6-tól volt vasesztergályos. 1940-ben három hónapig katonáskodott, de mivel családfenntartó volt, leszerelték. A munkásmozgalomban 1944 elejétől vett részt, a háború elleni munkabeszüntetésekben, később, nyártól a Magyarországi Kommunisták Antináci Komitéjében (a Mokán Komitében). Miskolc szovjet megszállását követően a Vörös Hadsereg nyomdájában dolgozott egy ideig. 1945. januárban a Magyar Kommunista Párt, az üzemi bizottság és a szakszervezet tagja is lett. Az üzemi bizottságban propagandával foglalkozott, 1946-tól dolgozott ismét régi munkahelyén, karbantartó lakatos, a Kerékpárüzem párttitkára a pártfelülvizsgálatot követően, a Határidő Iroda vezetője.

A Magyar Dolgozók Pártjának kezdeményezését követően Büntetőbírói és Ügyészi Akadémiát végzett 1949. szeptember 12-től. Tiszti iskolára került, 1950. október 14-én hadbíró századossá léptették elő, a Debreceni Katonai Ügyészséghez osztották be, emellett a Budapesti Katonai Ügyészségre vezényelték 1951-ig. Debrecenben beosztott ügyész, majd 1952 elejétől a Debreceni Katonai Bíróság, később a Debreceni Hadtest Bíróság vezetője, közben őrnaggyá léptették elő. 1952 utolsó hónapjában a Katonai Felsőbíróságnál lett előadó bíró. A Budapesti Hadbíróságnak 1953. február 1-jétől 1954. júniusig, majd a jogutód Budapesti Katonai Bíróságnak elnöke volt őrnagyként, amikor a Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1955. május 9-én elfogadta az április 23-i javaslatot, és a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumának (utóbb már) alezredesi rendfokozatban tanácsvezető bírója lett.

Az egyetem utolsó évét végezte, amikor dr. Nezvál Ferenc javasolta 1957. március 27-én leváltását (nem említve Farkas Mihály büntetőügyében eljáró tanácsbéli tagságát), egyfelől

az átszervezés miatt (két tanácsvezetői hely megszűnik a Legfelsőbb Bíróságon), másfelől november 4-ét követő ingadozó ítélkezése és egyes pártvezetőkről tett kijelentései miatt. A Magyar Szocialista Munkáspárt Ideiglenes Központi Bizottságának Titkársága 1957. április 12-i határozata áttételes következményeként a Népköztársaság Elnöki Tanácsa felmentette (miként az ítélkező tanácsban társát, dr. Nagy Sándor [1912] alezredest is), mert aláírta Farkas Mihály volt honvédelmi miniszternek a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma elsőfokú eljárásban tárgyalt büntetőügyében a bírósági büntetőügyek intézésében meghatározó triász – Biszku Béla, dr. Münnich Ferenc és dr. Nezvál – által előző nap jóváhagyott, velük egyeztetett enyhe, hatévi börtönbüntetést kiszabó, 1957. március 23-án kihirdetett ítéletet a tanács egyik tagjaként. Az igazságügyi tárca Katonai Főosztályának megbízott főosztályvezetője az alezredesnek a katonai igazságszolgáltatásban eltöltött idejét az 1949. szeptember 14. és 1957. április 19. közötti időszakra igazolta. A *Magyar Közlöny*ben 1957. május 5-én tették közzé felmentését.

Az igazságügyi tárca kormánymegbízottja 1957. április 29-től a Miskolci Megyei Bírósághoz tanácsvezető bírónak nevezte ki, július 1-jétől vezető bíró lett (1973. január 1-jétől tanácselnökként). Ebben az évben végezte el a jogi egyetemet, Ő ítélkezett 1958. március 28-án a távol lévő Kummer Károly* büntetőperében. A kiszabott halálbüntetést a Legfelsőbb Bíróság dr. Lázár Miklós vezette tanácsa 1958. szeptember 17-én helybenhagyta. A *Magyar Közlöny*ben 1984. augusztus 1-jén tették közé, hogy a Népköztársaság Elnöki Tanácsa bírói tisztségéből felmentette. Nyugállományba vonult 1984. augusztus végén.

KOLOSVÁRY BORCSA Mihály, vitéz, dr. (Kolozsvár, 1896. június 27. – Budapest, 1946. december 6.) újságíró, különböző lapokat szerkesztett különböző tisztségekben, 1939 és 1944 között a *Függetlenség* főszerkesztője. Országgyűlési képviselő, 1939 júniusától a Sajtókamara elnöke, 1944-től kormánybiztos. Amerikai hadifogságba esett, kiadva Magyarországnak 1945. október 9-én hazaszállították. A Budapesti Népbíróság 1946. április 2-án, a Népbíróságok Országos Tanácsa 1946. augusztus 23-án egyaránt halálra ítélte. A köztársasági elnök 1946. október 14-én elutasította kegyelmi kérelmét. Kivégezték.

KOMLÓS János György (Budapest, 1922. február 9. – Budapest, 1980. július 18.) polgárcsaládban nőtt fel, rabbinövendékként lett munkaszolgálatos, ahonnan megszökött. Titkosszolgálati karrierje Szegeden, majd Pécsett bontakozott ki. A Tisza-parti városban 1947 és 1950 között a helyi államvédelmi osztályon a parancsnok helyettese. Pécsett már a megyei Államvédelmi Hatóságot vezette 1950 és 1952 októbere között államvédelmi őrnagyként, a magyar „Sahti-ügy" kifundálója 1950-ben. A szovjet mintát követő büntetőeljárás során a négy elmarasztalt, három bányamérnök és a bányamester azonban hamarosan szabadult, mert szükség volt a szénbányászatban jártas szakemberekre. Lefokozták, visszakerült a fővárosba, ahol ügynökként dr. Janikovszky Bélát is foglalkoztatta. Távozva a „szervtől", előbb szakfordítóként dolgozott, majd a külügyi tárca fedésével a kémelhárítást szolgálta a forradalomig.

Mint oly sokan a „Cégtől", kulturális területre váltott: a Magyar Rádióban lett irodalmi szerkesztő 1957-től, majd 1962-ig a *Magyar Nemzet*, 1967-ig pedig a *Népszabadság* kulturális rovatvezetője volt. Megalapíthatta 1967-ben a Mikroszkóp Színpadot, annak volt az igazgatója és műsorvezető konferansziéja haláláig. Nevét felsorolták 1962 augusztusában azok között a törvénysértést elkövetők között, akik már nem dolgoztak a Belügyminisztériumban, elbocsátották őket, vagy nyugállományba kerültek.

KOMLÓSSY István, dr. (Mocsonok, 1903. június 29. – Budapest, 1981. május 22.) édesapja postamester volt.

Hatgyermekes családban született, szülőfalujában és Pozsonyban járta ki az elemit, majd Pozsonyban érettségizett. A budapesti Magyar Királyi Pázmány Péter Tudományegyetem Jogi Karának hallgatója 1921 és 1925 között, 1925. november 28-i avatásakor kormányzói gyűrűt vehetett át tanulmányi eredményeiért. A Budapesti Központi Királyi Járásbíróságon díjnok 1925 decemberében. A Kecskeméti Királyi Törvényszékhez osztották be díjas joggyakornoknak, ott tett esküt 1925. december 31-én. A Budapesti Királyi Büntető Járásbíróságon 1926. november 13. és 1927. június 7., a Budapesti Központi Királyi Járásbíróságon 1927. június 7. és 1928. március 10., a Pestvidéki Királyi Törvényszéken 1928. március 10. és 1936. január 11. között dolgozott. Az egységes bírói és ügyvédi vizsgát 1931. február 9-én tette le, 1931. március 13-tól bírósági jegyzővé nevezték ki. Tanácsjegyző a Budapesti Királyi Ítélőtáblánál 1936. január 13-tól, június 30-án bírósági titkár lett.

Járásbíró 1936. október 12-től a Nagykátai Királyi Járásbíróságon, majd 1937. július 24-től a Gödöllői Királyi Járásbíróságon. Törvényszéki bíró volt a Pestvidéki Királyi Törvényszéken 1940. július 6-tól. A Budapesti Királyi Ítélőtábla elnökségéhez rendelték be 1943. július 15-én. Elnöki titkár 1944. január 10. és 1945. június 30. között, majd ítélőtáblai bíró. 1946. október 2-tól a Magyarországi Szociáldemokrata Pártnak, majd jogutódának volt a tagja.

A Népköztársaság Elnöki tanácsa 1950. január 2-án határozott arról, hogy bíró lesz a Legfelsőbb Bíróságon. Esküt tett 1950. január 7-én. A kádári megtorlást nem vállalta. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa felmentette 1957. január 28-án. Erről az igazságügyi tárca a hó utolsó napján értesítette a Legfelsőbb Bíróság elnökét, aki azonnal felmentette a munka alól. Távozott 1957. február 15-én.

KONTHY Géza, dr. (Nyíregyháza, 1886. április 6. – Budapest, 1970. május) az érettségit követően a Budapesti Királyi Tudományegyetemen és Berlinben egyetemi hallgató, a magyar fővárosban avatták jogtudorrá 1909. december 23-án, és szerzett ügyvédi oklevelet 1913. február 17-én. Ügyvéd 1913. március 6-tól 1915. április 27-ig Budapesten. Albíró 1915. április 4-től a Szentlőrinczi Királyi Járásbíróságon, katonai szolgálata után, kérelmére 1917. május 3-tól áthelyezték a Nyíregyházi Királyi Járásbírósághoz, hivatalát május 28-án foglalta el, járásbíró 1917. szeptember 16-tól, a Nyíregyházi Királyi Törvényszéken 1926. február 20-tól. Kérelmére a Budapesti Központi Királyi Járásbíróságon 1926. május 27-től járásbíró. A Budapesti Királyi Törvényszéken ítélkezett 1926. szeptember 3-tól, a Budapesti Királyi Ítélőtáblán 1935. július 2-től ítélőtáblai bíró, 1942. március 21-től kúriai bíró, esküt tett 1942. április 9-én. Igazolták 1945. június 27-én, de „B"-listára helyezték, szabályszerű végelbánás alá vonták 1946. augusztus 17-én. Nyugállományba vonult 1946. szeptember 1-jei hatállyal.

KOÓS Emil, dr. (Monor, 1878. június 4. – Budapest, 1939. január 21.) egyetemi tanulmányait Budapesten végezte, itt avatták jogtudorrá. 1906-ban letette a fővárosban a bírói vizsgát. 1902-től lépett igazságügyi szolgálatba, először jegyzőként, a budapesti V. kerületi Királyi Járásbíróságon működött. 1913-ban nevezték ki albíróvá a Budapesti Királyi Büntetőtörvényszéken. Berendelték az igazságügyi tárcához, ott 1918-ban osztálytanácsossá léptették elő. Kúriai bíró 1923. november 6-tól. A tanácsvezetés jogával felruházták 1937-ben. Kúriai tanácselnök 1938. április 27-től. Hivatali ideje alatt hunyt el.

KORDA Sándorné, dr. (Budapest, 1923. március 23. – Budapest, 2014. december 16.) hat elemit végzett, eleinte bőröndössegédként dolgozott. Iskolaévei után kifutó volt egy bőröndösüzemben, itt tett segédvizsgát. A világháborús harcok elülte után varrónő a pestszentlőrinci Szabadság Gyermekotthonban. A Magyar Kommunista Pártnak 1945-ben lett a tagja. 1946 decemberétől a pestszentlőrinci pártszervezet adminisztrátora. Az 1947-es országgyűlési voksolás után a (későbbi) kerületben pártjának oktatási felelőse, előtte s utána

is különböző szintű pártiskolákat végzett. Férje a Magyar Dolgozók Pártja budapesti XIX. kerületi szervezetének agitációs és propagandatitkára volt. A Nagybudapesti Pártbizottság a Kispesti Textilgyár (Kistext) pártbizottsági titkárának javasolta 1950. április 16-án. Tíz nappal később, április 26-án a Magyar Dolgozók Pártja Titkársága elfogadta az előterjesztést. A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1955. szeptember 20-án elfogadta a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Párt- és Tömegszervezetek Osztályának 1955. szeptember 14-i javaslatát arról, hogy ő, aki a Budapesti Pártbizottság Adminisztratív Osztályát vezette 1952-től, az egyéves pártiskola befejezése után a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Adminisztratív Osztályán alosztályvezető legyen. Az egyetem jogi fakultásán a második évfolyamot végezte az idő tájt levelező hallgatóként. A Fővárosi Bíróság tanácselnökeként vonult nyugállományba.

KORMOS István, dr. (Balaton, 1920. július 10. – Dunaújváros, 1994. április 25.) munkáscsaládból származott, gyári munkásként dolgozott korábban. 30 éves volt a Bírói és Államügyészi Akadémia végeztekor, amikor „beosztott ügyésznek" javasolták. A Magyar Kommunista Párt tagja 1946-tól. A Szolnok Megyei Ügyészségen dolgozott államügyészként 1953 áprilisában. Előbb Somogy megyébe helyezték, utána Debrecenben volt járási ügyész, amikor kinevezték a Dunapentelei Városi–Járási Ügyészséghez városi-járási ügyésszé. A legfőbb ügyész a Dunaújvárosi Városi–Járási Ügyészség vezetőjét saját kérésére felmentette – adta hírül 1971. március 5-én a *Dunaújvárosi Hírlap*. A Fejér Megyei Főügyészségen dolgozott nyugdíjazása előtt.

KOROM Mihály (korábban Kelemen), dr. (Mindszent, 1927. október 9. – Budapest, 1993. október 3.) mezőgazdasági munkás, édesanyja vezetéknevét vette fel. Rendőrnyomozó 1945-től. A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Káderosztályának 1951. februártól, utána 1952. augusztustól 1954 áprilisáig az Adminisztratív Osztály Belügyi Osztályának munkatársa. A Magyar Dolgozók Pártja központi székházának függetlenített párttitkára, majd a Szovjetunió Kommunista Pártja Pártfőiskolájának hallgatója lett 1955. augusztusban. A Belügyminisztériumban a Vizsgálati Osztály vezetője 1958. december 1. és 1960. augusztus 26. között, határőr ezredes, a Határőrség országos parancsnoka 1960. augusztus 27. és 1963. december 4. között, vezérőrnagy 1962. március 2-től. Egyetemi diplomáját 1959-ben vette át Budapesten.

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottságának tagja 1963 és 1985 között. A Központi Bizottság Titkárságának adminisztratív területet felügyelő titkára 1963. december 5. és 1966. december 6., illetve 1978. április és 1985. március 28. között. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottsága 1966. december 3-án elfogadta a javaslatot, hogy ajánlják az illetékes testületeknek azt, hogy ő legyen az igazságügyi tárca vezetője. Magyarország igazságügyi minisztere 1966. december 7. és 1978. április 22. között volt. Nyugdíjasként az Alkotmányjogi Tanács elnöke volt 1985 és 1989 között.

KORPÁSY Gyula, dr. (Szeged, 1876. augusztus 28. – Budapest, 1933. február 7.) a Szegedi Királyi Ítélőtáblának több mint két évtizeden át volt bírója. A Magyar Királyi Kúria bírója lett 1933. január 17-től. Hivatali ideje alatt hunyt el. Szegeden temették el.

KOSSA István (Balatonlelle, 1904. március 31. – Budapest, 1965. április 9.) villamosvezető, a szakszervezeti, majd munkásmozgalomban a harmincas évektől vett részt, a Demény-frakcióban is megfordult. A világháború kitörését követően a 401-es különleges munkásszázaddal, valójában egyfajta büntetőszázaddal vezényelték ki a keleti frontra 1942-ben. Onnan szökött meg 1943-ban, antifasiszta iskolát végzett, ott utóbb oktatott is. A Magyarországon elsőként tárgyalt olyan büntetőper egyik kezdeményezője volt, amely akkor még a Budapesti Néptörvényszék előtt folyt. Az ítélőszék a második alkalommal már Budapesti Népbíróság néven ítélkezett. A büntetőeljárást a bírói testület nem a már 1945. január 26-án elfogadott, de még ki nem hirdetett miniszterelnöki rendelet (a népbíráskodásra vonatkozó jogszabály), hanem a hadra kelt seregbéli eljárás alapján tárgyalta.

A Magyar Kommunista Párt Titkárságának 1945. januártól lett tagja, a Szaktanács főtitkára, nemzetgyűlési képviselő egyúttal (honatya halálig). Az 1945. novemberi választás után nemzetgyűlési alelnök, majd az iparügyi, pénzügyi tárcákat vezette 1948. augusztus 5. és 1950. február 25. között. A kohó- és gépipari miniszter első helyettese 1950. december 16. és 1951. május 8. között, ekkor lett a frissen szervezett Állami Egyházügyi Hivatal elnöke, hivatalát 1952. január 5-ig töltötte be. Vezetője volt a kohó- és gépipari tárcának, Rákosi kormányában általános gépipari miniszter. A Nagy-kormány idején a Munkaerőtartalékok Hivatala elnöke 1953 és 1954-ben, 1954. december 30-tól 1956. október 25-ig az Országos Tervhivatal elnökének első helyettese. A forradalom és szabadságharc idején, október 26. és 31. között pénzügyminiszter. Tagja lett az új kormánynak, megbízták a pénzügyi tárca vezetésével 1957. május 9-ig, majd 1963. december 7-ig közlekedés- és postaügyi miniszter volt.

KOSTYÁL Gusztáv, dr. (Alag, 1922. június 21. – Szombathely, 1992. december 13.) acélöntő volt a Ganz-MÁVAG-ban 1946 és 1949 között, Dunakeszin lakott. Az 1950/51-ben indult második évfolyamot végezte el a Bírói és Államügyészi Akadémián. A fővárosba javasolták tanácsvezetésre, végül Szolnokon lett járásbíró, mellette végezte az egyetem jogi fakultását. A Szombathelyi Megyei Bíróság vezetője volt 1953. augusztus 1-jétől, de már június 2-tól megbízták a feladatok ellátásával. Az igazságügyi tárca 1954. decemberi utolsó kollégiumi ülésén határoztak elnöki kinevezéséről. Ezt az *Igazságügyi Közlöny* 1955. április 11-én tette közzé. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa felmentette 1982. december 31-i hatállyal, hivatalából 1983. január 15-én távozott nyugállományba.

KOVÁCH Elemér, vitéz, dr. (Debrecen, 1891. július 23. – Budapest, 1969. január 25.) jogtudorrá avatták a kolozsvári Ferencz József Tudományegyetemen 1913. május 24-én, utána ügyvédjelölt, katonai szolgálata 1913. október 1-jén kezdődött, s megszakításokkal 28 hónapig tartott. Igazságügyi szolgálatát a Debreceni Király Törvényszéken joggyakornokként kezdte 1915. augusztus 13-án. A Sátoraljaújhelyi Királyi Törvényszéken 1916. szeptember 16-tól, a Debreceni Királyi Törvényszéken 1918. október 24-től jegyző. Az egységes bírói és ügyvédi vizsgát letette 1921. május 9-én. Berendelték rövid időre, 1922. október 6-tól a Debreceni Királyi Ítélőtáblához, majd a Debreceni Királyi Törvényszéken ítélkezett 1922. november 21-től. Vitézzé avatták 1925. június 21-én. A Debreceni Királyi Ítélőtáblán – a kormányzó 1935. december 31-i határozatával – 1936. február 28-tól bíró. Az igazságügyi tárcához rendelték be 1941. áprilistól. A Magyar Királyi Kúrián bíró 1942. március 21-től, esküt tett 1942. április 9-én. „B"-listára helyezték. Mindennemű ellátási vagy szolgálat alapján támasztható egyéb igény kizárásával elbocsátották 1946. augusztus 31-i hatállyal.

KOVÁCS Balázs, id. (Kiskunfélegyháza, 1893. február 1. – Budapest, 1951. február 28.) földműves, 1950. szeptember 5-én letartóztatták. A Kecskeméti Megyei Bíróság felmentette 1950. október 18-án jogos védelem címén. Varga Julianna államügyész fellebbezett, az Államvédelmi Hatóság azonnal letartóztatta a szabadlábra helyezettet. A Legfelsőbb Bíróság hatályon kívül helyezte az ítéletet, és elrendelte az új büntetőeljárást. A Budapesti Megyei Bíróság 1951. január 3-án, a Legfelsőbb Bíróság 1951. február 6-án háborús bűntett címén egyaránt halálra ítélte. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa elutasította a kegyelmi kérelmét, kivégezték.

KOVÁCS Béla (Mecsekalja [Patacs], 1908. április 20. – Pécs, 1959. június 21.) kisgazdapárti politikus, középparaszt. A párt főtitkárhelyettese 1939-től, 1945 és 1947. február 20. között főtitkára, 1941-től egyúttal a Parasztszövetség főtitkára is. Képviselő 1944. december 21. és 1947. február 25. között, a Belügyminisztérium politikai államtitkára az Ideiglenes Nemzeti Kormányban, földművelésügyi miniszter 1945. november 15. és 1946. február 23. között. Dr. Pfeiffer Zoltán* ügyvéddel együtt megjelent a Budapesti Államvédelmi Osztályon 1947. február 24-én, és másnap vallomást tett. Utána a magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság biztosította lehetőséget kihasználva, a szovjet állambiztonsági hatóságok hamis vádak alapján letartóztatták Budapesten, lakása bejárata előtt, 1947. február 25-én este. Hetekig vallatták, kisgazda- és más párti politikusokat súlyosan terhelő jegyzőkönyveket írattak vele alá. A Budapesti Népügyészség vele és két társával, Nagy Ferenccel és Varga Bélával* szemben nyomozást indított 1947. június 13-i kezdettel, a nyomozást megszüntették 1947. szeptember 23-án. 1948-ban a szovjetek által megszállt ausztriai zónában, Neukirchen mellett, majd számos szovjet börtönben raboskodott. 1951. március 5-én huszonöt évi kényszermunkára ítélték. Hazaszállították 1955. november 18-án (Nyíregyházára, majd Jászberénybe, végül a Budapesti Körzeti Börtönbe vitték), szabadult 1956. áprilisban. Ismét földművelésügyi miniszter 1956. október 26. és 31., államminiszter 1956. november 2. és 4. között.

KOVÁCS Béla (Mátranovák, 1910. május 2. – Budapest, 1980. június 14.) hat elemit végzett. A Salgótarjáni Gépgyár vasöntőjében már 1923-tól dolgozott, 1924-től lakatostanonc. Esetenként munkanélküli, valamint bányász volt 1929 és 1945, illetve 1946 és 1949 között. Szirákon a Magyar Kommunista Párt titkára 1945-ben, káderes a Magyar Kommunista Párt Nógrád megyei pártbizottságon 1946-ban. A Büntetőbírói és Ügyészi Akadémia hallgatója 1949/50-ben. Augusztus 12-én végzett, majd hadbírói képzésen vett részt.

Szegeden hadbíró volt 1950/51-ben, majd a Szegedi Katonai Bíróság vezetője. A Budapesti Katonai Törvényszéken, illetve a Budapesti Hadbíróságon ítélkezett 1951 és 1953 között, annak vezetője volt alezredesként. 1953. február 2. és július 4. között az igazságügyi tárca vezetője. Miniszterségének idején következett be a „hosszú kések éjszakája", a bírói kar újabb radikális létszámcsökkentése.

1945-ben két hónapos pártiskolát végzett. 1953 nyarán a Honvédelmi Minisztérium marxizmus–lenizmus esti egyetem első éves hallgatója volt. A Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottságának 1953. július 9-én tartott ülésére aznap javaslatot terjesztett elő a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Adminisztratív Osztályának vezetője, hogy ő legyen a Legfelsőbb Bíróság elnöke. Keleti Ferenc gépelt anyagán az is olvasható, hogy „javasolja Erdei Ferenc elvtárs". A Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottsága levette a javaslatot a napirendről, így nem ő, hanem dr. Molnár lett az első elnök.

A Minisztertanács 1953. augusztus 7-én, a Népköztársaság Elnöki Tanácsa pedig másnap határozott, és ekkor ezredesként a Honvédelmi Minisztérium igazságügyi csoportfőnöke lett. A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1955. május 9-én elfogadta az április 11-i javaslatot, hogy a Budapesti Hadbíróság elnöke legyen.

A Mátraaljai Szénbányászati Tröszt jogtanácsosaként vonult nyugállományba. Nevét felsorolták 1962 augusztusában azok között a törvénysértést elkövető bírók között, akik akkor már nem dolgoztak az igazságügyi apparátusban.

KOVÁCS Imre (Göböljáráspuszta [Alcsút], 1913. március 10. – New York, 1980. október 27.) beiratkozott ugyan 1933-ban a Magyar Királyi József Nádor Műegyetem közgazdasági fakultására, ott azonban a szociográfiai irodalom nevéhez fűződő egyik kiemelkedő alkotása, a *Néma forradalom* miatt (melynek harmadik kiadását el is kobozták) diplomát nem vehetett át. A könyv tartalmáért a Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék 1937. október 15-én háromhavi börtönbüntetésre marasztalta el. Jogerőssé vált ítélete következtében az egyetem rektora 1938. november 18-án eltiltotta tanulmányainak folyatásától. Szabadságvesztés-büntetését ugyan 1940 elején megkezdte, de amnesztiában részesülve, annak teljes idejét nem kellett letöltenie. Ismét őrizetbe vették 1942. április 17-én, háromhavi őrizet után feltételesen szabadult. Aktív szerepet vállalt 1944 szeptemberétől a Magyar Front Intéző Bizottságának munkájában. Ekkor ismerkedett meg Kádár Jánossal és Péter Gáborral, utóbbival együtt Kádár esküvői tanúi lettek 1945 elején.

Szovjet hadifogságba esett 1944. december 20-án – kémnek vélték a frontvonalon történt átszökése után –, de 1945. február 11-én megszökött a gödöllői táborból. Honatya 1945. április 2-től, a Nemzeti Parasztpárt főtitkára 1945. április 26-tól. Kovács Béla letartóztatása előtt elhagyta pártját, s a Független Magyar Demokrata Párt tagja lett. Újabb képviselői ciklusának kezdetekor már nem a fővárost, hanem Szabolcsot és Bereg-Szatmárt képviselte a Tisztelt Házban. Nem sokáig, mert elhagyva hazáját, Svájcba, majd 1949-ben a tengerentúlra távozott. A Szabad Európa Rádió munkatársa volt megszakításokkal 1963-ig. Újságot, folyóiratot szerkesztett, a magyar emigrációban aktív szerepet vállalt.

KOVÁCS István (1945-ig Rosner Jenő) (Ditró, 1911. október 24. – Budapest, 2011. december 23.) édesapja egy fatelepen dolgozott, anyja háztartásbeli volt.

Tíz testvére született. Családjával együtt gyermekkorában Budapestre költözött, tízévesen teljes árvaságra jutott. Négy elemi és egy polgári iskolát végzett, majd kárpitosmesterséget tanult. 1927-ben belépett a Kommunisták Magyarországi Pártja legális szervezetének számító Magyarországi Szocialista Munkáspártba, majd az illegális párt ifjúsági szervezetéhez, a Kommunista Ifjúmunkások Magyarországi Szövetségéhez csatlakozott. 1929-ben ennek Központi Bizottsága és Titkársága, illetve az illegális párt ideiglenes Titkárságának tagja lett, 1930-ban a Kommunista Ifjúmunkások Magyarországi Szövetsége Bécsben tartott második kongresszusán már előadóként vett részt, témája az „antimilitarista harc" volt. Augusztusban a párt Moszkvába küldte, ahol a nemzetközi Lenin Iskolán tanult, és mellette a Kommunista Ifjúmunkás Internacionálében dolgozott. 1933-ban a Kommunista Ifjúmunkások Magyarországi Szövetsége titkáraként tért vissza Magyarországra. 1934. márciusban letartóztatták, és kilencévi börtönbüntetésre ítélték. Nyolcévi és négy hónapi szabadságvesztés letöltése után, 1942 júliusában szabadult. A Központi Bizottság titkárságának tagjaként és a budapesti területi pártbizottság titkáraként ismét bekapcsolódott a Kommunisták Magyarországi Pártjának tevékenységébe. 1943. februárban újra letartóztatták, háromévi börtönbüntetésre ítélték, de 1944 novemberében megszökött a fogságból, és felvette a kapcsolatot az illegális pártvezetéssel.

1945. január 19-én a Magyar Kommunista Párt Pesten újjászervezett első legális Központi Bizottságának a tagja, január 22-én a Központi Bizottság Szervezési Osztályának vezetője, január 26-án a Központi Bizottság Titkárságának tagja lett. Február 22-től a budapesti Központi Bizottság és a volt moszkvai emigránsokból álló debreceni Központi Vezetőség egyesülésével létrejött új Központi Vezetőség vezető szerveiben is helyet kapott. 1945. április 14-én kimaradt a Titkárságból, de 1945. május 22-én bekerült a Magyar Kommunista Párt akkor megalakított Politikai Bizottságába. 1946. októbertől már csak póttagként vehetett részt a Politikai Bizottság ülésein, helyette 1946. októbertől – egészen annak 1953. júniusi megszüntetéséig – a Központi Vezetőség Szervező Bizottságának tagja, később helyettes vezetője, majd vezetője lehetett.

1945 áprilisától tucatnyi esztendőn át folyamatosan parlamenti képviselő (mandátumától 1957. május 9-én fosztották meg), 1949. augusztus és 1951. május, valamint 1956. február és 1957. május között az Országgyűlés tagjai közül választott kollektív államfői testület, a Népköztársaság Elnöki Tanácsának tagja, 1951. május és 1953. március között a testület helyettes elnöke is volt. A Magyarországi Szociáldemokrata Pártot magába ol-

vasztó, a Magyar Dolgozók Pártja nevet felvett kommunista állampárt apparátusában 1948. júliustól a „Pártközpontban" a Szervezési és Instruktor Osztályt irányította, 1948. novembertől a Központi Vezetőség Titkárságának tagja, 1949. júliustól egyúttal a Nagy-budapesti Pártbizottság titkára, 1950. júniustól pedig a Központi Vezetőség Káderosztályának vezetője is volt. A Központi Vezetőség titkáraként saját osztályain kívül 1949-ig a Tömegszervezési Osztályt és a Káderosztályt, majd a Szervezési és Instruktor Osztályt felügyelte. 1949. szeptemberben ismét a Politikai Bizottság rendes tagjává választották. A Központi Vezetőség 1951. március 2-i ülésén Rákosi előterjesztésére ugyan „nem titkársági tagként", de a Központi Vezetőség titkára maradt.

1951. április és november között Farkas Mihály és Kiss Károly mellett tagja volt annak a bizottságnak, amely a letartóztatott Kádár, Donáth Ferenc és Kállai Gyula* büntetőügyében felügyelte a nyomozást. 1952. januárban a Központi Vezetőség Párt- és Tömegszervezetek Osztálya vezetésével bízták meg. 1953 februárjában, miután bátyját letartóztatták, az „éberség elmulasztása miatt" visszahívták a Politikai Bizottságból és a Szervező Bizottságból egyaránt, leváltották osztályvezetői beosztásából, és a Magyar Dolgozók Pártja Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bizottságának élére „száműzték". 1954. júniustól a Budapesti Pártbizottság első titkáraként, majd 1955. áprilistól újra a Politikai Bizottság tagjaként visszatérhetett a politika élvonalába. 1955. novemberben ismét a Központi Vezetőség titkára lett: felügyeleti területe a Központi Vezetőség mellett működő kádercsoport volt, decemberben megkapta mellé a Központi Ellenőrző Bizottságot is. 1956 tavaszán Farkas Mihálynak a törvénytelenségek idején játszott szerepét vizsgáló bizottság vezetője lett, 1956 nyarán – Rákosi leváltása időszakában – sikertelenül próbálta megszerezni az első titkári posztot, pedig voltak határon túli, moszkvai támogatói.

A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének 1956. október 23–24-i, a forradalom kirobbanása miatt összehívott ülésén a felkelés leverésének irányítására megalakított Katonai Bizottság tagjává választották. Ő volt a testület vezetője is október 25-ig. Ám a Politikai Bizottságban tagságától és a Központi Vezetőségben titkári funkciójától egyaránt megfosztották. Október 30-án leváltották a Budapesti Pártbizottság éléről is, október 31-én a szovjet hatóságok több rákosista vezetővel együtt Moszkvába menekítették. 1956. november 4. után a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány rendkívüli moszkvai megbízottjának nevezték ki, amellyel tulajdonképpen eltávolították az új vezetésből.

1958-ban hazatérhetett, a Könnyűipari Minisztérium főosztályvezetője, majd 1974-es nyugdíjba vonulásáig a Könnyűipari Szervezési Intézet igazgatója volt. A Rákosi-rendszerben elkövetett törvénytelenségeket lezáró vizsgálat nyomán 1962-ben kizárták a Magyar Szocialista Munkáspártból, de 1966-ban a Központi Ellenőrző Bizottság visszavette. 1989. decemberben csatlakozott az újjáalakított Magyar Szocialista Munkáspárthoz.

KOVÁCS Kálmán, dr. (Kisgyőr, 1913. november 1. – Budapest, 1991. január 23.) 1932 és 1935 között Debrecenben a Bölcsészettudományi Kar hallgatója volt, majd jogi diplomát szerzett a Jog- és Államtudományi Karon. Magántisztviselő volt egy biztosító társaságnál 1941-től. Katona több alkalommal 1939. februártól 1944. októberig, akkor megszökött, bujkált. A harcok elültével, 1944 novemberétől Kisújszálláson lett főjegyző. Az igazságügyi tárca politikai államtitkára 1944. december 23. és 1945. november 21. között, a Magyar Kommunista Párt nemzetgyűlési képviselője. Jász–Nagykun–Szolnok vármegyében főispán 1945. december 5-től 1946. november 8-ig. A Magyar Kommunista Párt Központi Vezetőségének tagja lett 1946. májusban. A Minisztertanács felmentette főispáni tisztségéből, de már október 11-én határozott arról, hogy október 15-től miniszteri osztályfőnök lesz a Közlekedés- és Postaügyi Minisztériumban. Különböző tisztségek betöltése után ott végül titkárságvezető volt. A Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottsága 1954. március 24-én elfogadta a február 2-i részletes, múltjának egyes mozzanatait és jogi tudását okkal kritizáló, de azért támogató javaslatot. Ezzel Farkas Mihály előzetesen, március 19-én nem értett egyet. 1954. április és 1957. november 8. között az igazságügyi tárcavezető helyettese volt.

A Magyar Szocialista Munkáspárt Politikai Bizottságának ülésén, 1957. szeptember 3-án megvitatták az igazságügyi vezető káderek felülvizsgálatáról 1957. augusztus 22-én készült jelentést. Elvileg hozzájárultak leváltási javaslatához azzal, hogy Kállai beszéljen vele arról, hol szeretne dolgozni. Leváltása azonban ne jelentsen politikai elmarasztalást. A tárcabéli sorsát eldöntő végleges ülés 1957. szeptember 3-án volt. A felmentésére vonatkozó párthatározatot elfogadták, a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának Tudományos és Kulturális Osztálya azt javasolta, hogy a Művelődésügyi Minisztérium Színházi Főosztályának vezetője legyen.

Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának egyetemi tanára 1959. július 15. és 1983. december 3. között, onnan vonult nyugállományba.

KOVÁCS Miklós, dr. (Csíkszereda, 1885. március 1. – Budapest, 1970. december 23.) kúriai bíró 1944. november 22-től, esküt tett 1944. november 28-án. Szálasi kinevezését érvénytelenítették 1945 tavaszán. Tagja volt dr. Dorosy Dezső mellett annak a dr. Szemák Jenő elnökölte büntetőtanácsnak a Budapesti Királyi Büntetőtörvényszéken, amelyik 1935. február 8-án Rákosit életfogytig tartó fegyházbüntetésre ítélte.

KOZMA Aladár, dr. (Kecskemét, 1874. június 3. – Budapest, 1951. március 31.) jogtudorrá avatták a Budapesti Magyar Királyi Tudományegyetemen 1901. június 8-án. Egységes bírói és ügyvédi vizsgáit befejezte 1905. június 3-án. Ügyvédjelölt Kecskeméten 1897. július 6-tól. Igazságügyi szolgálatát a Budapesti Királyi Törvényszéken kezdte díjas joggyakornokként 1898. március 22-én. A Monori Királyi Járásbíróságon 1911. augusztus 30-tól, a Pestvidéki Királyi Törvényszéknél 1913. július 28-tól járásbíró, 1917. augusztus 16-tól törvényszéki bíró, a Budapesti Királyi Ítélőtáblán 1921. október 24-től, a Magyar Királyi Kúrián 1929. augusztus 24-től bíró, tanácselnök 1944. március 1-jétől, esküt tett március 16-án. A Hatásköri Bíróság tagja 1943. január 7-től nyugállományba vonulásáig, 1944. szeptember 30-ig. Özvegyét 1951-ben kitelepítették a fővárosból Békés megyébe.

KÖRTVÉLYESSY György, ásguthi, dr. (Pest, 1870. április 4. – Szűcsi, 1944. október 1.) 1888-tól Bécsben a kereskedelmi akadémia hallgatója volt. Egyetemi tanulmányait Budapesten végezte, 1894. június 23-tól jogtudor, az egységes bírói és ügyvédi vizsgáit befejezte 1897. március 23-án. Igazságügyi szolgálatát joggyakornokként a Budapesti Királyi Kereskedelmi és Váltótörvényszéken kezdte 1895. november 23-tól, a Pestvidéki Királyi Törvényszéken aljegyző 1896. július 1-jétől, az Aradi Királyi Törvényszéken albíró 1897. október 15-től, tanácsjegyző a Magyar Királyi Kúrián 1899. október 28-tól.

1907. december 24-től az Aradi Királyi Törvényszéken, 1909. július 31-től a Budapesti Királyi Kereskedelmi és Váltótörvényszéken bíró. A Budapesti Királyi Ítélőtáblán 1914. november 28-tól ítélkezett. A Munkásbiztosítási Felsőbíróság tanácselnöke 1921. október 24-től, esküt tett november 24-én, hivatalát betöltötte 1923. november 19-ig. Kúriai bíró 1923. november 6-tól, esküt tett 1923. november 20-án. Nyugállományba vonult 1940. április 30-án.

KÖTELES Henrik (Budapest, 1913. február 25. – Törökbálint, 1999. december 20.) kereskedősegéd, a Magyar Kommunista Párt tagja lett 1945-ben. Államvédelmis, rendőrezredes volt 1945 és 1956 között. A másokat titokban ellenőrzőknél, a figyelőknél dolgozott 1947-től, részt vett a fizikai erőszak alkalmazásával folyt kihallgatásokon, verte a letartóztatott Marschall Lászlót* – aki majdnem belehalt a bántalmazásba –, így kényszerítve valótlan tartalmú vallomás megtételére. Őrizte a Rajk–Brankov-ügyben lefogott Brankovot, Cseresnyés

Sándort és Szalai Andrást. Ott volt Rajk őrizetbe vételénél, majd tíz napon keresztül tartotta „házi őrizetben" feleségét. Pakson egyike volt azoknak, akik a törvénysértő kirakatperhez dokumentumként felhasznált, abban hírhedtté vált csőszkunyhót, a magyar és a jugoszláv belügyminiszter titkos találkahelyét előre lefényképezték. Jelen volt október 15-én Rajk és két társa kivégzésénél, tetemüknek a gödöllői országút 37-es kilométerénél, az erdős területen lévő egykori első világháborús futóárokba történt konspirált elrejtésénél. Péter utasítására részt vett Kádár letartóztatásában. A Magyar Dolgozók Pártja Központi Ellenőrző Bizottsága szigorú megrovásban részesítette, ezt 1958-ban törölték. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Ellenőrző Bizottsága 1962. augusztus 7-én kizárta a pártból. Munkahelyét, a belügyi tárcát augusztus 18-án értesítette erről. Nevét felsorolták 1962 augusztusában azok között a törvénysértést elkövetők között, akik már nem dolgoztak a Belügyminisztériumban, elbocsátották őket, vagy nyugállományba kerültek.

KÖVECSES Ferenc (Dabas, 1933. szeptember 13. – ?) agráregyetemi hallgató volt. Nem tartóztatták le, távollétében folytatták le a vele szemben indított büntetőeljárást. A Pest Megyei Bíróság népbírósági tanácsa 1958. június 28-án, a Legfelsőbb Bíróság népbírósági tanácsa 1959. január 12-én egyaránt halálra ítélte.

KRAYZELL Miklós, dr. (Eperjes, 1878. október 30. – Sárospatak, 1956. október 30.) édesapja Eperjes polgármestere volt.

Iskoláit, jogi tanulmányait szülővárosában végezte. 1900-tól volt közszolgálatban. Járásbíró a Kassai Királyi Járásbíróságon 1909-től. Budapesten 1912-től igazságügyminisztériumi tisztviselő. Visszatérve hivatásához, a Budapesti Ítélőtáblán bíró, majd tanácselnök. Letartóztatták 1945. május 9-én. Több vidéken tartózkodó bírónak az igazoló nyilatkozatával együtt továbbították az övét is Szombathelyről a Budapesti Ítélőtábla elnökéhez 1945. június 6-án. Az Igazságügyi Igazolóbizottság nyugdíjazta. A Budapesti Népbíróság 1946. június 1-jén, majd a Népbíróságok Országos Tanácsa 1948. június 15-én egyaránt kétévi fegyházbüntetésre ítélte. Szabadult 1949. június 14-én. Kitelepítették volna Budapestről, ekkor költözött vissza Sárospatakra. A Legfelsőbb Bíróság Elnökségi Tanácsa 1992. november 9-én felmentette a vádak alól.

KRISTÓF István (Kaposvár, 1912. augusztus 14. – Budapest, 1979. július 5.) bőripari munkás. 1927-től részt vett a kommunista ifjúsági mozgalomban, 1934-től a Kommunisták Magyarországi Pártjának tagja. 1942-ben letartóztatták, utóbb illegalitásban élt. 1943-tól a bőripari szakszervezet titkára, majd főtitkára lett. A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének tagja, majd osztályvezető 1949-től, országgyűlési képviselő. 1949 és 1951 között a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége egyik osztályának osztályvezetője, titkára 1953-ig. A Szakszervezetek Országos Tanácsának elnöke 1953–1954-ben. A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Revíziós Bizottságának elnöke 1954-től 1956-ig. Ezredesként ülnök volt a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma Pálffy és két társa büntetőügyében tartott, újabb törvénysértéssel zárult perújítási tárgyalásán, 1955. november 29/30-án. A Népköztársaság Elnöki Tanácsának titkára 1956. február 27. és 1961. október 7. között. A Magyar–Szovjet Baráti Társaság főtitkára, majd elnöke nyugalomba vonulásáig, 1968-ig.

KUBINYI Ödön, dr. (Rozsnyó, 1891. április 15. – Budapest, 1973. március 19.) a Budapesti Királyi Magyar Tudományegyetemen állították ki oklevelét 1915. május 29-én. Az egységes bírói és ügyvédi vizsgát letette 1921. április 21-én. Igazságügyi szolgálatát a Kassai Császári és Királyi Katonai Ügyészségnél jegyzőkönyvvezetőként kezdte 1915. október 15-től, bírósági gyakornok 1917. február 1-jétől.

A Miskolci Királyi Törvényszéken joggyakornok 1917. július 9-től, jegyző 1921. május 3-tól. Bíró ugyanott 1922. november 21-től. A Szikszói Királyi Járásbíróság elnöke 1934. április 3-tól. A Debreceni Királyi Ítélőtáblán 1936. január 8-tól, a Magyar Királyi Kúrián bíró 1941. június 30-tól, esküt tett 1941. július 15-én. Igazolták 1945. augusztus 8-án. Nyugállományba vonult 1948. június 30-án.

KUHNYÁR László, dr. (Budapest, 1929. augusztus 11. – Budapest, 2015. október 3.) textilgyári munkás, textiltechnikus a Fischer és Stern-féle Szövőgyárban, majd a Mechanikai Szövőgyárban (későbbi elnevezéssel Magyar Gyapjúfonó és Szövőgyárban) 1945. május 7-től 1953. májusig. A Bírói és Ügyészi Akadémiát elvégezte 1953. május és 1954. szeptember 17. között. A Miskolci Járásbíróságon jelentkezett szolgálattételre szeptember 18-án (esküt tett október 1-jén). Miután kinevezték a Szerencsi Járásbíróság élére 1955. július 27-én, Miskolcon felmentették 1955. augusztus 15-i hatállyal, ezen a napon foglalta el új állását (aznap esküt is tett).

Megyei bírósági bíró lett Miskolcon 1956. február 18-tól, tanácsvezetőként elsőfokú büntetőügyeket tárgyalt. Emlékei szerint „Miskolcon ért az ellenforradalom, melynek leverését követően gyorsított, majd népbírósági tanácsvezetési megbízást kaptam. 1956. év decemberétől a népbírósági tanácsok megszűnéséig három megyében tárgyaltam az ellenforradalmi ügyeket (Heves – Borsod – Szabolcs). Munkám értékeléseként miniszteri jutalmakban, dicséretben és 1958-ban kormánykitüntetésben részesültem."

1959. december 19-én végezte el a jogi egyetemet levelező úton. A népbíróságok megszűnése után megyei fellebbviteli büntetőügyeket tárgyalt tanácsvezetőként. 1960. augusztus 22-én megbízták a bíróság vezetésével 1960. szeptember 1. és 1961. augusztus 31. közötti időre, az elnök távolléte idejére, akit egyéves pártiskolára küldtek. Az elnök azonban visszatért július 1-jével, megbízatása így hamarabb ért véget.

Működésével már addig is elégedettek voltak, 1961. március 20-án javasolták az igazságügyi tárcánál, hogy ő legyen az elnök a Szolnok Megyei Bíróságon. Erről december 21-én értesítették, 29-től foglalta el posztját. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1972. július 1-jén legfelsőbb bírósági bíróvá választotta. Tanácselnök-helyettesi megbízást kapott, 1977. február 1-jétől pedig tanácsot vezetett. 1990. február 8-án kérelmezte, hogy a bíróság elnöke a munkavégzés, az ideiglenes köztársasági elnök pedig a legfelsőbb bírósági tisztsége alól mentse fel 1990. március 1-jei hatállyal, hogy nyugállományba vonulhasson 1990. szeptember 1-jén.

Viskolcz Istvánt 1958. május 27-én életfogytig tartó börtönbüntetésre ítélte, de másodfokon, 1958. október 16-án halálra ítélték. Végül kegyelmet kapott.

KULCSÁR Kálmán, dr. (Erdőtelek, 1928. június 27. – Budapest, 2010. szeptember 4.) az elemit szülőhelyén végezte 1934 és 1938 között, a középiskolát Egerben, a ciszterciek Szent Bernát Gimnáziumában 1938-tól 1946-ig. Felsőfokú tanulmányait Budapesten, a Közgazdasági Egyetemen kezdte el, és jelentkezett a Külügyminisztérium diplomáciai tanfolyamára is. Egy év múlva azonban a diplomáciai képzést megszüntették, visszakerült Egerbe: különbözeti vizsgával a második évfolyamon folytatta tanulmányait az Egri Jogakadémián. Miután az egri jogi kart megszüntették, egyetemi tanulmányait Budapesten fejezte be, 1950. májusban avatták doktorrá. A Magyar Dolgozók Pártjának 1956 áprilisában lett, utóbb a Magyar Szocialista Munkáspártnak is tagja volt 1976-tól.

A Néphadsereg Honvéd Kollégiumában volt hallgató, rajparancsnok 1949. szeptember 25. és 1950. szeptember 5. között, alhadnagy lett szeptember 5-én. Majd – folytatólagosan – október 15-ig elvégezte a tartalékos hadbírói tanfolyamot Törökbálinton. Katonai ügyész lett 1950. október 15-én a Budapesti Katonai Ügyészségen, főhadnagy 1951. november 7-től. Szolgálatát itt befejezte 1952. június 15-én. Ekkor a 11. gépesített hadtest katonai ügyészé-

vé nevezték ki, itt 1953. január 1-jéig dolgozott. A Katonai Főügyészségnél folytatta szeptember 1-jéig, beosztása katonai főnyomozó volt. A katonai igazságügyi szerveknél 1949. szeptember 15-től folyamatos munkaviszonya itt megszakadt, leszerelt. 1953-ban a Magyar Tudományos Akadémia aspiránsa lett. *A jogszociológia problémái* című kandidátusi disszertációját 1956 szeptemberében védte meg.

Ezután visszatért a katonai igazságügyi szervezetbe. Főelőadó lett az igazságügyi tárca Katonai Főosztályon a tanulmányi csoportnál 1955. február 4-én, 1956. február 1-jéig töltötte be ezt a hivatalt. 1955. június 1-jén előléptették századosnak. A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1956. március 5-én határozott arról, hogy a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumának ítélőbírója lehet. 1956. július 26-án a Szimler János vezette tanács tagjaként súlyos mértékű szabadságvesztés-büntetések meghozatalában vett részt Atkáry Arisztid és társai másodfokú büntetőeljárása során. Hadbíró volt 1956. december 15-ig. Felmentése a hivatalos lapban 1957. január 11-én jelent meg.

Miképp emlékezett vissza saját szerepére, az 1956 őszén történtekre? Neve ugyan szerepelt a Legfelsőbb Bíróság Forradalmi Bizottmányának tagjai sorában, de oda a Katonai Kollégium elnöke, helyettese és párttitkára küldte egy másik tiszt helyett. Csak az első ülésén vett részt, így azon sem volt ott, amelyen a bíróság elnökét, néhány más bíróval együtt, kitiltották az épületből. A Király Béla büntetőügyében eljárt, Szimler vezette, tizenegy tagból álló tanácsban az egyik szavazóbíró tag volt a felmentő ítélet kihirdetésekor, 1956. október 31-én. Utána szolgálati helyét sem kereste fel. Bujkált, főképp otthon. Már az idő tájt több esetben hangot adott leszerelési szándékának. A Legfelsőbb Bíróságon november 10-én jelentkezett. Forradalmi bizottmányi tagságáról formálisan is lemondott. Bár leszerelési szándéka határozott volt, a Tiszti Nyilatkozatot aláírta, mert a benne foglaltakkal egyetértett. Nem kívánta azt a látszatot kelteni, mintha leszerelésének politikai okai lennének, december 15-ével szerelt le. 1957. február 1-jén kinevezték az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának Jogelméleti Tanszékére, ott volt 1960 februárig. Utóbb úgy vélte, hogy korai leszerelésével kétségtelenül hibázott. „Bármennyire is, s már régebben is, más, tudományos pályára törekedtem, egy ideig még szolgálnom kellett volna, mert a nehéz helyzet ezt követelte."

A Magyar Tudományos Akadémia kutatója volt 1957 és 1968 között, közben Ford-ösztöndíjjal az Amerikai Egyesült Államokban tanult 1963-tól 1966-ig. Pécsett 1963 és 1970 között oktatott az egyetemen, 1965 és 1966 között ösztöndíjjal a Columbia és a Berkeley-i Egyetem vendégkutatója volt. 1968-ban elnyerte az állam- és jogtudományok doktora fokozatot. Noha főképp a volt hadbírók igyekeztek többen akadályt gördíteni elé, mégis a Magyar Tudományos Akadémia Szociológiai Intézetének igazgatója lett 1969-ban, 1983-ig töltötte ezt a pozíciót. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának Jogszociológiai Tanszékén lett egyetemi tanár 1970-től. 1973-tól a Magyar Tudományos Akadémia levelező, 1982-től rendes tagja, 1983 és 1988 között főtitkárhelyettese, az ő nevéhez fűződik az Akadémia – Soros Alapítvány létrehozása. 1993-tól 1998-ig a Gazdaság- és Jogtudományi osztály elnöke (egyúttal az Elnökség tagja), 1994-től 1997-ig a Politikatudományi Intézet igazgatója. A rendszerváltás idején igazságügyi miniszter 1988. június 29-től 1990. május 23-ig, tárcájának munkatársaival együtt meghatározó szerepe volt a békés, demokratikus átalakulás jogi kereteinek alakításában. Kanadában nagykövet 1990. szeptember 2. és 1993. október 1. között.

KUMMER Károly (Kétegyháza, 1920. április 1. – St. Louis [Missouri, Amerikai Egyesült Államok], 1991. március 1.) géplakatos, az 1950-es években az Útfenntartó Nemzeti Vállalat tisztviselője, majd a Vasipari Kisipari Termelőszövetkezet elnöke Sátoraljaújhelyen. A helyi nemzetőrség parancsnoka lett, november 4-ét követően társaival a kőkapui üdülőbe vonult vissza, 1957. november 10-én megegyezett a szovjet parancsnokkal, másnap ő és társai letették a fegyvert, az akkor már nem másfél száz személyből álló, kisebb csapat feloszlott. A vele tárgyalók előbb elfogták, de utóbb szabadon engedték. Ezt követően Sátoraljaújhelyen, majd Budapesten bujkált, november 26-án menekülve hagyta el Magyarországot. Távollétében a Miskolci Megyei Bíróság népbírósági eljárásban 1958. március 28-án, a Legfelsőbb Bíróság 1958. szeptember 17-én egyaránt halálra ítélte. Sátoraljaújhely Város Önkormányzata 2002-ben posztumusz Pro Urbe díjban részesítette. Ítéletei az 1989. évi XXXVI. törvény hatálya alá tartoznak.

KUN Gábor, dr. (Temesvár, 1894. január 25. – Budapest, 1972. május 18.) kúriai bíró 1945. december 27-től. Elbocsátották 1953. május 30-án. Tiltakozott, majd az újabb vizsgálat után, végleg 1953. október 7-én távozott. Ügyvéd lett.

KURIMSZKY Sándor (Budapest, 1907. július 21. – Budapest, 1982. július 11.) *„Molnár I. János"*. Tanonciskolát végzett, cipészsegéd lett. A Kommunisták Magyarországi Pártjának 1925-től (másutt: 1930-tól) volt a tagja, szakmájában dolgozott. Emigrációja után, tíz esztendővel később a Szovjetunió állampolgára, gyári munkás lett, 1941 nyarán önként jelentkezett a Vörös Hadseregbe, ám betegsége miatt leszerelték. 1942-ben az Uralban közreműködött az ipar áttelepítésében. Hadifogolytáborokban dolgozott 1943-tól a magyar kommunista emigráció (másutt: a korabéli szovjet titkosszolgálat) megbízásából. A Nógrádi vezette partizánegységben ejtőernyős partizánként annak politikai helyettese (másutt: gazdasági főnöke) volt 1944. október 24-től a harcok lezárulásáig.

Rendőrkapitány 1945/46-ban Rákospalotán, rendőrségi szemlélő Dél-Pest megyében, főkapitányság-vezető Somogy és Tolna megyékben 1946/47-ben, majd rendőrkapitány 1947 és 1949 között Kispesten, 1949/50-ben pedig Pécsett. A Belügyminisztériumban a Közrendészeti Főosztályt vezette vezérőrnagyként 1950 és 1952 között.

Ezt követően helyezték a külügyi tárcához, ahol 1952-ben rendkívüli követ és meghatalmazott miniszter lett. Tiranában, majd Belgrádban vezette a követséget 1952. február 29. és 1956. július 30. között. Visszarendelték a tárcához, az Igazgatási Főosztályt vezette, majd a forradalom és szabadságharc leverését követően visszatért a Belügyminisztériumba, ahol belügyminiszter-helyettes volt 1956. november és 1958. február között, amikor nyugállományba vonult.

KVASSAY Gyula Caesár, nemeskvassói, kvassói és brogyáni, dr. (Marossolymos, 1875. január 31. – Budapest, 1945. január 10.) az érettségit követően 1897. március 31-én a Budapesti Királyi Tudományegyetem jogi fakultásán letette a jogtudományi állam-, majd 1901. június 22-én az egységes bírói és ügyvédi vizsgát. Igazságügyi szolgálatba lépett joggyakornokként a Balassagyarmati Királyi Törvényszéken 1896. február 22-től, a Zilahi Királyi Törvényszéken 1896. június 6-tól. Aljegyző a Pancsovai Királyi Járásbíróságon 1897. június 1-jétől, a Temesvári Királyi Járásbíróságon 1899. november 11-től. Albíró a Temesvári Királyi Törvényszéken 1901. november 6-tól, a Buziásfürdői Királyi Járásbíróságon 1902. február 21-től. Berendelt tanácsjegyző a Temesvári Királyi Ítélőtáblánál 1905. október 12-től.

Királyi járásbíró lett a Buziásfürdői Királyi Járásbíróságon 1908. március 10-től. A Temesvári Királyi Ítélőtáblán 1912. szeptember 4-től berendelt, 1913. június 2-től kinevezett ítélőtáblai elnöki titkár. Táblabírói címmel és jelleggel felruházott vezető járásbíró (elnök) a Temesvári Királyi Járásbíróságon 1917. szeptember 27-től. Magyarországra menekült, 1920. július 27-től a Győri Királyi Törvényszék, 1921. február 22-től a Győri Királyi Ítélőtábla, 1926. június 19-től a Magyar Királyi Kúria bírója. A tanácsvezetés jogával felruházva 1938. március 31-től, majd kúriai tanácselnök 1938. június 30-tól. Nyugállományba vonult 1943. január 31-én, az I. sz. büntetőtanács elnökeként.

LABORCZ István (korábban Löb) (Budapest, 1888. december 23. – Budapest, 1966. szeptember 23.) szociáldemokrata esztergályos, letartóztatták a demokratikus államrend elleni szervezkedés és fegyverrejtegetés miatt 1952. július 14-én. Ő és tizenhat társa büntetőügyében a Budapesti Megyei Bíróság 1952. november 27-én hirdetett ítélet, őt tizenhárom évi, majd a Legfelsőbb Bíróság 1953. november 30-án életfogytig tartó börtönbüntetésre ítélte. 1956. március 29-én szabadult. A Legfelsőbb Bíróság felmentette a vádak alól 1962. július 31-én.

LAK József, dr. (Sárkeresztúr, 1890. március 29. – Budapest, 1976. november 6.) az érettségit követően a Budapesti Királyi Tudományegyetemen jogtudori oklevelet szerzett, majd az egyesített bírói és ügyvédi vizsgát is letette. Igazságügyi szolgálatát 1925-től joggyakornokként kezdte, 1932-től a Pestvidéki Királyi Törvényszéken, 1939-től a Budapesti Királyi Ítélőtáblán, 1945. december 27-től a Magyar Kúriánál bíró. Nyugállományba vonult 1956. augusztus 15-én.

LAKATOS Imre, dr. (Budapest, 1908. május 2. – Budapest, 1994. február 18.) édesapja ny. iparirajziskolai tanár.

Bírósági szolgálatát, mint kisegítő díjnok, 1928. május 30-án kezdte. A jogtudományok doktorává 1932. június 16-án avatták. Bírósági fogalmazói munkakörben 1936 júniusától 1943. február végéig működött. Az egységes bíró és ügyvédi vizsgát letette 1939. június 12-én, de édesapja zsidó származása miatt csak utóbb nevezték ki bírónak. A Kisújszállási Királyi Járásbíróságon 1943. február 24-től volt járásbíró.

1932-ben szolgálta le katonaévét a budapesti tüzéreknél, majd 1938-tól és a világháború alatt kisebb-nagyobb megszakításokkal folyamatosan behívták tartalékos hadnagyként, a légvédelmi tüzéreknél szolgált Budapesten és Pest megyében. Fronton, határon kívül nem volt. 1945. januárban az ostrom alatt is Pesten volt, de harcokban nem vett részt. 1945. január 20-án, miután előzőleg már ott hagyta a csapatát, civilben elfogták az utcán. Gödöllőn, majd Debrecenben volt hat hétig fogságban. A szovjet katonaság 1945. március 3-án – miután önként jelentkezett – átadta a demokratikus hadseregnek. Debrecenben a Honvédelmi Minisztériumban 1945. márciusban átvették a hadbírói osztályba, és kinevezték hadbíró főhadnagynak.

A kisújszállási polgári igazoló bizottság 1945 májusában, a Honvédelmi Minisztérium Katonai Igazolóbizottsága 1945 júniusában igazolta. 1945. június 1-jén leszerelt, ismét elfoglalta állását a Kisújszállási Járásbíróságon. 1945 augusztusától 1947. márciusig a Szolnoki Népbíróságon működött tanácsvezető bíróként. 1947. február 6-án berendelték az Igazságügyminisztériumba előadóként a népbírósági ügyosztályra. A köztársasági elnök 1947. szeptember 26-i határozatával lett a Budapesti Ítélőtábla bírója, októbertől ítélkezett 1949. május végéig, amikor június 13-án ismét berendelték az igazságügyi tárcához, ahol előbb a IV., majd – életrajza készítésekor, 1949. szeptember 27-én – a VIII., Bírói Felügyeleti Osztályon dolgozott.

Dr. Ries István megíratta vele említett életrajzát a Rajk–Brankov-ügyben kihirdetett elsőfokú ítéletet követő napon, szeptember 27-én. A tárcavezető ezt csatolta másnap készített feljegyzéséhez. E szerint ő lenne a korábban dr. Jankó vezette tanács elnöke – felsorolta egyúttal, hogy azt kik alkották –, amely másodfokon ítélkezett korábban mind a Papp Simon és társaival, mind a Mindszenty József és társaival szemben indított büntetőeljárásokban. Dr. Ries írása azt célozta, hogy – jóváhagyás esetén – ők tárgyalnák ezt a kiemelkedő kirakatpert is. A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1949. szeptember 28-án elfogadta az előterjesztést, így lett utóbb a másodfokú népbírósági fórumnál tanácselnök. Kinevezték a Népbíróságok Országos Tanácsához tanácselnöknek 1949. október 3-án, fogadalmat tett 10-én. Másodfokon, október 12-én és 14-én az általa vezetett tanács járt el Rajk László és társai büntetőügyében. Miután „feladatát" teljesítette, ismét berendelték az igazságügyi tárcához november 10-ével, állását elfoglalta 14-én. A történtek elismerésének tekinthette, hogy a Minisztertanács november 25-én kelt határozatával megbízta a Szegedi Felsőbíróság elnöki teendőinek ellátásával tanácselnökként. Állását elfoglalta, esküt tett december 17-én.

Miután a Magyar Dolgozók Pártja Szervező Bizottsága 1949. december 19-én tartott ülésén előzetesen elfogadta, kinevezett elnöke lett a felsőbíróságnak 1950. június 17-től. Minthogy az esztendő végével az öt felsőbíróság megszűnt, december 29-én a Kecskeméti Megyei Bíróság elnökévé nevezte ki az igazságügyi kormányzat, e tisztséget 1953. november 21-ig töltötte be. A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága dr. Erdei Ferenc és Farkas Mihály 1953. október 20-i javaslatát október 23-án elfogadta, hogy ő legyen a Fővárosi Bíróság első számú vezetője. A javaslatban utaltak arra, hogy ő tárgyalta a Népbíróságok Országos Tanácsánál (fellebbezési szakban) a Rajk–Brankov-ügyet. Így lett a november 4-i határozat alapján a Budapesti Fővárosi Bíróság elnöke, majd annak csupán bírója 1956. december 20-tól. Elnöki tisztsége alól ezen a napon mentették fel. A központi telekkönyvi hivatal vezetői teendőinek ellátásával bízták meg, majd a Budapesti Fővárosi Bíróság tanácsvezető bírója volt 1957. október 3-tól. A Legfelsőbb Bíróságon 1958. május 20-tól berendelt, december 30-tól kinevezett, 1959. január 1-jétől tanácsvezető bíró. Ezzel szemben a kormányhoz küldött előterjesztésben (és annak tervezetében is) berendelése időpontjaként 1958. június 16-a olvasható. Tudott, hogy ezen a napon végezték ki Nagy Imrét és két társát. Véletlen elírás történt, ki tudja ezt ma már?!

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Adminisztratív Osztályának vezetője, Tömpe András 1962. július 31-i előterjesztését dr. Lakatos Imre eltávolításáról augusztus 7-én a Magyar Szocialista Munkáspárt Politikai Bizottsága, szeptember 6-án pedig a Minisztertanács elfogadta, s a Népköztársaság Elnöki Tanácsa felmentette 1962. szeptember 14-én, távozott szeptember 30-án. A Minisztertanács kivételes, 2979 Ft-os kivételes nyugellátásáról határozott. (Fizetése 1962. május 1-jétől 4000 Ft volt.) A Magyar Nemzeti Bank jogtanácsosa volt 1982-ig. Miután nyugellátása mellett munkaviszonyt folytatott, de ottani keresete nem haladta meg az 1500 Ft-ot, a továbbiakban is megkaphatta emellett a kivételes nyugdíjat.

A Minisztertanács a Legfelsőbb Bíróság elnökének és az igazságügyi tárca vezetőjének, dr. Markója Imrének az előterjesztését elfogadva újabb kivételes nyugdíjat, 6300 Ft-ot állapított meg részére. (Nyugdíja 4299 Ft volt, a banki munkáért további 2000 Ft illette meg addig.) Előterjesztésük indoklásában olvasható: nevezett „a törvénysértő perek idején megtévesztve és jóhiszeműen járt el, a hibáját azóta becsületes munkájával igyekezett jóvátenni". Ehhez annyit, hogy Rajk Lászlót és két társát a Legfelsőbb Bíróság 1955. november 25-én felmentette a vádak alól, 1956. október 6-án újratemették őket. A Budapesti Fővárosi Bíróság elnökének mindez kevés volt, mert nem jutott eszébe, hogy állásáról önként lemondjon, csak a „tisztító vihar" távolította el. A kádári megtorlás idején másodfokú büntetőeljárásban újabb, utóbb végrehajtott halálos ítéletet is kihirdetett 1959. szeptember 9-én, Gombos László büntetőügyében, helybenhagyva az elsőfokú határozatot. Nevét felsorolták 1962 augusztusában azok között a törvénysértést elkövető bírók között, akik akkor még az igazságügyi apparátusban dolgoztak.

LAKATOS Péterné (Stankovits Rozália), dr. (Oroszi, 1927. február 7. – Budapest, 1997. január 12.) édesapja vasúti szerelő volt.

Az elemi iskola négy, majd a polgári iskola három osztályát végezte el. 1945-ben lett a Magyar Kommunista Párt tagja. Tolna megyében agitációs és propaganda-munkatársként dolgozott 1947-ig, majd a fővárosban kapott pártfeladatokat. Eleinte a Hofherr-gyárban dolgozott, majd a párt kispesti nőbizottságának lett szervezője. 1948-ban átigazolták a Magyar Dolgozók Pártjába, 1949-től a fővárosi pártapparátusban volt politikai munkatárs. 1950 és

1952 között elvégezte a kétéves Pártfőiskolát. Ezt követően a Budapesti Pártbizottság Agitációs és Propaganda Osztályára került. 1954. októberben megbízták a Budapesti Pártoktatók Háza vezetésével. A Magyar Szocialista Munkáspárt Ideiglenes Intéző Bizottsága 1957. április 6-án elfogadta, s 1957. április 8. és 1958. szeptember 10. között népbíró a Legfelsőbb Bíróságon. Annak ellenére nem jelentett be elfogultságot és ítélkezett az 1956-osokkal szemben kezdeményezett büntetőeljárásokban, hogy férje a Köztársaság téri pártház ostroma során vesztette életét. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának Titkársága 1960. július 5-i ülésén hozzájárult, hogy a Népköztársaság Elnöki Tanács válassza meg a Legfelsőbb Bíróság népi ülnökének. Pártösztöndíjjal jogi egyetemet végzett, és dr. Lakatos Rozália néven 1973-ban a Fővárosi Bíróság tanácsvezető bírója lett. Nyugállományba vonult 1982-ben. A Legfelsőbb Bíróságon tizenhét halálos ítélet meghozatalában vett részt népbíróként.

LAKOS Sándor (korábban Leitner) (Budapest, 1921. december 31. – Budapest, 1996. november 19.) a Kommunisták Magyarországi Pártjának tagja volt 1938-tól. A világháborús harcok elülte után előbb a Magyar Kommunista Párt ifjúsági titkára a főváros VII. kerületében, majd osztályvezető a párt ifjúsági szervezetében 1945–1946-ban. A Gazdasági Főtanácsnál dolgozott 1948-ig. Oktatási területre vezényelték: a fővárosban a Pártfőiskolán tanított tanszékvezetőként, mellette dékáni feladatokat is ellátott ebben az időszakban. Tanított még ez idő tájt a Budapesti Műszaki Egyetemen is 1956-ig. Politikai okokból kényszerszünet következett pályafutásában, 1952-ben eltávolították a Pártfőiskoláról, ahová 1954-ben visszavették.

A Magyar Szocialista Munkáspárt Budapesti Pártbizottságán az Agitációs és Propagandaosztályt vezette 1956. november 4-ét követően, majd 1957-ben rövid ideig a Pártközpontban dolgozott. Prágában szerkesztette 1958 és 1962 között a *Béke és szocializmus* elméleti folyóiratot. Hazatérve, a *Népszabadság*nál a szerkesztőbizottság tagjaként dolgozott 1966-ig.

Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Társadalomtudományi Intézetének igazgatója 1966 és 1980, tudományos igazgatója 1980 és 1982 között. A *Pártélet* felelős, majd főszerkesztője 1982-től. Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának tagja 1975 és 1988 között.

LALUSKA Pál, dr. (Szarvas, 1927. május 1. – Szeged, 2010. december 6.) az elemi négy osztályát a tanyavilágban végezte, szabóinas 1939 és 1942 között egy szarvasi kisiparosnál 1950. májusig, utána a Békéscsabai Ruhagyárban dolgozott. A Büntetőbírói és Államügyészi Akadémia hallgatója lett 1950 novemberében. Miután végzett 1951 decemberében, államügyésznek nevezték ki a Nyíregyházi Államügyészséghez, ezt követően Békéscsabán és Szegeden volt ügyész. 1952 tavaszán három hónapon keresztül hadbírói tanfolyamot végzett Törökbálinton, hadnagyi rangot szerzett. A Szegedi Államügyészség vezetője volt 1952. október és 1954. február között. Az ügyészi szervezet felállása után ugyanott megyei ügyészi beosztásban dolgozott.

Megbetegedett, ezért kérelmet nyújtott be, hogy tegyék át bírói vonalra. 1954. február 22-én a Szarvasi Járásbíróságra került, ahol elnök volt 1954. április 1-jétől, miként 1955. június 1-jétől a Békéscsabai Városi Bíróságnak is vezetője lett. A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Adminisztratív Osztályának vezetője tudatta a Legfelsőbb Bíróság elnökével, hogy a Titkárság 1955. július 11-én elfogadta a június 3-i előterjesztését Laluska mellett másik kilenc bírónak a Legfelsőbb Bíróságra történő kinevezésére. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa nevezte ki bírónak 1955. július 29-én a Legfelsőbb Bíróságra. Ezt azonban „családi okok és egyéb körülmények miatt" nem fogadta el.

A Békéscsabai Városi Bíróságról vezetett volna tehát az útja a Legfelsőbb Bíróságra, ahonnan nem távozhatott 1956. december 24-én, jóllehet legfelsőbb bírósági bírói felmentése ezen a napon jelent meg a hivatalos lapban. Mi történt?

A fővárosi munkavállalással együtt járó lakásgondok megoldatlansága mellett a legfőbb ítélőszékhez jövetele hónapról hónapra húzódott. Majd 1956. november 4-ét követően, hetekkel később közölte, hogy nem kíván a legfőbb bírói fórumon ítélkezni. Túl nagy szakmai ugrás lenne, ha jogi egyetemi végzettség nélkül legfelsőbb bírósági bíróvá válna. Ezt tudtára is adta a Forradalmi Bizottmány egyik tagja a Legfelsőbb Bíróságon.

Dr. Domokos József 1956. december 4-én kezdeményezte felmentését.

Kinevezték 1958. április 7-én a Gyulai Megyei Bíróság tanácsvezető bírójának. Befejezte az egyetemet 1958. november–decemberében, a Szegedi Megyei Bíróság tanácsvezetője 1960. október 1-jétől volt. A Szegedi Járásbíróság elnökévé 1964 júniusában nevezték ki. 1966 októberében – kérésére – állásából felmentették, és az igazságügyi tárcavezető áthelyezte a Szegedi Megyei Bírósághoz tanácsvezető bírói munkakörbe. Bírói pályája lezárult 1971. október 14-én „áthelyezéssel", mert 1971. október 15-én az Országos Takarékpénztár Csongrád Megyei Igazgatóságának vezető jogtanácsosa lett. Onnan vonult nyugállományba.

LANGER Jenő, dr. (Rajka, 1856. október 28. – Budapest, 1932. február 24.) Szombathelyen királyi törvényszéki aljegyző volt, a Szombathelyi Királyi Ügyészségre 1891. január 18-án királyi alügyésszé, a Nagykikindai Királyi Ügyészségre 1897. május 17-én ügyésszé nevezték ki. Törvényszéki bíró volt 1898 áprilisától a Budapesti Királyi Büntetőtörvényszéken, a vizsgálóbírói feladatokat is ellátta 1902 tavaszától. Királyi ítélőtáblai bírói címet és jelleget nyert 1906. május 31-én, törvényszéki tanácselnökké 1916 májusában nevezték ki. Ő látta el a Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék elnökhelyettesi s a törvényszék mellett szervezett esküdtbíróság helyettes elnöki teendőit is. Kúriai bíró címmel és jelleggel 1917 nyarán ruházták fel, és egyidejűleg a Budapesti Királyi Ítélőtábla bírójává nevezték ki. 1918 márciusában kapott megbízatást törvényszéki elnökként a Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék vezetésére, ő lett az esküdtbíróság elnöke. Szolgálatát 1918. április 15-én kezdte meg. 1926-ban vonult nyugdíjba. Helyébe dr. Töreky Gézát nevezték ki.

LAPSÁNSZKI István (Miskolc, 1934. május 7. – Miskolc?, 2010. február 12.) villanyszerelő, a Fővárosi Bíróság 1957. május 16-án halálra ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1957. július 11-én elmarasztalását életfogytig tartó börtönbüntetésre változtatta át. Az 1963-as közkegyelmi intézkedés során nem szabadulhatott.

LÁSZLÓ István (Bácstopolya, 1898. január 12. – Szeged, 1964. december 31.) eredeti foglalkozása hentessegéd. 1919-ben a Vörös Hadseregben szolgált. Pick Jenő Szalámigyárában dolgozott, 1944 őszétől az üzemi bizottság elnöke és a kommunista pártszervezet titkára, emellett a húsipari szakszervezet szegedi csoportjának vezetője volt. Népbíróként is tevékenykedett az 1944-et követő években. Munkahelyén, az 1948. március 25-én történt államosításkor a gyár első munkásigazgatója lett. 1949-ben sajtóhírek szerint a Budapesti Közellátási Hivatal vezetői tisztségébe helyezték át. 1956 novemberét követően részt vett a Munkásőrség szegedi alakulatai megszervezésében. A hentes és mészáros árudavezető ismét a Szegedi Megyei Bíróság népbírója lett 1957. június 24-től, akkor határozott kinevezéséről a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa. A vidéki népbíróságok megszűnésével, 1958. május 31-én megbízatása befejeződött. Az 1960-as években az Élelmiszer-kiskereskedelmi Vállalatnál dolgozott ellenőrként. A Szegedi Megyei Bíróságon egy halálos ítélet meghozatalában vett részt.

LASZLY Pál, dr. (Rétság, 1904. július 25. – Budapest, 1968. december 8.) Losoncon, majd Vácott végezte a gimnáziumot, 1922. június 24-én érettségizett. Budapesten kiállított jogtudori oklevelének kelte 1930. május 19. Ügyvédjelölt volt 1930. május 19. és 1931. július 2. között Balassagyarmaton, dr. Pongrácz György ügyvédnél. Előkészítő joggyakorlatra

osztották be a Balassagyarmati Királyi Törvényszékhez 1931. június 27-én, jelentkezett és esküt tett munkahelyén 1931. július 2-án. Felmentéséig, 1936. augusztus 29-ig itt teljesített szolgálatot. Közben 1936. május 20-án letette az egységes bírói és ügyvédi vizsgát. Saját kérelmére 1936. szeptember 1-jétől a Láng László Gépgyár Részvénytársaságnál közgazdasági gyakorlatot folytatott egy éven keresztül. A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszéknél 1937. január 7-én jelentkezett szolgálattételre, de maradt még a gyári jogtanácsos mellett. Június 30-án bírósági jegyzővé nevezték ki, október 6-án felmentették a Büntetőtörvényszéknél, és a Budapesti Királyi Ítélőtáblánál folytatta jegyzői munkáját, ahol 1939. június 30-án bírósági titkár lett, 1941. január 14-i hatállyal mentették fel.

1941-től több alkalommal két-három hónapon keresztül katonai szolgálatot teljesített irodai szolgálatos írnokként, rendfokozata nem volt. 1944 novemberében ismét behívták, de decemberben nem távozott a Budapesti Királyi Honvédtörvényszékkel nyugatra.

Kilenc és fél évi fogalmazói gyakorlattal lett bíró a Pestvidéki Királyi Törvényszéken 1941. január 15-én, aznap tett esküt a teljes ülésen. 1945. július 3-án igazolták. 1945. július 8-ával felmentették. 1945. július 2-án berendelték az ítélőtáblához Budapestre tanácsjegyzőnek két esztendőre. Egy héttel később kezdte meg szolgálatát, elnöki titkár lett 1947. január 13-án, esküt tett 22-én. 1947. szeptember 20-án mentették fel. Ítélőtáblai bírónak nevezték ki 1947. augusztus 30-án, esküt tett szeptember 22-én.

A felsőbíróságok megszüntetésekor az 1950. évi 46. tvr. (az igazságügyi szervezettel kapcsolatos hatásköri és eljárási szabályok módosításáról) 16. §-a alapján a Legfelsőbb Bírósághoz osztották be szolgálattételre 1951. március 31-ig. 1950. december 29-én kezdte meg működését. 1951. március 30-án legfelsőbb bírósági szolgálattételét további intézkedésig meghosszabbították, és végül legfelsőbb bírósági bírói munkakörbe sorolták 1953. augusztus 1-jén.

Az igazságügyi tárca s a Legfelsőbb Bíróság illetékesei által készített 1954. december 27-i közös javaslat azt a célt kívánta szolgálni, hogy a Népköztársaság Elnöki Tanácsa válassza meg legfelsőbb bírósági bírónak. E szerint „nagy műveltséggel, kiváló képzettséggel rendelkező büntetőbíró. A Legfelsőbb Bíróság néhány kimagasló képességű bíráinak egyike, sőt ezek között is elsők között van; a Legfelsőbb Bíróság legjobban fogalmazó bírája. Megoldásai az egyes ügyeknél politikai szempontból is gyakran jobbak, mint a párttagoké. Jelenleg a törvényességi ügyek referense. Ebben a munkában egyenesen nélkülözhetetlen. Munkája meggyőzően bizonyítja, hogy a kormányprogramot teljesen megértette és magáévá tette [...]."

Írásban benyújtotta lemondását 1957. január 23-án. „Bejelentem, hogy a Legfelsőbb Bíróságnál viselt állásomról lemondok.

Egészségi állapotomnál fogva nem érzem képesnek magam bírói feladatok ellátására. Ezzel kapcsolatban hivatkozom Elnök Kartársnál f. hó 21-én benyújtott orvosi igazolásban foglaltakra." Ebben a január 20-án kiállított orvosi igazolásban az olvasható, hogy 1956 júliusától állt szervi szívbajjal, nagyfokú, alkati ideggyengeséggel és idegkimerüléssel kezelés alatt. Ezért tanácsolt neki orvosa feltétlenül „hosszabb időre kikapcsolódást, esetleg kórházi kezelést".

Dr. Nezvál Ferenc 1957. január 31-én kölcsönös megegyezéssel szüntette meg munkaviszonyát a Legfelsőbb Bíróságon. Az őt aznap erről értesítő dr. Domokos József felmentette a szolgálattétel alól.

LATKÓCZY Imre, latkóczi, dr. (Eperjes, 1890. január 31. – ?) édesapja Latkóczy Mihály főgimnáziumi tanár, klasszika-filológus és műfordító volt.

Budapesten diplomázott. 1918-tól a Magyarországi Szociáldemokrata Párt tagja, a Szociáldemokrata Jogászok Egyesületének egyik vezetője volt. A kommün idején vádbiztos a Budapesti Királyi Büntetőtörvényszéknél. A Vörös Őrséghez, majd az Igazságügyi Népbiztossághoz osztották be. A Tanácsköztársaság bukása után állásvesztésre ítélték, bebörtönözték, évekig rendőri felügyelet alatt állt. Az ügyvédi oklevelét 1925. március 30-án szerezte meg, a Budapesti Ügyvédi Kamara tagja volt 1925. április 6-tól. A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék 1942. december elején négyévi, majd a Budapesti Királyi Ítélőtábla 1943 októberében, utána a Magyar Királyi Kúria egyaránt kétévi és hathavi fegyházbüntetésre ítélte politikai jellegű, „külföldről beszivárgott zsidók" érdekében elkövetett közokirat-hamisításért. Büntetését töltötte 1942. január 17. és 1944. június 2. között.

Igazolták 1945. szeptember 4-én. A Nemzeti Főtanács rehabilitálta, kezdetben népbíró volt. Majd pártvonalon lett a legismertebb háborús főbűnösök, többek között vitéz dr. Endre László, Szálasi Ferenc stb. kirendelt védője. De: Szálasi védelmét fél esztendővel a kivégzést követően sem honorálták neki, ezzel szemben azoknak adtak segélyt, aki tagdíjhátralékosok voltak... Azon viszont nem lehet csodálkozni, hogy miért ő védte 1947-ben Szent-Miklósy Istvánt is a Magyar Testvéri Közösség tagjaival szemben indított törvénysértő büntetőeljárások kiemelkedő főperében. Miként emlékezett erre védence? „...az én ügyemben kijelölt új védőügyvéd apósom iskolatársa és barátja volt, üdvözletét közvetítette, elfogadtam védőmül. Amikor aztán egyre mélyebben igyekezett tevékenységünket megismerni, kezdtem óvatossá és zárkózottá válni. Amint ez kiderült, felkereste szüleim lakását és meg is szerzett tőlük néhány dokumentumot, amelyet náluk helyeztem el. Az történt, hogy meggyőződéses kommunistává vált, egyikévé azon sikeres párttagoknak, akik klienseiket bitófára juttatták."

A *Szabad Nép*ben jelent meg egy írás, „Cégalapító" címmel 1954. április 14-én. Emiatt egyfelől a Budapesti Ügyvédi Kamara felfüggesztette gyakorlatától 1955. január 18-án. Másfelől – és számára ez elképzelhetetlennek tűnt, de valósággá lett – ekkor már koholt, a legfőbb ügyész, Czakó Kálmán kezdeményezte eljárás folyt vele szemben. A Budapesti IX. ker. Bíróság egyrészt egy évre eltiltotta az ügyvédi gyakorlattól, másrészt a rá kirótt tízhavi börtönbüntetéséből öt hónapot töltött le Sopronkőhidán, súlyos betegen történt szabadulásáig, 1955. december 19-ig. Elmarasztalását az „árdrágítók" védelmében kifejtett működéséért kapta. Jogerősen, egy héttel később törölték az ügyvédi névjegyzékből azt követően, hogy előbb a Budapesti Ügyvédi Kamara Fegyelmi Bírósága elmozdította az ügyvédségtől, majd ennek határozatát helybehagyta az Ügyvédi Kamarák Országos Bizottságának Fegyelmi Fellebbviteli Tanácsa 1956. április 6-án. Kizárták a Magyar Dolgozók Pártjából.

Az 1945-ös kezdetek után, 1962. november 21-én másodszor is felmentették a vádak alól.

LAUBERTH Károly (Tard, 1919. május 23. – ?) kőműves, a Fővárosi Bíróság 1957. május 16-án halálra ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1957. július 11-én elmarasztalását tizenöt évi börtönbüntetésre változtatta át. Az 1963-as közkegyelmi intézkedés során nem szabadulhatott.

LÁZÁR László, dr. (Gyergyószentmiklós, 1889. augusztus 23. – Budapest, 1961. május 26.) kúriai bíró 1939. május 24-től. Nyugállományba vonult 1948. május 31-én.

LÁZÁR Miklós (korábban Herskovits), dr. (Nagykörtvélyes, 1906. december 25. – Budapest, 1988. augusztus 13.) édesapja kisgazda, majd falusi szatócs volt.

Jogtudori oklevelét a kolozsvári egyetem 1932. február 20-án állította ki. A Kommunisták Magyarországi Pártjának tagja volt 1932-től. Ügyvédjelölt 1932. március 28-tól, majd ügyvéd 1935. június 15-től a Szatmárnémeti Ügyvédi Kamaránál. Politikai okból letartóztatták 1941. augusztus 16-án. A Magyar Kommunista Párt delegálta, s 1946. szeptember 13. és 1947. augusztus 29. között népbíró volt a Népbíróságok Országos Tanácsánál, majd augusztus 30-tól a Budapesti Büntetőtörvényszéken is kinevezték tanácsvezetőnek.

Dr. Ries István megíratta életrajzát dr. Lakatos Imrével, a Budapesti Ítélőtábla igazságügyi tárcához berendelt bírójával a Rajk–Brankov-ügyben kihirdetett elsőfokú ítéletet kö-

vető napon, 1949. szeptember 27-én. A tárcavezető ezt csatolta a Magyar Dolgozók Pártja Titkárságának a szeptember 28-án tartott ülésen tárgyalt feljegyzéséhez. E szerint ő lenne a korábban dr. Jankó Péter vezette tanács új elnöke. Felsorolta egyúttal, hogy kik alkották azt, amely másodfokon ítélkezett korábban mind a Papp Simon és társaival, mind a Mindszenty József és társaival szemben indított büntetőeljárásokban. Dr. Ries írása azt célozta, hogy – jóváhagyás esetén – ők tárgyalnák ezt az újabb kirakatpert is. A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1949. szeptember 28-án elfogadta az előterjesztést, így lett dr. Lakatos utóbb, 1949. október 3-án a másodfokú népbírósági fórumnál tanácselnök. Dr. Lázár pedig előadó bíróként – a további szavazók: dr. Biczó Sándor (Magyar Dolgozók Pártja), dr. Fadgyas András (Nemzeti Parasztpárt) és dr. Horányi Nándor (Független Kisgazdapárt) mellett – a Magyar Dolgozók Pártja delegáltjaként a másodfokon tárgyalt Rajk–Brankov-ügyben az 1949. október 12-én és 14-én eljárt tanács tagja. Kúriai bíró lett a Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1949. szeptember 27-én hozott határozatával, fogadalmat tett a teljes ülésen október 15-én. Aznap, amikor Rajkot és két társát kivégezték. Mindez nem érintette a másodfokú

népbíróságon folytatott ítélkezését, ahol november 15-től az I. tanács vezetője lett egészen a másodfokú népbíróság megszűntéig, 1950. március 31-ig. 1950. április 1. és 1962. szeptember 30. között bíró a Legfelsőbb Bíróságon, tanácsvezető 1953. augusztus 1-jétől.

A Forradalmi Bizottmány ugyan elbocsátotta 1956 őszén, de dr. Jankó Péter egykori helyettese visszatérhetett, és előadó bírója lett a gyorsított eljárásban büntetőügyeket tárgyaló II. tanácsnak 1957 elején. A kádári megtorlás során egy büntetőperben két, utóbb végrehajtott halálos ítéletet hirdetett ki Sipos Zsigmond és Erdész József esetében.

Tömpe András osztályvezető 1962. július 31-i előterjesztését eltávolításáról augusztus 7-én a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának Politikai Bizottsága, szeptember 6-án pedig a Minisztertanács elfogadta. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa felmentette 1962. szeptember 14-én a hó végével. Eltávolították, mert ítélkezett a munkásmozgalmi személyiségekkel szemben indított büntetőeljárásokban, így az ún. SZDP-ügyben is, és – bár nem utaltak rá, mert az idő tájt még nem számított törvénysértő büntetőeljárásnak – a Mindszenty-ügy egyik mellékperében. Nevét felsorolták 1962 augusztusában azok között a törvénysértést elkövető bírók között, akik akkor még az igazságügyi apparátusban dolgoztak.

A Magyar Tudományos Akadémia Állam- és Jogtudományi Intézetében lett tudományos főmunkatárs.

LEDÉNYI Ferenc, dr. (Budapest, 1904. június 9. – Budapest, 1968. november 20.) *„László Ferenc”*. Vasesztergályos-tanonc, illetve -segéd volt a Vulkán Gépgyárban 1918 és 1929 között, szakszervezeti tagsága miatt bocsátották el. A Műcsarnok Kávéházban kávéfőző 1929-től 1932-ig, ezt követően 1935-ig számos helyen alkalmi munkás. Csepelen, a Weiss Manfréd Acél- és Fémművekben 1935/36-ban, majd a Fegyvergyárban 1936/37-ben és a Fémlemezáru-gyárban 1937/38-ban vasesztergályos-segéd. A Magyar Acélárugyárban vasesztergályos 1938 és 1945, tisztviselő 1946 és 1949 között. Emellett tagja volt a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumban a Szaktanács delegáltjaként az igazolóbizottságnak, és a Budapesti Népbíróságon is teljesített népbírói feladatokat 1948. januártól.

A Honvédelmi Minisztériumban 1949. június 1-jétől polgári alkalmazottként volt jogügyi előadó, majd 1949. szeptember 14. és 1950. augusztus 17. között elvégezte a Büntetőbírói és Ügyészi Akadémiát. A hathetes hadbíró-képzést követően a Budapesti Katonai Ügyészségen ügyész-helyettes őrnagy 1951. április 14-ig. A Budapesti Katonai Törvényszéken ítélőbíró, 1951. július 1-jétől alezredesként 1952. február 26-ig itt, majd 1955. június 23-ig a Katonai Felsőbíróságon elnök. Másodfokú tanácselnökként ítélkezett az SZDP-, illetve a Péter-ügyben.

Az Államvédelmi Hatóság László Ferenc fedőnéven beszervezte, 1951. május 5. és 1955. március 25. között alkalmazta az akkori II/3. (1956-ban elnevezése: II/1–c) osztály. Az előléptetési javaslatot a Magyar Dolgozók Pártja Titkárságának 1954. október 18-án tartott ülésén elfogadták. A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1955. május 9-én elfogadta az április 8-i előterjesztést (a jogi fakultás 2. évfolyamát levelezősként végző hadbíróról), és 1955. június 23-tól ezredesként egyúttal a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumának elnöke lett, és a bíróság elnökhelyettese volt 1956. január 1. és 1962. szeptember 30. között. A Magyar Szocialista Munkáspárt Titkársága 1957. október 3-án elfogadta a minisztérium 1957. október 18-i javaslatát, hogy erősítsék meg beosztásában. Másnap átvette diplomáját.

A kádári megtorlás során harminchárom halálos ítéletet hirdetett ki nyolc büntetőperben, ebből kettőt első-, harmincat másodfokú eljárásban, egyet a törvényességi óvást követően. Az elítéltek: Andi József, Cziffrik Lajos, Csíki Lajos, Dobrosi Lajos*, Dudás József, Erdősi Ferenc, Földes Gábor, Gulyás Lajos, Kálmán Dezső, Kicska János, Kiss Antal, Kocsis Sándor, Kőrösi Sándor, Magyar János, Major Ernő, Mecséri János, Molnár Géza (távollétében)*, Paska Elemér*, Pálinkás Antal, Pércsi Lajos, Puchert János*, Renner Péter, Rémiás

Pál, Somogyi Tibor, Soós Antal*, Sörös Imre, Szabó János, Szabó Pál, Szendi Dezső, Tihanyi Árpád, Weintráger László, Zsigmond Imre és Zsigmond László. Dobrosi, Paska, Puchert és Soós életben maradt.

Emellett további huszonhét személyt (a nevük felsorolásától és életútjuk bemutatásától eltekintünk) végeztek még ki az általa kihirdetett jogerős halálos ítéletek végrehajtásával a hatvankilenc 1959. január 21–22-én letartóztatott személyből 1960. február 13-ig. Ők azon 385 személy közé tartoztak, akikkel szemben Biszku Béla belügyminiszter háborús vagy népellenes bűntettek elkövetésének gyanújával indíttatott 1958 májusában nyomozást, és jórészt elsőfokú büntetőeljárásban a dr. Mátyás Miklós* vezette büntetőtanács hirdette ki a halálos ítéletüket. Ledényi így összesen ötvenöt embert juttatott a rákoskeresztúri temetőbe 1957. január és 1960. február között.

Tömpe András 1962. július 31-én előterjesztett személyi javaslatai közül egy rá is vonatkozott. Ebben nyugdíjazását javasolta az ez idő tájt már vezérőrnagynak, egyfelől az '56 előtti törvénysértő büntetőperekben való részvétele, másfelől a munkájával, magatartásával szemben felmerült kifogások miatt. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának Politikai Bizottsága 1962. augusztus 7-én, a kormány szeptember 6-án elfogadta az előterjesztést. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa felmentette 1962. szeptember 14-én, a hó végével. A kormány kivételes nyugellátást állapított meg részére. Nevét felsorolták 1962 augusztusában azok között a törvénysértést elkövető bírók között, akik akkor még az igazságügyi apparátusban dolgoztak.

LEE Tibor Arthur, dr. (Budapest, 1899. szeptember 10. – Budapest, 1974. március 18.) édesapja munkásból lett mérnök.

Debrecen ideiglenes napidíjas írnoka 1919 és 1922 között. Az egységes bírói és ügyvédi vizsgát 1927-ben tette le. A Debreceni Királyi Törvényszéknél 1922 májusától segéddíjas joggyakornok volt. Sátoraljaújhelyen 1928. novemberben lett királyi ügyész. Budapesten folytatta 1935. májustól az ügyészi munkát. A Budapesti Királyi Ügyészség alelnöke 1942. június 30-tól, a Budapesti Királyi Főügyészség főügyészhelyettese 1942. december 31-től. Dr. Domokos József, legfőbb államügyész helyettese 1947. február 10-től. Budapesti főállamügyész lett 1948. június 28-án, nyugdíjazták 1950. december 31-én. A Magyar Kommunista Pártnak 1945. szeptember 17-től volt a tagja.

Kizárták a jogutód pártból, amikor az Államvédelmi Hatóság 1951. január 31-én internálta. 1953. októberben a Budapesti Ügyészség vette át ügyét, 1954. június 2-án bocsátották szabadon. Az alaptalan büntetőeljárást megszüntették vele szemben (1957-ben rehabilitálták).

Budapesten 1955. január 14-től bejegyzett ügyvéd. A Legfelsőbb Bíróságon bíró 1957. január 16-tól, tanácselnök január 21-től. Előadó bírója volt a gyorsított eljárás alá tartozó büntetőügyeket tárgyaló III. tanácsnak. Az elnök február 1-jén ideiglenesen megbízta a Büntető Kollégium kollégiumvezetője tisztség betöltésével, június 1-jétől pedig már kinevezettként az ország büntető ítélkezését irányította 1965. május 31-ig. Ekkor vonult véglegesen nyugdíjba. A kádári megtorlás során három, utóbb végrehajtott halálos ítéletet hirdetett ki a törvényességi óvásokat követően: Nagy Józsefet és Farkas Imrét* 1958. február 25-én, Törzsök Gézát 1958. május 15-én ítélte halálra.

LÉGRÁDY Gyula (Erzsébetfalva, 1920. április 4. – Pécs, 1988. január 28.) 1926 és 1935 között Pécsett és a fővárosban négy-négy elemit és polgárit végzett. 1936–1937-ben felsőkereskedelmi iskolába járt. 1937-től Pécsett villanyszerelőnek és rádióműszerésznek tanult. 1941 októberében bevonultatták, 1944. januárban szerelt le. Pécsett a Magyar Államvasutak Igazgatóság Távírda Intézőségénél lett távíróműszerész.

A Magyar Kommunista Párt tagja 1945-től. 1949 és 1951 között függetlenített párttitkárként dolgozott. 1951-ben tartalékos tiszti tanfolyamot végzett, tartalékos főhadnagy lett. A Budapesti Műszaki Egyetemről 1952. februártól 1953. áprilisig a Bírói és Államügyészi Akadémiára vezényelték, majd a hadbírói tanfolyamot is elvégezte. Hivatásos tisztként lett ügyész Kalocsán 1953. július 4-én, 1956. október 1-jétől Székesfehérvárott a katonai ügyészségen szolgált. A Kaposvári Katonai Ügyészséghez vezényelték 1957. március 15-től politikai ügyészként, április 1-jén századossá léptették elő.

A pécsi büntetés-végrehajtási intézet parancsnoka 1959. december 16-tól 1971-ig, rendfokozatának megtartásával a büntetés-végrehajtási testülethez került át. 1961-ben doktorált a Pécsi Tudományegyetemen, 1962 februárjától büntetés-végrehajtási őrnagy, 1969 áprilisától alezredes. Börtönparancsnoki beosztásában 1971-ben szolgálati baleset érte, 1972. május 31-i hatállyal rokkantsági nyugállományba helyezték.

A kádári megtorlás során Herczeg József és társai büntetőügyében képviselte a vádhatóságot. A Kaposvári Katonai Bíróság mint rögtönítélő bíróság 1957. szeptember 4-én három vádlottat jogerősen halálra ítélt, de a Népköztársaság Elnöki Tanácsa kettőt kegyelemben részesített. Herczeget kivégezték.

LEHOTA István (Budapest, 1900. január 14. – Budapest?, 1991. augusztus) segédmunkás, nyugalmazott büntetés-végrehajtási alezredes, a Kommunisták Magyarországi Pártja fővárosi IX. kerületi szervezetének alapító tagja volt 1919 januárjában. Az elemi iskola elvégzését követően több budapesti fűszerkereskedőnél és pékmesternél dolgozott kifutófiúként. Később a Hungária Kénsavgyárnál, a Concordia Gőzmalomnál segédmunkás. 1941 és 1945 között Pozsonyi István mérlegkészítő- és javítóműhelyében dolgozott.

A kommün idején vöröskatonaként szolgált, a román megszállók őrizetbe vették, de megszökött. Kommunista tevékenységéért 1920 júniusában letartóztatták és internálták, ahonnan 1922-ben megszökött és Csehszlovákiába menekült, de onnan kitoloncolták Ausztria fővárosába. Még ugyanebben az évben visszatért Budapestre, és bekapcsolódott a szociáldemokrata baloldali mozgalomba. 1924-től a Magyarországi Szocialista Munkáspárt megalakításának egyik aktív résztvevője a főváros IX. kerületében.

Kommunista tevékenységért keresték, a letartóztatás elől 1926-ban Bécsbe emigrált, és három évig szülőhazájától távol, Ausztriában, Belgiumban, Németországban és Franciaországban élt. 1929-ben titokban hazatért, és bekapcsolódott a Vörös Segélybe, valamint Budapest és Bécs között a Kommunisták Magyarországi Pártjának illegális futára volt, és a budapesti sajtó apparátus vezetésével is megbízták. 1930 decemberében elfogták Schillinger Lászlóval*, Kepes Imrével* és társaival együtt, két és fél évi börtönbüntetésre ítélték. 1933-ban szabadult, a rendőrség a „házi internálását" rendelte el. Ezt követően csak a Vörös Segélyben tevékenykedett.

1945. február 1-jével kinevezték a Belügyminisztérium hivatásos állományába főhadnagynak, politikai nyomozóként dolgozott. 1947-ben egyéves rendőrtiszti, majd 1950-ben szintén egyéves operatív tiszti iskolán szerzett szakképesítést. 1950-től az Államvédelmi Hatóság VI/2. Osztályán dolgozott. Az Államvédelmi Hatóság 1950. március 11-én vette át a váci büntetés-végrehajtási intézetet, és a Váci Állambiztonsági Büntetőintézet parancsnoka lett államvédelmi őrnagyként.

Az átszervezés alkalmával a Belügyminisztérium büntetés-végrehajtás állományába került át. A Gyűjtőfogház korábbi elnevezése Budapesti Országos Börtön volt. Ezt az Államvédelmi Hatóság 1951. május 15-én vette át az igazságügyi tárcától (kivéve az Elmefigyelőt). Az 1951. november 2-án kelt parancs alapján lett a VI/2. (Börtönügyi) Osztály VI/2-III. alosztály elnevezéssel Kozma utcai Állambiztonsági Büntetőintézet. A büntetés-végrehajtási alezredes 1953 októberétől az Országos Börtön, Budapest elnevezésű intézet első számú vezetője, majd Budapesten az I. kerületi Fő utcai büntetés-végrehajtási intézmény élén állt.

1957. február 9-én nyugdíjazták. Munkásőr lett. A kommün 40. évfordulóján kitüntették. A Magyar Szocialista Munkáspárt 1962. augusztus 28-án kizárta soraiból. Nevét felsorolták 1962 augusztusában azok között a törvénysértést elkövetők között, akik már nem dolgoztak a Belügyminisztériumban, elbocsátották őket, vagy nyugállományba kerültek. A kommün hatvanadik évfordulóján ismét kitüntették, ekkor a Munka Érdemrend arany fokozatával.

LIGETI Béla, dr. (Tiszaújlak, 1887. április 20. – Budapest, 1971. február 4.) kúriai bíró 1945. december 27-től. Nyugállományba vonult 1950. december 31-én.

LOVAS József (Győr, 1922. augusztus 2. – ?) vagongyári művezető. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1957. június 24-én kinevezte a Győri Megyei Bíróság népbírójának. Tisztségét a vidéki népbíróságok megszűnéséig, 1958. május 31-ig töltötte be. A Győri Megyei Bíróságon a Mazalin Györgyöt halálos ítélettel sújtó, 1957. november 21-én kihirdetett ítélet meghozatalában vett részt. 1960. áprilisban Munka Érdeméremmel tüntették ki.

LOYCZEL Kálmán, dr. (Abrudbánya, 1867. december 13. – Budapest, 1945. június 28.) joggyakornok 1889. december 11-től a Nagyszebeni Királyi Törvényszéken, törvényszéki aljegyző 1892. szeptember 7-től a Dévai Királyi Törvényszéken, jegyző 1894. április 14-től a Temesvári Királyi Törvényszéken, ugyanott albíró 1894. május 15-től, majd a Temesvári Királyi Járásbíróságon járásbírósági albíró 1895. augusztus 16-tól. Bozovicsi járásbíró 1898. október 16-tól. 1900. november 14-én az Orsovai Királyi Járásbírósághoz helyezték át. Innen 1902. szeptember 29-én a Lugosi Királyi Törvényszékhez került, ahol állását november 2-án foglalta el. Előléptettek a VIII. fizetési osztály 1. fokozatába, és 1905. július 13-án a Lugosi Királyi Ügyészségen vezető ügyész lett. Újabb előléptetés, a VII. fizetési osztályba kerülés következett 1908. március 10-én. A Pécsi Királyi Főügyészség főügyész-helyettese volt 1910. január 16-tól (esküt február 12-én tett). Áthelyezték a Temesvári Királyi Főügyészséghez 1913. november 14-én, a II. fizetési fokozatba 1915. február 1-jén lépett.

Legfőbb államügyész-helyettessé nevezték ki (esküt a Magyar Királyi Kúria teljes ülésén, 1919. március 5-én tett). A koronaügyész-helyettesi esküt 1920. április 15-én tette le, 1935. december 7-i hatállyal mentették fel. Kúriai tanácselnökségéről a kormányzó 1935. november 27-én határozott (az igazságügyi tárca december 2-án tudatta a Magyar Királyi Kúria elnökével, esküt december 10-én tett). Nyugdíjazták 1938. június 30-i hatállyal.

LŐKE Gyula (Budapest, 1914. augusztus 18. – Budapest, 1978. március 2.) négy polgárit végzett, csapos, kifutó 1929 és 1930 között. Majd különböző gépjavítóknál dolgozott, gépla-

katossegéd 1934-ben. Gépjavító üzemben lakatossegéd volt megszakításokkal, katonaidejét is letöltve, 1934 és 1945 között. A titkosrendőrség állományában 1945 februárjától dolgozott különböző beosztásokban, a főváros X. kerületében nyomozóként kezdte, egyre magasabb beosztásokat ért el. A pártiskolát végezte, amikor 1953. július 15-én onnan visszarendelték. Börtönügyi, majd a titkos ügykezelést végző és a rejtjelező osztályt, valamint más osztályokat is vezetett osztályvezetőként 1956. október 1-jéig. A forradalmat és szabadságharcot követően osztályvezető-helyettes 1957. május 8. és 1959. október 9. között, ekkor nyugállományba helyezték. A művelődési tárca Szerzői Jogvédő Hivatalának igazgatóhelyettese, de egyúttal megbízott igazgató is 1961. augusztusig. A Jelmezkölcsönző Vállalat igazgatója volt 1961. augusztustól 1966-ig. Nevét felsorolták 1962 augusztusában azok között a törvénysértést elkövetők között, akik már nem dolgoztak a Belügyminisztériumban, elbocsátották őket, vagy nyugállományba kerültek.

LUDVIG Rezső, dr. (Szepsi, 1879. július 23. – Budapest, 1958. október 18.) kúriai bíró 1927. március 8-tól. Tanácsvezetés jogával ruházták fel 1939-ben, kúriai tanácselnök lett 1939. április 1-jén. Igazolták. Nyugállományba vonult 1949. augusztus 31-én.

LUGOSI Ferenc, dr. (Budapest, 1887. január 31. – Budapest, ?) Kolozsvárott avatták jogtudorrá 1909. december 23-án. Ügyvédjelölt 1909. április 23-tól, megszakítással 1911. november 11-ig. Igazságügyi szolgálatát a Szegedi Királyi Törvényszéken joggyakornokként kezdte 1911. november 12-én. Az egységes bírói és ügyvédi vizsgát letette 1913-ban. A Szegedi Királyi Törvényszéken 1921. november 6-tól, a Budapesti Királyi Ítélőtáblán 1938. augusztus 19-től bíró. Állásából felmentették 1945. július 14-i hatállyal. A Magyar Kúrián bíró 1945. június 26-tól, esküt tett július 19-én, a III. polgári tanácsba osztották be. Nyugállományba vonult 1949. december 31-én.

LUKÁCS Tibor, dr. (Budapest, 1924. május 23. – Budapest, 1988. október 6.) a második világégést követően országszerte számos helyen szolgált vezető rendőrségi beosztásokban 1951-ig, ekkor eltávolították a belügyi tárcától és kizárták a Magyar Dolgozók Pártjából is. A Gheorghiu-Dej Hajógyárban különböző szakmákat sajátított el, és ott dolgozott 1957-ig. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Jogi Karán diplomázott 1957-ben. 1958-ig a Budapesti X. kerületi Bíróságon, majd 1962-ig a Pesti Központi Kerületi Bíróságon ítélkezett. Főelőadó volt 1962 és 1967 között az Igazságügyi Minisztériumban. A Fővárosi Bíróságon 1967 és 1973 között elnökhelyettes. Ezt követően, nyugállományba vonulásáig 1973 és 1986 között az igazságügyi tárcánál dolgozott különböző vezető beosztásokban: a miniszteri titkárságon 1973 és 1979, a Népgazdaság Jogi Szolgálata önálló osztályon 1979 és 1983, végül a Tudományos és Tájékoztatási Főosztályon 1983 és 1986 között. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1986. március 9-én felmentette bírói tisztségéből.

LUKOVICS László (Szabolcsbáka, 1937. október 2. – Edelény, 2012. október 11.) tűzoltó, letartóztatták 1956. december 12-én. A Miskolci Megyei Bíróság gyorsított különtanácsa 1957. február 12-én halálra ítélte. A Legfelsőbb Bíróság gyorsított különtanácsa 1957. március 19-én elmarasztalását – miután a cselekmény elkövetésekor még nem töltötte be 20. életévét – életfogytig tartó börtönbüntetésre enyhítette. Fúrómunkás volt a Munkaügyi Központnál nyugállományba vonulásakor. Ítéleteit 1990. január 22-én a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság semmissé nyilvánította.

LUPKOVICS György, dr. (Nyitra, 1891. július 16. – Nyíregyháza, 1982. március 8.) édesapja gyakorló jogász volt.

1908-ban jelesen érettségizett Lőcsén a Katolikus Főgimnáziumban, majd Budapesten jogot végzett. Igazságügyi pályája 1913 áprilisában kezdődött a Kassai Ítélőtáblánál díjas joggyakornokként. Hamarosan a Beregszászi Törvényszék joggyakornoka lett, és szeptemberben már törvényszéki jegyző volt az Eperjesi Törvényszéken. Önkéntesként harcolt, de már 1914 végén hadifogoly lett. A ranglétrán emelkedve lett a Budapesti Királyi Ítélőtábla bírója. Az igazságügyi tárca 1920-ban berendelte szolgálattételre. Kúriai bíró 1939. június 30-tól, 1939-től az igazságügyi tárca Nemzetközi Jogi Osztályát vezette. Tiltakozott 1944. október 15. után a nyugatra tervezett kitelepítéssel szemben. Ezért két hónapon keresztül, 1944. november 28. és 1945. január 28. között a nyilaskeresztesek Sopronkőhidán tartották fogva. Onnan Keszthelyre távozott, de visszarendelték Szombathelyre, Kőszegre ment, végül a pusztacsói (Vas megye) erdőkben bujkált. Kétszer vonták igazolási eljárás alá, előbb 1945. május 14-én, utóbb a vele szemben tett bejelentés után, 1945. szeptember 18-án. Ekkor nyugdíjazták. Javasolták a népügyészségnek, hogy vádolja meg, és állítsák népbíróság elé.

Országgyűlési képviselővé választották 1947-ben, kisgazdapárti honatya lett. A debreceni egyetem jog- és államtudományi fakultásán „A nemzetközi szerződések tana" tárgykörből magántanári képesítését megerősítették 1948. december 17-én. Megfosztották nyugdíjától 1952-ben. Vállalati főkönyvelő lett. Az 1956-os forradalom és szabadságharc után, november 7-én letartóztatták Nyíregyházán. A Debreceni Katonai Bíróság a Nyíregyházán tartott tárgyaláson 1957. december 13-án, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumának különtanácsa 1958. április 28-án egyaránt tizenöt évi börtönbüntetésre ítélte. Szabadult 1961-ben, fordítóként dolgozott.

LUSZTIG Gyula (Ócsa, 1887. december 11. – Budapest, 1953. január 18.) faesztergályos. Péter Gábor rokona volt. Az Államvédelmi Hatóság parancsnoka testvérének, a törvénytelenül elmegyógyintézetbe zárt Eisenberger Katónak volt a férje. Az államvédelmisek agyonverték a Péterrel és társaival szemben indított „vizsgálat" során.

MAÁR Ferenc, dr. (Heves, 1906. február 20. – Győr, 1986. május 28.) kisparaszti családból származott, 1913-ban költözött a család Győrbe, az elemi iskolát itt végezte el. Kosárfonóként dolgozott, majd alkalmi munkás 1939 és 1948 között a győri Fejes Részvénytársaságnál. A Kellner György által vezetett illegális kommunista szervezet tagjaként tartóztatták le 1935-ben társaival együtt, de pár napon belül szabadult. 1944–1945-ben a légoltalomnál szolgált. 1930-tól lett a Magyarországi Szociáldemokrata Párt tagja, 1945-ben átlépett a Magyar Kommunista Pártba, a Győri Városi Pártbizottságnak 1948–1949-ben funkcionáriusa volt, amikor a Győri Felsőbíróság másodelnökévé nevezték ki „a párt javaslatára". Beiktatása megtörténtének hírét 1949. október 4-én közölte a *Szabad Szó*, a parasztpárti napilap. Ebből a tisztségéből iskolázták be, s 1950-ben, a második tanfolyam hallgatójaként végezte el a Bírói és Államügyészi Akadémiát, majd berendelték az igazságügyi tárcához. 1952 júniusában a Győri Járásbíróság, 1953-ban a Veszprémi Megyei Bíróság vezetője. 1953 szeptemberében saját kérésére visszahelyezték Győrbe bírónak, később itt megyei bírósági tanácsvezető lett.

A jogi egyetemet 1957-ben fejezte be. A Magyar Szocialista Munkáspárt munkahelyi igazságügyi alapszervezetébe elsőként kérte a felvételét 1956 decemberében. Nyugállományba vonult 1970. július 31-én. A korábbi kutatások téves állításaival szemben a kádári megtorlás során nem ő, hanem dr. Németh Ferenc ítélkezett tanácsával az úgynevezett Szabad Győri Rádió tagjainak büntetőperében 1957. szeptember 12-én, nem Maár és társai ítélték halálra Pális Pált.

MADARÁSZ Viktor (Máramarossziget, 1904. március 20. – Budapest, 1976. augusztus 22.) a Budapesti Járműgyárban volt diszpécser, amikor 1957. június 24-én a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának határozata alapján a Pest Megyei Bíróság népbírója lett. Megbíza-

tása 1958. szeptember 15-i hatállyal szűnt meg. A Pest Megyei Bíróságon egy halálos ítélet meghozatalában vett részt.

MADAY Guidó, madai, dr. (1936-ig Maday-Meyer) (Érmihályfalva, 1876. június 10. – Eger, 1956) kúriai bíró 1927. március 8-tól. Az igazságügyi tárcához előbb berendelték, majd azt megszüntették 1935. február 28-án. Igazolták. Kúriai tanácselnök 1946. november 12-től. Nyugállományba vonult 1947. február 28-án.

MAGOS Lajos, dr. (Esztergom, 1896. augusztus 2. – ?) szülővárosában végezte az elemi iskolát és a gimnáziumot. Érettségizett 1914-ben. A budapesti Magyar Királyi Pázmány Péter Tudományegyetem jogi fakultására jelentkezett. Az első évfolyam elvégzése után bevonult, de az orosz hadszíntéren 1916-ban hadifogságba esett, 1920 végén érkezett vissza Magyarországra, a következő évben fejezte be tanulmányait. Igazságügyi szolgálatát 1922-ben előbb az Esztergomi Királyi Járásbíróság joggyakornokaként kezdte, majd a Pestvidéki Királyi Törvényszéken folytatta. 1923-ben jegyzővé nevezték ki. A Budapesti Királyi Ítélőtáblán tanácsjegyző volt, az egységes bíró és ügyvédi vizsgát 1924-ben tette le. A Kecskeméti Királyi Járásbíróságon 1926-ban lett járásbíró. 1928 és 1932 között ismét a Budapesti Királyi Ítélőtáblán dolgozott, végül az elnöki titkár helyetteseként. 1932-től a Rétsági Királyi Járásbíróságon, 1933-tól a Váci Királyi Járásbíróságon volt elnök. 1936 januárjától a Budapesti Királyi Ítélőtábla bírója lett. Kúriai bíró 1940. április 24-től. Az igazságügyi tárcához berendelték, de átengedték a Kereskedelmi és Közlekedésügyi Minisztériumhoz. Felmentették a Magyar Királyi Kúrián 1943. november 2-án. A Magyar Államvasutak Igazgatóságának főügyésze lett.

MAGYAR József Gézáné (Budapest, 1921. november 13. – Budapest, 2017. február 1.) pedagógus volt a Budapest, IV. kerületi Komját Aladár utcai Fiúiskolában. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Titkársága 1960. július 5-én elfogadta a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Adminisztratív Osztálya javaslatát, hogy az előterjesztés után a Népköztársaság Elnöki Tanácsa megválassza a Legfelsőbb Bíróságra ülnöknek. Az igazgatónőt a Budapesti IV. kerületi Tanács Végrehajtó Bizottsága nyugdíjazta.

MAJDLIK Zoltán (Sátoraljaújhely, 1924. március 5. – Budapest, 2007. augusztus 11.) pedagógus volt a Budapest, VI. kerületi Vörösmarty utcai Általános Iskolában. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Titkársága 1960. július 5-én elfogadta a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Adminisztratív Osztálya javaslatát, hogy az előterjesztés után a Népköztársaság Elnöki Tanácsa megválassza a Legfelsőbb Bíróságra ülnöknek. A Minisztertanács Titkársága főosztályvezetőjeként vonult nyugállományba.

MAJOR Miklós, dr. (Szabadbattyán, 1925. február 20. – Budapest, 2015. szeptember 21.) 1939 és 1942 között cipésztanonc, 1942-ben szerezte meg segédlevelét. A második világháborúban katonaként 1945. április 2-án Márialigetpusztán szovjet hadifogságba esett. 1948. június 1-jén tért haza a Szovjetunióból.

Az Állami Tűzoltóság tűzoltótisztje 1948. szeptember 1. és 1953. november 30. között, a Magyar Dolgozók Pártjának 1949-től a tagja. 1953. április 11-én végzett a Bírói és Államügyészi Akadémia harmadik tanfolyamán, 1957. október 19-én az Eötvös Loránd Tudományegyetemen vehette át oklevelét. A belügyi tárcánál volt fegyelmi előadó, majd 1953. december 5-től a felsőgödi nyomozótanfolyamon tanított.

A Fővárosi Főügyészségen 1954. december 17-től, a Legfőbb Ügyészség Büntetőjogi Főosztály Bírói Felügyeleti Osztályán 1955. július 1-jétől ügyész, majd 1959. december 15-től csoportvezető ügyész volt.

1958. június 13-án megbízták a Tolna Megyei Ügyészség ideiglenes vezetésével. 1960. szeptember 1-jétől 1961. június 30-ig a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Pártfőiskolájának volt a hallgatója. 1961. július 1-jétől 1965. március 24-ig a Legfőbb Ügyészség Büntetőbírói Főosztály Bírói Osztályának osztályvezető ügyésze, 1965. március 25. és 1973. november 28. között a fővárosi XXI–XXII. kerület vezető ügyésze, majd Pest megyei főügyész 1973. március 1. és 1985. március 14. között, nyugállományba vonulásáig.

A kádári megtorlás során két másodfokú büntetőeljárásban képviselte a vádhatóságot. Folly Gábort, illetve Szmrek Benjámint kivégezték.

MAJOR Miklósné (Terék Veronika), dr. (Farmos, 1927. október 15. – Budapest, 2003. október 12.) Csepelen a Neményi Testvérek Papírgyár Részvénytársaságnál gépmunkásként dolgozott 1942. november 19-től 1949. március 27-ig. 1947 és 1949 júliusa között elvégezte az óvónőképzőt. A Jahn Ferenc Gyermekápolónőképző Iskola és Kollégiumot 1949. március 27. és 1950. november 29. között vezette. A Bírói és Államügyészi Akadémia második tanfolyamának hallgatója 1950. október 2-től 1951. december 23-ig, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Jogi Karán 1957. október 19-én vette át oklevelét. Bíró volt 1952. január 2. és 1953. február 18. között a Budapesti Központi Járásbíróságon, majd 1961. október 18-ig a Pest Megyei Bíróság elnökhelyettese. Vezetői alkalmatlanágának következményeként 1961. október 19-től saját kérelmére a Fővárosi Bíróságon lett tanácselnök. A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1984. január 27-én felmentette bírói tisztségéből, 1984. március 31-én nyugállományba vonult.

A kádári megtorlás során halálra ítélte Iván Kovács Lászlót és D. Szabó Károlyt, akiket kivégeztek. Nem ítélte halálra elsőfokú eljárásban Harmincz Istvánt és Erdélyi Gyulát, akiket azonban utóbb kivégeztek.

MAJOR-MARÓTHY Ákos, nemes tasnádi, dr. (Újpest, 1908. május 23. – Budapest, 1987. május 26.) ítéleteit hadbíróként Major-Maróthy Ákos, népbíróként Major Ákos néven írta alá. A keleti fronton ítélkező volt hadbírót 1945. május 10-én igazolták. Szolgálaton kívüli vezérőrnagy volt 1946. november 1-jétől. A Budapesti Néptörvényszék (majd Budapesti Népbíróság) első elnöke 1945. január 28-tól, a Népbíróságok Országos Tanácsának elnöke 1946. november 23. és 1948. augusztus 6. között. 1946. november 18-tól ítélőtáblai tanácselnöki címmel ruházták fel, 1948. szeptember 11-től ténylegesen ítélkező ítélőtáblai tanácselnök a Budapesti Ítélőtáblán (illetve jogutódánál). A felsőbíróságok megszüntetésekor, 1950. december 27-én – további negyvenhat személlyel együtt – a Legfelsőbb Bírósághoz helyezték át, ott ítélkezett eltávolításáig, 1953. június 15-ig.

Az 1953. május 30-án történt állásfelmondást hatályon kívül helyezték 1960. augusztus 12-én, és akként módosították, hogy alkalmazottként a Tokodi Mélyfúró Vállalathoz helyezték át. Jogászi pályafutását ügyvédként folytathatta 1954. november 14-től.

MAJOROS Richárd, dr. (Budapest, 1912. november 18. – Budapest, 1989. június 22.) jogi diplomát szerzett 1934-ben, az egységes bíró s ügyvédi vizsgát 1941-ben tette le. Igazságügyi szolgálatát 1936. július 31-én kezdte a Budapesti Központi Királyi Járásbíróságon bírósági joggyakornokként. Bírósági jegyzővé nevezték ki 1939. július 31-én a Budapesti Királyi Büntetőtörvényszékhez. 1939. november 30-án nevezték ki a Budapesti Királyi Törvényszékhez, bírósági titkár 1941. január 31-től, tanácsjegyzőnek osztották be a Budapesti Királyi Ítélőtábla XII. polgári tanácsába. Utóbb kecskeméti királyi ügyész, 1942. november 30-án a Budapesti Királyi Ügyészséghez helyezték át.

Az igazságügyi tárcához berendelt budapesti főállamügyészi helyettes előadó lett. Miután összegyűjtötte és kivonatolta, 1949 augusztusában jelent meg az *Új magyar börtönügy*, a tárca által 1949. augusztus 1-jéig kibocsátott körrendeletek gyűjteménye. 1951. áprilistól

a Központi Gazdasági Döntőbizottságnál bíró 1972. december 31-ig. A Legfelsőbb Bíróság tanácselnöke 1973. január 31. és 1981. március 1. között, nyugállományba vonulásáig.

MAJOROS Sándor (korábban Schwarz) (?, 1917. július 14. – Budapest, 1992. július) hivatásos katonatiszt, őrnagy a Honvédelmi Minisztérium Katona Politikai Osztályán, majd az Államvédelmi Hatóság állományában volt 1950. február 1-jétől. Két nappal később a Katonai Elhárító Főosztály II/3. (a katonai figyelés, operatív ellenőrzés) Osztálya vezetőjének nevezték ki. Letartóztatták 1951. február 23-án. A Katonai Törvényszék 1951. október 26-án, a Katonai Főtörvényszék 1952-ben egyaránt hatévi fegyházbüntetésre ítélte. Szabadult 1954. február 22-én. A Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumának egyik tanácsa 1957. június 21-én felmentette a vádak alól. A csoportvezető főmérnök nevét felsorolták 1962 augusztusában azok között a törvénysértést elkövetők között, akik már nem dolgoztak a Belügyminisztériumban, elbocsátották őket, vagy nyugállományba kerültek. A Gáztechnikai Kutató és Vizsgáló Állomás igazgatójaként vonult nyugállományba.

MAJZIK László, dr. (Kolozsvár, 1905. augusztus 14. – Budapest, 1979. január 4.) a Budapesti Büntetőtörvényszék tanácselnöke, a Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1950. január 2-án nevezte ki bírónak a Legfelsőbb Bíróságra, február 22-én, a teljes ülésen tett esküt. Jelentés készült róla „informátorok" adatai alapján 1950. szeptember 15-én: „az ötös tanács állandó tagjaként működött 1938-tól. Részt vett az erdélyi per tárgyalásán. Domokos József elvtárs szerint szakmailag nem váltotta be a hozzáfűzött várakozást. Jó közepes legfelsőbb bírósági bírónak mondják."

A különböző felderítő szervektől érkezett adatok alapján a belügyminiszter elrendelt egy rendészeti akciót Észak-Erdélyben, ez volt a legnagyobb szabású nyílt nyomozás 1940 és 1944 között. Őrizetbe vettek 1210 személyt a kommunisták és antifasiszták mozgalmának felgöngyölítésekor 1941. június 29. és szeptember 20. között. Felszámolták az észak-erdélyi kommunista szervezeteket, vezetőiket úgyszintén letartóztatták. Azt követően, hogy október 28-án közzétették a Magyar Királyi Honvéd Vezérkar Főnökének Bírósága felállítására vonatkozó rendeletet, e különbíróság tanácsai elé száznegyven személyt állítottak hűtlenség vádjával, héttel szemben a helyi katonai ügyészség emelt vádat, hatszáznegyvennyolc főt polgári büntetőbíróság elé állítottak, a többieket internálták vagy szabadultak.

Eltávolították. Utóbb ügyvédként tevékenykedett.

MAKA László, dr. (Kiskunhalas, 1927. november 12. – Budapest, 2002. február 5.) édesanyja munkás volt.

Négy középiskolát végzett. 1945 és 1950 között földmunkás volt. Könyvelő lett Bácsalmáson 1950-től. A Bírói és Államügyészi Akadémia elvégzését követően Marcaliban lett járásbíró, majd a helyi járásbíróság vezetője. 1955 tavaszán az egyetem jogi fakultását végezte.

1945-ben belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba, ahonnan kilépett 1946-ban, ugyanis – miként a legfelsőbb bírósági bírói tisztségre történő kinevezéshez az idő tájt előzetesen szükséges felsőszintű, titkársági egyetértéshez a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Adminisztratív Osztálya által készített, 1955. június 3-i, (a jövendő elnöke) dr. Domokos József, (a miniszter) dr. Molnár Erik és (az osztályvezető) Keleti Ferenc aláírta javaslatban olvasható – „úgy érezte, hogy származása miatt lenézik (cigány, és nem néz ki annak)". A Magyar Dolgozók Pártjának tagja, „1954-től tagjelölt. 1955. IV.-től tag". A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Titkárságának 1955. július 11-i egyetértését követően 1955. november 22. (más forrás szerint: szeptember 20.) és 1958. június 15. között a Legfelsőbb Bíróság bírója volt. Tagja a gyorsított eljárásban ítélkező II. különtanácsnak 1957 elején. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa bírói tisztségéből 1958. június 2-án felmentette.

A Budapesti Ügyvédi Kamaránál működött miniszteri biztost tisztségéből 1958. március 27-én felmentették. Miután lezárult az ügyvédi kar megrostálása első fokon a kiküldött bizottságok határozataival, szükségessé vált, hogy elbírálják az eltávolításokkal összefüggő panaszokat. Az igazságügyi tárca azért tett dr. Maka felmentésére előterjesztést a kormánynál május 20-án, mert őt a minisztériumnál „fontos és bizalmas munkakörben" kívánta foglalkoztatni. Osztályvezető-helyettesként az ügyvédi csoport vezetőjévé nevezték ki június 5-én, tíz nappal később megszűnt a munkaviszonya a Legfelsőbb Bíróságon, állását másnap elfoglalta a tárcánál. Meghatározó szerepe volt abban, hogy a korábban eltávolított és emiatt panasszal élt ügyvédek közül kiket vettek vissza a hivatásrendbe.

A Legfelsőbb Bíróság bírója, a Munkaügyi Kollégium tanácselnöke, a Legfelsőbb Bíróság személyzeti vezetője 1962. január 15. és 1998. május 31. között. Nyugdíjazását követően is foglalkoztatták, 2000. március 31-én távozott végleg munkahelyéről.

MAKAROV, Nyikolaj Ivanovics (1905–1976) 1946 júniusától a Szovjetunió Állambiztonsági Minisztériuma II. Főigazgatósága 2-E osztályának helyettes vezetője, majd 1949–1951-ben vezetője. Részt vett 1949. júniustól előbb a budapesti, majd a prágai kiemelkedő törvénysértő büntetőperek előkészítésében, 1951-től 1953-ig az Állambiztonsági Minisztérium-Belügyminisztérium németországi megbízottjának helyettese, majd 1954-ig az MVD-KGB németországi megbízottjának (kémelhárítási) helyettese. Utána elbocsátották.

MAKAY Dezső, makói, dr. (Zalaszabar, 1878. november 16. – Budapest, 1945. november 9.) kúriai bíró 1927. október 26-tól. 1935-ben még a Magyar Főudvarnagyi Bíróság elnökhelyettese volt. Miután a bíróságot megszervező, kezdetektől hivatalban lévő elnököt ismét országgyűlési képviselővé választották, és emiatt nem végezhette munkáját, már ő vezette a testületet. Dr. Wolff Károly* elnök 1936. július 22-én elhunyt, ez idő tájt is elnökhelyettesként vezette tovább a testületet. A Főudvarnagyi Bíróság elnöke volt 1937-től haláláig. Özvegyét 1951-ben kitelepítették a fővárosból Heves megyébe.

MAKLÁRY Dániel (Mezőcsát, 1881. január 30. – ?) kúriai bíró 1933. január 17-től. Nyugállományba vonult 1936. február 29-én.

MAKRAI Ödön, dr. (Dunaharaszti, 1914. augusztus 20. – Beloiannisz, 2004. május 26.) a szombathelyi árvaházban nevelkedett, itt végezte el 1927-ig az elemit és két polgárit. Ezt követően kifutófiú, majd hangszerkészítő-tanonc a fővárosban, Stowasser János Hangszergyárában. A Spódium és Enyvgyárban 1928-tól dolgozott. 1942-ben behívták katonai szolgálatra, alakulatát 1944. szeptemberben a keleti frontra vezényelték, októberben szovjet fogságba esett. Hazatért 1945 novemberében, korábbi munkahelyén, akkori nevén a Hungária Vegyi és Kohóműveknél, munkavezető lett.

A Magyarországi Szociáldemokrata Párt tagja 1945 decemberétől 1948. januárig, ekkor átlépett a Magyar Kommunista Pártba. 1948. májustól művezető, tanfolyamra is küldték. 1949. június 1-jétől szeptember 15-ig termelési felelős volt.

A Büntetőbírói és Ügyészi Akadémián 1949. szeptember és 1950. augusztus között tanult, elvégezte utána a hathetes hadbírói képzést is, és október 14-től századosként a Szegedi Katonai Ügyészségnek lett a vezető ügyésze. 1951-ben megkezdte tanulmányait az Eötvös Loránd Tudományegyetemen. 1952. áprilistól őrnagy, 1952. augusztustól Kecskeméten a 3. lövészhadtest vezető ügyésze. Az Országos Légierő Parancsnokság Katonai Ügyészségnek vezető ügyésze 1953. decembertől, 1956. júliustól alezredes.

A Magyar Szocialista Munkáspárt tagja lett 1956 novemberében. Ő készítette el 1956. december 27-én Léderer Jenő Tibor vádiratát. A Határőrség Katonai Ügyészségének 1957. március 15-étől vezető ügyésze. „Létszámfeletti" minősítéssel 1957. augusztus 10-én tarta-

lékállományba helyezték. A jogi egyetem elvégzését követően a Budapesti Vegyiművekben volt művezető.

MÁNDI-NAGY István, dr. (Szolnok, 1912. február 9. – Budapest, 2008. december 14.) édesapja ügyvéd volt.

Budapesten avatták jogi doktorrá 1934. december 1-jén, az egységes bírói és ügyvédi vizsgát letette 1939. november 27-én. Ügyvédjelölt, írnok, irodavezető volt korábban ügyvédi irodákban, 1940 nyarán már gyakorló ügyvéd a fővárosban, mert bejegyezték 1940. májusban a Budapesti Ügyvédi Kamarába. Munkaszolgálatos 1943. június és 1944. június között, majd hadifogoly 1945. szeptemberig a Szovjetunióban, Zaporozsjében. Mentesítését kérte a kormányzótól 1944-ben.

A Magyar Kommunista Párt tagja volt 1945-től, a Budapesti Ügyvédi Kamara 1945. december 18-án törölte. A Budapesti Népügyészségen népügyész 1945. október 20-tól (dr. Méhely Lajos* népbírósági büntetőperében is, továbbá ő készítette Feketehalmy-Czeydner Ferenc és készítette elő Szálasi és társai vádiratát), majd egyúttal államügyész is a Budapesti Államügyészségen 1946. március 8-tól (esküt tett március 26-án). A Népbíróságok Országos Tanácsánál rendes bíró 1946. április 12-től. 1947-ben az V. sz. tanács tagja volt. Egyúttal bíró a Budapesti Büntetőtörvényszéken 1947. március 10-től (esküt tett április 9-én), majd 1947. szeptember 26-tól a Budapesti Ítélőtáblán (esküt tett 1947. november 8-án). 1948. március 2-án berendelték az Igazságügyminisztériumba, állását elfoglalta március 10-én, és a Tanulmányi Osztályt vezette annak őszi felállításától. A tárca pártszervezetének titkára, négy hónapos pártiskolát végzett.

A Büntetőbírói és Ügyészi Akadémia rákoskeresztúri épületének megszerzésétől kezdve mindenről tájékozott volt, beleértve a tárca illetékes területét is. Kinevezése iskolavezetőként – igazgatóként – ezért okkal következhetett be, 1950. március 1-jétől tanfolyamvezetőként sorolták be. Eltávolították azonban az akadémia éléről és más beosztásba helyezték még az első tanfolyam idején. „Működésemmel nem voltak megelégedve, leváltottak" – írta önéletrajzában, 1957. július 8-án. A Minisztertanács 1950. május 19-én a Budapesti Főállamügyészséghez nevezte ki főállamügyész-helyettesként (esküt tett 1950. május 25-én). Majd a Külügyminisztériumban, a Külügyi Akadémiánál dolgozott 1950. november 7-től 1952 őszéig. A Központi Gazdasági Döntőbizottságnál lett döntőbíró 1962. szeptember 16-tól, majd csoportvezető. A Budapesti V. kerületi Ideiglenes Nemzeti Bizottság tagjává választották az 1956-os forradalom és szabadságharc időszakában. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1973. február 1-jén legfelsőbb bírósági bíróvá választotta, de már ott ítélkezett január 1-jét követően. Nyugalomba vonult 1978. július 31-i hatállyal.

MÁRFFY István, dr. (Budapest, 1886. augusztus 12. – ?) a Budapesti Törvényszék tanácselnöke volt korábban. Kúriai bíró 1945. december 27-től. Nyugállományba vonult 1950. december 31-én.

MARGITAY Valér, dr. (Pécs, 1873. február 1. – Budapest, 1954. szeptember 20.) kúriai bíró 1926. június 20-tól. Nyugállományba vonult 1943. június 30-án. Feleségével együtt 1951-ben kitelepítették a fővárosból Békés megyébe, Okányba.

MARJAI József, id. (Gyoma, 1900. október 27. – Budapest, 1984. május 19.) a kommün idején vöröskatona volt. Kubikoscsalád gyermeke, az elemit végezte el. A Kommunisták Magyarországi Pártjának 1925-től volt a tagja, 1933-ban rövid időt őrizetben töltött. Budapest Székesfőváros Közlekedési Részvénytársaságánál kalauzként dolgozott. Letartóztatták 1942-ben, tízhavi szabadságvesztésre marasztalták. Részt vett az ellenállók támogatásában, 1944. május és október között ítélet nélkül tartották fogva Vácott. 1945 februárjától visszatért munkahelyére, különböző politikai funkciókat látott el amellett, hogy népbíró is volt. Munkahelyén 1948-ban főosztályvezető lett, majd a Vasútépítő Vállalat igazgatója, egészségi állapota miatt osztályvezetőként visszatért korábbi munkahelyére, onnan 1956. augusztus 1-jével vonult nyugállományba. A Fővárosi Bíróságon 1957-től volt népbíró. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Titkársága 1960. július 5-én elfogadta a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Adminisztratív Osztálya javaslatát, hogy az előterjesztés után a Népköztársaság Elnöki Tanácsa ismét megválassza, ezúttal a Legfelsőbb Bíróságra ülnöknek. A kádári megtorlás során három végrehajtott halálos ítélet meghozatalában vett részt.

MÁRK László, vitéz, dr. (Budapest, 1892. október 24. – Budapest, 1960. december 19.) joggyakornok az 1910-es években a Gödöllői Királyi Járásbíróságon. Tanácsjegyző 1923-ban a Budapesti Királyi Ítélőtáblán, jegyző a Budapesti Királyi Büntetőtörvényszéken, amikor 1923. május 31-én kinevezték járásbírónak a Budapesti Központi Királyi Járásbírósághoz. Utóbb királyi törvényszéki bíró, helyettes kormánymegbízott, a Vegyes Döntőbíróságok mellett működő Kormánymegbízottak Hivatalában 1931-ben főtitkár volt. Kúriai bíró 1942. december 31-től. A Külügyminisztériumba berendelték 1944 és 1949 között, onnan ismét a Vegyes Döntőbíróságok mellett működő Kormánymegbízottak Hivatalába osztották be, annak vezetője volt. A külügyi tárcánál igazolták 1945. június 12-én. A magyar kormányt ő képviselte kormánymegbízottként a Csehszlovákiával folytatott „lakosságcsere" tárgyalásain 1946 nyarától. Berendelése megszűnt 1949. március 14-én. Értesítést erről a Magyar Kúria 1949. március 23-án kapott, ekkor ott jelentkezett, a VI. sz. polgári tanácsba osztották be ítélkezni. Nyugalomba vonult 1949. szeptember 30-án. Pártmunkásként 1952 tavaszán kinevezték Magyarország bukaresti követségére titkárnak.

Egy visszaemlékezésben a vele annak idején, 1946-ban együtt dolgozó munkatársak egyike, utóbb a szegedi egyetem jogi fakultásán professzor, tévesen azt vetette papírra, hogy „a külügyi szolgálatból elbocsátottak szomorú sorsára jutott. A Műszaki Egyetem egyik tanszékének laboratóriumában kapott állást, ahol egészségtelen körülmények között gyógyíthatatlan betegséget kapott, és korán meghalt."

MARKÓJA Imre, dr. (Hetes, 1931. június 6. – Budapest, 2008. március 27.) a középiskolát Kaposvárott végezte, 1949-ben érettségizett. Az Eötvös Loránd Tudományegyetemen szerzett állam- és jogtudományi doktorátust 1953-ban. A kommunista ifjúsági mozgalomban 1946 és 1953, a pártapparátusban 1953 és 1963 között dolgozott, rovatvezető volt a *Társadalmi Szemlé*nél, végül a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Adminisztratív Osztály igazságügyi alosztályának vezetője. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottsága 1963. április 17-én elfogadta a javaslatot, hogy az igazságügy-miniszter helyettese legyen. Az volt 1963. május 6-tól. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottsága 1967. július 4-én elfogadta a javaslatot, hogy az igazságügy-miniszter első helyettesévé nevezzék ki. Az volt 1967. július 8-tól, államtitkár 1973. augusztus 3-tól, a tárca vezetője 1978. április 22. és 1988. június 29. között. A hivatalban lévő kormánynak adott jogi tanácsokat 1990 tavaszáig.

MAROS Józsefné (Domnyik Mária) (Adony, 1920 – ?) eredeti foglalkozása kesztyűtűző. A Kommunisták Magyarországi Pártjának 1941-től volt a tagja. Kétéves pártiskolát végzett, pártalkalmazott lett. A Tanimpex Külkereskedelmi Vállalat osztályvezetője 1949-től 1951-ig. 1951-től a Magyar Dolgozók Pártja, majd 1957. április 23-tól 1964. június 29-ig a Magyar Szocialista Munkáspárt Budapesti V. kerületi bizottságának első titkára volt. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Titkársága 1960. július 5-én nem fogadta el a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Adminisztratív Osztálya javaslatát,

hogy az előterjesztés után a Népköztársaság Elnöki Tanácsa megválassza a Legfelsőbb Bíróságra ülnöknek azzal az indoklással, hogy számos egyéb elfoglaltsága van. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottsága 1963. február 28-án elfogadta, hogy a Népköztársaság Elnöki Tanácsának legyen a tagja. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Titkársága 1965. május 27-én hozzájárult ahhoz, hogy a pártfőiskola befejezése után a Népköztársaság Elnöki Tanácsa titkárságának vezetője legyen. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottsága 1965. július 20-án azonban hatályon kívül helyezte a Titkárság 1965. május 27-i határozatát. Hozzájárult ugyanakkor ahhoz, hogy kinevezzék a Külkereskedelmi Minisztérium Személyzeti és Munkaügyi Főosztálya vezetőjének. Nyugállományba vonult 1976-ban.

MAROSÁN György (Hosszúpályi, 1908. május 15. – Budapest, 1992. december 20.) sütőmunkás, 1942 nyara és ősze között letartóztatásban volt, a német megszállás után internálták. Szociáldemokrata, majd kommunista politikus. 1945-től 1948-ig a Magyarországi Szociáldemokrata Párt Politikai Bizottságának tagja, vezetőtitkár, illetve főtitkárhelyettes. 1948-tól a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének és Politikai Bizottságának tagja, főtitkárhelyettes, a budapesti pártbizottság első titkára. 1949-től könnyűipari miniszter.

A Magyar Dolgozók Pártjának főtitkárhelyettese volt letartóztatásakor, 1950. július 7-én. A Budapesti Büntetőtörvényszék 1950. november 24-én tévesen ítélte halálra, mert az elmarasztalások mértékére vonatkozó, Rákositól származó cetlin nem az ő, hanem más személy halálbüntetése szerepelt. A Legfelsőbb Bíróság ezért 1950. december 11-én életfogytig tartó fegyházbüntetésre módosította ítéletét. Büntetése letöltésének félbeszakításával 1956. március 29-én szabadult. A Legfelsőbb Bíróság 1956. június 15-én felmentette a vádak alól. Júliustól ismét a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének és Politikai Bizottságának tagja, miniszterelnök-helyettes.

1956. november 4. után államminiszter 1960. január 15-ig, a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának és Politikai Bizottságának tagja, 1957. februártól az Ideiglenes Központi Bizottság titkára, áprilistól a budapesti pártbizottság első titkára. 1962. szeptember 1-jén lemondott párttisztségeiről, októberben kizárták a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága és Politikai Bizottsága tagjainak sorából. A Magyar Szocialista Munkáspártból 1965-ben ki-, majd 1972-ben visszalépett. A kádári megtorlás egyik legfőbb felelőse, a Központi Bizottság illetékes titkáraként vett rész a Koordinációs Bizottságban.

MAROSI Pál (korábban Mayer), dr. (Bácsborsód, 1916. május 31. – Pécs, 1998. május 11.) az elemit Bácsborsód és Madaras tanyasi tanintézményeiben végezte. Uradalmi napszámos 1930 és 1933, kubikus útépítéseken 1933 és 1937 között, kemencemunkás 1945-ig a siklósi téglagyárban. Honvéd 1942-ben és 1944-ben. A Magyarországi Szociáldemokrata Párt tagja 1945-től, a Magyar Kommunista Pártba 1947 augusztusában lépett át. A Vörös Hadseregnél kocsis volt, majd hivatalsegéd lett 1948 decemberétől a Siklósi Járásbíróságon. Az 1949-es országgyűlési választásokon aktívan részt vett a Magyar Függetlenségi Népfront siklósi titkáraként.

1949 szeptembere s 1950 augusztusa között a Büntetőbírói és Ügyészi Akadémiát, 1950. szeptember–októberben a tartalékos hadbírói tanfolyamot végezte el. Ügyész lett századosként a Pécsi Államügyészségen, 1951. július 1-jétől a Pécsi Katonai Ügyészségen. Őrnagy 1955-től.

A székesfehérvári 6. hadtest katonai ügyészségén 1956. november 19-től, a Kaposvári Katonai Ügyészségen 1957. március 15-től vezető volt. Kihallgatta s megvádolta 1957. október 17-én a később kivégzett Katona Istvánt. Pécsett doktorált 1957-ben a tudományegyetem jogi fakultásán.

Alezredes 1959-től, ezredes 1965. április 4-től. Sorozatos magatartási problémák miatt előbb 1962-ben főügyészi fenyítést kapott, majd 1965. októberben alacsonyabb beosztásba helyezték. Formálisan egészségügyi okokból 1965. november 30-i hatállyal nyugállományba vonult.

MARSCHALL László (Kispest, 1916. augusztus 2. – Budapest, 1949. december 29.) kereskedősegéd volt, aki részt vett a náciellenes mozgalomban. A belügyi tárcánál dolgozott 1945 és 1949 között, végül ezredesként. Letartóztatták 1949. július 5-én. A Budapesti Katonai Törvényszék 1949. november 8-án, majd a Katonai Főtörvényszék 1949. december 19-én egyaránt halálra ítélte, kivégezték. A Katonai Felsőbíróság 1954. október 15-én felmentette a vádak alól.

MARTONCSIK József (Sajószentpéter, 1919. július 12. – Sajószentpéter vagy Kazincbarcika, 1997. szeptember 13.) munkanélküli, a Fővárosi Bíróság 1957. május 16-án halálra ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1957. július 11-én elmarasztalását húszévi börtönbüntetésre változtatta át.

MASSZI Lajos (Újpest, 1896. július 31. – Budapest, 1975. december 18.) szerszám- és géplakatos szakmát tanult. 1916-ban a vasasszakszervezetben bizalmi lett, és belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba. 1918-ban munkástanács-tag, 1919-ben vöröskatona volt. 1921-től a szociáldemokraták újpesti szervezetében töltött be különböző funkciókat, emellett a vasasszakszervezet helyi csoportjának szervezőbizottsági tagja volt. 1924-ben kizárták pártjából. 1925-ben lépett be a Magyarországi Szocialista Munkáspártba, 1929-ig ott tevékenykedett. Ekkortól kezdve saját későbbi bevallása szerint is megszakadt minden kapcsolata a munkásmozgalommal. 1944-ben szökött katonákat látott el hamis igazolványokkal. 1945-ben a Magyar Kommunista Párt tagja lett. A Magyar Szocialista Munkáspárt Ideiglenes Intéző Bizottsága 1957. április 6-án elfogadta s a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa megválasztotta 1957. április 8-án népbírónak, megbízatása alól 1958. december 31-i hatállyal mentették fel, ekkor rendkívüli személyi nyugdíjba vonult. A Legfelsőbb Bíróságon harmincnégy halálos ítélet meghozatalában vett részt.

MÁTAI Tibor, dr. (Borsod, 1925. szeptember 21. – Zalaegerszeg, 1999. február 13.) a Székesfehérvári Államügyészségről helyezték át 1953. május 12-től a Bírói és Államügyészi Akadémiához, ahol május 20-án vette kezdetét a negyedik tanfolyam előkészítője. Ott azonban csak szeptember 30-án nevezték ki szemináriumvezetőnek. A Komárom Megyei Ügyészség vezetője volt 1957-ben. A Zalai Megyei Főügyészség vezetőjeként, megyei főügyészként vonult nyugállományba.

Török István és társai büntetőügyének ügyészi szakaszában, 1957 őszén az egyik – utóbb nem kivégzett – vádlott vádiratát készítette el Győrött.

MÁTAY Pál, dr. (Pacsa, 1919. június 1. – Székesfehérvár, 2003. március 13.) édesapja ügyvéd volt, utóbb állami közjegyző lett.

Kiskunhalason, a Szilády Áron Reálgimnáziumban 1936-ban érettségizett. Tanulmányait megszakítva, közben szeszgyári munkásként, majd vasúti pályamunkásként, édesapjának irodájában segítőként dolgozott. A Kiskőrösi Királyi Járásbíróságon 1940-től díjnoki, majd irodatiszti állást kapott. A második világháború idején többször teljesített katonai szolgálatot. 1945. márciusban hadifogságba esett, a Szovjetunióba vitték, ahol antifasiszta iskolát végzett, és beválasztották a moszkvai kerület hadifogolytáborainak antifasiszta bizottságába. 1948. május 1-jén tért haza. A Magyar Dolgozók Pártjának 1948 júliusától lett a tagja.

Kecelen 1949 márciusától vezető jegyző. 1949. szeptember 1. és 1950. augusztus 12. között elvégezte a Büntetőbírói és Ügyészi Akadémiát, majd annak előadója, szemináriumvezetője lett. A Pest Megyei Államügyészséghez államügyésznek nevezték ki 1952 elején, majd ugyanott helyettes vezető volt. 1953 májusában – miután dr. Domokos érdemi munkát nem végzett a hó közepétől, és 26-án a pártszervezetből is távozott – a Legfőbb Államügyészség vezetésével bízták meg. A Legfőbb Ügyészségnek a Bíróságok Feletti Felügyeleti Főosztályát vezette 1953 nyarától. A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága nem határozott az 1954. március 30-i javaslatról április 19-én, hogy a titkárság irányítója legyen. Az ekkor hasonlóképp titkárságvezetőnek előterjesztett dr. Mohácsy Lászlót viszont a helyére elfogadta, ő viszont már a Legfőbb Ügyészség kollégiumának is tagja volt titkárságvezetőként a kezdetektől 1954. szeptember 1-jéig, amikor pártiskolai tanulmányait megkezdte. Mátay nevét nem említik tagjai között, vélhető, hogy dr. Mohácsyt követte beosztásában. A Fejér Megyei Ügyészség élére 1956. decemberben állították. Jogi diplomát 1957-ben szerzett. A kivégzett Erdélyi Gyula vádiratát 1958. február 11-én ő készítette el. Országgyűlési képviselő volt 1967 és 1985 között. Fejér megyei főügyészként, 1983. december 31-én vonult nyugállományba.

MÁTÉFFY József, dr. (Budapest, 1901. május 25. – Budapest, 1986. november 4.) a jogtudományok doktorává avatták 1926. június 21-én. Ügyvédjelölt igazságügyi szolgálatának megkezdése előtt, majd 1928 közepétől 1938. december végéig bírósági fogalmazó volt. 1938. december 3-án megyei királyi törvényszéki bíróvá, 1947. január 1-jén tanácselnökké, 1949. július 27-én a Debreceni Felsőbíróság elnökévé nevezték ki, s annak megszűntéig betöltötte az elnöki tisztséget. A Minisztertanács 1950. december 27-én kinevezte a Budapesti Megyei Bíróság elnökhelyettesévé. Alaptalanul eltávolították 1953. május 31-én, de egyike lett az utóbb visszavett harminckét jogásznak. Berendelték 1958. március 28-án a Legfelsőbb Bíróságra. Az 1958. november 26-án aláírt végleges előterjesztés alapján a *Magyar Közlöny* december 29-én tette közzé legfelsőbb bírósági bírói kinevezését. A Magyar Eszperantó Szövetség elnöke volt 1969 és 1977 között, utána tiszteletbeli elnöke.

MÁTRAI Tamás (korábban Mauthner) (Budapest, 1914. december 29. – Budapest, 1967. április 15.) kereskedő szakképzettséget szerzett. A második világégés alatt többször hívták be munkaszolgálatosnak. A Vörös Hadsereg alakulataihoz szökött át Erdélyben, velük érkezett vissza Magyarországra. Államvédelmis 1945. április 15. és 1948. május 1. között, alosztályvezető 1947. december 1-jétől, végül ezredes. Diplomáciai területre vezényelték, Péter megbízható embereként a külügyi tárcától Boldizsár Iványról és Heltai Györgyről jelentett Szűcs Ernőnek 1949. május 1-jétől, amikor a Külügyminisztérium Igazgatási Főosztályának élére állították.

A kormány 1948. április 23-i határozata alapján miniszteri osztálytanácsos lett a külügyi tárcánál május 12-től. Majd a tárca Igazgatási Főosztályát vezette augusztus 18-tól. A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének Titkársága jóváhagyta az előléptetését tartalmazó káderjellemzést 1949. november 23-án, a kormány rendkívüli követté és meghatalmazott miniszterré nevezte ki 1949. december 3-án.

Állandó ügyvivő volt Bécsben 1949. december 21. és 1953. február 6. között. A Péter Gáborral és társaival szemben indított „vizsgálat" során azonban már január 16-án letartóztatták. A Minisztertanács felmentette 1953. június 30-án, követi rangját visszavonták 1953. július 13-án. 1953. november 18-án szabadult (nyolc társával együtt), a vele (velük) szemben indított eljárást megszüntették. (Mihály András* zeneszerző testvére volt.)

MATUSEK Tivadar (Budapest, 1920. október 12. – Budapest, 2000. szeptember 26.) a fodrászmesterség elsajátításától jutott el legmagasabb iskolai végzettségéig, amelyet az Eötvös Loránd Tudományegyetem jogi fakultásán a levelező tagozat elvégzésével szerzett 1969-ben. A Kommunisták Magyarországi Pártjának tagjaként tartóztatták le 1940-ben, kétévi szabadságvesztés-büntetését letöltve szabadult 1943-ban. A büntetőszázadból megszökött 1944 augusztusában, és bekapcsolódott a fegyveres ellenállásba.

A kommunista ifjúsági mozgalomban, majd a pártapparátusban dolgozott, 1953–1954-ben a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Párt- és Tömegszervezetek Osztályának megbízott vezetője, 1954-től a *Szabad Nép* szerkesztőbizottságának tagja, 1956-ban az egyik főszerkesztő-helyettese. Országgyűlési képviselő 1953 és 1957 között.

Vácott a Magyar Szocialista Munkáspárt Járási Bizottságának első titkára 1957 és 1959, a Magyar Szocialista Munkáspárt Pest Megyei Bizottságának osztályvezetője, majd titkára 1960 és 1963 között. A Külügyminisztériumhoz került, különböző tisztségeket töltött be, végül – miután hazatért Finnországból, ahol 1975 és 1983 között nagykövet volt – 1986. június 30-án történt nyugállományba vonulásáig a Nemzetközi Biztonsági Osztályt vezette.

MÁTYÁS Miklós, dr. (Kübekháza, 1924. szeptember 8. – Budapest, 2016. május 2.) gépkocsivezető, alkalmi munkás Szegeden, rendőrtiszt a titkosrendőrségen, közben előbb tanítóképzőt, majd 1950-ben egyetemet végzett. Igazságügyi pályafutása során a ranglétrát fogalmazóként kezdte a Budapesti Katonai Törvényszéken, ahol 1949 és 1951 között volt fogalmazó, a Szegedi Katonai Törvényszéken előbb hadbíró 1951 májusától, elnökhelyettesként távozott 1952. június 30-án. A Nagykanizsai Katonai Bíróságnak – Marcali székhellyel – 1953. április 4-ig, a Debreceni Katonai Bíróságnak 1954. március 31-ig, a Kecskeméti Katonai Bíróságnak 1957. február 28-ig, ismét Szegeden, immár a Katonai Bíróságnak 1958. április 17-ig elnöke.

A fővárosban 1961. július 10-ig úgyszintén elnök a Budapesti Katonai Bíróságon, ez idő tájt az 1945 előtt volt fegyveres testületek tagjai és egyéb, az 1945. évi VII. tc. által büntetni rendelt cselekmények elkövetésével megvádolt személyek közül 28 személyt ítélt halálra, s így 1956 decemberétől a huszonegy, 1956-tal összefüggő büntetőperben általa halálra ítéltek száma összesen negyvenkilenc.

A Debreceni Járásbíróság, az Esztergomi Megyei Bíróság és a Pesti Központi Kerületi Bíróság bírójaként 1961 és 1968 között hirdetett ítéletet. A Legfelsőbb Bíróságon 1968. július 1. és 1984. július 6. között előbb elnökhelyettesként, majd 1975. november 7-től hadbíró vezérőrnagyként a Katonai Kollégium vezetőjeként dolgozott.

MAZALIN György (Tata, 1935. január 19. – Tata, 2001. június 29.) tanító, 1949 és 1954 között Esztergomban tanítóképzőt végzett, Tatabányán a Széchenyi iskolában kapott tanári állást. A forradalom alatt a helyi munkás-, majd munkás- és katonatanács csúcsbizottság tagjának is megválasztották. Ő búcsúztatta a baji sortűz áldozatait. November 2-án Győrött is felszólalt egy értekezleten. November 6-án a szovjet fegyveres erők felszámolták a bizottságot. Próbált aktív lenni az utóvédharcok során is. Letartóztatták 1956. december 30-án, előzetes letartóztatásba helyezték 1957. március 28-án. A Győri Megyei Bíróság népbírósági tanácsa 1957. november 21-én halálra ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1958. december 29-én háromévi börtönbüntetésre ítélte. Szabadult 1959 áprilisában a rabkórházból azok között, akiket a Népköztársaság Elnöki Tanácsa az idő tájt végrehajtási kegyelemben részesített. Segédmunkás volt 1963-ban. A Település-szolgáltató Részvénytársaságtól vonult nyugállományba.

MÉCS Imre (Budapest, 1933. szeptember 4. – Budapest, 2023. január 19.) szigorló villamosmérnök, 1957. június 24-én letartóztatták. A Budapesti Fővárosi Bíróság népbírósági tanácsa 1958. május 22-én halálra, a Legfelsőbb Bíróság népbírósági tanácsa 1959. február 14-én életfogytig tartó börtönbüntetésre ítélte. Szabadult 1963 márciusában. Ítéleteit semmissé nyilvánították.

MECSÉR József, dr. (Szeged, 1908. március 22. – Budapest, 1959. december 23.) a szegedi egyetemet 1931. március 7-én fejezte be, az egységes bírói s ügyvédi vizsgákat 1939. január 31-én és június 27-én tette le. Ügyvédjelölt volt 1931. március 5-től 1934. június 7-ig. A szegedi egyetemen gyakornok 1934. április 30. és 1937. november 30. között, majd 1937. december 1-jétől a Szegedi Királyi Járásbíróságnál ideiglenes fogalmazó gyakornok, később pedig joggyakornok. A Szegedi Királyi Törvényszéknél 1939. április 14-től bírósági aljegyző, jegyző, végül bírósági titkár. A Szegedi Királyi Ügyészség ügyésze lett 1941. december 30-tól, esküt tett 1942. január 19-én. Megbízták a Szegedi Államügyészség vezetésével 1945. április 28-án, június 7-ével alelnökké nevezték ki. 1947. augusztus 30-án lett a Győri Járásbíróság, 1948. augusztus 14-én a Győri Törvényszék, 1951. április 1-jén a Győr-Sopron Megyei Bíróság elnöke. A Debreceni Megyei Bíróság tanácsvezetője 1951. október 25-től. Munkaviszonya megszűnt 1953. június 15-én. Arra hivatkoztak, hogy „Szegeden 1941-ben, mint fogalmazó vett részt abban a tanácsban, ahol kommunistákat ítéltek el. Az ítéletben halálos ítélet volt." A fogalmazónak semmi köze nem volt az annak idején eljárt ún. ötös tanács büntetőeljárásának ítéletéhez, mindössze lejegyezte a tárgyaláson történteket a jegyzőkönyvben. Az igazságügyi tárca üzemi adminisztrációs munkakörbe javasolta 1953. július 17-én.

Építőipari vállalatoknál helyezkedett el. A Tiszapalkonyai Hőerőmű jogásza volt, amikor 1957. június 24-én a Népköztársaság Elnöki Tanácsa kinevezte a Legfelsőbb Bírósághoz bírónak. Július 1-jétől – eskütétele napjától – haláláig itt ítélkezett.

A kádári megtorlás során tizenegy személyt ítélt halálra 1957. szeptember 28. és 1958. november 25. között. Őket utóbb ki is végezték. Így 1957. szeptember 28-án Kolompár Mátyás, Patyi István és Pekó István, 1958. február 26-án Petrus József, június 18-án Bokor János és Takács Kálmán, szeptember 17-én dr. Szobonya Zoltán, október 20-án Panczer Ferenc, november 10-én Csizmadi Ferenc és Viskovics János, november 25-én pedig Török István tragikus sorsáról határozott az általa vezetett tanáccsal.

MEDGYESI Ferenc, dr. (Gyulafehérvár, 1878. december 27. – Budapest, 1943. január 12.) kúriai bíró 1926. június 20-tól. Nyugállományba vonult 1942. november 30-án.

MEDVÉS-MEDICO István, dr. (Budapest, 1886. augusztus 26. – Budapest, 1949. november 19.) kúriai bíró 1942. december 31-től, esküt tett 1941. január 20-án. Igazolták. Nyugállományba vonult 1949. szeptember 12-én.

MEDVIGY István, dávidházi, dr. (Beregszász, 1879. december 21. – ?) a Nagyváradi Királyi Jogakadémián szerzett oklevelet 1901. március 9-én, a gyakorlati bíró vizsgát letette 1905. november 1-jén. Igazságügyi szolgálatát a Nagyváradi Királyi Törvényszéken díjtalan joggyakornokként kezdte 1901. március 1-jén. Ügyész a Nagyváradi Királyi Ügyészségen 1913. január 11-től, a Budapesti Királyi Államügyészségen 1919. december 1-jétől. A Budapesti Királyi Ítélőtáblán bíró 1924. január 25-től, a Magyar Királyi Kúrián 1936. január 18-tól, esküt tett február 4-én. Igazolták 1945. május 12-én. Nyugállományba vonult 1946. április 30-án.

MÉHELY Lajos, dr. (Kisfaludszögi, 1862. augusztus 24. – Budapest, 1953. február 4.) zoológus, biológus, egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia tagja volt. A korabéli politikai nyomozó szervek iratai szerint fajbiológusként végzett tevékenységével hozzájárult a háború fokozottabb mértékben való folytatásához, segítséget nyújtott a nyilas mozgalomnak a hatalom törvénytelen megszerzéséhez és annak megtartásához. 1945. október 24-én őrizetbe vették, majd előzetes letartóztatásba helyezték. A Budapesti Népbíróság 1946. február 28-án tíz-, a Népbíróságok Országos Tanácsa 1949. június 2-án hatévi börtönbüntetésre ítélte népellenes bűntett elkövetése miatt. Büntetésének letöltése alatt a Mosonyi utcai rabkórházban elhunyt.

MÉHES Ignác, dr. (Kocs, 1888. február 10. – Alpnach Dorf [Svájc], 1976. október 22.) jogi tanulmányait a Budapesti Királyi Magyar Tudományegyetemen folytatta, 1914. december 19-én avatták doktorrá. Az egységes bírói s ügyvédi vizsgát letette 1919. november 3-án. A ranglétrát végigjárva bíró a Budapesti Királyi Büntetőtörvényszéknél 1922. augusztus 14-től (esküt tett szeptember 20-án), a Budapesti Királyi Ítélőtáblánál 1937. szeptember 23-tól (esküt tett október 20-án), végül a Magyar Királyi Kúriánál 1941. április 23-tól (esküt tett május 8-án).

A szovjet megszálló erők letartóztatták 1945. március 23-án, ezért ügyét nem tárgyalhatta az Igazságügyi Igazolóbizottság. 1945. április 6-án érkezett meg kérvénye dr. Kerekess Istvánhoz – aki akkor ugyan még nem kinevezett elnökként, de ideiglenesen már vezette a Magyar Kúriát –, amiben emiatt segítséget kért. Az igazságügyi tárcához négy nappal később továbbították kérelmét. A Budapesti Népbíróság 1946. június 1-jén ugyan kétévi fegyházbüntetésre ítélte, de elrendelte azonnali szabadlábra helyezését. Állásából ideiglenesen felfüggesztették június 15-én, és erről értesítették az Országos Legfőbb Fegyelmi Bíróságot. Július 8-án dr. Csorba János*, a Közigazgatási Bíróság elnöke kijelölte a négy-négy kúriai és közigazgatási bírósági ítészt, egy-egy póttagot és a felfüggesztés miatt tartandó zárt ülés ügyének előadóját július 11-ére. A fegyelmi bíróság egyetértett a felfüggesztését tartalmazó határozattal. Holott a törvény értelmében a felfüggesztésnek „csak abban az esetben van helye, ha nyereségvágyból elkövetett, vagy olyan bűntett vagy vétség miatt hozták a bűnösséget megállapító ítéletet, amely hivatalvesztéssel, vagy a viselt hivatal vagy állás elvesztésével jár". A népbírósági elmarasztalásból kitűnően egyik eset sem forgott fenn. Ám – egyezően a Legfőbb Államügyészség indítványával – az Országos Legfőbb Fegyelmi Bíróság úgy találta, hogy „a szóban forgó bűnügy közérdeklődés tárgya, a meghozott, habár még nem jogerős ítélet a legszélesebb körökben nyilvánossá vált, ezért a kiszabott büntetés súlyosságára is tekintettel közérdekből nem kívánatos, hogy az ügy jogerős befejezéséig a nevezett bíró szolgálatot teljesítsen". Dr. Ries István – miután dr. Méhest „B"-listázták – 1946. augusztus 17-én határozott felmentéséről, a kúriai elnök ezt követően, mindennemű ellátási igény kizárásával úgyszintén felmentette állásából 1946. augusztus 26-án. Még részt vett 1948. május 21-én a Népbíróságok Országos Tanácsánál kezdődött másodfokú tárgyalás első napján, majd – nem várva meg az ítélethirdetés napját – elmenekült Magyarországról. A Népbíróságok Országos Tanácsa 1948. június 15-én távollétében marasztalta el háromévi és hathavi fegyházbüntetésre. A kibocsátott elfogatóparancsot elévülés miatt visszavonták 1956. október 10-én. A Legfelsőbb Bíróság Elnökségi Tanácsa 1992. november 9-én felmentette a vádak alól.

MÉHES Lajos (Vizesgyán, 1915. május 5. – Törökbálint, 2000. november 14.) fiatalon elvesztette szegényparaszt, napszámos szüleit. 1922 és 1927 között Beregböszörményben tanult, Mezősason volt mezőgazdasági cseléd. Sorkatona 1939. január 1-jétől, majd tovább szolgált 1945. május 5-ig. Szovjet hadifogságba esett, ahonnan 1947. szeptember 26-án tért haza. Mezősason mezőgazdasági munkákban vett részt, 1948-tól lett a Magyar Kommunista Párt tagja. Pártiskolát, tartalékos tüzértiszti tanfolyamot végzett. 1950. szeptember 29-től munkáskáder alhadnagyként lett hivatásos tiszt. A Bírói és Államügyészi Akadémia második tanfolyamát 1951. december 18-án fejezte be. A Budapesti Katonai Ügyészségen beosztott ügyészként szolgált, az 1952. május 23-tól főhadnagy július 1-jétől pedig hadbíróként. Ismét katonai ügyész 1953. január 1-jétől a 11. gépesített hadtestnél, 1954. december 1-jétől a Műszaki Parancsnokság Ügyészségén. Megkezdte jogi egyetemi tanulmányait, 1955. au-

gusztus 13-tól századosként. 1956. október 1-jétől a Budapesti Helyőrségi Katonai Ügyészség katonai ügyészeként szolgált.

Fegyelmi okok miatt 1959. május 15-i hatállyal tartalékállományba helyezték. 1959. augusztus 24-től a Budapesti II. kerületi Tanács lakásosztályán jogügyi előadó, 1963. január 1-jétől a Philaxia Oltóanyaggyár raktárvezetője volt.

A kádári megtorlás során az utóbb kivégzett Pólya Ferenc Sándor elsőfokú büntetőeljárásában képviselte a vádhatóságot, akit akkor és utóbb is halálra ítéltek.

MEKIS József (Budapest, 1910. március 10. – Budapest, 1984. február 11.) vasmunkás, kommunista politikus. A Rimamurány–Salgótarján Részvénytársaság vezérigazgatója 1946 és 1948, a Rákosi Mátyás Vas- és Fémművek igazgatója Csepelen 1948 és 1953 között. A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének tagja 1948 és 1956, a Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottságának póttagja 1955 és 1956 között. Szakszervezeti vezető 1948 és 1950, 1952 és 1955, illetve 1966 és 1984 között, a Szakszervezetek Országos Tanácsának elnöke 1954–1955-ben. A Minisztertanács elnökhelyettese 1955. április 18. és 1956. október 24. között, miniszterhelyettesként irányította a munkaügyi tárcát 1957. január 26. és május 9. között, ebben a beosztásban dolgozott 1964. június 5-ig, első helyettesként 1966. szeptember 29-ig.

MENDELÉNYI László, dr. (Nyitrazsámbokrét, 1877. február 7. – Budapest, 1973. február 27.) középiskoláit, jogi tanulmányait a fővárosban végezte, és jogi doktori oklevelet szerzett. 1903-ban Lőcsén királyi alügyész volt, 1904-től Székesfehérvárra, majd 1906-ban a fővárosba helyezték át. 1907-ben berendelték az igazságügyi tárcához, ott lépett elő 1908-ban királyi ügyésszé. A Magyar Királyi Kúria elnöki titkára 1912-től, ott 1917-ben elnöki tanácsossá, 1921. szeptember 18-án kúriai bíróvá nevezték ki. Az I. büntető tanács bírója 1934. november 7-éig. Innen felmentették, és kinevezték a Pestvidéki Királyi Törvényszék elnökévé, az állást 1944. szeptember 16-ig töltötte be. Ekkor koronaügyész lett. Egyes – nem hiteles, irányában elfogult – források szerint 1944. október 16-ig. Szabadságolta magát 1944. december 7-től. Tisztségét 1944. szeptember 28. és 1945. május 6. között töltötte be. Az Igazságügyminisztérium Igazoló Bizottsága határozatával nyugdíjazta. Az ezzel utóbb ellentétes, június 27-i kormányhatározat augusztus 29-ig volt hatályban. Ezen a napon lett az 1945. július 14-ével megszűnt Koronaügyészség helyébe lépett Legfőbb Államügyészség vezetője. Kitelepítették a fővárosból Békés megyébe, Kondorosra 1951 és 1953 között, utána Mezőberényben lakott 1956-ig.

MÉNIS Ferencné, dr. (1957 és 1961 között Szurasenko Istvánné, dr. Vági Éva) (Orosháza, 1923. október 18.) szegényparaszti származású, négy polgárit végzett, tizennégy éves kora óta fizikai munkás (üzleti kifutó s elárusító, háztartási alkalmazott) volt Nagyváradon. A második világháborút követően Orosházán előbb egy baromfi-kereskedőnél, majd a malomiparban dolgozott. 1949. március 16-tól került az igazságügyi tárca segédhivatalába, majd a Törvényelőkészítő Főosztályra gyors- és gépírónak. A Nemzeti Parasztpárt tagja volt 1947-től. Elvégezte a Büntetőbírói és Államügyészi Akadémiát 1949. szeptember 15. és 1950. augusztus 15. között. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem levelező hallgatójaként 1955-ben fejezte be tanulmányait. Kinevezték államügyésznek, politikai büntetőügyekben képviselte a vádhatóságot. Budapesten volt államügyész 1950. augusztus 15. és 1951. július 1. között, Kecskeméten a megyei államügyészség helyettes vezetője 1951. július 2-tól, majd vezetője 1951. szeptember 24. és 1953. június 15. között. Elnöki beiktatásakor, 1951. október 5-én az igazságügyi tárca képviseletében két főosztályvezető, dr. Timár István és dr. Gaál József vett részt. A Bács-Kiskun Megyei Pártbizottság titkára, a megyei tanács, az Államvédelmi Hatóság és a rendőrség egy-egy képviselője is felszólalt a beiktatási ünnepségen. A tárca részéről dr. Tímár tartotta a beszédet. Ő volt az első nő, akit megyei államügyészség élére neveztek ki. Jogügyi előadó a kecskeméti Észak-Bács Megyei Népbolt Központnál 1953. július 1. és 1955. január 15. között, utóbb az Alföldi Konzervgyárban 1955. május 14-ig.

Az igazságügyi tárca vezetőjének 1955. május 6-i határozatával lett a Miskolci Megyei Bíróság bírója 1955. május 16-án, tisztségét 1958. január 1-jéig töltötte be. 1957. július 1-jétől tanácsvezető. „Az ellenforradalmi ügyeket is jól" tárgyalta – tartalmazza az 1959. január 23-i, róla készített minősítő feljegyzés. Az 1957. december 24-i határozat alapján bízták meg a Miskolci Járásbíróság vezetésével 1958. január 1-jétől, polgári ügyszakban ítélkezett. Január 2-án vette át hivatalát, elnöknek nevezték ki 1958. december 9-én, tisztségét betöltötte 1965. június 19-ig. Nem érte őt meglepetés, mert az Igazságügyi Minisztériumban már előre közölték vele 1964. szeptember 1-jén, hogy előbbre léptetik, így történt, hogyha nem is január 1-jével, de a Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1965. május 7-én kinevezte legfelsőbb bírósági bírónak. Június 21-én jelentkezett. Az elnök 1984. szeptember 1-jén a munkavégzés alól, a Népköztársaság Elnöki Tanácsa legfelsőbb bírósági bírói tisztségéből 1984. december 6-i határozatával felmentette. Nyugállományba vonult 1984. december 31-én.

MENRÁTH István, dr. (Hódság, 1904. július 31. – Budapest, 1990. október 10.) édesapja péksegédként dolgozott.

Hat elemit végzett. 1916 és 1918 között egy ácstelepen napszámosként dolgozott, 1919-től 1921-ig a Pesti Egyesített Vasútnál volt hivatalsegéd, 1927-ig férfiszabó, 1933-ig famunkás, 1949-ig pedig a Budapest Székesfővárosi Közlekedési Részvénytársaságnál különböző funkciókat töltött be: kocsivezető, majd ellenőr volt. Amikor befejezte 1947–1948-ban a vasúti tiszti iskolát, állomásvezető lett.

A Magyar Kommunista Párt tagja 1945. februártól. A földosztáshoz kötődő propagandamunkával foglalkozott a Zalaszentgróti járásban, ennek során pártjának nyolc községi pártszervezetét is megalakították. A Magyar Dolgozók Pártjának megyei instruktoraként dolgozott két hónapon keresztül. Budapestre visszatérve a Szép Ilona pályaudvar pártalapszervezetének vezetője lett.

1949-től az igazságügyi tárcánál dolgozott titkárságvezetői főelőadói, végül már főosztályvezetői tisztségekben. 1952. március végétől az Igazgatási Osztály vezetője is lett. A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1953. október 19-én elfogadta Farkas Mihály és dr. Erdei Ferenc javaslatát arról, hogy titkárságvezetői beosztásából mentsék fel, és alacsonyabb beosztásba helyezzék. A minisztériumban 1957-ig dolgozott.

Szolgálati helyén és a Nagy-Budapesti Pártbizottságnál volt fegyelmi referens. 1949-től az igazságügyi tárca párttitkára, majd annak elnöke volt. Az 1950-es évek első felében beiratkozott az egyetem jogász szakára, amelyet el is végzett.

A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa megválasztotta a Fővárosi Bíróságra népbírónak, jelentkezett és esküt tett 1957. október 9-én, működését megkezdte október 1-jén. 1959 nyarán – amikor még népbíró volt – népi ülnöknek megválasztani javasolták. Egyetemi végzettséget szerezve bíró, 1960-tól tanácsvezető lett. Nyugállományba vonult 1965. január 31-én. A Fővárosi Bíróságon három halálos ítélet meghozatalában vett részt, Steiner Lajos, Szegedi Flórián és Tutsch József elsőfokú büntetőeljárásában. Népi ülnöknek is javasolták 1959 nyarán. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1960 áprilisában azok mellett a népbírók mellett tüntette ki, akik országszerte és a fővárosban különböző szintű bírósági fórumok tanácsainak tagjaiként részt vettek a kádári megtorlásban. Nyugállományba vonult 1965. január 31-én.

MENYHÁRD Alfréd, dr. (Módos, 1899. december 16. – Budapest, 1963. február 2.) a Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék bírója volt. Berendelték a Magyar Királyi Kúriára tanácsjegyzőnek 1943. október 15-től. A Budapesti Királyi Ítélőtábla bírója lett 1944 nyarán,

felmentve a legfőbb ítélkező fórumnál 1944. július 17-én. Ezt követően rendelték be az igazságügyi tárcához, onnan távolították el 1950 végén. Közjegyző lett. Feleségével együtt 1951-ben kitelepítették a fővárosból Heves megyébe.

MÉSZÁROS Ágoston, dr. (Ledény, 1919. február 3. – Budapest, 1981. október 14.) az elemit 1931-ben, a polgárit 1935-ben, a gimnáziumot magánúton 1943-ban fejezte be. 1935. október és 1939. március 9. között az Engel Károly Elektromos Gyárban tanonc és szerszámkészítő, 1939. március 9. és 1945. szeptember 1. között a budapesti Telefongyárban szerszámkészítő, 1943-tól műszaki tisztviselő volt. A budapesti Magyar Királyi Pázmány Péter Tudományegyetem jog- és közigazgatási fakultását 1950-ben, a kétéves marxista–leninista esti egyetemet 1954-ben végezte el.

A Magyar Kommunista Pártnak 1945-től, majd jogutódának a feloszlásáig volt a tagja. A Magyar Államrendőrség Budapesti Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztályánál, majd utódainál hadnagyként egyesületi előadó volt 1945. szeptember 1. és 1949. szeptember 1. között. A Néphadseregnél 1949. szeptember 1. és 1956. december 31. között volt állományban, tartalékos tiszti tanfolyamon vett részt 1949. december 1. és 1950. február 1. között a fővárosban. Előbb 1950. júniusig a Személyügyi Főcsoportfőnökségen volt tiszt, majd 1950-től 1955. júniusig a Honvédelmi Minisztérium Igazságügyi Csoportfőnökség állományában szolgált. Hadbíróként 1951-től a Bírói Felügyeleti Osztály vezetője volt. A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1955. május 9-én elfogadta az 1955. április 8-i javaslatot, és 1955. június és 1956. december 18. között a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumában volt hadbíró őrnagy. Főhadnagy 1949. november 1-jétől, százados 1951. május 1-jétől, őrnagy 1952. november 7-től. Felmentése megjelent a hivatalos lapban 1957. január 11-én. Nem tényleges viszonyba helyezték 1957. december 18-án.

„A honvédségtől egészségi állapotomra tekintettel szereltem le" – írta önéletrajzában. Az 1959. május 12-én írott önéletrajzában pedig már az is olvasható, hogy a legfőbb ítélőszéken „dolgoztam 1956. december közepéig, megbetegedésemig. December közepén kórházba kerültem, s mivel idegbetegségem szorosan összefüggött a munkámmal, kértem a leszerelésemet." Ennek régebbi hátterét képezte, hogy hírét vette annak, hogy az 1956. november 2-án megalakult katonai forradalmi bizottság tervbe vette, hogy egy delegáltjuk, a Budapesti Ügyvédi Kamara, a Legfőbb Ügyészség és az elítélt politikai foglyok forradalmi bizottságának egy-egy képviselője részvételével vegyes bizottságot állítanak fel azzal a céllal, hogy az 1956. október 23-át megelőző időben szolgálatot teljesítő hadbírókat személy szerint felülvizsgálják, megállapítandó, hogy alkalmasak-e feladatuk ellátására. Erről ő is – miként dr. Kulcsár Kálmán – hallott. Azt is tudta, hogy milyen, a Legfelsőbb Bíróság épületéből őt kitiltó határozat született Szimler János, volt tanácselnöke, esetében november 1-jén. Miközben a Szimler vezette tizenegy tagú tanács előző nap mentette fel Király Bélát. Az előadó bíró dr. Mészáros volt. Márpedig a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumának tagjaként nem csupán 1956 nyarán – például Atkáry Arisztid és társai –, hanem más alkalmak során is előadó- vagy szavazóbíróként súlyos elmarasztalásokhoz vezető büntetőügyekben vett részt. Ezért dr. Kulcsárhoz hasonlóan otthon bujkált, utóbb azonban kórházba került.

Otthon feküdt betegen, majd hallva a rádióból november 4-én történteket, azt, hogy a fegyvereket is be kell szolgáltatni, a lakásában tartott „TT pisztolyát a szovjet parancsnokságnak szolgáltatta be". A történtek igazi mozgatórugóját azonban leplezik önéletrajzai. 1956. december 11-én, amikor a rögtönbíráskodási eljárásra vonatkozó rendelkezések megjelentek, több hadbíró beadta felmentési kérelmét. Így ő is. Elege lett abból, aminek hónapokkal korábban is részese volt, nem kívánt az újabb terrorítélkezésben részt venni. Kihasználhatta a betegségéből fakadó lehetőséget, leszerelt, ami egyet jelentett azzal, hogy lemondott bírói állásáról. A honvédesküt azért tartalékos tisztként letette 1963. november 22-én.

Szerszámszerkesztőként dolgozott a Budapesti Rádiótechnikai Gyárban 1957. február 25-től szeptember 4-ig, majd a Kontakta szerszámszerkesztője és vállalati jogtanácsosa volt 1957. szeptember 1. és 1961. október 15. között. Majd Ikladon az Ipari Műszergyárban 1961. október 15. és 1965. február 8. között és a Ganz-MÁVAG-ban vállalati jogtanácsos 1965. február 8-tól 1971. szeptember 15-ig. A Fővárosi Gazdasági Döntőbizottságnál lett döntőbíró 1971. szeptember 16-tól, majd miután az 1973. január 1-jével beolvadt a Fővárosi Bíróság szervezetébe, annak bírója lett. 1979-ben bírósági tanácsosi címet kapott. Fővárosi bírósági tanácselnökként 1980 őszén vonult nyugalomba.

MÉSZÁROS István, dr. (Makó, 1929. május 9. – Makó, 1974. március 12.) édesapja asztalossegéd volt.

1952-ben végezte el az egyetemet Szegeden. Joggyakornok volt a Hódmezővásárhelyi Járásbíróságon 1952. július 12-től 1953. június 2-ig, majd már bíróként, végül tanácsvezetőként ítélkezett ott 1953. június 3. és 1955. december 31. között. 1954 januárjában adott minősítése szerint „szakmai képzettsége az átlagot meghaladja. A nehézség elől nem hátrál meg. A szakmai lapokat felhasználja tudásának gyarapítására. Tárgyalásvezetése a legmagasabb kívánalmakat is kielégíti. A fiatal bírák egyik legértékesebb tagja, akinek egészen különleges adottságai vannak a bírói pályára. Hibája, hogy kevés gondot fordít a társadalmi munkára." A Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1955. július 29-én határozott legfelsőbb bírósági bírói kinevezéséről, szolgálatát 1956. január 2-án megkezdte. Dr. Domokos József levéllel fordult a Minisztertanácshoz 1956. december 4-én. A bíró kérelmére tette meg az előterjesztést, mert ő „az elsőfokú bíróságon kíván tovább működni és alaposabb bírói gyakorlatot szerezni".

Dr. Domokos kérte a kormányt, tegyen előterjesztést a felmentésre a Népköztársaság Elnöki Tanácsához. Dr. Sztodolnik László elnökhelyettes az igazságügyi tárca Titkárságánál kérelmezte 1956. január 7-én, hogy dr. Mészáros kapja meg a fővárosban az állandó letelepedési engedélyt. A Minisztertanács Titkárságáról tájékoztatták dr. Nezvál Ferencet a legfelsőbb bírósági bírónak a Népköztársaság Elnöki Tanácsa által december 22-én történt felmentéséről, majd Csendes Károly főosztályvezető is értesítette a Legfelsőbb Bíróságot arról másnap, hogy felmentették előző nap legfelsőbb bírósági bírói tisztsége alól, és „ennek folytán nevezett a Szegedi Járásbírósághoz nyert áthelyezést".

Dr. Mészáros mindössze 1956. január 2-től december 22-ig volt a Legfelsőbb Bíróság bírója. Lemondását közzétették. 1956. december 30-án postázták számára Makóra dr. Nezvál levelét, személyi táblázatát pedig megküldték a megyei bíróság elnökének. Személyi táblázatába bejegyezték egyfelől felmentését, másfelől azt, hogy dr. Nezvál a Szegedi Járásbíróságnál tanácsvezető munkakörbe helyezte át.

Dr. Mészárosnak elég volt egy esztendő a legfőbb ítélkező fórumon. Amikor ottani bírói állása alóli felmentésére dr. Domokos előterjesztette kérelmét, még nem volt ismert sem a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága 1956. decemberi határozatának tartalma, sem a Népköztársaság Elnöki Tanácsának a rögtönítélő bíráskodásra vonatkozó törvényerejű rendelete. Azt viszont dr. Mészáros már olvashatta a hivatalos lapban 1956. november 12-én, hogy mit tartalmazott a Népköztársaság Elnöki Tanácsának 22. törvényerejű rendelete „az egyes bűncselekmények esetében a büntetőeljárás egyszerűsítéséről". Mindenkinél hamarabb átlátta, hogy mi következik hamarosan, milyen ítélkezést várnak el a bíróktól. Előrelátó volt, jó hivatkozást is talált, senki sem mondhatta sem akkor, sem utóbb, hogy a statáriális vagy a gyorsított eljárás elrendelése késztette őt arra, hogy elhagyja a Legfelsőbb Bíróságot. Még 45 éves sem volt, amikor ereje teljében elragadta a halál.

MÉSZÁROS Lajos, pacséri, dr. (Budapest, 1879. január 14. – Budapest, 1958. február 8.) kúriai bíró 1935. június 28-tól. A Vegyes Döntőbíróságok mellett működő Kormánymegbí-

zottak Hivatalánál dolgozott 1940. január 14-ig. Másnap jelentkezett szolgálattételre a Magyar Királyi Kúrián. A német megszállásig az Országos Bírói és Ügyészi Egyesület társelnöke volt. Nyugállományba vonult 1949. február 28-án. Újságíró lett.

MESZLENY Imre Ottó, meszleni, dr. (Cece [Vajta], 1882. október 27. – Balatonboglár?, 1951. augusztus 1.?) albíró volt a Budapesti Királyi Törvényszéken 1916-ban. Ugyanott 1928 augusztusától tanácselnök. Az 1909. évi XVI. tc.-kel felállított háromtagú tanácsban ítélkező, kivételes jogkörrel rendelkező Magyar Főudvarnagyi Bíróságnál 1927-ben már ülnök, 1940-től elnökhelyettes. 1941 nyarán rövid időre a Debreceni Királyi Ítélőtáblán ítélőtáblai bíróból kinevezik ítélőtáblai tanácselnökké. Kúriai bíró 1941. június 30-tól, esküt tett 1941. július 15-én. A Főudvarnagyi Bíróságnál teljesített továbbra is szolgálatot, ezért nem tett esküt 1944. november 21-én a Magyar Királyi Kúrián.

A 63 éves kúriai bírót az Igazságügyi Igazolóbizottság igazolta 1945. november 23-án. Ezt a kúriai elnök közölte a miniszterrel december 11-én. Ennek ellenére a már bevett formulával (amit utóbb már egyfajta nyomtatványként, stencilezve használt az igazságügyi tárca) – „saját kérelmére, az 1912. évi LXV. tc. alapján" – a korábban a Főudvarnagyi Bíróságnál szolgálatot teljesítő ítészt eltávolították. Nyugalomba vonult 1946. január 31-én.

MÉSZNER Tivadar, dr. (Budapest, 1880. október 23. – Budapest, 1968. július 4.) Budapesten a piaristáknál érettségizett, a fővárosban szerzett jogi diplomát. Három és fél évig ügyvédjelölt volt. 1906-ban kezdődött igazságügyi szolgálata joggyakornokként, 1909-től jegyző, 1912-től alügyész, 1913-tól királyi ügyész volt. Az első világháborúban főhadnagyként esett hadifogságba az orosz fronton, és közel hat esztendőn keresztül volt őrizetben. 1925-től ítélőtáblai, 1937. szeptember 23-tól kúriai bíró. Igazolták. Nyugállományba vonult 1949. december 31-én.

MEZNERICS Iván, dr. (Szabadka, 1907. november 28. – Budapest, 1988. december 8.) a budapesti Magyar Királyi Pázmány Péter Tudományegyetem Jogi Karának hallgatója 1929 és 1933 között, *sub auspiciis Gubernatoris Promotio* végzett, jogtudori oklevelet szerzett ott 1934-ben, az egységes bírói s ügyvédi vizsgát 1938. december 5-én tette le. A Magyar Nemzeti Bank alkalmazottja volt 1934 és 1978 között – megszakítással –, 1963-tól igazgatóként. A Budapesti Ügyvédi Kamara tagja lett 1939. január 1-jén, újból jelentkezett 1945. február 5-én. Igazolási eljárása annak ellenére elhúzódott, hogy igazolásáról az előzetes döntés 1945. április 12-én már megszületett. Feljelentették, majd május 26-án egy újabb feljelentés is érkezett vele szemben. 1945. augusztus 11-én azonban igazolták.

A vele szemben indított támadás azonban folytatódott – immár távollétében, amikor őrizetben tartották. A Budapesti Ügyvédi Kamara fegyelmi bírósága felfüggesztette az ügyvédi gyakorlatának folytatásától 1952. december 20-án. Hirdetmény adta tudtul, hogy az ügyvédi gyakorlat folytatásától elmozdították 1953. május 9-én. Törölték a névjegyzékből 1953. május 27-én. Mi történt?

1952 derekán letartóztatták az akkor vezető jogtanácsost. A Budapesti Megyei Bíróság dr. Jónás vezette tanácsa hatévi börtönbüntetésre ítélte, másodfokon a Legfelsőbb Bíróság dr. Lázár Miklós vezette tanácsa helybenhagyta elmarasztalását. Előbb Márianosztrán, majd a Gyűjtőfogházban töltötte büntetését, ahol a fordítóirodán dolgozott. Szabadult 1956 nyarán, és visszavették 1956 novemberében korábbi munkahelyére is, jogügyi osztályvezetőként. A Budapesti Fővárosi Bíróság 1957. február 21-én bűncselekmény hiányában felmentette a vádak alól.

A Budapesti Ügyvédi Kamara a vele szemben indított eljárást 1957. április 5-én jogerősen megszüntette. Kérésére módosították törlésének indokát. Törlése azonban megmaradt, mert a Magyar Nemzeti Bank ügyésze nem lehetett a Budapesti Ügyvédi Kamara tagja

a 23/1955. (III. 20.) M. T. sz. rendelet 7. §-a értelmében. Mindez megtörtént 1957. július 18-án.

1946-tól a budapesti, majd a szegedi egyetem jogi fakultásán pénzügyi jogot tanított, 1970 és 1984 között egyetemi tanárként.

MEZŐ Béla Antal, dr. (Újpest, 1926. január 3. – Balatonszabadi, 2011. június 29.) édesapja a Magyar Államvasutaknál üzemi segédtiszt volt.

Érettségizett 1944-ben, 1944 és 1947 között Rákospalotán a városházánál irodai kisegítő alkalmazottként, majd újjáépítési előadóként, számvevőségi tisztviselőként dolgozott. A jogi fakultást – miután megszakította tanulmányait – 1950-ben fejezte be. A Faértékesítő Vállalatnál segédmunkás 1950. júniustól szeptemberig. Fogalmazó lett az Újpesti Járásbíróságon 1950. szeptember 9-től, ugyanott (a Budapesti IV. kerületi Bíróságon) 1953. június 15-én bíróvá nevezték ki. Szeptember 17-től szemináriumvezető volt a jogászképző akadémián – miniszteri dicséretben részesült munkájáért –, majd annak megszűnését követően, 1954. szeptember 17-től visszatért a kerületi bírósághoz, állását október 11-én foglalta el. A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1955. július 11-én elfogadta a június 3-i előterjesztést, hogy a Legfelsőbb Bíróságon büntetőbíró legyen, a Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1955. július 29-én kinevezte, augusztus 16-án kezdte meg működését. 1956. szeptember 11-én „kölcsönös megegyezéssel" távozni kényszerült. A Díszműbőrgyárban anyagbeszerző, kötbérfelelős munkakörben dolgozott. A Legfőbb Ügyészségen 1958. június 14-től csoportügyészként a Polgári Jogi Osztályon, 1960. október 27-től főosztályügyészként, 1974. június 4-től csoportvezető ügyészként, 1981. november 7-től legfőbb ügyészségi tanácsosként, 1985. május 1-jétől a Polgári Jogi Főosztály osztályvezető-helyettes ügyészeként dolgozott. 1959-ben letette az egységes bírói és ügyvédi vizsgát. 1985. július 5-én vonult nyugállományba.

MIHÁLY András (korábban Mauthner) (Budapest, 1917. november 7. – Budapest, 1993. szeptember 19.) zeneszerző, 1978 és 1986 között, nyugdíjazásáig a Magyar Állami Operaház igazgatója. Mátrai (Mauthner) Tamás államvédelmis, diplomata testvére.

MIKECZ Ödön, dr. (Budapest, 1894. május 27. – Budapest, 1965. január 21.) 1923-tól ügyvéd volt Nyíregyházán. Szabolcs vármegye főispánja 1932 és 1935 között. A Miniszterelnökség Sajtóosztályát 1935-től vezette. Belügyi, majd igazságügyi államtitkár 1936 és 1938 között. Igazságügy-miniszter 1938. március 9. és 1938. november 15. között. A felsőház tagja 1940-től. A politikai rendőrség letartóztatta 1945-ben. Igazolták, szabadult, de az ügyvédi tevékenységtől eltiltották. A fővárosból 1951 és 1953 között kitelepítették Szolnok megyébe, Jászboldogházára. 1956 és 1958 között ismét ügyvéd, de a felülvizsgálatot követően kizárták. Éjjeliőrként dolgozott a Magyar Vadkereskedelmi Szövetkezeti Vállalatnál (Mavad) haláláig.

MIKOS Ferenc, dr. (Talapatka, 1899. augusztus 25. – Budapest, 1954. szeptember 24.) igazságügyi szolgálatát 1925-ben kezdte, a ranglétrán előre haladva 1943-ban már a Budapesti Királyi Ítélőtábla bírója. 1945-ben berendelték az igazságügyi tárcához, főelőadóként a Törvényelőkészítő Osztályra. Kúriai bíró 1947. június 7-től, de törölték a létszámból. Miután a minisztériumban befejezte működését, 1950-től polgári ügyszakban ítélkezett a fővárosban. (Talapatkát 1934-ben egyesítették a szomszédos Rábakisfaluddal Máriaújfalu néven, a településeket 1983-ban Szentgotthárdhoz csatolták.)

MINDSZENTY József (1942-ig Pehm) (Csehimindszent, 1892. március 29. – Bécs, 1975. május 6.) a zalai évek után veszprémi püspök lett 1944. március 4-én. A nyilaskeresztesek 1944. november 27-én letartóztatták, december 24-én Sopronkőhidára, majd Sopronba hurcolták. A harcok elülte, 1945. április 1. után tért vissza Veszprémbe. Esztergomi érsek

1945. szeptember 16-tól 1973. december 18-ig. A pápa bíborossá kreálta 1946. február 21-én. A Belügyminisztérium Államvédelmi Hatósága 1948. december 26-án letartóztatta, és 1956. október 30-ig – különböző helyeken és módon – tartották fogva. A Budapesti Népbíróság 1949. február 8-án, majd a Népbíróságok Országos Tanácsa 1949. július 9-én életfogytig tartó fegyházbüntetésre ítélte.

„A Magyar Nemzeti Kormány megállapítja, hogy Mindszenthy *[sic!]* József bíboros hercegprímás ellen 1949-ben indított eljárás minden törvényes alapot nélkülözött, az akkori rendszer által ellene emelt vádak alaptalanok voltak" – tartalmazta a Nagy Imre kormányfő aláírásával ellátott „rehabilitációs okmány", amely a forradalom és szabadságharc idején keletkezett. Majd így folytatódott: „Mindezek alapján a Magyar Nemzeti Kormány kijelenti, hogy Mindszenthy *[sic!]* hercegprímás ellen elrendelt jogfosztó intézkedések érvénytelenek, ennek következtében a hercegprímás minden állampolgári és egyházi jogát korlátozás nélkül gyakorolhatja." A főpap 1956. november 4-től 1971. szeptember 28-ig az Amerikai Egyesült Államok budapesti követségén, majd nagykövetségén élt menedékben. 1957. március 9-én az egyházi ügyek felelőse bejelentette, hogy ítéletei hatályban vannak, egyházi funkciót nem gyakorolhat, büntetőjogi következménnyel jár utasításainak végrehajtása. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa végrehajtási kegyelemben részesítette, 1971. szeptember 28-án elhagyhatta Magyarországot. Élete utolsó éveit Bécsben töltötte. 1949-es ítéleteit a Fővárosi Bíróság 1990. május 11-én semmissé nyilvánította.

Mariazellből földi maradványait nem sokkal azelőtt, hogy az utolsó szovjet katona is elhagyta Magyarországot – tehát végakarata ellenére – Esztergomba szállították, a főszékesegyház altemplomában helyezték át örök nyugalomra. A Szenttéavatási Ügyek Kongregációjának Isten Szolgája Mindszenty József esetében lefolytatott boldoggá és szentté avatási ügyében hozott, az általa hősiesen gyakorolt teológiai erényeket elismerő, 2019. február 12-én közzétett január 15-i határozatában az olvasható, hogy „1949. február 3-án koncepciós perben halálra ítélték, amit aztán fegyházbüntetésre változtattak". Ez utóbbi állítás köztudottan téves.

MIRKOVITS Andor (Sarkad, 1914 – ?) Kisiparos családból származott. Cipőipari gépmunkás, majd cipészsegéd lett. 1951-től tagja a Magyar Dolgozók Pártjának. Három hónapos pártiskolát végzett. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Titkársága 1960. július 5-én elfogadta a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Adminisztratív Osztálya javaslatát, hogy az előterjesztés után a Népköztársaság Elnöki Tanácsa megválassza a Legfelsőbb Bíróságra ülnöknek.

MISKOLCZY Ágost, beregszászi, dr. (Szekszárd, 1883. december 18. – Budapest, 1962. augusztus 23.) Budapesten szerezte jogtudori oklevelét 1906-ban. Joggyakornok 1906-tól a Szekszárdi Királyi Törvényszéken. Alügyész 1914-től, majd ügyész 1916-tól Szabadkán, 1919-től a Budapesti Királyi Ügyészségen. A Budapesti Királyi Ítélőtábla bírója 1927-től, főügyészhelyettes 1930-tól, a Budapesti Királyi Főügyészségen 1933-tól dolgozott. Koronaügyész-helyettesként tett esküt a Kúria teljes ülésén 1939. március 1-jén. Követte a nyilaskeresztes kormányzatot Sopronba, ahonnan 1945. május 3-án érkezett vissza.

1945. május 26-án Újpesten letartóztatták. A Budapesti Népbíróság ötévi börtönbüntetésre ítélte 1946. június 22-én. 1950. május 26-án szabadult, utána Felsőgödön, majd Budapesten albérletben lakott. A fővárosból 1951-ben kitelepítették Borsod-Abaúj-Zemplén megyébe. Kegyelmi mentesítési kérelmét a Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1958. november 24-én elutasította. A Kúria 2012. december 18-án felmentette a vádak alól.

MÓD Péter (korábban Oszkó) (Nagyalásony, 1911. május 21. – Budapest, 1996. szeptember 21.) részt vett a németekkel szemben a francia ellenállásban. Hazatérve előbb a Magyar Kommunista Párt budapesti bizottságánál, majd a Központi Vezetőség Káderosztályán dolgozott, utána diplomata lett, 1947 és 1949 között dolgozott a Külügyminisztériumban előbb kabinetfőnökként, majd az Elnöki Osztály vezetőjeként, innen helyezték ki a párizsi követségre. Hazahívták Rajk külügyminiszter őrizetbe vétele után, s őt is letartóztatták 1949. június 2-án. A Budapesti Büntetőtörvényszék 1950. június 13-án, a Legfelsőbb Bíróság 1950. július 29-én egyaránt életfogytig tartó fegyházbüntetésre ítélte. Lefogása után felesége öngyilkosságot követett el. Szabadult 1954-ben, a Legfelsőbb Bíróság 1954. augusztus 31-én felmentette a vádak alól. A Szabó Ervin Könyvtár igazgatója volt 1954–1955-ben. Magyarország állandó képviselője az ENSZ-ben 1956. december 20. és 1961 között. 1961. szeptember 21-től a külügyminiszter első helyettese 1968. júliusig. Nagykövet Franciaországban 1968. szeptember 13. és 1974. november 5., az UNESCO-nál 1976. június 17. és 1985. május 9. között. 1985. szeptember 30-án végleg nyugállományba vonult.

MÓDLY Béla (Újhódospuszta, 1866. február 2. – ?) édesapja Tolna vármegye főpénztárnoka volt.

Középiskoláit Kalocsán, jogi tanulmányait Budapesten végezte. A Szekszárdi Királyi Törvényszéknél kezdte igazságügyi szolgálatát, majd pályázat nélkül a Dunaföldvári Királyi Járásbíróságon albíróvá nevezték ki, állását 1893. június 28-án foglalta el. Később Pécsett 1895-től a Királyi Járásbíróságon, majd a Királyi Törvényszéken bíró, 1896-tól a Királyi Ítélőtáblánál tanácsjegyző, elnöki titkár, majd bíró 1910. január 22-től. 1918. április 4-től kúriai bíróvá nevezték ki, a II. büntetőtanácsnál ítélkezett. Nyugalomba vonult 1936. február 29-én.

MOHÁCSY László, dr. (Táp, 1927. február 27. – Budapest, 2017. március 12.) református lelkész édesapa (1886–1946) és háztartásbeli édesanya (1897–?) gyermeke. A pápai református gimnáziumban 1945-ben érettségizett. A budapesti jogi és közigazgatás-tudományi kar hallgatója volt 1945 és 1949 között. 1946-ban a Györffy István Kollégium tagja, mellette Szolnok megyében termelőszövetkezetet szervezett. 1947-ben előbb a Szabó Dezső kollégium tagja, utána a Hajnóczy József jogász szakkollégium titkára 1947. szeptember 15. és 1948. október 1. között. Mellette a Magyar Dolgozók Pártjának tagjaként a jogi fakultás kommunista párttitkára, továbbá demonstrátor 1950. szeptember 9-ig. Fogalmazó az igazságügyi tárcánál 1950. szeptember 29-től, járásbírósági közvádlóként a Budapesti Államügyészséghez beosztva 1951. szeptember 15-ig. Az Igazságügyminisztériumban előadó, főelőadó, területi instruktor 1952 májusától, illetve államügyész 1953. augusztus 7-ig. A Legfőbb Ügyészség Titkárságának vezetője 1953. augusztus 8. és 1954. szeptember 1. között, április 27-én főosztályvezető lett. A hároméves pártfőiskola hallgatója 1954. szeptember 1. és 1956. október 1. között.

A Legfőbb Ügyészség dokumentumai szerint szolgálattételre jelentkezett ez idő tájt. Nem lett a Forradalmi Bizottság tagja, de az üléseken részt vett, és mértékadó véleményére mások hallgattak. Mind a kormánnyal, mind az egyéb jogi fórumokkal, a közelebbi és a távolabbi munkatársakkal jó kapcsolatokat ápolt. „Nagy Imre politikáját tette magáévá". A Forradalmi Bizottság előterjesztette legfőbb ügyészi kinevezését.

Dr. Mohácsy másképp emlékezett a történetekre. Ő bejárt a pártiskolára 1956. október 23-ig, önként jelentkezett szervezett munkára 26-án, előbb a budapesti, VII. kerületi Pártbizottság fegyveres védelmében vett részt, majd a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének illetékese arra utasította őt az országos pártközpontban másnap, hogy a Szikra Nyomda igazgatója mellett dolgozzon. „Meg nem felelő vagy olyan nyomdatermék nem is került ki a Szikrából, amelynek kibocsátására engedélyt a Pártközpontból" nem kapott.

Jelentkezett a Legfőbb Ügyészségen, október–november fordulóján, ahol az Alkotmány (a legfőbb ügyészségi párt- és személyzeti iratok szerint) szellemében tevékenykedett.

A Legfőbb Ügyészség új pártszervezetének alakuló gyűlésén akadékoskodott: nem kérte átigazolását, másokat befolyásolt és távol tartani igyekezett az újonnan létrejött párttól 1956 novemberében.

Visszaminősítették osztályvezető ügyésznek 1956. december 15-én, majd a legfőbb ügyész megszüntette ügyészségi szolgálati viszonyát a Munka Törvénykönyve 29. § (1) bekezdés c) pontja alapján – „mivel munkájának ellátására politikai okok miatt alkalmatlannak bizonyult" – 1957. március 23-án 15 napi felmondási idővel, 1957. április 3-i hatállyal.

Preventív politikai okokból őrizetbe vették az 1957. április 4-ét megelőző napokban, majd szabadult két–három nap múltával. Munka nélkül volt július 1-jéig. Közben a Népköztársaság Elnöki Tanácsa visszavonta az 1953. november 7-én kapott Munka Érdemrend kitüntetését 1957. május 22-én. Erről értesítették 1959. november 23-án, a legfőbb ügyész mindezzel egyetértett. Volt munkahelye méltányosnak tartotta 1959 márciusában, hogy – másutt – jogászi munkakörben dolgozhasson, mert „nem tartjuk őt ellenforradalmárnak", de „vezető beosztás betöltésére [...] kritikus időben tanúsított itteni magatartása miatt politikailag semmiképp sem tartjuk alkalmasnak".

Ezt vették papírra az 1960-as évek elején minden alkalommal, amikor új munkahelyre kívánt menni (az Országos Mérésügyi Hivatalhoz, a Pénzügyminisztérium Szervezési és Ügyvitel-gépesítési Intézetéhez). 1960 februárjában (amikor 1957. július 1. és 1963. december 15. között a Szentendrei Városi Tanács Végrehajtó Bizottságának szabálysértési előadójaként, jogi képviselőjeként dolgozott) már azt írta, hogy „sem büntető, sem közbiztonsági őrizettel járó, sem fegyelmi eljárás nem folyt ellenem". Végül 1963 októberétől már nem tettek észrevételt arra, hogy az akkoriban már főeladó beosztású dr. Mohácsy a Pest Megyei Tanács Végrehajtó Bizottságának Igazgatási Osztályára kerüljön, de azzal még ez idő tájt sem értettek egyet, hogy Pécsett az egyetemen oktathasson. Az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság állományába vették végül át, nem vezető állásba, hanem „csupán" jogászi munkakörbe 1963. december 15-én. Innen vonult, de már főosztályvezetőként nyugállományba. Az 1990-es években az Alkotmánybíróság főtanácsadója volt. 2001-ben a XIII. kerület díszpolgárává választották. 2006 októberében a legfőbb ügyész jogkörében eljáró ügyészhelyettes az ügyészi testület nevében megkövette.

MOLNÁR Antal (Budapest, 1906 – ?) édesapja vésős volt. 1940 és 1950 között műbútorasztalos a Ganz-MÁVAG-ban, a hídműhelyben ácsként dolgozott. A Magyar Kommunista Párt tagja lett 1945-ben, a jogutódok is átvették, munkásőr 1957-től. 1950-től üzemfenntartási műszaki ügyintézőként dolgozott munkahelyén. A Budapesti Megyei Bíróságon (és jogutódánál) 1952-től ülnök volt folyamatosan. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Titkársága 1960. július 5-én elfogadta a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Adminisztratív Osztálya javaslatát, hogy az előterjesztés után a Népköztársaság Elnöki Tanácsa megválassza a Legfelsőbb Bíróságra ülnöknek.

MOLNÁR Erik, dr. (Újvidék, 1894. december 16. – Budapest, 1966. augusztus 6.) édesapja tanár volt.

Fiumében végezte a középiskolát, 1913/14-ben néhány hónapig Rómában, majd Bécsben hallgatott jogot, tanulmányait végül Kecskeméten fejezte be. Kecskeméten volt ügyvéd 1924 és 1944 között. 1928/29-ben a Magyarországi Szociáldemokrata Pártnak, 1929-től a Kommunisták Magyarországi Pártjának és jogutódainak tagja. 1944 áprilisától rendőri felügyelet alatt állt, októberben a tábori csendőrség őrizetbe vette. A harcok elültével Kecskemét helyettes polgármestere lett.

Több kormányban több tárcát vezetett: 1944. december 25. és 1947. szeptember 4. között az Ideiglenes Nemzeti Kormányban, majd a további kormányokban népjóléti, 1947. szeptember 24. és 1948. március 5. között tájékoztatási miniszter, augusztus 5-ig külügyminiszter. 1948/49-ben Magyarország moszkvai, illetve Helsinkibe is akkreditált nagykövete volt.

A Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottságának 1953. július 9-én tartott ülésére javaslatot terjesztett elő a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Adminisztratív Osztályának vezetője, miszerint Molnár legyen a Társadalom és Természettudományi Ismeretterjesztő Társulat főtitkára. Keleti Ferenc utalt gépelt anyagában Horváth Mártonnak az előterjesztett javaslattal való egyetértésére, ezt azonban valaki a javaslatra tollal ráírva megkérdőjelezte: „Megbeszélve?" Az osztályvezető ugyanakkor előterjesztette, hogy Rákosi kormányának igazságügyi tárcavezetője, Kovács Béla legyen a Legfelsőbb Bíróság első elnöke.

A Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottsága levette a javaslatot a napirendről, így nem Kovács, hanem dr. Molnár lett az elnök. 1950. július 17-től az első igazságügy-miniszteri, majd 1952. november 14-től a második külügyminiszteri ciklusát töltötte. A Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottsága Keleti újabb, 1953. július 15-i javaslatával aznap már egyetértett. Az igazságügy-miniszter dr. Erdei Ferenc javaslatára a Minisztertanács 1953. július 24-én elfogadta a Legfelsőbb Bíróság elnökének. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa ezt a határozatot másnap, július 25-én hasonlóképp elfogadta, így lett a Legfelsőbb Bíróság első elnöke 1953. július 25. és 1954. október 30. között. A legfelsőbb bírósági pártszervezet tagja 1953. augusztus 6-tól volt. Dr. Erdeit követte az igazságügy-miniszteri bársonyszékben 1954. október 30-tól 1956. október 31-ig. A Magyar Szocialista Munkáspárt Ideiglenes Intéző Bizottsága 1957. január 25-én nem fogadta el a *Társadalmi Szemle* főszerkesztőjének.

1944-től haláláig nemzetgyűlési, majd országgyűlési képviselő volt. 1949-től egyetemi tanár az Eötvös Loránd Tudományegyetemen, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja, a Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Bizottságának elnöke, a Történettudományi Intézetének igazgatója. 1963-tól az Interparlamentáris Unió magyar tagozatának elnöke volt.

Személyében 1950 nyara s 1956 ősze között olyan meghatározó vezető állt az igazságszolgáltatás legfontosabb posztjain, aki hasonlóan az Államvédelmi Hatóság vezetőihez (nem csupán Péter és társaihoz, hanem utódaikhoz is), maradéktalanul végrehajtotta a felsőbb politikai vezetés kívánságait. A korszak torz büntetőpolitikájának – elméletének és gyakorlatának – alakításában felelőssége, nyugodtan mondhatjuk, bűne, sokkal súlyosabb, mint azoké az ügyészeké, tanácsvezetőké, akik a felsőbb pártutasításokban elhatározott „peres színjátékokban" részt vállaltak, vádbeszédeket mondtak, és kihirdették a máshol, mások által eldöntött ítéleteket.

MOLNÁR Ferenc, dr. (Kurd, 1924. február 3. – Szeged, 1978. június 24.) az elemi iskolát Tolnanémediben és Gyönkön végezte el. 1937-től napszámosként, 1938 és 1950. március 15. között a Tolnanémedi Kendergyárnál kendertilolóként dolgozott, ahol üzemi pártitkár lett. Miután a kendergyár hadiüzem lett, nem hívták be katonának. 1944 novemberében két alkalommal is el akarták vinni Németországba, de megszökött, és a szovjet csapatok bevonulásáig bujkált.

1945-től a Magyarországi Szociáldemokrata Pártnak, majd a Magyar Dolgozók Pártjának tagja. A Tolna Megyei Pártbizottságon 1950. márciustól politikai munkatárs, a Tolna Megyei Tanácsnál 1951. február 1-jétől személyügyi főelőadó és párttitkár. Közben 1950. július 17. és 1950. szeptember 23. között tartalékos tiszti tanfolyamot végzett, hadnaggyá avatták, 1951. május 1. és szeptember 29. között Tokajban a légvédelmi tüzérhadosztálynál szolgált ütegparancsnokként. A Bírói és Államügyészi Akadémia harmadik tanfolyamát 1952. február 15. és 1953. július 3. között, majd a hadbírói tanfolyamot végezte el, főhadnaggyá léptették elő. A Honvédelmi Minisztérium Igazságügyi Csoportfőnökségén 1953. július 4. és 1955. június 25. között bírói felügyeleti előadóként, illetve az igazságügyi tárca

Katonai Főosztálya Bírói Felügyeleti Osztályán szolgált. A Határőrség és Belső Karhatalom Katonai Bíróságának 1955. június 25-től századosként volt elnöke.

A Magyar Szocialista Munkáspárt tagjaként írta alá a Tiszti Nyilatkozatot 1956. november 26-án. A Kaposvári Katonai Bíróság elnökévé 1957. március 4-ével nevezték ki. 1955 és 1960 között a Pécsi Tudományegyetem Jogi Karának levelezős hallgatója volt. A Budapesti Katonai Bírósághoz 1960. december 1-jével osztották be tanácsvezetőnek, 1961. június 15-én őrnaggyá léptették elő. 1962. október 19-én ismét pártfegyelmit kapott, 1962. decembertől a Szegedi Katonai Bíróságon tanácsvezető, 1967. november 15-től alezredes, 1971. október 1-jétől elnökhelyettes, végül 1975. március 1-jéig megbízott elnök. 1975. március 28-án szolgálati nyugállományba helyezték.

A kádári megtorlás során rögtönítélő bírósági tanácsával halálra ítélte Szívós Gézát, Tóth Györgyöt (1912) és Katona Istvánt, akiket kivégeztek.

MOLNÁR Ferencné (Molnár Erzsébet, dr.) (Győr, 1915. október 2. – Budapest, 1988. május 9.) édesapja kőműves volt.

Négy elemit végzett, virágárus, segédmunkás, majd szövőnő 1932-től. A Kommunisták Magyarországi Pártjának (majd jogutódainak) tagja 1932-től, két hétig börtönben ült, 1945-ig rendőri felügyelet alatt állt. A Győri Pártbizottság munkatársa 1945-től. Előadó az igazságügyi tárcánál 1949. márciustól, a Büntetőbírói és Ügyészi Akadémia első évfolyamát elvégezte 1949/50-ben. Ügyész a Fővárosi Főügyészségen 1950. augusztus 13. és 1953 között, munkatárs a Budapesti Pártbizottságon 1953-tól 1956-ig. A Legfelsőbb Bíróság bírója 1956. augusztus 15. és 1979. március 31. között, tanácsvezetőként 1975. március 1-jétől.

MOLNÁR Géza (Fertőrákos, 1934 – ?) előbb, 1956. november 16-tól néhány napig a szovjet hatóságok őrizetében volt, de abból szabadult, decemberben elhagyta Magyarországot. Salzburgból Svédországba vitt az útja, de onnan ismeretlen helyre távozott. Mecséri János és társai büntetőperében az őrvezetőt két államvédelmi beosztott meggyilkolásával vádolták. Távollétében a Budapesti Katonai Bíróság különtanácsa 1958. augusztus 14-én és a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumának különtanácsa 1958. november 13-án egyaránt halálra ítélte. Ítéletei a 2000. évi CXXX., a negyedik semmisségi törvény hatálya alá tartoznak.

MOLNÁR György (korábban Mann), dr. (Miskolc, 1922. január 18. – Budapest, 1981. július 9.) fodrászsegéd, 1943. október 4-én munkaszolgálatosként Ukrajna területére vezényelték, 1945. május 20-án tért vissza hazájába. A német megszállást követően nővérét deportálták, aki meghalt. 1945. június 11-től a titkosrendőrségnél dolgozott, 1953. augusztus 31-én operatív tisztként szerelt le a belső karhatalomtól. A Bírói és Államügyészi Akadémia utolsó tanfolyamát végezte el, 1954. szeptember 17-től előbb Székesfehérvárott a megyei ügyészségen, majd 1956. május 1-jétől a Budapesti XVIII. kerületi Ügyészségen ügyészhelyettes, utána a Budapesti V. kerületi Ügyészségen ügyész.

A Fővárosi Ügyészség Bírói Felügyeleti Osztályán 1957. január 30-tól volt ügyész. Egyetemi tanulmányai befejezését követően 1959. november 10-től a Fővárosi Főügyészség Politikai Osztályán nyomozó ügyész, 1960. október 11-től csoportvezető ügyész. Munkaviszonya 1966. július 16-án megszűnt, mert kérelmére áthelyezték, a Belügyminisztérium állományában rendőr őrnagyként, a Budapesti Katonai Ügyészséghez beosztott ügyésznek (1966. július 15-től).

A kádári megtorlás során a büntetőügyek vizsgálati szakaszában a nyomozást felügyelte Palotás József és társai, továbbá dr. Szobonya Zoltán és társai büntetőeljárása során. Az ügyészségi szakaszban kihallgatta Babér Istvánt. A bírósági szakaszban a vádhatóságot képviselte hét elsőfokú büntetőeljárásban. Időrendi sorrendben Barta Béla és társai, Tóth Ilona és társai, Fehér István és társai, Palotás József és társai, Szente Károly és társai, Galgóczi Zoltán és társai, továbbá Babér büntetőperében. Ezeknek a büntetőeljárásoknak következményeként utóbb kivégezték Barta Bélát (1957. június 25-én), Gönczi Ferencet, Gyöngyösi Miklóst és Kovács Ferencet (1957. június 26-án), Tóth Ilona Gizellát (1957. június 28-án), Bognár Ottót és Palotás Józsefet (1958. március 14-én), Bokor Jánost és Takács Kálmánt (1958. november 8-án), Bódi Józsefet, Szente Istvánt, Szente Károlyt és Zsendovics Lászlót (1958. december 23-án), Bakos Gyulánét, Burgermeister Józsefet, Galgóczi Zoltánt, Lachky Albertet, Nagy Józsefet, Simon Gábort és Vass Lajost (1958. november 28-án), Babért (1959. február 13-án).

A bíróság másodfokon a távollévőkre – Fehér István, Horváth Zoltán, Tóth Lajos és Tóth Miklós – is halálbüntetést szabott ki.

MOLNÁR László, dr. (Pancsova, 1904. október 13. – Budapest, 1989. május 18.) édesapja tanfelügyelő volt.

A Szolnoki Királyi Járásbíróságnál 1928-ban tett esküt. Az egységes bírói és ügyvédi vizsgákat 1931/32-ben tette le. A Szolnoki Királyi Törvényszéken ügyészként dolgozott, majd 1938-tól a Békéscsabai Királyi Járásbíróságon, 1939-től a Szolnoki Királyi Járásbíróságon volt járásbíró. 1941-től a Szolnoki Királyi Törvényszéken folytatta ítélkezését.

A Magyar Kommunista Párt – amelynek 1944. november 7-től volt a tagja – támogatta 1945 után kihirdetett szigorú ítéleteiért és az igazolások során kifejtett szigorúságáért. Az Egri Megyei Törvényszék elnökévé 1947-ben nevezték ki, berendelt bíróként az igazságügyi tárcánál 1948-tól a Bírói Felügyeleti Osztályt vezette. A Legfelsőbb Bíróság bírója 1950. február 23-tól, március 7-én foglalta el állását, a Magyar Dolgozók Pártja helyi pártszervezetének tagja 1950. április 11-től, tanácsvezető 1953. augusztus 1-jétől volt. Vélhető, hogy a másodelnök, dr. Jankó Péter öngyilkossága után, 1955. szeptember idusától ő vezette a Büntető Kollégiumot dr. Lee Tibor 1957. februári kinevezéséig.

Az 1956-os forradalom és szabadságharcot követő megtorlások során tanácsvezetője volt a gyorsított büntetőügyeket tárgyaló II. tanácsnak. A tanácselnökként ítélkező bírót 1958. január 16-án megfosztották vezetői posztjától. Nevét felsorolták 1962 augusztusában azok között a törvénysértést elkövető bírók között, akik akkor még az igazságügyi apparátusban dolgoztak. Eltávolították bírói tisztségéből 1962. szeptember 14-én, mert részt vett a munkásmozgalmi személyiségekkel szemben indított törvénysértő büntetőperekben 1956 előtt. Néhány hétig az igazságügyi tárca Törvényelőkészítő Osztályán, majd a Magyar Nemzeti Bankban dolgozott tovább.

A kádári megtorlás során kilenc, utóbb végrehajtott halálos ítéletet hirdetett ki: elsőfokú eljárásban Pálházi Ferencet, Preisz Zoltánt és Varga Rezsőt 1957. május 7-én, másodfokú eljárásban Bobek Károlyt 1957. április 10-én, Somlai Istvánt 1957. április 25-én, Folly Gábort 1957. május 10-én, ifjabb Rizmajer Józsefet és Harazin Jánost 1957. augusztus 28-án, a törvényességi óvást követően pedig Barta Bélát 1957. június 18-án.

MOLNÁR Miklós (Diósgyőr, 1931. november 27. – Miskolc?, 1997. április) a Bírói és Államügyészi Akadémia harmadik tanfolyamán végzett. A Budapesti Katonai Ügyészségen – főhadnagyként – szolgált 1959-ben. A kádári megtorlás során a vádhatóságot képviselve a legsúlyosabb büntetés kiszabását kérte Huszár Lászlóra. Bekövetkezett, kivégezték. A honvédelmi tárcától alezredesként vonult nyugállományba.

MOLNÁR Sándor, dr. (Kisküküllő, 1895. december 21. – Budapest, 1961. augusztus 2.) édesapja unitárius lelkész volt.

1930-ban járásbíróként kezdte bírói pályáját Budafokon. A Budapesti Királyi Ítélőtábla bírója volt a világháború utolsó éveiben. Budapesti főállamügyész-helyettesként vezette a Budapesti Népügyészséget 1945. március 4-től. A Magyar Kommunista Pártnak (és jog-

utódának) tagja 1945. május 1-jétől. Jellemzése 1945-ből: „főügyészhelyettes (a Budapesti Népügyészség vezetője) csendes, szerény, jó képességű, meggyőződéses ember". A köztársasági elnök 1946. augusztus 29-én kúriai bírónak nevezte ki, dr. Ries István felmentette a Budapesti Népügyészség éléről 1946. október 16-án, a kúriai teljes ülésen tette le az esküt november 23-án. Dr. Kerekess István kúriai elnök a III. büntető tanácsba osztotta be. Ideiglenesen nyugdíjba helyezték 1950. december 31-én. A Magyar Dolgozók Pártja helyi pártalapszervezetéből 1951. március 2-án távozott. Végül ügyvédként folytathatta s fejezte be pályafutását.

MOLNÁR Zoltán (Debrecen, 1921. november 24. – Budapest, 2009. január 10.) író, pártmunkás 1950-ig, akkor kizárták a Magyar Dolgozók Pártjából. 1954-ig munkásként dolgozott, ekkor előbb az *Irodalmi Ujság*nál, majd a *Szabad Nép*nél alkalmazták. Az Írószövetség titkára lett. Letartóztatták 1956. december 6-án, a Legfelsőbb Bíróság dr. Molnár László vezette népbírósági tanácsa 1957. október 9-én háromévi börtönbüntetésre ítélte. Szabadult 1959-ben. Az *Élet és Irodalom*nál dolgozott 1963 és 1980 között. Ítélete az 1989. évi XXXVI. törvény hatálya alá tartozik, semmisnek tekintendő.

MONOSTORY Károly, dr. (Enyedszentkirály, 1885. október 2. – Érdliget, ?) kúriai bíró 1943. szeptember 20-tól. Igazolták 1945. május 30-án. Az igazságügyi tárca tervbe vette áthelyezését. Dr. Kerekess István kúriai elnök a megtartása mellett érvelt, végül javasolta – ha már mindenképp távoznia kell –, hogy a Budapesti Ítélőtábla tanácselnöke legyen. Felmentették 1948. július 17-én, de előtte a köztársasági elnök 1948. június 26-án kinevezte a Budapesti Ítélőtábla tanácselnökének.

A párttagok felülvizsgálatának kezdetén, 1949. február 11-én feltárták, hogy „kulákcsaládból származik, ő maga honvéd hadbíró volt, a budapesti honvédtörvényszéknél teljesített szolgálatot [...] zárkózott, minden nyilatkozat elől kitér". Kizárták a Magyar Dolgozók Pártjából a kétnapos taggyűlésen, 1949. február 15–16-án. Majd jött a folytatás hónapokkal később. A kúriai pártszervezet 1949. november 23-án úgy vélekedett róla az igazságügyi tárcához írott előterjesztésében, hogy áthelyezését a munkahelyéről is javasolja. Azt írták a már beosztott bíróként működő ítélőtáblai tanácselnökről, „ha nem is olyan élénken", mint mások, de „ő is részt vesz a reakciós hírterjesztésben, fecsegésben". Már az ítélőtáblai ítélkezése is megkérdőjeleződött...

MÓRITZ Ernő, vadászülési, vitéz, dr. (Boba, 1881. március 5. – Budapest, 1940. szeptember 15.) kúriai bíró 1938. február 28-tól. Hivatali ideje alatt hunyt el.

MÓROCZA Dénes, dr. (Veszprém, 1874. december 1. – Balatonfüred, 1947. december 4.) kúriai bíró 1939. március 1-jétől. Nyugállományba vonult 1942. január 31-én.

MORVAY Aurél, alsódraskóci, dr. (Balassagyarmat, 1883. november 23. – Budapest, 1946. május 14.) kúriai bíró 1933. január 17-től. Igazolták. Hivatali ideje alatt hunyt el.

MRAVIK Pál, dr. (Péteri, 1924. augusztus 17. – Péteri, 1993. augusztus 23.) édesapja gyári munkás.

Napszámos, majd a Filtex Szövőgyárban segédmunkásként dolgozott 1939-től 1941-ig, a Ganz Vagongyárban gépmunkás 1943-ig. Magánúton négy polgárit végzett. Péteriben a községházán irodai kisegítő 1944 első felében, onnan 1944. július elejétől a Budapesti Királyi Központi Járásbírósághoz távozott, úgyszintén irodai kisegítő 1947. szeptemberig. A Magyarországi Szociáldemokrata Párt tagjaként a Népbíróságok Országos Tanácsánál volt 1947-től segédhivatali tisztviselő, 1948 elején átlépett a Magyar Kommunista Pártba.

A másodfokú népbírósági fórumtól 1949. szeptemberben iskolázták be a Büntetőbírói és Ügyészi Akadémiára. 1950 nyarán a „munkás, tanácsjegyzőt" ügyésznek javasolták Balassagyarmatra. Azt is papírra vetették róla, hogy „megfontolt, kissé csendes jóképességű elvtárs, logikusan gondolkodik, gondolatait jól önti formába. Szeretne Budapesten maradni, a bírói munkakör érdekli jobban, de az ügyészi munka is vonzza." Az akadémiát elvégezve Pécsett a Megyei Ügyészségen ügyész, majd előadó, utóbb szemináriumvezető – budapesti államügyészként – a Bírói és Államügyészi Akadémián, állását elfoglalta 1951. szeptember 20-án. Csordás János igazgató felmentette 1953. szeptember 12-én. Gödön az Ügyészi Nyomozó Iskola tanfolyamvezetője 1954. március 31-ig. A Legfőbb Ügyészség létszámában a tanulmányi csoportnál önálló csoportvezető ügyész lett 1954. április 1-jétől. A Budapesti VII. kerületi Ügyészséget vezette kerületi ügyészként 1954. októbertől.

Az egyetemet 1958-ban végezte el. A Fővárosi Főügyészségen politikai ügyész 1959. március 1-jétől. 1960. augusztus 2-től ismét a Budapesti VII. kerületi Ügyészség, majd 1965. február 15-én a Budapesti VI–VII. kerületi Ügyészség vezetőjének nevezték ki. Áthelyezték a Legfőbb Ügyészségre 1972. november 1-jén osztályvezetőnek, munkaviszonya megszűnt 1985. május 31-i hatállyal. Nem vett részt a kádári megtorlás halálos ítélettel zárult büntetőpereiben.

MUNDI János, dr. (Sopron, 1911. január 8. – Kistarcsa, 1999. március 21.) az elemi iskolát követően a soproni reálgimnáziumot már nem végezte el anyagi okokból, az első esztendő után kimaradt. Szabótanonc 1925 novemberétől, péktanonc 1926 áprilisától. Sopronban 1929 és 1931 májusa között, 1931. szeptembertől Répceszemerén, 1932. február és 1936. október között szülővárosában péksegéd, ekkor lebukott sztrájkszervezőként. 1938-tól 1944. októberig különböző pékségekben üzletvezető. 1931. májustól szeptemberig egy kovácsmesternél segédmunkás is volt. 1944. októberben Dachauba, később Buchenwaldba hurcolták, 1945. november 29-én térhetett vissza Sopronba. A Magyar Kommunista Pártnak 1945 végétől, a Magyar Dolgozók Pártjának 1948-tól tagja. Ismét a sütőiparban dolgozott 1946. februártól 1949. június 18-ig üzletvezetőként. A Sotex Selyemipari Szövőgyárban 1949. június 18-tól segédmunkás.

A Büntetőbírói és Ügyészi Akadémiát 1949. szeptember 15. és 1950. augusztus 15., a tartalékos hadbírói tanfolyamot 1950. szeptember 1. és október 15. között végezte el. 1950. október 13-tól százados. A Honvédelmi Minisztérium Igazságügyi Csoportfőnökségen 1950. október 15. és 1951. július 20. között segédtiszt, előadó. A Budapesti Katonai Törvényszéken, illetve a Budapesti Hadbíróságon 1951. augusztus 20-tól (másutt július 20-tól) hadbíró, 1952. november 7-től őrnagyként. A Budapesti Helyőrségi Katonai Bíróságon 1955. június 23. és 1970. szeptember 30. között ítélőbíró, közben 1957. április 29-től alezredesként. A Magyar Szocialista Munkáspárt tagja 1956 decemberétől.

A kádári megtorlás során aktív szerepet vállalt a statáriális ítélkezésben. Halálra ítélte elsőfokú büntetőeljárásban Balázs Ferencet, Bencsik Jenőt*, ifj. Bencsik Józsefet, Pintér Józsefet és Toracz Sándort, akiket – a kegyelmet kapott Bencsik Jenőn kívül – kivégeztek.

1962-ben fejezte be tanulmányait az Eötvös Loránd Tudományegyetem jogi karán. 1970. szeptember 30-án vonult nyugállományba.

MURAKÖZY Sándor, dr. (Kecskemét, 1891. március 25. – ?) szülővárosában érettségizett a Református Főgimnáziumban, elvégezte a Kecskeméti Jogakadémiát, majd Kolozsvárott és Budapesten volt a jogi fakultások hallgatója. A fővárosban tette le az egységes bírói és ügyvédi vizsgát. Igazságügyi szolgálatát 1913-ban kezdte, előbb Szolnokon, majd Kecskeméten, 1935-től a Budapesti Királyi Ítélőtáblán, 1942. március 21-től a Magyar Királyi Kúrián bíró, esküt tett 1941. április 9-én. Igazolták. Nyugállományba vonult 1949. december 31-én. Feleségével együtt 1951-ben kitelepítették a fővárosból Heves megyébe.

MUZSNAY József, dr. (Mezőpanit, 1880. október 9. – Budapest, 1948) kúriai bíró 1933. január 17-től. Nyugállományba vonult 1944. október 31-én.

MÜNNICH Ferenc, dr. (Seregélyes, 1886. november 18. – Budapest, 1967. november 29.) *„Flatter Ottó"*. A Budapesti Királyi Magyar Tudományegyetemen végezte jogi tanulmányait, ügyvédgyakornok, újságíró, majd katona lett az első világháborúban. A Vörös Gárdában harcolt, visszatért 1918 novemberében Magyarországra. A kommün alatt a Vörös Hadsereg politikai megbízottja, utána emigrált. A Szovjetunióban 1922 és 1936 között az olajiparban tevékenykedett. Az egyik nemzetközi dandár parancsnokaként 1936 és 1939 között részt vett a hispániai harcokban. Franciaországban internálták, onnan a Szovjetunióba 1941-ben távozhatott. A kommunista politikus 1945 szeptemberében tért vissza szülőhazájába.

Főkapitány Baranyában, majd Budapest rendőrfőkapitánya – altábornagyként – 1946. május és 1949. szeptember között. Diplomata, rendkívüli követ és meghatalmazott miniszter 1949. szeptember 5-től. Előbb Helsinkiben, majd Szófiában, Moszkvában (egyúttal akkreditálva Mongóliában is), végül Belgrádban volt nagykövet 1949. szeptember 29. és 1956. november 12. között. Belügyminiszter volt 1956. október 23. és 31., a fegyveres erők és a közbiztonsági ügyek vezetésével megbízva 1956. november 12. és 1957. március 1., a Minisztertanács első elnökhelyettese 1957. február 28. és 1958. január 28., miniszterelnök 1958. január 28. és 1961. szeptember 13. között, államminiszter 1965. június 25-ig. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottságának tagja volt 1957 és 1966 között. A kádári megtorlás egyik, nem a nyilvánosságot kedvelő, meghatározó felelőse volt.

NÁDAS András, dr. (Szatmárnémeti, 1911. május 4. – Budapest, 1976. február 24.) négy elemit végzett. 1925-től 1930-ig Stern Mórné szabómesternél, majd megszakításokkal 1942-ig különböző szabóműhelyekben dolgozott. 1930 márciusában letartóztatták, kétévi szabadságvesztésre ítélték. Szabadulása után is többször volt őrizetben – így 1932-ben háromhavi, 1935-ben újabb kétévi szabadságvesztésre marasztalták, ezeket letöltötte –, ezekkel függött össze gyakori munkahely-változtatása. Katonának vonult be 1934-ben, munkaszolgálatos 1942-től, majd 1943 és 1947 decembere között szovjet hadifogságban volt. A Magyar Kommunista Párt, majd a Magyar Dolgozók Pártja fővárosi III. kerületi szervezeténél, függetlenített agitációs és propagandatitkárként dolgozott 1949. április 22-ig.

Az igazságügyi tárca Gazdasági Igazgatóságán 1949. május 1-jétől lett szerződéses helyettes igazgató, a képesítési kellékek elengedésével. Miniszteri osztálytanácsos 1950. január 7-től, tanulmányi osztályvezető március 1-jétől. A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1953. október 19-én elfogadta dr. Erdei Ferenc és Farkas Mihály október 16-i javaslatát, hogy az igazságügyi tárca titkárságvezetője legyen. Főosztályvezető 1953. október 26-tól, a tárca kollégiumának tagja 1954. május 28-tól. Letartóztatták 1956. október 31-én, szabadult november 4-én. Az igazságügyi tárca főkönyvelője 1957. január 16-tól, ugyanebben az évben szerzett jogi diplomát az Eötvös Loránd Tudományegyetemen. Június 1-jétől az Elnöki Főosztály vezetője. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának Titkársága 1961. december 19-én elfogadta a javaslatot, ezért felmentették 1962. január 15-én, és egyúttal ezredesként kinevezték az igazságügyi tárca Katonai Főosztályának élére.

Neve szerepelt Tömpe András személyi javaslatai között 1962. július 31-én. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának Politikai Bizottsága augusztus 7-én, a kormány szeptember 6-án elfogadta az előterjesztést. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1962. szeptember 14-én kinevezte a Legfelsőbb Bíróság elnökhelyettesévé, szeptember 18-ával mentették fel. A hadbíró ezredes – a Katonai Kollégium vezetőjeként – esküt tett szeptember 18-i hatállyal, működését másnap megkezdte. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa felmentette 1971. április 30-án, nyugállományba helyezték 1971. május 15-én.

NAGY Andor, dr. (Sashalom, 1923. január 11. – Budapest, 2000. november 24.) nyolc elemit végzett. Bőröndöstanonc Rippel József és társa Bőröndgyárában, 1941. februártól bőröndössegéd ugyanitt novemberig, majd más vállalkozásoknál dolgozott tovább szakmájában. 1944. augusztusban behívták munkaszolgálatra, alakulata Németországba evakuálása elől megszökött, Budapesten elfogták; rövid ideig a Mária Terézia-laktanyában raboskodott. Egy újabb munkaszolgálatos századhoz osztották be, onnan Kiskunlacházán sikerült újra megszöknie; a szovjet csapatok megérkezéséig bujkált.

Belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba (majd a Magyar Dolgozók Pártjába), egy korábbi munkaadójánál, Hölczer Tibor kisiparosnál újra munkát talált szakmájában. 1946. májusban egy építési vállalkozónál helyezkedett el segédmunkásként. 1948. májustól a Magyar Állami Szénbányák központjában dolgozott segédmunkásként. 1949-ben a Bányaanyag-beszerző Vállalatnál lett irattáros, majd hat hónapos pártiskolára küldték, amelynek elvégzése után a Budapesti VII. kerületi Pártbizottságon lett szemináriumi előadó, később üzemszervező. 1950. júliusban három hónapos tartalékos tiszti tanfolyamra jelentkezett Tapolcán, elvégzése után alhadnagy lett.

A Bírói és Államügyészi Akadémia második tanfolyamát 1951-ben végezte el, majd a Budapesti Katonai Ügyészségen lett hadbírójelölt. 1952. március és május között Törökbálinton hadbírói tanfolyamot végzett, majd főhadnaggyá történt előléptetése után (a hadnagyi fokozatot átugrotta) júliustól Pápán volt a hadosztályügyészség vezetője. 1953 márciusától a Magyar Néphadsereg Műszaki Parancsnoksága mellett működő ügyészség vezetőjévé nevezték ki, emellett beiratkozott az Eötvös Loránd Tudományegyetem jogász szakára; 1954. április 4-ével századossá léptették elő. 1955. szeptemberben került a 7. gépesített hadosztály ügyészségének élére.

1957. március 15-i hatállyal lett a Győri Katonai Ügyészség helyettes vezetője, ugyanebben az évben vette át jogi diplomáját. A két utóbb kivégzett, Berta József büntetőügyében ő zárta le a pótnyomozást, 1957. augusztus 16-án pedig aláírta dr. Brusznyai Árpád vádiratát Győrött. 1958. április 4-től őrnagy. 1959. márciustól a Debreceni Katonai Ügyészségen szolgált, augusztustól ismét a fővárosba vezényelték. 1964. április 4-től alezredes. A Budapesti Katonai Ügyészségen 1971. áprilistól csoportvezető katonai ügyész. 1976. október 1-jétől rokkantnyugdíjba vonult.

A büntetőeljárások vizsgálati és ügyészségi szakaszában többeket terheltté nyilvánított, majd elkészítette a vádiratot dr. Brusznyai Árpád és társai büntetőperében, Berta Józseffel ismertette a nyomozás anyagát, lefolytatta a pótnyomozást, kihallgatta gyanúsítottként és elkészítette vádiratát. A vádhatóságot képviselte az elsőfokú tárgyalásaikon.

NAGY András (Gyula, 1930. március 21. – Gyula?, 1997. február 6.) asztalos, 1956. december 13-án letartóztatták. A Budapesti Helyőrség Katonai Bírósága mint rögtönítélő bíróság 1956. december 15-én Miskolcon jogerősen halálra is ítélte, de a Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1956. december 20-án kegyelemben részesítette, életfogytig tartó börtönbüntetésre enyhítette ítéletét. Szabadult 1970. március 25-én.

NAGY Dezső, ifj., dr. (1918 – ?) aktív részese volt a jogi közéletnek a világháborúk között. Dr. Lamberger József ügyvédi irodájában dolgozott, ez idő tájt ott ismerhette meg dr. Ries Istvánt. Mindketten az 1946-ban újraindított *Jogtudományi Közlöny* nevesített szerkesztőbizottságának voltak tagjai 1950 májusáig. A gyakorló ügyvédet letartóztatták, nyolc hónapi börtönbüntetésre ítélték, majd internálták 1953-ig, „amnesztiával szabadult". Őrizetbe vétele után, a *Jogtudományi Közlöny* július 20-án megjelent, összevont számában a szerkesztőbizottság tagjait már nem, kizárólag a szerkesztőbizottság elnökének és a felelős szerkesztőnek a nevét tüntették fel a folyóirat első oldalán. Dr. Ries – és vélhetően ifj. dr. Nagy – napokkal

korábbi letartóztatásának hírét így lehetett palástolni. Az ügyvédség gyakorlásától 1951. április 20-tól felfüggesztették.

NAGY Dezső Bálint, dr. (Kisújszállás, 1855. május 23. – Budapest, 1913. március 30.) 1878-ban diplomázott, ügyvéd volt 1881-től a fővárosban. A Budapesti Ügyvédi Kamara titkára 1892 és 1902 között, majd az Országos Ügyvédszövetség elnöke. Országgyűlési képviselő 1906 és 1910 között, számos szakcikket írt, az ügyvédi rendtartás tervezetének elkészítője volt.

NAGY Emil, dr. (Kaposvár, 1871. november 16. – Budapest, 1956. augusztus 20.) ügyvéd, 1923-ig az Esterházy hercegi hitbizomány ügyeit intézte. Igazságügy-miniszter 1923. június 11. és 1924. február 21. között. Kitelepítették 1951-ben a fővárosból Szolnok megyébe.

NAGY Ferenc (Bisse, 1903. október 8. – Herndon [Virginia, Amerikai Egyesült Államok], 1979. június 12.) a Kisgazdapárt főtitkára 1930-tól, országos elnöke 1945-től. Újjáépítési miniszter 1945. május 11. és november 15, honvédelmi miniszter 1946. augusztus 9. és 21. között. A nemzetgyűlés elnöke 1945. november 29. és 1946. február 5., a Nemzeti Főtanács tagja 1945. december 7. és 1946. február 2. között. Miniszterelnök 1946. február 4. és 1947. május 31. között, lemondólevelét június 2-án írta alá Svájcban, ahol gyógykezeltette magát. A szovjet állambiztonsági tisztek koholta, Kovács Bélától (1908), a korábbi kisgazdapárti főtitkártól kikényszerített vallomások képezték eltávolításának alapját, kényszerű emigrációját. A Budapesti Népügyészség vele és két társával, Kováccsal és Varga Bélával szemben nyomozást indított 1947. június 13-i kezdettel, a nyomozást megszüntették 1947. szeptember 23-án.

Az emigrációba kényszerített politikus az Amerikai Egyesült Államokban telepedett le. Az 1947-ben létrejött Magyar Nemzeti Bizottmánynak alapító tagja, helyet foglalt annak Végrehajtó Bizottságában, a forradalom és szabadságharc leverése után a Magyar Forradalmi Tanács Intéző Bizottságának, 1958-ban a Magyar Bizottságnak lett a tagja. A Kaliforniai Egyetem (Berkeley) 1957-ben díszdoktorává avatta. 1977-ben támogatta a koronázási ékszerek Magyarországnak történő visszaadását.

NAGY Imre (Kaposvár, 1896. június 7. – Budapest, 1958. június 16.) munkás, agrárközgazdász, a Szovjetunióból hazatért kommunista párt- és állami vezető, a Magyar Tudományos Akadémia tagja. 1944. december 22-től földművelésügyi miniszter, belügyminiszter, majd kisebb – 1946. március 20. és 1947. szeptember 15. közötti – megszakítás után élelmezési, majd újabb – 1949. június 9. és 1950. december 15. közötti – megszakítás után begyűjtési miniszter, a Minisztertanács elnökhelyettese. 1953. július 4-től 1955. április 18-ig miniszterelnök. 1956. október 24. és november 4. között ismét kormányfő volt, és november 1-jétől a külügyeket is ő irányította. A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Politikai Bizottságának 1945 és 1954 között, illetve 1956-ban volt tagja. A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének Adminisztratív Osztályát a Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottságának 1950. június 1-jei határozata alapján, de már 1950 áprilisa és 1952 júliusa között vezette. 1951. nyári szabadsága alatt, szeptember 5-től Kovács István helyettesítette az Adminisztratív Osztály felügyeletében. A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1951. november 8-án egy újabb hónapra felmentette az Osztály vezetése alól, ekkor Keleti Ferenc helyettesítette.

Romániába deportálták a szovjet állambiztonsági munkatársak közreműködésével 1957. november 23-án, onnan 1957. áprilisban Snagovból Budapestre szállították vissza, és – a vádirat szerint – április 17-től volt előzetes letartóztatásban. A helyes dátum: április 14. A Legfelsőbb Bíróság Népbírósági Tanácsa 1958. június 15-én halálra ítélte, kivégezték.

A kivégzett miniszterelnök és három társa 1989. június 16-án történt újratemetése után, a Nagy és társai büntetőügyében benyújtott törvényességi óvást 1989. július 6-án kezdte tárgyalni a Legfelsőbb Bíróság Elnökségi Tanácsa. Közben, még az ítélethirdetés előtt elhunyt Kádár János pártelnök. A történelmi igazságszolgáltatás után a bíróság is felmentette a vádlottakat. Az 1958-as ítéletét a Kúria 2016. október 13-án semmissé nyilvánította.

NAGY János, B., dr. (Budapest, 1923. május 23. – Budapest, 1999. december 21.) eredeti foglalkozása szövő, 1944-től a Magyar Kommunista Párt tagja volt. A rendőrségen szolgált 1946 és 1949 között. A Büntetőbírói és Ügyészi Akadémiát elvégezte 1949. szeptember és 1950. augusztus között. A Magyar Dolgozók Pártja Szervező Bizottsága 1950. július 31-én határozott róla, ezt követően 1953-ig a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Adminisztratív Osztályának politikai munkatársa volt. Meghívottként részt vett a Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottságának 1952. május 22-i ülésén. Székesfehérvárott lett államügyész 1953 elejétől. Majd a Pártfőiskolán tanult 1953 és 1955 között, de magánélete miatt a Központi Ellenőrző Bizottság 1955. május 4-én hozott – szigorú megrovás – fegyelmi büntetése miatt a Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1955. május 23-i ülésén elfogadott határozatával, másfél hónappal tanulmányai befejezése előtt, visszarendelte. A Pest Megyei Ügyészségen 1955. június 1. és 1956. december 10. között beosztott ügyészként, majd a megyei ügyész helyetteseként dolgozott. Jogi diplomáját 1957-ben szerezte meg. A rendőrségen 1957. január 26-ig szolgált, ezt követően a Legfőbb Ügyészségen csoportvezető ügyész lett. Kinevezték 1957. február 5-én Győr-Sopron megyei ügyésszé. Magánéleti botrányai miatt 1959-ben eltávolították posztjáról, az ügyészi szervezetből is, csak fizikai munkásként helyezkedhetett el. A budapesti Öntödei Vállalatnál dolgozott 1979-ben, onnan vonult nyugállományba.

Földes Gábor és társai büntetőperének ügyészségi szakaszában 1957. május 17-én vádiratot helyettesítő feljegyzést, Török István és társai büntetőügyében 1958. március 19-én vádiratot készített az összesen nyolc, utóbb kivégzett vádlott esetében.

NAGY Károly, dr. (Nagyenyed, 1896. március 17. – Budapest, 1956. szeptember 14.) édesapja bognársegéd.

Kolozsvári tanulmányok után Budapesten tett egyesített szakvizsgát 1927. május 31-én. Joggyakornok fogalmazó a Pestvidéki Királyi Törvényszéken 1922. május 5-től, majd a Budapesti Királyi Ítélőtáblán. Járásbíró Gödöllőn 1929 augusztusától, visszahelyezve a Pestvidéki Királyi Törvényszékhez 1936-tól 1938. május 18-ig. A Sziráki Királyi Járásbíróság elnöke 1938. május 18-tól, majd Monoron elnök 1939. július 6-tól. Tanácselnök volt a Pestvidéki Királyi Törvényszéken 1941. június 30-tól (esküt tett július 2-án), a Budapesti Ítélőtáblán 1945. június 22-től, a Magyar Kúrián 1947. december 19-től.

A Budapesti Népbíróság tanácsvezetője 1945. március 16-tól, majd másodelnöke. Igazolták 1945. május 10-én. Dr. Major Ákost követve a Budapesti Népbíróság elnöke 1946. november 13. és 1948. szeptember 8. között. Az igazságügyi tárcánál a IV. ügyosztály vezetője 1948. szeptember 9. és december 8. között. A Magyar Dolgozók Pártjának tagja volt. Az igazságügyi tárcánál berendeltként folytatott szolgálattétele után a Budapesti Törvényszék elnöke lett 1948. december 6-tól 1951. január 6-ig (esküt tett 1948. december 18-án). Berendelték 1950. december 27-től a Legfelsőbb Bíróságra, ahol 1951. január 3-tól haláláig kinevezett tanácselnök, illetve tanácsvezető volt.

NAGY Lajos, dr. (Szinérváralja 1915. április 26. – Kecskemét, 1987. január 15.) bírósági fogalmazó, letartóztatták 1950. november 20-án. A Budapesti Megyei Bíróság 1951. március 30-án és a Legfelsőbb Bíróság 1951. július 14-én egyaránt egyévi börtönbüntetésre ítélte. Szabadult 1951. november 20-án. A Népköztársaság Elnöki Tanácsának kegyelmi mentesí-

tése 1960. október 31-én kelt. A Legfelsőbb Bíróság felmentette a vádak alól 1990. október 29-én.

NAGY Miklós, dr. (Szolnok, 1903. január 1. – Budapest, 1975. február 28.) édesapja borbélymester volt.

1925. szeptember 17-én kezdte meg pályafutását az igazságügyi tárcánál. 1937-től járásbíró volt Kispesten, 1945-ben a Magánjogi és Közigazgatás-jogi Osztály vezetője lett az igazságügyi tárcánál. A Magyarországi Szociáldemokrata Pártnak 1945. május 1-jétől, a Magyar Kommunista Pártnak 1948. március 19-től, utána jogutódának tagja. 1948. május 28-tól volt a Budapesti Ítélőtábla (majd Felsőbíróság) elnöke. Annak megszűnte, a legfőbb bírói fórumba integrálása után legfelsőbb bírósági tanácselnök 1951. január 2. és 1953. május 30. között.

Alaptalan vádakkal 1953. május 30-án (június 15-i hatállyal) eltávolították. A vele szemben indított 1953. tavaszi, kora nyári eljárás azon alapult, hogy a Munkásmozgalmi Intézettől beszerzett adatokat nem ellenőrizve, személyét összetévesztették a Marosvásárhelyi Törvényszéken az ún. ötös tanács elnökének 1943. december 2-án kijelölt, azonos nevű helyi törvényszéki elnökkel.

A kommün során törvénybe ütköző cselekményeket elkövetőkkel szemben indított büntetőügyek a 4.038/1919. M. E. sz. rend. (a törvénykezés ideiglenes szabályozásáról) és a 4.039/1919. M. E. sz. rend. (a törvénykezési ideiglenes szabályozásáról szóló 4.038/1919. M. E. sz. rendelet kiegészítéséről) alapján gyorsított eljárásban folytak ún. ötös, azaz öttagú tanácsok előtt. Az állami rend megóvása végett szükséges büntetőjogi rendelkezésekről szóló 1938. évi XVI. tc. a maga szűkebb alkalmazási területén, vagyis bizonyos államellenes bűncselekmények megtorlása terén az igazságszolgáltatás gyorsítására törekedett. Ezért egyfokú perorvoslatot engedett a szóban forgó bűncselekmények tárgyában első fokon ítélkező törvényszéki ötös tanács ítélete ellen a Magyar Királyi Kúriához, és az ítélőtáblákat kikapcsolta az eljárásból.

Az ötös tanácsi tagsággal gyanúsított dr. Nagy ügyét „további kivizsgálás végett" felterjesztették az illetékes fellebbviteli pártfórumhoz 1953. június 4-én, amelyik kizárta másnap. Ezt a határozatot hatályon kívül helyezték, és 1953. október 19-án átjelentették a Sztálinvárosi Építőipari Tröszt pártalapszervezetéhez.

Miután megszűnt a munkaviszonya, az igazságügyi tárca 1953. július 17-én azt javasolta, hogy üzemi adminisztrációs munkakörben dolgozzon tovább. Ezt az intézkedést hatályon kívül helyezték 1953. október 24-én, és áthelyezték az Építésügyi Minisztérium 26. sz. Állami Építőipari Trösztjéhez. 1956-tól ismét az igazságügyi tárca lett munkahelye, a Törvényelőkészítő Főosztályon dolgozott. Az 1956-os forradalom alatt az Igazságügyi Forradalmi Bizottság elnöke lett.

E bizottság működésének felderítése céljából dr. Nezvál Ferenc bizottságot jelölt ki, amelynek tagjai Nádas András főosztályvezető, Világos Lajos osztályvezető és Pocsai Gyula főelőadók voltak. A bizottság a lefolytatott eljárásról és annak eredményéről készített írásbeli jelentését a miniszter elfogadta az abban foglalt javaslatokkal, és határozatokat hozott. Írásbeli megrovást kapott. Esetleges eltávolítását megelőzendő, együtt kodifikálta dr. Eörsi Gyulával a Legfelsőbb Bíróság Népbírósági Tanácsára vonatkozó törvényerejű rendeletet 1957. március végén. A Nagy Imrével és társaival szemben indított titkos büntetőeljárásról tudomást szerzett, ezért 1958. február 14-én írásban kérte a tárcavezetőt, hogy munkaviszonyát kölcsönös megegyezéssel szüntessék meg. Ez február 20-án megtörtént azzal, hogy annak időpontja március 15. Ezt megelőzően, február 18-án arról tájékoztatta dr. Csendes Károly, a tárca Elnöki Főosztályának vezetője a Budapesti Ügyvédi Kamarát, hogy a munkaviszony megszűnésének napjától az igazságügyi tárca hozzájárul dr. Nagy ügyvédi bejegyzéséhez. Ügyvéd 1967-ig, majd az Állami Biztosító jogtanácsosa volt.

NAGY Miklós, dr. (Demecser, 1926. február 10. – Budapest, 2017. május 5.) sokgyermekes falusi kerékgyártómester fia volt. Nyírpazonyban járt elemi iskolába. Elvégzése után kovácsinas, napszámos és gazdasági cseléd volt. Négy polgári is végzett, majd 1941-ben magánúton Nyíregyházán a gróf Széchenyi István Kereskedelmi Középiskolát kezdte el. A sárospataki repülőtéren 1944-ben diákként teljesített munkaszolgálatot. 1946-ban kitüntetéssel kereskedelmi, majd a debreceni Fazekas Mihály Gimnáziumban kiegészítő érettségit is tett. A debreceni egyetem jogi fakultásán három évfolyamot fejezett be. 1949. szeptember 24-én felvették a Honvéd Kollégiumba, a budapesti tudományegyetemen zárta tanulmányait szeptemberben. A kollégiummal együtt járt, hogy végzés után legalább tízévi kötelező tiszti szolgálatot kellett vállalni a honvédségnél. Hadbírói joggyakornok lett a Budapesti Központi Katonai Ügyészségen 1951. január 8-tól. Felvették a Magyar Dolgozók Pártjába 1951-ben. 1952. július 1-jéig tanácsjegyző volt a Katonai Főtörvényszéken, bírává nevezték ki ugyanott, új elnevezéssel: a Katonai Felsőbíróságon 1952. július 1-jén. A Honvédelmi Minisztérium Titkárságán 1953. december 11-től dolgozott jogi főelőadóként. A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1955. május 9-én elfogadta az 1955. április 7-én előterjesztett javaslatot, hogy a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumának bírója legyen. Százados lett 1955. június 15-én, nyolc nappal később választották meg bírónak a Legfelsőbb Bíróságra.

Tagja lett – egy-egy államvédelmi százados, csoportvezető ügyész és igazságügyi tárcabéli főelőadó mellett – egy felülvizsgáló bizottságnak 1956. június végén, július elején. Ez, folytatva az 1955. november 26-án kezdődött (és az eredeti tervek szerint 1956. március 1-jéig befejeződő) felülvizsgálatot, az annak idején a büntetés-végrehajtás őrizetében lévő elmarasztalt vagy a jogerős büntetésük letöltésére várakozó személyek további sorsáról, esetleges kegyelemben részesítéséről határozott. Ezek a kegyelmi intézkedések 20 312 elítéltet érintettek csupán 1956. március végéig. Július végén a büntetés-végrehajtás alól mentesültek száma már elérte a 22 ezret.

Noha sem dr. Nagy, sem más nem hallhatta az idősebb Farkast, mert a honvédelmi tárca egykori teljhatalmú ura a Moszkvából Budapestre érkezett pártvezetők kérésére nem mondta el beszédét 1956 nyarán, ám abban azt is leírta, hogy „a katonai törvényszékhez csatolták lényegében a fél országot, vagy talán még többet". Ebben nem volt túlzás, mert a felülvizsgálat visszaigazolta Farkas papírra vetett mondandóját.

Beiskolázták a Politikai Főiskolára 1956 szeptemberében. Jelen volt Rajk László és társai újratemetésén. Nem írta alá a Tiszti Nyilatkozatot, opponálta az újabb terrorítélkezés bevezetését 1956 decemberében, nyomban lemondott a rögtönítélő eljárást kihirdető tvr. kihirdetésekor. Felmentéséről 1957. január 11-én tájékozatott a *Magyar Közlöny*. Az Igazságügyminisztérium írásban elutasította kérelmét, hogy bejegyezzék ügyvédnek. Jogi előadó lett a Szabolcs-Szatmár Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága Titkárságán, pár hónap múlva ugyanott csoportvezetőnek nevezték ki.

1961 decemberében kinevezték döntőbírónak a Központi Gazdasági Döntőbizottsághoz, 1968-tól az Elvi és Felügyeleti Osztály vezetőjeként vezető döntőbíró lett. 1973. január 1-jével az átszervezést, beolvadást követően azonban nem lett a Legfelsőbb Bíróság tanácselnöke, mert a Legfelsőbb Bíróságon többen terhére rótták 1956. évi lemondását. Így került az Igazságügyi Minisztériumba, ahol 1988. december 31-ig osztályvezető volt. 1978-ig a Gazdasági Bíróságok Osztályát vezette. Ekkor a Tudományos és Tájékoztatási Főosztályhoz helyezték ugyancsak osztályvezetőként.

A Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1988. december 30-án ismét megválasztotta bírónak. Tanácselnöknek osztották be a Fővárosi Bírósághoz még ugyanazon a napon, egyúttal fővárosi bírósági főtanácsosi címmel ruházták fel. A Fővárosi Bíróság 1989. november 2-án hozott végzésével elrendelte, hogy jegyezzék be a jogtanácsosi névjegyzékbe. Saját kérésére nyugdíjazták 1990. január 31-én.

1990. január és 1992. június között a Dél-budai Általános Fogyasztási és Értékesítési Szövetkezet jogtanácsosa volt, ezt követően, 1993 szeptemberétől helyezkedett el a Magyar Hitel Bank (MHB) IMMO Ingatlanfejlesztő és Hasznosító Részvénytársaságnál vállalati jogtanácsosi munkakörben. 1994. június 14-én tette le az ügyvédi esküt. 2016. május 31-ig ügyvédként működött az ISV Hústermelést Szervező Zártkörűen Működő Részvénytársaságnál.

NAGY Sándor, dr. (Baglyasalja, 1912. szeptember 23. – Ózd, 1992. május 20.) az elemi iskolát 1918 és 1921 között Baglyasalján és Horthy-telepen (utóbb Rákóczi-telep), a három polgárit 1921 és 1924 között Pásztón végezte el. A Salgótarjáni Kőszénbánya Részvénytársaságnál 1927. augusztus 21-től bányász, különböző aknákban vájárként dolgozott. Főbizalmi 1948-tól, termelési felelős 1949-től lett. A Magyar Kommunista Pártnak 1945-től, majd jogutódainak tagja volt.

A Büntetőbírói és Ügyészi Akadémiát 1949. szeptember 14. és 1950. augusztus 12., majd a hathetes tartalékos hadbírói tanfolyamot 1950. szeptember 1. és október 14. között végezte el. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara levelező tagozatán 1951 és 1955 között tanult, 1956-ban államvizsgázott.

Hadbíró százados 1950. október 24-től a Budapesti Katonai Törvényszéken. Hamarosan visszatért az immár új elnevezésű akadémiára 1950. november 30-án, ahol káderes és jogi előadó lett. A Budapesti Hadbíróságon 1952. január 1-jétől, majd a Katonai Felsőbíróságon őrnagyi rendfokozatban 1952. július 1-jétől volt tanácselnök. A Honvédelmi Minisztérium Igazságügyi Csoportfőnökségének 1953. március 18-tól függetlenített párttitkára. Majd 1953. november 28-tól ismét tanácselnök a Katonai Felsőbíróságon. A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1955. május 9-én elfogadta az április 23-i javaslatot, és a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumának alezredesi rendfokozatban 1955. június 15-től lett a tanácsvezetője. Léderer Jenő Tibor büntetőügyében másodfokú eljárásban, 1957. február 6-án utóbb végrehajtott halálos ítéletet hirdetett ki.

Dr. Nezvál Ferenc javasolta 1957. március 27-én leváltását (nem említve a Farkas Mihály büntetőügyében eljáró tanácsbéli tagságát), egyfelől az átszervezés miatt (két tanácsvezetői hely megszűnik a Legfelsőbb Bíróságon), másfelől november 4-ét követő magatartása miatt. Miután a Magyar Szocialista Munkáspárt Ideiglenes Központi Bizottságának Titkársága határozott 1957. április 12-én, ennek áttételes következményeként a Népköztársaság Elnöki Tanácsa felmentette őt (miként az ítélkező tanácsban társát, Koharek József alezredest is). Azért, mert Farkas Mihály volt honvédelmi miniszternek a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma elsőfokú eljárásban tárgyalt büntetőügyében a bírósági büntetőügyek intézésében meghatározó triász – Biszku Béla, dr. Münnich Ferenc és dr. Nezvál Ferenc – által előző nap jóváhagyott, vele is közölt, enyhe, hatévi börtönbüntetést kiszabó, 1957. március 23-án kihirdetett ítéletet az eljáró tanács egyik tagjaként aláírta. Nem tényleges viszonyba helyezték 1957. április 22-én. A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának felmentő határozata 1957. május 5-én jelent meg a *Magyar Közlöny*ben. Ózdon, a Szénbányászati Tröszt jogtanácsosa lett 1957. május 20-án, kérelmére áthelyezték a Mátravidéki Szénbányászati Tröszthöz 1958. július 1-jén jogi osztályvezetőnek. Nyugdíjazása után Putnokon volt jogász a Szénbányászati Trösztnél.

NAGY Zoltán, dr. (Kaba, 1875. március 1. – Budapest?, 1961. január 21.) Budapesten fejezte be egyetemi tanulmányait 1901. június 24-én. A gyakorlati bírói vizsgát letette 1904. november 7-én. Igazságügyi szolgálatát segélydíjas joggyakornokként a Székesfehérvári Királyi Járásbíróságon 1900. október 25-én kezdte. Járásbíró 1911. augusztus 30-tól a Kalocsai Királyi Járásbíróságon. Bíró 1912. szeptember 16-tól a Kalocsai Királyi Törvényszéken (tanácselnök 1921. október 24-től), a Budapesti Királyi Ítélőtáblán 1922. szeptember 30-tól, a Magyar Királyi Kúrián 1933. január 17-től. Esküt tett 1933. január 24-én. Nyugállományba vonult 1938. január 31-én.

NAGY Zoltán, dr. (Szigetszentmiklós, 1931. május 12.) édesapja szűcs volt. A középiskolát Pápán végezte. Az Eötvös Loránd Tudományegyetemen tanulmányait 1950. szeptember 25-én kezdte s 1954. július 12-én fejezte be. A jogi fakultás kari pártbizottságának agitációs és propaganda-, majd szervező titkára lett. 1954-ben megbízták a Dolgozó Ifjúság Szövetsége csúcsszervezetének megszervezésével. Előadó, osztályvezető a Belügyminisztériumban, államvédelmis 1953. december 10-től a tárca titkárságának állományában, hadnagy 1954. július 1-jétől, 1961-ben a Jogi és Koordinációs Osztály vezetője volt. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának Titkársága 1961. december 19-én elfogadta a javaslatot, politikai munkatárs lett a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Adminisztratív Osztályán. Majd a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának Titkársága 1963. április 19-én elfogadta az újabb javaslatot, így lett a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Adminisztratív Osztályán az Igazságügyi Alosztály osztályvezetője. Működése során titkára volt a Koordinációs Bizottságnak is. Ez a testület titkos, 1957-es párthatározat alapján működött a pártközpontban – Kádár szerint – „a szocialista törvényesség biztosításának elősegítésére". Tagjai a KB illetékes, adminisztratív területért felelős titkára, a KB Adminisztratív Osztályának osztályvezetője, a belügyminiszter, az igazságügyi miniszter, valamint a legfőbb ügyész és a Legfelsőbb Bíróság elnöke. Minden büntetőpolitikai kérdést „vagy konkrét bűnügyet" megvitatott akkor, ha „ezek megítélésében bizonytalanság vagy eltérő vélemény van az illetékes szervek vezetői között". Kádár szerint „a bizottság nem határozhat; állásfoglalására a végrehajtás menetében hivatkozni nem lehet. Ha a bizottságban sem jutnak egyetértésre, a K. B. első titkárához – tehát hozzá –, a Titkárságához, a Politikai Bizottsághoz kell fordulni eligazításért". Főképp 1956 decembere s 1963 tavasza között élet vagy halál alternatívájában foglalt állást. Utóbb, 1988 késő őszéig már valamennyi jogterületet érintő érdemi kérdésben, jogalkotásban, különböző, a párt által valamilyen okból fontosnak tartott és főképp a büntető ügyszakot érintő bírósági eljárásban – vagy azok kezdeményezésének eleve gátat vetve – előzetesen (!) állást foglalt.

A Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1972. november 27-én határozott arról, hogy Nagy Zoltán elnökhelyettes lesz a Legfelsőbb Bíróságon 1972. december 1-jétől, esküt tett december 14-én. Ellátta a Munkaügyi Kollégium, majd 1986. március 1-jétől a Gazdasági Kollégium vezetését, végül az Anyagi és Ellátási Főosztály felügyeletét is 1989. október 15-től.

Miután a Legfelsőbb Bíróság elnöke és a miniszterelnök tárgyalt 1989. január 25-én, megállapodásukat követően, február 1-jétől általános elnökhelyettes volt. Dr. Szilbereky Jenő elnököt 1990. februári ülésén az országgyűlés felmentette március 31-i hatállyal. Ezért ő arra kérte az ideiglenes köztársasági elnököt március 7-én, hogy amíg az újonnan megválasztott országgyűlés első ülésén megválasztja az új legfelsőbb bírósági elnököt, addig az elnöki teendők ellátásával dr. Nagyot bízza meg. Így történt. A köztársasági elnök felmentette 1992. április 15-i hatállyal. Nyugállományba vonult.

NEMES Dezső (Lőcse, 1908. szeptember 6. – Budapest, 1985. március 30.) kommunista politikus, illegális párttag 1926-tól, történész. Őrizetben volt 1928 és 1931 között. A moszkvai Nemzetközi Lenin Iskola hallgatója 1931-től. Hazatért, majd ismét a Szovjetunióban tartózkodott 1936 és 1945 között. Különböző munkahelyeken szakszervezeti és állami vezető a második világháború után. A Szikra Könyvkiadó Vállalat vezérigazgatója volt, amikor a Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottsága az 1956. augusztus 8-i előterjesztést augusztus 16-án elfogadta, s így ő lett a Pártfőiskola igazgatója és a *Népszabadság* szerkesztőbizottságának vezetője 1957. január 15. és 1961 között. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi

Bizottsága Politikai Bizottsága 1961. augusztus 1-jén elfogadta a javaslatot: a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának lett a titkára 1961 és 1965 között. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottsága 1965. február 26-án elfogadta az újabb javaslatot, így lett a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Párttörténeti Intézete főigazgatója 1965/66-ban (utolsó, mert 1966. december 15-évl megszüntették ezt a beosztást). A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottsága 1966. december 5-én elfogadta a javaslatot, és a Politikai Főiskola igazgatója 1967-től, rektora 1975 és 1977 között. A *Népszabadság* főszerkesztője 1977-től, a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Párttörténeti Intézete igazgatója 1980 és 1983 között.

NEMES Dezsőné (Szabó Piroska) (Budapest, 1909. február 13. – Budapest, 2006. szeptember 21.) a hegesztő szakmát tanulta ki. A Kommunisták Magyarországi Pártjának 1931-től volt tagja, 1933 és 1945 között illegalitásban élt, 1936-tól pártutasításra lépett be a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba. 1945-től Újpesten a pártbizottságon dolgozott, a Magyar Kommunista Párt országos nőtitkára, majd a Vasas Szakszervezet nőtitkára volt. Az Állami Ellenőrzési Központnak 1948-tól lett az elnökhelyettese. A Magyar Kommunista Párt Központi Vezetőségének 1945-től, a párt és jogutóda Központi Ellenőrző Bizottságának 1946 és 1953 között volt tagja.

A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1949. október 12-én elfogadta – Farkas Mihály személyi javaslataival együtt tett előterjesztését követően – a fegyházakban uralkodó állapotokat feltáró öttagú bizottság egyik tagjának Kajli József, Pesti János, dr. Ries István és dr. Zöld Sándor mellett.

A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága a bizottságnak dr. Ries által előterjesztett jelentését 1949. december 14-én módosításokkal fogadta el. Többek között azzal, hogy az összes büntetőintézetben, a közönséges bűnözőknél is, sokkal szigorúbb rezsimet kell bevezetni, az Államvédelmi Hatóság kezelésébe kerül a váci fegyház, ahová a legsúlyosabb politikai bűnösök helyezendők, kisebb intézetet kell létesíteni a büntetés alatt álló specialisták részére, ahol dolgozhatnak, ezek lettek az ún. mérnöki irodák, elsőként Vácott. Dr. Ries 1950. március 25-i, Titkársághoz küldött jelentésében az igazságügyi tárca őrizetében lévő legsúlyosabb ítéletmértékkel sújtott nem politikai elmarasztaltak április 1-jéig Szegedre történő összpontosítását is tudatta.

A Népköztársaság Elnöki Tanácsának tagja 1949 és 1953 között. A Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottsága 1950. február 23-án elfogadta, így ő lett a titkára, a különbözőképp – például a törvénysértő módon előterjesztett és így is – elbírált kegyelmi kérelmekről hozott határozatok egyik aláírója. 1953-tól 1964. április 1-jéig a Budapesti Pártbizottságon dolgozott, végül a pártarchívum vezetője. Az országgyűlési képviselő ekkor vonult nyugállományba. A Vasas Szakszervezetnek lett az alelnöke.

NEMES Sándor (Szentes, 1905 – ?) a munkásmozgalomban 1945-től vett részt, a Magyar Kommunista Párt tagja. A hathetes pártiskolát végezte el, vasöntősegéd volt, műszaki tisztviselő lett belőle. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Titkársága 1960. július 5-én elfogadta a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Adminisztratív Osztálya javaslatát, hogy az előterjesztés után a Népköztársaság Elnöki Tanácsa megválassza a Legfelsőbb Bíróságra ülnöknek.

NEMES Sándorné (utóbb Janzsó Katalin, dr.) (Egyházashollós, 1920. augusztus 26. – Budapest, 2017. november 10.) szegényparaszti családból származott, öt elemit végzett. Háztartási alkalmazott 1933 és 1943 között. Az Engel Rádiógyárban dolgozott 1943/44-ben, kevés bére miatt kilépett, takarításból élt. Közérdekű munkaszolgálatos lett előbb Csepelen, majd Törökbálinton, egyúttal ruhatáros is egy étteremben. A harcok elültével a MÁVAG Gépgyár

öntödéjében volt fémtisztító, majd revizor. Tagja lett 1945-ben a Magyar Kommunista Pártnak, öt hónapos pártiskolát végzett. Az igazságügyi tárcához 1948-ban került. Vasöntő férje a MÁVAG-ban a munkaerő-gazdálkodás vezetője volt. A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1955. június 14-én elfogadta a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Párt- és Tömegszervezetek Osztályának 1955. június 8-i javaslatát arról, hogy az akkor elsőéves egyetemi joghallgató, aki már nem megválasztott párttitkárként dolgozott az igazságügyi tárcánál, ott továbbra is a pártvezetőség titkára legyen. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Titkársága 1957. november 8-án elfogadta az igazságügyi tárca 1957. október 22-i javaslatát, hogy a főelőadó (aki az idő tájt a jogi fakultás negyedik évfolyamát végezte levelező tagozaton) pártbéli titkári tisztsége s az 1956. októberi–novemberi események során kompromittált munkatársak eltávolítása érdekében kifejtett tevékenysége alapján a kollégium tagja legyen. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Titkársága 1959. október 6-án ismét hozzájárult ahhoz, hogy a tárca pártvezetőségének titkára legyen (maradjon). A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Titkársága 1964. január 9-én tárgyalt az 1963. december 22-i felmentési javaslatról. Hozzájárultak azzal – miként a javaslat ezt is tartalmazta –, hogy utána a Fővárosi Bíróság elnökhelyettese legyen. (Erre a szakmai irányba történő – s általa is szorgalmazott – váltásra az biztosított lehetőséget, hogy a büntetés-végrehajtás ismét az igazságügyi tárcához tartozott, és a megnövekedett párttag létszám miatt a pártvezetőség helyett pártbizottság jön létre a minisztériumban.) A Fővárosi Bíróság elnökhelyetteseként vonult nyugállományba.

NÉMETH Ferenc, dr. (Budapest, 1907. július 7. – Győr, 1978. március 14.) a győri Révai Miklós Gimnáziumban érettségizett 1925-ben. Az Erzsébet (ma Pécsi) Tudományegyetem jogi karán 1929. szeptember 25-én szerzett oklevelet. 1929 és 1938 között a Mohácsi Királyi Járásbíróságon, a Pécsi Királyi Törvényszéken, illetve a Pécsi Királyi Ítélőtáblán, továbbá a Soproni Királyi Ügyészségen bírósági fogalmazóként dolgozott. 1934. június 26-án tette le az egységes bírói és ügyvédi vizsgát. Ügyészként tevékenykedett a Győri Királyi Ügyészségen és a Győri Királyi Ítélőtáblán 1938 és 1943 között, majd elnöki titkár volt 1945-ig.

A Győri Ítélőtábla létszámában dolgozott bíróként 1950-ig. A Győri Népbíróság tanácsvezető bírója volt 1946 és 1949, a Legfelsőbb Bíróságon berendelt bíró 1951. január 1. és augusztus 31. között. Ezután a Győr Megyei Bíróság tanácsvezetője, majd elnökhelyettese lett. 1969. augusztus 31-én szűnt meg a munkaviszonya, nyugállományba vonult.

Az 1956-os forradalom és szabadságharc alatt megválasztották a Győr Megyei Bíróságon megalakított forradalmi tanács elnökének. A kádári megtorlás során tanácsával az úgynevezett Szabad Győri Rádió tagjainak büntetőperében 1957. szeptember 12-én halálra ítélte Pális Pált. A Legfelsőbb Bíróság dr. Vida Ferenc vezette tanácsa életfogytig tartó börtönbüntetésre enyhítette az elmarasztalást 1958. február 11-én. Korábbi kutatások tévesen nem az általa, hanem a Maár Ferenc vezette tanácsot említették Pális halálos ítéleténél.

NÉMETH Péter, dr. (Budapest, 1888. október 7. – Budapest, 1956. október 8.) Kalocsán a jezsuita, Vácott a piarista gimnáziumban tanult. Egyetemi tanulmányait Berlinben, Bécsben és Budapesten folytatta, a magyar fővárosban szerzett bírói oklevelet. 1906-tól volt igazságügyi szolgálatban, előbb joggyakornokként, 1910-től jegyzőként, 1914-től albíróként Pest-szenterzsébeten, 1915-től törvényszéki bíróként, 1917-ben lett Fiumében királyi ügyész. Az első világháborút követően Budapesten előbb bíró, majd 1926-tól tanácselnök a Budapesti Királyi Büntetőtörvényszéken. 1920-tól, a Fiatalkorúak Bíróságának felállításától annak vezetője. Kúriai bíró volt 1939. június 30-tól, esküt tett 1939. július 14-én. A köztársasági elnök 1948. május 5-én kinevezte a Fiatalkorúak Budapesti Törvényszékének elnökévé. Kúriai bírói állásából felmentve 1948. május 31-én.

NÉMETH Zsigmond, dr. (Sopron, 1890. november 2. – ?, 1967. november 16. után) jogtudorrá avatták Budapesten 1921. december 10-én, az egységes bírói és ügyvédi vizsgát letette 1924. február 25-én. Igazságügyi szolgálatát a Győri Királyi Járásbíróságon bírósági díjnokként 1909. október 6-án kezdte. Joggyakornok 1913. július 1-jétől a Soproni, majd Győri Királyi Törvényszéken 1914. augusztus 1-jéig. Katona 1915. szeptember 28-ig, hadifogoly 1920. október 23-ig az Orosz Birodalomban, majd Szovjet-Oroszországban. Bíró a Zalaegerszegi Királyi Törvényszéken 1926. június 20-tól, elnök a Csepregi Királyi Járásbíróságon 1937. március 1-jétől, a Zirci Királyi Járásbíróságon 1937. december 24-től. A Komáromi Királyi Törvényszék tanácselnöke 1939. március 1-jétől. Bíró a Győri Királyi Ítélőtáblán 1941. július 26-tól, a Magyar Királyi Kúrián 1944. március 1-jétől, esküt tett 1944. március 16-án. Nyugállományba vonult 1945. szeptember 30-án.

Miképp alakult sorsa kedvezőtlenül az igazolóbizottság előtt? Levelet írt Győrből 1945. április 21-én. Tudatta a Kúria vezetésével, hogy jelentkezett ugyan Sopronban munkára 1945. január 10-én, de ott kizárólag a polgári vegyes tanács tagjaként működött március végéig. A nyugdíjazását kimondó határozat nem sokat törődött levelének tartalmával. Akképp indokolta eltávolítását, hogy „a kitelepülés alkalmával személyére nézve kényszerhelyzet fennállása nélkül elhagyta szolgálati helyét és a Dunántúlra távozott, Sopronban bírói tevékenységet is fejtett ki – ami által a hatalmat bitorló Szálasi uralmának meghosszabbítását elősegítette". A megbízott kúriai elnök felfüggesztette állásából 1945. augusztus 8-án, majd nyugalomba helyezte szeptember 30-ával, és intézkedett a részére adható járandóságokról.

Az egykori V. sz., polgári ügyeket tárgyaló kúriai tanács egyik bírójának sajátos igazolási eljárása példaértékű. Utóbb részletesen feltárta, hogy a Győri Királyi Ítélőtáblától 1944. március 1-jén érkezett a legfőbb jogi grémiumhoz, később a Jogegységi Tanácsnak is pótbírója lett. A négy – 4, 5, 6 és 8 éves – gyermekét nevelő bíró csak a tárgyalási napokon tartózkodott Budapesten, győri lakását nem számolta fel. Utóbb elnöki körrendelet is megjelent, amely a családos, kiskorú gyermekeket nevelő kúriai bíróknak is a vidékre való költözést ajánlotta. Miután tárgyalni sem november 28–30-án, sem később már nem lehetett, Győrött tartózkodott 1945. január 10-ig.

Dr. Szemák Jenő kúriai elnök adminisztratív úton ún. kitelepítési tanácsokat alakított 1944. december 6-án. Ezek egyikébe – megkérdezése nélkül – beosztotta őt is. Ő azonban nem utazott sem vissza Budapestre, sem el Sopronba. A Győri Királyi Ítélőtáblánál jelentkezve kapott működési teret, ott felvették a fizetési jegyzékbe is, 1945. február 19-ig teljesített szolgálatot. Ez idő tájt, a kúriai elnök által elkészített ügybeosztásba még bevették, de a fizetési jegyzékből már kihagyták Sopronban, január 3-tól. Az ítélőtáblai elnök úgy vágta ketté a keletkezett gordiuszi csomót – mivel egyszerre két ítélkező fórum állományába nem tartozhat –, hogy dr. Németh utazzon Sopronba. Családja megélhetéséről nem tudott gondoskodni Győrött, így és ezért érkezett a Hűség Városába, a kúriai elnök rendelkezése következtében részben oda kitelepített csonka Magyar Királyi Kúriához. Az Evangélikus Hittudományi Akadémia épületének óvóhelyén találta meg a kúriai bírókat. Dr. Szemák tekintetbe vette, hogy Győrött munkára jelentkezett. Három, ingatlan-vagyonjogi ügyet kapott, ezeket Győrbe vitte magával, és a felek, főként a bennük szereplő „kisemberek" anyagi kárára való tekintettel előkészítette tárgyalásra, ezek az eljárások tartalmuk szerint „távol estek a napi politikától, az akkori uralmi rendszer irányzatától".

Így érte meg a Vörös Hadsereg győri bejövetelét, lakása teljes kifosztását. Részt vett a helyi népbíróság megalakítására szervezett értekezleten, a helyi nemzeti bizottság ellátta igazolvánnyal, ez „azt jelentette, hogy nem tartozom a közhivatalokból eltávolítandó és vagyoni hátrányokkal sújtható népellenes elemek közé". Ezt követően jelentkezett a Magyar Kúrián, beadta az igazolási eljárás lefolytatásához szükséges nyilatkozatát. A problémák ekkor kezdődtek.

Két igazolóbizottság is eljárt igazolásánál. Győrött a II. sz., amelyik igazolta 1945. június 14-én, és a fővárosi Budapesti Igazságügyi Igazolóbizottság. Ez – noha ismerte a győri jogerős határozatot – kimondta nyugdíjazását augusztus 1-jén. Ezért jogorvoslatot keresett a Budapesti Népbíróság Igazolásfellebbezési Tanácsánál. Ott bizonyítást rendeltek el 1946. április 29-én. Az előbb szünetelő, majd félbeszakadó igazolásfellebbezési eljárás tovább folytatását kérelmezte, de azt az eljáró tanács 1948. január 19-én visszautasította. Miért?

A Budapesti Népbíróság mint igazolásfellebbezési bíróság 1948. január 19-én tartott tárgyalást. Megállapította, hogy az igazolóbizottság a nyugdíjazását rendelte el (még az 5.000/1946. M. E. sz. rendelet megjelenése előtt) 1945. augusztus 1-jén. Három nappal később fellebbezett, 1945. augusztus 4-én. Az igazolásfellebbezési eljárást előbb az 5.000/1946. M. E. sz. rendelet miatt szüneteltették, majd a 10.000/1947. Korm. sz. rendelet értelmében már nem tárgyalhatták, mert a korábbi igazolóbizottsági határozat jogerőre emelkedett. Ezért visszautasították az igazolási ügy újbóli tárgyalását.

A jogi helyzet ekképp alakult: volt egy jogerős győri és egy másik, budapesti igazolási határozat is, amelyet megfellebbezett az elmarasztalt, hátrányt szenvedett, de ügyében a félbeszakadt igazolásfellebbezési eljárás miatt nem hoztak érdemi döntést. Jogügyi előadó lett Győrött 1945. októbertől 1949. március 10-ig. Ezt követően volt segédmunkás magasépítésnél, 1951. január 1-jétől délelőttönként másodállásban könyvtáros a Győri Zeneművészeti Szakközépiskolában, majd „főállásban minden második éjjel" portás a Győri Közúti Üzemi Vállalatnál 1955. január 1-jétől.

Mindez az 1967. november 16-án a Legfelsőbb Bíróság elnökéhez írott beadványából ismert.

NÉMETI József (Debrecen, 1923. április 1. – Budapest, 1991. szeptember 2.) a hat elemit kijárt fiatal 1937-től szűcsinas, majd szűcssegéd volt 1944-ig. 1942-től lett a Kommunisták Magyarországi Pártjának tagja. 1944 júniusában letartóztatták, a Gyűjtőfogházban raboskodott, majd internálótáborokban őrizték. 1944. novemberben megszökött Kistarcsáról, a fővárosban bujkált. Szülővárosában 1945-től a kommunista ifjúsági szervezetben függetlenített munkatárs, 1947-től már párttisztségeket töltött be a városban, majd a megyében. A Magyar Dolgozók Pártja Bács-Bodrog vármegyei pártbizottságát 1949. júniustól vezette, 1950. januártól a Bács-Kiskun megyei pártbizottságon titkár, majd első titkár. Országgyűlési képviselő lett 1949-ben. 1956. januártól a Szovjetunióba ment hároméves pártfőiskolára.

1956 őszén azonban visszatért, novembertől a Magyar Szocialista Munkáspárt központjában a Párt- és Tömegszervezetek Osztályát vezette 1957. február 26-ig. Tanulmányait befejezendő, visszautazott Moszkvába. 1959. augusztus végén rendőr alezredesként a Belügyminisztérium Politikai Nyomozó Főosztályának helyettes vezetője, 1961 márciusában rendőrezredesként a Főosztály vezetője lett. A belügyi tárca átszervezésétől, 1962 augusztusától az állambiztonsági területen az elsőszámú vezető helyettese, 1964 decemberétől 1970. novemberig rendőr vezérőrnagyként belügyminiszter-helyettes volt. 1971. június 10. és 1977. július 14. között varsói nagykövet, majd 1977 augusztusától 1983. évi nyugállományba vonulásáig az Idegenforgalmi Beszerzési, Utazási és Szállítási Részvénytársaság, az IBUSZ vezérigazgatója volt.

NEZVÁL Ferenc, dr. (Győr, 1909. február 7. – Budapest, 1987. november 26.) édesapja mesterségét folytatta, cipészsegéd lett.

Az illegális kommunista párt tagja volt. 1945 és 1948 között Budapesten a Magyar Kommunista Párt kerületi titkára, 1948-tól 1954-ig Budapest alpolgármestere, majd a Fővárosi Tanács Végrehajtó Bizottságának első elnökhelyettese. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem jogi fakultásán a levelező tagozat másodéves hallgatója is volt, amikor 1954. március 2-án a Város- és Községgazdálkodási Minisztériumba a miniszter első helyettesének javasolták.

Az lett, miután a Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottsága másnap elfogadta. 1956. október 27-től november 3-ig miniszter, 1956. november 12-től december 8-ig a helyreállítási kormánybiztosság tagja. Ezt követően az igazságügyi tárca megbízott vezetője december 29-től, miniszter 1957. májustól nyugdíjazásáig, 1966. december 7-ig. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottsága 1966. december 3-án ugyanis elfogadta a javaslatot, hogy mentsék fel miniszteri tisztségéből, és helyezzék nyugállományba. 1957. június 19-től 1966-ig a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának tagja.

NÓGRÁDI Sándor (korábban Kellerman) (Fülek, 1894. május 13. – Budapest, 1971. január 1.) a róla elnevezett partizánegység parancsnoka, hivatásos katona, altábornagy. A Magyar Néphadsereg politikai főcsoportfőnöke 1949 és 1956 között, a honvédelmi miniszter első helyettese 1955-től. A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Agitációs és Propaganda Osztályának vezetője 1956-ban. A Magyar Dolgozók Pártja Katonai Bizottságának tagja 1956. október 24. és 30. között. A Magyar Szocialista Munkáspárt Agitációs és Propaganda Bizottságának 1956 novemberétől vezetője. A Minisztertanács határozott arról 1956. december 21-én, hogy rendkívüli és meghatalmazott nagykövetté nevezi ki, egyúttal megbízta a berlini nagykövetség vezetésével. Majd a hanoi és pekingi nagykövetség vezetésével bízta meg 1957. március 1-jén. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1957. április 20-án határozott erről. Megbízólevelét átadta május 17-én. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Ellenőrző Bizottságának elnöke 1960 és 1966 között. Az egyik ülnök volt Pálffy György és négy társa Katonai Főtörvényszék előtti büntetőperében. 1949 és 1953 között előbb a személyügyi főcsoportfőnök, majd ő is egyetértett a hadbíróságok valamennyi halálos ítéletével, szemben Farkas Mihály miniszterrel, aki számos esetben enyhítette azokat.

NON György, dr. (Csanálos, 1918. január 9. – Budapest, 2007. november 17.) a Romániai Kommunista Ifjúsági Szövetség erdélyi titkára, letartóztatták 1940-ben, majd 1942-ben. Utóbb a Magyar Királyi Honvéd Vezérkar Főnökének Bírósága nyolcévi fegyházbüntetésre marasztalta. A Margit körúti fegyházból szökött meg 1944. december 11-én. Különböző ifjúsági szervezetekben és a pártapparátusban dolgozott a második világháborús harcok elülte után, a Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség (Madisz) főtitkára, a Magyar Ifjúság Népi Szövetségének (MINSZ) elnöke 1946-tól, a Népi Kollégiumok Országos Szövetségének (Nékosz) egyik legerőteljesebb ellenzője. A Magyar Dolgozók Pártja Pest Megyei Bizottságának titkára 1949/50-ben. Népművelési miniszterhelyettes 1952 és 1955 eleje között. A Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottsága 1955. február 10-én elfogadta a Központi Vezetőség Tudományos és Kulturális osztályának február 7-i javaslatát, hogy a népművelési miniszter első helyettese legyen. A Magyar Népköztársaság legfőbb ügyésze volt 1956. február 8. és 1956. november 15. között. Tökölre, a szovjet légierő bázisára menekült a forradalom idején. A Magyar Szocialista Munkáspárt Titkársága 1957. május 3-án előbb igazgatóhelyettesnek fogadta el, majd a Kossuth Könyvkiadó igazgatója 1982 és 1987 között, nyugállományba vonulásáig.

NOSZKÓ Imre, dr. (Nagyszeben, 1869. október 29. – Budapest, 1935. május 3.) egyetemi tanulmányait Budapesten végezte. Ügyvédjelölt volt. Igazságügyi szolgálatát a Budapesti Királyi Törvényszék joggyakornokaként kezdte, majd jegyzője lett. Albíró 1897-től. A Szászkabányai Királyi Járásbíróság vezetője 1905-től, ugyanebben az évben a Fehértemplomi Királyi Törvényszék, 1912-től pedig a Temesvári Királyi Törvényszék bírója lett. 1917-ben ítélőtáblai bírói címmel és jelleggel ruházták fel. A Fehértemplomi Királyi Törvényszék elnöke 1918-tól. A Budapesti Királyi Ítélőtáblának 1921-től az ítélőbírója, kúriai bírói rangban. 1923. november 6-tól a Magyar Királyi Kúria IV. (kereskedelmi) tanácsánál ítélkezett. Nyugállományba vonult 1934. január 31-én.

NOVÁK Károly (Rákoskeresztúr, 1940. június 25. – Budapest, 2018. január 15.) segédmunkás, a Fővárosi Bíróság 1959. augusztus 7-én halálra ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1959. december 18-án elmarasztalását tízévi börtönbüntetésre változtatta át.

NOVÁK Károly László, dr. (Bag, 1909. november 1. – Budapest, 1999. március 1.) a kultusztárcánál dolgozott 1937 és 1948 között. Részt vett a náciellenes mozgalomban, a Magyar Front Katonai Propaganda Bizottságának volt a tagja. Letartóztatták 1944. november 19-én társaival együtt, december 10-én Sopronkőhidára hurcolták. Az ún. bernaui menettel hagyta el a fegyházat, 1945. április 20-án szabadult Bajorországban. A köztársasági elnök hivatalában dolgozott 1948-ban osztályvezetőként. 1949 és 1973 között minisztériumi tisztviselőként különböző tisztségeket töltött be.

Az Egészségügyi Minisztérium Országos Testnevelési és Sportegészségügyi Intézetének gazdasági igazgatója volt nyugdíjba vonulásakor. (Nem azonos a hasonló nevű, 1921-ben született asztalossal, aki 1945 és 1956 között utóbb államvédelmis, végül őrnagy lett, és akit a Magyar Dolgozók Pártja Központi Ellenőrző Bizottsága 1956. augusztus 15-én azért részesített szigorú megrovásban, mert verte az őrizeteseket a Rajk–Brankov-ügy vizsgálati eljárása során.)

NYEVICZKEY Loránd, dr. (Budapest, 1890. augusztus 1. – Budapest, 1954. szeptember 1.) Budapesten végezte a középiskolát és az egyetemet. Ügyvédi oklevelet szerzett 1916-ban, önálló irodát vezetett 1920-tól. Előtte fél évtizeden keresztül az igazságügyi tárcánál volt előadó. Igazolták 1945. május 6-án, 55 éves korában. Ennek során feltárult, hogy jegyzője volt annak a bizottságnak, amely egyes zsidók mentesítésére szerveződött. Tagja volt az 1.500/1941. M. E. sz. rendelet alapján létesült döntőbizottságnak, amely a zsidótörvények miatt elbocsátott magánalkalmazottak illetmény ügyében emelt panaszait bírálta el. Számos szombatos tanúsítványt adott ki 1944 nyarán. Az Anschluss, 1939 márciusa után három hónapon keresztül nála kapott menedéket egy nemzetiszocialisták elöl menekülő, „nem tiszta árja" osztrák fiatalember, Svájcba jutását elősegítette.

A Magyar Kúrián 1945. június 26-tól bíró, besorolva az igazságügyi tárcánál főelőadónak, ezért törölték a létszámból.

NYÍRI Sándor, dr. (Marosvásárhely, 1942. május 24.) kerületi ügyész Budapesten 1967-től, majd a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága apparátusában dolgozott, végül alosztályvezetőként 1974 és 1978 között. A legfőbb ügyész helyettese, a büntető ügyszakot felügyelte 1978. november 1. és 1992. február 29. között. A Legfőbb Ügyészség vezetésével megbízva 1990. április és június 27. között. Kérésére a köztársasági elnök a legfőbb ügyész helyetteseként betöltött tisztségéből felmentette 1992. február 28-i hatállyal. A Belügyminisztériumban tanácsadó 1992. szeptember 1-jétől, rendészeti helyettes államtitkár 1995. január 25. és 1996. szeptember 30. között. 1996. október 1-jétől megbízott kerületi vezető ügyész, majd fővárosi főügyészségi ügyész, végül a Budapest, XIV–XVII. kerületi Ügyészség vezető ügyésze 1997. július 1. és 2007. december 31. között, nyugállományba vonult.

OBERSOVSZKY Gyula (Pécs, 1927. január 1. – Budapest, 2001. március 15.) újságíró, 1956. december 6-án letartóztatták. A Budapesti Fővárosi Bíróság 1957. április 8-án háromévi börtönbüntetésre, a Legfelsőbb Bíróság népbírósági tanácsa 1957. június 20-án halálra ítélte. A Népköztársaság Elnöki Tanácsához felterjesztették kegyelmi kérvényét. A törvényességi óvást követően, 1957. július 4-én elmarasztalását a Legfelsőbb Bíróság Elnökségi Tanácsa életfogytig tartó börtönbüntetésre enyhítette. Az 1963-as közkegyelmi intézkedéssel szaba-

dult. A *Sportfogadás* szerkesztője volt 1967 és 1989 között. Egyik alapítója volt a Történelmi Igazságtétel Bizottságnak. A rendszerváltoztatás után ismét részt vehetett az irodalmi életben.

ODLER János, dr. (Mátrakeresztes, 1926. április 5. – Budapest, 1989. május 16.) hat elemit végzett. 1939 és 1948 között szülőfaluja körzetében volt fizikai munkás. 1947-ben a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba lépett be, a Magyar Dolgozók Pártjának tagja 1952-ben lett. Budapesten 1948/49-ben végezte el a gimnázium ötödik osztályát, 1949. januártól segédmunkás volt. Sorkatona 1949. augusztus 3. és 1950. október között, 1950. október 20-tól tiszti növendék, alhadnagy 1951. szeptember 16-tól. Vácott az 52. kivonuló Légvédelmi Tüzérezrednél szakaszparancsnok, majd Budapesten 1952. október 21. és 1953. május 19. között ütegparancsnok-helyettes, 1952. november 7-től hadnagyként.

A Bírói és Államügyészi Akadémia utolsó tanfolyamát végezte el 1953. május 19. és 1954. szeptember 16. között. A Honvédelmi Minisztérium Műszaki Tüzér Parancsnokságán volt hadbíró 1955. február 14-ig. Ezt követően 1960-ig több helyen ítélkezett hadbíróként: a 3. lövészhadtestnél Kecskeméten 1955. február 14. és augusztus 11. között (1955. június 15-től már főhadnagyként), az Országos Légvédelmi Parancsnokságnál Budapesten 1956. április 1-jéig, a Fegyvernemi Parancsnokságon 1957. április 1-jéig, végül a Budapesti Katonai Bíróságon 1960. december 1-jéig (1958. június 1-jétől századosi rendfokozatban).

A Magyar Szocialista Munkáspárt tagja 1956 novemberétől. A kádári megtorlás során elsőfokú büntetőeljárásban tíz halálos ítéletet hirdetett ki. A Magyar Néphadsereg Fegyvernemi Parancsnokságok Katonai Bíróságánál főhadnagyként 1957. január 14-én Léderer Jenő Tibort, 1957. január 22-én Batonai Istvánt, Batonai Lászlót és Varga Józsefet ítélte halálra. A Budapesti Helyőrség Katonai Bíróságán mint rögtönítélő bíróságon 1957. március 21-én Pólya Ferenc Sándort, ugyanitt, de nem statáriális eljárásban, távollétében 1957. november 30-án Bányai Lászlót és Kabelács Vilmost, ugyancsak itt, de immár századosként 1958. október 31-én Szántó Farkas Bélát, a bíróság külön tanácsával előbb 1959. április 7-én Kolonics Jánost, majd végül 1959. október 20-án Huszár Lászlót ítélte halálra. Nyolcat közülük kivégeztek, miután ketten távol voltak.

Az Eötvös Loránd Tudományegyetem jogi karán 1959. július 11-én fejezte be tanulmányait. A Kaposvári Katonai Bíróság megbízott elnöke 1960. december 15. és 1961. július 14. között. Az igazságügyi tárca Katonai Főosztályán 1961. július 15-től felügyeleti osztályvezető-helyettes, 1963. április 4-től őrnagyként. A Győri Katonai Bíróságon 1966. január 15. és február 18. között ítélőbíró, majd visszatért a minisztérium Katonai Főosztályához felügyeleti főelőadónak. A Győri Katonai Bíróság elnöke 1974. december 1. és 1981. április 24. között, ezredesként 1979. szeptember 29-től. Egészségi állapota miatt nyugdíjazták.

OLT Károly (Zágráb, 1904. május 14. – Budapest, 1985. március 22.) párttag a Kommunisták Magyarországi Pártjában 1930-tól, részt vett az ellenállási mozgalomban. A Magánalkalmazottak Biztosító Intézetének elnöke 1946-ban. A Magyar Kommunista Párt Országos Káderosztályát 1946/47-ben vezette. Népjóléti miniszter 1947. szeptember 14. és 1949. június 1. között. Az Országgyűlés elnöke 1949. június 8. és augusztus 23., majd a Népköztársaság Elnöki Tanácsának titkára 1949. augusztus 23. és 1950. február 25. között. Pénzügyminiszter volt 1950. február 25. és 1956. október 24. között. A kormány titkárságát vezette 1956. november 12-től 1959. június 2-ig, az Állami Egyházügyi Hivatal elnöke nyugalomba vonulásáig, 1959. június 2. és 1961. október 20. között.

OLTI Vilmos József (korábban Obetko), dr. (Billéd, 1914. január 31. – Budapest, 2009. április 4.) édesapja pénzügyőri altiszt, utóbb gyári munkás a Szegedi Konzervgyárban, édesanyja szőnyeggyári szövőnő.

Valamennyi iskoláját és az egyetemet is Szegeden végezte, summa cum laude avatták 1938. április 1-jén az államtudományok doktorává, majd Kolozsvárott 1942. december 18-án a jogtudományok doktorává. 1944-ben a közigazgatási, 1946. július 1-jén az ügyvédi-bírói vizsgát tette le.

A szegedi egyetemen 1938. április 1. és 1939 augusztusa között díjtalan gyakornok, 1942 októberig az Iparügyi Minisztériumban, illetve a Külkereskedelmi Hivatalnál ideiglenes minőségű havidíjas előadó. A Budapesti Királyi Polgári Törvényszéken fogalmazógyakornok, majd aljegyző 1942 decembertől.

Szegeden az Angol-Magyar Jutafonó Gyárban sztrájkot szervezett 1939 januárjában, ezért fegyver nélküli katonai szolgálatra lehetett csak alkalmas. A világháborús harcok elültével, 1945. februártól a Budapesti Népügyészségen népügyész. Berendelték az igazságügyi tárca Börtönügyi Osztályára, előléptették jegyzőnek. Igazolták 1945. augusztus 15-én. A Magyar Kommunista Párt megbízásával novembertől a szolnoki főispán mellett titkárként dolgozott 1946. május 1-jéig, majd visszatért a tárca Börtönügyi Osztályára.

A köztársasági elnök 1946. december 19-én kinevezte bíróvá a Budapesti Büntetőtörvényszékhez, a december 30-án tartott teljes ülésen tett esküt. A Budapesti Uzsorabíróság bírója 1947 tavaszáig, majd a Budapesti Népbíróság tanácsvezetője 1948 nyaráig, elnöke 1948. szeptember 10-től. Dr. Nagy Károly* utóda lett, amikor dr. Nagy különtanácsi elnöki tisztét megszüntette a tárca, kinevezték dr. Oltit, immár a Budapesti Népbíróság elnökét a népbírósági különtanács elnökévé is, tisztségét 1949. szeptemberig töltötte be. 1948-ban kinevezték a Budapesti Ítélőtábla bírójának, 1949-ben tanácselnökének, de a népbírósági beosztását ezek a kinevezések nem érintették. 1949. szeptembertől 1953 végéig a Budapesti Büntetőtörvényszék, majd a jogutód egyik, politikai ügyeket tárgyaló tanácsát vezette. 1953 vége és 1956. október 29. között a Budapesti Fővárosi Bíróság köztörvényi ügyeket tárgyaló tanácsvezetője volt.

Az idő tájt, majd a Budapesti Megyei Bíróság elsőfokú büntetőeljárásban ítélkező tanácsvezetőjeként a kiemelkedő politikai büntetőperekben kifejtett tevékenysége miatt nem bíráskodhatott az 1956-os forradalom és szabadságharc után. A jogelődök, majd a Budapesti Fővárosi Bíróság meghatározó ítélőbíróját 1956. október 29-én, október 30-i hatállyal mentették fel. Ítélkezett a Rajk–Brankov-ügy mellékpereiben és a kiemelkedő, nem munkásmozgalmi személyekkel szemben indított büntetőügyek mellett dr. Papp Simon, Mindszenty József, Grősz József és társai stb. büntetőügyében.

Kérelemmel fordult 1957. január 12-én a Budapesti Ügyvédi Kamarához, azt január 15-én továbbították előzetes állásfoglalásra az igazságügyi tárcához. Dr. Nezvál Ferenc 1957. március 15-én nem tett észrevételt bejegyzése ellen. Felvették 1957. április 16-án azzal, hogy feleket 1959. október 29-ig nem képviselhet volt munkahelye tárgyalásain; a minisztérium a korlátozás alól kérelmére július 2-án felmentette. Kamarai tagként tartották nyilván április 27-től. Megerősítették tagságában 1958. augusztus 23-án azzal, hogy ügyvédi munkaközösségben folytathatja munkáját szeptember 1-jétől.

Ügyvéd 1957. április 27. és 1960. március 12. között, ideiglenesen felfüggesztették, mert fegyelmi eljárás indult vele szemben. Március 14-én lemondott ügyvédi kamarai tagságáról, törölték az ügyvédi névjegyzékből mint a 32. sz. Ügyvédi Munkaközösség tagját. Nevét felsorolták 1962 augusztusában azok között a törvénysértést elkövető bírók között, akik akkor még az igazságügyi apparátusban dolgoztak, az idő tájt a Bőr Kisipari Szövetkezetek Országos Szövetségének jogtanácsosa volt, végül az IBUSZ-nál idegenvezető lett, gyakorta megfordult Rómában és a Vatikánban…

ORBÁN József, dr. (Dad, 1883. január 5. – Budapest, 1948. június 9.) kúriai bíró 1940. december 30-tól, esküt tett 1941. január 16-án. Igazolták 1945. május 14-én. 1927-ben tör-

vényszéki, 1937-ben királyi ítélőtáblai, 1941-től kúriai bíróként ülnökhelyettes volt a Magyar Főudvarnagyi Bíróságnál.

ORBÁN László, dr. (Nógrádverőce, 1912. augusztus 2. – Budapest, 1978. november 18.) jogot végzett, ügyvéd lett, a Kommunisták Magyarországi Pártja Központi Bizottságának, majd a jogutódoknak 1946 és 1951, valamint 1957 és 1978 között tagja volt. Honatya 1945 és 1953, illetve 1958 és 1978 között. Pártpropaganda-területen dolgozott a pártközpontban: osztályvezető, illetve osztályvezető-helyettes 1950-ig. A Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumban csoportfőnök, és egyéb megbízatásokat teljesített 1955-ig. Oktatásügyi miniszterhelyettes 1955. január 10. és 1956. január 20. között. A forradalom és szabadságharc leverését követően előbb a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Tudományos és Propagandaosztályának, majd Agitációs és Propaganda Osztályának vezetője 1967. áprilisig, a művelődésügyi miniszter első helyettese, illetve államtitkár 1967 és 1974 nyara között, kulturális miniszter 1974. június 21. és 1976. július 22. között.

OROSZI Ferenc, dr. (Péterréve, 1899. november 11. – Budapest, 1975. február 13.) földműves szülők gyermeke. Jogi tanulmányait Budapesten folytatta, 1921. október 15-én avatták jogtudorrá. Optánsként lett magyar honos, ügyvédi irodában kezdett dolgozni Szolnokon. 1922. június 16-án tett esküt joggyakornokként a Budapesti Királyi Polgári Törvényszéken, 1922 novemberétől a Kalocsai Királyi Törvényszéken dolgozott, 1923 nyarától volt jegyző a Hódmezővásárhelyi Királyi Járásbíróságon. Visszatért Kalocsára, ahol 1924 márciusától a járásbíróságon, illetve a törvényszéken teljesített szolgálatot.

Az egységes bírói és ügyvédi vizsgát 1926. június 22-én tette le. A Kalocsai Királyi Törvényszéken 1927. december 31-től titkár, majd 1928. március 31-től törvényszéki bíró. A Kunszentmiklósi Királyi Járásbíróság elnökévé 1938. június 30-án nevezték ki. A Kassai Királyi Ítélőtábla bírójává 1940. május 30-án nevezték ki, ahol a II. polgári tanács előadóbírója volt. A Magyar Királyi Kúria bírója lett 1944. szeptember 16-tól, esküt tett szeptember 28-án. 1950. január 1-jétől az I. polgári tanács, 1953 júniusától a polgári törvényességi tanács vezetője is.

1944. december 5-től 1945. április 24–25-ig Sopronban volt az oda kitelepített Magyar Királyi Kúria bírójaként, de megtagadta a Németországba távozást. A fővárosba visszatérve a Nemzeti Parasztpárt tagja lett 1945 májusában (és volt 1947 februárjáig), május 30-án igazolták. Szeptemberben dr. Zolnay Kálmán, az igazolóbizottság elnöke hivatalból ismét elővette aktáját, és kizárták egy esztendőre az előrelépésből november 28-án. 1948. február 1-jétől lett a Magyarországi Szociáldemokrata Párt, majd a Magyar Dolgozók Pártjának tagja, a tagrevízió során tagjelöltté minősítették vissza. 1948 őszén az akkor egyesített kúriai, ítélőtáblai, főügyészségi, népfőügyészségi és másodfokú népbírósági szakszervezet elnökévé választották. Az 1949. áprilisi választáskor a felügyelő, majd az újabb voksoláskor a fegyelmi bizottság elnöke lett. 1951 áprilisától volt a Magyar Dolgozók Pártjának tagja.

A Legfelsőbb Bíróság tanácsvezető bírója, a Bírói és az Államügyészi Szakvizsgabizottság tagja.

1957. január 17-én írásban kérte, hogy egy baleset miatt már évekkel korábban megromlott egészségi állapotára tekintettel az elnök mentesítse a büntetőítélkezésben való részvétel alól. Másnap a dr. Domokos József üzenetét teljesítő párttitkár, dr. Ripp Miklós tudatta vele, hogy egyrészt – szemben másokkal – ő írásban közölte kérését, amelyet az elnök nem vett jó néven, másrészt rendelkezik olyan képességekkel, hogy a gyér számmal várható ügyeket vinni tudja, és szakmai felvértezettsége „nem sokban marad el a három ülnök büntetőjogi tudása mögött". Dr. Domokos január 22-én összehívta azokat, akiknek aggályai voltak a büntetőítélkezés jövőjét illetően, és a következő napra írásban kért választ tőlük: részt vesznek-e abban, vagy sem. Dr. Oroszi írásban jelezte, hogy írásbeli lemondó nyilatkozatot nem tesz, mert korábbi levelében nem tagadta meg a büntetőítélkezésben való részvételét, hanem egészségi állapotának romlásáról írt, amit viszont dr. Domokos nem méltányolt.

A Népköztársaság Elnöki Tanácsa felmentette bírói tisztségéből 1968. július 12-én, nyugállományba vonult december 31-i hatállyal, a Magyar Királyi Kúria utolsó mohikánjaként.

OSVALD István, dr. (Pest, 1867. június 29. – Budapest, 1944. december 26.) vidéken, majd a fővárosban teljesített bírói szolgálatot: 1890-től joggyakornok, 1893-tól aljegyző, majd királyi aljárásbíró, 1901-től királyi törvényszéki bíró, 1906-tól a Budapesti Királyi Ítélőtábla elnökének titkára, 1909-től királyi ítélőtáblai bíró. Kúriai bírói címmel és jelleggel a Pozsonyi Királyi Törvényszék elnöke 1916-tól, a Budapesti Királyi Ítélőtábla tanácselnöke 1917-től, a Budapesti Királyi Törvényszék elnöke 1918. október 6-tól. Kinevezték 1926. december 2-tól kúriai tanácselnöknek. A kormányzó határozott 1929. október 24-én másodelnökségéről, az igazságügyi tárcának erről a legfőbb ítélőszéket tájékoztató határozata október 28-án kelt, november 7-én tett esküt. Horthy Miklós öt esztendővel később, 1934. október 1-jén már kúriai elnöki kinevezéséről határozott, esküt 1934. október 15-én tett. Hivatalától 1937. október 31-én vált meg. A felsőház tagja volt 1929 és 1937 között.

OSVÁTH Pál, dr. (Zsarolya, 1891. március 7. – Budapest, 1981. május 30.) a Magyar Kúria bírója 1949. október 15-től. A Közigazgatási Bíróság bírója volt, a Pénzügyi Döntőbizottságnál beosztva, jelentkezett 1950. június 1-jén a Legfelsőbb Bíróságon, holott korábbi káderjellemzése nem fukarkodott a befeketítésével, Horthy 1901-től volt felesége, jószáshelyi Purgly Magdolna rokonaként emlegették benne. Nyugállományba vonult 1950. december 31-én.

OSZKÓ Gyula (Budapest, 1912. február 23. – Budapest, 1996. január 15.) a Magyar Államvasutaknál dolgozott, 1932-ben már elmarasztalták háromhavi felfüggesztett börtönbüntetésre. Festő és mázoló szakmunkás képesítést szerzett. Később – 1938-ban és 1941-ben – is őrizetbe vették, de nem állították büntetőbírók elé. Részt vett az ellenállási mozgalomban.

Újpest rendőrkapitánya 1945. január 19. és 1947 nyara között, utána a Rajk vezette Belügyminisztériumban a Személyzeti Osztály vezetője lett. Rendelkezési állományba helyezték 1949 januárjában, a Dohányipari Központ osztályvezető-helyetteseként dolgozott tovább. Letartóztatták 1949. június 2-án. A Budapesti Büntetőtörvényszék dr. Szebenyi Endre és társai büntetőügyében 1950. március 20-án, majd a Legfelsőbb Bíróság május 20-án nyolc-, illetve tízévi kényszermunkára ítélte. Szabadult 1954. június 2-án. A Legfelsőbb Bíróság 1955. április 25-én felmentette a vádak alól. Számos büntetőügyben fogdaügynökként alkalmazták. Vácott a súlyos beteg dr. Ries István utolsó napjait vele együtt egy cellában töltötte. Szemtanúként vethette utóbb papírra ezért azt, hogy cellatársa betegsége, az urémia gyógyíthatatlanná vált, mi több, a gyógyszert is megvonták tőle…

Szabadulása után visszatért a belügyi tárcához, 1954. szeptember 22-től rendőrezredes, az Anyagi és Technikai Főosztály helyettes vezetője lett. Az Országos Rendőr-főkapitányság Forradalmi Bizottságának élén állt 1956 őszén, ezért 1957-ben nyugdíjazták. A polgári életben folytatta, 1958 és 1963 között a Tiszai Vegyikombinátnál, majd a bicskei Erőmű Beruházásánál főosztályvezető, utána 1973-ig az Ipari Műszergyár igazgatója volt Ikladon. A Hungexpótól vonult nyugállományba.

ÖZVEGYI Ferenc, dr. (Csap, 1884. június 16. – Budapest, 1957. március 25.) kúriai bíró 1941. június 30-tól, esküt tett 1941. július 16-án. Igazolták. Nyugállományba vonult 1949. december 31-én.

PÁL Ákos (1945. május 13-ig Paul), dr. (Budapest, 1912. november 20. – Budapest, 1950. december 28.) tartalékos főhadnagy, századparancsnok édesapja a Bug melletti harcokban vesztette életét 1915. július 24-én.

Mózes vallásúként indult élete. A fővárosi VI. kerületi Kölcsey Ferenc Gimnázium 1926. évi osztálynaplójában azonban római katolikus vallásúként jegyezték be, noha új felekezetét hivatalosan csak 1933. május 4-től anyakönyvezték.

A budapesti titkosrendőrségnél dolgozott 1945. február 24-től, őrnagy 1947. december 29-ig, utána államvédelmi alezredes. Harmincnyolc éves volt, amikor főbe lőtte magát. Még életben volt, amikor a mentők elszállították. Este hatkor a VI. Vilma királyné u. 11/a. sz. alatt a kórházi ágyon hunyt el. 1951. január 2-án tévesen Ákos Pálként anyakönyvezték halálesetét, ezt 1952. január 22-én javították.

PÁLFFY Elek, dr. (Csép, 1889. december 22. – Budapest, 1976. február 5.) ítélőtáblai bíró, 1945. június 21-én letartóztatták. A Budapesti Népbíróság 1946. június 1-jén kétévi, a Népbíróságok Országos Tanácsa 1948. június 15-én háromévi és hathavi fegyházbüntetésre ítélte. Szabadult 1952. április 30-án. A Legfelsőbb Bíróság Elnökségi Tanácsa 1992. november 9-én felmentette a vádak alól.

PÁLFFY György (korábban Oesterreicher) (Temesvár, 1909. szeptember 16. – Budapest, 1949. október 24.) Budapesten, az Árpád Gimnáziumban érettségizett. A Ludovikán avatták hivatásos katonatisztnek, tüzérhadnagynak 1932. augusztus 20-án. Felsőfokú tiszti tanulmányait félbeszakította 1939-ben különböző okokból, így felesége származása miatt is. Az Egyesült Izzóban dolgozott, részt vett és jelentős szerepet játszott a hazai csenevész ellenállási mozgalomban. A világháború európai harcainak lezárulása előtt már beszervezte a szovjet katonai hírszerzés. Ezt követően lett előbb a honi katonai titkosszolgálatnak, mellette utóbb a Határőrségnek is meghatározó vezetője. Munkatársaival együtt kezdeményezte a végül a Kisgazdapárt szétveréséhez vezető, 1946-ban kezdődött letartóztatásokat. A Magyar Testvéri Közösség tagjainak meghurcolásával az őrizetesek kierőszakolt jegyzőkönyvei teremtettek lehetőséget a korabéli büntetőperekre. A budapesti államvédelmisek utóbb kapcsolódtak be ezekbe. A honvédség felügyelőjét, az (1948 februárjától) első miniszterhelyettes altábornagyot azonban 1949. július 5-én letartóztatták. Rákosi ekkor tudta meg, hogy a szovjet illetékeseket miképp szolgálta…

A Budapesti Népbíróság büntetőügyét elkülönítette, azt katonai bíróság elé utalta 1949. szeptember 24-én. A Budapesti Központi Katonai Ügyészség vádat emelt szeptember 26-án, a Budapesti Katonai Törvényszék halálra ítélte 1949. október 10-én, a Katonai Főtörvényszék az ítéletet helybenhagyta október 21-én, kivégezték.

A Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma a perújítási tárgyalás végén, 1955. november 30-án újabb törvénysértést követett el ítéletében, mert a régi vádpontok alól bűncselekmény hiányában, míg az újabbak alól büntethetőséget kizáró ok címén mentette fel (azért, mert kivégezték). A Legfelsőbb Bíróság kihirdette valamennyi vádpont alól felmentését 1963. szeptember 27-én.

PÁLINKÁS György, dr. (Budapest, 1929. augusztus 21. – Budapest, 2004. március 3.) édesapja járásbírósági telekkönyvvezető volt.

Gimnáziumi tanulmányait Vácott kezdte, majd Szentendrén fejezte be. A helyi járásbíróságon alkalmazták az érettségi után, 1948. július 17-től a földreformnál a Szentendrei Járásbíróságnál is dolgozott. 1948 novemberében berendelték az igazságügyi tárca Földhivatali Osztályához betétszerkesztőnek, majd a Budapesti Központi Járásbíróság telekkönyvi hivatalába osztották be. A minisztérium Földhivatali Osztályának 1950 nyarán történt feloszlása után, szeptember 1-jétől áthelyezték a Budapesti Törvényszékhez, illetve a Budapesti Megyei Bírósághoz. Irodai dolgozóként a polgári fellebbezési irodát, majd a Szakszervezetek Társadalombiztosítási Központjának különirodáját vezette. 1951 júliusában a termelőmunkába kívánták küldeni a „152/1950. sz. rendelet alapján", azonban tüdőbajt állapítottak meg nála, ezért maradhatott állásában.

1953. május 21-én jelentkezett a „Lenin Egyetemre" (helyesen: a Lenin Intézetbe). A felsőoktatási tárca személyzetise támogatta felvételi kérelmét. Egy hónappal később azonban azt elutasították. Sorolták az okokat: származása miatt, mert édesapja bírósági segédhivatali tisztviselő volt, munkásmozgalmi tapasztalatai nincsenek, csak 1948 óta szakszervezeti tag, nem vesz részt a rendszeres pártmunkában, továbbá azért sem, mert tüdőbajos, és nem bírná a négynapi rendszeres elfoglaltságot és ezután a tanulást és még melléje az egyéb elfoglaltságokat (tankörök, termelési értekezletek stb.).

Nem állapítható meg, hogy valóban a „Lenin Egyetemre", avagy a Bírói és Államügyészi Akadémiára jelentkezett, mert sikertelen felvételi kérelmének iratai utóbbi dokumentumai között maradtak fenn. Végül esti tagozaton, 1954-ben kezdhette el jogi tanulmányait az Eötvös Loránd Tudományegyetemen. Doktorrá avatták 1959. október 17-én, a bírói vizsgát hetekkel később letette.

Bírósági titkár 1960 januárjától, bíró június 18-tól lett a Miskolci Városi Bíróságon. A megyeszékhelyen a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróságra bírónak nevezték ki 1964 márciusában, majd tanácselnök lett. A Legfelsőbb Bíróságra 1976. január 1-jével nevezték ki, a tanácselnököt 1996. december 15-én, három esztendővel a nyugdíjkorhatár betöltése előtt mentették fel. Az alma mater Büntetőjogi Tanszékén 1982-től, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karán a Bűnügyi Tudományok Intézetében 1996-tól oktatott, címzetes docensként.

PÁLIS Pál (Csanádapáca, 1921. január 1. – Verőcemaros, 1992. január 13.) az elemit 1927-től 1934-ig szülőfalujában végezte. A szabó szakmát sajátította el 1939 és 1946 között, fonodai munkás volt 1946-tól a Goldberger Részvénytársaságnál. Újságíró 1947-től a *Friss Ujság*nál, 1951-től a Magyar Rádiónál munkatárs. A Magyar Rádió Győri Stúdiójának megszervezője 1952-től, a Magyar Dolgozók Pártjának Szervező Bizottsága 1953. március 16-án elfogadta, így lett annak vezetője 1953 és 1957 között, közben levelező hallgatója az Eötvös Loránd Tudományegyetemen a magyar nyelv és irodalom szaknak. Előzetes letartóztatásba helyezték 1957. július 5-én. A Győri Megyei Bíróság 1957. szeptember 12-én halálra, a Legfelsőbb Bíróság 1958. február 11-én életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélte. Szabadult 1961. március 31-én. Az Állami Könyvterjesztő Vállalatnál 1966-ig terjesztő, majd a szobi vasútállomáson raktáros és ellenőr 1987-ig.

PÁLOSI Béla (1937-ig Kestler), dr. (Újpest, 1908. május 25. – Budapest, 1964. január 10.) bíró a Pestvidéki Királyi Törvényszéken, majd Szolnokon. A kezdetektől a Budapesti Népbíróság tanácselnöke 1948. augusztus 10-ig. A köztársasági elnök 1946. december 19-én kúriai bíróvá nevezte ki, esküt tett 1947. január 15-én. Ekkor a Népbíróságok Országos Tanácsához hat hónapra kinevezték tanácselnöknek, ezt meghosszabbították a másodfokú fórum megszűntéig, 1950. március 31-ig. Másnap jelentkezett a Legfelsőbb Bíróságon. A Budapesti Központi Járásbíróságon volt bíró, 1953. június 15-én, alkalmatlanság címén távolították el állásából. Ügyvéd lett. Amikor a Legfelsőbb Bíróságot számos bíró elhagyta 1956–1957 fordulóján, mert nem kívánt ítélkezni az '56-os megtorlás büntetőpereiben, nemet mondott az őt ott helyettük alkalmazni óhajtó elnöknek, dr. Domokos Józsefnek. Miután az ügyvédi tevékenység távol állt tőle, abbahagyta, s öt éven keresztül, haláláig, a Budapesti Építőipari Kisipari Szövetkezet Jogi Irodájának vezetője volt.

PAP István, sándorfalvi, dr. (Marosvásárhely, 1861. augusztus 20. – Budapest, 1952. szeptember 4.) középiskolai tanulmányainak befejezése után jogot tanult. A budapesti egyetemen 1886-ban jogtudorrá avatták. 1886-tól a Marosvásárhelyi Királyi Ítélőtáblánál volt joggyakornok, 1887-től segédfogalmazó – ugyanebben az évben megszerezte az ügyvédi oklevelet –, 1888-tól fogalmazó. 1889-ben kinevezték a Dévai Királyi Törvényszéken törvényszéki bíróvá, majd 1909-ben ugyanott ítélőtáblai bíró lett. 1906-ban beosztották a Magyar Királyi Kúria örökösödési tanácsába bírónak. Kúriai bíró 1919-ben, tanácselnök 1923. május 15-én lett, esküt tett 1923. május 29-én. Nyugállományba vonult 1932. december 31-én.

PAP János (Kaposvár, 1925. december 23. – Budapest, 1994. február 22.) Veszprémben, Keszthelyen és Szegeden végezte – a világháborús megszakítást követően – az elemit, majd a középiskolát. A Magyar Szocialista Munkáspárt Veszprém Megyei Pártbizottságát vezette 1957 novemberétől. Belügyminiszter 1961. szeptember 13. és 1963. december 7., a Minisztertanács elnökhelyettese 1963. december 7. és 1965. június 30. között. Állami tisztségeinek betöltése után tért vissza Veszprémbe, és megyei első titkár volt 1985-ig. Hat cikluson keresztül, 1958 és 1985 között volt országgyűlési képviselő. Előbb beteg feleségét, majd saját magát lőtte agyon.

PAPP János (Nagybaracska, 1922. október 12. – Budapest, 2006. március 30.) földműves, hat elemit végzett, Csátalján a Budai Nagy Antal Termelőszövetkezet tagja, majd Bírói és Államügyészi Akadémiát végzett 1950. november 27-től 1951. december 17-ig. Államügyész 1951. december 19-től a Kaposvári Államügyészségen, akkor tett esküt, 1952. január 2-án kezdte meg szolgálatát. Áthelyezték 1953. január 7-én a Zalaegerszegi Államügyészséghez, állását január 14-én foglalta el. Szeptember 18-tól járási ügyész a Nagykanizsai Járási Ügyészségen, megyei ügyészségi ügyész a Szolnoki Megyei Ügyészségen 1953. december 9-től, december 27-én 1954. január 20-i hatállyal kilépett az ügyészi szervezetből. A Dorogi Szénbányáknál helyezkedett el, vájárként vonult nyugállományba.

PAPP Kálmán (Sopron, 1886. február 28. – Győr, 1966. július 28.) római katolikus pappá 1908-ban szentelték. Soproni plébános és kanonok 1925-től. Boldog báró altorjai Apor Vilmos püspök megyéspüspök utóda 1946. május 3-tól Győrött.

PAPP Péter, dr. (Nagykálló, 1888. november 4. – Budapest, 1957. május 23.) édesapja fogházőr volt.

1918. november és 1948. február 1. között a Magyarországi Szociáldemokrata Pártnak, utána a Magyar Kommunista Pártnak és jogutódainak volt a tagja. A kormányzó 1942. december 31-jétől kúriai bíróvá nevezte ki, esküt tett 1943. január 20-án. A „vegyes polgári perek tanácsának" lett a bírója 1944 végén, a Magyar Királyi Kúria egy részének Sopronba kitelepítését követően. Igazolták 1945-ben. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1949. szeptember 27-én a Legfelsőbb Bíróság tanácsvezető bírójának nevezte ki, fogadalmat tett az október 15-én tartott teljes ülésen. Hozzájárulással kilépett 1953. augusztus 15-én.

PAPP Simon, dr. (Kapnikbánya, 1886. február 14. – Budapest, 1970. július 27.) geológus, egyetemi tanár, a Magyar–Amerikai Olajipari Részvénytársaság vezérigazgatója. Letartóztatták 1948. augusztus 12-én, a Budapesti Népbíróság 1948. december 9-én halálra, a Népbíróságok Országos Tanácsa 1949. január 20-án életfogytig tartó fegyházbüntetésre ítélte. Szabadult 1955. június 4-én. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1960. május 10-én a tízévi hivatal- és politikai jogvesztés mellékbüntetés hátralévő részét elengedte, „egyben a vele szemben hozott büntető ítélethez fűződő hátrányok alól kegyelemből mentesítette". Ítéletei az 1990. évi XXVI., a második semmisségi törvény hatálya alá tartoznak.

PAPP Zoltán, dr. (Körmend, 1921. január 21. – ?, 2009. július 6.) a Bírói és Államügyészi Akadémia második tanfolyamán az iskolavezetőség tagja és szemináriumvezető volt. Onnan áthelyezték a Magyar Munkásmozgalmi Intézethez. Ügyvéd volt a Pest Megyei Ügyvédi Kamaránál nyugdíjazásakor.

PASKA Elemér (Bácsföldvár, 1934. november 25. – Mohács, 2001. március 30.) gépész (szakaszvezető), 1958. július 24-én letartóztatták. A Budapesti Katonai Bíróság különtanácsa 1958. augusztus 14-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumának különtanácsa 1958. november 13-án egyaránt halálra ítélte. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1958. december 15-én, kegyelemből életfogytig tartó börtönbüntetésre enyhítette ítéletét. Szabadult 1969. december 12-én, visszatért a büntetőintézetbe december 15-én, végleg szabadlábra helyezték 1970. március 25-én. Ítéleteit a Budapesti Katonai Bíróság 1990. május 4-én semmissé nyilvánította. Asztalosként vonult nyugállományba egy Bútoripari Részvénytársaságtól.

PAULAY Gyula, dr. (Eperjes, 1889. január 21. – Kistarcsa, 1952. december 4.) jogtudor 1912-től, ügyvédjelölt 1910. január 2. és 1912. november 10., valamint 1913. október 1. és 1917. november 10. között. A Temesvári Királyi Járásbíróság lett volna az első munkahelye 1917-ben, de hadszolgálata miatt ott nem tehetett esküt. A Budapesti Királyi Törvényszék jogelődjéhez osztották be ideiglenesen 1920-ban, esküt tett augusztus 26-án. Az egységes bírói s ügyvédi vizsgát letette 1922. május 15-én. A kormányzó bíróvá nevezte ki 1923. május 15-én a Budapesti Királyi Büntetőtörvényszékhez, esküt tett június 4-én. Felmentették 1935. március 5-én, berendelték az igazságügyi tárcához. Ez idő alatt a kormányzó kinevezte ítélőtáblai bírónak 1936. június 30-i hatállyal Budapestre, esküt tett július 10-én. Kúriai elnöki tanácsos lett 1937. december 21-én, esküt tett 1938. január 3-án. A kormányzó kúriai bíróvá nevezte ki 1940. április 24-én, elnöki tanácsossága megszűnt május 8-án. Esküt tett május 9-én.

Igazolták 1945. június 3-án. Letartóztatták 1945. október 2-án – és miként dr. Ferencz Tibor* népügyész aznap előzetesen ítélkezve erről tájékoztatott – a kommunisták „törvénytelen kivégzése" miatt (vele szemben is) indított büntetőeljárásban. 1946. június 1-jén a Budapesti Népbíróság kétévi fegyházbüntetésre ítélte. Június 15-én a kúriai elnök állásától ideiglenesen felfüggesztette, erről értesítette az Országos Legfőbb Fegyelmi Bíróságot. E fórum az elsőfokú ítélet meghozatala után az állásától felfüggesztett dr. Paulay ügyében is egyetértett ezzel a kúriai elnöki határozattal, miként dr. Méhes esetében is tette, hasonló indoklással. Miután „B"-listára helyezték, dr. Paulay illetményét megszüntették 1946. november 30-tól. A Népbíróságok Országos Tanácsa 1948. június 15-én háromévi és hathavi fegyházbüntetésre marasztalta el. Nem szabadult 1951. május 12-én, mert Vácról, a fegyházból azonnal Kistarcsára vitték, ahol internálták. Feleségét 1951-ben kitelepítették a fővárosból Heves megyébe. Utoljára írott levelét 1952. december 21-én kézbesítették feleségének. A Legfőbb Ügyészség 1954. február 8-án közölte az özveggyel, hogy férje „eltemetési helye a rákoskeresztúri temető". A Legfelsőbb Bíróság Elnökségi Tanácsa 1992. november 9-én felmentette a vádak alól.

PAZÁR Zoltán, dr. (Jolsva, 1865. december 24. – Budapest, 1958. október 21.) jogi tanulmányainak befejezése után 1887-től a Budapesti Királyi Törvényszéken joggyakornok. 1890-től jogtudor. Besztercebányán, Miskolcon, Korponán, Nyitrán és Pozsonyban ítélkezett. Kúriai bíró 1918. június 1-jétől, a III. büntetőtanács ítéletszerkesztő bírója. Nyugállományba vonult 1936. január 31-én. Fiával és menyével együtt 1951-ben kitelepítették a fővárosból Békés megyébe.

PECHÁNY Aladár, dr. (Pozsony, 1894. március 20. – Törökbálint, 1973. szeptember 22.) Budapesten érettségizett, majd jogi tanulmányokat folytatott, és megszerezte az egységes bírói és ügyvédi oklevelet. Igazságügyi szolgálatát 1918-ban kezdte, előbb Trencsénben, majd Budapesten volt joggyakornok. 1919 augusztusát követően előbb elnöki titkár volt a Budapesti Királyi Ügyészségen, 1926-tól törvényszéki, 1936-tól ítélőtáblai, 1942. június 30-tól kúriai bíró, esküt tett 1942. július 14-én. 1922-től volt a kormányzó Kabinetirodájában a kegyelmi ügyek előadója, utóbb az igazságügyi tárcához rendelték be. Dr. Zolnay Kálmán 1946. február 12-én a Magyar Kommunista Párt legfőbb informátoraként jelentett róla a pártközpontba. Arról tájékoztatott, hogy a „kúriai bírót, aki 20 éven át Horthy mellett bizalmas beosztásban működött, majd Szálasiékkal együtt Németországba kiment, és onnan visszatérve egy nem illetékes igazolóbizottság simán leigazolta, a közelmúltban berendelték az Igazságügyminisztériumba, egy kommunista elvtársunk megüresedett helyére. A szakszervezet minden tiltakozását elutasította az igazságügyminiszter." Nyugállományba vonult 1948. december 31-én.

PÉNTEK Károly, dr. (Tapolca, 1921. március 9. – Budapest, 1980. szeptember 1.) kereskedőtanonc Tapolcán Kaszás Sándornál 1937. szeptember 1-jétől 1940. február 1-jéig, majd segédmunkás a helybéli repülőgépjavító műhelyben 1941. november 1-jéig, raktáros Debrecenben 1942. október 1-jéig. Katona 1942. október 4. és 1944. október 2. között. A politikai rendőrségen Debrecenben 1944. december 1-jétől, majd Nyíregyházán 1950. május 8-tól 1951. december 27-ig szolgált, végül főhadnagyként. Az Államvédelmi Hatóság iskolázta be a Bírói és Államügyészi Akadémia harmadik tanfolyamára, 1952. február 15. és 1953. április 11. között végezte el. Egyetemi diplomát 1958-ban szerzett.

Államügyésznek kinevezve 1953. április 10-én, a Nyíregyházi Járási–Városi Ügyészséget vezette 1953. május 12-től 1954. március 22-ig. Megyei ügyész (kinevezve március 1-jén) 1954. március 22-től a Veszprém Megyei Ügyészségen. 1975. május 1-jétől helyezték át megyei főügyészi beosztásából osztályvezető-helyettes ügyésznek a Legfőbb Ügyészségre, 1976. május 16-tól a Titkárságon, 1977. augusztus 21-től a Pénzügyi Főosztályon dolgozott. Nyugállományba vonult 1978. december 31-i hatállyal.

A kádári megtorlás során előzetes letartóztatásba helyezte 1957. január 3-án az utóbb kivégzett ifjabb Császár József édesapját, akit felmentettek a vádak alól.

PERNECZKY Béla, dr. (Budapest, 1903. április 3. – Budapest, 1993. április 26.) jogász végzettséget szerzett, a Földművelésügyi Minisztériumban volt osztályfőnök. Letartóztatták 1948. augusztus 12-én. A Budapesti Népbíróság 1948. október 29-én, a Népbíróságok Országos Tanácsa 1949. április 27-én egyaránt életfogytig tartó fegyházbüntetésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1990. február 12-én felmentette a vádak alól.

PESTI János (1919. július 15. – Budapest, 1994. augusztus 24.) édesapja földmunkás volt. A hat elemi elvégzését követően vas- és fémesztergályos. A kommunista ifjúsági mozgalom kispesti titkáraként tartóztatták le, hathavi fogházbüntetésre ítélték. 1937-től előbb a Ganz Villamosságinál, majd 1938 és 1940 között a Telefongyár Részvénytársaságnál dolgozott. Sorkatona volt 1940 és 1943 között, utána az Első Magyar Gazdasági Gépgyárnál helyezkedett el 1944. novemberig. Bujkált, és Kecskemét környékén a már a Vörös Hadsereg uralta területen egy kórház vezetésében tevékenykedett.

Péter Gábor 1945. február 22-án kérelmezte a szovjet illetékeseknél leszerelését, 1945. március 5-től dolgozott a titkosrendőrségnél, onnan helyezték az Igazságügyminisztérium Börtönügyi Főosztályára vezetőnek. Az volt 1949 őszén is, amikor a Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1949. október 12-én elfogadta – Farkas Mihály személyi javaslataival együtt tett előterjesztését követően – a fegyházakban uralkodó állapotokat feltáró öttagú bizottság egyik tagjának dr. Ries István, Kajli József*, Szabó Piroska* és dr. Zöld Sándor mellett.

A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága a bizottságnak dr. Ries által előterjesztett jelentését 1949. december 14-én módosításokkal fogadta el. Többek között azzal, hogy az összes büntetőintézetben, a közönséges bűnözőknél is, sokkal szigorúbb rezsimet kell bevezetni, az Államvédelmi Hatóság kezelésébe kerül a váci fegyház, ahová a legsúlyosabb politikai bűnösök helyezendők, kisebb intézetet kell létesíteni a büntetés alatt álló specialisták részére, ahol dolgozhatnak, ezek lettek az ún. mérnöki irodák, elsőként Vácott. Dr. Ries újabb, 1950. március 25-i, Titkársághoz küldött jelentésében az igazságügyi tárca őrizetében lévő legsúlyosabb ítéletmértékkel sújtott nem politikai elmaraszaltak április 1-jéig Szegedre történő összpontosítását is tudatta.

Pestit a Magyar Dolgozók Pártja Központi Ellenőrző Bizottságának határozata értelmében le kellett váltani, helyébe a Titkárság elfogadta 1950. december 13-án Szabó Károlyt*. A Telefongyár Személyzeti és Munkaügyi Főosztályáról vonult nyugállományba. Nyugdíját a Munkaügyi Minisztérium állapította meg.

PÉTER Gábor (1945-ig Eisenberger Benjamin, egyes iratokon [...] Benő) (Újfehértó, 1906. május 14. – Budapest, 1993. január 23.) szabósegéd, illegális kommunista párttag volt 1931 szeptemberének második hetétől. A budapesti politikai rendőrség vezetője lett 1945 januárjában, 1945. november 15-től rendőrvezérőrnagy, majd végül az Államvédelmi Hatóság parancsnoka. A Moszkvából hazatért Rákosival a benne fanatikusan megbízó, természetes ésszel megáldott és jó politikai tájékozottsággal rendelkező Péter a legszorosabb kapcsolatban volt, kezdve a háborús és népellenes bűnökkel gyanúsítottakkal szemben indított nyomozásoktól. A főtitkár „minden utasítását kritika nélkül vakon végrehajtotta". Egészen 1949 nyaráig, amikor először támadtak kételyei, jelesül a Rajk–Brankov-ügyhöz Szűcs Ernő és Belkin által kifundált „paksi találkozó" miatt. Hónapokkal korábban azonban az esztergomi érsekről és társairól az egyházi alosztályon készült különböző, eltérő terjedelmű összeállításokat, majd a letartóztatások után a kihallgatási jegyzőkönyveket készséggel továbbította Rákosihoz. És fordítva, hozta tőle a beosztottaknak közvetlen feladatokat kijelölő kicsinyke cetliket, „a sajtcédulákat". Vezetőivel, sem a főtitkárral, sem Kádárral nem volt konfliktusa, nem úgy, mint korábban Rajkkal. A parancsaikkal egyetértett, azokat végrehajttatta apparátusával az esztergomi érsek és társai büntetőügyének „vizsgálatakor". Engedelmeskedve a pártvezetésnek, követelte a beismerő vallomásokat a prímás esetében is. Az őrizetesekkel gyakorta beszélt, nyugtatta és folyamatosan becsapta őket, „a négy elemit végzett szabólegény" monológját adta elő demagóg módon.

Rákosi a Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottságának 1950. november 10-én tartott ülésén, napirend előtt bejelentette, a jelenvoltak pedig elfogadták, hogy „részt vegyen a PB ülésein".

A vele másfél évnél is többet azonos zárkában töltött dr. Décsi szerint Péternek „két jellemző tulajdonsága volt. Roppant logikus észjárása, de fegyelmezetlen a gondolkodása, mint autodidaktának abban, hogy a premisszákat nem vizsgálja meg kellően. Felállít olyan feltevéseket, amelyeket csak ő talált ki és el vannak szakadva a világtól, abban azonban megdönthetetlen, pontos, precíz, erős épületet épít fel. [...] A családja terhelt. Ő skizoid. Az abszolút rendes és az abszolút ocsmány között, átmenet nélkül egy éjszaka alatt nála bekövetkezett." Mérhetetlen párthűség jellemezte, az illegális mozgalomból hozott fegyelem mélységesen áthatotta, „alapszabály, hogy előbb végrehajtani a párt utasításait, azután lehet gondolkodni, ellenvéleményt formálni". Rákosi utasításait pedig kritikátlanul ő közvetítette 1949 nyaráig. Volt, akinek verését ő parancsolta meg, volt, amikor a diktátor utasításait végeztette el kegyetlenkedő munkatársaival 1949 előtt és után is.

A Moszkvában 1951. október 28-án letartóztatott Belkin altábornagy által tett egyik, Pétert is terhelő vallomást 1952. december 25-én Sztálin asztalára tette a belügyminiszter egyik helyettese. Megszületett a döntés arról, hogy rögvest tájékoztatják Rákosit, aki ezt követően tegye meg a szükséges intézkedést. Mihail Szaveljevics Ivanov, az ÁVH-hoz 1951. november 5. és 1953. július 20. között vezényelt állambiztonsági főtanácsadó Budapestre repült, megmutatta 1953. január 2-án Rákosinak a vallomást, majd azzal visszarepült a szovjet fővárosba. Másnap a Szuhakállóban történt bányavízbetörésről neki jelentő Pétert a főtitkár hálószobájában őrizetbe vétette, a függöny mögött tartózkodó Farkas Mihály jelenlétében. A Budapesti Hadbíróság 1953. december 24-én, a Katonai Felsőbíróság 1954. január 15-én egyaránt életfogytig tartó börtönbüntetésre ítélte. A Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottsága 1955. június 2-án határozott arról, hogy „a törvényes formák betartásával perújrafelvételt kell elrendelni [...] ügyében, miután olyan adatok merültek fel, amelyek eddig nem voltak ismeretesek". Elrendelték, és a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumának egyik tanácsa a perújítási tárgyalás végén kihirdetett ítéletében, 1957. június 15-én tizennégy évi börtönbüntetésre ítélte. Egyéni kegyelemmel szabadult 1959. január 10-én. A könyvtári alkalmazott nevét felsorolták 1962 augusztusában azok között a törvénysértést elkövetők között, akik már nem dolgoztak a Belügyminisztériumban, elbocsátották őket, vagy nyugállományba kerültek. A Ruhaipari Központ szakszervezeti könyvtárából 1965 tavaszán, a korhatár betöltése előtt vonulhatott nyugdíjba.

PÉTER Gáborné (Simon Jolán) (Pécel, 1907. május 5. – Budapest, 2000. augusztus 17.) tisztviselő, a Magyar Dolgozók Pártja Titkársága határozatával 1949. szeptember 24-től Rákosi titkárnője, majd a Magyar Dolgozók Pártja Titkársága számára készült 1951. március 21-i előterjesztés aznapi elfogadását követően a Központi Vezetőség Irodájának vezetője. A Titkárság 1952. november 12-én elfogadta a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Párt- és Tömegszervezetek Osztályának javaslatát arra nézve, hogy a Központi Vezetőség Irodájának helyettes vezetője legyen. Hátterét képezte Rákosi újabb, immár miniszterelnöki funkciója is, amellyel feladatainak bővülése járt, ezért a Központi Vezetőség Irodájánál némiképp csökkentették azokat. Letartóztatták 1953. január 2-án, még Szuhakállóban lévő férje tudta nélkül. A Budapesti Hadbíróság a Péterrel és társaival szemben indított büntetőügy 16. rendű vádlottjaként – jogerős ítélettel – kétévi és hathavi börtönbüntetésre ítélte 1953. december 24-én. Büntetése az 1953. évi 11. tvr. alapján egyévi és nyolchavi börtönbüntetésre csökkent. Szabadult 1954. szeptember 3-án. A legfőbb ügyész perújítást rendelt el 1956. július 30-án, a Legfelsőbb Bíróság felmentette a vádak alól 1956. szeptember 19-én. Aczél György 1967. augusztus 1-jén tájékoztatta a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottságát a vele folytatott beszélgetésről. Hozzájárult ahhoz, hogy a Fővárosi Ingatlankezelő Vállalattal tárgyaljon lakásügyük rendezéséről. Ennek nyomán kapták meg a XI. Fraknó utcai bérlakást. A házaspárnak Zinner Tiborral közölt emlékei szerint Aczél virágcsokorral kereste fel őket beköltözésük után.

PÉTER János (Alsónyék, 1910. október 28. – Budapest, 1999. február 26.) Budapesten vette át református lelkészi oklevelét 1935-ben, a fővárosban a Bethesda Kórházban tevékenykedett. 1945-től külügyi szolgálatban dolgozott, részt vett a párizsi békekonferencián. Tildy Zoltán*, majd Szakasits Árpád köztársasági elnökök titkárságának élén állt. A Magyar Dolgozók Pártjának titkos tagja 1948-tól. A Tiszántúli Református Egyház püspöke volt 1949. december 15. és 1956. október 31. között, amikor lemondott. Egyháza élén tudomásul vette a megszorító, a vallásos életét szinte ellehetetlenítő kormányzati intézkedéseket, a szervezeti változtatásokkal szemben nem tiltakozott, mi több, végrehajtotta azokat. Nem ment vissza Debrecenbe, noha hívták.

1956. december végétől a Kulturális Kapcsolatok Intézeténél előbb kormánymegbízott, majd rövidesen elnök lett. A külügyi tárcához azonban örömmel tért vissza 1958. február 19-től, előbb a tárcavezető első helyettese, majd 1961. szeptember 13. és 1973. december 14. között külügyminiszter volt. Ez idő alatt hagyta el menedékét, az Amerikai Egyesült Államok budapesti nagykövetségét Mindszenty bíboros, távozva előbb a Vatikánba, majd onnan Bécsbe. Országgyűlési képviselő volt 1953 és 1990 között. A Magyar Szocialista Munkáspárt tagja hivatalosan 1961-től lett, a Központi Bizottság tagja volt 1966 és 1988 között.

PETŐ László (korábban Richtmann) (Budapest, 1914. április 12. – Budapest, 2001. június 11.) mind dr. Bauer Miklós, mind felesége, „Jucó" (Schönberg Judit [1980. június 16-i önéletrajz kiegészítésében]), mind Péter Gábor és neje, Simon Jolán megerősítették, hogy „Pető Laci és felesége, [Lantos] Kati" 1945. január 24-én a budapesti titkosrendőrség tizenegy alapítója közé tartoztak. Kinevezésüket Kádár János, a fővárosi államrendőrség főkapitányának helyettese írta alá.

A varrónő Lantos Katalin 1946-ban rendőr-főhadnagy volt. Férje 1945 és 1951 között dolgozott a titkosrendőrségnél, végül államvédelmi őrnagy, a Határőrség tisztje, egyúttal személyzetis. A külügyi tárca Futárosztályához távozott 1952-ben. A Péter Gáborral és társaival szemben indított „vizsgálatkor" polgári állományba helyezték. (Egyes, általam nem ellenőrzött adatok szerint utóbb visszavették a belügyi állományba, alezredesnek.) Az 1956-os forradalom és szabadságharc leverését követően a Munkásőrség állományában szolgált rajparancsnokként, 1958. március 27-én kapta meg a Munkás-Paraszt Hatalomért Emlékérmet. A Masped osztályvezetőjeként vonult nyugállományba.

PFEIFFER Zoltán, dr. (Budapest, 1900. augusztus 15. – New York, 1981. augusztus 16.) jogi diplomát 1923-ban szerzett a budapesti tudományegyetemen. Az egységes bírói és ügyvédi vizsgát 1928-ban tette le, majd ügyvédként működött. 1931-ben belépett a kisgazdapártba, 1936-tól pártügyész, később főügyész. Részt vett a Magyar Front megalakításában.

1945. áprilistól az Ideiglenes Nemzetgyűlés, októbertől a fővárosi törvényhatósági bizottság, novembertől a nemzetgyűlés képviselője. Igazságügyi államtitkár 1945. novembertől 1946. december 31-ig. A Budapesti Államvédelmi Osztály kísérletet tett arra, hogy koholjon egy Almásy [Pál]* – dr. Pfeiffer-ügyet is 1947 tavaszán, a büntetőeljárást végül ejtették. Alapítója 1947 augusztusában a Magyar Függetlenségi Pártnak, az *Ellenzék* című pártlap főszerkesztője.

1947. augusztus 31-én országgyűlési képviselővé választották. Mentelmi jogának felfüggesztését kérték egy büntetőügyben igazságügyi államtitkárként tanúsított segítőkészsége miatt. Nem várta meg letartóztatását, hanem november 4-én családjával együtt elmenekült az országból. Pártja képviselőinek mandátumát a dr. Major Ákos vezette Választási Bíróság megsemmisítette november 20-án. Távollétében, 1947. november 21-én megfosztották magyar állampolgárságától. Az *Amerikai Magyar Népszava* főszerkesztője 1948-ban, Független Magyarország címmel 1950 és 1960 között egy önálló rovat vezetője volt. A Magyar Nemzeti Bizottmánynak 1949-től, a Végrehajtó Bizottságának 1950-től tagja, a Magyar Bizottságban pedig 1958-tól folytatta tevékenységét.

PINCZÉS István, dr. (Mezőkeresztes, 1924. január 25. – Budapest, 2008. december 4.) Csepelen, a Weiss Manfréd Acél- és Fémművek Részvénytársaságnál 1939. szeptember 6. és 1942. szeptember 15. között volt lakatostanonc. 1942. szeptember és 1944 között a Dunai Repülőgépgyár Részvénytársaságnál, majd ismét korábbi munkahelyén (amelynek nevét 1950-ben Rákosi Mátyás Vas- és Fémművekre változtatták) dolgozott lakatosként 1952. februárig.

1945-től a Magyar Kommunista Pártnak, 1951-től a Magyar Dolgozók Pártjának lett a tagja. Az 1951. május 2. és 1951. augusztus 1. között végzett tartalékos tüzértiszti tanfolyam végén avatták alhadnaggyá. A Bírói és Államügyészi Akadémia harmadik tanfolyamát 1952. február 15. és 1953. április 11., utána 1953. május 4. és július 4. között a hadbírói tanfolyamot végezte el. 1953. július 4. és december 31. között a honvédelmi tárca Miniszteri Irodán fegyelmi előadó (1953. július 6-tól főhadnagyként).

Segédtiszt 1953. december 31. és 1955. február 14. között a Katonai Felsőbíróságon, majd hadbíró 1955. február 14. és június 23. között a Budapesti Katonai Bíróságon, majd egy meg nem nevezett helyen 1955. június 23. és 1957. március 4. között.

1956. november végén „részt vett a katonai bírói szerven belül az MSZMP megszervezésében". A kádári megtorlás során elsőnek tárgyalta a statáriális büntetőügyeket. Ennek során Miskolcon hirdette ki az első két halálos ítéletet december 15-én, ebből az egyiket végre is hajtották a lőtéren, ott személyesen intézkedett. A Győri Katonai Bíróságon 1957. március 4. és 1959. május 15. között ítélőbíróként és elnökhelyettesként, 1957. április 1-jétől századosként szolgált. Az Eötvös Loránd Tudományegyetemen 1959. március 14-én avatták. 1959. május 15-től a Budapesti Katonai Bíróságra helyezték hadbírónak.

1959. július 3-án egy „szolgálati útról visszatérőben a vele együtt utazó katonai ügyésszel együtt [...] italoztak, polgári személyeket bántalmaztak", július 31-i hatállyal ítélőbírói beosztásából felmentették, augusztus 15-én tartalékállományba helyezték, a pártból is kizárták.

A Közért Vállalatnál 1959. augusztus–szeptemberben lakatosként, a Budapesti Helyőrség-parancsnokságon 1959. szeptembertől jogtanácsosként dolgozott. 1961. szeptemberben visszavették a pártba, 1963. májusban korábbi rendfokozatával a hivatásos tiszti állományba is. 1963. május 15. és október 1. között a honvédelmi tárca Pénzügyi Csoportfőnökségen munkaügyi jogi főtiszt, 1963. október 1. és 1965. augusztus 1. között a Pénzügyi Szolgálat Főnökség Jogi Alosztályán jogi főtiszt, 1965. augusztus 3. és 1972. június 1. között alosztályvezető volt. 1965. december 31-én őrnaggyá, 1969. november 7-én alezredessé léptették elő. 1972. június 1-jétől 1980. december 1-jén történt nyugállományba vonulásáig a tárca Jogi és Igazgatási Főosztály Jogi Képviseleti Osztály Magyar–Szovjet Vegyes Bizottságán szolgált mint a magyar tagozat titkárságvezetője, később mint főtiszt.

A kádári megtorlás során tíz halálos ítéletet hirdetett ki, közülük Soltész József, Jakab András, Hullár Gábor, Bóna Zsigmond, Katona Sándor és ifjabb Császár József vádlottakat kivégezték, Nagy András, Rudas András, Héder Géza, Szutter János ítéletét szabadságvesztés-büntetésre enyhítették. Az elsőfokú büntetőeljárásban két általa nem halálos ítélettel sújtott vádlottat – Kocsis Sándor és Berta József – másodfokon halálra ítélték és kivégezték.

PINTÉR Jenő, dr. (Nagypeterd, 1884. június 30. – ?) a Pécsi Püspöki Joglíceum hallgatójaként fejezte be tanulmányait 1906. október 13-án. A gyakorlati bírói vizsgát letette 1910. október 17-én. Igazságügyi szolgálatát díjtalan gyakornokként a Pécsi Királyi Járásbíróságon 1906. június 17-én kezdte. Járásbíró a Dárdai Királyi Járásbíróságon 1914. április 15-től, királyi ügyész a Pécsi Királyi Ügyészségen 1918. január 28-tól. Bíró a Pécsi Királyi Ítélőtáblán 1926. szeptember 18-tól, a Magyar Királyi Kúrián 1938. május 31-től. Esküt tett 1938. július 1-jén. Nyugállományba vonult 1945. augusztus 31-én. Miért?

Az Igazságügyi Igazolóbizottság elmarasztaló határozata 1945. május 19-én született. Állásától megfosztotta, s „egyben a fennforogni látszó bűncselekmények elbírálása végett az iratokat a Budapesti Népbírósághoz áttenni" rendelte. Az elmarasztalás azon alapult, hogy „az erősen németbarát" bíró sérelmezte, hogy „a zsidóság nem minden tagja viseli a sárga csillagot", nyilas újságot olvasott, és kijelentette, hogy „a németeknek mindent oda kell adni, mert csak így menekülhetünk meg a rohadt oroszoktól". És így tovább...

Fellebbezett, és a Budapesti Népbíróság Igazolásfellebbezési Tanácsa, megváltoztatva az igazolóbizottsági határozatot – az abban foglaltakat valónak fogadta el, kivéve dr. Pintérnek az oroszokra vonatkozó mondatát (mert az a bejelentő bosszújából fakadt), és a kúriai bíró nyugdíjazását rendelte el július 17-én.

PINTÉR Sándorné (?, 1921 – ?) a Magyar Kommunista Pártnak 1945-től lett tagja, egyéves pártiskolát végzett 1950-ben. Munkáscsaládból származott, négy polgárit végzett, közigazgatási érettségit tett. 1937 és 1940 között üzemekben dolgozott és alkalmi munkákat vállalt. Az Egyesült Izzóban 1940 és 1948 között volt munkavállaló. Az újpesti elöljáróságon volt népjóléti tanácsos, osztályvezető. A pártiskola elvégzése után a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének Adminisztratív Osztályára került, a Közigazgatási Alosztály vezetője lett, és volt 1955 januárjában is, akkor az alosztály elnevezése igazgatási volt.

Férje szervezett munkás, tímársegéd volt, aki 1944-ben megszökött katonaként alakulatától, a világháborús események közepette vesztette életét.

PIRI Gábor, dr. (Sopron, 1905. augusztus 5. – Budapest, 1979. december 7.) 1933. szeptember 1-jétől hadbíró, 1941. május 1-jétől százados. Nyugállományba helyezték 1944. március 1-jén politikai magatartása miatt. Miként utóbb írta, a „hivatalból való nyugállományba helyezésem azért történt, mert a Vkf. bíróságnál kifejtett működésem az akkori elgondolásoknak és célkitűzéseknek nem felelt meg, a felszabadulás után tényleges állományba visszavétettem".

Az említett időszak alatt 1940. augusztus 1. és 1942. augusztus 1. között a Budapesti Királyi Honvédtörvényszéken tárgyalásvezető, közben 1941. október 7-től 1942. június 10-ig hadműveleti területen Vinicán, Berdicsevben a 21. hadosztály bíróságvezetője volt. 1943 decemberéig a Honvéd Vezérkar Főnöke Bíróságánál tárgyalásvezető, utána ismét, 1944. március 1-jéig a Budapesti Királyi Honvédtörvényszéken tárgyalásvezető. 1944. október 27. és november 2. között ugyan a Budapesti Királyi Honvédtörvényszéken teljesített szolgálatot, de állományba nem vették. 1944. november 30-án újra bevonult a Honvédtörvényszékhez, de beteget jelentett, december 12-én kórházba ment, 30-tól 1945. február 22-ig a lakásán tartózkodott. Hamarosan újra elkezdődött a szolgálata.

A Budapesti Nemzeti Bizottság 1945. február 18-án megválasztotta a Budapesti Népbíróság egyik tanácselnökének, 1945. március 5-én letette az esküt, állományba azonban csak július 1-jétől vették. Április 10-től hadbíró őrnagy, 1946. november 1-jétől hadbíró ezredes lett. A demokratikus honvédségnél, a katonai törvényszéknél augusztus 13-án jelentkezett. 1946-ban demokratikus magatartását kipróbáltan kiválónak, a szolgálatra rátermettségét kiválónak, szorgalmát igen jónak, fegyelmezettségét igen jónak, szakképzettségét kiválónak minősítették. Major Ákos jellemezte is: „15 éve ismerem mint meggyőződéses demokratát. Az illegális mozgalom több prominens tagját a Vkf. bíróságnál bírói székben megmentette. A népbíróságon 1945 februárjában önként jelentkezett. Itteni működése – bár a sajtóban támadások érték – szakszempontból kifogástalan." Ennek ellenére 1946-ban saját kérelmére szolgálaton kívüli viszonyba helyezték. Mi több, 1946. augusztus 25-én végelbánás alá vonták, a tényleges szolgáltból elbocsájtották, nyugdíjazták. Nélkülözhetőnek minősítette a bizottság annak ellenére, hogy a honvédelmi miniszter javasolta a szolgálatban való megtartását.

Ezt követően a miniszterek tanácsa 1946. október 16-án elfogadta dr. Ries István előterjesztését arról, hogy dr. Pirit ítélőtáblai bíróvá nevezzék ki. 1948. január 5-én ismételten igazoltnak minősítették, 1949-ben áthelyezték a Budapesti Büntetőtörvényszékről a Budapesti Ítélőtáblához. A 3. kiegészítő parancsnokság állományába helyezték 1950. január 31-i hatállyal. 1951. május 19-én őrizetbe vették Kádár János és társai büntetőügyével, az abban az idő tájt, 1951. április 20-tól őrizetes Kállai Gyulával meglévő „ismeretsége" miatt. A kommunista politikust ugyanis a Honvéd Vezérkar Főnöke Bíróságának egyik tanácsával 1942. október 20-át követően bizonyítékok hiányában felmentette. Az erőszak ellenére sem

vállalta azonban el, hogy Kállait terhelje vallomásával. Arról kellett volna vallania, hogy azért mentette fel őt, mert besúgó volt. Nem akárhol, hanem Kistarcsán tartották fogva. Közben, „távollétében" a „hosszú kések éjszakája" után, 1953. június 15-ével eltávolították a bírói karból. Vádat emeltek vele szemben. A Budapesti Megyei Bíróság 1954. január 13-án felmentette. Utóbb ügyvéd lehetett, majd nyugdíjasként portás is.

PIROS László (Újkígyós, 1917. május 10. – Szeged, 2006. január 17.) hat elemit végzett, húsipari munkás.1930 és 1934 között Magyarbánhegyesen hentes- és mészárostanonc. 1935-ben szülőfalujában, 1936 és 1939 között a budapesti Zeidl-gyárban dolgozott hentessegédként. Katona 1939 és 1941 között, decemberben szerelt le. Utána Veszprémben Faller József hentesnél dolgozott. 1942 októberében ismét behívták katonai szolgálatra, a keleti fronton hadifogságba esett 1943 elején. Hat hónapos antifasiszta iskolát végzett ősztől, 1944 közepén Kijevben hallgató a partizániskolán, nem vetették be. Ősszel Kárpát-Ukrajnában, Zsukovo községben a Vörös Hadsereg parancsnokságán teljesített szolgálatot.

1945 januártól lett Debrecenben a politikai rendőrségen a nyomozócsoport vezetőhelyettese. A Szakszervezeti Tanács titkára 1945. februártól, főtitkárhelyettese decembertől. Államvédelmi vezérőrnagyként az Államvédelmi Hatóság IV. Főosztályának élén a Határőrség és a Belső Karhatalom parancsnoka 1950. október 24-től. Az államvédelem vezetője, a belügyminiszter első helyetteseként, 1953. január 4-től július 4-ig. A Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottsága 1953. július 9-én elfogadta Gerő belügyminiszter javaslatát. Előbb a belügyi tárca vezetőjének első helyettese, majd belügyminiszter volt 1954. július 5. és 1956. október 24. között. A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Politikai Bizottságának kétszer volt póttagja: 1950. május 31. és 1953. június 28., valamint 1955. április 14. és 1956. október 24. között.

Moszkvába menekült 1956. október 28-án, a szovjet hadvezetés visszaszállította november 4. után Magyarországra, de a Kádárral folytatott beszélgetés után ismét Moszkvába távozott feleségéhez és négy gyermekéhez, ahonnan 1958 augusztusában térhetett haza. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottsága 1960. augusztus 16-án helyeselte, hogy a Csongrád Megyei Pártbizottság – belátása szerint – társadalmi munkával bízza meg.

Előbb a Szegedi Szalámigyár főmérnöke, majd igazgatója lett. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Ellenőrző Bizottsága 1962. októberben szigorú megrovásban részesítette, pártbüntetését törölte 1965. október közepén. A Magyar Szocialista Munkáspárt Titkársága 1962. október 15-én ugyanakkor arról határozott, hogy közölni lehet a Csongrád Megyei Pártbizottsággal, miszerint nem látnak kizáró okot arra, hogy megválasszák a Szegedi Városi Pártbizottság tagjának. Honatya volt 1945 és 1957 között.

PIROS Sándor, dr. (Debrecen, 1924. július 23. – Zalaegerszeg, 1985. július 9.) az elemi, a polgári, végül az ipari iskolát szülővárosában végezte, ezt követően lett szabósegéd. A Debreceni Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karának hallgatója 1946 és 1949 között, egyetemi tanulmányait Pécsett fejezte be 1950-ben. Fogalmazó 1949. október 15-től a Debreceni Járásbíróságon, járásbíró 1951. július 1-jétől a Nyíregyházi Járásbíróságon, 1951. november 1-jétől áthelyezték a Nyíregyházi Megyei Bíróságra. A Békés Megyei Bíróság elnökhelyettese 1952/53-ban. Bírói pályájának zenitjét Zalaegerszegen érte el, ahol 1953 és 1982 között a megyei bíróságnak előbb vezetője, az igazságügyi tárca 1954. decemberi utolsó kollégiumi ülésén pedig határoztak elnöki kinevezésének előterjesztéséről. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa felmentette 1982. december 31-i hatállyal. Nyugállományba vonult 1983. január 15-én.

PÓCZIK József, dr. (Vág, 1922. január 9. – Győr, 1996. december 10.) az elemi iskola hat osztályának elvégzése után 1935 és 1940 között mezőgazdasági munkás, majd a győri Magyar Vagon- és Gépgyárban segédmunkásként dolgozott. Katona 1943-tól, végül a szovjet csapatok bevonulásáig Sopronban. A rendőrségen 1945. július 16-tól dolgozott. 1945. augusztustól a csepregi járási kapitányság állományában volt őrszemes. 1946-ban hathetes rendőrtanfolyamot végzett Sopronban. 1947-ben nyolc hónapon át a budapesti karhatalmi zászlóaljnál teljesített szolgálatot, amelynek során részt vett a magyarországi németek kitelepítésében Budapesten és Baranyában. A Magyar Kommunista Párt tagja 1947. augusztus 1-jétől. 1949-ben a pártiskola elvégzését követően a Magyar Dolgozók Pártja járási bizottságának káderese lett.

A Büntetőbírói és Ügyészi Akadémia első évfolyamának befejezése után rendőr őrmesterként 1950. szeptember–októberben elvégezte a tartalékos hadbírói tanfolyamot is, előléptették. A Budapesti Katonai Ügyészségre vezényelték rendőr ügyészi beosztásba, immár rendőr főhadnagyként. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem jogi karának esti tagozatán lett hallgató.

Hadbíró századosként 1953. október 15-én áthelyezték a honvédség állományába. A Katonai Főügyészség Általános Felügyeleti Osztályának 1953. december 8-tól előadója, 1954. december 1-jétől a főügyészségen belül a Határőrség Belső Karhatalom alárendeltségébe vezényelték, ahol 1957-ig maradt katonai ügyészi beosztásban.

A forradalmat követően bekapcsolódott a statáriális eljárások megindításába. A Katonai Főügyészségtől 1957. március 15-én határőr ügyészként átvezényelték vezetőhelyettesnek a Belügyminisztérium Határőrség Katonai Ügyészségére. 1957. júliusban doktori oklevelet szerzett. 1957. november 7-től őrnagy, 1958. április 1-jével tartalékállományba helyezték a Néphadseregnél, egyúttal átkerült a Belügyminisztérium Határőrség állományába. A legsúlyosabb büntetést indítványozta Ábrahám József és Nagy András, majd Kolonics József esetében az elsőfokú büntetőeljárásban, mindhármukat kivégezték, Nagyot azonban első fokon még nem halálra, hanem tizenhét évi börtönbüntetésre ítélték.

A katonai ügyész 1959. augusztus 15-től teljesített szolgálatot a Győri Katonai Ügyészségen – immár rendőr őrnagyként. A Katonai Főügyészség Belügyi Osztályán 1960. június 15. és 1977. január 31-i nyugállományba vonulása között dolgozott, 1975. július 1-jétől rendőr alezredesként.

POCSAI Gyula, dr. (Püspökladány, 1921. április 11. – Budapest, 1976. február 21.) a Püspökladányi Községi Tanács Végrehajtó Bizottságától érkezett a Bírói és Államügyészi Akadémiára, amelyet 1952. február 16. és 1953. április 15. között végzett el. A tanfolyamot követően az igazságügyi tárcánál különböző beosztásokat töltött be. A Budapesti Fővárosi Bíróságtól vonult bíróként nyugállományba.

PODT Sándor, dr. (Budapest, 1928. július 17. – Székesfehérvár, 2002. március 8.) Budapesten járta ki a négy elemit és a négy polgárit. Asztalostanonc lett, de mestere halála miatt különböző segédmunkát végzett. 1947-től az akkori Lingel, a későbbi Budapesti Bútorgyárban ipari tanuló, 1949 nyarán segédlevelet szerzett. 1951-től tagja a Magyar Dolgozók Pártjának. Bérszámfejtői munkakörbe helyezték, majd letöltötte hároméves kötelező katonai szolgálatát. A Bírói és Államügyészi Akadémia negyedik, utolsó tanfolyamának hallgatója 1953. május 20. és 1954. szeptember 9. között. A Székesfehérvári Járási Ügyészségen 1954. szeptember 17-től járási ügyészhelyettes, a Fejér Megyei Ügyészségen 1955. augusztus 17-től politikai ügyész lett.

Az Eötvös Loránd Tudományegyetemen 1959. december 19-én vette át oklevelét. A Fejér Megyei Főügyészség nyomozócsoportjában csoportvezető ügyész 1960. december 2-től, beosztott nyomozó ügyész 1968. április 16-tól. Nyugállományba vonult 1988. július 1-jén.

A kádári megtorlás során a Székesfehérvárott tartott elsőfokú tárgyaláson a vádhatóságot képviselte Erdélyi Gyula büntetőügyében a Pest Megyei Bíróság népbírósági tanácsa előtt 1957. április 1-jén. Az akkor tizennégy évi börtönbüntetésre ítélt vádlottat a törvényességi óvást követően ítélték halálra és végezték ki.

POLGÁR Viktor, dr. (Nagykároly, 1868. szeptember 4. – Budapest, 1941. június 6.) középiskolai tanulmányait szülővárosában, Székesfehérvárott és Budapesten végezte. Egyetemi tanulmányait a fővárosban folytatta. 1890-ben jogtudori oklevelét, 1892-ben ügyvédi diplomáját vehette át. Miskolcon nyitott ügyvédi irodát. Igazságügyi szolgálatát Győrött kezdte, 1896-tól albíró. A Budapesti Királyi Ügyészségen 1898-tól királyi alügyész, 1904-től királyi ügyész, 1912-től főügyészhelyettes volt. Koronaügyész-helyettes 1917-től. Kúriai tanácselnök 1933. január 18-tól, esküt tett 1933. január 24-én. Nyugállományba vonult 1938. április 30-án.

POLJAKOV (? – ?) alezredes, szovjet állambiztonsági tanácsadó, a szovjet Állambiztonsági Minisztérium munkatársa volt a magyar államvédelmi szerveknél 1949 őszétől. A tanácsadókat vezető Kartasov ezredes helyettese volt Jevdokimenko mellett.

PONGRÁTZ Jenő, szentmiklósi és óvári, dr. (Palást, 1852. november 27. – Palóznak, 1933. augusztus 9.) a Pozsonyi Királyi Jogakadémián tanult. 1872-től az Ipolysági Törvényszéken joggyakornok, aljegyző, utóbb a Budapesti Kereskedelmi és Váltótörvényszéken, majd a Székesfehérvári Törvényszéken jegyző. 1881-től Veszprémben alügyész, 1887-től ügyész, 1891-től Debrecenben főügyészhelyettes, 1897-től főügyész. 1900-tól a győri, 1902-től a Budapesti Főügyészség vezetője. 1905-től Budapesten kúriai bíró (az uralkodó november 21-én határozott, esküt tett november 30-án), 1910. januártól koronaügyész (esküt tett február 8-án), nyugdíjazták, 1923. április 19-ig töltötte be tisztségét.

POTOVSZKY András, dr. (Csíkszentgyörgy, 1880. november 26. – Budapest, 1931. augusztus 13.) középiskoláit Csíksomlyón, egyetemi tanulmányait Kolozsvárott és Debrecenben végezte. 1903-tól jogtudor. Ekkor kezdte igazságügyi szolgálatát a Kolozsvári Királyi Törvényszéken joggyakornokként, 1905-től aljegyző, 1906-ban tette le a bírói vizsgát. Tanácsjegyző 1907-től a Kolozsvári Királyi Ítélőtáblánál. 1908-tól a Kolozsvári Királyi Főtörvényszéken albíró. 1912-től járásbíró, 1914-ben a Petrozsényi Királyi Járásbíróság vezetője. Székhelyét elhagyta, s 1919-től a Csurgói Királyi Járásbíróságon járásbíró. Pécsett 1921-ben kinevezték a Pécsi Királyi Ítélőtáblán táblabíróvá, 1927. március 8-án a Magyar Királyi Kúrián kúriai bíróvá. Hivatali ideje alatt hunyt el.

POZSGAI István, dr. (Battonya, 1928. december 12. – Szeged, 2002. január 21.) Mezőhegyesen 1949-ben és a Vörös Csillag Traktorgyárban traktorvezetői és -szerelői, 1951-ben brigádvezetői tanfolyamot végzett. Gépállomáson dolgozott traktorosként. 1951. május 2-től július 24-ig tartalékos tiszti tanfolyamon vett részt Tatán, ezt követően politikai tiszt lett alhadnagyi rangban. A Bírói és Államügyészi Akadémiát 1952. február 16. és 1953. április 15. között Zalai Miklóssal együtt elvégezte, a jogi doktorátust 1958-ban szerezte meg. A Budapesti Központi Járásbíróságon 1953. április 30-tól, a Budapesti Megyei Bíróságon szeptember 14-től lett bíró. Az igazságügyi tárca Felügyeleti Főosztályán 1954. január 7-től büntető területen előadóként, július 26-tól főelőadóként dolgozott. A Hódmezővásárhelyi Városi Bíróságra 1955. december 20-án kinevezték bírónak, egyúttal megbízták a bíróság vezetésével, állását 1956. február 1-jén foglalta el. Ennek elnöke lett 1957. november 5-től, majd a Hódmezővásárhelyi Járásbíróság elnökévé nevezték ki.

Az általa vezetett Szegedi Megyei Bíróság népbírósági tanácsa elsőfokú büntetőeljárásban 1958. február 13-án halálra ítélte Kováts Józsefet, akit utóbb, a jogerőssé vált másodfokú ítéletet követően kivégeztek.

A Csongrád Megyei Főügyészségen 1962. január 1-jével lett megyei főügyész. Kétszer – 1968-ban és 1972-ben – felmerült vele szemben az erkölcstelen hivatali viselkedés gyanúja, de tisztázta magát, 1975-ben azonban már nem. Fegyelmi büntetésként 1975. május 1-jével a Szegedi Városi–Járási Ügyészséghez helyezték át ügyészi munkakörbe. Itt saját kérésére már 1975. július 3-án megszűnt a munkaviszonya, ügyvéd lett.

PŐCZE Tibor, dr. (Ráckeve, 1919. november 27. – Budapest, 2003. március 19.) hat elemit végzett. 1933-tól karosszérialakatos-tanuló volt az Apolló Karosszéria Gyárban. 1936-tól a Methelo karosszéria üzemnél, 1939-től az Opel Service-ben volt lakatossegéd a második világháború előtt. 1943 és 1944 novembere között katona, ekkor megszökött, és a fővárosban bujkált. A fővárosi III. kerületi kommunista ifjúsági szervezetben titkárként dolgozott, 1946 őszétől a kerületi pártbizottság szervezője, 1948 augusztusától a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Szervezési Osztályán instruktor, majd főinstruktor. A Magyar Dolgozók Pártja Borsod Megyei Bizottságának titkára 1950. októbertől 1951-ig (a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének tagja 1951 és 1954 között), majd a belügyi tárca vezetőjének közrendészeti helyettese 1951. július 6. és 1953 nyara között (miután a Titkárság 1951. június 20-án elfogadta a vonatkozó előterjesztést). A Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottsága 1953. július 9-én elfogadta a javaslatot, így lett az Országos Rendőr-kapitányság első embere 1953. július 22-től (vezérőrnagy 24-től), a Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottságának két nappal korábbi egyetértése után, 1954. augusztus 13-tól pedig már ismét belügyminiszter-helyettes is 1957. február 14-ig (közben felmentették december 7-én, majd ismét kinevezték). Ebben a tisztségében az Országos Rendőr-főkapitányság élén is állt 1956. december 8-ig. Miután 1955-ben jogi diplomáját átvette, a Magyar Szocialista Munkáspárt Ideiglenes Intéző Bizottsága 1957. május 14-i határozata után bíró lett a Budapesti Fővárosi Bíróságon, 1960. február 15-től tanácsvezető bíró, a Budapesti MÉH Vállalat igazgatója 1964. július 1-jétől.

PÖSTÉNYI Márton, dr. (Érsekvadkert, 1897. augusztus 16. – Budapest, 1974. november 24.) joggyakornok 1922-től. Az egységes bírói és ügyvédi vizsgát 1925. november 23-án tette le. Kisvárdán 1926-tól járásbíró, Nyíregyházán 1929-től törvényszéki bíró, Tiszalökön 1936-tól járásbírósági elnök, Debrecenben 1938-tól ítélőtáblai bíró, Nagyváradon 1942-től törvényszéki elnök volt. Debrecenben hasonló állást töltött be 1944 júliusától 1951. augusztus 31-ig – közben ott igazolták 1945. április 20-án. Ekkor nevezte ki a Népköztársaság Elnöki Tanácsa tanácsvezetőnek a Legfelsőbb Bíróságra.

A jog világából eltávolítását Nagy Imre, a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Adminisztratív Osztályának vezetője vetette fel 1952. május 22-én aláírt kiegészítő jelentésében. Szerinte „máig sem távolítottak el olyan politikailag megbízhatatlan elemeket, mint dr. Szelényi Zoltán, dr. Zöldy Miklós, vagy alacsonyabb vezető funkcióba állították őket anyagi károsodás nélkül, mint pl. dr. Pösténi Mártont". Felmondták állását 1953. május 30-án, távozott június 15-i hatállyal.

A Budapesti Ügyvédi Kamara tagja lett 1953. augusztus 10-től, elnökhelyettese 1955 közepétől. Nemet mondott dr. Domokos Józsefnek, a Legfelsőbb Bíróság elnökének felkérésére 1957. január 15-én, aki a megtorláshoz szükséges legfelsőbb bírósági bírói kar pótlásán fáradozott az idő tájt, mert ott huszonhárom bíróval kevesebb volt a forradalom előtti napokhoz képest. Megerősítették kamarai tagságában 1958. augusztus 18-án. Saját kérésére törölték a névjegyzékből, nyugdíjazás címén 1969. május 1-jei hatállyal. A fővárosi IX. kerületi tanács tagja volt.

PRINCZ Gyula (Budapest, 1905. július 29. – Budapest, 1969. augusztus 31.) különböző munkahelyeken dolgozott 1929. január 1-jétől 1944. december 10-ig. A német megszállás után a főváros VII. kerületében, a Barcsay u. 8. alatt szerveződő ún. Almássy téri ellenálló-csoport vezetője volt. A budapesti titkosrendőrségnél 1945. január 18-tól volt állományban. 1946. szeptembertől a VII. alosztály vezetőjének helyettese (később vezetője) volt rendőrnyomozó századosi rangban. A dr. Décsi Gyula vezette VIII. alosztályhoz vezényelték át 1948. január 13-án. A Belügyminisztérium Államvédelmi Hatóságának megszervezésével az alosztály a „C" (hatósági) ügyosztály alá tartozott, majd az Államvédelmi Hatóság megalakulásával a VI/2. (Börtönügyi) Osztály vezetője lett, mint államvédelmi őrnagy.

Lőke Gyula váltotta az osztály élén 1951. január 12-én, de Princz továbbra is maradt a büntetés-végrehajtás világában. Rövid ideig – amíg az igazságügyi tárca felügyelte a területet – a Büntetés-végrehajtási Főosztály állományában szolgált. Amikor a főosztályt és a Közérdekű Munkák Igazgatóságát átvette a Belügyminisztérium 1952. április 1-jével, akkor a minisztérium VII. Büntetés-végrehajtási Főosztályán az Igazgatási Osztályon belül megszűnt Operatív Osztály utódaként felállított büntetés-végrehajtási alosztálynak a vezetőjeként dolgozott április 26-tól letartóztató intézeti alezredesként.

1953. január 8-án letartóztatták a Péter Gáborral és társaival szemben indított büntetőügyben. A Budapesti Hadbíróság 1953. december 24-én, jogerősen nyolcévi börtönbüntetésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumának egyik tanácsa a perújítás során, 1957. június 15-én ugyancsak nyolcévi börtönbüntetésre ítélte, ekkor szabadult. A Budapesti Vendéglátóipari Vállalatnál előbb csapos, majd 1962-től italboltvezető lett.

PRÓNAY Pál Sándor István Gábor, tótprónai és blatniczai (Romhány, 1874. november 2. – [Szovjetunió] ?) Budapesten végzett a Ludovikán, végül hivatásos huszárszázadosként szerelt le. Szegeden szervezte meg különítményét 1919 júniusában, különítményesei gyilkosságok sorozatát követték el a kommün bukása után. Meghatározó szerepe volt a nyugat-magyarországi felkelésben, 1921. október 4-től a Lajtabánság élén álló bán lett, kikényszerítette a vele együtt szerepet vállaltakkal a Sopron hovatartozását végül Magyarország számára kedvezően eldöntő, 1921. december 14-én tartott népszavazást. Legitimista magatartása miatt kegyvesztetté vált. A megszálló erők letartóztatták 1945. március 20-án, a Szovjetunióba hurcolták. A Szovjetunió Állambiztonsági Szerveinek Különleges (bírósági jogkört gyakorló) Tanácsa 1946. június 10-én húszévi kényszermunkára ítélte, azonban – a szovjet (illetve utód) illetékesek által nyilvánosságra nem hozott helyen és időben – elhunyt. Az orosz illetékesek a korábbi törvénytelen büntetőeljárások hatályon kívül helyezését tartalmazó jogszabály alapján, 2001. június 27-én felmentették a vádak alól.

PUCHERT János (Komló, 1934. augusztus 2. – Komló, 2019. április 1.) géplakatos (honvéd), 1957. október 8-án letartóztatták. A Budapesti Katonai Bíróság különtanácsa 1958. augusztus 14-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumának különtanácsa 1958. november 13-án egyaránt halálra ítélte. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1958. december 15-én kegyelemből életfogytig tartó börtönbüntetésre enyhítette ítéletét. Szabadult 1970. március 25-én, mert a Népköztársaság Elnöki Tanácsa ötévi próbaidőre felfüggesztette büntetésének letöltését (1977. október 19-én szabadulhatott volna). Bányászként dolgozott 1989-es nyugdíjazásáig a Mecseki Szénbányák Vállalatnál. Ítéleteit a Budapesti Katonai Bíróság 1990. január 8-án semmissé nyilvánította. Komlón 1994-ben független önkormányzati képviselővé választották. Díszpolgár lett szülőhelyén.

RÁCZ Ferenc, dr. (Tiszanagyfalu, 1925. április 9. – Székesfehérvár, 2002. október 4.) az elemit Tarcalon, a polgárit Tokajban, illetve Pécsett járta ki. Ezt követően beíratták a helyi kereskedelmi iskolába, de az első osztály elvégzése után tanulmányait félbe kellett hagynia pénzügyi okokból. A városházán kézbesítőként, 1942-től az adóhivatalnál kisegítő munkaerőként dolgozott. Miután sportrepülő-oktatáson vett részt, 1943-ban különböző helyekre – Kassára, Szombathelyre – repülőgép-vezetői iskolákba vezényelték. 1945 márciusában Graznál szovjet hadifogságba esett. A fogság idején Szimferopolban antifasiszta iskolát végzett. 1947. augusztus 8-án tért haza Pécsre, a Magyar Kommunista Párt tagja lett.

A pécsi Magyar–Szovjet Szénbányánál fizikai munkásként, 1948 augusztusától a lakáshivatalnál lakásügyi nyomozóként, később elsőfokú előadóként dolgozott. A lakáshivatal vezetője 1949-ben lett, majd három hónapos pártiskolát végzett. 1950-ben tartalékos tiszti iskolára hívták be Tapolcára, alhadnagyként szerelt le. A Bírói és Államügyészi Akadémia második tanfolyamát, majd a hathetes hadbírói tanfolyamot is elvégezte 1950/51-ben. A Pécsi Katonai Ügyészségen 1952. május 24-től főhadnagyként ügyésszé, júniusban az ügyészség helyettes vezetőjévé, 1953 decemberétől már vezetőjévé nevezték ki. Soron kívül századossá lépett elő 1954. április 4-én. Decemberben a székesfehérvári Pf. 4815-ös alakulathoz helyezték át helyettes ügyésznek, ahol párttitkár is volt.

Önéletrajza szerint a forradalom idején leváltottak, házi őrizetben tartották. Nem írta alá a Tiszti Nyilatkozatot, kérte a leszerelését, 23-án megtörtént. A Fejér Megyei Bíróság elnökénél, majd december elején az igazságügyi tárca Katonai Főosztályánál keresett munkát. A Fejér Megyei Villanyszerelő Vállalatnál lett 1957. február 12-től segédmunkás, április 15-től a Fejér Megyei Ügyészségen statisztikus, szeptember 17-től pedig úgy lett ügyész, hogy azt már májusban kérvényezte, akkor sikertelenül. 1961-ben szerezte meg a jogi doktori oklevelét. Pályafutása során elsősorban a nyomozások felügyeletét látta el. 1983. április 1-jével főügyészségi tanácsosi címet kapott.

A kádári megtorlás során a nyomozás felügyeletét látta el Wittner Mária és társai, továbbá Erdélyi Gyula büntetőeljárása során.

RÁCZ György, dr. (Budapest, 1907. október 30. – Budapest, 1992. november 13.) az egyetemi vizsgáit kitüntetéssel, az egységes bírói s ügyvédi vizsgát 1935. június 8-án tette le. Ügyvéd volt 1935. július 2-től, részt vett a Budapesti Ügyvédi Kamara Igazolóbizottságának munkájában 1945-ben. A Honvédelmi Minisztériumban volt jogügyi előadó 1945. október 1-jétől. Az igazságügyi tárcánál állást kapott dr. Zolnay Kálmán, a kommunista pártvezetés és a szakszervezet bizalmi embere, az első percektől vallotta, hogy munkahelyén a belpolitikai pártpaletta összetételén változtatni kell. Az igazolások csődjét hangoztató kommunisták elérték a közigazgatásban a létszámcsökkentést. Ennek előkészítésekor, 1946. február 12-én vetette róla dr. Zolnay papírra, hogy őt, az „egyetemi adjunktust nemsokára ki akarják nevezni táblabíróvá és berendelni az Igazságügyminisztériumba. Rácz hosszú, évtizedes jogászi munkásságában mindenkor a legélesebben foglalt állást a fasizmus és a nemzetiszocializmus mellett, és olyan hazugságokkal telt véresszájú lázító művet írt a Szovjetunió ellen, hogy eddig is csak a nagyhatalmú jóakaróinak köszönhette, hogy nem került népbíróság elé."

Mi sejlik a „nagyhatalmú jóakaróira" tett célzás mögött? Tény, hogy dr. Rácz anyjának Oesterreicher Erzsébet volt a leánykori neve. Köztudott, hogy a honvédelmi tárca Katona Politikai Osztálya vezetőjének – azt megelőzően már beszervezett szovjet ügynöknek (!) – a magyarosított neve Oesterreicherből lett Pálffy György. Mindez mélyebb, itt nem vizsgált rokoni szálakat is takarhat, mert akkor a korábbi jogügyi előadói állás sem tekinthető véletlennek…

Dr. Zolnay nem tévedett dr. Rácz jövőjét illetően, aki 1946. április 6-i kinevezése után a Budapesti Ítélőtáblán (utóbb Felsőbíróságon) 1946. április 15. és 1950. december 31-ig (1950. február 23-tól tanácsvezetés jogával is felruházva), a Budapesti Büntetőtörvényszéken (utóbb Budapesti Megyei Bíróságon) 1951. január 1. és 1953. június 15-ig, végül 1952. októbertől fellebbviteli tanácsot vezetett. Állását 1953. június 1-jén mondták fel. Azért – és

itt érzékelhető, hogy dr. Zolnay munkája nem veszett kárba –, mert „a 30-as évek elején [egyetemi hallgató korában] a szovjet büntetőjogról könyvet írt az akkori kormánypolitika szellemében".

Az eltávolítottak további munkaviszonyával összefüggő, az Igazságügyminisztériumban 1953. július 17-én készített javaslatban „üzembe, fizikai munkakörbe való elhelyezkedést" szántak neki. Azért, mert „Rácz György (Budapest) fasiszta tanulmányokat írt a Szovjetunió és a munkásmozgalom ellen". Már a javaslat elkészülte előtt, a törvénytelen elbocsátása után, 1953. június 25-től munkába állt, és 1957. január 21-ig a 2. sz. Épületelem Gyár (munkaviszonyba lépésekor: Mélyépítő-ipari Betonelőgyártó Vállalat) alkalmazásában adminisztratív tisztviselő, jogi előadó volt. Itt 1954. szeptember 1. és október 31. között nem állt munkaviszonyban, a racionalizálás során elbocsátották, de visszavették.

Az igazságügyi tárcánál 1957. január 5-én vette kezdetét a vele összefüggő, újbóli bírói alkalmazását előkészítő munka. A minisztertanácsi előterjesztést dr. Domokos József és Nezvál Ferenc írta alá. A Legfelsőbb Bíróságon 1957. január 22-én tett esküt. Március 12-től a korábbi törvénytelen elbocsátásából fakadó munkajogi hátrányokat megszüntették. Egyik előadó bírója lett a gyorsított eljárás alá tartozó büntetőügyeket tárgyaló, II. sz., dr. Molnár László vezette tanácsnak. 1957. április 10-én a Bobek Károlyt másodfokon is halálra ítélő tanácsnak volt a tagja. Tanácselnök lett 1974. július 1-jétől.

1962. augusztus 27-én készült önéletrajzában olvasható: „1956 decemberében a Legfelsőbb Bíróság elnöke magához kéretett és felajánlotta, hogy legfelsőbb bírósági bírói kinevezésemhez előterjesztést tesz az Elnöki Tanácshoz. Ehhez nyomban hozzájárultam, s így az ellenforradalom után elsőként vállaltam bírói állást a Legfelsőbb Bíróságon. Kinevezésem 1957. január 15-én történt meg.

Állásom elfoglalása után megbíztak a Büntető Kollégium jegyzői teendőinek ellátásával, amely tisztséget jelenleg is betöltöm. E beosztásomnál fogva hatodik éve a büntető elvi vonatkozású irányítás előkészítő munkájában különböző területen vettem részt. Az 1957 eleje óta meghozott mintegy 200 büntető kollégiumi állásfoglalás jórészét magam szövegeztem meg, úgyszintén a tanácsvezetői megállapodásokat is. 1957 júniusa óta tagja vagyok és gyakori előadója az Elnökségi Tanácsnak. Az 1957. év óta hozott büntető elvi döntések nagyobbik felének előadója voltam. Munkakörömbe tartozott különböző összefoglaló jelentések, évi beszámolók tervezetének összeállítása, szakvélemény adása, különösen a véleményezésre megküldött törvénytervezetekre észrevételek kidolgozása. […] Éveken át a törvényességi óvási ügyszakban voltam foglalkoztatva. Időnként a tárgyalásokon elnököltem, így több esetben elnököltem a Népbírósági Tanácsban is." Ehhez annyit, íme, egy töredelmes beismerő vallomás az 1947. február 23. óta szegedi egyetemi magántanártól, aki munkájáért – mint írja – „13 ízben" részesült „jutalomban, 1957-ben miniszteri dicséretet" kapott, „1960. november 7-én pedig »az Igazságügy kiváló dolgozója« kitüntetésben" részesült.

A szürke eminenciásról, a németül, franciául és olaszul kiválóan beszélő, s németül majdnem szinkrontolmácsi szinten fordító, hihetetlenül magas szintű általános és jogi műveltséggel rendelkező bíróról a pár hónappal korábban, júniusban készült minősítésébe dr. Timár István elnökhelyettes azt írta bele, hogy „tudását és értékes munkáját az ellenforradalmat követő zűrzavaros időkben fenntartás és ingadozás nélkül állította az igazságszolgáltatás szolgálatába". Miután hat hónapos felmondási idejét elkezdte 1976. november 1-jével, a Népköztársaság Elnöki Tanácsa felmentette 1977. március 25-én, nyugállományba vonult 1977. április 30-i hatállyal.

RÁCZ Lajos, dr. (Tállya, 1862. március 16. – Budapest, 1935. október 1.) a középiskolát és jogi tanulmányait Sárospatakon végezte. 1884 és 1889 között ügyvédi irodában működött. 1889-től bírósági joggyakornok, 1890-től aljegyző, 1891-től jegyző, 1892-től albíró, 1894-től táblai tanácsjegyző, 1897-től törvényszéki bíró, 1904-től királyi ítélőtáblai bíró. A Magyar Királyi Kúria bírója 1913-tól, tanácselnöke 1926. december 2-től, esküt tett 1927. január 8-án. Nyugállományba vonult 1932. december 31-én.

RÁD Árpád (Örvénd, 1896. augusztus 5. – Budapest, 1949. szeptember 16.) a kommün bukását követően Héjjas Iván különítményének tagjaként vett részt több gyilkosság elkövetésében. A korabéli ügyészi vizsgálat tényfeltárása ellenére az 1921. november 3-i kormányzói kegyelmi intézkedés miatt nem vonhatták felelősségre. 1945. július 17-én előzetes letartóztatásba helyezték. A Budapesti Népbíróság 1947. május 13-án harminchárom rendbeli gyilkosságra való felbujtás bűntette miatt életfogytig tartó fegyházbüntetésre ítélte. A Népbíróságok Országos Tanácsa 1948. július 28-án azonban ítéletét hatályon kívül helyezte. A megismételt büntetőeljárásban a Budapesti Népbíróság 1949. április 2-án, a Népbíróságok Országos Tanácsa 1949. augusztus 25-én háborús bűntett elkövetése miatt egyaránt halálra ítélte. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa elutasította a kegyelmi kérelmét. Kivégezték.

RADÓ Ilona, dr. (Nagykároly, 1912. január 21. – Budapest, 2000. december 6.) a négy gimnáziumi osztályt Debrecenben, később az iparművészeti (bőrdíszműves) tanfolyamot Brassóban végezte el. Magyarországra 1941-ben települt át. Szálasi országlása idején a budapesti gettóba zárták. A Magyar Kommunista Pártnak 1945-től és a jogutódoknak is tagja lett. A második világháborút követő években volt igazolóbizottság tagja és elnöke, 1946-tól népbíró a Budapesti Népbíróságon. 1949. szeptember és 1950. augusztus 12. között a Büntetőbírói és Ügyészi Akadémián tanult, majd 1955-re vörös diplomával elvégezte az Eötvös Loránd Tudományegyetem jogi fakultását is.

Az akadémián úgy jellemezték – miközben a harmincnyolc éves hajadont a Pécsi Államügyészséghez javasolták ügyésznek –, hogy „szakmai felkészültsége közepes, ideológiai képzettsége ugyancsak közepes, a jogi problémák iránt érdeklődik, inkább bíró szeretne lenni, mint ügyész, de ügyészi munkát is szívesen végezne. Megfelelő erős vezetés mellett ügyészi munkára alkalmas." Nem Pécsett, hanem a Budapesti Államügyészségen lett államügyész 1950. szeptember 11-től, a deviza-, majd a politikai ügyekkel foglalkozó csoportba osztották be. A Legfőbb Ügyészségen 1953. szeptembertől dolgozott főelőadóként, csoportügyészként. 1957. április 2-től ugyanitt a Büntetőjogi Osztály főosztályügyészeként politikai büntetőügyeket tárgyalt. Huszonhárom másodfokú, és két törvényességi óvás után tárgyalt büntetőperben képviselte a vádat; a bírók ítéletét követően kivégeztek harminc személyt, hármat távollétében ítéltek halálra. A törvényességi óvások tárgyalásakor indítványozott három halálbüntetésével egyetértettek a bírók.

A legsúlyosabb ítélet, a halálbüntetés helybenhagyását indítványozta Balogh László, (a távollévő) Buri István, dr. Fáy Ferenc, Fejes József Tibor, Gönczi Ferenc, Gyöngyösi Miklós, Iván Kovács László, Mayer Antal, Panczer Ferenc, (a távollévő) Sorn Károly, Szente István, Szente Károly, Tóth Ilona Gizella, Zrínyi János és Zsendovics László esetében. Tizenötük közül, a két távollévőt kivéve, mindenkit kivégeztek.

Ugyancsak halálbüntetést indítványozott Békési Béla, Bódi József, Erős István, Garamszegi Alfréd, Gerlei József, Géczi József, Kokics Béla, Kovács Ferenc, (a távollévő) Kövecses Ferenc, Micsinai István, Péch Géza, Pópa Papp József, Preszmayer Ágoston, D. Szabó Károly, Szörtsey István és Törzsök Géza büntetőperében. Tizenhatuk közül az egy távollévőt kivéve, mindenkit kivégeztek.

A törvényességi óvást követően a vádhatóságot képviselte a kivégzett Farkas Imre, Nagy József és Törzsök Géza büntetőeljárásában.

Az elsőfokú büntetőeljárás során egyévi börtönbüntetésre ítélt Gáli Józsefnél súlyos, a háromévi börtönbüntetésre ítélt Obersovszky Gyulánál közepes súlyú börtönbüntetést indítványozott.

A Politikai Osztályon 1960. júliustól büntetőbírói felügyeleti munkát végzett. 1971. április 1-jétől 1974. szeptember 30-i nyugállományba vonulásáig osztályvezető-helyettes ügyész volt.

RADÓ Zoltán, dr. (Budapest, 1902. március 5. – Budapest, 1977. szeptember 7.) jogi doktor 1928. június 25-től, ügyvédjelölt 1928. október 17. és 1932. július 4. között Tabon, Kaposvárott és Budapesten. Az egységes bírói és ügyvédi vizsgát 1932. június 30-án tette le, a hadbírói vizsgát 1948. október 21-én. A honvédség, illetve a Néphadsereg különböző ügyészségein és bíróságain 1956. április 15-ig hadbíró alezredesként szolgált. A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1955. május 9-én elfogadta az április 25-i előterjesztést, így a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumának bírója lett. A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1956. március 5-én elfogadta a felmentési javaslatot, amelyet létszámcsökkentéssel indokoltak. A Budapesti V. kerületi Bíróságra nevezték ki 1956. április 23-án tanácsvezetőnek, majd 1957. február 28-án a Budapesti Fővárosi Bíróság bírója lett. A Legfelsőbb Bíróság bírójának ismét 1957. április 11-én nevezték ki.

Előadó bírója volt a gyorsított eljárásban büntetőügyeket tárgyaló II. tanácsnak. Tárgyalásokon elnöklő bíró 1957. december 1-jétől, tanácsvezetéssel megbízott bíró 1959. január 1-jétől lett. Tanácsvezetésével kezdődött 1958. február 5-én Nagy Imre és társai büntetőperének zárt tárgyalása a Legfelsőbb Bíróságon. Annak halasztását követően február 13-án szívtrombózist kapott, így dr. Vida Ferenc folytatta helyette a büntetőeljárást. Másodfokú büntetőeljárásban tíz halálos ítéletet hirdetett ki, elítéltjei közül kivégezték Gönczi Ferencet, Gyöngyösi Miklóst, Kovács Ferencet, Spanberger Györgyöt, Szabó Istvánt, Szmrek Benjámint, Szörtsey Istvánt és Tóth Ilona Gizellát, míg a Népköztársaság Elnöki Tanácsa kegyelemben részesítette Gáli Józsefet és Obersovszky Gyulát.

A Népköztársaság Elnöki Tanácsa határozott felmentéséről 1971. január 29-én, munkaviszonya másnap megszűnt.

RADÓ Zoltán (Komárom, 1908. március 4. – Budapest, 1950. május 8.) mérnök, a Csehszlovák Kommunista Pártnak 1936-tól volt a tagja. A második világháborúban Angliában élt, onnan költözött Magyarországra. 1948-tól az Iparügyi, ezt követően a Nehézipari Minisztériumban dolgozott főosztályvezetőként. A titkosszolgálat meggyanúsította a Standard Villamossági Részvénytársasággal összefüggő eljárás során, 1949. november 9-én őrizetbe vették. A Budapesti Büntetőtörvényszék 1950. február 21-én, majd a Legfelsőbb Bíróság 1950. május 4-én egyaránt halálra ítélte. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1950. május 5-én kegyelmi kérelmét elutasította, kivégezték. A Legfelsőbb Bíróság Elnökségi Tanácsa 1989. november 20-án felmentette a koholt vádak alól. Felesége, majd gyermeke is öngyilkosságot követett el.

RADOCSAY László, dr. (Istvánfölde, 1878. november 18. – Budapest, 1968. november 14.) ügyvéd, 1934 és 1939 között főispán. Igazságügy-miniszter 1939. november 9. és 1944. március 22. között. Feleségével együtt kitelepítették 1951-ben Békés megyébe, Füzesgyarmatra a fővárosból.

RADOVICS Lajos, dr. (Veszprém, 1893. április 7. – Budapest, 1979. augusztus 7.) Veszprémben, a Katolikus (manapság: Lovassy László) Gimnáziumban 1911-ben érettségizett, majd a Budapesti Királyi Magyar Tudományegyetemet végezte el. Számtiszt lett 1916-ban az igazságügyi tárca Számvevőségénél. Az akkor minisztériumi számtisztként dolgozó Radovicsot az igazságügyi tárca első embere, Grecsák Károly 1917-ben intézeti fogalmazóvá nevezte ki a Budapesti Királyi Országos Gyűjtőfogházhoz. Jegyző 1918-tól a Budapesti Királyi Büntetőtörvényszéken. Az igazságügyi tárcánál az Elnöki Osztályon miniszteri titkárként előadó 1923-tól, miniszteri osztálytanácsos 1936. júliustól, miniszteri tanácsos 1940 januárjától, akkor már az Elnöki Osztály helyettes vezetőjeként. Miniszteri osztályfőnök lett 1944. januárban. Megszűnt igazgatósági tagsága 1945 szeptemberében a Pénzintézeti Központnál. Az igazságügyi tárca Költségvetési Osztályának osztályvezetőjeként távolították el 1950 végén.

RÁDY Géza, dr. (Budapest, 1889. augusztus 16. – Budapest, 1957. december 23.) a Budapesti Királyi Ítélőtábla tanácselnöke volt. Kúriai bíró 1943. november 3-tól, esküt tett 1943. november 18-án. Igazolták 1945. május 30-án. A Legfelsőbb Bíróság tanácselnökeként hunyt el.

RAISZ Béla, dr. (Eperjes, 1873. március 10. – ?) szülővárosában végezte a középiskolát és a jogakadémiát. A Budapesti Magyar Királyi Tudományegyetemen avatták jogtudorrá 1896. május 23-án. Az ügyvédi vizsgát letette 1898. december 22-én. Igazságügyi szolgálatát 1898. február 22-én a Técsői Királyi Járásbíróságon aljegyzőként kezdte meg. Nagytapolcsányt követően a Turócszentmártoni Királyi Járásbíróságon tett esküt kinevezett járásbíróként 1907. szeptember 13-án. Az Újpesti Királyi Járásbíróság elnöke 1917. március 6-tól. Ítélőtáblai bírói címet és jelleget adományoztak részére 1917. augusztus 7-én. Bíróként tett esküt a Budapesti Királyi Ítélőtáblán 1918. május 6-án, a Magyar Királyi Kúrián 1926. január 7-én (a kormányzó 1925. december 24-én határozott kinevezéséről). Nyugállományba vonult 1942. augusztus 31-én.

RAJK László (Székelyudvarhely, 1909. március 8. – Budapest, 1949. október 15.) *„Mór”*. Tanár, kommunista politikus. 1937 ősze és 1939. február között harcolt Spanyolországban, utána internálták Franciaországban. Magyarországon letartóztatták és internálták 1941/42-ben, majd 1944-ben. Szeptemberben szabadult. A Magyar Front egyik vezetője, a még illegális Kommunista Párt titkára. Újra őrizetben volt 1944. december 7-től. Sopronkőhidán büntetőügyét rendes büntetőbíróság elé utalták, Németországba menetelt társaival, Bernau mellől 1945. május 13-án érkezett vissza Budapestre. A Magyar Kommunista Párt, majd Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének és Politikai Bizottságának, 1948 nyarától a Magyar Dolgozók Pártja Szervező Bizottságnak is tagja. 1945/46-ban a Magyar Kommunista Párt Budapesti Pártbizottságának titkára, majd a párt főtitkárhelyettese. Honatya 1945 és 1949 között, 1949-ben a Magyar Függetlenségi Népfront főtitkára.

1946. március 20. és 1948. augusztus 5. között volt belügyminiszter. A hivatalban lévő külügyminisztert 1949. május 30-án letartóztatták. Felmentették állásából 1949. június 11-én. A Budapesti Népbíróság halálra ítélte 1949. szeptember 24-én, a Népbíróságok Országos Tanácsa október 12-én tárgyalta, október 14-én elutasította a semmisségi panaszokat és a kegyelmi kérelmét; kivégezték.

A Legfelsőbb Bíróság az 1955. november 23–25-én tartott tárgyalás végén – részben törvénysértő módon – felmentette a vádak alól. Büntetőügyét végleg, jogilag tiszta helyzetet teremtve, a legfőbb ügyész 1963. június 29-én tett indítványa után, a Legfelsőbb Bíróság ún. elnöki megállapítással 1963. július 11-én zárta le.

RAJK Lászlóné (Földi Júlia) (Budapest, 1914. február 9. – Budapest, 1981. szeptember 6.) *„Györk (korábban Schneider) Lászlóné”*. 1944. december 7-én letartóztatták, Sopronkőhidára szállították 11-én. Németországba hurcolták 1945. március végén, onnan tért haza. A Magyar Nők Demokratikus Szövetségének főtitkára lett 1946 tavaszán, a kommunista pártközpontban dolgozott 1948-tól.

Házi őrizetben volt 1949. május 30-tól, előzetes letartóztatásba helyezték június 11-én (más forrás szerint: június 6-án). A Budapesti Büntetőtörvényszék 1950. március 20-án, a Legfelsőbb Bíróság 1950. május 20-án egyaránt ötévi fegyházbüntetésre ítélte. 1954. június 14-én szabadult, a Legfelsőbb Bíróság 1955. július 26-án felmentette a vádak alól.

RÁKOSI Mátyás (1904-ig Rosenfeld) (Ada, 1892. március 9. – Gorkij, 1971. február 5.) kommunista állami és pártvezető. Letartóztatták 1919. február 20-án. A kommünt követően elmenekült, visszatért, letartóztatták 1925. szeptember 22-én. November 14-én statáriális eljárás vette kezdetét vele és társaival szemben – a tanács elnöke dr. Langer Jenő*, az ügyész dr. Miskolczy Ágost volt –, két nappal később az ügyet rendes, büntetőbírósági eljárásra tették át. Egy másik büntetőüggyel egyesítették 1926. január 6-án. Az ötvennégy vádlottal szembeni vádiratot benyújtották április 6-án, a tárgyalás július 12. és augusztus 4. között zajlott. A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék nyolc és fél évi fegyházbüntetésre ítélte. A Budapesti Királyi Ítélőtábla nem változtatott a verdikten az 1927. január 13–15-én tartott tárgyalás végén kihirdetett ítéletében. Büntetése letelt 1934. április 24-én, de nem szabadult.

Ismét büntetőperbe fogták májusban, majd az 1935. január 21. és február 8. között zajlott tárgyalás végén a Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék dr. Szemák Jenő vezette tanácsa – az ügyész ismét dr. Miskolczy volt – életfogytig tartó fegyházbüntetésre ítélte. A Budapesti Királyi Ítélőtábla dr. Harmath Jenő vezette tanácsa – noha a vád képviselője, dr. Miskolczy főügyészhelyettes halálbüntetést kért – az elsőfokú elmarasztalást hagyta helyben az 1935. június 27. és július 1. között tartott tárgyaláson. A Magyar Királyi Kúria úgy változtatott ezen, hogy a két ítélet összbüntetésbe foglalását rendelte el 1936. április 30-án. Szabadult volna már október 25-én, de az elhúzódott 1940. október 30-ig, mert előtte két nappal kötötték meg róla és Vas Zoltánról a politikai alkut. Értük cserébe a Szovjetunió visszaadta az 1849-ben zsákmányolt honvédzászlókat. Négy nappal a határ átlépése után, november 6-án érkezett Moszkvába. Követte az 1921. július 28-i megállapodás alapján 329, az 1924. március 21-i engedély alapján 26, az 1925. március 21-i egyezmény alapján 8, az 1926. augusztus 18-i megállapodás alapján 24, összesen 387, korábban a Szovjetunióba távozott elvtársát Vas Zoltánnal együtt. Rövidebb gyógykezelés és egy vele szemben lefolytatott vizsgálat után ismét vezethette 1941 tavaszától a Komintern Végrehajtó Bizottságának tagjaként a magyar szekciót.

Visszatért 1945. január 30-án előbb Debrecenbe, majd február 2-án Budapestre. A Magyar Kommunista Párt, majd a Magyar Dolgozók Pártjának főtitkára, első titkára 1945. február 24. és 1956. július 18. között. Miniszterelnök-helyettes államminiszter volt 1945. november 15. és december 7. között. A kormányfői teendőket ideiglenesen ellátó államminiszter volt 1946. február 1–4-én, a miniszterelnöki teendőket ideiglenesen ellátó felmentett miniszterelnök-helyettes 1947. május 31-én (!), a kormányfő helyettese 1949. szeptember 5. és 1952. augusztus 24. között, utána miniszterelnök 1953. július 4-ig. Repülőgéppel távozott 1956. július 22-én Moszkvába, életében már nem térhetett vissza Magyarországra a Szovjetunióból. A rendszerében elkövetett bűnökért a legfőbb felelős.

Mindszenty József és társai elsőfokú tárgyalásának végén, 1949. február 8-án hirdetett ítéletet dr. Olti Vilmos. Előtte az államvédelmisek összegyűjtötték valamennyi főpapnak és a szerzetesrendek vezetőinek véleményét, és jelentettek Rákosinak a tárgyalás visszhangjáról. Az ítéletet „annak kihirdetése előtt az ÁVH-n keresztül Rákosihoz kellett felterjeszteni – emlékeztetett rá dr. Décsi [Gyula] –, […] Rákosi vagy Titkárság […] tételekbe menőleg határozta meg azt, hogy a bíróság milyen ítéletet szabjon ki". Dr. Décsi ezt közölte a pártja álláspontját képviselő ügyésszel. Az elsőfokú ítéletnél a büntetés kiszabását megelőzően dr. Timár István adta dr. Olti tudtára, hogy „a pártnak nem lenne ellenére, ha nem ítélnék halálra Mindszentyt". Dr. Décsi szerint ezt közölhette dr. Timár a különtanács elnökével, de a döntést nem ő, hanem kizárólag Rákosi vagy ő és a köre hozhatta meg. Az egykori államvédelmi alezredes azt sem tagadta, hogy az elsőfokú ítéletnek a politikai indoklási részét a bírók Rákositól vagy a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Titkárságától kapták. Dr. Olti is megerősítette ezt, szerinte végül dr. Timártól vette azt át. Nem változtatott rajta, beépítette az indoklási részbe, „külön fejezet cím alatt". Ő csak a jogi, tényállási résszel,

a büntetéskiszabással foglalkozott. Dr. Jankó Péterrel is közölték a pártálláspontot a jogerős ítélettel elmarasztalandók büntetésének mértékéről. Ennek a másodfokú ítélettel elmarasztaltak esetében írásos nyomai is vannak.

Dr. Décsi évtizeddel később általánosságban is szólt erről. Leszögezte, hogy „ítélni általában féltucatnyi legfontosabb politikai per kivételével természetesen a bíróság ítélt ezekben az ügyekben is. Az ítéleteket a kiemelt perekben úgy hozták meg, ahogy a […] politikailag jelentős vagy jelentősnek mondott perekben azelőtt is, még később is szokás volt, hogy a tényleges hatalmat gyakorló politikus vagy politikusok csoportja, tehát ebben az esetben Rákosi vagy a »trojka« (Farkas, Gerő és Rákosi) határozták meg, vagy hagyták jóvá a kiszabandó ítéletet." Korábban Rajk is beleszólt az eljárásokba, aki „egyes konkrét ügyekben az ítéletbe is beleavatkozott". Később a Belügyminisztérium Államvédelmi Hatósága is útmutatást adott „abban a néhány nagy ügyben, amelyben erre valóban sor került". Ez vonatkozott arra a hat-nyolc ügyre – köztük az érsek és társai büntetőperére is –, „ami olyan ügy volt, amellyel politizálni kívánt a párt, vagy ha úgy tetszik a Titkárság, vagy ha még jobban úgy tetszik: Rákosi".

Dr. Décsi azt sem hallgatta azonban el, hogy a titkosszolgálat felett a belügyminiszternek „a leghatározottabb utasítási joga […] megmaradt […], míg […] Államvédelmi Hatósággá nem alakult át. Azokban az időkben, amikor a Titkárság hozta meg az ítéletet, az úgy történt, hogy a vizsgálat lezárta után, a vizsgálat összefoglaló jelentésével terjesztette fel az ÁVH tulajdonképpen azt a javaslatot, amelyet indokoltnak talált. A Rajk-ügyben a főperben nem tettünk javaslatot. Azt közvetlenül Rákosi irányította és közvetlenül Rákosi állapította meg a hozandó ítéletet egészen a katonák leválasztásáig."

A Magyar Kommunista Párt, majd a Magyar Dolgozók Pártja főtitkárának a büntető jogszolgáltatás működését befolyásoló tevékenysége nyomon követhető a kezdetektől. Dr. Bárdossy László volt miniszterelnök elsőfokú büntetőpere tárgyalásának az első napján, 1945. október 29-én a főtitkár is jelen volt a Zeneakadémia nagytermében. Este kocsit küldött, és magához rendelte dr. nemes tasnádi Major-Maróthy Ákos népbírósági tanácsvezetőt. Azért, mert a tárgyaláson hallottak-látottak alapján ekkor szabta meg, hogy miképp tárgyalja a továbbiakban a volt miniszterelnök büntetőügyét. Más alkalommal Péteren keresztül azt üzente, hogy dr. Antal Istvánt, aki Sztójay kormányában több tárcát vezetett, a bírók „ne ítéljék halálra, mert […] abban az időben már sok halálos ítéletet hoztak a letűnt politikai rendszer vezetőivel szemben". Dr. Jankó tanácselnök meghallgatta dr. Timárt, akinek emlékei szerint Rákosi kívánsága teljesült. Dr. Timár utóbb tévedett, mert dr. Antalt mindkét fokon, a Budapesti Népbíróság 1946. április 5-én, a Népbíróságok Országos Tanácsa 1946. augusztus 31-én halálra ítélte, aki a köztársasági elnöknek köszönhette, hogy ítéletének mértékét kegyelemből, 1946. október 14-én életfogytig tartó kényszermunkára változtatták. A főtitkár később is gyakorta avatkozott közbe, de akkor jórészt ellenkező előjellel, és a halálbüntetéseket végrehajtották.

Az 1945. január 30-án ismét magyar földre lépett Rákosi a Magyar Kommunista Párt moszkvai képviselőjéhez, Háy Lászlóhoz 1945. március 5-én írott leveléből ismert, hogy „bár Budapest és a nagyvárosok rendőrkapitányai párttagok, de valamennyi kivétel nélkül kezdő és amateur. Nem tudom a helyzetet jobban jellemezni – kesergett, de egyúttal dicsérte is önmagát –, mint azzal, hogy a budapesti politikai rendőrség vezetői[t] én próbáltam kioktatni a nyomozás és vallatás kezdő alapelemeinek halvány segédfogalmaira." A kommunista főtitkár 1947-ben – a Magyar Testvéri Közösség tagjaival szemben indított eljárás idején –, tagadva a tényeket, „demokratikus" vallatásról értekezett, de ezzel ellentétes gyakorlatát csupán rendkívül szűk körben ismerte el 1953 nyarán. Akkor Rákosi ugyanis már nem tagadhatta, hogy „beleavatkoztam az ügyek vitelébe, beleszóltam abba, hogy kit tartóztassanak le, kit bántalmazzanak" – ismerte el 1953. június 27-én a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének tagjai előtt. S nem tagadhatta azt sem, hogy meghatározta az

ítéletek mértékét is, mert – mint idézett gondolatmenete végén mondotta – beleszólt abba is, „kit hogyan ítéljenek el". Oktatómunkája „sikerült" – és mint utóbb a miniszterelnöki bársonyszékben utóda, Nagy Imre aznap, ugyanott kijelentette –, Magyarországon „tűrhetetlen, s inkább rendőrállamokhoz hasonló állapotok keletkeztek az igazságszolgáltatás és bíráskodás terén".

RÁKOSSY Árpád, dr. (Felsőcsernáton, 1902. február 10. – Kecskemét, 1972. december 22.) vezetéknevét az iratokban gyakran hibásan írják Rákosi, Rákosy formában. A Kecskeméti Megyei Bíróság tanácselnöke volt, amikor 1950. november 20-án letartóztatták. A Budapesti Megyei Bíróság 1951. március 30-án négyévi és hathavi, a Legfelsőbb Bíróság 1951. július 14-én hatévi börtönbüntetésre ítélte. Szabadult 1956. februárban, 1/8-ad kedvezménnyel. A Legfelsőbb Bíróság felmentette a vádak alól 1990. október 29-én. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1959. február 27-én négyévi, a Legfelsőbb Bíróság 1959. szeptember 7-én kétévi és kéthavi börtönbüntetésre ítélte. Szabadult 1959. november 12-én. Utóbbi elmarasztalása az első semmisségi, az 1989. évi XXXVI. törvény hatálya alá tartozik.

RAKOVSZKY Menyhért, vitéz, dr. (Budapest, 1894. november 7. – Budapest, 1959. október 22.) kúriai bíró 1943. szeptember 20-tól. Nyugállományba vonult 1949. szeptember 30-án. 1951-ben kitelepítették a fővárosból Heves megyébe.

RÉCZEI László (korábban Koch), dr. (Kolozsvár, 1906. június 15. – Budapest, 1997. február 16.) Szegeden volt ügyvéd 1933-tól. Katona, majd munkaszolgálatos a második világháborúban, megszökött, Miskolcon hamis papírokkal bujkált. Az Ideiglenes Nemzeti Kormánynál 1944 decemberétől igazságügyi tanácsos, a Törvényelőkészítő, majd a Nemzetközi Jogi Osztály vezetője az igazságügyi tárcánál. A Tájékoztatásügyi Minisztériumban 1945 és 1948 között volt az Elnöki Főosztály vezetője. 1948/49-ben a Kereskedelem és Szövetkezetügyi, illetve 1949 és 1953 között a Külkereskedelmi Minisztériumban főosztályvezető. A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1953. július 27-én fogadta el a Vám- és Szállítmányozási Főosztály vezetőjének felmentését. Tanszékvezető egyetemi tanár 1953 és 1957, valamint 1964 és 1970 között a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottsága 1963. július 5-én fogadta el a javaslatot, hogy megbízzák a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen a Nemzetközi Ismeretek Szak vezetőjének.

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottsága elfogadta 1957. november 12-én a javaslatot, így lett utóbb az igazságügy-miniszter első helyettese 1957 és 1960 között. Ezt követően diplomata. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottsága elfogadta a javaslatot 1959. november 17-én, hogy Új-Delhiben, 1960. január 19-én, hogy Ceylonban, 1960. szeptember 20-án, hogy a Burmai Unióban, végül 1961. január 10-én, hogy a Nepáli Királyságban is akkreditált nagykövet legyen. Az volt 1963. június 14-ig.

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottsága 1970. szeptember 22-én elfogadott javaslata értelmében brüsszeli nagykövet, és mellette akkreditálták a Luxemburgi Nagyhercegségbe. Így tért vissza a külügyi tárcához, 1971. február 5-től nagykövet volt Belgiumban és Luxemburgban 1974. augusztus 27-ig. A külügyi állományból nyugdíjazták 1975. február 28-án. Az Eötvös Loránd Tudományegyetemen oktatott megbízott előadóként.

RÉVAI József (korábban Léderer) (Budapest, 1898. október 12. – Balatonaliga, 1959. augusztus 4.) „*Schön Andor*". Író, Szovjetunióból hazatért kommunista politikus. 1945 és 1953, valamint 1956. július 18. és október 15. között a Magyar Kommunista Párt, majd Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Politikai Bizottságának tagja. Az esztergomi érsekkel és egyházával szemben a kezdetektől indított sajtóhadjáratban a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Politikai Bizottságának tagjaként, majd büntetőeljárásának előzményei és lefolytatása idején már a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Politikai Bizottsági tagsága mellett annak egyházi bizottságában is kimagasló szerepet vitt. Dr. Décsi Gyula emlékei szerint a valuta-bűncselekmény úgy vált a konstruált, törvénysértő büntetőeljárás részévé, hogy „Révai megjegyzése volt, hogy Esterházyt össze kell »amalgámozni« Mindszentyvel. […] Amikor a Mindszenty-ügynek a lezárását tárgyalta a Titkárság […], tehát amikor a befejezése volt a napirenden, szerepelt ez a mellékes valutaügy is, amelynek semmi köze sem volt a főügyhöz." Dr. Décsi azt is hozzáfűzte, hogy „a harmincas évektől volt egy általános gyakorlat ezekben az ügyekben: aki ellenség, arról be kell bizonyítani, hogy az utolsó porcikájáig rongy ember. Aki ellenség, az már az anyja hasában be volt szervezve. Továbbá anyagilag is egy disznó. […] Így kellett Mindszentyre is valuta-visszaélést »amalgámozni«, a szavak Révai szájából hangzottak el." Ő pedig nem véletlenül lett az esztergomi érsek első- és másodfokú ítélete közötti időszakban, az országos voksolás után népművelési miniszter 1949. június 11-től 1953. július 4-ig.

RÉVÉSZ Gusztáv, dr. (Budapest, 1883. szeptember 1. – ?) kúriai bíró 1935. június 28-tól. A zsidókra vonatkozó rendelet miatt eltávolították, „rendes" szabadságra küldték 1944. április 5-én, bírói tisztségéből 1944. május 31-én mentették fel. Kérvényezte a közszolgálatba való visszavételét és előbbi munkakörébe való visszahelyezését 1945. március 29-én. Igazolták 1945. május 12-én. Állásába visszahelyezték 1945. június 14-én. Nyugállományba vonult 1949. december 31-én.

RICSKOV, Nyikolaj Mihajlovics (?, 1897 – Malahovka [Moszkva megye], 1959. március 28.) a Szovjetunió igazságügyi népbiztosa 1938 és 1946 között. A legfőbb katonai ügyész helyettese volt, amikor 1952 novemberében (másutt: 1951 nyarán) az egyik igazságügyi tanácsadónak érkezett Magyarországra. Munkájával a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Adminisztratív Osztálya, a legfőbb ügyész és az igazságügyi tárca vezetője elégedett volt, mert a Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottságának az javasolták 1953. augusztus 27-én, hogy a Minisztertanács kérelmezze a szovjet kormánynál tanácsadói megbízatásának meghosszabbítását 1955. november 12-ig, azaz ne térjen vissza 1954 novemberében. A Minisztertanács Budapesten 1954. október 18-án meghozta határozatát, Moszkvából pedig engedélyezték. Utóbb – miután időközben megnősült, és felesége Esztergomból származott – már Magyarországon történő letelepedését kérelmezte. Sikertelenül.

RIES István, dr. (Küngös, 1885. november 14. – Vác, 1950. szeptember 15.) jogi tanulmányait a Budapesti Királyi Magyar Tudományegyetemen folytatta. 1912-ben, miután megszerezte oklevelét, ügyvédi irodát nyitott. Az első világháború idején orosz hadifogságba esett, hazatérése után, a kommün idején a közoktatásügyi népbiztosság pártiskolai előadója volt. Majd Bécsbe emigrált. 1924-ben belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba, amelynek 1933-ban vezetőségi, 1934-ben elnökségi tagja lett. Katonai ügyvédként védett illegális kommunistákat is a német megszállásig. Utána zsidó származása miatt bujkált – noha korábban áttért római katolikusnak –, amíg a Vörös Hadsereg be nem fejezte Pest megtisztítását a harcoló német és magyar alakulatoktól.

A második világégés harcainak elmúltával azonnal szorosan együttműködött a kommunistákkal, gyakorta a lehető legteljesebben kiszolgálta törekvéseiket. Tagja lett az Ideiglenes Nemzetgyűlésnek. 1945. július 27-től volt igazságügyi tárcavezető. Ezzel az 1945. nyári minisztercserével ugyan csökkentek a munkáspártok közötti, utóbb 1948 nyaráig tartó viszályok a minisztériumban, de még a Magyar Dolgozók Pártjának létrejöttét követően sem csi-

tultak végleg el. A kommunista korifeusok az intrika teljes tárházát felvonultatva állandóan támadták a legkülönfélébb módszerekkel mind őt, mind párttársait. Eredményt azonban nem mutathattak fel vele szemben, mert a honi diktatúra bevezetéséhez vezető úton szorosan együttműködött a Magyar Kommunista Párt vezéreivel. Ezt bizonyítják a Budapesti Nemzeti Bizottság jegyzőkönyveiből ismert radikális követelései. Az Igazságügyi Igazolóbizottság elnökeként eljárva, bizottságának elmarasztaló határozatai súlyos következményekkel jártak. A népbíráskodásról általa vallottak és könyvek előszóiban írottak, a beszédeiben elhangzottak és a sajtótermékekben közzétett karakteres nézetei tanúsították elkötelezettségét. A kezdetektől nem csupán palástolta a törvénysértő büntetőpereket, hanem hol nyíltan, hol háttérbe húzódva közreműködött azokban, ekképp nem szabott gátat nekik. Ezekben a legkülönfélébb – beleértve Demény Páltól Rajk Lászlóig a kommunista, valamint egyéb – pártállású politikusokat, a történelmi egyházak vezetőit és híveit törvénysértő módon meghurcolták.

A Minisztertanács zárt ülésén, 1948. október 22-én – szemben Farkas Mihállyal – nem állt ki a Szövetséges Ellenőrző Bizottság szovjet tagjai által annak idején, 1945. április 4-én Budapestről kiutasított és két nappal később elutazott zsidómentő, Angelo Rotta* pápai nuncius, a diplomáciai kar doyenje mellett. Dr. Ries István, a Magyar Dolgozók Pártjának vezetőtestületi ülésein is részt vett meghívottként az esztergomi érsek és társai büntetőeljárása során, a főtitkár készséges partnere volt. Nem csupán a neki címzett levéllel ismételten csalfán becsapott hercegprímás lejáratásában, hanem abban is, hogy nem akadékoskodott, és hagyta, hogy a büntetőeljárás egész menetét az államvédelem uralja a kezdetektől a büntetés-végrehajtásig. Dr. Timár István útján adta dr. Olti Vilmosnak, a Budapesti Népbíróság elnökének tudtára, hogy neki kell tárgyalnia az esztergomi érsek és hat társa büntetőperét. Dr. Ries személyesen mondta el a harmincnégy éves dr. Oltinak, hogy a „per nagyon fontos, ez egy világszenzáció", de sem annak lefolytatására, sem „az ítélet mikénti meghozatalára utasítást nem adott". Se szóban, se írásban.

Mi több – dr. Olti négy évtizeddel későbbi emlékei szerint – dr. Ries „tett olyan kijelentést a pert megelőzően, hogy a halálbüntetés mellőzhetőnek látszik". Valójában így tudatta a tanácsvezetővel a pártálláspontot az elsőrendű vádlott ítéletének mértékéről. Felhívta a figyelmét, hogy bizonyos egyházjogi kérdésekből készüljön fel. Valójában a kommunista vezérkedők és martalócaik bűneiben sajátos társtettes volt.

A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1949. október 12-én elfogadta – Farkas Mihály személyi javaslataival együtt tett előterjesztését követően – a fegyházakban uralkodó állapotokat feltáró öttagú bizottság egyik tagjának Kajli József, Pesti János, Szabó Piroska és dr. Zöld Sándor mellett.

A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága a bizottságnak általa előterjesztett jelentését 1949. december 14-én módosításokkal fogadta el. Többek között azzal, hogy az összes büntetőintézetben, a közönséges bűnözőknél is, sokkal szigorúbb rezsimet kell bevezetni, az Államvédelmi Hatóság kezelésébe kerül a váci fegyház (1950. március 11-én megtörtént), ahová a legsúlyosabb politikai bűnösök helyezendők, kisebb intézetet kell létesíteni a büntetés alatt álló specialisták részére, ahol dolgozhatnak, ezek lettek az ún. mérnöki irodák, elsőként Vácott. Dr. Ries újabb, 1950. március 25-i, Titkársághoz küldött jelentésében az igazságügyi tárca őrizetében lévő legsúlyosabb ítéletmértékkel sújtott nem politikai elmarasztaltak április 1-jéig Szegedre történő összpontosítását is tudatta.

Az Államvédelmi Hatóság letartóztatta 1950. július 8-ára virradó éjjel, felmentették miniszteri tisztségéből július 17-én. A Vácott volt cellatársa (Oszkó Gyula*) emlékei szerint miután a gyógyszereket megvonták tőle, betegsége, az urémia gyógyíthatatlanná vált, emiatt – és nem államvédelmisek vele szemben alkalmazott fizikai kényszere miatt – vesztette életét.

Az özvegy 1954. május 9-től kereste férjét. A Váci Országos Börtön Büntetésnyilvántartási Osztályáról július végén azt jelentették, hogy Princz Gyula* volt államvédelmi őrnagy irodájából szállították a váci büntetés-végrehajtás intézet kórházába, konspirált körülmények között 1950-ben. Egy 1954. február 19-én felterjesztett halotti névsorban, amelyben három 1950-ben elhunyt ismeretlen személy neve szerepelt, az övé is ott volt.

A Vácott volt parancsnoknak, Lehota Istvánnak 1954. nyári vallomása szerint dr. Riest 1951. április 16-án fogadta be Vácra, súlyos beteg volt, néhány nap múlva meghalt. Felsőbb utasításra holttestét a váci katolikus temetőben, jeltelen sírban hantoltatta el, noha a városban a fegyintézethez tartozó rabtemető s egy újonnan kialakított titkos temetkezési hely is volt a gödöllői út mentén. Utóbb, november első hetében – miután megszemlélte a helyszínt – már módosított; dr. Riest a kisváci református temetőben hantolták el. Úgy, hogy annak fekvése nem határozható meg a parcella- és sírhelyszám hiányában. Halotti anyakönyvezése Vácott 1954. december 21-én következett be. A Legfőbb Ügyészség értesítette az özvegyet, hogy férje „az ellene folytatott vizsgálat során megbetegedett és 1951. április 18-án meghalt. Halotti anyakönyvi kivonatát a váci anyakönyvvezetőnél beszerezheti."

A Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottságának 1956. április 19-én tartott ülésére terjesztették be a 143 még élő és 9 meghalt szociáldemokrata rehabilitálásával összefüggő, két nappal korábban készült előterjesztést, amelyről a Rehabilitációs Bizottság április 12-én tartott ülésén határoztak. Az elhunytak között dr. Riest az utolsó helyen említették. Egyetlen felszólaló, Ács Lajos utalt a már halott személyek ügyének rendezésére, de az érdemi határozat elmaradt. A rehabilitált személyek nyilvántartásában nem is sorolták fel nevét. A Rehabilitációs Bizottság benyújtotta a Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottságának 1956 májusában összefoglaló jelentését a május 21-i „jogtalanul elítélt párttagok rehabilitálásának elveiről" szóló határozat végrehajtásáról. E szerint a Legfőbb Ügyészség 1956. május 20-ig a „teljes rehabilitálást" tartalmazó „igazolást ad a börtönben elhalt személyekről a közvetlen hozzátartozók részére is". Dr. Riesszel szemben nem indult büntetőeljárás, ezért bíróság sem menthette fel. Hozzátartozói – tekintettel az elkobzott könyvtárára is – kettőszázezer forint kártérítést kaptak. A Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottsága 1956. május 24-én vitatta meg az újabb, két nappal korábbi javaslatot, amely a rehabilitáció néhány kérdését érintette. Benne volt, hogy a szociáldemokrata özvegyek és árvák részére a törvényes özvegyi vagy árvanyugdíjat kell folyósítani (az elhalt férj keresetének 25%-a egy évig esedékes, utána csak akkor kap az özvegy, ha megrokkan, vagy ha 55. életévét eléri). Jeltelen sírban nyugszik mindmáig.

RIPP Miklós, dr. (Nagybaracska, 1925. május 18. – Budapest, 1991. június 16.) a Magyar Kommunista Pártnak 1945-től, a Magyar Dolgozók Pártjának 1948-tól volt tagja. Cinkográfussegéd 1949-ig, augusztustól az igazságügyi tárcánál dolgozott, ahol a pártbizottság titkára volt 1952 és 1954 között.

A Legfelsőbb Bíróság pártalapszervezetének tagja már 1954. február 19-től, de bírója csak utóbb, 1954. március 1. és 1959. március 31. között volt, egyúttal titkárságvezető is lett 1956. június 1-jétől. Párttitkár is volt elődjének 1954. november 30-án történt távozása után. 1959. december 12. és 1966. július 15. között a Budapesti Fővárosi Bíróság bírója, 1963 szeptemberétől tanácsvezetője volt. Majd ismét, 1966. július 16-tól haláláig, 1973 augusztusától tanácsvezetőként ítélkezett a Legfelsőbb Bíróságon.

RÓNAI Sándor (Miskolc, 1892. október 6. – Budapest, 1965. szeptember 28.) volt szociáldemokrata, a „pártegyesülést" támogató kőműves. Volt miniszter, majd 1948 és 1956 között a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének, 1956. novembertől a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának, 1954-ig a Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottságának, majd a Magyar Szocialista Munkáspárt Ideiglenes Intéző Bizottságának, illetve

Politikai Bizottságának tagja. 1950. májustól a Népköztársaság Elnöki Tanácsának elnöke 1952-ig, majd 1962-ig az Országgyűlés elnöke. 1945-től haláláig honatya.

ROOSZ Lajos, dr. (Pétervására, 1902. október 21. – Budapest, 1977. június 6.) 1945. szeptember 19-től ítélkezett a Budapesti Büntetőtörvényszéknél, majd jogutódainál. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság által sürgetett felelősségre vonás végrehajtására megbízták a Budapesti Népbíróság egyik tanácsának vezetésével is. Eltávolították 1953. május 31-én, majd visszavették ismét tanácsvezetőnek, immár a Budapesti Megyei Bírósághoz. A Legfelsőbb Bíróság elnökének 1957. január végi kérését visszautasította, nem volt hajlandó a Legfelsőbb Bíróságra menni, hogy ott a megtorlás során ítélkezzen.

ROTTA, Angelo (Milánó, 1872. augusztus 12. – Róma, 1965. február 1.) római katolikus pappá szentelték 1895. február 1-jén. A szentszéki diplomácia szolgálatába szegődött 1922-től. A címzetes thébai érsek budapesti apostoli nunciusként a magyar fővárosban átadta megbízólevelét a kormányzónak 1930. május 13-án. A német megszállás idején jelentős szerepe volt abban, hogy a Szentatya interveniált a magyarországi deportálások leállítása érdekében Horthynál, a diplomáciai kar doyenjeként segített, menleveleket állíttatott ki, és ekképp közreműködött a fővárosi zsidók megmentésében. Mindezek ellenére már március 1-jén felmerült vele szemben aggály a Vörös Hadsereg részéről, és a Szövetséges Ellenőrző Bizottság szovjet képviselőinek állásfoglalása nyomán előbb március 22-én, végül 1945. április 4-én a magyar kormány kiutasította Budapestről, 48 órával később elutazott. A Keresztények Egysége vatikáni titkárságának tagjaként távozott az élők sorából.

ROZGONYI Aladár (Bocsárlapujtő, 1920. április 18. – Salgótarján, 1995. június 29.) a hat elemit követően előbb alkalmi munkás, 1936-ban a Salgótarjáni Vasöntöde és Tűzhelygyárban dolgozott, 1937-ben a salgótarjáni bányaműveknél lett csillés és kapcsos. Molnárnak tanult 1938 és 1940 között, 1942-ig egy malomban alkalmazták. Katona volt 1942 és 1945 között.

A Magyar Kommunista Párt tagja 1945-től, májustól 1946-ig a salgótarjáni rendőrségnél szolgált nyomozóként. Visszatért a salgótarjáni szénbányákhoz, ahol előbb fizikai munkás, később tisztviselő lett. A dolgozók gimnáziumában tanult, és leérettségizett 1946 és 1950 között. A Bírói és Államügyészi Akadémia második tanfolyamát 1950–1951-ben, a tartalékos hadbírói tanfolyamot 1952. február–májusban végezte el. 1951-től a Gyulai, 1952. március és május között a Békéscsabai, 1952 májusától a Salgótarjáni Államügyészségen volt ügyész. A Szombathelyi Államügyészség vezetője 1952. decemberben lett. A Heves Megyei Ügyészségen 1954 szeptemberétől a vezető helyettese. 1955. májustól Balassagyarmaton, a Nógrád Megyei Ügyészségen lett előbb különleges, majd politikai ügyész.

A kádári megtorlás során a vizsgálati szakaszban, 1957. április 29-én kihallgatta gyanúsítottként Alapi Lászlót és Geczkó Istvánt, az ügyészi szakban Kiss Antalt és Tóth Miklóst. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa utóbbi kettőnek halálbüntetését kegyelemből életfogytig tartó börtönbüntetésre változtatta. A Salgótarjáni Járási Ügyészség ügyésze 1958. szeptember 22-től. Miután a jogi egyetemnek csupán két évfolyamát fejezte be, eltávolították az ügyészi szervezetből. A Nógrád Megyei Népi Ellenőrzési Bizottság elnökhelyettese lett 1959. április 15-től.

RÓZSA Andor (korábban Rosner) (Eger, 1921. február 10. – Budapest, 1992. október 2.) édesapja paplankészítő volt.

Négy polgári végzett, szabósegéd lett, különböző kisiparosoknál dolgozott. 1942-től a IX/1. különleges munkásszázlóaljhoz osztották be. A világháború után szakmájában dolgozott 1947-ig, és 1945-től már a Magyar Kommunista Párt tagja volt. A budapesti pártközpontba került 1947-ben, és a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Szervező Bizottsága 1948. július 16-án tartott ülésén a káderjavaslatok során elfogadta a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Szervezési Osztályára referensnek. Majd instruktor és alosztályvezető is volt. Kétéves pártiskolát végzett. Kádár János referense volt 1957. április és 1958. január között. A Magyar Szocialista Munkáspárt Titkársága 1958. január 31-én elfogadta Kádár szóbeli javaslata alapján, hogy mentsék fel referensi feladatai alól. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottsága 1958. március 11-én elfogadta a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Párt- és Tömegszervezetek Osztálya négy nappal korábbi javaslatát, hogy az Országos Rendőr-főkapitányság Politikai Nevelési Osztályának vezetője legyen. Más források szerint februártól az Országos Rendőr-főkapitányság vezetőjének politikai helyettese lett, állását ott 1959. május 28-ig töltötte be.

A szerv megszűnése után, 1960. április 11-től a belügyi tárcánál a Tanulmányi és Módszertani Osztály vezetője, majd a Személyzeti Főosztály helyettes vezetője. A Magyar Szocialista Munkáspárt Titkársága 1962. július 10-én elfogadta, hogy a rendőr alezredest felmentsék, és a Belügyminisztérium Személyzeti Főosztálya főosztályvezetőjének nevezzék ki. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Titkársága 1963. február 19-én azonban már nem értett egyet azzal, hogy személyügyi főcsoportfőnök legyen. Rózsa ugyan levelet írt Biszku Bélának – annak részletes tartalmát a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Titkársága 1963. május 6-án tartott üléséről készült határozati jegyzőkönyv nem örökítette meg –, de a testület álláspontja nem változott beosztását illetően, amelyet a belügyminiszternek közölni kellett vele. Az egykori államvédelmisek jövőjét addig már lerendezték. A Tanulmányi és Kiképzési Csoportfőnökséget vezette ezredessé előléptetve, csoportfőnökként 1964. március 25. és 1974. december 13. között. Kádár megbízható embere, közvetlen munkatársa volt a megtorlás legkeményebb időszakában, valamint a belügyi tárca káderpolitikájának alakításában.

RÓZSA János Tibor, dr. (Budapest, 1926. április 11. – Budapest, 2008. augusztus 24.) négy polgárit végzett, majd lakatosnak tanult a fővárosban. 1944-ben munkaszolgálatot teljesített Budapesten. Lakatossegédként dolgozott a Fegyvergyárban 1945 és 1948 között, közben 1946-tól lett a Magyar Kommunista Párt tagja. 1948-tól rendőrségi állományba vették, a rendőrtiszti iskolát követően alhadnaggyá avatták. Szombathelyen és Csornán rendőri büntetőbíró, Szentgotthárdon a helyi rendőrség Bűnügyi Osztályának vezetője volt, amíg – akkor már a belügyi tárcától – be nem iskolázták a Bírói és Államügyészi Akadémiára. Előbb a letartóztató intézeti vonalon, majd rövid ideig járásbíróként Szekszárdon dolgozott. 1952 augusztusától az igazságügyi tárca Bírói Felügyeleti Főosztályán volt főelőadó. A Budapesti Államügyészséghez államügyésznek 1953 májusában nevezték ki, majd a Katonai Főügyészségre került, ahol hadbíró századosként ítélkezett. 1953-ban kezdte meg levelezősként egyetemi tanulmányait (amit utóbb sikerrel fejezett be). A Fővárosi Ügyészség helyettes vezetőjévé nevezték ki, hivatalát 1955. október 6-ig töltötte be.

A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1955. szeptember 5-én elfogadta a dr. Kovács első igazságügyminiszter-helyettes által 1955. szeptember 1-jén aláírt és a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Adminisztratív Osztálya által előterjesztett javaslatot, hogy az igazságügyi tárca Bírósági Főosztályának ideiglenes vezetője legyen. A Magyar Szocialista Munkáspárt Politikai Bizottsága 1957. szeptember 3-án tartott ülésére előterjesztett augusztus 22-i jelentés szerint a főosztályvezetőt alacsonyabb munkakörbe helyezték – miként másokat – „politikai okokból". A Legfőbb Ügyészségen folytatta utóbb jogászi pályáját. Nyugállományba vonulásakor, 1986. április végén legfőbb ügyészségi tanácsosként az Országos Kriminológiai és Kriminalisztikai Intézet csoportvezetője volt.

RUDAS András (Hort, 1918. március 23. – ?, 1996. február 11.) kovács, 1957. január 15-én letartóztatták. A Budapesti Helyőrség Katonai Bírósága mint rögtönítélő bíróság 1957. február 12-én halálra ítélte. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1957. február 26-án kegyelemből életfogytig tartó, tehát húszévi börtönbüntetésre enyhítette ítéletét.

RUDAS Ernő (Győr, 1918. június 19. – Szentendre, 2006. július 16.) édesapja lakatossegéd volt.

Négy polgári iskolai osztályt végzett Újpesten, majd 1935-ben inasként a Kárpát bútorgyárban dolgozott. Asztalos segédlevelének megszerzése után az üzemben maradt. 1936-ban lépett be a szakszervezetbe. 1940-ben hívták be katonai szolgálatra, a tüzérséghez került, önéletrajza szerint 1942-ben, más források szerint 1943-ban szerelt le. 1944-ben újra behívták, szeptemberben eltávozása idején alakulatát a frontra vezényelték, ő azonban katonaszökevényként a fővárosban maradt, így civilként esett szovjet fogságba 1945. januárban.

A golubovkai táborból 1947. júniusban tért haza, majd régi munkahelyén helyezkedett el, és belépett a Magyar Kommunista Pártba. Volt népnevelő, pártbizalmi, 1947. szeptembertől pedig körzeti titkárként tevékenykedett. A kommunista és a szociáldemokrata pártok kényszerfúziója után átigazolták a Magyar Dolgozók Pártjába. 1948. augusztusban a Furnér- és Lemezműveknél üzemi agitációs és propagandatitkár lett. 1949. januárban Újpesten a pártbizottságra helyezték függetlenített funkcionáriusként, előbb osztályvezető, 1950 júliusától pedig szervezőtitkár (vagyis a kerületi pártszervezet második embere) lett.

1951. áprilisban a Dolgozó Ifjúság Szövetsége Budapesti Bizottsága titkárává választották. 1952-ben a Pártfőiskolára küldték, majd 1953. augusztusban a Budapesti XIV. kerületi Pártbizottság élére állították. 1956. áprilisban lett a Csepel Vas- és Fémművek párttitkára. A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségébe a júliusi plénumon, Rákosi leváltása után választották be póttagként. 1956. október 23. után Csepelen, majd Zuglóban és Újpesten tartózkodott. Tevékenységéről ellentmondók a források: egyes adatok szerint kiállt a kommunista rendszer mellett, és fegyveresen harcolt a forradalmárok ellen, Biszku Béla viszont 1957-ben felrótta neki, hogy „otthagyta a gyárat" október végén, később pedig „nem ment a rendőrségre, mert kevesellte a fizetést".

A szovjet intervenció után belépett a Magyar Szocialista Munkáspártba, és a budapesti IV. kerületi pártapparátusban tevékenykedett a Párt- és Tömegszervezeti Osztály vezetőjeként. A Magyar Szocialista Munkáspárt Ideiglenes Intéző Bizottsága 1957. április 6-án elfogadta, így 1957. április 10-től a Legfelsőbb Bíróság Népbírósági Tanácsának tagja lett 1958. november 13-ig. Utána külkereskedelmi pályán dolgozott. Néhány hónapig a fa-, papír- és fűtőanyag-ipari termékek export-importjával foglalkozó Lignimpex Külkereskedelmi Vállalatnál kapott állást. 1959. február és augusztus között Moszkvában orosz nyelvi képzésen vett részt. Hazatérése után a Külkereskedelmi Minisztériumban helyezkedett el, 1959. november 1-jei hatállyal lett osztályvezető a Népi Demokratikus Országok Államközi Főosztályán. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Titkársága 1960. július 5-én elfogadta a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Adminisztratív Osztálya javaslatát, hogy az előterjesztés után a Népköztársaság Elnöki Tanácsa ismét megválassza a Legfelsőbb Bíróságra ülnöknek. 1965 augusztusában főosztályvezető-helyettessé nevezték ki. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottsága 1967. május 9-én elfogadta a javaslatot, hogy a bukaresti kereskedelmi kirendeltség vezetője legyen, kinevezték 1967 júliusában. E tisztségében feladatait 1974. áprilisig látta el. Nyugállományba vonult december 31-én. A Legfelsőbb Bíróságon huszonhárom halálos ítélet meghozatalában vett részt.

RUHMANN Emil, dr. (Nyíregyháza, 1886. április 14. – Budapest, 1963. június 18.) kúriai bíró 1935. november 27-től. A „B"-lista során tényleges szolgálatban megtartották. Az igazságügyi tárca ennek ellenére el akarta távolítani (az 1948. évi XXII. törvénycikk alapján), de tanácselnöke, dr. Ludvig Rezső és a kúriai elnök, dr. Kerekess István szót emelt érte, így megmaradhatott állásában. Egy informátor, dr. Feri Sándor azonban 1950. szeptember 15-én papírra vetette, hogy „polgári ismereteit illetően a híre nagyobb, mint amennyit valóban tud. […] Politikai kérdésektől fázó bíró, egy időn keresztül a Töreki [!] tanács tagja volt. […] Értéket, mint bíró nem jelent, pótolható." Nyugállományba vonult 1950. december 31-én. Feleségével együtt kitelepítették Budapestről 1951-ben Békés megyébe.

RUSZKA István, dr. (Szilágycseh, 1907. február 12. – ?) édesapja orvos volt. Romániában élt 1918 és 1940 között, az egységes szakvizsgát Budapesten 1942. szeptember 29-én tette le. Előbb a szociáldemokraták pártjába lépett be, onnan igazolták át az egyeséges munkáspártba. Az igazságügyi apparátusban 1926. július 25-től dolgozott, a Zilahi Járásbíróságon ideiglenes napidíjasként kezdte. A jogi pályán 1940-től dolgozott, fogalmazóként, ügyészként és bíróként Zilahon román fennhatóság alatt szeptember 18-ig. Észak-Erdély visszacsatolása után Magyarláposon járásbíró, Zilahon a Királyi Ügyészségen ügyész, a Királyi Törvényszéken bíró. A katonaidő letöltése alatt Budapesten 1944. november 1-jén elszakadt csapattestétől, ezt elhallgatva szolgálattételre jelentkezett november 14-én a Budapesti Királyi Büntetőtörvényszéken. Az 1944. december 6-i razzia során letartóztatták, Herceghalomnál a katonai büntető munkaszolgálatos századból ismét megszökött. Államügyész lett a Budapesti Államügyészségen 1945. július 18-tól, népügyész volt, az igazságügyi tárcánál az Ügyészi Felügyeleti Osztály munkatársa lett 1949. január 25-től. A Legfőbb Ügyészség felállítását követően főosztályügyész 1953. szeptember 19-től, majd önálló csoportvezető ügyész 1953. október 10-től. A legfőbb ügyész katonai helyetteseként volt a vádhatóság képviselője Farkas Mihály büntetőperében, a törvényességi óvás után, 1957. április 19–20-án a Legfelsőbb Bíróság Népbírósági Tanácsa előtt. Kérelmére, megromlott egészségi állapota „idegkimerülés" miatt munkaviszonya megszűnt 1957. november 27-én. Jelentkezett ügyvédnek, a Legfőbb Ügyészség nem emelt kifogást 1958. februárban, majd a Kohó- és Gépipari Minisztérium Gépexport Irodájánál kívánt elhelyezkedni 1958. áprilisban. 1967 nyarán vonult nyugállományba.

RUTTKAI György, dr. (Budapest, 1916. szeptember 2. – Budapest, 2002. december 26.) jogtudományi végzettséget 1939-ben szerzett Budapesten a Magyar Királyi Pázmány Péter Tudományegyetemen. A második világháborúban előbb munkaszolgálatos volt, majd deportálták Bergen-Belsenbe. Hazatérését követően előbb ügyvédjelölt a főváros VII. kerületében, 1945. októbertől népügyész volt Nagykanizsán. Megbízták a Nagykanizsai Népügyészség vezetésével 1947. január 1-jével. A Nagykanizsai Államügyészségnél államügyészi kinevezést kapott 1947. július 1-jén úgy, hogy munkahelye nem változott. Felmentették vezető népügyészi állásából 1947. szeptember 30-ával, és áthelyezték a Budapesti Népügyészséghez. Innen rendelték be, s a Népügyészségi Osztályon lett osztályvezető 1948 őszén az igazságügyi tárcánál. Majd dr. Mándi-Nagy Istvánt követte a Tanulmányi Osztály élén. Ezután a Földművelésügyi Minisztériumban folytatta. A forradalmat követően előbb az Élelmezésügyi Minisztérium Állatforgalmi Igazgatóságán, majd az Állatforgalmi és Húsipari Trösztnél dolgozott. Innen főosztályvezetőként, három évtizedes vállalati jogtanácsosi múlttal vonult nyugállományba. A Munkaszolgálatosok Országos Egyesületének elnöke volt 1990-től.

RUTTKAY László, vitéz, dr. (Trencsén, 1896. május 9. – Budapest, 1971. június vagy július 12.) 1939-ben még törvényszéki, de 1942-ben már ítélőtáblai bíró volt. Az igazságügyi tárca Nemzetközi Jogi (VII.) Ügyosztályán dolgozott 1944-ben. Igazolták 1945. május 6-án. A Magyar Kúrián bíró 1945. június 26-tól. Az igazságügyi tárcánál továbbra is a Nemzetközi Jogi Osztályon alkalmazták. A magyar–csehszlovák „lakosságcsere" ügyét intéző vegyes

bizottság magyar tagozatának elnöke volt 1946-ban. Az Országos Fordító Iroda munkatársa lett 1951-ben. Egyik, annak idején volt jogász beosztottjának – utóbb szegedi egyetemi tanárnak, id. Trócsányi Lászlónak – az emlékei szerint korán elhunyt, súlyos betegségben. Tévedett.

SÁGI Gyula (Gic, 1899. április 10. – Budapest, 1976. április 20.) az elemi iskola után kanászként dolgozott, majd a csizmadia szakmát tanulta ki, később cipészsegédként dolgozott. 1918-tól katonai szolgálatot teljesített, 1919-ben részt vett a felvidéki hadjáratban egy géppuskás század parancsnokaként. A kommün bukását követően internálták Zalaegerszegen, ahonnan 1920-ban megszökött. Bécsbe menekült, ahol 1921-ben letartóztatták, és tizenhat évre kitiltották a városból. Ezt követően élt Németországban, Hollandiában, Olaszországban és Franciaországban, majd – mivel onnan is kitiltották – 1929-ben hazatért. 1931-től volt kapcsolata az illegális kommunista párthoz, tagságát később 1935-től ismerték el. 1938-ban, majd 1942-ben is két és fél évi börtönbüntetésre ítélték el. 1944-ben büntetőszázadba sorozták, a frontra vezényelték, ahonnan megszökött. Hazatérve elvbarátaival együtt partizáncsoportot szervezett Kispesten.

A front átvonulását követően a XIV. kerület elöljárója, a kerületi kommunista pártszervezet vezetőségi tagja és a nemzeti bizottság titkára lett. 1947 őszén elhárítóként került a Honvédelmi Minisztérium Katona Politikai Osztályára. A Kossuth Akadémián elvégzett egyéves iskola után politikai tiszt lett a hadseregben. 1953. december 1-jén, saját kérésére nyugállományba helyezték. 1954 májusától a Magyar Dolgozók Pártja Központi Ellenőrző Bizottsága megbízottjaként dolgozott a Pest Megyei Pártbizottságnál. Munkájával nem voltak megelégedve, így 1956. május 1-jével a pártközpont kivételes személyi nyugdíjban részesítése mellett döntött.

Júniusban Vecsésre költözött, a Partizán Szövetség helyi csoportjának elnöke lett, majd 1957-ben megszervezte a Munkásőrséget, amelynek monori járási parancsnoka is lett. Községi párttitkár és a monori járási pártbizottság tagja is volt. A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1957. június 24-én határozott népbíróvá való kinevezéséről, ekkor felmentették pártfunkciói alól is. Népbírói állása megszűnt 1958. augusztus 20-ával. A néphadseregből őrnagyként vonult nyugállományba. A Pest Megyei Bíróságon két halálos ítélet meghozatalában vett részt.

SAJTI Imre (Sarkad, 1927. szeptember 7.) az elemi elvégzését követően fizikai munkás. 1945. szeptember 1-jétől a rendőrségnél szolgált. A belügyi tárcánál őrszemesként kezdte, rendőr főhadnagyként – az ügyészi és fegyelmi csoport előadójaként – 1953. október 14-én fejezte be pályafutását. A Bírói és Államügyészi Akadémia második tanfolyamát végezte el. A Legfőbb Ügyészség állományában 1953. szeptember 15-től dolgozott, kerületi ügyész 1953. október 16. és 1955. május 15. között a Budapesti XIX. kerületi Ügyészségen, járási-városi ügyész 1955. május 22. és 1960. december 10. között a Gyulai Járási Ügyészségen. A megszűnt Sarkadi Járási Ügyészségre háruló feladatok elvégzését is ő irányította 1958. október 1-jétől Gyuláról.

Ő képviselte a vádat a kivégzett Mány Erzsébet és Farkas Mihály büntetőügyében. A járási ügyészség vezetését 1957 márciusában vette át újra. 1960. november 25-től (az áthelyezése hivatalosan december 10-ével történt meg) a Békés Megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztályának állambiztonsági vizsgálati alosztályát vezette rendőr főhadnagyként. 1963-tól rendőr százados, 1966-tól rendőr őrnagy. Nyugállományba vonulásáig, 1970. november 15. és 1982. szeptember 30. között a Békés megyei rendőrfőkapitány közbiztonsági helyettese, előbb rendőr alezredes, 1977-től rendőr ezredes.

A kádári megtorlás során elkészíttette az utóbb kivégzett Bokor János pótvádiratát is.

SALLAI Imre (korábban Holländer) (Erdőfüle, 1897. december 17. – Budapest, 1932. július 29.) magántisztviselő, kommunista politikus. 1931-ben tért vissza a Szovjetunióból mint a Kommunisták Magyarországi Pártja Központi Bizottsága Titkárságának magyarországi vezetője. Letartóztatták 1932. július 15-én. Az érvényben lévő statárium idején a dr. Töreky Géza vezette rögtönítélő tanács halálra ítélte 1932. július 29-én, aznap kivégezték.

SÁNDI Ottó (korábban Sauer), dr. (Budapest, 1925. május 3. – Budapest, 2020. március 18.) az agrár középiskolát 1943-ban fejezte be, majd kertészetben és egy gyufagyárban dolgozott. Munkaszolgálatos volt 1944 nyarától, Ausztriába hurcolták, koncentrációs táborba került, 1945. május 4-én nyerte vissza szabadságát az amerikai csapatoknak köszönhetően. Magyarországra júliusban tért vissza. Ősztől kapcsolódott be a pártmunkába, Budafokon a kommunista ifjúsági mozgalomban dolgozott két éven keresztül. Majd az Áchim Kollégiumban 1947-től a pártvezetés tagja lett. Az agráregyetemet 1948-ban végezte el. A Magyar Dolgozók Pártjának Szervező Bizottsága 1948. július 16-án elfogadta az Agrárpolitikai Bizottság titkárságára politikai munkatársnak. A Magyar Dolgozók Pártjának Szervező Bizottsága 1948. október 15-én elfogadta a Közgazdaságtudományi Egyetem Agrárpolitikai Tanszékén az egyik asszisztensnek. A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének Mezőgazdasági és Szövetkezeti Osztálya munkatársaként – 1950-től a termelési alosztály vezetőjeként – a Magyar Dolgozók Pártja Titkárságának ülésein gyakorta ő volt az előadója a mezőgazdasággal összefüggő számos napirendnek. A Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottsága 1954. június 23-án elfogadta az egy nappal korábbi javaslatot, és a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Mezőgazdasági Osztályának helyettes vezetője lett, 1956 októberéig. 1954 nyarán egyben megbízták az osztály vezetésével is. Az Állattenyésztési és Takarmányozási Kutató Intézet főosztályvezetőjeként vonult nyugállományba.

SÁNDORFY Kamill, dr. (Veszprém, 1880. április 6. – Budapest, 1953. július 26.) jogot végzett, 1903-tól lépett igazságügyi szolgálatba. Budapesten 1913-tól ítélkezett járásbíróként. Az igazságügyi tárcához osztották be 1918-ban. 1921-től előbb királyi ítélőtáblai, majd 1930. szeptember 30-tól kúriai bíró lett. A budapesti Magyar Királyi Pázmány Péter Tudományegyetemen 1925-től magántanár. Igazolták 1945. május 6-án. Kúriai tanácselnök volt 1945. június 26-tól, esküt tett 1945. július 19-én. A közismert kodifikálót az igazságügyi tárcánál alkalmazták, személyzeti iratait is ott őrizték. Nyugdíjazták 1949. november 18. előtt, mert már nem vett részt az eskütételen.

SÁNTA Istvánné (Váczy Mária) (Szolnok, 1920. szeptember 11. – Budapest, 2018. augusztus 16.) a polgári iskola harmadik osztályának elvégzése után kifutó lett, majd paplankészítőnek tanult; szakmájában dolgozott 1940-ig. 1945-ben lépett be a Magyar Kommunista Pártba. Ekkor a Szolnoki Cukorgyárban dolgozott, majd a Magyar Nők Demokratikus Szövetsége Szolnok városi, később megyei titkára lett. 1948-ban a pártapparátusba került, ahol előbb szolnoki városi, majd megyei káderes volt. Az egyéves pártiskolát 1950-ben végezte el. A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Káderosztályának lett munkatársa. 1954-től a budapesti XVI. kerületi Pártbizottságon volt a Párt- és Tömegszervezetek Osztály vezetője.

A forradalom és szabadságharc leverését követően azon korábbi kerületi vezetők egyike volt, aki nem dolgozott, így a budapesti pártvezetés 1957. januárban szociális segélyre javasolta azzal, hogy később üzemben kell elhelyezni. A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1957. június 24-én megválasztotta népbírónak a Fővárosi Bírósághoz, szeptember 21-ével a Legfelsőbb Bíróságra került. Megbízatása 1959. május 31-i hatállyal megszűnt. A Legfelsőbb Bíróságon negyvenöt halálos ítélet meghozatalában vett részt.

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának Titkársága 1959. június 2-án elfogadta a Központi Ellenőrző Bizottságtól érkezett javaslatot – ezzel többek között dr. Nezvál Ferenc és dr. Jahner-Bakos Mihály, a Legfelsőbb Bíróság elnöke is egyetértett –, hogy a Központi Ellenőrző Bizottságnál politikai munkatárs legyen. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága pártalkalmazottjaként vonult nyugállományba.

SÁNTHA György, dr. (Kecskemét, 1915. január 29. – Bécs, 1999. november 9. [másutt: 2004]) a Budapesti Királyi Büntető Járásbíróságon volt bírósági fogalmazó-gyakornok 1937-től. 1939 júniusában *sub auscipiis Gubernatoris Promotio* (a kormányzó gyűrűjével) avatták a jogtudományok doktorává a budapesti Magyar Királyi Pázmány Péter Tudományegyetemen. Ugyanebben az évben a Pestvidéki Királyi Törvényszékhez nevezték ki bírósági aljegyzőnek, 1941-től bírósági titkárként működött, 1942-től törvényszéki bíró. 1944-től az igazságügyi tárca Családjogi Ügyosztályához osztották be.

A Budapesti Népbíróság tanácselnökeként tett esküt 1945. március 5-én, noha csak utóbb, 1945. április 27-én igazolták. Az igazságügyi tárca vezetője 1945. június 21-én osztálytanácsossá nevezte ki, ott berendelve dolgozott a Pestvidéki Törvényszék bírójaként, igazságügyi osztálytanácsos lett. 1953. május 30-i hatállyal – mint főelőadót – távolították el az igazságügyi tárcától. Nem vették vissza.

SÁRFFY Andor, dr. (Újvidék, 1889. március 13. – Budapest, 1951. március 3.) igazságügyi szolgálatát 1910-ben kezdte meg bírósági joggyakornokként. Bírósági, majd kúriai jegyző. Királyi törvényszéki bíró volt 1918-tól. Az igazságügyi tárcához rendelték be 1920-ban. Egyetemi magántanár 1935-től Debrecenben, majd 1940-től a fővárosban. Kúriai bíró 1936. január 18-tól, kúriai tanácselnök 1944. június 3-tól. A Magyar Királyi Pázmány Péter Tudományegyetemre nevezték ki, egyetemi tanár 1944 és 1949 között.

SARKADI István (korábban Schwarz), dr. (Munkács, 1922. október 26. – Budapest, 1956. november 4.) szakácstanuló, illetve szakácssegéd volt, munkaszolgálatot teljesített Ukrajnában 1943 októbere s 1944 szeptembere között, majd a Vörös Hadseregben szolgált 1945. szeptember 30-ig. Édesanyja életét vesztette a deportálás során. A titkosrendőrségnél teljesített szolgálatot, leszerelésekor államvédelmi főhadnagy, alosztályvezető. A budapesti egyetemen állították ki oklevelét 1950. október 13-án, szakvizsgázott 1952 decemberében, hadbírói vizsgát tett 1952 májusában.

Az ügyészi szervezetbe 1953. január 18-án lépett be. A Legfőbb Ügyészségen főosztályügyész 1953. október 16-tól, önálló csoportvezető 1954. szeptember 23-tól, visszamenő hatállyal osztályvezető ügyésznek léptették elő 1956. október 23-i hatállyal. Munkaviszonya megszűnt 1956. december 3-án, noha az államvédelmiseket felkutató „Fejvadász" osztagba tömörült forradalmárok már kivégezték 1956. november 4-éről 5-re virradó éjjel. A Legfőbb Ügyészség épületében (Budapest, V. Apáczai Csere János utca) emléktáblája volt, a Mező Imre (manapság: Fiumei úti) temetőben pedig évente koszorúzott sírköve, mert „hősi halált halt".

Az 1956 októbere előtt tárgyalt törvénysértő büntetőperekben részt vett mind az alapeljárások, mind a perújítások során. Az 1962-ben folyt tényfeltáró kutatások szerint részt vett a Rajk–Brankov-ügy számos mellékperében (Boarov Živko*, Cseresnyés Sándor, Gayer Imre és Tauszky Márta), továbbá a szociáldemokraták, a pártból kizárt Kéthly Anna* elsőfokú és a Magyar Dolgozók Pártjába átvett Schiffer Pál másodfokú, valamint a katonai felsővezetők – Bodrossy Erik, vitéz Kuthy László, Solt (Spisák) Pál Károly és Somogyi Imre – büntetőügyeiben.

SÁRKÖZI Endre, dr. (Budapest, 1924. szeptember 1. – Budapest, 2011. március 24.) édesapja fővárosi kistisztviselő, anyja polgári iskolai tanár volt.

1942-ben érettségizett. A Forrás Nyomdában volt tisztviselő 1943 és 1949 között. Három zeneakadémiai osztályt végzett gordonka szakon, és párhuzamosan jogi tanulmányokat folytatott a Kecskeméti Jogakadémián, majd a szegedi tudományegyetemen. A jogi doktorátust 1947-ben szerezte meg.

1944-ben munkaszolgálatos három hónapon keresztül. Katona nem volt, mivel a Forrás Nyomda hadiüzemnek minősült, így felmentést kapott. 1945-től a Magyar Kommunista Párt tagja, 1949-től a Néphadsereg hivatásos tisztje. Májustól a Honvédelmi Minisztérium Igazságügyi Főcsoportfőnökségén teljesített szolgálatot, a Budapesti Katonai Törvényszéken hadbírójelölt, főhadnagyi rendfokozattal. Számos kiemelkedő büntetőper jegyzője. 1951-től hadbírósági tanácselnök 1952 júliusáig. Ezután a Katonai Felsőbíróság bírója 1955. június 1-jéig, ezredesként. A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1955. május 9-én nem fogadta el a május 6-i javaslatot, hogy az igazságügyi tárca Katonai Főosztálya vezetőjének általános szakmai helyettese legyen. Utóbb mégis megbízott főosztályvezető, majd főosztályvezető (ezt már 1956. február 24-én javasolták a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Politikai Bizottságának). A grémium 1956. április 5-én elfogadta az igazságügyi tárca Katonai Főosztálya vezetőjének, egyúttal a miniszter helyettesének, ezredesi rendfokozattal. Állását elfoglalta 1956. június 1-jén. A rögtönbíráskodással nem értett egyet, ezért dr. Nezvál Ferenc 1956. december 13-án, másnap pedig már Kádár tett javaslatot felmentésére. A Fővárosi Építő- és Tatarozó Vállalat segédmunkása lett 1956. december 15-től, lefokozták 1958-ban. Később a főváros XVII. kerületében, Cinkotán az Autóalkatrészgyár jogtanácsosa lett.

SARLÓS Márton (korábban Spitz), dr. (Budapest, 1886. február 5. – Budapest, 1971. október 1.) budapesti ügyvéd 1911-től. A Budapesti Ítélőtáblának 1946. április 19-én, majd a Népbíróságok Országos Tanácsának 1946. november 14-én lett a tanácsvezetője, később másodelnöke is. A Budapesti Büntetőtörvényszék elnöke 1948. június 28-tól. A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1950. december 6-án elfogadta a Budapesti Megyei Bíróság elnökének, a Minisztertanács kinevezte. A Minisztertanács 1953. augusztus 24-én körözéses szavazással elfogadta nyugdíjjogosultságát. Távozott 1954. április 1-jével. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Egyetemes Állam- és Jogtörténeti Tanszékének egyetemi tanára volt 1954-től 1962-ig.

SCHAFFHAUSER István, dr. (Rákospalota, 1917. december 12. – Pécs, 1990. december 18.) a négy polgári iskola elvégzését követően műszaki középiskolába, művezető és mesterképző tanfolyamra, majd felsőipari technikumba járt. 1936 és 1949 között az Egyesült Izzóban dolgozott. 1942-ben behívták munkaszolgálatra. A Magyar Kommunista Párt és a Rendező Gárda tagja 1946-tól. A Büntetőbírói és Ügyészi Akadémia hallgatója 1949. szeptember és 1950. augusztus 12. között. Ezt követően a Fővárosi Államügyészségen, majd az igazságügyi tárca ügyészi felügyeleti osztályán előadó. Megyei ügyészségeket vezetett: 1951-től a Nógrádban, 1956. május 1-jétől Baranyában. Jellemzése szerint „Schaffhauser elvtárs talán országosan, de a megyében biztosan azon kevés ügyészek közé tartozik, aki közvetlenül 1956. november 4-e után hozzálátott a legveszélyesebb ellenforradalmi elemek ártalmatlanná tételéhez". Egy halálos ítéletet indítványozott elsőfokú büntetőeljárásban Szabó István esetében, de a Baranya Megyei Bíróság bírói másképp ítéltek. Másodfokon azonban már jogerősen halálra ítélték, a kegyelmi kérelem elutasítását követően pedig kivégezték. 1957-ben jogi doktori oklevelet szerzett. Sorozatos magatartásbéli problémák miatt leváltották vezetői posztjáról, és 1958. augusztus 18-i hatállyal a Baranya Megyei Tanácshoz helyezték át.

SCHIFFER Pál (Hajdúszovát, 1911. február 11. – Budapest, 2001. november 20.) kereskedelmi érettségit tett. Tisztviselő különböző munkahelyen. A Magyar Királyi Honvéd Vezérkar Főnökének Különbírósága 1944 novemberében két és fél évi fegyházbüntetésre ítélte. Dachauba hurcolták, ahonnan 1945 májusában érkezett vissza. A Magyarországi Szociáldemokrata Párt Főtitkárságán a Vidéki Szervezési Osztály vezetője 1945 és 1948 között, majd kommunista politikus. Honatya 1945. június 24. és 1950 között. Az Országos Szövetkezeti Hitelintézet igazgatója 1948. november 17. és 1950. április 24. között. Letartóztatták 1950. április 24-én – mint vacsorára hívott vendéget – Rákosi lakásán apósával, Szakasits Árpáddal együtt. Előzetes letartóztatásban volt 1950. június 11-től. A Katonai Törvényszék 1951. március 23-án halálra ítélte. A Katonai Felsőbíróság 1954. február 17-én, az első fokon eljárt hadbíróság ítéletének mértékét és a cselekményről megállapított tényállást helyénvalónak értékelte. Mégis, mivel „vádlott több mint három évet töltött börtönben, nem jogerős ítélettel terhelten", ezért életfogytig tartó börtönbüntetésre enyhítette elmarasztalását. Azért, „mert a szocialista igazságszolgáltatás alapelveivel, a szocialista humanizmus követelményeivel nem egyeztethető össze az, hogy a bűncselekmény elkövetőjével szemben – az egyébként kétségtelenül indokoltan – kiszabott halálbüntetés a kiszabást követő három év elteltével kerüljön végrehajtásra". Szabadult 1955. november 20-án. A Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumának egyik tanácsa 1956. március 11-én felmentette a vádak alól.

Az Állami Biztosító vezérigazgató-helyettese 1956 és 1958, a Magyar Távirati Iroda vezérigazgató-helyettese 1961 és 1963, az Idegenforgalmi Beszerzési, Utazási és Szállítási Részvénytársaság, az IBUSZ vezérigazgatója 1963 és 1967 között volt. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottsága 1966. december 13-án helyeselte, hogy nevezzék ki rendkívüli és meghatalmazott nagykövetnek Norvégiába, az oslói nagykövetség vezetőjének. Nagykövet volt ott 1967. április 29. és 1971. szeptember 3. között, 1967. május 25-én érkezett állomáshelyére. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottsága 1971. június 1-jén elfogadta a javaslatot, hogy kérésének megfelelőképp végleg hazatérhessen, mentsék fel, a külügyi tárca pedig készítsen foglalkoztatására javaslatot. A bécsi nemzetközi szervezetek mellett működő magyar képviseletet vezette 1972. április 10-től 1976. április 27-ig. Nyugállományba vonult 1976-ban.

SCHILLINGER-BURGER László (Budapest, 1903. szeptember 14. – Moszkva, 1942. október 30.) magántisztviselő, 1925-től az illegális kommunista párt tagja volt. 1927-ben letartóztatták, háromévi börtönbüntetésre ítélték. Szabadulása után, 1930-tól a budapesti kommunista pártvezetésben tevékenykedett, de az esztendő végén, majd utána többször őrizetbe vették. A Szovjetunióba távozott 1934-ben, a Lenin Iskola tanára volt. 1936-ban kizárták az illegális kommunista pártból. Moszkvai magatartásával a Komintern Nemzetközi Ellenőrző Bizottsága azért foglalkozott, mert pártügyekről titkos levelezést folytatott Magyarországon és Prágában élő rokonaival. Annak idején ugyanis testvérének, Schillinger Ilonának a férjét, a Prágában élő sógorát, Weisz Gyulát trockistagyanúsnak tartották. Egyes források szerint 1937-ben ki is lépett a Kommunisták Magyarországi Pártjából. 1938-tól a moszkvai metróépítésnél dolgozott konstruktőrként. Letartóztatták 1941. június 29-én. Kémkedéssel vádolták és halálra ítélték 1942. október 21-én. Kivégezték 1942. október 30-án. Moszkvában 1956. szeptember 26-án felmentették a koholt vádak alól. A sztálini éra törvénysértéseinek áldozata lett.

SCHMIDT Péter, dr. (Mezőberény, 1926. december 27. – Balatonederics, 2022. május 12.) édesapja téglagyári művezető volt.

Hároméves koráig tanyán élt, az elemit Mezőberényben és Békésen végezte, a polgárit befejezve Békéscsabán tanult a Kereskedelmi Középiskolában. Népi kollégista volt 1946–1947-ben. Érettségi után, 1947-ben a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem közigazgatási fakultásán kezdte tanulmányait, de az átiratkozás után, 1951-ben az Eötvös Loránd Tudományegyetem jogi fakultását végezte el. Aspiráns lett a Magyar Tudományos Akadémián, majd Pécsett volt adjunktus az egyetemen. Kandidátus 1956-ban lett. Tudományos kutató volt a Magyar Tudományos Akadémia Állam- és Jogtudományi Intézetében, amikor már 1957 tavaszán felmerült, hogy a Legfelsőbb Bíróság Népbírósági Tanácsának egyik ülnöke legyen, de ez akkor elmaradt.

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Titkársága 1960. július 5-én elfogadta a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Adminisztratív Osztálya javaslatát, hogy az előterjesztés után a Népköztársaság Elnöki Tanácsa megválassza a Legfelsőbb Bíróságra ülnöknek. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Alkotmányjogi Tanszékének oktatója, tanszékvezetője is volt, 1970-től három esztendőn keresztül kari dékánként is tevékenykedett, utóbb a Magyar Szocialista Munkáspárt Társadalomtudományi Intézetének kutatója. Az Alkotmánybíróság tagja volt 1990. július 2. és 1996. december 27. között, nyugállományba vonulásáig. 2014-ben Mezőberény város díszpolgára lett.

SCHUBERT Teréz (Soroksár, 1909. augusztus 9. – Budapest, 1902. március 6.) munkás származású, 1926-tól vett részt a munkásmozgalomban. A Rákospalotai Növényolajipari Vállalatnál dolgozott. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Titkársága 1960. július 5-én elfogadta a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Adminisztratív Osztálya javaslatát, hogy az előterjesztés után a Népköztársaság Elnöki Tanácsa megválassza a Legfelsőbb Bíróságra ülnöknek. A Növényolaj és Mosószer Országos Vállalattól vonult nyugállományba.

SEBES György (Szeghalom, 1913. február 4. – Lérida [Spanyolország], 1938. április 4.) magántisztviselő, a Kommunista Ifjúmunkások Magyarországi Szövetsége nyomdájának volt a vezetője. A Nemzetközi Brigádok tagjaként vesztette életét a spanyol polgárháborúban.

SEBES István (Szeghalom, 1906. december 15. – Budapest, 1966. december 2.) miután az illegális kommunista ifjúsági szervezetnek, majd pártnak tagja volt, számos alkalommal vették őrizetbe, majd marasztalták el a büntetőbírók. Moszkvában tanult a Nemzetközi Lenin Iskolában 1933 és 1935 között. A Kommunisták Magyarországi Pártja budapesti bizottságának rövid ideig lehetett tagja, ismét letartóztatták. Ezúttal, 1936-ban tizenöt évi fegyházbüntetésre, a fegyenc-munkásszázadból megszökött a világégés idején.

Együttműködött Szűcs Ernővel, akinek hazatérése után lett hálózatának tagja. Azt követően, hogy elültek a harcok különböző, főként káderkérdésekben, illetékes párt- és állami vezetői tisztségeket töltött be A Külügyminisztériumban 1955. áprilistól a tárcavezető egyik helyettese 1959-ig. Ő tárgyalt a jugoszláv diplomatákkal a Nagy-csoportról 1956 novemberében mindaddig, amíg el nem hurcolták őket Romániába. Magyarország bécsi diplomáciai testületét vezette 1959. július 28. és 1966. december 13. között. Nagykövetként dolgozott 1964. december 10-től haláláig.

SEBESTYÉN Ödön, dr. (Nagyvárad, 1873. október 8. – Budapest, 1937. szeptember 4.) kúriai bíró 1933. január 17-től. Nyugállományba vonult 1934. június 30-án. Hivatali ideje alatt hunyt el.

SEIDEL János, dr. (Mór, 1878. április 8. – Eger, 1943. október 12.) kúriai bíró 1933. január 17-től. Nyugállományba vonult 1942. január 31-én.

SÉLLEI Mihály, dr. (Püspökladány, 1925. április 12. – Székesfehérvár, 1992. december 26.) az Akadémiát 1950. augusztusban, az ELTE levelező tagozatát 1957. április 6-án fejezte be.

1950. október 30. és 1971. március 8. között ügyész vidéki városokban, Zalaegerszegen elnök 1953. május 30. és 1954. szeptember 10. között.

SÉLLEY Barnabás, dr. (Nagyszalonta, 1865. január 20. – Budapest, 1944. augusztus 21.) 1906-tól a Budapesti Királyi Ügyészség vezetője, kúriai bíró 1914. szeptember 6. és 1936. január 31. között.

SERDÜLT Sándor, dr. (Pesterzsébet, 1929. október 16. – Budapest, 2001. szeptember 3.) Budapesten járta ki az elemit és a polgárit. Kertészeti középiskolában érettségizett 1949-ben. 1946. februártól a Magyar Kommunista Párt tagja, rendezőgárdista és falujáró lett. 1946. februártól rendezőgárdista és falujáró lett, továbbá pártiskolát végzett. 1949. június 25. és 1950. október között a Budapesti Kertészeti Közösségi Vállalatnál dolgozott szakmunkásként, munkavezetőként. 1950. október 23-tól sorkatona, 1950. november és 1951. június között középfokú politikai iskolán tanult. 1952. február 15-én a Műszaki Egyetem Hadmérnöki Karának hallgatójaként vezényelték át a Bírói és Államügyészi Akadémia harmadik tanfolyamára, ahol tanulmányait 1953. májusban fejezte be, majd elvégezte a hadbírói tanfolyamot is. 1953. július 4-től hadnagyként a honvédelmi tárca Személyügyi Főcsoportfőnökségén volt főelőadó. A Budapesti Helyőrségi Katonai Ügyészségen 1954. október 1-jétől nyomozó ügyész, 1956. október 20-tól katonai ügyész. Az Eötvös Loránd Tudományegyetemen 1958. december 20-án doktorált. 1957. áprilistól főhadnagy, 1960. áprilistól százados, június 15-től a Budapesti Katonai Ügyészség akkor felállított Belügyi Alosztályán szolgált csoportvezető ügyészként. 1971. április 4-től rendőr alezredes. Nyugállományba vonult 1984. október 31-én.

A kádári megtorlás során kihallgatta Molnár Imrét, s elkészítette vádiratát. Mindkét fokon halálra ítélték és kivégezték.

SERÉNYI György (korábban Sprenger), dr. (Szatmárnémeti, 1907. február 15. – ?, 1984. április) édesapja tanító.

Szülővárosában román nyelvű érettségit tett 1926-ban, Szegeden avatták jogtudorrá 1933. február 25-én. Ügyvédjelölt 1933-tól 1938. szeptember 29-ig dr. Hütter Béla helybéli ügyvédnél. A Budapesti Postatakarékpénztárnál ideiglenes minőségű irodai munkaerő lett. 1940. június 1-jétől joggyakornok, fogalmazó a Szegedi Királyi Törvényszéken. Letette 1941. december 10-én a bírói és ügyvédi vizsgát. 1942. december 30-tól 1944. októberig Máramarosszigeten volt államügyész. A budapesti ostromot átélve, Szegedre tért vissza a Szegedi Államügyészséghez. Népügyész, majd 1948. június 1-jétől a Szegedi Népügyészség vezetője. A *Magyar Közlöny* augusztus 17-én már azt közölte, hogy a Veszprémi Törvényszék elnökének nevezték ki, szeptember 15-i hatállyal mentették fel, 1949. decembertől a Szombathelyi Megyei Bíróság elnöke volt, amikor a Minisztertanács 1950. április 21-én meghozta határozatát, amelyben legfőbb államügyész-helyettessé nevezte ki május 2-i hatállyal. Esküt tett a Legfelsőbb Bíróság teljes ülésén, 1950. május 6-án. A Magyar Dolgozók Pártjának Szervező Bizottsága 1950. december 11-én nem határozott újabb kinevezéséről, mert a Káder Tanács ismeretlen tartalmú javaslatát levette napirendjéről, és visszaadta azzal, hogy előbb vizsgálják ki, hogy mit csinált 1942 végén Máramarosszigeten katonai ügyészként. Nezvál Bélát, a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Országos Káderosztály Gazdasági Alosztályán dolgozó politikai munkatársat dr. Serényinek egy volt kollégája tájékoztatta arról, hogy semmiféle politikai ügyben nem vett részt. Ám amíg a Szervező Bizottság fennállt, addig többet nem vette napirendjére, mert nem kapott írásbeli tájékoztatást a vizsgálat eredményéről.

SESZTÁK Lajos, dr. (Herend, 1881. szeptember 28. – ?) Kolozsvárott a helybéli polgármesteri hivatalban és levéltárban dolgozott 1900. július 1-jétől 1903. szeptember 30-ig. Jogtudorrá avatták Kolozsvárott 1907. február 9-én. Igazságügyi szolgálatát a Kolozsvári Királyi Törvényszéken díjtalan joggyakornokként, 1904. március 2-án kezdte. Az ügyvédi vizsgát letette 1912. április 22-én. A Dévai Királyi Törvényszéken bíró 1914. augusztus 1-jétől, ideiglenesen áthelyezve a Budapest Királyi Büntetőtörvényszéken 1920. október 6-tól, véglegesítve 1922. december 18-tól. Törvényszéki tanácselnöki címet adományoztak részére 1924. február 28-án. Esküt tett bíróként a Budapesti Királyi Ítélőtáblán 1924. május 7-én, a Magyar Királyi Kúrián 1936. április 16-án (a kormányzó 1936. március 31-én határozott kinevezéséről). Nyugállományba vonult 1939. április 30-án. Kitelepítették 1951-ben a fővárosból Heves megyébe.

SHANN, Keith Charles Owen (Kew [Melbourne, Ausztrália], 1917. november 22. – Darlinghurst [Sydney, Ausztrália], 1988. augusztus 4.) ausztrál diplomata, nagykövet a Fülöp-szigeteken 1955 és 1959 között, az Egyesült Nemzetek Szervezete magyar kérdéssel foglalkozó ötös bizottságának tagja 1957/58-ban, a jelentés készítője. Indonéziában 1962 és 1966, Japánban 1974 és 1977 között hazája nagykövete volt.

SÍK Endre (Budapest, 1891. április 2. – Budapest, 1978. április 10.) rövid ideig piarista novicius volt. Jogi doktorátust szerzett Budapesten 1913-ben. Az orosz fronton 1915-ben fogságba esett, három évtizeddel később tért vissza Magyarországra, távolléte alatt tanári és politikai tevékenységet folyatott, a „csisztka" idején kizárták a Szovjetunió Kommunista Pártjából. A külügyi tárcához került 1945. október 31-én, magyar diplomáciai testületnél, a washingtoni követségen lett beosztott tisztviselő, tanácsos 1946. március 5-től, majd követ 1948. június 6. és 1949. szeptember 17. között. Budapestre visszatérése után egyre magasabbra emelkedett a ranglétrán, külügyminiszter 1958. február 15. és 1961. szeptember 13. között.

SIMÁNDI Tamás, dr. (Csegez, 1893. január 25. – Budapest, 1977. május 25.) törpebirtokos család nyolc gyermekének egyikeként született. A Tordai Főgimnáziumban kezdte gimnáziumi tanulmányait, majd Kolozsvárott – az Unitárius Kollégium bentlakó diákjaként – folytatta a tudományegyetemi jogi tanulmányait. Az első világháború kitörését követően – amikor franciaországi tanulmányútját töltötte – nyolc hónapon keresztül internálták Villefranche-de-Rouergue-ben (Aveyron megye). 1917-ben Svájcban, a berni egyetem jogi fakultásán képezte tovább magát. Hazatérve, 1919 áprilisában a Vörös Hadseregben lett politikai oktató. A kommün bukása után a Dunántúlon bujkált. Végül 1921-ben jogi doktor és a Magyarországi Szociáldemokrata Párt tagja lett. Miután több – német, francia, olasz, angol és román – nyelven beszélt, szakmai tudása felvértezett volt, 1925 őszétől az igazságügyi tárca Nemzetközi Osztályán dolgozott. Tagja lett a Bartha Miklós Társaságnak. Az emlékezők szerint „székely nacionalista, romángyűlölő és irredenta" volt. Munkahelyén „nemzeti kommunistának", baloldali kapcsolatokkal rendelkezőnek tartották, ezért 1933-ban felmerült eltávolítása a minisztériumból, de ezt a tervezett intézkedést visszavonták. Berendelése alatt titkár, majd büntetőbíró 1927 tavaszától a Budapesti Királyi Büntetőtörvényszéken, 1939. július elejétől a Budapesti Királyi Ítélőtáblán.

Azt követően, hogy Németország megtámadta a Molotov–Ribbentrop-paktum óta szövetségesét, a második világháborúban addig vele egy húron pendülő, agresszor Szovjetuniót 1941 nyarán, kapcsolatot alakított ki a Magyar Függetlenségi Mozgalommal és Weisshaus Aladárral* is. A Gestapo letartóztatta 1944. október 15-ét követően, börtönéből kiszabadították. A Magyar Kommunista Párt tagja lett 1945-ben. A Népbíróság Országos Tanácsának elnöke 1945. április 23-tól. Megszervezte és vezetője volt a Parasztszármazású Értelmiségiek Körének, tagja volt – egyes források szerint – a Magyar Testvéri Közösségnek is. 1946.

augusztus 16-án a Magyar Szabadság Érdemrend bronz fokozatával tüntették ki a Nemzeti Ellenállási Mozgalomban való kimagasló szerepvállalásáért.

A Népbíróságok Országos Tanácsának elnökeként lett – miként 1945. július 5-én a *Magyar Közlöny* tudatta – kúriai bíró, esküt tett 1945. július 19-én. A Magyar Kommunista Párt igazságügyi tárcánál lévő pártszervezetének titkára 1945 őszén úgy jellemezte, hogy „régi kommunista meggyőződésű ember, kissé zavaros ideológiával, bizonyos fokig faji alapon (magyar), összejöveteleket lelkiismeretesen látogatja". Aktív szerepet vállalt a „B"-lista végrehajtatásában. Felmentésekor, 1946. november 13-án berendelték az igazságügyi tárcához. Ott nem vállalta el sem a Börtönügyi, sem a Telekkönyvi Osztály vezetését. Az idő tájt már úgy jellemezték, hogy „kissé soviniszta és kissé antiszemita", továbbá „kissé zavaros és gyönge munkaerő". Ez utóbbi ellentétben állt a tényekkel. Miután 1947. január 21-én javasolták lefogását, a Magyar Kommunista Párt másnap, a Magyar Testvéri Közösség tagjaival szemben hozott drákói intézkedések idején kizárta a pártból, Egyfelől azért, mert antiszemita társaságba (Parasztszármazású Értelmiségiek Köre) járt. Másfelől azért – és ez volt a félrevezető magyarázat –, mert a pártonkívüliek, azaz a „fasiszták" előtt azt hangoztatta az igazságügyi tárcánál, hogy „kényszeríteni akarják a Pártközpontból a NOT elnökségről való lemondásra". Ez igaz volt, csak Farkas Mihálynak – aki erről tárgyalt vele – ebbe beletört a bicskája. Parkoló pályán, a Pénzügyminisztériumban alkalmazták 1950. május 17-ig, akkor jelentkezett a Legfelsőbb Bíróságon. Nyugállományba vonult 1950. június 30-án. Ő is jelen volt 1963-ban Szarvason, ahol tordai középiskolai tanárára, Kemény Gáborra emlékeztek.

SIMONFI Albert, dr. (Parajd, 1909. november 12. – Budapest, 1980. június 14.) az elemi iskolát 1915 és 1920 között Parajdon, a négy polgárit 1924-ig a dicsőszentmártoni református iskolában végezte el. Ezt követően asztalossegéd lett. 1933-tól töltötte sorkatonai szolgálatát, és ettől az évtől alkalmazták a marosvásárhelyi Székely és Réthi Bútorgyárban. Bukarestben dolgozott 1935-től különböző faipari vállalatoknál, de szervezkedés miatt mindenhonnan elbocsátották. Illegális kapcsolatban volt kommunista sejtekkel, letartóztatták 1939-ben szervezkedés miatt, a kolozsvári 6. hadtest hadbírósága háromhavi börtönbüntetésre ítélte. Budapestre 1941 őszén költözött a családjával, ahol csatlakozott egy szabókból álló illegális kommunista csoporthoz. 1944-ben Pápára kapott katonai behívót, amit hamis dokumentumokkal elkerült.

A Magyar Kommunista Párt belvárosi szervezetének titkára 1945 májusától volt. Két hónapos pártiskolát végzett 1946-ban. A Belügyminisztérium Népgondozó Hivatalánál 1947. januárban áttelepítési miniszteri biztosként részt vett a németeknek a Dunántúlról Németországba kitelepítésében, valójában elűzésében. A Kelet-Európai Kereskedelmi Vállalat román osztályának vezetője 1947-ben, majd újra asztalossegédként kereste kenyerét. 1947-ben beiratkozott a budapesti tudományegyetemen a jogi karra. A Pestvidéki Törvényszéknél 1949. februártól dolgozott aljegyzőként. 1949. szeptember és 1950. augusztus 12. között elvégezte a Büntetőbírói és Ügyészi Akadémiát, utána 1950. szeptember–októberben Budapesten a tartalékos hadbírói tanfolyamot, jogi diplomáját pedig 1951 júliusában szerezte meg az immár Eötvös Loránd Tudományegyetemen.

1950. októbertől a Budapesti Államügyészségen, 1951. szeptember 5-től őrnagyi rendfokozatban a Budapesti Katonai Ügyészségen dolgozott ügyészként. 1952 és 1954 között elvégezte a Marxizmus–Leninizmus Esti Egyetemet. 1953-ban a Honvédelmi Minisztérium Igazságügyi Csoportfőnökségének Felügyeleti Osztályát vezette, majd ugyanebben az évben a Budapesti Katonai Ügyészség vezetőjévé nevezték ki. 1955-ben alezredessé léptették elő.

A Katonai Főügyészségen 1955. augusztus 1. és 1958. július 2. között dolgozott különböző beosztásokban: a Felügyeleti Osztály vezetője, ügyész, majd a Büntetőjogi Osztály vezetőhelyettese volt. Három másodfokú és egy törvényességi óvás utáni eljárásban hat halálbüntetést indítványozott, a bírók három esetben ki is hirdették, miként egyetértettek az óvás utáni indítványával is. Kivégezték Csíki Lajost, Erdősi Ferencet, Kocsis Sándort, Léderer Jenő Tibort és Pércsi Lajost.

Az igazságügyi tárca Katonai Főosztályának 1958. július 2-től helyettes vezetője, 1962. január 15-től 1965. december 31-i nyugállományba helyezéséig a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumának ítélőbírója volt.

SIMOR Pál (korábban Grünhut), dr. (Pécs, 1910. március 22. – Budapest, 1995. április 6.) édesapja raktárnok volt.

1932 és 1934 között a Magyarországi Szociáldemokrata Pártnak, majd 1944-től a Magyar Kommunista Pártnak volt a tagja. A Pécsi Felsőbíróság tanácselnöke volt, mielőtt legfelsőbb bírósági bíró lett. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa határozott a kinevezéséről 1950. január 2-án, esküt tett január 23-án. Jelentések készültek (a korabéli dokumentum megfogalmazása szerint) „informátorok" jelzéseire alapozva a Legfelsőbb Bíróság bíróiról is, róla már 1950. szeptember 15-én. „Dr. Simor Pál mind *[sic!]* a felsőbíróság polgári tanácsának elnöke került a Legfelsőbb Bírósághoz. Büntető beosztásban még gyenge, Jankó Péter szerint fogalmazása sokszor nem üti meg a követelményt. Politikailag azonban megbízható, ideológiailag fejlett." Ítélkezett is az SZDP-ügyben. Előbb 1953. június 1-jétől, majd 1954. augusztus 16-tól ismét a korábbi IV., a titkos ügykezelés körébe tartozó büntetőügyeket tárgyaló tanács tagja lett. A Legfelsőbb Bíróság Forradalmi Bizottmánya 1956. november 2-án állást foglalt eltávolítása mellett.

Előadó bírója volt a kádári megtorlás során a gyorsított eljárásban büntetőügyeket tárgyaló I. tanácsnak. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának Adminisztratív Osztályát vezető Tompe András 1962. július 31-i előterjesztésében javasolta felmentését. Azért, mert az 1956. október 23. előtti és a munkásmozgalmi személyiségekkel, jelesül a szociáldemokratákkal szemben indított törvénysértő büntetőperekben részt vett. A Politikai Bizottság augusztus 7-én, a kormány szeptember 6-án egyetértett ezzel. Utóbbi előterjesztését elfogadta a Népköztársaság Elnöki Tanácsa. Felmentette a tanácsvezetőt 1962. szeptember 14-én, távozott 1962. szeptember 17-én. Aznap munkaviszonya megszűnt. Nevét felsorolták 1962 augusztusában azok között a törvénysértést elkövető bírók között, akik akkor még az igazságügyi apparátusban dolgoztak. Az Országos Kriminalisztikai Intézet főmunkatársa lett 1962. szeptember 18-tól.

SIPOS Zoltánné, dr. (1956 előtt Marton Pálné, dr., Engel Éva, dr.) (Budapest, 1922. december 11. – Budapest, 1975. február 12.) munkáscsaládból származott. Édesapja már kereskedősegéd volt, amikor 1944-ben „a fasiszták agyonlőtték".

A konfekcióüzemben dolgozott 1948-ig, a Magyar Pamutipar Nemzeti Vállalat óbudai telepénél tisztviselőként folytatta, onnan iskolázták be. A Magyarországi Szociáldemokrata Pártból lépett át 1948-ban a Magyar Dolgozók Pártjába. A Büntetőbírói és Ügyészi Akadémiát 1950. augusztus 12-én fejezte be. A Budapesti Államügyészségen lett államügyész, vádat képviselt az SZDP-ügyben. A főváros V. kerületében kerületi ügyész 1953. november 1-jétől. A Szocialista Munkáért Érdeméremmel tüntették ki 1955 tavaszán.

A Forradalmi Bizottság „balos" múltja miatt 1956 őszén alacsonyabb beosztásba helyezését szorgalmazta. A Budai Járási Ügyészséget vezette 1957. február 1-jétől. Tompe András 1962. augusztus 31-én javasolta felmentését, a Magyar Szocialista Munkáspárt Politikai Bizottsága egyetértett ezzel augusztus 7-én. Felmentették, nevét felsorolták 1962 augusztusában azok között a törvénysértést elkövető ügyészek között, akik akkor még az igazságügyi apparátusban dolgoztak. Vállalati jogász, majd az Országos Takarékpénztár Budapesti IV. kerületi fiókjának igazgatóhelyettese volt. Férje, a Dabasról érkezett dr. Sipos Zoltán – a Magyar Dolgozók Pártjának tagja –1953. július 18-tól dolgozott a Legfelsőbb Bíróságon, de

onnan röviddel később – miként a pártalapszervezetből szeptember 1-jével történt átjelentkezéséből kitűnik – a Bírói és Államügyészi Akadémiához távozott. Ott azonban állományban – szemináriumvezetőként – rendkívül rövid ideig, szeptember 21. és október 5. között dolgozott.

SKORKA György, dr. (Székesfehérvár 1918. november 12. – Budapest, 1979. november 17.) édesapja gyári munkás.

Székesfehérvárott érettségizett 1937 nyarán, a jogi alapvizsgákat 1938–1939-ben letette. A budapesti egyetemen vette át jogtudori oklevelét 1942. december 28-án, az egységes bírói és ügyvédi vizsgákat 1946. december 20-án és 1947. március 10-én tette le. A Budapesti Törvényszék jegyzője volt, előbb az igazságügyi tárca Tanulmányi Osztályán tanulmányi előadó. A köztársasági elnök 1949. június 3-án bíróvá nevezte ki a Budapesti Törvényszéken. Továbbra is a tárcánál dolgozott, főelőadóként tüntették ki 1953. november 5-én, hamarosan a minisztérium Tanulmányi (utóbb Oktatási) Osztályának osztályvezetője lett. A legfőbb ügyész átvette a Legfőbb Ügyészség létszámába 1954. december 8-án legfőbb ügyészségi főosztályügyésszé, 1957. március 1-jétől önálló csoportvezető ügyész. Fegyelmi eljárás következményeként áthelyezték a Fővárosi Főügyészséghez, az általános felügyeleti szakághoz 1959. július 24-én. Munkaviszonya megszűnt 1963. július 5-én.

SLÁNSKÝ, Rudolf (Nezvěstice, 1901. július 31. – Prága, 1952. december 3.) zsidó család gyermeke, újságíró. A Csehszlovák Kommunista Pártnak egyik alapítója 1921-ben, főtitkára 1945 és 1951 szeptembere között. Miniszterelnök-helyettes lett, de három szovjet állambiztonsági tiszt 1951. november 23-án őrizetbe vette. A prágai Állambíróság 1952. november 20. és 27. között tárgyalta az ő és társai büntetőperét. A tizennégy személy közül hármat nem ítélték halálra, a többieket, így Slánskýt is, 1952. december 3-án kivégezték. 1963 áprilisában felmentették a csehszlovák büntető törvénykönyv szerint a vádak, majd politikailag 1968-ban a politikai rágalmak alól.

SLAVEK Ferenc, dr. (Temesvár, 1865. július 11. – Budapest, 1949. október 18.) középiskoláit szülővárosában végezte, a jogi tanulmányait a főváros tudományegyetemén 1893-ban fejezte be, 1894-től jogtudor. 1892-től a Budapesti Királyi Büntetőtörvényszéken, 1912-től a Budapesti Királyi Ítélőtáblán, 1918. február 13-tól a Magyar Királyi Kúrián ítélkezett. A kommün idején túszként internálták. Nyugállományba vonult 1935. július 31-én.

SLIM, Mongi (Tunisz, 1908. szeptember 1. – Tunisz, 1969. október 23.) tunéziai politikus, belügyminiszter 1955–1956-ban, nagykövet Kanadában, az Amerikai Egyesült Államokban és az Egyesült Nemzetek Szervezetében 1956 és 1961 között. Az Egyesült Nemzetek Szervezete magyar kérdéssel foglalkozó ötös bizottságának tagja 1957/58-ban. Külügyminiszter 1962 és 1964 között.

SÓDOR István, dr. (Budapest, 1950. július 5.) az 1970-es évek első felében fejezte be egyetemi tanulmányait, szakvizsgázott és 1974. április 1-jén lett az ügyészi szervezet munkatársa, 1976. március 1-jén nevezték ki ügyésznek. 1999 júniusa óta fővárosi főügyészhelyettes, 2000 novembere óta megbízott fővárosi főügyész volt. Pályázatát elfogadva lett fővárosi főügyész, majd a Fővárosi Fellebbviteli Főügyészség vezetője 2012. június végéig. A Legfőbb Ügyészségen a Büntetőbírósági Ügyek Főosztályának főosztályvezető ügyészeként töltött be vezető tisztséget nyugdíjazásáig.

SOLT Pál, dr. (Szentendre, 1937. október 3.) az Apáczai Csere János Gimnáziumban érettségizett, az Eötvös Loránd Tudományegyetemet 1956 és 1960 között végezte. A Pesti Központi

Kerületi Bíróságon 1960 júniusától előbb fogalmazó, titkár, majd 1964-től bíró. A Legfelsőbb Bíróság elnökeinek, dr. Szalay Józsefnek és dr. Szakács Ödönnek a titkára 1966 és 1971 között. A Pénzügyminisztérium Jogi Osztályán dolgozott ezt követően. A Legfelsőbb Bíróság bírója 1980 márciusától, tanácselnök 1987 és 1989. november 23. között, saját kérésére november 30-i hatállyal felmentették legfelsőbb bírósági bírói tisztségéből, mivel november 23-án az Országgyűlés az Alkotmánybíróság tagjává választotta meg. A honatyák 1990. június 25-én és 1996. június 11-én megválasztották 2002. június 25-ig, két cikluson át a Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága elnökének. Az Országos Igazságszolgáltatási Tanács elnöke is 1997. december 1. és 2002. június 25. között. Bíróként nyugdíjazták 2007-ben. A Magyar Bíróképző Akadémia igazgatója 2006 és 2011 között.

SÓLYOM Károly, dr. (Ócsa, 1921. január 1. – Debrecen, 1994. február 3.) Ócsán 1927-től hat elemit, Budapesten 1936 és 1940 között faipari szakiskolát végzett. Asztalossegéd 1942. október 5-ig, katona volt utászként 1944 októberéig. A rendőrségen 1945. januártól dolgozott 1946. januártól alhadnagyként. Eleinte őrsparancsnok, majd 1950. októberig a Budapest V. kerületi Kapitányság rendőri büntetőbírója volt. A Magyar Kommunista Párt tagja 1945. áprilistól. Rendőr hadnagy 1948. április 2-től, rendőr főhadnagy 1950. március 1-jétől.

A Büntetőbírói és Ügyészi Akadémiát 1949/50-ben, majd 1950. szeptember 1. s október 14. között a tartalékos hadbírói tanfolyamot végezte el. Miután összevontan 1946-ig elvégezte a négy polgárit, a budapesti tudományegyetemen 1946 és 1951 között sikerrel fejezte be a jogi kari tanulmányait is. A Debreceni Katonai Ügyészségen rendőr századosként 1950. novembertől szolgált. Katonai állományba 1953. októberben vették át, a helybéli katonai ügyészség helyettes vezetőjévé nevezték ki.

1957. decemberben őrnaggyá lépett elő. Kihallgatta 1958 nyarán a később kivégzett Kolozsy Istvánt. A Debreceni Katonai Ügyészség akkor felállított Belügyi Alosztályára 1960. június 15-én osztották be, 1963. december 15-től rendőr alezredes. A Szabolcs-Szatmár Megyei Rendőr-főkapitányság tanulmányi csoportját 1966. novembertől vezette. Tartalékállományban volt 1967. július 31-től. 1969-ig Nyírmártonfalván a Toldi Miklós, majd 1971-ig Vámospércsen a Béke Mezőgazdasági Termelőszövetkezet jogtanácsosaként dolgozott.

SÓLYOM László (Muraszombat, 1909. december 17. – Budapest, 1950. augusztus 19.) megvált a királyi honvédségtől 1939-ben, vezérkari százados volt. Letartóztatták 1944. november 19-én, de megszökött. Budapest rendőrfőkapitánya, rendőraltábornagy 1945. november 15-től. Majd 1946 őszétől vezérőrnagyként a Honvédelmi Minisztérium katonai főcsoportjának élére nevezték ki. Ebből a szervezeti keretből fejlődött ki a vezérkar, amelynek főnöke lett. Altábornagyként tartóztatták le 1950. május 20-án. A Budapesti Katonai Törvényszék 1950. augusztus 10-én, a Katonai Főtörvényszék 1950. augusztus 17-én egyaránt halálra ítélte, kivégezték. A Katonai Felsőbíróság 1954. augusztus 18-án hatályon kívül helyezte az 1950-es ítéleteket, de törvénysértő végzést hozott 1954. szeptember 17-én. A Legfelsőbb Bíróság Elnökségi Tanácsa 1990. október 1-jén felmentette a vádak alól.

SOMLAI Miklós, dr. (Szombathely, 1923. április 7. – Budapest, 2010. augusztus 4.) édesapja a Magyar Államvasutaknál volt felügyelő 1947-es nyugdíjazásáig.

Pécsett érettségizett 1941-ben. Katona 1944. október 20-tól, hadifogoly a németországi angol megszállási övezetben, Hamburg mellett Eselheidben 1945. május és 1946. szeptember között.

Budapesten szerzett jog- és államtudományi oklevelet 1948. július 10-én. 1949. február 4-től aljegyző a Sárvári Járásbíróságon, majd Szombathelyen bírósági fogalmazó. Angol hadifogságba esett 1944. őszi bevonulását követően a nyugati fronton, 1946 májusában tért vissza Magyarországra. A Szombathelyi Megyei Bíróságon személyzeti megbízott volt

1950/51-ben. A szakvizsgát letette 1952. december 10-én. A Győri Megyei Bíróság 1951. január 10-től volt fogalmazóját 1952. július 24-én kinevezték szemináriumvezetőnek a Bírói és Államügyészi Akadémiához. 1953. szeptember 2-án távozott a Legfőbb Ügyészség Gödön tartott nyomozói tanfolyamára előadónak, 1954. március 31-től tanfolyamvezetőnek nevezték ki. A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Adminisztratív Osztálya 1954. október 19-én a Legfőbb Ügyészség titkárságvezetőjének javasolta. A beosztás ugyanis betöltetlen volt, dr. Mohácsy László hároméves pártfőiskolára járt. A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1954. november 15-én tartott ülésén elfogadta, de csak főosztályvezető ügyész, 1956. március 7-én főosztályvezető-helyettes ügyész lett. A forradalom és szabadságharc után szót emelt a megszállókkal és néhány kormánytaggal szemben, „hangoskodott". Munkaviszonya ezért 1956. december 22-től számított 15 munkanappal megszűnt, eltávolították a Legfőbb Ügyészségről. Ügyvéd lett, de a gyakorlattól eltiltották 1958 nyarán. A Földművesszövetkezeti Árubeszerző és Értékesítő Vállalatnál dolgozott 1957. júliustól. Sikertelenül kísérletezett azzal, hogy visszatérjen a Legfőbb Ügyészséghez. A Skála-Coop Zrt. főosztályvezetőjeként vonult nyugállományba.

SOMOGYI Ödön, dr. (Mezőkövesd, 1896. március 30. – Budapest, 1951. december 31.) édesapja tisztviselő volt.

1917-től a Magyarországi Szociáldemokrata Párt tagja, a bírósági szolgálatból 1919 augusztusában eltávolították. 1930-tól volt ügyvéd. Bíró, kúriai tanácselnök lett 1945. augusztus 30-án, esküt tett szeptember 14-én. Másodelnök volt 1947. augusztus 30-tól. A kúriai elnök, dr. Kerekess István nyugállományba vonulása után, 1949. február 1-jétől vezette a legfőbb ítélkező fórumot, illetve a Legfelsőbb Bíróságot 1950. december 31-ig (a kormány felmentéséről már 1950. november 24-én határozott). A Magyar Dolgozók Pártjának helyi pártalapszervezetéből 1951. február 9-én távozott.

Hónapokkal később a feleségével együtt öngyilkosságot követett el, félve attól, hogy egyrészt őt mint volt szociáldemokratát és nejét is letartóztatják, másrészt mert a kékcédulákkal elkövetett kommunista választási csalással is megsértett párttagként akadékoskodott a Választási Bíróság 1947-es eljárásainál.

SOMOS István, dr. (Lengyeltóti, 1920. december 18. – Budapest, 1986. szeptember 17.) négy polgárit végzett, munkáscsaládból származott, előbb napszámos volt, majd tisztviselő lett. A Budai Önkéntes Ezred tagja volt a második világháborúban. A Bírói és Államügyészi Akadémia második évfolyamának végén szemináriumvezetőnek javasolták. 1951 őszén öthónapos pártiskolát végzett. 1952. július 21-én írta alá az akadémia iskolavezetőjeként az első levelét. Hivatalát 1953. január 16-án adta át helyettesének. A Minisztertanácsnál előadó, majd az igazságügyi tárca főelőadója, 1953. augusztus 26-tól Legfőbb Ügyészség személyzeti főosztályvezetője. Az Eötvös Loránd Tudományegyetemen 1957-ben diplomázott. 1958. március 1-jétől fővárosi főügyészhelyettes, 1970. december 5-től a Budapest I–XII. kerületi Ügyészség vezetője 1980. január 31-ig, nyugdíjazásáig.

SOÓKY József, dr. (Kislúcs, 1884. február 10. – Budapest, 1964. szeptember 14.) Budapesten avatták jogtudorrá 1906. október 20-án. Ügyvédjelölt különböző fővárosi ügyvédeknél megszakításokkal 1906. január 30-tól 1908. december 28-ig. Bejegyezték a Budapesti Ügyvédi Kamarába 1906-ban. Az ügyvédi vizsgát letette 1911. június 21-én.

Igazságügyi szolgálatát díjas joggyakornokként a Budapesti Királyi Törvényszéken 1908. december 28-án kezdte, a Budapesti Királyi Büntetőtörvényszéken 1910. január 31-től folyatta. Bíróként tett esküt a Budapesti Királyi Törvényszéken 1916. május 17-én, a Budapesti Királyi Ítélőtáblán 1926. július 10-én, a Magyar Királyi Kúrián 1936. április 16-án (a kormányzó 1936. március 31-én határozott kinevezéséről). Igazolták 1945. május 31-én. „B"-listára helyezték, szabályszerű végelbánással 1946. augusztus 17-én. Nyugállományba vonult 1946. augusztus 31-én.

Sorsát az pecsételte meg, hogy a Rákosival szemben indított büntetőeljárásban első fokon, a Budapesti Királyi Büntetőtörvényszéken 1935. január 21. és február 8. között dr. Szemák elnökölt, a két tag közül dr. Dorosy Dezső volt az ítéletszerkesztő és dr. Kovács Miklós a szavazóbíró. Másodfokon, a Budapesti Királyi Ítélőtáblán 1935. június 27. és július 1. között keszi dr. Harmath Jenő János elnökölt, a két tag közül dr. Moldoványi Géza volt az előadó-, míg dr. Soóky a szavazóbíró. Kitelepítették 1951-ben családjával a fővárosból Heves megyébe, Tarnaörsre. Ügyvédként vonult nyugállományba.

SOÓS Antal (Kaposvár, 1934. március 16. – ?) autófényező volt. Letartóztatták 1959. január 31-én hazatértekor Hegyeshalomnál. A Budapesti Katonai Bíróság 1959. október 7-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumának egyik tanácsa 1959. november 10-én egyaránt halálra ítélte. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa büntetését életfogytig tartó börtönbüntetésre változtatta át.

SOÓS Béla (Rimaszombat, 1871. március 1. – ?) kúriai bíró 1940. április 24-től. Nyugállományba vonult 1941. április 30-án.

SOÓS Károly, dr. (Szeged, 1913. január 31. – Budapest, 1959. február 24.) édesapja fehérnemű kiskereskedő volt.

1931-ben érettségizett, a szegedi egyetemen 1936. november 4-én jogi doktorrá avatták. Igazságügyi szolgálatát a Szegedi Királyi Polgári Törvényszéken kezdte 1937. június 1-jén. Joggyakornok volt ott szeptember 1-jéig. Ekkor lett Miskolcon a m. kir. VII. Honvédhadtest parancsnokának ügyészénél beosztott zászlós-hadbírójelölt. 1939. március 16-án letette a vizsgát, kiváló eredménnyel. 1939. április 14-től hivatásos állományba vették, hadbíró főhadnagy lett. Miskolcon maradt 1941. december 1-jéig honvéd ügyészhelyettesként. Ekkor a m. kir. VII. Honvédhadtest parancsnokától távozva vezényelték át Miskolcon a VII. csendőrkerület parancsnok ügyészéhez beosztott ügyészhelyettesnek, 1942. október 1. és 1943. február 1. között az ügyészség vezetője volt. 1942. március 1-jétől hadbíró százados.

A Honvédelmi Minisztériumba a 13. Hadbírói Osztályához helyezték 1943. február 1-jétől. Ott a nősülési alosztályon előadó, a jogi és elvi alosztályon fogalmazó volt 1944. október 5-ig.

Beosztott hadbíróként hadi beosztásban szolgált a Dunántúlon 1944. december 1-jéig a VII. hadtest-parancsnok ügyészénél, majd december 19-ig a 3. hadsereg parancsnokság tábori bíróságánál. Ekkor félrevezető ürüggyel távozott, Budapesten 1945. január 18-ig bujkálva várta a Vörös Hadsereget.

1945. február 9-től ideiglenesen beosztották kihágási rendőrbírónak a főváros V. kerületi rendőrkapitányságon 1945. március 26-ig. Ekkor Debrecenbe érkezett, ahol a Honvédelmi Minisztériumban jelentkezett, és a Honvéd Vezérkar Főnökének ügyészévé nevezték ki. Igazolták 1945. május 11-én. Beosztásban dolgozott 1949 májusáig, csak a munkaadó elnevezése változott: 1946. február végével a Honvédség felügyelőjének ügyészére, 1946. július 15-től a Honvédelmi Minisztérium Ügyészségére, amelynek vezetője volt. Mellette 1948. április 15-től a Honvédség felügyelőjének fegyelemi előadója. Letette az egységes bírói s ügyvédi vizsgát 1948. június 14-én. 1946. május 1-jétől a Magyarországi Szociáldemokrata Pártnak, majd a Magyar Dolgozók Pártjának tagja.

A már hadbíró alezredes 1949. szeptember 1-jétől a Budapesti Központi Katonai Ügyészség vezetője, 1950. április 12-én nevezték ki helyére dr. Bodonyi Mártont, a hivatal átvétele-átadása április 17-én történt. Noha az elhárítás az újabb katonai főügyésznek, a nyugállományba helyezett dr. Visegrádi Gyula* helyére dr. Kádár Pál mellett voksolt, mégis dr. Soós

lett a Katonai Főügyészség vezetője, szeptember 17-től hadbíró ezredes. Korábban Pálffy utasításait hajtotta végre, utóbb katonai főügyész a legkiemelkedőbb koholt katonai büntetőperek idején, és ezek közül 1950. április és 1952. július 4. között több büntetőügyben a vádhatóság képviselője.

1945. október 17-én Aradi Nóra* (fennmaradt tanúvallomási jegyzőkönyvben) jelezte a Honvédelmi Minisztérium Katona Politikai Osztályának, hogy az ott készült jegyzőkönyveket fenntartással kell fogadni – dr. Soós szerint –, mert azokat veréssel kényszerítik ki a gyanúsítottakból. Ettől az időtől kezdve a defenzív területről figyelték besúgókkal, levélfelbontással és egyéb titkos eszközökkel tevékenységét, gyűjtve róla mindent, ami utóbb terhelő lehet vele szemben. Felrótták neki, hogy kikkel érintkezett, kikkel szemben nem vállalta a vádképviseletet, kiket mentett, kikkel szemben nem volt erélyes a vádképviselete, hadbíró múltját – szemben az igazoláskor dr. Major Ákos, dr. Piri Gábor által tett nyilatkozatokkal – koholt adatokkal folyamatosan hamisították, segíteni igyekezett a kitelepítetteken. 1950 októberétől – noha állandóan, folyamatosan tervezték – csak azért nem vették őrizetbe, mert felesége, a Miskolcon 1940-ben feleségül vett Enyedi Judit édesapja, dr. Enyedi Andor a borsodi megyeszékhelyen református püspök volt.

1952 júliusában eltávolították állásából. A Textilfesték Ellátó Vállalatnál lett vállalati ügyész. Ezzel így elhárult az akadálya annak, hogy magas katonai, illetve jogászi tisztségében vegyék őrizetbe. Végül letartóztatták 1952. augusztus 23-án, előzetes letartóztatásba helyezték. Hogy mi történt vele 1952. december 6-ig, aznap megtörtént első kihallgatásáig az Államvédelmi Hatóságon, a korszak ismeretében elképzelhető. Minden koholmányt „beismert", egész 1945 előtti s utáni életét illetően hét oldalon keresztül, minden oldal alján aláírva a jegyzőkönyvet.

A népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedésben egymaga vett részt *[sic!]*. A Budapesti Hadbíróság 1952. december 26-án hétévi börtönbüntetésre ítélte, többek között azért, mert különböző vezető beosztásaiban nem képviselte a legsúlyosabb álláspontot minden hűtlenségi és egyéb politikai büntetőügyben. Megelégelte a gyakorta magas helyekről irányított politikai nyomozószervek koholmányait, és azok álláspontjához képest enyhébb minősítésre, illetve másodfokú vádképviseletre adott utasítást a katonai ügyészeknek, mi több, egyes háborús bűnök elkövetésével gyanúsított személyeket is mentett (miként utóbb ki is derült az ártatlanságuk). Mind a vád, mind ítélete tartalmazta azt is, hogy a „kártevő" tábornokok büntetőügyeiben nem tanúsított kellő erélyt. Név szerint említették például Almásy Pált. A Katonai Felsőbíróság 1953. március 5-én tizenkét évi börtönbüntetésre ítélte.

A vele szemben indított büntetőeljárás két törvényességi óvással folytatódott 1954-ben, majd 1957-ben. Az első óvás után a Katonai Felsőbíróság 1954. december 16-án nem mentette fel valamennyi vádpont alól, néhány koholmányt hatályban tartott, de hatévi börtönbüntetésre mérsékelte korábbi elmarasztalását. A Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumának tanácsa 1957. február 26-án hatályon kívül helyezte korábbi elmarasztalásait, és az elsőfokú bíróságot új büntetőeljárás lefolytatására utasította. A Budapesti Helyőrség Katonai Bírósága 1957. május 15-én felmentette a vádak alól. Azért nem marasztalhatták el, mert katonai ügyészként képviselte a vádhatóságot a törvénysértő büntetőperekben. Elektrikusként dolgozott haláláig.

SOÓS Zoltán, gyalakuti, dr. (Déva, 1878. december 30. – Budapest, 1939. október 1.) kúriai bíró 1929. augusztus 24-től. Hivatali ideje alatt hunyt el.

SORN Károly (Budapest, 1931 – ?) segédmunkás, akivel szemben a büntetőeljárást távollétében folytatták le. Nem tartóztathatták le, Kanadába menekült. A Budapesti Fővárosi Bíróság

népbírósági tanácsa 1958. április 10-én, a Legfelsőbb Bíróság népbírósági tanácsa 1958. december 20-án egyaránt halálra ítélte.

SÖMJÉN György, dr. (Budapest, 1917. augusztus 7. – Budapest, 1997. április 28.) 1942-ben letartóztatták. Ügyvédjelölt 1945-ben, majd ügyvéd lett. 1949 és 1952 tavasza között Győrött ítélkezett. 1952. május 1. (másutt: 1951. december 1.) és 1977. április 2-i nyugdíjazása között a Katonai Felsőbíróságon, majd a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumánál ítélőbíró, 1959. december 1-jétől tanácsvezető, hadbíró őrnagyként. A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1955. május 9-én nem fogadta el a május 7-i előterjesztést, hogy a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumának bírója legyen. Felvetették azt, hogy polgári büntetőbíróságnál ítélkezhetne, de végül a javaslatba foglaltak érvényesültek. Tömpe András már a Magyar Szocialista Munkáspárt Politikai Bizottsága számára készített 1962. július 31-i előterjesztésében javasolta, hogy ő legyen az igazságügyi tárca Katonai Főosztályának vezetője. Ez elmaradt, viszont 1964. április 2-től a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumának elnökhelyettese lett. Hadbíró ezredes volt 1967-től. Bírói tisztségéből 1975. március 28-án a Népköztársaság Elnöki Tanácsa felmentette.

A kádári megtorlás során másodfokú eljárásban halálbüntetésre ítélt tizenhét, törvényességi óvást követően kettő, összesen tizenkilenc személyt. Négy személyt, Kovács Istvánt, Leiner Lajost, Nánási Józsefet és Tóth Istvánt, a Keszthelyi Forradalmi Bizottság tagjait távollétükben a Győri Katonai Bíróság Pinczés István vezette tanácsa elsőfokú eljárásban, 1957. december 24-én, majd a dr. Sömjén vezette tanács 1958. március 11-én egyaránt halálbüntetésre ítélte.

A másodfokú eljárások időrendi sorrendjében: 1957-ben Kocsis Sándort március 18-án, Molnár Imrét augusztus 20-án, 1958-ban Szilágyi Lászlót és Tomasovszky Andrást április 28-án, Gyulai Lajost december 1-jén, Szántó Farkas Bélát december 8-án, 1959-ben Kolonics Jánost május 4-én, Szelepcsényi Istvánt és Ács Lajost szeptember 3-án, Veréb Lászlót ugyancsak szeptember 3-án, valamint Silye Sámuelt, Zabos Ádámot* és Zoványi Józsefet* november 18-án ítélte halálra. Utóbbi kettő kegyelmet kapott, a többieket kivégezték. Lukács Lászlót 1959. január 7-én, Czermann Lajost és Tumbász Ákost a törvényességi óvás után, 1959. március 25-én ítélte halálra.

SÖMJÉN László (korábban Szeuer), dr. (Budapest, 1883. február 22. – Budapest, 1969. december 13.) kúriai bíró 1945. június 20-tól. Az 1912. május 25-én, 78 éves korában, Budapesten elhunyt temesrékási Vaszilievits Vazul kúriai bírónak veje.

SÖMJÉN Pál (korábban Stern), dr. (Törökszentmiklós, 1907. szeptember 27. – Budapest, 1989. november 22.) rabbicsaládból származott, Budapesten diplomázott 1929-ben, az ügyvédi oklevelét 1934. július 5-én szerezte meg. A Budapesti Ügyvédi Kamara tagja lett 1934. július 16-án. Dr. Stern ügyvédet a zsidónak tekintendő ügyvédek névjegyzékébe vették fel 1939-ben. Katonának 1943 tavaszán vonult be, Budapestre 1945. januárban tért vissza.

A Magyar Kommunista Párt dolgoztatta 1945. áprilisig, ekkor a Népbíróságok Országos Tanácsának I. sz. büntetőtanácsához küldték népbírónak, 1945. május 3-tól. Igazolták 1945. október 27-én. A másodfokú népbírósági fórumnál lévő beosztása a kamarai tagságával összeférhetetlen volt, emiatt ez – önkéntes lemondása folytán – megszűnt 1946. szeptember 26-án. Az államfő kinevezte ítélőtáblai bírónak a Budapesti Ítélőtáblához 1946 júliusában. Az igazságügyi tárca Bírósági Főosztályának volt a vezetője ezt követően, 1949 júniusa és 1953 nyara között. Keleti Ferenc a vele egyetértő Nagy Imrével 1953. március 31-én továbbította kétoldalas előterjesztéssel Kovács Béla miniszter javaslatát az MDP Titkárságának, hogy egyfelől a főosztályvezetőt függessze fel „ellenséges tevékenység miatt", másfelől ügyét vizsgálja ki az ÁVH. Mire hivatkoztak?

Arra, hogy komoly befolyásra tett szert a belvárosi (az idő tájt Budapest, IV. kerületi) pártbizottságban. Elérte, hogy utóbb az állami hivatalok pártszervezetének káderese lett. Mindkét pártbéli pozíciójából általa „sok politikailag megbízhatatlan és ellenséges elem épült be az államapparátusba". Hasonló befolyást szerzett az igazságügyi tárca pártszervezetében is. Elhelyezett ugyan a főosztályról „több horthysta elemet, azonban helyettük kispolgári barátait és más, politikailag megbízhatatlan elemeket csempészett be". Így a volt ügyvédkollégáit, büntetőtörvényszéki ún. ötöstanácsi tagokat. Két volt kolléganőjét áthozta az állami hivatalok pártszervezetétől, „cionista múltú titkárnőjét beépítette a Személyzeti Főosztályra bírói vonalra", a másik, „politikailag megbízhatatlan múltú személy" pedig titkárnője lett. Védte a politikailag megbízhatatlanokat, kényszerű leváltásuk után azonban „vigyázott arra, hogy áthelyezésüknél anyagi károsodás ne érje őket". A bírói apparátus „megerősítését a legutóbbi időkig alattomos módon akadályozta". Nem törődött a fiatal káderekkel, nem vitte őket előbbre.

Egyes bírók „korrupciós tevékenységét, az osztályellenséggel való összeszövődését" elkente, „Timárral együtt takargatta". Hasonlóképp egyes ügyvédekét is. Nem segíti a minisztérium új vezetőjét – bujt ki a szög a zsákból ennél a mondatnál –, „sőt bizonyos zavarkeltést próbál kelteni alattomos módon". Indokolatlanul kért igazoló jelentéseket bíróktól, zaklatta őket. Az utolsó előtti mondat felidézi keletkezésének korszellemét, ekképp: „Kivizsgálás alatt áll a JOINT-tal való kapcsolata, mivel mint kezes kötelezettséget vállalt a JOINT-tal szemben egy személy tartozásáért."

Elbocsátották, a 12. sz. Építőipari Tröszt jogügyi előadója lett, 1954. december végén legfelsőbb bírósági bírónak javasolták, eredménytelenül.

Dr. Sömjénről dr. Décsi Gyula, tárcabéli hivatali főnöke ekképp emlékezett: „műveltségi szintje egyébként nem volt alacsonyabb Timárénál, sőt irodalomban, zenében és filozófiában sokkal műveltebb volt nála, csak kevésbé volt operatív, összehasonlíthatatlanul több gátlással volt teli, töprengő, kontemplatív természetű s ezért kissé bizonytalan ember volt". Nyugállományba vonulásakor az Állami Biztosító jogügyi osztályvezetője volt.

SÖVÉNYHÁZY-NEUHOLD Ferencz (1934. április 10-ig Neuhold), dr. (Budapest, 1873. július 26. – ?) Budapesten végezte középiskolai és egyetemi tanulmányait. 1898. január 22-től jogtudor, 1899. november 27-től az ügyvédi oklevél birtokosa. Igazságügyi szolgálatát díjas joggyakornokként a Budapesti Királyi Törvényszéken 1896. november 27-én kezdte, 1898. október 25-től aljegyző a Királyi Kereskedelmi és Váltótörvényszéken, ugyanott 1901. december 4-től jegyző lett. A Budapesti VI. kerületi Királyi Járásbíróságnál 1903. május 5-től albíró, 1908. március 10-től járásbíró. 1909. május 5-től már törvényszéki, 1921. október 24-től ítélőtáblai, 1928. április 25-től kúriai bíró. Nyugállományba vonult 1940. november 30-án. Özvegyét 1951-ben kitelepítették a fővárosból Békés megyébe.

STEFFLER Sándor, dr. (Szombathely, 1919. december 5. – Budapest, 2002. október 12.) földművescsaládból származott. Kőszegen érettségizett 1938. június 25-én. Államtudományi doktorrá 1942. május 23-án, jogtudományi doktorrá 1942. október 21-én avatták Kolozsvárott. Az egységes bírói és ügyvédi vizsga első részét 1947. február 24-én, a másodikat 1947. október 8-án tette le. 1942. december 31-től ideiglenes minőségű joggyakornok a Besztercei Királyi Járásbíróságon. Áthelyezték a Budapesti Büntetőtörvényszékhez 1947. február 8-án, beosztották a Budapesti Államügyészséghez 1948. április 6-án, kinevezték 1948. augusztus 26-án államügyésszé. Szemináriumvezető 1950. március 1-jétől a Büntetőbírói és Ügyészi Akadémián, majd a jogutódnál igazgatóhelyettes 1950 májusától. Az egységesen szervezett jogi oktatásért felelt az igazgató, az iskolavezető irányítása alatt. A Legfőbb Ügyészségen 1954. szeptember 17-től önálló csoportvezető ügyész, 1961. január 30-tól a Személyzeti Osztályon a tanulmányi csoport vezetője, 1967. június 1-jétől a Bírósági Felügyeleti Osztály vezetője, 1974. március 31-től legfőbb ügyészségi főtanácsos, 1982. október 31-i hatállyal vonult nyugállományba. A legfőbb ügyész, dr. Györgyi Kálmán* delegálta az igazságügy-miniszter és a Legfelsőbb Bíróság elnöke által két-két tagból felállított Tanácsadó Munkabizottsághoz, amely a harmadik semmisségi törvényt 1991 februárjától készítette elő.

STOLLÁR Béla (Zalaegerszeg, 1917. október 27. – Budapest, 1944. december 25.) az egyetemi tanulmányok elvégzése után banktisztviselő lett. Ezt követően váltott pályát, sportújságíró lett. Hadapródőrmesterré léptették elé behívott katonaként, a honvédelmi tárcához osztották be. Emberek – üldözöttek, katonaszökevények és katonák – életét mentette, majd a németekkel szemben harcoló fegyveres ellenállási alakulatot szervezett. Árulás folytán leleplezték, a Nemzeti Számonkérés Szervezetének tagjaival vívott tűzharcban vesztette életét.

STÖCKLER Lajos (Budapest, 1897. január 24. – [Ausztrália]?, 1960) csipkegyáros. A Zsidó Tanács vezetőjeként 1944. október 28-tól egyúttal a budapesti gettó vezetője is. A nyilaskeresztesek elhurcolták 1945. január 8-án, de túlélte. A második világégés után a Pesti Izraelita Hitközség, majd a Magyar Izraeliták Országos Irodája élén állt. Letartóztatták 1953. január 15-én. A Budapesti Hadbíróság 1954. február 24-én, a Katonai Felsőbíróság 1954. március 19-én egyaránt háromévi börtönbüntetésre ítélte. Szabadult 1954. december 7-én. A Legfelsőbb Bíróság 1956. november 30-án felmentette a vádak alól. Elhagyta Magyarországot, Ausztráliában élt.

STRACHE Gusztáv, dr. (Szomolnok, 1872. október 17. – ?) Kolozsvárott 1894-ben fejezte be egyetemi tanulmányait. Igazságügyi szolgálatát a fővárosban kezdte, joggyakornok a Budapesti V. kerületi Királyi Járásbíróságon, majd 1897. augusztus 28-tól aljegyző a Budapesti Királyi Törvényszéken. 1900-tól Győrött február 26-tól albíró, decemberben helyezték át alügyésznek a Szolnoki Királyi Ügyészségre. 1905. februártól a Pestvidéki Királyi Ügyészségen, 1907. október 1-jétől a Budapesti Királyi Ügyészségen dolgozott, 1916. júliustól főügyészhelyettesi jelleget és címet nyert, 1920. október 23-tól elnök. Egy évtizeddel később, 1930. október 29-től a Budapesti Királyi Főügyészség elnöke lett, 1943. január 1-jén vonult nyugállományba, magyar királyi titkos tanácsos lett.

A Budapesti Királyi Ügyészség vezetőjeként az 1919 őszét követő legjelentősebb büntetőperekben képviselte a vádhatóságot. Feleségével együtt kitelepítették 1951-ben a fővárosból Szabolcs-Szatmár megyébe.

SUBA György (Kiskőrös, 1936. április 17.) bérelszámoló, a Fővárosi Bíróság 1957. május 16-án halálra ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1957. július 11-én elmarasztalását életfogytig tartó börtönbüntetésre változtatta át. Az 1963-as közkegyelmi intézkedés során nem szabadulhatott. A GT Kereskedelmi és Szolgáltató Vállalattól vonult nyugállományba.

SUGÁR László (korábban Spisák), dr. (Hámor, 1922. március 11. – Miskolc, 1959. június 28.) a Diósgyőri Vasgyárban 1936-tól dolgozott szerszámkovács-tanoncként és -segédként. 1942. októbertől katona, 1945 áprilisában brit fogságba esett. Hazatért 1945. október 12-én, korábbi munkahelyén dolgozott 1950. augusztus 15-ig. A Magyarországi Szociáldemokrata Pártnak 1946. január 1-jétől, a Magyar Kommunista Pártnak 1947. február 1-jétől, a Magyar Dolgozók Pártjának 1948. június 12-től volt a tagja. 1950. júliusban tartalékos tiszti tanfolyamra küldték, majd 1950. szeptember és 1951. december között elvégezte a Bírói és Államügyészi Akadémiát. Kiskunfélegyházán hadbíró főhadnagyként a hadbíróság elnökeként ítélkezett 1952. július 1. és 1953. június 30. között. 1953. augusztus 2-tól a Miskolci Megyei Bíróságra helyezték bírónak, később tanácsvezető bíróként dolgozott. 1954–1955-ben a pártiskola hallgatója volt. Levelező tagozaton szerzett jogi diplomát.

A kádári megtorlás során az általa vezetett Miskolci Megyei Bíróság gyorsított különtanácsa 1957. február 12-én halálra ítélte Lukovics Lászlót és Oláh Miklóst. Utóbbit 1957. március 19-én a Legfelsőbb Bíróság gyorsított különtanácsa is, kivégezték. A másodfokú fórum Lukovics elmarasztalását ugyanakkor életfogytig tartó börtönbüntetésre enyhítette. A Mezőkövesdi Munkástanács és nemzetőrség tagjai, Mikulás Gábor és társai büntetőperében 1957. március 22-én Mikulás Gábort, dr. Tokár Vincét és dr. Mizsei Bélát halálra ítélte, elmarasztalásuk mértékét 1957. július 22-én különböző tartamú börtönbüntetésre enyhítette a Legfelsőbb Bíróság dr. Vida Ferenc vezette tanácsa. Szívelégtelenségben hunyt el.

SULOKY István Dezső, dr. (Szolnok, 1884. május 18. – Budapest, 1934. május 2.) ügyvéd Budapesten. 1914. március 29-től a Budapesti Királyi Törvényszéken, majd a Budapesti Királyi Ítélőtáblán, végül 1931. február 24-től a Magyar Királyi Kúrián bíró. Hivatali ideje alatt hunyt el.

SULYÁN György (Kuncsorba, 1910. július 12. – Budapest, 1983. november 1.) az elemi iskola négy, illetve a gimnázium egy osztályát végezte el, majd négy évig cipésztanonc volt egy ipariskolában. 1928-tól a Magyarországi Szociáldemokrata Párt tagja lett Szarvason, elsősorban agitációs és választási munkát végzett. Később Orosházára költözött. 1934 és 1938 között az Orosházi Cipészek és Csizmadiák Szövetkezetében dolgozott, 1939-től az illegális kommunista párt tagja volt. Baloldali magatartásáért és szervezkedésért többször letartóztatták. 1941/42-ben börtönbüntetését töltötte, 1944-ben internálták Nagykanizsára. 1944 októberétől a Magyar Kommunista Párt orosházi szervezetének vezetőségi tagja, majd a Heves megyei szervezet titkára lett. Honatya volt 1945 és 1953 között. 1950-ben hivatásos katonatisztként ezredesi rendfokozatot ért el, 1952-ben fegyelmivel szerelték le. 1953-tól a Dunántúli Rostkikészítő Vállalat központi termelési felügyelőjeként dolgozott Budapesten. 1954-ben visszakerült a néphadsereghez. Az 1956-os forradalom és szabadságharc alatt a XII. kerületi pártház egyik védője volt, 1957-ben a karhatalomban szolgált.

A Magyar Szocialista Munkáspárt Ideiglenes Intéző Bizottsága 1957. április 9-én elfogadta, s a Népköztársaság Elnöki Tanácsa aznap népbíróvá választotta. Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1957. április 9-én megválasztotta népbírónak, majd 1959. november 1-jével visszavették a Honvédelmi Minisztérium állományába. A Haditechnikai Intézetben dolgozott 1960-tól ezredesként, az intézmény pártszervezete élén is állt. A Legfelsőbb Bíróságon ötven halálos ítélet meghozatalában vett részt.

SULYOK Dezső, dr. (Simaházpuszta, 1897. március 28. – New York, 1965. május 18.) ügyvéd, 1937-től kisgazdapárti politikus. Honatya 1935 és 1939 között, majd 1945-től. Pártjából kizárták 1946. március 12-én. Új pártot alapított, Magyar Szabadság Párt néven, ezt feloszlatták 1947. júliusban, elmenekült Magyarországról augusztus 14-én. Népügyész volt ómoraviczai dr. Imrédy Béla büntetőperében.

SUTORIS Edgár, dr. (Teke, 1880. november 8. – Budapest, 1959. október 1.) jogi tanulmányait 1905 decemberében fejezte be, a bírói vizsgát letette 1907. április 15-én. Igazságügyi szolgálatát díjtalan joggyakornokként a Nagyszebeni Királyi Törvényszéken 1902. november 12-én kezdte. Esküt tett bíróként a Marosvásárhelyi Királyi Törvényszéken 1913. december 31-én, áthelyezték ideiglenesen a Budapesti Királyi Büntetőtörvényszékhez 1920. október 25-től, véglegesítették 1920. december 18-án. A Budapesti Királyi Ítélőtáblán 1924. január 15-én (a kormányzó 1937. január 26-án határozott kinevezéséről), a Magyar Királyi Kúrián 1937. február 4-én tett bíróként esküt. Igazolták. Nyugállományba vonult 1949. december 31-én.

SZABERSZKI József (Budapest, 1904. július 7. – Budapest, 1953. január 15.) „*Pók*". Lengyel zsidó családból származó jómódú bőrnagykereskedő volt, akinek a Károly körút 5. alatt volt az üzlete. Előbb 1929–1930-ban vették őrizetbe, majd rendőri felügyelet alá helyezték 1930-ban. Ismét letartóztatták 1935-ben, most azért, mert a Vörös Segélyben serénykedett feleségével, az 1908-ban született Weisz Ilonával, a Magyar Általános Hitelbank Részvénytársaság munkatársával együtt. Az 1930-tól illegális kommunista párttag ugyanis a mozgalomnak pénzügyi támogatója is volt. Péter Gábort ő ajánlotta a kommunista pártba, elvtársi kapcsolatuk folytatódott 1945. januárban, amikor a titkosrendőrség főnöke kinevezte őt alezredesként a IX. operatív technikai alosztály élére. A budapesti titkosrendőrség parancsnokának felesége, Simon Jolán szerint ő volt a „Pók" a titkosszolgálatnál. Amikor dr. Décsi a titkosrendőrséghez került, „akkor a Szaberszki már kuckójában ült. A »Pók« már ott volt, ő egy operatív főnök volt, aki különféle fonalakat igazgatott. [...] Szaberszki Jóska és az apparátus az első pillanattól kezdve politikai rendőrségi munkát végzett, adatokat gyűjtött, szedett össze iratokat, lefoglalt egyesületi okmányokat, előkészítette jobboldali egyesületek feloszlatását, miután az igazolás a koalíciós harcok és koalíciós egyezkedések folytán és lenn a helyszínen még rosszabbul érvényesült, minden párt védte a saját kis fasisztáit." Dr. Décsi vele azért vitázott, mert többször megtörtént, hogy a „B" ember irányította a titkosszolgálat emberét, és nem fordítva. Ezredes volt 1945. november 15-től.

A „Pók" vezetése alatt gyűjtötték össze a közélet legfontosabb résztvevőire vonatkozó, főként őket kompromittáló adatokat. Telefonbeszélgetéseiket titokban lehallgatták, gyorsírással rögzítették, leveleiket két, erre kijelölt postahivatal fedett részlegében felbontották, kiírva belőlük a terhelőnek vélelmezett szövegrészeket, egy másik postahivatalban ellenőrizték a táviratait tartalmát, mindezeket Péter juttatta el a főtitkárhoz. Az érseki palota levelezését a titkosrendőrség „folyamatosan figyelemmel kísérte, azok tartalmát megismerte, méghozzá akkor egy műegyetemista kézbesítőn keresztül, aki a leveleket először nem a címzetthez, hanem az ÁVH-hoz vitte", ahol lefényképezték azokat. Mint ahogy azt is tudták a titkosrendőrök, hogy mit ásott el az utóbb ruhába becsavart fémhengerben dr. Zakar András* társával együtt.

Szaberszki a munkatársaival közvetlen kapcsolatot tartott fenn a Magyar Kommunista Párt Káderosztályával. Működése átfogta a teljes apparátust, értékelte a szervezet munkáját, átszervezett stb., a nyílt nyomozások mellett az operatív területet is gyakorta irányította Péter helyett. Rút külsője miatt – Farkas Vladimír szerint – Rákosi távolíttatta el az akkor már államvédelmi ezredest, aki a Pénzügyminisztérium Nemzetközi Főosztályára távozott a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Titkárságának 1949. február 2-i határozata alapján. A moszkvai előzmények folyománya lett Péter letartóztatása, utána Szaberszkit – aki ekkor a tárcánál a Nemzetközi Devizafőosztályt vezette – 1953. január 15-én berendelték a „Pártközpontba", ahol Kovács István, a főkáderes számon kérte, hogy miért ajánlott egy spiclit a pártba. Visszatért munkahelyére, s agyonlőtte magát szolgálati fegyverével. 1953. január 24-én anyakönyvezték az 1952. évhez...

SZABÓ Imre, dr. (Beregszász, 1912. november 25. – Budapest, 1991. május 31.) Kossuth-díjas jogász, jogfilozófus, egyetemi tanár. 1937-ben szerzett állam- és jogtudományi doktori oklevelet a prágai tudományegyetemen. 1937 és 1939 között Beregszászon és Munkácson volt ügyvédjelölt, majd 1949-ig dr. Paternai Béla közjegyzőnél magánalkalmazott. 1941-ben „szovjetbarátság" vádjával három hónapra internálták, majd rendőri felügyelet alá helyezték. 1942-ben behívták munkaszolgálatosként egy különleges munkásszázadhoz mint politikailag megbízhatatlant, 1943-ban a keleti frontra vezényelték, novemberben betegesége miatt hazatért, 1944. februárban leszerelt.

A második világháború után Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye főispáni titkára volt, aljegyzőként. 1945 közepe s 1948 ősze között fogalmazó kari munkatárs az igazságügyi tár-

cánál, előbb a Törvényelőkészítő Ügyosztályon dolgozott, majd 1948. szeptember 1-jétől a Tanulmányi Osztályt vezette. 1946-ban egységes bírói és ügyvédi vizsgát tett. 1949 és 1955 között az igazságügyi tárca több főosztályának, közöttük 1949 elejétől az Elvi, azt követően a Kodifikációs Főosztálynak a munkatársa, majd végül a Törvényelőkészítő Főosztály főosztályvezetője. A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1951. január 3-án nem fogadta el az Elvi Főosztály élén álló főosztályvezetőre vonatkozó előterjesztést arról, hogy a miniszter első helyetteseként ugyanakkor elfogadott dr. Décsi mellett részére is rendszeresítsenek egy másik miniszterhelyettesi állást. Dr. Molnár Erik igazságügy-miniszter és a Központi Vezetőség illetékes osztálya közös előterjesztésében az Elvi, illetve az Igazgatási Főosztály felügyeletét bízta volna rá. A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1955. június 14-én elfogadta a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Adminisztratív Osztályának az igazságügy-miniszter június 1-jei, június 6-án egyetértéssel továbbított javaslatát felmentéséről. Azért, mert – miként dr. Molnár írta – a Minisztertanács határozata értelmében az Állam- és Jogtudományi Intézet május 1-jével átkerült a Magyar Tudományos Akadémiához. Onnan pedig kérték, hogy a tárcától dr. Szabó akadémikus távozhasson, mert őt kívánják igazgatónak megbízni.

1949-től a Magyar Tudományos Akadémia levelező, 1956 májusától rendes tagja. A Magyar Tudományos Akadémia Állam- és Jogtudományi Intézetének 1955 nyarától 1981-ig igazgatója, nyugdíjba vonulását követően pedig tudományos tanácsadója 1991-ig. A budapesti tudományegyetem tanára volt 1949 és 1955 között. Állam- és jogelméleti kutatásokkal, jogfilozófiával, szocialista alkotmányjoggal és összehasonlító jogtudománnyal foglalkozott.

Meghatározó szerepe volt a minisztériumban, annak káderpolitikáját erős kézzel úgy irányította, hogy névleges vezetője egyszer sem volt a személyzeti területnek. Az 1945 előtt diplomát szerzett jogászok eltávolításából éppúgy kivette részét, mint a Büntetőbírói és Ügyészi Akadémiának, majd jogutódának megszervezéséből, hallgatói összetételének, tananyagának összeállításából, a gyorstalpalóval összefüggő párt- és kormányzati előterjesztések, rendeletek és törvénymódosítások előkészítéséből.

SZABÓ István (Köbölkút, 1906. november 17. – Budapest, 1974. július 31.) hivatásos katonatiszt. Vasesztergályos 1924-től. A csehszlovák kommunisták pártjának tagja 1928-tól, Moszkvában képezte magát 1930/31-ben, 1938-ig különböző felvidéki városokban párttitkár. Miután többször letartóztatták, összesen kétévi börtönbüntetést szenvedett, 1939-től a Szovjetunióban élt. Magyarországra jött 1944 decemberében, a Magyar Kommunisták Pártjának egyik kelet-magyarországi vezetője lett. Az Ideiglenes Nemzetgyűlés tagja 1945 áprilisától, novemberben képviselővé választották, honatya volt 1958-ig. Altábornagyként a Néphadsereg személyügyi főcsoportfőnöke 1948 és 1956 között.

Ebben a beosztásában az igazságügyi csoportfőnök felterjesztését követően szerepe volt abban a kegyelmi eljárási rendszerben, amely a hadbíróságok halálos ítéletei után határozott a kegyelmi kérelmekről. A politikai csoportfőnökéhez, Nógrádi Sándorhoz hasonlóan egyetlen esetben sem javasolta azt – szemben a honvédelmi miniszterrel, Farkas Mihállyal, aki viszont kegyelemben részesített 1948 és 1953 nyara között többeket. Kormánybiztos 1956 novembere és 1957 júliusa között Hajdú-Bihar megyében. A Magyar Honvédelmi Szövetség elnöke 1957 és 1962 között. Nyugállományba vonult.

SZABÓ Károly (1945-ig Kohn, 1951-ig Miksa) (Pély, 1912. március 26. – Budapest, 2002. november 10.) ötvenhét éves önálló szatócs és harminchárom éves felesége házasságából született. Elemi iskolát végzett, szobafestő-mázoló, kisiparosoknál dolgozott 1945-ig. Tizenhat éves korától a Magyarországi Szociáldemokrata Párt tagja. 1930-tól Budapesten élt. 1931-től részt vett a Kommunista Ifjúmunkás Szövetség munkájában, a Kommunisták Magyarországi Pártjának tagja. 1932-ben letartóztatták, három évre kitiltották Budapestről, ennek ellenére visszatért a fővárosba. 1933-ban pártmunkásként Békéscsabára küldték, 1934-től Budapesten is pártmegbízatásokat teljesített. 1935 májusában ismét letartóztatták, a toloncházban őrizték.

A Hajdók Béla cipészsegéd vezette illegális kommunista csoport tagjaként vették őrizetbe Szegeden 1936 júniusában. A Szegedi Királyi Törvényszék a fővárosi szobafestősegédet 1936. szeptember 18-án négy, a fellebbezések után, 1936. december 18-án a Szegedi Királyi Ítélőtábla hat hónapi fogházbüntetésre ítélte. (A másik budapesti szobafestősegéd, Apró Antal négy hónap fogházbüntetést kapott mind az első-, mind a másodfokú eljárásban.) Utána három esztendőn keresztül Cegléden volt katona. 1940/41-ben munkaszolgálatos. A második világháború befejezését követően függetlenített pártmunkásként dolgozott. 1945-től Baján a helyi pártbizottság titkára, majd a Bács megyei pártbizottságon szak- és tömegszervezeti felelős. 1947-től a Dél-Pest Megyei Pártbizottságon dolgozott. Országgyűlési képviselőnek választották meg 1949 májusában. 1949/50-ben Pest megyei szakszervezeti titkár. A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1950. december 13-án elfogadta az előterjesztést, és átkerült 1951. január 1-jével az igazságügyi tárcához, ahol letartóztató intézeti ezredesnek nevezték ki, és a Büntetőjogi Főosztály Börtönügyi Osztályának vezetője lett. 1954-től két évig jogi egyetemre járt. 1952. január 14. és 1957. január 15. között a Belügyminisztérium VII. Büntetés-végrehajtási Főosztályának, majd a Büntetés-végrehajtási Parancsnokság Politikai Osztályának vezetője. 1957. január 15-től a Nevelési és Felügyeleti Osztály csoportvezetője, később a Jogi és Igazgatási Osztály vezetője. 1966. június 30-án nyugállományba vonult.

SZABÓ Kornél, boczonádi (Kiskunfélegyháza, 1891. január 27. – Budapest, 1948. szeptember 18.) vegyészmérnök, a Nitrokémia Részvénytársaság vezérigazgatója volt 1932. január 1-jétől. Letartóztatták 1947. november 21-én. A Budapesti Népbíróság 1948. március 4-én, a Népbíróságok Országos Tanácsa 1948. július 12-én halálra ítélte. A köztársasági elnök 1948. szeptember 13-án a kegyelmi kérelmét elutasította, kivégezték. A Legfelsőbb Bíróság 1989. szeptember 14-én felmentette a vádak alól.

SZABÓ Mihály, dr. (Bikfalva, 1901. november 17. – Budapest, 1980. október 16.) édesapja községi jegyző.

1939-től járásbíró a Lengyeltóti Királyi Járásbíróságon. Sepsiszentgyörgyön 1940 és 1943 között a Sepsiszentgyörgyi Királyi Törvényszéken bíró, majd 1943 és 1945 között a Marosvásárhelyi Királyi Ítélőtábla elnöki titkára volt. A Nemzeti Parasztpártnak 1945. július és 1947 vége között tagja, a Magyar Kommunista Pártnak 1948. márciustól tagjelöltje, jogutódának végül 1952. január 24-től tagja. A Népbíróságok Országos Tanácsánál ítélkezett a Budapest Ítélőtábla bírójaként 1945-től, onnan berendelték 1948. július 1-jétől az igazságügyi tárcához, a Felügyeleti Osztály vezetőjeként tevékenykedett. Berendelése megszűnt 1949 nyarán. A köztársasági elnök 1949. július 1-jén határozott arról, hogy a Magyar Kúria bírója lesz, a miniszter július 11-én értesítette a bíróságot, esküt tett – miután jelentkezett július 14-én – 1949. július 22-én, a III. polgári tanácsba osztották be. 1953. május 30-án, egy nappal a „hosszú kések éjszakája" előtt a Legfelsőbb Bíróságon bírói pályájának bealkonyult, felmondtak neki, eltávolították. Utóbb visszavették, és a Budapesti Megyei Bíróságon ítélkezhetett. Fegyelmi határozattal, 1953. június 5-én kizárták a Magyar Dolgozók Pártjából, utóbb a határozatot megsemmisítették, visszavették 1953. október 31-i hatállyal a Budapesti Megyei Bíróság pártalapszervezetébe. A Fővárosi Mélyépítési Tervező Vállalat vezető jogtanácsosa volt.

SZABÓ Pál, dr. (Kunágota, 1925. szeptember 16. – Budapest, 1998. szeptember 1.) a Szegedi Tudományegyetemen a jogi kar közigazgatási tanfolyamán 1946 és 1948 között tanult. A szegedi városházán 1948-tól dolgozott fogalmazóként, 1949-ben a röszkei közigazgatási

kirendeltség vezetője volt. A Büntetőbírói és Ügyészi Akadémia hallgatója lett, amelynek elvégzését követően, 1950. augusztus 12-től az igazságügyi tárcához helyezték előadónak, majd 1950. november 16-tól visszatért az akadémiára személyzeti vezetőnek és szemináriumvezető tanárnak.

Az igazságügyi tárcánál személyzeti területi előadó 1952. január 1-jétől, majd 1953. március 13-tól személyzeti osztályvezető lett. A „pártközpont" két illetékes – Adminisztratív és Káder – Osztályával együtt készítette elő a „hosszú kések éjszakáját". 1953. június 15-én már Tóthné vezette az osztályt, és írt alá. Szabó akkor már az új ügyészi szervezet kialakításán dolgozott, a Legfőbb Ügyészségen 1953. szeptember 19-én osztályvezető ügyésszé, 1953. november 5-én személyzeti osztályvezetővé, 1953. november 26-án ismételten osztályvezető ügyésszé nevezték ki. Budapest Főváros Ügyészségére helyezték át 1955. július 15-én kiemelt munkakörű ügyésznek. Munka mellett 1951 és 1956 között elvégezte az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karát. Kihallgatta letartóztatását követően a később, 1958 nyarán kivégzett Gábor Pétert. 1958 ősze s 1974 között a Fővárosi Főügyészség (1959-ig Budapest Főváros Ügyészsége) pártalapszervezetének titkára volt. Budapest Főváros Ügyészsége Általános Felügyeleti Osztályának vezetőjévé 1958. február 12-én nevezték ki, főügyészségi főtanácsosi címet 1978. június 1-jén kapott. A Fővárosi Főügyészség főügyészhelyettese volt 1980. november 1-jétől 1985. szeptember 30-i nyugállományba vonulásáig.

SZABÓ Sándor (Tiszafüred, 1886. május 10. – Budapest, 1975. március 21.) az elemi iskola után egy nagygazdánál helyezkedett el cselédként, majd Budapestre költözött. A csepeli tölténygyárban 1906-ban kapott munkát. 1908-tól a vasasszakszervezet tagja. Az első világháború alatt a Weiss Manfréd-gyárban dolgozott, ahol szakszervezeti bizalmivá választották. 1919-ben a csepeli munkástanácsnak és a Csepel–Ráckevei Járási Forradalmi Törvényszéknek volt tagja, majd zászlóalj-politikai biztosként vett részt a kommün harcaiban (kommunista párttagságát később 1919-től ismerték el). A bukás után illegalitásban bujkált, majd emigrált. Eleinte a kérészéletű Baranya–Bajai Szerb–Magyar Köztársaságban, majd a Szerb–Horvát–Szlovén Királyságban élt. 1924-ben kapott beutazási engedélyt Franciaországba, ahol a magyar emigránsok között végzett politikai munkát. 1936 szeptemberétől a spanyol polgárháborúban harcolt, a nemzetközi brigád magyar századában hadnagyi rangot ért el. 1938-ban megsebesült, majd visszatért Párizsba, ahol gyűjtéseket szervezett a köztársaságiaknak, illetve később a Franciaországba internáltaknak. 1939 és 1941 között rendőri felügyelet alatt folytatta mozgalmi tevékenységét. Ekkor letartóztatták, előbb börtönben, majd internálótáborban őrizték. 1944-ben szabadult, majd betegségéből felépülve részt vett a Párizs körüli harcokban.

Hazatért 1945-ben, a kommunista pártapparátusban dolgozott nyugdíjazásáig. 1956 őszén az I. Forradalmi Karhatalmi Ezred 1. zászlóaljának intézőbizottsági elnöke volt. A Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány 1957. március 14-én ülésén rendőr ezredessé léptette elő, ám egyidejűleg nyugállományba is helyezte. A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa a Legfelsőbb Bírósághoz 1957. március 7-én népi ülnökké választotta, majd a Magyar Szocialista Munkáspárt Ideiglenes Intéző Bizottsága 1957. április 9-én elfogadta, s a Népköztársaság Elnöki Tanácsa aznap népbíróvá választotta. 1961. április 15-ig (más adatok szerint január 15-ig) ítélkezett. A Legfelsőbb Bíróságon negyvenöt halálos ítélet meghozatalában vett részt.

SZABÓ Sándor, dr. (Gyulavári, 1925. július 14. – Kecskemét, 1987. február 6.) az elemi iskolát kijárva a család földjén, mellette 1937 és 1941 között a grófi birtokon dolgozott, 1941–1942-ben vasútépítésnél kubikos. Sorkatona Pécsett 1949. április 1. és 1951. február 4. között a Határőrségnél. 1950-ben felvették a Magyar Dolgozók Pártjába. 1951-ben az Építési Nemzeti Vállalatnál kapott munkát, ugyanabban az évben pedig belépett szülőfaluja helybéli termelőszövetkezetébe. 1952–1953-ban elvégezte a Bírói és Államügyészi Akadémia harmadik tanfolyamát.

Igazságügyi szolgálatát 1953-ban a minisztérium Ügyészi Felügyeleti Főosztályának előadójaként kezdte, és megyei ügyészként folytatta a Bács-Kiskun Megyei Ügyészség élén. Egyéves pártfőiskolát végzett 1955–1956-ban. Az 1959. áprilisi szervezeti átalakítástól megyei főügyészként vezette tovább a megyei ügyészi szervezetet. A Szegedi Tudományegyetemen 1961-ben doktorált. Korengedménnyel nyugállományba vonult 1982. november 26-án.

A kádári megtorlás során kivégzettek közül elkészítette Kolompár Mátyás és Patyi István vádiratát, Pekó István pótvádiratát, és (mások mellett) kihallgatta dr. Szobonya Zoltánt.

SZABÓ Sándor György, dr. (Beszterce, 1928. szeptember 21. – Budapest, 2017. december 1.) bíró a XX. kerületi Pesterzsébeti Bíróságon 1963. május 1-jétől. A Budapesti Fővárosi Bíróságnak az 1980-as években elnökhelyettese, majd megbízott elnöke 1991. május 1-jétől, kinevezett vezetője 1992. március 1. és 1997. február 28. között. A bíróság összbírói értekezlete 1996. december 9-én ismét bizalmat szavazott neki, de a bírósági reform végrehajtására hivatkozva, tekintettel 68 esztendős korára, nem nevezték ki, új pályázatot írtak ki.

SZABÓKY Jenő Eduárd, id., dr. (Kalocsa, 1881. március 16. – Budapest, 1956. október 8.). a kalocsai jezsuita gimnáziumot követően a budapesti műegyetemen végzett mérnökként. Magánmérnök, 1906-tól a Pestmegyei Sárközi Ármentesítő Társulatnál. 1912-től Pest vármegye törvényhatósági bizottságának volt a tagja. Az első világháború alatt az orosz és az olasz fronton szolgált. Az 1918. októberi forradalomban a kalocsai járásban a nemzetőrség szervezője. Az Ébredő Magyarok Egyesületének lett a tagja, a kommün idején ellenforradalmárként május elején őrizetbe vették. A kalocsai ellenforradalom egyik vezetőjeként részt vett a hadműveletekben, annak leverése után a szerbekhez menekült. Szegeden belépett a Nemzeti Hadseregbe. Augusztus elején, Kalocsán a Nemzeti Hadsereg elővédjéhez beosztott különítmény parancsnokaként segítette elő a hadsereg átkelését a Dunántúlra. A román megszállás alatt az általa felállított nyomozóiroda számos személyt juttatott az igazságszolgáltatás kezére. A kalocsai kerületben honatya lett előbb a nemzetgyűlésben 1920-tól, majd folyamatosan az országgyűlésben 1935-ig. Előzetes letartóztatásban volt, a Kalocsai Népbíróság azonban nem tárgyalhatta büntetőügyét 1945-ben, mert azt a Népbíróságok Országos Tanácsa áttétette a főváros népbíróságához. A Budapesti Népbíróság azonban nem folytatott le vele szemben büntetőeljárást.

Azt követően, hogy a Magyar Dolgozók Pártja Titkárságának ülésére beterjesztett kiegészítő jelentésében, 1952. május 19-én Nagy Imre mások mellett őt is megemlítette az igazságügyi tárcánál dolgozó fiával együtt, 1952. augusztus 13-án ismét letartóztatták. Ennek oka az 1918 és 1920 közötti „ellenforradalmi tevékenysége" volt Kalocsán. A korábban büntetlen előéletű mérnököt a Budapesti Megyei Bíróság 1952. szeptember 11-én, majd a Legfelsőbb Bíróság 1952. december 24-én háborús bűntett elkövetésével (Nbr. 11. § 5. pont) tizenkét évi szabadságvesztésre, teljes vagyonelkobzásra, tízévi közügyektől eltiltásra ítélte.

A Budapesti Megyei Börtönben 1952. szeptember 22-ig, majd Márianosztrán, végül 1954. május 14-től a Budapesti Országos Börtönben töltötte büntetését. 1956. augusztus 27-én kérelmezte, hogy felesége gyógyszert küldhessen számára, ezt engedélyezték, de a Gyűjtőfogház kórházában (Budapesti Börtön Kórház) elhunyt. A Legfőbb Ügyészség Különleges Ügyek Osztályáról 1956. október 12-én Bakos Pál főosztályvezető engedélyezte a holttest kiadását a hozzátartozóknak.

SZABÓKY Jenő Lajos Elemér, dr. (Kalocsa, 1907. október 31. – 1989) a Magyar Királyi Pázmány Péter Tudományegyetem jogi fakultásán *sub auspiciis Gubernatoris Promotio* végzett

1933-ban. 1944 őszén az igazságügyi tárca I. Ügyosztályánál, a Törvényelőkészítő Osztályon dolgozott miniszteri osztálytanácsosként. Igazolták 1945. április 27-én. A Magyar Kommunista Párt Igazságügyminisztériumban tevékenykedő alapszervezete vezetőjének, dr. Benkő Gyulának 1945. július végi jellemzése szerint dr. Szabóky „szociáldemokrata, úri nevelésű, apja ellenforradalmi tevékenysége miatt letartóztatásban van, ő maga közömbös, alkalmazkodó". Főelőadó volt 1952-ben, Nagy Imre osztályvezető májusban szóvá is tette kiegészítő jelentésében az illetékes pártvezetők előtt, hogy állásában maradhatott.

SZABOLCSKA Mihály, dr. (Marosfelfalu, 1896. február 4. – Budapest, 1966. december 3.) Kolozsvárott diplomázott 1918-ban. Ügyvédi oklevelét megszerezte 1923. április 30-án. A Budapesti Ügyvédi Kamara tagja volt 1923. június 16. és 1924. január 12. között. Önként mondott le, mert 1923. december 4-én a Budapesti Királyi Büntetőtörvényszékhez, majd 1936. június 30-án a Budapesti Királyi Ítélőtáblához nevezték ki bírónak.

Közigazgatási bíró volt 1938. február 16-tól, ideiglenesen nyugdíjazták 1943. január 31-én. A Wolfner Gyula és társa Bőripari Részvénytársaság jogügyi igazgatója volt márciustól. Újra a Budapesti Ügyvédi Kamara tagja lett az 1943. március 28-án hozott határozat alapján április 1-jétől, esküt tett április 10-én. Visszatért a bírósághoz 1945. május 19-től, az Ügyvédi Igazolóbizottság 1945. május 12-én, a Közigazgatási Bírósághoz kiküldött igazolóbizottság 1945. június 26-án igazolta. Egy nappal korábban a Budapesti Ügyvédi Kamara törölte az ügyvédi névjegyzékből.

A Magyar Kúria bírója 1949. október 25-től lett. Az igazságügyi tárca kijelölte őt a Pénzügyminisztériumban megalakított Illetményügyi Döntőbizottsághoz, működését így nem a Legfelsőbb Bíróságon folytatta. Visszatért onnan, és jelentkezett 1950. május 17-én a Legfelsőbb Bíróságon. Nyugállományba vonult 1950. december 31-én.

Nevénél először szerepel az „Összlétszám"-ban, hogy legfelsőbb bírósági bíró lett.

SZAKÁCS József (Csepel, 1925. április 11. – ?, 1998. december 9.) a Csepel Vas- és Fémművek Szerszámgépgyárában dolgozott szerelő lakatosként. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Titkársága 1960. július 5-én elfogadta a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Adminisztratív Osztálya javaslatát, hogy az előterjesztés után a Népköztársaság Elnöki Tanácsa megválassza a Legfelsőbb Bíróságra ülnöknek.

SZAKÁCS Ödön (1949-ig Sziebig), dr. (Bacalár, 1912. szeptember 20. – Budapest, 1983. október 13.) a kolozsvári egyetemi tanulmányok után már Budapesten tette le 1943. december 7-én az egységes bírói és ügyvédi vizsgát. Ügyvédjelölt volt 1936. október 15. és 1940. augusztus 15. között Borossebesen. Nagyváradon és Székelyhídon a járásbíróságnál fogalmazó, majd aljegyző, ezt követően a Nagyváradi Királyi Ítélőtáblánál titkár. Járásbíró lett az Érmihályfalvai Királyi Járásbíróságnál 1944. március 1-jétől, ahol esküt tett április 24-én. Bevonult katonának, a hadifogságból visszaérkezett, és Makón a bevonulási központnál 1945. november 28-án, a szolgálattételre a Makói Járásbíróságon már november 21-én jelentkezett. Igazolták, letette a hivatali esküt, megkezdte működését 1946. február 11-én. Kérelmére – az 1947. május 20-i rendelettel – áthelyezték a Szegedi Járásbírósághoz. Ott dolgozott 1947. június 9-től 1950. február 4-ig. A Minisztertanács 1950. január 20-i határozata alapján a Szegedi Felsőbíróság bírója lett, a minisztérium erre vonatkozó rendeletét azonban később, január 28-án keltezték. Esküt tett a teljes ülésen február 6-án. Felmentették állásából 1950. december 31-ével.

Az igazságügyi tárca vezetője a Csongrádi Járásbíróság alelnökévé nevezte ki 1950. december 28-án, vezetői állását 1951. január 23-án foglalta el. A tárca első embere 1951. január 4-i szóbeli utasítás alapján felmentette a Makói Járásbíróság vezetői állása alól 1951. január 5-én, és beosztotta a Szegedi Megyei Bírósághoz.

Az igazságügyi tárcavezető 1951. szeptember 25-én kinevezte a Debreceni Megyei Bírósághoz tanácsvezetőnek, egyben megbízta az elnöki teendőkkel, állását október 5-én foglalta el. Szegeden folytatta ismét pályafutását, ahová áthelyezték elnöknek 1953. február 26-án, másnap már ott kezdte meg hivatali működését, noha felmentése 28-ával lépett hatályba. Az 1954. február 26-tól megyei bírósági elnökként besorolt bírót berendelték az igazságügyi tárcához 1955. december 27-én, ahol a Büntetőjogi Osztály vezetője lett 1956. január 15-től, állását két nappal később foglalta el, felmentették 1957. január 14-i hatállyal.

A Budapesti Fővárosi Bíróságnál 1957. január 15-től tanácsvezető bíró lett, egyúttal megbízva a bíróság vezetésével, esküt tett 1957. január 19-én. Az igazságügyi tárca november 22-én készült, elnöki kinevezésére vonatkozó előterjesztésének tervezetét öt nappal később írta alá a miniszter. Ebben tudatja a kormánnyal, hogy „a legnehezebb időben, az ellenforradalom után vette át a [Budapesti] Fővárosi Bíróság vezetését. Megbízatása óta a párt és a kormány célkitűzéseinek megfelelően irányítja a [Budapesti] Fővárosi Bíróság munkáját." A Magyar Szocialista Munkáspárt Titkársága 1957. október 3-án elfogadta a minisztérium 1957. október 18-i javaslatát, hogy erősítsék meg beosztásában. A kormány határozatáról, elnöki kinevezéséről 1957. december 14-én jelent meg az értesítés a *Határozatok Tárá*ban.

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Adminisztratív Osztályának vezetője, Tömpe András azt javasolta a Politikai Bizottságnak 1962. július 31-én, hogy a Legfelsőbb Bíróság elnökhelyettese legyen. A párttestület egyetértett az előterjesztéssel augusztus 7-én. A kormány elfogadta a kinevező fórumhoz történő előterjesztését 1962. szeptember 6-án. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa felmentette 1962. szeptember 14-én, és egyúttal kinevezte a Legfelsőbb Bíróság elnökhelyettesévé 1962. szeptember 14-től. Az igazságügyi tárca felmentő határozatának időpontja szeptember 18. Másnap kezdte meg működését a Legfelsőbb Bíróságon. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottsága 1965. április 13-án nem fogadta el a javaslatot, hogy a Legfelsőbb Bíróságon – másolva a tárca szervezetét – első elnökhelyettes legyen. Azt viszont elfogadta, hogy az elnök általános helyettesítésével elnökhelyettesként bízzák meg, ez bekövetkezett 1965. május 18-tól. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottsága 1968. március 4-én elfogadta a javaslatot, miután dr. Szalayt ismét nem jelölték, hogy helyette dr. Szakács legyen az elnök. Az országgyűlés a legfőbb ítélőszék elnökének választotta meg 1968. április 5-től, 1973 áprilisában és 1975. július 4-től. Nyugalomba vonult 1980. november 15-én.

A Fővárosi Bíróság elnökeként, tanácsvezetőként eljárva nem hirdetett ki egyetlen halálos ítéletet sem. Azoknak jelentős részét viszont az általa vezetett testület tanácsvezetői hirdették ki a fővárosban 1956 és 1961 között kivégzett 195 személy büntetőügyének jelentős részében. Vezetőként – miután ismert, hogy a megtorlás büntetőpereiben miként nem érvényesülhetett a bírói függetlenség – felelőssége megkérdőjelezhetetlen. A Legfelsőbb Bíróság elnökhelyetteseként 1962 szeptemberétől számos, korábbról különböző okokból elmaradt, avagy annak idején újabb törvénysértéssel befejezett büntetőügyet újratárgyalva felmentette tanácsával az ártatlan, egykor meghurcolt munkásmozgalmi személyiségeket, többeket haláluk után. Mindez nem ellensúlyozhatja a korábban történteket, amivel kiérdemelte a ranglétrán történt előbbremenetelét.

SZAKASITS Árpád (Budapest, 1888. december 6. – Budapest, 1965. május 3.) kőfaragósegéd, 1909-től újságíró (1940. januártól a *Népszava* főszerkesztője). Két alkalommal marasztalták el 1920 és 1923 között, őrizetbe vették 1942 júniusában is. Részt vett 1944-ben a Magyar Front létrehozásában, majd az Intéző Bizottság elnöke lett. A Magyarországi Szociáldemokrata Párt főtitkára 1938. november és 1948. június 12. között. Többször miniszter 1945 után, előbb a Magyar Köztársaságnak 1948. augusztus 3-tól, majd a Népköztársaság Elnöki Tanácsának elnöke 1949. augusztus 23-tól. 1948 nyarán a Magyar Dolgozók Pártjá-

nak elnökévé választották. Rákosi vendégségbe hívta vejével, Schiffer Pállal együtt a lakására, ahol Farkas Mihály és Gerő Ernő jelenlétében letartóztatták 1950. április 24-én, házi őrizetbe vették, majd előzetes letartóztatásba helyezték őket. A Budapesti Büntetőtörvényszék 1950. november 24-én, a Legfelsőbb Bíróság 1950. december 1-jén egyaránt életfogytig tartó fegyházbüntetésre ítélte. Szabadult 1956. március 29-én. A Legfelsőbb Bíróság 1956. június 15-én felmentette a vádak alól. 1958-tól a Magyar Újságírók Országos Szövetségének, 1959-ben a Magyarok Világszövetségének elnöke, decembertől a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának tagja lett.

SZALAI András (korábban Lendler Ervin) (Pécs, 1917. február 6. – Budapest, 1949. október 15.) illegális kommunista, 1942 tavaszán letartóztatták. Két és fél évi fegyházbüntetésre ítélték 1943 áprilisában, Sátoraljaújhelyen töltötte büntetését, amelyet orvosi véleményre félbeszakítottak, szabadult 1944. március 11-én. A pártmunkást, a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Káderosztályának helyettes vezetőjét a Rajk Lászlóval és társaival szemben indított büntetőeljárásban letartóztatták 1949. május 16-án. A Budapesti Népbíróság 1949. szeptember 24-én halálra ítélte, a Népbíróságok Országos Tanácsa 1949. október 12-én tárgyalta, 14-én elutasította panaszát és kegyelmi kérelmét; kivégezték. A Legfelsőbb Bíróság 1955. november 25-én – részben törvénysértő módon – felmentette a vádak alól. Büntetőügyét végleg, jogilag tiszta helyzetet teremtve, a legfőbb ügyész 1963. június 29-i indítványa után a Legfelsőbb Bíróság ún. elnöki megállapítással 1963. július 11-én zárta le.

SZALAI Béla, dr. (Kutas, 1922. július 26. – Budapest, 2008. szeptember 18.) elvégezte 1946-ban a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemet. Györffy-kollégista volt, a Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség gazdasági ügyeit intézte. A Magyar Egyetemi és Főiskolai Egyesületek Szövetségének elnöke 1947/48-ban, a Népi Kollégiumok Országos Szövetségének főtitkára 1948-ban, majd elnöke 1948/49-ben, a Magyar Ifjúság Népi Szövetségének főtitkára 1949-ben. A közgazdász a pártapparátusban dolgozott 1949 és 1952 között, a Minisztertanács titkárságát vezette 1952/53-ban. Az Országos Tervhivatal elnöke – a Minisztertanács tagjaként – 1953. július 4. és 1954. október 30. között. Könnyűipari miniszter 1955. szeptember 8-ig. Országgyűlési képviselő 1948 és 1957 között. A berlini magyar kereskedelmi kirendeltségen dolgozott 1957 és 1960 között, majd a Hungarotex Külkereskedelmi Vállalat igazgatója 1961 és 1963, a külkereskedelmi tárcánál előbb miniszterhelyettes, majd államtitkár 1963. december 7. és 1980. augusztus 1. között. Diplomáciai területen rendkívüli és meghatalmazott nagykövet lett 1980. szeptember 18-án, Berlinben képviselte hazáját szeptember 24-től 1985. október 18-ig. Nyugállományba vonult 1985. december 20-án.

SZALAY József, dr. (Újpest, 1918. december 14. – Budapest, 1969. december 24.) elemi iskoláit 1914-től 1918-ig a Bezerédi utcai állami iskolában, a gimnáziumot előbb 1918-tól 1924-ig a Tavaszmező utcai oktatási intézményben, majd az esztergomi bencés gimnáziumban végezte 1924-től 1926-ig, itt érettségizett. A budapesti Magyar Királyi Pázmány Péter Tudományegyetemen a hittudományi karon volt hallgató 1926–1927-ben, jeles eredménye ellenére abbahagyta tanulmányait.

Újpesten 1927. november 1-jétől 1929. június 30-ig a Warnsdorfi Pamutszövet Gyárban magántisztviselő – bérelszámoló, raktárkönyvelő és az üzemi iroda vezetője – volt. 1928-ban beiratkozott a budapesti Magyar Királyi Pázmány Péter Tudományegyetemen a jogi karra, tanulmányait 1932-be fejezte be, jogtudori oklevelének kelte 1937. december 23. A Magyar Jelzálog- és Hitelbankban 1929. október 1. és 1940. január 15. között tisztviselő – a Jogügyi Osztályon jogi képviseletet látott el, titkári beosztást töltött be –, egyúttal ügyvédjelölt is (a Budapesti Ügyvédi Kamaránál bejegyzése 1938-ban történt). Ezt követően 1945. április 3-ig az Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaságnál tisztviselő, előbb a Bérelszámoló Osztály, majd a Titkárság és a Személyzeti Osztály vezetője 1944. március 19-ig, utána helyettes volt. A világháborús harcokat követően 1945. január 22-től dolgozott ugyanott tovább.

Egy hónappal később, 1945. február 22-én a megszállók állambiztonsági szerve őt és tíz vezető társát őrizetbe vette. Besúgással gyanúsították, mert az 1939-től a Honvédelmi Minisztérium felügyelete alá tartozó vállalat katonai parancsnokát a helyi kommunisták tevékenységéről tájékoztatta. Szalay a Személyzeti Osztály vezetőjeként hivatalból állt kapcsolatban a katonai kémelhárítással. A baloldaliságát hangoztató Szalayt védekezésében mindenki támogatta. Terhelő adatok hiányában szabadulhatott tizennyolc nappal később. A magyar államvédelem tíz évvel később hasonló következtetésre jutott. „Szalay egész életében ezt az 1945-ös hendikepjét próbálta kompenzálni, minden igényt teljesített, sőt túlteljesített. Nem meggyőződésből, hanem karrierje érdekében választott párttagságot. 1945-ben ugyanis először a Kisgazdapárt" tagja volt. Majd a politikai helyzet változását követve, 1947-től a Magyarországi Szociáldemokrata Párt, végül a fúzió után a Magyar Dolgozók Pártjának tagja lett. Amikor az igazságügyi pártszervezet átvette 1952. október 24-én a szegedi igazságügyi pártszervezetből, elhallgatta egyfelől a kisgazdapárti tagságát, másfelől azt, hogy előbb nem a Magyar Kommunista Pártban, hanem 1947-től a Magyarországi Szociáldemokrata Pártban politizált a pártegyesülésig, majd a Magyar Dolgozók Pártjának lett a tagja. A Legfőbb Ügyészség pártalapszervezetébe távozott 1953. december 14-én.

A világégést követően igazolták. 1945-től dolgozott igazságügyi területen. Szóbeli utasításra (!) a Budapesti Népbíróságon kezdett dolgozni 1945. május első napjaiban, bírósági jegyzőként. Itt is igazolták. A Budapesti Büntetőtörvényszék bírósági aljegyzője lett 1945. június 7-én, esküt tett 22-én, és beosztották a Budapesti Népbírósághoz. A Budapesti Népügyészségen 1946. szeptember 28-tól népügyész, esküt tett október 22-én.

„A Nagy Ferenc–Donáth [György] féle összeesküvés leleplezésekor áthelyeztettem az államvédelmi törvénybe ütköző bűncselekmények előkészítését *[sic!]* végző különleges csoportba. Számos nagyobb jelentőségű politikai ügyben készítettem vádiratot és láttam el vádképviseletet. A hűtlenségi ügyeknek népbírósági hatáskörbe utalása után a hűtlenségi ügyek előkészítését és tárgyalását is elláttam" – vetette papírra 1952. november 17-én. Arról hallgatott ebben, hogy a második világháború utolsó esztendejében a szovjet illetékesek letartóztatták, kihallgatták korábbi múltját illetően.

Az egységes bírói és ügyvédi vizsgát 1947. december 1-jén tette le. A Kalocsai Államügyészség államügyésze lett 1948. augusztus 26-án, de szeptember 1-jén már áthelyezték a Pestvidéki Államügyészséghez, ahol 7-én tett esküt. Gyulán 1949. március 3-án lett államügyész, állását 16-án foglalta el, 25-én már a helyi államügyészség vezetője. Az 1950. március 10-i minisztertanácsi határozat alapján a Gyulai Államügyészség elnöke lett, 22-én esküt tett. Az igazságügyi tárca vezetője április 1-jén hozott határozatának következményeként a Szegedi Államügyészség elnöke volt már április 8-án. 1952. október 14-én osztották be a Legfőbb Államügyészséghez, állását 21-én foglalta el.

A Legfőbb Ügyészségen 1953. október 14-én főosztályügyésszé nevezték ki. Nem léptették elő, mert az egy évtizeddel korábbi őrizetét kellőképp nem vizsgálták ki 1955 nyaráig. A Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottsága 1955. július 28-án elfogadta a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Adminisztratív Osztályának egy nappal korábbi javaslatát. 1955. augusztus 3-tól a legfőbb ügyész első helyettese, dr. Non György legfőbb ügyész kinevezéséig ő irányította az apparátust. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottsága 1957. november 12-én megerősítette tisztségében.

A vád képviselője volt 1948-ban az ún. Nitrokémia-„szabotázs", boczonádi Szabó Kornél* és társai büntetőügyében, valamint a Nagy Imrével és társaival szemben indított bün-

tetőperekben 1958 áprilisában és júniusában. Az igazságügyi miniszter első helyettese 1960. június 12. és 1963. március 20. között, tisztségéből felmentették.

Dr. Szalay karrierjénél Kádár János kétszeres hálája is érzékelhető: egyfelől boczonádi Szabó Kornél és társai büntetőügyében azt a politikai vonalat vitte tovább népügyészként, amiről Kádár, pártja egyik főtitkárhelyetteseként, 1948 februárjában szónokolt a csepeli gyáróriásban, frontális támadást intézve az ún. jobboldali szociáldemokratákkal szemben, és az egy munkáspárt szükségességét hangoztatva. Dr. Szilágyi József 1958. április 24-i és a Nagy Imre, Gimes Miklós és Maléter Pál júniusi 16-i halálához vezető dicstelen vádlói szerepléséből fakadt az iránta érzett újabb kádári hála.

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottsága 1960. május 31-én elfogadta a legfőbb ügyész helyettesének. Maradhatott állásában annak ellenére, hogy 1962-ben a Magyar Szocialista Munkáspárt vezetése előtt ismertek voltak a különböző, 1956 ősze előtti kivégzésekkel zárult büntetőügyekben elkövetett törvénysértései. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottsága 1963. február 28-án elfogadta, hogy terjesszék a Népköztársaság Elnöki Tanácsa elé a javaslatot, hogy őt válassza meg a Legfelsőbb Bíróság elnökének. Ez 1963. március 20-án bekövetkezett, esküt tett másnap – 1968. március 29-ig a Legfelsőbb Bíróság elnöke volt, ezen a napon választották meg utódának dr. Szakács Ödön elnökhelyettest.

Ugyanakkor – mutatva, hogy ki volt a korszak erős embere –, nem sokkal azt követően, hogy 1958. június 16-án kivégezték Nagy Imrét és két társát, dr. Szalay benyújtotta a vádiratot Kardos László és társai büntetőügyében, de július 7-én a belügyi tárca már éles bírálatban részesítette azt.

SZÁNA Károly (Budapest, 1928. április 28. – Budapest, 2006. február 12.) a négy elemit 1934 és 1938, a négy polgárit 1938 és 1943 között végezte el. A Julius Meinl Részvénytársaságnál 1943 és 1947 között előbb kereskedőtanoncként, majd -segédként dolgozott. Az Általános Fogyasztási Szövetkezetnél 1947-ben, a Közért Nemzeti Vállalatnál 1948-ban volt kereskedősegéd, majd függetlenített szakszervezeti funkcionárius. A Kereskedelmi Alkalmazottak Országos Szövetsége, illetve jogutódja központjában 1949. októbertől 1950. májusig tisztviselő-előadó volt. A Magyarországi Szociáldemokrata Pártnak 1947-től, a Magyar Kommunista Pártnak 1948. januártól, majd a Magyar Dolgozók Pártjának volt a tagja. Katona 1950. május 2. és 1952. február 15. között.

A Bírói és Államügyészi Akadémiát 1952. február 16. és 1953. április 21., a tartalékos hadbírói tanfolyamot 1953. május 4. és július 4. között végezte el, főhadnagyként.

A Budapesti Hadbíróságon ítélőbíró 1953. július 4. és 1955. június 22., a Budapesti Helyőrségi Katonai Bíróságon 1955. június 23. és 1957. április 28. között. Tartalékállományba helyezték 1957. április 29-én „létszámcsökkentés" miatt. A kádári megtorlás során 1957. február 12-én halálra ítélte Bartók Jánost, akit még aznap kivégeztek.

A bizonyítékok nélkül kihirdetett és végrehajtott halálos ítélet miatt büntetőeljárás indult vele szemben. Népellenes bűntettel vádolták, 1958. február 26-án letartóztatták, harminc hónapi börtönbüntetésre ítélték. Szolgálati viszonyát 1958. március 25-én szüntették meg, rendfokozatától megfosztották. A börtönbüntetéséből 1960-ban szabadult. 1962-től Csepelen, az Erőmű és Szolgáltató Üzemben hegesztőként dolgozott. Nevét felsorolták 1962 augusztusában azok között a törvénysértést elkövető bírók között, akik akkor már nem dolgoztak az igazságügyi apparátusban.

SZÁNTAI Jenő (1933. szeptember 2-ig Sztankovits), dr. (Tótmegyer, 1869. október 15. – Budapest, 1945. január 20.) egyetemi tanulmányait Budapesten végezte, 1891. december 19-től jogtudor, az ügyvédi vizsgát letette 1896. február 24-én. Ügyvéd volt a fővárosban 1901. június 18-ig. Igazságügyi szolgálatát 1901. július 18-tól a Budapesti Királyi Kereskedelmi és Váltótörvényszéken jegyzőként kezdte. Járásbíró 1908. március 14-től a Budapesti VII. kerületi Királyi Járásbíróságon, törvényszéki bíró 1909. március 28-tól a Budapesti Királyi Kereskedelmi és Váltótörvényszéken, áthelyezték a Budapesti Királyi Törvényszékhez 1915. január 1-jei hatállyal. Bíróként tett esküt a Budapesti Királyi Ítélőtáblán 1918. május 6-án, a Magyar Királyi Kúrián 1926. január 5-én (a kormányzó 1925. december 20-án határozott kinevezéséről). A Magyar Királyi Kúria bírója 1925. december 20-tól. Nyugállományba vonult 1934. október 31-én.

SZÁNTÓ György, dr. (Daruvár, 1922. szeptember 29. – Budapest, 1990. december 8.) szülei 1928-ban költöztek Magyarországra. 1941-ben a Szent István Gimnáziumban érettségizett a fővárosban. 1939-től a Magyarországi Szociáldemokrata Párt Budapest VII. kerületi ifjúsági szervezetében politizált, a párttagságát innen számítva ismerték el. A második világháború alatt több helyen is munkaszolgálatot teljesített.

A titkosrendőrségnél 1945-től szolgált, főhadnagyként szerelt le 1953-ban. A Bírói és Államügyészi Akadémia harmadik tanfolyamának elvégzését követően 1953-ban ügyész lett, a jogi egyetemet 1955-ben fejezte be. A Fővárosi Ügyészségen 1954. szeptember 16-tól ügyész, október 8-tól a Legfőbb Ügyészség Nyomozás Feletti Felügyeletet Ellátó Osztályán beosztott politikai ügyész. Saját kérésére áthelyezték a Magyar Optikai Művekhez 1968. április 16-tól, a Személyzeti Főosztályt vezette.

A kádári megtorlás idején a halálbüntetésre ítélt Varga Rezső büntetőügyében a törvényességi eljárás során a kiszabott ítélet mértékének szabadságvesztés-büntetésre enyhítését indítványozta. Sikerrel.

SZAPLONCZAY István, szaplonczai, dr. (Máramarossziget [másutt tévesen az erdélyi Veresmart], 1898. március 11. – Budapest, 1945. február 4.) kúriai bíró 1942. március 21-től, esküt tett 1942. április 9-én.

SZAPOR József, dr. (Diósjenő, 1925. június 16. – Bécs, 2009. február 5.) édesapja kútásó volt. Katona nem volt. Napszámosként dolgozott 1946-ig, akkor érettségizett. Utána csillés volt a dorogi szénbányában. Népi kollégista – a Györffy-ben – 1947 és 1950 között, a jogi fakultást 1951-ben fejezte be. A Budapesti Hadbíróságnál 1950 és 1953 között hadbíróként, a Budapesti Megyei Bíróságon 1953. márciustól tanácsvezető. A bíróság másodelnöke. Dr. Erdei egyetértésével javasolták 1953. december 14-én a Magyar Dolgozók Pártja Titkárságának a Központi Vezetőség Adminisztratív Osztályára politikai munkatársnak, amelyet az 1953. december 18-án elfogadott. Az Országos Kőolaj- és Gázipari Tröszt jogügyi osztályvezetőjeként vonult nyugállományba. Nyugdíját a Munkaügyi Minisztérium állapította meg. Felesége, dr. Rév Erika* Kállai Gyula külügyminiszternek volt a személyi titkárnője 1949 és 1951 áprilisa között.

SZAPOR Józsefné (dr. Rév Erika) (Budapest, 1919. május 17. – Budapest, 1987. december 13.) a Magyar Kommunista Párt központjában dolgozott 1945 júliusától. Oktatási és kulturális feladatkörben volt politikai munkatárs, egyúttal az első Kossuth-díj Bizottság titkára. A Magyar Királyi Pázmány Péter Tudományegyetem jogi fakultását 1949-ben fejezte be. Kállai Gyula külügyminiszter titkárságát vezette 1949 és 1951 között. Főnökének 1951. április 20-án történt letartóztatása után állásából eltávolították. Előbb 1951-től bírósági fogalmazó, majd 1953-tól bíró. 1957 augusztusában kinevezték a Budapesti XI. kerületi Bíróság elnökének, majd a Budapesti II., XI. és XII. kerületi Bíróság elnöke 1958 és 1980 között, ekkor nyugdíjazták. Családjogi és jogtörténeti munkákat írt (utóbbiak között az 1919-es népbiztosok peréről), az állam- és jogtudományok kandidátusa volt.

SZÁSZ Béla (Szombathely, 1910. július 9. – Norfolk [Nagy-Britannia], 1999. június 25.) több egyetem hallgatója 1928-tól Magyarországon, majd külföldön. Illegális kommunista magatartásáért 1932-ben háromhavi fogházbüntetésre marasztalták el. Elhagyta hazáját 1937-ben. Az újságíró 1946-ban tért vissza Magyarországra Argentínából. A Külügy-, majd a Földművelésügyi Minisztériumban teljesített tisztviselőként szolgálatot. Ő hozta 1948-ban Kairóból Budapestre a dr. Csornoky Viktor követtel szemben indított büntetőeljárásban utóbb felhasznált, végül törvénytelen kivégzéséhez és apósának, a köztársasági elnöknek a lemondatásához vezető „terhelő" iratokat. Letartóztatták 1949. május 24-én. A Budapesti Büntetőtörvényszék 1950. november 29-én, a Legfelsőbb Bíróság 1951. január 12-én egyaránt tízévi fegyházbüntetésre ítélte. Szabadult 1954. szeptember 1-jén. A Legfelsőbb Bíróság 1955. április 12-én felmentette a vádak alól. Rajk és társai újratemetésekor, 1956. október 6-án a kivégzett külügyminiszter özvegyének kérésére az egykori elítéltek nevében szólalt fel. A forradalom és szabadságharc után, 1957 elején ismét elhagyta Magyarországot. A határokon túl is maradt újságíró, író. A *Minden kényszer nélkül. Egy műper története* című könyve 1963-ban látott napvilágot. Álnéven – Vincent Savarius –, ekképp szülővárosára is utalva jelentette meg.

SZÁSZY István, szászi, dr. (Budapest, 1899. december 1. – Budapest, 1976. április 10.) Budapesten, Párizsban és Berlinben végezte egyetemi tanulmányait, a magyar fővárosban, a jogi karon kapta diplomáját 1922-ben, négy évvel később, 1926-ban tette le az egységes bírói és ügyvédi vizsgát. A külügyi tárcánál 1924-től, az igazságügyinél 1927 és 1936 között dolgozott, 1927-től kinevezett törvényszéki bíróként. A budapesti Magyar Királyi Pázmány Péter Tudományegyetemen 1931-től tanított, a Magyar Tudományos Akadémia tagja 1945-től. Politikai okokból távolították el állásából 1950-ben.

SZEBENYI Endre, dr. (Nagylak, 1912. július 19. – Budapest, 1950. május 26.) a Magyar Királyi Pázmány Péter Tudományegyetemen szerzett jogi doktori oklevelet, majd az ügyvédi vizsga letételét követően ügyvédi irodát nyitott a fővárosban. A Budapesti Nemzeti Bizottság 1945. február 19-én a Budapesti Népügyészség vezetőjévé választotta, de állását nem foglalta el, hanem a Belügyminisztériumba ment dolgozni. Ott tanácsos, osztályfőnök, végül 1947. július 4-től már adminisztratív államtitkár. A Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottsága 1948. október 28-án elfogadta az október 26-i javaslatot, hogy a Miniszterelnökségen adminisztratív államtitkár legyen. 1949. június 7-én letartóztatták. Fogdahálózatként dr. Deszkás Jánosról* jelentett. A Budapesti Büntetőtörvényszék 1950. március 20-án, majd a Legfelsőbb Bíróság május 20-án egyaránt halálra ítélte. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa kegyelmi kérelmét 1950. május 25-én elutasította. Kivégezték. A Legfelsőbb Bíróság 1955. október 13-án felmentette a vádak alól.

SZÉCHY István, dr. (Mikepércs, 1895. március 22. – Budapest, 1964. október 14.) volt főállamügyész-helyettes, letartóztatták 1946. március 29-én, őrizetben volt június 1-jéig. A Budapesti Népbíróság 1946. június 15-én felmentette a vádak alól. Az immár gyakorló ügyvédet 1952. november 20-án ismét letartóztatták. A Budapesti Megyei Bíróság 1953. június 14-én, a Legfelsőbb Bíróság 1953. október 27-én egyaránt ötévi börtönbüntetésre ítélte, jogerőssé vált november 19-én. Szabadult 1956. április 24-én. Mivel nem követett el bűncselekményt, 1957. március 2-án kegyelemben részesült, és elindíthatta az eljárást a Budapesti Ügyvédi Kamarába való felvétele iránt.

SZEGEDI Vilmos Tibor, dr. (Budapest, 1910. május 23. – Budapest, 1967. augusztus 30.) szűcssegéd, aki 1944-ben a német megszállástól kezdve a fővárosban feleségével együtt bujkált. Rendőrnyomozó főhadnagyként 1945. február 12. és 1947. február 28. között szolgált. Az Agnus Szőrmekereskedelmi Korlátolt Felelősségű Társaságnál szűcssegédként és kereskedelmi alkalmazottként 1947. március 1. és 1949. március 11. között dolgozott. A Budapesti Törvényszéken aljegyző 1949. március 30-tól, felvették a Büntetőbírói és Ügyészi Akadémiára. A végzést követően budapesti államügyésszé nevezték ki, állását 1950. szeptember 11-én foglalta el. A Budapesti Megyei Bíróságon 1951. március 16. és 1953. június 15. között bíróként tevékenykedett. 1953-ban „az akkori téves politikai megítélés folytán" bírói munkaköréből elbocsájtották, és 1956 augusztusáig a Földmérő és Talajvizsgáló Irodánál segédmunkásként, majd fúrósegédként, illetve -mesterként dolgozott. 1956 augusztusától 1957 márciusáig a Magyar Államvasutak Vasúttervező Vállalatnál fúró-technikus volt.

1957 márciusában – rehabilitációs kérelmét teljesítve – kinevezték a Fővárosi Főügyészséghez ügyésznek. 1957. március 15-től 1958. március 15-ig a Fővárosi Főügyészség Politikai Osztályán, illetve 1958. április 15-től 1959. március 11-ig a Legfőbb Ügyészség Politikai Osztályán beosztott főosztályügyészként teljesített szolgálatot. Egy 1959. november 27-i személyi javaslat szerint „bírói és ügyészi gyakorlatának legnagyobb részét a politikai bűnperek intézésével töltötte. 1957 márciusától kezdve kérlelhetetlen osztályharcossággal, igen tevékenyen és eredményesen működött közre az ellenforradalom büntetőjogi felszámolásában". Elsőfokú eljárásban nyolc halálbüntetést indítványozott, a bírók hármat hirdettek ki, másodfokú eljárásban tizenöt halálbüntetést indítványozott, ebből tizenhármat kihirdettek s végrehajtottak. Életét vesztette Angyal István, Bakos Gyuláné, Balogh László, Bárány János, Burgermeister József, Galgóczi Zoltán, Ivicz György, Lachky Albert, Nagy József, Nagy Lajos, Simon Gábor, Szabó Lajos, Szirmai Ottó és Vass Lajos.

A Győr-Sopron Megyei Ügyészségnek ideiglenes vezetője augusztus 8-tól, kinevezett megyei főügyész. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottsága 1960. május 31-én elfogadta a Legfőbb Ügyészség titkárságvezetőjének, 1960. június 13-tól főosztályvezető ügyész. Tömpe András 1962. július 31-én felmentését javasolta, mert a Budapesti Megyei Bíróság bírójaként elsőfokú büntetőeljárásban ítélkezett az ún. Szűcs-ügyben, valamint a negyvenkilenc szociáldemokratával szemben indított csoportos és egyéni büntetőperekben. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottsága 1962. augusztus 7-én egyetértett az előterjesztéssel. Ugyancsak törvénysértő ítéleteket hirdetett ki a kalocsai érsek és társai büntetőügy ún. holdudvarába tartozó büntetőperekben és így tovább. (Ezek azonban nem olvashatók Tömpe előterjesztésében.) A Legfőbb Ügyészségen munkaviszonya megszűnt 1962. szeptember 24-én, és még ugyanaznap a Műszaki Tömítő, Tűzoltó Armatúra és Tömegcikk Készítő Kisipari Termelőszövetkezet Jogi Irodájához helyezték át vezető jogászi pozícióba. Nevét felsorolták 1962 augusztusában azok között a törvénysértést elkövető bírók között, akik akkor még az igazságügyi apparátusban dolgoztak.

SZELÉNYI Zoltán Ferenc, szepesremetei, dr. (Kecskemét, 1901. szeptember 23. – Budapest, 1994. október 10.) magántisztviselő édesapa és tanítónő édesanya gyermekeként született. Budapesten végezte iskoláit, 1919-ben érettségizett a református főgimnáziumban. Banktisztviselő lett 1920-tól a Pesti Magyar Kereskedelmi Bankban, tagja volt a szociáldemokrata Pénzintézeti Tisztviselők Országos Egyesületének, közben egyetemi diplomát szerzett a fővárosban a jogi karon. Joggyakornok 1928 decemberétől, 1932-ben kitüntetéssel tette le az egységes bírói s ügyvédi vizsgát. Bírósági fogalmazó a Balassagyarmati Királyi Törvényszéken, majd a Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék joggyakornoka. Az igazságügyi tárca vezetője 1933. július 3-án büntetőtörvényszéki jegyzővé nevezte ki. Az Igazságügyminisztériumhoz berendelték 1936-tól, kegyelmi ügyekkel foglalkozott, 1942-től miniszteri osztálytanácsos.

Az igazolóbizottság igazolta. A Magyarországi Szociáldemokrata Pártba lépett jogászt miniszterének, dr. Valentiny Ágostonnak bukása után a Magyar Kommunista Párt minisztériumban működő pártalapszervezete úgy jellemezte, hogy „a rendőrségi túlkapások miatt inkább kommunistaellenes, a demokrácia követelményeivel szemben nem elég rugalmas. Egyébként művelt, demokratikus." A miniszteri osztálytanácsos a tárcánál előbb a Büntetőjogi – az Államügyészség Felügyeleti – Osztályon osztályvezető-helyettes, majd az osztály vezetője, „osztályfőnökként" 1946-tól. Nem lett az egyesült munkáspárt tagja, 1948 augusztusától a Törvényelőkészítő Osztályra osztották be. A köztársasági elnök 1949. január 27-én határozott arról, hogy a legfőbb államügyész helyettese lesz, fogadalmat tett a Magyar Kúria teljes ülésén 1949. február 9-én. A jog világából történő eltávolítását Nagy Imre, a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Adminisztratív Osztályának vezetője vetette fel 1952. május 22-én aláírt kiegészítő jelentésében. Nagy szerint „máig sem távolítottak el olyan politikailag megbízhatatlan elemeket, mint dr. Szelényi Zoltán". 1961. szeptember 7-én készült jellemzésének utolsó mondata szerint „a Magyar Szabványügyi Hivatalhoz helyezése dr. Domokos József, az akkori legfőbb [állam]ügyész ajánlása alapján jött létre", ahol 1952. december 1-jétől dolgozott főelőadóként. 1954-ben már kitüntetést kapott. Dr. Domokos kormány-előterjesztést tett 1956. december 4-én, hogy nevezzék ki a Legfelsőbb Bíróságra bírónak. Behívatta magához, december 8-án megjelent nála, azonban – az előzmények ellenére – közölte vele, hogy az „eddigi meglátásától eltérően a megbízást nem vállalhatja". Az elnök rövid úton visszakérte az előterjesztést december 15-én a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány Titkárságától. Maradt a hivatalnál. Vezető jogtanácsosként, 1971. február 1-jétől osztályvezető volt. Innen vonult nyugállományba valamikor 1971. március 25. és 1972. december 31. között.

SZÉLL Sándor (Tépe, 1925. december 28. – Debrecen, 1985. december 29.) egyetemi tanársegéd, a Fővárosi Bíróság 1958. április 17-én halálra ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1958. november 27-én elmarasztalását életfogytig tartó börtönbüntetésre változtatta át.

SZEMÁK Jenő, dr. (Máramarossziget, 1887. február 4. – McIntosch [Oklahoma, Amerikai Egyesült Államok], 1971. július 30.) ügyvédként kezdte pályáját Marosvásárhelyen 1913 decemberében. Az első világháború időszakában a helyi jogakadémián tanított. Kiutasították Romániából a trianoni diktátumot követően. A kormányzó 1925. május 14-i határozata után hat nappal tett esküt tanácselnökként a Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék teljes ülésén. Másodelnök lett 1938. január 7-től, elnök 1939. március 20-tól. A nemzetvezető a Magyar Királyi Kúria elnökévé nevezte ki 1944. november 8-án, esküt tett 14-én. Németországba távozott.

A Budapesti Népügyészség 1946. szeptember 3-án elfogatóparancs kibocsátását szorgalmazta, azzal, hogy kiadatása Ausztriából kieszközölhetőnek tűnik. A kiadatási kérelmet 1946. szeptember 20-án kibocsátották, de nem vezetett eredményre. Távollétében megvádolták, a Budapesti Népbíróság tizenöt évi fegyházbüntetéssel sújtotta 1948. május 29-én. Az európai emigrációs évek sikertelenségei után 1954-ben az Amerikai Egyesült Államokban telepedett le, egyetemi előadásokat tartott a dél-kaliforniai egyetemen. Földi maradványait a Salzburg melletti Raurisban helyezték végső nyugalomra, utóbb a salzburgi temetőbe, a Salzburger Kommunalfriedhofba helyezték át. A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága a sírhely meghosszabbításától eltekintett. Kihantolták, helyére mást temettek el.

SZEMERE Béla, szemerei, dr. (Lasztomér, 1873. június 16. – Budapest, 1948. november 2.) gyermekorvos, a Fehér Kereszt Gyermekkórház igazgatója, radikális jobboldali politikus. 1919-től az Állambiztonsági Megbízottak Országos Szervezete nevű, a belügyi tárca irányítása alá tartozó, kommunistaellenes önkéntes segédrendőri milícia vezetője. A radikális jobboldali elveket valló Magyar Kultúrliga Egyesület (informális nevén Szemere-kör) vezetője, melynek összejöveteleit a lakásán rendezték. Szoros kapcsolatban állt az Ébredő Magyarok Egyesületével.

A „magyar sörpuccsban" való részvétele miatt statáriális letartóztatásában volt 1923. november 7–20. között. A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék 1924. január 24-én 1 hónapi és 14 napi államfogház büntetésre ítélte, a Budapesti Királyi Ítélőtábla 1924. április 7-én felmentette a vádak alól. A Magyar Királyi Kúria 1924. november 18-án helybenhagyta a másodfokú ítéletet.

1924-től a Magyar Nemzeti Függetlenségi Pártnak (Fajvédő Párt), majd az 1930-as években a Magyar Nemzetiszocialista Földműves- és Munkáspártnak lett a tagja. 1939-ben országgyűlési képviselővé választották.

SZÉNÁSI Géza (korábban Znamenák), dr. (Budapest, 1919. november 23. – Budapest, 1979. február 20.) 1943-ban szerzett jogi doktorátust a budapesti tudományegyetemen. Belügyi állományban volt 1945 és 1951. április 26. között, ezt követően a Melléktermék és Hulladék-feldolgozó Vállalatnál (MÉH) dolgozott. A Magyar Népköztársaság legfőbb ügyésze 1956. november 16. és 1975. november 30. között. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottsága elfogadta 1957. november 12-én az előterjesztést, és megerősítette tisztségében. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottsága 1962. október 23-án elfogadta a javaslatot, hogy október 5-én tartsa meg esedékes beszámolóját, a Népköztársaság Elnöki Tanácsa pedig hosszabbítsa meg mandátumát az új országgyűlés összehívásáig. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottsága 1963. február 28-án elfogadta, hogy terjesszék a Népköztársaság Elnöki Tanácsa elé a javaslatot, miszerint őt válassza meg legfőbb ügyésznek. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottsága 1969. február 18-án tudomásul vette, hogy a mandátuma lejár, és elfogadta, hogy javasolják az országgyűlésnek ismételt megválasztását. Így volt ez 1975-ig, amikor viszont megbízatása lejártakor már menesztették.

A kádári megtorlás során a hierarchikus ügyészi szervezet tagjai részéről elkövetett törvénysértésekért a legfőbb felelős. A Magyar Szocialista Munkáspárt 1960. május 3-án hozott határozata alapján élet-halál ura lett Magyarországon a „politikai bűnügyekben". Utasította a fővárosi és a megyei főügyészeket: ha ezekben „az ügyészség véleménye szerint a legsúlyosabb büntetésre kell vádindítványt tenni, annak benyújtása előtt kötelesek" vele „konzultálni". Rendkívüli és meghatalmazott nagykövet volt Bulgáriában 1975. december 4-től haláláig, noha felmentését 1974. december 12-én már előterjesztették vele egyetértve, betegségére való tekintettel.

SZENDI György (korábban Schönberg), dr. (Budapest, 1923. december 4. – Budapest, 2004. február 18.) *„Szabó István"*. Édesapja ügyvéd volt, testvére – Schönberg Judit – dr. Bauer Miklós felesége.

Németországban nevelkedett 1925 és 1936 között. Négy reálgimnáziumot végzett. A Kommunisták Magyarországi Pártjának 1938-tól volt a tagja. 1939 és 1942 között a Gerő és Győri cégnél volt lakatostanonc, szerszámkészítő szakképesítést szerzett. Majd a Növényi Tápszerüzemben dolgozott, illegális névvel. A világháborús harcok elülte után, 1945. február 24-én a budapesti titkosrendőrségnél lett főhadnagy, majd 1948-ban százados, 1950-ben őrnagy. Az Államvédelmi Hatóság Titkárságát vezette 1950. március 11. és 1950. október 18. között. Ezt követően, november 17-től lett a Tájékoztatási Osztály vezetője, majd az V. Káder (illetve Személyzeti) Főosztályon belül – azután, hogy a Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1952. április 2-án elfogadta – az V/4. Tanulmányi Osztály vezetője lett 1952. április 12-től. Az alezredessé előléptetett államvédelmist a Péter Gáborral és társaival szemben indított vizsgálati eljárások során 1953. január 28-án letartóztatták, 1953. november 18-án szaba-

dult, vele szemben az eljárást bűncselekmény hiányában megszüntették. Előbb a Szerszámkészítő Vállalat alkalmazottja, majd a Híradástechnikai Vállalat osztályvezetője lett 1955. februárban. Ismét őrizetbe vették 1956. október 5-én több államvédelmissel együtt, eljárási kegyelemben részesítették, a karácsonyi ünnepek előtt szabadult. A labormérnök nevét felsorolták 1962 augusztusában azok között a törvénysértést elkövetők között, akik már nem dolgoztak a Belügyminisztériumban, elbocsátották őket, vagy nyugállományba kerültek. Utóbb szabadalmi ügyvédi irodát nyitott Budapesten.

SZENTE József (Nagymágocs, 1902. február 10. – Mezőtúr, 1997. január 28.) a cipész szakmát tanulta ki, később igazgató, majd telepvezető lett. A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1957. június 24-én megválasztotta népbírónak előbb a Fővárosi Bírósághoz, majd a Legfelsőbb Bírósághoz október 8-ával. 1958. december 31-i hatállyal ugyan felmentették, később mégis meghosszabbították megbízatását. A Fővárosi Bíróságon és a Legfelsőbb Bíróságon huszonhárom halálos ítélet meghozatalában vett részt. Az elítéltek közül kivégeztek tizennyolcat, négyet távollétében ítéltek halálra, egyikük ítéletét pedig szabadságvesztés-büntetésre enyhítették másodfokon.

SZENTKUTHY István, vitéz, dr. (Pécs, 1890. július 20. – Budapest, 1945. október 22.) kúriai bíró 1937. december 21-től. Felmentették 1944. április 5-én, mivel kinevezték a Budapesti Királyi Törvényszék elnökévé. Az igazolóbizottság vezető állásra alkalmatlannak minősítette 1945. április 29-én, így lett ismételten kúriai bíró 1945. szeptember 30-tól. Ebből az állásából felmentették 1945. október 17-én. Értesítés érkezett ugyanis a Magyar Kúriára 1945. október 11-én arról, hogy beosztásában feljebb lépett, mert az Ideiglenes Nemzeti Kormány kinevezte kúriai tanácselnöknek. Ennek azonban nincs nyoma az utóbb kiadott jegyzőkönyvekben. (Vö. Szűcs László [szerk., a jegyzeteket és a bevezető tanulmányt írta]: *Dálnoki Miklós Béla kormányának (Ideiglenes Nemzeti Kormány) minisztertanácsi jegyzőkönyvei. 1944. december 23. – 1945. november 15.* A–B. kötet. Budapest, 1997. Magyar Országos Levéltár.) Esküt azonban már nem is tehetett, mert időközben elhunyt.

SZENT-MIKLÓSY István (Dicsőszentmárton, 1909. április 6. – New York, 1995. január 29.) hivatásos katonatiszt, vezérkari őrnagy, aktív szerepet vállalt a német megszállókkal szemben a Magyar Függetlenségi Mozgalomban és a „Kiugrási Irodában". A Gestapo koncentrációs táborba hurcolta. Rendelkezési állományba helyezték a „B"-listázás során. Letartóztatták 1946 decemberében. A Budapesti Népbíróság 1947. április 16-án, majd a Népbíróságok Országos Tanácsa 1947. szeptember 12-én egyaránt életfogytig tartó kényszermunka-büntetésre ítélte. Kiszabadították a forradalom és szabadságharc idején, elhagyta Magyarországot. A Columbia University és a Queen's College tanára volt. Elmarasztalása az 1990. évi XXVI. törvény hatálya alá tartozik.

SZEŐKE István, óvári, dr. (Nagyszőllős, 1862. október 8. – Budapest, 1953) középiskoláit Szatmáron (Szatmárnémetiben), jogi tanulmányait Budapesten végezte 1879 és 1883 között, 1885-ban itt szerezte meg jogtudori oklevelét. 1884-től Szatmárnémetiben joggyakornokká, majd aljegyzővé, később alügyésszé, 1894-től a Debreceni Királyi Törvényszék bírójává, 1904-ben ugyanitt főügyészhelyettessé, 1911-ben Budapesten koronaügyész-helyettessé nevezték ki. A Magyar Királyi Kúria tanácselnöke 1923. április 19-től, esküt tett 1923. május 29-én. A II. büntetőtanácsot, illetve a Magyar Királyi Kúria büntető jogegységi tanácsát vezette. Nyugállományba vonult 1932. december 31-én.

SZEPES Gyula (1934. október 5-ig Schwarcz), dr. (Kolozsvár, 1898. május 16. – Budapest, 1963. április 30.) hatgyermekes családban született, a hírhedt „Csikágóban nyomasztó szegénységben" éltek, házról házra költöztek, öt alkalommal is. Az elemit és a gimnáziumot Budapesten végezte 1904 és 1916 között, közben Monorra költözött szüleivel 1909-ben.

Tényleges katonai szolgálatra bevonult 1916. május 29-én, kilenc nappal az érettségi után. Az olasz fronton szakaszparancsnokságig vitte, angol hadifogságba esett 1918. október 28-án, részben Angliában, részben Olaszországban töltötte azt, onnan tért vissza 1919. december 2-án Magyarországra. Károly csapatkereszt kitüntetésben részesült. Hazatérése után, 1919 és 1928 között Monorról naponta 72 km-t utazott oda-vissza. 1920-ban a tudományegyetemi zászlóaljba lépett be.

1931-ben négyhetes, 1940-ben három hónapos, 1942-ben hathetes, 1943-ban féléves katonai szolgálatot teljesített, tartalékos főhadnagy lett. 1944. májustól 1945. május végéig – miként korábban, 1920-ban – élelmező-raktárnál szolgált, ez alkalommal Szombathelyen. Ekkor ugyan jelentkezett a demokratikus honvédség soraiba, de hadifogolyként leszerelték, és az Ural-hegységen túlra, Csarpinszkba hurcolták, „ahol erdőirtással, barakképítéssel és felszíni szénbányászattal" volt kénytelen foglalkozni. Betegsége miatt rokkantakkal együtt érkezett vissza Debrecenbe 1946. szeptember 12-én.

Ideiglenes minőségű joggyakornok lett 1922. február 8-tól, felmentették október 8-i hatállyal a Budapesti Központi Királyi Járásbíróságon. Áthelyezték 1922. október 9-től a Budapesti Királyi Törvényszékhez. A budapesti Magyar Királyi Pázmány Péter Tudományegyetemen 1922. december 2-án jogtudori oklevelet szerzett. Bírósági jegyzőként 1923. június 30-tól működött, miután 1927. május 30-án átvette az egységes bírói és ügyvédi vizsga letételét igazoló okiratot. Bírósági titkár lett 1927. december 31-től, felmentették 1928. április 28-ával.

Az Esztergomi Királyi Járásbíróságon 1928. április 28-tól járásbíróként kezdte meg szolgálatát, 1932. december 31-i hatállyal felmentették. A Budapesti Központi Királyi Járásbíróságra helyezték át, 1933. január 2-án jelentkezett szolgálatra, itt 1938. április 30-ával felmentették. A Budapesti Királyi Törvényszékre helyezték át 1941. július 12-ig, a felmentéséig dolgozott itt, ekkor a Budapesti Királyi Ítélőtáblához helyezték át, ahol szolgálatát megkezdte 1941. július 15-én, és 1947. május 10-i hatállyal mentették fel, mivel az igazságügyi tárcavezető berendelte, és átengedte a Földművelésügyi Minisztériumba (a földhivatalba) szolgálattételre. Földbirtok-politikai, földreformmal összefüggő teendőket látott el 1949. december 31-ig a Szolnok Megyei Földhivatalnál. A Budapesti Felsőbíróságon – az ítélőtábla jogutódjánál – 1950. február 13-tól a tanácsvezetés jogával ruházták fel, július 15-i hatállyal azonban felmentették. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa ugyanis 1950. július 3-án kinevezte bírónak a Legfelsőbb Bírósághoz, ahol esküt tett 1950. július 17-én.

Ő, a Legfelsőbb Bíróság „legértékesebb kádereinek egyike", azt követően, hogy a gyorsított eljárásról szóló jogszabály megjelent, rövid ideig hezitált. Előbb lemondott állásáról 1957. január 15-én, majd ezt – oka nem ismert – visszavonta három nappal később, január 18-án. Végül levelet írt az elnöknek, dr. Domokos Józsefnek 1957. január 22-én, és ebben bejelentette, hogy „a Legfelsőbb Bíróságnál betöltött bírói állásomról lemondok".

A Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1957. január 28-án saját kérelmére mentette fel legfelsőbb bírósági bírói tisztsége alól. Dr. Nezvál Ferenc 1957. január 31-én értesítette erről dr. Domokost. Az elnök egyfelől azonnal felmentette a szolgálatteljesítés alól, másfelől a történteket bevezettette dr. Szepes személyi táblázatába, akit arra is kért, hogy vegye át munkakönyvét.

SZIBENLISZT Henrik, dr. (Linz [Ausztria], 1891 – ?) a középiskolát Székesfehérvárott kezdte a cisztercitáknál, majd Budapesten a piarista gimnáziumban fejezte be. A Budapesti Királyi Tudományegyetemen végezte jogi tanulmányait, itt avatták doktorrá, s szerezte meg bírói oklevelét is. Szolgálati idejének kezdete 1915. augusztus 24. volt. A köztársasági elnök 1946. április 6-án nevezte ki kúriai bírónak, ezért a Külügyminisztériumtól esküt tenni érkezett

1946. május 7-én a Kúriára, miután az igazságügyi tárca évtizedekkel korábban átadta a Budapesti Ítélőtáblától berendelt bírót, akit 1923 és 1937 között kiküldtek Párizsba s Hágába, ahol az ott működő Vegyes Döntőbíróságok Melletti Kormánymegbízottak Hivatalánál dolgozott. Vissza is tért a Külügyminisztériumhoz 1949. március 14-ig, amikor mind ott, mind az igazságügyi tárcánál megszüntették berendelését. A Magyar Kúriánál 1949. március 12-én jelentkezett, beteget jelentett, nem is osztották be ítélkező tanácsba, nyugállományba vonult 1949. június 30-án.

SZIBERTH István, dr. (Pér, 1876 – ?) a Magyar Királyi Kúrián bíró 1936. október 29-től. Berendelték az igazságügyi tárcához, 1937-ben nyugdíjazták.

SZILBEREKY Jenő (1936-ig Szeil), dr. (Lugos, 1917. július 1. – Budapest, 2012. december 27.) Szegeden fejezte be középiskolai tanulmányait, ott volt a Magyar Királyi Ferenc József Tudományegyetem hallgatója 1935-től, jogi diplomát 1939-ben szerzett. Névmagyarosításakor lett magyar állampolgár. Katona 1939. október 5-től megszakításokkal 1944. szeptember 2. között, túlélte a Don menti harcokat. A Tiszafüredi Királyi Járásbíróságon 1940. június 1-jétől, majd Szegedi Királyi Járásbíróságon joggyakornok, fogalmazó, utóbbi helyen lett 1948–1950 között járásbíró. Feddéssel igazolták 1945-ben. 1947. május 27-én szakvizsgázott. A polgári eljárásjog egyetemi tanára Szegeden 1952 és 1977 között.

Főelőadó az Igazságügyminisztériumban 1950-től 1953-ig, osztályvezető a Legfőbb Ügyészségen 1953-tól 1962-ig, a Polgári Jogi Osztályt vezette 1954-től. Ismét az igazságügyi tárcánál dolgozott 1980-ig, főosztályvezető-helyettes 1961-től, egy évvel később az igazságügyi miniszter helyettese 1978-ig – közben, 1963 tavaszán felügyelte az általános közkegyelmi intézkedés végrehajtását –, amikor államtitkár lett. A Legfelsőbb Bíróság elnöke 1980. június 27. és 1990. március 1. között, nyugdíjba vonult 1990. október 1-jétől. Ő volt az elnöke a Nagy Imrét és társait felmentő Elnökségi Tanácsnak 1989 nyarán.

A legfőbb ítélkező fórumnak a Magyar Kúria utolsó elnöke, dr. Kerekess István 1949. január végi nyugállományba vonulásától ő lett az első polgári ügyszakos vezetője. Három évtizeddel később…

SZIMLER János, dr. (Budapest, 1909. május 13. – Budapest, 1984. november 14.) a hat elemi elvégzését követően segédmunkás, illatszerbolti kifutó, 1924. júniustól Reisz István ezüstművesnél tanuló, majd 1927 és 1931 decembere között segéd. Sztrájkot szervezett 1931 őszén, utána nem kapott állást szakmájában, alkalmi munkákból élt. Élőbaromfi-kiskereskedő volt a lágymányosi piacon, de 1936-ban csődbe jutott. Majd vésnök, segédmunkás, illetve marós a Standard Villamossági Részvénytársaságnál.

A „malenkij robot" ürügyével 1945. januárban elhurcolták, és 1947. június 24-ig hadifogoly volt a Szovjetunióban. Hazatérve ismét a Standard Villamossági Részvénytársaságnál dolgozott 1947. július és 1949. szeptember 12. között marós segédmunkásként. A Magyarországi Szociáldemokrata Pártnak 1947/48-ban, majd 1956-ig a Magyar Dolgozók Pártjának (utána november 15-étől utódpártjának) volt a tagja.

Népbíró, majd népi ülnök 1949. február és 1950. szeptember 12. között. A Büntetőbírói és Ügyészi Akadémiát 1949. szeptember 14. és 1950. augusztus 12., a tartalékos hadbírói tanfolyamot 1950. szeptember 1. és október 14. között végezte el. Ekkor századosi rendfokozatot kapott, október 15-től a Központi Katonai Ügyészségen ügyészhelyettes lett, 1950. december 8-ával a Budapesti Katonai Törvényszéken bírónak nevezték ki. 1951. november 15-től a Katonai Főtörvényszéken ítélőbíró, 1953. július 4-től a Katonai Felsőbíróságon hadbíró, majd tanácsvezető, közben 1952. november 7-én őrnaggyá léptették elő.

1953-ban kezdte el a jogi egyetemet, és 1957. októberben fejezte azt be. A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1955. május 9-én elfogadta az április 8-i javaslatot, és 1955. június-

tól alezredesi rendfokozatban a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumának tanácsvezetője, kollégiumvezető-helyettes volt. Október 31-én tizenegy tagú tanácsával felmentette Király Bélát. A forradalom idején kitiltották a Legfelsőbb Bíróság épületéből. 1956. november 11. és december 15. között a budai karhatalmi ezred XII. kerületi parancsnokságán fegyveres szolgálatot vállalt. A rögtönbíráskodást kihirdető rendelet megjelentetése után tért vissza a Legfelsőbb Bíróságra. A kádári megtorlás során huszonnyolc halálos ítéletet hirdetett ki tizenöt másodfokú eljárásban, közülük egy megismételt volt. Ezredessé 1962-ben nevezték ki.

A halálraítéltek: Angyal Józsefné, Ábrahám József, Babolcsai István, (távollétében) Bányai László, Berecz György, Berta József, dr. Brusznyai Árpád, (a végül kegyelmet kapott) Bühringer József, Czédli István, Dóczi Dénes, Földesi Tibor, (távollétében) Hideg József*, Huszár László, (távollétében) Kabelács Vilmos, Kolozsy István, Korsós József, Kósa Ferenc, Kovács Dezső, Kovács Imre, Lénárd Ottó, Magyar Zoltán, Modori Sándor, Molnár Károly, Molnár Sándor, Motzer Nándor, Nagy András, Nyemcsok György, Ujvári József, Vajgel Mihály és Varga Péter. Az egy kegyelmet kapott, a három távollétében elmarasztalt mellett huszonöt esetben végrehajtották a halálos ítéletet. Nyemcsok és Vajgel halálos ítéletét másodfokon, 1961. november 10-én tanácsával helybenhagyta, Nyemcsok öngyilkos, Vajgel pedig az utolsó '56-os kivégzett lett 1961. december 12-én.

Tömpe András az 1956 ősze előtt, a szociáldemokratákkal szemben indított büntetőperekben történt törvénysértéseire hivatkozva kezdeményezte nyugdíjazását. Előterjesztését a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottsága augusztus 7-én, a kormány szeptember 6-án fogadta el. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1962. szeptember 14-én a hónap végével felmentette. Nevét felsorolták 1962 augusztusában azok között a törvénysértést elkövető bírók között, akik akkor még az igazságügyi apparátusban dolgoztak.

SZIRMAI István (Zilah, 1906. április 13. – Budapest, 1969. szeptember 29.) jogi tanulmányokat folytatott. Az 1924-ben betiltott Román Kommunista Párt tagja volt 1930-tól, többek között a Magyarországi Vörös Segély erdélyi titkárságát is vezette. Észak-Erdély 1940-es visszacsatolása után lépett át a Kommunisták Magyarországi Pártjába, egyike volt azoknak, akiknek 1943 nyarán az illegális párt feloszlatásról határoztak. Őrizetbe vették 1943. november 14-én. Rendőrségi vallomásáért 1945-ben szigorú megrovás pártbüntetést kapott. A Magyar Királyi Honvéd Vezérkar Főnökének Bírósága tizenöt évi fegyházbüntetésre ítélte 1944. február 28-án. A sárospataki internálótáborból szökött meg 1944 októberében.

Szegeden a *Délmagyarország* szerkesztője 1944 decemberében, majd felelős szerkesztője 1945 márciusától, végül az immár kommunista napilap főszerkesztője 1945 júliusától. Honatya 1945 őszétől. Az esztendő végétől vezette a Magyar Kommunista Párt Központi Vezetőségének Tömegszervezeti Osztályát, 1947 szeptemberétől volt a Szervező Bizottság titkárságának vezetője, ez maradt a Magyar Dolgozók Pártjának létrejöttét követően is. Az újabb pártbüntetés – ismét megrovás – nyomán leváltották. A Magyar Rádió elnöke 1949 szeptemberétől 1953. január 28-án történt letartóztatásáig, február 26-án megfosztották párttisztségeitől és tagságától. Szabadult 1953. november 18-án, párttagságát 1954 elején visszaállították, de immár harmadszor is szigorú megrovás pártbüntetést kapott (jogtalanul díjazta magát).

Előbb a Budapesti Zálogház Vállalatnál vezető lett, majd a Begyűjtési Minisztériumban dolgozott. Az *Esti Budapest*nek 1956 nyarától, az *Esti Hírlap*nak 1956 karácsonyától a főszerkesztője. A forradalom és szabadságharc eltiprása után, decembertől a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány Tájékoztatási Hivatalának elnöke 1958. januárig. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának tagja 1957. június 29-től, az Agitációs és Propaganda Osztály vezetője volt 1957. július 21. és 1959. december 5. között. Honatya 1958 és 1967 között. A Magyar Szocialista Munkáspárt Politikai Bizottságának póttagja lett 1957 decemberétől, és a Központi Bizottság egyik, az ideológiai s a kulturális területet felügyelő

titkára volt 1959. december 5. és 1966. december 3. között. A Magyar Szocialista Munkáspárt Politikai Bizottságának tagja volt 1962. november 24-től haláláig.

SZIRMAY-KALOS Pál, vitéz, dr. (Nagyszőllős, 1881. február 20. – Budapest, 1962. november 26.) a Halmi Királyi Járásbíróságon joggyakornok, majd az Ökörmezői Királyi Járásbíróságra nevezték ki 1905. októbertől aljegyzővé. Előlépett a X. fizetési osztályba 1908. március 1-jén, 1911-től pedig albírónak nevezték ki. Igazságügyi szolgálata idején, az első világháborúban hadifogságba esett, azt Szibériában töltötte. Az igazságügyi tárcához már 1927 előtt berendelték, akkor még a Budapesti Királyi Ítélőtábla állományában volt bíró. Az igazságügyi tárcánál, a dr. Gabona Lajos vezette III. Birtokrendezési, telekkönyvi és telekkönyvi betétszerkesztő Ügyosztályon dolgozott. Vitézi címét 1929-től használhatta. Társadalmi funkciót is ellátott, református egyházközségi főgondnok volt az 1930-as évek derekán szűkebb pátriájában, Pestszentlőrincen. Előbb kúriai bíró lett 1930. szeptember 30-tól, esküt tett november 19-i teljes ülésen, majd kinevezték tanácselnökké 1943. december 31-én. Nyugdíjazták.

SZITA Pál (Nemestördemic [Badacsonytördemic], 1908. november 24. – Budapest, 1950. szeptember 23.) élelmiszeripari tisztviselő, 1949. június 1-jén a Húsértékesítő Nemzeti Vállalat vezérigazgatója lett. 1945-től a Magyarországi Szociáldemokrata Párt tagja volt a pártegyesülésig. 1950. szeptember 17-én letartóztatták. A Budapesti Büntetőtörvényszék Munkásbírósága 1950. szeptember 23-án halálra ítélte a közellátás érdekeit veszélyeztető bűntett elkövetésének vádjával az ún. Húsért-ügyben. Aznap kivégezték. Ítéletét a Fővárosi Bíróság 9.B.1821/1990/2. határozatával semmissé nyilvánította.

SZLADITS László, dr. (Bazin, 1883. február 4. – ?, 1949. február 28.) okleveles ügyvéd. Járásbíró a Galgóczi Királyi Járásbíróságon 1917. augusztus 19-től, a Németújvári Királyi Járásbíróságon 1919. január 22-től. Áthelyezték a Szombathelyi Királyi Törvényszékhez 1921. október 26-i hatállyal. Esküt tett bíróként a Budapesti Királyi Ítélőtáblán 1933. március 9-én, a Magyar Királyi Kúrián 1941. január 16-án (a kormányzó 1940. december 30-án határozott kinevezéséről). Igazolták 1945. május 12-én. Hivatali ideje alatt hunyt el.

SZLEZÁK Lajos, dr. (Újvidék, 1898 – ?) kúriai bíró 1944. október 30-tól, esküt tett 1944. november 21-én. Az igazságügyi tárcánál volt korábban berendelt bíró. A nyilaskeresztesek hatalomra juttatása, 1944. október 15. után derült ki, hogy a Nyilaskeresztes Párt tagja, titokban jelentéseket írt kollégáiról évek óta. Szökésben volt, távollétében a Budapesti Népbíróság 1949. március 7-én kétévi börtönbüntetésre ítélte. Párttag mivoltát, jelentéseit – amelyekből a tanúk vallomásai alapján a Magyar Államrendőrség Budapesti Államvédelmi Osztálya készített 1948. január 10-én összefoglalót – nem vették figyelembe elmarasztalásakor.

Az 1960-as évek elején a németországi nürnberg-fürthi törvényszéken ítélkezett.

SZOBONYA Béla, buzafalvi, dr. (Szobránc, 1880. április 3. – Budapest, 1969. december 12.) jogtudor 1905. március 18-tól, gyakorlati bírói vizsgát tett 1905. november 4-én. Igazságügyi szolgálatát a Marosvásárhelyi Királyi Törvényszéken joggyakornokként 1901. szeptember 1-jén kezdte. A Kolozsvári Királyi Törvényszéken 1909. július 27-től járásbíró, 1914. június 17-től törvényszéki bíró. A Budapesti Királyi Ítélőtáblán 1922. november 21-től, a Magyar Királyi Kúrián 1931. február 24-től bíró.

A Marosvásárhelyi Királyi Ítélőtábla elnöke 1940. december 30-tól, esküt tett 1941. január 8-án, egyúttal felmentették kúriai beosztásából. A Debreceni Királyi Ítélőtábla elnöke 1943. november 3-tól. Igazolták Debrecenben 1945. június 6-án.

A Magyar Kúriára 1945. július 9-én értesítés érkezett arról, hogy az Ideiglenes Nemzeti Kormány kinevezte kúriai tanácselnöknek. Ennek azonban nincs nyoma az utóbb kiadott jegyzőkönyvekben. Esküt tett 1945. július 19-én. Az igazságügyi tárca vezetője felmentette, nyugállományba vonult 1945. augusztus 31-én.

SZOLNOK Jenő, dr. (Nagyvárad, 1877. szeptember 13. – Budapest, 1946. február 27.) 1908 és 1914 között nagyváradi, utána 1920-ig budapesti királyi ügyész volt. E minőségében a nagy esküdtszéki és hadiszállítási büntetőügyekben járt el. 1920 tavaszán berendelték az igazságügyi tárca Büntetőjogi Ügyosztályára, 1930 őszéig szolgált ott. Kúriai bíró 1930. szeptember 30-tól. Előadó bírója volt Rákosi büntetőügyének, amelynek során összbüntetést kellett kiszabni azért, mert korábban nyolcévi, utóbb életfogytig tartó fegyházbüntetésre ítélték.

A törvény szerint azokat, akiket életfogytig tartó fegyházra ítéltek, tizenöt esztendő után szabadlábra kellett helyezni, ha büntetésük tartama alatt kifogástalanul viselkedtek. Rákosit azonban az ügyészség tizenöt év után nem helyezte szabadlábra, hanem foganatba akarta venni a korábbi büntetőügyében kiszabott nyolcévi fegyházbüntetést. Rákosi ebben az ügyben összbüntetést kért. A Magyar Királyi Kúria 1936. április 30-án kihirdetett határozatában kimondta, hogy életfogytig tartó fegyház mellett további szabadságvesztés-büntetés nem lehetséges, a nyolcévi beolvadt az életfogytig tartó fegyházbüntetésbe. Rákosi nyolc esztendővel korábban szabadult.

Dr. Szolnok kúriai tanácselnök 1940. április 24-től. Nem igazolták 1945. május 2-án, fellebbezését 1945. augusztus 29-én visszavonta. Nyugállományba helyezték. Bár a nyolcévi büntetés letöltésétől megmentette Rákosit, cserébe „mindössze" nyugdíjazták.

SZŐKE György (Budapest, 1926. október 9. – Budapest, 1986. november 23.) édesapja sapkakészítő-mester.

Két gimnáziumot, kétéves pártfőiskolát végzett. Szakképzettsége lakatos, segédlevele 1943-tól volt. Egy évet dolgozott szakmájában, majd 1945 és 1947 között is. Az illegális ifjúkommunistát 1944-ben letartóztatták, de nem tett másokra terhelő vallomást. Nyáron, júliusban Németországba hurcolták. Az amerikai hadifogságból hazaszökött 1945 augusztusában. A fővárosi VI. kerületi kommunista ifjúsági szervezetben 1945-től tevékenykedett, 1946-tól a kerületi pártbizottság Üzemszervezési Osztályának munkatársa, majd vezetője (másutt: a Terézvárosi Dolgozók Szövetkezetének munkatársa). 1948-tól a kerületi Agitációs és Propagandaosztályt, 1949-től a Demokratikus Ifjúsági Szövetség Nevelési Osztályát irányította. A kétéves pártfőiskola befejezése után, 1952 júniusától a Magyar Dolgozók Pártja Szervező Bizottságának lett a referense. A Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottsága 1953. július 9-én elfogadta a javaslatot, ő lett a Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Irodájának vezetője 1956 őszéig.

A Belügyminisztérium Hírszerző Főosztályának tisztje 1957 és 1960 között, a bécsi követségen diplomata 1958 és 1960 között, utána a külügyi tárcánál az egyik területi főosztályt vezette. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottsága 1964. május 13-án nem fogadta el a javaslatot, hogy koppenhágai nagykövet legyen. Előző munkahelyével, a belügyi tárcával történő konzultációt igényelt. Ezután lett a Németországi Szövetségi Köztársaságban – Kölnben és Frankfurt am Mainban – a kereskedelmi képviselet munkatársa 1964 és 1968 között. A berlini nagykövetségen első beosztott 1972 és 1976 között. A tárcához visszarendelve, az Európai Semleges Országok Főosztályát vezette 1982-ig. Bernben nagykövet 1982. június 10. és – hivatalosan – 1986. december 2. között, jóllehet közel egy héttel korábban már elhunyt.

SZŐNYI Tibor (1945-ig Hoffmann), dr. (Budapest, 1903. december 31. – Budapest, 1949. október 15.) idegorvos, 1932-ben emigrált. Svájcban telepedett le 1939 tavaszától, és az ot-

tani antifasiszta magyarok egyik vezetője lett. Hazatérése után a Magyar Kommunista Párt Központi Vezetősége Szervezési Osztályának instruktora, majd helyettes vezetője. A Szervező Bizottság Titkárságának a vezetője 1946/47-ben, ezt követően a jogutódpárt Káder-osztályának a vezetője. A Rajk Lászlóval és társaival szemben indított büntetőeljárásban letartóztatták 1949. május 16-án. A Budapesti Népbíróság 1949. szeptember 24-én halálra ítélte, a Népbíróságok Országos Tanácsa 1949. október 12-én tárgyalta, 14-én elutasította panaszát és kegyelmi kérelmét; kivégezték. A Legfelsőbb Bíróság 1955. november 25-én – részben törvénysértő módon – felmentette a vádak alól. Büntetőügyét végleg, jogilag tiszta helyzetet teremtve, a legfőbb ügyész 1963. június 29-i indítványa után, a Legfelsőbb Bíróság ún. elnöki megállapítással 1963. július 11-én zárta le.

SZTODOLNIK László, dr. (Máramarossziget, 1898. február 18. – Budapest, 1967. október 27.) az egyetem jogi fakultásának befejezése után 1923-tól dolgozott az igazságügyi apparátusban, előbb joggyakornokként. Bírósági titkár volt a Budapesti Királyi Törvényszéken 1931 és 1937 között. Járásbíró 1937-től. Bíró volt a Pestvidéki Királyi Törvényszéken 1942. május 7-től, tanácsvezető, egyúttal elnök a Szegedi Törvényszéken 1945. július 5. és 1946. május 3. között. Az idő tájt írták róla, hogy a „törvényszéki tanácselnök, beosztva a Pestvidéki Törvényszékre, kiválóan képzett marxista, régi meggyőződéses kommunista. Kissé doctrinaire. Képzettségénél fogva komoly ereje a mozgalomnak." Győrött volt ítélőtáblai elnök 1948-tól 1950. december 31-ig. A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1950. december 6-án elfogadta a Központi Kerületi Bíróság elnökének. A Budapesti Központi Járásbíróság elnöke 1951. január 1-jétől, legfelsőbb bírósági tanácselnök 1953. szeptember 22-től. Esküt tett november 2-án. Másodelnöki munkakörbe sorolták, a Legfelsőbb Bíróság Polgári Kollégiumának vezetője lett 1954. augusztus 7-től. A Magyar Dolgozók Pártja 1955. november 21-én elfogadta az igazságügyi tárcának a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Párt- és Tömegszervezetek Osztálya által 1955. november 4-én előterjesztett javaslatát. E szerint a tanácsvezető, a polgári kollégium megbízott vezetője a Legfelsőbb Bíróság elnökhelyettese lett 1955. december 20-tól. A Magyar Szocialista Munkáspárt Titkársága 1957. október 25-én elfogadta a minisztérium 1957. október 3-i javaslatát, hogy erősítsék meg beosztásában. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottsága 1965. április 13-án elfogadta a javaslatot, hogy nyugállományba helyezzék 1965. május 31-i hatállyal.

SZUTTER János (Dunaharaszti, 1932. április 5. – Pomáz, 1982. május 12.) gyári munkás, 1957. január 15-én letartóztatták. A Budapesti Helyőrség Katonai Bírósága mint rögtönítélő bíróság 1957. február 12-én halálra ítélte. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1957. február 26-án kegyelemből életfogytig tartó börtönbüntetésre enyhítette ítéletét.

SZŰCS Ernő (korábban Szüsz) (Győr, 1908. február 21. – Budapest, 1950. november 21.) *„Gerendás"*. Az illegális kommunistát letartóztatták 1929 szeptemberében. A bíróság kétévi és kéthavi fegyházbüntetésre ítélte. Szabadulása után, 1931 és 1933 között a Szovjetunióban elvégezte a Nyugati Népek Egyetemét. Hazatért, ismét őrizetbe vették 1935. augusztus 31-én, majd négyévi és héthavi fegyházbüntetést kapott, 1937. május 17. és 1940. május 5. között töltötte Szegeden, itt került kapcsolatba Rákosival. Szabadulásakor átadták a szegedi államrendőrségnek. Miután a budapesti szovjet követségtől repatriáló útlevelet kapott, a Szovjetunióba távozhatott 1941. június 6-án. A Szovjetunió állambiztonsági szerveinek külső munkatársa lett 1942. február 2-án. 1945. szeptember 28-án ismét hazatért, a Belügyminisztériumban kezdett dolgozni a sajtórendészeti munkát végző alosztályon, ahol párttájékoztatókat szerkesztett, egyúttal „Gerendás" fedőnéven titokban a magyar elvtársakról jelentett Moszkvába. Előbb Mátrai Tamás helyettese 1946. augusztus 28-tól, majd utóda lett

1947. július 7-én. Karrierje felfelé ívelt, miután a Szovjetunióban elhunyt az oda gyógykezelésre utazott Kovács János, aki Péter Gábor helyettese lett Fehér Lajos („Kovács Gyula") távozása után 1948 szeptemberében. Majd az operatív ügyek mellett a hálózati munkát is alárendelték. A végül államvédelmi ezredest, az Államvédelmi Hatóság I. hálózati főosztályának főosztályvezetőjét 1950. szeptember 23-án letartóztatták, miután hazaérkezett nyaralásáról a Szovjetunióból (ahová azért küldték, hogy vele szemben, a távollétében lefolytathassák a nyomozást; erről Farkas Mihály írásban tájékoztatta a Karlovy Varyban pihenő Rákosit). Az államvédelmisek agyonverték, mellette ugyanazon a napon a trockizmussal gyanúsított öccsét, Szűcs Miklóst* is.

SZÜCS Ferenc (Makó, 1922. december 30. – Budaörs, 1999. augusztus 2.) érettségizett, majd három és fél esztendőt végzett a műegyetemen. A szülői háztól 1940-ben elszakadt, Budapesten folytatta egyetemi tanulmányait. A Györffy István Kollégiumban talált kapcsolatot az illegális kommunista párthoz, a diákmegmozdulások, koszorúzási ünnepségek aktív résztvevője volt, miként 1943-ban a balatonszárszói tanácskozáson is jelen volt. A német megszállás után bujkált, de 1944 őszéig a Békepártban tevékenykedett. Körözés alatt állt szeptember 11-től.

A kommunista ifjúsági mozgalom egyik szervezője a harcok elülte után. Csanád megyében a földosztáskor miniszteri biztos. Kerületi ügyvivője 1946/47-ben a földműves szövetkezetnek, majd bevonulása előtt a Dolgozó Parasztok és Földmunkások Országos Szövetségének Országos Központja Szervezési Osztályát vezette. Hivatásos állományban volt 1949. augusztus 15-től. A törzstiszti tanfolyamot végezte el, és a Honvédelmi Minisztériumban a Katonai Elhárító Főcsoportfőnökségnél csoportfőnök-helyettes 1949. augusztus 15. és 1950. január 30., csoportfőnök-helyettes 1950. január 30. és 1950. december 14. között. A katonai titkosszolgálat 1950. október 4-i, a Magyar Dolgozók Pártja részére új beosztásának elfogadásához készített javaslata szerint „a felszabadulás után Pártunk a Nemzeti Paraszt Pártba *[sic!]* küldte be. Állandó kapcsolata volt Révai és Farkas elvtársakkal. A Nemzeti Paraszt Pártnak országgyűlési képviselője még ma is." A Magyar Dolgozók Pártja tagkönyvét 1950-ben vette át, abban párttagságát 1944-től ismerték el. A tárca IV. Csoportfőnökségénél az amerikai arcvonal vezetője volt, amikor a jelzett javaslatban előterjesztették washingtoni katonai attasénak. Elfogadták. Ezért Washingtonban katonai attasé volt 1950. december 14. és 1953. november 30. között.

Hazarendelése után a Magyar Néphadsereg Vezérkari Főnökség 2. Csoportfőnökségnél a csoportfőnök tájékoztatási helyettese 1953. november 30. és 1956. április 20., majd ugyanott megbízott csoportfőnök 1956. április 21. és 1957. február 20. között. Napokkal korábban, 1958. február 4-én a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottsága megrovás pártfenyítésben részesítette az „ellenforradalom" során elkövetett hibáiért. Ennek ellenére az MNVK 2. csoportfőnöke lett 1957. február 21-től 1962. július 31-ig. Levelező tagozaton 1958-ban fejezte be tanulmányait a Zrínyi Miklós Katonai Akadémián. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottsága 1959. március 17-én levette a napirendről a külügyi tárca javaslatát, hogy Indiában nagykövet legyen, azzal, hogy legalább egy esztendőt dolgozzon a minisztériumban. Vezérőrnagy volt 1961 novemberétől. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottsága 1962. február 20-án elfogadta a javaslatot, hogy a Központi Ellenőrző Bizottság foglalkozzon pártbüntetésének eltörlésével. Azt az 1962. február 23-i határozattal törölték. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottsága 1962. július 24-én elfogadta a javaslatot, hogy mint az MNVK 2. csoportfőnökét felmentsék, és kinevezzék a vezérkari főnök helyettesének. A Magyar Néphadsereg Vezérkari Főnökség helyettese, Szervezési és Mozgósítási Csoportfőnökség, hadkiegészítési-helyettes 1962. július 31. és 1963. szeptember 30., valamint 1966. szeptember 1. és 1972. június 30. között, majd a Szervezési és Mozgósítási

Főcsoportfőnökségen hadkiegészítési helyettes 1972. július 1. és 1977. február 1., a Magyar Néphadsereg Vezérkari Főnökségnél felderítőhelyettes, főcsoportfőnök 1977. február 1. és 1989 decembere között. 1983-tól altábornagy volt.

A Magyarországon állomásozó szovjet haderő mátyásföldi központjában a pártszervezetnek az egyetlen magyar tagja volt. Csehszlovákia 1968. augusztusi megszállásakor a vezető szovjet tábornokkal az első terepjárón érkezett Pozsonyba, november 30-án tért vissza Magyarországra. Vezetője volt a vietnami Nemzetközi Ellenőrző Bizottság magyar tagozatának 1973. január 15. és 1974. december 20. között. Kádár legszűkebb környezetéhez tartozott, az Egyetértés Vadásztársaság meghatározó vezetője, elnöke volt.

SZÜCS Gábor László, dr. (Szentendre, 1895. február 5. – Budapest, 1981. december 16.) 1945-től 1948-ig a Budapesti Büntetőtörvényszék elnöke volt. Kúriai tanácselnök 1948. július 2-tól, esküt tett 1948. július 16-án. Nyugállományba vonult 1949. december 31-én. Utána ügyvéd volt.

SZŰCS János, dr. (Ócsa, 1898. május 11. – Budapest, 1963. május 24.) a Pestvidéki Királyi Törvényszék tanácselnöke volt. A Budapesti Nemzeti Bizottság kinevezte 1945. február 19-én népbírósági tanácselnöknek a Budapesti Népbírósághoz, március 5-én tett esküt, egyúttal dr. Major elnök helyettese is lett. Az Ideiglenes Nemzeti Kormány kinevezte népfőügyésznek 1945. augusztus 31-én, esküt tett szeptember 4-én. Az igazságügyi tárca értesítette a Magyar Kúriát kúriai bírói kinevezéséről 1946. december 28-án. Az eskütétel követte ezt a teljes ülésen, 1947. január 15-én.

Népfőügyészi állásából felmentették 1948. június 26-án, de hivatalában maradt július 6-ig. A már 1947. július 2-án kinevezett és 1947. július 30-tól az igazságügyi tárcánál államtitkári állást betöltő jogászt a köztársasági elnök kúriai tanácselnökké nevezte ki a Magyar Kúriára 1948. június 28-án. Itt esküt tett a teljes ülésen, 1948. július 16-án.

Kérelmére 1948. július 2-tól budapesti ítélőtáblai tanácselnökként kezdett bíráskodni, tette 1950. december 31-ig. Ekkor (53 évesen) nyugdíjazták, utóbb bárzongorista lett. Felesége 1959-ben elvált tőle. Dr. Major Ákos szerint kórházban hunyt el.

SZŰCS Miklós (korábban Szüsz) (Győr, 1910. július 28. – Budapest, 1950. november 21.) mérnök. A két világháború között Brnóban (Brünnben) tanult, a második világégés idején Angliában volt a magyar antifasiszták egyike. A *Szabad Nép* londoni tudósítója volt 1947 elejétől 1948 végéig. Hazatérése után a Műszaki (másutt: Technológiai) Főiskola igazgatója volt. Trockizmussal gyanúsították meg – alaptalanul, először 1949. július 6–9-én, majd július 12-től (másutt: 16-tól, ezt az időpontot semmi sem bizonyítja) folyamatosan őrizetben tartották a titkosszolgálatnál, végül agyonverték.

SZŰCS Sándor (Szolnok, 1921. november 23. – Budapest, 1951. június 4.) rendőr főhadnagy, a Budapesti Dózsa válogatott labdarúgója volt. A korabéli iratok szerint 1951. március 7-én szolgálati fegyverét magánál tartva, három társával együtt megpróbált átszökni Ausztriába. Az államvédelmisek tudtak erről, és Szombathely közelében letartóztatták őket. A Budapesti Katonai Törvényszék 1951. május 19-én, majd a Katonai Főtörvényszék 1951. május 26-án egyaránt halálra ítélte. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa elutasította kegyelmi kérelmét, kivégezték. Cselekménye az 1990. évi XXVI. törvény, a második semmisségi törvény hatálya alá tartozik.

TABI Ferenc (Budapest, 1920. március 10. – Budapest, 2002. július 24.) eredeti foglalkozása asztalos volt, mérnökként dolgozott az Óbudai Hajógyárban. A Magyar Kommunista Pártnak 1945-től volt a tagja. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Titkársága 1960. július 5-én elfogadta a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Adminisztratív Osztálya javaslatát, hogy az előterjesztés után a Népköztársaság Elnöki Tanácsa megválassza a Legfelsőbb Bíróságra ülnöknek.

TAMÁSY László, vitéz, dr. (Assakürt, 1892 – ?) az első világháborús harctereken szerzett érdemiért avatták vitézzé. Királyi járásbíró volt a Budapesti I–III. kerületi Királyi Járásbíróságon 1918-tól. A királyi ügyészséghez távozott 1920-ban, politikai büntetőügyekkel foglalkozott 1931-től. Ismert, hogy a királyi ügyészséget (nem idő-, hanem alfabetikus sorrendben) Féja Géza (1937-ben), Hock János (1934-ben), Kovács Imre (1937-ben), Rákosi Mátyás (1935-ben), Szálasi Ferenc (1937-ben) és másokkal szemben indított büntetőeljárásokban képviselte. Ismert volt kiemelkedő szónoki képessége. 1937 végétől a Budapesti Királyi Ügyészség egyik alelnökeként vezette a sajtóosztályt. 1939-től a Budapesti Királyi Ítélőtáblánál képviselte főügyész-helyettesként a vádhatóságot, 1940-től berendelték az igazságügyi tárca IV. büntetőjogi osztályához. Koronaügyész-helyettesként 1943. januártól azonban továbbra is ott teljesített szolgálatot. „Elmenekült" – olvasható ceruzával írva az elbocsátását tartalmazó határozaton, amelyet az igazságügyi tárcától 1946-ban, a „B"-lista alkalmazásával állítottak ki 1946. július 31-én. (Igazságügyi Minisztérium Elnöki Osztálya, MNL OL XIX-E-1-b-S. 9810/1946, vitéz dr. Tamásy László elbocsátása.)

TAMICS Jenőné (Faragó Klára), dr. (Bodajk, 1925. október 16. – Budapest, 2003. augusztus 5.) édesapja kőműves.

Az elemi iskolák elvégzése után szülei háztartásában maradt, 1943-ban férjhez ment egy cipőfelsőrészkészítő-segédhez. Majd rádiócső-szerelő volt 1949. január 1-jétől az Egyesült Izzó Villamossági Részvénytársaságnál 1950. november 20-ig. Elvégezte 1950. november 7. és 1951. december 18. között a Bírói és Államügyészi Akadémiát, majd 1957. májusban a jogtudományi diplomát is megszerezte. A Budapesti Megyei Bírósághoz nevezték ki bírónak 1951. december 19-én, az igazságügyi tárca vezetője előtt tett esküt, hivatalában jelentkezett 1952. január 2-án, tanácsvezetővé nevezték ki 1953. szeptember 10-én. A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1955. július 11-én elfogadta az 1955. június 3-i javaslatot, hogy a Legfelsőbb Bíróságon bíró legyen. Az lett 1955. július 19-én. A Budapest Fővárosi Bíróságnál felmentették 1955. augusztus 15-ével, másnap megkezdte működését a legfőbb ítélkező testületnél.

Előadó bírója volt a gyorsított büntetőügyekben ítélkező II. tanácsnak 1957 elején. Az elnök a munkavégzés alól 1980. szeptember 30-ával, a Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1981. március 27-én mentette fel tisztségéből. Nyugállományba vonult 1981. március 31-i hatállyal.

TARDI István (Budapest, 1915. november 13. – Budapest, 1954. szeptember 19.) hivatásos rendőrtiszt, ezredes, letartóztatták 1949. október 27-én. A Budapesti Katonai Törvényszék 1949. december 22-én, a Katonai Főtörvényszék 1950. január 3-án egyaránt tizenkét évi kényszermunkára ítélte. Szabadult 1954. augusztus 30-án. A Katonai Felsőbíróság 1954. szeptember 17-én felmentette a vádak alól. Annak hatása alatt, hogy a tőle kicsikart hamis vallomás alapján végezték ki vádlott-társát, dr. Deszkás Jánost, depresszióba esve öngyilkosságot követett el.

TARDOS Tibor (Berettyóújfalu, 1918. január 20. – Párizs, 2004. január 7.) újságíró, kizárták ellenzéki tevékenysége miatt a Magyar Dolgozók Pártjából 1956-ban. Letartóztatták 1957. január 19-én. A Legfelsőbb Bíróság dr. Vida Ferenc vezette népbírósági tanácsa 1957. november 13-án egyévi és hat hónapi börtönbüntetésre ítélte. 1963-ban emigrált Franciaországba. Ítélete az 1989. évi XXXVI. törvény alapján semmisnek tekintendő.

TARI János (? – Budapest?, 1958. május; a *Népszava* adott hírt a temetéséről 1958. május 8-án) édesapja pályamunkás volt.

A Kommunisták Magyarországi Pártjának 1932-től, a Magyar Dolgozók Pártjának 1948-tól volt a tagja. A Budapest Székesfőváros Közlekedési Részvénytársaság pestlőrinci telephelyén dolgozva támogatta az ellenállási mozgalmat 1943-tól. A *Magyar Közlöny*ben 1949. szeptember 20-án tudatták, hogy a Budapesti Ítélőtábla másodelnöke lett. Állását betöltötte 1949. szeptember 27-től a bíróság megszűnéséig, 1950. december 31-ig. A párttagkönyvét a Budapest Székesfőváros Közlekedési Részvénytársaság pestlőrinci pártalapszervezetétől 1949. október 24-én küldték át a Budapesti Ítélőtábla és a Magyar Kúria közös pártalapszervezetéhez. A Fővárosi Villamosvasútnál dolgozhatott tovább – nekrológja szerint több mint harminc esztendőn keresztül –, mert a Magyar Dolgozók Pártjának a Legfelsőbb Bíróságon működő alapszervezetétől 1951. április 21-én továbbították párttagkönyvét a Fővárosi Villamosvasút pártszervezetéhez.

TARISKA István, dr. (Kölcse, 1915. június 28. – Budapest, 1989. február 5.) orvos, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja. A *Debreceni Néplap* főszerkesztője 1945-ben. Letartóztatták 1951. március 27-én, csoportos bűnügyben 1951. október 20-án a Budapesti Megyei Bíróság jogerősen tizenkét évi börtönbüntetésre ítélte. A Budapesti Megyei Bíróság 1954. július 23-án felmentette a vádak alól. Aznap szabadult. Az Országos Ideg- és Elmegyógyintézet igazgatójaként vonult nyugállományba.

TÉGLÁS István, dr. (Torda, 1898. december 22. – Budapest, 1950. január 3.) a Magyar Kúria bírója 1946. április 6-tól. Hivatali ideje alatt hunyt el.

TÉRFY Dezső, dr. (Komárom, 1869. augusztus 6. – Budapest, 1940. április 20.) kúriai tanácselnök 1933. január 17-től, esküt tett 1933. január 24-én. Nyugállományba vonult 1939. november 30-án.

TERGOVITS Aurél, dr. (Beszterce, 1879. február 20. – ?) jogtudor lett Budapesten 1904. június 18-án. Gyakorlati bírói vizsgát tett 1908. november 16-án. Igazságügyi szolgálatát díjtalan joggyakornokként a Beszterczei Királyi Járásbíróságon 1906. március 28-án kezdte. Járásbíróként ugyanott tett esküt 1915. október 12-én. Ideiglenes áthelyezve 1921. december 27-i hatállyal a Budapesti Királyi Törvényszékhez, véglegesítve 1922. november 23-tól. A Budapesti Királyi Ítélőtáblán esküt tett 1928. április 23-án, a Magyar Királyi Kúrián 1938. április 21-én (a kormányzó 1938. március 28-án határozott kinevezéséről). Igazolták 1945. május 12-én. „B"-listára helyezték 1946. augusztus 17-én szeptember 1-jei hatállyal. Visszavették 1946. november 25-én, szolgálatát másnap megkezdte. Miután a 70. életévét betöltötte, felmentették. Nyugállományba vonult 1949. június 30-án.

TERNOVSZKY Béla, dr. (Budapest, 1873. november 9. – Jászapáti, 1952 körül) a Budapesti Királyi Magyar Tudományegyetemen szerzett oklevelet 1897-ben, a felsőház tagja 1940 és 1944 között, titkos tanácsos volt 1943-tól. A Győri Királyi Törvényszéken joggyakornok 1895-től, aljegyző 1897-től, jegyző 1899-től. Bírói vizsgát tett 1899-ben. Debrecenben járásbírósági aljárásbíró 1899-től, ítélőtáblai tanácsjegyző 1902-től, Kolozsvárott törvényszéki bíró 1905-től, ítélőtáblai elnöki titkár 1913 márciusától, ítélőtáblai bíró 1913 végétől. Katonai szolgálatot teljesített 1914 és 1916 között. 1916-tól a Tordai Királyi, 1918. augusztus és december között a Kolozsvári Királyi Törvényszék elnöke. Budapesten törvényszéki bíró 1919 őszétől. 1921. október 24-től kúriai bírói, 1933. január 17-től kúriai tanácselnök, a IV. polgári tanács elnöke lett 1933. január 24-én. A Magyar Királyi Kúria másodelnöke 1940. február 27-től, esküt tett 1940. március 7-én. Nyugállományba vonult 1944. február 29-én. Kitelepítették családjával együtt 1951-ben a fővárosból Békés megyébe.

TERRAY László Árpád, légrádi és szigligeti, dr. (Szarvas, 1884. május 21. – Budapest, 1963. január 29.) jogtudorrá avatták a Budapesti Magyar Királyi Tudományegyetemen 1908. szeptember 26-án. Ügyvédjelölt 1907. február 20-tól 1909. október 1-jéig Budapesten. Igazságügyi szolgálatát a Budapesti Királyi Törvényszéken kezdte 1909. november 30-án. Az egységes bírói és ügyvédi vizsgáit befejezte 1913. július 1-jén. Bíróvá nevezték ki 1919. március 21-től a Pestvidéki Királyi Törvényszéken, 1935. július 2-től a Budapesti Királyi Ítélőtáblán, 1943. szeptember 20-tól a Magyar Királyi Kúrián, esküt tett 1943. október 7-én. Igazolták 1945. május 30-án. 1950. szeptember 15-én azt írták a polgári ügyszakos bíróról, hogy „oszlopa a tanácsnak, politikailag becsületes. Társadalmi munkában nem vesz részt. Kun Gábor szerint azonban rendszeresen olvas, ideológiailag is fejlettnek mondható. A Legfelsőbb Bíróság átlagon felüli bírái közé tartozik." Sorsát azonban már korábban eldönthették, mert felmentették hivatalából. Nyugalomba vonult 1950. december 31-én.

THÉBUSZ Aladár, dr. (Zólyom, 1872. február 4. – Budapest, 1941. május 16.) középiskolai és egyetemi tanulmányait követően joggyakornok 1896-tól a Balassagyarmati Királyi Törvényszéken, egy évvel később aljegyző. 1900-tól a Nagyszombati Királyi Törvényszék albírója. 1905-től Pozsonyban a Királyi Járásbíróságon dolgozott, 1908-tól járásbíróként. A Budapesti Királyi Törvényszéken 1913-tól, a Budapesti Királyi Ítélőtáblán 1917-től bíró. Kúriai bíró 1923. május 15-től, esküt tett 1923. május 29-én. A tanácsvezetés jogával felruházták 1934-ben. Kúriai tanácselnök lett 1937. december 21-én.

TIHANYI János (korábban Neumann Henrik), dr. (Budapest, 1922. május 31. – Budapest, 2013. március 4.) megszökött a munkaszolgálatból, átvészelte a német megszállás időszakát, és 1945. február 11-től volt titkosszolgálati munkatárs a fővárosban. Az egyházi alosztály helyettes vezetője 1946. szeptember 26-tól, vezetője 1947. március 5-től lett. Az alosztály a titkosszolgálat „egyik legjobban dolgozó szervezeti egysége" volt. Munkatársai az információs hálózat segítségével szereztek tudomást és ismerték meg az esztergomi érsek állami vezetőkkel folytatott levelezésének a tartalmát is. Dr. Tihanyi ezért mondhatta utóbb, hogy szerinte a „Mindszenty-ügy valós tényeken alapuló eljárás volt".

Az őrnagy a titkosszolgálatnál különböző területeken tevékenykedett a későbbiekben. Miután meghatározó szerepe volt a hercegprímást terhelő dokumentumok begyűjtésében, annak ellenére, hogy a Belügyminisztérium Államvédelmi Hatóságának létrejöttekor Péternek alárendelve a szervezés vezetésével bízták meg, az „A" ügyosztály I. alosztályának vezetését helyettese, dr. Bauer Miklós látta el mindaddig, amíg a bíborost el nem ítélték. Tihanyi kihallgatta még dr. Zakar András, a prímás titkárát, dr. Décsi Gyula mellett az érseket is, és jelen volt a prímási palotában tartott házkutatáskor, a fémhenger kiásásánál 1948. december 23-án.

Az egyik legfőbb kihallgatója volt az 1950. március 29-én letartóztatott Somogyi Imre* vezérőrnagy büntetőügyének „vizsgálatakor", akinek és az 1950. március 3-án őrizetbe vett vitéz Kuthy László ny. vezérezredesnek a kihallgatási jegyzőkönyvei vezettek a Sólyom László* altábornagy és társai koholt büntetőeljáráshoz, a tizenkét halálos ítélethez és abból végül hétnek a végrehajtásához. Ennek következményeként 1962-ben kizárták a Magyar Szocialista Munkáspártból, ahová kérelmei ellenére sem vették vissza.

Az Államvédelmi Hatóság II. Katonai Elhárító Főosztály helyettes vezetője lett, majd 1950 augusztusától az Államvédelmi Hatóság X/3 Hírszerző Osztály vezetője volt. 1951 szeptemberétől az Államvédelmi Hatóság VIII. Hírszerző Főosztály helyettes vezetője s egyúttal a VIII/1 (jugoszláv) Osztály vezetője. Ennek éléről bukott, a Péterrel és társaival szem-

ben indított „vizsgálat" idején őrizetben volt, az eljárást azonban megszüntették, tizennyolc társával együtt szabadult 1953. november 18-án.

Utána előbb a Magyar–Szovjet Olaj Részvénytársaság főelőadója a Vegyipari Minisztériumban, majd a Kőolajipari Trösztnél dolgozott. 1957 júliusától az Idegenforgalmi Beszerzési, Utazási és Szállítási Részvénytársaság, az IBUSZ vezérigazgató-helyettese volt, majd Nyugat-Berlinben az utazási iroda kirendeltségének élén állt. 1961-től a külkereskedelemben a Chemolimpex Külkereskedelmi Vállalatnál dolgozott főosztályvezető-helyettesként, 1966 májusától a berlini kereskedelmi kirendeltséget vezette. A Komplex Nagyberendezések Export-Import Külkereskedelmi Vállalattól vonult nyugdíjba. Nevét felsorolták 1962 augusztusában azok között a törvénysértést elkövetők között, akik már nem dolgoztak a Belügyminisztériumban, elbocsátották őket, vagy nyugállományba kerültek.

TILDY Zoltán (Losonc, 1889. november 18. – Budapest, 1961. augusztus 3.) református lelkész, 1945. november 15. és 1946. január 31. között miniszterelnök volt, majd 1946. február 1. és 1948. augusztus 3. között köztársasági elnök, lemond(at)ása után házi őrizetben volt 1956. május 1-jéig. Államminiszter 1956. október 26. és november 4. között. Letartóztatták 1957. május 23-án. A Legfelsőbb Bíróság Népbírósági Tanácsa 1958. június 15-én hatévi börtönbüntetésre ítélte. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1959. április 1-jén felfüggesztette büntetésének letöltését. A Legfelsőbb Bíróság Elnökségi Tanácsa a vádak alól 1989. július 6-án felmentette. Az 1958-as ítéletét a Kúria 2016. október 13-án semmissé nyilvánította.

TIMÁR István (korábban Schwartz), dr. (Budapest, 1913. április 5. – Budapest, 1991. december 19.) ügyvéd, megszökött a munkaszolgálatból. 1944. december 28. és 1948. december között dolgozott a budapesti politikai rendőrségen, végül a Belügyminisztérium Államvédelmi Hatóságánál államvédelmi ezredesként. 1944. december végén dr. Erdei Ferenc nevezte ki rendőr fogalmazónak Debrecenben a Belügyminisztériumba, 1945. január 29-én érkezett a Tömpe András vezette különítménnyel a fővárosba, és vált az alakuló titkosrendőrség tagjává. Rákosi kijelölte október 2-án a másnaptól, amerikai repülőgépekkel folyamatosan Magyarországra visszaszállított háborús főbűnösök kihallgatását végző csoport vezetőjének, majd a fogalmazói, eufemisztikus fogalmazással, „a vizsgálati" alosztályt vezette, a hozzá tartozó népügyészségi kirendeltséggel együtt. Ezredes volt 1945. november 15-től. A „felsőbb pártvezetést" azok kérésére Péter Gábor útján írásban tájékoztatta a „feltűnően enyhének tartott népbírósági, főleg NOT-ítéletről". 1947. július 26-tól volt a parancsnok egyik helyettese, az egyházakban folytatott hírszerzés is a felügyelete alá tartozott.

Papírra vetett emlékei szerint az 1948 nyarán Pócspetriben történtek „vizsgálata győzött meg arról, hogy helyem a szociáldemokrata vezetés alatt álló Igazságügyminisztériumban van, ahol sok teendő van még és hogy oda kell mennem". Így lett a tárca Büntetőjogi és Ügyészi Főosztályának vezetője 1948. december 5-én, kilenc nappal később lépett be új munkahelyére. Utóda dr. Décsi Gyula volt, aki átvette hatásköreit (a gazdasági rendőrséggel és az útlevélosztállyal együtt), és az igazságügyi apparátussal való kapcsolatok tartásában azt folytatta, amit dr. Timár elkezdett. Neki megvoltak az évek során kiépített kapcsolatai mind a jogászok, mind a pártvezetés irányába, ő szoktatta hozzá dr. Alapy Gyula ügyészt és az érintett bírókat ahhoz, hogy a párt véleményét az államvédelem illetékes vezetője közvetíti hozzájuk.

A kegyelmi ügyekben 1948 decemberétől meghatározó szerepet vitt dr. Timárnak az igazságügy területén kifejtett törvénysértései közül vezetett az egyik Bilkey Papp Zoltán* kivégzéséhez. Az orvostanhallgatót még 1945. szeptember 7-én tartóztatták le. Elesett biciklijével – annak első kereke beszorult a villamosvágányba a Kálvin térnél –, és a táskájából antiszemita tartalmú röplapok hullottak szerteszét, tetten érték. A második világégés utolsó hónapjaiban elkövetett súlyos bűntettekkel, összeesküvéssel, és Rákosi kifejezett kérésére „tervezett szovjetellenességgel", a népek háború utáni együttműködésének megakadályozásával is megvádolták a korábbit visszavonó újabb, 1946. január végi vádiratban.

A „hóhértörvény" első alkalmazásával, dr. Kádár Mihály és társai büntetőperében a Budapesti Népbíróság 1946. május 18-án, a Népbíróságok Országos Tanácsa 1947. május 19-én egyaránt halálra ítélte. Dr. Ries István miniszter mindkétszer, 1947. augusztus 23-án, majd szeptember 23-án is a kegyelmi kérelem elutasítását javasolta, a köztársasági elnök, Tildy Zoltán azonban 1947. október 23-án életfogytig tartó kényszermunkára változtatta át elmarasztalását – miként veje, a kairói követ, dr. Csornoky (Bun) Viktor írta a tengerentúlra –, megmentve Bilkey Papp életét.

A volt államvédelmi ezredes, dr. Timár a kairói követ kihallgatójaként ismerve büntetőügyének valamennyi iratát, ezek alapján érvelve meggyőzte dr. Molnár Erik igazságügyi tárcavezetőt 1950/51 fordulóján. A miniszter által aláírt előterjesztésben ezért is olvasható, hogy „az akkori köztársasági elnöknél elítélt érdekében illetéktelen befolyás érvényesült". Miután Bilkey Papp él, tehát a társadalomra továbbra is veszélyes, és „a számára nyújtott kegyelem a hasonló cselekmények miatt bűnvádi eljárás alá vont tetteseken végrehajtott halálbüntetést tekintve viszonylagos igazságtalanságot is eredményezett". A miniszter ezért 1951. január 24-én előterjesztette, hogy a Népköztársaság Elnöki Tanácsa engedélyezze a csolnoki kőbányában dolgozó elítélt kivégzését, ami bekövetkezett március 21-én. A korszak egyik legnagyobb justizmordját hajtották végre.

Dr. Timár felügyelte annak idején a büntetés-végrehajtást is. Egyetértett azokkal a szakmai bírálatokkal, amelyeket az Állami Ellenőrző (egyes iratokon: Ellenőrzési) Központ vizsgálatai során megállapított a tárca ipari és mezőgazdasági vállalatainál, és amelyek az őrizetesek munkáltatásával függtek össze. Ő s az illetékes munkatársa, az előterjesztéseket készítő dr. Vida Ferenc következetesen azt képviselték – egyetértve az Országos Tervhivatalt vezető Vas Zoltánnal –, hogy az újonnan bevezetett munkamódszerekkel ne kíméljék, hanem minél jobban a tervteljesítés szolgálatába állítsák rendelkezésre álló munkaerőt.

Azt követően, hogy Péter Gábort megbilincselték Rákosi lakásán, azonnal visszahívták az 1950. június 13-án időlegesen kegyvesztetté vált „kalandor pincért" (a főtitkár szavajárása), a keresztény Dékán Istvánt vizsgálatvezetőnek, aki összeállította a letartóztatandó személyek névsorát azokból, akik annak idején az államvédelmisek között nem az ő klikkjébe tartoztak. Száztíz személyt kevertek az eljárásba, végül nyolcvan fővel szemben indult „vizsgálati" eljárás, közöttük dr. Timárt 1953. január 16-án vették őrizetbe. A Budapesti Hadbíróság 1953. december 24-én tizenkét évi, a Katonai Felsőbíróság 1954. január 15-én tizenegy évi börtönbüntetésre marasztalta el. Szabadult 1956. október 15-én.

A Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumának egyik tanácsa felmentette a vádak alól 1957. február 4-én. Hatvanezer forint kárpótlást kapott egy héttel később. A Magyar Szocialista Munkáspárt Intéző Bizottsága elfogadta 1957. június 14-én, hogy az igazságügyi tárcánál ő legyen a Törvényelőkészítő Főosztály vezetője. Ezt 1957. július 21-én adta hírül az *Igazságügyi Közlöny*. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottsága 1961. december 19-én egyetértett azzal, hogy a Legfelsőbb Bíróság első elnökhelyettesének nevezzék ki. Az volt 1962. január 16. és szeptember 30. között, felügyelve a büntető ügyszakot. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Adminisztratív Osztályának vezetője, Tömpe a felmentését javasolta 1962. július 31-én, az előterjesztéssel a Politikai Bizottság 1962. augusztus 7-én, a Minisztertanács szeptember 6-án értett egyet. Utána nyugdíjazásáig – noha az osztályvezető a Magyar Tudományos Akadémia Állam- és Jogtudományi Intézetébe száműzte volna – a Szerzői Jogvédő Hivatal főigazgatója volt. Nevét felsorolták 1962 augusztusában azok között a törvénysértést elkövető bírók között, akik akkor még az igazságügyi apparátusban dolgoztak.

TIMKÓ Zoltán, dr. (Kassa, 1874. június 11. – Budapest, 1946. április 11.) jogász, az Egységes Bírói és Ügyvédi Vizsgáló Bizottsága tagja, a Magyar Jogász Egylet, a Kassai és Abaúj-Torna vármegyei Egyesület vezetőségi tagja.

A Kassai Királyi Jogakadémia és a Budapesti Királyi Magyar Tudományegyetem elvégzését követően 1898-tól lett joggyakornok. Előbb 1900-tól szülővárosában, majd 1907-től Budapesten alügyész, 1908-tól kinevezett királyi ügyész a fővárosban. 1916-ban királyi főügyészi címmel ruházták fel, főügyész-helyettes lett. Berendelték az igazságügyi tárcához 1918-ban, a Büntetőjogi Osztályt vezette. Koronaügyész-helyettes volt 1921. november 8-tól, ám az október 25-i miniszteri határozat nyomán továbbra is az igazságügyi tárcánál alkalmazták. 1940. február 27. és 1944. június 30. között koronaügyészként teljesített szolgálatot (esküt 1940. március 7-én tett a Magyar Királyi Kúria teljes ülésén). A felsőház tagja 1940 és 1944 között, magyar királyi titkos tanácsos 1943-tól. A Magyar Királyi Kúria 1944. augusztus 30-án tartott teljes ülésén jelentették be nyugállományba vonulását.

TÓBIÁS Áron (Szekszárd, 1927. június 17. – Budapest, 2017. november 13.) a Magyar Rádióban dolgozott 1946-tól, szerkesztő, lektor a Magvető Kiadónál 1955-től. A Szabad Kossuth Rádió munkatársa a forradalom idején. Letartóztatták 1957. május 22-én, a Legfelsőbb Bíróság dr. Molnár László vezette népbírósági tanácsa 1957. október 9-én egyévi, három esztendőre felfüggesztett börtönbüntetésre ítélte. Szabadult, utána volt földmérő, könyvtári alkalmazott, a Petőfi Irodalmi Múzeum munkatársa, az *Olvasó Nép* folyóirat szerkesztője. A rendszerváltoztatás után, 1992 és 1996 között főszerkesztő-helyettes volt a *Magyar Nemzet*nél. Ítélete az 1989. évi XXXVI. törvény hatálya alá tartozik, semmisnek tekintendő.

TOKAY Gyula, dr. (Békés, 1879. június 6. – Békés, 1972. február 8.) kúriai bíró 1940. április 24-től, esküt tett 1940. június 25-én. A „hosszú kések éjszakája" után, 1953. június 15-én szűnt meg bírói állása. A Munka Törvénykönyve (1951. évi 7. tvr.) 29. § (1) bekezdés b) pontja alapján távolították el, mert „a felmondást a vállalat vagy a termelés átszervezése indokolja".

TOLNAY Iván, dunaszentgyörgyi, dr. (Budapest, 1878. augusztus 13. –?, 1961) jogtudorrá avatták a Budapesti Királyi Magyar Tudományegyetemen 1908. március 21-én. Az egységes bírói és ügyvédi vizsgáit befejezte 1908. június 27-én. Igazságügyi szolgálatát a Budapesti Királyi Büntetőtörvényszéken segélydíjas joggyakornoként kezdte 1902. május 15-én. Bíró a Budapesti Királyi Törvényszéken 1915. szeptember 30-tól, a Budapesti Királyi Ítélőtáblán 1926. január 5-től, a Magyar Királyi Kúrián 1934. október 1-jétől. Igazolták 1945. május 2-án. Nyugállományba vonult 1948. augusztus 31-én.

TORMÁSY Lambert, dr. (Szabadka, 1881. szeptember 16. – Budapest, 1969. október) a szabadkai évek, majd Trianon után nem tudott visszatérni a Vajdaságba. A kommün után előbb a Budapesti Királyi Törvényszéken, a Lakásügyi Osztályon, majd a Magyar Királyi Népjóléti Minisztériumban dolgozott. Ráckevén 1924-től lett a királyi járásbíróság elnöke. 1926-tól a Pestvidéki Királyi Törvényszéken volt tanácselnök. 1931-től a Budapesti Királyi Ítélőtáblán bíró.

A Kecskeméti Királyi Törvényszék elnöke 1934. június 1. és 1939. július 31. között, a Szolnoki Királyi Törvényszéké 1940. április 30-ig. A Győri Királyi Ítélőtábla elnöke 1940. május 13-tól. A köztársasági elnök 1948. június 28-án kinevezte kúriai tanácselnökké. Szolgálattételre (saját kérésére) a Budapesti Ítélőtáblához rendelték ki július 2-án. A Győri Ítélőtábla elnöki állásából a tárca vezetője felmentette 1948. július 10-én, esküt tett Budapesten a teljes ülésen július 16-án. Az 1948. évi XXII. tc. 3. §-a alapján végelbánás alá vonták 1949. augusztus 31-i hatállyal. Nyugállományba vonult 1949. szeptember 10-én.

TÓTH Aladár, ifj., dr. (Budapest, 1927. november 2. – Budapest, 1989. június 17.) édesapja az Állami Operaház igazgatója volt.

Jogi doktorátust szerzett 1950. június 30-án, az utolsó szakvizsgát 1952 februárjában tette le. Az igazságügy-miniszter 1950. szeptember 9-én a Budapesti Büntetőjárásbírósághoz fogalmazónak nevezte ki, esküt tett szeptember 27-én, működését megkezdte. Áthelyezték 1953. március 5-én a Budapesti Államügyészséghez, egyúttal megbízták közvádlói teendők ellátásával a Központi Járásbíróság mellett, esküt tett, és állását elfoglalta. A Központi Járásbírósághoz 1953. május 30-án járásbíróvá nevezték ki, esküt tett és állását elfoglalta június 1-jén. A miniszter 1953. augusztus 1-jei hatállyal besorolta kerületi bírósági elnökké. Tanácsvezetői besorolással (elnökhelyettes) sorolták be 1953. november 19-én a Budapesti VII. kerületi Járásbíróságon, ahol „1954–55-től járásbírói szinten bizalmas politikai jellegű ügyeket bíztak rá".

A Magyar Dolgozók Pártjának 1956 szeptemberében lett tagja. Kinevezték 1955. szeptember 15-én előadóvá az igazságügyi tárca létszámában, állását október 4-én foglalta el, 22-i hatállyal mentették fel korábbi állásából. Az 1957. június 8-án kelt fegyelmi határozat értelmében hivatalát vesztette, azonnali hatállyal elbocsátották, mivel az „Igazságügyminisztérium Forradalmi Bizottságában kifejtett tevékenységével állására méltatlanná vált". Védelmébe vette ugyan a minisztérium egyes vezetőit október utolsó napjaiban a Fővárosi Bíróság dolgozóinak összejövetelén, de ugyanakkor „főleg szakmai, és részben politikai alapon is kifogásolta Csendes, Nádas, Eörsi és Dékány főosztályvezetők munkásságát. 1956. október 31-én a jelenlévő párttagok javaslatára az IM dolgozói az öttagú Forradalmi Bizottságba választották be, ahol is november 14-ig működött." Fellebbezett elbocsátása miatt a Pesti Központi Kerületi Bírósághoz, a bizonyítási eljárás után nem kért ítélethozatalt, bízva abban, hogy a vallomások és önkritikája alapján a tárca rendezi ügyét. Nem így történt. Az édesapját jól ismerő, zeneszerető Marosán György sem tudott segíteni rajta. Fizikai munkás, majd szabász lett 1958. július 8-tól a Stylus Háziipari Szövetkezetnél, ahol az elnök véleménye pozitív volt róla. Ennek alapján a tárca 1962. február 16-án kelt határozata alapján kérelmére mentesítette.

Ám ez „csak [a] fegyelmi büntetés hátrányos következményeinek megszűnését vonja maga után, de a kérelmezővel szemben jogszerűen hozott fegyelmi határozatot, s az abban a terhére megállapított és fegyelmi felelősségre vonást megalapozó tényeket nem érinti". Egyúttal dr. Nezvál Ferenc egy másik, ugyanaznap kelt levelében tudatta vele, hogy „bírói kinevezése iránt előterjesztett kérelmét teljesíthetőnek nem találtam. Nem teszek azonban észrevételt az ellen, hogy más területen jogász képesítésének megfelelő munkakörben helyezkedjék el." Ügyvéd lett.

TÓTH Antal, ifj., dr. (Szentetornya, 1925. szeptember 13. – Budapest, 2006. január 15.) az elemit követően mezőgazdasági gépkezelői tanfolyamot végzett. 1945 októberétől a Magyar Kommunista Pártnak, 1948-tól a Magyar Dolgozók Pártjának tagja volt. 1947-től traktorvezetőként dolgozott az árpádhalmi gépállomáson. 1949. szeptembertől végezte a Büntetőbírói és Ügyészi Akadémiát honvéd kollégistaként, majd elvégezte 1950. szeptember és október folyamán a tartalékos hadbírói tanfolyamot is. Főhadnagyként 1950. október 15-től a Budapesti Katonai Ügyészségen ügyész. A Magyar Néphadsereg 1. Építődandárjának Ügyészségén 1952. február és december között alosztályvezető, november 7-ével századosként. Az építődandár megszüntetését követően, 1953. december 8. és 1955. szeptember 15. között a honvédelmi tárca Tüzér Parancsnoksága Ügyészségén nyomozó ügyész, 1955. szeptember 15-től a Budapesti Katonai Ügyészségen katonai ügyészként szolgált.

Karhatalmistaként 1956. november 10. és december 14. között „ellenforradalmi személyek előállításában és a fegyverek összeszedésében tevékenykedett". 1956. november 30-tól

a Magyar Szocialista Munkáspárt tagja, 1957-ben őrnaggyá léptették elő. Ugyanabban az évben befejezte 1952-ben megkezdett tanulmányait az Eötvös Loránd Tudományegyetemen.

1958-ban egy, 1959-ben három fegyelmi eljárást indítottak vele szemben parancsvégrehajtás elmulasztása és polgári személlyel történt verekedés miatt. 1959-ben Pinczés István hadbíróval közös abasári szolgálati útjuk során „leittasodtak, és civil személyeket inzultáltak". Két évre felfüggesztették párttagságát, és tartalékállományba helyezték. A Chemolimpex Külkereskedelmi Vállalatnál dolgozott 1959 és 1962 között jogtanácsosként. A Budapesti Helyőrség-parancsnokságon polgári alkalmazottként 1962. április 1-jétől volt jogi főelőadó. Elöljárója 1964-ben sikertelenül kezdeményezte hivatásos állományba való visszavételét. A Magyar Néphadsereg Budapesti Erdő-, Mező- és Vadgazdaság jogtanácsosa 1969. június 1-jétől, a Magyar Néphadsereg Textiltisztító és Javító Üzemigazgatóság személyügyi főelőadója 1974. augusztus 1-jétől, a Magyar Néphadsereg Budapesti Területi Elhelyezési Igazgatóság jogügyi előadója 1976. júniustól volt.

A kádári megtorlás során a vádhatóságot képviselte az utóbb kivégzett Molnár Imre, Renner Péter és társai, valamint Lukács László és társai elsőfokú büntetőeljárásai során.

TÓTH György, dr. (Bölön, 1871. május 20. – Budapest, 1942. február 18.) középiskoláit Kolozsvárott végezte, s ott szerzett jogi doktorátust is. Igazságügyi szolgálatát 1897-ben a Dévai Királyi Törvényszéken aljegyzőként kezdte, majd Nagyszebenben volt ügyészségi megbízott. Kinevezték 1901-ben albíróvá a Besztercei Királyi Járásbírósághoz, 1904-ben tanácsjegyzőnek a Kolozsvári Királyi Ítélőtáblához. Bíró lett 1908-ban a Kolozsvári Királyi Törvényszéken, majd táblabíró. Megtagadta a hűségeskü letételét és ezért nem folytatta működését. Az unitárius püspök titkára lett. A Budapesti Királyi Ítélőtáblának 1922-től, a Magyar Királyi Kúriának 1925. december 24-től a bírója. Nyugállományba vonult 1941. június 30-án.

TÓTH Gyula (Hencse, 1898. május 19. – Budapest, 1973. január 22.) eredeti foglalkozása cipészsegéd volt, 1915-ben kapott erről bizonyítványt. Katona 1916 májusától a Kaposvári 44. gyalogezredben, a román fronton megsebesült, 1918-ben leszerelték. Katona volt 1920–1921-ben. A Bőripari és Cipészmunkások Szakszervezetének tagja 1922-től. Az illegális kommunista párt tagja 1925-től. Végleg kitiltották a fővárosból 1938-ban, két évnél is többet töltött vizsgálati fogságban. Szabadulása után azonban inkognitóban többször is visszatért Budapestre, cipészként dolgozott továbbra is.

A második világháborút követően a Magyar Kommunista Párt központjában tömegszervezeti területen, majd a Kisiparosok Országos Szervezetében titkárként tevékenykedett. A Magyar Dolgozók Pártja 1949. június 1-jétől helyezte a Büntetés-végrehajtási Őrséghez munkáskáderként. Őrnagyként büntetés-végrehajtási parancsnok a Budapesti Országos Büntetőintézetben, a Gyűjtőfogházban 1950. május 8-ig, majd 1950. október 22-ig Sopronkőhidán, 1950. december 28-ig Márianosztrán. Berendelték az igazságügyi tárcához 1951. január 1-jétől, osztályvezető-helyettes lett, majd 1951 decemberétől a Büntetés-végrehajtási Főosztály VI/3. Ellenőrzési Osztályának vezetője letartóztatási intézeti alezredesként. A recski kőbánya igazgatója s az internálótábor – azt egyúttal fel is számoló – parancsnoka volt 1953. január 20. és október 31. között. A Belügyminisztérium Büntetés-végrehajtási Parancsnokság Jogi Osztályának november 1-jétől osztályvezető-helyettese. Nyugállományba vonulásig 1956. február 17-től – így a forradalom és szabadságharc idején is – Márianosztrán a büntetés-végrehajtási intézetet vezette. 1958. október 1-jével nyugdíjazták.

TÓTH István, dr. (Felsőőr, 1884. december 26. – Gyenesdiás, 1980. január 28.) kúriai bíró 1937. december 21-től, esküt tett 1938. január 7-én. Az igazolóbizottság – mivel a jogszabály lehetővé tette – két alkalommal is eljárt igazolási ügyében. Mindkétszer megfeddte, utóbb 1945. május 31-én. Magatartásával ugyanis a „tanúk vallomásából megállapíthatóan [...] németbarát volt", továbbá „helyeselte Szálasi uralomra jutását és antiszemita kijelentéseket tett". „B"-listára helyezték, szabályszerű végelbánással 1946. július 26-án. Felmentették állásából 1946. július 31-én. A revízió során mégis visszavették. Nyilatkozatot kellett tennie az 1948. évi XXII. tc. alkalmazását követően. Dr. Kerekess István kúriai elnök szót emelt 1948. május 12-én megtartása érdekében a tárcavezetőnél. Sikertelenül. Kinevezték a Budapesti Ítélőtáblához tanácselnöknek 1948. június 26-án.

TÓTH Istvánné, B. (Fekete Mária), dr. (Budapest, 1919. december 8. – Budapest, 2008. július 22.) édesapja gépkocsivezető, férje rendőr főhadnagy volt.

Négy polgárit végzett. Női fodrász segédlevelet szerzett, különböző fodrászmestereknél 1938. február 25. és 1943. október 11. között dolgozott. A Kommunisták Magyarországi Pártjának tagja 1942-től, baloldali magatartása miatt októberben letartóztatták, és négyévi börtönbüntetésre ítélték. Székesfehérvárott töltött le ebből egy esztendőt, amikor a komáromi Csillagerődből 1944 októberében Németországba deportálták, ahonnan az amerikai megszállási övezetből, Salzweidenből 1945. június 9-én tért vissza.

Előbb a Fodrász Szövetkezetben nőtitkár, majd a Központi Lakáshivatalban, a Szakszervezeti Tanács Közigazgatási Osztályán volt tisztviselő 1945. augusztus és 1946. május 1. között. A Belügyminisztérium állományában 1946. május 1-jétől előbb a rendőrségen irodai alkalmazottként, utána az Államvédelmi Hatóság Nyilvántartási Osztályán és a Budapesti Rendőr-főkapitányságon is dolgozott. Az 1949-es országgyűlési voksolás után a rendőrség központi pártszervezetének oktatási felelőse lett. Innen iskolázták be hallgatónak a Büntetőbírói és Ügyészi Akadémia első évfolyamára. „A szemináriumon a legéberebb volt." A tanfolyam elvégzése után, 1950. októbertől századosként lett rendőr ügyész a Budapesti Katonai Ügyészségen. A Budapesti Fővárosi Bíróság másodelnökének 1952 decemberében kinevezték, de rövid ideig dolgozott ott. 1953. március 23. és 1953. augusztus 10. között már berendelték a minisztériumba. A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1953. május 27-én elfogadta a Központi Vezetőség Adminisztratív Osztályának 1953. május 20-i előterjesztést – amely az igazságügy-miniszter javaslatán alapult –, hogy az igazságügyi tárca személyzeti főosztályvezetője legyen. Közben a második évét végezte az egyetemi esti tagozatának. Állását 1954. májusig töltötte be.

Meghatározó szerepe volt abban, hogy ki lehet az akadémia hallgatója, közülük ki hol és milyen beosztásban helyezkedhet el. A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Adminisztratív Osztálya s Káderosztálya által előkészített „hosszúések éjszakájának" végrehajtásából aktív részt vállalt a másik két akadémiát végzett, a miniszter Kovács Béla és első helyettese, Czakó Kálmán mellett. Visszatért a Budapesti Katonai Ügyészségre ügyésznek, ahol 1954. május 10. és 1957. február 19. között szolgált.

Az elsők között kérte, hogy „ellenforradalmi" büntetőügyekben tárgyalhasson. Leszerelt 1957. február 19-én. A Fővárosi Ügyészségen 1957. március 1. és 1957. május 9. között nyomozás feletti felügyeletet ellátó ügyészként dolgozott, és gyorsított eljárással zajlott büntetőügyekben tárgyalt. A Legfőbb Ügyészség Politikai Főosztályára helyezték főosztályügyésznek.

A halálraítéltek közül elsőfokú eljárásban kihallgatta ügyészként Bartók Jánost, a legsúlyosabb büntetést indítványozta Minczér József és Kocsis Sándor esetében, másodfokú eljárásban a vádhatóságot képviselte Angyal István és Szirmai Ottó, továbbá Steiner Lajos büntetőperében.

A Budapesti XV. kerületi Ügyészségen 1958. december 16-tól volt vezető ügyész. Miután 1962. január 1-jével a fővárosi IV. és XV. kerületi ügyészségeket összevonták, a Fővárosi Főügyészség Gyermek- és Ifjúságvédelmi Osztályán lett beosztott ügyész. 1974. december 31-én innen vonult nyugállományba, de szerződéssel 1979. december 31-ig tovább foglalkoztatták.

TÓTH Lajos (Parnó, 1913. július 2. – ?) a Budapesti Fővárosi Bíróság 1957. május 16-án halálra, a Legfelsőbb Bíróság 1957. július 17-én húszévi börtönbüntetésre ítélte. Az 1963-as közkegyelmi intézkedés során nem szabadulhatott.

TÓTH Lajos, dr. (Sály, 1924. június 21. – Budapest, 1991. április 25.) az elemit és polgárit befejezve 1940 és 1945 között elvégezte a miskolci evangélikus tanítóképzőt, majd a különbözeti vizsga letétele után 1945-ben beiratkozott a Miskolci Jogakadémiára. A Magyar Kommunista Párt tagja 1945-től. A Diósgyőri Vasgyárban 1946 őszétől segédmunkás, 1947-ben próbarendőr Miskolcon, leszerelt 1948-ban, felvették a Hajnóczy Jogász Kollégiumba, majd 1948-ban Budapesten a Honvéd Kollégiumba, 1948-ig a jogi kar párttitkára volt. 1950. februárban szerezte meg jogi oklevelét, március 30-án hadbíró századossá avatták.

A Budapesti Katonai Törvényszéken jegyzőkönyvvezető 1950-től, egyúttal előbb a Demokratikus Ifjúsági Szövetségnek, majd a Magyar Dolgozók Pártja alapszervezetének titkára lett. Hadbíró a Budapesti Katonai Törvényszéken, illetve a Budapesti Hadbíróságon 1951. júniustól, őrnagyként 1952 novemberétől a Légierő Parancsnokság Katonai Bíróságán, a Katonai Felsőbíróságon 1953. áprilistól tanácsvezető. Ezt követően tartalékállományba helyezték.

A Legfőbb Ügyészség Általános Törvényesség Feletti Felügyeleti Főosztályának 1953. szeptember 28-tól a vezetője. A Magyar Szocialista Munkáspárt tagja 1956 novemberétől. A Borsod Megyei Ügyészséget 1957. január 11-től vezette. A Magyar Szocialista Munkáspárt Titkársága 1957. december 6-án elfogadta a legfőbb ügyész 1957. november 30-i javaslatát arról, hogy az 1957. augusztus 22-től ismét tényleges állományba helyezett alezredesként, augusztus 24-től a Legfőbb Ügyészségen a Katonai Főügyészség helyettes vezetőjeként dolgozó jogász a Katonai Főügyészség vezetője, egyúttal a legfőbb ügyész helyettese legyen. Ezredes volt 1961. november 7-től.

Számos, kivégzéssel végződött törvénysértő büntetőperben ítélkezett a forradalom előtt, ezért a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága illetékes osztályvezetőjének, Tömpe Andrásnak a javaslata, majd a Politikai Bizottság határozata nyomán a honvédelmi miniszter felmentette beosztásából 1962. szeptember 13-án, és a Személyügyi Főcsoportfőnökség személyi tartalék, tiszti rendelkezési csoport állományának terhére a 9. gépkocsizó lövészhadosztály törzsének állományába helyezte át. A Zrínyi Miklós Katonai Akadémia összfegyvernemi tagozatának 1963 novemberétől hallgatója volt. A Polgári Védelem Országos Parancsnokságának 1966 novemberétől 1979. június 30-i nyugállományba vonulásáig különböző osztályait vezette.

TÓTH Lajos (Körösladány, 1936. szeptember 12. – ?) szakács volt. Nem tudták letartóztatni, távollétében folytatták le a vele szemben indított büntetőeljárást. A Budapesti Fővárosi Bíróság 1957. november 4-én tizenöt évi börtönbüntetésre, a Legfelsőbb Bíróság 1958. június 21-én halálra ítélte. Ítéleteit a Kúria 2018-ban semmissé nyilvánította.

TÓTH László, dr. (Sátoraljaújhely, 1895. november 20. – Békéscsaba, 1979. szeptember 28.) szülővárosában érettségizett a piaristáknál, a jogi fakultást Budapesten végezte. Az első világháborúban orosz hadifogságba esett. Igazságügyi szolgálatban 1921-től joggyakornokként; 1926-tól bíró a Budapesti I–III. kerületi Királyi Járásbíróságon, 1930-tól a Budapesti Királyi Törvényszéken. Tartalékos hadbíró százados lett 1945. december 1-jétől. A Budapesti Királyi Ítélőtábla bírója, majd tanácselnöke 1947. augusztus 30-tól. A köztársasági elnök 1948. március 22-én kitüntette a hadbíró alezredest a Magyar Köztársasági Érdeméremmel. A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének Szervező Bizottsága 1948. július 9-én elfogadta a káderjavaslatok között, hogy tagja legyen a Kúria Honvédbírósági Tanácsának.

A Katonai Főtörvényszék vezetője tartalékos ezredesként 1948. július 1-jétől, vezérőrnagyként 1949. január 1-jétől.

TÓTH Miklós (Pásztó, 1930. szeptember 29. – Pásztó, 2000. augusztus 18.) gépkocsivezető, 1957. április 23-án letartóztatták. A Budapesti Katonai Bíróság mint rögtönítélő bíróság 1957. május 6-án halálra ítélte. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1957. május 20-án kegyelemből életfogytig tartó börtönbüntetésre enyhítette ítéletét. Szabadult 1963. március 26-án. Ítéletét 1991. július 16-án a Budapesti Katonai Bíróság semmissé nyilvánította. A Városi Tanács Végrehajtó Bizottságának Városi Kórházánál volt gépkocsivezető nyugdíjazásakor.

TÓTH Miklós (Körösladány, 1933. augusztus 20. – Melbourne [Ausztrália], 2019. szeptember 13.) szakács volt. Nem tudták letartóztatni, távollétében folytatták le vele szemben a büntetőeljárást. A Budapesti Fővárosi Bíróság 1957. november 4-én, a Legfelsőbb Bíróság 1958. június 21-én egyaránt halálra ítélte. Ítéleteit a Kúria 2018-ban semmissé nyilvánította.

TÓTH Miklós Ferenc Kálmán, eperjesi, dr. (Pest, 1870. szeptember 6. – Budapest, 1937. március 9.) kúriai bíró 1923. május 15-től. Nyugállományba vonult 1935. november 30-án.

TOTTH István, simaházi, dr. (Szekszárd, 1867. december 18. – ?) a középiskolát Baján végezte, jogi tanulmányait a pécsi püspöki joglíceumban 1889-ben fejezte be. A budapesti tudományegyetemen szerezte a jogtudori diplomáját, az ügyvédi oklevelét 1894. május 22-én állították ki. A fővárosban lett gyakorló ügyvéd. Tagja volt az Ügyvédi Kamara választmányának és az Ügyvédi Vizsgáló Bizottságának. 1913. május 19-től a Budapesti Királyi Ítélőtáblához, 1921. október 24-től a Magyar Királyi Kúriához nevezték ki bírónak, 1928. december 20-tól tanácselnöknek, esküt tett 1929. január 8-án. A II. polgári s egyúttal szabadalmi tanácsot vezette. Nyugállományba vonult 1937. november 30-án.

TÖMÖRY József, dr. (Székesfehérvár, 1900. február 18. – Budapest, 1987. június 17. vagy 27.) édesapja törvényszéki bíró volt.

Jogtudorrá avatták a Debreceni Magyar Királyi Tisza István Tudományegyetemen 1924. november 8-án. Egységes bírói és ügyvédi vizsgáit befejezte 1929. október 28-án. Igazságügyi szolgálatát a Székesfehérvári Királyi Törvényszéken ideiglenes minőségű joggyakornokként kezdte 1922. november 16-án. A Gyulai Királyi Törvényszéken 1930. május 22-től, a Szegedi Királyi Ítélőtáblán 1942. május 18-tól, a Legfelsőbb Bíróságon 1950. január 2-től bíró. A Magyarországi Szociáldemokrata Párt tagja 1948. március 1-jétől. Előbb tagjelölt, majd a Magyar Dolgozók Pártjának tagja 1953. június 5-ig, akkor fegyelmivel kizárták. Eltávolították 1953. május 30-án június 15-i hatállyal, az 1951. évi 7. tvr. 29. § (1) bekezdés c) pontja alapján szűnt meg a munkaviszonya, amit 1953. november 30-án módosítottak az 1951. évi 7. tvr. 29. § (1) bekezdése b) pontjára. Utolsó munkahelyeként a Legfelsőbb Bíróságot tartalmazta munkakönyve.

TÖMPE András (Budapest, 1913. november 14. – Budapest, 1971. december 17.) mérnök volt. Részt vett a spanyol polgárháborúban, majd a második világégés utolsó hónapjaiban visszatért a Szovjetunióból a Nógrádi-partizánegység politikai biztosaként. A Belügyminisztérium Politikai Nyomozó Osztályának vezetője Debrecenben 1945. januártól, majd a Magyar Államrendőrség Vidéki Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztályának lett a vezetője, rendőr ezredesként 1945. május 10-től. A hazatelepítési kormánybiztos helyettese 1945 szeptemberétől. Vezérőrnagy 1946. július 22-től. Nagykereskedőként a szovjet hírszerzés munkatársa Dél-Amerikában 1947 és 1959 között. A Belügyminisztérium II/3. – Hírszerző – Osztályát vezette 1959. május 8. és 1961. március 9. között, majd a Politikai

Nyomozó Főosztály főosztályvezető-helyettese 1962. február 15-ig. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Adminisztratív Osztályának vezetője 1962. november 30-ig, rövid ideig visszatért a belügyi tárca III. Csoportfőnökségére. A Corvina Idegennyelvű Könyvkiadó igazgatója 1963 és 1967 között, de a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottsága 1964. október 24-én elfogadta a javaslatot, hogy közben félévi betegszabadságra menjen.

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottsága 1967. január 10-én elfogadta a javaslatot, hogy vigyék át a külügyi tárca állományába, s rendkívüli és meghatalmazott nagykövetté nevezzék ki. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottsága 1967. január 24-én levették a beosztásáról szóló napirendi javaslatot, viszont a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottsága 1967. március 21-én elfogadta az újabb javaslatot, hogy nevezzék ki berlini nagykövetté.

Nagykövet volt 1967. szeptember 15. és 1968. december 13. között. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottsága 1968. szeptember 17-én felmentésére készülő előterjesztésről határozott, mivel nem tudta képviselni a Központi Bizottság álláspontját a Csehszlovákiában történtekkel kapcsolatban. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottsága 1968. október 1-jén ezért elfogadta a külügyi tárca beterjesztett javaslatát, nyugdíjazásával együtt. A Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesületének elnöke lett 1970-ben, az alaptalan pártfegyelmi eljárás miatt öngyilkosságot követett el.

TÖREKY Géza, dr. (Baja, 1873. május 1. – Luzern [Svájc], 1961. szeptember 14.) jogász, az Országos Bírói és Ügyészi Egyesület budapesti osztályának elnöke, az Egységes Bírói és Ügyvédi Vizsgáló Bizottság elnöke 1944 nyárig. Budapesten 1896 januárjában végezte el a tudományegyetem jogi karát, az egyesített bírói és ügyvédi vizsgát 1898 áprilisában tette le. 1896. október 14-től joggyakornok a Budapesti Királyi Törvényszéken, 1900-tól aljegyző, majd alügyész az Egri Királyi Ügyészségen. 1903 és 1915 áprilisa között az igazságügyi tárcánál tisztviselő, közben bíróvá nevezték ki 1907-ben, de állását az Egri Királyi Törvényszéken nem foglalta el. A Budapesti Királyi Ítélőtáblán bíró 1915. április 4. és 1921. november 7. között. Kúriai bíró címet kapott 1921. október 24-én (esküt november 8-án tett). A kormányzó 1922. február 11-én kinevezte a Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék másodelnökévé, állását március 9-én foglalta el. Elnök lett ugyanott 1926 őszén (esküt november 5-én tett), hivatalából 1934. október 20-án mentették fel. Kinevezték október 1-jén a Magyar Királyi Kúria másodelnökének (esküt 22-én tett). A felsőháznak 1935-től 1944-ig volt tagja. 1936-tól magyar királyi titkos tanácsos. A Magyar Királyi Kúria elnöke 1937-től (a kormányzó október 2-án határozott, esküt november 8-án tett). Megbízatását meghosszabbították, nyugállományba vonult 1944. június 30-án.

Az igazságügyi tárca vezetője, dr. Valentiny Ágoston az Ideiglenes Nemzeti Kormány ülésén, 1945. március 29-én ismertette a háborús bűnösök második listáját. Ehhez készítették el a „II. Kimutatás a háborús bűnösökről, a fegyverszüneti egyezmény 14. pontjához" címmel ellátott mellékletet. Ebben a Miklós Béla miniszterelnök által aláírt felsorolásban említik dr. Törekyt, aki „háborús bűnös, mert a háború fokozottabb mértékben való folytatására és a nyilas (fasiszta) mozgalomnak segítségében szellemi tevékenységet fejtett ki (81/1945. M. E. sz. rendelet 13. § 1. és 6. pont.)".

A népbíráskodás tárgyában kibocsátott kormányrendeletek törvényerőre emeléséről szóló 1945. évi VII. tc. I. sz. melléklete volt a 81/1945. M. E. sz. rendelet a népbíráskodásról. „13. § Háborús bűnös az is: 1. aki nyomtatványban (bármilyen módon sokszorosított iratban), gyülekezet előtt elmondott beszédben vagy rádió útján a háború fokozottabb mértékben való folytatására izgatott. […] 6. aki a háborús hírverés szolgálatában jelentős szellemi munkát végzett."

Mindennek ellenpontjaként „a Sopronkőhidai m. kir. orsz. fegyintézetben letartóztatásban lévő »védőőrizetesek«" összeállítás 14. szám alatt azt tartalmazza, hogy dr. Törekyt, kúriai elnöksége idején súlyos ítéletekkel, tehát büntetőjogi eszközökkel megrendszabályozott nyilaskeresztesek 1944. november 11-én letartóztatták. A budai Lomnic Szállóban hallgatták ki, ahonnan 14-én hurcolták a büntetés-végrehajtási intézetbe, Sopronkőhidára. Itt megbetegedett – ez idő tájt már közel 72 éves volt – 1945. február 6-án a soproni hadikórházba szállították át, innen útja Németországba vitt, végül szeme világát elveszítve Svájcban töltötte utolsó éveit.

TÖRÖK Emil, dr. (Alsógyöröd, 1880. november 11. – Szombathely, 1959. szeptember 16.) kúriai bíró 1939. május 24-től. Az ellene indult pártvizsgálat lefolytatói előtt „kijelentette, hogy a belépéssel szimpátiát akart kifejezésre juttatni a párttal szemben. 1948 elején érdekből történt a belépése, azóta semmi néven nevezendő pártmunkát nem végez, nem is képezte magát." Ezek után az 1949. március 3–4-én tartott taggyűlésen kizárták a Magyar Dolgozók Pártjából. Nyugállományba vonult 1949. december 31-én.

TŐRY Gusztáv, nemes, dr. (Pest, 1857. október 24. – Budapest, 1925. október 30.) tisztviselő az igazságügyi tárcánál, 1898-tól miniszteri tanácsos. A Hágában 1901 és 1904 között ülésező nemzetközi magánjogi konferencia egyik alelnökévé választották. 1906 és 1912 között államtitkári címmel és jelleggel felruházva, az igazságügyi tárca államtitkára 1912 és 1918 között. Wekerle Sándor harmadik kormányában – és annak is harmadik összetételében – 1918. május 8. és október 31. között vezette az igazságügyi tárcát. A Magyar Királyi Kúria elnöke 1920. szeptember 2-tól 1925. augusztus 1-jéig. Elnöksége ideje alatt lett sógora csáford-jobbaházi dr. Bolla Árpád kúriai bíró.

TUNYOGHI-SZÜCS Kálmán, dr. (Debrecen, 1891. május 24. – Budapest, 1968. március 15.) kúriai bíró 1939. december 31-től, esküt tett 1940. január 16-án. Kúriai tanácselnök 1944. szeptember 16-tól, esküt tett 1944. szeptember 28-án. Az igazságügyi tárcánál alkalmazták. Először meghagyták a közszolgálatban, de bejelentés érkezett vele szemben, amelyet kivizsgáltak, azonban állásában ekkor is meghagyták, 1945. május 6-án igazolták. Dr. Zolnay Kálmán, az igazságügyi tárcától jelentgető informátor 1946. február 12-én így írt róla s a testvéréről a Magyar Kommunista Párt központjába: „az Igazságügyminisztériumban 20 éven át volt, mint nagybirtokos, a földbirtokügy referense, készséggel kiszolgálta a nagybirtokrendszert. Éles ellensége a demokráciának, ma is változatlanul a régi helyén van. […] Ugyanott van testvére, dr. Tunyogi-Szücs Lajos [Debrecen, 1892], aki vezető állásra alkalmatlannak lett ugyan kimondva, mégis előlépett osztályfőnökké. A kisemberek ellensége, a reakciós időket sírja vissza, tollvonást sem dolgozik a demokráciának, ma is változatlanul régi helyén van." A „B"-lista során szabályszerű végelbánás alá vonták. Nyugállományba vonult 1946. augusztus 31-én. Berettyószentmártonban temették.

TURÁKY Dezső Nándor, vitéz, dr. (Tápiószentmárton, 1891. május 17. – Nagykáta, 1980. március) a középiskolát Pozsonyban végezte, jogtudorrá avatták a Budapesti Királyi Magyar Tudományegyetem 1916. október 28-án. Az egységes bírói és ügyvédi vizsgát letette 1920. november 15-én. A kormányzó vitézzé avatta 1924. június 15-én.

Az igazságügyi szolgálatát az Ipolysági Királyi Törvényszéknél díjas joggyakornokként kezdte 1916. január 19-én. Az első világháborúban főhadnagyként harcolt. 1918-tól az Újpesti Királyi Járásbíróságnál, a Pestvidéki Királyi Törvényszéknél és a Budapesti Királyi Ítélőtáblánál, 1922. szeptember 25-től kinevezett járásbíróként az Ócsai Királyi Járásbíróságnál, 1924. január 5-től a Budapesti Királyi Büntetőtörvényszéknél, 1924. október 1-jétől a Budapesti Királyi Törvényszéknél szolgált. 1926. január 25-től a Budapesti Kirá-

lyi Ítélőtáblánál lett tanácsjegyző. A Nagykátai Királyi Járásbíróságnak 1929. január 16-tól, a Kispesti Királyi Járásbíróságnak 1935. április 27-től elnöke, áthelyezték kérelmére a Pestvidéki Királyi Járásbírósághoz 1936. július 1-én. A Budapesti Központi Királyi Járásbíróságon alelnök 1939. április 20-tól augusztus 22-ig. A Kecskeméti Királyi Törvényszék elnöke 1939. július 27-től, esküt tett augusztus 26-án, áthelyezték a Szolnoki Királyi Törvényszék élére, állását elfoglalta 1940. június 11-én. A Budapesti Királyi Törvényszék másodelnöke 1943. július 5-től, a Budapesti Törvényszék elnöke 1945. december 27-től. Igazolták 1945. május 6-án. Kúriai tanácselnök 1948. december 6-tól, esküt tett 1948. december 16-án. Nyugállományba vonult 1949. szeptember 30-i hatállyal. Feleségével együtt 1951-ben kitelepítették a fővárosból Heves megyébe.

TUTSEK Gusztáv Vazul, dr. (Kolozsvár, 1902. augusztus 24. – Budapest, 1971. november 23.) Szegeden lett 1927 őszén államtudományi, majd 1928 tavaszán jogi doktor. Igazságügyi szolgálatát a Makói Királyi Járásbíróságon kezdte kisegítő díjnokként 1928-ban. A ranglétrán fokozatosan haladt előre: a Hódmezővásárhelyi Királyi Járásbíróságon díjas joggyakornok, ügyészségi megbízott, bírósági jegyző, önálló működési körrel felruházott jegyző.

1941 nyarától a Kolozsvári Királyi Törvényszéken bírósági titkár, a Hidalmási Királyi Járásbíróságon lett járásbíró 1942 tavaszától. Katonai szolgálatot teljesített több alkalommal 1944. november 20-áig. Innen helyezték át a Budapesti Büntető Járásbírósághoz, ahol beosztott kolozsvári járásbíróként alkalmazták. A kolozsvári szó itt nem a tényleges ítélkezés helyszínére, hanem arra utalt, hogy a hidalmási munkahelye a Kolozsvári Királyi Ítélőtábla illetékessége alá tartozott. A fővárosban igazolták 1945. július 3-án. Nem véletlen, hogy a Budapesti Büntető Járásbíróságtól helyezték át 1947. május 30-án a Budapesti Büntetőtörvényszékhez, ahol augusztus 30-án tanácsvezetőnek nevezték ki. Mindez azonban – eltekintve a két eskütétel napjától – nem érintette tényleges feladatainak, a Budapesti Népbíróságon 1945. augusztus 21-től a különbíróság megszűntéig, 1949. október 31-ig folyamatos ítélkezésének megszakítását. A Budapesti Büntetőtörvényszéken (majd ennek jogutódánál) 1949. november 1-jével vette kezdetét bírói tevékenysége, amely 1967. február 21-én zárult nyugalomba vonulásával. Hatvankét halálos ítéletet hirdetett ki elsőfokú büntetőeljárásban a Fővárosi Bíróság tanácselnökeként 1956 forradalmát és szabadságharcát követően.

Halálra ítélte büntetőtanácsával gyorsított büntetőeljárásban 1957. május 16-án Balázs Géza, G. Tóth László, Szász Zoltán, Lengyel László, Lauberth Károly*, Komjáti Ferenc, Sikó Dezső, Földi Imre*, Martoncsik József*, Nagy Zoltán, Lapsánszki István*, Suba György*, Kincses József* és Tóth Lajos* vádlottakat. Közülük a másodfokú büntetőeljárás során, 1957. július 11-én Kincses, Lapsánszki és Suba életfogytig tartó, Földi, Martoncsik és Tóth húsz-, Lauberth tizenöt évi börtönbüntetést kapott. A többieket kivégezték. 1957. június 20-án halálra ítélte Sipos Zsigmond, Erdész József és Bakosi Pál* vádlottakat. 1957. augusztus 13-án Bakosi elmarasztalását tizenöt évi börtönbüntetésre változtatták át. A többieket kivégezték. Népbírósági eljárásban halálra ítélte 1957. július 20-án Horváth Ferencet* és Spanberger Györgyöt, 1957. november 6-án Horváth ítéletét életfogytig tartó börtönbüntetésre változtatták át, társát utóbb kivégezték. Halálra ítélte 1957. október 4-én Balogh Lászlót, aki utóbb kivégeztek. Halálra ítélte 1957. október 24-én Franyó Ferencet, akit utóbb kivégeztek. Halálra ítélte 1958. április 17-én Szirmai Ottót, Széll Sándort* és Angyal Istvánt. Széll ítéletét 1958. november 27-én életfogytig tartó börtönbüntetésre változtatták át. A többieket kivégezték. Halálra ítélte 1958. május 22-én Nagy Józsefet, Szabó Lajost, Forgács Ferencet, Bárány Jánost, Ivicz Györgyöt és Mécs Imrét. Utóbbi és Forgács ítéletét 1959. február 14-én életfogytig tartó börtönbüntetésre változtatták át. A többieket kivégezték. Halálra ítélte 1958. július 23-án Wittner Máriát, Havrilla Bélánét, Kóté Sörös Józsefet és Tóth Józsefet. Wittner ítéletét 1959. február 24-én életfogytig tartó börtönbüntetésre változtatták át. A többieket kivégezték. Halálra ítélte 1958. szeptember 4-én Galgóczi Zoltánt, Nagy

Józsefet, Vass Lajost, Bakos Gyulánét, Lachky Albertet, Burgermeister Józsefet és Simon Gábort. Utóbb mindenkit kivégeztek. Halálra ítélte 1959. január 6-án Babér Istvánt, utóbb kivégezték. Halálra ítélte 1959. január 22-én Fejes József Tibort, utóbb kivégezték. Halálra ítélte 1959. május 29-én Futó Jánost, Keller Károlyt, Németh Józsefet, Grosszmann Frigyest, Csermák Jánost, Magori Máriát, Barabás Tibort, Csányi Sándort, Kondorosi Imrét, Szivák Istvánt és Krausz Gyulát. Utóbb mindenkit kivégeztek. Halálra ítélte 1959. augusztus 7-én Fáncsik Györgyöt, Dobi Károlyt, Tóth Tibort, Deák Gábort, Huzián Istvánt, Novák Károlyt* és Debrei Istvánt. Utóbbi és Deák ítéletét 1959. december 18-án életfogytig tartó, Novákét tízévi börtönbüntetésre változtatták át. A többieket kivégezték. Halálra ítélte 1959. november 5-én Szabó Jánost, utóbb kivégezték.

UJLAKI Géza (1881-ig Vorgang), dr. (Debrecen, 1877. június 30. – Budapest, 1964. november 20.) a Magyar Királyi Államvasutak Üzletvezetőségénél díjnok Debrecenben 1897-ben öt hónapon keresztül. Joggyakornok a Debreceni Királyi Ítélőtáblánál 1900-tól. Jogtudor lett Budapesten 1899. november 18-án, az ügyvédi vizsgát letette 1902. június 23-án. 1902 júniusától a Debreceni, majd 1903. november 29-től a Budapesti Ügyvédi Kamara tagja. Miután 1919. november 28-án feleségével együtt áttért az unitárius vallásra, a zsidónak nem tekintendő ügyvédek névjegyzékébe vették fel 1939-ben. Az ügyvédeket igazoló IV. sz. bizottság kitűzte igazolását 1945. május 29-re. Igazolták. Egyetemi tanárként habilitált a budapesti egyetemen 1946. március 18-án, egyetemi magántanár lett.

A Népbíróságok Országos Tanácsának bírója lett 1946. április 20-tól, ekkor tett ott esküt. Ügyvédként vett részt a másodfokú népbírósági ítélkező bíróként a Magyar Kúrián 1946. augusztus 30-tól (és tett esküt szeptember 16-án). A Népbíróságok Országos Tanácsának elnöke felmentette 1948. január 29-i hatállyal.

Annak ellenére, hogy 1947. június 30-án betöltötte a 70. évét, a köztársasági elnök kinevezte kúriai bíróvá 1946. szeptember 16-tól. Szolgálattételre jelentkezett a Magyar Kúrián 1948. január 31-én, az elnök beosztotta a II. polgári tanácsba, itt ítélkezhetett tovább. Az 1948. évi XXII. tc. hatálybalépése előtt határoztak azonban arról, hogy végleg nyugállományba vonulhat, végül 1948. május 31-i hatállyal.

A Budapesti Ügyvédi Kamara-béli tagsága – miután az összeférhetetlenségét bejelentette – szünetelt 1947. március 6. és 1948. szeptember 6. között. Visszavételét, kérelmére, elrendelték 1948. augusztus 18-án. Törölték a névjegyzékből munkaképtelenné válása miatt, 1949. február 1-jével.

ULAIN Ferenc, dr. (Nagyszeben, 1881. július 8. – [Németország]?) ügyvéd, publicista, radikális jobboldali politikus. Egyetemi tanulmányait Kolozsvárott és a magyar fővárosban végezte. Déván volt ügyvédi irodája. Az első világháború után Budapestre költözött. Ő teremtett kapcsolatot a kommünt követően a magyar és a bajor szélsőjobboldali politikusok között. Az Ébredő Magyarok Egyesületének vezetőségi tagja. 1919-ben megalapította a *Szózat* című radikális napilapot.

A „magyar sörpuccsbeli" részvétele miatt statáriális letartóztatásában volt 1923. november 6–20-án. A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék 1924. január 24-én 1 hónapi és 14 napi államfogház büntetésre ítélte, a Budapesti Királyi Ítélőtábla 1924. április 7-én felmentette a vádak alól. A Magyar Királyi Kúria 1924. november 18-án helybenhagyta a másodfokú ítéletet.

1922 és 1926 között honatya, egyik alapítója lett a Magyar Nemzeti Függetlenségi (Fajvédő) Pártnak. 1931-től ismét országgyűlési képviselő. Az 1940-es években a nyilaskeresztesekhez csatlakozott. 1945-ben Németországba menekült, emigrációban hunyt el.

ULLRICH Ede (Moson, 1875. január 21. – Budapest, 1945. június 22.) jogi tanulmányait a főváros tudományegyetemén végezte. Előbb a közigazgatás, majd az igazságszolgáltatás szolgálatába lépett. Joggyakornok 1898-tól a Losonci Királyi Járásbíróságon, aljegyző 1900-tól a Csurgói Királyi Járásbíróságon, jegyző a Szombathelyi Királyi Törvényszéken 1903-tól. A Szombathelyi Királyi Járásbírósághoz 1906-ban visszatért, 1908-tól járásbíró lett. Ebben az esztendőben lett berendeléssel tanácsjegyző a Győri Királyi Ítélőtáblánál, ahonnan a Győri Királyi Törvényszékre osztották be. 1912-től volt a Celldömölki Királyi Járásbíróság vezetője, de 1914-ben már a Győri Királyi Törvényszéken ítélkezett. A Győri Királyi Ítélőtábla elnöki titkára 1918-tól, majd táblabírója 1921-től. Kinevezték kúriai bírónak 1925. december 24-én. Igazolták 1945. május 30-án. Hivatali ideje alatt hunyt el.

UNGÁR György, dr. (Budapest, 1921. december 30. – Budapest, 1982. március 6.) a Bírói és Államügyészi Akadémia második tanfolyamán szemináriumvezető volt. A Villamossági Kereskedelmi Részvénytársaság, a Villért vezető jogtanácsosaként hunyt el.

USZTA Gyula (Nagygút, 1914. június 22. – Budapest, 1995. január 30.) négy elemit végzett, juhászbojtár, gazdasági cseléd, kubikos, földműves és vasútépítő. A Latorca Részvénytársaság erdészeténél dolgozott 1937-től, erdőőri szakvizsgát 1940-ben tett. 1941-ben, majd 1942-ben behívták katonának. A keleti fronton, a Don-kanyarban szovjet hadifogságba esett 1943 januárjában. Elvégezte az antifasiszta iskolát Juzsában, Krasznogorszkban, kikép-pezték partizánnak. A Kommunisták Magyarországi Pártjának 1944 januárjában lett tagja (amikor Budapesten már 1943 nyarán feloszlatták azt...). Partizánként harcolt 1944. január és november között.

A Magyar Kommunista Párt Központi Vezetősége Gazdasági Hivatalában dolgozott 1945 elejétől. A következő esztendőtől Zemplén megyében pártmunkás, majd a vármegye főispánja 1947. december 10. és 1948. december 3. között, de már közben a honvédséghez helyezték. Hivatásos katonatiszt lett, végül altábornagy. A Sólyom László és társai büntető-ügyében eljáró katonai tanács egyik ülnöke volt 1950 augusztusában. Tanulmányai befejezése után a Szovjetunióból 1956. október 28-én érkezett haza. 1956. november 4. után Budapesten a karhatalom szervezője, illetve a Néphadsereg Katonai Tanácsának elnöke. 1956. december 8-tól 1962-ig a honvédelmi miniszter első helyettese, 1962. júliustól a Magyar Honvédelmi Sportszövetség elnöke (ebben a tisztségében a honvédelmi miniszter helyettese is) 1967. október 24-ig, majd a Magyar Honvédelmi Szövetség főtitkára 1969. október 1-jéig. 1969. október 1. és 1982. január 9. között a Magyar Partizánszövetség főtitkára. 1956 novemberétől a Magyar Szocialista Munkáspárt Ideiglenes Központi Bizottsága, illetve a Központi Bizottság tagja 1966. december 3-ig.

VÁGHY Ferenc, dr. (Csépa, 1898 [másutt: 1891. december 4.] – ?) Kisvárdán kezdte igazságügyi szolgálatát. Igazolták 1945. május 6-án, akkor már a Budapesti Ítélőtábla bírója volt. Az igazságügyi tárcához berendelték. Kúriai bíróként 1946. április 6-án tett esküt 48 éves korában, a létszámból azonban törölték, a minisztériumban osztályvezető-helyettes lett. Magasabb beosztásból, osztályvezetőként nyugdíjazták.

VÁGI Ferenc (korábban Weisz) (Bécs, 1918. október 16. – Budapest, 1950. május 26.) újságíró, a Magyar Dolgozók Pártja Sajtóosztályának helyettes vezetője 1948-ban, majd a Miniszterelnökség Sajtóosztályának lett a vezetője. Letartóztatták 1949. május 18-án. A Budapesti Büntetőtörvényszék 1950. március 27-én, a Legfelsőbb Bíróság 1950. május 20-án egyaránt halálra ítélte. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1950. május 25-én elutasította kegyelmi kérelmét, kivégezték. A Legfelsőbb Bíróság 1955. október 6-án felmentette a vádak alól.

VÁGÓ Tibor (korábban Ornstein), dr. (Balmazújváros, 1923. február 20. – Budapest, 1990. január 4.) szabósegéd 1936. december 8. és 1944. április 17. között, különböző kisiparosoknál dolgozott, majd munkaszolgálatos. Megszökött 1944. november 15-én, és a fővárosban 1945. január 18-ig bujkált. Önálló kisiparos lett, társával üzletet nyitott, de öt hónap múlva megbetegedett. Éveket töltött tüdőszanatóriumban. Népi ülnök 1950 januárjától, majd 1950. április 24. és 1951. december 17. között ruházati boltban árudavezető volt Debrecenben.

A Büntetőbírói és Ügyészi Akadémia hallgatója lett 1950. október 6-tól. Bírói pályafutását 1952. január 2-án kezdte meg a Debreceni Megyei Bíróság járásbírójaként. A Salgótarjáni Járásbíróság vezetője 1952. október 9-től – a fennmaradt bírósági dokumentáció alapján – 1953. december 24-ig. Ez azonban pontatlan. Közben ugyanis – amikor már a Miskolci Megyei Bíróság megbízott vezetője volt másodelnökként (aminek időpontja nem ismert) – 1953. július 11-én a Magyar Dolgozók Pártja Titkársága elfogadta a Magyar Dolgozók Pártjának 1953. június 3-i előterjesztését, hogy bíró legyen a Legfelsőbb Bíróságon. A megyei pártvezetés azonban – miként az előterjesztésben olvasható – ezt nem helyeselte, mert álláspontja szerint távozása gyengítené a megyei bíróságot. Így annak ellenére, hogy a Titkárság elfogadta, végül maradt Miskolcon. Ekként az a kezdő időpont is téves, miszerint a Miskolci Megyei Bíróság elnökhelyettese 1953. december 31. és 1956. május 29. között, utána pedig a bíróság elnöke.

A Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1956. július 29-én választotta meg legfelsőbb bírósági bírónak, szeptember 1-jén jelentkezett a Legfelsőbb Bíróságon, esküt azonban nem tett, mert egyéves pártiskolára osztották be. 1956. október 30-án (másutt: november 1-jén), miután a pártiskola megszűnt, ismét jelentkezett, és bírói állását elfoglalta.

Egyik előadó bírója volt a gyorsított eljárásban büntetőügyeket tárgyaló III. tanácsnak. Tanácselnök 1957 őszétől lett, majd 1958. november 1-jétől tárgyalásokon elnöklő bírává nevezték ki. A kádári megtorlás során tizenegy halálos ítéletet hirdetett ki, valamennyit másodfokú büntetőeljárásban. Kivégezték Babér Istvánt, Erős Istvánt, Garamszegi Alfrédot, Gábor Pétert, Kokics Bélát, Mansfeld Pétert, Nagy Józsefet (Kaposvár, 1934), Onestyák Lászlót, Pópa Papp Józsefet, Steiner Lajost és Zódor Jánost.

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottsága 1961. június 20-án elfogadta a javaslatot, és megerősítette a Legfelsőbb Bíróságon párttitkári tisztségében. (A Magyar Szocialista Munkáspárt Titkársága 1961. május 23-i határozatával ellenőrzési jogkörrel ruházta fel a pártszervezetet, és annak nem függetlenített titkára ezért került a PB hatáskörébe.)

Az egyetem jogi fakultását 1957. július 19-én végezte el, kandidátus 1970. július 8-tól. A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1989. szeptember 22-én felmentette bírói tisztségéből. 1989. december 1-jével felmentették a munkavégzés alól, munkaviszonya 1990. május 31-ével szűnt volna meg, de időközben elhunyt.

VAJDA Imre (Budapest, 1900. július 24. – Bécs, 1969. augusztus 30.) közgazdász volt. Különböző minisztériumi vezető tisztségek betöltése után 1948–1949-ben az Országos Tervhivatal elnöke, majd a Belkereskedelmi Minisztérium államtitkára. Letartóztatták 1950. augusztus 2-án. A Szakasits Árpáddal és társaival szemben indított büntetőeljárásban a Budapesti Büntetőtörvényszék 1950. november 21-én, majd a Legfelsőbb Bíróság 1950. december 21-én egyaránt életfogytig tartó fegyházbüntetésre ítélte. Szabadult 1956. március 29-én. A Legfelsőbb Bíróság 1956. június 15-én felmentette a vádak alól. Egyetemi tanárként vonult nyugdíjba.

VÁLAS József (korábban Silberberger Ignác), dr. (Budapest, 1908. május 17. – Budapest, 1990. szeptember 19.) az elemi iskola után az aranyműves szakmát tanulta ki. 1927-ben szabadult fel, különböző magáncégeknél dolgozott 1940-ig. A Kommunisták Magyarorszá-

gi Pártjának 1930-tól volt a tagja, 1932-től sejttitkár, 1933-tól kerületi összekötő. A 207. különleges munkásszázadba osztották be 1940-ben, október 27-én Borsánál a Kárpátokban határerődítési munkálatokat végzett, ekkor átszökött a Szovjetunióba.

A határátlépésért háromévi munkatáborra ítélték, így Vorkutába, majd egy Pecsora menti szovhozba vitték. 1941-től mezőgazdasági, bádogos- és lakatosmunkákból élt. 1945-ben, ekkor már szabadon, Vorkutába tért vissza. 1947. február 28-án jöhetett haza, a magyar követség „Moszkva útlevelével". Ezt követően több pozíciót is betöltött. 1947 márciusától 1948. május 15-ig a Magyar Kommunista Párt függetlenített káderese volt a főváros IX. kerületében. Néhány hónapig a politikai rendőrségen szolgált századosként, majd 1950 januárjáig a Belügyminisztérium Rendőri Személyzeti Osztályának a helyettes vezetője, később megbízott vezetője lett rendőrezredesként. 1950. január és június között pártiskolán tanult, utána októberig a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Adminisztratív Osztályán a fegyveres erők alosztályának honvédségi állományú vezetője, ezredesként. Az 1950. október 28-án készült előterjesztést a Titkárság elfogadta, így a Műszaki és Mezőgazdasági Kisgép-nagykereskedelmi Központban 1950. novembertől helyettes vezérigazgató lett. Azért mentették fel, mert a Belügyminisztérium Rendőri Személyzeti Osztályának vezetőjeként a tárca hálózatában, a rendőrség Politikai Osztályán „az ellenséges elemek komoly pozíciókat tudtak maguknak szerezni". Alkalmatlanná vált arra, „hogy a fegyveres erők felé dolgozzon". Majd a Belkereskedelmi Minisztériumban dolgozott 1952. január és 1954 között önálló osztályvezetőként, csoportvezető, majd ismét osztályvezető beosztásban. A Csepel Kerékpár és Motorkerékpár Nagykereskedelmi Vállalatnak 1954 augusztusa és 1955 októbere között volt vállalatvezetője, majd a Magyar Dolgozók Pártja XVIII. kerületi Bizottságának titkára, később másodtitkára lett.

1956 decemberében az akkor alakult Nemesfémáru-készítő és -javító Kisipari Termelőszövetkezet élére került. Egyes források szerint munkája mellett a fővárosi egyetemen a jogi karon tanult, más adatok szerint pedig a Belügyminisztériumban dolgozott. A Magyar Szocialista Munkáspárt Ideiglenes Intéző Bizottsága 1957. április 9-én elfogadta, s a Népköztársaság Elnöki Tanácsa aznap megválasztotta népbírónak. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1957. április 9-én megválasztotta népbírónak, április 13. és 1958. szeptember 16. között volt népbíró. A Legfelsőbb Bíróság pártszervezetének 1957. május 28-tól vezetője. A kádári megtorlás során másodfokú büntetőeljárásban Erdész József és Sipos Zsigmond 1957. augusztus 13-án kihirdetett jogerős, utóbb végrehajtott halálos ítéletét kihirdető tanács tagja volt.

Felmentették 1958. szeptember 16-i hatállyal, pártösztöndíjasként beiskolázták. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Titkársága 1960. július 5-én elfogadta a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Adminisztratív Osztálya javaslatát, hogy az előterjesztés után a Népköztársaság Elnöki Tanácsa ismét megválassza a Legfelsőbb Bíróságra ülnöknek. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Jog- és államtudományi Karán tanult 1961 októberéig. Oklevelét 1961. november 11-én vette át. A Budapesti Fővárosi Bíróságra nevezték ki bírónak, 1964-től tanácsvezető bíróként dolgozott, 1972. március 31-ével vonult nyugdíjba.

VALENCSÁK János (Rozsnyó, 1922. november 1. – Budapest, 1979. május/június?) a helybéli elemit és két polgárit követően napszámos, illetve segédmunkás volt. Hadifogságba esett, Sztálingrádban dolgozott a traktorgyárban. Hazatérése után, 1947 júniusától 1949 februárjáig Salgótarjánban az acélgyárban dolgozott, végül üzemi párttitkárként. Hivatásos katona lett s volt 1953 nyaráig, különböző beosztásokban. Az egységesített belügyi tárcánál államvédelmi ezredesként 1953. július 24-től a Határőrség és Belső Karhatalom parancsnoka volt 1956 márciusig. Az ekkor szétválasztott szerveknél a Belügyminisztérium Határőrségének volt 1956. augusztus 1-jéig parancsnoka, 1954. január 4-től államvédelmi vezérőrnagyként. A Szovjetunióba a Frunze Katonai Akadémiára távozott.

Hazatért a forradalom alatt, Pest megyei karhatalmi parancsnok lett 1957 novemberében, onnan érkezett a Balaton délnyugati térségébe társaival „rendteremtésre". Visszautazott a Szovjetunióba, tanulmányait 1959 szeptemberében fejezte be. A Belügyminisztérium Országos Karhatalmi Parancsnokságának vezetője volt 1959 vége és 1966. június 3. között. Rendelkezési, majd nyugállományba helyezték.

VALENTINY Ágoston, dr. (Kalocsa, 1888. október 6. – Budapest, 1958. augusztus 21.) ügyvéd Szegeden, majd polgármester. Az igazságügyi tárcát vezette 1944. december 22. és 1945. július 21. között. Letartóztatták 1950. június 14-én. A Budapesti Katonai Törvényszék 1950. szeptember 13-án, majd a Katonai Főtörvényszék 1950. szeptember 20-án egyaránt életfogytig tartó fegyházbüntetésre ítélte. Szabadult 1955. december 14-én. A Legfelsőbb Bíróság 1962. augusztus 6-án felmentette a vádak alól. Halála után…

VÁLYI NAGY István, dr. (?, 1897 – Budapest, 1959. február 22.) a Gyulai Királyi Törvényszéken már 1929-től ítélkezett, majd 1937. január 1-jétől büntető egyesbíróként, 1937. szeptember 25-től törvényszéki bíróként elnökölt a büntető- és az uzsorabírósági tanácsban. A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszéken törvényszéki bíróként lett az egyik ötös tanács tagja 1939. január 1-jétől, majd az elnök, dr. Dorosy Dezső mellett az uzsorabíróság elnökhelyettese 1939. március 20. után. Királyi ítélőtáblai bíróként ugyanitt 1942 augusztusától ismét az egyik ötös tanácsot vezette.

Nem ismert, hogy kinevezte-e Szálasi kúriai bírónak, és ha netán igen, akkor tett-e esküt. Vélhető – miután dr. Szemák Jenő tanácselnökkel együtt ítélkezett a Budapesti Királyi Büntetőtörvényszéken, aki annak idején a törvényszék elnökeként kinevezte őt az egyik ötös tanács élére –, hogy csupán felmerülhetett a neve kúriai bíróként.

Dr. Kerekess István – még megbízott elnökként – az igazságügyi tárcához 1945. július 12-én 1945. El. I. A. 9. sz. alatt válaszlevelet küldött. Ebben arról tájékoztatta, hogy „október 15-én kinevezték 1944. október 15-től »a felszabadításig terjedő időtartam alatt« a bírói karban elnökké dr. Szemákot, bírókká: dr. Héthelyi Ferencet, dr. Kovács Miklóst, dr. Dorosy Dezsőt és dr. Vályi Nagy Istvánt". Mindez az időpontokra vonatkozóan senkinél sem volt pontos. Dr. Vályi Nagy (és dr. Dorosy) esetében pedig egyéb tényekkel sem egyezett. A többiekhez hasonlóan dr. Vályi Nagy nevét annak idején ugyan bevezették az „Összlétszám"-ba egy korabéli, 1944-es azonos iktatószám alatt, ennél többet (kinevezés kelte, eskü – miként másoknál, dr. Héthelyinél és dr. Kovácsnál) azonban nem. Az ötödik, más iktatószám alatt beírt dr. Szlezák Lajos nevét dr. Kerekess meg sem említette levelében.

Pályafutása a továbbiakban másképp is alakult, mint a nála utóbb beírt M. E. rendelet sugallta. Érdemi intézkedés ugyanis 1944 őszén nem történhetett, mert akkor a Budapesti Ítélőtáblán a III. sz. büntető tanácsban nem ítélkezhetett volna 1948. január 1-jétől, majd a Budapesti Felsőbíróságon annak megszűntéig. Utána Budafokon lett a járásbíróság alelnöke, törvényszéki bíró besorolással. Ötös tanácsi tagsága, 1944-es (valótlan) kinevezése, édesapja múltja miatt távolították el 1953. június 1-jén, továbbá „erős antiszemita és nacionalista megnyilvánulásaira" hivatkoztak, amely megmutatkozott ítélkezésében is. Így felrótták azt is, hogy ítéletet hozott azért, mert az illető az Internacionálét énekelte, s az indoklásban a következőt fejtette ki: „az internacionálé éneklése alkalmas arra, hogy a lakosságot a volt Tanácsköztársaság eszméivel megfertőzött lelkületű részét izgassa és azt visszaállításra buzdítsa". Mégis visszavehették, mert megyei bírósági tanácselnökként hunyt el.

VÁLYI Sándor, dr. (Pest, 1865. május 13. – Budapest, 1945. február 17.) jogi tanulmányait befejezve ügyvéd lett, majd 1892-ben Mezőkövesden albíróvá nevezték ki, s a ranglétrán előrehaladva 1914-ben már királyi ítélőtáblai bíró, másodelnöke a Budapesti Királyi Törvényszéknek. 1908-ban megszervezte a Budapesti Elsőfokú Munkásbiztosítási Bíróságot,

majd 1921-ben a Magyar Királyi Munkásbiztosítási Felsőbíróságot, amelynek királyi ítélőtáblai elnöki rangban az elnöke lett. Részt vett a polgári perrendtartás életbe léptetésében. Tagja a Hatásköri Bíróságnak, és elnökhelyettese az Egységes Bírói és Ügyvédvizsgáló Bizottságnak. Kúriai tanácselnök 1932. május 13-tól, esküt tett 1932. május 24-én. A Budapesti Királyi Ítélőtáblán alkalmazták, 1933-tól másodelnök. Nyugállományba vonult 1935-ben.

VÁMOS Györgyné, dr. (Szarvas Ilona) (Budapest, 1914. május 17. – Budapest, 1992. szeptember 14.) munkáscsaládból származott, négy polgárit végzett. Fényképész szakképesítést 1942-ben szerzett. A világháborús harcok elülte után, nyáron balesetet szenvedett, 1947 elejéig ágyban fekvő beteg volt. Utána lépett be a Magyar Kommunista Pártba. A Faértékesítő Nemzeti Vállalat ellenőrzési osztályától érkezve hallgató lett a Büntetőbírói és Ügyészi Akadémián, ahol 1950 nyarán végzett. A káderjellemzése szerint vezetőnek javasolták jogi vagy oktatási területen. A Budapesti Államügyészség ügyészeként állami kitüntetést kapott 1952. április 1-jén. A Budapesti XIII. kerületi Ügyészséget vezette 1953. novembertől. Legfőbb ügyészi dicséretet kapott 1955 augusztusában. A Forradalmi Bizottság azonban „balos" múltja miatt alacsonyabb beosztásba helyezését szorgalmazta.

VÁRADI György, dr. (Budapest, 1918. április 3. – Budapest, 1991. október 4.) a kezdetektől szolgált az államvédelemnél. Őrnagy volt már, amikor dr. Alapy Gvulával együtt elkészítették a Magyar–Amerikai Olajipari Részvénytársaság (MAORT) vezetőinek büntetőügyében letartóztatott négy személynek, dr. Papp Simonnak és társainak a vádiratát. Utána vezényelték át a katonai ügyészi szervezethez. A Magyar Televízióban a hatvanas évek közepétől a színházi közvetítések előtt, Demeter Imre mellett ő tartott kb. negyedórás bevezetőket a bemutatandó színdarabokról. A nyolcvanas években a „Hogy volt" műsort vezette. Nevét felsorolták 1962 augusztusában azok között a törvénysértést elkövetők között, akik már nem dolgoztak a Belügyminisztériumban, elbocsátották őket, vagy nyugállományba kerültek.

VÁRADY Gábor, dr. (Tasnád, 1889. június 12. – Szekszárd, 1971. augusztus 7.) kúriai bíró 1943. december 31-től, esküt tett 1944. január 11-én. Az Igazságügyi, majd a Földművelésügyi Minisztériumba rendelték be 1944-ben. Mindkettőnél megszűnt berendelése 1948. december 28-án. A Magyar Kúrián 1949. január 12-én jelentkezett visszatértekor, ahol az V. polgári tanácsba osztották be ítélkezni. Nyugállományba vonult 1949. szeptember 30-án.

VÁRADY Sándor, dr. (Ercsi, 1893. március 27. – Budapest, 1967. április 15.) a Magyar Kúria bírója 1946. december 19-től, beosztva a Népbíróságok Országos Tanácsához. A Magyar Kúriánál 1948. február 2-án jelentkezett. Nyugállományba vonult 1950. december 31-én.

VARGA Béla (Börcs, 1903. február 13. – Budapest, 1995. október 13.) római katolikus pappá szentelték 1926. június 20-án, pápai prelátus, veszprémi kanonok 1945. augusztus 20-tól a Kisgazdapárt egyik alapító tagja, ügyvezető alelnöke 1937-től, országgyűlési képviselő 1939-től. A Magyarországra menekült lengyelek ügyének egyik legjelentősebb támogatója. Részt vett az ellenállási mozgalomban, a Gestapo letartóztatta 1943 elején (olasz területen), midőn arról az útjáról tért vissza, amikor eljuttatta a szövetségesekhez az auschwitzi krematóriumokról készült felvételek mikrofilmjeit. A Vörös Hadsereggel együtt Magyarországra érkezett szovjet titkosszolgák letartóztatták 1945 januárban, szabadult. A náci és nyilas rémtettek kivizsgálására alakult bizottság elnöke.

A Kisgazdapártnak ismét ügyvezető alelnöke 1945. augusztus 20-tól. Nemzetgyűlési képviselő 1945. április 4-től, a nemzetgyűlés elnöke 1946. február 7. és 1947. június 2., külföldre menekülése között. A Budapesti Népügyészség vele és két társával, Kovács Bélával és Nagy Ferenccel szemben nyomozást indított 1947. június 13-i kezdettel, a nyomozást megszüntették 1947. szeptember 23-án.

A Magyar Nemzeti Bizottmánynak 1949. július 21. és 1957 ősze között, majd 1958 márciusától a Magyar Bizottságnak volt az elnöke. Hazatérte után, 1990-ben újra honatya lett.

VARGA Domokos (Kunszentmiklós, 1922. október 8. – Budapest, 2002. május 12.) erdőmérnöki diplomát szerzett 1944-ben. Írói, újságírói pályafutása, rövid kataszteri mérnöki múlt után, 1946-ban a *Debreceni Néplap*nál kezdődött, majd számos szerkesztőségben dolgozott. Letartóztatták 1957. január 20-án, a Legfelsőbb Bíróság dr. Molnár László vezette népbírósági tanácsa 1957. október 9-én kétévi börtönbüntetésre ítélte. Szabadult 1958-ban. Erdőmérnök volt egy évtizeden keresztül, 1968-ig, majd visszatért az irodalomhoz. Ítéletét a Legfelsőbb Bíróság 1991-ben semmissé nyilvánította

VARGA György (Ludányhalászi, 1932. június 11. – Budapest, 1982. január 4.) napszámosként, 1949-től a Déli vasúti összekötő híd építésénél, majd 1951. februárig begyűjtési ellenőrként dolgozott a Szécsényi Járási Tanács Végrehajtó Bizottságánál. 1951-től tagja a Magyar Dolgozók Pártjának. Az Államvédelmi Hatóságnál 1951. március 22. és 1952. augusztus 30. között töltötte le kötelező katonai szolgálatát, hadnagyként szerelt le. A Bírói és Államügyészi Akadémia negyedik tanfolyamának végeztével, 1954. szeptember 14-én vette át oklevelét. Ügyészként dolgozott a Baranya, majd a Nógrád Megyei Ügyészségen, 1955-től csoportügyészként a Legfőbb Ügyészségen, 1957. január 9-től a Budapest Főváros Ügyészsége Politikai Osztályán, a nyomozás feletti felügyeletet ellátó csoportban. A Budapesti XVII. kerületi Ügyészség vezetője 1958. február 12-től. A budapesti tudományegyetemen tanulmányait nem fejezte be, előbb 1962. május 30-án áthelyezték a Budapesti Kerületi Ügyészséghez, november 11-én felmentették a szolgálat alól. A belügyi tárca alkalmazta a továbbiakban a Pest Megyei Rendőr-főkapitányság állományában hadnagyként.

A kádári megtorlás során a büntetőeljárás ügyészi szakaszában kihallgatta a később kivégzett Preszmayer Ágostont, és vádiratot helyettesítő feljegyzést készített.

VARGA István (Battonya, 1905. szeptember 3. [másutt 14.] – Budapest, 1976. szeptember 21.) az elemi iskola néhány osztályát végezte el, utána lakatostanonc lett. 1922-ben szabadult, ekkor lépett be a vasasszakszervezetbe. 1923-ban csillés volt Tatabányán, szakszervezeti bizalmi és az 1924-es munkabeszüntetés alatt sztrájkbizottsági tag is lett. Másfél évi bányászmunka után visszatért a lakatosszakmába. A szerszám- és géplakatos 1924-től volt a Kommunisták Magyarországi Pártjának, 1925-től a Magyarországi Szocialista Munkáspártnak a tagja. 1935-ben börtönbüntetésre ítélték, szabadult, de 1941-ben újra letartóztatták, majd internálták – Kistarcsán és Nagykanizsán –, 1943-ban szabadult, de behívták katonának. Illegalitásba vonult, de 1944 decemberében ismét letartóztatták. Halára ítélték, ám az ítéletet életfogytig tartó szabadságvesztésre változtatták. Együtt raboskodott Rajkkal 1945 tavaszán Sopronkőhidán. Németországba hurcolták, ott érte a világháború vége.

1945 nyarán bekerült az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe, 1971-ig folyamatosan, majd 1975-től volt képviselő haláláig. A Magyarországi Vas- és Fémmunkások Országos Szabad Szakszervezetének főtitkára lett. 1948 és 1950 között a Magyar–Szovjet Olajipari Gépgyár igazgatója volt, majd fél évre Somogy vármegye főispánja, illetve a megyei tanács elnöke lett. Az Újpesti „Duclos" Bányagépgyár igazgatója 1951-től. 1955-ben gépipari technikusi végzettséget szerzett. 1956 novemberétől kormánybiztosként dolgozott a nógrádi bányavidéken a termelés ismételt beindítása érdekében. A nehézipari miniszter felmentette 1957. január 15-én, és a tárcán belül előbb beruházási, majd a Tatabányai Szénbányászati Trösztnél kormánybiztos. A Magyar Szocialista Munkáspárt Ideiglenes Intéző Bizottsága 1957. április 9-én elfogadta a javaslatot, s a Népköztársaság Elnöki Tanácsa aznap megválasztotta népbí-

rónak, esküt tett 15-én. Az igazságügyi tárca arról értesítette 1961. május 10-én a Legfelsőbb Bíróságot, hogy felmentette tizenegy másik népbíró mellett őt is, mert a népbíróságok megszűntek. A Fémáru- és Gépgyár igazgatójaként vonult nyugállományba 1968-ban. Negyvenhat végrehajtott halálos ítélet meghozatalában vett részt, mindenkit kivégeztek.

VARGA Rezső József (Budapest, 1938. május 22. – Budapest, 2018. augusztus 5.) segédmunkás, mindössze tizennyolc éves volt, amikor őrizetbe vették 1956. november 24-én, majd december 21-én letartóztatták. A Legfelsőbb Bíróság népbírósági tanácsa mint elsőfokú bíróság 1957. május 7-én halálra, a törvényességi óvás után a Legfelsőbb Bíróság Elnökségi Tanácsa 1957. július 4-én életfogytig tartó börtönbüntetésre ítélte. Ítéletei a 2000. évi CXXX. törvény hatálya alá tartoznak.

VARGA Sándor, dr. (Fehérgyarmat, 1924. november 13. – Budapest, 2007. február 11.) a Fehérgyarmati Járásbíróság segédhivatalában dolgozott, 1942-től irodatisztként vezette az elnöki irodát. A Büntetőbírói és Ügyészi Akadémia első tanfolyamát elvégezte 1949. szeptember 14-től. A Budapesti Államügyészséghez kinevezték államügyésznek 1950. október 30-án, és a Bírói és Államügyészi Akadémia második tanfolyamán lett szemináriumvezető november 20-tól. Az igazságügyi tárcához berendelték 1952 áprilisától, az Ügyészi Felügyeleti Osztályra osztották be államügyészként, 1953-ban osztályvezető, majd főosztályvezető-helyettes lett. 1954 áprilisától főosztályvezető ügyész. Az átszervezéskor, 1957 januárjában főosztályvezető-helyettesnek sorolták be, noha ekkor már a Legfőbb Ügyészség Büntetőjogi Osztályát vezette. Ezért a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának Titkársága az 1957. október 22-i javaslatot 1957. december 6-án elfogadta, főosztályvezető lett. 1957-ben avatták doktorrá. A Fővárosi Főügyészségen dolgozott 1967. június 1-jétől főügyészhelyettesként. A Belügyminisztériumba távozott 1972. november 1-jei hatállyal, alezredes lett.

VÁRHELYI András, dr. (Szilvásvárad, 1953. október 21. – ?, 2022. augusztus 9.) az Eötvös Loránd Tudományegyetem hallgatója 1973 és 1978 között. Jogász diplomájával Egerben dolgozott 1980-ig, majd vállalati vezető jogtanácsos 1982-ig. Az *Egyetemi Lapok*nál 1984-ig tevékenykedett, közben alma materének Római jogi Tanszékén is oktatott előbb óraadóként, végül adjunktusként. A tudományegyetemen a jogi kar mellett 1986-ban a bölcsészkaron is diplomát szerzett pedagógia szakon. Újságíróként a *Magyar Ifjúság*nál, a *Búvár*nál, a *Nők Lapjá*nál dolgozott, majd 1990/91-ben az Új Magyarországnál volt lapigazgató. Szóvivő lett a Közlekedési, Hírközlési és Vízügyi Minisztériumban 1991/92-ben, a Miniszterelnökségi Sajtóiroda vezetője volt 1992 és 1994 között. Kizárásáig, 2001-ig a Független Kisgazda-, Földmunkás- és Polgári Párt elnöke volt 1995-től. Címzetes egyetemi tanár 2002-től, országgyűlési képviselő 1998 és 2002 között.

VÁRY Albert, dr. (Makó, 1875. december 8. – Csengőd, 1953. október 1.) édesapja szabómester volt.

Noha római katolikus volt, szülei kívánságára a középiskolát a kiskunhalasi Református Főgimnáziumban, jogi tanulmányait a fővárosban folytatta, ahol a diákkör elnöke is volt. Önkéntes katonaéveit letöltve sikeres egységes bírói és ügyvédi vizsgát tett 1903-ban. Rövid ideig ügyvéd volt Budapesten, majd 1904 és 1908 között Aradon albíró, illetve alügyész Nagyváradon. A fővárosban lett ügyész, mégpedig sajtóügyész 1908-tól, főügyészhelyettes volt 1917 augusztusától, majd egyúttal a Budapesti Királyi Ügyészség vezetője 1918. áprilistól. A kommün alatt bujdosott, augusztus 4-én vette át ismét hivatalát. Szeptembertől főügyész. Bolsevista bűnpártolással támadták a nemzetgyűlésben, ezért 1920. október 26-án az igazságügyi tárca vezetője felmentette állásából, egyúttal berendelte a minisztérium Börtönügyi Osztályára előadónak.

A majdnem derékba tört életút akkor változott, midőn a miniszterelnök megbízta a Duna–Tisza közén elkövetett fehérterror cselekményeinek kinyomozásával, tényfeltáró munkáját 1922. április végéig folytatta. Koronaügyész-helyettessé nevezte ki a kormányzó 1921. október 24-én, esküt tett a Kúria teljes ülésén, november 4-én. Dr. Tomcsányi Vilmos Pál igazságügy-miniszter (október 25-i átirata szerint) továbbra is a Budapesti Királyi Főügyészségnél alkalmazta, miniszteri biztosa volt a fogságban lévő kommunista elítéltek büntetőügyei esetleges kegyelemre ajánlása szempontjából való felülvizsgálásának 1922 októbere s 1923 nyár vége között, majd az igazságügyi tárcánál a törvények előkészítésében vett részt. 1926-tól újra ügyvédkedett. A kormánypárt, a Nemzeti Egység Pártja szabadszállási választókerületét képviselve lett honatya 1926. december 8-tól, majd ismételten megválasztották 1931-ben és 1935-ben is (1939. május 4-ig). Visszavonult a politikától, 1944. március eleje és szeptembere között Balatonfüreden élt. Számos alkalommal tett tanúvallomást az 1945-öt követő számonkérés során. Kitelepített volt 1951-től a Békés megyei Hunyán, onnan térhetett vissza előbb Budapestre, majd Csengődre.

VAS Zoltán (korábban Weinberger) (Budapest, 1903. március 30. – Budapest, 1983. augusztus 13.) kommunista politikus, gazdasági vezető, író, újságíró. Letartóztatták 1921 áprilisában, a statáriális bíróság tizenöt évi fegyházbüntetésre ítélte, elmarasztalását utóbb – fiatal kora miatt – a Magyar Királyi Kúria tízévi fegyházbüntetésre mérsékelte 1921. novemberben. A Szovjetunióba távozhatott a fogolycsere-egyezmény alapján 1922. júliusban.

A Magyarországra titokban visszatért kommunistát 1925. szeptemberben letartóztatták. Előbb statáriális büntetőbíróság tárgyalta büntetőügyét novemberben, de azt két nap múlva rendes büntetőbíróság elé utalta. A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék 1926. augusztusban nyolcévi fegyházbüntetésre marasztalta el, ítéletének mértékét a Budapesti Királyi Ítélőtábla két évvel csökkentette. A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék 1929. augusztusban ítéleteit összbüntetésbe foglalta, és tizenhárom és fél évi fegyházbüntetésre ítélte. Ismét a Szovjetunióba távozhatott, ezúttal az 1940. október 28-i megállapodás révén. A politikai alku róla és Rákosiról szólt, értük cserébe a Szovjetunió visszaadta a cári hadsereg által 1849-ben zsákmányolt honvédzászlókat. Négy nappal a határ átlépése után, november 6-án érkezett Moszkvába. Követte az 1921. július 28-i megállapodás alapján 329, az 1924. március 21-i engedély alapján 26, az 1925. március 21-i egyezmény alapján 8, az 1926. augusztus 18-i megállapodás alapján 24, összesen 387, korábban a Szovjetunióba távozott elvtársát Rákosi Mátyással együtt.

A második világháború alatt antifasiszta szervezőmunkát végzett, elsőként tért haza a Szovjetunióban volt magyar kommunista vezetők közül 1944. október 10-én. Budapest polgármestere, közellátási kormánybiztos volt 1945 elején. Ezt követően a gazdaságirányítási csúcsszerv, a Gazdasági Főtanács irányítója. Ennek megszüntetését követően, 1949. június 11-től az Országos Tervhivatal elnöke volt 1953. február 8-ig. Leváltása után Komlón irányította a beruházást a bányatröszt vezetőjeként. 1954. február 22-től a Minisztertanács Titkárságán belül szervezett Anyag- és Termékgazdálkodási Titkárságot vezette, majd április 27-től a Minisztertanács Titkárságának a vezetője. A Külkereskedelmi Minisztériumban miniszterhelyettes 1955 januárjától, a Szövetkezetek Országos Szövetsége elnöke 1956 júniusától. A gazdasági mellett pártpozíciókat is betöltött az 1956-os forradalom és szabadságharcig.

A közellátási kormánybiztosság elnöke 1956. október 27-től. Jugoszlávia budapesti követségére menekült, azt elhagyta november 18-án, a szovjet állambiztonsági tisztek letartóztatták. November 23-án Romániába deportálták. Onnan, Snagovból, 1958 decemberében térhetett vissza. Büntetőeljárás – a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának

1957. december 21-i határozata alapján – nem indult vele szemben. Később irodalmi munkásságot folytatott.

VÁSÁRHELYI Miklós (Fiume, 1917. október 9. – Budapest, 2001. július 31.) a *Szabad Nép* munkatársa 1950-ig, majd a Népművelési Minisztérium Tájékoztatási Hivatalának vezetője, ezt követően szerkesztő. 1954/1955-ben a Minisztertanács Tájékoztatási Hivatalának elnökhelyettese. Nagy Imre második miniszterelnöksége idején a Minisztertanács Sajtóosztályának vezetője. Családjával együtt Romániába deportálták. 1957. április 14-én előzetes letartóztatásba helyezték. Nagy Imre és társai büntetőügyében a Legfelsőbb Bíróság 1958. június 15-én ötévi börtönbüntetésre ítélte. Kegyelemmel szabadult 1960. április 1-jén. A Legfelsőbb Bíróság Elnökségi Tanácsa 1989. július 6-án felmentette a vádak alól, a Kúria 2016. október 13-án megsemmisítette 1958-as ítéletét.

VECSEKLŐY József (1905-ig Stoffer), vecseklői, dr. (Gyarmat, 1875. február 11. – Budapest, 1940. szeptember 12.) kúriai bíró 1924. április 15-től. Az igazságügyi tárcához berendelték, minisztériumi fogalmazóként kezdte. Nyugállományba vonult 1932. december 31-én.

VÉG Béla (1945-ig Wéber) (Budapest, 1922. július 28. – Budapest, 2004. február 13.) négy polgári osztályt végzett, 1936-tól famintakészítő-tanonc, majd -segéd volt a Ganz Danubius Részvénytársaság Hajógyárában. 1939-ben lépett be a Magyarországi Mintakészítők Szakszervezetébe, később csatlakozott a vasasszakszervezethez is. 1940-ben felvették az illegális kommunista pártba. 1944. szeptemberben behívták katonának, és munkaszolgálatosként Székesfehérvárra vitték erődépítésre, de november elején egy eltávozásról nem tért vissza, s a szovjet csapatok bevonulásáig Budapesten bujkált.

1945-től a hajógyári üzemi bizottság tagja volt, 1946. januárban két hónapos pártiskolára Debrecenbe utazott, amelynek elvégzését követően a Magyar Kommunista Párt munkahelyi szervezete végrehajtó bizottságának tagja lett. 1946. októbertől a Magyar Kommunista Párt Budapest XIII. kerületi Bizottsága területszervezőjeként, szervezőtitkáraként, 1947. márciustól a Nagy-budapesti Pártbizottság Szervezési Osztálya politikai munkatársaként, később a titkárságon Kádár János referenseként tevékenykedett. 1949. márciusban kinevezték a Dolgozó Parasztok és Földmunkások Országos Szövetsége Szervezési Osztályának vezetőjévé, 1950. májusban pedig a szövetség főtitkárhelyettesévé választották.

A Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártja pártfőiskolájára küldött első magyar csoport tagjaként 1950. októbertől Moszkvában tanult. A hároméves képzés befejezése előtt hazahívták, és 1952. novemberben – Rákosi közvetlen alárendeltjeként – megbízták a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Irodájának vezetésével. 1953 elején Farkas Mihály és Piros László mellett tagja lett a letartóztatott Péter Gábor ügyével foglalkozó „triumvirátusnak", és személyesen is részt vett az Államvédelmi Hatóság volt vezetőjének kihallgatásában. 1953. májusban parlamenti mandátumot szerzett, 1958-ig volt az Országgyűlés tagja. A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége 1953. június 27–28-i plénumán kooptálták a testületbe, s a Központi Vezetőség egyik titkárává választották, a Politikai Bizottságból azonban, amely akkor a legfőbb döntéshozó testület lett, kimaradt.

A Központi Vezetőség titkárai által felügyelt területeket többször változtatták, Vég esetében is így történt. A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének 1956. október 23/24-én éjszaka, a forradalom kitörése miatt tartott ülésén kimaradt a Titkárságból. 1956. november 1-jén a szovjet csapatokhoz menekült, 1956. november 6-án Szolnokra ment, ahol a szovjet főparancsnokságon 17-ig ő volt az új kommunista párt, a Magyar Szocialista Munkáspárt képviselője. A Magyar Szocialista Munkáspárt Titkársága 1957. május 3-án elfogadta az előterjesztést, és a Magyar Szocialista Munkáspárt Budapest XIII. kerületi Bizottsága Ipari Osztályán osztályvezetőjévé nevezték ki, 1957. szeptemberben a kerületi pártbizottságba is beválasztották. 1959-től nyugdíjazásáig a Szerelvény- és Radiátorgyár igazgatójaként dolgozott.

VÉGSŐ Gyula, dr. (Gáva, 1930. május 1. – Budapest, 2014. július 15.) a nyolc általános elvégzését követően napszámos. 1950 januárjától – egy ötéves szünettel – 1988. május 31-ig teljesített szolgálatot az Államvédelmi Hatóság, majd a Belügyminisztérium állományában, 1953 és 1958 között a belügyi tárca egyes megyei és központi vizsgálati osztályainak törvényességi felügyeletét látta el különböző ügyészi szerveknél. Az Államvédelmi Hatóság Belső Karhatalomnál lett hivatásos katona (államvédelmi tizedes) 1950-ben, majd a négy hónapos vizsgálói tanfolyamot elvégezve államvédelmi alhadnagyként a Vizsgálati Osztályon 1952/53-ban, illetve 1958 után vizsgálóként dolgozott. A Legfőbb Ügyészség Különleges Ügyek Osztályán ügyész 1953-tól, közben elvégezte 1953. májustól 1954. szeptember közepéig a Bírói és Államügyészi Akadémia utolsó, negyedik tanfolyamát. (A gyorstalpaló iratai között a 3. doboz 15. dosszié tartalmazza e tanfolyam hallgatóit. Végső vezetéknévvel, gávai születéssel hallgató nincs köztük.) 1954-től Szombathelyen, Nyíregyházán és a Legfőbb Ügyészségen politikai ügyész a forradalomig, 1956 decemberétől a Fővárosi Ügyészség Politikai Osztályán ügyész.

1958 márciusában vidékre akarták helyezni, ekkor kérte, hogy vegyék át ismét a Vizsgálati Osztályra. Először a Jogi, 1958 augusztusától pedig a Szabotázs-elhárító alosztályon végzett vizsgálói feladatokat. 1958-ban rendőr hadnagyként vizsgáló (rendőr főhadnagy 1960-tól, rendőr százados 1964-től, rendőr őrnagy 1969-től), majd 1971-től fővizsgáló, 1973-tól kiemelt fővizsgáló (rendőr alezredes 1976-tól), majd 1985-tól kiemelt főelőadó. Közben az Eötvös Loránd Tudományegyetemen 1967-ben szerzett oklevelet. Nyugállományba vonult 1988-ban.

A kádári megtorlás során a büntetőeljárás ügyészi szakaszában kihallgatta mások mellett a később kivégzett Bokor Jánost és Garamszegi Alfrédot.

VERES József (Diósgyőr, 1906. augusztus 26. – Budapest, 1993. június 29.) munkás, kommunista állami és párttisztviselő. Különböző belügyi beosztásokban dolgozott 1948 őszétől. A Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottsága 1948. október 28-án elfogadta az október 26-i javaslatot, hogy a Rendészeti Főosztály vezetője legyen, osztályfőnökként kezdte a Kádár vezette tárcánál. Letartóztatták 1951. április 19-én, a Budapesti Megyei Bíróság 1951. október 20-án – dr. Tariska István* és társai büntetőügyében, jogerősen – tizenöt évi börtönbüntetésre ítélte. A Budapesti Megyei Bíróság az 1954. július 23-i perújítási tárgyaláson szabadlábra helyezte, de újabb törvénysértéssel egyévi börtönbüntetésre ítélte. Főosztályvezető az Egyesült Izzóban 1956 őszéig. A Legfelsőbb Bíróság 1956. szeptember 1-jén felmentette a vádak alól. A főváros XX. kerületében a Magyar Szocialista Munkáspárt titkára, a helybéli Intéző Bizottság elnöke 1956 végétől. A Fővárosi Tanács Végrehajtó Bizottságának 1958 és 1963 között elnöke, munkaügyi miniszter 1963. március 20. és 1970. január 30. között volt. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának tagja 1959 és 1989 között.

VETÉSI Béla (1951-ig Würschtner), dr. (Diósgyőr, 1923. január 27. – Budapest, 1968. szeptember 21.) az elemi iskola elvégzése után előbb villanyszerelő-, majd géplakatos-tanuló volt, közben szakirányú tanonciskolát végzett. A négy polgárit 1944-ben fejezte be. Diósgyőrött dolgozott 1942. augusztus 1. és 1949. szeptember 1. között a MÁVAG-szereldében. Munkahelye hadiipari üzem volt, ezért nem kellett bevonulnia katonának. Munkahelyéről előbb a budapesti, majd a győri telephelyre, onnan külföldre vitték dolgozni, végül 1945. szeptemberben tért vissza Diósgyőrbe.

1946. februártól a Magyar Kommunista Párt, 1948 nyarától a Magyar Dolgozók Pártja tagja lett. 1947-től végzett pártiskolákat, 1949-ben alapszervi párttitkár volt a Diósgyőri

Gépgyár vasszerkezeti üzemében. 1949. szeptember 1-jétől hadnagyként szolgált a honvédség hivatásos állományában. Előbb személyügyi tisztként a Személyi Véleményező Intézetben, 1950 októberétől a Személyügyi Főcsoportfőnökségen a Káderalosztályon előbb főelőadó, majd az általános osztályon alosztályvezető, illetve osztályvezető-helyettes volt, 1950. januártól főhadnagy, 1951. májustól századosként. 1951 és 1953 között elvégezte a Marxizmus–Leninizmus Esti Egyetemet.

A Bírói és Államügyészi Akadémia utolsó, negyedik tanfolyamát 1953. május 20. és 1954. szeptember közepe között végezte el. Október 1-jén lett a Honvédelmi Minisztérium Tüzérparancsnokság Katonai Bíróságának elnökhelyettese, 1954-ben pedig nyolchetes hadbírói tanfolyamot végzett. 1955. januártól volt őrnagy. Az igazságügyi tárca Katonai Főosztályán 1956. június 23. és 1957. április 4. között volt személyügyi alosztályvezető. Az 1956-as forradalom és szabadságharc idején naponta bejárt szolgálati helyére. 1956 novemberében karhatalmista lett, majd onnan visszatért munkahelyére, ahol „folyamatosan a katonai bíróságok újjászervezésén és a statáriális bírósági munkák előkészítésén és beindításán dolgozott". A Győri Katonai Bíróság elnöke volt 1957. április 4-től. 1955-ben kezdett tanulmányait 1958. december 20-án, diplomája átvételével fejezte be az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karán. 1959. januártól alezredes, 1959. november 4-től a Katonai Igazságügyi Szervek Pártbizottságának függetlenített titkára volt. 1964. április 15. és július 15. között a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumához vezényelték ítélőbírónak. A Budapesti Katonai Bíróság elnökhelyettese volt 1966. november 1-jétől haláláig. Amíg ő nem, addig a Legfelsőbb Bíróság másodfokú, dr. Szimler János vezette tanácsa halálra ítélte dr. Brusznyai Árpádot, akit ki is végeztek.

VIDA Ferenc, dr. (Csongrád, 1911. május 4. – Budapest, 1990. november 7.) *„Tunisz"*. Édesapja, dr. Vida Sándor jómódú ügyvéd volt.

Életének meghatározó eseménye, hogy édesanyja ugyan megsebesült, de túlélte a csongrádi bombamerényletet 1923. december 26-án, és a Szolnoki Királyi Törvényszék 1924. szeptember 26-án felmentette a bűntett elkövetésével megvádolt személyeket. A cionista mozgalomhoz kötődött 1932–1933-ban, a Palesztinai Kommunista Pártnak 1934-ben Tel-Avivban lett a tagja. Visszatért Magyarországra 1935 őszén, felvették az illegális kommunista pártba 1937-ben. A nyilvánosság előtt azonban 1929 és 1942 között a Magyarországi Szociáldemokrata Párt tagjaként politizált. A fővárosban élt 1936 telétől, ügyvédjelölt lett. Emlékei szerint lefogták 1942. május 29-én, mások szerint június 10-én. A Magyar Királyi Honvéd Vezérkar Főnökének Bírósága szeptember 30-án életfogytig tartó fegyházbüntetésre ítélte. Különböző büntetés-végrehajtási intézetekben őrizték, Németországba hurcolták, ott szabadult 1945. április 24-én.

Jogászi pályáját ügyvédként kezdte 1945-ben, egyúttal júniustól a Magyar Kommunista Párt fővárosi V. kerületi szervezetének titkára lett. Majd a Belügyminisztériumban tanácsosként dolgozott 1946 februárjától 1949 februárjáig, osztály-, majd csoportvezető volt. A Magyar Dolgozók Pártja Központi Ellenőrző Bizottságánál alosztályvezető 1949 júniusáig. Ezt követően a Magyar Dolgozók Pártja Szervező Bizottságának 1949. július 25-i határozata után az Állami Ellenőrző Központban a Közgazdasági Osztályon lett osztályvezető. A Magyar Dolgozók Pártjának Szervező Bizottsága 1951. január 2-án előbb levette napirendjéről, de január 22-én már határozott arról, hogy az Igazságügyminisztériumban a Bírói Felügyeleti Osztálynak legyen a helyettes vezetője. Nem ez történt, mert a tárcánál 1951. február 1-jétől előbb az Ügyészi Felügyeleti Osztály helyettes vezetőjeként, majd a Bírói Felügyeleti Osztály vezetőjeként dolgozott. A Minisztertanács 1953. november 13-án, a Népköztársaság Elnöki Tanácsa november 18-án határozott arról, hogy a tárcától a Legfelsőbb Bírósághoz kerül. A Magyar Dolgozók Pártjának tagkönyvét leadta a Legfelsőbb Bíróságon már 1953. november 16-án, ahol azonban csak két nappal később tett esküt, és 1953. november 18. és 1972. október 31. között ítélkezett, kollégiumvezető-helyettesként vonult nyugdíjba. Tanácsvezetője volt a gyorsított büntetőügyeket tárgyaló I. sz., majd a népbírósági tanácsnak.

Huszonhárom személyt ítélt halálra a kádári megtorlás idején, négyet első-, míg tizenkilencet másodfokú eljárásban, a három távollévőn kívül kivégezték őket. Időrendi sorrendben az elsőfokú eljárásban 1958. április 22-én dr. Szilágyi Józsefet, 1958. június 15-én Gimes Miklóst, Malétert Pált és Nagy Imrét. Másodfokú eljárásban 1957. március 19-én Oláh Miklóst, 1957. április 15-én Micsinai Istvánt, 1957. április 20-án Kanyó Bertalant, 1957. július 17-én Balázs Gézát, Komjáti Ferencet, Lengyel Lászlót, Nagy Zoltánt, Sikó Dezsőt, Szász Zoltánt és G. Tóth Lászlót, 1957. december 27-én Iván Kovács Lászlót, 1958. január 9-én Mayer Antalt, 1958. október 28-án a távol lévő Mlinarik Istvánt, valamint 1958. december 20-án Bódi Józsefet, Szente Istvánt, Szente Károlyt és Zsendovics Lászlót, valamint a távol lévő Buri Istvánt és Sorn Károlyt.

VIDA Zoltán Lőrincz, örsi és kisszentmihályi, dr. (Pest, 1869. május 31. – 1945) édesapja ügyvéd.

Jogtudorrá avatták Budapesten 1892. június 4-én, az ügyvédi vizsgát letette 1894. december 18-án. Igazságügyi szolgálatát a Budapesti Királyi Törvényszéken kezdte 1895. március 18-án. A Budapesti Királyi Törvényszéken 1906. március 29-től bíró, 1915. április 24-től tanácselnök. Bíró a Budapesti Királyi Ítélőtáblán 1916. november 20-tól, a Magyar Királyi Kúrián bíró 1921. október 24-től, esküt tett november 8-án. Nyugállományba vonult 1939. június 30-án.

VIDOVICS Ferenc, dr. (Balatonendréd, 1900. március 7. – New York, 1976. április 17.) lapszerkesztő, kisgazdapárti politikus, 1945. április–augusztus között főtitkárhelyettes. Nemzetgyűlési képviselő lett 1945-ben, Somogy megye főispánja 1945/1946-ban. A Budapesti Megyei Bíróság 1951. május 24-én összbüntetésül húszévi börtönbüntetésre ítélte. Miért?

A Budapesti Népbíróság népellenes bűntett elkövetése miatt 1947. február 10-én ötévi, majd 1947. június 6-án háborús bűntett elkövetése miatt háromévi, a Budapesti Büntetőtörvényszék mint rögtönítélő bíróság 1948. május 13-án fegyver- és lőszerrejtegetés miatt tizenöt évi fegyházbüntetésére, a Budapesti Népbíróság öttagú különtanácsa 1948. október 21-én és a Népbíróságok Országos Tanácsa 1949. szeptember 21-én az 1946. évi VII. tc.-be ütköző cselekmények elkövetése miatt egyaránt egyévi és hathavi börtönbüntetésre, továbbá a Budapesti Büntetőtörvényszék 1947. május 14-én, a Budapesti Ítélőtábla 1948. január 15-én, végül a Magyar Kúria 1948. szeptember 3-án kettős házasság bűntette és közokirat-hamisítás elkövetése miatt nyolchavi börtönbüntetésre ítélte.

Őrizetben volt 1946. december 19. és 1948. március 20., valamint 1948. május 5. és 1956. szeptember 25. között. A Legfelsőbb Bíróság 1991. november 28-án ítéleteit semmissé nyilvánította.

VILÁGHY Miklós, dr. (Szolnok, 1916. október 22. – Budapest, 1980. február 24.) Budapesten a Magyar Királyi Pázmány Péter Tudományegyetemen szerzett jogászi diplomát 1939-ben, az egységes bírói és ügyvédi szakvizsgát 1943-ban tette le. Végigjárta a bírósági ranglétrát: törvényszéki bírósági fogalmazó a Budapesti Királyi Törvényszéken 1939 és 1942, tanácsjegyző a Budapesti Királyi Ítélőtáblán 1942 és 1944 között. Járásbíró 1944 júniusától a Budapesti Királyi Központi Járásbíróságon. Berendelték az igazságügyi tárcához 1945-ben, amikor már törvényszéki bíró, az Iparügyi Minisztériumban főosztályvezető 1947 és 1949 között. A Népgazdasági Tanács Titkárságán 1949 és 1953 között előadó főosztályvezetői ranggal, 1949-től oktatott a főváros tudományegyetemén. A Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottsága 1956. február 9-én levette a napirendről az Oktatási Minisztérium január 20-i javaslatát arról, hogy ő, a kandidátus – a Polgári Perjogi Tanszék 1953. január 1-jétől

egyetemi tanára, 1953. augusztus 1-jétől az Állam- és Jogtudományi Kar dékánja – legyen az Eötvös Loránd Tudományegyetem rektora. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Titkársága 1960. július 5-én elfogadta a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Adminisztratív Osztálya javaslatát, hogy az előterjesztés után a Népköztársaság Elnöki Tanácsa megválassza a Legfelsőbb Bíróságra ülnöknek.

VILÁGOS Lajos, dr. (Mihályi, 1927. július 1. – Budapest, 2003. május 29.) kertészetben, malomtulajdonosnál napszámos volt. Bázakerettyéről az Ásványolaj-kutató Mélyfúró Vállalattól – mint olajfúró – érkezett pártonkívüliként a Bírói és Államügyészi Akadémiára, amelynek 1952. február 15-én kezdődött évfolyamát decemberben végezte el. 1956 forradalma előtt, 1955-ben már főelőadó, majd osztályvezető az igazságügyi tárcánál. A Budapesti Fővárosi Bíróság elnökhelyettese 1960-tól a munkásőr-jogász. 1973-ban a Munka Érdemrend arany fokozata kitüntetésben részesült. A Magyar Szocialista Munkáspárt Budapesti V. kerületi Pártbizottsága Fegyelmi Bizottságának tagja 1956. december 22. és 1957. június 13. között volt. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa bírói tisztségéből történt felmentését 1987. december 31-én a *Magyar Közlöny*ben tette közzé.

VILLÁNYI András (korábban Wilhelm Andor), dr. (Budapest, 1913. augusztus 15. – Budapest, 1950. május 26.) jogtudományi végzettségét 1934-ben szerezte meg. Ügyvédi irodában dolgozott 1934 és 1942 között. Munkaszolgálatos volt 1942-től, ahonnan Szerencstől nem messze, Miskolc felé dr. Timár Istvánnal együtt szökött meg, Debrecenből vele együtt érkezett már Budapestre 1945 januárjának utolsó hetében. Péter Gábor javaslatára nevezték ki 1945 nyarától a gazdasági rendőrség vezetőjének, rendőr ezredes lett. Az általa összeállított és a kommunista illetékesek által jóváhagyott apparátus szeptember 15-én kezdte meg tevékenységét. Kapcsolata azonban megromlott korábbi patrónusával, és miután 1948. december 15-én megszüntették a gazdasági rendőrséget, hamarosan – a Magyar Dolgozók Szervező Bizottságának határozatát követően – már másutt, 1949 februárjától a Pénzügyminisztériumban dolgozott főosztályvezetőként. A Belügyminisztérium Államvédelmi Hatósága letartóztatta 1949. szeptember 20-án, dr. Szebenyi Endrének a Rajk–Brankov-ügy nyilvános tárgyalásán elhangzott tanúvallomása után. A Budapesti Büntetőtörvényszék 1950. március 20-án, majd a Legfelsőbb Bíróság 1950. május 20-án egyaránt halálra ítélte dr. Szebenyi Endre és társai büntetőperében. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1950. május 25-én kegyelmi kérelmét elutasította. Kivégezték. A Legfelsőbb Bíróság 1955. október 13-án felmentette a vádak alól.

VINCENTI Gusztáv, lovag, dr. (Kolozsvár, 1889. január 20. – Budapest, 1963. szeptember 14.) középiskoláit és az egyetemet Budapesten végezte, itt lett jogtudor és nyert bírói oklevelet. Igazságügyi szolgálatát joggyakornokként a Budapesti Királyi Járásbíróságnál kezdte. Jegyző 1914-től a Budapesti Kereskedelmi és Váltótörvényszéknél, albíró 1916-tól az Ipolysági Királyi Törvényszéknél. 1917-től lett törvényszéki bíró, berendelték a Budapesti Királyi Ítélőtábla elnökségéhez, ott 1921-től elnöki titkár. A Magyar Királyi Kúriának 1925-től elnöki tanácsosa, majd bírója 1931. február 24-től. Felmentették 1940. március 9-én, mert kinevezték előbb a Budapesti Királyi Ítélőtábla alelnökévé, majd 1946. szeptember 30-án annak elnökévé. Közben igazolták 1945. május 2-án. Felmentették elnöki tisztségéből 1948. június 28-án. 1951-ben kitelepítették a fővárosból.

VINCZE Lukács, dr. (Kunszentmárton, 1928. szeptember 5. – Budapest, 2016. december 22.) a rendőrség kötelékébe 1948. szeptemberben lépett. Rendőrakadémiára vezényelték 1949-ben, amelynek elvégzését követően rendőr alhadnaggyá avatták. A Magyar Dolgozók Pártjának tagja 1950-től. Elvégezte a Bírói és Államügyészi Akadémia második tanfolyamát. 1955. júniustól a néphadsereg állományában szolgált, 1957-ben századosként a Győri Katonai Ügyészséget vezette. Ebben az évben diplomázott az Eötvös Loránd Tudományegyetemen. 1961. április 1-jétől ismét belügyi állományban, a Katonai Főügyészség Belügyi Osztályának vezetőjeként szolgált. 1971-ben már ezredes volt. Miután 1976-ban elvégezte a Magyar Szocialista Munkáspárt Politikai Főiskoláját, december 13-án budapesti rendőrfőkapitánnyá, 1977. január 1-jei hatállyal rendőr vezérőrnaggyá nevezték ki. Nyugállományba vonult 1985. márciusban.

A kádári megtorlás idején a büntetőeljárás során a vizsgálati szakaszban felügyelte Tömrök István és társai büntetőügyében a nyomozati cselekményeket, az ügyészségi szakaszban elkészítette ifjabb Császár József vádiratát, Varga József és társai büntetőügyében Batonai István, Batonai László és Varga gyanúsítottakat kihallgatta, elkészítette vádiratukat, a bírósági szakaszban ifj. Császár, Varga és társai, továbbá Pintér József esetében a vádhatóságot képviselte az elsőfokú tárgyalásokon. A jelzett személyeket utóbb kivégezték.

VISEGRÁDI Gyula, dr. (Kesznyéten, 1902. november 9. – Budapest, 1982. július 3.) hadbírójelöltként kezdte meg katonai szolgálatát 1929-ben, és őrnagyi rendfokozatban, hadbíróként teljesített szolgálatot 1945 márciusáig. Ekkor amerikai fogságba esett, ahonnan 1945 októberében tért vissza Magyarországra. Nyugdíjazták 1946 augusztusában, majd visszavették hadbíró őrnagyi rendfokozattal honvédségi állományba, és a Honvédelmi Minisztérium Igazságügyi Osztályához osztották be 1947 októberében, előléptették alezredessé 1947. december 1-jén. Ő lett a Katonai Főügyészség első vezetője (katonai főügyész) az 1948-ban létrehozott Katonai Főtörvényszék melletti vádhatóságnak 1949. január 1-jén, és ugyanakkor előléptették ezredessé. Másodfokon ő képviselte a vádhatóságot Pálffy György és társai büntetőügyében. 1950. április 12-én nevezték ki utódát, dr. Soós Károlyt.

Nyugállományba helyezték 1950. június 1-jén. Ennek valódi oka nem ismert. A Magyar Dolgozók Pártja Honvédelmi Minisztérium VII. alapszervezetének titkára feljegyzést készített 1950. március 25-én. E szerint az igazságügyi tárcához való átvétele folyamatban, és azt javasolták, hogy „ha nem vennék át, soron kívüli nyugdíjazását kérjük". A nyugállományba helyezésről szóló honvédelmi miniszteri határozat csak annyi indoklást tartalmaz, hogy „a hivatásos állományban teljesített szolgálatára nem tartok további igényt".

Letartóztatták 1950. november 30-án, majd vizsgálati fogságba helyezték december 5-én. A Budapesti Katonai Törvényszék elmarasztalta 1951. március 28-én. Bűnösnek mondta ki hamis szakértői vélemény adásának bűntettében és népellenes bűntettben, ezért hatévi börtönbüntetésre, közügyektől eltiltásra, lefokozásra, teljes vagyonelkobzásra, rend- és díszjelének elvesztésére ítélte. A Katonai Főtörvényszék elutasította a fellebbezést végzésével, 1951. augusztus 24-én.

Dr. Visegrádi felesége kegyelmi kérelmet terjesztett elő 1952 decemberében. A Budapesti Katonai Ügyészség vezetője – természetesen – nem támogatta ennek teljesítését a honvédelmi miniszterhez, Farkas Mihályhoz küldött jelentésében. Mégis tudottá vált 1953. október 6-án, hogy a miniszter döntése szerint a kérelem teljesíthető. Már javában zajlott az „új szakasz", midőn a Katonai Főügyészség törvényességi óvása folytán a Katonai Felsőbíróság mérsékelte büntetését 1954. december 16-án. Ítéletével, a jogi minősítés érintetlenül hagyásával, a büntetést 3 év 6 hónapra csökkentette, az addigi fogva tartással a börtönbüntetést kitöltöttnek vette, és elrendelte a szabadlábra helyezést.

Dr. Visegrádi perújítási kérelmet terjesztett elő ezen utóbbi, újabb törvénysértő határozattal szemben. A Legfelsőbb Bíróság az ítéleteket hatályon kívül helyezte, és új elsőfokú eljárást rendelt el. A Budapesti Katonai Bíróság az új eljárás eredményeként dr. Visegrádit bűncselekmény hiányában jogerősen felmentette 1957. április 30-án.

Dr. Domokos József elnök megpróbálta a Legfelsőbb Bírósághoz csábítani, és ott ítélkezésre bírni a még perújrafelvétel előtt álló, nem rehabilitált dr. Visegrádit 1957 elején,

próbálkozása azonban kudarcot vallott. Kárpótlásként 20 ezer Ft-ot kapott 1957. november 30-án.

VISINSZKIJ, Andrej Januárjevics (Odessza [Orosz Birodalom], 1883. december 10. – New York, 1954. november 22.) jogász, igazságügyi területen 1928-tól fokozatosan meghatározóvá vált a Szovjetunióban. Előbb a Legfelsőbb Bíróság különleges tanácsának elnöke, majd az Oroszországi Föderáció főügyésze. 1933-tól a Szovjetunió főügyészének helyettese, 1935 és 1940 között főügyész. Külügyi területre helyezték, itt is fontos tisztségeket töltött be: előbb a tárca vezetőjének helyettese, ezt követően 1949. március 6. és 1953. március 6. között külügyminiszter, majd haláláig ismét külügyminiszter-helyettes. Öngyilkos lett.

VISKY Sándor, dr. (Szatmár [Szatmárnémeti köznapi elnevezése], 1875. május 27. – Budapest, 1937. január 4.) kúriai bíró 1935. június 28-tól. Hivatali ideje alatt hunyt el.

VIZY Károly (Budapest, 1924. január 28. – Budapest, 1947. november 17.) a második világháborúban hadapród őrmesterként szolgált, megsebesült és hadifogságba esett. Szabadulása után a Magyar Honvédségben tűzszerészként folytatta szolgálatát, 1945 júniusában leszerelték. A korabéli politikai nyomozó szervek iratai szerint 1946-tól egy országos méretű fegyveres szervezet vezetője volt. A vizsgálat azt is megállapította, hogy 1947 őszétől méreggel preparált leveleket küldött vezető politikusok címére, gyújtó- és robbanószerkezeteket készített, 1947. november 13-án délelőtt pedig pokolgépes merényletet kísérelt meg a budapesti városházán. Aznap este előzetes letartóztatásba helyezték. Dr. Décsi Gyula, a Budapesti Államvédelmi Osztály alosztályvezetője hallgatta ki. A Budapesti Büntetőtörvényszék Rögtönítélő Tanácsa halálra ítélte 1947. november 17-én robbanóanyag, robbanószer felhasználásával, gyújtogatás bűntettének elkövetésére irányuló szövetséggel, valamint lőfegyver és lőszerrejtegetés vádjaival. A kegyelmi tanács nem ajánlotta kegyelemre, kivégezték. Mindmáig nem orvosolták, holott az őt kihallgató dr. Décsi szerint – aki felügyelte is ennek a büntetőeljárásnak az államvédelmi előkészítését (ezt a szerepét azonban utóbb elhallgatta) – provokált ügy volt, a Dékán István vezette kémelhárítók „készítették elő".

VLADÁR Gábor, dr. (Bia, 1881. október 14. – Budapest, 1972. július 19.) jogász, az igazságügyi tárcánál tisztviselő. A Magyar Tudományos Akadémia tagja volt. Kúriai tanácselnök lett 1934-től. Esküt nem tett, de az 1934. szeptember 29-én tartott teljes ülésen tanácselnökként szerepelt. Valamennyi teljes ülés jegyzőkönyve fennmaradt ebből az időszakból, ezeken nem jelentették be kúriai tanácselnöki kinevezését. Az igazságügyi tárcát vezette 1944. augusztus 29. és 1944. október 16. között. A nyilaskeresztes érában bujkált, nyugdíját 1950-ben megvonták. Feleségével együtt 1951 és 1953 között kitelepítették Borsod-Abaúj-Zemplén megyébe, Tomorra, majd egy évtizeden keresztül Bián élt, utána térhetett vissza a fővárosba.

VOJTKÓ Miksa (Poprád, 1871 – Budapest, 1931. december 20.) 1908-ban tanácsjegyzőnek berendelték a Budapesti Királyi Ítélőtáblára, a Budapesti VI. kerületi Királyi Járásbíróságon működött albíróként, majd járásbíró 1910-től. Berendelték a minisztériumba, előléptették a VII. fizetési osztályba sorozott betétszerkesztő bíróvá 1913 júniusában. Kúriai bíró lett 1926. november 1-jétől. Az igazságügyi tárcához berendeltként tovább alkalmazták. Az annak idején még dr. Kirchner (utóbb Kalotay) Viktor vezette VIII. – Bírósági, királyi közjegyzői és ügyvédi felügyeleti – Ügyosztályon volt beosztott kúriai bíró. 1929-ben is még ott dolgozott, de 1931-ben már nem volt a minisztérium állományában.

VÖRÖS János, vitéz (Csabrendek, 1890. március 25. – Balatonfüred, 1968. július 23.) hivatásos katonatiszt, 1944. május 10-től vezérezredes. A Honvéd Vezérkar főnöke 1944. április 19. és október 16., vezérkari főnök 1944. december 23. és 1946. február 21. között. Honvédelmi miniszter 1944. december 22. és 1945. november 15. között. Hűtlenség vádjával 1949. március 25-én letartóztatták. A Budapesti Katonai Törvényszék 1950. június 9-én életfogytig tartó fegyházbüntetésre ítélte. Szabadult 1956. október 27-én. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1957. december 4-én elengedte hátralévő büntetésének letöltését. A Budapesti Katonai Bíróság 1990. május 18-án ítéletét semmissé nyilvánította.

VÖRÖS József, dr. (Kaposfüred, 1926. május 8. – Budapest, 2019. szeptember 14.) parasztszármazású, 1947-ben kereskedelmi érettségit tett. Az egyetem 1952-ben történt elvégzését követően bírósági fogalmazóként dolgozott a Szekszárdi Megyei Bíróságon 1952. július 1. és 1953. június 4., majd járásbíróként a Szekszárdi Járásbíróságon ítélkezett 1953. június 4. és 1956. január 31. között. Javaslatot készítettek 1954. december 27-én a Legfelsőbb Bírósághoz történő átvételéről. Miképp indokolták? Többek között azzal, hogy „bírói kinevezése óta munkáját a rohamos fejlődés jellemzi. Rövid szakmai gyakorlata ellenére kiválóan végzi munkáját. Ehhez hozzájárul az is, hogy szakirodalommal, szakmai kérdésekkel elmélyülten és rendszeresen foglalkozik. Van lényegérzéke. Tárgyalásvezetése határozott, biztos, aktivizálja az ülnököket. Fiatal kora ellenére komoly, nagy élettapasztalattal rendelkezik. Döntései általában jók. Ítéletszerkesztési munkája még nem kiforrott, de az állandó fejlődés képét mutatja. Nyílt eszű, jó képességű, gerinces. Hibája, hogy beszédmodorában van bizonyos nyersesség, fölényesség, mely a tárgyalásokon a felekkel szembeni türelmetlenségben nyilvánul meg. Ezen a hibáján őszintén igyekszik javítani. Tehetséges, kellő segítség mellett a Legfelsőbb Bíróságon megállja a helyét."

Az igazságügyi tárca és a Legfelsőbb Bíróság javaslatának foganatja lett. A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének Titkársága 1955. július 11-én elfogadta a róla is szóló előterjesztést a legfőbb ítélőszékhez történő kinevezésére. Az igazságügyi tárca 1955. augusztus 3-án már tudatta is a Népköztársaság Elnöki Tanácsa határozatát arról, hogy a testület kinevezte. Dr. Vörösnek – az akkor hatályos jogszabályok következtében – a fővárosban állandó letelepedési engedélyt kellett kérnie. Erről a miniszter határozott, az előterjesztő elnökhelyettes, dr. Sztodolnik László – aki eredetiben megküldte dr. Vörös kérelmét – támogatta annak megadását 1956. január 6-án. Dr. Szily László, a Szekszárdi Megyei Bíróság elnöke 1956. január 23-án tudatta a Legfelsőbb Bíróság elnökével, hogy a járásbírót felmentette 1956. január 31-ével a szolgálata alól. Másnap ő már a fővárosban folytatta azt.

Miként emlékeztettek 1956-os szerepvállalására a jóval a történtek után összeállított, rosszakaratról tanúskodó „Beszámolóban"? Október 25-én „a délelőtti órákban erős fegyverropogás hallatszott, nem sokkal később emberek özönlöttek át a Lánchídon. Közben befut a bíróságra Horváth János SZB elnök és Vörös József bíró, akik a Parlament előtt voltak, amikor ott a sortűz eldördült. Az ott tapasztaltakról a bíróság épületében lévő dolgozókat felizgatva számolnak be, izgatva a szovjet és magyar államvédelmi katonák ellen. Vörös József arról számol be, hogy a kabátjára fröcskölődött agyvelőt és vért a kezével tisztogatta le, a legnagyobb gyűlölet hangján beszél." Azt ma már tudott, hogy a tüzelés az Orosházáról érkezett határőrök vezetőjének parancsára kezdődött, és abba ezt követően avatkoztak be más fegyveresek is. Ám az, hogy végül hányan vesztették a Kossuth téren azonnal, illetve utóbb másutt életüket, mindmáig nem sikerült hitelt érdemlően tisztázni. A „Beszámoló" készítői, szemben a sajtó hallgatásával, okkal sortűznek nevezték a „fegyverropogást", amelynek horror következményei érthető módon viselték meg dr. Vöröst.

Az elnökhelyettes szobájában összegyűlt húsz személy választotta meg az Ideiglenes Forradalmi Bizottmányt, amelynek tagja lett. „Az akkori hangulatra jellemző, hogy Vörös József ismét elmeséli a Parlament előtt 25-én történteket, azt megtoldva egy újabb »sze-

mélyes élményével«. Elmondja, hogy egyik igazoltatása során, amikor a tömeg megtudta, hogy bíró, meglincselését követelte. A Bizottmány elhatározta, hogy a Legfelsőbb Bíróság »Forradalmi Bizottmánya« nevében nyilatkozatot ad ki." Ebben okkal határolták el magukat azoktól, akik a múltban politikai büntetőperekben vettek részt. Ami pedig dr. Vörös újabb át- és túlélt „személyes élményét" jelentette, ennek a „Beszámoló"-ban történt sajátos megközelítése nem őt, a szerencsésen megmenekült parasztfiút, hanem az összeállítókat minősíti. A Legfelsőbb Bíróság dolgozóit a Forradalmi Bizottmány november 1-jei határozata alapján új igazolványokkal látták el, azok egyik aláírója Vörös volt.

A közlekedési bíróságok megszüntetésével neki és dr. Feri Sándornak is – eme, „az ellenforradalom alatt jelentős tevékenységet kifejtett bírák"-nak, miként a „Beszámoló" minősítette őket – megszűnt az állása. Ennek az utólag, politikai szenvedéllyel és a tények tudatos elferdítésével összeállított „Beszámoló"-nak a tartalma ellenére dr. Vörösnek másként alakult a sorsa. Ugyanis kinevezték a Fővárosi Bírósághoz bírói munkakörbe, 1957. január 31-én felmentették, új munkahelyén másnap jelentkezett, 1959. október 31-ig dolgozott a Fővárosi Bíróságon. Minisztere nevében dr. Szűcs János főosztályvezető kinevezte főelőadónak az igazságügyi tárcához 1959. október 23-án. Talán nem véletlenül ezen a napon, mert három esztendővel a forradalom kitörését követően kiemelték, igaz, nem dr. Nezvál Ferenc írta alá a kinevezését, de az több mint gyógyír lehetett dr. Vörös számára. Ugyanakkor arra is utal, hogy voltak miniszterük tettvágyától eltérő módon cselekvő, 1956 emlékét ilyen módszerekkel megőrző tárcabéli jogpolitikusok is.

Állását a tárcánál betöltötte 1959. november 2-től, osztályvezető-helyettes 1973. október 12-től, osztályvezető 1977. január 1-jétől, végül főosztályvezető volt 1979. július 1. és 1990. július 31. között. A miniszter 1979 nyarán a minisztérium Titkárságának vezetésével bízta meg. Dr. Markója utóda az öregségi teljes nyugdíjjogosultság elérésére hivatkozva 1990. január 25-én az állását felmondta július 31-ével, munkaviszonyát megszűntnek tekintette, és egyúttal felmentette a munkavégzés alól február 1-jei hatállyal.

WEISSHAUS Aladár (Budapest, 1887. december 21. – Budapest, 1963. november 21.) a Déli Vasútnál volt ellenőr 1910 és 1918 között, majd 1918 őszén a Vasutas Szövetség titkára lett. A kommünt követően a Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék másfél évi börtönbüntetésre ítélte. A Kommunisták Magyarországi Pártjának 1923-ban lett a tagja. Egyik szervezője és vezetője 1925-ben a Magyarországi Szocialista Munkáspártnak. A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék újabb egyévi börtönbüntetésre ítélte. 1926-ban kilépett az illegális pártból, és önálló mozgalom szervezésébe kezdett. Zsidó származása miatt bujdosott a második világháború idején. Rákosi már első budapesti beszédében frakciósnak bélyegezte őt és tanítványait. Letartóztatták 1947. január 5-én. A Budapesti Népbíróság 1947. augusztus 20-án két és fél évi, a Népbíróságok Országos Tanácsa 1948. március 4-én három és fél évi fegyházbüntetésre ítélte. 1950. augusztus 17-én, amint letöltötte büntetését, azonnal előzetes letartóztatásba helyezték, és október 7-én „államvédelmi érdekből" internálták. 1950. október 9-től magánzárkában tartották Kistarcsán. Az internálótáborok 1953-as felszámolása után ismét bíróság elé állították társaival együtt. A Budapesti Megyei Bíróság 1953. október 9-én nyolc, a Legfelsőbb Bíróság 1954. május 3-án hatévi börtönbüntetésre ítélte. Márianosztrán töltötte büntetését, amikor 1956. február 4-én szabadult. Ítéletei az 1990. évi XXVI. törvény hatálya alá tartoznak.

WESZTERMAYER Vidor, dr. (Facsád, 1864. január 13. – Budapest, 1941. december 30.) középiskolai tanulmányait Szászvároson, az egyetem jogi fakultását Budapesten végezte. 1889-ben tett ügyvédi vizsgát. 1890-től a Lippai Királyi Járásbíróságon aljegyző, majd a Világosi Királyi Járásbíróságon albíró. 1891 áprilisától a Temesvári Királyi Ítélőtáblához berendelt tanácsjegyzőként teljesített szolgálatot. 1892-től a Temesvári Királyi Törvényszék bírója. 1900. március 7-én a Temesvári Királyi Ítélőtáblához nevezték ki bírónak. Kúriai bíró 1913. február 20-tól, kúriai tanácselnök 1925. december 24-től, esküt tett 1926. január 7-én. 1927-től a Keresztény Alkalmazottak Nemzeti Szövetsége bírósági és ügyészségi csoportjának ügyvezető elnöke volt. Nyugállományba vonult 1934. január 31-i hatállyal.

WITTNER Mária (Budapest, 1937. június 9. – Budapest, 2022. szeptember 14.)) háztartási alkalmazott, 1957. július 27-én letartóztatták. A Budapesti Fővárosi Bíróság 1958. július 23-án halálbüntetésre, a Legfelsőbb Bíróság 1959. február 24-én életfogytig tartó börtönbüntetésre ítélte. Az 1963-as közkegyelmi intézkedés során nem, 1970. március 25-én azonban szabadult. A Fővárosi Bíróság ítéletét semmissé nyilvánította.

WOLFF Károly (1915-ig wolfenaui), németprónai, dr. (Érsekújvár, 1874. október 1. – Csopak, 1936. július 23.) jogot hallgatott a Pozsonyi Királyi Jogakadémián és a budapesti egyetemen, néhány szemesztert Lipcsében, Halléban és Berlinben töltött. 1896-ban a Trencséni Királyi Törvényszéken volt joggyakornok, 1898-ban a Nagybittsei Királyi Járásbírósághoz helyezték át. A bírói vizsga letételét követően berendelték az Igazságügyminisztérium Törvényelőkészítő Osztályára. 1901-ben a bécsi Főudvarnagyi Hivatal első osztályú udvari fogalmazójává nevezték ki, majd udvari titkárként működött 1906-ig. 1906-ban a Külügyminisztériumban lett osztálytanácsos, a magyar közjogi ügyek előadója volt. Tőry Gusztáv igazságügyi államtitkár mellett részt vett a Főudvarnagyi Bíróság megszervezésében. 1909-ben ő lett az újonnan felállított bíróság első elnöke. A keresztény nacionalista mozgalom vezetője volt, 1910-től a budai Katolikus Körben és a Rákócziánum katolikus internátus-egyletben kezdte meg működését. Ekkortól részt vett minden keresztény társadalmi mozgalomban, az irredenta Egyesült Keresztény Liga ügyvezető elnöke, majd a Keresztény Községi Párt elnöke lett. A liberális közvélemény erősen intranzigens keresztény irányultsága és túlzó fajvédelmi politikája miatt támadta. A Keresztény Nemzeti Egység Pártjának programjával választották nemzetgyűlési képviselővé.

ZABOS Ádám (Hajdúszoboszló, 1935. február 18. – Budapest, 1963. szeptember 21.) szövetkezeti munkás. 1959. január 15-én letartóztatták. A Budapesti Katonai Bíróság 1959. szeptember 21-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumának különtanácsa 1959. november 18-án egyaránt halálra ítélte. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1959. december 29-én kegyelemben részesítette, elmarasztalását életfogytig tartó börtönbüntetésre enyhítette. Mezőgazdasági kombinátnál dolgozott nyugállományba vonulásakor. Ítéletei a 2000. évi CXXX. törvény hatálya alá tartoznak. Kivégzett társa, Silye Sámuel ítéleteit a Budapesti Katonai Bíróság 1990. március 1-jén semmissé nyilvánította.

ZAKAR András, dr. (Margita, 1912. január 30. – Székesfehérvár, 1986. március 31.) római katolikus pappá szentelték 1940-ben. Előbb, 1944. áprilistól Serédi Jusztinián, majd 1945. októbertől Mindszenty érsek titkára. Letartóztatták 1948. november 19-én. A Budapesti Népbíróság 1948. február 8-án hatévi, a Népbíróságok Országos Tanácsa 1949. július 9-én négyévi fegyházbüntetésre ítélte. Szabadult 1953-ban. A szabadsághegyi plébánián volt kisegítő lelkész 1956-ig, nyugdíjazták 1957-ben. A Budapesti Fővárosi Bíróság kegyelemből mentesítette a hátrányos jogkövetkezmények alól 1970. május 29-én. Ítéletei az 1990. évi XXVI. törvény hatálya alá tartoznak.

ZALAI Miklós (korábban Schossberger), dr. (Budapest, 1921. április 8. – Budapest, 2001. április 2.) kifutó, illetve kereskedőtanonc volt 1934. július 1. és 1938. december 1. között kiskereskedőknél. A Magyarországi Szociáldemokrata Párt tagja 1936 és 1945 között. A Mechanikai Szövőgyárban segédmunkás 1939. február 20. és március 18., különböző kisiparo-

soknál szabótanonc, szabósegéd és segédmunkás 1939. április 15. és 1942. október 3. között. A Magyar Kommunista Pártba átlépett 1945-ben.

A Független Nyomdában 1945. június 11-től segédmunkás, a Magyar Kommunista Párt központjában 1946. január 3-tól pártőrségi feladatokkal bízták meg, majd 1947. október 2. és 1950. január 13. között telepvezető volt a Textilkémiánál. A IX. Soroksári úti Bél- és Szőrmeipari Vállalattól iskolázták be a Bírói és Államügyészi Akadémiára, úgy, hogy az akkor felvett hatvanhat hadbírójelölt között jutott be. Itt a helyi pártszervezet kizárta a Magyar Dolgozók Pártjából 1953. március 30-án, az akadémiáról utána fegyelmi okok miatt elbocsájtották. Amikor már folyt kizárási ügyében a felülvizsgálat, 1954. február 8-án kérelemmel fordult az igazságügyi tárcát vezető miniszterhez, hogy vizsgát tehessen. A Magyar Dolgozók Pártja Központi Ellenőrző Bizottsága 1954. március 24-én megváltoztatta a kizárási határozatot, szigorú megrovásban részesítette. A miniszter, dr. Erdei Ferenc 1954. május 8-án engedélyezte, és szeptember 17-én záróvizsgát tett. Jogi diplomát az egyetemen azonban csak 1960. július 16-án szerzett.

A Budapesti V. kerületi Bíróságon 1954. október 1-jén bíróként kezdett dolgozni. A Budapesti Fővárosi Bíróságon bíró 1956. január 2. és 1957. május 31. között, majd tanácselnök 1984. május 31-jei nyugdíjazásáig volt. A kádári megtorlás során az egyik elsőfokú népbírósági tanácsot vezette. Halálra ítélte 1958. augusztus 30-án Csizmadi Ferencet és Viskovics Jánost, akiket utóbb kivégeztek.

ZALÁN Kornél, dr. (Nagykanizsa, 1905. november 10. – Budapest, 1968. június 9.) a budapesti Magyar Királyi Pázmány Péter Tudományegyetem jogi fakultásán *sub auspiciis Gubernatoris Promotio* végzett 1929-ben. Közszolgálata is megkezdődött ebben az esztendőben. A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék bírója lett 1936-tól, de berendelt tanácsjegyzőként a Magyar Királyi Kúrián teljesített volna szolgálatot 1932. június 29-től, ekkor határozott erről a tárca vezetője. Akkor azonban nem jelentkezett, oka ennek nem ismert, állítólag elnöke, dr. Töreky Géza azért akadályozta meg elmenetelét, mert szakmai tevékenységével rendkívül elégedett volt. Már a Magyar Királyi Kúria másodelnöke volt dr. Töreky, amikor 1935. szeptember 16-án megjelent, mert a tárcánál ismételten megerősítették berendelését 1936. február 12-én. Vallásaként rövidítve (rk.) írták be azt, hogy római katolikus. A dr. Szolnok Jenő vezette büntetőtanács állandó jegyzője volt. Ez a tanács hozta a határozatot Rákosi összbüntetése esetében, 1936. április 30-án. A jogfosztó rendelkezések miatt ideiglenesen nyugdíjazták 1944. május 31-ével.

Igazolták 1945. május 30-án. A már ítélőtáblai bírót visszahelyezték állásába 1945 júniusában. A miniszterelnök 1945. november 30-án kúriai bíróvá nevezte ki, ez nem érintette az igazságügyi tárcához aznap történt berendelését. A korabéli fáma szerint „Töreky jobb keze" a Magyar Kúria teljes ülésen tett esküt, december 31-én. Miniszteri osztályfőnökké előlépését elfogadta a kormány 1947. június 12-én, kinevezte a köztársasági elnök július 3-án. Az 1896. évi XXVI. tc. alapján felállított Közigazgatási Bíróság elnöke lett, amely fórumot az 1949. január 28-án kihirdetett 1949. évi II. tc. szeptember 30-i hatállyal megszüntetett, ezt követően ügyvéd. Dr. Domokos József szerette volna '56 után, hogy ítélkezzen a Legfelsőbb Bíróságra, de pénzügyi okokra hivatkozva nemet mondott. Számos büntetőperben, így Nagy Imre és társai esetében is látott el ügyvédi feladatokat. A büntetőper kezdetének tizedik évfordulója napján vesztette életét a Lukács uszodában.

ZÁMBÓ Gyula, dr. (Nyergesújfalu, 1921. június 4. – Budapest, 2007. október 13.) az elemit Nyergesújfalun, a reáliskolát Esztergomban végezte, Érsekújváron magántanulóként érettségizett. Tanulmányai mellett a palagyárban és magánépítkezéseken dolgozott. Betegsége miatt nem lehetett katona.

A Magyar Kommunista Párt tagja 1945. áprilistól, 1946 elején pártiskolát végzett, majd körzeti párttitkár lett Nyergesújfalun. A Magyar Kommunista Párt Dorogi Járási Bizottságán 1948 első felében propagandistaként dolgozott, júniustól a nyergesújfalui Viscosa Vállalat gyárgondnoka lett.

A Büntetőbírói és Ügyészi Akadémiának 1949. szeptember és 1950. augusztus 12., majd a tartalékos hadbírói tanfolyamnak 1950. szeptember és október között volt végzett hallgatója. A Budapesti Katonai Ügyészségen 1950. október 14-től századosként katonai ügyész. 1952. október 1. és 1953. február 15. között őrnagyként a Debreceni Katonai Ügyészséget vezette, átvezényléssel. 1952. augusztus 1. és 1954. december 1. között a Budapesti Katonai Ügyészségen (1953-tól Főügyészségen) dolgozott ügyészként. Kinevezték 1954. december 1-jével a Budapesti Katonai Főügyészség vezetőjének helyettesévé, 1955. augusztus 1-jével pedig a Főügyészség vezetőjévé, 1957-től alezredes. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem jogi karán 1958-ban doktorált.

A kádári megtorlás során a büntetőperek ügyészi szakaszában vett részt. Az utóbb halálraítéltek közül megvádolta Alapi Lászlót, Babolcsai Istvánt, Balázs Ferencet, Bartók Jánost, Batonai Istvánt, Batonai Lászlót, (távollétében) Bányai Lászlót, (a kegyelmet kapott) Bencsik Jenőt, ifj. Bencsik Józsefet, Bóna Zsigmondot, Földesi Tibort, Geczkó Istvánt, (a kegyelmet kapott) Héder Gézát, (távollétében) Hideg Józsefet, (távollétében) Kabelács Vilmost, Katona Sándort, (a kegyelmet kapott) Kiss Antalt, Kocsis Sándort, Minczér Józsefet, Molnár Károlyt, Molnár Sándort, Pintér Józsefet, Pólya Ferenc Sándort, (a kegyelmet kapott) Rudas Andrást, Renner Pétert, Schiff Jánost, Sörös Imrét, (a kegyelmet kapott) Szutter Jánost, (a kegyelmet kapott) Tóth Miklóst, Varga Józsefet és Zsigmond Lászlót.

A legfőbb ügyész, dr. Szénási Géza kezdeményezésére 1958 júliusában alkalmatlanság miatt leváltották a Budapesti Katonai Főügyészség éléről. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Ellenőrző Bizottsága az eredeti indítványt megváltoztatva megakadályozta leszerelését; a Magyar Néphadsereg Vezérkara Magyar–Szovjet Vegyes-bizottságának Jogi Irodájára helyezték át. Végül 1965. augusztus 1-jén – fegyelmi úton történő leszerelés helyett – „létszámfelettiként" helyezték szolgálaton kívül, egyúttal rokkantsági nyugállományba vonult.

ZEHERY Lajos, dr. (Szeged, 1893. október 5. – Budapest, 1968. február 17.) szolgálattételre berendelte az igazságügyi tárca, ezért a személyzeti iratait is ott őrizték. Az 1930-ban elhunyt édesapja a Hódmezővásárhelyi Királyi Járásbíróság elnöke volt. Felesége anyai ági felmenői közé tartozott Kazinczy Ferenc és az aradi vértanú, Kazinczy Lajos.

Kúriai bíró 1939. december 31-től, esküt tett 1940. január 15-én. Kúriai tanácselnök 1944. szeptember 16-tól, esküt tett 1944. szeptember 28-án. Az Igazságügyi Igazolóbizottság az új igazolási rendelet hatálybalépése előtt tárgyalta a tárcánál évek óta előadóként dolgozó, oda berendelt kúriai tanácselnök igazolási ügyét. Nem igazolta, nyugdíjjogosultság nélkül állásvesztére ítélte még a Debrecenben kihirdetett jogszabály alapján 1945. április 27-én. Nem csupán az 1939. évi II. ún. honvédelmi törvénynek volt az előadója, hanem a „zsidótörvényekkel kapcsolatban azok létrehozásában és szerkesztésében tevékenyen közreműködött [...] nagy híve volt dr. Antal István igazságügyminiszternek [...] feltétlenül híve volt a német győzelemnek".

Dr. Zehery fellebbezett a Budapesti Népbíróság Igazolásfellebbezési Tanácsához, ahol kihirdették a határozatot 1945. július 26-án, amely jogerőre emelkedett. Ebben megváltoztatták a korábbi igazolási határozatot. Elrendelték nyugdíjazását, mert „nem alkalmas arra, hogy a demokratikus népi Magyarországban közszolgálatot teljesítsen. A nép érdekét szolgáló, demokratikus szellemű törvényjavaslatok előkészítésére hívatott ügyosztályon nem működhetik olyan jelentős személyiség, mint az igazolás alá vont, abban az esetben sem, ha a letűnt rendszert csak fentiek szerint szolgálta is ki."

Az igazolásfellebbezési népbírósági tanács indoklása hangsúllyal rögzítette, hogy „közreműködése szaktevékenysége, kimagaslóan jelentékeny volt nem csak egyéni súlyánál, hanem széleskörű általános jogi tudásánál fogva is". Azt is megfogalmazta, hogy „nagy tekintélyű személyisége egyetlenegy alkalommal sem lendült tiltakozásra a közismert reakciós törvényjavaslatok kimunkálása során, amit pedig személyi súlyánál fogva megtehetett volna, bár nem ő volt azoknak előadója. De egyéni tiltakozása más módon sem nyilvánult meg." Nyugállományba vonult 1945. július 26-án.

ZEINER Ferenc (Óverbász, 1905. január 10. – Érd, 1971. április 22.) 1952. július 15-én letartóztatták Laborcz (Löb) István* és társai büntetőügyében, a Gyűjtőfogházba szállították át október 21-én. 1929-től a fővárosban dolgozott autóbuszvezetőként (volt szociáldemokrata, a Magyar Dolgozók Pártjából kizárták). A Budapesti Megyei Bíróság 1952. november 27-én, a Legfelsőbb Bíróság 1953. november 30-án halálbüntetésre ítélte. Miután Rákosi egyetértett 1953. december 15-én a legfőbb ügyész, Czakó Kálmán álláspontjával, a Népköztársaság Elnöki Tanácsa életfogytig tartó börtönbüntetésre enyhítette elmarasztalását az elsőfokú ítélethez képest több mint egy esztendővel később, 1954. január 6-án. A Legfelsőbb Bíróság 1962. július 31-én felmentette a politikai vádak alól, de lőfegyverrel és lőszerrel való visszaélés miatt tíz hónapi szabadságvesztésre ítélte; közkegyelem alá esve mentesült a hátrányok alól. Gépkocsivezető volt nyugállományba vonulásakor a Fővárosi Köztisztasági Hivatalnál.

ZELK Zoltán (korábban Zelkovits) (Érmihályfalva, 1906. december 18. – Budapest, 1981. április 23.) 1925-től élt Budapesten. Kitoloncolták 1927-ben Romániába, de visszaszökött. Letartóztatták 1937-ben, de szabadulhatott. Munkaszolgálatos volt 1942 és 1944 között Ukrajnában, túlélte, a német megszállást követően bujkált. Ünnepelt költő, író lett. Letartóztatták 1957. január 9-én, a Legfelsőbb Bíróság dr. Vida Ferenc vezette népbírósági tanácsa 1957. november 13-án háromévi börtönbüntetésre ítélte, de 1958. október 15-én kegyelemmel szabadult. Ítéletét özvegye kezdeményezésére a Legfelsőbb Bíróság 1990-ben semmissé nyilvánította (NT. II. 41/1990.).

ZIMÁNYI József, dr. (Békéscsaba, 1885. január 1. – Budapest, 1974. június 14.) kúriai bíró 1934. október 1-jétől. Igazolták. A kormány kinevezte rendes tagként a Vezető Állásúak Javadalmazását Felülvizsgáló Tanács tagjává 1946. november 15-én elfogadott határozatával. Nyugállományba vonult 1950. december 31-én.

ZOLNAY Kálmán, dr. (Szeged, 1911. szeptember 2. – Budapest, 1974. július 31.) a Pestvidéki Királyi Törvényszék igazságügyi tárcához berendelt bírója volt, 1943. január 31-től miniszteri titkárként. A Budapest Népbíróság tanácselnökeként 1945. március 5-én tett esküt. A világháborús harcok elülte után az igazságügyi tárca különböző osztályait vezette, az Igazságügyi Igazolóbizottság tagja. Miniszteri osztályfőnök 1948. augusztus 12-től. Személye gyakori konfliktusok forrása volt, szélsőséges véleményével és főképp a kommunistákhoz közel álló személyek bűneit palástoló, eltussoló magatartásával hozzájárult a tárcánál meghonosodott törvénytelenségekhez. A Magyar Kommunista Pártnak beépített, helyzetjelentéseket író embere volt a szociáldemokraták irányította igazságügyi tárcánál. Áthelyezték a Földművelésügyi Minisztérium Törvényelőkészítő Osztályára, majd a Magyar Tudományos Akadémia Jogtudományi Intézetének volt tudományos munkatársa, végül ügyvéd.

ZOLTÁN Ambrus (korábban Goldmann Bernard [saját kezű aláírás], másutt Bernát), dr. (Bécs, 1881. december 24. – ?) jogtudorrá avatták Budapesten 1904. november 26-án, az egyeséges bírói és ügyvédi vizsgát letette 1908. június 1-jén. Igazságügyi szolgálatát a Budapesti Királyi Törvényszéken díjas joggyakornokként kezdte 1907. február 27-én, ugyanott 1915. augusztus 7-től, a Budapesti Királyi Ítélőtáblán 1928. december 20-tól bíró. 1943. február 28-tól gyakorolt izraelita vallása miatt nem ítélkezhetett tovább. A zsidótörvények során nyugdíjazással sújtott budapesti királyi ítélőtáblai ítészt újonnan, 65/a. ranghellyel kinevezték a Magyar Kúriára – visszamenőleges, 1938. június 30-i hatállyal – 1946. január 16-tól, esküt tett 1946. január 30-án. Miután az igazságügyi tárcánál határoztak, nyugállományba vonult 1946. március 31-én, de téves számfejtés miatt ez végül kitolódott 1946. április 30-ig.

Személyi táblázatát 1924-ben, majd a róla készített utolsót 1928-ban fektették fel. Ebben a vallás rovatban „róm. kath." olvasható.

ZOMBORY József, dr. (Budapest, 1885. február 10. – Budapest, 1964. augusztus 27.) kúriai bíró 1941. június 30-tól, esküt tett 1941. július 15-én. Igazolták. Nyugállományba vonult 1949. december 31-én. Feleségével együtt 1951-ben kitelepítették a fővárosból Hajdú-Bihar megyébe.

ZOVÁNYI József (Hajdúsámson, 1933. augusztus 13. – Hajdúsámson, 2002. március 28.) kazánfűtő, 1958. január 25-én letartóztatták. A Budapesti Katonai Bíróság 1959. szeptember 21-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumának különtanácsa 1959. november 18-án egyaránt halálra ítélte. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1959. december 29-én kegyelemben részesítette, elmarasztalását életfogytig tartó börtönbüntetésre enyhítette. Ítéletei a 2000. évi CXXX. törvény hatálya alá tartoznak. Kivégzett társa, Silye Sámuel ítéleteit a Budapesti Katonai Bíróság 1990. március 1-jén semmissé nyilvánította.

ZÖLD Sándor, dr. (Nagyvárad, 1913. május 19. – Budapest, 1951. április 20.) 1939-ben diplomázott orvosként, a Márciusi Front tagja, az Ideiglenes Nemzeti Kormány belügyi tárcájának politikai államtitkára az 1944. decemberi kezdetektől 1945. július 15-ig. Mivel szerepet vállalt a Gyömrőn történt gyilkosságok eltussolásában, áthelyezték a Magyar Kommunista Párt központi pártapparátusba, ahol a Közigazgatási Osztály vezetője (már 1945. április 15-től) 1945. decemberig, az átszervezés után pedig a Közigazgatási és Közgazdasági Osztály élén állt 1946 novemberéig. A „B"-listázás egyik irányítója. Szegedre helyezték a pártszervezet élére, ott volt titkár 1948. októberig. Visszatért a belügyi tárcához. A Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottsága 1948. október 28-án elfogadta az 1948. október 26-i javaslatot, adminisztratív államtitkár lett 1948. október 30-tól. Belügyminiszter volt 1950. június 23-tól.

A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1949. október 12-én elfogadta – Farkas Mihály személyi javaslataival együtt tett előterjesztését követően – a fegyházakban uralkodó állapotokat feltáró öttagú bizottság egyik tagjának Kajli József, Pesti János, dr. Ries István és Szabó Piroska mellett.

A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága a bizottságnak dr. Ries által előterjesztett jelentését 1949. december 14-én módosításokkal fogadta el. Többek között azzal, hogy az összes büntetőintézetben, a közönséges bűnözőknél is, sokkal szigorúbb rezsimet kell bevezetni, az Államvédelmi Hatóság kezelésébe kerül a váci fegyház (1950. március 11-én megtörtént), ahová a legsúlyosabb politikai bűnösök helyezendők, kisebb intézetet kell létesíteni a büntetés alatt álló specialisták részére, ahol dolgozhatnak, ezek lettek az ún. mérnöki irodák, elsőként Vácott. Dr. Ries újabb, 1950. március 25-i, Titkársághoz küldött jelentésében az igazságügyi tárca őrizetében lévő legsúlyosabb ítéletmértékkel sújtott nem politikai elmarasztaltak április 1-jéig Szegedre történő összpontosítását is tudatta.

A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének előbb póttagja 1948. június 14-től, tagja 1949. szeptember 3-tól, a Politikai Bizottságnak 1950. május 31-től volt a tagja. Korabéli tájékoztatás szerint miután négy hozzátartozóját is megfosztotta életétől, öngyilkosságot követett el.

ZÖLDY Miklós, dr. (Gyula, 1895. augusztus 14. – Budapest, 1964. július 10.) Gyulán 1918 novemberétől törvényszéki jegyző, 1922-től bírósági titkár, ezt követően bíró, majd 1925 májusától királyi ügyész. 1932-ben berendelték az igazságügyi tárcához, ahol éveken keresztül a Törvényelőkészítő Osztályon dolgozott. 1938-ban a Budapesti Királyi Ítélőtáblán bírónak, majd 1939 áprilisában koronaügyész-helyettesnek nevezték ki. 1933-tól a szegedi, majd 1940-től a budapesti tudományegyetem magántanára lett büntetőjogból. Tanulmányai jelentek meg a korabéli szaklapokban, monográfiákat írt, a szakvizsga-bizottság tagja volt 1940-től. Igazolták 1945. május 6-án. Kinevezték legfőbb államügyész-helyettesként 1946 decemberétől az igazságügyi tárcánál létesített Büntetőjogi Bizottság, 1947 februárjától a Törvényszéki Orvosi Vizsgáló Bizottság, 1947 decemberétől ismételten az egységes bírói s ügyvédi vizsgabizottság tagjának az 1948 és 1950 közötti évekre. A jog világából történő eltávolítását Nagy Imre, a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Adminisztratív Osztályának vezetője vetette fel 1952. május 22-én aláírt kiegészítő jelentésében. Nagy szerint „máig sem távolítottak el olyan politikailag megbízhatatlan elemeket, mint dr. Szelényi Zoltán, dr. Zöldy Miklós". A Magyar Tudományos Akadémia Állam- és Jogtudományi Intézetének osztályvezetőjeként vonult nyugdíjba, majd utóbb külső munkatársa is volt.

ZRÍNYI Miklós, dr. (Szombathely, 1888. július 25. – Budapest, 1973. december 19.) kúriai bíró 1939. október 28-tól, esküt tett 1938. november 21-én. Igazolták. Nyugállományba vonult 1949. december 31-én.

ZSACSKÓ Béla, dr. (Piliscsaba, 1887. március 27. – Budapest, 1957. június 21.) kúriai bíró 1944. június 30-tól. Igazolták. Nyugállományba vonult 1949. szeptember 30-án. Visegrádon temették.

ZSÁK Mártonné (Budapest, 1906 – ?) a Magyar Kommunista Pártnak 1947-től volt a tagja, berakónőként dolgozott a Globus Nyomdában. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Titkársága 1960. július 5-én elfogadta a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Adminisztratív Osztálya javaslatát, hogy az előterjesztés után a Népköztársaság Elnöki Tanácsa megválassza a Legfelsőbb Bíróságra ülnöknek.

ZSÉDELY István, dr. (Csór, 1880. július 22. – Budapest, 1961. október 19.) kúriai bíró 1940. április 24-től, esküt tett 1940. május 9-én. Az Igazságügyi Igazolóbizottság, élén dr. Ries Istvánnal, nyugdíjazta. A tanúvallomásokból és becsatolt bejelentésekből megállapította, hogy „fanatikus németbarát volt, a németeket istenítette", ezzel szemben a magyar katonákat lebecsülte, „rablóknak, fosztogatóknak" nevezte. A „felmentő német hadseregtől" remélte Budapest felszabadítását. Ellenséges érzülettel viseltetett a május 1-jén házakra kihelyezett vörös lobogóval szemben. A megbízott elnök, dr. Kerekess István felfüggesztette állásából, nyugdíjazta 1945. június 4-én, ő pedig fellebbezett. A Budapesti Népbíróság Igazolásfellebbezési Tanácsa nem találta „a megállapított tényállást megnyugtató módon megalapozottnak". Újabb bizonyítást vett fel, és 1945. november 23-án a korábbiaktól eltérő következtetésre jutott. Jogerősen igazoltnak jelentette ki, ezt követően, 26-án állásába visszahelyezték. Utóbb, 1946. augusztus 26-án azonban „B"-listára helyezték. Nyugállományba vonult 1946. augusztus 31-én. Végül a Szabadság Üdülőben dolgozott…

ZSIDI Gyula (Vasvár, 1920. november 18. – Budapest, 1989. augusztus 24.) a Ganz Vagongyár géplakatosa, az illegális kommunista párt tagja volt 1944-től. A politikai rendőrségen dolgozott 1945. januártól 1946-ig, utána pártmunkás, a Békés Megyei Pártbizottság titkára 1950. augusztustól. Államvédelmis lett 1951. szeptember 14-én, majd a Belügyminisztériumban dolgozott 1951 és 1955 között. Az Államvédelmi Hatóság III. (Operatív) Főosztály főosztályvezetője ezredesként 1951. szeptember 28. és 1953 januárja között, ezt követően, Juhász László öngyilkossága után még ebben a hónapban, 14-én ideiglenesen, majd március 4-től az Államvédelmi Hatóság Vizsgálati Főosztályának (fizikai kényszert is alkalmazó) vezetője volt az egységes Belügyminisztérium felállításáig. Minden jelentést ő terjesztett fel az államvédelem vezetőjéhez, Piros Lászlóhoz.

Augusztusban őt jelölték ki az ún. dokumentációs csoport nem függetlenített vezetőjének. Ezt már áprilisban kérte, mert a Péter Gáborral és társaival szemben indított vizsgálati eljárásban Dékán István minden jogot fenntartott magának, elvonva tőle. Ebben a vizsgálatban negyvennyolc órás időközönként megbeszélések voltak Gerő Ernő, Piros és Zsidi részvételével. Verte Berán Ivánt* és Fehér Sándort*, ezért pártbüntetést kapott, de azt törölték 1954. július 21-én. A Közlekedési és Postai Szabotázs-elhárító Osztály (majd Főosztály) vezetője 1953. július 22-től; pártbüntetésének törlése napján a belügyi tárca pártszervezete végrehajtó bizottságának titkára lett. 1955 és 1958 között a Szovjetunióban tanult, 1955-ben elkezdte s el is végezte az Szovjetunió Kommunista Pártjának hároméves tanfolyamát. Hazatért a forradalom idején, október 27-én, harcolt a forradalmárokkal szemben. A Péterrel és társaival szemben indított vizsgálatban elkövetett törvénysértései miatt eltávolították a belügyi szervektől, előbb szakszervezeti vezető, majd pártmunkás lett. A Magyar Szocialista Munkáspárt Budapesti XIII. kerületi Pártbizottságának másodtitkára 1962. júliustól, majd a Magyar Szocialista Munkáspárt Budapesti XVII. ker. Pártbizottságának első titkára 1964. október 24. és 1967. szeptember 11. között. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Ellenőrző Bizottsága szigorú megrovásban részesítette 1962. szeptember 19-én. Ez a pártbüntetése megmaradt 1962. október 2-án (mert törölték a korábbi határozatból azt a részt, hogy egy ideig ne töltsön be magas pártfunkciót), 1965-ben azonban végleg eltörölték pártbéli elmarasztalását. A szakszervezeti vonalra helyezték vissza, Berlinben a magyar nagykövetségen teljesített szolgálatot, amikor nyugállományba vonult 1980-ban. Nevét felsorolták 1962 augusztusában azok között a törvénysértést elkövetők között, akik már nem dolgoztak a Belügyminisztériumban, elbocsátották őket, vagy nyugállományba kerültek.

ZSITVAY Géza, zsitvateői, dr. (Magyaróvár, 1873. február 25. – Budapest, 1939. március 6.) kúriai bíró 1921. október 24-től, esküt tett 1921. november 8-án. A tanácsvezetés jogával felruházták 1934 elején. Kúriai tanácselnök 1934. október 24-től.

ZSITVAY Tibor, dr. (Pozsony, 1884. november 10. – Alpnach Dorf [Svájc], 1969. július 9.) ügyvéd, a Magyar Államvasutaknál tisztviselő, 1919–20-ban kormánybiztos, főispán, nemzetgyűlési és képviselőházi elnök, vezette az igazságügyi tárcát 1929. február 4. és 1932. október 1. között. Letartóztatták 1945. június 21-én. A Budapesti Népbíróság 1946. június 1-jén kétévi és hathavi fegyházbüntetésre ítélte, egyúttal a jogerős ítélet kihirdetéséig szabadlábra helyezte. Elmenekült Magyarországról, a Népbíróságok Országos Tanácsának 1948. május 21-én tartott tárgyalásán már nem jelent meg. A másodfokú népbíróság távollétében, 1948. június 15-én nyolcévi fegyházbüntetésre ítélte. A kibocsátott elfogatóparancsot elévülés miatt visszavonták 1956. október 10-én. A Legfelsőbb Bíróság Elnökségi Tanácsa 1992. november 9-én felmentette a vádak alól.

ZSOFINYECZ Mihály (Kispest, 1906. február 20. – Budapest, 1986. április 30.) vasöntő, kommunista politikus. Országgyűlési képviselő 1949 és 1958 között. Különböző vezető gazdasági tisztségeket töltött be 1948-tól: igazgató, vezérigazgató stb. Nehézipari, kohó- és gépipari, középgépipari – s megbízott kohászati – miniszter 1949. június 11. és 1954. október 9. között. A csepeli Rákosi Mátyás Művek igazgatója, majd 1957 és 1962. február 10. között a Kohó- és Gépipari Minisztériumban miniszterhelyettes. Nyugállományba vonult.

ZSOLNAY Imre, dr. (Budapest, 1900. május 23. – Budapest, 1978. január vagy február) édesapja székesfővárosi adófelügyelő, államtitkár volt.

Az igazolási eljárás során megfeddték. A Legfelsőbb Bíróság bírója 1950. január 27-től. A Magyarországi Szociáldemokrata Párt tagja 1945. februártól a Magyar Dolgozók Pártja létrejöttéig, átvették. Az informátorok szerint „a Felsőbíróságról került fel, modora: nem mindenkinek szimpatikus bíró, megbízható, párttag, aki aktív segítséget nyújt az ellenség leleplezéséhez. Szakmailag átlagos képességű, aki azonban a hiányokat rövid időn belül pótolni képes. Általában a büntetési mértéket illetően a legszigorúbb bírók közé sorolják. 6 gyermeke van." A Budapesti Megyei Bírósághoz távozott 1951. szeptember 1-jén. 1953-ban eltávolították, de beszéltek utána vele, s a családi körülményeire hivatkozva azt kérte, hogy a fővárosban segítsék elő szellemi munkavégzését. Végül az Üvegipari Kisipari Termelőszövetkezetnél dolgozott.

Felhasznált irodalom

Levéltári források

ÁBTL = Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára

2. 1. A volt zárt irattárban őrzött iratok:

I/5, I/5-a és I/8: Marschall László; I/9 és I/9-a: dr. Szebenyi Endre; I/11, I/11-a és I/13. dr. Villányi András; I/14, I/14-a és I/14-b: Pálffy György; I/33 és I/33-a: Cseresnyés Sándor; I/36, I/36-a és I/40: Oszkó Gyula; I/43 és I/43-a: Balabán Péter; I/47 és I/47-a: Vági Ferenc; I/50 és I/50-a: Balabán Péter, Földi Iván és Vági Ferenc; I/53, I/53-a, I/55 és I/55-a: Szász Béla; I/58, I/58-a és I/64: Kellner György; I/65, I/65-a és I/76-a: Aczél György; I/71 és I/71-a: Demeter Györgyné; I/73 és I/73-a: Deszkás János; I/74, I/74-a és I/75: Tardi István; I/109 és I/109-a: Lazar Brankov; II/8: Sólyom László és társai; II/26 és II/26-a: Somogyi Imre; II/29, II/29-a és II/38: Bodrossy Erik; II/30, II/30-a és II/30-b: Kuthy László; II/34, II/34-a és II/34-b: Solt (Spisák) Pál; II/37, II/37-a és II/38-a: dr. Aranyi Sándor; III/7, III/7-a és III/7-b: Benjamin Olivér és társai; III/9-g és III/9-h: Zeiner Ferenc; IV/1. Almásy Pál; IV/5 és IV/5-a: Berkesi András; IV/43: dr. Soós Károly; V/1: Szűcs Ernő; V/6 és V/6-a: Gregorics Emil Milán; V/7: Havas Oszkár; VI/5: dr. Décsi Gyula; VI/7: dr. Janikovszky Béla; VI/8: Károlyi Márton; VI/13: Péter Gáborné; VI/14: Princz Gyula; VI/16: dr. Timár István; VI/22: dr. Bauer Miklós; VI/25: dr. Benoschofsky Ilona; VI/26: Berán Iván; VI/33: Fehér Sándor; VI/34: Fodor Andrásné; VI/45: Lusztig Gyula; VI/46: Lusztig Gyuláné; VI/48: Mátrai Tamás; VI/60: Szendi György; VI/64: Tihanyi János; VII/19 és VII/19-a: dr. Jávor Iván; VII/21, VII/22 és VII/22-a: Kardos György; VII/26, VII/26-a és VII/26-b: (Ignotus Pálné) Mátay Florence; IX/1: Összefoglaló a volt államvédelmi és igazságügyi szervek szerepéről az elkövetett törvénysértésekben [1962]; IX/4, IX/4/1 és IX/4/2: Az MSZMP KB által kiküldött bizottság összesítő jelentése a munkásmozgalmi emberek ellen indított koncepciós perekben őrizetbe vett, elítélt, internált személyek rehabilitálásáról, I–VIII. mellékletekkel, 1964; IX/22: Kimutatás a rehabilitáltak anyagi kártalanításáról és egy kimutatás az 1956–1957-es kifizetésekről, 1963; IX/47: Szirmai [István], Bárd [András] és Lakatos [István] személyével kapcsolatos iratok, 1953–1956; IX/61: Feljegyzés a Szűcs Ernő volt áv. ezredes által foglalkoztatott hálózati személyekről, 1959–1963; IX/62: A koncepciós ügyekben foglalkoztatott hálózati személyekkel kapcsolatos anyagok, 1949–1963.

3. 1. 9. Vizsgálati dossziék:

V – 2000/31. 91–97. Jelentés, 1947. január 21. V. Simándi Tamás.

V–105.934/1. 498.; V–105.934/5. 403.; V–105.934/6. 430.; V–105.934/10. 484.; V–112.336/4a. 157. és V–141.928.

4. 1. Állambiztonsági munkához készült háttéranyagok, 6. doboz: A–287-291. Zárójelentés a nemkívánatos elemek Budapestről történt kitelepítéséről (1951. május 21. – 1951. július 18.; Budapestről 1951-ben Hajdú, Szolnok, Szabolcs, Borsod és Békés megyékbe kitelepítettek listája.

4. 1. Állambiztonsági munkához készült háttéranyagok, 7. doboz: A–292. Budapestről 1951-ben Pest és Heves megyékbe kitelepítettek listája.

4. 1. Állambiztonsági munkához készült háttéranyagok, 11. doboz: A–413 Horthysta ügyészek és főügyészek, akik a kommunistákkal szemben indított perekben képviselték a vádhatóságot, 1953 [az iratok között névszerint felsorolják a bírókat és a jegyzőkönyvvezetőket is]
4. 1. Állambiztonsági munkához készült háttéranyagok, 34. doboz: A–626 Kommunistákkal szemben indított büntetőperekben részt vett horthysta bírók, 1953 [akik 1919 augusztusától a bírósági rendszer bármely fokán ítélkeztek, élők és holtak egyaránt]
4. 1. Állambiztonsági munkához készült háttéranyagok, 39. doboz: A–659 Ötös tanács 1950–1958
4. 1. Állambiztonsági munkához készült háttéranyagok, 508. doboz. Munkaterv az internáltak felülvizsgálatára, 1953. július 2.

BFL = Budapest Főváros Levéltára

VII. 5. c. A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék iratai. Büntető perek iratai.
XVII. 2. A Budapesti Nemzeti Bizottság iratai. 1945–1949.
XVII. 404. A Budapesti 128/b. Igazolóbizottság (Igazságügyminisztérium) iratai. 1945–1948.
XVII. 1547. A Budapesti 179/b., 564. sz. Igazolóbizottság (Külügyminisztérium, külügyi szervek) iratai. 1945–1946.
XXV. 1. a. A Budapesti Népbíróság büntetőperes iratai.
XXV. 1. b. A Budapesti Népbíróság Igazolásfellebbezési Tanácsának iratai.
XXV. 2. a. A Budapesti Népügyészség iratai. Elnöki iratok.
XXV. 4. f. Titkos ügykezelés alól kivont perek iratai.

BÜK Ir. = Budapesti Ügyvédi Kamara Irattára

Ügyvédek és ügyvédjelöltek személyi dossziéi, A–Zs-ig

Honvédelmi Minisztérium

Központi Irattár, dr. Piri Gábor 55760

Kúria Koordinációs, Személyzeti és Oktatási Főosztály

Személyzeti dossziék, A–Zs-ig

LfB. Eln. Ir. = Legfelsőbb Bíróság Elnöki Irattára

„A m. kir. Kúria személyzetének összlétszáma 1931. október 1-jétől". Névmutatókönyv.
Nyilvántartás a Magyar Dolgozók Pártja Legfelsőbb Bírósági szervezete tag- és tagjelöltjeiről. Névmutatókönyv. [Nyilvántartás]
A Magyar Királyi Kúria 1934–1939. közötti évek teljes üléseinek jegyzőkönyveit tartalmazó kötet. Jegyzőkönyv az 1939. január 9-i ülésről.
A m. kir. Kúria iktatókönyve, 1941–1950
A megyei népbírósági tanácsok felállításával kapcsolatos törvényerejű rendeletre vonatkozó iratok, 1957.

LfB. BI = Legfelsőbb Bíróság Büntetőügyek Irodája

Elnökségi Tanács B. törv. 660/1989. Nagy Imre és társai. A Legfőbb Ügyészség részéről a törvényességi óváshoz csatolt dokumentumok, V – 150000, 49. kötet
Elnökségi Tanács B. törv. 1491/1992/3. dr. Krayzell Miklós és társai

LfB. TÜK = Legfelsőbb Bíróság Titkos Ügykezelés

00105/1951. Ügyvédi névjegyzékek bizalmas ügyekben, 1951. november 1.
0056/20/1953.
0053/30/1953.
Előterjesztés az MDP KV Politikai Bizottságához „büntető politikánk néhány fontos kérdéséről", 1954. március 8.
003019/1957. Az Igazságügyminisztérium IV. negyedévi munkaterve, 1957. október 7.
B. TÜK Az Igazságügyminisztérium 1958. augusztus 26-i kollégiumi ülésére készített jelentés melléklete, 1958. augusztus 8.

Legfőbb Ügyészség Irattára

Személyzeti dossziék A–Zs-ig

MNL Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár Sátoraljaújhelyi Fióklevéltára

IV. 2401/a. Zemplén vármegye főispánjának iratai 1941–1950. Elnöki, bizalmas iratok 1945–1950, iktatott iratok: 1/főn. 1949.
V. 269. Taktaharkány nagyközség iratai, 1945–1949.

MNL OL = Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára

XIX–A–83-a Minisztertanácsi jegyzőkönyvek. Napirendi jegyzékek.
XIX–E–1–c Igazságügyminisztérium iratai. Törvényelőkészítő Főosztály iratai.
XIX–E–1–p Igazságügyminisztérium iratai. Titkárság iratai.
XIX–E–1–v Igazságügyminisztérium iratai. Dr. Nezvál Ferenc iratai 1957–1966.
XIX–E–1–z Igazságügyminisztérium iratai. Visszaminősített titkos ügykezelésű (TÜK) iratok.
XX–4–a Népbíróságok Országos Tanácsa. Elnöki iratok.
XX–10–5 Legfőbb Ügyészség iratai.
XXVI–E–6 Büntetőbírói és Ügyészi Akadémia (és jogutódainak) iratai.
M–KS 274. f. A Magyar Kommunista Párt iratai (kutatáskor a PSZL jogelődeinél).
M–KS 274. f. 5. cs. 121. ő. e. 1948. március 12. (kutatáskor a PSZL jogelődeinél).
M–KS 276. f. 52. cs. Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének iratai.
M–KS 276. f. 53. cs. Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottságának iratai.
M–KS 276. f. 54. cs. Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Titkárságának iratai.
M–KS 276. f. 96. cs. Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Adminisztratív Osztályának iratai.
M–KS 288. f. 4. Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának iratai.
M–KS 288. f. 5. Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Bizottságának iratai.
M–KS 288. f. 7. Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Titkárságának iratai.
M–KS 288. f. 8. Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Titkárságának iratai.
M–KS 288. f. 30. Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Adminisztratív Osztályának iratai.
M–KS 288. f. 31/V/1. ő. e. Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Adminisztratív Osztálya Koordinációs Bizottság iratai.

MNL Pest Megyei Levéltára

XXV. 1–a–2 Pest Megyei Bíróság iratai. Elnöki iratok.

MOL BPA = A Budapesti Pártbizottság Archívumának iratai

Az 1990-ben hatályos jelzetek alapján.
MOL BPA 6. f. 75. ő. e.
MOL BPA 10. f. 4. ő. e.
MOL BPA 10. f. 50. ő. e.
MOL BPA 29. f. 490. ő. e.

Országos Bírósági Hivatal Irattára
Személyzeti dossziék A–Zs-ig

PSZL = Politikatörténeti és Szakszervezeti Levéltár
36. f. A volt Szakszervezeti Központi Levéltár iratai
274. f. A Magyar Kommunista Párt iratai (kutatáskor a PSZL jogelődeinél)
283. f. A (Magyarországi) Szociáldemokrata Párt iratai (kutatáskor a PSZL jogelődeinél)
696. f. Dr. Domokos József irathagyatéka

Szombathelyi Római Katolikus Egyházmegye
Rábakovácsi. Római katolikus születési anyakönyv 1869–1895 A4527–X 6252–1089/4.

Dr. Décsi Gyula egykori, 1952. november 14-től volt igazságügyi tárcavezető észrevételei dr. Timár István visszaemlékezéséről, é. n. (másolat, Zinner Tibor birtokában)

Dr. Szilbereky Jenő töredékes irathagyatéka az 1963. márciusi közkegyelemről (Zinner Tibor birtokában)
Az Igazságügyminisztérium tájékoztatója a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa részére a közkegyelem gyakorlásáról szóló 1963. évi 4. sz. tvr. végrehajtásáról, 1963. május 7.
A közkegyelem gyakorlásáról szóló 1963. évi 4. sz. törvényerejű rendelet végrehajtásának adatai az 1963. március hó 22. napjától május hó 31. napjáig terjedő időszakban, 1963. június.
Az Igazságügyminisztérium Felügyeleti Főosztályának jelentései, különböző összeállításai az 1963. évi közkegyelem végrehajtásáról, 1963.

Tömpe András irathagyatékának másolatai (Zinner Tibor birtokában)

Forráskiadványok

A vörös uralom áldozatai Magyarországon. Hivatalos jelentések és bírói ítéletek alapján írta és kiadja dr. Váry Albert koronaügyész-helyettes. Vác, 1922. Váczi Kir. Orsz. Fegyintézet Könyvnyomdája, III.

B. Stenge Csaba (a bevezető tanulmányt írta, a dokumentumokat összeáll., szerk.): *A megtorlás Tatabányán. Az 1956-os forradalom és szabadságharc leverését követő főbb tatabányai perek.* (Tatabányai Levéltári Kiadványok, 15.) Tatabánya, 2017. Tatabánya Megyei Jogú Város Levéltára.

Balogh Sándor – Izsák Lajos: *Pártok és pártprogramok Magyarországon (1944–1948).* Budapest, 1977. Tankönyvkiadó.

Balogh Sándor – Föglein Gizella – Szakács Sándor (összeáll.): *Nehéz esztendők krónikája 1949–1953. Dokumentumok.* Szerk. Balogh Sándor. Budapest, 1986. Gondolat.

Bank Barbara – Bognár Zalán – Tóth Gábor (szerk. és a szövegeket válogatta): *Magyarok szovjet fogságban. Történeti szemelvénygyűjtemény a hadifogolyként, internáltként vagy politikai rabként elhurcoltakról.* Budapest, 2016. Nemzeti Emlékezet Bizottsága.

Bank Barbara – Estók József – Zinner Tibor: *Válogatott dokumentumok az 1956-os forradalmat és szabadságharcot megelőző esztendőkből 1948–1956.* 1. kötet. *1948. július 10. – 1953. december 18.* Budapest, (megjelenés alatt). Nemzeti Emlékezet Bizottsága. [Bank–Estók–Zinner 2022–1]

Bank Barbara – Estók József – Zinner Tibor: *Válogatott dokumentumok az 1956-os forradalmat és szabadságharcot megelőző esztendőkből 1948–1956.* 2. kötet. *1953. július 17. – 1955. november 14.* Budapest, (megjelenés alatt). Nemzeti Emlékezet Bizottsága [Bank–Estók–Zinner 2022–2]

Baráth Magdolna (összeáll. és a bevezető tanulmányt készítette): *Szovjet nagyköveti iratok Magyarországról 1953–1956. Kiszeljov és Andropov titkos jelentései.* Budapest, 2002. Napvilág Kiadó.

Baráth Magdolna – Gecsényi Lajos (jegyzetekkel ellátta és szerk.): *Nagy Imre első kormányának minisztertanácsi jegyzőkönyvei.* I. kötet. *1953. július 10. – 1954. január 15.* (Forráskiadványok, 57.) Budapest, 2018. Nagy Imre Alapítvány – Magyar Nemzeti Levéltár. [Baráth–Gecsényi 2018]

Bartha János (összeáll.): *Igazságügyi Évkönyv 1948. Közérdekű igazságügyi tudnivalók gyűjteménye,* Budapest, é. n., k. n. Lezárva 1948. november 1-jei hatállyal.

Borus József – Varga F. János – Vida István: *Magyarország történeti kronológiája.* IV. kötet. *1944–1970.* Főszerk. Benda Kálmán. Szerk. Glatz Ferenc. Budapest, 1982. Akadémiai Kiadó.

Fedor János (szerk.): *Az SZKP XIX. kongresszusának anyaga.* 1952. október 5–14. Beszédek, határozatok, az SZKP szervezeti szabályzata. Budapest, 1953. Szikra Könyvkiadó.

Gáspár Ferenc – Halasi László (szerk.): *A Budapesti Nemzeti Bizottság jegyzőkönyvei 1945–1946.* (Budapest Főváros Levéltára Forráskiadványai, VII.) Budapest, 1975. Budapest Főváros Levéltára.

Hegedűs B. András (főszerk.) – Beck Tibor – Germuska Pál (a főszerk. munkatársai): *1956 kézikönyve.* III. kötet. *Megtorlás és emlékezés.* Szerk. Hegedűs B. András – Kende Péter – Litván György – Rainer M. János. Budapest, 1996. 1956-os Intézet. A Győr-Sopron megyei adatok összegyűjtésében közreműködött Szakolczai Attila.

Dr. Horváth Ibolya – Dr. Solt Pál – Dr. Szabó Győző – Dr. Zanathy János – Dr. Zinner Tibor (szerk.): *Iratok az igazságszolgáltatás történetéhez 1.* Budapest, 1992. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. [Iratok 1]

Dr. Horváth Ibolya – Dr. Solt Pál – Dr. Szabó Győző – Dr. Zanathy János – Dr. Zinner Tibor (szerk.): *Iratok az igazságszolgáltatás történetéhez 2.* Budapest, 1993. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. [Iratok 2]

Dr. Horváth Ibolya – Dr. Solt Pál – Dr. Szabó Győző – Dr. Zanathy János – Dr. Zinner Tibor (szerk.): *Iratok az igazságszolgáltatás történetéhez 3.* Budapest, 1994. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. [Iratok 3]

Dr. Horváth Ibolya – Dr. Solt Pál – Dr. Szabó Győző – Dr. Zanathy János – Dr. Zinner Tibor (szerk.): *Iratok az igazságszolgáltatás történetéhez 4.* Budapest, 1995. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. [Iratok 4]
Dr. Horváth Ibolya – Dr. Solt Pál – Dr. Szabó Győző – Dr. Zanathy János – Dr. Zinner Tibor (szerk.): *Iratok az igazságszolgáltatás történetéhez 5.* Budapest, 1996. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. [Iratok 5]
Horváth Miklós – Zinner Tibor: *Koronatanúk jeltelen sírgödrökben. Dokumentumok Nagy Imre és társai pertörténeteihez* (CD-melléklettel). Budapest, 2008. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó. [Horváth–Zinner 2008]
Izsák Lajos – Kun Miklós (szerk. és utószó): *Moszkvának jelentjük... Titkos dokumentumok 1944–1948.* Budapest, 1994. Századvég Kiadó.
Izsák Lajos (főszerk.): *A Magyar Dolgozók Pártja határozatai 1948–1956.* Összeáll., jegyzetekkel ellátta és szerk. Habuda Miklós – Rákosi Sándor – Székely Gábor – T. Varga György. Budapest, 1998. Napvilág Kiadó.
J. V. Sztálin művei. 12. kötet. Budapest, 1950. Szikra Könyvkiadó.
Kóródi Máté: *Adattár a Magyar Nemzeti Hadsereg tiszti különítményes csoportjai és más fegyveres szervek által elkövetett gyilkosságokról (1919. augusztus 3. – 1921. október 23.).* (Clio kötetek, 2.) Sorozatszerk. Fóris Ákos és Gellért Ádám. Budapest, 2020. Clio Intézet.
L. Balogh Béni (szerk. és a bevezetőt írta): *„Törvényes" megszállás. Szovjet csapatok Magyarországon 1944–1947 között.* Budapest, 2015. Magyar Nemzeti Levéltár.
Muszatov, Valerij (közzéteszi): Kádár és Gorbacsov első találkozása. Moszkva, 1985. szeptember 25. *História*, 1993. 3. sz.
Rákosi Mátyás: *Építjük a nép országát.* Budapest, 1949. Szikra Könyvkiadó.
Rákosi Mátyás: *Válogatott beszédek és cikkek.* 4. bőv. kiad. Budapest, 1955. Szikra Könyvkiadó.
Révai József: *Élni tudtunk a szabadsággal.* Budapest, 1949. Szikra Könyvkiadó.
Réz Miklósné (szerk.): *Teherán, Jalta, Potsdam. Dokumentumgyűjtemény.* 2. bőv. kiad. Kiad. Cibulevszkij, B. L. – Szanakojev, S[alva]. P[arszadonovics]. Ford. Zalai Edvin. Budapest, 1972. Kossuth Könyvkiadó.
Somorjai Ádám OSB – Zinner Tibor: *Majd' halálra ítélve. Dokumentumok Mindszenty József és társai élettörténetéhez* (CD-melléklettel). Budapest, 2008. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó. [Somorjai–Zinner 2008]
Somorjai Ádám OSB (szerk.): *Dai Rapporti del primo nunzio apostolico in Ungheria. S. E. Mons. Lorenzo Schioppa, 1920–1925. Lorenzo Schioppa első magyarországi nuncius politikai jelentéseiből. 1920–1925.* Ford. Hamerli Petra és Somorjai Ádám. Budapest, 2020. Magyar Egyháztörténeti Enciklopédia Munkaközösség – Historia Ecclesiastica Hungarica Alapítvány.
Statisztikai táblázatok. In *Magyarország igazságügye az 1938. évben.* Különlenyomat „A m. kir. kormány 1938. évi működéséről és az ország közállapotáról szóló jelentés és statisztikai évkönyv" című, a m. kir. miniszterelnök által az 1929. évi XIX. tc. 22. § értelmében az országgyűlés elé terjesztett műből. Budapest, 1940. Athenaeum.
Szűcs László (szerk., a jegyzeteket és a bevezető tanulmányt írta): *Dálnoki Miklós Béla kormányának (Ideiglenes Nemzeti Kormány) minisztertanácsi jegyzőkönyvei. 1944. december 23. – 1945. november 15.* A–B. kötet. Budapest, 1997. Magyar Országos Levéltár.
T. Varga György (összeáll. és a bevezetőt írta): *Az MDP Központi Vezetősége, Politikai Bizottsága és Titkársága üléseinek napirendi jegyzékei.* I. kötet. *1948–1953.* Magyar (Országos Levéltár segédletei, 18.) Budapest, 2005. Magyar Országos Levéltár. [MOL segédletei 18–1.]
T. Varga György (összeáll. és a bevezetőt írta): *Az MDP Központi Vezetősége, Politikai Bizottsága és Titkársága üléseinek napirendi jegyzékei.* II. kötet. *1953–1956.* Magyar (Országos Levéltár segédletei, 18.) Budapest, 2005. Magyar Országos Levéltár. [MOL segédletei 18–2.]
Varga László (a bevezető tanulmányt írta és szerk.): *Kádár János bírái előtt. Egyszer fent, egyszer lent 1949–1956.* Budapest, 2001. Osiris Kiadó – Budapest Főváros Levéltára.

Zinner Tibor: „A Szovjetunó törvényhozásának befolyása alatt...". A[lekszandra] G[avrilovna] Mozohina: Az államellenes bűncselekmények elleni harc az európai népi demokratikus országokban. Forrásközlés. *Ügyészségi Értesítő*, 1993. 1. sz. [Zinner 1993]
Zinner Tibor: Halálos évtized a „Népköztársaság nevében!". A Legfelsőbb Bíróság halálos ítéletei 1957. január 14. és 1966. október 13. között. In Balla Judit – Borbély Zoltán – Koltay András (szerk.): *„A Köztársaság nevében!" Pálinkás György emlékkönyv.* Budapest, 2007. Rejtjel Kiadó. [Zinner 2007]

Monográfiák, tanulmánykötetek

Abramov, Vadim: *Zsidók a KGB-ben. Hóhérok és áldozatok.* Moszkva, 2005. Jauza – Eksmo Kiadó.
Aczél Tamás – Méray Tibor: *Tisztító vihar.* München, 1961. Újváry „Griff" Verlag.
Balla Judit – Borbély Zoltán – Koltay András (szerk.): *„A Köztársaság nevében!" Pálinkás György emlékkönyv.* Budapest, 2007. Rejtjel Kiadó.
Balog Ilona, S. – Stemler Gyula: *Hetven év.* Budapest, 1988. Reflektor Kiadó.
Balogh Margit: *Mindszenty József (1892–1975).* I. kötet. Budapest, 2015. Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont.
Baráth Magdolna: *A szovjet tényező. Szovjet tanácsadók Magyarországon.* Budapest, 2017. Gondolat Kiadó. [Baráth 2017]
Bibó István: *Harmadik út. Politikai és történeti tanulmányok.* London, 1960. Magyar Könyves Céh.
Biszku Béla: *A proletárdiktatúra időszerű kérdései hazánkban.* Budapest, 1957. Kossuth Könyv- és Lapkiadó Vállalat.
Bódiné Beliznai Kinga – Zinner Tibor: *Akiknek nevét emléktábla őrzi.* (Bibliotheca Curiae) Budapest, 2016. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. [Bódiné Beliznai–Zinner 2016]
Dr. Bócz Endre: *Négy évtized az ügyészségen. Pályám emlékezete.* Budapest, 2010. Pallas Páholy Kulturális és Kiadói Kft.
Bödők Gergely: *Vörös- és fehérterror Magyarországon 1919–1921.* Doktori disszertáció. DOI: 10.15773/EKE.2018.008. Eger, 2018. Eszterházy Károly Egyetem Történelemtudományi Doktori Iskola. [Bödők 2018]
Böszörményi Géza: *Recsk 1950–1953.* Első rész. *A recski kényszermunkatábor létrejötte.* Szerk. Bakonyi Péter. Budapest, 1990. INTERART.
Davies, Joseph E[dward].: *Moszkvai jelentés.* Ford. Juhász Vilmos. Budapest, 1945. Anonymus Irodalmi és Művészeti Intézet.
Dr. Décsi Gyula írásos megjegyzései dr. Major Ákos „A bírói emelvény másik oldalán" című kéziratos visszaemlékezéséhez. Budapest, 1986. február 15. [Décsi megjegyzések]
Dr. Décsi Gyula visszaemlékezése. Interjú Zinner Tiborral. 1984. április 24. [Décsi memoár]
Dr. Domokos József: *„...emlékezz proletár!" Sallai Imre és Fürst Sándor pere.* Budapest, 1964. Kossuth Könyvkiadó.
Eörsi László: *„Irgalomnak helye nincs". Az 1956-os forradalom és szabadságharc kivégzettjei.* Budapest, 2021. Kossuth Kiadó.
Farkas Mihály: *El nem mondott beszéd.* 1956. Kézirat.
Földes László: *A második vonalban.* Budapest, 1984. Kossuth Könyvkiadó.
Gyekiczky Tamás: Az ügyvédi kar rendszerbe törése. In Uő: *Befordítva. Levéltári iratok jogpolitikáról, a bíróságokról és a bíráskodás lehetőségeiről a „KÁDÁR" korszakban (1958–1990).* Budapest, 2016. Patrocinium.

Gyilasz, Milovan: *Beszélgetések Sztálinnal.* Brüsszel, 1963. Nagy Imre Politikai és Társadalomtudományi Intézet.
Hantó Zsuzsa: *Kitiltott családok.* Budapest, 2009. Magyar Ház.
Hamilton, Alexander – Madison, James – Jay, John: *A föderalista. Értekezések az amerikai alkotmányról.* Ford. Balabán Péter. A jegyzeteket készítette Magyarics Tamás. Budapest, 1998. Európa Könyvkiadó.
Dr. Horváth Zsolt: *Alaki semmisség.* Tatabánya, 2020. Kézirat.
Dr. Jeszenszky Ferenc: *Az erdészháztól a bankpalotáig.* II. kötet. Budapest, 1985. Kézirat, lezárva 1985. szeptember 23-án. [Dr. Jeszenszky 1985]
Kahler Frigyes – Mádl Ferenc – Mezey Barna – M. Kiss Sándor – Kármán Miklósné – Cserjési Jenőné – Nagy Zoltán – Mészáros Gyula – Paczolay Gyula: Vitaülés Kahler Frigyes: A Bruszynyai-per című könyvéről. Vitavezető professzor Mádl Ferenc akadémikus. Dr. Mezey Barna felszólalása. In *Büntetőjogi tanulmányok.* 2002. 2. kötet.
Kahler Frigyes – Zinner Tibor: Homo homini lupus – avagy a koncepciós ítélkezés jogállami álarcban. In Bódiné Beliznai Kinga (szerk.): *A Kúria és elnökei II.* (Bibliotheca Curiae.) Budapest, 2015. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. [Kahler–Zinner 2015]
Dr. Kárpáti László: A magyar ügyvédség 25 éve. In *A magyar ügyvédség jubileumi évkönyve 1945–1970.* Budapest, 1970. Országos Ügyvédi Tanács.
Katona Klára: A Kúria működése a második világháború után a Legfelsőbb Bíróság létrejöttéig (1945–1949). In Bódiné Beliznai Kinga (szerk.): *A Kúria és elnökei I.* (Bibliotheca Curiae) Budapest, 2014. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. [Katona 2014]
Kántás Balázs: *Milicisták, puccsisták, terrorfiúk. Mikrotörténeti esettanulmányok és levéltári források a Horthy-korszak első éveiben működő radikális jobboldali titkos szervezetek és a hozzájuk köthető paramilitáris alakulatok tevékenységéről. 1919–1925.* Budapest, 2021. Irodalmi Jelen Könyvek.
Kiss Dávid – Rácz János: Interjú Zinner Tiborral. In Fodor Veronika – Gecsényi Patrícia – Hollósi Gábor – Kiss Dávid – Ráczné Baán Krisztina – Rácz János (szerk.): *Egy élet az (i)gazságszolgálatás kutatásának szolgálatában. Zinner 70.* Budapest, 2018. Írott Szó Alapítvány – Magyar Napló.
Korom Mihály: A Rákosi-uralom legfőbb törvénysértő szerve és fő felelősei. In Izsák Lajos – Stemler Gyula (szerk.). *Vissza a történelemhez... Emlékkönyv Balogh Sándor 70. születésnapjára.* Budapest, 1996. Napvilág Kiadó.
Kovács Imre: *Magyarország megszállása.* Budapest, 1990. Katalizátor Iroda Kft.
Kovács M. Mária: *Liberalizmus – radikalizmus – antiszemitizmus. A magyar orvosi, ügyvédi és mérnöki kar politikája 1867 és 1945 között.* Budapest, 2001. Helikon Kiadó.
Lukacs, John: *1945: A nulla év.* Ford. Barkóczi András. Budapest, 1996. Európa Könyvkiadó.
Dr. Lukács Tibor: *A magyar népbírósági jog és a népbíróságok. 1945–1950.* Szerk. Kis-Fodor Ágnes. Budapest, 1979. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó – Zrínyi Kiadó.
Dr. Major Ákos: *Népbíráskodás – forradalmi törvényesség. Egy népbíró visszaemlékezései.* Sajtó alá rendezte és az előszót írta Zinner Tibor. Budapest, 1988. Minerva. [Dr. Major 1988]
Márai Sándor: *Röpirat a nemzetnevelés ügyében.* Pozsony, 1993. Kalligram Könyvkiadó.
Mikó Zsuzsanna: *A terror hétköznapjai. A kádári megtorlás, 1956–1963.* Budapest, 2016. Libri Könyvkiadó. [Mikó 2016]
Montesquieu: *A törvények szelleméről.* I. kötet. Szerk. Hajdu Gyula – Mátrai László – Fehér József. Ford. Csécsy Imre és Sebestyén Pál. Budapest, 1962. Akadémiai Kiadó.
Montesquieu: *Perzsa levelek.* Ford. Orbók Attila. Budapest, 1948. Káldor György Könyvkiadó Vállalat.
Nemes György: *Bal-jobb, bal-jobb.* Budapest, 1983. Szépirodalmi Könyvkiadó.
Rainer M. János: *Nagy Imre. Politikai életrajz.* Első kötet. *1896–1953.* Budapest, 1996. 1956-os Intézet. [Rainer M. 1996]

Ránki György (főszerk.): *Magyarország története tíz kötetben.* VIII. kötet. *1918–1919, 1919–1945.* Szerk. Hajdu Tibor – Tilkovszky Loránt. Budapest, 1976. Akadémiai Kiadó.
Révész Béla: A Koordinációs Bizottság iratállománya. *http://w3.osaarchivum.org/index.php?option=com_content&view=article&id=2106&Itemid=2258&lang=hu.*
Romsics Ignác: *Magyarország története a XX. században.* Budapest, 2010. Osiris Kiadó.
Sifman, M[oiszej]. L['vovics].: *Az ügyész a bűnperben I–II.* (Tanulmányok a szovjet jog köréből.) Ford. Bólya Lajos. Budapest, 1948. Igazságügyminisztérium.
Standeisky Éva: Tétova újraértelmezések. Magyarország második világháború utáni évei a rendszerváltozás utáni történetírásban. In Erős Vilmos – Takács Ádám (szerk.): *Tudomány és ideológia között. Tanulmányok az 1945 utáni magyar történetírásról.* (Talentum sorozat.) Budapest, 2012. ELTE Eötvös Kiadó.
Szabó Róbert: *A kommunista párt és a zsidóság Magyarországon. 1945–1956.* Budapest, 1995. Windsor Kiadó.
Szakács Sándor – Zinner Tibor: *A háború „megváltozott természete". Adatok és adalékok, tények és összefüggések – 1944–1948.* Budapest, 1997. Génius Gold. [Szakács–Zinner 1997]
Szász Béla: *Minden kényszer nélkül. Egy műper története.* Szerk. Antal László. A kötet utószavát és a jegyzeteket írta Zinner Tibor. Budapest, 1989. Európa – História.
Széchenyi István: *Napló.* 2. kiadás. Válogatta, szerk., a fordítást ellenőrizte, a jegyzeteket és az utószót írta Oltványi Ambrus. Előszó Sőtér István. Ford. Jékely Zoltán (1814–1829) és Györffy Miklós (1830–1860). Budapest, 1982. Gondolat Kiadó.
The Revolt of the Mind. A Case History of Intellectual Resistance Behind of the Iron Curtain. London, 1960. Thomas and Hudson.
Dr. Timár István: *Jogászi pályafutásom. Adalékok az Igazságügyminisztérium történetéhez.* Budapest, 1983. Kézirat. [Dr. Timár 1983]
Tóth Judit: *Padláslesöprések kora. A beszolgáltatás Pest megyében.* (Előmunkálatok Pest Megye monográfiájához, 9.) Budapest, 2011. Pest Megye Monográfia Közalapítvány.
Visinszkij, Andrej Januárjevics: *A perbeli bizonyítás elmélete a szovjet jogban.* Szerk. Feri Sándor. Ford. Benkő Gyula. Budapest, 1952. Akadémiai Kiadó.
Weis István: *A mai magyar társadalom.* Budapest, 1930. Magyar Szemle Társaság.
Zinner Tibor – Balogh Margit – Habuda Miklós – Markó György – Svéd László – Szakács Sándor – Szomszéd Imre: *Törvénytelen szocializmus.* A (Németh-kormány által kinevezett Történész) Tényfeltáró Bizottság jelentése. Szerk. Révai Valéria. Budapest, 1991. Zrínyi Kiadó – Új Magyarország. [Zinner–Balogh–Habuda–Markó–Svéd–Szakács–Szomszéd 1991]
Zinner Tibor – Kahler Frigyes, Koczka Éva, Pálvölgyi Ferenc és Tóth Béla közreműködésével: *Megfogyva és megtörve. Évtizedek és tizedelések a jogászvilágban 1918–1962.* Budapest, 2005. Magyar Hivatalos Közlönykiadó. [Zinner–Kahler–Koczka–Pálvölgyi–Tóth 2005]
Zinner Tibor – Róna Péter: *Szálasiék bilincsben.* I. kötet. *A Hűség Házától az Andrássy út 60-ig.* Budapest, 1986. Lapkiadó Vállalat. [Zinner–Róna 1986]
Zinner Tibor: *Adalékok az igazságszolgáltatás személyi feltételeinek megteremtéséhez, különös tekintettel a Legfőbb Ügyészségre és a Legfelsőbb Bíróságra az 1956 novemberét követő időszakból.* Budapest, 1994. Kézirat. [Zinner 1994]
Zinner Tibor: *Amit a vamzerekről tudni illik...* (Melléklet. Fogdaügynök tanulmányban nevek, életrajzok.) Budapest, 2020. Kézirat.
Zinner Tibor: *A Horthy-Magyarország fasiszta maradványainak felszámolása az 1940-es évek második felében, különös tekintettel az ország fővárosára.* Budapest, 1981. Kézirat. A BFL őrizetében.
Zinner Tibor: *A kádári megtorlás rendszere.* Budapest, 2001. Hamvas Béla Kultúrakutató Intézet. [Zinner 2001–1]
Zinner Tibor: A magyarországi népbíráskodásról – a XXI. századból visszatekintve. In Dr. Gyenesei József (szerk.): *Pártatlan igazságszolgáltatás vagy megtorlás. Népbíróság-történeti tanulmányok.* Kecskemét, 2011. Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Levéltára. [Zinner 2011]

Zinner Tibor: *„A nagy politikai affér". A Rajk–Brankov-ügy.* I. kötet. Budapest, 2013. Saxum Kiadó. [Zinner 2013–1]
Zinner Tibor: *„A nagy politikai affér". A Rajk–Brankov-ügy.* II. kötet. Budapest, 2014. Saxum Kiadó. [Zinner 2014–3]
Zinner Tibor: *XX. századi politikai perek. A magyarországi eljárások vázlata 1944/1945–1992.* Budapest, 1999. Rejtjel Kiadó. [Zinner 1999]
Zinner Tibor: *Dokumentumok a Koronaügyészség történetéhez.* Budapest, 2022. Magyarország Ügyészsége.
Zinner Tibor: Kik hurcolták meg a bíborost? Rákositól a titkosrendőrökig. In Uő: *A magyar nép nevében? Tanulmányok népbíróságokról, jogászokról, diktatúráról.* (NEB Könyvtár.) Budapest, 2021. Nemzeti Emlékezet Bizottsága. 53–234.

Folyóiratcikkek, tanulmányok

A Kecskeméti Államügyészség új vezetőjének beiktatása. *Jogtudományi Közlöny*, 1951. 10. sz.
A Magyar Jogász Szövetség pályatételei. *Jogtudományi Közlöny*, 1951. 4. sz.
Alexander Ödön sátoraljaújhelyi népügyész áthelyezése a Budapesti Népügyészséghez. *Magyar Közlöny*, 1948. (február 4.) 28. sz.
Alexander Ödön sátoraljaújhelyi ügyvédjelölt népügyészi kinevezése a Sátoraljaújhelyi Népügyészséghez. *Magyar Közlöny*, 1945. (október 5.) 144. sz.
Beér János: A magyar bürokrácia és a reakció. *Társadalmi Szemle*, 1946. 2. sz.
Bibó István: *A rákoskeresztúri egykori Podmaniczky–Vigyázó kastély története.* Budapest, 1979. A Magyar Tudományos Akadémia Közleményei.
Dr. Böszörményi Imre: Bírák és ügyészek feladatai. *Jogtudományi Közlöny*, 1948. 19–20. sz.
Bódiné Beliznai Kinga: A bírák és bírósági tisztviselők felelőssége (1936). Kúriai Döntések, 2022. 2. sz. 301–311. *https://kuria-birosag.hu/kuriai-dontesek.*
Dr. Feri Sándor: Jogászképzés a népi demokráciában. *Jogtudományi Közlöny*, 1948. 19–20. sz.
Fényes László: A Scheftsik eset. *Az Ember* (New York), 1926. november 8.
Fogarassy László: Legitimista lett-e Prónay Pál a nyugat-magyarországi felkelés folyamán? (Prónay alezredes vallomása az Etelközi Szövetség vizsgálóbizottsága előtt az 1921. évi nyugat-magyarországi eseményekről és a második restaurációs kísérletről). *Soproni Szemle*, 1990. 1. sz.
Frank Károly: Az Alkotmány 41. §-ának gyakorlati megvalósításáról. *Jogtudományi Közlöny*, 1949. 23–24. sz.
Gaálné Barcs Eszter: A Legfelsőbb Bíróság 1950 után. In Bódiné Beliznai Kinga (szerk.): *A Kúria és elnökei I.* (Bibliotheca Curiae) Budapest, 2014. HVG–ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft.
Gyáni Gábor: A bűnözés Horthy-kori történetéhez. *Történelmi Szemle*, 2005. 3–4. sz. [Gyáni 2005]
Dr. Hajdu Gyula: A bírák áthelyezésének és végelbánás alá vonásának szabályozásáról szóló törvény körül. *Jogtudományi Közlöny*, 1948. 5–6. sz.
Dr. Ibolya Tibor: *Fedőneve: Tasziló. Felvidéki úrifiúból sztálinista ügyész.* Alapy Gyula. Budapest, 2021. Kézirat.
Igazságügyi Közlöny, 1948–1956
Katona Zoltán: Szocialista ügyészségünk fejlődése és perspektívája. Részletek a hazánk felszabadulásának 15. évfordulója alkalmából rendezett ünnepi ülésszakon elhangzott előadásból. *Jogtudományi Közlöny*, 1960. 9. sz.
Kosztricz Anna: Bírói és Államügyészi Akadémia. *Archivnet*, 2001. 4. sz. *https://archivnet.hu/politika/biroi_es_allamugyeszi_akademia.html.*
Mikó Zsuzsanna: A forradalom utáni megtorlás bírósági és ügyészségi szervezete. 1956–1961. *Történelmi Szemle*, 2006. 1–2. sz. [Mikó 2006]
Dr. Nánási László: Magyarország ügyészségének vázlatos története a kezdetektől 1953-ig. *Ügyészek Lapja*, 2000. 1. sz.
Dr. Névai László: Az igazságszolgáltatás alapelvei Alkotmányunkban. (A Magyar Jogász Szövetség Világnézeti és Oktatási Bizottságának tanfolyamán elhangzott előadás nyomán). *Jogtudományi Közlöny*, 1950. 7–8. sz.
Névai László: A magyar bírósági szervezet fejlődése a felszabadulás óta. *Jogtudományi Közlöny*, 1960. 4. sz.
Péter János kinevezése a szegedi felsőbíróság másodelnökévé. (21.956/1949. I. M. E. sz.) *Magyar Közlöny.* 1949. (november 6.) 229–230. sz.
Pomogáts Béla: Emigráció előtt és után. Márai Sándor pályafordulata. *Európai Utas*, 2000. 2. sz.
Révész Béla: A pártállami időszak ismeretlen hatalmi testülete: a Koordinációs Bizottság (1957–1988). In Jakab Éva – Pozsonyi Norbert (szerk.): *Ünnepi kötet Dr. Molnár Imre egyetemi tanár 80. születésnapjára.* (Acta Universitatis Szegediensis Acta Juridica et Politica, 76.) Szeged, 2014. Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 387–399. *http://acta.bibl.u-szeged.hu/34765/1/juridpol_076_387-399.pdf.*
Dr. Ries István: Jog és állam. *Jogtudományi Közlöny,* 1948. 19–20. sz.
Dr. Skorka György: Egyéves jogi szaktanfolyamok a népi demokráciákban. *Jogtudományi Közlöny*, 1949. 17–18. sz.
Dr. Skorka György: A jogi oktatás új módszerei a Büntetőbírói és Ügyészi Akadémián. *Jogtudományi Közlöny*, 1950. 15–16. sz. [Dr. Skorka 1950]
Solt Pál: A rendszerváltás Legfelsőbb Bírósága – részben szubjektív megjegyzések. In Bódiné dr. Beliznai Kinga (szerk.): *A Kúria és elnökei IV.* (Bibliotheca Curiae) Budapest, 2016. HVG–ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft.
Szabó Imre: Ismét a bírói függetlenségről. *Állam- és Jogtudomány*, 1988. 1–2. sz.
Szakács Sándor: *A fordulat éve és az ötvenes évek.* Előadás a Magyar Tudományos Akadémia II. Osztályának ülésén, 1989. május 4.
Személyi rész. *Magyar Közlöny*, 1960. (április 13.) 29. sz.
G. M. Dimitrov beszámolója a Bolgár Munkás (kommunista) Párt V. kongresszusán. *Tartós békéért, népi demokráciáért!* 1949. január 1.
Keller, Bruno: Marxista–leninista káderneveléa CSKP-ban. *Tartós békéért, népi demokráciáért!* 1949. január 22.
Tilkovszky Loránt: Vád, védelem, valóság. Basch Ferenc a népbíróság előtt. *Századok*, 1996. 6. sz. [Tilkovszky 1966]
Ügyészségi Közlöny, 1954–1958
T. Varga György: Jegyzőkönyv a szovjet és a magyar párt- és állami vezetők tárgyalásairól (1953. június 13–16.). *Múltunk*, 1992. 2–3. sz.
Varsányi Erika: A húsipari dolgozók „kirakatpere". *Betekintő*, 2015. 2. sz.
Zanathy János: A bírói hatalom. In Dr. Ladányi György – Michelberger Ottilia – Stelczer Péter – Dr. Zanathy János: *Magyarország bíróságai és ügyészségei az ezredfordulón.* Fényképezte Hapák József. Szerk. Zinner Tibor. Debrecen, 2001. Blende Bt. [Zanathy 2001]
Zinner Tibor: 1000 Years of Supreme Jurisdiction in Hungary. In *The History of the Supreme Courts of Europe and the Development of Human Rights.* Szerk. Solt Pál – Zanathy János – Zinner Tibor. Budapest, 2000. Legfelsőbb Bíróság.
Zinner Tibor: A nyilaskeresztesek kúriai elnöke, dr. Szemák Jenő (1878–1958). In Bódiné Beliznai Kinga (szerk.): *A Kúria és elnökei I.* (Bibliotheca Curiae) Budapest, 2014. HVG–ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. [Zinner 2014–1]
Zinner Tibor: A szociáldemokrata és a katonai vezetők elleni koholt perek közötti kapcsolatról. *Ügyészségi Értesítő*, 1990. 1. sz. [Zinner 1990]

Zinner Tibor: A totális diktatúra kezdetének napja. In Erdődy Gábor (főszerk.) – Feitl István – Sipos Balázs – Varga Zsuzsanna (szerk.): *Rendszerváltások kortársa és kutatója. Tanulmánykötet Izsák Lajos 70. születésnapjára.* Közrem. Kiss Anna és Nádasdi Szandra. Budapest, 2013. ELTE Eötvös Kiadó. [Zinner 2013–2]

Zinner Tibor: A Zinnerek históriája. In Dr. Kárpáti Zoltán – Dr. Palkonyay Gábor – Dr. Zinner Tibor: *Egy csaknem elfeledett professzor. Zinner Nándor. Az első hazai ortopédiai klinika alapítójának küzdelmes élete.* Budapest, 2018. A szerzők kiadása.

Zinner Tibor: Adalékok az antifasiszta számonkéréshez és a népi demokrácia védelméhez különös tekintettel a Budapesti Népbíróságra. In *Budapest Főváros Levéltára Közleményei '84.* Budapest, 1985. Budapest Főváros Levéltára. 137–169. [Zinner 1985]

Zinner Tibor: Az 1953-as „cionista per". In Püspöki Nagy Péter (sajtó alá rend. és szerk.): *1100 éves együttélés. A magyar és magyarországi zsidóság a haza és fejlődés szolgálatában.* Budapest, 2001. Magyarországi Holocaust Emlékalapítvány. [Zinner 2001–2]

Zinner Tibor: Az első két semmisségi törvény, és ami utána következett... In Bódiné Beliznai Kinga – Gosztonyi Gergely (szerk.): *A rendszerváltás harminc éve, avagy determinált volt-e a jogrendszer transzformációja?* (Jogtörténeti Értekezések, 45. Sorozatszerk. Mezey Barna.) Budapest, 2020. Gondolat Kiadó.

Zinner Tibor: Az igazságszolgáltatás irányítása és az 1956–1963 közötti büntető igazságszolgáltatás. In Almási János – Kahler Frigyes (szerk.): *Sortüzek – 1956.* III. kötet. *Jelentés, sortüzek, megtorlás, menekülés 1956–1957.* Lakitelek, 1996. Werbőczy István Alapítvány – Történelmi Tényfeltáró Bizottság – Antológia Kiadó és Nyomda Részvénytársaság.

Zinner Tibor: Az MSZMP saját halottai a 301-esben és másutt... In Fábián Gyula – Nagy Janka Teodóra (szerk.): *Sicut aequum est homini - iustum, aequum, bona fide. Emlékkötet Nánási László tiszteletére.* Kolozsvár, 2022. Forum Iuris Könyvkiadó, 167–179.

Zinner Tibor: Az igazságszolgáltatók a pártállam őrlőkövei között II. *Bírák Lapja,* 1991. 3. sz.

Zinner Tibor Büntetőjog és hatalom. *Múltunk,* 1998. 2. sz.

Zinner Tibor: Debreceni bíróból kúriai elnök. Adalékok dr. Kerekess István életútjához (1878–1958). In Bódiné Beliznai Kinga (szerk.): *A Kúria és elnökei I.* (Bibliotheca Curiae) Budapest, 2014. HVG–ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. [Zinner 2014–2]

Zinner Tibor: Dr. Töreky Géza, a mindenkori hatalom őre? In Bódiné Beliznai Kinga (szerk.): *A Kúria és elnökei II.* (Bibliotheca Curiae) Budapest, 2015. HVG–ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. [Zinner 2015–1]

Zinner Tibor: „éjjel-nappal jó hangulatban dolgozunk és igyekszünk igazolni a belénk vetett reményeket". Szembenézés – a népbíróságokról feketén-fehéren. In Ujváry Gábor (szerk.): *Hóman Bálint és népbírósági pere.* Budapest–Székesfehérvár, 2019. Ráció Kiadó – Városi Levéltár és Kutatóintézet. [Zinner 2019]

Zinner Tibor: Háborús bűnösök perei. Internálások, kitelepítések, igazoló bizottságok 1945–49. *Történelmi Szemle,* 1985. 1. sz.

Zinner Tibor: Munkások és parasztok: bent és fent, 1956–1963. Adalékok a kegyelmi intézkedésekhez In M. Kiss Sándor – Nagymihály Zoltán (szerk.): *Sorsok és horizontok. Tanulmányok a magyar forradalom és szabadságharc hatvanötödik évfordulóján.* Budapest, 2021. RETÖRKI.

Zinner Tibor: Népbíráskodás Magyarországon. 1945–1950. *Rubicon,* 2015. 4. sz.

Zinner Tibor: Utak és tévutak a XX. századi magyar felsőbíráskodás káderpolitikájában '56 után. In Bódiné Beliznai Kinga (szerk.): *A Kúria és elnökei III.* (Bibliotheca Curiae) Budapest, 2015. HVG–ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. [Zinner 2015–2]

Zinner Tibor – Zanathy János: Az 1963. április 4. és 1989. október 23. között tárgyalt „politikai" perek vizsgálatáról, 1991. január 29. (Kézirat).

Napilapok

A budapesti államügyészség vádirata a Húsértékesítő NV vezetőinek közellátás ellen elkövetett bűnügyében. *Vasmegye,* 1950. (szeptember 23.) 222. sz.

A népi ülnökökből és szakbírákból álló büntetőtanácsok november elsején megkezdik működésüket. *Népszava,* 1949. (október 6.) 232. sz.

Afonyi Gyula: A Húsért NV vezetőinek ügye még nagyobb éberségre tanít bennünket. *Néplap* [Hajdú-Bihari Napló], 1950. (szeptember 26.) 224. sz.

Az Országgyűlés csütörtökön elfogadta az igazságügyi, közoktatásügyi, élelmezési, külkereskedelmi, közlekedés- és postaügyi tárcák költségvetését. *Magyar Nemzet,* 1951. (december 21.) 297. sz.

Az Országgyűlés csütörtökön folytatta a költségvetés vitáját. *Magyar Nemzet,* 1952. (december 19.) 297. sz.

Az országgyűlés elfogadta az igazságügyi, közoktatásügyi, élelmezési, külkereskedelmi, közlekedés- és postaügyi tárcák költségvetését. *Népszava,* 1951. (december 21.) 297. sz.

Az országgyűlés törvényerőre emelte a nép részvételét a büntető igazságszolgáltatásban. *Népszava,* 1949. (március 25.) 70. sz.

Az uj magyar igazságszolgáltatás szelleme. Ünnepi beszéd homályos gyanúsításokkal és szenvedélyes politikai támadásokkal. *Népszava,* 1926. (november 6.) 252. sz.

Benedek István Gábor: Így kezdődött. Orvosper, 1953. *Népszabadság,* 1989. (november 25.) 280. sz.

Benedek Pál: Dr. Alexander Ödön emlékére. *Új Kelet,* 1974. (szeptember 27.) 7967. sz.

Bezárult a bíró és ügyészi akadémia. *Magyar Nemzet,* 1954. (szeptember 19.) 222. sz.

Délmagyarország, az 1941. szeptember 10–12. között és október 4-én a bácskai statáriális ítélkezés büntetőeljárásairól tudósító írásoknak 1950 tavaszán, a Szegedi Felsőbíróságon gépelt másolatai.

Dr. Kostyál Gusztáv kitüntetése – Beiktatták a megyei bíróság új elnökét. *Vas Népe,* 1983. (január 15.) 12. sz.

Egész bírósági szervezetünket át kell alakítani. Megkezdődött a hévízi jogász-vándorgyűlés. *Szabad Szó,* 1948. (szeptember 25.) 221. sz.

Elnézést. Új Magyarország, 1992. (április 25.) 98. sz.

Eörsi László: Izsák Sándor „Csoki", „Csoki bácsi". Portrék. *www.eorsilaszlo.hu.*

Félmillió kiló húst vont el a dolgozók asztaláról a „Húsért" feketéző bandája – A Budapesti Államügyészség vádirata elrettentő büntetés kiszabását kéri a Húsértékesítő NV bűnös vezetőire. *Viharsarok,* 1950. (szeptember 24.) 222. sz.

Dr. Feri Sándor: Bírói függetlenség – vagy bírói felelőtlenség. *Szabad Nép,* 1948. (január 9.) 6. sz.

Fekete Gyula a Ganzból bíró lesz. *Magyar Nap,* 1949. október 8.

Gyászjelentés dr. Baróthy Pál elhunytáról. *Magyar Nemzet,* 1955. (december 11.) 292. sz.

Ítélet a négymilliós húspanama bűnügyében – A súlyos vádak sorra rábizonyultak a vádlottakra. *Kis Ujság,* 1950. (szeptember 24.) 223. sz.

Ítélt a nép a közellátás hiénái felett – A két főbűnöst halálra, a HÚSÉRT többi kártevőjét 10–15 évi börtönre ítélte a munkásbíróság. *Szabad Nép,* 1950. (szeptember 24.) 223. sz.

Két asszony a reggeli műszak előtt. *Friss Ujság,* 1950. (szeptember 26.) 224. sz.

Két halálos ítélet a HÚSÉRT népellenes gonosztevőinek bűnügyében – „A per tanulsága: valamenynyiünk kötelessége, hogy éberebben figyeljük az ellenség tevékenységét" – mondotta vádbeszédében az államügyész. *Népszava,* 1950. (szeptember 24.) 223. sz.

Kitüntetések. *Magyar Nemzet,* 1973. (március 28.) 73. sz.

Lukacs, John: Horthy Miklós 1868–1957. *Magyar Hírlap,* 1993. (szeptember 4.) 205. sz.

Magyar dolgozók részvéttáviratai és levelei Sztálin elvtárs elhunyta alkalmából. *Szabad Nép,* 1953. (március 23.) 82. sz.

Markója Imre: Osztályharcos bíráskodást! *Népszabadság*, 1957. (május 19.) 117. sz.
Nezvál Béla: A könnyűipari minisztérium pártszervezete az üzemek önköltségcsökkentéséért. *Esti Budapest*, 1954. (szeptember 1.) 206. sz.
Osztályharc a bírói pulpituson. *Népszava*, 1926. (november 6.) 252. sz.
Őrségváltás a budapesti ügyészségek legfőbb őrhelyein. Megjelentek az igazságügyi kinevezések. *Nemzeti Ujság*, 1943. (január 6.) 5. sz.
Pósfai H. János: A munka aranycsillaga. *Vas Népe*, 1973. (április 30.) 100. sz.
Rákosi Mátyás elvtárs felszólalása a Heves megyei pártaktíva értekezleten. *Szabad Nép*, 1956. (március 29.) 89. sz.
Rákosi Mátyás elvtárs nagy beszéde a nagybudapesti pártaktíván a Rajk-banda megsemmisítésének tanulságairól és népi demokráciánk hatalmas sikereiről. 1949. szeptember 30. *Szabad Nép*, 1949. (október 1.) 228. sz.
Romsics Ignác: Horthy tudta, hogy nem vezethet be diktatúrát. A riportot készítette Kósa András. *Magyar Nemzet*, 2017. július 3. *https://mandiner.hu/cikk/20170704_romsics_ignac_horthy_tudta_hogy_nem_vezethet_be_diktaturat* [Romsics 2017]
Solti Lajos: „Nyugodtan bízhatjuk a nép fiaira a büntetőítélkezést." Munkásbírák és vezetők a bírói hivatásról. *Népszava*, 1948. (december 12.) 287. sz.
Törvényjavaslat a bírák és ügyészek áthelyezéséről. Módosítják a bírói fegyelmi eljárást is. *Szabad Nép*, 1948. (február 5.) 29. sz.
Vádirat a Húsértékesítő NV vezetőinek a közellátás ellen elkövetett bűnügyében. *Szabad Nép*, 1950. (szeptember 23.) 222. sz.

Jogszabályok, jogszabálygyűjtemények

1093/1957. (XII. 28.) Korm. számú határozat a fontos és bizalmas munkakörök betöltéséről szóló 1957. évi 66. számú törvényerejű rendelet egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról. *Magyar Közlöny*, 1957. (december 28.) 136. sz.
19/1953. (V. 8.) M. T. határozat a Bírói és Államügyészi Akadémia végzett hallgatóinak egyetemi tanulmányi idejéről. *Magyar Közlöny*, 1953. (május 8.) 16. sz.
1958. évi 12. számú törvényerejű rendelet az ügyvédi hivatás gyakorlásáról és az ügyvédek szervezetéről. *Magyar Közlöny*, 1958. (április 30.) 30. sz.
1972. évi IV. törvény a bíróságokról. *Magyar Közlöny*, 1972. (július 8.) 52. sz.
1972. évi V. törvény a Magyar Népköztársaság ügyészségéről. *Magyar Közlöny*, 1972. (július 8.) 52. sz.
26/1958. (III. 30.) Korm. számú rendelet az ügyvédi kamarákkal és az ügyvédi kamarák tagságával összefüggő kérdésekről. *Magyar Közlöny*, 1958. (április 30.) 30. sz.
265/1950. (XI. 4.) M. T. sz. rendelet a Bírói és Államügyészi Akadémiáról. In *Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1950.* Budapest, 1951. Jogi és Államigazgatási Könyv- és Folyóirat Kiadó.
4072/1949. (VI. 4.) Korm. számú rendelet ítélőtáblai másodelnöki állások szervezése tárgyában. *Magyar Közlöny*, 1949. (június 4.) 118. sz.
4181/1949. (VIII. 6.) Korm. számú rendelet büntető bírói és államügyészi akadémia létesítése tárgyában. *Magyar Közlöny*, 1949. (augusztus 6.) 163. sz.
8/1958. (IX. 13.) I. M. számú rendelet az ügyvédi hivatás gyakorlásáról és az ügyvédek szervezeteiről szóló 1958. évi 12. számú törvényerejű rendelet végrehajtásáról. *Magyar Közlöny*, 1958. (szeptember 13.) 83. sz.
9/1958. (XII. 13.) I. M. számú rendelet egyes megyék székhelyén ügyvédi kamara felállításáról. *Magyar Közlöny*, 1958. (december 13.) 111. sz.

A büntető perrendtartás: Az 1951. évi III. törvény. Budapest, 1953. Jogi és Államigazgatási Könyv- és Folyóiratkiadó.
A m. kir. igazságügyminiszternek 59.391/1921. I. M. számú rendelete, a Kormányzó Úr Ő Főméltósága részéről 1921. évi november hó 3. napján kiadott magas kegyelmi elhatározás végrehajtása tárgyában. *Igazságügyi Közlöny*, 1921. 11. sz.
A Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1961. évi 7. számú törvényerejű rendelete az 1957. évi 34. számú törvényerejű rendelet egyes rendelkezéseinek hatályon kívül helyezéséről. *Magyar Közlöny*, 1961. (április 16.) 27. sz.
Az 1959. évi 9. számú törvényerejű rendelet a Magyar Népköztársaság ügyészségéről. *Magyar Közlöny*, 1959. (március 28.) 33. sz.
Dr. Bacsó Ferenc – Dr. Mikos Ferenc – Dr. Némethy László – Dr. Szabó Imre – Dr. Szabóky Jenő (szerk.): *Két év hatályos jogszabályai. 1945–1946. Függelék: 1943–1944. évi törvények.* Budapest, 1947. Grill Károly Könyvkiadóvállalata. [Két év hatályos jogszabályai]
Dr. Bacsó Ferenc – Dr. Mikos Ferenc – Dr. Némethy László – Dr. Szabó Imre – Dr. Szabóky Jenő (szerk.): *1948. év hatályos jogszabályai.* Budapest, 1949. Grill Károly Könyvkiadóvállalata. [1948. év hatályos jogszabályai]
Dr. Egeli László – Dr. Halász Sándor – Dr. Rácz György – Dr. Sömjén György (összeáll.): *Büntetőjogi döntvénytár. Bírósági határozatok.* 1. kötet. *1953. október – 1963. október.* Budapest, 1964. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.
Dr. Halász Sándor (szerk.): *A büntető törvénykönyv kommentárja.* II. kötet. Budapest, 1968. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.
Dr. Márkus Dezső – Dr. Csiky Kálmán – Dr. Kolosvári Sándor – Nagy Gyula – Dr. Óvári Kelemen – Tóth Lőrincz közreműködésével: *Magyar Törvénytár 1000–1896. 1869–1871. évi törvényczikkek.* Budapest, 1900. Franklin-Társulat Magyar Irodalmi Intézet és Könyvkiadó.
Dr. Márkus Dezső (jegyzetekkel ellátta): *Magyar Törvénytár. 1896. évi törvényczikkek.* Budapest, 1897. Franklin-Társulat Magyar Irodalmi Intézet és Könyvnyomda.
Hatályos Anyagi Büntetőjogi Szabályok Hivatalos Összeállítása (BHÖ). Budapest, 1952. Igazságügyminisztérium.
Magyarországi Rendeletek Tára. 1919. Budapest, 1919. Pesti Könyvnyomda Részvénytársaság.
Minisztertanácsi és miniszteri rendeletek. In *Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1949.* II. kötet/1. Budapest, 1950. Állami Lapkiadó N.V.
Székely Gábor (szerk.): *Magyarországi zsidótörvények és rendeletek 1938–1945.* Összeáll. Vértes Róbert. Az előszót Vértes Róbert, a bevezető tanulmányt Erényi Tibor írta. Budapest, 1997. Polgár Kiadó Kft.
Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye. 1949. Budapest, 1950. Állami Lapkiadó N.V.
Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1950. I. kötet. Budapest, 1951. Jogi és Államigazgatási Könyv- és Folyóirat Kiadó. [Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1950]
Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1951. I. kötet. Budapest, 1952. Jogi és Államigazgatási Könyv- és Folyóiratkiadó. [Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1951]
Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1953. Budapest, 1953. Minisztertanács Titkársága.
Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1954. Budapest, 1955. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.
Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1957. Budapest, 1958. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.
Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1958. Budapest, 1959. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.

Rövidítések

ÁBTL = Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára
ÁGB = Államgazdasági Bizottság
ÁMG = Állami Mezőgazdasági Gépüzem
ÁVH = Államvédelmi Hatóság
BFL = Budapest Főváros Levéltára
BHÖ = Hatályos Anyagi Büntetőjogi Szabályok Hivatalos Összeállítása
BM (B. M.) = Belügyminisztérium
BM ÁVH = Belügyminisztérium Államvédelmi Hatósága
Bp. = Bűnvádi perrendtartás
BSZKRT = Budapest Székesfőváros Közlekedési Részvénytársaság
Btá. = Büntető Törvénykönyv Általános Része
Btk. = Büntető Törvénykönyv
BÜK = Budapesti Ügyvédi Kamara
BÜK Ir. = Budapesti Ügyvédi Kamara Irattára
cs. = csomó
CSKP = Csehszlovák Kommunista Párt
ENSZ = Egyesült Nemzetek Szervezete
f. = fond
Húsért = Húsértékesítő Nemzeti Vállalat
I. M. E. = Igazságügyminisztérium Elnöki (rendelet)
IBUSZ = Idegenforgalmi Beszerzési, Utazási és Szállítási Részvénytársaság
IM (I. M.) = Igazságügyminisztérium (később Igazságügyi Minisztérium)
KAB = Kinevezési és Alkalmazási Bizottság
KB = Központi Bizottság
KEB = Központi Ellenőrző Bizottság
KGB = *Komityet Goszudarsztvennoj Bezopasztnosztyi* (Állambiztonsági Bizottság)
KIMSZ = Kommunista Ifjúmunkások Magyarországi Szövetsége
KMP = Kommunisták Magyarországi Pártja
Komintern (KI) = Kommunista Internacionálé
Korm. rend. = kormányrendelet
Kömi = Közérdekű Munkák Igazgatósága
Közelbiz (KÖZELBIZ) = Közületeket Elhelyező Bizottság
KV = Központi Vezetőség
LfB. BI = Legfelsőbb Bíróság Büntetőügyek Irodája
LfB. Eln. Ir. = Legfelsőbb Bíróság Elnöki Irattára
LfB. TÜK = Legfelsőbb Bíróság Titkos Ügykezelés
M. E. sz. rend. = miniszterelnöki szám(ú) rendelet
Madisz = Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség
Masped = Első Magyar Általános Szállítmányozási Részvénytársaság
Mavad = Magyar Vadkereskedelmi Szövetkezeti Vállalat
MDP = Magyar Dolgozók Pártja
MGB = *Minyisztyersztvo Goszudarsztvennoj Bezopasznosztyi* (a Szovjetunió Állambiztonsági Minisztériuma, 1948–1953)

MINSZ = Magyar Ifjúság Népi Szövetsége
MKP = Magyar Kommunista Párt
MNB = Magyar Nemzeti Bank
MNFF = Magyar Nemzeti Függetlenségi Front
MNL = Magyar Nemzeti Levéltár
MNL OL = Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára
MOL = Magyar Országos Levéltár
MSZDP = Magyarországi Szociáldemokrata Párt
MSZMP = Magyar Szocialista Munkáspárt
MSZMP IIB = Magyar Szocialista Munkáspárt Ideiglenes Intéző Bizottsága
MSZMP IKB = Magyar Szocialista Munkáspárt Ideiglenes Központi Bizottsága
M. T. = Minisztertanács
Mt. = Munka törvénykönyve
MTA = Magyar Tudományos Akadémia
MTH = Munkaerőtartalékok Hivatala
MVD = *Minyisztyersztvo Vnutrennih Gyel* (a Szovjetunió Belügyminisztériuma)
NATO = *North Atlantic Treaty Organisation* (az Észak-atlanti Szerződés Szervezete)
NEB = Nemzeti Emlékezet Bizottsága
Nékosz = Népi Kollégiumok Országos Szövetsége
NET = Népköztársaság Elnöki Tanácsa
NOT = Népbíróságok Országos Tanácsa
NT (N. T.) = Népgazdasági Tanács
ő. e. = őrzési egység
PB = Politikai Bizottság
PSZL = Politikatörténeti és Szakszervezeti Levéltár
PTO = Párt- és Tömegszervezetek Osztálya
sz. = szám(ú)
SZDP = Szociáldemokrata Párt
SZEB = Szövetséges Ellenőrző Bizottság
szerk. = szerkesztette
SZMERS = *Szmerty spionam* (Halál a kémekre)
tc. (tcz.) = törvénycikk
TÜK = titkos ügykezelés
tv. = törvény
tvr. = törvényerejű rendelet
UDB = *Upravna Dravne Bezbednost* (Jugoszlávia Államvédelmi „népvédelmi" Hatósága)
Vö. / (vö.) = Vesd össze!
VB = Végrehajtó Bizottság
Villért = Villamossági Kereskedelmi Részvénytársaság
VKM = Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium

SOMOGYI KÖNYVTÁR
1881
SZEGED

Köszönetnyilvánítás

Ezúton köszönöm meg a Kúriától dr. Darák Péternek, dr. Varga Zsolt Andrásnak és dr. Kónya Istvánnak, a Legfőbb Ügyészségtől dr. Polt Péternek, a Magyar Ügyvédi Kamarától dr. Bánáti Jánosnak, a Nemzeti Emlékezet Bizottságától Földváryné Kiss Rékának a kapott sokirányú támogatást. Továbbá a téma iránt érdeklődő barátaim, kutatótársak, irattárosok, könyvtárosok, levéltárosok, történészek, ügyintézők – dr. Almásy-Botyánszky Beatrix Márta, Andaházi Szeghy Viktor, Bank Barbara, Baráth Magdolna, Bánszki Hajnalka, Bikki István, Borda András, Bölcskei Gusztáv, Bubonyicz Andrea, Csaba Miklósné Bozorádi Ilona, Cserényi-Zsitnyányi Ildikó, Dávid Ferenc, Dobos László, Eörsi László, Estók József, Farkas Csaba, Fodor Zoltán, Fodorné Bozó Brigitta, Frisch György, Gecsényi Lajos, Gerencsér Judit, Germuska Pál, Glaub Krisztián, Gondos Anikó, dr. Gyarmathy Judit, Hay Diana, dr. Holló Judit, dr. Horváth Zsolt (ny. csoportvezető elnöki bíró), Hörcsik Richárd, dr. Ibolya Tibor, Izsák Lajos, Karsai László, dr. Katona Attila, B. Kádár Zsuzsanna, Kántás Balázs, Kárbin Ákos, Kis-Kapin Róbert, Kiss Dávid, Kiss Gabriella, Kovács Ilona, Kováts Dániel, dr. Kőrös András, Laczovics Erika, Marossy Endre, Mikó Zsuzsanna, Monok István, dr. Nánási László †, dr. Nyíri Sándor, Oláh Tamás, Péli Bodnár Erika, Prőhle Gergely, Rácz János, Répási Györgyné Czető Erzsébet, Rotár Krisztina, Simon István, dr. Sódor István, Solárné Répási Andrea, Soltész Márton, Soós Mihály, Soós Viktor Attila, Szabadi István, Szakály Sándor, Szekér Nóra, Takács Tibor, Török Ádám, Vörös Géza, Weinacht Tamás és Zombori István – önzetlen hivatali és szakmai segítségét, tényfeltáró kutatási eredményeik rendelkezésemre bocsátását, határon túli ismerőseik mozgósítását, lehetetlennek tűnő iratkéréseim szinte azonnali és főképp maradéktalan teljesítését.

Hálásan köszönöm lektorom, Izsák Lajos aprólékos, írásom legapróbb részleteire is kiterjedő alapos vizsgálatát, jóakaratú, jobbító szándékú, ezért megszívlelt megjegyzéseit és dr. Patyi András tanszékvezető egyetemi tanárnak, a Kúria elnökhelyettesének megszívlelendő, tartalmas előszavát.

Köszönöm a Nemzeti Emlékezet Bizottsága Igazságügyi Munkacsoportja munkatársainak és Bank Barbarának az akadémia levéltári iratainak előzetes feltárását, rendelkezésemre bocsátását, elősegítve a kutatómunkát.

Végül – és semmiképp sem utolsósorban – a legnagyobb köszönettel tartozom Bódiné dr. Beliznai Kingának, aki nem csupán szerkesztette, hanem szorgos kutatómunkájának eredményeivel, az általa feltárt életutakkal is gazdagította könyvemet.

Budapest – Sátoraljaújhely, 2020 tavasza és 2022 ősze között

Névmutató

A

Abakumov, Viktor Szemjonovics 424
Abramov, Vadim 33, 717
Aczél András, dr. 261–263
Aczél György (korábban Appel Henrik) 56, 405, 604, 711
Aczél György, dr. 200
Aczél Tamás 25, 717
Adányi Bertalan, dr. 180, 260
Adler Zoltán 274
Afonyi Gyula 141, 723
Agárdy Jenő, balassai, id., dr. 60, 70, 405
Alapi László 197, 624, 705
Alapy Gyula, dr. 84, 105, 106, 108, 125, 130, 133, 141, 147, 195, 203, 205, 264, 389, 405, 406, 674, 690, 720
Albertus Imre 214
Alexa Miklós, dr. 115, 159, 180, 193, 195, 197, 249, 250, 263, 377, 391, 406
Alexander Ödön 89, 90, 407, 720, 723
Alföldy Dezső, nemesmiliticsi, dr. 72, 81, 407
Algács István 276, 278, 311, 319
Alkér Kálmán, dr. 73, 81, 407
Almási Antal, dr. 73, 81, 407
Almási János 274
Almási János 377, 722
Almásiné Törőcsik Anna, dr. (korábban Horváth Józsefné) 152, 153, 377, 407, 408
Almásy Dezső, dr. 61, 74, 82, 114, 180, 408
Almásy Pál 408, 605, 642, 711
Almásy-Botyánszky Beatrix Márta, dr. 45, 68, 729
Altomáré Iván 132, 408
Ambrus György 278
Ambrus József 214, 226
Andaházi Szeghy Viktor 729
Andersen, Alsing Emmanuel 408, 440
Andi József 507, 549
Andó Emma 276
Andó Ferenc, dr. 389, 390, 408, 409
Andor Mihály, dr. 260
Andropov, Jurij Vlagyimirovics 21, 394, 527, 715
Angyal István 441, 448, 460, 657, 679, 684
Angyal Józsefné 665
Antal István, vitéz, dr. 46, 409, 619, 705
Antal Jánosné (Sporn Ilona) „Antal Helén" 119, 409
Antal László 31, 719
Antal Pál (korábban Mayer), dr. 192, 409
Antal Tivadar 274
Antalfy Mihály, dr. 61, 70, 73, 81, 409, 410, 481
Antall József Tihamér, dörgicsei és kisjenei ifj., dr. 29, 410
Antretter Ferenc 274
Apor Vilmos, báró altorjai, boldog 83, 410, 600
Apró Antal 221, 345, 347, 375, 376, 410, 492, 649
Arany János 164
Aranyi Sándor, dr. 30, 411, 711
Aranyos István 164
Atkáry Arisztid 540, 568
Auer György, alsóterényi, dr. 71, 205, 250, 411
Augusztin Sándor 193, 195, 197, 377
Avar Jenő (korábban Rogrün), dr. 335, 336, 389, 411
Avar László, dr. 259

Á

Ábel Bódog 32, 411, 412
Ábrahám József 440, 480, 609, 665
Ács András 193, 195
Ács Antal 476
Ács Ferenc 286
Ács Lajos (korábban Feldmann) 181, 252, 325, 344, 345, 412, 623
Ács Lajos 643

Ádám György, dr. 31, 412
Ágócs Imre 274
Ágoston Pál, dr. 180, 249, 260, 263
Árkovics Ferenc 214
Árvay Kálmán, dr. 259

B

Babér István 576, 685, 687
Babolcsai István 448, 665,705
Babucs László 278
Bäcker József (másutt Becker), dr. 113, 142
Bácsi János 192, 196
Bacsó Ferenc, dr. 13, 56, 86, 164, 260, 263, 413, 725
Baji Ferenc 213, 241, 264
Bajor László, dr. (korábban Braun), dr. 36, 84, 87, 143, 195, 258, 263, 389, 413, 414, 426
Baka András, dr. 164
Baka Gyula 274
Baki Károlyné 294
Baki Sándor 214, 240
Bakkay Tibor, dr. 30, 414
Bakó Istvánné 274
Bakó László, dr. 259
Bakonyi Péter 127, 717
Bakos Gyuláné (Salabert Erzsébet) 437, 577, 657, 685
Bakos János 278
Bakos József 213, 241
Bakos Pál 302, 414, 421, 430, 651
Bakosi Pál 414, 684
Baky László 509
Balabán Péter 38, 711, 718
Balás P. Elemér, dr. 74, 81, 415
Balázs Ferenc 579, 705
Balázs Géza 256, 460, 493, 686, 697
Balázs Lajos 278
Balázs Zoltán 278
Balázsi Béla „Reki" 286, 415
Balázsi Lajos 274, 278, 310
Balczó József 192, 196
Bali László, dr. 159, 193, 196, 197, 377, 415, 416
Bálint Lajosné 273, 274
Balkus Imre 214
Balla Judit 23, 192, 717
Balla Pál 437, 438
Balló Jakab 151
Balog Ilona, S. 48, 717
Balogh Árpád, dr. 62, 75, 82, 416
Balogh Béni, L. 26, 716
Balogh Gizella 274, 278
Balogh Győző László, dr. 84, 180, 258, 262, 416
Balogh Gyula (1916) 276
Balogh Gyula (1930) 212, 241
Balogh István, dr. (1883) 62, 74, 81, 82, 416
Balogh István, dr. (1894) 416, 435
Balogh János 193, 196, 339
Balogh Józsefné 103, 105
Balogh Lajos, dr. 260
Balogh László 437, 615, 657, 684
Balogh Margit (1932) 276
Balogh Margit 29, 56, 83, 116, 131, 143, 179, 198, 240, 243, 244, 248, 254, 287, 316, 325, 340, 343, 348, 369, 395, 717, 719
Balogh Mihályné 294, 311, 319
Balogh Sándor 163, 357, 386, 402, 715, 718
Balsai István, dr. 356
Balta Béla József, dr. 62, 74, 81, 416
Bán János (1913) 151
Bán János 260
Bán József, dr. 61, 70, 73, 81, 417
Bán Róbert 256, 437, 515
Bán Sándor 45
Bánáti János, dr. 729
Bándy Ferencz, dr. 62, 73, 81, 417
Bánfalvi (Bozsik) János 278
Bank Barbara 127, 137, 152, 195, 264, 405, 715, 729
Bank József 214
Bánki Dénes, dr. 200
Bánszki Hajnalka 729
Bányai Ferenc 212, 241
Bányai Lajos, dr. 259, 289
Bányai László (később vitéz Bányay) 320, 417, 519, 594, 665, 705
Barabás Tibor 437, 685
Barabásy István, nemes, lófő, makkfalvi és iklandi, dr. 74, 82, 417
Bárány Dezsőné 278
Bárány János 437, 448, 657, 684
Baranyai András 180
Baráth Magdolna 22, 124, 286, 287, 289, 292, 295, 303, 307, 317, 337–340, 394, 399, 405, 715, 717, 729
Barati Andrásné (Hegyesy Ilona) 193, 196
Barbócz Gábor 276
Bárd András (korábban Blau Ármin), dr. 105, 106, 245, 417, 711
Bárd Imre, dr. 200, 417, 418, 427
Bardócz Béla, dr. 59, 76, 82, 418
Bárdossy László, dr. 347, 619
Barkóczi András 25, 718
Barna Imre (1946. július 17-ig Braun), dr. 200, 307, 419
Barna Péter, dr. 254, 419
Baróthy Pál, baróthy és csíkszenttamási dr. 250, 419, 420, 723
Barta Bálint 192, 196
Barta Béla 576, 577
Barta Kálmán 152, 153, 377, 420
Barta Lajos, dr. 213, 225, 241, 255, 377, 420
Bartha János 86, 715
Bartók János 256, 656, 679, 705
Bartos András 278
Bartos Katalin 213, 242
Bary József, dr. 62, 420
Bary Zoltán, dr. 62, 75, 82, 421
Basch Ferenc 35, 36, 721
Basky Lajos 45
Bata István 303, 328
Bata Lajosné (utóbb Miklósi Ernő Sándorné, Fekete Gizella) 376, 421
Batki Pál 273, 274
Batonai István 320, 594, 699, 705
Batonai László 320, 594, 699, 705
Bauer Miklós, dr. 117, 314, 421, 423, 605, 673, 711
Bauer Miklósné (Schönberg Judit, „Jucó") 423, 605
Bazsó Kálmán 213, 241
Bebesi József, ifj. 276
Beck Tibor 182, 715
Becker József, dr. 142, 260
Bécsi László 278, 298
Bede Béla, dr. 272
Bédi Frigyesné 278, 311
Bedő Józsefné 273
Beér János, dr. 51, 87, 143, 195, 423, 720
Beke Dezső 274, 284
Békési Béla 437, 615
Bekics Magdolna 276
Bekő Ernő 278
Belkin, Mihail Iljics [Moisej Elnov] 22, 33, 124, 199, 243, 394, 423–425, 452, 506, 603, 604
Bencze Tibor, dr. 200
Bencsik Jenő 425, 579, 705
Bencsik József, ifj. 321, 486, 579, 705
Benda Béla, dr. 73, 81, 425
Benda Kálmán 305, 715
Bene Ernő 213, 241, 257
Benedek István Gábor 271, 723
Benedek Károly, dr. 339, 427
Benedek Pál 90, 723
Benjamin Olivér, dr. 116, 120, 425, 711
Benke Sándor 193, 195, 196
Benkő Bálint 294, 310, 319
Benkő Gyula, dr. 36, 59, 77, 82, 229, 425–428, 474, 478, 491, 652, 719
Benoschofsky Ilona, dr. „Xavér" 428, 711
Benoschofsky Imre, dr. 428
Benőcs Endre, dr. 259
Bényey Zoltán 339
Berán Iván 428, 429, 709, 711
Bérczei Géza, dr. 180
Berecz Anna 278, 310
Berecz Antal 278
Berecz Béla 286, 429
Berecz György 665
Beregfy Károly 484
Berei Andor (korábban Berger) 429, 430, 483
Berei Andorné (Andics Erzsébet) 430
Béres Ferencné 214
Béres Miklós (1949-ig Braun), dr. 302, 389, 390, 430
Berija, Lavrentyij Pavlovics 28, 170, 307, 341, 358
Berkecz János, dr. 258
Berkesi András (korábban Bencsik) 430, 431, 711
Berkics Rudolf 276
Berta Béla 274
Berta József 197, 256, 528, 581, 606, 665
Berta Kálmán 278
Berzeviczi Endre, dr. 260
Bessenyei Tibor, dr. 258
Bethlen István, gróf 239
Bettelheim Jakab, id., dr. 407
Bibó Dénes 45
Bibó István 33–35, 87, 717, 720
Biczó Sándor, dr. (korábban Berger) 46, 258, 431, 462, 498, 548
Bikki István 729
Bilkey Papp Zoltán 431, 674

Bimbó István 159, 193, 196, 377, 431, 432
Bíró István 193, 196
Bíró Lászlóné (Kelemen Erzsébet), dr. 192, 196, 432
Bíró Mihály 376, 432
Bíró Pál, dr. 258
Biszku Béla 21, 22, 151, 351, 352, 355–357, 359, 361, 363–366, 393, 433, 530, 549, 586, 625, 626, 717
Blaha Árpád 214, 226
Blank Arthur 45
Blaskó Sándor 212, 242
Blaskovics István, dr. 260
Blasz Éva 294, 311, 319
Boarov, Živko 31, 433, 630
Bobek Károly 577, 614
Bobula Titusz 250, 433, 434
Bócz Endre, dr. 356, 717
Bócz József 278
Bocskor Antal, csíkszentmártoni 72, 81, 434
Boda Géza, dr. 259
Boda György (korábban Braun) 244, 434
Boda Jenő 244, 376, 434
Boda József, dr. 259
Boda Margit 213, 242
Bódi József 415, 577, 615, 697
Bódiné Beliznai Kinga 14, 30, 43, 47, 55, 59, 68, 82, 111, 202, 313, 333, 347, 356, 405, 717, 718, 720–722, 729
Bodnár Antal, dr. 260
Bodnár Sándor 278
Bodnár Zoltán 193, 196
Bodocs László 213, 242, 257
Bodonyi Márton, dr. 195, 260, 389, 434, 469, 641
Bodor István 274
Bodrossy Erik 630, 711
Bogdán Etel 278, 310, 319
Bognár József 278, 310
Bognár Katalin 273
Bognár Ottó 437, 577
Bognár Zalán 127, 715
Bohó Róbert „Szegedi" 199, 434, 435
Bojta Béla (korábban Burger), dr. 71, 167, 172, 177, 435
Bóka Károly, dr. 62, 75, 82, 114, 435
Bóka Miklósné 278
Bókay Béla (1934. február 10-ig Bök) 72, 81, 180, 435, 436
Bokka Márton, dr. 180
Bokor Gyula 278, 310, 319
Bokor János 408, 564, 577, 628, 695
Bolba András 193, 195
Boldizsár Iván 562
Bolemán Géza, dezséri, dr. 62, 75, 82, 436
Bolgár György, dr. 200
Bolla Árpád, csáford-jobbaházi, dr. 70, 72, 81, 436, 683
Bolla Kálmán 436
Bólya Lajos 205, 719
Bóna Zsigmond 256, 606, 705
Boncsér László 276
Bónis György, dr. 62, 75, 82, 436
Borbély János, dr. 84, 250, 353, 354, 389, 436, 437
Borbély Mihály 278, 298
Borbély Zoltán 23, 192, 717
Borda András 49, 729
Bordács István 213, 242, 255
Boros Ferencné 213, 241
Borosi János, ifj. 214
Boross István, dr. 259
Borsi László 213, 241, 257
Borsi Zoltán, dr. 391, 437
Borsodi Pál 214, 226
Borsos Pál 211, 302
Borus József 304, 715
Bosnyák Gábor 437
Bothár Sámuel, dr. 437
Bothár Sándor, dr. 75, 82, 437, 438
Botkay-Beck Károly (1934. július 3-ig Beck), dr. 73, 81, 438
Botos Antalné 294
Bozán Gyula, dr. 62, 74, 81, 438
Bozóki István, dr. 151, 153, 156, 157, 173, 187, 377, 438
Bozsogi Rozália 276
Bödők Gergely 41, 717
Bödör Imre 276
Böhm Sándor 511
Bölcskei Gusztáv 729
Bölöny József 405
Böszörményi Géza 127, 717
Böszörményi Imre, dr. 58, 250, 389, 438, 439, 720
Böszörményi Tibor, dr. 260
Böszörményi-Nagy István, dr. 62, 67, 71, 73, 81, 439
Brandt József Gyula, dr. 61, 73, 81, 439

Brankov, Lazar 14, 20, 22, 107, 116, 121, 123, 124, 126, 139, 147, 181, 341, 389, 394, 415, 419, 422, 428, 431, 436, 439, 440, 446, 452, 462, 465, 471, 493, 498, 500, 508, 509, 512, 537, 542, 543, 547, 548, 593, 595, 603, 630, 698, 711, 720
Brecska Árpád 276
Breittenbach Lajos 466
Bresztyenszki Imre, dr. 259
Brodorics Ferenc 354
Bródy Györgyné, dr. (Rabb Mária) 278
Brusznyai Árpád, dr. 12, 197, 320, 440, 581, 665, 696, 718
Bubonyicz Andrea 729
Budai Sándor, dr. 258
Budinszky László, dr. 46
Bukács György 212, 242, 255
Buktor Ferencné, özv. 274
Bulganyin, Nyikolaj Alekszandrovics 402
Burger Jakab, dr. 407
Burgermeister József 437, 577, 657, 685
Buri István 415, 440, 615, 697
Burka Ferenc 159, 193, 196, 216
Bús Jenőné 278, 311, 319
Busznyák István 276
Búz László (1920-ig Valachi), dr. 152, 153, 377, 440, 441
Bühringer József 441, 665

C

Churchill, Winston Leonard Spencer 25, 50
Cibulevszkij, B. L. 37, 716
Cieslár Viktor, dr. 149, 151, 154, 156, 377, 441
Cyrano de Bergerac 243
Czabány Mihály 274, 284, 311
Czagány László 214
Czakó András 437, 500
Czakó Kálmán 18, 124, 151, 154, 156, 170, 188, 191, 192, 246–248, 272, 273, 284–287, 289, 290–292, 296–298, 301–303, 307, 313, 314, 316, 325, 326, 328, 334–338, 379, 397, 411, 414, 422, 441, 442, 487, 491, 512, 547, 679, 706
Czakó Kálmánné (Szokolov Zója) 442
Czapik Gyula 488
Czermann Lajos 643
Czédli István 524, 664
Czenki László 214, 226
Czéténi Jenő, dr. 59, 77, 81, 442, 443
Cziffrik Lajos 490, 549
Czili Gyula, dr. 355, 356, 443
Czimer Tibor 256, 437, 515
Czinder Károly, dr. 259
Czinege Lajos 142, 336, 341, 344–346, 361, 443
Czink Jakabné 274
Czintula Istvánné (Kószó Irén) 278, 300
Czövek János, dr. 180
Czuth András, ifj. 274
Czutor József 242

Cs

Csaba Miklósné (Bozorádi Ilona) 729
Csabai István 30, 154, 443
Csáka Gyula, dr. 259, 289
Csáki János 213, 241
Csala István 91, 443, 444
Csánk Béla, dr. 84, 444
Csányi Sándor 437, 685
Csapó Barna 278
Csapó Ernő 214
Csapó János 278
Csapó László 192, 193, 195, 196
Csapó Pál 214
Csapó Vilmos, dr. 260
Császár József, id. 256
Császár József, ifj. 256, 602, 606, 699
Császár Kálmán, dr. 260
Csatári Pál 274, 279, 310, 319
Csatlós Lóránt, dr. 210, 211, 234, 272
Csatos Györgyné 214, 226
Csécsy Imre 26, 718
Csehi Károly 256, 515
Cseke János, ifj. 273
Csemegi Károly (1844-ig Nasch) 40, 134, 444
Csendes Károly (korábban Weintraub), dr. „Szőlős" 326, 329, 330, 340, 342, 344–346, 373, 387, 397, 444, 445, 510, 569, 584, 677
Csengey Miklós, dr. 73, 82, 180, 445
Cser Imre 276
Cserényi-Zsitnyányi Ildikó 729
Cseresnyés Sándor 487, 537, 538, 630, 711
Cserjési Jenőné 12, 718
Csermák János 437, 685
Csernoklovek János 214

Csernus Jánosné 276
Cseténi Andor, dr. 180
Cseténi László, dr. 207, 445
Csík Rózsa 279
Csiki Elemér 273
Csíki Lajos 507, 549, 636
Csíky Kálmán, dr. 26, 725
Csillag István, ifj., dr. 159, 193, 196, 349, 445, 446
Csillag Istvánné (Bartucz Etelka), dr. 446
Csiszár Istvánné 274
Csiszár János 151
Csizmadi Ferenc 256, 321, 521, 564, 704
Csizmás Sándorné 214
Csók Árpád 192, 196
Csoma Irén 152
Csomor Sándor 193, 196
Csongrády István 274
Csonka István 271, 284
Csontos Istvánné (Hídvégi Ilona) 193, 196
Csontos József, dr. 259
Csopey Dénes, dr. 70, 73, 81, 446
Csorba Antal, dr. 259
Csorba Gábor 45
Csorba János (1924) 274, 565
Csorba János, dr. (1897) 446, 447
Csorba József 376, 447
Csorba Sámuel, dr. 192, 339, 447
Csordás János, dr. 151, 153, 210, 211, 213, 234, 241, 246, 252, 255–257, 264, 267, 270, 272, 273, 292–296, 298–300, 314, 318, 319, 447, 448, 527, 579
Csordás Jánosné (Varga Julianna) 31, 152, 153, 443, 448, 533
Csordás Jenő 279
Csornoky Viktor (korábban Bun), dr. 656, 675
Csotka Mihály, ifj. 152
Csörgő Sándor, ifj. 276
Csuhaj Emil, dr. 152, 153, 377, 448
Csurilla Lajos 274
Csutor József 212

D

Dabi István 274
Dabi József 273, 274
Dancsó Ádám 279, 310, 311
Danics Aladár 45
Danics Mihály 45
Dankó László 276
Dányi Irén 279
Darák Péter, dr. 729
Darvas József (1930-ig Dumitrás) 448, 449, 483
Darvasi Erzsébet 193, 196
Dávid Ferenc 729
Dávid Ferenc, dr. 105, 106, 149, 185, 210, 234, 255, 272, 449
Dávid István, dr. 61, 70, 73, 81, 449
Davies, Joseph Edward 38, 449, 717
Deák András, dr. 294, 320, 321, 378, 449, 450
Deák Gábor 685
Deák László, dr. 185, 195, 209, 234, 272, 311, 450
Deáki Ferenc, dr. 180
Debreceni Sándor 212, 241
Debrei István 450, 685
Décsi Gyula (1937-ig Damweber), dr. „Gyümölcs" 19, 20, 33, 34, 56, 86, 118–122, 124–130, 132–137, 139–141, 143, 146, 147, 150, 153, 158, 159, 164, 165, 169, 170–174, 178, 181, 188, 191, 198, 199, 220, 221, 236, 238, 243–246, 248, 251, 253, 254, 271, 286, 289, 291, 369, 382, 413, 450, 451, 505, 506, 603, 612, 618–620, 644, 647, 648, 673, 674, 700, 711, 714, 717
Décsi Gyuláné (Bán Judit) 120
Dékán István, „Tóth" 201, 286, 451, 452, 506, 675, 700, 709
Dékán Istvánné (Kardos Éva; Rákosi Éva) 452
Dékány József 203, 276, 313, 372, 452, 677
Dely István, dr. 447
Demény Pál 169, 415, 453, 470, 622
Demeter Györgyné (korábban Deutsch Györgyné; Weisz Rózsa) 415, 428, 453, 711
Demeter Imre 690
Demeter Vilmos, dr. 271, 272
Dénes István 119, 141, 221, 319, 453
Dénes Istvánné 319
Déry Tibor 359, 360
Desits József, dr. 195
Deszkás János (korábban Lueff Elemér) 453, 454, 658, 671, 711
Détáry Gyula 376, 454
Detre Jenő, dr. 259
Dettay Győző, dr. 62, 75, 81, 454
Deutsch János 152
Dézsi Ferencz, dr. 73, 82, 454
Dicker Jenő 193, 196, 197, 377, 454
Dimitrov, Georgi Mihajlovics 21, 22, 32, 35, 230, 231, 721
Dinók Emil 279, 310, 319
Diószeghy Gábor, vitéz, giczei, dr. 72, 81, 455
Divinyi József 279
Dobi István 232, 443
Dobi Károly 437, 685
Dobos Ferenc 212, 225, 242, 255, 377, 455
Dobos József 294, 310, 319
Dobos László 729
Dobos Sándor, dr. 258
Dobos Tiborné 279
Dobrosi Lajos 455, 549
Dóczi Dénes 665
Dodog János 279
Doktor János, dr. 151, 154, 455, 456
Domokos József (korábban Deutsch), dr. 34, 41, 136, 137, 150, 177, 220, 221, 229, 285, 304, 320, 332, 333, 350, 360, 361, 377, 389, 391, 422, 427, 446, 456, 457, 467, 470, 471, 475, 476, 508, 511, 524, 545, 546, 549, 556, 561, 569, 596, 599, 611, 613, 660, 663, 699, 704, 714, 717
Domonkos Dezső 279
Domonkos Sándor, dr. 259
Donáth Ferenc, dr. 87, 94, 107, 115, 117–119, 150, 162, 169, 171, 221, 355, 403, 457, 536
Donáth György, dr. 126, 457, 509, 655
Donáth Lipót, dr. 201
Doroghy Miklós, dr. 185, 195, 209, 234, 272, 457, 458
Dorosy Dezső, dr. 62, 76, 81, 82, 250, 458, 537, 640, 689
Dózsa Ferenc 193, 196
Döhmel, Franz 250, 458
Dömötör Géza 180
Dömötör János 192, 196
Drobni Vilmosné 214
Dudás János 375, 458
Dudás József 549
Dvorák Gézáné 213, 241
Dzubay László, dr. 200

E

Egeli László, dr. 138, 725
Égerer Ervin 279, 311, 319
Egerszegi Péter 214
Egri Gyula (korábban Eckl) 334, 341, 344, 345, 458, 459
Egyed Lajos, dr. 59, 76, 81, 459
Egyedi Mór, dr. 200
Eigen Kálmán, dr. 180
Ekrem Kemál 256, 437, 515
Elek Gábor, dr. 84, 459
Eller Gusztáv 279
Ember László Lajos, dr. 185, 210, 234, 272, 295, 459, 460
Endre László, vitéz, dr. 35, 450, 509, 547
Endrédi Ferenc 259
Enyedi Andor, dr. 642
Enyedi Judit 642
Eörsi Gyula (korábban Schleiffer), dr. 84, 86, 182, 205, 372, 460, 584, 677
Eörsi István (korábban Schleiffer Ede) 460, 461
Eörsi László 153, 354, 405, 717, 723, 729
Eörsi Mátyás, dr. 423, 460
Erdei Ferenc, dr. 132, 240, 241, 285–287, 290–293, 295, 296, 300–304, 307, 308, 311, 312, 314, 318, 319, 338–340, 369, 379, 399, 461, 534, 543, 567, 575, 580, 657, 674, 704
Erdei Lajos 276
Erdélyi Gyula 197, 321, 437, 555, 562, 610, 613
Erdélyi István 294
Erdélyi Jolán, dr. 272
Erdész József 548, 684, 688
Erdey-Grúz Tibor, dr. 255, 304, 461
Erdődi Jenő, dr. 258
Erdődy Gábor 29, 722
Erdős János 188
Erdős Lajos 213, 241
Erdősi Ferenc 507, 549, 636
Erényi Tibor 50, 725
Erős István 615, 687
Erős Vilmos 15, 719
Esterházy Pál, herceg, galánthai, dr. 207, 461, 582, 621
Estók József, dr. 137, 152, 164, 195, 264, 405, 715, 729
Eszenyi Antal 279

F

Fábián Béla, dr. 59, 76, 81, 461
Fábián Emil, dr. 62, 75, 81, 461
Fábián Gyula 362, 722
Fábián Ilona 274
Fábián Zoltán, dr. 258, 289
Fabregat, Enrique Rodriguez 440, 461, 462
Fabula Jánosné 279, 311
Fadgyas András, dr. 46, 431, 462, 463, 498, 548
Fadgyas Béla, dr. 260, 548
Faller József 608
Faludi Ervin (korábban Frank) 421, 463
Fáncsik György 437, 685
Faragó András 279, 310, 319
Faragó György (korábban Feuermann), dr. 167, 200, 463
Faragó Jánosné 151
Farkas Anna 152
Farkas Csaba 729
Farkas Elemér 193, 196
Farkas Imre 550, 615
Farkas Imre, dr. 258
Farkas Jánosné 274
Farkas József 193, 196
Farkas Károly 27
Farkas Mária 279
Farkas Mihály (1928) 197, 628
Farkas Mihály (korábban Lőwy Herman, 1921 és 1941 között „Mihail Wolf") 56, 87, 119, 120, 122, 129, 130, 132, 135, 136, 151, 169, 170, 204, 221, 230, 244, 245, 249, 252, 264, 296, 301, 303, 313, 314, 325, 326, 328, 350, 355, 356, 359, 360, 393, 394, 396, 398, 421, 422, 457, 463, 464, 487, 495, 516, 526, 529, 530, 536, 543, 567, 580, 585, 586, 588, 592, 602, 603, 615, 618, 622, 627, 628, 636, 648, 654, 668, 669, 695, 699, 707, 717
Farkas Sándor (1916) 151
Farkas Sándor (1920) 315, 316
Farkas Sándor, dr. (1917) 315
Farkas Vladimír (korábban Lőwy) 120, 355, 421, 422, 516, 647
Fáy Ferenc, dr. 441, 503, 615
Fazekas Ferenc, dr. 192, 196, 197, 339, 353, 354, 377, 464
Fazekas Pál 213, 241, 257
Fedor János 242, 715
Fehér Ferencné 152
Fehér István 408, 464, 576, 577
Fehér József 26, 718
Fehér József 510
Fehér Lajos „Kun", „Kovács Gyula" 361, 376, 450, 464, 465, 668
Fehér László, dr. 258, 289
Fehér Lászlóné 195
Fehér Sándor 465, 709, 711
Fehérvári János 274
Fehérváry Árpád, dr. 259, 289, 465–467
Feitl István 29, 722
Féja Géza 671
Fejérváry Géza, dr. 62, 74, 82, 467
Fejes Ferenc 212, 241
Fejes Imréné 276
Fejes József Tibor 437, 615, 684
Fejes László (1945. április 10-ig friedenliebi Fritz), dr. 75, 82, 467
Fekete Gyula (1922) 360, 467
Fekete Gyula 87, 723
Fekete Kálmán 467
Fekete László Árpád, dr. 159, 192, 196, 197, 216, 339, 377, 467, 468
Fekete Sándorné 279, 310, 319
Feketehalmy-Czydner Ferenc 558
Félegyházi Pál, dr. 260
Feleki Gábor 121, 184, 468
Felsővályi Gyula 339
Fényes László 42, 720
Fenyő (Fischer) Tibor 180
Fenyvesi Ferenc 279, 310, 319
Ferencz Tibor, dr. 468, 469, 601
Ferencz Tiborné (Fehér Ilona, dr.) 469
Ferencz Tiborné (Herczeg Emília) 469
Feri Sándor (1945. júniusig Fuchs), dr. 54, 55, 58, 71, 177, 229, 258, 289, 416, 469–471, 475, 626, 702, 719, 720, 723
Feuermann Berta 463
Filep Vilma 279
Filó Imre 354
Finkey Ferenc, dr. 69, 70, 71, 180, 250, 471
Fisch János 214, 226
Fischer György 193, 196
Flórián Gyula 193, 195
Fodor Andrásné (Lakos Éva; korábban Leitner Éva) 423, 471, 472, 711
Fodor Ármin (korábban Fleischner), dr. 70, 472
Fodor Veronika 39, 718
Fodor Zoltán 68, 729
Fodorné Bozó Brigitta 729
Fogarasi Béla (1902-ig Fried) 205, 472
Fogarassy László 42, 720
Folkmann Jenő, dr. 62, 67, 73, 81, 472
Folly Gábor 256, 555, 577
Fónagy József 164
Forgács Ferenc 472, 684
Fóris Ákos 42, 716
Föglein Gizella 163, 715
Földes Gábor 490, 549, 583
Földes László 33, 118, 121, 340, 472, 473, 717
Földesi Tibor 448, 665, 705
Földi Imre 473, 686
Földi Iván 711
Földvári Lajosné (Ábrahám Ibolya) 192, 196, 339
Földvári Rudolf (1951-ig Frank), 220, 252, 288, 289, 473
Földváryné dr. Kiss Réka 729
Francia Kiss Mihály 45
Franczia Géza 177, 473, 474
Frank Károly 173, 720
Franyó Ferenc 197, 437, 454, 503, 684
Friedrich Ferenc, dr. 62, 74, 81, 474
Frisch György 729
Friss István 128, 132, 138, 221, 230, 474
Fróna Dániel, dr. 333, 474–476
Frunze, Mihail Vasziljevics 424
Fullár Lajos 192, 196
Futó Gyula 213, 241
Futó János 437, 684
Futó Tiborné 279
Fülöp Ferenc 193, 195, 196
Fülöp János 279
Füredi Sándor 279
Fürst Sándor 34, 46, 420, 476, 717

G

Gaál János 257, 284
Gaál József, dr. 112, 118, 119, 151, 158, 159, 162, 178, 180, 194, 199, 203, 209, 216, 217, 221, 224, 229, 232, 242, 245, 247, 476, 477, 566
Gaál Sándor 279
Gaálné Barcs Eszter 202, 720
Gabona Lajos, dr. 72, 477, 666
Gábor Imre, dr. 339
Gábor József, dr. 332, 477
Gábor László 256, 515
Gábor Péter 650, 687
Gadó István, dr. 180, 477
Gál István 212, 241
Gál János 213, 241
Gál László, gyergyóalfalvi, dr. 62, 71, 73, 81, 478
Gál Miklós 279
Gál Sándor 310
Galamb Sándor, dr. 258
Galambos Mihály, dr. 200
Galgóczi Zoltán 437, 486, 576, 577, 657, 684
Galli Aladár, dr. 260
Gallia Béla, dr. 72, 82, 478
Galovits Ferenc 193, 196
Garamszegi Alfréd 255, 321, 415, 420, 521, 615, 687, 695
Garancsy Mihály György, dr. 389, 478, 479
Garas Ferenc, dr. 260
Garasin Rudolf 179, 367, 479, 480
Garbacz Ilona 214, 226
Gálfalvi István, dr. 59, 76, 82, 478
Gáli József 478, 615, 616
Gáspár Ferenc 51, 715
Gáspár Györgyné 260
Gáspár Gyula, dr. 149, 150, 152–154, 333, 377, 480
Gáspár Márton (korábban Gerhart) dr. 29, 30, 480
Gáspár Márton 29
Gáspár Mózes, dr. 59, 77, 82, 180, 258, 262, 289, 481
Gáspár Sándor 246, 481
Gát Miklós 274
Gaulle, Charles André Joseph Marie de 25
Gavallér László, dr. 259
Gayer Imre 630
Gazder Károly 279
Gazdik Gyula 286
Gébert József, dr. 61, 70, 73, 81, 481, 482
Géczi József 315, 437, 615
Geczkó István 197, 624, 705
Gecsényi Lajos 124, 286, 287, 289, 292, 295, 303, 307, 337–340, 399, 715, 729
Gecsényi Patrícia 39, 718
Gedeon Alajos, dr. 62, 75, 81, 482
Gefferth Elek, dr. 74, 81, 482
Gegesi Kiss Pál, dr. 243

Gelencsér Ilona 279, 310, 319
Gellért Ádám 42, 716
Gellért György, dr. 138, 239, 482, 483
Gémes József 256, 515
Gémes Lajos, dr. 258
Gerencsér Judit 729
Gerencsér Mária 279
Gergely Miklós 483
Gergely Miklósné (Varga Edit) 128, 483
Gergics Károly, dr. 61, 70, 73, 81, 481, 483, 484
Gerlei József 437, 615
Germuska Pál 182, 715, 729
Gerő Ákos 376, 484
Gerő Ernő (korábban Singer) „Szigeti Imre", „Szeges Ernő" és „Pedro" 34, 48, 85, 87, 115, 119, 123, 128–131, 135, 138–142, 165, 169, 180, 198, 200, 221, 230, 244, 252, 254, 286, 296, 301, 303, 314, 318, 323, 336, 337, 339–341, 347, 350, 358, 361, 362, 393, 394, 396, 399, 400, 412, 414, 451, 453, 483, 484, 485, 511, 608, 619, 654, 709
Gheorghiu-Dej, Gheorge 492
Gimes Miklós 656, 697
Glatz Ferenc 305, 715
Glaub Krisztián 729
Gleichmann Ignác 415
Glückstahl Andor, dr. 460
Goda László 212, 241
Goldschmidt Gizella 276
Gombos József 193, 196
Gombos László 197, 518, 543
Gonda György (1946-ig Geiszler), dr. 83, 485
Gondos Anikó 68, 729
Gorbacsov, Mihail Szergejevics 365, 716
Gorzó György Sándor, dr. 30, 151, 485
Gosztolya István, dr. 260, 289
Gosztonyi Ferenc, dr. 260
Gosztonyi Gergely 313, 722
Góth Ferenc, dr. 70, 486
Góth Gábor, dr. 258
Gőcze Miklós 375
Göllei József 193, 196
Gönczi Ferenc 577, 615, 616
Gönczi György, dr. 141, 486
Görög Ferenc, dr. 279, 294, 320, 321, 378, 486, 487
Görömbey Zoltán, dr. 259
Götz János dr. 301, 325, 334, 335, 469, 487
Grabarics József 193, 196
Grecsák Károly, dr. 616
Gregorics Iván Milán 422, 487, 711
Gromov, Jevgenyij Ivanovics 22
Grosschmid Sándor, dr. 258, 289
Grosszmann Frigyes 437, 685
Grősz József 205, 313, 487, 488, 595
Gugyin József 213, 241
Guidi Béla, dr. 159, 193, 196, 339, 488
Gulácsi József 193, 196
Gulyás Lajos 490, 549
Gulyás Menyhért 279
Gulyás Tibor 276
Gunewardene, Ratnakirti Senerat Serasinghe 440, 488
Guzorán Gáspár 212, 242, 255

Gy

Gyáni Gábor 44, 47, 720
Gyarmathy István, dr. 349, 488, 489
Gyarmathy Judit, dr. 729
Gyekiczky Tamás 378, 717
Gyeleka László, dr. 258
Gyémánt András 389, 489, 490
Gyenesei József, dr. 312, 719
Gyenge Lajosné 152
Gyepes István, dr. 159, 193, 196, 197, 216, 377, 490
Gyepes Istvánné, dr. (Oprysek Katalin, dr.) 159, 193, 196, 216
Gyepesi József, dr. 260
Gyilasz, Milovan 25, 718
Gyöngyösi Miklós 576, 615, 616
Györe József 286, 374, 490, 491
Györffy Miklós 403, 719
György Ernő, dr. 258
György Imréné (Víg Anna) 192, 196
Györgyfalvi Béla 192
Györgyi Kálmán, dr. 491, 645
Győri Emil, dr. 200
Győri Julianna 213, 241
Gyulai Dezső, dr. 236, 313, 320, 325, 326, 334, 335, 491
Gyulai Ernő, dr. 59, 76, 82, 236, 491
Gyulai Lajos 524, 643

H

Habas János 375, 492
Habsburg Ferenc József 189, 219
Habuda Miklós 13, 29, 56, 116, 131, 143, 179, 198, 240, 243, 244, 248, 254, 287, 316, 325, 340, 343, 348, 369, 395, 716, 719
Hajdók Béla 410, 492, 649
Hajdók Józsefné (Ádók Erzsébet) 151, 398
Hajdu Gyula (1904-ig Hirschfeld), dr. 26, 51, 54, 55, 57, 86–92, 94, 109, 402, 492, 493, 718, 720
Hajdu Gyuláné 279, 310
Hajdu Jánosné 319
Hajdú Lajos 214, 240
Hajdu Tibor 48, 719
Hajnal Dezsőné 294, 311, 319
Halasi János 279
Halasi László 51, 715
Halász Györgyné, dr. 212, 241, 272, 310
Halász Pál, dr. 200
Halász Sándor, dr. 138, 493, 725
Halmai Miklós 212, 241, 255, 256, 377, 493
Hamar Gyula, dr. 259
Hamerli Petra 85, 716
Hamilton, Alexander 38, 718
Hámori István 437
Hámori Zoltán, dr. 259, 289
Hanesch Vilmosné (Regős Magdolna) 192, 196, 339, 400
Hantó Zsuzsa 128, 718
Hanuska Sándor 193, 195
Hapák József 38, 721
Harangozó Imre 214
Harangozó József 241
Harangozó József (1925) 213, 225
Harazin János 256, 515, 577
Hardi Péter 29
Hári László 214
Harmath Jenő János, keszi, dr. 79, 114, 493, 494, 618, 640
Harmathy Attila, dr. 259, 289
Harmincz István 197, 437, 438, 555
Hárs István 304, 494
Harustyák József 221, 494
Háslinger Kornélia 213, 242
Hauber István 376, 494
Havas Oszkár (korábban Hoffmann) 422, 494, 495, 711
Havrilla Béláné (Sticker Katalin) 437, 684
Hay Diana 729
Háy Gyula 360
Háy László 26, 619
Házi Árpád 128, 221, 253, 334, 495
Hecz István, dr. 152–154, 377, 495
Héder Géza 256, 495, 606, 705
Hegedüs András (1922) 119, 132, 135, 136, 221, 230, 245, 252, 279, 326, 327, 336, 341, 496
Hegedüs András (1928) 279, 310, 319
Hegedűs B. András 182, 715
Hegedüs Ferencné (Mogyorósi Piroska) 192, 196
Hegedűs István 507
Hegedűs József, dr. 258
Hegedűs László, dr. 260
Hegedűs László, dr. (1888) 63, 75, 81, 496
Hegedüs Rozália 274
Hegyi József 274
Heim József 466
Héjja Balázsné, özv. 274
Héjjas Iván 45, 614
Hell Péterné 279
Heltai György 562
Hencz Lászlóné 274
Hensz Lászlóné 274
Herczeg Ferenc 223, 224
Herczeg József 256, 496, 550
Herczog Samu 507
Hess András 310
Hetényi Gyula 279, 311
Hetényi József, dr. 59, 76, 81, 496
Héthelyi Ferenc, dr. 63, 76, 81, 496, 689
Hévízi András, dr. 258
Hidas István (korábban Háder) 221, 245, 252, 328, 497
Hideg József 497, 665, 705
Hidvégi Tivadar 330
Hitler, Adolf 258
Hlaváts Béla, dr. 74, 82, 497
Hock János 671
Hofer Jenő Miklós, dr. 59, 76, 81, 497
Hoffer Imre 214
Holczreiter István 193, 195
Hollik András 212, 241
Holló János 274, 275
Holló Jenő, dr. 200
Holló Judit, dr. 729
Hollósi Gábor 39, 718
Holma Géza 294, 310, 319
Holodnyák Józsefné (Balogh Margit) 276
Holosnyai Ambrus, dr. 30, 497

Hóman Bálint 14, 722
Homoki N. László, dr. 259, 289
Horák Ferenc 375, 497
Horányi Gyula, dr. 185, 211, 498
Horányi Imre 315
Horányi Nándor (1943-ban még Hauer), dr. 46, 431, 462, 498, 548
Horgosi György, dr. 258, 289
Horn Mihály 276
Hornacsek János 273
Horthy Miklós, vitéz, nagybányai 12, 39, 44, 45, 47, 49, 58, 78, 80, 107, 111, 148, 168, 170, 172, 189, 199, 219, 239, 250, 251, 262, 290, 308, 327, 417, 453, 474, 498, 597, 601, 624, 719, 723, 724
Horthy Miklósné (Purgly Magdolna, jószáshelyi) 597
Horváth Andor, dr. 63, 75, 81, 499, 500
Horváth Anna 273–275
Horváth Endre, dr. 259
Horváth Erzsébet (1925) 273
Horváth Erzsébet (1932) 273
Horváth Ferenc (1923) 213, 241
Horváth Ferenc (1924) 500, 684
Horváth Ferenc, dr. (1882) 70, 500
Horváth Ferenc, dr. (1914) 279, 500
Horváth Gaudi István, dr. 259
Horváth Gyula 376, 500, 501
Horváth Ibolya, dr. 14, 30, 31, 46, 302, 715, 716
Horváth Imre 279
Horváth Imréné 275, 279, 310, 319
Horváth István 192, 195
Horváth István 275
Horváth János, dr. 151, 333, 501, 701
Horváth Jenő 279
Horváth József 279
Horváth Józsefné, özv. (Törőcsik Anna) 152, 210, 211, 226, 234, 407, 408
Horváth Júlia 275
Horváth Károly 221
Horváth Károly, dr. 258
Horváth Katalin 279, 311, 319
Horváth Lajos 279, 310
Horváth László 193, 196
Horváth Márton (1945-ig Schiller Marcel) 119, 135, 140, 141, 164, 195, 221, 245, 252, 501, 502, 513, 575
Horváth Mihály 152
Horváth Miklós 21, 22, 154, 363, 405, 716
Horváth Sándor, dr. 258
Horváth Tibor 151, 210, 211
Horváth Zoltán (1900) 116, 502
Horváth Zoltán (1922) 192, 196
Horváth Zoltán (1924) 275
Horváth Zoltán (1936) 408, 502, 576
Horváth Zsolt (ny. elnöki bíró), dr. 31, 312, 718, 729
Hölczer Tibor 581
Hörcsik Richárd 729
Hrabéczy Jenő, dr. 59, 76, 82, 502
Hruscsov, Nyikita Szergejevics 325, 358
Hubai László 405
Hubay László, dr. 63, 71, 74, 82, 502
Hullár Gábor 256, 440, 606
Hulmán Károly 375, 503
Hunyadi Béla Sándor 151, 156, 303, 503
Hunyadi János 211
Hunyor László, dr. 70, 503
Huszár Jánosné 275
Huszár László 256, 320, 524, 577, 594, 665
Huszthy Mihály, dr. 63, 75, 82, 504
Hutás József, dr. 69, 70, 71, 504
Huzián István 437, 685

I

Ibolya Tibor, dr. 105, 405, 720, 729
Ignácz/Ignátz Pál 212, 241, 255
Ignotus Pálné (Mátay Florence) 415, 430, 504, 711
Illés Erzsébet 273
Illés János, dr. 180
Illés József 213, 241, 255
Imre Jánosné 273
Imre Magdolna 274, 275
Imrédy Béla, ómoraviczai, vitéz, dr. 502, 646
Imrefi László, dr. 59, 76, 81, 258, 262, 389, 504
Imreh János 139, 141, 505
Ipovitz Károly, dr. 72, 81, 505
Isaák Gyula, kisdobronyi, dr. 60, 61, 69, 70, 71, 74, 82, 162, 505
Issekutz János, dr. 258, 262
Ivády József 106, 151, 156, 229, 505
Iván Kovács László 197, 555, 615, 697
Ivanov, Mihail Szaveljevics 243, 505, 604
Ivasutin, Pjotr Ivanovics 21
Ivicz György 437, 448, 659, 684
Izes Lajos 151, 156
Izsák János 214, 226
Izsák Károly 213, 241
Izsák Lajos 13, 29, 34, 357, 402, 715, 716, 718, 722, 729
Izsák Sándor 352–354, 356, 362, 464, 723

J

Jaczkó Iván 33, 506
Jaczkó Pál, dr. 506
Jacsó János, dr. 144, 506, 507
Jáger József 279, 310, 319
Jáger László, dr. 152, 153, 192, 332, 377, 507
Jáger Lászlóné 310, 319
Jahner-Bakos Mihály, dr. 332, 352, 353, 361, 372, 389, 390, 432, 508, 629
Jakab András 256, 528, 606
Jakab Éva 356, 721
Jakab Mihály Pál, dr. 59, 60, 67, 69, 70–72, 82, 508
Jakab Zsuzsanna, dr. 149, 185, 211
Jámbor Istvánné 275, 279
Janikovszky Béla, dr. 29, 394, 508, 509, 530, 711
Jankó Gyula 294
Jankó Péter, dr. 46, 59, 67, 69, 71, 76, 81, 86, 125, 130, 200, 201, 207, 236, 389, 431, 446, 462, 498, 504, 507, 508, 509, 512, 542, 547, 548, 577, 618, 619, 637
Jánosi László, dr. 259
Janovich Tibor, dr. 59, 76, 81, 180, 509
Janza Ferenc 199, 221
Jány Gusztáv (korábban Hautzinger), vitéz 498
Járomi József 276
Jaross Andor, nemesmiticzi 509
Jászai Dezső, dr. 372, 509, 510
Jávor Iván (korábban Jakubovics), dr. 84, 389, 500, 510, 711
Jávor Pál (korábban Blumberger), dr. „Jánosi Pál" 389, 510
Jay, John 38, 718
Jedinák Lajosné 276
Jékely Zoltán 403, 719
Jekkel Erzsébet 279
Jelinek Pálné 276
Jenei Oszkár 273–275
Jenei Sándor 192, 195, 196
Jeszenszky Ferenc, dr. 206, 207, 510, 511, 718
Jeszenszky Sándor, dr. 207
Jevdokimenko, Georgij Sztyepanovics 22, 452, 512, 610
Joba Erzsébet 151
Jóna János, dr. 259
Jónás Béla, dr. 125, 130, 389, 512, 570
Jónás János 274, 275
Józsa György 420
József Sándor 193, 196
Józseffy Ádám, dr. 260
Juhász Andor, dr. 69, 512, 513
Juhász Antal 213, 241
Juhász Géza 280
Juhász Imre, dr. 259, 289
Juhász István (1926) 280
Juhász István, dr. (1877) 63, 75, 81, 513
Juhász Józsefné (1932) 273, 276
Juhász Kiss László 214
Juhász László 128, 130, 133, 513, 709
Juhász Rebeka 280, 298
Juhász Vilmos 38, 717
Juhos György 276
Jusztin Ferenc 280

K

Kabelács Károly Ferenc 514
Kabelács Pál István 514
Kabelács Rudolf 514
Kabelács Vilmos 320, 514, 519, 594, 665, 705
Kacsák János 280
Kacsó Józsefné 214
Kádár Ignác, dr. 212, 241, 255, 256, 377, 514, 515
Kádár János (korábban Czermanik, Csermanek), „Lupták János", „Róbert" 18, 21–23, 56, 57, 83, 119, 132, 135, 221, 325, 326, 328, 347, 350, 352, 355–368, 373, 376, 378, 383, 384, 389, 391, 393, 394–396, 399, 401, 412, 422, 423, 427, 430, 433, 436, 442, 460, 508, 514, 515, 519, 535, 537, 538, 582, 587, 603, 604, 607, 608, 624, 625, 631, 655, 670, 695, 716, 717
Kádár Józsefné 105, 106, 185
Kádár Mihály, dr. 431, 515, 675
Kádár Miklós, dr. 87, 203, 376, 515, 516

Kádár Pál, dr. 195, 389, 516, 641
Kádár Zsuzsanna, B. 729
Kahler Frigyes 12, 26, 30, 46, 47, 49, 52, 54–59, 68, 86, 90, 93, 109, 112, 115, 116, 133, 154, 164, 178, 220, 258, 264, 286, 289, 324, 332, 356, 377, 379, 382, 385, 405, 718, 719, 722
Kaiser Lajos 485
Kaiser Lajosné 280, 298
Kajdi József 270, 280, 310, 319
Kajli József 516, 588, 603, 622, 707
Kakuk Andor, dr. 259
Kalamár Károly 192, 195
Kaljonov, Jurij Andrejevics 173, 174
Kállai Gyula 359, 360, 366, 367, 517, 536, 608, 657
Kálmán Dezső 256, 528, 549
Kálmán György dr. 200
Kalmár Anna 280
Kalotay Viktor (kinevezésekor még Kirchner), dr. 72, 81, 517, 700
Kamarán Ferenc, dr. 259
Kamu Lajos 280, 310, 319
Kántás Balázs 250, 718, 729
Kanyó Bertalan 697
Kapczár József 274, 275
Kapitány László 276
Kapolyi László, dr. 164
Kaposi Mihály 274, 275
Kaposi Sándorné (Citrom Teréz) 376, 517
Káposztás Géza 214
Kapu László 213, 241, 255, 256, 377, 517, 518
Kapusi Géza 152
Kapusi János 280
Karaffa Gyula, dr. 193, 195, 197, 377, 518
Karakas Albert, dr. 73, 81, 518
Karay Pál, dr. 63, 67, 70, 73, 81, 518
Kárbin Ákos 729
Karcsay Gyula, dr. 72, 81, 518
Kardos Béla, dr. 152, 153, 377, 518, 519
Kardos György (korábban Kastreiner) 415, 430, 519, 711
Kardos László 656
Karikó Sándor, dr. 332, 519, 520
Karle Károly, ifj. 280
Kármán Miklósné 12, 718
Károly József 277
Károlyi Imre 274, 275
Károlyi Márton (korábban Wiegner) 130, 245, 394, 519, 520, 711
Károlyi Mihály 44, 513
Kárpáti László, dr. 386, 718
Kárpáti Zoltán, dr. 26, 722
Karsai László 729
Kartasov, Szergej Nyikolajevics 124, 450, 520, 610
Kásás Andor 197, 518
Kaszás Ferenc 357, 359, 361, 373, 382, 383, 520, 521
Kaszás István, dr. 259
Kaszás László 376, 521
Kaszás Sándor 602
Kaszner Mária 280
Kaszó Elek, dr. 200
Katkics Andor, dr. 259
Katona Attila, dr. 729
Katona István 256, 560, 576
Katona János 214
Katona Klára 14, 89, 110, 111, 718
Katona Sándor 256, 606, 705
Katona Zoltán 120, 720
Katona, dr. 205
Kaucz Emil 113
Kazinczi Pál 280, 310, 319
Kazinczy Ferenc 705
Kazinczy Lajos 705
Kecskeméti Ferencné 214, 240
Kecskés István, dr. 259
Kelemen István 280
Kelemen Kálmán 280, 320, 321, 378, 521
Kelemen Sándor, ifj. 277
Kéler Béla, dr. 180, 250, 521, 522
Keleti Ferenc 56, 57, 121, 128, 134, 136, 142, 143, 199, 200, 201, 207, 221, 230, 246, 248, 251–253, 255, 286, 288, 290, 301–304, 306–309, 311–314, 325, 326, 328, 333, 334, 336, 406, 411, 442, 445, 476, 487, 491, 513, 522, 534, 557, 575, 582, 643
Keller, Bruno 86, 721
Keller Károly 437, 685
Kellner György 553, 711
Kemény Gábor 636
Kemény István, dr. 59, 76, 81, 82, 522
Kende Péter 182, 715
Kendi Elemér, dr. 73, 81, 180, 523
Kenyeres Jenő 48
Kepes Imre „Ebrói István” 523, 550

Kercsó István 274, 275
Kerekes Ernő, dr. 59, 77, 82, 84, 258, 261, 523
Kerekes Lajos 280, 319
Kerekess István, dr. 26, 59, 61, 66, 69, 70, 73, 81, 163, 164, 416, 472, 500, 504, 523, 524, 565, 578, 626, 640, 664, 679, 689, 708, 722
Kerényi Alajos (korábban Kirchlechner), dr. 73, 81, 524
Keresztes István, dr. 193, 195, 524
Keresztes Margit 273
Keresztes Miklós, dr. 63, 75, 81, 524
Kéri József, dr. 303
Kéri Lajos, dr. 258
Kéringer Ferenc 280, 310
Kertész Jenő, dr. 59, 76, 81, 116, 524, 525
Keszei Pálné (Kovács Mária) 159, 193, 196, 216
Keszler Krisztina 280
Keszt Zoltán, dr. 59, 77, 82, 525
Kéthly Anna 525, 630
Kiczenberger/Kitzenberger Rozália 274, 275
Kicska János 256, 528, 549
Kientzl Tivadar, dr. 73, 81, 525
Kincses József 525, 686
Király Béla 446, 471, 525, 526, 540, 568, 665
Király Endre, dr. 258
Király Gábor 45
Király Gábor, dr. 259, 289
Királyfalvi Miklós (korábban Kremper) 33, 526
Kis-Fodor Ágnes 36, 718
Kis-Kapin Róbert 729
Kis/Kiss Antal (1918) 213, 241
Kispál Ferenc, dr. 259
Kispál István 101
Kispál Pál, dr. 100–103, 151, 154, 156, 526, 527
Kiss Anna 29, 722
Kiss Antal (1926) 197, 527, 624, 705
Kiss Antal (1933) 490, 549
Kiss Antal, Cs. (1922) 192, 196, 241
Kiss Antal, dr. (1898) 84, 258, 526, 527
Kiss Dávid 39, 718, 729
Kiss Dezső, dr. 259
Kiss Endre 213, 241
Kiss Ferenc 277
Kiss Gabriella 729
Kiss Géza, dr. 259
Kiss Géza, L. (1919) 280
Kiss Gyula 280, 311, 319
Kiss Gyula (1921) 280
Kiss Imre 213, 242
Kiss István (1928) 280
Kiss István (1928) 519
Kiss János 408, 527
Kiss Jenő 213, 241
Kiss Jolán 159, 193, 196, 216
Kiss József 260
Kiss József (1930) 213, 241, 257
Kiss Károly 20, 21, 119, 132, 221, 363, 376, 527, 536
Kiss Lajos (1924) 280, 310, 319
Kiss Lajos (1929) 280, 311, 319
Kiss László (1927) 277
Kiss László, dr. 259
Kiss Margit 192, 196
Kiss Pál 193, 195, 196
Kiss Sándor (1925) 213, 241
Kiss Sándor (1927) 280
Kiss Sándor, ifj. 275, 310, 319
Kiss Sándor, M. 12, 353, 718, 722
Kiss Sarolta 273
Kiss Tiborné „Kis Mária” (1953-tól Laczkó Béláné; Bettelheim Marianna Amália, majd Bodnár Mária) 104, 106, 107, 146, 147, 150, 185, 190, 195, 198, 204, 205, 206, 210–212, 214, 225–227, 236, 246, 264, 442, 527
Kissik László 280, 310, 319
Kiszeljov, Jevgenyij Dimitrijevics 394, 527, 528, 715
Kizek Ferenc 193, 195
Klauszman Alfréd 213, 241, 255–257, 377, 528
Klein Andorné 499
Klein Imre 89
Klein Imréné (Alexander Elza) 89, 407
Kleitsch Imre, dr. 59, 76, 81, 528
Klenovszky István 441
Kléri István 277
Klie Antal 73, 81, 528
Kluger Ilona 454
Koczán László 92
Kóczán Ödön, dr. 59, 76, 82, 528, 529
Koczka Éva 26, 47, 49, 52, 54–59, 68, 86, 90, 109, 112, 115, 116, 133, 164, 178,

220, 258, 264, 286, 289, 324, 332, 379, 382, 385, 387, 719
Koczó Dénesné 274, 275
Kocsis József 274, 275
Kocsis Lajos 311
Kocsis László 280, 319
Kocsis Mihály, dr. 112, 114, 121, 529
Kocsis Sándor 256, 549, 606, 636, 643, 679, 705
Kocsmáros/Korcsmáros János 280, 311, 319
Koharek József, dr. 151–153, 332, 360, 377, 529, 530, 586
Kohári Endre 214, 240
Kokics Béla 432, 615, 687
Kokics Béláné, ifj. 212, 240, 241
Koller János 275
Kolompár Mátyás 321, 450, 564, 651
Kolonics János 320, 594, 609, 643
Kolos Oszkár, dr. 142, 260
Kolosvári Sándor, dr. 26, 725
Kolosváry Borcsa Mihály, vitéz, dr. 450, 530
Kolozsi Berta 280, 310, 319
Kolozsy István 420, 440, 526, 639, 665
Koltai Ferenc 193
Koltai József 195
Koltay András 23, 192, 717
Komáromi Ferenc 213, 241
Komjáti Ferenc 686, 697
Komlós Ferencné 277
Komlós János György 509, 530
Komlóssy Albert, dr. 259
Komlóssy István, dr. 59, 77, 81, 530, 531
Kondora Tibor 280
Kondorosi Imre 437, 685
Kondri János 280
Konfár Edit 280
Konoróth József 193, 196
Konta Lipót, dr. 201, 389
Konthy Géza, dr. 63, 75, 81, 531
Kontra Ferenc, dr. 260
Kónya István, dr. 729
Koós Emil, dr. 70, 72, 82, 531
Koós Rudolf 280
Koppány László 214
Korda Sándorné, dr. 342, 531, 532
Kormos Gézáné 280, 310
Kormos Illés 193, 195, 196
Kormos István, dr. 151, 532
Kóródi Máté 42, 716
Korom Mihály (korábban Kelemen), dr. 352, 358, 437, 532
Korom Mihály 357, 718
Korom Mihályné 280, 310, 319
Korpásy Gyula, dr. 74, 81, 532
Korsch Imre 214
Korsós József 524, 665
Kósa András 12, 724
Kósa Ferenc 448, 507, 665
Kósa Pál 256, 514, 515, 665
Kossa István 324, 338, 532, 533
Kostyál Gusztáv, dr. 94, 192, 196, 330, 533, 723
Koszó István 192, 195
Koszterna Gyula 256, 515
Kosztricz Anna 145, 720
Kóté Sörös József 437, 684
Kotek Imre 280
Kovách Elemér, vitéz, dr. 63, 75, 82, 533
Kovács Balázs, id. 30, 31, 154, 533
Kovács Béla (1908) 109, 533, 534, 582, 690
Kovács Béla (1910) 115, 149, 152, 153, 195, 240, 246, 248–255, 257, 269, 270, 284–286, 290, 302, 307, 369, 389, 390, 397, 505, 534, 643, 679
Kovács Dezső 665
Kovács Ferenc 214
Kovács Ferenc (1931) 577, 615, 616
Kovács Géczy József, dr. 260
Kovács Gyula 213, 241, 257
Kovács Ilona 729
Kovács Ilona (1921) 213, 241
Kovács Imre (1913) 35, 132, 534, 535, 671, 718
Kovács Imre 665
Kovács Irma 277
Kovács István (1911, 1945-ig Rosner Jenő) 87, 90, 91, 94, 105, 107, 110, 119, 135, 150, 179, 197, 199, 220, 221, 245, 334–336, 341, 394, 491, 535, 536, 582, 647
Kovács István (1925) 277
Kovács István (1926) 277
Kovács István (1927) 643
Kovács István, dr. 201
Kovács Istvánné 277
Kovács János 668
Kovács János (1917) 280
Kovács Jenő, dr. 259
Kovács Júlia 193, 195, 196
Kovács Kálmán, dr. 57, 117, 308, 309, 313, 316, 326, 341, 342, 345, 372, 467, 536, 537, 625
Kovács Karola 280
Kovács Károly 214
Kovács Kornél, dr. 260
Kovács Lajos 273–275
Kovács Lajos 437
Kovács Lajos (1926) 213, 242
Kovács László (1913) 213, 225, 241
Kovács László (1929) 280
Kovács László (1930) 257
Kovács Lászlóné 273, 319
Kovács M. Mária 49, 718
Kovács Márton Ernő, dr. 389
Kovács Miklós, dr. 63, 76, 81, 458, 537, 641, 689
Kovács Sándor 507
Kovács Sándorné 280, 311
Kovács Zoltán 214
Kováts Dániel, dr. 68, 729
Kováts József 256, 441, 455, 611
Kozik Nándor 213, 241
Kozma Aladár, dr. 61, 70, 73, 81, 537
Kozma Endre, dr. 259
Kozma Kálmán 193, 196
Kozma Mihály, ifj. 277
Kökényesi Ferenc 193, 196
Kökösi Gyula, dr. 258
Kőrös András, dr. 729
Kőrösi Sándor 549
Köröspataki Gyuláné, ifj. 280, 310, 319
Körösztös János, dr. 259
Körtvélyessy György, ásguthi, dr. 72, 81, 537
Köteles Henrik 244, 537, 538
Kővágó József 408
Kövecses Ferenc 437, 538, 615
Kövér Ferenc 193, 195
Kránitz Dezső 273
Krasznai Lászlóné, dr. 252, 260, 289
Kraszner Mária 275
Krausz Gyula 437, 685
Krayzell Miklós, dr. 46, 114, 538, 712
Kreisch József 275
Kreisz Róbert, dr. 260
Kristóf András 214
Kristóf István 135, 221, 245, 252, 314, 374, 470, 538
Kristóf József 151
Kubinyi Ödön, dr. 63, 75, 81, 538, 539
Kucsera László 286
Kucsera Zsófia 281
Kuhnyár László, dr. 281, 310, 319, 320, 378, 539
Kujbus György 277
Kulcsár Kálmán, dr. 539, 540, 568
Kummer Károly 530, 540, 541
Kun Béla 48
Kun Gábor, dr. 59, 76, 81, 258, 263, 467, 541, 673
Kun Istvánné 151
Kun Mihály 162, 185
Kun Miklós 34, 716
Kuni Gyula 213, 241
Kurimszky Sándor „Molnár I. János" 141, 541
Kurucz Jenő 221
Kuthy László, vitéz 630, 673, 711
Küry László, dr. 258
Kvassay Gyula Caesár, nemeskvassói, kvassói és brogyáni, dr. 70, 73, 81, 180, 541

L

Labányi Rudolf 281
Laborcz István (korábban Löb) 542, 705
Lachky Albert 437, 577, 657, 685
Laczkó Mihály 274, 275
Laczovics Erika 729
Ladányi György, dr. 38, 721
Lajkó Ilona 151
Lajz György 274, 275
Lak József, dr. 59, 76, 82, 542
Lakatos Antal 273, 274
Lakatos Ferenc 281, 310, 319
Lakatos Imre, dr. 87, 113, 121, 147, 148, 156, 252, 313, 389, 431, 462, 498, 542, 543, 547
Lakatos István 711
Lakatos Péterné (Stankovits Rozália; Lakatos Rozália), dr. 375, 376, 543, 544
Lakos János 437, 438
Lakos Sándor (korábban Leitner) 423, 544
Laluska Pál, dr. 159, 193, 196, 216, 333, 544, 545
Lamberger József, dr. 581
Landler Jenő, dr. 417
Langer Jenő, dr. 545, 618

Lapsánszki István 545, 684
László ? 205
László István 375, 545
László József 260
Laszly Pál, dr. 207, 545, 546
Latkóczy Imre, latkóczi, dr. 379, 546, 547
Latkóczy Mihály 546
Lauberth Károly 547, 686
Laurinyecz András 256, 437, 515
Lázár Andor 438
Lázár László, dr. 63, 74, 81, 547
Lázár Miklós (korábban Herskovits), dr. 46, 59, 76, 82, 389, 431, 462, 498, 530, 547, 548, 570
Leányvári Mihály 213, 241
Léber János 529
Lebőcz István 277
Ledényi Ferenc, dr., „László Ferenc" 152, 153, 332, 377, 389, 390, 397, 490, 510, 548, 549
Léderer Jenő Tibor 320, 557, 586, 594, 636
Lee Tibor Arthur, dr. 162, 166, 172, 250, 351, 374, 549, 550, 577
Légrádi/Légrády Gyula dr. 213, 241, 255–257, 377, 550
Lehoczky Ilona 281
Lehota István 168, 550, 551, 623
Leibl Józsefné, özv. 281, 310, 319
Leidecker Lajos, dr. 259
Leiner Lajos 643
Lekrinczki Ferenc 213
Lénárd Ottó 665
Lendvai Károly 275
Lengyel László 686, 697
Lengyel Sándor 193, 195
Lengyel Zoltán 214, 240
Lenin, Vlagyimir Iljics 14, 15, 195, 204, 329, 469
Lerch Jenő 275
Lesnyánszki/Lesnyánszky György, ifj. 213, 241
Leszkó Mihály 273
Ligeti Béla, dr. 59, 66, 76, 82, 551
Linczki Ferenc, ifj., dr. 258
Lippóy László, dr. 259
Lipták János 151
Lisztes Ferenc 213, 242
Lisztes Jánosné 274, 275
Lisztes Lajos 281, 311, 319
Litván György 182, 715
Lovas József 192, 375, 551
Loyczel Kálmán, dr. 70, 250, 551
Lőke Gyula 500, 551, 552, 612
Ludasi Ilona 281, 310, 319
Ludman Ferencné 310
Ludvig Rezső, dr. 61, 70, 73, 81, 552, 626
Lugosi Ferenc, dr. 59, 66, 76, 81, 552
Lukacs, John 25, 45, 718, 723
Lukács Ákos, dr. 260
Lukács György 460
Lukács Imre 214, 226
Lukács László 440, 643, 678
Lukács Sándor 185
Lukács Sándorné, dr. (Takács Júlia) 193, 195, 196, 210, 211, 226, 234, 272–274, 276, 299
Lukács Tibor, dr. 36, 39, 552, 718
Lukovics László 197, 552, 645
Lupkovics György, dr. 63, 74, 82, 552, 553
Lusztig Gyula 243, 553, 711
Lusztig Gyuláné (Eisenberger Kató) 553, 711

M

Maár Ferenc, dr. 182, 192, 193, 195, 196, 553, 589
Maczó József 281, 311, 319
Madár Imre, dr. 260
Madarász Viktor 375, 553, 554
Maday Guidó, madai (1936-ig Maday-Meyer), dr. 63, 67, 70, 73, 81, 554
Madison, James 38, 718
Mádl Ferenc, dr. 12, 718
Magi László, dr. 259
Magori Mária 437, 685
Magos Lajos, dr. 75, 81, 554
Magyar Ferenc 275
Magyar János 256, 528, 549
Magyar Józsefné 376, 554
Magyar Zoltán 420, 440, 527, 665
Magyari József, dr. 339
Magyari Lajosné 213, 241
Magyarics Tamás 38, 718
Magyarvári Ferencné, ifj. 275
Magyarvári Józsefné (korábban Mukk), 234, 272
Maján János 281, 310
Majdan Pálné 294
Majdlik Zoltán 376, 554
Majkó György 162
Majláth Mihály 415
Major Ernő 507, 549
Major Gézáné 275
Major Miklós, dr. 213, 225, 241, 255, 256, 377, 554, 555
Major Miklósné dr. (Terék Veronika, korábban Windisch Kálmánné) 197, 377, 555
Major-Maróthy Ákos, nemes tasnádi, dr. 12, 13, 34, 36, 39, 120, 133, 183, 258, 312, 327, 347, 398, 426, 555, 583, 605, 607, 619, 642, 670, 717, 718
Majoros Richárd, dr. 87, 250, 555, 556
Majoros Sándor (korábban Schwarz) 430, 556
Majtényi János 192, 195
Majzik László, dr. 59, 77, 81, 113, 166, 177, 556
Maka László, dr. 159, 193, 196, 333, 385–387, 397, 556, 557
Makaró Antalné 214
Makarov, Nyikolaj Mihajlovics 22, 557
Makay Dezső, makói, dr. 73, 81, 557
Makláry Dániel 74, 81, 557
Makrai Imre, dr. 210, 211, 226
Makrai Ödön, dr. 152, 153, 192, 377, 557, 558
Malenkov, Georgij Makszimilianovics 195, 358
Maléter Pál 656, 697
Máltás Tibor, dr. 259, 289
Mándi-Nagy István, dr. 84, 92, 104–107, 146, 246, 527, 558, 627
Mansfeld Péter 144, 437, 456, 488, 687
Mány Erzsébet 197, 628
Márai Sándor 11, 12, 718, 721
Marczi Pál 192, 193, 196
Márffy István, dr. 59, 66, 76, 81, 558
Margita István, dr. 259
Margitay Valér, dr. 73, 81, 558
Marjai József, id. 376, 558
Márk László, vitéz, dr. 63, 75, 81, 559
Markó György 29, 56, 116, 131, 143, 179, 198, 240, 243, 244, 248, 254, 287, 316, 325, 340, 343, 348, 369, 395, 719
Markója Imre, dr. 19, 362, 373, 393, 543, 559, 702, 724
Márkus Dezső, dr. 26, 40, 725
Márkus Ferenc, dr. 87
Maros Józsefné (Domnyik Márta) 376, 559, 560
Maros Lászlóné (Safrankó Margit) 193, 196
Marosán György 87, 119, 126, 168, 340, 349, 352, 353, 355, 359, 361, 362, 375, 422, 470, 560, 677
Marosi József 281
Marosi Józsefné 311, 319
Marosi László 275
Marosi Pál (korábban Mayer), dr. 151, 154, 192, 255, 256, 377, 560
Marossy Endre 729
Marossy Lajos, dr. 332
Marschall László 537, 561, 711
Martin János 196
Marton Gyula 281, 311, 319
Márton János 281, 311
Márton József 241, 257
Márton Lajos 281
Martoncsik József 561, 684
Martonosi Sándor 275
Masszi Lajos 375, 561
Mátai Tibor, dr. 192, 196, 197, 211, 272, 377, 561
Mátay Pál, dr. 151, 153, 154, 156, 185, 272, 377, 561, 562
Máté István 281
Máté/Máthé János, ifj. 273–275
Mátéffy József dr. 162, 180, 258, 261, 289, 562
Mátrai László 26, 718
Mátrai Tamás (korábban Mauthner) 506, 562, 571, 668, 711
Matusek Tivadar 136, 562, 563
Mátyás Miklós, dr. 549, 563
Mayer Antal 468, 503, 615, 697
Mayer Béla 213, 242, 257
Mayer Ferenc 281
Mazalin György 192, 197, 464, 550, 563
Mázsári István 281, 311, 319
Mécs Imre 563, 684
Mecsér József, dr. 113, 259, 563, 564
Mecséri János 256, 528, 549, 576
Medgyesi Ferenc, dr. 73, 81, 564
Medgyesi Gyula 277
Medgyesi Pál 294
Medvés-Medico István, dr. 63, 75, 81, 564
Medvigy István, dávidházi, dr. 63, 74, 81, 180, 564
Méhely Lajos, dr. 558, 564

Méhes Ignác, dr. 46, 64, 75, 81, 93, 180, 564, 565, 601
Méhes Lajos 193, 195, 197, 377, 565, 566
Mehrli Béla, dr. 339
Mekis József 326, 566
Mendelényi László, dr. 72, 81, 128, 566
Ménis Ferencné, dr. (Vági Éva, 1957 és 1961 között Szurasenko Istvánné) 151, 566, 567
Menráth István, dr. 112, 113, 119, 146, 162, 190, 209, 217, 218, 375, 567
Menyhárd Alfréd, dr. 113, 167, 567, 568
Menyhárt István 193, 196
Méray Tibor 25, 717
Merényi Imre, dr. 271, 272, 310
Messik Lajos, dr. 66, 114
Mester Józsefné 294, 311, 319
Mestyán Béla 275, 277
Mészáros Ágoston, dr. 332, 568, 569
Mészáros György 214
Mészáros Gyula 12, 718
Mészáros Gyuláné 281, 311
Mészáros István, dr. 333, 569
Mészáros Jánosné 281
Mészáros József 214
Mészáros Lajos, pacséri, dr. 64, 74, 81, 569, 570
Meszleny Imre Ottó, meszleni, dr. 64, 75, 82, 569, 570
Mészner Tivadar, dr. 64, 74, 81, 570
Mezei László, dr. 123
Mezey Barna 12, 313, 718, 722
Meznerics Iván, dr. 207, 570, 571
Mező Béla Antal, dr. 315, 316, 333, 570, 571
Mező Imre, ifj. 213, 225, 241
Michelberger Ottilia 38, 721
Micsinai István 615, 697
Miggyisch Géza 180
Mihálka Mária 274, 275
Mihalovics Miklós 281, 310, 319
Mihály András (korábban Mauthner) 562, 571
Mihályi Ferencné 214
Mihályi János 193, 196
Mikecz Ödön, dr. 46, 128, 571
Miklós Béla, dálnoki 662, 682, 716
Miklós Imre 329
Mikó Zsuzsanna 156, 368, 370, 373, 375, 718, 721, 729
Mikojan, Anasztaz Ivanovics 394
Mikos Ferenc, dr. 13, 56, 59, 76, 81, 82, 571, 725
Mikulás Gábor 197, 646
Milánkovics Imre 159, 193, 196
Minczér József 679, 705
Mindszenty József (1942-ig Pehm) 83, 169, 205, 207, 312, 313, 402, 431, 461, 498, 542, 548, 571, 572, 595, 605, 618, 621, 673, 703, 716, 717
Mirkovits Andor 376, 572
Miseta József 281
Miskolczi Ilona 277
Miskolci /Miskolczi István 213, 241, 257
Miskolczy Ágost, beregszászi, dr. 93, 128, 250, 522, 572, 618
Mizsei Béla, dr. 197, 646
Mlinarik István 697
Mód Péter (korábban Oszkó) 363, 572, 573
Módly Béla 72, 81, 573
Modori Sándor 665
Módos Ferenc 213, 242
Módos József 225, 257
Mohácsy László, dr. 562, 573, 574, 640
Mohl János 213, 241
Moldoványi Géza 640
Moldvai György 213, 225, 241
Molnár Anna 213, 225, 242, 255
Molnár Antal 376, 574
Molnár Béla 151
Molnár Béláné (1921) 277
Molnár Béláné, özv. (Czibere Erzsébet) 193, 196
Molnár Erik, dr. 30, 56, 118, 120–123, 126, 129, 131–134, 136, 137, 141–143, 145, 150, 154, 163, 164, 171, 178, 181, 186, 187, 198–201, 218, 221, 223, 224, 285, 287, 301, 303, 307, 313, 314, 324–326, 328–331, 333, 334, 338, 340–342, 344, 345, 347, 369, 413, 431, 474, 476, 509, 557,574, 575, 648, 675
Molnár Ferenc 274
Molnár Ferenc (1917) 275
Molnár Ferenc (1924) 257
Molnár Ferenc, dr. (1924) 213, 241, 575, 576
Molnár Ferencné, dr. (Molnár Erzsébet, dr.) 151, 154, 576
Molnár Géza 549, 576
Molnár György (korábban Mann), dr. 576
Molnár Imre 256
Molnár Imre 440, 480, 634, 643, 678
Molnár Imre, dr. 356, 721
Molnár Irén 193, 196
Molnár István 214, 226
Molnár Istvánné 339
Molnár Istvánné (Csáki Etelka, 1925) 192, 196
Molnár János, dr. 394
Molnár József, dr. 259
Molnár Kálmán, dr. 259
Molnár Károly 665, 705
Molnár László 192, 195
Molnár László, dr. (1904) 59, 77, 82, 85, 121, 123, 389, 395, 467, 577, 578, 614, 676, 691
Molnár Mária 214, 226
Molnár Mihály 275, 278
Molnár Miklós 213, 241, 255, 256, 377, 577
Molnár Miklósné 214
Molnár René, dr. 181
Molnár Rudolf 212, 241, 255
Molnár Sándor (1933) 448, 665, 705
Molnár Sándor, dr. (1895) 34, 59, 76, 82, 166, 577
Molnár Zoltán 360, 578
Molnár Zsuzsanna 281
Molotov, Vjacseszlav Mihajlovics 25, 498
Monok István 729
Monoki Miklósné 277
Monori Sándor 281
Monostory Károly, dr. 64, 75, 82, 578
Montesquieu, Baron de la Brède et de 26, 38, 718
Moravecz Béláné 281
Móritz Ernő, vadászülési, vitéz, dr. 74, 82, 578
Mórocza Dénes, dr. 74, 82, 578
Morvay Aurél, alsódraskóci, dr. 64, 74, 81, 578
Motzer Nándor 665
Mótyán János 213, 225, 241, 319
Mozohina, Alekszandra Gavrilovna 136, 717
Mózsi Sándor 281, 310
Mózsi Sándorné (Tóth Mária) 274, 275, 310
Mravik Pál, dr. 151, 154, 156, 209, 234, 272, 578, 579
Mundi János, dr. 152, 153, 377, 579
Muraközi Ferenc 45
Muraközy Boldizsár, dr. 258
Muraközy Sándor, dr. 64, 75, 82, 579
Musa Erzsébet 213, 225, 241, 255
Muszatov, Valerij 365, 716
Muzsnay József, dr. 64, 74, 81, 580
Münnich Ferenc, dr., „Flatter Ottó" 151, 340, 355, 530, 580, 586

N

Nádas András, dr. 103, 104, 106, 143–146, 159, 160, 161, 175, 181, 182, 184, 185, 191, 199, 211, 223, 224, 227, 229, 233, 240, 246, 247, 250, 255, 267, 270, 272, 284, 292–294, 313–315, 317, 326, 340, 372, 391, 397, 580, 584, 677
Nádasdi Szandra 29, 722
Nádasi Gyula 213, 234, 242, 255
Nádházi József, dr. 260
Nádházi Zoltán 281
Nagy Andor (1914) 281, 310, 319
Nagy Andor, dr. (1923) 193, 195, 197, 377, 581
Nagy Andorné 281
Nagy András 256, 440, 441, 581, 606, 609, 665
Nagy Balázs 281
Nagy Béla 214, 226
Nagy Béláné 281
Nagy Dezső Bálint, dr. (1918) 117, 582
Nagy Dezső, ifj., dr. (1855) 117, 581, 582
Nagy Emil, dr. 46, 128, 582
Nagy Endre 281
Nagy Ferenc 109, 498, 534, 582, 655, 691
Nagy Gáspár 403
Nagy Géza 193, 196
Nagy Gyula 26, 725
Nagy Gyula (1922) 281, 311, 319
Nagy Illés 213, 241
Nagy Imre 21, 23, 56, 118, 124, 126, 128, 134, 135, 150, 154, 165, 169, 171, 181, 197–200, 202, 207, 218, 220–222, 230, 244–246, 248, 251, 252, 261, 262, 285, 286, 300, 303, 311, 316, 325, 331, 334, 337–339, 343, 348, 356, 358, 361, 363, 365, 375, 386, 391, 399, 403, 414, 418, 430, 435, 456, 457, 468, 483, 516, 522, 534, 543, 572, 582, 583, 611, 616, 620, 633, 643, 652, 655, 656, 660, 664, 694, 697, 704, 708, 712, 716, 718,

Nagy István László (1922) 212, 241
Nagy István László, dr. (1927) 201
Nagy István, dr. 258
Nagy Istvánné (Rédei Margit) 193, 196
Nagy Istvánné, K. 281, 310, 319
Nagy Janka Teodóra 362, 722
Nagy János (1925) 281, 310, 319
Nagy János, B. (1932) 213, 241
Nagy János, B., dr. (1923) 152, 153, 156, 185, 199, 221, 377, 582, 583
Nagy János, ifj. (1928) 281
Nagy Jánosné 151
Nagy József 274, 275
Nagy József (1919) 213, 241, 255, 437
Nagy József (1923) 193, 196
Nagy József (1927) 281
Nagy József (1929) 437, 550, 576, 615, 657, 684
Nagy József (1932) 281, 437
Nagy József (1934) 197, 518, 684, 687
Nagy József (1936) 448
Nagy Kálmán 273
Nagy Károly, dr. 70, 71, 583, 595
Nagy Lajos 437, 659
Nagy Lajos, dr. (1915) 30, 583, 584
Nagy László 281
Nagy Lászlóné 281
Nagy Mihály 45
Nagy Miklós, dr. (1903) 84, 87, 105, 207, 258, 289, 584
Nagy Miklós, dr. (1926) 332, 584, 585
Nagy Ödön 159, 216
Nagy Ödön, ifj. (1929) 192, 196
Nagy Sándor 281
Nagy Sándor (1920) 151
Nagy Sándor, dr. (1912) 151, 185, 211, 332, 360, 530, 586
Nagy Sándor, Sz. (1920) 151
Nagy Sándorné 275
Nagy Titusz 260
Nagy Zoltán 12, 718
Nagy Zoltán 686, 697
Nagy Zoltán, dr. (1875) 74, 81, 586
Nagy Zoltán, dr. (1931) 144, 482, 586, 587
Nagyfejeő József 339
Nagymegyeri Ödön, dr. 339
Nagymihály Zoltán 353, 722
Nánási József 643
Nánási László, dr. 94, 362, 721, 722, 729
Naumov, Mihail Iljics 451
Nehéz János 214
Neményi Béla, dr. 260, 289, 339
Nemes Dezső 140, 141, 484, 587, 588
Nemes Dezsőné (Szabó Piroska) 516, 588, 603, 622, 707
Nemes György 355, 718
Nemes János 214
Nemes József 282, 310, 319
Nemes Sándor 376, 588
Nemes Sándorné (utóbb Janzsó Katalin, dr.) 326, 588, 589
Németh Ferenc (1926) 273, 294, 310, 319
Németh Ferenc, dr. (1907) 182, 553, 589
Németh János, dr. 259
Németh József (1912) 437, 685
Németh József (1920) 274, 275
Németh Józsefné 282
Németh László Sándor 405
Németh Péter, dr. 64, 74, 81, 589
Németh Zsigmond, dr. 64, 75, 81, 590, 591
Némethy László, dr. 13, 56, 725
Németi József 203, 591
Neumann István 193, 196
Névai László, dr. 88, 173, 201, 721
Nezvál Béla 162, 634, 724
Nezvál Ferenc, dr. 136, 151, 349, 352, 353, 359, 361, 363–366, 372, 374, 381–384, 387, 390, 391, 418, 427, 441, 446, 460, 470, 475, 507, 529, 530, 546, 569, 584, 586, 591, 592, 595, 614, 629, 631, 663, 677, 702, 713
Nickelsburg László 437
Nógrádi Sándor (korábban Kellerman) 56, 57, 122, 123, 391, 393, 489, 522, 541, 592, 648
Non György, dr. 142, 341, 489, 517, 592, 655
Noszkó Imre, dr. 72, 81, 592
Noszkó Imre, dr., ifj. 258, 289
Novák Erzsébet 294
Novák Károly 593, 685
Novák Károly László, dr. 119, 593
Novák Mihály 282, 310, 319
Novák Zoltán 330

Ny

Nyáry Ferenc, dr. 122, 260
Nyéki Mária 277
Nyéki Miklós, dr. 201
Nyemcsok György 507, 524, 665
Nyérki Ferencné 277
Nyeviczkey Loránd, dr. 59, 76, 81, 82, 593
Nyikita Mária 193, 196
Nyíri Sándor, dr. 401, 593, 729
Nyírő András 274
Nyitrai Sándor 151

O

Obersovszky Gyula 593, 594, 615, 616
Odler János, dr. 282, 310, 311, 320, 378, 514, 594
Odler Zoltán 282, 311, 319
Oesterreicher Erzsébet 613
Oláh László 213, 225, 241, 255, 272
Oláh Miklós 197, 213, 242, 645, 696
Oláh Tamás 26, 82, 729
Olajos Károly 275
Olajos Lajos 273
Olasz Géza 193, 196
Olasz Nándor, dr. 258, 339
Olt Károly 145, 292, 339, 594
Olti Vilmos (korábban Obetko), dr. 84, 125, 130, 141, 169, 205, 389, 462, 594, 595, 618, 622
Oltványi Ambrus 403, 719
Onestyák László 687
Oravecz Ferenc 213, 242
Orbán József, dr. 64, 75, 81, 595, 596
Orbán László, dr. 119, 596
Orbók Attila 38, 718
Orell Ferenc 213, 241
Ormos Mária 29
Oroszi Ferenc, dr. 64, 75, 81, 207, 596, 597
Orth Erzsébet 193, 196
Osvald István, dr. 69, 597
Osváth Pál, dr. 59, 76, 82, 597
Oszkó Gyula 597, 622, 711
Otártics Károly 192, 196
Óvári Kelemen, dr. 26, 725
Ozsvát Károly 437

Ö

Ökrös Rozália 101
Örkényi József 213, 242
Ősi János 282, 311, 319
Özvegyi Ferenc, dr. 64, 75, 81, 597

P

Paár Józsefné 282, 310, 319
Paczkó Zoltán, dr. 259
Paczolay Gyula 12, 718
Pákozdy Jenőné (Lezan Mária, 1925) 196, 339
Pál Ákos (1945. május 13-ig Paul), dr. 181, 450, 598
Pál Ákosné 181
Pál István 282
Pál Vilmos 213, 241
Pálfai Antal 277
Pálffy Elek, dr. 46, 598
Pálffy György (korábban Oesterreicher) 23, 119, 120, 121, 126, 262, 393, 394, 450, 509, 510, 538, 592, 598, 613, 641, 699, 711
Pálfi Ferenc 193, 196
Pálházi Ferenc 321, 577
Pálinkás Antal 549
Pálinkás György, dr. 23, 192, 598, 599, 717
Pális Pál 182, 553, 589, 599
Palkonyay Gábor, dr. 26, 722
Páll Emma 193, 196
Palla József 214
Pálosi Béla (1937-ig Kestler), dr. 59, 76, 81, 258, 508, 599
Palotai Márton 275
Palotás József 437, 576, 577
Pálvölgyi Ferenc 26, 47, 49, 52, 54–59, 68, 86, 90, 109, 112, 115, 116, 133, 164, 178, 220, 258, 264, 286, 289, 324, 332, 379, 382, 385, 719
Pamuki Tibor 214
Panczer Ferenc 432, 564, 615
Pánovics István 213, 241
Pap István, sándorfalvi, dr. 70, 600
Pap János 320, 361, 599, 600
Pápai János 214
Pápai Jenő 273
Pápai Sándor 214
Papp Anna 212, 241
Papp Antal 282
Papp Ferenc 277
Papp István 277
Papp János 193, 196, 600
Papp Kálmán 83, 600
Papp Péter, dr. 64, 67, 71, 75, 81, 207, 600

Papp Simon, dr. 31, 431, 462, 498, 542, 548, 595, 600, 690
Papp Zoltán, dr. 185, 195, 209, 234, 272, 295, 601
Pappné 146
Paraizs Endre 192, 196
Parti Ferenc 277
Paska Elemér 549, 601
Pászkán Mihály. dr. 180, 258
Pásztor Ferenc 255
Pásztor Péter 213, 241
Pataky Nándor 45
Paternai Béla, dr. 647
Patkó Erzsébet 282
Patkó Sándor 213, 242
Patriász István, dr. 201
Patyi András, dr. 10, 312, 729
Patyi István 321, 450, 564, 651
Paulay Gyula, dr. 46, 64, 75, 81, 601
Paulik Dezső, ifj. 282
Paulovics István 274, 275
Pavelán István 193, 289
Pazár Zoltán, dr. 72, 82, 180, 601
Péch Géza 437, 615
Pechány Aladár, dr. 64, 75, 81, 602
Peidl Gyula 41
Pekó István 321, 450, 564, 651
Péli Bodnár Erika 68, 729
Péntek János 161
Péntek Károly, dr. 213, 241, 255, 256, 377, 602
Pénzes Irén 275
Pércsi Lajos 507, 549, 636
Peremiczki István 294, 311, 319
Perényi József, dr. 195, 205, 260, 264
Perlaki Dezső, dr. 210, 211, 234, 272, 310, 315
Perleg József 277
Perneczky Béla, dr. 489, 602
Pesti János 123, 516, 588, 602, 603, 622, 707
Péter Gábor (1945-ig Eisenberger Benjamin, egyes iratokon [...] Benő) 19, 22, 31, 32, 83, 84, 86, 120, 121, 125, 126, 129, 141, 221, 243–245, 248, 249, 254, 271, 341, 361, 389, 394, 419, 421, 423, 428, 429, 433, 450, 452, 453, 457, 465, 495, 506, 513, 520, 535, 548, 553, 562, 575, 602–605, 612, 619, 647, 661, 668, 673-675, 695, 698, 709
Péter Gáborné (Simon Jolán) 451, 602, 604, 605, 647, 711
Péter János 113, 183, 721
Péter János (1910) 132, 604, 605
Peterecz/Peterécz János 213, 241, 257
Pethő Sándor 277
Petik Gyula, dr. 210, 226, 234, 272
Pető László (korábban Richtmann) 500, 605
Pető Lászlóné (Lantos Katalin) 605
Petrási Endre 330
Petrin Gézáné 275
Petrovics Jánosné 298, 300
Petrovics József 193
Petrus József 564
Petz László 192
Peuser Rudolf, dr. 259
Peyer Károly 239
Pfeiffer Zoltán, dr. 163, 534, 605
Pilinszky Mátyás 274, 275
Pinczés István, dr. 213, 241, 255–257, 378, 605, 606, 643, 678
Pinczés Jánosné 275
Pingizter Endre 282
Pintér Ferenc (1921) 193, 196
Pintér Ferenc, ifj. (1925) 193, 196
Pintér István (1921) 282
Pintér István (1930) 214
Pintér Jenő, dr. 64, 74, 82, 606, 607
Pintér József 579, 699, 705
Pintér Sándorné 301, 303, 308, 326, 328, 342, 607
Piplák József 273
Piri Gábor 481, 607, 608, 641, 712
Piros László 181, 221, 249, 254, 286, 314, 336–338, 516, 608, 695, 709
Piros Sándor, dr. 94, 330, 608
Piroska Istvánné 213, 241, 277, 295, 310, 311
Póczik József, dr. 152, 153, 377, 609
Pocsai Gyula, dr. 213, 241, 255, 584, 609
Pócsi Zoltán 213, 235, 241
Podt Sándor, ifj., dr. 282, 320, 321, 378, 609, 610
Polgár Viktor, dr. 70, 250, 610
Poljakov 120, 122, 124–126, 129, 130, 135, 136, 450, 610
Polónyi János, dr. 272
Polt Péter, dr. 729
Pólya Ferenc Sándor 197, 320, 566, 594, 705
Pomázi Károly 193, 196
Pomogáts Béla 12, 721
Pomozi Gyula, dr. 339
Pongor Béla, dr. 260
Pongrácz György, dr. 545
Pongrátz Jenő, szentmiklósi és óvári, dr. 250, 610
Ponyori Albert 282, 298
Pópa Papp József 432, 615, 687
Porteleky Ferenc, dr. 258, 289
Pósfai H. János 94, 724
Pósfai István 152
Pósfalecz István 152
Posta László 193, 195, 196
Potovszky András, dr. 73, 81, 610
Potzok Vilmosné 275
Pozsgai István, dr. 213, 241, 255–257, 378, 610, 611
Pozsonyi István 550
Pozsonyi László, dr. 259
Pozsonyi Norbert 356, 721
Pozsonyi Sándor 282
Pőcze Tibor, dr. 286, 301, 611
Pösténvi Márton, dr. 220, 258, 262, 611
Prasicsek Antalné 275, 278
Preisz Zoltán 577
Preszmayer Ágoston 321, 437, 615, 691
Princz Gyula 611, 612, 623, 711
Princz Klára 214
Priszter György 375
Proksa Miklós 282
Prónay Pál Sándor István Gábor, tótprónai és blatniczai 42, 612, 720
Prőhle Gergely 729
Puchert János 549, 612
Punyi Istvánné 277
Puskás Ferenc, dr. 185
Puskás István 214
Puskás József 193, 195
Pusztai Kálmán 260
Püspöki Nagy Péter 55, 722

Q

Quisling, Vidkun 22

R

Rab Ferencné 282, 319
Rácz András 213, 241
Rácz Aranka 282, 311
Rácz Ferenc, dr. 193, 195, 197, 377, 612, 613
Rácz György, dr. 138, 258, 262, 613, 614, 725
Rácz János 39, 718, 729
Rácz Lajos, dr. 70, 614, 615
Rácz Sándor 151
Ráczné Baán Krisztina 39, 718
Rád Árpád 45, 614
Rádai László 282
Radics János 282
Radó Ilona, dr. 151, 153, 154, 377, 615, 616
Radó László 192, 196, 325, 334, 335
Radó Zoltán, dr. (1902) 195, 332, 467, 615, 616
Radó Zoltán (1908) 258, 616
Radocsay László, dr. 46, 128, 616
Radovics Lajos, dr. 167, 170, 616, 617
Radványi Jánosné 282, 310, 319
Rády Géza, dr. 64, 75, 81, 617
Raffai Rezső 242, 260
Rágai Béla, dr. 259
Rainer M. János 182, 202, 218, 403, 715, 718
Raisz Béla, dr. 73, 82, 617
Rajk László „Mór" 14, 20–23, 33, 34, 37, 51, 86, 87, 91, 107, 110, 116, 121, 123, 124, 126, 139, 147, 169, 170, 181, 199, 205, 270, 341, 374, 389, 393, 394, 415, 419, 421, 422, 424, 428, 431, 436, 439, 446, 452, 462, 465, 471, 493, 498, 500, 509, 512, 526, 537, 542, 543, 547, 548, 572, 585, 593, 595, 597, 603, 617–619, 622, 630, 654, 658, 668, 691, 698, 720, 724
Rajk Lászlóné (Földi Júlia) „György (korábban Schneider) Lászlóné" 453, 617
Rajki Márton (korábban Klein Mór), dr. 256, 515
Rákóczi Ferenc, II. 211
Rákos Antal 275
Rákosi Mátyás (1904-ig Rosenfeld) 13, 17–19, 22, 23, 26, 28–30, 32, 35, 50, 54, 56, 58, 83, 85, 87, 91–93, 99, 101, 108–111, 116, 119, 120, 126, 129–131,

134–136, 153, 165, 168–171, 173, 174, 180, 195, 198, 200, 204, 221, 230, 232, 233, 240, 243–245, 247–249, 251–254, 257, 258, 260, 269, 270, 271, 285, 286, 289, 296, 301–304, 307, 324, 326, 328, 329, 334, 336–338, 341, 343, 345, 347, 348, 350, 355, 357, 358, 361, 362, 374, 379, 393–396, 402, 412, 413, 417–419, 422, 424, 426, 428, 435, 442, 451–454, 457, 458, 464, 476, 484, 500, 505, 512, 529, 533, 536, 560, 574, 598, 603, 604, 618-620, 626, 631, 640, 647, 653, 667, 668, 671, 674, 675, 693, 695, 702, 704, 706, 716, 718, 720, 724
Rákosi Sándor 13, 716
Rákossy Árpád, dr. 30, 31, 620
Rakovszky Menyhért, vitéz, dr. 64, 75, 81, 620
Ránki György 48, 719
Raschka Gézáné 282, 310, 319
Rauth Józsefné 282, 310, 319
Réczei László (korábban Koch), dr. 13, 14, 373, 620
Reinhard Mór 454
Reisz István 664
Remarque, Erich Maria 212
Remény István 152
Rémiás Pál 256, 528, 549
Renner Péter 448, 480, 524, 549, 678, 705
Répási Györgyné (Czető Erzsébet) 729
Retkes István 213, 241, 257
Rév Andrásné 214, 226
Révai József (korábban Léderer), „Schön Andor" 22, 29, 34, 50, 55, 87, 93, 119, 130, 132, 135, 140, 141, 221, 232, 244, 348, 393, 620, 621, 669, 716
Révai Tibor, dr. 201
Révai Valéria 29, 719
Révész Béla 356, 362, 719, 721
Révész Gusztáv, dr. 65, 74, 81, 621
Révy Gabriella, dr. 258
Réz Miklósné 37, 716
Ricskov, Nyikolaj Mihajlovics 173, 174, 286, 301, 303, 335, 621
Ries István, dr. 7, 11, 14, 17, 34, 57, 87, 89, 91, 92, 94, 99, 105, 110, 115–117, 119, 120, 122, 126, 133, 137, 144, 146, 163, 167, 168, 170, 172, 177, 239, 421, 422, 431, 439, 462, 463, 482, 498–500, 516, 524, 542, 547, 548,565, 578, 581, 588, 597, 603, 607, 621–623, 675, 707, 708, 721
Rigó Györgyné 282
Ripp Miklós, dr. 240, 475, 596, 623
Rippel József 580
Rizmayer József, ifj. 256, 448, 514, 515, 577
Romsics Ignác 12, 26, 42, 719, 724
Róna Péter 14, 34, 719
Rónai Gyula, dr. 260
Rónai Sándor 221, 365, 623, 624
Rónaki Elemér, dr. 259
Roosevelt, Franklin Delano 25, 50
Roosz Károly 214
Roosz Lajos, dr. 258, 289, 624
Rosman Imre 214
Rosta Ferencné 282, 311, 319
Rostand, Edmond 243
Rotár Krisztina 729
Rotta, Angelo 622, 624
Rozgonyi Aladár 193, 196, 197, 377, 624
Rózsa Andor (korábban Rosner) 342, 624, 625
Rózsa Aranka 212, 241
Rózsa Béla 192, 196
Rózsa János Tibor, dr. 159, 192, 196, 217, 372, 625
Rózsahegyi Máté 214
Rozslay István, dr. 259
Rudas András 256, 606, 625, 626, 705
Rudas Ernő 375, 376, 626
Rudenko, Roman Andrejevics 21
Ruhmann Emil, dr. 65, 74, 82, 113, 114, 626, 627
Ruszka István, dr. 205, 626, 627
Rusznyák László 256, 437, 514, 515
Ruttkai György, dr. 84, 627
Ruttkay László, vitéz, dr. 59, 76, 82, 627, 628
Rück József 282

S

Sághy János 274, 275
Sági Gyula, dr. 259, 375, 627, 628
Sajti Imre 193, 195, 197, 377, 628
Salamon Károly 193, 196
Salik Istvánné (Cseh Erzsébet) 193, 196
Sallai Imre (korábban Holländer) 34, 46, 419, 629, 717
Sándi Ottó (korábban Sauer), dr. 132, 629
Sándor Vilmos 213, 241, 255
Sándorfy Kamill, dr. 65, 67, 70, 71, 73, 81, 629
Sánta Istvánné (Váczi Mária) 375, 629, 630
Sánta János 213, 241
Sántha György, dr. 87, 260, 262, 263, 272, 630
Sárffy Andor, dr. 70, 74, 82, 630
Sarkadi István (korábban Schwarz), dr. 389, 630, 631
Sarkadi Lajosné 282
Sarkadi Sándor 330
Sárkány György, dr. 259
Sárkány Miklós, dr. 258, 289
Sárközi Endre, dr. 332, 372, 630, 631
Sárközi Lajos 214
Sarlós Márton (korábban Spitz), dr. 84, 87, 143, 205, 234, 631
Sass Jenő 213, 242, 257
Schaffhauser István, dr. 151, 154, 155, 631
Scheftsik [György] 42, 720
Scheiblein Vilmos 213, 225, 241, 257
Scher Sándor 213, 241
Schersing János 192
Schiff János 440, 705
Schiffer Pál 116, 630–632, 654
Schillinger Ilona 632
Schillinger-Burger László 550, 632
Schioppa, Lorenzo 85, 716
Schmidt Péter, dr. 376, 632, 633
Schmidt Rezső 45
Schneider József 518
Schrotti Sebestyén, dr. 259
Schubert Teréz 376, 633
Sebes György 515, 633
Sebes István 180, 633
Sebestyén Ödön, dr. 74, 81, 633
Sebestyén Pál 26, 718
Segesdi István, dr. 332
Seidel János, dr. 74, 81, 633
Séllei Gyuláné 242
Séllei Mihály 151, 633
Sélley Barnabás, dr. 72, 81, 180, 634
Semsei Sándorné (Bartucz Eta) 159, 193, 196, 217
Serdült Sándor, dr. 213, 241, 255–257, 378, 634
Serédi Jusztinián 60, 703
Serényi György (korábban Sprenger), dr. 121, 634
Seres József 277
Seszták Lajos, dr. 74, 81, 634, 635
Shann, Keith Charles Owen 440, 635
Sifman, Moiszej L'vovics 205, 719
Sík Endre 363, 635
Siklósi Ferenc 282
Sikó Dezső 684, 697
Sikora László, dr. 259
Silye Sámuel 524, 643, 703, 707
Simák László 282, 310
Simándi György 330
Simándi Tamás, dr. 59, 76, 82, 250, 635, 636, 711
Simkó Jánosné 294
Simon Gábor 437, 577, 657, 685
Simon Gyuláné 277
Simon István 729
Simon László 282, 311, 319
Simonfai József, dr. 258
Simonfi Albert 151, 154–156, 636, 637
Simonfi Károly, dr. 195
Simor Pál (korábban Grünhut), dr. 59, 77, 82, 389, 637
Sinka András 214, 226
Sinka József 275
Sipos Balázs 29, 722
Sipos István, dr. 332
Sipos Zoltán, dr. 258, 311, 637
Sipos Zoltánné, dr. (1956 előtt Marton Pálné, dr., Engel Éva, dr.) 151, 154, 389, 390, 637, 638
Sipos Zsigmond 548, 684, 688
Sirok Jolán 282
Skorka György, dr. 87, 88, 96, 97, 100, 104, 105, 144, 195, 232, 241, 272, 273, 295–297, 309, 310, 314, 637, 638, 721
Skrinyár János 213, 242
Skryzipietz József 193, 195
Slánský, Rudolf 244, 638
Slavek Ferenc, dr. 72, 81, 180, 638
Slim, Mongi 440, 638
Snobli János 274, 275
Sódor István, dr. 401, 638, 729
Sófalvy Károly, dr. 260
Solárné Répási Andrea 68, 729
Solt (Spisák) Pál Károly 630, 711
Solt Pál, dr. 14, 30, 31, 46, 50, 114, 302, 356, 638, 639, 715, 716, 721
Soltész József 256, 440, 606
Soltész Lajos 282

Soltész Márton 729
Solti Lajos 109, 724
Solymári József 282
Sólyom Károly, dr. 152, 153, 377, 639
Sólyom László 29, 119, 415, 431, 509, 510, 639, 673, 686, 711
Somlai István 256, 321, 486, 487, 514, 515, 577
Somlai Miklós, dr. 226, 234, 272, 639, 640
Somlyói Nagy Sándor 256, 515
Somogyi Imre 630, 673, 711
Somogyi József 282
Somogyi Ödön, dr. 27, 60, 69, 70, 123, 131, 162–164, 167, 172, 177, 421, 640
Somogyi Ödönné 163
Somogyi Tibor 549
Somorjai Ádám OSB 85, 169, 207, 402, 405, 716
Somos István, dr. 151, 154, 156, 210, 211, 225–227, 229, 234–238, 246, 247, 264, 286, 296, 298, 309, 310, 335, 336, 527
Soóky József, dr. 65, 74, 81, 180, 640, 641
Soós Antal 549, 641
Soós Béla 75, 82, 641
Soós István 282
Soós Károly, dr. 195, 389, 410, 510, 641, 642, 699, 711
Soós Mihály 729
Soós Viktor Attila 729
Soós Zoltán, gyalakuti, dr. 73, 81, 642
Sorn Károly 415, 615, 642, 697
Sömjén György, dr. 93, 138, 332, 643, 725
Sömjén László (korábban Szeuer), dr. 59, 76, 82, 643
Sömjén Pál (korábban Stern), dr. 121, 123, 124, 131, 162, 248, 249, 262, 643, 644
Sörös Imre 448, 480, 524, 549, 705
Sőtér István 403, 719
Sövényházy-Neuhold Ferencz (1934. április 10-ig Neuhold), dr. 73, 81, 644
Spanberger György 616, 684
Standeisky Éva 15, 719
Steffler Sándor, dr. 106, 143, 185, 195, 209, 226, 232, 234, 247, 272, 299, 309, 644, 645
Stéger Magdolna 275
Steinbach 453
Steiner Lajos 448, 567, 679, 687
Stelczer Péter 38, 721
Stemler Gyula 48, 357, 717, 718
Stenczinger Jenő 106
Stenge Csaba, B. 192, 715
Stigelmayer Mária 193, 196
Stollár Béla 167, 645
Stöckler Lajos 244, 451, 645
Strache Gusztáv, dr. 126, 180, 250, 645
Suba György 645, 684
Subicz Istvánné 212, 241
Sugár László (korábban Spisák), dr. 193, 195, 197, 377, 645, 646
Suloky István Dezső, dr. 73, 81, 645, 646
Sulyán György 375, 646
Sulyok Dezső, dr. 39, 109, 646
Sulyok József 277
Surányi László 294
Surányi Lászlóné 311, 319
Sutoris Edgár, dr. 65, 74, 82, 180, 646
Süle Kálmán 214
Svéd László 29, 56, 116, 131, 143, 179, 198, 240, 243, 244, 248, 254, 287, 316, 325, 340, 343, 348, 369, 395, 719

Sz

Szabácsi Mátyás 193, 195
Szabadi István 729
Szaberszki József, „Pók” 471, 646, 647
Szaberszki Józsefné (Weisz Ilona) 647
Szabó András 275
Szabó Dezső, F. 277
Szabó Emil, dr. 259
Szabó Gusztáv 284
Szabó György 330
Szabó Győző, dr. 14, 30, 31, 46, 302, 715, 716
Szabó Imre, dr. 13, 56, 83–87, 92, 94, 105, 108, 122, 124, 134, 137, 138, 143, 144, 157, 159, 162, 170, 173, 174, 176, 188, 195, 224, 303, 308, 313, 398, 402, 441, 647, 648, 721, 725
Szabó István (1906) 221, 302, 648
Szabó István (1915) 196
Szabó István (1919) 193, 214, 226, 273, 274
Szabó István (1920) 549, 616, 631
Szabó István (1928) 275
Szabó János (1897) 549
Szabó János (1928) 685
Szabó József (1920) 211, 272, 294
Szabó József (1927) 277
Szabó Józsefné 311, 319
Szabó Kálmán I (1921) 213, 225, 242
Szabó Kálmán II (1909) 213, 241, 272
Szabó Károly (1945-ig Kohn, 1951-ig Miksa) 410, 492, 603, 648, 649
Szabó Károly, D. 197, 437, 555, 615
Szabó Kornél, boczonádi 489, 649, 655, 656
Szabó Lajos 273, 274
Szabó Lajos (1927) 275, 276
Szabó Lajos (1930) 437, 448, 657, 684
Szabó Lajos, dr. 259
Szabó Mária 282
Szabó Mihály, dr. 59, 76, 82, 84, 258, 263, 289, 649
Szabó Pál 528, 549
Szabó Pál, dr. 152, 154, 156, 185, 250, 251, 256, 271, 284, 285, 296, 649, 650
Szabó Péter 213, 225, 242
Szabó Róbert 36, 719
Szabó Sándor 272, 310
Szabó Sándor (1886) 375, 650
Szabó Sándor (1921) 282, 283
Szabó Sándor, dr. (1925) 213, 241, 650
Szabó Sándor György, dr. (1928) 50, 651
Szabóky Jenő Eduárd, id., dr. 220, 651
Szabóky Jenő Lajos Elemér, dr. 13, 56, 180, 220, 651, 652, 725
Szabolcsi István, dr. 259
Szabolcska Mihály, dr. 59, 77, 82, 114, 652
Szacsuri Ferenc 213, 242
Szakács József 376, 652
Szakács Ödön (1949-ig Sziebig) dr. 368, 391, 400, 467, 638, 652, 653, 656
Szakács Sándor 5, 15, 22, 26, 29, 33, 45, 50, 56, 95, 116, 131, 132, 143, 163, 179, 198, 243, 244, 248, 254, 287, 316, 325, 340, 343, 348, 369, 395, 715, 719, 721
Szakály Sándor 729
Szakasits Árpád 87, 116, 120, 502, 604, 632, 653-654, 687
Szakolczai Attila 182, 715
Szalai András (korábban Lendler Ervin) 14, 91, 329, 538, 492, 538, 654
Szalai Béla, dr. 28, 325, 326, 338, 422, 654
Szalai Lajos 294, 310, 319
Szalai Sándorné 212, 240, 242
Szálasi Ferenc 45, 59, 60, 261, 379, 458, 481, 484, 496, 499, 507–509, 537, 547, 558, 590, 601, 615, 671, 679, 689
Szalay József, dr. 336, 391, 411, 442, 638, 653, 654–656
Szalma László 192, 195
Szalma Lászlóné 234
Szalontai István 276
Szána Károly 213, 241, 255–257, 378, 389, 390, 656
Szanakojev, S[alva] P[arszadonovics] 37, 716
Szántai Jenő (1933. szeptember 2-ig Sztankovits), dr. 72, 81, 656, 657
Szántó Farkas Béla 320, 448, 594, 643
Szántó Gábor 214
Szántó György, dr. 294, 320, 321, 378, 657
Szántó Lajos 283, 298
Szaplonczay István, szaplonczai, dr. 65, 75, 81, 657
Szapor József, dr. 342, 345, 657, 658
Szapor Józsefné (dr. Rév Erika) 657
Szappanos Géza, dr. 258
Szappanos Máté 283
Száraz Ferenc 152
Szász Béla 31, 199, 657, 711, 719
Szász Károly 214
Szász László, dr. 339
Szász Mihály, dr. 258, 261, 289
Szász Zoltán 686, 697
Szaszkó B. István 213, 241
Szaszkó Mihály 276
Szászy István, szászi, dr. 87, 658
Szatmári Mihály 283
Szebenyi Endre, dr. 452, 454, 512, 597, 658, 698, 711
Széchenyi István, gróf 403, 719
Széchy István, dr. 46, 420, 658
Szedmák Anna 193, 196
Szegál Sándor, dr. 260
Szegedi Flórián 432, 441, 567
Szegedi Margit 213, 242, 255
Szegedi Vilmos Tibor, dr. 152, 154, 258, 389, 390, 437, 658, 659
Székely Gábor 13, 50, 716, 725
Székely István 277
Székely József (1920) 277
Székely József, dr. 260
Szekér Nóra 729
Szekeres Istvánné 283
Szelényi Zoltán Ferenc, szepesremetei, dr. 220, 611, 659, 660, 708
Szelepcsényi Tibor 193, 196, 643
Széles Sándor 192, 196
Széll Sándor 660, 684
Szelle György 213, 241

Szemák Jenő, dr. 47, 59, 60, 69, 79, 93, 114, 177, 458, 481, 484, 496, 537, 590, 617, 640, 660, 689, 721
Szemere Béla, szemerei, dr. 250, 434, 660, 661
Szemere Vera 211
Szemerei Miklós, dr. 259
Szénási Géza (korábban Zamenák), dr. 352, 353, 356, 360, 361, 365, 366, 371, 373, 391, 421, 422, 489, 520, 661, 705
Szendi Dezső 256, 528, 549
Szendi György (korábban Schönberg), dr. „Szabó István" 421, 429, 661, 662
Szentannai Ervin, dr. 258
Szentannai Imréné 277
Szente István 415, 576, 615, 697
Szente József 375, 662
Szente Károly 415, 576, 615, 697
Szente Varga Gyula 45
Szentkuthy István, vitéz, dr. 70, 74, 81, 662
Szent-Miklósy István 379, 547, 662
Szenyán József 276
Szeőke István, óvári, dr. 70, 180, 662
Szép Margit 283, 298
Szepes Gyula (1934. október 5-ig Schwarcz), dr. 207, 662, 663
Szepesi József 276
Széphalmi Jenőné 272
Szerdahelyi István, dr. 259
Szerdahelyi László, dr. 258
Szeremlei Ilona 276
Szertel Irén 283
Szeszák Gyula, dr. 259
Szesztay András, dr. 260
Szibenliszt Henrik, dr. 59, 76, 81, 82, 663, 664
Sziberth István, dr. 74, 81, 664
Szigeti Aladár 283, 298
Szigligeti Viktor, dr. 466
Szijártó István 278
Szijártó Jenő 283
Szijártó Károly, dr. 332, 520
Szijj Ferenc 273, 277
Sziklai Ervin 274, 276
Szikora Teréz 276, 277
Szikszai Gyula 214
Szikszai Miklós 276
Szilágyi Béla, dr. 260, 289
Szilágyi József (1926) 213, 241
Szilágyi József, dr. (1917) 655, 697
Szilágyi Lajos 276, 278
Szilágyi László 406, 420
Szilágyi László 643
Szilassy Pál, dr. 258
Szilbereky Jenő (1936-ig Szeil) dr. 195, 296, 297, 353, 355, 391, 392, 587, 664, 714
Szily László, dr. 259, 289, 330, 701
Szimler János, dr. 151–153, 332, 360, 377, 389, 390, 519, 540, 568, 664, 665, 696
Szimonidesz Lajos 180
Szinai András 283
Szinyei Béla, dr. 259
Szirmai István 376, 494, 665, 666, 711
Szirmai Józsefné (Gazdik Júlia) 193, 196, 339
Szirmai Ottó 441, 448, 657, 679, 684
Szirmay-Kalos Pál, vitéz, 61, 70, 73, 81, 666
Szita Pál 139, 141, 666
Szivák István 685
Szivák József 437
Szívós Géza 576
Szladits László, dr. 65, 75, 81, 666
Szlezák Lajos, dr. 65, 76, 81, 82, 93, 666, 689
Szmrek Benjámin 193, 197, 256, 438, 555, 616
Szobonya Béla, buzafalvi, dr. 67, 73, 81, 666, 667
Szobonya Zoltán, dr. 256, 321, 450, 518, 564, 576, 651
Szófián Ella 303
Szolnok Jenő, dr. 61, 67, 70, 73, 81, 180, 667, 704
Szomszéd Imre 29, 56, 116, 131, 143, 179, 198, 240, 243, 244, 248, 254, 287, 316, 325, 340, 343, 348, 369, 395, 719
Szöghy Istvánné 214, 240
Szőgyéni László 276
Szőke Benedek, dr. 180
Szőke György 260, 328, 667
Szőlős Lajos 193, 195
Szőnyi Tibor (1945-ig Hoffmann), dr. 14, 91, 329, 394, 452, 509, 512, 667, 668
Szörényi Rezső 274
Szőri Kálmánné 274, 276
Szörtsey István 615, 616
Szpiszár Ferenc 283
Szrapkó István 283
Sztálin, Joszif Visszarionovics 14, 15, 22, 23, 25, 26, 33, 34, 50, 195, 204, 243, 244, 247, 271, 285, 396, 397, 424, 449, 452, 498, 603, 716, 718, 724
Sztezserán István 152, 156
Sztodolnik László, dr. 121, 391, 476, 508, 569, 668, 701
Sztójay Döme, vitéz (korábban Stojakovics Demeter) 35, 450, 619
Sztrada Emma 283, 298
Sztrátyi Károly 214
Sztrizs Árpád, dr. 259
Sztudinka Gyula, dr. 258
Szudarovics Jánosné 277
Szuhai András 193, 196
Szunyi Béla 283
Szurasenko István 283, 310, 319
Szurek Istvánné 214
Szutter János 256, 606, 668, 705
Szűcs Béla, dr. 259, 289
Szűcs Ernő (korábban Szüsz) „Gerendás" 56, 57, 126, 135, 201, 329, 422, 424, 428, 439, 445, 446, 451, 512, 516, 562, 603, 633, 659, 668, 669, 711
Szücs Ferenc 132, 461, 668, 669
Szücs Gábor László, dr. 61, 68, 71, 670
Szűcs Imre 214
Szücs István 213, 241, 255
Szűcs János, dr. 702
Szűcs János, dr. (1898) 71, 167, 172, 670
Szűcs László 662, 716
Szűcs Matild 192, 196
Szűcs Miklós (korábban Szüsz) 668, 670
Szűcs Sándor 123, 670
Szüts Miklós 330

T

Tabi Ferenc 376, 670, 671
Takács Ádám 15, 719
Takács Ferenc 193, 195
Takács Ferenc 283
Takács János 276, 278
Takács Kálmán 408, 564, 576
Takács Kálmánné 283, 310, 319
Takács Tibor 729
Takács Tibor (1927) 277
Takács Zsigmond, dr. 389
Takács Zsuzsanna 273, 278
Talabér József 192, 195
Talla Gyula 192
Tamásy László, vitéz, dr. 112, 250, 671
Tamics Jenőné (Faragó Klára), dr. 159, 196, 333, 671
Tardi István 454, 671, 711
Tardos Tibor 360, 671
Tari János 182, 183, 672
Tari Miklós 283
Tariska István, dr. 672, 695
Tarsoly Lajos, ifj. 283, 310, 319
Tauszky Márta 630
Téglás István, dr. 59, 76, 82, 250, 672
Temesváry Lajos, dr. 272
Tepper István, dr. 260
Térfy Dezső, dr. 70, 672
Tergovits Aurél, dr. 65, 74, 81, 672
Terlandai Lajos, dr. 259
Ternovszky Béla, dr. 69, 70–72, 81, 672, 673
Ternyák Sándorné (Morvay Erzsébet) 281
Terray László Árpád, légrádi és szigligeti, dr. 65, 75, 82, 673
Thébusz Aladár, dr. 70, 72, 82, 673
Tibor Zoltánné 276
Tichy György 466
Tihanyi Árpád 490, 549
Tihanyi Béla 213, 241
Tihanyi János (korábban Neumann Henrik), dr. 450, 673, 711
Tihanyi Lajos 276
Tikász István 283
Tildy Zoltán 604, 674, 675
Tilkovszky Loránt 35, 36, 48, 719, 721
Timár István (korábban Schwartz), dr. 14, 21, 31, 39, 40, 83–87, 89, 92–95, 105, 107, 119, 121, 123, 124, 131–133, 137, 138, 142, 143, 151, 158, 159, 162, 188, 190, 195, 199, 205, 215–217, 236, 243–245, 248, 249, 271, 372, 389, 390, 460, 493, 566, 567, 614, 618, 619, 622, 644, 674, 675, 698, 711, 714, 719
Timár Loránd/Lóránt 283, 310, 319
Timkó Zoltán, dr. 112, 250, 676
Tircsi Gyula 212, 241, 255, 339
Tiszóczi Tamás 4
Tito, Joszip Broz 458
Tivald Károly 214
Tóbiás Áron 360, 676
Tokár Vince, dr. 197, 646
Tokay Gyula, dr. 65, 75, 82, 258, 676
Tolnai Dániel 454

Tolnay Iván, dunaszentgyörgyi, dr. 65, 74, 82, 180, 676
Tomasovszky András 420, 643
Tomcsányi László 273
Tomcsányi Vilmos Pál, dr. 693
Topor Zsuzsanna 283, 311, 320
Toracz Sándor 524, 579
Torda János 274
Torják Vilmos 276
Torma László dr. 258
Tormásy Lambert, dr. 71, 676
Tornóczki Mihály 214, 226
Tóth Aladár, ifj., dr. 339, 677
Tóth Ambrus 45
Tóth Antal, ifj., dr. 152, 154, 677, 678
Tóth Bálint 283
Tóth Béla 26, 47, 49, 52, 54–59, 68, 86, 90, 109, 112, 115, 116, 133, 164, 178, 220, 258, 264, 286, 289, 324, 332, 379, 382, 385, 719
Tóth Dezső 213, 241, 255
Tóth Ede 105, 156
Tóth Erzsébet 213, 241
Tóth Gábor 127, 715
Tóth György (1912) 495, 576
Tóth György, dr. (1871) 72, 82, 678
Tóth Gyula 164, 678
Tóth Ilona Gizella 460, 576, 615, 616
Tóth Imre 278, 283
Tóth István (1912) 643
Tóth István (1923) 278, 284
Tóth István (1924) 283
Tóth István, dr. (1884) 65, 74, 81, 678, 679
Tóth Istvánné, B. (Fekete Mária), dr. 152, 153, 156, 284–286, 292, 293, 295, 296, 298, 309, 377, 650, 679
Tóth János 274
Tóth János, K. (1926) 276
Tóth János, M. (1922) 273, 277
Tóth József (1924) 283, 311, 320
Tóth József (1926) 213, 241
Tóth József (1927) 437, 684
Tóth Judit 403, 719
Tóth Kálmán 283
Tóth Károly 276
Tóth Lajos 273
Tóth Lajos 276
Tóth Lajos (1913) 408, 680
Tóth Lajos (1925) 213, 242, 257
Tóth Lajos (1936) 576, 680, 684
Tóth Lajos, dr. (1924) 152, 390, 679, 680
Tóth Lajosné 283, 311, 320
Tóth László (1932) 213, 241
Tóth László, dr. (1895) 195, 680, 681
Tóth László, dr. 143
Tóth László, dr. 260
Tóth László, G. 686, 697
Tóth Lőrincz 26, 725
Tóth Margit 213, 241
Tóth Mihály (1926) 193, 196, 217
Tóth Miklós (1930) 197, 624, 681
Tóth Miklós (1933) 408, 681
Tóth Miklós (1933) 576, 705
Tóth Miklós Ferenc Kálmán, eperjesi, dr. 72, 81, 681
Tóth Sándorné (Aradi Nóra) 410, 411, 642
Tóth Sándorné 214
Tóth Tibor 437, 685
Totth István, simaházi, dr. 70, 681
Tóvízi Lajosné 214
Tömöry József, dr. 59, 77, 82, 180, 258, 262, 681
Tömpe András 56, 361, 390, 391, 393, 396, 430, 437, 464, 477, 493, 508, 543, 548, 549, 580, 637, 642, 653, 659, 665, 674, 675, 681, 682, 714
Töreki Béla 298
Töreky Géza, dr. 41, 43, 44, 46–48, 69, 80, 93, 112, 114, 125, 167, 177, 435, 476, 545, 626, 628, 682, 704, 722
Törő László 276
Török Ádám 729
Török Bálint, dr. 259
Török Emil, dr. 65, 74, 81, 683
Török Ferenc, dr. 271
Török Imre (1927) 283
Török Imre (1930) 257
Török Ince 213, 242
Török István (1927) 283
Török István (1930) 197, 561, 564, 583, 698
Törökné 277
Török János 274
Török János (1920) 213, 242
Török Lajos, dr. 259, 289
Török P. János (1926) 273, 276
Török Vince 152
Tőry Gusztáv, nemes, dr. 436, 683, 703
Törzsök Géza 256, 514, 515, 518, 519, 549, 615
Töttő János 283
Traiszta Vilmosné 283, 310, 320
Trajter Lajos 226
Trócsányi László, dr. 260, 261
Troják Vilmosné 274
Tumbász Ákos 643
Tumbász Imréné 277
Tungli Gyula 214
Tunyoghi-Szücs Kálmán, dr. 61, 70, 75, 82, 683
Tunyoghi-Szücs Lajos, dr. 683
Turák József 283
Turáky Dezső Nándor, vitéz, dr. 71, 683, 684
Turcsák János 152
Turcsák Jánosné 277
Turgonyi Mária 193, 195
Turóczi Kálmán 152
Tutsch József 437, 448, 567
Tutsek Gusztáv Vazul, dr. 79, 144, 233, 234, 237, 684, 685

U

Ughi Sándor 193, 196
Újházy József, dr. 260
Újházy László, dr. 260
Ujlaki Géza (1881-ig Vorgang), dr. 59, 76, 82, 685
Ujvári József 321, 448, 486, 487, 507, 665
Ujváry Gábor 14, 722
Ulain Ferenc, dr. 250, 434, 685
Ullrich Ede 65, 73, 81, 686
Ulpianus 10
Ungár György, dr. 156, 185, 211, 686
Uray Iván, dr. 259, 289
Uszta Gyula 391, 686

V

Vadas György dr. 201
Vaday Sándor, dr. 260
Vághy Ferenc, dr. 59, 76, 82, 686
Vági Ferenc (korábban Weisz) 471, 686, 711
Vági József 276
Vágó László 213, 242
Vágó Tibor (korábban Ornstein), dr. 144, 159, 193, 196, 197, 217, 333, 355, 377, 393, 397, 687
Vajda Imre 168, 687
Vajgel Mihály 153, 507, 524, 665
Vajkó József 277
Válas József (korábban Silberberger Ignác), dr. 184, 376, 687, 688
Valencsák János 286, 688, 689
Valentiny Ágoston, dr. 13, 416, 439, 660, 682, 689
Valkó Béla 152
Valuska László 298
Vályi Nagy István, dr. 65, 77, 82, 113, 261, 262, 689
Vályi Sándor, dr. 70, 71, 689, 690
Vámbéri Andrásné 277
Vámos Ernő, dr. 259
Vámos Györgyné, dr. (Szarvas Ilona) 152, 154, 156, 690
Vámosi Jánosné 213, 242
Váradi Brenner Alajos, dr. 180
Váradi György, dr. 130, 690
Váradi Józsefné 213, 241
Várady Ferencné 255
Várady Gábor, dr. 65, 75, 82, 690
Várady Sándor, dr. 59, 76, 81, 690
Várdaróczi Józsefné 274, 276
Varga Béla 221
Varga Béla (1903) 534, 582, 690, 691
Varga Béla (1922) 277
Varga Béláné 273
Varga Domokos 360, 691
Varga Elek 192, 196, 229, 243
Varga Ernő 193, 196
Varga Erzsébet 283
Varga Ferenc (1913) 152
Varga Ferenc (1930) 277
Varga Ferencné 214, 274, 276, 283, 311
Varga György (1932) 294, 320, 321, 378, 691
Varga György, T. 13, 28, 91, 92, 303, 358, 716, 721
Varga Imre 213, 225, 241, 257
Varga István 374, 691, 692
Varga Istvánné 277
Varga János, F. 304, 715
Varga József 320
Varga József (1926) 213, 241
Varga József (1928) 594, 699, 705
Varga László 18, 716
Varga László 211
Varga László 274, 276
Varga László, dr. 258, 260

Varga Miklós, G. 152
Varga Péter 420, 440
Varga Péter 527, 665
Varga Piroska 277
Varga Rezső József 294, 321, 577, 656, 692
Varga Sándor (1924) 213, 241
Varga Sándor, dr. (1924) 152, 156, 185, 211, 692
Varga Sándor (1928) 283, 298
Varga Zsolt András, dr. 729
Varga Zsuzsanna 29, 722
Várhelyi András, dr. 29, 692
Vári József 283
Varju Vince 152
Varsányi Erika 139, 721
Várszegi István 152, 154
Váry Albert, dr. 11, 41, 42, 250, 401, 402, 692, 693, 715
Váry Lajos, dr. 259
Vas Dezső 277
Vas Zoltán (korábban Weinberger) 121, 126, 132, 198, 221, 223, 230, 245, 450, 618, 675, 693, 694
Vasák Károlyné 212, 241
Vásárhelyi Miklós 355, 694
Vass István 273, 276
Vass Lajos 437, 576
Vass Lajos 659, 684
Vaszilievits Vazul, temesrékási, dr. 643
Vécsei Lászlóné 273
Vecseklőy József (1905-ig Stoffer), vecseklői, dr. 74, 81, 694
Vég Béla (1945-ig Wéber) 245, 252, 328, 334, 336, 694, 695
Végső Gyula, dr. 695
Velin Bertalan, dr. 259
Venyegei Ferenc 213, 241, 272, 282
Veréb Andrásné 294
Veréb János 276
Veréb László 643
Veres Ilona 283
Veres Istvánné 283, 310, 320
Veres József (1906) 83, 695
Veres József 276
Veres László 283
Vereska György 277
Vértes Róbert 50, 725
Vértesy György, dr. 259
Vetési Béla (1951-ig Würschtner), dr. 283, 310, 320, 378, 695, 696
Vida Ferenc, dr. 182, 589, 616, 645, 671, 675, 696, 697, 706
Vida István 305, 715
Vida Sándor, dr. 696
Vida Zoltán 283
Vida Zoltán Lőrincz, örsi és kisszentmártoni, dr. 72, 81, 697
Vidovics Ferenc, dr. 489, 697
Vigh Lajosné 283
Vikor Gyula, dr. 260
Világhy Miklós, dr. 105, 376, 697, 698
Világos Lajos, dr. 213, 242, 255, 584, 697, 698
Villányi András (korábban Wilhelm Andor), dr. 14, 86, 698, 711
Vincenti Gusztáv, lovag, dr. 73, 81, 698
Vincze József 274
Vincze Lukács, dr. 192, 195, 698, 699
Virágh Lászlóné 294
Virincsik Jenő 152
Visegrádi Gyula, dr. 641, 699, 700
Visinszkij, Andrej Januárjevics 14, 229, 230, 242, 700, 719
Viski Sándor 276, 283, 298
Viskolcz István 320, 539
Viskovics János 256, 321, 521, 564, 704
Visky Sándor, dr. 74, 82, 700
Viszlói Kálmán, dr. 260
Vizy Károly 33, 700
Vladár Gábor, dr. 69, 70, 71, 128, 700
Vojtkó Miksa 73, 82, 700
Völgyesi Tivadar 283, 310, 320
Vörös Balogh Lajos 283
Vörös Géza 729
Vörös Gyula 484
Vörös János, vitéz 484, 701
Vörös József, dr. 333, 475, 476, 701, 702
Vrangel, Pjotr Nyikolajevics 465
Vrestyák János 192, 196

W

Weinacht Tamás 729
Weintráger László 490, 549
Weis István 49, 719
Weisshaus Aladár 635, 702
Weisz Béla 499
Weisz Gézáné (Makove Valéria) 193, 196
Weisz Gyula 632
Wekerle Sándor 683
Weszely József 152
Wesztermayer Vidor, dr. 70, 702, 703
Wetterhán Sándor 192, 196
Wild Zsigmondné 277
Windisch Ferenc 260
Wittner Mária 197, 613, 684, 703
Wolff Károly (1915-ig wolfenaui), németprónai, dr. 557, 703

Z

Zabos Ádám 643, 703
Zachár György 284, 311
Záhony Vilmos, dr. 259
Zakar András, dr. 83, 647, 673, 703
Zalai Edvin 37, 716
Zalai Miklós (korábban Schossberger), dr. 212, 225, 240–242, 255, 256, 320, 378, 610, 703, 704
Zalán Kornél, dr. 59, 76, 80, 81, 167, 172, 704
Zalka Károly 403
Zámbó Gyula, dr. 152, 153, 377, 704, 705
Zanathy János, dr. 14, 30, 31, 38, 46, 114, 302, 305, 355, 356, 715, 716, 721, 722
Zarubay Emil, dr. 201
Zehery Lajos, dr. 61, 75, 82, 705, 706
Zeiner Ferenc 170, 705, 706, 711
Zele András 164
Zelk Zoltán (korábban Zelkovits) 360, 706
Zemlényi Sándor 213, 242
Zetelaki Tamás, dr. 260
Zimányi József, dr. 65, 74, 81, 706
Zinner Miklós 90
Zinner Nándor 26, 722
Zinner Tibor 3, 4, 9, 10, 13–15, 19, 21, 22, 26, 29–35, 38, 39, 42, 43, 45–47, 49, 50, 52, 54–59, 68, 83, 86, 90, 93, 95, 109, 111, 112, 114–116, 123, 126, 131–133, 136, 137, 139, 143, 144, 152, 154, 155, 169, 170, 173, 178, 179, 182, 192, 195, 198, 199, 204, 207, 220, 230, 240, 243, 244, 246, 248, 254, 258, 264, 270, 286, 287, 289, 302, 312, 313, 316, 324, 325, 332, 333, 340, 343, 346–348, 350, 353, 355, 356, 362, 363, 365, 366–372, 377, 379, 382, 383, 385, 389, 392, 395, 401, 402, 404, 604, 714–722
Zódor János 687
Zolnay Kálmán, dr. 474, 478, 481, 596, 601, 613, 683, 706
Zoltán Ambrus (korábban Goldmann Bernard [saját kezű aláírás], másutt Bernát), dr. 59, 65, 67, 76, 82, 706, 707
Zombori István 729
Zombory József, dr. 66, 75, 81, 707
Zoványi József 643, 707
Zöld Sándor, dr. 221, 516, 588, 602, 622, 707
Zöldy Miklós, dr. 220, 611, 708
Zrínyi János 441, 503, 615
Zrínyi Miklós, dr. 66, 74, 81, 708

Zs

Zsacskó Béla, dr. 66, 75, 81, 250, 708
Zsák Mártonné 376, 708
Zsdanov, Andrej Alekszandrovics 55
Zsédely István, dr. 66, 75, 81, 708
Zsendovics László 415, 577, 615, 697
Zsidi Gyula 514, 708, 709
Zsigmond Imre 489, 549
Zsigmond László 448, 480, 524, 549, 705
Zsigmond Nándor 284, 310, 320
Zsitvay Géza, zsitvateői, dr. 70, 72, 81, 709
Zsitvay Tibor, dr. 46, 93, 709
Zsmurin Lajos 213, 241
Zsofinyecz Mihály 221, 709
Zsoldos Lászlóné 284, 311
Zsolnay Imre, dr. 59, 77, 81, 258, 261, 484, 710
Zsöllei Kálmán, dr. 180

A kötet a Rákosi-korszak káderhiányát orvosolni hivatott alig egyéves jogi gyorstalpaló történetét tárgyalja előzményeivel és következményeivel. A tanfolyamra hat elemit vagy nyolc általánost végzett személyek nyerhettek felvételt, szigorú osztályszempontok alapján. A Büntetőbírói és Ügyészi – 1950-től Bírói és Államügyészi – Akadémia négy évfolyamot bocsátott útjára 1949 és 1954 között. A tanfolyam létezése jelentéktelen epizódnak is tűnhetne akár, következményei azonban nem feledhetők.

Az „akadémistákat" a korábban a jogakadémiákon, egyetemeken sikerrel diplomázott, a politikai akarnokok által 1945 után módszeresen megtizedelt jogásznemzedék pótlására szemelték ki. A felelős tisztségekbe állítottak a hatalmat kisajátító MDP, majd MSZMP hűséges katonáiként közreműködtek abban, hogy a politika szolgálóleányává süllyesztett büntető igazságszolgáltatás rendszerében a hatályos jogszabályok helyett a párthatározatokban foglaltak jutottak érvényre, ami elképzelhetetlen mélységbe taszította a bírói függetlenséget.

A kötetben, mintegy a „szereplőgárdát" felvonultatva, nyolcszáz hosszabb-rövidebb életút is olvasható. A megalázott, tönkretett, hivatásuktól megfosztott valódi jogászok, valamint a helyüket méltatlanul elfoglaló, a diktatúrával kollaboráló utódaik mellett a szerző bemutatja a döntéshozókat is: a korabéli politikai élet szereplőit, pártfunkcionáriusokat, államvédelmi tiszteket, de nem feledkezik meg a konstruált perekben elítéltekről sem.

8900 FT

9 786155 656408